

R. 1063

ANNALES
 ECCLESIASTICI
 AUCTORE
 CÆSARE BARONIO
 SORANO
 E CONGREGATIONE ORATORII
 S. R. E. PRESBYTERO
 CARDINALI
 TIT. SS. NEREI ET ACHILLEI
 ET SEDIS APOSTOLICÆ BIBLIOTHECARIO
 UNA CUM CRITICA HISTORICO-CHRONOLOGICA
 P. ANTONII PAGII
 DOCTORIS THEOLOGI

Ordinis Minorum Convent. S. Francisci.

In qua rerum narratio defenditur, illustratur, suppletur, ordo temporum corrigitur, & Periodo Græco-Romana munitur.

Additur præterea Dissertatio Hypatica ejusdem PAGII; & Epistola consularis Henrici CARD. NORISII. In hac vero editione Fasti Consulares ab A. U. C. 709. ad annum Christi 567. illustrantur, suppletur, & castigantur.

Accedunt animadversiones in Pagium, & præcipue circa Chronologiam inferioris sævi ab eo digestam.

Tomus Quintus.

LUCÆ

Typis LEONARDI VENTURINI MDCCXXXIX.

De Superiorum Licentia.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36

R. 1063

A N N A L E S
E C C L E S I A S T I C I
 A U C T O R E
C Æ S A R E B A R O N I O
 S O R A N O
 E C O N G R E G A T I O N E O R A T O R I I
 S . R . E . P R E S B Y T E R O
C A R D I N A L I
 T I T . S S . N E R E I E T A C H I L L E I
 E T S E D I S A P O S T O L I C Æ B I B L I O T H E C A R I O
 U N A C U M C R I T I C A H I S T O R I C O - C H R O N O L O G I C A
P . A N T O N I I P A G I I
 D O C T O R I S T H E O L O G I

Ordinis Minorum Convent. S. Francisci.

In qua rerum narratio defenditur, illustratur, suppletur, ordo temporum corrigitur, & Periodo Græco-Romana munitur.
 Additur præterea Dissertatio Hypatica ejusdem PAGII; & Epistola consularis Henrici CARD. NORISII.
 In hac vero editione Fasti Consulares ab A. U. C. 709. ad annum Christi 567. illustrantur, suppletur, & castigantur.
 Accedunt animadversiones in Pagium, & præcipue circa Chronologiam inferioris ævi ab eo digestam.

Tomus Quintus.

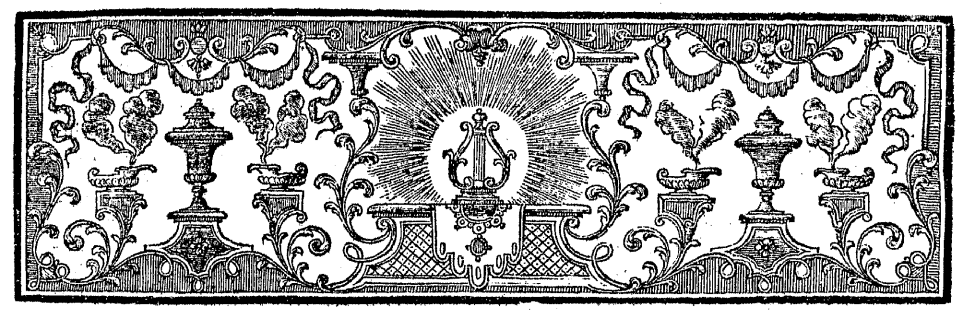
L U C Æ

Typis LEONARDI VENTURINI MDCCXXXIX.

De Superiorum Licentia.

ANNALES ECCLESIASTICI.

JESU CHRISTI ANNUS 360.	LIBERU PAP. ANNUS 9.	CONSTANTII IMP. ANNUS 24.
-------------------------------	----------------------------	---------------------------------

I. Calamitas ingens ex Concilio Constantinopolitano.

Equitur annus Domini sexagesimus supra trecentissimum, Consulatu Constantii Augusti decimo, & Juliani Cæs. tertio adnotatus, haud multo felicior anno superiori: cum agitationibus præteritæ tempestatis, Constantii.

tinopoli tamquam ex alto pelago fluctus impulsus, sese in diversa littora latius effundere: dum, inquam, quæ in Constantinopolitano Concilio ab impiis impie decreta essent, edicto Imperatoris, indicta contradicentibus pœna exilii, fuere in omnibus Romani Imperii provinciis promulgata. In hunc ipsum quoque annum Concilium

PAGIUS SÆC. IV. Anno Urbis 1113. Olymp. 284. an. 4. A. C. 360.

ANNO PERIODI GRÆCO- ROMANÆ 5853.
 ☉ 5. BA. ☽ 19. P. 23. April. secundum Alexandrinos; 26. Mart. secundum Latinos. Indiæ. 3.
 JESU CHRISTI 360.
 LIBERII PAPÆ 9.
 CONSTANTII IMP. 24.

regulam, posterior juxta secundam, propter nempe Cæsarei ejus Imperii Quinquennalia, quæ agens apud Viennam Augustus jam edidit, ut affirmat Ammianus initio libri 21. A num. II. ad XV. D. Hieronymus in Chronico secundum editionem Pontaci eodem anno Hilarii in Galliam reditum & Constantii Imperatoris obitum consignat. In Opere vero contra Luciferianos tradit, post ejusdem Imperatoris mortem Hilarium reversum esse in Gallias. Quod ita intelligendum videtur, ut Constantio vivente, exilio solutus fuerit, eo vero mortuo Pictavos pervenerit. Ex quo annus Hilarii immortalis, de quo inter Eruditos controversa est, innotescit. Nam cum Sulpicius Severus lib. 2. Hist. scribat: Hilarius sexto anno postquam redierat, in

I. [1] Ad num. I. Coss. Constantius Aug. X. & Julianus Cæsar III. prior juxta tertiam

NOTÆ [1] Coss. Constantius Aug. X. & Julianus Cæsar III. Gruterus pag. CCLXXXV. 1. 3. 4. 5. cum FL. CL. JULIANI. IMP. VII. COS. III. Ammianus, lib. XX. cap. 1. Consulatu Constantii, decies, terque Julia II. Sozomenus, lib. IV. cap. XXVI. Constantio X. & Juliano Cæsare III. coss. Titulus operis Aurelii Victoris: Ab Augusto Octaviano usque ad Consulatum decimum Constantii Augusti, & Juliani Cæsaris tertium. Facti Idatii, & Prosperi Chronicon: Constantio X. & Juliano III. Lapis christianus ex Cœmeterio B. Helenæ apud Boldettum, pag. 86. n. 19.

PARENTES. DIONISIO. FILIO. DULCISSIMO. VIX. AN. V. M. VII. D. VIII. D. P. XVI. KAL. SEPT. CONSTANTIO. X. COSS. IN. P.

A. ~~MD~~
 DULCISSIMÆ FILIÆ. EROTIANETI. VIX. ANN. II. M. VII. D. XI. DEP. XIII. KAL. SEP. CONSTANTIO. X. IN PAC.

Laterculus Paschalis post Gennadium de Viris illustribus in Codice Vaticano, ita habet ad hunc annum: DOMINIS NOSTRIS, Constantium Augustum, & Julianum Cæsarem designans.

lium Constantinopolitanum propagatum esse, jam supra dictum est. Porro cladibus singularum Ecclesiarum prosequendis impar visa est quævis oratio, & plane gracilis ac debilis omnis stylus: unde Sozomenus (a) argumenti magnitudine superatus, summam rem absolvit, cum sic ait: *Perdifficile esset, omnes Episcopos, & sacerdotes, qui summa suis civitatibus pulsati erant, enumerare: nulla enim gens Romano subjecta. Imperio, ab hac calamitate, credo, vacua liberaque fuit.* Hæc ipse.

(a) Sozom. lib. 4. c. 26.

II. S. Hilarius ab exilio relaxatus.

Sed illud plane accidit admirandum, quod non nisi præpotenti manu Dei dici potest esse confectum, ut inter tot Ecclesiarum naufragia, proscriptiones & exilia Episcoporum, unus S. Hilarius, qui exulabat, hujus anni exordium, his iisdem increbrescentibus turbis, fuerit ab exilio relaxatus, & in Gallias liber redire permittitur; cum alioqui adversus Acacianos, quibus valuit viribus, obniti conatus sit, & ipsum Imperatorem gravissimis orationibus sæpe perstrinxerit. Sed quomodo isthæc se habuerint, jam aggredimur enarrare: atque primum hæc ex Severo (b) dum agit de Episcopis ex Seleucia Constantinopolim convocatis: *Aderat (inquit) ibi tum Hilarius & Seleucia legatos secutus, nullis certis de se mandatis, opperiens Imperatoris voluntatem, si forsitan redire in exilium juberetur. Is ubi extremum fidei periculum animadvertit, Occidentalibus deceptis Orientales per scelus vinci; tribus libellis publice datis, audientiam Regis poposcit, ut de fide coram adversariis disceptaret. Id vero Arriani maximopere abnuere. Postremo quasi discordia seminarius, & perturbator Orientis, redire ad Gallias jubetur, absque exilii indulgentia: nempe ut, ubicumque esset, reus haberetur exilii. Id quidem pro miraculo habendum esse, qui legerit libellos ab eodem Hilario tunc Constantio datos Constantinopoli, haud puto negabit.*

(b) Sever. lib. 2.

III. Libelli ab Hilario oblato Constantio.

De his dicturi, illud primum de ipsis libellis admonendum putamus: tres illos, quos oblato Constantio Severus ait, diversos esse a libellis pro defensione fidei

PAGIUS

patria obiit; liquet Hilarium ineunte anno Christi trecentesimo sexagesimo septimo ad cœlestem patriam migrasse: quod magis suo loco confirmabitur.

III. Liber Hilarii adversus Constantium Imp. hoc anno exaratus, ipso Hilario teste, qui initio refert, quæ ante quinquennium ipsemet præstiterat, cum Paulinus, Eusebius, Lucifer & Dionysius Ursacii & Valentis factione in exilium missi sunt, quod anno trecentesimo quinquagesimo quinto contigit. Verum quidem est, Hieronymum lib. de Script. Ecclesiast. testari, Hilarium contra Constantium jam demortuum librum scripsisse. At major Hilario de se ipso loquenti fides, quam

ad Constantium datis, vel adversus ipsum scriptis. Siquidem hi tres (ut Severus ipse declarat) supplices erant, atque ejus argumenti, ut audientiam Imperatoris exposceret, quo adversus insultantes hereticos coram ipso de veritate fidei discerneret. Quod cum minime impetrasset, apud eundem Constantium fustoribus scriptis egit: binos, alterum post alterum, libellos scribens, de quibus singulis suo ordine dicendum est. Sed in primis, ad rerum gestarum elucidationem, illud præmittendum existimamus, tres reperi libellos ab Hilario ad Constantium, seu contra Constantium scriptos: quorum ille primus habendus, qui mox post exilium Italorum Episcoporum, Eusebii Vercellensis, & collegarum, ad eundem Constantium scriptus est, ut ex illius contextu facile potest intelligi: est ejus exordium: *Benignifica natura tua, &c.* de quo suo loco superius actum. Secundus vero ille libellus est, seu potius oratio, quam ipse coram Constantio hoc anno habuit, cum esset Constantinopoli, quæ sic incipit: *Non sum nescius Imperator, &c.* Tertius demum ille, quem post præcedentem hoc pariter anno dedit Imperatori; licet perperam illi indita sit inscriptio, qua dicitur, ab Hilario scriptus post ipsius Constantii obitum deceptus est nimirum, quisquis ille fuit qui illam apposuit, quod S. Hieronymus (c) tradat, alium quemdam librum ab Hilario scriptum post mortem Constantii, cum antea meminisset de libello ab eo dato eidem Imperatori, dum esset Constantinopoli, cujus in Chronico itidem meminit. Porro libellus ille scriptus post mortem Constantii, desiderari videtur, sicut & ille, quem idem S. Hieronymus editum affirmat adversus Ursacium & Valentem, qui contineret historiam Synodorum superiore anno gestarum Arimini atque Seleuciae: quem periisse, dolendum est.

(c) Hier. de scrip. Eccl. in Hilario.

IV. Quid Hilarius coram Constantio.

Agamus autem hic primo de oratione hoc anno coram Constantio habita, cujus est exordium: *Non sum nescius, piissime Imperator: quam quidem hoc anno scriptam esse, ex eo certum deducimus argumentum, quod in ea ait (d) exposulans*

(d) Hilario ad Const.

Hieronymo habenda; vel forsitan Hieronymus deceptus, quia non nisi post Constantii mortem opus illud publicatum, nisi Hieronymus de alio libro, qui perierit, loquatur, ut inquit Hermantius in Vita S. Athanasi lib. 9. cap. 10.

Eodem etiam circiter tempore, teste Hermantio citato, Hilarius librum adversus Ursacium & Valentem scripsit, in quo Historiam Conciliorum Ariminenfis & Seleuciae confecit. Hujus Historiæ fragmenta supersunt, ex quorum præfatione liquet, eam durante adhuc persecutione scriptam. Blondellus lib. de Primatu pag. 479. arbitratur, quæ a 37. pagina prioris editionis leguntur, extracta fuisse ex aliquo alio Opere a S. Hi-

IV. Alii Hilarii libri.

lans: *Incerto enim doctrinarum vento vagamur: & aut dum docemus, perturbamus: aut dum docemur, erramus.* Jam vero proximi anni fides quid jam de immutatione in se habet? primum, quæ homouision decernit taceri: sequens rursus, quæ homouision decernit & prædicat: tertium deinceps, quæ usiam simpliciter a Patribus præsumptam per indulgentiam excusat: postremum quartum, quæ non excusat, sed condemnat. Et quo tandem progressum est, ut neque penes nos, neque penes quemquam ante nos, sanctum exinde aliquid atque inviolabile perseveret? Hæc Hilarius, suggillans inconstantiam hæreticorum, cum in quatuor Synodis tunc habitis, nempe Ariminenfis, Nicæna, Seleuciensis, & Constantinopolitana, tum ab Acacianis, tum ab eorum adversariis, quadruplices diversæ formæ fidei editæ essent, Scripsisse namque hæc visus est Hilarius, cum adhuc speraret a Constantio se publice audiendum; nam post multa sic habet:

V. Retinenda semel suscepta fides.

Locuturus sum tecum cum honore regni & fidei tuæ, omnia ad Orientis & Occidentis pacem profutura, sub publica conscientia, sub Synodo dissentiente, sub lite famosa. Pramitto interim pignus futuri apud te sermonis mei, &c. In ipsius vero libelli exordio, cum de causa, cur exulet, plura disserat, subinde admonet, ne adeo laboret in immutanda sæpius fide; satisque illam esse, quæ in baptismo esset accepta; atque ait (a): *Recognosce fidem, quam olim, optime ac religiosissime Imperator, ab Episcopis optas audire, & non audis. Dum enim, a quibus ea res queritur, sua scribunt, non quæ Dei sunt prædicant: orbem terrarum erroris, & redemptis in se semper certaminis circumtulerunt: oportuerat enim humana cognitionis modestia omne cognitionis divine sacramentum illis tantum conscientio sua finibus contineri, quibus credidit: neque post confessam & juratam in Baptismo fidem in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, quicquam aliud vel ambigere, vel innovare.*

(a) Hilario ad Const.

VI. Errores Hæreticorum.

Sed quorundam aut præsumptio, aut facilitas, aut error, Apostolicæ doctrinæ inde mutabilem constitutionem partim fraudulenter confessa est, partim audacter egressa; dum in confessione Patris, & Filii, & Spiritus sancti, veritatem naturalis significationis eludit, ne id maneret insensu, quod in regenerationis sacramento Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

S. Hilario post aliquot annos elucubrato, quod continebat, ut ex sine colligitur, seriem Conciliorum Ariminenfis & Seleuciensis; quod conficit Blondellus ex quibusdam literis ibidem recitatis, anniq. CCCLXV. & etiam CCCLXVI. scriptis. Post hæc fragmenta novus quasi liber subiungitur, in quo varia Acta ad idem tempus

est confectum. Ob hoc penes quorundam conscientiam, nec Pater, Pater; nec Filius, Filius; nec Spiritus Sanctus, Spiritus sanctus est. Sub cujus necessitate tamquam improbabili occasione, scribendæ atque innovandæ fidei exinde usus inolevit. Qui postquam nova potius cepit condere, quam accepta retinere; nec veterata defendit, nec innovata firmavit; & facta est fides temporum potius, quam Evangeliorum, dum & secundum annos scribitur, & secundum confessionem baptisimi non tenetur. Periculosum nobis admodum, atque etiam miserabile est, tot nunc fides existere, quot voluntates; & tot nobis doctrinas esse, quot mores; & tot causas blasphemiarum postulare, quot vitia sunt: dum aut ita fides describitur, ut volumus; aut ita, ut volumus, intelligitur. Hæc & alia ad Constantium S. Hilarius, levitatis arguens mutata sapissime fidei.

VII.

Sed illud ipsi singulare remedium proponit, atque eum egregiis hisce formulis instruit, quibuscumque a Catholice fidei certo tramite aberrantibus etiam profuturis. Quod (inquit b) hieme undoso mari observari a navigantibus maxime tutum est, ut, naufragio deserviente, in portum, ex quo solverant, revertantur; vel incautis adolescentibus convenit, ut cum in tuenda dono sua, mores paternæ observantia transgressi, profusa libertate sua usi sunt, jam sub ipso amittendi patrimonii metu solus illis ad paternam consuetudinem necessarius & tutus recursus sit: Ita inter hæc fidei naufragia, celestis patrimonii jam pene profligata hereditate, tutissimum nobis est, primam & solam Evangelicam fidem, confessam in baptisimo, intellectamque retinere, nec demutare quod solum acceptum atque auditum habeo bene credere: non ut ea quæ Synodo Patrum nostrorum continentur, tamquam irreligiose & impie scripta, damnanda sint; sed quia per temeritatem hominum usurpantur ad contradictionem, &c. inferius vero: *Hoc qui repudiat, Antichristus est; & qui simulat, anathema est. Sed unum hoc ego per hanc dignationis tuæ firmiter audientiam rogo, ut presente Synodo, quæ nunc de fide litigat, paucis me de scripturis Evangelicis digne audire.* Hæc & alia ipse; quibus sane comperitur, ea non per libellum, sed coram egresso, antequam ipsa Constantinopolitana

(b) Hilario ad Const. Remedium necessarium omnibus Hæreticis ut sanentur.

pertinentia, quæque etiam Hilario attribuntur, legere est. Sed non desunt, qui illud Opus ab eo adjudicent, quod verba, quibus Acta inter se aliquando connectuntur, tanto Doctore indigna videantur; ob id tamen ea non minus faciendæ, ut inter Eruditos convenit.

Synodus, ob accusationem plurium Episcoporum longius in hunc quoque annum producta, absoluta esset.

VIII. De libello oblato Constantio ab Hilario.

Sed cum tertio (ut ex Severo diximus) libellis oblatis, sibi denegatum omnino esse sentiret, publice adversus ibi existentes hæreticos agere licere, Catholica fide prodita, & manifesta perfidia introducta, zelo æstuans, acrimonia plenum libellum conscripsit, eidemque Constantio obtulit; quem illum ipsum esse putamus, cujus meminit S. Hieronymus, cum ait, Constantinopoli dedisse Constantio viventi hoc ipso anno vigesimoquarto ejusdem Imperatoris, ut habet in Chronico. De quo mea quidem illa est sententia ex iisdem scriptis accepta; ut Hilarius, cum vidisset adeo prostratam Catholicam fidem, & perfidiam exaltatam, invalescentem impietatem summa potentia, grassantemque Imperatoris auctoritate; audientia sibi, quam petierat, publica denegata, meliorum rerum desperatione commotus, libellum illum scripserit, obtuleritque Constantio, quo non amplius blandimentis, ut antea ageret causam fidei, sed sacerdotali auctoritate temporis congrua, intrepido animo, Imperatoris inconstantiam exagigaret, atque perfidiam graviter exprobraret; & si nihil eidem profuturus, ex eo tamen inde promeriturus martyrium.

IX. Falsa inscriptio libelli arguitur.

Sed antequam de ipso agamus, ut omnem de eo ex falso titulo, quæ irrepsit de scripto libello illo post Constantii obitum, tollamus ambiguitatem; ipsum hoc anno ab Hilario scriptum esse, ex ea certa firmaque ejusdem assertione probatur, dum ait, quinque interlapso esse annos ab exilii tempore Occidentalium Episcoporum, usque ad tempus illud, quo ea scribebat: nam inquit (a): Post sanctorum virorum exilia, Paulini, Eusebii, Luciferi, Dionysii, quinto ab hinc anno a Saturnini & Ursacii & Valentis communionem, me cum Gallicanis Episcopis separavi, &c. Erat hic plane annus quintus exilii dictorum Episcoporum, quos exulasse constat ex Concilio Mediolanensi, Cos. Arbetione & Lolliano, anno Domini trecentesimo quinquagesimoquinto. Hac igitur habita de quinquennii temporis ratione, hoc ipso anno libellum illum ab Hilario lucubratum esse, affirmare certa fide compellimur.

X. Mira Hilarii libertas.

His itaque in hunc modum perspicuis de scripti libelli tempore redditis, ex eo aliqua hic adducemus, quibus intrepidi animi, sacerdotalis roboris, & invictæ constantiæ egregium specimen editur; ut cum sic orationem aggreditur: Tempus est loquendi, quia jam præterit tempus tacendi. Christus expectetur, quia obtinuit Antichristus. Clament pastores; quia mercenarii fugerunt. Ponamus animas pro ovibus; quia fures introierunt, & leo se-

viens circuit. Ad martyrium per has voces exeamus, &c. Quemnam per Antichristum intelligat, inferius declarat, cum hæc subdit in eum vehementer exacerbatus: Utinam illud potius omnipotens Deus & universorum creator, sed unius Domini nostri Jesu Christi Pater, ætati meæ & tempori præstitisset, ut hoc confessionis meæ in te, atque in Unigenitum suum, ministerium, Neronianis Decianisque temporibus explesssem. Et paulo post: At nunc pugnamus contra persecutorem fallentem, contra hostem blandientem, contra Constantium Antichristum, qui non dorsa cadit, sed ventrem palpat: non proscribit ad vitam, sed datat in mortem: non tradit carceri ad libertatem, sed intra Palatium honorat ad servitum: non latera vexat, sed cor occupat: non gladio caput desecat, sed animam auro occidit: non igne publice minatur, sed gehennam privatim accendit: non contendit, ne vincatur; sed adulatur, ne dominetur: Christum confitetur, ut neget: unitatem procurat, ne pax sit: hæreses comprimit, ne Christiani sint: sacerdotes honorat, ne episcopi sint: Ecclesiæ recta ponit, ut fidem destruat. Sed & post hæc:

Si falsa dicimus, infamis sit sermo maledicus: si vero universa hæc manifesta esse ostendimus, non sumus extra Apostolicam libertatem & modestiam, post longum hæc silentium arguentes. Sed temerarium me forte quisquam putabit, quia dicam Constantium Antichristum esse. Quisquis petulantiam istud magis quam constantiam judicabit, relegat primum, Joannem dixisse ad Herodem, &c. Inducit in exemplum sanctissimos viros, qui veritatis amore ipsos Reges redarguerunt. Sed & vehementius in eundem investus, his addit: Proclamo tibi, Constanti, quod Neroni locuturus fuisset, quod ex me Decius & Maximianus audirent. Contra Deum pugnas: contra Ecclesiam sevis: sanctos persequeris: prædicatores Christi odis: religionem tollis: tyrannus non jam humanorum, sed divinorum. Hæc tibi a me atque illis socia atque communia sunt.

At vero nunc propria tua accipe. Christianum te mentiris: Christi novus hostis es: Antichristum prævenis, & arcanorum mysteria ejus operaris. Condis fidem, contra vivens. Doctor profanorum es, indotus piorum. Episcopatus tuis donas: bonos malis demittas: sacerdotes custodiæ mandas: exercitus tuos ad terrorem Ecclesiæ disponis: Synodos contrabis, & Occidentalium fidem ad impietatem compellis: conclusos urbe una minis terras, fame debilitas, hyeme conficis, dissimulatione depravas. Orientales autem dissensiones artifex nutris, blandos elicits, fautores instigas, veterum turbator es, profanorum novorum es. Omnia sævissima sine invidia glo-

XI.

Constantius arguitur Antichristus.

XII.

Constantii scelera summata collecta.

XIII. Constantii fraudes.

gloriosarum mortium peragis: novo inauditoque ingenii triumpho de diabolo vincis, & sine martyrio persequeris. Plus crudelitati vestra, Nero, Deci, Maximiane, debemus: diabolum enim per vos vicimus. Et infra: Sceleratissime mortalium, omnia persecutionis mala ita temperas, ut excludas in & peccato veniam, & in confessione martyrium.

Et post multa de Constantii in persequendo Christianos fraude magis infecta, quam gladio, hæc etiam in eundem: Vestem ovium tuæ, lupe rapax cernimus. Auro reipublica sanctum Dei honoras, & vel detracta templis, vel publicata edictis, vel exacta penis, Deo ingeris: osculo sacerdotis excipis, quo & Christus est proditus: caput benedictioni submittis, ut fidem calcas: convitio dignaris, ex quo Judas ad proditorem egressus est: Censum capitum remittis, quem Christus, ne scandalum esset, exolvit: Vestigalia, Cæsar, donas, ut ad negationem Christianos invites: Quæ tua sunt relaxas, ut quæ Dei sunt amittantur: hæc tua, falsa ovium, indumenta sunt. At nunc fructus operum tuorum, lupe rapax, audi; neque alia potius, quam quæ gesta sunt in Ecclesia, refero, &c. Pergit enim narrare illa quæ adversus Catholicos ubique locorum egisset; ut dicat: Brevius enim adversus Persam, quam adversus nos, armis certatum est. Mutati Præfetti, electi Duces, corrupti populi, &c. Postque narrata exilia Episcoporum, addit, quod summum scelerum fuit, profcriptionem Liberii Papæ, & de eo quod perpetrasset in Ecclesiam Tolosanam in Galliis: Quos (inquit) tu deinde in Ecclesiam Tolosanam. exercuisti furvos? clerici fustibus casti, diacones plumbo elisi: & ipsum (ut sanctissimi mecum intelligunt) Christum manus immissæ. Ita Hilarius, intelligens Rhodanum Episcopum Tolosanum in exilium ab eo missum: ex quibus perspicias auctoritate Hilarii probari lectionem Severi a nobis superius positam, ut loco Dominus, legendum sit, Tolosanus. Reliqua autem ab eodem in Constantium prolixius perorata, si lector hæc avidius cupiat, apud ipsum Hilarium legat.

XIV.

(a) Job. 28.

(b) Gen. 31. Hilarius ex inperato relaxatur.

At quomodo post talia tantaque in Imperatorem prolata potuit Hilarius ipse a Constantio non occidi? Sed & a decreto exilio relaxari? quinimmo & in Gallias quoque restitui? Qui facit (a) ventis pondus, non pro arbitrio eos perfare sinit, sed nutu compefcuit: & quemadmodum ad Laban de Jacob locutus est Dominus (b): Cave ne quicquam asperum loquaris contra Jacob, sed in pace sine abire. Ita Constantio præcepit de Hilario, quem in pace reverti jussit ad suos. Quod autem ad Hilarii reditum spectat; hoc ne anno vel sequenti contigerit, revocari posse videtur

in dubium: cum, quem constat a vivente Constantio relaxatum, post ejus obitum, qui anno sequenti accidit, reversum esse in Gallias, S. Hieronymus tradat (c); cum tamen in Chronico, hoc anno vigesimoquarto Constantii Imperatoris in Gallias rediisse, idem affirmet.

(c) Hier. advers. Lucif.

Redeunti vero, Romanque primum, adventanti, S. Martinus ex Gallinaria insula, in qua solitariam vitam agebat, festinavit occurrere: sed cum jam inde abisse comperisset, eum est securus in Galliam. Hæc ex Severo: eadem & Fortunatus de Hilarii in Gallias reditu; quibus addit: Sed hunc ipsum divino nutu servatum testificor pro correctione multorum. Nam pene totum mundum gravi errore confusum, factis sæpe in Gallia Synodis, per Hilarium fuisse ad viam veritatis adductum, confitetur lingua multorum. Quid autem interest, vel pro æterna vita factum martyrem fuisse, vel amplius vixisse, reliqui ne perirent? Igitur sanctissimam animam etsi gladius persecutoris non abstulit, ipse tamen palmam martyrii non amisit. Hæc Fortunatus.

XV. Martinus fula, in qua solitariam vitam agebat, festinavit occurrere: sed cum jam inde abisse comperisset, eum est securus in Galliam.

Sed lætui jam cedit oratio, & stylum e manu excutit inopinatus eventus: cum inter hæc de Hilario conscribenda, afferret nuncium acerbissimum obitus Illustrissimi ac Reverendissimi D. Antonii Cardinalis Carafa S. R. E. Bibliothecarii; quo auctore, monitore, dicam & impulsore, Annales hi nostri, qualescumque sint, intra ipsa tamen septa domesticæ cellulæ, instar puellæ, sese verecundius continentes, prodire tandem cœperunt in lucem. Cæterum qui tanti viri claritudine atque splendore prævio summa alacritate feliciter incedere videbantur; ejus discessu, densa obtekti caligine, mæsti resiliunt. Nam sicut eorum egressus ac progressus ipse extitit dux atque promotor; & totum id quod sunt, eidem lector debes acceptum ferre: ita jacturam quoque tuam in eo ex ipsius obitu senties, si forte lentiore gradu eosdem senseris mærentes incedere. Quanta vero putas illum sollicitudine pro te laborasse, cum nutu, voce, quin & clamore impellebat ad cursum, & addebat currenti calcaria? licet ad longioris viæ terminum Nisæus quoque equus ipsi segnior videretur.

XVI. De Antonii Cardinalis Carafa obitu Auctoris Lucius.

At privata hæc dixerim damna, & nullius ferme momenti, si conteras cum illis, quæ universa Christiana Respublica passa est tanti obitu sacerdotis, doctrina etsi non primi, inter primos certe adnumerandi, probitate vero nulli secundi. Quis unquam compluribus retro decursis sæculis adeo de Christianis litteris bene meritus reperitur? cujus industria, inter mortua Editio Septuagintaduorum rediviva inexpectata comparuit; & nostræ Vulgata, plurimo excusso pulvere, enitescit;

XVII. Quanta affirmatio Ant. Card. Carafa.

feit; cujus & diligentia, Oecumenica antiqua Concilia, tam Latine quam Græce conscripta, jam sunt candori pristino restituta: Quæ Federicus Borromæus S. R. E. diaconus Cardinalis Amplissimus, ei in adeo honestissima functione dignus hæres accedens, recognita & aucta sub prælo habet. Sed & ejusdem venerandæ memoriæ viri industria tres etiam tomi Epistolæ Romanorum Pontificum, ingens plane Ecclesiæ Romanæ thesaurus e rudibus antiquitatis effossus, jam habentur excufi. Quo quidem nomine quis neget univèrsam eî Ecclesiæ Catholicam debere plurimum; nisi ille tantum, qui intar porci negligit margaritas, & sacerdotum merita reddituum amplexatus & excrementa sordide dimittit? At dum hæc mecum verfor, haud absque speciali Dei providentia accidisse videtur, ut post Hilarii recensita trophæa, præclarissimi sacerdotis monumentum hic intexamus: quippe qui in eo quod spectat ad ingenuam illam, nulloque humano affectu præpeditam in dicendo sententiam, & reprehendendo, qui reprehensibilis esset, animi libertatem, Hilarius egregie fuerit imitatus; quin & cæterarum quoque virtutum splendore coruscus, ac virginitatis præsertim nitore fulgens, vere Reverendissimus atque Illustrissimus & vixit, & obiit. At jam invita licet, tanto ductore orba, ad contextum rerum gestarum revocetur languida ac tristis oratio.

XVIII. Macedonius & collegæ quid in Spiritum sanctum.

Quod vero hæreticorum omnium commune est, nempe ut in deterius prolabantur: simulatque Macedonius Episcopatu Ecclesiæ Constantinopolitanæ abdicatus fuit; licet ab Acacio dissentiens, diceret Filium Deum esse, & cum aliis rebus omnibus, tum substantia Patri similem; Spiritum tamen sanctum non ejusdem cum Patre & Filio honoris participem esse docuit, sed ministrum eum & famulum vocavit, eademque de illo, quæ de Angelis vere dici possint, disseruit. In cuius opinionis cum eo societatem venerit Eleusius & Eustathius, & quotquot eo tempore ab illis, qui contrariam sectam sequebantur, abdicati fuerunt. Basilium quoque Ancyranum eadem Macedonii venena ebibisse una cum Eustathio Sebasteno, testatur S. Hieronymus (a) eumque Macedonianæ partis principem nominat.

XIX. (a) Hieron. de Serip. Eccl. in Basilio.

Quorum quidem doctrinæ (inquit Sozomenus b) non exigua populi multitudo tum Constantinopoli, tum in Bithynia, Thracia, & Helleponto, tum denique in alijs nationibus finitimis parvit. Etenim vitam, cui populus maxime solet animam attendere, non male instituebant. Nam incessus gratis illis, & vivendi rationis nihil monachorum fuit, oratio non indiffera, indoles ad persuadendum apta; quantum etiam eo tempore Marathonium fuisse

tradunt: qui cum Quæstor esset publicus militum Præfectis inservientium, multas collegit divitias: & ut primum militiam deseruit, ad conventus agrorum & pauperum cura ac studio sublevandos, se totum contulit; postea vero Eustathii Episcopi Sebastie vitam monasticam amplexatus est, & conventum monachorum Constantinopoli coegit, qui etiam ad hoc tempus successionis serie continuatus manet. Hanc hæresin partim studio, partim pecunia adeo auxit Marathonium, uti non sine causa (ut mihi quidem videtur) Macedoniani a nonnullis Marathonium vocantur. Nam solus iste cum collegis suis monachis causa exiit, quo minus hæc hæresis Constantinopoli penitus extincta esset. Etenim ex eo tempore, quo Macedonius abdicatus erat, ad Imperium usque Arcadii, Macedoniani neque Ecclesiæ, neque Episcopos habebant: nam illud minime ab Arians permittitur, qui omnes secum doctrina & opinione dissentientes Ecclesiis ejecere, gravibusque affecere suppliciis. Hæc Sozomenus.

Qui tamen in eo corrigendus est, quod ait ab hoc anno usque ad tempora Arcadii Imperatoris Macedonians Episcopis caruisse: nam in primis liquet ex his quæ ex Basilio dicta sunt, Eustathium, Eleusium, Basilium Ancyranum, & si qui alii depositi ab Acacianis in Concilio Constantinopolitano Episcopi, hos omnes hæresi Macedonii adhaesisse. Ex Gregorio Nazianzeno item constat ad Nestarium, Episcopum Constantinopolitanum scribente (c), jam tempore Theodosii Macedonians sibi Episcoporum nomina usurpasse; nam ait: Macedoniani autem factione contententes eo temeritatis & vesania proruperunt, ut Episcoporum nomina sibi ipsi adsciscant, atque his in locis appareant, caputque exerant, Eleusium suæ electionis auctorem garrientes. Hæc Gregorius. Quod autem Eleusius Cyzici Episcopus ejusmodi Macedonianorum hæresis habitus sit facile princeps, inde accidit; quod cum Macedonius in suburbis Constantinopolis agens, haud diu post excefferit ex hac vita (d): post obitum Constantii Eleusius Cyzici prævalens, ibidem propagavit sectam Macedonianorum; ob eamque causam eadem urbs dicta fuit Civitas Macedonianorum: sic enim eam appellat Anastasius Nicænus Episcopus, cum præstigijs ejusdem Macedoniani magi recenset his verbis (e):

Fui & aspexi hæreticum Cyzici, que est Civitas Macedonianorum, qui dicuntur Pneumatomachi; qui oleam arborem, ex loco in quo stabat, in alium locum præstationis prætextu transtulit, adumbratam fenestram inanis eorum auditorii. Et cum quidam iniquus fenerator vexaret mulierem viduam propter as alienum mari-

XX. Eleusius propagator sectæ Macedonianæ.

(c) Gregor. Nazian. ad Nestar.

(d) Sozom. lib. 4. c. 25. (e) Anast. Nic. 99. l. 23. tom. 6. Bibl. Sanct. Patrum.

XXI. Præstigijs Macedoniani Episcopi.

mariti, & ab ea exigeret non quod debebat, sed longe amplius: Hoc cum rescivisset prædictus Episcopus hæreticus, ejus marito nondum sepulto, cum adhuc efferretur, detinuit lectum in quo jacebat, & effecit ut loqueretur mortuus, & diceret quantum deberet maritus suo creditori. Hoc autem hæretico mortuo, in ejus quoque monumento efficta sunt diversa spectra & signa. Propierea ergo non oportet, quemlibet qui signa facit, tanquam sanctum admittere, sed examinare convenienter ei qui dicit (a): Nolite omni spiritui credere: Probate spiritum, num ex Deo sit. Hæc ipse.

(a) 2. Cor. 11. XXII. Quales Audiores sectæ Macedonianæ.

Magna igitur facta est Macedonianis accessio tum ex affectatis operibus sanctis, tum etiam quorundam ipsorum præstigijs. Cæterum provocasse eos ad suum ipsorum auctorem, hoc ipsum confutasse erat: siquidem (quod testificatione antiquorum omnium constat) Macedonio nullus umquam hæreticorum reperitur extitisse crudelior; & Eunomio sectæ propagatore nemo scelerior, ut quæ sequenti anno de ipso dicenda sunt facile demonstrabunt: de immanitate autem Macedonii suo loco superiorum actum est: de Macedonianis vero sæpe dicendum inferius: modo satis de ipso exordio hæresis post Synodum Constantinopoli habitam, ejusque propagatione significasse.

XXIII. Serapion ad Athanasium de Macedonianis scribit.

(b) Ath. ad Serap. de Spir. S. XXIV. Epistola Serapionis.

Jam vero cum increbrescens fama novæ hæresis pervassisset quoque Ægyptum, Serapion ille Magnus Episcopus Thmuis reddidit de his certiore Athanasium latentem hoc quoque tempore in eremo: quibus ille auditis, licet e latebris, continuo & ipse primus jacula intorquere aggressus est in monstrum: id quidem reddite ab Athanasio litteræ ad Serapionem suo ipsarum initio his verbis significant (b).

Litteræ tui sanctissimi affectus datæ mihi sunt in eremo. Etsi tum acerba erat contra nos persecutio, & multiplex pervestigatio eorum, qui me ad necem quærebant; tamen Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis nos in litteris tuis consolatus est: nam refreata mihi memoria tuæ pietatis, cæterorumque qui legitimi ingenuique Christiani sunt, videbar mihi eos præsentis habere. Diu igitur eas litteras cum gaudio in manu tenebam. Cæterum ubi eas perlegissem, incæpi denuo marore angi. Scripsisti enim, carissime, & vere desideratissime, & ipse quoque maestus, quosdam ex Arians prodississe, qui cum male ferant blasphemiam in Filium, ipsi tamen male sentiunt de Spiritu Sancto: dicuntque non solum creaturam esse, sed unum quoque ex spiritibus ministris, & gradu tantum a cæteris Angelis differre, &c.

XXV.

Sed eo periculosius eadem hæresis grafari cœpit, quod licet prodiret ex Ari-

nis, tamen ejus promulgatores adversari Prodit se Ario profitebantur; atque adeo venenum melle illitum, nempe Catholico nomine super inducto, propinabatur. Unde idem Athanasius ad eundem prope finem, post multa in confutationem novæ hæresis egregie lucubrata, hæc addit: Sed gratia Deo, quod (ut scribis) latere nequiverunt sub eo prætextu, quo se simulant Arians contradicere: nam & apud illos in odio sunt, eo quod Spiritum duntaxat, & non pariter cum eo etiam Verbum creaturam esse pronunciant; & male apud omnes audiunt, ut perduelles, oppugnatoremque Spiritus sancti: Et paulo post: Ego igitur etsi agam in eremo; tamen ob improbitatem eorum, qui alios avertunt a veritate, nibili faciens eorum de nostræ dictionis tenuitate & humilitate subsanationes paucis scripsi, & tuæ pietati transmissi, plurimum te exhortans, ut in istis legendis quedam emendes; & ubi imbecillior est dictio, veniam dones. Ego enim secundum Apostolicam a patribus acceptam fidem ista tradidi, nihil prorsus aliunde adjiciens; sed sicut didiceram, scripsi, quæ cum sacris Scripturis congruerent, &c.

XXVI. (c) Hieron. Athanasius oppugnat hæresin Macedonianam.

Ab Athanasio igitur, & ex eremo, ubi velut sagitta in pharetra latitabat (c), primum tamquam e nubibus fulmen, adversus Pneumatomachos recens obortus scriptio prodit; ut, quem acerrimum divinitatis Filii vindicem idem divinus Spiritus constituerat, eundem quoque voluerit esse suæ unius cum Filio & Patre substantiæ defensorum. Hic rursus illud, lector, considera, a quonam ejusmodi hæresis promulgetur, & a quo primum pariter impugnetur; ut vel ex personis saltem discas dignoscere dogmatis veritatem.

XXVII. Ex meritis personarum cognosci interdogmata.

Ecce tibi Macedonius, ex hominum carnificina exiens, sanctorum cæde cruentus, martyrum madens sanguine, totus tumens, totus furens, adeo ut eam ob causam a cæteris Arians, quod ejus nomine secta nimium infamaretur, & ab ipso Imperatore Constantio, Catholicorum alioqui pœnarum avido, odio haberetur, atque a sede Constantinopolitana pariter deponeretur magna cum ignominia: Hic, inquam, sic comparatus, cum in odium suorum, a quibus sententiam justam passus erat, Ariana hæresi incæperit adversari; ne tamen impius & veterinosus hæreticus impietate careret, hæresin talem, tantamque satanæ afflatus spiritu adversus Spiritum sanctum blasphemiam furibundus evomuit. Cui ex adverso pro assertione divinitatis Spiritus sancti progreditur e sancta eremo Athanasius, mitissimus omnium hominum; non inferens, sed patiens persecutiones; non perdens quemquam, sed factus cæteris causa salutis, deque exantlatis pro veritate tuenda certami.

minibus mille coronis auctus, ubique spectatus, & Ecclesie Catholice laudibus commendatus, licet numquam satis laudatus.

XXVIII. Hos, inquam, cum tamquam in campo ad certamen positos contemplaris, quem horum divino afflatu Spiritu, veritatis patrocinium suscepisse dixeris? Macedonium ne inferni fulgine plane furvum, gehennaeque ignes spirantem, an Athanasium jubare operum sanctorum coruscantem, & divini Spiritus gratia sublimatum? Erit id perfacile cuique judicare; ut nec opus sit, ex aliis probationibus superadditis, secundam vel tertiam a Judicibus expectare sententiam. Sit tibi (quod alias te admonuisse meminimus) ad alia omnia dijudicanda dogmata, quae nam vera, vel falsa, collatio ista tamquam lapis Lydius. Cum enim perspexeris, quis qualisque fuerit, & quem finem fortius sit dogmatis cuiusque auctor, & qui pariter qualesve ejus impugnatores extiterint; erit, ut in his dignoscendis, compendiosa quadam via scopum veritatis attingas.

XXIX. Sed ut ad Athanasium redeamus, admiranda plane in eo elucet modestia, animique demissio, dum sua scripta a Serapione cupit emendari. Talis namque esse confuevit Orthodoxorum tractatorum, quantumlibet scientia eminentium, mentis non sublime sapientis, vel fausto turgentis institutio, ut libenter sua exponant aliorum arbitria, eorum praefertim, quos noverint cum fidei sinceritate egregiam scientiam habere conjunctam. Erat hujusmodi quidem Serapion iste, ex monacho Episcopus, & Theologicis facultatibus apprime imbutus; de cuius scriptis haec Sanctus Hieronymus (a): Serapion (inquit) Ἐπισκοπὸς Ἀγυπτίου ὀνόματι, ob elegantiam ingenii, cognomen Scholastici meruit, carus Antonio monacho, edidit adversus Manichaeum, egregium librum, & de Psalmorum titulis alium, & ad diversos utiles epistolas: & sub Constantio Principe etiam in confessione inclutus fuit. Haec ipse.

XXX. Porro blasphemia ista postea ab iis quoque qui Filium Dei pariter blasphemabant, ab Ariani inquam, avide suscepta est; ac proinde ubicumque tam in Oriente, quam in Occidente, Ariana haeresis diffunderetur, Macedoniana aequae propagabatur: adeo ut ad novellam haeresin fulcendam nihil omitterent Ariani, falsantes ea de causa etiam sacros codices: hinc iusta illa S. Ambrosii querela in commentariis quos edidit de Spiritu sancto (b):

(a) Hier. de Script. Eccl. in Serap. (b) Ambros. de Spiritu Ipse (inquit) Dominus dixit in Evangelio: Quoniam Deus Spiritus est: quem locum ita expresse Ariani testificamini esse de Spiritu, ut eum de vestris codicibus auferatis: atque utinam de vestris, & non

etiam de Ecclesie codicibus tolleretis. Ea enim tempore, quo impie infidelitatis Auxentius Mediolanensem Ecclesiam armis exercitum occupaverat, vel a Valente atque Ursacio mutantibus sacerdotibus suis incurfabatur Ecclesia Sirmiensis, falsum hoc & sacrilegum simulacrum tamen in Ecclesiasticis codicibus deprehensum est: & fortasse hoc etiam in Oriente fecistis. Et litteras quidem potuistis abolere, sed fidem non potuistis auferre: plus vos illa litura prodebat, plus illa litura damnabat: neque enim vos poteratis oblinire veritatem, sed illa litura de libro vite nomina vestra debebat. Haec Ambrosius.

Sed & eodem ferme tempore Donatum Episcopum Carthaginensem partis schismaticorum, quod foedus (ut dictum est) iniisset cum Ariani, testatur S. Hieronymus scripsisse librum de Spiritu sancto, Ariano dogmati congruentem. Sic igitur videas, eam haeresin ipso sui ortu, faventibus Ariani, eamque ferentibus, perinde ac Ariani contagium, univolum prope Christianum orbem occupasse: qua de re saepius inferius.

XXXI. Quod autem ad Eudoxium facem haereticorum omnium spectat, quem tamquam ostentum Constantius Imperator in Ecclesia Constantinopolitana exivit Episcopum, Sozomenus (c) haec habet: Ad decimum vero Consulatum Constantii, Juliani vero Caesaris tertium: primo tempore quo conventus in dedicatione magnae illius Ecclesiae, quam Sapientiae nomine nuncupant, agebatur; fertur, Eudoxium consensu Episcopali solio, quo populum doceret (subrogatus erat in locum Macedonii, ejus Civitatis Episcopi) in ipso concionis exordio dixisse, Patrem impium esse, Filium vero pium. Quo dicto cum populus tumultuari inciperet: Conquiescite, inquit: Patrem impium dico, quia nomen colit: Filium vero pium, quia Patrem coluit. Quod cum dixisset, risus auditoribus excitatus est. Sic ludebat sceleratus in rebus maximi ponderis, veluti jocularator. At subdit Sozomenus.

XXXII. Est porro ab isto & Acacio communi consensu maxime laboratum, ut omnes in oblivionem decretorum Concilii Niceni adducerentur. Quinetiam formulam fidei Arianini perlectam, cum appendiculis, quas ipsi, quasi eam meliorem effecturi, adiecissent, passim in univolum Imperium miserunt: jusserunt, idque de Imperatoris mandato, omnes qui ei subscribere recusarent, exilio multari. Nam serunt hoc studium ab illis susceptum esse, quod putabant facile se ac sine negotio conatum suum ad exitum perducuros. Quod quidem calamitatum initium erat plane maximarum. Siquidem perturbatio non dissimilis his, quas ante commemoravimus, per totum Imperium pervasit; itaque persecutio par

XXXI. Donatus favesit haeresi Macedonianae.

XXXII. (c) Sozom. l. 4. c. 25. Eudoxii petulantia.

XXXIII. Studium Eudoxii & Acacii.

fere illis, quas Gentiles Imperatores jam olim excitaverant, omnes omnium Ecclesias occupavit. Nam licet quibusdam, quantum ad cruciatus corporis attingebat, remissor videretur; prudentibus tamen propter dedecus multo revera acerbior. Nam utrique, & qui persecutionem ciebant, & qui erant eadem afflictati, de Ecclesia fuerunt. Itaque eo turpior clades erat, quod quae hostes facere solent, eadem in tribules facta sunt. Atqui sacra lex vetat, tales nos ostendere etiam adversus externos & peregrinos. Ista quidem novitas a multis approbata, in dies magis magisque crevit, & ad aliarum rerum novandarum studium serpsit; atque arrogantia elata, parva & avita instituta cepit contemnere, legesque proprias & suas condere. Haec ex Sozomeno.

XXXIV. Ceterum quod item ad Eudoxium spectat; tantae compertus est fuisse impietatis, ut cum Eunomio paria de Filio Dei sentiret, esse Patri dissimile: occultabat tamen scelus; suadens quoque scriptis Eunomio, ut horrendam blasphemiam ad tempus tegeret, fore aliquando ut eadem magnifice propalaret: isthaec quidem de eo pluribus Theodoretus (a); cujus quoque assertione illud compertum habetur, Eudoxio ob excellentiam impietatis Aetium inhaesisse: illum vero ambitiose obtinuisse, ut eorundem haeresis sectatores non ab Aetio Aetiani, sed ab ipso Eudoxio Eudoxiani nominarentur. Eunomius autem, licet ab Eudoxio adversus accusatores saepe defensus; tamen cum impius esse convictus omnino fuerit, consilio ejusdem Eudoxii fugam arripens, haeresin, quam foverat verbis, scriptis audacius propalavit, atque praestans impietate evasit haereticarcha, Aetio magistro non impar, de quo S. Basilius (b):

XXXV. Eunomius iste Galata, qui e rebus sibi ipsi turpissimis factus illustrior. (Gloria enim, inquit Apostolus, in confusione ipsorum) cum futuris pietati praemium eum honorem praetulisset, qui ipsum conlequeretur, si, quae nullus umquam attigit, conscripisset; blasphemiam, quam pressis adhuc labiis aliqui obloquebantur, splendidis his scriptis suis ausus est predicare: princeps enim atque defensor totius haeresis appellari concupivit. Haec S. Basilius: qui cum Eunomium appellet Galatam, erroris arguitur Sozomenus (c), dum eum Cappadocem patriam fuisse tradit, ex eo deceptus, quod, quem constat vixisse in Cappadocia, natum in ea Provincia existimavit: homo certe nequissimus, & si quis alius umquam immenso tumore mentis elatus. Etenim quo ejus processerit factus, vel infania potius, vix credibile videtur: nam de eo Theodoretus (d) haec ait: Ausus est enim dicere, nihil se ex rebus divinis ignorare, sed ipsam e-

(a) Theod. l. 4. haeret. tribul.

(c) Sozom. l. 7. c. 17.

(b) Basl. advers. Eunom. l. 1. prope princ.

(a) Theod. l. 2. c. 29. Eudoxiani didi Aetiani.

tiam divinam substantiam exacte novisse: eandemque de Deo se habere cognitionem, quam de se ipso habeat ipse Deus. Hoc ejus furore perciti qui sunt execrande illius sectae participes, audent & aperte dicere, se ita Deum nosse, ut ipse se ipsum. Ita Theodoretus.

XXXVI. Isthaec de procacia Eunomii cum S. Basilio accepisset, ut ejus retunderet effertentem se adeo petulantiam, sic ad ipsum Eunomium scripsit (e): Qui ea quae sunt, quamdam ac rationem, ex eorum, quae sunt, cognitione, mente sua complexus est, & in his quae comprehensibilia sunt & minutura, exercitatus, per hujusmodi cognitionem & incomprehensibilem phantasiam ultra omnem cognitionem promovit. Itaque qui se existentium scientiam assecutum esse gloriatur, exponat nobis, quomodo quod minimum est eorum, quae in lucem prodierunt, natura habeat: & quae formicae sit natura, dicat: an spiritu, vel anbeliuvita ipsius contineatur: an corpus habeat ossum distinctione concinnatum ac discretum: nervosne ac nodulis conjuncturarum roborata sit: an musculorum & glandularum complexu, nervorum natura undequaque conservetur: an e sincipite per dorsuales nodos ad caudam usque medulla pro-rogeatur: utrum ex nervosa pellicula conflexione motis membris sit progrediendi facultas: habeat ne hepar: an sub hepate sit flavae bilis folliculus: utrum renes habeat, & cor, & arterias, & venas, & membranas, & diaphragmata: nudave sit, vel crinita: an unius tantum generis, aut multifariis utatur pedibus: quamdiu vivat; & quae sit illi propaganda posteritatis ratio: quotuplo factu, dum generat, fecundetur: & quomodo nec pedestres omnes sint formicae, nec alatae omnes; sed aliae humi repant, aliae vero per aera volitent. Dicat itaque formicarum nobis naturam, qui eorum, quae in natura sunt, scientiam cum fastu se praedicat assecutum: atque ita demum de potentia illa omnem intellectum superante disputet. Si vero scientia minutissima formicae nondum es assecutus naturam; quomodo incomprehensibilem Dei potentiam imaginatione tua comprehensam esse gloriaris? Haecenus Basilius ad Eunomium.

XXXVII. At qui tantam sibi divinarum rerum arrogabat scientiam, quique negabat Filium Patri similem, ipse se (proh scelus!) similem scientiam praedicabat Altissimo. Sed quid inde exivit iste, cum scrutatus divinam majestatem, in terram descendens homines docuit? Audi Gregorium Nazianzenum (f) Eunomii & Eunomianorum, prodentem horrendam auditu blasphemiam: Deum quidem (inquit) Filium esse fatentur, cum hoc ab eis & ratio ipsa & Scripturae testimonia extorqueant; sed aequivo-

(e) Basl. epist. 168. Basilius redarguit Eunomii temeritatem.

(f) Gregor. Nazian. de Theod. or. 3.

(a) Gregor. Nazian. de Theod. or. 3.

Deum dici, ac nominis solius partici-
pem esse contendunt. Perinde ac animal
piscinum, animal nomine conus dicere con-
suevimus. Et de Incarnationis incompre-
hensibili mysterio quid assecutum se di-
xerit homo vaniloquus, recitat Grego-
rius Nyssenus (a); nimirum, Dei Ver-
bum non secundum substantiam, at secun-
dum virtutes tantum humano corpori uni-
tum esse.

(a) Greg.
Nyssen. de
anima l. 2.
c. 12.

XXXVIII.
Blasphemi-
am alicui
Eunomii.

Sed & si ad inferiora descendas; vi-
deas, quid docuerit in Ecclesia homo
scientia Deo non impar; qui Filium Dei
negavit Deum; nec Verbum hominem fa-
ctum, Joanne iste sapientior, affirmabat;
hic, inquam, fidem, quam ipse prædica-
bat, sufficere ad salutem iactabat, etiam
si gravia atque enormia quis crimina per-
petraret, atque in iisdem perseveraret
assidue. Testatur id de Eunomio Augu-
stinus (b). En quam mirificum & excel-
lentem recensetores hæretici gloriam pos-
sunt se nactus esse doctorem; qui quæ il-
le ex intimis penetrabilibus divinæ mentis
secreta hausit, affatim participantes, id
ipsum erudent; satis scilicet fidem esse,
abique operibus ad salutem.

(b) Aug. de
barer. c. 54.

XXXIX.
Recentiorum hære-
ticorum cum Eu-
nomio anti-
quæ cog-
natio.
(c) Hier.
advers. Vi-
gil. tom. 2.

Quin & hic idem illorum magister eas
in ipsorum animos instillavit blasphemias,
quas & avide acceperunt, nimirum, san-
ctorum Martyrum reliquiarum, miraculo-
rum, eisdemque adhiberi soliti religiosi
cultus contemptum: de eo enim hæc ha-
bet S. Hieronymus (c) in Vigilantiis:
*Rides de reliquiis martyrum cum auctore
hujus hæreseos Eunomio: Ecclesis Christi
calumniam seruis; nec tali societate ter-
reris, ut eadem contra nos loquaris, quæ
ille contra Ecclesiam loquitur? Omnes e-
nim sectatores ejus Basilicas Apostolorum
& martyrum non ingrediuntur, ut scilicet
mortuum adorent Eunomium, cuius libros
majoris auctoritatis arbitrantur, quam
Evangelia, & in ipso credunt esse lumen
veritatis. Et inferius de eodem Eunomio
tradit, ipsum, instar Porphyrii, impie de-
traxisse miraculis sanctorum Martyrum,
quæ dicebat esse præstigiis Dæmonum.
Docuisse pariter eundem Eunomium ana-
baptismum, cum scilicet rebaptizaret eos,
qui in nomine sanctissimæ Trinitatis bap-
tizati essent, Epiphanius (d) auctor est.
De origine præterea & creatione animæ
male sensisse, a S. Gregorio Nysseno re-
darguitur (e).*

(d) Epiph.
hæres. 75.
(e) Greg.
Nyss. de
anima c. 6.

XL.
Alia Eu-
nomii de-
litamen-
ta.

Porro adeo infensus hostis fuit sanctissi-
mæ Trinitatis Eunomius, ut quælibet e-
tiam signa, quibus illa representaretur,
amoverit: nempe trinam in Baptismo fie-
ri solitam immersionem. Sed & illud ri-
diculum in baptizando homine excogita-
vit, ut magna cautela ageretur, ne aqua
baptismi alia membra, quam quæ sunt su-
pra pectus, cum quis baptizatur, ablu-
erentur. Testatur id quoque de ipso Theo-

doretus (f), qui addit: *Ad hoc; ut id (f) Theod.
integre præstare posset, plures baptizandi
modos excogitavit, & inter alios illum, scilicet
cum baptizandum hominem supra subse-
dium inclinatum ponunt, foras tantum ca-
pite prominente; vel modum illum, cum
hominem in baptisterio positum totum pan-
nis involutum usque ad unguis, parte su-
periori pectoris cum capite nudo relicto,
baptizabat.*

Sed qualis doctrina Eunomius, talis &
vitæ moribus fuit; quippe discipulus E-
nionii, asserentis, absque peccato licere se
carnis libidinibus quomodocumque pol-
luere, sicque omni ex parte turpissimus,
a quibusdam putandus se temperasse im-
pudicitis, quas censeret sibi perpetrare
fas esse? *Vir (inquit Rufinus g) corpa-
re & anima leprosus, & interior exterior-
que morbo regio corruptus.* Magno nam-
que damno fidelium, vitam longius Eu-
nomius propagavit: siquidem anno deci-
moquarto Theodosii Imperatoris adhuc su-
perstes erat, quando S. Hieronymus scri-
bebat commentariolum de Viris illustri-
bus; de quo cum meminisset, ait: *Uisquo ho-
die vivere dicitur in Cappadocia, & mul-
ta contra Ecclesiam scribere. Responderunt
ei Apollonarius, Didymus, Basilium Cas-
sariensis, Gregorius Nazianzenus, Grego-
rius Nyssenus.* Hæc S. Hieronymus. Le-
gibus quoque Imperatoris Catholicorum
damnatus est, quod secreto conventus co-
geret: unde (inquit Theodoretus h) ac-
cidit, ut eisdem Eunomiani didici fuerint
Trogloditæ. Sed & testatur ad sua tem-
pora in exiguum numerum ejus sectam re-
ductam esse. Habuit discipulos magistro
impietate non impares, & inter alios Ur-
bicum Potentinum, cuius meminisset Atha-
nadius (i); habuit & Philostorgium di-
scipulum, ingentem laudum suarum præ-
conem (k).

XLII.
Eunomii
impurissi-
mus.

(g) Rufin.
l. 2. c. 25.

(h) Theod.
de barer.

(i) Athan.
de sin.
nom.
(k) Niceph.
lib. 2. c. 29.

Quod autem ad Eunomii lucubrations
pertinet; non tantum fuerunt impiæ, sed
planæ insulsæ, utpote hominis dialecti-
cis tantummodo disciplinis exculti, qui
sacras litteras leviter attigit. Socrates
(l), ejus scriptorum monumenta recen-
sens, hæc de ipso ait: *Eunomius Aetii
cognomento impii scriba fuit: qui cum eq-
vitam degens, fallaces ratiocinandi con-
cludendique modos, qui sunt sophistarum
proprii, ab illo didicit, eosque sedulo imi-
tatus est. Quinetiam inanibus ineptisque
vocibus operam dare, sophismataque qu-
bus ipse irretiretur, contexere, impudens
aggressus, illisque arroganter inflatus, ad
blasphemiam præcepit ruit.* Et paulo post:
*At tametsi sacrarum litterarum prope igna-
rus imperitusque fuit, neque potuit omni-
no eas intelligere; tamen verba variare,
eademque semper aliter atque aliter dice-
re potuit. At quod sibi ad dicendum pro-
ponebatur, numquam attigit, sicut septem
romi*

XLII.
Eunomii
scripta
qualia.

(l) Socrat.
l. 4. c. 7.

romi ab illo in Apostoli Pauli ad Roma-
nos epistolam tam inepte compositi satis per-
spicue declarant. Nam cum multa verba
inaniter de ea epistola profuderit; institu-
tum tamen Apostoli animo capere nullo mo-
do valet. Extant alii ejus libri his consi-
miles; de quibus si cui in animo sit pe-
riculum facere, in magna verborum copia
miram sententiarum inopiam reperiet. Ha-
ætenuis Socrates: his consentientia alii
quoque scripserunt, & inter Græcos novis-
simos late Suidas.

XLIII.
Hæresis
ex Ariana
propaga-
ta impie-
tate.
(a) Theod.
lib. 4. hæ-
ret. fab.

Jam vides, lector, ex infelicis radice
Arianæ hæresis tot prava germina propa-
gata, nempe Eusebianos, Etianos, Pho-
tinianos, Eudoxianos, Acaçianos, Euno-
mianos, Macedonianos, atque Psatyria-
nos, quorum meminit Theodoretus (a);
qui impie dixerant, idem esse in Deo ge-
nere, atque creare: quibus adjungit Cyr-
tianos, atque Dullianos, qui Dei Filium
Patris servum phanaticè dixerunt. His igitur
de hæresibus, quæ ex Ariana hæresi
pullularunt, deque amotione & suffectio-
ne diversarum sedium Episcoporum, or-
dine recensitis; reliquum est, ut de An-
tiocœna sede, qui præerat Eudoxius trans-
latus Constantinopolim, cui nam post illum
obtigerit, pauca dicamus. Atque illud
primo memoria repetendum, Anianum,
illum, qui Eudoxio in Concilio Seleucien-
si damnato, ab eadem Synodo fuerat sub-
stitutus, a Comitibus eidem Synodo præ-
sidentibus fuisse in exilium amandatum:
atque ob eam causam relicta erat ipsa Ci-
vitas absque Pastore, libentius ferens so-
litudinem suam, quam hæreticum sibi E-
piscopum dari.

XLIV.
(b) Sozom.
lib. 4. c. 27.
Meletius
: b Endo-
xio datur
Episcopus
Antioche-
nis.

Quo tempore (inquit Sozomenus b) Eu-
doxio Ecclesiam Constantinopolitanam gu-
bernante, multi sedem Antiochenam ma-
gno studio ambire cœperunt, & contentia-
nes ac seditiones variæ (quod credibile
erat in rebus ejusmodi evenire) tum in
clero, tum in populo forte ortæ sunt: nam
singuli eum, quem sperabant secum fide
consensurum, ad Ecclesiam gubernandam
delegerunt. Nondum enim desierant de do-
ctrina fidei dissidere, neque adhuc in Psul-
morum, & Hymnorum cantu consenserant:
sed, quod caneatur, singuli ad suam opi-
nionem (ut ante dictum est) accommoda-
bant. Cum hic igitur esset Antiochena Ec-
clesiæ status; percommoda visum est Eu-
doxianis Meletium Sebastia Antiochiam
transferre, virum tum ad dicendum, tum
ad persuadendum valde idoneum, ipsi quo-
que vitæ ratione spectatum, & cum ipse
jam ante opinionem conjunctum. Nam fama
& estimatione ejus futurum putabant, ut
non modo accolas Antiochiæ, verum etiam
urbes finitimas, & maxime olim Eustathia-
nos, qui ita de Deo, sicut Concilium Ni-
cænum tradiderat, sentiebant, omnino ad
suam sectam attracturus esset.

Ann. Eccl. Tom. V.

Sed longe ipsos sua sefellis opinio. Nam
ut venit Antiochiam, dicitur magnam po-
puli multitudinem tum Arianorum, tum
communione Paulini in unum convenisse;
partim quo cum, de quo tam celebris fa-
ma ante ejus adventum eo pervenerat, o-
culis viderent: partim quo quid dicturus,
& quibus partibus esset suffragaturus, in-
telligerent. Etenim fama jam illo perva-
serat, eum doctrinæ Concilii Nicæni ap-
probatores esse. Quod quidem eventus re-
plane declaravit. Nam tametsi principio
eo genere concionum, quod ad mores in-
formandos pertinet, publice utebatur; ad
extremum tamen, Filium ejusdem cum Pa-
tre substantiæ esse, palam asseruit.

XLV.

Dicitur porro, Archidiaconum illius
cleri, dum adhuc concionaretur, ad eum
accurrisse, & manu admoda, ejus os ob-
turrasse: eum autem manu multo eviden-
tius, quam voce, sententiam suam populo
indicasse: Nam primum tres tantum digi-
tos palam, ut omnes viderent, extendisse;
deinde eosdem rursus compressisse, uno
solo porrecto: qua quidem manus sua fi-
gura, tamquam effigie quadam, populo ex-
pressit tum quæ sentiret, tum quæ dicere
constitisset. Cum autem hic conatus Ar-
chidiaconi frustratus esset, & ore dimissa
manu Meletii comprehendisset; Meletius,
cum linguam haberet liberam, clamore,
voce, & oratione pleniorè suam declaravit
opinionem, populumque cohortatus est de-
cretis Nicæni Concilii adhaerescere; inge-
nueque apud auditores testificatus, eos,
qui aliter sentirent, a veritate penitus
aberrare. Ubi vero non intermisit eadem
ipsa, quantum poterat, adversus archi-
diaconum ipsum impedire conantem, modo
ore efferre, modo manu vicissim demon-
strare, & in utraque re enixe præstan-
da, homini omni certaminis genere exer-
citato se similem præbere: Eustathiani ex-
clamare, gestire, & præ gaudio tripu-
diare: Ariani autem animos demittere
cœperunt.

XLVI.
Meletius
ex impe-
rato fidei
Catholi-
cam pro-
fiteatur.

Qua re audita, Eudoxiani graviter
succensere, sedulo operam dare, ut Mele-
tius urbe illa pellatur: eum denuo accer-
sere ad se, quo penitentia adductus tum
opinionem mutaret, tum ea, quæ dix-
erat, corrigeret. At cum de sententia ni-
mum desisteret; Imperatoris mandato, &
exturbatus Ecclesiæ est, & in exilium
ejectus. Quo facto, sedes Antiochena Eu-
sojo delata est, qui quidem jam antea si-
mul cum Aris abdicatus fuerat: Meletii
autem fautores, se ab Arianis segregan-
tes, conventus separatim egerunt. Nam qui
ab initio Filium Patri consubstantialem
asserant, hi cum illis communicare pro-
pterea detrectarunt, tum quod Meletius
ab Episcopis Arianis creatus fuerat Epi-
scopus; tum quod hi, qui cum sequebantur,
a sacerdotibus quoque Arianis baptizati.

XLVII.
Meletius
ejectus in
exilium.

B 2

Atque

(a) Am-
mian. l. 20.
in fin.
(b) Epiph.
hæres. 73.

(c) Theod.
lib. 2. c. 23.

XLVIII.
(d) Socrat.
lib. 2. c. 34.
Eusebius
Episc. Sa-
mosat. Me-
letii pro-
motor.

Aique isti quidem, licet doctrina fidei con-
sentientes, ob hanc causam devoti sunt.
Imperator autem, simul ut accepit Persas
res novas moliri, venit Antiochiam. Hæc
Sozomenus. Porro adventum Imperatoris
Antiochiam non nisi circa finem hujus an-
ni contigisse, Ammianus tradit (a). Eadem
quoque de concione a Meletio habita
Antiochiæ Epiphanius (b) meminit,
immo & ipsam integre recitat; cujus est
exordium: Sapientissimus Ecclesiastes di-
xit, Melior est finis orationis, quam prin-
cipium, &c. utpote quod Meletius in suæ
ipsius orationis sine confessus esset sanctis-
simam Trinitatem. Cæterum de his agens
Theodoretus (c) confundere videtur de-
positionem & exilium Meletii cum in-
gressu ejus in sedem Antiochenam; nam
Synodum, cujus meminit, tempore depo-
sitionis ejus potius contigisse, ex his quæ
cæteri tradunt, affirmari posse videtur.

Sed quod ad Meletium spectat, ballu-
cinatus est Socrates (d), dum ait, ipsum
Meletium ex sede Sebastena translatum.
Berceam, & ex hac civitate Antiochiam:
cum potius Berceam in sedem Sebastenam
in locum Eustathii nuper depositi fuerit
subrogatus, & communi decreto populi,
annuentibus Acacianis, Antiochiam ac-
cessit. Eusebius enim Episcopus Samo-
satenus, cum Meletii animum satis ex-
ploratum haberet, sentire eum quæ pia
sunt, consentientia Nicænæ fidei, ad eum
eligendum Antiochenos Catholicos per-
suasit, cum reliqui putantes Meletium a
suis partibus stare, quod ab Acacianis Se-
bastenæ Ecclesiæ prepositus fuisset, haud
inviti electioni Meletii consenserint: quod
quidem decretum electionis firmitatem pa-
ctis conventis, apud Eusebium, tamquam
sequestrem, depositum est. Sed cum (ut
diximus) in publica concione sese Mele-
tius secundum Nicænam fidem recte sen-
tire professus esset, ob eamque causam
e sede Antiochena depositus: Acaciani,
qui tunc erant Antiochiæ, decretum il-
lud de electione Meletii per ipsum Im-

PAGIUS
V.
Dua Syno-
di Antio-
chena in
causa Me-
letii.

Ad num. L. ad LV. Valefius in Notis ad Theo-
doretum lib. 2. cap. 31. arbitratur, Synodum An-
tiochenam in causa Meletii habitam, de qua Theo-
doretus agit, eandem esse cum illa, de qua So-
crates lib. 2. cap. 45. quam ait anno sequenti
Antiochiæ celebratam. Sed tam Valefius, quam
Baronius, alique duas Synodos Antiochenas di-
versis annis congregatas perperam confundunt.
Prior Synodus hoc anno coacta, in eaque Me-
letius e Sede Sebastena ad Antiochenam trans-
latus. Hanc Theodoretus laudatus, & Libellus
Synodicus discrete memorant: de translatione ve-
ro Meletii in ea facta agunt Socrates lib. 2. cap.
44. Sozomenus lib. 4. cap. 28. Philostorgius lib.
5. cap. 1. & Hieronymus in Chronico juxta edi-
tionem Scaligeri ad annum Abrahami 2376. qui
cum mense Septembri currentis Christi anni de-
finit. Ex quo & constat, Meletium præfenti an-
no, non vero sequenti, ut male Valefius au-

peratorem nisi sunt surripere ab Eusebio
manibus: at vicit ejus constantia. Rem
porro gestam Theodoretus (d) narrat his
verbis:

Eusebius vero ille admirabilis, cujus
supra mentionem feci, cuique commune de
Meletio decretum commissum fuit, cum vi-
deret pacta violata, ad urbem sibi concre-
ditam abiit. Ariani autem, veriti ne de-
creti illius conscripti testimonio plane co-
arguerentur, persuadent Imperatori, ut
nuncium mitteret, decretum ab Eusebio pe-
titurum. Imperator ergo eorum impulsu mit-
tit nuncium, qui, equis in itinere crebro
mutatis, quam celerrime tum aliquo pro-
ficiendi, tum responsa ferre conueverat.
Ubi venit ad Eusebium, & mandata Im-
peratoris ei exponit: Eusebius, vir sine
numquam satis laudatus: Non possum in-
quit, commune decretum apud me deposti-
tum reddere, nisi omnes, qui meæ fidei il-
lud commiserunt, in unum conveniant.
Quod responsum nuncius refert ad Impe-
ratorem. Ille ardens iracundia nuncium
mittit denuo: jubet decretum reddi: ad-
ditque in litteris se mandasse nuntio, ut
nisi redderet illud, dexteram ejus ampu-
taret: cum tamen hæc ad eum perterrefa-
ciendum solum scripisset. Siquidem vete-
rat, tabellarium illud facere, quod per
litteras Eusebio minatus fuerat. Simulat-
que vero divinus ille vir resignatis lit-
teris intellexit supplicium, quod Impera-
tor ei minatus fuerat; non dexteram so-
lum, sed lævam etiam extendit, jubetque
utramque abscindere: Nam decretum (in-
quit) non reddam, quod Ariana improbi-
tatis tam clarum indicium dat. Itaque
Imperator, intellectu ejus animi magni-
tudine & constantia, & tum eum pluri-
mum admiratus est, & postea laudibus ef-
ferre non desistit. Etenim inimici, præ-
stantes adversariorum virtutes, magnitu-
dine rerum gestarum ad id compulsi, etiam
admirari solent. Hætenus de his Theo-
doretus.

Quod autem depositiones Episcoporum
ab

tumat, ad Antiochenam Sedem translatum. Præ-
terea Socrates citatus dicit, id factum, Concilio
apud Constantinopolim congregato, id est, dum
Concilium Constantinopolitanum anno præcedenti
inceptum nondum absolutum esset. Quare uno e-
odemque anno duæ magnæ Synodi coactæ.

Posterior Antiochena Synodus habita Tauro &
Florentio Coss. ut testatur Socrates cap. 45. an-
no sc. sequenti, cum Euzois ei præfret Eccle-
sia: Meletius enim in exilium actus est a Con-
stantio, & ipso Antiochia agente, in patriam
ipsius Melitoniæ, inquit Philostorgius lib. 5. cap.
5. ideoque hoc anno exeunte, vel initio sequen-
tis. Etenim Constantius non nisi hieme sub finem
præfentis anni e prociuda Perficæ Antiochiam ve-
nit, teste Ammiano lib. 20. cap. 11. In hac se-
cunda Synodo Antiochena Ariani eandem Fidei
Formulam recitarunt, quam prius Constantinopoli
ediderant, ut asserit Socrates citatus. Sozome-
nus

(d) Theod.
lib. 2. c. 23.
XLIX.
Eusebii
Episcopi
Samosate-
ni con-
stantia.

VI.
Secunda
Synodus
Antioche-
na.

Synodus ab ipsis quoque Arianis absque Synodo
Antiochena in cau-
sa Me-
letii.
minime peragi solerent; plane demon-
strat, eam ipsam quæ fertur Synodus An-
tiochena hoc tempore habita auctoritate
Constantii, ad exautorandum Meletium,
& substituendum Euzojum, fuisse colle-
ctam. Meletium vero hoc anno vigesimo-
quarto Constantii electum Episcopum An-
tiochenum, & paulo post dejectum, S. Hiero-
nymus testatur in Chronico. Quæ igitur
causa Meletii convenit Synodus Antio-
chiæ, novam rursus fidem, eandemque
omnium deterrimam condidit, de qua
hæc in primis Sozomenus habet (a):

(a) Sozom.
lib. 4. c. 28.
LI.

Ex ultima
perfidia
Ariano-
rum An-
toniani
Hæretici.

Acaciani vero adhuc quiescere non pote-
rant; sed Antiochiæ rursus in unum cum
paucis quibusdam congregati, decreta quæ
ipsi sanciverunt, simulabant: statuebant-
que nomen, Simile, ex formula Arimini
& Constantinopoli perlecta, eximendum
esse: & Filium Patri tum substantia, tum
voluntate dissimilem esse, & ex nihilo or-
tum, sicut Ario jam ab initio placuerat,
docebant. Quibus fuere subsidio sectatores
Ætii, qui primus post Arium his nomi-
nibus palam ausus est uti. Unde factum
est, ut tum ipse Ætheos, id est, averfus
a Deo, tum ejus doctrinæ approbatores A-
nomiani, & Exucontii, id est, Filium Pa-
tri dissimilem & ex nihilo ortum statuen-
tes, appellarentur. Ac cum fautores de-
cretorum Concilii Nicæni sciscitarentur ab
illis; quemadmodum cum Filium Deum de
Deo confiterentur, eum dissimilem Patri,
ex nihilo ortum, idque contra suam ipso-
rum fidei formulam, asserere audeant:
respondebant, Paulum Apostolum dixisse,
omnia ex Deo esse: & Filium in hac
voce, Omnia, includi: hæcque ratione
scriptum a se propositum, in quo fidem se-

PAGIUS

nus lib. 4. cap. 29. de secunda ista Antiochena
Synodo loquitur, indicatque, secundam fuisse
Antiochenam; ait enim: Acaciani Antiochia una
cum paucis iterum congregati, ex qua prius ipsi
deceverunt, reprehenderunt, nomenque illud simile
ex Formula Fidei, Arimini & Constantinopoli
recitata, expungere statuerunt. Jam itaque in
electione Meletii, de qua proxime Sozomenus
locutus erat, prima Synodus Antiochena cele-
brata fuerat.

Constantius Imp. priori Concilio Antiochen.
in quo Meletius electus, non interfuit; hujus
enim electione, seu potius & Sebastena Ecclesia
ad Antiochenam translatione narrata, Sozome-
nus cap. 28. ait; Imperator vero, cum Persas res
novas moliri accepisset, Antiochiam perrexit, sub
finem nempe currentis Christi anni, ut ex Am-
miano lib. 20. cap. 11. liquet. Neque Theodo-
retus lib. 2. cap. 27. ubi de utraque Synodo An-
tiochena in unum perperam confusa id dicit;
imo contrarium insinuat, cum ait, Meletium ad
Ecclesiam Antiochenam translatum Antiochiam
venisse acceptis Imperialibus litteris. Prior ita-
que Synodus Antiochena habita, dum adhuc Con-
stantinopoli Constantius moraretur: secunda an-
no sequenti.

cundum divinas Scripturas expofuerant,
intelligendum esse. Atque istud quidem
hoc modo invertere, captiosque eludere
conati sunt. Ad extremum cum non pos-
sent his qui eos accusarent, arguerentque
satis plane respondere; lecta denuo fidei
formula Constantinopoli approbata, decedunt,
& ad suas ipsorum civitates rever-
tuntur. Hæc Sozomenus; atque hic finis
Arianorum sub Constantio Synodorum.
Habet eadem Athanasius (b), ex quo vi-
detur idem accepisse Sozomenus.

(b) Athan.
de Synod.
LII.

Porro horum omnium fuisse Constan-
tium Imperatorem antesignanum, idem
Athanasius subdit, eumque affirmat in hac
ipsa perfidia omnium extrema ulque ad
obitum perseverasse, in qua & baptiza-
tum esse ab Euzojo hæreticorum impu-
rissimo. Cæterum et si Athanasii senten-
tia Constantius horum omnium scelerum
auctor est habitus: Acacius tamen, qui
ejus inhærebat lateri, ab eodem Athana-
sio prædicatur totius impiæ molitionis ar-
chitectus: quod enarrata de eo superius
facile docent. Cum igitur omnium sen-
tentia Acacius iste Cæsariensis Episcopus,
nullo refragante, existimatus sit Ariano-
rum omnium nefandissimus: hic elucidan-
dus est Hieronymi (c) locus subobscurus,
quo ab hæreticorum classe visus est Aca-
cium subtraxisse, cum ad Minerium* scri-
bens sic ait: Ego & in adolescentia mea,
& in extrema ætate protestor, & Orige-
nem & Eusebium Cæsariensem viros esse
doctissimos, sed errasse in dogmatum ve-
ritate: quod e contrario de Theodoro, A-
cacio, & Apollinario possumus dicere: &
tamen omnes in explanationibus Scriptura-
rum sudoris sui memoriam reliquere. Hæc
S. Hieronymus.

(c) Hier.
epist. 152.
* Miner-
vium.

At

Sed incertum, an eidem Constantius adfue-
rit. Cum tamen ex Chronologia Codicis Theod.
a Gothofredo condita constet, Constantium an-
no sequenti Antiochiæ fuisse, verosimilius est,
eum Synodo interfuisse; & id Theodoretus in-
sinuat, cum ait, in ea Synodo Meletium in exi-
lium missum esse. Meletius non nisi anno Christi
CCCLXII, Antiochiam rediit. Auctor enim Chroni-
ci Alex. sub illius anni Consulibus scribit:
Meletius, qui ob impietatem & alia crimina de-
positus fuerat, Antiochiam reversus, veterem Ec-
clesiam per vim occupavit, adjunctis illi Clericis,
qui jam antea depositi fuerant a S. Synodo. In-
ter quos præcipuus erat Diogenes ex Presbyteris,
pra reliquis omnibus concursans & partes adju-
vans: & Vitalis Laicus, qui semper fraudes at-
que imposturas exercuerat. Hic ulterius progressus
ad extremam offensam Meletio, ab illo sese abru-
pit, & hæresim ipse quoque ridendam condidit, a
qua etiam hodie Vitaliani nuncupantur. Sunt hæc,
inquit Valefius in Notis ad Theodoretum lib. 3.
cap. 1. ex veteri quodam Auctore descripta, &
ut videtur, Ariano. Nam idem Auctor Chroni-
ci Alexandrini sub Coss. anni Christi CCCLII,
Leontium Episcopum Arianum Antiochiæ mul-
tipliciter prædicat.

VIII.
Verosimile
est eum in-
terfuisse
posteriori.

At

LIII. Locus S. Hieron. de Acacio elucidatur.

At Victorius emaculator atque elucidator scriptorum S. Hieronymi, licet vir plane disertus, nescimus quomodo, cum in locum hunc incidit, memoria temporum lapsus, quod S. Hieronymus de Theodoro & Acacio tradit, intelligendum putat de Acacio illo Episcopo Constantinopolitano, quem damnavit Gelasius Papa; & Theodoro illo Episcopo Mopsuesteno, damnato in Sexta Synodo, quorum aetates longe post Hieronymi tempora successere. Ceterum licet ex recitatis Hieronymi verbis aliqua possit de eorum sensu emergere dubitatio; certe quidem de Hieronymi sententia, quin hos semper habuerit haereticos, nulla penitus potest suboriri suspicio: nam & in eadem epistola, cum Acacii & Theodori scripta saepe citasset, haec subdit: Si quis autem contrariae factionis immurmurat, quare eorum explanationes legam, quorum dogmatibus non acquiesco; sciat me illud Apostoli libenter audire: Omnia probate; quod bonum est, tenete: & Salvatoris verba, dicentis: Estote boni nummularii. Verum illud non male Victorius, ut id quod a Hieronymo dicitur e contrario, idem sit quod a fronte, & quod Graeci dicunt εὐάνθω. At magis placet, ut pro Quod, legendum sit Quid, addito accentu interrogativo,

in hunc modum: Quid e contrario de Theodoro, Acacio, Apollinario possumus dicere? & tamen omnes in explanationibus Scripturarum sudoris sui nobis memoriam reliquerunt. Quae si sic legas, nihil in Hieronymo invenies obscurum, vel pravum. At de his haec tenent.

Ultima haec Antiochia celebrata Synodus Arianorum sub Constantio fuit: atque hic tandem finis magnae tragediae ab Arianis post Nicenum Concilium per triginta & amplius annorum spatia confecta; cuius tot fuerunt actus, quot celebrata Concilia, quorum ultimo, funestum illud, quod primum in eorum infedit animis, Dei Filium (proh scelus!) substantia & voluntate esse dissimile, infeliciter conclusum est.

Sed (o prodigium!) quo tempore a Constantio adimitur divinitas Filio Dei, eodem quoque ab ipso Imperium abripitur, cum in Galliis Julianus a militibus alias acclamatus, Imperator eligitur, & quantumlibet invitatus cogitur imperare, a quo esset anno sequenti Orientali quoque Imperio ipse Constantius exuendus & vita, nisi eum mors citior confecisset. Haec de Juliano creato ab exercitu Augusto, pluribus Ammianus (a). Invitum autem nolentem, atque penitus reluctantem, se ab exercitu coactum Imperium suscepisse, idem

LIV. Ultima Synodus Arianorum sub Constantio.

LV. Julianus acclamatus Imperator.

(a) Ammian. l. 20.

PAGIUS

IX. Julianus dicitur Augustus.

Ad num. LV. Mensuram, quo Julianus acclamatus est Imperator, unus nos docuit Anno Episcopus in epistola ad Theophilum Patriarcham Alex. de Conversione & particulari vita SS. Pachomii & Theodori, ubi cap. 4. ait: Persecutionis porro ejus, qua anno sexto, mense nono Athanasium Papam expulit, Julianus imperavit homo idololatra. Pachon mensis nonus Aegyptiorum cum die viceima quinta Maii terminatur. Quare hoc anno inter illud intervallum Julianus Augustus nuncupatus, anno sc. sexto jam inchoato persecutionis Athanasii, qua anno CCCLV. in Concilio Mediolanensi coepta est. Ammonem vero menses Aegyptiacos usurpare ostendunt duo ejusdem epistolae loca. Hujus auctoritatis ope declarandus Ammianus locus, qui lib. 20. cap. 3. antequam capite sequenti dicat, Julianum a militibus acclamatum esse Augustum, ait, calum subtextum caligine obscura visum esse, & a primo aurora exortu usque ad meridiem intermicasse jugiter stellar. Quibus verbis, ut advertit Calvinus in opere Chronologico, significatur Eclipsis Solis, qua praesenti anno accidit die viceima octava Augusti, feria secunda, paulo post exortum Solis, in Mesopotamia, ubi Sol totus obscuratus observatus est. Nam Ammianus eo libro partim de Juliano, partimque de Constantio agit: eclipsim autem illam narrat in ordine ad illa, qua in Oriente, non vero qua in Occidente gererentur.

X. Quae occurrunt.

Ipsimet Julianus in epistola ad Senatum Populumque Atheniensem refert, qua occasione ipse Augustus renuntiatus fuerit, libellum, scilicet sine nomine sparsum fuisse, in quo multa adversus Constantium iactabantur: Quo allato, inquit Julianus, qui Constantio erant addictissimi, valde commoti sunt, mihi ut quantum possent conatibus instarent, uti citius milites emitterent

(in Orientem nempe, uti jussit Constantius) priusquam in alios ordines similes libelli spargerentur. (Neque enim alius quisquam aderat eorum, qui benevolens in me animo esse viderentur.) Erant ii Nebridius, Pentadius, ac Decentius quem ad id negotii Constantius ipse miserat. Ad qua verba Petavius in Notis ait: Mendum subest huic loco. Neque enim isti (Nebridius, Pentadius, ac Decentius) vel tunc aherant; vel Juliano fauebant. Imo vero a Constantio stabant. Nebridius ex Qualore Juliani Praefectus Praetorio Galliarum factus fuerat a Constantio in Florentii locum. Decentius vero Tribunus & Notarius ab eodem missus ad milites abstrahendos. Verum locus minime corruptus, sed ipsemet Petavius hallucinatur, qui non advertit, Julianum aliud non significare, quam Nebridium, Pentadium, ac Decentium, qui Constantio erant addictissimi, valde commotos fuisse, non vero Julianum referre haec verba: Erant ii Nebridius, &c. ad immediate praecedentia parentesi inclusa, scilicet: Neque enim alius quisquam aderat eorum, &c. Nam tres illos viros a Constantio, non vero a Juliano stetit, & tunc ibidem praesentes fuisse, ex Ammiano certo liquet. Quae obiter dicta sunt ad loci illius elucidationem.

X. Synodus Gangrensis.

Synodus Gangrensis ante Concilium Constantinopolitanum hoc anno absolutum, celebrata. Id Sozomenum insinuare diximus anno CCCLVII. cum de Synodo Melitenensi ageremus. A Sozomeno non dissentit Socrates: hic enim postquam scripsit, Eustathium e Sede Sebastenae Ecclesiae depositum fuisse, & in ejus locum Meletium subrogatum, ait: Ceterum Eustathius post haec etiam in Synodo Gangrensi, qua ipse causus in Paphlagonia coactus fuerat, condemnatus est, eo quod post condemnationis sententiam adversus ipsum prolata in Synodo Casariensi, multa contra

(a) Ammian. l. 21. LVI.

Epitaphium a S. Damaso scriptum.

dem ipse Julianus in Misopogone contestatur. Hisce peractis, celebrans Quinquennialia, diademate usus est lapidum fulgore distincto: cum antea, praepenuia, torques aurea fuisset a milite capiti ipsius imposita. Defunctam inter haec conjugem Helenam, Romae in suburbano viae Nomentanae, ubi Constantina soror ejus, Galli conjux, sepulta erat, condi praecipit. Haec omnia apud Ammianum (a). Christiana haud dubium erant haec foeminae ambae filiae Constantini, sepultae eodem in loco, in suburbano viae Nomentanae, ubi est insignis Memoria S. Agnetis virginis & martyris, qua (ut dictum est) exposita a patre Constantia virgine, ejusdem Constantini filia, ab eodem Imperatore erecta est: At Damascus totum id tribuit Constantiae filiae Constantini qua nupsit Gallo, prout S. Damasi Papae epigramma docet his versibus:

Constantina Deum venerans, Christo- que dicata
Omnibus impensis devota mente paratis,
Numine divino multum Christoque ju- vante,
Sacravit templum victricis virginis A- gnes,
Templorum quod vincit opus, terrena- que cuncta:
Aurea namrutilant summi fastigiataecli.

PAGIUS

XII. Synodus Casariensis.

tra leges Ecclesiasticas ageret. Tum narratis falsis dogmatibus ab Eustathio diffeminatis, subdit: Haec & hujusmodi alia plurima, cum ille & faceret & doceret, Synodus Gangris in Paphlagonia congregata cum deposuit, ejusque dogmata anathemate damnavit. Perum haec postea gesta sunt. Tunc vero expulsus Macedonio, Eudoxius Cypri Episcopus constituitur, praesenti nempe anno, die viceima septima mensis Januarii, ut anno superiori ex Chronico Alex. ostendimus. Quare inter Socratem & Sozomenum convenit, Gangrensem Synodum paulo ante Constantinopolitanam habitam esse, licet in variis circumstantiis inter se dissentiant.

Synodus Casariensis ante Gangrensem anno incerto habita, postquam Eustathius, qui in ea depositus fuerat, errores suos sparfit; quod Socrates citatus his verbis insinuat: Perum haec postea gesta sunt. Quibus ex verbis Valesius in Notis ad Socratem male insert, Synodum Gangrensem juxta Socratis sententiam post Constantinopolitanam coactam esse. Nam Socrates eo in loco non respicit ad Synodum Constantinopolitanam, sed ad Casariensem, post cujus celebrationem ait, Gangrensem Eustathii dogmata anathemate damnasse. In Casariensi Synodo Meletius Sebastenae urbis Episcopus renuntiatus videtur, eaque Synodus anno trecentesimo quinquagesimo octavo, aut circiter celebrata. Nam Theodoretus lib. 2. cap. 25. postquam retulit Leonitii Episcopi Antiochenis mortem, & Eudoxii in ejus locum subrogationem, qua praefato anno contigere, ait: Per idem tempus Eustathius Episcopus gererat Sebastia. Quare nonnisi post Eudoxii ad Sedem Antiochenam translationem Eustathius dignitate abdicatus est, cum Meletius

Nomen enim Christi celebratur sedibus istis,
Tartaream solus potuit qui vincere mor- tem,
Invictum solus caelis inferro triumphum.
Dignum Agnes munus, martyr, devo- taque Christo,
Ex opibus nostris per saecula longa te- nebis.
O felix virgo memorandi nominis Agnes:

haecenus Damasi epigramma. Constantiae vero sepulchrum adhuc visitur porphyreticum in Baptisterio apud eandem Ecclesiam collocatum.

Ista dum aguntur in Occidente, invalescunt res Persarum adversus Romanos in Mesopotamia, expugnatis jam ante munitione dicta Singnara, Amida, & aliis locis. Quo vero tandem exterminii prolapsae sint sub Constantio res Orientales, & in quod discrimen, ipse Constantius positus fuerit, Ammianus illis verbis significat (b) Sabinus fortuna & genere inter municipes clarus, ore volubili, replerebat, Constantium, immani crudesciente bellorum materia, superatum a Persis, ductumque postremo perfugam cum paucis adhibitam stationem intutam, panis frustra vixisse precario ab annu quadam agreste porrecto. Cetera autem anno sequenti, quo eadem contigerunt, dicenda sunt. Hoc

LVII. Persae urgent Romanum Imperium.

(b) Ammian. l. 25.

jam Sebastenus Episcopus Concilio Seleuciensi anno praecedenti celebrato interfuerit.

In Chronico Alex. sub hujus anni Consulibus legitur: Hoc anno mense Peritio (seu XV. Februario) magna Ecclesia Constantinopolitana dedicata est. Macedonia Episcopus Constantinopolitanus propter multa ipsius propria crimina exauctoratus est, & in locum ejus subrogatus Eudoxius mense Audysio (seu Jan. XXVII.) praesentibus Episcopis LX. XII. Paulo post: In ea Synodo Episcoporum non post multos dies ab inauguratione Eudoxii Episcopi Cypri, Encenia magna Ecclesia ejusdem urbis celebrata sunt anno trigesimo quarto plus minus, quam fundamenta Constantinus victor Augustus gesserat. Acta sunt Encenia etiam his Cons. XVI. Kal. Martias, qui dies mensis Peritii (seu Februarii) XIV. Ad ea Encenia Imperator Constantius Augustus vota seu munera, multa cimelia aurea & argentea ingentia, gemmasque & auro intertextas telas pro altari multas contulit, cum in universum Clerum, tum in religiosas virgines & viduas. In Xenodochia item & eorum alimenta, pauperum quoque & pupillorum domesticis frumentum auxit majori numero, quam pater ejus Constantinus erat elargitus.

XIII. Dedicatio Ecclesiae Sophiae.

Loquitur Auctor Chronici Alex. de Concilio Constantinopolitano, in quo Eudoxius ad Sedem Constantinopolitanam translatus, quam hoc anno adhuc continuatam esse supra diximus. Sed loco XVI. Kal. Martias, legendum XV. Kal. Martias; & loco Februarii XIV. legendum, Februarii XV. eo enim die Ecclesiam Sanctae Sophiae dedicatam jam dixerat: quo etiam ea Encenia

XIV. Synodus Constantinopolitana.

CHRISTE
360.LIBERII PAP.
9.CONSTANTII IMP.
24.

LVIII. Hoc eodem anno civitas Alexandrina, Georgio revertente ex Synodo, dire vexata est ejus tyrannica potestate; de qua sic Sozomenus: (a) Eodem tempore, Athanasio adhuc in latibulo latitante, Georgius Alexandriam reversus, tum Gentiles, tum Christianos qui opinione ab ipso discrepabant, gravibus affectis incommodis; utroque ad suam religionem per vim adducere

PAGIUS peracta diferte testantur Idacius in Fastis, & Socrates lib. 2. cap. 43. Hæc dedicatio, ingentisque largitiones, de quibus Auctor Chronici Alex. loquitur, factæ occasione Quinquennialium Juliani adhuc tunc Cæsaris, quæ hoc anno exhibit, postquam jam Augustus ab exercitu didus esset. Porro dies XXVII. Januarii cum feria quinta, dies XV. Februarii cum feria VII. concurrunt; ideoque nondum similia solennia diebus Dominicis fieri solita.

XV. Data hoc anno a Constantio Lex 15. Codicis Theod. De Episcopis, adversus immunitatem Ecclesiarum & Clericorum, quam omisit Baronius in gestis hujus anni, quanquam illam referat anno præcedenti num. LIII. Eam egregie explicat Gothofredus in Commentario, quod ad ea, quæ Synodum Ariminensem proxime secuta sunt, pertineat, quæ alioquin vix alibi occurrunt. Primum ex ea Lege liquet, in Ariminensi Synodo non tantum tractatum habitum, de Fide, vel etiam de causis Episcoporum (quod in ea tractari voluit Constantius, teste Sozomeno lib. 14. cap. 16.) verum etiam tractatum habitum in ea de privilegiis Ecclesiarum & Clericorum, ac nonnulla super his disposita ad Principem Constantium perlata, nempe de Ecclesiis & Clericis in universum plenissima immunitate, etiam a solitis & ordinariis functionibus & tributis, donandis. Secundo, ex hac Lege discimus, Constantium hanc Ariminensem Synodum dispositionem sanctione sua statim repulisse. Voluit itaque Constantius, Ecclesias, etiam ab extraordinariis maneribus & translationibus immunes essent, (ut ex fine Legis etiam liquet) attamen a canonicis & ordinariis immunes non esse; quod idem Honorio placuit, ut suo loco dicitur: adeo ut id etiam in Metropolitanis Ecclesiis obtinuerit, veluti Thessalonicensi, ut ostendit L. 33. Codicis Theod. De Annona & Tributis. De Clericis vero hæc Constantii mens est, ut non tantum canonica, verum etiam extraordinaria agnoscerent; veluti translationem, itemque lustralem collationem, aliaque negotiorum munera & pensiones: quorum eo sine certa quædam matricula confecta fuit, qui postmodum Clerici facti operam mercimoniis addidit. Verum hanc Legem hac parte postea anno sequenti abrogavit L. 16. De Episcopis, quam, hac rejecta, confirmat Valentinianus Senior Lege 18. De Episcopis.

XVI. Tertio id observetur, post Ariminensem Synodum certam Clericorum negotiantium matriculam factam, ut ita negotiatorum pensiones agnoscerent. Excepti tantum Clerici & Copiata exiguis admodum mercimoniis tenuem sibi vicium, vestitumque conquirentes: quæ tertia Constantii, postremaque sententia hac parte fuit, quemadmodum & Honorii Lege 36. De Episcopis. Quarto observetur quod hac Lege dicitur de Episcopis, qui ad Comitatum Constantii venerunt ex partibus Italiae, ut & de Episcopis, qui ex Hispania & Africa eodem commearunt. Quod utique non pertinet ad Lega-

conatus est: & si qui renuerent, eos acerbe exagitavit. Habebatur odio tum a viris principibus, propterea quod ipsos contemnere, & magistratibus imperare; tum etiam plebi, quod tyranni partes agere, & omnes potentia superare visus est. Sed maxime omnium Gentilibus indivisus erat, & quod immolare idolis ipsos, & quod dies festos patris peragere prohibuerat, & quod mi-

Redeunte Georgio, Alexandria vexata.

tos, qui ex Ariminensi Synodo ad Constantium missi sunt; & quidem deni a Catholicis, decem ab Arianis: hi enim superiori anno ad Constantium missi, & quidem a Synodo fuere: de quo videndus Severus Sulpicius lib. 2. Hist. Etenim hi, quorum hac Lege mentio fit, hoc anno recenter ad Comitatum Constantii commearunt, neque a Synodo missi fuere, verum etiam ex Italiae partibus, item ex Hispania & Africa commearunt. Quod perpendens Gothofredus laudatus, atque nullam Gallorum mentionem fieri videns, in eam adducit sententiam, cum totus jam Orbis ingemisset, atque Arianum sese esse miratus esset, post Ariminensem nempe Concilii exitum, (quod nominatim scribit Hieronymus adversus Luciferianos) & cum in Arianam pravitatem Italorum, Afrorum, Hispanorum plerique, etiam Hofsus Cordubensis, concessissent, ac Arimini gesta confirmassent, eo jam nomine Episcoporum Legationes ex illis partibus ad Constantium commearunt, & Constantinopolim ad Imperatorem concurrissent; quod etiam testatur Severus Sulpicius citatus.

XVII. Solæ Galliarum, inquit Gothofredus, piaculo hæresis liberatae fuere, Hilarii beneficio, ubi frequentibus intra Gallias Conciliis, atque omnibus fere Episcopis de errore profitentibus apud Ariminum gesta condemnata fuere, & in statum pristinum Ecclesiarum Fides reformatæ. Præterquam quod idem Hilarius ante Ariminense Concilium, edito ad Gallos de Synodis Commentario, eos a dolis Hæreticorum cautos reddidit. Quin imo & iidem Galli fidem suam testatam Hilario paulo ante reddiderant, idemque de eorum constantia gratulatur. Hæc igitur causa est, cur nulli hic de Gallia Episcopi memorentur, utpote qui in Fide sana sani mansere. Proculdubio enim & Episcopi, quorum hac lege fit mentio, Arianæ fuere, atque hæc Lex in favorem Arianorum emissa obstentium Catholicorum dispositioni, seu postulationi de plenissima immunitate concedenda Ecclesiis & Clericis. Hæc Gothofredus, cujus conjecturam firmat Concilium Parisiense, quod hoc anno, Hilario agente, celebratum fuisse ad Arianam impietatem damnandam, anno CCCLXII. monstrabimus. Verum est, pridie Kal. Julii, quo die hæc Lex Mediolani data dicitur, Julianum jam Augusti titulum in Galliis usurpasse, sicque verosimile non esse, ausos fuisse Arianos Galliarum Episcopos Constantinopolim ad Constantium proficisci. At coniecere possumus ex hac Juliani nuncupatione Hilarii animum ad Concilium Parisiense celebrandum excitatum fuisse; ideoque, cum illud hoc anno habitum fuerit, in eoque hæresis Ariana damnata, non fuisse, cur Galli Legatos Constantinopolim mitterent. Sed de hoc Concilio legenda, quæ infra anno CCCLXII. in medium adducimus.

XVIII. Persica expeditio Constantii in hunc annum incidit, sc. post aditum ver, ducto itinere per Cæsaream Cappadociæ, Melitinam, Lacotenam, Samosatam & Edeffam, ubi diu moratus, post acqui-

CHRISTI
360.LIBERII PAP.
9.CONSTANTII IMP.
24.

militibus ac Duce Ægypti cum armis in urbem introductis, statuas, monumenta, & omnia sanorum ornamenta abstulerat: quæ res causa extitit, cur sit postea interfectus: sed de hoc inferius. De eo illa quæ fuit querela, quod cirros puerorum Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS æquinoctium tandem autumnale, in Persas movit, teste Ammiano lib. 20. & lib. 21. Ad hanc expeditionem referenda Lex 2. Codicis Theod. De Lustrali collatione, hoc anno data, qua Constantius veteranos solos, verosque a Lustrali collatione immunes esse jubet. Quæ Lustralis collatio indicta hoc tempore videtur juvanda: ero-

licentius tondebat. Hæc cum dicat Ammianus (a), idem est ac si diceret, ipsum Georgium invitos pueros in clerum cooptasse. Ithæc ultimis ferme Constantii Imperatoris temporibus acciderunt.

(a) Ammianus lib. 22.

C Tre-

gationi publicæ seu militari eo tempore, quo Constantius difficillimo bello Persico maxime illigatus erat, atque in id magnos belli apparatus facere necesse erat. Quo etiam pertinet Lex 6. Codicis Theod. De erogatione militaris annonæ, quæ hoc anno XVI. Kal. Jun. data est Hieropolim, dum se. Constantius in Persas moveret.

JESU CHRISTI ANNUS 361.

LIBERII PAP. ANNUS 10.

CONSTANTII IMP. ANNUS 25.

I. Julianus simulat se Christianum. Recentissimus sexagesimus primus Christi anni annus Tauro & Florentio Consulibus adscribitur Fastis, famosus morte Constantii Imperatoris. At quae sint ejus obitum antegressa, servato rerum ac temporum ordine, describamus. Julianus Augustus ipso mense Januarii, licet animo aversus a Christiana religione prorusus esset; tamen ad stabilendum collatum sibi a militibus nuper Imperium, quo sibi Christianorum animos conciliaret, quorum magna vis esset, eam ex more excolere simulans, una cum illis sacros celebravit conventus: Ammianus enim de eo haec habet (a): Agebat (inquit) nihil interim de statu rerum praesentium mutans, sed animo tranquillo & quieto incidentia cuncta disponens; paulatimque sese corroborans, ut dignitatis augmento, virium quoque congruerent incrementa. Utque omnes, nullo impediante, ad suum favorem alliceret: inhaerere cultui Christiano sinebat, a quo jam pridem occulte desciverat, arcanorum participibus paucis, aruspicinae augurisque intentus, & ceteris quae deorum semper fecere cultores. Et ut haec interim celarentur, feriarum die, quem celebrantes mense Januario Christiani, Epiphaniam dicebant, progressus in corum Ecclesiam solemniter numine orato discessit. Haec Ammianus.

II. Julianus fingit ex numine collatum imperium. At quam diversa a rebus gestis a Juliano hujus anni principio, quae postea sunt ab eodem facta cessere! Siquidem obfirmato omni ex parte, ut sibi videbatur, Imperio, palam exiit, quam diutius occultavit, hypocritam. Antehac autem, velut impellente numine subire Imperium cogere, multa variaque diditabat, & ad amicos pariter conferebat; ut illud in primis, quod narrat Ammianus his ver-

PAGIUS SÆC. IV. Anno Urbis 1114. Olymp. 285. an. 1. A. C. 361. ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5854. © 6. G. D. 1. P. 4. April. Indiæ. 4. JESU CHRISTI 361. LIBERII PAPÆ 10. JULIANI IMP. 1.

I. Consules. [1] D Num. I. Coff. Taurus, & Florentius. Lib. 4. Romæ Subterraneæ cap. 37. re-

NOTÆ (1) Coff. Taurus, & Florentius. Flavii prænomen utrique dat Relandus, ex inscriptione veteri apud Reinesium, cl. xx. pag. 997.

FLAVIIS. TAURO ET FLORENTIO CONSS. VIII. KAL. SEPT. DEP. IN. PACE

De his Ammianus, lib. xxii. cap. iii. Socrates, lib. ii. cap. xlv. xlvii. & lib. iii. cap. i. Zosimus lib. iii. Fasti Idatii, & Prosperi Chronicon: Tauro, & Florentio. Laterculus Paschalis in fine Genadii de viris illustribus in codice Vaticano: TAURO ET FLORENTIO, ut ceteri Fasti.

(b) Ammian. l. 25. bis (b): Nocte quæ declarationis Augusti præcesserat diem, junctioribus proximis rulerat Imperator, per quietem aliquam visum, ut formari Genius publicus solet, hæc objurgando dixisse: Olim, Juliane, vestibulum ædium tuarum observo, latenter augere tuam gestiens dignitatem: & aliquoties tamquam repudiatus abscissi. Si sic nunc quidem recipior sententia concordare multorum, ibo demissus & mæstus: id tamen retineo in meo corde, quod tecum diutius non habitabo.

III. (c) Ammian. l. 25. * hora media. De Constantii obitu pradiatio. Huic plane haud dissimile illud est, quod idem ipse Ammianus inferius de eodem tradit (c): Item (inquit) cum apud Vienne postea quiesceret sobrius, horrore media noctis imago quædam visa splendidiior, hos ei versus heroos modo non vigilianti aperte dixit, eadem sepius replicando, quibus fretus nihil asperum sibi superesse existimabat:

Ζῶς ὄραν ἐς πλατὺ τέρμα μὲν κλυτὰ Τειροχόο, Παρθενικὸς δὲ Χρόνος μὲν βαίην ἐπὶ πέμπτην Εἰνόςην, βασιλεὺς Κοινάτιος Ἀσίδος αἰὲς Τέρμα φίλον βιοτῆς ἑσυχερὸν καὶ ἐπὶ δῶμων ἕξει.

Cum Juppiter in excelsum terminum veniet turbulenti Aquarii. Virginisque Saturnus in parte ingredientur quinta Vigesima, Rex Constantius Asiaticæ terræ, Finem amicum, vitæ odiosum, & doloribus plenum habebit.

Hæc apud Ammianum ex Græco translata. Recitat eisdem versus Zosimus, diversa tamen translatione, Latinitate donatos.

Ejus-

fertur inscriptio postea FLAVIIS TAURO ET FLORENTIO CONSS.

Ammianus lib. 25. cap. 3. ait, Julianum mense Januario, die Epiphaniæ Ecclesiam Christianorum ingressum esse; Zonaras vero eum Ecclesiam introisse narrat Natali Domini. Orientales enim Epiphaniam & Natale Christi uno eodemque die, octavo nempe Idus Januarii, celebrabant, quia eo die Christum & natum, & baptizatum esse arbitrabantur.

II. Epiphania & Natale idem apud Græcos.

CHRISTI 361.

LIBERII PAP. 10.

CONSTANTII IMP. 25.

IV. Jul. ni visiones nugaces. (a) Jul. ep. ad Oribasium. Eiusdem quoque generis, & argumenti ea sunt, quæ idem ipse Julianus ad Oribasium sophistam magni nominis his ferme temporibus scripsit in hæc verba (a): Ego hodie tale quiddam vidi, Arborem proceram in quodam triclinio per amplo & spatiose sitam putabam, quæ in terra se inflecteret, atque arbusculam parvam & teneram valdeque florentem ad radices adgnatam haberet. Angebat me autem vehementer metus de exigua illa arbore, ne a quopiam una cum magna avelleretur. Et cum propius accessissem, cervo magnam arborem humi prostratam, parvam autem erectam quidem, sed a terra suspensam. Quod cum vidissem, astuans ac laborans, Heu, inquam quanta arbor! & tamen periculum est, ne furculus etiam ei adgnatus intreat. Hic quidam mihi ignotus omnino: Contemplare, ait, diligenter, & bono sis animo: radice enim humi manente, parvula illa arbor permanebit, firmiorque hærebit. Isthæc de somnio Julianus, seu potius de his quæ offingendo vigilans somniabat de futuro, quod jam prope adepturus erat, Imperio; se per arbusculam, Constantium per grandem arborem præfigurans.

V. Julianus palam cepit Deos colere. Cæterum cum primum tantum sibi inesse virium vidit, & exercitu ad sua vota in omnibus comparato, quod clanculum paucis arbitris sibi amicitia & superstitione conjunctis agere (ut ait Ammianus) solebat, jam palam facere non erubuit. Id quidem ipse ad Maximum Ephesum scribens, quo (ut dictum est) ad omnem impietatem usus fuerat pedagogo, affirmat his verbis (b): Illud maxime te audire convenit, & quemadmodum uno tempore præsens auxilium deorum sensimus, & tantam insidiatorum multitudinem effugimus, nemine occiso, aut spoliato, sed iis tantum custodia traditis, qui in scelere ipso deprehensi erant. Atque hæc quidem fortasse melius erit dicere, quam scribere: puto tamen abs te libentissimo animo auditum iri. Deos publice & palam colimus, & totus meus exercitus pietatem amat. Nos aperte boves immolamus. Diis gratias agimus multis bœcæ zombis. Me jubent dii pure & caste, quoad potero, vivere. Ego vero iis pareo. & quidem libenti animo. Magnos fructus laborum pollicentur, nisi segniter agamus. Sic Julianus ad Maximum, cum ex Galliis (ut iisdem litteris ipse testatur) ad Illyrios pervenisset, cum jam ultro citroque a Juliano atque Constantio missis legationibus, iisdemque cassis redditis, in apertum bellum progressa res esset.

VI. Insidiæ in Julianum. (c) Ammian. l. 25. Insidiæ vero illæ, a quibus se deorum beneficio liberatum tradit Julianus, descriptæ videntur ab Ammiano (c). Cum enim Constantius per secreta internuntia tentasset fidem Vadomari Regis Franco-

rum sibi antea fœderati, ut eum in Julianum armaret: ille Rex ad fallendum idoneus, & ad insidias struendas satis callidus, officium omne suum per litteras Constantio pollicitus est. Sed dum hæc agerentur, litteris Vadomari ad Constantium interceptis, re comperta, capitur Vadomarus, atque vincus a Juliano in Hispanias amandatur: quando Julianus, mox victis barbaris, qui prope erant in armis, pro acceptis (ut ipse tradit) a diis beneficiis, placavit (ut inquit Ammianus) secretiore ritu Bellonam, habuitque ad exercitum concionem, & a singulis militare juramentum exegit. Sic igitur cum appareat, Julianum, quamdiu fuit in Gallia, deos secreto coluisse; erroris arguitur Zosimus (d), qui tunc in Galliis eum publice immolasse testatur. Sed ex Juliano (e) item Maximum litteris Ammianus (e) item redarguitur, cum de Juliano ait, non antea se palam sacrificium exhibuisse, atque manifestum deorum cultorem, quam cum Constantinopolim pervenisset. At de Juliano rebus gestis Constantinopoli, cum nonnisi post mortem Constantii ad tertium idus Decembris illuc ipsum contigerit pervenisse, suo loco dicendum erit.

VII. Fuga Constantii. Consules autem Taurus & Florentius, cum audissent Julianum in Pannoniam pervenisse, fuga ex urbe se subdulerunt: quos in publicis memoriis Julianus describi voluit, Consules fugitivos. Scripserat ad Senatum litteras Julianus, ut Urbem sibi conservaret. Hæc Zosimus (f). Interea conflato jam bello inter Julianum atque Constantium; idem Julianus, dum ageret ille in Oriente, præoccupare Constantinopolim conatus est. Stravisse quidem Julianum ad Imperium invadendum, atque etiam obtinendum, viam sua impietate Constantium, certum est. Etenim quomodo passuri essent Fideles, apostatam a fide regnare, nisi Constantii tyrannidem tum in Occidente, tum etiam in Oriente, quamdiu imperavit, experti essent; quem & Christianæ religionis nuper jam fenserint, perduellem, cum in Synodo Constantinopoli acta ipse cum suis Christum negaverit esse Deum? Christianorum igitur qui Catholici essent, consultius rati sunt, pati dirum apertum fidei inimicum, quam dolo serpentem adversarium, qui abnegata Christi divinitate, ipsam integram (quod in se esset) Christianam religionem penitus convulsisset. Cæterum qui essent hæretici, quod ipsis (ut sæpe dictum est) institum esset temporibus inservire, Juliano gratiam potius promereri, quam illi adversari, in animum induxere.

VIII. Porro quid Juliano obtigerit, cum esset ingressus Illyricum, unde (ut dictum est) ea ad Maximum scripsit, Sozomenus narrat.

CHRISTI 361.

LIBERII PAP. 10.

CONSTANTII IMP. 25.

(a) Sozom. l. 5. c. 1. Crucis signum in militum vestibus,

rat his verbis (a): Fertur autem, cum primum fines Illyrici ingrederetur, vites post vindemiam, circiter Virgiliarum occasum, vovis acerbis minimeque maturis onustas visas esse: roremque tum in ejus, tum in comitum suorum vestes ex aere delapsum singulis guttis signum Crucis in eis impressisse. Quae res cum visa fuissent; non ipse solum, verum etiam alii qui eum comitabantur, vovis haud maturas intempeste apparentes aliquid boni portendere; rorem autem demissum, vestem ejus, inquam forte cadebat tali nota casu ac fortuito signasse existimant. At vero ab aliis dicebatur; ostentorum alterum significare, Imperatorem immaturo aetatis suae tempore non aliter atque vvas immaturas periturum, & Imperium ad exiguum tempus duraturum: alterum indicare, religionem Christianam caelestem esse, & omnes figurae Crucis signari oportere. Quae conjecturae fuere eorum, qui doctrina & religione ab Imperatore dissentiebant; neque certe (ut videtur) a veritate aberrantes; nam temporis progressio utrumque demonstravit vere dictum esse. In hunc modum Sozomenus.

IX. Excusat se Julianus apud Constantium,

(b) Greg. Nazianz. orat. 1. in Jul.

Julianus vero quantumlibet sibi viam, quocumque progredere, vi exercitus aperiret; tamen excusationem quamdam, ut se purgaret apud Constantium de suscepto Imperio, forinsecus obtexebat, ne videretur esse tyrannus. Id sane S. Gregorius Nazianzenus in ipsum agens, atque acriter invehens, testatur his verbis (b): Primum quidem illius contumaciae profligataeque discordiae facinus fuit, quod sibi diadema imposuit, magnique illius nominis honorem arrogavit (quod non fortune insolentia, sed pro virtutis praemio vel tempus, vel Imperatoris calculus affert, vel, ut moris antiqui fuit, Senatus iudicium) nec honoris modum ejus arbitrio permisit, quem Imperii arbitrum dominumque habuerat. Deinde (jam enim ob ea, quae perpetrarat, necessitatem sibi in omne flagitium ruendi impositam esse perspiciebat) quid cogitat, & quo tum impietatis, tum furoris progreditur? Omiram illius animi vesaniam! adversus eum expeditionem suscipit, atque ab Occidente pedem movet; in speciem quidem quasi de suscepto diademate purgare vellet (adhuc amentiam suam occultare videbatur) re vera autem, ut totum Imperium ad se transferret, atque perfidia sua & ingratitude in hominum admirationem veniret. Hucusque Gregorius.

X. (c) Jul. ep. ad Julianum

At de causa adventus sui, ipse Epistola illa, quam audita morte Constantii, ad Julianum scripsit ad Julianum avunculum, agit his verbis (c). Ad tertiam horam noctis ineuntis, cum neminem qui scriberet, haberem, quod omnes occupati essent, vix posui haec ad

te scribere. Vivimus, deorum beneficio, liberati ab externis malis patiendis, vel faciendis. Testis mihi vero est Sol, cuius auxilium opemque in primis poposci; testis Juppiter Rex, quod Constantium occidere numquam optaverim; immo magis, id ne accideret, exoptaverim. Cur igitur veni? Quia videlicet dii aperte hortabantur, salutem polliciti, si parerem; sin vero remanerem, id quod dii prohibeant. Accedit, quod cum hostis iam appellatus essem, terrere eum dumtaxat cogitabam; eoque pacto res ad colloquium aliquod lenius & mitius deventuras esse: aut si etiam bello decernendum foret, fortunae diisque omnia permitterem; atque exitum, qualem ipsorum clementia afferret, expectarem. Haec ad Julianum Julianus. Naissum autem cum pervenisset, ibidemque substitisset, accepisse nuncium de Constantii obitu, auctor est Zosimus (d).

Sed ad res gestas Constantii hoc anno usque ad diem obitus, revertamur. Antiochia quidem eum hiemasse usque ad veris tempus, cum profectus est in Persas, Ammianus testatur (e). Ibi dum Constantius ageret, defuncto Hermogene Praefecto Praetorio in Oriente, in locum ejus subrogavit Helpidium. Hic (idem inquit Ammianus) ex Paphlagonia oriundus adeo aequus ac mitis fuit, ut, cum ei coram se innocentem quemdam Constantius torqueri jussisset, aequo animo abrogari sibi potestatem orabat, haecque potius aliis ex sententia Principis agenda permitti. At quod de tanto viro Praefectura nobilissima aucto incidit mentio: nolimus his praetermississe, quod de eo, ejusque conjuge Aristaneta, clarissima ac prudentissima femina, scribit S. Hieronymus in rebus gestis B. Hilarionis; quam quidem historiam hic retexere, antequam ad res Constantii ulterius progrediamur, dignum fore existimamus. Ipse ergo S. Hieronymus de his agit his verbis (f): Aristaneta, Helpidii, qui postea Praefectus Praetorio fuit, uxor, valde nobilis inter suos, & inter Christianos nobilior, reverentis cum marito & tribus liberis a beato Antonio, Gazae propter eorum infirmitatem remorata est: ibi enim sive ob corruptum aere, sive (ut postea claruit) propter gloriam Hilarionis servi Dei, hemitribae pariter arrepti, omnes a medicis desperati sunt. Jacebat ululans mater, & quasi inter tria filiorum excurrans cadavera, quem prius plangeret, nesciebat. Cognito autem quod esset quidam monachus in vicina solitudine, oblita matronalis pompae, tantum se matrem noverat: vadit comitata ancillis & eunuchis; vixque a viro persuasum est, ut a sella sedens pergeret. Ad quem cum pervenisset: Per ego te, ait, Jesum clementissimum Deum nostrum obrestor, per Crucem

Epist. Juliani de causa adventus sui.

(d) Zosim. l. 3. XI.

(e) Ammian. l. 21. Praefectura Helpidii.

(f) Hieron. in Hilar.

CHRISTI 361.

LIBERII PAP. 10.

CONSTANTII IMP. 25.

XII. S. Hilarion interpellatur ab Aristaneta pro filiis.

cem ejus & sanguinem, ut reddas mihi tres filios, & glorificatur in urbe Gentilium nomen Domini Salvatoris: ingreditur servus ejus Gazam, & Marnas cornuat (erat idolum ibi famosum, quod illi Marnam, alii Jovem nominant.)

Renunte illo, atque dicente, numquam se egressurum de cella, nec habere consuetudinem, ut non modo civitatem, sed ne villulam quidem ingrederetur: prostravit se illa humi, crebro clamitans: Hilarion, serve Christi, redde mihi liberos meos: quos Antonius tenuit in Aegypto, a te serventur in Syria. Flebant cuncti qui aderant; sed & ipse negans flexit. Quid multa? Non prius mulier recessit, quam ille pollicitus est, se post Solis occasum Gazam introiturum. Quo postquam venit, singulorum lectulos & amentia membra considerans, invocavit Jesum. Et (o miram virtus!) quasi de tribus fontibus sudor pariter erupit. Eadem hora acceperunt cibos lugentesque matrem cognoscentes, & benedicientes Deum, Sancti manus deosculati sunt. Quod postquam auditum est, & longe lateque percrebuit, certatim ad eum de Syria & Aegypto confluebant, ita ut multi crederent in Christum, & se monachos profiterentur: necdum enim tunc monasteria erant in Palestina, nec quisquam monachus ante S. Hilarionem, in Syria noverat. Ille fundator & eruditor hujus conversationis & studii in hac Provincia fuit. Habebat Dominus Jesus in Aegypto senem Antonium; habebat in Palestina Hilarionem junctorem. Haec S. Hieronymus: haecque nos occasione Helpidii, hoc anno a Constantio in Hermogenis locum creati Praefecti Praetorio; quem tamen cum omni laude dignissimum dicat ob mansuetudinem & aequitatem; Ammianus (a), more videlicet Gentilium carpentium quocumque Christianae religioni addictos, sugillat hominem, dicens fuisse simplicioris ingenii.

(a) Ammian. l. 21.

XIII. (b) Hieron. de Aristaneta & fide.

Porro de eadem Aristaneta, cum Praefectura Helpidii, idem S. Hieronymus haec inferius (b): Aristaneta illa, cujus supra fecimus mentionem, Praefecti tunc uxore, sed nihil de Praefecti ambitu habens, venit iterum ad Hilarionem, volens etiam ad Antonium pergere. Cui ille fens; Vellem, ait, ipse quoque ire, si non carcere hujus monasterii clausus tenerer, & si eundi fructus esset: biduum enim hodie est, quod totus mundus tali parente orbatus est. Credidit illa, & substitit, & post paucos dies veniente nuncio, Antonii dormitionem audivit. Haec cum ipse dicat de

PAGIUS III. Tertie Constantii nuptiae.

Ad num. XIV. Nuptiae Constantii Aug. cum Maxima Eaulina, ut in Nummis vocatur, tertie dicenda, non secunda. Notanda Ammianii lib. 21. cap. 6. verba, amissa jam pridem Eusebia, quam, ut docet Julianus in Orat. III.

Helpidii Praefectura tempore mortis Antonii: nisi dixerimus, praeter omnium sententiam, in hunc usque annum Antonium fuisse superstitem; errasse oportuit Ammianum, Helpidii Praefecturam in hunc ipsum annum referentem, nisi secundum, hoc eodem anno, eum contigerit obire magistratum.

XIV. (c) Ammian. l. 21. Secundae nuptiae Constantii.

Sed jam ad Constantium redeamus: Qui Antiochia hiemavit; atque (ut Ammianus auctor est c) antequam expeditionem pararet in Persas, defuncta Eusebia conjugis, de qua multa superius, aliam, Faustianam nomine, uxorem sortitus est, ex qua genita est filia posthuma, Constantia dicta, quae postea matrimonio juncta est Gratiano. Constantius igitur Antiochia agens, adversus Persas, in Mesopotamiam irrumpentes, expeditionem parat. Adventante autem vere, antequam proficisceretur, conciliaturus sibi numeris sic ad Antiochenos pro Christiana religione rescripsit (d):

In qualibet Civitate, in quolibet oppido, vico, castello, municipio, quicumque voto Christianae Religionis meritum eximia singularisque virtutis omnibus intimaverit, securitate perpetua potitur. Gaudere enim & gloriari ex fide semper volumus: scientes magis religionibus, quam officiis & labore corporis, vel sudore, nostram Rempub. contineri. Dat. XVI. Kal. Mart. Antiochia, Tauro & Florentio Coss.

(d) Hieron. de Epist. & de C. Theod.

XVI. (e) l. 12. de Prat. Cod. Theod. Constant. proficiscitur in Persas.

Quibus item Consulibus, contulit Themistio philosopho Praeturae insignia, de qua ea ad Senatum rescripsit (e). Hic ille Themistius, qui egregiis commentariis editis, Aristotelis scripta elucidavit; cujus meminit Suidas, atque eum a Juliano Constantii successore designatum fuisse Constantinopolitanae urbis Praefectum. Porro cum adversus Julianum se bene putasset Occidentale Imperium munivisse Constantius; ipse primo vere (ut ait Ammianus) adversus Persas movens exercitum, pervenit Edeffam, cum adhuc Julianus moraretur in Galliis: Qui cum superatis montibus pervassisset Illyricum: nuncii (inquit idem Ammianus (f)) ad Constantium percrebuerunt certissimi, quorum clara fide compertum est, Julianum Italiam, & Illyricum cursu celeri praetergressum, clausura interim occupasse Succorum, accita undique praestolantem auxilia ut multitudine stipatus armatorum pervaderet Thraciam. Quo cognito, marore offusus Constantius, solatio uno sustentabatur, quod intestinis semper superaverat motus: communicatoque cum suis consilio

ad Eusebiam, profligata Magnentii tyrannide; uxorem duxerat. Duae haec itaque Constantii uxores diversae sunt a priori, quam vivente Constantino Magno patre sibi copularat.

lio, communi omnium consensu decretum est, eum cum expeditione reverti; idque tunc opportunum, quod & Persarum Rex ad propria quoque revertetur.

XVII. In hoc rerum adversarum tumultu (subdit Ammianus (a) harenis ejus fortuna, jam & subsistens, adventantem casum vita difficile modo non loquentibus signis aperte monstrabat. Namque & nocturnis imaginibus terrebatur, & nondum penitus mergus in somnum umbram viderat patris obtulisse pulchrum infantem, eumque suscipi & locatum in gremio suo, excusam ibi projecisse longius spheram, quam ipse dextera manu gestabat. Id autem permutacionem temporum indicabat; licet interpretes placencia responderent. Post haec confessus est junctioribus proximis, quod tamquam desolatus secretum aliquid videre desierit, quod interdum affuisse sibi squalidius aestimabat, & putabatur genius esse quidam tutela salutis appositus eun reliquisse, mundo citius digressurum. Ferunt enim Theologi, in lucem editis hominibus cunctis, salva firmitate fatali, hujusmodi quadam velut actus rectorum, numina sociari, admodum tamen paucis visa, quos multiplices auxere virtutes. Ita & oracula, & auctores docuerunt praclarari. Isthac, & alia de his: pluribus Ammianus: quibus, paucis quibusdam demptis, concordat Christiana religio: atque idem auctor sic paulo post de Constantii obitu (b):

XVIII. Ingressus itaque Antiochiam festinando Constantius, ad motum certaminum civilium, ut solebat, avidus rectoris, paratis omnibus, exire properabat, immodice reuerentibus plurimis murmure tenuis: nec enim dissuadere palam audebat quisquam, vel vetare. Autumno jam senescente profectus, cum ad suburbanum venisset disjunctum exinde tertio lapide, Hippoccephalum nomine, lucente jam die, cadaver hominis interfecti dextera jacens, capite avulso, conspexit contra occidentem

PAGIUS Ad num. XVIII. & seqq. Auctor Chronici Alex. sub hujus anni Cons. scribit: Constantius initio quarta Indictionis (erat quinta Indictio a Septembri coepta) denunciatis sibi Juliano Caesaris insidiis concitus a Tarsu Cilicia ad Mopsuestiam, seu Mopsi fontes veniens, accepto ab Euzojo Antiochia Episcopo ex Monasterio per Constantium accessit, baptisate, Constantius Aug. mense Dio seu Novembri die tertia anno Antiocheno CDX. Indict. V. cum Ecclesia pacem annos quinquaginta habuisset, dictis Consulibus Tawro & Florentio mortem cum vita commutavit. Die tertia Novembris mortuus esse, testantur etiam Socrates lib. 2. cap. 47. Idacius in Fastis, Theophanes & Hieronymus in Chronico, ubi ait, Constantium regnasse annis XXIV. mensibus v. diebus XII. quod verum esse non potest, nisi die tertia Novembris e vivis excesserit. Quare Ammianus, qui lib. 21. cap. 5. ait: Abiit e vita III. Non. Octobrium, Imperii vitaeque anno qua-

latus extensum; territisque omnibus, finem parantibus fatis, destinatus ipse tendebat (ita loquitur Ethnicus scriptor) venitque Tarsum, ubi leviori febre contactus, ratusque itinerario motu immunita valetudinis excuti posse discrimen, petit per vias difficiles Mopsuestiam Cilicia, ultimam hanc pergentibus stationem sub Tauri montis radicibus positam. Egredique securo die conatus, illabente morbi gravitate detentus est: paulatimque urente calore nimio venas, ut ne tangi quidem corpus ejus posset, in modum foculi fervens, cum usus desiceret medelaram, ultimum spirans desiebat exitium. Mentisque sensu tum etiam integro, successorem suo potestatis statuisse dicitur Julianum. Deinde anhelitu jam pulsante letali, conticuit, diuque cum anima colluctatus jam discorsura, abiit e vita tertio Nonarum Octobrium, Imperii vitaeque anno quadragesimo, & mensibus paucis. Haftenus Ammianus.

XIX. At quod ait, Constantium ultimo e logio statuisse Julianum sui Imperii successorem, puto commentum Ethnicorum Juliano faventium excogitatum, quod a Tyranni nomine ea arte redderent ipsum immunem: nam S. Gregorius Nazianzenus de Constantio in extremis laborante hec tradit (c): Hic vitam cum morte commutat, pastoris adversarii (nempe Gregorii) confirmator & patronus, malum haud malo Imperio finem imponens; atque inuili, ut ferunt, poenitentia in extremo vitae spiritu affectus: cum nimirum ob alterius seculi tribunal, verum suarum aequus est unuquisque iudex. Tria enim haec mala, Imperioque suo & principatu indigna, ipsum agnovisse narrat: Unum, quod generi suo necem attulisset, ipso nimirum ejus ingressu in Imperium: Aliud, quod Julianum Apostatam Imperatorem nominasset, creando eum Caesarem: Tertium quod novis fidei dogmatibus studuisset; simulque cum his vocibus e vita discessisse.

dragesimo, & mensibus paucis; sicut errat in Imperii, vitaeque annis, ita & in die emortuali Constantii, nisi locus corruptus sit: quod verosimilius.

V. Nam quoad tempus Imperii ejus, recte illud expressum a Victore in Epitome, licet Baronius locum mendosum perperam existimavit: Interit anno aei quarto & quadragesimo, Imperii nono atque tricesimo; (quibus verbis evincitur, eum anno CCCXXIII. creatum fuisse Caesarem; ab eo enim anno ad currentem, extremum incompleto pro integro numerato, anni sunt triginta novem) verum Augustus quarto vicessimoque (hic extremum annum incompleto Victor non numerat) octo solus (ab anno nempe CCCLIII. quo Magnentius extinctus) cum fratribus atque Magnentio sedecim (ab anno sc. CCCXXXVII. quo Constantinus Magnus obiit, ad annum CCCLII. quo Magnentius profligatus) quinquaginta Caesar. (ab anno exeunte CCCXXIII. ad initium anni

XIX.

(c) Greg. Naz. orat. in laud. Athan. Constantii morituri poenitentia.

V.

Duratio Imperii ejus.

XX. Caeterum utcumque haec extrema Constantii se habuerint, illud exploratum habetur, ipsum eo tempore fuisse ab Euzojo Ariano Episcopo Antiocheno baptizatum. Id quidem S. Athanasius testatur, cum ait (a): Constantius haereticus fuit: qui ad finem usque permanens in ea impietate, ac deinde moriens, voluit non a pii viris, sed ab Euzojo, non semel, sed saepius ob Arianae haeresin depositio rejectoque baptizari. Hec Athanasius. De obitu ejusdem Constantii sic etiam Sanctus Hieronymus (b) ad Heliodorum: Constantius Arianae fautor haereticus, dum contra inimicum paratur, & concitus fertur ad pugnam, in Mopsi viculo moriens, magno dolore, hosti relicto Imperium: & alibi (c): Dominus excitatur, imperat tempestati: bestia moritur, tranquillitas redit, &c. At de baptismo suscepto ab haeretico homine Euzojo, abque controversia ab omnibus affirmatur.

XXI. Cum igitur majorum omnium conste assertione, Constantium Catholicos exagitantem, atque Arianis faventem, vixisse impium, & impie ab haeretico Episcopo baptizatum, clausisse infeliciter diem extremum: praeconia de eo S. Gregorio Nazianzeno conscripta permolesto piorum auribus ingeruntur. At quenam illa sint, hic describamus; ita tamen, ut & quonam modo valeant excusari, aequo subdamus. Ab ipso itaque exordio laudum ejus ab apostrophe illa orationem auspicemur, qua Constantium ipsum hoc modo compellat: Quid (inquit d) tibi accidit, o Imperatorum praestantissime, ac divinissime, Christianique amantissime? Eo enim provehor; ut recum velut cum praesente atque audiente exposcitem; etsi multo excellentiorem te esse non dubitem, quam ut exposculatione nostra & reprehensio in te habeat, utpote qui Deo adjunctus sis, caelestisque gloriae haereditatem acceperis, atque haec a nobis migraris, ut Imperium cum majore commutares. Quodnam hoc consilium iniisti, qui omnes non tui solum temporis Imperatores, sed etiam aetate tua superiores animi solertia atque acumine longe antecellebas? Qui barbaras nationes per gyrum repurgabas, tyrannosque intestinos ditionis tuae partim sermonibus, partim armis subjiciebas: & quidem utrumque ita dextere & egregie, quasi ab altero nihil mole-

(a) Athan. 2. de Syno. Constantius baptizatus ab Euzojo. (b) Hier. epist. 3. (c) Hier. cont. Lucii. prope fin.

PAGIUS anni CCCXXXVII ubi ultimum annum incompleto pro completo numerat) Quare locus purus est, ex eoque discimus, quando Socrates lib. 2. cap. ultimo, Sozomenus lib. 5. cap. 1. & Hieronymus in Chronico scribunt, eum annos quinque & quadragesima vixisse, annum ultimum non integrum pro integro posuisse; ac Socratem & Sozomenum recte scripsisse, Constantium imperasse annos octo & triginta. Tot enim ab anno CCCXXIII. quo Caesar dictus est, usque ad praesentem fluxere. Discimus praeterea, ma-

stia tibi exhiberetur: cujus cum magna & eximia trophaea, armis & praelio quaesita, tum majora & illustriora sine ulla cruoris effusione parata: ad quem legationes & supplicationes undecumque confluebant, cui nationes omnes partim obediabant partim jam jam obediturae erant: ut in eadem causa essent omnes hi, quorum expugnatio in spe posita erat, ac si jam domiti & in potestatem redacti essent.

XXII. Qui Dei manu ad omnia confilia, resque omnes agendas utebaris: cujus denique & prudentia majorem admirationem sui movebat, quam manuum vires: & rursum vires majore admirationi erant, quam prudentia: atque utraque praeclearior illustriorque erat pietatis gloria. Quoniam igitur modo hic solum rudis, & imperitus, parumque circumspectus apparuisti? Quae haec inhumane humanitatis & clementiae celebritas? Quis Daemonum ad hanc deliberationem simul irrepsit? Quo modo magnam illam haereditatem, & patrium decus atque ornamentum (Christianos intelligo) gentem illam toto passim Orbe lucentem, Regale sacerdotium multa labore multisque sudoribus auctum, tam brevi atque exiguo temporis puncto communi huic pesti ac furiae tradidisti? Juliano videlicet. Et post multa eodem argumento exaggerata, de ejusdem Constantii summo in Christiana religione propaganda & cohaerenda studio, haec subdit: Neque enim quisquam umquam ullius rei tam acri & vehementi amore ac cupiditate correptus est, quam ille Christianos crescere, atque in summam gloriae potentiaque amplitudinem pervenire cupiebat. Ac neque subactae nationes, neque Respublica praeclearis legibus constituta atque gubernata, nec pecuniarum copia, nec amplissima gloria, neque quod Rex Regum esset & diceretur, nec quibuscumque aliis rebus hominis felicitas declaratur, neque quisquam ex omnibus rebus humanis summopere ipsius animum oblectabat, quam ut & nos per ipsum, & per nos ipse tum apud Deum, tum apud homines floremus, ac perpetua & in omne tempus indelebilis potentia permaneret. Illud enim probe perspiciebat, alius videlicet, magisque regie, quam plerique soleant, de rebus nostris cogitans, quod cum Christianorum rebus, Romanorum simul increverunt, simulque cum adventu Christi

XXII. Laudes Constantii.

VI. Exequia Constantii.

Obitus Constantii.

Obitus Constantii.

CHRISTI
361.LIBERII PAP.
10.CONSTANTII IMP.
25.

Imperium ingressum est, cum nondum prius hoc evicisset, ut in unius principatum plane deveniret. Atque ea de causa causam nostram, ut par erat, studiosius mihi fovere videbatur: Hæc ipse.

XXIII.
Excusa-
tur a Gre-
gorio
Constanti-
us.

Idemque tacite illi occurrens objectioni de Constantio, quod quamplurimos Christianorum & meliorem Ecclesie partem exagitasset, hæc statim subinfert: *Qui quidem etsi quid nobis negotii fecisset, non eo facisset, quod nos contemneret, contumeliaque opprimeret, aut quod aliis quibusdam potius quam nobis gratificari cuperet; sed ut omnes in unum coiremus, consensioneque animorum jungeremur: ne disjecti, schismaticique & dissidiis inter nos discepti atque disjuncti essemus. Sed, ut dicebam, parum cauta est simplicitas, clementiaque adjuncta est imbecillitas; minimeque is malitiam fraudemque suspicatur, cujus animus a malitia liber est & immunis. Ac proinde ab optimo Principe, quod futurum erat, ignoratum est, nec fucus simulatioque deprehensa est, sensimque obrepit impietas: ac duæ benignitates simul occurrerunt, altera erga piæ genus, altera erga omnium hominum impiissimum, maximumque divini numinis contemptorem, nempe Julianum. Ita ibi Gregorius. Sed & his jungamus quæ idem auctor adversus eundem Julianum agens, de funere ejusdem Constantii, quod ad hoc ipsum spectat, recenset his verbis (a), postquam egit de infauso Juliani obitu.*

(a) Greg.
Naz. orat.
2. in Jul.

XXIV.
Celebrare
ninium
videtur
Grego-
rius Con-
stantium.

Quoniam (inquit) nos quoque mortuum habemus, eum scilicet qui ante jam e vita excessit: videamus hic quoque quantum inter utrumque Imperatorem discriminis fuit: siquid hoc etiam iis ad felicitatem vel infelicitatem momenti habet, qui ex hac vita migraverunt. Ille igitur (nempe Constantius) publicis laudibus, faustisque ominationibus, pompisque deducitur, ac religiosis etiam his nostratibus cultibus, nocturnis cantionibus, facumque gestationibus, quibus nos Christiani piæ e vita discessum honore prosequi consuevimus. Ac lætitia luctu permixta efficitur hujusmodi corporis exportatio. Sic ibi.

XXV.

Post hæc vero Gregorius magnum ac plane mirandum quid subditurus, primo

PAGIUS

Panegyrico, Marcellino lib. 21. & Zosimo pag. 712. & seq. In eam urbem ingressus est die undecima mensis Decembris, Auctore Chronici Alex. Idacio in Fastis, Ammiano lib. 22. & Socrate lib. 3. cap. 1. affirmantibus. Ibi octo ferme mensibus egit, etsi Zosimus citatus decem dicat: cum enim errare anno sequenti videbimus. Hinc Constantii exequiæ, quas Julianus cohonestavit, ante diem XI. Decembris peractæ non fuere. Philostorgius lib. 6. cap. 6. testatur, Julianum, cum Constantii corpus ad sepulturam deferretur; ante feretrum processisse, diademate de capite sublato. Quod ex eo excerpit Nicpho-

liberans fidem suam, quam sciret apud plurimos periclitaturam, isthæc caute præmittit: *Quod si cui hæc oratio credibilis videtur, id quoque multorum auribus divulgatum est. Quod cum corpus, Turo monte superato, ad paternam Civitatem (nempe Constantinopolim) hanc, inquam, illis cognominem, in primisque claram & nobilem, veberetur; vox quadam summis locis a nonnullis exaudiebatur, velut psallentium, & prosequentium (angelicorum, opinor, coetuum) quod pietatis illi premium erat, funebrique remuneratio. Nam etsi rectam & oribodoxam fidem nonnihil luxare visus est; hoc tamen crimen procerum importunitati, fideique perverstati tribuendum est, qui simplicem, parumque impietate firmam animam, minimeque barathra prospicientem, quo libuit, abduxerunt, exactaque doctrina fuco atque pretextu, vitii zelum effecerunt. At nos, quod communius est, tum patrem, a quo Imperatoris potentia, & fidei Christianismo fundamenta jacta sunt, tum etiam doctrinæ hæreditatem ad filium devolutam cogitantes, ejus qui juste semper in Imperio vixerat, pioque sine vitæ clausera, nobisque principatum reliquerat, merito tabernaculum honore complectebamur. Ut autem magnæ & Imperatoris urbi propinquus fuit; quid totius exercitus satellitium, & stipationem, armatamque turmam Imperatoris, tamquam vivo exhibitam, commemorare attinet, aut præclara Civitatis effusionem, omnium, quæ unquam fuerunt, aut futurae sunt, celeberrimam? Hactenus de laudibus atque Constantii funere Gregorius, quod curatum fuisse per Jovianum Protectorem, domesticorum Ammianus testatur (b).*

(b) Am-
mian. l. 22.

XXVI.
Grego-
rius ab
auctore
excusatur.

Videre jam videor, lector, ex obductæ frontis inter legendum supercilio, te hæc infenso animo accepisse; sed amabote, animæquior esto, & patere nos de his paulo fufius differentes, atque suspensæ interea de Gregorio tanto viro ferre sententiam. Primum quidem illud absque contentione, puto, concedes, nullius animi levi saltem suspitione jure pulsari posse, Gregorium (quod sæpe factitare solent encomiastæ oratores) in his dicendis adulationis vitio laborasse: si qui-

Ad

rus lib. 10. cap. 2. & habent etiam Acta S. Artemii die XX. Octobris apud Surium. Libanius in Oratione funebri pag. 280. ait, Julianum manibus contigisse feretrum, omnibus Regni insignibus præter chlamydem depositis. Imo Gregorius Nazianzenus hunc Juliani in Constantii funere habitum, sive vi, sive sponte adscitum ait, additque, demisso vultu Imperatori extremum officium præstitisse. Porro Julianus non annos undetriginta, ut scribit Baronius, sed annos triginta natus Imperium suscepit, ut ex his, quæ in morte ejus, dicemus, patet.

CHRISTI
361.LIBERII PAP.
10.CONSTANTII IMP.
25.

quidem ejus laudes prædicabat, qui vita defunctus esset, a quo aliquid sperare non poterat, nec a successoribus ejus, infantula posthuma tantum post se relicta.

XXVII.
Diversa
ratio feri-
bentium
Diversa.

Hoc igitur narrationis ingressu paucis hisce verbis adulationis suspitione prorsus absterfa, quæ esse solet ad mentendum illecebra; illud quoque velim, pie lector, attendas, scriptioem atque tractationum genera, cum soleant esse diversa, non eadem ab omnibus requirenda: atque frustra in altero queri, quod in altero tantum præstari solet. Quis, rogo, nesciat encomiastis tractatoris alios esse numeros, alios vero ab eo diversos historiarum scriptoris? Ille namque parva, etsi vera, amplificationibus tamen reddere solet maxima, & facere verisimilia vera; coarctatur hic inter angustos limites veritatis, quos semel excesserit, esse definit quod proficitur historicus, & alienis jam castris perfuga vagatur: ita ut ex hujusmodi tessera agnoscat encomiastes, & qui censetur historicus.

XXVIII.
Gregorii
institum.

Cum itaque Gregorius noster summo studio eloquentiæ binas illas in Julianum luculentissimas scripserit orationes; unde magna vis dicendi, ac vehemens suppeditari solet oratoribus argumentum, ex comparatione probi viri, aliquem demonstrare esse deterimum: haud arbitror quemquam adeo severum ac plane rigidum, posse Gregorii esse censeorem, ut non hic aliquid eidem concedendum putet, si comparans cum Juliano Constantium, ut illum in locum infimum deprimat, hunc super sidera sit conatus extollere. Quæ enim impetu quodam dicendique copia fertur oratio, nescit habenas; cum in his præsertim opinione hominum videatur oratoris gloria collocata, si, quæ minima existant, maxima omni ex parte esse demonstrat. Hac igitur ratione licuit Gregorio, comparatione Juliani laudare Constantium, & in laudando excusationem mereri, si petitis undique argumentis, & quibuscumque ascitis conjecturis, in eo fuisse nimium videatur. Comparatione pessimi laudari interdum malum, usu sæpe venisse, immo & ex divinæ Scripturæ præscripto, quis ignorat? ut illud Ezechielis (a) demonstrat, cum comparatione scelestissimæ Hierusalem, justificari ait, nempe videri justas, Sodomam atque Samariam.

(a) Ezech.
16.

XXIX.
Constanti-
us unde
vere lau-
dem me-
ruerit.

At cum nec liceat oratori omnino mentiri, præsertim Christiano: hic modo accuratius investigemus, an Gregorio, quem, comparatione cum Juliano inita, Constantium jure laudasse diximus, & eo in argumento versatum, ex parvis magna componere voluisse, possit aliquo modo mendacii crimen impingi; in hoc namque totius hujusmodi controversiæ verti car-

Ann. Eccl. Tom. V.

do videtur. Cum enim multus est in commendando Constantio ex pietate, nempe ex cultu erga Christianam religionem exhibitio: certe quidem ex promulgatis ea de causa ab se legibus, aliisque editis adversus idololatrias, superstitiosos, incantatores, & magos sæpe sancitis, cum patri suo Constantino, tum aliis compluribus Orthodoxæ etiam fidei Principibus, Constantius impar existimari minime potest: qua de re cum a Gregorio merito laudatur, tum inter alios ab Ambrosio (b) digno elogio prædicatur, cum ait: *Constantius augustæ memoriæ nondum sacris initiatus mysteriis, contaminari se putavit, si aram illam videret; jussit auferri, non jussit reponi.* Id quidem Romæ accidisse diximus, cum ipse ascendens Capitolium, aram Victoriæ inde tolli præcepit. Ex his igitur summarum laudum sibi Constantium præconia comparasse, nemo est qui jure inficias ire possit; hocque sensu accipiendæ sunt ea quæ alibi idem Gregorius (c) de eodem ipso Constantio ait, fuisse religiosissimum Principem, ut quisque alius eorum, quos ipse novisset, Imperatorum.

(b) Ambros.
ad Valent.
epist. 31.
vet. edit.

(c) Greg.
Nazianz.
carm. de
iracundia.

Quod vero spectat ad cultum Catholicæ pietatis: licet idem Gregorius ipsum excuset, haud tamen eum non errasse, defendit, quem a suis fuisse deceptum, tum ibi, tum aliis etiam in locis constantem affirmat. Qua quidem in re, id ipsum quod Gregorius, præstiterunt Athanasius, & Hilarius, qui gravissime a Constantio vexati sunt: cum scilicet interdum sic eum redarguant, ut excusent; nam inter alia sic Athanasius (d): *Illi (nempe Episcopi Arlani) præter mentem Constantii Imperatoris humani & pii, pro libidine quæ volunt promulgant, & faciunt ea quæ libet, & in faciendo utuntur magna vafricitate, &c.* Habet & id genus multa in Apologiis suis ad Constantium scriptis; id ipsum Hilarius in libris ad Constantium, aliisque locis superius recitatis, quæ, prolixitatis causa vitandæ, hic iterum repetere prætermittimus.

XXX.
Quem excusat, errasse fateatur.

(d) Athan.
orat. 1.
cont. Arian.

Verum quod Gregorius non Constantium modo excusasse, sed & visus sit absolvisse, quinetiam in cælis cum beatis spiritibus collocasse; in his quidem a cæteris longe discrepat. Sed venia dignus error; cum ignorans facti, eum putaverit poenitentem, quem ultimis illis verbis, quibus absolutis efflavit animam, doluisse ferunt (e), quod novis studisset dogmatibus: magna profecto ista fuit Imperatoris confessio, ultimo elogio rescidisse, quod vigintiquinque annorum spatio magno labore & industria extruxisset. Habuit id quidem pro constanti Gregorius, quod disertis verbis affirmat (f), pio sine vitæ clausisse Constantium. Quod si vere, prout ipse putavit, accidisse contigerit; haud

XXXI.
Aliqua
Constantii
morientis
poenitentia.

(e) Greg.
Nazianz.
Orat. in
laud. Athan.
(f) Greg.
Nazianz.
Orat. 2.
in Julian.

D

CHRISTI
361.LIBERII PAP.
10.CONSTANTII IMP.
25.

haud abhorret a fide, quod relatione multorum fuerat diffamatum de audito cælitus cantu: cum gaudium fiat in cælo super uno peccatore poenitentiam agente. At hæc, quæ de Constantii poenitentia a Gregorio enarrantur, post susceptum ab Euzoio baptismum oportuit accidisse, cum iam (ut ait) proxime moriturus esset. Istæ autem a nobis dicta sunt, non ad absolvendum Constantium, sed ad excusandum atque defendendum Gregorium, quem inverecunde atque admodum temere complures in crimen vocant prodire veritatis.

XXXII.
Mores
laudati
Constantii.

Reliqua vero, quæ ad ejus mores laudabiles spectant: eum enituisse egregia castitate, adeo ut nec aliqua potuisset adversa vel levi suspicione pulsari, Ammianus affirmat. Quod autem pertinet ad alios probe compositos actus, necnon quæ eidem vitio vertebantur, atque de ejus vultus effigie; habes hæc omnia fusius ab Ammiano recensita. Cum vero ipsum constet, ex iis quæ a Gregorio dicta sunt, fuisse Christiano ritu sepulture mandatum: miramur dici eundem Constantium inter divos esse relatum; nisi fortasse id Julianus Apostata præstitit ad abolendas contrarias ex ingratitude notas. Hic tandem finis Constantii Imperatoris plane felicissimi, & nulli Augustorum secundi, nisi Catholicæ fidei professoribus negotium faceffisset. *Vixit* (inquit Victor hystoricus (a), quem hoc anno Julianus Consularem præfecit Secundæ Pannoniæ, & arca quoque statua honoravit (b) annos quadragintaquatuor. Imperavit cum patre, fratribus, ac demum solus annos trigintaquatuor expletos, octo solus, cum fratribus, & Maguentio sexdecim, Cæsar quindecim. Hæc cum ita legantur apud Victorem, depravata esse noscuntur. Illud autem de annis Imperii Constantii certum est, ejus Imperium inchoatum esse ab obitu Constantini, anno Domini trecentesimo trigessimoseptimo, XI. Kal. Junii, quo ille mortuus est, productumque ad præsentem usque annum, quo obiit tertio Nonas octobris: ex quibus constat ipsum imperasse post patrem annos vigintiquatuor, menses quatuor, & dies quatuordecim. Cætera vero, quæ contigerunt hoc anno post Constantii obitum, cum Julianus solus cœpit moderari habenas Imperii, dicemus sequenti Annalium tomo.

(a) Vict. in
Julian.

(b) Ammian.
l. 22.

XXXIII.
Miserandus
status
Ecclesiæ.

His igitur, quæ ad statum Romani Imperii pertinent, enarratis; modo, quoniam statu essent res Ecclesiasticæ, pertractandum. Ubique luctus, ubique dolor, dominantibus Arianis, Orthodoxis vero fidei defensoribus magna ex parte exilio pulsus, vel factis extorribus: reliquis ferme omnibus, perpauca exceptis, fœdus

fœde ineuntibus cum Arianis. Sed qui regia sibi juncta potentia in populum Christianum diabolus adeo publice & aperte grassabatur ut leo; in secretiore illam Ecclesiæ partem, quæ eremi detinebatur ergastulis, in monachos, inquam, illos, qui seclusi e sæculo, cælo viderentur, inclusi, Angelis parem vitam in terris agentes, sese serpentis instar occultis spiris obvolutum ingessit: pervasitque primum (quod superius dictum est) Ægypti solitudinis monachos, schismatis Meletiani & Arianæ hæresis complures complicatis nodis obvolvens.

Penetravit ejusdem quoque serpentis virus monachos qui erant in Mesopotamia (extitit provincia illa, in qua primum de abrenuntiatione jussio data est a Deo fidei parenti Abraham, monachorum germinibus fertilissima) dum per pseudomonachos quosdam, quorum nomina recenset Theodoretus (c), Dadoen *, Sabam, Adelphiium, Simeonem, Hermam, & alios quosdam, inter eos hæresis spargitur Massalianorum *, qui iidem Euchaitæ sunt dicti, Latine autem Precatores sunt nominati: quos & se Spirituales dicere solitos, idem Theodoretus affirmat (d). A temporibus namque Constantii hæc hæresis coaluisse in Mesopotamia, auctor est Epiphanius (e) cui majorem fidem præstandam putamus, utpote tunc viventi, & adversus eam scribenti, quam Theodoretus affirmanti temporibus Valentiniani atque Valentis Imp. prodidisse. His jure congruit illud Davidicum (f): *In via hac, qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi.* Dum enim (quod decet sanctos monachos) orationibus jugiter vacant (nam & Dominus (g) admovuit semper orandum) eo superbiæ atque arrogantiae elati sunt, ut præter orationem, cætera cuncta esse parvi vel nullius plane momenti, affirmarent.

Sed hic primum altius est repetenda ex Epiphanio Massalianorum origo. Sedit illa erat non ex Christianis, vel Judæis, Samaritisve comparata, dicta Euphemitarum, sed ex Gentilibus; qui cum plures deos assererent, nonnulli tamen unum adorarent, quem dicerent Omnipotentem: hique solerent in publicis a se, ædificatis oratoriis convenire precum causa. Hos quoque seipsos nominasse Martyrianos, quod, cum Gentiles essent, a provinciarum Præsidibus persecutionem sint passi, & complures ex illis occisi a Lupicino Prætoze, idem Epiphanius tradit. Sed & Satavianos eosdem se appellasse, propter cultum, quem exhiberent Satanæ, ne ab eo læderentur, idem affirmat. Cæterum diverſi plane ab his sunt, de quibus hic agimus, a precibus item dicti Massaliani: qui Constantii temporibus prodire ex Christianis, iisdemque monachis,

XXXIV.
Massaliani
Hæretici.

(c) Theod.
hæret. sub.
l. 4. c. 10.
* Dao-
dem
* Messa-
lian.

(d) Theod.
hæret. sub.
l. 6.

(e) Epiph.
hæret. 80.

(f) Psalm.
141.

(g) Luc.
18.

XXXV.
Euphemita
Martyriani
hæretici.

CHRISTI
361.LIBERII PAP.
10.CONSTANTII IMP.
25.

iis scilicet, qui (ut dictum est) solitudinem Mesopotamiæ incolabant: qui quidem illud primum jecerunt struendæ impietatis fundamentum, ut assererent ex sententia Domini semper orandum, ac proinde precationi semper vacandum esse, ac cætera omnia negligenda: idque affirmantes esse tanti momenti, ut solum sufficeret ad omnes potestates adversarias superandas. Ex hoc in primis provenit, ut, quod erat monasticæ discipline conjunctum, opus manuum penitus præmitterent, illud Domini (a) usurpantes: *Operamini cibum qui non perit.* Sed & jejunium penitus ignorabant; satis dicentes sufficere ad mentem expurgandam, orationem. Idem quoque ad preces coibant permixti mulieribus, quod a sanctis Christianorum institutis penitus abhorrebat.

(a) Joann. 6.

XXXVI.
Deliramenta
hæretico-
rum Mas-
saliano-
rum.

At parum fuit illis ex ejusmodi male assumpto principio, labefactare monasticam disciplinam, nisi etiam corrumpere Ecclesiasticam dogmata. Siquidem eos nefandum illud dogma excogitasse, Theodoretus affirmat, ut dicerent sacramenta Ecclesiæ nec prodesse, nec obesse, sed oratione tantum peccata laxari, demonesque fugari: seque habere, impie jactabant, baptismum ad instar novaculæ: ut sicut hæc pilos corradit, & tamen iidem ex radicibus iterum pullulant; ita, ex illorum sententia, post baptismum remaneat peccatum originale; perpetua tamen oratione peccati radicem prorsus evelli, assererent: habereque unumquemque hominem dicebant habitantem in se demones: nec ipso caruisse Apostolos, eum vero rantum oratione fugari; qua aiebant posse quoque effici homines impassibiles, atque participes divini Spiritus, & conjunctione animi cum cælesti sponso, mirandulcedine perfrui. Duas insuper addebant possidere homines animas, quarum alteram esse supercælestem: garriebant etiam capaces se esse corporeis oculis videndi sanctissimam Trinitatem. Unde accidebat ut hujuscemodi visionibus, quæ per demones illusionem solent fieri, delectarentur; quarum apparitionibus ac pariter revelationibus eo insaniam pervenerent, ut non tam dicerent se esse perfectos, sed vel Angelum, vel Prophetam, immo & Christum esse jactarent, reliquos autem indignos esse Christiano nomine. Addit iis Theodoretus (b): *Multa quoque alia faciunt, quæ eorum phrenesin arguunt.* Nam (inquit) repente saltant, & super demones se saltasse jactant; & digitis sagittantium speciem præferunt, se in Demones jaculari affirmantes; & quædam alia faciunt simili furore plena; & ideo Enthusiastarum, hoc est, divinorum furore correptorum, nomen sortiti sunt. Ita Theodoretus. Et sane quidem ejusmodi visi sunt esse, ut inter insanos, mente captos, & furore

(b) Theod.
hæret. sub.
lib. 4.

arreptos numerandi potius fuissent, quam inter hæreticos, nisi omnes hæretici diversis modis insaniam laborarent, & furore perciti essent.

Tractantur istæ non a Theodoretum, sed etiam a Damasceno, qui & de eorum in pauperes immanitate hæc addit (c): *Inhumanitatem (inquit) in mendicos inducunt: negant enim eis dandum, qui publice ea, quæ ad victum pertinent, crudeliter quaerunt; aut iis quorum manus opere labefactata sunt; aut iis qui adversa fortuna utantur, vel corporum debilitate, vel morbis, vel acerbitate creditorum vexentur, vel furum injuriis; vel aliis, qui hujusmodi casus experti fuerint, subvenire oportere eos, qui ab illis discreti sunt, & aliquid boni agere instituant; sed sibi omnia esse suppeditanda, eo quod ipsi solè sint pauperes spiritu.* Hæc Damascenus, qui de his plura subdit; additque, eisdem docuisse, ad libitum dirimi posse conjugia; suadereque filiis neglectum parentum, & ad sibi omnia conferenda solitos exhortari: negasse quoque eos, quemquam initiari sacramentis, nisi super quem visibilis gratia Spiritus sancti descenderet: phantasticis enim hujuscemodi visionibus a Demone illudebantur, ut super eos visibili signo apparere videretur Spiritus sanctus, cum præsertim ordinationes celebrarent; nam habebant sacerdotes & Episcopos.

XXXVII.
(c) Damasc.
hæret. 80.
Crudeli-
ter Massa-
lianorum
hæretico-
rum.

Quod vero in unoquoque sacramento requirerent visibile signum, istæc de eisdem risu digna narrat S. Augustinus (d): *Nonnulli dicunt eos de purgatione animæ nescio quam phantasticam & ridiculam fabulam narrare; porcam scilicet cum porcellis suis videri exire de ore hominis, quando purgatur; & in eum visibili similiter specie, ignem, qui non comburat, intrare.* Hæc Augustinus. Eo quoque illusio Demones ipsos impulit, ut (quod testatur Theodoretus e) futurorum revelationes se habere gloriarentur. Quomodo autem hos expulerint Catholicæ professionis Episcopi, Latojus Melitensis, Amphilocheus Iconii, & Flavianus Antiochiæ, idem subdit: sed de his suo loco dicendum. Non levis negotii erat opus, hos habitu sancto latentes detegere: nam illis ex dogmatis præscripto jurare ac pejurare fas fuisse, idem qui supra tradit Damascenus. Massalianorum quoque eam sententiam fuisse, S. Hieronymus docet (f), ut dicerent posse hominem ad perfectionem, atque ad similitudinem & æqualitatem Dei, humana virtute & scientia pervenire; ita ut assererent, se ne cogitatione quidem & ignorantia (cum ad consumptionis culmen ascenderint) posse peccare: sic de his S. Hieronymus.

XXXVIII.
(d) Aug.
de hæresi
Ludibri-
um Massa-
lianorum.

(e) Theod.
hæret. sub.
l. 4.

(f) Hier.
dial. ad
vers. Pe-
lag. in
præf.

XXXIX.
hæc Epiphanius (g): *Sed & in alia forma inventi sunt iidem venerandi nostri fra-*

(g) Epiph.
hæret. 80.

Maffalianorum habitus.

tres, qui in Monasteriis per Mesopotamiam degunt (quas & Mandras, hoc est, ovilia, sive cohortes appellant) nam comas mulieres producant, & sacco conspicuo incedunt. Oportebat autem filios sancte virginis matris nostrae Ecclesiae esse reverendos in tonsura, & colere Deum occulte videntem occultata. Et paulo post: Alienum est a Catholica Ecclesia succus conspicuus; & coma extenta, a praedicatione Apostolorum. Hac ipse. Quod autem ad propagationem hujuscemodi generis monachorum; haud praetergressi visi sunt Mesopotamiam, vel Syriam, occulte serpentes, eo quod expellerentur ab omnibus, sicubi detecti essent, cum occulte serperent sicut cancer.

XL. Monachi negantes operandum manibus.

Quod vero ad disciplinam monasticam pertinet; eam partem complures etiam in Occidente tunc sectati sunt ignavi monachi, qua negarent esse manibus operandum: adversus quos S. Augustinus commentarium illum scripsit, De opere Monachorum. Eiusdem plane generis ille visus est esse Monachus, quem Silvanus Abbas ad meliorem frugem restituit; de quo sic in Vitis Patrum (a): Quidam peregrinus frater venit ad Abbatem Silvanum in monte Sina, & vidit quod fratres operarentur, & dicit eis: Quare operamini escam, quae perit? Maria autem optimam partem elegit. Tunc senex dicit discipulo suo Zachariae: Da illi codicem, ut legat, & mitte illum in cellulam quae nihil habet. Hora autem nona circumspiciebat frater ille viam, si forte vocaret eum senex ad comedendum. Postquam autem transiit hora nona, venit ad senem, dicens ei: Numquid hodie non comederunt fratres, Abba? Cumque senex fateretur; ait ille: Quare me non vocasti? Tunc dixit ei Abbas Silvanus: Tu homo spiritualis es, & non habes neesse hanc escam: nos autem tanquam carnales opus habemus comedere, ideo operamur: tu autem optimam partem elegisti; legis enim quotidie, & non vis carnalem escam accipere. Quod cum audisset, cepit poenitere, & dicere: Indulge mihi, Abba. Tunc respondit illi Silvanus: Ergo necessaria est Martha Mariae: propter Martham enim & Maria laudatur. Hac ibi de Monacho ea ex parte Maffalianorum errorem sectante: ipsi enim qui ejus sectae erant (ut diximus) hi Spirituales se nominabant, reliquos vero Carnales.

(a) Vit. Patr. pag. 2. c. 51.

XLI. Monachi quidam Aegyptii fatuo errore lapsi.

Quod autem iidem dicerent Maffaliani, ab hominibus orantibus Daemones foras egredi per excrementa, per sputa, mucum, & alia; in memoriam revocatur, his contraria conatum esse daemone suadere monachis quibusdam Aegypti, nimirum peccatum esse ejusmodi necessaria corporis excrementa egerere: in quos jure expostulat Athanasius, sic scribens ad Ammonem monachum, cum inter alia haec ait (b): Diaboli ar-

(b) Athan. ad Ammonem Monachum.

tes nequeo non mirari; qui lues & corruptela cum sit, sanctitatis & puritatis specie plenas rationes subiciat: at id potius ut insidietur, quam ut probet, facit. Ideo enim ista auribus Ascetarum insusurrat, quae nihil ad vitam commodi aliud, quam quod novitatis, & nugarum plenas rationes diligenter evitandas (ut antea monui) conferunt: ut dum eos a consueto & salutari studio revocavit, regnare solus & rerum potiri videatur. Quid enim, rogo te dilecte, & in primis pie, sceleris aut labis habeat ipsa, quae postulante natura fit, excretio? verbi gratia, si quis erumpentem e naribus mucorem, vel ipsa oris sputa vitio vertat? atque & his ampliora longe possumus addere ventris nempe dejectiones, quae ita cunctis existunt necessariae, ut sine his ne vivere quidem animal natura voluerit. Deinde cum hominem manum Dei opus esse, divina Scriptura (c) docente, credamus: qui sit, ut ex munda facultate polluti aliquid & contaminati operis prodeat? Deinde si, quod in Actis Apostolorum (d) didicimus, Dei genus sumus; immundum profus in nobis & contaminatum nihil habemus. Tum enim inquinamur solum, cum pessimi odoris opus, peccatum operamur. Subdit autem, ex sententia Domini male accepta, hanc eos haussisse haeresin; qui ait (e): Non quae intrant per os inquinant hominem, sed quae exeunt.

(c) Gen. 2.

(d) Act. 17.

(e) Matth. 23.

Porro ea scripta epistola Athanasius emergentem et scrupulo quorundam & daemone fallacia haeresim cito compressit atque succidit; quam eo usque progressam esse declarat, ut eadem ratione matrimonium quoque damnarent; quod in procreatione prolis e corpore progredi semen necesse esset. Detecta est plane diaboli mira calliditas, qui sic (quod est apud Isaiam f) deduceret iniquitatem in funiculis, ut ex eis efficeret vinculum plaustrum. Demum vero Athanasius ad eundem Archimandritam Ammonem eadem epistola haec perorat: Quare hoc unum abs te contenderim, Pater, ut qui tuae fidei commissi sunt greges, adversus ista munias, & Apostolicis verbis hortaris, Evangelicis demulceas, iisdem Psalmis consulat, suadeasque ut secundum Dei oracula vivificari possulent: quae nihil aliud, quam ut puro corde eidem serviamus, docent, &c.

XLIII. Monachorum quorundam delicta.

In horum pariter classem adlegendi sunt illi pseudomonachi, quorum S. Epiphanius in sua Anacephalæosi meminit, atque in primis de Zacchæo, cum ait: Zacchæus, qui nuper mortuus est in Montana circa Hierosolimam regione, penitus cum nullo homine preces faciebat; sed & ob eam causam audenter sancta mysteria contrectabat; & sacrificia, cum laicus esset, impudenter tractabat. Alius vero quidam (quisquis tandem ille erat vir) qui vitam sanctam vivere putabatur, & in

& in monasterio circa desertam Aegypti habitabat; itemque alius & Sinæum montem habitans: qui ex somniis juveniliter ac fortiter, sed temere egerunt, ut impositionem manuum ad Episcopatum susceperint, sederintque, ac quae Episcoporum sunt, facere aggressi sint, ad se non pertinentia. Alii autem non pauci se ipsos castrare ausi sunt, praeter mandata, nimirum juvenilis & robusta actionis gratia. Alii vero fortiter sibi agere videntur, qui audent, non consultis aliis, & praeter aliorum morem, velut ab Orthodoxis progressi, collegium sibi ipsi contrahere, & circa universalis Synodi approbationem, rebaptizare eos qui ad ipsos accedunt, nimirum ex Arianis: cum nondum res sit ex censura Synodi, velut dixi, decisa. Et paulo post: Sunt & alii, quorum unusquisque per seipsum precatur, & non cum aliquo in totum (nemini scilicet communicare volentes) aliqui vero precantur in vinculis praeter Ecclesiae statum. Haec Epiphanius.

XLIV. Eustathius haeresiarcha.

At longe his tetriora videri possunt, quibus Eustathius infecit monachos, atque si licuisset, universam Dei Ecclesiam: hic enim, adeo favit monachismo, ut spreverit reliquos Christianorum ordines, & praetextu quodam sanctitatis, Dei Ecclesiam, quae (instar lagenae omnium generum piscium congregantis) cunctos amplectitur, pessumdederit, atque ferme penitus fuisset demolitus, nisi cito securis Apostolica insaufos palmites succidisset: cum auctoritate Romani Pontificis, Gangris civitate in Paphlagonia congregata Synodo, quot haereses delirus Eustathius statuerat, tot adversus eas statuti canonicis Patres paribus suffragiis damnarent. Porro hic de his agere ad calcem, ferme tomi hujus distulimus, ubi simul congestimus quae ex monachis toto hoc annorum periodo, quo praesens tomi includitur, haereses prodire; cum quoto potissimum anno Constantini dicta Synodus fuerit celebrata, minime appareret: cum tamen certum sit, ex praesentia Offii Episcopi Cordubensis, qui eidem Synodo interfuisse legitur; ipsam celebratam esse temporibus Constantini Magni, cum Ofius a Romano Pontifice legatus in Orientem missus est, ut omnem labantem Ecclesiarum statum componeret, prout superius pluribus diximus. Quod igitur idem Ofius Apostolica sedis legatus eidem Gangrensi Concilio praesto fuit; inde puto accidit, ut Symmachus Papa in sexta Synodo Romana libere testatus sit, canones Gangrenses Apostolica auctoritate conditos esse.

XLV.

At priusquam de his agamus, de Eustathio pravorum hujuscemodi dogmatum architecto differendum est. Hunc fuisse Eustathium illum Episcopum Sebastiae in Minori Armenia, de quo saepe superius, atque saepius quarto tomo dicturi sumus,

Socratis (a), atque Sozomeni (b), & aliorum recentiorum, qui hos sunt secuti, historicorum assertionem traditur. Quod quidem mihi nulla prorsus ratione probatur: cum e contrario plura sint, quae dictis auctoribus magnopere adversentur. Et in primis, quod S. Basilius duabus epistolis cum diligenti scopa cunctas ejusdem Eustathii Sebasteni turpitudines in unum congerat, eademque singulas spectandas palam exponat; nullam prorsus de hujuscemodi haeresibus, vel ejus damnatione facta in Gangrensi Concilio, mentionem habuit: quae quidem ad rotam ejus vitam fugillandam, ante omnia ponenda esse videbantur. Nec est quod dici possit, ante Conventum illum Gangrensem, eas a S. Basilio fuisse scriptas epistolas; cum illae datæ habeantur tempore Valentis Imperatoris: Synodus autem illa, cui interfuit Ofius, Constantini temporibus superius a nobis notatis habita esse intelligatur.

(a) Socrat. l. 2. c. 33. (b) Sozom. lib. 3. c. 15. Eustathius Sebastenus ab Haeresiarcha.

XLVI. Alike differentiae quibus distinguuntur ab invicem.

Rursum vero cum in compluribus Synodis, teste ibidem S. Basilio, & aliis reperitur Eustathius fuisse damnatus a Catholicis ob perfidiam Arianam, quam sectabatur; in nulla ipsarum appareret proposita fuisse querela, vel saltem in memoriam revocata hominis damnatio, aut ad infamiam ipsius aliqua ex more facta mentio tot ejus haeresum, quae damnatae cum auctore habentur in dicto Gangrensi Concilio. Sed & quod magis istud ipsum, persuadendi vim habere posse videatur, illud plane est; quod fungente ipso Eustathio cum collegis legatione apud Liberium Romanum Pontificem (ut suo loco dicitur) cum, ut audiretur, professio ab eo exigeretur Catholicae fidei; nulla alia ab ipso edita est, praeter illam, quae se fidei a Patribus Nicæae editae professorem esse significaret: cum alioqui haeresum omnium, quarum causa in Synodo ante damnatus fuerat, expressa mentio habenda, & peculiaris detestatio, plenaque illarum abdicatio, ex instituto Ecclesiasticae disciplinae, adjicienda fuisset, si re vera ipse tot haeresum pravus inventor atque promulgator extitisset.

XLVII. Diversitas errorum diversos constituit Auctores.

Insuper cum apud neminem antiquorum auctorum, qui haeticorum catalogum scriptis fuerit profecutus, idem Eustathius Sebastenus ea labore infamia, ut illorum errorum, qui Gangris recentiti atque damnati fuere, auctor esse dicitur, non apud Epiphanium, aut Philastrium, Augustinum, Theodoretum, vel Damascenum: plane satis aperte demonstrari posse videtur, aliquem alium Eustathium, a Sebasteno diversum, fuisse earumdem haeresum institutorem. Sed rursum, cum sicut nec ejus, ita nec ab eo promulgatorum dogmatum apud ipsorum aliquem, qui diligenti studio haereses omnes atque haeresiarchas recensere, mentio facta esse re-

reperiatur; illud facile persuadet, ut existimem ipso sui ortu hæreses illas cum hæresiarum compressas, atque adeo extinguitas penitus esse, ut etiam ab omni memoria fuerint oblivione deletæ. Cum igitur ejusdem Gangrensis Synodi Actis Socrates & Sozomenus invenerint eorumdem errorum in crimen adductum Eustathium quemdam: quod, quisnam ille fuerit, haud haberetur expressum, quodque alium nescirent Eustathium hæresis infamatum ea ætate, præter Sebastenum, qui hæresis Arianae causa reperiretur sæpe damnatus; eidem ea omnia adscribere: perinde ac si uno invento fure, eidem furta omnia ejus regionis absque alio indicio tribuantur, quem tamen complures contrariæ probationes absolvant.

XLVIII.

Sed malus opinator Sozomenus errores ex errore deducens; atque una confarciens, tradit eundem Eustathium Sebastenum auctorem fuisse vitæ monasticæ, quæ viguit in Armenia, Ponto, & Paphlagonia; nam ait (a): *Apud Armenos vero, Paphlagonibus, & Ponti accolis fertur Eustathium Ecclesiæ Sebastice, quæ est urbs Armenia, Episcopum, primum cepisse vitam monasticam & austèram illius institutionem colere; a cibis ad vivendum necessariis, & a vestibus quibus utendum est, abstinere; morum & vitæ accurate tractatæ auctorem existisse; adeo ut nonnulli constantè affirmant, librum Basilii Magni Cappadocis, qui *Acuimus*, id est, de Vita & disciplina monastica inscribitur, ab eo editum esse. Dicitur porro præ nimis exquisita disciplina norma in absurdas observationes lapsus esse, easque legibus Ecclesiasticis penitus discrepantes. At tamen sunt quidam, qui illum crimine eripiant, inculentque nonnullos ex ejus discipulis, quod nuptias reprehendant, &c.* Enumerat enim errores omnes in dicto Gangrensi concilio condemnatos.

XLIX.

Eustathius nec Monachus fuisse probatur.

(b) Basil. epist. 74. & 82. prope finem.

Sed hic siste, lector; ne inconsulto auctorem errantem sequens, æque cum illo in errorum foveas te præcipitem dedas. At jam singula ab eo descripta, hic vero recitata, exactissime disquiramus. Tantum abest ut Eustathius Sebastenus auctor dici possit monasticæ vitæ, quæ in Armenia, Paphlagonia, atque Ponto coaluit; ut nec, si ipse monachus fuerit, aliquo digno teste probari possit. Siquidem S. Basilii ejusdem viri vitam a cunabulis prope retexens (b), cum ejus institutionem Alexandriæ sub Ario magistro recenset, reditumque in patriam referat, & quas passus est abdicaciones ob Arianam hæresin, antequam Episcopus esset, vel cum factus Episcopus; nullam umquam habuit mentionem de suscepto ab eo monastico instituto: quod certe minime prætermittendum fuisset. Quin insuper scribens ad eundem Eustathium ipse Basilii

(c), & opportuna occasione recensens diverfarum provinciarum, quos noverat, monachos; necessaria quadam illatione, de ipso Eustathio, quod monachus fuerit, mentionem facere debuisset: at cum ne verbum quidem, vel saltem nutum expresserit, omnis plane de Eustathii monachismo existimatio & conjectura penitus deficit. Rursus vero S. Epiphanius (d), qui eodem quoque vixit tempore, dum de Ario hæresiarum agit, quem condiscipulum fuisse tradit Eustathii, utpote qui simul Arianam hæresin didicerint, nullam prorsus de Eustathii monachismo habuit mentionem: qua quidem occasione, Arianæ prava dogmata æque disseminantis minime prætermittenda erant. Quo igitur teste prodit Sozomenus Eustathium monachorum primum in Armenia, Ponto, & Paphlagonia auctorem, quem nec fuisse monachum, certa alicujus testificatione poterit affirmare?

Sed demus licet Eustathium Sebastenum ante Episcopatum fuisse monachum; non tamen ulla prorsus ratione probare quis poterit fuisse in nominatis regionibus monachorum primum auctorem, institutoremque. Etenim quoniam pacto, quæso, homo sub Ario Alexandriæ institutus, reversus in patriam semper perseverans Arianus, potuit auctor fieri monachorum, quos fide Catholica præ cæteris enutrisse constat? Id quidem de Ponticis monachis pluribus testatum esse Gregorium Nazianzenum, superius demonstravimus. Cæterum ante Basilium nullum viguisse cœnobiticæ vitæ usum in Armenia, Ponto, Paphlagonia, aliisque adjacentibus provinciis, ex his quæ S. Basilii scribit ad Neocæsarienses, perspicue intelligi potest: ubi hæc ipse, quæ licet longe superius alia occasione recensuerimus, sunt tamen hic necessario repetenda: *Accusamur vero (inquit e) & hujus, quod homines habeamus monachos, pietatis studiosos, qui mundo renunciarint, & universis sæculi istius curis, quas Dominus comparat spinis fertilitatem verbi impediuntibus: qui hujusmodi sunt, mortificationem Jesu corpore circumferunt, ac cruce quisque sua accepta, Deum sequuntur. Ego vero omnem vitam meam impenderem, ut mihi possent ista impingi delicta, haberemque apud me viros, qui, me doctore, hoc pietatis studium amplexi habent fuerint. Nunc autem in Aegypto quidem audio talem esse virorum quorundam virtutem, & forsitan in Palestina quoque sunt, qui ad Evangelii normam, vitæ suæ conversationem perfectam reddant. Audio & in Mesopotamia viros esse perfectos & beatos.* Hæc Basilii.

Quod si in propinquieribus provinciis, nempe Minori Armenia, Ponto, & Paphlagonia monachi tunc fuissent, auctore (ut ait Sozomenus) Eustathio propagati; utique de illis dicere ob sui defensionem, sicut

(c) Basil. epist. 79.

(d) Epiph. hæres. 75.

L.

Basilii Auctor monachismi in Ponto.

(e) Basil. epist. 63.

LI.

Monachorum Ponticorum auctor Basilii.

sicut de cæteris, Basilii necessario debuisset. Quid enim & Neocæsarienses, Ponti primariæ Civitatis accolæ, stulte admodum ejus rei auctorem Basilium accusassent, si antea, Eustathio inventore, monachi jam in Ponto coaluissent? En, vides, lector, quam longe a scopo veritatis Sozomenus erret, cum primas deferat Eustathio Sebasteno institutionis vitæ monasticæ in regionibus nominatis; quæ sunt jure tribuendæ Basilio, non tantum sua, sed & Neocæsariensium æmulantium assertione; ut de his nihil penitus reliquum sit, quod dubites: cum tamen in Cappadocia alii tunc cœperint ejusmodi institutionem vitæ sectari, ut idem ad Eustathium ipsum scribens (a) affirmat; quos in unum collectos ipse Basilii regulis editis ad perfectam monasticæ disciplinæ normam primus excoluit.

(a) Basil. epist. 79.

LII.

Liber A-fecticus vere Basilii.

Sicque & inaniter prorsus esse convincitur illorum assertio, qui adeo temere effutierunt, commentarium illum egregium S. Basilii de regulis, quibus, monachi simul victuri essent instituendi, fuisse dicti Eustathii Sebasteni, non autem Basilii: cum assertione Gregorii Nazianzeni (ut suo loco disturi sumus) id exploratissimum habeatur; ut hoc in dubium revocasse, summa stultitia sit. Cæterum, in eo quod demum idem Sozomenus aliorum assertione excusare videatur Eustathium; quasi non ipse, sed discipuli ejus fuerint illarum hæresum assertores; plane videtur minime accurate legisse dictum Gangrense Concilium, in quo primum mentio habetur de Eustathio, inde vero de ejus discipulis; quos quidem in Armenia docuisse hæreses, Synodica Patrum tunc ad Armenos scripta demonstrare videtur.

LIII.

Eutactus hæresiarum.

Sed quinam fuerit hic Eustathius, quod minime esse potuerit ille Sebastenus Ariani: cum remaneat sane incertum; moveor interim conjectura, ut loco Eustathii, Eutactus reponendus sit: facile enim in scribendo error potuit irrepsisse, ut pro Eutacto (quod esset nomen exoticum) sciens volensque librarius Eustathium scripserit. Mentio namque est de Eutacto monacho Armeno apud Epiphanium (b), quem vixisse ait Constantii Imperatoris temporibus: ipsumque educatum refert in Palestina a quodam Petro professione anachoreta, re vera autem impostore: *Qui (inquit) reversus ad suam patriam, multos ejusdem parvæ Armeniae polluit, corruptis quibusdam divitibus & quondam Senatoris ordinis, & multis spectabilibus viris, per quos illustres homines multos illic perdidit. Verum Dominus citius ipsum a vitâ sustulit.* Relictos autem ab eo esse libros ait confertus hæresibus. Sed quod in dicto Concilio Gangrensi nullius earum mentio habeatur, sed tantum ipsarum quæ

(b) Epiph. hæres. 40.

pertinent ad Ecclesiasticam disciplinam; facile confentem, illas post ejus obitum ex Eutacti libris ipsius discipulos promulgasse, ipsam vero Synodum adhuc eo vivente celebratam esse. Quod igitur hunc ipsum existimemus esse, quem Eustathium dicunt, cum similitudo nominis persuadet, tum locus, nempe Armenia, ubi docuit; tum etiam quod sic de ejus discipulis subdit Epiphanius: *Decipiunt (inquit) simplices homines habitu solitarie degentium, renunciationem quamdam jactantes.* At quænam hæc singularis renunciatio? utique ad illam Epiphanius visus est alluisse, qua dicerent (ut habet Patrum epistola ad Armenos) nisi Christiani omnibus renuncient divitiis, spem nullam apud Deum salutis suæ sibi reliquam fore; sed & illud. Non tantum filios relinquere debere parentes, & hos illos, verum uxores viros suos, ut salutem consequerentur: adversus quem errorem extant canones (c) ejusdem Gangrensis Concilii.

(c) Concil. Gangrensis. 6. 14. 15. 16.

LIV.

Sed & quod ad habitum spectat; hoc illud est quod idem ait Epiphanius, hos quamplurimos habitu decepisse, nempe quod novum quemdam sanctitatem præferentem gestarent amictum (fuisse namque eos in sæculo nobiles atque prædivites, ex eodem Epiphania vidimus) ad quem canon ille Gangrensis Concilii respexisse videtur, cum hos damnat, qui sic circumspicte vestiti pallio, contemnerent eos, qui brevioribus uterentur indumentis, nempe birris (d). Quod insuper iidem sectarentur instituta Petri illius Palæstini, Eutacti magistri, quem Epiphanius refert quotidianas erogasse elemosynas; inde potuit accidisse, ut iidem oblationes erogandas in pauperes, sibi dari, populo persuaderent; adversus quos hæc decernentes sancti fuerint in dicta Synodo canones septimus & octavus. Horum igitur omnium convenientia inducimur, ut credamus Eutactum pro Eustathio esse reddendum, cum præfertim nullus alius hac ætate reperiatur, qui in Minori Armenia id genus hominum in unum collegerit: sed quod cito (ut

(d) Concil. Gangrensis. c. 2.

(e) Epiph. hæres. 40.

(f) c. illud autem dist. 30.

Epiphanius ait e) ex hac vita ipse decesserit, ob id remanserit ejus nomen obscuro. Rursus vero quod reliquit ille post se libros impietate refertos, eodem probe cognitos idem Epiphanius impugnavit, prætermittens erroribus illis ad Ecclesiasticam disciplinam spectantibus in Concilio Gangrensi damnatis, quod vel post dictum Concilium esse desierint, atque oblivione sepulti, vel fuerint cum ipsorum auctore simul extincti. His addere non prætermittamus, errare Gratianum (f), cum existimat hos Manichæos existisse. Nam quod isti elemosynarum facerent, plane ab ipso Manichæorum infiti-

stituto alienos fuisse constat: cum illi (ut superius dictum est) ex suæ ipsorum legis præscripto vetarent elemosynas dari pauperibus; licet multa fuerint, quibus iidem participarent cum Manichæis. At de Eustathii nomine hæcenus: reliquum est ut singulos hic recensamus errores, qui ab eodem Concilio Gangrensi reperiuntur esse damnati.

IV.
Eustathii
prava dogmata.

Eustathius itaque, sive Eutactus potius dicendus, scelestissimi illius Petri discipulus, illud primum impie excogitavit, ut damnaret nuptias, virumque cum uxore dormientem execraretur, edentes carnes culpabiles esse jactaret: doceretque servos debere dominos suos, cultus divini prætextu, contemnere: inculcaret pariter, presbyteros illos contemnendos; qui aliquando habuissent uxores; nec ab illis oblationem esse accipiendam: contemptibiles esse Ecclesias, in quas Fideles promiscue convenirent: celebrans ipse conventus cum suis seorsum; sibi que ac suis oblationes dandas esse absque Episcopi scientia: itemque contemnendas esse agapes a Fidelibus fieri solitas, distiteret; vituperaretque ipse palliatus biroverentes (quidnam autem per birrum, indumentum genus, intelligi debeat, secundo Annalium tomo diximus) hortareturque iidem Eutactus scæminas sub continentie prætextu mutare habitum, induerique virilem vestem, capillos amputare, atque relinquere viros suos, necnon filios, religionis obtentu, parentibusque similiter ingratos esse, nec rependere illis vicem; præferendum his omnibus dicens divinum cultum: admoneretque insuper suos, propter continentiam jejunandum esse die Dominico, reliqua vero ab Ecclesia universali solita servari jejunia dissolvenda: contemnendosque prædicaret sacros conventus, qui in basilicis Martyrum celebrari solent: ipsasque Sanctorum Memorias execraretur: quod ex Manichæis videtur accepisse, ab ipso vero, Eunomius: quæ cuncta, viginti distincta capitulis, apposito singulis anathemate, eadem S. Synodus Gangrensis damnavit.

(a) Socrat.
l. 2. c. 33.

(b) Sozom.
l. 3. c. 13.

(c) Conc.
Gangrensis
in fin.

LVI.
Sancto-
rum Pa-
trum Ca-
tholica
assertio.

Quæ cum ex Socrate (a) ac Sozomeno (b) colligantur, facilius exprimentur in epistola ab eadem Synodo scripta ad Armenos, sed uberius in dictis viginti canonibus, ex quibus hæc summam voluimus collegisse: quibus addimus appendicem ab eis hisce verbis appositam (c):
Hæc autem scripsimus, non vituperantes qui in Ecclesia Dei secundum Scripturas sanctum propositum continentia eligunt; sed eos, qui abutuntur proposito in superbiam, & extolluntur adversus simpliciores, abscondimus; & damnamus eos, qui adversus Scripturas, & Ecclesiasticas regulas, nova introducunt præcepta. Nos autem & virginitatem

rem cum humilitate admiramus; & continentiam, quæ cum castitate & religione suscipitur, approbamus: & renunciationem secularium negotiorum cum humilitate recipimus, & nuptiarum castum vinculum honoramus, & divitias cum justitia & operibus bonis non spernimus, & habitum simplicem ac vestem viliores pro corporis indigentia non fucamur laudamus, sicut solutas, & fractas in vestibus processiones reprobamus: & domos Dei honoramus; & conventus, qui in eis sunt, tamquam sanctos & utiles suscipimus, pietatem in privatis domibus non claudentes; sed omnem locum in nomine Dei adificatum honoramus; & congregationem in eadem Ecclesia factam pro utilitate communi recipimus: & bona opera, quæ juxta vires in fratres pauperes exercentur, secundum Ecclesiasticas traditiones beatificamus; & omnia quæ per sanctas Scripturas & per Apostolos sunt tradita, in Ecclesia celebrari exoptamus. Hæcenus Patres ad Armenos, & alia plura superius in exordio Synodi: qui & apposite ultimo canone adversus eosdem hæreticos, sanctorum Martyrum cultum improbant, ista decernunt.

* supra
vires.

LVII.
Unde Hagiomachi fluxere.

Si quis per superbiam, tamquam perfectum se existimans, conventus qui per loca, & basilicas sanctorum Martyrum sunt, vel accusaverit, vel etiam oblationes, quæ ibidem celebrantur, spernendas esse crediderit, Memoriamque Sanctorum contemnedas; anathema sit. Non aliunde quippe, quam ex officina Manichæorum, ut dictum est, & ex eis Eunomium accepisse dici potest, quem post Gangrense Concilium, quod celebratum constat Osi tempore, vixisse liquet, ut hac ex parte etiam ea Eustathio Sebasteno minime posse convenire, certum, exploratumque redatur: ut plane intelligas, ex fece Christianorum, omnique scelerum impuritate pollutis hæresarchis ista blasphemataque delira in Ecclesiam irrepsisse: nam quotquot hoc sæculo pii, sancti, atque eruditi claruere in Ecclesia Catholica viri, miraculorum quoque operatione, divina gratia, illustrati (quorum haud exiguus numerus fuit) omnes æque ex majorum traditione, frequenti usu in Ecclesia stabilita, Sanctorum cultum ardenti studio retinere: cujus quidem rei testes sunt crebræ illæ atque disertæ habitæ ab ipsis ad populum in natalitiis Martyrum, homiliæ coram frequenti populo ad ipsorum Martyria undique confluentem. Qui autem adhuc sub tam claræ lucis fulgore cæcutiunt, jam cum impiis in tenebris conticescant (d).

(d) Reg. 2.

LVIII.

Decursis his quæ ad novas novi hæresarchæ blasphemias spectant, confutatilique aliorum erroribus: quæ rursum ad hujus anni res gestas spectare noscuntur, ad-

adducamus in medium, sinemque iam optatum comi hujus histriæ imponamus. Hoc ipso anno Athanasius adhuc in latebris agens, quod scisset Arianos favere Constantii summa rerum potitos, suam ipsorum perfidiæ professionem tradidisse Catholicis subscribendam, additoque ejusdem Imperatoris præcepto quamplurimos eandem sua ipsorum subscriptione corroborasse; summo dolore æstuans, clamat deserto, ut leo rugit à lacu: dum hoc ipso anno, adhuc vivente Constantio, quatuor pro veræ pietatis defensione elaboravit atque edidit orationes, quibus Catholicæ fidei fundamenta stabiliret, & adversariorum falsitates retunderet. Extant illæ, & sane Magno Athanasio dignæ: in quarum prima, in ipsa ferme peroratione, certis notis se eam hoc anno scripsisse declarat, dum de Arianis hæc ait (a): Isti vero ante trigessimum sextum annum hæretici declarati, & ab Ecclesia summati, idque judicio Synodi universalis &c. Est quidem hic ipse annus, qui a Nicæno Concilio celebrato, in quo universalis sententia Arianæ damnati sunt, fluxit trigessimus sextus.

(a) Athan.
orat. 1.
contra Arian.

LIX.

Cæterum quod hoc anno, & vivente adhuc Constantio ex ab Athanasio elucubræ fuerint orationes; quæ de eodem

Constantio superius dicit, perspicue demonstrare videntur, cum illum his verbis excusat (b): Illi præter mentem Constantii Imperatoris humani & pii, pro libidine, quæ volunt promulgant, & faciunt quæ libet, & in faciendo utuntur magna vafricie; duabus potissimum de causis, ut mihi quidem videtur: quarum una est, ut nobis subscribentibus, infamiam Ariani nominis interquiescere faciant, nec ipsi interim sentiantur Ariane sapere: altera vero causa est, ut ista scribendo obliarent Concilium Nicænum, fidemque inibi contra Arianos editam. Sic Athanasius, qui & de eodem in fine: Nos enim scimus, humanissimum Imperatorem, ubi rem cognoverit, cohibiturum esse eorum malitias: ipsosque diuturnos in vita non fore; sed secundum quod scriptum est: Corda impiorum brevi deficient. Ita ipse, & quidem quod ad hæc novissima prophetice prælocutus: nam sequenti anno (ut suo loco dicemus) eorum antesignanus, & scelerum omnium architectus Georgius, furore Gentilium debacchante, dira morte e medio sublatus est. At jam Constantii exitu præsentem tertium tonum claudat oratio, quarum ab Imperio Juliano aggressura.

LX.
(c) Eccles.
Auctoris
peroratio.

Cum autem (ut ait Ecclesiastes c) ad locum unde exeunt, flumina revertantur, ut iterum fluant: dignum plane est, ut, quo ex fonte isthæc omnia nostra dimanarunt, illuc tamquam ad suum proprium principium revocentur, eodemque fluxu reciproco refundantur, ut inde in nos rursum effundantur uberius. Ipsi igitur, per quam a Deo totum id nobis muneris est, sanctissimæ, inquam, DEIPARÆ MARIÆ Virginis, præsentem ter-

tium Annalium tomum, sicut alios antea editos, supplicibus votis offerimus: ut, per quam in nos a Deo uberrima gratiarum fluentia fluxerunt, per eandem, quasi per alveum, ad ipsum velociore impetu plurima gratiarum actione recurrant: quo denuo ipse eadem in nos per eam copiosius influat, ut effluant, adeoque exundent, ut fiant tandem in nobis (ex promissione Domini d) fons aquæ vivæ (d) Joann. 4. l. 14. c. 14. Amen.

Hic desinit tomus tertius Baronii.

rorum, una cum Imperio amplissimam. Sacerdotii dignitatem, ipsum summum Pontificatum acciperet, non quidem. (quod fecerant qui antecesserant Christiani Imperatores) nomine tenus, ut jus tantum illud contingeret omnium praestantissimum; verum ut qui novus progrediretur factorum Romanorum Gentilium restitutor, vindex, & propagator, nec quid minimum passus est praeteriri veteris observantiae in re praesertim tanta, quae omnium potissima haberetur, initiatione videlicet summi Pontificatus: sed quibusnam impuris ac risu dignis ritibus peragi solet, occiditur a Prudentio, qui cum hec agerentur, puer aetate erat, ut ipse profiteretur his versibus (a):

(a) Prud. in Apotheosi.

Principibus tamen e cunctis non defuit unus, Me puero, ut memini, ductor fortissimus armis, &c.

Summo Pontificatu Julianus initiatur. (b) Prud. Perilleph. in Roman. hymn. 10.

Ritus ergo illos profanos, quibus summus Pontifex initiandus fuit Julianus, ab eodem hunc in modum graphice descriptos, in ignominiam perdidit desertoris, se tauri sanguine ad abstergendum Christi signum proluentis, hic prodimus (b):

Summus sacerdos nempe sub terram scrobe Alta in profundum consecrandus mergitur Mire insulatus, festa vittis tempora Nexus, corona tum repexus aurea, Cinctu Gabino sericam fultus togam. Tabulis superne strata texunt pulpita Rimosi vari poegmatis compagibus, Scindunt subinde, vel terebrant aream, Crebroque lignum perforant acumine, Pateat minutis ut frequens hiatibus. Hac taurus ingens fronte torva, & hispida; Sertis revinctus, aut per armos floreis, Aut impeditus cornibus, deducitur, Nec non & auro frons coruscet hostia, Setaeque fulgor bractealis inscit. Hic ut statuta est immolanda bellua, Pectus sacro dividunt venabulo; Eructat amplum vulnus undam sanguinis Ferventis, inque texa pontis subditi Fundit vaporum flumen, & late aestuat, Tum per frequentes mille rimarum vias

PAGIUS

Sub terra missus, pollutus sanguine tauri, Sordibus infectus vestes servare cruentas, Vivere cum speras viginti mundus in annos.

VIII. Sacra taurotopia.

Neque tantum unus, duo, tresve viri feminaeque, aut seorsim, aut simul pro se ipsi, vel etiam pro aliis; verum & integri ordines, ac civitates, Provinciaeque pro salute Imperatorum hoc sacrificium celebrabant, ut liquet ex Inscriptionibus III. X. aliisque pag. 29. apud Gruterum. Dicebantur haec sacra Taurotopia regeneratio: quod nemini mirum videri debet, cum ex Tertulliano, aliisque constet, etiam alias regenerationum species inter Ethnicos habuisse lo-

Illapsus imber tabidum rorem pluit Defossus intus, quem Sacerdos excipit, Gustas ad omnes turpe subiectans caput, Et veste & omni putrefactus corpore, Quin os supinat, obvias offert genas, Supponit aures, labra, nares obijcit, Oculos & ipsos perluit liquoribus, Nec jam palato parcit, & linguam rigat, Donec cruorem totus atrum combibat. Postquam cadaver sanguine effuso rigens Compage ab illa Flamines retraxerunt, Procedit inde Pontifex visu horridus, Ostendit udum verticem, barbam gravem, Vittas madentes, atque amictus ebrios. Hunc inquinatum talibus contagiis Tabo recentis sordidum piaculi Omnes salutant, atque adorant enimus, Vilis quod illum sanguis & bos mortuus Paedis latentem sub cavernis laederint.

Haecenus Prudentius de initiatione summi Pontificis, quam hisce versibus deridendam proposuit. Quoniam pacto, quae hae adeo cultui necessaria praetermissae potuit Julianus, qui & quae longe abhorerent ab Imperatoria dignitate, religionis tamen intuitu summa praestare solet observantia? ut inter caetera de eo Gregorius Nazianzenus (c), summum deridens Sacerdotem, sic narrat: Jam sufflationes, & resufflationes, quas eximus ille vir doctrinaeque nostrae sugillatior veteris mulierculis per conventionem ostentabat, ad hanc ignem accendens, quod tandem orationis loco ponemus? Quam vero praclarum, Imperatoris Romani maxillas indecore inflatas cernere, risumque multum non extrahit tantum, sed is etiam, quibus eam rem gratam fore putabat, excitantes? &c. Haec Gregorius, exempli causa hic recitata ad insinuandam Juliani in adfiscendo sibi summum Pontificatum, exactam observantiam.

Julianus turpis criticus.

(c) Greg. Nazianz. orat. 2. in Julian.

V.

Caeterum quamvis summum Sacerdotium Gentilitiae superstitionis consecutus; tamen quod omnium esset superstitionissimus, voluit pariter Eleusiniorum sacrorum Pontifex creari: quod ipsi a praedeceffore Antistite fuisse praenunciatum, docet Eunapius his verbis (d): Palamque testatus est, illum a sua morte Antistitem fore, ta-

(d) Eunap. Vit. Phil. met

cum. De factis itaque Tauropollis, non vero de consecratione Pontificis Maximi loquitur Prudentius, ac de eodem sacro, de quo Firmicus lib. de Erroris prophanarum Religionum, ubi postquam de D. N. Jesu Christo locutus est, ita pergit: Pro salute hominum Agni istius venerandi sanguis effunditur, ut Sanctos suos filios Dei profusione pretiosi sanguinis redimat: ut qui Christi sanguine liberantur, majestate prius immortalis sanguine CONSECRENTUR. Neminem apud idola profusus sanguis juverit. Et ne error peccatum miseris homines aut decipiat aut perdat, POLLUIT sanguis iste, non REDIMIT, & per varios sensus premit in mortem, Miseri sunt,

qui

metse nefas esset Antistitis solum consecrere, quisquis alienigenis diis devotus fuerat, & irritatus, isque sacrosancte jurarat inferire; aiebat tamen Praesidem, sacrorum futurum, quavis Athenarum, indigena non esset. Haec Eunapius de Juliano in Maximo.

VI. Julianus creat Pontifex, accersit Magos.

Quod autem creatus ipse jam antea esset culturae deorum Pontifex maximus, minores Pontifices creat, quos in diversas provincias mittat, ac primum omnium ex illis unum in Graeciam amandavit: id quidem Eunapius Sardonius testatur his verbis: Post destructam Constantii tyrannidem, dimisit Julianus Antistitem in Graeciam; qui pro Deo illis illuxit, & quae vellet, pro arbitrio impertit, addidit regalia dona cum comitatu pro tuendis Graeciae templis, sacrisque. Haec ipse; subditque creasse in Lydia primarium Pontificem Chrysanthium philosophum Ethnicum magiae peritissimum, qui una cum Maximo ab eo vocatus, prohibentibus auspiciis, venire renuit; de quibus haec idem auctor refert: Mox ut liberum Imperium nactus est, literis evocavit Maximum & Chrysanthium, in eandem sententiam conscriptis. Erat hic ille Maximus philosophus, atque magus, quo (ut superiori Annalium tomo dictum est) usus in philosophicis facultatibus praecipuo, impietate pariter ab eodem imbutus erat: eo enim quem magis coleret & observaret, habuit neminem. Attersit etiam Julianus & Priscum philosophum: meminit de his idem Eunapius, cum ait inferius: Ambo seorsum accersiti fuerunt, Priscus e Graecia, & Chrysanthius Lydiae Sardibus. Ita namque pendebat a Maximi consuetudine divinus Julianus, ut ad utrumque ceu necessarium & amicum scriberet; quoscumque suppliciter perinde ac deos, ut ad se venirent. Haec ipse. Porro quoniam adventus Maximi contigit anni sequentis exordio, de eo suo loco agendum erit.

VII. (a) Julian. ad Hermog. epist. 23.

Rursus vero, quod spectat ad reliquas a Juliano res gestas hoc anno; ut primum post Constantii obitum accepit Imperium, ad Hermogenem Praefectum Aegypti sic scripsit (a):

PAGIUS

qui PROFUSIONE SACRILEGI SANGUINIS CRUENTANTUR. TAURIBOLIVM VEL CRIOBOLIVM SCELERATA TE SANGUINIS LABE PERFUNDIT. Lavantur itaque sordes istae, quas colligit. Quare fontas ingenios, quare puras liquores, ut illis possint multas maculas cum Spiritu S. Christi sanguis incendat. Taurorum nimirum & arietum, quibus prophana illa consecratio fiebat, sanguini, sanguinem Christi ac Baptismum Firmicus opponit. Decepere Baronium, aliosque hi Prudentii verus:

Summus Sacerdos nempe sub terram scrobe Alta in profundum consecrandus mergitur,

Permitte mihi juxta Poetas dicere. O me praeter spem servatum! o nuncium praeter expectationem allatum, quod evaserim! Non mehercle hydram multorum capitum. fratrem meum Constantium (fuit is qualis fuit) sed belluas ipsius comites, quae oculis unumquemque petebant, quaeque illum reddebant atrociorum, qui per se non admodum clemens erat, licet multis esse videretur. Verum illi, quandoquidem a vita jam excessit, terra (ut ajunt) sit levis. Istos autem iniuste pati quicquam nolim: scit Juppiter: Sed quia accusatores nacti sunt multos, in Curiam advola, videre enim te medius fidius cupio: & nunc, cum te saluum esse libentissime audierim, venire te jubeo. Haecenus ad Hermogenem Praefectum Julianus: ex quibus plane legitur, insensissimo animo ipsum fuisse tum in Constantium, tum item adversus Constantii aulicos & magistratus; de quibus idem in Antiochenos (b): Utinam vobis solis ex omnibus Romanis dent dii multos Constantios, vel potius amicorum ejus rapinas experiri. Qua ratione factum est, ut qui ob impietatem alias execrandus videri potuisset, idem Julianus hac ex parte etiam Christianis optatissimus videretur. Unde Mamertinus in gratiarum actione de suo Consulatu haec habet: Exhausta provincia non minus exitialibus, quam pudendis Praesidentium rapinis, uliro opem Imperatoris exposcerent.

VIII.

Magna plane Dei providentia factum est, ut tale monstrum prodierit Imperator in ultionem Constantii magistratum, atque domesticorum, qui in gratiam ejusdem Imperatoris faventes Arianæ heresi, magnis molestiis Catholicos affecissent; ut inter alios Taurus anni hujus Consul ordinarius, qui impietate Consulatum promeruit, dum vocatus ex universo orbe Occidentali Catholicæ Ecclesiae Episcopos ad Ariminense Concilium, tyrannice detentos afflixit. Quid autem tunc collega Florentius: quid in primis Palladius Magister officiorum, & Evagrius Comes, quorum mentio est apud Athanasium: quid Eusebius ille eunuchus Praefectus cubiculi, qui omnium cladum quae ab Arianis in-

Ca-

Mire insulatus, festa vittis tempora Nectens corona tupe repexus aurea, Cinctu Sabino sericam fultus togam.

Sed observandum, inter Graecos & Romanos plures summos Sacerdotes plurimis in locis fuisse, ut patet ex Inscriptionibus, quae apud Gruterum pag. 313. 10. 448. 1. & 1024. 3. recitantur. Sufficiet hic eam referre, quae tomo 1. pag. 394. & 395. Graece legitur, quam Antonius Van Dalen Dissert. 1. de Oraculis Ethnicorum pag. 173. ita vertit: Patria (erexit hoc monumentum) honori Marci Aurelii Diadochi (summi Sacerdotis sui) Pontificis Asse (Minoris) templorum, quae sunt Pergami, & Pontificis (seu summi

IX. Summi Sacerdotis Asse diversis a Pontificibus Maximi.

CHRISTI
361.LIBERII PAP.
10.JULIANI IMP.
I.

Catholicos illatæ sunt, auctor extitit, vel fautor accessit, quidve alii passi sint, Ammianus (a) accurate recenset; ac primum de horribilo tribunali ad hoc Chalcedone constituto, his verbis:

(a) Amm.
lib. 22.

IX.

Brevi deinde Secundo Sallustio Promoto Praefecto Praetorio summam questionum agendarum, ut fido, commisit, Mamertino & Arbitione & Agilone atque Nevitta adjunctis, itidemque Jovino Magistro equitum per Illyricum recens Praefecto. Qui omnes transgressi Chalcedona, praesentibus Jovianorum, Herculanorumque Principibus, & Tribunis, causas vehementius aequo, bonoque spectaverunt, praeterea paucas, in quibus veritas reos nocentissimos offerebat. Et Palladium primum ex Magistro officiorum in Britannos exterminarunt, suspitione tenus insinulatum quædam in Gallum composuisse apud Constantium, dum sub eodem Casare officiorum esset magister. Deinde Taurum ex Praefecto Praetorio in exilium egerunt Vercellum; ejus factum apud Judices justorum & in justorum distinctores videri potuit vini plenum: quid enim deliquit, si ortum turbidum veritus ad tutelam Principis sui confugit? Et Acta super eo gesta non sine magno legebantur horrore, cum id voluminis publici contineret exordium: Consulatu Tauri & Florentii, inducitur sub praesentibus Tauri. Et paulo post: Iniquitate simili Florentius tunc Magister officiorum Nigriani filius contrusus est: in insulam Dalmatiam, Boas: alter enim Florentius ex Praefecto Praetorio Consul etiam tum, rerum mutatione territus subita; cum conjugis periculis exemptus diu delituit, nec redire ante mortem potuit; capitis crimine tamen damnatus est absens. Pari sorte Evagrius Comes rei privatae, & Saturninus ex cura Palatii, & Cyrinus ex Notario, portati sunt in exilium. Subdit de morte damnatis, nempe Ursulo Comite largitionum, Apodemio Agente in rebus, & Paulo cognomento Catena, vivis combustis: ac demum de Arianorum patrono Eusebio Praefecto cubiculi hæc habet:

X.

Eusebium super his, cui erat Constantiani thalami cura commissa, alte spirantem addixere & dirum pœnæ lethali; quem ab ima sorte ad usque jubendum Imperato-

PAGIUS

mi Sacerdotis) eodem tempore patria sua & ad vitam primi Consiliarii, honorati a dignissimo Imperatore Marco Aurelio Severo Antonino Augusto, quod gloriose & magnifice studuerit injungere Pontificatum (Archiepiscopatus) in ambabus civitatibus (Thyatira sc. & Pergami) acutis (eoque munere dignis) viris (vel Sacerdotibus) viri moribus, sagitate ac bona in patriam voluntate eximie excellentis. Vides hic summum Pontificem, qui & alios ipse Pontifices crearet civitatibus, qui tamen nullo modo erat Pontifex Maximus, quem Græci omnes ΑΡΧΙΕΡΕΙΑ ΜΕΓΙΣΤΟΝ constan-

ri pene clatum; ideoque intolerabilem humanarum rerum spectatrix Adrastra, aurem (quod dicitur) vellens, monensque ut castigatius viveret, reluctanter precipitem tamquam e rupe quadam egit excelsa. Hunc tandem finem sortitus est impius erga Deum, & adversus sanctos Episcopos contumeliosus; cujus in Catholicos, Catholicamque fidem patrata scelera tertius Annalium tomus continet. Subdit deinde Ammianus: *Conversus post hæc Princeps ad Palatinos homines omnino, qui sunt, quique esse possunt, non ut Philosophus veritatis indagandæ professor: laudari enim poterat, si saltem moderatos quosdam, licet paucos, retinisset; morumque probitate comperios. Namque fatendum est, plerumque eorum partem vitiorum omnium seminarium effusus aluisse; ita ut Rempublic. insicerent cupiditatibus pravus, pluraque exemplis, quam peccandi licentia laderent multos. Passi enim ex his quidam templorum spoliis, & lucra ex omni odorantibus occasione, &c. Plura subdit de corruptis horum omnium occasione moribus sub Constantio, hæcque hoc anno ante sequentes kalendas Januariæ a Juliano gesta refert, quo aulici omnes Constantii ab eodem vel capite male multari jussi, vel ejecti fuerunt: in quos audivimus atque retulimus superiori tomo querelas sanctorum Episcoporum, potissimum vero Athanasii in eunuchos maxime Palatinos; quibus ne quis suffragator accederet, sancita lege eundem Julianum vetuisse, idem auctor affirmat. Eadem de nece Eusebii, & pulsis eunuchis Socrates tradit (b); additque: *Lege sancivit, ut illis, quibus ab eunuchis facta fuisset injuria, facultates inique abrepta redderentur, & ea potissimum, quæ eisdem ex decorum fanis expilatis sibi vendicassent.**

Eusebii
praefecti
cubiculi
supplicium,
&
aliorum
Arianorum.(b) Socrat.
l. 3. c. 2.

His quidem rebus gestis, Julianus animos omnium, etiam Christianorum, sibi devinxit; quos avaritia, & sævitia magistratum a Constantio abalienaverant; atque alia pleraque addidit, quibus plurimum conciliavit sibi gratiam subditarum provinciarum (quod Mamertinus publica oratione laudavit) nimirum cum civitates tributis exhaustas, ac pene desertas, moenibusque orbatas, sua liberalitate erexit, in

XI.

Juliani
munificencia
erga pro-
vincias.

ter appellant. Non itaque Prudentius loco laudato de Juliano Imperatore loquitur, neque hunc ritum eidem, dum ipsemet puer esset, administratum fuisse dicit; sed de summo aliquo Sacerdote Gentilium, cujus nomen reticet, sermonem habet. Porro Julianum summum Pontificatum accepisse, ipsemet indicat in epistolis pag. 237, ubi ait: *Ego itaque quantum patriorum favorum sum Magnus Pontifex, &c.* Sed hac de re plura Antonius Van Valen citatus, ex quo præfata excerptimus.

CHRISTI
361.LIBERII PAP.
10.JULIANI IMP.
I.

in pristinumque splendorem restituendas curavit, ex ærario collata pecunia. Unde Mamertinus in Panegyrico: *Illud vero cujus miraculi est, neminem ullum in tanto rerum paratu sensisse dispendium? in omnia pecuniam ab Imperatore depromi, & quoddam versa vice provinciis pendit tributum? illinc ad universos fluere divitias, quo prius undique confuebant? ut in maxima questione sit, a quo accipias, Imperator, qui sic omnibus largiaris. Sed qui vita tua instituta, rationemque cognoverit, facile fontem copie hujus inveniet. Maximum tibi prebet parsimonia tua, Auguste, vestigal: quicquid enim alii in prodigas cupiditates prodigebant, id omne nunc in usus publicos reservatur. Hæc & alia Mamertinus, pluribus recensens immoderatos luxus Constantii, & ministrorum ejus, quibus adeo exhauriebantur collata tributa, ut nova essent jugiter inferenda. In eandem quoque sententiam, quid hoc item anno cum tonsore Constantii actum sit, Ammianus narrat (a) his verbis.*

(a) Amm.
lib. 22.XII.
Julianus
inutiles
expensas
refecat.

Evenerat iisdem diebus, ut ad sumendum Imperatoris capillum tonsor venire præceptus, introierit quidem ambitiose vestitus. Quo viso, Julianus obstupuit: *Ego, inquit, non Rationalem jussi, sed tonsorem acciri. Interrogatus autem ille, quid haberet ex arte compendii: vicinas diurnas, respondit, annonas, totidemque pabula jumentorum, quæ vulgo dicitur capita, & annum compendium grave abfque fructuosos petitionibus multis. Unde, motus omnes hujusmodi, cum cocis, similibusque aliis, eadem accipere pene conguetos, ut parum sibi necessarios, data, quo vellet eundi potestate, projecit. Hæc Ammianus: quæ quidem, & alia id genus plura, ut Philosophus ostentabat, eaque plurimum valuerunt; ut qui ob impietatem videri posset intolerandus, etiam diligeretur a multis. Nam & Romanæ urbi hoc anno summa penuria periclitanti, licet longe absens, mira celeritate subvenit. Rem summa laude dignam Mamertinus sic narrat: *Quemlibet alium a subveniendi conatibus gravissima fames, tristissimum Reip. periculum deterruisset: Sed stipendiis provinciarum, & patrimonii sui fructibus undique comportatis, usque ad opulentiam, abundantiamque esurientem jam Urbeu referret. Dicit aliquis: Quomodo tam multa, tam brevi tempore, & recte? Sed Imperator noster addit ad tempus, quod otio suo detrahit: Nihil somno, nihil epulis, nihil otio tribuit; ipse se naturalium necessariorumque rerum usurpatione defraudat, totus commodis publicis vacat. Sic ipse.**

XIII.

Sed & magnam inde sibi laudem comparavit apud optimos quosque, quod exulem diu pacem Catholicæ Ecclesiæ re-

stituit ab acerbissima illa tot annis per Arianos persecutione fugatam; nam qui exules recumque fuerant a Constantio Episcopi exilio condemnati; eosdem, abolitis per Julianum damnationis illorum tabulis, ad suas Ecclesias postliminio redire permisit: hæc enim de his S. Hieronymus testatur, cum ait (b): *Periclitabatur navicula A-postolorum, urgebant venti, fluctibus latera tundeantur, nihil jam supererat spei: Dominus excitatur, imperat temperati: bestia moritur, tranquillitas redit. Manifestius dicam: Omnes Episcopi, quæ de propriis sedibus fuerant exterminati, per indulgentiam novi Principis ad Ecclesias redeunt. Tunc triumphatorem suum Athanasium Ægyptus excepit. Cæterum quando hi, qui hoc anno sunt ab exilio relaxati, proprias repetierint Ecclesias, inferius dicturi sumus. Eadem de Episcoporum exulum restitutione habent Socrates (c), Sozomenus (d), atque Theodoretus (e).*

Episcopi
exules re-
laxari
jussi.(b) Hier.
advers.
Lucif. t. 2.(c) Socrat.
l. 3. c. 4.
(d) Sozom.
l. 5. c. 2.
(e) Theod.
l. 3. c. 4.

At non Episcopi tantum, sed & alii religionis causa exules jussi sunt relaxari: nam inter alios Zenonem illustrem Medicum, qui factione Georgii Ariani Episcopi Alexandrini solum verterat (erat hic Alexandrinus) datis ad eum litteris, Julianus in patriam revocavit; sunt enim hujusmodi (f): *Cum multæ alia res testificarentur te ad summum medicæ artis gradum pervenisse, eique parum morum, ac vitæ temperantiam adjunxisset; tum vero hoc tempore maximum omnium testimonium accessit, quod Alexandriam absens universam in te convertis; tantum tuo discessu aculeum tamquam apis reliquisti; nec sane immerito: præclare enim Homerus: *Vir medicus par est multorum millibus unus. Tu vero non tantum medicus es, verum etiam magister omnibus, qui ejus artis studio ducuntur; ut propemodum quod medici sunt populo, hoc ipse sis medicis. Hæc autem causa te liberat exilio, & quidem magnifice. Nam si propter Georgianam factionem Alexandria excessisti, non jure excessisti; justissime autem reverti poteris. Redi igitur cum honore, & dignitate pristina: nobis vero gratia sit apud utrumque, & quia Zenonem Alexandrinum, & quia Zenoni Alexandriam restitimus. Hæc Julianus. Cæterum quod Georgium Episcopum Arianum Alexandriæ non solum constat exagitasse Catholicos, sed etiam Gentiles, ut superius est demonstratum Annalium tomo tertio; fuerit ne hic Zeno Christianus, an Ethnicus; vel ille, cujus meminit Suidas, item Alexandrinus patria, qui & Judaicæ genti suæ nuncium publice remisit; vel quem genere Cyprium, & arte medicum hoc tempore vixisse tradit Eunapius, haud affirmari posse videtur.**

XIV.
Zenonem
liberat
Julianus.(f) Julian.
ep. 45.

Verum quod ab eodem Juliano diximus re-

XV.

CHRISTI 361. LIBERII PAP. IO. JULIANI IMP. I.

Julianus revocat etiam Hæreticos exules. restitutos esse Catholicos: id quidem ille haud Catholicæ veritatis amore fecisse videtur, sed in odium Constantii, & regiorum, quorum auctoritate Catholici vexati fuerant, ministrorum: etenim nulla habita ratione exulum Episcoporum, quinam vera fide præstantes, & quive hæretici essent, sed Ariani haud in omnibus assentientes, atque ob eam causam proscripti; ex æquo omnes iussit exilio relaxari. Ita enim impium Ætium Hæresiar- cham eadem poena jure damnatum, magno honore, datis ad eum litteris, non solum liberavit, sed & in Regiam accersivit: litteræ autem sunt hujusmodi.

XVI. Julianus Ætio Episcopo. Cæteris omnibus, qui a Constantio vita defuncto ejecti patria fuerant propter amentiam Galilæorum, exilium condonavi. Te autem non solum ex pœna libero, verum etiam memor pristinae cognitionis, atque amicitiae nostræ, hortor ut ad nos venias. Uteris autem vehiculo publico usque ad nostram cohortem, & uno parhipo. Sic ad Ætium Julianus, qui homine impio, & ad mala omnia egregie comparato noluit caruisse. Hæc eadem Sozomenus (a), qui & de illis, quæ ab eodem concessa sunt Novatianis, hæc meminit verbis: Addit his, inquit, Eleusium Episcopum Cyzici, cui simili de causa in mandatis dedit, gravissima multa ei præscripta, ut suis sumptibus, intra bimestre spatium, Ecclesiam Novatianorum, quam imperante Constantio diruerat, denuo edificaret. Hæc Julianus, officiis demereri studens sectarum omnium Christianos, impendens illis quæ poscerent beneficia. Porro ædificatæ Novatianorum Ecclesiæ nomen esse inditum, Anastasia, quasi quæ exciderat resurrexisset, alibi idem affirmat (b). Cæterum quantumlibet isti extra Catholicæ fidei septa agerent; tamen quod in his, quæ spectant ad Filii Dei divinitatem in Nicæno Concilio confirmatam, iidem ea ipsa sentiant, atque Catholici, ut dictum est, Arianos infestos habere: cujus rei causa ab Eleusio Nicænæ fidei adversario passi sub Constantio fuerant suæ ipsorum jacturam Ecclesiæ.

XVII. Rursum vero, ut hoc ipso Imperii exordio omnes conciliaret sibi fideles, publica edita sanctione, non tantum qui fuerant in exilium pulsi, ut diximus, revocavit: Sed (inquit Sozomenus c) proscriptis lege sua bona restituit: quin etiam populo præcepit, ne quis quemquam Christianorum vel injuria afficeret, vel contumelia; neve ad immolandum eos invitos traheret. Qui autem eorum sua sponte ad aras forte accederent; ut hi primum demones, quos Gentiles ἀνορθώσαντες, id est depulsores malorum, vocant, placarent, iussit; & expiationibus, quibus ipsi uti so-

lent, purgarentur. Itæc primum ipso in Imperium ingressu statuit Julianus, veritus (ut creditur) cum illis aperto Marte pugnare, quos sciret multitudine impleste Romanum Imperium. Insuper, ut hac ex parte etiam videretur præstare Constantio, & Christiani gauderent se in eo invenisse, quod in illo frustra desiderarant, gessit se inter Christianæ religionis Episcopos conciliatorem, pacisque sequestrem: quos tamen cum ut in unam eamdemque sententiam convenirent, frustra tentasset; suo ipsorum omnes, ut quæ vellent sentirent, reliquit arbitrio; testatur hoc Ammianus, cum ait (d): Utque dispostorum roboraret effectum, dissidentes Christianorum Antistites cum plebe discissa in Palatium intronissos monebat, ut civilibus discordiis consopitis, quisque nullo verante, religioni suæ ferviret intrepidus. Quod agebat adeo obstinate, ut dissensiones augente licentia, non timeret una minantem * unani- postea plebem, nullas infestas hominibus bestias, ut sunt sibi feralibus plerisque Christianorum expertus; sepeque dictitabat: Audite me, quem Alamanni audierunt, & Franci. Hæc Ammianus de Juliano, inde captante occasionem Christianis detrahendi, quod adeo pugnaciter inter se altercarentur; in quos etiam illud exprobrare non desinebat, quod quæ erant ad cultum deorum spectantia diu passent: Unde ad Artabium, hæc his tempotibus scripsisse reperitur (e):

Ego per deos, neque interfici Galilæos, neque cædi præter jus & æquum, neque molestia quicquam perpeti volo; sed tamen iis pios, & sanctos viros præferendos esse, vel maxime censeo. Etenim Galilæorum amentia propemodum omnia afflixit & perdidit, cum deorum benevolentia omnes salvi simus. Quare tum deos colere, tum pios & viros, & populos honorare debemus. Ita Julianus, ejusmodi ad construendam impietatem jaciens fundamenta, reddens nimirum Christianos Galilæorum nomine contemptibiles, & expiatione jam facta templorum exosos; Gentiles verò, dum eos pios, ac sanctos nominat, & dignos honore prædicat, sic proposuit imitandos; existimans fore Imperatoris sententiam ad idololatriam capeffendam illecebram. Quæ insuper præstiterit officia, ut deorum cultum jam collapsum in integrum restitueret, Sozomenus (f) tradit his verbis: Ubi solus est Imperio potitus, in Oriente Gentilium delubra aperire: quæ eorum neglecta corrueverant, reficere; quæ autem deturbata fuerant, denuo edificare: quin etiam aras erigere mandavit; atque ad has res perficiendas multa tributa excogitavit. Ventera præterea, & patria civitatum instituta, atque sacrificia renovare, ipseque

XIX. Juliani Epistola ad Artabium. I. Confules. II. NOTÆ (1) Off. Mamertinus & Nevitta. Lapis inter inscriptiones selectas Jo: Vignolii, & apud Fabretium, pag. 695. n.170. Studium Juliani in restituendo Deorum cultu.

CHRISTI 362. LIBERII PAP. IO. JULIANI IMP. I.

palam in loco publico idolis immolare, offerre illis libamenta; & eos qui harum rerum studiosi erant, magno in honore habere cepit. Horum autem sacrorum professoribus, sacerdotibus, interpretibus, & statuarum cultoribus pristinos honorum gradus reddere, rata facere ea quæ veteres Imperatores de his sanciverant; decernere illis immunitatem ministeriorum, & rerum quoque aliarum, sicut ante habuerant; frumenti congiaria Aedituis ablata restituere: jubere ut a profanis esculentis se puras conservent, & abstineant ab illis, quatenus convenit iis, qui ad prædicta mysteria jure suo (ut Gentiles loquuntur) accedere possunt. At hæc cœpta hoc anno majoribus in dies accessivibus aucta fuere. Quibus præterea artibus sensim in Christianam religionem infurrexerit, dicemus opportunius suis locis ordine temporum definitis.

XX. Satis namque sibi visum, his Imperii adepti primordiis, magistratibus a Constantio provinciis Imperii Romani præfatis, & aliis publicis adscriptis muneribus, abrogatis, alios ex animi sui sententia in locum ipsorum subrogasse; qui, quod scirent gratum sibi esse, perficerent. Quibus in hunc modum ad securitatem Imperii stabilitis, omnia versare consilia, meditari vias, excogitare mo-

JESU CHRISTI ANNUS 362. LIBERII PAP. ANNUS II. JULIANI IMP. ANNUS 2.

I. Qui sequitur trecentessimus sexagesimus secundus Christi annus, Ecclesiæ admodum ærumnosus, Consulatu Mamertini, atque Nevitæ adnotatus habetur. Ann. Eccl. Tom. V. PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5855. SÆC. IV. Anno Urbis bis 1115. Olymp. 285. an. 2. A.C. 362. I. Num. I. ad XIII. Coff. Mamertinus, & Nevitta. Lambecius tomo 4. Bibliothecæ Cæsareæ Co-

dos, adhibere conatus, & jungere studia, quibus Christianam religionem funditus posset evertere, non prætermisit. Non deerant ad opus vires, utpote Imperator, & solus, a cujus arbitrio cuncta penderent; nec dolosæ molitiones, & cum astutia elaborata consilia, quod Philosophus esset, atque Magus; nec abesse poterat obstinata perfidia ab eo; qui impius esset apostata; adeo ut omni ex parte cæteris persecutionibus ab aliis Imperatoribus olim illatis hæc acerbior videri posset, si licuisset: quod periculosior illa sit pugna, quæ inferitur ab hoste, qui cuncta quæ sunt adversariorum habeat explorata; & atrocius soleat moveri bellum, & vindicta crudelior expecti ab adversario, qui plurimis antea fuerit contumeliis laceratus, & damnis affectus; qualis profecto videri poterat Julianus, qui res cunctas Christianæ religionis haberet exploratissimas, & acerbissimo in Christianos odio moveretur, a quibus sciret idola esse contrita, templa diruta, vel expilata saltem & clausa, sacraque deorum verita, & tot annis armis & legibus publice privatimque omni ex parte cuncta ferme quæ essent patriæ superstitionis everfa. At quæ ab eo gesta sunt anno sequenti, pluribus dicturi sumus.

JESU CHRISTI ANNUS 362. LIBERII PAP. ANNUS II. JULIANI IMP. ANNUS 2.

tur. Quod ad Mamertinum spectat, ad Consulatum adscitum indignissime, Ammianus his docet (a): Mamertinum ad Consulatum evexit, nec vita, nec splendore. dice CVII. qui est de S. Cæsarii Gregorii Nazianzenis fratris Operibus, consutat quod scribit Baroni- us pri- roni- us, Cæsarium nempe donatum fuisse a Juliano- mum. di- no Præfectura custodiæ thesauri. Num S. Gre- gnitatis gori- us Nazianzenus in Orat. funebri diserte af- locum ac- ferit, S. Cæsarium a Juliano accepisse primum- cipit inter dignitatis locum inter Medicos, atque insuper ob- Medicos. variam eruditionem suam assumtum fuisse in- merum amicorum ejusdem Imperatoris; ideoque Baron. n. apud hujus aulam in maximo honore fuisse. De VIII. Comitibus autem rerum privatarum & custodia the- sauri privati Imperatorii, non prius in eadem Oratione mentionem facit Nazianzenus, quam post Valentiniani & Valentis initium.

NOTÆ (1) Off. Mamertinus & Nevitta. Lapis inter inscriptiones selectas Jo: Vignolii, & apud Fabretium, pag. 695. n.170. MAMERTINO. ET NEBITTA. CO. &c. TRADIDERUNT. LEONTICA. KAL. APR. FELIC. &c. Ammianus lib. XVII. & XXI. cap. X. & lib. XXII. de his meminit. Laterculus Paschalis post Gennadium de Viris illustribus in codice Vaticano; MAMERTINO ET NEBITTA. Fasti Idatji, & Prosperi Chronicon: Mamertino & Nebitta.

CHRISTY 362.

LIBERI PAP. II.

JULIANI IMP. 2.

re, ne usu, nec gloria horum cuiusquam similem, quibus magistratum detulerat amplissimum Constantinus; contra inconsummatum, & subagrestem, & quod minus erat ferendum, celsu in potestate crudelem. Hæc ipse. Extat ejusdem Mamertini Consul de sui Consulatus gratiarum actione oratio panegyrica, luculenta quidem, qua laudes novi Imperatoris mirifice prædicavit.

II. Cumque ex more ab eodem Consule publica munera cederentur, ac die quodam (inquit Ammianus a) causa ejus spectandi venisse nunciatus esset ex Asia philosophus Maximus (hunc ab ipso Juliano litteris accersitum anno superiori diximus) exilivit Imperator indecore; & qui esset, oblitus, effuso cursu e vestibulo longe progressus, osculatum, susceptumque reverenter secum induxit, per ostentationem intempestivam nimis captator inanis gloriæ visus, præclari illius dicti immemor Tulliani, quod tales notando ita relatum: Ipsi illi philosophi etiam in his libris, quos de contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt, ut in eo ipso quod prædicationem nobilitatemque despiciunt, prædicari de se & nominari velint. Hæc Ammianus. Sed in dijudicandis in diverfam potius, quam ab ipso Ammiano assertam sententiam pedibus imus: atque putamus, eo inopinato eventu Julianum, licet ostentantem Philosophum, erumpentes tunc erga Maximum affectus suos cohibendi, & philosophicis infrenandi habenis, minime tantum virium habuisse. Etenim ipsius divinationibus Imperium acceptum ferebat, immo & ex eo quamplurimum faciebat hominem, quod a Christianorum religione, quam putabat insaniam, revocatum se ad cultum deorum esse sciebat. Qui enim recitatas tertio Annalium tomo ejusdem Juliani litteras ad ipsum Maximum datas, & alia id genus superius recensita revolvent, nos haud vanos ejusdem Juliani affectuum conjectores & interpretes esse comperiet; memor quid de Juliano addito Maximo Eunapius (b) tradat, qui & hæc inter alia: Ab eo totus pendit, & universam viri doctrinam mordicus retinuit. Quantum autem expetierit Julianus adventum Maximi, etiam cum adhuc in Gallis ageret, litteræ ad eum anno præterito datæ declarant; sed & quam observantissimus hominis esset, aliæ rursum ad eundem in hæc verba conscriptæ significant (c):

III. Quantifecerit Maximus Julianus.

(a) Amm. lib. 22. Julianus excipit Maximum philosophum.

(b) Eunap. vit. Philosop.

(c) Julian. epist. 15. ad Max.

mus. Quare si tuarum litterarum colloquium, idest, tuam imaginem nobis representare vis, scribe, & assidue scribe; vel potius, diis juvantibus, veni; tibi que persuade, quamdiu abfueris, nos vita frui non posse dicere, nisi eatenus, quoad litteras tuas legimus. Hucusque Epistola Juliani ad Maximum, ex quo jam olim totus impietatis fons erumpens, in eum effluxit. Cynicum secta hunc fuisse Philosophum, quas idem Julianus priores dederat litteræ non obscure illis verbis ostendunt: Cum prope abessem ab hac urbe, nempe Vicentione, vir quidam Cynicus cum pera & baculo mihi occurrit. Eum ego cum eminus aspexissem, te ipsum esse putavi, &c. Spectatus quidem erat habitus Cynicus baculo & pera, veluti quibusdam ornatus insignibus. At ne cui ex nomine & secta errandi tribuatur occasio, diversus hic est Maximus Cynicus ab illo alio item Maximo Cynico, qui sub Theodosio S. Gregorio Nazianzeno negotium faceffivit: ille quippe patria fuit Alexandrinus, hic autem Smyrnæ natus Ephesus dictus est, quod ibidem diutius, ut de eo testatur Eunapius (d), egerit, qui & sub Valente Imperatore necatus est, de quo suo loco pluribus agendum.

Maximi Cynici duo.

(d) Eunap. in Maximo.

IV. Curavit præterea Julianus, quos sciret eruditione clarissimos esse viros, eosdem ad se vocatos nobilibus decorare præfecturis; nam Themistium philosophum Urbis Præfectum creavit; Libanium celebrem ejus temporis oratorem quæstura, & alios aliis magistratibus insignivit. Hinc Mamertinus (e): Sed multo multoque facilius est ratio honorum petendorum. Quisquis, inquam, capere magistratum volens, auri atque argenti negligens esto; nullas ostentat potentium ades obito; nullus pedes, nullius genua complectitur. Adhibeto tantum tibi gratias & paratu facillimas comites, justitiam, fortitudinem, temperantiam, atque prudentiam: ultro ad te maximus Imperator accedet, & ut capessas Rempubl. flagitabit: otioso tibi & alia curanti, provinciæ, præfecturæ, fascæ, sella curulis; atque insignia omnia magistratum perferentur. Hæc ipse; qui & paulo inferius sic in eandem sententiam: Tu, tu, inquam, maxime Imperator, exultantes relegataque virtutes ad Rempubl. quodam postliminio reduxisti; tu extincta jam litterarum studia flammasti; tu philosophiam paulo ante suspectam, ac nedom spoliata honoribus, sed accusatam & ream, non modo iudicio liberasti, sed amictam purpura, auro gemisque redimitam in regali solio collocasti. Hæc Mamertinus, sed encomiastice potius, quam historice, immo adulatorie atque mendaciter: nam quales præcipuos Imperii ministros habere consueverit, & quibus compositos moribus provinciarum

(e) Mamert. in Panegyris Philosophis collati magistratus.

CHRISTY 362.

LIBERI PAP. II.

JULIANI IMP. 2.

(a) Greg. Naz. orat. 2. in Jul.

V. Quales electi ad Magistratus.

rum Præfectos elegerit, sanctus Gregorius Nazianzenus, sincerissimus cultor & custos veritatis, qui cuncta & intuebatur oculis, & manibus atrectabat, declarat his verbis (a):

Atque hæc, ut gravissima illius crimina, maximeque propria, dicendo sum profectus; non alioquin nescius, duobus aut tribus aulicis assentatoribus, eique impietate paribus (alios enim consul. o prætereo) tantam impietatis mercedem persolutam esse, ut nulla res obstitura fuerit, quo minus ipsi brevi temporis spatio terras omnes & maria Romanorum Imperio subdita expilarent, nisi rebus secundior finis citius contigisset. Adeo latrociniis & avaritia priores illos Centimanos excedebant, Briareos scilicet, Provinciarum vero imperia non moderatissimis, sed crudelissimis hominibus mandabantur, atque ad magistratus & præfecturas unum suffragium erat perfidia, Christianismique desertio; ab eoque beneficia consequentur, qui sibi ipsi sceleratissime consulissent. Atque posthæc, de his quos ad se accersisset, & elusisset, sic subdit: Non possum in eo non mirari; nam cum multos eorum, qui ex Asiaticis potissimum studiis, litterariisque gymnasiis ipsi noti familiarisque fuerant, summo studio accersivisset, quasi mirabilibus quibusdam beneficiis eos ornaturus; eximiaque spe ob veterum pollicitationum memoriam animos eorum extulisset; ut ad eum venerant, hoc illud videlicet calculorum imposturæ, & oculorum ludificationes: hos enim hoc modo, illos alio eludens, quosdam etiam mensa comiter accipiens, ac multum illud, Sodalis, propinans, instarque alius cuiusdam illecebræ suaviter fundens, infectis tandem rebus dimittebat, haud satis constitutum habentes, illius fraudem magis, an suam ipsorum levitatem accusarent. Hæc Gregorius.

VI. Cæterum haud in omnes ejuscemodi exercebat jocum, ut vacuos vocatos remitteret; sed eos tantum ejusmodi comediæ catastrophe delusit, quos ad suam ipsius affectandam impietatem imparibus votis intelligeret respondere: siquidem non Gentiles tantum, sed & Christianos consuetudine litterarum sibi optime notos, datis ad eos litteris, accersivit; ut inter alios S. Basilium Atheris olim, cum illic Julianus ageret, egregia eruditione spectatum. Extant ejusmodi litteræ, quas ad eundem, ab eo ante probe admonitus, reddidit his verbis (b): Non bellum denuncias (ait veteri verbum) at ego addam etiam illud comediæ veteris: O nuncium verborum aureorum! Age igitur istud re ipsa ostende, & ad nos quamprimum advola: certe amicus ad amicum venies. Assidua cura Reip. molesta est iis, qui negligentius in ea versantur, at qui

(b) Jul. ep. 22. ad Basilium. Julianus vocat Basilium.

diligentia & industria utuntur, æqui sunt mea quidem sententia, & prudentes, omninoque ad omnia idonei. Quare ipse mihi opportunitatem hanc comparavi, ut sine ulla Reip. negligentia, nonnihil quoque spatii ad relaxationem animi sumam. Etenim adhuc ita vivimus, ut aulicæ simulationis nihil fere retineamus (quam quidem tu fortasse adhuc expertus fuisti; qua qui laudant, majore odio prosequuntur, quam inimicissimos) sed honesta moderataque libertate, cum opus est, nos mutuo accusamus: atque reprehendimus: neque tamen propterea minus inter nos amamus, quam qui maxime amici sunt. Ex eo accidit (quod sine invidia dicere liceat) ut dum relaxamur, seria agamus; & dum hæc agimus, minime cruciemur, & secure dormiamus; quoniam cum vigilarem, non tam pro me ipso, quam pro cæteris omnibus, ut par est, vigilavi. Hæc forsitan apud te nugatus sum levitate quadam animi, & insolentia; me ipsum namque, sicut Astydamas, collaudavi. Verumtamen ut intelligeres multo magis tuum conspectum, sapientis videlicet hominis, nobis profuturum, quam impedimenti allaturum, hæc scripsi. Propterea igitur, ut dixi, & publicis equis uteris. Cumque apud nos, quantum tibi videbitur, fueris, tum a nobis honeste, & ut deceat, dimissus, quo voles, proficisceris. Hactenus Juliani litteræ redditæ ad Basilium.

VII. Alias etiam intervenisse inter eos Epistolæ, certum exploratumque ex eo rediit, quod ipse Basilium absens, nec ad eum jam impietate omnibus notum venire consentiens, ab eodem invitatus, ac provocatus ad impietatem, per litteras fidem Christianam magno animi robore, confessus est, cujus quidem Epistolæ fragmentum recitatum habetur in Nicæno Concilio posteriori a Legatis Apostolicæ sedis, ex scripto codice, ex quo Demetrius (c) diaconus ita legit: Ex Epistola beati Patris nostri Basilii ad Julianum Imp. Apostatam: Quemadmodum a Deo Christianam & inculpabilem nostram fidem veluti hereditario jure accepimus, sic confiteor, & in ea maneo. Credo autem in unum Deum Patrem omnipotentem, Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum: unum Deum hæc tria adoro & glorifico. Confiteor etiam Filii incarnationem œconomiam: Deinde S. Mariam, que secundum carnem illum peperit, hanc Deiparam vocans. Suscipio enim S. Apostolos, Prophetas, & Martyres, qui pro me apud Deum supplicant, quo per illorum intercessionem propitius sit mihi Deus. Non ster benignissimus, & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur. Quam ob causam & historias imaginum illorum honoro, & palam adoro: hoc enim nobis a sanctis Apostolis non est prohibitum; sed

Basilium Juliano refragatur.

(c) Concil. Nicæan. 2. Act. 4.

in omnibus Ecclesiar nostrarum eorum historiarum erigimus. Hucusque ibi ex dicta Epistola Basilii ad Julianum, quam Hadrianus Romanus Pontifex itidem citat, eademque ferme verba ex ea recitat, quae extant etiam intexta in ejusdem septimae Synodi actione secunda. Quidnam autem post haec Basilium egerit, quidve ea de re cum Gregorio Nazianzeno captarit consilii, inferius dicturi sumus. Constat quidem, aequae ac Basilium, conatum esse Julianum blanditiis sibi devincire Gregorium: quem tamen acerrime sibi ob pietatem expertus est adversantem. Ipse enim Gregorius in fine posterioris invectivae testatur, se una cum Basilio Cyclopeo honore ab eodem Juliano affici solitum: verum cum adeo obnitentes eos invenisset, constat sane illos ab ipso esse rejectos; quos & idem Julianus, ut acerbissimos adversarios, saevissimo odio infectatus, post bellum Persicum (si licuisset) reservavit ad necem. Sed de Gregorio sursum postea.

VIII. Caesarius honoratur a Juliano.

(a) Maner. in Banegyr. dicto Jul. (b) Gregor. Nazianzen. epist. 17.

IX. Gregorius Nazianzenus revocatur a Juliano Caesarium.

Qui vero agebat Constantinopoli tunc temporis Caesarius frater Gregorii Nazianzeni, philosophicis facultatibus nulli secundus, jam antea a Constantio Imperatore quaesitus, & in Senatum amplissimum cooptatus, ab eodem Juliano Augusto nobili praefectura donatur, nempe Thesauri custodia; quo munere functus erat, qui hoc anno Consul ordinarius creatus est. Mamertinus, ut ipsemet testatur (a). Id eum audissent pater ipse Gregorius Senior Episcopus Nazianzi, & eius germanus Gregorius, alique cognatione vel familiaritate conjuncti, necnon externi, indigno animo acceperunt; quin & ipse Gregorius frater mox ad eum ejusmodi gravissimas dedit litteras (b): Magnopere tua causa erubimus. Nam quod maxime affecti fuimus, quid scribere necesse est tibi utique hoc omnium maxime persuasum habenti? Etenim (ut de nobis nihil dicamus, nec quanta maestitia, addam etiam timore nos fama ea, quae de te peroratur, impleverit) vellem, si fieri posset, sermonibus iis, quos alii de te tam familiares & necessarii, quam externi quoquo modo nobis cogniti, dum tamen Christiani, & quidem omnes uno ore ferunt, interesset: quandoquidem libentius cupidiusque in alienis rebus, quam in suis, mortales philosophari solent. Instar alicujuspiam declamationis haec verba ipsi fuerunt: Nunc Episcopi filium militare, nunc externam potentiam & gloriam expetere, nunc pecunias servare, quando pecuniarum communis ignis accensus est, atque in salutis animaeque periculo versantur homines; ac non potius unam hanc gloriam & securitatem & opes existimare, umirum fortiter & strenue sese tyrannidis turbini opponere, & quam longissime se-

ab omni scelere & piaculo removere. Quoniam autem modo Episcopi alium admonere queant, ne se a tempore distrabi sinat, idolisque commiseri? Quoniam modo eos, qui aliud quoddam flagitium admittunt, objugare possint ipsi a lae libertatem loquendi non habentes? Haec nos, hisque plura & graviora quotidie audientes partim ab his qui amico animo fortasse ac benevolo loquuntur, partim ab iis, qui inimice & malevole nobis imminet, quo tandem modo affici, & quem animum habere putas? nos, inquam, qui Deo servire proposuimus, nec ullam aliud bonum esse iudicamus, quam ut futurae vitae scopum collimemus? Ac dominum quoque patrem nostrum sermones hos impatientissime ferentem, atque a vita ipsa abhorrentem, quoquo modo solor & demulceo, de tua voluntate illi spondens, atque confirmans, te nequaquam nobis diutius molestum fore. Dominam autem matrem, si quicquam de tuis rebus resciscat (nam ad hanc usque diem multis artibus eam celavimus) ita velim existimes, eam tantum dolorem habituram, ut nulla omnino solatio mitigari possit, utpote parvi animi feminam, & alioqui ob pietatis magnitudinem modum in hujusmodi rebus tenere nequeunt. Quomobrem, si quam & tui & nostri rationem habes, melius tutiusque tibi consule. Nam proculdubio facultates nostrae ad vitam liberaliter degendam sufficientes, dominum utique non nimis inexplorabili, nec immodica plus habendi cupiditate flagrant. Quin etiam ad constituendas vitae tuae rationes haud video quodnam tempus expectabimus, si hoc nobis effluere siverimus. Quod si in eadem perstas sententia, & praeter animi proposito atque impetu parva omnia existimas; aliud quidem acerbi proloqui non libet. Hoc tantum praedico & denuncio; e duobus alterum necesse esse; vel ut germanus Christianus manens, contemptissime ipseus classi adscribaris, indigneque vivas & te ipso & spe, quam concepisti; vel honorum desiderio estuans, in capitalem fraudem incidas, fumique saltem, si non ignis suas particeps. Hucusque ad Caesarium Gregorium.

Paruit sapientissimo fratri Caesarius; ejusque consilio praetulit ignominiam (c) Crucis opibus & honoribus Pharaonis; magisque delegit abjectus esse in domo Domini, quam habitare (quod est in Psalmo d) in tabernaculis peccatorum: cuius rei causa indignantis Principis iram meruit, a quo & exagitatus, summa gloria Christum confessus est. Porro egregium tunc Caesarii certamen pro fide Christi tuenda, ab eodem eius germano exacte descriptum, suis hic a nobis red-detur verbis: in oratione enim in funere ipsius habita in hunc modum rem gestam

X. (c) Paulus ad Hebr. 11. (d) Psal. 85. Caesarii rerum status.

nam aggreditur: Cum in eum magni quodammodo honores conferrentur, majoribus tamen, ac jam sanque affutur dignum habebatur tam ab ipsis Imperatoribus, tum ab omnibus iis, qui proximum iis dignitatis locum tenebant: quodque maximum censendum est, nec a gloria, nec ab iis quibus circumfluebat deliciis, animae illius nobilitas unquam labefactata est. Quin potius qui in multis magnisque dignitatibus florebat, hoc tamen ad decus & gloriam praecipuum dicebat, ut & esset, & diceretur Christianus: idque tanti aestimabat, ut praeter hoc uno reliqua omnia in unum congesta ludi & nugarum instar haberet. Et paulo post: Atque ut alia omnia praeternitiam; propinquorum nempe, qui fortuna injuria facultatibus lapsi erant, curam & patrocinium; factus contemptum; equitatem eam, qua cum amicis ita versabatur, ut nihil sibi praeter jus arrogaret; libertatem loquendi, qua apud Principes utebatur, certamina, qua pro veritate susceperat; disputationes, quas permultas & saepenumero, & cum plerisque habuit non argutas solum, sed etiam admodum pias & arduas: facinus unum pro omnibus referam, quo in tota illius vita nihil est illustrius, magisque perurgatum.

XI. Julianus qualis in periculis quando fideles.

Furebat adversum nos infandus imperator, & cum in se ipsum primum per Christianam fidei repudiationem insuisset, jam aliis quoque intolerabilis erat, nequaquam caeterorum Christi hostium more, magno & strenuo animo impietatem proficiens, verum clementiae obtutu persecutionem celans, atque instar flexuosi illius serpentis, qui ipsius animum obsidebat, omni genere machinarum ad barbarum suum miserum callide pertrahens. Ac ne eos honores, qui Martyribus haberi solent, consequeremur (hos enim Christianis homo egregius invadebat) prima illius fraus ac versutia haec fuit, ut qui Christi causa excruciantur, non ut Christiani, sed ut facinorosi supplicio afficerentur: altera, quod huic rei, non tyrannidis, sed persuasionis nomen imponebat, scilicet ut major eorum infamia, quam periculum esset, qui sponte ad impietatem proruebant. Cumque alios pecuniis, alios dignitatibus, alios promissis, alios variis honorum generibus, quos ne regie quidem, sed perquam serviliter inspectantibus omnibus deferebat, omnes denique verborum praestigit, suoque exemplo ad se alliceret; tandem Caesarium quoque adori instituit. O vesanum hominem, si futurum speravit, ut & Caesarium & fratrem meum, & his parentibus natum depraedaretur! Verum ut in hoc sermone a liquidantulum more faciam, animumque hac narratione oblectem, quemadmodum spectaculo delectati sunt qui tum affuerunt: In-

gredebatur vir generosus Christi signo communitus, olypeiique vice magnum Verbum obtendens, ad hominem rei militaris peritissimum, & dicendi facultate praestantem: nec vero illius aspectum contremiscebatur, nec per adulationem de animi magnitudine quicquam remittebat; verum promptum se paratumque pugilem ostendebat, sive rebus, sive verbis ipsis cum eo demicandum esset, qui utroque armorum genere decertare poterat. Ac tale quidem erat theatrum, talisque pietatis propugnator: certaminis etiam praeses hac ex parte Christus passionibus suis pugilem ad pugnam instruens; ex illa gravis tyrannus tum verborum illecebris delinens, tum potentiae magnitudine perterere studens.

Quin etiam utrinque spectaculum erat, partim eorum qui in fidei pietate adhuc persistabant, partim eorum quos secum ille abripuerat; qui utraque ex parte observabant, quam illorum certamen propenderet, magisque solliciti & anxii erant, utrius futura esset victoria, quam illi ipsi, quos spectabant. Num extimuisisti, ne quid Caesario accidat hujusmodi animi alacritate parum dignum? At bono esto animo: victor enim discedet juvante Christo mundi victore. Ac nihil quidem malle, quam ut ea, quae dicta sunt & proposita, singillatim explicare possem. Nam & eruditas aliquot verborum captiones & argutias meo quidem iudicio memoratu non infucundas ea disputatio complectitur; verum intempestivum hoc foret, & ab oratione alienum. Ut autem Caesarius, cunctis verborum illius nexibus, conatibusque omnibus tam aperitis, quam obscuris, ludi cujusdam instar, propulsatis, magna & clara voce, Christianum se esse, semperque fore, pronuntiavit, nec sic quidem prorsus egreditur: etenim mire Imperator Caesarii doctrina frui atque exornari gestiebat. Quo etiam tempore celeberrimum illud, cunctis audientibus, prolocutus est: O felicem patrem! o liberos infelices! Nam nos quoque ignominiae societate honorandos duxit, quorum eruditionem pietatemque Athenis cognoverat. Verum ad secundam expeditionem revocatus (commode enim illum adversus Persas armabat divina justitia) se ad nos recepit exul beatus, & victor incruentus, atque ob ignominiam clarior, quam ob primam gloriam, nominisque splendorem. Hanc ego victoriam magna illius potentia & sublimi purpura & insigni diademate longe superiorem excellentioremque esse censeo: hac narratione magis efferor, quam si univsum Imperium cum illo partitus esset. Malis igitur temporibus cedit, in eoque legi nostrae obtemperat, quae praecipit, ut oblata quidem occasione, veritate causa periculum addeamus (a), nec fidei

XII. Caesarii coram Juliano confessio.

(a) Matt. 10. dea

CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

dei pietatem per animi ignaviam deseramus. Ceterum quamdiu licet pericula ipsa excitemus; sine id ea ratione praescribat, quod animabus nostris metuat; sine quod eorum exitio occurrendum putet, a quibus nobis periculum vitae creatur. Haec Gregorius de certamine fratris cum Juliano, quo exivit de impietate, prostrata triumphum, erexitque de superato Apostata Imperatore trophaea, & quidem perennia, posteris semper dignis laudibus praedicanda. At haec tanta Caesaris, tanti patris ac fratris, totiusque domesticae ipsorum Ecclesiae precum praesidio consecutus est dona.

XIII.
Ecebolit
Rethoris
incon-
stantia.(a) Socrat.
l. 3. c. 11.
* Ecebo-
lus.

Verum non eadem animi constantia infra-
sus permansit adversus aurea tela, ipsa in-
quam mellita Juliani verba, Ecebolius rhe-
tor magni nominis, idemque Christianus:
qui turpiter manus dedit Apostatae, factusque
est Christianae religionis defensor. Erat hic
inserviens temporis, & pro Principum re-
ligione fidem ipse quoque mutabat; de
quo Socrates (a): Ex his unus erat E-
cebolius * sophista Constantinopolitanus
(dicebantur autem eo quoque nomine
rhetores ut Libanius) qui quidem se ad
Imperatorum ingenia ac naturam conformans,
dum Constantius regnabat, se ar-
denter fidem Christianam amplecti simul-
lavit: dum Julianus potiebatur Imperio,
Gentilitatem magnopere colere praesertulit;
Julianoque mortuo, religionem Christianam
denuo profiteri in animum induxit:
nam ante portam Ecclesiae se primum ab-
iciens, sic vociferatus est: Me quasi Iulium
infaturum pedibus conculcate. Haec So-
crates. Verum cum hic in gratiam Con-
stantii Christianismum professus dicatur,
proculdubio ejusdem perfidiae Arianae, qua
Imperator imbutus erat, fuisse sectator,
affirmari posse videtur. At quod ab haer-
esi ad Ethnicismum prolapsus esset, fuit
Juliano percarus: quilibet enim transfuga,
ex hostium castris deficiens, ab ad-
versariis vultu hilari, & grato excipitur
animo. Quae porro extat Juliani ad E-
cebolium scripta Epistola, quanti ipse
virum fecerit, aperte significat; cuius est
exordium: Pindarus argenteas Musas esse
vult, &c. Subinfensus tamen, cum ille
causam ageret pro Arianae Edessae commo-
rantibus, Julianus ad eum has litteras
dedit (b):

(b) Julian.
ep. 43. ad
ad Ecebol.XIV.
Julianus
quid in
Edesse-
nos de-
cernit.

Equidem de Galilaeis omnibus adeo clem-
enter & humaniter statui, ut nemini vis
inferatur, neque in templum trahatur, ne-
que alia de re ulla praeter voluntatem
sua contumelia afficiatur. At qui sunt de
Ecclesia Arianorum luxuriantes opibus, in
Valentinianos invaserunt, eaque apud E-
desiam perpetrarunt, quae nunquam in ci-
vitate bene instituta accidissent. Quare
quod ipsis a lege admirabili, nempe Evan-
gelio, imperatum est, quo facilius in re-

gnum colorum veniant; nos ad id homini-
bus opem tulimus, eorumque pecunias omnes
ab Edessenorum Ecclesia tolli iussimus, ut
militi dividantur; & facultates, ut no-
stris privatis attribuantur: quo illi pau-
peres facti sapiant, neque regno caelesti,
quod nunc etiam sperant, priventur. His
autem qui Edessam incolunt, edicimus, ut
seditioe pugnaeque omni abstineant: ne se
nostram humanitatem commoverint, eos
ipsi pro communi omnium intemperie ac in-
solentia poenas luat, gladio, exilio, i-
gne multati. Haec Julianus, mordaci-
bus hinc salibus irridens Christianam re-
ligionem, quae dispendio rerum terrena-
rum docet speranda esse bona caelestia,
secundum illud (c): Si vis perfectus ef-
se, vade & vende omnia quae habes, &
da pauperibus, & habebis thesaurum in
caelo, & veni & sequere me.

(c) Marc.
10.

Coluit praeterea Julianus mirifice Ori-
basium Pergamenum, quem (inquit Eua-
napius d) cum ejus illustris esset ab ado-
lescentia fama, idem Julianus ad Caesaris
titulum viam affectans, artis nomine secum
abripuit medicum; qui tantum in caeteris
quoque excelluit virtutibus, ut ad Impe-
rium etiam Julianum exererit: quae res in
Annalium historia exactius per scripta est.
Haec de Oribasio Eunnapius, qui inter cae-
teros hujus temporis Philosophos eum plu-
rimum celebrat. Observavit etiam Julia-
nus Aristonem Philosophum, ad quem
haec tenus extant ipsius litterae illum vocan-
tis. Sed ante hos omnes, Libanium so-
phistam Antiochenum, cuius superius men-
tio facta est, in honore habuisse videtur,
cujus scriptis plurimum delectabatur, ut
perbrevis illa Epistola ad eum scripta de-
monstrat, quae sic se habet (e):

XV.

(d) Eunnap.
Vir. Phi-
losoph.Julianus
quos co-
luit viros
disertos.(e) Juli.
ep. 14.

XVI.

Legi hesternis die orationem tuam magna
ex parte ante prandium, prandens vero si-
ne ulla intermissione reliquum absolvi. O-
te felicem, qui ita possis dicere, aut sen-
tire potius! o orationem! o mentem! o
prudentiam! o partitionem! o argumenta!
o dispositionem! o aditus! o verba! o nu-
merum! o compositionem! Hucusque ad Li-
banium Julianus. Fortasse haec illa fuit ora-
tio in laudem ipsius Juliani conscripta, cu-
jus Suidas meminit. Ceterum inter omnes,
quos penes se habebat, Maximus a Ju-
liano (f) deligitur, qui scriptas a se lu-
cubrations cognosceret, & pro arbitrio
emendaret; nam ad eum scribens haec ha-
bet inter alia: At tibi nos, tamquam Mer-
curio eloquentiae deo, scripta nostra offe-
rimus; ut si aures tuas sustinere possint,
tu pro arbitrio tuo statuas, an in vulgus
evolare debeant: sin minus, ea continuo
projicias tanquam a Musis aliena, aut
flumine obruas ut adulterina. Coluit &
Nymphidianum & Claudianum Maximi
fratres (g).

XVII.
Quid Ju-
lianus ad
Liba-
nium.(f) Julian.
epist. 16.(g) Eunnap.
in Vit.
Philosoph.

XVIII.

Laude sane digna haec videri poterant
in

CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.Julianus
Magos &
augures
alio.(a) Greg.
Naz. orat.
1. in Jul.

in Juliano, eruditorum virorum consuetu-
dine delectari, nisi complures ex illis (ut
superius est demonstratum) sic foris Phi-
losophos agerent, ut tamen magos & ha-
ruspices intus gererent; nam praeter illa
quae de his dicta sunt, haec addit Grego-
rius Nazianzenus (a): Haruspiciis au-
tem & sacrificiis Imperialem aulam consti-
tuit, malis mali Imperii consiliariis utens.
At istae omnia condonari forte illi ab a-
liquibus poterant, uti Ethnico homini,
& superstitioni addicto; & non mirum
adeo esset, si ipse praecipuus impietatis
artifex habuerit secum ejusdem professio-
nis artifices, juxta illud poeticum: Tra-
ctant fabrilis fabri. Verum quid cum Im-
peratore philosopho, lenones, meretri-
ces, atque cinædi? abhorruerunt haec cer-
te a Marco illo Imperatore philosopho.
At horum omnium, quae ab aliis silentio
sunt praetermissa, & sine gravissimo au-
dore fidem haud inveniant, testem addu-
cam, qui ea praesens spectavit oculis, fi-
demque suam probatissimam reddit attesta-
tione virorum qui adhuc superstites erant;
quae & egregia oratione, omni probationis
genere consignata, posteris commendavit.
Is est Joannes Chrylostomus Antiochenus,
tunc professor rhetoricarum facultatum
Antiochiae sub Libanio, cuius nuper men-
tio facta est: Hic enim nequaquam alio-
rum testificatione, quae tradit, affirmat,
sed quae frequentissime, cum Julianus a-
geret Antiochiae, spectare sibi contigit.
Ipse igitur ab Imperii ejus exordio au-
spicatus orationem, quibusnam aulicis re-
serta Juliani regia esset, declarat his ver-
bis (b):

(b) Chry-
sost. orat.
adversus
Gent.

XVIII.

Juliani
domus
quibus re-
serta.

Divulgato per universam terrarum or-
bem mandato, ut idolorum templa instaurarentur,
aræ excitarentur, pristini honores demonibus redderentur,
magi continuo, incantatores, augures, haruspices, men-
gyriae, id est, menstrui viatores, seu praeco-
nes, denique omnisvariae imposturae arti-
fices undique ab universo orbe confluxe-
runt. Hic cernere quidem licebat Regiam
ipsam infamibus, abjectis, ac profugis ho-
minibus resertam: nam quotquot usquam
fame tabescentes, quotquot ob veneficia ac
maleficia convicti, quotquot publicae custo-
diae addicti, atque ad mei illi opus detrusi,
denique quotquot sordidarum artium arti-
fices vix inde vicitare possent, cum se
ipsi derepente sacerdotes esse profiterentur,
mirum est, quanto in honore, quanto in-
pretio habitus omnes fuerint. Hic Impera-
tor duces ipsos ac militum praefectos con-
tinnere, assis unius non estimare: contra
mares meritorios, & meretrices fornicibus
suis excitatas, una secum per totam ur-
bem, per angustias omnes circumducere;
cum interim regius quidem equus, omnes-

que Praetoriani pone multo intervallo se-
querentur: lenones autem & meretriculae
anteambulonum loco, & universus merito-
riorum adolescentum chorus Regem medium
stipantes, per forum inambularent, sermo-
nes eos proferentes, atque cachinnos at-
tollentes, quos par erat hujusmodi homi-
nes farina attollere. Quae ipsa certe non
nescimus talia tamque absurda fuisse, ut
posteris fide majora futura sint; neque e-
nim privatorum quisquam, eorumque qui
humile pudendumque vivendi genus insti-
tuerint, velit tam turpis, tamque indeco-
rus publice videri.

XIX.

Sed eis sane, qui adhuc vita sunt su-
perstite; oratione nulla opus est: qui enim
adsuere, & ea quae ferent spectare, hi
& quae hic a me dicuntur, nunc exaudiunt,
propterea enim superstibus etiam nunc te-
stibus haec scribo, ut ne quis vetera recen-
sentem me inter eos qui rei ignari sint,
magna licentia mentiri existimet. Ex his
enim, qui ea viderunt, supersunt adhuc
& senes & juvenes: quos omnes obscuro
& obtestor, si quid a me historiae adjectum
fuerit, in medium prodeant, neque redar-
guant. Sed scilicet tantum abest, ut me de
meo adiecisse quicquam sint redarguturi,
ut deprehensuri etiam sint multa certe a-
me praetermissa. Neque enim fieri potuit, ut
oratione turpitudinis illius immensam ma-
gnitudinem representarem. Posteris vero
qui credituri isthaec non sunt, unum id di-
ctum esse velim: demonem vestrum, quem
Venerem appellatis, nequaquam pudere id
genus administris uti. Itaque mirum nemi-
ni esse debet, si miser ille, qui prorsus
Daemonum ludibrio sese addixerat, ea mini-
me dissimularet, propter quae dii ei, quos
coleret, magnopere sibi placent. Haec de
Juliani turpitudine, quam fovebat ille
religionis obtutu, Chrylostomus. Etenim
sicut (ut vidimus) Constantinus Magnus
turpissimos ejusmodi impudicissimae Veneris
cultores una cum eorum sacris ac templis
penitus abolere curavit, ita amplissimus
iste templorum & sacrorum atque Aedi-
tium restitutor, cum obsceno numine, sa-
cificiisque obscœnis, personas obscœnas
pariter revocavit; de quibus & Gregorius
Nazianzenus sic ait (c): Propinationes
porro & potationes, quas meretricibus ob-
omnium oculos propinabat, vicissimque
propinabantur, mysterii praetextu obscœ-
nitatem lasciviamque obtegens, quis non
laude & admiratione prosequatur? Sed &
de his Ammianus (d): Culpabatur, in-
quit, hinc oportune, cum ostentationis gra-
tia vebens licenter pro sacerdotibus sacra,
stipatusque mulierculis latabatur.

Turpitu-
do reli-
gionis
praetextu.(c) Greg.
Nazianz.
orat. 2. in
Jul.(d) Amm.
lib. 22.

XX.

Ceterum quoniam aliquando portenta
acciderint, cum Julianus sacrificaret, san-
ctus Gregorius Nazianzenus sic describit
(e): At quoniam haruspiciarum men-
tionem feci, superstitionisque, aut, ut
com-

(e) Greg.
Nazianz.
orat. 1. in
Jul.

commodius loquar, diabolicæ vesaniæ, qua ad rem hujusmodi ferebatur: nondum satis constitutum habeo, litteris ne hoc miraculum, quod omnium sermone celebratur, mandare, an narrantibus fidem abrogare debeam. Etenim ipse ancipitis, & perplexi sum animi, nec viram in partem propendeam habeo; utpote mixtis iis quæ fidem mereri queant, cum iis quæ fide carere videntur. Et paulo post: Ferunt igitur, cum ipse sacris operam daret, extra animalium coronatam Crucem edidisse. Quæ res alios quidem horrore, summaque sollicitudine, & anxietate affecit, eoque adduxit, ut potentiam nostram perferret: at impietatis magistro animum videlicet addidit, tamquam circumscripti atque undique conclusi essemus: sic enim Crucem & circum eam ex tempore interpretatus est. Atque hoc sane est: quod miraculi instar habeo: quod si falsum est, in auras abeat; si autem verum, rursum Balaam vaticinatur (a), & Samuel per ventriloquam trahitur, aut trahi videtur, & demones Jesum inviti consentiunt; ac per contraria, quo plus fidei atque auctoritatis habeat, veritas demonstratur. At fortasse his rebus id agebat Providentiæ, ut illius impietatem compereret: multas enim & mirabiles salutis vias Deus inusitato modo aperire novit, ad humanitatem & misericordiam propendens. Ita Gregorius: quibus ut veris certisque adstipulantur Sozomenus (b), Nicephorus (c), & alii recentiores: quæ autem post hæc sequitur enarrare, evenisse ea diximus, cum sacris Eleusiniis Athenis initiatum ipsum narravimus, antequam Imperator creatus esset.

XXI. Quid vero acciderit, cum jam Imperator diis victimam immolaret, adessetque una cum aliis, sacrorum ministris Christianus adolescens, creditus esse Gentilis; Prudentius (d), qui tunc (ut ipse fatetur) puer erat, egregie hæc verbis cecinit, post alia quæ brevitatibus causa omittimus, quibus Gentilitia sacra illa describit, ab improvise sacerdotis terrore illo auspiciatus:

Horrent Dæmones præsentiam Christiani.
Cum subito exclamat media inter sacra sacerdos
Pallidus: En quid ago? Majus, Rex optime, majus
Nescio quod numen nostris intervenit aris,
Quam sufferre queant spumantia cymbia lacte,
Cæsarum sanguis pecudum, verbera, corona.
Accitas video longe dispergier umbras.
Territa Persephone vertit vestigia retro,
Extinctis facibus, tracto fugitiva flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Thebæala profunt

(a) Num. 22. 2. Reg. 28.
(b) Sozom. l. 5. c. 2.
(c) Niceph. l. 10. c. 3.
(d) Prud. in Apotheosi contra Jud.

Carmina, turbatos revocat nulla hostia manes.
Nonne vides ut thuribus frigentibus ignis Marceat, ut canis pigrescat pruna favillis?
Ecce Palatinus pateram retinere minister Non valet, elisa desillant balsama dextra. Flamen & ipse suas miratur vertice laurus Cedere, & incertum frustratur victima ferrum.
Nescio quis certe subrepsit Chrificolarum Huc juvenum: genus hoc hominum iremit insula, & omne Pulvinar divum. Lotus procul abest & unctus:
Pulchra reformatis redeat Proserpina sacris. Dixit, & exanguis collabitur: at velut ipsum Cereret exerto minitantem fulmine Chrificolum,
Ipse quoque exanimis posito diademate Princeps Pallet, & astantes circumspicit: ecquis alumnus
Chrismatis inscripto, signaret tempora signo, Qui Zoroastræos turbasset fronte susurros. Armiger e cuneo puerorum flavicomantum Purpurei custos lateris deprenditur unus: Nec negat, & gemino gemmata bastilia ferro
Projicit, ac signum Christi se ferre fatetur.
Prosluit pavidus, dejecto Antisite, Princeps, Marmoreum fugiens, nullo comitante, sacellum:
Dum tremefacta cohors, dominique oblita supinas Erigit ad calum facies, atque invocat Jesum.

Hucusque Prudentius; at de Juliani sacrificiis hætenus. Jam vero de excitata in Christianos persecutione agamus.

Longe dispar hæc persecutio fuit ab aliis per Ethnicos Imperatores illatis: cum illi Christianitate vetita, adversus ejus cultores sancirent ac promulgarent edicta, quibus & fideles omnes diis sacra facere acerbissimis pœnis impellerentur: Julianus autem, ut ex ejusdem superius recitatis litteris satis exploratum habetur, colendi deos vim nemini adhibendam esse putavit, nec fieri quemquam invitum cogebat Christianæ fidei desertorem. Quamobrem nec inter persecutiones hanc recensendam esse, complures existimant. At vero S. Augustinus contrarium plane sentit, cum ait (e): Deinde quid respondent etiam de Juliano, quem non numerant inter decem? (persecutores scilicet) An ipse non est Ecclesiam persecutus, qui Christianos liberales litteras docere ac discere vetuit? Sub quo Valentinianus major, qui post eum tertius Imperator fuit, fidei Christianæ confessor extitit, militaque pri-

XXII. Persecutio Juliani diversa ab aliis.
(e) Aug. de Civit. Dei l. 18.

privatus est; ut omittam que apud Antiochiam facere cœperat; nisi unius fidelissimi & constantissimi juvenis, qui, multum diem primus est tortus, inter ungulas cruciatuque psallentis libertatem atque hilaritatem miratus exhorruisset, & in cæteris deformius erubescere timuisset. Hæc S. Augustinus; de quibus uberius suo loco dicturi sumus. Cæterum quod non exerto palam gladio furens persecutio, ut priores illæ supra memoratæ, grassaretur; inde evenit, ut S. Joannes Chryostomus dicat, in pace Ecclesiæ martyres illos passos esse, qui Juliani tempore fidei causa sunt necati; ut cum agens de Juventino & Maximo sub eodem Imperatore martyribus, de quibus & nos suo loco, hæc præfatur (a):

XXIII. Hi enim tanto amore Dei flagrabant, ut etiam extra persecutionis tempus corona martyrii redimere fuerint, absque pugna triumphum retulerint, absque prælio victoria potiti sint, absque ictu certamine bravium rapuerint. Et quo modo hoc? ego dicam: sed ferre me rem paulo altius enarrantem. Erat Rex quidam etiam nostro ævo, omnes qui se præcesserunt, impietate vincens, de quo & heri a me dictum; qui cum videret res nostras martyrum morte clariores fieri; & ea causa non solum viros, sed & teneros pueros, virginesque nondum nobiles, & in summa ex omni sexu & ætate quosdam pro religione ad mortem proflire, cruciabantur, & dolebat. Cæterum movere bellum manifeste volebat: Omnes enim dicebat, ad martyrium, quasi ad abwearium apes, volabant. Hæc autem non a semetipso habebat, sed a progenitoribus suis didicerat. Etenim, & illi, utpote tyranni, Ecclesiam infestant; & populi quoque in nos insurrexerunt, cum adhuc parva religionis scintilla esset: eam tamen non expugnarunt, neque confregerunt; sed ipsi potius confracti sunt. Augebatur quotidie scintilla hæc, ferebaturque in sublime, & omnem undique orbem invadebat. Cum occiderentur, adurerentur, suspendebantur, præcipitarentur, bestiis objicerentur fideles; carbones sicut lutum calcabant, mare & fluctus sicut pratium intuebantur, ad gladium sicut ad diadema & coronam currebant: omniaque tormentorum genera ita contemnebant; ut ea non solum generose & fortiter ferrent, sed & alacriter & volupe. Enimvero sicut palma rigata magis crescit, ita & fides nostra oppugnata magis floret, & seditione agitata, incrementa majora sumit. Neque horti aquis irrigati ita germinant & fecundi sunt, ut Ecclesiæ, si martyrum irrigentur sanguine. Hæc omnia atque plura cum Rex ille sciret, meticulousior erat, quam ut manifeste cum nobis con-

(a) Christi. ser. de sanctis Juvent. & Maximo.
Julianus invidet Martyrii gloriam Christianis.

fligeret. Non, inquit, triumphos, & victorias, & coronas mutuo parabimus. Sed quid facit? Vide, oro, malignitatem. Medicos, & milites, & oratores omnes, vel a professionibus suis discedere, vel fidem suam abjurare jubet. Excitavitque in hunc modum contra nostros bellum, tela eminus mittens; ut si a fide desisterent, ridicule vincerentur, utpote qui fidem opibus non præferrent: sin generose perseverarent, & vincerent; neque sic egregia foret victoria, neque insignis triumphus: nihil enim magnum, artem vel professionem pro pietate contemnere. Neque iis sevitiæ ejus finis erat. Nam ad hæc, si quis superioribus annis, cum adhuc pie Reges rerum potirentur, vel altaria demolitus fuisset, vel templa suffodisset, vel oblationes diripisset, vel aliud tale quiddam egisset; rapiebatur ad tribunal, & occidebatur etiam insans, & dumtaxat delatus. Fingebat quoque & alias varias causas, ita ut pie viventium nemo non lugeret. Agebat autem hæc, ut obscuraretur, contemptaque esset martyrii corona, & nihilominus cædes & strages fierent. Hucusque de Juliani persecutione Chryostomus, quam ipse oculis est proxime contemplatus.

XXIV. Quasnam autem alias impius excogitavit artes ad faceffendum Christianis negotium, & occultis viis quasi cuniculis, omnes ingenii vires adhibens, suffodere & convellere penitus religionem Christianam conatus sit; S. Gregorius Nazianzenus, & ipse sui temporis res gestas conscribens, summa fide & observantia veritatis enarrat (b); atque in primis de animi ejus consilio, cur non palam, ut Gentiles alii Imperatores, sed clandestine atque dolose egerit invidens illis martyrii coronam, in eandem cum Chryostomo sententiam multa locutus, hæc addit: Turpiter admodum & ignave pietatem vexat, animisque fraudes & versutias persecutioni, quam adversus nos excitabat, inducit. Quocirca cum potentia in persuasionem & coactionem divisa sit, ita se comparavit, ut, quod inhumanus erat, nimirum vim atque tyrannidem populari turba civitatibusque permitteret, ut quarum vesina audacia intolerabilior sit propter temerarios animi motus, atque præcipientes ad omnia impetus; idque nequaquam publico edicto; verum ex eo quod impetum audaciamque minime reprimerebat, velut proposita quadam lege non scripta, sed id velle promulgans. Quod vero lenius atque humanius erat, magisque Imperatorem decebat, id sibi videlicet assumit, nempe suadendi atque illicendi partes; nec tamen id quidem usquequaque retinuit: non enim natura ferebat, ut vel pardus distinctas macularum notas, vel Æthiops nigrorem, vel ignis ardorem, vel

(b) Greg. Naz. orat. 1. in Jul.

vel diabolus homicidii crimine jam inde ab ipsa mundi origine constrictus hominis odium, vel iste improbitatem, qua adversus nos impellebatur, abiiceret: Verum quemadmodum chamaleontem ajunt in quidvis facile mutari, atque omnes subinde colores, candore uno excepto suscipere (fabulosum enim illum Proteum Aegyptium sophistam pratero) sic etiam ille Christianis prater clementiam in quidvis se vertebat, ac perquam crudelis erat ipsius lenitas, & violenta persuasio; atque hujusmodi benignitate acerbitati crudelitatisque suae excusationem querebat, ut non sine causa vim afferre videretur cum blandiendo & alliciendo nihil profecisset. Idque ex eo perspicuum, quod non multum suasionem utebatur, sed plus violentiae confestim sequebatur; ut quemadmodum in venatione, aut laqueis, aut persecutionibus caperemur, atque alterutro omnino modo nos in potestatem redigeret. Hæc Gregorius: subditque ejusmodi persecutionis genere primum omnium domesticos infestari cœpisse, cæteros illiciendos, * fortiter reluctantes occidendo, alios expellendo: quo in certamine Cæsarium ipsius Gregorii germanum primas tulisse, superius dictum est; additque de aliis, aliis coloribus quæsitis, domo exactis: cum, ut ipse putabat, in hunc modum Regiam expurgavit.

* alliciendo.

XXV. Tunc etiam Helpidium insignis nominis Christianum; quem superiori anno (ut diximus) Constantius Imperator ob egrægiam spectatamque hominis virtutem decoratæ præfectura Prætorii, cum eum in his quæ religionis sunt, constantissimum comperisset, præfectura exutum redegit in ordinem: postea vero alia occasione quæsitæ, ut Imperii perduellem dire necandum præcepit: consignatum enim est & ipsius, & sociorum martyrium, tum apud Græcos, tum etiam Latinos, in Ecclesiasticis monumentis hoc titulo: Sexto decimo Kalendas Decembris Natalis sanctorum martyrum Helpidii, Marcelli, Eustachii, & sociorum: ex quibus Helpidius cum esset ordinis Senatorii, & coram Juliano Apostata Christianam fidem constantissime profiteretur, primum equis indomitis cum sociis alligatus atque protractus, deinde in ignem injectus gloriosum martyrium consummavit. Post hæc in milites eandem persecutionem convertit, de qua sic ipse Gregorius (a):

(a) Greg. Nazianz. orat. 1. in Julian.

XXVI. Milites etiam, partim per se ipse, partim per eos qui magistratibus fungebantur, allicit, quippe quos leviores magisque credulos arbitrabatur, alios honoribus capiens, alios animi simplicitate distrabens, nimirum eos, qui nullam aliam legem, quam Principis voluntatem agnoscebant. Immo si rectius loquendum est, militum partem non minimam ad se pertraxit, &

quotquot ex eis ægros & labescentes invenit, temporisque & tum, & jam antea servos; quos partim subegerat, partim subacturum sperabat. Non enim omnes pertraxit; nec tantum ille adversum nos dedit, qui per eum persecutionem excitabat, verum plures septem hominum millibus reliqui fuerant, qui non flexerunt genu coram Baal (b), nec auream imaginem adoraverunt, nec a serpentibus illi & vulnerati sunt, quod serpentem illum suspensum, Christianique passionibus oppressum atque confectum intuerentur: multi scilicet præfecturis, altissimisque dignitatibus ornati, quos mirum etiam minus fuisset tum periculorum metu, tam honorum spe cedere, & manus dare; multi etiam plebeji ordinis & numero solo cogniti, quos cum adortus fuisset, non aliter repulsus est, quam levis quædam machina tormentaria a firmissimo muro. Cæterum eo erat animo ut non magis angeretur propter eos qui ipsi elabebantur, quam (utpote furore percitus) ob eos qui capiebantur, præfideret; voluntasque ipsa, id quod spe conceptum erat, quasi jam manibus teneretur representabat.

(b) 3. Reg. 19. Dan. 3. Num. 20.

Quin eo quoque audacia prorupit, ut adversus magnum illud vexillum præcepit ferretur, quod simul cum Cruce magifice & insigni pompa exercitum ducit in sublime evectum, quod laborum solvendorum vim habet, ab eoque apud Latinos nomen trahit, principatumque, ut ita dicam, in reliqua omnia vexilla tenet, tam quæ Imperatorum imaginibus atque passis texturis in variis tinctionibus litterarumque picturis illustrantur, quasque gestiunt, quam quæ horrendis draconum hiabibus super summas hastas elatis involantia, ac per tractatus contextis squamis distinctos ventilata jucundissimum simul & formidolosum spectaculum oculis præbent. Hæc de mutatione Labari Gregorius: in quam autem formam illud mutaverit, ita Sozomenus (c): Signum quod Constantinus divino mandato (uti supra commemoratum est) in insigne Crucis commutaverat, ad veterem effigiem & figuram traducere decrevit: nam dedit operam, ut in publicis imaginibus juxta ipsum Juppiter depingeretur, velut e cælo apparens, coronam & purpuram, quæ sunt Imperii insignia, ipsi præbens: Mars item & Mercurius in eum intuentes; & tamquam obtutu oculorum testificantes, quod vir esset tum in dicendi arte, tum in re militari spectatus. Hæc ipse.

XXVII. Julianus mutat Labarum.

(c) Sozom. l. 5. c. 16.

At licet ejusmodi signis cusa Juliani numismata minime reperire licuerit; reddemus tamen, quæ his simillima, magna adhibita diligentia, nacti sumus: nimirum Juliani vultum cum inscriptione Serapidis, cui a sinistris inhaeret effigies Isis, quibus imaginibus apud Aegyptios Sol atque Luna representari solebant.

Nec

(a) Accipium a Philippo Paganio Locantibus.

(a)

XXVIII. Nec est quod vel minimum dubites, eundem, quem Serapidis nomine vultum vides inscriptum, esse ipsissimum Juliani, si conferas cum reliquis ejusdem Juliani antiquis nummis, in quibus eundem plane Juliani vultum invenies, quem hic titulo Serapidis habes inscriptum. Sed & ut hæc facilius assequaris, describemus hic pariter, quæ de Juliani imagine ab Ammiano invenimus litteris commendata, cum ait (b): Figura talis utique membrorum, mediocris erat statura, capillis tamquam plexisset*, mollibus, hirsuta barba in acutum desinente, vultus venustate oculorum micantium flagrans, qui mentis ejus angustias indicabant, superciliis decoris, & naso rectissimo; ore paulo majore, labro inferiore diviso*, optima & incurva ceruice, humeris vastis & latis, ab ipso capite usque ad unguum summitates lineamentorum recta compage; unde viribus valebat & cursu. Hæc Ammianus, quibus videas respondere in numismatibus vultus expressos, quantum tamen licuit representari ab illorum temporum crassæ minervæ sculptoribus atque fusoribus, quarum facultatum artes magna erant ex parte collapsæ.

(b) Amm. lib. 25.

* pexisset.

* demisso.

Quod vero Sozomenus tradit, impium Julianum, sublato a Labaro Crucis signo, illud in pristinam redegit figuram; quoniam modo sub Juliano Labarum inventiatur expressum, quæ hic tibi e scripto li-

Ann. Eccl. Tom. V.

Sed quod ad idem numisma spectat; quam ex adverso latere illi conjunctam ejusdem profus effigie geminam intueris imaginem, duplicem Isidem representare non dubites; duas namque fuisse Isides nonnulli tradiderunt (c); quorum sententiam his vides signis optime comprobari. At quod Aegyptii simulacra Isidis aspidum fertis coronata capita representabant, eadem forma hic vides expressa signa, alasque in eis volucris, quod vultures Isidi dicatæ essent; novaculam porro gestare dextera, quod ejus sacerdotes cunctis abrasis corporis pilis, & virilibus præcis, eidem ministrarent.

XXIX.

(c) Consule Liliam de Diis Gentium syntag. 12. in fin.

XXX.

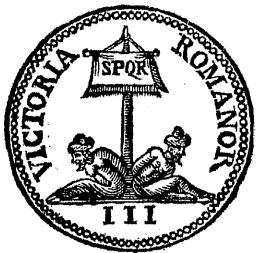
At non prius id Julianus facere aggressus est, ut Serapidi vultum suum conformem redderet, sicut Commodus Herculis, sed more majorum suorum atque potissimum Hadriani Imperatoris fecisse, antiquum numisma docet, quod formis expressum hic tibi reddendum curavimus. Eum accepimus a Lælio Paqualino viro disertio; in quo effigiatum Serapidem similem Hadriano, coma excepta, quæ in Serapide mysticum quid significabat, probe intelligi potest.

bro Pyrri Ligorii, qui in Farnesiana bibliotheca Romæ custoditur; expressa numismata reddimus, satis potuerunt indicare.

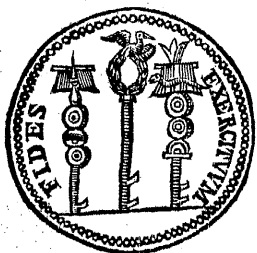
G 2

Ita

CHRISTE
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

Ita quidem ipse secundum pristinam Romanorum consuetudinem Labarum restitutum curavit; sed non id sibi satis, qui in odium Christi, loco ejus nominis & Crucis signi, quæ in Labaro a Constantino mutato intexta erant, sive suam imaginem, quæ in dextro Labaro hic,

haud satis exacte reddita est, sive serpentis (ut in sinistro Labaro vides) expressit, atque loco Crucis hastas ancilibus exornavit, & inter utrumque Aquilam, præcipuum apud Romanos militare signum, voluit collocari.

Hæc de imaginibus Juliani & vultu ejus præferente Serapidem deum, atque ejus militaribus signis satis. Addit ad hæc Sozomenus (a):

XXXI.

Ista quidem, & alia quæcumque ad cultum Gentilitium spectabant, imaginibus admisceri imperavit, ad eum finem, ut non modo simulatione honoris Imperatori decreti, subjectos latenter venerari cogeret res una depictas; verum etiam ut veteribus institutis ad suam libidinem abutens, omni solertia & mentis acumine adhibito, voluntates subditorum clam in fraudem induceret. Nam sic cogitabat; si hoc illis persuaderet, se multo facilius quæ in animo habebat, de cætero effecturum esse; sin repugnare animadverteret, in illos, utpote novas res contra Romanorum instituta molientes, & cum in Republicam, tum in Imperium peccantes, absque ulla venia vindicaturum. Quare pauci profecto erant, qui dolum ejus intellexerunt: qui quidem, cum (ut moris erat) adorare venuerent, penas dedere. Multitudo autem (quod fieri solet) præ ignorantia & mente simplici, legi veteri se omnino parere putavit, & ita inficitia decepta ad imagines colendas accessit. Hæc Sozomenus.

Imaginis Imperatoris cultu tecta idololatria.

Intelligis ex his, puto, lector, sic Imperatoris imaginem renuisse venerari prudentiores fideles, quod cum illis deorum quoque Gentilium junctæ essent effigies; quibus si vexilla caruissent, ut erant signa illa, quæ (ut vidimus nuper ex Gregorio) expressas puras habere solebant Imperatorum imagines, minime cunctati fuissent debito ac consueto prosequi cultu. Si igitur pie sancteque absque ulla idololatriæ suspicionis labe Christiani milites & alii venerari soliti erant Imperatoris imagines; quis nefas esse putavit, Christi, Deiparæ, atque Sanctorum imagines pari saltem cultu prosequi, nisi qui Reges Christo ipsi Sanctisque prætulit? Cæterum veneratio illa imaginum Imperatorum non adeo erat penes Christianos effusa, ut divino eas honore prosequerentur: quamobrem cum illis thus (ut peragi consuevit, cum milites donativum acciperent) offerendum esset, resilliebant omnino; quod & sub Juliano iidem, qui præstantiores essent, summa constantia præstiterunt, prout Sozomenus (b) ibidem ejusmodi rei gestæ narratione declarat:

Verum Imperator nihil ne ex hoc quidem

XXXII.

(b) Sozom. l. 5. c. 16.

XXXIII.

dem

CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

dem conatu perfecit. Ac tametsi hæc ejus astutia perspicue deprehensa est; tamen, nihil de contentione animi ac studio remisit, sed omnem (ut dicitur) movit lapidem, ut subjectos ad parem secum religionis modum sequendum deduceret. Atque, quamquam quod tum moliebatur, ab eo quod supra diximus, penitus non discrepavit; tamen & magis omnibus apparuit, & majore cum violentia susceptum est, & causa fuit nonnullis, qui in aula militabant, majoris constantiæ & fortitudinis. Ubi enim tempus advenit, ut Imperator milites remuneraret (quod quidem Kalendis apud Romanos & diebus festis natalibus tum Imperatorum, tum primarum urbium Imperii fieri solet) cum secum consideraret, quam simplex natura, quamque insulsum, esset militum genus, & quam facile propter consuetam avaritiam, quæ in eo inesse solet, pecunia vinci posset: & singulis, qui ad munus accipiendum accedebant, datum esset in mandatis ab his qui Imperatori assabant, ut incensum offerrent (in proximo enim erat & ibi positum & ignis) proinde quasi olim hoc fuisset apud Romanos decretum; ibi tum alii absque metu præstantiam animi & magnitudinem declararunt, neque incensum offerre voluerunt, & donum ab Imperatore accipere prorsus renuerunt.

Thurificatione probati milites Christiani.

XXXIV.

Propinatio in nomine Christi.

Alii simulatione legis & antiquitatis confisi, se deliquisse nevitquam in animum induxerunt: alii autem vel lucro, quod proponebatur, vel metu & perturbacione propter supplicium, quod eminebat, percussi, licet intelligerent se jam ritum Gentilium exequi, minime tamen isto scelere sese obstringere detestabantur. Eorum autem, qui præ ignorantia in hoc peccatum incidebant, nonnulli dicuntur, cum amice inter se epularentur, sibi mutuo (uti in potando fieri solet) propinantes, Christum super poculis nominasse; quemdam autem e convivis interpellasse eos, ac dixisse, permirum esse illos voluisse nomen Christi invocare, quem paulo ante denegaverant, eo scilicet tempore, quo dono ab Imperatore accepto, thus incensum imposuissent. Quod simul ut audirent; intellexerunt quod facinus confisissent: illico inde prope egressi, palam per plateas cursitare, claudere, lachrymas fundere, Deum ipsum & omnes homines testari, se Christianos esse, & in ea fide permanere; atque ignorantia illius quod factum erat (si verum omnino dicendum esset) solam manum, animo prorsus repugnante, Gentilitatis labe pollutam fuisse. Verum ubi ad Imperatorem veniunt, profecto ad pedes ejus quod dederat auro, valde constantibus & generosis animis postulant; ut suum ac proprium munus recipere, hoc est, ut necem subirant: nam rem plane esse, cujus ipsos nunquam po-

niteret, si pro scelere, quod inconsiderate admisissent, toto corpore, idque propter Christum, penas persolverent. Imperator vero, licet ea re graviter commotus, noluit tamen eos interficere, quod inde illis bonos tribueretur martyrii; sed e militum numero exemptos, aula sua exturbavit. Hucusque Sozomenus; at Gregorius Nazianzenus (a) rem paulo diversius recensere videtur, dum ait:

(a) Greg. Nazianz. orat. 1. in Julian.

XXXV.

Ferunt, quosdam eorum, qui ad hoc nefas errore atque ignorantia prolapsi fuerant; postquam eo admisso, domum se recepissent, sodales convivalesque suos mensæ participes habuisse; deinde convivio ad consuetam frigidæ potationem progresso, non secus ac si nihil gravius ipsis accidisset, ad aquæ poculum sublatis oculis, Christum cum Crucis signo appellasse. Et cætera supra relata, quæ brevitatis causa hic omittimus.

Hanc ipsam historiam describens Theodoretus (b), hæc præterea addit, quæ in Sozomeno desiderantur: Cum ejusmodi querela & clamore contendunt ad Regiam: contra tyranni fallacias vociferantur; postulant in ignem conjici, ut igne inquinati, igne denuo expiantur. Hæc & alia his similia locuti, scelerati tyranni animum ad insaniam adegerunt. Itaque, primum capita cervicibus abscondi jubet. Quos ad supplicium suberendum extra urbem adductos permagna populi multitudo secuta est; quæ quidem & magnitudinem animorum, & loquendi in tucunda pietate libertatem, quæ in illis elucebat, suspexit atque admirata est. Ubi autem ventum est ad locum, in quo malefici puniri solent; qui erat inter eos natu maximus orat carnificem, ut primum minimum natu securi percussat, ne ille aliorum cædem intuens, præ timiditate succumbat. Romanorum vero legibus (c) (quod alias dictum est) sicut in quæstionibus inchoandum a minimo, sic in supplicio inferendo, a majori incipiendum esse, cautum est. Verum quid post hæc contigerit, subdit Theodoretus: At simul ut iste humi posuerat genua, & carnifex ensam vagina eduxerat, nuncius quidam occurrit, illis veniam indicaturus: qui tum longo intervallo a loco abisset, clamore vetuit eadem fieri. Tum ille natu minimus molente ferens se cæde liberatum: Romanus, inquit (sic enim vocabatur) nequaquam dignus erat, qui Martyr Christi appellaretur. Atqui malitiosus ille tyrannus tametsi cædem athleticis illis inferri idcirco prohibuit, quod irvidia inflammatus illos voluit martyrii gloria privare, tamen non sivit eos suas ipsorum incolere civitates, sed ad extremas Imperii Romani oras relegavit. Hæc Theodoretus.

(b) Theod. l. 3. c. 16.

(c) l. unius ff. de per. ni.

De militibus itidem Christianis sub Juliano militantibus agens S. Augustinus hæc ait:

XXXVI.

CHRISTI
362.LIBRI PAP.
II.JULIANI IMP.
2.(a) Aug. de
Civit. Dei
l. 18. c. 33.
tom. 8.Prætoriani
a Julia-
no pro-
bantur.(b) Socrat.
l. 3. c. 11.

XXXVII.

(c) Theod.
l. 3. c. 5.(d) Sozom.
l. 6. c. 6.

PAGIUS

III.
Valenti-
nianus a
Juliano re-
legatur.

ait (a): Julianus extitit infidelis Imperator; nonne extitit apostata, iniquus, idololatra? Milites Christiani serviebant Imperatori infideli. Ubi veniebat ad causam Christi, non agnoscebant nisi illum, qui in celo erat. Quando volebat, ut idola colerent, ut thurificarent; præponebant illi Deum. Quando autem dicebat: Producite aciem, ite contra illam gentem; statim obtemperabant. Distinguebant Dominum æternum a domino temporali; & tamen subditi erant propter Dominum æternum etiam domino temporali. Hæc ipse de militibus Christianis in castris militantibus; quorum qui dicebantur Prætoriani, quibus (salus ipsa Imperatoris potissimum concredita erat, hos omnes voluit Julianus deorum esse cultores; id quidem sic testatur Socrates (b): Porro ab Imperatore Juliano mandatum est, ut qui nollent Christianam religionem deservere, in Palatio militum Prætorianorum munere minime fungerentur, itemque ut omnes simulacris sacrificare properarent, Christiani in provinciis nullos magistratus gererent: Nam lex illorum, inquit, vetat gladio utendum contra eos, qui scelera digna morte admisserint; & propterea non sunt ad regendum idonei. Nonnullos autem assentatione & muneribus ad immolandum allexit. Extemplo igitur tum qui erant vere Christiani, tum qui speciem Christianorum præseferiebant, tamquam in theatro locati, se palam omnibus patefecerunt. Nam qui recta voluntate Christianam fidem profitebantur, propenso animo balteum pro fidei defensione deponere, omniaque cruciamentorum genera subire maluerunt, quam Christum Salvatorem denegare; in quorum numero fuere Jovianus, Valentinianus, & Valens, qui postea sunt Imperii gubernaculis potiti. Alii, qui animo parum sincero Christianam amplexabantur religionem, quique divitias & honores vere beatitudini anteferebant, abjecta cunctatione, ad immolandum se dederunt. Subdit postea de Ecebolio (de quo nos superius) qui Christo nuncium remittens, Ethnicorum superstitioni adhæsit.

At qualis fuerit Valentiniani gloriosa confessio, a Theodoro (c) in hæc verba describitur: Valentinianus, qui post obtinuit Imperium, id temporis militum hæstatorum in Palatio merentium Tribunus (nempe, ut ait Sozomenus (d), Jovinia-

Ad num. XXXVII. Philostorgius lib. 7. cap. 7. de Valentiniani constantia frustra a Juliano tentata, ait: Julianus apostata Valentinianum Numemi cujusdam militaris vestorem: erat enim Comes eorum qui Cornuti dicuntur, cum, omnibus frustra tentatis, a pietate nunquam dimovere potuisset; dignitate privatum Thebas Aegyptias relegavit. Sozomenus tamen lib. 6. cap. 6. dicit Valentinianum in perpetuum exilium missum Me-

norum, & Herculianorum, his nominibus dictæ cohortes, quæ Imperatorem stare consueverunt) singulare studium, quo erga pietatis defensionem flagrabat, manifeste declaravit. Nam cum amens ille & stupidus tyrannus Julianus in sanum Fortunæ choreas ducens ingrederetur, & Aeditui utrinque ad ianuas confisterent, uti introeuntes aqua lustrali (ut ipsi opinabantur) expiarent: Tribunus Valentinianus Imperatorem præcedens qui hujus rei gratia utrumque Imperium consecutus est, ubi vidit guttam aquæ suæ lævæ aspersam, pugnis cedit Aedituum, seque inde non expiatum, sed turpi labe pollutum ait: Sozomenus (e) hanc ipsam recensens historiam, hæc addit. Dicunt præterea, Valentinianum, Imperatore Juliano inspectante, tantum vestis suæ cum ipsa gutta excidisse, abjecisseque, quantum gutta madefecerat: Pergit Theodoretus: Quod factum execrabilis tyrannus conspicatus, eum ad castellum in solitudine situm relegavit, ibique vitam degere iussit. At Valentinianus, anno & paucis mensibus interjectis, Imperium tamquam mercedem suæ confessionis obtinet. Nam Deus justus iudex pietatis studiosos non in illa vita beata solum honore, & gloria afficit; verum etiam spem de præclaris illis præclarorum laborum remunerationibus, quæ in celo expectantur, conceptam, etiam donis in hac vita suppeditatis, plane confirmat. Hactenus Theodoretus de Valentiniani confessione.

Hæc autem Constantinopoli gesta esse videntur, ubi in ipsa Regia Imperator aram Fortunæ statuerat, ut Socrates (f) tradit, qui de Valentiniani confessione pluribus agit (g), necnon de Valente ejus germano, qui Imperatori adhaerebat domesticus Comes, meminit & Jovianiani; quos omnes licet fidei Christianæ professionis amore baltea deposuisse tradat; nequaquam tamen militiæ gradu privatos esse affirmat, cum de iisdem addit: Valentinianum atque Valentem minime Imperator Julianus, quoniam eos tales esse homines intelligeret, quales Reipubl. plurimum possent commodare, de militaris honoris gradu defecit; quemadmodum neque Jovianum, qui illi successit in Imperio. Hæc Socrates; cui potius assentimur, de Joviano præsertim, quem constat unicuique ipso Juliano in expeditione ad-

litentem Armeniæ. Præterea Socrates lib. 4. cap. I. inquit, eisi Valentinianus cum fratre Valente cingulum militare deponere maluisset, quam fidem Christianam ejurare, attamen Julianum neutrum dignitate privasse, eo quod utrumque utilem Reipublicæ intelligeret. Qua in re Socrates dissentit a Philostorgio, Theodoro & Sozomeno.

Valenti-
niani
Valentis
& Joviani
confessio.(e) Sozom.
lib. 6. c. 6.

XXXVIII.

(f) Socrat.
l. 3. c. 9.(g) Socrat.
l. 4. c. 1.

XL.

(e) Am-
nian.
lib. 22.(f) Greg.
Naz. orat.
1. contr.
Julian.CHRISTI
362.LIBRI PAP.
II.JULIANI IMP.
2.(a) Sozom.
l. 6. c. 6.

XXXIX.

(b) Sozom.
l. 5. c. 4.Maris E-
piscopus
quid in
Julianum.(c) Sozom.
l. 4. c. 23.(d) Socrat.
l. 1. c. 35.(e) Am-
nian.
lib. 22.(f) Greg.
Naz. orat.
1. contr.
Julian.

sus Persas militasse: quod vero spectat ad Valentinianum atque Valentem, secus, utpote quos Sozomenus etiam tradat (a) exulasse ea de causa Melætinum Armeniæ civitatis; solutos autem ab exilio ab ipso Joviano Imperatore, atque ipso extincto assumpsisse Imperium, Nicæam antea revocatos. Hallucinatus tamen in eo videtur esse Sozomenus, cum ait hæc contigisse in Gallia: nam ibi dum fuit Julianus, semper Christianum præfetulisse, superius satis perspicue demonstratum est: verum hæc omnia Constantinopoli ad ædem Fortunæ facta esse, reliqui æque consentiunt.

Quid autem in Julianum Fortunæ sacrificantem dixerit Episcopus Chalcedonensis, idem auctor docet his verbis (b): Ferunt, Marin Chalcedonis Episcopum eidem Juliano Constantinopoli Fortunæ sacrificanti accessisse; palam, ut impium, contumeliosè affectis; atrox, id est, aversum a Deo, & deservitorem fidei appellasse: Julianum autem ei solam cecitatem probri loco objecisse: venerat enim, utpote senex, & suffusione oculorum laborans, alterius manu ductus. Sed ubi irridere etiam, & in Christum, ut solet, blasphemiam loqui cepit, dicereque Julianus: Non te Galilææ tuus sanabit; Marin respondisse: At ego gratiam Deo meo habeo, quod cæcus sum, ne te, qui a pietate excideris oculis aspiciam. Imperatorem vero, nullo dato responso, eum præterisse: putasse enim eo pacto religionem Gentium multo magis roboraturum, si se populo Christiano, præter omnium expectationem, patientem & mansuetum ostenderet. Hæc Sozomenus. At egregium senis facinus obscuratur Ariana ipsius professione: etenim licet ipse recantavit cum Ariani cæteris in Nicæo Concilio palinodiam; tamen una cum iisdem postea factus est (ut suis locis tertio Annalium tomo sæpius diximus) illius hæresis defensor acerrimus, inhærens Arianorum parti illi deterrimæ, cujus princeps erat Acacius; id quidem etiam ex eodem Sozomeno (c) atque Socrate (d) constat.

Quod vero spectat ad patientiam ac mansuetudinem Juliani, quam ait Sozomenus ad illecebram impietatis plurimum affectasse; in eandem sententiam Ammianus (e) plura adducit, quæ suo loco relaturi sumus. Verum adulatum eum esse Principi potius, quam (quod decebat sincerum historicum) puræ consuliisse veritati, satis perspicuum reddit quod de hoc scribit Gregorius Nazianzenus (f), qui hominem Athenis probe cognitum habuit; & quæ a fratre suo Cæsario aliisque accepit, summa fide conscripsit; apponam hic ejus verba: Quemadmodum, inquit, Aetnæum ignem narrat Aetnæ radicibus abscondi, inferne exundantem, violenterque retentum atque compressum, siue hoc

aliud quidpiam est, siue anbelitus excruciatu gigantis (utitur enim ea de gigante fabula Gregorius, quod comparationi, quam textit de Juliano, probe conveniat) de more quidem horrendum quemdam sonum ex ima parte edere, fumumque propinquum mali indicem vertice suo evomere; quod si forte exuberantior fuerit, nec jam vi ulla retineri queat, tum vero finibus suis æstu vehementi extrusum, sursumque tendentem, ac supra foramina sua sese effundentem, nonnullas quoque subjacentis terræ partes incredibili illo & horribili fluxu pervasare: Eodem quoque modo illum, Julianum scilicet, reperire licet; aliquantisper quidem sibi ipsi imperantem, ac sophisticatedi edicti impostura res nostras gravibus incommodis afficientem; cæterum se quando ira impotentia exuberantior esset; tum ne animi quidem perveritatem premere, testantemque habere posse, verum adversus pium divinumque ordinem nostrum nuda & aperta persecutione grassari. Ut enim edicta adversus ades sacras tum publice proposita, tum privatim expleta, & donariorum ac pecuniarum depredationem non magis ab impietate, quam ab avaritia manantem, & suppellectilis sacræ direptionem profanis manibus indigne contumeliosè tractatæ præteream; ut etiam vileam & præfules & subditos, qui pro his rebus extraherentur, gravissimeque torquebantur; ut præteream columnas cruoris plenas, horum manibus atque complexu, dum virgis conciderentur, per orbem cinctas; ut etiam sagittarios per regiones & urbes discurrentes, atque ipso etiam Edictorum auctore acrioris & immaniores (quo nos videlicet pro Persis, & Scythis, aliisque barbaris, subjugaret) ut hæc omnia prætermittam: Ecce ignota est Alexandrinorum crudelitas, qui præter multa alia, quæ adversus nos designarunt, licentia temporis immodice usi, plebs etiam alioqui turbulenta & furiosa, hoc quoque impietatis suis adjecisse feruntur, ut sacrosanctum templum nostrum duplici cruore implerent, victimarum, & hominum; idque Imperatorii cujusdam Philosophi ductu atque auspicio perpetrasse (Pythiodorus is erat) ab his tantum facinoribus nominis famam consecuti? Ecce seditiosa Heliopolitarum coitio incognita est? Ecce Gazæorum immanis audacia? qui apud eum in admiratione & honore erant, siquidem ipsius magnificentiam luculenter experti sunt: Ecce Arcibusorum furor, prius quidem obscurorum, cæterum ab eo tempore admodum etiam clarorum atque insignium occultus latet? &c. At hæc singula ab ipso Gregorio adeo breviter tacta potius, quam recensita, ut fufius prout gesta sunt enarrentur, jure exiguntur; agemus de singulis inferius, secundum ordinem temporum. Verum quid rursum

Juliani
præceptis
furor.

CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

sum post multa superaddat de Juliano præcipiti iracundia atque infano furore, ad fugillandam affectatam interdum ab eo philosophicam patientiam, hic in medium adducamus.

XLI.

(a) Gregor.
Naz. orat.
2. in Jul.

Gregorius igitur hæc de eo per ironiam (a): *Illud vero an non in philosophi hujus doctrina laudabile, quod adeo ab ira alienus, animique perturbationibus superior erat, Principumque eorum similis, qui constantiæ tranquillitati que laude aliquando floruerunt, nec etiam si quid molestiæ ipsi accidisset, vultum tamen quicquam immutarunt, atque ullum commoti animi signum dederunt? ut quod Judicis munere fungens, aulam clamoribus ac pedum strepitibus implet, non aliter ac si ipse injuria & damno affectus esset, ac non aliis potius hæc patientibus succurreret, ne oratione quidem complecti velimus. Hoc autem eccui ex omnibus ignotum est, quod multos etiam e rusticioribus, qui ad eum accedebant, ut eorum quæ homines ab Imperatore petere, precibusque postulare ac contendere solent, aliquid consequerentur, ita multabat palam pugno feriens, calcibusque petens, ut præclare secum actum putarent qui atrocius aliquid non pertulissent? Hæc Gregorius ad fugillationem ostentatæ, & prædicatæ ab Ethnicis patientiæ Juliano, quod soleat omne fucatum nequaquam diutius perdurare, & affectatum atque ad fallendum compositum minime fieri diuturnum. Præter hæc enim quæ obiter a Gregorio Nazianzeno de Juliano furore & immanitate dicta sunt; Nestarius (b) quoque Episcopus Constantinopolitanus, ea oratione quam habuit in exordio Quadragesimalis jejunii, detestatus tyranni sævitiam recenset illata, ejus voluntate in Christianos cruciamenta, & crudelissimas neces, nempe ventris & viscerum sectiones, virginum publicas verberationes, oculorum effusiones, dentium ejectiones, linguarum & manuum præcisiones, tibiæ contractiones, excogitatas & adhibitas craticulas, lebetes, subulas, sartagine, & alia genera cruciamentorum recenti usu iterum innovata; ita tamen (quod sæpius diximus) hujusmodi in Christianos supplicia adhibeantur, ut alia quavis potius, quam pietatis causa, ab eodem & ejus Præsidiibus ingeri fingerentur.*

XLII.

Porro qui adeo immaniter in Christianos, aliis præteritis causis, clanculum sæviebat; artes præterea varias excogitavit, quibus posset in iis quæ foris essent, populum, invitum licet, absque publicis quæstionibus, idololatriæ reddere obsequentem. Nam cum primum (ut dictum est) in erogatione publici donativi, thuris oblatione fidem torius exorasset; nova quadam excogitata nequitia, universæ Constantinopolitanæ urbis

populum aggreditur pertentare: quidnam hoc fuerit, idem qui supra Nestarius (c) egregie litteris commendavit; licet ejus orationem ab aliquo ex Græcorum recentioribus depravatam esse, facile existimari, quod Episcopus Constantinopolitanus, Patriarcha dictus habeatur, eidemque per visum apparuisse dicatur Theodorus martyr, commonuisse eum de infidiis Juliano: quam quidem apparitionem cuiusdam alii potius, quam Episcopo factam esse putamus, quod Eudoxius tunc præfesset Ecclesiæ Constantinopolitanæ, hæreticorum omnium scelestissimus. Res autem sic se habuit. Auspicantibus Christianis consueto animi ardore solemne jejunium Quadragesimæ, averfantibusque magis ac magis Juliano impietatem, contrariisque studiis exhibere se in omnibus Christianos elaborantibus; exacerbatus ipse nonnihil propensioribus ipsorum officiis, dolosum hujuscemodi consilium inivit, conscio & administro urbis Præfecto Themistio.

(c) Extat
apud Lip.
tom. 5. ex
Metaphr.
die 17.
Febr.Julianus
dolo agit
cum Con-
stantino-
politano.

XLIII.

Cuncta cibaria, quæ venum publice in foris exponi solerent, sacrificiis diis immolatis infecit ac polluit, ut sic illi omnes cibus cogerentur vesci immolatiis, nisi fame confici penitus vellent. Cum oraculo Theodori martyris, quoniam modo consulendum esset fidelibus fidei periclitantibus, fuit divinitus demonstratum, nempe ut tunc loco panis, cocto omnes frumento uterentur in cibum. Tunc enituit Christianorum, qui ditiores essent, charitas erga egenos: qui, ne pauperibus pateret occasio idolothytis illis publice expositis necessitate vescendi, coctum frumentum sunt omnibus largiter impertiti: quod illi tanquam a martyre Theodoro collatum religiose sumpserunt; idque per rotam hebdomadam illam. Quando Julianus desperans penitus perficere posse, quæ tot diebus frustra tentasset; cibos puros absque aliqua labe contactos in foris, ut antea, apponi iussit, jam Christianorum continentia victus, atque constantia. Placuit vero fidelibus, ut tam gloriose de Apostatæ impietate parta victoria perpetuis monumentis consignata dimanaret ad posterum, nimirum ut in honorem martyris Theodori, anniversaria die, cives Constantinopolitani coctum frumentum erogarent in pauperes. Quod autem hæc ipsa describens incertus auctor addiderit, eadem Antiochiæ facta esse, certo certius errasse constat: nam cum ista de loco Nestarii testimonio fulciantur; ea item potissima ratione mendacii auctor redarguitur, quod cum hæc Quadragesimæ tempore contigisse ipse æque consentiat, Constantinopoli potius quam Antiochiæ id actum constat. Nam cum Zosimus (d) auctor sit, Julianum

(d) Zosim.
1.3.
com-CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.(a) Amm.
lib. 22.

Commoratum esse, certumque pariter habeatur ex Ammiano (a) (quod dictum est anno superiori) tertio Id. Decembris ipsum ingressum esse Constantinopolim: affirmare necesse est, ibidem cum egresso usque ad tertium Idus Octobris; quod & confirmant data Constantinopoli nonnulla ejusdem Imperatoris rescripta. Addit Suidas (b), a Juliano terra obrutum Sanctissimum Crucis signum, quod Constantinus felicitatis urbis illius significandæ causa, in capite ejusdem urbis simulacri exculperat: sic namque impius, ne scilicet Christi virtuti tribueretur gloria amplissimæ civitatis.

(b) Suid.
verbo Jul.
1109.

XLIV.

Cæterum quod Constantinopoli natus esset, erga concives suos universos voluit videri munificus, adeo ut a privilegiis illis concessis excludi noluerit Christianos; quod & rescriptum ab eo ad cives datum plane significat; est vero ejus titulus: *Julianus Byzantiis*: sic enim, quod maluit in odium Constantini civitatem illam veteri nomine quam Constantinopolim nominari. Rescriptum autem sic se habet (c). *Senatores omnes vobis reddimus, & Patrocles, sive in Galilæorum religionem se dederint, sive aliud quidvis egerint, ut curiam effugiant; extra eos, qui in urbe primaria publico munere præfuerunt. Hæc ipse.*

Commoratus Julianus Constantinopoli ad decem (ut dictum est) menses, Antiochiam profecturus, transgressus fretum (inquit Ammianus d) Chalcedonem ex adverso littore positam venit. Ubi nactus Legatos a Rege Perfarum missos, quid in eos contra jus gentium Julianus egerit, Nicephorus (e) paucis his narrat: *Affixit quoque Oratores Persas, qui ad eum Chalcedonem venerant, Manuel, Sabbel, & Ismael, propterea quod Christianam colerent religionem; neque in eis Legatorum jus, contra receptum omnium gentium morem, violare est veritus. Hæc ipse.*

PAGIUS
IV.
Julianus
Antiochi-
am venit

Ad num. XLIV. *Julianus*, cum octo ferme mensibus Constantinopoli egisset, eamque maximis incrementis fulsisset, quod Ammianus lib. 22. & Zosimus pag. 713. scribunt, Antiochiam tendens per Chalcedonem, Libysiam & Nicomediam transit, teste Ammiano ibidem. Et sic in Bithynia egit, de qua Juliano in Bithynia mora, & Libanius epistola ad Sopatrum 22. libri primi, & Julianus ipse epist. 40. & Lex S. Codicis Theod. De erogatione militaris annonæ, Kal. Aug. data, fidem faciunt. *Julianus* Nicomedia digressus, per Nicæam, Ancyram, Pessinuntia Phrygiæ, Pylas, Tarsum Ciliciæ, Antiochiam tandem venit, ut docet Marcellinus lib. 22. his Cosl. & Libanius in Orat. funebri in Juliano obitum pag. 254. & 255. Ingressus autem Julianus Antiochiam mense Julio extremo, ut indicant varix Leges ab eo date; quod & ex Ammiano colligere est, qui ait Julianum Antiochiam ingressum per Adonis & Adonias Iustus, ut Macrobius docet lib.

Porro hos ignominia ab eo affectos, atque neci traditos esse, eorum martyrii Acta (f) significant; sed quod ab Alemundaro Rege missos perperam habent, cum constet hoc tempore Persis præfuisse Saporem, plane a veritate dissentiunt. Dum vero capitali supplicio eos affectis Julianus dicitur, ea causa assertur, quod invitati ad sacrificium, magnis animis renuerunt; in eos enim tamquam impios, & contemptores Perfarum numinum nempe Solis, Lunæ, & Ignis, quasi vindex legum Perfarum, iussit animadverti. Horum autem memoria in publicos indices relata, decimasextima Junii, qualibet anni periodo, tam apud Græcos, quam Latinos in Ecclesia celebratur. Sed quod dictum est usque ad tertium Idus Octobris Julianum mansisse Constantinopoli: dicendum est, non ultimæ inde migrationis tempore hos Chalcedone esse passos, sed ante, cum contigit Julianum illic tam propinquum locum animi causa esse profectum, ut omnes consueverunt Imperatores, & alii Constantinopoli commorantes. Cæterum quod ad tempus spectat migrationis Juliano Constantinopoli, ex Ammiano Zosimus mendacii redarguitur, dum ait decem illic menses mansisse, ac proinde non ante tertium Idus Octobr. Julianum Constantinopoli recessisse, quem jam ante, illud tempus, Antiochiam pervenisse idem Ammianus ostendit, dum postquam illic Julianus aliquandiu commoratus esset, Daphniticum templum illud famosissimum conflagrasse testatur vigesimasecunda mensis Octobris. Cæterum eundem Julianum recedentem Constantinopoli, venturum Antiochiam, in ipso itinere pluribus in locis aliquantisper substitisse dum ostendit, æque demonstrat longe impossibile, quod ex Zosimo inferatur, ut non recesserit Constantinopoli ante tertium Idus Octobris, dum vult illic mensibus decem mansisse.

(f) Me-
tabr. die
17. Jun.Julianus
quando
Constantino-
politani
discesse-
rit.Post hæc vero Julianus cum Chalcedone XLV.
H re-

I. Saturnalium cap. 21. Quod sane in extremum Julium mensem incidit: quo dies jam imminuti recte apparent, post diem VI. Kal. Augustarum, quo brevissima nox, ut est in veteri Calendario Astronomico, seu Solsitium vulgare, quod incidit in XVI. Kal. Aug. Quare Hieronymi, vel Librarii ejus error est in cap. 8. Ezechielis, qui mensi Junio id adscribit. Hæc Gothofredus in Chronologia Codicis Theod. qui Leges a Juliano Antiochiæ constituto datas posita explicat. Per Nicæam in Galatiam venit Julianus, & Cæsaream Cappadociæ divertit. Fallitur autem Sozomenus lib. 5. cap. 4. quando ait, eam urbem, Mazacam antea dictam, Cæsaris nomine a Claudio Imp. donatam esse, eoque a Juliano privatam. Nam *Mazaca Cæsarea* a Tiberio Aug. appellata, ut docet Eusebius in Chronico.

Ad num. XLV. & seqq. *S. Amphiloebius* in Vita Basilii M. ait, hunc Sanctum cum sociis Juliano Imperatori obviam processisse, cum Cæsaream

V.

(a) Amm. lib. 22. Adventus Juliani Nicomediam. * regia.

recessisset (inquit Ammianus a) Nicomediam venit, urbem anebac inclytam, ita magnis retro Principum amplificatam impensis, ut ædium multitudine privatarum & publicarum recte noscentibus regio * quædam urbis æstimaretur æterna; cujus moenia cum vidisset in favillas miserabiles concidisse, angorem animi tacitis fletibus indicans, pigriori gradu pergebat ad Regiam; hoc maxime ærumnis ejus illachrymans, quod ordo squalens occurrit populi nimium quantum ante hac florentissimus. Et agnoscebat quosdam ibidem ab Eusebio educatos Episcopo, quem genere longius contingebat; nempe materno. At divinæ plane vindictæ (quod tertio diximus tomo) de impietate ibi coalita hæresis Arianæ, exemplum exitit Nicomedia, in qua & nunc Zeno martyrio coronatur. Prosequitur Ammianus Juliani iter per Niceam in Galatiam. Sed antequam res ibi ab illo gestas recenseamus; quid de his temporibus ab eo adum sit Cæsareæ in Cappadocia, narrare aggrediamur; id enim his verbis posteris tradidit Sozomenus (b):

(b) Sozom. l. 5. c. 4. XLVI.

Sub idem tempus Imperator iste Cæsaream, ad montem Argeum sitam, urbem amplam, locupletem, regionis Cappadociæ primariam ex numero civitatum delevit, & Cæsariis privavit nomine; quod quidem nomen, regnante Claudio, cum Mazaca jam ante appellata fuisset, obtinuerat. Nam contra civem ejus civitatis dudum gravissimum odium conceperat, tum quod omnes fidem Christianam profiterentur, tum quod olim fana Jovis urbis patroni, & patris Apollinis diruissent; quin etiam universæ civitati graviter succensuit, iratulusque est, quod templum Fortunæ, quod solum eo regnante supererat, a Christianis eversum esset; atque Gentiles, qui in ea urbe pauci numero erant, valde incusavit, quod non illud facinus ulii fuisset; & si forte calamitatis aliquid ideo subeundum esset, quod non libentibus animis pro Fortuna subisissent. Omnes præterea opes, omnemque pecuniam Ecclesiarum tum in Cæsareæ, tum in confinibus ejus positarum, diligenter vestigari, atque in medium afferri atque statim trecentas libras auri ærario publico solvi; & clericos omnes in numerum militum, qui Præfecto illius regionis pa-

PAGIUS S. Basilii Ecclesiam Cæsareensem regit.

ream venit, ut videre est cap. 8. & 9. ejusdem Vitæ, quæ spuria, supposititiæque creditur Baronio, Bellarmino, aliisque Viris eruditis, quod plura continere videatur, quæ veritati Historiæ repugnant. Et quidem in locis citatis agitur de Basilio, quasi tunc fuisset Ecclesiæ Cæsariensis Episcopus: imo eodem capite nono Libanij Juliani Quæstor dicitur genibus Pontificis, nempe Basilij, advolutus. Sed, ut recte Combeflius in Notis ad eam Vitam, non mirum ita vocari ab Amphiloquio Basilium, cum sub Juliani adventum ad urbem Cæsaream jam Præ-

rebant, adscribi jussit; quæ res & plurimum sumptus requirit, & in exercitiis Romanis magno probro ducitur. Itemque multitudinem Christianorum una cum uxoribus & liberis censerit, & non aliter atque in pagis fieri solet, tributa pensitare mandavit. Atque cum jurejurando minatus est, neque ab ira se, neque ab affligenda civitate temperaturum, neque permissurum Galilæis (sic enim per contumeliam Christianos appellare solebat) capita sua cervicibus retinere, nisi delubra idolorum quam primum de integro extruerent. Cujus minæ fortasse re ipsa impletæ fuissent, nisi celerius ipse e vita migrasset. Hæc Sozomenus.

XLVII.

Laudatur a Gregorio Nazianzeno Cæsariensium animi magnitudo, quod eo tempore, quo Gentilium res florent, & templa ubique aperirentur & instaurarentur collapsa; ipsi tunc impetu facto, quod reliquum fuerat Fortunæ delubrum fuerint demoliti; etenim Julianum irridens, hæc ait (c): Nam quæ in Cæsariensibus nostros admittit, hos, inquam, animi magnitudine, flagrantique erga pietatem studio præstantes, ita ab eo jactatos, contumelioseque vexatos, fortasse ne objiceret, quidem æquum fuerit. Etenim justa indignatione succensus ob Fortunam melioris fortunæ tempore infortunatam, calamitateque oppressam, ad hanc ultionem progressus esse videbatur: quandoquidem injustitiæ dominant nonnihil concedendum est. At vero quis est nescius, cum promiscua plebs furenter in Christianos impetum fecisset, multaque cæde perpetrata, plura etiam comminaretur; gentis Præfectum, quoniam media via inter temporis tyrannidem & leges incedens (ut enim tempore servendum putabat, ita etiam leges quoque mediocriter verebatur) multis Christianorum abductis, de nonnullis etiam Gentilibus supplicium sumpsisset, orta post occasione, ad Imperatorem ductum esse, ac præfectura ignominiose abdicatum, hujus rei judicium subisse; eumque se legibus, juxta quas judicandi sibi provincia commissa fuerat, tueretur; nihil proprius factum esse, quam ut ad mortem repararetur: ad extremum autem Imperatoris clementia exilio dumtaxat multatum esse? Porro quam præclara & humana sententia! Quid enim

(c) Greg. Naz. orat. 1. in Jul.

XLVIII. Quid Julianus in Nazianzenos.

Qui incensæ Fortunæ templi a Cæsariensibus Christianis exastuabat ira Julianus, in Ecclesias illas Christianorum, quæ erant in Cappadocia, furorem convertit, sagittariis militibus in eas immisiss; quibus invadentibus eam, quæ nobilissime Nazianzi nuper erecta erat; illius Episcopus, Gregorius nominatus, Gregorii cognomento Theologi pater, magna animi constantia infracto, robore, quantumlibet summa senectute confectus, fortiter restitit. Hæc autem quomodo se habuerint, ab ipso ejus filio Gregorio (a), qui præfens fuit, accipiamus; luculenta enim oratione est omnia persecutus, nonnullaque prælocutus de impia ejusmodi Juliani persecutione sic ait: Hunc porro, nempe Imperatorem Apostatam, qui magis aut contempserit, aut oppresserit, æquis tandem reperietur? At contemptio quidem cum multa alia signa proferri queunt, tum argumento etiam esse possunt sagittarij illi, Ann. Eccl. Tom. V.

(a) Greg. Naz. orat. in funere patris.

PAGIUS Antequam Episcopus

videre est anno CCCLXIX, num. XLIII. Existimavit enim docuisse Nicephorum, imperante Juliano, Basilium jam Cæsareæ Episcopum fuisse, & tamen aliud non dicit Nicephorus, quam quod in ejus Vita Amphilochius tradit, Basilium sc. tunc illius Ecclesiæ curam suscepisse. Quare Nicephori verba Græca sic vertenda: Basilium, qui eo tempore Cappadocia Ecclesiarum curam gerebat. Præterea Auditor Chronici Alex. sub sequentis anni Coss. Juliani Imp. morte narrata inquit: Eadem porro nocte per nocturnam speciem sanctissimus Pontifex Basilus Cæsareæ Episcopus vi-

VI.

eorumque Præfectus, quos in Ecclesias nostras immiserat, ut eas vel voluntate sibi adjungeret, vel armis subigeret. Nam cum plerisque aliis oppugnatis, hæc quoque cum eadem animi ferocia venisset, ac pro imperio & potestate templum sibi dedi jussisset; tantum abfuit, ut quidpiam eorum quæ cupiebat, perficeret, ut nisi patri meo vel suopte consilio, vel cujusdam admonitu proterius cessisset, calcibus etiam cæsus discisurus fuisset. Ita in illum templi sacerdos furor & zelo aestuabat.

XLIX.

Pestem autem, & exitium qua tandem ratione quispiam illi magis constasse videri queat, quam & publice conjunctis totius populi votis & orationibus impium fundens ac profigans, ac ne temporis quidem turbinem reformidans, & privatim adversus eum nocturnam aciem opponens, hoc est humili cubitatione seniles, & roscidas carnes conficiens, & lacrymarum fonte pavimentum proluens, in annum etiam ferme integrum; idque eo solum, cui res occultæ perspectæ sunt, arbitro faciens; ac propter pietatem ab ostentatione, sicut jam diximus, alienam, sedulo admittens, ut nos ea res lateret; atque omnino latuisset, nisi ipse aliquando ex improviso cubiculum ingressus, humilisque decubitus signa conspicatus, atque ex quodam ipsius famulo, quidnam hoc esset, percontatus, noctis arcanum intellexisset. Pergit deinceps Gregorius agere de electione Episcopi Cæsariensis tunc facta, cum Julianus Cæsareæ esset; remque gestam in hunc modum aggreditur enarrare.

L.

Alteram ejusdem temporis, ejusdemque fortitudinis narrationem accipite. Cæsareæ civis de Archiepiscopi creatione inter se contendebant: nam alter clanculum se abduxerat, alter requirebatur (qui se subduxerat, Basilus fuit; qui requirebatur, Eusebius) acrisque seditio erat, compressuque atque sublato nequaquam facili. Præter id enim, quod in hac re præsertim ob fidei fervorem natura sua ad tumultus excitandos proclivis est ea civitas; carbedra insuper illius splendor & gloria contentio acris causam afferbat. Atque hoc statu res erat: ac nonnulli Episcopi aderant, Archiepiscopum electuri. Sed cum in plures sententias popularis multitudo distraberetur, alique-

Electio Eusebii violenta.

H 2 alium

dit calos apertos, & Christum Salvatorem in solio pro tribunali sedentem, magnoque clamore vocantem: Mercuri, abi, occide Julianum Imp. illum hostem Christianorum, &c. Quare Basilus per hæc tempora Episcopus dictus fuit, quod Ecclesiæ Cæsariensis, absente Pastore, curam gereret. Quoad Libanium, de quo Amphilochius, non est hic Libanij Sophista, sed alter ejusdem nominis qui Christianus erat. Unde perperam Viri docti ob alterutrum caput hoc Opus Amphilochio adjudicaverunt.

alium proponerent, quemadmodum in hujusmodi negotiis fieri consuevit, prout quisque vel ejusmodi benevolentia, vel Dei pietate movebatur; tandem plebs tota, uno consensu, primarii ordinis virum unum, eximia illum quidem vitæ probitate præditum, nondum tamen divino Baptismo consignatum, invitum & repugnantem corripientes, simulque militaribus copiis, quæ tum in urbem venerant, opem afferentibus, in sublimi sede collocarunt, Episcopisque obtulerunt, ab iisque petere insisterunt, ut eum salvari aqua ingererent, atque Archiepiscopum nominarent: suasioni interim vim admittentes, non id quidem admodum graviter & moleste, admodum tamen pie atque ardentem; nec enim cujusquam virtus, aut pietas, oblata occasione, clarius emicuit. Sed quid tum factum est, quoque progressus est tumultus? Coacti sunt, rore purifico hominem perfuderunt, Antistitem pronunciarunt, in throno collocarunt, manibus tamen potius, quam voluntate, sinceroque animi affectu, sicut postea declaratum est.

II.

Ut enim volentes lubentesque discesserunt, ac quæ vellent, libere decernere poterunt; consilium inter se ineunt, haud scio an spirituale, sed ineunt tamen: atque omnia quæ gesta fuerant, abrogare statuunt; eamque institutionem, ut minus legitime factam, pro irrita habere: vim ei, cui non minor vis illata fuerat, obijciantes, ac sermones quosdam petulanter magis quam sapienter eo tempore factatos, urgentes. At magnus Episcopus noster, æquique rerum æstimator, nec cum iis, qui hujusmodi consilium inibant, abductus est; nec eorum sententiam comprobavit, sed constans atque invictus permansit, haud minus, quam si nullam omnino vim perpessus fuisset. Nam cum utriusque vis allata fuisset; vel vicissim accusandos eos esse dicebat, si ipsum accusarent; vel culpa solvandos, si ipsum culpa solverent, vel quod justius erat, ne absolvendos quidem, tametsi ipse crimine solveretur. Si enim ipsi venia deberetur; utique & illi: sin illi ullo modo parcendum esset; multo minus iis delicti veniam esse sperandam. Longe enim ipsis honestius tum futurum fuisse, periculum subire, atque omni ratione obistere, quam insidias postea moliri, eo præsertim tempore, quo veteres inimicitia potius essent deponenda, quam novæ excogitanda; sic enim se res habet. Aderat quippe Imperator adversus Christianos fremens, atque hanc electionem irato infestoque animo ferens; graveque in eum, qui Archiepiscopus institutus fuerat, minæ jactabantur; atque in novacula acie sitæ res civitatis erant, ab eo ne die in rerum natura esse desineret, an servaretur, atque clementiæ humanitatisque nonnihil impetraret. Ad eum

Gregorii Episcopi sententia de electione Eusebii.

enim dolorem, quem ob Fortunam secundioris fortuna tempore solutam, everfamque, capiebat, nova hæc atque insolens Præfulis electio accedebat, quam publici juris convolutionem atque everfionem interpretabatur.

III.

Quin ipse quoque provincia Præfultus rationes conquirebat, quibus temporis atrocitati obsequi, & eum malo aliquo posset multare, ne erga eum quidem aliquot amice & benevole affectus, sed quia adversas in Repub. partes tuebatur, inimice atque insense. Quocirca eos, a quibus electus fuerat, velut accusatores illius futuros, per litteras accersibat, non jam leniter & remisse, sed minis etiam quibusdam additis, tamquam hoc Imperator flagitaret. Cum igitur pater de ea re epistolam accepisset, sine ullo metu ac cunctatione ulla, responsum hujusmodi dedit, ex quo animadvertere licet quæ in eo libertas animi fuerit, quoque spiritu acta. Nos, inquit, optime Præfulte, rerum omnium, quæ geruntur, censores unum ac Regem habemus, qui nunc armis propugnatur. Is & præsentem electionem expendet, quam nos rite ac legitime, atque ex ipsius voluntate fecimus. Vobis autem tametsi vim afferre, si ita tulerit animus, in proclivi sit; id tamen numquam extorquebitis, quin ea quæ facta sunt, ut recte jusque facta patrocinio nostro defendamus: Nisi hanc vobis legem promulgare libeat, quibus ne lymis quidem oculis res nostras aspiciere fas est. Hanc Epistolam Præfultus ipse admiratur est, tametsi ad breve aliquod tempus stomachatus, mirifice suspexit, quemadmodum ex multis intellectum est, qui res illius perspicacissimas habebant. Atque hoc & Imperatoris representi impetum, & civitatem periculo, atque adeo nos dedecore atque infamia liberavit; hoc civitatis exigua, cathedraque summissioris Episcopi præstitit. Hæc Gregorius Nazianzenus de rebus Cæsareæ gestis, cum ibi Julianus adesset.

IIII.

Cæterum has omnes contumelias, quibus a Cæsariensibus affectus est Julianus, tum supplicio aliorum, tum nece nobilissimi civis Euppsychii nomen reddentis antiquioris martyris Euppsychii, qui sub Hadriano ibidem fuerat passus, ulcisci voluit, de quo Sozomenus (a): Fortur item, Basilium presbyterum Ecclesie Ancyrae, & Euppsychium ex patriciis Cæsareæ Cappadocia oriundum, qui nuper duxerat uxorem, & etiamnum velut sponsus novus erat, eodem tempore per martyrium e vita migrasse. Euppsychius quidem, quantum conjectura assequi possum, propter sanum Fortune, quo id temporis diruto, Cæsareæ civis (ut supra demonstravimus) ad unam omnes in Imperatoris odium incurrerant. Qui autem ad illud demolendum manus ipsi admovebant, pœnas dederunt, partim multati morte, partim exilio condemnati. Hæc

Gregorius senior obstitit Præfulto.

(a) Sozom. l. 5. c. 10.

(2) N. eph. l. 10. c. 10.

(b) Menolog. & Roman. Martyrol. die 9. Apr.

(c) Ammian. lib. 22.

(*) Cilicis.

IV. Basilii & Gregorii vite institutum.

Hæc Sozomenus; eadem quoque Nicephorus (a), & alii. Quod vero, cum non unus Euppsychius, sed alii complures ea de causa subierint mortis supplicium, ipse tamen solus tam a Græcis (b), quam a Latinis publicis tabulis reperitur inter martyres recensitus: aliqua alia fortasse accessit ad Euppsychii martyrium causa, quæ desiderari videretur in reliquis; nisi & illorum, & complurium aliorum martyrum memoria excidit. Cæterum, quod ad Euppsychium pertinet, quem Ethnici inclamaverint incendiarium; justissimam intercessisse causam martyrii, diximus in nostris ad Romanum Martyrologium Notis. Quod autem tam ejus Martyris, quam aliorum, de quibus agitur inferius, natales dies designati in tabulis Græcorum, vel Latinorum consentire minime reperiantur temporibus illis, quibus Julianus iisdem in locis mansisse legitur; plane dicendum est (quod & in Notis est sæpius demonstratum) non semper in Menologiis, seu Martyrologiis poni diem, quo Sancti Martyres passi sunt; sed interdum eum notari, quo inventa, vel translata sunt eorumdem veneranda corpora, vel in eorum memoria basilica dedicata, adeo ut ex notata die in Ecclesiasticis monumentis haud semper possit certa temporis eorum martyrii ratio definiri. Præfulturo post hæc in Syriam Juliano Celsus provincie Præfultus occurrit, eumque est Tarsum usque comitatus; de eo enim hæc Ammianus (c): *Itineribus itaque emensis cum Julianus ad Pylas venisset (qui locus Cappadocas discernit, & Cilicias *) osculo susceptum Rectorem provincie, nomine Celsum, jam inde a studiis cognitum Atriciis, adscitumque in concessum vehiculi, Tarsum secum induxit.* Hæc ipse: hunc autem Celsum ab eodem Juliano in exilium pulsum fuisse, Sozomenus tradit: quæ vero a Juliano gesta sunt, postquam e Cappadocia recedens, Syriam versus direxit iter, inferius enarrabimus.

Nunc autem in rebus Cæsariensibus versetur oratio, & pertæsa jam prolixioris Juliani rerum in Christianos gestarum narrationis; tamquam otium captatura, ad res Basilii Cæsariensis, & amantissimi ejus sodalis Gregorii Nazianzeni hoc anno tractas haud invita opportune se conferat, ad ea quæ reliqua sunt de Juliano postea reversura. Accidit in hisce turbis Cæsareæ occasione violentæ creationis Eusebii Episcopi excitatis, ut licet iisdem Episcopi persuasi a Gregorio seniore (ut dictum est) ratam eam electionem habuerint; monachi tamen illi, quibus præerat S. Basilii, ea occasione se se ab Eusebii communicatione divellerent; atque ea & aliis de causis idem novus Episcopus parum æquo in ipsum Basilium animo esset. Qui-

bus obortis simultatibus, paci consulturas idem Basilii in Ponticas solitudines fecerunt: præsentia enim constabat adversariorum invidiam. At audiamus hæc ab ipso ejus collega Gregorio, qui a reditu Athenis in patriam hunc in modum auspicatur orationem (d): *Domum, inquit, reversi, cum mundo ac scæna nonnihil in servissimus, hæcenus scilicet, ut plerumque hominum desiderio utcumque satisfacere (nam ipsi quidem ab ambitione & theatrâli quadam ingenii ostentatione procul abhorrebamus) ad nos ipsos quam primum rediimus, atque ex imberbibus inter viros profiteri cepimus, virilius jam ad philosophiam progredientes; non jam corpore (haud enim permittebat livor) sed desiderio & amore conjuncti.* Quod autem hic Gregorius dicat, post suum ipsorum reditum ex imberbibus profiteri cepisse inter viros, metaphoricè potius (ut moris ejus est sæpius loqui) sunt hæc accipienda: nam grandioris eos fuisse ætatis, ex iis quæ superius dicta sunt, facile potest intelligi.

(d) Greg. Nazianz. orat. in laudem Basilii.

LV.

Sed pergit de Basilio dicere: *Ille a Cæsariensi civitate, ut alter quispiam conditor & conservator retinetur; ac deinde quoniam me non perfruebatur, necessarias quasdam peregrinationes, minimeque a propria sibi philosophiæ scopo alienas iniit.* Putat interpretes, in Seleuciam ad S. Theclæ ejusmodi Basilii peregrinationem contigisse, quo pietatis ergo frequens erat accessus; sed mea quidem sententia fallitur: nam cum non peregrinationem, sed peregrinationes Gregorius dicat, manifestè significasse visus est peregrinationes illas, quas ad visendos monachos Ægypti, Palæstinæ, Syriæ, & Mesopotamiæ, instituit; cum eorum inflammatus exemplo, reversus in patriam, idem vivendi genus consecutus est, ut declarat ipsemet scribens ad Eustachium, quæ hic paulo post reddituri sumus. Prosequitur deinde de se ipso Gregorius: *At me & parentum pietas & senilis ætatis curatio, & incurstantes calamitates ab illius consortio abstractum tenuerunt, haud recte quidem, ac justè fortasse; sed tenuerunt tamen.* Atque haud scio, an mihi hinc quoque omnis vitæ difficultas, asperitasque fluxerit, quodque incommodum ac salebrosam ad philosophiam iter habuerim, nec cupiditate mea animique propostis satis dignum. Sed rerum quidem nostrarum status, quo Dei voluntas tulerit, feratur. Hæc de se Gregorius, quod haud licuerit tam cito (ut exoptaverat) in solitudine, quam diutius fuerat meditatus, vitam monasticam exercere. De Basilio autem subdit:

Basilii peregrinationes.

LVI.

Hunc vero multiplex Dei erga genus humanum beneficentia & providentia in multis ante muneribus exploratum, ac quo-

Basilii
initiatum
presby-
teratu.

quotidie clariorem illustrioremque comper-
tum, in sacrum presbyterorum ordinem ad-
scribit, luculentamque Ecclesie faciem me-
morabilemque proponit, ac per unicam Cae-
sariensem civitatem universo terrarum or-
bi praeclucet. In quo etiam hanc rationem
tenuit, ut minime repente eum ad hujus-
modi gradum subveheret, nec eodem tem-
poris momento salutaris aqua tingeret, ac
sapientia instrueret, quemadmodum plerif-
que eorum accidit, qui nunc ad praefectu-
ras inflammari cupiditate rapiuntur, ve-
rum ordine ac spiritalis progressionis le-
ge hoc eum honore afficeret. Et inferius
in pravum illum morem pluribus invec-
tus, quo non virtute meritique in sacerdo-
tium profilitur, quo digniori deferendum
esset, addit: Nunc autem, inquit, peri-
culum est, ne ordo in toto Christianismo
sanctissimus, in toto Christianismo ma-
xime sit ridiculus. Non enim virtute
magis, quam malitia & fraude sacerdo-
tii dignitas paratur; nec meliores ac di-
gniores, sed potentiores thronis insident.
Et paulo post: Cumque nec medici, nec pi-
etoris nomen quisquam obtineat, nisi prius
morborum naturas expendit, aut multos
colores miscuerit, variasque formas pe-
nicillo expresserit: Antistes contra facile
invenitur non elaboratus, sed recens quan-
tum ad dignitatem, simul satur ac prove-
ctus, quemadmodum gigantes poete finxe-
runt. Uno die sanctos fingimus, eosque sa-
pientes & eruditos esse jubemus, qui nihil
didicerunt, nec ad sacerdotium quicquam
antea contulerant, praeterquam velle: ac
is quidem inferiori sede quiescit, humilif-
que stat, qui sublimem promeretur, &c.
Alludens nimirum ad Eusebium, de quo
nuper, & ad Nestarium qui item ex ca-
thecumeno ad Episcopatum sedis Constanti-
nopolitanae postea evehus est. Deplora-
ta haec a Patribus delinunt aliqua ex
parte bonorum dolorem, cum his simi-
lia, vel forte deteriora aliquando pera-
gi vident in Ecclesia Dei, dum facies
Christianorum (sic illos dixerim, qui hono-
ribus inhiant atque divitiis ex sanguine
Christi captandis) absque ulla probitatis,
& scientiae facultate in sublimes Ecclesiae
thronos provehi contemplantur, & mis-
cent cum sanctis crebra ex intimo cor-
dis dolore hausta suspiria. At non (mox
subdit Gregorius) eadem Magni egregii-
que Basilii ratio fuit; quin potius ut a-
liarum omnium virtutum, sic etiam mo-
derationis in his rebus tenenda aliis exem-
plar se praebuit. Nam cum prius sacro-
sanctos libros populo lectitasset, qui &
eorum explanator erat, factus est presby-
ter ab Hermogene Episcopo Caesariensi,
qui praecessit Eusebium, de cuius ordina-
tione hoc anno habita egimus, de quo &
haec habet Gregorius:

LVII.

Cum Basilio similitatem quandam is, qui

proximus ante eum Ecclesiae praerat, ex-
cebat; quibus autem de causis, aut quo
modo, silentio praeterire satius est: ceterum
exercebat vir in reliquo quidem non
ingenerosus atque eximia pietate praeditus,
ut persecutio tum temporis exorta, & a-
cris adversus eum suscepta contemptio per-
spicue declaravit; sed tamen in Basilio
humani aliquid passus. Neque enim viles
tantum & plebejos, sed etiam praestantif-
simos quosque viros Momus attingit; ut
solum Dei sit, omni peccato atque animi
perturbatione vacare. Ergo adversus eum
concitatur Ecclesiae pars selectior, & sa-
pientior; si modo sapientiores ii habende
sunt, quam reliquum mortalium vulgus,
qui se ipsos a mundi consortio segregarunt,
ac vitam suam Deo consecrarunt: Naza-
raeos nostros dico, atque in hujusmodi
res praesertim maxima animi intentione in-
cumbentes: qui turpe & in dignum esse ar-
bitrati, principis sui contumeliam, repul-
seque injuriam dissimulanter ferre, peri-
culosum facinus aggrediuntur. Intelligit
more suo Gregorius per Nazaraeos, mo-
nachos; quorum cum dicit principem
fuisse Basilium, plane significat jam an-
te hoc tempus, cum adhuc Caesariensis Ec-
clesiae presbyter esset, arripuisse vitae mo-
nasticae institutum, quod postea (ut di-
cemus) perfecit in Ponticis solitudinibus.

LVIII.

Quae mo-
nachi in
Euse-
bium,

Quid igitur praclarus ille & Pacifici
discipulus? Nec enim is qui contumeliam
ipsi

LIX.

Basilii &
Grego-
rius profi-
scentur
in Ere-
mum,

(a) Grego-
rius. 20.

LX.

Gregorii
Epistola
ad Euse-
bium.

Grego-
rius re-
darguit
Euse-
bium.

ipfi inferebant, aut qui ipsius partibus
studebant, oblectari poterat: nec illius
erat dimicare, aut Ecclesia corpus lacera-
re, aliqui etiam bello vexata, atque ab
haereticis, penes quos tum summa rerum
erat, in periculum adducta: simul etiam
consultoribus nobis, sincerisque monitori-
bus ea in re usus, nobiscum hinc profu-
gus in Pontum secedit, pietatisque gymna-
sio, quae in illis locis erant, moderatur,
atque cum Helia & Joanne summis Philo-
sophis solitudinem amplectitur. Haecenus
Gregorius de transmigratione sua atque
Basilii in Ponticis solitudines; de quorum
vitae instituto agemus anno sequenti. Cum
igitur ex his liquido constet; nonnisi post
creationem Eusebii Episcopi Caesariensis
Basilium & Gregorium petiisse Ponticas
solitudines; erroris arguitur Gregorius
presbyter in vita Gregorii Nazianzeni,
dum ait, id Constantii Augusti temporibus
contigisse. Interea vero cum Euse-
bius Basilio infensus Gregorium demulcere
studeret; haud his acquiescens Grego-
rius, quae esset ea in re animi sui senten-
tia, hinc datis ad eum litteris (a) libe-
ra fronte significavit:

Quoniam mihi cum eo viro sermo est,
qui nec mentiri amet, & in altero menda-
cium omnium acutissime deprehendat, quan-
tumvis callidis multiplicibusque labyri-
nthis obvolvatur. Atque insuper ne mihi
quidem fucus & simulatio placeat (dicam
enim, etsi molestus sit) tum a natura ita
comparato; tum a Scriptura instituto at-
que informato. Idcirco quae animo occur-
runt, scribo. Ac tu meam dicendi liber-
tatem in bonam partem accipias, velim:
aut certe parum equus in me eris, liber-
tatem mihi adimens, cogensque conceptum
maerorem velut morbum quemdam malignum
& supputridum in me ipso me continere.
Ornari quidem me abs te, lector (siqui-
dem homo sum, ut prius dixi, quispiam)
atque & ad Concilium & ad conventum spi-
rituales vocari. Verum contumeliam cha-
rissimo fratri Basilio a tua pietate illa-
tam esse, atque etiamnum inferri, mo-
leste fero, utpote quem & vitae & studio-
rum, excellentissimaeque philosophiae socium
& jam elegi, & nunc habeo, nec quicquam
ob iudicium de eo meum succensio; sic enim
parcius loqui praestat, ne alioqui ipsius
virtutes praedicans, me ipsum laudare vi-
dear. Tu vero, dum eo contempto, nos
honore prosequeris; perinde mihi facere vi-
deris, ac si quis unius viri caput altera
manu demulceat, altera malam feriat;
aut etiam convulsis domus fundamentis,
parietes depingat, atque externas partes
exornet. Proinde si quid mihi obsequen-
dum putabis, hoc facies; ut autem ob-
sequaris, abs te peto atque contendo: a-
quom est enim. Si illum, ut par est, co-
lueris, ipse quoque ab eo vicissim observa-

beris; nos autem sequemur, quemadmodum
umbrae corpora, utpote parvi, & ad pa-
cem proclives. Non enim ita misero sta-
tu res nostrae sunt, ut caetera quidem phi-
losophari, partique excellentiori adungi
velimus; caeterum dilectionem, quae totius
doctrinae nostrae caput est, contemnamus,
ac pro nihilo ducamus: idque erga virum
sacerdotio insignem, tantaeque virtute pra-
ditum, quem & vita, & doctrina, & a-
tate, omnium quos novimus, praestan-
tissimum esse censemus; neque enim ma-
ror, quo affecti sumus, veritati tenebras
offundet. Haecenus Gregorius ad Euse-
bium; & quidem Christiani philosophi
libertate haec sunt digna; quae tamen in
deteriore partem ab illo accepta esse,
posteriores ejusdem Gregorii datae litte-
rae significant (b).

Quod vero ad Basilium spectat, haud
invitus oblatam arripuit occasionem (ce-
dendi in solitudinem, quam diutius exo-
ptasset: de suo enim mentis proposito,
& quo modo veluti quibusdam passibus
atque vitae gressibus, ad summum hoc Chri-
stianae vitae culmen pervenerit, ipse in
Epistola ad Eustachium scripta declarat
his verbis (c), totius vitae suae usque ad
illud tempus veluti epitomen texens: Ego,
inquit, postquam multum temporis
vanitati impendissem, & omnem prope ju-
ventutem inani studio attrivissem, quo te-
nebar, cum apprehendendis insatiata a
Deo sapientiae disciplinis immorabar; tan-
dem aliquando, ubi velut ex gravi somno
expergesfactus, ad Evangelicam veritatis
admirabile lumen respexit, agnovique inu-
tilitatem sapientiae principum hujus saeculi,
qui abolentur; deplorata plurimum mi-
serabili vita mea, ductorem mihi dari o-
ptabam, qui ad pietatis me dogmata in-
troduceret; & cum primis hoc mihi curae,
ut morum correctionem aliquam institue-
rem, quos per diutinam consuetudinem
cum improbis contractam perverteram.
Lectio itaque Evangelio, animadversoque
Basilii vi-

(b) Grego-
Nazianz.
epist. 169.
edit. nova
Parisiens.

LXI.

(c) Basil.
ep. 79.

Basilii vi-
tae mona-
sticæ in-
eunda ra-
tio.

Olimem semper & inuictum animi sensum in fame & siti, in frigore & nuditate...

LXII.

Hujus itaque gratia ubi videbam quosdam in patria mea illorum institutionem sectari...

(a) Basil. epist. 165.

LXIII. Basilii f. ga ratio.

Qui igitur cum quaereretur ad Episcopatum Caesariensem, improvisa fuga sibi consuluit, & creato Eusebio Episcopo...

(b) Basil. epist. 141.

Hæc Basilii de fugæ suæ & secessionis in eremum ratione; cum aliqui jamdiu ante, Caesareæ cum esset, ut diximus, vitam monasticam excoluisset...

Libanius laudat Basilium.

Sed reddamus hic verba Libanii (c) ad Basilium hæc postea scribentis: Ego namque, quem tui putas oblitum, jam olim apud Barte, cum adhuc adolescens esses, dilexi...

LXIV.

(c) Exlat apud Barte. sil. epist. 143.

Epistola Libanii ad Basilium.

Quod vero ad ejus sodalem & in eremo collegam Gregorium spectat; ipse quoque, qui hoc diutius meditatus erat, sed tamen parentibus cum assideret senibus...

LXV.

Gregorius Nazianzenus sequitur Basilium.

ejus Caesarius, relicta praefectura, qua fuerat a Juliano donatus, recedens ab aula (ut supra explicavimus) nobiliori purpura, nempe confessione decorus, in patriam remeaverat...

(a) Greg. Nazianz. in carmine de vita sua.

Nam me pater, quamvis nosset plane meam Sententiam (qua causa motus, nescio: Paterni amoris forsitan benevolentia, Vehemens potestati junctus est amor) Ut vinculis me spiritualibus constringeret, Bonique me participem faceret, maxima Vi permoveens solio secundo collocat, &c.

narrat deinde suum accessum post hæc in solitudinem. Contigisse plane videtur ejusmodi initiatio Gregorii eodem tempore cum ordinatione Basilii; nam ad eum tunc scribens hæc ait (b): Ac tu quoque captus es, quemadmodum nos quoque qui hæc scribimus: quandoquidem in presbyterorum ordinem invitati adscripti sumus; nec enim a nobis expetebatur: nam uterque alteri, si alii quisquam, locupletes esse testes possumus, quam nobis cordi esset pedestris philosophia, humique depressa. Verum hoc non fieri fortasse quidem praestitisset (quoniam alio verbo utar, incertus sum, quoadusque Spiritus sancti consilium dispositionemque perspectam habuero) quoniam autem factum est, ferendum mihi videtur, ac praesertim propter hanc tempestatem multas nobis hæreticorum linguas invehentem; nec eorum, qui nobis fidem habuerunt, spes fallenda, nec superiorum vitæ nostra dedecoranda. Hæc Gregorius.

(b) Greg. Naz. epist. 11.

Causa suscepti Presbyteratus.

LXVI.

(c) Gregorius Naz. in carmine de vita sua.

Gregorii de Basilio desidia.

Verum hanc moleste adeo tuli tyrannidem (Nequeo enim eam appellare alio nomine, Sanctus quidem velim mihi ignoscat Spiritus) Ut mox amicis derelictis omnibus, Parentibus, cognatis, atque patria, Instar bovis flagello forte perciti, In Pontum abirem, quaesturus remedium Doloris ex amici consuetudine Plane viri divini, qui istic cum Deo Sub nube agebat, ut alter Moyses: Sic erat Basilium, vivens cum Angelis modo.

Hæc Gregorius; quibus etiam significatur, præcessisse Basilium, ipsum vero Gregorium postea subsecutum, detentum nimirum matris Nonnæ periculosa ægritudine, ex qua tandem (ut ipse pluribus Ann. Eccl. Tom. V.

trahit (d) miraculo plane convaluit. Cum vero a Basilio, ut adventum suum maturaret in Pontum, sollicitaretur, sic ad illum rescripsit (e):

(d) Gregorius orat. in funere patris (e) Greg. epist. 4.

Ut expleatur quod jubes, partim in nobis situm est, partim autem, & quidem potissimum, ut opinor, in tua pietate; in nobis quidem cupiditas, animique promptitudo: nam nec alias umquam congressum, societatemque fugimus, sed semper consecrati sumus, & nunc eam ardentius expetimus; in tua autem sanctitate, ut res nostra melius constituatur. Assidemus enim dominae matri, gravi jam pridem morbo laboranti. Quod nisi eam ancipiti vita statu deserturi simus; tua presentia, mihi crede, diutius non carebimus. Tantum precibus tuis partim illius valetudini, partim itineri nostro succurre. Hæc ad Basilium Gregorius. Exigebat id ille importunius, & quidem exactis conventis olim, cum ambo simul essent Athenis. At ex his omnibus, aliisque eorundem Epistolis in primis redarguitur erroris Ruffinus (f), cum ait per Gregorium Basilium e cathedra publice profitentem abstractum atque perductum in solitudinem; cum exploratissimum habeatur, primo Basilium, inde Gregorium sæpe ab eo vocatum, Ponticam solitudinem petiisse.

LXVII. Epistola Gregorii ad Basilium.

(f) Ruffinus. l. 2. c. 9.

Cæterum ut migrationis utriusque certior ratio habeatur; quantum ex epistolis inter se ultro citroque datis colligere licet, illud in primis reperimus, Gregorium primo secessisse in rus paternum, nomine Arianzum, locum sui natalitii, qui quidem locus, ut auctor est Nicetas (g) ejusdem Gregorii interpres, situs erat in ea regione provinciae Cappadociae, nomine Tiberina. Quo tempore Basilium ob tumultus occasione Eusebii Episcopi Caesariensis obortos, Caesarea recedens, Neocæsaream in Ponto civitatem quasi ad portum confugit, inde in proximam commigraturus eremum. Erat namque civitas paternum solum, ubi a cunabulis assueverat: testatur id ipse ea epistola, quam ad cives Neocæsareæ scripsit, ubi inter alia (h): Ego cum propter loci hujus consuetudinem, qua illi a puero assuevi (hic enim a nutrice mea educatus sum) tum propterea quod postea quoque sæpenumero hoc in loco versatus sum; quem, cum urbanos tumultus fugerem, & propter solitudinis silentium ad philosophiae studium commodum illum esse scirem, complures continuos annos incolui; & propter jam inhabitantium securitatem, brevementem aliquam in negotiis, quibus distinebamur, respirationem adeptus, cum gaudio solitudinem hanc accessi, non ut aliis, hinc quicquam negotii facerem, sed ut desiderio meo morem gererem. Hucusque Basilium.

LXVIII. Prima secessio Gregorii.

(g) Gregorius Nazianz. orat. in plag. grand.

(h) Basil. epist. 64.

Gregorius igitur cum ageret in Tiberina, Basilium sollicitabat, ut ad se ven-

LXIX.

CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.Quid
Gregor.
ad Basi-
lium lu-
dens .

niret, ac quam condiderat vitam Christianæ philosophiæ conciliatricem ibi una simul agerent: Basilius contra joco agens, laudatam a Gregorio Tiberinam falsis jocis est infectatus; litofam namque esse, & velut in barathro constitutam, scriptis ad eum litteris infamabat: idque eo plane consilio, ut e patrio solo Gregorium divellere posset, atque ad Ponti desertam loca pelliceret. Desiderantur illæ quidem eo argumento a Basilio scriptæ litteræ; verum ex iis quas ad ipsum Gregorius reddidit, quales fuerint, facile assequi possumus; quæ cum perbreves sint, eas hic in gratiam lectoris reddere, dignum duximus; sunt autem hujusmodi (a):

(a) Greg.
epist. 6.
recentioris
editionis.

Non fero mibi Tiberinam objici, atque hujus loci glaciem & hiemes (o vir luti admodum expertus, summiisque pedibus incedens, & tabulas calcans, ac pennate & pendule, simulque cum Abavidis sagitta delate) ut cum Cappadociam patriam habeas, Cappadociam fugias. An vero injuriam vobis facimus, quod cum ipse palleatis, atque angustum quiddam spiritis, Solemque ad certum modum accipiamus: nos contra pingues & nitidi sumus, & saturamur, nec ullius loci angustiis circumscribimur? At vero hæc vestra sunt. Delicias enim indulgetis, & opibus polletis, & in foro versamini. Hoc minime probo. Quocirca vel lutum nobis exhibere desine (nec enim tu urbem condidisti, nec nos hiemem) vel nos tibi pro luto cauponas offeremus, & quicquid turpe & improbum urbes ferunt. Hactenus ad Basilium Gregorius.

LXX.
Basilius ab
eremo
Pontica
vocat
Grego-
rium.(b) Apud
Greg. ep. 6.

Cum vero e Neocæsariensi in Ponto civitate, in ipsam Ponti montium solitudinem se Basilius contulisset; ut Gregorium adhuc in Tiberina regione commorantem inde divelleret, & ad se alliceret, illam tunc ad eum dedit epistolam (b); qua locum ipsum ad commorandum delectum cum describit, ac velut in tabula pingit, pluribus laudibus celebrat, adeoque ad institutum accommodatum, ut nihil sit, quod possit Tiberina cum illo aliqua saltem ex parte conferri; unde & illud habet in fine: *An non igitur animadvertis, quo periculi ego stultus venerim, cum hujusmodi sedem cum Tiberina, hoc est orbis barathro, commutare studerem?* Hæc idcirco Basilius, quod illi jam pene Gregorius suassisset, una secum in Tiberina vitam ducere solitariam. Sed Basilius ei, ut Tiberinam relinqueret, persuadet, & in eremum Ponticam commigraret. Gregorius vero hisce jocis aspersam cum Basilio epistolam accepisset, refertas jocis itidem ad eum litteras reddidit (c), quibus veluti Pausonii conversa tabula, eundem a Basilio descriptum Ponticæ eremi locum delectum, horridum, asperum, sterilem, ac ferarum potius

(c) Greg.
ep. 7.

quam hominum, vel damnatis præscriptam sedem ad habitandum, esse demonstrat. Extant quidem ambæ ipsorum eadem tum scriptæ litteræ, quas licet sæpe perlectas rursum legens magnam ex eis capio animi voluptatem. Cæterum de loco a se ad monasticæ vitæ institutum delecto, haud falsa videri potest jactasse Basilius: ubinam autem in Ponti regione locus ille sit situs, cum diu pervestigatim, reperi tandem fuisse ad ripam Iris fluminis haud ignobilis: nam ipse Basilius ad Eustathium scribens, hæc habet (d): *Sæpenumero nos, ubi ad studium Iridem degēbamus, invisti, cum mecum esset Deo dilectissimus frater Gregorius, & ad eundem mecum vitæ scopum contenderet.* Locus autem ille, ubi consedit Basilius, Matanza nomine dicebatur, de quo ipsemet (e) meminit ad eundem Gregorium scribens.

Locus E-
remi S.
Basili.(d) Basili.
epist. 79.(e) Apud
Basili. ep.
120.LXXI.
(f) Strab.
l. 12.

Porro quales solent regiones, quas Iris amnis interluit, satis erit, uno teste (f) Strabone, hic referre; qui cum fluminis ortum in Pontica regione, & ad mar Euxinum exitum accurate describit, hæc de ipsis, quas allabitur, regionibus: *Hæc de causa, inquit, planities hæc semper rosea est, & herbis miret, sufficitque alendis boum & equorum armentis, sementem plurimam excipit elymi atque milii, atque adeo nunquam frugibus destituitur: nam aquarum copia quævis siccitate est valentior. Itaque famēs nunquam ad istos homines peringit, cum montana etiam tantam abundantiam præbeant sponte sua nascentiam & silvestrium fructuum vitis, pyri, mali, & eorum quæ sunt de genere nucum; ita ut toto anni tempore largiter decerpere fructus possint, qui in silvas eunt: cum alii etiamnum de arboribus pendant; alii in foliorum, quæ defluerunt, strue copiosa & densa, jucundia inveniantur, omnis etiam generis venationes in frequentissimo sunt usu ob fertilitatem soli.* Hactenus Strabo; ex quibus apparet, potiora fuisse jura Basili, quam Gregorii. Cæterum erant hæc omnia amantium cavilli, dulcedine magna compositi, jocique festivi perjuvando lepore conditi: cum nihil penes Gregorium antiquius esset, quam ipsum Basilius convenire, atque una cum illo (quod in optatis diu fuit) reliquum vitæ tempus insolubili nexu transigere, & disciplinam monasticam profiteri, nec amplius aliquo casu ab illo divelli. Quod & incunctanter præstitit, ut diximus, ipsum e vestigio consecutus. Nam ut in oratione in laudem Basili scripta testatur, adeo modico temporis intervallo post ipsum Basilius eandem Ponti eremum petiit, ut una cum ipso eo se profectum esse testetur, cum ait: *Consultoribus nobis, sincerisque monitoribus ea in re usus, nobiscum hinc profugus in Pontum secedit, pietatisque gymnasia, quæ*

CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

in illis locis erant, moderatur. Hæc ipse; ex quibus illud intelligas, etiam ante Basili illuc adventum, apud Ponti solitudines jam quædam esse cœpisse habitacula monachorum; quod & Basilius ipse testatur ea epistola, quam scripsit ad Eustathium (a). Sed de his postea disturi sumus.

(a) Basili.
epist. 79.

LXXII.

Rursum vero, quod etiam ad tempus spectat horum profectio in Pontum; & illos quidem errare certum est, qui dixerunt, eam contigisse vivente adhuc Constantio Imperatore: nam cum non nisi post Eusebii electionem id factum sit, liquido constat non ante Julianum Imperatorem extitisse, ejus tempore certum est, Eusebium ad Episcopalem Præfecturam fuisse evedtum. Quæ autem attinent ad ipsorum vitæ institutum, inferius explicabimus. Nunc ad res gestas Juliani in diversas Ecclesias debacchantis redeamus, denuo opportuniori tempore Gregorium & Basilius invisuri.

Juliani
persecu-
tio in Ga-
latia.(b) Sozom.
l. 6. c. 10.

Quid interim in vicinia Cappadociæ provincia Galatiæ actum sit adversus Basilius Ancyre presbyterum operæpretium est enarrare; refert sic Sozomenus (b): *Basilius, inquit, religionis Christiane persudiosus, quamdiu regnavit Constantius, tandem Ariani dumtaxat impugnavit operam navavit; & eam ob causam sententia & decreto Eudoxianorum, conventus agere prohibitus est. Sed ab i Julianus solus administrabat Imperium, varia circumvit loca, quo sedulo hortaretur Christianos, ut suæ religioni mordicus adhererent, & ne Gentilium vitæ se, & libamentis polluerent, proque nibilo ducerent honores ab Imperatore sibi delatos: eos enim ad solum tempus durare, & ad extremum mercede sempiterni exitii remuneratum iri. Dum iste sedulo molitur, non in suspicionem solum a Gentilibus, sed etiam in odium vocatur. Stansque in loco publico, & videns eos hostias immolantes, graviter ingemiscit: orat Deum, ut nullus Christianus illo errore caperetur. Ob quam causam illico comprehensus traditur Præsidi provincie: atque in singulis certaminibus multa perpetuis tormenta, constanti animo ac virili martyrium sustinuit. Atque tametsi ista quidem hoc modo præter Imperatoris Juliani sententiam acciderunt (haud enim patiebatur gloria martyrii adeo celebris decorari Fideles) tamen constat, alios non paucos, eosque generosos viros, eo regente, atque adeo volente, martyrio occubuisse. De quibus omnibus, licet variis temporibus martyrium subierint, uno tamen loco, quo planior feret historia, pariter differimus. Hucusque Sozomenus.*

LXXIII.

Duo Basi-
lii Ancy-
rani.

Porro Basili presbyteri Ancyrani, tam Græcis, penes quos passus est, quam Latinis, anniversaria diei natalis, undecimo Kalendas Aprilis, publicis scripta ta-

bulis in Ecclesia memoria perseverat. Et ne quempiam, vel levis suspicio tangat de ejus gentili, Basilio item dicto, ejusdem Ancyre civitatis Episcopo, quem Arianæ blasphemæ fuisse acerrimum defensorem, tertio Annalium tomo sæpius demonstratum est; meminisse debes, lector, ejusmodi scrupulum nos dimovisse in Notationibus ad Romanum Martyrologium, ubi Sozomeni (c) auctoritate demonstravimus, post obitum Juliani, tempore Joviani Imperatoris ipsum Basilius Episcopum fuisse superstitem, atque recantasse palinodiam una cum aliis, oblato Joviano Imperatori libello, quo professus est se Nicænæ fidei assertorem: ex quo perspicuum redditur, hunc Basilius presbyterum longe alium esse ab illo Ariano Episcopo Ancyrano. Passi quoque eodem Juliani tempore Ancyre Melasippus, Antonius, & Carina leguntur: quorum dies natalis septimo Idus Novembris, tum Græcis, quam Latinis est nota (d).

(c) Sozomen.
l. 6. c. 4.(d) Melasip-
p. &
Martyrol.
Rom. ca
dic.

Nobile etiam in eadem Galatiæ provincia certamen exegit Philoromus presbyter, de quo hæc Palladius (e): *Hic eo tempore, quo Julianus infelix tenebat Imperium, secularibus renunciavit rebus; magnaque tædem interrogatus ab eo cum auctoritate respondit. Quem tunc ille, calvitie eidem prius facta jussit a pueris verberari. Qui supplicium plagarum patientissime ferens, maximas ei gratias egit, sicut postea nobis & ipse referebat. Ita de ejus confessione Palladius, plura autem addit de vita monastica ab eo suscepta, mira ciborum abstinentia, suorumque animi motuum moderatione; quem adhuc, cum ea ipse scriberet, fuisse superstitem annos natum octoginta, tradit, cum jam obiisset religionis causa longam satis peregrinationem; de qua sic ait: *Pedestre iter omne conficiens, Romam usque pervenit, atque in Ecclesia S. Petri Paulique orationibus factis, rursum ad Alexandriam pedestris remeavit, ubi iterum preces fudit in basilica martyris Marci. Hierosolyma vero secundo fuit pro honore sanctorum locorum; propriisque semper sumptibus & pedibus martyres sanctos in omnibus sufficienter honoravit; qui & ad nostram edificationem sæpe dicebat; non se meminisse, quod unquam sensibus suis a Deo fuerit separatus.* Hæc Palladius.*

LXXIV.
Philoromi
certamen.(e) Pallad.
in Lausiac.
c. 31.

At Julianus, qui absque ullo Catholicorum aut hæreticorum delectu Christianum nomen ubique infectaretur in omnibus; omnes cujusvis sectæ Christianos in se provocavit; atque adeo, ut hæretici quoque ei obniti magnis animis sæpe studerint. Nam præter Marin Chalcedonensem Episcopum, de quo dictum est (ne digrediamur a Galatia, de cujus rebus tum gestis agimus) præclara admodum extitit Busris hæretici Encratitæ confes-

LXXV.

CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

(a) Sozom. l. 5. c. 10. Busris confessio. fio; de quo hæc Sozomenus (a): Ajunt præterea Busrim Ancyra, quæ est urbs Galatiæ, nobile ac strenuum pro fidei confessione certamen confecisse; quem tum quidem hæresis Encratitæ vocatum fautorem, Præses Provinciæ illum, quod juveniliter in ritus Gentilium insultaverat, comprehendit, cadereque verberibus constituit; atque in publicum locum ad equileum deducens, sublimem suspendi jubet. Tunc Busris manibus ad caput sublatis, sua nudavit latera, & ad Præsidentem dixit: non esse opus, ut lictores in ipso tum in equileum tollendo, tum inde rursus deponendo, laborem frustra susciperent; se enim absque eorum opera, quo ille vellet modo, latera sua præbere tortoribus, paratum esse. Quam ejus pollicitationem licet Præses admiraretur, tamen in experiendo multo magis obstupuit. Nam cum latera ejus unguibus tantisper lacerarentur, dum visum esset Præsidi; manibus ad cælum sublatis, patienter admodum toleravit. Ac plagas libenti animo excipiens, in vincula postea conjectus est. Non diu autem post, cum nunciatum esset, Julianum interfectum esse, inde dimissus est, & ad Imperium usque Theodosii vitam propagavit, condemnataque sua priore hæresi, se ad Ecclesiam Catholicam recepit. Hæc Sozomenus.

LXXVI. Venerat Julianus in Galatiam hoc anno circa mensem Septembrem, indeque Pessinuntem Phrygiæ civitatem, memoria Marris deum apud Ethnicos celebrem: Ubi (inquit Ammianus b) venerato numine, obsequiæ litato, & votis, Ancyram rediit. Eamque exinde progredientem ulterius multitudo inquietabat, pars violentè abrepta sibi reddi poscentium, alii queverant consortiis se curiarum addictos injusse, &c. Fuisse has querelas Christianorum constat ex iis quæ dicuntur inferius, cum de promulgatis ab eo in Christianos legibus agemus. Quid autem in famosum idolum per Julianum restitutum, contumeliosè quidem, sed pie egerit Christianus adolescens; quæve tum ipse, tum alter passus fuerint, & specimen invictæ constantiæ ediderint, Gregorius Nazianzenus narrat his verbis (c): Nec his quidem juvenibus sumus abjectiores, qui te imperante floruerunt. Ex quibus alter cum ob deorum tuorum Matrem contumeliosè vexatam, aramque dirutam, in judicium quasi capitis reus abductus fuisset, ut victor ingressus est, purpuramque tuam & sermones tuos ut inanes & futiles effusurisu persecutus, cum majori libertate & fiducia egressus est, non secus ac si a cæna & luculento convivio rediisset. Alter cum unguibus toto corpore altissime impactis laceratus esset, vulneribusque oppressus ac pene confectus; ab eo tamen tantum absuit, ut tormentis frangeretur, aut præ-

(b) Amm. lib. 22. Adolescens christianus contemptor Idolorum. (c) Greg. Naz. orat. 7. in Jul.

sentium dolorum quicquam grave & acerbum existimaret, ut posteaquam partem aliquam corporis a vulneribus intactam illæsamque perspexisset, carnifices etiam ipsos accusaret ut contumeliosos, nec totum corpus decorantes, sed aliquod non concisum profanumque relinquentes; simul etiam tibiam ostenderet, velut solam unguularum expertem; eosque ut ne huic quidem parcerent, hortaretur. Hucusque Gregorius. Existimavit interpres, posterorem hunc fuisse Theodorum, de quo, cum agemus de rebus Antiochenis, dicturi sumus. Sed quod plures sub Juliano invictæ animi constantiæ specimen ediderint, nec in Theodoro quicquam hujusmodi legatur; ut hæc illi potius quam reliquis adscribantur, nulla quidem specialis ratio suppetit.

Quod rursus spectat ad Pessinuntis Matris deorum sacra: cum primum illa restituit Julianus, creavit in eis sacerdotem Calixenum, ante Cereris sacerdotio insignitam, summe laudatam inter Ethnicas mulieres; ad quam extat hæc de re eisdem Juliani (d) Epistola, in cujus fine post alias laudes hæc habet: Tu, inquit, noli parvas has laudes ducere, pro quibus & dii omnes tibi meritas gratias relaturi sunt, & nos pro parte nostra te duplici sacerdotio ornamus, atque ad illud, quod antea habebas cum Cereris sanctissimæ, tum magnæ Matris Phrygiæ deæ in sacra Pessinunte sacerdotium adjungimus: Hæc ad eam Julianus.

Sed quid eodem ferme tempore in Phrygia itidem gestum sit, sic refert Socrates (e): Erat quidam Meri urbis Phrygiæ provinciæ Præfectus, nomine Amachius*: qui delubrum in ea civitate extinctum aperiri, sordesque in eo jam longo tempore coacervatas expurgari mandavit, simulacraque in eo cultu & observantia profecutus est. Quod illius factum Christianorum animis acerbum incussit dolorem. Idcirco Macedonius, Theodolus, Tatianus, zelo pietatis Christianæ inflammati, istam ægritudinem ferre non poterant; sed flagranti erga virtutem studio præditi, noctu in delubrum irruunt, simulacra confringunt. Quo quidem facinore cum Præses graviter animo esset commotus, & propterea complures in civitate, qui criminis omnino erant expertes, neci dare contenderet; auctores facinoris ultro se illi obtulerunt, proque veritate ipsi mortem multo maluerunt oppetere, quam ferre, ut alii ipsorum causa vitam amitterent. Quibus comprehensis, Præses mandatam dat, ut pro facinore ab ipsis admisso, se simulacris immolando, purgarent: minaturque se illos, si istud facere recusarent, acerbissimo multaturum supplicio. Illi, utpote excelsa & magno animo præditi, neglectis ejus minis, ad omnem cruciatum sufferendum se paratos ostenderunt; malueruntque mul-

LXXVII. De Calixene sacerdote. (d) Julian. epist. 21.

(e) Socrat. l. 5. c. 13. * Amachius. Martyres Phryges.

CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

multo magis vitam deserere, quam se sacrificiorum labe ipsos polluere. Præses igitur, ubi aliis omnibus tormentorum generibus eos exercuerat, ad extremum cruciatum imponit, ignemque subdi jubet; quo quidem cruciatu oppressi, e vita migraverunt. Et quo rebus tam fortiter pro veritate abs se gestis insignis quasi fastidium imponerent; hæc sunt verba ad Præsidentem elocuti: Si cupiditate educeris, Amachie*, carnes assas degustandi, verte nos in altera latera, ne in ipso gustu tibi seminasti videamur. Hæc isti vitæ habuere exitum. Hactenus Socrates; eadem plane Sozomenus (a) & alii. Quorum memoria annua natali die perpetuo celebrata, pridie Idus Septembris, qualibet anni periodo Græcis & Latinis (b) publice in Ecclesia agenda recurrit.

LXXVIII. Antequam autem Juliano professionem Antiochiam persequamur (ne quid retro relinquamus intactum) de reliquis rebus cum in Proponente, tum in Thracia gestis persequamur orationem. Cyzicus in Proponente civitas commixta erat Christianis atque Gentilibus: Hi (inquit Sozomenus c) de rebus suis & de perficiendis deorum delubris Legator ad Imperatorem mittunt; quorum curam ac studium in rebus sacris postquam laudat ille quidem, & sua ipsi postulata concedit omnia. Eleusium autem illius urbis Episcopum (quem inter Semiarianos profitentem diximus) in carcerem concludit, utpote qui illorum sana vastasset, delubra affecisset contumelia, parasset ades ad viduas alendas, monasteria sacris virginibus extruxisset, & Gentiles ad ritus patrios contemnendos induxisset. Interdixit præterea Julianus Christianis peregrinis, qui cum eo erant, urbis Cyzici introitu; causamque attulit, quod esset verisimile, eos religionis ergo seditionem concituros: quippe cum Christiani, qui in civitate habitabant, quique idem de Deo sentiebant, subsidio essent illis futuri; quorum nonnulli lanificio publico operam dabant, alii eudenda moneta artem exercebant. Qui cum essent quamplurimi, in duas numerosas classes divisi erant, & ex veterum Imperatorum mandato una cum liberis & uxoribus domicilia sua Cyzici collocabant, atque certum tributum quotannis erario publico pensabant, alii obliuio militares, novam recentemque monetam alii.

(a) Sozom. l. 5. c. 14. Quid in Cyzicenos Julianus. (b) Menol. & Martyrol. Rom. ex die. (c) Sozom. l. 5. c. 14. Quid in Cyzicenos Julianus. (d) Rom. Martyrol. & Menolog. ex die. (e) Theod. l. 3. c. 6.

LXXIX. Quamquam autem omnino secum statuerat Julianus religionem Gentilium stabilire; tamen inscitia putavit esse, populum, qui victimas immolare nollet, vel cogere vi, vel supplicio afficere. Tanta enim erant eorum multitudo, ut magistratus cuiusque civitatis ægre illorum numerum sub-

ducere, & in tabulas referre potuerint. Porro eos neque in unum convenire, neque pro arbitrio preces facere vetuit. Certo enim noverat, res, in quibus consciendis libera voluntate opus est, per vim nunquam posse recte geri. At vero clericos & Ecclesiarum Antistites urbibus exigere murravit: quorum ab Ecclesiis absentia (dicam equidem quod verum est) moliebatur populi conventus dirimere; ita ut neque convenirent in unum, neque doctores haberent, neque sancta perciperent mysteria; denique ut temporis diuturnitate in sua ipsorum religionis oblivionem venirent. Illudque simul considerabat, quod clerici populum ad dissidium inter se inducere poterant. Itaque cum in hunc modum perfecisset, ut neque seditio facta esset, neque ulla fieri expectaretur; Eleusium, & eos qui cum ipso erant, Cyzico exire jussit. Hæc Sozomenus.

In Thraciæ autem civitate Hadriano-poli passus sunt Philippus Episcopus, Severus presbyter, Eusebius, atque Heremes, qui post carceres & flagella incendio cremati sunt: quo gloria titulo natalis dies ipsorum penes Latinos ac Græcos in publicas Ecclesiæ tabulas relatus est, undecimo Kalend. Novembris (d). His jungimus Æmilianum, de quo Theodoretus (e): Præterea Dorostoli, quæ est insignis urbs Thraciæ, Æmilianus, invictus Christi athleta, a Capitolino totius Thraciæ Præfecto in rogum conjectus est. Meminit ejusdem Æmiliani S. Hieronymus in Chronico, aitque: Æmilianus ob aram subversionem Dorostoli a Vicario incenditur. Sed paulo fufius Græci in Menologio his verbis: Hic fuit servus cujusdam Græci, temporibus Juliano Apostatæ, & Capitolini Præsidis: Cum vero Christum coleret, & idola insectaretur, nactus opportunum tempus, arrepto malleo, ingressus in templum, idolorum simulacra omnia contrivit, & sacrificia dispersit; adiensque Præsidentem, seipsum denunciavit; quocirca verberatus, & in fornacem injectus, spiritum Deo commendavit. Hæc nus ibi. Ad hunc plane alluisse videtur S. Ambrosius (f), cum scribens ad Theodosium ait: Quot se offerre habent tali optioni, cum meminerint, tempore Juliano, illum qui aram dejecit, & turbavit sacrificium, damnatum a iudice fecisse martyrium? Hæc ipse. Quod enim impudentia Juliano in restituendo deorum cultu, erigendis simulacris, instaurandisque sacris, ubique ferveret; Spiritus Domini ad tam grandia peragenda, procacitatemque Apostatæ retundendam, complures Jerobaales (g) effecit, & ad aras destrucendas armavit.

LXXXI. At jam ad res Antiochenas transeamus, quæ hoc pariter anno gestæ esse noscuntur. Julianus igitur cum mensibus decem Constantinopoli (ut testatur Zozimus a) commoratus esset, jam cogitans bellum Persicum, hiemare statuens Antiochiæ cum exercitu, illuc iter tendens, recedit Constantinopoli: *Quam* (inquit Ammianus b) reliquit incrementis maximis fultam: *natus enim illic, diligebat eam, ut gentilem patriam, & colebat: Potestatem enim* (ait Zosimus c) *urbi fecit habendi Senatibus, ut in urbe Roma. Simul portum et maximum struxit, qui naves ab Austro periclitantes ab injuriis defenderet, una cum porticu, quæ Sigma litteram portius, quam directam formam refert, & ad portum deducit. Idem adificata in regia porticu bibliotheca, & in ea repositis libris, quotquot habebat; ad gerendum Persicum bellum se se parabat. Ubi decem totos menses Byzantiæ commoratus esset, Hormisdam & Victorem Duces constituit, eisq; cohortium Præfectis & exercitibus traditis, Antiochiam profectus est. Quanta quidem cum tranquillitate ac religione totum hoc iter confecerint milites, non est necesse dicere. Redigit ipsum iter Ammianus (d); Zosimus (e) autem hæc addit: *Antiochiam ingressum perbenigne populus excepit; sed quod item natura spectandorum ludorum cupidus esset, magisque voluptatibus quam seriis negotiis deditus; non abs re prudentiam & modestiam Imperatoris in rebus omnibus agre ferebat, qui & de theatris se subduceret & raro ludos, nec toto die spectaret. Itaque portentosis quibusdam vocibus jactatis, eum pungebant. Imperator semet ulticisci voluit non facto, pena eis ulla irrogata, sed oratione quadam urbanissima tam in ipsos, quam urbem composita; quæ tantam in se cum irrisione continet acerbitatem, ut ubique terrarum deridendis Antiochenorum probris suffecerit. Hæc Zosimus.**

LXXXII. Hanc quidem orationem idem Julianus (ut auctor est Gregorius Nazianzenus f) *Misopogonem, & Antiochicam* appellavit; in hoc ultimo titulo Dionem imitatus, qui ex locis, ubi dicta essent, nomen apposuit orationibus: quod fecerunt & alii: *Qua* (inquit ipse Gregorius) *quid*

PAGIUS VII. A num. LXXXI. ad LXXXV. Ammianus lib. 22. cap. 14. sub Consulatu *Maneritini & Nevitæ* hoc anno gesto perperam scribit, Julianum hoc anno *Misopogonem* composuisse. Is enim liber, ut recte Valefius in Notis ad Ammianum, anno sequenti publicatus est. Etenim & Calendarum Januariarum meminit Julianum, quibus ipse Consul processit, & Juliani avunculi sui mortem commemorat, qui anno CCCLXIII. interisse dicitur ab Ammiano. Postremo in pag. 66. Antiochenes inducit conquerentes, quod gravitatem ac tristitiam ipsius jam mente to-

apud Christianos abjectius & contemptius? Misopogonem quidem purpura magnitudinem afferebat, & palpones illi, qui tua omnia laudibus in celum ferebant. Nunc autem barba corrupta est & raptata, simulque cum iis, a quibus elaborata est, irrisa. Intelligit, puto, Libanium rhetorem Antiochenum, cujus scripta Julianus ut dictum est, adeo admirari consuevit; cum tamen & ipse Libanium eodem argumento duas scripserit orationes, de quibus hæc Socrates (g): *Ex qua re Libanium sophista (hoc enim quoque nomine rhetores dicebantur) ansam ad scribendum arripit, tum orationem illam, quæ prope seorundem inscribitur, id est, qua Imperatorem pro Antiochenis exoravit; tum eam, quæ, Oratio ad Antiochenos de ira Imperatoris adversus illos, dicitur, composuit. Fertur, sophistam illum has quidem confecisse orationes, in vulgus tamen minime protulisse: Imperatorem autem non re ipse in eos, qui contumelias ipsam affecerant, vindicando, sed dicteria solum retorquendo, iram suam posuisse: Nam oratione illa, quæ, Antiochica, sive Misopogon, id est, Odium barbae, inscribitur, ab ipso composita, civitati Antiochena contumelia notas inuisse ad perpetuitatem. Hæc Socrates. At secus accidit; nam summam inde Antiocheni laudem sunt consecuti. Sed quod eadem oratione Julianus nihil aliud conatus sit, quam philosophum ostentare; idcirco hæc mox Gregorius affirmat his verbis: *In qua, inquit, oratione tu quidem nomine valde intumescis, ac velut admirandum quiddam profers, quod in corporis cultu frugalitatem colueris, nec ullam unquam ex ingluvie cruditate contraxeris; quod autem Christianos adeo acerbe insectatus sis, tantamque gentem, tamque sacram oppræfferis, atque confeceris, consulto præteris. Hæc Gregorius de Misopogone.**

Cur autem id fuerit ab eo nomen inditum orationi, & quibus ipse ad ejusmodi conficiendam scriptiohem impulsus fuerit, dicendum est. Cum enim Antiochena civitas Christianis referta esset, atque in Julianum ob impietatem infensissima; ut primum illum cum exercitu venientem excepit: quod aliter contemptum divinum numen vindicare cives non

lerarent. Ingressus autem erat Antiochiam sub exitum mensis Julii. Igitur anno sequenti id Opus Julianus edolavit. Quare Petavius in Notis ad Juliani Misopogonem, ubi hoc anno hunc librum scriptum dicit, ab Ammiano deceptus est. Socrates lib. 3. cap. 17. non dicit, Julianum taurum in Numismate insculpsisse, qui mundum cornibus expugnaret, ut perperam Interpretes Socratis locum intellexerunt. Hoc solum dicit Socrates, inquit Valefius in Notis ad Sozomenum lib. 5. cap. 19. Antiochenos Julianum deridentes dixisse: *Nummi tui taurum habent, &*

Or-

non possent; deridere eum scommatibus, dicerique profcindere aggressi sunt: atque in primis ab ipsius vultus specie, nempe a philosophica promissa barba occupati sunt ludibrii argumentum: ut eam ob causam illum nominarent hircum, utpote præferentem barbam hircinam, ex qua funis intorquendus esset; his addentes pleraque alia, quibus ejus impietas falsis derideretur dictis ac jocis. De quibus omnibus Ammianus (a): *Post quæ, inquit, multa facere in se dicta comperiens, coactus dissimulare pro tempore, ira sufflabatur interior. Ridebatur enim, ut Cecrops, homo brevis, humeros ostentans angustos, & barbam præferens hircinam, grandiaque incedens, tamquam oti frater & Ephialtis, quorum proceritatem Homerus in immensum tollit: itidemque victimarius pro Sacricola dicebatur, ad crebritatem hostiarum alludentibus multis: & culpabatur hic oportune, cum ostentationis gratia vebens licenter pro sacerdotibus sacra, stipatusque mulierculis latrabatur; & quamvis his, paribusque de causis indignaretur; tacens tamen, motumque in animi retinens potestate, solemnium celebrabat. Sic ipse; atque hæc de barba & alia quædam, jam cum junior esset & in Galliis militaret, ab aulicis Constantii objectari illi solita erant; unde idem auctor superius (b): *In Palatio atulandi professor jam docti, recte consilia prospereque completa vertebant in deridiculum, talia sine modo strepentes insulse: In odium venit cum victoris suis capella, non homo; ut hirsutum Julianum carpen-**

(a) Accipium numisma ab Angelo Brevetatio Papientis.

PAGIUS Orbis eversus est. Gloriabatur nempe Julianus, quod templa ac sacrificia reparasset, quodque centenos interdum tauros Jovi immolaret, ut scribit Ammianus. Quare, cum in ejus Nummis taurus esset insculptus, hinc jocandi ansam arripientes Antiocheni dicebant, non tauror a Juliano, sed Orbem eversum esse, seu, ut loquitur Sozomenus, Orbem eversum esse, perinde ac tauros supinos: Refupinari enim, seu eversum, quo verbo utitur Sozomenus, pro-

ter, appellantesque loquacem talpant, & purpuratam simiam, & luterionem Græcum; & his congruentia plurima atque vernacula. Addit præterea Gregorius Nazianzenus (c): *Quid, inquit, prohiberet, quominus nos quoque Romanorum atque adeo Naz. orat. Orbis universi (quemadmodum ipse dæmonum fraude circumventus existimabat) Imperatorem, eodem ludo ulciscens, Idoliano vocemus, & Pysæum, & Adonæum, & Tauricremum, ut jam nonnulli quoque nostrum lepidi & festivi homines appellarunt (quandoquidem mira est hujus rei facilitas) aliisque omnibus nominibus, quæ vel insectanda & commutanda, vel creanda, ac vere ipsi obijcienda nobis historia porrigit? Hæc ipse. Porro dictum, esse Julianum Pisæum a Jove Pisæo, qui colebatur in Elidis; & Adonæum ob Adonidis festa, quæ ipse cum mulierculis Antiochiæ celebrabat; omnes facile intelligere existimamus. Tauricremum vero appellatum esse ob tauros plurimos ab eo immolari solitos, nemo non intelligit: Imperatorem enim (inquit Socrates (d)) utpote superstitione admodum obligatum, tauros ad simulacrorum aras creberrime exsacrificasse constat; & ob eam causam justisse, ut ara & taurus in ipsius numismate inciderebantur. Quin etiam aliud ejusdem numismata taurum continuisse, ibidem Socrates tradit, qui mundum cornibus expugnaret. Sed hujusmodi numismata videre minime licuit: quod vero reperimus tauro signatum, hic tibi formis reddendum curavimus.*

prium est victimarum, quæ cum immolarentur Diis cœlestibus, resupinari consueverant. Porro in Nummis Juliani postquam Augustus nuncupatus est, taurum insculptum fuisse, ostendunt ejus Numismata apud Mediobarbum. In uno exhibentur taurus cum aquila, in aliis taurus cum duabus stellis, & in altero taurus cum duabus stellis, ante quem aderat ciconia pede sinistro elato. Ex quibus Nummis plures Antiochiæ percussis, ut in illis legitur.

CHRISTI 362.

LIBERII PAP. II.

JULIANI IMP. 2.

Inane su- dium Ju- liani.

At hæc omnia & alia his similia, pu- blica voluisse oratione refellere, & con- tra vulgi blaterationes disertâ, ut sibi vi- debatur, oratione dissolvere, nec philo- sopheri quidem, nec Imperatoris fuit offi- cii: quorum alterius id fuisset muneris contemnere, deridere; alterius vero dis- simulare, & alia occasione populum ad seria quæque alia cogitanda necessitate compellere. At quid hic luculenta illa præstit oratione? nihil prorsus, nisi (quod Ammianus ait a) ut eos ad hæc cre- briosius inculcanda & alia his addenda pro- vocarit: cum ea sit natura vulgi, ut in altercando minime patiatu verborum ja- culis superari; effectit & illud egregie, ut quæ jactata in auras inanes, si non aliter, temporis saltem spatia oblivione delenda forent; ex ea ab ipso conscri- pta oratione remanserint monumentis per- petuis consignata.

LXXXV. Quibus enim verbis se putavit abluere, illis seipsum deformius infecisse, quis du- bitat? ut cum peregre in eodem Mi- sopogone de barba ait ironice (b): Me vero si maxime laudare vellem, non pos- sem; at vituperare infinitis modis pote- ro; & primum a persona ordiar. Huic enim, quod, ut arbitror, natura non multum pulchritudinis ac venustatis de- disset, ipse morositate quadam & acerbitate animi longam istam barbam addidi, quasi pœnas ab ea exigens, nulla quidem alia de causa, nisi quod natura elegan- tior non fuisset. Ideo discurrerent in ea pediculos perfero, tamquam feras aliquas in silva; neque large edendi & bibendi mihi potestas est: cavendum enim esse ar- bitror, ne imprudens pilos una cum pa- ne devorem. Nam de accipiendis dandis- que osculis nihil laboro: tametsi ad cœ- tera & illud incommodi habere videtur barba, quod non sinit pura puris coque, suavioribus (ut opinor) labris labra ad- jungere: quod olim etiam quidam usurpa- vit, qui Pane & Calliope propit iis in Da- phnem fecit poemata. At vos etiam funes ex ea necci oportere dicitis. Equidem id vobis perlibenti animo concedam, modo pilos possitis extrahere, neque eorum as- peritas vestras molles & delicatas manus offendat. Sic ipse, qui & pluribus inve- hitur post hæc in glabros ac tonsos. Et inferius: Cum ad urbem liberam venirem, quæ capillorum squallorem ferre non potest; veni ad eam cum longissima barba & in- tonsus, quasi copia tonsorum deesset; ju- dicasset profecto te Smicthinom videre, aut Thrasyleonta, &c.

Quid de sua barba Julianus.

LXXXVI. Querelæ Juliani in Antioche- nos. (c) Julia- nus in Mi- sopog.

At illud magis tetigit Julianum, cum iidem Antiocheni suboscuro quibusdam dictis ipsum execrari, Christi vero nomen & memoriam celebrare, & Constantium in Juliani impietatis ultionem expetere declararent: unde idem inferius (c): De-

inde ex barba mea funes necci oportere: postremo me, x, Chi, bellum indixisse, & K, Cappa, desideratis (per X, Christum, per K, Constantium intelligentes) Uti- nam dii custodes hujus urbis id vobis du- plex largiantur (nempe X, & K,) quoniam civitates finitimas, quæ & diis mecum serviunt, & sanctæ sunt, calumnia vexa- stis; quasi quæ in me composita sunt, ab illis profecta essent; quem, scio, magis amant, quam suos liberos; qui deorum templa quamprimum restituerunt; sepul- cra vero atheorum omnia, signo a me nu- per dato, everterunt, ita elari & erecti animis, ut scelera eorum, qui deos vio- larunt, acrius etiam quam mea ferebat voluntas, vindicarint. Quod vero ad vos attinet; plerique vestrum erectas olim aras everterunt, quos mea lenitas vix adhuc potuit ad sanitatem & quietem ad- ducere. Ac rursum superius eandem in- gerit ænigmaticam in se Antiochenorum querelam his verbis (d): At enim, in- quit, x, Chi, & K, Cappa nihil civi- tati nocuerunt. Hoc sapientia vestra ænigma quale sit, difficile est intelligere. Nos tamen quosdam vestrum interpretes na- cti, didicimus his litteris nominum quorun- dam initia significari, altera littera Chri- stum, altera Constantium declarari. Sente igitur me libere quod sentio dicere. Una in re tantum injuriam vobis fecit Constantius, quod me, cum Cæsarem fecisset, non vita pri- vavit. Nam quod ad reliqua attinet, utinam vobis solis ex omnibus Romanis dent di- multos Constantios, vel potius amicorum ejus rapinas experiri: & paulo post de Christo: At, inquit, Christum amatis, & quasi numen tutelare colitis pro Jove, & Daphnæo, & Calliope, quæ vestram captio- nem explicavit. An vero Eusebii Chri- stum amabant; qui Galilæorum sepulcra incenderunt? &c. Sed de Eusebii inferius.

LXXXVII. Studia Antioche- norum in Julianum.

Fuit & illa expostulatio Juliani, quod Christiani Antiocheni ad sepulcra marty- rum preces ad Deum frequentarent, ro- gantes eripi a tyrannide Juliani: memi- nit horum ipse in eadem oratione, cum ex illorum persona sic ait (e): Odiosam istam severitatem septimum jam menssem perpepsi, vota quidam & preces, quo tan- tis malis eriperemur, ad vetulas dimisi- mus, quæ circa sepulcra mortuorum as- sidue versantur. Subinfert clamores in se Christianorum, cum ipse templa adiret, & alios secum duceret. Cæterum & il- lud accessit, quo Julianus magnopere com- motum se fuisse, eadem oratione testa- tur; quod scilicet Antiochenorum culpa Apollo Daphniticum templum deferuisset, & mutus prorsus redditus esset; te- statur id ipse, cum eadem oratione hæc ait: At mihi quidem videtur Deus multo ante conflagrationem templo excessisse: e- venim primo statim introitu statua ipsa

(d) Julia- nus in Mi- sopog.

(e) Julia- nus in Mi- sopog.

CHRISTI 362.

LIBERII PAP. II.

JULIANI IMP. 2.

id mihi indicavit; atque hujus rei testem appello magnum Solem adversus eos, qui nolint credere. Id vero ipsum civium culpa accidisse, mox subdit: Enimvero, inquit, alia mihi deinceps erga vos offensus commemoranda est; deinde me (quod adhuc feci) conviciis onerabo, deque ea mei- ipsum criminabor & vituperabo. Decimo fere mense, ut vos numeratis (is opinor, Lous a vobis nominatur) patrium festum est hujus Dei, nempe Apollinis Daphnæi, & magno studio ad Daphnem concurritur. Ego igitur ab Jove Casio illuc advolavi, existimans me ibi maxime vestras opes & magnificentiam spectaturum; atque jam ta- citus apud me magnificam aliquam pompam fingebam, & quasi somnians victimas, li- bationes, choreas in deum, thura, pueros in templo, tum animis dignissime deo com- postos, tum veste candida elegantique il- lustres intuebar. Ingressus autem in tem- plum, neque thura, neque placentiam, ne- que victimam ullam reperi; itaque conti- nuo miratus sum, vosque extra tem- plum esse, suspicabar; sed honoris causa signum a me, tamquam Pontifice, expecta- re. Percontatus autem de sacerdote, quid esset civitas in solemnibus illis feriis deo sacrificatura: Ego inquit ille, dono anse- rem istum deo affero; civitas enim nihil hoc tempore apparavit. Hæc ibi.

LXXXVIII. Verum antequam ulterius progrediatur oratio, hic admonendum lectorem puta- mus, præpostero ordine rem ab Ammiano narrari, ex verbis Juliani convinci; dum ille primo accessum Imperatoris in Daph- nem, templique exultationem contigisse narrat (a), postea vero professionem ad Casium Jovem (est mons Casius in Ara- bia, (i) putaturque idem cum Sina) cum ta- men ea oratione Julianus ipse testetur, & Jove Casio revertentem ad Daphnis sa- cra illa se contulisse. Cum vero apud Jo- vem Casium esset, illuc ad eum profectos ait Ammianus rhetores Ægypti, atque de inveniendò Api spem Juliano injecisse. Sed ad Julianum redeamus, qui cum Daphni- tica sacra adeo frigida invenisset: Hic, inquit (b), ego (o me pacis & gratia inimicum) cum Senatu gravibus verbis expostulavi; quæ non sit fortasse incom- modum hoc tempore referre.

(a) Amm- ian. lib. 22.

(b) Julia- nus in Mi- sopog.

LXXXIX. Grave profecto (inquam ego) videtur, tantam civitatem sic deos contemnere, ut ne in extremis quidem Ponti finibus vicus ullus faceret; & cum agrum infinitum pos- sideat, instantibus patrii dei solemnibus feriis, dissipata a diis impietatis nebula, avem pro se minime attulisse: cum deceret eam in primis boves tributum immolare. Quod si uni difficile erat; at certe uni- versa civitas debuit & potuit deo taurum offerre. Unusquisque vestrum privatim in con- Ann. Eccl. Tom. V.

viviis & feriis Majuma pecuniam effundit, pro vobis autem ipsis & communi salute, ne- que privatim, neque publice sacrificatis; so- lus sacerdos, qui ex multitudine vestrarum victimarum debuit auctus parte aliqua do- mum redire, sacrificavit. At dii sacerdo- tibus tantum honestam ac virtuti consen- taneam vitam pro omni cultu imperarunt, itemque ut sacra munera, ut decet, obi- rent: vestrum autem erat, ut opinor, pu- blice privatimque sacrificare. Nunc vero unusquisque vestrum mandat uxori, ut om- nia Galilæis largiatur: quæ ubi paupe- res facultatibus vestris aluerunt, egro- gium impietatis miraculum egentibus, quo- rum plena sunt omnia, ostentant. Vos au- tem primum cum Dei cultum honoremque contemnitis, nihil offendere arbitramini. Nemo autem aufert res ad sacra necessa- rias: quod, credo, non sit ei unde alatur. Cum quispiam vestrum dat natalitia, ma- gnificum apparat convivium, & amicos lautissimis mensis accipit; & tamen in fe- riis deorum solemnibus nemo oleum in deæ lampada, nemo libamentum, non thur, non victimam attulit. Ego vero, quemadmo- dum hæc a bonis viris istis accipiuntur, nescio; illud credo, diis ea minime pla- cere. Hucusque de his ad Senatuum Antio- chenum oratio Juliani. Sed quid accidit?

Restiterunt tunc & Juliano inter alios XC. Christianos duo presbyteri Antiocheni, spe- ciate virtutis homines, eum coram arguen- tes: fuerunt hi Eugenius & Macarius, quorum res gestæ & initium adversus Ju- lianum certamen expressa habentur in A- ctiis Artemii martyris, qui hoc quoque tem- pore Antiochiæ martyrium consummavit; licet Ethnicus auctor Ammianus (c) eum obsecrare nitatur (ut Gentiles affolent) criminum objectorum calumniis, nam ait: Tunc & Artemius ex Duce Ægypti, Ale- xandrinis urgentibus, atrocium criminum mole supplicio capitali multatus est. Hæc Ammianus. Passus quidem ille, cum a Juliano accersitus Antiochiam venisset, ut martyrii ejus (d) Acta testantur. At quæ- nam fuerint Artemio objecta scelera, quo- rum causa Julianus in eum animadversum iussit, Theodoretus paucis his explicat (e): Idem porro tyrannus Artemium mi- litum in Ægypto merentium Ducem, pro- pterea quod illum magistratum Constani- tii temporibus nactus plurima simulacra- confregerat, non solum exivit bonis, verum etiam obruncavit: hæc sunt mansuetissimi illius & iræ temperatissimi, nempe Juliani (ab impiis his nominibus appellatur) egre- gia facinora. Hæc Theodoretus. Hisce igitur criminibus, quod adversus simula- cra deorum Artemius bellum acre gefsi- set, tamquam impius defertur ad Julianum.

(c) Amm- ian. lib. 22.

(d) Apud Metaph. die 20. Octob.

(e) Theod. lib. 3. c. 17.

K Erat

NOTÆ (1) M Ontem Casium, de quo Julianus non fuisse in Arabia, sed in Syria superiori prope- Seluciam, docet Norisius differt. 11. pag. 202.

XCI. Artemii certamen pro fide.

Erat Artemius unus ex militibus suis qui sub Constantino Magno in bello adversus Maxentium tyrannum gesto meruerant, praesensque tunc fuit, oculisque spectavit una cum aliis qui aderant in exercitu Crucis signum, quod tunc in expeditione posito eidem apparuit Constantino: id enim ipse coram Juliano magna animi alacritate professus est, cum illi suam ipsius exprobraret atque objectaret impietatem. Defuncto autem Constantino, Constantius emeritae militiae virum, etate senem, nobilissimis praefecturis honestavit, misitque novissime in Aegyptum cum amplissimo magistratu, quem sciret Imperio Romano fidum, & adversus idola Gentium summo ardore animi aestuantem. Hunc ergo cum exercitu agentem in Aegypto, sub praetextu expeditionis belli Persici Julianus, datis ad eum litteris, Antiochiam ad se venire iussit. Sed opportune accidit, ut cum Antiochiam pervenisset, repererit Imperatorem de duobus illis presbyteris Antiochenis Eugenio atque Macario quaestionem habere. Haec ipse spectans Artemius, magna animi libertate Julianum impietatis arguit, multaque in eum de falsitate deorum cultus, & Christianae religionis veritate testatus voce libera inculcavit, eoque adegit ipsum Imperatorem verborum & consilii inopem, ut post alios exhibitos cruciatus eum capite truncari iusserit, non quidem ut Christianum, sed, quod diximus ex Ammiano, tamquam immanium scelerum convictum, reum: quod accidit, ut ejus Acta significant, vigesima mensis Octobris; quae dies tam apud Graecos, quam Latinos (a), natalis ejus annua celebritate notatur. Quae autem post auditam Artemii necem, secuta est Alexandriae caedes Georgii Episcopi Ariani, dicemus inferius, cum de rebus Alexandrinis agemus. Caeterum Eugenium & Macarium, quod magnis animis adversus Julianum pro Christiana religione steterint; ipse, ne eos palam, occidendo illustraret corona martyrii, in Oasim Aegypti solitudinem omnium famosissimam relegari mandavit; secreto tamen ministris jubens, ut cum eos il-

Artemii Eugenii, & Macarii Martyrium.

(a) Monolog. & Martyrol. Rom. ea die.

PAGIUS IX.

S. Babylae Martyris translatio.

Baron. n. cii. & seqq.

Ad num. XCI. & seqq. Ammianus lib. 22. cap. 13. de rebus hoc anno gestis loquens, ait: Die XI. Kalend. Novembrium amplissimum Daphnaei Apollinis fanum subita vi flammarum exustum est. Tum lib. 23. cap. I. subsequenter anni Coss. Juliani olim Orientis Praefecti, & Felicis Praefecti aetarii olim Christianorum, sed in gratiam Imperatoris Apostatarum factorum mortem recitat. Praeterea Theodoretus lib. 3. cap. 10. de eo incendio & Translatione Reliquiarum S. Babylae loquitur, ac postea cap. 13. de infelici morte Juliani & Felicis sermonem habet. Quare Daphnaei templi incendium hoc anno contigit, anno vero sequenti S. Babylae Martyris Translatio peracta, ut Valefius in No-

luc perduxissent, gladii animadversione necarent; quod & praestiterunt hoc eodem anno vigesima mensis Decembris, qua eorum anniversaria memoria tabulis Ecclesiasticis commendata, annis singulis, tum Graecis, tum Latinis (b) ex majorum instituto recurrit; in Arabia autem eorumdem cultus celebrior extitit.

(b) Menolog. & Martyrol. Rom. ea die.

Cum vero quaestio de Artemio haberetur, deportarenturque confessores presbyteri in solitudinem Oasenam, exustum esse Apollinis templum in Daphne, eadem acta significant. Caeterum quod Ammianus ait, conflagraffe templum Apollinis undecimo Kal. Novembris, biduo post Artemii martyrium accidisse oportuit; nam ejus Acta habent, passum illum, esse decimotertio kalendas Novembris; adeo vel in Ammiano, vel in illis Artemii Actis errore inesse oportet, in quibus non ante incendium templi, sed biduo post Artemius martyrio coronatus habetur. Porro ante incendium obmutuisse idolum, ipsemet Julianus in Misopogone testatur; qui tamen causam dissimulandam, immo penitus contegendam esse putavit, aliam afferens, nempe iratum Apollinem in Antiochenos contemptores deorum; de his enim agens haec habet: Talia me tum dixisse commemini; meaque orationem Deus testimonio suo confirmavit. Quod utinam nunquam fecisset, neque praesidium tam multis annis servatum deseruisset, ac potius in illa tempestate ac procella mentes potentiorum avertisset, manusque cohibuisset. Haec tunc ipse ea oratione, Caeterum quod satis perspectum haberet, ex propinquitate, reliquiarum S. Babylae martyris Episcopi olim Antiocheni, idolum obmutuisse; iussisse ipsum inde eas transferri, eadem superius indicat oratione, cum ait: Postquam vero Daphnes mortuum remisimus, quidam e vobis paulo verecundiores erga deos; iis qui demortui reliquiis irati fuerant, templum Daphnaei dei attribuerunt; alii vero sive imprudentia, sive non, templum inflammaverunt, horrendumque exteris spectaculum, populo autem vestro per-

XCII. Conflagratio Templi Apollinis.

Causa irarum Juliani.

jucundum, Senatui usque in hanc diem neglectum praebuerunt. At mihi quidem videtur deus multo ante conflagationem templo excessisse. Etenim primo statim introitu statua ipsa id mihi indicavit; atque hujus rei testem appello magnum Solem adversus eos, qui nolunt credere. Haec Julianus de translatione facta ejus iussu reliquiarum S. Babylae martyris, deque templi Daphnaei conflagratione. Quae quidem tunc tamquam scientibus, ut qui eam spectassent, summam ab eo enarrata, latiori nunc indigent oratione.

XCIII. Audiamus haec in primis ab Ammiano scriptore pariter Ethnico erga gentilem suum propensiori; indeque narrationem auspicemur, qua ipse demonstrat, Julianum, ut contempti dei sui iacturam refarciret, innumeram hostiarum multitudinem immolasse, ait enim (a): Hostiarum tamen sanguine plurimo aras crebritate nimia perfundebat, tauros aliquoties immolando centenos, & innumeros varii pecoris greges, ovesque candidas terra quaestas & mari; adeo ut in dies pene singulos milites carnis discentiore sagina vicissim inculcatis, potusque aviditate corrupti, humeris imposti transeuntium, per plateas ex publicis aedibus, ubi vindicandis potius, quam cedendis conviviis indulgebant, ad sua diversoria portarentur; petulantes ante omnes & Celae, quorum ea tempestate confidentia creverat ultra modum. Augebantur autem caerimiarum ritus immodice cum impensarum amplitudine ante hac inusitata, & gravi. Et quisque (cum impraedite liceret) scientiam vaticinandi professus, juxta imperitus & docilis sine fine vel praestitutis ordinibus oraculorum permittebatur scitari responsa, & extispicia nonnumquam futura pendencia; oscinumque & auguriorum & omnium fides, si reperiri usquam posset, affectata varietate, quaerebatur. Haec Ammianus.

(a) Amm. lib. 22.

Juliani immensa superstitio.

XCIV. Julianus creber in sacris.

PAGIUS Ad annum sequentem pertinet.

Quam autem creber in templis & sacris esse soleret Julianus, ipsemet in Misopogone docet his verbis: Sacrificavit semel Caesar in templo Jovis, deinde in Fortuna, deinceps teravit ad Cereris; neque enim quoties ad Daphnes templum ierit, Ann. Eccl. Tom. V.

memoria teneo, proditum quidem illud custodum negligentia, deletum autem impiorum hominum audacia. Veniunt Syrorum Kalendae? Caesar rursus ad Jovis Philii. Venit publicum festum? Caesar continuo ad templum Fortuna; intermisso vero die nefasto, rursus in aedem Jovis Philii more majorum vota suscipit. Et quis ferat Caesarem tam saepe ad templa ventitantem, cum liceat semel atque iterum diis molestiam exhibere? Haec & alia Julianus ex persona Antiochenorum in se ipsum insultantium, seque deridentium. Subdit praeterea Ammianus: Haecque dum ita procedunt more pacis, multorum curiosior Julianus, novam consilii viam ingressus est, venas fatidicas Castalii recludere cogitans fontis; quem obstruxisse Caesar dicitur Hadrianus mole saxorum ingenti; veritus ne ut ipse, praecipientibus aquis, capefendam Remp. comperit, etiam alii similia docerentur. Ac statim circumbumata corpora stavit exinde transferri, eo ritu, quo Athenienses insulam purgaverant Delon. Eodem tempore die undecimo Kalendarum Novembrium, amplissimum Daphnaei Apollinis fanum, quod Epiphanes Antiochus Rex ille condidit iracundus & servus, & simulacrum in eo Jovis Olympici imitamenti equiparans magnitudinem, subita vi flammarum exustum est. Quo tam atroci casu repente consumpto, id ad usque Imperatorem ira provexit, ut quaestiones agitari juberet solito acriores, & majorem Ecclesiam Antiochia claudi: suspicabatur enim id Christianos egisse stimulos invidia, quod idem templum inviti videbant ambitioso circumdari peristyllo.

Templi Daphnei conflagratio.

Ferebatur autem, licet rumore levissimo, hac ex causa conflagraffe delubrum, quod Asclepiades philosophus, cujus in Actis Magnentii meminimus, cum visendi gratia Juliani ad id suburbanum venisset, dea Caestis argenteum breve fegmentum quocumque ibat secum solitus efferre, ante pedes statuit simulacri sublimes, accensisque cereis exussisset: unde medietate noctis emensa, cum nec adesse quisquam potuit, nec juvare, volitantes scintillae adhaesere materiis vetustissimis; ignisque ar-

XCIV. Alia causa conflagrationis templi.

K 2

re, post ea, quae circa S. Babylam acta sunt, & post Templi Daphnensis incendium. Quod valide confirmat Gothofredus de Juliano ex Codice Theod. Nam cum incendium illud XI. Kal. Novembris acciderit, duae occurrunt Constitutiones ad hunc Julianum post illud tempus datae, puta L. 54. De Decurionibus, & L. 3. De contrab. empt. quarum prior emissa Kalend. Novemb. altera VIII. Idus Decemb. Erat enim Julianus Comes Orientis.

S. Artemii martyrium anno praesenti contigit, ut patet ex Ammiano lib. 22. cap. II. ubi illud recitat sub hujus anni Coss. aitque, Alexandrinus, Artemii composito interitu, Georgii una Sedis Alexandrinae in vasorum interfecisse. Quae-

XI. S. Artemius occiditur.

dis nutrimentis evecti, omne quicquid con-

XCVI.

At cum multi sint veteres historici, qui eodem saeculo res gestas Juliani scri-

(a) Chryf. orat. contra Gent.

Causa ob-

PAGIUS

Quare male in Chronico Alex. martyrium il-

feruntur. At quod primum spectat ad lo-

Verum antequam ad exactiōnis modum

(b) Chryf. ead. orat.

contra Gent. tom. 5.

De Baby-

XCVII.

Gregorius Nazianzenus (c) in eumdem Ju-

(c) Greg. Naz. orat. 1. in Jul.

Magna virtus re-

XII.

admodum & Athanasii in urbem Alexandrinam

(d) Athanasius mensis cit-

lo veritatem protulerunt? qui cum igne

At primum quidem videbatur mutus esse

Cur filius

oraculum

Daphnes

(a) Chryf. lib. contra Ge. t. 1. 5.

XCIX.

PAGIUS

gravitatem ore praesferens conscendit, Excusat

Imperator autem mente alienata cum es-

C. Babylam potentio-

multos dies hujus mortis nuntium ad Alexan-

Nam ut mente alienata atque insana omnes essent, tamen nec sic quidem ignorare debebant, quod victum sese demon fatere-tur; tam ea res manifesta, tam aperta futura erat. Nam si hominum cadavera inquinatum quiddam (quod tu esse vis) & execrabile sunt; multo magis brutorum cadavera; & tanto certe magis, quanto brutorum genus humano genere contemptibilius est: multorum enim canum, simia-rum, asinorum ossa proxime templum de-fossa sunt, quae potius movenda fuerant; nisi forte cenfes homines simiis viliores. Ubi nunc sunt, qui Solem pulchrum (quem dicunt Apollinem esse, cujus illic templum erat in Daphne) Dei opificium, & ad no-strum ministerium creatum, contumelia af-ficiunt, & demoni astrum attribuant, & hunc illum esse affirmant? Sol enim in tan-ta etiam cadaverum in terra jacentium copia per universum orbem diffunditur, nec ullo loco neque radios neque radiorum efficaciam propter ipsas locorum inquina-tiones contrahit. Haec & alia Chryso-stomus, ad insinuandam demonis illius ex reliquiis Babylae contrafactam potentiam; ac de Juliano rursus sic infra:

CI. Reliquiae Babylae a sportari jubentur.

Haec igitur ubi audivit fabula ipsius au-ctori Imperator, jubet statim capsulam deturbari, quo omnibus demonem victum esse innotesceret. Etenim si dixisset ille: Per S. Babylam loqui impediatur; sed hanc tamen ne loco suo moveatis, neve illius capsulam ulterius conturbetis; nimirum ea res demonis modo cultoribus innotuisset: illos enim pudisset factum id ad alios deferre. Nunc vero quasi ipsius infirmi-tatem traducere adlaboraret Imperator, sic nihil non fieri coegit, quo ne volenti quidem factum adumbrare licebat; neque enim jam simulatio salva atque integra esse potest, propterea quod non alias mor-tuus, sed solus Babylas illinc translatus est. Nec solum qui urbem & suburbium & agros item incolabant, sed qui remo-tissime etiam habitabant, in rem praesen-tem cum venirent, capsulamque non am-plius illic esse viderent, quaestio causa sta-tim edocebantur, demonem ab Imperatore rogatum vaticinari, respondiisse id se praestare non posse, nisi beato Babyla a se procul amoto. Haec & alia ipse.

CII. Translatio reliquiarum Babylae. (a) Chryso-stomus contra gentes. l. 5.

Sed & de translatione facta in civitatem cum pompa, sic eidem inferius (a): Tra-hebatur enim capsula per totam viam; re-vertebatur autem martyr, athenae alicujus exemplo coronas alteram in suam urbem ferens, in qua & priorem coronam repor-tarat. Quamobrem si quis est forte, qui mortuorum resurrectionem neget, cum vi-deat martyris nostri facta illustrata post obitum esse, in posterum erubescat; qui martyr strenui alicujus bellatoris more tro-phaeis trophaea conjunxit, magnis majora, & mirabilibus mirabiliora. Tum enim,

cum scilicet accepit coronam martyrii, cer-tamen illi cum Imperatore solo fuerat; nunc cum Imperatore pariter & demone. Tunc Imperatorem a sacro templi ambitu exegerat; nunc ex omnibus Daphnes locis pestilentissimum humani generis hostem ex-pulit; non manum admovens, quemadmo-dum & prius fecerat; sed virtute invisibi-li invisibilem virtutem debellans. Hac-tenus de his Chryso-stomus, aliaque plu-
ra adjungit.

CIII.

De hac eadem translatione agens Sozo-menius haec ait (b): Itaque Christiani in unum congregati, loculum circiter quadra-ginta stadia in urbem trahunt; ubi jam martyr in loco, qui ab eo nomen accepit, repositus jacet. Ferunt eo tempore, viros & mulieres, juvenes & virgines, senes & pueros, mutua ipsorum cohortatione inci-tatos, per totum iter psalmos cantasse. Qui quavis simularent, se, quo labores itineris levarent, cecinisse; tamen cane-bant re vera ardenti studio, & propensa erga pietatem voluntate incens, propterea quod Imperator aliter omnino atque ipsi de Deo sentiebat. Psalmos autem ordiebantur hi qui eos canere accurate norant: mul-titudo autem simul voces fudit cum con-centu, huncque versum addidit (c): Con-fundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis. Ob hanc causam Imperator, perinde quasi con-tumelia affectus fuisset, ira exarscere cap-pit, & propterea constituit supplicia Chri-stianis irrogare. Verum Salustius ejus Praefectus, licet Professione Gentilis, illud quidem consilium non probavit: sed tamen cum resistere non posset, mandatum Imperatoris re ipsa exequitur; & postmodum mul-tos comprehendit Christianos, & in vin-cula conjicit. Ac primum omnium adole-scentem quemdam, cui nomen erat Theodo-rus, in medium productum, ad equuleum applicat. Ille diu acutis testis suffossus, neque tormentis succubuit, neque Praefe-cto supplicem se praebuit: sed ita se gessit, ut nihil videretur sentire doloris: quin etiam velut spectator cruciamentorum sibi infligatorum, toleranter & placide plagas excepit, psalmumque cecinit rursus eum-dem, quem pridie cecinerat, nempe: Con-fundantur, qui adorant sculptilia, &c. atque ita ostendit, quam non curavit ea, pro quibus in judicium adductus fuisset. Praefectus autem constantiam adolescentis admiratus, cum venisset ad Imperato-rem, res ab eo gestas illi exposuit; dixit-que nisi celerius ab instituto desisteret, fore ut & ipsi omnibus haberentur ludibrio, & Christiani plus inde laudis & gloriae colligerent: quod consilium cum magis ap-probaretur; qui erant comprehensi, vin-culis liberantur. Dicitur porro, Theodo-rum, cum a quibusdam rogatus esset, num dolorem sensisset tormentorum? respondi-

(b) Sozom. l. 5. c. 18.

(c) Psalm. 96.

Theodori certamen.

(a) Chryso-stomus contra gentes.

(b) Chryso-stomus contra gentes.

(c) Chryso-stomus contra gentes.

se, se non omnino sensu doloris caruisse, verum adolescentem sibi adstitisse, qui do-loris morsus sedasset, tenuissimo linteo ab-sterfisse sudores: aqua frigidissima corpus perfudisse, qua & ardores restinxit, & arumnas sublevarit. Videtur quidem cer-te mihi hoc non solum esse hominis quan-tumvis generosi, ut corporis afflictionem adeo contemnat, nisi qui forte robore & vi divina adjutus fuerit. Haec Sozomenus. Porro Ruffinus eandem scribens historiam testatur (a) se Antiochia eundem Theo-dorum vidisse, & quae dicta sunt, audire ab eo ipsum rogasse. Eadem habet Socrates (b), & alii. Eiusdem quoque ante eos visus est meminisse S. Grego-rius Nazianzenus (c), & S. Augustinus (d). Quod vero Julianus infensus in Babylae ossa, non ea disjici, longeque dissipari, comburi, aliterve consumi, & in nihilum redigi jussit, sed cum honore in civi-tatem a Christianis reduci permiserit; fa-cta quae praecesserunt terribilia adversus ipsius avunculum, Julianum item nomine, necnon in Felicem Praefectum ararii, eum exterruerant, admonerantque cum Chri-stianis mitius agendum. Quomodo haec autem se habuerint, Chryso-stomus (e) recenset, qui sic rem ab eadem obje-ctione exorditur: Cur, inquit, capsulam in mare demergi neque demon jussit, neque posterior hic Imperator voluit? cur non attrivit & exussit? cur non in vastam aliquam solitudinem deserti eam amoverit? Nam si ea piaculum & sce-lus fuisset, si eam abominans ac potius re-formidans illinc dimovisset; non intra ur-bem piaculum deducere, quin potius in montes quospiam vel saltus transferre o-portuit. Sed scilicet perditio huius Impera-tori, aequae atque Apollini, Babylae vir-tus, & quam cum Deo haberet fiducia, cognita erat: ob id formidabat, si hoc fe-cesset, ne fulmen divinum, neve aliquem alium morbum in se ipse provocaret: mul-ta enim habebat Christi virtutis tum in iis qui ante se imperaverant, tum in iis qui una secum Imperium administraverant, spectata argumenta. Nam ex superioribus Imperatoribus ii qui similia attentaverunt, multis, usque intolerabilibus calamitati-bus acceptis, sedita & miserabili morte interierunt; ita ut cujusdam, dum adhuc viveret, sponte ex oculis pupillae exilie-rint; Maximinus hic fuit: alius autem fu-
it, nempe Diocletianus; alius alia id genus calamitate vexatus, mortem cum vi-ta commutavit.

(a) Ruffin. l. 2. c. 36. (b) Socrat. l. 3. c. 16. (c) Greg. Nazianz. orat. 2. in Jul. (d) August. de Civit. Dei. l. 18. c. 52.

(e) Chryso-stomus contra gentes.

Cur Juliana cum honore patitur transferri reliquias.

Cur Juliana cum honore patitur transferri reliquias.

Cur Juliana cum honore patitur transferri reliquias.

Cur Juliana cum honore patitur transferri reliquias.

Cur Juliana cum honore patitur transferri reliquias.

Cur Juliana cum honore patitur transferri reliquias.

Cur Juliana cum honore patitur transferri reliquias.

Cur Juliana cum honore patitur transferri reliquias.

Cur Juliana cum honore patitur transferri reliquias.

Cur Juliana cum honore patitur transferri reliquias.

per pavimentum collocatis, atque extensis, ita super ea desedit) vestigio illegitimae huiusce sessionis poenas luit. Illius enim verenda corrupta vermiculos generavit; ita ut morbum divinitus illatum constaret: ad quem curandum medici aves pingues, easque peregrinas interficiebant: quibus ad putrefacta membra admotis, vermicu-los evocabant: illi vero loco cum non mo-verentur, putridis partibus mordicus in-herebant, atque illum ita demum multis diebus absumptum perdiderunt. Alius por-ro regii ararii Praefectus (Felix nomine) antequam aulae regiae limen transcenderet, de repente medius crepuit, & ipse id ge-nus impietatis cujusdam poenas luens. Haec sane & his plura: neque enim omnia enu-merare, temporis huius est. Sed quae? a-liqui idem auctor attingit (f); his enim enarratis, quae Juliano avunculo, & Felici ararii Praefecto contigerunt, mox sub-dit: Tunc etiam, inquit, regionis nostrae fontes, qui prius flumina ipsa cursu inun-dante vincebant, subito in se resiliendo fu-gerunt: nunquam hoc ante perperit, nisi postquam loca illa sacrificiis & victimis Julianus inquinavit. Quid vero memorem famem toto prorsus orbe terrarum cum im-pio Rege dominatam? &c. Eadem ipsa idem habet Chryso-stomus homilia quarta in Marthae Evangelium.

(f) Chryso-stomus in laudi-bus Pauli. tom. 4. l. 3.

CVI.

Fuit autem hic Julianus Praefectus Orien-tis, frater matris Juliani, antea Christianus, sed in gratiam neporis Imperatoris Aposta-tae & ipse est factus Apostata, prout Ar-temii Acta testantur. At quae hic obiter Joannes Chryso-stomus de eodem Juliano avunculo, atque Felice Praefecto ararii, cursimque perstringit, paulo latiore indi-gent oratione: ut quae ipse praetermisit, a nobis hic intexantur; ac primum quae a Sozomeno (g) his verbis scripta leguntur: Memoria proditum est, cum id temporis serio moliretur Julianus avunculus Impe-ratoris, pretiosissima monumenta Ecclesiae Antiochena in Syria posita, quae quidem plurima erant numero, in Imperatoris ara-ria transferre, & Ecclesias quoque occlu-dere: omnes illius clericos fuga se man-dasse, solumque Theodoritum presbyterum minime ab urbe secessisse: quem, quoniam thesaurum istum (utpote ejus custos) indi-care poterat, Julianus primum apprehen-dit, deinde verberibus graviter cadit; postremo cum, quaestione de illo omni tor-menti genere habita, forti animo & vi-rili respondiisset, seque in confessione fidei praeclarum virum ostendisset, securi feri-ri mandavit. Haec de nece Theodoriti So-zomenus. Porro hunc cum tam Graeci, quam Latini inter martyres recensuerint; fateri necesse est, eum fuisse Catholicae communionis presbyterum; aliasque cum Ecclesia illa Catholicis usui esset, eum illo munere functum esse; vel (quod de mul-

(g) Sozom. l. 5. c. 7. Theodori si certa-men.

CV. Prodigia in con-temptore Christi-anae Reli-gionis.

multis accidit) in ipso martyrio detestatum esse haeresim Arianam. Constat enim Dominicum illud Aureum, ita nominatam Ecclesiam Antiochenam, fuisse sub ditione Arianorum. Porro Beda haec amplius habet de Theodorito in Martyrologio (a): Post equales poenam & multos ac durissimos cruciatus, etiam lampades circa ejus latera appositae sunt; sed his divina virtute resinctis, cum milites, qui eas tenebant, Angelorum aspectu territi ruisissent in faciem, & credentes in Christum, impium ministerium recusarent; jussit Julianus pelago immergi; quibus beatus Theodoritus * ait: Praecedite fratres: ego vero superans inimicum, sequar Dominum: sicque occisione gladii martyrium consummavit. Haec ipse ex ejus Actis; ad quorum finem haec scripta erant: Nos, qui Antiochia in Palatio eramus, & cum eo, nempe Juliano, in perfidia fuimus; licet peccatores, servi Dei, haec quoque gesta sunt circa Dei famulum Theodoritum X. Kalend. Novembris, vera conscripsimus. Sed error in dierum numero reperitur: nam ex Joanne Chrysostomo, atque Sozomeno convincitur ante eisdem templi incendium Theodoriti Martyrium contigisse.

(a) Die 23 Octobr.

* Theodor. sui.

CVII.

(b) Theod. l. 2. c. 11. 11.

Juliani Comitis, Felicis, & Elpidii sacrilegium.

Quae autem post direpta atque ignominia affecta sacra vasa, secuta sunt, a Theodoro sic enarrantur (b): Tyrannus item sacra vasa in ararium regium inferri, & portas Ecclesiae, quam Constantinus edificaverat, obserari mandat, quo nullus aditus illis, qui in ea conventus agere solerent, omnino pateret. Hanc Ecclesiam id temporis occupabant Arianii. In sacrosanctum autem templum, ad vasa sacra auferenda, simul ingrediuntur Julianus Praefectus Orientis, Felix regii thesauri Quaestor, & Elpidius privatae pecuniae & facultatum Imperatoris Procurator, quem Romani Comitem rerum privatarum appellare consueverunt. Felicem vero & Elpidium, cum essent Christiani, quo impio Imperatori gratificarentur, a vera religione ac pietate deservisse ferunt. Julianus autem cum esset in templo, adversus sacram mensam minxisse dicitur, atque Euzojo eum prohibere conanti, colapsum infregisse, dixissetque, res Christianorum divina cura & providentia prorsus destitutas esse. Felix sacrorum vasorum magnificentiam conspicatus (Constantinus enim & Constantius splendide & ample ea conficienda curaverant) Ecce, inquit, quam sumptuosas vasis filio Maria ministratur. Sed quam poena Julianus ob numinis contemptum multatus divinitus fuerit, idem narrat, atque addit quod a sancto Joanne Chrysostomo praetermittitur; dum ait:

CVIII.

Sed isti tyranni pro his impiis & inanis facinoribus non diu post poenas per-

soluerunt. Nam Julianus avunculus con- festim in gravem morbum delapsus, visceribus putredine exesit, interit; atque sterucus non amplius per partes illas corporis, per quas naturaliter egeri solet, emisit; sed sceleratum ejus os, instrumentum blasphemiae, partis illius ad sterucus ejiciendum nata locum obtinuit. Ferunt ejus uxorem, mulierem ob fidei constantiam egregie nobilitatam, haec ad maritum dixisse: Debes merito, mi vir, Christum Salvatorem laude predicare, quod tibi hac castigatione suam potentiam ostenderit. Nam quem oppugnasset, plane te praeteriisset, nisi consueta sua lenitate usus has plagas tibi divinitus inflixisset. Miser igitur partim conjugis oratione, partim cruciati sibi imposito, morbi causam perspicuus, orat Imperatorem, ut Ecclesiam iis, quibus erat ablata, redderet. Sed neque hoc ei persuasit; & ipse exemplo migravit e vita. Hucusque de vindicta divinitus in Julianum immissa Theodoretus. De Felice autem haec adjungit:

CIX.

Felix a Deo punitus.

Felix vero derepente flagello etiam caelitus impacto oppressus, sanguinem dies noctesque ex ore fudit. Quippe sanguis ex omnibus undique corporis (ut ita dicam) vasis, quibus continebatur, ad eam partem conflavit. Itaque universo ejus sanguine in hunc modum exhausto, statim extinctus est, & aeterna morti traditus. De eodem rursus Felice, quem Comitem sacrarum largitionum Ammianus appellat, repentina morte ex sanguinis profusio, necnon de Juliano Comite Orientis & ipso morte absumpto, haec habet Ammianus (c): Felice, inquit, largitionum Comite profusio sanguinis repente extincto, eumque Comite Juliano secuto, vulgus publicos contuens titulos, Felicem, Julianum, Augustumque pronuntiabat. At haec non repugnant iis quae dicta sunt ex Chrysostomo de Felicis interitu, quod crepuerit medius; immo maxime consentientia sunt: nam quod diruptis visceribus, ore vomens sanguinem, continuo expiravit, visus est medius crepuisse: corrigendus tamen videtur tum ex Ammiano, tum ex Joanne Chrysostomo Theodoretus, dum ait, dies noctesque sanguinem evomuisse; cum repentino exitu, Dei vindicta esse sublatum constat. Porro ad hunc ipsum Felicem Comitem sacrarum largitionum extat ejusdem Juliani adversus (ut puto) Christianos (d) hoc anno iisdemque Consulibus hujusmodi datum rescri-

(d) l. 5. de vasis pro scrip. C. Theod.

Imp. Julianus A. ad Felicem Com. S. L. Quidam scelerate proscriptionum facultates occultant. Hos praecipimus, si locupletes sint, proscriptione puniri: si per egestatem abjecti sunt in facem vilitatemque plebejam, damnatione capitali debita lue-re detrimenta. P. P. Rom. VII. Id. Mart. Ma.

In Juliano supplicium divinitus illatum.

Mamertino & Nevilla Cosi. Peculiare namque erat Juliano (ut superius vidimus) bona Christianorum auferre: ad quod faciendum si quando aliqua non posset causa legitima fingi, illam ex Evangelio captabat, quod in ipsis Fidelibus abdicatio rerum temporalium commendetur.

CX. De Elpidio detortore.

(a) Niceph. l. 10. c. 29.

Quid in Heronem actum & alios Apollitatas.

Theotecni supplicium.

(b) Chryf. advers. Gent. tom. 5.

CXI.

Elpidium quoque Comitem rerum privatarum ex Christiano factum desertorem infelicissime diem extremum clausisse, Nicephorus auctor est: Ac tertius, inquit (a), Elpidius, qui blasphemus quoque in Christum fuerat, tardius ille quidem quam alii, poenas luit; sed tamen inter eos qui tyrannidem affectarunt, deprehensus, bonis omnibus exutus, gravesque arumnas alias in carcere perpessus, turpiter vitam finit, execrandus & detestandus ab omnibus judicatur. Haec Nicephorus. Quid praeterea aliis tunc acciderit, qui fidem Christianam deseruissent, ita recenset: Sed & Heronem illum Thebis Aegyptii ortum, qui Episcopus creatus, casu quodam ad Graecam superstitionem defecerat, subita putrida invasit ageritudo, qua totum illius corpus depasta, abominationem eum omnibus reddidit. Quapropter rebus omnibus desperatis, in viam est projectus, nullam prorsus a quopiam miserationem consecutus. Christiani namque, perinde atque piaculum, omnibus modis eum averfati sunt: Graeci autem hactenus tantum eum, quod se errori & fraudi eorum subjecisset, agnoverunt. Et Heron quidem acerbissime & miserrime ita e vita excessit. Alius autem, Theotecnus scilicet quidam, & ipse a nostra in Graecam religionem prolapsus, carne ejus omni putrida carie consumpta, vermium materia factus est; & oculis illorum moribus amissis, moriens per insaniam, qua eum corripuit, sua sibi dentibus conscissa & devorata lingua, e gravibus tormentis ad longe deterriores majoresque cruciatibus migravit. Sed & alii insuper talia quoque iussi, condigna sceleribus suis tulere supplicia. Ejusmodi multa eo tempore divinum numen exhibuit miracula, commeritas iustasque ab eis, qui impudenter & aperte veram pietatem oppugnarunt poenas exigens. Hactenus Nicephorus. Porro ad haec allussit Chrysostomus visus est, dum enarratis quae accidissent Juliano & Felici Praefectis, mox illa subdit verba (b): Haec sane, & his item plura (neque enim omnia enumerare, temporis hujus est) animo lustrans impius Imperator, verebatur temeritatem suam ulterius promovere.

Ceterum quod spectat ad tempus suppliciorum Juliani Comitis Orientis, & Felicis Comitis sacrarum largitionum, divinitus irrogatorum; cum ex sententia Joannis Chrysostomi ea spectantur Antiochiae, constat ante translationem Babylae sacrorum officium, & templi Daphniae Ann. Eccl. Tom. V.

tici conflagrationem, contigisse; perperam ab Ammiano & aliis ordine praeposito recententur: his enim admonitum Julianum, atque exterrefactum suorum Praefectorum suppliciis, testatur ipse Chrysostomus, pepercisse reliquiis Babylae, ne eas in cineres redigeret, in ventum spargeret, vel in mare demergeret, aut in desertum & inaccessum locum penitus ablegaret; sed siverit e Daphne Antiochiam cum honore deduci, atque loco honestissimo collocari, & intra templum, ut ait, recondi, intra quod prius erant; antequam Daphnem translatae fuissent. Quid vero mox acciderit, ut capsula Babylae Antiochiam delata est, licet superius attigerimus; tamen ex Chrysostomo est futus enarrandum, qui rem gestam recenset his verbis (c):

(c) Chryf. ubi sup.

At malignus daemon statim edoctus est, frustra sibi fraudis suae artificia confecta, neque non jam certamen habere cum mortuo, sed cum eo qui viveret, qui efficax esset, quique non se modo, sed omnes, quoque demones fortitudine superaret. Is enim, nempe Babylas, Deum deprecatus ignem in templum ut caelitus demitteret, totum illius rectum excussit, ipsoque idolo ad extremos usque pedes deleto, eodemque in cinerem ac pulverem reducto, ab omnibus parietibus, qui ipsi integri adhuc stant, abstulit. At si quis nunc illo accesserit, numquam utique dixerit; factum id ignis opus esse. Neque enim incendium id non ex composito factum, neque ex materia inanimata natum, sed tamquam manu quadam ignem circumagente, atque indicante, a quibus abstinere, quae porro absumere oporteret: tanta certe concinnitate, tanto artificio ipsum templum detectum est, nec simile quidem iis quae casu ac temeritate incendio conflagrasse videmus; verum iis, quae parietum ambitum integrum cum habent, tecto tamen carent: caetera enim omnia, & columna, item omnes, tam eae quae templi culmen, quam quae vestibulum sustinebant, adhuc extant, praeter unam, quae ad posteriorem templi partem stabat; & haec tamen non temere perfracta est, sed ea de causa, quam postea dicaturi sumus. Haec ipse; quae evenisse tradit, simulac Babylae ossa Antiochiam perlata sunt. Qualem autem de incendio templo Julianus adhibuerit quaestionem adversus Aeditum, idem auctor ita profertur:

CXII. Sacerdos ob incendium Templi torquetur.

Hoc incendium ubi accidit, statim demonis sacerdos in carcerem rapitur (hunc illum puto, qui solus gratus deo suo ex omnibus Antiochenis, dictus est ex oratione Juliani, anserem immolasse) sic coniectus in vincula, incendii auctorem indicare coactus: qui ubi non habuit quem accusaret, intortis cubitis, multis flagris vapulavit, in sublime raptus, ac latera un-

undique cœsus: quamquam nec sic quidem ex eo quicquam didicerit. Reique hujus eventus similis erat illi, qui in Christi resurrectione accidit: tum enim dispositi fuere milites, qui corpus Jesu custodirent, neque possent ejus discipuli furto illud auferre: ceterum is fuit rei ipsius eventus, ut nulla vel impudens species eis relicta fuerit, qui resurrectionis ejus fidem elevare ac calumniari vellet. Atque hic distrahebatur miser sacerdos, quo testificaretur factum id non divina ira, sed humano maleficio accidisse. Is autem contritus ac fœde laceratus; cum neminem haberet quem proderet, ignem de cœlo delapsum testatus est; ut malevolis atque impudentibus nullus jam calumnie locus relictus fuerit. Sed quod nos paulo ante dicere volentes in alium locum rejecimus, id ipsi hic tempestive dicemus.

CXIII.

Quidnam vero id esse potest? Certe martyr noster. Babylas eo usque Imperatorem terruit, ut furori ille suo supersederet, Neque enim ipsum quidem sacerdotem, eumque quem tanto honore prosequeretur, tot malis, recti exusti causa affecti, & immanius quam fera crudelis dilaniavit; a cujus etiam vorandis caribus fortasse non temperasset, nisi res ea detestanda, omnibusque abominabilis visa fuisset. Babylam autem per quem demon os suum obstraxerat, rursus in urbem ea de causa transtulit, ut major illi honor ab omnibus haberetur. Etenim idem Imperator si minus prius, hoc est quo tempore victum se esse demon fassus est; ac certe post ipsum incendium omnia subvertisset ac perdidisset, capsulam exulisset, utrumque item monumentum, tum quod Daphne, tum quod in urbe erat; nisi metus in eo major, quam ira fuisset, ac nisi ejus mœstitia timor imperasset. Solemne enim permultis esse videmus, cum eos ira ac dolor corripuerit, etiam si affectuum eorum auctores non nanciscantur, in obvios quosque ac suspectos iram effundere. Non procul autem ab hac suspitione Babylas erat: nam simul ut in urbem pervenit, statim ignis in templum invasit. Hæc Chryso-

Incedium
Christiani
adscriptum.

stomus. Ceterum Juliani furor simul cum malitia grassabatur: nam ne verum esse ab aliis crederetur, quod sacerdos vi tormentorum confessus esset, templum cœlitus igne immisso conflagrasse, quasi a Christianis id facinoris perpetratum fuisset, eisdem in crimen adducens, dirissimam quaestionem in eos exercuit. Par est quidem credere, qui nec sibi carissimo sacerdoti perperisset, sed gravissime cruciasset; in Christianos conversum, in eos acerbius decessisse; seque tunc philosophum esse oblitum, quem tantopere affectabat. At licet id fecerit; a nullo tamen, quod optabat, potuit tale mendacium extorquer-

re, ac tantæ falsitatis adstipularorem habere: cum nihilominus ipse in vulgus, facinus a Christianis esse patratum diffamarit, quod & apud Gentilium nonnullos fides invenit. Ceterum Artemius martyr, de quo dicturi sumus, qui tum erat Antiochiæ, coram Juliano exprobravit (a), non ab hominibus fuisse templum incensum; sed igne cœlitus misso. Quinetiam & de rusticis proxime habitantibus, atque testantibus fulmen e cœlo se vidisse super templum delatum, Theodoretus affirmat (b).

(a) Acta
Artemii
Martyr. die
20. Octob.
Metaph.
& Sur.
(b) Theod.
l. 3. c. 10.

CXIV.

At qui virtutem exhorruit Babylæ martyris, in cujus reliquias nequicquam vel leviter peccare ausus est; in martyres longe positos vindictam de templi conflagratione & incensi Apollinis convertisse, sic Sozomenus tradit (c): His rebus in Daphne propter Babylam martyrem a Deo confectis, Imperator (credo, cum certior factus esset; Ecclesiis quasdam in honorem martyrum esse prope Apollinis Didymei sanum, quod est pro Miletum, situm, edificatas) scripsit ad Præsidentem Carie, ut si tectum jam & mensam sacram haberent, eas incenderet: sin earum edificia ex dimidia parte dumtaxat perfectæ essent, fundamentis disturbatis, solo æquaret. At non inultam suam reliquere injuriam martyres, quorum precibus paucos post menses, impius qui talia præcepisset, miserando exitu e vita sublatus est: sed de his pluribus suo loco.

(c) Sozom.
l. 5. c. 19.
Julianus
instituit in
templa
Martyrum.

CXV.

Cur autem non ipsum integrum Daphnes templum comburi, sed partem ejus Deus intactam permanere permisit: idem Chrysofomus inferius tradit (d) id accidisse; ut parietes qui remanserant, atque columnæ, tamquam vocalia monumenta, demonis impollutam, deorumque Gentium imbecillitatem, & veri Dei summam potentiam posteris inclamarent: nam & post multa de his philosophatus, hæc addit: Ecce jam vicefimus ex eo annus agitur; nec tamen edificii ab igne relictæ pars ulla deleta est; sed que partes flammæ evaserunt, ea solide ac firmiter stant, suntque etiam nunc sic valida, ut vel ad centenos, ducentenosque & multo item plures annos durare possint. Id vero qui mirum videri debet, si ex columnis nulla prorsus ab altera avulsa ad solum deciderit? Columnarum enim earum, quæ ad posteriore templi partem erant, una tantum tum pertacta, nec ea quidem corruit, sed a sua sede mota, ad murum dum caderet inclinata sic mansit: cujus quidem columnæ partes sunt duæ, quarum altera a basi ad sectionem oblique muro incubuit, altera a sectione eadem ad capitulum supra constitit, & ea ab inferiori parte suffulta. Quamquam autem & vni loco illi sepe incubuere, & tremoribus crebris terræ fuit

(d) Chrysof.
contra
Gent. tom.
5.
Cur pars
Daphnæ
templi in-
tegra re-
mansit.

fuit concussa; ignis tamen reliquias inconcussæ manserunt, quæ ipse firmiter stant, propemodum clamitantes sese ad posterorum emendationem servatas esse. Et quidem quod templum ipsum totum non consummavit, hæc dicere possumus causam esse.

CXVI.
Sæpe si-
gnis ad-
monitus
Julianus.

Quod autem Imperator fulmine percussus non fuerit, aliam, si quaeris, causam reperies ex eodem bonitatis & benignitatis Dei fonte manantem. Propterea enim Deus ignem ab Imperatoris capite amovit, eundemque in templi relictum sacculatus est, ut alieno ille malo edoctus pœnam sibi reservatum effugeret, penitentia compunctus, & errore liberatus. Illi enim neque hoc solum, neque primum virtutis suæ signum Christus dedit, sed & alia item multa hoc ipso non inferiora. Nam avunculus ejus, & Quæstor ærarius, sic, ut dixi, uterque vitam suavitatis, præterea & famæ in urbem statim, una cum ipso invadens, & aquarum penuria nunquam antea visa, quam ab eo sacrificia in ipsi fontibus facta fuissent, & multa præterea alia, tum ea quæ in ipsius castris, tum quæ in urbibus evenerunt, hujusmodi cedere possent, non ob id quidem quod permulta essent, neque ob id quod omnia pariter eaderent, ac dein-cepit & post ipsa statim scelera perpetrata, ut quondam Ægyptiorum Regis tempore; sed quod quæ edebantur miracula per sese talia erant, ut ad eorum, qui ea cernerent, emendationem aliud alio non egeret, verum unum illorum quod hoc ipsum per se præstare possit, &c.

CXVII.
Libanii
ludus de
incenso
Apollinis
templo.

At acerbissimum calum, incomparabile damnum, jacturam famosissimi templi, dispendium oraculi celeberrimi, omnes æque luxere immenso luctu Gentiles, ac potissimum ipse restitutor deorum Julianus Apostata, qui tantopere laboravit, ut Castalios latices expurgaret, & numtum deum suum vocale redderet. Quamobrem Antiochenus sophista, ob consolationem mærentium Ethnicorum, threnos, lugubremque nœniam edidit: cujus aliquot a S. Joanne Chrysofomo recitata, fragmenta, hic in unum compacta reddam animi causa, ut ex tam præclari auctoris lectu lector comparet sibi risum. Sed licet Chrysofomus, quisnam iste ferit, minime nomine referet; tamen ex patria, professione, titulo orationis ipsius, loco, & tempore, non alium quidem fuisse, quam Libanium, certum est: eum enim patria extitisse civem Antiochenum, Eunapius tradit; quem & claruisse hoc tempore, dictum est, & Antiochiæ apud Julianum egisse, nullus dubitat: orationem vero de Daphne ipsum magna diligentia elucubrasset, auctor est ipse Julianus in epistola anno sequenti in procinctu belli Persici itinere ad ipsum scripta: in ea enim hæc

leguntur (a): Sed de Daphne scripta est (a) Jul. ep. a te oratio, qualem nemo alius eorum qui nunc vivunt hominum, quamvis maxime contenderet, possit perficere: veterum autem non multos perfecturos fuisse existimo. Quid igitur ego de ea nunc scribam, cum tua tam luculenta extet oratio? Hæc Julianus (b). At qualem illam judicavit Chrysofomus, videamus; ut pariter una cum ipso & hominem, & superstitutionem Ethnicorum derideamus: ait enim: Ipsa hic ego lamenti & nœniæ ejus, quam civitatis sophista in demonem conscripsit, verba apponam; sic enim habet nœniæ initium.

(b) Chrysof.
contra
Gent. fo. 5.

Viri, quorum oculis aque ac meis caligo offusa est, in posterum neque pulchram neque amplam civitatem hanc vocemus. Deinde cum nonnulla attigisset, disseruit, ferque de Daphnes fabula (neque omnem illius orationem huic nostræ inserere tempus patitur, ne longiores, quam par est, simus) Persarum, inquit, Rex, olim civitate hac capta, templo pepercit: verba porro ipsa sunt hæc: Ille quidem ducto contra nos exercitu, præstare putavit, si templum integrum esse sciret; ac certe statua decor barbaricæ iræ prævaluit: Nunc autem, o Sol, o Terra, quisnam & unde hostis hic? qui citra omne auxilium equitum, citra omne præsidium & gravis & levis armaturæ militum tenui scintilla omnia absumpsit? Sed rursus de Persarum Rege idem sophista: Persarum Regem, ejus qui nunc nobiscum bellum gerit ex majoribus unum, urbem proditione captam cum exulisset, & Daphnem concederet tunc facturum, demon sic immutavit, ut face, quam manu teneret, abjecta, Apollinem adoraret; adeo ejus animum delinovit. Sed his derisus, hæc ubi supra de Libanii oratione Chrysofomus: Postea ubi declaravit Babylam demone superiorem fuisse, tum cum Gentilium res victimis ac sacrificiis maxime florere: Et nostrum inquit, templum, ingens illud diluvium non disturbavit; in sudo autem, atque adeo cum nubes ipsa præterisset, defectum est, nimirum nubem & diluvium appellans Imperatoris ejus, nempe Constantii in idola infensissimi, qui præcesserat, tempus. Rursus oratione paululum provectus id ipsum amarulentius deplorat his verbis: Ad hæc cum aræ tuæ sanguinem sitirent, sedulus Daphnes custos, vel contemptus cum esses, permansisti, o Apollo, aliquoties etiam injuria lacestus, atque externo spoliatus ornatu, patienter tamen tulisti; nunc vero multis ovibus, multis item bobus ad aram tuam mactatis, postquam sacrosanctum Imperatoris os pede excepisti, intuitus quæ prædicebas, visus liberatus esse mortuo quodam, quem tu judicaveras malum tibi vicinum esse, ac tibi obstrepere, de medio statim cultu solum vertisti. Undenam hoc tempore gloriabi-

CXVIII.
Nœniæ
Libanii
Sophistæ.

CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

mur apud eos, qui memores sunt sacrorum, statuarumque tibi erectarum? Post multa adversus hæc deliramenta cum differuisset lepide quidem Chrysoſtomus, ad p̄nias Libanii revocat lectorem, hæc subdens.

CXIX.
Quæ
Chryso-
stomus in
Liba-
nium.

Sed enim suspensa hic a vobis oratione nostra, interim rursus exaudiamus sopbiſtæ huius lamenta: miſo enim Apolline ad Jovem his verbis queſtus ſuos convertit. Quale, o Jupiter laborantis animi laxamentum perdidimus? Quam Daphnes regio tumultibus vacua erat? quanto e- tiam templum ipſum magis vacuum, utpo- te in quo natura ex ſeſe quaſi portum in portu fecerat, ambobus quidem admodum tranquillis, altero tamen majorem tran- quillitatem præſtante. Quis non ibi mor- tem, quis non ibi timorem, quis non ibi luctum depoſuiſſet? Quis propterea For- tunatus inſulas inibi deſideraſſet? Ad hæc Libanii verba Chryſoſtomus multa locu- tus de contagio pravorum morum & ſclerum, quo illuc accedentes inficeren- tur, poſt multa rursus ad ſophiſtæ ver- ba revocat orationem, cum ille vecors in commendationem ſui Apollinis ſic rur- ſus exclamat: O dexteram malignam, o iniquum ignem, quoniam primum dilapſus eſt; quodnam mali huius exordium? Num a teſto exortus, ad reliqua deinceps ſer- pſit? ad illius caput, ad faciem, ad p̄bia- lam, ad cydarim, & talarem veſtem? Vulcanus enim ignis arbiter non commina- tus eſt igni huius detrimentum afferenti, cum beneficio devinctus Apollini deberet, ob indicium olim ſibi ab illo factum? Sed neque Jupiter, qui imbrium habenas te- net, aquam in ignem dimiſit, præſertim qui olim Lydorum Regi periclitanti pyram

extinxerit, &c. Illa vero de Vulcano ex turpi fabula & obſcœnis actibus Veneris cum Marte mutuatum ſophiſtam Chryſo- ſtomus ludibrio inſectatur.

At poſt hæc rursus ſophiſta de idoli for- ma: Viri, trahitur mihi mens ad dei A- pollinis ſpeciem, ac mihi ob oculos cogi- tatio typum ipſum repræſentat, formæ le- nitatem, colli mollitiem, idque in lapi- de; cingulum, quo aurea tunica circa pe- ctus ſic colligebatur, ut partim ſubſide- ret, partim ſubſurgeret. Breviter totius diei habitus, cujus iram vel ferventem non ſedaviſſet, ut qui ſimilis eſſet canti- lenam occinenti? & hercule audivit hunc olim aliquis (ut ajunt) in meridie citba- ra ludentem; o aures beatas! Cæterum can- tus erat terræ laudatio; cui quidem de aureo cyatho libare mihi videtur, quod puellam occulcerit debiſſens, ac ſeſe dein- de contrahens. Haſtenus deſcriptio ima- ginis Daphnitici Apollinis ex Libanio a Joanne Chryſoſtomo recitata; quam qui- dem eandem eſſe reperi cum illa, quam in antiquo numiſmate expreſſam hic tibi reddendam curavimus: accepimus illud a Philippo Winghio nobili Lovaniens, ju- vene erudito, ac rerum antiquarum ſtu- dioſiſſimo, quarum cauſa, patrio ſolo re- liſto, Romæ verſatur; miroque affectus eſt gaudio, dum eandem, quam ære ex- preſſam tunicati Apollinis imaginem of- tendebat in nummo, nos ſtylo Libanii e- gregie deſcriptam inſpiciendam propoſui- mus in Chryſoſtomo. Quam vero cernis ad pedes Genii dimidiam deſuper terram eminentem imaginem, Daphnem puellam eſſe ſcito, cum a terra dehincitur, ſecun- dum ea quæ ex Libanio ſunt recitata. (1).

CXX.

CXXII.

(a) Chryſ-
contra
Cent.Delira-
menta Li-
banii ſo-
phiſtæ.

myclei. Et gemmarum pulchritudo & ma- gnitudo imagini maximum afferebat orna- tum, adeo ut quamplurimis in eo decipi contingeret, ut qui propter apparentis formæ pulchritudinem inſecarentur ad eum adorandum; quod quidem ipſi quoque Ju- liano evenerat: majorem certe ei cultum exhibebat, quam aliis omnibus imagini- bus, ex ſingulis generibus ei ſacrificans, & ab eo expectans reſponſa. Hæc ibi au- ctor: qui ut Chriſtianus homo, haud eum inſpexiſſe putatur; ſed ab alio relata, ſic ut ſe habent, haud in omnibus fidelia memoriæ commendavit. Sed jam cætera proſequamur.

Poſt hæc (inquit Chryſoſtomus a) pau- ca admodum ad incendium pertinentia. queſtus: Clamabat viator, flamma erum- pente; turbabatur per lucum Daphnes in- quilius ſacerdos dei: planctus autem pe- ctorum, & ululatus ingens per locum ar- boribus denſum percurrans, ad urbem uſ- que quebemens atque horriſſicus pervaſit. Imperatoris oculus vix ſomnum capere in- cipient, amaro illo nuncio audito, e le- clo ſurrexit. Ipſe furore percitus, Mer- curii talaria perveſtigans, ad mali iſtius originem indagandam pergebat, æque in- tra ſe flagrans ac templum ipſum. Tra- bes ſerebantur deorſum ignem ferentes, id orme, quod ignis comprebenſiſſet, ab- ſumentes; ipſum ſcilicet ſtatim Apollinem, tanquam a teſto non admodum diſtantem; mox & alia Muſarum ornamenta, ſigna- inibi extantia, lapillorum fulgura, co- lumnarum pulchritudinem. Vulgus autem circumſtans luſebat, auxilium tamen ſer- re minime volens; id quod uſu venire ſo- let iis, qui de terra naufragium ſpectant, quorum unum hoc ſuperſtitiæ auxilium, ca- ſum ipſum lacrymis proſequi. Nymphe cer- te e fontibus ſuis egreſſe ingentem luctum excitant; ingentem item & Jupiter, haud procul conſidens; ejuſmodi illum, verſimile eſt, labefactis filii honoribus, concitaſſe; ingentem autem ſexcento- rum dæmonum in loco agentium turba; ne- que ſane minorem e media urbe Calliope, ubi extabat templum ejus, præſide Muſa- rum Apolline ignis injuriam ſentiente.

CXXIII.

Poſtea vero idem delirans Libanius ſic ſub ſinem ait: Præſta te mihi talem Apollo, qualem te reddidit Chryſes, dum Græcis imprecaretur, ira plenum, & nocti adſi- milem: quandoquidem tibi ornamenta cum redderemus, & quicquid olim de templo tuo ablatum fuerat reſtitueremus; præce- ptum eſt quod colamus ſimulacrum, haud aliter, quam ſi ſponſus aliquis, interim dum corollæ contextuntur, moriatur. Huc- utque naniæ. Subdit Chryſoſtomus: Et ſophiſtæ quidem noſtri lamentatio hæc fuit; ſeu potius parvæ quædam lamentatio- nis partes hæc. Mihi vero ſuccurrit ad- mirari, qui factum eſt; ut ob quæ illum

præ pudore ſe avertere oportebat, ob ea ipſe placere ſibi putet; ut qui Apolli- nem eundem intemperati atque obſcœni juvenis ritu per meridiem citbara perſo- nantem inducat; dicatque illi cantilenæ argumentum amaſſam eſſe: aures autem, eas beatas vocet, quibus obſcœnum id carmen exaudire contigerit. Hæc ipſe & alia refert plane ridicula. Tantum va- luit adulatio, ut nobilis ingenii ſui vi- res ad hæc laudanda, quæ obruenda po- tius erant ſilentio, Libanius ſophiſta pe- nitus exhauriret. Sed hæc omnia Chri- ſtianæ religionis ceſſere triumpho, quæ de idolo famoſo combuſto, templo in- cenſo, Orbisque totius Imperatoris ſtu- diis ſuperatis, & dæmonis potentia Baby- læ uniꝰ oſſium virtute proſtrata, dicta ſunt.

Ad hæc ipſa credimus ſpectare oracu- lum, quod ex Oribaſio, Juliani medico, de quo diſtum eſt ſuperius, recitatur in Actis Artemii martyris, his verſibus (b):

Dicite vos Regi: Pulcherrima corruit
aula.

Non teſtum pulcher, non laurum vatibus
aptam

Rhœbus habet, fontisque extincta eſt lym-
pha loquentis.

hæc ab oraculo Delphico.

Sed ad hæc inſuper, quæ ſpectant ad CXXIV.

Apollinis Daphnitici cultum, addimus co- rollarium de filio Sacerdotis ejus templi, invito parente, ad Chriſtianam fidem per- ducto. Rei geſtæ ſeries diligentiffime a Theodoro deſcribitur in hunc modum (c): Per id temporis, inquit, adoleſcens quidam filius ſacerdotis, in impia educa- tus religione, ſe in numerum piorum ag- gregavit. Nam mulier quædam illuſtris ob pietatem & diaconatus munere dignata, matri huius adoleſcentis per familiaris, eum cum matre adventantem (adhuc qui- dem valde adoleſcens erat) forte ſalu- tans, magnopere eſt ad veram pietatem cohortata. Mortua vero matre, venit ad eam adoleſcens, & conſuetam ab ea diſci- plinam perdiſcit; atque firme deſigens in animo ejus conſilia, percontatur magi- ſtram, qua via poſſit ſuperſitionem pa- tris devitare, & veritatis, quam illa præ- dicabat, compotem fieri. Cui illa: Opor- tet, inquit, patrem deſerere, & illi tuum & illius fabricatorem præponere, & alte- ram petere civitatem, in qua potes lati- tare, & impii tyranni manus effugere; pollicitabaturque ſe ei rei proſpecturam. Tum adoleſcens: At, inquit, deinceps ve- niam ad te, & tibi meam animam commit- tam. Paucis interpoſitis diebus, Julianus Daphnem contendit, publicum epulum ce- lebraturus; cumque eo una proſciſcitur ſacerdos adoleſcentis pater, qui Impera- torem comitari conſueverat.

(b) Apud
Metaphr.
die 28. O-
ctobr. ha-
bet Sur-
com. 5.

(c) Theod.
lib. 3. c. 13.

Filii Sa-
cerdotis
converſio
ad Chri-
ſtum.

Ado

CXXI.

Quod vero ex lapide efformatum ſimu- lacrum illud fuiſſe, idem ſophiſta tradere videatur; erroris arguendus eſt auctor in Actis Artemii martyris, dum illud ex ligno vitis compactum fuiſſe docet, ipſum haud fideliter in omnibus ita deſcribens: Imago autem Apollinis erat hoc modo con- ſtructa; Ei ex vite erat corpus compo- ſitum admirabili quadam arte ita compa- ctum, ut præſerveret ſpeciem uniꝰ ado-

leſcentis; auro autem illius totus quo in- duebatur amictus, nudatis & non auratis cæteris corporis partibus, oſtendebat quam- dam, quæ dici non poteſt, pulchritudinem: ſtanti vero erat in manibus citbara, & eam videbatur pulſare; comæ autem & lauri corona auro florebant permixto, ut magna effulgeret gratia ſpectatoribus; duo- que magni hyacinthi implebant ei figuram oculorum in memoriam Hyacinthi pueri A- my-

NOTÆ

(1) Mago inferius media ſui tantum parte apparens expreſſa in nummo cum epigraſe; Genio An- tiocben. quam Baronius ad Daphnem refert, eſt figura Orontis fluvii Antiochiam alluentis, ut offendit Norſius in Epochis Syro-Maced. Diſſert. IV. in fine pag. 396.

CXXV.

Adolescens erat cum patre, & fratre una: isti namque in cibo Imperatoris aqua lustrali expiando, Edictorum munere fugebantur. Septem dies festum Daphnes agi solet. Primo die adolescens, ubi toro astans Imperatoris, opsonia aqua lustrali expiaverat, consuetoque scelere polluerat, curriculo currit Antiochiam; & ad eximiam illam mulierem vestra profectus; Ego, inquit, venio ad te, uti a me promissum est: tu ergo salutis tam corporis, quam anime consulto, promissumque prestato. Quamobrem illa consurgens extemplo, adolescentem deducit ad Meletium (hic erat partis Catholicorum Christianorum, qui Antiochie erant, Episcopus) qui eum in superiori parte adium, in quibus habitabat, commorari iussit. Pater autem querere adolescentem, perlustrareque undique Daphnem, atque ad urbem contendens, circum plateas & angustias, circumferre in omnes partes oculos non cessat; quod quidem fecit magno illius inveniendi desiderio incensus. Ubi ventum est ad eum locum, in quo erant aedes Meletii, oculis sublatis videt eum ex tabulato despicentem; ad quem accurrens, inde abstrahit, abduxitque. Atque ei domum reddito, primo permulta infligit verbera; deinde verucula candentia manibus, pedibus, & dorso impiegit; postremo conclusit in cubiculo, ostio foris obserato; ipseque Daphnem reveritur. Ista ille ipse, cum etate jam admodum exacta erat, mihi narravit; addiditque etiam, se numine assilium, & divina repletum gratia, omnia patris simulacra confregisse, eorumque irrisisse imbecillitatem.

Postea vero complexum animo facinus, quod consciverat, cepit patris adventum pertimescere, orasseque Christum Dominum, ut ipse ferret auxilium, seras perirumpere, & ostia patefaceret: Nam tua causa, inquit, haec & perpeffus sum, & admisi. Quae cum dixisset; excidisse seras & ostia aperta esse. Inde igitur recurrisse ad magistrum; quae eum veste induit muliebri; & postquam in camera collocasset, iterum ad Meletium deduxit: Meletium vero Cyrillo, qui tum Hierosolymorum fuit Episcopus, ipsum commississe; & ita noctu ivisse Palaestinam. Post mortem autem Juliani iste adolescens patrem ad veram traduxit religionem. Etenim cum istud, tum alia nonnulla ipse nobis narravit. Quare isti hoc modo ad Dei cognitionem adducti, veram salutem consecuti sunt.

CXXVI.

(a) Theod. lib. 3. c. 14. Cibaria omnia labe Idololatricae foedata.

Julianus (a) vero liberius, immo vero impudentius adversus verum Dei cultum arma ferre; & quamquam personam induerat modestiae, tamen retia parare, & tendere plagas cepit, quae homines errore deceptos in impietatis perniciem inducerent. Nam primum fontes, tum quae in urbe erant, tum quae Daphne, sceleratis victi-

mis contaminare, quo singuli qui aquam gustarent, tetra nequitia labe inficerentur. Deinde quae in foro exponebantur eadem sceleris macula inquinare: nam panes, carnes, fructus, olera, & alia omnia esculenta, aqua lustrali aspergebantur. Quae cum viderent Christiani, etsi non poterant non gemere, lamentari, & scelerata illa impense detestari; tamen eisdem vestuntur, legi Apostoli (b) obsecrati, ita iubenti: Quicquid in macello venditur, comedite; nihil interrogantes, propter conscientiam. Haec Theodoretus. Porro fontes istos, sic forde sacrificiorum, pollutos divino miraculo exsiccatos esse, superius assertione Chrysostomi dictum est; quod & alii confirmant historici. Caeterum quod ad cibos pertinet; etsi vidimus Constantinopolitanos Christianos his laudabiliter abstinuisse esculentis Gentilitia superstitione polluti; haud tamen damnandos esse Antiochenos, Theodoretus Apostoli auctoritate confirmat, iuxta illud ejusdem Apostoli (c): Ut quid iudicatur ab aliena conscientia? si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago? Et illud (d): Qui non manducat, manducantem non spernat. Et rursum: Qui manducat, domino manducat & gratias agit Deo.

Tunc quoque accidit, ut Eusebius miles emeritus, annum agens aetatis centesimum decimum, cum in Julianum exprobraret Magni Constantini fidem, sub quo militaverat; atque praeterea patriae pietatis desertorem nuncuparet, virilique animo redargueret; ut majestatis reus ab eodem Apostata gladio amputari capite sit iussus; cujus triumphus praeclearo notatus (e) est titulo in tabulis Ecclesiasticis tam Graecis, quam Latinis, memoria anniverfaria repetendus.

Quo etiam tempore martyrismum sublitte duos illos Christianos milites Juventinum atque Maximum, idem post haec Theodoretus affirmat. Nos autem rem gestam, a S. Joanne Chrysostomo, qui tunc temporis aderat Antiochiae, petamus, quam his verbis describit (f): Accidit, ut milites quoddam convivium haberent (hoc puto epulum illud publicum a Juliano paratum, cujus superius mentio facta est) in quo & martyres, quos hodie colimus, erant. Caeterum, ut conviviorum mos est, cum varii sermones hinc inde dicerentur, aliique alia tractarent; martyres nostri mala sui seculi inter se deplorabant, longe potiora fuisse superiora tempora asserentes; dicebantque, & inter se, & ad sodales: Quem juvaret ultra vivere, vel spirare, vel Solem intueri, sacris legibus ita conculcatis, pietate ita violata, creaturarum omnium Domino ita contempto? Omnia nidore plena sunt & fumo, omnia sacrificiis immundis referta. Proh! neque

(b) 1. Cor. 10.

(c) 1. Cor. 10.

(d) Rom. 14.

Eusebii Martyrum.

(e) Menolog. & Martyr. Rom. die 5. Augusti.

CXXVII.

(f) Chry. sol. orat. in SS. Martyres Juven. & Max. to. 3.

Certamen Juventini & Maximiani Martyrum.

purum aere spirare possumus. Dicta haec ne perfunctorie transeas; & considera, quando ea locuti sunt, & quanta pietate. Nam si in militari symposio, ubi regnant ebrietas & intemperantia, ubi certatur de prodigalitate, ubi agon est stuporis & insipientiae, sic ingemiscabant & lugebant; quales erant domi, cum soli inter se agerent? quales erant in precibus ac jejuniis, qui deliciarum tempore tam humiliati & tam Apostolica praeseferebant pectora? Gaudebant alii, hi vero lugebant: impie agebant alii, hi vero zelo urebantur. Sane ipsi ob fratrum valetudinem, suam sanitatem non sentiebant. Sic docebant & lacrymabantur in malis, quae tunc fiebant, quasi universo mundo tutores dati essent. Neque exolestimum fuit, talia eos dixisse. Nam ex sodalibus & convivis, adulator & irrivus quidam obsequium Regi facturus, omnia ut dicta erant, detulit. Rex, accepta occasione diu quaesita, causatus est ex verbis illis affectatam tyrannidem, ut ita martyrii corona privaret, & iussit, confiscatis facultatibus eorum omnibus, nudos eos in carcerem conjici. Illi autem gaudebant, & exultabant, dicentes: Quid nobis divitiis, pretiosaque veste opus? Si & indusium intimum, nempe caro, propter Christum exuendum est; non oblectabimur, sed sponte concedemus. Et oculus dicto, scripti sunt libelli indices, confiscataque omnia. Porro ut homines in patriam migraturi, substantiam omnem in pecuniam commutatam praemittunt; ita & illis accidit. Quoniam erant in calos transitori, inimicis ipsis negotium agentibus, & in hoc ministrantibus, opes suas ante se miserunt. Non enim illa tantum opes, quas elemosinae nomine dispendimus, transferuntur in calum; sed etiam quascumque nobis hostes fidei, piorumque persecutores rapiunt, alibi thesauri erunt: est enim hoc non minus, quam illud. De hoc audi quid Apostolus (a) dicat: Etrapinam, inquit, facultatum vestrarum cum gaudio tulistis, scientes vos habere meliorem substantiam, & manentem in caelis.

(a) Hebr. 10.

CXXVIII.

Ut autem ingressi sunt carcerem, conflavit ad eos omnis Civitas; tametsi multis terroribus, minis, & periculis interdictum erat, ne quis ad eos accederet, vel eis loqueretur, vel quovis modo communicaret. Atqui timor Dei efficiebat, ut non curarentur ea Principis mandata. Unde multi ob consuetudinem, quam cum martyribus habebant, facti sunt & ipsi martyres. Multi enim, contempta praesenti vita, frequenter eos visitando, sacras apud eos vigilas continuis psalmis perficiebant. Erant familiaritates illae spiritualis eruditionis & consolationis plenae. Et clausulae quidem tunc est Ecclesia: carcer autem Ecclesiae facta est. Neque hi solum qui eos viscebant, sed & qui intus cum eis tene-

bantur, veram patientiam & virtutem a patientia & fide eorum disciebant. Rex ut haec audivit, valde stomachatus est; cupiens tamen eos supplantare, & ab alacritate sua destituere, avaros quosdam homines & impostores subornavit, qui si quando privatum colloquium sese offerret, eo accederent; non ut a Rege missi, sed quasi singulari compassionis, & proprio consilio id agentes; & adhortarentur, ut a religione desistant, & ad impietatem transeant. Dicebant enim: Sic non solum imminens periculum effugietis, sed majori dignitate honestati, majorem quoque principatum adepturi estis, Regis ira feliciter placata. Nonne vidistis & alios vestri ordinis id ipsum fecisse? Quibus illi responderunt. Atqui nos hac potissimum ratione viriliter stabimus, & pro illorum ruina nosmetipsos in sacrificia offeremus: benignus & misericors nobis Dominus est: solet etiam uno accepto sacrificio, toti orbi concitari. At sicut olim (b) tres pueri dixerunt: Non est in tempore hoc princeps & propheta & dux, neque sacrificium, neque incensum, neque holocaustum, neque locus primitiarum coram te, ut possimus invenire misericordiam; sed in animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur, quasi in holocaustis arietum, & taurorum, & sicuti in millibus agnorum pinguium. Ita & illi videntes altaria subversa, clausas Ecclesias, sacerdotes fugatos, Fideles omnes in exilium actos; studebant, ut pro omnibus offerrentur Domino, relictisque militaribus signis, angelicis sese choris adjungerent. Quocirca & dicebant: Quid? etiam si nunc non morimur, moriendum tamen omnino est non multo posthac. Satis igitur fuerit mori pro Rege Angelorum, quam pro Rege tam impio: hic etsi moriatur pro Rege quis, nihil accipiet a Rege sua dignum fortitudine. Et quid posset defunctio praestare, vel si maxime vellet? atqui eis saepenumero ne sepultura quidem contingit, & non raro a canibus devorantur. Quod si pro Rege Angelorum mortui fuerimus; certi sumus, nos accepturos corpus multo gloriosius: majori gloria conspicui erimus, longe nobis majora erunt laborum praemia. Proinde arripimus arma spiritualia: non opus jaculis & sagittis; sufficit pro omnibus lingua: sunt enim & sanctorum orationum & crebri ictus inferuntur.

Nunciata sunt haec atque similia Regi; CXXIX.

qui nec destitit, sed illecebrarum escis iterum atque iterum illos tentavit. Ita autem mandavit, quod si cederent victi, sub omnium oculos producerentur; si fortes perseverarent, uti perduellianis rei educerentur, & occiderentur: neque ulla Christianae professionis, ob quam tenebantur, mentio fieret. At qui revelat profunda & abdita,

Tentantur Martyres.

(b) Daniel. 3.

Falsus praetextus cordis Martyrum.

non permittit, ut machinationes illa occulta manerent, ignota insidias. Nam quemadmodum olim mulier Ægyptia (a) Josephum in lecto apprehendens, licet speraret factum suum clam fore omnibus hominibus; non fuit tamen occulta vel oculo illi soporis nescio, vel posteritati; quippe quod absque arbitro illa Josepho dixit, id toto ubique mundo canitur: Ita & ea, quæ per subornatos illos consiliarios dolosus Rex agebat, sperans occulta fore, nequam manserunt occulta. Didicerunt enim posteri omnes, & insidias dolosus, & triumphantium victorias. Denique cum multo tempore exacto, alacritatem eorum non solum non frangeret multitudo dierum, sed potius studium & ardorem excitaret, amulatoresque multos faceret; iussit tandem media nocte in barathrum eos abduci. Ducebantur itaque in densas tenebras luminaria, & decollabantur. Cæterum capita detruncata tunc diabolo magis terribilia erant, quam cum adhuc vocem darent; sicut & caput Joannis non tantum terrebat cum loqueretur, quantum cum disco (b) mutum afferretur. Habet enim & sanctorum sanguis vocem suam, quæ non per aures auditur, sed occidentium conscientiam invadit & perstringit. Post beatam autem illam cadem, quidam etiam cum salutis periculo athletas illos optimos raperunt, etiam ipsi vivi martyres, ut eorum reliquias curarent decenter: nam quamvis non occidebantur, optabant tamen mori potius, quam ut corpora illa relinquerent inhumata; ita ad venerationem eorum festinabant.

CXXX. Dicunt qui tunc affuere, & quibus corpora illa recens occisa videre datum fuit, quod jacentibus simul illis in sepulcro, talis quadam ex eorum oculis & vultu gratia resplenderit, qualem in Stephano Judæis responsuro fuisse Lucas dicit (c): neque ullus est, qui non pio quodam horrore illis adhaerit; adeo aspectus ille afficiebat omnes; quin & omnes clamabant in laudem eorum id quod a Davide dictum (d): In vita sua non sunt separati, & in morte non sunt divisi: pariter enim confessi sunt; pariter carcerem inhabitaverunt; pariter in barathrum abducti sunt, pariter capite mulctati; & unus utriusque corpora tumulus tenet; & unum quoque tabernaculum in calis eos excipiet, quando ad majorem perventuri sunt gloriam, nempe immutandi. Et paulo post, hæc de eorumdem martyrum reliquiarum cultu: Idcirco sepe eos invisimus, tumulos adornemus, magnaque fide tumulos eorum contingamus, ut inde benedictionem aliquam assequamur. Etenim sicut milites, vulnera in præliis sibi inflata Regi monstrantes, fidenter loquuntur; ita & illi in manibus abssecta capita gestantes, & in medium afferentes, quæ voluerint, apud Re-

(a) Genes. 39.
Martyrium Juventini & Maximi.
(b) Matt. 24.
(c) Act. 6.
Martyres post mortem quales.
(d) 1. Reg. 1.
Cultus reliquiarum Martyrum.

gem caelorum impetrare possunt. Proinde magna fide, promptitudineque huc veniamus, quo & visis sanctorum monumentis, & consideratis eorum præmiis, inde varios thesauros undequaque colligamus &c. Hæc Chrysostomus. Horum vero natalis dies tam in Oriente, quam in Occidente a Catholica Ecclesia annua celebritate recollitur vigesimaquinta Januarii: qui enim hujus anni ultimo tempore confessi sunt, in carcere detenti, ad illum diem delati, martyrium magna omnium Fidelium gloria consummarunt. Pari quoque certamine & perfimili martyrio coronati sunt Romæ hoc anno Joannes, & Paulus, de quibus inferius pluribus agendum erit.

Quod rursum pertinet ad res Antiochenas; haud profuit Juliano luculenta illa oratione de barba hircina dicitia refellisse, nec fortissimis militibus necem, clanculo intulisse; quin Christiana libertate Fideles sicut Christi gloriam prædicarent, ita falsitatem deorum Gentilium probris insectarentur; usque adeo, ut feminæ quoque Christianæ id ipsum summa constantia, animoque invicto præstiterint. Inter quas enituit magna laude veneranda matrona, nomine Publia, cujus egregium certamen in hæc verba a Theodoro (e) describitur: Hoc loco præterea, (f) Theod. historiam de femina quadam præstantissima plane memorabilem narrabo: nam femina etiam divino pietatis amore ac studio armata, hujus tyranni rabiem prorsus contempserunt. Publia femina illis temporibus nobilissima, & propter virtutis sue præstantiam plurimorum celebrata sermonibus, matrimonii jugo aliquandiu copulata, fructum Deo dignum sine admiratione obtulit. Nam Joannes, qui longo tempore, presbyteris Antiochiæ præfuit, & sæpe ad primatum Apostolicum suffragis delectus, semper illum honoris gradum recusavit, ex ejus ventre tanquam admirabili solo editus est. Hæc mulier chorum virginum perpetuam castimoniam professarum secum habens, Deum omnium opificem ac Salvatorem hymnis assidue celebrare solebat. At cum Imperator illac prætergrederetur, virgines inter se mutuo clariori voce canunt, rata illum consceleratum tyrannum contemnendum esse, & omnium irrisione ludendum. Canebant autem illos potissimum psalmos, quibus debilitas simulacrorum scite deridetur, & cum Davide (f) dicebant: Simulacra Gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. At postquam versus, qui illa sensus omnis experientia esse pronunciant, recitaverant, istum adjuungebant: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

His Julianus cum maxima animi ægritudine auditis, iussit, ut eo progrediente conticescerent. At Publia ejus leges parvi aestimans, majori cum placitate chorum vir-

CXXXI.

CXXXI.

(e) Theod. l. 3. c. 17.

Publiæ matronæ confessio

(f) Ps. 115.

CXXXI.

virginum in unum coegit, & illo prætercunte, denuo cantare mandavit (a): Exurgat Deus, & dissipentur inimici ejus; &c. Itaque tyrannus graviter commotus, jubet magistrum chori ad se adduci: quam cum anum propter ætatem ingravescentem cum primis venerandam cerneret; tamen neque canicie corporis ad misericordiam illius capiendam, neque animi virtute ad honorem ei tribuendum adducitur; sed satelliti cuidam dat mandatum, ut utramque malam verberet, & genas cruentet manibus. Illa hanc contumeliam pro summo honore ducens, domum revertitur, & tyrannum, ut solebat, spiritualibus cantilenis perstringit, non aliter quam ipse palmorum scriptor & magister David, qui malignum spiritum, quo Saul agitabatur, compressit. Etenim iste tyrannus, ubi sceleratos demones sibi familiares reddiderat, Corybantum more facere & contra verum Dei cultum rabiem exercere non desistit. Haftenus de confessione Publiæ Theodoretus.

Cum autem hanc fuisse Joannis matrem idem auctor affirmet: ea apud Græcos sententia invaluit, ut hæc fuerit parens Joannis Chrysostomi: id quidem ipsi profuerunt publicis monumentis, cum de Publia agunt in Menologio, die decimamensis Octobris. Quod quidem haud ita exploratum habetur, ut firmiter affirmari possit; cum multa sint, quæ repugnent; atque in primis quod ipse ait Theodoretus, Joannem illum Publiæ filium nunquam adigi potuisse, ut sedem Episcopalem capefferet: cum tamen Joannem Chrysostomum fuisse constet Episcopum Constantinopolitanum. Sed & cum Theodoretus eam nomine Publiam dictam ferat; Chrysostomi quidem matrem Anthusam, appellatam tradunt. Rursum vero, quod me magis ab ea sententia distrahit, illud est, quod idem Theodoretus tradit, Publiam hanc anum fuisse jam ingravescentis ætatis; cum tamen constet matrem Joannis Chrysostomi fuisse hoc Juliano tempore juniorem; ipsum vero Joannem ejus filium puerum; ita profecto invenitur, si ætas tum filii, tum matris reducatur ad calculum. Quem enim vixisse annis quinquaginta duobus & mensibus octo Joannem Chrysostomum tradant Leo Imp. Zonaras, Georgius, & alii; obiisseque diem, Honorio septimum & Theodosio secundum Coss. anno Domini quadringentesimo septimo; natum eum esse oportuit anno Domini trecentesimo quinquagesimoquarto, Constantio septimum & Gallo tertium Coss. sicque hoc eodem anno ipsum Joannem fuisse annorum ætatis octo, quem liquet a matre genitum adolescentula, quæ anno suæ ætatis vigesimo orbata viro, magna cum laude in viduitate permanit. Id quidem testatur ipse Chrysostomus (b),

Ann. Eccl. Tom. V.

(a) Ps. 67.
Publia acriter verberatur.
CXXXIII.
Publia cujus Joannis mater.
Ætas Chrysostomi.

dum scribens ad Viduam juniorem, hæc de Libanio, cum ipse ab eo adolescentior imbuebatur rhetoricis disciplinis: Ego aliquando cum essem junior, doctori meo (erat autem ille omnium hominum maxime superstitiosus) animadverti matrem meam præ multis magnam excitasse admirationem. Nam cum eos, qui sibi assidebant, more suo interrogasset, cujus ego essem; ac responsum esset, me viduæ mulieris esse filium; de me quaesivit ætatem matris, & viduatis tempus. Cum primum vero audisset quadraginta annos natam esse, vigesimum vero jam annum agi, ex quo patrem meum amiserit; obstupuit valde, atque ad eos, qui aderant, conversus clara voce exclamavit: En quales mulieres apud Christianos sunt! Tanta non modo apud nos, sed etiam apud Gentiles viduitatis laus est & admiratio. Hæc ipse. Ex his igitur satis liquet, ea quæ de Publia a Theodoro scripta sunt, minime aptari posse matri Joannis Chrysostomi; nisi dixerimus eum in ætate ejusdem errasse, eandemque duplici nomine Publiam Anthusam dictam esse. Hæc de matre Chrysostomi, cujus patrem tradunt dictum fuisse Secundum nomine. Porro non ab antiqua foemina tantum Julianus illusus est, sed & delusus insigniter a mimo, Porphyrio nomine; qui ut Christianam religionem risui exponeret, baptismo per jocum initiatus, serio exinde Christum confessus, summa constantia persans in sententia bilem Principis movit; adeo ut oblitus se esse philosophum, in eum continuo animadverti jufferit: qui ex mimo martyris effectus, inter martyres relatus, anniversario honore colitur decimosextimo Kalendaris Octobris.

Sed & senex centum & decem annorum, Eufignius nomine, viridi animi robore fregit Juliani procaciam, exprobrans illi desertam, in qua educatus fuerat, pietatem; Constantinum Magnum contra mirifice ex religione commendans: at sic fidenter insultantem sibi hominem minime passus est Julianus; sed abductum delirantem (ut aiebat) senem, ut eum curaret delirio, capite plecti iussit, quasi majestatis reum; utpote qui licet imbellis viribus, lingua tamen potens juventurem in Imperatorem sollicitaret: recensitus ergo & ipse inter martyres, anniversaria commemoratione Ecclesiæ lætus redditur Nonis Junii, quibus reliquiarum ipsius translatio facta videtur.

His omnibus exagitatibus Julianus Apostata, gravibus Antiochenos affecit incommodis, atque in eo potissimum, quod exercitum ad bellum Persicum comparatum, ibidem, in hibernis continuit; ad quem alendum adegit Cives Antiochenos vili vendere annonam, quam ipsi caro ob penuriam pretio emissent; adeo ut ea ex

CXXXIV.

Julianus vexat Antiochenos.

Matris Joannis Chrysostomi speciosa virtus, &c.

CXXXIV.

Julianus vexat Antiochenos.

re complures a mercatura destiterint, eamque ob causam magis magisque caritas rerum omnium creverit. Hæc quidem Socrates (a) tradit, additque, eundem irapercitum inde recedentem Tarsum concessisse, sed illinc, paratis quæ opus erant, citius abiisse, Quid autem actum sit, cum Tarfi Julianus esset, Zonaras (b) declarat his verbis: Persis bellum illaturum Julianum Tarfi illustri urbe Ciliciæ convenit Artemius sacerdos Æsculapii, cujus templum Argis erat, celebri & ipsi ejusdem provinciæ urbe, columnas ab eo petens, quas Christianorum primarius sacerdos ex ea adeo abstulisset, atque suam eodem sueram illis inædificasset, eodem restituit. Id desertior fidei ille statim sumptibus Episcopi fieri jubet. Pagani cum magnis sumptibus & laboribus unam columnam demoliti essent, & usque ad limen januæ Ecclesiæ cum machinis pertraxissent, ac longo tempore ulterius promovere non possent, ea relicta, discesserunt: quam Episcopus post Juliani interitum facillime levatam, in pristinum locum reposuit. Hæc Zonaras.

(a) Socrat. lib. 5. c. 15.

(b) Zonar. Annal. l. 3. Quid Tarfi Julianus.

CXXXV. Antiocheni dire vexati a Juliano.

(c) Greg. Naz. orat. 3. in Jul.

(d) Joann. Chrys. orat. contr. Gent.

ageret, tamen tanta erat earum rerum impietas, ut ea Imperatorie etiam licentiæ magnitudinem superaret: victima enim illæ de integro renovabantur. Hæc ipse; eadem quoque & Socrates (e).

(e) Socrat. lib. 3. c. 11.

Cæterum licet tam dira & execranda, Antiochiæ cum esset, Imperator Apostata perpetraret; nihilominus quibusdam iisdem Antiochenis concessis, voluit videri erga illos animo esse propensiore. Testatur quidem Zosimus, post has cum Antiochenis altercationes Julianum cum iisdem conciliatum esse, atque in signum inite cum illis gratiæ, eisdem complura indulgisse, multosque Cives Decurionatus dignitate donasse, data insuper facultate eandem dignitatem in posteros propagandi. At hæc ipsa idem Julianus in Miopogone iisdem Antiochenis visus est tamquam ingratis exprobrasse, cum ait (f): Quænam igitur causâ vestra in nos offensionis atque invidiæ? Ego enim scio, nihil a me in vos commissum esse aurius aut gravius; neque privatim in singulos, neque publice in universos ullo genere maledicti; immo & laude affecti, quantum visum est convenire; ac de Christo quidem concessi tantum, quantum erat æquum ei qui pro viribus cupit de multis benemereri. At quid visus est sibi Julianus Christianis indulgisse de Christo? nihil profecto, nisi quod non cogeret (ut alii fecerant persecutores) eos palam ad Christum negandum; cum tamen dolo vim compensare soleret. Sed & subdit de remissis eisdem aliqua ex parte tributis: Fieri, inquit, non potest, ut & iis, qui vestigia pendunt, omnia condonentur, & qui accipere consueverunt, dentur omnia. Cum igitur videar publicas largitiones, quas regius sumptus facere consuevit, nihil immuisse, tributa autem vobis non pauca remississe: nonne res admirabilis, atque ænigmati similis videatur? Sed quæ fuerint nostra in omnes Cives merita, nihil attinet hoc tempore referre: & inferius, Multum vobis auri & argenti, multa vestigalia peculiari beneficio præter alias Civitates remisi: præterea Senatorum numerum ad ducentos auxi, neque ulli rei perperci: id enim unum spectabam, ut Civitatem vestram majorem ac potentioram redderem. Hæc & alia in eos Julianus, necnon de collato eis frumento tempore famis. At in his blanditiis hostis insensibilis Christianis se habuit tamquam scorpio, dum sic brachiis completi ac demulcere videtur, ut tamen cauda pungat, & lethale venenum inferat; quod quidem in pluribus, cum oblata occasio fuit, exitus declaravit.

CXXXV. Julianus se erga Antiochenos benignum exhibet.

(f) Jul. in Miopog.

CXXXVII. (g) Socrat. lib. 3. c. 10. Legati Perfarum ad Julianum.

Per id tempus cum Julianus ageret Antiochiæ (inquit Socrates g) Perfarum Legati ad Imperatorem adventarunt, postulatum, ut bellum palam indiceret, de-

nunciaretque. Ille eos remisit, hæc solum locutus: Me ipsum brevi videbitis: & propterea Legatos hac de re ad vos mittere, non est opus. At de rebus Antiochiæ hoc anno gestis jam satis. Age modo ad ejusdem Juliani persecutionem in utriusque Syriæ Ecclesias orationem convertamus, indeque ad res Alexandrinæ recendendas stylum admoveamus. Atque primum quid in Cives Constantiæ Civitatis in littore Palæstino sitæ prope Gazam admiserit, ex Sozomeno recitandum est; ait enim (a):

(a) Sozom. lib. 5. c. 3.

Porro Civibus Constantiæ, quæ est urbs Palæstina, non dissimilia objectabat crimina (nempe quod cultum Deorum deseruissent, & Christum colerent) eorumque Civitatem Civibus Gazæ tribuit. Isam namque urbem Constantiam, sicut ex superiore sermone didicimus, cum esset navale Gaza Civitatis, & Majuma vocaretur, Constantinus simul ut intellexit eam religioni Christiane in primis esse deditam, Civitatis honore decoravit, sicut Constantii appellavit nomine (Eusebius autem ab ipsius Constantini Imperatoris sorore fuisse denominatam tradit b) atque dedit mandatum, ut sui juris esset, suisque legibus ipsa se gubernaret; arbitratus sane iniquum esse, ut ditiori Gazæ urbis superstitioni Gentilium supra modum addicta pareret. Verum ut primum Julianus ad Imperium regendum accessit, Cives Gazæ Constantiæ Civibus litem intendebant. Atque Julianus constitutus Judex, Constantiam, quæ Gaza abest circiter viginti stadia, Gazæ adjudicavit. Quæ ex eo tempore suo priore nomine orbata, pars urbis Gazæ maritima nuncupatur. Magistratus autem civiles, belli duces, respública utriusque communis est, solique Ecclesiæ statui & gubernatione duo videntur hoc tempore civitates distinctæ. Nam utraque seorsum suum habet Episcopum, suum clericum, celebres quoque dies festos martyrum, memorias Episcoporum, qui in ipsis Ecclesiam rexerint; distinctos denique agrorum undique jacentium fines, quibus etiam altaria ad utrumque Episcopatum spectantia distinguuntur. Itaque quidam Episcopus Gazæ, qui hac nostra vixit ætate, Episcopo mortuo, qui ante Ecclesiam Maiumatensem administraverat, laboravit, ut uterque clerus sibi subiceretur: Non enim fas est, inquit, ut uni urbi duo præficiantur Episcopi. At cum Maiumatenses huic refragarentur; Concilium gentis illius in unum locum coactum, causam cognovit, alterumque creavit Episcopum: Nam iniquum omnino existimavit, ut qui ob pietatem privilegia civitatis recepissent, ii tamen iudicio Gentilis Imperatoris statum sacerdotii mutatum haberent, ordine Ecclesiastico & honoribus sibi olim tributis penitus spoliarentur. Hæc de Constantia civitate Sozomenus.

(b) Euseb. Vit. Con. lib. 4. c. 38.

Constantia adjudicata Gazensibus.

CXXXVII. (g) Socrat. lib. 3. c. 10. Legati Perfarum ad Julianum.

Quid autem Gazenses in Christianos, CXXXVIII. qui apud se essent, admiserint, idem auctor post multa sic narrat (c): Sed quoniam hæc nostra proposita oratio est, & de Georgii atque Theodoriti necesse differimus: tempus jam videtur postulare, ut de Eusebio, Nestabo, & Zenone fratribus mentionem faciamus; quos populus Gazæ eodem tempore odio persecutus, domi occultatos comprehendit, ac primum conjicit in carcerem, flagrisque cedit; deinde omnes ad theatrum convenire, & contra eos graviter propterea vociferari cœperunt, quod sacra ipsorum profanassent, eisdemque ad religionem Gentilium delendam, afficiendamque contumelia superioribus temporibus abusi fuissent. Qui partim clamando, partim se invicem incitando, ira succensi, in eorum necem avidè feruntur. Atque ipsi se mutuo instigantes (quod a populo in seditione fieri solet) ad carcerem concurrere; eosque inde deductos, modo pronos, modo supinos trahere, interdum ad terram allidere, jam cadere alii saxis, lignis alii, alii aliis rebus fortuito oblatis, sicque crudelissime interfecerunt. Accepi etiam, mulieres e textrinis egressas radiis illos confodisse; quin etiam coqui in foro, pars lebates aqua ferventi ebullientes e focus arripere, inque illos effundere, pars verubus transfere. Ut vero eos disperperant, & capita eorum confrugerant, ut cerebrum in terram efflueret; extra urbem deducunt ad locum, in quo animalia expertia rationis mortua projici solent. Atque accenso rogo, eorum corpora comburunt: reliqua autem ossa, quæ ignis nequiquam absumperat, ossibus camelorum & asinorum, quæ ibi projecta erant, admiscet; adeo ut perdifficile esset ea inter tot ossa reperire. At tamen non diu sic latuerunt. Siquidem mulier quædam Christiana, quæ non ex urbe Gazæ orta fuerat, sed ibi suum domesticum collocaverat, jussu divino ea noctu ex aliis ossibus selegit, atque in ollam injecta Zenoni eorum consobrino servanda dedit: nam ita Deus ei mandaverat in somnis, & virum etiam mulier indicarat, quo in loco etatem degeret, & antequam ad eum veniret ostendebat: quando quidem ei ignotus erat, & propter persecutionem, quæ recens concitata fuerat, in occulto latitabat: nam parum aberat, quin ipse quoque a Gazæ Civibus comprehensus trucidatus fuisset; qui, dum populus in consobrino ejus necandis occupatus teneretur, nactus tempus idoneum, profugit Anthedonem urbem maritimam, quæ Gaza aberat circiter viginti stadia, quæque id temporis similiter superstitioni Gentili dedita erat, & cultu ac veneratione statuarum cæcata.

(c) Sozom. l. 5. c. 8.

Martyres Gazenses.

Reliquæ Martyrum divinitus inventæ.

Ubi vero per Judicem ibi Christianus cognoscitur, graviter virgibus ab Anthedonis tergo cæsus, ejicitur urbe; & ad Naxos.

vale Gazæ profectus, ibi absconditus delituit. Quo in oppido mulier in illum forte incidens, reliquias dedit; qui eas ad tempus domi servavit. At ubi Episcopatum illius Ecclesie ad tempus forte cepit (quod quidem accidit regnante Theodosio) extra urbem extruxit Ecclesiam, & altare in ea erexit, martyrumque reliquias ibi reposuit prope reliquias Nestoris confessoris, qui cum istis Zenonis consobrinis, dum viverent, una versatus fuerat, atque simul cum illis a populo comprehensus, vinculo- rum factus erat & plagarum socius. Quem cum inter trahendum, qui eum traherant, pulchrum habere corpus viderent, ejus miseris sunt, & ante portas urbis adhuc spirantem quidem, expectantem tamen brevi moriturum projecerunt. Quem quidam inde sublatum ad Zenonem deportabant; apud quem dum ulceribus ejus & plagis adhibita sunt curationes, e vita migravit. Cives autem Gazæ, dum facinoris a se admitti considerant magnitudinem, supra modum extimescere incipiunt, ne Imperator ipsos inultos minime relinquat. Jam enim fama emanaverat, quod egre admodum ferebat, & decimum quemque e populo necare constituerat. Sed hoc perspicue falsum erat, & rumor solum (ut credibile est) popularis, qui multorum animos conscientia malefactorum exterritos occupaverat. Nam Imperator hoc facinus a civibus Gazæ perpetratum (quemadmodum pro scelere, quod contra Alexandrinos a Gentilibus in Georgium commissum esset, fecerat) ne litteris quidem coarguit; sed solum eum, qui illius gentis tum Præfectus erat, magistratu abdicavit, habuitque pro suspecto; & in judicium adducens, humanitatis officium esse duxit, eum morte antiquam condemnare. Eum tamen vehementer incusabat, quod quosdam ex civibus Gazæ, qui seditionis & cædis auctores dicebantur, in vinculis tenerat, eo consilio, ut secundum leges pœnas persolverent. Nam quid causæ erat, inquit, ut ad supplicium adducerentur hi, qui paucos Galilæos pro injuriis, quas ipsi sæpe ac deis intulerant, probe ulsi fuissent? Hactenus de his Sozomenus.

Nestoris martyrium.

CXL. Julianus quomodo dire persequitur Christianos.

(*) Greg. Nazianz. orat. I. in Jul.

Peculiare namque hoc erat Juliano dicere, atque ad Præfectos rescribere, quotiescumque accideret Christianos a Gentilibus vi publica & grassatione necari. Nam quæ hic habet Sozomenus de Gazensibus, eadem refert Gregorius Nazianzenus de Cæsariensibus (de quibus superior egimus) cum Julianus cædem Christianorum per Gentiles factam derideret; de quo illud ipsius Gregorii (a) hic repetendum: *Quam præclara, inquit, & humana sententia! Quid enim grave, inquit justus Judex minime Christianos persequens, si decem Galilæos manus una Græcica sustulit? Hæc vero an non per-*

spicua crudelitas? an non persecutionis edictum? &c. Hæc Gregorius, jure existimans, hujusmodi licentiam & impunitatem occidendi Christianos, concessam a Juliano, æquipollere cuivis acerbissimo persecutionis edicto. Quidnam enim prætermisissent Gentiles in Christianos patrare sceleris, quod certo scirent non tantum a Principe inultum relinqui, sed & laudari?

Quomodo insuper Gazenses quæserint ad necem S. Hilarionem in suo ipsorum agro degentem, idem Sozomenus (b) narrat, sic scribens: *Per idem tempus Hilarion etiam monachus a populo Gazæ quasi profugit in Siciliam. Ibi ligna in desertis montibus colligens, & humeris portans, quadam in urbe ea vendidit, eo- que pacto quantum sat erat ad quotidianum victum sibi comparavit. Verum tandem a viro quodam demone agitato, quo ipsum liberaverat, quisnam & qualis esset, indicatus, concessit in Dalmatiam. Qua in regione quoque cum maxima miracula divina virtute edidisset, adeo ut mare ejus precibus recessu prohiberetur, aridam undique inundatione obruisset; inde denuo secessit. Nam ei haud volupe erat, apud eos qui ipsum laudarent, commorari. Itaque loca subinde commutando, obsecurus esse, & celebrem famam de se per vagatam crebris migrationibus delere laboravit. Postremo Cyprum prætervectus, Paphum appulit; atque rogatu illius, qui tum Cypro erat Episcopus, ibi commorari contentus est: inque loco, qui Charbyris dicitur, monasticum vitæ genus excoluit. Quod autem martyrio iste non occubuerit, fuga in causâ fuit. Atque fugiebat, propterea quod sanctum Evangelii præceptum est, ut persequentes nos non expectemus. Quod si qui comprehensi fuerint, ut animo excelso sint & robusto, vimque & violentiam a persecutoribus illatam strenue evincant. Hactenus Sozomenus.*

CXLI.

(b) Sozom. l. 5. c. 9. S. Hilarion fugit persecutionem Gazensium.

Quæ licet vera omnia sint; diverso tamen tempore contigisse fugam Hilarionis a profensione ejusdem in Siciliam, S. Hieronymus, qui ejus res gestas exactissime est profecutus, facile monstrat, dum hoc Juliani tempore eum petiisse Oasenam, Ægypti solitudinem, atque demum ipso defuncto reversum, profectumque esse in Siciliam tradit; qui de fuga Hilarionis hæc habet (c): *Urbs autem Gaza, postquam profecto de Palestina Hilarione Julianus in Imperium successerat, destructo monasterio ejus, precibus ad Imperatorem datus, & Hilarionis & Hefychii irrem impetraverat, amboque ut quærentur, toto Orbe scriptum erat. Egressus ergo de Bruto, per in viam solitudinem intravit Oasum; ibique anno plus minus exacto, quia illuc quoque sua fama pervenerat, quasi jam in Oriente latere non posset, ubi multi illum & opinione & cultu nove-*

CXLII.

(c) Hieron. in Vita. S. Hilarion. to. 1.

Fuga Hilarionis in Oasum.

rant, ad solas navigare insulas cogitabat, ut quem terra vulgaverat, saltem maria celarent. Eodem ferme tempore Hadrianus discipulus ejus de Palestina supervenit, dicens Julianum occisum, &c. Hæc Hieronymus de fuga Hilarionis a Gazensibus eum ad necem quærentibus. Quod autem tanto studio iidem ejus necem expetissent, ea potissimum causa intercessit, nimirum quod idem S. Hilarion apud eos agens, insignia cum miracula edidisset, uno ex illis in theatro facto percipuo, ab omnibus fuerat acclamatum, Marnam Gazentium deum esse superatum a Christo: quodnam vero hoc fuerit, prætermisissis cæteris, hic ex eodem Hieronymo recitemus, qui rem gestam ita describit:

CXLIII.

In Circensibus acclamatur Victoria Christi.

Italicus ejusdem oppidi municeps Christianus, adversus Gazensem Duumvirum Marnæ idolo deditum, Circenses equos nutrebat: hoc siquidem in Romanis urbibus jam inde servatur a Romulo, ut propter felicem Sabinarum raptum, Consue, quasi consistorum deo quadrigæ septeno currant circuitu; & equos partis adverse fregisse, victoria sit. Hic itaque emulo suo habente maleficum, qui demoniacis quibusdam imprecationibus, hujus impediret equos, & illius incitaret ad cursum; venit ad beatum Hilarionem, & non tam adversarium lædi, quam se defendi, obsecravit. Ineptum visum est venerando seni in huiusmodi nugis orationem perdere. Cumque subrideret, & diceret: Cur enim non magis equorum pretium pro salute anime tue pauperibus erogas? Ille respondit, functionem esse publicam; & hoc non tam se velle, quam cogi; nec posse hominem Christianum uti magicis artibus, sed a servo Christi potius auxilium petere, maxime contra Gazenses & adversarios Dei, & non tam sibi; quam Ecclesie Christi insultantes. Rogatus ergo a fratribus, qui aderant, scyphum scitilem, quo bibere consueverat, aqua iussit impleri, eique tradi: Quem cum accepisset Italicus, & stabulum & equos & aurigas suos, rheadam, carcerumque repagula asperxit. Mira vulgi expectatio: nam & adversarius hoc ipsum irridens diffamaverat; & fautores Italici sibi certam victoriam pollicentes exultabant. Igitur, aato signo, hi advolant: isti præpediuntur. Sub horum curru rota fervent: illi prætervolantium terga vix cernunt. Clamor sit vulgi nimis, ita ut Ethnici quoque ipsi concreperent: MARNAS VICTUS A CHRISTO EST. Porro furentes adversarii Hilarionem maleficum Christianorum ad supplicium poscere. Indubitata ergo victoria & illis & multis retro Cercensibus, plurimis fidei occasio fuit. Hucusque de his Sanctus Hieronymus; quibus Gazenses magna ira perciti, tanto studio Hilarionem, cum

licuit per Julianum, ut eum necarent, pervestigarunt.

Cæterum adeo furens fuit Gazensium in Christianos persecutio, ut non tantum Hilarion cogeret capture fugam, sed & alii omnes qui debebant in eorumdem Gazensium ditio, fuga pariter atque latebris sibi consulere sint coacti: nam de majoribus suis hæc Sozomenus (a) posteris commendavit: *Hujus fugæ cum alii complures moorum majorum, tum avus meus particeps fuit: propterea quod cum patre Gentili natus esset, & ipse cum universa familia, & hi qui erant genere Alaphionis orti, primi in Bethelia pago, ditioni Gazensium subiecto, multis hominibus frequentato, & delubra habente, tum ob vetustatem, tum ob structuram magno ab habitatoribus in honore habita, & maxime omnium illud quod Pantheon vocabatur, supra clivum quemdam hominum manu factum, velut supra arcem positum, & toto pago undique eminens; & quantum conjectura assequor, locus inde nomen traxit, & ex Syriaca lingua in Græcam translatum, Domicilium deorum, propter illud delubrum, Pantheon appellatum est. Ferunt autem illis, qui ex eorum familia sati sunt, Hilarionem monachum, religionis Christianæ recipiendæ causam & auctorem extitisse. Nam cum Alaphio- Alaphion iste demonio agitaretur; & quidam tum Gentiles, tum Judæi incantationibus ad demoneum ejiendum, & aliis quibusdam superstitiosis ineptiis crebro multumque usi, nihil proficerent; Hilarionem, invocato nomine Christi, demoneum expulisse, & hominem ad fidem Christi adduxisse. Meus autem avus in sacris litteris interpretandis magnam laudem est adeptus. Vir erat ingeniosus, & talis, qualis non in obscuro latere debeat: humaniore etiam litteratura non mediocriter institutus, ita ut arithmetice experis non esset. Quamobrem Christianis qui Ascalonem, Gazam, & loca finitima incolebant, perquam carus erat, propterea quod ambiguas sacrarum litterarum sententias & ad religionem apte & aperte facile ad omnium intelligentiam dissolvere poterat. Virtus autem eorum, qui ex altero genere orti sunt, vix a quoquam oratione explicari potest: nam primi hoc in loco & Ecclesias & monasteria fundarunt, eaque tum vitæ integritate, tum benignitate in peregrinis & egentibus excipiendis ipsi exornarunt.*

(a) Sozom. l. 5. c. 14.

his cond. versio ex fuga.

CXLIV.

(b) Theod. l. 3. c. 6.

Sed quo tandem progressa sit eorumdem Gazensium & Afcalonitarum in Christianos sævitia, Theodoretus narrat, cum ait (b): *Quæ autem maleficia, hi qui falso simulacrorum cultu tenebantur obstricti, id temporis admisserint, quamquam per multa sunt, & opus separatim postulanti ego tamen ex multis pauca sumam vobis ad commemorandum. Afcalone & Gazæ,*

Sævitia Gentilium in Christianos.

quæ

que sunt urbes Palaestinae, primum viro-
rum sacerdotii dignitate exornatorum, &
mulierum perpetuam virginitatem profes-
sarum ventres dissecunt; deinde far-
ciunt ordeo; ad extremum eos porcis de-
vorandos obiciunt. Sebaste in Palaestina
item, quae est urbs ditioni gentis, de
qua supra dixi, subjecta, Joannis Bapti-
stae tumulum aperiunt; ossa tradunt igni
absumenda, & eorum cineres passim disper-
gunt. Haec Theodoretus. At ex his plane
haeretici, isthaec saepius perpetrantes,
num sub Christi, an sub Juliani Aposta-
tae recensendi sint disciplina. Haec qui-
dem jubente ipso Juliano patrata esse,
idem ipse in Misopogone haud obscure
testari videtur, dum ait de Ethnicis ipsis
Syris: Deorum templa restituerunt, sepul-
cra vero atheorum omnia (sic nominat sa-
cra conditoria martyrum) signo a me nu-
per dato, everterunt; ita elati & erecti
animis, ut scelera eorum, qui deos viola-
runt, acrius etiam quam mea ferebat vo-
luntas, vindicarent. Haec Julianus; ad
ea plane alludens, quae facta sunt in Pa-
laestina. At non Joannis Baptistae tantum
ossa, sed etiam Elisei prophetae eadem fu-
isse affecta contumelia, Nicephorus (a)
& alii tradunt.

(a) Nicof.
2. 10. c. 13.
Metaph.
die 20.
Oftob. in
Acta Arce-
mii mart.

CXLVI. Ruffinus (b) de his agens, quomodo
ex tali jactura lucrum fecere monachi Hie-
rosolymitani, quos divina providentia
tum direxit illuc, rem gestam narrat his
verbis: Juliani temporibus, velut relaxa-
tissimis frenis efferebatur in omnem saeculorum
feritas paganorum. Ex quo accidit, ut
apud Sebastem Palaestinae urbem, sepul-
crum Joannis Baptistae, mente rabida &
funestis manibus invaderent, ossa disper-
gerent, atque ea rursus collecta, igne cre-
marent: sanctos cineres pulveri immixtos,
per agros & rura dispergerent. Sed Dei
providentia factum est, quosdam de Hie-
rosolymis ex monasterio Philippi hominis
Dei, orationis illuc causa per idem tem-
pus venisse. Qui cum tantum nefas, hu-
manis quidem manibus, sed serena mente
fieri viderent; mori gratius habentes,
quam hujusmodi piaculo funestari; inter
eos, qui ossa ad exurendum legebant, mix-
ti, diligentius, in quantum res patie-
batur, ac religiosus congregantes, fur-
tim se vel stupentibus, vel insanientibus
subtraxere, & ad religiosum patrem Phi-
lippum venerandas reliquias pertulere. Il-
le supra se ducens, tantum thesaurum pro-
prius servare vigilans; ad Pontificem ma-
ximam tunc Athanasium hostiae immaculatae
reliquias per Julianum diaconum suum,
post etiam Palaestinae urbis Episcopum,
mittit. Quas ille susceptas, paucis arbi-
traris, sub cavato sacrarii pariete inclusas
prophético spiritu profuturas generationi
posteræ conservavit. Quibus nunc, de-
jectis & prostratis idololatriæ vestigiis, in

Reliquiae
S. Joannis
Baptistae
collectae.

adibus quondam profanis aurea testa con-
surgerent &c. Illatas enim tradit in no-
vum illud super Serapidem erectum augu-
stissimum templum ejusdem Sancti reli-
quias. Ut plane & in hoc demonstrata
fuerit veritas verborum Christi dicentis
(c): Nolite timere eos qui occidunt cor-
pus, post haec autem non habent amplius
quid faciant.

(c) Luc.
12.

Nihil plane est, quantumlibet impie-
tas vesana grassetur in reliquias sancto-
rum martyrum, quod imminuat gloriam,
qua eorundem animae potiuntur in caelo;
sed nec ob eam causam obscurare possit
honorem, quo perfruuntur in terris, ut
plane de Joannis reliquiis cernimus esse
factum: nam & qui erat Sebaste ejus tu-
mulus, idem majori auctus gloria in po-
sterum perseveravit; & licet inde ejus
reliquiae ablatae fuerint, tamen in earum
memoriam, disjectis deorum templis,
praeclearae fuerunt erectae basilicae. Cate-
rum five ex collectis ac repositis ibi ci-
neribus, sive ex carne ipsa, quae tempo-
ris diuturnitate ossa deseruerat, & in se-
pulcris remanserat, mortuo Juliano, ip-
sa eorundem cum Joannis, tum Elisei
monumenta, eadem qua prius, immo ma-
jori celebritate & veneratione, ob mi-
racula ibidem edi solita celeberrima cla-
uerunt; ut merito acciderit quod ex
Gregorio Nazianzeno (d) dictum est fu-
turius: Sanctorum vel sola sanguinis gut-
ta, atque exigua passionis signa idem pos-
sunt, quod corpora. Accedit his locuples
testis S. Hieronymus, qui in epitaphio
Paulae (e) haec habet ad Eustochium de
ipsius matre in Palaestinam ad loca sancta
peregrinante.

CXLVII.
Reliquiae
sanctorum
magno in
honore
habitae.

(d) Gregor.
Naz. orat.
1. in Jul.

(e) Hieron.
ep. 27.
10. 1.

Vidit, inquit, Sebastem, id est, Sama-
riam, quae in honorem Augusti ab Hero-
de, Graeco sermone, Augusta est nomina-
ta; ibi siti sunt Eliseus & Abdaia pro-
phetae, & quo major inter natos mulierum
non fuit, Joannes Baptista. Ubi multis in-
tremuit consternata miraculis: namque cer-
nebat variis daemones rugire cruciatibus,
& ante sepulcra sanctorum ululare homi-
nes more luporum, vocibus latrare canum,
fremere leonum, sibilare serpentum, mu-
gire taurorum, alios rotare caput, & post
tergum terram vertice tangere, suspensif-
que pede feminis vestes defluere in faciem,
&c. Haec Hieronymus: qui & in Abdiam
ait: (f): Sepulcrum ejus usque hodie cum
Mausoleo Elisei prophetae, & Baptistae Jo-
annis, Sebaste venerationi habetur, quae
olim Samaria dicebatur. Et in Michæam
(g), de Samaria: Erat quippe in monti-
bus sita, ubi nunc Sebaste est, in qua &
S. Joannis Baptistae ossa sunt condita.
Haec S. Hieronymus, cum tamen illa alio
translata fuisse, alii tradant.

CXLVIII.
Miracula
ad sepul-
cra Pro-
phetarum
edi solita.

(f) Hieron.
in Ab-
diam c. 1.
tom. 5.

(g) Hieron.
in Mich.
c. 1. 10. 5.

Sed prosequamur quae in aliis Palaesti-
nae civitatibus a Gentilibus adversus Chri-
stianos patrata sunt execranda facinora.
Theo.

CXLIX.

Quid
Heliopo-
litani in
Christia-
nos.
(a) Theod.
lib. 3. c. 5.

Theodoretus enim haec subdit (a): Secu-
lus autem ab illis in Phoenicia patratus,
quis est quæso, qui sine lacrymis possit
commemorare? Nam Heliopoli, quæ est
urbis Libani finitima, execrabiles isti Gen-
tiles recordati facinoris Cyrilli diaconi,
qui regnante Constantino, divino quodam
zelo accensus, multa simulacra, quæ in
ea urbe colebantur, confregerat; non mo-
do eum interfecerunt, verum etiam, dis-
secto ventre, jecur ejus degustare non sunt
veriti. Verum hoc Deum omnia contem-
plantem celare non poterant, sed debitas
sui maleficii penas ei dederunt. Nam quot
quot illius sceleris labe inquinati sunt, pri-
mum amiserunt dentes, qui pariter omnes
ad unum excidebant; deinde linguas per-
diderunt, quæ putredine labefacta ex-
ore effluabant; postremo oculis orbati sunt;
quorum calamitatibus veræ pietatis vis
clare predicata est. Emese item urbis vi-
cine Baccho Mulieroso Ecclesiam nuper a
Christianis edificatam dedicaverunt; sta-
tuamque plane ridiculam, sexum utrumque,
virilem scilicet & muliebrem, representan-
tem in ea collocarunt. Haec pauca de E-
mese Theodoretus.

CL.
Quid e-
tiam A-
rethufii
in Chri-
stianos.
(b) Sozom.
1. 5. c. 9.

At res cum ab Heliopolitanis, tum e-
tiam ab Arethufis eodem tempore gestas
Sozomenus (b) fufius describit; narrans
eadem ab iis factitata, quæ ex Theodo-
reto ab Acalonitis & Gazensibus adver-
sus virgines perpetrata fuisse diximus.
Porro rem gestam refert his verbis: Qui
Heliopolim ad Libanum sitam, & Arethu-
sam Syria incolunt, hos, nempe Gazenses
& Alexandrinos, crudelitate longe supe-
rasse videntur. Nam isti virgines sacras
(incredibile quidem dictu, nisi quidam qui
eorum eodem tempore vixerunt, idem ipsum
narrassent) quæ a populo conspici minime
solent, in loco publico veste nudatas, tum
ad commune omnium qui eas intueri vole-
bant, spectaculum, tum ad ipsarum con-
tumeliam consistere cogebant; atque ut pri-
mum eo quo libitum erat modo in eas in-
sultarant, ad extremum illarum capillum
tondebant. Quin etiam eas dissecabant bi-
furiam, & ad illarum intestina devoran-
da porcos provocabant, viscerum extre-
mitate consueto illis alimento operta; quo
porci non tam facile ea internoscere; sed
consuetum alimentum necessario appetentes,
carnes etiam humanas discernerent. Ad
hanc quidem contra sacras virgines crude-
litatem, uti conjicio, Heliopolitani ad-
acti sunt ex eo, quod vetitum ipsis fuerat,
ne virgines suas, sicut patrius mos ante
tulerat, homini fortuito occurrenti prius
stuprandas traderent, quam cum viris,
quibus desponsatae erant, congrederentur.
Nam Constantinus fano Veneris Heliopoli
diruto, primus apud eos Ecclesiam adifi-
caverat, legeque prohibuerat, ne consueta
supra admitterent. Haec Sozomenus

de Heliopolitanis; eadem habet Grego-
rius Nazianzenus (c); qui & addit, non
porcis tantum carnes virginum exposuif-
se, sed etiam ipsos easdem depastos esse,
& earum se hepatibus crudis ingurgitasse.

(c) Greg.
Naz. orat.
1. in Ju-
lian.

Porro etiam Arethufii (subdit Sozome-
nus d) Marcum suum Episcopum jam admo-
dum senem, canicie & vita pie acta ve-
nerandum, miserabiliter occiderunt. Quip-
pe contra eum jam pridem odium concepe-
rant; tum quod Gentiles ejus impulsu mul-
to alacrius, quam suasio Imperatoris Con-
stantii, se ad fidem Christi transtulerant;
tum quod delubrum apud eos longe augu-
stissimum, magnificentissimeque constructum,
ab illo deturbatum fuerat. Ubi vero Im-
perium Juliano delatum est, videns popu-
lum in se concitatum, simulque Imperato-
ris edicto, vel ut pecunie summam, quæ
satis aestimaretur ad delubrum de integro
extruendum, persolveret, vel ipse idem
denuo edificaret, condemnatum; animo-
que complexus neutrum a se posse fieri, at-
que praesertim posterius, quod ne Christiano
quidem fas erat, ne dum Episcopo; pri-
mo tempore fuga suæ vitæ consuluit. Ve-
rum ut intellexit, multos propter se in-
discrimen venire, tum distractionem mem-
brorum, tum judicia, tum tormenta cum
his conjuncta subeundi; rediit Arethufam,
& sua sponte se populo tradidit, ut quod
libitum erat, in ipsum ederent. Illi vero
ob id ipsum factum, quod ut homine ve-
re pio & sapiente dignum laudare debue-
rant, ab eo se contemni arbitrati, omnes
gregatim in eum irruere per plateas, tru-
dere, vellere, singuli denique membra
promiscue ferire cœperunt.

CLI.
(d) Sozom.
1. 5. c. 9.

Marci E-
piscopi A-
rethufii
certamen.

In hoc facinus non viri solum, sed mu-
lieres etiam, & alii omnes, cuiuscumque
essent ætatis, studio alacri, & ira quo-
que incensi, acriter incumbant; adeo ut
etiam aures ejus tenuibus quibusdam funi-
culis avellerent. Pueri praeterea, qui scho-
las frequentabant factum hoc pro ludo ha-
buerunt; quin etiam eum in sublime ela-
tum instar globi inter se volvere ultro ci-
troque, tum ab se projicere, tum denuo
excipere stylis, quibus eum acerbe & cru-
deliter pupugerunt. Ubi vero corpus vulne-
ribus ubique deformatum erat, & ipse ni-
hilominus adhuc spiritum ducebat; illum
melle & liquamine unguunt; imponunt in
sportulam, quæ tota juncis contexta erat;
in sublime denique suspendunt; quo qui-
dem tempore cum vespa & apes ad eum
advolarent, carnemque ejus exederent,
ferunt eum Arethufis dixisse, se in subli-
mi positum esse, videreque eos infra humi
repentes; quare ea quæ tum sibi, tum eis
post ventura essent, praesignificasse dicunt.
Traditur etiam praeterea, eum qui tum il-
lius loci Praefectus erat, virum scilicet su-
perstitioni Gentilium in primis deditum,
moribus tamen alioqui adeo praestabilem,
ut

CLII.

CHRISTI
362.LIBERTI PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

ut etiam adhuc celebris fama de eo percrebesceret, Marci constantiam & patientiam admiratum, libere Imperatorem tum admonuisse, tum incussasse; propterea quod ipsis ab uno sene, qui tot & tam gravibus tormentis adeo magno & forti animo se opposuerat, devictis, turpis merito nota inureretur dedecoris; & tum ipsi omnibus ridiculi; tum illi, contra quos ejusmodi facinora ediderant, illustres & gloriosos viderentur. Itaque beatus iste Marcus tam generosa mente Arethusiorum furori & multiplicibus tormentis ab illis sibi inflictis restitit, ut etiam sit ab ipsis Gentilibus magnam laudem consecutus. Hucusque Sozomenus. Describit eadem pluribus Gregorius Nazianzenus (a); addiditque Arethusios, quo se victores gloriosi possent, extorqueret conatos a sene etiam non integrum templi diruti pretium, perpauca saltem pecunie summulam, quam persolvere facile potuisset; at numquam voti compotes factos esse, propterea quod non pro pecunia, sed pro pietate certamen susceptum illud esset; sed ne passum quidem esse, eam ab aliis perfolvi, qui miserati senis descriptionem, erogare parati erant.

CLIII.
Juliani taxatur ingratitude, & crudelitas.

Rursum vero idem Gregorius ad fugilandam Juliani Imperatoris cum crudelitate ingratitude, hæc addit: An vero hæc lenitatis & clementie argumenta, an contra furoris & crudelitatis signa sunt, nobis exponant qui philosophum Imperatorem suspiciunt & admirantur: ipse quidem neminem fore existimo, cui iusta sit & vera defutura responsio. Necdum illud adjeci; hunc Marcum, Arethusii Episcopum scilicet, ex iis unum fuisse, qui impurum illum & nefarium, Julianum videlicet, tum cum genus ipsius totum periclitaretur, servarant, furtimque subducerant; quo etiam solo nomine merito fortasse hæc perpetiebatur, ac plura perpeterebatur, quod tantum malum universo terrarum orbi imprudens servasset. Hæc Gregorius. Sed & illud magis inficit nomen Marci (nam istud humanitatis officium erga puerulum exhibitum, laude dignum videri poterat) quod ex his quæ sæpe ac pluribus de eo dicta sunt tertio Annalium tomo, probatur manifeste ipsum stetit a partibus Arianis, etiam post palinodiam recantatam in Nicæno Concilio: nam & in Arianorum conventu Sirmienensi reperitur esse subscriptus impiæ professioni tunc editæ, quam Theodoretus (b) & alii recitant. Epiphanius (c) autem Marcum Arethusium inter eos allegit hæreticos, qui Semiariani dicebantur; de quibus satis superque superius actum est. Cæterum quod omnes historici, cum ejus egregiam in patiendo constantiam narrant, hominem pietate insignem prædicent; sed & (quod plaris æ-

(b) Theod. l. 2. c. 24. & 25. Sozom. l. 4. cap. 5. (c) Epiph. hæres. 75.

rimari debet) ipse Gregorius Nazianzenus eum appellet virum eximium, ac sacrosanctum senem; par est credere, illum post tantam dogmatum orthodoxorum, ab hæreticis deficientem transtulisse.

Tunc temporis quoque Scythopoli in Palæstina, eadem ex causa, qui ibi erant Gentiles, in ossa Patrophili ibi diu perfundi munere Episcopatus, & qui haud pridem ex hac vita decesserat, debacchati sunt: effodientes enim illa e sepulcro dissiparunt; caput vero in sublime elatum omni contumeliæ genere affecerunt. Hæc quidem de eo Nicephorus (d): At digne sane Patrophilus ista commeruit pati, licet pro pietate, in penam tamen impietatis, qui ad ultimum usque spiritum nefarie hæresis Ariane patronus permanisset; cuius crudelitas adversus Eusebium Episcopum Vercellensem apud ipsam exulem in primis innotuit. Bostreni quoque Christiani a Juliano ad persecutionem adversus Episcopum suum excitati sunt. Est Bostrea civitas Phœnicæ ad mare posita, cui tunc Titus præerat Episcopus, quem in primis ipse Julianus exturbare conatus est: Nam (inquit Sozomenus) (e) civibus Bostre per præconem publicum mandavit, ut Titum tum illius Ecclesiæ Episcopum sua civitate pellerent. Ac postquam minatus fuerat, tum eum, tum clericos ejus in crimen vocaturum, si a populo ulla constaretur seditio; Titus libellum ad eum misit, estque testatus, quod quamvis Christiani Gentilibus adversarii essent, tamen quiete & tranquille se gererent, & suis hortationibus inducti nihil omnino seditiosum concitarent. Quibus ex verbis cum Titum plebi invisum & odiosum reddere pararet, scripsit Julianus ad cives Bostre litteras, eumque ut populi accusatorem apud illos insinulavit: nimirum quod dixerat, populum non sua sponte, sed suis hortationibus se a seditione temperasse. Itaque populum incitavit, ut illum velut sibi infensum e civitate exturbaret. Hæc Sozomenus. Sed reddamus hic ipsam Juliani epistolam tunc ea de causa ad Bostrenos datam (f).

Julianus Bostrenis. Opinabar quidem Galilæorum Præsules majorem mihi gratiam habituros, quam meo prædecessori. Contigit enim sub illo plerosque exulasse & vinculis detentos fuisse; plerosque etiam eorum, qui hæretici dicuntur, interfectos fuisse, ut Samosatris, Cyzici, & in Paphlagonia, Bithynia, Galatia, & aliis plerisque provinciis: vici passim depopulati, & cæversi fuerunt. Nobis vero Imperatoribus, e contra: qui enim exulabant, redierunt: & iis, quorum bona fisco fuerant applicata, omnia reddita sunt. Hi autem ad tantam insaniam & rabiem de-

CLIV.
Patrophili ossa dispersa.

(d) Niceph. l. 10. c. 13.

Quid Bostreni in Titum Episcopum.

(e) Sozom. l. 5. c. 14.

(f) Julian. ad Bostren. epist. ad fin. edita Græc.

CLV.
Juliani epistola ad Bostrenos in Titum Episcopum.

CHRISTI
362.LIBERTI PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

venerunt, ut parum absit, quin tyrannidem exerceant, & que ad invicem quondam factitabant, adversus nos pios nunc faciant; nos irritantes, omnem movent lapidem, & populos concitare audent, ac seditiones moliri, adversus deos impie se gerentes, nostrisque mandatis, quamvis ita humanis, non obtemperantes. Neminem enim ipsorum invitum ad idolorum aras trahi permitimus: immo palam ipsis significavimus, quod si quis sua sponte nobiscum sacrificiorum & libaminum particeps esse voluerit, cum prius expiationes diis offerre oporteat, deosque rogare tutelares; ita procul absumus, ut aliquem impiorum velimus vel cogitemus nostrorum sacrificiorum participem esse, antequam animam quidem precibus ad deos, corpus vero expiationibus purget.

CLVI.

Populi itaque ab his, qui clerici dicuntur, decepti, proculdubio ablata sibi illa priori licentia, seditiones concitant. Qui enim tantam antea exercebant tyrannidem, non solum non sunt contenti, quod eorum quæ male egerunt non solvant penas, sed priorem desiderant principatum & Imperium, & cum non illis liceat jus dicere, testamenta condere, & alienas sibi adscribere hereditates; omniaque sibi ut antea tribuere: omnem turpitudinis lapidem movent, & (ut fertur) ignem igni addunt, & prioribus malis majora adhibere audent, in dissidia populos adducentes. Visum itaque mihi fuit, omnibus populis indicare, & hoc mandato manifestum facere, ne cum clericis contendant, neque ab illis persuadeantur, ut lapides tollant, & Principibus non obediant; sed ut convenient quocumque voluerint, & orationes quas velint per se ipsos orent. Si vero eos persuaserint, ut sua cause contendant; amplius ne convenient, sed & sævas penas dabunt.

Dolus Juliani, ut populum adversus suum Episcopum concitaret.

Hæc autem præcipue Bostrenorum civitatis significare volui, propter accusatorem, quas Episcopus Titus & clerici adversus vestrum populum exhibuerunt. . . . hortantes populum, ne seditiones excitarentur, dum in confessionem cum impetu moventur. Verba vero, quæ Episcopus scribere ausus est, huic mandato inferere præcepi, quæ sunt hujusmodi: Quamquam Christianis Ethnicis sint adversarii; cum tamen nostris monitis adducti, flagitiose vivere abstineant, &c. rursum: Cum tamen memoria teneant nostra monita, nemini licere flagitiose vivere, &c. Habetis vestri Episcopi verba. Videte, quomodo vestram recte ordinatam vitam, non ex vestra proficisci lententia, asserat; cum inviti, & (ut ipse dicit) per ejus monita a malis abstineatis. Vos autem e contra non invitum eum, et vestrum accusatorem, ab urbe pellite; & ut populus invicem conveniat, curate: & nullus oppo-

natur, neque injuriam faciat; neque hæc qui a vera religione erraverunt, iis quæ recte ac jure Deum colunt, insultent, juxta eas que a sæculo traditæ sunt traditiones; neque decorum cultores contaminemini in domibus eorum, qui ignorantia potius, quam ex consilio decepti sunt: ratione enim adduci & instrui homines decet, non plagis vel injuriis, neque corporis supplicio. Vos itaque iterum atque iterum moneo, qui veram pietatem estis amplexi, ut nullam inferatis populo Galilæorum injuriam, neque illis infidemi, qui in maximis rebus male agunt. Maximum bonum est pietas, sicut e contra maximum malum est impietas. Contigit autem hoc edicti iis, qui mortuos & cadavera transtulant, ut hæc solvant impietatis penam. Quapropter compatimur iis, qui alicujus peccati sunt rei: iis vero qui liberi & absolvi sunt, in diis gratulamur. Data Kalendis Augusti * Antiochiæ. Hætenus epistola Juliani. Cæterum convincitur mendum irrepsisse in mensem datæ epistolæ Antiochiæ; cum non nisi mense Octobri illic Julianum se contulisse, Ammianus (a) affirmet; nisi potius ex data hujus epistolæ idem auctor sit arguendus erroris. Accepimus hanc epistolam translata a Federico Metio Græcas litteras Romæ publice profitente; quæ desideratur inter Latine redditas epistolas Juliani, sicut & illa data ad Alexandrinos pro Athanasio rogantes, quam suo loco inferius descripturi sumus.

(a) Amm. lib. 22.

Porro quod ad hanc ad Bostrenos conscriptam epistolam spectat; ejus sane argumenti & artificii est, ut vix quidem satis rimari quisquam queat, quot una epistola Julianus contexerit dolos atque fallacias: qua cum specimen edere videatur optimi Principis, & de omnibus benemerentis, clam tamen insigit aculeos: cum non alio tendat totius epistolæ argumentum, quam ut populum in clericos concitet, ab ipsorumque divellat Episcopo. Sed & cum quos constat fuisse Catholicos, & dira sub Constantio passos, plerisque in locis hæreticos nominet; quodammodo Arianorum in eos persecutionem instaurasse videri potuit. Tali quidem nomine Julianum appellare consuevissent Catholicos, quæ ex ejus verbis in epistola ad Alexandrinos dicuntur inferius, manifestissime declarabunt. Dumque etiam collata a se in Episcopos beneficia ostentat; & se a Christianorum persecutione longe abhorreere significat; nomen persecutoris ea arte vitare voluit. Sed & cum Episcoporum incuset temeritatem, quasi in tyrannidem erumpentem: infensos eos reddere populis laboravit, ut eo pacto, soluto inter pastores & greges vinculo charitatis, sic divulfos ab invicem, eos invadendi facilior pateret accessus:

CLVII.
Juliani artes adhibite in Christianos.

N ve.

Ann. Eccl. Tom. V.

verum in eo potissimum insistere visus est, ne cum clericis populus coiret, quod veluti edicto sancito prohibuit. Id genus plane & aliæ esse noscuntur ejusdem Juliani epistolæ de Christianis eodem argumento conscriptæ, nempe ut extrinsecus summam præferant optimi Principis humanitatem, intrinsecus autem laqueos & gladios contineant involutos.

CLVIII.

At jam memorabile illud in Syriæ provincia Phœnicia gestum recolamus, quod tum summa Juliani adversus Christum temeritas & audacia declarata, tum divina in vindicando potentia est facta perspicua; quod a Sozomeno his verbis describitur (a): Illud porro, inquit, dicitur a me, quod etiam regnante Juliano accidit; quod quidem ut Christi potentiam plane indicat, ita iram divinam adversus Imperatorem accensum evidenter ostendit. Cum certior factus esset Cæsarea Philippî (est ea quidem urbs Phœnicia, quam Panæadem vocant) præclaram esse Christi statuam, quam mulier, quæ sanguinis profluvio laborabat, cum esset morbo liberata, ibi collocaverat; eam deturbavit, suamque in eo loco posuit. Quo facto, ignis violentus de celo delapsus statuam illam circiter pectus percussit, caputque una cum collo in terram dejecit, atque in faciem humi ea in parte defixit, quæ fuerat a pectore divulsa. Ex quo quidem tempore ad hodiernum diem atra atque fulminis ictu ambusta manet. Id temporis igitur Gentiles statuam Christi tanta cum violentia traherant, ut eam confringerent. At Christiani postea ejus fragmenta cum collegissent, in Ecclesia posuerunt, ubi etiam adhuc servantur. Ex basi, supra quam hæc statua locata erat, herba quadam (uti narrat Eusebius) quæ morbis cujusque generis mederi solet, enascebatur: quæ quidem cujus generis esset, nemo nostrorum medicorum, qui vel scientia valebant medendi vel experientia, omnino novit. Hæc Sozomenus: eademque habent Artemii Acta (b), Nicephorus, atque alii. Sed quanto justius, dicit aliquis, in ipsum Julianum fulmen illud cælitus fuisset intortum! At recordetur, quod scriptum (c) est: Univerſa propter semetipsum operatus est Dominus; impium quoque ad diem malum. Hanc autem voluit in Christi statuam Julianus exercuisse vindictam de compluribus deorum simulacris a Christianis tempore Constantini atque Constantii toto Orbe contractis: Sed malum conversum est in caput ipsius, ulciscente quamprimum numine: nam tantum prodigium fulminis, quod ejus statuam mediam scidit atque prostravit, ex Aruspicum, quos colebat atque observabat, sententia, Romani Imperii cladem, atque ejusdem Juliani portendit interitum.

(a) Sozom. l. 5. c. 20.

Committitur a Juliano Christi statua.

(b) Apud Metaph. die 20. Octobr. cap. 30. Niceph. lib. 10. (c) Proverb. 16.

CLIX.

His de rebus gestis in Syria, Palæstina,

atque Phœnicia enarratis; jam ad res Ægypti decurrat oratio, quæ hæcenus complexa est complurium provinciarum persecutionem sub Juliano grassantem: quod enim quæ simul acta essent, non valuerit simul eadem narratione complecti, discretione provinciarum ipsam dicendi seriem partita est, ordinemque distinxit; nimirum cum narravit quid Constantino-poli cum primum Julianus venit in Thraciam, quidve in Bithynia, Cappadocia, Galatia, Phrygia, quid etiam in Syria, ac potissimum Antiochiæ, ubi diutius commoratus est, & in Palæstina, atque adjacente Phœnicia actum sit: qua ratione reliquum esse videatur, ut res in Ægypto gestas ordine prosequatur. Vexatam quidem fuisse Ægyptum persecutione Juliani, Apollonii sanctissimi monachi Acta fidem inter alia faciunt; in quibus cum multa de eo præclare gesta narrentur, quæ hoc potissimum tempore Julianum ipsum pati contigerit, his verbis descripta ab Evagrius (d) referuntur: Hic cum audisset, Juliani, ut supra diximus, temporibus, fratrem quemdam ad militiam comprehensum detineri in carcere (cogebat impius clericos & monachos militare) in carcere venit ad eum consolandi gratia, ut moneret eum in necessitate tenere constantiam, atque imminenti contemneret ac deridere pericula. Tempus enim, ait, certaminis adest, in quo Fidelium mentes tentationibus probanda sunt & noscenda. Cumque his & aliis verbis adhortaretur animum adolescentis; supervenit Centurio, & indignatus cur introire ausus esset, claves intrinsecus carceri imposuit; ipsum quoque, & omnes, qui cum eo venerant, pariter conclusit; quo scilicet etiam ipsi similiter ad militiam detinerentur officium; constituens quoque custodes quamplurimos, abscessit. Medio autem noctis a stare visus est Angelus ingenti luce resplendens, & obstupescit perterritusque custodibus, carceris claustra patefecit. Tunc vero ipsi custodes advoluti ad pedes sanctorum, rogabant eos discedere, dicentes, melius sibi esse mori pro his, quam divina virtuti obstere, quæ eorum curam gerebat. Mane vero etiam ipse Centurio cum principalibus viris festinus ad carcerem venit, rogans ut discederent omnes, qui teneri videbantur. Dicebat enim, domum suam terræmotu magno concidisse, & electos quosque famulorum suorum peremisse. Sancti vero his auditis, hymnum Deo laudesque cecinerunt; & regressi ad eremum erant in unum positi, secundum Apostolorum exemplum, habentes cor unum & animam unam. Hæc ibi.

Persecutio Juliani in Ægypto.

(d) Evagr. in Vit. E. trum in Apolloni c. 7.

Apollonius monachus & socii ab Angelo berantur

CLX.

Rursum vero quid tunc temporis acciderit, cum daretur Gentilibus soluta licentia Orgia celebrandi, & alia a Christianis Principibus vitata, libere facitandi

di, post nonnulla sic ibidem describitur: Erant aliquando in circuitu S. Apollonii positi decem circiter Gentilium vici, apud quos demoniaca superstitio summo studio colebatur. Templum erat ibi amplissimum, atque in eo simulacrum; quod moris erat circumferri a sacerdotibus bacchantium ritu, cum reliqua multitudine circumventibus, & quasi pro aquis impetrandis profana mysteria peragentibus. Contigit autem sub eo tempore, quo hujusmodi ab eis Orgia gerebantur, iter facere beatum Apollonium per ipsa loca cum aliquantis fratribus. Et cum vidisset infelicium turbas quasi Damone quodam agi, debaccharique per campos, miseratusque errorem eorum; fixis genibus invocabat Dominum & Salvatorem nostrum; & omnes eos qui caeremoniis demoniacis agebantur, cum simulacro suo stare fecit immobiles, nec progredi omnino usquam posse. Atque ita per totam diem rapidissimis adusti æstibus permanserunt, ignorantes, unde eis beneve uno in loco immobiliter contigisset.

CLXI.

Tunc sacerdotes eorum dicebant, quemdam Christianum in regionibus vicina e-ræmi commorantem, Apollonium nomine, præstitisse hæc sua opera; qui nisi esset exoratus, eis periculum mansurum. Ut autem ad rei tantæ miraculum convenerunt undique qui audierant, & percontantes, quæ tanti causæ extiterat monstri, ignorare se penitus fatebantur; suspicionem tamen dari sibi dicunt supradicti viri; quem & exorari pro se deposcunt. Tunc quidam ex ipsis, vere eos opinari ait: nam & vidisse eum illo itinere prætereuntem confirmat. Attamen adhibere, quæ putabant prodesse auxilia, non morantur. Adducunt boves, quorum virtute videretur posse moveri simulacrum. Sed cum nec sic quidem aliquid proficessent; omni auxilio frustrari, legatos ad hominem Dei mittunt; pollicentes, si eos resolverat ab his vinculis, pariter quoque erroris vincula dissolvi. Hæc ubi nunciata sunt ei, sine mora descendit ad eos; & oratione sola ad Deum fusa, omnes resolvit. At illi sine dilatione unanimiter omnes confugiunt ad eum, Salvatore Deo nostro credentes, & gratias referentes. Simulacrum vero, quod erat ligneum, continuo igni tradunt: ipsi autem secuti sunt hominem Dei, atque edocti ab eo fidem Christi, Ecclesiæ Dei manserunt, & etiam nunc in monasteriis degunt. Facti tamen hujus mirabilis fama ubique diffusa est; & multi per hoc ad fidem Domini convertebantur, ita ut in regionibus illis nullus jam pene Gentilis remaneret. Hæcenus de his Evagrius. Satis quidem constat, & pluribus sane exemplis, quod cum ab impio Apostata radicatus Christi fides convelli penitus tentaretur, tunc fortior Dei virtus per ad-

Gentiles Ægyptii Orgia celebrantes quid passi.

eo ingentia miracula & signa manifeste reddita est; eoque in loco potissimum, ubi sedes viguisset impietatis; ut plane satis aperte significaretur, frustra conari hominem demoliri, quod manu Dei intelligeretur erectum, ejusque semper auxilio majori fulciri, cum vehementiori impietatis impetu quassatur. Sed jam ad res Alexandriæ gestas admoveamus styllum, non quidem ad res martyrum recensendas, sed ad supplicium divina sententia irrogatum in Georgium Episcopum Arianum. At quod in primis ad tempus attinet, cum constet ex Ammiano (a), non antea sublatum de medio esse Georgium, quam cum Artemius Dux Ægypti, a Juliano accersitus, ab eodem supplicio capitis damnatus est; necesse quidem esse videtur asserere, Georgii necem hoc potius anno, quam superiori contigisse. De quo quidem acturi, in primis quid Ammianus Ethnicus auctor scriptis prodidit, hic reddemus; cujus hæc sunt verba (b):

(a) Ann. lib. 21.

(b) Ann. lib. 22.

Cum autem a morte Artemii tempus intercessisset exiguum; Alexandrini, Artemii interitu, quem verebantur, ne cum potestate reversus (id enim minatus est) multos læderet ut offensus; iram in Georgium verterunt Episcopum, viperis (ut ita dixerim) morsibus ab eo sepius appetiti; qui in Fullio natus (ut ferebatur) apud Epiphanium Ciliciæ oppidum, auctusque in damna complurium, contra utilitatem suam, reique communis, Episcopus Alexandriæ est ordinatus in Civitate, quæ suo motu, & ubi causæ non suppetunt, seditionibus crebris agitur, & turbulentis, ut oraculorum quoque loquitur fides. His efferatis hominum mentibus Georgius quoque ipse grave acceperat incensum; apud patulas aures Constantii multos excitate causans, ut ejus recalcitrantes imperio, professionisque suæ oblitus, quæ nihil nisi justum suadet ac lenè, ad delatorum ausu feralia decisceret. Et inter cætera dicebatur id quoque maligne docuisse Constantium, quod in urbe prædicta edificia cuncta solo coherencia a conditore Alexandro magnitudine impensarum publicarum extructa emolumentis ararii proficere dicunt * ex jure. Ad hæc mala id quoque * debent addiderat (unde paulo post ejectionis est in exitum præceptus) reversus ex Comitatu Principis, cum transiret per speciosum Georgii templum multitudine stipatus ex more flexis ad eadem ipsam luminibus: Quamdiu, inquit, sepulcrum hoc stabit? Quo audito, velut fulmine sunt percussi; metuentesque, ne illud quod tentaret, e-verteret; quicquid poterant in ejus perniciem clandestini concitabant. Hæc ipse de causa necis illatæ Georgio.

CLXIII.

At non hæc una tantum, sed plures aliæ extiterunt causæ, quibus Georgius Ethnicos Alexandrinos (ut taceamus de

Catholicis Christianis) in se concitavit; quas addidit Julianus in epistola ad ipsos scripta, quam paulo post hic describemus; sed & alias recenset Epiphanius, hic pariter inferendas. Reddamus autem modo eam, quam Socrates (a) refert his verbis: *Locus, inquit, erat in ea Civitate jam ab antiquis temporibus desertus & neglectus, multaue sordium colluvione redundans; in quo ritibus & caeremoniis in honorem Mithrae celebratis, homines pro victimis sacrificare Gentilibus mos erat. Illum, utpote jam antea nulli usui inferwientem, Ecclesiae Alexandrinae addidit Constantius. Georgius autem habens in animo Ecclesiam ibi aedificare, locum purgato jubet. Quo purgato, adytum reperit est ingentis altitudinis, in quo Gentilium mysteria recondebantur; ubi erant multae hominum calvariae cum adolescentum, tum senum; quos fama est, olim cum Gentiles divinationibus, quae per exta inrestinaeque fiebant, utebantur, magicasque obirent victimas, quo hominibus aciem animorum perstringerent, mactatos fuisse. Quibus rebus in adytis Mithrae reperitis, ab Christianis laboratum est, ut Gentilium mysteria palam haberentur ludibrio. Nudae igitur mortuorum calvarias quammox in apertum proferunt, quo populo exhiberent ad intuendum. Quae cum Gentiles, qui Alexandriae habitabant, conspicerentur, facinorisque admissi contumeliam iniquo animo ferrent; gravi iracundiae aestu exardescere, & armis quae fortuito illis obvenerant, in manus arreptis, impetum in Christianos facere coeperunt, & complures ex illis nullo non mortis genere afficere: nam hos gladiis, illos fustibus, alios lapidibus usque ad mortem cadere, alios funibus strangulare, quosdam cruci suffigere; hocque necis genus ad probrum Crucis illis inferre; plurimos sauciare. Tandem, sicut in ejusmodi tumultu evenire solet, ne ab amicissimis quidem manus abstinere; sed amicum verberare, frater fratrem, parentes liberos; denique alter alteri ad eadem vim afferre. Proinde Christiani a Mithrejo adyto perpurgando desistere. Haec Socrates; addens eodem in Georgium ipsum esse grassatos; sed quando id contigerit, Ammianus prosequitur, dicens:*

CLXIV. *Ecce autem perlato lethali nuncio indicante extinctum Artemium; plebs omnis gaudet insperato, vocibus horrendis infrendens Georgium petit, raptumque diversis multandi generibus proterens, & conculcans, divaricatis pedibus; cumque eo Dracontius Monetæ Praefectus, & Diodorus quidam veluti Comes, injectis per curva funibus, simul exanimati sunt; ille, quod arcam in Moneta, quam regebat, recens locatam evertit; alter, quod dum aedificandae praesesset Ecclesiae, cirros pue-*

(a) Socrat. lib. 3. c. 22.
Refossa Gentilium Aegyptiorum arcana sacra.

rorum licentius deindebat, id quoque ad deorum cultum existimans pertinere. Quod de attonitione puerorum Ammianus suboscure ingerit, tonfuram illam, qua prima clericatus initiatio peragi solet, significare voluisse videtur; licet Gentilis scriptor, Gentilitio more locutus, ad deorum cultum illud dicat pertinere putasse. Nam quomodo, quæso, ad cultum deorum id potuit attingere; cum teste Herodoto (b), in Aegypto sacerdotes, non capillos tantum, sed pilos totius corporis tertio quoque die deraderent? Numquid hostis deorum (quod Julianus exprobrat) in gratiam deorum potuit puerorum totondisse capillos? vel si fecisset, reprehendendus ob id a Gentilibus esset? Sed subdit Ammianus: *Quo non contenta multitudo immanis, dilaniata cadavera peremptorum, camelis imposta invehit ad lacus; iisdemque subito igne crematis, cineres projecit in mare; id metuens, ne collectis supremis, ad eos illis extruerentur cum reliquis, qui deviare a religione compulsi pertulere cruciabiles poenas, ad usque gloriosam mortem intemerata fide progressi, & nunc Martyres appellantur. Porerantque miserandi homines ad crudele supplicium ducti Christianorum adiumento defendi, nisi Georgii odio omnes indiscriminate flagrassent. Hucusque Ammianus de exitu Georgii & sociorum, sub hujus anni Consulibus.*

Eoque modo Dei vindicta, licet fero respexit tandem in scelestissimum omnium hominum, & tot tantarumque cladium adversus Catholicos pluries immisissimum auctorem. Qui enim Praefectorum (ut dictum est) amplissimo comitatu adeo gloriosa pompa Episcopus olim ingressus est Alexandriam; modo diceretur & extinctus, instar sarcinae funibus cum Praefecto & Comite complicatus, super camelum per mediam urbem sublimis conspicuus omnibus est sublatus ad lacus: dignum plane ac sibi congruens fastigium accepit impietas, nempe cameli tergum; quod quidem animal alias hero proficuum, gestatione Georgii adeo contaminatum putatum est, & redditum execrandum, ut ipsum cum Georgio ac sociis (ut habet Socrates c) iidem simul combusserint. Haec eadem de nece Georgii Gregorius Nazianzenus (d), Epiphanius (e), Sozomenus (f), & alii ferme omnes.

CLXV. *Cæterum quod non defuerint Ariani Georgii sectatores, qui eum sic a Gentilibus casum ut martyrem coluerint; S. Epiphanius de ejusdem miserando exitu agens, eum minime dignum esse nomine martyris tradit, illaque tantum nritur ratione, quam Petrus Apostolus docuit, excludendum nimirum esse e martyrum classe, qui licet Christianus sit, ob scelus tamen admissum dignas poenas perfolvit;*

(b) Herodot. in Euterpe.

(c) Socrat. lib. 3. c. 22.
(d) Greg. Naz. orat. in laudem Athanasii.
(e) Epiph. bar. 76.
(f) Sozom. lib. 5. c. 7.

Georgius minime dicendus martyr.

(a) r. Pet. 4. *cum ait (a): Nemo vestrum patitur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor; si autem ut Christianus, non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine.* Epiphanius (b) itaque enarrata crudeli caede Georgii, subdit: *Dixerit autem fortasse aliquis de eo, qui sic mortuus est: Igitur martyr factus est, qui a Græcis, nempe Ethnicis, hac passus est. Et si quidem pro veritate fuisset ipse hoc certamen, & hac accidissent ei a Græcis propter invidiam, & ob confessionem in Christum; re vera inter martyres, eoique non parvos locatus esset. Non erat autem causa propter confessionem in Christum, sed propter multam violentiam, quam in suo appellato Episcopatu in Civitatem, & populum exercuerat; aliquando hereditates hominibus a parentibus relictas diripiens. Et ut ne calumniemur virum: multa enim sunt quae ab illo Alexandrinis sunt facta: Quomodo nitrum omne excepit? Quomodo paludes papyri & calami, & stagna salis gubernare, & ad se ipsum afferre excogitavit? Nam omnis turpitudine vita, quae vilissimas res ab ipso non negligebatur. Etenim & leucicas excogitavit corporibus eorum, qui efferuntur, ad numerum centum facere; & sine his quae ab eo ordinata fuerant, non efferretur corpus mortuum, maxime peregrinorum; non propter hospitalitatem, sed (ut dixi) quæstus gratia. Si quis enim sepelisset per se ipsum corpus, periculum subibat; sic autem a singulis qui efferbantur, lucri aliquid ipsi accedebat. At amitto de his dicere, quæ vir ille in delictis & crudelitate & aliis accipiebat. Propter hæc igitur omnia Alexandrini in eum ira percit, & maxime Græci, hac ipsum morte multarunt. Haec Epiphanius; qui cum subdat, id ab Alexandrinis perpetratum statim audita morte Constantii; hoc potius anno accidisse, enarrata ab Ammiano res gestæ per Consules persuadent. Cæterum etsi non criminum causa, qui criminiosissimus erat, sed propter Christi confessum nomen Georgius necatus esset; haud tamen dignus martyris titulo videri poterat, qui extra Catholicam communicationem fidemque ob heresim, & invasionem alienæ sedis, foris ab hæreticorum partibus stare; cum (quod pluribus dictum est secundo Annalium tomo) extra Catholicam Ecclesiam atque fidem non sit reperiti martyrium.*

CLXVI. *Juliani solita similitudo.*

ius ulcisci velle monstravit; sed ab amicis placari, passus libenter est. Unde Ammianus de eo (c): *Hoc comperto, Imperator ad vindicandum facinus erectus, jamque expetiturus poenas a noxiis ultimas mitigatus est, lenientibus proximis; misoque edicto acri oratione scelus detestabatur admittum, minatus extrema, si deinde tentatum fuerit aliquid, quod justitia vetet & leges.* Haec Ammianus. Porro ipsas Juliani tunc ea de re scriptas litteras ad Alexandrinos recenset Socrates his verbis (d):

Imper. Caesar Julianus Max. Aug. Populo Alexandrino S. Quod si ita sit, ut nulla reverentia vel erga Alexandrum vestrae urbis conditorem, vel (quod magis est) erga Deum illum magnum sanctissimum Serapidem in vestris animis resideat; tamen miror vos nullam rationem habuisse communis naturæ, humanitatis, decoris; addo etiam nostræ personæ, cui cum alii omnes dii, tum magnus ille Serapis in primis orbis terrarum Imperium largiri dignatus est; ad quam quidem vestrarum partium fuisset, injurarum, quibus improbi vos affecissent, cognitionem ac iudicium reservasse. At iracundia fortassis, & feror mentis, rationis cæcavit oculos; qui quidem cum animus de statu suo dimoverit, crudelia facinora edere solet. Et quamvis perturbationis impetus, qui subito perperam adhibitus erat, paululum repressus fuerit; postea tamen in legum contemptum irrupit. Vos igitur cum in numero populi habeamini, nullus pudor reprimere poterat, quo minus ea tentaretis, de quibus justum odium contra illos animis concepissetis.

Verum dicite mihi per Serapidem, quem nam fuerunt illæ injuriæ, quæ vos contra Georgium ad iracundiam provocarunt? Dixeritis fortasse, quod Constantium beatissimum Imperatorem adversus vos concitaverat; quod exercitum ad sacram vestram urbem deducendum curaverat; quod Praefectus Aegypti sanctissimum Dei delubrum occupaverat; quod imagines, ornamenta, & ornatum ad sacra spectantem inde abrupuerat; quodque cum vos istud facinus agre ferretis, deumque vestrum propugnare, immo Dei ornamenta custodire non sine causa niteremini; idem Praefectus injuste, inique, impieque armatos in vos immiserat; qui sane Georgium magis quam Constantium veritus, eo pacto se ipsum conservare volebat: nam jam olim non tyrannico, sed modesto admodum & facili animo erga vos se gesserat. Quibus de causis in Georgium deorum inimicum iracundia incendio inflammata vestram sacram civitatem scelere contaminastis; id adeo, cum liceret illum ad iudicium adduxisse: nam ea ratione facinus neque ad eadem, neque ad iniquitatem prorupisset, sed fuis-

(e) Amm. lib. 12.

(d) Socrat. lib. 3. c. 3.

Juliani litteræ ad Alexandrinos.

CLXVII.

set summa transactum equitate, quæ vos plane insontes servasset; quæ eum, qui scelera intoleranda nequiter conscivisset, multasset supplicio; quæ denique represisset alios omnes, qui non solum deos contemnunt, verum etiam ejusmodi Civitates & populos tam florentes in nullo numero ducunt, sed crudelitatem adversus illos usurpatam quasi accessionem suæ potestati adjungunt.

CLXVIII. Conferte igitur hanc meam epistolam cum illa, quam ad vos jamdudum misi; & quantum inter eas interfit, diligenter considerate: in illa enim priore plurimum laudis vobis tribui; in hac autem per deos immortales, cum vos laudare (uti debeo) aggredior, scelus admissum mihi est plene impedimento. Audeat ne populus instar canum, hominem discerpere? An non eum pudeat tam indigni facinoris? Est ne hoc, manus adeo puras & integras servare, ut eas nulla cruoris labe pollutas ad eos supplices tendatis? At Georgius ista pati commiserat. Ipse etiam fortasse dicerem; eum istis longe graviora acerbioraque subire debuisse. At etiam propter vos, dixeritis; & illud vobis assentior. Sed si dicatur, quod a vobis pœnas luere debuisse, hoc nullo modo possum concedere. Sunt enim vobis leges, quæ sancte coli, & ab omnibus tum privatim tum publice amari debent. Verum enimvero quamquam usu venit, ut nonnulli sigillatim delinquant; tamen communem Republicam statum rite temperare, legibus morem gerere, & ea quæ ab initio præclare sancita fuerint minime violare, consentaneum est. Illud putatote

o Alexandrini, prospere & feliciter accidisse, quod me regnante tale facinus a vobis admissum sit; quippe qui tum ob reverentiam erga deum, tum ob pietatem erga avum meum & gentilem, qui Aegyptio vestraque Civitati præfuit, vos fraternam quoddam benevolentiam complecti non desino. Nam Princeps, qui se contemni non vult, & magistratus etiam severus accuratulusque non debet hujusmodi facinus a populo admissum negligere, ne tamquam morbum gravem difficilius acerbiorique medicina curare opus fuerit. Verum ego ob eas causas, quas modo citavi, curatio nem facillimam, mitissimamque nempe admonitionem verbaque benigna vobis servandis adhibeo; quibus certe equidem scio, si modo sitis (uti audio) ex veteri Græcorum stirpe oriundi, & adhuc eximia illa atque egregia nobilitatis nota in vestris mentibus (in vestris, inquam, qui estis Alexandrini Cives mei) inque omnibus vitæ officiis impressa appareat, perfacile estis obtemperaturi. Hactenus Julianus ad Alexandrinos.

CLXIX. Ex quibus illud in primis observatione dignum, Julianum adeo additum fuisse Aegyptiorum idololatricæ; ut cum tot coleret deos patrios, uni tamen Serapidis (ut ait) ipsum Imperium acceptum ferret. Hinc quoque accidisse potuit, ut ipse vel una cum vultu Serapidis in numismatibus voluerit effigiari, vel solus, nomine ejusdem Serapidis inscripto, tamquam ille ipse esset, ut superius expressis formis demonstratum est, quas iterum spectandas hic tibi subjicimus.

(a) Jul. ep. 9.

CLXX. Juliani epistolæ de libris Georgii perquirendis.

Extant ejusdem Juliani duæ aliæ epistolæ datæ post extinctum Georgium ad magistratus Aegypti de libris ejusdem Georgii magna diligentia perquirendis: quarum prior ad Ecdicium Præfectum Aegypti his verbis conscripta habetur (a):

Quidam equis, alii avibus, nonnulli feris delectantur: ego vero inde usque a pueritia librorum cupiditate arsi. Quare absurdum est, has opes iis relinquere, quorum avaritia nequit auro expleri, præsertim cum facile videar eas illis posse detrabere. Quocirca mihi privatim benevolentiam dabis, ut Georgii scripta omnia repudianda cures. Multa enim apud illum philosophica, multa rhetorica, multa de Galilæorum doctrina, quæ velim penitus extincta esse; sed ne cum his illa quoque pereant, omnia diligenter exquiri volo. Dux autem tibi esto ad inquirendum librarium ipse Georgius; qui si fideliter in eam curam incubuerit, præmium sibi libertatem esse sciat; sin autem malitiose & astute rem gesserit, questionem de se habitum iri. Mibi enim, cum in Cappadocia essem, quædam describenda dedit, quæ ad eum postea remissa. Hæc ad Ecdicium. Ad Porphyrium autem Catholicum (erat hujus nominis magistratus cujus superius tomo tertio alias facta est mentio) in hæc scriptis verba (b):

(b) Julian. epist. 30.

PAGIUS. A num. CLXXI. ad CLXXX. Georgio Sedis Alexandrinæ invasori Ariani quidem Lucium subrogarunt, ut scribit Socrates lib. 3. cap. 4. & Sozomenus lib. 5. cap. 7. sed ea subrogatio anno tantum trecentesimo septuagesimo tertio, post Athanasii necque obitum, facta, ut suo loco videbitur, & constat ex ipomet Sozomeno lib. 6. cap. 5. ubi de rebus Joviano imperante gestis loquens, Lucium Presbyterum appellat.

Baron. n. CLXXV.

XIV. Athanasius Alexandriam circa mensem Augusti adventavit, ut ex iis, quæ de S. Artemii martyrio loquens dixi, intelligere possumus; ideoque verum est quod Sozomenus lib. 5. cap. 6. scribit, Athanasium per septem annos delituisse: quod etiam Palladius in Lausiaca cap. 135. testatur. Illi tamen anni septem utrimque incompleti numerandi sunt, ab anno CCCLVI. ad currentem. Qui loquendi modus, ut sæpe alibi, decepit Valesium, qui in Notis ad Sozomenum ait, si rem ad exactos calculos revocare voluerimus, reperiemus nos, Athanasium sex tantum annos, eosque non integros delituisse. Nam Antiquos, annos incompletos plerumque pro integris numerare, mille exemplis liquet. Præterea est hic octavus persecutionis Athanasianæ annus, quæ, ut supra ostendi, cæpta est ante finem Maji anni trecentissimi quinquagesimi quinti, a Concilio nempe Mediolanensi. Quare Athanasii persecutio fecerit eum ejus anno uno antecedit.

Baron. n. CLXXI.

XV. Baronius in Annalibus & Hermantius in Vita S. Athanasii lib. 10. cap. 4. ad reditum hujus Sancti in urbem Alexandriam post Constantii mortem, referunt, quæ scribit Gregorius Nazianzenus in encomio S. Athanasii Tomo 2. hujus Operum, pag. 18. & 19. ubi effusam Alexandrinorum in istius adventu lætitiâ describit.

Georgii magna sane & copiosa bibliotheca fuit, & philosophorum, & historicorum omni genere referta; sed de Galilæorum maxime doctrina permulti & varii commentarii extabant. Quare totam eam bibliothecam perquire, & Antiochiam mitte. Scito autem, te quoque gravissimas pœnas esse daturum, nisi omnem diligentiam in inquirendo adhibueris. Et quos suspicio erit quacumque ratione libros aliquos intervertisse, tum argumentis omnibus, tum jurejurando multiplici, tum multo magis servorum quæstione, nisi queas convincere, saltem vi cogas eos in medium proferre. Hactenus ad Porphyrium: quam etiam epistolam Suidas descriptam habet.

Post sublatum dira morte Georgium, Magnus Athanasius emerfus e latebris, & sepulcro, in quo sicut mortuus vivens diu permanerat, veluti e mortuis resurgens, perspicuus cunctis Alexandriam venit, ubi magna susceptus est gloria. Sed quod ad tempus spectat, æquius videretur ejus reditus collocandus anno superiori, quæ Juliani edicto Episcopi ab exilio relaxati, omnes ad propria remeaverunt: quia tamen constans est assertio Nazianzeni affirmantis (c), nonnisi post extinctum Georgium, Athanasium Alexandriam rediisse; hic ea de re agere peropportunum vi-

CLXXI. Athanasii reditus Alexandriam.

(c) Greg. Naz. orat. in laudem Athan.

Papebrocius tamen Tom. I. Sanctorum mensis Maji, in Vita S. Athanasii cap. 18. Gregorium Nazianzenum de Athanasii in urbem Alexandriam adventu, qui anno CCCXLIX. contigit, & de Gregorio priori Sedis Alexandrinæ invasore interpretandum contendit, imo & exceptionem illam Athanasii cum magna rerum ac temporum confusione Nazianzenum narrare: Primum, inquit Papebrocius, cum post Georgii mortem, regnante jam sc. Juliano, facta scribit, qua necessario debent acta intelligi post mortem Gregorii. Deinde cum secundam Philagrium Præfecturam, quam ille inivit eo ipso tempore, quo infelicem suum Episcopatum, non dico Georgius, sed Gregorius, ea quam describit exceptione, facit posteriorem. Tertio, denique cum suum Gentilem Philagrium eum esse putat, cujus ad iterandam administrationem ingressus tanta occurrentis, exultantisque populi frequentia fuerit honoratus. Nempe encomium illud scripsit, dixitque Nazianzenus Constantinopoli, præsul ab Alexandria, prout sibi vel suggerebat senilis memoria, (erat enim octogenario tunc major) vel ipsius Athanasii Scripta quadam, fortassis non satis integra correctaque, decimo duntaxat post Sancti mortem anno. Tum encomii Athanasii a Nazianzeno compositi parte narrata subdit Papebrocius: Hactenus Nazianzenus nominum Gregorii & Georgii affinitate verosimiliter abusus a recta temporum ratione; imo nec satis constanter eos inter se distinguens; ut cum par fuerit utriusque in suo ingressu immunitas, nihil pene in Gregorium dicat, dira autem omnia in Georgium: post ejus crudelissimam eadem a furenti Ethnicorum plebe patratam, rursus quidem Athanasius Alexandria comparuit, vel ex suis ibidem latebris prodians, vel peregre reversus in urbem. Nullatenus tamen credi debet, quod sub

Baron. n. CLXXI. & seqq.

detur. De cujus reditu hæc in primis Sanctus Hieronymus (a): Dominus excitatur, imperat tempestat, bestia moritur, nempe Constantius; tranquillitas redit; manifestus dicam: Omnes Episcopi, qui de propriis sedibus fuerant exterminati, per indulgentiam novi Principis ad Ecclesias redeunt. Tum triumphatorem suum Athanasium Ægyptus excepit, &c. Hæc Hieronymus. Sed quali triumpho ab Alexandrinis Catholicis Christianis idem fuerit honoratus, præstat hæc audire a Gregorio Nazianzeno (b), qui in primis ejus reditus tempus describens, non nisi post extinctum Georgium ipsum Alexandriam rediisse testatur, cum ait: Licentiam itaque rursus doctrina veritatis accepit, atque ii qui vexati & oppressi fuerant, solutam libertatem, zelo nempe iracundiam acuate. Quod etiam ipsum Alexandrinis accidit, qui ut in eos a quibus contumeliis affecti sunt, acerbissimi esse solent, importunam hominis audaciam indignissimis animis ferentes, tum novo mortis genere

PAGIUS novo Juliani dominatu, & rebus Orthodoxorum usque adeo dubiis, tam solennis exceptio potuerit adornari. Quare fidenter hæc omnia refero ad hoc tempus, (ad annum nempe CCCXLIX.) cum respectu ad primam ab exilio Gallicano reversionem, qua Constantii junioris mortem præcessit, & splendidissima fuisse etiam debuit. Quid enim nunc factum est, quia summa duorum Imperatorum Constantii & Constantis voluntate nitebatur, scilicet extra periculum erat: sic potuit & debuit fuisse splendidissimum post tales ac tantas de calumniis & impietate victorias, publicis Synodorum iudiciis & ipsorum Imperatorum suffragiis relatas.

XVI. In Encenio Athanasii Nazianzeno composito aliqua diffinitio. Ad Præfectum quod attinet, ejus prior Magistratus adeo fuit populo gratiosus, ut ad secundum postulari meruerit; nego cum fuisse Philagrium, hominem, uti supra vidimus, a Religione Christiana apostatam, & in vexandis Orthodoxis crudelissimum: de quo merito Athanasius queritur in epist. ad Solitarios Tom. I. pag. 844. quod cum Constantius, præter mentem patris Constantini, sub quo priora patrarat flagitia, ob eadem forsitan exautoratus, pro secunda vice Præfectum misit, deteriora etiam patraturum. Præterea non conveniunt tempora, quemadmodum exordiens insinuat, & exceptio Philagrii Magistratum secundo ineuntis, quantumque Gentilium & Arianorum studio fuisset celebrata, ut summum comparari potuisset cum ea, qua Athanasio obtigit ante octennium. Ignorasse debuit hominem Nazianzenus, qui eum, quod Gentilis suus & Cappadox esset, tam honorifice hic nominavit. Quod autem factum, distumque narrat, contigisse potuit, aliquo ex missis Præfectis ingrediente, puta Sancto Artemio, a cujus, duplici titulo sibi exco, eade, quia & Christianus erat, & Gentilibus valde fuerat adversatus, auspiciis & Julianus persecutionem eorum, qui præcipuos sub Constantio Magistratus gesserant. Ita Vir doctissimus.

XVII. Verumenimvero Nazianzenus, qui in ea laudatione, quam post Athanasii mortem habuit, ne verbum quidem de Gregorio habet, quemque nec nominat, pluribus in Georgium invehitur.

perverstatem, tum nova contumelia mortem notandam atque infamandam duxerunt. Notus est vobis camelus ille, atque insueta sarcina, & nova magnitudo, primaque illa, ac nisi me opinio fallit, sola circumductio, qua etiamnum contumeliosis hominibus minaciter denuntiatur.

CLXXII. Posteaquam autem illa injustitia tempestat, illa pietatis labes & corruptela, ille mali spiritus præcursor hujusmodi supplicio multatus est, meo quidem iudicio haud laudando (nec enim quid eum pati, sed quid nos facere decebat, spectandum fuit) sed multatus est tamen, totiusque populi impetum atque iracundiam subit: Tum vero athleta ille nobilis ex præclara peregrinatione (sic enim ipse fugam pro Trinitate & cum Trinitate conceptam appello) in urbem redit, atque ita lætos & alacres omnes offendit, immo etiam universam prope Ægyptum undequaque in unum concurrentem, atque ab omnibus editis locis; ut alii sola Athanasii voce, alii forma & aspectu ad satietatem fruerentur.

Extat ex Gregorii Oratio Tom. 2. Operum Athanasii in Appendice, ubi pag. II. de ejus facinoribus loqui incipit, tandemque pag. 17. & 18. de Athanasii secessu sexennali, de Constantii Imp. morte & Georgii interitu, qui ad currentem annum pertinet, sermonem instituit. Hinc transit ad Athanasii reditum, a quo ad Juliani persecutionem orationem convertit; qua narrata, de Athanasii ab exilio revocatione per Jovianum Imperatorem facta verba habet, & sic ex toto encomii contextu recte eam Baronium hoc anno recitasse, luce meridiana clarius patet. Sed, ut conjecturarum a Papebrocio in medium adductarum vanitas manifeste pateat, ejusdem encomii pars aliquibus notulis illustrata, hic necessario recitanda.

XVIII. Tantum nobis in Athanasio, illo inquam, Ecclesia columine præstiti erat, quandiu nobiscum versabatur? Tantam rursus nobis ejusdem absentia calamitatem importavit, postquam improborum hominum conatibus cessit? Quemadmodum enim qui firmam quandam arcem expernare in animum induxerunt, si eam accessu aliquo captuque difficilem esse perspexerint, ad arcem se conferunt, atque arcis Præfecto pecuniis aut fraude ad suas partes pertracto, ita jam nullo negotio & labore arcem quoque ipsam, in ditionem redigunt: aut si majoris, quemadmodum qui Sampsoni insidias struxerant, erinem, in quo vires positas habebat, abstrulerunt; ita denum iudicem in potestatem acceperunt, posteaque ipsi arbitratu suo insultarunt, pristinaque potentia parem ex adverso potestatem adepti sunt: sic quoque alienigena nostri, summo atque o medio sublato nostro robore, ac detonsa Ecclesia gloria, ita jam in impietatis dogmatibus & actionibus incredibili quadam cum voluptate versabantur. (hæc de secessu sexennali Athanasii) Hic vitam cum morte commutat adversarii Passoris confirmator & patronus (Constantius nempe Imperator anno præcedenti demortuus) malum haud malo Imperio sinem imponens, atque inutili, ut ferunt, penitentia in extremo vita spiritu afflatus, cum nimirum ob alterius seculi tribunal, æquis rerum suarum unusquisque iudex est. Tri-

(*) Ath. 5. ventur: alii (quod de Apostolis prædicatur a) ex umbra saltem ipsa, novaque corporis figura, sanctitate imbuerentur; ut cum multis jam sæpe numero ex omni hominum memoria honores habiti sint, multis etiam obviam proditum sit, idque non Præfectis tantum publicis & Episcopis, sed necessariorum quoque suorum amplissimis quibusque & clarissimis: nullius tamen occurreret major frequentia & splendor memoretur; unum dumtaxat Athanasium, eumque honorem, quo ad priorem urbem ingressum ornatus fuerat, cum ex eadem fuga & ob easdem causas inita Alexandriam repeteret, cum ea comparari posse. Quin & de honore illo hujusmodi quispian ferio circumferretur: dicam enim (supervacaneus licet videri possit) ac velut condimentum, adventitiumque florem orationi adjungam.

CLXXIII. Frequens occurfus populi Athanasio. Post illius adventum vehebatur in urbem quidam, alteram jam præfecturam gerens (nosler hic erat, quippe Cappadox, vir clarus & illustris: nec dubium est, quin Philagrium illum a me nominari sentiat) Ea porro civium erga illum amoris flamma, ut nec ulla alia similis, nec erga alium; honor autem (ut rem totam paucis verbis ob oculos ponam) amoris magnitudini respondens; cui etiam urbis administratio, tum civium deprecatione, tum Imperatoris calculo & sententia, rursus demandata fuerat. Tum igitur e vulgo quispiam, cui infinita multitudo videbatur ac velut pelagus quoddam nequam oculis circumscriptum, ad amicum quemdam & familiarem (ut in hujusmodi rebus accidere solet) ita locutus esse fertur: Dic mihi, vir optime, tantam nequam populi multitudinem vidisti, tamque concordibus animis ad unum hominem ornandum effusam? Minime, inquit juvenis; ac ne Constantium quidem ipsum pari honorificentia exceptum fuisse optior; Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS enim hæc esse aiunt, ob qua tanquam Imperio suo indigna penitentia ductus fuerit. Primum, quod propinquis suis necem intulisset: alterum quod Julianum Apostatam Imperatorem nominasset: postremum, quod novis Fidei dogmatibus studisset: simulque cum his vocibus e vita discessisset. Itaque veritatis doctrina potestatem ac licentiam rursus accipit, atque ii qui vexati atque oppressi fuerant, solutam libertatem, zelo nempe iracundiam acuate. Quod etiam ipsum Alexandrinis accidit, qui ut in eos, a quibus contumeliam acceperunt, acerbissimi esse solent, importunam hominis (nempe Georgii) audaciam indignissimis animis ferentes, tum novo mortis genere impravitate, tum novo dedecore mortem notandam atque infamandam duxerunt.

XIX. Notus est vobis camelus ille, (sc. Georgius, qui ab Alexandrinis peremptus, camelo impositus est, & ad lacus vectus, ut scribit Ammianus lib. 22. cap. 11. Quare miror, Papebrocium hac verba de Gregorio intelligere dicitur ex-potuisse) atque insueta sarcina, & nova ma-

tanquam videlicet per Imperatoris nomen summus honoris vertex significaretur. Tum ille perquam suaviter arridens: Quid ais, inquit, quasi magnum aliquid & admirandum dicens? immo Magnum quoque Athanasium pari honore introductum fuisse, vix adduci possum, ut credam. Simulque jusjurandum quoddam ad id quod dixerat confirmandum adjunxit. Eo autem hic sermo spectabat, quemadmodum etiam vobis perspicuum esse arbitror, ut Imperatori quoque ipsi Athanasium anteferet. Tanta erat viri hujus apud omnes veneratio: tanto stupore ingressus ejus memoria hominum mentes etiamnum defixas tenet. Nam secundum genera, ætates, artesque divisi erant: solet enim maxime civitas illa ad hunc modum instrui, cum publico honore afficiendum aliquem suscipit.

CLXXIV. Quonam vero modo spectaculi hujus magnitudinem oratione referre queam? Fluvius unus omnes erant: Nilum etiam poetis quispiam diceret, illum vere aurifluum & spicis uberem ab urbe ad Chareum retracto cursu fluentem diei unius itinere, atque amplius. Liceat mihi per vos, queso, paululum adhuc in hac narratione lascivire: illic enim animus versatur, nec sermone ab ea solemnitate revocare facile possum. Pullus ipsum vehebat (ac peto a vobis, ne me amentie accusetis) non secus fere ac Jesum (b) meum pullus ille, sive Gentilis populus, quem ignorante vinculis solutum peropportune conscendit, sive quid aliud nobis hoc sermone designetur. Caterum hoc unum inter utramque pompam interfuit, quod Christus rami susceperunt; & varia indumenta, multiplicique florum genere constrata ante ipsum projecta & subiecta sunt: excelsa autem & magnifico Athanasio nihil tale factum est; in eoque uno impares honoris partes habuit. Jam hic quoque adventus Christi expressam imaginem videre licet, quod

gnitudo, primaque illa, ac, nisi me opinio fallit, sola circumductio, qua etiamnum contumeliosis hominibus minaciter denuntiatur. Posteaquam autem ille injustitia turbo, illa pietatis labes & corruptela, ille pravi spiritus præcursor, hujusmodi supplicio multatus est, meo quidem iudicio, haud recte, (nec enim quid eum pati, sed quid nos facere decebat, spectandum fuit) sed multatus est tamen, totiusque populi impetum atque iracundiam subit: tum vero nobilis ille Athleta (sc. Athanasius) ex præclara peregrinatione, (sic enim ipse fugam pro Trinitate & cum Trinitate susceptam appello) in urbem redit, (præsentem nempe anno) atque ita lætos & alacres civis offendit, imo universam prope Ægyptum undequaque in unum concurrentem, atque ab editis omnibus locis, ut alii sola Athanasii voce, alii forma & aspectu saturarentur, alii (quod de Apostolis prædicatur) ex umbra saltem ipsa, novaque corporis simulacro sanctitatem contraherent; ut cum multis jam sæpe numero ex omni hominum memoria honores habiti

quod erant etiam, qui ante ipsum clamarent, pompamque agerent; nisi quod non puerilis dumtaxat turba faustis illum acclamationibus excipiebat, verum etiam omnis lingua, concursus, & adversatrix, hominum sese mutuo superare contendentium. Nam quid publicos plausus commemorem, & unguentorum profusiones, & totam urbem lumine coruscantem, publica item & privata convivia, ceteraque quibus argumenta letitiae Civitates edunt, quae tum illi abunde, & supra quam par erat conferebantur? Sic vir eximius & cum tali pompa & celebritate Civitatem suam ingreditur. Haec & alia Gregorius.

CLXXV. Miraculum de triumpho Athanasii.

(a) Eccl. 11.

Et sane quidem ex hoc ipso vetus illud de Aman & Mardochæo representatum in Georgio & Athanasio spectaculum videtur: cum alter e summo fastigio honoris & dignitatis ad infame turpissimumque supplicium reperitur addictus; alter vero e faucibus mortis ereptus, ad regium triumphum conspiciatur evehctus; apparuitque quam facile sit in conspectu Domini subito honestare (a) pauperem: patrefactumque est, quo honore affectus sit, quem summus omnium Rex statuerit honorare; & pro miraculo plane habendum, digito Dei in Aegypto innovante iterum signa, ut in Civitate Gentilibus & Arianis conferta, omnibus his adversariis A-

PAGIUS

biti sint, multis etiam obviam proditum sit, idque non Praefectis tantum publicis & Episcopis, sed familiaribus quoque amplissimis quibusque clarissimis, nullius tamen occursum major frequentia & splendor fuisse memoretur: unum dumtaxat Athanasium, eumque honorem, quo ad priorum urbis ingressum ornatus fuerat, (anno sc. CCCXLIX. quando Constantio & Constante imperantibus Alexandriam rediit, non vero, ut perperam interpretatur Papebrocius, anno CCCXXXVIII, quo post Constantini M. obitum ex exilio revocatus est, ut sequentia de ejus fuga verba manifeste indicant; tunc enim non fugerat, sed in exilium missus fuerat) eum ex eadem fuga & ob eandem causas inita, Alexandriam repetere, eum ea comparari posse.

XX. Exceptio Athanasii cum paucis comparanda.

Quin & de honore illo hujusmodi quispiam sermo circumfertur: dicam enim, supervacaneus licet videri possit; ac voluit condimentum adventitiumque storem orationi adjungam. Post illius adventum (ideoque post currentem Christi annum) quidam in Urbem vehebatur, alteram jam Praefecturam gerens (δουρατορον, ut in Graeco legitur, ideoque locus recte in Latinum versus) noster hic erat, quippe Cappadox, vir in primis clarus: nec mihi dubium est, quin Philagrius illum a me nominari sentiat. (diversus est hic Philagrius ab eo ejusdem nominis, qui Aegyptum administravit anno CCCXXXV. & anno CCCXLI. ejusque fuit, ut videtur, filius, bis etiam, ut pater, eadem Praefectura Aegypti decoratus, ut anno CCCXLI. num. XXVIII. explicavimus. Quare recte conjiciebat Papebrocius citatus, hunc Philagrius diversum esse ab eo, qui praefatis annis CCCXXXV. & CCCXLI. eandem Praefecturam gessit. Haec sit & ad hunc locum Hermantius in Vita S. Athanasii lib. 10. cap. 2. ubi hunc Philagrius

thanasii, & sub Pharaone, nempe Juliano tyranno, ejusque Aegypti Praefectis odio habentibus Pastores ovium, Athanasius ipse adeo praclarum, ac ne ipsi quidem Imperatoribus aliquando impertitum triumphum egerit; cum praefertim constet ex Socrate (b) atque Sozomeno (c), Arianos Alexandrinos nequam ob necem Georgii sui Episcopi demisisse animos, sed mox in locum ejus Lucium suffecisse: & de Gentilibus liqueat, eos Imperatoris gratia elatos in Christianos eorumque Episcopos insolentius debacchatos. Porro Gregorii Nazianzeni temporis sui res scribentis auctoritate Sozomenus redarguit, qui ignoravit haec a Gregorio scripta, dum ait (d), Athanasium, mox nunciata morte Constantii, noctu in Alexandrina Ecclesia comparuisse.

(b) Socrat. lib. 3. c. 4. (c) Sozom. lib. 5. c. 7.

(d) Sozom. lib. 5. c. 6.

Athanasius igitur Alexandriam ingressus, Ecclesiam adiens, primum omnium cunctis eam Arianæ hæreseos expurgat inquinamenti, ac sordibus diluit; non tamen utitur flagello; sed (quod ait Gregorius Nazianzenus) veritatis argumentis ad persuadendum maxime comparatis; tum inter eos qui dissiderent, pacem conciliat, oppressosque tyrannide liberat: & quo nihil antiquius habuit, prolapsam, inquit (e), fidei doctrinam erigit, ac libere rursus Trinitas prædicatur super

CLXXVI.

(e) Gregor. Naz. orat. in laudem Athanasii.

Nazianzeno parum cognitum arbitratur; cum tamen Nazianzenus de gentili suo, viroque notissimo se loqui ostendat. Ea porro civium erga illum amoris flamma, ut nec ulla alia par, nec erga alium: honor autem, ut rem totam paucis verbis ob oculos ponam, amoris magnitudini respondens: cui etiam urbis administratio, tum civium deprecatione, tum Imperatoris calculo & sententia vultus mandata fuerat. (post mortem nempe Constantii, quo imperante priore Praefecturam adeptus erat; cum posterior gesta sit post præsentem Christi annum & post adventum Athanasii in urbem Alexandrinam) Tum igitur e vulgo quispiam, cui infinita multitudo videbatur, ac velut pelagus quoddam oculis baudquamquam circumscriptum, ad amicum quemdam & familiarem, ut in hujusmodi rebus accidere solet, ita locutus esse fertur: Dic mihi, Vir optime, tantam ne unquam populi multitudinem vidisti, tanque concordibus animis ad unum hominem ornandum effusam? Minime, inquit juvenis. Ac ne Constantium quidem ipsum pari honorificentia exceptum fuisse opinor (ex his verbis liquet, Constantium aliquando in Aegyptum venisse, quod aliunde nobis non innotescit. Hermantius laudatus observat, textum Græcum non exprimere, an juvenis ille de exceptione, quæ facta fuisset Constantio, aut de ea, quæ in ejus honorem fieri potuisset, si Alexandriam venisset, sermonem habeat. Ipsemet ea verba in secundo sensu accipit; & hoc modo vertit: Minime, inquit juvenis, & quando Constantius ipsemet venisset, illum pari honorificentia non excipiendum esse opinor. Sed interpretatio illa rejicienda; nam cum hic sermo sit de exceptione Philagrii iterum Praefecti, quæ post Constantii mortem contigit, vulgaris Nannii interpretatio certa est. Profectio si Constantius

num.

candelabrum posita, splendidoque unius divinitatis lumine animas omnes collustrans. Leges etiam rursus orbi terrarum præscribit, atque omnium mentes ad se convertit, aliis epistolas mittens, alios accersens, nonnullos etiam ultro accedentes erudiens, &c. Hæc scribens Gregorius, plane aluisse videtur ad Concilium tunc temporis Alexandriæ congregatum, cum ejus iussu ad Ecclesiæ statum collapsum restituendum, aliarum Aegypti Ecclesiarum Episcopi, qui sub Constantio in exilium (ut vidimus) acti sunt, iidem ad proprias restituti sedes, statim necessitati Ecclesiæ Catholicæ consulturi, sese ad antesignanum & propugnatorem fidei Athanasium Alexandriam contulerunt, quorum nonnullorum nomina conscripta habentur in Synodali epistola ejusdem Alexandrini Concilii ab ipse tunc celebrati. Contulit etiam sese tunc Alexandriam ad Athanasium S. Eusebium Episcopus Vercellensis, qui in Palestina primum, deinde in variis locis Arianorum opera exulavit: tunc vero in Aegypto exulem ipsum morari contigit: in superiores namque Thebas ultimo exilio amandatos fuisse Eusebium, & Luciferum Calaritanum Episcopos, auctor est Socrates (a); indeque solutos, libertatem consecutos esse. Porro non invisendi tantummodo Athanasii, omnes illos Episcopos accidit Alexandriam proficisci, sed & (quod dictum est) Synodi habendæ causa; qua rebus Catholicæ Ecclesiæ tot annis dira persecutione exagitata, communi inuito consilio, consulere possent.

Athanasius concilium convocat.

(a) Socrat. lib. 3. c. 4.

CLXXVII.

PAGIUS

numquam Alexandriam adventasset, juvenis ille post hujus mortem non de Constantio defuncto, sed de Imperatore tunc regnante locutus fuisset.) tanquam videlicet per Imperatoris nomen summus honoris vertex significaretur: Tum ille perquam suaviter arridens: Quid ais, inquit, quasi magnum aliquid & admirandum dicens. Imo magnum quoque illum Athanasium pari honore introductum fuisse, vix adduci possum ut credam: simulque quoddam iurjurandum ad id, quod dixerat, confirmandum adjunxit. Eo autem hic sermo spectabat, quænammodum etiam vobis perspicuum esse arbitror, ut Imperatori quoque ipsi Athanasium anteferebat. Tanta erat apud omnes hujus viri veneratio &c. Paulo post pag. 21. de persecutione a Juliano adversus Athanasium nuper Alexandriam reversum excitata loquitur; Sed sc. fieri non po-

XXI.

gnum Ecclesiæ detrimentum, extra Ecclesiam diutius vagarentur, fierentque interea lupis præda, si quæ invito fecissent, volentes jam obstinate defenderent. His inquam bene consulturus Liberius Pontifex, primum omnium iis qui in Italia lapsi erant, Episcopis erroris poenitentibus, subveniendum putavit, & in Orientem respiciens, bene usus occasione illos ipsos, qui erant illic fidei causa exules Occidentales Episcopi magni nominis, Eusebium Vercellensem Episcopum, & Luciferum Calaritanum Episcopum in Sardinia legatos Apostolicæ Sedis creat, quorum alteri, nempe Lucifero, Ecclesiæ Antiochenæ, ab Arianis diu possessæ curam delegat. Dicturi de his singulis, primum omnium hic ejusdem Liberii litteras recitemus, quas eodem argumento dedit ad Italiæ Episcopos: nostri sumus eas ex Perri Pithæi antiquitatum promptuario, eisdemque nuper a viro sincerissimæ fidei Nicolao Fabio editas accipe, ut se habent jam nimia ventustate corrasas (b).

Liberius Episcopis Catholicis in Italia consistentibus, in Domino eternam S.

Imperitiæ culpam oblitterat respiciens. Hoc autem & de scripturis sanctis adversum est. Pietatem ad omnia utilem esse legimus, cui cedit corporalis exercitatio, quamvis & ipsa utilitatis retineat fructus; quam sectandam nobis etiam ratio temporis præsentis exposcit. Non enim si aliqui forte qui hoc studii gerunt, ratione provisam destruere imprudenter sæviori censura hoc æstimaverint, & non a re, quod iam ex Apostolica auctoritate munitum est * de pietate cum dictum est, non esse parcendum his qui apud Arianum ignorantem egerunt, quibus nescire illicitum fuit captum errori incidere *, idcirco veritas repedanda est. Sed mihi cui convenit, omnia moderate perpendere, maxime cum & Aegyptii omnes, & Achivi accusati sententiam receperunt, multis parcendum quidem his, de quibus supra tracta-

O 2

erat, ut invidia hæc ferret, atque Ecclesiam, Athanasii gloria sua veterique sanitati restitutam suam a Juliano in terrima cicatrice, velut in corpore, abductis. Ac exilium proinde Imperatorem (sc. Julianum) adversus missum Joannem. (Athanasium) excitat, in eodem, quo vianus versantem atque improbitate parem, tempore solo posteriorem, qui primus Christianorum Imperatorum adversus Christum furore percitus, atque impietatis basiliscum, quem multo ante perturibat, oblata occasione subito profundens, simul atque Imperator declaratus est, statim & erga Imperatorem (nempe Constantium) qui ipsius fidei Imperium commiserat, improbo, & erga Deum, cui salutem debebat, improbius se gerit, &c. Non multum temporis intercesserat, cum impium illum & sacrilegum ad Persas vis numi-

(b) Hilar. fragment. lib. 1. pag. 37. 38.

CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

Et avimus; auctores vero esse damnandos, qui obliqua & maligna subtilitate & caligine offonderunt innocentium sensus, per quæ velamen obducerent veritati, tenebras lucem, & lucem tenebras venditantes.

CLXXIX.

Igitur si quis ignorationis captum * respiciens sermonis nostræ advocacy brevis, illud virus in se pestiferum Arianæ dogmatis subdolum ac tenebrosum, fuerat expertus, reparatus exhauriat, condemnet, vehementiusque in auctores ejus insæviat, quos in se violentos expertus est, totumque se fidei Apostolicæ & Catholicæ usque ad Nicænæ Synodi conventum de integro mancipet. Per quam professionem, etiam si quibusdam leve & remissum videtur, recuperet id quod per astutiam recitatis amiserat. Verum si aliquis tam stolidæ mentis (quod haud credo) fuerit inventus, qui non solum nolit converti, antidotum recipiens sanitatis, venenum virusque noxius se se * vindicare crediderat, & ratione vincitur, & auctori perfidiæ perditæ deputatus, Ecclesiæ Catholicæ spiritali vigore plebetur. Hæcenus Liberii ad Italiæ Episcopos litteræ, qui dicto obaudiens Salvatoris, cum Petro dixit: Tu aliquando conversus confirma fratres tuos; non tam præsentem in Italia existentem, sed etiam in Oriente longe postos colligere studuit, curans de his una cum Athanasio haberi Synodum Alexandriæ; quod feliciter per Eusebium Vercellensem Episcopum Apostolicæ Sedis legatum, & Athanasium præstitum est. Quid vero ab eis gestum sit, paulo inferius dicturi sumus.

CLXXX.
Lucifer proficiscitur Antiochiam.

Inter hæc autem Lucifer Episcopus Calaritanus, & ipse exul fidei causa (ut tomo tertio fufius dictum est) qui acerbissimis in Constantium scriptationibus eum in se præ cæteris concitaverat; simul ac exilio solutus est, suppetias laturus Catholicis Antiochiæ commorantibus, jam ab exilli Eustathii tempore ab Arianis longa persecutione concussis, illuc festinus accessit; missis interim Alexandriam ad futuram Synodum duobus suis diaconis,

PAGIUS

nis ultrix ablegat, illique causam disceptat: & quem magnificum & honoris cupiditate flagrantem transmiserat, eundem mortuum reducit, &c. Surgit autem alter Imperator (nempe Jovianus) facie minime imbudens, quemadmodum is, de quo ante verba fecimus, &c. Qui, ut pulcherrimum Imperii sui fundamentum jaceret, restantque Legum sanctionem, unde conveniebat, aspiciatur, cum omnibus aliis Episcopos, tum eum ante omnes qui omnibus virtute præstabat, ac citra dubitationem ullam pietatis causa oppugnatus fuerat, ab exilio revocat. Certum itaque, exploratumque, Gregorium Nazianzenum in eâ Oratione neque res, neque tempora confundere, nec memoria lapsum, nec Scriptis parum integris usum, nec de Gregorio ullo modo locutum, ac denique Philagrium illum duplici

Herennio & Agapeto. Quid porro ipse Antiochiæ egerit, Rufinus (a) docet, rem ab exordio auspiciatus, in hunc modum: Lucifer autem cum exoraretur ab Eusebio (quia uterque in partibus vicinis Ægypto fuerat relegatus) ut ad videndum Athanasium Alexandriam pergerent, communique tractatu cum his qui super fuerant sacerdotibus de statu Ecclesiæ decernerent; præsentiam sui abnegans, Legatum pro se diaconum suum mittit. Immo duos Legatos diaconos, quos recensuimus, qui Alexandrini Concilii Synodali epistolæ reperiuntur esse subscripti: Atque ipse Lucifer (subdit Rufinus) intento animo Antiochiam pergit; ibique dissidentibus adhuc partibus, sed in unum tamen revocari posse sperantibus, si sibi talis eligeretur Episcopus, erga quem non una plebs, sed utraque gauderet; præperus Catholicum quidem & sanctum virum ac per omnia dignum sacerdotio Paulinum Episc. collocavit; sed tamen in quem acquiescere plebs utraque non posset. Hæc Rufinus de electione Paulini, a quo statim ad Synodum Alexandrinam duo Legati diaconi missi sunt, Maximus, & Calimerus, qui subscripti habentur Synodalibus ejusdem Concilii litteris, quas recitat Athanasius. Cæterum ante electionem Paulini, non inter Catholicos tantum & Arianos dissidium agitabatur, sed etiam inter ipsosmet Catholicos: quandoquidem qui dicebantur Eustathiani, quique perpetuo fidem Catholicam defendissent, nequaquam Meletio & ejus sectatoribus (ut ait Socrates (b)) communicare voluerunt; tum quod Meletius ab Arianis fuisset electus; tum etiam quod qui eum sectarentur, ab Arianis baptizati essent.

Ordinatio Paulini Episcopi Antiochiæ.

(b) Socrat. l. 2. c. 24.

Ejusmodi tunc erat status Ecclesiæ Antiochenæ, ut jam tres essent Episcopi in una civitate; nempe Euzojus, qui Arianis præerat; Meletius, qui Orthodoxis, quocum haud omnes communicarent Catholicis, quod aliquando Arianis consensisset, licet ab iisdem recedens egregium pro fide Catholica specimen edidisset (ut ter-

Ægypti Præfectura cohonestatum, cujus Nazianzenus meminuit, diversum esse ab altero Philagrio, qui iterato etiam illo honore ante Constantii mortem exornatus fuerat. Quod ait Papebrocius, nullatenus credi debere sub Juliano tam solennem exceptionem potuisse adornari, his Hieronymi lib. adversus Luciferianos verbis penitus evertitur: Omnes Episcopi per indulgentiam novi Principis ad Ecclesiæ redeunt. Tum TRIUMPHATOREM suum Athanasium Ægyptus excepit. Denique non mirum, si Nazianzenus honorifice loquatur de Philagrio, viro parum Christianis æquo, cum ibi nec de Fide, nec de re ad mores spectante sermo sit.

A num. CLXXX. ad CCXXIV. Meletius communi Catholicorum & Arianorum consensu Antiochenus Episcopus anno CCCLX. creatus est.

XXII.

CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

tertio tomo superius diximus) Paulinus vero tertius haberetur, a Lucifero sic (ut vidimus) institutus, quod nulla umquam vel tenui suspitione polluta fidei Catholicæ laborasset, sed eam magna laude inter tot tantaque discrimina propugnasset.

(a) Rufin. l. 1. c. 28.

CLXXXII.

Pergit interea Eusebius Alexandriam, ibique confessorum Concilio congregato; pauci numero, sed fide integritate & meritis multi, quo pacto post hæreticorum procellas & perfidie turbines, tranquillitas revocaretur Ecclesiæ, omni cura & deliberatione discutunt. Aliis videbatur fidei calore ferventibus nullum debere ultra in sacerdotium recipi, qui se utcumque hæreticæ communionis contagione maculasset. Sed qui, imitantes Apostolum, quærebant non quod sibi utile esset, sed quod pluribus; vel qui imitarentur Christum, qui cum esset omnium vita, pro salute cunctorum humilians se descendit in mortem, quo scilicet inveniretur & in mortuis vita; dicebant, melius esse humiliari paululum propter electos, & inclinari propter electos, ut eos rursus erigerent; nec sibi solis puritatis merito calorum regna defenderent; sed esse gloriosus, si cum pluribus illuc mererentur intrare. Et ideo restam sibi videri, ut tanta perfidiæ auctoribus amputatis, reliquis sacerdotibus daretur opus, si forte velint abjurare errore perfidiæ, ad fidem Patrum, statutaque converti; nec negare aditum redeuntibus, quin potius de eorum conversione gaudere; quia & ille Evangelicus junior filius, paternæ depopulator substantiæ, sed in senectipsum reversus, non solum suscipi meruit, sed & dignus paternis complexibus deputatur, & annulum fidei recipit, & stola circumdatur; per quam quid aliud, quam sacerdotii declarantur insignia? nec probabilis existit apud patrem senior filius, quod invidit recepto; nec tantum meriti habuit non delinquendo, quantum nota contraxit non indulgendo germano. Hæc de primo Synodi decreto Rufinus.

Concilium Alexandrinum habetur.

CLXXXIII. Magni momenti quæstio inter Patres agitata fuit; num scilicet lapsi in hæresim Episcopi, vel quomodolibet hæreticorum communicatione foedati, sic ad Ecclesiam Catholicam recipiendi essent, ut in Episcopatu, quem gesserant, agere sinerentur. Severior in his illa olim præ-

PAGIUS

est. Sed Ariani, præterquam quod fuerant opinati, videntes, eum profiteri Catholicam de Trinitate Fidem, in exilium eiecere. Interim Catholicis in partes divisi erant, quibusdam eorum Meletii ordinationes ideo reprehendentibus, quod ab Arianis renuntiantes esset; ceteris eadem inhærentibus, quod fidei causa illum relegatum constaret, & ordinationi ejus assensum a Catholicis præstitum nemo ignoraret.

cesserat Patrum disciplina, ut lapsi tempore persecutionum Episcopi sic reciperebantur, ut laica tantum communione impertirentur: id enim sæpius Cyprianus (ut vidimus) suis inculcat epistolis. Cæterum Patres, iidemque magni nominis viri, qui priori Concilio Antiocheno interfuerunt, in quo damnata est hæresis Pauli Samosatani Antiochenæ civitatis Episcopi, eundem Paulum, licet sanctissimæ hæresis hæresiarcham sic receperunt poenitentem, ut etiam in eadem sede Episcopum permanere concesserint. Sed & liquet, Melchiam Romanum Pontificem eadem sententia allicere conatum esse schismaticos Donatistas ad Catholicam unitatem: quæ omnia suo loco superius pluribus dicta id aperte declarant. Verum & sacrosanctum Nicænæ Concilium (b) ita cum Novatianis Episcopis transegitur constat, ut qui inter eos essent Episcopi, ad Ecclesiam redeuntes, in eadem quoque dignitate & munere permanerent, nisi in ea civitate alium contingeret fuisse Catholicum ordinatum Episcopum; tunc enim ille, ne duo Episcopi essent unius Ecclesiæ (quod haberetur pro monstro, duo inesse corpori uni capita) jubetur a Synodo Corepiscopus in eadem Ecclesia ordinari, vel saltem presbyter perseverare. His, puto, exemplis magna maturitate consilii in hoc conventum fuit a Patribus, ut Episcopi in hæresim lapsi, cum ad Catholicam reverterentur Ecclesiam, in eodem honoris gradu, quo insigniti fuissent, reciperebantur. Suberat & magna ratio, quod multiplex illorum numerus esset, qui in Occidente interfuerant Concilio Ariminensi, nescientesque dampnasse vix erant abdicatione nominis consubstantialis Nicænæ Concilium; de quibus inferius pluribus dicturi sumus. Porro ita his indulgere Patres, ut tamen vigorem Ecclesiasticæ disciplinæ nequaquam inflecti sint passi in illis qui fuissent hæresum inventores.

Quæstio de Episcopis lapsis

(b) Conc. Nic. can. 8.

Hujus quidem canonis S. Hieronymus (c) meminisse videtur, cum post longam de his disputationem habitam, hæc demum verba subdit: Ut dicere cœperamus, post reditum confessorum in Alexandriam postea Synodo constitutum est, ut exceptis auctoribus hæreseos, quos error excusare non poterat, poenitentes Ecclesiæ sociarentur: non quod Episcopi possint esse qui hæretici fue-

CLXXXIV.

(c) Hier. advers. Lucifer. t. 2.

Canon de recipiendis lapsis Episcopis.

Itaque cum redituri essent in Occidentem, Lucifer Calaritanus Episcopus & Eusebius Vercellensis Episcopus, qui uterque in Ægyptum relegatus fuerat, Eusebius Luciferum exoravit, ut ad videndum Athanasium Alexandriam pergerent, communique tractatu cum his qui super fuerant Sacerdotibus, de statu Ecclesiæ decernerent, sed presentiam suam donegans Lucifer, Legatum pro se Diaconum suum mittit, atque ipse

CHRISTI 362.

LIBERII PAP. II.

JULIANI IMP. 2.

fuerant, sed quod constaret, eos qui reciperentur, hereticos non fuisse. Assensus est huic sententiae Occidens, & per iam necessarium Concilium e Satanae faucibus ereptus est mundus. Hæc Hieronymus; cuius verborum ille sensus videtur esse germanus, ut S. Synodus nequaquam absque defectu generatim statuerit, ut omnes Episcopi lapsi in hæresim, absque ulla discretione, cum honoribus, quibus fungebantur, in Ecclesiam reciperentur: sed ii tantum qui vel ignorantes visi essent, vel vi adhibita, Arianis confensisse. Id enim ita se habere, declarat S. Athanasius in epistola ad Rufinianum, quam suo loco inferius recitabimus. Hæc quidem ipse Hieronymus ad defensionem restitutionis eorum, qui in Synodo Ariminenfi lapsi esse videri poterant, quod tacuissent nomen consubstantialitatis, re-tentis aliis vocibus, quæ satis videri poterant ad insinuandam Christi divinitatem, & eo modo Arianis confenserant: qui tamen (ut idem ait S. Hieronymus, & nos pluribus suo loco diximus) nequaquam vere dici possent hæretici, sed quod illa cum Arianis communicatione & consensione foedati essent, ab aliis jure rejiciendi viderentur; quos S. Synodus Alexandrina, cum his humaniter agens, in Ecclesiam recipiendos esse, & ante adepto dignitatis honore potiri debere, concessit. Quid præterea in eodem patrum conventu statutum fuerit, videamus.

CLXXXV. (a) Soer. lib. 3. c. 4. 5.

Agens Socrates (a) de ejusmodi Alexandrino Concilio, adversus Eunomium, Macedonium, & alios Semiarianos negantes divinitatem Spiritus sancti, nec non tunc recens emergentem hæresim, quæ postea dicta est Apollinaris, perfectam Christi incarnationem diminuentem, nempe animam ab homine detrahentem; nova Patres tradit sanxisse decreta: nam ait: Spiritus sancti divinitatem stabilire, eumque in Trinitate consubstantiali comprehendere; & Filium hominem factum, non tamen solum carnem, sed etiam animam sumpsisse, affirmare sicut antiquis

viris Ecclesiasticis visum fuit, &c. Confensionem ea de re sanctorum Patrum, qui præcesserunt, fuisse, pluribus citatis testibus docet; & post hæc de controversia in Synodo agit de substantia & subsistentia; undeque emerferit, ita declarat:

Porro autem Episcopi, qui in Concilio Alexandrino aderant, hanc de substantia & subsistentia, seu persona, controversiam excusserunt. Nam Osius Episcopus Cordubæ civitatis Hispaniæ, cuius antea fecimus mentionem, ab Imperatore ad tumultum ab Ario concitatum sedandum missus, dum Sabellii Atri dogma explodere cogitavit, de substantia, id est essentia, & personæ, id est substantia, seu persona, disceptavit; unde materia alteri contentioni suppeditata est. Verum id temporis in Concilio Nicæno de controversia illa ne verbum quidem factum est. At postquam cœpere de ea nonnulli digladiari, ob eam causam in hoc Concilio de substantia, id est, essentia, & personæ, id est substantia seu persona, ista deciderunt. Hæc Socrates. At quomodo occasione Nicænæ fidei ejusmodi jam olim oborta sit controversia, S. Basilii (b) docet, cum sic ait:

Nonnulli ex illis, qui impietatem Sabellii Libyici sectantur, hypostasim, & usam idem esse arbitrati, illinc argumenta ad tuendam blasphemiam suam trahunt, quod in ea fide (nempe Nicæna, quam paulo post recitat) ita scriptum est: Si quis vero ex alia essentia, vel hypostasi, id est, substantia, Filium Dei esse dixerit, hunc anathemate rejicit Catholica, & Apostolica Ecclesia. Non enim idem esse dixerunt Patres illi essentiam, & hypostasim, hoc est, substantiam: si enim voces istæ unam eandemque significationem haberent, quid alterutram ponere opus fuisset? Sed liquet, ideo positas, quod alii quidem Filium esse ex Patris essentia negabant: alii vero & ipsi non esse ex Patris essentia Filium dicebant: adjiciebant autem, ex alia quoque esse substantia quadam. Atque ita utramque opinionem, tamquam alienam a sensu Ecclesiastico, a sanctis Pa-

C. LXXXVI. De Hypostasibus & Personis quaestio.

(b) Basil. epist. 78.

LXXXVII. Hypostasim pro substantia

CHRISTI 362.

LIBERII PAP. II.

JULIANI IMP. 2.

Patribus rejectam esse. Alioqui ubi mentem suam simpliciter declararunt, ex Patris essentia Filium esse dixerunt; nec adjecerunt, & ex illius hypostasi. Itaque illud quidem ad reprobandum malum sensum positum est; hoc vero declarationem habet salutaris dogmatis. Hæc Basiliius. At non mireris, sanctissimos Patres in definienda Filii Dei una cum Patre substantia, usos esse pro substantia, verbo illo, hypostasis: nam cum tam usita, quam hypostasis, significarent ambæ hæ voces, substantiam, tamen penes Græcos usitata usurpari solitam hypostasis, quam usitam pro substantia, majores tradunt. Unde Marius Victorinus in libello de hominifio recipiendo, sic ait: Græci substantiam dicimus; & Græci pauci & raro, substantiam omnes: Scriptura divina Græce substantiam sepe dixit, & Latine substantiam. Hæc ipse.

Ceterum quod ad hypostasim vocem spectat: inter Catholicos, non autem hæreticos (quod testatur S. Hieronymus (a) scribens ad Damasum) de ejus proprietate, cum in re idem sentirent, non levis oborta est controversia: cum tamen sic contententes inter se contrariæ partes, altera alteram hæresim insinularet; impingens hæc illi Arianismum, huic vero illa Sabellianismum; cum alioqui revera ambæ Catholice essent, idemque sentirent. Quas quidem adeo deformes altercationes S. Synodus, auctore Athanasio, conata est consopire atque penitus tollere; de quo sic Gregorius Nazianzenus (b) ait: Quod vero in ipso Athanasio mihi maxime mirari subit, quodque non extra damnum silentio præteriri potest, hæc præsertim tempestate, qua multæ contentiones, dissidiaque gignuntur, hoc superioribus adjiciam: nam his quoque, qui nunc vivunt, documento esse queat hæc actio, si ipsum nobis imitandum proponamus. Et paulo post: Cum essentia una, & tres hypostases a nobis pie dicerentur, quod alterum divinitatis naturam, alterum personarum trium proprietates decla-

CLXXXVIII. VII.

(a) Hieron. ep. 57. Controversia inter Catholicos.

(b) Greg. Naz. orat. in laud. Athanas.

ret; ac simili quidem modo apud Romanos intelligerentur; ceterum ob lingue illius angustiam, verborumque inopiam, hypostasis ab essentia distinguere non possent; eamque ob causam in illius locum, Personarum induxissent nomen, ne tres substantias admittere viderentur. Et inferius:

Quid postea? Cum parva quedam, ut in contentione fieri solet, molestia causa, semper accederet, eo tandem res adducta est, ut periculum esset, ne orbis terrarum finis una cum syllabis a se invicem distraherentur & abrumperentur. Quæ cum beatus ille vir, & vere homo Dei, magnusque animarum œconomus, oculis auribusque perciperet; tam stultam & absurdam Orthodoxæ fidei sectionem dissimulandam ac negligendam sibi non putavit; verum medicinam morbo quamprimum inferit. Quoniam autem modo id facit? Utraque parte leniter & humaniter accersita, verborumque sententia diligenter & accurate perpensa, posteaquam concordēs comperit, neque quo ad doctrinam quicquam inter se dissidentes, ita negotium transegit, ut nomen usum ipsis concedens, rebus eos constringeret. Hæc Gregorius, plane alludens ad hanc de qua agimus Synodum, ubi diremptæ discordiæ, & de nominum proprietate fuit inter partes digne justeque transactum, prout ex epistola Synodali tunc scripta demonstratur, quam sumus inferius reddiduri.

C. LXXXIX. Athanasius conciliat inter se Catholicos.

At licet inventæ sunt ambæ partes in unam eandemque convenire sententiam, relictumque tum Latinorum, tum etiam Græcorum arbitrio, suo quoque idioma-te uti, nec curandum esse de syllabis (ut dictum est) dummodo nulla esset in re ipsa discrepantia; tamen nequaquam videtur placuisse posteris Latinis vox, hypostasis, usurpari loco personæ, quæ videretur significare substantiam. Unde S. Augustinus hæc ait (c): Essentiam dico, substantiam vocamus, quam usitatus subhypostasim; sed nescio quid volunt interesse inter usitam, & hypostasim; ita ut plerique nostri, qui hæc Græco tractant elo-

CXC. Quid per Hypostasim Græci & Latini.

(c) Aug. de Trin. lib. 5. c. 8. 9. 10. 3.

PAGIUS

ipse intento animo Antiochiam pergat, inquit, Rufinus lib. 10. cap. 17. Ex epistola tamen Synodica, quam Synodi Alexandrinæ nomine ad Episcopos Catholicos, qui erant in urbe Antiochia, Athanasius scripsit, discimus, Luciferum duos Diaconos suos Herennium & Agapetum misisse ad Synodum Alexandrinam, qui huic Synodo interfuere, & Synodica epistolæ Athanasii subscripsere. Rem sic se habuisse autumat Valefius in Notis ad Socratem lib. 3. cap. 5, a quo Baronius parum discrepat. Post professionem Eusebii ad Synodum Alexandrinam Lucifer una cum Episcopis Cymatio & Anatolio Paulinum Antiochiæ statim creavit Episcopum. Qui mox ordinatus Legatos suos Maximinum & Calomerum ad Alexandrinam Synodum direxit, Apollinaris quoque Laodicensis

Episcopus, qui sectam propriam & Episcopum factionis suæ habebat Antiochiæ, Legatos eodem misit. Episcopi igitur Ægyptii, qui Alexandriæ congregati erant, cum Eusebio & Asterium, & Legatos Luciferi a Lucifero, Cymatio & Anatolio missos audissent, Legatos etiam a Paulino & Apollinare susceperunt, singuli ad Sedes suas recesserunt, mandaruntque Athanasio & aliquot aliis Episcopis, qui Alexandriæ remanserant, ut epistolam ad Episcopos Antiochiæ coactos scriberent, de recipiendis in communionem Hæreticis & Schismaticis. Horum mandato obsecutus Athanasius scripsit epistolam ad Episcopos Antiochiæ congregatos, Luciferum sc. Eusebium, & Asterium, (hi enim jam ab Alexandrina Synodo redierant) Cymatium & Anatolium. Ita rem explicat Valefius. Re-

PAGIUS

XXIII. Sed in Concilio Alexandrino vel post illud.

Rectius tamen Hermantius in Vita S. Athanasii lib. 10. cap. 9. Rufino lib. 1. cap. 30. ad hæret, scribitque, Paulinum nec nisi durante Concilio Alexandrino, aut eo celebrato, Antiochiæ Episcopum a Lucifero creatum esse. Nam, cum epistola Synodica Concilii Alexandrini, seu Athanasii, Ecclesiæ Antiochenis negotia præcipue concerneret, Paulino, si Episcopus erat, ante alios inscribi debebat; quod tamen factum non est. Præterea nunquam de illo in particulari in ea epistola mentio; sed de iis qui communionem Paulini sequebantur. Ibidem frater non vocatur; quod tamen nomen eidem denegari non potuisset, si Episcopus agnitus esset. Insuper aliquo modo ei præscribitur, ut cum Meletianis communicet.

Quare Paulinus, dum Concilium celebraretur, videtur electus: perperamque scribit Baronius, ejus ordinationem Concilium approbasse, quod eidem Concilio ejus Legati interfuerint, illique Paulinus ipsemet subscripsit. Ex Paulini enim subscriptione nihil inferri potest, cum textus doceat, ipsum Synodicæ subscripsisse, quando Alexandriam perlata est. Athanasius Episcoporum, qui Concilio Alexandrino interfuerant, mandato obsecutus, scripsit epistolam ad Episcopos Antiochiæ collectos, Luciferum sc. Eusebium & Asterium, qui jam ab Alexandrina Synodo redierant, Cymatium & Anatolium. Hanc epistolam Baronius Synodicam esse Synodi Alexandrinæ existimavit. Apparet tamen ex ipsius epistolæ lectione, non a Syno-

eloquio, dicere consueverunt, μίαν εἰσὶν, ἑπὶς ὄμοιος, quod est Latine, unam essentiam, tres substantias. Sed quia nostra loquendi consuetudo jam obtinuit, ut hoc intelligatur, cum dicimus essentiam, quod intelligitur, cum dicimus substantiam; non audemus dicere unam essentiam, tres substantias, sed unam essentiam, vel substantiam, tres autem personas: quemadmodum multi Latini ista tractantes & digni auctoritate dixerunt, cum modum alium aptiorem non invenirent, quo enunciarent verbis, quod sine verbis intelligebant. Hæc Augustinus; qui tamen nequaquam eam ob causam illos damnandos putat (a), quod scilicet differentiam constituerent inter essentiam & substantiam, quam discriminationem Latini penitus ignorarent.

(a) Aug. de Trin. lib. 7. c. 4.

CXCI. (b) Basil. ad Terent. in addi. Differentia inter essentiam & substantiam.

CXCII. (c) Theod. in Immutat. dial. 3. c. 22.

PAGIUS

nodo, sed ab Athanasio eam scriptam esse; nec ad omnes Episcopos, sed ad Antiochenos peculiariter datam. Quod quidem colligere est, tum ex inscriptione ipsa, tum ex textu totius epistolæ. De solius enim Antiochenis Ecclesiæ rebus illic agitur, ut præter cætera docet hic locus: Omnes igitur, qui pacem nobiscum servare volunt, in primis autem eos qui in veteri urbe Collectas agunt, & eos, qui ab Arianis veniunt, ad vos allicite, ut Athanasii locum ab Interprete non intellectum Valefius

num, non tres personas, tres esse substantias; sed (ut idem Basilius ubi supra testatur) tunc more Græcorum dicerent & voce Græca, usam unam, & hypostasies tres, sive substantias; nec e contrario ponerent unam substantiam, absque trium addito nomine personarum, ne eadem cum Sabellio sentire viderentur, quod Græci acciperent (ut dictum est) vocem hypostasis, nempe substantia, pro substantia. Cæterum quantumlibet hæc recte definita essent in Synodo Alexandrina, de qua agimus; rursus tamen eadem controversia temporibus S. Hieronymi refricata est, qui hujus quoque Concilii decreti meminit, cum ait (d) : Nunc igitur (d) Hier. (prob dolor) post Nicænam fidem; post Alexandrinum juncto pariter Occidente decretum, trium hypostasium ab Arianorum præfule & Campensibus novellum a ne homine Romano nomen exigitur, &c. At de his suo loco dicendum.

Actum præterea est in eadem Synodo Alexandrina, ut professio illa fidei ab Arianis titulo Concilii Sardicensis promulgata, esse spuria, publica testificatione demonstraretur; atque pariter declararetur, in eodem Sardicensi Concilio nihil fuisse additum ad Nicænam confessionem. De quibus omnibus scripta est epistola Synodalis, quæ apud Athanasium reperitur esse descripta his verbis (e) ad Antiochenos; cum jam, ut dictum est, Paulini ordinatio facta esset:

CXCIII.

(e) Apud Athan. ad Antioch. Synodalis Epist. Concilii Alexandrini.

Carissimis & optatissimis sacrorum ministris Eusebio, Lucifero, Asterio, Cymatio, & Anatolio, Athanasius, cæterique Episcopi, qui Alexandria ex Italia, Arabia, Ægypto, & Libya hic adsunt, Eusebius, Asterius, Gajus, Agathus, Ammonius, Agathodæmon, Dracontius, Adelpsius, Hermeon, Marcius, Andreas, Paphnutius, Marcus, Zoilus, Mynias, Georgius, Lucius, Macarius, reliqui deinceps in Christo salutem plurimum. Quod autem ad hujusmodi inscriptionem spectat; sicut & in ipsius contextu epistolæ, necnon in subscriptione, menda illa irrepressibile noscuntur, cum modo ad Eusebium & Asterium & alios Episcopos eadem epistola scripta dicatur, modo autem ab ipsis potius una cum Athanasio data ad alios Antistites appareat; hæc non aliter restituenda putamus, quam ut ex sententia an-

recte vertit. Intelligit Athanasius eos, qui Meletio Antiocheni Episcopo adharebant. Hi enim ab Eustathianis segregati, in Palæa, id est, in veteri urbe Collectas agebant, ut testatur Theodoretus in lib. 2. cap. 31. & in lib. 3. cap. 4. De iisdem loquitur Athanasius in dicta epistola, ubi eos distinguit ab affectis Paulini, id est, ab Eustathianis. Ex horum enim numero erat, Paulinus. Illi ergo qui in Palæa Conventus agebant, alii esse non possunt, quam fautores Meletii, quos præcipue commendat Athanasius. Ca.

antiquorum fere omnium historicorum affirmemus, Eusebium Episcopum Vercellensem huic Synodo præsentem fuisse; eandemque epistolam, sicut ab Athanasio atque aliis collegis, ita etiam ab eodem Eusebio fuisse conscriptam. Reddemus nos eam, uti apud Athanasium legitur, in hæc verba:

CXCIV.

Persuasum habemus, vos, cum sitis ministri Dei, ac Domini dispensatores, idoneos aptosque esse ad Ecclesiæ negotia temperanda. Cæterum quia ad nos allatum est, plurimos superiores tempore per contentionem disgregatos a vobis, pacem jam optare; plurimos item a recordi Arianorum secta deficientes, vobiscum communionem affectare; necessarium visum est, ea quæ a nobis, nostrisque dilectis scripta essent Eusebio & Asterio, vestrae bonitati insinuare, qui & ipsi estis dilecti, & vere nobis desideratissimi sacrorum ministri: nimirum laicos quidem nos esse de hac fama; sed tamen magnopere cupere, ut eos qui adhuc in schismate hærent segregati a vobis, quique cum Arianis cœtus faciunt, resiliere curetis ab istiusmodi infamia, ut omnes omnibus in locis prædicent unum Dominum, unam fidem. Quid enim est tam pulchrum, prout Psalmographus (a) inquit, aut quod ita delectabile, quam habitare fratres in unum? Nam ita quoque fieri arbitror, ut Deus vobiscum habitet, cuius hæc verba sunt (b) : Habitabo in eis, & versabor inter eos, & illic habitabo, quoniam elegi eam; ita quoque quodammodo sit, ubi una fides & religio prædicatur.

(a) Psal. 132.

(b) Ezech. 43.

CXCV.

Vellemus equidem nos Ægyptii unam cum dilectis fratribus nostris Eusebio & Asterio multis de causis istuc venire, & in primis ejus rei gratia, ut vestros affectus complecteremur, frueremurque in communionem istiusmodi pace & concordia. Verum quia, ut in alia epistola indicavimus, & ex ministris nostris intelligere potestis, detinemur magnopere Ecclesiasticis necessitatibus, idque non sine dolore nostro; ideo volumus ministros nostros in rebus sacris Asterium & Eusebium in vicem nostri isthuc pergere, ac vos invisere. Gratias igitur ago eorum pietati; quod cum ipsis liceret properare ad suas diœceses, istam tamen profectio-

PAGIUS

Cæterum, ut ibidem Valefius notat, non solum Eusebius & Lucifer de reparando Ecclesiarum statu & de stabilienda Fidei regula consilium inierunt; sed alii præterea Episcopi, qui Juliani Imp. edicto tunc ab exilio revocati sunt, sc. Asterius & reliqui, ut observat Theodoretus lib. 3. cap. 4. Hi zelo Fidei Catholice incensum Hæreticos & Schismaticos ad veritatis transitum reducere & ad pristinam concordiam revocare instituerunt. Quare, quod Baronius ait, Eusebium ac Luciferum Legatos Sedis Apostolicæ creatos esse a Liberio ad repa-

nem ad vos omnibus rebus suis anteposuerunt, idque in usum urgentis Ecclesiastici negotii. Cum igitur istud inter nos decretum esset, memetipsum non parum consolatus sum, quasi illis isthuc præsentibus, ego quoque una isthuc præsens interesssem.

Omnes igitur, qui vobiscum pacifice agere volunt, in primis autem illos, qui in veteris Ecclesiæ communionem fuerunt, deinde qui ab Arianis redierunt, allicite ad vos, eosque ut patres assumite, & ut magistris & tutores recipite, cooptantes vos interim dilecto nostro Paulino, ejusque sociis; nihilque amplius ab illis exigatis, quam ut execrentur Arianorum hæresim, confiteanturque sanctorum Patrum in Nicæna fidem. Execrentur item eos, qui dicunt Spiritum sanctum esse creaturam, & divisum ex substantia Christi. Id enim vere est resiliere a scelerata factione Arianorum, si non dividas sanctam Trinitatem, nec dicas aliquid ejus esse creatum. Nam qui simuliter sese jactant de confessione Nicæne fidei, atque interim audent blasphemias dicere contra Spiritum sanctum, nihil aliud præstant, quam quod Arianam hæresim verbis insipientes, animo sensuque retineant. Antithemate quoque inuratur Sabellii & Pauli Samosatensis impietas, Valentini item & Basilidis infamia, & Manichæorum stoliditas: quod si sit, omnis apud omnes suspicio delebitur, & sola Catholice Ecclesiæ fides pura apparebit.

CXCVI.

De recipiendis redeuntibus ad Ecclesiam.

Quod autem hanc fidem tenemus nos, & qui perpetuo nobiscum communionem usurparunt; nec vos, vel alium quemquam latere arbitrabamur. Cæterum quia cum volentibus volupe est conjungi, & quidem libenter cum omnibus, ita vero in primis iis qui in veteri ecclesia conventus agebant; & quia potissimum Dominum glorificamus, cum de omnibus, tum præcipue de hoc eximio proposito; visum est nobis, vos cohortari, ut sub istis conditionibus ineatur concordia; ita ut nihil ulterius, quam dictum est, vel illi, qui ex veteri Ecclesia sunt, a vobis flagitent; vel illi, qui cum Paulino sunt, aliud, præterquam quod inter Nicæni Concilii decreta reperitur, adjiciant; & tabellas, quas nonnulli jactant, quasi ex Sardicensi Synodo de fide conscriptas, ne legi quidem semel aut pro-

CXCVII.

Relictur fidei confessio nomine Sard. Conc. edita.

randum Ecclesiæ statum, verum esse non potest. Idem enim de Hilario ac reliquis dicendum esset. Adde quod Rufinus hoc discrete refellit cap. 20. Scribit enim, Legationem hanc Eusebio & Asterio ab Alexandrina Synodo injunctam esse: Cum igitur, inquit Rufinus, hujusmodi sententiam ex Evangelica auctoritate prolatam, ordo ille Sacerdotalis & Apostolicus approbasset, ex Concilii decreto, Asterio, ceterisque, qui cum ipso erant, Orientis injungitur procuratio, Occidentis vero Eusebio decernitur.

proferri suavis. Nihil enim tale Concilium definiuit. Quamvis enim certi homines nonnulla, quasi qua deessent, Niceno Concilio adscribere vellent, idque acriter contenderent; sancta tamen Synodus, qua Sardicae convenit, indigne id tulit, decretoque sancivit, ne quid ulterius de fide scriberetur; & sese contentos esse Nicana fide, declaraverunt, ut cui nihil deesset, & in qua integra & solida fides contineretur; neque edendam esse aliam professionem fidei; ne illa, qua Nicana scripta est, suos numeros non habere videretur: neque illis, quibus libido est semper nova statuere, occasio hujusmodi suppeditaretur, ut iterum atque iterum de fide desintant. Quapropter si quis haec aut aliud quippiam cavillabitur, comescite illum, & ad studium pacis inducite; nihil enim est quod in his agnoscere possimus, nisi solam contentionem.

CXCVIII. Quid per nomen Personae Catholici intelligerent.

Illis enim, qui nonnullos incusabant, ut trium hypostaseon affirmatores, cum hujusmodi voces in Scriptura non reperirentur, ac proinde suspecti videri possent; auctores fuimus, ne amplius in Nicenam confessionem inquirerent. Sed tamen de istis ob pervicaciam rixandi questio est habita; interrogatique sunt, num pro Arianorum sententia alienas, peregrinasque, ac diverse a se invicem substantiae personas esse velint, & unamquamque hypostasim, per se ac seorsum divisam esse pro ratione caeterarum creaturarum, eorumque qui ex hominibus nascuntur, existiment? An sic intelligant diversas res, quale est aurum, argentum, aes? An, ut alii haeretici, sub istis vocibus tria principia, & tres maximos deos constituent? Caeterum illi affirmabant, se ita nec dixisse, nec sensitse. Percunctantibus autem nobis, qua ratione ista dicerent, aut cur omnino istiusmodi vocabulis uterentur? Responsum dederunt, sese in Trinitatem credere, & tres maxime deos, ut qui vere esset & subsisteret; & Filium, ut existentem & subsistentem; & Spiritum sanctum, ut subsistentem & existentem agnoscere: Non tamen se dixisse tres deos, aut tria principia; immo ne toleraturos quidem, si quis tale quidpiam aut dicat, aut sentiat: Sed se scire, esse sanctam Trinitatem, ut tamen una sit Deitas, & unum principium; & Filium se agnoscere esse coessentialem suo Patri, ut dixerunt Patres: & Spiritum sanctum non creaturam, neque alienum, sed proprium & indissociatum ab essentia Patris & Filii.

CXCIX. Approbata igitur istiusmodi & interpretatione & excusatione, vicissim quoque eos examinavimus, qui ab istis in culpam devocabantur, quasi dicerent, esse unam hypostasim: sciscitantes ab illis, num pro Sabelliano dogmate ea mente loquerentur,

ut sublato vellent in Trinitate Filium, & Spiritum sanctum, quasi Filius essentia careat, aut Spiritus sanctus non subsisteret? Qui & ipsi quoque affirmarunt, neque ita se dicere, neque se ita sensitse, umquam, sed ut eos intelligere idem esse cum deo: unam autem ideo sese hypostasim intelligere, partim quia Filius ex essentia Patris sit, partim quia in tribus sit identitas natura: unam enim sese Deitatem, & unam naturam credere; neque aliam Patris, aliam Filii, aliam Spiritus sancti esse naturam. Quinimmo & illi, qui eo crimine postulati erant, quod tres hypostases inducerent, cum istis in eandem sententiam convenerunt; vicissimque illi, qui unam hypostasim asseverarent, istorum interpretationi acquieverunt; & & ambae factiones pariter Arium execratae sunt, ut Christi hostem: Sabelliumque & Paulum Samosatensem, ut impios; Valentinum item & Basilidem, ut alienos a veritate: Manicheum quoque, ut malorum machinatorem. Omnes denique Dei gratia post hujusmodi verborum interpretationem optimam & exactissimam, qua Nicanae Patres instituisse, fidei esse approbarunt, eiusdemque fidei verba sufficerent, ac ante omnia ipsam esse deducenda, constituerunt.

CC.

Quinimmo de negotio dispensationeque carnis nostri Salvatoris, cum super ea quoque re nonnulli cum aliis contentionem moverent; & hos & illos examinationi subiecimus; & quod isti profitebantur, hoc & illi quoque suffragio assensuque prosecuti sunt; nempe non ea ratione qua ad Prophetas factum est verbum Domini, factum esse Verbum & advenisse in Christum sub forma secularium; sed ipsam Verbum carnem esse factum; & cum esset in forma Dei, formam servi assumpsisse; & ex Maria (quantum ad carnem attinet) hominem esse genitum, hominum gratia; eoque modo solide & integre humanum genus liberatum a peccatis in ipso, & vivificatum a morte, introduci in regnum caelorum. Et hoc quoque itidem constebatur, quod non corpus inanimatum, aut cogitationis aut mentis expert Salvator habuerit. Nec enim possibile erat, ut Domino propter nos homine facto, corpus ejus sine mente existeret: non enim corpori dumtaxat, sed & animae quoque nostra per ipsum Verbum salus est conciliata. Idemque cum vere esset Filius Dei, filius hominis factus est; & cum esset unigenitus Dei Filius, factus est primogenitus in multis fratribus (a). Quapropter non alius erat ante Abraham, alius post Abraham, neque alius dum Lazarus excitaret, neque alius cum interrogaret de eo ubi situs esset; sed idem ille ipse erat; corporaliter quidem ut homo exprensus; divinities vero ut Dei Filius oculos aperiens ejus

CC. De Verbi Incarnatione rectione clara fides.

(a) Rom. 8.

ejus; qui a natiuitate cecus fuerat; & carne quidem patiens (ut Petrus (a) dixit) divinitus tamen monumenta aperiens, & mortuos excitans. Ex quibus, omnia qua in Evangelio sunt, intelligentes, affirmaverunt se idem sentire de incarnatione & humana natura a Dei Verbo assumpta. Cum igitur istiusmodi illorum fuerit confessio; adhortamur vos, ne eos qui ita consistunt, talemque interpretationem suae confessioni accommodant, temere damnata, aut rejicere velitis; sed potius admissa illorum excusatione, recipiendos putetis. Eos e contra, qui talem confessionem non edunt, neque tali interpretatione in istis verbis utuntur, arcere vos vellemus, & averfari ut suspectae mentis homines. Caeterum cum istos tolerandos non censebitis, consuletis illis qui recte interpretantur, & recte sentiunt, ne ulterior ulla inter vos adhibeatur disquisitio, neque verborum pugnis studeatis ad nullam prorsus utilitatem; sed sensus cogitationesque pietatis exhibete. Nam qui ita affecti non sunt, sed tantummodo super istiusmodi voculis contentiose rixantur, & aliud quidpiam, praeterquam quod Nicana scriptum est, requirunt: hi profecto nihil aliud agunt, quam quod proximis suis turbidam subversionem propinant, ut inimici, & discordiarum schismatumque amulatores. Sed vos, o boni & fideles servi & dispensatores Domini, eos qui scandala & peregrina inferunt, compescite & arcete, & praecipue anteponite istiusmodi pacem, quae sanae fidei est. Forstian Dominus misertus nostri comprabit quae sunt bialca & divisa, atque unum ovile reformabit, quo unum habeamus ducem Dominum nostrum Jesum Christum.

CCII.

Hac quidem nos, tum quia nefas est quicquam ultra Nicenum Concilium requirere, aut contentiosas sententias recipere, tum vel ob pacem solum, & ne qui recte sentiunt, pro rejectis habeantur, ad istum modum censuimus; & eorum confessionem qualis fuerit, nos qui relieti sumus Alexandriae, paucis indicavimus: idque in commune una cum reliquis somministris sacrorum Asterio & Eusebio: nam reliqui ex nostris quisque ad suas provincias abierunt. Vos rursus in commune, ubi soletis conventus agere, ista jubebitis perulgari, eoque omnes evocate. Aequum est enim, ut in eo loco primum epistola recitetur, ibidemque omnes qui pacem amant, inter se conciliantur; ac deinde ubi conciliati fuerint, ubicumque populus videbitur, praesente quoque vestra humanitate, Synaxis celebretur, & Dominus publice ab omnibus glorificetur. Salutari vos fratres illi, qui mecum hic agunt. Bene valete, & nostri memoriam in Domino facite. Haecenus epistola Synodalis ad Antiochenos pri- Ann. Eccl. Tom. V.

mum, inde ad alias Orientis Ecclesias perferenda: cui inhaeret subscriptio aliquot Episcoporum, atque in primis ipsius Athanasii, his verbis:

Ego Athanasius, caeterique Episcopi in hoc conventu praesentes, epistola subscripsimus; idemque ab aliis factum est, qui huc Legati venerant; inter quos a Lucifero Sardiniae insulae Episcopo, diaconi duo Herennius, & Agaperus, a Paulino vero Maximus & Calimerus, qui & ipsi diaconi sunt. Aderant & aliquot monachi Episcopi Apollinaris in hoc ipsum missi. Episcoporum nomina ad quos epistola scripta est, sunt hi: Eusebius Vercellarum Civitatis Galliae, Lucifer Sardiniae insulae, Asterius Petrae Arabiae, Cymatius Palati Coelesyriae, Anatolius, Euboeae. Caeterum qui epistolam scripserunt, sunt isti: Papa Athanasius, & qui cum illo Alexandriae fuerunt: ipse quoque Eusebius inter eos est, Asterius item; reliqui, Gajus ex Parathonio proximo Libyae Phragonis, & partis alterius Elearchiae Aegypti, Ammonius, Pacnemuneus, & ex reliqua Elearchia Aegypti, Agathodamon Schediae & Melaiti Episcopus, Dracontius parva Heremopolis, Adelphius Nubaeos, quae est in Lychnorum, Hermion Tancoe, Marchus Zygororum proxime ad Libyam, Theodorus Athrybeos, Andreas Arsenio- ta, Papbnutius Saos, Marcus Pylorum, Zoilus Andromenae Antiphron. His etiam Eusebius Latine subscripsit, quorum haec interpretatio, ex Graeco iterum Latine reddita. Ego Eusebius Episcopus, secundam exactam vestram utriusque partis confessionem, qua in eandem sententiam invicem convenistis, quantum attinet ad hypostases, fateor me quoque idem statuere: neque in id solum calculum meum addo, sed etiam in incarnationem Salvatoris nostri consensio, eum videlicet, cum Filius Dei esset, hominem esse factum, & excepto peccato, omnia quae veteris erant nostrae humanitatis assumpsisse; idque prout habet epistola argumentum, meis suffragiis confirmo. Deinde quia fama apud externos increbuit de tabella Sardiceni Concilii; ne ea ultra Nicenam sedem decreta esse putetur, meo suffragio denunciatio, quo nihil luxamenti aut noxae Nicanae fidei inde oboriatur; neque eam ea de causa proferendam censeo. Valere vos omnes in Christo exopto. Ego Asterius superioribus scriptis adstipulor, & vos in Christo bene valere precor.

Postea quoque & ipsi subscripserunt abfentes, scilicet: Ego Paulinus (Episcopus Antiochiae hic erat) ita sentio, quemadmodum accepti a Patribus Filium esse, & subsistere perfectum; subsistereque Spiritum sanctum, eumque perfectum esse. Quapropter approbo superiorem interpre-

CCIII. Subscriptio Episcoporum.

Eusebii confessio & subscriptio.

CCIV. Paulini confessio & subscriptio.

CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

rationem de tribus hypostasibus, & una hypostasi sine essentia; & eos qui ita sentent, veros habeo; cum primum sit sentire & consistere, Trinitatem in una Deitate consistere. Et de incarnatione Verbi Patris propter nos facta, ita decerno, quemadmodum scriptum est secundum Joannem, Verbum carnem esse factum: non autem secundum impiissimos homines, mutationem sui Verbum passum esse; sed nostri gratia hominem esse factum, & ex Maria Virgine Spiritu sancto genitum; & nequaquam inanimatum, aut absque sensu, aut sine mente corpus Salvatorem nostrum habuisse: quippe cum impossibile sit, Dominum propter nos hominem factum corpus habere sine mente. Idemque anathemate prosequor eos, qui confessionem fidei Nicæne vilipendunt, & qui negant Filium ex substantia Patris, & coessentialem Patri existere. Execror item eos, qui dicunt, Spiritum sanctum propter Filium, creaturam esse factum. Præterea Sabellii, Photini, omnemque hæresim anathematizo, incedens secundum Nicænam fidem, & secundum omnia superius scripta. Valere vos opto ego Cartherius. Hactenus subscriptiones.

CCV.

Quod autem in damnatione hæresis Apollinaris, nulla de eodem Apollinari ea sententia condemnato mentio habeatur; alterum de duobus contigisse oportuit; vel eam hæresim vulgatam nondum fuisse nomine Apollinaris, sed incerto auctore prodiisse; vel ipsum Apollinarem jam ante Synodum visum esse eandem abdicasse sententiam per monachos, qui Synodo interfuisse dicuntur. Nullam plane factam esse in hac Synodo Apollinaris mentionem, ex eo quoque potest intelligi, quod S. Basilus, etiam Valentis Imp. tempore, jure se putasse dicat, cum Apollinare communicare potuisse, quem necisset errasse; ut suo loco inferius dicturi sumus.

CCVI.
Liberius
Papa au-
ditor credi-
tur Syno-
di & Lega-
tionum.

At quod de rebus haud parvi momenti actum videretur in Synodo, de his omnibus, ut par erat, S. Athanasius reddidit certiore Liberium Romanum Pontificem; quarum quidem litterarum illud tantum fragmentum superest, quod spectat ad incarnationis mysterium, & perfectam Filii Deitatem: cætera autem quæ in Synodo gesta sunt, desiderantur. Cujus quidem scripti cum ille sit titulus: Athanasii rescriptum ad Liberium Episcopum Romanum; plane declaratur ipsum Liberium Alexandrinæ cogendæ Synodi fuisse auctorem, deque eare ad Athanasium dedisse litteras, atque ejus auctoritate illuc convenisse Eusebium Episcopum Vercellensem, & Luciferum Calaritanum Legatos; cujus pariter iustu tanta iidem sibi sumperint; nempe ut Lucifer, cæteris explosis, crearet Pauli-

num Episcopum Antiochenum (non enim id negotium erat unius Civitatis Sardinæ insulæ Episcopi, sed Præfulis summa potestate fungentis) utque Eusebius functus sit legatione ad restituendas colapsas totius Orientis Ecclesias: nequaquam enim hæc ipsos jura accepisse a Concilio illo Alexandrino, quis dicere jure poterit: nam quid juris iidem Occidentis Episcopis in res Ecclesiæ Antiochenæ, & in Syriam, Asiam, & Cappadociam, aliasque regiones, ad quas Eusebius tantæ reititutor cladis Legatus profectus est? Extat & ipsius Liberii Papæ epistolæ ad Athanasium fragmentum; quo idem Pontifex Rom. præmissa fidei suæ Catholicæ confessione, eandem ab ipso Athanasio exigit. Id enim a Liberio expositi videbatur ob suspectam redditam olim fidem ipsius ex inita (ut dictum est) cum Arianis communione. Quam & ipse exigit ab Athanasio post tot annorum latebras: ab eo namque tempore usque ad Constantii mortem nulla potuit inter eos esse ex litterarum consuetudine communicatio, nisi sub Juliano, cum ipse Liberius ad eundem Athanasium eam scripsit epistolam, cujus ejusmodi tantum apud eum fragmentum reperitur, quod sic se habet (a):

Est igitur nostra confessio, optatissime Athanasii: Verbum Dei Filium, secundum naturam ex Deo eodemque Patre suo genitum esse, non creatum, semper in imperio collegam Deo & Patri, & indefinenter regnum obtinere in infinita secula, Amen. Spiritum quoque sanctum vere ex Deo naturaliter Deum, indivisibilem a Deo secundum divinas Scripturas; ut sit vere Pater, vere Filius, & vere Spiritus sanctus; neque transferri debere unumquodque nomen a suo significato, cui assignatum est, quo vera sit Trinitas sub una Deitate, sub una potestate, & una substantia. Non enim disperitur Filius aut Spiritus sanctus a Patris substantia, que implet calum & terram. Est igitur, ut dixi, Trinitas una substantia, non divisa, sed per essentiam una, Deitate una, potentia una, & regno una, una quoque gloria, una item imagine, una denique spiritu: spiritus enim non dividitur. Anathema igitur dices Sabellii & Arii dogmata, & supra annotatas hæreses ad æternam pœnam secundum Salvatoris vocem. Huic igitur confessioni, frater Athanasii, que vera fides in Catholica & Apostolica Ecclesia censetur, si necum sentis coram iudice Deo, & Christo, quæso subscribas; quo certiores reddamur, num eisdem nobiscum suffragii sis, eademque status de vera fide; ut & ego securior efficiar, tuæque mandata indefinenter obtem. Id tibi quoque cognitum velim, carissime; filios veritatis confiteri impa-

(a) Apud
Athanasium
extat.CCVII.
Fragmentum
fidei
Liberii
Papæ.CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

tibilem esse Deitatem; & de adventu Verbi & Dei in carne ita sentire: Verbum scilicet genitum ex Patre Deo; hominem perfectum absque peccato assumpsisse ex Maria Virgine secundum Evangelia in Christo Jesu. Amen. Hactenus quod extat fragmentum ex epistola Liberii ad Athanasium. Porro multa in ea desiderari, nemo non affirmaverit: nam nulla in his mentio fit de personis & hypostasibus in Trinitate, quarum occasione inter Latinos & Græcos concitatas esse controversias, dictum est. Sed & alia plura desesse videntur, quæ spectabant ad Synodum celebrandam, & restituendum statum Ecclesiæ Orientalis.

CCVIII.

Ejus autem, quam diximus, redditæ epistolæ Athanasii ad Liberium, carentis salutatione atque exordio, ejusmodi tantum superest fragmentum, quo summa Catholicæ fidei habetur expressa in hæc verba:

Fragmentum
epistolæ
Athanasii
ad Liberium.

Unus Deus immortalis, invisibilis, impalpabilis, eo quod Deus sit spiritus, idemque loco incomprehensibilis; neque uspiam est regio ubi non existat. Hujus verbum immortalis Sapiencia est, incorruptibilis, invisibilis, idemque Filius primogenitus, operum socius, principio carentis, impalpabilis, cui nullum ætatis aut initium aut finis; per quem omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil. Hic est qui finxit hominem: hic est qui rationem fabricandæ Arce ostendit: hic est qui pollicitationes Abrabæ fecit: hic est qui descendit, ut populum salvaret; qui Moysi legem dedit: hic est Deus Abrabæ, Isaac, & Jacob, qui in Prophetis locutus est: hic est qui composuit novum & vetus Testamentum. Qui in ultimis diebus carnem ex virgine mortalem assumpsit, cum ipse interim immortalis esset, eademque imbecillum ipse minime imbecillis, obnoxiam morti ipse nulli obnoxius, visibilem ipse invisibilis. Illa, inquam, caro suspensa est in Cruce, non ipse; in illa omnes humanas passiones ut homo sustinuit, non ipse. Ipse est enim Dei virtus, hoc est Deus, qui infernum expugnavit, & imperium diaboli demolitus est; qui Deus in descendendo, Deus in ascendendo, corpus suum a morte excitatum Patri representavit, ac vindicavit a morte, sub cujus imperio tenebatur. In Filio Patrem intelligimus, cum unus cum eo sit Deitate, potentia, essentia, gloria, Dei appellatione. Et in Patre Filium quoque cognoscimus. Hic est, qui ubi assumpsit carnem, Jesus vocatus est, quatenus homo fuit: hoc est assumpsit hominem in seipso, in quo omnis plenitudo Divinitatis habitat corporaliter. Hunc existimamus non segregatum a Patre aut sancto Spiritu; neque tamen ita, ut dicamus Patrem descendisse, & in homine fuisse.

Ita unus Deus Pater omnipotens a nobis creditur. Ideoque fides nostra est in unum Deum Patrem omnipotentem, & ejus Filium Dominum nostrum, & in Spiritum sanctum; eosque in unitate una, Potentia una, substantia una, essentia una, gloria una, dominatione una, regno uno, imagine Trinitatis una, consubstantiales esse credimus: Per quem facta sunt omnia. Ita quoque in carnis resurrectionem credimus; hoc est, corpus nostrum (secundum sacras scripturas) ex corruptibili mortalique in incorruptibilitatem & immortalitatem a Deo mutandum esse. Amen. Hactenus quod extat epistolæ Athanasii ad Liberium Papam fragmentum. Scripsisse quidem Athanasium, atque collegas Episcopos, qui interfuerunt Concilio Alexandrino, ad eundem Liberium de cunctis rebus gestis in Synodo, idem ipse Athanasius disertis plane verbis testatur ea epistola, quam postea scripsit ad Ruffinianum; qua pariter declarat, quæcumque in eadem Synodo acta sunt, fuisse confirmata ab ipsa Romana Ecclesia: qua item epistola decretum de recipiendis lapsis in hæresim, plenius explicatur; & ne de fide eius dubites, scias eam fuisse perlectam atque recognitam probatamque in Nicæno Concilio secundo: ex quo quidem loco (quod desideretur hactenus inter ejusdem Athanasii opera) hic eam describendam putavimus: sic enim se habet ejus (a) editio in œcumenica tunc Synodo facta:

Confr-
mata Sy-
nodus a
Romano
Pontifici.(a) Conc.
Nic. Act.
1.

CCIX.

Monachi dixerunt: Si jusserit sancta Synodus, afferatur ad Ruffinianum beati Patris nostri Athanasii epistola, & legatur. Sancta Synodus dixit: Satisfiat petitioni religiosorum monachorum. Stephanus præfatus monachus ferens in manibus librum, legere cepit: Sancti Athanasii ad Ruffinianum. Domino dilecto & desideratissimo comministro Ruffiniano Athanasius in Domino salutem; & post alia: Quandoquidem studiose & Ecclesiastice (hoc enim tuæ pietati iterum convenit) de his, qui necessario redacti sunt, nec per improbam fidem sunt corrupti, inquisivisti, eaque de re ad Synodos & alios scribere voluisti, ut animi sententiam de his explicarent; velim, mi domine desideratissime, sic habeas. In primis cum a vi cessatum esset, Synodusque præsentium & eorum quæ longinquas regiones incolabant Episcoporum haberetur, nec modo comministris quæ per Græciam passim habitant, verum etiam in Gallis & Hispania. Intelligit per hos Athanasius Eusebium Vercellensem, & Luciferi Calaritani Episcopi Legatos; sed subdit:

CCX.

Communi decreto placuit, ut hic, & ubique gentium quicumque lapsi fuissent proprio arbitrio, & antesignani fuissent impietatis; si resipiscerent, ignoscendum quidem illis, verum non restituendos in cleri

CHRISTE
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

cleri numerum. Qui vero non auctores, sed necessitate, & violentia compulsi fuissent; visum est illis quidem ignoscendum, & in cleri locum restituendos; maxime cum probabilem defensionem & excusationem dederint. Atque hoc quoque æconomice & rationabiliter factum videtur. Nam ipsi quidem animo statuerant, non velle ad impietatem delabi. Verum quoniam impiissimi quidem eorum causa statum Ecclesie ad seditionem traherent; duxerunt longe satius esse, vi compulsos se concurrere, & onus gestare, quam populum perdere. Hæc cum afferrent, visi sunt nobis non absurda respondisse; quando & in occasionem facti exemplo Aaron fratris Moyses se defenderent, qui in eremo populi transgressionibus acquievit, defensionem habens, ne populus in Ægyptum reversus, idolorum cultui iterum se manciparet. Videbat enim, si in eremi vastitate substitisset, futurum, ut paulatim ab impietate regrederetur: in Ægypto autem nullam esse ad pietatem regressus viam. Hæc de causa clero per ea tempora ignotum est. Qui vero in errorem seducti erant, & violentia huc compulsi, data quoque iis communicatio est. Quemadmodum hæc & Romanam scripta sunt, Romanorumque Ecclesiam omnia comprobasse constat. Hæc quoque tua pietati confidenter scribo, & significo, quod tua pietas, ea que decreta sunt hoc modo, amplectatur. Hucusque lectum ex ea Synodo, in qua hæc ad declarationem ejusdem decreti subjecta leguntur:

CCXI.
Decretum de recipiendis lapsis elucidatum.

Sabas & qui cum eo aderant monachi dixerunt: Non hæc solummodo Sancti Athanasii vox est, verum etiam Synodorum, propterea quod inquit idem Pater, ipsos quoque Romanos totamque Græciam idem comprobavisse. Desinit autem eos, qui ex hæresi ad pristinam mentem redeunt, suscipiendos ad penitentiam: verum sacerdotii dignitatem minime illis restituendam. Tharastius beatissimus Patriarcha dixit: Non de quovis hæretico ad mentem redeunte recipiendo beatus Pater hæc statuit, sed de eorum principibus, & antesignanis, qui in sua hæresi veluti delictantur & se oblectant, verbisque artificiosis veritatem ipsam fucare student, haud aliter ac Orthodoxi cum libertate solent; ipsi autem sententiam Scripturæ perverse explicant. Verum iterum recitetur eadem epistola ad Ruffinianum. Epistola ejusdem Patris. Lecto autem loco, in quo beatus Pater lapsis veniam dat impietatis; sed qui præcipui hæreticorum fuerunt, negat restituendos in ordinem sacerdotalem: Qui vero antesignani non fuissent, sed vi & necessitate ad impietatem coacti; ignoscendum quidem illis, & in cleri locum restituendos, quod justam excusationem afferrent. Venerabiles monachi dixerunt: En quemadmodum in principio di-

ximus, sic est: siquidem beatus Pater eos, qui ex hæresi revertuntur, in sacerdotii dignitatem non recipit. Tharastius sanctissimus Patriarcha dixit: Videmini mihi mentem Patris non intelligere: quandoquidem eos qui non fuerunt auctores hæreseos, vi autem compulsi sunt, recipit ad pristinam dignitatem; solummodo vero præcipuos, atque adeo parentes, sive auctores hæresum a dignitate sacerdotali recipienda excludit: recte profecto justaque id pronuncians, &c. Hæc ex Synodo secunda Nicæna ad perfectam elucidationem hujuscemodi decreti excerpisse volumus, necnon ad assequendum germanum sensum verborum Sancti Hieronymi, quæ superius citata sunt.

Quod autem in eadem Synodo auctoritate (ut dictum est) Romani Pontificis decreta sunt legationes ad restituendas lapsas a fide Catholica Ecclesias, earumque ministros; erroris in primis argendus est Ruffinus (a), dum ait procurationem Orientis injunctam fuisse Asterio, Eusebio vero Occidentis. Nam constat, eundem Eusebium ejus rei causa suscepisse in Orientem peregrinationem, Antiochiamque (ut dicemus) profectum esse, indeque etiam in Cappadociam pervenisse: quod quidem sententia illa S. Gregorii Nazianzeni superius recitata redditur manifestum, cum ipse agens de turbis illis, Juliani tempore in Cappadocia electionis Eusebii Episcopi Cæsariensis occasione excitatis, hæc addit (b): Postremo, inquit, aderant Episcopi quidam ex Occidente, qui Orthodoxos omnes ad suas partes pertraherent. Quæ quidem non nisi de Eusebio Episcopo Vercellensi & aliis qui cum eo erant, possunt intelligi: nam Asterius (ut sæpe diximus) in Arabia erat Episcopus. Affirmat id ipsum Socrates, dum ait (c): Eusebius partes Orientis peragrans, infirmos fide, instar præstantis medici, ad integram valetudinem restituit, doctrina Ecclesiastica instruxit, eruditique. Addit autem post hæc omnia Socrates: Eodem tempore Athanasius orationem apologeticam, quam in sua ipsius fuga defensionem jam pridem confecerat, coram illis qui aderant, perlegit. Ea quidem ratione, quod livore tabescentes Arianæ adhuc carperent ipsum velut ignavum, quod non possuisset ex Domini sententia animam pro ovibus, sed perinde ac mercenarius, vestigio solum vertisset. Recitat idem Socrates (d) ex ea nonnulla: sed nos lectorem rejicimus in ipsum integrum, qui adhuc extat, commentarium. At de Alexandrina Synodo hæc tenentur.

Quæ porro Synodum mox subsequuta, CCXIII. sint, Socrates ita recenset (e): Eusebius vero Vercellarum Episcopus, statim post Concilium Alexandria decedens, Antiochiam contendit. Ac cum Paulinum a Lu-

CCXII.

(a) Ruffin. lib. 1. c. 29.

Legatio Eusebii in Orientem.

(b) Greg. Naz. orat. in laudem Basilii.

(c) Socrat. lib. 3. c. 7.

(d) Idem cap. 6.

(e) Socrat. lib. 3. c. 7.

CHRISTE
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

Discordie inter Luciferum & Eusebium. cifero Episcopum designatum, populumque in duas factiones partitum offenderet (nam Meletius fautores separatim convenit fecere) vehementer propterea animo conturbatus fuit, quod electioni Paulini minime ab omnibus esset assensum. Nam intra suam ipsius cogitationem factum illud damnavit ille quidem; sed præ reverentia erga Luciferum rem tacitam habuit; & ut primum promiserat, se Episcoporum Concilio convocato, illis rebus recte prospecturum, inde recessit: postea vero quamquam admodum laborabat, ut partes dissentientes ad concordiam adduceret; tamen nullo modo illud poterat efficere. Nam Meletius ab exilio reversus, ubi eos qui cum illo consentiebant, conventus seorsum agere reperiebat, se illis ipse præfecit. Quin omnibus fere Ecclesiis, que ibi erant, Euzojus Ariane sectæ patronus præfuit: Paulinus autem unam tantum obtinuit Ecclesiam parvarum, que erant intra urbem; ex qua quidem ipsum Euzojus, propter reverentiam, quam versus illum habuit, non ejecerat. Meletius autem extra portas Civitatis conventus celebravit.

CCXIV. Id temporis ad hunc modum Antiochia discedit Eusebius. Lucifer vero ubi acceperat suam electionem ab Eusebio improbari, contumelia loco duxit, iniquoque admodum animo passus est. Proinde recusavit cum Eusebio communicare; studioque contentionis inductus, Concilii decreta rejecit. Ista quidem tristibus & afflictis Ecclesie temporibus obvenientia multos ad desiciendum ab Ecclesia impulere: unde nova secta, que Luciferiana dicebatur, nata est. Cæterum Lucifer suam iracundiam propterea futurare non poterat, quia suis ipsius responsis, quibus per diaconum missis pollicitus fuerat se decretis Concilii contentum fore, omnino tenebatur adstrictus. Quapropter fidei & sententiæ Ecclesie assentens, in Sardiniam ad propriam sedem se recepit. Quorum autem animi non minus quam illius erant exultant, hi adhuc etiam ab Ecclesia segregati manent. Hucusque de schismate Luciferi Socrates. Porro Antiochenam Ecclesiam schismate divisam octogintaquinque annos ita perdurasse, nimirum usque ad Alexandrum Episcopum, Theodoretus affirmat (a). Quod quidem non sic intelligendum est, ut ab hoc tempore, quo creatus est Paulinus, & schisma conflatum inter Catholicos, usque ad Alexandrum annorum octogintaquinque curricula intercesserint: nam creatio Alexandri contigit (ut suo loco patebit) anno Domini quadringentesimo octavo: sed oportuit Theodoretum intellexisse ab eo tempore, quo ejecto Eustathio, & subrogato in locum ejus Euphronio Episcopo Ariano, scissa est in duas partes Ecclesia Antio-

(a) Theod. lib. 3. c. 5.

chena; de cujus divisionis origine suo loco superius actum est. Sed nec sic liberatur Theodoretus quin arguatur erroris: nam ab eo tempore non anni octogintaquinque, ut ait, intercedunt usque ad Alexandri electionem, sed tantum sexaginta octo; adeo dicendum sit errorem in Theodoretum irrepisse. Eadem quoque Sozomenus (b) de Luciferi & Eusebii dissensione.

Cæterum asserta causa schismatis, & dissensionis illius primæ inter Eusebium & Luciferum, quæ a Socrate, Sozomeno, & aliis eos secutis assertur, nullatenus probari potest; siquidem nullo pacto potuit accidisse, ut Paulini electionem, Eusebius improbarit, quam tum ipse, tum etiam Athanasius, ac denique univèrsa Synodus Alexandrina antea recepissent, dum Legatos ab eo ad Synodum missos suscipere, & ejusdem Paulini chirographo ipsam subscribi Synodum voluerunt. Non potuit igitur damnasse Eusebius, quod ante probasset, & Athanasius cum aliis in Synodo confirmasset. Quæ quidem ratione & Ruffinus videtur hallucinatus, qui id ipsum affirmat (c), cum ait: Interim Lucifer injuriam dolens, quod Episcopum a se ordinatum apud Antiochiam non recepisset Eusebius, nec ipse recipere cogit Alexandrini decreta Concilii; sed confringebatur Legati sui vinculo, qui in Concilio ipsius auctoritate subscripserat. Abjicere namque cum non poterat, qui auctoritatem ejus tenebat; si vero recepisset, omne suum frustrandum videbat inceptum. Diu ergo de hoc multumque deliberans, cum ex utraque parte concluderetur, elegit, ut Legato suo excepto, erga ceteros sententiam disparem, sed sibi placitam custodiret. Hæc ipse, quæ ex nuper dictis facile refelluntur. Certe quidem nisi Paulini electio ab Alexandrino Concilio probata fuisset, nequaquam eam postea Romanus Pontifex ratam habuisset. Quis enim existimare potest, gestas res a Lucifero (schismatico firmas potuisse consistere, nisi eas Synodus, & Romanus Pontifex recepissent? Cæterum Luciferi cum Eusebio simultas & altercatio non aliunde sumpsisse exordium videri potest, nisi quod ipse austerioris spiritus eum esset, indigno animo ferret ex Synodi decreto januam patere Episcopis omnibus lapsis, qui perinde ac si nihil deliquissent, in suas sedes cum eodem Episcopatus honore redirent; ideoque in eundem Eusebium, quem advenientem, Antiochiam, iterum in Cappadociam, primum est nactus, veluti in ejus decreti auctorem investitus est, eoque magis in eum exacerbatus, quod ex suscepto munere legationis id ipsum passim præstaret, ut Episcopos, qui cum Arianis communicassent, ad suas ipsorum Ecclesias, im-

(b) Sozom. lib. 5. cap. 12.

CCXV.

Causa dissensionis unde manavit.

(c) Ruffin. lib. 1. cap. 30.

pertita illis communicatione Catholica revocaret.

CCXVI. Sed dicit aliquis: Quo modo, praetermissa Meletio, Synodus probavit ordinationem Paulini? Nam si qui aliquando fuissent haeretici, & ad Ecclesiam reversi essent, recipiendos quoque ad Episcopatum eadem Synodus statuit; utique Meletio debebatur Ecclesia Antiochena ex ipsius decreto Synodi; atque eam ob causam Paulinus rejiciendus videbatur, tamquam sedis alteri debitae occupator. Ad haec dicimus, vitiosam ab initio fuisse Meletii sedem, utpote quod tunc ipse Arianus ab Arianis eam fuerit consecutus; sicque ab illo tempore cathedra vacasse videri poterat, ad quam suffragio populi Meletio minime recepto, jure ordinatus Paulinus fuisse censendus erat.

CCXVII. Meletii causa qualis.

Non ergo cur Meletius non receptus esset, Eusebius conquestus est, cujus nullam fuisse ordinationem sciebat, utpote quod ab Acacianis & Eudoxianis creatus fuisset Episcopus Antiochiae: verum si quae diffensio ea de causa inter Eusebium & Luciferum oborta est; credimus Eusebium cum Lucifero familiariter conquestum esse, quod praepropere nimis Paulinum ordinasset, non tamen quod eam electionem improbare, quam ipsemet una cum aliis in Synodo recepisset; sed quod Paulini ordinationis causa tantum abesset, ut Ecclesia Antiochena (quod in optatis erat) Catholicae communionis foedere jungeretur, ut major ob eam causam altercatio fieret post reversum Meletium, qui jam vivente Constantio ab Acacianis & fidei Catholicae tuendae causa exilium passus, & minas ejusdem Constantii expertus esset: qui enim ei adversabantur, ea ratione sedem illi negabant, quod ipse Meletius olim connivisset cum Acacianis & Eudoxianis Arianorum deterrimis, a quibus, & a Sebaste Armeniae translatus fuisset in sedem (ut habet Socrates a) Beroensem, & inde in Antiochenam; cui etsi ex Synodi decreto indulgendum esset, ut pristinam sedem reciperet; non in aliam, quam in Sebastianensem seu Beroensem restituendus fuisset: nam cum & illi exulanti suffectus Euzojus Antiochiae fuisset; quid agendum, si ipse Euzojus reverti ad Ecclesiam Catholicam voluisset? Vertebantur haec jurgia inter utriusque partis fautores; cum, inquit Sozomenus (b), Meletius ab exilio Antiochiam rediit, & seorsum cum suis extra urbem conventus agere aggressus est. Caeterum ob spectatam sub Constantio adversus eum & Arianos omnes Meletii confessionem, Orientalium studia erga ipsum videbantur esse propensiora, Occidentalium vero, ipsiusque in primis Romanae Ecclesiae Episcopi erga Paulinum; ut quae saepe di-

(a) Socrat. lib. 2. c. 34.

(b) Sozom. lib. 5. c. 12.

centur inferius, declarabunt: quod enim spectatissima hujus fides toto illo ab expulsionem Eustachii tempore extitisset, quodque ab ejus (ut dictum est) sedis Legato ordinatus esset, atque ab Athanasio & aliis in Alexandrina Synodo receptus fuisset, jure recipiendus ab omnibus videbatur.

Quod vero ad tempus reditus Meletii Antiochiam spectat; Sozomenus (c) illud in primis affirmat, eo tempore, quo Lucifer Antiochiam perijt, & Paulinum Episcopum ordinavit, Meletium nondum ab exilio fuisse reversum Antiochiam. Rursumque (d) inferius de ejusdem reditu agens, tum eum rediisse tradit, cum jam absoluta Synodo Alexandrina, Eusebius conciliandae in eo populo discordiae causa, Antiochiam perrexisset. Caeterum Joannes Chrysostomus, cui potius assentiendum putamus, quippe qui Meletii temporibus vixit, & Civis Antiochenus fuit atque ejusdem Ecclesiae presbyter; in ea oratione (e), quam habuit in die natali ejusdem Meletii, anno quinto (ut ait) post obitum ejus; cum testetur, post reditum ab exilio non licuisse ipsi amplius triginta diebus agere Antiochiae, sed impellentibus Valentem Imperatorem haereticis, iterum solum vertere coactum esse; cui nec ante obitum Valentis reverti posse concessum fuisse, a quo teste Sozomeno (f), expulsus est; neque postea, defuncto Valente, amplius pulsus fuerit; affirmare necesse est, jam ante Valentis Imperium, eum Antiochiam rediisse, a quo inde pulsus est, cum imperare coepisset; sicque sub Joviano Imperatore reversum, sub quo anno sequenti liquet Synodum Antiochiae celebrasse, ut suo loco dicetur.

Sed jam Luciferum Antiochiam recedentem, & in Italiam redeuntem asseremus. Ex his autem, quae de eo scribit Marcellinus presbyter & ipse schismaticus, secta Luciferianus, plane intelligitur, eum venisse Romam, execratumque esse communionem eorum, qui aliquando conjuncti fuissent Arianis; ut, cum Neapoli fuit, facto declaravit, vitans communionem Maximi, qui in Zofimi locum fuerat suffectus. Sed & reliquiae tradit suae sententiae in Oriente, paucos quosdam affectas, & inter alios Heraclidam Episcopum Oxirinchi in Aegypto, in Palaestina Hermionem virginem magni nominis, quae eum Eleutheropoli sub Constantio exulantem fovemat; additque eandem Hermionem, ejus rei causa, quod revertentes ad Ecclesiam Arianos averfaretur, multa ab Eleutheropolitano Episcopo, Turbone nomine, passam esse. Sed & de eo Severus ait (g): Caeterum Luciferum Antiochia a-

CCXVIII.

Tempus reditus Meletii Antiochiam.

(e) Extat apud Lip. tom. 5. & Sur. tom. 1. die 12. Feb.

(f) Sozom. lib. 6. c. 7.

CCXIX.

Luciferi reditus in Occidentem.

non tantum eos, qui Arimini fuerant condemnati; sed etiam se ab eorum communione separarat, qui eos sub satisfactione & poenitentia recopissent.

CCXX. At de exitu Luciferi haec Rufinus (a): Regressus ad Sardiniae partes, sive quia cita morte praeventus, tempus sententiae mutandae non habuit (etenim temere cepta spatio corrigi solent) sive hoc animo immobiliter federat, parum firmaverim. Ex ipso interim Luciferianorum schisma, quod licet per paucos adhuc voluitur, sumpsi exordium. Haec Rufinus. Addit quoque Theodoretus (b), eum post reditum novam quamdam excogitasse doctrinam, quam sectati sint qui ab eo novum sunt consecuti. At nihil ad doctrinam Catholicam addidisse Luciferum, testatur Sanctus Ambrosius, cum haec de eo habet (c): Lucifer enim se a nostra tunc temporis communione diviserat; & quamquam pro fide exulasset, & fidei suae reliquisset heredes; non putavit tamen (Satyrus frater scilicet) fidem esse in schismate. Nam etsi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei Ecclesiam non tenerent, cujus patiebantur velut quosdam artus dividi, & membra lacerari. Etenim cum propter Ecclesiam Christum passus sit, & Christi corpus Ecclesia sit; non videtur ab his exhiberi Christo fides, a quibus evacuatur ejus passio, corpusque destrahitur. Haec Ambrosius.

(b) Theod. lib. 3. c. 5.

(c) Ambr. orat. in funere fratris.

CCXXI.

(d) Hier. advers. Luciferian. to. 2.

Lucifer & Luciferiani procul ab haeresi.

CCXXII.

(e) Aug. de Agon. Chris. c. 3.

diamus, qui quamvis neminem rebaptizent, praecidere se tamen ab unitate, & Luciferiani magis dici, quam Catholici maluerunt. In eo enim quod intelligunt baptismum Christi non esse repetendum, recte faciunt: sentiunt enim sacramentum sancti lavacri nusquam esse, nisi ex Catholica Ecclesia; sed eam formam secum habere sarmenta praecisa, quam in ipsa vite, antequam praeciderentur, acceperant. At paulo post: Quod cum Luciferiani intelligunt, & non rebaptizant, non improbanus, sed quod etiam ipsi praecidi a radice voluerunt, quis non detestandum esse cognoscat? & ideo maxime, quia hoc eis displicuit in Ecclesia Catholica, quod vere Catholica sanctitatis est. Nusquam enim tam vigere debent viscera misericordiae, quam in Catholica Ecclesia, ut tamquam vera mater nec peccantibus filiis superbe insultet, nec correctis difficile ignoscat. Non enim sine causa inter omnes Apostolos hujus Ecclesiae Catholicae personam sustinet Petrus: huic enim Ecclesiae claves regni (f) calorum datae sunt, cum Petro datae sunt; & cum ei dicitur, ad omnes dicitur: Amas (g) me? pasce oves meas. Debet ergo Ecclesia Catholica correctis & pietate firmatis filiis libenter ignoscere: cum ipsi Petro personam ejus gestanti, & cum in mare turbasset, & cum Dominum carnaliter a passione revocasset, & cum aurem servi gladio praecidisset, & cum ipsum Dominum ter negasset, & cum in simulationem postea superstitiosum lapsus esset, videamus veniam esse concessam, eumque correctum atque firmatumque ad Dominicae passionis gloriam pervenisse. Itaque post persecutionem, quae per Arianos haereticos facta est; postquam pax, quam quidem Catholica in Domino tenet, etiam a principibus saeculi redita est: Episcopi, qui perfidia Arianorum in illa persecutione consenserant, multi correcti redire in Catholicam delegerunt, damnae sive quod crediderant, sive quod credidisse simulaverant. Hos Ecclesia Catholica materno recipit sinu, tamquam Petrum post fletum negationis per galli cantum admonitum, aut tamquam eundem post pravam simulationem Pauli voce correctum. Hanc illi matris charitatem superbe accipientes, & impie reprehendentes; quia (h) Petro post galli cantum surgenti non gratulati sunt, cum Luciferi, qui mane oriebatur, cadere meruerunt. Hucusque Augustinus. Ex quibus plane constat, Luciferum & priores illos ab eo distos Luciferianos schismatis tantum labe esse pollutos, non nova doctrina novam heresim excogitasse, vel veterem sectatos esse: unde & accidisse putamus, ut neque ab Epiphano horum temporum scriptore, neque a Philastrio huic proximo, qui catalogum contexue-

(f) Matth. 16.

(g) Joann. 17.

(h) Matth. 14.

Galat. 2.

Schismatici cur facti Luciferiani.

(b) Matth. 26.

runt hæreticorum, Luciferiani inter hæreticos numerati sint, prout S. Augustinus (a) ad Quodvultdeum scribens animadvertit. Verum de iisdem alicubi se legisse testatur, dixisse, animam ex traduce generari, eamque ex carne, & carnis esse substantiam: quod tamen verum ne esset, haud satis sibi fuisse compertum tradit.

Cæterum adeo pertinaci animo sententiæ de non recipiendis cum dignitate lapsis Episcopis insitebant, ut (quod testatur de his S. Hieronymus b) inter eos Helladius quidam in Ecclesiam eo contumeliæ, & blasphemie prolapsus sit, ut cum videret tot Episcopos lapsos in hæresim, vel communionem hæreticorum, restitutos, diceret mundum esse diaboli, & Ecclesiam in lupanar esse conversam; in quem idem S. Hieronymus, scribens adversus Luciferianos, spiculum orationis intorquet.

Sed cunctis procacior habitus est Hilarius Ecclesie Romanæ diaconus, qui non tantum cum Lucifero schismate se ob eam causam ab Ecclesia Catholica segregavit, sed & addidit etiam hæresim, cum diceret nullatenus baptismum hæreticorum recipiendum esse; ad quam astruendam sententiam commentarios scripsit. Hunc fuisse junctum Lucifero collegam in legatione ad Constantium Imp. a Liberio Romano Pontifice, superius dictum est: ipse enim tunc & verbera expertus & vincula, & carceres, eadem tandem sententia qua Lucifer, ab eodem Imperatore damnatus atque proscripius, in exilium missus est: sed infelix gloria nobilis confessionis elatus, spernens eos qui ceciderant, non solum una cum Lucifero schismate se ab Ecclesia separavit, sed plus quam ille præsumens, hæresim ad schisma superaddidit; quem & S. Hieronymus (c) ob rebaptizationem, Deuocationem Orbis appellat: qui quidem nec ex schismaticis ipsis aliquem habere potuit

PAGIUS Ad num. CCXXIV. Hilarius Romanæ Ecclesie Diaconus, qui Luciferianorum Schismati adhæsit, Auctor fuit Commentariorum in Epistolas S. Pauli, jam olim D. Ambrosio adscriptorum. Ita enim Augustinus loquitur: Sic S. Hilarius intellexit quod scriptum est: in quo omnes peccaverunt. At enim: in quo, id est, in Adam omnes peccaverunt. Deinde addit; manifestum in Adam omnes peccasse, quasi in massa. Ipse enim per peccatum corruptus est, & omnes quos genuit, nati sunt sub peccato. Hac scribens Hilarius, &c. Quæ totidem verbis leguntur in Commentariis cap. 5. epist. ad Romanos. Scripsit vero Hilarius iste, quem S. Augustinus laudat, sedente Damaso, ut ipse disertis verbis testatur in cap. 3. epist. I. ad Timot. Cum, inquit, totus mundus Dei sit, Ecclesia tamen domus ejus dicitur, ejusq; hodie rector est Damasus, qui anno CCCLXXXIV. supremum diem obiit. Præfatorum Commentariorum Auctorem Pelagianis erroribus referunt esse, Janfenius Yprensis lib 7.

(c) Hier. advers. Lucif.

XXV. Hilarius R. Ecclesia Diaconus respiciit.

sectatorem, adeo ut cum homine interierit pariter & secta.

Lucifer vero, qui hoc Juliani Imperatoris tempore (ut idem quoque tradit S. Hieronymus d) in Sardiniam rediit, sub Valentiano, qui post sequentem annum Imperator creatus est, ex hac vita decessit, absque pace Ecclesie, in schismate perseverans; quod Catholicis magnum intulit luctum, & timorem incussit. Luxuriam fideles & pii acerbissimum tanti viri casum, cum viderent hominem honestissimis magna gloria pro Ecclesia Catholica perfunctum legationibus, quot confessionibus insigniter nobilitatum, quot apices in Constantium scripserat pro Athanasio & fide Catholica; totque martyria propemodum exantlatum, quot annis exul in diversa loca fuerat deportatus: hominem coryphæum & antesignanum Catholicorum in tam diuturno & difficillimo prælio Arianorum, positum instar Hieremie in columnam ferream & murum æreum pro domo Dei, Ecclesia Christi; hunc ipsum, inquam (proh dolor!) post tot victorias & erecta de perfidia debellata trophæa, sub ipso triumpho tam infeliciter a dissensionum auctore diabolo superatum, & separatum ab Ecclesia esse, ac plane prostratum. Quem tunc optimis quibusque timorem casus incussit? ut illud Zachariæ merito usurparet (e): Ulula abies, quia cecidit cedrus. Quanta vero ejus esset æstimatio & laus in Ecclesia Dei, vel ab uno Hieronymo discere; qui licet post ejus obitum, & pro defensione Catholice veritatis de ipso agens, reveritus tamen ante acta vitæ merita viri, & percelebre nomen, vim vix sibi satis inferre valuit, ut in eum exeret stylum; sed quem veritas acuit, reverentia mox obtudit, ut pro maledictione benedictionem inferat, cum beatum appellet, atque ut licuit, tandem excuset. Utinam ipse Lucifer, qui

de hæresi Pelagiana cap. 4. & Possévinus in Apparatu perperam asserunt. Nam, licet aliqua in ea sint durius dicta, eadem tamen e Patribus Græcis, qui ante hæresim Pelagianam scripsere, præsertimque a S. Joanne Chrysostomo iisdem pene verbis ad eosdem locos Apostoli fuerunt prolata, quia nondum litigantibus Hæreticis, securius loquebantur, ut ait S. Augustinus. Quare tam in Hilario, quam in aliorum Antiquorum Commentariis benigna interpretatione loca moliri debent.

Hilarius Diaconus Auctor est etiam Operis Quæstionum Veteris & Novi Testamenti, quod inter Opera D. Augustini circumfertur. Unum Quæstionum esse Commentariorum in Epistolas S. Pauli, & harum Quæstionum Auctorem, tempus & sententiarum communitas indicant. Scribit Auctor, se elucubrare illud Opus trecentis circiter annis post excidium Hierosolymorum a Vespasiano, ideoque anno trecentesimo septuagesimo, quo Damasus Ecclesiam Romanam admi-

CCXXI

(d) Hiero. de Scrip. Eccl. in Lucif.

Luctus casu Lucif. feri.

(e) Zach. drus.

(a) 3. Reg. 29.

qui zelo æstuabat Helias, & Helias dictum audisset (a): Non in spiritu vehementi Dominus, non in commotione Dominus, nec in igne Dominus, sed in sibilo auræ tenuis; nempe in mansuetudine, benignitate, & misericordia vere inerat Dominus. Sed de Lucifero hætenus: de Luciferianis vero sæpe suis locis inferius.

CCXXVI. Eusebii Vercellensis reditus in Italiam.

At reliquum est, ut qui Luciferi usque ad ejus obitum persecuti sumus historiam, Eusebii quoque Episcopi Vercellenis, ipsius olim collegæ, postea autem adversarii vestigia consectemur. Quid autem susceperat ad Orientales legatione pro reconciliatione lapsorum apud eos egerit; nihil præter ea, quam quæ ex Gregorio Nazianzeno atque aliis superius dicta sunt, reperimus memoriæ commendatum; bene autem gessisse negotium, omnium sententia est. Sed quando in Occidentem reversus sit, num in hujus anni fine, an sequenti anno; haud compertum habetur. Quanta vero vir sanctissimus, confessionibus adeo clarus, & legatione nuper obita celebris, fuerit ab Italis alacritate susceptus, quamque lapsis proficuum fuerit ejus reditus, S. Hieronymus narrat. Sed de illo non mittendum, asfirmare S. Basilium, quod redeuntem in Italiam Eusebium comitatus fuit Evagrius senior, parens scilicet Evagrii junioris; qui postea fuit Episcopus Antiochiæ; nam ait (b): Senior Evagrius filius Pampiani Antiochenus, qui quondam migravit versus Occasum cum S. Eusebio, rediit nunc Roma, &c. S. Hieronymus igitur agens simul de reditu SS. Hilarii atque Eusebii, licet illius ante Constantii mortem contigerit, hujus vero postea, hæc ait (c): Tunc Hilarius de prælio revertentem Galliarum Ecclesia complexa est. Tunc ad reditum Eusebii lugubres vestes Italia mutavit. Concurrerant Episcopi, qui Aviminenfis dolis irretiti, sine conscientia hæretici ferebantur; contestantes corpus Domini, & quicquid in Ecclesia sanctum est, se nihil mali in sua fide suspicatos. Putavimus, ajebant, sensum con-

(b) Basili. epist. 8.

(c) Hier. advers. Lucif. tom. 2.

PAGIUS

ministrabat. Præterea refellit argumenta Photini, quem adhuc tanquam viventem alloquitur, & disputat adversus Apollinarem, cujus hæresis a Damaso damnata. Hilarium porro respicisse, colligitur ex eo, quod honorifice de Damaso loquatur, eique communionem jungatur. Secundo, quod contra Rebaptizantes Schismaticos luculentam dicat sententiam in cap. I. Epist. I. ad Corinth. ad illa verba: Gratias ago Deo, quod neminem vestrum baptizavi, &c. Per hoc, inquit Hilarius, arguens & baptizantes & baptizatos, qui ad injuriam Salvatoris baptizatis ejus gratiam hominibus deputabant, illis dissimulantibus gratia causa. Sic enim erant, sicut nunc Novatiani & Donatiani, qui baptismum sibi vindicant, a nostris ba-

gruere cum verbis; nec in Ecclesia Dei, ubi simplicitas, ubi pura confessio est, aliud in corde clausum esse, aliud in labiis proferri timuimus. Decepit nos bonæ de malis existimatio: non sumus arbitrari sacerdotes Christi adversus Christum pugnare. Multaque alia, quæ brevitatis studio prætereo, stantes asserabant, parari & subscriptionem pristinam, & omnes Arianorum blasphemias condemnare.

Hoc loco interrogo istos nimium religiosos, quid de confessoribus agendum putaverint? Depositis, inquit, veteribus Episcopis, novos ordinassent. Tentatum est. Sed quotusquisque bene sibi conscius putatur se deponi? præsertim cum omnes populi, sacerdotes suos diligentes, pene ad lapides & ad interemptionem deponentium eos convolaverint? Mansissent, ajunt, intra suam communionem. Hoc est dicere: Irrationabili crudelitate Orbem totum diabolo condonassent. Cur damnassent eos, qui Ariani non erant? Cur Ecclesiam scinderent in concordia fidei permanentem? Cur denique credentes bene, obstinate sua facerent Arianos? Nam cum in Synodo Nicæna, quæ propter Arianam perfidiam congregata est, Episcopos Arianos susceptos sciamus, & Episcopos jam in mundo nullus sit, nisi quos Synodus illa ordinavit; quomodo potuerunt adversus eam facere, propter quam exilium sustinuerunt? Hæc S. Hieronymus pro defensione Hilarii atque Eusebii de receptis ab eis lapsis Episcopis, adversus Luciferianos rem bene gestam adeo improbant.

Quid autem de Hilario separatim tradat Severus (d), hic describemus. Hilarius namque primus ad restitutionem lapsorum, qui prior rediit in Occidentem, viam aperuit; dum coactis Conciliis, in iisdemque convenientibus Episcopis Gallicanis; ibi qui olim lapsi perseverarent in errore impietatis, depositi sedes sunt; qui vero poenitentes veram fidem confessi sunt, receperunt pristinam sedem: hæc enim his verbis Severus: Verum ubi permensus est orbem pene ter-

CCXXVII.

CC. XXVIII.

(d) Sever. hist. lib. 2.

Hilarii Episcopi res gestæ post reditum.

Q 2 ra-

pizatos reprobares, & baptizati ab his gloriantur in persona eorum. Denique Christi nomine abdicato, Novatianos & Donatianos vocari se gloriantur. Respicit itaque, ut jam dixi, Hilarius a Rebaptizantium Hæresi & Luciferiano Schismate. Auctor tertie partis Quæstionum ait, se scribere anno mundi sexto millesimo, quem Garnerius in Appendice posteriori ad primam partem Operum Marii Mercatoris Dissert. I. cap. 9. existimat concurrere cum anno Christi CCCCLIX. secundum Græcos, ideoque transpositis numerorum notis errorem irrepsisse, & pro VI. millesimo legendum IV. millesimo, seu millenario. Verum Hilarius illarum Quæstionum Auctor, qui hoc tempore vixit, loquitur numero rotundo, utiturque Aera se.

varum malo perfidia infectum, dubius animi & magna curarum mole astuans, cum plerisque videretur non incundam cum his communionem, qui Ariminensem Synodum receperunt; optimum factu arbitratus, revocare cunctos ad emendationem & penitentiam: frequentibus intra Gallias Conciliis, atque omnibus fere Episcopis de errore profitentibus, apud Ariminum gesta condemnant, & in statum pristinum Ecclesiarum fidem reformant. Resistebant sanis consiliis Saturninus Arelatensis Episcopus, vir sane pessimus, & ingenio malo pravoque; verum etiam præter hæresis infamiam multis atque infandis criminibus convictus, Ecclesia eiectus est. Ita partium vires, amisso duce, infractæ; Paternus etiam a Petrocoris * æque venerator, nec detrectans perfidiam prosteri, sacerdotio pulsus, cæteris venia data. Illud apud omnes constitit, unius Hilarii beneficio Gallias nostras piaculo hæresis liberatas. Hæc Severus; quæ quidem haud potuerunt perfici, vivente Constantio Arianorum patrono; sed post ejus obitum, nudatis illis patrocinio Imperatoris, in hunc ipsum annum sunt protensa ac pariter absoluta. Quod autem unus Hilarius, confessoribus cæteris Episcopis vita functis, tanta præstiterit, mox idem Severus subdit de iisdem sanctis Episcopis, Paulino Treverensi, & Rodanio Tolosano (de quibus factis superius tomæ tertio actum est) clarissimis ob defensionem Catholicæ fidei confessoribus, eosque in Phrygia tradit non sine coronam martyrii exules diem extremum clausisse.

(*) Petrocoris.

CCXXXIX.

PAGIUS

XXVII.

Synodus Parisiensis.

septuaginta Interpretum, quæ Christum anno mundi quinquies millesimo centesimo nonagesimo nono natum supponit; quo pacto certum est, Hilarium anno mundi sexto millesimo, seu sexto millenario Opus illud elucubrasse.

Ad num. CCXXXIX. Hieronymus in Chronico Epocham Concilii Parisiensis nos edocet, quando scribit: Gallia per Hilarium Ariminensis perfidia dolos damnat, in Concilio nempe Parisiensis; quod hæcenus nemini observatum. Sed in eo Chronico annus juxta varias editiones varie designatus. Non dubito tamen, quin Hieronymus anno trecentesimo sexagesimo Synodum illam celebratam daverit. Sub eodem enim numero, quo de hoc Concilio loquitur, plura refert, quæ eo anno contingere, sc. hæc: Hilarius, cum apud Constantinopolim librum pro se Constantia porrexisset, ad Gallias redit. Tum; Macedonius Constantinopoli pellitur. Dein; Omnes pene toto Orbe Ecclesia sub nomine pacis & Regis Arianorum consortio polluantur. Ad hæc;

proscripserunt nomen consubstantialitatis in Filio Dei: Quid in uno ex iis Conciliis in Gallia congregatis factum sit, ut, & quæ in reliquis pariter acta sunt possimus intelligere, reddimus hic eam, quæ nunc extat Synodalem epistolam missam ex Parisiensi tunc celebrato Concilio ad Orientales, cum illi litteris suis conarentur Gallicanos Episcopos reddere in omnibus suæ ipsorum perfidiam professores: habetur in Pithœi Ecclesiasticarum antiquitatum officina; edita vero nuper diligentia doctissimi viri Nicolai Fabri; ejus autem sic se habet inscriptio (a).

Incipit fides Catholica exposita apud Fariseam civitatem ab Episcopis Gallicanis ad Orientales Episcopos: Pro Farisea autem, restituendam in mendoso Codice Parisiam, probe admonuit idem Faber. Dilectissimis, & beatissimis confacerdotibus Episcopis Orientalibus omnibus, per diversas provincias in Christo manentibus, Gallicani Episcopi salutem.

Omni quidem vitæ nostræ, fideique sensu gratias Deo patri, per Dominum nostrum Jesum Christum confitemur, quod nos in lumine scientiæ confessionis suæ, doctrinis & prophetis & Apostolicis collocavit, ne secularis imperitiæ tenebris detenti iudicio sæculi teneremur; Cum sola spes sit plenissima ad salutem; Deum Patrem omnipotentem per unigenitum ejus Dominum Jesum Christum in sancto Spiritu confiteri. Sed plane non minor quotidie gratulationis nostræ causa cumulat, quod liberans nos ab errore mundi, nunc etiam inexcipiabili hæreticorum admisceri non patitur societati.

Ex litteris enim vestris, quas dilecto fratri & confacerdoti nostro Hilario direxistis, fraudem diaboli, & conspirantia adversus Ecclesiam Domini hæreticorum ingenia cognovimus, ut divisi in partibus Orientis, atque Occidentis, diversis invicem opinionibus falleremur. Nam plu-

(a) Hilari. fragm. l. 2. pag. 1. 2. 3. CCXXX.

CCXXX.

plures numero, qui aut Arimini, aut Nicææ adfuerunt, sub auctoritate vestri nominis ad Usiæ silentium sunt coacti; quod verbum a vobis quondam contra Arimanitarum hæresim inventum, nobis semper sancte, fideliterque susceptum est. Nam Homousii sermonem ad veram & legitimam ex Deo Patre unigeniti Dei nativitatem sumus amplexi, detestantes secundum Sabelli blasphemias ipsam unionem, neque aliquam partem Paris esse Filium intelligentes, sed ex toto atque perfectio inaccessibili Deo, totum atque perfectum unigenitum Deum natum, unius a nobis idcirco, vel Usiæ, vel substantiæ cum Deo Patre confessum, ne creatura patius, aut adoptio, aut appellatio videretur. Et quia ex ipso esset, ut ex Patre Filius, ut ex Deo Deus, ut ex virtute virtus, ut ex spiritu spiritus, ut lumen ex lumine, similitudinem quoque ejus ad Deum Patrem non inveni audientes, quippe cum imago invisibilis Dei sit, sed eam solam similitudinem dignam ad Patrem intelligentes, quæ veri Dei sit ad Deum verum, ita ut non unio divinitatis, sed unitas intelligatur; quia unio sit singularis, unitas vero secundum nativitatis veritatem plenitudo uscentis sit, maxime cum Dominus ipse Jesus Christus ad discipulos suos sit professus, dicens: Ego & Pater unum sumus, quo non solum charitatem quæ ad Patrem est, sed & divinitatem quæ Dei ex Deo est, significat, secundum illud: Qui me vidit, vidit & Patrem; & Si mihi non vultis credere, vel operibus meis credite, quia Pater in me est, & ego in Patre.

Hunc igitur fidem semper tenentes, & temebimus, detestantes quoque eos qui dicunt: Non erat antequam nasceretur, non quod unigenitum Deum inaccessibilem prædicemus, sed quod impium sit, maxime Deo temporum, tempus aliquod anteferre, cum ipsum illud, antequam nasceretur, non fuerit, sit temporis. Sed & obedientem quoque Patri Filium etiam usque ad

CCXXXII.

PAGIUS

XXIX.

Qua occasione ab Orientalibus ad Occidentales scriptum.

mortem Crucis, secundum infirmitatem assumpti hominis, non negamus; cum ipse de ascensu suo ad coelos locutus sit: Si diligeretis me, gauderetis, quia vado ad Patrem, quia Pater major me est; per cujus carnis susceptionem nos sibi fratres communicare dignatus est, cum in forma Dei manens, forma servi esse voluit.

Itaque, carissimi, cum ex litteris vestris in Usiæ silentio fraudem se passam simplicitas nostra cognoscat, etiam pietatem eorum qui Arimino Constantinopolim reverterunt, * conventos sicut epistola nostra contenta testatur, neque eos ad tantam rem blasphemiarum damnationem potuisse compellere; fidelis Dominici nominis prædicator frater noster Hilarius nunciaverit. Nos quoque ab his omnibus, quæ per ignorantiam perperam gesta sunt, referimus, Auxentium & Ursacium ac Valentem, Gajum, Megasum, & Justinum excommunicatos habemus secundum litteras vestras, & certe ut diximus, juxta fratris nostri Hilarii professionem, qui se pacem cum his, qui horum sectarentur errores, habiturum negavit, blasphemiasque omnes, quas litteris vestris subjecistis, damnamus, maximeque eorum sacerdotes apostatas respuentes, qui in loca fratrum indignissime exultantium quorundam, aut ignorantie, aut impietate sunt substituti; pollicentes hoc coram Deo, atque etiam constitentes, ut quisquis his quæ statuimus, intra Gallias putaverit veniendum, a communionem ac sede sit sacerdotii abiciendus. Neque enim ut alias, aut occasionem prædicandi non damnanda permittens, aut contra Deum & Christi unigeniti Dei maiestatem aliter, quam nos de Homousii significatione sentimus, obstitens, dignus erit sanctitate sacerdotii nominis judicandus; a quo etiam Saturninum, qui statutis salubribus impiissime contradixit, secundum fratrum nostrorum geminas jam litteras excommunicatum ab omnibus Gallicanis Episcopis, charitas vestra

CC. XXXIII.

*

60.

XXX.

cognoscat; quem & vetera dissimulata, jam diu licet, crimina, & cetera edita epistolis suis, novæ temeritatis irreligiositas indignum Episcopi nomine esse fecerunt.

Explicit fides Catholica exposita apud Farisiam civitatem, ab Episcopis Gallicanis, ad Orientales Episcopos. Hactenus ibi. Ex his plane commendatur sincera fides atque constantia Ecclesiæ Gallicanæ, cum in tanto numero Episcoporum unus dumtaxat sit repertus Saturninus, qui inhærerit Arianis, reliquis omnibus sequentibus sanctum Hilarium, ex cujus litteris omnes tamquam leuculi post leonem adversus lupos ingruentes insilierint. Gloria hæc est sancti Hilarii, qui scriptis suis eisdem Galliarum Episcopos in Arianos commoverit, & jugiter adversus eos in officio continuerit.

CC. XXXIV.

(a) Hier. apolog. advers. Ruffin. lib. 2. 2012.2.

Ruffini commentum rejicitur.

At quid Ruffinus commentus sit Hilario contigisse, cum uni ex his Synodis post Ariminense Concilium interfuit, sanctus Hieronymus ejus figmentum explo-dens narrat his verbis (a): Non ei sufficit Græcos & antiquos calumniari, de quibus pro vetustate temporum, & longinquitate regionum, habet licentiam quicquid voluerit mentiendi: venit ad Latinos, & primum ponit Hilarium confessorem, quod post Ariminensem Synodum liber illius falsatus ab hæreticis sit; & ob hanc causam, cum in Concilio Episcoporum ei quaestio moveretur, proferrî librum de domo sua jussit, qui nesciente se, inscripsit suis hæreticus tenebatur: cumque prolatus fuisset, & ab omnibus hæreticus judicatus, auctor libri excommunicatus de Concilii conventionem discesserit. Hæc Hieronymus ex Ruffino de Hilario. Sed tantæ (subdit idem Hieronymus) Ruffinus auctoritatis se putat, ut cum hoc familiaribus suis narrat somnium, nemo ei contra confessorem ista simulanti audeat contradicere. Responde, quaeso: Synodus, in qua excommunicatus est, in qua urbe fuit? Dic Episcoporum vocabula; profer sententias subscribentium, vel diversitatem, vel consonantiam. Docs, qui eo anno Consules fuerint; qui Imperator hanc Synodum jussit congregari; Galliæ ne

PAGIUS Quo anno.

hero potuisse. Quam conjecturam firmat quod in ea Synodica de Legatis Concilii Ariminensis dicitur: Itaque, charissimi, cum ex litteris vestris in Usa silentio fraudem se passum simplicitas nostra cognoscat; eorum pietatem (legendum, impietatem) qui Arimino Constantinopolim revertentur, conventos, sicut epistola nostra (legendum vestra) contenta testatur, neque eos ad tantam rem (legendum, tantarum) blasphemiarum damnationem potuisse compellere, fidelis Dominici nominis predicator frater noster Hilarius nuntiaverit. Ita hunc locum, qui sine dubio corruptus, emendat Hermantius in Vita S. Athanasii lib. 10. cap. 12. ubi licet Concilium Parisiense hoc anno cum Baronio in-

tantum Episcopi fuerint, an & Italiae & Hispaniæ; vel certe quam ob causam Synodus congregata sit. Nihil horum nominas; sed virum eloquentissimum, & contra Arianos Latini sermonis tubam, ut Origenem defendas, excommunicatum a Synodo criminariis. Sed confessoris calumnia utcumque toleranda est; transit ad inclutum martyrem Cyprianum, &c.

At præter hæc quæ obiter S. Hieronymus attigit ad refellendam de Hilario imposturam; dixerim nimis insulsum atque frigidam videri hanc de excommunicato a Catholicis Hilario anilem recitatum a Ruffino fabellam ab omni profus verisimili ratione procul abhorrentem. Nam esto falsatus fuerit ejusdem Hilarii commentarius, & ita hæretice scriptis coram Patribus editus; posuit ne Hilarius tacuisse, in proditorem non reclamasse, proditionem non arguisse, ex aliisque ab ipso editis commentariis fraudem hæreticorum, suam vero innocentiam non demonstrasse? sed & quid ipse crederet, licet scripta deessent, nonne vel exilia ipsius pro Catholica fide pluribus annorum spatiis tolerata clamarent? vel si his omnibus caruisset, an non liberum esset, vel tunc saltem quid de fide sentiret coram Patribus aperire? verum potius quasi facti reus, criminis conscius, nulla defensione præposita, vel excusatione opposita e Synodo excommunicatus mutus abscesserit? Sed facescant profus deliramenta Ruffini, a S. Hieronymo jure meritoque derisa; quibus persimilis fabula, quam recentior auctor recitat de Hilarii in Synodo pariter controversia cum Leone quodam imaginarie excogitato Romano Pontifice, qui instar Arij crepuerit medius, & sic obierit.

CC. XXXV.

Sed & provocandus Ruffinus est ad ea, quæ idem ipse de Hilario, cum liberior esset affectibus, & rem serio ageret, scriptis testata reliquit, necnon de Eusebio, cum ambo ab exilio in Occidentem reversi sunt, atque primum de Eusebio his verbis (b): Eusebius vero circumiens Orientem atque Italiam, medici pariter & sacerdotis fungebatur officio; singulas quasque Ecclesias, abjurata infidelitate, ad-

CC. XXXVI.

Eusebii & Hilarii res gestæ post reditum.

(b) Ruffin. l. 1. c. 30. 31.

didum arbitretur, suspicatur tamen, illud jam ab anno CCCLX. haberi potuisse, innixus ultima ratione, quam mox ex illo retulimus. Denique in Chronico Hieronymi ab Auberto Miræo publicato, in quo solæ Olympiades notantur, hæc verba, Gallis per Hilarium Ariminensis perfrata dolo damnat, copulantur cum anno quarto Olympiadis CCLXXXIV. qui Kalendis Octobris anni Christi trecentissimi quinquagesimi noni inchoatur. In eo enim Chronico Olympiades cum anno populari Syrorum, & maxime Cæsariensium aufpicantur, idque anno ante Olympiades communes. Quare Concilium Parisiense anno CCCLX. ante mensem Octobrem celebratum;

sanctatem rectæ fidei revocabat. Maxime quod Hilarium, quem dudum cum cæteris Episcopis in exilium trusum esse memoravimus, regressum jam, & in Italia positum, hæc eadem erga instaurandas Ecclesias, fidemque Patrum reparandam, reperit molientem. Nisi quod Hilarius vir natura lenis & placidus, simulque eruditus, & ad persuadendum commodissimus, rem diligentius & aptius procurabat. Qui etiam libros de fide nobilitè scriptos edidit, quibus & hæreticorum versutias, & nostrorum deceptiones, & male credulam simplicitatem ita diligenter exposuit, ut & præsentis, & longe postros, quibus ipse differere viva voce non poterat, perfectissima instructione corrigeret. Ita duo isti viri, velut magnifica quadam mundi lumina, Illyricum, Italiam, Galliasque suo splendore radiarunt, ut omnes etiam de abditis angulis & abstrusis hæreticorum tenebræ fugarentur. Hactenus ipse; at de Hilarii laboribus contra Auxentium Mediolanensem Ecclesiam occupantem exantlatis, suo loco inferius pluribus, itemque de rebus Eusebii.

CC. XXXVII.

(a) Taxat Auctor Imperator Centuriones.

Calumnia Centurionum.

Sed & de Hilario illam prætermittimus calumniam refutare, quam calumniarium inscitia (a) ipsa redarguit; qui rerum gestarum profus ignari, nominum occasione errore labuntur, dum putantes eundem esse Hilarium Episcopum Pictaviensem cum Hilario illo diacono, cujus est mentio apud S. Hieronymum in commentario adversus Luciferianos, impingunt sanctissimo viro pergraves Hilarii illius errores, nempe cum schismate anabaptismum; in meridiana luce adeo turpiter caligantes, cum eum idem Hieronymus disertis verbis apertisque notis sæpe diaconum nominet, & ex rebus gestis accurate describat; ut ex his, lector, intelligas furentium hæreticorum rabiem, quovis prætextu sanctos viros carpere querantium.

CCXXX. VIII.

Cæterum sicut summa industria vidimus collaborasse sanctos Episcopos confessores, ut quem dispererat Constantii persecutio, Catholicum gregem in sinceræ fidei ovile cogeret; ita & qui contradicentes Acacianis & Eudoxianis Semiariani dicebantur hæretici, persecutione non levi a Constantio exagitati, quod iidem quibus ille patrocinabatur hæreticis minime consensissent; ejus morte excusso iugo, quo detinebantur oppressi, & ipsi edicto Juliani ad proprias, ex quibus exularunt, Ecclesias restituti, adversus eisdem Eudoxianos & Acacianos magnopere incitati, conventus agebant. Quinam autem isti fuerint, quidve moliti sint, Sozomenus docet (b), dum post Hilarii atque Eusebii reditum ita ait: Dum hæc geruntur, Macedonii sectatores, quorum e numero fuit Eusebius, Eustathius,

(b) Sozom. l. 5. c. 13. Macedoniani quid machinati sint.

& Sophranius, jam tum palam Macedoniani appellari cæpti, & velut in separatum catum segregati, atque morte Constantii impunitatem nacti, convocant in unum Seleuciæ suæ opinionis fautores, & Concilia quadam habent, in quibus & abdicant Acacianos, & fidem Arimini stabilitam rejiciunt, formulæque fidei Antiochiæ editæ, & post a Concilio Seleuciæ congregato confirmata suffragantur. Ac cum criminis loco illis esset objectum, quod cum Acacianis dissiderent, quippe cum ante cum iisdem tamquam ejusdem communionis communicassent; per Sophronium Paphlagonem respondebant; quod, quoniam Episcopi Occidentis Filium Patri consubstantialem asseruerant, Aëtius autem eum substantia Patri dissimilem docuerat; & illi separatas Patris & Filii substantias vocabulo consubstantialis, in unam confuse colligaverant; hic autem proprietatem naturæ Filii a Patris natura admodum disjunxerat; idcirco ipsi pie fecissent, quod Filium Patri substantia similem dixerant; & mediam hanc viam, quoniam utrique illi ad contraria extrema deflexissent, sibi delegerant ad instandam. Atque hi quidem illis, a quibus erant accusati, hoc modo se purgare conabantur. At improbe quidem, perinde ac medium posset inveniri inter afferentes Christum vere Deum, & non Deum. Nam cum nonnisi unus sit Deus, unaque Divina substantia; si affirmandum erat, Christum Deum vere esse; plane Patri consubstantialem dicere necesse fuisset. Eadem quæ Sozomenus, ex Sabino Socrates (c). At hæc hætenus, reliqua autem de ipsis inferius suo tempore.

(c) Socrat. l. 3. c. 8.

CC. XXXIX.

Ariani moventes Gentiles in Athanasium.

Rursum vero qui erant Alexandriae Ariani, indigno ferentes animo, Athanasium sedem Alexandrinam, ex qua sæpe ejectus fuerat, recepisse, ejusque reditu redditam Ecclesiam Catholicam florentissimam; foedus ineunt cum Gentilibus, quos & in eundem Athanasium concitant, ea arrepta occasione, quod ille nobilissimas quasdam matronas Gentilium superstitioni addictas, ad Christianam fidem conversas, magno dedecore Imperii Juliani, & Christianæ religionis summa gloria baptizasset; simulque in Athanasium communicato consilio, ad Julianum adversus eum litteras dant; quin etiam addit Ruffinus (d), hostes Athanasii veluti tetros serpentes cavernis egressos una secum duxisse magos, aruspices, & augures, qui omnes simul contestarentur, nihil prosperum successfulurum, nisi Athanasius expelleretur: quibus ille acceptis, de expellendo ab ea urbe Athanasio, cum ad Alexandrinos, tum ad Ecdicium Ægypti Præfectum rescriptum dedit.

(d) Ruffin. l. 1. c. 33.

CCXLI.

Hoc igitur anno ante Kalendas Decembris, S. Athanasius, cum Arianorum, tum etiam

Athanasius Alexandria recedit.

(a) Sozom. l. 5. c. 14.

(b) Julian. ep. 27.

CCXLII. Littere Juliani contra Athanasium.

(c) Julian. epist. 6.

CCXLII. Julianus Ecclia Praefecto Aegyptiorum.

etiam Gentilium invidia, a Juliano exagitatus, Alexandria cogitur proficisci. Cur autem in eum adeo commotus fuerit Julianus, Sozomenus (a) hujusmodi causas affert, dum ait: Imperator cum accepisset, ipsum conventus in Ecclesia Alexandrina agere, libere populum docere, & multos Gentiles ejus suasio ad Christi fidem traductos; dat mandatum, ut exeat Alexandria; quod si ibi maneret, gravissima ei supplicia irrogata fore. Causam autem ad eum incusandum simulaverat, quod cum ab Imperatoribus, qui ipsum antegressi fuerant, esset exilio condemnatus, potestate a nullo accepta, ipse suapte natu sedem Episcopalem denuo occupasset. Nam se non fecisse potestatem bis, quos Constantius in exilium miserat, ad Ecclesias suas regendas, sed in patriam solum revertendi, dicebat. Hæc Sozomenus, & quidem ex litteris ejusdem Juliani ad Alexandrinos scriptis, quæ sic se habent (b).

Æquum erat, eum qui regis & Imperatoris edictis compluribus ejectus fuerat, unum saltem edictum regium expectare, ac tum denique domum suam redire; non autem singulari audacia atque amentia fretum, legibus tamquam omnino extinctis ac perditis illudere. Etenim nunc quoque nos Galilæis a Constantio ejectis, non reditum ad suas Ecclesias, sed in patriam cuique suam concessimus. Audio, Athanasium hominem audacissimum, solita audacia elatum, Episcopatus sedem (ut ipsi appellant) iterum usurpare, id vero non mediocriter Alexandrino populo displicere. Quare eum jubemus urbe excedere eo ipso die, quo humanitatis nostræ litteras acceperit. Quod si in urbe manserit, longe ei majores gravioresque penas denunciamus. Hæc Julianus ad Alexandrinos. Ad Eccliam autem Praefectum Aegypti eodem argumento sic scripsit, ubi veram causam, cur in eum infensus esset, patefacit (c):

Julianus Ecclia Praefecto Aegyptiorum. Esi nihil de cæteris scribis, attamen de pistola ad illo deorum hoste Athanasio scribere certe debuisti; præsertim cum præclara nostra decreta multo ante audivisses. Testor magnam Serapim, nisi ante Kalendas Decembris inimicus deorum Athanasius ex ea urbe, vel potius ex universa Aegypto discesserit, centum auri pondo cohortem, quæ tibi paret, multatum iri. Scis autem, quam sum lentus ad condemnandum, & quanto lentior, postquam condemnavi, ad ignoscendum. Per mibi molestum est, ejus opera deos omnes contemni. Equidem ex tuis factis nullum libentius videro, immo audiero, quam Athanasium illum scelestum ex omnibus Aegypti locis pulsum esse, qui ausus est in meo regno feminas Græcorum illustres ad baptismum impellere. Hactenus ad Eccliam Julianus.

His omnibus Imperatoris rescriptis coactus est Magnus Athanasius solum vertere: de cujus Alexandria discessu hæc habet Sozomenus (d): Cum vero, inquit, propter hoc Imperatoris edictum esset fugam facturus, videretque multitudinem Christianorum circa se lacrymas profundentem: Bono animo, inquit, estote: nebula enim est, & brevi evanescet. Quæ cum dixisset, ad iter se parat; & Ecclesia amicis, quibus cum arctiore amoris vinculo colligatus erat, commendata, ex urbe egreditur. Hæc Sozomenus de Athanasio ab urbe discessione. Addit vero Theodoretus (e), litteris Juliani secretioribus non Alexandria solum expelli justum esse Athanasium, verum etiam iocundi; nam inquit: Ubi intellexit Athanasius, quosdam ad se conquirendum missos, se clam inde subduxit, & reperit ad ripam fluminis navigio, recta in Thebaidem trajecit. Qui autem iussus erat ut eum occideret, factus de ejus fuga certior, quantum potest, persequitur. At cum quidam ex familiaribus Athanasii antevortisset, diceretque hominem eum propere persequi; nonnulli qui comitabantur Athanasium, orabant, ut de via in solitudinem deflecteret. At ipse dat mandatum gubernatori, ut navigium versus Alexandriam dirigeret. Sic igitur illis ei, qui persequeretur, obviam factis; venit homo ille, qui mandatum de interficiendo Athanasium acceperat, seiscitaturque quantum inde abesset Athanasius: Cui Athanasius respondet, eum non longe abesse; sicque dimittit: ipse autem redit Alexandriam; atque reliquo tempore, quo vixit Julianus, ibi delituit. Hæc Theodoretus; ante ipsum eadem habent Ruffinus (f) & Socrates (g). Quod autem civitas Alexandria referat esse Christianis Catholicis, ex quibus & Senatus amplissimus magna ex parte æque constaret, factum est, ut iidem indigno ferentes animo Athanasium ab urbe Alexandrina coactum esse discedere, pro ejus reditu ad eundem Julianum litteras supplices darent; quibus ille acceptis, infenso tum in eos, tum in Athanasium animo, ita rescripsit:

Julianus Alexandrinis. Si quis eorum, qui vestram incolunt urbem, contemptis vestris juribus, a vobis deficeret; quas deceret prave vitæ suæ penas vos ipsi ab eo utique acciperetis. At si quis novam religionem & novam introduceret doctrinam; congruum esset, ut nostram etiam operam in eum imploraretis; nec segniter ita vos haberetis, ut in Athanasium fecistis. Vos vero contra. Nam cum hujus urbis fundator fuerit Alexander, & ejus custos Rex Serapis, una cum Regina totius Aegypti Iside; non solum eos qui bene valent, hoc est qui nobiscum rite sentiunt, non imitamini; sed potius ea urbis pars, quæ ægrotat, id est non bene sentit de diis,

CCXLIII.

Recedit Athanasius Alexandria.

(d) Sozom. l. 5. c. 14.

(e) Theod. l. 3. c. 8.

(f) Ruffin. l. 1. c. 34.

(g) Socrat. l. 3. c. 12.

CCXLIV.

Epistola Juliani ad Alexandrinos.

Julianus studiosus Arii.

(a) Hæc ex Plutarcho in Antonino & Dionis histori. Rom. lib. 51.

cognomen dedit civitati, scilicet ut Christiani dicamini. Me vero, per deos, pudet, si quis Alexandrinorum se Galileum esse profietur: Hebræi siquidem horum patres Aegyptiis olim servierunt; vos vero nunc contra, viri Alexandrini, Aegyptiorum domini (vester enim fundator Aegyptiis imperavit) iis qui vestra patriæ aternæ dogmata contempserunt, voluntariam quoque pro veteribus legibus vestris servitutem servire sustinetis; neque in memoriam revocatis veterem illam felicitatem, cum iidem essent vobis dii, qui & toti Aegypto, quot fruebamini bonis. At qui novam hanc religionem introduxerunt, cuiusnam boni causa fuerunt, dicite mihi quæso vos?

CCXLV. Fundator vobis fuit Alexander Macedo, vir pius; neque per Jovem, secundum hos fuit, neque quales sunt Hebræi, quamquam illi his longe erant meliores; & illis quidem Ptolomæus Lagi fuit auctor: Alexander vero, si cum Romanis bellum gessisset... Quid igitur post fundatorem Alexandrum? Ptolomæi cum urbem vestram, ut suam filiam, educassent; non verbis quidem Jesu auerunt, neque doctrina inimicissimorum Galileorum hoc regimen illi summo cum artificio instituerunt, quo nunc feliciter gubernatur. Tertii postquam nos Romani hujus urbis potiti sumus imperio, ejectis Ptolomæis, qui eam, non ut deceret, gubernabant; & ad vos Augustus accessit, vestrosque allocutus est cives, & dixit: Alexandrini, condono urbi vestre omnia, magni Dei Serapidis veneratione commotus, necnon ipsius populi & urbis magnitudinis: Tertia præterea causa est meæ erga vos benevolentia amicus noster Arius. Erat autem Arius civis quidem vester, Caesaris Augusti familiaris (a), & philosophus. Quæ itaque privatim a celestibus diis erga vestram urbem extiteret (ut breviter dicam) talia sunt: omitto autem brevitatatis studio alia multa. Quæ vero communiter in dies una cum aliis hominibus non paucis quidem, vel cum uno genere, vel una urbe, sed cum universo simul Orbe ab illis diis sunt vobis concessa, quomodo vos illa nescitis? Soli ne vos splendorem a Sole proficiscentem sensu non percipitis? Soli ne æstatem ignoratis, & hiemem ab ipso fieri, & a ipso singula produci, & vivificari? Non agnoscitis Lunam, quæ ex ipso & ab ipso est omnium procreatrix, quot bonorum urbi sunt, causa? Et horum deorum neminem colere audetis; sed potius Jesum, quem neque vos neque parentes vestri crediderunt, Deum Verbum necessario esse opinamini? Quæ vero a saculo universum genus humanum & videt & audit; & qui dum colitur, nos felices reddit, magnum inquam Solem, vivam imaginem intelligibilis Patris, & animatam, & intelli-

Ann. Eccl. Tom. V.

gentem, & benefactorem parvipenditis? CCXLVI.

Si mihi obedieritis admonenti, vosque ad veritatem revocaveritis, dum eum auscultaveritis, Julianum scilicet, qui illa Christianorum, videlicet religionem, viginti jam secutus fuit annos; nunc vero, deorum ope, duodenarius agitur annus, Juliani in hac graditur viam; si igitur obedire placitum fuerit, magis lætabimini. Sin autem in insania & catechesi pravorum virorum persistere velitis; invicem saltem convenite, nec Athanasium optate: sunt enim alii multi ejus discipuli, qui vestras prurientes aures, & quæ verborum indigent impiorum, consolari poterunt. Utinam enim in Athanasio solo impiæ ejus scholæ occluderetur impietas, & in illo terminaretur: nunc vero complures ex vobis non ignobiles sunt, ut nihil eo sit opus: quemcumque enim ex plebe sumpseritis; quod ad Scripturarum doctrinam attingit, non est inferior Athanasio illo, quem exoptatis. Qui si diligentiam ac discursum videntes Athanasii (audio enim asutum & pravum hominem esse) ut domum illi redire liceat, petitis; scitote hac de causa ab urbe pulsum: inutilis est enim Reipub. & nobis, ut vir qui populo præstet, ubique se ingerat; sed minus dicendus vir sed homuncio humilis. Qualis iste Magnus, de cujus vita discrimen esse videtur, & perturbati ordinis initium præbet? Quapropter ne quid tale sit inter vos, ab urbe discedere præcepimus olim; nunc vero ab universa Aegypto expellere, intergrum sit vestris civibus Alexandrinis de hoc sententiam dicere. Hactenus Julianus ad Catholicos Alexandrinos, in quos conversus est furor Gentilium, Arianorum, pariter, & Judæorum; nam subdit Socrates (b):

Ejusmodi tempestates post crebras Christianorum persecutiones, post arumnas a Gentilibus illis inflictas, sic in caput Alexandrini Episcopi redundarunt. Porro provinciarum Praefides rati ex Imperatoris religione sibi tempus opportunum obtatum, quo quæstum facerent, ultra quam Imperatoris edicta postulabant, Christianos vexare; majorem pecunie summam, quam oportebat, exigere; interdum eorum corporibus supplicia infligere ceperunt. Quæ cum intellexisset Imperator, neglexit, & Christianis, qui de istis injuriis expostulaturi ad eum venissent, ita (ex more videlicet) respondit: Vestrum est; cum estis animo afflictati, æquo animo tolerare, quippe istud a Deo vestro præceptum accepistis. Sed hoc commune cum aliis. Cæterum tunc accidisse putandum, quod S. Ambrosius (c) scribit ad Theodosium Imperatorem: nimirum, sub Juliano Judæos una cum Gentilibus incendisse basilicam Alexandrinam.

At ex his omnibus majora fuerunt A-

Juliani in Athanasium odium.

(b) Socrat. l. 5. c. 12.

CCXLVII. Persecutio in Ecclesiam Alexandrinam.

(c) Ambr. epist. 29.

CCXLVIII. R tha-

CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.

thanasio trophæa victoriæ comparata, ut post alios Imperatores Julianum quoque aduersarium experiretur, eumque Christi virtute prosterneret. Ad hæc omnia quidem alludit Gregorius Nazianzenus, dum ait: *Sic igitur (a) Athanasium egregium virum triplici certamine vincere oportebat, ut pleno atque perfecto laudis præconio celebraretur.* Nempe cum primo sub Constantino Magno, deinde sub filio ejus Constantio, demum sub Juliano certasset: quibus præliis non solum postremos ipsos duos Principes impios superasset, sed & sub illis militantes Ethnicos idolorum cultores, Judeos & Arianos. Non multum vero temporis intercessit (idem addit Gregorius) Deus ultus est ignominiam Athanasii, tradens hostibus impium persecutorem. Sed de his suo loco.

CCCLIX.

Juliani persecutio conuersa in Romanam Ecclesiam.

Jam vero enarratis rebus gestis a Juliano Imperatore in Oriente; a nobis ratio temporis exigit, ut quod in Occidente, atque potissimum Romæ per ejus Præfectos, ipso pariter connivente, actum sit, recensamus. Quod enim ibi magis Christiana religio & numero & infirmitate aucta videretur ac stabilita; rursumque Gentilicia supersticio magna ex parte collapsa esset, atque prostrata; haud mediocri studio & contentione illam deprimere, hanc vero excitare Julianus conatus est: pertigerat magnopere ipsius animus post alias innumerabiles plane clades a Constantino atque Constantio diis Romanorum illatas, quod nobilem apud eos in Capitolio sitam Victoriæ aram Constantius Augustus (ut suo loco dictum est) iussit auferri; sed sub Magnentio tyranno restitutam, Constantius iterum inde abtulit; quod & testatur Symmachus pro eadem ara Victoriæ certans, scribens ad Valentinianum. Qui item in Senatu Gentiles erant, & in populo patriis diis addicti, sub Constantino olim ea de causa tumultuati; iidemque sub ejus successoribus vix in officio contenti, & Imperatoria potestate cohibiti; jam defunctis Christianis Augustis, sub Juliano diis addicto, compressam diu cervicem erigere, & in Christianam religionem caput extollere, vindictam de contemptis atque ignominia affectis diis expetere, in Fideles insurgere, conceptum retentumque diu in stomacho odium evomere coepisse, furoremque vi cohibitum impetu relaxasse, quis dubitat? Ex his enim, quæ in aliis civitatibus facta recensuimus; quid Romæ, ubi majora facta essent, & jam coaluissent semina contentionum atque rixarum, gestum sit, poterit quisque per facile intelligere, cum præsertim de Præfectorum ex Gentilibus ascitorum animis in Christianos exacerbatis nemo jure possit dubitare; quos liquet pariter Julia-

num clanculum in eorundem necem armasse. Quod enim idem Augustus nollet a Christianis palam persecutor haberi, invideretque illis eidem coronam martyrii: quodque etiam illi adeo crevisset numero, ut periculosam dubiamque aleam jacere videri posset, si exerto publice gladio in eos publice defuisset; more suo dolo in eos agere, alias diversaque prætexendo causas, eisdemque remotas excogitando, ipsos per suos aggressus est persequi magistratus.

CCCL.

At quoniam non omnium, quæ aduersus Christianos hoc tempore per Juliani novos Præfectos sunt aditata, memoria est: ex paucis quæ extant utcumque tradita posteris, reliqua oblivione sepulta contemplari licebit. Res quidem lento gradu agi cœpta est, cum in eorum bona primum fiscus insurgeret, qui in aula Christianorum Imperatorum militassent, causa illa communi obtenta (ne more prædonum in patrimonium locupletum grassari viderentur) quod ex templorum divitiis expilatis olim fortunas auxissent. Quod si adeo hæc causa deesset, ut nec locus videretur esse fictioni atque calumniæ; illa in promptu aderat, quam etiam (ut vidimus) in rescriptis inferere minime erubescat: nimirum Christianos ex Evangelii præscripto nequaquam affluere debere divitiis, sed eas petentibus impendere & superaddere; immo & perfectionis adipiscendæ gratia omnia penitus erogare debere: quod quibus manet regnum in cœlo, libenti animo patiantur dispendium terrenæ substantiæ. Hisce plane coloribus rapax fiscus injecta avidas manus in Gallicani viri Conularis, olim generi Constantini, opulentissimum patrimonium. Sed quid accidit memoria dignum? Ipse Christus, in cuius pauperes Gallicani divitiæ erogabantur, tutatus est reditus egenorum pavendis plane prodigiis: nam quicumque accedebat, ut prædiis vel domibus fiscales affigeret titulos, vel exigeret pensiones; arripiebatur a dæmone, vel percussus lepra, e vestigio recedebat. Sed nequam illi spiritus expetentes de Gallicano vindictam, ab obsessis corporibus se minime egredi posse iactabant, nisi idem ipse diis sacra ageret Gallicanus. Qui ea de re conventus, cum facere renuisset, Juliani rescripto ex Italiæ finibus abire iussus, se contulit Alexandriam: ubi a Rauciano Comite truncatus capite, martyrium feliciter consecutus est. Quo eodem tempore Romæ Hilarius Gallicani perneceffarius, necnon Donatus Episcopus Aretinus, spectate vir sanctitudinis, obtruncatione capitis martyrium consummarunt. Hæc autem tum ipsorum Acta, tum etiam tabule Ecclesiasticæ, quibus singulorum natales dies (b) conscripti habentur, an-

Gallicani martyrium.

(b) die 25. Junii, 10. Julii 7. Augusti.

CHRISTI
362.LIBERII PAP.
II.JULIANI IMP.
2.CCLI.
Pauli & Joannis certamen.

anniversariæ memoriæ celebratione teflantur.

Sed post hæc Joannem, & Paulum in aula Constantini Magni inter primos olim educatos, & honoribus auctos, negantes se velle deinceps inter Juliani familiares adnumerari, Terentianus Prætorianorum Præfectus domi conventos, & ad Jovis cultum invitatos, renuentes, abscissis eorum capitibus, secreto sepeliendos curavit; rumorem illum de ipsis in vulgus dissipans, eos exilii sententia condemnatos solum vertisse. Sed dæmones martyrum gloria atque virtute magnopere cruciati, scelus perpetratum aperuerunt, dum ex obsessis corporibus inclamarent, Paulum, & Joannem gladio Terentiani esse necatos: quorum unus, idemque ejusdem Terentiani filius arreptitius ad sepulcrum martyrum, quod ipsi dæmones inviti manifestarant, adductus, continuo liberatus est. Quo tam mirifico signo ipse Terentianus admonitus, missum fecit profusus patriorum deorum cultum; Christo que credens, initiari voluit sacro baptismo; ipsumque certamen martyrum, cuius auctor extiterat, scriptorum monumentis perpetuæ memoriæ commendavit: quæ tamen haud ea esse profusus contendimus, quæ præ manibus hodie habentur, sed ex illis nonnulla accepta, additaque alia, quæ veritati haud videntur posse congruere; ut dum res gesta ita ponitur Romæ, cum ibi Julianus Imperator adesset; quem constat his persecutionis temporibus, quibus solus regnavit, numquam recessisse ab Oriente. Clara est horum martyrum memoria, publicis consignata monumentis, diei natalis dedicatione solemnij (a); qua anniversaria recurrente die, nempe sexto Kalen. Julii, Julianus occisus in Perside dedit meritas de effuso sanguine martyrum poenas.

(a) die 26. Junii.

CCCLII.
Pigmenii martyriam.

Hoc tempore Pigmenius Romanæ Ecclesiæ presbyter tituli Pastoris, nihil sub impio Imperatore remittens vigoris animi in detestandis Gentium diis, ac sub Christianis Imperatoribus fecerat, violenta Gentilium manu præcipitatus in Tyberim, quam diu optaverat, martyrii coronam consecutus est nono Kalendas Aprilis, qua die ejus memoria in Ecclesiasticis indicibus adscripta integra permanet; Acta vero martyrii illius nonnihil apparent esse corrupta.

CCCLIII.
Romani clerici & alii martyres.

Ex clero item Romano gladio martyrium consummasse Priscum presbyterum, & Priscillianum inferioris ordinis clericum indicant pariter tabule Ecclesiasticæ pridie Nonas Januarii; quæ etiam die sub eodem Juliano subisse pro fide Christi. *Ann. Eccl. Tom. V.*

PAGIUS
XXXI.

Ad num. CCLI. Joannes & Paulus fratres passi sunt quidem Juliano imperante; cum Beda, aliique Martyrologi hujus martyrii memi-

stiana certamen Benedictam religiosam foeminam, in iisdem notatum habetur, necnon natalis Dafrosæ clarissimæ foeminæ uxoris Flaviani Expræfecti, quæ post damnationem viri exilium passa, religionis causa occidi jubetur: quorum filia Bibiana virgo tamdiu plumbatis cæsa est, quousque spiritum efflaret; cuius corpus inssepultum cum biduo jacuisset, tandem apud matrem atque sororem Demetriam a Joanne presbytero tumulatum est quarto Nonas Decembris juxta Palatium Licinianum. Ipsa vero Demetria eadem ex causa undecimo Kalendas Julii nobile certamen exegerat, & ex victoria coronam martyrii fuerat consecuta. Pater vero, quem diximus, Flavianum (eum alii Fabianum dicunt, nonnulli Faustum) post præfecturam laudabiliter functam, proscriptione, & inscriptione instar servilis personæ damnatus ad Aquas Taurinas, apud Centumcellas exilio deportatus, ibi spiritum Deo reddens inter martyres meruit adnumerari. Extant horum martyrii Acta, sed depravata nonnihil; ut tutius sit pauca ex eorum titulis adscriptis in antiquis Ecclesiasticis tabulis certa sumere, quam ex incertis plura deducere. Tu consule de his omnibus nostras ad Martyrologium Notas. Nobilitata tunc quoque fuit Romana Ecclesia corona Joannis presbyteri nono Kalendas Junii, quo die natalis ejus anniversaria celebritate recurrit; hic enim ante simulacrum Solis via Salaria veteri decollatus est, corpusque ejus sepultum a Concordio presbytero ad Concilia martyrum.

CCCLIV.

Sed præstitit Deus in his martyrum Romæ exhibitis certaminibus, ut per Magistratum illum, vicariam præfecturam gerentem, per quem sic sævierat in Christianos, Gordianum videlicet, Juliani impietas argueretur, retundereturque temeritas, dum quem ad necem Fidelium ille delegerat, Christi nominis egregium confessorum ac martyrem factum Ecclesia lucrata est. Hæc autem quomodo se habuerint, ex antiquis monumentis Actorum ejus, atque tabulis Ecclesiasticis, rem paucis complexam in medium adducemus. Accidit namque, ut Januarius presbyter coram Gordiano Vicario religionis causa sisteretur, sub titulo tamen maleficii: Qui, afflante eum divino spiritu, sic cum eo locutus est, ut eundem apud se custoditum postea Gordianus notu una cum Marina conjugè conveniret; ac poenitens dolensque de fuso Christiano sanguine, spe veniæ consequendæ, baptismum æterni supplicii evitandi causa petierit: Qui & ab eodem piis monitis

R 2

con-

nerint. Verum hujus Passionis acta a Surio die Martij XXVI. Junii recitata spuria esse, jam anno CCCXXX. num. IX. ostendi.

A num. uli

confirmatus, una cum conjuge & ex familia quinquaginta tribus, baptizatus est, confiato Jovis simulacro quasi fidei obfide tradito Januario. Re tandem per Clementianum Tribunum comperta, nunciataque Juliano; totoque negotio, quod tanquam portentum habitum est, magis incantationibus adscripto, in Gordianum ira Imperatoris exarsit; quem in primis magistratu deposuit, suffecitque in locum ejus Clementianum, cujus & iudicio illum subjecit, qui habita de viro fœvissima quæstione, sacrificare renuentem plumbatis cæsum, gladio subjecit capite amputandum ante templum Telluris, Expositum vero canibus corpus, sed divina virtute custoditum illæsum, quinta die a Fidelibus sublatum, via Latina ad Cryptas defertur, conditurque juxta Epimachum martyrem: unde & accidit, ut una eademque die ab Ecclesia utriusque natalis agatur. Uxor autem Gordiani Marina damnata est præ ignominia ad Aquas Salvias, seu potius (ut habet alia lectio antiquorum codicum) ad Aquas Salinas, ad servitium rusticorum. Januarius vero presbyter inscriptione notatus est. Quodnam autem hujusmodi supplicium esset, in Notis diximus. Hæc omnia ex ipsorum Actis, atque tabulis Ecclesiasticis.

CCLV. Porro illud in Actis displicet (ut de aliis dictum est) quod quæ tempore Juliani & per ejusdem Imperatoris magistratus gesta sunt, & fortasse etiam ejusdem Juliani rescriptis, eadem coram ipso facta esse dicuntur, atque Romæ; cum ex Ammiano, & aliis satis liqueat, eundem toto Imperii sui tempore versatum esse in Oriente. Cæterum (ut vidimus) qui ab ipso Romæ rebus publicis magistratus præfati erant, ex ipsius sententia negotium facessere Christianis, ut licuerat, non desisterunt, eo potissimum ad supplicia inferenda usi titulo, quod magi Fideles essent, in quos ut magiæ reos constitutos juberent animadverti; prout etiam Ammianus de Aproniano Urbis præfecto testatur; de ipso dicemus anno sequenti, quo eam præfecturam eum esse consecutum, idem auctor affirmat. Passus est item Romæ Leopardus domesticus Juliani pridie Kalendas Octobris; qua die

PAGIUS A num. CCLVI, ad CCLXI. Salustium Præfectum Prætorio Galliarum dire eas exagitate, deducit Baronius ex Hieronymo de Scriptoribus Ecclesiasticis, in Hilario, ubi ait, S. Hilarium Pictaviensem Episcopum adversus eundem Commentarium scripsisse; quod verum esse non potest, nisi contra vulgarem sententiam duo Salustii distinguantur; quod Gothofredo in Prologographia Cod. Theod. verbo Salustius, & verbo Secundus, ac Hermantio in notis ad vitam Gallicam S. Athanasii a se compositam lib. 10. cap. 11. nostra ætate observatum, quodque hic

publico titulo ejus memoria in tabulis Ecclesiasticis notata habetur.

Cæterum quod in Oriente frequenter ac Romæ adversus Christianos actum novimus; id etiam in aliis provinciis Orbis Occidentalis Romano subjectis Imperio factitatum, non ambigimus; cum nihil antiquius esset apud Apostatam Principem, quam prostratum erigere deorum cultum, & excrecentem nimium (ut sibi videbatur) Christianam religionem comprimere. Hæc quidem absque nece piorum, rerumque ipsorum gravi jactura confici, haud facile concessum erat; sed quod (ut frequenter inculcatum est) absque titulo Christianitatis, sed aliis confictis criminibus ejusmodi de illis iudicia exercerentur; inde, puto, obscuræ remanserunt res gestæ plurimorum martyrum. In Gallis namque, ubi præfecturam gessit (ut dicemus) Sallustius Juliano omnium carissimus, ob idque Christianorum acerbissimus hostis, passos reperimus quatuor germanos, Eliphium Tullensem virum, ejus fratrem Eucharium Episcopum, & sorores Libariam, atque Susannam, ut eorumdem martyrum Acta (a) significant: At perperam, mea sententia, dicuntur consummasse martyrium, dum Julianus adhuc cum exercitu in Gallis moraretur; nam eo tempore ipsum se Christianum fuisse saltem exhibuisse, & de rebus Christianorum bene meritum esse, superius dictum est.

Cæterum quodnam pugnas pro fidei confessione specimen Christianæ constantiæ ediderit in castris tunc militans sub Tribuno Victricius, qui postea creatus fuit Episcopus Rhotomagensis; nobilem scriptam historiam a nobilissimo atque sanctissimo viro hic opportune recensemus; certamen quidem ejus sub Juliano Apostata contigisse produnt Ecclesiastica monumenta, Martyrologium inquam Romanum die natali ipsius; sed cum nec alius post Julianum fuerit Ethnicus Imperator, in cujus castris Christianus miles absque dispendio pietatis militare valeret, certamen Victricii ad istud ipsum tempus referendum esse, necessitas exigit argumenti. Paulinus igitur post multa egregia de viro hoc enarrata, hæc subdit (b) de ejus agone, sic ipsum alloquens;

Cum

certis argumentis magis stabilendum, ne unus pro alio sumatur, aut quæ tanquam indubitata haberi debent, in dubium revocentur. Uterque itaque Salustius Præfectus Prætorio fuit, alter in Gallis, alter in Oriente. Qui in Gallis, anno sequenti Juliani in quarto ejus Consulatu Collega fuit; qui vero Præfecturam Orientis administravit, Salustius secundus appellatus est, secus quam putavit Gothofredus citatus, qui Salustii Secundi nomine Consulatem intelligendum vult. Imo Salustius Secundus alius non est, quam Saturninius Secundus, quem tamen tam-

Go-

CCLVI.

Martyres passi in Gallis.

(a) Conscripti Rubert. Abb. Tuit. Recitat Sur. Tom. 5. die 16. Octob.

CCLVII.

(b) Paulin. epist. 26.

CCLVIII. Cum primo Christi amore succensus, ordinante ipso Domino quamdam operis sui pompam, per insignem consilio militari diem progressus in campum es, toto illo, quem jam mente respueras, muniminum bellicorum præcinctus ornatu, cunctisque mirantibus accuratissimos in te habitus ac terribiles apparatus, repente obstupefacto conversus exercitu ante pedes sacrilegi Tribuni militiæ sacramenta permutans, arma sanguinis abjecisti, ut arma pacis indueres, contemnens armari ferro, quia armabaris Christo. Et illico antiqui serpentis invidia concitato in furias Tribuno, districtus in verbera & vastis sustibus fractus; nec tamen victus es, quia Crucis ligno imitebaris; geminataque mox corpori pena, acuto testarum fragmine, lanata immanibus plagis membra, substratus es, tunc mollius fulciete Christo, cujus tibi gremium lectulus erat, & dextera pulvinar: Unde ad majorem hostem, nec dum vulneribus obductis, incenso potius eorum dolore, quam fracta virtute, reparatus, fortior profuisti; oblatuque Comiti, de potentiore inimico gloriosus triumphasti, nec ausis ultra diaboli satellitibus superata ingerere tormenta, capitalemque sententiam meditantibus, ut vel sine carnalis tue vitæ vincis desinerent: Dominus noster fortis, & potens & invictus in prælio, conspicuis mirabilibus pectora quamlibet obdurata confudit. Nam carnifex, qui in itinere, quo percussorem tuam sacra victima sequebaris, cervicem tuam insulans minaciter attingendi temeritate violaverat, quasi ictus sui locum præcurrere gladium manu palpans, excussis illico oculis cæcitate percussus est.

CCLIX. O Christi ineffabilis bonitas, quantum in suos ostendit affectum! Iniuriam confessoris sui non tulit impunitam, qui suis crucifixoribus rogavit (a) ignosci: contumeliam martyris statim ultus est, qui pas-

PAGIUS Gothofredus loco citato, quam Valefius in Notis ad lib. 6. Sozomeni cap. 3. in duos etiam dividunt, quod apud Gruterum pag. 469. num. 8. & apud Smetium in Inscript. antiquis In-

scionem suam noluit vindicari. Sed ea ipsa ira pietas est. Idcirco enim unus cæcatus est, ut plures illuminarentur; & ipse forsitan, qui oculos carnis amiserat, lumina mentis acciperet. Statim deinceps majore documento qui feralis custodia ministerium triste curabant, quas ipsi arctius innodatas & ad ossa depressas, vel exiguo, rogantibus vobis, beneficio relaxare noluerant catenas: conversa in conspectu ipsorum prece vestra ad Deum Christum, sponte de manibus absolutis fluere viderunt; nec ausi renectere, quod Deus solverat. Ad Comitem pavidi cucurrerunt, veritatem Dei pro confessoribus constantes; quod auditum religiose & creditum Comes Principi suo cum testimonio militum retulit. Et ut ipsius quoque repentina ad clementiam de furore converso inter mirabilia Dei numeraretur; factus est in te prædicator Christi, in quo esse devoverat persecutor.

Puto & ipsum, tamquam Saulem aliquando Spiritu sancto Dominus impleverat; quia & te sicut David suum diligebat: ut sicut ille Rex quondam, dum ad Prophetas persequendos proficiscitur, affectus est; ita & Comes ille respersus gratia Domini, quæ de fidei tuæ abundantia redundabat, qui ad puniendum confessorum venerat, & ipse confessor abscederet: credit enim; & quos sapiens prædamnarat ut reos, laudans emisit ut sanctos; & testimonium perhibuit veritati, qui testes fidei punire cupiebat. Hæc Paulinus. At de Gallicanis martyribus hætenus hi enim tantum sub Juliano passi reperiuntur in Gallis, & si qui alii nobis incomperiti: cum tandem dire exagitate esse eas provincias sub præfectura Sallustii, illud etiam admoneat, quod adversus eundem, sive Dioscorum vicem ejus gerentem, scripsisse commentarium S. Hilarium Episcopum Pictaviensem, S. Hieronymus (b) Hilario.

scriptio referatur, in qua Saturninius Secundus Salustius non nominatur. Eam Inscriptionem Romæ effosam hic repræsentato.

SATURNINIO. SECUNDO. V. C. PRÆSIDI. PROVINCIÆ. AQUITANICÆ. MAGISTRO. MEMORIÆ. COMITI. ORDINIS. PRIMI. INTRA. CONSISTORIUM. ET. QUÆSTORI. PRÆF. PRÆTORIO. ITERUM. OB. EGREGIA EJUS. IN. REMPUBLICAM. MERITA D. D. N. N. VALENTINIANUS. ET VALENS. VICTORES. AC TRIUMPHATORES. SEMPER. AUGUSTI STATUAM. SUB. AURO. CONSTITUITI. LOCARIQUE. JUSSERUNT.

XXXIII. Saturninium Secundum diversum non esse a Salustio Secundo, duplex Præfectura Prætoriana Orientis ante Valentianum & Valentis mortem ab eo gesta certum reddit. Salustius enim anno Christi CCCLXVII. secundam Præfecturam

deposuit, Auxoniumque successorem accepit. Zonimus quippe lib. 4. pag. 741. de initio belli Gothici anno CCCLXVII. suscepti loquens de eius ceteris Valente scribit: Exercitum propter Istri ripam Secundus porrigens, & ipse Marcianopoli degens, &c. Præ-

Saturninius Secundus dicitur deus ceteris. Præ-Salustius.

CHRISTI 362.

LIBERTI PAP. II.

JULIANI IMP. 2.

auctor est; cuius cum idem meminit in epistola ad Magnum, sic ait: Brevisque libello, quid in litteris posset, ostendit. De Sallustio autem sequenti anno, quo gessit ordinarium Consularum, agendum est. Utinam extaret liber ille, cuius jactura non res gestae tantum adversus Ecclesiam Gallicanam, sed & aliae complures ad alias Occidentis Ecclesias pertinentes, perpetua oblivione sepultae remanserunt obscurae.

CCLXI. Sed quinam fuerit sub Juliano status Ecclesiae Africanae, jam oratio prosequatur. Donatistae enim, qui gravissime haecenus pertulissent Christianos Imperatores faventes Catholicis, Constantinum Magnum, Constantem atque Constantium filios; quorum rescriptis, qui caeteris ad schisma duces esse videbantur, exilio condemnati fuerant; novo adveniente Imperatore a fide apostata, quem & scirent detestari praedecessorum Christianorum Principum acta, atque relegatos a Constantio exilio solvise; legationem ad ipsum mittunt, ab exilio irrogato liberari petentes, ablataque sibi basilicas reddi. Fuerunt nomina Legatorum, ut ex S. Augustino (a) didicimus, Rogatianus, Pontius, & Cassianus: Antiquiores, inquit, sunt Ecclesiae preces ad Dominum pro unitate Christi, quam Rogatiani, Pontii, & Cassiani ad Julianum pro parte Donati.

CCLXII. Magno plane malo Catholicae Africanae Ecclesiae accidit Imperium Juliani: nam confopitum ac pene extinctum schisma tot annis, tantoque studio in hoc insudantibus, qui antecesserant, Christianis Imperatoribus; mox aspirante illis gratia Juliani, denuo excitatum majoribus flammis globis erupit. Testatur id quidem in primis Optatus, cum ait (b): Hoc eodem tempore duces & principes vestros merita relegaverat sua; in Ecclesia nulla fuerant schismata, nec Paganis licebat exercere sacra sacrilega: pax Deo placita apud omnes Christianos populos habitabat: diabolus morebat in templis, vos in regionibus alienis. Deinde alter (ut omnibus notum est) secutus Imperator, vobiscum vota sinistra concipiens, ex famulo Dei factus est minister inimici, apostatam se edictis suis testatus est: Quem precibus rogastis, ut reverti possetis. Quas preces si vos negatis misisse nos legimus.

CCLXIII. Erant ejusmodi Donatistarum preces adulationis plenae; de quibus Augustinus ad Donatistas (c): Haec, inquit, erat ejus praedicanda justitia, quam supplican-

PAGIUS factum quidem Praetorii declarabat Auxonium, Sallustio propter senectutem hoc munere liberato, qui jam secundo Magistratum hunc gesserat. Quod si Saturninus Secundus diversus esset a Sallustio Secundo, utriusque ejus Praefectura aliqua vestigia in Legibus Cod. Theod. per haec tempora datis superessent. Deceperit Viros doctos

tes Rogatianus & Pontius laudaverunt, dicentes homini apostatae, quod apud eum sola justitia locum haberet. Et adversus litteras Petilianae (d) sic: Imperatori Paganus & apostatae dixistis, quod apud eum sola justitia locum haberet; quibus precibus & rescripto, sicut ibi scriptum est (sicut allegationis gesta testantur) pars Donati universatim usa est. Quanti autem ponderis haec essent verba, alibi scribens ad Vincentium, ita declarat (e): Juliano Imperatori dixerunt, quod apud eum justitia sola locum haberet, quem certe apostatam noverant, & idololatrias deditum sic videbant, ut aut justitiam esse idololatriam faterentur, aut se scelerate mentitos negare non possent, ut apud eum dicerent solum locum habere justitiam, apud quem magnum locum cernebant habere idololatriam. Sed fuerit error in verbo; de facto quid dicitis? &c.

Quam vero facile his annuerit Julianus, sic subdit Optatus: Nec difficultatem praebuit quem rogastis. Ire praecepit pro voto suo, quos intellexerat ad disturbendam pacem cum furore esse venturos. Erubescite, si ullus est pudor: Eadem voce vobis libertas est reddita, qua voce idololorum patet fieri iussa sunt templa. Eisdem pene momentis vester furor in Africam revertitur, quibus diabolus de suis carceribus relaxatur. Et non erubescitis, qui uno tempore cum inimico communia gaudia possidetis? Quid autem Julianus tunc rescripserit pro Donatistis, ex ejus fragmento, quod superest, & recitat S. Augustinus, licet accipere; nam ait (f): Haec enim, nempe Basilicas, jubente inimico Christi acceptis, in quibus iussa Christi contemnerentis, dum validum & verum vobis videtur quod Julianus constituit, dicens: Hoc quoque supplicantibus Rogatiano, Pontio, Cassiano, & caeteris Episcopis, sed & clericis, accedit ad cumulum ut abolitis quae adversus eos sine rescripto perperam gesta sunt, in antiquum statum cuncta revocentur. Haec tenus recitata ab eo pauca verba rescripti; & inferius adversus ipsos post multa in eos invehens, haec addit: Cur in basilicis possidendis Juliani rescriptum tenetis, & in Ecclesiae pace amplectenda Christi Evangelium non tenetis? Clamamus & nos: Quae perperam gesta sunt, in antiquum statum cuncta revocentur; antiquius est Evangelium Christi, quam rescriptum Juliani, &c.

Porro ejusmodi Donatistarum a Juliano impetratum rescriptum, in ipsorum igno-

cognominis Sallustii omissio in relata Inscriptio- ne. Verum observare debuerant, quod anno CXXXVII. num. VIII. & seqq. offendimus, Romanos nempe ab Historicis & in usu vulgari loquendi quibusdam quandoque cognominibus appellatos, quae eis numquam in Inscriptio- nibus, Adhuc publicis attribuuntur. Quare

CHRISTI 362.

LIBERTI PAP. II.

JULIANI IMP. 2.

Honorius Imper. publice exponit edictum Juliani. (a) l. 37. de haeret. Cod. Theod.

ignominiam Honorius Imperator postea publicis locis affigendum curavit, hujusmodi ad Hadrianum Praefectum Praetorio dato edicto (a): Rescriptum, quod Donatistae a Juliano tunc Principe impetrasse dicuntur, proposito programme, celeberrimis in locis volumus anteferri, & gesta, quibus est ejusmodi allegatio inserta, subnecti: Quo omnibus innotescat & Catholicae confidentiae stabilita constantia, & Donatistarum desperatio fucata perfidia. Datum quinto Kalend. Martias, Ravennae, Stilichone & Arelitano Cass. Ex his quidem pensare licet quale fuerit ejusmodi pro Donatistis datum a Juliano rescriptum, quod post tot annos ipse Imperator Honorius publico voluit exponi ludibrio, quo illorum temeritas atque procacitas omnibus ostentui esset. Quid autem indulgendo Donatistis, relaxandoque eos ab exilio obtulerit Julianus, S. Joannes Chryso- stomus alia occasione docet his verbis (b): Vaser ille & callidus, quos intelligebat ob peccatum aliquod Christianorum conventuum Principibus poenas dedisse, & a praefectura, quam gerebant, amotos, omnes liberos esse sivit: hoc modo pessimis quibusque licentiam largiens, Ecclesiae leges subvertens, denique omnes inter se committens: fore enim sperabat, ut postea minori negotio debellarentur, si prius bello inter se confictati fuissent. Quin etiam quemdam (hic Stephanus nomen erat) tum ob doctrinae perversitatem, tum ob vitae improbitatem, ab Ecclesiastico principatu amotum, jubat de integro magistris sedem occupare. Haec Chryso- stomus.

ECLXVI. Ex sententia plane illi res accidit, ut ejus rescripto relaxati ab exilio Donatistarum Episcopi, factiosissimi duces schismatis, maximo ferrentur impetu in Catholicos, grassatorum instar atque praedonum. Quae autem perduelles Christianae concordiae, Apostatae Imperatoris innixi praesidio, egerint, & qualia quamque funesta ac deplorata patravissent, Optatus satis accurate (c) recenset, cum ait: Venistis rabidi; venistis irati, membra- lansantes Ecclesiae; subtiles in seductionibus, in cadibus immanes, filios pacis ad bella provocantes. De sedibus suis mul-

PAGIUS re Secundus a Zosimo variis in locis, ab Euphrosino in vita Maximi, Rufino lib. 10. Socrate lib. 3. cap. 19. Sozomeneo lib. 5. cap. 20. aliique Sallustius vocatur: ab Ammiano modo simpliciter Sallustius dicitur, ut lib. 23. cap. 5. ubi ait de Juliano Augusto: Litoris tristes Sallustii Galliarum Praefecti suscepit, anno nempe CCLXIII. dum in Persidem pergeret; statimque ait eodem tempore visum cadaver cujusdam apparitoris, quem Praefectus Sallustius praesens ea re supplicio capitali damnarat. (Qui ultimus Sallustius diversus est a priori, qui Gallias, dum Secundus Orientem, regebat. Quo etiam ex loco utriusque Sallustii distinctio manifeste pa-

tos fecistis extorres: cum conducta manu venientes, basilicas invastistis; multi ex numero vestro per loca plurima, quae sub nominibus dicere longum est, cruentas operati sunt caedes, & tam atroces, ut de talibus factis ab illius temporis Judicibus relatio mitteretur. Sed intervenit & accurrit judicium Dei, ut ille, qui vos jamdudum redire jusserat, Imperator profanus, & sacrilegus moreretur; qui persecutionem, vobis provocantibus, jam miserat, aut mittere disponebat. Operata est apud loca supradicta in Catholicos irucidatio. Memoramini per loca singula, qui fuerint vestri discursus. Nomen de numero vestro fuerunt Felix Diabensis, Januarius Flamen Pistensis, & caeteri, qui tota celeritate cucurrerunt ad castellum Lemellense? ubi sum contra importunitatem suam viderent basilicam clausam, praesentes jusserunt comites suos, ut ascenderent culmina, nudarent tecta, jactarent tegulas. Imperia eorum sine mora completa sunt; & cum altare defenderent diaconi Catholici, tegulis plurimi cruentati sunt. Primus filius Januarii, & Donatus filius Nini, urgentibus & praesentibus Coepiscopis vestris supra memoratis; ut sine dubio de vobis dictum sit: Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. De qua re Primofus Episcopus Catholicus loci supra memorati in Concilio vestro apud Thævestinam Civitatem questus est, & querelas ejus dissimulante audistis. Ecce a vobis factum est quod dixistis, Ecclesiam non esse, quae cruentis moribus pascitur; & aliud sunt milites missi, aliud Episcopi ordinati: & paulo post:

CCLXVII. Similiter & apud Carpos non tibi videntur inexpiabiles sordes? In Mauritania Civitatibus, vobis instantibus, quassatio populi facta est: mortui sunt in uteris matrum, qui fuerant nascituri: & rursus: Quid commemorem Thapsalam Caesariensis Mauritania Civitatem? ad quam de Numidia Urbanus Formensis, & Felix Idicrensis, duae faculae incensa livoribus cucurrerunt; qui & eorum in pace positorum animos perturbantes, nonnullorum officialium & favore & furore juvante, & Athenio Praefide praesente cum signis, Catholica frequentia exturbata & cruentata,

de tet.) Modo ab eodem Ammiano Secundus Sallustius nuncupatur, ut lib. 22. cap. 3. ubi de rebus anno praecedenti gestis loquitur: Brevis deinde Secundo Sallustio promotus Praefecto Praetorio summam questionum agendarum ut sibi commisit. Modo denique simpliciter & absolute Secundus vocatur, ut in Inscriptio- ne omnium Legum Cod. Theod. quae eidem inscribuntur, & a Philostorgio lib. 8. num. 8. ubi ait, Secundum Praefectum Praetorio operam suam contulisse, ut Valentinianus Senior Imperator eligeretur. Quae narrans Zosimus lib. 4. pag. 734. ait: Omnium suffragia in unum Sallustium Praefectum Praetorii concurrebant: illo senectutem pra-

Quid in SS. Eucharistiam Donatistæ.

de sedibus suis expulsa est: lacerati sunt viri, tractæ sunt matrone, infantes necati, abacti sunt partus. Ecce Ecclesia vestra, Episcopis ducibus, cruentis morsibus pasta est: & post pauca: Et quod, inquit, vobis leve videtur, facinus immane commissum est. Ut omnia sacrosancta supra memorati vestri Episcopi violarent, jufferunt Eucharistiam canibus fundi, non sine signo divini iudicii: nam iidem canes accensi rabie, ipsos dominos suos quasi latrones, sancti corporis reos, dente vindice, tamquam ignotos & inimicos laniaverunt. Ampullam quoque Christumatis per fenestram, ut frangerent, jactaverunt; & cum casum adjuvaret abjectio, non defuit manus Angelica, quæ ampullam spiritali subvectione deduceret; projecta casum sentire non potuit, Deo muniente, illæsa inter saxa consedit. En probe vides, lector, inter quos recensendi sint, qui nostro hoc infelicissimo sæculo, vel his paria, vel certe magis horrenda, in sacrosancta Ecclesiæ Catholicæ sacramenta, eodem quo Donatistæ, satanico agitati spiritu perpetrarunt. Sed & puto intelligis, eos rabidiores canibus, & silicibus duriores redditos esse, qui divinorum sacramentorum veritatem adeo excutientes impugnant, hisce eam certis atque adeo manifestis miraculis contestantibus. Sed nec desunt istis scelera illa, quæ de iisdem Donatistis Optatus mox subdit his verbis:

CCLXXVIII. Vim inferunt facris virginibus Donatistæ

Inde revertentes Urbanus Formensis, & Felix Idicrensis, invenerunt Matres, quas de castimonialibus fecerunt mulieres. Ecce quales, frater Parmeniane, Episcopos celas; & cum pro tuis erubescere debueras, Catholicos innocentes accusas. Interea supra memoratus Felix, inter sua crimina & facinora nefanda, ab eo compressam puellam, cui mitram ipse imposuerat, a qua paulo ante Pater vocabatur, nefarie incoestare minime dubitavit; & quasi de peccato sanctior fieret; inde velociter properavit. Sic Donatum amorum septuaginta Episcopum, hominem innocentem, spoliare ausus est Episcopuli nomine, & officio & honore. Venit schismaticus ad Ca-

PAGIUS

tendente, filium summa rerum præfeci postulabant. Ex quo & habemus, Salustium istum Secundum vocatum fuisse.

XXXIV.

Duplex Præfectura Secundi Salustii.

Sed, ut de utroque Salustio seorsim agam, Secundus Salustius anno præterito Præfectus Prætorio Orientis a Juliano Augusto post Constantii Augusti mortem renuntiatus fuit, ut mox diximus ex Ammiano lib. 22. cap. 3. Eum ea in dignitate Helpidio successisse, docet Libanius epist. ad Julianum 638. & 655. Sed utraque adhuc inedita. Fuit Helpidius Christianus, cujus uxor Aristanete extitit, mulier ob pietatem eximiam celebris, quæ Sanctos Antonium & Hilarionem magnopere coluit, ut docet Hieronymus in Hilarionis Vita. Secundus Gentilis erat, ut testantur Socrates, Sozome-

tholicum, ad innocentem reus, ad Dei sacerdotem sacrilegus, incestus ad castum, ad Episcopum jam non Episcopus; sed de placito & de conjuratione vestra securus, vestris legibus, & decretis armatus: manus, quæ paulo ante peccata gravaverant, capiti innocentis injecit; & de illa lingua ausus est ferre sententiam, quæ jam nec ad poenitentiam agendam vel idonea videbatur. Post hæc autem ab eodem Optato pluribus, ut par erant, exaggerata; quid tandem per expulsionem Catholicorum Episcoporum molirentur, subdit, sic dicens (a):

(a) Optat. l. 2.

Nunc quoniam erubescenda gaudia vestra probavimus, & furor vester tot locis ostensus est; restat de profunda impietate vestra aliquid dicere. Nam omnia, quæ a vobis aut facta sunt, aut dicta, quis poterit explicare? Sic cuncta malignitate quadam ordinasse vos constat, ut in una specie operis, species alias impleretis; ut dum presbyter, aut Episcopus dejicitur, sic populus caperetur. Quomodo posset turba hominum stare, quæ rectorem suum elisum esse conspiceret? Non aliter, quam quocumque cusu pastore occiso, lupi grassantur. Exorcizatis & lavatis sine causa parietes, ut hoc nequitia genere subrueret simplicissimorum hominum mentes. Talibus consiliis vestris nonnullorum animi jugulati sunt; & sub nube simplicitatis, obcæcatis lumine, ut miseros sternebatis, sagittas de pharetra pectoris vestri seductionibus præmissis; ut de vobis Spiritus Sanctus per David Prophetam in Psalmo decimo prædixerit: Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt sagittas in pharetra, ad sagittandum in obscuro rector corde. Quid a vobis minus factum est? Vestris consiliis sagittati sunt innocentes, exarmati Fideles, honore nominis sui spoliati sunt sacerdotes. O impietas inaudita! quem jugulaveris, inter poenitentiam & tormenta servare! In comparatione operis vestri, latronum levior videtur immanitas. Vos vivum facitis homicidium; latro jugulans, dat de morte compendium. Paupertate sensus sui circumventi sunt, quos decipere potuistis: Per-

CCLXIX. Impius Donatistarum conatus;

CCLXX.

(a) Optat. l. 6.

Donatistarum immania sacrilegia.

Perfecti enim fuerant illi, opere scilicet Dei, qui in ejus nomine fuerant ordinati: at vos contra opus Dei hostiliter militatis, divinum opus malitiæ vestris destruentes. Apparet ergo de vobis dictum esse in decimo Psalmo: Quoniam quæ tu perfecisti, ipsi destruxerunt. Fecit vos superbos impietas vestra; sed accusat vos prospiciens de cælo iustitia; & iniqua vos gerentes error hominum laudat; ut de vobis in nono Psalmo dixerit Spiritus sanctus: Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & qui iniqua egerit benedicitur. Quid iniquius, quam exorcizare Spiritum sanctum, altaria frangere, Eucharistiam animalibus projicere? Et ut in errore vos vester populus mittat; laudando felices appellant, & bene nominant, & per vos jurant, & personas vestras jam pro Deo habere noscuntur. Ac rursus de eorum sacrilegiis:

Indubitanter, inquit (a), & liquido demonstratum est, in divinis sacramentis quid nefarie feceritis. Jam illa ostendenda sunt, quæ crudeliter ac sulte vos fecisse, negare minime poteritis. Quid enim est tam sacrilegum, quam altaria Dei, in quibus vos aliquando obtulistis, frangere, radere, removere? in quibus vota populi, & membra Christi portata sunt: quo Deus omnipotens invocatus sit: quo postulatus descendit Spiritus sanctus; unde a multis pignus salutis æterna, & tutela fidei, & spes resurrectionis accepta est? Altaria, inquam, in quibus fraternitatis munera non iussit Salvator poni, nisi quæ essent de pace condita: Depono, inquit, munus tuum ante altare, & prius concorda cum fratre tuo, ut possit pro te sacerdos offerre. Quid est enim altare, nisi sedes & corporis & sanguinis Christi? Hæc omnia furor vester aut rasis, aut fregit, aut removit. Hoc igitur inexprimibile nefas, si de aliqua ratione descendit, uno modo fieri debuit. Sed, ut aestimo; alio loco copia lignorum frangi iussit; alio, ut altaria raderentur, lignorum inopia imperavit; ut removerentur, Annal. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

set: hoc quæcumque sibi viderentur, ad subditos scribere cogit, Procopius nempe, cum anno CCCLXV. mense Septembri Constantinopoli tyrannidem arripuit. Ammianus lib. 26. c. 7. Zosimo suffragatur, cum de eadem defectione loquens ait: Confestim Nebridium in locum Salustii Præfectum Prætorio factione Petronii recens promotus, & Casarius Constantinopolitana urbis Præfectus, in vincula compinguntur, a Procopio scilicet.

XXXV.

In Oriente gesta sunt.

Nebridium porro anno CCCLXIV. paulo antequam Imperatores inter se partiti fuissent Imperium, Secundo Salustio substitutum fuisse, modum loquendi Zosimi indicat, duplexque Secundi Præfectura Orientalis: alioquin hic non duplicem Præfecturam, sed triplicem administrasset. Quo pacto, Leges aliquæ Cod. Theod. anno CCCLXIV. & anno CCCLXV. ante men-

ex parte verecundia iussit; ubique tamen nefas est dum tantæ rei manus sacrilegas & impias intulistis. Quid perditorum conductam referam multitudinem, & vinum in mercedem sceleris datum? quod ut immundo ore sacrilegis haustibus biberetur, calida de fragmentis altarium facta est. Si livoris iudicio nos vobis sordidi videbamur; quid vobis fecerat Deus, qui illuc * invocari consueverat? Quid vos offenderat Christus, cujus illic per certa momenta corpus & sanguis habitabat? Quid vos offendistis etiam vos ipsi, ut illa altaria frangeretis, in quibus ante nos per longa temporum spatia sancto (ut arbitramini) obtulistis? Dum impie persequimini manus nostras illic, ubi corpus Christi habitabat, feristis & vestras. Et post alia plura id genus inculcata, sic de fractione sacrorum calicum (b):

* illic.

(b) Optat. l. 6.

Hoc tamen immane facinus geminatum est dum fregistis etiam calices, Christi sanguinis portatores; quorum species re-vocastis in massas, mercem nefariis nundinis procurantes; ad quam nec emptores eligere voluistis, sacrilegi dum inconsiderate vendidistis. Passi estis etiam comburi manus vestras, quibus ante nos eosdem calices tractabatis; eam rem tamen passim vendi iussistis. Emerere forsitan in usus suos sordida mulieres: emerunt Pagani, facturi vasa, in quibus incenderent idolis suis. O scelus nefarium! o facinus inauditum! auferre Deo, quod idolis præstes; subducere Christo, quod proficiat sacrilegio! Rursum vero, quid in sacratas a Catholicis Deo virgines admiserint, dum & signum dedicationis impositum illis abtulerint, & aliud denuo ipsis imposuerint, idem declarat his verbis (c):

Confracti calices a Donatistis.

(c) Idem. l. 6.

Jam illud quam stultum, quam vanum, quod ad voluntatem & quasi ad dignitatem vestram revocare voluistis, ut virgines Dei agerent poenitentiam? ut jam ad secundum professæ signa voluntatis capitibus, postea vobis jubentibus immutarent? ut mitrellas alias projicerent, alias acciperent? Erant mitrellæ in Africana Ecclesia ornamenti capitis genus, quod sacran-

S

sem Septembrem Secundo Præfecto Prætorio directæ, anno CCCLXVI. vel initio CCCLXVII. (quo tempore secundam Præfecturam Secundus gessit) emissæ, deceptisque Gothofredus in Chronologia Cod. Theod. qui Secundum anno CCCLXIV. & CCCLXV. Præfectum Prætorio Orientis fuisse credit. Ille tamen ex variis Constitutionibus ad Volusianum P. V. idest, Præfectum Urbis anno CCCLXIV. & CCCLXV. datis, quo non Volusianus, sed Symmachus Præfectus Urbis erat, quasque ideo ad annum CCCLXXIII. Gothofredus retrahendas esse recte vidit, intelligere poterat, Leges illas ad Secundum P. P. missas, extra ordinem in Codice Theodosiano pariter recitari: quæ transpositio eo in Codice non infrequens.

Sed quidquid hæc de re sit, recte scribit Libanius in epistola ultima, Secundum a Juliano Præ-

XXXVI.

grandis virginibus ab Episcopis soleret imponi, sicut Romæ & aliis in locis simplex sacrum velum. Quod enim virgines sic Deo dicatæ, sponsæ Christi ex more dicerentur; eo insigni illarum capita tegere, quo a nubendis discriminarentur virginibus, consueverunt Antistites; erat enim capitis tegumentum ex lana, purpura tamen pictum potius, quam tinctum; fortasse Christi nomen, vel Crucis signum in eo purpureo colore erat expressum; per quod omnibus indicaretur, virginem illud gestantem jam repressam esse perpetuam virginitatem, & Christi desponsatione Deo dicatam. Nam idem Optatus (a) inferius, dum ait, virginitatem servare, esse voluntatis, non necessitatis, hæc de mitrella: *Nec ulla sunt præcepta conjuncta, vel de qua lana mitrella fieret, aut de qua purpura pingeretur; non enim panno potest virginitas adjuvari: non enim inde compeſcuntur æstus animi, quos interdum etas accendit: & paulo post: Res inventa est ad signum capitis, non ad remedium castitatis. Denique talis pannus & deturbari, & rodi, & perire potest; & tamen virginitas si illæsa sit, sine mitrella iuta esse potest. Spiritale nubendi hoc genus est; in nuptias sponsi jam venerant voluntate & professione sua; & ut secularibus nuptiis se renunciassent monstrarent, spiritali sponso solverant criminem, jam cœlestes celebraverant nuptias. Quid est quod eas iterum crimes solvere coegistis? Quid, inquam, quod ab ipsis per vos exacta est professio secunda? Quis est alter spiritalis sponsus, cui iterum nubere? Quando mortuus est cui nupservant, ut iterum nubant? Nudastis denuo capita jam velata; de quibus professionis detraaxistis indicia, quæ contra raptorem aut petitores videntur inventa. In mitrella indicium est voluntatis, non castitatis auxilium; ut rem jam Deo devotam, ne qui sponsabat, perseveret petere; aut ne raptor audeat violare; signum est ergo, non sacramentum. Invenistis igitur hujusmodi virgines, quæ jam spiritaliter nupservant; quasi secundas coegistis ad nuptias; ut crines iterum solverent, imperastis. Hoc nec mulieres patiuntur, quæ carnaliter nubunt; ex quibus si alicui maritum mutare contigerit, non repetitur illa temporalis festivitas; non in altum tol-*

(a) Optat. lib. 6.

CCLXXXIII. Cur mitrella virginibus imponeretur.

PAGIUS Secunda Præfectura Secundi Salustii.

Præfecturam Prætorianam primum nactum, in eaque a Valente Imperatore firmatum, & quidem, ut conjectura est, post Nebridii mortem, & non ante eam. Is paulo postquam in carcerem a Procopio conjectus fuit, fato fundus est, ut Valesius in Notis ad Ammianum lib. 26. cap. 7. colligit ex Themistio in Oratione nona juxta veterem ordinem, ubi Themistius inquit: *E summis vero Magistratibus alter qui erat vere mortuus, non credebatur: qui vivebat, mortuus putabatur.* Hi enim summi Magistratus ajji esse

litur; non populi frequentia procuratur: nempe quod nubentibus viduis festiva gaudia nuptiarum minime ab Ecclesia concedi solerent.

Quoniam autem profano ritu sacratas a Catholicis sacerdotibus Deo virgines, illi, ut suæ eas facerent communicationis, purgare solerent, idem Optatus subdit his verbis: *Jam consecratas Deo aspersistis immundis cineribus; crines jussistis etiam falsa aqua perfundi. Et utinam vel id quod tulistis, velociter revocare vellestis. Interposuistis moras, ut retractis in pristino habitu aliqua diutius remanerent, retractis signis, quibus se jamdudum contra petitores & raptorem muniverant. Qui cum viderent, præscriptionem sibi jamdudum oppositam a vobis esse sublatam, de sponsis raptorem effecti sunt; nec visus est sibi uniusquisque peccasse, dum talem rapit, qualem viderat, quando ut uxorem acciperet, postulabat. In hoc genere tanta damna fecistis Deo, quanta lucra Diabolo procurastis. Conflastis impie calices, crudeliter frepistis, & inconsulte rasistis altaria. Puellas miseras non sine opprobrio, ut secundas mitrellas acciperent, coegistis. Ac de his hactenus Optatus.*

Quidnam vero significaretur per mitrellas, seu mitellas, quæ ut virginitatis signa, sacratis Deo virginibus imponi solerent, est accuratius investigandum. Haud enim quis putet fuisse mitrellas capitis ornamentum pretiosum ac splendidum, instar illius Judith (b), de quo divina scriptura ait: *Colligavit cincinnos suos mitra: sed potius simplex tegumentum, de quo Ulpianus (c) ad Sabinum, cum agit de stola, palliis, tunicis, capitibus, & argenti, ac mitris: Quæ, inquit, magis te gendi capitis, quam ornandi causa sunt comparata. De eodem capitis tegumento Apulejus (d): Mitrella, inquit, textili contecto capite. Erat autem, & aliud genus mitræ, seu mitellæ, quod a Paulo Jun. reconſulto (e) inter ornamenta recensetur muliebria; de ejusmodi mitellis meminuit S. Hieronymus (f) ad Marcellam, cum agit de S. Bleſilla: Tunc, inquit, crines ancillulæ disponebant, & mitellis crispantibus vertex ardebat innoxius; nunc neglectum caput scit sibi tantum sufficere, quod velatur: hæc ipse. Cæterum ad primum genus mitellæ, non ad secundum*

CC. LXXXI. Virginis sacræ re ditæ pri fanæ.

CCLX. Quid mitrella.

(b) Judith.

(c) l. 2. ff. de a. & arg. gato.

(d) Ap. de asin. l. 7.

(e) l. 2. ff. eod.

(f) Hi. epist. 23.

non possunt quam Nebridius Præfectus Prætorio, & Casarius Urbi Præfectus. Quorum Nebridius cum brevi post abiisset e vita, adhuc vivere fingebatur, ut literis ejus nomine inscriptis Procopius populum ad se pelliceret. Nebridio demortuo, vel saltem in carcere detento, Valens Salustium seu Secundum iterum Præfectum Prætorio declaravit. Tradit enim Eunapius in Maximo, Procopio tyrannidem Constantinopoli exercente Salustium res Imperii curasse. Præfecturam itaque hac secunda vice usque

dum referendæ sunt mitellæ, quibus erant solitæ in Ecclesia Africana sacræ velari virgines; licet purpura illæ pictæ essent; cum tamen ejusmodi veli genus nigri coloris in Romana Ecclesia ad velandas Deo devotas virgines esse usui consueverit. De quarum velo hæc S. Ambrosius adversus Symmachum: *Non vitæ capiti decus, sed ignobile velamen usui nobile castitatis. sed de sacrarum velamine virginum diximus toto primo Annalium.*

Addiderunt ad hæc & alia scelera, Donatistæ, nempe, ut adhibita potentia magistratuum, sacros codices & pallas & vela, ab iis qui Catholicæ partis erant, violenter auferrent: unde ejusdem Optati hæc etiam addita est justa querela: *Et illud, inquit, prætermittere nequeo, quod nec Deo est placitum, nec a vestris cultoribus excusari, nec ab aliquo homine defendi potest. Per judicia secularia, & leges publicas, divina legis instrumenta, executione officiorum, a plurimis eripienda esse dixistis; volentes soli habere, quod pax in communione possederat. Non vereor Christianus dicere, quod vobis postulanti bus, Gentilis executio non potuit ignorare. Velamina & instrumenta dominica extorsistis, quæ jamdudum fuerant in communione possessa. Extorsistis cum codicibus pallas: iudicio superbiæ vestra, utraque arbitrati estis esse polluta. Ni fallor, hæc purificare properastis; lavistis proculdubio pallas. Indicate quid de codicibus feceritis; in omnibus judicium providentiæ vestrae debet esse æquale: Aut utrumque lava; aut utrumque dimittite; quod si aliter facis, corrupisti diligentiam tuam; pallam lavas, codicem non lavas. Si una parte bonum, in altera malum est; non poter negare offendere in una, si in altera promereri. Et si gaudes, quod in una videaris religiosus; debes & plangere, quia teneris in altera parte sacrilegus. Jam illud quale est, quod in multis locis etiam parietes lavare voluistis, & inclusa spatia, fusa aqua & spargi præcepistis? &c. Magna plane arte schismatici, quo rudem populum execratione, & odio imbuerent in Catholicos, quantum eos detestari deberent, his signis insinuare solebant, validioribus quavis alia comparata ad persuadendum oratione; quod ipsum alii quoque facitare schismatici consueverunt, ac novissime Græ. Ann. Eccl. Tom. V.*

* aspergi

PAGIUS

que ad annum CCCLXXVII. quo post inchoatum bellum Gothicum Valens ei Ausoniam suffecit, continuavit, ut jam ex Zosimo docuimus, quem etiam successorem ei Eunapius citatus attribuit. In Codice Theodosiano aliquæ Constitutiones reperiuntur annis CCCLXV. & CCCLXVI. datæ, & ad Secundum Pf. P. inscriptæ, & post eum annum nulla amplius ejus mentio. Sed earum Legum subscriptiones vel in urbe qua datæ sunt, vel in Consulibus, vel in aliis temporis characteribus mendosæ.

ci dicuntur eadem miserrime operari.

Quid rursus Donatistæ in Catholicos egerint, Imperatoris sibi arrogantes auctoritatem, idem Optatus (a) docet, hæc addens: *Quid referam etiam illam impietatem de vestra conjuratione venientem? quia ad hoc basilicas invadere voluistis, ut vobis solis cœmeteria vendicetis, non permittentes sepeliri corpora catholica: ut terreatis vivos, male tractatis & mortuos, negantes funeribus locum. Si inter viventes fuerat certamen; odia vestra, vel mors aliena compeſcat. Jam tacet, cum quo paulo ante litigabas. Quid insultas funeri? Quid impetis sepulturam? Quid cum mortuis litigas? Perdidisti malitiæ fructum. Est corpora non vis in unum quiescere, animas tamen in uno apud Deum postas non poteris separare, &c. Hæc & alia plura Optatus. His igitur Donatistæ Juliani Imperatoris fulti præsidii, qui pene videbantur extincti, adeo invaluerunt adversus Catholicos; ut omnes qui successerunt Catholicis Imperatores, licet adversus eos plurimum laboraverint, ut ipsos ad communionem Catholicam restituerent, vel alio aliquo modo tollerent & abolerent, numquam tamen id efficere valuerint. Quæ autem post Juliani tempora ab eisdem gesta sint, suis locis dicaturi sumus; modo reliquas a Juliano sanctas leges recenseamus.*

Quod igitur de rescripto adversus Orthodoxos pro Donatistis a Juliano dato pluribus actum est; jam de aliis ab eodem promulgatis adversus Christianos edictis, sanctisque legibus, & scriptis epistolis, hic ultimo loco anni hujus paulo fusior (quod id exigat rerum copia) oratio instituta est. Atque in primis illud advertendum, non consuevit ipsum Julianum tantum ignominie causa (ut sæpe vidimus) nominare Christianos, Galilæos; sed ut eodem nomine ab omnibus iidem dicerentur, scripto edicto sanxisse. Sic enim de ipso Gregorius Nazianzenus (b): *Atque illud sane perquam puerile, stultaque levitatis, ac ne ullo quidem alio homine vel mediocri animi gravitate prædito, nedum Imperatore dignum; quod simul cum nominis commutatione, animorum quoque nostrorum commutationem secuturam esse arbitratus, aut certe nobis id pudori fore, quasi turpissimi cujusdam criminis accusatis, novandum nobis cognomen tum*

CC. LXXXVII. Cœmeteria sibi vendicant Donatistæ.

CCLXXXVIII.

(b) Greg. Naz. orat. 1. in Julianum. Lex Juliani, ut Christiani Galilæi dicerentur.

Venio ad Salustium alterum, cui pars maxima eorum quæ ad Secundum Salustium pertinent, huc usque per errorem attributa. Hunc Constantius cum Marcello in Gallias ablegavit, quando eisdem Julianum Casarem præfecit: Illis ipsis, non Casari, tota illius administratione creata, ut prodit Zosimus lib. 4. pag. 703. qui postea pag. 707. dicit, Constantium Salustium accessisse. Hinc in Operibus Juliani Imp. habetur Juliani Imp. ob discessum Salustii consolatoria Oratio VIII. in qua quantum eum diligenter

XXXVII. Præfectura Gallica Salustii.

ret

cenfuit, Galilaeos pro Christianis nominans, atque ita vocari, publica lege decernens. Ex quo perspicue ostendit, Christi appellationem honorificentissimam esse, maximaque ad gloriam ponderis; quoniam eam nobis extorquere cogitavit, Nisi forsasse alia ratione fecit, quod hujusce nominis vim & potestatem instar demonum reformidaret, ac proinde ad aliud nomen minus notum & vulgare transferit. Hec Nazianzenus. Meminit & hujus quoque laetae legis Chrysostomus (a), dicens; Adeo Christianum nomen tunc ut extingueretur, quoad ejus fieri poterat, elaborabat; Galilaeos pro Christianis nos in edictis suis tum ipse appellans; tum Principes, ut id factitarent adhortans. Adeo enim infenso animo Christianam religionem insectatus est, ut ne ipsum quidem nomen voluerit superesse. Sed derisa ejus impietas est, frustratque conatus omnis.

(a) Chris. contra Gentil.

CC. LXXXIX.

(b) Apud Cyrill. A. lex. l. 6. in Jul.

Crucis cultum atque Sanctorum Julianus Christianis exprobrat.

(c) Apud Cyrill. in Jul. lib. 10.

PAGIUS

ret, ostendit. Successit Salustius in Gallica Praefectura Nebridio, de quo Ammianus lib. 20, cap. 9. in gestis anni CCCLX. ait: In locum Florentii Praefectum Pratorio Nebridium, tum Quastorem ejusdem Caesaris promoverat, scilicet Constantius. Sed cum juramentum Juliano praestare noller, ad larem suum recessit in Thusciam, inquit Ammianus lib. 21, cap. 5. dum de rebus eodem anno gestis sermonem habet. Tum cap. 8. loquens de rebus anni CCCLXI. Discedens

liriam, ut super hac re neque Jesu Nazareni verba audienda esse putetis. Audire igitur, quae ille de monumentis dicit (d): Scribae & Pharisei & hypocritae, quia similes estis sepulcris dealbatis, &c. En quam insulse & Christi Evangelio adversus Christianos colentes sepulcra sanctorum enthymema deducit! At pluribus eum verbis S. Cyrillus redarguit; quem re ipsa Babylae martyris ossa, ut vidimus, confutarunt. Sed ad alias leges ipsius redeamus.

(d) Math. 23.

Concessa a Constantino Magno atque Constantio privilegia Decurionibus Christianis, quibus a curiae munere essent immunes, dato hujus anni Cos. ad Sallustium Praefectum Pratorio rescripto (e), penitus abstulit. Quin etiam impertita ab iisdem Christianis Imperatoribus, clericis & miserabilibus personis dona, & immunitates, atque diversi generis privilegia cassa reddidit; nam de his agens Sozomenus sic ait (f); At clericis omnem immunitatem, honorem, & frumenti congiaria ipsis a Constantio * donata ademitt, legesque eorum causa conditas abrogavit, & eos denuo curiis addixit. Porro a virginibus & viduis, quae in clero erant propter egestatem descriptae, ea exigi mandavit, quae ante ab arario publico acceptant. Nam cum Constantinus res Ecclesiae rite disposuisset, ex vectigalibus cuiusque civitatis ea quae erant satis ad res comparandas necessarias, clero cuiusque Ecclesiae erogavit; illudque lege stabilivit: Quae lex eo ex tempore, quo moriebatur Julianus, haecenus diligenter observata fuit. Hanc exactiorem multo crudelissimam fuisse & acerbissimam praedicant; atque tabulae a Patribus confecta ad eum finem, ut res quas ex lege Constantini acceperant, ita demonstratae restituerentur, de his quae erant a Juliano exacta, plane testificari possunt. Verum Imperator ad idum adversus religionem Christianam conceptum non his rebus exaturavit, sed flamma ira contra fidem nulli perditum conatus genus praetermisit, quo Ecclesiam Dei everteret, &c. Hec Sozomenus.

CC. LXXX.

(e) l. 50. de Decurion. & l. 4. de Infracti coll. Cod. Theod.

(f) Sozom. lib. 5. c. 5. * al. Constantino.

CC. LXXXI.

At non satis illi fuit quae a Christianis Imperatoribus donata essent auferre; sed & quae a Gentilibus aliquando ex certa causa collata fuissent, abripuit: nam ter mille modios tritici perpetua largitione collatos a Marco Aurelio Imperatore erogant.

inter hac Julianus a Ravacis Salustium Praefectum promotum remisit in Gallias, Germaniano iusto vicem tueri Nebridii. Erat autem Nebridius (ut hunc locum obiter explicem) Juliani Quastor, cum Constantius eum Praefectum Pratorio Galliarum designavit, ut mox ex Ammiano diximus; cujus Quasturam Constantius in dispositione Juliani Caesaris reliquerat, quia is factus a militibus Augustus ad Constantium scripserat Praefectos Pratorio se ab illo accepturum: redduos

(a) Me. raphr. in Act. S. Abercii Episc. Hieropolit. die 2. Octobr. Julianus tributa Christianis indicit.

(b) Socr. l. 3. c. 11.

CC. LXXXII.

(c) Greg. Naz. orat. 3. in Jul.

gandos in pauperes Ecclesiae Hieropolitanae, petitione Abercii (a) ejus civitatis Episcopi, in hanc usque diem etiam a caeteris persecutoribus persolutos, prorsus abstulit. Verum utcumque toleranda haec fuissent; nisi postquam spoliavit Fideles bonis omnibus munificentia Christianorum Imperatorum olim acceptis, illud etiam adversus eos promulgasset edictum, quo ad expeditionem belli Persici ingens pecuniae vis a Christianis exigetur; immunes tantummodo a dura tributi exactiōne sciens futuros esse, qui Christiana religione relicta, sese ad Deorum cultum transferrent; nam Socrates (b); Cum exploratum, inquit, haberet, quot mala seculum bellum apparere soleat, quam ingenti pecunia vi ad istud administrandum opus esset, & absque ea non posse recte geri; pecuniam a Christianis veteratorie extorquere cogitavit. Nam illis, qui sacrificare renuebant, multam imposuit pecuniariam; ipsaque exactio in vere Christianos severa & exquisita fuit. Nam quisque pro facultatum proportione tributa pensavit; & Imperator ex injusta, inique exactae pecuniae collectione brevi admodum locupletatus est. Ista quidem utebatur lege non salum in locis, quae ipse peragravit, sed in illis etiam, ad quae minime accesserat. Haec ipse ut plane intelligas, ejusmodi tributi indictionem contigisse post scriptam orationem illam, Mifopogonem dictam, in Antiochenos, qua declarat nulla eos vexasse hactenus tributi exactiōne.

Adversus sane Ecclesias, ad expilandam earum bona, promulgata fuisse ab eodem Juliano edicta, praeter illa quae superius narrata sunt, Gregorius Nazianzenus (c) testatur his verbis: Edicta adversus aedificatas tum publice proposita, tum privatim expleta, & donariorum ac pecuniarum depradationem non magis ab impietate, quam ab avaritia manantem, & supellectilis sacrae direptionem profanis manibus indigne & contumeliose tractatae praetercam; ut etiam & Praefules, & subditos, qui pro iis a quibus injuriam gravissimeque torquebantur, &c. At de

PAGIUS

fiduos vero ordinarios Judices, militiaeque moderatores suo arbitrio concedi consentaneum esse. Quas Juliani literas refert Ammianus lib. 20. cap. 8. post quas Constantius Nebridium Praefectum Pratorio creavit, praecipitque Juliano, intra Caesaris se potestatem continere, ut cap. 9. habet Ammianus. In Codice Theodosiano nulla Leges ad Salustium anno CCCLXI. directae leguntur, sed anno CCCLXII. complures inscriptae, modo Salustio Pf. modo Secundo Pf. argumento evidenti hos Praefectos diversos fuisse, & Saturninum Secundum in Adis publicis Salustium appellatum non fuisse. Salustius Galliarum eam dignitatem gessit anno CCCLXIII. quo Consul processit. Ammianus enim initio libri 23. ait: Julianus jam ter Consul, ascito in

his superius alias. Rursum vero de aliis, quae impius meditatus est in Christianos, inferius subdit his verbis (d): Constituebat, inquit, Christianos omni libertate Naz. orat. & fiducia spoliare, eosque ab omnibus rebus arcere, Conciliis, foro, publicis coetibus, ipsisque adeo tribunalibus: Neque enim fas esse quemquam his uti, qui aris antepositis thura non adoleverit, tantamque tantae rei mercedem pependerit. O leges, & legislatores, & Principes; quae quemadmodum cali pulchritudo, & Solis lumen, & aeris perfusio communi & perenni beneficentia omnibus patent; sic legum quoque usum & perceptionem liberis omnibus hominibus ex aequo proposuistis! quam tamen ille Christianis extorquere, in animo habebat; ut nec per vim oppressis injurias suas judicio persequi liceret, nec pecuniario detrimento affectis, aut quoquo modo praeter jus fasque laesiss quicquam opis leges afferrent, sed pellerentur, & trucidarentur, respirationesque etiam ipse pene interdicerentur. Quae ut iis qui patiebantur, majorem cupiditatem, animique contentiōnem, fiduciamque apud Deum & libertatem addebant, ita iis qui faciebant, injustitiae majori atque ignominiae erant.

Quo autem ad haec decernenda praetextu justitiae uteretur Julianus, idem Gregorius mox addit, haec dicens: Porro quam scita & acuta ratio carnificis illius & patroni legum violatoris & legislatoris, aut (ut aptioribus verbis utar) inimici & ultoris! Quemadmodum ait Scriptura: Legem enim nostram praescribere (e), ne injuriam acceptam ulciscamur: Ne litem intendamus: Ne quicquam omnino possideamus; propriumque existimemus: verum alibi vivamus; ac praesentia, ut vana & inania contemnamus, & pro nihilo putemus: Hoc etiam vetare, ne malum pro malo regeramus: Aut si quis nobis colaphum (f) in genam unam impegit, ne alteri parcaramus; ac praeter pallium, tunicam etiam exuamus. Adjiciet fortasse eam quoque hoc ferre, ut pro iis a quibus injuriam accepimus, preces fundamus, ac persequen-

CC. LXXXIII.

Injustissimas Julianus leges in Christianos ex lege ipsorum usurpat.

(e) Matth. 5.

Rom. 12. 1. Cor. 6. Matth. 10. Marc. 6. Luc. 9. 10. (f) Luc. 6.

XXXVIII.

Duo Salustii eodem tempore floruerunt.

Baron. an. no 386. no. da Basilica S. Pauli Apostoli via Ostiensi: sed Salustius iste a duobus praecedentibus diversus, ac Christianus.

quentibus optima quæque exoptemus. Quid enim hæc apprimè cognosceret, qui divina oracula quondam pro lectore recitaverat, atque inter magni sacrarii ministros adscriptus fuerat, martyresque templis & delubris ornaverat? Cujus hoc primum demiror, quo modo in his libris accurate versatus, illud non legerit, aut consulto præterierit: Malos male perdet, &c. Refellit deinde pluribus ipse Gregorius Juliani ex legibus Christianorum in Christianos insultandi licentiam; docetque eos ad omnem mansuetudinem ex divina lege sic esse compositos animo, ut omnia ferant atque contemnant potius, quam virtutis dispendium patiantur: cæterum sic affectos minime prohiberi uti virtute, & exhibito ex virtute remedio, nempe justitia. Rursumque demonstrat, alia ex divina lege præscripta, nempe præcepta necessario omnibus adimplenda; alia vero aliis suaderi, & verticem perfectissimæ vitæ attingere cupientibus inculcari. Hæc plane ipse Gregorius, pluribus Julianum exagitant. Sed & Sozomenus (a) de iisdem sic habet: Jus Reipublicæ Christianis denegavit; & neque in communes hominum congressus, neque in forum venire, neque judicium exercere, neque gerere magistratum, neque ullum dignitatis gradum obtinere permisit. Hæc ipse.

(a) Sozom. lib. 1. c. 17.

CC. LXXXIV.

Leges adversus sacrilegos editæ, in Christianos conversæ.

(b) Chrysostrat. de Juvenc. & Max. mart.

(c) Theod. lib. 3. c. 7. (d) Ruffin. lib. 1. c. 32.

CC. LXXXV.

PAGIUS XXXIX. Julianus Christianos docere vetuit.

tur; de qua sic Ammianus (e): Post multa enim etiam jura quedam correxit in melius, ambagibus circumcisit, indicantia liquide quid juberent fieri, vel vetarent. Illud autem erat inclemens obruendum perenni silentio, quod arcebat docere magistrorum rhetoricos & grammaticos ritus Christiani cultores. Et inferius (f), eadem ferme verba repetens, ait: Erat inclemens, quod docere vetuit magistrorum rhetoricos & grammaticos Christianos, ne transirent a numinum cultu. Hoc est, ne per eos cultores deorum ab eorum cultu desciscerent; docendo quippe illi humaniores litteras, pariter elucidabant, quæcumque de diis Gentium scripta erant, fuisse omnino figmenta; ita quidem de Juliani sententia animi Ammianus. At astitit Apostata id sane erubuit palam priori edicto manifeste fateri; sed aliis fucatis coloribus id ipsum præstans, mense Junii ejusmodi edidit sanctionem (g):

(e) Amm. lib. 22.

(f) Amm. lib. 25.

Julianus Christianos docere prohibet.

(g) l. 5. de professor. C. Theod.

CC. LXXXVI.

Magistros studiorum, doctoresque excellere oportet moribus primum, deinde facultate. Sed quia singulis civitatibus adesse ipse non possum: jubeo, quisque docere vult, non repente nec temere præstare ad hoc munus, sed iudicio Ordinis probatus decretum Curialium mereatur, optimorum conspirante consensu. Hoc enim decretum ad me tractandum referetur, ut altiore quodam honore nostro iudicio studiis civitatum accedant. Dat. XV. Kal. Julii, Accepta quarto Kal. Augusti, Spoletio * : Mamertino & Nevitta Coss. Cum igitur ejusmodi decretum ad se deferendum, quo a se probaretur, edixerit; quis non intelligit, suo voluisse arbitrio reservatum, quos vellet scientiarum præfici scholis? Hac primum, inquam, more suo, arte putavit, se Christianos omnes a docendo posse repellere. Sed haud diu post nempe hoc ipso anno (ut ex Ammiano res gestas cujuslibet anni Consulium limitibus conscribente constat) manifestum edictum protulit, vulgavitque sanctionem, qua hoc ipsum manifestius prohiberet; eamque quantumlibet iudicio quoque suorum turpissimam legem, tamen sic compositis quibusdam de industria pigmentis delimitam, tamquam philosophica imposita larva decoram in medium protulit, his scilicet fucatis sermonibus (h):

(h) Extat inter epistol. Jul. epist. 42.

Doctrinam rectam esse arbitramur, non verborum linguæque magnificum & exquisitum sonum, sed mentis bene constitutæ sanam.

CCLXXXVII.

ras Christianos vetitos fuisse. Præcipuum Baronii fundamentum, epistola Juliani 42. ubi Christiani prohibentur docere. Verum quid vetat, inquit Hermantius in Vita S. Basilii M. lib. 2. cap. 26. Julianum alio postea edicto, quod ad nos non pervenerit, prohibuisse quod epistola illa 42. non prohibuit? Certe quod Nazianzenus Grat. 3. & Theodoretus lib. 3. cap. 4. re-

Sanctio Juliani adversus doctores Christianos.

nam affectionem, & veras certasque de bonis & malis, honestis & turpibus sententias. Quare quisquis aliud sentit, aliud suos discipulos docet; is tantum videtur a scientia, quantum a probitate abesse. Ac si de parva re sit lingua animique dissenso; in hoc ipso etiam est improbus, tametsi modum non excedat sceleris magnitudo. Sin vero in maximis rebus aliud sentit, contraque ac sentit docet; nonne hæc cauponum, non dico bonorum, sed nequissimorum vita est? quippe cum id maxime doceant, quod maxime malum existimant, fallentes atque inescantes eos laudibus, quibus cum sua, ut arbitror, mala commutare volunt. Quamobrem omnes, qui quidvis docere profitentur, bonis moribus esse debent, neque opiniones novas & a sensu populari abhorrentes afferre; sed in primis tales esse debent, qui adolescentes in veterum scriptis instituant, sive sint rhetores, sive grammatici, & præcipue sophistæ, qui non solum verborum, sed etiam morum magistrus se esse volunt, & ad se philosophiam de administrandis rebus publicis pertinere contendunt; hoc verum sit, nec ne, in præsentia omitto.

CCLXXVIII.

Quo dilemmate usus Julianus.

Laudo eos, qui doctrinam tam præstantem expetant; plus certe laudaturus, si non mentirentur, neque se ipsi refellerent, dum aliud sentiunt, aliud discipulis tradunt. Quid? Homerus, Hesiodus, Demosthenes, Herodotus, Thucydides, Isocrates, Lyfias deos habent doctrinae suæ duces & auctores. Nonne eorum alii Mercurio, alii Musis sacros se esse arbitrantur? Quare absurdum est, qui horum libros exponunt, deos vituperare, quos illi coluerunt. Neque tamen quia id absurdum puto; idcirco eos discipulorum causa sententiam mutare jubeo: Verum de optionem, ut ne doceant quæ non bona esse censent: sin docere malunt; doceant re ipsa primum, & persuadent discipulis, neque Homerum, neque Hesiodum, neque quemquam eorum, quos interpretati sunt, quosque impietatis, amentia & erroris erga deos condemnarunt, talem esse. Nam aliqui cum ex eorum scriptis atantur, mercedemque capiant; avarissimos plane & sordidissimos se fatentur, si paucis drachmis id facere sustineant. Atque hæcenus quidem multa erant, quæ eos templorum aditu prohiberent; & timor undique impendens excusa-

PAGIUS

XL.

Vetuit etiam discere.

bat, quo minus de Diis verissime sententia explicarentur: Nunc autem cum deorum munere atque concessione, libertate potiamur; absurdum mihi videtur, ea homines docere, quæ non bona esse arbitrentur. Quod si in iis quæ docent, & quorum quasi interpretes sedent, sapientiam esse ullam arbitrantur; studeant primum illorum erga deos pietatem imitari. Sin in deos sanctissimos putant ab illis auctoribus peccatum esse; eant in Galilæorum ecclesias, ibique Mattheum & Lucam interpretentur, quibus vos obtemperantes, a sacris abstinere jubetis.

CC. LXXXIX.

Cupio ego & aures & linguam vestram (sicut vos loqueremini) renasci in his rebus, quarum utinam & ego semper particeps, & omnes qui me diligunt. Doctoribus quidem & præceptoribus communis hæc lex statuatur; adolescentes enim, qui ire volunt, minime prohibentur. Iniquum siquidem fuerit, pueros adhuc ignaros quo se vertant, ab optima via recedere, ac metu coactos ad patriâ instituta deducere. Quamquam autem verum erat, istos tamquam impotentes & insanos etiam invitos ac repugnantes curare; attamen liceat omnibus per nos isto morbo detineri; docere enim amentes, non punire opus est. Hactenus Juliani Imperatoris edictum; quo etiam Christianos omnes a docendo revocat, non tamen adolescentes prohibet a discendo: hæcque omnia eo consilio, quod Christiani docentes, ex Gentilibus auctoribus deorum inanem prorsus esse cultum, argumentis pluribus demonstrabant; adeo ut eos sic interpretari nihil aliud esset, quam adolescentes vera religione imbuere, & a Gentilicia superstitione penitus dimovere: quos sic semel imbutos per facile erat ad Christianam fidem amplexandam adducere. Quibus si iidem illi carerent magistris, & Gentiles auctores a Gentilibus doctoribus magno deorum præconio explicatos acciperent; fieret, ut eorum cultui addicerentur, retinerentque firmiter quod pueri didicissent.

Consilium Juliani in his decretis.

CCXC.

Sed miramur, Ruffinum & alios dixisse, non tam a docendo, quam a discendo, Juliani edicto rejectos fuisse homines Christianos: id enim ipse Ruffinus verbis illis significare videtur, quibus ait (a): Studia auctorum Gentilium Christianis nos adire prohibens, ludos litterarum illis solis qui deos deasque venerantur, pa-

(a) Ruffin. lib. 1. c. 32.

Baronius, significat Ambrósium, Ethnicos edicto Juliani fultos Christianis denegasse jus acquisitionis loquendi & docendi. At, ut recte Hermantius, vox illa loquendi studium eloquentiæ artemque sermonis, quam præcipue Christianis Julianus invadebat, designare potest. Affert & Hieronymum in Chironico Baronius, ubi dicitur: Probarefius Sophista Atheniensis, Lege data ne Christiani liberalium artium Doctores essent, cum sui specialiter Julianus concederet, ut Christianos do-

cret

(a) Socrat. tere decernit: Sed & Socrates (a): Lege sancivit, ne Christiani litteris humanioribus instituerentur: Nam cum sint, inquit, lingua ad dicendum exercitata, facile dialecticorum, qui sunt apud Gentiles, argutis occurrere poterunt. Theodoretus etiam (b): Venit, inquit, ne Galilaei poeticam, rhetoricam, aut philosophiam discerent: Nam nostris ipsorum, inquit, penitis (ut est in proverbio) percellimur: siquidem nostrorum scriptorum praefidiis muniti, contra nos bellum suscipiunt. Sozomenus in eandem sententiam affirmat, id ob invidiam in Apollinarem & alios celebres Christianos viros, qui eo tempore florebant poeticis facultatibus, atque apprime Gentilium callebant litteras, fuisse a Juliano statutum; de his enim sic habet (c): Porro vetuit, ne Christianorum liberi poetas & alios scriptores Gentiles perdiscerent, neque horum doctores adirent. Nam non mediocriter ejus animum offendebant non solum Apollinaris Syrus vir omni doctrina genere & orationis formis instructus, verum Basilius & Gregorius Cappadoces, qui omnibus illius aetatis rhetoribus laudem praeripiebant, atque alii eodem tempore quamplurimi disertissimi viri, quorum alii sunt Niceni Concilii decreta, alii haereticam Arianam amplectati. Hinc igitur solum quoniam magnam ad persuadendum facultatem posse parari censebat, vetuit ne Christiani Gentilium disciplinis instruerentur.

(b) Theod. 1.3. c.8. Julianus a discendo Graecorum litteras vetuisse. Christianos falso creditur.

(c) Sozom. 1.5. c.17. Quo quidem tempore Apollinaris, quem dixi, quo sua multiplici doctrina & bonitate ingenii opportune multis prodesset, ad exemplar poematis Homeris, veterem Hebraeorum historiam usque ad regnum Saulis carmine heroico conscripsit, & totum opus in viginti quatuor libros distribuit, singulisque singularum litterarum Graecorum nomen imposuit, numero earumdem & ordine omnino servato. Comedias quoque composuit, fabulis Menandri similes, itemque tragodias Euripidis, & lyricos Pindari versus imitatione adumbravit. Ad summam argumentis & sanctis litteris depromptis, de illis ad similitudinem earum disciplinarum, quae ἐπιδημια appellatur, scripsit; brevique temporis spatio opera edidit, quae numero, dicendi vi, ipso orationis habitu, sermonis proprietate, forma denique & dispositione, scripta Gentilium, qui in his rebus in primis excellebant, exaequarunt; adeo ut nisi antiqui-

CCXCI. Apollinaris carmen heroicum. CCXCII. (de quo plura superius) expressum habetur, alia ex causa Julianum ejusmodi promulgasse edictum, quo arcebat Christianos a Gentilium disciplinis; nimirum cum experiretur Antiochia vim magnam Eugenii presbyteri in dicendo ac confutando falsam deorum religionem, ira percitum sic jurasse: Per Solem mihi clarissimum, non amplius feram Graecis disciplinis institui maxime impium genus Christianorum. Haec ibi, S. Augustinus (e) etiam in eo cum iisdem consentit, ut edicto Juliano, non tantum a docendo, sed a discendo quoque Gentilium litteras Christiani vetiti fuerint, cum ait: An ipse non est Ecclesiam persecutus, qui Christianos liberales litteras docere ac discere vetuit? Sed & alios reperies eodem errore lapsos; cum tamen ex ipso recitato nuper Juliano edicto perspicue sit demonstratum, a docendo tantummodo Gentilium litteras Christianos doctores fuisse rejectos; a discendo nequaquam: sic intellexit illud S. Hieronymus in Chronico, cui cognitum fuisse putamus: sic etiam S. Ambrosius scribens ad Valentianum Im-

PAGIUS ceret, Scholam sponte deseruit. Sed respondet Hieronimus, satis fuisse Hieronymo de prohibitione docendi loqui, cum solum Probareti occasione de Juliano edicto in Chronico ageret: quod factum videmus ab Augustino de Victorino sermonem habente lib. 2. Confess. cap. 8. Quod si ex Hieronymi omissione concludendum sit, ex ejus sententia Julianum studium Chri-

tatem admirarentur homines, & quibus assueti fuerint, ea cara haberent; lucubrations Apollinaris non minoris quam veterum auctorum aestimarent, easque itidem docerent; ejusque ingenium eo magis suspicerent, quod veterum singuli in uno genere separatim elaborarunt: ipse autem ad omne genus scripti animum applicans, vim & virtutem cujusque, cum usus postularer, accurate expressit. Non obscurus est ille quidem liber, quem adversus Imperatorem Julianum, sive adversus philosophos Gentiles pro veritate inscripsit, in quo sine ulla sacrarum litterarum testimonio plane ostendit, eos in illo quod de Deo sentendum est, per errorem vehementer lapsos esse. Quae irridens Imperator, Episcopis ejus temporis facile praestantissimis scripsit haec: Legi, intellexi, improbari. Ad quae rescripsere Episcopi: Legisti quidem, sed non intellexisti: nam si intellexisses, non improbasses: Sunt qui hanc epistolam Basilii Ecclesiae Cappadociae Antistiti attribuant; neque id sane immerito. Sed sive ejus sit, sive alterius qui eam scripserit, quisquis fuerit, jure tum propter magnitudinem animi, tum propter eruditionem debet laudari plurimum. Haetenus Sozomenus.

In actis autem Artemii martyris (d) (de quo plura superius) expressum habetur, alia ex causa Julianum ejusmodi promulgasse edictum, quo arcebat Christianos a Gentilium disciplinis; nimirum cum experiretur Antiochia vim magnam Eugenii presbyteri in dicendo ac confutando falsam deorum religionem, ira percitum sic jurasse: Per Solem mihi clarissimum, non amplius feram Graecis disciplinis institui maxime impium genus Christianorum. Haec ibi, S. Augustinus (e) etiam in eo cum iisdem consentit, ut edicto Juliano, non tantum a docendo, sed a discendo quoque Gentilium litteras Christiani vetiti fuerint, cum ait: An ipse non est Ecclesiam persecutus, qui Christianos liberales litteras docere ac discere vetuit? Sed & alios reperies eodem errore lapsos; cum tamen ex ipso recitato nuper Juliano edicto perspicue sit demonstratum, a docendo tantummodo Gentilium litteras Christianos doctores fuisse rejectos; a discendo nequaquam: sic intellexit illud S. Hieronymus in Chronico, cui cognitum fuisse putamus: sic etiam S. Ambrosius scribens ad Valentianum Im-

fanis non prohibuisse, idem dicendum erit de Augustino, quem tamen constat lib. 18. de Civitate cap. 25. diserte exprimere quod lib. 8. Confess. cap. 2. silentio premit. Gregorium Nazianzenum, idem, quod Rufinus & Augustinus scripsere, afferentem, erroris arguere Baronius non audeat. Sed, cum Nazianzenus magis oratorie quam historice loquatur, in veram ejus mentem penetrare non ita facile. Cum tamen Gregorius Presbyter in ejus Vita, & Billius Abbas in Commentario eundem juxta nostram sententiam interpretati fuerint, non dubito, quin

(a) Ambros. epist. 30. Imperatorem (a), cum ait: Petunt etiam, ut illis privilegia deferat qui loquendi & docendi nostris communem usum Juliano lege proxima denegarunt, &c.

CC. XCIII. Quid in Julianum Gregor. Naz. ob veritas Christianis Gracas litteras. (b) Greg. Naz. orat. 1. in Jul.

Gregorius Nazianzenus de ejusmodi edicto adeo iniquo agens, gravissima eundem legillatorem exagitat inveciva; atque in ipso propemodum orationis exordio (b), inde dicendi sibi comparans argumentum, haec ait: Sed isti, nempe Juliano, quoque haec poena pulchre convenit, ut sermone crucietur pro eo scelere, quod in sermones admittit: qui cum omnium ratione praedictorum communes sint; iis tamen, tamquam propriis ad se pertinerent, Christianis per invidiam interdixit: stultissime sane de sermonibus cogitans homo omnium, ut sibi videbatur, facundissimus; primum quia subdole & veteratorie nomen ad opinionem traduxit; quasi sermo Graecus non linguae, sed religionis sit; atque ob eam causam, velut alieni boni surreptores, sermonibus nos arcere instituit; perinde vero ac si nos quoque artibus illis, quae apud Graecos inventa sunt, uti prohibuisset, easque propter ejusdem nominis appellationem suas esse duxisset ac vendicasset. Tum quia nobis obscurum esse putavit, id se nequaquam eo consilio facere, ut insigni quodam & primario bono nos spoliaret, quippe qui hos sermones admodum etiam aspernemur: verum quia impietatis confutationes extimescebat, velut in dictionis elegantia, verborumque lenocinio robur habentes, ac non in veritatis cognitione & argumentis; a quibus minus compefci ac reprimi possumus, quam inhiberi ne Deum confiteamur, cum lingua habeamus: quandoquidem ut alia, ita sermonem etiam pro sacrificio offerimus, quemadmodum & corpora, quando res ita natae fuerint, ut his quoque pro veritatis defensione concertare necesse sit. Quare qui hoc edictum promulgavit, Attice quidem ac concinne loqui nos prohibuit.

CCXCIV. Quomodo Julianus Attice loqui prohibuit. Quod autem hic ait Gregorius, vetitos esse Christianos Attice loqui, non sic quidem rude accipias, ut Orientalibus praefertim, penes quos nonnisi Graecus sermo vigeat, ne Graece loquerentur, lege caville Julianum existimes: nam cum de his nec verbum quidem in recitato ipsius contineatur edicto, id quoque impossibile penitus videbatur; sed per sermonem Graecum, Atticamque locutionem, illud accepit, quod Graecorum scientias docere Christiani fuissent inhibiti, unde Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS mentem penetrare non ita facile. Cum tamen Gregorius Presbyter in ejus Vita, & Billius Abbas in Commentario eundem juxta nostram sententiam interpretati fuerint, non dubito, quin

& inferius: Atque haec sapiens nosfer imperator & legislator, qui ut ne tyrannidis sua quicquam expers esset, verum amentiae recordiaeque edictum proponeret, in Imperii sui primordio ante res omnes alias, sermones, liberalesque disciplinas tyrannide oppressit. At quod rursum ait, isthaec ab eo esse statuta Imperii ipsius primordio; ita accipias, ut primo ejus regni anno illud ab eo edictum fuerit promulgatum; qui quidem anno superiore a mense Novembris (ut diximus) inchoatus, in praesentem usque ad eundem mensum diemque protenditur, unde & secundus coepit est numerari. Sed quod addit, ab omnia id ab eo fuisse sancitum; hyperbolice ab eo dictum esse, ipsiusmet testificatione, atque aliorum omnium, ut modo patebit, perfacile potest intelligi; cum plurima ab illo ante editam eam legem fuisse statuta, aequae omnes affirmant.

Rursum vero eadem oratione idem Gregorius (c) haec ipsa refricans, sic in eum invehitur acerbissime: Unde igitur hoc tibi in mentem venit, homo omnium levissime, & maxime inexplebilis, ut sermones & doctrinae humanioris studia Christianis auferres? Hoc enim ex eorum numero erat, quae non in minus posita, sed etiam decreta & promulgata erant. Unde, & qua ex causa? Quis Mercurius Logius (ut ipse dixeris) hoc tibi in mentem induxit? qui Corybantes perverfi, & invidi demones? Quod si ita placet, hujus quoque rei causam in medium afferemus. Te enim oportebat, cum multa & nefaria flagitia tentasses, huc tandem impelli, atque in te ipsum perspicue incurrere ac devolvi; ut qua re tibi maxime gloriantum existimabas, in eadem imprudens maxime ineptires, stoliditatisque & recordiae notam subires. Quero enim ex te, quid tibi hoc dogmate, velis, quaeque te ratio moveat, ut litterarum & eloquentiae studiis nullo exemplo nobis interdicas? Quod si justam aliquam causam proferre visus fueris; dolebimus quidem: ceterum non conqueremur. Quemadmodum enim cum oratione vincere, sic etiam recte vinci ac cedere didicimus. Haec ipse eum compellans.

CCXCV. At quid hisce in rebus soleret Julianus in Christianos deridendo jactare, subdit his verbis: Nostris sunt sermones, inquit, & nostrum Graecari, quippe qui deos quoque colamus; vestra est autem infantia & barbaries: nec quicquam aliud, quam, Crede, sapientiae vestrae est. At haec Gregorius insigniter refellit, quae a Pythagoricis quoque ridenda fuisse demonstrat,

& ipse idem quod Rufinus & Augustinus in litteras miserit. Sed plura hac de re Hieronimus laudatus.

frat, quorum erat illa præcipua de præceptore sententia: *Ipse dixit*, nihil prætereque querendum. Cæterum altioris esse præstantiæ Christianorum, *Crede*, egregie probat, utpote non homini, sed Deo, & sic hominibus afflatis divino spiritu fidem habentibus; siquidem illi ipsi, totum istud quod credendum proposuerunt, virtutibus declararunt, & signis atque miraculis veritatem plene testati sunt. Sed & pluribus docet, non fuisse a Græcis inventas scientias, verum eas a barbaris, nempe Ægyptiis didicisse, qui consuetudine Judæorum facti sunt eruditi. Verfati quoque sunt pluribus in eo argumento antiqui Christiani Theologi, Justinus martyr, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Clemens Alexandrinus, Origenes agens contra Celsum, Tertullianus, Arnobius, Lactantius, & qui post hæc eadem est persecutus S. Augustinus de Civitate Dei, atque alii plures, qui adversus Gentes texuerunt apologias, quorum superius mentio facta est; Græcosque puerorum loco habitos tradunt (quod Soloni exprobratum fuit) facta cum Hebræis & Ægyptiis, quos barbaros illi dicebant, collatione.

CC. XCIV. Sic igitur a Juliano promulgato edito, quo a docendo Christiani doctores arcerentur, nisi diis sese vellent addicere; scholas deseruere, qui publice hætenus professi in Civitatibus essent. De Musonio quidem testatur Eunapius, cum ait

(a) Eunap. Sard. in Vita Pbilosoph. Musonius, Proæresius & Marius Victorinus scholas deserunt. *Idem Juliano imperante exclusus a docendi munere, quod Christianus haberet, cernens Hierophantam tanquam Delphicum tripodem omnibus futura præscire optantibus esse expositum, mira quadam & nova arte cognitionem ejus rei fraudulenter intercept.* Hæc ipse. Sed & S. Hieronymus de Proæresio magni nominis philosopho (de quo superius) testatur ipsum occasione eju dem edicti Athenis publice docere cessasse: nam sic de eo in Chronico: *Proæresius sophista Atheniensis, lege data, ne Christiani liberalium artium doctores essent; cum sibi specialiter Julianus concederet, ut Christianos doceret, scholam sponte deseruit.* Hæc cum dicat ipse; eundem Proæresium fuisse Christianum, significare videtur: nam quorsum illum scholas ea ex lege deseruisse oportuit, si Ethnicus erat? vel ad quid specialem docendi licentiam eidem a Juliano oportuit impartiri, nisi Christianus fuisset?

PAGIUS XLI. Ad num. CCXCIV. Baronius, ut ostendat, Julianum vetuisse Musonium docere, affert hunc Eunapii locum in Vita Philosophorum: *Idem, Juliano imperante, exclusus a docendi munere, quod Christianus haberetur, cernens Hierophantam tanquam Delphicum tripodem omnibus futura præscire optantibus esse expositum, mira quadam & nova arte cognitionem hujusce rei fraudulenter intercept.*

fer? tamen quicquam tale de illo nec Eunapius res ejus fufius profecutus, nec alii, quos viderim, scriptorum memoria prodidere. Rursum vero de Mario Victorino nobilissimo oratore, jam Christiano homine, Romæ rhetoricam publice summa cum laude proficiente, S. Augustinus tradit, deserere cathedram potius delegisse, quam a Christiana fide deficere, quam prompto animo suscepisset; de ipso enim hæc habet (b): *Sed ubi mihi homo tuus Simplicianus de Victorino ista narravit; exarsit ad imitandum; ad hoc enim & ille narraverat. Posteaquam vero & illud addidit, quod Imperatoris Juliani temporibus lege data prohibiti sunt Christiani docere litteraturam & oratoriam; quam legem ille amplexus, loquacem scholam deserere maluit, quam verbum tuum, quo linguas infantium facis disertas (c); non mihi fortior, quam felicior visus est, quia invenit occasionem vacandi tibi.* Hæc Augustinus Christum alloquens de Victorino haud pridem ad fidem converso.

CC. XCVIII. Sed quonam modo sublimem ille cervicem humili Christi jugo subjecerit, præstat eodem auctore S. Augustino audire narrante; tantique viri ex deorum cultu, cui addidissimus fuerat, hic recensere conversionis historiam, quam accipiens ipse a S. Simpliciano, magnum inde consecutus est ad Christianam fidem capeffendam emolumentum: res quidem dignissima quæ intextatur Annalibus: haud enim diu ante Juliani Imperatoris tempus id contigisse videtur; quod idem S. Augustinus recenset his verbis (d): *Deinde, inquit, ut me Simplicianus exhortaretur ad humilitatem Christi, sapientibus absconditam, & revelatam parvulis; Victorinum ipsum recordatus est, quem, Romæ cum esset, familiarissime noverat; deque illo mihi narravit quod non silebo. Habet enim magnam laudem gratia tua constendam tibi, quemadmodum ille doctissimus senex, & omnium liberalium doctrinarum peritissimus, quique philosophorum tam multa legerat & dijudicaverat & dilucidaverat, doctor tot nobilium Senatorum, quæ etiam ob insigne præclari magisterii, quod Civis hujus mundi eximium putant, statuum in Romano foro meruerat, & acceperat, usque ad illam ætatem venerator idolorum, sacrorumque sacrilegorum particeps, quibus tunc tota fere Romani nobilitas inflata spirabat, popularisque etiam omni-*

cepit. Verum ille Eunapii locus, non de Musonio, sed de Proæresio intelligendus, ut jam Viris doctis observatum; est eo loco paulo ante de Musonio jam egerit Eunapius. Quare non tantum ex Hieronymi loco numero præcedenti recitato colligitur, Proæresium Christianum fuisse, verum & ex isto Eunapii.

Conversio Marii Victorini. *omnigenum deum monstra, & Anabem latratorem, quæ aliquando contra Neptunum, & Venerem, contraque Minervam tela tenuerat, & a se victis jam Roma supplicabat, quæ iste senex Victorinus tot annos ore terrifico defenstaverat, non erubuerit esse puer Christi tui, & infans fontis tui, subjecto collo ad humilitatis jugum, & edomita fronte ad Crucis opprobrium. O Domine (a) Domine, qui inclinasti caelos & descendisti, terigisti montes, & fumigaverunt, quibus modis te infnuasti illi pectori! Legebat (sicut ait Simplicianus) sanctam Scripturam, omnesque Christianas literas investigabat studiosissime & persecrabatur. Et dicebat Simpliciano, non palam, sed secretius, & familiariter: Noveris me jam esse Christianum. Et respondebat ille: Non credam, nec deputabo te inter Christianos, nisi in Ecclesia Christi te videro. Ille autem irridebat eum dicens: Ergo ne parietes faciunt Christianos? Et hoc sepe dicebat, jam se esse Christianum. Et Simplicianus illud sepe respondebat; & sepe ab illo parietum irrisio repetebatur. Amicos enim suos verebatur offendere superbos demoniacos, quorum ex culmine Babylonice dignitatis, quasi ex cedris Libani (b), quas nondum contriverat Dominus, graviter ruituras in se inimicitias arbitrabatur.*

(a) Psal. 143. *Domine, qui inclinasti caelos & descendisti, terigisti montes, & fumigaverunt, quibus modis te infnuasti illi pectori!*

(b) Psal. 28. *quas nondum contriverat Dominus, graviter ruituras in se inimicitias arbitrabatur.*

CC. XCIX. *Sed posteaquam legendo, & inbiando hausit firmitatem, timuitque negari a Christo coram Angelis sanctis, si eum timeret coram hominibus confiteri (c); rusque sibi magni criminis apparuit, erubescendo de sacramentis humilitatis verbi Dei, & non erubescendo de sacris sacrilegis superborum demoniorum, quæ imitator superbus acceperat; depudit vanitati, & erubuit veritati; subitoque, & inopinatus ait Simpliciano (ut ipse narrabat) Eamus in Ecclesiam, Christianus volo fieri. At ille non capiens prælatitia, perrexit cum eo. Ubi autem imbutus est primis instructionum sacramentis; non multo post etiam nomen dedit, ut per baptismum regeneraretur, mirante Roma, gaudente Ecclesia.*

(c) Matib. 23. *Superbi (d) videbant & irascabantur, dentibus suis stridebant & tabescebant: Servo autem suo Dominus Deus erat spes ejus, & non respiciebat in vanitatem (e) & insinias mendaces. Denique ut ventum est ad horam proficendæ fidei, quæ verbis certis conceptis retentisque memoriter de loco eminentiore in conspectu populi fidelis Romæ reddi solet ab eis, qui accessuri sunt ad gratiam tuam, oblatum esse dicebat Victorino a presbyteris, ut secretius redderet; sicut nonnullis qui verecundia trepidaturi videbantur, offerri mos erat. Illion autem maluisse salutem suam in conspectu sanctæ multitudinis profiteri. Non enim erat silus quam docebat in rheto-*

(d) Psal. 111. *Superbi (d) videbant & irascabantur, dentibus suis stridebant & tabescebant.*

(e) Psal. 30. *Denique ut ventum est ad horam proficendæ fidei, quæ verbis certis conceptis retentisque memoriter de loco eminentiore in conspectu populi fidelis Romæ reddi solet ab eis, qui accessuri sunt ad gratiam tuam, oblatum esse dicebat Victorino a presbyteris, ut secretius redderet; sicut nonnullis qui verecundia trepidaturi videbantur, offerri mos erat.*

Victorini nobilis fidei confellio.

rica, & tamen eam publice professus erat. Quanto minus ergo vereri debuit mansuetum gregem tuum, pronuncians verbum tuum, qui non verebatur in verbis suis turbas insanorum? Itaque ubi ascendit, ut redderet; omnes sibimet invicem, quisque ut cum noverat, infrepuerunt nomen ejus strepitu congratulationis: quis autem ibi non cum noverat? Et sonuit presso sonitu per ora cunctorum collectantium: Victorinus, Victorinus. Cito sonuerunt exultatione, quia videbant eum; & cito fluerunt intentione, ut audirent eum. Pronunciavit ille fidem veracem præclava fiducia; & volebant eum omnes rapere intra in cor suum; & rapiabant amando & gaudente; hæc rapiendum manus erant. Hæc tenus de Victorini conversione Augustinus; cujus exemplo, ut ipse de se fateatur, exarsit ardore fidei consequenda.

Sic igitur Victorinus, tanta animi magnitudine, refragante licet magna Senatus populique Romani parte, Christianam religionem semel amplexus, eam vehementioribus in dies studiis coluit & illustravit; atque adeo ut maluerit (ut dictum est) se abdicando, a docentium cathedris cum professoribus Christianis, Juliani edito promulgato, & sublimique loco descendere, & inter humiles profiteri, quam ad Imperatoris & Præfectorum gratiam sibi conciliandam, inter Gentiles adnumerari. Post hæc autem quamdiu ipse vixerit, incertum est: cum vero decrepita jam senectutis hoc tempore esset; haud multum temporis posthæc potuit esse superstes: nam in extrema eum senectute factum esse Christianum, Sanctus Hieronymus tradit, cum ejus lucubrations recenset his verbis (f): *Victorinus natione Afer Romæ sub Constantino Principe rhetoricam docuit; & in extrema senectute Christi se tradens de fidei scriptis adversus Arianos, libros more dialectico valde obscuros, qui ab eruditis modo intelliguntur, & commentarios in Apostolum. Hæc Hieronymus, qui & de ejus commentariis in Epistolas Pauli cum meminit, haud adeo feliciter id eum affectum tradit; quippe qui litteris philosophicis atque aliis humanioribus affuetus, in eisdemque semper ad senectutem usque detentus, res Christianæ religionis provesta nimis ætate attigit; de quo hæc idem auctor (g):*

Non quia ignorem, Cajum Marium Victorinum, qui Romæ pueros rhetoricam docuit, edidisse commentarios in Apostolum; sed quod occupatus ille eruditione secularium litterarum, scripturas omnino sanctas ignoraverit; & nemo possit quamvis eloquens, de eo bene disputare, quod nescit. Hæc ipse; qui in Chronico de eodem testatur, tanta floruisse claritudine, ut ex Senatusconsulto (quod dictum est) donari meruerit statua, in foro Trajani

CCC.

(f) Hieron. de Script. Eccles. in Victorino.

Victorini lucubrations.

(g) Hieron. in præm. comment. in epist. Pauli ad Gal.

CCCI.

honoris causa collocata. Meminit ejusdem idem S. Hieronymus, cum sugillat Jovinianum hæresiarcham dicentem, virginem idem esse, quod nuptam; Si id ipsum, inquit, virgo putatur & nupta; cur piaculum vocis hujus Romæ Victorinus audire non potuit? Virgo a viro, non vir a virgine generatur. Scripsisse autem ipsum libros illos quatuor de Trinitate, vivente Constantio, certum ex iisdem deducitur argumentum, dum agens de Nicæno Concilio ait (a): Probatum illud ab Imperatore prætoris nostri patre. Quin idem superius cum item agit de eodem Nicæno Concilio, celebratum, ait (b) ante quadragesimum annum; quem annorum numerum si quis velit ad exactum referre calculum; dicendum esset, ipsum nonnisi post duos sequentes annos, nempe Domini anno sexagesimo quinto post trecentimum eos scripsisse, quo expletur numerus ille quadragenarius a dicto Nicæno Concilio. Quamobrem sic ipse expressisse numerum illum intelligi posse videtur, non ut ea obiter tractans certum voluerit annorum numerum consignasse, sed quod post tertium annorum denarium quartus jam volveretur. Extant ejus viri hymni tres, & de Homoulio recipiendo lucubratiuncula, necnon exameritum carmen de Machabæis, eadem omnia summa cum eruditione pietatem redolentia. Nec præterimus (quando de ejus scriptis est sermo) testari S. Augustinum, eundem Victorinum complures Platoniorum libros Latinitate donasse, quos se legisse tradit (c). Sed reverentur ad Julianum, unde occasione promulgati adversus Christianos litterarum professores edicti, ad Victorinum digressi sumus.

(a) Victorin. de Trinit. lib. 2.

(b) Idem de Trinit. lib. 1.

(c) Augustin. Confess. lib. 8. cap. 2.

CCCLII. Julianus imitari conatus res Christianorum.

(d) Greg. Naz. orat. 1. in Julianum.

Mira quidem impii hominis procacia fuit, quæ Imperii conjuncta viribus nihil intentatum voluit reliquisse; qui enim temerario ausu a scientiarum professione Christianos ejecit; idem impudenter, qui optima ratione a majoribus instituti, & posteris traditi essent ritus Christianæ religionis & mores, in Ethnicismum transferre conatus est; nec erubuit imitari ipsa, quos probris, & ignominia affectos, ut infames, exagitabat. Quenam autem fuerint, in quibus Christianos voluit sequi, Gregorius Nazianzenus in primis docet his verbis (d): Cum doctrinam nostram dogmatibus quidem & superioris testimonio magnam esse perspiceret, eandemque veterem & novam, veterem vaticiniis ac sublucentibus Divinitatis notationibus, novam posteriori Dei adventu ac præsentia, isque miraculis, quæ tum ex ea, tum circa eam designata sunt; cæterum majorem atque insigniorem ob eas Ecclesiæ figuras, quas traditione acceptas in hanc usque diem servavimus. Ut ne hoc

quidem ipsius malitiæ expertis maneret, quid commisit? quid facit? Rapsacem illum Assyrium imitatur (e): qui ad reducendum in servitutem Hebræos, Hebræo voluit uti sermone, non Syro paucis illorum noto: Idem igitur, inquit, hic quoque cogitans, scholas in omnibus Civitatibus exirruere parabat, & sacra, sedesque partim altiores, partim depressores: profanorum etiam dogmatum lectiones & explicationes instituere, tam quæ mores componerent, quam quæ in rerum abstrusiorum tractatione versarentur: tum precationum alternatim canendarum formam, & rationis, qua in eos qui peccarent, pro delicti modo animadvertentur, atque omnia quæ nostræ plane disciplina sunt, Constituebat etiam diversoria adificare, ac domos excipiendis hospitibus dicatas, necnon monasteria, & virginum cœnobia; simulque humanitatem erga pauperes, beneficentiamque adungere, cum ceteram, tum eam quæ in epistolaribus tesseriis consistit, quibus eos, qui inopia premuntur, ex gente ad gentem transmittimus; quæ videlicet in nostris rebus, vel in primis suspexerat. Atque hæc quidem in animo habebat novus iste dogmatum auctor, & sopsibista.

(e) 3. Reg. 18. Ispia 36.

Percipere tamen Julianus ea omnia haud valuit, licet summo studio pertentaret; ut ejus litteræ ad Arfacem Pontificem scriptæ testantur, quas paulo post ex Sozomeno describemus. Cur autem diu animo revoluta, magnoque consilio agitata minime ad optatum perduxerit exitum; non tam quidem accidit, quia citius ex hac vita abreptus est, & ob eam causam illa sicut alia quæ in Christianos excogitaverat, prosequi minime valuit; sed potius id evenisse, quod cærimoniarum, ritus, mores, traditionesque Christianæ religionis, ejusmodi sint, quæ Deum auctorem habeant, & sine Dei ope haud valeant consummari, idem Gregorius pluribus disserit: Quippe qui, inquit, hujusmodi ritus, præscriptiones, & cærimonie Christianis bellissime congruant, talesque sunt, ut nullus eorum qui vestigiis nostris insistere cupiunt, eas emulari possit: quandoquidem non tam humanis ingeniiis atque inventionibus, quam vi divina, temporisque firmitate vigorem obtinuerunt. Quamobrem idem existimatum est, Julianum res nostras imitari, ac simiam hominem agere, quippe quæ careat ratione, optima hominis parte; sic plane visus est nostra reddendo, ac tamquam in scœna repræsentando, interiori illa carens sapientia, qua res nostræ divinitus, non autem humana industria institutæ subsistunt. Hæc & alia Gregorius de his pluribus agens. Unde autem ejusmodi cupido animum incesserit Juliani, ut quos odisset, imitari instituerit Christianos, Sozomenus sic apc.

CCCLIII. Res Christianorum sumunt humanum captum.

CCCLIV.

aperit (a): Imperator cum jampridem studeret, ut religio Gentilis per univrsum Imperium pervaderet; iniquo animo tulit, cum videret eam religione Christiana laude & hominum approbatione inferiorem esse. Nam etsi delubra patefacta fuere, & sacrificia atque dies festi patrii Gentilium in singulis urbibus sibi ex sententia procedere videbantur; tamen discrucibatur animo, cum secum cogitaret, si ejus conatus nudarentur, fore ut ista omnia brevi commutarentur. Maxime autem omnium eum angebat, quod audiret, uxores etiam, liberos, & servos multorum sacerdotum fidem Christi profiteri. At vero cum existimaret religionem Christianam maximam ex vita & moribus eorum, qui eam sequebantur commendationem consecutam; instituit animo, delubra Gentilium tum apparatu, tum ordine Christianæ religionis adornare. Hæc Sozomenus, quæ ante descripta, modo ex Gregorio Nazianzeno retulimus: idemque ipse inferius sic ait de ejusdem in his componendis inani studio Juliani (b):

(a) Sozom. lib. 5. c. 10. (b) Greg. Naz. orat. 1. in Julianum. CCCV. Frustra Julianus imitari tentat res Christianorum.

Sit igitur theatrum paratum (nam quo alio nomine templum suum vocari jubeant, nescio) præcones clamant, & populus confluat, sublimioribus locis sedeat, vel qui ætate & canicie eximiaque functionis dignitate præcellunt, vel qui generis splendore & gloria conspicui sunt, ac sapientia humi texta, plusque voluptatis habent, quam veræ pietatis (hoc enim propter eos faciemus) quid deinde agenti? Ipsi suos Antistites describant: purpura eos ornabit, & vitæ & floridæ atque egregiæ coronæ; quandoquidem plerisque in rebus gravitatem splendoremque ab eis affectari sensi, idque studiose curari, ut supra privatos eminent; tanquam videlicet id quod commune & plebeium est, facile in contemptum veniat; quod autem elatum est, fastulque plenum atque assecutu difficile, fidem & auctoritatem habeat. An hi quoque ad nos usque se dejicient, sublimitatemque non tam in gestu ac rerum specie, quam in moribus sibi convenire, nostri instar existimabunt? Nos enim quid externe appareat ac depingatur, parum nostra referre arbitramur; verum circa internum hominem enixius laboramus; spectatoremque ad ea quæ animo & intellectu percipiuntur, retrahere conamur, ex eoque vulgus magis erudimus. Hæc Gregorius, plane significans licuisse Juliano exteriorem Christianorum in templo cultum atque splendorem imitari: mores vero, quibus interiora exterioribus egregie respondebant, nequaquam assequi valuisse; atque perinde ac sine anima corpus, non hominis, sed cadaveris dignum est nomine; ita repræsentata ab illo nostra, visa fuisse cadaver exanime.

CCCVI. Quanto autem studio in his Julianus

invigilarit, epistola ab ipso scripta ad Arfacium in Galatia Gentiliæ superstitionis Pontificem locuples testis est; quam Sozomenus cum Græce conscriptam recitet (c), eadem sic Latine edita extat:

(c) Sozom. lib. 5. c. 15.

Quod quidem nondum religio Gentilium ex nostra procedat sententia, impedimento sunt hi, qui eam profitentur. Quæ autem a diis nobis donata sunt, ea splendida sunt, magna sunt, excellentiora sunt, quam quæ omnino vel optari, vel sperari poterant. Nam in tam exiguo temporis spatio (sit quidem Nemesis nostris verbis propitia) tantam ac talem rerum mutationem paulo ante ne optare quidem quisquam audebat. Sed quid est causa, cur in hisce, perinde ac si nihil amplius opus esset, conquiescamus, ac non potius convertiam oculos ad ea, quibus impia Christianorum religio creverit, id est ad benignitatem in peregrinos, ad curam ab illis in mortuis sepeliendis positam, & ad sanctimoniam vitæ, quam simulant? quorum singula a nobis vere exequenda esse censeo. Neque satis est istud solum institutum sanctè observari; sed velim omnes nostros sacerdotes omnino, qui Galatiam incolunt, vel minis impellas, vel ratione persuadeas, ut sint honesti; vel sacerdotali ministerio abdicet, si non una cum uxoribus, liberis, & famulis, diis colendis sedulo animo attendant; & ne patiantur, servos aut filios, aut conjuges Galilæorum impie in deos se gerere, & impietatem pietati præponere. Deinde sacerdotem quemque hortare, ne accedat ad spectacula, neve in taberna bibat, neu artem aliquam aut opificium turpe infameve exerceat. Et qui tibi in his rebus morem gerunt, eis honorem tribuito; qui autem resistunt, expellito. Porro xenodochia multa in singulis civitatibus extruito, ut peregrini nostra benignitate fruantur, neque solum hi qui nostram colunt religionem, sed & alii quoque, si pecuniarum indigeant. At ratio, qua res tibi ad hoc institutum necessariae abunde suppetant, a me interim excogitata est. Nam triginta millia modiorum tritici in tota Galatia, & sexaginta millia sextariorum vini in singulos annos dari jussit. Quorum quintam partem in pauperes, qui sacerdotibus inserviunt, insumendam esse mando; quod reliquum est, peregrinis & monasticis sublevandis distribuendum. Nam turpe profecto est, cum nemo ex Judæis mendicet, & impii Galilæi non suos modo, sed nostros quoque alant; ut nostri auxilio, quod a nobis ferri ipsi debeat, destituti videantur.

Exhortatio Juliani ad Pontificem Galatiæ.

Quare doceto Gentiles in hujusmodi ministeria pecunias conferre, & pagos Gentilium ex fructibus diis offerre primitias, & ejusmodi beneficentiæ officiis assuefaci- Refusæ Eleemosi- næ Christianorum.

olim

CHRISTI 362.

LIBERII PAP. II.

JULIANI IMP. 2.

olim munus fuisse. Nam Homerus Eumæum sic loquentem facit:

Hospes si nostris succederet advena tellis Vilior; acciperem placide. Sunt divæ e-gensque

A Jove. Parva mea est (fateor) sed gra-ia facultas.

ne hæc Christianis accepta ferret Julia-nus, ex Homero sibi vendicat. Sed subdit: CCCVII. Neque igitur permittamus, alios nostro-rum imitatione bonorum nobis laudem præ-ripere, ut ipsi propter fœcordiam turpitu-dine & infamia afficiantur; immo potius ne pietatem erga deos penitus prodere videamur. Quod si te ista sedulo obire accepero, maxima sane lativiam gestiam. Præsides domi raro invisas; sed scribas ad eos litteras sepiissime. Ingredientibus illis in urbem, nemo sacerdos obviam pro-deat, nisi quando ad templa deorum acce-dunt, solum intra vestibula. Eos intran-tes nullus miles præcedat: sequatur au-tem qui vult. Nam simul ut ingredietur limen delubri, privati personam induit; siquidem ipse, ut nos, his qui intus sunt, præes, propterea quod divina lex istud po-stulat. Et qui tibi parent, sunt re vera pii; qui autem præ arrogantia resistunt, ostentatores sunt, & inanis gloriæ appe-tentes. Pessimanti opem ferre paratus sum, dummodo Matrem Deorum sibi propitiâ reddant. At si eam contemnant, non mo-do culpæ affines erunt, verum etiam (quod dictu acerbius est) in gravissimam apud nos offensionem incurrent:

Nam scelus infandum est, dextram præ-stare benignam Illis qui superis indicunt bella beatis.

Persuade igitur illis, ut si a me curam de se suscipi cupiant, omnes una se deorum Matri supplices præbeant. Hactenus Ju-liani epistola ad Arsacem, sed considera ex his demum, accurate lector, quam dete-

riores Juliano Apostata exhibeant se ipsos recentiores apostatæ, antiquorum Eccle-siæ morum contemptores; dum & despi-ciunt atque subfannant, quæ invidi hostis oculis sunt visa pulcherrima, atque omni acceptatione dignissima.

Ad postremum post alias recen-sitas ineptias insulsi legislatoris, vani philo-sophi, & impii Imperatoris a Gentili-bus scriptoribus etiam condemnati, ad-damus his vanitatem illam, quam etiam lege sancire non puduit, cum statuit, ut liberum esset uxoris maritus dimittere. Est de his mentio apud S. Augustinum, ubi auctor ait (a): Ante Juliani edictum, mulieres viros suos dimittere nequibant, accepta autem potestate, cœperunt facere, quod prius facere non poterant; cœperunt enim viros suos libenter dimittere. Et infe-rius: Hic enim in Urbe Roma & finibus ejus (quæ sacratissima appellatur) licet mulieri-bus viros suos dimittere, cum cautum sit le-ge divina, ut ne viri quidem hac potesta-te uterentur, excepta fornicationis causa. Ecce hac in re meliores sunt Barbari, &c. Hæc auctor; & si non Augustinus, cer-te Juliani æqualis, ut qui ibi numeret annos trecentos & circiter (ut ait) a tempore cladis Hierosolymitanæ in illum diem. Audisti portentum, quo una illa lege insanus homo, ea indulgens mulie-rum levitati, universos homines sub Ro-mano Imperio constitutos illis subjecit.

Hoc insuper anno (ut tandem finem eidem imponamus) mense Decembris, quæ supererant Nicomediæ e priori ter-ræmotus clade, eodem reciprocante im-pulsu terræ prostrata sunt; quo & Ni-cæam haud mediocriter fuisse concussam, Ammianus (b) affirmat; tristiaque hæc ait auspicia præcessisse Persicam, in quam incumberat Julianus, expeditionem. Vix credi potest, quot cladibus hoc anno fue-rit Oriens afflictatus, cum Julianus insta-ret conciliare sibi numina hecatombis. Nicomediam vero ab eo valde amatam Themistius tradit in sua oratione.

CCCVIII.

(a) Apud Aug. in quæst. ex utroque mixt. quæst. 115. & 144.

CCCIX.

(b) Ammianus lib. 22.

JESU CHRISTI ANNUS 363.

LIBERII PAP. ANNUS 12.

JULIANI IMP. ANNUS 2.

SEquens Domini annus trecentessimus se-xagesimustertius, quo Juliani annus se-cundus cœptus mense Novembris anni su-perioris, pariter perseverans, ipsius mor-te interceptus haud valuit consummari, Consulatu ejusdem quarto, atque Sallu-stii, Fastis adscribitur: Videbatur novum (inquit Ammianus a) adjunctum esse in Consulatu Augusto privatum hominem, quod post Diocletianum & Aristobulum nullus meminerat gestum. Cæterum quan-tæ æstimationis Sallustius iste apud eum esset, non tantum collata illi Galliarum præfectura declarat, sed & ipsiusmet Ju-liani satisfactione in epistola ad Oriba-sium satis perspectum habetur, cum ait: (b): Urinam dii Sallustium virum probum nobis concedant: Ac si propterea succes-sor nobis dabitur, nihil erit, ut spero, molestum. Hæc ipse: Porro creatus est Consul ipse Sallustius hoc anno, cum a-geret Præfectum in Galliis, unde & scri-

(a) Amm. lib. 23. Consul Sallustius quantæ æstimationis.

(b) Jul. e-pist. ad Or-ibasium.

pfit ad Julianum proficiscentem in Per-sas, eumque per litteras obtestatus est, ne expeditionem illam maturaret, nondum pace numinum exorata; quod & Ammia-nus testatur (c): Qui autem hoc anno Sallustium creavit Consullem Julianus (idem inquit auctor) (d) Apronianum Romæ decrevit esse Præ-fectum, Octavianum Proconsulem Africa, Venusto Vicario commisit Hispanias, & Rufinum Aradium Comitem Orientis in lo-cum avunculi sui Juliani recens defuncti provexit. Quibus, ut convenerat, ordi-natis, terrebatur omine quodam, ut docuit exitus, præsentissimo. Felice enim largi-tionum Comite profluvio sanguinis repen-te extincto, eumque Comite Juliano secuto; vulgus publicos contuens titulos, Felicem Julianum Augustumque pronunciabat. Præ-cesserat illud sævum. Namque Kalendis ipsis Januariis, ascendente eo gradale Ge-nii templi, e sacerdotum consortio quidam

(c) Amm. lib. 23.

(d) Idem ibidem.

Omina de futuro in-teritu.

ca-

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5856. SÆC. IV. Olymp. 285. an. 3. secundum Baronium. Olymp. 285. Anno Ur-bis 1116. A.C. 363. I. [1] A D num. I. Coss. Julianus Aug. IV. & Sallustius. De Sallustio actum anno su-

periori num. XXXII. & seqq. Juliani Con-su-latus juxta secundam Consulatum Cæsareorum regulam: eum enim Imperii Cæsarei Decenna-lia exhibuisse monstrant varia ejus Numismata a Mediotarbo recitata, in quorum poetica le-gitur: VOTIS X. MULT. XX. Quæ formu-la in Decennialibus in Nummis per hæc tem-pora de more sculpta. Hæc autem solennia anno uno anticipata sunt; cum Quinquennalia anno CCCLX. dederit. Julianus antequam in Persas moveret, hæc Decennialia Vota emi-sisse videtur, ut Deos suos magis sibi pro-pitios faceret. Horum Decennialium præbet indicium, quod scribit Ammianus initio libri 23. Et

NOTE [1] C Off. Julianus Aug. IV. & Sallustius. Relandus habet: Secundus Sallustius: Lapis Grute-rianus, pag. MXXIII. ubi Julianus IMP. VII. COS. IIII. Fabrettus, pag. 113. n. 282.

DEP. IIII. KAL. JUN. DORMIT. . . D. N. CL. JULIANI. AUG. IIII. ET. FL. SALLUSTII. CON.

Ex hac inscriptione prænomen Sallustii Flavius erit: Fabrettus item pag. 237. & 740.

DEP. X. KAL. SEPT. JULIANO. AUG. IIII. ET. SALLUSTIO.

Fragmentum item veteris lapidis Romæ in pavimento Ecclesiæ SS. Silvestri & Martini tit. Equitis.

DEP. III. NON. FEBR. . . . . AUG. IIII. ET FL. SALLUSTIO. CONSS.

Supplendum esse ante Augusti titulum, Juliani nomen quisque videt. De his Ammianus, lib. XXIII. in princip. Julianus vero jam ter consul, ascito in collegio tribus Sallustio præfecto per Galliis, quater ipse interat amplissimum Magistratum. Antonius in Professoribus Burdegalensibus, de Latino Alcimo Alethio Rhetore: Sallustio plus conferent libri tui, Quam Consulatus addidit. De eo item Theodoretus lib. III. Cap. XI. Decennialia hoc anno a Juliano celebrata fuisse, putat Pagius; sed ejus conjecturas refellit Bandurius in nummis Juliani, tom. II. pag. 429. Fasti Idatii: Juliano IV. & Sallustio: Pro-speri Chronicon: Juliano III. & Sallustio. Laterculus Paschalis in fine Gennadii: JULIANO IIII. ET. SALLUSTIO.

ceteris diuturnior, nullo pulsante, repente concidit, animamque insperato casu efflavit; quod astantes (incertum per imperitiam, an adulandi cupiditate) memorabant Consulium seniori portendi, nimirum Sallustio; & ut apparuit, non aetati, sed potestati majori interitum propinquare monstrabatur. His territamentis exagitatus Julianus praesentem auspicatus est annum, cruciatius mirum in modum iis quibus in- tentus erat auspiciis.

Super his (idem subdit Ammianus) alia quoque minora signa subinde, quod acciderat, ostendebant. Inter ipsa enim exordia prociuitus Partibici disponendi, nunciarum est, Constantinopolim terrae pulsu vibratam; quod horum periti minus laetum esse pronuntiabant aliena pervadere molienti Reftori. Ideoque intempetico conatu desistere suadebant; ita demum haec & similia contemni oportere firmantes, cum irruentibus armis externis, lex una sit & perpetua, salutem omni ratione defendere, nihil veniente vi moris.

III. Conflagratio A-pollinis Palatini.

Sed quid his fructum est additum? iidem diebus, inquit, nunciatum est ei per litteras, Romae super hoc bello libros Sibyllae consultos (ut iusserat) Imperatorem eo anno discedere a limitibus suis, aperto prohibuisse responso. Sed ex quibusdum Juliano malum praenunciatum est; Apollinis ipsius, ex quo omnis divinatio hauriri solita, clades atque ruina, & oraculorum Sibyllinorum futura, nisi mox fuisset occursum, conflagratio minime praenoscere valuit & anteverti. Nam, ut idem Ammianus affirmat, quatuordecimo Kalend. Aprilis, noctu Palatini Apollinis templum praefecturam regente Aproniano, in urbe conflagravit aeterna; ubi multiplex juvisset auxilium, etiam Cumana carmina consumplerat magnitudo flammaram. Porro asservari potuerunt ipsa oracula Sibyllina usque ad Honorii Augusti Imperium quando (ut suo loco dicturi sumus) auctore Stilicone igni tradita sunt.

IV. (a) Ammianus lib. 26.

Sed quae ab Aproniano Urbis praefecto his temporibus ibidem gesta sint, idem Ammianus sic narrat (a): Dum haec in Oriente volubiles fatorum explicant sortis; Apronianus regens urbem aeternam, Judex integer & severus, inter curarum

PAGIUS

Et videbatur novum, adjunctum esse Augusto privatam, quod post Diocletianum & Aristobolum nullus meminerat gestum. Novitates enim plerumque annis hujusmodi festivitibus additis introducunt. Ammianus tamen memoria labitur, vel potius locus corruptus est: Maximianus enim Hercules Augustus secundum Consulatum Januario Collega gessit anno CCLXXXVIII. qui Consulatus quartus est a Consulatu Diocletiani & Aristobuli. Hujus festivitatis occasione persecutio adversus Christianos aucta fuit.

II. Ad num. V. & seqq. Philostorgius lib. 7. num.

praecipua, quibus haec praefectura saepe sollicitatur, id primum opera curabat enixa, ut veneficos, qui tunc crescebant, captores, postque agitatae quaestiones, nocuisse quibusdam, apertissime confutatos, indicatis consciis, morte multaret; atque ita paucorum discrimine, reliquos, si qui laterent, formidine parum exturbaret. Haec egisse ideo efficaciter, fertur, quod Juliani promotus arbitrio, agentis etiam tum per Syrias, in itinere unum amiserat oculum; suspicatusque artibus se nefariis appetitum, iusto quidem, sed iniustato dolore, haec & alia magna quaeritabat industria; unde quibusdam atrox visus est, in amphitheatrali curriculo undatim coeunte aliquoties plebe, causus dispiciens criminum maximorum. Deinde post hujusmodi vindicata complura, Hilarium aurigam convictum atque confessum, vix dum pubescentem filium suum venefico tradidisse docendum secretiorum quaedam legibus interdicta, ut nullo conficio adminiculis judicaretur internis, capitali animadversione damnavit. Qui, laxius retinente carnis fice, subito lapsus, confugit ad ritus Christiani sacrarium; extractusque inde illico, abscessa ceruice consumptus est. Verum haec similiaque tum etiam ut coercenda mox cavebantur; & nulli, vel admodum pauci in his versati flagitiis vigori publico insultarunt; sed tempore secuto lingua impunita nutriti immania, usque eo grassante licentia, ut imitatus Hilarium quidam Senator, servumque suum modo non per syngrapham arcanis piacularibus imbuendum commississe doctori malarum artium confutatus, supplicium redimeret optima mercede, ut crebrior fama vulgarat, &c. Haec Ammianus de Aproniano in magos saeviente; quo titulo Praefectos agere in Christianos consuevisse ob invidiam decori nominis martyrii, satis superius dictum est; ut dubium minime sit, ea inquisitione magorum, accusantibus eo nomine Christianos ex more Gentilibus, ex eis quamplurimos causam dicere iustos esse, atque diversis poenis affectos.

Aproniano Praefecti res gestae Romae. * rarefcebant.

V.

Hujus quoque anni primordiis immensum Juliani conatum de restituendo Hierosolymorum templo a Tito diruto, idem Ammianus describit his verbis (b): Lib. 23. cet

(b) Ammianus lib. 23.

14. pluribus agit de Hierosolymitani Templi Reaedificatio sub Juliano restitutione, quae magna ex parte Nicephorus exscripsit. Julianus, inquit Philostorgius, cum urbem Hierosolyma insaurari iussisset, eo consilio, ut Domini nostri de illa praedictiones irritas esse convinceret, profusus contrarium iis qua moliebatur, effecit, &c. Haec etiam reaedificatio Decennalium Juliani signum. Annis enim hujusmodi festis destinatis Tempora, urbes, aliaque publica monumenta de more constructa, non est cur ulterius moneamus.

Julianus restitutum curat templum Hierosolymitatum.

et accidentium varietatem sollicita mente praecipiens, multiplicatos expeditionis apparatus flagranti studio perurgeret; diligentia tamen ubique diffidens, Imperique sui memoriam magnitudine operum gestiens propagare; ambitiosum quondam apud Hierosolymam templum, quod post multa & internecina certamina obsidente Vespasiano, postea Tito, aere est oppugnatum, insaurare sumptibus cogitabat immodicis; negotiumque maturandum Alipio dederat Antiocheni, qui olim Britannias curaverat pro Praefectis. Haec quidem de causa iterum excitandi templi cum Ammianus recenseat, haud veritatis scopum collimasse penitus visus est. Nec sane studium erga Judaeos ad hoc ipsum Apostatam impulit, quorum doctrinam, patriamque religionem, aequae ac Christianorum cultum editis (ut dicemus) commentariis exagitavit: Verum illa causa porissima intercessit; ut sic adversus Christianam religionem veluti munitionem aedificans, ac Judaeos superexaltans, eam penitus sterneret.

VI. Julianus in Christianos immittit Judaeos.

Quantum enim esset momenti, tales in Christianos hostes immittere; quae illi sponte egerant, relaxatis tantum ab ipso Juliano licentiae habenis, satis perspicuum specimen nuper dederat, cum acris quam Gentiles ipsi saevissent in Christianos; quorum quidem immanium scelerum exciderint licet Acta; quae tamen S. Ambrosius paucis perstringit verbis ad Theodosium scribens (a), haud obscure significant, cum ait: At certe, si jure gentium agerem, dicerem quantas Ecclesiae basilicas Judaei tempore Imperii Juliani incenderunt: duas Damasci, quarum una vix reparata est, sed Ecclesiae non Synagoga impendit; altera basilica infirmis horret ruinis. Incensa sunt basilica Gazis, Ascalone, Berythi, & illis fere locis omnibus; & vindictam nemo quaesivit. Incensa est basilica & Alexandria a Gentilibus, & a Judaeis, quae sola praestabat ceteris. Haec Ambrosius. Porro Berythi Ecclesiam incensam fuisse a Magno Comite, Petrus Alexandrinus tradit (b).

(a) Ambrosius epistol. 28. (b) Apud Theod. lib. 4. cap. 20.

VII. S. Joannes Chryostomus haec eadem tempora revocat in mentem, dum de Judaeis agens sic ait (c): Nemo vestrum ignorat, memoria nostra, quando Julianus, qui omnes homines impietate superavit, contra Christianos saeviret, quo modo plerique ex Judaeis Gentibus adhaerebant, & cultum idolorum praeferebant. Quare si aliquo modo modestius nunc degere videntur, formidine Principum id simulant; quae si nulla esset, crudeliora quam antea unquam facere audent, cum omni pravitate atque malitia prisca nimium antecesserunt: maleficas artes atque magicas, petulantiam, audaciam, ceteraque vitia supra modum colentes; & quamvis tanto freno coercerentur, sepe numero tamen in Principum.

Ann. Eccl. Tom. V.

pes conspirarunt, & in extremas inde calamitates inciderunt. Haec Chryostomus qui & in destructione templorum prodigia quaedam magna accidisse testatur (d), licet ea (quod obiter illa tractaret) quae nam fuerint, minime recensuerit. Hac igitur una ex causa Julianus erga Judaeos, quos ut diis Gentium adversarios oderat, visus est, aut videri voluit esse propensior. Ad quos officii plenam ejusmodi tunc dedit epistolam (e), quam Graece scriptam, Latine redditam hic describemus; meminit namque hujus epistolae Sozomenus, (f) dum ait: Scripsit ad populum Judaicum, ut pro se suoque regno preces funderent: Epistola autem sic se habet:

(d) Chryost. in Act. hom. 4.

(e) Exstat inter epistol. Jul. ep. 35.

(f) Sozomen. lib. 5. c. 21.

VIII. Julianus Judaeorum Reipublicae Superiora tempora non tam vobis ob servitutem molesta fuere, quam quod tabulis injussu Principis emissis obnoxii essetis, immensumque aurum in ararium inferretis. Quam rem ego magna ex parte meis vidi oculis, tum multo magis ex ipsis tabellis, quae contra vos asseruebantur, perspexi: quin & paratum jam iterum contra vos vestigal prohibui, & impietatem hanc detestabilem compressi, tabulasque incendi, quae in meis serini ad vos opprimendos custodiebantur; ut nemini liceat deinceps tanta impietatis rumorem in vos spargere. Neque sane harum injuriarum causa Constantio fratri, viro memorabili, potius tribuenda videatur, quam nonnullis omnino barbaris, & mente impiis, qui ejus mensa utebantur; quos ego manibus meis arreptos, atque in focum coniectos perdididi, ut ne memoria quidem ulla de eorum interitu apud nos supersit. Ego vero cum longe majoribus beneficiis vos ornare vellem, fratrem Julium Patriarcham omni observantia dignum hortatus sum, ut & tributum quod vobis imperatum dicebatur, prohibeat, & nemini in posterum liceat vestigalia ejusmodi a vobis exigere; quo summa vobis securitas, & otium sit in meo regno, & majori studio pro meo regno vota faciatis Deo optimo & optici, qui mihi dignatus est suis purissimis manibus coronam imponere.

IX.

Solent namque qui sollicitudine aliquatenus premuntur, mente constringi, neque tam confidenter manum ad Deum orandum tollere. At qui cura penitus vacui sunt, tota mente gaudent, & pro regno supplices manus ad Deum maximum porrigunt, in quo situm est, ut regnum nostrum in optimo statu versetur, sicut optamus. Id vos in primis curare atque contendere debetis; quo & ipse, bello Persico ex animi sententia gesto, sanctam urbem Hierusalem, quam multos jam annos habitam videre desideratis, meis laboribus refectam incolam, & una vobiscum in ea optimo Deo gratias agam. Hactenus epistola Juliani, in qua videas hominem tanquam novum Proteum novam induere

Fallax ja-stantia Juliani.

V

for-

Julianus novus Proteus,

formam: Nam qui in omnibus fere literis suis non unum Deum, sed plures invocat, predicat, & extollit; nunc quod sciat se cum Judæis rem agere, quorum in unius numinis cultu versetur religio, unius tantum Dei optimi maximi habuit mentionem, ut pene videatur Judæis factus esse Judæus. Sed ad constructionem templi revocemus orationem, atque ex Ammiano primum petamus auctoritatem; non quidem quod Ethnicus auctoritas fides nostrorum testificationi sit præferenda, illorum potissimum, qui his viventes temporibus spectata sanctitate erant; sed ut etiam ex hostibus testatis his redditis, nulla vel hostibus possit dubitatio exoriri. Subdit igitur nuper recitatis hæc Ammianus (a): Cum itaque idem fortiter instaret Alipius, juvaretque Provinciæ Rector; metuenti globi flammarum prope fundamenta crebris assultibus erumpentes, fecere locum, exultis aliquoties operantibus, inaccessum. Hocque modo, elemento destinatus repellente, cessavit inceptum. Hæc de his summam Ammianus.

(a) Amm. lib. 3.

De ædificatione templi conatus Juliani inanis.

X.

Sed videamus, quæ his consentientia pluribus in locis scribit Joannes Chrysostomus: quod enim ipso puero hæc gesta sint, altioribus fixa radicibus ejus memoriæ tenacius inhæserunt; factusque vix pro concione eadem crebrius, licet nota omnibus, in detestationem Judæorum perfidiæ, Fidelium auribus inculcavit; nam inter alia adversus Judæos agens, hæc ait (b): Cum Julianus, qui Imperatores omnes superavit impietate, vocaret Judæos ad sacrificandum idolis, & ad suam impietatem pertrahere conaretur; ac mox objicerent illi priscum culturæ ritum, dicentes: A nostris majoribus Deus hoc modo cultus est; etiam nolentes tum fatebantur hæc quæ nos nunc demonstravimus, quod fas non esset extra Civitatem immolare victimas: Sed totam, inqueiebant, religionem violant, quicumque sacrificant in terra aliena. Proinde si vis nos videre sacrificantes, redde nobis Civitatem, restitue templum, exhibe nobis sancta sanctorum, colloca aram; & sacrificabimus nunc, quemadmodum olim. Nec puduit sceleratos, & effrontes hæc postulare a viro impio, Paganoque, & impuras manus vocare ad extructionem sanctorum; nec intelligebant se conari impossibilia; neque perpendebant, quod si homo illa demolitus esset, potuisset homo illis ea restituere: verum cum Deus esset, qui Civitatem illorum subverterat; fieri nequaquam posse, ut quæ Deus decreverat; unquam verteret humana potentia, Nam quæ Deus sanctus, inquit, statuit, quis dissipabit? ac manum illius excelsam quis averiet? Sicut enim quæcumque ille stabilierit, volueritque manere, nullus ho-

(b) Joan. Chryst. advers. Judæos orat. 2.

mo potest demoliri; ita quæcumque destruxerit, volueritque manere diruta, nemo poterit instaurare: & paulo post:

Nihilominus ad omnia obsecrati, obsecrabant, ac supplicabant, ut cum ipsis susciperet & aggredere instauracionem templi. At is qui & pecunias impendit, & Præfectis dedit negotium; viros primates artifices undiquaque accersi jussit, nihil non fecit, nihil non tentavit; paulatim ac sensim hoc agens, speransque futurum, ut si posset illos ad sacrificandum inducere, facile illos revocaret ad cultus simulacrorum. Simul & illud fore sperabat infans ille ac vecors, ut Christus sententiam frustraretur, quæ non patitur templum illud instaurari. Verum is qui comprehendit sapientes in ipsorum astutia, protinus ipsis factis declaravit illi, quod Dei decretum omnibus est potentius, quodque valida sunt opera sermonum Dei. Nam simulatque tentassent hunc impium conatum, cœpissentque nudare fundamenta, multamque terram exhausissent, restaretque ut jam structuram aggredierentur, protinus ignis exiliens e fundamentis exussit multos, & intempestivam pertinaciam interrupit.

XI.

Ignis e terra egressus & difficiens perterrit.

Hæc ubi rescivit Imperator, quamquam tanta vesania deditus erat illi negotio; veritus tamen, ne ultra progressus, in suum ipsis caput ignem accerseret, destitit, extinctus cum tota gente. Et nunc si redeas Hierosolimam, conspicias nuda fundamenta. Quod si causam quæras, haud aliam, quam hæc, audies. Hujus rei nos omnes testes sumus. Nostra enim ætate hæc, non ita pridem acciderunt. Jam considera victoriam insignem. Non hoc accidit sub piis Cæsaribus; ne quid dicere possint, quod Christiani supervenientes opus perfeci veterunt; sed tum cum res nostræ afflicta, cum omnes de vita periclitaremur, cum omni libertas esset sublata, cum floreret Paganismus; cum Fideles alii quidem in ædibus suis latitabant, alii vero in solitudines demigrarent, forsque fugerant; tum demum hæc acciderunt; ne qua istis vel impudens reliqua fieret occasio tergiversandi. Etiamne adhuc dubitas, Judææ, cum perspicias, & ex Christi predicacione, & ex prophetarum vaticiniis, & ex ipsarum rerum demonstratione, testimonium adversus te confirmatum? &c. Hæc ibi Chrysostomus; eadem quoque habet in oratione adversus Gentiles; quippe prodigium illud adeo patens ingenique fuit, ut nisi obstinata pertinacia obtulistet, potentissimum censeretur non ad Judæos tantum, quorum causa præcipue ea divinitus agi videbantur, sed & Gentiles ad Christianam fidem pertrahendos. Porro ea oratione adversus Gentiles se hæc scripsisse testatur, non amplius quam anno vigesimo.

XII.

(a) Chryst. in Matth. hom. 4. (b) Chryst. in Act. Apostolorum. post. hom. 41.

XIII.

(c) Greg. Naz. orat. 2. in Jul.

fimo ab his temporibus Juliani. Inculcat eadem ipse in commentariis in Mattheum (a), necnon & homiliis in Acta Apostolorum (b). At multa alia tunc contingere portenta, quæ hoc ipso anno, quo acciderunt, S. Gregorius Nazianzenus luculenta illa profecutus est oratione, quam, mox ut Julianus numine ulciscente extinctus est, scripsit, eaque posteris in hæc verba tradidit (c): Cum autem per omnia alia grafsatus, atque omne genus tyrannidis in nos, & crudelitatis ut leve & abjectum aspernatus esset (neque enim ulla unquam natura ad malorum inventionem excogitationemque illius natura uberior ingeniosiorque extitit) ad extremum Judæorum quoque nationem in nos immisit, tum veterum eorum levitate, tum antiquo nostri odio ipsorum pectoribus inusto, ad id quod moliebatur, perficiendum, adiutoribus usus: fatale nimirum ipsis ex eorum libris & arcanis esse affirmans, in patriam redire, ac templum instaurare, patriorumque rituum vigorem reintegrare, hac benevolentie specie consilium celans. Postquam autem hæc in animum induxit, ipsi quoque persuasit (facile enim in imposturam facit, quod delectat) tum vero illi ad templi extructionem se comparare, atque in id opus, & manu multa, & animi alacritate, laboreque incumbere. Illud quidem narrant, qui eorum facta laudibus, & admiratione prosequuntur; uxores quoque ipsorum non modo matronalem omnem mundum, corporisque ornatum prompto animo detraxisse, atque in operis structuram, laborantiumque opem contulisse; verum eo quoque animo fuisse, ut terram sanu effrentes, ac nec vestibus præclaris & sumptuosis, nec teneris membris parcentes, pietatis officio sese fungi existimarent, omniique hoc conatu inferiora ducerent.

XIV.

Prodigia immenta in ædificatione templi.

Ut vero a sævo turbine ac repentino æsuantis terræ tremore compulsi, ad propinquum quoddam templum perrexerunt, partim orationis causa, partim (ut in hujusmodi rebus accidere solet) eo quod offerebatur, ad periculi propulsationem urgentes, partim cum tumultu abrepti, atque incitato cursu sese mutuo protrudentes; sunt qui ne a templo quidem eos amissos fuisse commemorent, sed cum ad apertas fores accessissent, repente easdem clausas, pesuloque obductas offendisse, potentia quadam obscura & invisibili, quæ ad impiorum terrorem, piorumque confirmationem, hujusmodi prodigia designat. Hoc vero uno jam ore omnes referunt, ac pro certo habent, quod eos per vim obviamque contentionem ingressum sibi aperire conantes, ignis e templo occurrens inhibuit, eosque partim exussit & absumpsit (ut simile quiddam ipsis acciderit, Ann. Eccl. Tom. V.

quod Sodomitæ (d), aut etiam Nadab (e) Genes. 19. ibura adolentibus ac periclitantibus) partim insignioribus corporis partibus demutilatos, vivam columnam divinæ adversus sceleratos comminationis indignationisque testem, reliquit. Atque hoc quidem in hunc modum se habuit; nec fidem deroget quisquam, nisi qui eadem ratione aliis quoque Dei miraculis nullam fidem habendam putet.

(d) Genes. 19. (e) Num. 16.

Quod autem hoc etiam mirabilius clarisque fuit; lux in Cælo stetit, Crucem in orbem describens; ac nomen illud & figura, quæ in terra prius impiis contemptui fuerat, in Cælo nunc omnibus æque ostenditur, Deoque victoria de impiis relata trophaum efficitur trophaum omni sublimius & præclarior. Ad hæc porro quid dicturi sunt hujus sæculi sapientes, suaque magnifice predicantes, qui profundas promissaque barbas ferunt, & elegans illud pallium circumferunt? at post alia in eos dicta, hæc subdit: At Cæli quidem, & Terra hæc ostenta fuerunt: cæterum homo hujusmodi tempore nihil portendit, nec passionis Christi signis sanctificatus est? Proferant nunc quoque vestes suas, qui hujus miraculi spectatores, & discipuli extiterunt; illas, inquam, Crucis notis tunc consignatas: simul enim atque quisquam hæc commemorabat (sive nostræ doctrina esset, sive a religione nostra abborreret) aut commemorantes audiebat; statim hoc miraculum in se ipso experiebat, vel in proximo fieri perspiciebat, stellatus nimirum ipse, notisque distinctus, vel illum talem in vestimentis intuens, omnem textorii artificii elegantiam, ambitiosaque elaboratam picturam varietate superantem. Quæ res spectantium animis tantum terroris injecit, ut omnes ferme quasi ex signo uno atque una voce Christianorum Deum invocarent, eumque multis laudibus precibusque placare studerent; multi etiam non in longius rem extrahentes, sed eodem ipso tempore, quo hæc acciderunt, ad sacerdotes nostros accurrentes, multumque obsecrantes, & obtestantes in Ecclesiam admitterentur, sublimioribusque mysteriis imbuerentur, sacro baptismate purificati, ac timoris beneficio adjuti, utilitatemque consecuti. Ac de his quidem rebus hæcenus. Hucusque Gregorius.

XV.

Crucis signum in Cælo, & in vestibus.

XVI.

Ruffinus vero, qui & hoc sæculo vixit, & Hierosolymis diu versatus eadem ab accolis novisse potuit, hæc (f) addit: Porticus quoque publica, in quibus Judæorum multitudo, quæ operi videbatur insistere, commanebat, ad solum deducta, nempe ex ingruenti terræmotu, omnes Judæos, qui reperi sunt, oppressere. Luce vero orta, cum se mala cre-

(f) Ruffin. lib. 1. c. 38. 39.

Porticus diruta ex terræmotu.

derent effugisse, ad requirendos eos qui oppressi fuerant, reliqua multitudo concurrir. Edes erat quadam in inferioribus templi demersa, habens aditum inter duas porticus, quae fuerant complanata, in qua ferramenta aliisque operi necessaria servabantur; e qua subito globus quidam ignis emicuit, & per medium platea percurrrens, adustis & exanimatis qui aderant Judaeis, ultro citroque ferebatur. Hoc iterum saepiusque & frequentissime per totam illam diem repetens, pertinacis populi temeritatem flammis ultricibus coercerat. Cum interim pavore ingenti, & trepidatione, omnes qui aderant, deterriti, solum verum Deum Jesum Christum confiteri cogebantur inuiti. Et ne haec casu fieri crederentur; in sequenti nocte vestimentis omnium signaculum Crucis ita evidens apparuit, ut etiam qui diluere pro sui infidelitate voluisset, nullo genere valeret abolere. Sic deterriti Judaei, atque Gentiles, locum simul & inaniter cepta relinquere. Haec Rufinus.

XVII.

(a) Theod. lib. 3. c. 17.

(b) Socrat. lib. 3. c. 17.

Judaei tandem resipiscunt.

XVIII.

(c) Daniel. 9.

(d) Mart. 24.

Quod autem spectat ad ferramenta, de illis Theodoretus sic ait (a): Ferunt autem, Judaeos ligones ex materia argentea, palas etiam & sportas confecisse; quae omnia quo modo conflagrarint, sic addit Socrates (b): Itaque cum adessent plurimi, aliud prodigium contigit. Ignis namque calitus demissus omnia opificum instrumenta absumpsit. Etenim licebat videre malleos, scalptra, ferras, secures, ascias, denique omnia, quae opifices habebant ad opus perficiendum idonea, flammam incendio vastata; totum diem ignis ista depastus est. Judaei igitur gravissimo timore percussi, etiam inuiti Christum Deum confessi sunt, non tamen ejus voluntati gesserunt morem, sed opinione Judaeismi mentibus antea accepta omnino tenebantur astricti. Haec ipse; qui & subdit quae dicta sunt de notatis signo Crucis invisibili Dei virtute vestimentis. At non tantum terrremotu & igne exturbatum divinitus fuisse opus, sed vehementi ventorum vi oborta, materiam praeparatam esse disjectam, Theodoretus affirmat, dum addit: Verum postquam infinitos calcis & gypsi modios in unum congeserant; ex improvise ventos vehementes coepisse spirare, turbines ingruere, tempestates ac procellae oriri, quae totam illam materiam penitus dissipaverunt.

Addunt his Rufinus ac Socrates, dum haec agere cum Julianus, tum Judaei aggrederentur, Cyrillum Hierosolymorum Episcopum, qui ab exilio in patriam remeaverat, divinae praedictionis illius firmitate confisum, quae apud Danielem legitur (c): Usque ad consummationem & in finem perseverabit desolatio: sed & verborum Christi roboratum constantia, quibus dixerat (d), non mansurum in

templo lapidem super lapidem; spe erectum rem tacitum spectasse, sinemque magna fiducia praestolatum esse; quem qualis futurus esset, ex utrisque optime spectis divinis oraculis intellexerat; dum tot prodigiis ingruentibus ceptum opus fuit penitus destitutum: sed & quod desiderari posse videbatur in Christi vaticinio, non relinquendum lapidem super lapidem, istud ipsum in fundamentis etiam spectavit impletum: nuris jam, qui super terram fuerant, subversis a Tiro; conspexit inquam impletum, cum admiranda quadam terra concussione & excussione revulsa sunt, & foras missa templi vetera fundamenta; ut sic nec in fundamentis relictus esset lapis super lapidem. Haec Rufinus (e), & Socrates (f). Tradit quoque S. Hieronymus, aliquos esse interpretatos alium Danielis locum, quo dicitur (g): Cumque corruerint, sublevarunt auxilio parvulo, & applicabuntur eis plurimi fraudulenter; esse intelligendum de statu Judaeorum sub Juliano, quo visi sunt Judaei sublevari auxilio parvulo, favente eis mirum in modum eodem Imperatore; cum scilicet (quod subditur) applicati sunt eis plurimi fraudulenter; cum mirum Gentiles visi sunt, jubente Juliano, causam agere Judaeorum; sed fraudulenter profecto; cum haud esset in Imperatoris animo exaltatio Judaeorum, sed per eos procurata depressio Christianorum. Haec quidem mirifice respondere videntur Prophetae sententiae; licet (ut idem S. Hieronymus ait) (h) diversi habeantur verborum illorum sensus & interpretationes.

At licet perfidia Judaeorum tot convicta prodigiis, minime (ut par erat) penitus cederet; complures tamen, quorum mens obtinationis pravitae haud omnino erat infecta, dedere manus, Christianique gloriam confessi, ejusdem fidei sunt avide sectati; de quibus Sozomenus (i), rem egregie testatam relinquit eorum testificatione, qui tam horrendo spectaculo praesentes fuerunt: Quo factum est, inquit, ut alii eorum Christum Deum esse existimarent, iniquoque animo tulerint, quod templum de integro adificare constituerant; alii paulo post ad Ecclesiam se transferrent, initiarentur mysteriis, hymnis & precibus Christum pro suis improbe factis placarent. Istis rebus si quis fidem minime adhibendam putaret, sit persuasus saltem ab iis qui eas ab eorum spectatoribus acceperunt, quae adhuc in hac vita manent; sit etiam persuasus cum a Judaeis ipsis, tum a Gentilibus, qui opus inchoatum reliquerunt, immo vero ne inchoare quidem potuerunt. Haec tenus Sozomenus. At tandem ut his apponamus coronidem, quae tradit (k) Oro-

Sacra Oracula manere inconcussa.

(e) Rufin. l. 1. c. 38.

(f) Socrat. l. 3. c. 17.

(g) Daniel. 14.

(h) Hieron. in Daniel. l. 1. c. 11.

XIX. Judaeorum plures ad fidem conversi.

(i) Sozom. l. 5. cap. ult.

(k) Oros. l. 7. c. 30.

Oro-

(a) Niceph. l. 10. c. 33.

(b) l. 5. de sepulcr. violat. C. Theod.

Lex Juliani de sepulcris & funeribus.

XXI.

PAGIUS

III. Julianus funera de die fieri vetuit.

Orosius superioribus adnectamus, qui ait, Julianum ex congesta ad extruendum augustissimum templum materia (postquam impossibile visum est nisi adversus Deum velle) praecipisse aedificari theatrum, in quo reversus e Perfide, Episcopos, monachos, caterosque ejus loci accolas Christianos traderet bestiis lanandos. Quod autem Nicephorus (a) his omnibus addit, sacrosanctum Dei Evangelium secundum Joannem repertum esse in specu deorsum, cum fundamentum templi jaceretur; quoniam recentioris auctoris rei tantae assertio nulla fulcitur auctoritatis rei tantae assertio nulla fulcitur arbitrio, accipiendum putet, nec ne: habet locum in margine notatum, quem consulat, atque disjudet: nos vero omitimus hic referre, ne certa veraque omnique fide testata, his juncta quae haud adco firma atque sincera videntur, in delictum adduci possint. Ad postremum, ne quid de rebus sub Juliano Hierosolymis gestis relinquamus intactum; ibidem hoc tempore passus legitur in tabulis Ecclesiasticis Cyriacus Episcopus (cujus autem civitatis Praesul fuerit, ignoratur) qui ex more sancta inviens loca, urgentem persequutionem peremptus est; cujus natalem diem quarto Nonas Maji reddunt annis singulis redivivum Ecclesiasticae tabulae.

XX.

Sed reliquum jam est, ut quae ad Perficam expeditionem, quam diu Julianus meditatus fuerat, pertinent, profsequamur. Verum prius meminisse oportet ejusdem rescripti (b), quod mense Februarii hoc anno ad populum dedit, de non violandis sepulcris, neque efferendis interdiu, quod Christiani facere solebant, cadaveribus defunctorum: ideo enim Christianos ab his cohibuisse voluit, quod illi (ut diximus) haud paterentur in suis ipsorum agris permanere amplius loca religiosa diis manibus consecrata, lapidesve majorum suorum eadem Gentilicia inscriptione notatos, sed revellerent illos, locaque ipsa refodiendo atque culturae reddendo faceret fructuosa. Sic autem illud se habet:

Pergit audacia ad busta diem functorum & aggeres consecratos; cum & lapidem hinc movere, terram sollicitare, &

Ad num. XX. & seq. Julianus, antequam in Persas duceret, dedit Legem s. Codicis Theod. De Sepulcris violatis, & quidem ad populum sc. Antiochenum, in quem male affectus erat, utpote qui potissima parte Christianus esset. Sane Julianus ipse in Misopogone fatetur, totum populum Antiochenum impietatis sectam (sic impius ille Christianam Religionem vocat) sectari, ejusque civitatis Christum fuisse veluti Numen tutelare ab ipsis civibus habitum, & vehementer cultum. In eo edito Julianus nothurna funera introducere, & exequias mero

caespitem vellere proximum, sacrilegio majores semper habuerint. Sed ornamenta, quidem tricliviis aut porticibus auferunt de sepulcris. Quibus primis consulentes, ne in piaculum incidant, contaminata religione bustorum, hoc fieri prohibemus, poena manuum vindice cohibentes. Secundum illud est, quod efferri cognovimus cadavera mortuorum per confertam populis frequentiam, & per maximam insistentium densitatem; quod quidem oculos hominum infauis incestat aspectibus. Qui enim dies est bene auspiciatus a funere? aut quomodo ad deos & templa venietur? Ideoque quoniam & dolor in exequiis secretum amat; & diem sanctis nihil interest, utrum per noctes an dies efferantur; liberari convenit populi totius aspectus; ut dolor esse in funeribus, non pompa exequiarum, nec ostentatio videatur. Dat. prid. Id. Februarii, Antiochiae, Juliano quarium & Sallustio Cosr. Haec quidem ipse. Quod autem spectat ad primum caput rescripti; lege sane, duodecim tabularum id ita cautum erat (c): Deorum manium jura sancta sunt. Sed de efferendo mortuo diei tempore, nequaquam vetitum legimus jure antiquo, neque prohiberi adire templa, qui mortuos esset intutus; immo, quod ex Fabio Pictore Gellius tradit (d), mortuum quidem attingere vetitum esse Flamini Diali, funus autem profequi nequaquam. Sed haec idcirco Julianus, quod malum omen haberetur proficiscenti ad bellum, in cadaver incidere; ut de Constantio superius Ammianus tradit (e), alique de aliis; cum alioqui ipse Julianus expeditionem parans, compluribus adversis ominibus fuerit perterrefactus, ut paulo post dicemus.

XXII.

Acturi igitur de expeditione Perfica, ea primum hic describamus, quae sic tradit Gregorius Nazianzenus (f): Ut enim Christianorum res ex animi sui sententia se habere existimavit; atque ex his quae jam confecerat, in eam spem adductus est nihil esse, quod modo vellet superare & expugnare non posset; ac praeterea prosperi cujusdam adversus Occidentum barbaros bellici successus occasionem rapiens, hoc unum consilium capiti prudentissimum simul & humanissimum; duplicem enim inde exercitum movit, alterum

die factas tollere voluit: potiore rationem e veteri Jure Pontificio, qua & Majores nodurnam elationem inducere, desumit. Est autem haec, quod videlicet funeris aspectu funestari, ac proinde ad sacra ineptos reddi, veteri illo Jure creditum esset: Quod quidem, inquit Julianus, oculos hominum infauis incestat aspectibus. Qui enim dies est bene auspiciatus a funere? Aut quomodo ad Deos & Templa venietur? Et mox: Liberari convenit populi totius aspectus. Quibus concinit Servius lib. 11. Aeneid. ad verba illa, rapere faces. Quia, inquit, in

Prohibet Julianus, ne Christianorum exequiae interdiu agantur.

(c) Cicero de legib. l. 2.

(d) Gell. l. 10. c. 15.

(e) Amm. lib. 21.

(f) Greg. Naz. orat. 2. in Jul.

Apparatus Juliani ad bellum Perficum.

re-

militum, alterum dæmonum, a quibus ducebatur, & in quibus major ipsi fiducia sita erat. Hæc Gregorius. At quod spectat ad exercitum militum; sexaginta quinque millia armatorum delectu habito esse numerata, Zosimus tradit (a). Sed quod ad exercitum dæmonum pertinet, illud plane Gregorius significasse videtur, quod a Theodoro sic describitur (b): *Antequam arma sumeret, misit nuncios ad Delphos, ad Delum, ac Dodonem* (famosissima hæc idola erant) *ad alia denique oraculorum loca, sciscitatum vates, utrum ei bellum gerendum sit. Illi autem bellum suscipere jubent, pollicenturque victoriam. Unum vero ex oraculis, quo eorum mendacia perspicue coarguantur, hoc loco citabo, quod ita se habet:*

(a) Zosim. l. 3.

(b) Theod. l. 3. c. 18.

Oracula falsa Juliano respondent.

Ibimus in Therem, superi, victoria certa est. Mars ego ductor ero, divum invictissimus armis.

Quemadmodum his, qui Apollinem deum dilerunt, & Musarum principem vocant, ridiculos istorum carminum numeros lepide ut irrideant licet; sic ego, comperto huius diei mendacio, vicem Juliani in errorem inducti merito deplorare possum. Iste deus Tigrim, Therem fluvium nuncupavit, propterea quod est θῆριον, id est, bestia eo nomine appellata. Hic fluvius e montibus Armenia erumpens, labitur in Assyriam, & tandem in sinum Persicum influit. His igitur oraculis deceptus miser somniabat victoriam, & post Persicum bellum Galileos adoriri cogitabat. His accedebant

(c) Socrat. l. 3. c. 18.

(quod ait Socrates c) *promissiones Maximi philosophi, pollicentis victoriam, non minorem, quam Alexander olim obtinisset. Justo plane Dei judicio deceptus est Julianus ab eo, qui illum a Christiana religione in Ethnicismi impietatem abduxerat, ut qui ipsi fuerat tanti sceleris auctor, idem esset & ad supplicium, quod merebatur, impulsor.*

XXIII.

Julianus alter credi voluit Alexander.

Sed & falsis hisce vaticiniis eo mentis progressus est, ut putaret ex Pythagoræ animarum transmigratione, Alexandri Magni animam in se transmigrasse, seque in altero corpore eundem Alexandrum existere. At vero quibus aliis in via deceptus oraculis fuerit, suo loco di-

PAGIUS

religiosa civitate cavebant, ne aut Magistratibus occurrerent, aut Sacerdotibus, quorum oculos nolebant alieno funere violari. Neque dicas cum Baronio, referre Gellium lib. 10. cap. 15. etsi fas non esset Pontifici, vel Flamini Diali mortuum intueri, & ferialia tangere, funus tamen exequi, ne quidem Pontifici religioni fuisset. Neque enim hæc sunt contraria. Non fuit religioni Pontifici funus exequi de nocte, quo tempore Sacra non celebrantur: religioni fuisset de die, ut in indictivo funere. Vide exemplum

cemus. Sic igitur Julianus (quod quæ cupit homo, ea magis vera esse putat) his oraculis plenissimam fidem præstans, contempsit alia, quæ ab his diversa aliunde efferebantur; nempe (ut dictum est) Roma ex inspectione librorum Sybillinorum, & ex Galliis missa epistola a Salustio Galliarum Præfesto, hujus anni Consule ordinario. Ex quibus plane Julianus, si ipse sibi constans fuisset, falsitatem pariter suorum deorum intelligere potuisset: nam cum non nisi una veritas esse possit, eaque ex Deo, quæ huic adversa pronunciarentur, ex pravo dæmone mendaciorum concinnatore manasse, asserere necesse fuit. Sic igitur lymphata mente, neque (quod quilibet prudens superstitionis cultor considerare debuisset) insanus homo animadvertit, quibus ab ea expeditione avocaretur prodigiis, quæ Ammianus recenset. At quosnam secum ducentes delegit sibi, parans expeditionem, socios? Audi: Ex Asia Maximum, & Priscum e Græcia, accersitos magorum præstantissimos, quos alii sunt subsecuti, quorum societate plurimum confidebat; de quibus sic Eunapius Sardinianus (d): *Ipsæ interim Julianus ad Persicum bellum copias comparabat; quem sequentibus Prisco, Maximoque, alii nonnulli comites expeditionis se adiunxerunt, numerum expletens, turba videlicet hominum, qui suas virtutes stulte prædicabant, & valde superbiebant ob dictum Imperatoris gloriantis se tales viros esse nactum. Putabat infelix horum magis divinum numen ad sua vota propitium reddendum fore, & quantumlibet renitens inflectendum.*

(d) Eunap. Philosoph.

Sed & inde etiam summam sibi fiduciam comparavit, nempe ex votis, quæ nemo umquam antea, ipse vero tunc diis nuncupavit; quorum erat illud primum, se Christianos homines diis immolaturum, cum de Persis victor redisset; id quidem S. Hieronymus testatur in Chronico. Hoc namque est quod de eo S. Joannes Chrysostomus ait his verbis (e): *Contra Persas bellum suscepturus, tanto cum fastu cum discessisset, ac si omnem barbarorum gentem delecturus esset; identidem nobis comminabatur, cum diceret, omnes se post suum a Persis reditum funditus perditurum: Hoc enim bellum sibi esse Persico gra-*

XXIV.

Julianus quid voverit diis pro victoria consequenda.

(e) Chryl. adv. Gent.

in Tiberio apud Dionem lib. 55. in funere Cæsaris Augusti, quo tempore Sacrorum celebratio diurna fiebat. Itaque deceptus est Baronius, cum rationem hanc, qua Julianus utitur, a prisco Jure Pontificio alienam prodit. Incestari quippe oculos hominum & conspectu funeris diurno, & funeris prosecutione diurna, veteri Jure Pontificio jactatum est, ut fufius probat Gothofredus, ex quo hæc exserpsit, in illius Legis Commentario.

gravius: atque adeo oportere, minore illo confecto, tunc demum ad id quod majus foret, descendere. Et hæc quidem nobis annunciabant qui illi a consiliis erant. At de ejusmodi quoque adeo scelerata, & impia voti nuncupatione hæc Sanctus Gregorius Nazianzenus (a): *Porro votiva victima quam magna, quamque eximia? O Christe, & Verbum, & passionis impassibilis totiusque Orbis mysterium! Universam Christianorum gentem dæmonibus sistere, si propositi compos existeret.* Hæc ipse. Jam vero (ut ex Orosio diximus) ad Christianorum eadem theatrum Hierosolymis ædificari jussèrat, ut ibi esset ipsorum carnificina, unde religio ejusmodi videretur esse progressa. Ad hæc insuper Theodoretus (b): *Oraculorum commentis fidem adhibens minabatur se in Ecclesiis Christianorum lascivæ deæ simulacrum collocaturum.* Hæc scientes Christiani (ut ait Gregorius Nazianzenus (c) omnibus humanis auxiliis

(a) Greg. Naz. orat. 2. in Jul.

(b) Theod. l. 3. c. 18.

(c) Greg. Naz. orat. 2. in Jul.

destituti, Deum, in quem tantum unica spes collocata erat, assiduis precibus interpellabant, vigiliis atque jejuniis, aliisque pietatis officiis urgebant importune, ut destinato neci omni populo Christiano, Christianæque religioni funditus erudæ, quam citissime suppetias ferret; nec desisterunt, quousque Deus eos audivit: quo autem modo id factum sit, dicemus suo loco.

XXV.

Sed & præter vota a Juliano privatim emissa, alia quoque publica accessere; quibus Gentiles cum deos pro Juliano sollicitarent, diis in primis Ægyptiis, qui ab eodem Imperatore impensius colerentur, vota publica nuncupasse, antiqua numismata superius excusa suisque imaginibus expressa declarant, notata publicorum inscriptione votorum. Quibus addimus formas antiqui numismatis, hic ut vides expressas, de nuncupatis Isidi nutrici votis, ne exercitui deforet annona.

(d)

(d) Extabat Rome apud Hægratum Tigrum de Mariis.

Quam intueris foeminam, infantem in sinu tenentem, Isidem esse scito, quæ antiquis appellata reperitur *παινη*, id est, nutrix, itemque *παινηχης*, hoc est, susceptrix; quod (ut ex Platone Plutarchus in Iside recitat) eadem dea totius humani generis videretur esse susceptrix & nutrix; quippe quod pro Iside terram ab Ægyptiis accipi, idem Plutarchus affirmet. Sed & ex diademate capitis, Isidem esse Ægyptiacarum rerum periti fati intelligent. Hæc idcirco ingerimus, quod sciamus quemdam rei antiquariæ visum sibi peritum, ex effigierum similitu-

dine fabulam concinnasse jactasseque illam sanctissimæ Dei genitricis Mariæ esse imaginem, cui pro Juliano salute, cum in Occidente se fingeret Christianum, fuerint a Fidelibus vota publica nuncupata. Sed totum hoc sic compositum evanescent commentum, dum exhibemus hic tibi Hadriani Imp. numisma eandem a tergo imaginem præferens; cum nihil prorsus sit, quod vel leve saltem Christianitatis signum in eodem Imperatore efformatum possit intelligi: absit enim, ut Christianam religionem velimus mendaciorum pigmentis illustrari.

(e)

(e) Extat apud Læ. Pap. Rom. num. aur.

Sed ad Julianum redeamus: qui hisce tum publicis tum privatis votis propensus

nuncupatis, eo fiduciæ elatus est & erectus, ut certam sibi a diis victoriam affo-

CHRISTI
363.LIBERII PAP.
12.JULIANI IMP.
2.

affore firmiter credens, hominum spreverit adjuvamen; siquidem auxiliares copias, quas sociorum Legati Antiochiam venientes pollicebantur, ipse sibi ex diis satis superque virium esse putans, contempsit, id quidem Ammianus testatur, cum ait (a):

(a) Amm.
lib. 23.

XXVI.

Temeritas Juliani in auspicando bello Persico.

Inter hæc tamen, cum scilicet Antiochiæ pararetur expeditio, legationes gentium plurimarum, auxilia pollicentium, liberaliter suscepta remittebantur; speciosa fiducia Principe respondente, nequaquam docere adventitii adjumentis rem vindicari Romanam, cujus opibus fovere conveniret amicos & socios, si auxilium eos adegerit necessitas implorare. Solum Arsacem monuerat Armenia Regem, ut collectis copiis validis, jubenda opperiretur. At de litteris ad Arsacem, paulo post. Hinc jure Gregorius Nazianzenus in auspicando bello Persico temeritatem his verbis (b): Adversus Persarum expeditionem suscepit præcipiti temeritate potius, quam virium firmitate certitudineque subnixus; ac ne illud quidem perspicuus vir sapientissimus, præsumptionem & audaciam, licet nominum sono cohareant, potentia tamen plurimum inter se distinctas esse. Etenim in his rebus quas audacter aggredi convenit, perfidiam animum præstare, magnanimitatis est; quemadmodum contra, languere, ac periculum detrectare, servilis ignavia. At ubi plus periculi imminet; tum vero pedem conferre, sequi in discrimen obrudere, non autem retinere, temeritati ducendum est; quemadmodum e contrario, cedere cautioni, & prudentiæ. Nec eodem loco, & numero ponenda sunt, ea quæ ad sunt, tueri & conservare; & eorum quæ non habent aliquid adipisci. Illius enim præcipua & primaria ratio cordatis viris habenda est: hoc vero, si quidem tute & facile liceat, amplectendum; si autem in contrarium cedat, contemnendum.

XXVII.

Qui vero ut aliquid spe atque animo conceptum asequatur, fortunarum suarum periculo dimicat; in magna stultitia versatur, mihique malo pugili non dissimilis esse videtur artem suam, priusquam gradum recte fixerit, præferenti; aut gubernatori, effracta nave sua, nec ad navigandum commode instructa navem hostilem deprimenti, aut certe deprimere conanti. Quorum ille nihil (ut mihi videtur) reputans, inconsulte ea quæ animo decreverat, aggreditur, rebus Romanis adhuc exulceratis, maleque præsertim ob excitationem persecutionem affectis, alienam regionem cogitans, ac Salmonem quemdam nobis referens e corio obtinens, Trajanosque illos & Hadrianos sibi proponens, quorum non minus cautio, quam animi magnitudo admirationi esse solebat. At ei nec Cari illius in mentem veniebat, nec

Valeriani, qui impetus inconsulti pœnas dedere (ne, quemadmodum tragicus ait, fortunas exprobrum) in Persarum finibus, in medio felicitatis cursu oppressi atque extincti. Verum hæc ipsius animo insidebant, totusque in eam expeditionem ferebatur, omnem divinationis & præstigiarum, dicendorumque & tacendorum sacrificiorum imposturam invehens, ut tota brevi deleteretur. Hactenus Gregorius, egregie sane de ejus in suscipiendo bello Persico temeritate philosphatus.

Quales autem fuerint Juliani litteræ illæ ad Arsacem Armeniæ Regem, Christianum quidem hominem, quibus eum monuisse Ammianus ait; licet ipsæ non extent; Sozomenus (c) tamen de illis agens, sic meminit: Porro litteras ad Arsacem Regem Armenia & Romanorum socium scripsit, ut in hac expeditione subsidio sibi veniret; quibus quidem litteris de se extra modum gloriose prædicare, se ut valde ad Imperium gerendum idoneum insolenter extollere, & ut amicum illis, quos ipse pro diis habuit, arroganter efferre: Constantium autem, cui successerat, velut ignavum & impium lacerare. Ipsi denique Arsaci verbis admodum contumeliosis minitari non veritus est. Et quoniam eum Christianum esse acceperat; quo suam in eum auget contumeliam, etiam nefandas in Christum blasphemias loqui (istud enim nusquam non audacter facere consueverat) cum superba quadam jactatione contendit. Cui etiam significavit, Deum, quem coleret, nequaquam eum defensurum, si imperata negligeret. Hæc Sozomenus de Juliani litteris ad Arsacem.

XXVIII.

(c) Sozom.
lib. 2. c. 1.

Julianus quid in Arsacem Regem Armenia.

Quod vero ad tempus professionis pertinet; qui temeritatis agebatur impetu, adhuc hyberno tempore, vere non expectato, Antiochia recessisse, Socrates (d) tradit, quod diceret hyemis frigoris impatientissimos Persas esse. Cæterum Ammianus (e) auctor est, ipsum Julianum tertio Nonas Martias (hæc enim est verior lectio) Antiochia digressum, Hierapolim solitis itineribus pervenisse. Et Zosimus (f): Hyeme, inquit, exacta, collecto exercitu, eoque decenti ordine præmisso, egressus est Antiochia, cum ne perlitare quidem potuisset: id autem quo pacto acciderit, quamvis cognitum habeam, silentio præterire malo. Hæc ipse. Sed quænam (rogo eum) vel unde ejusmodi causa silentii? Num quia cælitus exultum fuerat templum Daphnes, & Apollinis simulacrum combustum, ubi ipse hecatombas consueverat immolare? sed hoc siluit, ne causam conflagrationis pariter promere cogeretur. Quamobrem ipse plurimum (ut dictum est) infensum Antiochenis, durum illis & immanem reliquit Præsidem, qui eos regeret; de quo Am-

XXIX.

Julianus recedit Antiochia.

(d) Socrat.
lib. 3. c. 18.
(e) Amm.
lib. 23.(f) Zosim.
lib. 3.CHRISTI
363.LIBERII PAP.
12.JULIANI IMP.
2.

(a) Amm. lib. 23. Ammianus (a): Ipse autem Antiochia egressus, Heliopolitem quemdam Alexandrum Syriacæ jurisdictioni præfecit turbulentum & seivum: dicebatque non illum meruisse, sed Antiochenibus avaris & contumeliosis hujusmodi Judicem convenire. Cumque eum profectum deduceret multitudine promiscua, itum felicem reditumque gloriosum exoptans, oransque ut deinde placabilis esset & lenior (nondum ira, quam ex compellationibus & probris conceperat, emollita) loquebatur asperius, se eos asserens postea non visurum. Disposuisse enim agebat, hyemandi gratia, per compendiarium viam, consummato proinfectu, Tarsum Ciliciæ reversum, scripsitque ad Memorium Præsidem, ut in eadem urbe cuncta sibi congrua pararentur. Et hoc haud diu postea contigit. Corpus namque ejus illuc relatum exequiarum humili pompa in suburbano sepulchrum est, ut ipse mandaverat.

Profectus igitur Antiochia quinque dierum spatio (ut ait Zosimus b) Hierapolim pervenit; ubi triduo tantum commoratus est; unde postea Batnas versus, oppidulum quoddam Oldroenæ, progressus est. Eadem Ammianus (c), qui addit: Ibiq; illætabile * portentum offendit. Cum enim calonym frequens multitudo ad suscipiendum consuere pabulum prope acervum pælearum stetit impendio celsum (hoc enim modo per regiones illas tales species construuntur) rapientibus multis, quassata congeries inclinata est, parique exitio quinquaginta obruit homines mole maxima ruinarum. Mæstus inde digressus, venit cursu prospero Charras, &c. Sed præstat ex ejus epistola ad Libanium sophistam tunc scripta, qua brevi compendio iter suum relegit, res in itinere gestas hic describere; hæc enim (d) habet:

(d) Julian.
epist. 28.

Juliani res gestæ.

Ad Litarbos veni, quod est oppidum in Chalcide: Et post alia: Litarbis deinde ad Berœam veni, & Jupiter clarissimo ostento læta omnia denunciavit. Commoratus autem ibi diem unum, arcem inveni; & Jovi, regio more, taurum candidum sacrificavi. Cum Senatu autem pauca de religione disserui. Et laudarunt quidem omnes orationem meam: pauci vero admodum assensere, atque isti ipsi erant, quos ante meam orationem sanos esse arbitrabar. Postea tamen quasi licentia arrepta, omnem pudorem excusserunt ac deposuerunt. Erubescunt enim homines vehementer, o dii immortales, in rebus honestis, ut in fortitudine solet ac pietate; in turpissimis exultant, ut in sacrilegio & corporis animique ignavia. Inde me Batna excipiunt; locus qualem nullum vidi unquam extra Daphnem. Et post multa in descriptionem & laudem loci insumpta, addit: Quid tum illic? Ann. Eccl. Tom. V.

Sacrificavi vesperi, & postridie summo mane; quod studiosè singulis diebus facere consuevi: cumque læta ac præclara essent sacra, ad urbem contendimus: ibi nobis a Civibus itum est obviam, &c.

Sed de Berœensi mansione, quid ibi etiam ipsi contigerit, quod silentio obvolutum Julianus præterit, Theodoretus recentet his verbis (e): Etsi cum his minis proficisceretur, tamen Berœæ ab uno viro devictus est. Is tamen ob alias res illustris fuit, quippe qui in Berœnsi Republica gerenda principem locum obtinuit; tamen singularis pietatis amor, quo flagrabat, eum multo reddidit illustriorem. Nam cum ad impietatem id temporis regnantem delapsus filium cerneret; expulit domo & palam abdicavit. Qui ad Imperatorem in diversorio urbi vicino commorantem accedens, ei tum quid ipse sentiret, tum quo pacto pater ipsum abdicasset, exponit. Tyrannus autem jubet adolescentem animo esse tranquillo, pollicitus se eum in gratiam cum patre reducturum. Itaque ubi venit Berœam, principes viros Civitatis vocat ad convivium, in quorum numero erat adolescentis pater; quem cum filio suæ accumbere mensa imperat; atque circiter medium epulum sic patrem adolescentis alloquitur: Est iniquum plane, mea quidem sententia, alicujus animum, qui ad alteram religionem deflexit, vi cogere, & invitum ad contrariam traducere. Quapropter ne cogas filium etiam nolentem tuæ assentiri opinioni; quandoquidem neque ego tibi vim facio, licet perfacile te possim compellere, uti meæ sententiæ obsequaris.

XXXI.

(e) Theod.
lib. 3. c. 18.

Berœensis adolescentis apostatae pater quid in Julianum.

Tum pater adolescentis, fide in Deum animum exacueus: De istoccius, inquit, scelere, Imperator, verba facis, qui & Deo odiosus est, & mendacium veritati anteponeit? Rursum Julianus personam induens mansuetudinis: Heus tu, inquit, desine maledicere. Atque ore ad adolescentem converso: Mibi, inquit, tuæ res curæ erunt; quandoquidem patri ut istud agat, persuadere non queo. Ista quidem narratio (subdit Theodoretus) non est frustra a me instituta: quippe ex ea plane ostendere volui, non modo admirabilem civi hominis in loquendo libertatem; verum etiam quod erant quidem plurimi, qui tyranni illius potentiam penitus contemnerent. Etenim Antiochiæ itidem vir quidam facile optimus, qui adolescentibus doctrina instituendis operam dabat, magnam familiaritatem, utpote multo litteratior quam vulgus præceptorum solet, confluxit cum eo, qui id temporis inter doctores primas tenebat; Libanium, dico, tam crebris sermonibus apud sophistas celebratum. Qui cum impius esset, expectaretque victoriam, & minas Juliani autem mentis oculos statueret; a laudis magistro, quo

XXXII.

Quid vati-
cinatur
Christia-
nus de Ju-
liano.

quo nostra religioni quasi per jocum irri-
deret, sciscitatur: Quid rerum gerat fa-
bri filius? Qui divina completus gratia
prædixit quod erat paulo post eventurum:
Nam hujus, inquit, universitatis opifex
Deus, quem tu per risum fabri filium no-
minas, Juliano loculam fabricatur. Ne-
que certe multi dies præterierunt, cum
nunciis allatus est de scelerati illius mor-
te; qui in loculo reconditus, & ad sepul-
crum elatus, se frustra minas jactasse de-
claravit. Ex qua una re Dei gloria fuit
magno opere illustrata. Hæc tamen Theodoretus;
sed de nece Juliani suo loco pluri-
bus. Verum quod dicit, hominem illum
Christianum præfectum fuisse doctorem a-
dolescentibus erudiendis; non sic intelli-
gendum, ut tunc Antiochiæ publice pro-
fiteretur: nam Juliani edicto vetiti erant
Christiani præceptores a litterarum gym-
nasiis: sed quod ille ante paucos menses
his vacare (dum sibi liceret) solebat,
qui ob egregiam eruditionem optime no-
tus, immo & familiaris Libanio erat.

XXXIII.

Demum ut ad epistolam ad ipsum Li-
banium scriptam redeamus, hæc idem Ju-
lianus ad finem habet: *Quam vero mul-
tis & litteris & libris mandarim, ea que
mibi tamquam læta auspicia eventum (cir-
cumferuntur autem nobiscum) quid opus
est fastidiosè ac moleste reconferre? Hæc
ipse, fidens deorum patrocinio cunctis
prosperè obventura. Quoniam autem pa-
cto quæ ejus interitus præfagia erant,
ipse stulte admodum in victoriæ omen
convertere soleret, unum hic ab Ammia-
no (a) narratum adducam exemplum:
*Quæta, inquit, nocte emensa, mano ju-
mentum quo veheretur, ex usu poposcit:
oblatusque ei equus, Babylonius nomine,
ictu torminis consternatus, dum dolorum
impatiens volvitur, auro lapillisque orna-
menta distincta compressit. Quo ostento
lætor clamavit, plaudentibus proximis,
Babylonium humi procidisse ornamentis o-
mnibus spoliatum; & paulisper detentus,
ut omen per hostias litando firmaret. Da-
wanam venit, &c.* Ejusmodi autem mul-
ta erant, quæ Julianus in suam inflectens
sententiam litteris commendabat, tam-
quam victoriæ certa præfagia. Adulaban-
tur enim aruspices, & quæ illi grata ef-
se persentirent, propinabant cupienti:
de quibus S. Ambrosius (b) ad Valenti-
nianum Imperatorem: *De Juliano, inquit,
quid loquar, qui cum responsis aruspicum
male credulus esset, ademit sibi subsidia
revertendi? Sed plane aruspices se de-
terioros exhibuerunt Juliano magi, qui
philosophorum titulo eum comitabantur,
Maximus, atque Priscus. Simile accidit
illud de leone jaculis confosso militum:
Quo veluti victoriæ certo signo (inquit
Ammianus) Julianus exultantius incede-
bat; quo tamen, ut ait, Regis obitus por-**

(a) Amm.
lib.23.

Falsis au-
guriis Ju-
lianus de-
ceptus.

(b) Ambr.
epist.31.

tendebatur: Erant enim, inquit, omnia
oracula dubia & ambigua, quæ non nisi ca-
sus apernere postremi, juxta illud vulga-
tum: *Ajo te Æacida Romanos vincere
posse.* Addit his Ammianus, tum aruspices
Etruscos, quos secum ductabat Julia-
nus, eadem ex libris ostensa prodigiorum
significatione, eum a cœptis reprimere co-
natos esse: *Sed calcabantur, inquit, phi-
losophis refragantibus, quorum reverenda
tunc erat auctoritas. Horum præcipui
fuerunt, quos diximus, Maximus, at-
que Priscus; quorum seductus consiliis,
ad interitum pariter perductus est. In e-
adem insuper expeditione (quod summis
ducibus gloriæ datum est) idem Julianus
ipsas noctes pervigil in commentariis scri-
bendis suis, imitar Cæsaris infumebat; ut
non litteras tantum diversas ad diversos
daret, sed & libros componeret, eos
præsertim, quos contra Christianam reli-
gionem elaboravit; de quibus hæc S. Hiero-
nymus (c) ad Magnum:*

(c) Hieron.
epist.84.

*Julianus Augustus septem libros in ex-
peditione Parthica adversum Christum e-
vomuit; & juxta fabulas poetarum, suo
se ense laceravit. Si contra hunc scribere
tentavero, puto interdices mihi, ne ra-
bidam canem, philosophorum & Stoicorum
doctrinis, idest, Herculis clavum reper-
cutiam. Quamquam Nazarenum nostrum,
& (ut ipse solebat dicere) Galilæum sta-
tim in prælio senserit; & mercedem lin-
guæ putidissimæ, conto in illis perfos-
sus acceperit. Hæc Hieronymus. Porro
de iisdem contra Christum scriptis
libris hæc ipse Libanius (d): *Hyeme, in-
quit, cum noctes sunt paulo longiores,
Imperator libros illos, qui hominem a Pa-
læstina oriundum, Deum & Dei filium
esse confirmant, diligenter evolvens, lon-
ga disputatione & firmis argumentis con-
vincebat esse ridiculos: religionemque ab
illis excultam, & magno in honore habi-
tam, nugis redundare: & se in illis Tyrio
illo sene sapienter ostendit. Igitur Ty-
rius ille sit animo placato; & dicendi fa-
cultate superatus, æquo ferat animo, quod
sit in eum dictum a filio. Hæc Libanius,
præstantiora dicens scripta Juliani adver-
sus Christianam religionem fuisse, quam
quæ antea elucubrasset Tyrius ille senex,
nempe Porphyrius.**

XXXIV.
Julianus
contra
Christum
scribit.

(d) Apud
Soer. lib.3.
c.19.

At de compositis ab eodem Juliano li-
bris hæc etiam Cyrillus Alexandrinus (e): *Cum
igitur potentissimus Julianus linguam in præf.
sortitus esset disertam, acuit eam contra
nostri omnium Dominum Salvatorem Chri-
stum, & tres scripsit libros adversus san-
cta Evangelia, & contra piam Christi-
anorum religionem quibus multos commo-
vit, & hæc mediocriter offendit. Ete-
nim leves facileque mobiles in ejus la-
queos cito cadunt, suntque demonis dul-
cis esca. Turbantur autem interim nonni-
bil*

XXXV.
(e) Cyrill.
in præf.
lib. cont.
Jul.

Juliani
libri ad-
versus
Christia-
nam reli-
gionem
damnos.

(a) Ezech.
3.

bil etiam ii, qui in fide profecerunt:
credunt enim ipsum sanctas divinas litte-
ras nosse; quandoquidem ex ipsis varia
testimonia in suis libris accumulavit, quam-
vis ignoret quæ dicat. Quoniam autem
plurimi superstitiosi convenientes eos qui
Christum sapiunt, susque deque prætexunt,
nobis exprobrantes illius contra nos scri-
pta, & dicunt tanta gravitate edita, ut
carpi nusquam valeant; nullumque adhuc
inventum esse ex nostris doctoribus, qui
vel contradicere, vel subvertere dicta il-
lus queat. Adhuc tantis itaque multis
atque fisis Christo dicenti (a): *Et nunc
vade & ego aperiam os tuum: accommo-
davi me, ut decutiam quidem Græcicum
supercilium adversus Dominum Christum
sepe extollens: adjuvem autem, quantum
licet, deceptos; demonstrando deceptum
esse, & ignorasse sacras scripturas eum,
qui nostri omnium Salvatorem Christum in-
culpavit. Hæc Cyrillus ad Theodosium Impere-
ratorem. Quam vero egregie id præsti-
terit; ex ipsis qui extant commentariis,
quibus & libri illi intexti sunt Juliani,
cuilibet utrumque textum legenti satis
perspicuum esse potest. Quod autem S.
Hieronymus dicat septem a Juliano con-
tra Christianam religionem libros fuisse
conscriptos, Cyrillus autem tres; ex di-
versa partitione operis id accidisse puta-
tur. Porro decem extant Cyrilli libri,
quibus Juliani commentarios validissime
oppugnavit.*

XXXVI.
Juliani
scripta.

Sed quod hæc novissima esse credatur
lucubratio Juliani, quam tamen primam
omnium mente conceperat; agedum reli-
qua ab eo scripta recensueamus. Eorum
quæ extant; præter illa quæ superius re-
censuimus, est hymnus in Solem, ad Sal-
lustium illum suum inscriptus, cui (ut i-
pse fatetur in fine) antea Saturnalia
nuncuparat; in cuius scripture trium
tantum noctium spatium insumpsisse glo-
riatur. Sed illud magis mirandum, quod
toto illo tractatu nihil contra Christianam
ex more religionem oblatret, cum alio-
qui se Ethnicissimum in primis ostendat.
Multa in eo de Sole mutuatus ex Plato-
ne in Timæo atque Cratilo, ex Aristotele
Physicorum secundo & alibi, ex suo
Jamblico, a quo & se omnia edoctum
profiteretur; accepitque nonnulla ex He-
fiodo in Thegonia, atque ex omnium ve-
tustissimo Homero tum in Iliade & O-
dyssæa, tum etiam in hymnis. Solem ve-
ro laudaturus, a suis laudibus exorditur,
significans se ab ineunte ætate Solis fuisse
cultorem. Inde & vanus homo titulum
& nomen æmulatus est Solis, dum suam
effigiem titulo & signis Serapidis, qui i-
dem est quod Sol apud Ægyptios, una
cum Iside, quæ Luna ab iisdem credi-
tur, in nummis effingi voluit; quorum
exempla superius habes formis expressa.
Ann. Eccl. Tom. V.

Enumerans Suidas ejusdem Juliani lucu-
brationes, præter illas, quarum a nobis
mentio facta est, recenset commentarium
ad Canem, seu Cynicum Heraclitum, i-
temque de tribus figuris, & de Saturna-
libus, epistolam itidem omnis generis mul-
tas, & alia. At de ejus scriptis hæc
Julianus: *ceptum jam ab eo iter prosequa-
mur in Persidem, in quo suum Edeffen-
nis negavit aspectum; ait enim Sozome-
nus (b):*

(b) Sozom.
lib.6. c.1.

*Prætergressus Edeffam propter odium
fortasse incolarum (quippe Civitas illa
jam usque ab Apostolorum temporibus uni-
versa Christianam religionem professa fue-
rat) ad Charras venit; quo in loco cum
delubrum Jovis offendisset, hostias immo-
lavit, & suo more precatus est. Fuisse
quidem Julianum insensissimum Edeffenis,
ejus litteræ ad Ecebolium superius reci-
tata, quibus omnes Edeffæ Ecclesias di-
vitiis expoliari mandavit, satis signifi-
cant. Cæterum Edeffæ sub Juliano pas-
sum esse Dorotheum presbyterum Tyrium
decrepitæ admodum senectutis hominem,
in notis ad Romanum Martyrologium,
dixisse meminimus. Charris autem cum
esset Julianus decimoquarto Kalendas A-
prilis, territum fuisse in somniis, quod ea
die Romæ (ut dictum est) conflagrasse
templum Apollinis significaretur, Ammia-
nus tradit (c). Quid præterea Charris
idem scelestus fuerit operatus, Cedrenus
sic tradit: *Ibi quamdam speluncam subit;
ibique execranda sacra operatus, foris se-
ris oclusit ac consignavit, apposita custo-
dia. Quibus foribus eo interfecto aper-
tis, inventa est muliercula capillis suspen-
sa, extentis manibus: cujus crudelis ille
ventre dissecto, victoriam scilicet de Per-
sis suam ex jecinore didicerat. Hæc ipse.**

XXXVII.
Quid Ju-
lianus
Charris e-
gerit.

(c) Amm.
lib.23.

Cum autem Nisibin apud Tigrin per-
venisset: *Ibi (inquit Zosimus d) o-
clies mille gratis armatura milites ad
loci munitionem reliquit; quorum duces
essent Procopius, & Sebastianus. De Pro-
copio ait Ammianus, (e), fuisse Julia-
no propinquum; eumque cum Charris
Julianus commoraretur, & Lunæ sacra
ageret, admissum absque arbitrio ante
aras, induisse purpureo paludamento,
mandasseque arripere fidenter principa-
tum, si se interiisse diceret apud Pax-
thos. Sebastianum autem, quem ait ex
Duce Ægypti pari præfectura cum Pro-
copio honestasse, haud alium puto ab
illo, qui (ut tertio tomo Annalium di-
ctum est) favit Alexandria adversus A-
thanasium Arianis. Sed quod ad Juliani
res Nisibi gestas pertinet: Cum locum
illum Romanorum adversus Persas pro-
pugnaculum præ cæteris munire statuisset,
omnemque operam atque studium
ad id quam diligentissime præstandum im-
pendisset; quamvis omnibus, quæ belli-
cus*

XXXVIII.
(d) Zosim.
lib.3.

Julianus
quid Nisi-
bi.

(e) Amm.
lib.23.

S. Jacobus propugnaculum Nisibis.

(a) Genn. de Script. Eccl. c. 1. in Jacobo

(b) Mart. Rom. 7. Aug.

XXXIX. Daemon nuncius Juliani detinetur.

cus usus exposceret, eundem in expugnabilem penitus reddidisset; debilem tamen esse existimavit, quod deorum videretur esse destitutus auxilio: nam accolæ Civitatis impii visi sunt ipsi, quod abdicatis diis, non modo Christum colerent, sed & memoriam celebrarent hominis mortui, nempe S. Jacobi ejus Civitatis Episcopi, cujus & reliquiis assisterent vigilando, & frequentando magnum honorem impenderent. Quamobrem eas extra Nisibim efferri præcepit, cum quibus pariter ipsam Civitatem omni prorsus præsidio nesciens spoliavit; quippe quod quandiu venerandum sanctissimi viri corpus illic mansit, ab omni Persarum aggressione, tamquam firmissimo robora munimento, perseveravit incolumis; eo vero amato, necesse fuit hostibus dedici; quod quidem Gennadius testatur his verbis (a): Moritur hic vir Constantii temporibus; juxta præceptum patris ejus Constantini intra muros urbis Nisibena sepelitur, ob custodiam videlicet Civitatis; quod secundum fidem Constantini evenit. Nam post multos annos ingressus Julianus urbem, & vel gloria sepulti invidens, vel fidei Constantini, cujus ob id domum persequatur; justitiam efferré de Civitate sancti corporis reliquias. Et post paucos menses (Juliano nimirum occiso, & toto in discrimen passito Romano Imperio) consulende scilicet Republicæ causa, Jovianus Imperator, qui Juliano successerat, tradidit (secundum videlicet susceptas iniquas pacis conditiones) barbaris Civitatem, quæ usque hodie Persarum ditioni cum finibus suis subjecta servit. Hæc Gennadius, eademque alii post eum. Accidit autem, ut cum Julianus Nisibi esset, Dometius sanctissimus monachus Christianus, natione Persæ, in ipsum magna constantia insurrexerat, exprobrans apostasiam, qua desertor pietatis factus, pro demonibus bellum gereret adversus sanctos; quod indigno ille perferens animo, mox ipsum cum duobus ejus discipulis lapidibus iussit occidi, victoriam putans auspiciatam de Persis nece hominis Persæ; sed contrarium plane accidit, cum victus potius a Persis monachis, eorum sanguinem pro Persis pugnantem senserit adversarium; vincique cœperit, cum se vincere inferendo illis necem existimavit. Porro memoria horum martyrum viget in monumentis Ecclesiasticis (b).

Sed & contigit quidem, cum Julianus apud Persas cum exercitu ageret, dignum memoria facinus; nam cum ex more ad descendas res absentes damone nuncio uteretur; quam imbecilles ejus vires essent, ut ab homine uno Christiano idem detineri potuerit, fuit certo demonstratum experimento. Res enim

sic se habuit (c): Cum ascenderet Julianus in Perside, ab eo missus est demon, ut velocius vadens in Occidentem, inde responsum aliquod de rebus, quæ illis agerentur in locis, afferret. Cum autem pervenisset demon ad locum quemdam, ubi monachus nomine Publius habitabat; stetit ibidem per dies decem immobilis, & non poterat ultra progredi, quia monachus ille die noctuque oraret. Sicque re infecta demon reversus est ad Julianum, qui eum miserat. Qui ei dixit: Quare tardasti? Respondit ei demon, dicens: Et moram feci, & sine actione reversus sum: sustinui decem dies monachum nomine Publium, si forte cessaret ab oratione, ut transiret; & non cessavit, sicque prohibitus sum transire, & rediit nihil agens. Tunc impius Julianus dixit: Cum regressus fuero, vindictam in eum exercebo; & intra paucos dies interemptus est divina providentia. Hæc apud Vitas Patrum; eadem habent Cedrenus (d), Glicas (e), & alii, ut de ea re a nemine reperitur esse dubitatum.

De Publico autem monacho, qui hoc sæculo claruit in Zeugmatensibus solitariis locis, mentio est apud Nicephorum (f). Addit vero ad hæc Cedrenus ex iisdem Vitis SS. Patrum: Hoc cum quidam procerum ejus inaudivisset de legatione demonis reddita irrita, admiratione ductus, post reditum omnia sua pauperibus distribuit, atque ad senem istum Publium profectus, præclarus monachus evasit, omnibus prædicans monachorum vim, qua adversus tenebrosos demones sunt præditi. Equidem prædixit Apostolus (g): Non esse nobis colluctationem adversus carnem, & sanguinem, sed adversus principes & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in caelestibus: quos posse detineri spirituali virtute, quæ scripta sunt a Daniele (h) non obscurare nos admonent verbis illis: Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & uno diebus, &c. Porro virtute Christi adversus apostatas angelos magnam consecutos esse vim, & potestatem sanctissimos viros, quis dubitat? Ecce enim (dicebant (i) Christi discipuli) etiam demonia subjiciuntur nobis: & Fideles judicaturos esse angelos, Apostolus contestatur (k).

Inter hæc autem Julianus cum pervenisset Cercusium monitionem positam ad ripam Euphratis fluminis, per navalem pontem exercitum in hostium ditionem, adversam regionem transiit; ubi triste (ut Ammianus ait) omen occurrit, exanime cadaver apparitoris extincti manu carnificis, quem Præfectus Sallustius præfens damnaverat. Sed hæc & alia

(c) Vit. SS. Patr. par. 2. cap. 19.

(d) Cedr. in Comp. in Julian. (e) Glicas Ann. par. 4.

XL.

(f) Niceph. lib. 11. c. 41. De Publico monacho virtute insigni.

(g) Ephes. 6.

(h) Dan. 10.

(i) Luc. 10.

(k) 1. Cor. 10.

XLI.

(a) Amm. lib. 23. Tristitia omina Julianum exagitant.

XII. Juliani res prospere gesta.

(b) Greg. Naz. orat. 2. in Jul.

alia his similia, philosophi illi eum comitantes, qui certam victoriam polliciti erant Imperatori, vel negligenda dicebant, vel in contrarium sensum interpretabantur. Tunc etiam accidit e Cælo prodigium, de cuius interpretatione aruspices & philosophi mutuo altercant, vel in invicem dissentire; sed in malum suum philosophis magis Julianus inhærens, illos ut bos ad victimam sequebatur. Rem gestam sic Ammianus describit (a): Secuto itaque die, qui erat septimus Idus Aprilis, Sole vergente jam in occasum, & parva nubecula subito aeris crassato, usus amittitur lucis; & post minacem tonitruum crebritatem, & fulgurum, Jovianus nomine miles Cælo tactus cum duobus equis concidit, quos potu satiatos a flumine reducebat. Eoque viso harum rerum interpretes accersiti, interrogatique etiam id veterem prociuctum, fidentius affirmabant; fulmen consiliarium esse monstrantes (ita enim appellantur, quæ dissuadent aliquid fieri, vel suadent) idemque hoc nimis cavendum, quod militem celsi nominis cum bellatoris iumentis extinxit; & hoc modo contactu loca nec intueri, nec calcari debere, fulgurales pronunciant libri. Contra philosophi, candorem ignis sacri repente confecti nihil significare agebant, sed esse acrioris spiritus cursum ex aethere aliqua via ad inferiora detrusum; aut si exinde prænotatur aliquid, incrementa claritudinis Imperatori portendi gloriosu captandi; cum constet, flammam suapte natura, nullo operante, ad sublimia convolare. Hæc facta sunt, cum, parato ponte, Julianus Euphratem una cum exercitu transmisisset.

Quæ autem prospere Juliano usque ad urbem Ctesiphontem evenerunt, Ammianus exactissime prosecutus est; quem legat, qui præter res ad Ecclesiasticam narrationem spectantes, aliquid amplius cupit. Nos vero ea tantum hic reddemus, quæ Gregorius Nazianzenus (b) summam complexus est, cum ait: Susceptæ quidem expeditionis principia illi admodum generosa, & a plerisque eorum qui ejus partibus studebant, miris clamoribus elata, hoc modo se habent. Nam cum totam eam Assyriam partem, quam perluens Euphrates, ac Persidem præterlabens, illic cum Tigride miscetur, captam pervastasset; nonnullaque castella, nemine prohibente, diruisset, sive quia Persas incurfionis celeritate fessisset, sive quia ab eis consilio ita duceretur, sensimque ad ulterius progrediendum alliceretur (utrumque enim dicitur) ita demum iter faciens, atque exercitu a latere proficiscente, navibusque frumentum & vasa per fluvium convehentibus, paucis interjectis diebus Ctesiphonti castra admoveat; cujus

urbis tanto desiderio tenebatur, ut vel ad eam proprius accessisse, victoria partem existimaret. Hæc de Juliani adventu Ctesiphontem usque Gregorius.

Cum igitur victor Julianus illuc usque celeriter pervenisset, tum illud proditum est oraculum, sive adulantium magorum philosophorum arte confictum, sive deludentium demonum actu compositum, quod his verbis scriptum Suidas recitat (c):

Turrigenarum quondam genus delevit consilio polleus Juppiter Inimicissimum beatis Olympias ades tenentibus. Romanorum Imperator Julianus Deo similis Pugnans Persarum urbes & mœnia longa Cominus pugnantium devastavit igne, validoque ferro, Assidueque domuit & urbes & gentes multas: Quin & Occidentalium virorum, Alemanico solo Præliis crebris capto, vastavit arva.

extant eadem apud Nicephorum (d). Hæc tunc occinebantur; sed plane ante victoriam pœana cantatum. Nam triste paulo post omen cunctis mœrorem incussit, ipsumque Julianum in numinis deificationem induxit; qualenam id fuerit, Ammianus his verbis significat (e):

Abunde ratus post hæc prosperitates adventare complures, hostias Marti parabat Ultori; & ex tauris pulcherrimis decem ad hoc perductis, nondum aris admoti voluntate sua novem procubere tristissimam monstravit. Observatum est a sacrificantibus (inquit Macrobius f) ut si hostia, qua ad aras duceretur, fuisset vehementius reluctata, ostendissetque se in vitam altaribus admoveari, amoveretur, quia invito deo offerri eam putabant; quæ vero stetit oblata, hanc volenti numini dari existimabant. Et Suetonius (g), ut Julium Cæsarem ne religione quidem ulla a quoquam incepto umquam absterritum, vel retardatum ostenderet, exempli causa subjicit, quod licet immolante ipso aufugisset hostia, profectionem tamen adversus Scipionem, & Jubam non distulit; additque tristes portenti loco habitum, si aut hostia ab ara profugisset, aut in aliam partem corporis quam oporteret cecidisset; sed superstitionior Julio Julianus, & longe ille patientior isto, de quo Ammianus hæc subdit (h): Julianus; Jovemque testatus est, nulla Marti jam sacra facturum; nec reseravit, celeri morte præreptus. Sed o vir inconstans, ubi illa olim tua de Marte præ-

XLIII.

(c) Suid. verbo Julianus Parabata.

Oraculum mendax, & adulterium.

(d) Niceph. in fin. 10.

(e) Amm. lib. 24.

XLIV. Julianus immolat Marti.

(f) Macrob. Saturnal. lib. 2. c. 5.

(g) Suet. in C. Julio c. 59.

(h) Amm. lib. 24.

prædicatio gloriosa, recensita superius? Jam ipse fateris, nihil posse deos, quos non curas indignantes iteratis victimis tibi propitios reddere. Sed desperatio (excuso te) has a te voces, invito licet, extorsit, cum esses fortasse memor quod ante necem Galbæ accidisse Suetonius (a) tradit, & de Vitellio Tacitus (b) & Lampridius de Alexandro affirmant, nimirum ante ipsorum interitum tauros fractis vinculis ab ara secessisse.

(a) Suet. in Galba c. 28. (b) Tacit. lib. 19.

XLV. (c) Greg. Naz. orat. 2. in Jul. Ctesiphon. firma munitionis.

XLV. At quid postquam Ctesiphontem Julianus pervenerit, Gregorius Nazianzenus (c) de eo? Hinc vero jam, inquit, velut arena pedibus subtracta, aut tempestate in navem illisa, res ipsi retroflunt; Ctesiphon enim arx firma est, expugnataque difficilis, muris cocto latere conditis, & alta fossa, palustrisque ac limoso amne communita; eam porro arx quoque altera firmiore reddidit (Cochens appellatur) pari tam naturæ, quam artis præsidio constructa, alteri arci ita conjuncta, ut unius tantum Civitatis speciem amba præbeant, intermedio amne inter se disjuncta. Quas cum nec sine incursum atque impetu evertere; nec obsidione capere, & in potestatem redigere possent, nec vero ulterius cum exercitu, ac præsertim cum navalibus copiis pergere (periculum enim esse, ne e loco superiori telis utrinque peteretur, transituque prohiberetur) hoc demum modo eas a tergo reliquit: Euphratis enim fluminis omnium maximi partem haud minimam perripuit, & circumducit; ut ex fossa, cujus vetera etiam vestigia extare ajunt, navibus permeabilis esset; atque ita per eam ad Tigrin aliquanto ulterius confluens, naves salvas & incolumes tuetur, e studio ad fluvium tuto pervectas; ita castellorum horum periculum effugit: id de fossa ex Euphrate in Tigridem ducta Gregorius: Quam (inquit Ammianus) antebac Trajanus, posteaque Severus, egesto solo fodi in modum canalis amplissimi, studio curaverunt summo, ut aquis illuc ab Euphrate transfusus, naves ad Tigridem commigrarent: tutissimumque ad omnia visum est eadem loca purgari, quæ quondam similia Perse timentes, mole saxorum obruere multorum; hacque valle purgata, avulsis cataractis undarum magnitudine, classis secunda stadiis triginta depulsa, in alveum injecta est Tigridis. Hæc Ammianus; qui admissas inter eos velitationes quasdam & levia proelia recenset; quibus in proeliis quodnam Persarum consilium fuerit, Gregorius Nazianzenus ita declarat: Ut autem progredienti Persicæ copia in conspectu venientes quotidieque incrementis, eam gerendi belli rationem tenere cœperunt, ut adversu quidem acie nequaquam sibi standum, nec, cum nullo periculo vincere liceret,

Euphrates in Tigrin fossa ductus.

nisi magna necessitate urgente, tentandam sibi belli aleam judicarent; ceterum e tumultis, & locorum angustiis, ubi occasio offerretur, hostes sagittis impeterent, atque opportunissimis via transitibus occupatis, eos facillime, ne porro progredirentur, inibiberent; tum vero in magna animi perplexitate & inopia Julianus versabatur; quoque se verteret non habens, perniciosum tandem consultationis suæ exitum reperit. At quodnam ejusmodi consilium fuerit, & ejus captandi proditoris persuasio quænam præcesserit, idem subdit his verbis:

Vir enim quidam inter Persas non ignobilis, Zopyri (d) illius erga Cyrum in Babylonis obsidione facinus imitatus, quasi ob gravissimas quasdam causas in gravissimam offensionem Persarum Regi venisset, eaque de causa in eum pessime animatus, contraque erga Romanos optime affectus esset; cum hoc commento, & simulatione fidem apud eos invenisset: Quid, inquit, Imperator? Quid tam ignavum atque imbecillum de re tanti momenti consilium initis? Quis hic navalis commectus, onusque supervacaneum ignavia magister? Nihil enim ad expugnandum difficile, nihilque perovicacius est, quam venter, sitamque in manibus habere spem salutis. Quocirca, si quid me audies, nauticum hunc apparatus valere jubebis, languoremque ex eo ad fortissimum hunc exercitum redundantem: tu autem via alia faciliore & tutiori, cujus tibi me ducentem fore profiteor (nam Persicæ regionis tam peritus sum, quam quisvis alius) in hostium terram impressionem facies; rebusque ex animi sententia concessis, ad reditum te accinges. Me autem tunc demum beneficio afficies, cum re ipsa atque experimento benevolentia erga te mea consiliique mei documentum cœperis. Hac ratione cum Juliano, id quod proponebat, persuasisset (credula enim est levitas) præcipueque etiam Deo impium exagitante, omnibus simul incommodis premi cœpit exercitus. Naves igni conflagrabant; frumentum nullum erat; ac risus insuper accedebat (idem enim ferme erat, ac si manus sibi ipsi, necemque attulisset) spes omnes evanida; duxque itineris cum promissis suis abcessit. In orbem porro hostes instabant, bellum circumfluebat, progressio non facilis, victus ægre parabilis: languebat exercitus, animisque concidebat; itaque Imperatorem ira prosequeretur; nihil bonæ spei reliquum erat; hæc una, ut in præsentis rerum statu, salutis ratio patere videbatur, nimirum scelerato imperio ac militari præfectura defungi. At quæ hucusque gesta sunt, ita se habent. Sed & Joannes Chrysothomus suffragat pariter cum impietate imprudentiam Juliani, cum ait (e): Qui enim

XLVI. (d) Justin. l. 1. c. 13. Plutar. A. poph. Imp. Persa proditor dicitur Jul. Iulianum.

(e) Chrys. orat. cont. gent. plu.

Romanus exercitus angustiis premitur.

plures militum miriadas secum duxerat, quam ullus unquam ante ipsum Imperator; quique Persidem omnem per incursum ac sine pulvere (quod ajunt) capturum se speraverat; huic sic infeliciter ac miserabiliter res successit, ut feminarum potius ac puerulorum, quam virorum exercitum, illum secum habuisse dicas. Primum enim imprudentia sua in tantam illos necessitatem adegit, ut equinis carnibus vescerentur, atque partim fame, partim siti absumpti perirent. Quasi enim in Persarum gratiam copias ageret, neque illos caperet, quin potius suos illos podere studeret; sic eos in locorum difficultates quasdam conclusit, ac tantum non victos hosti tradidit. Enim vero calamitatum earum genus omne nullo possit, ne ex his quidem, qui illas viderunt, expertique sunt, recensere; ita omnem modum superarunt. Hæc & alia Chrysothomus, cujus tempore hæc gesta sunt, & a multis qui interfuerunt facile audisse potuit.

XLVII. (a) Deut. 32. (b) Amm. lib. 24.

XLVII. Qui igitur deorum promissionibus animatus eam susceperat magnæ molis provinciam, majori desperatione Julianus urgetur, cum adeo manifestis signis a diis suis sibi visus est esse penitus derelictus: nam in tot tantisque constitutus angustiis, ab eis responsa querens, litatis victimis, haud valuit extorquere; ut merito in eum ac ceteros ejusdem superstitionis cultores illud ex Moyli cantico (a) exprobandum fuerit: Ubi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam? Surgant, & opulentur vobis, & in necessitate vos protegant: nam de ipsis hæc Ammianus (b): Et cum nihil humani proficerent sensus, diu fluctuantes & dubii, extructis aris, castisque hostiis, consultum numinum seiscitabantur, urum nos per Assyriam reverti censerent, an præter rades montium levius gradientes, Chilioconum prope Corduenam sitam ex improviso vastare; quorum neutrum, extis in peccis, consore dicebatur; stetit tamen sententia, ut omni spe meliorum succisa, Corduenam arriperemus. Hæc ipse; sed ad xvi. Kal. Julii arripietes iter ab adventantibus hostibus repressi sunt; postea vero fame enecti, conglobato agmine, dato ad decertandum solemniter signo, confortas hostium frontes nisi protruserunt acerrimo; majorque facta est hostium strages, Romanorum paucioribus cæsis, & cum eis * Veteranione, qui Triariorum legionem regebat; sed inter hæc trium dierum induciarum ad vulnere curanda spatia intercefferunt; cum jam fame haud toleranda afflictatus Romanus exercitus esset, ac profunda desperatione penitus mersus. At quid sequenti nocte Juliano per visum videre contigerit, Ammianus sic narrat (c):

* Veteranione.

(c) Amm. lib. 25.

Ipse autem ad sollicitam suspensionem quietem paulisper protractus, cum somno (ut solebat) depulso, ad emulationem Cæsaris Julii quædam sub pellibus scribentis, obscuræ noctis altitudine sententiis cujusdam philosophi teneretur; vidit squallidus, ut confessus est proximis, speciem illam Genii publici, quam cum ad Augustum surgeret culmen, conspexit in Galliis, velata cum cornucopia per aula trisius discedentem. Et quamquam ad momentum hæsit stupore defixus; omni tamen superior metu ventura decretis celestibus commendabat. Relictaque humi strato cubili, adulta jam exciis nocte, numinibus per sacra depulsoria supplicans, flagrantissimam facem cadenti similem visam aeris parte sulcata evanuisse existimavit; horroreque perfusus est; ne ita aperte minax Martis apparuerit fidus; erat autem nitor igneus iste, quem Davidæora nos appellamus, nec cadens unquam, nec terram contingens: & paulo post: Confestim itaque ante lucis primitias Etrusci aruspices accersiti, consultique quid astri species portenderet novæ: Vitandum esse cautissime responderunt, ne quid tunc tentaretur: ex Targinianis libris in titulo, De rebus divinis id relatum esse demonstrantes, quod face in Cælo visa, committi prælium, vel simile quicquam non oportebat. Quo etiam id inter multa alia spernente, orabant aruspices, sittem aliquot horis profectioem differri; & ne hoc quidem sint adepti, Imperatore omni vaticinandi sententiæ reluctante; sed exorto jam die promotæ sunt castra. Hactenus Ammianus.

XLVIII. Rursus tristia omnia.

XLIX. Exprobratio in Julianum.

Ad hæc infelix adactus est Julianus, ut qui ex sententia aruspicum cuncta aggredi solitus esset, & de victoria securus tantæ molis bellum auspiciatus fuisset, jam sibi cuncta prospera fore (ut ipse suis ad Libanium litteris testatus est) antea pollicentibus diis; modo cum & ab his se deceptum, & ab illis delusum, licet sero conspiceret, contemptor factus sit numinum, & refragator aruspicum; a quibus sic, eos consulens, responsa quærebatur, quasi quod a diis promissum erat exigeret; sed tamen quæ illi dicerent contemnebat, quod promissionibus deorum esse adversa sentiret. Sicque miser his contrariis fluctibus agitatus, quod hostium vallatus cuneis, & fame acris exercitum perurgente, nullum esse conspiceret humanis viribus e tot malis effugium; sed celestium tantum numinum esse, deploratis ac desperatis rebus succurrere; eadem iteratis sacrificiis exigebatur. Rursum vero ipsa numina implorata, sacrisque placata, nec opem ferentia, sed deteriora minantia, veluti infida respuebat, ac devovebat ingrata; execrans deos, quorum cultum prostratum

CHRISTI
363.LIBERII PAP.
12.JULIANI IMP.
2.

cum penitus tanto labore & industria frustra restituere conatus esset, ornasset templis, atque ditasset, tot sacerdotia erexit, immolasset sacrificia, hecatombas multiplicasset, humano quoque eodem cruore pavisset, quibus & Christianorum cæde nuncupasset vota solemnia. Tot igitur tantisque facinoribus promeritos deos experiri jam sibi contrarios, patienter ferre nequibat. Martem, Pallademque a parte hostium stare, Victoriam illos sequi; Altricem Iidem, ipsamque Cererem pascentem omnes, a Romano exercitu longius recessisse; ipsamque publicum Genium abcessisse, quam indigno ferebat animo! Et quam succensebat, cum nullum deorum, nisi Pallorem, & Pavorem, Timorem, Mortem, Pœnam, Necessitatem, Violentiam, Paupertatem, Invidiam, & alios his similes antitheos, quibus ut diis Gentes (a) erigebant templa, hisque conjunctas funestas Erymnas cum aliis adversariis & infauftis sibi numinibus in castris versari cognovit, quæ & procul abigere sacris depulsoriis frustra tentasset! Sed nullum infensus visum est superbo homini nomen, quam quod appellant ipsi Ridiculum, a quo se instar Annibalis Urbem frustra tentantis, derideri conspiceret; eidemque inhaerentes Momum exhorruit atque Selenum; quem omnes carpentem, ac ne optimis quidem parentem Imperatoribus, ipsemet in Cæsariis accurate descripserat; quem & sciret se apud Jovem habiturum pugnam accusatorem, subannatoremque egregium experturum. His igitur animo æstuans, velut cæstro percitus, & diris exagitatus, contemptis aruspiciis sero sapientibus, in sui interitum, clademque suorum præceps fertur in hostes.

(a) Confusio de his Diis Gent. Synagog. x.

L. Gentiles historici haud fideles.

(b) Amm. lib. 25.

Sed antequam extremum Juliani exitum oratione prosequamur; illud monendum putamus, Ammianum & Zosimum Gentiles historicos, suæ ipsorum superstitionis Imperatorem, licet exitum Romano exercitui afferentem, ob eamque causam detestatione dignissimum, nihilominus omni laudum genere exornasse; eundemque ut strenuum ducem, insignemque philosophum celebrasse. Sed quid Ammianus de extrema clade ejusque nece restatum litteris memoriæ commendavit, ne quid detraxisset invidia videamur, hic in primis reddamus: Exorto jam, inquit, (b) die, permota sunt castra. Hinc nos egressos Persæ, cum sæpe afflicti pedum stabiles pugnas horreant, struclis insidiis occulte comitabantur, altrinfecus viantes catervas a celsis collibus explorando; ut id suspicans miles ad usque perpetuum diem nec vallum erigeret, nec sudibus se communitet. Dumque regunt firmiter latera, & exercitus pro locorum...

situ quadratis quidem sed laxis incedis agminibus; invasa subito terga pone versus arma cogentium Principi indicantur, etiam tum inermi ad speculanda anteriora progresso. Qua concitus clade, oblitus lorice, scuto inter tumultum arrepto, properans ultimis ferre suppetias, revocatur alio motu, qui etiam amesthyanos, unde discesserat, paria perpeti nunciabat. Quæ dum sine respectu periculi sui redintegrare festinat, ex alia parte cataphractorum Partibicus globus centurias adortur medias; ac sinistro cornu inclinato acriter superfusus, fœtorem stridoremque Elephantorum impatienter tolerantibus nostris, contis & multiplicatis missilibus decernebat. Verum Principe volitante inter prima discrimina præliorum, exilivit nostra succinctior armatura, eversorumque Persarum, & belluarum suffragines considebat & dorso.

Quos cum Julianus cavendi immemor diffluxisset trepidos, elatis vociferando manibus aperte demonstrans, irasque sequentium excitans audenter effunderet semet in pugnam; clamabant hinc inde candidati, quos dejecerat terror, ut fugientium molem tanquam ruinam male compositi culminis declinaret; & incertum subita * equestris hasta, cute brachii ejus * sublata, * costis percussis, hæsit in ima * perstri-jecoris fibra; quam dum avellere dextra manu conatur, acuto utriusque ferro digitorum nervos sensit excisos; & provolutus jumento, præsentiumque veloci concursu relatus in castra, medicinæ ministris fovebatur. Moxque ubi lenito paulisper dolore, timere desit, magno spiritu contra exitum certans, arma postebat & equum; ut reviso prælio, suorum fiduciam repararet, ac videretur sui securus, alienæ salutis sollicitudine vehementer astringi, eo vigore (licet in negotio dispari) quo Epaminondas ille dux inclutus, lethaliter apud Mantineam saucius, & reversus ex acie conquirebat solcite scutum; quod cum vidisset propius, latior vi vulneris, interit; & qui animam intrepide amittebat, jacturam clypei formidavit. Sed cum vires parum sufficerent voluntati, sanguinisque profusio vexaretur, mansit immobilis; ideo spe deinceps vivendi absumpta, quod percontando, Phrygiam appellari locum illum ubi ceciderat, comperit, hic enim obiturum se præscripta audierat sorte. Hoc amplius debuit diis suis Julianus, quod de loco sui exitus, sic eum responso ambiguo & voce æquivoca fessillissent. Pergit deinde Ammianus referre militum post vulneratum Imperatorem in eo bello insuperabilem fortitudinem, donec satietate vulnerum ambabus partibus fessis, nox (ut ait) diremit certamina tenebrosa.

Sed idem rursus hæc de Juliano, quem in

II.

Pugna extrema Juliani cum Persis.

* sublata, * perstri-

III.

CHRISTI
363.LIBERII PAP.
12.JULIANI IMP.
2.

Julianus in prælio vulneratus quid ad suos.

in extremo vitæ articulo sic orasse componit: Hæc dum ita aguntur, Julianus in tabernaculo jacens, circumstantes allocutus est demissus & tristis: Advenit, o socii, nunc abeundi tempus a vita, impendio tempestivum; quam reposcenti naturæ, ut debitor bonæ fidei, redditurus exulto: non, ut quidam opinantur, afflictus & marens; philosophorum sententia generali perdoctus, quantum corpore sit beator animus; & contemplans, quoties conditio melior a deteriore feceritur, letandum esse potius, quam dolendum; illud quoque advertens quod etiam dii caelestes quibusdam piissimis mortem tanquam summum præmium persolverunt. Munus autem id mihi delatum optime scio, ne difficultatibus succumberem arduis, neve me projeciam unquam, aut prosternam: expertus, quod dolores omnes, ut insultant ignavis, ita persistentibus cedunt. Nec me gestorum penitet, aut gravis flagitii recordatio stringit, vel cum in umbra, & angulis emendarer, vel post Principatum susceptum; sed tamquam a cognatione celitum defluentem, immaculatam (ut existimo) conservavi, & civilia moderatius regens, & examinatis rationibus bella gerens, & repellens: tametsi prosperitas simul, utilitasque consultorum non ubique concordent; quoniam cœptorum eventus superæ sibi vendicant potestates. Reputans autem justum esse finem Imperii obedientium commodum & salutem; ad tranquilliora semper, ut nostris, propensior fui, licentiam omnem actibus meis exterminans, rerum corrupticem & morum; gaudensque nedum, sciens, ubicumque velut imperiosa parens consideratis periculis objecit Respublica, steti Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS IV. Juliani interitus.

A num. LIII. ad LXX. De genere mortis, quo Julianus Augustus periit, variæ admodum sententiæ fuere, ut ostendit Gothofredus in Dissert. in lib. 7. Philostorgii cap. 15. ubi tamen oblitus est referre quod Eutythianus Chronographus, (1) qui huic bello interfuit, apud Joannem Malelam, & Auctor Chronicæ Alex. narrat, Julianum nempe lancea divinitus transfixum fuisse a S. Mercurio Martyre, quod S. Basilium Seleucenum Episcopum veneno extinxisset; quod inquit Cangius in Opere de Familiis Augustis Byzantinis pag. 51. antiquæ picturæ consentaneum, quæ in Codice MS. Opere Gregorii Nazianzeni, Basilio Macedone im-

fundatus, turbines calcare fortuito rafuefactus. Nec fateri pudebit. Inerituum me ferro, dudum didici, fide fatidica præcinnente. Ideoque sempiternum veneror numen, quod non clandestinis insidiis, nec longa morborum asperitate, vel delicatorem sine decedo, sed in medio cursu florentium gloriarum hunc merui clarum e medio digressum. Aequo enim iudicio juxta timidus est & ignavus, qui cum non oportet, mori desiderat, & qui resugiat, cum sit opportunum. Hactenus loqui, vigore virium labente, sufficiat. Super Imperatore vero creando caute reticeo, ne per imprudenciam dignum præteream; aut nominatum quem habilem reor, anteposito forsitan alio, in discrimen ultimum trudam: ut alumnus autem Republicæ frugi, opto bonum post me reperiri ceterum. Hactenus Juliani, seu potius Ammiani Livium imitantis oratio; atque subdit:

Post hæc placide dicta, familiares ope junctioribus velut supremo distributo studio, Anatolium quæstivit officiorum Magistrum. Quem cum beatum fuisse, Salustius respondisset Præfectus, intellexit occisum; acriterque amici casum ingemuit, qui elate ante contempserat suum. Et stentres inter hæc omnes qui aderant, auctoritate etiam tum integra, increpabat; humile esse, Cælo sideribusque conciliarum lugeri Principem, dicens. Quibus ideo jam silentibus, ipse cum Maximo & Prisco philosophis super animorum sublimitate perplexius disputans, hiantem lateris suffossi lateris vulnere, & spiritum tumore cobibente venarum, epota gelida aqua, quam petiit, medio noctis horrore, vita

LIII.

Juliani interitus.

perante, exarato, in Bibliotheca Regia cernitur. In eo depictus est Julianus ad terram profstratus, equite cum lancea instante, supra cuius caput inscriptum: ΑΓΙΟC ΜΕΡΚΟΥΡΙΟC, id est, Sanctus Mercurius. Sublatus est Julianus, VI. Kalendas Julias, die nempe vicefima sexta Junii, ut Ammianus, Socrates, Idacius in Fastis & Auctor Chronicæ Alex. testantur. Socrates, qui anno tertio Imperii eum occisum scribit, initium ejus repetit a tempore, quo Parisius, vivente adhuc Constantio, a militibus dictus est Imperator. Annum enim tantum ac menses octo inchoatos eum post Constantium imperasse certum est.

In-

NOTÆ

(1) Eutythianus Chronographus &c. Hæc quidem narrat Malela, sed non ex Eutythiano, ex quo nihil refert aliud, nisi quod Julianus inter dormiendum per somnium vidit virum quemdam aditum lorica indutum, qui tentorium regium in Asia, (urbe Ctesiphonti vicina) erectum ingressus, hasta eum percussit. Hunc equidem virum fuisse S. Mercurium paulo post subdit quidem Malela; sed id ex alio profecto quam ex Eutythiano id accepisse videtur: Quin nec Malela ipse quidquam significat de causa qua S. Mercurius hanc ultionem de Juliano exegit. Juvat insuper hic ex eodem Malela adnotare Julianum obiisse hora quinta noctis diei 27. Junii, id est noctis diem illam præcedentis; ex quo factum est ut Auctores alii diem ejus mortualem 26. Junii statuerint, cum nox illa intermedia æque ad utramque diem rectissime adscribatur. Porro Malela in hac de Juliano historia Duces optimos & testes oculos sequutus est, nempe Magnum Carrensem Chronographum qui hoc bello sub Juliano militavit, & Eutythianum de quo supra, Scriptorem Cappadocem, & Vicarium Cohortis Primoarmeniorum.

CHRISTI
363.LIBERII PAP.
12.JULIANI IMP.
2.

facilius est absolutus, anno etatis altero & trigesimo. Haftenus de ejus obitu Ammianus, testis plane domesticus; cui adjungimus compatem, nempe Libanium sophistam, qui Julianum sic extinctum luculenta scripta oratione laudavit; in qua de interfectione Juliani cum agit, Christianos ejus necis in crimen vocat, dum hæc ait (a): Quis igitur eum interemerit, audire quisquam cupit? Nomen ejus nescio. Non hostem autem percussorem eum fuisse, apertum indicium est, quod ex hostibus nemo vulneris ejus nomine honorem & præmium accepit; cum quidem Perfarum Rex per præconem percussorem ejus evocaverit, & ingentia qui se indicasset, præmia percepturus fuerit; sed ne eorum quidem cupiditate quisquam est adductus, ut facinus sibi tantum per jactantiam arrogaret. Et multa profecto hostibus debetur gratia, quod ejus facti auctores non fuerunt, ejusdem sibi gloriam non vendicarunt. Sed nobis, ut interfectionem requireremus, permiserunt, quibus illum diutius vivere, bono non fuit. Sunt autem isti, qui nullis virtutibus legibus; qui quidem quod dudum sunt conati, tunc demum cum possent, peregerunt; iniquitate reliqua eos cogente, cui sub ejus Imperio locus non fuit; & maxime deorum cultu, cui ipsi maxime sunt adversari. Haftenus Libanius, non obscure Christianus Juliani necis auctores suggillans; hæc quidem ille, quod hostium constaret assertione, non ipsorum armis, sed telo Romano fuisse Julianum extinctum: nam Ammianus (b) sic de Persis inferius ait: Hocque viso, e saltibus nos hostes diversitate telorum, ac verbis turpibus incessabant, ut perfidos & lectissimi Principis peremptores. Audierant enim, ipsis quoque referentibus transfugis, rumore jactato incerto, Julianum telo cecidisse Romano. Verum (inquit Socrates c) Callistus satelles Imperatoris, qui ejus res gestas carmine heroico conscribit, bellumque id temporis confectum narrat; illum a demone transfixum interisse, commemorat. Quæ quidem opinio magis increbuisse visa est; qua occasione id a demone, nempe a superiori numine admissum Ethnicis existimant, paulo post dicendam erit.

LIV. Certe quidem a quonam Julianus percussus interierit, haud satis fuisse explo-

(a) Apud Niceph. l. 10. c. 34.

Percussor Juliani quis creditus.

(b) Amm. lib. 23.

(c) Socrates l. 3. c. 18.

PAGIUS V.

Etsi Juliani.

Baron. n. LXIII.

Interfectus est anno etatis altero & tricesimo, inquit Ammianus lib. 15. id est, anno etatis tricesimo secundo, ut recte Hieronymus, Hieronymus Contractus, Marianus Scotus in Chronicis, & Valesius in Notis ad Ammianum scribere. Sic Cicero, Quintilianus, alique loquuntur, & in numeralibus vocem alter saepe pro secundo usurpari, Robertus Stephanus in Theatro linguæ Latinæ aliquot exemplis demonstrat. Ipsemet Julianus in epist. 5. ad Alexan-

ratum scriptoribus illius temporis, immo nec iis cognitum, qui certamini interfuerunt, S. Gregorius Nazianzenus declarat his verbis (d): Quæ autem sequuntur, non uno modo ab omnibus referuntur, sed alii alii sermoni assentiuntur, calculumque addunt non minus eorum, quibus certamini interesse, quam quibus abesse contigit. Nonnulli enim a Persis eum jaculis confixum fuisse affirmant, temere in hostes excursantem, atque hoc & illuc vesane prosultantem; idemque ipse, quod Cyro Parsatis filio, accidisse; qui cum adversus Artaxersem fratrem cum decem hominum millibus ascendisset, egregieque pugnaret, temeritate tandem sua victoriam amisit. Alii hujusmodi quemdam de eo sermonem commemorant: Cum in sublimem quemdam tumulum ascendisset, ut velut e specula exercitum illustraret, quantumque bello superfuisset, cognosceret; magnaque copias, speque sua copiosiores perspexisset: Quam grave & indignum fuerit, dixisse, si hos homines ad Romanorum terras reduceremus! quasi videlicet ipsis salutem invidentem. Quibus verbis inflammatum militem quemdam, iraque præcipitem actum, nulla salutis suæ habita ratione, viscera ipsius gladio transfixisse. At hæc commentii sunt Gentiles in odium Christianorum, quibus refertus erat exercitus; quasi Julianus illos vivere ægro animo ferret; in quem indignatum dixerunt exeruisse gladium militem Christianum. Sed hæc ab ipsis scriptoribus Ethnicis sententia prorsus exploditur, qui pariter hastæ cuspide percussum Julianum fuisse testantur. Sed subdit his, omnia undique allata referens, Gregorius: Alii rursus facerem & ridiculum quemdam barbarum (quales in exercitus comitatu, tum ad lenendas animorum molestias, tum ad exhilaranda convivium esse solent) hoc facinus perpetrasse ferunt. Nec desunt qui Sarraceno cuiquam egregiam hunc laudem arrogant. Hæc Gregorius de his, quæ a diversis ferrentur, casum incertum pro arbitrio confingentibus.

IV.

At quid ipse ea de re sentiret, superius prioris orationis exordio satis aperit, cum id ministerio Angelorum factum affirmat his plane verbis: Atque ut mihi latius præconium pateat; omnis Cælorum virtus, omnes Angeli, quorum opera tyrannus ex-

Julianus divinitus percussus.

drinos, XXXII. annos natum se esse dicit; quod in Misopogone significat. Neque contrarius est, ut loco laudato arbitratur Valesius, Socrates, quando lib. 3. scribit, Julianum anno etatis tricesimo primo periisse, sed tantum indicat tricesimum secundum incompletum fuisse, quod verum est.

Cadaver Juliani in Ciliciam deportatum, non consulto quidem consilio, verum capta quadam, e Sepultura regione sepulcri, quo Maximianus ossa continebat.

VI.

CHRISTI
363.LIBERII PAP.
12.JULIANI IMP.
2.

inctus atque oppressus est; non Seon ille Rex Amorrhæorum, neque Og Rex Basan, principes exigui, atque Israhel, hoc est, parvam Orbis partem vexantes; verum draco ille, Apostata ille, magna illa mens, Assyrius ille, ille communis omnium inimicus & hostis cum multo furore in terra debacchatus, & comminatus, tum multam iniquitatem in excelsum locutus, atque meditatus, &c. Rursum alibi (a), vnuminis totum illud confectum esse negotium, tradit. At quid de his Basilii Magni successore Helladii scriptorum monumentis reliquerit consignatum, S. Joannes Damascenus docet his verbis (b): Quod autem imaginum institutio non nova, sed prisca sit, & apud sanctos & excimios Patres nota & usitata; discite ex his quæ in Vita beati Basilii ab Helladio ejus discipulo, in Pontificatuque successore, conscripta sunt. Pius enim vir (ut ipse narrat) Domine nostræ adstabat imagini, in qua Mercurii etiam celebris martyris figura descripta erat: adstabat autem superplicans, ut impius Julianus Apostata tolleretur. Ex qua quidem imagine didicit, quid esset eventurum. Vidit enim martyrem ad exiguum tempus obscurum, non multo autem post habitum cruentam tenentem. Hæc ex Helladio Damascenus; qui sane commentarius de rebus gestis Basilii scriptus desideratur: nam qui extat nomine Amphilochoi, scaten mendaciis, hæc de Magno Basilio atque Mercurio Martyre longe diverse narrat; ne quis existimet, quæ de Basilio scripta essent ab Helladio, eadem esse cum his, quæ feruntur pulchro nomine Amphilochoi. Sensit imposturam in primis Glicas (c), qui eo uno argumento totum illud Amphilochoi nomine scriptum commentum dissolvit, cum ait: Quamquam enim per scriptum reperianus in libro de S. Basilii miraculis, quæ magnus ille vir Amphilochoi litteris commendasse perhibetur, mandato perpetue Virginis Deiparæ per sanctum Mercurium, Magni Basilii precibus, desertorem hunc trajectum fuisse; non tamen hæc narratio meretur, ut ei continuo fidem adhibeas. Quam ob rem istud? quoniam in eodem scripto legimus, Magni Basilii Casaræ Pontificem id tempus.

(a) Greg. Naz. orat. in laudem Athan.

(b) Jo. Damasc. de imagin. orat. 1.

S. Mercurius martyr percussor Juliani.

(c) Glicas par. Anan.

PAGIUS

Baron. n. LXIV. & 1299.

tantur, semita sola loculos ab invicem separante, inquit Philostorgius lib. 8. cap. 2. ubi de Maximino Imp. loquitur, qui errore familiari Græcis, saepe dicitur Maximianus. Prope igitur Maximini cadaver convenienter, etsi casu, velut qui inter se tot in rebus conveniebant. Hinc factum, ut Zosimus lib. 2. Maximianum Herculeum Tarsi sepulchrum perperam scripserit. Julianus in epist. laudata ad Athenienses, ut eis Religionem Christianam execrabilem redderet, de se loquens ait: Non a recto tramite aberrabitis, si ei fidem habeatis, qui ad annum usque viceesimum etatis illa via progressus

poris fuisse, cum eas regiones Imperator improbius contra Persas expeditione suscepta peragraret. At vero aliter eximus ille Gregorius cognomento Theologus memoria prodidit. Nam si Basilius, hoc ita narrante, in Ponto degebat sub initium Imperii Valentis, qui aliquanto post tempore regnavit, cum Casaræ Pontifex esset Eusebius; multo minus Juliano imperante Basilius Antistitis munere fungebatur. De quo satis evidenter apparet, Julianum iter per Cappadociam facientem, neque Basilius istuc Pontificem reperisse, neque ipsius Ecclesiæ minatum esse. Consimili modo nec precatus est hoc nomine Deum Basilius Pontifex, nec ad tollendam e medio desertorem Mercurius ille Christi testis fuit ablegatus, quippe si hoc pacto res gesta fuisset, obscurum non esset in hodiernum usque diem, a quo Julianus telo confixus fuerit. Nam jaculo trajectum constat, auctore facti prorsus incognito.

LVI.

At ipse tamen Glicas haud in eo nobis probari potest, cum eam ob causam, quod ea commentitia Amphilochoi nomine scripta haberentur, derogat penitus fidem historiæ, quæ auctoritate Helladii citati a Damasceno, quem ipse non vidit, aliter tamen rem gestam recitantis, egregie testata redditur. Sed non Basilio tantum hæc per visum ostensa fuere; verum & cuidam alii ad castra progredienti eadem divinitus innotuisse Sozomenus (d) auctor est, qui rem ita describit, cum in primis hæc ait: Equidem quisquam hujus cadis administraverit, nihil certi possunt dicere, præter ea quæ modo dicta sunt. Sed tamen, uti hi, qui de ea re consentientibus sententiis differunt, affirmant: vera sane ea est opinio, quæ est ad nos perlata, quæ tradit, eum ultione divina e medio sublatus esse. Cujus rei certissimum argumentum est divina visio, quam cuidam ex necessariis ejus oblatam accepi. Nam dicitur, cum ad Julianum, qui erat in Perside, ire maturaret; in loco quodam, qui erat in via publica situs, diversatum, & adium penuria coactum, in Ecclesia, quæ ibi erat, dormivisse; & secundum quietem vel rem gestam vidisse, vel saltem somniasse, Complures ex Apo-

Y 2

est, (id est, Christianus fuit) & hanc alteram modo duodecimum jam instat annum. Scripta, ut videtur, ea epistola præfenti anno ante expeditionem Perficam. Quare Julianus anno circiter trecentesimo quinquagesimo primo, etiam Gentilium superstitionem amplexus est. Post hæc jam virilem ingressus aetatem promptius ad hæc ferri, eaque agere cepit, inquit Sozomenus lib. 5. cap. 2. Quo etiam ex loco liquet, Baronium & communiter recentiores Historicis, qui Julianum anno etatis tricesimo primo occisum volunt, hallucinatos esse. Juliano successit Jo-

(d) Sozom. l. 6. c. 2.

solis & Prophetis in unum coactos, graviter de Imperatoris contumelia adversus Ecclesias facta conquestos esse; inivisseque consilium, quid de hac causa faciendum esset. At cum diu de ea re esset deliberatum & adhuc eorum animi velut in dubio versari viderentur, duos e medio surgentes exhortatos reliquos, ut bono animo essent, propeaque tamquam ad delendum Juliani Imperium & Concilio egressos. Hominem illum, qui has res tam admirabiles contemplatus fuerat, iter de caetero neglexisse. Atque dum metu percussus haesitaret, quis hujus visionis exitus futurus esset; secundo eodem in loco somnum coepisse; vidisseque eundem Apostolorum & Prophetarum conventum; atque ex improviso velut e via in Concilium ingressos illos, qui superiori nocte ad Julianum expugnandum abierant; caeterisque nunciasset, eum occisum esse. Hæc Sozomenus.

(a) Niceph. l. 10. c. 35.

(b) Greg. Naz. orat. 2. in Jul.

LVII. (c) Theod. lib. 3. c. 20. Quid in Christum Julianus mariens.

(d) Niceph. l. 10. c. 35. (e) Sozom. l. 6. c. 2.

At Nicephorus (a) addit nomina illorum duorum, qui perrexerunt festini ad necem inferendam Juliano; nempe alterum ipsorum dictum esse Mercurium martyrem, alterum vero item martyrem Artemium Duce, ambos olim egregios milites Christianos. Utinamque res se habeat (inquit Gregorius b) lethale certe, Orbique universo salutare vulnus accepit, unoque facinororum perniciose vitiorum penas Julianus exolvit. Quod & ipsum miror, quomodo vanus homo, qui omnia hinc se scire existimabat, hoc unum ignoravit, nimirum vulnus visceribus suis infligendum. Hæc quidem de percussore & vulnere accepto jam satis.

Quæ autem isthæc secuta sint, Theodoretus (c) narrat his verbis: Deinde, inquit, cum milites quererentur & ingemiscentes, ex improvise eum vulneratum offendunt, rabie contra conditorem suum furentem: Martem bellicosum ipsi, uti promiserat, auxilium minime tulisse, Apollinem falsa vaticinatum esse, Jovem denique fulminantem non in suum interfectorem fulmen torxisse. Itaque qui ante minas insolenter jactaverat, jam misere humi projectus jacuit: Et paulo post: Ferunt porro, ipsum tyrannum, simul ac plagam acceperat, manum protinus sanguine implevisse, illumque projecisse in aerem, ac dixisse: Vicisti Galilæe; & simul tum confessum esse victoriam, & blasphemiam (adeo enim a mente abalienatus erat) in Deum impudenter locutum. Hæc Theodoretus (d), & alii plerique. Sozomenus (e) vero hæc habet, cum de his agit: Alii autem memorant, eum, cum sanguinem manu ostendisset, illum in aerem jecisse, perinde atque Soli iratum, quod Persi venisset subsidio, & se non servasset incolumem; præsertim cum suæ natiuitatis (sicut astronomorum scientia indi-

cabat) velut dominus esset & moderator. Hæc ille. Ac probe sane divino coactus est numine in Solem blasphemiam intorquere; ut quem potissimum coluisset, atque in laudem ejus hymnum celebrem conscripisset, ad postremum ita percitus proditionis eundem accusaret. Sed subdit Sozomenus: At cum esset re vera moriturus utrum Christum viderit nec ne (uti solet accidere, quando anima e corporis custodia egreditur, & res diviniore, quam quæ ab homine conspici possint, videt) haud equidem habeo dicere: neque enim istud adeo a multis dicitur: veruntamen ut plane falsum rejicere non audeo: quippe cum credibile sit, alia etiam his multo admirabiliora contigisse, non alia de causa, quam ut constare possit, religionem Christianam non hominum studio & industria constitutam stabilitamque esse. Hæc Sozomenus; cum tamen alii eam rem haud dubiam confirmant, nempe de ejus blasphemiam in deos, & exprobratione in Christum, projectione illa sanguinis in altum facta, qua & exclamavit (quod tradit Nicephorus f) Saturnare Nazarene.

(f) Niceph. l. 10. c. 34.

At quomodo ipse moriturus Julianus adsciscere sibi conatus sit divinos honores, Gregorius Nazianzenus (g) narrat, sic dicens: Sed ne hoc quidem prætereundum est, quod præter alia multa maximum perditæ illius amentia argumentum habet. In fluminis ripa jacebat, graviter ex vulnere agrotans. Cum autem permultos eorum, qui ante ipsius ætatem gloria floruerant, ut humana conditione majores censerentur, artibus quibusdam ex hominum oculis sese suscipuisse, eamque ob causam pro diis habitos fuisse sciret; ejusdem gloriæ cupiditate captus, simulque talis mortis genere interire propter temeritatis ignominiam erubescens, quid molitur? quid facit? (neque enim simul cum vita improbitas extinguitur). In profluentem corpus projicere conatur; ad eamque rem nonnullorum, quos maxime fidos arcuatorumque conscios habuerat, opera utebatur. Quod nisi quispiam ex eunuchis Imperatoris hanc rem persentiens, scelerisque odio & execratione aliis prodens, huic conatui obstitisset; novus utique alius ex calamitate deus recordibus hominibus extitisset. Hæc Gregorius de Juliano, non ignaro, Romulum in primis eadem plane arte comparasse sibi divinos honores.

LVIII. (g) Greg. Naz. orat. 2. in Jul.

Julianus affectat divinos honores.

Quoniam vero id assequi Juliano minime licuit; ne tali tantoque fraudaretur honore, domestici ipsius jacturam alia excogitata arte cumulatus compensarunt, dum eum ad superos curru elevatum finxerunt, idque testificatione divina probare conati: continetur autem ejusmodi commentitium oraculum his versibus, (h)

LIX. (b) Extant apud Niceph. l. 10. c. ult.

tamquam ab Apolline illi viventi redditum.

Atque ubi Romanis Persas deviceris armis, Usque Seleuceam bello progressus ad urbem; Cælesti tum te sublato turbine currus Evehet ignivamus, magnoque reponet Olympo Defuactum curis hominum, duroque labore; Et patriam æthereæ lucis remeabis ad aulam, Unde caduca hominis progressus membra petisti.

LX. Visiones de interitu Juliani.

(a) Theod. l. 3. c. 19.

Fuit quidem ejusmodi Juliani casus eodem ferme temporis momento cognitus sanctis viris, quo contigit; immo (sicut diximus) & præcognitus, cum Athanasius de eo fuerat vaticinatus, nubeculam illam inani tonitruo perstreperentem quam citissime dissolvendam, & de fabro jam parante loculum Juliano fatidica illa fuerat dicta sententia. At quid ea hora, qua divina ultione tyrannus occisus est, divinitus ostensum fuerit magno illi anachoretæ Juliano Sabbæ, Theodoretus (a) sic narrat: Porro autem Julianus cognomento Sabba (sic namque Syriaca lingua vocabatur) cujus vitam in historia nostra, qua Philotheus inscribitur, litteris mandavimus, eorum vivendi genus, qui sunt expertes corporis, in corpore imitatus; cum esset de Juliani minus certior factus, longe attentius preces Deo omnium moderatori adhibuit; atque eodem ipso die, quo Julianus interfectus est, quamquam iter viginti dierum & amplius aberat ab exercitu, eadem ejus inter precandum agnovit. Nam ferunt, eum, dum Dominum clementem & benignum supplex oraret, repente secum repressisse, & effusum in lætitiâ exultasse gaudio, hilarique vultu coepisse intueri; quare voluptas, quam capiebat animo, manifeste declarata est. Quem familiares ejus cum ita mutatum cernerent, orasse, ut causam lætitiæ suæ ipsis indicaret. Eum autem respondisse: Aprum sive vestrem, hostem vineæ Domini, debitas scelerum in Christum admissorum perpendisse penas, & mortuum jacere, ne amplius Christianis insidias struat. Quibus cognitis, omnes triumphare gaudio, & hymnum, quo Deo gratias agerent, cantare coeperunt. Postea autem facti sunt certiores ab illis, qui mortem ejus nunciabant, sceleratum illum tyrannum extinctum eadem die & hora, qua divinus ille senex Julianus eum cecidisse cognoverat & prædixerat. Hæc Theodoretus.

LXI. (b) Sozom. l. 6. c. 12.

De Didymo autem ita Sozomenus (b): Eodem die Didymus, vir Ecclesiasticus, & divinæ sapientiæ ac pietatis studiosissimus, Alexandriæ ætatem degens, supra

modum dolebat, non modo ob Imperatoris scelera contra Christianam religionem admissa, sed etiam quod cæco errore vagabatur, & Ecclesias contemnebat. Itaque jejunare, & Deum hac de re supplex orare cepit. Qui cum ob hanc causam animo adeo sollicito ac mæsto esset, uti sequenti nocte nihil comederet; forte in solio assidens, somno oppressus est; ac velut extra se positus, videbatur sibi videre equos albos in aere cursare, & qui in eis vehebantur, eos ita predicare: Nunciate Didymo, hodie Julianum hac ipsa hora interfectum esse; ipseque idem illud Athanasio Episcopo significet (latebat enim, ut dictum est, Alexandria Athanasius, conscio Didymo) Didymus ingitur illico somno salutus surrexit, cibumque coepit. Hæc Sozomenus; eadem quoque de Didymo Palladius narrat (c).

(c) Palladius in Lausiac.

At hic siste gradum, lector, cum jam ad exitum, exitumque infensissimi omnium hostis Christianæ religionis perveneris; atque memoria repete, mente cogita, expendeque animo, quot quantaque adeo brevi temporis spatio, nondum quidem duorum annorum curriculis evolutis, divinitus edita opera fuerint; quibus tamquam manifestissimis signis atque impressis notis intelligas, divino numini res Christianorum curæ esse, inefficere in Ecclesia Catholica Deum, qui totam hanc agitet molem, regat, gubernet, tueatur, atque conservet; neque humanarum esse virium tanta præstare. Cum alioqui singulis ferme annis eadem, vel his similia, pluraque ejusmodi signa spectare liceat, dummodo simplices tibi sint oculi atque puri; sed apud nos ista tu transiens inverteberis. Cæterum si ad opus confidere libeat, thesauros locupletissimos habes, duos inquam tomos a P. Thoma Bozio Collegii nostri Rectore nuper editos; in quo quidem argumento, quanto ordine, rerum copia, atque dicendi facundia versatus sit, tu ipse melius ex eis intelliges, quam ego ingeram: parco enim, quod inops sit illa probatio, quæ domestico perficitur teste. Sed erit plane, ut illa cuncta perlegens, intelligas quam fortis & inexpugnabilis sit Christiana religio, in qua fideles omnes sub centum illis militant signis; ita ut de Ecclesia Catholica digne occinas illud Jacob (d): Vere Dominus est in loco isto: Meritoque & illud ejusdem adicias (e): Castra Dei sunt hæc: Atque adeo, ut licet sis hostis, & ab adversariorum partibus stes; si quid tamen veri studium in te reliquum sit, mox de eadem Catholica Ecclesia coactus instar Balaam exclamare cogaris (f): Quam pulchra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Israel, ut vallis memorosæ, & horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula quæ fixit Dominus &c. Sed jam re-

De signis Ecclesiæ libri Thomæ Bozii.

(d) Genes. 28.

(e) Genes. 28.

(f) Num. 24.

CHRISTI
363.LIBERII PAP.
12.JULIANI IMP.
2.

reliqua, quæ ad Julianum pertinent, prosequamur.

LXIII.

Atque in primis quod ad diem ipsum, quo, sic divino ulciscente numine, extinctus est, spectat; eum VI. Kal. Julii, diem clausisse extremum, ex Ammiano colligitur (a): Socratesque id expressè testatur (b) cum ait: *Occubuit VI. Kalend. Julii, tertio anno sui Imperii, septimo autem postquam a Constantio renunciatus fuisset, ætatis sue trigesimo primo.* Sed & ex die ejus occubitus, Dei licet æstimare vindictam; cum ea die, qua ipsius rescripto passi sunt Romæ nobilissimi atque innocentissimi aulici Constantini Imperatoris Joannes & Paulus (de quibus superius fufius egimus) nempe sexto Kalendas Julii, qua die natalis dictorum Martyrum in Ecclesiasticis tabulis adnotatus habetur, Julianus divinitus misso telo necatus habeatur.

LXIV.

Quod vero ad ejus Imperii tempus atinet; dum Socrates dicit; Julianum anno tertio sui Imperii vivendi finem imposuisse, plane hallucinatur: siquidem apertissime constat eum nec quidem in Imperio post obitum Constantii explese biennium. Cum enim Constantius Imp. ex hac vita decesserit (ut auctore Ammiano dictum est) tertio Nonas Octobris, Tauro & Florentio Cons. anno Domini trecentesimo sexagesimo primo, cum statim Julianus solus imperare cœpit; certumque sit, eundem hoc anno sexto Kalendas Julii morte abreptum imperare desiisse; dicere necesse est, eum minus habuisse in Imperio ab expleto biennio menses tres & dies novem. Sed inde Socrati errandi manavit occasio, quod sub Imperio Juliani a morte Constantii tres ponuntur Consulatus; Tauri & Florentii, quo imperare cœpit; Nevittæ & Mamertini, quem annum regnavit integrum; ac denique ejusdem Juliani Consulatus quartus cum Sallustio, quo pariter occisus est: sed primi Consulatus menses tres: postremi sex haud absolutos imperavit.

LXV.

Audito igitur de interitu Juliani ubique terrarum Imperii certo perlato nuncio; qui devoti ab eo erant diis victimæ Christiani (secundum illud Davidicum (c); Lætabitur justus cum viderit vindictam) excusso statim pavore atque mærore, quo sub gladio tenebantur oppressi, exultantes, Deo canticum cecinere, instar Israelitici populi (d), cum insequentem cerneret Pharaonem una cum exercitu ejus extinctum: Sed robustos Moab obtinuit tremor, obriguerunt habitatores Chanaam. Amplissimi, inquam, magistratus illi, ac Gentilitiæ superstitionis Pontifices, quos ad restituendam propagandamque idololatriam Julianus elegerat, simulque Ethnici omnes, Chri-

Christia-
norum ga-
udium, &
Gentilium
mæror.
(c) Psal.
58.
(d) Exod.
15.

stiani nominis hostes, cum suas ipsorum res magis magisque efflorescentes conspicerent, atque longe majora sperarent; eas omnes improvise turbine abreptas, spesque meliores excisas penitus esse cernentes, confrenati sunt animo, oppressi dolore, ac pariter timore concussi; male conscii, quanta licentia atque procacia toto hoc Juliani regnantis temporis spatio in Christianam religionem insultassent.

Qui autem tunc rem altius attentiusque considerabant; Julianum non tam contra Perfas, quam adversus Christianorum Deum, antiquius, diuturnius, acriusque bellum agentem extinctum considerantes, magnam Christi potentiam in Julianum, adeo perspicue demonstratam admirabantur: deorumque contra imbecillitatem attendebant in protegendo provehendoque in amplio rem gloriam, quem scirent majore studio, quam quivis alius ante solertissimus numinum cultor, die noctuque pro eorum cultu fuisse sollicitum: sed & clarissime tunc perspexerunt, esse illos penitus impotentes, nimirum privatum fulminibus Jovem, Martem armis, Mercurium talaribus & caduceo, Herculem clava; Vulcani friguissè ignes, Victoriæ factam improbe transfugam; Castorem atque Pollucem castrorum custodes, jam factos eorumdem turpiter desertores; Isidemque nutricem, egentem. Erubescabant ad hæc Gentiles, ac pariter ulciscantis Dei Christianorum vim ac multitudinem admirabantur, ut ex his quæ sanctus Hieronymus scriptorum monumentis memoriæ tradidit, intelligere facile possumus: nam in Commentariis in Habacuc (e) Prophetam hæc habet:

Dum adhuc essem puer, & in Grammatica ludo exercebam, omnesque urbes visitarum sanguine polluerentur; ac subito in ipso persecutionis ardore, Juliani nunciatus esset interitus; eleganter unus de Ethnicis: Quo modo, inquit, Christiani dicunt, Deum suum esse patientem & ἀνεγκλιανον? nihil iracundius, nihil hoc furore præsentius: ne modico quidem spatio indignationem suam differre potuit. Hoc ille ludens dixerit. Caterum Ecclesia Christi cum exultatione cantavit: Divisi si in stupore capita potentium. Est sententia Habacuc (f), juxta Septuaginta. Erudiebatur ipse hoc tempore sub Donato grammatico, quem sæpe suum magistrum appellat; non autem sub Victorino, qui excultiori literatura insignior habitus, desivit tunc publice profiteri, cum adversus Christianos professores idem Imp. Apostata (ut diximus) promulgavit edictum. Quotennis autem hoc Juliani obitus tempore Hieronymus fuerit, qui se puerum fuisse tradit; quoniam res perdifficilis est, & plurima indiget inspectione, de hoc agemus inferius anno Domini

LXVI.

Deorum
derisa im-
potentia.(e) Hieron.
in Habacuc
c. 3.

LXVII.

Ethnici de
Christo
querela.(f) Habacuc
c. 3.CHRISTI
363.LIBERII PAP.
12.JULIANI IMP.
2.

ni trecentesimo septuagesimo secundo, cum de ætate, quam vixit, erit prolixior disputatio. Modo autem in rebus ad Julianum spectantibus versetur oratio.

LXVIII.

At in quod discrimen ex hoc tentato & male gesto Persico bello adductum sit Romanum Imperium, cum omnes lectu immenso eadem prosequantur historici; quid de his Patres scripserint, in medium adducamus; & in primis quod sic ait Hieronymus (a): *Julianus proditor patriæ suæ, & Christiani exercitus jugulator, Christum sensit in Media, quem primum in Gallia denegarat; dumque Romanos propagare vult fines, perdidit propagatos.* Et S. Augustinus (b) de eodem Apostata Juliano: *Cujus, inquit, egregiam indolem decepit amore dominandi sacrilega & detestanda curiositas, cum vanis deditus oraculis erat: quando fretus securitate victoriæ, naves, quibus victus necessarius portabatur, incendit. Deinde fervide stans immodicis ausibus, & mox merito temeritatis occisus, in locis hostilibus egenum reliquit exercitum: ut aliter inde non posset evadi, nisi contra illud auspiciam dei Termini, de quo superiore libro diximus, Romanum Imperii*

(a) Hieron.
epist. 3.Julianus
lues
Imperii
Rom.(b) August.
de Civit.
Dei. l. 5. c.
21.

IMP. CAES. FL. CL. JULIANO. P. F. VICTORI
AC. TRIVMPHATORI. SEMPER. AVG.
P. M. IMP. VII. CONS. III. BONO
REIP. NATO. PRO. CONS.

Secunda vero inscriptio sic se habet:

ÆTERNO. PRINCIPI. D. N. FLAVIO
CLAUDIO. JULIANO. UBIQVE
VENERANDO. SEMPER. AVG. BONO
REIP. NATO. ORDO. POSSESSORESQUE

Tertia vero talis est:

IMP. CÆS. D. N. FL. CL. JULIANO.
SEMP. AVG. P. M. IMP. VII. COSS.
III. BONO. R. P. NATO. PATRI
PATRIÆ. PRO. CONSS.

Talia igitur tantaque Ethnici de Juliano conceperant, ut ubique locorum ejusmodi titulo BONO REIPUB. NATO, signa illi dicarent; sed eventu contrario obscurata penitus remanere, oblita cœno, exposita cujuscumque ludibrio; ut lapides, licet elingues, iisdem decoris notis clamarent tamen ignominiam Juliani.

LXIX.

Jam vero agendum de funere ignobili, & infami Apostatæ sepultura, de quibus pauca hæc Ammianus (f): *Corpus ejus curatum præ copia rerum ac temporis, & ubi olim ipse statuerat conditum fuit: nempe Tarfi in Cilicia: hæc tantum ipse; cætera reticet, nempe a Perside in eum usque locum, ubi cadaver condendum erat, solemnibus processio, & quo honore, quibusve laudibus a singulis acceptum sit civitatibus, cum quem triumphantem expectarent Imperatorem, in feretro supinum susceperunt. Sed Gre-*

(f) Amm.
lib. 25.
Funus Ju-
liani.

gorius Nazianzenus. *Cessit autem Terminus deus necessitati, qui non cesserat Jovi.* Hæc Augustinus. Sed & ex Gregorius Nazianzenus (c) eisdem threnos ingeminat de clade illata Romano Imperio, necnon Joannes Chryostomus (d) eam est pluribus profecutus, quæ talis tantaque fuit, ut nullam huic æqualem subierit Romana Respublica; licet contigisset, ipsum Imperatorem captivum sub jugo teneri Perfarum: adeo ut nec postea ullum advenerit tempus, quo talis jactura potuerit resarciri, vel tantæ ignominie nota deleri. Quod si quis dixerit, maximo omnium Romani Imperii damno Julianum esse natum, veritatis scopum collimasse, omnes recte judicantes æque sint consensuri. Ut plane habuerint, unde plurimum erubescerent Libanius & alii illi similes, qui Juliano viventem adulati turpiter fuerant, dicentes, eum magno Romani Imperii bono a diis esse concessum; necnon illi, qui hæc tam excelsa præconia incisa etiam silicibus posterorum memoriæ commendarunt; quorum hic tria vetera monumenta (e) describenda curavimus; est enim ejusmodi prima inscriptio:

(c) Greg.
Naz. orat.
2. in Jul.
(d) Chryst.
contr.
Gent.(e) Extant
in lib. In-
scrip. an-
tiq. Smet.
pag. 156.
n. 13. 15a
16.

gorius Nazianzenus, nolens tanta gloria tantum Imperatorem privatum sepulture donari, sic rem, ut est gesta, prosequitur, jam ante locutus magnifice de funere Constantii Imp. cum subdit (g): *Huic, Juliano scilicet, contra cum turpis & flagitiosa expeditio, tum turpior atque ignominiosior reditus contigit. Exagitabatur enim a populis & urbibus, publicisque atque scurrilibus vocibus, quarum nunc quoque permulti meminerunt. Quæ vero hæc ignominia erat? Mimi & histriones eum agebant, omnique scœnæ turpitudine laceffebant, tibia canentes & saltitantes; eique fidei abjuratorem & cladem, vitæque finem exprobrantes; nihil denique ex iis non facientes ac dicentes, quibus hujusmodi homines, qui pro arte procacitatem & contumeliam habent, insolentius utuntur; quoad eum tandem Tarsensis civitas excepit, haud scio quomodo*

(g) Greg.
Naz. orat.
2. in Jul.

CHRISTI
363.LIBERII PAP.
12.JULIANI IMP.
2.

modo & ob quam causam hac injuria multata: hic illi templum infame, tumultusque impurus & execrandus, ac ne spe stabilis quidem piorum oculis. Hucusque Gregorius; qui tamen alibi, cum Athanasii celebrat laudes, hæc etiam habet de ejusdem Juliani corpore tradito sepulchra: *Quem magnificum & honoris cupiditate flagrantem transmisserat, eundem mortuum reducit, nec miseratione quidem quemquam permoventem; immo (ut mihi quidam narravit) nec ad sepulturam assumptum, sed a terra, quæ propter ipsius scelus tremore affecta fuerat, excussum, æstuque vehementi projectum, insequentis (ut opinor) supplicii primordium.* Hæc Gregorius.

LXX. At sicut toto illo reversionis cadaveris e Persia in Ciliciam tempore æque fuit de Juliano omnium derisio ac sublatio; ita iisdem pariter probris affecti sunt Philosophi illi, magi, atque augures, quos carissimos amicos, certaque victoriæ desponsos secum in Persidem duxerat Julianus: hos infelices dicteris, fannis, scommatibus, ac denique sibilis vulgus insectabatur; idque Antiocheni præsertim, ubi diutius cum Juliano fuerant commorati, & magno in honore habiti. Fuisse enim ejusmodi voces Antiochenorum in Maximum philosophum una simul clamantium, Theodoretus (a) testatur, qui ait: *Urbs vero Antiochia ut primum tyrannum trucidatum intellexit, epulas publicas, crebrosque conventus celebrare, & non in Ecclesiis solum & martyrum monumentis tripudiare, verum etiam in theatris Crucis prædicare victoriam, & tyranni vaticinia irrisioni & ludibrio habere cœpit. Voces autem Antiochenorum contra eum emissas ponam equidem hoc loco, quo earum memoria possit ad posteritatem remanere. Nam uno ore clamabant omnes: Ubi tua, o Maxime, o stultide, vaticinia? Vicit Deus & Christus ejus. Per id enim tempus erat vir quidam nomine Maximus, qui tametsi Philosophum se esse profitebatur, erat tamen vera magus, futuraque se posse prædicere jactabat.* Hæc Theodoretus.

(a) Theod. 4.3. c.22.

LXXI. Sed eo magis tam in Julianum, quam in ejus consiliarios & sacrificos est clamatum, cum post obitum ejus, custodibus e regiis palatiis amotis, reseratis penetralibus, & abditis recessibus peruestigatis, inventa sunt humana corpora (b) extincta, jam putredine exesa, quæ ipse cum suis adeo execranda sacra immolaverat diis; quorum & ad futurarum rerum scientiam consequendam, apertis ferro visceribus, exta solebat inspiceret; unde infelix de vincendis Persis, eorumque potiundo regno, & nobili de barbaris debellatis adipiscendo triumpho certis (ut sibi videbatur) ex signis spem haud

dubiam conceperat; adeo ut ante victoriam cecinisset pœana, seque ipsum Alexandrum Magnum esse jactasset; sibique dixisset, æque ac illi olim, usque ad Indos, omnibus debellatis hostibus, patere aditum, affectantibus Romanum exercitum deorum phalangibus. Probrosa hæc de humanis hostiis immolatis (ut dictum est superius) tum Charris in Mesopotamia, tum vero abundantius Antiochiæ sunt reperta, & in lucem prodita, publicæque exposita, velut egregia trophæa de hostibus debellatis erecta: cum in illum, loco triumphalium acclamationum, ab universo populo sunt jactata convicia, repetita probra, ac iteratæ etiam contumeliæ: Deoque simulimense actæ gratiæ, quod a tali immanissimo Scythæ Romanorum liberasset Imperium.

LXXII. Discruciantur hæc audientes Gentiles & erubescant, cum nulla fatis idonea ad excusandam deorum imbecillitatem, immo & proditorem, qui falsis promissionibus a limitibus Romani Imperii exercitum abduxissent, & in manus hostium conjecissent, verba suppeterent. Unus tantum repertus est Libanius sophista Antiochenus, Juliano (ut vidimus) magno amicitiae vinculo adstrictus, qui funebrem in ipsius Imp. laudem scripserit orationem, qua eum pro arbitrio laudibus in cælum evexit, & inter numina collocavit. Sed quid in ea homo vanus somnians effuderit, Socrates (c), qui eam legit, his verbis significat, cum in eundem Christianam religionem subfannantem invehitur: Porro autem cum Libanius sophista Christianus false irrideat his verbis: *Hominem ex Palæstina oriundum, Deum, Deique filium faciunt: Mibi videtur penitus oblitus, se in extrema oratione sua, Julianum in deos retulisse, in hunc modum: Primum, inquit, mortis illius nuncium parum aberat quin lapidibus obruisset, tamquam contra deum mentitum: quod scilicet Julianus deus factus, mori non posset; sed subdit: Deinde paulo longius progressus: O demonum, inquit, alumne, demonum discipule, demonum denique assessor. Quamquam ille aliter ista intelligebat; tamen cum nomen ambiguum, quo etiam diabolus significatur, non vitaret, eadem visus est dicere, quæ Christiani in probris objectandis dicere consueverunt. Quare se ad quemquam laudibus ornandum omnino studio incubuisset, nomen ambiguum vitare eo modo debuisset, quo aliam vitavit vocem; quam quidem, cum esset ob eam reprehensus, a suis libris prorsus delevit.* Hæc Socrates: idemque testatur, eadem de laudibus Juliani oratione Libanium recensuisse libros ab eo compositos, cum superius (d) de ipsa item oratione tunc ab eo scripta mentionem faciens, sic ait: *Eo-*

Libanius
laudator
Juliani.(c) Socrat.
4.3. c.19.(d) Socrat.
4.3. c.19.CHRISTI
363.LIBERII PAP.
12.JULIANI IMP.
2.

LXXIII.

Libanii
funebris
oratio.

*Eodem tempore Libanius sophista orationem, qua mortem deservit Juliani, composuit, eamque Julianum, sive Funebrem inscripsit; in qua non modo omnes ejus res gestas illo dicendi genere, quo hominum laudes celebrantur, persecutus est, sed librorum etiam, quos contra Christianos ediderat, & quod in illis Christianorum scripta ridicula, nugisque referta monstraverat, mentionem fecit. Sed de illis superius satis. Addit auctor inferius, scriptum ab eodem Juliano commentarium, quem Cynicismum inscripsit. Cynicorum quippe philosophorum fuisse studiosissimum, epistola illa, quam adhuc, cum Cæsar esset, scripsit ad Maximum, declaravit. Lucubravit quoque librum illum, cujus est titulus, Cæsares; non aliam puto ob causam, nisi ut ea occasione carperet Constantinum, quem veste indutum muliebri deæ deliciarum conjungeret una cum filiis, se vero Solis filium, Mercurii sententia comprobaret; ubi hæc in fine ridicula habet: *Di vero, impietatis vindices, ut ipsum Constantinum, ita & ejus filios cruciabant, sanguinis cognatorum fusi penas exigentes: Donec Juppiter in Claudii & Constantii gratiam a malis respirare concessit. Tibi autem (Mercurius, ad me sermonem dirigens, inquit) feci, ut Solem patrem agnosceres. Tu vero ejus præceptis obtemperato: illum tibi tutum portum & perfugium, dum in vivis agis, compara; quando vero oportebit hinc excedere, cum bona spe tibi deum propitium ducem constitue.* Hisque verbis impositum finem orationi. Sed ex impietate concepta spes eum vana fessellit; quippe tali parenti frustra confusus; cum se tum a Persis victum, tum vero a Christo (quod acerbius illi fuit) superatum cognosceret, plane desperans, ac numina blasphemans, e vita excessit. Porro quod ad ejus scripta pertinet; præter Misopogonem, alias quoque scripsit orationes. Sed de ejus scriptis alibi plures ex Suida.*

LXXIV.

Refelluntur
quæ
de Liba-
nio falsa
narrantur.

Quod vero ad illius laudatorem Libanium spectat; ex ea plane oratione, quam post obitum Juliani in ipsius laudem conscripsit, qua & non leviter Christianam religionem carpit, prorsus eludatur commentum illud, quod sub falso Amphiloctii nomine narratur in Vita Magni Basilii; quo fertur, Libanium persimilem de interitu Juliani (quam Basilium vidisse diximus) visionem noctu per somnium conspexisse, cum esset in castris: quem tamen ex litteris Juliani constat Antiochiæ fuisse relictum. Sed & quod ibidem dicitur, ipsum Libanium septimo post obitum Juliani die ab exercitu fugientem, ad eundem Basilium Cæsaream convolatū, atque ejus nunciasset obitum, per Ann. Eccl. Tom. V.

tiisque fieri Christianum, consecutumque esse sacrum Baptismum, atque una cum ipso Basilio commoratum esse: sunt hæc plane digna risu, quæ & fidem derogent nonnullis, quæ ab aliis accepta, in eadem Vita vera esse probantur. Talis profecto est opera impostorum, ut cum falsa ingerant, vera mendaciorum admixtione corrumpant. Repugnant his etiam quæ post hæc ab eodem Libanio ad eundem Basilium epistolæ scriptæ sunt. Sed de Libanio Eunapius Sardinus hæc inter cætera: *Nemo omnium, inquit, qui a Libanio allesti, & in familiaritatem recepti fuerant, abiit a morsu immunitis: nam quali quisque erat ingenio, confestim norat; illiusque animum in vitia, an virtutes promior esset, perspectum habebat: egregius artifex in exprimenda atque ex vero consurgenda morum similitudine in utramque partem.* Hæc & alia Eunapius. Tribuit & hoc illi vitio Socrates (a), quod pro tempore instar Protei, diversos animi vultus mutare soleret: nam regnante Constantio, eum scriptis mirifice commendavit; cum vero defunctus est, criminosis eundem contumeliis deturpavit. Caruisse autem uxore Libanium tradit Eunapius, usui tamen habuisse mulierculam concubinam, obiisseque longa senectute confectum. Cæterum licet in aliis lucubrationibus suis Libanius Gentilibus sapiens & eruditus videri potuerit, in duabus tamen illis ab ipsis Ethnicis pariter collaudatis, altera quæ de Daphne inscripta erat, altera vero de laudibus Juliani, quarum meminimus, apud viros prudentes, atque discretos magnæ insipientiæ specimen edidit; visusque iisdem est flaccidus, mollis, languidus; enervatus, ac scena dignus; cujus dictio levis comædi potius, quam quæ cujus personam ageret, gravissimi Oratoris referret exemplum.

LXXV.

Cæterum in conscribendis Juliani rebus gestis, celebrandisque ejus laudibus, æquiores se præbuit Ammianus; qui etsi in his (ut sæpe demonstratum est) limen interdum veritatis transgressus est; tamen in memoriam revocans, sibi non encomiastæ, sed historici fore numeros exsolvendos; post contexta præconia Juliani virtutum laudans ejus justitiam, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, castitatemque cum liberalitate conjunctam, nec non in militari disciplina solertiam; vitia tandem paucis, licet prolixiore indignis oratione, ita perstrinxit (b): *Levioris (nempe erat) ingenii; verum hoc instituto rectissimo temperabat, emendari se, cum deviare a fruge bona, permittens: sic plane restituenda lectio est; cum pro levioris, aliqui codices legant, lenioris, alii lenioris: hæc enim exploditur penitus posterior lectio, cum*

(a) Amm.
lib. 22.

Z cum

cum ab auctoris sententia discrepet; cuius institutum est, in his vitia, & quæ in homine corrigenda fuissent non virtutes describere: Verum nec quod prior habet, fuisse lentioris ingenii, auctoris sensui satisfacit. Quamobrem textus emendatio illa placuit, quæ ab erudito viro Billio in suis observationibus adnotatur; ut loco lentioris ingenii, sit restituendum, levioris ingenii: etenim levitatis notam eidem Gregorius Nazianzenus (a) inurit; quæ quidem germana lectio ex ejuſdem Ammiani verbis superius positis restituitur; siquidem alibi (b) idem levitatis peccatum inculcans, hæc in eandem prorsus sententiam verba habet: Levitatem agnoscens commotioris ingenii sui, Præfectis, proximisque permittebat, ut fidenter impetus suos aliorum tendentes, ad quæ decebat, monitu opportuno frenarent. Ita Ammianus; sed subdit de aliis ejuſdem Juliani vitis hæc insuper (c):

(a) Greg. Naz. orat. 1. in Jul.

(b) Amm. lib. 22.

(c) Amm. lib. 25.

LXXXVI.

Linguae erat fusoris, & admodum raro silentis; præfagiorum sciscitationi nimia deditus, ut equiparare videretur in hac parte Principem Hadrianum; superstitiosus magis, quam sacrorum legitimus observator; innumeras sine parsimonia pedes macians: ut æstimaretur, si revertisset de Paris, boves jam defuturos: Marci illius similis Caesaris, in quem id accepimus dictum, οὐ λῶμοι βόες, Μάρκος τῶν Καίσαρι ἀνὸν νύκτις ἀπαλώμεθα. vulgi plausibus lætus, laudum etiam ex minimis rebis intemperans appetitor, popularitatis cupiditate cum indignis loqui sæpe affectans. Subdit his post alia de legibus ab eodem injuste latis. At si cupis summatim scire hominis pravos mores, ac præsertim levitatem, quam in eo omnes redarguunt, eamque certis signis repræsentatam, simulque ejus exitum infelicem; accipe divinum diu ante pronunciatum atque posteris commendatum oraculum, inter divina scriptorum monumenta reconditum, in quo mireris videre expressum in omnibus Julianum; sic enim se habet (d): Homo apostata, vir inutilis, graditur ore perverso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur malum, & omni tempore jurgia seminat. Huic extemplo veniet perditio sua, & subito conteretur, nec habebit ultra medicinam. Hæc in sacris pro- verbis Salomonis, Juliano in omnibus congruentia, licet dicta sint de apostatis omnibus.

LXXXVII.

Orationes inveciivæ Gregorii Nazianzeno in Julianum.

Sed age jam hominis turpitudinum, monumenta vetera referamus. Extant duæ ingentes sceleribus Juliani sculptæ columnæ, duæ inquam illæ a Gregorio Nazianzeno orationes in Julianum conscriptæ, quarum excellentiam haud satis digne laudare queant clarissimi oratores; eaque prudens quisque dixerit duo ful-

mina, magno cum fragore tonitru, veritatis luce corusca, in horrendum monstrum valido impetu cælitus missa: ex quibus pro instituti ratione satis erit hic pauca, quæ ad finem, nempe posteriori oratione, congruum homini panegyrum absoluturus, munus tanto dignum Imperatore, illi offert, hæcque habet (e): Hæc nostræ, hoc est, Galilæorum; hæc contemptorum & abjectorum hominum narrationes: Hæc nos, qui Crucifixum adoramus: Hæc piscatorum, & (ut ipsi ajunt) imperitorum discipuli: Hæc nos, qui cum vetulis sedemus, & psallimus: Hæc nos longis jejuniis confecti, & exanimis: Hæc nos, qui frustra vigilamus, atque in nocturnis stationibus nugamur; & tamen vos prosternimus. Ubi sunt grammatici? Ubi consiliarii? (libet enim ab indoctorum nostratium quodam, ut idem vobis videtur, triumphalem hymnum mutuari) (f) Ubi sacrificia, & sacra, & mysteria? Ubi victima tam aperta, quam occultæ? Ubi aruspicina ars, quæ laude ac prædicatione effertur? Ubi præscientiæ vanitas, & ventri loquorum signa? Ubi clara illa Babylon sermone celebrata, & Orbis universus terrarum per exiguum & execrandum sanguinem cogitatione perceptus? Ubi Persæ illi & Medi, qui manibus tenebantur? Ubi dii illi, qui ducebantur, & deducebant, & propugnabant, simulque pugnabant? Ubi illa adversus Christianos oracula, & minæ, nostrique ad præstitutum diem etiam ad ipsum usque nomen oppressio? Evanuerunt omnia. Falsæ sunt, disfluxerunt, somno similes extiterunt impiorum jactationes. Et paulo post, recitato Sennacherib (g) exemplo in Judæos temere insultantis, & Ezechia in Deum Israel spem habentis, hæc addit:

(e) Greg. Naz. orat. 2. in Jul.

(f) Isai. 33.

(g) 4. Reg. 18.

LXXXVIII.

Christianorum in Deum fiducia.

(h) Amos 6.

Nos autem, quibus nulla alia arma, nec muri, nec præsidia, præter spem in Deum, reliqua erant, utpote omni humano auxilio prorsus destituti ac truncati; quem tandem alium aut precum auditorem, aut minarum depulsorem habituri eramus, quam Deum, qui jurat adversus superbiam Jacob (h)? O incredibiles narrationes! o rerum spe conceptarum temeritatem? Demonibus instar cujusdam victime, promissæ fueramus: ac magna illa Dei hereditas, gens illa sancta, regale sacerdotium, unius spei præmium, atque unius belli palma facti eramus. Hæc tu scilicet Christianis ob salutem per eos male acceptam præmia retulisti? (cum scilicet a vindice Constantii Imperatoris gladio puer subductus esset) Hæc Domino Deo tuo rependisti? Ac prius quidem, cum Deus suam pro nobis iram adhuc sustineret atque differret, nec dum omnem zelum suum inflammasset, verum sublimes adhuc adversus impium manus haberet, atque arcum

tametsi jam adductum atque paratum per vim retineret, tantisperque expectaret, dum tota illius improbitas, quasi suppuratus & malignus quidam morbus erupisset (hic enim divini judicii mors est, vel ut per penitentiam salutem afferat, vel justius puniat) tum nos ea quæ seebant, ægre & acerbe ferentes, atque ad futurum animis fatiscientes (nec enim ipsius benignitatem suis absconditam ferebamur) has ad eum voces emittebamus, partim Dominum invocantes, partim vel apud benignum & facilem patrem conquerentes, partim velut exprobrantes & cum eo expostulantes, ut solent qui in dolore versantur. Ut quid (a) Deus repulisti in finem, iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ? &c. Et paulo post: Hæc quidem ipse prius, & cogitabam, & ad Deum clamabam. Nunc autem quam diversas voces assumo! Impiorum exitium deinceps lugeo; iisque qui nos odio habent, benignum me præbeo, atque hujusmodi verbis utor: Quo modo (b) facti sunt in desolationem! subito desecerunt, perierunt propter iniquitatem suam; tamquam pulvis, quam turbo abstraxit: tamquam lanugo, quæ a vento disjicitur; tamquam ros matutinus, tamquam emissæ sagittæ stridor, tamquam tonitruus impetus, tamquam fulgor emicans. Et post nonnulla de Gentilium salute, quam cuperet, e- locutus, in triumphales rursus voces erumpens, hæc addit:

(a) Psal. 73.

(b) Psal. 9.

LXXXIX.

(c) Isai. 46.

Exprobratio in Julianum.

(d) Psal. 105.

Mibi, inquit, rursus in triumphalem cantum sese oratio referet. Cecidit (c) Bel; contritus est Dagon; palus factus est Saron; pudefactus est Libanus. Non jam fatuum imperare jubebunt, hoc est idolorum agmen motus & sensus experts: nec muscam quarent deum Accaron, aut si quid ea magis est ridiculum: Non jam lucos, & excelsu loca mente concipient, montemque omnem frondosum & umbrosum: Non jam filios suos & filias demonis imolabunt; quod olim Israel a Prophetis (d) obicitur. Sed quid hæc colligo? Ad præsentia & nostra me convertam: Non jam in sacras nostras ades pravos oculos conspiciet: Non jam aras, a purissimo & incruento sacrificio nomen habentes, scelerato sanguine contaminabunt: Nec loca non adeunda per impia altaria probro ac dedecore afficient: Non jam sacrilega manuum vota dona diripient & profanabunt, impietatem avaritia cumulantes: Non jam presbyterorum canciem, diaconorum sanctitatem, virginum pudorem contumelia perfundent: Non jam in sanctorum incisorum viscera fædos & impuros porcos immittent, ut simul & pabulo, & visceribus satientur: Non jam martyrum sepulcris ignem admovebunt, ut per eorum ignominiam alios a certamine deterreant: Non jam sanctorum reliquias cum vilissimis ossibus

per contemptum permixtas flammis absument, aut in ventos spargent, ut eo honore, qui ejusmodi hominibus debetur, eos privent: Non jam cathedram pestilentia construentes, maledicta, & convicia adversus Episcopos, & presbyteros, atque etiam Prophetas, & Apostolos, Christumque adeo ipsum conjecta, pro deliciis habebunt: Non jam adversus nos dies festos ac latores agent, legis interdicto ab adulterina doctrina nos excludentes, perinde atque eadem opera linguas quoque nostras obstruunt. Age, Imperatorias tuas, & sophisticas orationes, atque inevitabiles tuos syllogismos, & enthymemata depromere. Videamus qualia etiam piscatores & rusticæ apud nos loquuntur. Atque post multa de inani deorum potentia, castaque virtute, eorumque vaticiniis risu dignis, diserte locutus, hæc demum apostrophe præmissa perorat (e):

(e) Greg. Naz. orat. 2. in Jul.

LXXX.

Ex Odyss. X. Apoptrophe in Julianum.

Hoc tibi pro pede fit munus, vir optime, & prudentissime (libet enim tuis te verbis assari.) Hæc nos, qui præclara, & admiranda lege tua a litterarum studiis exclusi sumus. Vides tandem quod in finem usque tacituri, nec edictis tuis perpetuo silentio multandi eramus, sed liberam tandem vocem emissuri, tuæque stultitiæ indicem & confutatricem. Ut enim cataracta Nili ab Æthiopia in Ægyptum cadentes, & Solis radii tametsi nube aliquantisper obducantur, nulla arte inhiberi queunt; sic nec Christianorum linguis compedes injici, portenta vestra prostridentibus. Hæc a Basilio & Gregorio habes conatum tuorum adversariis atque hostibus, quemadmodum & ipse arbitraris, & aliis persuadebas; minus tuis nos videlicet ornans & celebrans, acriusque ad pietatem acuens; quos & vita & doctrina & mutua animorum concordia claros & nobiles jam inde a Græcia cognoscens, honore cyclopeo afficiebas, postremosque ad persecutionem reservabas, & fortasse velut triumphale quoddam donum demonibus offerre proponebas, si te a Perside redeuntem exceperissent; aut etiam ad baratrum tuum abripere sperabas, multum opinione falsus. Neque enim adolescentibus illis ignaviores sumus, qui in flammis rore perfusi sunt, & belluas per fidem vicerunt, &c. Ac rursus:

LXXXI.

Hanc orationem pro Porphyrii mendacii & deliramentis habeo, quibus vos tamquam divinis vocibus gloriamini; aut etiam pro tuo Misopogone, seu Antiochia (nam utrumque orationi titulum inscribis) qua quid apud Christianos abjectius aut contemptius? cui tum quidem purpura magnitudinem afferebat, & palpones illi, qui tua omnia laudibus in cælum ferebant: nunc autem barba corrupta est & raptata, simulque cum iis, a quibus elaborata est, irrisa. In qua tu quidem eo nomine

mine valde intumesceis : Atque demum : Hanc a nobis sempiternæ ignominie columnam habes , Herculeis columnis sublimiorem atque insigniorem . Illæ enim uno dumtaxat loco fixæ sunt , illisque solis sunt , qui illuc perrexerunt , conspicua : hæc autem , fieri non potest , quin viva & agibilis omnibus innotescat ; quam futurum quoque tempus (mihi crede) suscipiet , te tuaque scelera proscindentem , ceterosque omnes erudientem , ne eadem audacia adversus Deum efferantur ; ne aliqui eadem crimina perpetrantes , iisdem quoque poenis multentur . At Gregorius hætenus . Hisque jam loco funebrium panegyricorum perpetuæ ignominie titulo inscriptis sepulturæ commendetur Apostata ; cum & iusto Dei iudicio factum sit , ut quos alii eum laudantes commentarios conscripsere , omnino perierint ; utpote quod quæ mendaciis nituntur , stabilia firmaque esse non possint : quæ vero a Gregorio scripta sunt , veritatis soliditate , constantia , æternitati consecrata tamquam in adamantino ungue conscripta , immortalia perseverent : auctor est enim Zosimus (a) , complures historicos & poetas res Juliani persecutos fuisse : sed & Eunapius testatur , se res ab eo gestas per annos singulos collegisse atque scripsisse ; at perierunt hæc omnia , simulque oratio panegyrica Libanii , nec non carmen Callisti , cuius superius mentio facta est .

(a) Zosim. lib. 3.

LXXXII.

Quod autem Basilii in primis nomine , suoque demum offerat Gregorius ejusmodi munus orationis ; non sic quidem accidit , ut eandem una simul elaborarint , quod in his conscribendis alter indigeret alterius ope ; sed quod , cum ea fuerit oratio a Gregorio elucubrata , dum in solitudine Pontica una simul cum Basilio versaretur ; sicut vitæ institui , ita & lucubrationum ac reliquorum laborum esset una communicatio , atque indiscreta conjunctio . Sic enim ambos e frequentia populi , & conturbatione hominum subduxit divinus Spiritus , atque in locum desertum impulit , & in Pontica solitudine velut in pharetra sua sagittas electas abscondit , ut opportuno tempore postea educeret ad faciendam vindictam in nationibus , & increpationes in populis : quarum altera (ut vidimus) fulguris instar sic jaculatus est celsam turrim , mentem magnam , superbiam ipsam atque fastum Imperatoris Apostatæ extollentem se adversus scientiam Dei , ut ignominiose ille prostratus , conversus sit in fabulam & opprobrium , expositusque omnium derisionibus atque sibilis ; alteram vero , majorem stragem idem divinus Spiritus adversus hæreticos paraturus , exacuit . Sed jam cum ignominia sepulto tyranno , labore fessis , tædioque proluxæ in eodem

Basilii , & Gregorius acco- læ eremi.

semper argumento versantis orationis affecti , confideamus ad breve saltem spatium temporis cum iisdem Gregorio atque Basilio in pontica solitudine simul agentibus , eorumdemque susceptum adeo admirandum vitæ institutum perdiscamus .

Sed quid de his primo dicendum ? Cum enim haud ignavi fuerint jam ab incunte ætate virtutum cultores , & inter improbos agentes inventi sint optimi ; quales putandi sunt evasisse , cum in hoc unum , cæteris omissis curis , omne studium impenderent , ac sollicitius laborarent ? nam de se ipso Gregorius omnem laborem in eo se insumpsisse testatur , ut rerum omnium temporalium compendiosam jacturam faciens , animi affectus quoscunque sic rationi subjiceret , ac spiritui redderet obsequentes , ut summum Christianæ philosophiæ verticem pertingeret ; cuius causa felicius , quam Athenas , Ponticas illas paucis pervias petierat solitudines ; ait enim in Apologetico : (b) Quamquam ab ipsa juventute accitus sum (libert enim aliquid multis incognitum afferre) atque ad Deum a vulva ipsa projectus , & ex materna pollicitatione donatus , ac postea periculis confirmatus ; simulque cupiditas crevit , & ratio concurrat ; omniaque ei , qui me in sortem accepit , & servavit , dono dedi , opes , splendorem , valetudinem , sermones ipsos , ex quibus hunc dumtaxat fructum cepi , quod eas contempsi , & quadam habui , quibus Christum anteponerem ; ac dulcia mihi facta sunt eloquia Dei , ut sacrus mellis ; ac prudentiam advocati & sapientiæ dedi vocem meam ; aliaque etiam hæc adiunxi , nempe iræ moderari , linguam frenare , oculum coercere , ventrem regere , gloriamque humi manentem calcare . Insipienter hoc quidem , sed tamen dicam : his rebus plerisque fortasse haud deterius factus sum : Hæc ibi ; idemque alibi alia hæc addit occasione (c) :

LXXXIII.

Gregorius eximius cultor virtutum.

(b) Greg. Naz. Apo- log. 1.

(c) Greg. Naz. de Jesu- nitio.

LXXXIV.

Gregorii Nazianzeni vitæ institutum.

Fuit quondam illud tempus , cum inter juvenes & aequales meos nullus mihi robore par erat ; ac me Christus & fide adamante ipso duriore præditum & validissimis armis undique septum atque munitum adversus hostem in certamen educebat . Et quidem ego divinis oraculis evolvens mentis puritatem collegi , ex sacris nimirum litteris spiritum exprimens : quarum lectio hoc mihi præstitit , ut amaram profanorum librorum , qui antea fucata , & non nisi fictis coloribus indulta pulchritudine animum meum demulcebant , salsuginem expuerem . Ad hæc carnem meam ætatis flore lascivientem & æstantem multis & crebris laboribus attrivi . Ventris satietatem , vicinamque rabiem sustuli , oculos temperantiæ adjumento palpebris infixi , iram abrupti , membra de-

devinxi , risum deploravi . Omnia Christo cesserunt , priora omnia conciderunt , terra mihi lectus fuit , asperrima vestis membra contexit , pervigilias etiam , & lacrymarum imbres adhibui ; interdum labori humores subjunxi , hymnis tota nocte concinendis corpus instar statuae defixi , nullam omnino humanam voluptatem ne in animum quidem & cogitationem admittens . Atque hoc quondam mihi vitæ institutum erat ; caro quippe fervebat , cuius curam omnis in hoc versatur , ut hominem celesti ascensu prohibeat . Quin etiam gravem divitiarum molem abieci ; ut onere omni excusso , levis ad Deum ferar . Hæc quidem Gregorius (ut ibi apparet) cum juvenutis suæ jam factus senex , & morbo languens ista recolat , immo alleviandi mæroris causa versu cecinit . At nec his minor Basilii præstitit , cuius comparatione se peditem ad Lidium currum Gregorius fuisse testatus est (a) .

(a) Greg. Naz. orat. in laudem Basilii.

LXXXV.

Basilii & Gregorius in eremo seorsum ab invicem habitant .

(b) Greg. Naz. epist. 12.

LXXXVI.

Qualisnam vero esset amborum in eremo vitæ usus , quæve studia , ex ejusdem Gregorii scriptis licet accipere . Quamvis autem ambo in eadem Pontica degerent solitudine , seorsum tamen ab invicem habitabant , instar monachorum Ægyptiorum , quos nominabant Anachoretas : quorum enim Basilii (ut superius dictum est) in Ægyptum peregrinatus mansuetas inspexisset , prope fuerat imitatus exemplum . Quod autem separatas ab invicem casas (seu tuguria habitarent , certum deducitur argumentum ex brevi illa (b) epistola ejusdem Gregorii ad Amphiloichium in eadem eremo commorantem , quæ sic se habet :

Panes a te non postulavimus , ut nec aquam ab iis qui Ostracinem incolunt . Olera autem si a viro Ozizalense petierimus , quorum apud vos summa copia , apud nos vero magna penuria est , nec mirum fuerit , nec a consuetudine alienum . Ne graveis itaque ad nos olera mittere plurima & pulcherrima , aut quantum certe potueris : nam exigua quoque pauperibus magna sunt . Quandoquidem Magnum quoque Basilium cœna accipimus , quem cave , ne quemadmodum saturum philosophantem expertus es , ita etiam esurientem & indignandum experiaris . Hæc ipse . Sed ex his quoque detegitur arreptum ad ipso Gregorio austerum vitæ propositum ; quippe qui in regione frugifera , ut superius dictum est , adeo sterilem delegisset locum , ubi nec olusculorum suppeteret abundantia : ut acciderit juxta illud divinæ scripturæ (c) : Dedi ei in solitudine domum & tabernacula ejus in terra salsuginis . Cæterum licet sedes illa solitudinis squalens ac inamœna esset ; tamen qui potens est Dominus parare mensam in deserto , dedit illis , ut licet circumvallati essent extrema rerum inopia , mœrore tamen va-

(c) Job. 30.

quam atque in omnibus lætam vitam hila-remque transigerent ; quod plane illa declarat epistola ad ipsum Basilium ab eodem Gregorio his verbis conscripta (d) : ep. 8.

Quoniam quæ jocando ad te scripsimus , æquo animo fers ; age quæ sequuntur adjiciamus , ab Homero initium ducentes : Nempe ex verbis Ulyssis in Odyssæa Demodocum hortantis ad equi Trojani ornatum decantandum :

Nunc age progrediens internum concine , quæso , Ornatum

tugurium videlicet tello & januis carens , focum ignis & fumi expertem , parietes igni exsiccatos , ne luti guttis impetamur , Tantalii similes , eademque poena multati ; nimirum in aquis sitientes ; jejunas etiam illas & miseras epulas , ad quas e Capadocia , non tamquam ad Lotophagorum inopiam , sed velut ad Alcænoi mensam nos novi & ærumnosi naufragi evocati sumus . Memini enim panes illos , & juscula (sic enim nominantur) semperque meminero , dentibus circa fragmenta collabescentibus , ac postea sese erigentibus , velutque e cœno emergentibus . Quæ tu scilicet sublimius exaggerabis , propriis nempe calamitatis orationis magnitudinem tibi suppeditantibus . Quibus nisi magna illa , ve-

Qualis eremus , ubi Basilii & Gregorius degerent .

Mater Basilii suppeditat annonam colentibus eremum .

requæ pauperum studiosa mater tua nos quam celerrime liberasset , nobisque tempestate factatis velut porius exiitisset ; jam pridem apud vivos esse desissemus , fidei Ponticæ nomine non majorem laudem consequentes , quam miserationem moventes . Quoniam porro modo steriles illos hortos , oleribusque carentes præteribis ? Augiæque finem e domo expurgatum , quo eos opplevimus , cum montosum illud plastrum , & ego vindemiator , & tu facetus homo , hac cervice , manibusque his , quæ laborum vestigia etiamnum ferunt , traberemus (o Terra & Sol , o vir & virtus ! paululum quidem more tragico exclamabo) non ut Hellepontum jungeremus , sed ut præruptum & præcipitem locum exequaremus . Harum rerum commemoratio si tibi molesta futura non est , utique nec nobis ; si autem molestiam allatura est , quanto molestiores nobis res ipsas fuisse credendum est ? Ac majorem partem prætermittimus : impedit enim timor , ne complura alia , quibus frui nobis contigit , exponamus . Hæc Gregorius .

Porro magnam illam , quam appellat , Basilii matrem , quæ iisdem in eremo agentibus atque fame propemodum enectis annonam suppeditavit , Emmelia (e) dicitur ; quæ olim una cum viro suo , item Basilio nominato , tempore persecutionis Maximini Imperatoris , pro fidei confessione facta fuit extorris ; & ad hæc utique tempora vita superstes , nihil verita-

LXXXVII. Emmelia mater Basilii laudatissima .

(e) Greg. Naz. orat. 1. in laud. Basil.

sexum aut ætatem, filium Basilium in eremum proficiscentem secuta est; sed quod monasticæ observantiæ instituta non patenterentur, una cum filio ipsam degere; in villa trans fluminis ripam sita habitare delegit: cuius quidem loci idem Basilium meminit in epistola ad Eustachium (a), post suæ habitationis loci cum Gregorio habitam mentionem, his verbis: *Aliquantu in villa, quæ ultra fluvii ripam est, apud matrem meam, instar amicorum mutuo inter nos conversati sumus, atque noctes & dies colloquia miscuimus.* Hæc ipse. At non Basilium tantum, ut testatur, matrem trans amnem positam invisebat; sed ipsa mater (ut dictum est) ferens annum, ad ipsos Basilium & Gregorium aliquando pergebat. Quando autem illam fenestrate jam valde confectam contigerit ex hac vita migrare, inferius dicturi sumus, sed ad Gregorium redeamus.

(a) Basil. epist. 79.

LXXXIX.

Quid vero ipse Gregorius ad Basilium de his, in quibus versarentur, dum esset una cum eo in eadem Pontica solitudine, exercitiis, rursum post priores has recensitas litteras scribat, audiamus (b): *Quæ prius, inquit, de Pontica commoratione scribebam, joco, non serio scribebam; quæ autem nunc scribo, admodum serio scribo. Quis me secundum pristinorum illorum dierum statum constituet, in quibus ego tecum afflictionem pro deliciis habebam? quandoquidem molestia sponte suscepta voluptati minime voluntaria præstat. Quis psalmodias illas & vigilias dabit, atque ad Deum per orationem peregrinationes, illamque veluti materia vacantem & incorpoream vitam? quis fratrum eorum, qui dii a te efficiebantur, atque in altum evehebantur, concordiam, animorumque conjunctionem? quis virtutis certamen, & ad eam incitationem, quam scriptis legibus ac regulis obfirmavimus? Sunt enim hæc Regulæ illæ monasticæ Basilii, quæ extant; ex quibus reliqui, qui postea vixerunt sanctissimi Patres, monachorum institutores, disciplinam hauserunt. Sed subdit: *Quis divinatorum oraculorum studium, lucemque in ipsis ductu atque auspiciis Spiritus sancti inventam? dabit scilicet. Aut, ut minora & leviora dicam, quis diversas operum vices & labores? quis lignorum comparationes & lapidum fractiones? quis arborum constriones & irrigationes? quis platanum illam auream, & Xersis platano præstantiorem, in qua non Rex, sed monachus afflictus luxu diffuens sedebat; quam ego plantavi, Apollo rigavit, hoc est tua excellentia, Deus autem in honorem nostri auxit, ut seduli laboris nostri, & industria monumentum apud vos conservetur: quemadmodum virga illa Aaronis, quæ floruerat, in Arca servata esse dicitur & creditur? Sed hæc optare quidem per facile, consequi autem**

(b) Greg. epist. 9.

Cultus vitæ monasticæ Basilii & Gregorii.

non perinde facile. At tu mihi adesto, virtutemque conspiratione tua atque opera mihi fove: eamque utilitatem, quam quondam collegimus, precibus tuis conserva; ne alioqui paulatim velut umbra dilabamur, advesperascente die. Equidem ipse te magis, quam aerem, spiro; idque solum vivo, quod tecum sum vel coram, vel absens per animi simulacrum. Hucusque Gregorius ad Basilium, dulcem reficiens memoriam beatissimi illius eremi incolatus; sicut & alias opportune facit, cum ægrotanti postea Basilio in memoriam revocat, quid ipse dixerit aliquando, cum Gregorius coram illo Psalmos Davidicos explanaret: ait enim ad ipsum scribens (c): *Recordor adhuc presentia tue, qua una conveneramus paulo ante in Matæa mea, sic locus ille incolatus eremi dicebatur (mea enim si qua voco, tua intelligo) simul & philosophia, qua tu philosophabaris; quam etiamnum ex recordatione stupeo. Ego quidem Psalmum tibi septuagesimum secundum exponebam (nam id jubebas, & mihi repugnare non licebat) in quo David primum (d) astuat & turbatur propter reproborum prosperitatem; post vero, conversus ad futuri sæculi iudicia & repositam cuiusvis vitæ generi retributionem cogitationibus, ab animi perturbatione quiescit, maremque solatur. Expositionem autem, quantum fieri poterat, ad commovendos affectus attemperabam; cum ex nostris, tum ex peregrinis eadem disputans; cum scirem me viro docto ac tanto differere; simulque sentirem ad hoc me differendi genus impulsu spiritus rapi, & ad doloris affectus exacui. Nihil enim ita ad exprimendos doloris affectus facundum reddit, atque ipsa animi passio. Fluebat quodammodo sermo noster: tu vero interea, dum loquebar, quasi stimulis quibusdam excitatus, manibus in Cælum extensis, vultuque quasi ad Orientem verso (Orientem enim aspice poterat) exclamabas: *Gratias ago tibi Pater, o conditor hominum tuorum, quod nos etiam invitos recte singis, & per externum hominem internum purgas, & per adversa ad beatum nos finem perducis, quæ verba ipse nosti abs te prolata. Et quid opus est omnia recensere, quæ cum ante nos, tum una nobiscum philosophabaris, veluti exultans ex morbo, ita ut discipulum haberes, quem volebas esse doctorem? At cujus gratia ista commemoro? ut per te ad omnes illud vociferem ac pronunciem; quod in nobis deplorandi magis sunt, qui interno animæ morbo laborant, quam illis nos, qui corpore ægrotamus, si quidem ad hunc modum affecti fuerimus: & quod potior sit morbus philosophans, quam terrenarum rerum successus indomitus. Hactenus Gregorius. Ex quibus plane intelligis, quanti Ba-**

(c) Apud Basil. epist. 120.

XC.

(d) Psalm. 77.

Gregorius priora in memoriam revocat Basilio.

XCI. Ruffinus lib. 2. c. 9.

Distincta officia Basilii atque Gregorii.

Basilium Gregorium fecerit, dum ipsum divinam scripturam explicantem audiret quam libentissime. Sed reliqua profequamur.

Ruffinus (a) agens de amborum in eremo consuetudine, partisque inter eos officii, hæc tradit: *Basilium Pontis urbes, & rura circumiens, desideris gentis illius animos, & parum de spe futura sollicitos stimulare verbis, & prædicatione succedere, callumque ab his longæ negligentia cepit abolere; subegitque abjectis inanum rerum, & secularium curis sumer notitiam recipere, in unum coire, monasteria construere; Psalmis, & Hymnis, & Orationibus docuit vacare, pauperum curam gerere, eisque habitacula honesta, & quæ ad victum necessaria sunt, præbere; virgines instituere, pudicam castamque vitam omnibus pene desiderabilem facere. Ita brevi permutata est rotius Provincia facies, ut in arido, & squalentis campo videretur seges fecunda, ac læta vinea surrexisse. Gregorius vero bonum semen non patiebatur aut per spinas jacere, aut inter saxa dispergere; sed bonam terram cordis sui jugi cultu & exercitiis indefinentibus excolebat. Et multo amplius hic in semetipso, quam ille in cæteris proficiebat. Suscipere ille qua renunciantes sæculo deferebant aut pedes suos, & dividere, ut quique eguisset, curam gerebat; iste nihil habendi & omnia possidendi contentus sacramento, erga solas sapientiæ divitias avarus & multum cupidus inhaerebat. Ille coire plures in unum, & sui invicem in necessariis habere sollicitudinem docebat; hic sui exemplo, quod erat absolutus & liber, cunctis sermonis Apostolico prædicabat (b): *Ego autem volo vos sine sollicitudine esse; & Dominus in proximo est; nihil solliciti sitis; sed tamquam servi Christi hoc solum estote solliciti (c), quando redeat Dominus de nuptiis. Ille delinquentibus misericorditer condolere & a delicto revocare; hic per divini eloquii gratiam delinquendi incitamenta prævenire, nec sinere labi eum, qui difficulter erigeretur elisus. Ille in fide purus; hic in prædicatione liberior. Ille Deo humilis; hic etiam hominibus erat. Ille arrogantes contemptu, hic ratione vincebat. Sic in utroque diversa gratia unum opus perfectionis explebat. Hactenus Ruffinus de partitis inter Basilium atque Gregorium pietatis officiis; sed quam vere, ipse viderit. Nam quantum ex ipsorum epistolis scriptis colligitur, uno eodemque spiritu, parique studio, iidem ambos occupatos detentosque exercitiis perpicere licet.**

(b) 1. Cor. 7.

(c) Luc. 12.

XCII. Basilium quanti fecit Gregorium.

At si, ut vidimus ipsismet Gregorii reformationem, arcto ac plane insolubili amoris vinculo ipse Basilio iunctus erat; certe haud impari dici potest fuisse Basili-

lius obstrictus in amando Gregorium; cuius quidem rei idem quoque ipse epistola fidem facit, quam dedit ad suos, cum importunis precibus ex dignis quibusdam prætextibus comparatis tentaretur revocari Cæsaream; ubi inter alia illud habetur de Gregorio præclarum elogium: postquam enim sui recessus dignam attulit rationem, excusationem afferens, cui minime petitis assentiatur, hæc subdit (d): *Nunc quoniam per gratiam Dei voti nostri pro viribus facti sumus com- potes, organum benedictum, puteumque profundum adepti Gregorium, os illud, dico, Christi; parumper nobis, obsecro, parumper hanc morulam indulgete; quam non ad hoc petimus, ut urbium sectemur delicias, sed ut fruamur sanctorum convivium &c. Pluribus insuper admonet amicos illos, ut cum Arianos, tum etiam Macedonianos vitent hæreticos, quorum errores disertis ex divina scriptura petitis rationibus confutat.*

(d) Basil. epist. 141.

XCIII.

Dum sic Basilium una cum Gregorio in eremo versaretur; Libanius sophista Antiochenus, de quo multa superius, rursum coepit Rhetoricam publice profiteri: ad quem cum parentes suos filios missuri essent, nobiles adolescentes Cappadoces cupierunt se Basilii litteris commendari; sicque cum ab eorum parentibus interpellatus Basilium esset, ad ipsum Libanium dedit ejus argumenti perbreve epistolam commendatitiam; quam cum ille accepisset; ubi Basilii esse cognovit, quem adolescentem Athenis probe novisset (quod est in proverbio) ex linea cognoscens Apellem, eidem coram astantibus in scribendis elegantia primas detulit; sed quibus hæc verbis; ipsum, quæso, Libanium audiamus (e):

(e) Apud Basil. epist. 145.

XCIV.

Ut ergo, inquit, epistolam reddiderunt qui illam attulerant, taciteque inspectis omnibus subridensque & gaudens: *Victi sumus, ajebam: Et quamnam victoria, rogabant illi, victus es? & quamobrem si victus es, non doles? In elegantium, inquam, epistolarum certamine victus quidem sum. At Basilium est, qui vicit. Is autem amicus noster est, & ob eam rationem gaudeo. Cum hæc dicerem, ex ipsis volebant litteris judicare de victoria; legitque Alipius, audientibus reliquis qui aderant. Lata vero sententia est, me nihil esse mentitum. Et qui litteras habebat ac legerat, secum illas auferebat, ostensurus puto & aliis, ægreque ablatas restituit. Scribe ergo similia, & vince: hoc enim est me vincere. Hæc Libanius de Basilii in scribendo excellentia, & quidem cum jam eloquentia nuntium remisisset, & in eremo constitutus divinæ scripturæ potius delectaretur in dicendo simplicitate. Sed & ipse Basilium (f) de his rursus ad eundem affectan-*

(f) Basil. epist. 163.

tem Atticam eloquentiam: Quid enim habemus, quod ad linguam tam vehementer Attice loquentem respondeamus, nisi quod piscatorum discipulum me esse profiteor, & te complector? sic ipse; qui & hæc ad aliam Libanii epistolam respondens (a):

XCIV.

Nos quidem, o præclare vir, cum Mose & Helia, similibusque beatis viris versamur, qui nobis barbarica voce doctrinam suam tradunt; & nos quæ ab illis audivimus, loquimur, sensu quidem vera, verbis autem rudia; ut & hæc ipsa, quæ scribimus, indicant. Nam etiam si aliquid consecuti fuerimus a vobis instructi, interea tamen temporis per oblivionem excidit. Hæc Basilius, quod olim rhetoricis facultatibus Libanio usus fuerat præceptore, non quidem Antiochiæ docente (ut vult Sozomenus b) sed Athenis, ubi Libanium docuisse tradit Euanapius (c); quamobrem hunc ipsum, licet Gentilem hominem, nihilominus veneratione prosequi non prætermisit. Inerat & illud viro commendatione dignum, ac propterea a Basilio jure diligebatur; quod non sicut alii professores illius temporis, prædixit filios, e quibus magnam vim pecuniarum exigeret, docere soteret, sed & pauperes, quos videret bonæ indolis & optimi esse ingenii adulescentes: unde de his hæc ipse iisdem quoque litteris ad Basilium (d): Recte & illud conjectas, quod studia nostra pecuniis non æstimentur; sed satis sit non habenti quod det, si consuli sibi permittat. Etenim si sensero quemquam in rerum penuria constitutum amare litterarum studia, is mihi divitibus præferendus habetur. Quamquam tales præceptores nos, cum adulescentes essemus, non finis experiri. At nihil prohibet, quosdam esse meliores. Nemo ergo pauper ad nos sese recipere cunctetur, si hoc unum dumtaxat possederit, ut studiorum sciat perferre labores. Hæc Libanius ad Basilium.

(b) Sozom. l. 6. c. 17. (c) Euanap. in Vit. Philosoph. Cur Basilius Libanium observat.

(d) Apud Basili. epist. 145.

(e) Apud Basili. epist. 147.

Mira Basili eloquentia

XCVI.

At quoniam ipse Ethnicus deorum (ut vidimus) superstitioni addictissimus erat; hoc illi de Basilio displicebat, quod Christianæ religionis studiosissimus cultor, divinæ scripturæ lectioni intentus, abdicasse jam, quibus operam dederat, rhetoricas, disciplinas, scriptis ad eum litteris significasset; unde hæc tunc ad illum subinfensæ Libanius (e): Libros igitur, quorum pejorem dictionem, meliorem vero mentem ac sententiam esse dicis, habeto; nemo prohibet: eorum vero, qui nostri sunt semper, tui jam olim, radices adhuc in te manent, & manebunt, donec in hac vita fueris; nec ullo tempore excidentur, etiam si illas quam minime rigaveris: ac rursum (f): Si ista, inquit, sunt linguæ illaboratæ; qualis esses, si illam acueres? Ori tuo quidem

(e) Apud Basili. epist. 147.

(f) Apud Basili. epist. 150.

insunt eloquentiæ fontes, quorum rivuli quosvis superant latites; nobis vero, nisi quotidie irrigemur, silentium relinquatur. Hæc ipse.

Sed nec illud excidat de æstimatione Basili, quam ingentem de illo Libanium concepit, ipse ea plane declarat epistola, qua petitam ab eo orationem transmittit; est vero hujusmodi (g): Ecce mihi ad te orationem meam abunde sudore persusus. Quomodo namque non anxie sudarem, ei viro orationem meam mittens, cujus tanta est judicandi facultas, ut & Platonis sapientiam & Demosthenis in dicendo vehementiam frustra jactatas esse convincere queat? Sermo vero meus perinde est, atque si culicem conferas elephantum. Unde & horreo & tremo diem illum cogitans, in quo sermonem meum judicaturus es: quin parum absuit, quin mentis sim facultate destitutus. Hactenus Libanius ad Basilium; quæ quidem nolimus omisisse; quo quanti fecerint etiam Christianæ religionis hostes & in dicendo facile principes S. Basilium, omnibus perspicue innotesceret. Sed jam reliqua de Basilio incolente exremum prosequamur.

XCVII.

(g) Apud Basili. ep. 159.

Quantæ æstimationis Basilius apud Libanium.

Dum vero in eadem Pontica solitudine Basilius versaretur, licet e fluctibus maris videri posset ad tutum portum natum esse confugium; haud tamen desivit jactari fluctibus, nec quidem levibus, qui contemni & pro nihilo duci possent; sed illis sane immensis, utpote a vehementiori statu perfidiæ agitatis. At unde ejus rei origo proveniret, jam in medium adducamus. Contigit his temporibus proximam sedem Neocæsariensis Ecclesiæ viduari pastore, cumque universæ Civitatis studia essent in deligendo Basilium propensiora; qui se in eam Ecclesiam intrudere conabantur, iidemque prava imbuti doctrina hæretici Sabelliani, nullam in electione Pontificis sui ipsorum rationem haberi videntes, indigno id ferentes animo, conspirant in ipsum Basilium; eumque hominem ambitiosum, novorum dogmatum inventorem, fideique sinceræ desertorem inclamantes, dictis scriptisque hominem lacerare, atque haud leve negotium illi facessere non cessantes, Civitatem illam magnis dirisque motibus exagitarunt. Unde opus Basilio fuit, apud eosdem Neocæsarienses, datis ad eos litteris, suam agere causam, seque ab adversariorum purgare calumniis. Hæc quidem omnia ex ejusdem Basili epistolis perspicua magis sient, e quibus ejusmodi historiam contexamus.

XCVIII.

Basilius exagitur procellis.

Sed primum, quæ ad Neocæsariensem Episcopum tunc defunctum pertinent, hic recolamus. Fuit iste Musonius, insignis pietatis ac sanctitatis Antistes: successerat vero Leontio nobilis spectatique nominis Epi-

XCIX.

Musonius Epi. Neocæsariens. laudatissimus.

(a) Basili. epist. 62.

Episcopo, qui interfuit Nicæno Concilio, de quo plura superius dicta sunt. Porro Musonii laudes idem Basilius (a) pluribus prædicat, cum de ejus obitu ad Neocæsarienses, eos consolans, scripsit epistolam, ubi hæc inter alia de ipso Musonio: Viri hujus virtutes, in quarum potissimum privatione intolerabili nos affectos esse damno reputamus, tantæ sunt, ut epistola mensuram excedant. Et alioqui intemperatum fuerit, de multitudine eorum, quæ vir iste probe ac fortiter gessit, sermonem jam instituire, cum animus noster admodum sit ex marore dejectus. Quid enim illius tale est, quod vel memoria nostræ excidere, vel silentio obtegi mereatur? Jam omnia summam ac semel dicere, impossibile fuerit; particulatim vero si voluero, vereor ne sim impar futurus veritati. Mortuus est vir omnium clarissimus, lucidissime eos, quos juxta se habebat, omnibus simul humanis bonis excellens, fulcimentum patriæ, Ecclesiarum decus, columna & firmamentum veritatis, robor ejus, quæ in Christum est fidei, suorum munimentum, adversariis nullis prorsus expugnabilis machinis, custos rituum patrum, inimicus novandarum rerum studio, qui in se ipso visendam præbuit præeam Ecclesiæ formam, velut ad sacram quamdam veteris status imaginem Ecclesiæ sibi commissæ faciem effingens; ita ut subditis illius cum illis vixisse videantur, qui ante ducentos annos, & ultra instar luminarium resplenderunt.

(g) Apud Basili. ep. 159.

Quantæ æstimationis Basilius apud Libanium.

C. Vetus institutio retinenda, novitas explodenda.

Ita nihil de suo, nihil quod novæ aliquis cogitationis inventum resperet, in medium attulit hic vir; sed juxta benedictionem Moysi ex ipsis arcanis cordis sui ac bonis thesauris vetera veterum, & quæ ante faciem juniorum vetera essent, proferre novit. Hac sane ratione, & in ipsis consortium ac coequalium consiliis primo honore positus est, non propter ætatis prærogativam; sed quoniam omnes sapientiæ vetustate superabat, communi consensu, & condonatione primas obtinuit. Quantum vero lucri dederit talis institutio, nemo quæserit, is modo ad vos respexerit: nam soli inter eos, quos novimus, vel admodum cum paucis in tanta rerum tempestate ac turbine tranquillam per ejus gubernationem vitam egistis. Non enim apprehendit vos hæreticorum spirituum procella, quæ mentibus leviusculis & seductioni facile expositis subversiones affert & naufragia. Hæc in laudem Musonii Basilius. Ex quibus probe intelligis, lector, nullum in quam latissimo virtutum campo Basilium de ipso laudando argumentum dignius delegisse, quam de servata in docendo antiquorum doctrina, & de explora recentiorum novitate efferre præconia. Ex his plane conspicias, Ann. Eccl. Tom. V.

quali quantaque detestatione & execratione insectandi sint illi, qui nova quotidie pro animi sententia monstra parturiunt, inde sibi laudem majorem accipari certantes, si deformius cæteris potentum ediderint.

Perseverasse Ecclesiam illam ab omni hæresi incorruptam, omnisque novitatis expertem a temporibus Magni illius fundatoris ejus Gregorii Thaumaturgi ad obitum usque Musonii, sanctissimis sibi invicem succedentibus Episcopis, idem Basilius testatur his verbis (b): A tempore Magni præsidis Ecclesiæ vestræ Gregorii usque ad beatum istum, Musonium scilicet, alium post alium semper quasi ex quadam pretiosorum lapidum serie depromptos adjiciens & adaptans, admirabilem Ecclesiæ vestræ pulchritudinem Dominus largitus est. Hæc Basilius, dum ad deligendum his haud imparem Episcopum pluribus eos hortatur: Neocæsariensis quippe Ecclesiæ amore, in qua fidei rudimenta prima perceperat, & una cum lacte etiberat pietatem, instillante Macrina sanctissima femina ipsius avia, sed in Christo nutrice, se vincum obstrictumque teneri, ingenue professus est (c); quod & superius diximus. Sed quid infauftum accidit? plane illud, de quo in Psalmo (d): Posuisti tenebras, & facta est nox; in ipsa pertransibunt omnes bestiæ silvæ, catuli leonum rugientes, ut rapiant & querant a Deo escam sibi. Extincto nempe, quod super candelabrum positum luminare majus in Ecclesia illa lucebat; e latibus egressæ sunt feræ silvarum, & e portis inferi hæretici prodire, qui sedem illam invadere atque polluere conati sunt: hi enim primo in Basilium, qui ex adverso pro domo Israel stare videbatur, dentes exacerunt calumniis, linguamque armaverunt mendaciis.

CI. Neocæsariensis Ecclesiæ status felix.

(b) Basili. epist. 62.

(c) Basili. epist. 164. (d) Psal. 103.

Erant ii Sabelliani dogmatis impii sectatores, qui mira quadam arte populum illum ad hæresim pellicere laborarunt; eo nimirum ad eos decipiendos artificio comparato, quod dicerent, Magnum illum Gregorium, primum Ecclesiæ illius Antistitem, suæ ipsorum doctrinæ consentientia docuisse in iis, quæ ad Ælianum scripta (e) reliquisset fidei suæ testimonia, de quibus a nobis secundo Annalium tomo pluribus actum est. Neocæsarienses igitur Christiani, qui primogenitoris sui Gregorii erant studiosissimi, haud intelligentes aureo calice sibi propinari venenum, ignorantibus hæresi Sabelliana infeliciter potati sunt. Unde & in eam corruerunt erroris foveam, ut Basilium, quem ante studiose coluissent, expectissentque etiam Episcopum sibi dari, eumdem veluti fanis sincerisque dogmatibus adversantem acerbissimo odio fuerint insectati; quibus tenebris sic semel of-

CII. Sabelliani decipiunt Neocæsarienses.

(e) Basili. epist. 65.

fusi orum animi, quicquid in Basilium iidem heretici Sabelliani calumniarum inferrent, nulla veri vel falsi recta consideratione adhibita, tamquam si certa essent, admitterent. Quamobrem hac semel sibi patefacta ad calumniis impetendum virum sanctissimum janua, quae non per eam illi inferrent plaustra mendaciorum? Dixere enim de Basilio, hasque sparse calumnias, nimirum virum esse gloriosum cupidum, inhiantem sedi Neocaesariensis Ecclesiae, de fide haud pie sententem, rerumque novarum cupidum & inventorem, nec recto pede incedentem in Evangelium.

CIII. Hæc igitur cum Basilius persensisset, magno de pereunte populo dolore confectus, ad eosdem Neocaesarienses apologeticam scripsit epistolam (a), qua se ab illatis calumniis penitus expurgavit; est vero eus exordium: Quod concordiam nos adia persequimur, & ad unum usque omnes, &c. Cum primum enim Catholicæ fidei sectatorem se esse declarasset, eosdem Neocaesarienses deceptos a Sabellianis magnopere dolet. Sed & de institutione monastica, cujus rei gratia ab hereticis gravem patiebatur calumniam, quasi rerum novarum extitisset inventor, plenissimam affert rationem, dum nequaquam id genus vitæ & disciplinae a se tradit excogitatum, quod in universa Ecclesia Catholica esset altis jam ante radicibus fixum, ac latissime propagatum.

(b) Basilius. Accusamur, inquit, & hujus, quod homines habeamus monachos pietatis studiosos, qui mundo renunciarint, & universis sæculi curis, quas Dominus comparavit spiritus fertilitatem verbi impediens: qui hujusmodi sunt, mortificationem Jesu corpore circumferunt, ac cruce quisque sua accepta, Dominum sequuntur. Ego vero omnem vitam meam impenderem, ut mihi possent ista impingi delicta, haberemque apud me viros, qui me doctore hoc pietatis studium amplexi hactenus fuerint, &c. Subdit enim quæ & alibi alia recitavimus occasione; nimirum ejusmodi philosophi Christianæ sectatoribus esse refertas Egyptum, Palestinam, atque Mesopotamiam; quin & feminas ejusdem studii æmulas par vitæ institutum feliciter assecutas esse: quod sublime vendit genus cum jam apud se inciperet exalescere, optaret ut illud latissime propagetur. Cui quidem rei invidere, nihil aliud esse, quam diabolum ipsum superasse malitia, his, quæ subdit, verbis declarat: Illud, inquit, vobis assero & confirmo; quod quæ hactenus pater mendacii Satanas non est ausus dicere, ea temeraria corda jam, & nullo retento moderationis freno, ora indefinenter & cum summa licentia loquuntur. Ex quibus pendente, quales habendi sint monachorum hostes heretici.

Impugnatores Monasticae disciplinae quales.

Sed ad aliam rursus refellendam calumniam veniens ait: Ad id vero, quod propter psalmodias accusamur: Quare potissimum simpliciores perterrefaciunt, qui nos traducunt, hoc habeo quod dicam; quod videlicet, qui jam obtinuerunt ritus in omnibus Ecclesiis Dei, concordantes sunt & consoni &c. Pluribus enim ostendit, apud Christianos Aegyptios, Lybes, Thebæos, Palæstinos, Arabes, Phœnicenses, Syros, & Euphratenses, ac denique (quod ait) apud omnes ubique Christi fideles vigere vigilias, & ritus canendi psalmos in pretio esse; demonstratque non excludendas res novas, quas universa colit Ecclesia, sed instar veterum eas esse magna veneratione suscipiendas. Vides, lector, iisdem ferme spiritibus insurgere in Basilium veteres fidei proditores, quibus recentiores impetum faciunt in Ecclesiam. Sed fuere plane illæ leves velitationes; hoc autem quod experimur, gravissimum & funestissimum procelium. At adversus hos pro Ecclesiæ defensione nunc etiam in prima acie cum aliis antesignanis Catholicæ veritatis propugnatoribus in scriptis suis immortalis Basilius acriter pugnat. Cujus autem spiritus illi fuerint, qui Ecclesiastica instituta impugnantes contra Basilium in adversa acie dimicarunt, sat sit dixisse, fuisse Sabellianos; ut intelligas, quosnam in eo sectentur recentiores heretici.

Ad calumniam vero de Episcopatu Neocaesariensi ab eodem expetito, sequenti ad eos data respondet epistola (c); ubi cum primum adversariorum illud refellisset, quo jactarant Basilium e Cæsarea Cappadociæ Neocaesaream in Ponto venisse, & proximam solitudinem delegisse, ut sedis ejus Ecclesiæ crearetur Episcopus; quam procul abhorruisset ab eo desiderio, re ipsa se aperuisse testatur, dum antea oblatam ab iisdem sedem illam penitus accipere recusasset, ait enim: Nunc igitur quemque vestrum oro, ut veterum actorum illorum recordemini, quæ gesta sunt, cum nos urbs vestra vocaret, mittereturque legatio virorum, qui magistratu apud vos funguntur; deinde quo modo passim nobis populus omnis circumfusus sit. Hic quid non dabant omnes? quid non pollicebantur? Et tamen obtinere nos nequibant. Quomodo igitur, qui tum cum vocabar, non obedi, nunc citra vocationem me ipsum intrudere conatus essem? Quomodo confectarer, ut ambirem jam calumniantes, cum aliquando laudantes me & celebrantes fugerim? Ne credatis hoc, viri optimi. Non usque adeo nostra stoccificimus. Neque enim prudens quisquam navigium gubernatore destitutum ingreditur, neque ad Ecclesiam temere accedit, in qua qui ad clavum sedent, tempestatem ac turbinem ipsi excitant, &c.

Quod

CIV. Psalmodia usque in Ecclesia.

CV. Procul ab ambitione Basilius.

CVI. Cum Hæresi omnia mala jungantur.

Quod enim commune est civitatibus omnibus, ut cum semel hereticis aures præbent; mox una cum hæresi dissensionibus, rixæ, ac mala omnia, fugata recta fide paceque subintrent, id plane Neocaesariensibus accidit, de quibus idem Basilius hæc inferius: Hoc studiose agitur apud vos, ut fides subvertatur; idque, subversione Apostolicis & Evangelicis doctrinis inimica, adversaria quoque traditioni Magni re vera Gregorii, & eorum qui illum ex ordine subsequuti sunt ad beatum usque Musonium, cujus etiamnum dogmata quantum apud nos celebritatis obtineant, manifestum est. Sabellii quidem pæstem, olim sane notam, traditione vero Magni Gregorii consopitam renovare conantur; qui ne deprebendantur, & convincantur, ista contra nos somnia confixerunt. Hæc ad Neocaesarienses Basilius, quos & vehementer hortatus est, ut impietate relicta, quæ sunt prisca ac sani dogmatis consequantur. Hisce igitur, quamvis in solitudinis quiete Basilius ageret, quatiēbatur fluctibus impiorum, linguis scilicet detrahentium ac subannantium hereticorum. Sed & non modicam injecit in ejus animum perturbationem, quæ etiam de collegis ejusdem eremi monachis jactari ab invidis audiebat; nempe eos haud recte de fide sentire; quam tamen (ut ipse testatur (a) nullo posset signo habere suspectam; nam de illis hæc ad Eustachium habet: Licet multa essent, quæ me ab illorum consuetudine advocarent: non acquiescebam tamen, carneus eos delicate vitæ præferre laborum tolerantiam; sed magis propter conversationis admirabilem & insuetam rationem zelotypia quadam erga illos tenebar: unde & cum dogmatum prætia accusarentur, delationes haud admittebam; quamvis multi illos non rectas habere de deo opiniones; sed auctoris heresis ejus, quæ nunc est, disciplina subditos, illius clanculum spargere dogmata, assererent: quæ quia ipse nunquam ex illis vidi, pro calumniatoribus habebam qui ea referebant. Hæc Basilius.

(a) Basilius. quæst. 79.

CVII. Greg. Naz. ad Hellenios.

Quale esse soleret diversorum monachorum agentium in Pontica solitudine admirandum illud, quod Basilius prædicat, vitæ institutum, ex his quæ Gregorius Nazianzenus in unum collegit, uniusque est complexus epistolæ brevitate ad Hellenium scribens (b), hic referre, dignum existimamus: Ipsi, inquit, partim auribus solitariisque & ad terram stratis rudibusque cubilibus delectantur; a domibus abhorrent; urbium frequentiam fugiunt; cognatamque celestis sapientiæ quietem amplectuntur: Partim ferreis compedibus sese exoruciant, ut vitium una cum corpore conficiant. Alii rursus ferarum ritu, parvis angustisque domibus inclusi, nec mortalis quidem cuiusquam vul-

tum inspiciunt; ac etiam sepe totos viginti dies totidemque noctes a cibo abstinent, dimidiaque ex parte Christi jejunium imitantur. Utque nonnihil ipse gloriose prædicem; quidam illorum mei gregis ovis erat, hinc parvo quodam oppido egressus. Sunt insuper, qui garrulam linguam quasi vinculis quibusdam astringant, labiaque silentio comprimant, summaque illi menti laudis sacrificium sola mente offerant. Est etiam, qui annos integros in templo stans, puras ad Deum manus expandit, nec (quod vix cuiquam fidei facturum est) vel tantillum obdormierit; sed vivi lapidis instar, Christo defixus steterit, ac velut obriguerit; huic porro exigui cibi reliquias vicinus corvus impartiebat; panemque integrum, se forte duo simul essent, afferebat.

Monachi Pontici quales.

Quin etiam quo tempore Christus, salutifero illo supplicio perfunctus, mortales reliquit; inventus est quidam, qui hinc ad divinum montem ascenderit; ibique sermone & mente & membris immotus stans, ventis nivibusque jactaretur; nec, quamquam aliqui complures viri eum circumstarent, ab eoque obnixè contenderent, ut aliquam sui corporis rationem haberet, precibus tamen ullis moveretur; sed Christum Regem fortissime consertisque (ut dici solet) manibus retineret, mentemque suam ab hominibus abstractam in sublime atollens, quoad usque domum novam morienti circumstruxit, cum ne pollutioris quidem manum ipse ullo modo curaret. At hæc sane tam ardua & humanis inaccessa viribus cum minus se probare dicat, haud tamen ea omnino contemnere audere significat, cum horum suscipiendorum ritus ita describit:

CVIII. Admiranda quorundam abstinentia.

Mibi enim vero animus horror subit, cum piis monachis, quos tametsi quampluribus hominibus notos, nonnulli tamen ut ferventiores, quam piorum hominum ratione postulare videatur, aspernari ac sugillare non dubitant, hanc legem vitæque consuetudinem esse audio. Cum vir aliquis pius ad eos accessit, nostræque legis institutique nostri prorsus ignarus; primum eum recto perhumans honorificeque excipiunt, omnique benevolentia genere complectuntur, atque ipsius animum divinis & a spiritu sculptis sermonibus in altum efferunt, luculentas epulas ipsi apponentes. Tum vero in medio cætu quispiam duræ acerbæque legis mentionem facit; quæstionemque hujusmodi proferit, An honestum ac laudabile sit piis hominibus pro Deo mortem oppetere? hæc videlicet ratione occulte id agens, ut amarulentum aliquod verbum ab eo eliciat. Quod si ille præ imperitia, mortem hujusmodi laudandam esse respondeat: Atqui, subjunget quæstionis auctor, multas ipsi partem suam manu, partim fame atque inedia mor-

CIX.

CHRISTI 363.

LIBERII PAP. 12.

JOVIANI IMP. 1.

res, & quidem alacri animo ferunt, atque in scopulis & rupibus, in profundis ac reconditis cavernis, mediisque pluviis veritati testimonium dicunt, mortali que hac vita non secus ac tristi ac luctuoso bello defungi, alioque migrare gestiunt. Quod autem hæc minime probaret ipse Gregorius subdit, ut tamen potius excuset, quam damnet.

CX. Nimia vitæ austeritas periculosa.

At o Christe, animis illis propitius esto, piis quidem fateor, cæterum non satis consultis ac circumspectis, perindeque affectis, ut equi illi in decursionibus militaribus, qui pernecitate pedum freti extra curriculum feruntur, nec freno ullo coerceri possunt. Jam vero alius alio virtutis genere gaudet. Nec mirum, cum multæ sint in cælo mansiones, multa quoque esse in terris vita genera & instituta. Quid autem singula recensere pergo? Augustam enim illam viam, quam perpauca in hac vita sequuntur, ipsi conficiunt, atque ad bonorum portam multis gravibusque laboribus grassantur. Talis est Christi pars; talis passionum Christi fructus, quem ipse e terra ad Patrem defert; religionis inquam Christianæ columnen, populi decus, mundi fundamentum, cum cælestibus pulchritudinibus elegantia propemodum certans, &c. Subdit quosdam nominatim recensere, de quibus inferius.

CXI. Sugillat inter alios Auctor Centuriatores.

Vides, lector, qui Dei spiritu agantur, ut Gregorius; qui vero satanico, ut novatores, quibus illud plane accidit, quod Dominus ait (a): Venit Joannes non manducans neque bibens; & dicunt: Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens; & dicunt: Ecce homo vorax & potator vini. Hi nempe cum hujusmodi aliqua audiunt, sublimem inquam & ab humanæ vitæ usu segregatam quorundam sanctorum vitam, mox eodem malo arreptos dæmone esse inclamant: qui vero humilioris vitæ consecrati sunt disciplinam, ventri hos indulgere substant. Sed missos faciamus, consilio Domini, cæcos, ducesque cæcorum; nos vero Gregorii recta gradientis, fideique face accensa iter certum lucidumque monstrantis vestigia consectemur; qui & alibi pluribus eisdem laudat scribens ad Julianum Tributorum Exæquatorem; sed & cum deplorat animæ suæ ærumnas, hæc de iisdem (b) monachis sui temporis, quibus cum ipse in nonnullis conforne vitæ genus ducebat:

(b) Greg. Naz. de Calanit. anima sua.

CXII.

Plerique sub ferreis vinculis ingemiscunt; rursumque aliis pro cibo cineres habent. Sunt etiam quibus potus lacrymis temperetur. Alii hibernis nivibus impetiti, quadraginta dies, totidemque noctes velut arbores quædam perstant, corde nempe e terra migrantes, Deumque solum in mente habentes. Nec desunt qui labra sua vinculis premant, linguaque fre-

num injiciant; qui tamen haud quaquam ad omnia constrictam & freno compressam linguam habent; solis quippe Dei laudibus illa patet, non aliter ac viva quædam citihara a Spiritu sancto pulsata. Nam quid dicam de his, qui caput suum Christo consecrarunt, piique voti causa intonsum servant? Quid eos denique commemorem, qui oculos claudunt, & aures velut pessulo quodam obdunt, ne aculeus quispiam mortis furim irreat? At hæc medicamenta carni hostique meo propino, &c. Hæc quidem Gregorius. Sed & Basilium in secunda allocutione ad monachum lapsum enumerat ferme omnes vitæ monasticæ asperitates, quibus ille, sicut & alii assueverat.

Basilium cultor vitæ monasticæ.

Cæterum idem Basilium una cum Gregorio, instar Joannis Baptistæ monachorum omnium patriarchæ, erat in deserto clamans (c): Rectas facite semitas ejus: (c) Luc. 3. Fiant prava in directa, & aspera in vias planas. Id enim præstitit, cum divino Spiritu afflatus regulas illas vere aureas monasticum institutum arripientibus, ne ad dexteram vel ad sinistram declinarent; pie sancteque præscripsit; immo in solitudine fontes aperuit, e quibus cæteri vitæ monasticæ propagatores vivos uberimos deduxere; Quanto autem tempore in eadem solitudine perseverare tum ipsi, tum etiam Gregorio licuerit, & causas cur ad civitatem reverti iidem, compulsi fuerint, suo loco dicemus. Jam vero ad Jovianum post Julianum Imperatorem convertamus orationem.

CXIII.

JOVIANUS IMPERATOR.

Post Julianum Imperatorem extinctum, nec unius quidem diei spatio inter-regnum fuit: haud enim rerum angustia plura de re tanta agitari comitia passa est. Quamobrem illucescente die, quinto Kalendas Julias, magistratus, insigniores ipsi Duces exercitus, de eligendo Imperatore, expeditius agunt. Mira res accidit, ut cum Julianus Christianorum hostis infensissimus nihil curaret sollicitus, quam ut post se relinqueret in Romano Imperio successorem hominem æque impium, Christianorumque acerbissimum hostem, qui queceptam ab ipso persecutionem majoribus auget incrementis; & idololatriam sub Christianis Imperatoribus humi prostratam, ab ipso autem restitutam, omnibusque viribus roboratam, amplioribus spatiis propagaret; tamen (quod non hominum studiis, sed Dei voluntate Principes deligantur) cæteris prætermisiss, qui Gentilicia superstitione polluti in exercitu reliquis eminere videbantur; omnium ferme in Jovianum unum conspirant, numine impellente, suffragia, paucis tantummodo refragantibus, haud dubium Gentiliciæ factionis hominibus.

CXIV.

Jovianus Imperator eligitur.

Quid

CHRISTI 363.

LIBERII PAP. 12.

JOVIANI IMP. 1.

CXV.

Milites fidei Christianæ desertores respiciunt.

Quid vero de hac re existimem, illud est: Paucis exceptis, quibus Christianæ religionis odium instum erat, reliqui milites, & inter eos illi potissimum qui militares ordines ducebant, etsi in gratiam Imperatoris, deorum cultores foris in facris publicis apparebant, intus tamen idololatriam penitus execrabantur, avide expectantes, ut quam assentabantur invitati, extincto impio Rege, impietatem sponte palamque detestantes, ad Christianam fidem postliminio læti redirent. Venit tempus, affuit optata dies, qua protinus execrantes publicæ dæmonum cultum, Christianis, qui aderant, inhærentes; de Christiano homine in Imperium provehendo verba conferunt, sententiam conveniunt, suffragiis communicant, feliciterque perficiunt quod consilio agitant, atque deligunt Jovianum. Sicque milites, qui olim Christianæ militiæ fuerant desertores, ad pietatis castra, quæ reliquerant, revertentes, non amplius Ethnicum sibi hominem passi sunt imperare, cujus impietate totus Romanus exercitus in discrimen illud inevitabile conjectus esset; sed Christianum, cui parerent, delegerunt. Erat Jovianus Singidone in Pannonia natus, & (quod testatur Suidas) (a) confessione clarus; quippe cum Julianus optionem dedisset militibus, ut aut sacrificarent, aut exautorarentur; hic zornam militarem deponere maluit; permissus tamen est militare ob spectatam parentis virtutem, cujus causa honorifice habitum tradunt. De cujus electione hæc Ammianus (b): Inter has exiguas ad tantam rem moras, nondum pensatis sententiis, tumultuantibus paucis (ut in rebus extremis factum est sæpe) Jovianus eligitur Imperator, Domesticorum ordinis primus, paternis meritis mediocriter commendabilis: erat enim Varoniani nobilissimi Comitum filius haud dudum post depositæ militiæ munus ad tranquilliora vitæ digressus.

(a) Suid. verb. Jovianus.

(b) Ammian. lib. 25.

CXVI.

(c) Theod. 1. 4. c. 1.

Jovianus quali miraculo electus Imperatoris hostis impietatis.

raminibus facile primas ferre. Porro contra impietatem libere loquebatur, tyranni potentiam contemnebat, animi propensione cum Salvatoris martyribus conjungebatur. Itaque Duces, consensum exercitus velut suffragationem divinam arbitrati, producant in medium præstantissimum illum, ac celerrime primum suggesto constructo, in eo collocant. Deinde cum omnes nomina, quæ sunt Imperatorum propria, ei tribuissent, & Cæsarem & Augustum appellassent; vir ille admirabilis consuetæ loquendi usus libertate, & neque magistratus, neque milites, ut ad deteriores partem desisterent, omnino veritus: Non possum, inquit, cum sim Christianus, ejusmodi hominibus imperare, neque regere Juliani exercitum, qui tam pestifere doctrinæ præceptis imbutus sit. Nam qui sunt ita instituti, hi divina destituti providentia, tum ab hostibus facile expugnari, tum eisdem materiam ad lætitiæ præbere solent. Quibus verbis auditis, milites clamare uno ore, ac dicere: Ne animus tibi, o Imperator, ulla æstuet dubitatio, neque nostri imperium tanquam improbum devites: nam & Christianis hominibus & disciplina veræ pietatis educatis imperabis; si quidem qui sunt inter nos ætate provectiore, hi a Constantino eruditi erant; qui autem adolescentiores, illi præceptis Constantii instituebantur. Tempus certe Imperii Juliani, qui jam morte occubuerit, ut perexiguam, ita non satis ad erroris perneciem in animis eorum, qui eadem infecti erant, altius infingendam, fuit. Quibus persuasus Jovianus, ipis dantibus, accepit habenas Imperii. Adidit item Sozomenus (d), detrectasse Jovianum exercitui assentire, quousque milites se eidem Christianos esse clamassent; idque etiam affirmat Socrates (e), & ante hos omnes Ruffinus (f).

Recusat Jovianus imperare Gentilibus.

(d) Sozom. l. 6. c. 3. (e) Socrat. l. 3. c. 19. (f) Ruffin. l. 2. c. 1.

CXVII.

Cæterum militibus Ethnicis sicut luctuosus Juliani obitus extitit, ita lugubris Christiani hominis electio fuit: de his namque, & non de aliis accipienda sunt, quæ deorum æque cultor, Christianorum gloriæ invidens Ammianus tradit his verbis (g): Confestim, inquit, indumentis circumdatus principalibus, subitoque productus e tabernaculo, per agmina jam discurrere proficisci parantia; & quoniam acies adusque lapidem quartum porrigebatur, antesignani clamare quosdam Jovianum audientes Augustum, eadem multo magis sonabant: gentilitate enim prope perciti nominis, quod una littera discernebat, Julianum recreatum arbitrati sunt deduci magnis favoribus, ut solebat; verum cum incurus ille visus & longior adventaret, suspicari quod acciderat, in lacrymas effusi sunt omnes atque luctum. Quod si gravis quidam æquitatis prævaricator in ultimo rerum spiritu factum crimi-

(g) Ammian. lib. 25.

Ethnici ægre ferunt electionem Joviani.

minatur improvide; nauticos idem justius incusabit, amisso perito navigandi magistro, sevientibus flabris & mari, quod clavos regenda navis cuilibet periculi socio commiserunt. His ita caeco quodam judicio Fortuna peractis, Jovianorum signifer, quos Varronianus rexerat, dum cum novo dissidens Principe, etiam tum privato, ut patris ejus obrectator immoderatus, periculum ex inimico metuens, jam communia supergresso, discessit ad Persas. Data dicendi copia que sciret, docet Saporem jam propinquantem, extincto quem verebatur, turbine concitato calonum, ad umbram Imperii Jovianum adhuc protectorem ascitum inertem quemdam ac mollem. Hac de Joviano non inter se tantum Gentiles verbis infensi miscbant, sed unus ex illis ad Saporem transfuga, in tanta rerum angustia Romano exercitu constituto, calumniatus est, malens Persarum Regi, quam Christiano Imperatori milites subdi, quem a calonibus, nempe vilissimis militum servis electum obrectat, per eos significans Christianos.

* Variatus

CXVIII. Refellitur Ammianus.

Juliano potius, quam Joviano adscribenda clades Imperii.

(a) Greg. Naz. orat. 2. in Jul.

CXIX. Fœdus initum cum Persis.

Sed refellitur etiam illa Ammiani calumnia, qua tradit, Jovianum protectionem instituentem deseruisse vallum, extorum inspectione suafum; cum ait: Postremumque dum ultro citroque ordinantur hostia pro Joviano, extis inspectis pronunciatum est cum omnia perditurum, si intra vallum remansisset, ut cogitabat; superiore vero fore profectum. Hæc ipse, scite sane id tribuens extorum inspectioni, quod quisque vel imprudens conjectari facile potuisset. Qui enim poterat Romanus exercitus rerum inopia laborans intra vallum se continere? Sed & quæ tanta felicitas, una protectione promissa, cum tristiora tristibus evenisse ipse conscribat? At quomodo potuit Jovianus extorum inspectione, tanta dispungere, quem idem ipse Ammianus in fine prædicat fuisse Christianæ legis studiosum? Et quid idem cladem exercitus, Civitatum, Provinciarumque jacturam non Juliano, quem ex instituto laudandum suscepit, sed Joviano semper adscribit? Quisnam in ea tam sæva discrimina Romanum conjecit exercitum, ut tam indignas, tamque lugubres pro fœdere invidendo condiciones oblatas ab hoste Jovianus suscipere cogeretur? Sed præstat audire Gregorium Nazianzenum liberioribus affectibus sic de his differentem (a): Statim autem post illius mortem, Imperium excipiens, qui post illum in ipsiis castris, & in ipsa periculorum flamma Ducem necessario requirente, nominatus fuerat; vir ut aliis rebus, ita pietate clarus, & insignis, atque Imperatoria sane oris majestate præditus; cum nec manus cum Persis conferere, nec progressi

ullo modo valeret (licet alioqui magnitudinis animi & alacritatis in eo desiderari nihil posset) quod milites manibus & animis & spe fracti debilitatique essent; castra movere, copiasque reducere satagebat; idque ut tuto sibi facere liceret, laborabat, perinde atque non Imperii, sed cladis hereditatem consecutus. Quod nisi Persæ moderate victoria utentes (hoc enim apud eos in more positum est, ut modum in prosperis teneant) aut aliud quiddam eorum que fama ferebantur, metuentes, ad pacationes incedas, easque adeo inopinatas, aequitatisque plenas, animos convertissent; ne ignifer quidem (ut dici solet) exercitum superfuisset; usque adeo eos ad manum Persæ habebant tum in terra sua dimicantes, tum etiam ob ea que contigerant, animis elati. Felix enim aliquis rerum successus eam vim habet, ut spem quoque latam futuri afferat. At tunc ille totus in eo erat, ut exercitum incolumem servaret, nervosque Romanis relinqueret: nervi enim erant, etsi rem male gesserant, ob Ducis, nempe Juliani, potius reverentiam, quam ignaviam suam. Persæ vero conditionibus turpibus sane, Romanorumque manu ac potentia (ut brevissime dicam) indignis, fœdus percusserunt; quarum nomine si quis, absoluto Juliano, Jovianum criminandum censeat; meo judicio perquam iniquus est eorum que acciderunt estimator. Non enim eius qui demersit, spica est, verum illius qui se mentem fecit; nec ei incendium assignandum est qui ignem extinguere potuit, sed qui excitavit. Atque illud Herodoti de Samiorum tyrannide commode dixerim: Vestem hanc Isthæus quidem consuit, ceterum induit Aristagoras, qui antecessoris sui facta excepit. Haftenus Gregorius.

In eandem quoque sententiam hæc Chrysofostomus (b): Illo, nempe Juliano, tam turpiter mortuo, cum viderent milites in extremo se periculo constitutos, cum hostibus pepigerunt; quibus cum iurejurando recepissent, abscessuros se a loco locorum omnium tutissimo, eodemque regionis nostre tamquam muro quodam inexpugnabili, barbaros humanos erga se nacti ita evaserunt, atque e multis pauci reverterunt, & ipsi affecti admodum corporibus, erubescens ob fœdera cum hostibus pacta, coacti vero illis per jusjurandum paternis bonis cedere. Hic videre erat spectaculum qualibet captivitate miserabilius. Nam urbis illius Cives, nempe Nisibis, a quibus gratiam aliquam expectabant, quod suos omnes intus, muri instar, in portu collocaverant, pro omnibus semper ad omnia pericula objecti, ab his hostilia omnia passi sunt, propriis domibus atque agris relictis, solum vivere coacti, & a majorum suorum possessi.

CXX. (b) Chrysof. advers. Genti.

sonibus avulsi; & quidem injuriam a suis acceperunt. Hunc nos fructum ab egregio istius Imperatoris operibus percepimus: & alibi (a): Cum, inquit, Rege impio miserabiliter perempta, alter pius in ejus successisset Imperium; adversa omnia continuo dissoluta sunt; & exercitus, qui velut in mediis erat retibus involutus, nec ullum exitum aliquando se inventurum esse credebat, Dei jam nutu ab hostibus liberatus, cum omni securitate remavit. Hæc de audore malorum omnium Apostata Juliano Chrysofostomus.

CXXI. Quænam autem fuerint fœderis in annos triginta conditiones indignæ, cas Ammianus (b) in primis narrat; nempe Sufiam, atque una cum ea quinque regiones Transfigritanas, Arzamannam, Mizæam, Rhabicenam, Rhesenam, & Corduenam cum castellis quindecim, Nisibin, & Singaram, & Castra Maurorum munimentum perquam opportunum tradere: hæc omnia cum petiisset Rex ipse Persarum, vix acquievit, ut Nisibis & Singara in Mesopotamia sine tamen incolis transfrent ad jura Persarum. His omnibus illud exitiale (subdit Ammianus) accessit & impium, ne post hæc ita composita, Arfaci majoris Armeniæ Regi poscenti contra Persas ferretur auxilium, antea nobis semper & fido. Hæc ipse. Auxit tamen contra Jovianum invidiam atque odium, dirum ac lamentabile spectaculum Nisibitarum in primis; cum inviti coacti sunt patrii sedibus cedere, recedereque a propria Civitate, dum ex pactis conventis Persis eadem daretur; quorum partem magnam Amidam, alios vero in alia oppida commigrasse, Zosimus tradit (c). De Nisibi quidem, nihil plane dexteri, sed omnia hæc adversa eidem Civitati contigisse, postquam Julianus Apostata inde sustulit venerandum corpus magni illius Jacobi, ejus Civitatis Episcopi, Gennadius fidem facit (d). At quoniam migrarint populi Singaræ Civitatis, qui & ipsi instar Nisibitarum, ex conditionibus cum Persis initis, coacti dedere hostibus Civitatem munitam positam prope Tigrin, nulla prorsus mentio reperitur apud scriptores veteres. Unde illud interdum in mentem occurrit, rum hi patrium solum vertere coacti, post hæc per incertas sedes vagantes in Europæ regionibus descendentes, illi ipsi sint, quos Singaros nominamus, quos tamen aliqui perperam Ægyptios esse putant; cum nulla sit memoria, Ægyptios e patriis sedibus esse pulsos; nec ratio subdit, ut Ægyptii Singari dicerentur. Sed hæc relinquimus opinatoribus otiosis. Constat quidem, Singaram haud ignobilem fuisse Civitatem; nam caput Arabum Rhetaavorum Plinius fuisse testatur (e).

(a) Chrysof. de laud. Paul. or. 4.

(b) Amm. lib. 25.

Conditiones initi fœderis.

Nisibis data Persis.

(c) Zosim. lib. 3.

(d) Genn. de vir. illust.

Singaræ Cives vagi.

(e) Plin. l. 5. c. 24.

At hæc dura diraque maxime videri possent; cæterum rem ipsam statumque ejus temporis accuratius perpendentibus visum est quasi miraculum, ut fame & bello infumpto undique in terra hostili Romano exercitu, in locisque sterilibus atque desertis consistente, interceptoque commeatu, quas Romani ausi minime essent conditiones pacis petere, sponte eas tunc hostes offerrent. Unde Rufinus (f): Eo modo a Joviano suscepto Imperio, statim ei affuit divina clementia; contraque omnem spem, cum clausi undique hostibus tenerentur, nec evadendi facultas ulla suppeteret, subita emissos a barbaris oratores esse vident, pacemque deposcere, exercituique inedia consumpto cibis cateraque necessaria in mercimoniis polliceri, omnique humanitate nostrorum temeritatem emendare. Hæc ipse. Verum Gentiles omnes marore suffusi, quem de Juliani nece conceperant, & invidia tabescentes creatione Christiani hominis Imperatoris, nullam penitus rei, loci, vel temporis rationem habentes, quodam furore perciti in Jovianum maledicta jacere, eumque fannis atque disteriis deridere, ac proscindere contumeliis, si non palam, occulte saltem minime desisterunt. Deridebatur enim (inquit Suidas) canalicis & versibus alio detortis, & famosus libellis: Et de eodem paulo post: Antiocheni autem Imperatori irati famosos libellos partim humi abiciebant, ut quis tolleret ac legeret, partim partibus affigebant; & erant hujusmodi: Ex Homero illos mutuati, cum vel Terstite in illo ignaviam, vel Paridis fugillat lasciviam; quales fuere (b):

Venisti ex bello, quo te periisse decebat. Item: Degener excultor formæ, sectator amorum, &c. Item: Quod nisi detracta tunicaque togaque pendendas Insuper & partes que cingit veste, prehensum Et casum plagis ad sævos misero Persis, &c.

Subdit his Suidas: Anus autem quædam pulchritudinem & magnitudinem ejus conspicata: Quanta est, inquit, longitudo & profunditas, tanta est stultitia. Et alius quidam homo privatus magna voce in Circo equestri clamare ausus, risum præbuit omnibus, cum inania quædam & frigida de statura illius dixisset. Ac gravius aliquid commissum esset, ni Sallustius quidam (Ethnicus hic erat, Juliano olim percurus, præfectura Prætorii insignitus) seditionem compe-scuisset. Accidit autem, quod sicut cum viveret Julianus, qui Christiane religionis sectatores erant, in eum

CXXII. Inesperata pax Romanis affulsit.

(f) Rufin. l. 2. c. 21.

CXXIII. (g) Suid. verbo Jovianus.

Jovianus ab Ethnicis derisus.

(b) Apud Suid. & Niceph. l. 10. c. ult.

Quid in Jovianum Antiocheni Gentiles.

CHRISTI
363.

LIBERII PAP.
12.

JOVIANI IMP.
I.

eum (ut vidimus) his similia Antiochiæ potissimum egerebant; ita & Ethnici in Christianum Imperatorem paria pendere minime desisterunt, captantes ansam ex iniquis pacis conditionibus a Persis acceptis; cæterum culpa, ex sententia Grægorii Nazianzeni & aliorum, qui absque aliquo privato affectu rem expenderunt, in Julianum potius, quam in Jovianum rejicenda erat.

CXXXIV. Cum autem a Joviano complura Christiano Principe digna esse præstita, certum sit; de illo tamen dubitatum a me fuit aliquandiu, num deformatum a Juliano Labarum Crucis signo & Christi nomine insignitum in eam restituerit pristinam formam, quam instituerat Constantinus; cumque rei antiquariæ peritos, tum qui de veteribus nummis edidere volumina, tum eos qui adhuc superstites Romæ degunt, ejus facultatis viros celebres consuluerim, ne quicquam invenire potuerim, in eam sententiam pedibus abii; ut paucis mensibus quibus Jovianus imperavit, cum Romanus ille exercitus collectus fuisset, ut dictum est, majori ex

CXXV. Vides prominentem in acumine Labari Crucem, erat & in Labaro Christi nomen intextum, sed in exigua ejus forma

Et ne quid desit ex iis, quæ in eodem Ligoriano libro invenimus, tertium hic ejusdem Joviani nummum ex æquo reddi-

parte ex Gentilibus militibus, Labarum in pristinam formam minime fuerit restitutum; quamobrem ejus rei vendicationem Joviani successoribus, Valentiniano atque Valenti tribuimus, quorum numismata inveniuntur Labaro insignita atque signata secundum formam a Constantino præscriptam, & a successoribus Imperatoribus usu retentam & auctam. Sic igitur ex iis quæ tunc invenire potuimus, ex sententia omnium restitutionem Labari in veterem illam effigiem iisdem Valentiniano atque Valenti in prima tomii hujus editione Romæ cusa tribuimus. Accidit autem post hæc, ut asservatum in Farnesiana bibliotheca nacti fuerimus Pyrrhi Ligorii nobilissimi Antiquarii volumen scriptum de antiquis nummis a se repertis atque in Museo reconditis, in quo Joviani numismatum reperimus formas, quas hic tibi fideliter reddendas curavimus; ac primum illud quod ipsum obequitantem, Antiochiamque redeuntem e Persis referre videtur, in quo Romæ nomen, in Urbe fuisse cutum, significat.

minus apparet; ac reddet ex integro illud tibi, quod ex eodem auctore acceptum hic subjicimus numisma secundum,

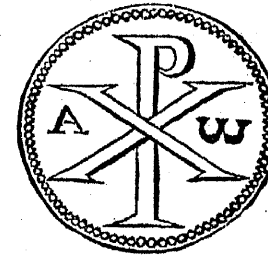
mus, præcis illis characteribus efformatum, quo Christi nomen, & æternum ejus Imperium demonstratur.

His

CHRISTI
363.

LIBERII PAP.
12.

JOVIANI IMP.
I.

His igitur moniti, restitutionem Labari Joviano tribuendam putamus, quam secuti alios ejus successoribus Valentiniano atque Valenti bona fide tribueramus. Sed reliqua prosequamur quibus ejus pietas declaratur.

CXXXVI. At ubi primum idem Imperium adeptus est, milites Christianos fidei confessionis causa exauctoratos, atque etiam proscriptos, & in exilium relegatos, in integrum restitui mandat: quando (ut ait Sozomenus a) Valentinianus ea de causa in Melitina Armenia relegatus, continuo liberatus est, atque pristina militiæ redditus, sed & postea (ut suo loco dicturi sumus) in Imperium sublati. Cæterum de Joviani pietate & rebus in Imperio bene gestis, ac primum de Christianiæ religionis cultu a Juliano proscripso in pristinum restituto, quo nihil antiquius habuit, Sozomenus hæc tradit

(a) Sozom. lib. 6. c. 3.

(b) Sozom. lib. 6. c. 6.

(b) Sozom. lib. 6. c. 6. Cum præterea experientia didicisset, Imperium propter iram divinam in Julianum, qui ante ipsum regnaverat, accensam, acerbè afflictatum fuisse; abiecta omni cunctatione scripsit ad Præsides nostrorum Provinciarum, uti ad Ecclesias frequenter convenirent, divinum nomen studiose colerent, docerentque suos, solam religionem Christianam verum Dei cultum in se complecti. Porro Ecclesiis & clericis, viduis & virginibus immunitatem reddidit, & si quid aliud vel ad commodum vel ad honorem religionis nostræ a Constantino ac liberis suis aut donatum, aut lege sancitum fuisset, postea autem a Juliano illis ablatum. Hæc Sozomenus.

CXXXVII. Sed & Theodoretus (c) de his pluribus in hæc verba: Conscriptit legem, qua jubebat frumenti congiarium, quod Constantinus Magnus Ecclesiis donaverat, eisdem reddi. Nam Julianus qui contra Deum & Salvatorem nostrum bellum suscepit, illud veterat dari. At quoniam fames ex Juliani impietate in Rempublicam illata obstabat, quo minus totum congiarium, quod Constantinus largitus fuerat, in Ecclesiis conferretur; idcirco Jovianus tertiam partem solum id temporis præberi mandat; polliceturque fame sedata, integrum congiarium donatum iri. Hæc Theodoretus.

(c) Theod. lib. 4. c. 4.

Subdit autem Sozomenus (d) de Joviano lege custode sacrarum virginum, cum adversus earum raptos severissimum rescriptum dedit; ait enim: Misit item ad

CXXXVIII.

(d) Sozom. lib. 6. c. 3.

Secundum Præsidem generale edictum, quo jubebat, ut qui sacram virginem vel ad nuptias contrabendas pellicere conaretur, vel lascivo quodam obtutu aspiceret, maxime omnium si per vim rapere tentaret, capitis supplicio multaretur. Istam legem ideo tulit, quod quidam improbi viri, regnante Juliano, tales virgines vel vi, vel persuasione in hanc corruptelam inductas sibi connubio junxissent, quemadmodum fieri solet, cum religionis statu perturbato, turpis libido id genus sceleris confitendi impunitatem proponit. Hæc Sozomenus. Extat quidem legis ejus pars illa de iis qui adeo execrandum scelus vel tentare præsumperint, tam in codice Theodosiano, quam Justiniano descripta his verbis (e):

Quid Jovianus adversus raptos virginum.

(e) Cod. l. 6. de Episc. & Cleric.

Imp. Jovianus Aug. Secundo Præsefto P. Si quis non dicam rapere, sed attentare tantum jungendi causa matrimonii, sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali poena feriatur. Hæc in Codice Justiniano: habet amplius Codex Theodosianus illa verba (f): Vel invitæ. Sed & corrigendus pariter est idem Justinianus Codex ex Theodosiano, dum in illo legitur data lex Gratiano & Merobaudæ Cos. in hoc autem Joviano & Varroniano Cos. qui anno sequenti Consulatum gesserunt. Sed & quod 11. Kalend. Martii lex ipsa Antiochiæ data in utroque Codice legitur, error irrepsisse videtur: nam ante mensẽm Januarii Jovianus recesserat Antiochia, in hisque Kalendis Januarii Ancyrae adit Consulatum. Sicut etiam nec ullo modo coherere sibi valent, ut lex data a Joviano dicatur sub Consulatu Gratiani & Merobaudis, quorum magistratus contigit post annos quatuordecim ab obitu Joviani. Cæterum & Secundi præfectura docet nonnisi a Joviano datum esse rescriptum. Porro ejusmodi facinus Constantius etiam lege data veterat (g); & in eos qui viduas raperent, poenas exten-

CXXXIX.

(f) l. 1. de raptu vel matrim. C. Theod.

(g) l. 1. de raptu vel matrim. C. Theod.

B b

de.

derat; quibus nec raptæ consensus ad excusationem foret vel minimum profuturus.

CXXX.

Sed & illa summa plane laude digna habentur, quæ ab eodem Joviano primum ut Imperium adeptus est (ut decebat Christianum Principem) decreta fuisse

(a) Greg. Naz. orat. in laudem Athanasii.

Gregorius (a) Nazianzenus tradit his verbis: Hoc porro, Juliano nimirum, exincto, Imperator alter exoritur, nequam ore impudens, quemadmodum is de quo ante verba faciebamus; nec duris & arumnosis operibus & edictis Israellem opprimens; sed mira pietate animique lenitate præditus. Qui ut præclarissimum sui Imperii fundamentum jaceret, rectamque legum sanctionem, unde conveniebat, auspicaretur, cum omnes alios Episcopos, tum eum, nempe Athanasium, ante omnes, qui omnibus virtute antecellebat, & citra dubitationem ullam pietatis causa bello vexatus fuerat, ab exilio revocat. Quin etiam fidei nostræ veritatem a multis læceratam & perturbatam, atque in sexcentas opiniones partemque distractam sibi tradi postulavit; ut maxime quidem universus Orbis, si fieri possit, in fidei negotio consentiret, spiritusque auxilio in unum coiret: sin minus, ipse certe optime parti sese adjungeret, simulque & ei robur afferret, & ab ea vicissim acciperet; excelsè simul & magnifice de rebus maximis cogitans.

Jovianus curat restitui exules Episcopos & fidem Catholicam.

At hic potissimum Athanasius pietatis suæ, fideique in Christum firmæ & constantis specimen edidit. Nam cum ceteri omnes, qui doctrinam nostram profitebantur, trisariam divisi essent, ac multi circa Filium, plures circa Spiritum sanctum ægram fidem haberent; ubi levior impietas pietatis opinionem ferebat; pauci autem utrinque sani, & incolumes essent; primus ille ac solus, aut cum admodum paucis veritatem palam apertissime verbis promulgare non dubitavit, unam trium personarum divinitatem & essentiam scripto confessus: & quod multis illis Patribus in explicanda Filii divinitate prius concessum fuerat, idem ipse postea in asserenda Spiritus sancti divinitate superno afflatu consecutus. Atque Imperatori donum vere regium & magnificum offert, scriptam nimirum fidei confessio-

CXXXI.

At hic potissimum Athanasius pietatis suæ, fideique in Christum firmæ & constantis specimen edidit. Nam cum ceteri omnes, qui doctrinam nostram profitebantur, trisariam divisi essent, ac multi circa Filium, plures circa Spiritum sanctum ægram fidem haberent; ubi levior impietas pietatis opinionem ferebat; pauci autem utrinque sani, & incolumes essent; primus ille ac solus, aut cum admodum paucis veritatem palam apertissime verbis promulgare non dubitavit, unam trium personarum divinitatem & essentiam scripto confessus: & quod multis illis Patribus in explicanda Filii divinitate prius concessum fuerat, idem ipse postea in asserenda Spiritus sancti divinitate superno afflatu consecutus. Atque Imperatori donum vere regium & magnificum offert, scriptam nimirum fidei confessio-

PAGIUS VII.

A num. CXXXII. ad CXL. In libello Synodico Alexandrina Synodus ab Athanasio celebrata his verbis describitur: Præmissis Imperator Jovianus, missa Alexandriam ad Athanasium Legatione, immutabilem veram Orthodoxiam definitionem quaesivit. Is igitur delector Aegypti, Thebaidos & Libya Episcopos congregans, definitionem Synodicam gratia & veritate plenam, Joviano Christi amanti misit. Quare recte Baronius hanc epistolam scriptam existimavit in Synodo Episcoporum totius Aegypti, quos Athanasius, accepto Joviani edicto, statim Alexan-

nem adversus novum dogma nusquam in scriptura expressum; ut sic & Imperatorem Imperator, & doctrinam doctrina, & libellum libellus frangeret atque opprimeret. Nempe ut Joviani fides perfidiam Constantii, & veræ fidei confessio scriptam ab hæreticis novam fidei formulam confutaret. Hæc eadem de restitutione exulum Episcoporum & litteris Imperatoris ad Athanasium, & Socrates (b) & alii quoque confirmant.

Cæterum licet Athanasius tantum prædicetur ejus fidei libelli auctor, tamen illum esse conscriptum in sacro Episcoporum confesso, ex ipsius titulo constat. Athanasius enim, mox ut audivit Julianum esse defunctum, quem & cito destitutum divino oraculo præmonitus fenstrat, atque de restitutione exulum Episcoporum fuisse a Joviano Imperatore promulgatum edictum, simulque Joviani ejusdem litteras accepisset, quibus se fidem Catholicam ab ipso edoceri velle significabat, evestigio primarios Episcoporum Orthodoxorum sibi subsectorum, Aegypti, Thebaidis, atque Libya, ad Synodum convocat Alexandriam. Ubi communi consilio decretum est, ut scripto libello Catholicæ fidei, mitterent ipsum ad novum Imperatorem, ne ille (ut de Constantio accidit) ab hæreticis præoccupatus in impietatem transversus penitus ageretur. Periculum igitur Athanasius antevertere omni celeritate procurans, scriptum in Synodo ejusmodi libellum misit ad Jovianum Imperatorem: qui hæctenus extat inter alias ejusdem Athanasii lucubrationes, & apud alios quoque Auctores; sed fidelior textus penes ipsum Athanasium habetur; est autem ejus titulus apud Theodoretum. (c), quo carent alii:

Religiosissimo, & clementissimo Victori Augusto Joviano. Athanasius & Episcopi, qui nomine omnium, Aegypti, Thebaidis, & Libya Episcoporum in unum convenerunt, salutem.

Decora (d) & eximia ea res est in Principe, mens discendi avida, & rerum celestium cupido: inde enim fit, ut vere cor totum sit in manu Dei. Cum igitur pietas tua cupiat a nobis cognoscere Ecclesiæ Catholicæ fidem; Deo super

driam evocaverat. Libello Synodico suffragatur Nicephorus lib. 10. cap. 42. ubi ait, Athanasium Synodum Provinciale Alexandriæ coëgisse, præfatamque Athanasii epistolam, quam integram recitat, ad Jovianum Aug. misisse. Valeus tamen in Notis ad Theodoretum lib. 4. cap. 3. suspicatur, hanc epistolam scriptam esse ab Athanasio Antiochia, quo una cum aliquot Episcopis Aegypti ac Libya se contulerat, ut Jovianum Imp. illic saluaret. Cumque Imperator regulam fidei ab illo & a reliquis Episcopis flagitasset, ut testatur Nazian-

(b) Socrat. lib. 3. c. 120.

CXXXII.

Synodus Alexandrina ex qua libellus ad Imp. datus.

(c) Apud Theod. lib. 4. c. 3.

CXXXIII.

Epistola Athanasii ex Synodo ad Jovianum Imp.

(d) Athan. de fide ad Jovian.

per ea re gratis habitis, nihil nobis consultius visum, quam ut fidem a Patribus Nicææ confessam tuo religioso animo recitarem. Hujus enim fidei assertores & mihi multifariam insidiati sunt, eo quod non obtemperarem Arianorum sectæ; & hæreses, & schismata in Ecclesiam introducere; cum tamen vera & pia in Christum fides ex sacris litteris & liquet, & agnoscat. Hac enim sancti viri initiati martyrium subierunt, & nunc resoluti a corpore cum Domino agunt. Mansisset hæc fides illæsa perpetuo, nisi malitia quorundam hæreticorum eam depravare ausu fuisset. Arius enim & socii illam vitare conati sunt, & ejus loco hæresim introducere, dicentes Filium Dei ex non entibus extitisse, & creaturam, facturamque & mutabilem esse. Multosque his verbis deciperunt, adeo ut qui aliquid esse viderentur, illorum blasphemiam seducti sint.

CXXXIV.

Quapropter Patres quam primum Nicææ in Concilio venientes, ejus verba anathemate condemnarunt, & Catholica fidei confessionem scripto tradiderunt, ut ejus ubique promulgatione incendium hæreseos per sectarios excitatum restingueretur. Ea igitur sincere ubique per omnes Ecclesias, & legebatur, & prædicabatur: cum quidam Arianorum hæresim renovare cupientes, hanc a Patribus Nicææ assertam fidem cœpere contemnerent, præferentes ab ea non dissentire: cum interim re vera eam inscienter, male interpretantes consubstantialem, & blasphemias dicentes in Spiritum sanctum, quem creaturam & a Filio conditum asseverant.

CXXXV.

Nos igitur conspicientes ex ejusmodi blasphemis non levibus populum Dei calamitatibus perurgeti, necessario tibi fidem Nicææ Patrum confessionibus confirmatam porrigere studuimus; ut tua pietas & ea que ibi exactissime scripta, & quantum errent illi qui aliter sentiant, intelligeret. Cognosce igitur, religiosissime Auguste, hanc esse, qua a condito ævo prædicata fuit, & quam Nicææ Patres congregati agnoverunt, ejusque suffragatrices esse omnes omnibus in locis Ecclesias, sive in Hispania sint, sive Britannia, Gallia, Italia universa, Dalmatia, Dacia, Mysia, Macedonia, sive universa Græcia, tota Africa. Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

zenus in Oratione funebri de laudibus Athanasii, Athanasius, collatione habita cum Episcopis Aegypti ac Libya, qui ipsum comitabantur, epistolam de Fide scripsit ad Jovianum. Quam conjecturam confirmat Valeus titulo ipsius epistolæ, qui recte sic habet: Athanasius, & reliqui Episcopi, qui venerunt ex persona omnium Episcoporum Aegypti, Thebaidos, ac Libyarum. Ubi non dicit Theodoretus, Episco-

ca, Sardinia, Cypro, Creta, Pamphilia, Lycia, Isauria, Aegypto, Libya, Ponto, Cappadocia, itidem quotquot nobis vicina sunt, nec non & Orientis Ecclesias, paucis admodum exceptis, quæ Arianae opinionis sunt. Omnium enim istorum & adhuc longinquiorum animos experimentis cognovimus, & scripta habemus. Nec te lateat, piissime Imperator, quod tametsi pauci sint, qui huic fidei derogent; eos tamen (cum universus Orbis Catholicam fidem sequatur, & ipsi jam pridem Ariana hæresim infecti fuerint, & nunc acerrime pietati obstant) præjudicium facere non possent. Nobis autem, ut tua pietas cognosceret rem aliqui sibi cognitam, operæpretium visum est, fidem Nicæam Episcoporum confessionibus approbatam subnectere. Est igitur fides a Patribus asserita hujusmodi: Credimus in Deum Patrem, &c. Symbolum enim Nicænum, jam superius recitatum, in eadem epistola descriptum habetur; post illud vero hæc sequuntur:

In hac, Auguste, omnes oportet manere, neque quicquam inde transmutare artificis contentionibusque verborum, quod faciunt Ariani, qui ex non entibus Filium Dei extitisse, eundemque non fuisse antequam fieret, cum denique creaturam, factum, & mutabilem esse dicunt. Ideo enim (quemadmodum prædiximus) Synodus Nicæna anathematizavit istiusmodi hæresim, & veritatis fidem confessionibus approbavit, neque levi aut simplici ratione Filium Patri similem esse asseveravit, eumque (ne ex levi re Deo similis, sed verus Deus ex Deo haberetur) consubstantialem esse scripto tradidit; quod proprium est genuini & veri Filii, veri & naturalis Patris. Sed nec alienavit Spiritum sanctum a Patre, & Filio, sed enim una glorificavit cum Patre & Filio, & enim una sanctæ Trinitatis fide, eo quod una sit in sancta Trinitate Deitas. Hæctenus Athanasii epistola ad Jovianum ex Synodo scripta; sed diversæ editionis apud Theodoretum habetur, in qua verba illa in ejus exordio superabundant, quibus dicitur: Imperium pacate, & tranquille ad multorum annorum curricula administrabis. Quæ cum in originario exemplari desint, ab aliquo Ariano fuisse addita, par est credere, nempe ut levitatis Athanasius ar-

CXXXVI.

Non recedendum a Patrum fide.

pos illos in unum convenisse, ut male vertit Christophorus, qui Baronio imposuit, sed tantum venisse. Quo verbo significatur, Episcopos illos, qui cum Athanasio erant, missos fuisse ab universis Episcopis Aegypti ac Libya, ut pro Athanasio testimonium redderent apud Jovianum Imp. Ita Valeus. Verum vana hæc conjectura. Theodoretus enim cap. 2. antequam epistolam illam Synodicam referat, ait: Scri-

gueretur, falsusque vates pariter haberetur, cum Jovianus in Imperio nec anni unius periodum abolverit.

CCXXXVII. Hac perlecta (inquit Theodoretus a) epistola, tum cognitio Imperatoris, quam de rebus divinis imberat, confirmata est, tum amor ejus erga easdem exardescere cepit.

Hæretici student insinuare se Imperatori. Hæretici student insinuare se Imperatori.

(b) Socrat. lib. 3. c. 20.

Imperatore Joviano ex Perside reverso, tumultus in Ecclesiis de integro excitatus est: Episcopi autem, dum singuli Imperatorem suæ ipsorum fidei assensurum expectarent, alius alium prævertere contulerunt.

(c) Socrat. lib. 3. c. 21.

Imperator quoniam perpetuo fidei Consubstantialis adhaerens; omnibus respondet, se eam prælaturum; perque litteras Athanasium Alexandria Episcopum bono animo esse jubet: & inferius (c): Verum Christianorum res non adhuc pacata tranquillaque fuerunt. Nam qui diversæ religionis factionibus præerant, Imperatorem adeunt, rati sibi liberam ab eo potestatem permitti contra adversarios pro arbitrato dimicandi.

CCXXXVIII. Imperator, accepto eorum libello, ipsos abque responso dimisit, hæc verba duntaxat locutus: Ego contentionem odio prosequor; eos, qui concordia dediti sunt, complector amore, venerorque.

Joviano digna sententia.

Quæ cum ad aures aliorum pervenirent, ferociam illorum, qui contendendi studio flagrabant, permulserunt. Quæ res Imperatori cessit exsententia. Præterea eodem tempore, cum Acacianorum mores, qui ad contentionem erant valde proclives, patefacti fuerunt: tunc quam illud ipsum hominum genus ad Imperatorum voluntatibus satisfaciendum se semper comparasset, satis perspicue intellectum. Nam hi Antiochiæ, quæ est in Syria, in unum coacti, cum Melatio, qui paulo ante se ab eorum communione segregaverat, fidesque assenserat Consubstantialis, in colloquium veniunt.

PAGIUS

Est etiam (nempe Jovianus Imp.) litteras ad Athanasium, egregium illum Nicæna Fidei defensorem, petens, ut accuratam de Divinis rebus institutionem ad se perferiberet. Hic igitur CONGREGATIS Episcopis, qui doctrina excellere videbantur, rescripsit Joviano, suadens, ut fidem Nicæa olim expressam, tanquam Apostolica doctrina

in magno honore esse, qui tum ibi erant, animadvertent. Illi igitur libellum componere, Consubstantiali assentiri, fidem Nicæni Concilii ratam facere, libellum denique Imperatori offerre instituerunt. Hæc Socrates.

Sed antequam libellum eorum hic recitemus, de Acacio Episcopo Cæsareæ Palæstinæ illud præponendum, quod & attingisse vidimus Socratem. Homo iste omnium deterrimus, fax, luesque totius Catholici orbis; cujus tyrannidem cunctæ ubique locorum positæ Ecclesiæ expertæ erant: quique non tantum fidem Nicænam procul abiecit, sed & hæreticos illos infectatus fuit, similitudinem qualemcumque Filii Dei cum Patre amplectentes; & Semiarianos, quod non penitus in profundum lapsi viderentur, detestabatur: hic inquam, qui dum Ariana hæresis fautor Constantius Imp. regnavit, eidem in omnibus obsecutus, perpetuo illi perfidia junctus inhæsit: ut rerum statum mutatum vidit, translatumque Imperium in hominem Nicæna fidei professorem, Athanasique studiosum, & Orthodoxorum omnium amantem; mox timore correptus, ne quod in Catholicos Episcopos sæpius fecerat, cum illis Ecclesias abstulit, proscripsit, & in exilium eos abiecit, id ipse tunc pateretur; confestim pietate simulata, ad Catholicorum castra se contulit; & primus omnium vaser ingenio, antiquus Proteus, aliam formam induens, conatus videri Catholicus, libellum confecit, quo se fidei Nicænae professorem exhibuit. Id cum complures alii, tum denique Suidas (d) testatur his verbis: Acacius Cæsareæ Palæstinæ Episcopus Joviano libellum fidei Orthodoxæ scripsit, Synodum Nicænam comprobans. Non possum præterea non mirari quantum referat in regno Principem palam profiteri se vere esse Catholicum, & Orthodoxæ fidei acerrimum defensorem: nam plane fit, ut hæretici tum erubescant, tum etiam timeant videri se alterius sectæ fidei Principis adversariæ affectatores; indeque accidat, ut vel timore correpti recantent palinodiam, vel rubore suffusi sileant, lateant, & alio procul abscedant. Quod si eis semel ille gratas præbuerit aures; iidem & cor quoque sibi vendicent Principis, & quasi ex ejus nutu omnia liceant, nihil non audeant, atque cuncta pro arbitrio gerant.

XXXIX.

Acacius alter Proteus fidem mutat cum Imperatore.

(d) Suid. ver. Jovianus.

Quod

na consentientem servaret. Præterea cum in ea Synodica, ne verbum quidem in gratiam Athanasii legatur, verum esse non potest, quod ait Valestus, Episcopos illos, qui cum Athanasio erant, Antiochiam missos fuisse, qui pro Athanasio testimonium dicerent coram Joviano.

Ad

CXL. Concilium Antiochenum. Quod autem ad Antiochenum Concilium per Meletium ibidem Orthodoxorum Antistitem collectum spectat; interfuert ei viginti septem Episcopi, quorum nomina in subscriptione epistolæ Synodalis ad Jovianum Imperatorem datæ leguntur.

Hi igitur cum in unum conlegissent, absque aliqua altercatione prolata in medium Nicænam fidem, eandemque recitatam atque recognitam, communibus, nemine refragante, comprobare suffragiis; illique ipsi, qui per tot annorum curricula eandem impugnant, quasi e longo insaniam expergefacti letargo, resipiscentes, absque tergiversatione aliqua cognoverunt, atque suo ipsorum chirographo munivere, scribentes omnes ex Synodo ad Jovianum Imperatorem epistolam, cui & attexuerunt quam receperant Nicænam confessionem. Porro ipsa epistola ab eis in Synodo scripta sic se habet (a):

CXLI. Sanctissimo, Deoque carissimo Domino nostro Joviano Victori Augusto Concilium Episcoporum Antiochia in unum ex variis provinciis convocatum S.

Tuam pietatem, Imperator sanctissime, cum primis laborare, ut Ecclesiæ pax & concordia stabilietur, nobis exploratum est. Neque sumus nescii, te sapienter considerasse formam veræ & Orthodoxæ fidei ad hanc concordiam confirmandam valere maxime. Idcirco, ne in eorum numero, qui doctrinam veritatis adulterare student, habeamur; visum est, tuæ prudentiæ significare, quod fidem sancti Concilii jam olim Nicæa congregati & approbati & tenemus. Quandoquidem vocabulum CONSUBSTANTIALIS, quod quibusdam videtur parum recte in ea positum, est probe a Patribus commodaque interpretatione explanatum. Quæ quidem interpretatio ostendit, Filium ex Patris substantia genitum, Patri secundum substantiam similem, & neque affectionem ullam in ejus inexplanabili generatione debere intelligi, neque vocabulum substantiæ apud sanctos Patres ad consuetudinem Græci sermonis capi, sed ab illis poni ad evertendum illud pestiferum dogma, Christi-

PAGIUS Ad num. CXL. & seqq. Jovianus Imp. mensè Hyperbeteo, (id est, Octobri) Antiochiam advenit, inquit Theophanes. Ammianus lib. 25. testatur, eum in ea urbe moratum paulisper esse, & flagrantem hieme inde profectum Tarsum Ciliciæ urbem venisse, ac postea Ancyræ. Quare post mensem Septembrem Synodus Antiochena habita videtur. Agit de ea Libellus Synodicus, ubi dicitur, eam Nicæna decreta synodice confirmasse. Sed quia hæc verba epistolæ Synodice a Sozomeno lib. 6. cap. 4. recitatur, ut sc. Filius ex substantia Patris genitus, & quoad substantiam Patri similis esse, intelligatur, in perversum sensum ab his, qui non bene de Meletio sentiebant, acciperentur; quod voces illæ, similis in substantia, Semiarianis & Macedonianis communes essent; scriptus adversus hanc Synodum Antiochenam liber, qui tom. I. Operum Athanasii legitur, cujus titulus est: Refutatio Hypochristos Melotii, Eusebii & Pauli Samosatensis. Qui liber Athanasio perperam adjudicatus, cum potius sit Paulini Antiochenis, aut alterius ex ejus factione. Imo D. Hieronymus, qui Paulinum sequatur, in Chronico suo scripsit: Synodus Antiochia a Meletio & suis facta: in qua homo iussu Macedonianum dogma vindicaverunt. Ita enim in omnibus exemplaribus legitur.

VIII. Synodus Antiochena.

sum scilicet ex nihilo ortum esse, ab Ario impie inductum; quod etiam isti Anomiani, id est, qui Filium Patris dissimilem statuerunt, nuper exorti, multo audacius impudentiusque ad Ecclesiæ concordiam labefactandam asseverant. Quamobrem exemplar fidei ab Episcopis Nicæa coactis expressæ (quæ sane vehementer amplectimur) his litteris, quibus animorum nostrorum sententiam tibi declaravimus, jungere placuit: est enim plenum eruditionis & doctrinæ, seque habet ad hunc modum; CREDIMUS IN UNUM DEUM PATREM OMNIPOTENTEM: & quæ sequuntur Nicæni symboli confessionis; cui mox inhærebat Episcoporum subscriptio a Socrate recensita his verbis:

Ego Meletius Episcopus Antiochia, ea quæ supra scripta sunt, fateor me approbare. Ego Eusebius Samosatæ Episcopus eodem modo. Evagrius item Siculus, Uranianus Apameæ, Zoilus Larissa, Acacius Cæsareæ, Antipater Rossi, Abramius Urinorum, Arisonicus Seleucopolis, Barlamenus Pergami, Uranius Melitina, Magnus * Calcedonis, Eutycheus Eleuteropolis, Isucoces Armeniæ majoris, Titus Bosrorum, Petrus Sypporum, Pelagius Laodiceæ, Arabianus Antri, Pafso Adanorum per Lamydrionem presbyterum; Sabinianus Zeugatis, Athanasius Ancyræ per Orphitum, & Aetium presbyteros, Irenio Gaza, Pifo Augusta, Patricius Palti per Lamydrionem presbyterum, Anatolius Beroensium, Theodimus Arabum, Lucianus denique Areorum Episcopus. Hunc libellum in Sabini libro, qui, Collectio rerum in Concilio actarum, inscribitur, invenimus.

Ariani igitur in hac Synodo recantantes palinodiam, non tantum ad Catholicam religionem recepti, sed & in gradu Episcopatus permitti sunt agere, suasque Ecclesias retinere. Imperator autem ejusmodi ex Synodo epistola sive libello accepto, hæreticorum calliditatem probe considerans, fidemque illos simulare Catholicam, & præ timore, vel gratia modo huc, modo illuc levissime impelli, ne concordiam in Ecclesia ex dissimilibus, im-

CXLII.

Episcopi qui interfuerunt Concilio Antiocheno.

* Marit.

CXLIII.

Hæretici permitti libere agere, qui dolo cupiebant videri Catholici.

Immo contrariis minimeque sibi invicem coherentibus, ac proinde non firmam, sed labantem vi ab invitis exegisse videretur, iidem hæc traditur respondisse.

(a) Socrat. lib. 3. c. 21.

CXLIV.

Hæreticorum inconstantia fugillan a Themistio Philo.

S. Hieronymi textus restitutus.

Ista quidem de hæreticis pro conditione temporis fidem mutantibus lepide sugillavit Themistius Philosophus ea oratione quam Consularem inscripsit, illis verbis: Eos non Deum, sed purpuram coluisse; Euripoque admodum similes esse, qui modo in hanc, modo in illam partem præcipitatur. Meminit ejusdem Antiochenæ Synodi Hieronymus in Chronico; sed depravatus est sane textus, qui ita restituitur, ut dicat: Synodus Antiochiæ a Meletio & suis facta, in qua Homouso, & Homeuso rejecto, medium inter hæc Homousson receperunt, & Macedonianum dogma rejecerunt. Post hæc edita, missam ab amico doctissimo Frontone Ducæo hanc quam subijcimus, accepimus schedam de germana lectione, & restitutione textus S. Hieronymi, qua sic inquit: At in Codice manuscripto S. Victoris ad muros Parisiensis Urbis, & in aliis pluribus ita legitur: In qua Homouso, anomouque rejecto, medium inter hæc Homousson receperunt, & Macedonianum dogma vindicaverunt: pergit: Quæ lectio plane vera est, & legitima: nam ομοῦσος dicitur Christus, idest ejusdem substantiæ cum Patre a Catholicis; ab Arianis vero ἀνοῦσος, idest dissimilis substantiæ: Meletiani vero intermedium quid meditati, τὸ ομοῦσος adinvenierunt, idest ut dicerent, non ejusdem, sed similis substantiæ esse Filium, atque ita discrimen erat unius litteræ, idest τὸ ομοῦσος inserta. Sane quidem apud Socratem lib. 3. c. 21. & apud Sozomenum lib. 6. cap. 4. plane fallax, & insidiosa videtur asserri, τὸ ομοῦσος interpretatio a Meletianis: sic enim loquuntur, Filium ex Patris substantia genitum, Patri secundum substantiam similem; at eorum dolor reteggit sanctissimus Athanasius in refutatione hypocrisis Meletii, Eusebii, & Pauli Samosatenensis, sive quis alius ab Athanasio tom. 2. Qui enim, inquit, Filio adimit, ne sit consubstantialis Patri, sed similem eum statuit, Deum eum esse negat. Hucusque in scheda. At ex ea primo dicendum, hujusmodi lectione veteres omnes mendacii arguendos esse, qui dixere, ab eisdem Arianis comprobati esse Nicænam fidem; attamen post Socratem, & Suidam superior citatos, qui proxime citandus est Marcellinus, & alii, asserunt, dictos A-

rianos in hoc Concilio Nicænam fidem esse professos. At si asseruissent Patri Filium similem, non consubstantialem; non utique Nicænam fidem professi essent, sed magis Macedonianam perfidiam, qua negabatur consubstantialitas, & asserbatur Filii cum Patre similitudo. Sed nec negari potest subscripsisse eosdem Arianos Nicænae fidei, cujus symbolum in sua ipsorum synodali epistola ad Jovianum Imperatorem intexerunt, ut nuper est proditum; secundum quam ipsorum subscriptionem Marcellinus ipse licet schismaticus presbyter Romanus, secta Luciferianus, cum hujus Synodi mentionem habet, confirmatque hæreticos Episcopos poenitentes cum professione Nicæna esse receptos: haud tamen putavit jure factum; quod cum Episcopi titulo in suis ipsorum Ecclesiis permitti sunt permanere: id quidem magno opere detestatus est eo libello, quem ad Theodosium scripsit. Quin Socrates, ut vidimus, testatur expressius, Arianos in hoc ipso Concilio, consubstantialitati Filii cum Patre assensus esse, adeout non Arianus tantum error; sed & Macedonianus videri possit in hac Synodo esse damnatus. Ex horum igitur firmissima assertione dicentium, receptam in hac Synodo ab Arianis Nicænam Synodum cum voce consubstantiali, facta est recitata superius restituito textus S. Hieronymi. Veruntamen, quod intelligi possit ex sua ipsorum epistola ad Jovianum Augustum, Arianos non simpliciter vocem receptam consubstantialis, neque absolute Nicænum Symbolum professos esse, sed apposita sua ipsorum interpretatione, qua dicerent, ita Patres in Nicæno Concilio usos esse ea consubstantialitatis voce, ut significarent Filium Patri similem secundum substantiam: ut quoquo modo dicta lectio codicis S. Victoris subsistere poterit; ita dicendum, non nisi ad fallendum, & circumveniendum novum Imperatorem, nominibus Nicæni Concilii, & consubstantialis esse usos hæreticos Arianos; id tantum lucratos, ut ex Arianis evaserint Semiariani, non autem penitus Orthodoxi. Sicque non expresse, ut ponitur in Codice Sancti Victoris, rejecerint verbum consubstantialis (nec enim id potuit sensisse & scripsisse S. Hieronymus) cum intexerint illi suæ ipsorum epistolæ Synodali Nicænum Symbolum, cui & subscripserint; sed quod ut dictum est) per dolum, malum, captiosam fallaciam, & subdolum interpretationem, videri voluerunt Orthodoxi Nicænae fidei professores, qui re ipsa essent Semiariani, cum Macedonianis sentientes.

Qui autem in hæresi Ariana pertinaciter perseverare absque timore aliquo, vel erubescencia statuerunt, quorum omnium signifer videbatur Euzojus Arianorum Episcopus.

CXLV.

Euzojus & Lucius agunt contra Athanasium.

(a) Sozom. lib. 6. c. 5.

CXLVI.

(b) Epiph. hares. 68.

Athanasius vocatus ab Imperatore Antiochiam.

(c) Sozom. lib. 6. c. 5.

Lucius Arianus rejicitur.

Episcopus Antiochiæ; hi conati sunt ab amicitia, & cultu Athanasii Imperatorem erga eum propensorem divellere. Mollitur hoc Euzojus, machinaturque Lucius Arianus presbyter Alexandrinus, qui ad eundem Imperatorem veniens, plurimas in Athanasium accusationes plane calumniosas intulit. Athanasius vero, inito cum suis consilio, Antiochiam ad Jovianum se contulit; de cujus adventu Antiochiam, Sozomenus (a) totius rei gesta seriem texens, narrat sic dicens: Dum hæc geruntur, Athanasius etiam Episcopus Alexandrinus, consilio suo cum quibusdam familiaribus suis communicato, necessarium putavit, Imperatorem, qui Christianus erai, visere; atque profectus Antiochiam, postulata sua Imperatori exponit. Sunt tamen accersivisse, ut quid de religione, & sana doctrina agendum esset, ab illo cognosceret. Ubi vero res Ecclesiæ rite, quoad ejus fieri poterat, constituerat, de reditu cepit cogitare.

Vocatum namque litteris Imperatoris Athanasium se Antiochiam contulisse, testatur Epiphanius (b), dum ait: Hic sane Imperator cum multo honore, & litteris fide dignis ad Episcopum Athanasium scripsit, ipsumque accersivisse, & amplexus est, & dimisit ad proprium thronum; ita ut rursus receperit Ecclesiæ sancta Episcopum, & ad modicum tempus consolationem invenerit. Hæc ipse; eadem quoque Ruffinus. At Sozomenus (c) mox subdit de pravis Arianorum studiis tum temporis in Athanasium, his verbis: Euzojus autem Episcopus sectæ Arianae Antiochiæ, Probatum eunuchum sectæ ejusdem Alexandriae antesignanum constituere laboravit. Lucius igitur genere Alexandrinus, unus ex presbyteris, quos Georgius ordinaverat, cum Euzojus ejusque fautores istud instituisent, ad Imperatorem decedit; graviter criminatur Athanasium, primum quod toto tempore, quo Episcopatum gesserat, criminibus implicatus tenebatur; deinde quod a superioribus Imperatoribus sæpe erat exilio condemnatus; postremo quod auctor discordiæ in religione, & tumultus extiterat. Itaque postulat, ut alter ejus loco Ecclesiæ Alexandriae crearetur Episcopus. At Imperator (norat enim insidias, quæ erant tum Athanasio paratæ) criminibus ei illatis neitiquam auscultavit; sed Lucio quidem cum minis adjectis in mandatis dedit, ut quiesceret: Probatio autem, & aliis eunuchis, quos circum se habebat, utpote hujusmodi tumultus auctoribus, imperavit, ut tandem modestiam discerent. Athanasium vero, quem præsens congressus & colloquium ei carissimum reddiderat, misit in Ægyptum cum mandato, ut quo sibi liberet modo, Ecclesiæ & populum re-

geret. Nam dicitur illum tum ob virtutem, qua præditus erat, tum ob vitam pie actam, tum denique ob prudentiam, præstantiamque doctrinæ laudasse plurimum. Ad hunc modum ergo fides in Concilio Nicæno stabilita, quamquam ad aliquod temporis spatium interjectum (ut supra docuimus) oppugnata fuerat; tamen, isto Imperatore regnante, caput denovo extulit. Hæc Sozomenus.

Cæterum inter ipsos Orthodoxos constat semel (schisma tempore Juliani, inter eos inquam qui inhærebant Meletio, atque alios qui sectabantur Paulinum ibi (ut dictum est) a Lucifero creatum Antiochenum Episcopum, perseverabat: immo his Joviani temporibus, occasione Vitalis exagitantis Paulinum, magis magisque exacerbatum est. Intercessit Athanasius hoc tempore, dum Antiochiæ esset, inter utrumque sequester, ut eos inter se dissidentes mutuo conciliaret; sed minime valuit, Vitale adversus Paulinum pertinacius concitato. At quisnam hic Vitalis fuerit, primum ex Sozomeno (d) dicendum est: Erat hic, inquit, presbyter Antiochenus, Nicænae fidei assertor & pro-pugnator sub Meletio constitutus, vir san-nem & mores spectatos perillustris, studio etiam erga eos profuit singulari, ac propterea a populo summa veneratione dignatus; qui ob indignationem quamdam adversus Flavianum presbyterum, quod se contemptus haberi videret, adbasit Apollinari. Hæc de Vitale Sozomenus.

Accusabatur autem a Vitale Paulinus hæresis Sabellianæ, cujus rei gratia, ut ea omnino suspicione careret, scripta fidei Catholice confessione, coram Athanasio hoc tempore Antiochiæ commorante, se purgavit; quam Epiphanius recitat, dum de altercatione illa, quam ipse habuit alio post tempore ibidem Antiochiæ cum Vitale, ejusmodi narrationem instituit (e): Antiochiæ constituti, cum xamis & germinibus ipsorum, Apollinari-starum videlicet, congressi sumus; inter quos Vitalis Episcopus fuit (hunc enim Apollinariis Antiochiæ sibi delegerant in Episcopum) piotissimus olim vir vita stantia & conversatione. Dicebamus autem consulentes, & rogantes ut concordessent cum Ecclesiæ Catholica, & fuerent contentiosum dictum. At Vitalis dicebat: Quid vero est quod in medio positum nos separaret? Habebat enim hic dissensionem adversus venerandum quemdam virum ac insignem Paulinum Episcopum, & Paulinus rursus adversus Vitalem a nobis accersitum. Cum itaque cuperemus ambos ad pacem concordessent facere: videbatur enim uterque Orthodoxam fidem prædicare, & uterque dissidium habebat ob quemdam cause prætextum: Vitalis enim objiciebat Paulino

CXLVII. Control-versiæ inter Vita-lem atque Paulinum.

(d) Sozom. lib. 6. c. 27. Vitalis Antioche-nus.

CXLVIII.

(e) Epiph. hares. 77. Quid de Vitale E-piphanius.

CHRISTI 363.

LIBERII PAP. 12.

JOVIANI IMP. I.

lino dictum a Sabellio acceptum. Quapropter nobis istis presentibus abstinuit in torum a societate Paulini. Donec ipse Paulinus cum editione conscripta nobis persuasit, cujus jam antea assensionem fecerat, se purgandi gratia apud beatum Athanasium. Obtulit enim & tradidit nobis ipsius exemplar cum subscriptione, clare habens de Trinitate, simulque de intelligentia incarnationis Christi, manu ipsius Athanasii scriptum. Eam editionem subjunxit; & hæc est:

CXLIX. Paulini Episcopi Antiocheni fidei confessio coram Athanasio.

Exemplar manus Paulini. Ego Paulinus Episcopus sic sentio, quemadmodum traditum accepi a Patribus: Esse & subsistere Patrem perfectum, & subsistere Filium perfectum, & subsistere Spiritum sanctum perfectum. Quapropter etiam recipio præscriptam interpretationem de tribus substantiis & una essentia, itemque eos qui sic sentiunt. Pium est enim sentire & confiteri Trinitatem in una Deitate. Et de incarnatione verbi Patris propter nos facta sic sentio, velut scriptum est, quod secundum Joannem, Verbum caro factum est: non enim secundum impientissimos, qui dicunt, transmutationem ipsum passum esse; sed quod propter nos homo factus est ex sancta Virgine, & Spiritu sancto genitus. Neque enim inanimatum, neque sensus expert, neque mentis exors corpus habuit Salvator, ut in manu Athanasii habetur. Non enim possibile erat Domino pro nobis homine facti, mentis exors esse ejus corpus. Unde detestor eos, qui reprobandam fidem, quam confessi sunt Patres Nicææ; & qui non confitentur aut ex essentia, aut substantiali esse Filium Patri. Detestor enim & eos, qui dicunt Spiritum sanctum creaturam per Filium factam: Insuper autem & detestor Sabellii & Photini & omnem hæresim; procedens ipse secundum fidem Nicææ editam, & secundum omnia præscripta. Hactenus Paulini professio Antiochiæ coram Athanasio edita; ex qua factum est, ut ejus communionem Athanasius in posterum assidue retinuerit. Ceterum ejusmodi altercationes inter Meletium, Paulinum, atque Vitalem, amplioribus odii radicibus propagatæ, adhuc sancti Hieronymi tempore virides erant. [1] Dicemus de his igitur sæpe inferius atque pluribus; at hic modo satis de controversiis hoc anno Antiochiæ agitari.

CL.

Hoc eodem anno, cum adhuc Jovianus Antiochiæ moraretur, sicut Christianæ religioni in omnibus consultum voluit,

ut quæ fuerant a Juliano corrupta instaurarentur, atque disjecta componerentur; ita & odio in idololatriam Imperatoria auctoritate surrexit: quippe quod tum Charris (a) in Mesopotamia, tum Antiochiæ (ut superius dictum est) in lucem prodita essent execranda sacrificia Juliani, quibus humanæ hostiæ in abditis domorum recessibus cæcæ erant, eademque ostentata a piis in detestationem sacrilegæ impietatis. Quod sicut Gentilibus perpetuæ ignominie cessit atque dedecori, eorumdemque fastum atque superbiam Imperio Juliani in immensum auctam compressit; ita cum Christiani Imperatoris, tum etiam fidelium omnium animos adversus deorum cultum magnopere excitavit. Auctor est Socrates (b), iussa a Joviano delubra Gentilium claudi, & sacra cessare; cum & qui apud Julianum primum locum tenere videbantur palliati philosophi, præ timore pallia posuere; ait enim: Sub idem tempus Gentilium delubra occlusa fuere. Gentiles ipsi alii alii in locis se occultare: qui autem pallia gestabant, pallia deponere, & communi usitatoque habitu uti cœperunt. Cruenta illa & scelerata sacrificia, quorum labe se palam contaminabant, & quibus regnante Juliano se exsaturaverant, omnino fuere sublata. Ita Socrates. Cæterum hæc philosophis contigisse potuerunt timore Christianorum, quod iidem cuncta quæ passi erant, iisdem philosophis accepta ferrent: nam præter spem omnem, æstimationemque de ipso conceptam, ipse Imperator Jovianus (ut Eunapius auctor est) non destitit illos honoribus prosequi, Maximum præsertim & Priscum, quos in Perfidem secum duxerat Julianus, tum philosophia, tum etiam magia celebres; qua forte ex causa divinum in se numen Jovianus haud leviter concitavit; cujus exemplo admonitus Valens, qui post eum Orientale administravit Imperium, ejusmodi genus hominum (ut dicemus) graviter insectatus est.

CLL.

Illud quoque accidit, cum Jovianus Antiochiæ moraretur, ut templum Trajani, quod Hadrianus ei tamquam divo crexerat, a Juliano in bibliothecæ locum convertertum, i dem instigante uxore cremarit; id Suidas (c) atque Nicephorus (d) tradunt. Antiochia autem recessit ante anni præsentis finem; siquidem Kalendis Januarii (ut diximus) una cum filio Varroniano in itinere constitutum, iturum Constantinopolim, Ancyrae in Galatia ipsum.

(a) Theod. l. 3. c. 21. (b) Socrat. l. 3. c. 20. (c) Suid. verbo Jovianus. (d) Niceph. lib. 10.

NOTÆ [1] Vide Spondani epitomen hoc anno n. XX. ubi Meletium defendit. Vide præterea Boldandianos Socios die XII. Februarii, pag. 58, & sequentibus.

CHRISTI 363.

LIBERII PAP. 12.

JOVIANI IMP. I.

(a) Ann. lib. 25. ipsum agere contigit quod, Ammianus (a) testatur. Porro eo tempore, quo Antiochiæ commoratus est Jovianus, multa (ut idem ait) per continuos dies visa sunt

portenta, atque apparere cometæ, omnia nonnisi luctuosa atque dira pronunciantia; quæ eventus facile demonstravit.

JESU CHRISTI ANNUS 364.

LIBERII PAP. ANNUS 13.

JOVIANI IMP. ANNUS I.

I. Anno Christi trecentesimo sexagesimo quarto, Jovianus cum iturus Constantinopolim, ipsis Kalendis Januarii, quibus novis Consulibus annus aperitur, pervenisset Ancyram Galatiæ; adiit Consulatum; ascito sibi in collegam filio parvulo, nomine Patris sui Varroniano. Cum Ann. Eccl. Tom. V.

que inde profectus tandem pervenisset ad locum Dadastanam dictum: Est locus (inquit Socrates b) inter Galatiam & Bithyniam medius interjectus, ibi Theophrastus philosophus, cum aliis ordinis Senatorii viris obviam factus, orationem suam consularem coram illo recitavit, quam C c qui-

PAGIUS SÆC. IV. Anno Urbis 1117. Olymp. 285. an. 4. A.C. 364. ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5857. 9. DC. 4. P. 4. April. Indict. 7. JESU CHRISTI 364. LIBERII PAPÆ 13. VALENTINIANI ET VALENTIS IMP. I.

honestabantur, Consulatu posthac, non minus quam Cæsares, initio dignitatis exornati. Jovianus decimo quarto Kalendas Martii, die nempe decima sexta mensis Februarii mortalitatem exiit. Major enim fides Eutropio tunc viventi, illudque testanti habenda, quam Socrati, qui XIII. Kalend. aut Auctori Chronici Alex. qui XII. Kalend. aut denique Idacio in Fastis, qui XI. Kalend. Martii diem supremum obiisse Jovianum tradunt. Quod ex eo certum redditur, quod Ammianus lib. 26. asserat, post Joviani mortem, diebus decem nullum Imperii tenuisse gubernacula, A die autem decimo quarto Kalendas Martias ad quintum Kalendas ejusdem mensis, quo ex Ammiano & Idacio laudatis inauguratio Valentiniiani con-

I. [1] Num. I. ad IV. Coss. Jovianus Aug. & Varronianus Nobilissimus puer: uterque juxta priorem Consulatum Cæsareorum regulam; qui enim Nobilissimi pueri nomine con-

NOTÆ [1] Coss. Jovianus Aug. & Varronianus nobilissimus puer. Relandus prænomen Flavii ad utrumque Consulatum præmittit. Vetus inscriptio eruta ex cœmeterio SS. Epimachi & Gordiani a Boldetto A.D. 1714, & ab eo edita in Observat. pag. 34. n. 24. deinde a Blanchino in Prolegomenis ad Anastasii tom. II. pag. LXVIII. Nunc vero inscriptio in ædibus Capitolinis posita est:

PUER. NATUS. DIVO JOVIANO. AUG. ET. VARRONIANO. COSS. ORA. NOTIS. IIII. IN UXIT VIII. IDUS. MADIAS DIE. SATURNIS LUNA VIGESIMA SICNO CAPIORNONOM INE SIMP. COUS

Blanchinus legit.

ORA. NOCTIS. III. IN UXIT VIII. IDUS MADIAS DIE. SATURNIS LUNA VIGESIMA SICNO APIORNO NOMINE SIMPLICIUS

Jovianus decessit XIV. Kal. Martias hoc anno. Hinc divi nomen in lapide, prout in nonnullis legibus Justinianeis. Diem luna vigesima postum in signo Capricorni die VIII. Maji hoc anno ex tabulis astronomicis demonstrat Blanchinus laudato loco. De his consulibus Ammianus, lib. XXV. in fine: Et quia huic nomini amplissimum magistratum portendi, per quietem prædictum est. Seni, Varronianus nepos ejus infans etiam tum cum Joviano patre declaratus est, ut supra retulimus, consul. Socrates, Lib. III. Cap. XXVI. Gudiana inscriptio apud Relandum:

.... C. JOVIANO. ET FL. BARRONIANO. COS.

Laterculus Paschalis in fine Gennadii de Viris illustribus, ex codice Vaticano vetustissimo: JOVIANO. ET BORONIANO. Emendandum VARRONIANO. Fasti Idatii: Joviano Aug. & Varro: Prosperi Chronicon: Joviano & Varroniano.

quidem postea etiam Constantinopoli recitavit, coram populi multitudine. Hæc Socrates, qui & superius de eadem oratione verba faciens, hæc habet: Imperator vero qui apud animum suum proposuerat blanditiis & persuasionibus dissentientium lites dirimere, respondit, se nemini quidem qualemcumque fidem amplexanti, molestiam exhibiturum, sed eos præter ceteros benevolentia & honore prosecuturum; qui Ecclesia ad concordiam adducenda auctores se ostenderent. Hæcque ab eo ad hunc modum gesta esse, Themistius philosophus commemorat: nam in ea oratione, quæ Consularis inscribitur, quam de eo conscripsit, eum propterea magnis ornat laudibus, quod potestate cuique pro arbitratu hanc, vel illam religionem profuturam permissa, assentatorum mores prorsus refutasset; quod genus hominum admodum facete perstrinxerit, dixit, nemini obscurum esse, eos non Deum, sed purpuram coluisse. Nacti sumus eandem nos orationem, sed mutilatam magna ex parte, quod illis careat, quæ spectabant ad Consulatum, nuper per Imperatorem initum: sed satis hic ea, quæ ad argumentum propositum spectant. Cum igitur Imperator ad dictum locum pervenisset Dadastanam, qui Bithyniam dividit a Galatia, improvise nocte exanimatus inventus est. Hæc ex Ammiano (a), qui & subdit: Super cuius obitu dubietates emerere complures. Fertur enim recenti calce cubiculi illius ferre odorem noxium nequissimo, vel extuberato capite periisse succensione prunarum immensa, aut certe ex collusione ciborum avida cruditate distentus. Hæc ipse. Sunt qui dicant, ut inter alios Suidas (b), fungorum quos cœnarat, veneno periisse. Cæterum ea opinio verior credita est, ut denso prunarum vapore (ad exsiccandum enim recens ædificatum parietem, in ejus cubiculo incense fuerant collocata) spiraminum meatibus occlusis, spiritu intercepto mortuus sit; quod & sæpe Romæ nostra ætate audivimus contigisse. In hanc sententiam S. Hieronymus in epistola ad Heliodorum: Jovianus, inquit, gustatis tantum Imperialibus bonis, fetore prunarum suffocatus est; ostendens omnibus, quid sit humana potentia. Hanc eandem sententiam ex historicis sequitur Sozomenus (c). Decessisse vero eum tradit Socrates (d) 13. Kalendas Martias; quod etiam affirmat Eutropius (e). Quamobrem ipsum imperasse oportuit menses

(a) Amm. lib. 25.

Joviani obitus repentinus.

(b) Suid. in Jovian. II.

(c) Sozom. l. 6. c. 6.

(d) Socrat. l. 3. c. 22.

(e) Eutrop. l. 10.

PAGIUS

contigit, decem dies intercedunt, bis VI. Kalend. (hic enim annus bissextilis est) numeratis. Valentinianus itaque die viceima quinta Februarii, seu VI. Kalend. Mart. Imperator dictus, ipso nempe die intercalari: sed eo tanquam infra vitam, posttridie, quinto nempe Kalendas Martias, seu die XXVI. Februa-

rum septem, & dies viginti: nam (ut dictum est superius) quinto Kalendas Julii Imperator creatus est. Porro cum ex hac vita migravit, annum erat ætatis suæ agens trigésimum tertium; quod in primis Ammianus (f) testatur, cui ad stipulantur Socrates & Eutropius; ex quibus omnibus Victor redarguitur, dum ait ad quadragesimum proxime pervenisse annum. Sed & in eo pariter corrigendi sunt omnes, qui ipsum Imperatorem non Jovianum appellant, sed Jovianum: ex antiquorum enim nummorum inscriptionibus manifesti redarguuntur erroris. Fuisse autem Jovianum a Gentilibus ritu patrio relatum inter divos rescripta succedentium Imperatorum hujus anni fidem faciunt, in quibus Divus Jovianus Consul ponitur.

(f) Amm. lib. 25. 26.

III.

Cæterum ipse Jovianus decedens nullum sui Imperii reliquit hæredem: quod improvisa mors de successore cogitare non siverit; nec quem ex ipsius cognatis evereret in Imperium exercitus Romanus habebat: nam Varronianus parvulus filius, quem secum Jovianus creaverat Consullem, suscipiendo tanto oneri impar erat; & Varronianus parens jam ante decesserat, ut filium Imperatorem creatum videre non potuerit: Januarium vero Præfectum rebus militaribus per Illyricum, ejusdem Joviani affinem, absentem exercitus parvifecit; quod Ammianus (g) affirmat; qui & mores ejus formamque describit.

(g) Amm. lib. 25. 26.

Jovianus Imper. in quibus deliquit.

Cujus quidem interitus adeo inopinati, si causam ex infenso numine afferre licet (nam divino arbitrio hæc omnia transigi, nemo negarit) cum illa præcessisse videtur, quam diximus ex Sardinia, quod æque ac Julianus, Maximum ac Priscum philosophos atque magos coluit, quorum studiis mala omnia in Christianos adeo copiose manarant; tum etiam illud proxime est subsecutum delictum, dum (quod Ammianus tradit) Tarsum cum pervenisset, exornandum Juliani sepulcrum decrevit, hominis alioqui ne cæspititia quidem sepultura digni: quamobrem paucos post dies e medio sublatus est. Impios enim indignos esse sepulcro, Josias Rex sanctissimus docuit; (b) nam ædificatione & ornatu sepulcri, probari acta eorum qui ibi reconditi sunt, sententia Domini (i) redditur manifestum. Porro Joviani corpus ex more curatum, missum esse Constantinopolim, ut inter Augustorum reliquias (nempe in atrio basilicæ Apostolorum) reconderetur, Ammianus tradit.

(b) 2. Paralip. 34.

(i) Matth. 23.

VA.

rii Imperium suscepit, ut docet Ammianus initio lib. 25. Hoc bissextum præcedentium, subsequensque certa regula est, evincitque primum Christianæ Æræ annum cum anno Juliano quadragesimo sexto concurrere, ideoque Chronologiam Baronii ante Diocletiani Imperium annos bissextiles loco suo movere.

A. num.

VALENTINIANUS IMPERATOR.

IV. Valentinianus Imp. eligitur.

(a) Amm. lib. 26.

(b) Nic. l. 11. c. 1.

(c) Suid. verbo Sallustius.

(d) Socrat. l. 4. c. 1.

PAGIUS III.

Valentinianus Imp.

Progresso autem exercitu Niceam Bithyniæ usque, comitibusque habitis, frequentiora suffragia in Valentiniani electionem confenserunt; immo (utar Ammiani verbis a) Valentinianus, nulla discordante sententia, numinis aspiratione caelestis, electus est, agens scholam scutariorum secundam, relictoque apud Ancyram, postea securus, ut ordinatum est. Et quia nullo remittente, hoc e Republica videbatur; missi qui eum ocyus admonerent, diebus decem nullus Imperii tenuit gubernacula. Hæc Ammianus. Jam enim olim prodigio quoddam sub Imperatore Constantio Imperium Valentiniano prænunciatum fuisse, Nicephorus (b) tradit. Auctor est Suidas, (c) Valentinianum creatum fuisse Imperatorem a Sallustio tunc Præfecto Prætorio; ejus virtutes cum prædicat; & Valentiniani Imperii exordium ad justitiæ integritatem bene compositum refert, sic ait: Sallustius Præfectus Prætorio Valentinianum designavit Imperatorem, qui cum Imperium suscepisset, edito proposuit, ut si quis affectus esset injuria, Imperatorem adiret. Verum nemo questus est. Hic Valentinianus Præposito eunuchorum Rhodano, qui Berenicem viduam injuriis affecerat, mulieri de illo conquesta judicem dedit Sallustium, a quo condemnatus Præpositus, cum judicium illius nihil faceret, ab Imperatore in Hippico crematus est, omnibus Archi-eunuchis bonis vidua assignatis. Quo exemplo territi mortales, omni injuria abstinerunt. Hucusque Suidas.

V. Sed antequam ad res gestas Valentiniani ulterius progrediamur, de tempore in primis, quo est acclamatus Augustus, dicendum est. Contigisse quidem ejus creationem quinto Kalend. Martii, Socrates (d) auctor est; eumque Pannonium Cibele ortum tradit, patre Gratiano non generis nobilitate, sed propria virtute clarissimo: nam ipse ex non milite miles, atque ex infima militia ad ampliores provectus ordines (id ejus meritis exigentibus) ad sublime fastigium gloriæ est elatus. Fuisse autem ipsi ex eo

Ann. Eccl. Tom. V.

comparatum cognomentum, ut Futurarius diceretur, tradit Victor (e); quod venalium funem portanti quinque milites nequierint extorquere, eoque merito accitus in militiam, usque ad Præfecturæ Prætorianæ potentiam conscendit; ob cuius apud milites commendationem, Valentiniano resistenti Imperium esse collatum, tradit Victor.

(e) Victor. in Valent.

At Valentinianum etsi paternum genus minime illustrem reddidit, sed sua ipsius virtus in militaribus functionibus clarum effecit; pietas tamen Christiana, quæ inter alias virtutes in eo potissimum elucebat; apud Deum & homines plurimum commendavit, & post ipsum Imperatorem impium Julianum exivit; cui ne pareret, militia exui, & exilio relegari delegit. Qui igitur omnia pietati posthabuit, omnia consecutus est munere pietatis; siquidem Christiani milites haud passi sunt, mortuo Christiano Principe, in locum ejus Ethnicum subrogari; qui olim idololatra Imperatore necato, nec aliquem deorum cultorem eidem suffici confenserunt. Ex his plane videas (ut hæc iterum refricemus) malitiæ imbecillitatem. Quippe cum nihil aliud toto sui Imperii tempore conatus sit Julianus, quam dejicere gradu milites Christianos, militiamque ex cultoribus idolorum stabilire, ut Imperii robore penes Ethnicos milites collocato, nulla de cætero spes reliqua esset homini Christiano Imperium capeffendi, sicque ea via apud Gentiles perpetua successione Romanum propagaretur Imperium: tamen cum humana omnia haud humano, sed divino consilio disponantur; ea omnia quæ impietas ante texerat fila veritatis, mox sunt intar araneorum telæ disrupta, adeo ut deorum cultores ab Imperio penitus exclusi fuerint, & Christiani delecti, illi ipsi, quos Julianus Christiani nominis causa vexarat; in quibus plane illud enituit (f). Non esse sapientiam, neque prudentiam, neque consilium contra Dominum; & quem Deus elegit, frustra ab impiis reprobari. Siquidem simulac ad e-

VI. Valentinianus ex confessore Imp. creatus.

(f) Provi. 21.

C c 2

xer-

num. 10. ea verba Græca de Valentiniano in sequentem annum Consule designato intelligenda esse. Manifestum est enim, Socratem de ipsius Joviani & Varroniani Consulatu loqui. Socrates & Ammianus tradunt, Valentinianum Imperii consortem factum V. Kalend. April. quod quidem Ammianus disertis verbis asserit; Socrates vero indicat, quando ait, Valentem tricesimo post die, quam Valentinianus Augustus fuerat nuncupatus, id factum esse. Dies tamen illi more Romano numerandi, a quinto nempe Kalendas Martii, ad quintum Kalendas April.

A. num. IV. ad IX. Socrates initio lib. 4. ait: Cum Imperator Jovianus Dadastanis extremum diem obiisset, die decimo tertio Kalendas Martii Consulatu suimet ipsius & Varroniani filii: milites ex Galatia progressi septimo post die Niceam Bithynia pervenerunt: atque ibi communi suffragio Valentinianum Imperatorem renuntiavit sexto Kalendas Martii eisdem Consulibus. In Græco legitur, ἡ ἡ αὐτῶ ἡμερῶν, id est in ipso ejus Consulatu, Joviani nempe & Varroniani. Quare emendandum quod scripsi in secunda parte Dissertationis Hypat. cap. 13.

xercitum se contulit Valentinianus, cum ex more concionem esset habiturus ad milites, oborto tumultu, eorum scilicet, qui indigne ferebant ipsum profectum ad culmen Imperii; elata tunc ipse prospere dextra (ut ait Ammianus a) plena si-

(a) Amm. lib. 26.

ducia, seditiosos ac pertinaces increpans, ex insperato compescuit. Quin etiam subiecit quaestioni quosdam nobiles Juliani quondam amicos, quorum praestigiis sibi tunc repentinum morbum immissum putavit. Testatur id Zosimus (b).

Valentinianus sedat milites tumultuantes. (b) Zosim. l. 4.

VALENS COLLEGA IMPERII.

VII. Post haec autem (Ammianus (c) subdit) Valentinianus Nicomediam itineribus citis ingressus Kalend. Martii, Valentem fratrem stabulo suo cum Tribunatus dignitate praefecit. Indeque cum venisset Constantinopolim, multa secum ipse devolvens, & magnitudini urgenti negotiorum jam sese parare considerans; nihil inmorandum ratus, quinto Kalendas Aprilis productum eundem Valentem in suburbanum, universorum sententiis concipientibus (nec enim audebat quisquam refragari) Augustum pronunciauit; decoreque Imperatoris cultus ornatum, & tempora diademate redimitum in eodem vehiculo secum reduxit. Haec Ammianus. Reprehendunt nonnulli Valentinianum, quod in electione collegae, affectui potius privato germanitatis indulserit, quam utilitati Reipublicae Christianae prospexerit, cum (ut ajunt) Arianum hominem asciverit sibi collegam, qui postea Orientalem Ecclesiam jugi persecutione vexavit. At falluntur hi sane, mea sententia; siquidem quem sciverat & expertus fuerat confesorem, & imbutum Catholica fide, confortem assumpsit Imperii. Fidei namque causa ambos, ne Juliano Imperatori obtemperarent sacrificanti, baltea deposuisse, auctor est Socrates (d). Sed & usque ad expeditionem adversus Gothos paratam, eum Catholicum perseverasse, Theodoretus (e) affirmat. Quo autem modo & Catholico- rum castris defecerit ad Arianos, suo loco dicturi sumus.

Valens assumitur collega in Imperio.

(d) Socras. l. 4. c. 1. (e) Theod. l. 4. c. 1.

VIII. Ascitus igitur ad Imperium Valens nequaquam Arianis favit; sed quos sciret Catholica fide spectatos, eisdem contulit magistratus; & inter alios Caesarium fratrem Gregorii Nazianzeni, temporibus Juliani (ut vidimus) nobilem confesorem, Quaestorem creat. Inter ipsos autem Imperatores, Valentinianum, atque Valentem fuisse certamen, quisnam Caesarium sibi magis devinceret, & cujusnam ille magis amicus & familiaris diceretur, idem Gregorius (f) tradit. Cessit tamen

(f) Greg. Naz. orat. in laudem Caesarii.

PAGIUS Aprilis, ultimusque terminus excludendus. Alioquin a quinto Kalendas Martii seu a die vicesima quinta Februarii illi triginta dies numerati definerent in diem vicesimum quintum Martii, seu octavum Kalendas Aprilis. Quare apparet Ammianum & Socratem inter se con-

Valentinianus Valenti, quod profecturus ipse in Occidentem, Cappadocem hominem Valenti fratri, cui curam Orientis refudit, magis debere existimaret. Porro hoc exordio horum Imperii, cum insignitum nobili magistratu Comitatus rerum privatarum, docet rescriptum ad eundem hoc anno datum de consecratione praediorum, quae templis fuisse addicta, his verbis.

Imperator Valentinianus & Valens AA. Ad Caesarium Com. rerum privatarum.

Universa loca & praedia, quae nunc in jure templorum sunt, quaeque a diversis Principibus vendita vel donata sunt, retracta, ei Patrimonio, quod privatum nostrum est, placuit aggregari. Dat. prid. Non. Februarii. Med. * Divo Joviano & Varroniano Coss. Bene quidem accidit ex divina dispensatione, ut Caesarius, qui sub Juliano, confessionis fidei causa, ab eo discesserat, a Christianis Imperatoribus magno honore revocaretur in aulam, fieretque idolorum templorum regia potestate aequissimus iudex & vindex. Si deus unum eundemque fuisse Caesarium Gregorii fratrem, & hunc ad quem praesens rescriptum datum invenitur; sed hoc quidem multipliciter depravatum invenitur, ac primum dum in ejus inscriptione uterque Imperator Valentinianus, & Valens praenotatus habetur, & dies promulgationis conscribitur pridie Non. Februarii. Nam eo tempore tantum abest ut Valens fuerit cooptatus in Imperium a fratre (quod accidisse quinto Kal. Aprilis dictum est superius ex Ammiano) ut nec ipse Valentinianus adhuc creatus esset Imperator, quod contigit circa quintum Kal. Martii, vigesimo saltem die post datum rescriptum. Nec est rursus ut in annum sequentem illud rescriptum referri possit, cum datum habeatur Coss. Joviano, atque Varroniano. Sed & cum datum dicatur Mediolani secundum antiquam lectionem, necessario dicendum sit ipsum tunc scriptum, cum illuc Valentinianus, adve-

Caesarius comes rerum privatarum.

* Constantinopoli.

sentire, & errare Idacium in Fastis ac Auditorum Chronici Alex. qui Valentis inaugurationem in diem IV. Kalendas Aprilis referunt. Inter Valentinianum & Valentem divisum Imperium in Occidentale & Orientale, Valentinianus Occidentem integrum sibi servavit, qui

IV.

advenit hoc ipso anno; erratum vero fuisse in rescripto, ut vitio librorum loco SEP. (scriptum fuerit FEB. Sed & cum datum ipsum rescriptum habeatur ad Caesarium Comitem rerum privatarum, diversum hunc a Caesarii fratre fuisse, possumus intelligere, quem creatum fuisse Quaestorem, non Comitem rerum privatarum habet Gregorius ejus germanus; sed & remansisse in Oriente, in Occidentem vero transisse nunquam, ex eodem possumus intelligere; ac proinde non sub Valentiniano, sed sub Valente munus Quaesturae exercuisse in Oriente. Ut ex his pateat duos eodem tempore fuisse Caesarios, alterum sub Valente in Oriente, Quaestorem, in Occidente alterum sub Valentiniano Comitem rerum privatarum. Legitur quoque apud Ammianum (a) & Zosimum (b), Caesarium ab eodem Valente Imperatore creatum Constantinopoli Praefectum Urbis, hoc ipso anno, quo Procopius tyrannidem in Oriente exercere coepit; sed alium hunc puto Caesarium a Germano Gregorii: nam ipse in oratione in funere ejus habita, tantum testatur, Caesarium ab Imperatore creatum esse Quaestorem, in eaque muneris functione permansisse usque ad obitum, vel saltem usque ad annum quintum ejusdem Imperatoris, quo Nicea Bithyniae, ubi Caesarius erat, terrae motu collapsa est; nec majorem aliquem antea functum ipsum esse magistratum, sed ex illo iam (ut ait) ad sublimiorem provehendum, si vita superflite licuisset. Quisnam vero fuerit Imperii Romani status, cum Valentinianus Imperator crea-

(a) Amm. lib. 26. (b) Zosim. l. 4.

IX.

(d) Num. aur. a Fulvio Ursino acceptum.

(d)

Quae sequitur imago numismatis, Valentis est, habens in Labaro Crucem expressam.

(e) Num. aur. a Fulvio Ursino acceptum.

(e)

Ad.

Adjicimus alterius ejusdem Valentis numismatis effigiem, Christi nomen in Labaro exhibentis.

(a) Num. are. ab Angelo Beneventano acceptum.

(a)

XI. Valens Orientalis Valentianus Occidentis Praefecti.

Postquam autem Valentianus Valentem fratrem in Imperii collegam assumpsit, ut tum Orientali tum Occidentali pariter languenti Imperio simul consultum esset, illud opportunum (quod videbatur) remedium excogitavit; nimirum ut relicto Valente in Oriente, ipse sese transferret in Occidentem; sicque fore, ut tumultuantes undique barbaros coercerent. Ejusmodi itaque consilio inito, partitis inter se exercitibus, eorumque ductoribus, rebusque dispositis, percursis Thraciis, una simul in Pannoniam descendentes, Sirmium pervenerunt. Inde tandem ab invicem digressi, Valens reversus est Constantinopolim, Valentianus vero Mediolanum se contulit. Haec omnia pluribus Ammianus. Quae autem post haec contigerint, suo loco dicturi sumus.

XII. (b) Sozom. lib. 6. c. 7.

Valentianus te dictum.

Quod plane memoria dignum hoc itinere accidisse Sozomenus (b) tradit, sic se habet: Ubi, inquit, decessit Constantinopoli Valentianus, perque Thraciam Romam versus iter fecit; Episcopum Hellepontum, & Bithyniam, & alii omnes, qui Filium Patri consubstantialem asserendum putabant, mittunt ad eum pro se Legatum Hypatianum Heracleam (quod est oppidum Perinthi) Episcopum, oratum, ut sibi de doctrina fidei rite constituenda in unum conveniendi potestas permitteretur. Qui cum venisset ad Valentianum, & Episcoporum ei postulata exposuisset; respondet ille: Sibi, qui unus e laicorum nu-

PAGIUS Imperium in Occidentale & Orientale divisum.

Baron. n. VIII.

Constantino juniore & Constanti cesserat; puta totum Illyricum ex Lege 7. Codicis Theod. De metallis, Italiam, Africam, Gallias, Hispanias, Britannias; Valenti vero fratri reliquit omnem Orientem, quod laudata Lex testatur, Aegyptum usque & Thraciam, teste Sozom. lib. 4. pag. 735. Quare in posterum qui Consules in Occidente, qui in Oriente designati fuerint, declarare juvabit, idque ex variis, quae supersunt Antiquitatis monumentis. Factum id primum quidem ab Onuphrio in Fastis; sed quia post ejus mortem variae Inscriptiones e terra erant, variaeque haec in re Viri docti passim annotata sunt, hanc Fastorum partem non parum me illustraturum spero.

mero erat, non licere se ejusmodi negotiis interponere: Et ideo sacerdotes & Episcopi, inquit, quibus haec cura sunt, seorsum per se ubicumque ipsis libitum fuerit, in unum conveniant. Quo responso ad legationem Hypatiani dato, Lampfaci Concilium cogunt. Haec Sozomenus. Verum Lampfacenum Concilium anno sequenti sub primo amborum Imperatorum Consulatu gestum esse, Socrates (c) tradit, qui & istud ipsum tempus ejusdem Concilii ea quoque chronographia certius reddidit, dum celebratum ait anno septimo post Concilium Seleucia habitum: est enim is sequens annus, quo de eadem Synodo pluribus agendum erit. Ex hoc itaque elucidato certo tempore Lampfaceni conventus anni sequentis, Sozomenus (d) erroris arguitur, dum ait, eo itinere, quo Valens fuerat comitatus Valentianum, proficiscentem in Italiam, ipsi Constantinopolim redeunti occurrisset apud Heracleam Legatos missos e Concilio Lampfaceno, afferentes illi ejusdem Synodi Acta. Sed & hallucinatur idem Sozomenus, dum post Concilium Lampfacenum Procopii obortam esse tyrannidem tradit (e), quem hoc anno invasisse Imperium liquet.

Tempus Concilii Lampfaceni.

(c) Socrat. l. 4. c. 3. 4.

5.

(d) Sozom. l. 6. c. 7.

(e) Sozom. l. 6. c. 8.

XIII. Procopius tyrannus.

Fuit hic quidem natio Cilix, propinquus genere Juliano Imp. cui a Joviano cura delegata fuit deferendi cadaveris ejusdem e Perside usque Tarsum ad locum sepulcri; qui postquam supremam perfolvit cognato suo, discessit; nec visus est.

V.

Concilium Lampfacenum.

VI.

Procopius Tyrannus.

Ad num. XII. Sozomenus Concilium Lampfacenum hoc anno celebratum docet, Socrates vero illud in annum sequentem confert. Sed quia Baronius existimabat inter utrumque convenire, reprehendit Sozomenum, quod scripserit, Valenti, relicto fratre, Constantinopolim redeunti occurrisset apud Heracleam Legatos Concilii Lampfaceni. Verum non Sozomenus, sed Socrates reprehendendus, qui Concilium istud in annum sequentem distulerit: qua in re non sequendus a Baronio, sed deferendus erat.

Ad num. XIII. Defectio Procopii anno tantum sequenti contigit, cum nempe exercitus Tyranni adversus Gothos mittendus esset, Valente ex urbe Constantinopoli in Bithyniam transgresso, pit.

(a) Amm. lib. 25.

(b) Idem lib. 26.

(c) Zosim. lib. 4.

XIV.

Extat oratio Themistii clarissimi philosophi, & oratoris, dicta Valenti post debellatum Procopium, nona ordine, nunc primum Latinitati reddita a R. D. Sextilio Episcopo Alexano, habita collatione cum quatuor Vaticanae Bibliothecae exemplaribus, licet admodum depravatis; est ipsa apud me nondum edita. Quod enim prudens philosophus odoratus esset savitiam hominis, quae postea pluribus exemplis innotuit; totus in eo versatus est arguimento, ut commendat inter alias virtutes potissimum in Imperatore clementiam; & ad eam rem illi persuadendam innumeris propemodum e diversis locis, petitis usus sit rationibus atque auctoritatibus; quod vero e divinis scripturis, licet aliis fucatum coloribus, mutuatus esse vide-

PAGIUS

ulteriusque tendente in Syriam adversus Persas. Qua de re legendi Ammianus lib. 26. Themistius Orat. 9. Philostorgius lib. 9. cap. 5. Socrates, Sozomenus & Zosimus. Theophanes ait, Procopium mense Septembri Constantinopoli rebellasse. Idacius in Fastis sub primo Valentianus & Valentis Consulatu, anno nempe sequenti, habet: Ipso anno laevo nocturnus, ho-

tur exemplum, ut vindicemus nostra; hic reddendum putavimus; ait enim: Ego aliquando subaudi Assyrionum picturas id ipsum representantes, nempe, Regis mentem in palma Dei repositam. Et periculum animadvertere oportet, quantum sit ei qui in actionem a Deo alienam prorumpit, cadere ex manu conservante, &c. Quis non sentiat Assyrios, quibuscum Hebraei assueverunt, e Salomonis proverbiiis eam accepisse, quam pictura quoque putaverunt decorandam esse sententiam, ubi ait (d): Cor Regis in manu Dei, quocumque voluerit inclinabit illud. De his autem, qui Procopium secuti essent, haec eadem oratione Themistius: Non enim a quali pana dignos putasti eos, qui ab initio seditionem consularunt, & eos qui ab armis abducti sunt, & hos, qui se submitserunt illi qui jam vincere videbatur; sed alios condemnasti, alios reprehendisti, cum aliis vero una doluisti, &c. At inter haec & Persici motus, & Gothorum progressio haud mediocrem timorem incutebant.

(d) Prov. 21.

Ceterum quod ad expeditionem Gothicam pertinet; quoniam eodem ferme tempore Valens Persici tumultus timore, percussus Antiochiam cogitabat; ad coercendos ingruentes Gothos, attingentes collimitia Thraciarum (inquit Ammianus e) sufficiens equitum adjumentum & pedum mitti iussit ad loca, in quibus barbarici timebantur incursum. Cum ipse festinans in Syriam, in Bithyniam primo, indeque profectus in Cappadociam, jamque egressurus Caesarea, Antiochiam versus, ipso autumnali tempore, de tyrannide Procopii Constantinopoli excitata, per Sophronium Notarium didicit; quando ille consulens Imperio, posthabita Syria, abiit in Galatiam. Quae autem hoc anno per Procopium adversus Valentem feliciter gesta sunt, & sequenti majoribus viribus aditata, idem auctor prosecutus est pluribus usque ad annum post sequentem, quo tyrannus tandem proditione extinctus est, ut suo loco dicemus. Ex his quoque & illi errare (f) convincuntur, qui proscriptionem Episcoporum per Valentem factam, ejusque accessum Antiochiam, hoc ipso vel sequenti anno recentem, quibus nullum prorsus fuit Valentis otium ab infecutione Procopii. Plane accidit, ut cum res gestae temporibus suis minus accurate reddantur, quantumlibet

XV. Expeditio Gothica.

(e) Ammianus lib. 26.

(f) Sozom. l. 6. c. 15.

Et sique publicus intra urbem Constantinopolim apparuit die 19. Kal. Octob. Theophani & Idacio suffragatur Ammianus laudatus, dum ait, prope Kalend. Novembris venturo Valentiano Parisios, eam defectionem ea die nuntiatam esse. Porro Lex 3. De metallis, & II. De Numerariis, quae leguntur in Codice Theod. datae sunt Parisiis, quemadmodum & Lex 13. De An-

CHRISTI 364.

LIBERII PAP. 13.

VALENTINIANI IMP. I. VALENTIS

veræ atque exploratæ videri possint, ambiguae tamen ex ipsa sui confusione fiant. Nos igitur exquisita temporum ratione, cuncta quæ sub Valente in Oriente sunt facta, inferius explicaturi sumus.

XVI.

Hoc item ipso anno, eoque tempore, quo Procopius invast Imperium; Maximus philosophus Ephesus, ille qui Juliano adhuc adolescentulo instillaverat impietatem, & ad obitum usque eodem veneno nutritus, e cuius fonte omnem in Ecclesiam sub Juliano persecutionem derivasse creditum est; iussu Valentis Imperatoris merita poena damnatur, sed a Clearcho Asiae Proconsule Valentis pernecessario ex imperato liberatur. Rem gestam Eunapius Sardiannus (a) ejusmodi narratione prosequitur: Inde Valentinianus, & Valens ejus frater, rerum potiti sunt. Quo tempore Maximus & Priscus simul in custodiam abripiuntur, diversa longeque alia acciti vocatone, quam cum a Juliano fuerant accersiti: illa enim erat theatralis quodammodo, & ad amplios honores facem præferbat; sed in secunda hac periculum prima facie, nedum spes aliqua boni ostendebatur; usque adeo magna & insignis cuiusdam ignominie terror oculis offundebat se. Porro Priscus nihil passus mali, & publico testimonio vir bonus declaratus in Græciam rediit, quo tempore hujusce commentarii scriptor adhuc puer in pubertatis limine constitutus literis erudiebatur.

(a) Eunap. in Vit. Philos.

Maximus Philosophus dira patitur.

XVII.

Maximi Philosophi cruciatus.

Maximus vero cum & publice in theatris, & privatim apud Imperatorem traduceretur validis clamoribus a populo, admirationi etiam sic erat, quod tantas erecto animo perferret erumnas atque incommoda; gravissimos interim illi cruciatus admoverunt, tantam irrogantes multam pecuniariam, cuiusmodi summam homini philosophiæ deditis nunquam audisse potuit: suspicabantur namque illum cunctorum opes & fortunas obtinere. Sed mutata sententia posterior, exigua multa ei fuit imposita, dimissusque in Asiam, ut pecuniam, in quam damnatus fuit, dissolveret. Quanta vero sit passus, tragœdiæ modum excedit: neque temere invenies alium voce bona, & alienis malis gaudentem, qui tanti viri miseris, & incommoda verbis explicare possit. Nam scaphismus, supplicium Persis usitatum, præ tormentis huic illatis parvum fuerit. Taceo muliebria, & procaciam tororum lu-

PAGIUS

Annona, XV. Kal. Novemb. emissa. Valentinianus itaque non hoc anno, ut putavit Baronius, sed sequenti Parisios adventavit. Hoc vero anno ante mensem Septembrem in Italiam ex Oriente reversus non est, ut liquet ex subscriptionibus Legum Codicis Theod. quæ etiam indicant, cum usque ad mensem Se-

ptembri sequentis anni in Italia fuisse. Ad num. XVI. & seqq. Quæ de Maximo Philosopho, & Prisco item Philosopho in Annalibus dicuntur, ad annum sequentem pertinent; cum contigerint eo tempore, quo Procopius invasit Imperium.

dibria, dum exquisitis poenis corpus differunt, & uxor primaria femina, quæ præfens erat, mariti sortem miseratur. Cumque modus supplicii nullus esset, eaque incrementis augeterent; oravit uxorem, ut medicatam sibi potionem emeret; qua porrecta, a malis eriperetur. Ea vero emit, secumque allatam cum ille posceret, bibere præoccupat; quam mox exanimatam necessariis & genere proximi sepultura afficiunt; sed Maximus bibere supersegit. Hæc ipse; at quomodo liberatus fuerit, ista subdit: Hic mihi omnis eloquentia, & quicquid laudum natio poetarum canere possit, inferior fuerit factis Clearchi. Is fuit & Theoprotis oriundus, opulento genere, illustri, & secunda fama; qui mutatis jam rebus, Valentiniano ad Occidentis Imperium translato, & Valente extremis involuto periculo, nec de Imperio jam, sed de capite & vita periclitante (nam Procopius rebellans cum innumeris copiis undique vires illius ita carpebat, ut ad pacationem descendere eum compulerit) toti tunc Asiae cum Imperio præfuit: Et inferius: Ea tempestate nactus Asiam suam & morigeram Clearchus, invenit ibi Maximum. Clearchus Proconsul liberat Maximum. Questionibus adnotat, & in equuleo distentum. Postulat hic locus, ut divinum facinus eloquar (siquidem inexpectatus rei successus jure summo alii nemini acceptus ferendus est, quam Deo.) Nam satellites ille omnes, qui indefessis assidueque viri tormentis adhibiti fuerant, majori vi fugam capere coegit, Maximum vinculis exolvit, corpus curavit rescindendum, suæque illum mensæ admovit, &c. Sic igitur opera Clearchi liberatus est Maximus; qui tamen postea (ut suo loco dicetur) magis iterum iudicio postulatus, dato capite meritas luit poenas; licet Eunapius, & ipse Ethnicus Ethnicis excuset facinus, prædicetque virtutes. At non Valens tantum, sed & Valentinianus (inquit Zosimus b) Maximo Philosopho succensebat, criminationis cuiusdam memor, quam ille Juliano temporibus adversus ipsum Valentinianum struxerat, quasi propter religionem Christianam ille sacros in ritus impie deliquisset. Additque eosdem Imperatores infestos fuisse his, quos scissent fuisse Juliano cariores. Certe quidem de Oribaño Philosopho ac Medico Juliano idem qui supra, tradit Eunapius, fuisse proscriptum, atque ad barbaros exulem amant-

XVIII.

Clearchus Proconsul liberat Maximum.

(b) Zosim. l. 4.

CHRISTI 364.

LIBERII PAP. 13.

VALENTINIANI IMP. I. VALENTIS

amandatam; sed cum apud eos medicæ artis studio summam sibi conciliaffer gratiam, fuisse ab iisdem Imperatoribus postliminio restitutum affirmat.

XIX.

(a) l. 7. de malefic. G. Theod.

Lex adversus nocturna facta.

(b) Zosim. l. 4.

Prætextatus Idolatriæ defensor.

Porro sicut Juliano magos Christiani recentis Imperatores exagitarunt, ita & idololatrias pariter infestati sunt scripta adversus eos ejusmodi lege ad secundum Præfectum Prætorio (a):

Ne quis deinceps nocturnis temporibus aut nefarias preces, aut magicos apparatus, aut sacrificia funesta celebrare conetur: Detectum atque convictum competenti animadversione mactare, perenni auctoritate censemus. Dat. V. Id. Septembris, Divo Joviano, & Varroniano Coss. Hujus plane legis meminisse videtur Zosimus, quam in Græcia Prætextati Proconsulis precibus agentis apud Imperatorem Valentinianum fuisse abrogatam, tradit his verbis (b): Et quia legum quoque promulgationes instituere decreverat; exorsus ab ipso lavare (quod ajunt) nocturna sacra fieri prohibuit: qua lege coercere volebat ea quæ scelerate designarentur. Sed cum Prætextatus, qui pro Consule Græciam administrabat, vir omni virtute præfatus, hanc legem diceret vitam injucundam, & acerbam Græciæ parituram, si futurum esset, ut mysteria sanctissima, quæ genus humanum continent, prohiberentur; peragi ea rite, vi legis suæ ces-

sante, permisit; ita tamen, ut omnia secundum patrias consuetudines quales ab initio fuissent, persicerentur. Hæc Zosimus de Prætextato, quem vehementissimum fuisse Gentiliæ superstitionis defensorem ex multis constat, de quibus suis locis dicturi sumus.

Cæterum inter alia nocturna Gentilium sacra, ritus ille erat, cujus S. Augustinus (c) his verbis meminit: An non sacrificavit, qui imagines idolorum per noctem ludentes (quod nocturnum vocant) libentissime spectavit? Sacrificavit profusus, sacrificavit, &c. Porro Valentinianum Augustum hoc sui Imperii exordio dedisse legem, ut quisque quam veller religionem coleret, idem ipse in alio a se postea dato rescripto testatur (d). Haud enim idolorum cultura, quam altas sub Juliano radices fixisse sciebat, acutum sibi videbatur posse convelli.

Rursum vero quos arcuisset Julianus a docendo Christianos professores; iidem Imperatores Valentinianus & Valens, sancta lege, honorifice revocarunt, sic rescribentes hoc anno ad Mamertinum Præfectum Prætorio (e):

Si quis erudiendis adolescentibus vitæ pariter & facundia idoneus erit; vel novum instituat auditorium, vel repetat intermissum. Dat. III. Id. Jan. * Divo Joviano, & Varroniano Coss.

XX.

(c) Aug. de temporibus Barbaricis.

(d) l. 9. de malef. & mathem. C. Theod.

Professores Christiani restituti.

(e) l. 6. de med. C. Theod.

(f) Socras. l. 4. c. 49.

JESU CHRISTI ANNUS 365.

LIBERII PAP. ANNUS 14.

VALENTINIANI IMP. I. VALENTIS

I.

Anno Christi trecentesimo sexagesimo quinto, Valentinianus, & Valens Augusti creati sunt Consules. Quibus Con- Ann. Eccl. Tom. V.

fulibus (inquit Socrates) (f) septimo scilicet anno post Concilium Seleuciæ sub Constantio Imperatore habitum, Lampfaci-

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5858.

SÆCL. IV. Anno Urbis 1118. Olymp. 286. an. I. A.C. 365.

JESU CHRISTI 365.

LIBERII PAPÆ 14.

VALENTINIANI ET VALENTIS IMPP. 2.

I. Consul.

[1] Num. I. ad VII. Coss. Valentinianus Aug. & Valens Aug. Uterque juxta primam regulam: ille in Occidente, hic in Oriente Consul processit.

Baronius tria reprehendit in narratione Concilii Lampfaceni, quæ apud Sozomenum lib. 6. cap. 7. legitur. Primum est, quod Sozomenus Catholicos, seu Consubstantialis assertores fuisse censet eos, qui ad Lampfacenum Concilium convenerunt. Baronius enim Semiariorum illos fuisse demonstrat. Secundum, quod Sozomenus eam Synodum refert ante tumultum Procopii, quem Baronius anno præcedenti coeptum esse contendit. Lampfacena autem Synodus hoc anno congregata est, ut ex Socrate Baronius docet. Postremo, Sozomenum arguit, quod dixerit, Legatos a Lampfacena Synodo missos convenisse Valentem in urbe Thraciæ Heraclea, redeuntem ex Thraciis. Fratrem enim Valentinianum Romam versus iter facientem aliqua te-

II.

Concilium Lampfacenense.

NOTÆ

[1] Coss. Valentinianus Aug. & Valens Aug. Ammianus, lib. XXVI. cap. X. Consule Valentiniano primum cum fratre. Item lib. eodem. Socrates, lib. IV. cap. III. duobus Augustis primum consulibus. Ammianus item lib. XXVI. Hæc adulta hieme; Valentiniano & Valente coss. agebantur. Laterculus Paschalis in fine Gennadii de Viris illustribus; Valentiniano & Valente. Ibid. in fine, diem XII. Calen. Augustas, Coss. Valentiniano primum cum Fratre horenciis tremores per omnem Orbis ambitum vastati sunt &c. Fasti Idatii Valentiniano & Valente Augg. Prosper: Valentiniano & Valente.

CHRISTI 365.

LIBERII PAP. 14.

VALENTINIANI IMP. 2. VALENTIS

Concilium Lampfacenorum.

ci Civitatis in Helleponto Concilium celebratum est. Porro hujus celebrande Synodi causa potissima illa fuit, ut horrendas blasphemias editas in Constantino-politano Conciliabulo ab Eudoxio, Acacio, & aliis Arianorum deterrimis, penitus abolerent, fidemque Antiochenam novissime Seleucia cognitam stabilirent. Qua in re illud primum animadvertendum est, errare Sozomenum, atque caeteros omnes, qui putarunt ejusmodi Concilium a Catholicis, qui fidem Nicænae confessionis, nempe consubstantialitatem Filii Dei tuerentur, habitum esse, quod liquido constat a Semiarianis esse confectum; ab illis scilicet, qui sic Arianos oppugnarent negantes Filii Dei cum Patre similitudinem atque substantiam, ut tamen nequaquam essent assertores Nicænae confessionis, qua idem Filius Patris consubstantialis asseritur. Cur autem qui prædicarent divinam substantiam in Filio, non æque eundem dicerent consubstantialem; & quinam in his lateret hæresis error, pluribus superiore tomo, atque sæpius dictum est. Quod igitur hi hostes viderentur Arianorum negantium divinam substantiam atque similitudinem Filii, visi sunt respectu illorum esse Catholicos, ut ex Hilario suo loco superius demonstravimus: inde errandi occasio data est Sozomeno atque aliis pluribus, ut dicerent, a Catholicis celebratum esse Concilium, quod certo constabat adversus Arianos esse peractum.

II. Concilium Lampfacenorum celebratum ab hæreticis.

(a) Socrat. lib. 4. c. 4.

Cæterum re vera ab hæreticis ejusmodi habitum esse conventum, plura sunt, quæ id manifeste declarant; ut illud in primis, quod nequaquam in eo Nicæna confessio cognita atque probata fuit, ut par erat peragi in Synodo Orthodoxorum, prout in aliis omnibus factum vidimus; sed professio Antiochena tantum (a), quam Catholicis (ut dictum

PAGIUS

tenuis comitatus fuerat Valens, ut scribit Sozomenus. Id autem contigisse anno præcedenti, Baronius credidit: ac proinde Sozomenum longe falli existimavit. Verum Baronius valde hallucinatus est, dum non animadvertit, Sozomenum & Socratem inter se non convenire, ac Socratem perperam Lampfacenorum Concilium hoc anno celebratum putasse. Nec refert, quod is duos temporum characteres adhibeat, præsentis nempe anni Consules, & septimum post Seleucia Concilium annum. Socrates enim etiam dum hujusmodi notas temporarias usurpat, non raro in errore labitur, ut v. g. cum de Athanasii morte agit. Quoad primum accusationis caput, difficile est excusare Sozomenum, nisi dicamus, inquit Valefius in Notis, pro voce *ἐποδοιον*, scribendum esse, *ἐποδοσια*. Certe Theodoretus in libris Hereticarum Fabularum, ait Macedonianos, a quibus hæc Synodum collectam esse constat, primum invexisse *τὸ ἑποδοιον*. Sed & Sozomenus hæc emendationem confirmat: ait enim in hæc Synodo stabilitum esse, *τὸ ἑποδοιον* *κατὰ τὸν ἑποδοιον*, id est, simile fecerunt.

est superius) ut imperfectam, & quæ haberet fraudem inclusam, respuerunt. Basilii præterea Lampfacenam confessionem inter eas adnumerat, quæ ab hæreticis diversis in locis editæ sunt; ut cum ait (b): Numquam ad rerum innovationem *(b) Basil. confensimus: fides apud nos non alia in Seleucia, alia Constantinopoli, in Zelis alia, & in Lampfaco alia, & alia Roma. Quæ (ut paulo post dicemus) ab iisdem edita est coram Liberio, ut communicationem Catholicam aucuparentur. Et alibi idem Basilii (c): Quoties, inquit, fidem exponendo novarum? *(c) Basil. Ancyra dederunt aliam, Seleucia aliam, aliam Constantinopoli, divulgatam illam, & aliam in Lampfaco postea, & quam dederunt in Nicæa Thraciæ; & jam aliam in Cyzico; de qua etsi reliqua ignoro, hoc tamen audio, quod silentio omisso, Consubstantialis confessione, τὸ κατὰ τὸν ἑποδοιον, similitudinem quandam essentia circumferunt, & præterea blasphemias contra Spiritum sanctum cum Eunomio conscribunt. Hæc de his, qui Lampfaci & alibi convenerunt, Basilii.**

Attamen quod cogenda hujusmodi Synodi non erat ille Semiarianorum scopus, ut fidem Nicænam Catholicam impugnerent, sed ut (quod dictum est) execrarentur editam Constantinopoli portentosam illam fidei formulam; hæc de causa, tamquam acturi negotium Catholicæ fidei, quos possent ad Lampfacenum conventum adversus Eudoxium & ejus sectatores, convocare conati sunt, immo & alios accersere, etiam si non essent Episcopi, sed insignis nominis viri, ut Basilium Magnum adhuc inter monachos in Ponto degentem: testatur enim id ipse de se ad Eustathium Sebastenum scribens (erat hic omnium ferme antesignanus, qui Lampfaci convenerunt): *Me (d) Basil. Lampfacum, inquit (d), cum pluribus*

dum substantiam. Ita Valefius. In secundo accusationis capite Baronius ipsemet fallitur: motus enim Procopii, quem ipse confert in annum præcedentem, hoc anno certissime contigit, ut anno præcedenti num. VI. monstravimus.

Quoad tertium, scribit Sozomenus, cui omnino adhaerendum, *Valentino Imp.* cum relicta Constantinopoli, ubi triginta diebus cum Valente confiterat, teste Auctore Vitæ Athanasii apud Photium pag. 1447. Romam contendente & per Thraciam iter faciente, Episcopos Helleponti Bithyniæ, Hypathianum Heraclæm Perinthi (urbis Thraciæ est) Episcopum elegisse, qui peteret ab Imperatore, ut eis convenire permitteretur: & facultate obtenta, Episcopos Lampfacum convenisse: tum Valentem Imp. e Thracia revertentem adiisse: *Frater enim, inquit, Romam proficiscentem comitatus fuerat. At Valens Legatos Lampfaceni Concilii hortatus est, ne ab Eudoxio discederent, quos contradicentes abire in exilium jussit. Post hæc Imperator in Syriam perrexit: veretur enim ne Persæ*

Quid actum in Synodo Lampfacena.

(a) Sozom. lib. 6. c. 7.

PAGIUS

compressuri Episcopi advocastis. Nonne de fide erant sermones nostri? Nonne per omne id temporis disputanti mihi contra hæresim, præsto erant Actuarii tui? Non necum erant toto illo tempore germanissimi tui discipuli? Cum fratrum contubernia inviserem, unaque cum illis in præcationibus pernoctarem, absque ulla contentione assidue dicens & audiens quæ ad Deum pertinent; an non evidentes illic animi cogitationumque mearum notas & indicia exhibui? Hactenus Basilii ad sui defensionem, quod adhuc monachus ab hæreticis hæresis infamaretur; sed de his inferius pluribus.

IV.

Quot autem Episcopi convenerint Lampfaci, nusquam expressum memini me reperisse. Cæterum quod ingruerent bella civilia, haud adeo frequentem fuisse conventum possumus existimare; quod & illud quoque demonstrare videtur, dum non uno tantum in loco ejusdem factionis Episcopis in una Synodo coire concessum fuit, sed diversis in locis ab iisdem sunt eadem aditata, ut proxime dicturi sumus. Quid vero in Lampfaceno Concilio actum sit, Sozomenus docet his verbis (a): *Lampfaci Concilium cogunt; atque ubi ad bimestre spatium de rebus fidei deliberatum est; tandem decernunt, acta Constantinopoli; opera ac studio Eudoxii & Acacii cum suis sancita, abroganda esse: deinde formulam fidei, quam velut ab Episcopis Occidentalibus editam explodendam proulerant, quosdamque ad eisdem subscribendum impulerant, facto promisso, quod opinionem eorum, qui Filium Patri dissimilem predicant, penitus rejicerent; cui promisso nequiquam steterunt. Tum doctrinam illam ratam fore, quæ Filium Patri substantia similem asserit: nam adjectionem hujus vocis, Similis, ad planam personarum distinctionem necessariam esse. Porro formulam fidei in consecratione Ecclesiæ Antiochena editam, & Seleucia omnium Episcoporum consensu confirmatam, in omnibus Ecclesiis tenendam. Quin etiam, ut qui ab iis, qui Filium Patri dissimilem assererant, abdicati essent, suis ipsorum sedes, ut Ann. Eccl. Tom. V.*

inducias rumperent. Ita Sozomenus, qui capite sequenti addit, graviora tunc mala perpetrata fuisse, nisi bellum Procopii supervenisset. Imperatore, percursis Thraciis, in Daciam perrexere. Postea Serdicam & Naissum venerunt, teste Ammiano lib. 26. cap. 5. ubi in suburbano, quod appellatur Mediana a civitate tertio lapide distatur, quasi mox separandi, partiti sunt Comes, &c. Post hæc cum ambo fratres Sirmium introissent, diviso Palatio, Valentinianus Mediolanum, Constantinopolim Valens discessit, inquit Ammianus, cui suffragatur Codex Theod. ubi L. 13. De operibus publicis, dicitur dat. XIII. Kalend. Jul. Med. Divo Joviano & Varroniano Coll. id est, Mediana, ut

CHRISTI 365.

LIBERII PAP. 14.

VALENTINIANI IMP. 2. VALENTIS

*pote Ecclesiis per nefas ejecti, denuo reciperent. Quod si quis eos insimulare vellet, pari periculo obnoxium fore Judicesque constitui Episcopos tum illius gentis Orithodoxos, tum alios, qui ex finitimis Provinciis ad eam ipsam convenirent Ecclesiam, in qua testes sunt rerum a singulis in vita gestarum. Hæc fuisse in Synodo decreta, Sozomenus affirmat (b); eadem quoque Socrates paucis his: *Lampfaci in unum convenientes, ibi simulac fidei formulam Antiochiæ olim editam de integro jam confirmaverant (eisdem etiam Seleucia dudum subscripserant) illam, quæ Arimini jam pridem ab Episcopis, qui consentientem de religione habebant opinionem, exposita fuit, anathemate condemnarunt. Rursusque contra Acacium, & Eudoxium, utpote jure abdicatos, tulere sententiam.**

*Quæ (inquit Sozomenus c.) cum decessissent, & Eudoxianos non vocassent solent, verum etiam locum illis dedissent potentia: hique tamen minime obtemperarunt; decreta omnibus ubique Ecclesiis significarunt. Ac quoniam suspicabantur (uti erat certe verisimile) Eudoxium aulam Imperatoris ad suis partibus favendum inducturum, atque ipsi calumniam intentaturum; statuerunt eius conatum prævertere, & Acta Lampfaceni Concilii Imperatori indicare; quod & fecere, &c. Errat tamen (ut dictum est) auctor, dum subdit, Legatos Synodi ad Valentem missos ei occurrisse, cum relicto fratre rediret Constantinopolim: nam ea præterito anno contigerunt, hæc autem præsentis, tempore belli excitati inter Procopium & ipsum Valentem. Consultius itaque Socrates de Eudoxio ait (d): *His rebus, Lampfaci scilicet, in Synodo statutis Eudoxius Constantinopolis Episcopus nullo modo refragari potuit: nam bellum, quod a populo, duce Procopio, jam concitatum erat, impedimento fuit, quo minus se de illis ulcisceretur. Quapropter Eleusius Cyzici Episcopus (erat hic Eudoxio & Acacio adversarius) una cum suis tum superiores partes adeptus, ad aliquod temporis spatium dogma illud, quod a Macedo-**

V. (c) Sozom. lib. 6. c. 7. Damatur Eudoxius cum suis.

(d) Socrat. ubi supra c. 4. Macedonii hæresis invaluit.

CHRISTI
365.LIBERII PAP.
14.VALENTINIANI IMPER. 2.
VALENTIS

cedonio ejus auctore nomen invenit, quod tunc paulo ante in Concilio Lampfaceno multo evidentius omnibus patefactum fuit, propugnavit. *Istud Concilium causam quidem fuisse arbitror, cur Hellepontus (est enim Lampfacus in angusto Helleponti sinu posita) tanta Macedonianorum frequentia abundaret. Hoc quidem Concilium talem habuit exitum.* Hucusque ipse; ex quo sane & illud redditur exploratum, præter confessionem Antiochenam ibi professam, additam ibidem fuisse ab iisdem Semiarianis Spiritus sancti Divinitatis ex sententia Macedonii negationem. Quæ vero tum a Legatis Synodi, tum ab Eudoxio gesta esse cum Valente Imperatore Sozomenus tradit, ea omnia contigisse anno sequenti post extinctum Procopium, constat: siquidem hoc anno absque ulla temporis intermissione Valens accerrime a tyranno vexatus est, atque ad ultimum ferme discrimen adductus.

VI. Porro qui Lampfaci convenere Episcopi, illud quoque præstitere, ut quæ ab ipsis statuta essent, ad aliarum Ecclesiarum suæ communionis Episcopos missa, ab iisdem confirmarentur. Illi enim diversis in locis itidem tunc temporis coeuntes, ex eorum sententia qui conveniant Lampfaci, communi omnium consensu scripsere synodales epistolas ad Occidentales Episcopos, deferendas per Legatos ad hoc ipsum delectos; qui nomine omnium pariter Occidentalis Ecclesie, ac præcipue ipsum Romanum Antistitem convenirent, a quo & Catholicam communicationem expeterent, immo fallaciis ad hoc compositis extorquerent. Cæterum quod ad legationis hujus tempus pertinet; equidem perperam recensetur a Socrate (a) sub Consulatu Valentiniani & Valentis secundo, tertio ab hinc anno. Nam si ex Synodo

PAGIUS sa. Quare Hypathianus Heraclæ Episcopus Valentem Imp. mensē circiter Junio anni superioris adiit.

IV. Ex his constat, Concilium Lampfacenum anno antecedenti celebratum esse, & Valefium in Notis ad Sozomenum perperam scribere, Valentinianum, cum Valente fratrem Augustum nuncupasset, Constantinopoli digressum esse sub exitum anni trecentesimo sexagesimo quarti, comitante eum Valente Augusto; & per Thraciam profectos ambos Imperatores, Veris initio venisse in Daciam currenti anno, & in urbe Thraciæ Naïso, vel potius villa Mediana, exercitus inter se partitos esse. Mox cum in Pannoniam venissent, in urbe Sirmio Officiales Palatii inter se divisisse: & Valentinianum quidem Mediolanum, Valentem vero Constantinopolim venisse. Addit Valefius, ex his manifeste convinci Valentem anno currenti vernis mensibus e Thraciis rediisse, cum jam Consul esset. Ait enim Ammianus: *Agentes in supra memoratis urbibus Principes susceperunt primitus trabecæ Consulares.* Concluditque, ex Am-

Lampfacena missa est legatio atque litteræ scriptæ, quam ipsorum assertione constat hoc anno fuisse celebratam, nec ultra bimestris temporis spatium perdurasse; quoniam pacto, quæso, accidere potuit, ut post triennium ex Concilio Lampfaceno legatio missa sit? Nec est quod dici possit, aliarum Synodorum, quarum mentio in libello legationis est, tempus ad triennium esse dilatum; cum constet ad illud tempus nequaquam Liberium pervenisse, sed Damasum Romanæ Ecclesie præfuisse Pontificem, sequenti anno ipso Liberio ex hac vita subducto. Itaque vel hoc anno, vel sequenti ad summum, ante Liberii tamen obitum, hanc legationem missam Romam, affirmare necesse est.

Mirum dictu! qui Lampfaci, aliisque in locis ejusdem factionis convenerunt Episcopi, facinus excogitant temerarium atque pudendum. Cum enim complures ex illis, qui in Concilio Lampfaceno damnassent Eudoxium; iidem vero, quod olim in Concilio Constantinopolitano eidem obsecuti fuissent, ob eam causam suis ipsorum sedibus a Catholicis privati essent; ut inter alios Eustathius Episcopus Sebaſtiæ minoris Armeniæ, qui ob communicationem cum Eudoxio, a Concilio Melitenensi fuerat sede depositus, ut S. Basilius (b) tradit; hi, inquam, ut sedes, quibus iuste privati erant, recipere possent, viam illam adveniunt, ut simularent se esse Catholicos, fideique Nicenæ observantissimos; libellumque offerrent Liberio Romano Pontifici; cujus auctoritate in suas ipsi restituerentur Ecclesias. Deliguntur ad hoc Legati, qui tum e Synodo Lampfacena, tum ex aliis eodem tempore convocatis, in Occidentem ad Romanum Pontificem proficiscerentur; quo coram ipso edita nomine omnium fidei confessione Catholica, tum ipsius, tum omnium Occidentalium Episcoporum

Tempus Lampfacenæ legationis.

VII.

Vasfrum Concilium hæreticorum.

(b) Basilius epist. 74.

V.

miani narratione liquere, Valentem non rediisse ex Thraciis, nisi currenti anno, quo primum Consul cum Valentiniano fuit. At si Valefius subscriptiones Legum Codicis Theod. cum Ammiano contulisset, certo ei constitisset, præfata omnia, quæ ex eo Historico refert, anno præterito contigisse, quo Valentinianus varias Leges dedit Mediolani, Aquileiæ, Altini & Veronæ, postquam Constantinopoli seu Sirmio in Italiam rediit. Valens etiam XVII. Kal. Janu. præcedentis anni Constantinopoli dedit Legem I. Cod. Theod. Ne quibus publ. latitia. Appetente enim Consulatu suo, concussionibus, quæ a Consulatu suo, hoc anno gesti, nuntiis adversus Provinciales exerceri poterant, ea Lege occurrendum voluit. Cæterum Valentinianum Mediolani, Valentem Constantinopoli hoc anno Consulatum exorfos esse certum indubitatumque est.

A num. VII. ad XV. Valefius in Notis ad Sozomenum lib. 6. cap. II. existimat cum Baronio, Socratem Legationem Macedonianorum ad Liberium Papam referre cum Consulatu secundo

CHRISTI
365.LIBERII PAP.
14.VALENTINIANI IMPER. 2.
VALENTIS

scoporum communicationem aucuparentur, nec non etiam gratiam inirent cum Imperatore Valentiniano in Galliis tunc in expeditione agente; quorum tanto fulti præsidio, nihil esset, quod timerent Eudoxium Constantinopolitanum Episcopum, acerbissimum hostem.

VII.

Legati ad Liberium Papam missi.

(a) Socrat. lib. 4. c. 11.

Quod igitur probe scirent, nullam unquam se a Romano Pontifice extorturos fore communicationem, nisi cum Nicenæ fidei confessione; improbe illud statuunt, ut ad tempus mentiantur se esse Catholicos, rectamque fidem afferant, quam nec si vellet posset Liberius ipse rejicere. His igitur in hunc modum dolose compositis, mercibus fraudum onusti Legati navigant in Occidentem, delecti illi quidem ex omnibus qui essent omnium audacissimi, & ad fingendum maxime præ cæteris comparati. Fuerunt hi Eustathius, Theophilus, & Silvanus, de quibus Socrates: (a) *Itaque Eustathium Sebaſtiæ Episcopum, qui sæpe numero abdicatus fuisset, Silvanum Tarſi Ciliciæ, & Theophilum Caſtabalorum urbis Ciliciæ mittunt; illisque in mandatis dant, ut cum Liberio neutiquam de fide dissentiant, sed communicationem cum Ecclesia Romana, fidemque Consubstantialis ratam faciant. Isti cum litteris eorum, quæ Seleucia de fide dissenserant, ad veterem urbem Romam se conferunt; cum Imperatore minime colloquuntur (erat enim in Gallia in bello contra Sauromatas gerendo occupatus) sed Liberio litteras offerunt. Ille eas recipere noluit: nam eos secta Ariana fautores esse dixit, & propterea ab Ecclesia non posse recipi, utpote qui fidem Concilii Nicæni abrogassent. Cui illi respondent, se penitentia adductos, veritatem agnovisse; fidem eorum, qui Filium Patri dissimilem esse docent, jam pridem rejecisse; Filium in omnibus Patri similem confiteri, atque illam vocem, Similem, nihil a voce, Consubstantialis, discrepare. Quæ eum dixissent, Liberius postulat ab eis, ut opinionis suæ declarationem scriptis mandarent. Illi libellum ei obtulere, in quo verba in fidei formula Nicææ edita comprehensa fuere perscripta. Epistolas, quas pactis conventis ab urbe Smyrna, quæ est in Asia, a Pisidia, Isauria, Pamphilia, & Lycia scripserunt, hoc loco citare, ne sim longus, non est consilium. Libellus autem, quem Legati cum Eustathio missi Liberio dederunt, ita se habet:*

PAGIUS do Valentiniani & Valentis anno CCCLXVIII. gesto, & in Notis ad Socratem lib. 4. cap. 12. jam scripserat, eam in annum trecentimum sexagesimum septimum conferendam esse. Sed utrobique perperam. Socrates enim refert Consulatum illum secundum Valentiniani & Valentis ad ea, quæ cap. II. narrat, quove ejusdem Consulatus meminit, non vero ad Legationem

IX. *Domino fratri, & collegæ nostro Liberio, Eustathio, Theophilo, & Silvanus in Domino salutem. Ut omnem occasionem insanæ hereticorum confidentiæ, qui Ecclesie Catholice graves afferunt offensiones, omnino adimamus: Concilia Episcoporum recte de religione sentientium, quæ Lampfaci, Smyrna, aliisque variis in locis aliquando habita fuerunt, nostro approbamus consensu. Atque quo magis constet nos eidem assentiri, hanc obimus legationem; litterasque ad tuam benignitatem, & ad omnes alios Episcopos Italiæ, aliarumque regionum ad Solem Occidentem vergentium attulimus; ex quibus planum fiet, nos fidem Catholicam tenere, servareque, quæ in sacrosancto Concilio Nicæno, temporibus beati Constantini Imperatoris, a trecentis decem & octo Episcopis confirmata fuerit, atque adeo inviolata stabilitaque usque ad hodiernum diem perpetuo permanferit; in qua vox, Consubstantialis, ad perversam Arii doctrinam expugnandam, sancte riteque posita est. Nam propriarum manuum subscriptionibus plane constemur, nos non aliter atque illos Patres, quos diximus, sentire; sed eandem fidem cum illis & antebac servasse, & jam servare, & ad extremum usque spiritum servaturos esse: Arium autem, impiam ejus doctrinam, discipulos, opiniois fautores, quin etiam omnem hæresim Sabellii, omnes Patropassianos, Marcionistas, Photinianos, Marcellianos, & Pauli denique Samosatani sectatores penitus condemnare. Istorum doctrinæ, omnibus idem cum illis sententibus, omnibus etiam hæresibus, quæ sacrosanctæ fidei prædictæ a sanctis Patribus pie, & Catholice in urbe Nicæna expostæ adversantur, itemque fidei formulæ in Concilio Ariminensi recitatae, utpote fidei sancti Concilii Nicæni, quam diximus, prorsus repugnant (cui quidam dolo & quorundam perjurio, propter nomen urbis Nicææ, quæ est in Thracia, fraudulenter inducti Constantinopoli subscripserunt) nominatim anathema indicimus.*

X. *Fides autem tum nostra, tum eorum quos supra diximus, quorumque legationem obimus, est hæc quidem: Credimus in Deum Confessio fidei Catholicæ. visibilem, & invisibilem effectorem. Et in unum unigenitum Deum, Dominum Jesum Christum Filium Dei, genitum ex Patre, hoc est ex substantia Patris; Deum de Deo, lumen de lumine; Deum verum de*

Macedonianorum, quam capite sequenti narrat. Quare cum Lampfacena Synodus anno præcedenti celebrata fuerit, Legati Macedonianorum ultra præsentem annum iter differre non potuerunt; ideoque existimandum, eos sub hujus anni finem in Italiam pervenisse. Sozomenus enim lib. 6. cap. 10. inquit: *Legati cum in Italiam venissent, Imperatorem in Galliis morari*

Libellus fidei legationem ad Liberium Papam.

Confessio fidei Catholicæ.

ri

de Deo vero; genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt, sive quae in caelo, sive quae in terra. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & homo factus est; passus est, & resurrexit tertia die. Ascendit ad caelos, & venturus est judicare vivos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Illis autem qui asserunt, tempus aliquando fuisse, cum non esset; aut non ante fuisse, quam natus esset; aut ex iis quae non sunt, constare; aut ex alia, quam ex Patris substantia, vel essentia, constare; aut Filium Dei posse converti & mutari; anathema indicit Catholica & Apostolica Ecclesia. Haec fuit horum plenissima Catholicae fidei confessio, cui mox adjecerunt subscriptionem iidem Legati his verbis: Ego Eustathius Episcopus urbis Sebastiae, Theophilus & Silvanus Concilii Lampsaeceni, Smyrnenfis, & ceterorum Legati huic fidei nostrae declarationi manibus nostris, nostraque ipsorum voluntate subscripsimus. Quod si quis post hanc fidem a nobis expositam, aut contra nos, aut contra illos qui nos miserunt, aliquod crimen adduxerit; cum tua sanctitatis litteris ad Orthodoxos Episcopos, quos tua pietas probaverit; veniat, & coram illis nobiscum de eo disceptet; & si quid offensum esse constiterit, in auctorem illius vindicetur. At non tantum ipsi subscribere Legati, sed & suae ipsorum subscriptioni nomina quoque subjecerunt Episcoporum, a quibus missi eorum nomine legatione fungebantur; quod testantur Liberii littere ad eosdem redditae. Ac isto libello (subjungit Socrates) Liberius Legatos tanquam sponse obstringens, in communionem recepit, datisque illis litteris, dimisit. Porro ex recitato modo libello Liberio a Legatis dato, satis perspicue demonstratur, illum scriptum esse ante persecutionem a Valente in ipsos Semiarianos atque Catholicos excitatam: siquidem nulla prorsus in ea mentio persecutionis habetur, cujus primum omnium meminisse oportuisset. Sed jam Liberii litteras redditas ad Orientales, a Socrate descriptas, hic recitemus.

XI. Dilectis fratribus & collegis Hypatio*, Cyrillo, Hyparchio*, Uranio, Heroni, Elpidio, Maximo, Eusebio, Eucarpio, Heortasio, Severo, Dydimioni, Brettanio, Callicrati, Dalmatio, Aedefio, Eustachio, Ambrosio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Stenello,

PAGIUS ri didicerunt, bellum gerentem cum Barbaris eas acculentibus. Parte alia Ammianus lib. 26. cap. 5. affirmat, Valentinianum hoc anno ex Italia prope Kalendas Novembres Parisos venisse, quo anno, ut & duobus consequentibus, exer-

Joanni, Macario*, Charisio, Silvano*, Photino, Antonio, Ayto, Celso, Euphranori, Meletio, Patricio, Severiano, Eusebio, Eumolpio, Athanasio, Diophantio, Menodoro, Diocli, Chrysampelo, Neoni, Eugenio, Eustachio, Callicrati, Arsenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leontio, Philagrio, Lucio, & omnibus in Oriente Orthodoxis Episcopis, Liberius Episcopus Italiae, & alii Occidentis Episcopus, in Domino semper salutem. Haec nomina ipsi libello fidei a Legatis dato erant apposita.

XII. Vestra littera, fratres dilecti, lumineque fidei illustrati, de pace & concordia Ecclesiae per honoratissimos fratres & Episcopos Eustachium, Silvanum, & Theophilum ad nos perlata, nobis maximam maximeque optatam laetitiam attulerunt. Id adeo in primis, quod vestras sententias & opiniones, tum cum mea, qui infimus omnium sum, tum cum aliorum Episcoporum Italiae, ceterarumque omnium regionum versus Occidentem, sententiis consentiente concordareque ostenderunt, atque adeo confirmarunt. Hanc autem Catholicam, & Apostolicam fidem agnoscimus, quae usque a Concilio Niceno haecenus integra stabilitaque permansit. Hanc illi ipsi Patres se habuisse confessi sunt: atque adeo mira alacritate, & gaudio completi, omnia absurda opinionis vestigia, omnesque ejus quasi scintillas relictas abstulerunt. Hancque fidem non solum apud populum concionando, verum etiam sedulo scribendo, omnibus proposuerunt. Cujus quidem exemplar his litteris necessario subiungendum duximus, ne qua haereticis ad insidias tendendas relicta sit occasio: quam quidem nacti, de integro faces suae malevolentiae in Ecclesiam intentent; magnaue dissidiorum incendia (ut illis in more positum est) excuscent. Nam & hoc ipsum confitentur honoratissimi fratres nostri Eustathius, Silvanus, & Theophilus; nimirum & se ipsos & vestram charitatem semper hanc fidem servasse, & ad extremum vitae diem servaturos esse; videlicet quae fuerit a trecentis decem, & octo Episcopis Orthodoxis in urbe Nicæa probata, quaeque & perfectam complectatur veritatem, & haereticorum multitudini ora obturet, eorumque doctrinam penitus evertat. Neque enim tam ingens Episcoporum numerus fortuitu, sed Dei nutu, & voluntate ad favorem Arianismum coactus est. Immo vero eorum numero beatus Abraham totus

citus magnus in Gallis oppositus erat adversus Alemannos potissimum, ut narrat initio lib. 27. Quare adventus Legatorum Macedonianorum a praesenti anno removendus non est. Ad

hominum nullas per fidem profugavit. Quae quidem fides vi & nomine Consubstantialis comprehensa, tanquam propugnaculum firmum & inexpugnabile, omnes impetus, & nefarias pestiferae opinionis Arianismum machinas retundit, reprimitque.

XIII. Et quamquam nequam, & scelerati Arianismum effecere, ut omnes Episcopi Occidentis Arimini in unum cogentur, quo ibi vel persuasione, vel (uti verius dicam) Imperatoris auctoritate, illud quod erat ad summam cautionem in fidei formula positum, aut tollerent, aut pervertere inficiarentur; nihil hac fraudulenta molitione omnino profecerunt. Nam omnes illi fere Episcopi, qui Arimini conveniant, quique vel fallacibus inescati illecebris, vel vi compulsi, a fide tum quidem desciderant; nunc tamen ad sanam mentem reversi, fidei formulae ab Episcopis Arimini convocatis editae, anathema denunciarunt, & fidei Catholicae, & Apostolicae Nicæae confirmatae subscripserunt, & nobiscum jam una communicant: Omnes illi, inquam, in praesentia maximo iracundiae aestu contra dogma Arianismum discipulos exardescunt. Quam rem vestrae charitatis Legatis cum explorata cognitum planeque perspectam haberent, sua ipsorum subscriptioni vestra etiam nomina adjungere. Ario autem & decretis Arimini contra fidem Nicæae stabilitam sanctis (quibus item vos per veritas blanditias in fraudem inducti cum iurejurando adhibito subscripsistis) anathema edixere.

XIV. Quapropter nobis videbatur consentaneum, litteras ad vestram charitatem perscribere, vobisque justa & aqua penitentibus opem ferre: praesertim cum per confessionem vestrorum Legatorum perspicue intelligeremus, Episcopos Orientis ad sanam sinceramque mentem reversos, cum Orthodoxis Occidentis Episcopis in fide concordare. Neque vos ignorare volumus, & blasphemias Arimini contra Filium Dei divulgatas, jam etiam ab his, qui tum videbantur fraudulenter, & repentino impetu a veritate tanquam abrepti, anathemate damnari, & fidei Con-

PAGIUS Ad num. XV. & seqq. Synodus Sicula anno sequenti coacta. Testatur enim Sozomenus lib. 6. cap. II. Legatos Macedonianorum Confessionem suam scriptis proditam Liberio tradidisse, & acceptis Liberii literis de rebus, quae gesta fuerant, in Siciliam navigasse. Subdit Sozomenus cap. sequenti: Ibi congregato Concilio, cum Episcopi illius insula eadem decrevisset, his rebus confectis, in patriam reversi sunt. Eodem tempore cum Synodus Episcoporum congregata esset Tyanis, &c. Liberii & Occidentalium littera recitata sunt. Quare & Tyanensis Synodus ad annum etiam sequentem referenda.

cilii Nicæni concordiam animorum voluntate ab omnibus assensum esse. Quin etiam per vestras litteras omnes certiores fieri debent, ut qui per fraudem a recta fide abducti fuerint, iam tandem ex caeca haerese caligine ad clarum divinumque lumen libertatis Catholicae regrediantur. Qui quidem si post hoc Concilium verbale pestilentis doctrinae venenum evomere noluerint, omnesque Arianismum blasphemias ex animis suis radicitus evellere, atque adeo illis anathema indicere; scient se pariter cum Ario & ejus discipulis, cum aliis serpentibus, utpote Sabellianis, Patripassianis, & alterius haeretica pravitateis cujuscumque modi sectatoribus a communione Ecclesiae, quae filios adulterinos non recipit, tanquam foederis, & societatis expertes omnino exclusos esse. Deus vos, fratres carissimi, diu servet incolumes. Haecenus Liberii Papae litterae ad Orientales; quibus significabatur, iidem, ut Catholicis, Catholicam ab omnibus impertendam esse communionem.

XV. Caeterum non has tantum pacificas, seu communicatorias litteras Liberius Papa Legatis dedit, sed & alias etiam, quibus Apostolica praecipiebatur auctoritate, ut iidem qui fuerant antea expoliati sedibus, post professionem fidei Catholicae habitam suis ipsorum restituerentur Ecclesiis; quarum quidem auctoritate suas singuli receperunt sedes Episcopales. Tanta enim inerat auctoritas Romano Pontifici, ut quantumlibet suspectos homines, & qui haecenus inhæssent haereticis; jam Catholicos redditos, ejusdem Romani Episcopi arbitrio, nemo eos recipere detrectaret. Meminit S. Basilius de iidem Liberii Papae litteris, quibus & praecipiebatur, ut inter alios ipse Legatorum primarius Eustathius reciperetur in suam Ecclesiam Sebastenam; qui eidem ostensis in Concilio Tyanensi in Cappadocia, confestim suam recepit Ecclesiam. Porro idem Basilius (a) aperit veteris heretici vafri consilium in furripendis hisce a Liberio Papa litteris; sed de his agemus paulo post, cum de Concilio Tyanensi sermo erit. Equidem Eustathius se tunc

VII. Baronius & Collectores Conciliorum epistolam LXVIII. S. Basilii ad Tyanensem Synodum perperam revocant. Illa enim non ad Concilium Tyanense, sed ad Consilium, Curiam, vel Senatum Tyanensem a Basilio scripta. Hic quippe epistolae titulus, ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗ ΒΟΥΛΗ ΤΥΑΝΩΝ. & hanc dictionem Βουλῆ pro Synodo significanda usurpatam non legimus. Id ante nos vidit Hermantius in Vita SS. Basilii & Gregorii Nazianzeni lib. 3. cap. 10. Sed is fallitur, quando scribit, eam epistolam a Basilio ad Tyanenses datam ob dissidia, quae Antimum inter Epi-

tunc habuit tamquam mimus in scena, dum una cum suis catholicam personam induens, habitus ubique est Catholice fidei professor atque defensor; cum ita Apostolica auctoritate suffultus, quocumque pergeret, Synodos cogeret, Nicenamque fidem probandam omnibus antepo- neret.

XVI.

(a) Socrat. 2.4. c.11. Concilium habitum in Sicilia a

Quidam vero redeunt, inter alia loca, in Sicilia Legati egerint, Socrates declarat his verbis (a): His, inquit, acceptis litteris Legati cum Eustathio in Siciliam proficiscuntur; ubi Concilio Episcoporum Siculorum convocato, coram illis similiter fidem Consubstantialis servare consistentur, fideique formulam in Concilio Niceno confirmatam, ratam faciunt. A quibus cum litteras in eandem cum epistola Liberii sententiam perscriptas ad Episcopos qui eos miserant, accepissent, recta reverterunt. Illi, epistola Liberii accepta, Legatos ad Episcopos cujusque civitatis, qui fidem Consubstantialis defendebant, oratum mittunt, ut omnes ex uno animorum consensu Tarsum Cilicie, tum ad fidem Niceni Concilii confirmandam, tum ad omnem contentio- nem, que post illud in Ecclesia oriebatur, dirimendam, commearent. Quod quidem fortassis factum fuisset, nisi Eudoxius se- cunda Ariana Episcopus, qui tum gratia apud Imperatorem plurimum poterat, ob- stitisset; qui propter Concilium editum permagna iracundia flamma incensus illos gravissimis affectis incommodis. Macedonia- nos vero per Legatos, quos miserunt, cum Liberio communicasse, fidemque Concilii Niceni ratam fecisse, Sabinus etiam in libro suo, De collectione rerum in Con- ciliis gestarum, perspicue declarat. Hac- tenus Socrates: at id de inita gratia Eudoxii cum Valente postea contigit, ut ex Theodoro suo loco dicemus.

XVII.

Antequam autem res ab eis gestas ulterius prosequamur, deque Concilio Tya- nae in Cappadocia ea de causa habito agamus; reliqua, que ejusdem legatio- nis tempore in Occidente sunt gesta, or- dine prosequamur. Constat ex litteris Illyricorum Episcoporum, Eustathium lega- tum cum suis ad eos quoque in itinere profectum esse, atque pariter sicut Ro-

mae & in universa Italia fecerat, fidem Catholicam predicasse. Quod igitur visi essent Legati rem serio agere, Liberius Papa magnam inde sibi fiduciam compa- ravit, ut universus Christianus orbis sub una fide Catholica, ipsaque professione Nicæna, Ariana hæresi procul ejecta, redigi posset. Qui & ad id ipsum per- ficiendum haud impigre laboravit, sed omnes plane Apostolicæ functionis ner- vos contendit: nam non satis sibi visum Romæ ea de causa Synodum agere, sed & Legatos tum ad Illyricos, & inde ad Asianos perducendos, tum in Gallias misit, & ad alias Occidentis provincias, ex more, ut de fide Catholica Orientalium ad Ecclesiam redeuntium universam Occidentalem Ecclesiam redderet certio- rem; quod & factum est, antequam Legati remearent in Orientem. Etenim Sozomenus (b) tradit, eosdem Legatos redeunt in Orientem tulisse secum lit- teras ab Episcopis Italiæ, Galliæ, Africæ, & Siciliæ. Tunc autem per Libe- rium ad Illyricæ Ecclesiæ Episcopos, necnon ad Asianos Legatus est missus: fuit hic (ut ipsorum declarant litteræ) Elpidius Romanæ Ecclesiæ presbyter, & fortasse ille ipse Elpidius, qui cum Phi- loxeno alias missus est Legatus a Julio Papa ad Arianos in Orientem. Quid vero per eundem Apostolicæ sedis Le- gatam in Illyrico actum sit, litteræ Sy- nodales in ipsorum conventu ab eisdem conscriptæ significant, quas recitat Theo- doretus, sed confuso plane rerum gesta- rum ordine, dum eas post ordinationem S. Ambrosii Episcopi Mediolanensis per- peram collocat; quas hoc tempore Eu- stathianæ legationis datas esse, eadem litteræ aperte declarant: ipsa autem sy- nodalis epistola sic se habet (c).

Liberius pro fide Catholica naviter agit.

(b) Zom. 1.6. c.12.

Legatio ad Illyricos.

(c) Theod. 1.4. c.8.

Episcopi Illyrici, Ecclesiis Dei, & Episcopis dioceseos Asianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, & Pacatiana, in Domino S. Cum in unum essemus coacti, & diu multumque de salutari verbo disceptatum esset; tandem confirmavimus, Trinitatem consubstantialem esse, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. De qua re consen- taneum videbatur litteras ad vos perscribere, non captiose & vafre ea que ad

XVIII.

Illyrico- rum Episcoporum Epistola Synoda- lis.

PAGIUS

Episcopum Tyanensem, & Eusebium Cæsareæ Antistitem versabantur. Nam ex epistola le- gatione Basilium de diffensione, que inter se & alium, nempe Eusebium, vertebatur, lo- qui manifestissime patet. In eam sententiam abreptus Hermantius, quod existimavit, Ba- silium anno trecentesimo sexagesimo sexto in gratiam rediisse, & Concilium Tyanense anno tantum CCLXXVII. coactum fuisse. Verum hæc Synodus indicia vivente adhuc Liberio, quem certum est anno sequenti ad Deum migrasse: & præterea ea Basilii cum Eusebio reconcilia-

tio anno trecentesimo septuagesimo peracta, ut certis argumentis infra ostendam. Porro vocem BOTAH Consilium, Senatam & Curiam proprie significare demonstrat Andreas Morellius V. C. in Specimine universæ Rei Nummaria anti- que pag. 63. explicans Nummum Marci Aure- lii, in cuius postica legitur, BOTAH IIEC- CINONTION, id est, Senatam Pessuntio- rum. Erat Pessinus Phrygiæ quondam, postea Galatiæ urbs. Cæterum jam Viris doctis obser- vatum, in epistola 73. D. Basilii, quam Baro- nius in Annalibus laudat, emendam esse ver-

cultum Trinitatis pertinent tradendo, sed cum humilitate animi de illis decer- nendo. Has nostras litteras misimus per dilectum fratrem nostrum & collegam El- pidium presbyterum. Est quidem litteris proditum, non in epistola nostra manuscri- pta, sed in libris Salvatoris nostri Jesu Christi (a): Ego sum Pauli, ego vero Apollo, ego Cepha, ego Christi: Num- quid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? At- que nostram modestiam his potuisset esse contenta, ut nullas omnino litteras ad vos scriberet: quippe cum vestra predicatio- ne, qua Spiritum sanctum a Patre & Filio separatis, tantus terror omnibus provinciis, que a vobis administrantur, injectus sit. Itaque coacti sumus domi- num & collegam nostrum Elpidium cum litteris Roma, que est caput Imperii, ad vos mittere, ut discat, utrum vestra predicatio ita se habeat, an non. Nam qui opinantur Trinitatem non esse consubstantialem, anathema sunt. Et si quis cum hujusmodi communicare deprehensus sit, anathema esto. His autem qui præ- dicant Trinitatem consubstantialem esse, regnum calorum paratum est. Quare ob- secramus vos, fratres, ne aliud doceatis, nec aliud opinemini; sed predicetis per- petuo Trinitatem consubstantialem esse, quo possitis hæredes regni Dei effici.

(a) 1. Cor. 1.

XIX.

Alia de- creta Synodi Illyricæ.

Dum hac de re scriberemus ad vos, commonestati sumus, ut in his nostris lit- teris scriberemus etiam de Episcoporum, collegarum scilicet nostrorum institutione; ut si quo modo fieri queat, e magistratibus qui probata spectataque fide fuerunt, Episcopatu functuri, cooptentur: sin au- tem tales non reperiantur, e sacerdotum collegio. Ad eundem modum tum presby- tery, tum diaconi de ordine sacerdotali sumantur, ut omni ex parte inculpati sint, minime vero de curia aut militum ducto- ribus. Atque propterea non erat animus ad vos pluribus scribere, quod unum omnium nomine ad vos misimus dominum & collegam nostrum Elpidium, ut accurate discat, utrum vestra predicatio ita se ha- beat, uti a domino & collega nostro Eu- stathio accepimus. De cætero, fratres, tamen si dudum in errore versati estis; ta- Ann. Eccl. Tom. V.

men veteri homine deposito, novum indui- re. Atque idem ipse frater & collega no- ster Elpidius docebit vos vera fidei præ- dicationem, nimirum quod S. Trinitas consubstantialis est, & Deus Pater cum Fi- lio & Spiritu sancto sanctificatur & glo- rificatur; & quod Pater in filio existit, & Filius in Patre una cum Spiritu san- cto in omnem æternitatem.

XX.

Qua re perspicue declarata, poterimus vere confiteri sanctam Trinitatem consubstantialem esse, uti formula fidei olim in Concilio Nicæno edita vult; quam etiam Patres nostri confirmarunt. Itaque hac fide predicata, poterimus scelesti da- monis retia evitare; quo represso, copia erit cum nos per litteras ad pacem conciliandam mutuo salutandi, tum vitam quietam tranquillamque degendi. Proinde scripsimus ad vos, ut Arianos, qui Juni Con- cilio sententia abdicati, possitis cognoscere: qui quidem neque Filium Dei ex Patris essentia constare, neque Spiritum sanctum confiteri volunt; quorum nomina subjun- ximus; Polychronius, Telemachus, Faus- tus, Asclepiades, Amantius, Cleopater. Atque hæc quidem ad hunc modum acta sunt, ad gloriam Patris, & Filii, & Spi- ritus sancti in secula sæculorum, Amen. Vos ad multorum annorum curricula opta- mus in Domino Patre & Filio Salvatore nostro Christo, cum sancto Spiritu, vale- re plurimum. Hucusque epistola Illyrico- rum. Quid autem actum sit per Elpi- dium in Asia, ignoratur.

Fidei pro- fessio.

XXI.

(b) Theod. 1.4. c.6.

Porro his literis synodalibus accesserunt litteræ Imperatoriæ ad eisdem Asia- nos conscriptæ, quas recitat Theodoretus, hæcque præfatur (b): Citabo, inquit, quoque legem que & pietatem perspicue ostendit Valentiniæ; & sanam itidem Valentis de religione doctrinam, quam eo tempore amplectebatur, manifeste declarat.

Imperatores Maximi semper Augg. Vi- ctores, Valens & Valentinianus, Episco- pis dioceseos Asianæ, Phrygiæ, Carophry- giæ, Pacatiana in Domino S.

Ubi frequenti in Concilio in Illyrico coa- cto multum in utramque partem de saluta- ri Dei Verbo disceptatum erat; beatissimi Episcopi Trinitatem consubstantialem esse,

Litteræ Impera- torum.

E c hoc

PAGIUS

sonem Latini Interpretis, qui perperam ha- bet: Est Nicæna Fides, quam Occidentales at- tulerunt, Tyanensique Synodo tradiderunt. Lo- co enim Occidentales, legendum, ab Occidente, cum in Græco habeatur, ἀπὸ τῆς ἄρκτου, & qui fidem præstatam Roma in Orientem attule- runt, eamque Synodo Tyanensi obtulerunt, non Occidentales fuerint, sed Orientales, sc. Eustathius Sebastenus, Silvanus Tarsensis, & Theophilus Castavabalenis. Quare illa versio, quod Baronius non animadvertit, Historiæ ver- titati & Græco textui advertitur.

Præterea Legati Macedonianorum Tyanenses rogarunt, ut ante exitum veris ad statum diem, quem ipsi præscriperant, Tarsum Cilicia conve- nirent, inquit Sozomenus citatus, qui paulo post addit: Imperator vero Eudoxii impulsu, Conci- lium quod in Cilicia futurum sperabatur, dire- mit, scriptis ea de re literis & adjectis minis, Specialiter quoque Rectoribus Provinciarum man- davit, ut Episcopos qui Constantii temporibus de- positi, postea regnante Juliano Sacerdotium re- cuperaverant, Ecclesiis expellerent. Quod Va- lentis edictum anno trecentesimo sexagesimo se-

VIII.

Tarsensis Synodus Baronian. 366. n.

XXV.

pti-

hoc est, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, certis rationibus ostenderunt. A qua fide ne digressum quidem (ut ajunt) desectentes, debito cultu religionem praepotentis Regis prosequuntur; quam etiam nostra celsitudo passim praedicari mandavit.

XXII.

(a) Marc. 12. Luc. 30.

Attamen non est haec causa, cur quidam dicant se religionem sequi Imperatoris, qui hunc mundum gubernat; neglecto scilicet illius mandato, qui nobis de salute nostra praecepta dat. Est enim praeceptum Evangelii Dei nostri, qui hanc habet velut ratam definitamque sententiam (a): Reddite quae sunt Caesari, Caesari, & quae sunt Deo, Deo. Quid ergo vos dicitis Episcopi, & verbi salubris Antistites? Quod si vos eadem decernatis; tum certe mutuo vos ipsi complectimini, & Imperatoria celsitudo neque abuti. Nolite persequi veros Dei ministros, quorum precibus & bella sedantur in terra, & incursionem angelorum, qui a Deo desciverunt, arcentur; qui etiam oranda pestiferos demones repellere nituntur; qui vestigalia, uti leges postulant, pensare non recusant; qui potestati Imperatoriae non refragantur; sed sancte & sincere tum mandatum praepotentis Regis Dei observant, tum nostris legibus obsequuntur. At constat, vos obstinate his rebus resistisse.

XXIII.

Nos patientia semper a principio usque ad finem usi sumus: vos contra animi vestri impotentia obsecuti estis. Sed nos a vestra culpa volumus esse vacui & puri; non aliter atque Pilatus, qui cum de Christo jam tum inter nos vitam agente haberetur quaestio, noluit eum interficere; & rogatus a Judaeis ut Cruci affigeretur, se convertere ad Orientem, petere aquam manibus, easque lavare coepit, simul haec locutus: Innocens sum a sanguine justis hujus. Hae caute legas: inciticia enim ejus qui Imperatori erat ab epistolis, Pilato Christum condemnanti adscribitur innocentia; perinde ac si Judaei absque Pilati sententia Christum crucifixissent. Sed pergit auctor: Ob quam causam nostra celsitudo semper istud imperavit: Ne quis quem persequatur: Ne quis quem submergat, vocetque in invidiam Christi agricolae: Neve procuratores summi Regis

PAGIUS

ptimo ante Pascha emissum fuisse, anno CCCLXX. demonstrabo. Ex quo intelligimus, Concilium Tarfense celebrandum fuisse verno tempore anni trecentissimi sexagesimi septimi; Carientse, quod teste Sozomeno coactum erat, cum Synodus jam congreganda esset in urbe Tarso, ad initium anni CCCLXVII. pertinere; & Valentium in Notis ad Socratem & Sozomenum, aliosque quosdam Viros doctos male distulisse Legationem Macedonianorum ad Liberium Papam, Concilia Siculo & Tyanense usque ad annum trecentissimum sexagesimum septimum; cum eo anno iam Liberius defunctus esset, & ante Pascha

exagitet; ne regnantibus nunc nobis, nihil hinc emolumenti consecuti, postea una cum sceleris exhortatore, in ea qua testamenti ipsius sunt damna, incurritis: id quod in Zachariae sanguine eveniebat; nam funesti illi, perinde ac pestifer demon, qui caedis illius socius erat, mortis supplicio traditi, adveniente caelitus Rege nostro Jesu Christo, disrupti perierunt.

Istud mandatum dedimus, praesentibus, Legati audientibusque ea qua facta sunt, Anegestio, Ceronio, Damaso, Lampono, & Bruresio. Qui hic nominantur, fuisse putantur Romani presbyteri apud Imperatorem Valentem legatione fungentes; sed subdit: Porro ipsa Acta ad vos misimus, ut intelligatis qua hoc praclarum Concilium decreverit. Nam his litteris attestamus decreta Concilii, qua summam complectuntur ista.

Sententiam magni & Orthodoxi Concilii Niceni sequentes, confitemur Filium Patri consubstantialem esse. Neque certe ita intelligimus Consubstantialem, ut quidam olim expanebant, qui non sincere & ex animo Concilio Niceno subscripserunt: Neque ut alii, qui hoc tempore illos appellant Patres, & vim hujus verbi, CONSUBSTANTIALIS, tollunt; sequunturque opinionem eorum qui tradiderunt, per hanc vocem, Consubstantialem, nihil aliud significari, quam Similem; per quam vocem Filius nulli creaturae per ipsum condita, sed soli Patri similis ostenditur. Qui ista tradunt, Filium Dei nihil aliud quam creaturam eximiam esse, impie plane definiunt. Nos autem non aliter sentimus, atque duo Concilia, quorum alterum jam Romae, alterum habetur in Gallia: Nimirum unam eandemque essentiam esse Patris, & Filii, & Spiritus sancti in tribus personis, hoc est in tribus perfectis, ut Graeci, loquuntur τριωμοσσοι. Confitemur item (ut est in fidei formula Nicenae edita) consubstantialem Dei Patris Filium, sumpsisse carnem ex sancta Virgine; inter homines habitasse; implevisseque omnem pro nobis aconomiam, nascendo, patiendo, resurgendo, & in caelos ascendendo: venturum quoque denuo, ut in die Judicii, prout

XXIV.

Fides Illyricae Synodi.

cha ejusdem anni editum de pellendis Episcopis post illa Concilia celebrata emanatum jam executioni mandatum fuerit, ut infra videbitur. IX. Restat Concilium Illyricianorum, de quo Baronius hoc anno in Annalibus agit. Stabilita Synodus in eo consubstantialis Trinitatis Fides, quam Illyricianus Occidens profitebatur, ut ait Theophanes in Chronico. Praeterea Sozomenus lib. 6. cap. 22. ait, cum de Spiritu Sancto mora esset quaerens, decretum fuisse, eum Patri & Filio connumeratum esse, & Episcopi Romani judicio controversiam diremtam. Ubi Sozomenum sequitur de

prout quisque se gessit in vita, reddat cuique: carni univere visum fore; divinitatem suam demonstraturum potentiam; Deum carne indutum, non hominem induitum Divinitate (ne quis scilicet existimaret Divinitatem mensura hominis circumscriptam.) Illis autem qui contraria sentiunt, anathema denunciamus. Pari ratione his, qui non ingenue dicunt anathema ei qui asserit Filium non ante fuisse quam nasceretur, sed tradit eum vi & facultate prius in Patre fuisse, quam re ipsa genitus esset, anathema denunciamus. Nam istud dici potest de omnibus creaturis, quae non semper cum Deo sum; sicut Filius semper cum Patre est, aeterna generatio genitus. Haecenus professio Synodi Illyricae apud litteras Imperatoris summam expressa.

XXV.

Valentis potius quam Valentiniani litterae.

Verum has litteras a Valente potius, quam a Valentiniano esse conscriptas, illud in primis persuadet, quod in earum titulo primo loco nomen Valentis habetur inscriptum, quodque etiam Valentinianus hoc tempore in Galliis ageret (ut Ammianus est auctor) in expeditione adversus Alemannos; & cum non Orientali, sed Occidentali praesert Imperio; haud ejus partium esse videbatur, ut Africanos Episcopos a recto fidei tramite deviantes admoneret, sed erat id potius operis ejus germani atque collegae Valentis. Sed & si ad eos quacumque velimus ratione illum scripturum fuisse; ipse in Galliis agens, Galliarum potius Concilii fidem Catholicam, instar Romanae, misisset, quam Illyricae, cum alioqui omnes fidei formulae unius ejusdemque sententiae essent. Porro amplam a Deo mercedem Valens ex his consecutus est, ut ex insperato ab ingrante ac validius praevalente Propicio tyranno, ejus nutu liberaretur: quomodo autem id acciderit, dicturi sumus anno sequenti, quo id ipsum fieri contigit.

XXVI.

(a) Hilarii fragm. l. 1. pag. 38. 39. Epistola Episc. Italiae ad Illyricos.

Illyricis igitur Nicenam fidem recipientibus congratulati sunt Italiae Episcopi, ejusmodi litteras ad eos dantes, quas liber S. Hilarii fragmentorum Synodi Ariminensis, nuper editus, tibi exhibet istis verbis (a) : Dilectissimis fratribus per Illyricum fidem paternam retinentibus, Episcopi Italiae, in Domino aeternam salutem. Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

de Concilio Illyriciano loqui, licet ejus mentionem non faciat, recte vidit Nicophorus lib. II. cap. 30. qui eo de Spiritu Sancto narrato, recitat litteras Valentiniani Imp. ad Episcopos Dioecese Asiae, Phrygiae, Carophrygiae, Pacatiana: ac postea epistolam Synodicam Illyricianorum ad eosdem Episcopos; quam utramque epistolam Theodoretus lib. 4. cap. 8. & 9. etiam recitat. Certum itaque, in ea Synodo consubstantialem Trinitatem comprobata; sed quo anno ea habita fuerit, haecenus valde obscurum.

Divini muneris gratia, ut secundum Apostolum omnes unum sapere, omnes unum confiteri coeperimus; & quantum ad Italiam quidem pertinet, cum fidei paterna, hoc est apud Nicaeam scripta se reddidit, fraudem quam passa est apud Ariminum recognoscens, Illyricum etiam Deum clementi nutu respexisse gaudemus, & consortio infidelitatis, quo gravabatur, abjecto, ea qua sunt rectae sententiae probare coepisse, gratulamur. Nostram igitur, dilectissimi fratres, unum eandemque accipite firmam subscriptione sententiam. Niceni tractatus adversus Arium, Sabelliumque, cujus Photinus partitaria hereditate damnatur, decreta servamus. Ariminensis Concilii statuta quorundam tergiversatione corrupta, consensu omnium provinciarum jure rescindimus, quorum etiam exemplaria transmittenda censuimus, ut nec in fide retinenda, nec in confutando Ariminensi Concilio aliqua videretur condissentio.

XXVII.

Quicumque igitur nostrae unanimitatis optat habere consortium, quicumque individuum pacem nobiscum habere desiderat, quae sunt nostrae sententiae comprobare festinet, & fidei nobis memorata subscriptionem, & rescissionem Ariminensis Concilii sine ambiguitate mittendo. Id certe petimus, quod complurium harum provinciarum porrigimus ipsi consensum. Auctores autem haeresis Arianae, vel Aetianae Valentem & Ursacium caeterosque eorundem consortes, non nunc esse, quod manifestari apud Illyricum coeperunt, sed olim condemnasse manifestum est. Explicite. Ita quidem Episcopi Italiae, utique Liberii auctoritate isthaec omnia pertractantis, in unum collecto Concilio.

XXVIII.

Synodus Tyanensis.

His itaque in Occidente a Liberio Papa rebus gestis, ipsisque Legatis ad propria redeuntibus; factum est, ut iidem Legati remeantes ab Occidente, nempe Eustathius Episcopus Sebastiae atque alii collegae, ad Synodum, quae a Catholicis agebatur Tyanae civitatis Cappadociae (est enim civitas ad radices Tauri montis posita) se conferrent cum Liberii litteris, quibus inter alia ipse in sedem suam relictui Eustathius petiit: quod absque controversia omnes, primae sedis veriti majestatem ac pariter auctoritatem, communi

E e 2 ni

Eam tamen anno trecentesimo septuagesimo secundo aut insequentis initio congregatam existimo, ideoque non Liberio, sed Damaso secundo, ut ex mox dicendis intelligi poterit. XXII. Habita est haec Synodus post acceptam epistolam Synodi Romanae, de qua agam anno CCCLXIX. quae scripta fuit ad Episcopos Illyrici, quam referunt Sozomenus lib. 6. cap. 23. & Theodoretus lib. 2. cap. 22. nam in fine hujus epistolae, Episcopi Synodi Romanae Illyricianos invitavit, ut fidem a se expositam amplecti velint; Vestra igitur reverentia judicium

X. Anno CCCL. aut insequentis initio congregatam existimo. XXII. CCCLXIX. quae scripta fuit ad Episcopos Illyrici, quam referunt Sozomenus lib. 6. cap. 23. & Theodoretus lib. 2. cap. 22. nam in fine hujus epistolae, Episcopi Synodi Romanae Illyricianos invitavit, ut fidem a se expositam amplecti velint; Vestra igitur reverentia judicium

CHRISTI 365.

LIBERII PAP. 14.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 2.

CHRISTI 365.

LIBERII PAP. 14.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 2.

(a) Sozom. l. 6. c. 12. ni sententia fieri decreverunt. Meminit ejusmodi Synodi Tyanensis Sozomenus (a) his plane verbis: Eodem tempore, dum Eusebius Episcopus Caesarea Cappadociae, Athanasius Ancyrae, Pelagius Laodiceae, Zenon Tyri, Paulus Emeſa, Oreius Melitinae, & Gregorius Nazianzi Episcopus (pater hic fuit Gregorii Theologi) & alii multi, qui regnante Joviano Antiochia decernebant doctrinam, quod Filius sit Patri consubstantialis, tenendam esse: Dum, inquam, isti omnes Tyanae Concilium habent, litterae Liberii & aliorum Episcoporum Occidentis recitantur. Ex quibus permagnam capientes letitiam, scripserunt omnibus Ecclesiis, ut tum decreta Episcoporum Occidentis, tum litteras Liberii & aliorum Episcoporum Italiae, Africae, Galliae ad occasum Solis spectantis, & Siciliae (horum enim litteras quoque Legati ex Concilio Lampſaceno ad eos missi attulerant) diligenter perlegerent; deinde numerum omnium (Concilium enim Ariminense multitudine longe superabant) secum subducerent; tum & doctrinae se illis & communis socios adjungerent; deinceps ut in ea sententia se esse ipsorum litteris declararent; postremo ut ad certum diem, quem praestituerant, dum adhuc ver esset, Tarſi Siciliae in unum convenirent. Atque hi quidem hoc modo ad conveniendum in unum locum se mutuo ipsi cohortati sunt. Hactenus de gestis in Synodo Tyanensi summam Sozomenus.

XXXIX. At quod insuper de hac eadem Synodo Tyanensi, ex Basilio Magno diversis in locis licuit invenire, hic in medium adducamus: Atque illud in primis, quod cum ipse adhuc agens in solitudine accepisset de ejusmodi collecto conventu, sciscitaret illic convenisse inter alios Eusebium Episcopum Caesareae Cappadociae, qui jam a tempore suae ipsius creationis adversus ipsum Basilium simultatem gerebat, cujus rei causa (ut dictum est) idem Basilius in solitudine se receperat; opportunum sibi visum est, ad eandem Tyanensem Synodum litteras dare, quibus significaret, nihil antiquius apud se esse, quam pacem cum omnibus exoptare. Porro litterae ad conventum Tyanensem conscriptae sic se habent (b):

(b) Basit. epist. 68.

PAGIUS cum omnium Sacerdotum judicio consentiat: in qua fide vos stabiles & firmos manere confidimus. Episcopi Illyrici, cum hanc epistolam accepissent, Legatos suos miserunt ad Valentinianum Augustum, postulantes ut in unum coeundi, & eidem Catholicam exponendi liberam ipsis facultatem concederet; quod nos docuit Theophanes in Chronico, ubi ait: Episcopi facta suis petitionibus a Valentiniano potestate, Synodum in Illyrico coegerunt, qua Nicæa Fidem expositam confirmare. Baronius quidem ad hanc Synodum Romanam refert aliam epistolam ad

Profunda detegens & cordium consilia XXX. perſcrutans Dominus dedit etiam humilibus prudentiam difficilium (ut nonnulli existimant) machinamentorum. Nihil igitur nos latuit, neque ex factis aliquid occultatum, Artamen nos neque videmus, neque audimus quippiam aliud, quam Dei pacem, & quae ad ipsam maxime spectant. Si enim alii potentes atque magni sint, suisque viribus confisi; certe nos, qui nihil sumus, & parvae auctoritatis, nunquam nos attollemus, ut in solitudine possimus rebus superesse, cum exacte sciamus nos magis uniuscujusque fratrum auxilio indigere, quam altera manus alterius. Porro quod in ipsa corporis structura communio est necessaria, Dominus nos docuit. Cum enim haec ipsa membra respicimus, quod unum non sibi ipsi ad functionem satis est: quomodo censebo, me ipsum mihi sufficere ad vitæ negotia obeunda? Neque enim pes tuto ierit, altero non sublevante. Neque oculus ita recte viderit, nisi alterum habeat socium, & cum eo unanimiter visibilibus se obiciat. Jam auditis exactior est, qui per utrosque meatus vocem recipit: & multo validior apprehensio digitorum communi-
one.

Ad haec nihil eorum vel quae a natura, XXXI. vel quae ex instituto recte peraguntur, sine consortis conspiratione perfici videmus, cum etiam deprecatio ipsa consonantes non habens multo est invalidior. Ac Dominus dixit, cum duo vel tres unanimes ipsum invocant, in medio se illorum fore. Insuper dispensationem ipsum Dominus suscepit, ut per sanguinem Crucis ipsius, sive terrena sive caelestia pacificaret. Quare ob haec omnia, in pace manere vitæ nostrae residuos dies precamur: in pace esse dormitionem nostram optamus. Pro hac neque laborem effugere qualemcumque deprecari; non humile quicquam sonare vel scire; non itineris longitudinem abhorre-
re; non aliud quid molesti detrectare, ut ex praemiis pacificationem consequamur. Et si quis haec nos docentes sequatur, hic optimus etiam precationis terminus existit: sin autem in diversum trahatur, ego quidem neque sic a meo judicio recedam: singuli autem ipsimet suorum operum fructus in die retributionis agnoscent. Vale.

Le.

Illyricianos Episcopos scriptam, quae legitur in Fragmentis S. Hilarii. Verum, ut ostendam anno CCCLXIX. ea Synodica scripta ab alia Synodo Romana, quae inter eas, quae deinde Damaso congregatae sunt, prima dici debent. Porro Synodum Illyricianam circa annum CCCLXXII. indictam ostendunt quae dicam anno CCCLXIX.

Baronius existimat, epistolam Imperatoriam ad Arianos scriptam, quam recitat Theodoretus lib. 4. cap. 8. Valentii, non vero Valentiniano ejus fratri attribuendam, in quo sine dubio

XI.

LECTIS his in Synodo litteris, haud potuit tam sancta iustaque tanti viri postulatio sperni: quamobrem effectum est, ut Eusebius Basilium pacem rogantem, licet sero, tandem eandem impertiret. Quo modo autem ex Synodo reversus ad suam Caesariensem Ecclesiam eum ex eremo accersiverit, suo loco inferius dicturi sumus. Nunc vero Acta Tyanensis Synodi prosequamur.

XXXII. Cum igitur Eustathius atque collegae in Synodum admissi, Liberii Romani Pontificis litteras communicatorias, atque aliorum Occidentalium Episcoporum una cum professione Nicæna recitandas obtulissent; ab omnibus atque, ut Catholici, communicatione Catholica digni habiti sunt; insuper secundum mandatum Romani Pontificis, cujus extabant speciales litterae, idem Eustathius Sebastenus Episcopus in suam sedem restitutus est. Sunt de his omnibus Basilius litterae testes; qui quidem probe sciens omnia haec subdole a Legatis in Synodo aditata esse, & nihil aliud habuisse apud eos Nicænam confessionem, nisi ad decipiendum extitisse mentiram larvam; voluit de his in primis suos admonuisse monachos, ad quos haec inter alia (a): Est, inquit, Nicæna fides, quam Occidentales attulerunt, Tyanensique Synodo tradiderunt, a qua suscepti sunt. Sed habent astitum quoddam dogma ad ejusmodi suas mutationes paratum. Nam verbis fidei more medicorum utuntur pro commoditate, aliter atque aliter sese ad affectionum rationem ac varietatem attemperantes, &c.

(a) Basit. epist. 73.

XXXIII. Quin etiam alia occasione idem Basilius postea admonuit Occidentales, qui ab Eustathio decepti essent sub praetextu Catholice confessionis; atque qualis ipse Eustathius fuerit, a cunabulis pene ad illud usque tempus res ab eo gestas summam perstringens, his insinuat verbis (b): Est itaque unus ex illis, qui plurimum excitant turbarum, Eustathius ex Sebastia minoris Armeniae. Hic olim institutus ab Ario, cum in Alexandria strensus impas adversus Unigenitum Dei blasphemias strueret, sectator illius, & inter selectissimos discipulos connumeratus fuit. Postea quam vero ad suos reversus, a beatissimo Hermogene Caesareae Episcopo

(b) Basit. epist. 74.

PAGIUS bio fallitur: data enim ea a Valentiniano, cui integrum Illyricum parebat, quique Fidem Catholicam, a qua Valens abhorrebat, tuebatur. Illyrici administratio varie ab Antiquis Principibus composita est, laxatis eorum arbitrio, vel restrictis Provinciarum finibus; donec ex Constantini M. decreto quatuor Praefecturae institutae sunt, sc. Galliarum, Illyrici, Italiae & Orientis. Tunc Praefectura Illyrici compacta est ex Pannoniis, utroque Norico, Dalmatia, Dacia, Moesia, Dardania, Macedonia, Achaia, Thes-

Baron. num. xxx. & seqq.

propter impiam opinionem condemnaretur; confessionem illi obtulit sanae fidei, atque ita manus impositionem ab ipso obtinuit. Ubi vero dormitionem accepit Hermogenes, mox ad Eusebium Constantinopolitanum sese contulit, qui & ipse nihilominus impium Arianum dogma tueretur (hic est Eusebius, qui antea Nicomediensem Ecclesiam rexerat, antesignanus Arianorum.) Inde postea quibundam ex causis pulsus, ad patriam sese recepit; illique denuo erroris purgationem obtulit; sed ita, ut celata & oblectamentis impietate, quamdam exhiberet verborum rectitudinem. Mox vero ubi utcumque adeptus est Episcopatum, anathematissimum contra Homouſion in Synodo Ancyrae habita scriptis deprehenditur. Ex illa ad Seleuciam profectus, cum illis quos ejusdem habet opinionis, ea gessit, quae omnes norunt. Constantinopoli vero iterum ad ea quae ab haereticis proposita sunt, consensit.

Atque ita Episcopatu ejectus, propter XXXIV. ea quod in Melitina Synodo depositus esset, etiam sibi ipsi, per quam restituere-
tur, excogitavit, eam videlicet, ut ad vos proficisceretur. Quae vero sunt illi a beatissimo Episcopo Liberio proposita, & ad quae consenserit, nobis clam est, nisi quod epistolam attulit, per quam restitueretur: eam ubi Tyanæ Synodo exhibuit, in suum locum restitutus est. Iste itaque jam fidem eam, in quam receptus est, depopulatur; cumque illis facit, qui Homouſion anathemate percellunt; deinde & haerese patrocinatur eorum, qui Spiritum sanctum spoliant Divinitate. Quoniam igitur istinc vires accepit laedendi Ecclesiam, ac publicanda suae impietatis fiducia, quam vos dedistis, ad subversionem multorum usus est; necesse est, ut istinc quoque veniat malorum istorum correctio; scribaturque Ecclesiis, quibus quidem conditionibus ad communionem susceptus sit; simul vero adiciatur, quomodo jam mutata sententia, gratiam a Patribus qui tum erant, acceptam, irritam reddat. Hactenus de Eustathio Basilius ad Occidentales.

Idemque in eodem Legatos haec ad Patrophilum (c): Non cogitant, inquit, quod Romae scriptum ipsorum, quo Nicænam fidem confessi sunt, reconditum habeatur; nec quod e Roma acceptum libellum Tyanensem.

XXXV. (c) Basit. epist. 82.

Res Eustathii post Synodum Tyanensem.

salia, utraque Epira & Creta, teste Zosimo, qui solus hujus corporis membra distinguit. Sirmium autem Pannoniae secundae civitas, erat Illyrici caput, ut ait discrete Ananus civitatis illius Episcopus in Synodo Aquileiensi anno CCCLXXXI. Caput Illyrici non nisi civitas Sirmiensis. Unde matrem urbium eam vocat Ammianus; ibique Principum Romanorum Regiam seu Palatium fuisse docet lib. 21. & 26. & Zosimus lib. 4. Hic quoque erat Illyriciana Praefectura sedes, ut colligere licet ex eodem Ammianus.

Tyanensi Synodo obtulerunt; quin & apud nos eandem hanc fidem habens Eustathius in sedem repositus est. Quin & propria orationis oblii sunt, qua cum in medium tunc constituti essent, de seductione conquirebantur, qua illecti consensissent volumini, quod ab Eudoxii congregatione compositum fuerat. Quocirca & erroris illius istam excogitarunt defensionem, ut Romam abeuntes, Patrum inde fidem acciperent; atque ita noxam, qua Ecclesias ex mali consortio laeserat, per melioris inductionem corrigerent. Sed qui tam longinquarum profectionum laborem sustinuerunt, tamque sapienter tum ista concionari sunt, nunc conviciantur: Ut agnoscas eos dolose legatione illa functos esse, & sub praetextu charitatis, insidiantium fraudem occuluisse. Et quae jam circumferuntur, manifestum faciunt, quod Nicenam fidem condemnauerint. Et inferius, cum eundem Eustathium privavit una cum haereticis maximam excitasse adversus Catholicos persecutionem, a quibus in communiione minime receptus fuisset, haec subdit: Tamquam Homousiasta persecutionem patimur. Eustathius vero Sebastenus, qui Roma acceptum Homousion in charta usque ad Tyanenses attulerat, jam illis con-

PAGIUS miano lib. 75. quod etiam Justinianus annotavit Novella 11. Antiquis temporibus, Sirmii Praefectura constituta, ibique omnia fuerat Illyrici fastidium, tam in civilibus, quam in Episcopilibus causis. Deinde secum est in duas partes Illyricum, ita ut Dioecesis Macedoniae, quae Macedoniae primam & secundam, Thessaliam, Achaiam, & utramque Epirum complectebatur, & Dioecesis Daciae, adjunctae sint Orientis Imperio, sub dispositione Praefecti Praetorio Illyrici, cujus sedes constituta est Thessalonica: Pannoniae, utrumque Noricum, & ceterae Provinciae retentae sint in Occidentis Imperio. sub Praefectura Praetorio Italiae & Vicario Sirmii. Quae omnia docte a Marca in Dissert. de Primatu Lugdunensi num. XXX. & sequenti observata.

XII. Diviso inter filios Constantini Orbe Romano, solidum Illyricum absque ulla sectione cessit Occidentis Imperio, quod Constantinus & Constans obtinuerunt; relicto penes Constantium Oriente, ut notavit Zosimus. Eandem formam secutus est Valentinianus senior, quemadmodum testatur idem Auctor lib. 4. Eandem divisionem referunt Sozomenus lib. 4. cap. 6. Theodoretus lib. 4. cap. 4. Ammianus quoque, testatur totum Illyricum Valentiniano paruisse, ut patet ex iis quae lib. 30. de Epirotis narrat. Denique, Probo Illyrici Praefecto, Occidentis Imperio subjectam fuisse Dioecesium Macedoniae anno CCCLXVIII. testatur Lex 7. Cod. Theod. De Metallis. Post Valentiniani senioris obitum, Italia, Africa & Illyricum Valentiniano II. paruerunt, teste Zosimo lib. 4. Nec Illyricum in Occidentale & Orientale divisum ante Theodosium M. in confortium Imperii ascitum, ut anno CCCLXXX. monstrabo. Quare, cum Illyricum integrum Valentiniano subisset, quando Concilium Illyricianum celebratum, non dubium, quin literae Imperatoriae Synodicalis ad-

Non Valens, sed Valentinianus scripsit ad Episcopos Arianos.

sensit, licet plurimum desideratam ipsorum communionem obtinere nequiverit; sive quod illi multitudinem contra se consentientium metuerint; sive quod huius veriti sint auctoritatem. Haec omnia Basiliius. Sed & de Eustathio eadem plane Epiphanius (a) habet his verbis: Persecutionem passus est cum Basilio, Ancyrano scilicet, & Eleusio, ac reliquis. Visus est autem & ad Liberium beatum Romae Episcopum una cum multis Episcopis Legatum agere, & editioni Synodi in Nicaea factae, ac rectae fidei confessioni subscribere; verum postea velut recedat & ex somniis expergefactus, rursus priora praeva opinionis Arianorum consecrari non desistit. Ita ipse.

(a) Epiph. haeres. 75.

XXXVI. Ex tota hac autem facti huius serie illud in primis consideratione dignum putamus; tantam etiam ab haereticis cognitam fuisse Romani Pontificis auctoritatem, ut iidem jam ante sede privati, licet postea in communi Concilio inter se habitato fuerint cum aliis in communionem accepti, & ad sententiam dicendam admitti; tamen in propriam restitui sedem, e qua ob haeresein depositi essent, id non Synodi cujusquam, sed Romani tantum Episcopi esse muneris rati; ut id assequi possent

Romani Pontificis summa potestas cognita etiam ab haereticis.

jectae, scriptae fuerint a Valentiniano, eoque tempore, quo Valens Orthodoxos persequabatur. Hinc Valentinianus in ea ad Arianos epistola, quam refert Theodoretus loco citato, Episcopis exprobrat, quod longa ejus patientia abusi fuerint, & contumaces ac rebelles apparuerint. Licet vero trium Imperatorum nomina in ea ad Arianos Episcopos epistola legantur, ea tamen a Valentiniano data. Hic enim de more illorum temporum Valentis etiam non consulti nomen apposuit. Deceptus est autem Theodoretus lib. 4. cap. 7. quando hinc intulit, nondum Valentem Orthodoxos persecutum esse, quando ea epistola missa. Nihil enim in Valentis favorem magis inde concludi potest, quam ex restitutione Athanasii in Sedem Alexandrinam in gratiam Constantii ab eo prorsus aversi, sed Constantis fratris voluntati sese accommodantis. Licet enim tam Constantius, quam Valens ad sectam Arianam omnino propensi fuerint, saepe tamen ea aut praestare, aut tolerare coacti sunt, quae magis cum bono publico & propriis commodis congruerent. Sed uterque ostendit quantum differret Imperator, qui proprio instinctu agit, ab illo qui ad Collegae nutum, arbitriumque se flecteret. Quare ex persecutione a Valente decreta male quis inferret, eum non permisisset, ut Valentinianus Orthodoxorum patrocinium susciperet. Valentem fratrem & Gratianum filium data sententia socios adhibuit, in eo edicto promulgando, sc. Valentinianus, ut tradit Theophanes, cui Cedrenus subscribit. Quare, cum Gratianus anno tantum Christi trecentesimo sexagesimo septimo mense Augusto, imperator nuncupatus fuerit, neque Baronii, neque Valerii sententia stare potest. Prior enim eam Synodum anno praesenti coactam dicit, alter in Notis ad Socratem lib. 4. cap. 21. eam confert

sensit, illuc publicae legationis functione commigrarint, & fidem Catholicam professi sint, ut sic tum communionem Catholicam, tum etiam sedes, e quibus damnati excidissent, absolvi reciperent. Vides & illam Orientalium Episcoporum, eorum inquam qui Tyanae convenerant, mirificam erga eundem Romanum Pontificem observantiam. Etenim semel inspectis allatis ab Eustathio Liberii Papae litteris, eundem ut Catholicum in communem recepere confessum, atque in Sebastenam Ecclesiam restituerunt, hominem alioqui ipsis omnibus, utpote gentilem suum, probe notum; quem non ignorarent antiquum discipulum Arianum, atque in haeresein saepe relapsum esse, & ad postremum Eudoxii blasphemis Constantinopoli editis subscripsisse; sed his omnibus praestare Apostolicae sedis litteras arbitrati, nequiquam vel leviter saltem tergiversari sunt ausi, verum paribus votis obsequuntur Apostolicae sedis Antistiti, nefas ducentes ejus decretis obniti.

XXVII. Erit fortasse, ut quis nimiae facilitatis Liberium arguat, qui ejusmodi nebulones alias saepe damnatos absolverit, eisdemque cum Catholicae communiione restituerit quoque sedes. Sed quis umquam potuit a subreptione reddi securus? Venerunt isti Romani non ut privati, sed publica legatione muniti, ac litteris libellisque sincerae fidei cum sua ipsorum, tum etiam plurimorum Orientalium Episcopo-

PAGIUS fert in annum trecentessimum sexagesimum septimum, quo, inquit, Liberius in vivis esse desit, inente Septembri. At cum Liberius anno CCCLXVI. hominem exierit, Synodus Illyriciana neque anno CCCLXXVII. neque sub Liberii Pontificatu celebrari potuit; eo enim sedente Gratianus Augustus non fuit.

XIII. Valens in Notis ad Theodoretum lib. 4. cap. 8. solide refellit Baronium hanc epistolam non a Valentiniano Imp. sed a Valente scriptam esse existimantem. Nam cum in titulo qui epistolae praefixus est, tam apud Theodoretum, quam apud Nicephorum, una cum Valentiniano & Valente, Gratianus quoque nuncupetur, proculdubio ante annum Christi CCC LXVII. haec epistola scribi, & Synodus Illyriciana congregari non potuere. Neque etiam verum est, quod ait Baronius, Valentis nomen in titulo hujus epistolae proponi, ac praeterea res Arianae Dioeceseos nihil ad Valentinianum attinuisse. Etenim ex Ammiano discimus, Valentinianum seniores, licet Valenti fratri Orientis Imperium tribuisset, cuncta tamen pro arbitrio suo esse moderatum, & Valentem instar apparitoris esse morigerum semper fuisse. Sententia itaque Baronii nullo pacto defendi potest.

XIV. Neque fundamenta ejus & aliorum urgent. Primo enim, ex eo quod Episcopi Concilii Illyriciani ad Episcopos Dioeceseos Arianae scribant, misisse se unum ex omnibus Dominum suum & Commisistrum Elpidium, accurate exploratum praedicationem eorum, utrum ita se habeat, inquit, uti accepimus a Domino & Commisistro vestro Eustathio, inferunt, Illy-

Baronii opinio refellitur.

Baronii opinio magis confirmatur.

porum subscriptione firmatis, quibus tum in primis Arianam, tum alias haereses, detestabantur. Quis igitur publicae fidei, adeoque testatae, aliquid derogandum putasset, ac non (ut par erat) redeuntibus ad fidem Catholicam Orientalibus occurrendum potius cum panibus (ut est apud Isaiam a.) quam renitentibus, existimasset? Quod si culpa fuit, subreptores subdolos non cavisse; ea nequaquam uni est adscribenda Liberio, sed & ipsi Romano Concilio ea de causa, tum coacto; immo & in alias quoque Synodos, ac denique in totius Occidentis Episcopos refundenda videtur, qui eorundem Legatorum scriptos fidei libellos accipientes, eadem ipsos cum Romano Pontifice Catholica communicatione dignarunt. Certe quidem nihil opratius his temporibus accidere potuisset piis omnibus, quam ut Ariani Nicenae fidei perpetui oppugnatores, tandem post aspera atque saevissima bella pacem Catholicae Ecclesiae lassum ac defatigatum jam quarentem; quibuscum eo indulgentius agendum videretur, quo major esset delinquentium multitudo, & difficilior, immo desperata cura salutis: at de his jam satis. Haec autem omnia a tempore Concilii Lampfaceni usque ad absolutam Synodum Tyanensem excessisse hujus anni terminum, & occupasse partem sequentis, ob rerum multipliciter facile adducimur ut credamus; sed quae sunt anni hujus rerum gestarum reliqua, ordine prosequamur.

(a) Isaias 27.

Præ- ricianam Synodum eodem anno contigisse, quo Macedonianorum Legatio, cum Eustathius unus fuerit e Legatis a Macedonianis, seu Lampfacenis in Italiam ad Liberium Papam, indeque ad Concilium Tyanense missis. Sed quo ex Auctore Baronius, aliiq. didicere, Eustathium, a quo Arianorum fidem acceperunt Illyriciani, eundem esse ac Eustathium, Sebastenum Episcopum, unum ex Legatis Concilii Lampfaceni? Certe Illyriciani eum tantum Dominum & Commisistrum vocant, non vero Sebastiae Episcopum. Sane, inquit Petrus de Marca in Diatriba de Synodica Epistola Synodi Illyricianae, quin dictio συλλειτουργος ad Presbyteros referri debeat, dubitare non sinit haec epistola, in qua Elpidius, qui tantum Presbyter erat, bis nuncupatur συλλειτουργος. Ad cuius nominis dignitate Diaconi quoque trahuntur, quoniam, ut loquitur Lex Theodosiana, Ecclesia est in Episcopis, & Presbyteris, & Diaconis. Ibidem. Marca reprehendit errorem Interpretum, qui, quod separatim dicitur in contextu ejusdem Synodicae de constituendis Episcopis, & de Commisistris constitutis in versione miscet, & Collegas, vel etiam Commisistros, Episcopos interpretantur, ut Christophorus, & Sirmundus in editione Operum Theodoreti. Langus quidem in versione Nicephori distinguit Episcopos ab eorum ministris, sed creandos, vel creatos ad utrosque refert, quamvis in contextu inter se haec distinguantur. Valens in Notis ad Theodoretum existimat, Elpidium Episcopum fuisse, quod in ea Synodica Illyriciani eum fratrem suum & Commisistrum appellent, & iis

xxxviii. Præfens quoque annus ingenti illa clade cælitus missa extitit memorabilis, quam tribuentes alii temporibus Juliani, vel Joviani in imperio successoris, plane errare noscuntur. Ammianum (a) enim, qui eodem tempore hæc scripsit, atque certis Consulibus consignata reliquit, potius auscultandum, quam quemvis alium post plures annorum decades eadem memoriæ commendantem, facile omnes puto concedere: ait itaque: Hoc novatore adhuc superstiti, nempe Procopio tyranno, cuius actus multiplices docuimus & interitum, ad diem duodecimum Kalend. Aug. Consule Valentiniano primum cum fratre, horrendi tremores per omnem Orbis ambitum grassati sunt subito, quales nec fabulæ, nec veridicæ nobis antiquitates exponunt. Paulo enim post lucis exortum, densitate prævia fulgurum acrius vibratorum tremefacta concutitur omnis terreni stabilitas ponderis; mareque dispulsum retro, fluctibus evolutis abscessit; ut reiecta voragine profundorum species natantium, multiformes limo cernerentur hærentes; valliumque vastitates, & montium tunc, ut opinari dabatur, suspicerent radios Solis, quos primigenia rerum sub immensis gurgitibus amandavit. Multis etiam navibus velut arida humo connexis, & licenter per exiguas undarum reliquias palantibus plurimis, ut pisces manibus colligerent & similia; marini fluctus velut gravati repulsum versa vice conjurgerent, perque vada ferventia insulis & continentis terræ porrectis spatiis violenter illisi, innumera quedam in civitatibus, & ubi reperta sunt ædificia complanarunt. Proinde ut elementorum furente discordia, involuta facies mundi miraculorum species ostendebat.

xxxix. Relapsa enim æquorum magnitudo, cum minime speraretur, millia multa necavit

PAGIUS & iis titulis, inquit, Episcopum potius designari videri, quam Presbyterum. Sed miror, Virum eruditissimum non animadvertisse, Divum Basilium in suis epistolis Diaconos fratris nomine sæpe appellare, ideoque exinde male inferri Elpidium Episcopum fuisse. Eustathius itaque cuius mentio in Synodica Illyriciana, aut Episcopus non fuit, aut saltem alterius urbis quam Sebastie, neque inter Lampſacenam & Illyricianam Synodum aliquid commune.

xv. Alterum Baronii, aliorumque fundamentum desumitur ex epistola Episcoporum Italiae ab Hilario lib. 1. Fragm. & a Baronio hoc anno numero xxvi. recitata, cujus hoc initium: Dilectissimi fratribus per Illyricum Fidem paternam retinentibus, Episcopi Italia, in Domino æternam salutem. Sed ea alterius Synodi Romanæ epistola Concilium Illyricianum, de quo hic agitur, non respicit. In hoc enim substantialis Trinitatis Fides comprobata, ut jam ostendimus: epistola vero Episcoporum Italiae adversus Concilium Ariminense, Valentem ac Ursacium scripta. Utraque epistola inter se conferatur, certoque constabit, eas diversis

hominum, & submersit; recurrentiumque æstuum incitata vertigine, quadam naves, postquam humentis substantia consenuit tumor, pessumdatis visæ sunt, exanimataque naufragiis corpora supina jacebant, aut prona. Ingentes alia naves extruse rapidis flatibus culminibus insidere tectorum, ut Alexandria contigit; & ad secundum lapidem fere procul a littore contortæ sunt aliqua, ut Laconicam prope Methonem oppidum nos transeundo conspeximus diuturna carie fatiscientem. Hactenus Ammianus. De Alexandrinis quidem testatur Sozomenus, instituisse anniversariam memoriam ejusmodi terræmotus, cum ait (b): Eo die quo ista acciderunt (quem yevoria, id est, natalitia terræmotus vocant) festum quotannis Alexandrini etiamnum agunt, in quo quamplurimis per totam urbem lucernis accensis, & precibus ad Deo gratias agendas fuis, cum magno splendore hunc diem festum, & non minore cum reverentia celebrant. Hæc ipse. Porro longe diversum fuit ejusmodi Alexandrinorum festum ab eo quod Gentiles Ægyptii ex avita superstitione, accensis item per totam provinciam lucernis (quod testatur Herodotus (c) agere consueverant.

S. Hieronymus de his hoc item anno secundo Valentiniani & Valentis Imp. hæc summatim habet in Chronico: Terræmotu per totum Orbem facto, mare litus egreditur; & Sicilia, multarumque insularum urbes, & innumerabiles populos oppressit. Idemque in rebus gestis S. Hilarionis, cum ejusdem meminit cladis, & ipsius Deo cari atque sanctissimi viri res præclare gestas commemorat, recenset grande illud ab eo tunc miraculum editum, his verbis: Ea, inquit, tempestate, terræmotu totius Orbis, qui post Juliani * mortem accidit, maria egressa sunt

annis datas, & ob diversos fines exaratas fuisse. Illud itaque Concilium Romæ alio anno celebratum, indeque ad Illyricos scriptum, Damaso Ecclesiam Romanam gubernante, ut anno trecentesimo sexagesimo nono ostendo: Illyricianum vero ad Trinitatem consubstantialitatem tuendam eodem Damaso Pontifice habitum. Denique epistola Episcoporum Italicorum ad Illyricianos ante annum trecentessimum sexagesimum septimum, quo Sanctus Hilarius obiit, data, cum ab eodem Hilario in Fragmentis describatur. Concilium vero Illyricianum post diem vigesimum quartum Augusti anni trecentessimis sexagesimi septimi celebratum, cum Gratianus in titulo epistolæ Synodice Illyricianorum una cum Valentiniano & Valente Augustus appellatur. Quomodo enim Episcopi Italiae Illyricis congratulari potuerunt, quod Ariminensis Concilii fraudem agnovissent, cum tempore, quo epistolam suam scripsere, Illyriciani nondum convenissent, & Trinitatem consubstantialitatem esse nondum professi essent? Hæc profecto se ipsi

Petrus de Marca in Diatriba de Synodica epistola

S. Hilarionis grande miraculum. terminos suos; & quasi rursus Deus diluvium minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naves ad prærupta delata montium pependerunt. Quod cum viderent Epidauritani, frementes scilicet fluctus & undarum moles & montes gurgitum littoribus inferre, verentes quod iam evenisse cernebant, ne oppidum funditus everteretur; egressi sunt ad senem, Hilarionem videlicet, & quasi ad prælium proficiscentes, postulerunt eum in littore. Qui cum tria Crucis signa pinxisset in sabulo, manusque contra tenderet; incredibile dictu est, in quantam altitudinem intumescens mare ante eum steterit; ac diu fremens & quasi ad obicem indignans paulatim in semetipsum relapsus sit. Hoc Epidaurus & omnis illa regio usque hodie prædicat, matresque docent liberos suos ad memoriam in posteros transmittendam. Vere illud, quod ad Apostolos dictum est (a): Si credideritis, dicetis huic monti, transi in mare, & fiet: etiam juxta litteram impleri potest, si tamen quis habeat Apostolorum fidem, & talem, qualem illis habendam Dominus imperavit. Quid enim interest, utrum mons descendat in mare, an immensis undarum montes repente obrigerint, & ante senis tantum pedes saxei, ex alia parte molliter fluxerint? Mirabatur omnis civitas, & magnitudo signi Salonis quoque percubuerat. Quod intelligens senex, in brevi lembo clam nocte fugit; & inventa post biduum oneraria navi, perrexit Cyprum. Hæc Hieronymus de Hilarione magis expavescente fluctus humanarum laudum, quam ingruente gurgites vastissimi pelagi exundantis.

Meminit de eisdem quoque terræmotibus & maris excrefcentia idem auctor in commentariis in Isaiam prophetam (b), cum agit de muris Arcopolis terræmotu collapsi: quæ sua ipsius infantia, nempe, usitato iphus more loquendi, cum puer esset, accidisse testatur: nam alibi tempore obitus Juliani, se sub grammaticæ professore, ea facultate institutum fuisse testatur. Agit quoque de eisdem Sozomenus (c), sed male refert ad tempora Juliani; quo errore etiam Nicephorus (d) lapsus est, & alii hos secuti; non sic quidem Orosius (e), qui ea sub Valentiniano, Annal. Eccl. Tom. V.

PAGIUS stola Synodi Illyricianæ, quam præfenti anno male designat, locum ejusdem epistolæ varie ac ceptum ab Interpretibus, qui sententiam Illyricianorum assecuti non sunt, ob vetus mendam quod in ejus lectione latet, feliciter emendavit, sicque legendum docuit: Hæc de re ad vos scribentes, qua monenda habemus, hisce quoque literis nostris expressimus de constituendis Episcopis, & de Communitatis quoque jam constitutis, nempe ut ex iis, qui sunt sancti magistratu, si sani, sint constituentur Episcopi; si minus, ex ipso Presbyterio. Similiter & Presbyteri

niano atque Valente Imperatoribus contigisse tradit. Si quid autem futurorum malorum portendendi iis casibus vim inesse ex divina ordinatione quis velit; diri schismatis sequenti anno in Ecclesia Romana subsecuti, & persecutionis adversus Catholicos a Valente Imperatore in Oriente excitatæ, hæc fuisse prænuncia, dicere æque poterit: sed de his hætenus.

Eodem hoc anno ab iisdem Imperatoribus de clericis rescriptum datum est; qui e curia transfissent ad munia clericatibus. Quoniam autem complures (quod sæpe superius dictum est) vitandi causa onera curialia, atque potiendi Ecclesiæ privilegiis, inter clericos allegi festinarent; placuit iisdem Augustis, ut non nisi qui decennio in clericali functione perseverassent, iisdem clericis concessis liceret potiri immunitatibus; ita ipsis Augustis rescribentibus ad Modestum (f) P. P. Quicumque ex curialium natus genere ad clericatum venerit, & per judicium sanguinis coeperit postulari; certi temporis definitione defendatur. Ut si in consortio clericatus decennium quietis impleverit; cum patrimonio suo in perpetuum habeatur immunis. Si vero intra finitos annos fuerit a curia revocatus; cum substantia sua functionibus subiaceat Civitatis. Observando hoc, ut hi quos decennium vindicat, petitione superflua minime fatigentur. Dat. XVI. Kalend. Novemb. Hierapoli, Valentiniano, & Valente AA. Coss.

Rursum vero quod Christiani sub Juliano Imperatore quamplurimum vexati fuissent, idemque jam regnantibus Principibus Christianis, in templa deorum acceptas injurias vindicare satagerent; visum est Gentilibus (ad eam evitandam incursionem) adhibendam esse custodiam Christianorum a magistratibus ingenti percoluta pecunia impetratam: quod ne fieret, iisdem Imperatores ad Symmachum præfecturam Urbanam Romæ administrantem in hæc verba rescripserunt:

Quisquis seu Judex, seu apparitor ad custodiam templorum homines Christianæ religionis apposerit; sciat non solum suæ, non fortunæ esse parcendum. Dat. XV. Kalend. Decemb. Mediol. Valentiniano, & Valente AA. Coss.

Leges Valentiniani & Valentis Imp. F f lente

& Diaconi e sacro Clericorum Collegio, ut sint omni in parte inculpati; minime vero de Curia, vel ex officio militari. Existimant Patres, non scrupulose servandam veterem regulam, quæ ex solo Presbyterio Episcopos diligendos præscribebat; quin imo si fidei sanæ & integræ invenirentur aliqui viri, qui magistratu civili functi essent, hos potius Episcopos diligendos; deinde si tales non reperirentur, petendos juxta ordinem antiquum ex corpore Presbyterii. Presbyteros vero & Diaconos ex solo Clericorum corpore cooptandos docet, ne scilicet exemplo ejus

Terræmotus & maris effusio.

(b) Sozom. lib. 6. c. 2.

(a) Matth. 17.

(c) Herod. 1. 2.

XL.

Joviani. ter.

(b) Hieron. in Isai. c. 15.

(c) Sozom. 1. 6. c. 2. (d) Niceph. 1. 10. c. 35. (e) Orosius lib. 7. c. 32.

Decretum Synodi Illyricianæ.

XVI.

(a) Hier. in prof. lib. 2. comment. in epist. ad Galat.
(b) Ann. lib. 27.
(c) l. 2. tributa in ipis spec. inferend. C. Theod.
(d) l. 4. de cons. C. Theod.

XLIV. Laude quoque digna ea fuit eorumdem constitutio Imperatorum, qua sacras virgines, ac viduas, necnon pupillos exemptos voluerunt a censu capitationis, cum iidem sic rescripserunt ad Viventium Præfectum Prætorio Galliarum (d):
In virginitate perpetua viventes, & eam

PAGIUS ejus, quod de Magistratibus in Episcopatum asciscendis, singulari jure decernebat, putaret aliquis, Presbyteros quoque & Diaconos e Laicis probatis adlegendos. Legatur Petrus de Marca loco citato. Valelius in Notis ad Theodoretum lib. 4. cap. 9. præfatum locum ita verit: *Scriptum item de Episcopis, qui constituuntur, aut qui constituendi sunt Communitati; si quidem sint idonei, ex Episcopis jam vita functis orti: suo minus, ex Presbyterorum ordine eligantur.* Sirmondus in editione Operum Theodoretii illum locum aliter legit; sed Petri de Marca versio præferenda, quæ quanta sit Magistratibus civilibus cum Episcopatu in tuenda Fide communio, manifestum facit, & solum vocem *Episcoporum* repetitam, secundo in loco expungit. Procopii defectio hoc anno certissime contigit, ut ea quæ anno superiori in medium attuli, ostendunt.
 Ad num. XLIV. & seq. Valentinianus senior Leg. 4. Cod. Theod. *De Consu, dat. X. Kalend. Decemb. Valentiniano & Valente A.A. Coss.* tria personarum genera a censu, seu a plebeia capitatione exempti: primum, in virginitate perpetua degentes; secundum, viduas; tertium, pupillos, virilis scilicet sexus usque ad annos XX. foeminei quousque virum sortita sint. Cum vero hoc ævo nullum jam amplius capitis, seu pro capite libero tributum usurparetur, omnino hæc Lex accipienda de capitatione & jugatione pro capitibus & jugis seu possessionibus. Cum autem ea Lex inscripta sit ad *Viventium Pf. P. Galliarum*, liquet, non tantum Legem hanc pro Gallis emissam; sed verosimiliter anno CCCLXVIII. quo *Valentinianus & Valens* iterum Consules fuere, ita ut numeralis nota neglecta sit; cum *Viventius* adhuc anno CCCLXVII. Præfectus Urbi fuerit, ut docet Ammianus lib. 27. & liquet ex subscriptione

viduam, de qua ipsa maturitas pollicetur ætatis, nulli jam eam esse nupturam; asplebejæ capitationis injuria vindicandas esse decernimus. Item pupillos in virili sexu usque ad viginti annos ab istiusmodi functione immunes esse debere: Mulieres autem, donec virum unaquaque sortitur. Dat. X. Kal. Decembr. Valentiniano & Valente A.A. Coss. Addiderunt insuper, ne Christiani ab exactoribus die Dominico conveniri possent (e). Sed & illud perutile Reipublicæ, cum voluerunt, ne mercatores carius suas merces vendant, esse muneris Episcopalis providentiæ (f). Lege etiam lata vetuerunt addisci atque doceri improbatas magicas artes (g).
 Cōhibuerunt quoque milites, ne in synagogis Judæorum hospitia sibi quaererent. (b) Quod enim haud pridem cum Gentilibus, Juliani temporibus, adversus Christianos Judæi conspirassent; mutato jam rerum statu, sicut Gentilibus, ita & Judæis Christiani milites negotium facecebant. Vetuerunt etiam iidem Imperatores, ne Christiani delinquentes damnarentur ad ludum (i): id enim jamdiu ante abolitum, idem impius Julianus in odium Christianorum revocaverat in pristinum usum.

Se-

quarundam Legum Cod. Theod. Unde demum Præfectus Galliarum factus est: quam Præfecturam administravit anno CCCLXVIII. & tribus consequentibus, ut ostendit Gothofredus in hujus Legis Commentario, ex quo hæc excerpta.
 Data & a Valente Lex 8. Cod. Theod. *De Maleficio & Mathematicis*, qua Mathematicæ artis, vaticinandi, futura prænoſcendi exercitium omnibus omnino publice, aut privatim per Orientem, omni tempore & loco interdicitur. Sed ea Lex ad præsentem annum referri non potest, cum inscribatur *Modesto Præfecto Prætorio*, qui ante annum CCCLXX. eam dignitatem non gessit, ut infra dicitur. Cum itaque dicatur, *Dat. II. Id. Decemb. Constantinop. Valentiniano & Valente A.A. Coss.* ea revocanda ad annum CCCLXX. quo *Valentinianus & Valens* tertium Consulatam iniere, & Valens mense Decembri Constantinopoli fuit.
 Neque denique hoc anno Lex Cod. Theod. 19. *De Episcopis*, emissa est; cum etiam Modesto Præfecto Prætorio inscripta sit, diciturque, *Data XVI. Kal. Novemb. Hierap. Valentiniano & Valente A.A. Coss.* Hierapoli scilicet Phrygiæ, non vero Hierapoli Syriæ, ut perperam Gothofredus existimavit. In illa autem urbe anno CCCLXX. Valentem fuisse, eo anno ostendimus. Ea Lege *Valens* Curiales Clericos ad Curiam revocari jubet, nisi decennium in Clericatu fuerint, pariter ut Monachos Curiales ad Curiam revocari voluit Constitutione emissa ad eundem Modestum Præfectum Prætorio, puta Lege 63. Cod. Theod. *De Decurionibus*. Quare verosimile est, utramque Legem eodem anno, scilicet CCCLXX. datam esse. De hac ultima vide quæ anno CCCLXXV. dicemus, quo de ea Baronius agit; & de Lege 19. *De Episcopis*, lege Commentarium Gothofredi.

XIX.

XX.

XXI.

I. Sequitur Christi annus trecentessimus sexagesimus sextus, quo Gratianus filius Valentiniani Imperatoris, nobilissimus puer, Consul creatus est, cui junctus collega Dagalaiphus; quem antiqua peritia probatum, militiæ rectorem constituerat Jovianus (a), eodemque munere in Gallis apud eumdem Valentinianum in Alemannica expeditione hoc tempore fungentem. Urbana vero præfectura post Symmachum Romæ est collata hoc anno Lampadio, ut puto, Christiano homini, qui expensas exhiberi solitas in munificentissima munerum editione contulit in pauperes agentes in Vaticano; qua ex causa plebem in se contulit, adeo ut parum abfuerit, quin ipse aedes postas prope Constantinum Lavacrum injectis facibus illa combusserit: sed hæc de Lampadio pluribus Ammianus (b).
II. Quod autem primum ad hujus anni in Oriente res gestas pertinet; aperto jam vere, Valens juncto sibi Lupicino Magistro equitum, adversus Procopium tyrannum validius agens, desertum illum a suis fugamque captantem, sed a fugæ comitibus vincum ad se perductum capite truncari jussit, quod ad Valentinianum transmisit in Gallias: accepit illud ipse Parisiis, cum excepit Jovinum Magistrum equitum Victorem redeuntem ab Ann. Eccl. Tom. V.

PACIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5859.
 SÆC. IV. © II. A. D. 6. P. 16. April. Indiæ. 9.
 Anno Urbis 1119. Olymp. 286. an. 2.
 A.C. 366.
 JESU CHRISTI 366.
 DAMASI PAPÆ I.
 VALENTINIANI ET VALENTIS
 IMPP. 3.

I. [1] Ad num. I. Coss. Gratianus Nobilissimus puer, & Dagalaiphus: uterque Occi-

NOTE (1) Coss. Gratianus nobilissimus puer, & Dagalaiphus. Lapis apud Boldettum, pag. So. n. 6.
 DEP. III. KAL. DEC.
 GRATIANO. ET DAGALAIPO
 COSS.
 Gruterus pag. MCLXII. 5.
 DEPOSITA. IIII. KALENDAS
 MARTIAS. POST. CONSULA
 TUM. GRATIANI
 ET. DAGALAIPI.
 Ammianus, lib. XXVI. *Translatio in Gratianum & Dagalaiphum amplissimo magistratu.* Item lib. XXVII. Cap. II. Socrates, lib. IV. cap. V. Epistola Valentis & Ursacii inter S. Hilarii Opera, pag. 1361. *Data XV. Kal. Jan. Gratiano nobilissimo puero, & Dagalaifo Coss. Fasti Idatii: Gratiano nob. & Dalaifo.* Prosperi Chronicon: *Gratiano & Dagalaifo.* Ita & Paschalis laterculus in fine Gennadii.

Alemannis; factumque est, ut cum Valens Lupicinum, tum Valentinianus Jovinum, ambos Magistros equitum, ob res præclare gestas in sequentem annum Consules designarent. Post extinctum Procopium, Marcellus ejus cognatus agens cum militibus apud Nicæam, tyrannidem arripuit: sed captus a Valentis militibus, diuque tortus occiditur: hæc autem omnia pluribus Ammianus (c). Talem consecuti sunt finem qui Juliano sicut fanguine, ita & impietate conjuncti, post eum vindicare sibi Imperium studuerunt; quibus extinctis, omni spe destituta Gentilitas languens emarcuit, desperans penitus, posse amplius a Christianis regimen Imperii in se transferre.
 Cæterum si non ea qua cœptum est felicitate, fuit postea a Valente Imperium propagatum: id accidit, quod vera religione, ejus fundamento, cui tanta moles innititur, imperantis impietate convulsa; ipsum plane totum necesse fuit Imperium concuti, sed & prosterni, nisi fuisset aliena pietate suffultum. Præbens enim aures infelix domesticis Ariani, Valens Arianus evasit. Utinam vel Themistium audisset post victoriam de Procopio adeo opportune philosophantem, & inter alia verba illa in ejus aures ingerentem (d): *Non enim tibi tantum, o Rex, sancta convenit saporo; sed etiam*

dentalis. Gratianus enim filius est Valentiniani, qui, quod a patre Nobilissimus puer renuntiatus, hoc anno Fastis nomen dedit, ut in more positum fuisse jam diximus. *Dagalaiphus* hoc anno sub Valentiniano Magister militum fuit, idque per Gallias, ut testatur Ammianus lib. 26. & 27.
 Ad num. II. & seq. *Procopius Tyrannus* his Consulibus victus in Phrygia Salutaris ad Nacomiam, interfectusque, Ammiano lib. 26. cap. 9. *tyrannus* Zosimo lib. 4. pag. 739. Socrate lib. 4. cap. 5. *necatur.* & Hieronymo in Chronico testibus. Idacius in Fastis eum oppressum scribit *sexto Kalendas Junias*; Auditor vero Chronici Alexandrini XII. Kal. Julias. Philostorgius lib. 9. cap. 5. ait, eum capite truncatum esse, *cum sex mensium spatio tyrannidem exercisset.* Sed ex di-

F f 2 eos

(c) Amm. 1. 26. 27.

(d) Them. orat. 9.

CHRISTI
366.LIBERII PAP.
15.VALENTINIANI IMP. 3.
VALENTIS

eos qui tecum versantur, sancta decet proferre; ac si unumquodque verbum eorum quæ in tuas aures incidunt, illorum esset, quæ pura manu inscribantur. Hæc, & alia multa optima proficuaque regi- mini coram illo differuit; sed furdo (ut ajunt) ingessit fabulam: nam omnem post- hac cum pietate humanitatem exuens, fa- ctus est dirus piorum persecutor, cujus rei causa meruit ab eodem philosopho postea corripi.

III. At si civili bello jam penitus extincti sunt duo hoc anno tyranni; nequaquam tamen ab externo cessatum est; siquidem ceptum bellum Gothicum, triennio per- duravit. Valens enim (inquit Ammianus) (a) ut consulto placuerat fratri, cujus regebatur imperio, arma concussit in Go- thos, ratione iusta permotus, quod au- xilia misere Procopio civilia bella ce- pranti. Hæc Ammianus, qui res per Va- lentem gestas his tribus annis, quibus ni- hil mali intulit Gothi, sed eos solum coe- git ad pacem poscendam, exacte profe- quitur. Cum autem ipso expeditionis ex- ordio ambitiosum apparatus (sic eum, idem nominat auctor) ad proximum bel- lum idem Valens magno studio compa- rasset, decrevit ante professionem sacro initiari baptisate. Id quidem hoc anno tertio ejus Imperii factum esse, Sanctus Hieronymus habet in Chronico, cui con- sentiunt quæ tradit Theodoretus, dum ait id accidisse, cum ipse Gothicum bellum esset auspicaturus. Quomodo autem blan- ditis conjugis pellectus sit, ut ab Eudo- xio Episcopo Constantinopolitano here- ticorum omnium scelestissimo consenserit sacro initiari baptisate, idem auctor nar- rat his verbis (b):

IV. Jam vero ad reliquam historiam ve- niam & tempestatem, quæ multos fluctus, eosque turbulentissimos in Ecclesiis exci- tavit, primum explanabo. Nam Valens potitus Imperio, quamquam primo doctri- ne Apostolicæ ornamentis decoratus; cum Gothi Istrum trajecissent, & Thraciam popularentur; consilio invito de colligen- do exercitu, & bello contra eos suscipien- do, non putavit sibi consentaneum, ut

PAGIUS His anno CCCLXIV. eam per plures menses Procopius exercuit.

III. Gothicum bellum, inter præcipua censendum, ut ait Eunapius in Excerptis, non hoc anno, sed sequenti, a Valente pubescente vero susceptum, castris prope Daphnen munimentum me- ratis; mox & Istro transit. Ita Ammianus lib. 27. cap. 5. qui cum hæc referat post Procopii interitum, qui hoc anno post vernum tem- pus, ut numero præcedenti dixi, contigit, non dubium, quin ad annum sequentem pertineant, & initium belli Gothici anno uno Baronius anticipavit. Hinc anno trecentesimo sexagesimo septimo, mensis Maio data a Valente Marciano-

nudus divina gratia expeditionem faceret; sed se perfecta sacrosancti baptismatis ar- matura teget: idque præclare sapienter- que admodum: Postea tamen & nimia ani- mi mollicie diffuere, & veritatem aper- te prodere cepit; idemque ei accidit mi- sero, quod primo nostro parenti Adam. Nam verborum lenociniis conjugis suæ delinitus, in servitutem datus est, & fa- ctus non captivus solum, sed etiam mulie- rium verborum fallacis obsequens. Si- quidem illa erroris Ariani laqueis ante- irretita, maritum in eosdem inducere la- boravit, cujus hortatu in horrendum blas- phemia barathrum præcepit cum ea dese- ctus est. Eudoxius autem, qui adhuc Ecclesiæ Constantinopolitanae clavum tene- bat, non ut eam rite gubernaret, sed tam- quam navem undis obrueret, hos non mo- do in hunc induxit errorem, verum etiam eidem consecravit. Eodem tempore igitur, dum Valens sacro baptismatis initiatur mysterio, Eudoxius eum miserum obstrin- git jure jurando, ut in eo impio dogmate perseveret; & omnes qui contraria doctri- na adhaerescunt, ubique Ecclesiis exigat. Itaque Valens, relicta doctrina Apostoli- ca, hoc pacto ad partem adversariam tra- ductus est; atque non longo temporis spa- tio interposito, cætera quæ iusjurandum pos- sulabat, executus est. Hæc Theodoretus; quæ autem post subdit de expulsis ex ipsorum sedibus Episcopis Orthodo- xis suo loco dicturi sumus.

Hic vero admonendum putamus lecto- rem, de exordio persecutionis Valentis complures antiquorum hallucinatos esse, ac primum Socratem (c), & Sozome- num (d), & alios horum vestigia con- secutos; sed & Orosium, cum negat id factum, nisi postquam Valentinianus frater, cujus timore continebatur, ex hac vita discessit; ait enim (e): Valens ab Eudoxio Episcopo Ariani dogmatis asser- tore, & baptizatus & persuasus, in se- vissimam hæresim declinavit; sed malignam infectionem diu tenuit, nec voluntati potestatem admisit, quoad viventi fra- tris auctoritate compressus est: contempla- batur enim de eo, quantam vim in ulci- scen-

poli Lex 1. Cod. Theod. Si Civialis relicta ci- vitate, & Lex 1. De equorum collat. Docet enim Zolimus lib. 4. pag. 741. Valentem Mar- cionopoli fuisse, cum bellum illud suscepit: In- ito vere Marcionopoli solvens Imperator Barbaros avertitur. Duravit bellum Gothicum annos tres, tellibus Ammiano laudato, & Themistio in Orat. 10.

Ad num. IV. Valens non hoc anno, sed se- quenti baptizatus, & Orthodoxorum persecu- tio ab eo cepta. Theodoretus enim lib. 4. cap. 12. ait, cum Gothi, trajecto Danubio, Thra- ciam popularentur, Valentem bellum iis infer- re decrevisse, sed Baptismatis armatura mu- ni-

V.

(c) Socrat. 1.4. c. 2. 3.
(d) Sozom. 1.6. c. 7.
(e) Oros. 1.7. c. 32.

Persecu- tio ab A- rianis ad- versus Catho- licos exci- tatur.

IV.

Valens baptizatus.

CHRISTI
366.LIBERII PAP.
15.VALENTINIANI IMP. 3.
VALENTIS

scenda fide Imperator posset exercere, qui tantum constantiam pro retinenda quon- dam miles habuisset. Hæc ipse. Cæte- rum Sanctus Hieronymus una cum baptis- mate suscepto a Valente ceptos vexari Catholicos tradit, cum ait (a): Valens ab Eudoxio Arianorum Episcopo baptiza- tus nostros persequitur. In quam senten- tiam libentius inus; cum & illud Oro- sio concesserimus, eundem Valentem post fratris obitum gravius Ecclesiam pertur- basset. Qui enim non erubuit in contra- rias fratri fidei professione fieri Christianus, & a nefandissimo Ariano homine baptizari; haud existimamus pro eadem propaganda hæresi veritum esse germanum vindicem impietatis. At si hoc quoque dederimus, ipsum ab omni infestatione Ecclesiæ Catholicæ quievissse; quosnam spiritus animosque suscepisse putamus ip- sos Arianos insurgendo adversus fidem rectam, ejusque studiosos, cum scirent Imperatorem ejusdem impietatis profes- sorem a suis ipsorum partibus stare? Quam- obrem ab hoc anno usque ad ejusdem Valentis necem, quam numine ulciscen- te subiti, Ecclesiam Orientalem exagita- tam esse Arianorum procellis, nemo ju- re poterit dubitare. Quin & cum rele- gationem Episcoporum factam esse se- quenti anno Socrates (b) ex Consulibus definierit: inde patet, non ipsos tantum Arianos, sed & Valentem Imperatorem eidem conniventem, Catholicos Episco- pos insecutum esse.

VI. Cum igitur omnibus Orientis Ecclesiis ex suscepto ab Ariano baptismate inno- tuerit perfidia Imperatoris; Orthodoxi omnes Episcopi, tamquam ad proelium classico excitati, arma capebant, contra- que omnes adversariorum futuros insul- tus sese muniunt, & obfirmant. Tunc namque opportunum visum est tempus, ut duo illa cœli tonitrua, Gregorius Na- zianzenus atque Basilius, ex eremo ad arenam certaminis prodeuntes, in hostes fidei cominus fulmina verbi jacerent. Pri- mum id obtinuit Gregorius pater jam se-

PAGIUS nitum ad certamen procedere voluisse. Tra- dit Ammianus citatus, bellum Gothicum a Thra- ciarum motibus inchoatum. Hinc liquet, Va- lentem circa vernum tempus anni sequentis bap- tizatum esse, eademque tempestate persecu- tionem in Orthodoxos motam. Quod confir- mabitur ex iis, quæ infra dicam de Sancti A- thanasii fuga, quæ anno CCCLXVII. contigit. Ad num. VI. & seqq. Hermantius in Vita SS. Basili & Gregorii Nazianzeni lib. 3. cap. 9. Baronium sequitur, & cum eo Basili e Ponto in urbem Casareensem reditum, hujus cum Eu- scbio Casaræ Episcopo reconciliationem, & Valentem Imperatoris Casareensem accessum præ- senti anno consignat. At hæc anno tantum tre- centesimo septuagesimo contigisse, & Sozo-

(a) Hier. in Chron.

(b) Socrat. 1.2. c. 10.

Grego- rius Na- zianz. & Basilius vocantur ex eremo.

V. Basilius Casareensem venit.

nio prægravatus, ut sibi ad subeundam, senilibus humeris jam imparem sarcinam filius robustus viribus præsto esset: licet id sæpe ante frustra tentasset, illumque penitus refragantem expertus esset. At cum infelix status Orientalis Ecclesiæ, jam colla erigentibus Arianis, & minas cædesque spirantibus, tum etiam sacri parentis senectus sub onere pastorali fatiscens, eum invitum licet diuque refu- gentem ac penitus renitentem; traxere tamen e Pontica solitudine Nazianzum, additentibus eundemque funem cum pa- tre trahentibus aliis Gregorii pernecessa- riis, ad id litteris, precibus, atque ad- eo objurgationibus & amantium contu- meliis adhuc cunctantem hominem com- pellantibus: erat ex iis unus Bosphorius Colonia Episcopus, ad quem jam cedens (c) Gregor. Naz. ep. 14.

Arbitraber mihi pro. iis quoque quæ præ- ceperunt, a vobis purgationem excusatio- nemque deberi. Ita vecors sum & stoli- dus. Quoniam autem objurgandi finem non semper adicitis, novisque contumeliis ve- teres cumulatis; haud scio qua causa per- moti, sive quod nos exosos habeatis, si- ve ut nostri contemptu aliorum gratiam vo- bis concilietis: hæc quidem Deo & noscen- da, & judicanda relinquimus, quem nul- la res fugit (ut ait Scriptura) etiam se veritatis larvam prætentamus, ut specio- sior sit apud multitudinem prætextus. Tue autem pietati hoc denuncio, nos manus da- re, & cedere; atque Ecclesiæ curam, Deo dante, pro virili nostra, sine cunctatio- ne suscepturos esse (quandoquidem hoc contenditis, atque præsertim urgente hac tempestate, propter imminentem, ut ipse scribis, adversariorum incursum). hu- mileque hoc corpus Deo commendaturos es- se, quamdiu durabit, viresque nostræ fe- rent, ne nos oneremus, atque obruamur, tum a vobis condemnati, tum variis uni- versis cleri, querelis & lamentationibus nos opprimentis, clamoribus impetiti, atque Ec-

VII. Epist. Gregor. ad Bos- phorium de suo reditu.

Ecclesiam neglectam cernentes, ac permul- torum etiam animum offendentes & vul- nerantes, tamquam Ecclesie negotia nibili faciamus; ac denique ne vos diutius in nostri contemptione laboretis. Idque facie- mus precum vestrarum auxilio suffulti, etsi tu Ecclesie praefecturam accipere de- rectas, ut & ipse scribis, & res ipse fidem faciunt. Praestat enim illis curis immorari, quam his: quandoquidem om- nino nos vexari & affligi necesse est, Deo res nostras ita constituente. Hactenus Gregorius ad Bosphorium.

VIII.

Greg. Naz. re- verlus habuit apologe- ticam or- rationem.

Erant namque illae de Gregorio quere- lae omnium, crebraeque lamentationes & jurgia, quod neglecta Dei Ecclesia, suae tantum salutis, sprete caeteris, ratio- nem habuisset, instituisse vitam sibi tantum proficuum; quodque insuper pri- vatae suae utilitati posthabuisse visus esset parentum senectutem; unde & nonnullis suppetebat occasio eumdem etiam contu- mellis incessendi. Quamobrem simul ac rediit Nazianzum, pro concione suam. Apologiam dixit in auditorio frequentis- simo; ubi cum in primis fugae suae in so- litudinem rationem attulisset, quae omni- bus digna iustaque videri potuisset; re- ditus quoque sui, cur tandem cesserit, causas adducit in medium, atque ait (a): Me in primis ad reditum impulit vestri desiderium, & quia vos vicissim deside- rio mei flagrare sentiebam: neque enim quicquam ad amorem ita firmum est, ac benevolentia mutuo repensa. Deinde mea haec cura, meus hic labor, hoc est sacro- sanctorum parentum canities & infirmitas, mei desiderio magis quam senectute lan- guentium; hujus, inquam, Patriarchae Abrabae, cari ac venerandi mihi capitis, atque Angelorum numero habendi, & Sar- ra nos in fidei doctrina spiritualiter par- zurentis; quorum cum senectutem, corpo- risque imbecillitatem subsidio meo atque ope fulcire summis votis optaverim, ea- que pro virili mea expleverim; adeo ut philosophiam quoque ipsam, nempe mo- nasticum institutum, cuius possessione ac nomine nihil carius habebam, contempse- rim; vel, ut verius loquar, hoc primum philosophice contenderim, ne philosophan- tis speciem praeberem; non tuli mihi ex una causa laborum meorum omnium fru- ctum intercidere, benedictionemque peri- re, &c. subdit etiam, se inobedientiae poena metu tandem obsecutum esse pa- renti, istis verbis:

IX.

Quomo- do Gre- gor. obe- ditus redit Nazian- zum.

Cum diu in his animo perplexo & an- cipiti fuisset, atque in utramque partem me ipsum librasset, atque undae more du- bis ventis huc atque illic inflexus fuisset; tandem vehementiori cessi, meque vinculum abstraxi inobedientiae metus. Ac denique perorans: His, inquit, rationum excaecamentis memet delinso, sensimque

animus cedit, ac ferri instar emollitur, rationibusque ipsis temporis auxilium ac- cedit: Deique leges & justificationes, quibus totam vitam meam commisi, in- consilium adhibeo. Quocirca non refrac- tor, non contradico (ut Domini mei ver- bis utar, cum non ad Imperium & praefecturam vocaretur, sed tanquam ovis ad caedem duceretur) sed & procum- bo, & sub potentem manum Dei me defi- cio, pristinaeque meae cessationis & ino- bedientiae (si quid hoc nomine peccavi) veniam peto. Tacui, sed non semper tace- bo. Subdixi me aliquantisper, ut me ipsum inspicerem, ac morori solatium afferrem; sed nunc eum in Ecclesia plebis exaltare, & in cathedra seniorum laudare perplacet. Si illa reprehensionem, haec veniam mere- tur. Quid longiori oratione opus est? Ha- betis nos pastores atque collegae; habes- que grex sacrosanctae, Christoque pastorum principe dignae; habes, o pater, me ad omnia victum, non tam externis, quam Christianis legibus tuae potestati subje- ctum; habes obedientiam; benedictionem repende &c.

X.

Gregor. non est factus E- piscopus sed adiutor patris.

Hic autem admonendus est lector, er- rare eos, qui existimarunt, eundem Gre- gorium Theologum ex eremo redeuntem sublatum esse ad thronum Episcopalem Ec- clesiae Nazianzi. Id quidem cum in pri- mis vetaretur a Niceno canone (b) haud pridem edito, ne uno superstitite alius da- retur Antistes Ecclesiae; quod & S. Au- gustinus doluit ignorasse (c), cum a Va- lerio Episcopo Hipponensi ordinaretur E- piscopus; adhuc insuper ejusdem Grego- rii assertione (ut suo loco dicemus) ex- ploratum redditur, ipsum nunquam Ec- clesiae Nazianzenae fuisse ordinatum Anti- stitem, sed accessisse patri Episcopo in sa- cerdotali functione adiutorem; de quo su- scepto in se munere haec alias ibidem in publica concione (d): Nunc quidem cum

(d) Greg. Naz. or. ad patrem.

praclaro parente curam hanc suscipere non recusato, velut magna aquila & altissime volanti pullus non incommodus e propinquo advolans. Haec ipse. Quod vero illud pariter iniisset consilium, sic seni paren- ti praesto esse dum viveret, ut tamen eo ex hac vita decedente, relictam repete- ret solitudinem; ideo mox haec subdit: Postea vero penam spiritui meo, quo vo- let, & quoquo modo volet, ferendam da- bo; nec quisquam erit, qui me cogere, aut aliorum traducere possit, cum eo con- sultantem. Nam etsi paternis laboribus suc- cedere, dulce est; ac noto & familiari gregi praesse jucundius est, quam exter- no, & alieno; addam etiam, Deo carius (nisi me amor fallit, & mentem eripit consuetudo) non tamen conducibilis est, nec tutius, quam ut volentes volentibus praesint.

XI.

Reversus igitur Gregorius Nazian- zum,

Greg. manus concio- nandi ar- ripuit.

zum, illam potissimum sibi partem curae pastoralis arripuit, quae in Dei verbo praed- icando, simulque haereticos infestando, veritatemque Catholicam illustrando ver- satur; quod & ab eo in primis opportu- nitas temporis exigebat, cum haereticis Ariana decorata diademate Imperatoris perulans procaexque gestiret, instarque fi- liae Herodiadis saltatricis, non unius tan- tum Joannis capitis dono contenta, om- nium Episcoporum Orthodoxorum san- guinem temulenta sitiret. Prodiit ex ad- verso Gregorius, tuncque inter alias lu- culentas orationes, illam in ipso ingressu ad populum habuit, cuius est titulus, Ad sancta lumina: In qua plane conspicitur, quo animi ardore pugnaturus adversus hos- tes in campum descendit: nam haec in- ter alia (a): Animi voluptatem tenere nequeo; divino furore raptor; propemo- dum etiam instar Joannis, faustum nun- cium profero, non quidem ut ille praecur- sor, caeterum a solitudine veniens, &c. Qua quidem oratione summo consilio, quos sciret nuper Dei Ecclesiam hostes esse pervasos, primum omnium expugnat atque prostermit, dum prima ab ipso ini- tio orationis adversus inanem Gentilicam superstitionis cultum tela contorquet; ac subinde his succedentes Christianae fidei perduelles Arianos viribus Imperatoris suf- fultos promotus adoritur. Sed fuerunt istae Gregorii velitationes potius, quam pu- gnae, respectu plurium fortissimorum cer- taminum, quae adversus eosdem postea iniiit; de quibus singulis suis locis dictu- ri sumus.

(a) Greg. Naz. orat. ad sancta lumina.

XII.

At cum ad tot tantaque adversus agmi- na hostium cienda proelia, praesentia quo- que Basilii expetenda merito videretur; id ipsum Gregorius curavit propensus una cum Eusebio Episcopo Caesarea Cappado- ciae, antea (ut diximus) in eum infen- so, sed jam aequioris animi reddito, ut Basilium e Pontica eremo revocaretur in patriam. Porro visum est Gregorio, his litteris praevinire Basilium, antequam ad Eusebio (b) accederetur:

(b) Greg. epist. 19.

Greg. cu- ra in ab- strahend- Basilium ab eremo.

Tempus jam est, ut prudens consilium ineamus, tolerantiaque laude floreamus, nosque ita compremus, ut nec quisquam animi magnitudine praestantior nobis appa- reat, nec multi nostri labores & sudores temporis puncto collabantur & evanescent. Cur haec scribam, quaeris? Deo carissimus Episcopus Eusebius noster (sic enim de eo nobis deinceps sentiendum & scribendum est) animo erga nos est admodum amico, & ad similitates componendas propenso, ac tempore velut igni ferrum emolitur; li- terasque etiam deprecatrices & evocatri- ces ad te missurus est, quemadmodum & ipse mihi significavit, & multi ipsius ani- mum perspicue cognitum habentes nobis fi- dem faciunt. Quem avertamus, quae so-

vel ad eum venientes, vel scribentes, vel (quod erit rectius) prius scribentes, & deinde ad eum nos conferentes; ne postea nos pudeat, si victi fuerimus, cum vince- re licuerit, praclare videlicet & philoso- phice cedendo; id quod plerique a nobis exposcunt. Mibi itaque obsequere, ac ve- ni tum ob hanc causam, tum etiam propter tempus; quandoquidem haeretici conjuratis animis Ecclesiam percursant, partimque jam adsunt ac turbas movent, partim (ut fama jactatur) affuturi sunt. Ac pericu- lum est, ne veritatis doctrina convulsa dis- trahatur, nisi primo quoque tempore Be- seleelis spiritus excitetur, hoc est sapientis hujusmodi disputationum ac dogmatum architecti. Quod si tibi operapretium esse videtur, ut ipse adim, atque haec ad- ministrem, tibi que itineris comitem me ad- jungam; ne hoc quidem munus defugie- mus. Hactenus Gregorii epistola ad Basili- um.

XIII.

Quid autem consilii captarit Basilium in his quae a Gregorio scripta percepit; il- lud sane quod visum est rectius, nempe (quod Gregorius ad finem epistolae poli- licitus erat) se ad eum ipse conferret, cum ipso in patriam ad Eusebium redi- turus. Testatur id quidem ipse Gregorius, cum res tunc ab eo gestas sic describit (c): Quamvis autem adeo philosophica & admirabilis fuerit illius secessio; excellentiorem tamen & admirabi- liorem ipsius reditum fuisse reperimus. Ita enim se habuit. Cum in his studiis versaremur, insitit repente nubes grandis plena, & perniciose stridens, quae Ec- clesiam omnes in quas incidit, prostravit; & quascumque invasit Imperator auri a- mantissimus, & Christi hostis infensissi- mus, ac duobus his morbis laborans, inex- plebili nimirum avaritia, & blasphemia, post persecutorem persecutor, post apostata non quidem apostata, sed nihilo ta- men eo meliorem se Christianis praebens, vel (ut recte loquar) Christianorum purissima & piissima parti, ac Trinitatis adoratrici; quam quidem unam pietatem, salutarem- que doctrinam voco. Non enim Divinitatem velut ad libram expendimus, nec u- nam & inaccessibleem naturam substantia- rum diversitate a se ipsa separamus, nec malum malo curamus, impiam Sabellii con- tractionem magis impia divisione ac sectio- ne dissolventes: quo morbo correptus ille a furore nomen habens, Arius, magnam Ecclesiae partem labefactavit atque convul- sit, nec Patrem honore profecutus, & ea quae ab ipso causam habent, aspernavit, dum inaequales Divinitatis gradus inve- nit. Verum unicam Patris gloriam esse cen- semus, aequalem Unigeniti dignitatem, u- nicam item Spiritus sancti cum eo exaequa- tionem. Ac si quid horum trium in infe- riori dignitatis gradu ponamus, Trinita- tem

Greg. ad Basilium pergit, ac secum cum ipso in patriam ad Eusebium redi- turus.

(c) Greg. Naz. orat. 2. in laud. Basilii.

Persecutio Va- lentis di- ra nimis.

rem totam a nobis disjici atque perverti judicamus: tria quidem quo ad proprietates, unum autem quo ad Divinitatem agnoscentes, & colentes.

XIV.

Quorum ille, nimirum Valens Imperator, cum nihil animadverteret, nec sublimes oculos efferre possit, verum ab iis qui eum ducebant, deprimeretur; secum etiam Divinitatis naturam deprimeri non dubitavit, ac scelerata creatura Dominum in servorum ordinem dejecit, naturamque increatam ac tempore superiore in rerum creaturarum numero collocavit. Atque hoc quidem ille animo, & cum hujusmodi impietate adversus nos expeditionem suscepit. Nec enim aliud quiddam ea res estimanda est, quam barbarica incurso, non moenia, non urbes, non domos, aut alia quaedam parva & manu facta, ejusque generis, ut denuo erigi aut extrui possint, evertens, sed animas ipsas distrabens. Imperum quoque una cum eo facit exercitus ipso dignus, nefarii Ecclesiarum Antistites, savi orbis illius Tetrarchae, qui ipsius imperio & ditioni subjacebat. Qui cum Ecclesias partim jam tenerent, partim oppugnarent, partim ob Imperatoris opem ac vim tum illatam, tum minaci oratione denunciata, in potestatem venturas sperarent; huc quoque ut Ecclesiam nostram in deditorem acciperent, venerunt, nulla re perinde, ut praedictorum hominum simultate, atque illius qui tum nobis praerat, imperitia, morbisque nostris freti atque subnixi. Magnam ergo certamen propositum erat, non ignava etiam multorum alacritas, sed infirma erat acies, utpote propugnatore carens, ac perito artifice tam in doctrina, quam in spiritus facultate.

XV.

Basilii studia adversus haereticos.

Quid igitur generosa illa mentisque magnitudine praestans anima, Christianique amore vere inflammata? Ne longa quidem ad hoc oratio comparanda fuit, ut ad nos se conferret, nobisque adjumento esset. Verum simulatque me legatione fungentem aspexit (erat enim utrique nostrum commune hoc certamen, ut qui fidei defensores ac patroni designati essemus) statim legationi cessit; ac spiritualibus rationibus secum optime sapientissimeque distinguens aliud simulatque tempus esse (si quidem etiam ejusmodi affectui indulgendum esset) aliud pacis ac tranquillitatis, aliud rursus aequanimitatis, nempe necessitatis, & periculorum tempus: hoc, inquam, secum reputans, confestim e Ponto nobiscum excedit, atque erga periclitantem veritatem zelo exaestuans, ultroque suppeditas nobis affert, totumque se matri Ecclesiae tradit. At fortasse alacriter quidem hanc rem aggressus est, verum nequaquam, ut illa animi alacritate dignum erat? dimicavit, Aut strenue ille quidem dimicavit, sed non consulte ac prudenter? Aut ita pru-

denter, ut tamen sine periculo? Aut haec omnia quidem cumulate, ac supra quam dici queat, praestitit: ceterum in illius animo veteris simultatis fomites quidam residabant? Minime gentium. Omnia quippe simul praestat; inimicitias ponit, consultat, aciem instruit, scandala & offensa intermedia submovet, cunctaque ea quorum fiducia illi bello nos lacestandos putaverunt. Alios asciscit, alios retinet, alios propulsat: aliis murus firmus & vallum efficitur: aliis securis petram scindens, aut ignis in spinis (ut Scriptura sancta loquitur a) sarmentitios homines, & in Divinitatem contumeliosos facile absumentes. Hæc Gregorius.

XVI.

Quod autem idem Basilium reversus ad certamen adversus hæreticos ipsum sibi collegam Gregorium adjunxisset; idcirco idem subdit: Quod si quid auxilii Barnabas, qui hæc loquitur ac scribit, Paulo decertanti tulit: Paulo habenda est gratia, qui illum in certaminis partem & societatem ascivit. Atque illi sane, nempe Ariani, sic infectis rebus discesserunt, tunc primum turpiter pudefacti & profligati, atque edocti, etiam si alios omnes homines, Cappadoces tamen non ita temere contemnere ac pro nihilo putare: quorum nihil tam proprium est quam fidei certitudo, fidusque ac sincerus erga Trinitatem affectus; cujus etiam beneficio hoc habent, quod animis conjuncti sunt atque concordantes, viribusque pollent, eadem videlicet auxilia, quæ Divinitati ferunt, accipientes, multoque etiam praestantiora ac valentiora. Hæc quoad certamen atque victoriam de ingruentibus Arianis acceptam Gregorius. Quomodo autem erga Episcopum suum Eusebium, quem diutius adversarium passus fuerat, Basilium se gesserit, idem his verbis significat:

XVII.

Proximum autem Basilio negotium ac studium hoc fuit; Antistitem observare, susceptionem extinguere; mortalibus omnibus persuadere, morem illum, quo affectus fuerat, tentationem quamdam colluctationemque perverſi spiritus extitisse, honestæ ac laudabili concordiae invidentis: cæterum non ignarum se esse, quid obedientiae ordinisque spiritualis leges postularent. Ac proinde adesse, docere, dicto audientem se præbere, monere, quidvis denique illi esse, consultor bonus, opitulator optimus, divinorum oraculorum explicator, rerum agendarum præmonstrator, senectutis subsidium, fidei adminiculum, domesticorum fidelissimus, externorum ad res gerendas apertissimus (ut unico verbo dicam) tantamejus benevolentiam obtinens, quanto prius apud eum odio flagrare peribat. Ex quo hoc affectus est, ut etiam si illi cathedra honore secundus esset, Ecclesiae tamen imperio potiretur. Etenim pro benevolentia, quam conferebat,

au-

nastoritatem vicissim accipiebat; ac mirus quidam erat inter eos concentus, nexuque potestatis. Ille plebem ducebat, hic ductorem, atque instar cujusdam leonum, curatoris præpotentem arte cicurabat. Namque ut nuper in sublimi cathedra constitutus, quippe ex laico fuerat delectus Episcopus, & terrena materia nonnihil adhuc spirans, nondumque in his que spiritus erant, numeris omnibus absolutus; magnisque etiam fluctibus infervescens, atque ingruentibus Ecclesiae hostibus, opus habebat homine, qui eum manu duceret atque fulciret; eoque nomine ipſus ope atque auxilio acquirerebat, eoque imperante, seipsum imperare arbitratur.

XVIII.

Basilii officia erga Ecclesiam administratorem.

Jam vero ipſus erga Ecclesiam cura ac patrocinii quamquam multa quoque alia signa, & argumenta sunt: libertas animi, qua cum cæteris magistratus, tum potentissimos quoſque Civitatis alloquebatur; controversarum solutiones nequaquam suspectæ, sed ab ejus voce formate ac constituta, modoque ipſus tamquam lege receptæ; pauperum tutela plures quidem spirituales, sed tamen corporeæ non paucæ (nam id quoque sæpenumero anima prodest, eos nimirum in quos beneficium confertur, per benevolentiam subigere) pauperum alendorum, hospitem excipientorum, virginum curandarum studium; monasticarum legum institutiones partim scripto, partim voce tradita; precum descriptiones; sacerarii concinnitates; ea denique omnia, quibus homo vere divinus, Deoque adjunctus plebi utilitati esse potest. Pergit de eodem dicere, quid egerit, cum vehementissima Cæsareæ fames ingrueret; sed de his suo loco opportunius.

XIX.

Basilii populo explicat divinam scripturam.

(a) Basilii in princ. Proverb.

Eusebii quoque jussu divinas Scripturas Basilium ad populum explicasse, ipsemet in oratione in principium Proverbiorum testatur, cum ait (a): Praeclara est obedientiae merces. Obediamus igitur bono patri, certaminum premia nobis ex spiritus oraculis proponenti; qui nos instar venatorum in locis invidis, quasi catuli cujusdam venatici indicio cursus nostri experimentum vult capere. Proposuit autem nobis ad enarrandum paræmiarum principium, &c. Obibat idem Basilium in Synodis pro suo Episcopo legationem, ut in conveniſibus habitis tunc temporis diversis in locis, nempe Chalcedone, Heraclææ, & in ipsis Cæsareæ suburbiis; in quibus omnibus, quod sanæ sinceræque fidei erat, id summa libertate animi loquebatur: quorum idem Basilium meminit, ubi ad Eustathium scribens, adversus calumniantes sic ait (b): Quem vero oportebat me animi mei præ te testem habere, que Chalcedone a nobis de fide dicta sunt, que & sæpenumero Heraclææ, & que antea in suburbio Cæsareæ, an non omniconsona nobis, & omnia inter se concordantia fuerint? Ex his igitur, quæ de reditu Basilii Cæsaream, & reconciliatone cum Eusebio dicta sunt, quæ eodem argumento scribit Sozomenus (c), in nonnullis sunt corrigenda: ut in primis cum eadem contigisse refert primo Valens Imp. anno, quo (ut diximus) ipse Valens in Cappadociam profectus est, inde descensurus in Syriam; deinde cum populi studio in Eusebium inclamantis, seque ab eo separantis, revocatum Basilium tradit; vel cum adjungit, abque inter-nuncio eundem Basilium in Cappadociam ad eundem Eusebium Episcopum rediisse: quæ omnia, ex iis quæ ex Sancto Gregorio Nazianzeno dicta sunt, arguuntur erroris. Sed & corrigendus quoque Ruffinus (d) est, dum ait Basilium & Gregorium perseverasse in eremo annos tredecim; cum habita exacta discussione temporis accessus & recessus, nonnisi quatuor annos illic mansisse reperiantur.

(b) Basilii epist. 72.

(c) Sozomen. l. 6. c. 15.

(d) Ruffin. l. 2. c. 9.

(e) Sozomen. l. 6. c. 9.

XX.

Ariani persecutio.

Quod vero ad Arianos pertinet; eo furore, Eudoxio Episcopo Constantinopolis impellente Imperatorem, ejusmodi persecutio cœpta est, ut non tantum Catholicos exagitarit, sed & Novatianos, alioqui hæreticos, in confessione, tamen perfectæ Filii cum Patre substantiæ cum Catholicis eadem sentientes; quin & in Macedonianos, & alios Semiarianos dictos, grassata est: quod scilicet hi quoque modo Filio Dei divinam substantiam (ut dictum est) tribuere viderentur. Sed quod primum ad Novatianos spectat, hæc Sozomenus (e) eisdem sectæ conjunctus: Non dissimilibus porro afficiebantur incommodis etiam illi, qui Constantinopoli doctrinam Concilii Nicæni propugnabant; quorum incommodorum socii quoque fuerunt Novatiani. Nam Imperator cum reliquos omnes urbe exigeret, Ecclesias Novatianorum ocludi mandavit. Cæterorum autem Ecclesias non erat causa cur ocluderet: nam jam pridem eæ, regnante Constantio, ipsas ademptæ fuerant.

XXI.

Agelii Novatiani exulat.

Quin etiam Agelium, qui temporibus etiam Constantii Ecclesiae Novatianorum Constantinopolis præfuerat, multavit exilio. Is quidem dicebatur vitam cum summa omnium admiratione secundum leges Ecclesiasticas instituisse. Vixit enim (quod in pia vita ratione ac disciplina facile primas obtinet) pecuniarum possessione liber; atque ipsa vita institutio illud plane declaravit: nam una solum utebatur tunica, & sine calcæis semper incedebat. Non ita multo post ab exilio revocatur; suas ipſus recuperat Ecclesias, & conventus libere ac sine metu agit. Quorum rerum Marcianus quidam causa exitit, vir sane cum vita tum doctrina admirabilis, qui jam olim quidem in Regia satellitem egerat, at jam tum presbyter sectæ No-

G g va-

vatiana erat, docebatque filias Imperatoris Anastasium & Carolam precepta grammatice; quarum nominibus sunt balnea Constantinopoli etiamnum appellata. Itaque ob reverentiam erga hunc & gratiam, hæc, quæ modo diximus, Novatianis concessa sunt. Hastenus Sozomenus de suis Novatianis. Sed plane in eo etiam hallucinatur, dum putat balnea Anastasii nomine dicta, denominata esse ab Anastasia filia Valentis Imperatoris: nam secus habet Ammianus, qui cum agit de tyranno Procopio, hæc ait: Ductus in cogitationes varias, Anastasianas balneas petit, a sorore Constantini cognominatas. Eadem tradit Socrates (a) de Novatianis.

(a) Socrat. l. 4. c. 9.

XXII.

Macedoniani exagitantur ab Arianiis.

(b) Socrat. l. 4. c. 5, 7.

Quomodo autem his diebus se haberint res Arianorum cum Macedonianis, reliquum est ut dicamus: Imperator (inquit Socrates b) rebus tum prospere & feliciter gestis elatus, rursus in Christianos tumultus propterea cedere cepit, quod omnes ad sectam Arianam traducere cupiebat. Atque Concilium Lampfaci habitum illi in primis bilem moverat, non modo quod Episcopus Arianos interdixerat Ecclesia, sed quod fidei formulæ Arimini editæ anathema denunciaverat. Itaque cum Nicomediam Bithyniæ venisset, Eleusium Cyzici Episcopum ad se accersit. Hic opinioni Macedoniæ (ut supra dixi) maxime deditus fuit. Quare Imperator, Concilio Episcoporum Arianorum convocato, Eleusium illorum fidei assentiri coegit. Qui quamquam antea illud se facturum omnino denegasset; postea tamen exilio, & publicatione bonorum, quæ ipsi interminatus fuerat Imperator, supra modum exterritus, opinioni Ariane assensit. Statim ut assenserat, in magno dolore fuit, & Cyzicum reversus (est notissima Civitas in Helleponto) coram universo populo de vi ipsi ab Imperatore illata graviter conquestus est; doceretque vi se coactum, non sua adductum voluntate, doctrinæ Ariane assensisse; illisque alium conquirendum Episcopum, propterea quod ipse necessitate compulsus suum ipsius dogma denegasset. Cyziceni tamen præ incredibili amore, quo illum complectebantur, neque alii Episcopo se subjicere voluerunt, neque Ecclesiæ suæ administrationem concedere. Quare cum ejus semper parvare gubernationi, tum suam ipsorum hæresim minime deposuere. His rebus auditis Episcopus Constantinopolitanus, Eunomium, utpote qui dicendi vi, quæ præditus erat, posset multitudinis animos in suam sententiam facile pertrahere, Episcopum Cyzici designavit. Quo cum adventasset Eunomus, ab Imperatore mandatum fuit, ut Eleusio exturbato, Eunomius in sede Episcopali collocaretur. Unde qui Eleusii favorebant opinioni, extra urbis mœnia ex-

Expulso Eleusio, ordinatur Eunomius.

truxerunt Ecclesiam, conventusque separati egerunt; sed de Eleusio hastenus de Eunomio autem jam pauca dicamus.

Eunomius Aetii, cognomento Aetii, XXIII. cuius supra mentionem fecimus, scriba fuit; qui cum eo vitam degens, fallaces ratiocinandi concludendique modos, qui sunt sophistarum proprii, ab illo didicit, atque eos sedulo imitatus est. Quin etiam inanibus ineptisque vocibus operam dare, sophismataque quibus ipse irretiretur, contexere imprudens aggressus, illisque arroganter inflatus ad blasphemiam præcepit; Arii etiam opinionem sectari, veritatis dogmata variis rationibus impugnavit. At tametsi sacrarum litterarum prope ignarus imperitusque fuit, neque potuit eas omnino intelligere; tamen verba variare, eademque semper aliter atque aliter dicere potuit: at quod sibi ad dicendum proponebatur, nunquam attingit, sicut septem tomi ab illo in Apostoli ad Romanos epistolam tam inepte compositi satis perspicue declarant. Nam cum multa verba inaniter de ea epistola profuderit, institutum tamen Apostoli animo capere nullo modo valet. Extant præterea alii ejus libri his consimiles, de quibus si cui in animo sit periculum facere, in magna verborum copia miram sententiarum inopiam reperiet. Atqui istum Eunomium Eudoxius ad Episcopatus Cyzicensis dignitatem exiit.

Cum vero, ut ipse mos ferebat, pro concione dialecticis argutiis uteretur, XXIV. auditores admodum reddidit attonitos: unde Cyzici tumultus exortus est. Nam cum Cyziceni arrogantem illum in dicendo insolentiam ferre nullo modo possent, Civitate exturbantur. Ille Constantinopolim se recepit; ibi cum Eudoxio ætatem degit, ab Episcopatus administratione vacans. Verum ne ista solum obrectandi causa dixisse videamur; ipsius Eunomii verba, quæ sophistæ more fallaciter, & veteratorie de Deo dicere non veretur, audiamus; sic enim loquitur: Deus de sua ipsius essentia nibilo plus intelligit, quam nos; neque ipsi magis est perspecta & cognita, quam nobis: sed quod nos de ea scimus, idem omnino & ipse scit, ac rursum quod ille novit, idem in nobis vicissim reperies. Istas aliasque commenticias complures fallacias imprudens contexit Eunomius. At qua ratione paulo post se ab Arianiis segregavit, dicemus suo loco. Hucusque Socrates de Eunomio. Porro ejusdem nominis, ab hoc tamen diversus fuit Episcopus ille, quem in locum Eusebii Samosatæ Ariani substituerunt, de quo suo loco dicturi sumus ex Theodoro (c).

XXIV.

Eunomii factus, & Blasphemia.

(c) Theod. l. 4. c. 14.

(a) Basil. epist. 168.

XXV. Concilium celebratum in Caria.

(b) Socrat. l. 4. c. 11.

(c) Sozom. l. 6. c. 12.

XXVI.

Conciliabulum Arrianorum adversus Semiarianos.

(d) Hilari. frag. l. 1. pag. 40. 41.

tum viri animum deprimeret, hoc puto tempore, scripsit ad eum illam epistolam (a) de formicæ natura, quam ab eo investigari rogat: eam nos superius recitavimus; libros vero adversus ejus blasphemias postea lucubravit, de quibus suo loco dicemus.

Ariani igitur in Macedonianos (ut dictum est) insurgentes hoc anno, impedimento fuere, quo minus ab illis indictum Tarfi anno superior Concilium celebraretur; id quidem ita Socrates (b): Factum, inquit, fuisset Concilium, nisi Eudoxius (b) sectæ Ariane Episcopus, qui tum gratia apud Imperatorem plurimum poterat, obstitisset: qui propter Concilium edictum permagna iracundiæ flamma incensus, ille ipse. Sozomenus (c) id ipsum; qui & celebratum fuisse aliud Concilium in Caria tradit, dum ait: Cum autem jam Concilium Tarfi cogereur; circiter triginta quatuor Episcopi Asiæ in Caria, quæ est regio Asiæ, in unum congregati, studium in Ecclesiæ concordia stabilienda positum probabant illi quidem; sed tamen vocabulum, Consubstantialis, rejiciebant, constanterque affirmabant, formulam fidei Antiochiæ, & Seleuciæ editam, tenendam esse: quippe quæ etiam a Luciano martyre ante edita habebatur: & non sine multorum tum periculorum, tum laborum susceptione, ab his qui ipsos ætate antebant, confirmata. Imperator vero impulsu Eudoxii, Concilium, quod in Cilicia futurum expectabatur, partim Ilicis, partim minis diremit. Hæc Sozomenus. At fuerunt ista futurorum malorum præludia. Quod enim Valens in expeditione Gothica totus esset, ea quæ spectarent ad dogmata, prætermisit, cum tamen Ariani ipsi haud destiterint ubique laceffere Catholicos, & hæreticos ab ipsorum dogmate discrepantes.

Eodem anno hæres Arianorum Valens & Ursacius una cum ejusdem perfidiae collegis, Singeduni in Mysia conciliabulum habuere, non tamen adversus Catholicos, sed Semiarianos hæreticos, ægre ferentes, si quis errans non continuo in ejusdem qua ipsi profundum foveæ mergeretur, ex quo quidem conventu istam ad Germinium conscripserunt epistolam, quam liber fragmentorum S. Hilarii de Synodo Ariminensi, nuper editus exhibet istis verbis (d):

Domino religiosissimo fratri Germinio Valens, Ursacius, Gajus & Paulus, S. Cum de spe & salute sollicitudo incumbit, magis laudandi esse debent qui solliciti sunt, quam reprehensionem aliquam sustinere. Salus autem ac spes principaliter in fide Catholica consistit; & ideo quantum conventionem ad omnes nostros fratres & Coepiscopos nostros * Valente & Ann. Eccl. Tom. V.

Paulo admonita, noluerit, ad id quod rumor latitat de te respondere, domine religiosissime, tamen quia litteris tuis testificatus es, te in eadem charitate perseverare, & paratum esse inlibatam dilectionem habere erga nos ostendere: propterea in unum apud Singedunum congregati, iterum his commonefacimus sanctitatem tuam, ut omni occasione ambigui exclusæ, digneris rursus rescribere nobis, si a fide Catholica, quæ Arimini a Sancto Concilio exposita confirmataque est, cui etiam universi Orientis Episcopi consenserunt, sit jam professus es te non recessurum, apertus * quæritur significes. Est autem hoc, sicut in ea cautum est: Similem dicimus Filium Patri secundum Scripturas, non secundum substantiam, aut per omnia, sed absolute. Si enim hæc expositio immutata fuerit, manifeste quondam Basilii perfida adserio, propter quam Synodus facta est, qua etiam merito damnata est, reparabitur. Dignare igitur hoc, quod quæritur, evidenter litteris tuis declarare; non dixisse, aut dicere, vel dicturam, similem esse per omnia Filium Patri, excepta innatitate, ne quod perlatores litterarum Jovianus diaconus & Martyrius subdiaconus verbo deprecationis suæ, ante prædictos dominos meos fratres & Coepiscopos nostros Valentem & Paulum adseriebant, magis credibile esse videatur, quia per omnia similem esse Filium Patri profitearis. Si enim sic te, sicut optavimus, sentire scriptis tuis manifestaveris, querelam pro iniuria a quibusdam clericis tuis Palladio & Gajo fratribus & Coepiscopis nostris factam, licet nolueris, sicut prima conventionem admonitus es, exquirere, ad æstimationem tuam pertinet, illis scilicet præstantibus pro sua temeritate rationem. Hæc per Secundianum presbyterum, Pullentium lectorem, & Candidianum exorcistam transmisimus charitati tuæ 15. Kal. Januariis, Gratiano nobilissimo P. & Dagalaifo Cos. exemplum penes nos retinentes.

Quid autem Germinius? num his consentit? minime gentium: nam accipe ab eo scriptam eo argumento Epistolam (e):

Dominis fratribus religiosissimis Rufiano, Palladio, Severino, Nichæ, Heliodoro, Romulo, Muciano & Stercorio, Germinius in Domino Salutem.

Vitalis nunc militantis in officio sublimis Præfecturæ relatione comperimus, desiderare sanctitatem vestram significari vobis aperte, quid est quod de fide nostra Valenti, Ursacio, Gajo & Paulo displiceat. Necessarium duxi his litteris patefaciendum sanctitati vestræ, & id quod in vobis ipsis ab initio esse confido, dicere, nos hoc quod & a Patribus traditum accepimus, & divinis Scripturis, quod semel didicimus & quotidie docemus, Christum

* aper-tius.

XXVII.

(e) Extat apud Hilari. frag. lib. 1. p. 41. 42. 43.

Epistola Germinii Semiariani adversus Arianos.

CHRISTI
366.LIBERII PAP.
15.VALENTINIANI IMP. 3.
VALENTIS

stum Dei filium Dominum nostrum per omnia Patri similem, excepta inativitate, Deum de Deo, lumen de lumine, virtutem de virtute, integrum de integro, perfectum de perfecto, ante secula & ante universa, quæ intelligi vel dici possunt, genitum, cujus natiuitatem nemo scit nisi solus Pater, ipso Filio adserente: Quia nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare: per quem facta sunt omnia, sine quo factum est nihil, secundum divinas voces ipsius Salvatoris nostri Filii dicentis: Pater meus usque modo operatur, & ego operor. Et iterum: Quocumque enim Pater facit, hæc & similiter Filius facit. Et iterum: Ego & Pater unum sumus. Et iterum: Qui me vidit, vidit & Patrem. Et iterum: Quomodo Pater vitam habet a semetipso, ita dedit & Filio vitam habere in semetipso. Et iterum: Sicut Pater suscitavit mortuos & vivificavit, ita & Filius quos vult, vivificat. Et iterum: Creditis in Deum, & in me credite. Et iterum: Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. Et iterum cui Pater dixit: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram; nec dixit, ad imaginem tuam, vel ad imaginem meam, ne aliquam dissimilitudinem in Filii sui divinitate demonstraret, sed propterea conjunxit ad imaginem & similitudinem nostram, ut Filium suum sibi similem per omnia Deum manifestaret. Iterum Evangelista: Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre plenum gratia & veritate. Et Apostolus ad Corinthios: In quibus Deus huius seculi excæcavit mentes infidelium, ut non resplenderent in laminatione Evangelii gloria Christi, quæ est imago Dei. Et iterum idem Apostolus: Et transfudit in regno Filii charitatis, in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum, qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ. Et iterum idem Apostolus: Hoc enim sentite in vobis quod & in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, se esse æqualem Deo, sed semetipsum excinavit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus. Quis non intelligat, quia quemadmodum secundum servi formam vera fuit caro nostra in Christo, ita & in Dei forma vera sit divinitas Patris in Filio? Et iterum: Videte ne quis vos seducat per philosophiam & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa huius mundi, & non secundum Christum, quia in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Si ergo omnis plenitudo divinitatis inhabitat in Christo, jam non ex parte similis & ex parte dissimi-

lis, sicut nunc asserunt, qui propter conceptionem suæ libidinis retrorsum abeuntes, semetipsos a nobis avertunt.

Nam quod putant se pro magno de divinis Scripturis proferre, ut dicant, Christum facturam & creaturam: e contrario nos secundum Scripturas dicimus, & viam & januam, & lapidem offensionis, & petram scandali, & fundamentum, & brachium, & manum, & sapientiam, & verbum, & agnum, & ovem, & pastorem, & sacerdotem, & vitem, & diem, & alia. Sed hæc omnia sic intelligimus & dicimus, ut virtutes & operationes Filii Dei intelligamus, non ut divinitatem ejus ex Patre natiuitatem hujusmodi nominibus comparemus, quia ex nihilo omnia per filium facta sunt, Filius autem non ex nihilo, sed ex Deo Patre est genitus.

Miror autem prædictum Valentem aut oblitum esse, aut certe subdole dissimulare, quid in præteritum gestum definitumque sit. Nam sub bona memoria Constantio Imperatore, quando inter quosdam cœperat esse de fide dissensio, in conspectu ejusdem Imperatoris præsentibus Georgio Episcopo Alexandrinorum Ecclesiæ, * Pelusinarum, Basilio Episcopo tunc Anquiriano, præsentem etiam ipso Valente & Ursacio, & in ea pravitate post habitam usque in noctem de fide disputationem, & ad certam regulam perductam, Marcum ab omnibus nobis ejectionem fidem dictasse, in qua fide sic conscriptum est: Filium similem Patri per omnia, ut sancta dicunt & docent Scripturæ; cujus integræ professioni consensimus omnes, & manu nostra subscripsimus. Si autem nunc aliqui spiritus huius mundi suggerit, ex aperto adhuc scire non possumus. Nam, ut nos professi sumus de Scripturis, per omnia similem Filium Patri, excepta inativitate, exponant & illi de Scripturis, quemadmodum parte similis sit, parte dissimilis. Et ideo, fratres dilectissimi, hæc intrepidanter & sine mora vestrae dilectionis ad conscientiam, per Cyriacum officialem, cujus prima inventa occasio est post Carinum diaconum, quem ad vos misi, professionem destinavi, ut per vestram quoque vigilantissimam devotionem apud Deum universæ fraternitati intimetur, ne quis fallacia diaboli laqueis ignorans implicetur. Jam vestra est unanimis rescribere mihi, quid vobis sanctus Spiritus suggerat. Sane intimo charitati vestrae, me huic epistolæ, propterea quod manus dolerem, subscribere non potuisse; subscribendum autem mandasse fratribus & presbyteris nostris. Innocentio, Octavio, & Catulo. Hæc enim Germinius adversatus Arianis, militans tamen inter Semarianos.

Quo tempore, defuncto illo scelerum omnium architecto & vexillario impietatis Acacio cognomento Lusco, Episcopo Cæ-

XXVII.

XXIX.

XXX.

CHRISTI
366.LIBERII PAP.
15.VALENTINIANI IMP. 3.
VALENTIS

Acacii Episcopi Cæsareæ Palæstinæ, Ariani æque Arianum hominem dedere illi successorem Euzojum. Reliquit Acacius commentarios a se conscriptos in Ecclesiastem decem & septem voluminibus comprehensos, necnon συµµικτων ἑτηνιακῶν sex, & multos alios præterea diversosque tractatus. Hæc S. Hieronymus (a), qui Acacii scripta sic legere consuevit, ut in nequam hæretici hominis lubricationibus caveret a sordibus (b). Alius eodem ferme tempore claruit Acacius itidem Cæsareæ Palæstinæ, Libanii discipulus, ipsum magistrum superaturus, si licuisset: nam juvenis (ut de eo testatur Eunapius c) decessit. Qui vero Acacio in Episcopatu successit Euzojus (diversus hic plane fuit ab Euzojo itidem Arianus, creato Episcopo Antiocheno sub Constantio) apud Thespesium rhetorem cum Gregorio Nazianzeno (ut tradit sanctus Hieronymus) fuerat Cæsareæ eruditus; ejusque postea factus urbis Episcopus, plurimo labore corruptam bibliothecam Origenis & Pamphili in membranis instaurare conatus est; sed quod Arianus esset, sub Theodosio Principe pulsus est, cui suffectus fuit Gelasius, de

PAGIUS

VI.

Nascitur
Valentinianus
Valentis
filius.

Ad num. XXXI. Valentinianus junior non Valentinianus Aug. sed Valentis Aug. filius fuit, ut docet Idacius in Fastis, qui sub hujus anni Consulibus scribit: His Cons. natus est Valentinianus junior, filius Augusti Valentis, die XV. Kal. Februarii. Ita enim in MS. quod servatur in Bibliotheca Collegii Parisiensis Patrum Societatis Jesu legitur, licet Sirmondus a Socrate deceptus, in editione illius Operis repopulerit, filius Aug. Valentiniani, ut Valensius in Notis ad lib. 4. Socratis cap. 10. observavit, & ipsimet vidimus in eo MS. nobis a V. C. Harduino ejusdem Bibliothecæ Præfeco exhibito. Hic Valentinianus junior ipse est, ut inter omnes constat, qui post biennium cum Vigore Consul fuit, cuius Themistius Orationem Consularem dixit, in qua passim Valentem huius Valentiniani patrem, & Gratianum patruelem appellat. Præterea idem Themistius pag. 254. editionis Petavianæ Procopii interitum, qui hoc anno contigit, ortu Valentiniani a Deo significatum esse affirmat. At si Valentinianus junior Valentiniani senioris filius fuisset,

quo inferius. Hæc ex Hieronymo (d). XXXI. Hoc eodem anno, iidemque Cons. Gratiano & Dagalaipho, natus est filius Valentiniano Imperatori, quem suo quoque nomine Valentinianum nominavit: hæc Socrates (e). Genitus hic fuit ex Justina Ariana femina, de qua plura inferius dicturi sumus. Licet igitur Valentinianus ipse Augustus omnium sententia Catholice habeatur: tamen tum uxoris, tum fratris perfidia infamatur; cum præsertim nullus reperitur ab eo adhibitus esse conatus, vel studium, quibus eodem ad meliorem frugem revocare fategerit: & quod gravius existimatur, grassantem Valentem fratrem in Orthodoxos in Imperio illi subiecto minime cohibuerit: quin & in Occidente Auxentium Arianum, & ab Arianis Episcopum Mediolanensem electum, licet Catholicis Episcopis & inter alios Hilario Episcopo Pictaviensi vehementer reclamantibus, numquam sed expellendum curaverit, sed in ea usque ad obitum siverit permanere. Hæc, inquam, eidem Valentiniano notam inusulare non levem. At de Auxentio suo loco dicendum.

Chri-

ejus ortus nihil significasset Valenti. Valentinianus junior alio nomine Galates dictus a Socrate lib. 4. cap. 26. & Sozomeno lib. 6. cap. 16. ubi discrete asserit, Valenti unicum filium fuisse ex Dominica uxore, nomine Galatem. Porro Socratis ac Sozomeni, qui Valentinianum hoc anno natum, filium Valentiniani senioris faciunt, error ex eo manasse videtur, quod duos Valentinianos juniore, alterum Valentis, alterum Valentiniani senioris filium inter se confuderunt, & ex duobus unum fecerunt. Putarunt enim, Valentinianum Nobilissimum puerum hoc anno natum eundem esse cum Valentiniano juniore, qui post mortem patris sui Valentiniani senioris Imperium tenuit cum Gratiano, quod anno CCCLXXV. falsum esse ostendemus. Hæc omnia Valefio laudato accurate observata. Corrigendum itaque quod scribit Baronius, Valentinianum juniorem senioris ex Justina filium extitisse.

VII.

Liberius Papa hoc anno e vivis excessit, quem excepit Damasus, ut anno sequenti videbimus. Obitus Lib. PP.

JESU CHRISTI
ANNUS
367.

LIBERII PAP.
ANNUS
16.

VALENTINIANI
VALENTIS
IMPP. 4.

I. **C**hristi annus trecentessimus sexagesimus septimus Consulatu Flavii Lupicini atque Flavii Jovini adscribitur Fastis, sic-
(a) Amm. lib. 27. ut ab Ammiano (a), Socrate (b), at-
(b) Socrat. lib. 4. c. 10.

que aliis notatus habetur. Hujus Flavii (c) Romae Jovini esse creditur epitaphium Flaviae Pasqualium Jovinae filiae, quod sic se habet (c):

FL. IOVINA. QUAE VIXIT.
ANNIS. TRIBUS. D. XXXII. DEPOS.
NEOFITA. IN. PACE. XI. KAL. OCTOB.

Præfectura Viventii. Quo etiam anno Romæ post Lampadium Viventius gessit præfecturam Urbanam, id eodem Ammiano atque etiam rescriptis Imperatorum testantibus: nam sub iisdem Consulibus ad eundem Viventium extant data rescripta; ut illud de relaxandis vinetis die Paschatis, his verbis (d):

Impp. Valentinianus, Valens, & Grat. A.A.A. ad Viventium P. V. Ob diem Paschæ, quem intimo corde celebramus, omnibus quos reatus astringit, carcer includit, claustra distolvimus. Attamen sacrilegus in majestatem reus, in mortuos veneficus, sive maleficus, adulter, raptor, homicida, communionem vestris

PAGIUS
SÆC. IV. ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5860.
Anno Urbis 1120. Olymp. 286. an. 3. secundum Baronium. A.C. 367.

VALENTINIANI ET VALENTIS IMPP. 4.
GRATIANI IMP. 1.

[1] A. D. num. I. Coss. Lupicinus & Jovinus: prior Orientalis: Magister enim Equitum in Oriente fuit, ut testatur Ammianus lib. 26. cap. 5. posterior Occidentalis, cujus sæpe meminit Marcellinus. lib. 25. 26. & 28. A num.

NOTÆ (1) Coss. Lupicinus & Jovinus. Relandus ex legibus utriusque codicis habet: Post consulatum Gratiani nobilissimi pueri & Dagalaiphi, ut etiam patet ex Inscriptione Gruteriana, ad annum superiorem producta, & apud Fleetwood pag. 501. deinde: Lupicinus & Jovino. Reinesius Claf. XX. pag. 906. LUPICINO & JOVINO. COSS. Inscriptiones Basilicæ S. Pauli, n. 410.

DEPOSITUS. XXI. K...
JOVINO. ET. LUPICINO.

Item n. 431.

LUPICINO. ET. JOVINO
Lapis demum in pavimento basilicæ S. Laurentii extra muros Urbis. Exscripti A. D. 1736.

PERFRUAR. UT. EGREGIIS. M...
VIXIT. ANN. LII.
DECESSIT. XVI. K. NOV.
FL. LUPICINUS CO...
Gudiana inscriptio apud Relandum:

VI. IDUS. MAIAS. LUPICINO. ET
JOVINO VV. CC. COSS.

Mabillonius in supplem. rei diplom. pag. 25.

FLAVIIS. LUPICINO. ET. JOVINO
CONSS. VII. IDUS. JUNIAS &c.

Vide Relandum ad hunc annum. Laterculus Paschalis in fine Gennadii de viris illustribus; Lupicino & Jovino.

CHRISTI
367.

LIBERII PAP.
16.

VALENTINIANI
VALENTIS
IMPP. 4.

vis sepirentur. Dat. 3. Non. Maji, Rom. Lupicino & Jovino Coss. Sed & illud, quo prohibentur delinquentes damnari ad ludum.

(a) l. 11. de penit. C. Theod. Idem (a) A.A.A. ad Viventium P. V. Neminem de numinis nostri sacrario. prodeuntem arena suscipiat, lanista doceat, sava meditatio & pugnatrice exerceat: multa siquidem possunt esse supplicia, quibus culpa plectatur. Dat. V. Id. April. Lupicino & Jovino Coss.

Cum igitur ex his rescriptis liquido demonstraretur, præfecturam Urbanam Viventii contigisse sub Consulatu Lupicini atque Jovini; ex his pariter redditur exploratum tempus obitus Liberii Papæ, & creationis Damasi ejus successoris: nam sub ejusdem Viventii præfectura subortum esse scyrum Ursicini schisma adversus Damatum, disertis verbis Ammianus affirmat (b). De his igitur pluribus acturi, ut de Liberii obitu primum instituemus orationem, exigit rerum ordo.

(b) Amm. lib. 27.

II. De Liberio Papa, quot annis sederit, plane diversæ reperiuntur sententiæ, quas sive in codices menda illapsa, sive scriptorum incuria induxerunt. Nam in libro de Romanis Pontificibus, annis sex tantum, mensibus sex, & diebus quatuor sedisse legitur; totidemque apud Nicephori Chronicon numerantur usque ad Felicem. In Cresconiano autem Indice, decem anni, menses septem, & dies tres ejusdem Pontificatus tribuuntur. Ceterum apud Hieronymi Chronicon, ab ingressu Liberii usque ad Damasi successionem, anni intercedunt decem & octo. At vero habitata exactiori ratione ingressu Liberii usque ad præsentis anni quintum Idus Septembris; dicere opus est eum sedisse annos quindecim, menses quatuor, & diem unum: nam ejus ingressu contigit VIII. Idus Maji (ut dictum est) anno Domini trecentesimo quinquagesimo-secundo.

III. De eodem autem Liberio hæc habentur in libro de Romanis Pontificibus: Hic ornavit de platonis sepulcrum sanctæ Agnetis martyris. Et paulo post: Hic fecit basilicam nomine suo juxta Marcellum Lybie, alias Livie. De Macello Liviano, loco sic dicto in Esquilino colle, est

PAGIUS II. Liberii PP. obit. A num. II. ad VII. Liberii Papæ obitus anno antecedenti contigit, quo eum Hieronymus in Chronico juxta Pontaci editionem consignavit. Præterea Marcellinus & Faustinus Presbyteri Luciferiani, qui hoc tempore vixere, in Præfatione libelli precum ad Imperatores Valentinianum, Theodosium, & Arcadium, tradunt Liberium humanis rebus exemptum VIII. Kalendas Octobris Gratiano & Dagalaipho Coss. id est, anno præcedenti. Eadem die, nempe vigesima quarta Septembris, memoratur in Martyrologio Bedæ: in quibusdam vero Martyrologiis, ut in Hieronymo, nomen ejus ad IX. Kalend. Octobris inscriptum. Quia ex diversitate intelligimus, Liberium die XXIII. Septem-

mentio apud Sextum Rufum, & P. Victorium. Porro quod ad eisdem templi erectionem spectat; ex collatis impensis Joannis Patritii ea de re per visum, admoniti, & miraculo confirmati, descendentes nivibus Nonis Augusti, formamque templi monstrantibus, eam basilicam erectam esse, ejusdem Ecclesiæ vetera monumenta declarant: verum ipsam ab ejus erectore, nomine Liberii nuncupatam esse, Marcellinus presbyter in libello de schismate Ursicini certam fidem facit. Rursum de Liberio hæc in eodem libro de Romanis Pontificibus: Hic fecit ordinationes duas in Urbe mense Decembris, & ordinavit presbyteros octodecim, diaconos quinque, Episcopos autem per diversa loca decem & novem. Qui sepultus est in via Salaria in cœmeterio Priscille.

IV. Remanet posteris Liberii Papæ memoria haud ignobilis, sed plane honorificentissima; de qua, ut ab homine hujus temporis, eodemque Romano cive, atque itidem doctrina & sanctitate claro, quique nullo privato affectu, sed veritatis tantum studio movetur, testimonium petamus; sanctus Ambrosius (c) testimonium affert, cum in commentariis de Virginibus, cui tamquam in auro gemmam voluit ejusdem Liberii Papæ intexuisse sermonem, ita præfatur: Quoniam quæ habuimus, digessimus superioribus libris duobus: tempus est, soror sancta, ea quæ tecum conferre soles, beatæ memoriæ Liberii præcepta revolvere; ut quo vir sanctior, eo sermo accedat gratior. Namque is, cum in Salvatoris Natali ad Apostolum Petrum virginitatis professionem vestis quoque mutatione signares (quo enim melius die, quam quo Virgo posteritatem acquisivit?) atque astantibus etiam puellis Dei compluribus, quæ certarent invicem de tua societate: Bonas, inquit, filia, nuptias desiderasti, &c. Pergit integrum tunc ab eodem Liberio habitum sermonem recensere; ubi post finem hæc addit: Hæc tecum sanctæ memoriæ Liberius, quæ apud alios majora verbis, apud te minora exemplis sunt, &c. Ut plane appareat, omnem maculam, quam olim

IV.

Liberii memoria.

(c) Ambrosius de Virg. lib. 3.

bris demortuum, sequentique sepulturæ mandatum. Ammianus lib. 27. cap. 3. dicit quidem, sub Viventii Præfectura, quæ in hunc annum incidit, ortum esse Damasum inter & Ursicinum dissidium pro Urbis Romæ Episcopatu. Sed Prætextatus jam mense Augusto currentis anni eidem successerat, ut liquet ex Legge Codicis Theodosiani De ingratis liberis. dat. XV. Kalend. Septemb. Prætextatus inscripta, ideoque Viventius jam anno præcedenti ante mensem Septembrem, quo Liberius obiit, dignitatem illam inierat. Quare dissidium illud quod Ammianus narrat, anno superiori contigit; cum non sit ratio, cur in morte Liberii Marcellinus & Faustino fides non adhibeatur.

Ana-

CHRISTY 367.

DAMASI PAP. I.

VALENTINIANI IMP. 4. VALENTIS

lim exul Arianorum ad tempus communione, et si non hæresis pravitate, contraxerat, posteriori illa confessione tempora Concilii Ariminensis profus deletam atque omnino fuisse oblivione sepultam. Hinc videas & a Græcis etiam ejusdem temporis sanctissimis atque doctissimis viris Liberio dignis titulis honestari: unde S. Basilius (a) nominat eum, beatissimum virum, scribens ad Occidentales: Epiphanius (b) vero, beatum; reperimusque ejus memoriam in nonnullis antiquis scriptis codicibus recentem inter alios sanctos, anniversario die natali publice recolendam: ex quibus exscriptit Beda; in cujus Martyrologio 8. Kalend. Octobris Liberii Romani Episcopi nomen cum aliis sanctis habetur intextum; sed & alibi (c) cum aliis ejusdem diei Sanctis sic versibus decantatum, pridie tamen ejus diei, nempe 9. Kalendas Octobris.

Liberius inter sanctos relictus.

(a) Basill. ep. 74. (b) Epiph. hæres. 75.

(c) Martyrol. V. Anselbert. die 23. Septembris

Nonum Thecla tenet roseo perfusa cruore, Liberiusque dicat Romanam Papa per Urbem, Levita & Sotus merito splendescit honore.

V. Ad hæc omnia de Liberio posita, addenda est inscriptio nuper reperta Spoleti in tumulo, exarata totidem verbis ac versibus, ut hic legitur.

D. P. PICENTIAE LEGITIMAE NEOPHYTAE DIE. V. KAL. SEP. CONSIGNATAE A LIBERIO PAPA FL. HOSPITIUS MARITUS VXORI BENEMERENTI DUPLICEM SARCOFAGUM CUM TITULO HOC LOCO . . . OE . . . I POSUIT . . . MARITO . . . . . ET

PAGIUS Anastasius juxta accuratorem editionem ab Holstenio curatam, de Constantio Imp. ait: Misit auctoritate per Catulinum agentem in rebus, simul Ursatius & Valens venerunt ad Liberium, qui consensit præceptis Constantii, ut una participatio conveniret communionis cum hæreticis tantum, ut non rebaptizarent, ubi duo codices MSS. Florentini habent, rebaptizaret. Ad quæ verba Holstenius notat Arianos tempore Liberii Papæ rebaptizasse eos, qui ex Catholicis ad sectam suam veniebant, & Anastasium illum locum descripsisse ex auctori Chronico veterum Pontificum. Addit Holstenius: Quandoquidem autem coeperint rebaptizare Ariani, nondum innotuit, verisimile tamen est eos rebaptizandi morem a Donatistis accepisse, & Do-

III. De rebaptizatione ab hæreticis usurpata.

fracta tabula & fragmentis deperditis, desunt reliqua. Quod autem audis, consignatam fuisse defunctam a Liberio Papa, per consignationem intelligere debes collatum sacramentum, quod dicimus Confirmationis seu Chrismatis, uti vetus loquendi usus obtinuit, quod accipi consuevit ab Episcopo suo: cum vero illud ipsa acceperit a Liberio Papa, placuit marito ejusmodi exhibitum ipsi munus a tanto Pontifice, relinquere perpetua memoria sepulchrali lapide consignatum.

Post obitum Liberii vacasse sedem dies sex, in ejusque locum Damasum Hispanum, Antonii filium, fuisse legitime subrogatum die decima quinta Septembris, consentiunt omnes; Ursicinum vero postea eodem anno in schismate Pontificem acclamatum. Quæ enim olim coeperat in clero Romano dissensio ex substitutione Felicis (licet Liberius eam componere studuisset, recipiens in clero atque uniens cum aliis eos qui ordinati fuerant a Felice) latenter serpens, novi Pontificis electionis occasione recrudit: dum alii ex parte Felicis, ex parte vero Liberii alii conarentur ordinare Pontificem. Itum est a majori saniorique parte in Damasi electionem; qui licet fuisset ex parte Felicis (d), Liberius tamen (ut dictum est) non tantum una cum aliis eundem receperat in clerum, sed etiam Vicaria præfectura donarat, cum post Concilium Ariminense (ut meminimus) Liberius iterum a Constantio vexatus in suburbii conventus ageret: quod ejusdem Liberii Acta (e) quantumlibet depravata testantur, in quibus hæc leguntur: Nolite timere, quoniam ego vobiscum non habito in civitate Romana; sed habetis Vicarium, ecce fratrem & presbyterum Damasum cujus testimonium vos mihi perhibetis, &c. Ex quibus erroris pariter arguuntur, qui Damasum dicunt ex Diacono creatum esse Pontificem. Senex erat sexagesimum secundum circiter annum agens, cum creatus est Pontifex; quem, postquam sedisset annos decem & octo, prope octogenarium decessisse affirmat S. Hieronymus (f).

VI. Damasi electio.

(d) Marcellin. de schismat. Ursicin.

(e) Acta Liberii cap. 2.

(f) Hieron. de Scrip. Eccl. in Damaso.

Pars

nastitas, ne amplius in Africæ angulo latitare dicerentur, ante Liberii tempora unionem cum Arianis iniisse.

Duratio Sedis Liberii tam in Anastasio, quam in Catalogis corrupte descripta. Sed cum eam inierit anno CCCLII. die XXI. mensis Junii, sedit annos quatuordecim, menses tres & dies tres emortuali incluso, qui dies tres in Anastasio, & in quibusdam Catalogis nostris, aliisque leguntur. Addit Anastasius, Liberium sepultum fuisse VIII. Kalendas Maii, & cessasse Episcopatum diebus septem. Sed dies ille ad aliquam ejus Translationem referendus: in antiquo enim Martyrologio Sancti Cyrilli habetur: IX. Kal. Octob. Roma depositio sancti Liberii Episcopi. Ex quibus sequitur Damasum natum

IV. Damasus successit Liberio.

VII. Pars autem adversa indigne ferens ex communione Felicis electum esse Pontificem, una cum diaconis Romanæ Ecclesiæ conspirans, occupansque basilicam Sicini, creat contra Damasum Ursicinum Diaconum Romanum Episcopum. Qui vero tunc tumultus oborti, quæve cædes fuerint in eadem basilica perpetrata, ex Ammiano (a) hic potissimum describamus, licet Ethnicum hominem, & rerum Christianarum haud exacto exploratore. Ipse igitur postquam de præfectura Urbana Lampadii egit, de ejus successore Viventio ita scribit: Advenit successor ejus ex Quæstore Palatii Viventius, integer & prudens, Pannonius; cujus administratione quæta fuit & placida, copia rerum omnium suens. Et hunc quoque discordantis populi seditioes terruere cœrentia, quæ tale negotium excitaverunt. Damasus & Ursicinus supra modum ad rapiendam Episcopalem sedem ardentes, scissis studiis asperrime conflabantur, aduque mortis vulnerumque discrimina adjumentis utriusque progressis. Quæ nec corrigere sufficiens Viventius, nec mollire, vi magna coactus secessit in suburbium. At in concertatione superaverat Damasus, parte quæ ei favorebat, instante. Constatque in basilica Sicini, ubi ritus Christiani est conventiculum, uno die centum triginta septem reperta cadavera peremptorum, efferatamque diu plebem egre potiorum, stea delinitam. Ponitur in descriptione (b) Urbis basilica Sicini in regione quinta juxta forum Equilinum, longe a Macello Liviano, ubi fuisse ponitur basilica Liberii. Sed subdit hic Ammianus, ita hostis Christianorum carpens Romanam Ecclesiam:

VIII. Neque ego, inquit, abnuo, ostentationem rerum considerans urbanarum, hujus rei cupidus, ob impetrandum quod appetunt, omni contentione laterum jurgari debere; cum id adepti, futuri sint ita securi, ut ditentur oblationibus matronarum, procedantque vehiculis insidentes, circumspecte vestiti, epulas curantes profusas, adeo ut eorum convivia regales superent mensas. Qui esse poterant beati re vera, si magnitudine Urbis despecta, quam vitii opponunt, ad imitationem Antistitum quorundam provincialium viverent: quos tenuitas edendi potandique parcissime, vilitas etiam indumentorum, & supercilium humum spectantia, perpetuo muneri veriisque ejus cultoribus ut puros commendant & verecundos. Hactenus Ammianus.

IX. Negari quidem minime potest, deorum cultoribus movisse invidiam Christianæ religionis summum Pontificatum adeo insigniter externis quoque splendoribus illustratum; ægroque tulisse animo, eo munere fungentem Romanum Episcopum ejusmodi claritudine magis conspicuum apparere, quam Gentiliæ superstitionis Regem sacrificum, sive alios Pontifices atque sacrificos, jam deorum cultu frigentem, despectos.

X. Certe quidem adeo Romæ his temporibus effulgebat Romanorum Christianæ religionis Antistitum decor ac splendor, ut non Ammiani tantum vel cæterorum illi similibus commoverit animum; sed & clarissimorum virorum, immo amplissimorum magistratum invidiam accipiant. Unde Prætextatus ille nobilissimus Romanorum, quem Proconsularum gessisse in Oriente horum Imperatorum exordio vidimus, & Viventio sequenti anno suffectum fuisse in Urbana præfectura, aliisque magistratibus auctum, suo loco dicemus; hic ipse prætextatus (c) Hieronymus c) qui & consul designatus postea mortuus est, homo sacrilegus & idololorum cultor, solebat ludens beato Damaso dicere: Facite me Romanæ Urbis Episcopum, & ero protinus Christianus. Hæc Hieronymus: ut plane appareat, summo atque regali Christi Ecclesiæ sacerdotio regiam quoque magnificentiam fuisse conjunctam: quæ cum ab Ethnicis scriptore carpantur; æque ab hæreticis recentioribus canino dente rabiosius corroduntur; isthæcque ab Ammiano scripta, velut e divino oraculo prodita, in Romanam Ecclesiam exprobrant: minime considerantes, antiquam hanc esse calumniam ab Ethnicis in Christianos omnes illatam: cum (ut ait Tertullianus d) prodigas Terentium cœnas sugillarent; quæ cum a Chæcull. in Aritate fuerint d'ycron denominata, quantif. Pol. c. 39. cumque, inquit, sumptibus consent, lucrum est, pietatis nomine facere sumptus. Siquidem ex eis etiam inopes pascebantur: cum alioqui iidem frequentius jejunare solerent, ac Romæ potissimum; ubi tribus diebus cujuslibet hebdomadæ totius anni, excepto tempore Quinquagesimæ, Christianos omnes jejunare consuevissent, S. Augustinus (e) ad Casulanum scribens disertis verbis affirmat.

XI. Sed quod ait Ammianus de profusioribus epulis; considerandum est, causam urgente interdum sanctissimos viros regias cœnas parare solitos. De sancto enim Ambrosio testatus est (f) Vincentius P. Prætorio in Galliis apud S. Martinum, ipsum agentem Mediolanensem Episcopum, consuevissent exhibere convivia Præfectis atque consulis, & absque dubio, digno invitatis hominibus sumptu; cum tamen haud ipse Ambrosius voluptuosus esset, vel jejunare prætermitteret; de quo Paulinus

PAGIUS

tione Hispanum, ut habet Anastasius, ordinatum fuisse Pontificem Rom. die prima Octobris

stratum; ægroque tulisse animo, eo munere fungentem Romanum Episcopum ejusmodi claritudine magis conspicuum apparere, quam Gentiliæ superstitionis Regem sacrificum, sive alios Pontifices atque sacrificos, jam deorum cultu frigentem, despectos.

X. Certe quidem adeo Romæ his temporibus effulgebat Romanorum Christianæ religionis Antistitum decor ac splendor, ut non Ammiani tantum vel cæterorum illi similibus commoverit animum; sed & clarissimorum virorum, immo amplissimorum magistratum invidiam accipiant. Unde Prætextatus ille nobilissimus Romanorum, quem Proconsularum gessisse in Oriente horum Imperatorum exordio vidimus, & Viventio sequenti anno suffectum fuisse in Urbana præfectura, aliisque magistratibus auctum, suo loco dicemus; hic ipse prætextatus (c) Hieronymus c) qui & consul designatus postea mortuus est, homo sacrilegus & idololorum cultor, solebat ludens beato Damaso dicere: Facite me Romanæ Urbis Episcopum, & ero protinus Christianus. Hæc Hieronymus: ut plane appareat, summo atque regali Christi Ecclesiæ sacerdotio regiam quoque magnificentiam fuisse conjunctam: quæ cum ab Ethnicis scriptore carpantur; æque ab hæreticis recentioribus canino dente rabiosius corroduntur; isthæcque ab Ammiano scripta, velut e divino oraculo prodita, in Romanam Ecclesiam exprobrant: minime considerantes, antiquam hanc esse calumniam ab Ethnicis in Christianos omnes illatam: cum (ut ait Tertullianus d) prodigas Terentium cœnas sugillarent; quæ cum a Chæcull. in Aritate fuerint d'ycron denominata, quantif. Pol. c. 39. cumque, inquit, sumptibus consent, lucrum est, pietatis nomine facere sumptus. Siquidem ex eis etiam inopes pascebantur: cum alioqui iidem frequentius jejunare solerent, ac Romæ potissimum; ubi tribus diebus cujuslibet hebdomadæ totius anni, excepto tempore Quinquagesimæ, Christianos omnes jejunare consuevissent, S. Augustinus (e) ad Casulanum scribens disertis verbis affirmat.

XI. Sed quod ait Ammianus de profusioribus epulis; considerandum est, causam urgente interdum sanctissimos viros regias cœnas parare solitos. De sancto enim Ambrosio testatus est (f) Vincentius P. Prætorio in Galliis apud S. Martinum, ipsum agentem Mediolanensem Episcopum, consuevissent exhibere convivia Præfectis atque consulis, & absque dubio, digno invitatis hominibus sumptu; cum tamen haud ipse Ambrosius voluptuosus esset, vel jejunare prætermitteret; de quo Paulinus

superioris anni, in quam Dominica cadebat, ut in morte ejus constabat.

Rom. Pontif. in cultu externo majestas.

X. Regius splendor regalis Sacerdotii.

(c) Hieron. epist. 61.

(d) Tertull. in Aritate, Pol. c. 39.

(e) Aug. ad Casulanum, ep. 85.

XI. Sanctorum convivia. (f) Sever. in dial. Gal. 1.

H h

CHRISTE 367.

DAMASI PAP. I.

VALENTINIANI IMPER. 4. VALENTIS

(a) Paulinus in Vita S. Ambrosii.

(b) Philippi 4.

(c) Romae 14.

XII. Clementis PP. VIII. dignum exemplum.

XIII. Adversus Clericos delictos.

(d) Hieronymus in Michaeae 2.

(e) Matt. 22.

linus tradit (a), quotidiano jejunio corpus attrivisse: Cui, inquit, prandendi numquam consuetudo fuit, nisi Sabbato, & Dominico, vel cum natalitia celeberrimorum martyrum essent. Sicque secundum illud Apostoli (b): Scio abundare, & scio penuriam pati. Apostolici quoque viri, ut Ambrosius atque Damasus, ita noverunt vitæ institutum attemperare, ut juxta ejusdem Apostoli (c) sententiam; sive manducarent, Domino manducarent; sive non manducarent, æque Domini causa non manducarent; omniaque charitate jubente, arbitrio Spiritus agerent.

Sane quidem magna animi nostri voluptate factum est, quod his ferme diebus, cum hæc cudenda exhiberemus, Sanctissimus Dominus Noster CLEMENS Papa OCTAVUS hoc primo sui Pontificatus exordio inter alia ad disciplinam Ecclesiasticam componendam saluberrime instituta, quo cæteris hospitalitatis ac in pauperes beneficentiæ exemplo præluceat, quotidianæ illi mensæ tredecim ex ipsis veteri instituto parari solitæ adjecit alteram prope cænaculum suum pauperibus peregrinis potissimum & remotioribus regionibus in Urbem confluentibus in singulos dies parandam: e sua enim opipare referta dapibus, iidem sacro ritu ex more sanctificatis, sedens ipse arbiter continentiae, delectumque adhibens, pretiosiora quæque ac lautiora jubet afferri pauperum mensæ, vilioribus sibi retentis ac modicis; tanto solum judicans dignos honore Dei servos, ipsos pauperes, Christi vicem agentes, Vicarius ipse Christi, & fervus fervorum Dei. At hæc obiter, occasione Ethnicorum fugillantium lautas mensas Romanorum Pontificum, dicta sunt.

Cæterum quod ad propositam rem spectat: sicut sanctissimos viros omnia sua ad spiritum regulam moderantes, dignos laudem censemus; ita illos improbandos damnandosque putamus, qui carni indulgentes, de Christi patrimonio opsonantur: adversus quos iusta est S. Hieronymi ista reprehensio (d): Sed & Ecclesia quoque principes, qui deliciis affluunt, & inter epulas atque lascivias pudicitiam servare se credunt, propheticus sermo describit, quod ejiciendi sunt e spatiosis domibus, lautisque conviviis, & multo labore epulis conquisitis; & ejiciendi propter malas cogitationes & opera sua. Et si vis scire quo ejiciendi sunt, Evangelium lege (e): In tenebras scilicet exteriores, ubi erit stridor & stridor dentium. An non confusio & ignominia est, Jesum Christum crucifixum, magistrum, pauperem & esurientem fartis predicare corporibus, jejuniorumque doctrinam rubentes buccas tumentiaque ora proferre? Si in Apostolorum lo-

co sumus, non solum sermonem eorum imitemur, sed conversationem quoque & abstinentiam amplectamur. Sanctum utique est & Apostolicum ministerium, viduis & pauperibus ministrare. Non oportet, inquit, dimisso verbo Dei, ministrare nos mensis (f). At nunc non dico pauperes, non dico fratres, & qui rursus invitare non possunt (ex quibus, excepta gratia, nihil aliud Episcopalis speret manus) sed militantes & accinctos gladio, & Judices, excubantibus ante fores suas Centurionibus & turmis militum, Christi sacerdos invitat ad prandium. Toia clerici Urbe discursant, querunt exhibere Judicibus quæ illi in pratoris suis aut invenire non possunt, aut certe inventa non conemunt. Nec vero arbitrandum, quod generaliter ad omnes hæc dirigatur invectionio, sed quod eos qui tales sunt, pulset sermo propheticus, & comminetur eis supplicia & tenebras sempiternas: ut qui pudore & verecundia non teneantur, agant penitentiam saltem comminatione paenarum. Hucusque Hieronymus, haud dubie ab hac objur-gatione excipiens Damasum, quem mille locis sanctissimum prædicat. Sed ad schisma Ursicini, e quo divagata est oratio revocetur.

De eo schismate complura scripta habentur a Marcellino Romano presbytero in eo libello, quem una cum Faustino diacono obtulit Theodosio Imperatori. Sed cum constet, eum bis fuisse schismaticum, adhaerentem nimirum primo Ursicino pseudo-pontifici, ac postea Luciferianis, ea in hac causa fides illi adhibenda est, quæ latronibus solet accusantibus eos, quos ipsi fuerint deprædati. Quis enim ipsum duxerit audiendum de Damaso, qui & in alios Orthodoxos fuerit contumeliosus, atque etiam in S. Hilarium Pictaviensem Episcopum calumniose æque ac audacter insultet? Porro res Damasi & Ursicini publicis judiciis sæpe discussæ ac ventilatæ, adeo exploratæ sunt redditæ atque perspicuæ, ut Imperatores ipsi sæpius ad Urbis Præfectos pro Damaso adversus Ursicinum ejusque gregarios reperianur dedisse rescripta, quæ suis locis, secundum tempus quo scripta sunt, sigillatim red-demus inferius.

Sed illud in primis est redarguendum mendacium, quo dicunt, primitus Ursicinum, ac subinde Damasum post dies septem esse creatum Romanum Pontificem, occupasseque basilicam Lateranensem, atque inde impetum fecisse in basilicam Julii. Nam his manifeste adversatur Sanctus Hieronymus, quem hinc ipsis temporibus, Romæ fuisse monstrabimus. Ipse enim in Chronico contrarium penitus astruit, dum sic ait: Damasus trigesimus quintus Romanae Ecclesiae ordinatur Episcopus. Post multum

(f) 48.6.

XIV.

Marcellinus & Faustinus (schismatici).

XV.

Refelluntur mendacia in Damaso acer-vata.

CHRISTE 367.

DAMASI PAP. I.

VALENTINIANI IMPER. 4. VALENTIS

* Ursinus.

(a) Rufinus. l. 2. c. 10.

XVI.

Alia calumnia Marcellini in Damaso.

* Ursinus.

* Maximini.

(b) Socrat. l. 4. c. 24. (c) Sozom. l. 6. c. 23. (d) Niceph. l. 11. c. 30.

XVII.

Maximini seditio redundat in Damaso.

temporis spatium (vel ut alii legunt) post non multum temporis spatium, Ursinus * a quibusdam Episcopus constitutus, Sicinnum cum suis invadit; a quo Damasiæ partis populo conflente, crudelissima interfectiones diversæ sexus perpetrata. Affirmat hoc ipsum Rufinus (a), qui etsi forte Romæ non erat, res tamen sui temporis vulgatas ubique conscripsit. Sed mox hic ejusdem Rufini de oborto schismate integram ipsam sinceramque narrationem subjiciemus.

Verum & eo quoque impudentiæ adæctus est ipse ab Ecclesia & a Deo divinus, efferatus schismaticus Marcellinus, ut arguens Damaso, affirmet fuisse scævillimum hominem, in eumque tot cædium immaniter patrarum culpam rejiciat: ab ipso enim concitato esse milites ait in sectatores Ursicini. At ut hæc omnia apertius refellantur; in primis hæc scripta sunt eo argumento a Rufino hic describamus: Damasus, inquit, post Liberium per successionem sacerdotum in urbe Romana susceperat. Quem prælatum sibi non ferens Ursinus * quidam ejusdem Ecclesiae diaconus, in tantum furoris erupit, ut persuaso quodam satis imperito & aggressi Episcopo, collecta turbulentorum & seditiosorum hominum manu, in basilica qua Sicinini appellatur, Episcopum se fieri extorqueret, legibus & ordine & traditione perverfis. Quo ex facto tanta seditio, immo vero tanta bella coorta sunt, alterutrum defendentibus populis, ut repleverunt humano sanguine orationum loca. Quæ res factione Maximini * Præfecti, sævi hominis, ad invidiam boni & innocentis versa est Sacerdotis; ita ut causa clericorum usque ad tormenta duceretur. Sed assertor innocentia Deus affuit; & in caput eorum qui intenderant dolum, poena conversu est. Hæc Rufinus: eadem quoque Græci habent, nempe Socrates (b), Sozomenus (c), Nicephorus (d), & alii. Quisnam autem fuerit rudis ille & aggressus Episcopus, qui ausus est Ursicino manus imponere; Marcellinus in libello, quem scripsit, expresse nominat: aitque fuisse Paulum Episcopum Tiburtinum: quo quidem uno argumento, etsi reliquæ deessent pro causa Damasi defensiones, satis superque declaratur, Ursicinum fuisse schismaticum: cum ex his quæ ex S. Augustino & aliis superius dicta sunt, liquido constet, non alterius Episcopi quam Ostiensis fuisse, manus imponere super electum Romanum Pontificem.

Quod autem spectat ad Maximum, seu potius Maximinum (sic enim eum nominat Ammianus) cujus seditiam redundasse in invidiam & odium Damasi Papæ Rufinus & alii citati nuper auctores testantur; fuisse quidem ipsum, cum Vicariam præfecturam, & Annonariam, ac postea

Prætoriam administraret, truculentum civium Romanorum carnificem ad omne immanitatis genus exercendum egregie comparatum, pluribus idem Ammianus (e) testatur; qui & ejus in cives Romanos diras recenset carnificinas. Porro ea quæ in Ursicini sectatores visus est iste acerbius perpetrasse, in Damasi invidiam, cujus defensionis causa ille militum gladios cruentasset, obtrestantes schismatici convertunt; adeo ut ea de re numquam desiverint etiam post obitum Valentiniæ apud Theodosium queritari iidem Marcellinus, & Faustinus. Porro Damasi incredibilis animi mansuetudinis locuplex testis est S. Hieronymus, qui tunc agens in Urbe erudiebatur rhetoricis disciplinis: ipse enim cum ad Innocentium amicum scribens, de muliere septies ista historiam enarrasset, in fine hæc de Damaso habet (f): Romanum Episcopum jam pene seditiosus laqueis irretitum & vicisse adversarios, & non nocuisse superatis. Quid amplius? S. Ambrosius & ipse Romanus, & Romæ adhuc in paterna domo cum Marcellina sorore ac fratre Satyro agens, scribens postea alia occasione ad Valentianum juniorem Imperatorem, cum de Damaso Papa obiter incidere mentionem, sic ait (g): Damasus Romanae Ecclesiae sacerdos iudicio Dei electus. Ita ipse.

Cæterum, quod ejus legitima ordinatio nulla posset invidentium hostium labefactari calumnia, eademque nota esset & magistratibus & Imperatori; schismatici ad falsas eademque turpissimas accusationes conversi sunt, ut litteræ Valentiniæ Aug. inferius suo loco recitandæ declarant. Adulterii enim sanctissimum ac purissimum virum accusarunt, quem S. Hieronymus (h) virginem, Ecclesiaeque virginis doctorem appellat ad Pammachium scribens; ejusque mores eximios Græci (i) pariter prædicant. Sed de his alias in ejus obitu. Hæc quidem nos de legitima Damasi electione; ejusque morum integritate haud otiose volumus ex certis ac probatis testibus inculcasse, ipsoque ejusdem Pontificatus ingressu lectori ob oculos posuisse; quod sciamus, levissimos quosdam, nulla rerum habita diligentiori pervegitatione, una lectione libelli Marcellini schismatici, Damasi hostis implacabilis, imprudenter nimis ac potius stolidè primas detulisse Ursicino; quem non solum fuisse tradunt verum legitimumque Romanum Pontificem, sed & moribus plane sanctissimum: neque erubuerunt post tot sæcula, hominem in publico sanctorum Patrum consensu damnatum legibus Imperatoris sæpe proscriptum, Catholicis omnibus, ut monstrum ostentui habitum, adeo imprudenter ac temere commendare; condemnare vero sunt auri S. Damaso a sacro Concilio probatum,

(e) Amm. lib. 28.

(f) Hieron. epist. 49.

(g) Ambros. epist. 30.

XVIII.

Damasus accusatur adulterii.

(h) Hieron. epist. 50.

(i) Theod. lib. 5. c. 2. Socrat. l. 4. c. 27. Sozom. l. 6. c. 28. Niceph. l. 11. c. 20.

rescriptis Imperatoriis ab oppressoribus vindicatum, antiquorum omnium præconio laudatum, toti orbi Catholico communicatione conjunctum, vitæque moribus insignem atque perspicuum, miraculis etiam illustratum, ac denique universæ Catholicæ consensu Ecclesiæ a tempore obitus in hanc diem anniversaria memoria celebratum. Sed jam ad rei gestæ historiam revertamur.

XIX. Plebs incitata falsa spe martyrii.

Ut autem furens plebecula adeo animata, libens volentque in militum gladios se ab illis trucidandam timoris expers immitteret; schismaticorum tuba illo furoris adegit, qua velut classico clangebant ac clamitabant, tempus esse martyrii, nec timendos eos, qui corpus occiderent. Quibus illa incauta decepta, eo avidius ruebat in cædem, quo ex suis alios se ad martyrii coronam præcessisse putabat; damnum existimans, ad cælestia præmia ab aliis anteverti. Id quidem ex ipso schismaticorum libello Marcellini atque Faustini colligitur, quem antiquitus scriptum Vaticana bibliotheca nobis exhibuit. Quomodo autem iidem schismatici sæpe mulctati, ab Urbe pulsati, atque iterum impertita venia ab Imperatore restituti, ac postea denuo tumultuantem longius fuerint ablegati, dicemus suis locis inferius, annis, ut sunt gesta, sequentibus: haud enim fuit istiusmodi unius anni negotium; sed decem & octo annis, quoad vixit Damasus, numquam destitit pertinacia schismaticorum, quantum ipsis licuit, eundem sanctum Pontificem graviter exagitare. Reperitur in antiquis inscriptionibus Damasus pro unione Sanctæ Ecclesiæ nuncupasse vota Martyribus, quæ & persolvit, ubi Romanus Clerus, relicto Schismatico Ursicino, Damasus conjunctus est: extat de his vetus (a) inscriptio istis verbis:

(a) Antiqua inscrip. in append. pag. 117. r. nu. 3.

Sanctorum quicumque legis venerare sepulcrum Nomina nec numerum potuit retinere vestras Ornavit Damasus tumulum cognoscite Rectorem Pro reditu Cleri Christo præstante triumphans Martyribus Sanctis reddit sua vota Sacerdos.

(b) ead. pag. n. 6.

Sed & quod sequitur Epigramma (b) ad hoc ipsum spectare videtur, cum & furans populus secutus Ursicinum, projectis

PAGIUS V. Gratianus Augustus creatur.

Ad num. XX. Gratianus die IX. Kal. Septemb. Augustus a Valentiano patre renunciatus est, Idacio in Fastis, Auctore Chronici Alexandrini, & Socrate lib. 4. cap. II. testibus; quod Ambianis factum testatur Hieronymus in Chronico, & Idacius in Fastis. Natus erat anno tre-

centesimo quinquagesimo nono, ut produnt Auctor Chronici Alex. & Idacius in Fastis, qui tamen in die Natali differunt: prior enim X. Kal. Junias; posterior XII. Kal. Aug. natum Gratianum scribit.

Militiæ nomen dederant aliumque gerebant Officium pariter spectantes jussa Tyranni Præceptis pulsante metu servire parati. Mira fides rerum subito posuere furorem Conversi fugiunt Ducis impia castra relinquunt.

Proiciunt Clypeos faleras & tela cruenta Confessi gaudent Christi portare triumphos Credite per Damasum possit quid gloria Christi.

Jam vero quæ hujus anni reliqua sunt, ordine prosequamur.

Hoc eodem anno, iisdem Coff. Lupicino atque Jovino, 9. Kalend. Septembris; Gratianum Valentianum filium, a patre creatum esse non modo Cæsarem, sed & Augustum, Socrates (c) tradit. Sed cum constet ex rescriptorum titulis superius recitatis, datisque mensibus Aprilis ac Maii, inter Imperatores legum latrores nominari quoque Gratianum, plane patet, hujus anni ferme principio eam summam dignitatem ipsi collatam esse: fecisse id tamen ipsum Valentianum, postquam crebris pulsatus febribus vix ex insperato convaluisset, Ammianus (d) affirmat, qui Gratianum fuisse ætate adulto proximum ait: immo jam adultum fuisse, Valentianum ea oratione, quam tunchabuit coram exercitu, palam testatus est.

His proxime subdit idem Ammianus de quibusdam injuste jussu Imperatoris a magistratu necatis, & a Christianis (ut ait) instar martyrum cultis: Eminuit, inquit, per id tempus inter alias humilium neces mors Dioclis ex Comite largitionum Illyrici, quem ob delicta levia flammis jussit exuri, & Diodori ex Agente in rebus, triumque apparitorum potestatis Vicaria per Italiam ob id vexatorum atrociter, quod apud eum questus est Comes, Diodorum quidem adversus se civiliter implorasse juris auxilium, officiales vero jussu Judicis ausos monere proficiiscentem, ut responderet ex lege.

Quorum memoriam apud Mediolanum colentes nunc usque Christiani, locum ubi sepulti sunt, Ad innocentes appellant. Dein cum in negotio Maxentii cujusdam Pannonii ab executione a Judice recte maturari præcepta, trium oppidorum ordines

centesimo quinquagesimo nono, ut produnt Auctor Chronici Alex. & Idacius in Fastis, qui tamen in die Natali differunt: prior enim X. Kal. Junias; posterior XII. Kal. Aug. natum Gratianum scribit.

XX.

Gratianus Augustus. (c) Socr. lib. 4. c. 10.

(d) Amm. lib. 27.

XXI.

Exquisita crudelitas Imperatoris.

XXII.

(a) Amm. lib. 27.

Severum Judicium adversus adulteros.

(b) Amm. lib. 28.

XXIII.

Vercellensis mulier innocens accusata adulterii.

(c) Hier. epist. 49.

Adolescens innocens credit tormentis.

maestari jussisset, interpellavit Euphraxius tunc Quæstor; & parcius, inquit, agito piissime Principum: hos enim, quos interfici tamquam noxios jubes, ut martyres, id est, divinitati acceptos colit religio Christiana. Hactenus Ammianus. At parum tutum est, externo homini res nostras scribenti fidem haud dubiam in omnibus adhibere. Nulla enim in Mediolanensi Ecclesia tradita posteris memoria extat, ut in injuste hi ab Imperatore damnati, fuerint inter martyres recensiti.

De sævitia rursum Imperatoris hæc paulo superius Ammianus (a): Et quamquam Valentianus, homo propalam ferus, inter imperandi exordia, ut asperitatis opinionem molliret, impetus trucis retinere nonnunquam in potestate animi nitebatur; serpens tamen vitium & dilatatam aliquandiu licentius erupit, ad perniciem plurimorum; quod auxit ira acerbius effervescentem. Cum enim præferret pravoxum morum correctorem, ejus quoque ministri sæpe, omni æquitate posthabita, ad summam severitatem jura sævire permiserunt. Nam præter eos, quos gladius vindex magiæ reos, ejus criminis leviter suspectos, ab Ammiano recensitos abstulit; incredibilibus etiam quæstionibus & cædibus exagitati sunt illi, quos adulterii vel supri causa apparitores Præsidum inscripserunt: nec quidem viles tantum personæ, sed nobiles; nec in provinciis solum, sed Romæ; quod idem Ammianus (b) deplorat, cum ait: Nec minus femine quoque calamitatum participes fuere similia. Nam ex hoc quoque sexu peremptæ sunt virgines aliæ, complures adulteriorum flagitiis obnoxie, vel stuprorum, inter quas notiores fuere Claritas & Flaviana, &c. subdit postea de Rufina adulterii rea, Hesychia matrona, Faustiana, & Anepsia, eadem ex causa Romæ morte mulctatis, vel spontanea nece peremptis.

At superavit omnes hos casus sævitia illa adversus Christianam feminam Vercellensem exhibita, cum postulata esset rea, sed innocens, criminis adulterii. Rem gestam perpetua dignam memoria luculento stylo S. Hieronymus (c) prosecutus est eadem epistola ad Innocentium, in qua de Damasi victoria adversus schismaticos agit; ut appareat hæc ipsa eodem ferme tempore contigisse. Rem ergo sic aggreditur:

Igitur Vercellæ Ligurum civitas haud procul a radicibus Alpium sita, olim potens, nunc raro est habitatore semivita. Hanc cum ex more Consularis inviseret, oblatam sibi quamdam mulierculam unam cum adultero (nam hoc crimen maritus impegerat) pœnali carceris horrore circumdedit. Neque multo post cum lividas carnes ungula cruenta pulsaret, & sulca-

tis lateribus dolor quæreret veritatem; infelicissimus juvenum, volens compendio mortis longos cruciatus vitare, dum in suam mentitur sanguinem, accusavit alienum, solusque omnium miser merito jussus est percipi, quia non reliquit innocentiæ, unde posset negare.

At vero mulier, sexu fortior suo, cum equuleus corpus extenderet, & sordidas fetore carceris manus post tergum vincula cobiberent; oculis, quos tantum terror alligare non poterat; suspexit ad cælum; & volutis per ora lacrymis: Tu, inquit, testis es, Domine Jesu, cui oculum & nihil est, qui es scrutator renis (d) & cordis: non ideo me negare velle, ne peream; sed ideo mentiri nolle, ne peccem. At tu miser homo, si interire festinas, cur duos interimis innocentes? Equidem & ipsu cupio mori; cupio invisum hoc corpus exuere, sed non quasi adultera; præsto jugulum; micantem intrépida excipio mucronem; innocentiam tamen mecum feram. Non moritur quisquis videtur occiditur.

Igitur Consularis, passis cruore luminibus, ut fera, quæ gustatum semel sanguinem semper sinit; duplicari tormenta jubet; & sævum dentibus frendens, si millem carnifici minatus est pœnam, nisi confiteretur sexus infirmior, quod non poterat robur virile reticere. Succurre, Domine Jesu, ad unum hominem tuum complura sunt inventa supplicia. Crines ligantur ad stipitem; & toto corpore ad equuleum fortius alligato, vicinus pedibus ignis apponitur; utrumque latus carnifex fodit, nec papillis dantur induciæ. Immota mulier manet, & a dolore corporis spiritu separato, dum conscientia bono fruitur, vetuit circa se sævire tormenta. Judex crudelis quasi superatus atollitur; illa Deum deprecatur. Solvantur membra compagibus: illa oculos ad cælum tendit. Quasi de communi scelere alius confiteretur; illa pro consistente negat, & periclitans ipsi alium vindicat periclitantem. Una interim vox est: Cæde, ure, lacerata: Non feci. Si dictis tollitur fides; veniet dies, quæ hoc crimen diligenter discutiat: habeo Judicem meum.

Jam lassus tortor suspirabat in gemitu, nec erat novo vulnere locus. Jam victa sævitia corpus, quod lanarum horrebat. Extemplo ira percitus Consularis: Quid miramini, inquit, circumstantes, si torqueri mulier mavult, quam perire? Adulterium certe sine duobus committi non potuit; & esse credibilis reor, noxiam ream negare de scelere, quam innocentem juvenem confiteri. Pari igitur prolata in utrumque sententia damnatos carnifex trahit. Totus ad spectaculum populus effunditur, ut profusus quasi migrare Civitas putaretur: stipatis prorens portis turba den-

XXIV.

XXV.

Torque-tur dire innocens femina.

XXVI.

CHRISTE
367.DAMASI PAP.
I.VALENTINIANI
VALENTIS IMPP. 4.Adolef-
cens capi-
te plecti-
tur, femi-
na fru-
stra per-
cutitur.

denatur. Et quidem miserimi juvenis ad primum statim ictum amputatur gladio caput, truncumque in suo sanguine volutatur cadaver. Postquam vero ad feminam ventum est, & flexis in terram poplitis, super irementem cervicem micans elevatus est gladius, & exerciam carnifex dexteram totis viribus concitavit; ad primum corporis tactum stetit mucro lethalis, & leviter perstringens cutem, rasura modica sanguinem aspergit. Imbellem manum percussor expavit; & victam dexteram, gladio marcescente, miratus, in secundos impetus torquet: languidus rursus in feminam mucro dilabatur, & quasi ferrum eam timeret attingere, circa cervicem torpet innoxiam. Itaque furens, & anbelans licitor, paludamento in cervicem retorto, dum totas expedit vires, fibulam qua clamydis mordebat oras, in humum excussit, ignarusque rei enssem librabat in vulnus.

XXVII.

Insultat
carnifici
innocens
femina.

En tibi, ait mulier, ex humero aurum ruit: collige multo questum labore, ne pereat. Proh, rogo, qua est ista securitas! Impendentem non timet mortem: ratur percussa; carnifex palleat: oculi gladium non videntes, fibulam vident; & ne parum esset quod non formidabat interitum, praestat beneficium scipienti. Jam igitur & tertius ictus sacramentum frustratus erat Trinitatis; jam spiculator exterritus, & non credens ferro mucronem aptabat in jugulum, ut qui secare non poterat, saltem premente manu, corpori conderetur. O omnibus res inaudita sculis! Ad capulum gladium reflectitur, & velut dominum suum victus aspiciens, confessus est, se ferire non posse. Huc buc mihi trium exempla puerorum, qui inter

(a) Dan. 3.

frigidis flammarum globos hymnos (a) edidit pro stertibus, circa quorum saraballa sanctamque caesariem innoxium luxit incendium: Huc beati Danielis (b) revocetur historia, juxta quem adulantibus caudis praedam suam leonum ora timuerunt. Nunc sustinua nobilis fide omnium subeat mentibus, qua iniquo damnata iudicio, Spiritu sancto puerum replente, salvata est. Ecce non dispar in utraque misericordia Domini. Illa liberata per iudicem, ne iret ad gladium: haec a iudice damnata, absoluta per gladium est.

XXVIII.

Populus
pro inno-
cente fe-
mina in-
surgit.

Tandem ergo ad feminam vindicandam populus armatur: omnis aetas, omnis sexus carnificem fugat, & cœtu in circulum coeunte exclamat. Non credit pene uniusquisque, quod videt. Turbatur tali nuncio urbs propinqua, & tota licitorum turma glomeratur. E quibus medius, ad quem damnatorum cura pertinebat, erumpens, & canicem immundam persuso pulvere turpans: Quin meum, inquit, o cives petitis caput? me illi vicarium datis? Si misericordes, si clementes estis, si vul-

tis servare damnatam; innocens certe perire non debeo. Quo fetu vulgi concussus est animus, maestusque se per omnes torpor insinuat, & mirum in modum voluntate mutata, cum pietatis fuisset, quod defenderant; pietatis visum est genus, ut paterentur occidi. Novus igitur ensis, novus percussor apponitur. Stat victima, Christo tantum favente munita: semel percussa concutitur; iterum repetita quassatur; tertio vulnerata prosternitur. O divina potentia sublimanda majestas! que prius fuerat quarto percussa nec laesa, ideo post paululum visa est mori, ne pro ea periret innoxius.

Clerici, quibus id officii erat, cruentum linteum cadaver involvunt, & fossam humum lapidibus construentes, ex more tumulum parant. Festinato Sol cursu Occasum petit, & misericordia Domini celebriori cursu natura nox advenit. Subito femina palpitat pectus; & oculis quaerentibus lumen, corpus animatur ad vitam. Jam spirat, jam videt, jam sublevarur & loquitur: jam in illam potest vocem erumpere: Dominus (c) auxiliator meus; non timebo quid faciat mihi homo. Anus interim quadam, qua Ecclesiae sustentabatur opibus, debitum Caelo spirituum reddit; & quasi de industria, ordine currente rerum, vicarium tumulo corpus operitur. Dubia adhuc luce, in littore diabolus occurrit, querit cadaver occise, sepulcrum sibi monstrari petit: vivere curat, quam mori potuisse miratur. Recens a clericis caespes ostenditur, & dudum superinjecta humus cum his vocibus ingeritur flagitanti: Erue scilicet ossa jam condita: infer novum sepulcro bellum: & si hoc parum est, avibus ferisque lanianda membra discerpe. Septies percussa debet aliquid plus morte perpeti.

Tali ergo invidia carnifice confuso, clam Domini mulier refocillatur. Et ne forte creber medici ad Ecclesiam commectus suspitionis panderet viam; cum quibusdam virginibus ad secretiorem villulam, secto crine transmittitur. Ibi paulatim, virili habitu veste mutata, in cicatricem vulnus obducitur. Et o vere: jus summum, summa malitia: post tanta miracula adhuc seviunt leges. En quo me gestorum ordo pertraxit. Haecenus S. Hieronymus, plane detestans severissimi Principis per ministros crudeliores scipientem nimium in persequendis delictis ardorem, quo innocentes quoque interdum puniri contingeret. Alumna haec erat femina S. Eusebii ejus Civitatis Episcopi: quam ad tantam cum innocentia junctam constantiam sanctus Praeful cum verbis, tum etiam vitæ exemplo firmiter informarat.

Haec omnia cum rescisset S. Damasus Romanae Ecclesiae Pontifex, admonitus, puto, a clericis ipsius Vercellensis Ecclesiae

XXIX.

Clerici
funus cu-
rant ex
more.

(c) Ps. 117.

XXX.

Curatur
septies
icta mu-
lier.

XXXI.

CHRISTI
367.DAMASI PAP.
I.VALENTINIANI
VALENTIS IMPP. 4.

sua, sollicito studio pro impetranda feminae salute apud Imperatorem severissimum egit. Testatur id quidem ipse Hieronymus in fine ejusdem epistolae, ubi reddito certiore Innocentio, ad quem scribit, de rebus Mediolani gestis ab Evagrio adversus Auxentium, de Damaso haec mox subdit: Romanum Episcopum jam pene factio- nis laqueis irretitum, & vicisse adversarios, & non nocuisse superatis.

(a) Virg.
4. Georg.

Verum (a) haec ipse quidem spatii disclusus iniquis Praetereo, & aliis post me memoranda relinquo.

Præsentis tantum rei sine contentus sum: Imperatorem de industria adit, precibus fatigat, merito lenis, sollicitudine promeretur, ut redditam vitam redderet libertati. Haecenus Hieronymus de Damaso & muliere ad Innocentium, quem illum ipsum esse putamus ejusdem Hieronymi per necessarium, in peregrinatione comitem, & in eremo Syriae contubernalem, ubi & deploravit extinctum, cum ad Ruffinum sic de ipso postea scripsit (b): Innocentium partem animae meae repentinus febrium ardor abstraxit. At de his modo satis: jam vero ad reliquas anni hujus res gestas orationem convertamus.

(b) Hieron.
epist. 41.

XXXII.

Plaga
grandi-
nis.

Quod autem spectat ad res Orientales; hoc anno pariter, iisdemque Coss. (inquit Socrates c) grando magnitudine innotuit, lapidibus similis, Constantinopoli decidit. Est quidem multis in ore, illam grandinem, Deo irato, quod multi sacerdotum, qui cum Eudoxio communicare reculerant, essent ab Imperatore relegati, dilapsam fuisse. Haec ipse. Complures quoque homines eadem grandine necatos esse, S. Hieronymus in Chronico hoc ipso anno quarto horum Imperatorum affirmat. Fquidem Valeris temporibus diversis cladibus saepe afflictus est Oriens: nam praeter maris eruptionem, & terræ motus ingentes, quos diximus, alii pariter subsecuti sunt vehementes tremores terræ; fameque dira Provincias saepe vexavit; nec Constantinopolis tantum, sed aliae quoque Provinciae eadem affectæ sunt clade, ut Cappadocia; cujus rei testis est

PAGIUS

VII.

Pluvia sa-
eva & fa-
mes ma-
gna.

Ad num. XXXII. & seqq. Auctor Chronicæ Alexandrini sub hujus anni Consulibus scribit: His Coss. Deus Constantinopoli grandinem faxeam depluit mense Desio, hoc est, Junio. Idacius in Fastis dicit, id contigisse sub hujus anni Consulibus die IV. Nonas Julias: Socrates lib. 4. cap. II. VI. Nonas Julii. Porro Oratio Gregorii Nazianzeni De plaga grandinis, quam Baronius hanc in rem citat, a Gregorio Nazianzeno jam Episcopo composita, ut Nicetas observat, ideoque alia occasione dicta. Præterea famem quæ Cappadocas exagitavit, de qua Gregorius a Baronio citatus loquitur, contigit anno CCCLXX.

celebris illa oratio, De plaga grandinis, inscripta, dictaque coram patre merente a Gregorio Nazianzi: etenim his prope modum diebus, reversus ex eremo praedicationis munus, pastoremque functionem nomine patris obivit: quo etiam sensu pastorem se, & pastorem principem nominat, non ita tamen, quod fuerit Episcopus Nazianzenus, vel Sasimorum, sed quod (ut dictum est) apud parentem senem munere pastoris fungeretur, principemque locum in populo publice docendo teneret; ob id, inquam, ibi ait: Hunc populum mihi compone (parentem alloquitur) mihi scilicet alumno disciplinae tuae, deinde pastori, nunc autem principi quoque pastori. Licet Niceta haec referat ad tempus postquam Sasimorum est creatus Episcopus. Quod autem Socrates ait, creditum ex proscriptione Episcoporum, ulciscente Deo, immensam plagam grandinis; inficias nemo ierit, ab anno superiori (ut vidimus) coeptam esse Arianorum sub Valente persecutionem, eamque latioribus in annos singulos incrementis auctam: verum ipsam Catholicorum Episcoporum proscriptionem nonnisi post annum sequentem inchoatam esse, suo loco apertius innotescet.

XXXIII.

At non plaga tantum grandinis hisce temporibus complures Orientis regiones dire vexavit; sed quæ secuta est fames ingens, tum alios, tum praecipue Cappadocas magnopere exagitavit: cum Caesareæ Cappadociae S. Basilii adhuc presbyteri, sed post Episcopum primi, enituit in alendis pauperibus magna sollicitudo charitati conjuncta; de qua haec Gregorius Nazianzenus (d): Fames grassabatur, & quidem post hominum memoriam atrocissima: Languebat Civitas, nec ex ullo loco auxilium afferebatur, nec ulla calamitatis medicina. Nam maritima quidem urbes ejusmodi rerum penuriam facile sufferunt, dantes nimirum ea quibus affluunt, ac vicissim ea quibus carent a mari accipientes. At nos, qui procul a mari degimus, nec ex iis rebus quibus abundamus, utilitatem ullam capimus; nec ea quibus egemus, ulla arte comparare possumus; ut qui nec ea quæ habemus, exportare; nec ea quibus cavemus, importare queamus. Sed in hu-

(d) Greg.
Naz. orat.
in laudem
Basilii.

ut eo anno videbimus: eo enim Basilii adhuc Presbyter erat. Sed Baronius, qui Basilium Episcopum anno CCCLXX. renunciatum credit, bis famem in Cappadocia grassatam scribere coactus est, quod constaret, Basilio adhuc Presbytero famem Cappadociam afflixisse, & existimaret, eum anno CCCLXX. jam Episcopum fuisse. Inde enim intulit, famem, quæ anno CCCLXX. sevit, aliam esse ab ea quæ contigerat Basilio adhuc Presbytero. Hermantius in Vita SS. Basilii & Gregorii Nazianzeni lib. 3. cap. 15. Baronium sequitur, & ex una fame duas etiam facit.

CHRISTI 367.

DAMASI PAP. I.

VALENTINIANI IMP. 4. VALENTIS

iusmodi malis nihil gravius atque acerbius, quam crudelitas, cupiditasque inexplebilis eorum qui rei frumentaria copia circumfluunt. Observant enim temporum difficultates, atque ex annonæ penuria lucrum captant, & ex aliorum calamitatibus messem faciunt; nec illud audientes; eum (a) qui pauperes commiseratur, Deo favori dare; nec rursus illud; eum (b) qui frumentum abscondit plebi, execrabilem esse, &c. At quid tunc Basilius? Subdit Gregorius (c): Pavit omnes: Et quonam Naz. ibid. pacto? Audi.

XXXIV. Apertis enim oratione sua & cohortatione locupletum horreis, facit, quod est in Scriptura (d): Cibum esurientibus frangit, panibusque pauperes satiat, alitque eos in fame, atque esurientes animas implet bonis. Quo tandem modo? neque enim ad laudis cumulum hoc parvi momenti est. Nam cum eos quos fames vulneraverat, in unum coegisset, nonnullos etiam spiritum agre trahentes, viros, feminas, puerulos, senes, omnem ætatem commiseratione dignam, omnia ciborum genera, quibus fames depelli solet, corrogans, atque ollas pulmentariorum, falsisque nostratis opponit, atque ad levandam famem pauperum accommodati, plenas proponens, ac deinde Christi, qui linteo præcinctus discipulorum pedes nequaquam lavare gra-

vabatur (e), ministerium imitans, famulæque puerorum sive servorum suorum ad eam rem opera utens, corpora pauperum animasque curabat, honorem cum necessario alimento connectens, ac dolorem eorum utrinque leniens. Talis erat novus noster procurator, & secundus Joseph, &c. Hucusque verba Gregorii. Addit vero germanus eiusdem Basilii Gregorius (f) Nyssenus; tum etiam S. Basilium patrimonium ipsum in pauperes erogasse: Cum, inquit, fames aliquando gravis, & sevea tam ipsam urbem in qua habitabat, quam omnem urbi subditam regionem affligeret; venditis suis prædiis & possessionibus, atque pecuniis in alimenta conversis; cum etiam rarum esset, ut illi qui valde sibi providissent, & instructi essent, ea quæ ad mensam & victum pertinent, sibi-consciere & suppeditare possent; ille per omne tempus famis, cum eos qui undique confluerent, tum juventutem totius urbanæ plebis alere perseveravit, adeo ut etiam Judæorum liberos hujus benignitatis, & liberalitatis ex æquo participes faceret. Nihil enim prorsus interest, utrum per vas olearum quis, an per aliam aliquam materiam, & occasione divinum mandatum exequatur. Hæc Nyssenus; atque de his hæcenus; sequentis jam anni res aggrediamur.

(e) Joan. 13. (f) Greg. Nyss. orat. in laud. Basilii.

JESU CHRISTI ANNUS 368.

DAMASI PAP. ANNUS 2.

VALENTINIANI IMP. 5. VALENTIS

I. Præfectura Prætextati. Annus sequitur Christi trecentessimus sexagesimus octavus, adscriptus publicis Factorum indicibus Consulatu secundo duorum Augustorum Valentiniiani at-

que Valentis, quo in Urbana præfectura subrogatur Romæ Prætextatus, de quo sic Ammianus (g): Hæc inter Prætextatus præfecturam Urbis sublimis curans, per

PAGIUS SÆC. IV. Anno Urbis 1127. Olymp. 286. an. 4. A.C. 368.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 586t. ☉ 13. FE. ☽ 8. P. 20. Mart. Indict. 11. JESU CHRISTI 368. DAMASI PAPÆ 3.

VALENTINIANI & VALENTIS IMP. 5. GRATIANI IMP. 2.

[1] AD num. I. Coss. Valentinianus Aug. II. & Valens Aug. II. Ille in Occidente, hic in Oriente; ille juxta tertiam regulam, hic jux-

NOTÆ (1) Off. Valentinianus Aug. II. & Valens Aug. II. Relandus primum exhibet: Post consulatum Lupicini, & Jovini; deinde Valentiniano & Valente Augg. II. ex legibus utriusque codicis. Fabrettus, pag. 584.

DIE. III. NON. OC. VALENTINIANO II. ET. VA.....

Vetus inscriptio apud Boissardum, par. III. pag. 114. cum Fl. Valentiniani Trib. Pot. VII. Cof. II. & cum Fl. Valentis Trib. Pot. VII. Cof. II. Inscriptiones Basilicæ S. Pauli, n. 410. DEPOSITUS. VI. KAL. OCTOB. VALENTINIANO II. ET. Valente II. Coss. Fasti Idatii, Prosperi Chronicon, & Paschalis laterculus; Valentiniano II. & Valente II. Laterculus Paschalis in fine Gennadii de viris illustribus; Valentiniano & Valente II.

CHRISTI 368.

DAMASI PAP. 2.

VALENTINIANI IMP. 5. VALENTIS

integritatis multiples actus & probitatis, quibus ab adolescentiæ rudimentis inclavit, adeptus est id quod raro contingit, ut cum timeretur, amorem non perderet Civium, minus firmari solitum erga Judices formidatos. Cujus auctoritate, justisque veritatis suffragiis, tumultu lenito, quem Christianorum jurgia concitaverunt, pulsoque * Ursicino, alta quies patri jam proposito Civium Romanorum aptissima adolesebat, gloria clari Rectoris complura, & utilia disponentis. Hæc Ammianus de Prætextato Urbis præfectura hoc ipso anno post Viventium insignito: quod & complura ad ipsum, iidem hujus anni Consulibus, Imperatorum rescripta exploratum reddunt.

II. De expulsiōe vero Ursicini ab Urbe facta a Prætextato (ut ex Ammiano dictum est) mentio habetur in Valentiniiani rescripto ad eundem Prætextatum, quod extat cum aliis in pervetusto codice Vaticano, in quo scriptæ sunt epistolæ complurium Romanorum Pontificum: ita enim rescriptum se habet de restitutione basilicæ a schismaticis occupatæ.

Impp. Prætextato. Dissensionis auctore sublato, omnis causa discordiæ sopienda est; ne aliqua remanente materia, nihil proficiet & medio sustulisse fomitem jurgiorum, Prætextate parens carissime. Quamobrem præcelsa sublimitas tua, Defensoris Ecclesiæ urbis Romæ, sive Damasi sacra legis Antislitis petitionem perspecta, qua una tantum Ecclesiæ ex Catholica religionis obsequio a dissidentibus adhuc dicitur retentari: quoniam pro publica securitate metuendum est, ne aliquis hinc iterum tumultus oriatur (quandoquidem non parva sit separationis effigies, ut tale aliquid puteur oclusum Damaso) eam jubebit aperiri; ut singuli universique cognoscant, quo unitas studio colenda sit, qua omnibus pice vivendum; cum Ecclesiæ restituti plenissimum postulet congregationem ubique promissa concordia. Hæc de reddenda Basilica Valentinianus. De pellendis vero ab Urbe sociis Ursicini, ad eundem quoque Prætextatum sic scripsit:

III. Ea nobis innata est moderatio, ut publicam disciplinam sine cujusquam calamitate munire cupiamus. Itaque quoniam Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS juxta secundam. Titulus enim Græcus Orationis S. Themistii in Valentis Quinquennialibus dicte, quem e tenebris eruit Harduinus in nova editione Operum Themistii, ea Quinquennialia Marcionopoli habita docet. Hoc vero anno Valentem Mircionopoli fuisse testantur variae Leges Codicis Theodosiani, & Ammianus lib. 27. Anno CCLXX. tertium Consulatum Imperatores gessere; sed cum eo anno Valens Marcionopoli non fuerit, Valentianum sua in cum Quinquennialia distulisse existimandum. II. Data hoc anno a Valentiano seniori Lex 18.

animarum adversarum occasione non favemus Ursicini sociis & ministris, quos præcelsa sublimitas tua propter quietem Urbis æternæ de medio putavit esse tollendos: Roma tantum, cujus tranquillitati studemus, excepta, ubicumque voluerint absque religionis injuria (ut peregrinari potius, quam exulare videantur) proprio liceat jure versari, Prætextate parens carissime. Neque enim interest nostræ, quem habitationis elegant locum; dummodo incensivis dissensionis ablatis, & firma sit rursus in plebe concordia. Dat. pridie Idus Jun. * AA. II. Coss. Indulgit & illud quoque postea Imperator, ut qui expulsi fuerant, in Urbem revocarentur, ita tamen, ut si quid tumultus cicerent, multarentur graviori supplicio: rescriptum autem sic se habet:

Abe * Prætextate carissime. Nobis licet justa videatur fuisse vindicta, que illic tumultuante exercitæ factionem sedat, ubi maxime debet esse concordia, scilicet in Ecclesia vel sede, vel causis quarum rerum utraque modestiam possidet & cultum: Tamen nos, omnes qui nuper propter illam tumultum deportatione damnati sunt, & propriæ lenitate nature, & ipsius religionis ac legis contemplatione miseramur. Prætextate carissime ac jucundissime. Cunctos igitur, qui sunt ejus sortis & culpæ, præcelsa sublimitas tua nostri auctoritate judicii liberabit. Hanc vero formam tenebit in posterum, ut si iidem pristino statui restituti aliquid spiritu iterum gesserint inquieto, quo tranquillitas reformata turbetur; severissima in eos sententia proferatur. Nullam enim possunt veniam promereri, qui non desunt peccare post veniam. Hactenus de indulgentia collata schismaticis ad Prætextatum. Quoniam modo autem iidem schismatici, quod non haberent, intra Urbem Basilicam, nec communicare vellent cum Damaso, extra moenia in suburbis conventus agerent, ex quo meruerunt longius ab urbe relegari, suo loco dicemus: quod enim ea sub Olybrii præfectura sequenti anno contigisse, certum appareat ex rescriptis ab eodem Valentiano ad Olybrium datis, in eum annum illa rejicimus.

Hoc eodem anno sub eadem præfectura I i Præ-

Codicis Theodosiani De Episcopis, a Baronio in Privilegiis Clericorum per Africam Proconsularem nominatim restituit Valentianus, quæ videlicet his Constantius Imperator ultimo vitæ suæ tempore concesserat: a Juliano vero Apostata, & sub eo, Clericis adempta fuerant: sub quo videlicet Paganorum animi adversus sanctissimam Legem quibusdam depravationibus fuerant irritati. Legendus Gothofredus in hujus Legis Commentario.

Rescriptum de pellendis ab urbe schismaticis.

IV. Ave. Rescriptum de indulgentia.

CHRISTI 368.

DAMASI PAP. 2.

VALENTINIANI IMPER. 5. VALENTIS

Clades Moguntina (a) Anm. lib. 17.

Prætextati contigisse cladem Moguntia... latam ab Alemannis, Ammianus (a) testatur, cum ait: Sub idem fere tempus, Valentiano ad expeditionem caute (ut rebatur) profecto, Alemannus Ragalistrando nomine, diu præstruens, quod cogitabat, Moguntiacum præditiis vacuum cum expeditis ad latrocinandum latenter irrepfit. Et quoniam casu Christiani ritus invenit celebrari solemnitate, imprædite cufusque modi fortune virilem, & muliebrem sexum cum supellectile non parva indefensum abduxit. Hæc ipse. Porro diversa hæc est ab illa clade, cujus S. Hieronymus (b) his verbis meminit, cum ad Ageruchiam scribens hujus sæculi funestos casus commemorat at, dicens: Moguntiacum nobilis quondam Civitas capta atque subversa est, & in Ecclesia multa hominum millia trucidata. De ea enim suo loco dicendum.

(b) Hieron. epist. 11.

VI.

Terræmotus in Oriente.

(c) Socrat. lib. 10.

Sed & Oriens rursus terræmotibus hoc anno in Asia vexatus est, & non sine divino quodam prodigio Nicæa urbs terræ tremore collapsa, in qua fides antea conscripta atque probata mox ob diram Arianorum persecutionem, nisi Deus reliquisset semen, penitus videri potuisset extincta; ait enim Socrates (c): Anno proximo, Valentiano, & Valente secundum Cons. quinto Idus Octobris terræmotus in Bithynia factus Nicæam urbem deturbavit. Recenset eandem cladem Hieronymus in Chronico hoc eodem anno quinto Imperatorum, traditque eam funditus everfam. Sed subdit Socrates: Iste duodecimus annus fuit post ruinam Nicomediae. Paulo post multæ partes Germæ urbis Hellepontii altero terræmotu conquassata ceciderunt. Verum quamvis ista hoc modo evenirent: nibilo magis tamen Eudoxii Episcopi Arianorum, & Valentis Imperatoris animi ad pietatem, & rectam de religione opinionem commoti fuerunt. Nam crudeliter in eos sæviendi, qui ab ipsis in fide dissentiebant, nullum aliquando finem fecere. Isti terræmotus videbantur tumultus in Ecclesia certa fuisse indicia. At quamquam complures sacerdotes (ut dixi) erant in exilium ejecti; tamen Basilius, & Gregorius soli (quorum ille Cæsareæ Cappadocia Episcopus fuit, hic Nazianzi urbis obscuræ & pertenuis Cæsareæ finitima) divina providentia propter eximiam pietatem patriis sedibus minime pulsi fuere. Hæc Socrates: at hoc sane tempore neuter eorum erat Episcopus: quando autem ambo ad Episcopatus honorem fuerint evekti, inferius suo loco dicturi sumus.

VII.

Cæsarius frater Gregorii liberatus.

(d) Greg. Naz. orat. in laudem Cæsarii.

Quod vero ad Nicænam terræmotum spectat; occasione Cæsarii fratris, qui ibi tunc degens magno miraculo divina ope servatus fuit, meminit illius Gregorius (d) Nazianzenus his verbis: Jam vero quæle

miraculum censendum est, quod circa eum contigit, ipsius simul, & parentum pietatis illustrissimum præbens argumentum? In Bithynia versabatur, imperium ab Imperatore haud postremum administrans. Quæstoris siquidem munere fungebatur, ac thesaurorum curam gerebat. Hoc enim illi majorum dignitatum velut præludium esse Princeps voluit. Cumque Nicææ terræmotus ex omni hominum memoria maximus accidisset, totamque ferme Civitatem solo aquasset, atque omnes propemodum Civitas cum urbis elegantia delevisset; solus ex omnibus clari nominis viris, aut cum admodum paucis ex hoc periculo salvus, & incolomis evadit: idque modo vix credibili, hoc est, ipsa ruina protectus, ac perexiguas quasdam periculi notas referens; hætenus videlicet, ut timore ad majorem salutem magistro uteretur, atque a rebus fluxis & incertis translata militiæ, totum se cælesti parti addiceret, sibi que ipsi regiam aulam commutaret. Atque hoc & in animo habebat, & votis omnibus exoptabat, quemadmodum mihi per litteras confirmavit, cum hanc occasionem ad eum admonendum arripissem; quod nec unquam fecere destitit, moleste ferens illius indolis præstantiam in vilioribus studiis versari, tamque philosophicam animam in rerum publicarum administratione volutari, ac velut Solem nubibus obduci. Hæc Gregorius; cujus eo argumento tunc ad Cæsarium scripta epistola adhuc extat digna Gregorio; quam his attexere, jucundum putamus fore lectori; est autem hujusmodi (e):

(e) Greg. Naz. epist. 16.

Ne ipsi quidem timores prudentibus viris inutiles sunt, quin potius mea quidem sententia valde commodi & salutaris. Nam etsi votis omnibus eos arcemus, venientibus tamen erudimur. Agra enim & afflicta anima vicina est Deo, ut eximie alicubi loquitur Petrus: atque omnis qui periculum effugit, majori necessitudine cum eo conjungitur, a quo salutem est consecutus. Proinde non quia calamitatis particeps fuimus, ægro animo sumus; sed quia e periculo extracti sumus, gratias agamus: nec alios nos Deo inter pericula, & alios post pericula exhibeamus. Verum si ve peregre agentes, si ve privatam vitam ducentes, si ve publica negotia gerentes (sic enim loquendum est, nec prætermittendum) eum sequamur, a quo salutem accepimus, atque ad illius partes nosmet adjungamus, parva & humi repentina parum curantes. Atque historiam quamdam posteris demus tum ad gloriam nostram, tum ad animæ utilitatem amplam & præclaram, quæ etiam ipsa utilissimo documento plerisque sit; nimirum periculum securitate, & calamitatem rebus secundis potorem esse, magisque expetendam: siquidem ante timores mundo addicti eramus, post timores

VIII. Epistola Greg. ad Cæsarium fratrem.

CHRISTI 368.

DAMASI PAP. 2.

VALENTINIANI IMPER. 5. VALENTIS

res autem Deo nos addiximus. Fortasse graves tibi ac molesti esse videmur, qui de his rebus sæpius ad te scribamus; & sermones nostros non admonitionem, sed ostentationem esse æstimas. Quare de his rebus verborum satis. Nos vero, scias velim prompto animo esse, atque exoptare potissimum quidem tecum esse, ut de salute tua tibi gratulemur, ac de his rebus perfectius disseramus: si minus, at certe ut te hic primo quoque tempore reducem videamus, atque una tecum in grati animi significationem festum diem agamus. Hucusque Gregorius ad Cæsarium: desiderantur autem Cæsarii litteræ ad eum redditæ, quarum meminit.

IX. At quid post hæc Cæsarius? Subdit ipse Gregorius (a): Verum terræmotus quidem vim effugit, morbi vero non item: mortalis siquidem erat. Quibus plane ostendit, haud multum post spatium temporis interlapsum, Cæsarium ex hac vita migrasse; qui dum ægrotaret, bonorum suorum pauperes fecit hæredes; qua quidem re plurimum gavisus idem germanus ejus Gregorius ita ait: Hæredes ipse habebit, quos maxime conducit, & quos habere voluit, ut dives hinc migraret, omnia secum ferens. O egregiam munificentiam! o eximiam consolationem! o insignem eorum, ad quos hæc hereditas jure devolvebatur, liberalitatem! &c. Magna profecto hæc visa est Dei misericordia erga Cæsarium, ut Imperatorem jam convertum in Arianum, vel morte relinqueret, a quo ob magistratum, quem gerebat, perdifficilis videri poterat esse divisio. Obiit vero Cæsarius in patria, quem idem frater Gregorius egregia oratione laudavit: mortuus est, inquam, apud sanctos parentes, Gregorium Episcopum, atque Nonnam, eorundemque pio funere sepultus. Sed quoniam ritu? illo videlicet, quo pii cuncti sepeliri solent, quem & ipse Gregorius sic concinne describit his verbis (b):

(a) Greg. Naz. orat. (b) Greg. Naz. orat.

X. At nunc nobis egregius ille Cæsarius servatus est, cinis pretiosus, laudabile cadaver, ac cum multiplici hymnorum cantu deducitur, celebrique pompa ad martyrum sedes effertur, sanctisque parentum manibus honoratur, matre accensas faces gestante, ac pietatem majori subrogante, lacrymis sapientia cedentibus, psalmodum cantu luctum consopiente; ac denique anima recens creata atque a spiritu per Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS III. Ad num. XII. & seqq. Longe ante hunc annum mortem Donati Episcopi Carthaginensis Donatistarum contigisse oportet. Nam in Sermonem secundo Sancti Augustini De pace & charitate recitato ante Collationem Donatistarum anno CCCCXI. habitam, quem post obitum Baronii Sirmondus edidit, & Baluzius in nova sua Collectione Conciliorum pag. 1126. contulit cum veteri MS. Bibliothecæ Colbertinae, legitur: Et tamen adhuc sunt Apostolicas voces, post Ecclesie

baptismum informata dignos honores percipit. Hæc Gregorius, quod Cæsarius haud pridem fuerat sacro initiatus baptismo. Erat ipse Cæsarius (ut idem Gregorius in fine testatur) inter cæteros fratres natu minimus: nam in fine ejusdem funebris orationis, digna apostrophe ad Deum conversus, pro ejus anima preces fundens, hisce verbis perorat:

XI. O Domine omnium & creator, & præcipue hujus figmenti, o Deus tuorum hominum & pater ac moderator, o vita necisque jus & potestatem habens, o nostrarum animarum arbiter & benefactor, qui omnia commode, & quemadmodum ipse pro altissima tua sapientia gubernationisque ratione nosti, artificis Verbi tui opera facis atque transmutas; suscipe, quæso, nunc quidem Cæsarium velut primitias quasdam nostræ peregrinationis. Quod si minorem natu primum; tuis consiliis, quibus omnia reguntur, acquiescimus. Hæc Gregorius: quæ hic descripsisse voluimus, ut saltem hoc tam digno exemplo (licet innumera alia suppetant) quæ Christiani solent persolvere extréma defunctis, satis cunctis fieret exploratum. Porro adeo felix extitit exitus Cæsarii, ut dies obitus ejus, idemque natalis ad vitam æternam, dedicaretur publicis Ecclesiæ monumentis, atque adscriberetur Martyrologio cum aliis sanctis anniversaria memoria celebrandus: cujus animam jam cælestibus gaudiis locupletatam (ut ipse testatur) Gregorius sæpe per visum aspexit.

XI. Precatio pro defuncto.

(c) Greg. Naz. ead. orat.

Extant ejusdem Cæsarii piæ eruditæque lucubrationes, nempe de Anima dialogi. Varia insuper eum scripsisse opera, & potissimum contra Græcos, auctor est Suidas. Cum autem post ejus obitum bona ipsius ab hostibus (ut ait Gregorius) puto fiscalibus arpagonibus, istdemque Arianis diriperentur; ut his occurreret Sophronius Præfectus, datis ea de re ad eum litteris, Gregorius intercessit (d); extant ipsæ, quibus de rerum humanarum volubili statu egregie philosophatur, pluraque habet de Cæsarii præclaris meritis. Mentio est hujus Sophronii apud Ammianum (e), atque ex Notario creatum esse Præfectum urbis Constantinopolis.

Cæsarii scripta.

(d) Greg. epist. 18.

(e) Anm. lib. 26.

XII. Hoc tempore defuncto Donato Pseudopiscopo Carthaginensi partis schismatistarum, immo capite Donatistarum, subrogatus est in ejus locum ab iisdem factiois I i 2 Par-

deklarationem, & toto mundo dilatationem dicitur mihi: Non dimitto Donatum, non dimitto nescio quem Caium, Lucium & Parmenianum. Quo ex Augustino loco discimus, quatuor priores Episcopos Carthaginenses Donatistarum post Majorinum schismatis auctorem, fuisse Donatum, Caium, Lucium & Parmenianum; huncque non Donato, ut putavit Baronius, sed Lucio successisse. Parmenianum excepit Primianus anno circiter CCCXCII. cum insequenti Maximianista eam

CHRISTI
368.DAMASI PAP.
2.VALENTINIANI IMP. 5.
VALENTISParmenianus post
Donatum
Episcopus
Carthag.

Parmenianus ejusdem sectæ tenacissimus cultos atque defensor; qui mox ut cathedram illam pestilentiae nactus est, stylum acuit adversus Catholicos, scripta edens conferta mendaciis, quibus si non alii, simpliciores saltem decipi potuissent: quod cum sensissent Catholici in Africa Episcopi, ad ejus confutanda deliramenta, cavendaque ex verborum lepore præstigiis, provocaverunt hominem ad publicum Episcoporum conventum, ubi cuncta ab eo scripta possent accurate examinari; sed cum ipse & alii sibi subjecti execranda dissensionis Antistites id facere penitus recusarent, respuerentque Catholicos, quasi indignos ipsorum consortio, quod illos immundos, communicationeque lapsorum labefactatos, se ipsos vero sanctos prædicarent ac mundos; necesse fuit litteris saltem publice causam agere, ne veritas indefensa, mendaciorum nubibus tecta & obscurata, apud nutantes animos in discrimen adducta, periclitari aliquo modo posset.

XIII.

Optatus
Episc. Milevitanus
adversus
Parmenianum agit.

Præstitit id egregie Optatus Episcopus Milevi in Numidia, vir quidem cum eruditione clarus, tum spectata vitæ morum integritate sanctissimus; qui zelo pietatis incensus, fortis defensor veritatis, unus in omnem illam schismaticorum phalangem intrepidus prodiit; scripsitque ad eundem Parmenianum primarium ipsorum Antistitem septem libros, ejus scriptis adversarios; quibus non solum mendacia illa ventosa hominis vesani, certis firmisque redargueret argumentis; sed diversa ac plane contraria dictione factum & arrogantiam protervi hominis, nonnisi contumelias stylo vomentis, deprimeret, deliniretque animum procacia tumidum, atque si liceret, charitate in eum introduceret veritatem: fratrem enim eum Optatus suis scriptis frequenter appellat, a quo peccator, legis transgressor,

PAGIUS

eam ordinationem damnantes Maximianum Diaconum Episcopum sibi constituerint. Illud enim schisma non diu post Parmeniani mortem constitum fuisse ex Concilio Carthaginensi & Carthaginiensi, de quibus infra, satis intelligitur.

IV.

Bellum
Gothicum.

Est hic annus secundus belli Gothici a Valente suscepti; quid eo peractum docet Ammianus lib. 27. cap. 5. ubi ait, Valentem Marcionopoli in hiberna discessisse.

V.

Status
Virginum
Vestalium
hoc tempore.

Data hoc anno a Valentiano seniore Lex 8. Cod. Theod. De Medicis & Professoribus ad Prætextatum P. U. ex qua liquet, Virgines Vestales hoc tempore Medicos pecuniarum habuisse, & inter labentis Romæ superstitionis rudera summam adhuc eisdem Vestalibus religionem stetit; quod non tantum ex hac Lege a Baronio non memorata deducitur; verum etiam ex aliis monumentis. I. Vetus Orbis descriptio sub Constantio & Constante Imp. viginti ferme annis ante hanc Legem conscripta, inter ea quibus Romam celebrat: Sunt autem, inquit, in ipsa Roma & Virgines septem ingenia & cla-

immundus foris extra Ecclesiam vagans, exul, ac denique Paganus una cum Catholicis omnibus ipse nominatus fuisset: fratrem, inquam, eum Optatus dicit ex consortio sacramenti, quod uno baptismo ab una progenitrice Christiana religione geniti essent.

At antequam hac de re orationem longius protrahamus, temporis ratio ex more firmanda est; ut ea stabilita, cætera quæ dicenda erunt, inconcussa cohæreant veritati. Auctor est S. Hieronymus (a), Optatum sub Valentiano & Valente Principibus scripsisse adversus partis Donatianæ calumniam libros sex (alias septem) quibus ostenderet crimen Donatianorum in nos falso intorqueri. Sed quoto potissimum anno horum Imperii ipse scripserit, cum nec ipse, nec alius dicat; cur in hunc potius annum, nempe postquam Damasus sedere cœperit, rejicerimus, ratio postulat ut aperiamus. Sane quidem, si habenda ratio est Optati testificationis id ipsum bis affirmantis; ad hæc ipsa tempora ea scriptio referenda est; cum a tempore Diocletiani persecutionis in Africa sub Anulino Proconsule Carthaginis, & Floro in Numidia, usque ad tempus quo ea scribebat, numeret annos sexaginta, & quod excurrit: ait enim primo (b): *Firme ante annos sexaginta, & quod excurrit, per totam Africanam persecutionis est devigata tempestas, quæ alios fecit martyres, alios confessores, nonnullos funesta prostravit in morte &c.* Et post multa (c): *Alia persecutio, quæ fuit sub Diocletiano & Maximiano: quo tempore fuerunt & impii Judices, bellum Christiano nomini inferentes; ex quibus in provincia proconsulari ante annos sexaginta, & quod excurrit, fuerat Anulinus, in Numidia Florus.* Porro secundum chronologiam ab ipso Optato præscriptam, & ea quæ dicta sunt de his suo loco superius

rissima, qua Sacra Deorum pro salute civitatis secundum Antiquorum morem perficiunt, & vocantur Virgines Vestales. II. Symmachus in Relatione sua ait, Constantium sacrarum Virginum privilegiis nihil detraxisse, decrevisseque nobilibus sacerdotia, Romanis carimonis non negavisse impensas. III. Valentianus senior hujus Legis auctor Virginibus Vestalibus sua jura reliquit; quod Symmachus testatur in laudata Relatione. IV. Gratianus Vestalibus virginibus subsidia vetera, prærogativam, agros detraxit, prædique hæreditate quæsitæ, & annonam seu victum, quæ de publico & populi annonis præbebantur. Quæ omnia Senatus a Gratiano petiverat: verum exclusa ejus petitio, & Legatis audientia denegata: quæ omnia tradit Symmachus in dicta Relatione. V. Sub Valentiano jun. Senatus iterum per Symmachum P. U. anno CCCLXXXIV. repetiit, cujus est quoque in finem famosa illa Relatio ad Valentianum jun. Verum, (quod Ambrosius testatur epist. ad Imp. Eugenium) ei nec quicquam detulit.

XIV.
Optatus
quando
scripsit.(a) Hieron.
de script.
Eccles. in
Optat.(b) Optat.
lib. 1.(c) Idem
lib. 3.CHRISTI
368.DAMASI PAP.
2.VALENTINIANI IMP. 5.
VALENTIS

rius, cum constet ea contigisse anno Domini trecentesimo secundo ac tertio, additis his illis sexaginta annis, quod intercedit temporis usque ad illud tempus Optati: dicendum profecto esset, ipsum elucubrassè commentarium illum anno Christi trecentesimo sexagesimo.

XV.

Sensus
verborum
Optati.(a) August.
de bapt.
c. 7. Not.
Balduin.
in notat.
ad Optat.

Sed quod adjicitur, *Et quod excurrit*: hæc ipsa verba ibi addita quoniam sint sensu accipienda, pervestigandum accuratius est. Usi sunt ea dicendi locutione S. Augustinus (a), antea vero Paulus Jureconsultus, & si qui alii; quod illud importat, quod alii frequenter dicere consueverunt, *Et amplius*, non autem quod dici solet, *Plus minusve*, vel *circiter*: nam illud, *Quod excurrit* majorem semper notato significat numerum. Sed quousque eidem, *Quod excurrit* habentæ laxandæ sunt, ut currat? puto usque ad sequentem decadem posse terminum prorogari: quod enim ea verba nonnisi numero denario simplici, vel per decades multiplicato, invenimus apponi consuevisse; inducimur, ut dicamus, illud, *Annos sexaginta, & quod excurrit*, usque tantum ad septuagesimum exclusive extendi potuisse; ac proinde quod Optatus ait, a persecutione Diocletiani, qua codices quæsi sunt ad comburendum, annos numerari sexaginta & quod excurrit, nihil prohiberi, quin illis verbis possit præsens annus includi, qui est quintus post sexagesimum a notata superius Diocletiani persecutione.

XVI.

(b) Optat.
lib. 2.

Quod autem ad hunc usque annum notatum tempus illud incertum excurrisse sinamus; illud nos facile persuasit, quod idem Optatus (b) cum texit successionem Romanorum Pontificum, Damasum meminisse post Liberium succedentis. Quod vero Siricius quoque post Damasum ponitur, additus creditur a Librario, qui Siricii tempore librum exscripsit: nam nequaquam tempus sedis Siricii Optatum attigisse, omnes æque consentiunt: neque enim sibi cohærent (quod testatur S. Hieronymus) Optatum scripsisse sub Imp. Valentiano & Valente, eodemque tempore sedisse Siricius; cum præsertim Augustinus de Optato agens, nequaquam ut sui temporis hominis, sed antiquioris meminisse videatur: quamobrem vix Damasum prima tempora attigisse putatur, neque diu suis scriptis supervivisse. Consentit quidem

PAGIUS

VI. Neque Theodosius anno CCCLXXXVIII. vel CCCLXXXIX. quod & ipsum testatur citata epist. ad Eugenium. VII. Neque rursus idem Valentianus junior, cum iterum Legatio missa ad eum fuisset intra Galliam anno CCCXCII. ut habetur in eadem epist. & memorat Paulinus in Vita S. Ambrosii. VIII. Tandem, cum ab Eugenio in primordiis Imperii eodem anno CCCXCII. hoc ipsum Legatiposulissent, ut annonas Templi (perinde ac Ve-

etiam Balduinus, vir sane disertus, ipso initio sedis Damasii Optatum scripsisse; sed fallitur, dum ingressum Damasii ponit anno Domini trecentesimo septuagesimo, quem anno superiori sedere cœpisse, perspicue demonstravimus: quamobrem hæc ipso anno, quo primus absolvitur sedis Damasii & secundus inchoatur, ipso quoque consentiente, Optatum scripsisse dicimus. His jam de tempore elucidatis, superest ut de causa tractemus.

Cum igitur (ut dictum est) Donatistæ, ipseque Parmenianus eorum primarius Antistites congregati cum Ecclesiæ Catholicæ Episcopis dedignarentur; Optato necessario incubuit, ut veritatis defensionem scripto perageret: contestatur enim hoc ipse suæ lucubrationis exordio, cum post pauca ista præfatur (c): *Omnes quidem, Donatistæ scilicet, per singula loca male dicitis vocibus perstreperunt; sed unum quidem vix invenimus, cum quo per litteras hoc modo loquamur, Parmenianum scilicet fratrem nostrum: si tamen se a nobis vel hoc nomine nuncupari permittit. Et quia collegium Episcopale nolunt nobiscum habere commune; non sunt collegæ, si nolunt; tamen, ut supra diximus, fratres sunt. Frater meus igitur Parmenianus ne ventose ac nude, ut ceteri, loqueretur, quicquid sentire potuit, non solum dixit, sed etiam in scriptura digessit. Cujus dictis, cum respondere veritate cogente compellimur; erit inter nos absentes quoquo modo collatio. Eo modo & satisfiet desiderii aliquorum: nam a multis desideratum est, ut ad eruendam veritatem, ab aliquibus defensoribus partium constitus haberetur; & fieri potuit. Sed quoniam & accessum prohibent, & aditus intercludunt, & confessum vitant, & colloquium denegant; vel tecum mihi, frater Parmeniane, sit isto modo collatio. Et quia tractatus tuos, quos in manibus & in ore multorum esse voluisti, non aspernatus sum neque contempsisti, sed omnia a te dicta patienter audiui: audias & tu humilitatis nostræ responsa. Hæc Optatus.*

XVIII.

Quid autem tractatibus ille suis Parmenianus probare nifus fuerit, idem Optatus hæc subdens declarat his verbis: *Ego intelligo, & tu non negas, & quivis sapiens pervidet, te nulla alia ratione, tam prolixè tractasse, nisi ut Ecclesiam Catholicam tuis tractatibus indigne pulsares. Sed*

stibus) restitueret, non fecit; cum iterum alii postulassent, renifus est: tandem ea donavit quibusdam præcellentibus in Republica Gentilis observantia viris id petentibus; in quod invehitur Ambrosius in dicta epist. de quo & Paulinus in Vita S. Ambrosii. Quæ de Virginibus Vestalibus hac tempestate Romæ ad Historiæ Ecclesiasticæ illustrationem collegit Gothofredus in Commentario laudatæ Legis.

Donatistæ penes se tantum esse Ecclesiam Catholicam dicebant.

Sed ut intelligi datur, aliud habet animus, aliud sonat sermo; denique omnia te video dixisse contra Catholicam, immo multa pro Catholica, cum Catholicus non sis, &c. Hæc idcirco, quod Donatistæ, ne arguerentur esse schismatici, Catholicam Ecclesiam penes se esse tantum, probare niterentur; qui vero ab illis separati essent, extra Ecclesiam Catholicam vagari dicerent; hocque probare scriptis suis Parmenianus adnitebatur, in parte Donati esse Catholicam, reliquas vero omnes toto Orbe terrarum diffusas Ecclesias esse schismaticas; cum illud inter hæc, quod est verum, astrueret, Ecclesiam Catholicam non nisi unam esse posse. Quamobrem in eo potissimum totius questionis videbatur cardo revolvitur, ut certis notis consignaretur, distinctis differentiis definitur, atque expressis proprietatibus monstraretur, quæ vere esset Ecclesia Catholica; ut sic apud quos esset, pariter intelligi posset.

SIX.

Nobilis sane fuit hæc tractatio argumenti, quam & Optatus digne quidem est prosecutus; ad quem provocandi essent omnes hæretici, illos dico, quibus inest aliqua veritatem indagandi voluntas, nec obstinato animo, per quam semel ingressi sunt erroris viam, obfirmato vultu securi percurrunt. Videas enim Optatum, more majorum asseveranter definire (a), a Catholico nomine eos prorsus excludi, quibus cum Romana Ecclesia non communicat, eosque tantum eo nomine legitime gloriari, quibus Romanus Episcopus conjungitur commercio Formatarum. Porro quod & illud etiam adversariorum affirmatione certum haberetur: Ubi non esset Catholica, nec ibi inesse posse veritatem; & contra: Ubi probaretur Catholica Ecclesia esse, inibi reperiri necessario veritatem; Optatus hæc in fine contra Parmenianum (b): Si ita est, quæ apud vos veritas inveniri potest, cui Catholica videtur obistere? Aut quod apud nos esse mendacium, poteris approbare, in una communione esse cum toto Orbe terrarum? Numquid poteris approbare mendacium, cathedram Petri, & claves regni cælorum a Christo concessas, ubi est nostra societas? Hæc & alia ipse; at de his pluribus superius actum est.

XX.

Ticonius Donatista adversarius Parmeniano.

Cæterum non Optatus tantum Parmenianum ita delirantem redarguit, sed & ipse communione Ticonius Donatistarum prudentior impugnavit. Exhorrescebant plane aures blasphemiam illam audire, Catholicam Christi Ecclesiam toto Orbe diffusam jam penitus periisse; & in Africa tantum, nec apud omnes, sed eos solum qui essent partis Donati, tamquam arcam Noe, diluvio pereunte

Orbe, integram esse relictam. Ticonius, inquam adversarius Parmeniano, sectæ suæ, quam profitebatur, Episcopo, illud scriptis confirmavit atque defendit, Catholicam Dei Ecclesiam nequaquam coarctari angustiis terminis partis Donatistarum, sed longe lateque per orbem Christianum ubique perseverare diffusam, nec posse peccatis hominum tolli, evacuarique ex humanis excessibus Dei promissiones. Hæc ita sentientem Ticonium Parmenianus admonuit, scriptaque ad eum epistola, cum nihilominus in eadem sententia permaneret, eundem anathemate percussit. Testatur id quidem S. Augustinus (c) his verbis:

Ticonius enim omnium sanctarumagnarum vocibus circumfusis evigilavit, & vidit Ecclesiam Dei toto Orbe diffusam, sicut de illa tanto ante per corda & ora sanctorum prævisum atque prædictum est. Quo præcepto, suscepit adversus ipsos suos demonstrare & asserere, nullius hominis quamvis sceleratum & immane peccatum præscribere promissis Dei; nec id agere quorumlibet intra Ecclesiam constitutorum quamlibet impietatem, ut fides Dei de Ecclesia futura & diffundenda usque ad terminos Orbis terræ, quæ in promissis Patrum retenta & nunc exhibitæ est, evacuetur. Hoc ergo Ticonius cum vehementer copioseque disereret, & ora contradicentium multis & magnis ac manifestis sanctarum scripturarum testimoniis oppilaret; non vidit quod consequenter videndum fuit, illos videlicet in Africa Christianos pertinere ad Ecclesiam toto Orbe diffusam, qui utique non istis ab eisdem Orbis communione atque unitate sejunctis, sed ipsi Orbi terrarum per communionem connecterentur. Parmenianus autem caterique Donatistæ viderunt hoc esse consequens, & maluerunt suscipere obstinatissimum animum adversus aperissimam veritatem quam Ticonius assererat, quam ea concessa superari ab Africanis Ecclesiis, quæ illius unitatis, quam Ticonius assererat, communione gauderent, unde se isti separassent. Et Parmenianus quidem primo eum per epistolam, velut corrigendum putavit; postea vero ex Concilio eorum perhibet damnatum. Hæc Augustinus, apud quem est de eodem Ticonio crebrior mentio, ut cum in commentariis de doctrina Christiana de eodem sic ait: (d)

Ticonius quidam, qui contra Donatistas invectissime scripsit, cum fuerit Donatista; & illic invenitur absurdissimi cordis, ubi eos non omni ex parte relinquere voluit; fecit librum quem Regularum vocavit, quia in eo quasdam septem regulas executus est, quibus quasi clavibus divinarum Scripturarum aperirentur occulta. Hæc ipse, qui eas singulas numerat. Cæterum quod ad scripta Ticonii Ticonii spe-

(c) Aug. contra Parmen. l. 1. c. 1.

XXI.

Ticonii sententia de Ecclesia Catholica.

(d) Aug. de Doctr. Christ. l. 3. c. 30.

XXII.

(a) Genn. de Vir. illust. c. 18.

Recentiores Donatistæ adversarius Majoribus.

(b) Aug. ad Vinc. epist. 48.

XXIII.

Rursum de Scriptis Ticonii.

spehat; recenset omnia Gennadius, de eo sic scribens (a): Ticonius natione Afer, in divinis litteris eruditus juxta historiam sufficienter, & in secularibus non ignarus, fuit in Ecclesiasticis quoque negotiis studiosus. Scripsit de Bello intestino libros tres, & expositiones diversarum causarum, in quibus ob suorum defensionem antiquarum meminit Synodorum; c quibus omnibus agnoscitur Donatiane partis fuisse. Quod ad has Synodos pertinet; erant antiqui illi conventus ab iisdem Donatistis celebrati, quos Ticonius adversus Parmenianum adduxit in medium, ut ex illis convinceret, ipsum ac ceteros Donatistas a priscis ejusdem communione Episcopis deviasse. Fidem facit horum omnium Augustinus (b), cum ad Vincetium scribens hæc ait: Scribit enim ille Ticonius, homo (ut dixi) vestrae communionis, a ducentis & septuaginta Episcopis vestris Concilium Carthagini celebratum. In quo Concilio per septuaginta & quinque dies, postpositis omnibus præteritis, limatam esse sententiam atque decretam, ut Traditoribus immensi criminis reis, si baptizari nollent, pro integris communicaretur; Deuterio etiam Macrinensem Episcopum communionis vestrae dicit, Traditorum plebem congregatam Ecclesie miscuisse, & secundum statuta illius Concilii a ducentis & septuaginta Episcopis vestris facti, fecisse cum Traditoribus unitatem; eique Deuterio post hoc factum fugiter communicasse Donatum; nec solum huic Deuterio, sed etiam universis Maurorum Episcopis per quadraginta annos, quos dicit usque ad persecutionem per Macarium factam Traditoribus sine baptismo communicasse. Sed dicit: Quis est iste Ticonius? Ille est Ticonius, quem Parmenianus rescribendo compefcit, & eum deterreret, ne alia scribat, non tamen rescribit ea ipsa quæ scribit. Hæc Augustinus; ex quibus assertione Ticonii illud expressum habetur, rebaptizationem a Donatistis a temporibus Macarianis, nempe sub Constante Imperatore inductam fuisse. Sed ad ceptam a Gennadio de lucubrationibus Ticonii narrationem redeamus.

Composuit, inquit, & Regular ad investigandam & inveniendam intelligentiam Scripturarum, octo, alias septem, quas in uno volumine conclusit. Exposuit & Apocalypsim Joannis ex integro, nihil in ea carnale, sed totum intelligens spirituale. In qua expositione dixit, Angelicam stationem corpus esse: Mille quoque annorum regni in terra justorum post resurrectionem futuri suspensionem tulit; neque duas in-

carne mortuorum resurrectiones futuras, unam justorum, & aliam injustorum; sed unam & semel omnium, in qua resurgerent etiam abortivi reformati, ne quid humani generis deformatum animatæ substantiæ intereat, ostendit. Distinctionem sane duarum resurrectionum ita facit. Primam, quam justorum Apocalypsis dicit, credimus modo in Ecclesie incremento agi, ubi iustificati per fidem, a morticinis peccatorum suorum per baptismum ad vitam æternæ stipendium suscitantur; secundam vero generaliter omnis hominum carnis. Floruit hic vir ætate, qua jam memoratus Ruffinus, Theodosio, & filio ejus regnantibus. Hæc Gennadius. Sed plane mea sententia errat; dum putat Ticonium æqualem fuisse Ruffini, nam constat eum vixisse Parmeniani temporibus, qui Donatistarum agebat Episcopum. Quod si velimus diutius post hæc supervivisse; illud asserendum est, Ticonium senem, juvenem vero extitisse Ruffinum.

XXIV.

At non Optatus tantum atque scripta Parmeniani impugnarunt, sed multum post temporis id feliciter præstitit Augustinus, qui adversus illam potissimum epistolam, quam ipse contra Ticonium scripserat, tribus agens libris eam refellit. Quæ autem post hæc Parmenianus contra Catholicam in Africa Ecclesiam egerit, & quæ consecuta sint inter ipsos Donatistas conflata dissidia, suo loco dicturi sumus. Quod modo reliquum est de Optato Episcopo Milevitano, cujus occasione ad hæc de Ticonio & Augustino digressi sumus; magna ipse apud posteros Africanos Catholicos veneratione viguit; ctenim sanctus Augustinus digno præconio eum nominat (c), atque inter præclaros Ecclesiasticos tractatores adnumerat (d). Fulgentius eundem cum sanctum appellat, ejus in exponendo sensum Pauli interpretationem commendat (e). Porro ejus memoria relata in tabulas Ecclesiasticas pridie Nonas Junii, publica lectione fit in Ecclesia annis singulis rediviva (f). Cæterum ab hoc, de quo agimus, longe discreti sunt Optati illi, qui hoc eodem sæculo vixisse reperiuntur, nempe Optatus Donatista, qui interfuit Concilio Cirrensi, alius item Donatista in Concilio Bagajensi, vel ille nefandus Optatus Gildonianus, de quibus inferius mentio erit. Porro status Africanæ Ecclesie in deteriorius dilabebatur, impiis Donatistis non scriptis tantum, sed vi grassantibus armatis nimirum (quod dictum est superius) ad omnium terrorem Circumcellionibus. Sed de his alias pluribus.

S. August. impugnavit Scripta Parmeniani.

(c) Aug. contra Parmen. l. 1. c. 3.

(d) Aug. de Doctr. Christ. l. 2. c. 40.

(e) Fulg. ad Nomin. l. 2.

(f) Martyrol. Rom. die 4. Junii.

Plures Optati.

JESU CHRISTI ANNUS 369.

DAMASI PAP. ANNUS 3.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP.6.

I. Recentissimo sexagesimo nono Christi anno, Valentinianno nobili puero & Aurelio Victore Cos. Olybrius praefecturam Urbanam gessit; sub quo Romae & in suburbiis denuo Schismatici tumultuantes repressi sunt tum per eundem Olybrium, tum etiam per Aginatium ejus Viarium, favente in omnibus iustae causae Damasi Valentinianno Imperatore, cujus ea de re extant rescripta hoc anno data tam ad eundem Olybrium, quam etiam ad Aginatium, quae ex Codice Vaticano superius citato reddemus. Sed primum ne ambiguitas aliqua oriatur, de ejusdem Olybrii tempore praefecturae; sub memoratis quidem Consulibus eam accidisse, complura ejusdem Imperatoris citata (a) in margine rescripta significant.

II. Eo usque proruperunt Ursicini partis Romae schismatici, ut compressi licet manu militari, atque etiam basilica (quod dictum est) quam occupant, spoliati fuissent, reddita illa Damaso, nequaquam acquieverint; sed obduratis animis abhorrentes penitus communicare cum legitimo Urbis Antistite; novum illud parant consilium, a mente admodum obdurata suggestum; nempe, quod Praefectis prohibentibus, intra Urbem conventus agere non liceret; in suburbiis, in cryptis

arenariis, aliisque privatorum locis ecclesiam congregarunt, in qua infano conatu cathedram contra cathedram erexerunt, ubi Ursicinum venerabantur Pontificem, quem accensis studiis vulgus adeo obstinate fovebat. Sed cum haec pro maxima impietate execranda omnibus haberentur, intoleranda quoque sunt visa; etenim quae gerebantur in suburbiis, ab iisdem schismaticis intra moenia jactanter & insolenter ostentabantur, atque arroganter praedicabantur, unde & fomites rixarum ministrabantur: De quibus omnibus Valentiniannus Imperator ad Olybrium Praefectum ita rescripsit (b):

Tu quidem, sicut proximis litteris indicasti, enixissimo studio praestare voluisti, ut nulla in urbe Roma posset esse discordia, Christianorumque populus profunda in otio securitate gauderet. Sed quantum Aginatii clarissimi viri Vicaria praefectura scripta testata sunt; adhuc aliquanto placata misceri delectat; extramuranisque conventibus frequens strepitus excitatur, Olybri parens carissime Augustorum. Quamobrem egregia sublimitas tua, ipsius auctoritate praecipione, & patriae praesert & legi * ut populo dissentienti nulla intra vigesimum lapidem vel religio ad eundem possit esse, vel copia, ut si cessare non vult, migret (ut iustum est) insana

Felix Valentiniannus vir privatus, ut perperam Onuphrius. Est enim Valentiniannus Valentis filius secundum primam regulam Consulatum Caesareorum Consul, & quidem Orientalis, quemadmodum & Victor, qui sub Valente Magister militum fuit, ut liquet ex Lege 12. Codicis Theod. De erogat. ann. Ad hunc Victor extat S. Basilii epistola 347. ut & Gregorii Nazianzeni epist. 133. & 134. ubi disertè dignitatem, seu officium ejus militare designat, quem Christianum & Orthodoxum fuisse testatur Basilii citatus & Gregorius dicta epistola 133. qua eum hortatur ad promovendam Ecclesiae pacem, ut observat Gothofredus in Prosopographia Codicis Theodosiani. Quare is Victor non est Avelius Victor celebris Historicus, ut cum Onuphrio Baronius putavit. Idacius in Fastis

Table with columns: PAGIUS, ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5862., SÆC.IV., Anno Urbis 1122., Olymp. 287. an. r., secundum Baronium 1120., A.C.369., and corresponding Roman dates: 14. D. 9. P. 12. April. Indict. 12., JESU CHRISTI 369., DAMASI PAPÆ 4., VALENTINIANI & VALENTIS IMPP.6., GRATIANI IMP. 3.

I. AD num. I. Cos. Valentiniannus Nobilissimus puer, & Victor, nonvero Julius

NOTE (1) Off. Valentiniannus nobilissimus puer (& Victor. Fasti Idatii: Valentinianno nob. & Victore. Prosperi Chronicon: Valentinianno N. P. & Victore. Paschalis laterculus Bucherianus: Valentinianno nobiliss. & Victore. Fabretus, pag.419. n. 380. ex veteri inscriptione, eruta A. D. 1689.

FUIT IN SAECULUM QUOD VIXIT ANNOS XXXII. DEP. XIII. KAL. SEPT. VALENTINIANO. N. P. ET. VICTORI. CONSS. Boldettus, Lib. I. Cap. XIX. n. 14. DEP. VIII. KAL. AUG. VALENTINIANO. N. P. (idest nobilissimo puero) ET. VICTORE.

Paschalis laterculus in fine Gennadii de Viris illustribus: Valentinianno Aug. (intellige Augusti filio, qui & Julius Felix Valentiniannus nobilissimus puer) & Victore, nempe Sex. Aurelio Victore. Vide Relandum de hoc Valentinianno, ubi plura ex Ruperti historia universali.

CHRISTI 369.

DAMASI PAP. 3.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP.6.

na collectio. Ita demum etiam tumultuantibus cunctis longe proculque summotis, certa pax plebi in ævum esse tribuatur. Haftenus Imperatoris rescriptum ad Olybrium. Sed & ad Aginatium Vicarium ita rescripsit:

IV. Rescriptum Imp. ad Aginatium. Omnem his dissensionibus occasionem, quae (ut prudentia tua scripsit) sacratissimam Urbem Christianorum populo fluctuantem confundunt, auferre cupientes; jubemus his litteris, ut ab his, quos juvat turbulenta seunctio, nullus intra vigesimum lapidem conventus habeatur, Aginati carissime & jucundissime. Itaque spectata severitas tua admodum salutare praecipium, & quod nullum interpretationibus locum ex aliquo relinquatur ambiguo, his animis exequatur, quos pacis tranquillitati recuperanda & iudex debet & Civis. Habes & Urbane ad hoc auxilium praefecturae. Nam & Olybrium, clarissimum & illustrem virum, pari serenitate nostra concitavit arbitrio in factiosorum impios coetus; ut termino, qui evidenter est limitatus, excluderet, quo nec in vicino quidem exoriretur vel motus, qui in Urbe non esset. Et facile praestabitis duo, quod singuli praestare possitis. Hucusque Valentiniannus ad Aginatium; quem Vicarium praefecturam functum esse apud Olybrium Urbis Praefectum, etiam Ammianus (a) affirmat, cum de eo sic ait: Quod Aginatius indignissime furens, dolensque in examinandis causis Maximinum ab Olybri sibi prelatum, cum esset ipse Vicarius Roma familiari sermone docuit Probum occulte, &c. Erat autem hic Probus summam omnium gerens potestatem nempe praefecturam Praetorii. Quo modo vero idem Aginatius dolo arteque Maximini primum Annona, inde vero Praetorio Praefecti, capite truncari sit iustus, idem Ammianus narrat, rem gestam pluribus persecutus. At in codice Vaticano, ex quo omnia citata superius in hac causa Valentinianni rescripta deprehensimus, aliud rursus ad Olybrium datum habetur in haec verba rescriptum, quo declaratur, ab eodem cohibitos esse schismaticos.

(b) Extat in Cod. Vaticano, ubi sunt epist. ant. Rom. Pont.

III. Rescriptum Imp. ad Olybrium de schismatico.

(a) Ann. lib.28.

V. Rescriptum Imp. ad Olybrium.

Idem AAA. ad Olybrium Praefectum Urbis. Cum nihil possit esse jucundius, vel abundantia, vel quiete, ac summa felicitas sit, quoties duo ista junguntur; proculdubio sublimitas tua prospicit, quam gratæ nobis litteræ tuæ fuerint; cum & eos esse compressos, qui sanctissimam legem tumultu, & seditione mistuerant, & annonam communis omnium patriæ paulatim

PAGIUS II. Hilarius contra Auxentium agit. His Valentiniannum Nobilissimum appellat. A num. VI. ad XXII. Valentiniannus Augustus, ex eunte anno trecentesimo sexagesimo quinto, relicta Italia, in Galliam venit, neque in Italiam rediit, nisi diu post currentem annum, ut ex Chronologia Codicis Theodosiani a Gothofredo confecta manifeste deducitur. Qua-

in statum pristinum redire cepisse testata sunt. Sed hoc propemodum non stupemus in voto. Talem enim te futurum esse praesumpsimus, cum detulimus tuis meritis praefecturam, qualem statim in administrationis exordio invenimus. Denique nos monemus, ut illustris auctoritas tua, eandem efficaciam devotionemque custodias, penitus statum plebis, vel reformationem pristinae disciplinae, vel necessariorum provisionibus commodorum & modestiae gloriae & bonis securitatis accumulet (Olybri pater carissime AA.) Prompto quippe cura ingenio satis est, ut incipientis posteriora respondeant. Neque ita origines criminum metiaris, ut mansuetudinem nostram de correctionibus singulorum existimes consulendam: cum omnia, ex quibus aliquando potest esse confusio, sponte praeveniens, ac sic solite verecundeque compescas, ut nobis non tam incitandi necessitas relinquatur, quam gratia comprobandi. Haec Valentiniannus cupidissimus ut schismatici penitus coererentur. Sed quo modo frequentibus annis, iisdem tumultuantibus, rursus oportuit eisdem ab Imperatore per Urbis Praefectos cohiberi, inferius dicturum. Jam vero ad congressum S. Hilarii Episcopi Pictaviensis cum Auxentio Arianorum Episcopo Mediolanensi orationem convertamus.

Hoc enim anno, qui decimus numeratur post Concilium Ariminense, S. Hilarius cum accepisset, Valentiniannum Imp. confecto tandem Alemannico bello Mediolanum se contulisse, atque rescriptum quoddam pro Auxentio Arianorum Pseudoepiscopo Mediolanensi, qui se catholicum esse simulabat, dedisse; dolens Imperatorem a versipelle insidiatore deceptum esse, extortumque ab eo ad suam ipsius haeresim propagandam edictum colore pietatis maxime impium; ad illum profectus est, aedurus coram adversus Auxentium; cui, licet Eusebius Episcopus Vercellensis, Evagrius, & Philastrius Brixianus crebro negotium faceffissent, & vehementer exagitassent; haud tamen tantum fuit apud eos virum, ut valuerint veterosum colubrum e foramine foras abducere, atque e sede accepta a Constantio Imp. depellere. Hilarius igitur indigno animo ferens, unum hunc in Occidente tam nobili Ecclesiae praesidere Episcopum Arianum, arteque sua ceu praestigiis quibusdam fallentem, oculos intuentium, atque instar Protei diversas mutantem species, pro arbitrio interdum apparere Catholicum; ut hil-

VI. S. Hilarius quid contra Auxentium.

K k

cem

CHRISTE 369.

DAMASI PAP. 3.

VALENTINIANI IMP. 6. VALENTIS

jusmodi ludificationes solveret, atque de- te- geret imposturas, magna fiducia de Ca- tholico Imperatore suscepta animatus, munitusque divino presidio, Mediolanum concessit hoc ipso anno, ut libellus ipsius Auxentii manifestat, ubi testatur, se illum scribere post decem annos a Concilio Ari- minensi, quod celebratum diximus sub Con- sultu Eusebii, & Hypatii, anno Christi trecentesimo quinquagesimo nono; redde- mus vero illum inferius.

VII. Quae autem acta sint ab eodem Hilario Mediolani adversus Auxentium, cum satis expressa habeantur in ejus epistola ad om- nes Christi fideles conscripta: hic eam describendo, verbis ipsius Hilarii res ge- sta cunctis certior innotescet. Est enim ipsa ultima lucubratio sanctissimi Patris jam senio ærumnisque fracti, sed fatagen- tis ante obitum jam imminentem, tum factis, tum scriptis, sub Catholico nomi- ne latentem Arianorum impietatem omni- bus Orthodoxis testatam reddere, quod hac epistola egregie præstitit; qua pri- mum omnium Arianorum impietatem fa- ctis expressam, sed dictis velatam insinuat atque detegit; inde vero de congressu, quem habuit cum Auxentio, narrationem instituit. Accipiamus avide novissima hæc sanctissimi viri facta ab eodem postre- mæ characteribus consignata. Est autem eidem epistolæ præfixus ejusmodi titu- lus (a):

(a) Hilari- contra Au- xent.

VIII. Dilectissimis fratribus in fide paterna manentibus, & Arianam hæresim detestan- tibus Episcopis, & omnibus plebibus, Hi- larius servus servorum Dei S.

Speciosum quidem nomen est pacis, & pul- chra est opinio unitatis; sed quis ambi- gat, eam solam Ecclesie atque Evange- liorum unitam pacem esse, quæ Christi est, quam ad Apostolos post passionis suæ gloriam est locutus, quam ad aeterni man- dati sui pignus commendavit abiturus? Hanc nos fratres dilectissimi, & amissam quærere, & turbatam componere, & re- pertam tenere curavimus. Sed hujus ipsius fieri nos vel participes, vel auctores nec temporis nostri peccata meruerunt, nec im- munitatis Antichristi prævii ministrique sunt

PAGIUS eam a sexcentis Episcopis edita. Quæ Auxen- tii verba de Concilio Ariminensi anno CCCLIX. celebrato intelligenda Baronius putavit. Sed, ut recte Hermantius in lib. II. Vita S. Atha- nasi cap. 8. observavit, videtur Auxentius ref- pexisse ad ea, quæ Mediolani anno trecentesi- mo quinquagesimo quinto acta in Synodo ibidem congregata, aut ad ordinationem suam eodem anno peractam. Neque enim Libellus ille hoc anno offerri potuit, cum dicitur porrectus Va- lentiano & Valenti Augustis, & nulla Gratia- ni Augusti jam a biennio ea dignitate prædi- ti, in eo mentio sit; qui tamen, secundum morem tunc receptum, non minus quam Va- lentinianus & Valens nominari debuit. Præter- ea S. Hilarius, qui Mediolani erat, quando

passi; qui pacis suæ, idest, impietatis suæ unitate se jactant, agentes se non ut Chri- sti Episcopos, sed Antichristi sacerdotes.

Ac ne maledicis verborum in eos uti convitiis arguamur; causam perditionis publicæ, ne cuiquam ignorata sit, non ta- cemus. Antichristos plures esse, etiam A- postolo Joanne prædicante, cognovimus. Quisquis enim Christum, qualis ab Apo- stolis est prædicatus, negavit, Antichri- stus est. Nominis Antichristi proprietas est, Christo esse contrarium. Hoc nunc sub opi- nione falsæ pretatis efficitur; hoc sub spe- cie prædicationis Evangelicæ laboratur, ut Dominus Jesus Christus, dum prædica- ri creditur, denegetur. Ac primum mise- reri licet nostræ ætatis laborum, & præsen- tium temporum stultas opiniones ingemisce- re, quibus patrocinari Deo humana credun- tur, & ad tuendam Christi Ecclesiam am- bitione seculari laboratur.

Oro vos, Episcopi, qui hoc vos esse creditis: Quibusnam suffragiis ad prædi- candum Evangelium Apostoli usi sunt? Qui- bus adjuti potestatibus Christum prædica- verunt, gentesque fere omnes ex Idolis ad Deum transferunt? An ne aliquam sibi assumebant e Palatio dignitatem, hymnum Deo in carcere inter catenas & post flagel- la cantantes? Edictisque Regis Paulus, cum in theatro spectaculum ipse esset, Chri- sti Ecclesiam congregabat? Nerone se, credo, aut Vespasiano*, aut Decio pa- trocinantibus tuebatur, quorum in nos o- diis confessio divinæ prædicationis efflo- ruit? Illi manu atque opere se alentes, intra cœnacula secretaque cocentes, vi- cos, & castella, gentesque fere omnes ter- ra ac mari contra Senatuf. consulta, & Re- gum edicta peragrantes, claves, credo, regni cœlorum non habebant? Aut non ma- nifesta se tum Dei virtus contra odia hu- mana porrexit, cum tanto magis Christus prædicaretur, quanto magis prædicari in- biberetur? At nunc, prob dolor, divinam fidem suffragia terrena commendant; inopi- que virtutis suæ Christus, dum ambitio nomini suo conciliatur, arguitur. Hæc id- circo S. Hilarius, quod hæresis Ariana niteretur potentia seculari, cum in Orien- te

IX. Ariano- rum mos favore Imp. hæ- resim pro- pagare.

* Domi- tiano.

CHRISTE 369.

DAMASI PAP. 3.

VALENTINIANI IMP. 6. VALENTIS

te Valentis Imperatoris edictis (de qui- bus paulo post dicturi sumus) hoc anno latis, adversus Catholicos Episcopos per- secutio grassaretur; unde & subdit:

X. Terret exiliis, & carceribus Ecclesia, credique sibi cogit, quæ exiliis & carce- ribus est credita? Pendet a dignatione communicantium, quæ persequentium est con- secrata terrore? Fugat Sacerdotes, quæ fugatis est Sacerdotibus propagata? Di- ligi se gloriatur a mundo, quæ Christi esse non potuit, nisi eum mundus odisset? Hæc de comparatione tradita nobis olim Ecclesie, nunc quam deperditæ, res ipsa quæ in oculis omnium est atque ore, cla- mavit. Quid autem illud sit, quod igno- randum ultra non sit, breviter exponam. Secundum placitam Deo plenitudinem coar- ctata sunt tempora, incircumscripita enim ratio eorum celestibus libris docetur; ac necesse est, in ipsam nos ætatem Antichri- sti incidisse, cujus secundum Apostolum mi- nistris in lucis se angelum transformanti- bus, ab omnium fere sensu & conscientia is qui est Christus aboletur. Ut enim er- roris affirmatio certa sit, incerta vero o- pinio antefertur, sitque Antichristo jam perovium, Christum eum esse se fallere, de quo nunc usque dissensum est. Hinc il- læ variae opiniones: hinc sub unius Chri- sti fide prædicatio plurimorum; hinc Arii spiritus nuper ex angelo diaboli in lucis angelum transfiguratus, cujus hæreditas nominis ad Valentem, Ursacium, Auxen- tium, Germinium, Caium, successoresque defluxit: nam ipsi nunc Christum novum, per quem Antichristus subreperet, intule- runt. Hæc Hilarius, qui conspiciens A- rianam hæresim in dies magis magisque invalescentem, Principisque favore pol- lentem, per quam Christus Deus verus, novo eoque falso superinducto, abdicaretur, revera existimavit adventasse tempo- ra Antichristi.

XI. Quomodo autem Ariani Antichristum inducere viderentur, idem subdit his ver- bis, Arianæ hæresis distinctas proprietates enarrans: Volunt, inquit, hunc suum Christum non ejus divinitatis esse, cujus & Pater est; sed esse eum præstantem cæ- Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS junxerit, valde verosimile, Hilarium usque ad annum CCCLXV. in Italia constituisse, eoque anno adversus Auxentium studium suum offen- disse.

III. Verum quidem est Auxentium in libello suo Concilii Ariminensis anno CCCLIX. celebrati, his verbis meminisse: Ego quidem exilium piis- simi Imperatoris, non oportere sexcentorum Episco- porum unitatem post tantos labores ex contentione pascuorum hominum refrigerari; & his verbis aper- te designare DC. Episcopos, scilicet CCCC. & amplius Occidentales Arimini, & CLX. acam- plius Orientales, Seleucia eodem tempore con- gregatos, & denique inferius scribere: Ut au- tem pietas vestra cognosceret, ea quæ gesta sunt in Concilio Ariminensi transmissi, & peto, ut ea

teris aliis creaturis creaturam; eumque per voluntatem Dei ex nihilo substituisse; & eum ante omnia quidem secula & ante omne omnino tempus natum ex Deo Deum esse, sed non ex substantia Dei esse; ne- que Divina in eo natiuitatis, majesticis- que ejus quæ Dei est, intelligendam veri- tatem; ne quam verus sit Deus qui Pater est, tam verus sit Deus qui Filius est; ut id quod unum esse Filius & Pater in Evangelii prædicantur, in voluntatis tan- tum sit & charitatis societate, non in di- vinitatis veritate. Quæ si in Filio non eadem est ipsa illa quæ Dei est, ut in confessione fidei Deus unus sit; cur Deum Filium, cur ante tempora & secula con- stentur, nisi quia Dei nomen sancto cui- que per indulgentiam est destinatum, & regenerati omnes vere Dei filii sunt, & angeli omnes per Christum utique conditi, non ante omnia omnino secula sunt creati? Hæc ipse.

Sed & quod in Occidente Auxentius, ut subjectum sibi populum, quem sciret esse Catholicum, deciperet, larvam ipse sibi Catholici nominis impofuerat: ob id Hilarius rem patefacere, perspicuamque omnibus reddere conatus, addit hæc verba:

Verum Antichristum arbitror minori in- vidia introducendum, miserisque creden- dum. Tribuunt Christo Dei nomen, quia Ariano- hoc & hominibus sit tributum. Fatentur Dei vere Filium, quia sacramento bap- tismi vere Dei filius unusquisque perfici- tur. Ante tempora & secula constituentur, quod de angelis & diabolo est non negan- dum. Ita Domino Christo sola illa tribuun- tur, quæ sunt vel angelorum propria, vel nostra. Caterum quod Deo Christo le- gitimum & verum est, Christus Deus ve- rus, idest eadem esse Filii quæ Patris di- vinitas, denegatur. Et hujus quidem us- que adhuc impietatis occasio per fraudem perficitur, ut jam sub Antichristi sacer- dotibus Christi populus non occidat*, dum hoc putant illi fidei esse quod vocis est. Audiant Deum Christum; putant esse quod dicitur. Audiant Filium Dei: putant in Dei natiuitate inesse Dei veritatem. Au- diunt ante tempora: putant id ipsum an- K k 2 te

XII. Fallaciæ rum.

* concilii dat.

libenter legi præcipiatis. Sed ibi Auxentius duo ab Hilario & sociis violata fuisse criminator; primum unitatem seu pacem Arimini & Seleu- ciæ inter Christianos compositam, nempe sexcen- torum Episcoporum unitatem post tantos labores refrigerando; secundum vero decreta ab Hilario & sociis abjecta, quæ ante annos decem san- cita fuerant in Concilio Mediolanensi, ubi A- thanasius damnatus, repugnantisque Episcopi exi- lio multati, ut Paulinus, Eusebius, Lucifer, &c. Distinguenta itaque, non vero confunden- da hæc duo plane diversa, unitas sc. seu pax Episcoporum & Ecclesiarum Arimini & Seleu- ciæ anno CCCLIX. constituta, & decreta Me- diolanensia anno CCCLV. edita.

CHRISTI
369.DAMASI PAP.
3.VALENTINIANI IMPER. 6.
VALENTIS

te tempora esse, quod semper est. Sanctiores aures plebis, quam corda sunt sacerdotum. Si Deum verum Ariani prædicant; Christum Deum sine fraude confessi sunt. Quod si Deum dicunt, & negant verum; tribuunt nomen, adimunt veritatem. Hæc Hilarius, fugillans Auxentium, cum populum ipsum, tum etiam Imp. Valentianum, mentito Catholico nomine decipientem. Quid autem in eum Mediolani tunc egerit, declarat his verbis:

XIII.

Valentinianus vi-
sus fuisse
Auxentio.

Quamquam igitur impiissimis eorum blasphemis plena omnes Ecclesiarum chartæ, pleniue jam libri sunt; quid proxime tamen acciderit, non tacendum est. Cum edito gravi sanctus Rex perturbari Ecclesiam Mediolanensem, que Deum verum Christum & unius cum Patre divinitatis & substantiæ confiteretur, sub unitatis specie & voluntate iussisset; etiam importuna interpellatione suggesti Auxentium blasphemum esse, & omnino hostem Christi habendum; atque adieci, eum aliter credere, quam Rex ipse aut alii omnes haberent. Quibus rebus permotus, audiri nos a Quæstore & Magistro præcepit, confidens una nobiscum Episcopis fere decem. Primumque (ut in foro solet) de persona calumniatus est; damnatum quondam me a Saturnino, audiri ut Episcopum non oportere. Non est nunc temporis, quid ad hæc responsum sit, enarrare; sed qui tum audiebant de fide potius, ut Regi placuerat, agitandum esse decernunt.

XIV.

Cumque iam in arcto esset negandi periculo; credere se Auxentium Christum Deum verum, & unius cum Deo Patre divinitatis & substantiæ, esse professus. Placuit igitur hoc scribi. Et ne memoriis audientium quæ dicta essent, elaborentur; continuo libellum Regi per Quæstorem offero, quo quid convenisset, contineretur. Et ne mentiri arguar, ejusdem exemplar subieci. Placet omnibus, Auxentium hæc ipsa profiteri frequenter; qui ut ipse scriberet, est coactus. Qui diu consilia sua versans, callidissime fidem Regis eludit; dat scripturam stylo Antichristi compositam. Nam primum ea quæ Nicææ Thraciæ omnium impietas ex se solvisset, sancta esse testatus; vim scilicet illatam Episcopis, fidem esse veræ confessionis affirmans. Negat quoque se scire Arium, cum in Alexandria in Ariana Ecclesia, cui Gregorius præerat, presbyter esse cœpisset. Sed de Ariminense Synodo, quæ ab omnibus est religiose dissoluta, nihil dicamus: tantum diaboli commenta pendenda sunt. Hæc modo Hilarius. Cæterum desideratur illa confessio relata in Acta, cui & subscripsit; illa vero subdula posterior extat, tum Nicææ in Thracia, tum Arimini edita, quam scripto libello obtulit Imperatori Valentiniano; habetur in fine epistolæ Hilarii: nos autem hic ipsam de-

scribemus, licet nonnulla in ea verba deesse videantur, quæ ab eodem Hilario arguuntur hæretica: est autem hujusmodi:

Beatissimis, & gloriosissimis Imperatoribus Valentiniano ac Valenti Augustis, Auxentius Episcopus Ecclesiæ Catholice Mediolanensis. Ego quidem, piissimi Imperatores, existimo non oportere sexcentorum Episcoporum unitatem post tantos labores ex contentione paucorum hominum, refricari, abjectis decretis ante annos decem, sicut & scripta mani festant. Sed est aliqui e plebe, qui numquam communicaverant, neque his qui ante me fuerunt Episcopis, nunc amplius excitati ab Hilario & Eusebio, perturbantes quosdam, hæreticum me vocaverunt: iussit vero pietas vestra, cognoscere de his viros laudabiles Quæstorem, & Magistrum; & sicut prædixi, non eos personam habere accusatorum, aut judicare qui semel depositi sunt: dico autem Hilarium, & qui ei consentiunt: Tamen obediens serenitati vestra, processu manifestare, falsa docentibus & blasphemantibus & vocantibus me Arium, & quasi non consistentem Christum Filium Dei Deum esse: exposui amicis pietatis vestrae meam confessionem; primum satisfaciens, quia numquam scivi Arium, non vidi oculis, non cognovi ejus doctrinam.

Sed ex infantia, quemadmodum doctus sum, sicut accepi de sanctis scripturis, credidi, & credo in unum solum verum Deum Patrem omnipotentem, invisibilem, impassibilem, immortalem. Et in Filium ejus unigenitum Dominum nostrum Jesum Christum, ante omnia secula & ante omne principium natum ex Patre, Deum ex vero Deo Patre, secundum quod scriptum est in Evangelio (a): Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum; per ipsum enim facta sunt omnia visibilia, & invisibilia. Qui descendit de cælis voluntate Patris propter nostram salutem, natus de Spiritu sancto ex Maria Virgine secundum carentem, sicut scriptum est; & crucifixum sub Pontio Pilato, sepultum tertia die resurrexisset, ascendisse in cælos, sedere ad dexteram Patris, venturum judicare vivos & mortuos, & in Spiritum sanctum paracletum, quem misit Dominus & Deus noster Salvator Jesus Christus discipulis veritatis spiritum. Sic credidi & credo, sicuti & ascendens in cælos unicus Filius Dei tradidit discipulis dicens (b): Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Duos autem Deos numquam prædicavi: nec enim sunt duo Patres, ut duo Dii dicantur, nec duo Filii, sed unus Filius ex uno Patre, solus a solo, Deus ex Deo, sicut scriptum est: (c) Unus Pater Deus, ex quo omnia; & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia;

XV.
Auxentii
libellus fi-
dei.

XVI.

(a) Joan.

17.

(b) Matth.

20.

(c) 1. Cor.

8.

pro-

CHRISTI
369.DAMASI PAP.
3.VALENTINIANI IMPER. 6.
VALENTIS

propter quod & unam Deitatem prædicamus. Omnes ergo hæreses, quæ adversus Catholicam fidem veniunt, semper quidem congregati Episcopi Catholici condemnaverunt, & anathematizaverunt, specialiter autem convenientes Arimini, & inde condemnavimus, Catholicam autem & Evangeliorum, qui tradiderunt Apostoli, hanc fideliter custodivimus. Ut autem pietas vestra verus cognosceret ea quæ gesta sunt in Concilio Ariminensi, transmisit; & peto, ut ea libenter legi præcipiatis: sic enim cognoscat serenitas vestra, quia jam dudum damnati, depositi, hoc est, Hilarius & Eusebius, contendunt ubique schismata facere. Quæ enim bene de sanctis Scripturis Catholica fidei exposita sunt, pietas vestra pervidet hæc retractari non oportere. Hætenus libellus Auxentii. Subdit Hilarius de eadem subdula confessione:

XVII.
Calliditas
& dolus
Auxentii
detegitur
ab Hilario.

Cum placuisset igitur scribi: Deum verum esse Christum, & unius cum Patre divinitatis esse atque substantiæ; ponitur talis ab eo, ut a callidissimo diabolo sententia, quæ significaret Christum ante omnia tempora natum Deum verum Filium; ut secundum Arianos, veritas ad Filium, non ad Deum referretur. Et ut longe major differentia hujus significationis existeret, subjicitur: Ex vero Deo Patre; ut in Patre Dei veritas esset, in Christo veritas tantum Filii scriberetur. Dehinc procedente sermone, una ab Auxentio divinitas prædicatur, & in ea non confititur & Filium; ut in solo Patre, non etiam in Filio esset una sola divinitas. Hæc Hilarius, probe noscens omnia improborum Arianorum diverticula & subdulas captiones. Sed tamen (proh dolor) prevaluit error: etenim Auxentius est acclamatus Catholicus, Hilarius vero habitus calumniator, & discordiarum auctor; quod ipse testatur, cum subdit hæc in epistola:

XVIII.
Deceptus
populus,
& Imperator.

Spargitur vero per populos, Auxentium, verum Deum Christum, & unius cum Patre divinitatis ac substantiæ, scripisse, neque ab exposita per me fidei diffidentia. Post quæ ad communionem ejus Rex pro fidei sinceritate advenit. Sed cum hoc mysterium impietatis diu occultatum jam non taceretur; diceremque fugi omnia, fidem negari, Deum atque homines illud; jubeor de Mediolano proficisci, cum confitendi mihi in eo, invito Rege, esset nulla libertas. Hætenus Acta Mediolani; quæ adeo expectationi contrarium finem sortita sunt, dum incuria quadam hæreticus retinetur, & Catholicus defensor fidei excluditur. His itaque ab Hilario scriptis, & redditis Fidelibus omnibus certioribus, hanc insuper elucidationem. Auxentii perfidiæ idem subjungit his verbis:

Hæc igitur, fratres, quibus Dei iudicium in metu est, ita gesta esse, significo. Auxentius, quod negare timuit, noluit confiteri: nam expositionis ipsius exemplar subieci. Si idem scripsit; arguite fallentem. Si vero aliud scripsit, quam professus est; intelligite jam Christum per eum alium, id est, Antichristum prædicari. Lusti quidem ille verbis, quibus posset fallere electos; sed patet impietatis tantæ confessio. Negat se duos Deos prædicare, quia non duo Patres sunt. Quis secundum hæc non videt, unius Dei confessionem idcirco tantum Patri propriam esse, quia solus esset? Unde & ille Satanae stylus exiit: Novi unum solum verum Deum Patrem. Et post malevolas significationes: Similem, inquit, secundum Scripturas Filium genitori suo Patri. Si usquam in sanctis voluminibus hoc scriptum est, habet innocentia professionem. Si veritate divinitatis Pater, & Filius unum sunt, quid similitudinis imperfecta opinio antefertur? Imago quidem Dei Christus est; sed & hominem imaginem Dei esse, non dubium est, cum ad imaginem, & similitudinem Dei Adam factus sit. Quid tu, hæres Arii, Christo tantum nostram concedis? Quid Regem, quid Comites, quid Dei Ecclesiam, patris tui, id est Satanae arte circumvenis? Christum Deum dicis; quid fallis in nomine? Nega Moses Pharaoni Deum dictum: Christum Filium & primogenitum Dei loqueris? Nega primogenitum filium Israel Deo esse. Si Christum ante tempora asseris natum & creatum? Nega diabolum ante tempora & secula substitisse. Christum similem Patri memoras? Nega, ad imaginem, & similitudinem Dei hominem esse cœpisse. Solum in Christo quod est denegas, ne Deus verus & unius cum Patre divinitatis atque substantiæ sit; & solutus es una cum magistris tuis hæreticum arguere.

XIX.
Hilarius
aperit
verfutas
Auxentii.XX.
Hilarii
proficua
admonitio.

Expone, quibus potes litteris impietatis meæ causam, & blasphemiarum mearum titulum proponere. Mibi Antichristus est, qui unius divinitatis esse Filium cum Patre non confitetur, quique non ita unum Deum verum Patrem prædicat, ut veritas quoque divinitatis non intelligatur in Filio. Si igitur unius divinitatis Christus & Deus sunt; cur hoc non simpliciter scripsisti? Si tibi non sunt; cur hoc non simpliciter denegasti? Arcanum igitur tam pestiferi mysterii optassem, fratres, ipse potius, quam per litteras revelare, & omnes blasphemias Auxentii verbis singulis explicare: verum quia id non licet, saltem unusquisque, quod sibi licet, intelligat. Multa alia proferre, Ecclesiæ me pudor inibet, & committere epistolæ Arianorum blasphemiarum dedecora pertimesco. Hucusque Hilarius versatus in-

ape-

aperiendo latentes sinus impiæ Auxentii confessionis; subdit post hæc admonitionem ad omnes Catholicos, ut caveant Auxentii communionem, cum ait:

XXI.

Unum moneo: cavete Antichristum. Male enim vos parietum amor cepit: male Ecclesiam Dei in testis edificisq; veneramini; male sub his pacis nomen ingeritis. An ne ambiguum est, in his Antichristum esse festurum? Montes mihi, & silvæ, & lacus, & carceres, & voragine sunt tutiores; in his enim prophete aut manentes, aut demersi, Dei spiritu prophetabant. Absistite igitur ab Auxentio Satanae angelo, hoste Christi, vafatore perditio, fidei negatore; quam sic est Regi professus, ut falleret; sic fellit, ut blasphemaret. Congreget nunc ille quas voluit in me Synodos; & hæreticum me, ut sepe jam fecit, publico titulo proscribat; & quantum volet, iram in me potentium molitur; mihi certe ille nunquam aliud quam diabolus erit; quia Arianus est: neque pax aliquorum unquam optabitur, nisi eorum qui secundum Patrum nostrorum apud Nicaeam tractatum, anathematizatis Arianis, Christum Deum verum predicabunt. Hactenus Hilarii epistola, quam S. Hieronymus (a) appellat libellum contra Auxentium; eamque novissimam ejus lucubrationem esse putamus; quod post hæc haud diu supervixisse reperitur: immo & secundum S. Hieronymi in Chronico assertionem, hoc ipso anno eum ex hac vita migrasse, dicendum est: nam licet sub Valentiniæ, & Valentis Imperatorum anno quinto Hilarii obitum ponat; tamen quod ipse incipiat numerare annos eorundem ab anno sequenti post obitum Joviani; hic pariter annus ab eo positus quintus, idem erit sextus, numerando ab ipso anno, quo iidem creati sunt Imperatores.

(a) Hieron. de Serip. Eccl. in Hilario.

XXII.

Arguuntur autem erroris de tempore obitus Hilarii tum Gregorius Turonensis (b), tum etiam Severus (c) Sulpitius: ille, dum ait, anno quarto eorundem Imperatorum mortuum esse: iste vero, dum tradit, anno sexto postquam idem Sanctus Hilarius rediit ab exilio Orientis in Gallias, diem obiisse: secundum quam quidem rationem eum anno secundo dictorum Augustorum esse defunctum, di-

PAGIUS

IV. S. Hilarii Pictaviensis Epist. obitus.

Ad num. XXII, Sancti Hilarii obitus anno trecentesimo sexagesimo septimo contigit; cum Hieronymus in Chronico juxta editionem Scalligeri, Hermannus Contradius, & Marianus Scotus id testentur, & Gregorius Turonensis lib. 1. cap. 39. prodatur, Hilarium demortuum quarto Valentiniæ, & Valentis anno, anno nempe Juliano, & utroque extremo incompleto pro integro numerato. Præterea Severus Sulpitius lib. 2. Hist. ait: Hilarius sexto anno postquam redierat, in patria obiit. Cum itaque anno trecentesimo sexagesimo ab exilio revocatus fuerit, mors ejus ad annum CCCLXXII. perti-

cere oporteret. At cum ex nuper recitato Auxentii libello constat, post decimum annum a Concilio Ariminensi, hoc nempe Domini anno, Hilarium Mediolani adversus Auxentium stetisse; satis perspicue demonstratur, ipsum ad hunc usque saltem annum fuisse superstitem. Sanctissimo porro sine eum in Domino quiescisse, idem Gregorius his verbis significat: Ple-nus, inquit, sanctitate & fide, multis undique virtutibus editis, migravit ad caelos: nam & ipse legitur mortuos suscipisse.

Hilarius quando obiit.

XXIII.

Lucubrationes vero ab eo conscriptas recenset S. Hieronymus, cum ait: De Synodo Bytherrensi in Phrygiam relegatus, duodecim adversus Arianos conscripsit libros; & alium librum de Synodis, quem ad Galliarum Episcopos scripsit: & in Psalmos commentarios, primum videlicet & secundum, & a quinquagesimo primo usque ad sexagesimum secundum, & a centesimo decimo octavo usque ad extremum; in quo opere imitatus Origenem, nonnulla etiam de suo addidit. Est ejus & ad Constantium libellus, quem viventi Constantino polliceretur; & alius in Constantium, quem post mortem ejus scripsit; & alius liber adversus Valentem & Ursacium, historiam Ariminensium & Seleuciensium Synodi continens: & ad Præfectum Sallustium, sive contra Dioscorum; & liber Hymnorum, & Mysteriorum alius: & commentarii in Matthæum: & tractatus in Job, quos de Græco Origenis ad sensum transtulit: & alius elegans libellus contra Auxentium: & nonnulla ad diversos epistolæ. Aiunt quidem, scripsisse eum & in Cantica Cantorum; sed a nobis hoc opus ignoratur. Mortuus est Pictavis, Valentiniæ & Valente regnantibus. Hucusque Hieronymus. De commentariis in Job, hæc Calliodorus (d): Quidam etiam est anonymus, ex cujus stylo beatum esse suspicamur Hilarium, qui commenta libri ipsius, Job scilicet, scripsit in ordinem. Ignorasse visus est, ea ex Origene deducta; in quo Sanctus Hieronymus eju'dem Hilarii prudentiam laudat (e), quod non tam in Job Origenis commentarios, sed & in Psalmos quadraginta ferme millia versuum ad sensum in Latinum verterit.

Hilarii scripta.

(e) Hieron. prolog. in Mich. c. 4.

Quod

net. Severus enim, ut quandoque alii Antiqui, utrumque ultimum annum incompletum non numerat. Colitur Hilarius in Martyrologiis die XIII. Januarii, & in quibusdam die prima mensis Novembris, qui ultimus dies Translationis ejus communiter creditur: sed idem dicendum de die XIII. Januarii. Epistola enim Synodica Conciliabuli Singidini in Mysia habiti, quæ ab Hilario in Fragmentis reteritur, dicitur data decimo quinto Kalend. Januarii Gratiano Nobilissimo P. & Dagalaipho Coss. die nempe decima octava mensis Decembris anni trecentissimi sexagesimi sexti. Quod si Hilarius die XIII. anni in-

se.

XXIV.

(a) Hier. in prom. com. epist. ad Galat. l. 2.

(b) Hieron. epist. 13. Hilarii dicendi genus.

(c) Hieron. epist. 6. Hilarii scripta sincera.

(d) Hier. ep. 7.

(e) Clau. de stat. anim. lib. 2.

(f) Sixt. Senz. Biblioth. l. 5. c. 58.

(g) Hieron. epist. 14.

(h) Clau. de stat. anim. lib. 1.

XXV.

(i) Sozom. l. 3. c. 14.

PAGIUS

Quod autem ad Hilarii stylium spectat; quod fuerit in dicendo copiosus, S. Hieronymus (a) appellat eum Latine eloquentiæ Rhodanum. Cæterum haud æque cultum ac copiosum fuisse, alibi idem affirmat ad Paulinum (b), cum ait: S. Hilarius Gallicano coturno attollitur; & cum Græciæ floribus adornetur, longis interdum periodis involvitur, & a lectio-ne simpliciorum fratrum procul est. Fuisse perquam studiosum Hieronymus scriptorum Hilarii, quod scribit ad Florentium, (c) declarat, cum ait: Interpretationem quoque Psalmorum Davidicorum, & prolixum valde librum de Synodis S. Hilarii, quem ei apud Treviros manu mea ipse descripseram, æque ut mihi transferas, peto. Commendat idem scribens ad Lætam (d) scripta Hilarii ut sincera, cum ait: Athanasii epistolæ & Hilarii libros inoffenso decurrat pede: illorum delectetur ingenii, in quorum libris pietas fidei non vacillat; ceteros sic legat, ut magis judicet, quam sequatur. Hæc S. Hieronymus quo ad sanam de Trinitate doctrinam, de qua vigeabant inter Arianos, & Catholicos controversiæ. Cæterum cum divini tantum Scripturæ sit, nihil habere erroris, quod corrigatur; nec ipse Hilarius navis caruit; ut illis, quos notavit Claudianus Mamertus (e) Episcopus Viennensis in commentariis de statu animæ ad Synodum Apollinarem; & alii discusserunt, atque perperam alii (f) secuti sunt. Porro quanta modestia, cum quid apud ejus scripta emendatione dignum Patres invenirent, id præstiterint, S. Hieronymus (g) sit exemplo, qui hæc de eo errore alterius sequente ait: Quid igitur faciam? Tantum virum & temporibus suis disertissimum reprehendere non audeo, qui & confessionis suæ merito, & vitæ industria, & eloquentiæ claritate, ubicumque Romanum nomen est, predicatur; nisi quod non ejus culpæ adscribendum est, qui Hebræi sermonis ignarus fuit, &c. Et Claudianus Mamertus (h) de eodem: Sed quoniam, inquit, B. Hilarius opinionis humanæ vitium virtute confessionis abolevit; sic sustinet reprehensionis stylium, quod non patitur detrimenta meritorum. Hæc ipse.

Verum non Latinis tantum, sed & Græcis S. Hilarius extitit admirandus; nam de ipso, atque collega Eusebio Vercellensi hæc Sozomenus (i): Porro autem apud Italos, & illius partis Imperii incolæ, Eusebius & Hilarius de quo supra dixi, propter singularem patrii ser-

monis & eloquentiæ præstantiam, magna in laude fuerunt. Hilarii autem libros de fide, etiam ab iis, qui contrariam tuebantur fidei Catholicæ opinionem, admodum commendatos esse prædicant. Habet idem Sozomenus (k) de Hilario, se cum S. Martino subduxisse, cum ille jam antea ab Auxentio persecutionem passus esset: at diversis plane temporibus contigit utriusque vexatio ab Auxentio illata. Extat de eodem epigramma Venantii Fortunati (l), qui itidem edidit duos libros, quorum prior, De vita, posterior, De miraculis ejusdem S. Hilarii inscripti habentur. Cæterum cum virtutum omnium Hilarius fuerit vivum quoddam exemplar; mansuetudine potissimum enituisse, Rufinus tradit (m). Quod autem subdoli ac cæcutescentes recentiorum hæreticorum historici delirantes confundunt S. Hilario Pictavienstem Episcopum cum Hilario diacono Anabaptista, schismaticoque Luciferiano, satis demonstratum est superius. Sed & errore aliquos eundem S. Hilarium constasse simul cum Hilario Arelateni, quæ dicturi sumus inferius, demonstrabunt.

(k) Sozom. l. 3. c. 13.

(l) Venant. Fort. l. 2.

(m) Rufin. l. 1. c. 31.

XXVI.

His de Hilario usque ad ejus obitum recensitis, ad Auxentium redeamus; qui cum a populo ignaro se vidit acclamari Catholicum, Valentiniæque Imperatorem jam sibi, ut Catholico inherere, atque communionem accipere; Hilarium vero ut calumniatorem justum Mediolano discedere; gaudet, exultat, ac super omnes arroganter extollitur; distis factisque insultat in Ecclesiæ Catholicæ Sanctos Episcopos, quos semper passus fuerat adversarios; & inter alios exagitat Eusebium Vercellensem Antistitem, assidua in ipsum jacula cominus intorquentem; necnon Philastrium Episcopum Brixianum; quem etiam jugiter adversus Auxentium pro fide Catholica tuenda certasse, S. Gaudentius (n) ejus successor docet his verbis: Non solum contra Judæos & Gentiles, verum etiam contra hæreses omnes, & maxime contra tempore furentem Arianorum perfidiam tanto fidei vigore pugnavit, ut etiam verberibus subderetur, & in corpore suo stigmata Domini nostri Jesu Christi portaret. Nam & in Mediolanensi urbe idoneus olim custos Dominici gregis fuit, Ariano repugnans Auxentio, priusquam beatus eligeretur Ambrosius. Romæ etiam non exiguo tempore moratus, multos & publica, & privata disputatione lucratus in fide est. Hæc Gaudentius; quibus etiam

Auxentius lætatur victoria.

(n) Gaud. in Vit. S. Philast. apud Sur. die 18. Julii.

rii, ubi tamen mors ejus eo die accidisse non bene dicitur. Ejus Opera cum variis MSS. collata studio Patrum Benedictinorum nova editione donata.

A num.

CHRISTI
369.DAMASI PAP.
3.VALENTINIANI
VALENTIS IMPP. 6.

tiam significare videtur, remansisse post discessionem Hilarii, Philastrium Mediolani, ut quoquo modo posset, Catholicum populum fidelem in officio contineret: ob quam causam, ut ait, verbera passus est; cum interim Auxentius formulam fidei Ariminensis, eandemque Nicææ Thraciæ promulgaret, compluribus eidem assentientibus Episcopis in Illyrico constitutis.

XXVII. Stetit quoque adversus Auxentium infracto animo Evagrius, S. Hieronymus (a) ad Innocentium scribens testatur his verbis: *Jam enim ad Evagrii nostri nomen pervenimus; cujus ego pro Christo laborem si arbitrer a me dici posse, non sapiam; si penitus tacere velim, voce in gaudium erumpente, non possim. Quis enim valeat digno canere præconio, Auxentium Mediolani incubantem hujus excubiis sepultum pene ante, quam mortuum? Quisnam autem fuerit Evagrius iste, haud exploratum satis habere potuimus.*

XXVIII. Cæterum res Auxentii eo status provectæ erant, adeoque firmate patrocínio Imperatoris, ut privatorum omnes in eum conatus infirmi viderentur, atque omnino irrita studia. Quamobrem Romani Pontificis requiri videbatur auctoritas & industria. Præstitit id impigre Damasus ejusdem Ecclesiæ Præsul, qui potestate qua pollebat, & studio adversus Auxentium Romæ Concilium congregavit. Haud enim amplius diffimulanda res erat, cum jam idem Auxentius Illyrici Episcopos magna ex parte seduxisset, proposita illis fidei formula Nicææ Thraciæ edita, eademque Ariminensi. Ne igitur lethale virus, quod lento tabo proxima membra infecerat, latius ferperet, Damasus una cum aliis simul collectis Episcopis, velox occurrit. Innotuit Græcis quoque scriptoribus egregie navata a Damaso opera; de quo Theodoretus (b) sic scribit: *Quod autem ista fidei formula, Nicææ Thraciæ scilicet edita, ab omnibus veritatis athletis, & ab his potissimum qui versus Occidentem habitabant, reprehensa sit; ex litteris ab eisdem ad Illyricos conscriptis, satis*

PAGIUS A num. XXVIII. ad XXXVII. Duorum priorum Conciliorum Romæ sub Damaso celebratorum epocha magnis tenebris sepulta. Primum tamen anno trecentesimo sexagesimo sexto, adversus Valentem & Ursacium, alioque Arianos jam damnatos coactum. De eo loquitur Athanasius ad Episcopos Africanos, ut optime Baronius notavit: *Sufficiunt, inquit Athanasius, scripta Damasi Communitri nostri dilecti & magna Romæ Episcopi, & tam multorum cum ipso congregatorum Episcoporum &c. Et paulo infra: Gra-*

NOTÆ [1] Constantius in Monito prævio ad hanc Epistolam, pag. 470. n. V. Synodum Romanam in qua exarata est epistola Damasi ad Episcopos Illyrici, circa initium A. D. 372. habitam esse putat.

constare potest. Inter eos vero, qui istarum litterarum auctores erant, principem locum obtinuit Damasus in Ecclesiæ Romanæ primatu successor Liberii, vir plurimis virtutis insignibus exornatus. Nonaginta habuit Episcopos ex Italia, & Gallia Romæ in unum coactos, qui his litteris consenserunt: quorum nomina hoc loco citarem, nisi quod supervacaneum esse arbitror. Eorum litteræ scriptæ sunt in hunc modum: [1]

Episcopi ad sanctum Concilium Romæ convocati, Damasus, Valerianus, & cæteri, dilectis fratribus Episcopis qui sunt in Illyrico in Domino S.

Etsi nobis pro certo persuasum est, sacerdotes Dei sanctissimi, vos sacrosanctam fidem nostram, quæ doctrina Apostolorum fundata est, firme retinere, eamque populo prædicare; quæ certe a decretis Patrum, a quibus par est reliquis erudiri, nulla ex parte discrepat; tamen significatum est nobis a fratribus, qui in Gallia & in agro Venetorum habitant, nonnullos ad hæresim amplexandam omni studio incumbere. Quod quidem malum ne existat, non modo præcavere debent Episcopi; verum etiam quicumque errores, vel quarundam inscitia, vel simplicitate eorum, qui perverfas interpretationes secuti sunt, in Ecclesiam involti videntur, his se opponere, Concilioque providere, ne deinceps in varias discrepantesque doctrinas denuo prolabantur imperiti; sed quoties dissonantes opiniones ipsorum auri-bus inculcata fuerint, firme Patrum sententiis adhaerescant.

Hac de causa a nobis decisum est, ut Auxentius nominatim condemnetur. Quare omnes legis divinæ doctores, qui ditioni Romanæ subiciuntur, ea quæ legis sunt sapere, & fidem variis doctrinis nequaquam contaminare debent. Etenim ubi primum vitiosa Arianorum doctrina & blasphemiam vigere inciperet, quæ etiam hoc tempore latissime serpit; trecenti decem & octo Episcopi, Patres nostri, habito Nicææ Concilio, hoc muro ad arma diaboli arcenda fidem nostram cinxere, & hoc antidoto venena

tiam habemus & illius pietati (nempe Damasi) & cæteris qui cum ipso fuerint Episcopis, quod Ursacio & Valente cum sociis suis ejusdem sententia eiecit, concordiam Ecclesiæ conservarint. Hujus Concilii Synodica perperam a Baronio, quem admodum & a Conciliorum Collectoribus inter Acta Synodi Illyricianæ relata, ut jam anno CCCLXV. numero X. observavi. Nam cum Synodi Illyricianæ epistolam Synodicam a Theodoro recitatam habeamus; in eaque Synodo, non de Valente & Ursacio, sed de Spiritus San-

XXIX.

Epistola
Synodalis
ex Roma-
no concilio.

XXX.

Baron. an-
no 365. n.
XVIII.CHRISTI
369.DAMASI PAP.
3.VALENTINIANI
VALENTIS IMPP. 6.

na depulere mortifera; sic ut crederetur, unam esse Patris, & Filii substantiam, unam Deitatem, virtutem unam, unam potentiam, unam figuram, quin etiam Spiritum sanctum unam eandemque cum illis substantiam habere & subsistentiam. Eam autem qui aliter sentiret, a nostra communione judicavit alienum. Quam salutarem decisionem, & decretum plane venerandum nonnulli postea aliis novis decretis violare labefactareque studuerunt.

XXXI.

At vero initio (quod peccatum erat ab illis, qui Arimini formulam fidei Concilii Nicæni novare retractareve coacti sunt) aliqua ex parte propterea sarciebatur, quod se disputatione alio tempore habita fatebantur a veritate abductos, quodque suam fidei formulam nequaquam sententiæ Nicæni Concilii aduersari cogitabant. Siquidem numerus Episcoporum, qui erant Arimini in unum congregati, præjudicii vim habere non debet: præsertim cum formula illa composita sit, neque Episcopo Romano, cujus sententia præ cæteris omnibus expectanda erat; neque Vincentio, qui tot annis Episcopatum integre gesserat; neque aliis eidem consentientibus; cumque etiam (quod est omnium maximum) illi ipsi, uti ante diximus, qui in fraudem illecti, & veritate deflexisse visi sum, & post ad meliorem mentem denuo traducti, plane resissentur, hanc formulam sibi magnopere displicere.

Ann. Eccl. Tom. V.

RAGIUS

Sancti consubstantialitate sermo fuerit, male ad eam refertur præfata Synodica, cujus hæc inscriptio: *Dilectissimis fratribus per Illyricum Fidem paternam retinentibus, Episcopi Italia in Domino eternam salutem.* In ea scribunt Episcopi illi, se Concilii Ariminensis recisionem mittere, subduntque: *Auctores autem hæresis Arianæ vel Actianæ Valentem & Ursacium, ceterosque eorundem consortes; non nunc esse, quod manifestari apud Illyricum ceperunt, sed olim condemnasse manifestum est.* Nonne clare apparet, eam epistolam non in Illyrio, sed in Italia & in alia Synodo Romana scriptam? Secundo, ideo eam ad Illyrios missam, quia Valens Muris, & Ursacius Singidonis in Illyrio ante depositionem, Episcopi fuerant. Tertio, Synodum, in qua ea data, non sub Liberio, sed sub Damaso habitam esse. Ac denique, Athanasium laudatum, & Episcopos Italia, de una eademque re loqui, de Valente nempe, Ursacio, & sociis.

VI.
Ejus Synodi epistola.

Cum S. Hilarius eam Synodicam inter Fragmenta recitet, isque anno trecentesimo sexagesimo septimo obierit, liquet, eam epistolam ipso Damasi Pontificatus initio in Concilio Romano scriptam, ideoque primum Concilium Romanum sub Damaso anno trecentesimo sexagesimo sexto exente, aut saltem sexagesimo septimo ineunte congregatam fuisse, eoque etiam tempore illam Athanasii epistolam exaritam. Certe Damasum, ubi Pontificatum adeptus est, confestim Synodum congregasse, testatur Auctor libelli Synodici, qui tamen in eo errat, quod dicat, eam fuisse contra Auxentium. Contra vero de secunda Synodo Romana loquens ait, eam Damasum congregasse pro

Itaque vestra integritas manifesto videtur, hanc fidem solam, quæ auctoritate Apostolica Nicææ stabilita est, firme perpetuo retinendam esse. Atque de hac ipsa fide tum Episcopos Orientis, qui se de Catholica Ecclesia esse profitentur, tum Occidentis etiam Episcopos nobiscum unam gloriari constat. Porro autem pro certo credimus, eos qui alia opinione tenentur irretiti, propter suum conatum brevis fore & a nostra segregatos communionem, & nomine Episcoporum privatos; ut tandem populo errore ipsorum liberato, detur respirandi locus. Nam multitudinis error tam diu nullo modo corrigi poterit, quam diu Episcopi eodem tenentur implicati. Quocirca facite, ut vestra reverentia iudicium cum omnium Dei sacerdotum iudicio, cui vos firme & constanter adhaerere credimus, omnino consentiat. Quod si fiat, eandem vobiscum rectam credendi viam, nos quoque debemus insistere. Vestra charitas, quæso, ad nos rescribat, ut inde letitiam capiamus. Valete, fratres honoratissimi. Hactenus ad Illyricos Synodi Romanæ admonitio: extat eadem apud Sozomenum (a). Constat insuper ex Imperatoris Valentiniani litteris suo loco inferius recitandis, in hac eadem Synodo rursus damnatum fuisse Ursacium schismaticum, crebrius in Damasum studia renovantem; ex quibus manifesti mendacii libellus Marcellini & Faustini schismatici

XXXII.

Excommunicationem & privationem Damasum comminatur.

(a) Sozom.
lib. 6. c. 23.

L I co-

Homouso contra Auxentium, ubi vides hunc Auctorem perperam scribere, utramque Synodum Romanam adversus Auxentium coactam esse, & quæ gesta in priori Synodo, ubi Nicæna Fides confirmata, attribuire posteriori. Recte tamen asserere, Damasum, confestim ac Pontifex creatus, Synodum congregasse, adversus nempe Valentem & Ursacium.

Secunda Synodus Romana, a Damaso adversus Auxentium coacta anno trecentesimo septuagesimo secundo. Ejus Synodicam ad Episcopos Illyrios scriptam referunt Theodoretus lib. 2. cap. 22. Sozomenus lib. 6. cap. 23. & Nicephorus lib. II. cap. 31. Sed duo ultimi proxime ante Sancti Ambrosii ordinationem. Præterea Divus Athanasius in epistola ad Episcetum, ait, Auxentium, alioque Lucifugas diversis Conciliis per Galliam, Hispaniam & Roma celebratis anathemate percussos fuisse. Quare Concilium Romanum secundum ante Sancti Athanasii mortem habitum. Notanda hæc verba, quæ de ea Synodo in Collectione Romana leguntur: *Explicat hæc epistola, vel expositio Synodi Romana habitæ sub Damaso Papa, & transmissa ad Orientem; in qua omnis Orientalis Ecclesia, facta Synodo apud Antiochiam, consona fide credentes, singuli sua subscriptione confirmant.* Post septem Episcoporum subscriptiones ibidem legitur: *Similiter & alii CXLVI. Orientales Episcopi subscripsere.* Numerosior itaque Synodus Antiochena, quæ Romanam confirmavit, quam hæc, in qua tantum XCIII. ex rescripto Imperiali interfuerunt, ut habetur in epigraphe Synodice Collectionis Romanæ post Baronii mortem ab Holstenio publicatæ.

Ceterum, quod in Collectione Romana titulus

VIII.

CHRISTI 369.

DAMASI PAP. 3.

VALENTINIANI IMPER. VALENTIS 6.

corum convincitur, dum in eo habetur, collectos a Damaso ad Synodum Episcopos anathemati Ursicini assensum minime praestitisse: sed de his inferius.

XXXIII.

Auxentius & socii ubique damnati.

Damnato Romae Auxentio, qui haecenus (ut vidimus) involucro verborum simulaverat se esse Catholicum, adeo ut magnam populi partem, & ipsum quoque Valentianum Imperatorem ad suam communionem adduxerit; in aliis quoque Catholici orbis provinciis convenientes Episcopi eundem Auxentium, ejusque in impietate collegas pariter damnare, jam ante ad id praestandum S. Hilarii litteris circularibus incitati. Testis horum est Athanasius ad Episcetum sic scribens: (a) Diversis conciliis per Galliam & Hispanias & Romae celebratis, omnes qui in eo conventu fuere, istos lucifugas, qui sese etiam occultant, & quae Arii sunt, sapiunt, Auxentium dico Mediolanensem, Ursacium, Valentem, & Cajum Pannonem communi calculo, unius spiritus incitatu, anathemate percusserunt, eo quod isti sibi nomina vendicaverint Synodorum, cum nulla sit in Catholica Ecclesia Synodus existimanda praeter unicam Nicenam, &c.

XXXIV.

Procefferat hanc Synodum Romae habitam alia ab eodem Damaso ibidem congregata; in qua qui manifesti convincebantur Ariani, Valens & Ursacius, damnati fuerant: de quorum damnatione, & approbatione Nicenae fidei, idem Damaso ad universos Christi fideles publicas litteras dederat: sunt enim haec illae,

PAGIUS Damascus scribit ad Episcopos Orientales.

lus hujus epistolae praefert, eam scriptam esse Episcopis Catholicis per Orientem constitutis, falsum non est, ut Valesius laudatam perperam scribit, quod Sozomenus & Theodoretus citati eam ad Episcopos Illyrici scriptam esse habeant, idque ex ipsis Synodicae verbis appareat. Nam, ut animadvertit Hermantius in Vita S. Ambrosii lib. I. cap. 17. ideo haec epistola ad Catholicos Orientis Episcopos directa, quod ejus exemplar ad eosdem, quemadmodum & ad Illyrios, missum fuisset. Quod demonstrant verba praefatae Synodicae Collectionis Romanae subjecta: Ego Sabinus Diaconus Mediolanensis Legatus de authenticis dedi. Hermantius loco laudato scribit, hunc Sabinum non videri diversum a Sabino, quem S. Basilii Romam ad Damasum misit. Quae conjectura prorsus certa; cum Sanctus Basilii in epistola CCLXXXIII. de literis ad Occidentales scribendis loquens, dicat: Ego cum incidere in Sabinum Diaconum; quo nuntio huc ad nos illi usi sunt, ad Illyricos scripsi, ad Italos praeterea & Gallos Episcopos. Ex quo liquet, Synodum Romanam, ante annum trecentimum septuagesimum primum, quo Basilii Caesareae Episcopus creatus, coactam non fuisse; quod & de Illyriciana dicendum, de qua egimus anno CCLXXV.

IX. Epochae Synodi Romanae II.

Porro hic ostendendum hanc secundam Synodum Romanam ad annum CCCLXXII. pertinere. Damascus enim Papa in Fragmento decreti in ea emissa, quod subjicitur huic Synodo Romanae in Collectione Romana, & ex ea Tom. II. Concil. edit. Labbeanæ pag. 893. ait:

quarum meminit Athanasius scribens ad Africanos Episcopos, cum ipso litterarum exordio ita ait (b): Sufficiunt quidem scripta Damasi commissarii nostri dilecti, & magnae Romae Episcopi, ceterorumque tot numero ibi congregatorum; nibiloque minus sufficiunt scripta aliorum Conciliorum, quae partim in Gallia, partim in Italia habita sunt; ad astraendam eam quae in nobis est fides, quam Christus largitus est, & Apostoli praedicarunt, & Patres qui in Nicæa undique ex nostro habitabili orbe convenerant, tradidere. Haec & alia Athanasius ad Africanos Episcopos eum rogantes de Synodo Ariminensi, cujus formulam fidei tunc temporis promulgatam audierant. Qui vero consuluerant Athanasium Episcopi Africani, haud putamus eos fuisse Provinciae Carthagenensis, sed Cyrenaicae, Africam enim Cyrenaicam Provinciam Cyrenensem Dio appellat (c).

(b) Ath. ad Episc. Afric.

(c) Dio Hist. lib. 23.

Quod autem citatae nuper ab Athanasio scriptae litterae Damasi diversae plane sint ab ea quae paulo ante recitata est epistola itidem ex Romana Synodo ad Episcopos Illyrici; illud manifestum est argumentum, quod cum eas scriberet litteras Athanasius ad Episcopos Africanos, nondum ab ipso Damaso Romae nominatim damnatus erat Auxentius: nam in fine ejusdem ad Africanos epistolae haec habet: Interim non soli sumus qui ista scribimus, sed omnes in Aegypto & Africa Episcopi nonaginta numero. Omnium enim idem

XXXV.

Athanasius agit apud Damasum de damnatione Auxentii.

Quod ad removendas vestrae dilectionis spectat injurias, nec frater noster Dorotheus Presbyter explicare omnia vivaciter praevenit, nec nixus nostri, ut ipse testis est, defuerunt. Dorotheus autem Presbyter a Basilio in Occidentem missus non est, nisi post suam ad Episcopatum Caesareensem ejectionem, & paulo ante mortem divi Athanasii Alexandriae Patriarchae, ut ex ejusdem Basilii epistolis inter se collatis liquet, ex quibus etiam habemus eum tunc de Occidentalibus valde conquestum esse. Praeterea Tom. II. Concil. pag. 1001. recitatur Epistola Concilii Romani IV. ad Gratianum & Valentianum Imp. scripta, quae est de Episcopis e factione Ursicini damnatis, in qua dicitur Florentium Episcopum Puteolanum post dejectionem suam ex Episcopatu, illum temere resumisse: Post sextum annum, inquit Patres illius Concilii anno CCCLXXVIII. habiti, recessit ad civitatem, tenuit Ecclesiam, &c. Gratianus autem & Valentianus ad eam Epistolam, quae ibidem extat, quaeque recitatur a Baronio anno CCCLXXXI. num. II. & seqq. rescribentes, jubent Aquilino Vicario Urbis, ut sententias, adversus Ursicini factionis Episcopos latas exequi mandet, & de Florentio Puteolano scribunt: Florentius Puteolanus, post damnationem, quam recto judicio convictus accepit, mansuetudinem nostram inquietare conatus, dignum tulit in progressionem responsum. Post quintum decimum annum Ecclesiam, de qua extrusus fuerat, rursus contaminare conatur. Sed loco, post quintum decimum annum, legendum, post quintum de-

CHRISTI 369.

DAMASI PAP. 3.

VALENTINIANI IMPER. VALENTIS 6.

idem est sensus, & alii pro aliis, si quem contigerit abesse subscribunt. Certe cum hoc animo essemus, & contigerit nos in unum convenire; scripsimus dilecto Damaso Episcopo magna Roma contra Auxentium invasorem Mediolanensis Ecclesiae, eumque non solum in communionem esse Arianae sectae, sed praeter hoc multorum scelerum reum esse, quae designavit cum Georgio socio sua impietatis. Miramurque cur nondum depositus ejectionisque sit ex Ecclesia. Gratiam habemus & illius pietati, & ceteris qui Romae convenerunt, quod Ursacio & Valente cum sociis suis ejusdem sententiae ejectionis, concordiam Catholicam Ecclesiae conservarint. Haec Athanasius, cujus testimonio illud plane compertum habetur, ante damnationem Auxentii Romae factam, duas tempore ejusdem Damasi Synodos habitas; ab ipso Athanasio alteram in Aegypto, ex qua de damnando Auxentio Romam litteras dedit ad Damasum; Romae alteram ab ipso Damaso, qua dicti Arianæ haereseis duces Ursacius ac Valens fuerunt condemnati. At quoniam quo potissimum anno Pontificatus Damasi haec gesta fuerint, primo ne, vel secundo, aut tertio, minime scitur: nec alia eorumdem Conciliorum Acta extant, quae doceant: hic de eis meminisse satis.

XXXVI.

Vides ex his, lector, damnationem ac depositionem Episcoporum, esse Romani Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

demum annum, ut scite monet Blondellus in lib. contra Primatum Ecclesiae pag. 194. & post eum Labbeus in calce illius rescripti. Quare Florentius anno CCCLXXII. Synodi Romanae II. judicio damnatus fuit, annoque sequenti CCCLXXIII. Imperatoris jussu Puteolis expulsus, anno CCCLXXVIII. qui sextus fuit a Synodi Romanae II. celebratione, & quintus post extrusionem, turbas denuo ciere cepit, ut infra de Synodo Romana IV. loquentes magis explicabimus. Ex quibus tandem omnibus consequitur Synodum Romanam II. in qua Florentius damnatus, ab anno CCCLXXII. remotus non posse. Episcopos autem nonnisi in Synodis deponi solitos, innumeris exemplis liquet.

X. In ex aeternum de Consubstantialitate Spiritus Sancti.

Celebris fuit haec Synodus, in qua pluribus de consubstantialitate Spiritus Sancti cum Patre actum, ut videre est in laudata Synodica, & ex fragmentis Epistolae Damasi ei subjectis intelligitur. Unde etiam constat eam Synodum Basilio jam Episcopatum adepti, celebratam esse: eo enim Episcopo ea quaestio maxime agitata. Hujus Synodi mentio in secretali Epistola Damasi, quam refert Baronius anno CCCLXXIII. num. XI. ex Theodoro lib. 5. cap. 11. In Latino enim exemplari hujus Epistolae quaedam adduntur quae Theodoretus omisit. Nam ubi Theodoretus habet: Et quia post Concilium Nicenum hic error inolevit, ut quidam ore sacrilego audeant dicere, Spiritum Sanctum factum esse per Filium; in Latino apud Justellum legitur: Post Concilium itaque Nicenum, & quod in urbe Roma Concilio congregatum est a Catholicis Episcopis, addiderunt de Spiritu Sancto, quia postea inolevit; &c. Porro de profectione Spiritus Sancti magna erat hoc tempore controversia, quae tandem Con-

cur ferens Pontificis opus; cujus rei gratia Athanasius ex Aegypto Damasum Papam litteris interpellat, ut damnet atque deponat Auxentium. Quod ne idem Romanus Pontifex (ut par esse videbatur) ante praestiterit, cum alios consortes ejusdem impietatis Arianæ damnasset; illud in causa fuisse videtur, quod latebat coluber in foramine, dum pro tempore simulabat se esse Catholicum: nam vidimus, in Actis illis publicis, praesente S. Hilario, scripsisse Auxentium ac subscripsisse, saepeque rogatum, saepius dolose professum Catholicam fidem. Cum vero postea sui editione libelli ad Valentianum, per eundem Hilarium, qualis re vera esset apparuisset; nihil amplius a Damaso immoratum est; sed collecto, quod vidimus, Romae Concilio, Auxentium ipse damnavit. Supervixit post haec Auxentius adhuc quinquennio, nec nisi morte valuit ab Ecclesia Mediolanensi depelli, favente illi Imperatore, errore decepto existimante ipsum calumniam passum: nam quoniam pacto subsistere potuisset tot Conciliis ipse damnatus, & a populo Mediolanensi ut haereticus derelictus, nisi eum summa Imperatoris suffulisset auctoritas? Quamobrem idem Augustus iram Dei in se filiosque suos justissime provocavit, ut citius quam par esse videretur, Imperia exuerentur & vita.

L 1 2 In-

cilio Oecumenico Constantinopolitano I. dirempta fuit. Hinc Synodus ista II. citatur, tam in Synodo Romana III. quam in Synodo Romana IV. & quod de Divinitate Spiritus Sancti decisum ibidem confirmatum. Imo in Concilio Antiocheno post S. Basilii mortem anno CCCLXXX. celebrato, lecta est Synodica hujus Synodi Romanae II. & a magno Episcoporum numero approbata, ut ex clausula in fine Synodicae ejusdem Synodi Romanae II. subjuncta & a me num. VII. recitata manifestum sit. Eam vero Synodicam ante annum CCCLXXX. in ea Synodo lectam non esse liquet, ex subscriptione duorum Episcoporum, Eulogii nempe Episcopi Edesteni, & Diodori Episcopi Tarsensis. Uterque enim, dum adhuc Presbyter esset, a Valente in exilium missus, & uterque nonnisi aliquanto tempore post pacem Ecclesiae redditam ad Episcopatum evedtus, ut docet Theodoretus lib. 5. cap. 4. ubi de utriusque Episcopi virtutibus, & de tempore illorum evedtionis ad Episcopatum, agit. Valesius quidem in Notis ad lib. 5. Theodoretii cap. 2. observat Epistolam Synodicam Synodi Romanae II. lectam esse in Concilio Antiocheno, sed illud in annum CCCLXXVIII. quo sanctum Basilium vita fundum esse supponit, perperam confert; indeque in alium errorem delabitur, quod Epistola Basilii numero LXIX. ad omnes Episcopos Italiae & Galliae missa illius Concilii Antiocheni Epistola Synodica fuerit, quod & viris doctissimis persuasit; cum tamen Concilium illud Antiochenum nonnisi post Sancti Basilii mortem celebratum fuerit.

Valesius in Notis ad Sozomenum lib. VI. cap. 25. existimat hunc Historicum, dum de duobus Apollinaribus patre & filio, & de Vita Pre-

XI.

CHRISTI 369.

DAMASI PAP. 3.

VALENTINIANI IMP. 6. VALENTIS

XXXVII. Inuitis quoque magistratibus Auxentium detinuisse usque ad obitum sedem illam, ex eo exploratum videri potest, quod Ambrosius a Probo ad eam Provinciam admirandam missus, Mediolanice agens, licet ut pius Auxentium execraretur, pati tamen coactus est. Hoc enim anno Anicius Probus Prætorii præfecturam accepit, ut ex Ammiano atque Imperatorum rescriptis (a) apparet; eoque munere diutius functus est; nam, ut Ammianus testatur, eandem præfecturam ad multorum annorum spatia propagavit. Ex institutione autem Constantini Imperatoris (b), qui univrsam Romanum Imperium in quatuor partitus est Præfectos Prætorio; Probo curæ erant Italia, Sicilia, ac circumjacentes insulæ, necnon Sardinia, & Corsica, & Africa a Syrtibus Cyrenem usque; in quas quidem Provincias alios legabat pro arbitrio magistratus, Probus itaque pro officii munere delecturus Rectores Provinciarum; in primis nobilissimi viri Ambrosii Romani Civis, ex patre Ambrosio Galliarum olim Præ-

PAGIUS Presbytero loquitur, mentionem facere Synodi Romanæ anno CCCLXXVII, aut CCCLXXVIII, celebratæ, in qua lecta est Epistola Damasi in secundo Concilio Romano adversus Auxentium data. Hæc verba Sozomeni; Primus Damasus Episcopus urbis Roma, & una cum illo Petrus Alexandrinus Antistes, cum hanc hæresim latius serpere intellexissent, Concilio Roma congregato, eam ab Ecclesia Catholica alienam esse decreverunt. Verum certum est Sozomenum eo loco sermonem habere de iis, quæ gesta sunt tempore persecutionis a Valente adversus Orthodoxos excitatæ, quod capita tam præcedentiæ, quam subsequentiæ ejusdem libri ostendunt. Ea itaque Sozomeni verba non nisi de Concilio Romano II, sub Damaso intelligenda, ut ibidem Valefius loco citato subodoratus erat. Certe Petrus Episcopus Alexandrinus Roma anno CCCLXXVII, in Ecclesiam suam rediit, ut eo anno num. II, Baronius recte observavit.

XII. Synodus Ægyptiaca. Synodus Ægyptiaca ab Athanasio celebrata, & de qua mentio in ejus ad Africanos epistola, revocanda, ut videtur, ad annum trecentimum septuagesimum primum; cum in ea dicat Athanasius, scripsisse se ad Damasum contra Auxentium invasorem Mediolanensis Ecclesiæ, & mirari se, cur nondum depositus, ejectusque sit ex Ecclesia. Quare Concilium anno trecentesimo septuagesimo secundo Romæ a Damaso adversus Auxentium indictum, hujus S. Athanasii monitionis effectus videtur. In Concilio Ægypti non tantum epistola ad Damasum adversus Auxentium scripta; sed alia etiam ad Episcopos Africanos, qua ii rogati sunt, ut eos rejicerent, qui Concilium Ariminense adversus Nicæanum tuebantur. Existimavit Baronius, Episcopos illos Africanos fuisse Provincie Cyrenæicæ, non vero Carthagenensis. Sed, ut recte observat Hermantius lib. II, Vita S. Athanasii cap. 22. Episcopi Cyrenæica Patriarchatu Alexandrino subditi erant, ideoque cum Athanasio eam epistolam ad Africanos seu Carthagenenses scripsere. Præterquam quod Africa nomen per hæc tempora Libyæ Cyrenæicæ non attributum, & regio prope Carthagenem sita ab hujus tempo-

ris Auctoribus Libyæ non vocata. Hoc itaque nomine designabantur Provincie Ægypto vicinæ, quæ a Patriarchatu Alexandrino & Imperio Orientali pendebant; reliquum, quod Episcopum Carthagenensem & Imperium Occidentale agnoscebat, Africa nomine exprimebatur. Hos Episcopos nonaginta fuisse, quando eam epistolam dederit, ipsimet in eadem profitentur, indicantque, in Synodo Alexandrina seu Ægyptiaca lecta fuisse scripta Damasi adversus Valentem & Ursacium in Ægyptum allata. A num. XXXVII, ad XL, Annus Natalis genuinus Sancti Ambrosii postea Mediolanensis Episcopi incertus. Opinio tamen Hermantii in Vita S. Ambrosii lib. I, cap. 3, præferenda. Is Divum Ambrosium anno circiter trecentesimo quadragésimo natum arbitratur, quod Paulinus in ejus Vita de eo scribitur; Cum adolescentis, & esset in urbe Roma constitutus, cum matre vidua & sorore, quæ virginitatem jam fuerat professæ, cum videret Sacerdotis a domesticæ sorore vel matre manus osculari, ipse ludens offerebat dexteram dicens & sibi fieri oportere, & quidem Episcopum se futurum esse memorabat. Marcellina Sancti Ambrosii soror ante annum trecentimum quinquagesimum secundum virginitatem professæ non est; cum teste D. Ambrosio lib. 3, de Virginitate, velum acceperit a Liberio die Natali Christi, & Liberius anno trecentesimo quinquagesimo secundo Pontifex ordinatus fuerit. Quod si Ambrosius anno trecentesimo trigésimo tertio in lucem prodidisset, ut putavit Baronius, anno trecentesimo quinquagesimo secundo annum ætatis vicésimum attigisset, & tamen eo Christi anno adhuc in pueritia versabatur; adio enim de qua Paulinus loquitur, puero tantum convenire videtur. Præterquam quod incertum sit, quo anno Liberius velum Marcellinæ dederit. Quod si tertio aut quarto Pontificatus anno hanc Virginitatem sacravit, Baronii opinio minus verisimilis compertur. Fundamentum, quo Cardinalis eruditissimus ad eam opinionem adducit, anno trecentesimo octogésimo septimo evertetur.

ris Auctoribus Libyæ non vocata. Hoc itaque nomine designabantur Provincie Ægypto vicinæ, quæ a Patriarchatu Alexandrino & Imperio Orientali pendebant; reliquum, quod Episcopum Carthagenensem & Imperium Occidentale agnoscebat, Africa nomine exprimebatur. Hos Episcopos nonaginta fuisse, quando eam epistolam dederit, ipsimet in eadem profitentur, indicantque, in Synodo Alexandrina seu Ægyptiaca lecta fuisse scripta Damasi adversus Valentem & Ursacium in Ægyptum allata.

XIII. Nascitur. A num. XXXVII, ad XL, Annus Natalis genuinus Sancti Ambrosii postea Mediolanensis Episcopi incertus. Opinio tamen Hermantii in Vita S. Ambrosii lib. I, cap. 3, præferenda. Is Divum Ambrosium anno circiter trecentesimo quadragésimo natum arbitratur, quod Paulinus in ejus Vita de eo scribitur; Cum adolescentis, & esset in urbe Roma constitutus, cum matre vidua & sorore, quæ virginitatem jam fuerat professæ, cum videret Sacerdotis a domesticæ sorore vel matre manus osculari, ipse ludens offerebat dexteram dicens & sibi fieri oportere, & quidem Episcopum se futurum esse memorabat. Marcellina Sancti Ambrosii soror ante annum trecentimum quinquagesimum secundum virginitatem professæ non est; cum teste D. Ambrosio lib. 3, de Virginitate, velum acceperit a Liberio die Natali Christi, & Liberius anno trecentesimo quinquagesimo secundo Pontifex ordinatus fuerit. Quod si Ambrosius anno trecentesimo trigésimo tertio in lucem prodidisset, ut putavit Baronius, anno trecentesimo quinquagesimo secundo annum ætatis vicésimum attigisset, & tamen eo Christi anno adhuc in pueritia versabatur; adio enim de qua Paulinus loquitur, puero tantum convenire videtur. Præterquam quod incertum sit, quo anno Liberius velum Marcellinæ dederit. Quod si tertio aut quarto Pontificatus anno hanc Virginitatem sacravit, Baronii opinio minus verisimilis compertur. Fundamentum, quo Cardinalis eruditissimus ad eam opinionem adducit, anno trecentesimo octogésimo septimo evertetur.

Paul.

CHRISTI 369.

DAMASI PAP. 3.

VALENTINIANI IMP. 6. VALENTIS

XXXIX. Probus igitur, quem optabat cum justitia æquitatem clementiamque ad populorum regimen habere conjunctam, Ambrosium cum mitteret in Provinciam, admonuit; agere non ut Judicem, sed ut Episcopum, At hæc modo satis de Præfecturæ Prætorii Probi principio, & Ambrosio ad dictarum Provinciarum administrationem assumpto. Cujus sicut infantia divino quodam fuit nobilitata prodigio, ita & pueritia liberalibus imbuita scientiis, & egregiis extitit exulta virtutibus; & quemadmodum adolescens factus, consuetudine sanctæ sororis Marcellinæ Virginis, & fratris Satyri Romæ in domo paternæ cum matre vidua coalescens, ab omni libidinum sorde se impollutum omnino servavit; ita factus vir, non sibi, sed Reipublicæ atque in primis religioni natum se intelligens, utriusque prodesse consiliis, opibus, ac viribus quibus valuit, numquam desuit, & domi forisque summa gloria omnibus in rebus ubique refulsit. Eius vero ætatem hoc ipso anno, cum dictam præfecturam Provinciarum accepit (habita ratione annorum quibus vixit, ex obitu tempore retro revolutis annis, cum invenitur natus sub Consulatu Dalmatii atque Xenophili, est is annus Domini trecentésimus trigésimustertius) ad annos triginta sex pervenisse, exacta temporum di-

Paulinus in Vita S. Ambrosii ait; In administratione Galliarum patre ejus Ambrosio natus est Ambrosius, qui infans in arca Prætorii in cubilibus positus. Quibus verbis fultus Theophilus Raynaudus persuasum habuit, Divum Ambrosium in urbe Arelatensi natum esse, quod ex Constitutione Honoriana anno quadragésimo decimo octavo data, & ex libello precum Episcoporum Gallicanorum ad S. Leonem Papam constet, eam urbem sedem fuisse Præfecti Prætorio Galliarum. Neque obstarè inquit, quod Divus Athanasius in epistola ad solitariam vitam agentes de Paulino Trevirensi Episcopo dicat; Paulinus Episcopus Trevirorum Metropolis Galliarum. Quia illis verbis aliud non designat, quam urbem Treverensem Metropolim fuisse in Galliis. Verum anno quadringentesimo vifari sumus sedem Præfecturæ ex urbe Trevirensi ad Arelatensem post Concilium Taurinense translata fuisse, ideoque circa præfatum Christi annum. Erat itaque Arelatum, quo tempore Ambrosius in lucem prodit, non Metropolis Galliarum, sed secunda post Augustam Trevirorum civitas, ut docet anonymus Auctor Græcorum Descriptionis veteris Orbis, qui libellum suum aureum post annum Christi CCCXLVII, & ante annum CCCL, in lucem emisit, ideoque decem circiter annos post Divi Ambrosii ortum: Πόλις δὲ μεγίστην παρὶ ἐχθρῶν, ἢ καλίστην, Τρίβρις, ἵππου καὶ οὐκὶν ὁ Κόρινθος λέγεται, καὶ ἐστὶ μετὰ τὴν Ὀμῆον, ἢ ἔχει ἄλλων πόλιν ἐν πρώτῳ βιβλίῳ, ἢ ἐστὶν ἐπὶ τῆς θαλάττης, ἢ λέγεται Ἀρέλατον, ἢ ἀπὸ παντὸς νόμου ἐμπόριον, λαμβάνουσα, τὴν προ-

PAGIUS Paulinus in Vita S. Ambrosii ait; In administratione Galliarum patre ejus Ambrosio natus est Ambrosius, qui infans in arca Prætorii in cubilibus positus. Quibus verbis fultus Theophilus Raynaudus persuasum habuit, Divum Ambrosium in urbe Arelatensi natum esse, quod ex Constitutione Honoriana anno quadragésimo decimo octavo data, & ex libello precum Episcoporum Gallicanorum ad S. Leonem Papam constet, eam urbem sedem fuisse Præfecti Prætorio Galliarum. Neque obstarè inquit, quod Divus Athanasius in epistola ad solitariam vitam agentes de Paulino Trevirensi Episcopo dicat; Paulinus Episcopus Trevirorum Metropolis Galliarum. Quia illis verbis aliud non designat, quam urbem Treverensem Metropolim fuisse in Galliis. Verum anno quadringentesimo vifari sumus sedem Præfecturæ ex urbe Trevirensi ad Arelatensem post Concilium Taurinense translata fuisse, ideoque circa præfatum Christi annum. Erat itaque Arelatum, quo tempore Ambrosius in lucem prodit, non Metropolis Galliarum, sed secunda post Augustam Trevirorum civitas, ut docet anonymus Auctor Græcorum Descriptionis veteris Orbis, qui libellum suum aureum post annum Christi CCCXLVII, & ante annum CCCL, in lucem emisit, ideoque decem circiter annos post Divi Ambrosii ortum: Πόλις δὲ μεγίστην παρὶ ἐχθρῶν, ἢ καλίστην, Τρίβρις, ἵππου καὶ οὐκὶν ὁ Κόρινθος λέγεται, καὶ ἐστὶ μετὰ τὴν Ὀμῆον, ἢ ἔχει ἄλλων πόλιν ἐν πρώτῳ βιβλίῳ, ἢ ἐστὶν ἐπὶ τῆς θαλάττης, ἢ λέγεται Ἀρέλατον, ἢ ἀπὸ παντὸς νόμου ἐμπόριον, λαμβάνουσα, τὴν προ-

positione comperimus. Quomodo autem post annos quinque divino nutu ex Præfecto Episcopus delectus sit Mediolanensis Ecclesiæ, suo loco dicturi sumus. Hoc item anno, iisdemque Consulibus, XL, Valentinianus Imperator una cum collegis AA. Chronopium quemdam Episcopum in Synodo condemnatum, appellan-tem ad sæculare tribunal, ob indignum facinus, pecuniaria poena pauperibus eroganda multavit, sic de eo ad Claudium scribens (a); Quoniam Chronopius ex Antistite idem quorum fuit in tuo, qui fuerat in septuaginta Episcoporum ante iudicio, & eam sententiam provocacione suspendit, a qua non oportuit provocare; argentariam multam, quam hujusmodi factio generalis imponit, cogatur expendere. Hoc autem non fisco nostra volumus accedere, sed his qui indigent, fideliter erogari. Quod in hac causa & cæteris Ecclesiasticis fiat. Dat. VIII. Id. Jul. Valentiniano N. P. & Victore, Cos. Quæ citatur sanctio generalis, illam esse puto, qua vetitum erat, ne clerici coram sæcularibus Judicibus causam dicerent: cujus quidem legis ab eodem Valentiniano editæ meminit S. Ambrosius (b) scribens ad Valentinianum juniorem his verbis in ipso epistola exordio; Nec quisquam contumacem judicare me debet, cum hoc asseram, quod Augustæ memoriæ pater tuus non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit; in causa fidei vel Ecclesiastici alicujus ordinis cum ju-

ἐπιπέμπει πόλιν ἐμπόριον id est: Civitatem porro maximam habere dicitur. (Gallia nempe) quæ vocatur Triveris, ubi etiam Imperator notari dicitur: cæque mediterranea est. Pariter & aliam civitatem habet in omnibus ei adminiculantem, quæ ad mare sita est, quam vocant Arelatum: quæ cum ab omni Orbe commercia suscipiat, & prædicta civitati ea submittit. Is Auctor in Descriptione Galliæ nullius civitatis præterquam harum duarum meminit; cui suffragatur Ausonius in Claris Urbibus, ubi de Arelato canit: Per quam Romani commercia suscipis Orbis. Natale itaque Divi Ambrosii longe ab Arelato quaerendum, sed non extra Galliam, imo nec extra urbem Treverensem; cum Paulinus in Vita ejus dicat: Qui infans in arca Prætorii positus. Certum est autem, Prætorium in ea urbe fuisse.

XV. Multæ. Ad num. XL. Data hoc anno a Valentiniano seniore Lex 20. Codicis Theodosiani, Quo Multarum appellationes non recipiantur, quæ Chronopius Ecclesiasticus quidam Episcopus a multis Episcopis, damnatis infestus, quia a sententia, quæ iuste prolata fuerat, in rat, appellavit, multa quinquaginta librarum pauperes argenti eidem imponitur. Hoc autem, inquit, eroganda. Valentinianus, non fisco nostro volumus accedere, sed his qui indigent, fideliter erogari. Quod utique pium Valentiniani institutum fuit; quod secutus & Athalaricus in eadem fere specie apud Cassiodorum lib. 3. epist. 24. servantque passim hodie Galliæ Parlamenta; ut nempe multa Ecclesiasticis exculptæ, in pauperes erogentur, ut observat Gothofredus in hujus Legis Com-

XL.

(a) l. 20.

appell. C. Theod.

Forum sæculare vident Clerici.

(b) Ambrosii epist. 32.

XV.

dicare debere, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis. Hec enim verba rescripti sunt; hoc est sacerdotibus voluit judicare. Quin etiam si alias quoque argueretur Episcopus, & morum esset examinanda causa; etiam hanc voluit ad Episcopale judicium pertinere. Hæc Ambrosius.

XLII. Eusebius moritur, Basilius creatur Episc. Cæsariæ Cappadociæ.

(a) Hier. de Script. Eccl. in Basilio.

XLII.

Ex tempore itaque Basilii obitus, & annis quibus sedet (cum hæc explorata reddentur) possumus pariter certum annum, mensem, & diem facile intelligere, quo Cæsariensis Ecclesiæ Episcopus creatus est. Gregorius Nyssenus, ipsius germanus, in epistola ad Olympium monachum de obitu S. Macrinæ virginis, utriusque fororis; cum Basilium fratrem haud pridem defunctum recolat, eum sedisse ait annos octo absolutos, nonum vero ex parte tantum attigisse. Apponam hic verba Gregorii, quæ hæc sunt, cum agit simul de ejusdem Basilii ordinatione & obitu: Interea, inquit (b), insignis inter sanctos Basilius magna Cæsariæ declaratus est Antistes, & mysticis sacrificiis suis fratrem, nempe Petrum, consecrans, ad sacram presbyteratus dignitatem promovit. Atque hic rursus ejus vitæ cursus ad graviora sanctioraque dirigebatur, cum sacerdotii dignitas sapientiæ studio conjuncta cumularetur. Post autem annis octo transactis, & nono inchoato, per totum Orbem celeberrimus Basilius ab

(b) Greg. Nyss. ep. ad Olymp. monach. Extat apud Lip. tom. 2. & apud Sur. tom. 4.

PAGIUS

XVI. Episcopus S. Basilii.

mentario, ubi plura alia de eadem Lege. Ad num. XLI. & seqq. Sanctus Basilius neque hoc anno, ut Baronio visum, neque sequenti, ut passim Viri doctissimi scribunt, sed anno trecentesimo septuagesimo primo ad Episcopatum Cæsariensem evedus, ut quæ sequentibus annis in medium adducemus, manifestum

hominibus ad Deum concessit, communem patriæ & Ecclesiæ luctus occasionem præbens. Hæc Nyssenus. Sed & Gregorius Nazianzenus æque de annis octo sedis ejus testatur in sepulchralibus, ubi de Basilio ait (c): Octo annos pii populi habenas tenuisti: hoc unum, Basili, in tuis rebus parvum ac breve fuit.

(c) Apud Greg. Naz. 1. 2. edit. Chesneau. pag. 1443.

His igitur de annis sedis Basilii certis firmisque testibus consignatis; jam reliquum est, ut quod nemo tradit, quo potissimum anno sedere coeperit, ex tempore ejus obitus hoc ipsum intelligamus. Hæc ut sciamus, eundem germanum ipsius Gregorium percontemur; qui ait, ex hac vita migrasse Basilium ante menses novem a celebrato Concilio illo Antiocheno post Valentis Imperatoris obitum: ex quo idem Gregorius eam, de qua agit, legationem accepit ad restituendas collapsas Orientales Ecclesias, Ariatorum sub eodem Valente persecutione vexatas: sic enim ipse in eadem citata nuper epistola ad Olympium: Erat post hanc jacturam, nempe Basilii obitum, nonus mensis & paulo amplius, cum Episcoporum Concilium indictum est Antiochiæ; cui nos item interfuimus. Hæc ipse. Sed quoniam tempore ejusmodi Synodus fuerit celebrata, id accuratius pervestigandum est. Constat quidem, dum vixit Valens Augustus dirus Ecclesiæ Catholicæ persecutor, exturbatis e suis ipsorum Ecclesiis Episcopis Orthodoxis, nullum ejus celebrandi Concilii locum fuisse relictum vel tempus: eo autem divina vindicta de medio sublato (quod contigit sub ipsius Consulatu sexto, quinto Idus Augusti, anno Domini trecentesimo septuagesimo octavo) statim a sanctis Episcopis confessoribus ad suas Ecclesias restitutum indictum est ipsum Concilium Antiochenum: sicque eodem anno Domini trecentesimo septuagesimo octavo, quo Valens dicta mensis Augusti die obiit, indictam fuisse oportuit eam Synodum. Cum vero ante ejus indictionem novem menses & paulo amplius elapsos dicat a morte Basilii; constetque ex indicibus publicis (d), eum ex humanis desisse Kalendis Januarii; necesse est affirmare, eodem anno trecentesimo septuagesimo octavo, quo Valens Augustus decessit, in pace requievit Basilium Magnum. Quem etiam cum æque certum sit ex tabulis Ecclesiasticis (e) ordinatum fuisse Episcopum decimo octavo Kalend. Julii; ut eum sedisse dicamus, secundum Gregorium Nyssenum, annos octo

XLIII. Basilii electionis tempus.

(d) Martyrol. Rom. & alia die 1. Januarii.

(e) Martyrol. Rom. & alia die 14. Junii.

facient: Quo Episcopatu anno suo reddito, Chronologia per hæc tempora in multis illustrari poterit. Cogimur autem, quæ ad Episcopatum illum adstruendum faciunt, præter morem in sequentes annos differre, ut res clarior procedat.

octo absolutos, nono inchoato, hoc est, non absoluto; utique affirmandum est, eundem hoc anno fuisse ordinatum Episcopum, sedisseque annos octo & quod excurrit a decimo octavo Kalendas Julii usque ad Kalendas Januarii; sicque fiet tempus sedis Basilii anni octo, menses sex, & dies sexdecim. Ad hæc autem dilucidius examinanda nos errores aliorum adeo deformes obligarunt, dum qui nomen Amphilocho ad mentium accepit, ante velit Basilium esse defunctum, quam creatum Episcopum: cujus quoque erroris redarguendus est Nicephorus (a), qui hoc ipsum sensisse visus est, dum vult eundem Basilium tempore Juliani jam sedisse Episcopum.

(a) Niceph. 1. 10. c. 25.

XLIV. Magnum opus, ut Basilius crearetur Episc. Cæs. Cappadociæ.

His igitur de tempore ingressus Basilii in Episcopatum præmissis; reliquum est; ut quæ ad ejus electionem spectant notata digna, pariter enarremus. Quod enim magni ponderis opus esset, tantum virum eminentium latebris evocatum, tamquam accensam faciem super candelabrum ad lucem omnium sublimem statuere, ut tamquam e nubibus. Sol eductus in Oriente refulgens, Occidentem pariter illustraret; nonnihil adversus impios adversantes homines id impediens, pravosque demones eisdem impellentes confidatam est: sed prævaluit tamen Dei virtus, qua Basilius in sedem Episcopalem evedus hoc perditissimo tempore factus est adversus ingruentes hæreticos & furentem cum eis Imperatorem Ecclesiæ Catholicæ propugnaculum, Orthodoxorumque omnium robur & fortitudo: seditque invito licet & obnitate Imperatore Valente, ac frustra severitibus magistratibus, usque ad obitum, divino plane miraculo inconcusus. Sed rem ipsam aggrediamur.

XLV. (b) Greg. Naz. orat. in laud. Basilii. Basilii fugit, ne creetur episcopus.

(c) Greg. ibid.

XLVI. (d) Greg. Naz. post. epist. 10. Basilii ep. ad Gregorium.

Eusebio itaque Episcopo Cæsariensi, celeri (ut ait Gregorius Nazianzenus) (b) morte abrepto (repentino enim violentoque morbo confectus ex hac vita sublatus est) Basilius qui aderat, quippe qui ægrotanti Episcopo assiduo ministerio usque ad ejus vitæ exitum præsto fuit, adeo ut in ejus manibus, ut idem auctor affirmat, contigerit ipsum animam exhalasse; sciens plurimorum in se studia, ut crearetur Episcopus, conspirasse, mature fugam arripuit (c); ita tamen, ut in destitutam pastore Ecclesiam oculos conversos haberet, timens illi, ne a schismaticis & hæreticis invaderetur: scripsit enim tunc de his litteras inter alios ad Gregorium Nazianzenum his verbis e latebris: Basilius (d) Gregorio. Quis dabit mihi penas sicut columbæ? vel quomodo renouabitur senectus mea, ut ad charitatem vestram transire, desideriumque vestri, quatenus lenire, animique molestias exponere, ac vestra opera quoddam afflictio-

num salamen reperire queam? A morte enim beati Episcopi Eusebii metus non parvus nos invasit, ne forte si qui Metropolitanæ Ecclesiæ nostræ quondam insidias struebant, eamque hæreticis zizanitis implere cupiebant, occasionem nunc nacti, pietatem in hominum animis multo labore sparsam perniciosissimis suis doctrinis radicibus evellant, ipsiusque unitatem scindant, quemadmodum in plerisque Ecclesiis fecerunt. Quoniam autem litteræ quoque clerici ad nos allatæ sunt, quibus rogatur nati tempore eos negligamus: in orbem circumspiciens, charitatis vestra recordatus fui, rectaque fidei, ac zeli, quo pro Dei Ecclesiis semper flagratis. Eaque de causa dilectum condiaconum Eustachium misi, ut veneratio vestra illius hortatu precibusque permota, omnibus laboribus & arumnis Ecclesiarum causa susceptis hunc quoque adjungat, senectutemque meam congressione reficiat ac recreet, recteque Ecclesiæ celebrem illam pietatem dirigat, nobiscum scilicet, si modo digni habiti fuerimus, qui vos in bono hoc opere juvemus, pastorem illi juxta Domini voluntatem præficiens, qui plebem ipsius moderari queat. Est quidem nobis præ oculis vir, quem nec ipsi ignoratis: quo si divina gratia potiamur; magnam haud dubie nobis libertatem apud Deum comparabimus, maximoque beneficio populum, qui opem nostram imploravit afficiemus. Verum te rursus ac sæpius rogo, ut abjecta omni cunctatione, hic nobis præsto sis, hiemisque molestias anticipes. Hactenus Basilius ad Gregorium; quem dum rogat ut maturet adventum, & antevertat hiemis tempus, plane significat, anno superiori Eusebium esse defunctum, vacasseque sedem usque ad dictam diem mensis Junii.

Quod vero Gregorius nec his litteris monitus festinaret adventum, rursus ad eundem Basilius alias litteras dedit; quibus & significavit, se morbo laborare, ac in extremis propemodum constitutum: quod finxisse creditus est Basilius, tum ut Gregorium ad se traheret, tum ne eligeretur Episcopus. Quibus acceptis Gregorius litteris, has reddit, quibus complura scitu digna aperiuntur; sic autem hæc habent:

Noli (e) mirari, si quid præter opinionem tuam dixero, nec prius a quoquam homine dictum. Quamquam tu mihi viri constantis & certi, atque animi firmitate præditi existimationem habere videris; multa tamen simpliciter magis, quam circumspicte & secure deliberas ac facis. Nam qui a vitio liber est, is vitium in alio minus prompte suspicatur. Hujusmodi tibi quiddam nunc accidit. Ad Metropolitanam urbem nos accivisti, cum de Episcopo creando consultatio proposta esset. Ac quam specioso & ad persuadendum

XLVII. Basilii ne eligatur episcopus simulatur agnitudinem.

(e) Greg. Naz. ep. 21. Gregorii epist. ad Basil.

CHRISTI
369.DAMASI PAP.
3.VALENTINIANI IMPP. 6.
VALENTIS

am appposito prae-textu usus est! Egrotare te finxisti, atque extremos spiritus edere, cupereque nos videre, atque extremum alloqui. Quod quo consilio feceris, assequi nequeo, nec quid praesentia nostra ad eam rem utilitatis allatura sit. Ego vero ad iter me accinxi, rem hanc agerrimo animo ferens. Quid enim mihi vita tua sublimius, aut discessu tristius & acerbius? Ac fontem lacrymarum profudi, & ingemui: nuncque me primum aliter affectum sensi, quam Philosophi ratio postulet. Denique quid epitaphiis non implevi? Posteaquam autem Episcopus ad urbem concurrere intellexi, perfectionis consilium abrupti; demirarique cepi primum, si quid deceret ac honestum esset non perspiciebas, atque improborum linguis occurrendum putabas, quae simplicissimis quibusque celerissime calumniam struunt. Deinde, si non haec tibi & nobis convenire existimas, quibus & vita & doctrina & reliqua omnia communia sunt, nimirum a Deo ita jam inde a prima aetate confociatis. Tertio (licet enim hoc quoque dicere) si piorum Dei que metu praedictorum hominum huiusmodi electiones esse censuisti, ac non potentium & apud vulgus gratiosorum. Atque ego his de causis navigii proram (ut dici solet) converti, ac proficisci directavi. Tibi autem, si videtur, hoc quoque fixum constitutumque sit, inter medios tumultus, pravasque suspiciones fugere. Tuam vero pietatem tum demum videbo, cum & negotia constituta fuerint, & per tempus licuerit: ac plura etiam & graviora exprobrabo. Haec Gregorius ad Basilium.

XLVIII.

(a) Greg. Naz. orat. de pace.

Gregorii de sede Basilii vicinium.

Cæterum ipse Gregorius immenso aestuabat desiderio, ut Basilium Ecclesiae Caesariensis praeficeretur Episcopus; quod aliquando pro concione quoque vaticinatus fuerat, ista dicens (a): Nec dubito, quin pastorem longe praestantissimum sibi assumpturus; tametsi spiritualibus quibusdam rationibus pascendi gregis provinciam a se rejiciat: & cum creditum sibi spirituum, talentorumque negotiationem, gregisque curam commissam habeat, oleoque sacerdotii & perfectionis delibutus sit; adhuc tamen pro sua sapientia praefecturam suscipere cunctetur, lucernamque subter modium retineat (brevis illam quidem super candelabrum collocandam, quo omnibus Ecclesiae animabus illuceat, semitisque nostris lumen porrigat) ac montes adhuc & saltus & fluentia circumspiciat, ac lupis animarum raptoribus laqueos moliantur, ut commodo quoque tempore pedum etiam ipsum accipiat, ac cum vero pastore gregem hunc ratione praeditum pascat in loco pascuae, hoc est, semper virenti Dei verbo tabernaculum ei figens, ac refocillatrice aqua, hoc est, Spiritu sancto eum alens. Atque hoc quidem speramus,

omnibusque votis expetimus. Haec Gregorius; qui licet absens, omni tamen sollicitudine procuravit, ut Basilium Caesariensis crearetur Episcopus. Nam cum ad electionem futuri Antistitis comprovinciales omnes convocarentur Episcopi, atque ejus pater Episcopus Nazianzenus tum senio, tum mala detineretur valetudine, quo minus se Caesariensem conferre valeret, suffragium ipsius, quo decerneret Basilium deligendum esse Episcopum, scripta patris nomine ad Caesarienses epistola, significavit. Litterae autem ipsae Gregorii parentis sic se habent:

Sum (b) quidem pastor exiguus, exiguique gregis Antistes, minimusque inter ministros spiritus: cæterum gratia nequaquam angusta est, nec locis circumscripta. Quocirca parvis quoque libere loquendi potestas concedatur, praesertim de communibus maximisque rebus orationem habentibus, & cum hac canicie consultantibus, quae aliquid fortasse prudentius & solertius habet, quam plerique e vulgo. Non de parvis & levibus rebus deliberaris, verum quibus vel recte vel secus habentibus, Republicam quoque vel hoc vel illo modo se habere necesse est. De Ecclesia enim nobis sermo est, pro qua Christus mortuus est, ac de illo, qui hanc Deo sistat & conciliet. Lucerna enim corporis est oculus (ut docet Scriptura) (b) non modo hic corporaliter aspiciens & aspectus, sed etiam qui spiritualiter cernit ac cernitur. Lucerna autem Ecclesia est Episcopus, quemadmodum ipsi perspicue nostis, etiam si non scripserimus. Itaque quemadmodum illo puro atque incolunt, corpus quoque recte ducitur; impuro autem & vitiatum, non recte: consimili quoque ratione utrobilibet modo sese Ecclesiae Antistes habuerit, omnino vel periculi vel salutis participem esse Republicam, necesse est. Porro cum omnibus Ecclesiis tamquam Christi corpori summa cura & sollicitudine prospiciendum sit, tum maxime vestra, quae omnium fere Ecclesiarum mater & a principio erat, & nunc est, atque censetur, & ad quam tota Respublica Christiana oculos coniecit, non secus ac circulus centro circumscriptus, non modo propter fidei integritatem jam olim omnibus praedicatum, sed etiam ob concordia gratiam divino haud dubie beneficio ipsi concessam.

Quoniam igitur ad deliberationem, quam de hac re habetis, nos quoque (ut rectum erat & Ecclesiastica regula postulabat) vocastis; senectute autem & morbo correpti tenemur: si quidem ipsi quoque Spiritu sancto vires nostras obscurante, adesse queamus (neque enim quicquam, fide praeditis incredibile est) hoc sane & publica utilitati melius & nobis jucundius fuerit.

XLIX.

(b) Apud Greg. ep. 22.

Epistola Gregorii Episcopi Nazianz.

(c) Math. 6.

CHRISTI
369.DAMASI PAP.
3.VALENTINIANI IMPP. 6.
VALENTIS

fuerit, ut & vobis aliquid conferamus, & ipsi benedictionis participes efficiamur. Si autem per corporis infirmitatem adesse non licuerit: id certe, quod absentes possunt, conferimus. Et quidem alios quoque apud vos praefectura dignos esse, confido, utpote in urbe amplissima, atque ita praefecture & ab huiusmodi Praesulibus jam olim gubernata. Cæterum ex omnibus, qui honore & gloria apud vos florent, neminem Deo dilectissimo filio nostro Basilio presbytero anteferre possum (haec autem quasi teste Deo dico) viro tum morum integritate, tum doctrina purgato, solique omnium vel certe potissimum iis viribus subnixo, ut perditissimo huic temporis, vigenique haereticorum loquacitati, linguaeque pruriginis utraque re obistere possit. Haec & sacerdotali classi & monachis scribo: haec & iis qui magistratus gerunt, & qui senatorii sunt ordinis, ac denique plebi universa. Si igitur huic sententiae assensum fuerit, suffragiumque nostrum adeo sanum & integrum unaque cum Deo latum vicerit; & spiritualiter adsum & adero; immo etiam jam manum imposui, spiritusque fiducia nitor. Sin autem aliud quippiam potius quam hoc placeat, ac per sodalitia & cognationes ejusmodi res expendantur, ac miscellanea turba exactum & severum electionis morem convulserit & distorserit; seorsim sane id quod vobis arriserit, facite; nos autem intra nosmetipsos collecti quietescimus. Hucusque Gregorius senior ad Caesarienses. Habes ex his, lector, illud antiquitus observatum, ut cum a populo postulatio legitime fieret futuri Episcopi, nequaquam ille turmatim atque clamoribus expeteretur, sed per sodalitia artificum & nobilium cognationes suffragia conferrentur; tunc vero perperam, cum miscellanea turba clamoroso impetu profilliret.

II.

Quoniam vero qui Caesaream conveniant Episcopi ad futuram electionem, haud (ut par erat) certas ad eam ipsam rem dederunt litteras, quibus Gregorius vocaretur: ipse ea de re nonnihil conquestus, has reddidit ad eos litteras, quibus rursus in electionem ejusdem Basilii calculum conferret (a): Quam suaves estis & humani, ac singulari charitate praediti! Ad Metropolitanam urbem nos vocastis, de Episcopo (ni fallor) consilii aliquid inturi (hoc enim vos in animo habuisse sentio) cum nec quod adesse necesse sit, nec quam ob causam, nec quo tempore praedixeritis; sed repente nobis, si quid facere aggressi estis, declaraveritis, tamquam videlicet non nos honorare constituent, aut habere expetentes, sed praesentiam nostram studiose impedientes, ne in nos invitos & repugnantes incidatis. Ac tale quidem vestrum faciat. Ann. Eccl. Tom. V.

(a) Apud Greg. ep. 25.

Gregorii genitoris litterae ad Episcopos Caesarienses congregatos.

L.

Gregorius suffragium confert in electione Basilii.

nus est, injuriamque hanc feremus. Quid autem ipsi sentiamus, exponemus. Alie quidem alios creabunt atque proponent, nimirum pro suis quisque moribus ac copiis & facultatibus, quemadmodum in his rebus accidere consuevit. Nos vero neminem (nec enim fas est) carissimo filio nostro Basilio compresbytero praeferre possumus. Ecquem enim ex omnibus, quos novimus, vel vita probatiorum, vel doctrina valentiorum, magisque ad virtutis elegantiam undique perpolitum reperiemus? Quod si quis illius infirmitatem sententiae suae praetexit; non athletam creatis, sed doctorem. Atque in hoc virtus illius elucet, qui infirmos (si quidem tales sint) fulcit ac corroborat. Si huic suffragio calculum vestrum adjeceritis; & adero, & me vobis vel spirituali vel corporali modo adiutorem profitebor. Si autem certis conditionibus via capeffenda est, factionesque & dissidia contra jus falsae valiturae sunt; volupe est, vobis contempui esse. Vestrum sit hoc opus. Pro nobis autem orate. Hucusque ad eos Gregorius major.

LII.

Quid vero post haec sanctus fenex? Quantumlibet senio gracilis, agraque valetudine jam videretur proxime moriturus; divino nihilominus spiritu fervens, animo roboratus, juvandae causa electionis Basilii, Caesariensem versus iter arripuit; haud dubie id filio suadente Gregorio, penes quem nihil antiquius erat, quam ut Magnus Basilium ad summum totius provinciae thronum promoveretur; qui de studio patris, ut sacris comitiis interesset, iter Caesariensem maturantis haec ait (b): Quamvis non solum senectute confectus, sed etiam morbo fractus ac debilitatus esset, animamque ageret; iter tamen capeffere non dubitavit, ut calculo suo electionem juvaret, spiritus videlicet ope, atque auxilio fretus. Atque ut rem in pauca conferam, vehiculo non secus ac mortuus feretro impositus, juvenis redit, firmus ac vegetus, sublimes oculos gerens, a manuum impositione & unctione, addo etiam & ab illius qui ungebatur, capite confirmatus, bonaeque valetudini restitutus.

Gregorius senior petit Caesariensem.

(b) Greg. orat. in laudem Basilii.

LIII.

Quod autem Gregorius junior accepisset opportune admodum, Eusebium illum ulique Orthodoxae fidei causa spectatum Episcopum Samosatenum se contulisse eadem de causa Caesariensem; eidem gratulatus, sciens eum magnopere studere Basilio, has ad ipsum proficiscenti patri litteras dedit (c), quas ob tanti viri praecordia hic intexere dignum existimamus; sic enim se habent:

(c) Greg. Naz. ep. 29.

Unde tuarum laudum exordium ducam? & quo nomine proprie te appellabo? An te columnam & firmamentum Ecclesiae vocabo? aut luminare in mundo isdem verbis cum Apostolo utens? aut gloriationis

Gregorii epist. ad Eusebium Samosat.

M m coro-

CHRISTI
369.DAMASI PAP.
3.VALENTINIANI
VALENTIS IMPR. 6.

eorum incolumi Christianorum parti salutemque adeptura? aut Dei donum? aut patriæ adminiculum? aut fidei regulam? aut veritatis Legatum? aut hæc omnia simul, atque his plura? At hanc laudem exuberantiam, fidem prope excedentem, per ea quæ videmus, confirmabo. Quæ enim pluvia ita matura & tempestiva sitienti terræ illapsa est? Quæ aqua ex petra, iis qui in deserto habitabant, exundans? Quem talem Angelorum panem homo manducavit? Quibus Jesus communis ille Dominus discipulis suis pessum euntibus ita opportune astuit, ut & mare tranquillaret, & periclitantibus salutem afferret; ut tu laborantibus nobis ac morientibus, ac velut naufragium jam facientibus apparuisti? Et quidem de aliis quid loqui necesse est, quanta nimirum lætitia & voluptate Orthodoxorum animas perfudisti, & quot hominum desperationem sustulisti?

LIV.

At mater nostra Ecclesia, Cæsariensem dico, nunc profecto ob tui aspectum viduitatis vestes exuit, & stolam oblectationis resumit, magisque etiam splendescit, cum pastorem & se & antecessoribus Episcopis & manu vestra dignum consecuta fuerit. Nam quis sit rerum nostrarum status, ipse quoque perspicis, quamque insigne miraculum zelus tuus patrarit, & sudores, & Deo grata fiducia & libertas, Senectus reflorescit, morbus superatur, lecto affixi exiliunt, infirmi potentia accinguntur. Quæ res mihi conjecturam afferunt, negotia nostra ex animi sententia successura esse. Ac patrem quidem tum suo, tum nostro nomine habes, præclarum omni vitæ canicieque venerandæ finem imposturum, nimirum præsentem hanc pro Ecclesia dimicationem. Ac certum habeo, fore, ut precibus vestris, quarum fiducia nemo non sibi quidvis polliceri debet, firmiorem eum valentiorumque recipiamus. Quod si in hac quoque cura extremo vitæ die perfungatur; nequaquam detrimento & calamitati ducendum est, talem & ob res tales vitæ finem consequi. Mibi vero ignoscite, obsecro, si improborum linguis paulisper cedens, aliquanto post ad complexum vestrum accurram; & ea quæ nunc in laudatione prætermissa sunt, per me ipsum adjiciam. Hæc ad Eusebium Magnum Magnus Gregorius.

LV.

Basilium
creatur
episcopus
Cæsareæ.(a) Greg.
Naz. orat.
in laudem
Basilii.

At quid post hæc factum est? Cum in unum Episcopi, calatis comitiis, de electione Episcopi adiri convenissent: multis licet adversantibus obnitentibusque promotioni Basilii, vicit tamen pars illa quæ ipsi favebat: Non id quidem (inquit Gregorius a) citra laborem, nec citra invidiam & dimicationem tum eorum, tum perditissimorum quorundam hujus urbis civium, qui ab illorum partibus sta-

bant. Verum fieri aliter non poterat, quin Spiritus sanctus vinceret; atque adeo abunde vicit, &c. Pergit pluribus dicere de electione tum facta Basilii in Episcopum Cæsariensis Ecclesiæ, qua quidem hoc perditissimo tempore opportunius nihil contingere potuisset.

LVI.

Gregorius autem audita electione Basilii, licet eum videndi violento quodam desiderio traheretur; cohibuit se tamen, modestiæque consulens adventum suum ad tempus opportunius distulit, ut ipse his verbis significat (b): Cum omnes in hac opinione versarentur, me statim facturum, ut summa cum animi voluptate ad eum accurrerem (id quod fortasse alius quispiam fecisset) cum eoque imperium potius pariter, quam proximam auctoritatem haberem; idque ex amicitia nostra conjectarent; ego tamen cum in omnibus rebus arrogantia suspicionem, ut si quis alius, fugiens, temporis illius invidiam vitans, simul etiam quod negotia ipsius aduc turgere & perturbari viderem, cupiditati meæ frenum injeci, domique me continui. Quo nomine quidem ille mecum exoptulat; ceterum veniam concedit. Hæc ipse, qui ad eundem Basilium electum Episcopum perbreve hanc scripsit epistolam (c):

(c) Greg.
ep. 24.

LVII.

Postquam te in sublimi throno collocatum, lucernamque ac illam quidem prius obscure lucentem a Spiritu victore supra candelabrum oculis omnium expositam esse intellexi; magnam me cepisse voluptatem, fateor. Quidni enim, cum Ecclesiæ corpus graviter laborare, atque hujusmodi ductu & auxilio opus habere cernerem? Non tamen ad te statim advolavi, nec advolabo; nec tu ipse id a me exposcas. Primum, ut auctoritatem gravitatemque tibi surtam tectamque custodiam; ac ne ineptia quadam & præcipiti animi impetu, quemadmodum obtrectatores dicere queant, tui studiosos colligere videaris. Deinde, ut mihi ipsi constantiam æquabilitatemque comparem, invidiæque occurram. Quando igitur venies, fortasse dixeris, & quamdiu procrastinabis? Quoad Deus jussit, atque eorum qui nunc insidiose iminent, invidiæque flagrant, umbræ præterierint. Non enim diutius (mibi crede) leprosi resistant, David (d) Hierosolymis excludentes. Hactenus Gregorius ad Basilium.

(d) 2. Reg.
5. licet ibi
non nisi de
claudis &
caicis.

LVIII.

Adversus
S. Basilium.

Erant autem hi qui exagitabant Basilium, & invidia tabescebant, magistratus Valentis Imperatoris, nempe Præfectus Provinciæ Cappadociæ, & alii huic proximi, Cæsareæ agentes, Civitatemque ipsam sursum deorsumque commiscentes, ut in gratiam Ariani Imperatoris aliquis alius crearetur Episcopus: qui cum res fecus quam animo concepissent, accidisse viderent; livore incensi, negotium facessere eidem Basilio, ipso primo ejus creationis ingressu minime desisterunt. Quæ au-

CHRISTI
369.DAMASI PAP.
3.VALENTINIANI
VALENTIS IMPR. 6.

audiens Gregorius, jamque opportunum tempus adesse existimans, ut Basilio laboranti præsto esset, ante suum adventum, has eum consolaturus litteras præmittendas putavit (a):

(a) Greg.
epist. 25.
Rursum
ad Basilium
Gregorius.

Audis te novo hoc rerum motu perturbari, tibi que a versuta quadam & ustia eorum, qui potentia & auctoritate florent, curiositate molestiam exhiberi. Nec sane mirandum est. Neque enim invidiam ignorabam, quodque permulti ex iis qui latius tuum cingunt, negotia sua per te procurant; malevolentiaque, & invidia fomitem excitant. Illud vero non metuo, ne quid parum philosophicum in his molestiis atque & te & nobis indignum facias. Quin potius nunc vel maxime futurum existimo, ut Basilius meus cognoscatur, & quam omni vitæ ætate sapientiam collegisti, eam ut luculenter demonstrares, obtrectatorumque improbos conatus superes, ac velut in altissimis fluctibus immotus maneat, aliis perturbatis. Quod si ita tibi videtur, ipse quoque adero, fortasse quidem consilii quoque tibi aliquid impartiturus (si tamen mari aqua opus est, ac tibi consulere) proculdubio autem ut a te utilitatem percipiam, patientiaque tua in ferendis contumeliis socium me prebeam. Hæc Gregorius, qui de eodem suo ad Basilium accessu, & quonam modo ab illo sit acceptus & honore dignatus, hæc alibi (b):

(b) Greg.
Naz. orat.
in laudem
Basilii.LIX.
Gregorius
ad Basilium
se confert.

Postea cum ad eum venissem, atque eadem de causa cathedræ honorem, insigniorumque inter presbyteros sedem repudiasset; non modo meum hoc factum non accusavit, sed vehementer etiam, ut debuit, comprobavit: atque a nonnullis, qui rationi ipsius ignari erant, fastus insimulari maluit, quam aliquid facere, quod rationi consiliiisque suis adversaretur. Quoniam porro modo luculentius specimen edere potuisset animi ab omni adulationis furore liberi, solamque honesti legem intuentis, quam ita de nobis, quos primo amicorum ac necessariorum loco numeroque habuit, constituens? Ita de se Gregorius. Quoniam vero pacto ipse Basilius adversarios superavit, sic subdit: Deinde eos, qui cum ipso dissidebant, mitigat, & magis medicina genere curat. Non enim id asentatorie & abjecte facit, sed perquam graviter, & præclare, utpote non præsentis solum temporis rationem habens, sed hoc etiam agens, ut eos in posterum dicto audientes haberet. Nam cum mollium dissolutos & enervatos homines efficeret, asperitatem rursus feros & contumaces reddere perspiceret; utriusque malo ab altero opem paravit: rigiditatem nimirum humanitate, molliem autem severitate temperans; sermone ad animarum curationem haud multum indigens, opere quamplurima persiciens; nec callide hominum.

nes sibi inservire cogens, sed benevolentia detinens; nec imperii potestate utens, sed potestatis repressione atque ignoscendi facilitate pelliciens. Hæc & alia Gregorius. Quæ autem vehementiora proelia cum ab hæreticis atque ab ipso potissimum Imperatore, tum a falsis fratribus in eum fuerint excitata, suis locis dicturi sumus inferius.

LX.

Hic illud unum antequam ad alia percurrat oratio, de Basilio dicendum est; quod hoc primo anno electionis suæ, cum videret haud tutos sibi ministros assistere, quibus res magni momenti crederet; non solum sibi in curarum partem allegit Gregorium fidissimum socium & amicum; sed fratrem suum Petrum, ex decem ultimo loco natum, virtutibus vero consummatum, primoque loco habendum, ex monacho presbyterum ordinavit; de quo germanus ejus pariter Gregorius (c) Nyssenus hæc ait in epistola ad Olympium: Interea insignis inter sanctos Basilius magna Cæsareæ declaratus est Antistes, & mysticis sacrificiis suis fratrem consecrans, ad sacram presbyterii dignitatem promovit. Atque hic rursus ejus vitæ cursus ad graviora sanctioraque dirigebatur, cum sacerdotii dignitas sapientia studioque cumularetur. Hæc Nyssenus.

(c) Greg.
Nyss. ep. ad
Olymp. a-
pad Sur. 2.
4.Petrus a
Basilio
creatus
presbyter.

LXI.

Sed cum ejus quoque assertionem illud exploratum habeatur, hoc ipso anno, ante tamen creationem Basilii, vel superioris, post famem illam, quæ Cappadoces vehementer afflixit, contigisse ex hac vita migrare ipsorum matrem Emmeliam, sanctissimam feminam; de ipsa modo agemus: quod enim interlapsum est temporis a fame illa Cappadocum superius recensita, usque ad creationem Basilii Episcopi, tunc contigisse ejus obitum, idem Gregorius haud obscure significat. Habetur quoque ejus obitus mentio in epistola ejusdem Basilii ad Eusebium his verbis (d): Si omnes ordine causas scriberem, quibus in hunc usque diem fuerim detentus, quantumvis etiam vehementer cupierim tuam erga Deum pietatem intervisere; infinitum historiæ campum explerem. Morbos quidem alios alius succedentes, hie mis odium, negotiorum assiduitatem prætermitto dicere, ut quæ tibi cognita sint, & pridem significata. Nunc autem quod unicum habebam vitæ solatium, matrem etiam hanc propter mea peccata amisit. Te ne me derideas, qui in hac ætate orbitatem deslere soleam; sed hoc scias, me animæ secessum nequaquam ægre ferre, cui quid in reliquis dignitate respondeat, non invenio. Rursus igitur in morbum incidi, iterumque in lecto decumbo, exiguis omnino viribus fluctuans, & propemodum in unaquaque hora necessarium vitæ finem expectans. Porro Ecclesiæ fere ut corpus meum affectæ sunt, nulla quidem spe bona

(d) Basil.
ep. 7.

M m 2 af-

CHRISTI
369.DAMASI PAP.
3.VALENTINIANI
VALENTIS IMP. 6.

affulgente, verum in deteriora rebus semper delabentibus. Haecenus ipse.

LXII.

(a) Apud
Lipom., l. 2.
& Sur., 10.
4.

Ceterum de obitu ejusdem Basilii maris Emmeliae agit idem qui supra Gregorius Nyssenus ejus filius, dum in epistola (a) ad Olympium prosecutus res Sanctae Macrinae sororis, ejusdemque Emmeliae filiae, haec intermiscet: *Interim senex admodum mater in utriusque filii manibus, nempe Macrinae primogenitae, & Petri ultimo loco nati, moriens migravit ad Deum. Cujus quae vox benedictionis fuerit illius, qua erga liberos usa est, commemorare non erit alienum. Nam cum de absentibus sigillatim amanter mentionem fecit, ut nullus esset expertus benedictionis, tum praecipue praesentes ipsa precibus suis obtulit Deo. Etenim cum ex utraque parte lectuli aduersi assiderent, altera manu utrumque tangens, hisce verbis possemis Deum allocuta est: Tibi, Domine, & primitias & decumam dico fructuum ueteri mei. Primitiarum enim locum haec mihi obtinet primogenita, decumae vero extremus hic decimus filius. Tibi autem lege utraque debentur, & tua sunt munera. In hanc igitur primogenitam meam, & hunc decimum ueniat sanctimonia; oratione, perspicua designans filiam & filium. Ita benedictioni simul, & uita suam statuit, cum prius mandasset filiis, ut se in sepulcrum paternum inferrent. Id illi, ut iussi erant, cum praestitissent, in reliquum tempus ad sapientiae fastigium semper cum antea uita pugnantes, & praeterita benefacta posterioribus superare studentes, contendebant. Haec Gregorius, qui mox subdit ejusdem Basilii in sedem Episcopalem promotionem. Emmeliam uero nonagenariam uel grandiozem decessisse, ex eo facile potest intelligi, quod tempore persecutionis Maximini ipsa cum viro suo facta est in Ponticas solitudines extorris. Meruit dies transitus ipsius ad Deum, qui fuit 3. Kal. Junii, adscribi Ecclesiasticis monumentis, atque anniversaria memoria consecrari sanctissimae feminae, sanctorum matris, conjugis confessoris, illiusque in omnibus ejusdem coronae consortis.*

LXIII.

Filii Emmeliae.

Porro ex decem filiis, quatuor tantum uxorum, & feminae unius expressa sunt nomina ab ipso Gregorio, nempe Basilii inter masculos primogeniti, secundo loco Naucrati, qui adolescens decessit; tertius uero ordine ipse Gregorius numeratur; quartus autem, quem nunc diximus, Petrus monasticae uita cultor; e feminis uero nominatur tantum Sancta Macrina nomine auae nuncupata, cum tamen ab Angelo adhuc in utero matris suae Thecla fuerit appellata: quae desponsata viro, illo mox uita sancto, uirgo permansit, monasticum amplexa institutum: reliquorum uero sororum, aliis item uirginibus perseverantibus, aliis uero in matrimo-

nio collocatis, atque reliquorum liberorum ignorantur nomina: quaeque mares quoties feminae essent, haud exploratum habetur; sed omnes pro status sui conditione uitam sanctissime egisse scimus: de his enim haec Gregorius Nazianzenus, post recensitas Basilii, & Emmeliae eorum parentum uirtutes innumeras & egregias, subdit (b): *Mibi tamen nullo nomine celebriores atque illustriores esse uidentur, quam egregiae prolis procreatione. Nam eosdem, & multorum filiorum & honestorum parentes in fabulis fortasse reperias: Felix de hoc autem experientia ipsi nobis exhibuit, tali nimirum ipsos uirtute praeditos, ut etiam si nequaquam tales liberos extulissent, sibi ipsi tamen ad nominis commendationem sufficere possent; rursus hujusmodi liberos gignentes, ut licet eo uirtutis minime peruenissent, omnes tamen sobolis felicitate superaturi essent. Nam cum uisus dumtaxat aut alter cum laude uiuunt, id tale est, ut honori naturae adscribere possit; at undique perfecta, & ad summum prouecta omnium uirtus, is haud dubie, a quibus procreati atque instituti sunt, assignari debet. Quod quidem liquido demonstrat beatus sacerdotum & uirginum numerus, eorumque qui in conjugata uita eam uim sibi adhibuerunt, ut matrimonium nihil ipsis impedimenti afferret, quo minus ad parem uirtutis gloriam aspirarent, sed ea uita generum potius quam rationis uiuendi discrimina esse censerent. Hucusque Gregorius Nazianzenus.*

LXIV.

Gregor. Nyss. coniugatus.

Quod uero spectat ad Nyssenum, ante Episcopatum fuisse conjugatum, cum Nicetas (c), tum Nicephorus (d) restari uidentur. Annuit hoc idem ipse in libro, quem de Virginitate conscripsit. Fuit illi nomen Theosebia; quae, sicut uir ejus muneri sacerdotali, ita ipsa seorsum a viro se Ecclesiae ministerio mancipavit; de cuius obitu extat Gregorii Nazianzeni epistola ad ipsum Gregorium, consolatoria (e); cuius cum eam sanctam beatamque sororem appellet, castitatem consensu mutuo custoditam insinuat, quam & clarissimo hujusmodi praeconio celebrat: *Quid faciamus aduersus Dei legem jam olim uigentem & dominantem, quae Theosebiam meam habet? (meam enim eam uoco, quae, ut Dei legibus consentaneum erat, uixit, quandoquidem spiritualis cognatio carnalem antecellit) Theosebiam Ecclesiae decus, Christi ornamentum, aetatis nostrae utilitatem, feminarum fiduciam: Theosebiam in tanta fratrum pulchritudine formosissimam & clarissimam: Theosebiam uere sacram, & sacerdotis conjugem, & honore parem, magnisque mysteriis dignam: Theosebiam, quam futurum quoque tempus excepturum est in immortalibus columnis, hoc est, omnium tam quae eam nunc norunt, quam qui posthac futuri*

(c) Nicet. schol. 19. in orat.

Greg. Naz. in laud. Basilii.

(d) Niceph. l. 11. c. 9.

(e) Greg. Naz. ep. 95. in additum.

De Theosebia uxore Greg. Nysseni.

CHRISTI
369.DAMASI PAP.
3.VALENTINIANI
VALENTIS IMP. 6.

si sunt, animis insitam. Nec uero mirum tibi uideatur, quod eam saepe appellem; nam etiam beatae illius feminae memoriam pro deliciis habeo. Haecenus uerba Gregorii, qui eam sacram & honore parem sacerdoti (quantum fas est feminae sacris officiis mancipari) ideo appellat, quod fungeretur in Ecclesia munere diaconissae.

LXV.

Gregor. Nyss. studiosus eloquentiae nimis aditus.

(a) Suid. in Greg. Nyss.

(b) Greg. Naz. epist. 43.

LXVI.

Gregor. Naz. redarguit Gregor. Nysseni.

Quod uero ad ipsum Gregorium Nyssenum spectat; quoto potissimum Domini anno Episcopus Nyssae creatus fuerit, & num ante Basilium, an post, eam sit dignitatem consecutus, haud satis comperit habetur: eum tamen constat sequenti anno iam agentem Episcopum persecutionis Valentis Imperatoris a propria Ecclesia expulsus esse, ut suo loco inferius dicturi sumus. Ejus autem in dicendo facultatem ita majores omnes praedicant, ut non impar ueteribus cunctis habitus fuerit (a). Porro quod plus satis quam deceret Christianum hominem, rhetoricis disciplinis inuolutus, a Gregorio Nazianzeno meruit reprehendi, qui eo argumento auream plane illam scripsit epistolam, quam huic tempori congruam hic describere, operae pretium existimauimus: cum enim re uera historia sit humanae uitae bene instituendae ratio, quae huic conducant, minime praetermittenda censemus; sic enim se habet (b).

Inest mihi natura dextrum aliquid & commodum (liceat enim mihi quoque hoc de me arrogantius praedicare.) Peraque & mihi malum consilium inuenti succensio, & amicis. Quoniam itaque omnes, qui secundum Deum uiuunt, atque eodem Evangelii tramite incedunt, amicitia & cognationis iure inter se deuincti sunt; quid non a nobis libere audiunt, quae omnes submurmurant? In gloriam tuam gloriam (ut more uestro loquar) minime laudant, tacitamque, & furtiuam in deterius prolapsionem, ac demonum pessimam (ut ait Euripides) ambitionem. Quid enim tibi accidit, uir sapientissime, quidque tibi de ipso displicuit, ut sacris illis suauissimisque libris, quos quondam populo lectitabas (non enim haec audiens erubescas) calcatis atque projectis, aut etiam ad fumum suspensis, non secus atque nauum gubernaculis, & lignibus hiemis

tempore, falsos & amarulentos in manus sumpseris, ac Rhetor uocari, quam Christianus malueris? Nos contra hoc potius, quam illud; eoque nomine maximam Deo gratiam habeo. Nequaquam, quae, o quondam optime, ne diutius animo ita affectus sis. Verum serius quidem, sed tamen aliquando respicere, atque ad te redi; teque & piis hominibus & fide praeditis purgare & Deo, atque altaribus, & mysteriis, a quibus te procul submovisti. Ac ne mihi scita haec, & rhetorica proferas: Quid uero? an non Christianus eram, cum eloquentiae artem profitebar? an non pius & fidelis, cum inter adolescentulos uersarer? Ac fortasse etiam Dei fidem impioribus. Minime, uir eximie, saltem quantum par erat, etiam si partem aliquam concedamus. Ubi autem illud ponemus, quod ex his quae nunc facis, alios, hoc est, eos qui natura ad malum procliuiores sunt, offendis ac uulneras, atque occasione is praebes de te sinistrae partem suspicandi, partim loquendi? Falso sane & inique id faciant; quid tamen necesse est hanc illis occasionem suppeditari? Neque enim quis sibi ipsi tantum uiuunt, sed & proximo; nec sibi ipsi fidem facere suis est, nisi aliis quoque fides fiat. An tu pugnis in publico caetu decertans, aut etiam in theatris colaphum in malam accipiens uicissim atque impingens, aut denique turpius & foede te ipsum insectans atque contorquens, postea te animo sobrium esse diceres? Sobrius hominis non est haec cogitatio: leuis animi est haec admittere. Ac si quidem meliorem mentem indueris, gaudebo, ut Pythagoricus quidam Philosophus dicebat, cum prolapsi sodalis uicem lugeret: suu minus (ille quidem scripsit) mihi mortuus es. Ego autem in gratiam tuam uindictam hoc dicam: nam ille ex amico hostis factus est, ut ait Tragicus: uerum acerbe feram (sic enim parcius & moderatius loquar) si nec ipse, quid officii sit, perspicis (quae prima honorum hominum classis est) nec alium recte monentem sequaris (qui ordo secundus est.) Habes admonitionem nostram. Ac mihi, quae, ignosce propter amicitiam dolenti, atque aequae ut tua & totius sacerdotalis ordinis, addam etiam & omnium Christianorum causa inflammato. Quod si etiam tecum, uel pro te oran-

PAGIUS

XVII.

Gregor. Nyssenus Episc. creatus.

Ad num. LXV. Quo anno Gregorius Nyssenus Sancti Basilii frater Episcopus dictus sit, incertum. Baronius existimans, epistolam Gregorii Nysseni ad Olympium de Sancta Macrina, scriptam esse anno trecentesimo septuagesimo octavo, infert eum anno trecentesimo septuagesimo in exilium missum, cum iam Episcopus esset, quod ipsemet in ea epistola dicat, se iam ab annis octo in persecutione uersari. At cum ex infra dicendis constet, eam ad Olympium epistolam ante finem anni trecentesimi octogesima datam non esse, liquet ejus exilium ante

annum trecentesimo septuagesimo tertium non contigisse. Quare Gregorius magis uerofimiliter anno trecentesimo septuagesimo secundo ad Episcopatum promotus, non Nyssa in Asia Minori, ubi urbs hujus nominis, sed Nyssa in Cappadocia, a Caesarea triginta quinque circiter leucis distita. Unde Theodoretus lib. 4. cap. 27. cum inter eos, qui Fidem in Cappadocia propugnarunt, numerat. Videtur itaque Gregorius, a Basilio fratre ordinatus; cum epistola 385. ab Episcopis, a quibus Gregorius consecratus, Basilio attribuat.

Ad

CHRISTI
369.DAMASI PAP.
3.VALENTINIANI
VALENTIS IMPP. 6.

orandum est; Deus infirmitati tue opem ferat, qui mortuos quoque ad vitam revocet. Hactenus Gregorius ad Gregorium; quem amico auscultasse, par est credere: quippe quem non ex verbis, sed ex recte factis sibi gloriam immortalem comparare posthac studuisse, certum est: eum enim gloriosius labores octo annorum exilii pro Catholica religione exantlati corona confessionis in perpetuum illustrarunt, legationesque pro Catholica religione susceptæ honestissime decorarunt. At de ipso Nysseno Gregorio sapius postea.

LXVII. Hoc eodem anno bellum Gothicum, quod adversus Athanaricum Regem Valens gessit jam triennio, redempta ab eo (ut Ammianus ait a) pace pecunia, absolutum est. Hæc Ammianus pluribus. Quomodo autem sequenti anno idem Gothorum Rex infidelis persecutionem adversus Christianos in iis partibus agentes moverit, suo loco dicturi sumus. Quod vero ad res ejusdem Orientalis Imperii pertinet: Arsaces Rex Armeniæ, idemque Christianus, de quo plura superius, dolo pacis captus a Sapore Rege Persarum, dirissima pati cogitur. Res autem ipsa ab Ammiano sic describitur (b): Rex vero Persidis longævus ille Sapor, & ab ipsis imperitandi exordis dulcedini rapinarum addictus, post Imperatoris Juliani

PAGIUS Ad num. LXVII. Athanaricus Gothorum Rex hoc anno regnare coepit, ut videre est tam in Chronico Isidori, quam Hieronymi. Is enim de eo agit anno Abrahami 2385. qui anno Christi CCCLXVIII. incipit. Præterea Athanaricus, qui initio anni CCCLXXXI. obiit, dicitur ab Isidoro annos tredecim regnasse. Valens itaque tertio hoc, ultimoque belli Gothici anno, per Noviodunum perrupto Barbarico, Grutungos aggressus, Athanaricum Judicem eorum coegit in fugam, ut diserte Ammianus lib. 27. Inde data a Valente mense Julio hujus anni Novioduni Lex I. Codicis Theodosiani De vestibus oloveris, & Lex 2. De Fiscis debitoribus. Hoc ipso tempore, ut recte conjicit Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani, videtur Valens Tomos profectus, (urbs est ad mare sita in sinistro latere Ponti Euxini) de qua profectio Sozomenus lib. 6. cap. 20. a Baronio ad annum trecentesimo septuagesimum primum non bene relata, ut ex iis, quæ eo anno dicemus, intelligi poterit. Tandem bellum Gothicum hoc anno confectum, pace cum Athanarico sancita, de qua Ammianus lib. 27. Themistius Orat. 10. qui indicare videtur, eam factam media ætate, & Zosimus lib. 4. pag. 741.

XIX. Post eam pacem Valens Constantinopolim rediit, ut patet ex Ammiano lib. 27. Zosimo 741. & 742. & Socrate lib. 4. cap. 13. Hinc data mense Decembri hujus anni ab eo Constantinopoli Lex. 2. Codicis Theod. De legitimis hereditatibus ad Auxonium P. F. P. Auxonium itaque sub hujus anni finem adhuc Præfectus Prætorio erat. Philostorgius lib. 9. cap. II. ait, post Au-

excessum & pudenda pacis ista fœdera, cum suis paulisper nobis visus amicus, calcata fide sub Joviano pastorum, injectabat Armeniæ manum, ut eam velut placitorum abolita firmitate, ditioni jungeret suæ. Et primo per artes fallendo diversus, nationem omnem renitentem dispensans levibus afflictabat, sollicitans quosdam optimatum & satrapas, alios excursions occupans improvisis. Deinde per exquisitas perjuriisque mixtas illecebras captum Regem ipsum Arsacem, adhibituque in convivium, jussit ad latentem trahi possicam; eumque effossis oculis vincum cævenis argenteis, quod apud eos honoratis vanum suppliciorum aestimavit esse solatium, exterminavit ad castellum Agabana nomine, ubi diseruciatus cecidit ferro pœnali. Hæc Ammianus. Sicque factum est, ut Armeniæ majoris Christiani durum jugum Persarum Regis coeperint experiri; adversus quos Valens Imperator exercitum misit per Terentium atque Arintheum duces. Gesta ab eis Ammianus pluribus profectus est. Quomodo autem uterque dux fuerit adjumento Catholicis in minori Armenia persecutione Arianorum vexatis, dicemus anno sequenti, in quem jam demigret oratio, absoluta anni hujus rerum gestarum narratione.

Arsaces rex Armeniæ captus a Sapore.

Tre-

xonium, Modestum Præfectum Prætorio constitutum fuisse, & quidem anno sequenti. Quod confirmat Zosimus loco laudato, qui ait, Valentem pace cum Gothis sancita, Constantinopolim profectum esse, & quia Præfectus Prætorio, quem antea Auxonium fuisse dixerat, diem suum supremum clauserat, Modesto magistratum hunc tradidisse. Ex quo apparet, Sanctum Basilium, neque hoc, neque sequenti anno Cæsareæ Episcopum creatum esse, cum Modesto Præfecturam Prætorii gerente, Basilium adhuc Presbyter fuerit: qua de re infra. Cæterum Gothico bello successit Persarum post Propicii necem ortum, aut saltem post rebellionem, ut indicat Zosimus lib. 4. pag. 740. Adversus Persas Valens anno tantum sequenti profectus est, ut ex dicendis anno sequenti patebit.

XX. Rufus Festus Breviarium rerum gestarum populi Romani Valenti Imperatori dicatum in lucem emisit post annum CCCLXVI. ut liquet ex verbis, quibus illud absolvit: Ut ad hanc ingentem de Gothis etiam Babylonia tibi palma pacis accedat. Coeptum autem bellum Persicum tertio hujus Imperatoris anno, Christi scilicet CCCLXVI. ut testatur Philostorgius lib. 9. num. 5. Valens tertium sui Imperii annum ingressus, expeditionem adversus Persas suscepit. Sed, cum pax sancita fuerit cum Gothis media ætate currentis anni, ut mox ostendimus, Opus illud sub hujus anni finem, vel saltem sequenti publicatum. Quare decepti sunt aliqui Viri docti, qui illud initio ejusdem Imperatoris editum crediderunt.

JESU CHRISTI
ANNUS
370.DAMASI PAP.
ANNUS
4.VALENTINIANI
VALENTIS IMPP. 7.

I. Valens Imperator persecutionem excitat.

Trecentesimo septuagesimo sequitur annus, Consulatu tertio Valentiniani atque Valentis Augustorum Fastis adscriptus, ejusdem Valentis persecutione adversus Episcopos Orthodoxos Orientalis Ecclesiæ excitata plane funestus. Qui enim hactenus (ut dictum est) bello Gothico triennio temporis spatio fuerat occupatus, atque Persicis tumultibus nonnihil exagitatatus, conceptam diu animo, nempe a tempore quo ab Ecclesia Catholica descivit, & Arianis adhæsit, persecutionem jam vehementiori conatu adversus Catholicos Orientis Episcopos furens Arianus Imperator immittit, edictumque promulgat, quo adversantes sibi Episcopos Ecclesiis

spoliari, vertereque solum in exilium jubet. Hæc autem nequaquam ante presentem annum ipsum aggressum esse, sed hoc ipso, cum Consulatum tertium ageret, præsumpsisse, multa sunt quæ aperte demonstrant: ut illud in primis, quod dictum est superius, ipsum Valentem jam triennio in Imperio Catholicum perseverasse, moxque triennale bellum adversus Gothos (quod Ammianus affirmat) propensiori indefessoque studio exercuisse: quo toto tempore in presentem, usque annum sciimus Catholicos Episcopos in suis ipsorum Ecclesiis liberos permanisse, nempe Athanasium una cum suis anno superiori Concilium celebrasse, Episcopos Cappa-

do-

Occidente, hic in Oriente, ille juxta secundam regulam.

Quinquennialia enim uno anno dilata dedit: hic juxta tertiam. Neque enim hujus Consulatus alia ratio assignanda, Horum solennium indicia varix Leges Codicis Theodosiani hoc anno a Valentiniano datæ, & dedicatio Ecclesiæ Sanctorum Apostolorum, de qua infra.

Edictum Valentis adversus Episcopos Orthodoxos, & fuga Sancti Athanasii ad annum trecentesimo sexagesimum septimum pertinent, ideoque Valentis persecutio triennio tardius quam oportuerit, a Baronio consignata, Gregorius Nyssenus in epistola ad Olympium, enumerat quidem annos octo exilii sui; sed ea anno CCCLXXVIII. non scripta, ut putavit Baronius; verum anno trecentesimo octogesimo exeunte

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO- ROMANÆ 5863.
SÆC. IV. ☉ 15. C. ☽ 10. P. 28. Mart. Indict. 13.
Anno Urbis 1123. Olymp. 287. an. 2.
A.C. 370.

JESU CHRISTI 370.
DAMASI PAPÆ 4.
VALENTINIANI ET VALENTIS IMPP. 7.
GRATIANI IMP. 4.

I. [1] Num. I. ad XIII. Coff. Valentinianus Aug. III. & Valens Aug. III. ille in Consulatus.

NOTÆ [1] C. Off. Valentinianus Aug. III. & Valens Aug. III. Gruterus pag. XXVIII. I.

XVI. KAL. JULIAS. DD. NN.
VALENTINIANO. ET. VALENTE
AUG. III. COSS.

Reines. cl. XX. pag. 999. & Fabrettus pag. 507. n. 128.

DEPOSITA. PRI. KALENDAS. DEC.
COSS. VALENT. ET. VALEN. III.

Idem Fabrettus ibid. n. 129.

XII. KAL. SEPT. VALENTINIANO
ET. VALENTE. III. CONS.

Ibidem, n. 130.

PRID. IDUS. OCTOB. DD. NN. VA
LENTINIANO. ET. VALENTE
AUG. III. CONSS.

Boldettus, lib. 1. cap. XIX. n. 7.

DP. XII. OCTOB. VALENTINIANO
III. ET. VALENTE. III. COSS.

Ibid. n. 12. alia inscriptio apud Fabrettum pag. 507. n. 130. Item apud Boldettum lib. II. pag. 346.

DP. III. FEB. PO.....
VALENTINIANO. III.

Paschalis laterculus in fine Gennadii; Valentiniano & Valente III. Fabrettus, Inscript. antiq. pag. 507. notat, consulatus Valentiniani cum Valente multiplicatos, unico post Valentem numero designari, cujus rei vide ibi exempla. Fasti vulgati; Valentiniano III. & Valente III. Ammianus, lib. XVIII. cap. V. Augustis ter consulibus.

CHRISTI 370.

DAMASI PAP. 4.

VALENTINIANI IMPER. 7. VALENTIS

doctrina Orthodoxos Casarem ad electionem futuri Episcopi convenisse, elegissetque S. Basilium, & inter eos Eusebium Samosatenum, quem postea hujus persecutionis turbo ab Ecclesia sua procul eiecit: quae sicut non ante praesentem annum contingere potuisse liquet, ita nec postea facta esse, illud insinuat, dum Gregorius Nyssenus, qui ex hoc ipso edicto, sicut alii plures, in exilium pulsus est, in epistola (a) ad Olympium de rebus gestis S. Macrinae sororis octo numerat annos exilii sui; quod solum est non nisi morte Valentis, anno decimoquinto sui Imperii ex hac vita necesse subtracti. Quamobrem ex his omnibus certis deductis rationibus, affirmamus hoc ipso anno de expulsionem Episcoporum Orthodoxorum ab eodem Valente fuisse promulgatum edictum; longeque longius errare eos, qui ejusmodi persecutionem ad exordium illius Imperii referunt; sicut & qui multo postea, nempe post obitum Valentianiani, a Valente persecutionem excitatam ferunt, ut Orosius (b) & alii eum fecuti.

(a) Apud Lipo. t. 2. & Sur. t. 4. die 19. Jul.

(b) Orof. l. 7. c. 32.

II.

Sed qualenam ejusmodi edictum fuerit, qui item Episcopi expulsi sint, jam oratione prosequamur. Sozomenus enim cum hujus edicti meminit, ita ait (c): Quin etiam singulis cujusque gentis magistratibus dedit mandatum, ut Episcopi temporibus Constantii abdicati, & iterum regnante Juliano ad sacerdotia sua restituti, Ecclesiam expellerentur. Id quidem vafre admodum Valens: ut enim populi vitaret invidiam, nequaquam se ejus edicti auctorem voluit exhibere: sed duplo auxit, cum ex hoc se magis impium, quam Julianus Apostata, exhibuerit; dum ille, quos Constantius inique damnasset Episcopos, liberavit; Valens vero iterum eisdem restitutos crudelius relegavit.

(c) Sozom. l. 6. c. 12. Edictum Valentis adversus episcopos.

III.

Hujus edicti auctoritate (subdit Sozomenus) Aegypti magistratus impulsu Athanasium Ecclesiam illius regionis privare & urbe Alexandria ejicere laborarunt. Nam litterae Imperatoris non levem complectebantur poenam, sed omnibus ex aequo magistratibus & militibus quoque illis subiectis, quin etiam curiis ingentis pecuniae

PAGIUS

eunte, ut suo loco videbitur: praeterquam quod Nyssenus de sua, non vero de aliorum Episcoporum persecutione loquitur. Quare motae persecutionis tempus ex ea epistola minime deduci potest. Sozomenus lib. 6. cap. 12. illud nos edocet, cum ait, Concilium, quod Tarsi in Cilicia sperabatur futurum, Valentem Imperatorem Eudoxii impulsu diremisit, & Rectoribus Provinciae mandasse, ut Episcopos, qui regnante Juliano Sacerdotium recuperaverant, Ecclesiis expellerent. Ob quam justionem, qui in Aegypto magistratum gerebant, Athanasium Alexandria ejicere studuisse, Concilium autem Tarsi in annum CCCLXVIII. inditum fuit, ut suo loco dictum. Addit Sozomenus, post edictum illud promulgatum pluribus Episcopis ademptas

multam irrogabant, & corporis praeterea Athanasium cruciatum minabantur, nisi imperata facerent. Itaque multitudo Christianorum in unum coacta postulabat a Praefide, ut non temere & inconsulto Athanasium urbe exturbaret; sed consideraret secum accuratius, quid esset litteris Imperatoris definitum: eas enim contra illos solos valere, qui temporibus Constantii in exilium missi, postea regnante Juliano redierant. At vero Athanasium dicebant, tametsi temporibus Constantii exularat, ab eodem tamen revocatum fuisse, & ad Episcopatum restitutum: Julianum vero, cum alios omnes reduxisset, eum unum in exilium ire compulisse; quem Jovianus rursum domum revocavit. Haec quidem a Sozomeno sic enarrata haud consentiunt rebus superioribus de Athanasio recitatis: nam usque ad Constantii obitum latuisse, eoque extincto tandem se Alexandriam contulisse; Juliano vero postea rescipio iterum abire jussum, superius dictum est. Poterat autem Alexandrinorum ea captata pro Athanasio legitima defensione esse: nempe minime constare potuisse Constantii praeepto, vel aliorum ejus nomine magistratum sententia Athanasium exilio fuisse damnatum; sed ipsum sponte fugisse, atque latebris se usque ad Constantii obitum continuisse: quamobrem haud videri posse, ipsum Valentis edicto comprehensum.

Athanasius defensus a populo.

Hac vero oratione habita (subjungit Sozomenus) cum ei persuadere non possent, restiterunt ejus conatibus, & vim afferri Episcopo non permisissent. Quare cum populus undique conflueret, ac ingens tumultus ac turba ciceretur, adeo ut omnes conditionem futuram expectarent; Praefes de his rebus gestis Imperatorem facit per litteras certiore, & interim Athanasium in urbe manere patitur. Multis vero diebus intermissis, cum jam tumultus videretur sedatus esse; Athanasium clam ex urbe egreditur, & in locum quemdam separatim se abdidit. Nocte vero intempesta Praefes Aegypti, & Praefectus praesidiariorum militum, ad Ecclesiam in qua domicilium habebat, contendunt. Eo cum pervenissent, & il-

IV. Athanasius ad Ecclesiam redire jubetur.

fuisse Ecclesias, Athanasium vero Imperatoris jussu suam Ecclesiam recepisse: & dum in alios persecutio incumberet, Aegyptum istarum calamitatum expertem fuisse, Athanasio adhuc supersit. Quare Theophanes de Athanasii morte loquens recte scribit: Annos integros quadraginta in persecutionibus, periculisque pro Fide & pietate susceptis peregrinasse; quod verum esse non potest, nisi ejus fuga & restitutio anno trecentesimo sexagesimo acciderit.

Auctor Farraginis a Scaligero publicatus prodit, Tatianum Lupicino & Jovino Coss. anno CCCLXVII. primum Augustalem in primum Aegyptum missum, & VI. Kalend. Februarii Augustalis Alexandriam introisse. Cui Auctori fidem adhibendam esse ostendit Lex 1. Codicis Theodosiani

IV. Tatianus in Aegypto.

CHRISTI 370.

DAMASI PAP. 4.

VALENTINIANI IMPER. 7. VALENTIS

& illum in tabulatis quaesivissent, consilio quod intenderant, frustra suscepto, inde recedunt. Nam putabant, cum populus jam in superioris tumultu oblivione venisset, & omnes somno se dedissent, futurum esse ut facile deinceps, si modo aggrederentur, mandatum Imperatoris conficerent, urbemque conservarent a seditione liberam. Sed cum Athanasium minime esset repertus, omnes non sine causa magna incessit admiratio. Et si ve divina quadam vi, sive quorundam indicio praemonitus secesserit, utrumque certe eodem spectabat. Quin etiam ut iam opportuno tempore, tum praecognosceret insidias, tum vitaret, majoris videtur esse providentiae, quam que homini attribui queat. Sunt autem alii, qui dicunt, eum, cum mente perciperet temerarium populi tumultum, & vereretur ne cladis, quae inde forte accideret, ipse auctor, & causa videretur, toto hoc tempore in patris monumento delituisse. Atque hoc modo Athanasium istud evitasse periculum accepimus.

V. Athanasius ad Ecclesiam redire jubetur.

Haud diu post Imperator Valens scripsit litteras, ut Athanasium rediret, Ecclesiamque denuo capesseret. Suspicio equidem, Valentem non de suo ipsius consilio has litteras scripsisse; sed vel quod opinionem de Athanasii virtute omnium animis instam non parvi aestimabat: quodque verisimile erat, Valentianum, cum fidem Concilii Niceni propugnaret, ipsum hac de re incusaturum; vel quod metuebat, ne cum tam multis Athanasium haberet fautores, tumultum ejus causa cicerent, & res novas non sine Republica damno molirentur. Arbitror praeterea secta Ariana Antistes (uti sane credibile est) non adeo magno studio ad eum Alexandria pellendum incubuisse; propterea quod complectebantur animis, si urbe eiectus esset, denuo molestiam Imperatoribus exhibiturum, indeque nocturnum occasionem cum illis ad colloquium veniendi; & Valentem quidem fortasse in suam sententiam perducturum; Valentianum autem, utpote ejusdem doctrinae fautorem, ad iram contra ipsos inflammaturum. Nam ejus virtutem, in his quae regnante Constantio acciderant, satis experti, maxime ab illo metuebant. Siquidem eo tempore ita omnes adversariorum pro-

PAGIUS

fiani Si Curialis relicta civitate, data VI. Idus Maii, & directa ad Tatianum PP. Aegypti. Quae Lex praefato anno CCCLXVII. emissa. Porro Auctor anonymus Vita Athanasii apud Photium, & Metaphrastes in Vita ejusdem Sancti asserunt, Tatianum Aegypti Praefectum fuisse, quando Athanasius fugere coactus est, illumque Orthodoxos valde afflixisse: Tatiano tum temporis Aegypti Praefecto horrenda Christianos omnes, horrendi & graves cruciatus manebant, & multi per eum martyrii suam adepti sunt, inquit Anonymus Photianus: Tum temporis Tatiano Aegypti Praefecto multi non solum diverfas

figabat insidias, ut haud invito Ecclesiam Aegypti ei concederent, & tamen ipse vix litteris Constantii eo adduci posset, ut Alexandria reverteretur. Causam igitur, cur Athanasius non esset perinde ac ceteri Episcopatu privatus, hanc sane fuisse conjicio. Ceteros autem persecutio, similis fere persecutioni Gentilium, exagavit. Nam qui ipsorum doctrinam respuebant, illis non modo parabantur exilia, verum etiam Ecclesia auferebantur, aliisque tradebantur. Aegyptus interim, dum Athanasio vita suppetebat, istarum calamitatum profusus expers fuit. Haecenus Sozomenus.

VI. Epiphanius in Ecclesia.

Epiphanius (a) autem, rerum suorum temporum scriptor, illam unam probat causam exhibitam Athanasio indulgentiae, ne cum aliis Orthodoxis Episcopis ab Ecclesia abstractus in exilium pelleretur, quod veritus esset popularem tumultum amplissimam Civitatis: Arianos vero tradidit expetisse ab Imperatore, ut Alexandriam Lucius mitteretur: quod, quamdiu Athanasius vixit, minime obtinere valuerunt.

VII.

Reveritus quoque est Valens ipsum Epiphanium ore omnium celebratum, virtutibusque insignem, ne cum ceteris Orthodoxis eum damnaret exilio, necnon praestantissimum illum Paulinum Episcopum Antiochenum: de ambobus enim cum Athanasio haec S. Hieronymus ad Pammachium (b): Eo tempore, quo totum Orientem, excepto Papa Athanasio atque Paulino, Arianorum, & Eunonianorum haeresis possidebat, quando tu Occidentalibus, & in medio exilio confessoribus non communicabas, ille, nempe Epiphanius, vel presbyter monasterii ab Eutychio audiebatur, vel postea Episcopus Cypri a Valente non tangebatur: tanta enim venerationis semper fuit, ut regnantes haereticam ignominiam suam putarent, si talem virum persequerentur. Haec Hieronymus in Joannem postea Episcopum Hierosolymitanum, his autem temporibus cum haereticis partem habentem, & eam ob causam ab eodem Epiphanio datis litteris haereticum appellatum; de Paulino haec etiam Sozomenus (c): Paulino autem propterea pepercit, quod vita ejus sanctimoniam reverebatur. At Socrates (d): Paulinum

Cur Paulinus, & Epiphanius in Ecclesiis sint liberi.

(c) Sozom. l. 6. c. 7. (d) Socrat. l. 4. c. 22.

N n Epi-

plagas sustinebant, sed & martyrio afficiebantur, multa illo contra Ecclesiam moliente: quem Tatianum ultio Divina ad poenam traxit, inquit Metaphrastes. Sed de magni hujus Athanasii persecutoris, cujus nulla apud recentes Auctores, qui ejus vitam scribere, mentio, funesto obitu suo loco agetur.

Tatianum, ubi primum Alexandriam advenit, persecutionem exortum esse, colligitur ex epistola S. Athanasii super Sancti Theodori Pachomii discipuli mortem, Orthesium ejusdem Pachomii in Monachorum Tabennensium Praefecturam successorem solantis. Nam in epistola sine gratulatione

V. Initio anni CCC. LXVII. decretum persecutio.

Episcopum, inquit, propter exigiam ejus pietatem nullo affectu incommodo. Cum alioqui nec hi Valentis comprehensi viderentur edicto, quo ii pelli jubebantur, qui jam a Constantio ejecti, per Julianum fuerant restituti: cum hi post Constantii obitum creati Episcopi videantur, Athanasius vero sponte solum vertisset.

VIII. Quam dira autem reliqui Episcopi Orthodoxi in Oriente sint passi, cum edicto Valentis iussi sunt Ecclesias cedere Ariani, ipsi vero alio exules amandari, ex paucorum rebus gestis quæ memoriæ commendatæ reperiantur, licebit reliquorum ærumnas, quæ habentur incognitæ, meditari. De Eusebio enim Episcopo Samosateno, quem anno superiori interfuisse electioni Basilii Magni diximus, hæc habet Theodoretus (a): Jam vero quantam animi magnitudinem, quantamque sapientiam idem Eusebius demonstravit, cum edictum Imperatorum, quo jubebatur in Thraciam proficisci, ad eum esset perlatum; arbitrator, his qui ejus rei ignari sunt, pernecessarium ad cognoscendum. Sub crepusculum enim venit nuncius, qui hoc edictum afferebat; quem Eusebius tacere, & causam adventus occultare jubet: Nimis si plebs, inquit, studio pietatis educata intellexerit, te demerget in flumen, & a me certe pœna tua mortis experientur. Hæc locutus, & vespertino precum ministerio de more persunctus; tempore quo somnus solet obrepere, senex, solus, fide unius famuli fretus, ex urbe egreditur. Sequitur famulus, cervical tantum & librum secum deportans. Cum autem ventum est ad ripas fluminis (nam muros urbis præterlabebatur Euphrates) consensu nocte, jubet remiges recta trahere Zeugma. Ubi illuxit dies, iste Zeugma appulit: Samosata querelis & luctu redundarunt. Nam ejus discessu per famulum illum, qui necessarius Eusebii quædam exposuerat mandata, & quinam essent eum comitaturi, qui etiam libri una exportandi, indicaverat, patefacto; omnes se pastore orbatos lamentabantur. Itaque frequentes per flumen navigare, quo eum quærant, cœperunt. Atque ut primum ad eum veniunt, videntque pastorem suum desideratum, conqueri, gemere, & ingentem vim lacrymarum fundere; quo persuadeant ei, ut a-

(a) Theod. l. 4. c. 13. Eusebii Samosateno exiliium.

PAGIUS tur sibi Athanasius, quod Pascha & Pentecostes solemnitates animo securo agere poterit. Scripta ea epistola, ut notat Papebrocius in Vita SS. Pachonii & Theodori Abbatum Tabennensium in Thebaide, die XIV. Maii, Paragrapho 17. anno Christi trecentesimo sexagesimo octavo, post Theodori mortem, quæ, ut legitur in laudata Vita, contigit Dominica Gaudii, id est Paschatis, ut Papebrocius interpretatur. Quare laudatis verbis Athanasius insinuat, sese anno trecentesimo sexagesimo septimo Paschatis & Pentecostes festa animo securo agere non potuisse,

pud ipsos maneat, & minime suat over lupis tradi. Verum cum persuadere non possent, audeissentque eum recitantem præceptum Apostoli, quo perspicue jubemur magistratibus & potestatibus obtemperare, pars aurum, pars argentum, vestem alii; alii famulos ei offerunt, utpote in regionem peregrinam & longe illinc sitam profecturo. Iste autem, paucis quibusdam rebus ab iis qui erant familiaritate conjunctiores acceptis; ubi omnes tum doctrinæ, tum precationis armis communiaverat, & magnopere cohortatus fuerat, uti dogmata Apostolica viriliter propugnarent; ad Istrum emendit. Illi ad urbem suam reversi, se ipsi mutuo excitare, & luporum incurfiones fortiter depellere nituntur. Hæc de exilio Eusebii Theodoretus.

IX. Deducendus vero in Thraciæ fines prope Istrum fluvium Eusebius, per Cappadociam a satellitibus trahebatur; cui cum Gregorius Nazianzenus tunc ægrotans occurrere ob morbi causam minime potuisset, has ad eum litteras postea dedit (b):

Eusebio Samosateno Episcopo in exilio a genti. Quo tempore per patriam nostram pietas tua transibat; nec e cubiculo profpicere poteram, extremo morbo laborans; me porro non tam excruciatas morbus, licet mortis metum intuebens, quam quod bono, & sacrosancto tuo congressu privabar. Tanta nimirum vultus istius honorabilis videndi cupiditate teneor, quanta eum teneri par est, qui spiritualium vulnere curatione indiget, eamque se a præstantia tua consecuturum sperat. Etsi autem hoc peccatis meis adscribendum est, quod tui congressu tuo frustratus sum: potest tamen nunc quoque per bonitatem tuam molestiis meis nonnihil medicinae afferri. Nam si me quoque memoriam in Deo acceptissimis tuis precibus habere digneris; id utique mihi omnis divina benedictionis viaticum futurum est tum in hac vita mea, tum in futuro ævo. Tantum enim virum, ita in Evangelii fide certantem, persecutionesque tantas perpassum, tantamque sibi ipsi apud justissimum Deum libertatem per calamitatum perpeffionem comparantem: hunc, inquam, patronum quoque nostrum per orationes fieri dignari, tantam vim habere mihi persuadeo, quantam si vel a quodam sanctorum martyrum id mihi contingeret.

(b) Greg. Naz. epist. 28.

Gregorii ad Eusebium litteræ.

ob Tatiani persecutionem. Et profecto, cum teste Socrate lib. 4. cap. 13. quatuor integros menses in paterna monumento delituerit Athanasius, in festis Paschatis & Pentecostes adhuc in eo latebat, verumque est quod jam dixi, Tatianum Alexandriam ingressum, die nempe vicesima sexta Januarii, statim edictum adversus Orthodoxos publicasse. In laudata Farragine duo de Tatiano adduntur, scilicet eum condidisse in Alexandria fluvium (id est, lavacrum vel aqueductum) qui vocatur Tatianus. Item eam portas fecisse, dictas Petrinæ, auro perfusas.

In

Quocirca te obsecro, ut in his Gregorii tui assidue sis memor, in quibus me dignum memoria tua esse summopere opto.

X. Post hæc autem cum Eupraxius clericus, insigni viri pietate adductus, ad eum in Thracia exulantem perexisset; eidem ad ipsum Gregorium litteras dedit; quibus acceptis Gregorius alias reddidit, quas hic describendas curavimus; sunt autem hujusmodi (a):

(a) Greg. ep. 30.

Aliæ Gregorii ad Eusebium litteræ.

Quamquam mihi semper carus fuit ac sincerus amicus venerabilis frater noster Eupraxius: carior tamen, & sincerior visus est ob animi affectum erga te suum: quippe qui nunc quoque ad tibi inferendum non aliter perrexerit, quam, ut ait David, cervus siti oppressus, intolerabilem sitim pura & dulci aqua refrigerans. Ac beatus, qui consuetudine tua & congressu dignus habitus fuerit: beatorum autem, qui calamitatibus pro Christo susceptis, laboribusque pro veritate exhaustis, talem coronidem imposuerit, qualem non multi Dei metu præditi consecuti sunt. Non enim inexploratum virtutem ostendisti, nec tranquillo tempore solum navigasti, aliorumque animas gubernasti; sed in temptationum quoque difficultatibus & procellis fulsisti, persecutoribusque sublimior extitisti, dum forti animo exilii causam solam vertisti. Et alii quidem patriam solum habent, nos autem supernum Civitatem; alii nostrum fortasse thronum, nos Christum. O præclaram negotiationem! qualia continentem, qualia accipimus! Transivimus per ignem & aquam; confido autem, nos in refrigerium quoque exituros esse. Non enim Deus nos in perpetuum deseret, nec rectam doctrinam persecutionibus vexari sinit; verum secundum multitudinem dolorum nostrorum consolationes ipsius nos exhilarabunt. Atque hoc quidem pro certo habemus, & optamus. Te vero obsecro, ut pro abjectione nostra preces fundas, & quotiescumque occasio dabitur, bene precari nobis per litteras non graveris, ac rerum tuarum statum declarando, latiores alacrioreque nos reddere; id quod nunc facere dignatus es. Hæc Gregorius. Quid autem Samosata contigerit post Eusebii relegationem, Theodoretus (b) his prosequitur verbis:

(b) Theod. l. 4. c. 14.

XI. Atque hoc loco ardentem, & sinceram eorum fidem, nempe Samosatensium, exponam. Quandoquidem me illis injuriam facturum censerem, si ea non scriptis ad memoriam sempiternam proderetur. Postea autem quam Ariani gregem pastore Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS In eadem Farragine iterum Augustalius fuisset dicitur annis CCCLXXIV. CCCLXXV. & CCCLXXVI. Verum in ea Consulibus turbati Gothofredus in Peropographia Codicis Theodosiani verbo Tatianus, ostendit, anno CCC-

longe optimo privarant, & alium in ejus subrogarant locum; nemo ex urbis incolis, vel pressus egestate, vel divitiis affluens, famulus vel artifex, agricola vel consistor, vir vel mulier, juvenis vel senex, ad conventum Ecclesiasticum, ut moris erat, accedere voluit, sed Episcopus solus agebat; quippe nemo aut in ejus venit conspectum, aut cum eo sermonem contulit, licet diceretur vitam apud eos valde modeste instituisse. Cujus rei hoc erit argumenti, quod sum jam dicturus. Cum ei in animo esset, se in balneo lavare; famuli, quo ingredi cupientes prohiberent, fores balnei occluserunt: at ille ubi videt multitudinem pro foribus stantem, fores aperiri, & omnes audacter se in balneo una lavare jubet. Idem quoque præstitit in interiore balneo restudineato. Nam cum sibi lavanti multos astare cerneret, mandat ut fruantur una aquis calidis. Illi autem taciti consistebant. At iste eos honoris causa stare arbitratus, surgens oculus, egreditur e balneo. Illi vero aquam hæreticæ nequitie contagione infectam esserati, eam in cloacam emittunt, novamque sibi infundi imperant. Qua re cognita, iste, urbe relicta, abiit; quippe stultitiæ immo summæ dementiæ esse putavit, urbem infectam, & communem similitatem erga ipsum exercentem incolere. Quapropter ubi Eunomius (ita enim vocabatur) Samosatam reliquerat, tametsi Lucium in ejus locum sufficiebant, lupum plane & insidiatorem ovium; tamen oves desertæ a pastore, pastoris munus ipsæ obierunt: nam doctrinam Apostolicam integram conservarunt. Verum in quantum odium etiam iste ab omnibus vocatus sit, historia, quam deinceps narrabo, docebit.

Samosateni excrancantur novum Episcopum Eunomium.

XII. Pueri in foro pilam mutuo contorsere, quo quidem ludo se admodum oblectabant. Ac forte fortuna dum transibat illac Lucius, pila e manibus pueri cuiusdam ecrati Lucii, per asini ejus pedes pervolvatur. Pueri autem vociferari; quippe pilam scelerate pollutam existimarunt. Qua re intellecta, dat mandatum uni ex comitum suorum numero, ut maneat, discatque quid factum sit. Pueri vero igne accenso pilam per ejus flammam torquent, sicque eam burgatum iri arbitrati sunt. At tametsi non sum nescius, hoc puerile esse, & inveterate consuetudinis velut reliquias; tamen satis indicium inde capi potest, quam esset secta Ariana urbi illi odiosa. At vero Lucius Eunomii mansuetudinem neutquam est imitatus; sed sicut persuasit magistratibus, uti illi alios complures sa-

Pueri quam fuerint ex-crati Lucianum Episcopum.

N n 2 aris

LXXIV. eum Comitem fuisse sacrarum Largitionum, & ab eo anno ad CCCXCI. quo Con- omnis au- fuit. In Egipto cum Symmacho fuit, multas ad eum Egæstoritas pre- inscriptas, & in Lege 19. Cod. Theod. De ex- nos Augu- traordinariis, a Theodosio, Magno, data, diserte fuit.

eris initiatos in exilium mitterent; ita ipse eos potissimum, qui sanctam divinamque propugnabant doctrinam, ad ultimas Imperii Romani oras relegavit; Evoltium dico diaconum, quem Oasim usque (de hujus solitudine multus habetur sermo) amandavit; & Antiochum tum cognatione cum Eusebio conjunctum, cujus sororis filius erat, tum multis recte factis nobilitatum, tum sacerdotali dignatum honore, ad extremos Armeniae fines expulit. Quam vero praeclare iste pro divina doctrina decesserit, postea ostendemus. Hæc Theodoretus, Porro (ut subdit) Sanctus Eusebius eorum Episcopus relegatus in Thraciam, prope Istrum vitam traduxit: quo quidem tempore Gothi, ut ejus scripta declarant, Thraciam populabantur, ejusque Civitates obsidebant; ut plane intelligatur, illud fuisse consilium Arianorum eum illic amandantium, ut S. Episcopus ab hostibus necaretur.

XIII. Rursum vero Theodoretus inter alios Episcopos a Valente Imp. Ariano expulsos (de quibus singulis, quorum est memoria, suo ordine apposite diduri sumus) adnumerat Pelagium Episcopum Laodicensem, de quo ita scribit (a): Laodicensem autem Pelagio pastore sane egregio orbavit. Qui cum adolescens esset, duxit uxorem; primoque nuptiarum die in ipso nuptiali thalamo sponsæ persuasit, ut castitatem pluri quam concubitus aestimaret; & ut amorem fraternum pro conjugatione jugali teneret, edocuit. Verum quamquam temperantiæ munus hoc pacto probe administravit, & alias quoque habuit virtutes huic persimiles, quæ pariter cum ea velut choros ducebant; ac propterea communi omnium consensu ad Præsulatum illum ascenderat; tamen splendores illos vitæ præclare insituitæ hostis veritatis minime reveritus est, sed tum ipsum in Arabiam, tum S. Meletium in Armeniam, in Thraciam vero Eusebium, qui in doctrina Apostolica divulganda permultos labores collocasset, relegavit. At de Meletio inferius. Legimus eundem Pelagium interfuisse Antiochenæ Synodo sub Joviano Imp. atque subscripsisse Catholicæ fidei, de qua superius.

XIV. Idem vero Theodoretus cum hæc de Pelagio enarrasset; mox ita de eodem, de quo nuper, Eusebio subdit: Iste Eusebius cum multas Ecclesias pastoribus orbatus intellexisset; habitu militari indutus, & capite tiara aperto, Syriam, Phœniciam, & Palestinam peragravit, quo tum presbyteros & diaconos crearet, tum alia Ec-

Eusebius Samofatenus Episc. incognitus lustrat Ecclesias.

PAGIUS Tatianum in inscriptione Legis Præfectum Orientis vocari. Tanta auctoritate per hæc tempora Tatianus florebat. Sed de eo rursus infra.

VII. Exilium Pelagii. Ad num. XIII. Cum Basiliius epist. 312. ad Pelagium Laodicenum Episcopum scribat, valde se cupere eum adire, liquet, tempore, quo ea

clesiastica obiret officia. Quod si quando in Episcopos secum doctrina conjunctos inciderebat; eos Ecclesiis, quæ carebant pastoribus, præfecit. Hæc Theodoretus. Quæ quidem cum accidere minime potuerint ante edictum de expellendis Episcopis Orthodoxis, quod absque mutatione habitus liberum esset cuique Catholico Episcopo, quo vellet professionem institueret; facta esse necesse est affirmare, postquam relegatus fuit in Thraciam; ubi ingruentibus Gothis in Romanum solum, relictus ille sine custodia, ejusmodi Ecclesias visitandi inierit consilium: cum & ne quis esset agnosceretur, ex Episcopo se transformavit in militem. Nec vero ob id sacrorum canonum prævaricator habendus fuit, si quod alias vetitum esset, ordinaverit clericos in aliena Dicecesi; cum necessitate urgente, privato quodam divini Spiritus instinctu, id fecisse, non dubium sit; quod a nemine, nec quidem ab hostibus fuisse legitimus improbatum.

XV. Extant ad hunc ipsum Eusebium S. Basilii, præter illas quæ excusæ habentur, epistolæ tredecim inter alias centum viginti duas, vel plures nondum editas, quas Sextilius Episcopus Alexanus in Latinum vertit; sed ipsarum interea moratur editionem, quod nactus exemplar admodum depravatum, optaret (si dabitur) cum fideliori conferre. Nos interim ex eis fragmenta aliqua nostro instituto conducentia mutuati, hic ea suis locis intextuissæ voluimus: cum alioqui omnes ferme ejus argumenti sint, ut res præsentis temporis contineant atque deplorent: inter alias autem quæ est numero duodecima ad eundem Eusebium scripta hæc habet: Equidem volebam (si fieri a me potuisset) quæ quotidie nobis contingunt, tibi annunciare: sic enim multa & præter opinionem sunt res, ut historia quotidiana quoque egeant; quam etiam composuissæ, bene scias, nisi assiduitate occurrentium, cogitationes habuissæ cum occurrentibus conflictantes. Adfuit nobis Vicarius (quod est primum, & maximum inter nostra mala) homo: siquidem etiam hæreticus mente, nescio: puto enim eum omnis rationis esse imperitum, & neque habere aliquod studium, neque curam circa hujusmodi: in aliis enim video ipsum animo & corpore noctu, & interdum occupatum: verumtamen amicus est hæreticorum, & non plus est erga eos benevolus, quam contra nos odiose se habens.

Con-

scripta, Pelagium nondum in exilium missum esse. Cumque ea anno trecentesimo septuagesimo quinto data videatur, ut ex professione Sandissimi, de qua loquitur, colligitur, Pelagii exilium eo anno consignandum.

XVI. Congregavit enim Synodum prævaricatorum in media hieme in Galatia, & eiecit quidem Hypsum, & substituit Endicium. Judicatum autem fuisse statuit fratrem meum, nempe Gregorium Nyssenum Episcopum, ab uno homine & hoc insigni accusatum. Deinde parum occupatus circa exercitum, rursus rediit ad nos, iram & odium anbelans; & omnes quidem una voce sacerdotes Cæsariensis Ecclesiæ tradidit Concilio. Sebastia autem sedit multos dies, judicans per tribus; & eos qui nobis communicant, insidiatores nominans, & damnans ministerio populari; adjungentes autem se Eustathio maximis honoribus, prosequens. Rursum Synodum circa Nyssam Galatarum & Ponticorum congregari præcepit. Illi autem obediunt, & concurrentes miserunt quemdam ad Ecclesias: quem ego non eligerem dicere qualis fuerit; conjicere autem licet tuæ prudentiæ quantum est conventiens, eum qui talibus institutis hominum servit... Et nunc quando has litteras mittebam, hoc idem præceptum ad Sebastiam paravit, partim, ut conjunctio fiat cum Eustathio, partim ut cum ipso res Nicopolitanae converterentur: beatus enim Theodorus mortuus est, & interim primos impetus Vicarii generose & fortiter propulsarunt: conabatur enim persuadere, ut ipsi susciperent Eustathium, & per ipsum acciperent Episcopum. Ut autem vidit ipsos sponte non cedentes, nunc tentat violentiori manu constituere datum. Divulgatur etiam, quædam Synodi expectatio, secundum quam convocatis nobis, institutum vel capere communicantes, vel facere quod affecti sunt. Res igitur Ecclesiarum hoc modo se habent. Ego autem ipse quo modo affectus sim corpore, tacere melius puto, quam scribere; eo quod si vera dicam, maiore te affecero; mentiri vero non sustineo. Hucusque ad Eusebium S. Basilium.

XVII. At præstat hic ea quæ breviter tantum pertigisse stylo Basilii visus est, fusius enarrare: ac primum quidem, quod de fratre suo damnato in Synodo habet. Fuit illud consilium Valentis Imperatoris atque Arianorum, ut Episcopi illi Orthodoxi, qui a promulgato edicto, quo damnati olim a Constantio, in exilium pelli jubebantur, minime comprehendere videri possent, quod postea electi fuissent; iidem collecta ab Arianis Episcopis Synodo damnarentur: quod in primis factum constat adversus Gregorium Nyssæ Episcopum, sic in Synodo (ut ex epistola Basilii vidimus) ab Arianis conspirante cum illis Vicaria præfectura damnatum. Porro de eisdem Gregorii depositione, & exilio irrogato extat ipsius Basilii ad eundem Eusebium epistola; licet aliâ incipitio perperam præferat datam esse

ad Gregorium Theologum; ubi hæc inter cætera superius recitatis consentientia: (a): Quanto impotentiores redduntur Ecclesiæ, tanto magis dominandi libido in hominibus augetur. Et hac tempestate Episcopatus nomen ad infelices homines veruarum filios devenit, cum nullus ex Dei famulis se ipsum velit contra ipsos introducere, vel ex deploratis: quales sunt quos nunc misit Anysius Eoippii alumnus, & Editius Parnassenus; quem malum futura vitæ viaticum sibi ipse adscripsit Ecclesiarum Præfectus. Hi nunc fratrem meum ex Nyssa ablegarunt, & ejus loco virum introduxerunt immo mancipium triobolare. Ita Basilii: hæc autem hoc ipso anno facta esse, ipsiusmet Gregorii Nysseni testificatio declarat, qua ad Olympium scribens (b) affirmat annos octo inter lapsos suarum afflictionum usque ad Valentis obitum, significans se tanto temporis spatium e sede ejectum errasse.

At ipse Gregorius Nyssenus sede pulsus, factus extorris, nequaquam allucini resedit ignavus & otiosus; sed Ecclesias lustrans, de omnibus studebat bene mereri; ad quem tunc scripsit Gregorius Nazianzenus has perbreves litteras (c):

Angeris tot locorum peragrationse, & discursatione, tibi que inconstans esse videris, quemadmodum ligna quæ aquis feruntur. Nequaquam, vir egregie, nequaquam ita affectus esto. Illorum enim contactus est cursus, tua vero discursatio Deo grata & accepta est; fixumque ac certum est de multis bene mereri, quamvis loco minime fixus sis. Nisi vero quis Solem accuset, quia in orbem currit, radios fundens, atque omnibus rebus quas peragrat, vitam afferens: aut etiam sidera fixa laudans, planetas vituperet, quorum error quoque ipse compositus est atque concinnus. Hæc ad illum prioribus litteris, ad quem rursus alias, ipsum consolans, dedit his verbis (d):

Rebus acerbis ne nimis discrucieris: si enim ex iis minus acerbum dolorem capitamus, minus acerba erunt. Non ita grave putandum est, quod recalescant hæretici, ac veris amenitate freti ex latebris suis prorepant, ut ipse scribis. Paulum, mihi crede, sibilabunt, ac postea terram subibunt, tum a veritate, tum a tempore oppugnati; idque eo magis, si rem totam Deo permiserimus. Hactenus Gregorius his temporibus ad Gregorium, Theologus ad Nyssenum Episcopum.

Quod autem spectat ad Nicopolitanos in minori Armenia populos; quos Catholica fide præstantes post obitum Theodori ipsorum Episcopi ab Arianis exagitatos Basilii in litteris superius recitatis ad Eusebium datis affirmat: cum adduci

Synodus Ariano-rum in Galatia.

S. Basilii epistolæ ad Eusebium.

Gregor. Nyssenus damnatus.

(a) Basil. epist. 10.

(b) Greg. Nyss. ad Olymp. de S. Macrina.

(c) Greg. Naz. ep. 34.

(d) Greg. Naz. ep. 35.

XIX.

XX.

Nicopolitani exagitati ab Arianis.

hi

hi ipsi non possent, ut Arianæ sectæ hominem accipere vellent Episcopum; dolo actum est cum eis, ut scelestus quidam Phortanus, qui se illis Catholicæ fidei defensorum esse simularet, cum eis, quo ipsos deciperet, versaretur; sed vir iste probus ad Arianos transierit spe illectus Episcopatus; quem quidem ab illis consecutus est: detectus autem cum fuisset hæreticus, omnes se ab ejus communione subtraxerunt; quam ob causam ignominiosus ubique est redditus; de quo idem sanctus Basilius ad Eusebium (a) (ut Græca habet inscriptio, licet ad Gregorium Latine perperam data reperitur) hæc habet: *Quis autem res Nicopolitanorum miser Phortani dignis suspiriis queat prosequi? qui prius veritatis patrocinium quoddam representabat, tandem vero & fidem & se ipsum turpiter prodidit, proditoris autem mercedem, nempe ignominie nomen adeptus: nam ad Episcopatus fastigium, ut putat, per ipsos evectus est; sed Deo gratia, communis totius Armenia execratio factus est. De eodem pseudoepiscopo extat ad Nicopolitanos Basilius epistola, qua declarat, eisdem Nicopolitanos, quod nolent cum apostata communicare, expulsos fuisse a civitate; quos pluribus consolatus in fine hæc habet (b): Si vero id vos turbat, quod extra muros ejeti estis; at in protectione Dei cæli commorabimini; & Angelus ille Ecclesiarum præses vobiscum est egressus. Ac rursus sequenti ad eisdem epistola eodem argumento conscripta, post multa quibus eos exhortatus est, hæc addit (c) de eodem apostata pseudoepiscopo Phortano: Etenim unum hoc tantum dolore dignum est, quod periit ille, qui temporaria gloriæ gratia (si tamen gloria vocari debet, quod publico cum dedecore geritur) sempiterno se ipsum privavit honore. Estis filii confessorum, estis filii martyrum, qui ad sanguinem usque peccato resistunt. Utatur propriis quisque exemplis adversus instantiam, qua pietas impugnatur. Nemo vestrum plagis affectus est, nullius ades publicatæ sunt, nondum in exilio viximus, nec carceres experti sumus. Quidnam mali pertulimus? Nisi id forsitan triste est, quod nihil dum perpessi sumus, nec digni habitus qui pro Christo patiamur. Si vero quod ille, nempe Phortanus, domum orationis occupat, vos vero sub dio Dominum cæli & terræ adoratis, id vos conturbat; cogitate undecim quoque Apostolos in cenaculo fuisse conclusos, cum interea qui Dominum crucifixerant, in templo celebri Judaicum cultum perficerent. Judas etiam quoniam suffocationis mortem dedecorose vitæ prætulit, illis se præferendum ostendit, qui nullo nunc pudore ab omnibus hominibus damnati afficiuntur, at-*

(a) Basilius epist. 10.

De Phortano pseudoepiscopo.

(b) Basilius epist. 10. in additione.

(c) Basilius epist. 10. in additione.

Expulsi ab Ecclesia Nicopolitani.

que eam ob causam impudenter quæ turpia sunt committunt. Id tantum curetis, ne mendaciis illorum decipiãmini, quibus fidei reſtitutionem profitentur. Non enim Christiani sunt tales, sed Christum tempore, qui magis hoc quærunt, quod ad hanc præsentem illis vitam conducit, quam ut secundum veritatem vivant. Ubi vanum hunc principatum adipisci se posse judicant, Christi se conjungere inimicis. Ubi plebem irritari viderunt, rursus fidei reſtitutionem prætexunt. Non agnosco Episcopum, nec Christi illum sacerdotibus adnumeraverim, qui a profanis est manibus ad fidei destructionem Præsul electus. Hæc mea est de illo sententia. Vos, si quam nobiscum partem habetis, eadem etiam nobiscum sentietis. Si vero vestro ipsorum utimini consilio, suæ quisque sententiæ potestatem habet; nos insontes erimus ab hoc sanguine. Hæc non ideo scripsi, quod vobis diffidam, sed ut quorundam hæsitacionem declaratione meæ sententiæ confirmem. Ita Basilius. Verum perstantes illi in sententia, cum omnino abhorrent ab Ariani Episcopi communicatione, dirissima ab Ariano militum duce passi sunt; de quibus idem Basilius per brevem hanc ad eisdem Nicopolitanos epistolam scripsit (d):

(d) Basilius epist. 9. in additione.

Cum sanctitatis vestræ litteras consecutus essem, admodum ingemui, ac lamentatus sum eam ob causam, quod mala ista meis ipsis percepissem auribus, utpote verbera & probra vobis illata, populacionem adium, desolationem civitatis, totius patriæ subversionem, persecutionem Ecclesiæ, fugam sacerdotum, insolentiam luporum, ac dispersionem gregum. Verum ubi a gemitibus ac lacrymis quievi, & ad Dominum in cælo suspexi; cognovi, persuasusque sum, quod & vobis notum esse volo, quod cito adierit auxilium, nec in finem usque deferendi sumus. Quod enim passi sumus, propter peccata nostra, passi sumus. Auxilium vero suum benignus Deus propter dilectionem & misericordiam, qua erga Ecclesias, afficitur, declarat. Haud tamen negleximus, quo minus simul & præsentibus illis, qui rerum potiuntur, supplicaremus, & iis qui nos diligunt, in castra scriberemus, quo iram insipientis cobibeant. Et arbitror illum a multis fore reprehendendum; nisi forsitan impletum tumultuationis tempus tantum otii non permittat illis, qui rebus gerendis occupantur, ut hisce de rebus agant. Hæc ipse.

XXII.

Quod autem his litteris pollicitus est S. Basilius, cito illis affore divinum auxilium, quo ab ingruenti illa liberarentur afflictione, aliis quoque superioribus litteris æque promiserat verbis illis (e): Quemadmodum ubi grandinis nubilum præterit, & torrens alveo suo effluxit, illud in serenitatem dissolvitur, iste pro-

(e) Basilius epist. 11. in additione.

Sedata perſecutio Nicopolitano- rum.

(a) Ammianus lib. 27.

(b) Basilius epist. 13. ad Nicopolitanos ad litem.

XXIII.

Basilius hortatur Nicopolitanos datum Episcopum diligere.

PAGIUS

VIII. Eudoxii Constantino- pol. Episcopi obitus.

fundo absorptus, viam qua fluxerat siccam & aridam relinquit; ita & tempestas ista, qua nos jam apprehendit, paulo post non erit: modo sustineamus non inspicere præsentia, sed spem in ea extendere, quæ paulo sunt ulteriora. Hæc inquam haud temere aut inaniter Basilius ipse effuit, sed profetico sane spiritu vaticinatus; siquidem effectum est, ut intruso ab Ariano Phortano procul ejecto, facultas data sit eidem Nicopolitano Catholicum Episcopum deligendi. Adnitente enim primario exercituum duce Arintheo, Nicopolitano cum pietate libertas affulit. Hic quidem Arintheus (ut vidimus ex Ammiano a) his temporibus adversus Saporem Regem Persarum cum exercitu militabat. Adjovit quoque Nicopolitanorum negotium Terentius dux, S. Basilius perneccarius; qui pariter principem locum in eodem exercitu (ut idem testatur Ammianus) tenebat: dicti autem sumus de ambobus inferius. Cum igitur data per hos esset facultas Catholicis Episcopis in unum conveniendi ad electionem Nicopolitani Antistitis; præstiterunt id illi egrege, probatissimeque rectæ fidei virum delegerunt: quod factum cum S. Basilius horum omnium sapientissimus architectus accepisset, magnopere gavisus, eisdem scriptis litteris hortatus est, ut datum sibi Episcopum diligenter, ex animoque eidem consentirent; quantum autem id ponderis esset, declarat his verbis (b):

Dispensationes Ecclesiasticæ sunt quidem per eos, quibus est illarum cura credita, verum a plebe confirmantur. Itaque quod Deo dilectissimos Episcopos contornebat, impletum est; quod reliquum est, ad vos spectat: ut videlicet datum vobis Episcopum ex animo complecti dignemini, & pericula extrinsecus imminencia fortiter repellatis. Nihil enim sic absterret tam Principes, quam reliquos pacatum hunc statum vobis invidentes, ac concursu erga traditum vobis Episcopum dilectio & infractione resistunt: incutit enim illis omnium malorum conatum desperationem, si nec ceterum, nec plebem ad inventionem ipsorum amplecti viderint. Et paulo post: Optamus autem, ut & nos aliquando digni habeamur, qui ad vos veniamus, & Ecclesiam pietatis altricem invisamus: quam tamquam rectæ doctrine metropolim propterea veneramus, quod ab honestis viris &

electis Dei gubernata est, qui fidei secundum doctrinam sermone adhaerent, quibus dignum esse hunc præsentem & vos iudicatis, & nos consensimus, modo per gratiam Dei custodiat, &c. At de rebus a Nicopolitano magna gloria gestis hætenus. Hæc quidem & alia plura curans Basilius, ægra tamen (ut ipse superioribus litteris ad Eusebium datis affirmat) laborabat valetudine, qua adeo affectus est, ut appropinquaverit usque ad portas mortis, quod ipse pluribus ad diversos scriptis litteris testatus est. Sane quidem illud admirandum fuit, ut doloribus febribusque confectus licet, nihil tamen tantis ferme Orientalis Ecclesiæ tot exigentibus fluctibus, propensioris curæ & sollicitudinis intermitteret, & cum aliqui numquam ferme bona valetudine potiretur; unde ipse ad eundem Eusebium (c): Si enim, inquit, in apparente bona valetudine inter desperatos constitutus sum, eo quod vitam habeo infirmiore; cognoscere licet, quisnam poteram esse in infirmitate. Ac rursus (d) ad eundem: Puta etiam famam ad tuam sanctitatem pertransisse, quod præ infirmitate detentus sum (ne scilicet ad Synodum profectus sum) quæ deduxit me usque ad portas mortis: & nunc quando mittebam has, reliquias ferens infirmitatis scripsi. Et rursus inferius agens de persecutionibus hæreticorum Ecclesias vexantium: Præ hoc, inquit, maiore magna ex parte impediatur, ne convalescam, continue ad me revertentibus infirmitatibus ex vehementi dolore. Addit tunc temporis penes nonnullos nuncium de sua morte pervasisse, id vulgantibus hæreticis; quos ipse conveniens ac disputatione refellens, se docuit adhuc esse superstitem; nam ait: Veni usque ad civitatem, cum fama erat me esse mortuum; quoniam autem placuit Deo nos viventes derelinqui, disseruimus cum ipsis quæ conveniebant. Et præsentiam quidem venerantur, & promittunt omnia convenientia; cum absunt autem, rursus ad suam ipsorum sententiam recurrunt. Hæc Basilius: cujus tanta etiam apud hæreticos erat reverentia, ut ipsi præsentem contradicere vel adversari nescirent. Sed jam reliquas hujus anni res gestas ordine prosequamur.

XXIV.

(c) Epistola ad Eusebium, ex versione Sextilii.

(d) Epistola ad Eusebium, ex versione Sextilii.

Hoc item anno, sicut alia Orientis Ecclesiæ, qui Constantinopoli agebant Catholici Christiani persecutione Arianorum dire

XXV.

choato, sequentique continuato, Eudoxium in locum Macedonii depositi substitutum testatur. Obiit porro, quando Valens Antiochiam tendens, paulatim Nicomedie substitit, ut habet Sozomenus lib. 6. cap. 13, ideoque circa mensis Maium, ut mox videbitur. De Demophilo ab Ariano in locum Eudoxii subrogato legendus Philostorgius lib. 9. cap. 10, & 14.

Ad num.

CHRISTI 370.

DAMASI PAP. 4.

VALENTINIANI IMPR. 7. VALENTIS

Obitus Eudoxii Episcopi Constantinopolis.

(a) Socrat. l. 4. c. 13.

dire vexati sunt, quod mortuo Eudoxio Constantinopolitano Episcopo, hi Demophilum aequae Arianum, isti vero Evagrium Episcopum subrogarint. Quae autem hinc mala provenerint, Socrates (a) rem gestam his verbis prosecutus est: Imp. Valens denuo Antiochiam ire maturans (puto ob ingruens bellum Persicum) Constantinopoli decessit. Qui cum venisset Nicomediam Bithyviae, ibi ad tempus commoratus est ob hanc causam. Eudoxius Ecclesiae Arianae Episcopus statim post Imperatoris discessum, cum Ecclesiae Constantinopolitanae sedem ad decem & novem annos occupasset, abiit e vita (hoc ipso anno scilicet) Valentiniano jam & Valente tertium Consulibus. Quamobrem Arianus in locum ejus Demophilum sufficit. Sed qui fidei Consubstantialis facebant, se tempus opportunum natos arbitrati, Evagrium quendam suae ipsorum fidei fautorem designant. Quem quidem Episcopum creat Eustathius ille, qui olim Antiochia fuisse Episcopus, quique & jamdudum a Joviano ab exilio esset revocatus, & tum forte Constantinopoli versaretur, fidei Consubstantialis fautores confirmandi gratia, ibique in occulto delitesceret.

XXVI. Ecclesia Constantinopolis ab Arianis vexata.

Quo facto, alia arrepta occasione, Arianus illos de integro acerbe persequi coeperunt; quae res ad aures Imperatoris celerime pervenit. Ille igitur admodum vexatus, ne ex populi contentione seditio conflata civitatem labefactaret, copias militares ex Nicomedia Constantinopolim misit; praecipitque ut uterque, tum qui creaverat, tum qui creatus fuerat, alter in alterum locum relegeretur. Quocirca Eustathius Byzantiae Thraciae urbem amandatus est, Evagrius alio abductus. His rebus ista confectis, Arianus majores spiritus sumere, & eos qui de Ecclesia erant, verberando, contumelis afficiendo, in carcerem conjiciendo, pecunia multando, omnia denique incommodorum genera, quae erant plane intolerabilia, illis imponendo, gravissime divexare coeperunt.

XXVII. Legatio Orthodoxorum ad Valentem Imp.

Illi cum haec ferre non possent, Imperatorem deprecatum adeunt, ut si non omnino, aliqua ex parte tamen Arianorum violentia liberarentur. Verum istud animo agitantes, longe opinione aberrarunt, praesertim cum ab eo jus suum obtinere sperarent, qui injuriarum ipsis illatarum auctor fuisse. Nam cum pii viri ordinis Ecclesiastici octoginta numero ad eam rem de-

PAGIUS IX. Fames quae Phrygiam, Cappadociam utram afflixit.

Ad num. XXVIII. Dira illa Fames, quae Cappadociam afflixit, hoc anno contigit. Idacius enim in Fastis sub hujus anni Consulibus scribit: His. Const. magna fames fuit in partibus Phrygiae. Quae verba etiam in Chronico Hieronymi hoc anno leguntur, quia nempe magis in Phrygia quam in aliis partibus saevit. Baronius eam famem diversam existimavit ab ea, quae Gregorius Nazianzenus Oratione in lau-

lecti, inter quos principem locum obtinebant Urbanus, Theodorus, & Menedemus, Nicomediam adventarent, Imperatorem supplices orarent, vim sibi illatam docerent, & incommoda quae ab Arianis accepissent, ei proponerent: ille quamquam iracundia ultra modum erat in eos inflammatus, eatenus tamen eam occultavit, quoad Modesto Praefecto clam dedisset mandatum, ut illos comprehensos morte multaret. Mortis genus, quoniam novum & peregrinum fuit, operae pretium arbitror literis ad posterorum memoriam commendare.

Praefectus admodum extimescens, ne si illos palam & in oculis omnium irucideret, multitudo impetu temerario inicitata ipsum seditiose adoriretur, simulat se in exilium eos missurum. Illi rem excelso & erecto animo ferunt. Praefectus itaque jubet eos in navigium imponi, perinde ac si in exilium recta amandarentur: nautis autem in mandatis dat, ut cum in medium pelagus perventum foret, navigium succederent; uti hoc modo e vita migrantes, non haberent qui eos sepulturae mandarent. Sic igitur factum est. Nam nautae ad medium pelagus Albaeum pervechi, imperata faciunt; ipsique successu navigio, scapham, quae sequebatur, conscendentes revertuntur. Forte fortuna veniens Subolanus graviter spirat, navigiumque successum tam veementem pellit, ut celerimo cursu per mare prolaberetur, & eo usque duraret, quoad in navale, quod Dacidizus vocatur, appelleret: ubi pariter cum ipsis piis viris tandem penitus absumptum est. Creber quidem sermo apud multos usurpabatur, hoc crudele & impium facinus minime inultum fuisse. Nam statim post fames acerbissima per universam Phrygiam peroxit; ita ut complures incolae illius regionis exiguo temporis spatio necessitate adducti, tam Constantinopolim, quam ad alias regiones confugerent. Constantinopolis enim quamvis infinitam hominum multitudinem alacritate sustentetque; tamen partim propter rerum ad vitam necessariorum introversionem, quae per mare fit, partim propter pontum Euxinum, qui ei finitimus est, quique frumentum, cum opus sit, abunde suppeditat, maxima omnium rerum copia circumfluit. Haec Socrates: ejus quoque famis meminit S. Hieronymus in Chronico hoc eodem septimo anno Valentis Imperatoris. In reliquis item habet Socrates ad stipulatorem Sozomenum (b), qui eam-

XXVIII. Martyrium LXXX. legatorum.

dem Basilii, in qua ait, eam maxime Cappadociam afflixisse, eoque tempore Caesareae S. Basilii adhuc presbyteri magnam in alendis pauperibus charitatem enituisse. Quae duplex fames ideo ab eo excogitata, quia Basilium anno CCCLXIX. Caesareae Episcopum renuntiatum credidit; cum tamen fames, quae Cappadociam exagitavit, Basilio adhuc Presbytero contingerit. Verum, cum certis argumentis constet, Basilium cur-

(b) Sozom. lib. 6. c. 13. 14.

CHRISTI 370.

DAMASI PAP. 4.

VALENTINIANI IMPR. 7. VALENTIS

XXIX.

(a) Sozom. l. 6. c. 13.

De Eustathio erroris Socrates & Sozomenus arguuntur.

XXX.

PAGIUS

X. Initium Episcopatus S. Basilii confirmatur.

eandem omnino historiam recitatum enarrat. Sed in quibus uterque sit corrigendus, jam expendamus: parvi namque momenti est, ab aliis conscripta describere, nisi num omnia in omnibus consent, diligenti discussione tractentur. Nos quidem interdum aliena describimus venerandae antiquitatis ergo, ne rerum antiquarum recentes habeamur auctores, atque vetera ex animi sententia prosequi videamur; sed & sic antiquis jungimus nostra, ut veritas a mendaciorum tenebris vindicetur, labansque interdum adminiculis fulciatur, lectorique certum ac tutum sternatur ad res antiquius gestas iter, ne ubique ambiguus semper haereat, vel in errorum scrobes incautus offendat.

Corrigendus itaque in primis est Socrates, quod ait, discessisse Valentem Constantinopoli, ut iterum veniret Antiochiam: nam numquam antehac illuc profectum esse, Ammianus satis demonstrat; quod illo dirigens iter, oborta Procopii tyrannide, coactus sit a cepto itinere desistere. Sed & quod idem affirmat, Eudoxium annos decem & novem sedisse, plane hallucinatus est: nam a tempore illius acceptae sedis in hanc diem, Episcopatus ipsius non nisi anni undecim numerantur; quod Sozomenus probe novit, dum undecim tantum annos Eudoxium sedisse tradit (a). Sed graviore plane errore uterque lapsus est, dum Eustathium Episcopum Antiochenum diu ante Constantii tempora vita functum, redivivum inducunt a Joviano restitutum, & hoc tempore res Catholicorum curantem. Quo modo enim Orthodoxi Episcopi, & populus Antiochenus Catholicus passi sunt ordinari sibi Paulinum atque Meletium, vivente adhuc ipsorum Episcopo magno Eustathio? Vel quonam pacto, si a Joviano Imperatore hic Antiochenus restitutus est, nulla prorsus de eo mentio fit in Concilio Antiocheno tunc a Catholicis celebrato? Vel quo modo illuc accedente Eustathio jam ante tempus Niceni Concilii illic Episcopo ordinato, mox Paulinus atque Meletius non eidem loco cesserunt?

At de rebus tum ab Arianis, tum ab Ann. Eccl. Tom. V.

currenti anno adhuc Presbyterum fuisse, manifestum est, eandem famem & in Cappadocia & in Phrygia eodem anno grassatam.

Atque hinc validum eruitur argumentum ad initium Episcopatus Basilii recte consignandum. Gregorius enim Nyssenus in epistola ad Olympium de Sancta Macrina, affirmat, post famem illam, quae Cappadoces invasis, & ante creationem Basilii Episcopi, Sanctam Emmeliam hujus matrem ex hac vita migrasse. Colitur S. Emmelia in tabulis Ecclesiasticis die tricesima mensis Maii. Quare si eo die obiit, ut mox visuri sumus eam vita functam, ea mors ad alium annum quam ad praesentem pertinere non potest; constatque, Basilium currenti anno post

ipso Imperatore Valente adversus cives Constantinopolitanos Catholicos gestis, Gregorium Nazianzenum audiamus ex ipso factis se purgantem, atque haec pro concione recensentem (b): Quot hominum contumelias prius pertulimus? Quid acerbitatis passi non sumus? non injurias? non exilia? non pecuniarum dirptiones? non bonorum proscriptiones? non presbyterorum in mari conflagrationes? non templa profanata, atque ex templis in sepulcra mutata? non publicas senum Episcoporum, aut, ut magis proprio verbo utar, Patriarcharum caedes? non eam immunitatem, ut piis solis invidus esset omnis locus? non denique quicquid calamitatis ullis verbis exprimere quisquam possit. Et alibi (c) cum in ipsos Arianos invehitur, Constantinopoli sic post alia ad populum orans: Quin potius, inquit, tuam quidem inhumanitatem & multi libri & linguae circumferunt, quas etiam posteritas omnis exceptura est, aeternam (nisi me opinio fallit) rebus a te gestis ignominiae notam inestura. Meam vero ipse orationem prosequar.

Quem populum audacia furentem in te immisi? ut vos scilicet in nos. Quos milites in aciem eduxi? Quem belli ducem iram inflammatum, isque quorum iussa facessabat, atrociorum, ac ne Christianum quidem ipsum, sed commodo atque congruenti sacrificio impiam adversus nos immanitatem demonibus suis offerentem? Quosnam precibus incumbentes, manusque ad Deum attolentes, obsidione cinxi? Quas psalmodum cantiones tubarum clangore compressi? Quorum mysticum sanguinem cum mortifero sanguine permiscui? Quos spirituales fletus exitiosis fletibus sustuli? Quas poenitentiae lachrymas tragediae lacrymis depuli? Quam orationis aedem in sepulcrum converti? Quam suppellectilem rei sacrae ministerio dicatam, manibusque profanis non attrectandam, flagitiosis manibus exposui, vel Nabuzarda (d) co- quorum principi, vel Balthasaro, qui in sacrosanctis poculis nefarie perbacchatus (e) est, atque adeo dignas amentia sua poenas exolvit? Altavia dilecta (ut ait Scriptura f) nunc autem contumeliose protrita, O O quis-

(b) Greg. Naz. orat. ad centum quinquaginta Episcopos.

Quae passi Constantinopoli Ortho-

(c) Greg. Naz. orat. ad Arianos.

XXXI.

Ab Arianis patratice lacerata.

(d) 4. Reg. 25.

(e) Dan. 3.

(f) Psalm. 83.

famem illam adhuc Presbyterum fuisse, & ante ordinationem suam Emmeliam matrem amississe.

Nec audiendi Hermantius lib. 6. Vitae S. Basilii cap. 8. & Papedrocus in Elogio S. Emmeliae ad diem XXX. mensis Maii, qui contendunt, Emmeliam exeunte anno trecentesimo septuagesimo secundo ad Deum migrasse, quod epistola septima Basilii ad Eusebium Samosatensem Episcopum, in qua de morte matris, de Ecclesiae negotiis, & de suis persecutionibus loquitur, videatur ab eo scripta, non Presbytero, sed jam ad Episcopatum evedo. Nam, cum Hermantius Basilium currenti anno Episcopum renuntiatum tradat, Emmeliae mortem, quae Basilio

XI. S. Emmeliae obitus.

Baron. an. 360. n. LXI. & seqq.

CHRISTE 370.

DAMASI PAP. 4.

VALENTINIANI VALENTIS IMP. 7.

quisquam impudicus ac perditus adolescens turpiter cantillans, corpusque insectans impulsu nostro vobis insultavit, vel potius per quem hujusmodi nebulonem ego umquam magnum atque augustum mysterium prodidi, ludibrioque habui?

XXXII.

Peroratio scelerum Ariano- rum.

O cathedra præclara, & præclarorum virorum sedes ac requies, quæque multos pios sacerdotes, qui jam olim sacræ disciplina munus obierunt, subinde commutasti: ecquis tandem Ethnicus concionator te conscendit, & scelerata lingua Christianorum religionem invecivra oratione profcindens? Virgines castæ & verecundæ, ne honestorum quidem virorum conspectum præ pudore ferentes, ecquis tandem ex nostris vel ad has usque corporis partes, quas inspicere nefas erat, probro contumeliæque vos affectit, impiorumque oculis triste spectaculum proposuit, flammæque Sodomitica multandum? mitto enim cædes, stupri dedecore tolerabiliores. Quas feras in corpora sanctorum immisimus, ut quidam factitarunt, humanam naturam ob oculis omnium proponentes, nec ullum aliud crimen ipsis obicietes, quam quod impiis dogmatibus assentiri, eorumque societate conzaminari recusassent, quam veluti serpentis virus fugimus, non illam quidem corpus labefactantem, verum ipsa anima penetrabilia inficentem? Quibus crimini datum est, quod mortuos terra condidissent, quos ipse quoque bestia honore & reverentia sunt prosecuta? Et quidem quale hoc crimen judicatum est? alio scilicet theatro atque alis bestiis dignum.

XXXIII.

Sævitia Ariano- rum.

Quorum Episcoporum inspectantibus discipulis, nec præter lacrymas quicquam opis ipsis afferre valentibus, seniles carnes ferreis unguis laceratæ sunt, cum Christo suspensæ, ac perpendendo victoriam affectæ, populumque pretioso sanguine aspergentes, ac postremo ad necem adductæ cum Christo inhumandæ, gloriamque adepturæ; Christo, inquam, qui per hujusmodi cædes ac victimas de mundo triumphavit? Quosnam presbyteros ignis & aqua, elementa inter se contraria divise-

PAGIUS

silio adhuc Presbytero contigit, ad annum CCCLXXXII. nullo modo differre potuit. Basilium in epistola 254. ad Eusebium Samosatensem data, ait, hiemem adeo intolerabilem fuisse, ut per duos integros menses, intra domum, tanquam intra cavernam, clausus manere coactus fuerit. Quæ hiems adeo inclemens currenti anno sæviit, quod non tantum fames, quæ Phrygiam & Cappadociam vexavit, a vi frigoris hiemisque, ut videtur, illata, demonstrat; sed etiam quod in ea Basilium de Demophilo Constantinopolitano Episcopo tanquam de recenti loquatur. Quare cum Demophilum hujus anni initio Episcopo Constantinop. dictus sit, ea epistola præsentis anno sine dubio data, quemadmodum & epistola VII. Basilii ad Eusebium Samosatenum post eam epistolam 254. exarata; cum in septima Basilium dicat, præ-

runt, novo & inaudito more navigantibus prælucentes, simulque cum ea navi, in quo solverant, conflagrantes? Quinam (ut majorem calamitatum nostrarum partem silentio tegam) ex iis qui talibus obsequiis gratiam apud Principes mire studebant, ab ipsis quoque crudelitatis accusati sunt? Nam etsi cupiditatibus eorum inserviebant, sævum tamen & crudele menis propositum execrabantur. Illud enim turbulenti temporis erat, hoc rationis & consilii; illud imperatoris sceleris, hoc animi sibi consilii, quid leges, ex quo præscripto jus dicendum erat, postulare. Hæc Gregorius, qui postea orationem convertit ad res in Ægypto ab eisdem adversus Athanasium fabricatas, & alia subinfert de Eustathio Antiocheno Episcopo, nec non de cæde facta nuper Sancti Episcopi ab exilio redeuntis, de quo suo loco dicendum.

XXXIV.

De his autem quæ hoc potissimum anno gesta esse constat, nempe de presbyterorum in mari conflagratione, idem meminit alias ea oratione, qua prosecutus est laudes Basilii; sed & in illa dicta in laudem Heronis, presbyterum unum tantum idem supplicium passum narrat, remque gestam (ut apparet saltem ex numeri diveritate) a priori distinctam graphice representat his scilicet verbis (a), dum primum de acerbitate persecutionis Valentis ita præfatur: Tanta utique præcedente persecutione (sub Juliano videlicet) acerbior ista; quod tum quidem minime dubia & obscura erat martyrum decertatio: nunc autem res eo rediit, ut perperisio quoque ipsa laude careat, dumtaxat apud iniquos martyriorum expensores. Vultis omnibus qui adsunt, atque huic etiam fortasse quamlibet insigni animi robore ac tolerantia præditi, perturbationibusque superiori, unius dumtaxat ex his quæ tunc perpetrata sunt, narratione lacrymis extundam? Testes autem hujus sermonis permultos habeo: nam apud multos hujus supplicii tragœdia permanavit; illiusque etiam tempestatis historiam (nisi me opinio

(a) Greg. Naz. orat. in laudem Heron.

Dira Valentis persecutio.

XII. Ab hoc anno non removendus.

CHRISTI 370.

DAMASI PAP. 4.

VALENTINIANI VALENTIS IMP. 7.

nio fallit) omnium seculorum posteritas excepiura est.

XXXV.

Presbyteri martyrii.

Navis presbyterum portans, eumque non sceleris alicujus convictum, sed fidei causa periclitantem, in mare demittitur, non ut vectorem servet, sed ut perdat. Atque is quidem qui vehebatur, utpote vir pietate præstant, animo erat prompto & alacri; comes autem illi ignis adjungitur; ac novitate pœnæ majorem in modum oblectatur persecutor. Prob spectaculum grave! pro gravem tragœdiam! Navis mari fertur: spectantium multitudo ad litus effunditur, partim insultantium, partim illius vicem lugentium. Quoniam patto rem tantam brevi oratione representabo? Ignis accenditur, navis una cum onere suo absunitur, ignis aqua miscetur, resque inter se contraria ad pii viri supplicium concurrunt, duoque elementa corpus unum partiuntur, & novo atque inaudito more facula super mare attollitur; ad Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

XIII.

Valens hujus anni initio orientalem profederationem instituit.

mea peccata amisi. Quamobrem epistola illa septima non hieme, sed vere vel æstate scripta; cum in ea dicat Basilium, se jam diu hiemis odium, nunc vero matris mortem significare. Sed præfata duæ Basilii epistolæ deinceps scriptæ ad hujus temporis Historiam illustrandæ magis examinandæ. Ex epistola 254. ad Eusebium Samosatenum eruitur, Valentem hujus anni initio profederationem suam ad Orientem instituisse, ipsoque mense Januario Nicomediam pervenisse, ubi, inquit Socrates lib. 4. cap. 14. substitit, quod Eudoxius Arianae factionis Episcopus statim post Imperatoris discessum extremum diem obierat, & Ariani Demophilum in ejus locum substituerant, Orthodoxi vero Eusebium, exindeque contentiones inter Arianos & Orthodoxos ortæ essent. Quam Eudoxii mortem hujus anni initio contigisse ex laudata Basilii epistola 254. manifeste colligitur. Ubi enim Basilium de hiemis rigore locutus est, ait: Jam dudum Constantinopoli hæret Demophilus, de quo qui huc ad nos appellant singuli, unanimi consensu deprædicant, illum veritatis & pietatis solum sibi personam superinduxisse, eo tamen successu, ut dirivsa civitatis illius, & distracta factiones coaluerint, &c. Tum subdit: Ecclesia vero partes cetera, per Dei gratiam restissime sunt affecta. Deum porro omnes venerantur obnoxius, ut vere proximo te liceat in hisce regionibus coram denuo inveni & assari. Scripta itaque ea epistola hieme currentis anni, ut in eadem Basilium diserte indicat, & demonstrat desiderium videndi verno tempore Eusebium, quo se tene-ri scribit. Præterea, cum in ea epistola de Ecclesiarum persecutione sermonem non habeat, ea ante hujus anni æstatem, qua Valens Ecclesiarum pacem turbavit, data. Denique ex epistola septima ad Eusebium Samosatenum post epistolam 254. scripta, manifeste apparet, hanc ante æstatem missam. In illa enim Ecclesiam jam vexatam scribit; Porro Ecclesia fere ut corpus meum affecta sunt, nulla quidem spe bona affulgente, verum in deteriora rebus semper delabentibus. Quare cœpta tunc erat persecutio, cumque in ea epistola Emmelia matris mortem Eusebio significet, non dubium quin ea die XXX. Maii, quo nomen ejus in Martyrologiis legitur, e vivis excefferit, & post illum

quam ut suam & amicam fortasse quispiam accessit; propior autem factus, miserandum atque incredibile spectaculum offendit, navigationem sine gubernatore, naufragium sine tempestate. Sic presbyter in cinerem dilabitur, immo ne in cinerem quidem, utpote per undas sparsus. Nec vero tantum apud barbaros homines sacerdotii dignitas impetrare quovit, ut minus inonesto saltem mortis genere interiret; aut si hoc nimium erat; at certe sepultura, quæ ne impiis quidem & facinorosis hominibus negari debet, concederetur. Hæc impii hominis, nempe Valentis, a quoorea expedito fuit; hic pii viri finis. Atque hætenus de eo Gregorius, quem Elias Cretensis ab aliis dictum Urbanum, ab aliis vero Theodolum, sive Theodorum tradit, qui videtur numeratus inter illos octoginta presbyteros: sed haud facile adducimur ut credamus unum hunc a cæteris Gregorium separasse, cum quod O o 2 ora-

diem Basilium hanc epistolam 7. scripserit. Idcirco in Fastis sub hujus anni Consulibus scribit: Dedicata est Sancta Ecclesia, ubi beati Apostoli postea sunt, V. Idus April. id est, die nona Aprilis, quæ hoc anno cum feria sexta concurrerebat. Ex quo & liquet, nondum usum hoc tempore invaluisse, ut Ecclesiarum dedicationes diebus Dominicis, aut festis solennibus fierent. De eadem dedicatione loquitur Hieronymus in Chronico hoc anno, licet diem non exprimat, quem tamen diserte memorat Auctor Chronici Alexandrini. Ecclesia Apostolorum a Constantino quidem ædificata & dedicata fuerat, sed jam anno CCCLVIII. ruinam minabatur; quod in causa fuit, cur Macedonius Constantinop. Episcopus Constantini Magni corpus inde auferri jufferit, ut legitur in Annalibus. Hermantius in Vita SS. Basilii & Gregorii Nazianzeni lib. 4. cap. 24. existimat, Valentem Constantinopoli ante eam dedicationem peractam digressum non esse. Sed ex duabus præfatis Basilii literis inter se comparatis apparet, ipso anni initio Valentem profederationem suam instituisse, cum Demophilum jam ante vernum tempus Eudoxio successisse ex iisdem constet. Denique septima illa epistola a Basilio adhuc Presbytero proculdubio scripta, ut ex ejus lectione colligere est, saltem nullum in ea verbum, quod eum tunc Episcopum fuisse insinuet.

XIV. Dedicatio Ecclesia Constantinopolitana.

In utraque laudata epistola se morbo affici ad Eusebium Samosatensem scribit Basilium, indeque intelligimus, eas epistolas alio quam currenti anno aatas non esse. In epistola enim sexta, quam post eandem ad eundem Eusebium scripsit Basilium, ait, paululum se ex morbo convalescisse, & in foribus adesse hiemis inclementiam, quæ etiam solito contigerit tolerabilior, se tamen domi cohibere. Concludit, se intra ædes ejus cum complexurum, si vitæ tempus non defecerit, nec fames minus pervium iter reddiderit. Quamobrem hæc epistola ipso hujus anni sine ad Eusebium missa, ex eaque manifeste liquet, non alio anno scriptam, quam eo, quo fames Cappadociam afflixit, currenti nempe. Baronius in Annalibus, ubi Basilium anno CCCLXIX. Episcopum renuntiatum esse credit, antequam de ejus inauguratione verba faciat, de Emmelia obitu sermonem habet, recitatque epistolam sc.

XV. Ex Basilii morbo anno emortualis matris ejus inno-tescit.

oratione proficitur (id scilicet recensere, ut ab audientium oculis præ commiseratione excutiat lachrymas) magis miserabilis casus omnium, quam unius tantum, præstare id uberius valuisset.

XXXVI. Zenobius missus a Damaso.

(a) Extant apud Sur. 1.3. die 25. Maii.

Quo tempore, cum Ecclesia Constantinopolitana acerbissimis hisce quateretur fluctibus, Damasum Romanum Pontificem illuc mississe sanctum Zenobium creatum postea Episcopum Florentinum, qui insultantem Arianorum petulantiam penitus coerceret, ejus vitæ (a) Acta habent: ibique cum duos a demonibus obfessos, spectante populo; liberasset, Arianorum quoque procacia eo spectaculo coercita pariter traditur; non tamen pro vero habendum (quod eventus probavit) ipsos posthac omnino quievisse, ut falso existimatum est; quin potius eo recedente, liquet eosdem acrius sævisse. Constat quidem sanctum Basilium ad Occidentales Episcopos, de his quæ Orientalis Ecclesia pateretur, litteras dedisse, quarum ipse meminit in secunda ad eosdem missa legatione, de qua agemus anno sequenti. Desiderantur tamen ipsæ litteræ Basilii primo loco ad Occidentales scriptæ: siquidem quæ ad eosdem ab ipso datæ leguntur, de aliis antea ad eos scriptis litteris mentionem faciunt, quæ non extant: aliæ vero inferius secundum legationum ordinem disponuntur.

XXXVII. Valens venit Cæsaream Cappadociæ.

(b) Sozom. l.6. c.15.

Jam reliquum est, ut Valentis Imperatoris iter Antiochiam proficentis, & ubique impietatis suæ atque sævitie impressa vestigia relinquentis, eademque indelebilia posterorum memoria conservata, oratione prosequamur. Nicomedia enim recedens, contulit se cum suis Cæsaream Cappadociæ, vexaturus Ecclesiam illam, a qua hætenus visus esset haberi contemptui; nempe quod præter suorum magistratum sententiam creasset Orthodoxæ fidei insignem defensorem, acerrimumque propugnatores Magnum Basilium; quodque reliquis jam prope omnibus Episcopis Catholicis ex suis ipsorum sedibus pulsus, ipse solus videretur invito Imperatore federe, aliisque cunctis periclitantibus Ecclesis præsto esse. Quid autem actum sit a Valente adversus Basilium, cum Cæsaream venit; Sozomenus (b) & alii cum recitant, plane hallucinantur, dum putant adventum Valentis Cæsaream eo tem-

PAGIUS

septimam Basilii ad Eusebium, in qua eadem mors nuntiatur. Recte quidem Baronius, juxta eam quam de Basilii Episcopatu imbiberat opinionem. Sed, cum modo certo constat Basilii Episcopatus initium anno CCCLXXI. assignandum esse, Emmelia obitus septimaque illa epistola a currenti anno removeri non possunt. A num. XXXIX. ad LVII. S. Basilii bis a Valente Aug. impugnatus. Primo, dum Cæsariensis Ecclesie adhuc Presbyter esset. Secundum, cum ejusdem urbis Episcopatum admini-

XVI.

pore contigisse, quo Eusebii ejus civitatis Episcopi adversus Basilium similitas illa vigeat. Nam Basilio jam Episcopo creato, Valentem eo pervenisse, ipsa rerum gestarum series plus certo declarat: sed & ipsum accessum Valentis Cæsaream accidisse hoc anno, ipso Valente cum fratre tertium Consule, quo Eudoxius defunctus est, satis est superius demonstratum. Ait igitur Sozomenus (c).

(c) Ibidem.

Valens, relicta Nicomedia, iter Antiochiam versus cepisset; quo quidem itinere cum Cappadociam pervenisset, Orthodoxos pro more suo gravibus afficere incommodis, & ecclesias eorum Arianis tradere laboravit, &c. Hæc Sozomenus. Quoniam modo autem cuncta se habuerint, a nullo certius atque fidelius, quam ab ipso Gregorio Nazianzeno, qui aderat & magna pars fuit, accipere licet. Ipse igitur publice pro concione eandem peregrinam profecutus historiam, hisce verbis eam exorditur (d):

(d) Greg. Naz. orat. in laudem Basilii.

Ut vero alia omnia pervagatus Valens, in hanc, nempe Cæsariensem, firmam & ab omni injuria tutam Ecclesiarum matrem impetum fecit, ut vitalem quoque illum veritatis igniculum, qui solus reliquus erat, opprimeret; tum primum malum se consilium iniisse intellexit. Nam, ut sagitta in durius ac solidius corpus incidens, repulsus est, ac rudentis instar effractus cessit. In talem Ecclesie Antistitem incidit; in tantum scopulum impactus sese infregit ac dissolvit. Atque alia quidem ex eorum, qui tunc periculum fecerant, sermone ac commemoratione accipere licet. Nemo autem est, qui non hæc memoriae prodatur: verum ii demum admiratione defiguntur, qui per spectata atque explorata habent illius temporis certamina, insultus, pollicitationes, minas, illos ex Senatorio ordine ad eum missos, eumque flectere aditentes, illos ex militari, illos ex gynæceo, nempe Eunuchos, illos, inquam, inter feminas viros, & inter viros feminas, atque una tantum impietate viriles, qui cum naturali modo libidinari nequeant, quod unum possunt lingua scortantur; illum denique Nabuzardum (e) coquorum præfectum artis suæ gladios minitantem atque ad ignem sibi congruentem transmissum. Erat hic Demosthenes dictus, de quo inferius; sed pergit Gregorius:

Ego

straret. Primam incursionem Baronius assignat anno CCCLXVI. quam opinionem secutus est etiam Hermantius in Vita SS. Basilii & Gregorii Nazianzeni lib. 3. cap. 10. Verum eo anno Valens Aug. Cæsaream non venit, sed anno CCCLXV. teste Ammiano lib. 26. in illius anni gestis; quod etiam clare testatur subscriptio Legis 5. Codicis Theodosiani De Susceptoribus, quæ data dicitur IV. Non. Jul. Cæsaree Valentiniæ & Valente A. A. Coss. anno nempe CCCLXV. In ea vero urbe constitutus Valens

Basilii bis a Valente impetitur.

XL.

Modestus Præfectus quid in Basilium.

Ego vero id, quod ex omnibus ejus laudibus summe admiror, & quod ne, si cupiam quidem, præterire queam, breviter, quoad ejus fieri poterit, exponam. Ecce tandem incognitus ille est, qui tum apud nos Præfecti munere fungebatur, cum sua pte feritate adversus nos præsertim inflammatus (nam ab illis quoque baptismi aqua tinctus vel potius obrutus atque confectus fuerat) tum amplius quam necesse haberet, Imperatori subserviens, atque ex eo quod illi omnibus in rebus obsequeretur, diuturnius imperium sibi conservans? Erat hic Modestus nomine, auctor cædis (ut vidimus) octoginta illorum presbyterorum nuper in mari apud Nicomediam incensorum; qui ob egregiam improbitatem & navatam impigre operam adversus Catholicos præcipue, non præfecturis tantum insignitus fuit; sed & post sequentem annum cum Arintheo Consulatum gessisse reperitur; verum & auctum quoque nobilissima præfectura Prætorii, Zosimus (a) auctor est: quod & aperte indicant Imperatoria rescripta ad eum data; cui his versibus eleganter illudit Cyrus Theodorus (b):

(a) Zosim. lib. 4.

(b) Vide orat. in laudem Basilii schol. Bil. l.ii 70. al. in nova ed. di. 72.

Præfectus es tu cæteris quidem omnibus, Modeste, verum Basilio Magno subes: Præcessit quamvis gestias, subes tamen: Formica sane es, rugias licet ut leo.

XLI.

Sed subdit Gregorius: Ad hunc adversus Ecclesiam frementem, leonisque speciem præferentem, ac leonis more rugientem, tamque ferum & immanem, ut a multis ne adiri quidem posset, vir præclarus addu-

PAGIUS

lens, indeque jam profecturus, ut vaporatis affibus Cilicia jam lenitis ad Antiochiam procureret, de Procopii Tyrannide didicit. Quare factum, ut Valens retrocederet. Unde cum Procopii defectio anno CCCLXV. acciderit, eo anno, non vero inferius, Valens Cæsareæ fuit. Sed eo tempore Basilium in eremo latitabat, & Valens Orthodoxos nondum persequeretur.

XVII. Iterum impetitur.

Posteriore incursionem Baronius hoc anno narravit. Certum tamen indubitatumque, anno tantum currenti Basilium adhuc Presbyterum a Valente Imp. primo impetitur, alteramque in eum jam Cæsareæ Episcopum renuntiatum impressionem non nisi post aliquot annos factam esse. Combessius in Notis ad Theophanem pag. 565. scribit, Baronium errasse, quod uno Valentis Cæsaream accessu posito, eo profectum existimet, cum Nicomedia iter agens Antiochiam perrexit. Subjungit Combessius, semel & iterum, Antiochiam videlicet euntem, & ea revertentem, iter Cæsaream Valentem fecisse, & in eam ingressum, Baronium non advertisse. At dupliciter ipsemet Combessius fallitur. Nam Baronius primam Valentis in Basilium Presbyterum incursionem loco laudato ex Gregorio Nazianzeno recitat. Secundam vero plures hoc anno refert. Deinde verum non est, Valentem, dum Antiochia rediret, Cæsaream

citur, immo vero ingreditur, perinde ac Conflicta- si non ad iudicium, sed ad festi celebra- tionem vocaretur. Quoniam autem modo vel Præfecti audaciam, vel Basilii virtutem & sapientiam, cum qua ei restitit, suis digna oratione complectar? Quæ tua est, inquit, ratio heus tu (nomine illum compellans, nondum enim Episcopi nomine appellandum ducebat) ut tanto imperio obfistere audeas, solusque omnium præfracte & contumaciter oblueteris? Quorsum, respondet Basilius, hæc oratio spectat, & quoniam hæc est contumacia? nondum enim id satis intelligo. Quoniam, inquit ille, Imperatoris religionem minime profiteris, omnibus aliis jam substratis ac superatis. Non enim, inquit Basilius, hæc vult Imperator meus, nec creaturam ullam adorare sustineo, cum & Dei creatura sim, & Deus esse jubeat. Nos vero, inquit ille, qui hæc imperamus, quid tandem tibi videmur? Nihil sane, inquit Basilius, dum hæc jubetis. Age vero, inquit ille, non magnum & honorificum existimas ad nostras partes adjungere, sociosque nos habere? Ad hæc Basilius: Vos quidem Præfecti estis & illustres, non inficias eo; minime tamen Deo præstantiores. Socios autem vos habere, mihi quidem amplum, & honorificum fuerit (quidni enim, cum ipsi quoque Dei creaturæ sitis?) sed & alios quosdam ex his qui nobis subiecti sunt. Non enim personarum dignitate, sed fidei integritate, Christianismus insignitur.

Conflicta- tio Modesti cum Basilio.

Hæc oratione commotus Præfectus, & majori ira succensus, de subfello sur- rexit, atque asperioribus verbis cum eo agere perrexit. Quid? inquit ille, po-

XLII. Modestus urget Basilium.

venisse, cum, ut mox visuri sumus, longe tardius Valens Cæsaream Basilium Episcopum ad suam sectam deducitur, dedita opera sese contulerit. Tria itaque hætenus ignorata nobis hic demonstranda. Primum, Basilium anno tantum sequenti Cæsareæ Episcopum ordinatum, ideoque presentis anno a Valente primo impugnatum. Secundum, eundem Imperatorem presentis anno Antiochiam non pervenisse, sed Cæsaream Constantinopolim rediisse. Tertium, secundam Valentis in Basilium jam Episcopum impressionem contigisse anno circiter trecentesimo septuagesimo quinto. Quibus demonstratis, Basilii epistola magna ex parte a Viris doctis suis annis reddi poterunt.

Valens itaque ipso currentis anni initio Constantinopoli relicta, Antiochiam contendit, ipso enim anni exordio eum sese via dedisse jam supra ostendimus. Aberat Constantinopoli Imperator in Oriente, inquit Gregorius Nyssenus lib. pugnat. 1. contra Eunomium pag. 312. elatus mente, rebus contra Barbaros non ita pridem feliciter gestis, existimansque cupiditatibus suis nihil omnino adversari debero: præcedebat eum Præfectus (scilicet Modestus) specie quidem, quasi necessaria Imperatoris adventui preparare deberet; revera autem, ut Orthodoxos propriis sedibus exterminaret, in egestorumque locum alios non legitime

XVIII. Basilii supra præfatus. Baron. an. 366. n. no adversari debero: præcedebat eum Præfectus xvi. (scilicet Modestus) specie quidem, quasi necessaria Imperatoris adventui preparare deberet; revera autem, ut Orthodoxos propriis sedibus exterminaret, in egestorumque locum alios non legitime

CHRISTI 370.

DAMASI PAP. 4.

VALENTINIANI IMP. 7. VALENTIS

restatem hanc non pertimescis? Cur vero peritimescam? inquit Basilius. Quid fiet? quid patiar? Quid patieris? intulit ille; unum e iam malis, quae meae sunt potestatis. Quenam haec? subjunxit Basilius; fac enim intelligamus. Bonorum, inquit ille, proscruptionem, exilium, cruciatus, mortem. Tum Basilius: Si quid aliud habes, id mihi munitare: horum enim quae ad huc commemorasti, nihil nos attigit. Quoniam modo? inquit ille. Quoniam, inquit Basilius, bonorum proscruptioni obnoxius non est, qui nihil habet; nisi forte lacervis, & detritis hinc pannis indiges, ac paucis libellis, in quibus omnes mihi facultates & copia sunt. Exilium autem haud cognosco, qui nullo loco circumscriptus sum; ac neque terram hanc, quam nunc incolo, meam habeo; & eam omnem, inquam projectus fuero, pro mea ducio; immo, ut rectius loquar, universam terram Dei esse (a) scio, cujus advena ego sum & peregrinus. Jam tormenta quid accipere queant, cum corpus desit? nisi forte primam plagam dixeris; hujus enim solius penes te arbitrium & potestas est. Mors porro beneficii loco mihi erit; citius enim me ad Deum transmittet, cui vivo, & munere meo fungor, maximaque ex parte mortem obii, & ad quem jam pridem propero.

(a) Psal. 23.

XLIII.

Quo sermone obstupefactus Praefectus: Nemo, inquit, me (nomenque suum adjunxit) ad hunc usque diem ita est allocu-

PAGIUS

me vocatos & ordinatos, in contemptum & injuriam Ecclesia, substitueret. Haec igitur mente, velut nube quadam malorum, cum violentia & exagitatio contra Ecclesias ex Propontide progressa esset, & Bithyniam quidem ex improviso desolasset, Galatiamque sine labore vastasset, & cum omnia illis ad voluntatem fluxissent; jam serpenti malo objiciebatur nostra Regio. (nempe Cappadocia) Quid igitur Magnus Basilius? &c. Vides, Valentem Imp. Caesarem non venisse ad Basilium impugandum, nisi post bellum Gothicum confectum, pacemque cum Athanarico Gothorum Rege anno praecedenti sancitam; verumque esse quod Socrates lib. 4. cap. 14. Sozomenus lib. 6. cap. 13. & Auctor Vitae Sancti Athanasii apud Photium pag. 1449. testantur, Valentem scilicet Constantinopoli Nicomediam Bithyniae venisse: ubi ob Evagrii ordinationem, post Eudoxii Constantinopolitani Episcopi Ariani mortem, a Catholicis factam, aliquantisper substitit, ut Sozomenus & Socrates notant. Tunc etiam factum quod scribit Philostorgius lib. 9. cap. 8. Post haec Nicam profectus, ut Episcopum illic ordinaret, mortuus enim erat Eugenius urbis illius Episcopus: priusquam ei negotio finem imposuisset, obiit e vita. Demophilus vero a Berrae translatus est Constantinopolim, Imperatore sententiam Synodi comprobante. Dein Valens Cyzicum Mysiae urbem ad Propontidem venit, ubi IV. Idus Junii dedit Legem 17. Codicis Theodosiani Quorum appellationes. Cyzico in Galatiam se contulit, ut ex Gregorio Nysseno mox laudato colligere est, qui & asserit, Valentem e Galatia Caesarem, ubi

tus, nec pari verborum libertate. Neque enim, ait Basilius, fortasse in Episcopum incidisti; alioqui hoc prorsus modo asseruisset, pro hujusmodi rebus in certamen veniens. Nam ceteris quidem in rebus, o Praefecte, mansueti & placidi sumus, atque omnium abjectissimi, quemadmodum nobis hoc lege praescriptum est (b); ac non dicam adversus tantum Imperatorem, sed ne adversus plebejum quidem, quemquam & infimi ordinis hominem supercilium attollimus. Verum ubi Deus nobis periclitatur ac proponitur, tum demum alia omnia pro nihilo putantes ipsum solum intuemur. Ignis autem, & gladius, & bestia, & ungula carnem lacerantes, voluptati nobis ac deliciis potius sunt, quam terrori. Proinde contumeliis nos affice, comminare, fat quicquid collibuerit, potestate tua frueri; audiat haec etiam Imperator; nequaquam profecto nos vinces; nec efficies, ut impiae doctrinae assentiamur, ne si ipse quidem atrociora miniteris.

Episcopus quomodo elatus & humilis.

(b) Lucae 22. Nath. 20.

Haec postquam Praefectus dixit, atque audiat, ipsiusque contentionem animi eam esse cognovit, ut nulla vis eum perterrefacere ac superare posset; ipsum quidem foras misit, atque ablegavit, non jam cum eisdem minis, sed cum quadam reverentia, & submissione. Ipse autem quam celerrime potuit, Imperatorem adiens; Imperator, inquit, ab hujus Ecclesiae Antistite victus sumus; minis superior est, sermonibus firmior,

XLIV. Modestus visus a Basilio.

Sanctus Basilius erat, sese contulisse. Basilium tunc tantum Presbyterum fuisse scribunt Theophanes & Cedrenus, ac ante eos Sozomenus lib. 6. cap. 15. ubi de Valente & Arianis Episcopis, quos secum ducebat, loquens tradit: Simul atque nuntiatum est, eos in Cappadociam contendere, Basilius Ponto decedens suo motu venit Caesarem. Et cum Eusebio (Caesareae Episcopo) quidem in gratiam reversus est: Ecclesiam vero opportune admodum eloquentia sua subsidio adjuvit. Valens itaque una cum Episcopis, quos secum habebat, conatu suo depulsus, tum quidem re infecta discessit. Huc retrahenda, quae Baronius anno CCCLXVI. de discessu Basilii & Gregorii Nazianzeni e Ponto, ac de Basilii cum Eusebio Episcopo suo reconciliatione dicit. Ea enim, ut ex his Sozomeni verbis liquet, hoc anno gesta. Quamobrem Basilius adhuc Presbyter erat quando hoc anno Valens Caesarem venit. Respondet Baronius, Sozomenum hac in re errasse. At Gregorius Nyssenus loco laudato, Sozomenum recte scripsisse Eusebium Caesareae Episcopum adhuc vixisse, confirmat. Ait enim: Post illas in Bithynia tragadias, devictosque solita facilitate Galatas, nullius negotii existimabat, etiam apud nos arbitrato suo insanire. Robus vero futuris exordium dedit oratio minis simul & promissis mixta; & siquidem obtemperaret Basilius, promittebat honores omnes ab Imperatore, & praeterea Ecclesia gubernaculum & clavum; si reluctaretur, proponebat omnia, qua acerbitas animi cum potestate quidvis agendi conjuncta excogitare potest. Postea Nyssenus pag. 315. scribit, Imperatorem

XIX. Basilium tunc Presbyterum fuisse scribunt Theophanes & Cedrenus, ac ante eos Sozomenus lib. 6. cap. 15. ubi de Valente & Arianis Episcopis, quos secum ducebat, loquens tradit: Simul atque nuntiatum est, eos in Cappadociam contendere, Basilius Ponto decedens suo motu venit Caesarem. Et cum Eusebio (Caesareae Episcopo) quidem in gratiam reversus est: Ecclesiam vero opportune admodum eloquentia sua subsidio adjuvit. Valens itaque una cum Episcopis, quos secum habebat, conatu suo depulsus, tum quidem re infecta discessit. Huc retrahenda, quae Baronius anno CCCLXVI. de discessu Basilii & Gregorii Nazianzeni e Ponto, ac de Basilii cum Eusebio Episcopo suo reconciliatione dicit. Ea enim, ut ex his Sozomeni verbis liquet, hoc anno gesta. Quamobrem Basilius adhuc Presbyter erat quando hoc anno Valens Caesarem venit. Respondet Baronius, Sozomenum hac in re errasse. At Gregorius Nyssenus loco laudato, Sozomenum recte scripsisse Eusebium Caesareae Episcopum adhuc vixisse, confirmat. Ait enim: Post illas in Bithynia tragadias, devictosque solita facilitate Galatas, nullius negotii existimabat, etiam apud nos arbitrato suo insanire. Robus vero futuris exordium dedit oratio minis simul & promissis mixta; & siquidem obtemperaret Basilius, promittebat honores omnes ab Imperatore, & praeterea Ecclesia gubernaculum & clavum; si reluctaretur, proponebat omnia, qua acerbitas animi cum potestate quidvis agendi conjuncta excogitare potest. Postea Nyssenus pag. 315. scribit, Imperatorem

CHRISTI 370.

DAMASI PAP. 4.

VALENTINIANI IMP. 7. VALENTIS

mior, verborum blanditiis fortior. Ignavioram alius quispiam tentandus est; huic autem aut vis aperte inferenda, aut non expectandum ut minis cedat. Qua de causa factum suum improbens Imperator, Basiliique laudibus victus (virtus enim hosti quoque admirationi est) vim ipsi adhiberi vetuit; idemque ipsi accidit, quod ferro solet, quod quamvis igni emolliatur, ferri tamen naturam retinet; minisque in admirationem conversis, illius quidem societatem haud quaquam amplexatus est, quod mutationem erubesceret; ceterum rationem quaesivit, qua honestissime ipsi satisfaceret, quam etiam oratio declarabit.

XLV. Valens Imperator adit Ecclesiam Basilii.

Nam cum universa satellitum manu stipatus inrecessus fuisset in templum (erat autem Epiphaniae dies, coetusque amplissimus) ac laicorum numerum auxisset, ad hunc modum de functorie cum eo se conjunxit. Ac ne hoc quidem praetermittendum est. Postquam enim intus fuit, atque ipsius aures plalmorum cantu non secus ac tonitruo quodam personuerunt, plebisque palagus vidit omnemque ordinem, & concinnitatem, quae tam in sacrario quam prope sacrarium erat, angelicam potius quam humanam; atque ipsum quidem ante populum recto corpore stantem, qualem Scriptura (a) Samuelem describit, nec corpore, nec oculis, nec animo, perinde ac si nihil novi contingeret, ullam in partem se moventem, sed Deo, ut ita dicam, & altari affixum; eos autem, a quibus cingebatur cum timore quodam ac reverentia stantes; haec, inquam, simulatque perspexit (nec enim si-

(a) I. Reg. 7.

PAGIUS

ira inflammatum rursus fortunam expertum esse, Modesto ira multo vehementius quam prima impressione accessit. Utraque itaque incurio facta, dum Modestus Praefectus Praetorio esset. Is autem ante currentem annum Praefectus Praetorio non fuit, ut in fine anni superioris dixi; ideoque Basilius hoc anno adhuc Presbyter erat, quando Modestus eum minis & promissis flectere conatus est. Quod si Basilii ordinatio in diem XIV. Junii, quo in omnibus Martyrologiis & Menais notatur, facta fuerit, manifestum est, eum hoc anno Episcopum renuntiatum non esse: non enim parum Cyzicum, ubi IV. Idus Junii Valentem fuisse diximus, ab urbe Caesariensi distat, ideoque non nisi post decimum quartum Junii diem Valens Caesarem pervenire potuit. Sed argumenta, quae a diebus ordinationis, aut natalibus Sanctorum in Martyrologiis descriptis eruntur, non magnum robur habent; cum innumeris exemplis constet, non raro Sanctos, aut mortuos, aut ordinatos aliis diebus, quam quibus in Tabulis Ecclesiasticis coluntur. Hoc unum nobis sufficere debet, Basilium, quando primum a Valente impugnat, Presbyterum tantum fuisse, eamque aggressionem ante currentem annum nullo modo accidere potuisse.

XX. Valens Constantinopolim rediit.

Valens videns, Basilium neque potentia perfringi, neque labefactari minis, neque exorari promissis posse, petenda Antiochia consilium mutavit, & Constantinopolim hoc anno rediit. Jam pridem Nonas Aug. Hierapolim, quae

mile quippiam unquam viderat) humanum quiddam passus est, atque oculorum vertigine ac tenebris totus impletur. Atque id plerisque adhuc obscurum & incognitum erat.

Verum cum dona, quae ipsem effecerat, divina mensae offerenda essent, nec quisquam ut mos ferebat, simul ea caperet (quod non satis liqueret an ea Basilius accepturus esset) tum vero manifeste se affectus prodidit: Ita enim titubare coepit, ut nisi quispiam ex sacrarii ministris vacillantem supposita manu retinisset, misere utique & luctuose prolapsurus fuerit. Jam vero quae ad ipsum Imperatorem & quanta cum sapientia prolocutus est (cum quidem ille nescio quomodo rursus nobiscum in Ecclesiam se contulisset, & intra velum extitisset, atque in illius conspectum colloquiumque quod jam pridem expetebat, venisset) quidnam aliud dicendum est, nisi Dei voces eas fuisse, quas & qui cum Imperatore erant, & nos qui simul ingressi fueramus, audivimus? Hinc Imperatoriae erga nos humanitatis, & clementiae principium natum, & constitutum est: haec occasio maximam impressionis illius, quatum vexabamur, partem, non secus ac fluctus quosdam, fregit ac dissolvit.

Sequitur alia narratio superioribus nequaquam inferior. vincebant improbi, atque adversus Basilium exilium decernuntur; nec quicquam eorum quae ad eam rem attinebant, desiderabatur. Nox aderat, in promptu currus, in plausu hostes, in luctu pii; nos parati atque alacris viatoris la-

XLVI. Valens prope exanimatur.

XLVII. Basilio decernitur exilium.

urbs magna Phrygiae, pervenerat; eo enim die emisit Legem unicam Codicis Theodosiani De juve Italico urbis Constantinopolitanae. Ibidem IV. Idus Aug. dedit Legem 3. Codicis Justiniani De Defensoribus civitatum. Tum XIV. Kal. Octob. Legem 6. Codicis Theodosiani De Tyronebus, ad Modestum P. P. Ac denique XVI. Kal. Octob. Legem 10. ejusdem Codicis De Episcopis ad Modestum P. P. Digressus Hierapoli Constantinopolim reversus est, ubi II. Idus Decemb. currentis anni dedit Legem 8. Codicis Theod. De Malefici ad Modestum P. F. Quibus positis, quis sibi imposterum persuadere poterit, Valentem hoc anno, vel sequentis initio Antiochiam accessisse, Constantinopoli ostingentis circiter passuum millibus distantam. Illuc enim neque antequam Cyzicum veniret, proficisci potuit; cum Cyzicum, ubi incunte Junio Imperator erat, non longe ab urbe Constantinopolitana posita sit; neque etiam postquam Cyzicum reliquit, Antiochiam sese conferre potuit; cum hinc ad Caesarem longissima sit via, per tres circiter menses Valens Hierapoli moratus fuerit, & mensis Decembris initio Constantinopoli jam fuerit. Perperam itaque Zosimus lib. 4. pag. 742. & Ammianus initio libri 29. a Gothofredo in Chronologia Codicis Theodosiani hoc anno eam in rem adducti; ut anno CCCLXXII. quo Valens Antiochiam adventavit, demonstrabimus. Neque etiam Hierapolis, ubi memoratae Leges emissa, Hierapolis Syria est, ut explicat Gotho-

CHRISTE 370.

DAMASI PAP. 4.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 7.

ius cingebamus; nihil denique, quod ad praeclaram ignominiam spectabat, requirebatur. Qui hæc scribit Gregorius, cum tunc simul esset inter illos qui cingebant latus Basilii, seque exilii comites sancto viro exhibere studebant, inferius tradit eadem oratione, nihil amplius Basilium fatigasse, quam ut unum ex comitibus, acceptis pugillaribus, juberet se sequi. Rursum vero ubi supra Gregorius: Sed quid, inquit, accidit? Exilii decretum Deus rescindit. Nam qui Aegypti adversus Israelitas sevientis primogenitos percussit, idem Imperatoris quoque filium morbi plaga afficit; & quidem qua celeritate! Illinc exilii tabula, hinc morbi decretum ac scelerati scriptoris manus inhihetur, & sanctus periculo liberatur. Ita febris beneficio servatur vir pius, Imperatoris audaciam coercentis. Quid hoc Dei iudicio vel æquius, vel celerius fugi atque excogitari potest? Postea autem Imperatoris filius ægrotabat, afflictoque corpore erat: pater etiam, utpote pater, simul ægrotabat, remedium undecumque morbo conquirens, atque optimos quosque medicos seligens, ac precibus ut si alias umquam, incumbens, humique provolutus: nam Reges quoque humiles & abjectos reddit calamitas; nec mirum, cum Davidem etiam prius ob filii morbum eodem morbo affectum fuisse, Scriptura testetur (a).

(a) 2. Reg. 32.

XLVIII. Cum autem huic malo medicinam nullam inveniret, ad Basilii fidem confugit; & quoniam ob contumeliam recens ipsi illatam, eum suo nomine accersere præ pudore non auderet; aliis, quos arctissima familiaritate & benevolentia devinctos habebat, hanc legationem committit. Ille vero

PAGIUS thofredus citatus, sed Hierapolis Phrygia, quod ostendit ipsemet Zosimus, quando ait, Valentem verno tempore Antiochia Hierapolim profectum esse, ideoque non hoc anno, quo tantum sub ætatis finem Hierapolim venit.

XXI. Enituit & Eusebii Casarea Episcopi virtus, sive in sustinenda, sive in depellenda Hæreticorum procella. Gregorius enim Nazianzenus in Oratione de funere patris non tantum mortem ejus gloriosam fuisse, ac non longe post reconciliationem cum Basilio, repulsumque ab utroque Valentem accidisse refert, sed etiam Eusebium in persecutionibus invidiam animam ostendisse ait: Rursus eadem civitas eandem ob causam seditione laborabat, (sc. post mortem Eusebii) eo nimirum, qui honesta & egregia vi ad Episcopatum pertractus fuerat, celeri morte arrepto, atque ad Deum, cuius causa in persecutionibus fortiter, strenueque decertaverat, profecto. Non una illi fuit persecutio: nam sub Juliano Apostata multa passus est, & sub Valente secundæ persecutionis agonem fortiter explevit. Ex celeri a Gregorio vocata morte Eusebii Baronius deducit, cum repentino, violentoque morbo confectum ex hac vita sublatum. Verum Gregorius aliud non indicat, quam Eusebium cito mortuum esse, postquam Basilius e Ponto rediit Casaream. Amphiloehius quippe in Vita S. Basilii dicit, Eusebium post

Baron. an. 369. n. XLVI.

nihil cunctatus, nec, quod fortasse alius fecisset, adversus tempus insultans, confestim affuit, atque ad ejus adventum statim levior fit morbus, paterque meliorem spem animo concipit. Quod nisi falsam aquam dulci admiscuisset, simul videlicet & ipsum advocans, & hæreticis credens, sanum quoque, & incolumem filium fortasse recepisset; atque id pro certo, & indubitato habebant qui tunc aderant, calamitatisque participes erant.

Valens filio orbat.

Idem autem & ipsi Præfecto, nempe Modesto, non multo post accidisse narrant. Nam hunc quoque morbus quispiam obortus viri sancti manibus subseruit. Nam profecto plaga cordatis hominibus doctrina efficitur, ac plerumque prospero rerum successu potior & præstabilior est afflictio. Ægro corpore erat, illacrymabat, distorquebatur, Basilium accersebat, obsecrabat: Satisfactionem habes, clamabat; da salutem. Et quidem hanc consecutus est, ut & ipse fatebatur, & multis huius rei ignaris persuadebat. Neque enim illius virtutes admirari ac predicare desinebat. Hucusque Gregorius. Modesto quidem Præfecto ægrotanti, expostentique Basilii auxilium Cyrus Theodorus illis versibus insultavit:

XLIX. Modestus Præfectus ægrotans supplex orat Basilium.

Eccumne nuper qui fremebat ut leo, Virumque sanctum territabat insolens: Nunc ingemiscit, nunc miser jam supplicat, Petit levamen; quodque postulat, capit.

His autem sic de Valente a Gregorio recensitis veteres alii alia addunt, ut inter cæteros Gildas Sapiens (b): Cum, inquit, ab iniquo Principe minæ huiusmodi

L. Gildas orat. in Encl. ordin.

adventum Basilii non multo post temporis obiisse. Idem affirmat Gregorius Presbyter in Vita S. Gregorii Nazianzeni, qui de Eusebio Casariensi ait: Neque multo interjecto tempore (post reditum sc. Basilii) Præses Ecclesia, quem diximus, (sc. Eusebius) meliorem ad vitam translatus est. Ex quibus etiam liquet, Basilium ante præsentem annum e Ponto Casaream reversum non esse; cum Eusebii mors anno sequenti contigerit. Præterea Nazianzenus in Oratione de laudibus Basilii, explicationem Baronii rejiciendam demonstrat; cum tradat, Eusebium in manibus Basilii suavissime animam exhalasse: Cum is, qui nomen a pietate appositum ducebat, (Eusebius enim, Pium Latine significat) ex hac vita migrasset, atque in ipsius manibus animam suaviter exhalasset, ad excelsum Episcopatus Sedem coebitur, nempe Basilius.

Hinc in Martyrologio Hieronymiano ad diem XXI. Junii legitur: In Casarea Deposito S. Eusebii Episcopi. Quæ verba tam in hoc, quam in aliis Martyrologiis de Eusebio Casarea in Cappadocia Episcopo intelligenda esse, ostendi anno CCCXL. num. XXIV, dum de Eusebio Palæstino egi. Baronius Eusebium nostrum non solum in Sanctorum Episcoporum classem non retulit, ut videre est anno CCCLXII. num. LXIII. sed etiam ejus electionem, ut quodammodo violentam, damnare videtur. Verum Florentinus

XXII. Sanctitas.

CHRISTE 370.

DAMASI PAP. 4.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 7.

intentarentur, quod nisi in crastinum Arianæ cano, ut cæteri, macularetur, esset omnino moriturus; dixisse fertur: Ego sane cras ero sicut hodie; tute utinam mutares. Ac rursum: Utinam haberem aliquid digni muneris, quod offerrem huic, qui maturius Basilium de nodo follis hujus absolveret. Sed & Theodoretus (a) de Valente subscribere conante decreto exilii Basilio irrogandi: Jubet, inquit, edictum de illo in exilium mittendo conscribi. Quod cum sua manu ratum facere conaretur; ne apicem quidem unum alicujus litteræ facere potuit: siquidem ruptus est calamus; neque id semel, sed iterum ac tertio accidit. Ac cum ipsum illud edictum confirmare impensus laboraret, concussa est dextera, tremorque eam occupavit, atque cum animo esset præ metu prope attonito, chartam manibus laceravit. Hæc Theodoretus. Socrates (b) vero de puero ægrotante hæc amplius:

(a) Theod. l. 4. c. 17.

Calamus frangitur & dextera obrigit.

(b) Socrat. l. 4. c. 21.

II. Filius Valentis, nomine Galates, qui tenera admodum ætate fuit, graviter ægrotare cepit, ut medici de ejus vita penitus desperarent. Cujus mater Dominica Imperatrix retulit ad Imperatorem, se per quietem ab horrendis visis valde divexatam fuisse; puerumque propter contumeliam, quam Basilius Episcopus fuisse ab eo perpeffus, morbo afflicti. Quæ Imperator animo diligenter complectens, accersit Basilium, & quo illius faceret periculum, sic illum alloquitur. Si vera sunt tua de fide dogmata, precare ut filius meus non moriatur. Tunc Basilius: Si, inquit, credes, o Imperator, quemadmodum ego, & efficias ut Ecclesia ad concordiam reducat, vivet puer. Cui cum Imperator minime consentiret: Idcirco, inquit Basilius, de puero fiat voluntas Dei: Basilius, cum hæc dixisset, dimitti jubet; puer statim post exiit e vita. Hactenus Socrates; sed Theodoretus (c) hæc habet: Magnus Basilius tum profectus ad regiam, & filium Imperatoris morti vicinum conspiciatus, pollicetur eum ad vitam reversurum, modo sacrosancto baptisinate a piis

(c) Theod. l. 4. c. 17.

PAGIUS nius in Notis ad Martyrologium Hieronymianum ad diem XXI. Junii, quo S. Eusebius colitur, ad omnia dubia, ac conjecturas Baronii solide respondet, & Eusebium inter Sanctos & recensendum & alias recensitum fuisse doctè ostendit. Porro paulo ante hiemem anni sequentis, non vero die XIV. Junii, quo ejus ordinatio celebratur, Episcopum creatum esse Basilium, ostendere videtur ipsemet Basilius in epistola ad Gregorium Nazianzenum apud Baronium anno CCCLXIX. num. XLVI. qua eum rogat, ut in Ecclesia Pastore destitutum veniat: Verum te rursus ac sapius rogo, ut abjecta omni cunctatione, hic nobis præsto sis, hiemisq. molestias anticipes. Quare cum Gregorium oret, ut hiemem antevertat, ante hiemem obierat Eusebius, & ante eandem anno CCCLXXI. electus Basilius videtur.

hominibus donaretur. Quæ cum dixisset, exiit. Imperator vero iurejurando, more dementis Herodis, obstructus (nimirum dato olim Eudoxio juramento se nunquam recessurum ab hæresi Ariana) quibusdam sectæ Arianae, qui aderant, pueni baptizandi negotium dat; puerque extemplo obiit mortem. Hæc Theodoretus; at non de Baptismo, sed de precibus id accidisse, Sozomenus (d) tradit; nempe puerum, qui adventu Basilii nonnihil convalescisset, eo dimisso, & superinductis ad preces super puerum fundendas Arianis, expirasse.

(d) Sozom. l. 6. c. 19.

Rursum vero a cæteris prætermissa de principe illo coquoctum, quem Nabuzadum jure Gregorius nominat, Theodoretus hæc addit (e): Aderat, inquit, etiam quidam nomine Demosthenes culinae Imperatoris præfectus, qui more plane barbaro orbis terræ magistrum Basilium reprehendit. At S. Basilius subridens: Demosthenem, inquit, illitteratum vidimus. Ubi vero ille majore exardescens iracundia minari cepit: Tuum est, inquit Basilius ille Magnus, jusculorum curare condimenta: nam cum aures habeas opplatas, fordidibus, sacrosancta dogmata audire non potes: Atque ita ei a Basilio responsum est. Hæc ipse. Sed post hos omnes, præstat hic, rem tantam, nempe præclarum certamen Basilii adversus Valentem, ab ipsius æquali atque perneccessario magno illo Ephræm diacono Edeffeno audire, qui sic ait (f): Dum gravi morbo detineretur filius tyranni, rogabant sanctum hunc virum, ut pro eo Deum deprecarentur. Cumque is hanc conditionem proponeret: Si eum, inquit, mihi ita tradideris, ut eum ad immaculatam fidem adducam, & ab omni doctrina Ariana impietate liberem; curabo ego eum. Tyrannus vero cum esset assensus, subito Basilius pro Imperatore terreno apud cælestem se Mediatorem interposuit, cuius accepit promissum; & illi sanitatem filii attulit. Ut autem puerum sanitati restitutum viderent serpentes, rursus levis Imperatoris

LII.

(e) Theod. l. 4. c. 17.

Demosthenes coquoctum principis.

Res gestæ Basilii cum Valente.

(f) Ephr. orat. de laud. Basil. versio nis Vossii.

PP

Initium Episcopatus Basilii ab anno ejus emortuali pendet. Quare cum anno trecentesimo octavo Kalendis Januarii ad Deum migrasset, ut infra demonstrabitur, idque post annis octo transfactis in Episcopatu, & nono inchoato, ut testatur Gregorius Nyssenus in epist. ad Olympium, consequens est, Basilium anno instanti Episcopatum Casariensem adeptum esse, non quidem die decima quarta Junii, qua ejus ordinatio in Martyrologiis & Menæis notatur, quæque anno sequenti cum feria tertia concurrit, sed die aliqua dominica: licet enim hoc sæculo Augustorum & Casarum nuncupationes diebus dominicis, aut solemnioribus festis de more non fierent; ordinationes tamen Episcoporum Romanorum, imo & plerumque aliorum, jam diebus dominicis fiebant. Dies itaque ordinationis Sancti Basilii incertus.

XXIII. S. Basilius Episcopus Casariensis.

Baron. an. 369. n. XLI. & seqq.

Re-

LVII. At ad Basilii nova certamina redeamus. Non hic quidem finis impositus est Basilii cum magistratibus certaminibus. Si quidem Eusebius (a) avunculus Imperatricis, natus Ponti, & Cappadociae praefecturam, alio tempore (quo autem anno Basilii Pontificatus, nescitur) eidem non parum negotii accessit; de quo idem Gregorius Nazianzenus haec habet (b): *Is qui nefarium Ader (c) adversus Israel olim excitavit, idem contra hunc quod Ponticae Provinciae Praefectum exci-*

tat; hoc quidem praetextu, quasi mulierculae cuiusdam causa stomacharetur, sed vera quod impietatis patrocinium suscipere, ac pietatem oppugnaret. Mitto alias contumelias, quibus Basilium vexavit; quod perinde est, ac si Deum dicerem, adversus quem & cuius causa bellum gerebatur. Quod vero & cum qui contumeliam inferebat, maxima ignominia affecit, & pugilem nostrum summopere extulit (si modo magnum quiddam, & excelsum existimandum Christiana sapientia florere, & huius laude vulgus amare) id oratione persequar. Mulieri cuidam amplissimo loco natae, cuius maritus haud pridem extremo vita die functus erat, iudicis assessor vim afferebat, invitamque ad nuptias pertraherebat. Illa autem cum nulla ratione hanc vim effugere posset, consilium capit non majoris audaciae quam prudentiae plenum. Ad sacram enim mensam confugit, Deumque adversus hanc injuriam propugnatores sibi adoptat.

LVIII. Quid igitur per Trinitatem ipsam (ut forensi quoque dicendi genere nonnihil inter laudes utar) faciendum fuit, non dico Magno Basilio, ac de his rebus aliis leges statuendi, sed alii cuiuspiam longe illo inferiori, dum tamen sacerdoti? Quid aliud, nisi ut eam asserveret, retineret, omni cura tueretur; Dei clementiae & legi, quae altaribus honorem haberi jubet, manum porrigeret; omnia denique potius faceret & pateretur, quam ut inhumanius illum adversus eam consilium iniret, sicque & mensam sacrosanctam, & fidem etiam illam, cum qua supplex erat, contumelia afficeret?

LIX. Nequaquam, inquit, novus Judex; sed omnes imperio meo cedere, ac Christianos leges suas perfide prodere oportet. Ille igitur supplicem deposcebat: hic omni vi retinebat. Ille rursus furore concitatur, ac magistratus quosdam mittit, qui sancti viri cubiculum perscrutarentur, ignominiae causa potius id faciens, quam quod ejusmodi quicquam necesse esset. Quid ais? illiusne viri cubiculum ab omni vitioso affectu tranquillum, quem Angeli complectuntur, quem vel solum intueri femine

PAGIUS XXVII. Praefectur Pontii Basilium vexat.

(a) Nicat. schol. in Greg. Naz. orat. in laud. Basilii. (b) Greg. Naz. or. in laud. Basilii. (c) 3. Reg. 11.

Apparitores scrutantur cubiculum Basilii.

reformidant? Haec Gregorius; sed & in talem audaciam ita Cyrus invehitur jamicis:

Praefecte, quodnam dedecus? injuria. Quanam haec? Requiris in domo mulierculas Testisque puris Angeli Basilii? Nec extimescis vindictis fulmen Dei?

Sed pergit Gregorius: Nec eo contentus, ipsum insuper adesse, & causam dicere jubet, neque id placide & humane, sed quasi unum ex iis qui capitis damnati sunt. Aderat Basilius. Ille ergo ira & arrogantia plenus sedebat; hic stabat, quem admodum Jesus meus, Pilato judicante (d). Cunctabantur porro fulmina, Deique gladius (e) adhuc exacuebatur & differebatur, arcuque ita contendebatur, ut tamen retineretur (f), poenitentiae videlicet tempus aperiens. Hoc enim apud Deum in more atque usu positum est.

At hic mihi, quaeso, alterum persecutoris, & athletae certamen vide. Pallium detrabi ac lacerari jubebat. At ille: Excusam praeterea, si ita libet, etiam tunicam. Carnis expertem verberibus se affecturum minabatur. Corpus submittebat. Ungulis lacerare. At ille: Hujusmodi, inquit, laniatione medicinam afferes hepatis, magnopere, ut vides, me assidentem ac debilitanti. Atque hi quidem in his erant. Civitas autem simulatae hujusce mali communisque periculi certior facta est (neque enim quisquam erat, qui non contumeliam ipsius periculum suum esse interpretaretur) tota furore corripitur atque inflammatur; ac velut fumo exanem movente, certatim omnes cuiuslibet generis & aetatis excitantur & exurgunt, ac praesertim armorum opifices, Imperatorique textores. Nam hi in hujusmodi rebus acris incitantur, atque ob libertatem ac licentiam, qua fruuntur ad audendum sunt paratiores. Unicuique porro armorum vice erat vel quod ars offerebat, vel quod in re praesenti tumultuarie consecerat. Faces in manibus, saxa, fustes in promptu, unus omnium cursus, unus clamor, communis animorum alacritas. Armabat eos ira, immo ad proelium ducebat. Ne mulieres quidem tunc armis carebant, hac nimirum occasione animos earum exacuecente (radii autem ipsi hastarum locquerant) immo nec mulieres jam manebant, quippe quas zelus roborasset, atque in virilem fortitudinem animique magnitudinem traduxisset. Quid multa? Pietatem omnes ita demum inter se partituros censebant, si ipsum Eusebium Praesidem dividerent, ac disperperent. Atque is ma-

Basilium ignominiose sistitur coram Praefide.

(d) Matth. 27. (e) Ezech. 21.

(f) Psal. 7.

LX. Populus insurgit in Praesidem pro Basilio.

jorem apud eos pietatis laudem habiturus videbatur, qui primus ei, qui tantum facinus aggressus esset, manum injiceret.

LXI. Quid tum igitur audax ille & fastuosus Judex? Supplex erat, miserandus, calamitosus, quoties homine defectior; quoad in conspectum ille citra sanguinem martyr, & citra plagas victricem coronam assecutus, populo sui reverentia aegre represso, supplicem suum ac vexatorem a periculo vindicavit. Haec sanctorum Deus, qui omnia facit atque in melius commutat, qui superbis (a) resistit, humilibus gratiam impertitur. Quidni autem is qui mare scidit & fluminibus cursum inhibuit, & elementis vim attulit, & manuum extensione trophaeum erexit, ut exulem populum conservaret, idem hunc etiam a periculis extraheret? Atque hic mundanum externumque bellum conclusum est, finemque habuit, Deo favente, latum atque felicem, qualemque fides illius merebatur. Haecenus de his Gregorius.

LXII. At quid de vidua illa? Transmisit eam mox S. Basilius ad monasterium sacrarum virginum, cui soror Basilii S. Macrinae praerat, illicque una cum virginibus magno studio monasticae vitae institutum, & ipsa excoluit: ipse namque meminisse putatur Gregorius Nyssenus in epistola illa ad Olympium (b), qua ejusdem S. Macrinae res gestas post obitum ejus conscripsit, his verbis: In earum numero quaedam femina nobilissima divitiis & genere & corporis forma atque aliis nominibus illustris in ipsa adolescentia constituta. Haec viro cuidam honestissimo in matrimonio collocata fuerat, sed brevi tempore cum illo vixerat. Quare conjugio liberata, viduitatis suae custodem & magistram magnam Macrinam elegerat, & cum virginibus plurimum versabatur, ut ab eis rectam & ex virtute vivendi rationem edisceret. Vestiana illi nomen erat, pater Araxius vocabatur, unus & numero Senatorum summi Consilii. At de rebus Basilii hoc anno gestis haecenus.

LXIII. Quantum autem temporis manserit Valens Caesarea Cappadociae, haud certum est: illud tamen constat, institutam professionem Antiochiam, postquam inde discessit, profectum esse, id testantibus Sostrate (c) atque Sozomeno (d), affirmantibus iidem inde esse profectum Edefsam Syriae Civitatem; cum nihilominus praepostero ordine Theodoretus (e) primum recenscat res a Valente gestas Edefsa, inde vero quae cum Basilio Caesarea Cappadociae contingerent. At resillimus superius, & hic quoque confutamus, quod tradunt iidem Socrates atque Sozomenus,

PAGIUS XXVIII. Ad num. LXV. & seqq. Scribit Sozomenus lib. 6. cap. 7. Valens cum Persa nihil novi militi esset, Antiochia concessit. Quo quidem tem-

istiusmodi professionem Valentis Antiochiam accidisse ipso ferme ejusdem Imperatoris exordio: nam Ammianus (f) ab instituto revocatum tradit a Procopii ex-citata tyrannide. Accuratius sane Cedrenus adventum Valentis Antiochiam ponit anno sequenti. Quae ergo dicti auctores gesta referunt a Valente Antiochia, ut Meletii exilium & alia, non tunc quidem, sed hoc ipso tempore contigisse, affirmare necesse est. At quanam ea sint, hic singula reddamus.

Qui tanto studio Caesareae in Cappadocia Valens Imperator S. Basilium aggressus est, ab ea Ecclesia eum exturbare conatus, eodem plane nisu Meletium Antiochenae Ecclesiae unius ibi Orthodoxorum partis agentem Episcopum (nam alteri Paulinus praerat) invasit; qui haud pridem pulsus a Juliano, post longas peregrinationes ob Orientales Ecclesias insumptas Antiochiam reversus erat. Tertio namque ipsum exulasse cum Gregorius Nyssenus (g) affirmet; eum primo sub Constantio, secundo sub Juliano, tertio vero sub Valente eadem exilii sententia condemnatum fuisse, dicere opus esse videtur. Ait enim Gregorius: *Denuo reditus, ac rursus exilium, idque tertium accidit, donec haeretica caligine discussa, Dominus radio pacis admozo, requietis aliquam a diuturnis laboribus spem fecit.* Haec ipse. At de Valente & Meletio sic Sozomenus (h): *Interim vero ipse Valens in Syriam concedit: nam verebatur, ne Persae federa ad triginta annorum spatium; regnante Joviano, facta rumpere. Ceterum cum hi nihil novarum rerum molirentur, Antiochia commoratus est. Quo quidem tempore Meletium Episcopum addidit exilio: Paulino autem propterea pepercit, quod vita ejus sanctimoniam reverebatur.*

Joannes vero Chrysostronius in oratione illa (i) panegyrica, quam habuit anniversaria die natalis Meletii, anno quinto (ut ait) ab ejus exitu, unius tantum meminit exilii Meletii; post quod cum reversum dicat quiete egisse, quousque vocatus est a Theodosio ad Concilium Constantinopolitanum, de ultimo ejus exilio intellexisse oportuit. De quo antequam ejus verbis agamus, sciat lector, hominiam illam esse germanam Joannis Chrysostromi; quippe cuius fragmentum recitatum habetur in Concilio Niceno (k) secundo, necnon a S. Joanne Damasceno (l), ut tanti patris testificatione pius antiquorum sacrarum imaginum cultus redderet firme probatus atque defensus. Agens enim Chrysostronius de propenso Antiochenorum erga Meletium studio & amore, haec in-

pore Meletium Episcopum exilio damnavit. Cum Meletius igitur initio tantum anni trecentissimi septuagiesimi secundi Valens Antiochiam pervenerit, missus ut

LXIV. Valens quid in Meletium.

(g) Greg. Nyss. orat. in funere Meletii.

(h) Sozomen. lib. 6. c. 7.

LXV. (i) Extrad apud Sur. t. 1. die 12. Februarii.

(k) Nicen. Conc. act. (l) Jo. Damasc. de imag. l. 2.

ante annum CCCLXXI. Episcopus creatus non Baron. n. fuerit. LVIII.

Ad num.

Meletii nomen & imaginem Antiocheni sunt venerati.

primis digna memoria prædicat: Cum, inquit, eum a principio in Civitatem ingressum excepissetis, unusquisque suum appellabat ab illius appellatione, per appellationem existimans unusquisque in domum suam sanctum illum introducere; patresque, avos, & proavos matres prætereuntes, beati Meletii nomen imponebant liberis, quos pepererant: & inferius eisdem Antiochenos alloquens subdit:

LXVI. Non ad nomen solum adeo fuistis affecti, sed ad ipsam etiam figuram corporis. Quomodo enim fecistis in nominibus, hoc etiam fecistis in illius imagine. Etenim in palis annulorum, & in simulacris, & in phialis, & in thalamorum parietibus, & ubique sacram illam multi expresserunt imaginem; ut non solum audirent sanctam illam appellationem, sed etiam ubique viderent figuram corporis, & ejus excessus duplicem haberent consolationem. Hæc de Meletio Chrysostomus, citata (ut diximus) in Nicæno Concilio. Sed & de ejus tam animæ quam corporis facie, necnon de nomine hæc jambis habet Gregorius Nazianzenus (a):

(a) Greg. Naz. Carm. de vita sua.

Meletii effigies ad mansuetudinem composita.

Quos inter unus vir erat pius admodum, Simplex, apertis moribus, plenus Deo, Placidusque vultu, fortis & prudens simul, Segetem vel ipso spiritus vultu indicans. Quis, nostra quem vox sonat, ignorat virum, Antiochiæ urbis Præsulem? in quo nomini Res congruebat, rursus ac nomen rei: Nam nomen illi melleum & mores erant:

LXVII. Sed age jam ipsam de ejus exilio historiam percurramus. Post triginta enim dies, ex quo Antiochiam reversus erat; rursum coactum fuisse exilio solum vertere, Chrysostomus tradit; sed quid tunc acciderit, idem subdit his verbis (b): Operæpretium est autem, ne illud quidem prætermittere, quod accidit in ejus persecutione. Nam cum Præses Civitatis curru vectus exiret per medium forum, & prope fecisset sedere illum sanctum; lapides nive crebriores undique in caput Præsulis ferebantur, civitate nequaquam ferente separationem, sed potius volente privari vitæ præsentis, quam videre sanctum illum avelli. Quid ergo tum fecit ille beatus? Cum vidisset ictus lapidum, complexus suis vestibus contexit caput Præsulis, simul & inimicos pudore afficiens ob insignem mansuetudinem, & suos docens discipulos, quantam ostendere oporteat patientiam in

PAGIUS ut infra ostendetur, ante eum annum Meletius Antiochenus Episcopus in exilium non amandatus. Quare Concilium Antiochenum paulo post secundum Concilium Romanum sub Damaso habitum, potuit celebrari anno trecentesimo se-

eos qui injuria afficiunt, & quod non solum nihil oporteat eis mali facere, sed etiam si ab aliis eis imminet periculum, id quoque omni studio propulsare. Quis tunc non fuit obstupefactus, videns, & insanum amorem Civitatis, & summam philosophiam, lenitatemque & mansuetudinem Meletii? Erant enim admirabilia ea quæ acciderunt. Pastor abigebatur: & greges non dispergebantur; gubernator expellebatur, & scapula non mergebatur; agricola fugabatur; & vitis plus fructus ferebat. Quoniam enim vinculo charitatis eratis inter vos invicem colligati; non illata tentationes, non impendentia pericula, non via longitudo, non diuturnitas temporis, neque quicquam aliud potuit vos disjungere a beati pastoris Meletii consuetudine. Sed expellebatur quidem, ut esset procul a filiis; contigit autem contrarium: magis enim vobis constringebatur vinculis charitatis; & cum secum universam acciperet Civitatem, vivit in Armeniam. Hæc Chrysostomus. Quid vero idem Meletius una cum S. Basilio in Armenia egerit, dicemus anno sequenti.

LXVIII. Cum igitur longas moras Valens trahe-ret Antiochiæ, in eo totus fuit, ut Arianæ doctrinæ adversantes valide oppugna-ret; id quidem Socrates in primis testa-tur his verbis (c): Ibi commoratus, omnes qui Arianam detestabantur doctrinam, hostiliter expugnare cepit: nam eos, ut-pote contra Arianam opinionem fidei con-substantialitatis firme adhaerentes, non solum per omnes fere Orientis Civitates ab Ecclesiis expulit; verum etiam hoc sup-plicio de illis sumpto minime satiatas, va-ria cruciatus genera illis irrogavit; ac multo majorem numerum, quam qui su-pra citatus sit, nempe octoginta pres-byterorum, cum aliis diversis mortis ge-neribus, tum potissimum in flumina de-mergendo, e medio sustulit. Hæc Socra-tes, eadem quoque Sozomenus (d). In-gentem quidem fuisse persecutionem illam atque posteris memorabilem, qua Valens Orthodoxos exagitavit, S. Augustinus con-tra Petilianum agens insinuat (e).

(c) Socrat. l. 4. c. 14. Quid Va- lens in Antioche- nos.

(d) Sozom. l. 6. c. 18. (e) Aug. cont. lit. Petil. l. 2. c. 91.

LXIX. Quid vero Catholici? Addit ad hæc Theodoretus (f): At Flavianus & Dio-dorus, tanquam rupes quadam fluctus ir-ruentes fregerunt. Nam Meletio longe a suo grege vitam degere coacto, bi duo curam gregis suscipiunt; & tum lupis sua fortitudine & sapientia resistunt, tum o-vibus convenientem curationem adhibent. Itaque a radicibus montis depulsi (nam antea ejecti fuerant e Civitate) oves ad ri-

ptnagesimo primo exeunte, aut insequentis exor-dio. Neque Episcopos congregari Valentem pro-hibuisse, colligitur ex Concilio Nicopolitano, de quo in Epitome Spondani anno sequenti num. 2. licet loco non suo.

Flavianus & Diodo-rus loco Meletii magna præstant.

ripas vicini fluminis pascebant. Non enim more eorum, qui Babylone olim captivi te-nebantur, organa suspenderunt, sed con-ditorem & patronum suum in omni loco do-minationis ejus hymnis celebrarunt. Cate-rum ne isto quidem in loco conventum pio-rum pastorum Christum Dominum divinis laudibus efferentium agi, hostis ille pas-sus est. Proinde duo illi pastores admira-biles, divinis ovibus velut in gymnasium bellicum coactis, spirituales herbas eis de-monstrant. Atque Diodorus vir sapientif-simus fortissimusque tamquam flavius lim-pidus & ingens tum suorum animos forti-tudinis rivulis irrigavit, tum adversa-riorum blasphemias sœcra doctrinæ undis penitus obruit. Qui ut generis splendorem pro nibilo putavit, ita erumnas pro fidei defensione lubens perpessus est.

LXX. Flavianus autem, optimus vir, etsi ex patriciis ortus, tamen solam pietatem no-bilitatis loco numeravit, & tamquam pa-lestræ magister, magnum Diodorum, velut athletam, in omni certaminum genere ex-ercitatissimum perunxit. Nam id tempo-ris, quamquam ipse in conventibus Eccle-siasticis minime concionatus est; illis ta-men, qui illud munus obibant, magnam copiam argumentorum, & sententiarum e sacris litteris petitarum suppeditavit. At-que ut illi arcus contra Arianam blasphemiam tendebant; ita hic ex mente, tam-quam ex pharetra, tela eis subministra-bat. Quin etiam hæreticorum recta priva-tum & publice disputando facile diripit, & argumenta ab illis proposita aranearum telis similia esse demonstravit. Ipsi du-bus se in prælio socium præbuit Aphraa-tes, cujus vitam in historia nostra, qua inscribitur, Philotheus, conscripsimus. Nam salutem ovium suæ ipsius tranquillita-ti anteponebat, gurgustio, in quo vitam mo-nasticam excoluerat, relicto, labores pa-scendi gregis Domini sibi imposuit. At licet supervacaneum putem hoc loco commo-rare, quantas virtutis opes collegerit, præsertim cum in alio opere illud ipsum litteris consignarim; unam tamen rem ab eo gestam huic peraccommodatam historiæ percensebo.

LXXI. Orontes fluvius palatium a Septentrio-nibus præterfluit; a meridie autem amplif-sima duarum contignationum porticus, tur-res utrinque habens excelsas, in ipso ur-bis muro edificata est. Inter palatium, & fluvium est via publica, qua eos qui per portas suas ex urbe egrediuntur, excipit, restaque ad agros suburbanos ducit. Hac forte transiens divinus ille Aphraates, se ad bellicum gymnasium, quo sanctis omni-bus convenientem curationem adhiberet, contulit. Hunc Imperator, oculis de su-blimi ex porticu regia dejectis, vidit gra-du vili ac sordido indutum, & cito gra-du, licet confectum pene ætate, inceden-

Aphraa-tes mona- chus quid cum Va- lente.

(f) Theod. l. 4. c. 23. 24.

tem. Ac cum quidam dixisset: Hic est il-le Aphraates, ex cujus nutu pendet Civi-tas universa. Ibi tum Imperator: Cedo inquit, quo te conferas? Ille tum sapien-ter sane & apposite: Pro tuo, inquit, re-gno precaturus. Tum Imperator: At domi, inquit, tibi manendum est, & intra cel-lam, uti lex monastica postulat, orandum. Cui divinus ille vir: Præclare admodum, inquit, dicis, o Imperator. Istud sane mihi faciendum est, & hæcenus feci, dum oves Salvatoris pace fruerebantur; verum quo-niam jam magnopere perturbantur, & mul-tum illis impendet periculum; necesse est omnes vias persequi, non modo ne a feris capiantur, sed etiam ut conferentur in-columes.

LXXII. Nam dicito mihi, quæso, o Imperator; si filia alicujus essem, & sederem in conclavi, uti ades curarem, atque inde cerne-rem flammam in eas incidisse, adesque paternas jam conflagrare; dicito mihi, in-quam, quid me facere oporteret; intus ne manere, & ades incensas negligere, ex-pectareque donec flammæ impetus longius pervaderet; an relicto conclavi, sursum deorsumque cursum, & aquam afferre, qua flammam extinguerem? Hoc certe te re-spondurum constat: nam hæc sunt partes si-lia prudentis, & providæ. Atque hoc ip-sum nos agimus, o Imperator. Etenim cum tu jam in Patris nostri ades flammam inseceris, nos circumcursumus, quo eam mature possimus extinguere. Quæ cum lo-cutus esset Aphraates, Imperator ei inter-minatus conticuit.

Diana collatio.

LXXIII. Verum unus ex ejus cubiculariis gravio-res contra hominem divinum jactavit mi-nas, & propterea talem plagam accepit. Forte ei cura balnei commissa fuit; qui si-mul ut Aphraatem verbis contumeliosis in-sectatus fuerat, ad balneum Imperatori parandum se contulit. Cumque ingressus esset, repente de potestate mentis deturbatus, in aquam calidissimam minimeque tem-peratam se præcipitavit, illicoque obiit mortem. Imperator autem sedens illum ex-pectat, uti indicet, quando ad balneum intrandum sit. Ubi vero multum temporis præterierat, alios mittit, qui moræ cau-sam sibi significent. Hi ingressi balneum, cum omnia intus loca oculis lustrassent, tandem offendunt hominem in aqua ferente minimeque temperata mortuum, corpus-que ejus ardore dissolutum. Quæ re Im-pe-ratori nunciata didicere omnes, quantum ponderis Aphraatis haberet oratio. Atta-men de impra sua doctrina minime destite-runt, sed more Pharaonis cor suum indura-runt; ipseque ille Imperator, quamvis co-gnito sancti viri miraculo obstupesceret, non tamen ejus furor contra pietatem in-citatus confedit. At Theodoretus de Aphraate atque Valente hic hæcenus; cæ-terum in Philotheo hæc addit (a):

Cubicular-rius dat poenas temeritatis.

(a) Theod. in Philot. c. 8.

Hinc

LXXIV. *Hinc, inquit, factum est, ut metus invaderet Imperatorem, & omnes qui armabantur adversus pietatem. Sparsa est autem fama per totam Civitatem, quales infelix ille luerit penas contumelie, qua affecit Aphraatem; omnesque Deum Aphraatis perpetuis celebrant laudibus. Hoc, et si instarent adversarii, obstitit, quo minus homo Dei mitteretur in exilium. Imperator enim perterritus, eos quidem qui haec suadebant, aversabatur, virum autem reverebatur. Porro aliunde quoque ejus virtutem didicit: Equus quidam bono genere natus, & portare apprime doctus, erat Imperatori carissimus. Morbus quidam, qui ei acciderat, male habebat Imperatorem: retinebatur autem humorum excrementorum excretio. Ad eum curandum accersiebantur, qui in hac arte fuerant exercitati. Sed cum ea esset etiam morbo inferior, Imperator quidem molestia afficiebatur; lamentabatur autem is, cui equorum cura fuerat credita. Cum esset autem pius & fide firmus, in meridie venit una cum equo ad magni Aphraatis habitaculum; & cum morbum dixisset, & fidem suam significasset, oravit ut solveret morbum suis precibus. Ille vero nihil cunctatus, sed statim Deum precatus, jussit aquam hauriri ex puteo; & cum ei salutaris Crucis signum imposuisset, jussit eam ad equum afferrī. Is autem bibit plusquam consueverat. Deinde cum oleum divina invocatione impleisset benedictione, equi ventrem inungit, & manus contrectatione statim morbus est sublatus. Lætus ergo homo, equo accepit, cucurrit ad stabulum. Vespere autem (solebat enim eo tempore venire ad stabulum Imperator) venit, & interrogavit quomodo equus se haberet. Is vero cum & sanum esse significasset, & equum valentem & exultantem, hinc magister, & colulum superbe erigentem eduxisset; rogavit eum causam sanitatis. Ubi autem diu cunctatus (verebatur enim ostendere medicum, sciens eum qui rogabat, esse ei infensum) tandem verum coactus est dicere, & docuit modum curationis; obstupuit quidem Imperator, & confessus est eum esse virum admirabilem; nec tamen a priori destitit insania, sed perrexit furere adversus Unigenitum, donec a barbarico fuit igne consumptus. Sed hæc multo postea. Recenset autem Theodoretus alia ejusdem viri sancti miracula, quibus pariter fides Catholica cunctis rem attentius considerantibus testata reddebatur.*

LXXV. *Fuit Catholicis Antiochenis haud minori adjumento, quam Aphraates, insignis ille Julianus cognomento Saba, & ipse gratia miraculorum insignis, quique feliciter id ipsum præstitit, quod ille; quæ omnia ad maximum profectum Evangelii conducebant; ut dici posset illud Davidicum (a) ad hæc accommodatum: Mira-*

(a) Psal. 92.

biles elationes maris, mirabilis in altis Dominus. Nam cum persecutionis altiores fluctus naviculam urgerent Ecclesie, Dei omnipotentis eam regentis virrus excellentior miraculorum operatione cunctis spectantibus apparebat. Quanam autem occasione Julianus perductus fuerit Antiochiam, idem Theodoretus docet his verbis (b): Eodem tempore ille fama celebritate insignis Julianus, cujus supra mentionem feci, & relinquere solitudinem & Antiochiam venire coactus est. Nam cum Ariani educati mendaciis & ad calumnias contendas valde parat, magnam illum virum sua sectæ favore constanti affirmarent; tria veritatis luminaria, Flavianus, Diodorus, & Aphraates, Acacium strenuum veritatis athletam, qui postea Ecclesiam Beroensem valde sapienter gubernavit, mittunt ad Julianum virum omni genere laudis præstantem, oratum, ut in infinitam hominum multitudinem misericordem se præbeat, adversariorum de se confictum mendacium coarguat, doctrinam denique veritatis confirmet. Quoniam modo autem id ipse Acacius ad hanc rem legatus tandem persuaserit Juliano, secumque duxerit, & quæ egregia miracula tum in via tum Antiochiæ ab eo edita sint; hæc omnia ad consultandam Arianorum calumniam & doctrinam per eum a Domino facta enarrare ex ejusdem auctoris Philotheo, in quo viri clarissimi res gestas est fusius prosecutus, dignum existimamus: accepit ille cuncta hæc de ipso ab eodem ejus comite Acacio Beroensi per omnia fide integerrimæ viro; quæ sic ipse describit (c).

Persuadent iidem qui supra, Meletius, Diodorus, & Aphraates magno illi Acacio, cuius fecimus mentionem, ut viæ acciperet comitem suum quidem magistrum, sancti vero senis discipulum insignem illum Asterium; curreret autem ad communem pietatis splendorem & Evangelicæ doctrinæ sustentaculum, & persuaderet, ut relinqueret quidem illam in solitudine versandi rationem, veniret vero, ut ferret auxilium tot millibus qui fraude interibant, & rore sui adventus flammam extingueret Arianam. Cucurrit divinus Acacius, & assumpto, ut jussus fuerat, magno Asterio, accessit ad maximum lumen Ecclesie Julianum; & cum eum salutasset: Dic mihi, inquit, o pater, quam de causa totum hunc laborem tam lubenter toleras? Cum is autem respondisset: Et corpore & anima, vitæque & omnibus quæ ad vitam pertinent, est mihi Dei cultus pretiosior: conor autem, quoad ejus a me fieri potest, illi a sorde mundum offerre ministerium & ei perpetuo placere.

Ostendam tibi, inquit Acacius, rationem, per quam et plusquam nunc servias. Idque dicam non solum utens ratiocinatione,

Julianus Saba vocatur Antiochiam.

(b) Theod. l. 4. c. 25.

(c) Theod. in Philot. c. 2.

LXXXVI.

Convenit Acacius Julianum.

Persuadet Juliano Acacius adventum Antiochiam.

ne, sed ut qui id ab ejus doctrina didicerim. Cum enim Petrum aliquando rogasset, an eum plusquam alii amaret (a), & didicisset id quod sciebat vel ante Petri vocem: Tu enim, inquit, nosi Domine, quod amo te; ostendit ei quidnam agens eum magis coleret: Si enim, inquit, amas me; pasce oves meas, & pasce agnos meos. Hoc quoque tibi, o pater, est faciendum: periculum enim est, ne oves a lupis intereant: eas autem valde amat, qui a te valde amatur. Est vero proprium amantium, illa facere, quæ cum sunt, ei qui amatur, grata sint. Et alioqui non parvum est periculum, multorumque & magnorum illorum sudorum detrimentum, si pati potueris negligere & tacitus præterire, veritatem quidem graviter oppugnari, eos autem qui ei adherent, captari, ad eos vero venandos esse etiam tui nominis appellationem; te enim habere socium sine impietatis gloriantur & jactant præfides Arii abominationis. Hoc cum primum audisset senex, quietem quidem jubens valere ad tempus, neque civitatis strepitus, quod eis non esset assuetus, refugiens, accurrat Antiochiam.

(a) Joan. 21.

LXXXVII. Exemplum magne femine, & miraculum Juliani.

recepit illa mulier a beato senex. Et ut alia prætermittam, quæ facta sunt LXXXVIII. in itinere; venerunt quidem Antiochiam: Adventus omnes autem undique concurrebant, Dei Juliani hominem videre cupientes, & morbi sui medicinam unusquisque accipere desiderans. Antiochiam. Habitabat autem in speluncis, quæ erant in latere montis; ubi divinum quoque Apostolum Paulum & habitasse dicunt, & latuisse. Sed statim, ut scirent omnes eum esse hominem, eum invadit febris vehementissima. Cum autem videret magnus Acacius multitudinem eorum qui simul erant congregati, & eam quæ acciderat, ægre ferret ægri tudinem: existimabat enim fore, ut si qui convenerant, perturbarentur, si viri morbum resciscerent, a cujus manu se inventuros sperabant medicinam: Noli angi animo, inquit senex; si enim est necessaria sanitas, eam statim dabit Dominus. Mox ergo post hæc verba ad preces conversus, & ut solebat, & genua, & frontem solo admoveans, rogavit, ut assequeretur sanitatem, si ex ea reditura sit aliqua utilitas ad eos qui convenerant. Nondum finerat preces, & repente multus sudor profluens extinxit flammam febris.

Cum illic autem liberasset multos a morbis omnis generis, profectus est ad conventum piorum. Transiente vero eo per portam Regiæ; mendicus quidam, qui clunibus utebatur pro pedibus, & per terram trahabatur, cum manum extendisset, & ejus pallium attingisset, fide quidem morbum exegit: exiliens autem ostendit se æque currere, atque ante morbum; idem faciens, quod claudus, quem Petrus & Johannes exererunt. Hoc cum factum esset, confluxit totus populus civitatis, & erantque bellicum gymnasium plenum iis qui concurrebant; pudore autem afficiebantur calumniatores & mendacii artifices; læto autem & tranquillo animo erant alumni veritatis. Exhinc in domos suas trahabant lumen veritatis ii, qui opus habebant ut curarentur.

Vir autem quidam, cui fuerat maximus mandatus magistratus, cujusque fidei commissus erat clavus Orientis (dicebantur hi Præfecti seu Comites Orientis) ad eum misit, rogans ut ad se veniret, & a morbo urgente liberaret. Ille vero accessit, nihil cunctatus, & communi Domino fufis precibus, verbo solvit ægri tudinem; & jussit, ut Deo gratias ageret. Cum hæc & talia fecisset, statuit reverti deinceps ad suæ exercitationis monasticæ tugurium. Sed cum per Cyrum iter faceret (distat autem hæc civitas duorum dierum itinere ab Antiochia) diverit quidem ad eadem præclari martyris Dionysii. Qui illic vero Dei cultui & rectæ religioni præerant, convenientes supplicarunt, ut sibi opem ferret, exitum prævisum expectantibus: dicebant

cebant enim, Asterium, qui in sopsibica & falsa differendi arte fuerat educatus, & se in haeticorum Ecclesiam injecerat, & Episcopale munus erat assecutus, falsum acriter defendere, & improbo uti artificio adversus veritatem: Et veremur, inquietabant, ne facundia veluti quadam esca falsum contegens, & nexus syllogismorum tanquam quadam retia extendens, capiat multos ex simplicioribus: ea enim de causa fuit ab adversariis accersitus. Senex autem: Estote, inquit, bono animo, & Deo nobiscum supplicate, orationem & corporis afflictionem precibus adjuvantes.

LXXXI. His Deum sic rogantibus, uno die ante diem festum ac celebrem, quo verba erat facturus falsi defensor & hostis veritatis, is divinitus immittam accepit plagam, & cum uno tantum die agrotasset, excessit e vivis; illam, ut est probabile, vocem audiens (a): Stulte hac nocte animam tuam a te repetent; quae autem parvasi retia & laqueos, iis tu implicaberis, & non alii. Hunc tandem finem est consecutus Allophilus ille, qui tanto tempore insultavit agminibus Dei viventis, ab ipso jam tempore Niceni Concilii, ut superius dictum est, lues Ecclesiarum, non nisi ad perditionem hominum comparatus, ubique semper & adversus bonos omnes atque Fideles inventus scelestissimus. Arii fax ad inflammandas Ecclesias paratissima, quam sanctus senex exsuffians extinxit. Quae autem reliquerit post se scriptorum monumenta, S. Hieronymus numerat, cum de eo sic ait (b): Arianae philosophus de script. factionis scriptis regnante Constantio in Ecclesiis epistolam ad Romanos, & in Evangelia in Asterio. & Psalmos commentarios, & multa alia, quae a suae partis hominibus studiosissime leguntur. Tanta victoria, tantaque erecta de Ariatorum antesignano trophaea insignes alias atque plane divinas operationes a viro sanctissimo editas magis magisque illustres reddiderunt & immortales, succedentibus his aliis prioribus haud indignis.

(a) Luca 12.

Asterius Sophista creatus Episcopus excedit e vita.

(b) Hier. de script. factionis scriptis regnante Constantio in Ecclesiis epistolam ad Romanos, & in Evangelia in Asterio. & Psalmos commentarios, & multa alia, quae a suae partis hominibus studiosissime leguntur.

PAGIUS Ad num. LXXXI. Baronius duos Asterios, utrumque Sophistam, ac praeterea Arianos confundit. Primus Cappadox fuit, & Constantino Magno imperante floruit: secundus Ecclesiae Cyrensi praesuit ante Isidorum Theodoretum decessorem. Primus neque Episcopus, imo nec Presbyter fuit, si Athanasio credimus: fuit vero secundus. Theodoretus enim in Hist. Religiosa cap. 2. a Baronio hoc anno recitato, eum Cyri, oppido duorum dierum itinere ab Antiochia distant, creatum Episcopum testatur; eoque non multo post demortuo, Cyrensis Ecclesia per aliquot annos vidua mansit, donec post Valentis Imperatoris interitum Isidorus ab Eusebio Samosatensi Episcopus ordinatus est. Prior Asterius ad currentem Christi annum vitam producere non potuit, nisi centenarius, aut cen-

Hujus nempe, cum in narrationem incidit monachorum, Johannes Chryso- mus obiter meminit (c) dicens: Scitis utique & audistis & vidistis etiam nonnulli virum, quem sum dicturus, Julianum dico illum admirandum. Hic erat rusticus, humilis & humili loco natus, & nec externa quidem eruditionis omnimodum, sed non ficta & simulata philosophia repletus. Hoc ingrediente civitates (quod quidem raro fiebat) neque oratoribus, neque sopsibitis, neque ullo alio ingrediente, tantus fiebat concursus. Quid autem dico? Non nomen ejus nunc quoque clarius decantatur, quam quorumvis Regum? Haec ipse. Porro dies natalis ipsius una cum caeteris clarissimis Dei amicis adscriptus indicibus Ecclesiasticis ab eo tempore cum in Orientali, tum etiam Occidentali Ecclesia jugi memoria perseverat (d).

At non unum tantum Julianum, alterumve Aphraatem, sanctissimos monachos nutrierant his temporibus Syriae solitudines, sed alios plerisque his virtute haud impares, de quibus haec Theodoretus (e): Erant, inquit, etiam eodem tempore alii vitae monasticae disciplinae valde praestantes. Nam in solitudine Chalcedensi Avitus, Mirrianus, Abrahamus, & alii praeterea non pauci in corporibus perturbationibus obnoxii vitam ab omni perturbatione vacuam traduxerunt. In Apamea item Agapetus, Simeon, Paulus, & alii in eo genere vitae facile primas tulerunt. In solitudine porro Zeugmatensi Publius & Paulus; in Cyrensi quoque vir ab omnibus laudatus Acepstinas se conclusit in cellulam, & eum vitae modum sexaginta annos continuos transegit, neque visus a quocquam, neque cuiquam locutus. Adde his Zeugmatium virum cum primis admirabilem; qui tamen luminibus orbatus erat, tamen circuibat sedulo, tum ut confirmaret oves, tum lupos demicando prostigaret; quam ob causam cellula ejus monastica incensa fuit; alteram tamen Trajanus dux fidelissimus ei adificavit, aliasque res ad cultum vitae necessarias imperavit.

LXXXII. (c) Chryso. in epist. ad Eph. c. 6. homil. 21. Celebris memoria Juliani Sabae.

(d) Mart. Rom. tit. 14. J. n.

LXXXIII.

(e) Theod. l. 4. c. 29. Celebriores in Syria monachi.

(a) Theod. hist. SS. Patrum c. 26. & 22.

LXXXIV. (b) Socrat. l. 6. c. 27. (c) Sozom. l. 6. c. 36. 37.

PAGIUS

XXX. Fuit & Asterius Amasensis Episcopus.

xit. In solitudine etiam Antiochena Marianus, Eusebius, Ammianus, Palladius, Simeon, Abrahamus, & alii quoque, qui imaginem Dei, ad cujus similitudinem conditi erant, integram conservarunt. Atque eorum horum, tum illorum vitam scriptis prodidimus. Itemque mons, qui urbi illi amplissima imminet, hujusmodi floribus pratesibus pulchre vestitus est: nam in eo cum magna nominis celebritate vixit Petrus Galata, & ejus gentilis Aegyptius, quinetiam Romanus, Severus, Zeno, Moses, Malchus, & alii quamplurimi vulgo quidem ignoti, Deo autem penitus perspecti & cogniti. Haec Theodoretus de sanctis Syriae solitudinum monachis, quorum nonnullorum res gestas ipse scriptis edidit in Philotheo, nempe de Juliano, & Aphraate, quos diximus, Martiano, Eusebio, Publio, Simeone, Palladio longe alio ab illo Galata, de quo suo loco dicendum, Abrahamo, Acepstima: meminit & de magno quodam (ita enim ipse (a) eum iterum appellat) Marone, necnon de Mose & Malcho, cujus res gestas S. Hieronymus profecutus est; qui tantorum virorum fama pellectus, monasticae vite institutum arripiens, Syriae potius elegit solitudinem, de quo suo loco dicemus. Institutam jam de Antiochena Ecclesia persecutione Valentis exagitata ordine prosequamur orationem.

Putarunt Socrates (b) atque Sozomenus (c), Valentem Antiochiae adversus Orthodoxos furentem, ad meliorem statum mentis revocatum esse oratione Themistii. Caeterum licet Socrates tradat habuisse ea de re Themistium coram Valente orationem, Sozomenus autem ipsum eo argumento scriptum librum eidem dedicasse testetur; tamen una eademque procul dubio scriptio fuit; sed desideratur ipsa, & multa alia, quae horum temporum rebus magnam potuissent lucem afferre: longe vero diversa haec habenda ab ea coram eodem Valente dicta oratione post debellatum Procopium, de qua superius mentio facta est. Cum autem is esset lugubris status Orthodoxorum in O. Ann. Eccl. Tom. V.

memoriae Cyrillum mense Septembri anni CCCCXXXI. ut observat Garnerius in Auditorio Operum Theodoretum pag. 34. ubi hanc allocationem Theodoretum esse ostendit, ait: Discrevum Doctorem. Hoc Asterius Arianus genuit, & Apollinaris tuus pater. Te ipsum enim illius filium constituisse. Ubi Theodoretum de prior Asterio locutum arbitrat Garnerius: posterior enim, inquit, Constantinopoli innotescere facile non potuit. Utriusque Asterii occasione observandum, floruisse hoc saeculo alium Asterium Amasensem in Ponto Episcopum doctrina & sanctitate illustrem, qui post annum Christi quadringentesimum adhuc in vivis fuit, ut liquet ex Oratione de Kalendis eo anno scripta, de qua infra sermo erit. Jam tamen Juliano Apostata imperante

riente, ac praesertim in Syria; audita Magnus Basilus Antiochena Ecclesiae dira jugique afflictatione, eam scriptis est consolatus, & ad fidem acceptam a Patribus fideliter custodiendam adhortatus, epistola ad ipsam data, quae sic se habet (d):

Quis dabit mihi alas instar columbae? & volabo ad vos, expleboque desiderium, quo ad dilectionis vestrae congressum aspiro. Nunc vero non solum alas destitutor, sed ipso quoque corpore, quod & longa jam dudum agrotatione confectum, & nunc continuis tribulationibus profus attritum est. Quis enim usque adeo animo est ad amantem? quis ita plane omnis commiserationis expertus & inimitis, qui cum audiat, quo modo undique nos gemitus ac luctus, velut ex tristis quodam choro, communi quadam & consona lamentatione applorante impetat, non condoleat animo, inque terram praesertim luctu deflectatur, & immensis istis curis omnino tabescat? Sed potest sanctus Deus aliquam ab immensis ac deploratis curis dare relaxationem, & a diuturnis laboribus quamdam largiri respiracionem.

Itaque & vos oro, ut eandem consolationem amplectamini, ac spe consolationis cum gaudio praesentem tribulationum luctum toleremus. Sive namque peccatorum poenitentiam; valebunt ad hoc flagella, ut post hac iram Dei quae imminet, avertant; sive in certaminibus, quae pietatis gratia decertamus, per tribulationes corroboramur: justus est is, qui nos ad tolerandos agones praemissis invitavit, ut non sinat nos tentari supra id quod ferre possimus; sed pro toleratis jam laboribus patientiae nobis & spei in ipsum coronam reddat. Ne igitur ad decertandos pietatis agones defatigemur; neque per desperationem, quae jam decreta sunt, amittamus. Non enim uno actu fortitudinis, neque modico quodam labore constantis animi specimen datur; sed qui corda nostra probat, longa nos ac prorogata probatione vult justitiae coronam adeptos demonstrare. Dumtaxat constans ac fidelis servetur a-

(d) Basil. epist. 60.

LXXXV. Basilus c. pistola consolatur Antiochenos.

LXXXVI. Utilitas tribulationis.

Q. 2. ni-

celebris erat, ut colligitur ex Orationibus de Kalendis & adversus Avaritiam, ubi antequam loquatur de iis, quos is Imperator ad fidem negandam induxerat, ait: Et haec quidem, inquit, anteriorum exempla temporum memoria servavit: sunt etiamnum recentia ac nostra aetatis. De ejus Operibus legendus Labbeus in Dissert. de Scripturis Ecclesiasticis, ubi & mentionem facit quarti Asterii Petrae in Arabia Episcopi, qui hac aetate vixit, quique die X. Junii in Martyrologio Romano colitur, de quo Baronius hoc anno. Post Eabbei mortem Cottele- rius in tertio tomo Monumentorum Ecclesiae Graecae aliqua Divi Asterii Amasensis Episcopi Opuscula publicavit, & in linguam Latinam convertit. De Asterio Philosopho Spondanus in Epitome anno CCCCXXXVI. num. V.

CHRISTI
370.DAMASI PAP.
4.VALENTINIANI IMPR. 7.
VALENTIS

nimus nosse, fidei nostræ in Christum robur custodiatur immotum; & brevi ac velociter veniet auxiliator, veniet & non tardabit. Amplectenda enim tribulatio, super tribulationem, spes super spem, adhuc modicum, adhuc modicum. Ad istum modum alumnos suos Spiritus sanctus futurorum promissione recreare novit: post tribulationes enim sequitur spes; quæ vero sperantur, e vicino subsequuntur. Nam etiam si universam hominum vitam quis objecerit; brevissimum tamen est illius spatium, respectu infiniti sæculi, quod in spe nostra reconditum est.

LXXXVII. Fidem autem nos neque recentiorum ab aliis conscriptam acceptamus, neque ipsi mentis nostræ fœtus aliis obirudere audeamus, ne humana putentur pietatis verba; sed quæ a sanctis Patribus edocti sumus, ea rogantibus nos annunciamus. Est itaque Ecclesiæ nostræ a Patribus administrata, etiam a sanctis Patribus qui Nicææ convenere, conscripta fides; quam etsi arbitramur ore tenus & apud vos in usu haberi; non tamen detrectabimus, ne desidei crimine notemur, ipsu quoque verba litteris annotare; sunt enim ista: *Credimus in unum Deum, &c.* Ipsum Nicænum symbolum Basilius integrum in eadem describit epistola, quod ab ipsis integrum custoditum exoptat.

LXXXVIII. Quod autem Ecclesia Antiochena præter afflictionem Valentis Imperatoris aliarum inirestina afflictae vexatione, dum Catholicæ fidei professores inter se dividerent, alii Melctio, Paulino alii adhærescerent; idem sanctus Basilius, quod non levioris negotii, sed magni momenti id esset opus, ad eam rem consociendam Magnum Athanasium litteris ad eum scriptis rogat, ut inter utramque partem pacis sequester accedat. Sed in illud primum vehementer incumbit, ut quoniam Orientalis Ecclesiæ ejectione Episcoporum Catholicorum & subrogatione Arianorum jam penitus videretur esse collapsa, unum tantum doceat superesse remedium, illudque in eo repositum, si ab Occidentalibus Episcopis sublevarentur; atque istud ipsum ut curet, enixius rogat his verbis (a): *Olim novæ & ipse secundum admensuram mibi rerum gerendarum cognitionem; unam sciebam acquirendi auxilii viam; quæ res Ecclesiis nostris cum Occidentalibus Episcopis conspirat & convenit. Si namque voluerim illi eundem zelum, quo contra unum & alterum qui in Occidente diffamabantur, nempe Auxentium & Socios, usi sunt, & pro nostrarum partium incolatu solliciti demonstrare; forte fiet aliquid, quod proderit communiter omnibus. Unde & qui verum potuerunt, multitudinis auctoritate permoveantur, & populi quaquaversum illos sine contradictione sequantur.*

(a) Basl. ep. 48.

Quis autem ad ista perficienda prudentiam tuam excellat? Quis acutius, quid faciendum sit, expendet? Quis ad utilium energiam efficacior? Quis ad considerandam fratrum necessitatem condolentis affectu magis præditus? Quis universo Occidentis honorabili canicie tua venerabilior? & paulo post: *Ad Occidentales Episcopos mitte, qui calamitates, quibus occupamur ac premimur, illis exponant. Instrue illos forma narrandi, qua utantur. Esto Samuel Ecclesiis; particeps esto afflictionum laborantium populorum, &c.* ac post hæc, res Antiochenæ Ecclesiæ ut sollicite curet, rogat his verbis:

Antiochena sane Ecclesiæ status manifeste a tua pietate pendet, ut alios quidem adifices, alios vero compescas ac quietos reddas, atque Ecclesiæ vires per unanimitatem consensum restituas. Quod enim iuxta eos qui medicorum sapientissimi sunt, curandi initium ab illis sumere debeas, qui periculosissime laborant, nemo est qui te melius intelligat. Quid autem poterit totius Orbis Ecclesiis, ea quæ apud Antiochiam est, lethalius esse? Quam si contigerit ad concordiam redire; nihil prohibebit, quo minus universo corpori, tamquam corroboratum caput, sanitatem suppeditet. Re vera autem sapientia tua & Evangelica sympathia urbis illius agritudines opus habent; quæ non ab hæreticis solum scissa est, sed & ab illis qui idem sentire dicuntur, discernitur. Ista vero componere, & in unius corporis harmoniam reducere, vere illius est, qui & sicis ossibus, ut ad nervos & carnem iterum restituerentur, ineffabili virtute sua largitus est. Magna vero omnino Dominus per sanctos suos operatur, &c. Hæc Basilius, qui & in his multis fuit, aliis sæpe litteris eundem Athanasium interpellans pro infelicissimo statu Orientalis Ecclesiæ, ac potissimum Antiochenæ, ut complures litteræ ad eundem Athanasium eodem ferme argumento datæ significant (b). Quoniam modo autem ipse Athanasius, opem laturus Basilio & Ecclesiæ Orientali, Petrum Alexandrinæ Ecclesiæ ministrum ad ipsum legavit, & de legatione ab eo ad Occidentales missa, dicemus anno sequenti.

Quod rursum ad Athanasium spectat; etsi (ut dictum est) & ipse in sua Ecclesia absque vexatione quiete agere permisus fuit; Ecclesiæ tamen sibi subjæctæ a Præfectis earum provinciarum nonnihil vexatæ sunt; & inter alias Ecclesiæ Libyæ a quodam Præfecto Cappadoce, homine moribus depravato, licet fide Catholico, labefactata est; quem in deteriora prolabantem, nec mores emendare curantem S. Athanasius sententia excommunicationis percussit; scripsitque ex more publicas litteras, quibus significaretur, ne qui excommunicatus ab ipso esset, ab

LXXXIX.

Basilius Athanasium cupit agere cum Episcopis Occidentis.

XC.

Basilius Athanasium commendat Eccl. Antioch.

(b) Basl. ep. 49. 50. 51. 52.

XCI.

Præfectus Libyæ ab Athanasio excommunicatus.

CHRISTI
370.DAMASI PAP.
4.VALENTINIANI IMPR. 7.
VALENTIS

ab alio usquam Episcopo recipere. Pervenerunt eadem litteræ in Cappadociam, quo idem reversurus erat; quas cum in primis Basilius universæ illius provincie metropolitanus Episcopus accepisset, in nefarium hominem æque ac Athanasius ipse commotus, eundem a fidelium consortio penitus declaravit extorrem, deque his sic a se gestis eundem S. Athanasium reddidit certiorum, per brevi ad eum ejusmodi epistola scripta (a):

XCII. Incidi in sanctitatis tuæ litteras, in quibus adversus Libyæ Præfectum, virum infamem, ingemisti. Deploramus quidem patriam nostram, quod talium malorum & mater est ac nutritrix. Deploramus vero & Libyam nostræ proximam, quod malorum nostrorum particeps facta, feris que viri hujus moribus tradita est, qui a pueritia crudelitati pariter & lascivie assuevit. Hoc scilicet erat, quod sapienter dixit Ecclesiastes (b): *Væ tibi terra, cuius Rex est puer, & cuius principes mane comedunt, & in ipso meridie lasciviant, post alienos thoros plusquam irrationales bestie insipientes.* Itaque illum quidem flagella manent apud justum Judicem ad eandem mensuram commensurata, juxta quam ipse jam antea sancto Dei affligere præsumpsit. Innotuit autem id & Ecclesiæ nostræ ex litteris pietatis tuæ: atque averfandum & execrabilem illum averfabantur omnes, ita ut nec ignis, nec aqua, nec recti communionem cum illo sint habituri: siquidem prodest, ut violenti isti tyranni communi & unanimi judicio condemnentur. Sufficiet autem ipsi damnationis titulus, & ipsæ sententia, quibus undique ab omnibus condemnabitur. Neque enim omitterem, quo minus condemnationem istam omnibus ipsis & familiaribus & amicis atque advenis ostendamus. Quod si vero non statim illum ista reprehensiones, quem admodum & Pharaonem, permovebunt; attamen postremam aliquando & gravem illi ac tristem retributionem afferet. Hactenus Basilius ad Athanasium; quæ hic descripsisse volumus ad excommunicationis censuram etiam in provinciarum Præfectos ab Episcopis exerceri solitam in

(a) Basl. ep. 47.

(b) Eccl. 10.

Pœna excommunicati.

PAGIUS Ad num. XCIII. & seqq. Cum Valens Imperator ante verum tempus anni trecentesimo septuagesimi secundi Antiochiam non pervenerit, ut ex his quæ infra dicemus, constabit, annus, quo diræ habitæ sunt quæstiones de iis, qui de hujus Imperatoris vita consulissent Magos, quove celebriores Philosophi occidi iussi, qui annus utique hæcenus in obscuro fuerat, in manifestam lucem educitur. Illud enim contigit anno trecentesimo septuagesimo tertio. Scribit quippe Zosimus lib. 4. pag. 742. *Cum Antiochia degeret Imperator, magis præstigiis de Valentis successore consultum esse; cui Socrates & Sozomenus a Baronio citati suffragantur. Ammianus vero initio libri 29, in-*

XXXI. Insidia Valentis Aug. extructa.

Ecclesia insinuandam. De reliquis autem Basiliis rebus cum Athanasio gestis agetur anno sequenti.

Hoc eodem anno, quo venit Valens Imperator Antiochiam, ipsius tertio Consulatu, præfecturam Prætorii Modesto administrante, diræ sunt habitæ quæstiones de compluribus, qui de vita ipsius Imperatoris consulissent magos, aruspices, vel alios; qui malis artibus futura prænocere profitebantur; de quibus omnibus Ammianus (c) pluribus agit, cujus quoque assertione colligitur, eadem hoc ipso anno agi cœpta, nimirum cum, ut ait, præfecturam Prætorii Modesti administraret; ad quem eodem munere fungentem extat Valentis rescriptum ipso tertium Consule hoc anno datum (d), nec non (e) aliud adversus maleficos (quod ad hanc rem, de qua agitur, pertinet) his verbis: *Cesset mathematicorum tractatus. Nam si quis publice aut privatim, in die nocturne deprehensus fuerit in cobibito errore versari, capitali sententia feriatur.*

Quinam autem fuerint, qui pertæsi Valentis Imperii, curiose de futuro scrutarentur Imperatore, Sozomenus narrat, cum ait (f): *Eo quidem tempore omnes prope philosophi Gentiles extincti sunt; idque hac de causa. Nonnulli eorum qui alii in philosophia præstare putabantur, incrementum religionis Christianæ egre admodum ferentes, invicere consilium de prænocendo, quis esset Valenti in Imperio successurus. Qua de re cum omnia omnis generis divinandi genera experti fuissent; ad extremum tripodem ligneum e lauro fabricati, invocationes dæmonum & verba execrabilia pro more suo usurparunt: adeo ut ex conjunctione singularum litterarum per tripodis machinam & divinationem significatarum, futuri nomen extaret Imperatoris. Philosophi igitur cum Theodorum virum inter satellites Imperatoris insignem illum quidem & illustrem, sed Gentilem, Imperatorem fieri videri ex-peterent, utque ordo litterarum usque ad D, hujus nomini conveniret, in fraudem induci sunt, dum hac conjectura nixi,*

finuat, factum id allato consumta, & dum Modestus Præfectus Prætorio formidine successoris agitaretur in dies. Quare cum Modestus, qui huic crimini vindicando incubuit, anno trecentesimo septuagesimo tertio ultimum Præfecturæ suæ annum egerit, non dubium, quin eo anno quæstiones illæ exercitæ sint, & quin L. 8. Cod. Theod. De Maleficis, quæ sine die & Consulibus est, ad eundem annum pertineat, ut Gothofredus in ejusdem Legis Commentario suspicatus fuerat. Nam Modestum anno trecentesimo septuagesimo quarto Prætorio Præfectum non fuisse, liquet ex Legibus Codicis Theod.

XCIII.

Valens exagitat magos divinatos.

(c) Amm. lib. 29.

(d) L. 6. de de tyron. C. Theod. (e) L. 8. de malef. C. Theod.

XCIV.

(f) Sozom. l. 6. c. 35. Philo-phi avidi scieie successorum Valentis.

CHRISTE 370.

DAMASI PAP. 4.

VALENTINIANI IMP. 7. VALENTIS

CHRISTE 370.

DAMASI PAP. 4.

VALENTINIANI IMP. 7. VALENTIS

Theodorum Imperio potiturum expectarent. Quo illorum conatu indicato, Imperator ex- tra modum ira exardescere capit, quasi salutis suae insidias comparasset.

XCIV.

Theodor- us ex no- mine reus capitis.

Quam ob causam tum Theodorus, tum tripodis opifices comprehensi sunt, mandatumque ut ille igni, hi autem gladio necarentur. Pari ratione omnes illustriores in toto Imperio philosophi eadem ipsa de causa extincti. Quin etiam cum Imperatoris ira nullo modo comprimi posset; etiam in eos qui philosophi non erant, sed illorum dumtaxat vestitu utebantur, invidia flamma pervasit; sic ut qui alias artes profitebantur, neque crocotis, neque palliis philosophorum se induere vellent, idque ob periculi metum, ne viderentur eorum numero esse, qui vaticinia illa & ritus ad tripodem peregrissent. Istam quidem implacabilem Imperatoris iram, atque adeo crudelitatem, addo etiam philosophorum temerarium facinus, philosophi indignum & imprudentem conatum a bene sanis hominibus arbitrari merito damnandum.

XCVI.

Litterae in suspi- cionem adductae.

Nam cum hac inscitia Valens impulsus animum induxisset eum interficere, qui esset sibi in Imperio successurus, neque vitae illorum qui divinatione ea de re usi fuissent, neque ejus de quo divinasset, perpercit; quin etiam, ut ferunt, neque eorum quidem qui tum eodem nomine, si modo illustres essent, appellabantur, vel saltem simile nomen habebant, cujus primae litterae a Th, usque ad D, eadem essent. Porro philosophorum hic processit amentia, uti crederent in sua situm potestate, ut tum Imperatorem e medio tollerent, tum denuo excitarent. Haec & alia de philosophorum Gentilium stultitia affert Sozomenus; qui aegre ferentes Christianum hominem Romano Imperio diutius dominari, adhuc marentes Julianum cito extinctum, hinc magiae praestigis de venturo confulebant Imperatore, avidaque elementis illis patefactum nomen Theodori illius acceperunt, utpote Ethnici hominis; quem tamen moribus probe compositum Ammianus describit (a), cum ait: Visus est aliis excellere Theodorus secundum inter Notarios adeptus jam gradum; & erat re vera ita, ut opinati sunt. Namque antiquitas claro genere in Galliis natus, & liberaliter educatus a primis pueritiae rudimentis, modestia, prudentia, humanitate, gratia, litteris ornatissimus, semper officio, locoque quem retinebat, superior videbatur, altis humilibusque juxta acceptus: solusque pene omnium erat, cujus linguam non infremem, sed dispicientem, quae loqueretur, nullius clauderebat periculi metus. Haec de eo Ammianus: quem Constantino poli accersitum, ut ait, quaestio- nibus Imperator subiecit.

XCVII.

(b) Socrat. lib. 1. c. 13.

Addit ad haec de aliquibus Socrates (b): Itaque omnes qui erant Theodori, vel

Theodosii, vel Theoduli nomine, vel aliis consimilibus nominibus appellati, Valens interficit: in quorum numero fuit Theodosius vir nobilis ex genere patricio; qui ab Hispania ad Valentem adductus, morte multatus est. Multi igitur praemetu ipsorum animis injecto sua commutaverunt nomina; & quae parentis illis in lucem editis imposuerant, tanquam plena periculi denegarunt. Haec ipse; his adjiciendam putamus, quam S. Joannes Chrysostomus de nece alterius Theodori affert historiam sub eodem Valente, eadem, ut putatur, causa, periclitantis. Existimari quidem, posset, hunc unum eundemque esse cum illo, cujus Ammianus (c) tragediam, narrat, nisi quod ille ab ipso dictus Gallus, hic vero Siculus nominatur. Ait igitur Chrysostomus (d):

Multi ex nomine facti rei capitis.

(c) Amm. lib. 29.

(d) Chryf. epist. ad viduam juniorem.

Revocabo autem tibi in memoriam Theodorum illum Siculum (fortasse audisti, erat enim in primis notus & celebris). Hic & pulchritudine & magnitudine corporis & auctoritate apud Imperatorem omnibus praestans, qui ea poterat, quae interiorum familiarium nemo, prosperam illam fortunam non moderate tulit: sed infidiatus Imperatori ac deprehensus, ipse quidem valde miserabiliter obruncatus est; ipsius autem uxor neque educatione, neque genere, neque ulla alia re nobilitati tuae concedens; omnibus repente rebus suis spoliata, ac libertate amissa, cubiculariis ancillis adnumerata, ac nulla non ancilla miseriorem ac magis lacrymabilem vitam agere coacta est, hoc uno ceteris antecellens, quod propter incomparabilem calamitatis magnitudinem, lacrymas eorum omnium, qui ipsam aspicerent, eliciebat. Fertur etiam Artemisia viro valde claro nupta, quoniam & ille tyrannidem affectavit, in eandem incidisse paupertatem, ac praeterea oculis esse capta; nam magnitudo aegritudinis & lacrymarum multitudo lumina extinxit. At nunc quidem hominibus eget, qui deducant, & ad alienas portas adducant, ut hoc modo necessarium sibi victum comparare queat. Ista Chrysostomus adolescens Antiochenus ibidem agens, ubi haec omnia tractabantur. At quod ait dictos clarissimos viros ob affectatam tyrannidem extinctos esse; haec idcirco, quod qui eos neci traderent Judices (ut ex Ammiano colligitur) hanc de damnatione singulorum causam justam apparentem praetexerent. Subdit idem ibi Chrysostomus de ipsius Valentis Imperatoris miserando interitu, de quo opportunius suo loco agendum erit. At Zosimus quoque, dum de Theodoro agit, affectatum ab eo Imperium tradit, ac malis artibus conquistum, licet cum Ammianus excuset.

XCVIII.

Theodori Siculi casus.

Nominat idem Zosimus celebriores philosophos tum justu Valentis occidi justos, cum

XCIX.

Qui Philosophi cum ait (a): Primus ex nobilibus philosophis interfectus est Maximus, & post illum oriundus e Phrygia Hilarius, qui ambiguum quoddam oraculum clarius fuisset interpretatus: secundum hunc Simonides, & Patricius Lydus, & Andronicus e Caria; qui omnes ad summam doctrinae fastigium pervenerant, & potius invidia, quam justo judicio damnati fuerant. Haec Zosimus: at neutiquam cum his Themistius comprehensus est, utpote vere philosophus & ab omni magiae studio procul abhorrens. Porro quod spectat ad Maximum illum olim Juliani in magia magistram, ista de eo Ammianus (b): Neque ita multo post, Maximus ille philosophus, vir ingenti nomine doctrinarum, cujus ex uberis sermonibus ad scientiam copiosius Julianus exiit Imperator, oraculi supradicti verus audisse insinulatus, seque comperisse assensus, sed reticenda professionis consideratione non effudisse, verum ultro praedixisse consultores ipsos suppliciiis poenalibus perituros; Ephefum ad genuinam patriam ductus, ibique capite truncatus, sensit, docente periculo postremo, quaesitoris iniquitatem omnibus esse criminibus graviolem. Sic ipse. Fuisse autem, qui de Maximo habuit quaestionem, Festum Judicem, Eunapius tradit (c), qui & pluribus ejusdem Maximi necem profecurus est. Qui igitur eadem divinandi arte summam apud Julianum (ut diximus) gratiam fuerat consecutus, cum jam illi de ejus Imperio esset vaticinatus, justo Dei judicio eadem ex causa sibi ultimum supplicium comparavit: hic ergo vanissimi hominis finis fuit, quem aliqui errore ducti nominarunt Tyrium, cum Ephesus dictus fuerit, origine vero Smyrneus, ejusque germani Nymphidianus item Smyrnae oriundus & Claudianus, quorum Eunapius (d) meminit. Porro Maximus ille Tyrius Platonius, cujus extant conciones, sub Commodo vixit, ut de eo testatur Suidas. De Maximo autem alio Cynico Aegypto suo loco dicemus.

(a) Zosim. lib. 4.

(b) Amm. lib. 29.

Maximus Philosophus dampnatus capite.

(c) Eunap. in vita philof.

(d) Eunap. in vita philof.

C.

Libri magiae inquiri iusti.

(e) Amm. lib. 29.

(f) Chryf. hom. 3. cont. Anomaxos.

Cum igitur de his Ammianus agit, magnam factam inquisitionem refert veterum artium codicum, quorum reperientur causa fuerint cujusque ferme domus penetralia accurate quaesita; eisdemque inventos publice combustos tradit, cum ait (e): Deinde congesti innumeri codices, & acerui voluminum multi sub conspectu Judicum concremati sunt, ex domibus erati variis ut illiciti, ad lentendam caesorum invidiam. Ita Ammianus. Haec illa plane tempora, quorum meminit Chrysostomus (f), cum inquit: Ante annos decem capiti sunt nonnulli tyrannidem appetentes, cujus rei vos etiam meminisset arbitror. Fuit inter eos quidam dignitate ac principatu praeditus: qui cum da-

mnatus capite ad supplicium duceretur, populus motus misericordia universus Praetorem adiit; & deprecandi communi opera efficere potuit, ut reus ille venia nulla dignus liberaretur ab ira Imperatoris. Haec ipse: fortasse hic ille Sallustius, quem damnatum capite & liberatum, vel potius quem filium Alypii, Ammianus (g) tradit. Tunc plane & illud accidit, ut complures, ne apud se ejusmodi codices reperirentur, eos igni confestim tradiderint, vel in proximum fluentem conjecerint: cujus rei causa Joannes Chrysostomus jam periclitatus esset, nisi divino quodam praesidio (quod ipse testatur) fuisset adutus. Porro rem gestam sic ipse refert (h):

(g) Amm. lib. 29.

(h) Chryf. in Ast. Apost. hom. 38.

Mota est olim, me adhuc adolescentulo, magna tyrannorum hostilitas; militibus etiam foris extra civitatem ad insidias incantatorios & magicos. Et qui scripserat librum, nondum perfectum in flumen abjecerat; & captus, cum postulare ab eo, reddere non poterat, sed dicebatur per totam civitatem vinculus: & cum ita accusaretur, dedit poenam. Tunc ergo ad martyris adem proficisci volens, transibam per hortos juxta flumen cum alio quodam. Ille autem viso libro, qui in superficie fluebat; primum quidem putabat lineum esse: propior autem factus, agnovit esse librum, & descendens recepit. Ego autem contemnebam, ut de somnui invento, & ridebam. Sed videamus, inquit, quidnam hoc sit. Revolvit partem pagi, & invenit scripta magica. Accidit autem eodem tempore, militem transire; qui hoc animadvertens abiit & timere nos fecit. Quis enim credidisset, quod e flumine sumptum sustulisset; cum omnes tunc, etiam qui non suspecti essent, detinerentur? & abjicere non audebamus, ne videremur; idem erat periculum, si scinderemus. Concessit igitur Deus, & abjecimus, & postea a periculis liberati sumus. Haec tunc Chrysostomus, ista recolens, tanquam maximum a Deo tunc beneficium consecutus, ex quibus cum ceteris levioris quoque suspicionis reis postulatis iudicio poenam capitis exolvisset, si cum libro illo deprehensus fuisset. Agebat autem hoc tempore Chrysostomus suae aetatis annum decimum sextum, secundum rationem superioris initam, cum de matre ipsius actum est.

CI.

Johannes Chrysostomus in magno di ferimine positus vitae liberatur.

In Occidente quoque ab anno superiori dirae agitari coepit sunt quaestiones adversus ejusmodi delinquentes, qui curiosis per divinationem scientis operam darent; adeo ut ipso exordio in Senatorias quoque personas exhibitae fuerint unguulae, & alia poenarum genera, quae licet servilibus tantum personis ex praecis legi-

CII.

Magicae artis rei inquisitum etiam in Occidente.

CHRISTI
370.DAMASI PAP.
4.VALENTINIANI IMPR. 7.
VALENTIS(a) 1.6. de
malef. C.
Theod.(b) Amm.
lib. 28.(c) 1.1. de
quest. C.
Theod.

CIII.

CIV.

legibus consuevissent admoveri, per Constantium (a) tamen odio magiæ (ut dictum est) in quosque etiam nobiles fuerunt relaxata. Quamobrem (inquit Ammianus b) ne tot malis dissimulatis, paulatimque serpentibus, acervi crescerent ærumnarum; nobilitatis decreto Legati mittuntur, Roma scilicet, Prætextatus ex Urbi Præfecto, & ex Vicario Venustus, & ex Consulari Minervius, oraturi ne delictis supplicia sint grandiora, neve Senator quisquam inustatio & illicito more tormentis exponeretur. Qui cum intronissi ad confistorium hæc deferrent; negantem Valentinianum se id statuisse, & calumnias perpeti clamitantem, moderate redarguit Quæstor Eupraxius, &c. Rescriptis tunc Valentinianus ad Præfectum Urbis Olybrium his verbis (c):

Nullus omnino ob fiducias perferendas, inconsultis ac nescientibus nobis, vel militiæ auctoramento, vel generis aut dignitatis defensione nudetur; excepta tamen majestatis causa, in qua sola omnibus æqua cognitio est. Hi quoque citra consultationis modum subjiciantur quæstioni, qui evidentibus argumentis subscriptiones nostras finxisse prodentur; qua in re ne Palarii quidem nominis assumptionem hujus esse volumus quæstionis exortem. Hæc, ut dictum est, anno superiori. Cæterum ejusmodi quæstiones de magis & maleficis agitæ sunt usque ferme ad ejusdem Imperatoris obitum, prout apparet ex ipsius rescriptis eadem ex causa datis, de quibus anno sequenti agemus.

Quoniam autem hæc quæ dicta sunt de Valente, Joannes Chrysostomus (ut vidimus) testatur contigisse, cum ipse adolescentior esset; his hæc pro ratione temporis adjicienda putamus, quæ eadem sua ipsius ætate accidisse tradit Antiochiæ memoria digna, de conversione famosissimæ meretricis: homilia enim in Matthæum sexagesima octava habet ista: *At non audistis quomodo illa meretrix, quæ omnes impudicitia superavit, universos rursus continentia & virtute a tergo reliquit? Non dico illam de qua in Evangelio scribitur, sed hanc quæ nostra memoria ex Phœnice omnium civitatum iniquissima fuit. Hæc enim pueris nobis apud nos erat, & cum prima in theatro esset, nomen ejus ubique ferebatur; non in urbe nostra solummodo, sed ad Cilicis usque & Cappadocas. Hæc multorum patrimonia exhaurivit, hæc multos parentum arbos tenebat, hæc maleficis quoque uti artibus dicebatur, quasi non eleganti corporis forma solum, verum etiam magicis cantibus & herbis retia tenderet: hæc Regiæ quoque fratrem attraxit; tanta cupidinis tyrannide pollebat. Sed subito nescio qua re, immo vero certissime scio; voluntate namque commutata, & Dei gratia hoc modo*

impetrata, omnia illa sprevis & calcavit; ita diaboli officina projecta, facile ad cælum ascendit: & quamvis nihil erat ea petulantius, dum in scena versaretur, postea tamen continentia magnitudine multas antecelluit. Cilicium enim induta per totam reliquam vitam hoc se pæfco exercebat. Hujus gratia & Præfectus, a sociis perturbatus armatorum milites misit, qui non potuerunt eam rapere, nec a numero virginum, quæ ipsam receperunt, abducere. Hæc cum ineffabili sacramento communicasset, & condigne suscepta gratia vixisset, universis per gratiam maculis deterfis, natura demum concessit. Mirabilem enim philosophiam, post baptismum ostendit, nec unquam amantibus antea, eamque sequentibus, ac diligenter quærentibus visa est; sed postea quam semel se ipsam incluserit, multos annos quasi vincula in carceribus peregit. Hæc de ea Chrysostomus. Jam reliqua prosequamur.

Interea vero Athanaricus Rex Gothorum, memor quæ quantave triennali bello a Valente Christiano Imperatore passus esset; quod non liceret, pacis idæ legibus prohibentibus, vel potius quod haud tantum virium penes se esse sentiret invadendi Romanum Imperium, Christianos apud se agentes ipse Ethnicus persequi cœpit, nec destitit, quousque publica expeditione, transmissis Istro, ipsum Valentem aggressus est. Quod autem ad tempus inchoatæ ejusmodi persecutionis spectat; istud ipsum S. Hieronymus profiteatur, qui cum anno sexto Valentis Imperatoris id factum recensent, plane ad hunc ipsum annum septimum referendum est: ipse enim sequenti anno a creatione Valentis, quo primus absolvitur annus & secundus incipit, ejusdem Imperatoris annos aggreditur numerare. Hic igitur primus ejusmodi persecutionis annus jure statuitur; de qua ita Hieronymus (d):

Athanaricus in Christianos persecutione commota, plurimos interfecit, & de propriis sedibus in Romanum solum expellit. Hæc ipse. Rursum vero eandem persecutionem ceptam esse hoc anno, inde etiam deducitur argumentum, quod cum S. Epiphanius testetur se commentarium illum adversus hæreses scribere anno undecimo Valentiniani atque Valentis Imperatorum, id ipso exordio libri primi affirmans; rursumque cum agit (e) de Audianis hæreticis, tradat monachos Gothos persecutionem passos a Rege Gothorum jam quatuor ante annos, ex quo illa scribebat; hæc ratione dicendum est, ipsos expulsos e Gothia fuisse anno septimo eorundem Imperatorum. At de monachis illis inferius. Sed & Orosius (f) de fuga eorum hæc amplius: Athanaricus Rex Gothorum Christianos in gente sua crudelissime persecutus, plurimos barbarorum ob

CV.

Athanarici Regis Gothorum persecutione.

CVI.

(a) Aug. de Civ. Dei 1.18. c.52.

Qui martyrii subierunt in Gothia, Catholicis erant.

(b) Sozom. 1.6. c.37.

(c) Socrat. 1.4. c.37.

CVII.

Sozomenus undique confutatur.

(d) Amm. lib. 27.

(e) Sozom. 1.6. c.37.

CVIII.

Athanaricus & Phritigernes.

* Athalaricum.

ob fidem interfectos ad coronam martyrii sublimavit; quorum tamen plurimi ad Romanum solum non trepidi velut ad hostes, sed certi, quod ad fratres, pro Christi confessione fugerunt: Ita Orosius.

Contigit autem hæc persecutio, antequam iidem Gothi Arianae hæresis labem conspergerentur; adeo ut qui apud eos passii sunt, Catholicis omnes habitii fuerint; quod quidem S. Augustinus testatur his verbis (a): *Rex Gothorum in ipsa Gothia persecutus est Christianos crudelitate mirabili, cum ibi non essent nisi Catholicis; quorum plurimi martyrio coronati sunt; sicut a quibusdam fratribus, qui tunc illic pueri fuerant, & se vidisse incunctanter recordabantur, audivimus.* Hucusque Augustini verba, cui magis assentiendum jure quis dixerit rem adeo certa fide testatam reddenti, quodque his temporibus vicinior fuerit, quam (b) Sozomenus eos hæresi Ariana labefactatos affirmanti. At rem maximi ponderis, quod de fide Catholica martyrum sit controversia, accuratius pervestigemus; atque in primis quid de his post Socratem (c) ipse Sozomenus habeat, in medium adducamus; ommissis iis, quæ de sede antiqua Gothorum, & eorum e limitibus egressione ab ipso descripta sunt, utpote re omnibus ferme nota, ac multorum scriptorum chartis memoria commendata.

Quod vero ad persecutionem, de qua agitur, pertinet; in eo in primis erroris arguitur Sozomenus, dum ait, ante persecutionem a Gothis motam, concessum esse ipsis ab Imperatore, agente ad hoc legationem apud eum Vulphila ipso Episcopo, Thraciam habitare; quod quidem falsum omnino esse, Ammiani (d) auctoritate convincitur; cujus sententia liquet, Valentem Imperatorem, cum eos proelio pertentavit, Istrum semper fluvium pertransisse, quod scilicet illi regionem transflumen positam incolerent. Transitus autem eorum in Thraciam postea contigit, ut dicemus. Sed audiamus quid ipse Sozomenus dicat de occasione concitatæ ab Athanarico in Christianos persecutionis; ait enim (e):

Haud adeo diu post, seditione intestina inter ipsos Gothos conflata, bipartito divisos esse, atque alteri factioni Athanaricum*, Phritigernem alteri præfuisse dicunt. Proelio igitur inter eos commisso, Phritigernem, re male gesta, auxilium a Romanis petiisse. Quod cum ei Imperator Valens concessisset; & milites Romanos qui erant in Thracia, ei subsidio venire permisisset; proelio redintegrato, victoriam consecutus esse, & Athanaricum cum suo exercitu in fugam vertisse. Atque quo gratiam Valenti referret, & se ei in omnibus rebus amicissimum fore confirmaret, se ejus de fide & religione sententiæ addidit.

Ann. Eccl. Tom. V.

CHRISTI
370.DAMASI PAP.
4.VALENTINIANI IMPR. 7.
VALENTIS

xisse, persuasissetque barbaris sibi subiectis, ut eadem sentirent. At vero non istam solum causam fuisse puto, cur universa Gothorum gens ad hoc tempus usque Arianae adjuncta sit; sed quod Vulphilas eorum* Episcopus, licet initio ab Ecclesia Catholica nihil dissentiret; tamen post, regnante Constantio, per invidiam una cum Eudoxio, & Acacio, utpote ex Episcoporum numero, qui in Concilio Nicæno conveniant, Concilio Constantinopoli habito interfuit. At hic quoque magnopere hallucinatus est Sozomenus, dum ait Acacium & Eudoxium Nicæno interfuisse Concilio: neuter enim illorum præsens fuit, sed ipsorum prædecesores Antistites. Sed pergit ipse: *Qui simul ut eo venit, dicitur, cum principes sectæ Arianae cum ipso de religione differassent, essentque polliciti legationem ei apud Imperatorem ex sententia consecutam fore, si modo ipsorum opinioni se vellet addicere, vel necessitate compulsus, vel quod eandem de Deo opinionem meliorem judicaret, communioni Arianae se addidisse, & totam suam gentem ab Ecclesia Catholica separasse.* Hæc ipse.*

At quam hic sibi adverteretur auctor, considera. Si enim (ut ait) jam a tempore Constantii Imperatoris in Concilio illo Constantinopolitano post Seleucienfem mox celebrato Vulphilas una cum suis omnibus Gothis deservit a fide Catholica, atque Arianae inhæsit; quid interesset ait postea cum Valente Phritigernis promissionem, se una cum suis eandem, quam ipse Imperator coleret, Arianae perfidiam sectaturum, quasi pergratum oblatum munus offerret pro gratiarum actione de impertita sibi adversus Athanaricum ope? Si enim ex ejus assertionem, jam temporibus Constantii, Gothi Ariani facti erant; quid ultra Phritigernes ea pollicitaturus erat? Certe quidem usque in hanc diem Gothos perseverasse Catholicos: eos vero qui sub Phritigernis ditio-ne erant, ex conditione istius fœderis cum Valente Imperatore, mutatos in Arianos, testatur Orosius, necnon Theodoretus (f), qui affirmat etiam id factum sub Valente Imperatore, Eudoxio id suadente ipsi Valenti; deceptoque ab eo tradit Gothos, quod falso jactaret, nullam inter utramque sectam differentiam intercessisse, sed verbalem potius inter Catholicos, & Arianos controversiam illam extitisse: sicque nihil dubii remanet, Gothos antehac fuisse Catholicos, subditos vero Phritigerni hoc anno cum ipso deviare cœpisse. Sed quid post hæc Sozomenus?

Gothi, inquit, ab eo doctore, nempe Vulphila, ad pietatem, & verum Dei cultum amplectendum instituti, & per eum ad mansuetiores mores traducti, in omnibus rebus facile ejus consilio parere; pro cer-

R x

to

CX.

(f) Theod. 1.4. c. ult.

CHRISTI
370.DAMASI PAP.
4.VALENTINIANI
VALENTIS IMPP. 7.

Vulphilas episcopus Gothorum inventor literarum Gothicarum.

to persuasi, nihil ab eo vel dici improbe vel fieri, sed omnia ad utilitatem eorum, qui ardenti pietatis studio flagrabant, transigi. Quin etiam maximum dedit suae virtutis specimen, infinita pericula pro religione Christiana tum subeundo, cum iidem ipsi barbari Gothi, quos diximus, adhuc religionem Gentilium coluerunt. Sed & hic siste gradum, lector, ne errantem inconsulto sequens, in eadem erroris foveam inducaris. His omnibus nihil aliud auctor videtur asserere, nisi Vulphilam primum auctorem fuisse, qui Gothos ex Gentilium reddidit Christianos. At res Gothorum parum compertas habuit, ignorans nimirum jam temporibus Constantini Magni Gothos fuisse Christianos, ipsorumque Episcopum Theophilum nomine interfuisse atque subscripsisse Nicæno Magno Concilio, prout index Episcoporum eidem subscriptorum. satis aperte significat. Sed auctor hæc addit:

CXI. Primus præterea fuit, qui litteras apud eos invenerit, litterasque sacras in patrium sermonem converterit. Quare quod barbari prope Istrum omnino sectam Arianam sequebantur, hæc quidem causa fuit. Per idem tempus magnus numerus eorum, qui Phritigerni parebant, propter Christum martyrio e medio sublatis sunt. Nam Athanaricus, cum Vulphilas multos ejus ditioni subiectos ad religionem Christi deduxisset, iniquo animo ferens, perinde quasi avita & patria religio innovata fuisset, eorum complures multis ac variis multavit suppliciis; quorum pars in iudicium adducta cum viriliter & magno animo fidem Christi defendisset, interfecta est; pars, nulla pro se habita ratione, trucidata.

Sæva persecutio Athanarici.

CXII.

Siquidem fertur, eos quibus hujus rei conficienda negotium Athanaricus imposuerat, statuatam quandam in curru collocatam per singula Christianorum tabernacula circumduxisse, iussisseque ut eam adorarent, eique hostias immolarent: quod cum facere recussissent Christiani, tabernacula cum ipsis hominibus incendio consumpsisse. Porro aliam cladem hac multo miserabiliorum eodem tempore quoque accidisse accepi. Nam multi tum viri tum mulieres, quarum alia pueros secum adduxerant, alia infantes recens natos, & adhuc sugentes ubera, violentia eorum qui ipsos ad sacrificandum impellebant, succumbentes, ad tabernaculum Ecclesie, quod ibi fuit, profugerunt: qui omnes, tabernaculo illo a Gentilibus incenso, pariter extincti sunt. Non longo tempore post Gothi ad mutuam suere inter ipsos concordiam adducti; qui insolentia elati, Thraces gravibus affecere incommodis. Hæc Sozomenus; cujus sententia illud affirmari videtur, quotquot apud Atha-

Ariani Gothi nequaquam pati martyrium potuerunt.

naricum martyrio vita functi sunt, quod essent subditi Phritigerni jam Ariana labe infecto, ut paulo ante dixit, fuisse eosdem pariter Arianos; ac proinde ipsos ejus assertione ex errore deducta, ex nece consecutos esse impietatis supplicium, non autem adeptos coronam martyrii.

Sed videas nimia quadam oscitantia, sicut in aliis nuper confutatis, ita in his auctorem minime sibi constare, suisque ipsius scriptis pervalide confutari. Etenim quoniam pacto, rogo, Athanaricus Christianos subditos Phritigerni, eo modo, ut ait, male affecit, si ipse in prælio posteriores retulit & in fugam conversus est: Phritigernus vero ut victor, non solum non amiserit sibi subditos, sed (quod accidit prælio vincentibus) adversariæ partis homines sibi subjecerit? Cum igitur tum ipsius Sozomeni, tum etiam Socratis assertione satis liqueat, Arianam fidem in gratiam Valentis illos tantum Gothos amplexatos esse, qui Phritigerni subditi erant; cumque & hos nequaquam devenisse constet in manus Athanarici, qui potius suorum nonnullos amisit; dicere opus est, Athanaricum sibi subditos tantum vexare voluisse. Quamobrem cum recitata a Sozomeno omni ex parte, ut vidimus, fide corruant; æque despicienda sunt: quæ etsi consisterent, præponenda tamen illis esset Augustini sententia, ut longe magis probatæ fidei auctoris, id in primis ex Gothorum gentili, qui ea spectavit, testantis: cum præsertim eidem suffragentur antiquæ tabulæ Ecclesiasticæ tam Græcorum, quam Latinorum, in quibus æque ac cæteri sanctissimi martyres, Gothi illi ab Athanarico fidei causa occisi, adscripti leguntur, publiceque statim diebus in Ecclesia recitantur, ut Saba atque Nicetas; de quibus suo loco dicturi sumus: perseverasse enim ejusmodi persecutionem triennio, ea quæ narranda sunt, inferius declarabunt.

Ad hos alludens Cyrillus (a) Hierosolymitanus, qui & hoc florebat tempore, ait: Persæ, Gothi, & omnes gentes testantur morientes pro illo, quem corporis oculis non viderunt. Hæc ipse, haud dubium Catholicos citans fidei testes. Scimus & sanctam Epiphanium, qui (ut diximus) anno quarto post indictam a Rege Gothorum persecutionem Panarium suum scribebat, cum agit de Audianis hæreticis, præter Gothos illos, quos Audæus in monachos convertisset, cæteros omnes Catholicæ pietatis fuisse cultores affirmare; nec quod Ariani fuerint, vel in suspicionem venisse visum esse. Sed quid ipse dicat de Audianis, audiamus: *Sustinuit, inquit (b), ipse Audæus senex exilium, ad Scythiæ partes a Rege relegatus, eo quod rebelles faceret populos: nam ab*

CXIII.

CXIV.

(a) Cyril. Cathec. 10.

(b) Epiph. har. 70.

CHRISTI
370.DAMASI PAP.
4.VALENTINIANI
VALENTIS IMPP. 7.

Audiani ex Gothis plures.

ab Episcopis ad Regem delatus est. Illic enim annorum tempore (haud scio dicere quanto) commoratus est, ulterius progressus, & ad intima Goibiæ, multos Gothorum in fide instruxit. Ab ipso sane etiam monasteria in eadem Gothia facta sunt, & vita conversatio instituta, virginitasque atque exercitatio pietatis non vulgaris. Est enim vera hic ordo in valde admiranda conversatione, & omnia in ipsorum monasteriis recte se habent, exceptis his contentionibus tum evariatis Paschatis, tum peculiaris pertinaciæ in exponendo id quod est secundum imaginem, nempe Andropomorphitem facere Deum. Cæterum quod gravissimum ac horrendissimum est, non faciunt preces cum aliquo, etiam si probatus videatur, & nihil habeat quod accusari mereatur, neque scortationis reprehensionem, aut adulterii, aut avaritiæ, sed quod talis in Ecclesia conversatur. Atque hoc horrendum est, quod immutat nomen Christianorum a sancta Ecclesia impositum, quæ non habet addititium nomen, sed solum Christi; & quod Christiani, Audiani vocantur, assentiunturque in constitutionem humanæ naturæ, cujus ratio ab ipsis exigitur, etiam si vita sinceritate & justitia is ordo sit ornatus.

CXV. Præcipui Audianorum.

Multis porro & post illius obitum fugerunt cum ipsis, & post ipsum ordinis ipsius Episcopi; Uranus quidem Mesopotamiæ, sed & e Gothia habuit aliquos, ipsosque constituit Episcopos: fuit & Silvanus, & alii quidam, quorum aliqui a vita decesserunt, præsertim Uranus, qui ex medio istorum gloriosus erat. Verum post obitum horum ipsorum Episcoporum Uranii & Silviani, qui ex Goibiæ originem trahabant, plerique dissipati sunt, & valde imminuta est horum congregatio, & in partibus Chalcidias ad Antiochiam sita & in partibus Euphratis. Nam e Gothia plerique fugati sunt non solum ex illis, sed etiam nostri illic Christiani, persecutione magna instante sub Rege Gentili, qui valde malus fuit & Romanis infestus, eo quod Romani Reges essent Christiani; ita ut tota gens Christianorum ab illis partibus fugata sit, ne resisteret radice sapientia, neque planta fidei. At tamen videantur omnes esse fugati, omnino sunt illic Fideles homines: non enim possibile est fidei fontem deficere. Multi igitur ipsorum Audianorum, ubi discesserant a Gothia & nostris partibus, huc delati cohabitant a tempore hoc annorum quatuor. Hæc Epiphanius, de Arianis nullam penitus habens mentionem, sed tantum Gothorum Audianorum & eorum qui Christiani (ut ait) essent, nempe Orthodoxæ communionis.

CXVI. Cæterum haud posthac collapsa repe-

Ann. Ecc. Tom. V.

ritur illa Gothorum atque aliarum Borealium Provinciarum Ecclesia; quin egregie exculta est a sanctissimo viro Niceta eorum Episcopo, de quo meminit S. Paulinus; qui cum & ipse pariter hoc eodem claruerit sæculo, minime potuit quæ scriptis edidit ignorasse, dum ejusdem Nicetæ advenientis Nolam ad Sanctum Felicem martyrem in patriam reditum sapphico carminit carmine, & inter alia hæc habet:

Te patrem dicit plaga tota Borææ,
Ad tuos fatus Scythia mitigatur,
Et sui discors fera te magistro
Pectora ponit.
Et Getæ currunt & uterque Dacus,
Qui colit terræ medio, vel ille
Divitis multo bove pelleatus
Accola ripæ.
De lupis hoc est vitulos creare,
Et bovi junctum palea leonem
Pascere, & tuis cava viperarum
Pandere parvis. Et Paulo post:
Orbis in muta regione per te
Barbari discunt resonare Christum
Corde Romano, placidamque casti
Vivere pacem.

Porro quod de Getis ait, de Gothis esse intelligendum, S. Hieronymus (a) in Quæstionibus Hebraicis persuadet, dum tradit omnes eruditos per Getas intellexisse Gothos. Meminit alibi idem S. Hieronymus (b) de Gothis simul cum aliis Christiana religione philosophantibus. Quod autem ad Nicetam spectat; diversus esse Niceta Paulini ab illo ejusdem nominis martyre, qui hac persecutione durante, tempore tamen Imperii Gratiani, martyrio coronatus est, intelligi ex eo potest, quod ea a Paulino conscripta, post Gratiani Imperium contigisse videantur. Porro in Actis Nicetæ martyris, de quibus suo loco dicendum, dum agitur de bello Phritigernis adversus Athanaricum suscepto, hæc (c) leguntur: Phritigernus Thraciæ exercitu accepto, & eo qui sibi ramanserat, transmittit Istrum. Itaque ferentes divinam Christi Crucem, milites præcedentem omnes suas copias, prælio configunt cum adversariis, & eum qui vicerat, facile vincunt; & illius multitudo partim quidem caditur, partim capitur, cum Athanaricus turpissime cum paucis suæ vitæ fuga consulisset. Ita ibi. Ex quibus videas & intelligas, Athanaricum a gente Christiana & signis Christianæ religionis se superatum indigne ferentem, in Christianos Gothos sibi subiectos odium convertisse, in eosque furor conceptum exercuisse. Sed jam ad Valentianum rescripta ultimo loco anni hujus orationem convertamus.

CXVII. Hoc ipso anno, iisdemque Consulibus,

R 1 2 Va-

Gothorum Apollolus Niceta.

(a) Extant apud Meletaphras. die 13. Septemb. Et eadem die apud S. tom. 5.

Gothi signo Crucis prævio vincunt.

CHRISTI 370.

DAMASI PAP. 4.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 7.

Valentinianus Imperator ad Damasum Romanum Pontificem ejusmodi rescriptum dedit (a) quod in Codice Theodosiano positum his verbis descriptum legitur:

(a) 1. 20. de Episc. & Cleric. C. Theod.

Lege Valentiniani cohibita avaritia clericorum & monachorum.

Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. Ecclesiastici, aut ex Ecclesiasticis, vel qui continentium se volunt nomine nuncupari, viduarum ac pupillarum domos non adeant; sed publicis exterminentur judiciis, si posthac eos affines earum vel propinqui putaverint deferendos. Censemus etiam, ut memorati nihil de ejus mulieris, cui se privatim sub pretextu religionis adjunxerint, liberalitate quacumque vel extremo judicio possint adipisci. Et omne in tantum inefficax sit; quod alicui eorum ab his fuerit derelictum, ut nec per subjectam personam valeant aliquid vel donatione vel testamento percipere. Quin etiam si forte post admonitionem legis nostrae aliquid istdem ea femina, vel donatione, vel extremo judicio putaverint relinquendum, id seiscus usurpet. Caterum si earum qui voluntate percipiunt, ad quarum successione vel bona jure civili, vel edicti beneficium adiuvantur, capiant ut propinqui. Lecta in Ecclesiis Romae 3. Kal. Augusti Valentiniano, & Valente III. AA. Coss.

CXVIII.

Causa sancienda legis.

At quoniam de lege nova & parum æqua atque a Christiano Imperatore sancita agitur, de ea accuratius disquirendum, & in primis de causa ejus ferenda, qua permotus Valentinianus Imperator hæc ipsa statuerit. Putas ne eadem peccata in Ecclesia desisse, quæ etiam ipsis Apostolorum temporibus, iisdem licet ex adverso clamantibus, pravorum Christianorum studio in castra Fidelium irrepserunt? An non sumus memores, versatos inter eos, qui ex Evangelio conficerent mercaturam, quæstum (quod ait Paulus b) existimantes esse pietatem? An non de his est illa ejusdem Apostoli querela ad Titum (c) scribentis, qui turpis lucri gratia circuitent, atque domos subverterent; quique (quod Timotheum (d) admonet, ut hos vitet) speciem habentes pietatis, penetrarent domos, captivasque ducerent mulieres oneratas peccatis? Et sane non unum tantum vel alterum id genus homines reperire erat in Ecclesia illa Apostolorum manu plantata; sed adeo abundanter ejusmodi mali fructus excrevere, ut cum non valuerint eorumdem Apostolorum falce succidi, eo angustia inter alios ipsum Paulum redegerint, ut manibus potius victum quærerent, quam a Fidelibus aliquid accipiendo, ex eorum numero esse videri posset; cum alioqui victum sibi necessarium jure ex Evangelio accipere potuisset: nam sic ipse ad Corinthios (e): Non usi sumus hac potestate; sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi. At quanto pu-

(e) 1. Cor. 9.

tas pretio Paulus redemisset, si quod non Ecclesiastica disciplina compescere posset, non coercerent Apostolicæ minæ atque censura; hoc Pauli ipsius persuasione secularis iudicii severitas sustulisset; amputassetque penitus infestis segetibus vepres gladius potestatis, quos Apostolica securis succidere minime valuisset? Duos plane gladios Ecclesiæ usui infervere, eisdemque sub Petri jure contineri sua sententia Dominus comprobavit (f).

(f) Luca 22.

CXIX.

In quam autem densam latamque silvam excrevisse oportuit in Ecclesia ejusmodi spinas se invicem complectentes, ex eo saltem intueri licet. Etenim si Apostolorum temporibus ager ille Dominicus, sub Apostolorum cultu inter tot Gentilium ac Judæorum persecutiones, hisce tamen pravis germinibus refertus erat; quid factum putandum tempore pacis Ecclesiæ, sub Christianis Imperatoribus, & in ea potissimum Urbe, in quam e toto Orbe divitiæ tamquam in mare lumina, confluxissent? Ut non miseris, si Ammiannus (g) dicat, adeo ditatam Romanam Ecclesiam oblationibus matronarum. Sed hujuscemodi nundinationis hoc tempore, Romæ exerceri solitæ, ex S. Hieronymo qui aderat, petita hic afferamus exempla de turpi clericorum quorundam assentatione, qua aucuparentur munera feminarum: Clerici, inquit (b), ipsi, quos & magisterio esse oportuerat & timori, osculantur capita matronarum, & extenta manu, ut benedicere eos putes velle, si nescias, pretia accipiunt salutandi. Illæ interim, quæ sacerdotes suo viderint indigere presidio, eriguntur in superbiam; & quia maritorum expertæ dominatæ, viduitatis præferunt libertatem: Et post multa: Quidam in hoc omne studium vitæque posuerunt, ut matronarum nomina, domos, moresque cognoscant; ex quibus unum, qui hujus artis est princeps, breviter strictimque describam; quo facilius magistro cognito, discipulos recognoscas. Cum sole festinus exurgit, salutandi eî ordo disponitur, viarum compendia requiruntur, & pene usque ad cubacula dormientium senex importunus ingreditur; si pulvillum viderit, si mantile elegans, si aliquid domestica suppellectilis; laudat, miratur, atrectat; & se his indigere conquerens, non tam impetrat, quam extorquet; quæ singule metuunt veredarium Urbis offendere, &c. Fortasse hic ille Sophronius, de quo idem paulo superius: Talem olim Antymum, talem nuper Sophronium Roma congenuit; qui postquam nobilium introierunt domos, & deceperunt (i) mulierculas oneratas peccatis, semper discientes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes, tristitiam simulant, & quasi longa jejunia furtivis nocturnis cibis protrahunt. At hi monachorum nomine vagabantur. Sed

(g) Amm. l. 27.

Clericorum & monachorum ex crescens cupiditas coercenda.

(b) Hieron. epist. ad Eust. 22.

(i) 2. Tim. 2.

CHRISTI 370.

DAMASI PAP. 4.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 7.

CXX.

(a) Hieron. epist. 3.

Turpitudine sordidorum clericorum.

(b) Hieron. epist. 2.

CXXI.

(c) Hieron. epist. 3.

Avaritia lege coercenda seculari, contemptui habitata legedivina.

Sed quid ad Heliodorum? audi (a): Alii nummum addant nummo, & in maris supium suffocantes, matronarum opes venentur obsequiis: sunt ditiores monachi, quam fuerant seculares; possideant operibus sub Christo patere, quas sub locupletio diabolo non habuerant; & suspiret eos Ecclesiæ divites, quos tenuit mundus ante mendicos, &c. Et ad Nepotianum, quanto studio solerent ejusmodi personas affectari, & quovis ministerio aucupari senum hereditates, hæc habet (b): Audio, inquit, præterea in senes & anus absque liberis quorundam turpe servitium. Ipsi apponunt matulam, obsident lectum; impudentiam stomachi & flegmata pulmonis manu propria suscipiunt; pavent ad introitum medici; tremantibusque labiis an comodus habeant, sciscitantur; & si paulum senex vegetior fuerit, periclitantur; simulataque lætitia, mens intrinsecus avara torquetur: timent enim ne perdant ministerium; & vivacem senem Mathusalem annis comparant. O quanta apud Deum merces, si in presenti pretium non sperarent! quantis sudoribus hereditas cassam expetitur! minoris pretio margarita Christi emi poterat. Hucusque Hieronymus. At dices: Cur hæc refossa, ac in unum collecta, omnibus spectanda in Annalibus ponis, perpetuo obruenda silentio, quorum causa ipse S. Hieronymus complures in se studia clericorum armavit? Ut ex his, lector, intelligas faciendæ ab Imperatore legis occasionem; meque (quod ingenii scriptoris est) veri amantis historici probescias explere numeros, nec in gratiam hominum, vitia reticendo laudare virtutes.

At quam apposite ejusdem sanctionis editæ Hieronymus in epistola ad Nepotianum (c) meminit, ex his accipe: Videt dicere: Sacerdotes idolorum, mimi, & aurigæ, & scorta hereditates capiunt; solis clericis ac monachis hoc lege prohibetur, & non prohibetur a persecutoribus, sed a Principibus Christianis; nempe Valentiniano, Valente, & Gratiano Imperatoribus; quorum nomina in sanctionis inscriptione legebantur, & subdit: Nec de lege conqueror, sed doleo, cur meruerimus banc legem. Caeterum bonum est: sed quo mihi vulnus, ut indigeam cauterio? Provida severaque legis cautio; & tamen nec sic refrenatur avaritia. Per fidei commissæ legibus illudimus; & quasi majora sunt Imperatorum scita, quam Christi, leges timemus, & Evangelia contemnimus. Sit heres, sed mater filiorum, id est gregis sui Ecclesiæ, quæ illos genuit, nutrit, & pavit: quid nos inserimus inter matrem & liberos? Ex his videas Hieronymum eidem alludere sanctioni, quæ quidem nequaquam prohibentur Ecclesiæ hereditates accipere vel legata, vel quid

hujusmodi; sed Ecclesiastica personæ, sive clerici sive monachi, qui continentium nomine honestabantur: ut plane intelligas hosce nebulones privatim aucupantes hereditates, tamquam harpias quasdam inhiantes matronarum divitiis, & impuris moribus cuncta foedantes proferbere ab Urbe studuisse ipsos Imperatores: nam & de eisdem mox subdit: Gloria Episcopi est pauperum inopiæ providere; ignominia sacerdotis est propriis studere divitiis. Et de aliis in sua persona, ut minus verborum flagra lætos cruentent: Natus in paupere domo & in tugurio rusticano, qui vix milio & cibario pane rugientem saturare ventrem poteram, nunc simillam & mellam fastidio: novi & genera & nomina piscium: in quo litore concha lecta sit, calleo: saporibus avium discerno Provincias, &c. Hæc de helluonibus illis aliorum divitiis inhiantibus, quos Imperatorum lex sancita coercuit.

CXXII.

Lex probrosa ecclesiasticis personis.

Meminit ejusdem quoque legis Ambrosius, dum ad Valentinianum juniorem scribens sic ait (d): Nobis etiam privata successione emolumenta recentibus legibus denegantur, & nemo conquiritur. Non enim putamus injuriam, quia dispendia non dolemus: Et paulo inferius: Scribuntur testamenta templorum ministris, nullus excipitur profanus, nullus ultima conditionis, nullus prodigus verecundia: soli ex omnibus clerico commune jus clauditur, a quo solo pro omnibus votum commune suscipitur, officium commune deseritur, nulla legata vel gravium viduarum, nulla donatio. Et ubi in moribus culpa non reprehenditur, tamen officio multa præscribitur. Quod sacerdotibus phari legaverit Christiana vidua, valet; quod ministris Dei, non valet. Quod ego, non ut querar, sed ut sciant quid non querar, comprehendam: malo enim vos pecunia minores esse, quam gratia. Sed referunt ea, quæ vel donata, vel relicta sunt Ecclesiæ non esse temerata. Hæc Ambrosius cum agit adversus Symmachum postulantem sacerdotibus atque virginibus Vestalibus emolumenta restituenda esse: cum alioqui idem S. Ambrosius atque ac S. Hieronymus alibi damnet clericos ex pietate quæstum captantes, his verbis (e): Si enim non contentus stipendiis fuerit, quæ de altario, Domino jubente, consequitur, sed exercet mercimonium, intercessionem vendit, viduarum munera libenter amplectitur; hic negotiator magis potest videri, quam clericus. Nam licet dicere possumus; nemo nos invasoris arguit violentiæ, nullus accusat: quasi non interdum majorem prædam a viduis blandimenta eliciant, quam tormenta: non interest apud Deum, utrum vi, an circumventionem quis res alienas occupet, dummodo quoquo pacto teneat alienum.

Quod

CHRISTI
370.DAMASI PAP.
4.VALENTINIANI IMPR. 7.
VALENTIS

CXXIII. Quod autem tum Hieronymus tum Ambrosius eodem ferme tempore æque invehantur in clericos bonis viduarum anhelantes; quodque Damasus, ad quem Imperatorum rescriptum datum est, illud in Ecclesiis Urbis legi voluerit, cum tamen id minime reperitur ab iisdem Augustis fuisse præceptum, nec exemplum ullum præcesserit, ut Imperatoris sanctiones in Ecclesiis legerentur, sed affigerentur illæ in Albo Prætoris; equidem verisimile est, ipso Damaso id agente, ab iisdem Imperatoribus ejusmodi fuisse editam sanctionem adversus divinorum decretorum contempores, ad demolendam clericorum, & monachorum ejusmodi quaestuarium ac sordidam officinam: ut qui contempnerent sancta Evangelii præcepta, & pro nihilo ducerent sacros Conciliorum canones, ipsorumque Romanorum Pontificum decreta quælibet deriderent, sic saltem iisdem procaces ab ipso Imperatore Valentiniano compescerentur, quem constat in cæteris jura Ecclesiastica sancta testata servari voluisse: nam de eo S. Ambrosius (a) ad ipsius filium Valentinianum juniorem: *Nec quisquam, inquit, contumacem vocare me debet, cum hoc asseram, quod Augusta memoria pater tuus non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit; in causa fidei, vel Ecclesiastici alicujus ordinis, eum judicare debere, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis.* Quod scilicet jura & causas, resque omnes Ecclesiasticas voluerit ab Ecclesiasticis pertractari, ut alias de his superius pluribus dictum est.

CXXIV. Cæterum quod in hoc argumento versamur, ut de legibus parum æquis a Valentiniano Imperatore promulgatis agamus; de ea haud dissimulandum esse putamus, qua Socrates ait ipsum sancivisse, ut quicumque vellet, duas posset uxores habere. At res magni momenti haud perfunctorie tractanda videtur; sed accurate de ejus veritate disquirere, operæpretium existimamus. Verum quoniam ejusmodi assertionis unus Socrates primus habetur auctor; hic verba singula ab eo descripta reddemus (b): *Justinus, inquit, orbata patre Præfecto Provincia Picena sub Constantio, virgo permansit. Postea tempore progrediente, Severa Imperatoris Valentiniani conjugii nota esse cepit, crebroque cum illa venit in colloquium. Postquam vero crevit inter eas consuetudo & familiaritas, iisdem balneis pariter lavabant. Idcirco Severa, ubi Justinam in balneis lotam vidisset, virginis pulchritudine mire capiebatur; cæpitque de ea apud Imperatorem verba facere: Justus filiam virginem esse pulchritudine admodum admirabili, seque licet esset mulier, ejus forma adeo venusta vehementer oblectari. Imperator uxoris verba mente interiori re-*

(a) Ambr. epist. 32.

(b) Socrat. l. 4. c. 26.

condens, consilium de Justina in uxorem ducenda inivit, Severa, de qua Gratianum, quem paulo ante Imperatorem declaraverat, suscepit, neutiquam repudiata. Quare legem tulit, ut cuique volenti liceret duas uxores habere legitimas, eamque in singulis Civitatibus divulgavit. Lege itaque divulgata, ipse Justinam duxit uxorem, ex qua Valentinianum juniorem, & tres filias, Justam, & Gratam, & Gallam procreavit, quarum due vitam in virginitate traduxerunt, Galla autem postea Theodosio Magno in matrimonium collocata fuit, ex qua Placidia filia ei nata est. Hucusque Socrates.

At convincitur ex pluribus apertissimis mendacis anilem vel ab eo concinnatam esse fabellam, vel potius ipsum ab aliquo e trivio acceptum ut verum, conscripsisse commentum. Unde, quæso, Socrati, Justinam fuisse virginem, cum eam Valentinianus accepit in conjugem, quam constat uxorem fuisse Magnentii tyranni? testatur id quidem inter hujus temporis scriptores Zosimus (c); qui certe quo non pretio redemisset, ut in Christianum Imperatorem proxime succedentem post Julianum, quem in odium Christianæ religionis adeo celebrat, potuisset tantum facinus exprobrare? Et quid dicemus de Ammiano æque Gentili, & in Christianos Principes (ut vidimus) parum æquo, qui tamen nihil adeo celebrat in Valentiniano atque commendat, ac castitatem? sed ejus verba reddamus (d): *Omni pudicitia cultu domi castus & foris, nullo contagio conscientia violatus obsecræ, nihil incestum: hancque ob causam tantquam retinaculis petulantiam refrenavit aula regalis, &c.* Hæc ad finem vitæ ipsius Ammianus. Appello nunc rectum eruditorum omnium sanumque judicium. Potuissent ne hæc de Christiano Principe a scriptoribus in Christianam religionem infensis adeo prædicari, si Valentinianus fuisset publica illa obscenitate pollutus, quam scimus a Romanorum rerum historicis (e) in barbaris esse derisam, & in Romano (f) Imperatore id tentante magnopere improbatam?

At quomodo non magis iidem scriptores Ethnici pudendum scelus voce præconis in unaquaque civitate Romani Imperii proclamatum fuissent invektivis gravissimis infectati? cum non solum id nimis fecisse reperiantur; sed contra potius virtutem illam domi forisque lucentem, perspicuam conspicuamque omnibus factam, nulla valentem offundi caligine, castitatem tanti Principis tanto præconio efferant, quanto sciam nec antea nec postea quemquam eo nomine ab eis esse laudatum; cum alioqui si talia perpetrasset, turpior videri potuisset Commodus & Heliogabalo, qui licet impurissimi, numquam

CXXV.

Refellitur falsa opinio de lege lata.

(c) Zosim. l. 4.

(d) Amm. lib. 30.

(e) Sallust. de bell. Jugurt. (f) Sueton. in C. Jul. cap. 32.

CXXVI.

CHRISTI
370.DAMASI PAP.
4.VALENTINIANI IMPR. 7.
VALENTIS

quam tamen hujusmodi facinus pertentassent: Et quidem honestiores illo Valentinianus & Gallienus Imperatores (a), qui suis legibus duas simul habentes uxores notarunt infamia: Quin & Valentiniano puriores ac justiores dicendi Diocletianus & Maximianus Augusti, qui hæc rescriptis reperuntur ad Sebastianum (b): *Neminem, qui sub ditione sit Romani nominis, binas uxores habere posse, vulgo patet; cum etiam in edicto Prætoris hujusmodi viri infamia notati sint. Quam rem competens Judex inultam esse non patitur.* Hæc ipsi.

CXXVII. At quantum re vera execrabilis fuerit Christianis Principibus ejusmodi polygamia, docuit Theodosius Imperator, qui post Valentinianum cum Gratiano regnavit: nam ejusmodi scelus sic persecutus est, ut exheredit in externis (c); prohibuit enim Judæos duas simul habere uxores; quod multo magis emendasset in Christianis, si talibus invenisset fordibus inquinatos; quorum innumera tunc plane multitudo fuisset, si quod vult Socrates, Imperator lata per Orbem lege, carnis immunditiam laxasset habenas, immo & nefandæ licentiæ justo prætextu viam aperuisset. Sed & quem tunc oportuisset concitatum esse per univrsam Romanum Imperium tumultum, cum abrogata turpi lege a successoribus Imperatoribus, quæ secundo loco ductæ erant uxores, dimittenda fuissent? erant tamen nulla de his vel levis memoria habeatur, quod scilicet hæc omnia falso essent asserta.

CXXVIII. Sed & quoniam modo, quæso, res toto Romano Imperio diffamata, non nisi uni, qui post hæc tempora vixit, innotuit Socrati? ex eo enim cæteri descripsere, Paulus Diaconus, Zonaras, qui uno eodemque tempore duas Valentinianum tradunt habuisse uxores, atque Nicephorus, & si qui alii qui inconsulte nimis prævium ducem cæcum secuti sunt. Non hæc Hieronymus, Orosius, non Severus, & alii plures Latini, qui his temporibus claruere scriptores, hujus ætatis eventa scribentes: neque penes Græcos Sozomenus, vel Theodoretus, qui ejusdem Imperatoris res gestas profecuti sunt; qui de his ne verbum quidem vel nutum minimum edidere. Plus sane quam millies necessitas poposcisset, hujus sæculi Latinos Ecclesiasticos tractatores ejusmodi a Valentiniano editæ legis meminisse, Hieronymum, Ambrosium, & Augustinum, cum eos de polygamia frequenter disputare contingerit, & illud Pauli ad Timotheum (d) sæpe sæpius reciprocare: *Unius uxoris virum*: si aliquando edita illa fuisset; cujus quidem apud eos nec vel levis mentio reperitur; cum alioqui penes Hieronymum (e), Valentinianum ipsum ut austerum nimis vindicem violatæ castita-

(a) l. 18. C. ad leg. Jul. de adul.

(b) l. 2. C. de incest. nupt.

(c) l. 7. C. de Jul. ad.

(d) 1. Tim. 3.

(e) Hieron. l. 49.

tis videas in crimen adduci, dum agit de muliere septies icta. Sed & Ammianus (f) fidem facit sub ejus Imperio complures virgines & nuptas adulterii Romæ esse damnatas. At si cessarent hæc omnia; illud unum satis ad ejusmodi explodendum commentum. Passurus ne fuisset Damasus Papa, laturive id reliqui Catholicae communionis Episcopi, a Christiano Imperatore promulgari legem, qua solveretur penitus Christianæ disciplinæ censura; atque hæresis sanciretur? Quorum causa obtinendum erat omnibus, ut generalibus coactis Conciliis, adversaria decreta ederentur, lagarenturque Episcopi, qui velut Joannes, Herodem redarguerent Imperatorem. At de his ne levis quidem rumusculus; cum alioqui, si vera fuissent; totus commovendus fuisset Catholicus orbis. Cesset igitur de infami lege suspicio, & de duarum simul uxorum conjugio fileat falso asserta calumnia, atque evanescat in auras qui summa levitate concinnatus & ab aliquibus acceptus est error. Duxit quidem Justinam, sed post Severæ prioris uxoris obitum, cujus nulla postea mentio prorsus habetur.

Quod rursum ad ejusdem Valentiniani rescripta hoc eodem anno data spectare videtur; laude plane dignum exitit illud, quo iis qui Romam se conferrent liberales disciplinas addiscendi causa, consuluit, eorumque vitæ moribus optime prospectum voluit. Est autem hujusmodi ad Olybrium iterum Urbanam præfecturam gerentem (g):

Quicumque ad Urbem discendi cupiditate veniunt; primitus ad magistrum centurionum provinciarum Judicum, a quibus copia est danda veniendi, ejusmodi litteras proferant, ut oppida hominum & natales & merita expressa teneantur. Deinde, ut in primo statim profiteantur introitu, quibus potissimum studiis operam navare proponant. Tertio, ut hospitia eorum sollicitate consualium norit officium, quo ei rei impertiant curam; quam se asseruerint expetisse. Idem imminuant consuales, ut singuli eorum tales se in conventibus præbeant, quales esse debent, qui turpem inhonestamque famam, & consociationes, quas proximas putamus esse criminibus, abstinent fugiendas; neve spectacula frequentius adeant, aut appetant vulgo in tempestiva convivio. Quin etiam tribuimus potestatem, ut si quis de his non ita in Urbe se gesserit, quemadmodum liberalium rerum dignitas poscat; publice verberibus affectus statimque navigio superpositus abiciatur Urbe, domumque redeat. His sane, qui sedulo operam professionibus navant, usque ad vigesimum suæ ætatis annum Romæ liceat commorari. Post id vero tempus qui neglexerit sponte remeare, sollicitudine Præfecturæ etiam impurius

(f) Amm. lib. 28.

CXXIX.

(g) l. 1. de stud. liber. urb. Rom. C. Theod.

Romane scholæ lege Valentiniani optime institutæ.

CHRISTE 370.

DAMASI PAP. 4.

VALENTINIANI IMP. 7. VALENTIS

rius ad patriam revertatur. Verum ne hæc perfunctorio fortasse curentur; præcelsa sinceritas tua officium censuale commoneat, ut per singulos menses, qui vel unde veniant, quæ sint, pro ratione temporis ad Africam vel ad cæteras provincias remittendi, Brevibus comprehendat; his dumtaxat exceptis, qui corporatorum sunt oneribus adjuncti. Similes autem Breves etiam ad servitia mansuetudinis nostræ annis singulis dirigantur; quo meritis singulorum, institutionibusque competitis, utrum quandoque nobis sint necessarii judicemus. Dat. III. Id. Mart. Trev. Valentiniano & Valente III. AA. Coss.

CXXX.

(a) Aug. Confess. lib. I. c. 8.

Augustinus cur se Romam contulit ad docendum.

Ad hujus plane legis decreta spectat, quod S. Augustinus de se ipso in suis Confessionibus ait (a): Non ideo Romam pergere volui, quod majores questus, majorque mihi dignitas ab amicis qui hoc suadebant, promittebantur (quamquam & ista ducebant animum tunc meum) sed illa erat tunc causa maxima & pene sola, quod audiebam quietius ibi studere adolescenter, & ordinatore disciplinæ coarctatione sedari, ne in ejus scholam, quo magistro non uentur, passim & proterve irruant, nec eos admitti omnino, nisi ille permiserit. Contra apud Carthaginem fœda est & intemperans licentia scholasticorum. Irumpunt impudenter, & prope furiosa fronte perturbant ordinem, quem quisque discipulis ad proficiendum instituerit. Multa injuriosa faciunt mira hebetudine, & puniendâ legibus, nisi consuetudo patrona sit, hoc miseres eos ostendens, quo jam, quasi liceat, faciunt, quod per tuam æternam legem nunquam licebit, & impune se facere arbitrantur, cum ipsa faciendi cæcitate puniantur, & incomparabiliter puniantur peiora quam faciunt. Hæc Augustinus; ex cujus quoque sententia atque aliorum, & illud probe prudenterque statuisse visus est Imperator, ut in eisdem scientiis addiscendis operam Romæ navantes adolescentes nequaquam post annum ætatis vigesimum diutius ibidem agere sinerentur; ne scilicet jam liberiores otio torpescerent urbanis irretirentur illecebris. Magno sane bene ante institutæ vitæ discrimine adolescentes desides Romæ morari, illud Paulini hujus quoque temporis viri ordinis Senatorii, postea vero Nolani Episcopi sanctitate clarissimi admonet, cum ad Licentium olim Romæ ab Augustino imbutis rhetoricis facultatibus ita versibus scribit (b):

(b) Apud Aug. ep. 36.

Roma incautis juvenibus damnosa.

Nunc te sollicitat variis male suada figuris Heu validos etiam sternere Roma potens: Sed tibi, nate precor, semper Pater Augustinus

Occurset cunctas Urbis ad illecebras: Illum tanta inter fragilis discrimina vita Aspiciens, & habens pectore, tutus eris.

Ista Paulinus in epistola ad Romanianum. Et quidem quod ad hæc spectat (ex eo quod in hæc incidimus) illa de Roma mea sententia est, ut qualem quis eam velit, talem inveniat; instarque sit feracissimi agri, qui quodcumque suscipit semen, illud multiplicato reddit fenore; adeo ut injusta plane & invidiosa appareat esse multorum querela quamvis occasione captantium de Romana Ecclesia & de ipsa Urbe quasi omnium vitiorum altricis obtestandi; cum fortasse Romæ versati, nullum penitus de viris spectata probitate atque litteris egregie excultis, quibus illa abundat; neque de locis delectum habentes, in quas semel incidere cloacas, in istidem merfi, loco impudenter adscribant, quod suæ ipsorum vecordia in primis fuerattribuendum. Mihi certe de Urbe illud liceat haud ingrato fateri, quod de Athenis Gregorius Nazianzenus affirmat; nimirum Roma ipsa etsi aliquibus fortasse perniciofa fuerit, mihi certe gemmea, omnique ex parte beata atque proficua semper extitit, utpote quæ me plenæ pubertatis adolescentulum vagum & infrenem excipiens, mox sub Christi jugo redactum alumnum quem suscepit, edomuit, sedula magistra morum existens, ac litterarum: ut plane intelligam, quod minus in utrisque profecerim facultatibus, mihi cedere culpæ, non Urbi. At de his hæcenus. Jam quæ anni hujus sunt reliqua prosequamur.

Romam qualem quis vult; talem habet.

Eodem quoque anno pro virginibus viduis, & pupillis Valentinianus legem fando, qua eos a censu plebis exemit; sic enim de his rescripsit ad Viventium Præfectum Prætorio (c) Galliarum: Nulla vidua, nemo pupillus ex utroque sexu, donec eos ingrediatur annos, qui jam tutoribus, curatoribus, vel publicis non egeant, exactionem plebis agnoscat. Simili devotione habeantur immunes, & si quæ se sacræ legis obsequio perpetuo dedicaverunt, nempe moniales. Dat. III. Kalend. Aprilis, Treveris, Valentiniano & Valente III. AA. Coss.

Quibus capitationis census relaxatur. C. Theod.

Hoc ipso anno a S. Hieronymo basilicæ Apostolorum Constantinopoli dedicatio facta ponitur in Chronico, anno nimirum eorundem Imp. septimo, nisi magis placeat rejicere in annum sequentem, habita ratione ejusdem ordinis numerandi annos (quod attigimus) dictorum Imperatorum.

CXXXII.

Ano

JESU CHRISTI ANNUS 371.

DAMASI PAP. ANNUS 5.

VALENTINIANI IMP. 8. VALENTIS

I. Ursicini Schismatici in Gallias relegatio.

(a) l. 3. de denunciatione. C. Theod. (b) l. 1. de natur. fil. C. Theod. l. 2. de Curs. pub. C. Theo. l. 1. de equis Curul. C. Theod. l. 20. de malef. C. Theod. l. 21. de epi. & cleric. C. Theod.

Annus advenit Domini trecentessimus septuagesimus primus, Consulibus Gratiano secundum atque Anicio Petronio Probo: Quo, Ursicino schismatico jam (ut dictum est) sæpe damnato, sæpeque veniam consecuto, cum tandem ob ejus in scelere pertinaciam Valentinianus Augustus in Galliis eum justisset exulare; eidem exilii indulgentiam impartiens Imperator, de eo ab exilio relaxando rescriptum dedit ad Ampelium Urbis Præfectum: hoc namque anno Ampelium ipsum Urbanam præfecturam gessisse sub Consulatu secundo Gratiani cum Probo, eundem Valentiniani rescriptum (a) ad eundem Ampelium datum, & alia plura quæ habes in margine notata significant (b). Ad Ampelium igitur Præfectum Urbis de Ursicini indulgentia idem Valentinianus Ann. Eccl. Tom. V.

cum aliis Augustis ita rescripsit (c): Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. Ampelio P. V.

(c) Ex Cod. Vat. Episc. Rom. Pont.

Jure mansuetudinis nostræ sensibus vel divinitus damnatum est, vel tranquillitate naturæ, ne cum delinquentium facinoræ legum severitate certemus, ac spe emendationis futuræ mitiorem esse velimus correctionis injuriam, quam provocat meritum nostrum, Ampeli pater carissime Augustorum. Dudum Ursicini inquietudine provocati, faventes concordia populi Christiani, quieti etiam Urbis sacratissimæ providentes, uno interim loco, intra Galliis dumtaxat, perturbatorem tranquillitatis publicæ statueramus jure cobiberi, scilicet ne applicatione morum late dissensionis incommodum spargeretur. Verum naturæ nostræ mansuetudine levigati, ita memorato

Referri- ptum in- dulgentiæ ad Ampe- lium.

PAGIUS SÆC. IV. Anno Urbis 1124. Olymp. 287. an. 3. secundum Baronium Olymp. 287. A. C. 371.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 1864.

© x6. B. D. xi. P. 4. April. Indiæ, 14.

JESU CHRISTI 371.

DAMASI PAPÆ 6.

VALENTINIANI ET VALENTIS IMP. 8.

GRATIANI IMP. 5.

[1] Ad num. I. & seqq. Coss. Gratianus Aug. II. & Sextus Petronius Probus, uterque Occidentalis. De ultimo, qui e familia Anicia erat, legendus Onuphrius in Fastis. Gratiani Consulatus juxta secundam Consulatum Cæsareorum regulam sumtus; ejus enim Quinquennialia in hunc annum incidunt, quorum occasione data a Valentiniano Leges, de quibus in Annalibus num. I. & seqq. Pleraque quæ hoc anno ex epistolis D. Basilii a Baronio narrantur, ad sequentes annos pertinent, cum Basilii circa hujus anni memodum creatus fuerit Episcopus, eaque omnia Basilio jam Episcopatum adepti acciderint. I. Consulatus Quinquennialia. II. Epistola Basilii loco non suo recitata. Baron. n. VII. & seqq.

NOTÆ [1] Coss. Gratianus Aug. II. & Sex. Petronius Probus. Relandus Probo addit Anicii quoque nomen. Gruterus, pag. CLXIV. 4.

CONSULATU. D. N. GRATIANI. AUG. II. ET. PROBI. V. C.

Vetus inscriptio apud Boldettum in appendice monumentorum, pag. 808.

DEP. XV. KAL. AUG. GRATIA. NO. IIII. (mendose exscriptum) legendum II. ET. PROBO. CONSS. IN. PACE.

Paschalis laterculus in sine Gennadii: Gratiano II. & Probo. Fabrettus, pag. 271. 272. & 237.

DEPOSITA. XVI. KAL. OCTOB. D. N. GRATIANO. AUG. II. ET. PROBO. CON.

Item: GRATIANO. ET. PROBO COS. TERT. NON. FEB.

De Sexto Petronio Probo Ferrettus in Musis lapid. pag. 213. Vide Aufonium epistol. XVII. Epigramma sepulchrale Petronii Probi extat apud Baronium, & apud Gruterum, pag. CCCCL. 4. 5. ubi Probus dicitur: Fascibus illustribus, Consule dignus avo.

Et Consulibus proavis, faciesque & consule major, Quod geminas Consul reddidit ipse domos. Vide Prosopographiam Codicis Theodosiani in Probo, ubi Probus, Sex. Anicius Petronius Probus appellatur. Ejus paternus avus fuit Petronius Probianus, Consul A. D. 322. cujus filius Calvus Probinus A. D. 347. consul fuit. Fasti Idatii: Gratiano Aug. II. & Probo, Prosperi Chronicon: Gratiano & Probo, om illa nota gemini consulatus in Gratiano.

vato abscedendi copiam dedimus, ne ad Urbem Ramam, vel certe suburbicarias regiones pedem inferat, neque nequitia suae contagionem conetur infundere.

II. Id etiam de ceteris erroris sui consortibus, Gaudentio videlicet, Ursō, Rufo, Auxanone, Auxanio, Adiedo, & Rufino sancimus; ut quos nequitiae similitudo complectitur, eosdem etiam conditio emendationis altringat. Quod si quispiam ex memoratis sacrilega intentione statutum mansuetudinis nostrae transgredendum putaverit; non jam ut Christianus, sed ut legum ac religionis ratione seclusus, severitatem publicae animadversionis agnoscat. De hac autem eadem observantia ad Maximinum Vicarium Urbis Romae dedisse nos conducibilem jussionem, etiam censura tua volumus innotescere. Quo circa memoratorum personas ab his qui Reipublicae nostrae praesident, proclivior statutis executio deferatur; majorque sit eorum moderatio, quam qualitatem morum suorum ad multum saecula senserint pertinere. Hucusque ad Ampelium. Ad Maximinum autem sic: Idem AAA. Maximino Vicario Urbis Romae.

III. Est istud divinitus institutum mansuetudinis nostrae, ut eius morum emendatio in hominum vita sufficiat, numquam tamen ab indulgendi studio & voluntate cessemus; mitioremque esse cupiamus correctionis injuriam, quam provocant merita delinquentium. Ex quo oritur ut Ursicino, quem propter quietem populi Christiani, & debitam religioni ac legibus disciplinam, uno interim loco morari intra Gallias jusseramus, discedendi copiam fecerimus sub ea conditione, ne vagandi arbitrium preberemus, neve ad Urbem Romam, vel regiones suburbicarias valeat commanere. Qui si ingrata pertinacia statutum mansuetudinis nostrae egrediendum putaverit; eundem non jam ut Christianum, quippe quem a communione religionis mentis inquietudo determinat, sed ut hominem factiosum, perturbatoremque publicae tranquillitatis, legum & religionis inimicum juris severitas persequatur, Maximine carissime ac jucundissime.

IV. Sinceritas igitur tua, jussionis nostrae serie debita veneratione probata, singularum urbium atque regionum, quibus temporarie praest, primores atque incolae propria scriptione conveniat, quatenus sciant ita memorato egrediendi terminos circumscriptos una cum inquietudinis suae erroris consortibus Gaudentio, Ursō, Rufo, Auxanone, Auxanio, necnon Rufino licentiam praebitam, ut ab interdictis locis inaccessu intelligant abstinendum. Sic enim mansuetudinis nostrae indulgentiam temperamus, ne occasione praestita, vicinitate iniquitatorum ad aliquam forsitan vociferationem religiosi populi studia provocemus.

Haec ad Maximinum. Excepimus ambo haec rescripta ex citato superius codice Vaticano; & licet ejusdem argumendi eisdem ferme verbis concepta sint, venerandae tamen antiquitatis ergo ad verbum volumus descripsisse. Et quamvis careant die ac Consule, quos fortasse imperitus librarius putavit esse superfluos; tamen ex certa hujus anni Ampelii praefectura, hoc eodem anno data esse satis apparet.

V. At quid post haec proscripti semel atque iterum legibus Ecclesiasticis atque Imperatoriis perfdi in incertum vagantes, errantesque & in errorem ducentes schismatici? Nihil sane, dum vixit Valentinianus, reperimus innovasse: eo autem vita functo, & Valentiniano juniore cum Gratiano imperante, iterum majores movisse turbas, & excitasse tumultus, rescripta dictorum Principum, quae suo loco descripturi sumus, aperient. Quod vero pertinet ad nominatos in rescriptis socios Ursicini, Marcellinus presbyter recenset Lupum quemdam & Amantium, additque omnes tunc diaconos Ursicinam sectatos esse; quos, id enixius postulante plebe, sequenti anno, decimo octavo Kalend. Octobris restitutos fuisse tradit. At Ursicini asseclas una cum eo non semel, sed saepius, pulsos esse, recitata Valentiniani rescripta docent.

VII. Hoc eodem anno ad eundem Ampelium praefecturam Urbanam agentem, sub iisdem Consulibus, datum est ab iisdem Augustis rescriptum adversus Senatores maleficii accusatos (a). Est apud Ammianum (b) mentio de iisdem Ampelio Praefecto & Maximino Vicario simul iudicantibus; & de Senatoribus maleficiorum insimulatis severas quaestiones exercentibus. Accidit namque ut quidam ex Senatoribus, qui in gratiam Imperatorum potius quam ex animi sui sententia religionem Christianam amplexi fuerant, haud ita digne ut par erat, eam colerent, sed pristinis idololatriae usibus adhuc tenerentur impliciti, atque aruspiciam ad divinationem, aliisque daemoneum invocationibus essent intenti; quos severitas Imperatoris invigilans Maximino omnium Judicum crudelissimo (ut Ammianus ait) puniendos tradidit. Sed & S. Hieronymus in Chronico hoc anno octavo Valentiniani Imperatoris haec habet: Maximinus Praefectus annonae, maleficos ab Imperatore investigare jussus, plurimos Romae nobilium occidit. At de his Ammianus pluribus, nosque alias supra attingimus.

VIII. Quod autem ad rerum Orientalis Ecclesiae deploratissimum statum pertinet; maximis undique fluctibus agitatam fuisse liquet; adeo ut illud Propheticum (c) lugubre tunc occinere licuisset: Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset, & quasi Gomorrbae simi-

V. Schismatici ad tempus tantum quieverunt.

VII. (a) L. 10. de Malefic. C. Theod. (b) Ann. lib. 18. Senatores magicis intenti dire vexati.

VIII. (c) Isai. 1.

Referiptum eisdem ad Maximinum.

Athanasii ac Basilii labores pro Ecclesia.

similes fuisset. Nempe penitus delecti atque consumpti. Divina enim factum est providentia, ut post tot tantaque naufragia Orientalium Ecclesiarum, liberi relinquerentur duo illi Magni, qui videbantur esse columnae, Athanasius inquam, atque Basilius: quorum labores his temporibus pro Dei Ecclesia toleratos, narrare quidem unquam pro dignitate sufficiet? Nos autem perpauca quaedam ex ipsorum scriptis elicita, e quibus reliqua possint intelligi, quae temporum delevit oblivio, in medium adducemus. Ac in primis in memoriam revocanda, quae de S. Basilio iteratis litteris ab Athanasio auxilium implorante superius dicta sunt. Interpellatus itaque a Basilio Athanasius pro Ecclesia Antiochena, aliisque aliarum Ecclesiarum ærumnis, misit Petrum Ecclesiae Alexandrinae clericum (quem puto illum qui ei in sede Alexandrina successit Episcopus) ut iustraret Ecclesias, eisdemque pene prostratis, quas valeret suppeticas ferret. De ejusmodi enim Petri legatione ab Athanasio missa meminit ipse Basilius ad eundem Athanasium sic scribens: (a)

(a) Basilii epist. 12.

VIII. Quam de dignitate tua jam olim concepinus opinionem, ipsam semper ipse temporis progressus corroborat, immo & adauget accessionibus eorum, quae per partes contigerunt. Quoniam aliorum quamplurimum satis habetur, si sibi ipsi quisque circumspiciat: at tibi istud haud satis facit; sed tantam geris omnium Ecclesiarum curam, quantam ejus quae tibi peculiaviter a Domino nostro credita est: ita ut nullo non tempore de sacris edisseras, admonens, scribas, frequentemque mittas aliquos, qui undelibet, quid optimum sit, admovent. Et jam quoque a sacro clericali caetu missum venerandissimum fratrem Petrum multo cum gaudio excepimus, bonumque peregrinationis ipsius laborem probavimus, quem juxta dignitatis tuae mandata executum se esse ostendit, conciliatis quae erant contraria, ac contentis quae erant divulsa. Haec tunc de legatione Petri Orientis Ecclesiarum admodum proficua atque opportuna Basilius.

IX. Caeterum etsi magno fuerit adjumento ejusmodi ab Athanasio in Orientem missa legatio; tamen quod immensa cladis maximaeque ruinae impares vives Athanasii visae essent, requiri necessario videbatur Pontificis omnium maximi, nempe Episcopi Romani subsidium, a quo dirigerentur Legati in Orientem, qui nutantia roborarent, prostrata erigerent, atque collapsa penitus aedificarent. Quod quidem licet ipse Basilius generalibus ad Occidentales datis litteris anno superiore (ut diximus) curavisset, misso in Occidentem Dorotheo presbytero una cum Probo Sanctissimo pro ceteris Orientis Orthodoxis Ann. Eccl. Tom. V.

Episcopis eadem legatione fungente; tamen id etiam per Athanasium agi rogata; De legatione de causa Dorotheum alium nominanda ad Antiochenae Ecclesiae diaconum, ad ipsum mittit; & quid agere debeat, iisdem litteris admonet, cum haec subdit (b): Unde & nos ad rerum istarum studium nonnihil conferre cum voluissimus, accommodatissimum rebus istis initium fore arbitrati sumus, si veluti ad omnium nostrum veritatem, ad tuam integritatem refugiamus, teque & consultore & rerum gerendarum duce ac principe utamur. Haec de causa & fratrem nostrum Dorotheum ejus Ecclesiae, quae sub colendissimo Episcopo Meletio est, diaconum bono circa relictam fidem zelosum, cupientemque & ipsam Ecclesiarum videre pacem, ad pietatem tuam remissi, ut consiliis tuis obsequentem (quae in illo & tempore, & rerum experientia, & quod spiritu consilii reliquos excellis, certiora reddere potest) ita rebus agendis ac prosequendis admoveas: quem absque dubio suscipies, oculisque pacificis aspicias, confortans ipsum precum tuarum auxilio, instituensque in litteris; immo & quibusdam illic tuorum studiosis adjunctum ad propositum duces. Haec ipse de legatione Dorothei diaconi, quibus subdit: Visum est autem mihi consentaneum, ut scribatur Episcopo Romae, ut quae hic geruntur consideret, detque consilium. Et quoniam difficile est, ut communi ac Synodico decreto aliqui illinc mittantur; ipse sua auctoritate in ista causa usus, viros eligat ad ferendas quidem itineris molestias idoneos, verum juxta ad hoc quoque accommodatos, ut mansuetudine & facilitate ingenii eos qui distorti & obliqui apud nos sunt, corrigant, apte ac dispensatorie sermonem attemperantes; omniaque secum habentes, quae Arimini ad necessariam solutionem gestorum illic facta sunt. Et hoc nemine sciente, absque strepitu tacite per mare ad eos qui hic sunt vadant: ne qui pacis sunt inimici, adventum ipsorum persentiscant. Queritur autem & hoc a nonnullis illic, quod & nobis videtur necessarium; ut Marcelli baresem illi, cum venerint, tanquam malam ac nocivam & a sana fide alienam exterminent. Quoniam ad hunc usque diem in omnibus quas scribunt litteris, pessime audientem quidem Arium sursum ac deorsum versantes anathematizare atque ex Ecclesiis exterminare non cessant; Marcellum vero, qui ex diametro respondentem Ario impietatem attulit, atque contra eandem Unigeniti divinitatisque essentiam impie egit, Verbique appellationem male usurpavit, ne semel quidem accusare videntur: qui Verbum quidem Unigenitum vocari tradit ratione ministerii ac dispensationis, & quatenus in tempore natus prodiit; caeterum ad eum unde egressus erat, revertens.

X. Quae petenda est a Romano Pontifice.

XI.

sum, nec ante egressum fuisse, nec post regressum subsistere. Et hujus quidem experimentum ac demonstrationem reconditi apud me iniqua illius syngrapha libri continent.

Attamen istum nequaquam reprobare visi sunt, & per hac culpandi veniunt, ut qui ab initio illum per ignorantiam veritatis in Ecclesiasticam etiam communionem receperint. Igitur & illius decenter fieri mentionem, presentia negotia exposcunt. Itaque ne occasionem habeant qui occasionem quarunt, ex eo quod sanctitati tuae coniunguntur qui fide sani sunt, manifestandi sunt omnibus, qui ad veram fidem claudicant; & ut post hac agnoscamus consentientes, & non perinde atque in nocturna pugna inter amicos & inimicos sine discrimine versentur.

Tantum adhortare, ut mox cum prima quaque navigatione predictus diaconus mittatur; ut sequenti anno fieri queant, quorum & ipse videlicet curam habes; & cum qui mittendi sunt, volente Deo ad venerint, non inferant Ecclesiam schismata, sed magis idem sentientes, quovis modo ad unitatem pertrahant, etiam si quosdam invenerint qui peculiaribus quadam dissidiis inter se argumenta praeferant; ne populum Orthodoxum a praepositis suis separent, inque multas partes dividant. Curandum est enim, ut paci postbabeantur omnia, & cum primis Antiochena Ecclesia medeatur; ne in illa sincera pars imbecillis facta, personarum respectu scindatur. Tu vero tandem hac omnia magis ipse quam nos curabis: quandoquidem (quod & auxiliante Deo precor) intelligis omnes tibi qui Ecclesiarum statum concernunt, permittere & commendare. Haecenus Basilius de legatione Romam mittenda, & Roma postea ad Orientalem Ecclesiam deleganda.

XII.

Basilius tuctur causam Meletii contra Paulinum.

(a) Basl. epist. 50.

Ceterum quod spectat ad causam Ecclesiae Antiochena schismate afflictatae Meletii atque Paulini, de quibus pluribus dictum est; Basilius adversus Paulinum studuisse Meletio, alia ipsius ad eundem datae litterae per ipsum Dorotheum diaconum satis ostendunt, quae sunt huiusmodi (a): *Mihi quidem superioribus ad dignitatem tuam litteris sufficere videbatur, si tantum ostenderem, quod populi sanctae Antiochena Ecclesiae circa fidem robur ad unam oporteat concordiam & unitatem conciliari, ut declararetur quod pi-entissimo Episcopo Meletio opus sit, qua jam in plures partes dissecta sunt coadunare. Quot enim illic sectae, tot etiam Episcopi eiusdem praefecti erant, nempe Arianis Euzojus, Apollinaristis Vitalis, Meletius vero atque Paulinus Catholicis schismate inter se divisus; quos in unum conciliandos esse Meletio, Basilius eidem favens existimavit; qui ut in suam sen-*

tentiam Athanasium quoque traheret, haec de eodem Meletio subdit:

Quoniam vero ipse hic dilectus Syndiaconus noster Dorotheus dilucidiorum de rebus istis sibi memoriam quaesivit; necessario subscripsimus, quoniam & in universo Oriente per preces id agitur & nobis, qui quovis modo illi conjuncti sumus, ut desiderabilem hunc virum Ecclesia videat adhaerentem Domino & fide irreprehensibilem & vita: cui & reliqui nulla ratione comparari queant; & ut universo (ut ita dicam) Ecclesiae corpori ipse praesit; reliqua vero sunt tamquam deserta particula: igitur undique & necessarium pariter est & frugiferum isti viro, ut reliqui, perinde atque magnis studiis, minores concilientur. Haec Basilius, commendans Athanasium in fide Catholica tuenda studium & vigilantiam; quibus ut in universa Ecclesia recta fides firma perstaret, nervis omnibus contendebat, non quidem quod universalis Ecclesiae idem Athanasius Episcopum ageret, quem ad tantam rem auxilio indiguisset Romani Pontificis, tum superioribus litteris, tum aliis postea datis aperitissime declaravit.

Idemque Basilius ad Meletium ipsum, scribens, de eadem Dorothei diaconi ad Romanum Pontificem legatione reddidit eum certiorum his verbis (b):

Decretum est, ut hic ipse frater noster Dorotheus Syndiaconus Romamque proficiscatur, & permoveat quosdam ex Italia, ut nos invisant; idque per mare, quo eos effugiant, a quibus possent impedi. Intellexi enim, eos qui apud rerum dominos potentes sunt, nihil neque velle illis, neque posse de causa ejectionum suggerere, sed hoc lucro deputare, si nihil in Ecclesiis pejus geri videatur. Igitur si & prudentia tua consilium nostrum utile visum fuerit, dignabere & epistolas formare, & monita dare, de quibus oporteat ipsum narrare, & ad quos, & quando, ut fidem habeant littera & auctoritatem, comprehendentes simul non admodum consentientes, etiam si non adfuit. Haec ad Meletium Basilius. Qui etiam antea egerat de his cum sanctissimo illo confessore Eusebio Samosateno; cuius quoque consilio illud decretum esset, ut litterae ad Occidentalem Ecclesiam mittendae a se scriberentur, subscriberentur vero ab aliis Episcopis Orthodoxis: significat enim haec omnia Basilius, ad eundem Meletium ita scribens (c):

Litteras accepi a piensissimo Eusebio Episcopo, quibus mandatur, ut Occidentalibus iterum de quibusdam rebus Ecclesiasticis scribatur. Et voluit quidem, ut a nobis scribatur epistola, ab omnibus vero consentientibus subscribatur. Quoniam igitur non inveni quo modo de quibus il-

XIII.

XV.

(a) Basl. epist. 69.

Epistola Meletii & aliorum Orthodoxorum ad Occidentales.

XIV.

(b) Basl. epist. 57.

Meletius scribit litteras ad Occidentales.

(c) Basl. epist. 58.

XVI.

Miserandus status Orientalis Ecclesiae.

le precepit ut scriberem, commentarium pietati tuae misi, &c. Extant ipsae litterae a Meletio quidem scriptae, utpote primario totius Orientis Antistite, subscriptae vero ab aliis Orthodoxis Episcopis, quas direxerunt per Sabinum in Occidentem, qui una cum Dorotheo Basillii Legato profectus est.

Porro in dictis Meletii & collegarum Orthodoxorum litteris, sicut nonnisi Meletii, Eusebii, & Basillii nomina sunt expressa, reliqua vero brevitate causa praetermissa esse in inscriptione videntur; ita & nomen Romani Pontificis desideratur, ad quem primo directas fuisse Romam, quae dicta sunt nuper, satis ostendunt; sic enim se habent (a):

Italis & Gallis, Deo dilectissimis ac sanctissimis fratribus & coadjutoribus in Italia & Gallia unanimis & concordibus Episcopis, Meletius, Eusebius, Basilius in Domino salutem.

Saepe etiam suspirium ex alto cordis editum, solatium aliquod animis indolentibus affert, atque lacrima erumpentes afflictionis copiam discutiunt. Nobis autem, quod affectus nostros vobis aperimus, non tantum solatii experimur, quantum gemitus, & lacrymae exhibent. Verum quanam nos spes etiam melior foret. Nam forsari si vobis ea quae molesta sunt nunciemus, incitabimus vos ad nostrum auxilium, quod iamdudum a vobis pro Orientalibus Ecclesiis expectavimus, sed nondum sumus assecuti, Deo plane nostra gubernante, secundum invisibilia ejus judicia, qui nos longiori tempore his infestari tentationibus voluit. Non enim ignoratis nostra negotia, fratres honore praecipuo digni, ut quae extremi Orbis fines auditu perceperint; neque omnino alienos ab affectu fratrum unanimum vos autumo, cum sitis discipuli Apostoli docentis perfectionem legis esse proximi dilectionem. Sed verum quod diximus, justum Dei iudicium impetum vestrum cohibuit, qui pro peccatis equam afflictionem instituerit.

Atqui nunc vos adhortamur, ut veritatis zelo incumbatis, & nostrum condolentiae, ubi didiceritis etiam quae antebac vos latuerunt, a pio fratre nostro Sabino coadjutore; qui vobis poterit etiam quae in epistolis non comprehensa sunt, commemorare; per quem, inquam, virum adhortamur vos, ut viscera miserationis induatis, omnique deposita seguitie, dilectionis studium recipiatis; neque viae longitudo, neque domus negotia, neque aliud quid humanum causentur. Neque enim una Ecclesia, neque duae vel tres in gravem hanc tempestatem illapse periclitantur: sed a finibus Illyrici ad Thebaidem usque haereticos malum depascitur; cuius prava semina prius quidem auspica-

tus Arius sparsit; radicitus autem fixa a multis in medio viris impietatem studiose colentibus, nunc perniciosos fructus generarunt. Eversa sunt pietatis doctrinae, confusa solutaque pietatis vincula: dominandi libido eorum qui non timent Dominum, praefecturas invasit, & ex propatulo praemium impietatis praefectura posita est. Qui in graviores blasphemias relapsus est, is in populi Episcopatum praeter alios eligitur.

Perit gravitas Pontificum, pastores cum scientia gregem Domini reliquerunt, dum Praefecti distributiones pauperum in proprios usus donaque semper insunt. Canonum exacta observatio pessum ivit: multa peccandi libertas patet. Nam qui favore humano ad praefecturam devenerunt, eodem ipso favoris gratiam implent. Justum iudicium perit; quisque cordis sui desiderio ambulat; malitia immodica, populi immorigeri; praefecti non libere loquuntur; nam qui per homines potestatem acquisiverunt, servi sunt eorum, quorum favore adjuvi sunt. Jam enim arma belli invicem (ultio videlicet sana doctrina) excogitantur; & privatas inimicitias occultantes, pro pietate odium gerere assulant. Alii vero ob turpissima reprehensionem a se declinantes, populum in contentionem accendunt, ut communibus malis sua vitia adumbrent, abscondantque. Quare etiam bellum hoc prava operantium irritum est, dum communem pacem tanquam occultam ipsorum ignominiam detegentem fugiunt. Ob haec ridet infideles, imbecilles fluctuant, fides in ambiguo est, ignorantia animis offunditur; quod adulerantes verbum in malitia veritatem videantur imitari. Taceo enim impiorum ora. Omnis blasphema lingua soluta est: profanata sunt sacra: ex populo qui sanae mentis sunt, deprecatorias domos, sive oratoria fugiunt, tanquam impietatis scholas: in solitudine vero ad caelestem Dominum cum suspiriis & lacrymis manus attollunt. Ceterum ad nos quoque venerunt, quae in pluribus Civitatibus gesta sunt. Populus cum mulieribus & pueris ipsisque senibus ante portas effusus, sub dio preces fundunt, omnes aeris injurias cum magno animo sustinentes, & auxilium a Domino expectantes.

Quae deploratio his calamitatibus digna aut par esse possit? quales lacrymarum fontes his malis sufficient? Quamdiu igitur stare quidem adhuc videntur, tamdiu adhuc vestigium veteris status praeservatur, priusquam consummatum Ecclesiam naufragium eveniat. Praesens instat jam nobis; instat, inquam, integerrimi fratres: porrigite manus, genua inclinate; commoveantur in vobis fraterna vestra viscera; profundatis lacrymas condolentiae, & non negligite dimidium Orbis ab erroribus ab-

XVII.

Praefectura Ecclesiasticae collatae indignissimi.

XVIII.

Deploratus status Orientalis Ecclesiae.

sortum; non finite extinguere fidem apud quos primum illuxit. Quid igitur facientes rebus occurretis; & quo modo erga oppressos condolentiam ostendatis; id a nobis nequaquam vos discere oportebit, sed Spiritus ipse sanctus vobis suppeditabit; nimirum ut cito auxilium praestetis, quo comprehensos servetis incolumes, & qui adfuerunt fratres complures. Nam peregrinantes Synodi existunt supplementum, ut non solum ex Legatorum gravitate, sed etiam proprio numero ad instaurationem fidei fiduciam habeant: qui etiam in Nicea scriptam a Patribus vestris fidem renovabunt, & haeresim funditus extirpabunt, & Ecclesiam pacifica praedicabunt; eos qui non idem sentiunt, in concordiam ducentes.

XIX. Catholici inter se scissi.

Hoc enim nimirum omnium miserrimum est, quod & pars quae sanioris doctrinae esse videtur, invicem divisa est; & circumstant nos perfimiles afflictiones is sane, quae in Vespasiani obsidione urbi Hierusalem acciderunt. Hujus siquidem populus simul externo bello occupabatur, & simul intestina obsidione ejusdem tribus consumebatur. Nobis autem praeter apertum haereticorum bellum, adhuc etiam ille qui ab univocis doctrina existimatis dissidet, ad extremam imbecillitatem Ecclesiam deduxit; propter quae a vobis potissimum desideramus, ut qui Apostolicam fidem profiterentur, schismatibus quae noverint dissolutis, deinceps auctoritati Ecclesiae subiciantur, ut sacrum Christi corpus fiant, omnibus membris ad integritatem redactis. At non solum aliorum bona laudibus extollamus, quod nunc facimus; sed & nostras quoque ipsorum Ecclesias inspicimus, veterem integram doctrinae gloriam adeptas. Absque dubitatione enim summa laude dignum iudico, quod vobis a Domino concessum est, ut sacatum a probato puroque discernatis, Patrum autem fidem sine ulla praevicatione predicetis, quam & nos suscepimus, cognovimusque ex Apostolicis characteribus formatam, conjuncti quoque ipsi & omnibus, quae Synodi scriptura regulariter, & legitime sunt instituta. Hucusque Meletii & collegarum epistola, cui subscripserunt reliqui Orthodoxi Orientales Episcopi: nam de ipsis haec Meletium ipse Basilius (a) ante monuerat his verbis: Itaque, si videtur epistola ad Orientales necessarium quid complecti, postquam eam fide dignam scripseris, ad nos trans mitte; ut curemus ab omnibus consentientibus subscribi; & charta quam es formaris, locum habeat subscriptionibus accommodatum, quam conjungere possumus ei, quae a fratre symphrytero * circumfertur.

(a) Basil. epist. 59.

* Syndiacono.

XX.

Praeter has litteras erat iidem annexus libellus petitionum, quo explicabatur quid vellent iidem Orientales praestari ab Oc-

cidentalibus; quo a Meletio misso, atque a Basilio perpecto, quid amplius illi esset addendum, sic Basilius admonet eadem epistola: Ego siquidem quoniam causae summam in commentario inveni. Sic enim libellum nominat quod & alii Breve dixere, Indicum vero alii; & paulo post: Illud vero mihi argumentum velut intactum adhuc esse, locumque describendi visum est; admonere illos ne sine discrimine quorumvis communionem ex Oriente venientium accipiant; sed una semel electa parte reliquos ex consentientium testimonio admittant, & non curvis sub praetextu Orthodoxae doctrinae fidei formulam scribenti adspiculantur. Nam isto pacto deprehendentur cum adversariis facientes, qui eadem septennero verba praetexunt quidem, inter se vero pugnant, ut qui plurimum divisi dissidentesque fuerunt. Ne igitur amplius haereses eorum qui inter se mutuo dissident, per ipsorum scripta, quae praetexte & objicere solent, incautos seducant; admonendi sunt, ut arcanas accedentium communionem, & scriptis juxta formam Ecclesiasticam comprehensas faciant.

Libellus petitionum junctis litteris.

Haec Basilius scribens, cavere cupit ab ipso Romano Pontifice damnatum illud, quod sub Liberio illarum est Ecclesiae Orientali, cum recepisset Eustathium Sebastenum & collegas, eosdemque omnes haereticos, sed dolose professos Nicenam fidem: nam illi in Orientem reversi, quasi Auctoritate Romani Pontificis roborati, haeresim, quam fovebant, liberius praedicarunt. Optat igitur S. Basilius non communicandum facile omnibus ex Oriente Romam accedentibus, etiam si viderentur profiteri Catholicam fidem, nisi secum litteras afferrent partis illius, quam Pontifex ipse probarit; nec eosdem recipere, nec item dimitti sine arcanis litteris, nempe Formatis. Porro eodem petitionum libello contenta esse ea quoque capita, quorum meminit litteris ad Athanasium scriptis, existimamus.

XXI.

Basilius ad monitio unde.

Scripsit & tunc suas privatim Basilius litteras, quas perferendas tradidit eidem saepius nominato Dorotheo; sed sicut praestabat caeteris in scribendo Basilius, ita eidem litteris eloquentius atque nervosius calamitosus Orientalis Ecclesiae status ab ipso describitur; quas, ut exactissima tantae legationis cognitio habeatur, & quo loco repositae essent hoc tempore res Orientalis Ecclesiae, plenius intelligatur, hic intexere operae pretium existimamus; sunt vero hujusmodi (b):

XXII.

(b) Basil. epist. 70. Basilius legatio, & litterae ad Occidentales.

Dominus noster Jesus Christus, quoniam omnem Ecclesiam Dei suum ipsius corpus nominari sustinuit, & unumquemque nostrum alterius esse membrum declaravit, dedit quoque nobis, ut erga omnes juxta membrorum consensum amice simus affecti. Qua-

Quapropter etiam si habitationibus sumus alter ab altero quam longissime distiti ac dirempti, ratione tamen conjunctionis hujus, propinqui sumus invicem.

Quoniam igitur pedibus caput dicere non potest: Non estis mihi necessarii: plane neque vos amicitiam nobis renunciare sustinebitis; sed tantum vos ad commiserationem movebunt afflictiones nostrae, quibus propter peccata nostra traditi sumus, quantum nobis congratulationis affert, quod in pace quam vobis largitus est Dominus, celebres estis. Hac itaque ratione & nunc, & alias dilectionem vestram voce lugubri opploravimus, ut nostrae miseriae condoleatis ac succurratis. Verum plane prohibiti estis, ne ad juvandum nos excitaremini: propterea quod ultio divina, qua castigandi eramus, nondum esset impleta. Nam hoc potissimum est, quod requirimus, ut ipsi quoque Imperatori per vestram pietatem innotescat Orbis nostri perturbatio confusioque. Hoc si factu difficile fuerit, ut vel aliqui vestrum ad visendum, & consolandum affictos veniant, qui ipsis oculis aspiciant calamitatem Orientis, quae auditu percipi nequit; propterea quod nullo vobis sermone res nostras dilucide exprimere possumus.

XXIII.

Persecutio Ariano-rum acer-bissima.

Persecutio nos apprehendit, fratres colendissimi, persecutionum omnium gravissima. Abiguntur enim pastores, ut greges dispergantur; & quod omnium est durissimum, neque qui affliguntur, per martyrii certitudinem illatas passiones tolerant, neque plebs martyrum loco athletas habet ac veneratur, propterea quod Christianorum nomine tecti sunt persecutores. Unum jam crimen est, quod vehementer punitur, si paternis quis traditiones diligenter observet. Ob hanc causam paternis sedibus abiguntur pii, & ad solitudines migrare coguntur. Nulla est apud Judices iniquos canis capitis reverentia: non jam ulla conspiciunt religiose pietatis exercitatio; nulla conversationis inicitur ratio, quae ad Evangelii normam ab adolescentia ad senectam usque legitime perficiatur. Sed cum nemo sceleratus sine certis iudiciis condemnatur; Episcopi sola intercedente calumnia damnantur, & nulla evidenti probatione assertis ac corroboratis criminationibus, supplicii traduntur. Nonnulli ne noverunt quidem accusatores suos, neque tribunalia viderunt, neque delati sunt primum; sed nocte intempesta abrepti, in exilium fugati sunt, solitudinis calamitatibus ad mortem usque traditi.

XXIV.

Quae vero ista concomitantur, neminem latent, etiam si nos sileamus; exilia presbyterorum, exilia diaconorum, totiusque cleri depopulationes: necesse enim est, vel adorare imaginem, vel saevae flagitiosorum flammam tradi. Gemitus plebis, lacrymae continuae, & per singulas domos, & publi-

ce omnibus quae patiuntur inter se complorantibus. Nemo enim corde est adeo usque lapideo, ut patre privatus placide ferat se orphanum. Sonitus lamentantium in Civitate, sonitus in agris, in viis, in solitudinibus; vox una omnium miseranda ac tristitia loquentium. Sublatum est gaudium & letitia spiritualis; in luctum mutatae sunt festivitates nostrae, Domus precationum clausae sunt; altaria cultu spirituali vacant; nulli amplius Christianorum coetus: nulla amplius doctorum praesentia: cessarunt doctrinae salutare; cessarunt paenegyre. ac festivi conventus publicique; hymnodiae nocturna non habentur; neque superest beata illa exultatio, qua Domino credentium animae in synaxi ac communione spiritualium charismatum exhilarantur.

Lugubris facies Orientalis Ecclesiae.

XXV.

Nobis autem dicere licet, quod in hoc tempore sit neque Princeps, neque propheta, neque praeses, neque oblatio, neque incensum, neque locus ubi coram Domino possit offerri sacrificium, ac misericordia acquiri. Haec scientibus scribuntur; propterea quod nulla Orbis pars est, quae calamitates nostras ignoret. Quare non putabitis, quod ista vobis docendi vel admonenda diligentiae vestrae gratia loquamur: novimus enim quod nostri numquam stis obliti, non minus quam mater filiorum uteri sui. Sed quemadmodum qui dolore aliquo occupatur, per gemitus solent relevaré marorem; ita & nos facimus: Ut mestitia gravitatem nonnihil rejiciamus, multiformes nostras calamitates vestrae dilectioni narramus, si quo pacto ad precandum pro nobis aliquanto ferventius permoti, impetretis a Domino, ut nobis placatus concilietur.

XXVI.

Imminens majus periculum.

Quod si haec tribulationes nos solos pressissent; visum nobis utique fuisset, & silentio has obtegere, & de afflictionibus pro Christo illatis gloriari; quoniam praesentis temporis afflictiones non sunt pares ad gloriam quae futura est, ut reveletur in nobis. Nunc autem metumus, ne quandoque malum hoc acceptis viribus, instar flammæ per accensam & ardentem materiam serpentis, seseque effundentis, si quae vicinia sunt corripuerit & absumperit, corripiat & remotiora. Hoc enim haereseos malum cuncta depascitur; ac periculum est, ne vastatis nostris Ecclesiis, & ad sanam incolatus vestri partem serpat. Nos enim forsitan primi quidem propter exuperans peccatum nostrum crudis istis hostium Christi dentibus, ut absumamur, sumus obiecti. Fortassis autem (quod vero propius est) quoniam a nostris locis exortum Evangelium regni in totum Orbem egressum est; hac ratione communis animarum nostrarum hostis defectionis quoque seminaria, quae in eisdem nostris locis initium coeperunt, in univereum Orbem transmittere contendit: nam quibus illuxit cognitio Christi-

XXVII.

Digna causa cui opem ferant.

Christi lumen, super eosdem & impietatis tenebras inducere cogitat.

Afflictiones itaque nostras, vestras reputate, tamquam germani Domini Discipuli. Non impugnamur propter pecunias, non propter gloriae splendorem, non propter aliquid aliud rerum temporalium; sed propter communem thesaurum, propter hereditatem paternam, propter sanam fidem in certaminis prociectu consistimus arrecti. Lugeat nobiscum, o fratres amantes. Occlusa namque apud nos sunt piorum ora, vesperata vero est qualibet audax blasphemae lingua eorum qui adversus Deum loquuntur injustitiam; columna & stabilimentum veritatis dissipantur. Nos, qui tenuitatis gratia despiciuntur, fiducia loquendi destituti sumus. Ipsi, quae, & pro isto populo decertatote, & non vestra tantum spectate; quoniam ad portus appulsi tranquillos per gratiam Dei, quae vos a turbine malorum spirituum protegit: sed & Ecclesiis illis, quae per tempestatem jaetantur, manus porrigite, ne quando omni prorsus destituta auxilio, fidei naufragium patiantur. Ingemiscite nostri gratia. Nam Unigenitus blasphematur, & nemo est qui contradicat: Spiritus sanctus debonestatur; & qui reprehendere posset, frugatur. Error multorum deorum obtinuit; magnus apud illos Deus est parvus: Filius non natura est, sed honoris appellatio reputatur: Spiritus sanctus nec ad Sanctae Trinitatis complementum pertinere, nec divinae beatique naturae confors, sed ex creaturarum numero temere & utcumque Patri, & Filio adjectus esse docetur. Quis dubit capiti meo aquam, & palpebris meis fontem lacrymarum? & deplorabo complures dies populum perveris istis doctrinis ad perditionem adactum.

XXVIII.

Irreparabile malum ex haeresi.

In transversum rapiuntur simpliciorum aures, ac deinceps in consuetudinem transeunt haereticae impietatis: in istiusmodi sermonibus doctrinae plusquam impia edocantur Ecclesiae infantes. Nam quid aliud etiam facient? Baptismata sunt apud haeticos; illi deducunt peregre quovis progredientes, invisiunt infirmos, solantur maestos, adjuvant laborantes & pressos, omnis generis opem afferunt, mysteriorum communionem administrant. Quod omnia per illos dispensantur, & perficiuntur, quasi retinaculum quoddam est plebis, quo ad illorum concordiam astringuntur; ita ut brevi temporis discursu, etiam si restituatur aliqua libertas, nulla tamen spes reliqua futura sit ad veritatis iterum agnitionem reducendi eos, qui diuturna dilectionis vinculo haeticis obstricti sunt.

XXIX.

Quapropter complures ex nobis oportebat ad gravitatem vestram accurrere, & unumquemque rerum suarum expositorum fieri. Jam vero & hoc ipsum documentum vobis sit afflictionis ejus, in qua vitam

vivimus plane miserabilem; quod ne ad vos quidem detur viam capessere & proficisci. Nam si quis Ecclesiam suam vel brevissimo momento deseruerit, plebem confestim insidiatoribus expositam relinquet. Verum per gratiam Dei unum misimus pro multis, piensimum hunc & dilectum fratrem nostrum Dorotheum Sympresbyterum*, qui & quaecumque litteris nostris non satis exprimuntur, sua ipsius poterit narratione adimplere; quid & cuncta diligenter pervestigavit, & zelo rectae fidei ducitur. Quem ubi pacifice susceperitis, prope ad nos bona nobis studii vestri, quo ad juvandam fraternitatem praediti estis, nuncia referentem remittite. Haecenus ad Occidentales Basilius. At haec Dorothei legatio fuit privatam a Basilio missa.

Dorotheus presbyter legatus.

* al. syn. diaconum.

XXX.

Praeter autem Sabinum directum a Melitio, & Dorotheum Legatum a Basilio, his junctum fuisse quoque presbyterum nomine Probum Sactesimum, ejusdem Basilius epistolae indicant (a). Porro omnes haec litterae estis ad Occidentales vel Occidentis diversas Provincias habeantur inscriptae; tamen ad ipsum in primis communem Pontificem datas esse, quae recitata sunt superius ex litteris S. Basilius ad Athanasium, plenissimam fidem faciunt. Desiderantur autem litterae Athanasii ad ipsum Romanum Pontificem, quarum superius mentio facta est. Quid vero actum sit hac legatione; illud tantum potuimus invenire; Occidentales scilicet, redditis ad Orientales litteris, eos consolatos esse, bonaque spe pariter roborasse; quod quidem in primis ex ejusdem Basilius litteris ad eisdem postea datis significatur, cum ait (b): Tantum cuique vestrum Dominus Deus noster, in quem speravimus, largiatur gratiam, ut proposita spe potiamini, quanto ipsi gaudio pectora nostra replestis tum per litteras, quas per desideratissimos sympresbyteros nostros scripsistis, tum ex eo quod calamitatibus nostris, tamquam viscera commiserationis induti, condoletis, quemadmodum nobis praedicti fratres indicaverunt. Nam etsi vulnera nostra eodem modo perseverant; nonnihil tamen inde relevamur, quod paratos habemus medicos, qui velocem ac maturam possunt, si detur opportunitas, doloribus nostris afferre medelam. Haec ibi. Et ad Antiochenos (c): Sollicitudinem illam, quam pro Ecclesiis Dei geritis, ex parte recreabit desideratissimus, ac religiosissimus frater & senior noster Sactesimus*, qui vobis Occidentis erga nos charitatem & affectum exponet; & rursus ex parte animos vestros excitabit, & adhuc amplius provocabit, dum vobis per se ipsum luculentius declarabit, quantum studii ac diligentiae res praesentes exposcant. Etenim aliorum quilibet veluti d. m. d. i. o de sententiis virorum Occidentalium & sta-

Legatio Sactesimi presbyteri

(a) Bas. ep. 10. & 58. & in add. ep. 18.

(b) Bas. epist. 74.

Damasus consolatus est litteris Orientalibus.

(c) Bas. ep. 18. in add.

* Sanctesimus.

XXXI. Quid ad Athanasium Damasus rescripsit.

(a) Bas. epist. 61.

zu verum narravit; ipse vero quoniam sufficiens ad hoc fuit, ut & voluntatem virorum cognosceret, & de statu rerum exacte inquireret, narrabit vobis omnia, & bonum vestrum studium ad cuncta veluti manu ducet; quo materiam convenientem ad hoc habeatis, ut propositum vestrum perficiatis, quod indefinenter pro Ecclesiis Dei solliciti ostenditis. Hucusque Basilius.

Rescripserunt pariter Romanus Pontifex Damasus & alii Episcopi ad Athanasium: quas acceptas ipse litteras, ad Basilius, quo eum consolaretur, in Cappadociam misit. Id quidem ex aliis post haec ejusdem Basilius ad Occidentales iteratis litteris accipimus, quibus dicitur (a): Bonus ille Deus, qui afflictionibus semper solatium adjungit, dedit etiam nunc nobis inter varios dolores modicam quamdam consolationem ex litteris, quas a vobis acceptas carissimus Pater noster Athanasius Episcopus nobis tradidit, sanae fidei testimonium, & inoffense unanimiatis, & conspirationis demonstrationem referentes: & ut pastores ostenderet Patrum insistere vestigiis, & populum Domini cum scientia pascentes. Haec omnia me tantum exhilararunt, ut merorem nostrum omnino dimissem, & risum quemdam exiguum animis nostris infunderint a tetrico hoc rerum statu, in quo nunc agimus. Auxit autem nobis solatium Dominus per apprimere religiosum filium coadjutorem nostrum Sabinum; & relatione eorum, quae apud vos honeste aguntur, animos nostros pavit. Haec de his quae spectant ad praesentis anni a Basilio & aliis Orientalibus Orthodoxis Episcopis ad Damasum Papam, & caeteros Occidentales Antistes legationem: de aliis autem postea ab eodem Basilio datis ad eosdem Occidentales litteris agemus annis sequentibus, quibus scriptae fuisse videntur.

XXXII.

Officia Athanasii erga Basilius.

(b) Ath. ep. ad Jo. & Antioch.

(c) Ath. sequenti epi.

Jam vero quae reliqua sunt Magni Athanasii erga Magnum Basilius officia, ut hic ante obitum ipsius Athanasii recenseamus, ratio a nobis postulat; quae sane in medium afferemus, prout ea cum ex ipsius Basilius, tum etiam Athanasii scriptis licuit expiscari. Scribens enim ipse Athanasius ad Joannem & Antiochum presbyteros, haec de Basilio in fine habet (b): Valde autem admiror audaciam eorum, qui non reformidant oblatrare dilecto nostro & vere Dei famulo Episcopo Basilio; cum ex hujusmodi oblatratione deprehendi & convinci possint, quod ne Patrum quidem consensum aut amentem, aut amplectantur: idemque rursus ad Palladium presbyterum (c): Quod de monachis Caesariensibus significasti, hoc ipsum quoque didici a dilecto nostro Diano, quod graventur, & resistant dilecto nostro Episcopo Basilio. Tibi certe, quod mihi rem indicasti, gratias ago; illis vero quae decuit scripsi, ut Ann. Eccl. Tom. V.

veluti filii obsequantur patri; nec iis, quae ille probat, contradicant. Nam si suspectus esset in negotio veritatis, recte pugnarent: Sin autem confidunt, ut nos confidimus, eum esse gloriam Ecclesiae, dum ita decertat pro veritate, & dacet eos qui indigent doctrina; non fas est cum tali homine pugnas conferere; sed amandus est potius ob pium animum. Nam ex iis quae cognovi ex dilecto nostro Diano, nulla de causa eum gravatum ferunt. Ipse enim (ut plene mihi persuadeo) infirmus efficitur apud infirmos, ut infirmos lucretur. Dilecti autem fratres nostri resistentes ad scopum ejus, quo ad veritatem tendit, glorificent Dominum, quod talem Episcopum Cappadociae dederit, qualem singulae Provinciae sibi optant. Tu autem, dilecte, velis iis indicare, ut credant me haec scripsisse: id enim vos erga patrem benevolentes reddet, & pacem in Ecclesiis conservabit. Haecenus Athanasius de Basilio ad Palladium. Quae autem haec fuerint turbae & male suspiciones adversus Basilius a suis Caesariensibus monachis atque aliis ab aliis excitate, dicemus suo tempore.

XXXIII.

Athanasius usus Basilius opera in rebus magni momenti.

(d) Bas. ep. 75.

Talem vero tantamque fidem de Basilio Athanasius concepit, ut eidem injunxerit visitationem Episcoporum extra Provinciam Cappadociae postorum, nempe Macedoniae & Achajae; cui & in mandatis dedit, ut lapsos omnes reciperet cum fidei Nicenae confessione. Testatur id quidem ipse Basilius ad Neocaesarienses scribens, cum ait (d): Hac in re non nostro ipsorum erga tales usi sumus iudicio; sed magis decreta Patrum nostrorum, quibus illi de talibus jam olim quid faciendum sit, nempe in recipiendis lapsis, statuerunt, sectati sumus. Ego enim cum accepissem beatissimi Patris Athanasii Alexandrini Episcopi litteras, quas etiamnum in manibus habeo, & requirentibus legendas objicio; quibus ille manifeste edixit, quod si quisquam ex Arianorum haeresi ad nos transire voluerit, admittendum esse, nec quicquam in illo assumendo basitari debere, si Niceni Concilii fidem constiterit, & dogmatis hujus consortes: ille cum mihi omnes tum Macedoniae, tum Achajae Episcopos allegasset; necessario arbitratus sum, ut tanto viro propter fide dignam auctoritatem eorum qui id decreverunt (nimirum in Concilio Alexandrino) obsequer; simulque praemium pacis studiose destinatum adipisci cupiens, eos qui fidem istam confitebantur, communicantium parti adscripsi. Haec Basilius. Sed unde ipsi & a quibus de re adeo bene gesta negotium successitum est, vel quamam occasione? Rem gestam hic referemus.

XXXIV.

Cum Sanctus Basilius minorem Armeniam visitaret, ut gregibus pastoribus destitutis daret Episcopos, aliaque ad pietatem

Basiliius visitat Armeniam Ecclesiam.

tatem spectantia sedulus obiret officia, nempe lapsos in haeresim poenitentes Catholicae conciliaret Ecclesiae; accidit, ut cum in Nicopolitano in Armenia conventu Eustathium Episcopum Sebastenum, fidem Catholicam profitentem ac subscribentem in communionem acceperit, ab illius loci Episcopo primum, deinde ab aliis in suspensionem collusionis cum Eustathio adduceretur. Re igitur undique diffamata, atque pro monstro habita, opus habuit Basiliius scribere apologiam, quam ad Terentium Comitem misit, quem ex Ammiano diximus his temporibus ad cohibendos Persas in Armenia cum exercitu in jugi procinctu stetit. Ex quibus quidem litteris cum historia ipsa exactissime describeretur; aliunde petere, vel aliis enarrare verbis otiosum putamus. At ergo Basiliius paulo post exordium ejus epistolae ad Terentium scriptae (a):

(a) Basiliius epistolae 60. in addit.

XXXV.

Alienatus a nobis est Episcopus ille, qui nobis cooperationis est gratia datus. Haud enim novi quid reverendissimo fratri nostro Theodoto acciderit; qui cum nobis initio pollicitus esset, quod in cunctis adjutor esse vellet, & a Gerasibus nos Nicopolim deduxisset, ubi nos in civitate vidit, ita est abominatus, & sic sibi a peccatis nostris meruit, ut nos nec ad matutinas, nec ad vespertinas preces assumere sustineret. Qua in re quod ad nos quidem attinet, iuste & vitæ nostrae convenienter egit: verum haud utiliter communi Ecclesiarum constitutioni consuevit. Huius autem nobis causam assignavit, quod venerandissimum Episcopum Eustathium in communionem receperimus. Est autem quod nos fecimus hujusmodi.

XXXVI.

Basiliius recipit Eustathium Catholicam fidem profitentem.

Cum ad Synodum, quae a fratre Theodoto celebratur, vocati, illoque profecti essemus, ut vocationi propter charitatem obtemperaremus; ne ignavi illic & otiosi videremur, studiose curavimus, ut colloquium cum praedicto fratre Eustathio misceremus; proposuimusque illi, quae in causa fidei a Theodoto illi objiciebantur, ac simul ab eo petivimus, ut manifestum nobis faceret, rectam ne fidem sequeretur, quo consortes esse possemus; si vero alienatus esset, ut perspicue sciret nos quoque a se fore abalienatos. Igitur cum multis inter nos ea de re contullemus, totumque diem illum causam hanc inquirendo consumpsissemus; appetente vespere, alius ab alio avellimur, nulla dum certa colloquii nostri conclusione posita.

XXXVII.

Sequenti die rursus mane confidentes, iisdem de rebus differere cepimus: Cum autem & Pœmenus & frater, Sebastenus Ecclesiae presbyter accessisset, & adversaria nobis doctrina vehementer urgeret; paulatim nos & ea diluimus, quae nobis objicere videbatur: & illos ad consensionem eorum quae a nobis querebantur, in-

duximus; sic ut per gratiam Domini, ne in minimo quidem a nobis invicem dissidere deprehenderemur. Igitur circa nonam horam ad precandum surreximus, ac Domino gratias egimus, qui dedisset nobis idem sentire, & loqui. Propterea oportebat me scriptam quandam ab eo viro confessionem accipere, quo & adversarii illius manifestaretur consensus, & reliquis sufficienter viri hujus propositum monstraretur. Verum volebam ipse, multa diligentia cum fratribus, qui circa Theodotum sunt conversi, scriptum fidei ab illis accipere, & dicto Eustathio proponere, ut utraque ista fierent; illi de veritate hac persuasivissimam retinerent contradictionis occasionem, si ab ipsis proposita fuissent accepta.

At Theodotus, priusquam cognovisset quam ob causam convenissemus, & quidnam eo colloquio effecissemus, indignatus est nos amplius vocare ad Synodum. Itaque e medio itinere reversi sumus tristes, quod labores nostros pro pacandis Ecclesiis susceptos, inefficaces reddidisset. Postea cum in Armeniam necessario proficiscendum esset, sciremque viri hujus mores & ingenium, ac sub fide digno teste & gestorum reddere rationem & illi satisfacere vellem; veni Gerasa in agrum Deo dilectissimi Episcopi Meletii, ubi & ipse dictus Theodotus comparebat; atque ibi, quoniam ab ipso fueraus propter Eustathii conjunctionem accusati, quid eo congressu effecissemus, exposui, quod videlicet deprehenderim eum nobiscum sentire per omnia. Cum autem ille affirmaret, eum post discessum nostrum consensum hunc abnegasse; & suis discipulis affirmasse, quod haud quasquam nobis in causa fidei consensisset; respondi ad ista (tu autem celeberrime virorum considera, an non iustissime & irrefragabiliter responderim.) Ego, inquam, hoc mihi persuadeo, conjectura ex reliqua viri hujus constantia sumpta, haud ita leviter virum illum in contrarium mutari, ut jam consteatur, jam quae dixerit, neget; qui etiam in vulgaribus rebus mendacium, perinde ac rem horrendam, aversatur: tantum abest, ut in rebus tanti momenti, & sic apud quosvis celebratis, veritati ullo pacto adversari velit. Haec quidem de Eustathio cum dicat Basiliius, haud ita probe tunc hominem novisse visus est, ac postea perspectum habuit: ejus enim deinceps cum mores describit (ut suo loco dicemus) nihil magis eidem atque inconstantiam inhæsisse, constanter exprobrat. Sed addidit haec tunc Basiliius ad Terentium:

Esto tamen vera sint quae a vobis sparguntur; oportet illi scriptum proponere, quod cunctam rectae fidei apudicem contineat. Quod si eum dato rescripto consentientem reperero, manebo in illius communionem. Si vero recusantem deprehendero,

XXXVIII.

Theodoti Episcopi Nicopolitani ob receptionem Eustathii.

Theodotus iterum Basilium respuit.

XL.

XLII.

(a) Basiliius epistolae 78.

Professus Eustathium fidem Catholicam.

XLII.

Eustathius in detestatur lapsum Basilium.

defciam ab illius consortio. Cum ista probaret Meletius Episcopus, qui Antiochia pulsus illic exul agebat, & frater Theodorus sympresbyter (nam & ille aderat) consentiens esset; venerandissimus frater Theodotus hortabatur nos, ut Nicopolim descenderemus, & Ecclesiam ipsius inviseremus, ac Satalos usque comitem ipsum itineris reciperemus, sic ut nos Gerasis relinqueret. Ubi vero Nicopolim venimus, oblitus eorum quae a nobis audierat, & quae nobis pactus fuerat; contumeliosis illis ac probris, quorum paulo ante mentionem feci, nos iterum affecit, & a se dimisit.

Quomodo igitur venerandissimum caput, fieri potuisset, ut aliquid eorum quae injungebantur, efficerem, & Episcopos Armeniae darem, cum ad hunc modum affectus erga me sit is, qui curarum debebat esse consors, & particeps? apud quem ego me viros aptos, & commodos inveniturum sperabam, quod sent in ipsius parocia & religiosi & prudentes, ac simul lingua hujus periti, & qui reliqua gentis hujus idiomata sciunt: quorum nomina cognita, volens tacebo, ne quid impediendi nascatur, quo minus alio saltem tempore Armenia profim. Subdit mox de aliis ad eam visitationem spectantibus.

Quod autem ad Eustathium in communionem receptum pertinet; extat apud eundem S. Basilium fidei libelli exemplum, quem ipse tunc Eustathio subscribendum obtulit; cujus est exordium (a): Tam illi qui alia haecenus fidei confessione praecipue occupati ad Orthodoxorum jam unitatem transire volunt, quam qui nunc primum ad veritatis doctrinam & instructionem assumi desiderant, eam fidem docendi sunt, quae in Synodo Nicæae olim collecta a beatis Patribus conscripta est, &c. Subjicitur ibi non ipsum tantum Nicænum symbolum, sed specialis damnatio Marcelli haeresis atque Sabellii, aperiunturque abditissima Ariatorum latebrae, ne quid subterfugii esse posset dolosa impietati: necnon blasphemiae condemnantur in Spiritum sanctum; in cuius libelli fine adjacet ipsius Eustathii tunc his verbis concepta subscriptio: Eustathius Episcopus tibi Basilio. Legi, agnovi, & probavi haec praescripta. Subscripsi autem cum his qui mihi aderant fratribus, Phortone, & Corepiscopo Severo, atque aliis nonnullis clericis. Haec ibi; ex quibus videas haud imprudenter a Basilio Eustathium fuisse receptum.

At quid post haec accidit? Cum Eustathius atque Socii viderent Basilium a Theodoto in communionem minime recipi, seque cum suis aequè repellere; quod spe frustrati esset, nec ex ea a se subscripta fidei professione, quam accipere fuerat, gloriam consecutus esset; terga impudenter vertit, & in Basilium verbis jactare convicia, & scriptis quoque in eum diffamavit. Ann. Eccl. Tom. V.

feminare calumnias aggressus est, quasi de fide haud recte sentiret; hanc suae ipsius rationis causam saepe pratexens, ne levitatis argui posset, curavitque ejusmodi a se scriptas adversus Basilium litteras circumferri. Testatur id quidem ipse Basiliius ad eundem Eustathium data epistola, qua suam parat defensionem; ubi haec ad finem ipsius (b): Putarunt suaves isti homines impedimento sibi ad acquirendam potentatum nostram fore communionem. Et quoniam quadam fidei subscriptione praecipue occupati sunt, quam nos illis protulimus, non quod ipsi de illorum sententia haerentem (fateor enim) sed quod suspicionibus, quibus apud complures fratres nobiscum concordare laborabant, mederi cuperemus: ne quid ipsis ex ea confessione impediamenti ad hoc, ut ab iis qui nunc dominantur susciperentur, videretur occurrere, communionem nobis denegarunt, & pro separationis hujus causa litterarum istarum praetextum commenti sunt. Evidentissimum vero eorum quae dico, indicium est, quod cum a nobis deficerent, accusationesque, quas volebant contra nos fingere, litteras circumquaque ad omnes, antequam ad nos miserunt. Septem namque dies priusquam nostras manus veniret, visa est illorum epistola; & qui illam ab aliis receperant, ad alios quoque illam missuri erant. Nam ita instituerant, ut unus alteri illam traderet, quo protinus in universam regionem distribueretur. Haec ipse de vulgatis ab Eustathio & sociis contra se litteris.

XLIII.

Quod igitur Basiliius tardius sceleratorum hominum fraudes dolosque sensisset, nec Theodoto Episcopo Nicopolitano ista momenti acquiescisset: facti sero poenitens, hujusmodi ad eundem Theodotum litteras dedit (c):

Recte nos & competenter reprehenditis, venerandissime & re vera desideratissime frater, propterea quod ab eo tempore, quo a reverentia tua prostrationes distulimus, nihil tibi nec modicum nec magnum de causa illius significavimus. Ego vero id non ob eam causam feci, quod suscipere deque faciam, quasi contemptibilia, quae in nos ille commisit; sed quod fama illorum apud quosvis passim pervagata est; & nemo sit qui opus habeat, ut a nobis, quodnam sit viri hujus propositum discat. Nam hoc & ipse curavit, velut metuens, ne paucos habeat sententiae suae testes ac conscios: ideoque & ad quosvis confines epistolas suas adversus nos scriptas emisit. Itaque a communionem frustra se ipse avulsit; quandoquidem nec in locum determinatum convenire nobiscum sustinuit, nec discipulos suos (quod tunc pollicitus fuerat) adduxit. Sed nos etiam in frequentissimis Synodis perstrinxit una cum Theophilo Cilice, nuda & manifesta

(c) Basiliius epistolae 15. in addit. Basilii epistola ad Theodotum de rebus gestis ab Eustathio.

CHRISTI 371.

DAMASI PAP. 5.

VALENTINIANI IMP. 8. VALENTIS

blasphemiam, quasi aliena a doctrina sua animis plebis insinuet dogmata. Sufficiant quidem & ista ad dissolvendam omnem nostram conjunctionem. Postquam vero & in Ciliciam venit, ibique cum Gelasio quodam degens, fidem illi exposuit, quae a solo Ario, vel germano aliquo ejus discipulo conscribi debuisset; tum adhuc amplius ad separationem & disjunctionem obfirmati sumus, cogitantes fieri non posse, ut vel pellem suam unquam mutet Aethiops, vel maculas suas pardus; vel qui perversis est dogmatibus immutatus malum haereseos abstergere queat.

XLIV.

Eustathii Sebastiani simulata fides detecta.

Et tamen ultra haec & illud temeritatis ausus est. Scripsit contra nos, immo conscripsit sermones prolixos, omnis generis conviciis & sycophantiis refertos: quibus haecenus nihil respondimus, propterea quod ab Apostolo docemur ne nos ipsi ulciscamur, sed locum irae demus. Et simul ubi de profunditate hypocrisis cogitamus, quae se nobis toto tempore blandiuscule insinuavit, supere quodam praesternatione corripimur. Nam etiam si nihil illorum esset; tamen quod jam recens ausus est, cui non horrorem, & omnimodam viri hujus abominacionem incuteret? qui, sicut audio (modo verus est rumor & non figmentum delationis gratia composuimus) etiam manum quibusdam denuo imponere praesumpsit; quod nemo unquam ex haereticis fecisse videtur. Itaque quomodo fieri potest, ut talia placide feramus, & viri hujus delicta curabilia esse putemus? Quare videte ne falsis sermonibus seducamini, neve praetextibus virorum istorum omnia ad malum facillime excipiemium fidem accommodetis. Ita quo modo in nullo discrimine ponemus? Scias itaque, desideratissime ac venerandissime, haud consilium me esse, quod unquam tantum doloris animo meo conceperim, quantum nunc ex eo patior, quod Ecclesiasticas leges confundi percipio. Verum id unice precare, ut largiatur nobis Dominus, nihil ex affectibus irae moliri, sed retinere dilectionem, quae nihil agit perperam, nec inflatur. Etenim vide, quo modo qui illa carent, supra humanae mediocritatis mensuram elati turpiter & indecenter vivunt, ea facere praesumentes, quorum nulla praerogativa tempus habet exempla. Haecenus ad Theodotum Basilium, quem ei minime auscultasse penituit.

XLV.

Calumniarum in Basilium plurimos commovere.

Vix credi potest, quantum haec ad aliquid spatium temporis Basilii famae atulerint detrimenti; quod & ex eo probe possimus intelligere: Nam si qui plus satis perspectum habuere Basilium, nempe monachi ipsius alumni, scandalum haud leve passi sunt; atque adeo, ut opus fuerit (quod nuper dictum est) Athanasium ad eosdem atque alios pro Basilii integritate litteras dare, ut eos retineret cum

Basilio communione conjunctos; quid putas caeteris evenisse, quibus Basilium fama tantum cognitus esset? Quid vero de eo existimasse censes qui fluctuarent? Quid denique ipsos hostes Basilii his adiecisse credendum, quod infensorum animorum sit leviter reddere gravia, & parva maxima? Sed illud plane in Basilio admirandum apparuit, absolutissimo Christiano philosopho dignum, cujus est dare locum irae, nec proprias ulcisci injurias: Cum se (quod fateretur in recitatis litteris ad Theodotum) adversus Eustathium mirum in modum animo exacerbatum sentiret; ne suam defensionem ira percitus institueret (probe noscens, quod ira viri justitiam Dei non operatur) triennio se continuit, stylumque incitatum repressit, ne in Eustathium praecipit excurreret.

Id quidem ipse Basilium ea de re ad suos Monachos scribens testatur his verbis (a): Tertius jam annus hic est, ex quo a calumniatoribus notatus accusationis flagella sustinere coepi; hoc uno contentus, quod Dominum habeo secretorum cogitorem, ac calumniae istius testem. Quoniam vero multos jam silentium nostrum eo rapuisse video, ut ex illo intentatas calumnias confirmarent; nosque non lenitatis ac patientiae gratia, sed quod ad expromendam veritatem os aperire nequaquam ausim, eoque silere me arbitrentur; ob eam vobis causam scribere conatus sum, &c. Sed & ad ipsum nebulonem Eustathium tandem scribens (b) sic exorditur: Tempus esse tacendi, & tempus loquendi, sermo est (c) Ecclesiasticus. At nunc igitur quoniam abunde satis silentii haecenus praecessit, opportunum deinceps erit, ut ad patefactionem eorum quae ignoruntur, os nostrum aperiamus: & paulo post: Nobis igitur jam in tertium usque silentium annum imitabilis visa est Prophetiae gloriatio illa, qua dicit (d): Factus sum quasi homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones. Quocirca in profundo pectoris nostri dolorem, quem incussit calumnia, inclusam tenuimus, &c.

At id tolerandum plane videri potuisset, si Orientales tantum oras ejusmodi de Basilio conflata calumnia pervassisset; sed fama volans, terras oberrans, trans mare quoque penetrans, oras Occidentales etiam velocius vento pertigit. Unde evenit, ut studium illud Damasi Romani Pontificis erga Basilium, quod litteris demonstrarat, & officium quod pollicitus fuerat, nonnihil refrigerit; adeo ut saepe ipsum, clamantem licet, minime exaudierit, clementibus aliis insuper adversus eundem Basilium sparsis haud levioris momenti rumoribus, de quibus singulis modo opportuna occasione dicendum.

Atque in primis illud in medium ad-

XLVI.

(a) Basil. epist. 73. Admiranda Basilii patientia.

(b) Basil. epist. 79. (c) Eccl. 3.

Basilium quid tandem ad Eustathium.

(d) Psalm. 37.

XLVII.

Damasi studium erga Basilium relaxatur.

XLVIII.

CHRISTI 371.

DAMASI PAP. 5.

VALENTINIANI IMP. 8. VALENTIS

duendum, eundem Basilium ab Arianis accusatum, quod litteras dederit ad Apollinarem: hoc namque anno, nempe sequenti a gravissima illa, quam passus est aegritudine, id accidisse, idem Basilium ad Patrophilum scribens affirmat (a); adeo ut eodem ferme tempore ipse in crimen adductus sit de communicatione inita cum Eustathio, & de scriptis litteris ad Apollinarem: cujus rei causa complures se a Basilii communione subtraxerunt. Agit de his ipse in dicta epistola ad Patrophilum, hisce scilicet verbis: *Haud vero multum temporis intercessit, confestim in Ciliciam legatio, atque inde reditus, moxque littera adsunt, communionem nobis denegantes. Abrupcionis autem hujus ac secessus causam assignarunt, quod Apollinari scripserimus, & quod symphryterum nostrum Diodorum habeamus consortem.*

Ego vero Apollinarem quidem nunquam putavi inimicum esse; immo sunt quaedam, quorum gratia virum veneror etiam; at me homini non ita conjunxi, ut ipsius velim in me recipere crimina, cum & ipse, quaedam habeam, quae in illo reprehendo propter nonnullos illius codices, quos legi. De Spiritu sancto vero non novi me vel petiisse ab ipso vel ultero missum accepisse librum. Audio tamen ipsum, omnium eorum qui libros conscribunt, esse verborum sissimum. Legi autem paucos illius commentarios: non enim mihi quae hujusmodi sunt, scrutari vocat. Et alioqui eo sum ingenio, ut haud facile neoterica admittam; quemadmodum & corporis mei imbecillitas haud patitur, ut vel divinis scripturis cum diligentia, & ut dignum est, immerer. Quid ergo mea interest, si quisquam aliquid conscripserit, quod cupiam displicere? Quamquam, si ita fieri oportet, ut alius pro alio rationem reddat; qui me propter Apollinarem culpatur, rationem nobis reddat pro Ario praeproptere suo, & pro discipulo suo Aetio. Nos vero neque praeproptoris neque discipuli loco unquam fuimus isti viro, cujus in nos vitia contorquent & revolvunt. Haec de Apollinare, ad quem scripserat Basilium, quod nondum damnatus esset; sed de consuetudine cum Diodoro haec subdit: Porro Diodorum, tamquam beati Silvanii alumnum primum suscepimus, nunc vero diligimus & complectimur propter sermonis quem habet gratiam, per quam multi eorum qui virum audiunt, meliores redduntur. Haec de his Basilium.

Quod autem ad Apollinarem spectat; antequam Romae in Concilio damnaretur a Damaso, nequaquam ut haereticus vitabatur: nam de eodem S. Hieronymus sic ad Pammachium (b): *Apollinarium Laodiceum audivi Antiochia frequenter & colui; & cum me in sanctis scripturis erudiret, nunquam illius contentosum su-*

(a) Basil. epist. 82.

Accusatur Basilium de communicatione cum Apollinare.

XLIX.

Quomodo Basilium se excuset.

(b) Hieron. epist. 65.

per sensu dogma suscepi, &c. Eum enim in divinis litteris suum fuisse magistrum, ingenue profitetur. Immo & quod his amplius existimari debet, ipse Damascus Vitalem primarium Apollinaris discipulum, ab ejusque sectae hominibus factum postea Episcopum Antiochenum, dolose profitentem Romae Catholicam fidem, recepit, eidemque litteras communicatorias tradidit: sed postquam rem scivit, perspectamque habuit illius haereseos, ipsum cum suis omnibus Romae damnavit, ut Gregorius Nazianzenus testatur, cum de sua cum Vitale vel Apollinare consuetudine se excusat: nimirum quod eo tempore illos receperit, quo & a Damaso Vitalis admittus fuerat; rejecerit autem, cum ab eodem Romano Pontifice pariter damnatus fuit: haec ipse pluribus ad (c) Cleodonium; sed de his fusius agendum inferius. Modo pro his omnibus Justiniani Imperatoris sententia satisfaciatur ita dicentis (d): *Invenimus quod multi sanctorum Patrum quosdam haereticos collaudaverunt, sicut & S. Damasus & Athanasius & Basilium Apollinarem, & S. Leo Eurychen; & non propter hoc haeretici facti sunt; sed cognita eorum impietate, anathemate condemnarunt. Haec Justinianus.*

Rursum vero ad cumulum id genus aenumnarum Basilii illud accessit, quod Athanasius Ancyranus Episcopus, spectatae fidei vir & integritatis, in ipsum vehementer commotus est; adeo ut etiam illi graviter fuerit comminatus, quod audisset quaedam ab eo esse conscripta fidei Catholicae adversantia. Quod cum rescivisset Basilium, & quoniam illa essent scripta ignoraret; cupiens de his reddi certior, ad ipsum litteras dedit, in quibus haec (e) inter alia: *Nunc vero cujusnam auribus non obstrepit eorum, qui negotiorum quorundam gratia quandoque ad vos accedunt, quasi noxia quaedam scripserimus, aut scribentibus aliis subscripserimus? Nam isto te verbo usum esse ferunt, qui tua ad verbum referunt. Me sane, quae mentem meam multis ac variis cogitationibus distrabant, nihil magis quam stupidum relinquunt. Itaque & tale quid suspicari coepi, ne forsitan haereticorum quicquam nomen meum commentationibus suis subdole adscripserit, atque ita rectitudinem tuam contristarit, & ad istam vocem, nempe comminationis, emittendam induxerit: & in fine: Liberabis autem nos ab hoc stupore, si quibus de causis ad istam adversus nos injuriam permotus sis, aperte significare volueris. Et aliis rursum ad eum datis litteris (f) de calumniis quibus undique exagitur, illud Athanasius ingerit, ne adeo facile absque alterius partis defensione in quemquam sententiam ferat, ista perbelle suggerens: *Cum, inquit, omnino audiverimus; si nihil**

Apollinaris antequam damnaretur ab omnibus aequae receptus.

(c) Gregor. Nazianz. epist. 2. ad Cleod. advers. Apollinar.

(d) Justin. Imp. in edicto fid. contra Joannem Pampam.

LI.

Athanasius Ancyranus adversus Basilium commotus.

(e) Basil. epist. 54.

(f) Basil. epist. 54.

bil aliud, vel illud Alexandri sultem dicemus: Alteram auriculam delato, sive calumniam perpeſſo, ſincoram & integram conſervamus. Hæc ipſe. Certe quidem magna erant hæc cruciamenta Baſilio. Nam male audire apud hæreticos, gloria loco ducendum erat; ſed apud præclaros fidei Catholicae defenſores ejuſmodi dictari atque eredi, hiſ præfertim temporibus, cum hujuscemodi diſſeminatæ calumniæ in grave totius Catholicae Eccleſiæ præjudicium verterentur, intolerandum plane & quovis ſupplicio gravius videri poterat.

LII.

Qualis enim quantum fuerit Athanaſius iſte Epicoſcopus Eccleſiæ Ancyranæ poſt Baſilium illum hæreticum ſæpe damnatum, cum a Sozomeno (a) inter præclaros fidei Catholicae defenſores adnumeretur: quæ de eodem poſtea luculento ipſius Baſilii ſtylo deſcribantur, accipe: Baſilius enim ubi auſiſſet eum vita ſunctum, ad Ancyranam Eccleſiam de ejus obitu conſolatorias ſcribens litteras, hæc inter alia de ipſo habet (b): Mortuus eſt qui columna erat & ſtabilimentum Eccleſiæ; imo magis ad beatam vitam ſublatus, a nobis abſceſſit. Haud parum autem periculi eſt, ne ſubtrahat hoc fundamentum, ſimul cum illo multi decidant; & quæ in nonnullis ſunt putrida ac marcida, manifeſta ſiant. Clauſum eſt os, quod hæctenus & competenti fiducia & ſermonibus gratiæ ad fraternitatis adificationem ſcaturivit. Abſcisa ſunt conſilia mentis, quæ re vera diſtantius agitabantur. O quoties animum meum (accuſabo enim me ipſum) nonnihil contra hunc virum indignationis ſubiit, quod totus hoc deſiderio tenebatur, ut diſſolveretur & eſſet cum Chriſto, nec hoc pluriſ faciebat; ut diutius propter nos in carne maneret! Hæc & alia plura Baſilius, dum ægre ferret, nulla admittiſſa animi conſolatione, tantum virum abreptum; ex quibus plane ejuſdem Baſilii mentis candorem animumque Chriſtianum inſpicias, e quo omnis conſectim injuſte ab eo paſſæ calumniæ excuſſus eſt pulvis, & irrogatæ comminationis livor exterſus, cum eundem de veritate redditum certiorum ac perſuaſum coluerit poſtea, ampliusque dilexerit.

LIII.

At an hic finis calumniarum undique in Baſilium congeſtarum? minime gentium; immo hiſ acerbiores ipſum ex cruciarunt: ſiquidem illæ magis urgent vexationes, quæ a propinquioribus irrogantur; quæ & eo redduntur acerbiores, quo diuturnius in adverſantium animis inſidentes, duritiem quamdam, lapidum inſtar contrahunt, ut frangi quavis arte minime valeant. Ex quo enim (ut diximus) Baſilius cum Gregorio agebat in Pontica ſolitudine, hæreticorum quorumdam calumniis factum eſt, ut ſuorum Neocæſarienfium, penes quos educatus fuerat, ex quibus & pater-

(a) Sozom. l. 5. c. 29.

(b) Baſil. epiſt. 67.

Athanaſii Ancyranæ laudes.

Baſilius a Neocæſarienfibus ut hæreticus habebatur.

num genus ducebat, grave expertus ſit odium; quod cum nullo litterarum inter-nuncio potuerit delinire, jam factus Epicoſcopus acerbius recruduiſſe ſenſit; utpote qui vitaretur ab illis ut hæreticus & confortio pollutus hæreticorum. Cujus rei cauſa egregiam illam ad eos epiſtolam (c) ſcribere, qua ſe illis Catholicae eſſe fidei integerrimum profeſſorem argumentis plurimis demonſtraret, coactus eſt; ac primum illo: Sunt, inquit, iidem & nobis & vobis doctores myſteriorum Dei, & ſpirituales patres, qui veſtram ab initio fundaverunt Eccleſiam; Gregorium dico priſcum illum, cognomento Thaumaturgum, & quotquot poſt ipſum Epicoſcopalem apud vos ſedem ſuſceperunt; qui ordine ſuccedentes, inſtar aſſerorum exortii, iſdem ingreſſi ſunt veſtigiiſ, ita ut haud facile ſit volentibus converſationi ipſorum indicia deſerere: & poſt multa hæc ſubdit: Fidei vero noſtræ quæ potuit evidentior eſſe probatio, quam quod a nutrice boata femina, qua ex veſtro gremio progreſſa eſt (Marcrinam dico, illuſtrum illum) educati ſumus, a qua & beatiffimi Gregorii verba, quæ memoria benedictio ad illius uſque ætatem ſervata ipſi retinuit, edocti ſumus, quibus illa nos adhuc infantes tamquam pietatis dogmatibus ſinxit atque formavit? quam quidem fidem ſemper ſervaviſſe impollutam offendit, cum addit:

LIV.

Neque, inquit, mentem noſtram unquam execranda Arianorum blaſphemia pollumus; ſed ſi nonnullos aliquando Arii diſcipulos ad communionem aſſumpſimus; ita illos admiximus, ut morbum ſuum quam in ime celantes, pietatis verba loquerentur, vel certe doctrinæ noſtræ nihil obluſtarentur. Seque in hiſ addit ſecutum canones ſanctorum Patrum, necnon juſſionem Magni Athanaſii Epicoſcopi Alexandrini. Denique ex communionem Epicoſcoporum totius Eccleſiæ ſe eſſe Orthodoxum docet, hiſce ad poſtremum poſitis verbis: Fecerat, inquit, juſtus res noſtras æſtimare, non ex uno aut altero eorum qui ad veritatem haud recto pede ingrediuntur, ſed ex multitudine totius Orbis Epicoſcoporum, qui gratia Chriſti conjuncti ſunt nobis. Requirantur vero Piſida, Licaones, Iſauri, Phryges, & qui utriuſque ſunt Armenia, quotquot vicini nobis ſunt; Macedones, Achaei, Galli, Illyrici, Hiſpani, tota ſimul Italia, Siculi, Aſri, & qui in Aegypto adhuc ſani ſunt, & quæ reliqua porro eſt Syria; qui quidem litteras ad nos mittunt, nempe communicatorias, & viciffim a nobis recipiunt; ex quibus cum qua illinc ad nos feruntur, tum qua vice verſu iſtinc ad ipſos mittuntur, cognoscere poteſtis, quod unanimis omnes eodemque ſenſu præditi ſumus. Itaque ſi quiſquam communionem noſtram fugit, ne prudentiam veſtram lateat ab univerſa illum Eccleſia ſeſe

Baſilius ſemper & ubique catholicus.

(c) Baſil. epiſt. 75.

LV.

Gravior tentatio Baſilio patitur.

ſeſe divulgariſſe. Attendite igitur, fratres, cum quibus communicetis; poſtquam a nobis excludimini, quis deinceps nos ſi agniturus. Hæc & alia ad ſuos Neocæſarienfes Baſilius calumniis undique obrutus. Sed quid hiſ deterius accidit Catholicae fidem defendenti Baſilio? Dum adverſus Sabellium atque Marcellum concionibus ſæpe dimicans, tres in Trinitate diſtinctas hypoſtaſes, ſive ſubſtantias ad invicem per ſe ſingulas diſtinctas niteretur demonſtrare; qui adſtabant auditores, ut eum carperent, non ut diſſerent, inde arripientes occaſionem diſſamandi Baſilium, aiebant ipſum eſſe trium deorum aſſertorem. Unde cum hæc in fidelium aures illapſi, audientium animos nonnihil admiratione perculerint; opus fuit, ut frequenti populo ambone conſcendens, ſe deorum trium cultorem numquam fuiſſe vel aſſertorem, publica aſſertione omnibus redderet exploratum; extat ipſa Baſilii oratio, cujus eſt titulus: Adverſus eos qui calumniantur, quod tres deos colamus, &c.

LVI.

Baſilius maximam calumniam paſſus.

Hiſ acceſſit calumnia alia huic minime impar, qua adverſarii Baſilio turpiſſimam notam inuſſerunt: ipſum nempe contra Catholicam aſſertionem male credere de Spiritu ſancto: quæ quidem Baſilio infamia irrogata, non tantum in civitatum populis jaſtatabatur, ſed ipſos in Ponticis deſertis latentes monachos ejuſdem Baſilii alumnos pervaserat: hæc enim una cum aliis, quorum ſuperius facta mentio eſt, adeo Baſilii monachos perturbavit, ut parum abſuſerit, quin ab ejus communionem, tamquam hæretici, ſe divulgarent. Penes quos de omnibus idem Baſilius deſenſionem litteris inſtituens, inter alia de hiſ quæ ad rem hanc ſpectare videbantur, hæc habet (a): Traducunt, inquit, nos, quaſi inſolens ac novum quiddam de Spiritu ſancto doceamus. Rogate igitur ipſos, quæ ſi illa noſtra inſolentia. Nos enim, quod & accepimus, Paraclætum Patri & Filio conjunctum, non creaturæ connumeratum eſſe, conſitemur. In Patrem namque & Filium ac in Spiritum ſanctum credimus. Denique in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti baptizamus. Quapropter nunquam a conjunctione Patris & Filii Paraclætum ſeparamus, &c. Plura ſubjungit de conglorificatione in una Deitate Spiritus ſancti cum Patre & Filio: aliaque addens ad ſuam deſenſionem, demum eos admonens, ne calumniantibus aures præbeant, hæc ſubdit: Si vero nos in reddenda ratione deſicere ſenſeritis, tum demum accuſatoribus noſtris tamquam veracibus fidem habebitis. Vigilant illi in hoc ut nobis noceant, &c. Sic namque Baſilius juſtiſſimæ cauſæ fidens, innocentie protectione ſecurus ſuam parat deſenſionem.

(a) Baſil. epiſt. 73.

At res tanta haud ita levioris negotii videbatur, quæ brevibus litteris curari poſſet. Quamobrem exigentibus illis, ſcripſit ad ejuſdem Baſilii libellum de vera ac pia fide (ut ejuſdem præſertit titulus) egrégium ſane opus: quo quidem quantum abhorruerit a novitate, cujus ab adverſariis inſimulabatur, in primis declarat hiſ verbis (b): Quæ ejus generis eſſent, ut præter vocis novitatem, ſenſum etiam nobis novum atque inuſitatum aſſerrent, & apud ſanctos viros nuſquam in uſu fuiſſe reperirentur, hæc omnia veluti peregrina atque a pia fide penitus aliena repudiarem atque averſarer. Sic ipſe; atque demum ad calcem operis: Hæc, inquit, ſunt quæ a veſtra pietate admonitus neceſſario mihi duxi faciendâ, ut ad vos in poſtremis perſcriberem, ſenſumque animi ſuper hiſ rebus mei vobis & per vos fratribus iis qui in Chriſto ſunt explicarem; utque veſtris & illorum animis omni ex parte ſatiſfieret in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti: quo omnis proſuſus omnibus de fide noſtra dubitatio tolleretur, orta fortaſſe propter diverſam rationem eorum, quæ alias alio modo expoſita a nobis ſunt. Quæ res eo nimirum uſu venit, quod neceſſario aſſidue cogebamur adverſus propoſita nobis a pietatis veræ impugnativibus argumenta, quæque ab ipſis in medium aſſerebantur, depugnare; neque cuiquam eſſet cauſa cur fluctuaret; ſumme contra adnitentibus illis, qui quæ aliena ſunt, nobis attribuant; aut ſepenumero etiam quo facilius ſimpliciores in ſententiam ſuarum rapiant, depravatæ ſuæ ipſorum mentis ſtagnatioſa commenta falſo nobis aſſigunt, &c. Sane quidem calumnia hæc erat ingens, ut Baſilio Eunomiani impingerent doctrinæ novitatem; cum e contra ipſi more hæreticorum, ſe docere quæ a majoribus accepſſent, magna oſtentatione jaſtarent. Erant enim hæc verba Eunomii (c) hæretarchæ in ſermonis ipſius exordio: Eam qua jamdiu apud Patres obtinuit pia traditio, tamquam amiſſam quamdam & regulam exponendo præmittamus, &c. Peculiaris ſane eſt hæreticis, cum impugnent traditiones antiquas, nihilominus ſe earundem vindices profiteri, quod ſciant novitatem fore ab omnibus explodendam.

LVII.

Oppreſſus calumniis Baſilius de fide omnium dubitabat.

Baſilius ſcribit libellum de fide.

(b) Baſil. de vera ac pia fide.

Traditionibus in hærendum, non ad calcem operis: Hæc, inquit, ſunt quæ a veſtra pietate admonitus neceſſario mihi duxi faciendâ, ut ad vos in poſtremis perſcriberem, ſenſumque animi ſuper hiſ rebus mei vobis & per vos fratribus iis qui in Chriſto ſunt explicarem; utque veſtris & illorum animis omni ex parte ſatiſfieret in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti: quo omnis proſuſus omnibus de fide noſtra dubitatio tolleretur, orta fortaſſe propter diverſam rationem eorum, quæ alias alio modo expoſita a nobis ſunt. Quæ res eo nimirum uſu venit, quod neceſſario aſſidue cogebamur adverſus propoſita nobis a pietatis veræ impugnativibus argumenta, quæque ab ipſis in medium aſſerebantur, depugnare; neque cuiquam eſſet cauſa cur fluctuaret; ſumme contra adnitentibus illis, qui quæ aliena ſunt, nobis attribuant; aut ſepenumero etiam quo facilius ſimpliciores in ſententiam ſuarum rapiant, depravatæ ſuæ ipſorum mentis ſtagnatioſa commenta falſo nobis aſſigunt, &c. Sane quidem calumnia hæc erat ingens, ut Baſilio Eunomiani impingerent doctrinæ novitatem; cum e contra ipſi more hæreticorum, ſe docere quæ a majoribus accepſſent, magna oſtentatione jaſtarent. Erant enim hæc verba Eunomii (c) hæretarchæ in ſermonis ipſius exordio: Eam qua jamdiu apud Patres obtinuit pia traditio, tamquam amiſſam quamdam & regulam exponendo præmittamus, &c. Peculiaris ſane eſt hæreticis, cum impugnent traditiones antiquas, nihilominus ſe earundem vindices profiteri, quod ſciant novitatem fore ab omnibus explodendam.

LVIII.

Porro quod ad Baſilium pertinet; dum undique in ſe conſtari calumnias, & non ab hoſtibus tantum, ſed a proxime ſibi ſtudio atque affectione conjunctis, ſiditatem profeſſione coherentibus in ſuſpicionem hæreſeos adduci videret; factum eſt (quod ipſe teſtatur) ut nemini jam ſe propemodum crederet, omneſque pariter vereretur, ac dolorem immenſum in penetrabilibus cordis occultans, illum mærore decoqueret: quod cum nihil penes ſe ab ipſis cunabulis antiquiſſis fuerit, quam Catholicam fidem illibatam in omnibus conſer-

Oppreſſus calumniis Baſilius de fide omnium dubitabat.

servare, ejus tamen prævaricator deser-
torque sapius & a pluribus accusaretur.
Deplorat ipse ejusmodi suæ ipsius vite in-
felicem conditionem in litteris ad Eusta-
thium redditis, cum hæc ait (a): Post-
eaquam vero ad gubernandam Ecclesiam
vocati sumus; qui nobis quasi prætextu
adjutorii, & communionis charitatem con-
cernentis, additi sunt custodes & specu-
latores, tacebo; ne videar vel me ipsum
evadere, quasi qui nulli fidem habendam
pronunciem; aut certe si persuaderem, in-
humanitatis causam darem credentibus:
quod & mihi ipsi prope accidisset, nisi me
propere miserationes Dei præserpassent. Nam
parum aberat, quin erga quosvis in id su-
spicionis incidissem, ut putassem nihil in
quoquam esse fidei; propterea quod animus
meus subdolis quorundam actionibus per-
cussus erat; atiamen videbatur interea no-
bis aliquis esse prætextus ejus necessitudi-
nis, quam cum illis habebam. Contulimus
vero semel atque iterum de dogmatibus;
nec putavimus fugiendos esse una nobiscum
consentientes. Nam deprehendi nos utrin-
que idem loqui de fide in Deum, quod il-
li perpetuo ex nobis audierant. Licet enim
reliqua vita nostra digna sit cujus gratia
ingemiscamus; de hoc tamen uno in Domi-
no gloriari ausim, quod nunquam falsus
opiniones habuerim de Deo, neque aliter
sentiendo animi postea iudicium mutave-
rim; sed quam a puero sententiam de Deo
a beata matre, deinde & nutrice mea Ma-
terina recepi, illam justis incrementis au-
ctam & adultam in me ipso conservavim.
Hæc & alia id genus Basilii.

(a) Basil. epist. 79.

LIX. Iuges exploratores doctrinæ Basilii.

(b) Basil. orat. contra Sabell.

Quod autem spectat ad circumstantes &
observantes eum semper exploratores, ut
ipsum caperent (quod Phariseorum nu-
meris erat, cum inter eos Dominus Jesus
Christus versaretur) in sermone; cum il-
dem aliquando concionanti Basilio arre-
ctis auribus astarent, verbaque singula
expenderent iniqua lance, unde ipsum
calumniandi quamlibet occasionem capta-
rent: detegens eos Basilii, adversus
Sabellianos pro concione differens, in-
ter concionandum sic eos affatus est (b):
Ego vero absque ulla curiosa vestigatione
assensum illis præbui; ita & auditoribus
tradere vellem, ut non semper de iisdem
reddenda mihi esset ratio; sed ut ex una
confessione persuasos haberem discipulos.
Quoniam vero nos circumdatis iudices ma-
gis quam discipuli, ut experimentum de
nobis capiatis, non ut aliquid a nobis di-
scatis; necessarium est, ut objectionibus
quidem, velut in jus vocati, respondeamus.
Idemque sæpe alias conqueritur de
circumstantibus in auditorio exploratori-
bus; sicuti illa oratione, quam habuit ad-
versus calumniatores, ubi ait: Plurimi
præsentium exploratores magis sunt eorum
que dicuntur, quam discipuli eorum que

docentur; & doctrina verbi non requiri-
tur ad edificationem præsentium, sed ad
calumnias insidiantium. Hæc ipse. Cæte-
rum se in omnibus custodem esse antiqua-
rum traditionum, post assertam in dicta
oratione contra Sabellianos, testatamque
divinitatem Spiritus Sancti, hæc subdit:
Dominus ita docuit, Apostoli prædicave-
runt, Patres observarunt, Martyres con-
firmarunt; satis tibi sit ut dicas quemad-
modum edoctus es. Appendicem autem
hanc ad argumenta apposuit sanctus Ba-
silii, ut coram ipsis illatam calumniam
refelleret, qua illi dicere consueverant,
novitate vocum delectari Basilium, quem
constaret esse antiquitatis Ecclesiasticæ
observantissimum: quippe qui perstringens
Eunomianos hæreticos impugnantes divi-
nitatem Spiritus sancti, totus in eo est,
ut demonstret eam semper fuisse in Eccle-
sia prædicatam, in sacro nimirum hymno
glorificationis, atque ipsa forma baptismi.

LX.

Sed quid accidit his circumdato, dum
concionaretur, feris bestiis S. Basilio?
Equidem licet prudentis ac sanæ mentis
hominis sit, omne in dicendo cavere
mendacium, erroremque vitare; haud ta-
men in cuiusquam sapientis viribus repo-
situm est (quod id in aliena potestate
situs sit) a calumniis esse liberum. Ete-
nim præter alias ab adversariis illatas
illi calumnias, ea recens accessit, quæ
plus cæteris ipsum exagitavit; cum uni-
us voculæ, minimæ scilicet dictionis oc-
casionem ab eodem Basilio pro concione
prolatæ, ab adversariis vero tamquam
lucrum ingens obviis arreptæ manibus,
ingentes in eum concitatæ sunt turbæ.
Quomodo autem res se habuerit: Grego-
rius Nazianzenus, scripta eo argumento
ad ipsum epistola, exacte recenset: quæ
sic se habet (c):

(c) Gregor. Nazianz. epist. 26.

LXI. Admonet Basilium Gregorius.

Ego te pro vitæ duce, pro fidei ac dog-
matum magistro, & quicquid præclari
a quoquam dici potest, tum antiquitus ha-
bui, tum nunc habeo. Et si quis alius
ruarum laudum prædicator est, omnino vel
mecum est, vel post me. Usque adeo me
tibi devinxit pietas tua, atque adeo sin-
cere & ex animo sum tuus. Nec vero hoc
mirum videri debet; nam ubi amplior vitæ
consuetudo est, illic quoque amplius est
experimentum, ubi autem uberius est ex-
perimentum, illic etiam perfectius est testi-
monium: & siquidem alium ex hac vita
fructum capio, hunc ex amicitia tua &
contubernio colligo. At de his rebus ita
sentio, utinamque sentiam. Quæ autem
nunc scribo, motus quidem scribo, sed
tamen scribam.

Ac mihi eo nomine minime succenseas ve-
lim: aut admodum ipse acerbe feram, si
fidem tibi non fecero, me hæc benevolo a-
nimo loqui, atque ad te scribere. Mul-
ti nos ut circa fidem parum firmos accu-
sant;

Gregorius simul cum Basilio accusatur.

sunt, quotquot nimirum (idque merito)
res nostras communes utriusque esse censent.
Atque alii quidem plane nos impietatis
insimulant, alii timiditatis: impietatis
quidem, qui nec sanam doctrinam a nobis
promulgari credunt, sibi que persuadent:
timiditatis autem, qui nobis dissimulatio-
nis prævaricationisque crimen impingunt.
At aliorum sermones quid referre attinet?
Quod vero nuper accidit, tibi exponam.
Convivium celebrabatur, cui non pauci
illustres viri intererant, nobisque amici-
tia conjuncti, atque inter eos vir quidam
pietatis nomen habitumque præferens.
Nondum compotari captum erat, cum, ut in
conviviis accidere solet, de nobis sermo
excitatur, instar cuiusdam adventitiæ rei
in medium propositus. Omnibus porro vir-
tutes tuas magnifice prædicantibus, nos-
que etiam, ut iisdem vitæ studiis deditos
adjungentibus, amicitiamque nostram &
Athanas commemorantibus, in rebusque
omnibus concordiam, animorumque conspi-
rationem: grave quoddam facinus hic phi-
losophus edit.

LXII.

Basilii cum Gregorio in convivio acerbe taxatur.

Quidnam hoc (inquit admodum furiose
exclamans) o viri, quam insigniter men-
daces & assentatores estis? Cætera quidem
laudatur viri isti, si ita lubet, nec ipse
sane contradico: cæterum, quod maximum
est, non illis concedam. Orthodoxiæ no-
mine frustra laudatur Basilii, frustra
Gregorius: ille quidem, qui veri-
tatem suis disputationibus prodidit; hic
quia tolerantia sua conditionis socium se
præbet. Hic ego: Unde hoc, o homo va-
ne, atque amentia nove Daiban, & Abi-
ron? Unde nobis dogmatum promulgator
venis? Quomodo tantarum rerum iudicem
te ipsum facis?

LXIII.

Objicitur Basilio de Spiritu Sancto error.

Tum ille: Ex Euphychii martyris con-
ventu nunc venio, cumque dicti mei testem
habeo (sic enim se res habebat) atque il-
lic Basilium Magnum audivi de Patre
quidem & Filio optime ac præstantissime,
atque ut vix quisquam alius facile queat,
differrentem, Spiritum sanctum autem con-
wellentem ac disjicientem. Ac similitu-
dinem quandam adjiciebat a fluviiis pe-
ritam, qui rupes cursim prætereuntes are-
nosu loca excavant. Et cur tandem, vir
egregie (inquit me intuens) tu quidem
jam perspicuis verbis Spiritum sanctum
Deum esse doces (simulque vocem quam-
dam meam commemoravit, cum ego ut in-
frequentissimo cætu de divinitate verba
faciens, pervulgatum illud de Spiritu san-
cto interfatus essem: Quousque lucernam
sub modio abscondemus?) Basilii autem
fidei doctrinam obscure subindicat, ac ve-
lut adumbrat, nec veritatem libere profi-
teatur, oratorie magis quam pie audito-
rum aures obruens, dicendique facultate
subdolum animi consilium tegens?

LXIV.

Quoniam, inquam, ego in obscuro posi-
Ann. Eccl. Tom. V.

tus ac plerisque incognitus, sic ut nec
qua loquar, nec an loquar, ferme homi-
nes sciant, tuto philosophor: illius au-
tem major habetur ratio, utpote cujus no-
men tum ob ipsius virtutem, tum ob
Ecclesiæ splendorem multo sit illustrius;
tum etiam quod id omne quod dicit, in
publico hominum cætu dicit, gravique
hæreticorum bello urgetur, nudam præser-
tima Basilio vocem arripere quærentium;
ut eo (qui solus ferme reliquus est veri-
tatis fomes, visque vivifica, vicinis om-
nibus captis ac subjugatis) ab Ecclesia
pulsus & exturbato, malum istud in civi-
tate radices agat, atque ab Ecclesia non se-
cus atque ex aggere quodam & propugnacu-
lo, terrarum orbem pervasisset ac populetur.
Præstare itaque veritatis doctrinam cau-
tius aliquanto, minusque libere profiteri,
temporique quasi nubecula cuidam cedere,
quam eam aperta prædicatione opprimere.
Nos enim ea ex re nihil damni facere,
si ex aliis quoque dictionibus, quibus id
certo colligatur, Spiritum sanctum Deum
agnoscamus: neque enim in sono verborum
potius, quam in mente & sententia veri-
tatem esse sitam: Ecclesiam autem grave
detrimentum accepturam esse, si unius ho-
minis oppressione veritas prostrgetur.

Hoc consilium ii qui aderant, tamquam
vanum ac frigidum, ipsosque ludificans,
non modo non comprobarunt, sed etiam nos
clamoribus insectati sunt, ut ignavia no-
stra potius quam Orthodoxæ doctrine con-
sulescentes: longe enim præstantius esse no-
stros per veritatem tuam atque conserva-
re, quam hujusmodi cautione & dispensa-
tione eos inuitiles reddere, nec interim a-
lienos elucrari. Hucusque de rebus tunc
gestis dictisque Gregorius; atque mox sub-
dit: Enimvero quæ & dixi, & audivi,
& quam immodice, & præter mores meos
adversus eos (sic enim se res habebat) con-
tra nitebantur, stoma-
machatus sum, sigillatim exponere, pro-
lixum nunc fuerit, minimeque fortasse ne-
cessarium. Ut autem finem dicendi faciam,
sic eos amandavi. Tu vero, divine vir
ac sacrosancte, facito ut nos doceas, quo-
usque in disputatione de Spiritu sancti
divinitate progredi, quasque voces usur-
pare, & quousque cautione certa que dis-
pensatione uti debeamus, ut ea adversus
illos qui contradicunt, in promptu habea-
mus. Nam si hoc nunc ipse abs te doceri
postularem, cum te resque tuas omnium
mortalium maxime perspectas habeam, ac
certissimam de his rebus fidem sæpius de-
derim, vicissimque acceperim; omnium pro-
fecto stolidissimus essem atque miserrimus.
Hactenus de his Gregorius ad Basilium.
Quid ad hæc autem ipse rescripserit, pau-
lo post dicturi sumus.

Quid Gregorius in defensionem Basilii.

LXV. Gregorii defensio pro Basilio haud accepta.

Interea vero (quod ea res maximi mo-
menti habita fuerit) hic repetamus ne-
cesse est quæ idem Gregorius Nazianze-
nus

LXVI.

Ad defensionem Basilii manducatio.

nus eadem ipsa tractans de Basilii consilio, ejusdemque integerrima fide Catholica pluribus differit. Sed quo cuncta absque offensa alicujus accipiantur; illud in primis exemplum de eo, quod tertio tomo fusius est pertractatum, in medium adducere, operæpretium ducimus; firmiterque stabilitumque superius sententia sanctorum Patrum Hilarii, Augustini, & aliorum; nimirum haudquaquam confessionem illam fidei dicendam fuisse hæreticam, in qua divinitas Filii Dei cum Patre æqualis, aliis vocibus, quibus & Ariana hæresis condemnaretur, haberetur expressa; etiam si in Nicæno Concilio decretum nomen CONSUBSTANTIALIS esset silentio prætermisum; quod pluribus est demonstratum; cum eginus, si dicitio, deque Concilio Ariminensi. Atque adeo si quis pro concione Filii Dei æquam cum Patre divinitatem aliis plerisque vocibus audientium animis insinasset, erroremque Arianum pariter convulsisset; haud jure in crimen adduci potuisset, quod CONSUBSTANTIALIS vocabulum ex causa aliqua tunc temporis prætermittendum existimasset. Quod si absque veræ pietatis offensa silentio licuit præterire vocem contentiosam alioqui a sanctis Patribus in Nicæno Concilio consilio divino decretam; cur crimini dandum Basilio fuit, vocem unam, non tamen a Synodo aliqua definitam, pro ratione temporis silentio ab ipso prætermisam, cum, aliis illi æque pollentibus, pro assertione divinitatis Spiritus sancti tunc iusta de causa usus fuerit? His non tam ad defensionem Basilii, quam ad elucidationem eorum quæ de Basilio S. Gregorius pluribus narrat, in hunc modum præmissis, cum per salebras incedendum sit, facilius fiet de Basilii defensione ipsius Gregorii enarratio, quæ sic se habet (a):

LXVII. *Sermones cum judicio dispensare, de Davidis (b) consilio & sententia necessarium esse judicabat, atque aliquantisper belli tempus & hæreticorum principatum tolerare, quoad libertatis tempus tranquillitatisque successisset, linguaque libertatem ac licentiam attulisset. Illi enim nudam atque apertam vocem, quæ Spiritui sancto divinitatem tribueret, arripere cupiebant (quod quidem tamen si verum erat, impium tamen illis ac nefario impietatis Antistiti videbatur) ut eo cum summa Theologica lingua a civitate pulso, Ecclesiam ipsi occuparent, eamque sceleris sui propugnaculum præsidiumque facerent; unde postea, velut ex arce quadam, omnia quæ reliqua erant, popularentur, atque incursionibus pervasarent. Quas eorum insidias ut eluderet Basilii, aliis quidem vocibus e Scriptura petitis, testimoniisque minime dubiis eandem vim habentibus, necessariosque argumentis adversarios ita*

(a) Gregor. Naz. orat. in laud. Basilii.

LXVII.

(b) Psal. 111.

Basilii in concionando discretio.

comprimebat, ut nullo modo repugnare, atque in contrarium niti possent: sed quæ maxima disputationis & ingenii virtus est, propriis vocibus constringerentur; quemadmodum is liber, quem hoc argumento edidit perspicuo ostendit, in quo calamum quasi ex Spiritu pyxide movet.

Sed tamen propriam & apertam vocem interim usurpare differebat, tum ab ipso Spiritu, tum ab aliis etiam sinceris ipsius propugnatoribus gratiam petens, ac rogans ne hoc suo consilio offenderentur; nec committerent, ut dum unam voculam mordicus retinere conarentur, propter inexplebilem cupiditatem omnia perderent, convulsa nimirum turbulentissimo tempore ac distracta pietate. Ipsos enim nihil ex eo incommodi ac detrimenti accepturos, si dictiones paululum immutentur, modo aliis verbis eadem doceantur: neque enim salutem nostram in sermone magis, quam in rebus consistere; quippe cum ne Judæi quidem rejiciendi sint, si ad aliquod tempus pro Christo, vocem Uncti sibi concedi postulant, religioni nostræ assentiri velent. At Reipublica non posse majorem pestem ac perniciem afferri, quam si ab hæreticis occuparetur Ecclesia. Nam quod alioqui melius, quam quivis alii, Spiritum sanctum Deum nosset, cum perspicue ex eo constat, quod & hoc sæpe de loco superiore, quoad per tempus licebat, prædicavit, & privatim apud eos, a quibus interrogabatur, haud constantiter confessus est; tum vero in suis ad me sermonibus apertius id ostendit (neque enim quicquam unquam, cum de his rebus mecum colloqueretur, animum rectum occultumque habuit) non simpliciter hoc affirmans; sed quod antea ipsi perraro acciderat, sibi rem omnium maxime horrentiam imprecatum, nempe ut ab ipso Spiritu sancto excideret, nisi cum Patre & Filio, Spiritum, ut consubstantialem & æqualem coleret. Et paulo post:

LXVIII.

Tacere aliquid interdum absque factura licere.

Nec vero hæc a me eo commemorata sunt, ut illius gloriam oratione mea defenderem (præstantior enim est, quam ut accusatoribus, si qui tamen sunt, in ipsius famam quicquam liceat) sed ne iis solis vocibus, quæ in illius libris reperiuntur, pietatem circumscribentes, imbecilliori fide vitantur; eamque de divinitate discernendi rationem, quam ei tempus illud non sine spiritus numine afferebat, versutæ malitiæ suæ prætexant: verum eorum quæ scripsit, sensum ac scopum, quem sibi inscribendo proponebat, expendent, ad veritatem magis accedant, atque impiæ doctrinæ professoribus os obstruant. Mihi quidem, omnibusque qui me carum habent, utinam adsit illius Theologia. Atque adeo tam certam de ipsius circa hanc rem animi puritate fiduciam habeo, ut præter alia omnia, hoc quoque cum eo habere com-

LXIX.

Conventio Basilii cum Gregorio.

mune non recusem; ita ut illi mea, mihi vicissim illius omnia & apud Deum & apud candidissimos quoque homines adscribantur: nam neque Evangelistas idcirco inter se pugnare dixerimus, quoniam alii in exponenda Christi humanitate plus operæ posuerunt, alii ad explicandam divinitatis materiam se contulerunt &c. Hæc Gregorius pro Magno Basilio.

LXX. Apologia complures pro Basilio.

Quæ licet certa veraque essent, & quæ esse satis possent ad tanti viri excusationem, animique consilium penitus aperiendum; tamen ejus hostes, qui ipsi viventi de his negotium faceffere non sunt veriti, haudquaquam eidem mortuo pepererunt; unde opus fuit viros insigniter eruditos pro eodem Basilio defensionem parare, scribereque apologias. Præstitisse id quidem in primis ejus germanum Gregorium Nyssenum, qui libros Basilii adversus Eunomium scriptos ab adversariorum calumniis vindicavit, auctor est Photius in sua Bibliotheca: post Gregorium vero id ipsum egisse Theodorum Antiochenum, necnon Sophronium, idem auctor affirmat, dum eorumdem Ecclesiasticorum virorum lucubrations recenset: Ut plane intelligas viros improbos ac refractarios minime acquievisse Gregorio Nazianzeno, Ecclesiæ Theologo, dignissimo viro de Basilio summa fide exhibenti testimonium; qui rursus hæc de eodem Basilii commentario (a): Cum, inquit, tractatum, quem de Spiritu sancto conscripsit, evolvo; Deum quem habeo, nanciscor, ac libero & præsentis animo veritatem confiteor, illius videlicet & Theologia & speculationi insistentis: Hæc ipse.

(a) Gregor. Nazian. orat. in laud. Basilii.

LXXI.

Basilii in quo reprehensus.

At sentio curiosum lectorem a videbis exigere, quænam esset vocula illa, immo dictio brevis vel syllaba, cujus causa tum a Gregorio, tum etiam ab eodem ipso Basilio & aliis clarissimis viris fuerint elucubratae apologiæ. Dicam equidem eodem ipso Basilio auctore; qui cum eadem ex causa ab amicissimo Amphiloquio Iconii Episcopo interpellatus esset, ut obortam de syllabis quæstionem in causa gravissima, nempe de Spiritu sancti divinitate elucidaret; obtemperans ei, peregrinum commentarium eo argumento conscribens, in fine præfationis hæc habet (b): Ad hujus quæstionis originem me paulisper convertam. Nuper oranti mihi apud populum, & utroque modo glorificationem absolventi, Deo ac Patri, inter dum cum filio ipsius ac Spiritu sancto; interdum, per Filium in Spiritu sancto; cum alii quidam ex iis qui tum aderant, id observarent, dicentes, nos non modo peregrinis ac novis usis vocibus, verum etiam inter se pugnantibus; tum tu præcipue aderat, nimirum consulens illorum iudicium. Hæcenus Basilii de origine quæstionis. Viguit enim ea semper in

(b) Basil. ad Amphiloc. c. 1.

Ecclesia consuetudo, ut concionator in absolutione sermonis, invocatione sanctissimæ Trinitatis cum gratiarum actione orans concioni finem imponeret, non tamen ut eadem semper uteretur præscripta forma verborum.

Sed unde pii, fideque præstantes qui tunc erant, scandalum passi sint, id primum intelligendum. Antiochiæ olim obortam esse disensionem inter Catholicos & Arianos, superius dictum est ex Theodoro (c) atque Sozomeno (d), dum illi hymnum glorificationis occincentes dicebant: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto. Ariani vero aliter, nempe: Gloria Patri per Filium in Spiritu sancto. Quod igitur S. Basilii in hymno glorificasset Patrem per Filium cum Spiritu sancto, magnam attulit Orthodoxis admirationem & scandalum. Porro ut eo modo Catholici hymnum dicerent; non quidem, ut multi putant (quod diximus) ex præscripto venit Nicæni Concilii: quid enim ea de re decreverit S. Synodus, suo loco superius demonstratum est. Nec rursus ex canone aliquo postea edito usque ad hæc tempora, statuta forma aliqua reperitur, quam qui non servaret, excidisse dici posset a Catholica fide, & inter Arianos adnumerari: adeo ut illud esset servandum, istud vero vitandum; illudque demonstraret quempiam esse Catholicum, hoc vero hæreticum: sed erat illud in usu in Antiochena tantum Ecclesia, nec alibi (quod legatur) quam Antiochiæ observatum.

LXXII.

Unde occasio scandali contra Basilium.

Cæterum S. Basilii, quod optime scitur, tum divinæ scripturæ auctoritate, tum antiquæ traditionis exemplo, tum denique sanctorum Patrum testificatione id absque dispendio Catholicæ fidei licenter dici posse, ad optimum finem ea licentia usus est. Cujus quidem rei causa probandæ, præclarum illum atque eruditum commentarium scripsit ad Amphiloquium, quem consulat, qui hæc ab eo exacte probata optat plene cognoscere. Sed quod pertinet ad antiquam traditionem atque majorum consuetudinem, qua diceretur, Gloria Patri, & Filio cum Spiritu sancto; ita ipse (e): Mentiuntur & illud; hæc vocem, Cum quo, ab usu priorum alienam esse. Quotquot enim morum constantia, antiquitatis majestatem novis ornamentis præstulerunt, ac majorum traditionem citra mutationem conservarunt, singulis cum regionibus, tum civitatibus hæc voce sunt usi. Et paulo post: Itaque videas & hodie a rusticis hæc vocem more veterum pronunciarum. Ac rursus: Proinde quod a majoribus nostris dictum est, & nos dicimus, gloriam esse communem Patri cum Filio, &c. Quod enim Basilii a Patribus accepit traditum, id ipsum ex divina etiam scriptura vindicare sibi aucto.

LXXIII.

Divisiones per, in, cum, licite in glorificatione poni.

(c) Basil. ad Amphiloc. c. 7.

CHRISTY 371.

DAMASI PAP. 5.

VALENTINIANI IMP. 8. VALENTIS

floritam pluribus docet. Sed & quod æque divina scriptura usa sit, in, per, cum; sicut recte dici, Cum Spiritu sancto, ita etiam æque bene proferri, In Spiritu sancto, pluribus probat (a); & quid inter se differrent, luculenter elucidat; atque post multa:

LXXIV. Veneranda sunt, inquit (b), vetusta dogmata, quod ob antiquitatem ceu canicem quamdam habeant quiddam reverendum. Enumerabo itaque vobis hujus sermonis auctores. Atque subdit: Ipse quidem (si de me proprie quid loquendum est) vocem hanc tamquam hereditatem paternam seruo acceptam a viro multo tempore in seruitio Dei versato, per quem baptizatus sum, & Ecclesie ministerio admotus, &c. Citatque antiquos Patres in glorificatione sanctissimæ Trinitatis usos utroque more dicendi, nempe Clementem Romanum, & Alexandrinum, Irenæum, Dionysium Alexandrinum, Africanum, Athenogenem, Gregorium Thaumaturgum, Firmilianum magni nominis antiquum suum prædecessorem, necnon præstantem illum Meletium Ponticum.

LXXV. At ne quis putaret exolevisse ejusmodi veterem morem, antiquataque tot majorum exempla; de his quæ tunc temporis omnibus ferme in locis agerentur, ejusmodi affert testificationem (c): Sed quid, inquit, opus est vetera commemorare? Immo qui nunc sunt Orientales, nonne hoc uno potissimum pie sentientes agnoscunt, hac voce veluti signo suos ab alienis diducantes? Ut autem ego a quodam Mesopotamio audivi, viro & lingue eruditæ, & mentis integræ; ne licet quidem illis, etiam si velint, aliter sonare vocem eo loco receptam, sed necesse est illis per voces idem cum hac pollentes juxta quamdam majorem proprietatem glorificationem offerre. Quin & Cappadoces sic juxta regionis morem loquimur, jam tum in linguarum divisione dictionum usum providente Spiritu. Quid porro Occidens totus, propemodum ab Illyrico usque ad fines nostri Orbis, nonne per hanc vocem orat? Qui sit igitur, ut ego sim innovator, & recentiorum verborum architectus, cum omnes nationes, & civitates, & consuetudinem omni hominum memoria vetustiore, insuper & viros Ecclesie columnas, & omni scientia & virtute spiritus venerandos, duces & auctores hujus vocis exhibeam? Hæc & alia plura Basilius.

LXXVI. Quibus plane videas Antiochenæ Ecclesie ritum illum, & contentionem adversus eos qui glorificarent Patrem per Filium in Spiritu sancto, fuisse ipsius tantum peculiarem, cum liceret Catholicis ubique positis absque detrimento Catholicæ veritatis isdem uti in glorificatione atque gratiarum actione dictionibus: cuius rei de Romana Ecclesia ex disertissimi

mo ac pariter sanctissimo viro ejus Episcopo satis esse potest exemplum. Etenim S. Leo Papa concionatus in die Natalis Domini (d), his verbis ad agendas Deo gratias populum invitavit: Agamus ergo, dilectissimi, gratias Deo Patri per Filium ejus in Spiritu sancto &c. Vitium plane fuit Arianorum, ut ea textura verborum uterentur in sancto baptismo, adulterantes formam ipsam a Christo præscriptam: a quo quidem Arianorum usu Orthodoxi penitus abhorruerunt, nefas existimantes aliter illa pronunciare verba, quam a Domino fuerint imperata. Quoniam modo autem eadem verba in glorificatione dicentes Ariani blasphemarent, Catholici vero laudarent sanctissimam Trinitatem, idem Basilius pluribus docet (e).

Ipse igitur ubi gravi fortique apologia de objectis criminibus ab amicis & adversariis se purgavit; quod videlicet undique in se certamina concitari, & cum hostium, tum amicorum jaculis confodi sentiret; præsentis temporis statum Ecclesie Orientalis, tamquam in tabula imaginem coloribus pictam, stylo reddit his verbis (f): Cui, inquit, comparabimus præsentem statum? Profecto similis bello navali, quod ex multo odio, ex veteribus offensis inter ipsos per longum tempus alio, naumachi quippiam ac bellaces instituerunt. Nunc igitur in hac imagine mihi spectata terribilem utrinque concursum, mox ira jam eo erumpente, ut sit immedicabilem, utramque partem simul prostratam, confici. Pone, si vis, violento turbine circumagi classem, caliginemque densam e nubibus incumbere, adeoque obscurare rerum visibilibus species, quod nulla sit amicorum & hostium discretio; propterea quod ob confusionem symbola militaria sunt ignota. Huic imagini propter evidentiam addamus etiam mare intumescere, atque ab imo subverti, rapidumque Aquilonem e nubibus deorsum erumpere, horribilemque procellam ingentibus fluctibus, quos tricymias vocant, exurgere. Post hæc ventis undique concursantibus, totam classem inter se cum fragore collidi; atque in conflictu alios quidem velut sui proditores ad ipsam desperationem ultro transfugere, alios cogi, ut pariter & scaphas impellant a ventis actas, & occurrant irruentibus, seseque mutuo per seditionem trucident; quam seditionem partim jam ad extremum propecta invidia, partim quæ singulis adest vincendi cupiditas excitavit. Ad hæc cogita confusum quemdam & indiscretum clamorem per universum illud mare resonantem, partim ventorum strepitum, partim e collisione navium, partim ex undarum impetu ferventium, partim ex vociferatione præliantium varias voces pro singulorum affectibus

(a) Basilius ad Amphiloct. c. 25. & 27. (b) Basilius ad Amphiloct. c. 29. (c) Basilius ad Amphiloct. c. 29. (d) Leo in die Nat. Dom. (e) Basilius ad Amphiloct. loc. 4. 5. 8. (f) Idem cap. ult.

(a) Basilius ad Amphiloct. c. 25. & 27. (b) Basilius ad Amphiloct. c. 29. (c) Basilius ad Amphiloct. c. 29. (d) Leo in die Nat. Dom. (e) Basilius ad Amphiloct. loc. 4. 5. 8. (f) Idem cap. ult.

LXXVII. Descriptionis status Orientalis Ecclesie.

(a) Basilius ad Amphiloct. c. 25. (b) Gregorius Nazianzenus ad Apolog. l. (c) 1. Cor. 1. (d) Basilius ad Amphiloct. c. 25. (e) Basilius ad Amphiloct. c. 29. (f) Gregorius Nazianzenus ad Apolog. l.

(a) Basilius ad Amphiloct. c. 25. (b) Gregorius Nazianzenus ad Apolog. l. (c) 1. Cor. 1. (d) Basilius ad Amphiloct. c. 25. (e) Basilius ad Amphiloct. c. 29. (f) Gregorius Nazianzenus ad Apolog. l.

(a) Basilius ad Amphiloct. c. 25. (b) Gregorius Nazianzenus ad Apolog. l. (c) 1. Cor. 1. (d) Basilius ad Amphiloct. c. 25. (e) Basilius ad Amphiloct. c. 29. (f) Gregorius Nazianzenus ad Apolog. l.

(a) Basilius ad Amphiloct. c. 25. (b) Gregorius Nazianzenus ad Apolog. l. (c) 1. Cor. 1. (d) Basilius ad Amphiloct. c. 25. (e) Basilius ad Amphiloct. c. 29. (f) Gregorius Nazianzenus ad Apolog. l.

CHRISTY 371.

DAMASI PAP. 5.

VALENTINIANI IMP. 8. VALENTIS

bus emitti, ut neque nucleis, neque gubernatoris vocem exaudire liceat, sed prodigiosam quamdam mixturam, confusionemque incredibilem malorum, dum ob omnem vitæ spem ereptam prorsus non timent peccare. Adjice isdem & immedicabilem quemdam morbum, ac insanabilem præ gloriæ cupiditate insaniam, ut cum navis jam in fundum maris deferatur, tamen nautici duces primam asequendi laudem contentionem non remittant. Transi jam ab imagine ad ipsum mali archetypum, &c.

LXXVIII. Convenientiam imaginis hujus cum Ecclesie hujus temporis statu in omnibus recte respondentem idem post hæc exacte demonstrat; quæ omnia brevitate causa hic describere prætermittimus; cum ex his quæ dicta sunt, atque dicuntur, veritas ipsa satis descripta nocatur. Porro idem Basilius ad Athanasium scribens (a), eadem collatione atque imagine statum Orientalis Ecclesie representat. Sed & Gregorius Nazianzenus (b) nulla aptiori comparatione visus est sibi describere valuisse mutuo inter se digladiantium Orientalium Ecclesiarum faciem, quam exemplo navalis nocturnæ pugnæ. Quamobrem æque Basilio accidit atque Eliæ, qui tædium jam victus mortem vitæ præfert, & sicut paulo dicenti: Tentati (c) supra modum, ita ut tæderet non vitæ: Nam ad Demophilum scribens ait (d): Anno præterito cum ex gravissima febre agrotassem, & prope ad ipsas portas mortis devenissem, bonitatem vero Dei revocatus essem, ægre ferebam illam mei restitutionem, expendens ad quæ mala iterum reversus essem.

LXXIX. In tot tantisque ærumnis Basilio constituto, unum illud sibi relictum videbatur esse confugium, ut Magni Athanasii auxilium litteris absens expeteret, cujus & ad Deum precibus fulciretur; ad quem hoc tempore preberes has ea de causa litteras dedit (e):

Quanto Ecclesiarum languores auctiores evaserunt, tanto universi ad tuam convertimur integritatem, unam nobis malorum consolationem in tua tutela relictam esse credentes, qui & precum virtute & scientia rerum gerendarum, qua quid optimum factu sit admonere potes, ex horribili ista tempestate conservare nos, ab omnibus qui aliquantulum integritatem tuam vel auditu vel experientia cognoverunt, crederis. Quocirca ne cesses orare pro animabus nostris, excitareque litteris; quarum si agnoscis quantum sit usus, nullam umquam si qua dabitur, scribendi ad nos occasionem negligas. Si vero digni habeamus adjutorio precum tuarum, ut & videamus te, & bonis quæ in te sunt perfruamur, & ad historiam vitæ nostræ congressum cum magna vere & Apostolica mente tua adjecturimus; omnino & ex æquo respondentem te

(a) Basilius ad Athanasium. (b) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium. (c) 1. Cor. 1. (d) Basilius ad Demophilum. (e) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium.

(a) Basilius ad Athanasium. (b) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium. (c) 1. Cor. 1. (d) Basilius ad Demophilum. (e) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium.

(a) Basilius ad Athanasium. (b) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium. (c) 1. Cor. 1. (d) Basilius ad Demophilum. (e) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium.

(a) Basilius ad Athanasium. (b) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium. (c) 1. Cor. 1. (d) Basilius ad Demophilum. (e) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium.

tius vitæ nostræ afflictionibus consolationem nos Dei solita benignitate accepisse, reputabimus. Hactenus ipse ad Athanasium.

Sed & quem sciebat sibi esse fidelem, Gregorium Nazianzenum, qui ipsum de his primis admonuerat; cum ad eum rescribit, inter alia, ut sit sibi auxilio, ad se vocat non sine querela, quod a se recedens minime steteret pactis conventis; nam ait (f): Si ut inter nos olim convenerat, & cura & sollicitudo, quam nunc Ecclesis debemus, efflagitat, bonam annipartem simul iraduxissemus, ansam atque aditum obrectatoribus haudquaquam dedissemus. Tu vero (si ita videtur) hos valere sine, nostrisque precibus adductus, nos in presenti certamine laborantes adjuva, simulque cum eo qui adversus nos cum exercitu grassatur, manus confere. Nam si vel solus conspectus fueris, ejus impetum infringes; eosque, qui ad patriæ res enervandas instructi sunt, fundes ac dissipabis: perspicuum videlicet eis faciens, te cætur nostri ducem futurum, atque os omne injustum hominum iniquitatem adversus Deum loquentium obstruendum. Quod si contigerit, res ipse declarabunt quis ille erit qui te ad præclara negotia sequetur, quis rursus claudicet, ac veritatis doctrinam ignavia prodit, &c.

His, ut ita dicam, Basilius dolentis clamoribus Gregorius interpellatus, ad eum rescribens, suum pollicetur adventum, ubi ait ad finem (g): Hoc autem habeo, me Deo aspirante, & tibi futurum, simulque dimicaturum, virilemque operam impensurum esse. Quis enim languescet, immo quis non magno & fidenti animo futurus est, te duce ac socio de veritate disputans ac certamen conferens? Hæc ipse. Porro magnum emolumentum ac robor predicationi Evangelicæ accessisse, perspicuum fuit, ubi simul juncti Basilius atque Gregorius adversus hereticos dimicarunt. Quomodo autem in eo certamine inter se partiti sint munera, idque magno consilio, Gregorius tradit his verbis (h): Quod si quis in hujusmodi rebus me illius socium admisit; aliquid quod plerisque incognitum ante fuit evulgabo. Nam cum temporis angustiis premeremur, hanc ipse rationem inibat; ut sibi quidem verbi dispensationem; nobis autem, quos ob nominis obscuritatem nemo accusaturus, patriaque ejecturus esset, loquendi libertatem committeret. Atque ita Evangelium nostrum firmum validumque erat utriusque auxilio suffultum. Hæc Gregorius.

Ceterum non adversus hereticos solum reprimendos eo modo usus est Basilius Gregorii opera; sed etiam adversus secundæ Cappadociæ Metropolitanum Anthimum, alienæ invasorem diocesis, primæ nimirum Cappadociæ, cui præerat ipse Basilius

(a) Basilius ad Athanasium. (b) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium. (c) 1. Cor. 1. (d) Basilius ad Demophilum. (e) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium. (f) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium. (g) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium. (h) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium.

(a) Basilius ad Athanasium. (b) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium. (c) 1. Cor. 1. (d) Basilius ad Demophilum. (e) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium. (f) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium. (g) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium. (h) Gregorius Nazianzenus ad Athanasium.

CHRISTI
371.DAMASI PAP.
5.VALENTINIANI
VALENTIS IMPR. 8.

lius, usus est ministro, quem veluti aggerem opponendum Anthimi temeritati putavit. Quoniam autem modo ista acciderint, & quem finem fuerint consecuta, ab ipso Gregorio petitam integram rei gestæ seriem recitemus: Hinc, inquit (a), jam Episcoporum, & eorum qui militiæ societatem cum illis inierant, bellum incipit: bellum eum per se admodum turpe & ignominiosum, tum subditis ipsis non minus perniciosum. Quis enim alios ad moderatorem ac tranquillitatem inducere queat, sic affectis Præsulibus? At tres quidem erant causæ, cur multi etiam ante parum æquo & amico erga eum animo essent. Prima quod in fidei negotio nequaquam cum eo sentiebant, nisi quantum id ipsis, cogente multitudine, necessario faciendum erat. Altera, quod dolorem ex ipsius electione conceptum ex animis nondum penitus eiecerant. Postrema, quod se longe multumque ab eo gloria superari acerbissime ferrent, tamen id confiteri turpissimum esset. Orta est & alia quedam similtas, quæ hæc omnia redulcoravit.

LXXXIII. Nam cum patria nostra in duas provincias & metropoles divisa esset, ac multa ex priori novæ metropoli adjungerentur; ea de causâ inter illos dissidium excitatum est. Hic enim æquum esse dicebat, ut cum publicis diocæsis nostræ quoque simul dividerentur: ob eamque causam eas parvas, quæ novæ provinciæ nuper adiunctæ fuerant, ut jam ad se pertinentes, atque ab illo distractas, vendicabat. Basiliius contra veteri consuetudine nitentur, atque huic divisioni, quæ olim a Patribus facta fuisset, inhærebat, & optimo quidem iure. Atque ex hac contentione permulta mala partim jam accidebant, partim impendebant. Episcopos subdole ad se pertrahere novus Metropolitæ, proventus diripiebat; Ecclesiarum presbyteros partim oratione inflectebat, partim subrogatis aliis eiciebat. Ex quo efficiebatur, ut Ecclesiarum negotia deterius se haberent, utpote quæ in partes ac studia scinderentur. Homines quippe rerum novatione quodammodo delictantur, ac libenti animo noxas suas obiter eluctantur; faciliusque est instituta labefactare, quam labefactata in pristinum statum reducere.

LXXXIV. Quod autem illum magis in furorem agebat, Taurici redditus ab ipso quidem obiter cernebantur, verum ad Cæsariensem devehebantur. S. Orestis proventus colligere maxime estimabat; adeo ut ipse etiam iter facientis mulos aliquando corripuerit, ac ne ultra progredirentur, cum prædatoria manu prohibuerit. Et quam speciosus his rebus pretextus adhibebatur! Filii spirituales, & animæ, & fidei doctrina, cæteraque huiusmodi cupiditatis inexplabilis integumenta (res inventu perfacilis) isemque illud: Vestigial hereti-

cis persolvendum non esse. Quisquis enim illi molestiam exhibebat, in hereticorum numero habebatur.

LXXXV. Nec tamen ille Dei sanctus sublimisque Hierusalem vere Metropolitæ, nempe Basiliius, aut errantes secutus est, aut hoc dissimulare sustinuit, aut parvum huius mali remedium excogitavit: sed perspicimus, quæso, quam magnum & admirandum, & illius (quid enim aliud dicam?) anima dignum. Etenim dissidium hoc in Ecclesiæ lucrum emolumentumque convertit, ex eaque calamitate insignem utilitatem traxit, patriam nimirum pluribus Episcopis communiens. Ex quo tres præclarissimæ res secuta sunt: nam & animarum cura major suscepta est, & qualibet civitas proventus suos habuit, & bellum hac ratione compressum & extinctum est. Creavit enim Basiliius inter alios novum Episcopum, cui Tauricæ regionis S. Orestis martyris redditus tunc adscripti, quos Anthimus sibi manu prædatoria vendicabat.

LXXXVI. Quod vero ad divisionem Cappadociæ spectat; una in duas provincias partita est, quarum altera Cappadocia prima, secunda altera dicebatur. Porior autem prima erat, in qua Cæsarea, cui S. Basiliius præerat Episcopus; secunda vero metropolis Tyana, cui Anthimus præsidebat. Rursum sub secunda Cappadocia situm erat Nazianzum, & Arianzum, ubi natus est Gregorius cognomento Nazianzenus. Id quidem testatur Justinianus Imperator in edicto de fide ad Joannem Romanum Pontificem, cujus est exordium: *Scientes quod nihil aliud, &c.* ubi prope finem habentur quæ diximus de Nazianzo & Arianzo Cappadociæ secundæ subjectis sub metropoli Tyanensi. Cum igitur ita inter se alterarentur Anthimus atque Basiliius, salubre hoc (inquit Gregorius) consilium excogitavit, ut plures in sua diocæsi crearet novos Episcopatus; sed illud plane salubrius, ut a ditone Anthimi vendicaret sibi Gregorium, quem novæ institutæ sedi Sasmorum crearet Episcopum; qui & compeferre posset Anthimum ab alienæ invasione diocæsis. Id sane quantumlibet honestissima de causa a Basilio factum fuerit, ægro tamen animo ipse Gregorius pertulit; qui de his agens ita conqueritur (b):

LXXXVII. Huius consilii vereor ne velut appendix quedam ipse fuerim: neque enim honestius ac speciosius verbum, quo utar, occurrit. Nam cum cætera omnia huius viri facta supra quam dici queat, admirer; unum hoc laudare nequeo (affectum enim animi confitebor; alioqui nec multis incognitum) eam nimirum, quam in nos adhibuit novationem ac dissidentiam. Ita Gregorius, quod Basiliius veritus ne ab ipso deferretur, arcto eum vinculo ligandum pu-

LXXXV.

LXXXVI.

LXXXVII.

(a) Greg. Naz. orat. in laud. Basilii.

LXXXIII.

LXXXIV.

Divisione Cappadociæ Nazianzum erat sub Anthimo.

(b) Greg. Naz. orat. in laudem Basilii.

Basiliius agit de præficiendo Gregorio Ecclesiæ Sasmorum.

CHRISTI
371.DAMASI PAP.
5.VALENTINIANI
VALENTIS

IMPR. 8.

putavit: sed subdit: Huius rei merorem ne tempus quidem adhuc exhaurire potuit. Hinc enim mihi omnis vitæ inconstantia, & perturbatio manavit, quodque philosophari nequiverim, aut certe non existimer, tamen de posteriori non magnopere laborem. Nisi quis tamen hoc a me pro illius purgatione accipiat, quod sublimiora, quam pro hominis conditione sentiens, atque hinc priusquam etiam e vita excederet, digressus, omnia ad Spiritum referebat; atque amicitie officia, quæ alioqui sancte colebat, hic solum aspernabatur, ubi Deum anteponi oportebat, atque antiquiores habere res in spe postas quam fragiles & caducas. Hæc Gregorius de Basilii consilio in præficiendo ipsum Ecclesiæ Sasmorum; quod quidem viribus omnibus contendit ut faceret, cupiens Gregorium adfiscere sibi collegam, operaque tanti viri uti ad comprimendos nimia temeritate insolescentes Episcopos, sciens ipsum præ excellenti virtute atque doctrina ab omnibus fore colendum.

LXXXVIII. Ablens erat Gregorius, dum hæc per Basilium agerentur; quæ cum internuncio litterarum ipse Gregorio significasset, restitit ille, obfirmatoque animo renuit: compeferre nullo persuadendi genere inflectere posset, neque eum adducere ut acquiesceret; ad ipsum rursus scribens, amicabilem quadam fiducia durius increpavit, usque adeo, ut rusticum, asperum, durumque moribus nominaret; quibus Gregorius acceptis a Basilio litteris; pari fiducia, magnaque animi ingenuitate ita rescripsit, non tamen sine stomacho (a):

(a) Greg. Naz. ep. 31. Gregorii querela de Præfectura Sasmorum. *Defines ne nos tandem maledictis incessere ut insulso, & rusticos, & ab amicis inopes, ac ne vita quidem dignos, quoniam ea quæ passi sumus, intelligere ac persentire ausi sumus? Neque enim quidquam aliud proferre queas, in quo a nobis læsus sis; nec ulla in re omnino nobis conscii sumus, nos inquam aliquid in te admisisse (atque utinam numquam conscii sumus) nisi quod fraudem in quam ducti sumus, serius quidem quam oportuit, sed tamen aliquando cognovimus; atque huius rei culpam in Episcopalem thronum conferimus, utpote qui te repente supra nos evexerit. Ac vehementer fatigamur, dum tua nobis obiciuntur, eaque apud illos, qui & pristina nostra ac præsentia perspicue norunt, defendimus. Hoc enim omnium quæ patimur, maxime ridiculum est, vel potius miserandum, nimirum quod idem & injuria afficiuntur & accusantur; id quod nobis hoc tempore accidit. Objiciunt porro alii aliud quippiam & quicquid uniuscujusque voluntas tulerit, prout vel moribus comparati sunt, vel nostra causa irascuntur: benignissimi autem quique neglectum & contempTIONem, & quod nos, postquam opera nostra usus fueris,*

velut sordidissima vasa & instrumenta projeceris, vel tamquam adminicula ea quæ in fornicibus supponuntur, ac simul atque structura firmata atque compacta est, subduci ac pro nihilo haberi solent.

Verum hoc sane valere sinamus, & quæ dicunt, dicere: Nemo lingua libertatem coercebit. At tu beatas illas spes & inanes mercedis loco persolve, quas adversus eos excogitasti, qui te eo nomine læcerant, quod per honoris speciem leves nos atque ad res huiusmodi promptos & obvios contumeliose protriveris. Ego vero quid animi habeam, explicabo; nec mihi propterea irascaris: dicam enim qua flagranti etiam dolore prælocutus sum, non usque adeo vel ira astuans vel rei eventu percussus & attonitus, ut ratio se subduceret, ac quid dicerem ignorarem. Non arma comparabo, nec rei militaris artem discam, quam prius non didici, cum huius rei commodius tempus videbatur, omnibus videlicet arma induentibus & furiose inter se congregantibus (nobis infirmorum morbos) nec Martium Anthimum certamine excipiam, quamvis alioqui immaturum bellatorem, nimirum ipse rei bellicæ ignarus, vulneribusque magis expostus. Quia tu potius (si ita videbitur) cum eo bellum gerere: nam infirmos quoque læpe necessitas ipsa pugnaces efficit; aut quere qui bellum gerant, cum ille multas tuas arripuerit, locorum angustias observans, quemadmodum ille Amalec, cum transitu Israelæ arceret. Nobis autem aliarum rerum omnium loco quietem concede. Quid enim opus est pro lætentibus & avibus & quidem alienis, non secus ac pro animabus & canonicis digladiari? Quid etiam splendidis illis Sasmis Metropolitanam urbem privare, ac mentis arcanum, quod premendam & occultandum erat, detegere? Quocirca tu quidem viriliter age, & confortare, omniaque ad tuam ipsam gloriam (quemadmodum fluvii torrentes) trabe, nec amicitiam nec vitæ consuetudinem & familiaritatem virtute ac pietate potiores habens, nec quæ ex his rebus hominum opinio de te futura sit, quicquam curans, sed uni dumtaxat Spiritui te addicens. Nos vero id dumtaxat lucri ex amicitia tua capiemus, ut amicis posthac minime fidamus, nec Deo quicquam præferamus. Hactenus ad Basilium Gregorius iuste ut sibi videbatur, expostulans.

Quod autem ait complures successisse Basilio, quod ipsum tentarit præficere Sasmis loco humillimo atque Gregorio profus indigno; in hanc sententiam Cyrus Theodoros jambos illos admirans occinuit: *Quid hoc, Basilii, sacrum & venerandum caput, Quod Sasmorum collocas in oppido Viliissimo Gregorium maximum virum? Non mente dignum facinus hoc reor tua.* Hæc ille.

LXXXIX. Gregorius reculat omnino Præfecturam.

XC.

Querela de Episcopatu Sasmorum.

Qua-

CHRISTI
371.DAMASI PAP.
5.VALENTINIANI
VALENTIS IMPP. 8.

(a) Gregor. Naz. in Carm. de Vit. suis.

Qualis autem esset Sasimorum locus, ipse Gregorius describit his versibus (a):

*In Regiæ medio via est vicus situs,
Qui scindit in tres se vias, lymphis carens,
Exors viroris, libero indignus viro,
Arctumque prorsus oppidum, triste & nimis.
Hic cuncta strepitus, pulvis hic cum curribus,
Lamenta, fletus, carnifex, & compedes,
Tormenta, cives, hospites hic & vagi.
Hæc hæc meorum Sasimorum Ecclesia.
His liberalis scilicet vir me dedit,
Denos haberet quinquies cum Antistites
Sub se: & quidem, vi vendicante ut altero,
Victor maneret, erigens sedem hanc no-*

At Gregorii recusantis animus ille fuit, non ut humilem locum despiceret; sed (quod sæpe refricat) quoniam locus ille cuiusnam esset, primæ ne an secundæ Cappadociæ, inter Anthimum atque Basilium in magna controversia positum esset; ipseque Anthimus furore percitus, ducis exercitus potius, quam pastoris speciem præferret, quam ob causam eum idem Gregorius Martium Anthimum nominat. Porro his se immiscere turbis admodum præter institutum Gregorius sibi videbat accidere, qui tenebatur quietis amore.

XCI.

Sed urgente adhuc Basilio, atque litteris expostulante; rursus idem Gregorius litteris pariter redditis, firmiori mentis proposito oblatam sedem Sasimorum recusat, ad ipsum ita rescribens quam brevissime fieri licuit (b):

(b) Greg. epist. 32.

Perstat Gregorius in sententia de præfectura Sasimorum.

Desidiam & inertiam nobis objicis, quia Sasima tua recusavimus, nec Episcopatus cupiditate incitatur; vobis, non secus atque elca canibus in medio projecta, arma induentibus. Mibi vero maxima actio est otium. Atque ut quippiam laudum mearum intelligas; usque adeo quiete atque otio glorior, ut me mutuo adversus vos animi magnitudinis ejus, quæ hic sita est, legem omnibus esse putem. Quod si nostrum exemplum omnes sibi imitandum proponerent; nec Ecclesia quidem negotii quicquam haberent; nec fides, quæ propriarum cuique contentionum telum est, misere distraheretur. Hæc ipse.

XCII.

Duabus hisce litteris, & fortasse aliis quæ non extant, eodem argumento intercedentibus, percussus nonnihil Basilium animo est, quod apud Gregorium paulo liberius hæc scribentem videretur ipse, contemptui esse, dolens plurimum se ad eo ab eo vilipendi, ac pro nihilo prorsus haberi: hæcque alia id genus miscens querelaram, eadem Gregorio significavit. Quæ cum ille accepisset, ut suspicionem hanc a Basilii animo dimoveret, officii

plenas ad eum reddidit litteras; illud obtexens, quod non contemptus causa, sed amore tranquillioris vitæ parere penitus recusasset. Extant ipsæ litteræ & alio loco perperam collocatæ, alioque illis indito argumento; quas necessario hic putavimus esse reddendas; quo ex ipsis omnibus innotescat, Gregorium paulo licentius apud Basilium agentem, haud fastu tumidum ejus spernendi causa fecisse, sed optatæ quietis amore. Sic enim illæ se habent (c):

(c) Greg. epist. 10.

Quomodo exigua nobis, & viles res tue sunt; o divinum & sacrum caput? Quoniam hoc effugit verbum dentalia septa? Aut quomodo hoc dicere ausus es? (ut ipse quoque audacter aliquid dicam) Quomodo vel animus id proposuit, vel atramentum scripsit, vel charta excepit? O studia, & Athena, & virtutes, & litterarii sudores! Me enim litteris tuis pene tragicum facis. Utrum nos, an te ipsum ignoras? tu, inquam, Orbis lumen, magna vox & tuba, doctrina palatium? Tua ne Gregorio parva sunt? Quid igitur aliud quispiam admirerur eorum, quæ in terra sunt, nisi te Gregorius? Unum ver inter anni partes, unus Sol inter sidera, unum cæli omnia complexu suo coercens, una vox tua de omnibus triumphans; si modo satis meus sum qui de hujusmodi rebus iudicium feram, nec mihi amor imposturam facit; quod non existimo. Quod si nobis hoc nomine succenses, quod te minus, quam tua virtus meretur, suspicimus & admiramur; omnibus quoque mortalibus succenses oportet: neque enim alius quisquam satis digne te laudavit aut laudaturus est, præter te, tuamque in dicendo libertatem, siquidem fieri posset, ut quispiam laudes ipse suas prædicaret, idque sermonum lex ferret. Quod si contemptum tui nobis objicis; ipse prius insaniam. At quid philosophamur, indignaris? liceat mihi cum bona tua venia dicere: hoc unum doctrina quoque tua & eruditione sublimis est & præstantius. Hucusque Gregorius. At inconsulte quidem putat aliquis has a Gregorio scriptas esse litteras, cum a Basilio in Ponticam eremum vocatus venire recusaret; cum contrarium penitus appareat; siquidem philosophiæ amator, quem prætexit Gregorius, ad Basilium accedendi, ipsum potius impulisset.

XCIV.

Perstans tamen adhuc Basilium in sententia, ut Gregorium Sasimorum crearet Episcopum, usus est ad hoc opera parentis ipsius, qui adhuc superstes erat, & Nazianzenam curabat Ecclesiam in extrema senectute constitutus; cujus tandem Gregorius cessit imperio, de quo ipse sic his versibus (d):

(d) Greg. Naz. orat. de vit. suis.

ipse me tamen vi præfulem facit, atque fallens rursus hic natum pater.

Sic-

CHRISTI
371.DAMASI PAP.
5.VALENTINIANI
VALENTIS IMPP. 8.XCV.
Gregorius ordinatur Episcopus Sasimorum.

Sicque tandem patitur Gregorius se Sasimorum Episcopum ordinari. Conveniunt igitur ordinantes Episcopi, ipseque in primis S. Basilium, ac pater Gregorii; advenit vero postea Basilii germanus Gregorius Nyssenus, qui ex Ecclesia (ur dictum est) opera Arianorum vagabatur extorris. Ubinam vero locorum ejusmodi ordinatio facta fuerit, haud competentum habeo: Nazianzi non puto, quod, ut diximus, Civitas illa ad Anthimi Dioccesim pertinere dicebatur, prohibentibus canonibus in aliena ditione haberi ejusmodi functiones.

Cum autem Gregorius Sasimorum ordinatus est Episcopus, apologeticam habuit coram Episcopis ipsum ordinantibus orationem, quam sic exorditus est (a):

(a) Gregor. Naz. orat. ad patrem.

Super me rursus unctio & Spiritus, & rursus marens & tristis incedo. Iteratam dicit unctioem respectu illius, quam, cum presbyterio fuit initiatus, suscepit. Qua oratione iterum de Basilio queritur, sed perquam modeste, cum ait: Verum nonnihil habeo quod cum amico expostulem. Quis ex communibus amicis hanc causam disceptabit? quis incorruptus erit iudex, ut justam sententiam ferat, ac non quod plerique facere solent, plus gratiæ, quam veritati tribuat? Vis crimen proferam, nec propterea orationis tue aculeum in me rursus immittere? Fuit quondam tibi nobiscum arcanum, vir clarissime, arcanum vere, fidemque superans, nec antebac de nobis unquam fando auditum. At quodnam hoc? aperit ipse sic in carmine de vita sua.

*Qui sæpe vocem hanc ore de nostro legens,
Animo ferenda cuncta nunc æquo mihi:
Ac si parentes clauderent vitæ dies,
Negotiorum linquerem ut molem, fore,
Quo ferre fructum quempiam vitæ foco
Possem carentis, Civis in quovis loco.
Hæc cum audisset sapius, dicta & mea
Probare; ipse me tamen vi Præfulem
Facit, &c.*

Se enim vim passum pluribus dolet; hæc quidem ipse cum jam Episcopus ordinatus fuit; postidie autem ejus diei, iterum in adventu Gregorii Nysseni coram iisdem concionatus, de Basilio atque ejus fratre Gregorio Nysseno hæc habuit (b):

(b) Gregor. Naz. orat. ad Gregor. Nyssen.

Horum alter nos unxit, latensque in medium produxit; quod quid e acciderit ut faceret, aut quid eum ad hanc rem impulerit, haud scio, certe non ut dignum erat eo spiritu, qui in ipso est; dicam enim, etsi durior sit hæc oratio; omnia perferet amicitia, sive quid duri patiat, sive audiat: Alier hanc causam huc veniendi habuit, nempe Gregorius Nyssenus, ut nos consoletur, ac per spiritum componat, spirituique mansuetos sistat. Hæc tunc Gregorius.

Quo itidem tempore eodem ferme argue-
Ann. Eccl. Tom. V.

mento eam dixit orationem, in qua, de causa cur cesserit tandem, ita præfatur (c):

(c) Gregor. Naz. Apolog. 3.

Nihil senectute fortius, nihil amicitia venerabilius: Ab his ad vos ductus sum ego vinculus in Christo, non catenis ferreis, sed tenacissimis spiritus vinculis constructus. Et inferius: Amicitia me subegit, nempe Basilii; patris canicies in potestatem redegit; senilis inquam prudentia, vitæ limes, portus tutior, atque illius amicitia, qui & apud Deum ipse dives est, & alios divites efficit. Jam enim iram abjicio, audiant mansueti & latentur; manumque hanc, quæ mihi vim attulit, placido vultu aspicio, &c. Palinodiam enim recantat de his quæ dixerat in Basilium, quæ aspera ac dura ibi commemorat; atque de unctioem sacerdotali rursus his verbis: Idcirco me Pontificem unctis, ac podere cingis, capiri que cidarim imponis; atque holocausti spiritualis altari admoveas, & sacrificiationis vitulum multas, manusque Spiritui consecras, & sancta sanctorum spectatum introductis, verique illius tabernaculi, quod non homo, sed Dominus construxit, ministrum facis, &c. Hæc ipse, alludens ad sacras Ecclesiæ ceremonias, quarum in antiqua lege figura quædam erat expressa, ritusque insinuans ordinandorum Episcoporum, quos adhuc Ecclesia a majoribus acceptos custodit.

At quid post hæc? Simulac Anthimus Episcopus Tyanensis secundæ Cappadociæ Metropolitanus de ordinatione Gregorii certum accepit nuncium; quamprimum Nazianzum se contulit, alio quodam prætextu, quasi Gregorium senioem ægotantem inviseret, re vera tamen ut ipsum Gregorium nuper ordinatum tentaret, atque divelleret a Basilio. Quæ autem tunc inter eos gesta fuerint, ipse Gregorius scriptis litteris reddidit Basilio (d) certior, in quibus hæc inter alia: Ut autem breviter declarem, fortissimus Anthimus ad nos cum Episcopis quibusdam venit, sive ut patrem meum inviseret (nam id quoque præferebat) sive ut ageret quæ egerat. Cumque multis modis animum nostrum tentasset, paræcias commemorans, & Sasimas paludes, nostrique electionem, nunc blande nos alloquens, nunc precibus contendens, nunc minians, nunc expostulans, nunc laudans, nunc vituperans, variis denique orationis circulis, strophis & ambagibus utens, tamquam is solus nobis intuendus esset, novaque metropolis, utpote magnitudine amplitudineque superior: Quid inquam, civitatem nostram intro circumscribis, cum ipsi quoque Ecclesiam faciamus, utpote Ecclesiarum vere & jam olim matrem? Hæc de Cæsariensi Ecclesia Gregorius, & quidem nobilissima, ut nulla ex parte Tyanensis ei fuerit comparanda; matremque nominat Ecclesiarum

X x Cap.

CHRISTI 371.

DAMASI PAP. 5.

VALENTINIANI VALENTIS IMPR. 8.

(a) Justinian. novell. 39. de Proconsul. Cappad.

XCVIII. Anthimus in Gregorium in sententia.

Cappadociae, sicut & Solinus matrem Caesarem vocat urbium Cappadociae, cujus laudes celebrat Justinianus Imperator (a); sed de his alias. Subdit Gregorius de eodem Anthimo: Postremo, negotio infecto, abscessit, crebris spiritibus interruptis, ac Basilium nobis, quasi Philippinum quemdam obiciens. Nempe quod Gregorius Basilio dedit omnia in ejus gratiam loqueretur, sicut olim falsa oracula sacerdotum in gratiam Philippi Macedonum Regis composita. Sed post haec Gregorius addit de epistola ab Anthimo ad se scripta, cum ait: Jam etiam quo pacto nostra illa, ad nos scilicet scripta, hoc est hominis insolentis & contumeliosi epistola se habuerit, expendat. Evocationem Synodalem exculpam ad nos miserant. Me vero contra repugnante, contumeliamque nobis fieri contendente, secundo loco postularunt, ut hortatu meo & rogatu de his rebus consultationem haberetis. Id quod ego, ne, quod prius moliebantur, fieret, me recepi facturum, rem omnem arbitrii vestri faciens, an eos colligere ac congregare velitis, & ubi, & quando: quod quidem hominis erat non contumelia, sed honore vos afficientis. Et paulo post de eadem epistola Anthimi: Ipsam Anthimi epistolam vobis perlegam, quam cum paludes nobis prohibentibus & adminantibus invasisset, ad nos misit, probris contumelisque nos proscindens, ac velut triumphum quemdam adversus nos ut victos & profligatos canens. Quam autem rationem habet, ut cum tua causa illius offensionem incurramus, tibi rursus displiceamus, velut, illi faventes? Haec & alia Gregorius pluribus, & quidem subinfente, quod apud Basilium in suspicionem adduci videretur, ne Anthimo adhaesisset.

XCIX.

Quod igitur ipse Anthimus Sasima occupasset, ne illuc eundi Gregorio facultas daretur; quodque insuper Basilium, pateretur subinfensum, ab Anthimo autem minas ac jurgia experiretur; magna animi afflictione confectus, in tanta tempestate cum quid faceret non haberet, omni navigandi spe ablata, in tranquillitatis portum se recipere, consilium iniiit: quando & ad Bosphorium postea Coloniae in Cappadocia civitatis Episcopum, qui & interfuit Constantinopolitano Concilio, haec pauca animo nonnihil commoto perscripsit (b):

(b) Gregor. epist. 15.

Hoc jam secundo a vobis supplantatus atque deceptus sum (quid dicam vobis) ac siquidem jussu, odoretur a vobis Deus odorem suavitatis; sin autem injuste, hanc vocem vobis Dominus condonet. Sic enim me de vobis loqui equum est, quandoquidem injurias acceptas ferre jubemur. Caeterum ut penes vos est voluntatis vestrae potestas, sic mea quoque penes me est.

Non ultra vobis gravis erit ille Gregorius. Ad Deum secedam, qui solus purus est & a fraude alienus; in me ipsum colligam. Haec mihi ipsi consului. Bis enim in eundem lapidem impingere, vecordibus solum tribuit parœmia. Haec ad Bosphorium Gregorius.

Quidni hoc faceret Gregorius, cui nulla spes amplius, vivente Anthimo sedis Sasimorum invatore, ut Sasima vel saltem inviseret, relicta erat, cum & ille occupasset redditus omnes, adeo ut nec cibus adesset, quo vesceretur, nec alio aliquo modo sibi illum comparare posset? exprimit quidem haec ipse eleganter illis verbis (c):

Quid facere, quaeso, per Deum, par hic erat?

Retinere sedem? tam graves ferre impetus?

Telis feriri? sordido immergi luto?

Cum nec ubi senium ponere locus foret, Tectis subinde sed meis extruderet:

Nec panem haberem, quem ministrarem hospiti,

(Ut rector ipse pauperis pauper gregis) Nec quid labore consequi possem meo, Viderem, &c.

Unde accidit, ut ne invisere quidem Sasima ipsi licuerit. Quamobrem & haec idem inferius.

Datum quidem mihi Sasimensem Ecclesiam Non attingi; sic ut lacrum nec unicum Illic obire, jungerem aut preces meas Cum plebe, cuiquam vel manus imponerem.

Haec quidem Gregorius, haud contemnens sedem exiguam, ut haberet maximam, omnibus penitus carere cupiens; sed quod vilis sane causa videretur, nec digna ut inter Catholicos, eo potissimum tempore, tot tantaque miscerentur certamina: non enim haec agebantur pro salute animarum, aut fide Catholica tuenda, quorum quisque causa in hostes alacris deberet irumpere: Anthimus enim Catholicus erat; sed quod ditionis tantum suae defendendae causa inter Episcopos ejusmodi implacabilia dissidia fuerant concitata, magis magisque augenda illa fuissent, si obstinata mente illic, Anthimo invito, contradicente, minante, bellumque ciente, consistere statuisset. Inter haec igitur tot tantaque discrimina, in solitudinem secedere ad tempus saltem, sibi visum est optimum; sed haud diu licuit solitarium agere: accersitus enim coactusque est patris nonnihil subiraescentis imperio, quod ipse testatur his jambis (d):

Quid dicam? & omnem quo tibi pacto mecum

Pan-

Gregorius fugit in solitudinem.

C. Cur Gregorius non adivit Sasima.

(c) Gregor. Naz. in carm. de vita sua.

Verba Gregorii senioris ad Gregorium filium.

Gregorii fuga in solitudinem.

(d) Gregor. Naz. in carm. de vita sua.

CHRISTI 371.

DAMASI PAP. 5.

VALENTINIANI VALENTIS IMPR. 8.

Pandam dolorem? Pungor hic rursus, fugam

Confisco rursus, ac celer montem peto, Dulcisque furtim persequor vitæ genus.

Quid juvit hoc me? Non enim constans eram

Profugus: in aliis rebus at firmus licet, Ignatus hic sum, patris haud iram fero: Ac primo tentat Sasimis me figere.

CL.

Gregorius a patre re-vocatur ad curam Ecclesiae Nazianzi.

His autem cum dictis ex causis Gregorius patri minime acquiesceret; ille ne quem sibi obtemperantem revocaverat a solitudine, nimia faceret asperitate iterum curam Ecclesiae Nazianzi. in erenum perfugam, aliud animo concelsium agit, nempe ut demulceat filium, ac precibus agat, suadeatque curæ pastoralis coadiutorem sibi senio jam fatiscenti assistere. Ad hæc persuadenda non desuerunt seni verba gestusque ad delinendum quemvis licet animo durissimum comparata. At qualia ista fuerint, jucundum fore putamus ab ipso Gregorio hæc cuncta carmine præcinate audire, cum ait (a):

(a) Gregor. Naz. in carmin. de vita sua.

Quod cum negarem pertinax, cursum alterum

Tenet, rogatque sedem ne maneam infima, Sed collaborem (namque erat gravis admodum

Ætate) pondus & levem promptus suum. Manuque tendit, ac meam barbam simul

Capessit, ad me vocibusque bis utitur: O care fili, te pater supplex rogat,

Senex vigentem, dominus & famulum suum:

Natura enim te & lex duplex subdidit mihi.

Non posco nummos, non lapillos fulgidos,

Agrosque, mollis quicquid & luxus juret,

Cupio te Aaroni jungere, atque Anna suto,

Ut præpotenti semper assistas Deo. Te, qui dedit, habet, nate, ne spernas patrem:

Sic solus ille sit tibi facilis pater. Honestæ posco: sin minus, pater perit. Nondum tot anni sunt tui, quot jam in sacris

Mibi sunt peracti vicinis. Da quod peto &c.

Verba Gregorii senioris ad Gregorium filium.

multis enim illud ipsum inculcat argumentis, quo Gregorium domi sistat, qui sibi comminister assisteret.

CII.

Gregorii natalis tempus.

At cave lector, hyperbolem in historia; in præceptis enim ferreis currens, nisi ubi vestigia figas, caute consideres. Quidnam est dicere, plures habuisse annos in Episcopali functione Gregorium, seniore, quam Gregorius filius ætatis esset; nisi necessario affirmare, ipsum ge- Ann. Eccl. Tom. V.

nitum esse, cum jam pater esset Episcopus? Quam enim caro pretio sibi emerent ejusmodi exemplum tum recentiores Græci, tum Latini incontinentes, atque ii potissimum qui a fide Catholica exulant hæretici cœlibatus hostes? Caeterum id hyperbolice dictum esse; etsi aliæ rationes ad manifeste probandum deessent, illud perspicue omnino demonstrat, quod generare filios in Episcopatu, procul a moribus legibusque Ecclesiasticis esset, tamque in Occidentali, quam etiam in Orientali Ecclesia, hoc potissimum sæculo, firmiter custoditum; quod quidem certum exploratumque haberi, quæ primo Annalium tomò, ubi de his fusiò actum est, aliisque in locis sæpe dicta sunt, luce clarius manifestant. At quonam modo vel fingi potest, Gregorium seniore adeo ignominiose leges Ecclesiasticas proculcasse, quem etiam adhuc Ethnicum virtutibus egregie excultum. Gregorius filius prædicat, factumque Christianum omni studio mores fidei adæquasse (b) commendat? Vel quonam pacto ejusmodi suorum natalium labem sic ipse Gregorius propalare non veritus esset, quæ divinitus accidisse tantopere prædicat (c).

(b) Gregor. Naz. orat. in fun. patris.

(c) Gregor. Naz. in carm. de vita sua & in carm. de reb. suis.

CIII.

Sed & præter hæc quæ sufficere satis possent, fortiori adhuc argumento res tanta demonstranda est. Revocemus itaque orationem ad ipsius Gregorii junioris ætatis annos; ut ex his, ratione numeri recte subducta, intelligere valeamus, ipsum non solum ante parentis Episcopatum natum esse, sed etiam antequam ille fieret Christianus. Testatur namque ipse de se; cum Athenis esset una cum Basilio, se fuisse ætatis annorum triginta; ait enim (d):

(d) Gregor. Naz. in carmin. de vita sua.

Nam tempus ingens fluxerat jam in literis, Triginta & annos pene tunc exegeram.

Erat autem id tempus, quando Julianus Apostata (ut idem Gregorius tractat e) Athenas se contulit, nempe Consulibus Constantio septimum & Gallo tertium, est is annus Domini trecentessimus quinquagesimus quartus, ut superius suo loco demonstravimus. Quod si tunc erat Gregorius annos triginta natus; fateri opus est, natalem ejus contigisse anno Domini trecentesimo vigesimo quarto, nempe anno ante Nicænum Concilium, quo tempore Gregorius parens Ethnicus adhuc erat; quem baptizatum fuisse idem Gregorius minor tradit eo tempore, quo celebratum est ipsum Nicænum Concilium, nempe anno Domini trecentesimo vigesimo quinto. Quanto autem tempore vixerit laicus, antequam initiaretur sacris ordinibus, vel postea eligeretur Episcopus, igno-

(e) Ann. Marcellin. lib. 25. & Gregor. Naz. orat. in Julian.

Ætas Gregorii Nazianzeni.

ignoratur. Ut plane intelligas, longe abesse, ut parente Episcopo ipse Gregorius nasceretur; si praesertim his consentientia jungas quae habet idem ipse Gregorius in oratione habita in funere patris, ubi adeo manifeste natalem suum recenset, antequam pater initiaretur sacro baptismo. At haec de his satis. Erat igitur Gregorius hoc anno, secundum initam a nobis ejus natalis temporis rationem, aetatis annorum quinquaginta & unius, pater vero agebat in Episcopatu annos circiter quadraginta tres, vel quatuor; qui (ut dicemus) sanctus jam Episcopatu annis quadraginta quinque ex hac vita deceffit.

CIV.

Qua conditione Gregorius suscepit regimen Ecclesiae Nazianzenae.

Tunc temporis igitur ipse Gregorius Sasimorum Episcopus, quod in sede sua agere minime sibi concessum esset, post fugam (ut dictum est) revocatus patris imperio, ipsi roganti inhæsit in Episcopalibus functionibus adjutor; ea tamen lege, ut quoadusque pater viveret, ipsi inhæreret, postea vero, quo vellet, liberum esset abire; quod ipsemet in primis in Vita sua his Jambis expressit, ubi egit de patre rogante, cui tandem ipse assensus fuerit:

Hæc cum audissem: jamque, Sol nubem velut, Mens depulisset nonnihil pondus grave: Quid sit? meorum & quæ malorum claustrula? Sic cogitavi, nil mihi hinc damni fore, Adusque folium vota si explerem patris. Nec enim, inqueiebam, me reluctantem ista res Stringet, liget me nulla cum promissio. Sic me reduxit obtinens palmam timor.

Hæc de animi sui consilio Gregorius, quod & publica concione etiam omnibus notum testatumque voluit.

CV.

Cum enim ipse Nazianzum rediisset, illam coram patre publice habuit orationem, cujus est exordium: Os meum aperui & attraxi spiritum; quam hoc ipso tempore ab eo dictam esse, non autem antea, post priorem fugam, scito: licet enim ex ea fuerint aliqua superius recitata ad declarandum mentis ejus jure propositum; ex his tamen quæ idem ipse habet in carmine de Vita sua, ad hæc ipsa tempora eadem oratio est necessario referenda, qua primo de illata vi queritur, sed quam? audi: Vis, inquit, nobis illata est, fratres & amici (vestram enim fidem, si non eo tempore, nunc certe implorabo) vim inquam nobis attulit tum patris senectus, tum amici, ut levi-ter dicam, benignitas. Ac mihi, quæso pro vestra quisque facultate opem afferte, ac manum porrigite oppresso, atque a cupiditate & spiritu valde distracto:

Illa fugam suadet & montes & solitudines, & corporis animique tranquillitatem, & cætera: Hic contra, ut in medium prodeam, hortatur, publicæque utilitati consulam. Ac post alia demum contestatur, se ejus sedis suscipere ministerium, quousque pater vivat, postea autem, quousque velit, sibi migrandum; ait enim: Proinde nunc quidem cum præclaro parente, curam hanc suscipere non recuso, veluti magna aquila & altissime volanti pullus non incommodus e propinquo advolans. Postea vero pennam meam spiritui, quo volet, & quomodo volet, ferendam dabo; nec quisquam erit, qui me cogere, aut aliorum traducere possit cum eo consulantem. Nam etsi patris laboribus succedere dulce est, ac noto & familiari gregi præesse jucundius est, quam externo & alieno, addam etiam Deo carius (nisi me amor fallit, & mentem eripit consuetudo) non tamen conducibilius est, nec tutius, quam ut volentes volentibus præsent; quandoquidem neminem vi duci vult lex nostra, ac coacte & non sponte gubernari. Et paulo post ad populum: Hæc, inquit, habui, viri Nazianzeni, quæ simplici animo benevolentia pleno ad vos dicerem: habetis occultum animi mei consilium, &c.

CVI.

Gregorius an fuerit ordinatus Episcopus Nazianzi.

At illud de Gregorio plane accidit admiratione dignum, quod omnes ipsum Episcopum Nazianzenum affirmant, hæcque opinio apud omnes ferme adeo invaluerit, ut nec ea de re dubitandi saltem locum admiserint. Et quid mirum si posteri eo errore lapsi sunt, cum hoc ipsum crederent homines hujus temporis, iique praesertim, qui in Concilio Constantinopolitano eidem refragati sunt, dicentes ipsum trium sedium Episcopum esse, nempe Sasimorum, Nazianzi, atque Constantinopolis? Cum igitur id de eo creditum atque scriptum appareat, & ejusmodi causa eo statu collocata esse videatur, ut contrarium testem admittat neminem, in aliorum quoque sententiam & ego pedibus irem, nisi (quod instar omnium est, & plus omnibus estimari debet) ipsemet Gregorius contrarium affirmaret. Quis enim contra S. Hieronymum (a) (ut omittamus Gregorium presbyterum auctorem Vitæ ejus, itemque Rufinum (b), Socratem (c), Sozomenum (d), & alios fere innumeros) id affirmare audeat, nisi fortiori certiorique fide esset de adversantium errore persuasus? Ipse enim Gregorius Nazianzenus cum in primis expresse contestatus sit publica oratione (ut modo dictum est) se ad tempus, usque ad obitum videlicet patris, illam præfaturam administraturum fore; postea vero alio ex voluntatis arbitrio migraturum; plane constat, nequaquam fuisse ordinatum ejus Eccle-

(a) Hieron. de Script. Eccl. in Gregor. Nazianz. (b) Rufin. 1.2. c.9. (c) Socrat. 1.3. c.35. (d) Sozom. 1.6. c.17.

Gregorius ad breve tempus Nazianzenae Ecclesie præfuit adjutor.

Ecclesie Episcopum: temporarie enim & conditionales Ecclesiarum prefecturæ nequaquam conferri solebant. Quid amplius, si ipsius pater ejusdem Ecclesie agebat Episcopum, ut ex locis nuper citatis satis evidenter colligi potest: quoniam pater, quæso, accidisse potuit, ut ejusdem Ecclesie uno eodemque tempore duo simul præfati essent Episcopi, refragante praesertim Nicæno canone, qui ordine habetur octavus? Insuper quid manifestius dici potest, quam quod ipse Gregorius Nazianzenus ad Gregorium Nyssenum scribit, cum de subrogato Eulalio in locum patris sic ait (a): Inter omnes enim constat, me non Nazianzi, sed Sasimorum Antistitem creatum fuisse, iametsi patris reverentia, & eorum qui supplices hoc a me contenderunt, ad breve tempus prefecturam quasi hospites acceperimus. Nimirum administrationem ejus Ecclesie ad modicum tempus, usque scilicet ad patris obitum; quem haud diu post supervixisse ab hoc tempore, non tantum hic Gregorius significare videtur, sed & in carmine de Vita sua iisdem ferme verbis ad Jambis metrum accommodatis affirmat:

(a) Gregor. Nazianz. epist. 42.

Ut hospitem aliena brevi me tempore Gessisse curam non nego.

CVII.

(b) Gregor. Nazianz. epist. 65.

Sed & ad Philagrium scribens, cum ab eo redargueretur, quod post mortem patris Ecclesiam reliquisset Nazianzenam, sic se excusat (b): Quod si Ecclesiam relinquere periculosum est, ut scribis; quam tandem? si nostram, recte dicitis, idemque ipse ajo; si vero nihil ad vos attinentem, nec nobis assignatam atque decretam; culpa vacamus. Quod si idcirco tenemur, quia ipsius curam aliquantisper gessimus; multi utique alii eadem ratione teneantur, quotquot nimirum hospitem curam habuerunt. Hæc ipse; ex quibus illud exploratum perspicuumque reddi-

PAGIUS

III. Valens Antiochiam hoc anno non pervenit.

Ad num. CVIII. Scribit Baronius, cum Valens Antiochia recedens in Syriam superiorem peregrinaretur, Edessam profectum, Orthodoxos ibidem variis modis affixisse. Verum Valens Augustus ante anni insequentis initium Antiochiam non pervenit. Substitit itaque Constantinopoli ad mensis saltem Martii. Nam in ea urbe VIII. Kal. Feb. dedit Legem in Cod. Theod. 7. De censu ad Modestum P. P. Dein XII. Kal. Feb. dedit ibidem Legem 2. Cod. Justiniani De sententiis ex periculo recit. Tum tertio Id. Feb. Legem Cod. Theod. 14. De nauticulariis. VII. Id. April. Legem ejusdem Codicis 1. De const. aris. Et denique Kal. Maii Legem ejusdem Codicis 14. De annonæ & tributis. Quæ omnia rescripta Constantinopoli hoc anno a Valente data, & ad Modestum Præfatum Prætorio directa. Inde Valens discedens Ancyram Galatiæ primariam venit, ubi tertio Idus Ju-

tur, Gregorium nequaquam creatum fuisse Episcopum Nazianzenum, sed ad breve tempus, patre vivente: eo vero paulo post ex hac vita decedente, Gregorium pariter administrationem cessisse. Quando autem id contigerit, dicemus anno sequenti: inter lapsus enim putatur annus, ex quo Gregorius rediit Nazianzum, usque ad obitum patris. Sed quod de Sasimorum Ecclesia nulla posthac mentio habetur; id inde evenisse existimamus, quod Anthimus alium Sasimis, quæ sibi vendicasset, Episcopum ordinavit; & Basilium ad dirimendas Ecclesie controversias inter Catholicos periculo illo tempore obortas, Anthimo pugnaci homini loco cesserit. His de Gregorio atque Basilio enarratis, ad res gestas Valentis Imperatoris jam revocemus orationem.

Altercationes de Sasimis sublatæ.

CVIII.

Memnisse oportet, dictum esse anno superiori, ipsum se Antiochiam contulisse, nonnihilque Ecclesiam illam vexasse, atque inde peregrinarum esse in superiorem Syriam, inventosque ibi Catholicos dire exagitasse, quod hoc ipso anno contigisse videtur. Nos vero de his in primis quæ facta sunt Edessæ, agere aggrediamur, & primum de causa Valentis in eam civitatem profectionis; de qua sic Socrates (c): In ea civitate templum martirificum & egregium est S. Thomæ Apostolo dedicatum, crebraque hominum multitudo eo propter loci sanctitatem confluit; quod quidem Valens videre cupiens, illic contendit. Quid autem egerit, cum frequentem Orthodoxorum multitudinem eo accedentem conspexisset, idem auctor narrat, necnon Sozomenus, cujus hic verba reddemus; ait enim (d): Qua in urbe omnibus Ecclesiis Orthodoxorum ablatis, cum vidisset populum Ecclesie Catholice in campo ante civitatem conventus egisse, dicitur verbis contumeliosis Præfide generalem arguisse, & pugnam in maxillam ejus inflixisse, propterea quod contra suum mandatum ejusmodi conventus fieri per-

(c) Socrat. 1.4. c.14.

Quid in Edessæ Ecclesiam accedentem conspexisset, idem auctor narrat, Valens.

(d) Sozom. 1.6. c.18.

has emisit Legem Codicis Theod. 76. De Deurionibus, ad Modestum P. P. Quo postea Valens profectus fuerit, incompertum. Eum tamen neque Casaream, neque Antiochiam se contulisse, certum. Casareæ enim hoc anno esse non potuit Valens, cum, ut anno præcedenti ostendimus, in eam urbem venerit mensis Januarii, quo mensis hoc anno adhuc Constantinopoli conditit. Præterea Valens ex urbe Antiocheni Casaream alit, ut anno superiori ostendi. Antiochiam autem ante anni insequentis initium non pervenit, ut tunc demonstrabo. Quare pro certo tenendum, hallucinatos esse Viri distinnos, qui scripserunt, Valentem hoc anno Casaream profectum esse, & Basilium jam Episcopum ad suam sedem pertrahere conatum esse. Id enim longe post hunc annum factum. De persecutione Ecclesie Edessæ agemus anno sequenti.

CHRISTI
371.DAMASI PAP.
5.VALENTINIANI IMP. 8.
VALENTIS

misset. Ac eidem Præfecto (inquit Theodoretus a) cui Modestus nomen erat, imperat, suos milites qui tributa solebant exigere, in unum cogat, & reliquas copias quæ aderant, assumat, quo multitudinem congregatam dissipet, virgis fustibusque cadant, & aliis instrumentis bellicis, si opus sit, castigent. Itaque Præfectus prima luce imperatum facit. Qui dum per forum transibat, mulierculam infantem gestantem manibus & admodum properantem videt: Quæ (inquit Sozomenus b) præ celeritate amiculum, contra quam sexum muliebrem deceret, negligenter sibi circumjecerat: nam militibus omnibus contemptis, primum eorum perripuit agmen; quandoque animus ejus divino amore succensus hominum violentiam nihil extimuit; sed hujusmodi terrores pro risu habuit ac ludibrio. Quam tum conspicatus Præfectus, cum quid factum esset, intelligeret, eam jubet ad se adduci; rogat quo se conferre velit. Tum illa: Cognovi, inquit, insidias contra famulos Dei paratas, & in animo est ad fratres fide mecum consentientes contendere, magno flagrans desiderio eadem a vobis intentatam una cum illis subeundi. At infantem, inquit Præfectus, quorsum tandem tecum fers? Ut mecum, inquit, mortis optatissimæ participes fiat. Quæ cum Præfectus a muliere accepisset, & ex ejus animo aliorum omnium alacritatem perspiceret, referi ad Imperatorem, & eadem illis frustra illaram fore, docet: Nam & ipsi, inquit, nihil præter dedecus inde consequemur, & eorum tamen propensum ac paratum studium haudquaquam extinguemus. Hactenus de his Theodoretus & alii.

CIX.

At de Edessæ Episcopo jam ante adventum Valentis in exilium missi, alique ejusdem Ecclesiæ clericis tunc exulare iussis atque male habitis, hæc idem scribit Theodoretus (c): Barsen præterea, cujus gloria etiam hoc tempore perillustris est non Edessæ solum, quam gubernabat, & in civitatibus ei finitimis, verum etiam in Phœnicia, Ægypto, & Thebaidæ (per has namque nationes universas fama ejus propter virtutis splendorem permanerat) primum Valens Aradum insulam incolere mandavit. At ubi intellexit infinitas hominum multitudines ad eum confluere (etenim Apostolica repletus gratia morbos verbo depulsi) Oxyrinchum, quod est oppidum Ægypti, relegavit. Rursum postquam ejus gloria omnes etiam eo frequentes pertraxit, ad castellum missi in extremis oris illius regionis positum, vicinumque barbaris, qui illic habitant, cuius nomen Phœno est. Valens senem illum, idoneum sane regno calorum incolam, abducendum curavit. Ferunt ejus lectum in Arado insula ad hodiernum diem remanere, multo sane honore decoratum: nam

Barfæ Episcopi Edessæ exilium.

(c) Theod. l. 4. c. 15.

multi morbis vexati, ubi in eo decubuerint, ad integram valetudinem per fidem restituntur.

Valens autem, grege pastore orbato Lupum in pastoris locum substituit. Et quoniam omnes, urbe relicta, extra mœnia conventum agebant; ipse Edessam proficiscitur. Ubi viso spectaculo multitudinis Orthodoxorum in agro convenientium, flagrantem studio martyrium expetentium, uniusque mulieris illius percussos exemplo, sicut abstinere præcepit, nece populi, ita in Ecclesiæ ministris qui aderant, iram convertit. Quid autem in eos decreverit, idem auctor sic narrat (d): Ejus Præsides (Presbyteros dico & diaconos) jubentur abduci, & alterum e duobus præstare, nempe vel communicare cum Lupo, vel in ultimas Imperii oras relegari. Itaque ut primum omnes in unum Præfectus coegerat, leni & blanda oratione conatur persuadere uti legibus Imperatoris morem gerant: Nam est, inquit, extrema demencia, ut pauci homines Imperatori tam multis atque præpotentibus viris moderanti resistant. At quoniam omnes taciti consistere, Præfectus Eulogium, eorum presbyterum primum, virum sane magna laude prædicandum, sic alloquitur: Cur tandem non respondes ad ea quæ modo dixi? Sane inquit, non putabam, me minime rogatum, quicquam debere respondere. Atqui, inquit Præfectus, multa verba feci, quo vos ad ea quæ sunt vobis emolumento futura cohortarer. Tum Eulogius: Est, inquit, tua ad omnes habita oratio, & propterea absurdum certe putavi, ut ipse, aliis respondendo exclusis, solus responderem. Verum si a me libet quicquam sciscitari, non te celabo quid sentiam.

Cui rursus Præfectus: Proinde, inquit, communica cum Imperatore. Ad quem Eulogius dissimulanter quidem, sed valde facetè respondit. Numquid cum imperio est etiam sacerdotii dignitatem consecutus? Præfectus igitur intellecta ironia, cepit graviter succensere, convicia in presbyterum jacere, & hæc quoque verba addere: Non istud dixi, o stupide: sed vos uti quibuscumque communicet Imperator, cum iisdem communicetis, hortatus sum. Atque simul ut senex dixerat se habere pastorem, cujus nutum sequerentur, Præfectus octoginta pariter comprehensos in Thraciam amandavit. Irrumpentibus enim (ut dictum est) in earum regionum partes Gothi, insanienteque Athanarico eorum Rege in Christianos, ad necem potius, quam ad exilium iidem missi esse videbantur. Qui cum abducerentur (subdit Theodoretus) in exilium, cultu & observantia summa dignati sunt. Nam civitates & pagi processerunt illis obviam, & maximum honorem, utpote invictis Christi athletis, deferunt. Sed adversarii invidia armati referunt ad

CX.

Lupus Arianus Episcopus Edessæ.

(d) Theod. l. 4. c. 16.

CXI.

Octoginta confessorum exules.

CHRISTI
371.DAMASI PAP.
5.VALENTINIANI IMP. 8.
VALENTIS

Imperatorem, idem ipsum quod hisce hominibus dedecori fore putabatur, summum honorem attulisse. Quæ re cognita, Valens dat mandatum, ut bini dumtaxat simul eant, & pars in Thraciam, pars ad extremos Arabiæ fines, alii in quedam Thebaidis oppidula dispergantur. Ferunt autem, crudelissimorum quorundam operam, tum eos quos natura conjunxerat, distractos fuisse, tum qui fratres erant, ab se mutuo segregatos: Eulogium vero, qui aliis præfuit presbyteris, & Protogenem secundum ab eo, in Antinonem, quæ est in Thebaidæ, relegatum; quorum virtutem oblivione obrui non sinam.

Eulogii & Protogenis exilium.

CXII.

Postquam enim compererunt Episcopum illius urbis eandem secum fidem amplectentem, Ecclesiasticis conventibus communicarunt illi quidem; sed cum viderent paucos admodum in unum coeuntes, & civitatis habitatores Gentiles esse accepissent, dolerant certe plurimum, ut parceret, & eorum infidelitatem graviter lamentati sunt; atamen non satis esse censuerunt dolore propterea tangi; sed quoad poterant, eorum animos sanare laborarunt. Nam sanctus Eulogius in cella conclusus, dies noctesque totas universitatis gubernatorem Deum oravit. Protogenes autem vir apprime admirabilis, in litteris educatus ab Eunomio, & in celeriter scribendo exercitatus, cum locum reperisset idoneum, ludum aperuit, & pueris docendis operam dedit, atque eos non modo exercuit ad celeri manu scribendum, verum etiam sacra Dei eloquia edocuit. Nam hymnos Davidis, tanquam dictata, illis proposuit; & eas Apostolicæ doctrinæ sententias, quas eorum ingenii accommodatas putabat, ediscendas tradidit.

CXIII.

Protogenes convertit Gentiles ad fidem.

At cum unus ex pueris in morbum esset delapsus, venit ad donum ejus, & dexteram egrotantis tangens, precibus morbum depulsi. Quæ re intellecta, aliorum puerorum patres eum ad suas quoque aedes deducunt, orantque ut liberis morbo vexatis operam ferat. At ille respondit, se non prius Deum deprecaturum uti morbum depellat, quam qui egrotaret baptisimi lavacro tinctus esset. Cui rei a patribus libenter assensus est: nam sanitatis desiderium eos ad istud faciendum impulsi; & simul tum animo, tum corpore sanati sunt. Verum si quando quemquam ex numero egrotantium ad divinam Spiritus Sancti gratiam recipendam induxisset; eum ad Eulogium deducit, pulsat ostium, orat uti tum aperiat, tum sigillum Dominicum ei, quem verbo Dei ad fidem traxisset, imponat. At cum Eulogius egre ferret, velut precibus interruptis; tum Protogenes: est, inquit, errantium salus magis necessaria. Itaque mirari omnes Protogenem, cum eum hujusmodi miracula edere,

& tam multis lucem divina cognitionis impertire cernerent, primas Eulogio concessisse, & eos quos verbo Dei ceperat, ad illum deduxisse. Merito igitur multo majorem præstantioremque virtutem in eo esse suspicari sunt. Postea vero quam persecutionis tempestas sedata fuit, & Ecclesiis allata tranquillitas, istique duo jussi domum reverterunt; omnes eos, producere, lamentari eorum discessum, lacrymas fundere ceperunt, & maxime omnium Ecclesiæ illius Antistes, quippe qui illis in agro Dominico colendo deinceps careret. Ubi in patriam veniunt; sanctus Eulogius, Barsa illo magno ad vitam nullis aspersum molestiis translato, Ecclesiæ ab eo gubernatæ clavum obtinet. Protogeni autem illi admirabili datur in mandatis, uti Charras coleret, urbem sane incultam, & spinis Gentilium refertam, multosque & graves requirentem labores. Atque hæc quidem, pice in Ecclesiis constituta, acciderunt. Hactenus de his Theodoretus. Porro horum illustrium confessorum Barsæ & Eulogii Edessæ Episcoporum, nec non Protogenis Charris Præfecti viget in tabulis Ecclesiasticis (a) memoria diversis diebus annotata, quibus ex hac vita eos feliciter migrasse contigit.

Exules re-verti postliminio.

(a) Martyrol. Rom. die 30. Januarii. 5. & 6. Maji.

Jam quod reliquum est peregrinationis & persecutionis Valentis Imperatoris simul absolvamus: utrumque enim ipse una simul conjunxit, nempe peregrinari & persequi; instarque impetuosi torrentis, per fines quos transit, omnia devastavit. Quid autem cum pervenisset in Scythiam, adversus ejus provinciæ Ecclesiam egerit, Sozomenus ita describit (b): Prædicant fideles Scythas simili de causa in ea ipsa fide persistere. Gens ista multas quidem habet urbes, pagos, & castella, sed principatum obtinet Tomis, quæ est urbs magna & opulenta prope mare sita ad levam, cum quis ad pontum Euxinum navigat. Vetus consuetudo est, quæ ibi etiamnum servatur, ut unus Episcopus totius illius gentis Ecclesiis præsit. Itaque tempore de quo jam loquimur, illas administravit Bretannio, quando etiam Imperator Tomis advenit. Postquam autem accessit ad Ecclesiam, & pro more suo ei persuadere conatus est, ut cum Arianis communicaret; Bretannio constanter admodum apud Imperatorem & libere pro doctrina Concilii Nicæni locutus, recessit ab eo, & ad alteram Ecclesiam se contulit; quem populus quoque secutus est. Fere autem ab universa civitate eo concursus est, partim quo Imperatorem viderent, partim quo aliquid novarum rerum eum moliturum expectarent.

CXIV. Quid in Scythiæ Ecclesiam Valentis.

(b) Sozom. l. 6. c. 22.

Valens igitur cum suis derelictus, illud velut contumeliæ loco factum, graviter tulit; atque Bretannionem comprehensum

CXV.

CHRISTE
371.DAMASI PAP.
5.VALENTINIANI IMP. 8.
VALENTIS

Valens veritus Scythas, revocavit eorum Episcopum ab exilio. *sum in exilium deduci mandavit; quem non multo post denuo reduci permisit. Nam cum videret, credo Scythas Episcopi exilium iniquo animo pati, non parum veritus est, ne novis rebus studeant; quos quidem & fortes esse sciret, & ipso locorum situ Imperio Romano necessariis, quippe qui impetum barbarorum illam Orbis partem incolentium propulsarent. Itaque Imperatoris conatus sic a Bretannione compressus est viro cum in aliis rebus spectato, tum ob divinam virtutem adeo insigni, ut etiam ipsi Scythae laudis testimonium ei tribuerent. His ergo de causis Imperatoris ira in cunctum totius Orbis terræ clerum, Ecclesiis solum Occidentis exceptis, suam vim exercuit. Hactenus Sozomenus. Est celebris Bretannionis memoria in Ecclesia Dei, ex tabulis Ecclesiasticis quolibet anno VIII. Kalendas Januarii rediviva. Successit Bretannioni Gerontius, qui interfuit Concilio Constantinopolitano oecumenico sub Theodosio Imperatore.*

CXVI. Hoc item anno relata habetur in sancti Hieronymi Chronico mors sancti Eusebii Episcopi Vercellensis: nam licet sub septimi anni horum Imperatorum latere posita reperitur; quod tamen idem Hieronymus incipiat numerare annos eorundem Augustorum ab anno sequenti eorum electionis, in hunc ipsum incidit annum octavum eorundem Imperii, qui ab ipso septimum numeratur. Cæterum quod in primis ad tempus obitus spectat; haud hæc sine dubitatione pertranseunt; cum tamen absque controversia recipiendum sit, quod idem Hieronymus (a) testatur alibi, ipsum Eusebium sub iisdem Imperatoribus ex hac vita migrasse. Quod enim retardare maxime potest animum, ne hoc anno, sed ut longe post præsens tempus putemus Eusebium diem obiisse, illud est; quod S. Ambrosius, qui nonnisi post triennium, anno nimirum Domini trecentesimo septuagesimo quarto creatus est Episcopus Mediolanensis, ad Vercellenses scribit (b) litteras, cum adhuc ipsa Vercellensis Ecclesia esset destituta, Episcopo successore. Cæterum hæc facile refelluntur, si quis recte consideret, non fuisse epistolam illam ab Ambrosio scriptam, cum vacaret sedes ob mortem Eusebii, sed obitu successoris eius Lincinii, qui reperitur interfuisse Concilio Aquilejensi sub Damaso; cum tamen illa epistola data appareat tempore Siricii Papæ, ipso ortu hæresis Joviniani, ut quæ præcedunt eorumdem Ambrosii atque Siricii epistolæ declarant.

(a) Hieron. de Script. Eccl. in Eusebio Vercellens.

(b) Ambros. epist. 82.

CXVII. His de temporis ejus obitus ambiguitate dilutis, de mortis genere pervestigandum est. Haud enim levis est hæc controversia, num re vera martyrio occubuerit, quo titulo in Ecclesia sua co-

litur, & in tabulis Ecclesiasticis adscriptus habetur; cum tamen S. Ambrosius eundem sæpe confessorem tantum appellet, immo & a martyrio discretis verbis excludat, cum in nuper citata epistola ad Vercellenses hæc dicat: *Itaque ut S. Eusebius prior levavit vexillum confessionis, ita B. Dionysius in exilii locis proprio martyribus titulo exhalavit.* Hæc ipse. Quid igitur pro prioris martyrii titulo Dionysius Mediolanensis Episcopus mortuus dici potest, si & ipse Eusebius æque ab Arianis occisus interit? Quin si (ut volunt) idem Eusebius ab Arianis impetitus lapidibus necatus est; certe proprio titulo martyrii dicendus erat Eusebius occubuisse, quam Dionysius, qui in exilio positus, absque vi alia adhibita, quievit in Domino. Sed & Gregorius Turonensis (c) cum agit de miraculis in ejus ecclesia fieri solitis, confessorem appellat, & inter confessores adnumerat; cum alioqui nec indignus fuerit martyris titulo, secundum veterem loquendi usum, quo (ut superius dictum est secundo Annalium tomo) illi etiam martyres dicebantur, qui fidei causa post confessionem aliquid in corpore passi essent, etiam si ex illatis pœnis minime contigisset, spiritum exhalare.

Eusebius Confessor a majoribus dictus.

(c) Gregor. Tur. de gloria conf. c. 3.

CXVIII. Cæterum ipsum etiam præter graves illas, quas exulans passus est ærumnas, post sævam illam sub Constantio factam sanctissimi viri per scalas protractionem, postquam est reversus in patriam, Arianorum insultu, lapidum ictibus morte affectum, monumenta Vercellensis Ecclesiæ docent; quæ eum magis proprio titulo martyrem dicunt; & a confessore distinguunt. Quæ enim sub Bononio ejus Ecclesiæ Episcopo, & Gregorio Papa XIII. ejus vita conscripta est, hæc de Eusebii martyrio habet: *Aliquot vero post diebus, domum ubi sanctus Episcopus habitare consueverat, Arianis confertissimo agmine veniunt; a quibus is primum raptatus, mox cruciamentis varie tortus, tum lapidibus, quorum aliqui adhuc sanguine aspersi in sepulcro ejus nuper inventi sunt, obrutus, capite confracto, martyrii cursu egregie confecto, superatisque importunissimis religionis Catholice hostibus, victor, & rerum cum primis admirandarum nomine maxime illustris, annos octoginta octo fere natus, in calum migravit ad Dominum, pro cuius divina gloria perpetuo dimicavit.* Hæc auctor, qui & hujus martyrii generis ante recensuit hos astipulatores, Antoninum Archiepiscopum Florentinum, Volaterranum, & ipse Ecclesiæ Vercellensis Ecclesiasticum officium: quorum omnium testificatione cum illud asseritur, adeo audax facinus Arianus aggredi præsumpsisse, quod Valens Arianus Imperator regnaret, narratæ historiæ fines

Eusebius Vercellensis in epitaphio veribus acrostichis martyris etiam nominatus.

CHRISTI
371.DAMASI PAP.
5.VALENTINIANI IMP. 8.
VALENTIS

des minuitur; siquidem Valens nonnisi Orientis Imperii habenas moderabatur, Occidentis vero Valentinianus, quem omnes veteres historici Catholicum fuisse dicunt. Optassem hæc de martyrii genere ex antiquioribus esse deprompta scriptoribus. Magna enim admiratione sum affectus, quod in his quæ collegit diligens auctor cuncta ejus Ecclesiæ monumenta, & inter alia octo sermones ab antiquis Episcopis in Eusebii anniversariis natalitiis ad populum dictos, aliisque quæ idem Eusebius ab Arianis fidei causa passus fuerit, summo studio in memoriam restituit; de hujusmodi tamen martyrii genere, quod lapidibus obrutus finem vivendi fecerit, nihil prorus habeatur, nisi in novissimo tantum illorum; cum alioqui & in aliis sermonibus interdum confessor, & martyr aliquoties appelletur; eo (ut diximus) titulo dignus, quod tormenta & carceres sub Constantio expertus fuerit, etiam si nihil præterea pati contigisset: quandoquidem in primo eorum sermone, qui sub nomine Ambrosii aliquando editus fuit, ex diro illo supplicio, quo per scalas tractatus fuit, & membris confractus, martyris nomen consecutus ostenditur.

CXIX. Sed & in epitaphio ad sepulcrum ejus invento, acrostichis veribus cum martyrii titulus egregie habeatur expressus; quod autem lapidibus consummarit, ne verbum quidem; dici posse viderit inde martyrii titulus comparatus, quod haud dubium conlet ipsum fuisse sanguinem, sed infecisse etiam tunc cruore fracto capite lapideos gradus, vel alios deorsum, ut asolet, in via positos sparfos lapides sanguine conspersisse; quos a suis collectos, & ad sepulcrum, tamquam victoriæ trophæa positos, æquum est existimare, atque etiam asserere poterit, qui assertam de lapidatione sub Catholico Principe historiam, contra Ambrosii sententiam recitatam, haud facile admittendam putarit. Sed quid interest, num illis lapidibus capite, sparfoque cruore, vel ictibus lapidum fracto itidem capite, fuso sanguine, fuerit Eusebius martyrii titulum consecutus; cum alioqui licet priori illo supplicio & aliis in Palæstina additis pœnis minime contigerit ex hac vita migrare; tamen ipsum dignum titulo martyrii omnis antiquitas prædicet? At de his hactenus: ad hæc enim digressi sumus occasione S. Ambrosii præferentis martyrium Dionysii, qui exul finem vivendi fecit, Eusebio qui in suam Ecclesiam rediit postliminio. Quod autem ad lucubrations ejus spectat; cum Græcarum æque ac Latinarum literarum fuerit callentissimus, haud otiosus absque seripione vitam exegisse creditur, urgentibus præsertim ad hoc eum quotidie adversariis; verum de illis nulla est memo-

Ann. Eccl. Tom. V.

ria, nisi de translatione in Latinum facta commentarii Eusebii Palæstini super falsos, quæ & excidit. Cæterum sic ipse hæretici hominis commentarium Latinitate donavit, ut tamen (quod idem Sanctus Hieronymus (a) testatur) quæ ad hæresim pertinerent, omitteret, quæ vero pia sanctaque esse viderentur, acceperit. Sed dolemus nobilissimi ingenii nihil aliud superesse, nisi epistolam illam ad suos e carcere Scythopoli datam, quam suo loco superius recitavimus. Porro ejus memoria tam in Occidentali, quam in Orientali Ecclesia ubique semper clara resulsit, quæ Kalendis Augusti anniversaria celebritate recurrit.

Quanta autem miraculorum effulserit post obitum gloria, adeo ut oleum lampadum in Ecclesia ipsius ex more ardentium dæmones ab energumenis pellerentur, Gregorius Turonensis certam fidem reddit, dum hæc de eo in libro illo de Gloria Confessorum describit (b): *Eusebius Vercellensis Episcopus magnum huic Hilario adjutorium contra hæreses fuit, qui vivere se post tumulos, præsentibus virtutibus manifestat. Nam in die natalis sui cum multi infirmi salventur; energumeni tamen rotatu valido per totam Ecclesiam debacchantes, & nimio consistentes se torqueri cruciatu, elevati in aera lychnos qui ad officium luminis succenduntur, manu verberantes effringunt; de quorum perfusu liquore, illico discedente demone, personæ purgantur; scitque tunc populus tot infirmos esse mundatos, quot viderit lychnos effratos. Sed & omnia quæ sub ditione Basilicæ ejus habentur, ita pia protectione conservat, ne exinde quicquam auferatur ab aliquo. Nam videres inter hostes iniquos greges pecorum, jumentorumque, & ovium, nec penitus a quoquam attingi, cum vox sonuerit, Confessoris hæc sunt Eusebii. Hujus Sancti reliquias mater mea in oratorio domus suæ locavit. Factum est autem quadam die per hiemem, dum collocatione bilari pro longitudine noctis diutius ante focum, qui multa lignorum strue compositus fuerat, resideret; familia jam dormitante, surrexit, & se lectulo haud procul ab ipso igne locavit. Dormientibus autem cunctis, scintilla flammaram ad trabes usque conscendunt, de quibus apprehensa una earum valide cepit flammam spargere; sed credo virtute sancti illius, cujus reliquæ propinque erant, flamma contra naturam desursum incurvata retrahitur; nec ad testum, ut mos est, extenditur, sed deorsum fluit, ut putares non flammam, sed vellera lanae de trabe pendere; nec exurebat trabem, nisi tantum ardens per ipsam vagabatur; donec expergesta mater familias, vocatis servientibus, aqua superposita, resinxit*

(a) Hieron. epist. 65. advers. Vigilant.

CXX. Miracula fieri solita in Ecclesia S. Eusebii.

(b) Gregor. Turon. de Gloria conf. c. 3.

Y y

in.

CHRISTI
371.DAMASI PAP.
5.VALENTINIANI IMP. 8.
VALENTIS

incendium, quo facile omnis domus, cunctis dormientibus, exuri potuisset, si virtus beati defuisset. Hæc Gregorius, atque de Eusebio hætenus.

CXXI.
Obitus
Luciferi
Episcopi
Calaritani.

Eodem quoque anno, quo Eusebii obitus a S. Hieronymo in Chronico ponitur, æque & ejus gentilis, licet communicatione divisi, recensetur interitus Luciferi Episcopi Calaritani in Sardinia, de cujus obitu superius egimus, cum ejus in schisma lapsus suo loco merentes deploravimus. De quo tamen cum dicat S. Hieronymus: *Lucifer Episcopus Calaritanus moritur, qui c. Gregorio Episcopo Hispaniarum, & I. Ione Libyæ nunquam Arianae se miscu. prævitati.* Non sic quidem hæc accipienda quis putet, ut hi dumtaxat ex omnibus Episcopis immunes fuerint ab Ariana hæresi: nam in Occidente vix aliquem Episcopum, præter Auxentium & paucos illos damnatos in Concilio Aquilejæ, fuerit facile reperire, qui ejusmodi fuerit sectator impietatis; sed ita dictum, quod iidem nominati Episcopi abstinerint a communicatione Episcoporum illorum, qui cum Arianis quantumlibet poenitentibus communicarant; hoc enim sensu accipienda esse S. Hieronymi verba, quæ superius de Lucifero dicta sunt, manifeste declarant.

Adversus
Johannem
Arcam,
qui Luciferum
Calaritani
Episcopi
schismaticum
Sanctorum
numero
adferibit.

Quod autem secundum Apostolum, sapientibus & insipientibus debitor sum; hic, ubi agitur de Luciferi obitu, quod contemnens omiseram, addere, impulsus ab amicis, non præmittam adversus delira prorsus scripta cujusdam Joannis Arca natione Sardi, qui dum de Sanctis Sardinia insulae volumen edidit, in tertio ejus libro, ubi agit de Lucifero Calaritano, eum novo miraculo ex schismatico constat in Sanctum, sed in constatorio mendaciorum constator ipse apertissimus falsitatum. Nam in primis cum hæc ait: *Calaritana Ecclesia, in qua mortuus, & sepultus, suum tam sanctum venerata Præsulem, natalem ejus celebravit sanctissime, erecto sub ejus nomine prope Calarim templo, in quo sancti martyres jacent Cesellus & Camerinus. Sic enim habet de martyribus istis vetustissimus codex.* Hæc dum dicit ipse, quem citat antiquum codicem, ubi locorum esset, significare debuisset, sed voluit ejusmodi verborum involucro mendacia quæ texuit operire. Sed nolens idem ipse illa detexit, ubi in fine ejus opusculi, cum recitat Calendarium Sanctorum Sardinia Insulae, ab omnibus hætenus receptum & custoditum, in quo per singulos menses certis diebus Sancti qui ibi colantur, positi annotantur; cum in nullo totius anni curriculi die viderit legi Luciferum, ad calcem ista ipse addidit temere admodum: *Sanctus Lucifer. Quo mense tamen, nescimus.* Hæc audax homo, addere præsumens Sanctum Kalen-

dario, quod nec ejus loci Archiepiscopo facere licuisset, Sede Apostolica inconsulta. Sed attende quomodo mendaciam tegit, detegit: Qui nuper dixerat, ac mentitus fuerat, Calaritanam Ecclesiam veneratam esse Luciferum, natalemque ejus sanctissime celebrasse; quomodo non solum quo die celebrandus fuerit ejus Natalis, sed nec quo mense, notum esse, negavit? Sed & si verum esset, quod nunquam probare poterit, celebratum ibi natalem Luciferi statim post obitum ejus, & tunc certa sciretur dies, sed intermissa fuerit oblivione deleta; tunc ipsum rogo, dicat, quæ potuit causa intercessisse intermissionis hujusmodi specialis in Lucifero, cum de nullo alio Sanctorum illorum, qui in eadem coluntur Insula, id factum appareat? nisi quod si quando ibi ejus solemnium cultu dies natalis celebrata, eadem jure vetita penitus exoleverit, ut etiam ab omnium memoria omnino recesserit. Verum nec celebratam aliquando, vel semel saltem quis poterit demonstrare, quod ipse asseruit mentiendo. Sed & turpius mentitus convincitur, cum ait, ejusdem Luciferi nomine erectum fuisse templum, ipsi tribuens quod in Martyrum memoriam longe ante Luciferum fuerat ædificatum. Absque memoria autem, sine Ecclesia, inquam, illic peculiare loci Martyres cultos esse, quis dixerit? Porro ab ipsis Gentilibus suis Romæ degentibus, quos de his rogavi, mendax idem conclamatur auctor, atque vesanus, qui ista finxerit de templo Luciferi, quod nunquam extiterit. Quod ut credamus, inde magis inducimur, dum & in his quæ ibidem scribit de Vercellensi Ecclesia, reperimus insigniter esse mentitum; at enim: *Conjuncta Calaritanæ Vercellensis Ecclesia, divinas laudes in hymnis Eusebii persequens, auxilium a Lucifero implorare consuevit, & opem.* At adversus ista adeo falsa reclamatur, & exclamat eadem ipsa Vercellensis Ecclesia, querens se pati calumniam. Nam qui & hodie in Urbe est ipse Ecclesie Episcopus Johannes Stephanus Ferrerius, vir præstanti fide atque doctrina, qui res S. Eusebii, & aliorum ejusdem Ecclesie Episcoporum digne conscripsit, his auditis, exhorruit, mendaciumque pudentissimum id esse testatus, & detestatus, asseruit nullam mentionem prorsus in Vercellensi Ecclesia de Lucifero, nisi historice fieri, in precibus nullo modo ejus opem, & auxilium implorari. Explosis igitur falsis ab auctore prolatis, exufflemus jam inania ad suam vanam sententiam probandam adducta. Nititur auctoritate Petri de Natalibus qui Luciferum in suo Sanctorum catalogo scripserit; sed non ejus est facultatis, non sanctos sua scriptione reddere sanctos, quem in Notis redarguimus etiam hæ-

CHRISTI
371.DAMASI PAP.
5.VALENTINIANI IMP. 8.
VALENTIS

hæreticos in illo suo catalogo miscuisse cum Sanctis. Nec sunt majoris auctoritatis quos citat dixisse, Luciferum defunctum esse Catholicum; cum alioqui respectum iidem habuissent potuerint ad successores Luciferianos, qui ex schismate transierunt in hæresim, a qua Lucifer abhorruisset sciatur. Somniat vero cum cæteris qui dixerunt, Luciferianos non a Lucifero Calaritano esse denominatos, sed a conficto quodam Lucifero Smyrneni Episcopo, antiquioribus penitus refragantibus, Hieronymo, Augustino, Ambrosio, Rufino, Socrate, & etiam Marcellino ejusdem scholæ professoribus, ejusdem sæculi scriptoribus, & aliis innumeris hos fecutis. Delirat magis, cum ait, Luciferum errorem suum deposuisse in Synodo Alexandrina, quem constat ad illud usque tempus nunquam errasse, postea vero schismate deviare coepisse. Sed & frustra in subsidium S. Hieronymum nominat, quod aliquando Luciferum beatum dixerit: nam ad illa priora Luciferi tempora ipse respectum habuit, cum ille omni gloriæ titulo dignus esset; quem paulo post, ab Ecclesia scissum schismate docet, dolens viri tanti naufragium. Quem utinam ostendi posset non errasse, vel de errore palinodiam recantasse. Quam mihi jucundum & optatum foret, offusam caligine stellam iterum suo nitore, fulgentem in Regno cœlorum (quod est Ecclesia) cernere; & quod cecidit potius quam occidit Lucifer astrum iterum post mille ducentos atque triginta annos novum inferens orbi Catholico diem conspiceret. Sed Dei non hominis arbitrio cœlum hoc vertitur, cujus est (quod ait Sanctus Job a) stellas claudere quasi sub signaculo; ipseque *clavis David, quæ claudit, & nemo aperit.* Quod autem ad ejusdem Luciferi consortes schismatis pertinet, præcipue vero quod spectat ad Gregorium, quem Hispaniarum Episcopum nominat; hunc fuisse Episcopum Eliberi, quæ de eo extant scripta in libello Marcellini atque Faustini schismaticorum significant: siquidem hic olim pariter ibi dicitur esse execratus quos & Lucifer detestabatur Episcopos: qua ratione a Catholice communionis Episcopis una cum aliis nonnullis exagitatus est; quam ob causam pro eo supplicatum fuit Theodosio Imperatori; qui cum de ipso Gregorio, tum de aliis ad Cynegium in hæc verba rescriptisse reperitur (b):

(a) Extant
in libel.
Marcellini.

CXXII.

Quid
Theodosius
Imp.
pro Gregorio,
&
collegis.

Esti nulla humanis: Et infra: Cynegi carissime & pater amantissime, sublimitas tua præceptum nostræ serenitatis, quo Catholicam fidem omni favore veneramus, & sine qua salvi esse non possumus, ita jubeat custodiri, ut Gregorium & Heraclidam (erat hic Episcopus Oxyrinchi in Aegypto) sacra legis Antistites cæterof-
Ann. Eccl. Tom. V.

que consimiles sacerdotes, qui se parilè observantia dederunt, ab impiorum hominum atque hæreticorum tueatur ac defendat injuriis; sciantque cuncti ita sedere animis nostris, ut cultores omnipotentis Dei, non alios nisi Catholicos esse credamus. Hæc Theodosius de Gregorio atque focis, quod pro iidem querelæ schismaticorum fuissent, ab hæreticis male habitos esse; illos nimirum fugillantium, qui ex Ariana hæresi ad Ecclesiam rediissent. Nam eodem libello explicuerunt hos ab Arianis Episcopis in Ecclesiam receptis multa passos eam ob causam, quod nolent illis communionem misceri. Mentio quoque in eodem libello de Vincentio quodam Hispano presbytero habetur, qui etiam eo quod communicare cum hujusmodi Arianis recusasset, a Lucio & Hygino Episcopis gravissima passus fuerat: cum (ut eodem libello testantur) iidem cum fustibus in Ecclesiam irruentes, ubi plebs illi commissa convenerat, nonnullos illic occiderint; ex quibus quidam, licet decurionatus honore insigniti, nihilominus in carcerem detrusi fuerint, unusque ex iidem peremptus. Rursum vero de iidem addiderunt eo libello, eosdem, cum idem Vincentius cum suis in agro synaxæ haberet, in eos irruentes, adeo deturbasse, ut altare sublatum contemptus gratia sub pedibus posuerint idolorum.

Habet libellus & illud, Aurelium quemdam Episcopum, ex eo quod cum dicto Gregorio communicasset, Romæ poenas dedisse; sed & de Macario presbytero illud additur, eum cum ejusdem esset cum Gregorio communionis, Romam quoque vocatum, luisse supplicium, atque a Damasi Papæ communionem abhorrentem, ab Urbis Præfecto, fuisse exilii sententia condemnatum; atque a militibus acceptum, cum perductus fuisset ad Ostia Tiberina, illic animam exhalasse. Meminit & de aliis Luciferianæ communicationis hominibus Romæ malæ mulctatis a militibus, & ut mentitur, Damaso impellente. Ita plane schismatici illi apud Theodosium agentes, Imperatoris invidiam in Romanum Pontificem concitare studuerunt, sibi vero inde gratiam conciliantes, quasi essent uidei Catholice accerrimi defensores; quos scimus (ut superius est manifestissime demonstratum) in sanctissimos probatosque Catholice religionis Episcopos plurimas eandemque ingentes coacervasse calumnias. Sæpe enim Romæ (ut vidimus) ejusmodi schismatici ab Urbana præfectura pulsi atque repulsi, indeque diversa loca in exilium acti; cum omni destituerentur auxilio, ex calumniis in diversos confarcinatis sibi patrociniū quaesivere.

Cæterum quod ad Gregorium spectat, CXXIV. qui ex Theodosii rescripto liber dimissus est; ipsemet in commentario illo, quem

CXXIII.
Quæ passi
sunt schismatici.

CHRISTI 371.

DAMASI PAP. 5.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 8.

Gregorius quem de Fide scriptum ad Gallam Placidiam dedit, de incorrupta fide servata, nec unquam communionem se pollutum, hereticorum magnopere gloriatur, cum ait (a): Piam confessionem in nobis ex Dei gratia praestitam cupimus usque ad mortem, auxilio ejus qui praestitit, vindicare sine labe communionis hereticorum atque praevanicorum; quia, & Deo teste, metuimus eorum damnationis participes inveniri. Viderit, si quis putat se de eorum societate reum non posse fieri, habens conscientiam propriae fiduciam, quia fidem integram vindicat ita, ut numquam ejus fidei praevanicator extiterit. Tamen ego in causa Dei cautius timere compellor; siquidem & de ipsis cautum legimus (b): Hereticum hominem post unam correctionem devota, sciens quoniam perversus est hujusmodi, & peccat, & est a semetipso damnatus. Sed & de poena praevanicorum legimus, dicente Isaia (c): Et veniet omnis caro in conspectu meo adorare in Hierusalem, dicit Dominus Deus, & procedent sancti, & videbunt membra hominum qui praevanicati sunt in me: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur, & erunt in visione omni carni. Sed & Apostolus ait (d): Nolite jugum ducere cum infidelibus: Quin & atibi idem Apostolus post descriptionem malorum: Non solum, inquit (e), qui faciunt ea, sed etiam qui consentiant facientibus ea; & multa alia testimonia divina, quibus supra dictorum consortium prohibetur. Sed ego haec ipsa, licet breviter, intimavi; ne nos de vana superstitione credat aliquis nolle communicare cum talibus, quos perspicit per divinam sententiam reprobari. Ita Gregorius Eliberinus pro sua defensione, causam reddens cur noluit cum Arianis communicare, qui ad Ecclesiam reversi essent: nam de aliis in haeresi permanentibus, nemo Catholicorum ab eo umquam potuit dissentisse. Haec igitur cum ex Marcellino atque Faustino collega, tum etiam ejusdem ipsius Gregorii scriptis deprompsisse volumus, ut locus citatus S. Hieronymi in Chronico, quo ait, tum Luciferum, tum Gregorium, & Philonem numquam communicasse cum Arianis, cunctis elucidatus atque perspicuus redderetur.

(a) Gregor. de fide ad finem.

(b) Tit. 3.

(c) Isai. 66.

(d) 1. Cor. 6.

(e) Rom. 1.

CXXV. Porro Gregorius creditur postea saniori menti redditus, duramque austeritatem illam flexisse in Catholicam observantiam restitutum: nam Orthodoxorum nonnullorum praeconiis celebratus habetur; nisi haec quis dixerit eo turpiter ignorasse; quod affirmare numquam audeam. Quae autem spectant ad ejus res gestas cum Osio, quas ex eorundem schismaticorum libello recitat Isidorus; cujusnam fidei sint, superius est demonstratum. Sed & quod de eodem Isidorus ait in Osio, Gre-

gorium fuisse ex numero vindicantium fidem integram; ex verbis S. Hieronymi petenda est verborum horum interpretatio; nimirum significatum, eum aliquando fuisse ejusdem cum Lucifero sententiae. Post Luciferi exitum, qui ante illi inhaeserant pertinacius in sententia perstiterunt, ut affirmarent non communicandum cum illis qui Arianos Episcopos vel inferiores ordinis clericos ad Ecclesiam redeuntes, cum honoribus & ordinibus, quibus antea ministrassent, in communionem recepissent; quam quidem quaestionem parvi momenti fuisse ait S. Hieronymus (f), dum verbis, & non rebus a nobis iidem dissentirent, nec dignam quidem ut ab Ecclesia ea de causa se dividerent. Erat autem horum numerus sane exiguus, qui se in Hispaniam receperunt: ibique ut solos sanctos & puros a reliquis omnibus Orthodoxis divisos confestim, idem S. Hieronymus docet, his verbis (g) per ironiam illis exprobrans, qui se solos mundos praedicabant: En si Britannias, Gallias, Orientem, Indorum populos, barbaras nationes, & totum simul mundum possidet Satanus; quomodo in angulum uniusversae terrae Crucis trophaea collocata sunt? Nimirum adversarius potens concessit Christo Hiberiam & Celtiberos; luridos homines, inopemque Provinciam dedignatus est possidere. Quasi hi soli a Christo in haereditatem fuerint vindicati, qui & veritatis vindices dici volebant. Hos quidem, quod refugerent Catholicorum communionem, non nihil vexatos esse a vicinis Episcopis, libellus Theodosio datus (ut superius dictum est) indicat.

CXXXVI.

(f) Hieron. adv. Luciferian.

(g) Hieron. adv. Luciferian.

CXXXVII.

(b) Ambros. orat. in funer. frat.

Luciferiani rejecti ab omnibus cito extincti.

CXXXVIII. (1) l. 1. de Scenicis. C. Theod.

CHRISTI 371.

DAMASI PAP. 5.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 8.

Quid de Scenicis conversis in sine vita. nici, & Scenica, qui in ultimo vitae, necessitate cogente interitus imminenti, ad Dei summi sacramenta properarunt, si fortasse evaserint, nulla posthac in theatralis spectaculi conventionem revocentur. Ante omnia tamen diligentem observari ac tueri sanctionem jubemus, ut vere, & in extremo periculo constituti id pro salute poscentes (si tamen Antistites probant) beneficium consequantur. Quod ut fideliter fiat, statim eorum ad Judices, si in praesenti sunt, vel curatores urbium singulorum, desiderium perferatur: Quo inspectis, sedula exploratione quaeratur, an indulgeri his necessitas postulat extrema suffragia. Dat. III. Idus Februarii Trever. Gratiano A. II. & Probo Coss. Erant Scenici, & Scenicae servi publici ad laetitiam publicam theatricis spectaculis mancipati. Quod autem legibus Ecclesiasticis vetitum erat Christianos theatrales esse; ac proinde qui ejusmodi essent, simulac per baptismum Christiani efficerentur, Scenicum munus exercere amplius non valerent; vetuit Imperator, haud quidem pie, ejusmodi homines non nisi in mortis articulo baptizari. Vides quam perperam & inconlulte Principes, ea quae sunt Ecclesiastici muneris, tractare confueverint.

CXXXIX.

Aruspici- na concessi Gentilibus.

(a) l. c. de malefic. & mathemat. C. Theod.

(d) l. 77. de Decurion. C. Theod.

(e) Prudent. l. 2. cont. Symmach.

rit, excuset, cum ait (b): Quid respondetis etiam patri? qui te majore dolore anus perconvenerit, dicens: De me, fili, pessime iudicasti, qui putasti quod ego Gentilibus communionem praestitsem. Nemo ad me detulit, aram esse in illa Romana curia; numquam tantum nefas credidi, quod in communi illo Christianorum Gentiliumque concilio sacrificarent Gentiles, hoc est, insultarent Gentiles praesentibus Christianis, & invito Christiani interesse sacrificiis cogentur. Multa & diversa crimina, me imperante, commissa sunt; ultus sum quacumque sunt deprehensa. St quis tunc latuit, debet ergo dicere, me probasse quod ad me nemo detulerat? De me pessime iudicasti, si mihi superstitio aliena, non fides mea servavit Imperium. Haec Ambrosius, & puto quidem rhetorice potius ad delinendum Valentianum junioris Imperatoris animum, atque revocandum ne paterno exemplo permitteret Gentilibus aram Victoriae; quam publico loco expositam, Orbi ob frequentiam accedentium notam, Imperatorem dumtaxat ignorasse, haud fidem invenit. Sed & hoc eodem anno ejusdem Valentianum rescriptum legitur pro sacerdotibus Gentilium ritus, quibus privilegiis indulgit, honoremque Excomitibus exhiberi solitum iisdem impertit, prout ejus rescriptum sub hujus anni Consulibus ad Viventium Praefectum Praetorio datum docet; sic enim se habet (c): Qui ad sacerdotium Provinciae & principis honorem gradatim & per ordinem muneribus expeditis, non gratia emendatitiae suffragiis, & labore pervenerint, probatis actibus, si condona est civium fama, & publice ab universo ordine comprobantur, habeantur immunes, otio fruenturi, quod continui laboris testimonio promerentur; liberumque sit corpus eorum ab his injuriis, quas honoratos non decet sustinere: Honorem etiam eis Excomitibus addi censemus, quem ii consequi solent, qui fidem diligentiamque suam in administrandis rebus publicis approbaverint. Dat. IV. Kalen. Julii Trever. Gratiano II. & Probo Coss. Et ne quis putet de sacerdotibus hic agi Christianae religionis, legat ejusdem Imperatoris rescriptum datum item Treveris sequenti anno ad Probum Vicarium (d). Sic igitur videas Symmachum, qui Gentilium superstitionis majorem gerebat Pontificatum, jure appellasse Valentianum seniore ritus veteris conservatorem; utpote quod (ut dictum est superius, diciturque alibi pluribus) ipse Imp. Valentianus siverit Gentiles pro arbitrio deos colere. Unde quidem errare eum facile continget, qui legens Prudentii carmen adversus Symmachum in fine viderit commendari fidem antecessoris Imperatoris, quod veterit sacrificia, cum ait (e)

(b) Ambros. epist. 30.

(c) l. 75. de Decurion. C. Theod.

(d) l. 77. de Decurion. C. Theod.

(e) Prudent. l. 2. cont. Symmach.

CHRISTI 372

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 9.

Ille Urbem vetuit taurorum sanguine tingi. Putans ad Valentinianum juniorem esse sermonem illum, quem constat dictum esse ad Honorium Imperatorem de Theodosio patre, cujus tempore (ut suo loco dicitur) Prudentius adversus Symmachum scripsit.

se ad Honorium Imperatorem de Theodosio patre, cujus tempore (ut suo loco dicitur) Prudentius adversus Symmachum scripsit.

JESU CHRISTI ANNUS 372.

DAMASI PAP. ANNUS 6.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 9.

I. Quales Consules Modestus & Arintheus.

Christi annus trecentessimus septuagesimus secundus ingreditur una cum Consulatu Modesti atque Arinthei; amboque Consules ex Valentis familia, iidemque fama notissimi, sed diverſi inter se studiis fuere: nam horum alter Arianus, ad inſequendos Orthodoxos (ut vidimus) Valenti uſui erat; alter vero, nempe Arintheus, pius & de Ecclesia Catholica benemeritus. At qualis hic fuerit, dicamus aliqua, & in primis quæ de ejus obitu ex litteris (a) S. Basilii datis ad ipsius conjugem conſolatoriis produntur; ut cum ait: Me vero præcipua quædam triſtitia replevit recogitantem, quo me vir ille ſit honore proſecutus, tum quæ ſit Eccleſiis communiter adempta gubernatio: nimirum quod Arianis quibusdam pulſis, his Catholicos ſubrogavit; at de eodem rursus inferius: Erat quidem ille honeſtus, magnus, celebris, & animi virtutem robore corporis adequabat, quod & ipſe fateor, & utroque nomine excellabat; at tamen homo erat, & mortuus eſt, ſicut Adam, ſicut Abel, ſicut Noe, ſicut Abraham, ſicut Moyses, & ſi quem alium ejuſdem naturæ conſortem nominaveris. Hæc Baſilius. Prævalidus quidem dux erat, de quo plura Ammianus (b), & inter alia quod exercitu cohibuiſſet Perſas invadentes Armenos; nam hæc de eo: Hac clade late diſſuſa, Armenia omnis periſſet, ni propugnatoris Arinthei adventu territi Perſæ eam incurſare deſtultuſſent.

(a) Baſil. epiſt. 5. in additione.

(b) Ann. 1.27. in fin.

II. Per ejus uxorem hunc redditum Chriſtianum, inque vitæ finem baptizatum eſſe, idem Baſilius tradit, cum ait (c): Deceſſit moriens ſplendide, nec ſenectute decrepituſ, nec aliqua parte celebritatis

PAGIUS SÆC. IV. Anno Urbis 1125. Olymp. 287. an. 4. A.C. 372.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5865. 17. AG. 12. P. 8. April. Indict. 15. JESU CHRISTI 372. DAMASI PAPÆ 7.

NOTE [1] Off. Modestus, & Arintheus. Relandus Modesto dat Domitii nomen; ut ex Idatio observavit Gothofredus. Vulgati Faſti: Modesto & Arintheo. Paſchalis laterculus in ſine Genemadii; Modesto & Arintheo. Utrique conſuli Flavii prænomen quidam addunt.

ſua diminutionem paſſus, ſed magnus adhuc in præſenti hac vita, & magnus in futura, nec ex præſenti ſplendore damni quicquam in futura ac ſperata gloria experius; propterea quod in ipſo vitæ exitu cunctam maculam lavacro regenerationis accepto purgavit; cujus rei cum illi conciliatrix & operatrix fueris, maximam ex ea conſolationem cape. Hæc quidem de Arintheo hoc anno Conſule, Catholicæque Eccleſiæ defenſore.

Quoquidem tempore, magna Dei diſpenſatione, huic ſicut pietate non impar, ita & munere haud inferior Terentius extitit, cui (ut idem Ammianus (d) eſt auctor) duodecim parebant legiones, qui ſancto Baſilio æque familiariffime uſus eſt, ut ex ipſius litteris ad eum datis, de negotiis Eccleſiaſticis conſtat. Horum Baſilius vallatus præſidio, invitis non Arianis cæteris tantum, ſed ipſo quoque Valente Imperatore, non ſolum in ſua Eccleſia tutus agebat, ſed & aliis etiam longe poſitis ſuppeditis prompte ferebat. At hic opportune egregium facinus ejuſdem ducis maxime pii ex Theodoro narrare, pergratum erit; ait (e) enim: Cum Terentius dux longe præſtantiffimus, & pietatis inſignibus egregie exornatus, ab Armenia, erectis victoriæ trophæis, revertiſſet; Valensque ei imperaſſet, ut donum aliquod pro labore peteret; ipſeque donum quod cupiebat, dignum homine pietatis inſtitutis educato, Valenti indicat (petebat enim non aurum, non argentum, non agros, non domum, ſed ut una eccleſia illis qui pro doctrina Apoſtolica ſe in discrimen obtuliſſent, concederetur) Valens accepto libello ſupplicis, & cognitis rebus quæ in eo continebantur, admodum ſtomachatus, il-

III. Terentii ducis (peccata) pietas. (d) Ann. 1.27.

(e) Theod. 1.4. c.28.

VALENTINIANI ET VALENTIS IMPP. 9. GRATIANI IMP. 6.

[1] Ad num. I. Coſſ. Modestus & Arintheus, I. Uterque Orient. ut ex Onuphrio in Conſules. Faſtis, & Gothofredo in Proſopographia Cod. Theod. conſtat.

CHRISTI 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 9.

illum dilaceravit, juſſitque ut alias res peteret. Terentius vero collectis laceris libelli particulis: Accepi, inquit, jam abs te, o Imperator donum, habeoque, neque aliud petam. Nam quid ego animo inſtituerim, judicet ille qui hujus univerſitatis judex eſt. Hæc Theodoretus. De epiſtola autem ad hunc ipſum Terentium a Baſilio ſcripta, ſuo loco agemus, nunc vero de tertia ejuſdem Baſilii ad Damafum Papam & omnes Occidentales Epiſcopos epiſtola miſſa dicendum.

IV. Tertia legatio Baſilii ad Occidentales.

Meminiſſe debemus, anno ſuperiori ad datas ab eodem Baſilio & aliis Orthodoxis Orientis Epiſcopis ad Damafum & cæteros Occidentis Antiftites, ab eodem officii plenas litteras redditas eſſe. At quoniam ſub Ariano Imperatore Ariani magis magiſque adverſus Catholicos inſoleſcerent; idem S. Baſilius alios rursus Legatos in Occidentem miſit: qua quidem legatione quid ab eis ipſe optaret perfici, datis litteris ſignificavit, quas pro certiori rerum notitia hic deſcribemus. Deest illis germana inſcriptio, ſed tantum, Ad Occidentales, titulus ponitur, cum tamen primo loco eas ad ipſum Damafum Romanum Pontificem eſſe conſcriptas, quæ ſuperius diſta ſunt atque dicentur, evidentiffime doceant. Litteræ autem ſic habent (a):

(a) Baſil. epiſt. 74.

V. Baſilii epiſtola ad occidentales.

Tantum cuique veſtrum Dominus Deus noſter, in quem ſperavimus, largiatur gratiæ, ut propoſita ſpe potiſſimum, quanto ipſi gaudio peſtora noſtra repleſtis, cum per litteras quas nobis per deſideratiſſimos compresbyteros noſtros ſcripſiſtis, tum ex eo, quod calamitatibus noſtris, tamquam viſcera commiſerationis induti condoleſtis, quemadmodum nobis prædicti fratres indicant. Nam etiam ſi vulnera noſtra eodem modo perſeſerant, nonnihil tamen inde relevamur, quod paratos habemus medicos qui velocem ac maturam poſunt, ſi detur opportunitas, doloribus noſtris afferre medelam. Quapropter jam denuo vos per dilectos hoſte fratres compellamus & obſecramus, ne, ſi dederit vobis Dominus copiam ac ſecuritatem accedendi, inviſere nos deireſtetis: maximum enim Domini mandatum eſt inſirmorum viſitatio. Si vero optimus Deus ac ſapiens vitæ noſtræ moderator hanc gratiam ad aliud tempus reſecit; ſaltem ſcribite nobis, quæ vos cum ad conſolationem aſſiſtorum, tum ad erectionem confractorum ſcribere decet. Plurimum enim jam contracta eſt Eccleſia, cujus nomine & nos multum in modum contriſtamur. Non eſt autem quod aliunde opem expectemus, niſi per vos Dominus, a quibus & ſincere colitur, curationem miſerit. Hæc præfatus Baſilius admonet de Euſtathio Sebaſtiano doſoſe inter Catholicos agente, cujus ipſe Baſilius (ut anno ſuperiori vidimus) ſimulatione deceptus

eidem communicationem fuerat imperſitus; qua de cauſa in ſuſpicionem haud levem ac reprehentionem Orientalium Orthodoxorum Epiſcoporum inciderat. Ne igitur adverſariorum calumniis eadem inſamia laboraret apud Romanum Pontificem & alios Occidentis Epiſcopos, prudenter proſecto de Euſtathio meminit, ejuſque ſcœlera commemorans, ejuſdem criminum accuſatorem agit, atque ait:

Improba quidem & imprudens Arianorum hæreſis manifeſte ab Eccleſiæ corpore diſſuſa proprio immoratur errori, parumque nos lædit, propterea quod illius impietas omnibus nota eſt. Qui vero ovinam pellem induiti, manſuetudinem ac placiditatem externe quidem ſimulant, interne vero gregem Chriſti crudeliter laceant; & hoc nomine quod ex noſtro gremio progrediuntur, ſimpliciores facile lædunt; ii ſunt pernicioſi illi, & qui non ita facile caveri poſſunt; quos per veſtram diligentiam omnibus Orientis Eccleſiis publicari ac manifeſtari petimus, ut vel recta gradientes ſincere nobis conjuncti ſint, vel ſi perverſi eſſe perreſerint, peſtem ſuam ſibi ipſiſ ſolis contineant, nec poſthac per incautam communionem morbum ſuum vicinioribus affricare poſſint. Puto te, lector, hæc prudenter attendere, maximi ponderis a Baſilio æſtimari judicium Apoſtoliciæ ſedis, ipſius inquam Romani Pontificis, cujus ſententia damnari Euſtathium petit, ejuſque judicii calculum Orientalibus omnibus innotefcere; cum alioqui deterrimus homo in pluribus Synodis fuerit prædamnatus: hæc ſane enixius a Damaso Baſilius petit, quod probe ſciret, illos omnino ab omnibus eſſe habendos hæreticos, atque vitandos abſque aliqua tergiverſatione vel controverſia, quos ab Apoſtoliciæ primæ ſedis Antiftite conſtaret eſſe rejeſtos; nam Synodis aliis aliæ adverſæ Synodi obſici poſſuiſſent, & Epiſcopos Epiſcopos contradicere; quod autem a ſummo totius univerſalis Eccleſiæ Præſule factum eſſe ſciretur, omnes, niſi qui extra Eccleſiam eſſe vellent, amplecterentur; cum (ut ſæpe ſuperius demonſtratum eſt) ejuſdem Romani Pontificis Formatarum communionem, quis Catholicus, quiſve eſſet hæreticus, tantummodo intelligi poſſet. Sed rursus ibi Baſilius:

VI. Baſilius deſert Euſtathium Damaso & aliis Occidentalibus epiſc.

VII. Euſtathii cauſa ab exordio repetita.

Neceſſarium vero eſt, ut mentionem iſtorum nominatim faciam, ut & ipſi cognoviſſetis eos qui nos conturbant & offendunt, gignunt, illoſque Eccleſiis veſtris manifeſtos, ut vitari poſſint, faciatis. Quæ enim nos loquimur, multis ſuſpecta ſunt, quaſi propter privatas quaſdam contentiones, metum & puſillanimitatem illis incutere velimus. Vos vero quanto ab his remotiores eſtis, tanto plus apud plebem habetis fidei; ad quod & hoc accedit, quod ad curandos oppreſſos adjumento vobis

CHRISTE 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI IMPF. 9. VALENTIS

CHRISTE 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI IMPF. 9. VALENTIS

bis est gratia Dei. Quod si plures quoque unanimes eadem decreveritis; manifestum est, quod multitudo eadem decernentium indubitata omnibus efficiet dogmatis susceptionem. Est itaque unus ex illis, qui plurimum excitant turbarum, Eustathius ex Sebastia minoris Armeniae. Hic olim institutus ab Ario, cum in Alexandria forens impias adversus unigenitum Dei blasphemias strueret, sectator illius, & inter selectissimos discipulos connumeratus fuit. Posteaquam vero ad suos reversus, cum a beatissimo Hermogene Cesare Episcopo propter impiam opinionem condemnaretur; confessionem illi obtulit sine fidei, atque ita manus impositionem ab ipso obtinuit. Ubi vero dormitionem accepit Hermogenes, mox ad Eusebium Constantinopolitanum sese contulit: (fuerat hic antea Episcopus Nicomediae) qui & ipse nihilominus impium Arii dogma tuetur. Inde postea quibusdam de causis pulsus, ad patriam se recepit, illique denuo erroris purgationem obtulit, sed ita ut celata & oblecta mentis impietate, quandam exhiberet verborum rectitudinem. Mox vero ubi utcumque adeptus esset Episcopatum, anathematismum contra homouision in Synodo Ancyrae habita scripsisse deprehenditur; & ex illa ad Seleuciam profectus, cum illis quos ejusdem habet opinionis, ea gestis, quae omnes norunt. Constantinopoli vero iterum ad ea quae ab haereticis proposita sunt, consensit. Atque ita Episcopatu ejectus, propterea quod jam in Melitina Synodo depositus esset; viam sibi ipsi, per quam restitueretur, excogitavit, eam videlicet, ut ad vos proficisceretur. Quae vero sint illi a beatissimo Liberio Episcopo proposita, & ad quae consenserit, nobis clam est, nisi quod epistolam attulit, per quam restitueretur; eam ubi Iyanae Synodo exhibuit, in suum locum restitutus est.

VIII. Iste quidem jam fidem eam, in qua receptus est, depopulatur, cumque illis fuerit qui homouision anathemate percellunt. Deinde & haeresi patrocinatur eorum, qui Spiritum sanctum spoliant divinitate. Quoniam vero istinc vires accepit ledendi Ecclesiae, ac publicandae impietatis fiducia, quam vos dedistis, ad subversionem multorum usus est; necesse est, ut istinc quoque veniat malorum istorum correctio, scribaturque Ecclesiae; quibus quidem conditionibus ad communionem susceptus sit; simul vero adficiatur, quomodo jam immutata sententia, gratiam a Patribus qui tunc erant acceptam irritam reddat. Hactenus de Eustathii causa Basilius, qui eadem plane de eodem habet in epistola ad Patrophilum (a). At nemo putet hanc ab eo epistolam scriptam antequam ab ipso Eustathius reciperetur, eo quod nullam ejus rei faciat mentionem; nam

(a) Basili. epist. 82.

cum hac eadem epistola inferius damnandum dicat Apollinarem, cui tunc temporis ipse nesciens communicabat; satis perspectum habetur, illa antea accidisse, quam haec epistola scriberetur.

Tacuit prudenter de Eustathio Basilius, quod contigit in Nicopolitano conventu, ubi idem Eustathius, edita sincera fidei professione, ab ipso Basilio susceptus fuit, reclamantibus Orthodoxis, ut anno superiori fustus dictum est: idcirco enim ista tacuit, quod jam apud Occidentales communicationis cum Eustathio fuerat in suspicionem adductus; qua ut se purgaret, atque ostenderet Eustathio praeter ceteris adversari, tot tantaque adversus eum hac epistola voluit concessisse. Nam ad Eusebium Samosatenum ipse scribens, haec de Occidentalium constata adversum se suspitione habet (b): Senior Evagrius filius Pampiani Antiochenensis, qui quondam migravit cum S. Eusebio versus Occidentem, rediit nunc Romam, petens a nobis litteras eadem illorum scripta ad verbum continentes: Vicissim retulit quae nostra non probantur a doctoribus qui illic sunt, & legationem quamdam per viros fide dignos jam adornare, ut coram sit occasio nos inspicienda. Qui nostram doctrinam profitentur, Sebastiani Eustathii improbatam doctrinam ulcus reagentes purulentum, petunt a nobis quandam Ecclesiasticam procuratorem. Haec ipse. Porro Evagrium istum, quem tradit profectum esse cum Eusebio in Occidentem, illo scilicet Eusebio Vercellensi Episcopo, ut alias diximus, eundem esse cum Evagrino illo putamus, qui ex sententia S. Hieronymi ad Innocentium, valide oppugnavit Auxentium Arianum Mediolanensem Episcopum. Hic enim Vercellis apud Eusebium fuisse videtur usque ad ejus obitum, eoque defuncto rediisse in Orientem, atque ea Basilio significasse.

Rursum vero, quod idem Basilius apud nonnullos in crimen adductus fuisset, quod litterarum consuetudine cum Apollinari haeresiarcha communicasset; ipseque se pariter excusasset, nescisse hominem alicujus esse pravae opinionis auctorem; re tamen postea comperta, tum ut se suspitione initae cum eo communionis penitus liberaret, tum etiam ut latentem adhuc sub Catholico nomine haeresiarcham omnes agnoscerent damnatum esse ab Apostolica sede; Damasus rogat ut cum suis Episcopis istud ipsum agat, ita subdens (c): Alter ex illis, de quibus vos admonemus, est Apollinaris, haud parum & ipse Ecclesiam contristans; facilitate namque scribendi, qua per occasionem ad quosvis irreptit, coniunctam habens sufficientem lingua facultatem. Orbem libris suis replevit contempto Ecclesiaste (d), qui cavendum esse dicit, ne multi fiant libri

IX.

(b) Basili. epist. 8. Basilius laborans suspitione apud Occidentales se purgat.

X.

De causa Apollinaris.

(c) Basili. epist. 74.

(d) Ecl. 12.

libri. In multitudine autem certum est quod multa delinquantur: nam quo modo potest in multiloquio vitari peccatum? Sunt vero quae scribit, etiam ad Theologiam pertinentia, non ex Scripturae probationibus, sed ex humanis argumentis astructionem habentia. Scripsit & de resurrectione quadam fabulose, immo Judaice composita; in quibus dicit, nos iterum ad culum a lege praescriptum reversuros, itaut iterum & circumcidamur, & sabbatum observemus, & a cibis a lege prohibitis abstinemus, sacrificiaque Deo offeramus, & in templo Hierosolymis adremus, atque prorsus ex Christianis Judaei reddamur; quibus quidnam poterit ridiculum magis, magisque alienum ab Evangelico dogmate dicit? Deinde & de incarnatione tantam movit fratrum perturbationem, ut pauci eorum, quibus colloqui cum illo nonnihil intercessit, priscum pietatis characterem conferrent: multi vero rerum mutationi attendentes, ad pollinari Basilius. At cur Apostolica sedi deferat damnationem Apollinaris haeresiarchae, cur non ipse Cappadociae Metropolitanus eam haeresim cum auctore damnavit? Nosti causam, lector, si memoria tenes quae superius saepe sunt repetita atque exemplis saepius demonstrata; nimirum illum viguisse usum ab ipsis Apostolorum temporibus, ubi primum sedes Petri Romae locata est, ut nova haeresis, recensque emergens haeresiarcha, non ab alio quopiam cujusvis auctoritatis Episcopo, quam a Romano Pontifice, causa exacte pervestigata, Apostolica damnarentur auctoritate. Quomodo vero Damasus, his a Basilio acceptis de Apollinari atque ejus erroribus Romae coegerit Synodum, atque eandem haeresim cum auctore damnarit, dicemus suo tempore.

XI. At quid insuper egit apud Damasum hac misa Legatione Basilius? Ipse subdit, cum ait: Paulinus vero an aliqua in re, quod manus impositionem concernit reprehendendus sit, vos ipsi dicetis. Parcius haec Basilius atque modestius, quod de insignis nominis viro ageret, eodemque Antiocheno Antistite instituto a Lucifero Episcopo Calaritano Apostolica legatione fungente; cum ante ipsum (ut suo loco dictum est) Meletius ab Arianis olim praefectus, conversus ad fidem Catholicam, ibi eadem valide propugnaverit, cujus causa exilia passus antea fuerat, atque hactenus pateretur; cui quidem (ut diximus) Basilius iudebat, utpote illi intima familiaritate conjunctus, stantibus Occidentalibus a parte Paulini, ut paulo inferius dicturi sumus.

XII. Insuper eadem legatione Basilius de Ann. Eccl. Tom. V.

Romanus Pontifex solus damnat novas haereses cum haeresiarchis.

De causa Paulini Episcopi Antiocheni.

XII.

Marcelli haeresi haec ad Damasum habet in fine: Nos sane contristat, quod Marcelli dogmatibus fidem habet, & sectatores illius sine discrimine ad communionem admittit. De Marcelli causa pluries superius actum est. Invenit ille fidem dum vixit, quod ejus causa cognita in Romano Concilio, necnon oecumenico Sardiceno, semper magna gloria fuerat absolutus, adversariorum vero repulsae atque confutatae calumniae; nec alia postea reperitur ab Orthodoxis habita esse Synodus, in qua fuerit Marcellus condemnatus; cum praesertim Athanasius eundem numquam condemnare praesumpserit, utpote (quod refert Epiphanius) qui habuerit ipsum qui se purgasset, & haud vehementer errasset; subdit tamen de eo Basilius enormia, quae vera ne essent, an ab adversariis calumniose composita, haud satis exploratum est nobis: nam si verum Marcelli illud dogma fuisset, non ita perfunctorie a quoquam diffimulari potuisset, praesertim a Magno Athanasio cujusque haeresis infensissimo hoste, ac veritatis Catholicae acerrimo propugnatore. Porro haec addit de eo Basilius (b):

Scitis, colendissimi fratres, quam omnem spem nostram irritam faciat dogma Marcelli, quod neque Filium propria ac discreta hypostasi praeditum consistit, sed productum, & in eum ipsum iterum conversum, ex quo venerat, tradit. Neque Paraclitum propriam habere hypostasim contendit. Ita ut non aberret, si quisquam hanc haeresim prorsus esse alienam a Christianismo determinet, ac corruptum quendam Judaisum appellet. Horum curam a vobis requirimus: Eam adhibebitis, si universis Orientis Ecclesiis scribere dignabimini, ut eos qui veritatis doctrinam ad hunc modum adulterarunt, tam demum ad communionem admittant, si quando errata correxerint; si vero contentiose rerum novationi immorari voluerint, ab illis secedant. Ceterum haud ignoramus & ipsi, quod oportuerat nos vestrae prudentiae assessores, communi de his rebus consideratione tractare; verum quoniam nec temporis id ratio permittit, & dilatio perniciose est, propterea quod hominum istorum pestis radices altius infixit; necessitate adacti fratres hosce misimus, ut simul quaecumque litteras fugiunt, denuo vos perdocentes, pietatem vestram eo invitent, ut questum Ecclesiae Dei auxilium exhibeatis. Hactenus Basilius.

Quod insuper ad Marcellum Ancyranum pertinet; ex Epiphanio datur colligere, hoc eodem ipso anno illum ex hac vita desuisse; siquidem cum de eo agit, haec obitus habet (c): Marcellus fuit in Ancyra, qui sane hucusque pervenit, & duobus plura minus annis ante hunc annum e vita dis-

De haeresi Marcelli Ancyrani Episcopi.

(a) Epiph. haeres. 72.

(b) Basili. epist. 74.

XIII.

XIV.

(c) Epiph. haeres. 72.

(a) Epiph. l. i. circa princ.

XV. Basilius male audivit apud Romanum Pontificem.

cessit. Hæc ipse. Porro cum ea scriberet (ut idem restatur ipso exordio (a) operis) anno undecimo Valentini Imperatoris, Gratiani autem septimo; plane opus est asserere, hoc ipsum anno defunctum, addito tamen illo, plus vel minus, ab Epiphano posito.

At quid hac legatione Basili actum est? nihil penitus. Accidit enim, ut ipsius Basili adversarii, qui tot calumniis, quas anno superiori recensimus, eum obruere conati sunt, haud satis habuerint, illum ipsius gentilibus fidei dubiæ immo & hæresis (ut vidimus) suspectum reddere; quin etiam eandem in eum Romam intulerunt ad Romanum Pontificem, nec illas quidem leviter effusas, vel ab hæreticis diffamatas, ut in ventum dissipatas, quæ nullam apud audientes invenirent fidem, sed plane ejusmodi, ut Catholici Episcopi, iidemque Basilio familiaritate conjuncti, immo & ejus alumni sanctissimi monachi, fidem eas dictantibus (ut superius demonstratum est) adhibuerint. Quam ob causam Damasus his acceptis, dignum existimavit ad aliquod temporis spatium, quousque videlicet de his adversus Basili prolati certior redderetur, abstinere a consuetudine litterarum; & quamvis a Basilio scripta minime preverit (nam de cogenda Synodo adversus Apollinarem, ex ejus sententia in animum induxit) nihil tamen per Legatos rescipit: plura enim erant, quæ ipsum Romanum Pontificem cautius agere cum Orientalibus admonebant.

XVI. Basilius mittit Petrum ad Romanum Pontif.

Hæc sane cum Basilius rescivisset, magno animi dolore confectus, quod res maximi ponderis videretur, alienatum a se experiri Romanum Pontificem; iterum ad eundem legationem mittit, nec eam cuicumque credidit, sed Petro suæ Ecclesiæ presbytero; quem ejusdem nominis germanum ipsius existimamus, ex monacho (ut dictum est ex Gregorio Nysseno) creatum ab eo presbyterum Cæsariensis Ecclesiæ mox ut Episcopatum accepit; cui ejusmodi functionem delegavit, eidemque litteras ad Romanum Pontificem & alios collegas Episcopos dedit; quas hic recitare, dignum existimamus: magni enim momenti legationum vel apicem prætermittere, religionem putamus; sic autem se habent (b):

(b) Basl. epist. 77.

XVII. Basili episcopa ad Damasum Papam, & alios Occidentis Episcopos.

Magno desiderio congressum vestrum expectanti, semper impeditenti aliquid accidit, unde prohibeor ne voti compos evadam. Aut enim corporis imbecillitate impediatur, quam plane haud ignoratis, quantam mihi sit a prima ætate ad istam usque senectam una mecum educata, nempe juxta justum Dei judicium, qui omnia sapienter disponit, castigans & erudiens; aut sollicitudo nos Ecclesiarum, vel certamina, quibus resistendum est veritatis sermonem

impugnantibus, remorantur. Quocirca in hunc usque diem, in multa tristitia & mæstitia dego, sciens, quod opè vestra destituor. Ego enim quoniam audivi a Deo, qui ob id per carnem ad nos accessit, ut & factorum suorum exemplis vitam nostram instrueret, & voce sua Evangelium regni nobis annuntiaret (c): In hoc cognoscetis omnes quod mei discipuli eritis, si dilectionem habueritis adinvicem; & quod pacem suam veluti extremum munus discipulis suis, cum jam dispensationem quam in carne obibat, absoluturus esset, reliquerit dicens (d): Pacem relinquo vobis; pacem meam do vobis: non possum mihi ipsi persuadere; quod sine mutua charitate, & nisi quantum in me est, paci erga quosvis studeam, servus Jesu Christi digne vocari queam.

(c) Joan. 13.

(d) Joan. 14.

XVIII.

Multum jam temporis expectavi, an aliquando & a vestra dilectione aliqua nostri habeatur ratio. Non enim clam vobis est, quod publice quibusvis expositi, velut eminentes maris scopuli, furias hæreticorum fluctuum excipimus; qui ubi nobis illi infringuntur, quæ retro nos sunt, haud quaquam redundant, aut alluunt. Quando vero de nobis dico, non ad humanas vires refero, sed ad gratiam Dei, qui in mortalium imbecillitate potentiam suam declarat: quemadmodum Propheta sub persona Domini loquitur dicens (e): An me non timebitis, qui arenam mari terminum posui? Arena namque, re omnium infirmissima & nullius momenti, amplitudinem ac magnam molem maris cohibuit potens Deus. Cum itaque ad hunc modum se habeant res nostræ; debebant continuo a vestra dilectione ex sinceris fratribus aliqui mitti, qui nos afflictos & oppressos inviderent, & multo crebrius amica ad nos vestra destinari littera, quibus vel in proposito confirmaremur, vel si qua in re offendimus, corrigeremur: non enim negamus innumeris nos erroribus obnoxios esse, cum homines simus, & in carne vivamus.

(e) Job. 26.

XIX.

Verum quoniam superiori tempore, fratres colendissimi, vel quia quid ex decore faciendum fuerit, ignorastis, debita nobis obsequia exhibita non sunt, nempe per pacificas litteras communicatio; vel quia quorundam malitia factum est, ut in calumnias, quibus traducimur, abrepti & præoccupati, indignos nos amica visitatione judicaveritis: ecce jam litteras vos ipsi provocamus, & causas hujus rei quæ nobis adscribuntur, fatemur, parati vestram hac in re institutionem amplecti; hoc tantum orantes, ut si quos admiseritis, qui nos traducant ac vituperent, in conspectu nostrum coram vestra pietate constituentur. Nos enim si convincamur, peccatum nostrum cognoscemus; & vobis post eam reprehensionem a Domino non

(a) Joan. 7.

XX.

imputabitur, si communionem nostram, tamquam peccatorum declinaveritis; deinde & præmium habebitis, si nos reprehenderitis, ut qui occultam nostram malitiam patefeceritis. Sin vero antequam convincamur, nos condemnaveritis; equidem nos nihil inde dispendii accipiemus; propterea quod omnium pretiosissimum bonum nostrum, charitas videlicet, quæ erga vos præditi sumus, laedi nequit: vos autem & hoc ipsum nobis amissis patiemini, & Evangelio repugnare videbimini dicentis: Num lex nostra judicat (a) hominem, nisi primum audierit, cognoveritque quid faciat?

Qui vero nobis calumnias quidem offendit, non autem quæ dicit, certo probat; videbitur sibi ipsi mali nominis accersere appellationem, ex eo quod verbis iniuræ & absurde utitur. Quo namque alio nomine delatorem vocare conveniet, nisi ea appellatione, quam ex re ipsa, cui studet, sibi ipse imponit? Neque igitur qui nos vituperat diabolus sit, sed accusator; immo neque accusatoris nomen accipiat, sed frater sit in dilectione nos admonens, & ad emendationem reprehensionem nostri inducens: nec vos auditores sitis convicio-rum, sed redargutionum probatores & examinatores: neque nos sine remedio relinquamus, nondum patefacto nobis quid deliquerimus. Nolim enim vos hac teneri cogitatione, qua dicatis: Quoniam loca transmarina inhabitamus, extra periculum sumus earum afflictionum, quæ complures occupant, neque opus habemus aliorum auxilio; itaque quid proderit nobis, ut cum aliis communicemus? Nam insulas quidem Dominus a continenti per maris interstitium dividit; insulas vero cum his qui terram continentem & firmam inhabitant, per charitatem conjunxit. Nihil nos separat, fratres, nisi animi proposito separationi causas roburque demus.

XXI.

Unus nobis est Dominus, una fides, spes eadem. Sive caput vos ipsos universalis Ecclesiæ reputatis; non potest pedibus dicere caput: Non est mihi opus vobis. Sive in reliquum vos Ecclesiasticorum membrorum ordinem locatis; non potestis nobis dicere, qui in eodem vobiscum corpore constituti sumus: Non estis nobis necessarii. Nam & manus mutuam inter se operam necessariam habent, & pedes mutuo sese firmant, & oculi per concordiam habent, quod obiecta clare & dilucide apprehendant. Nos quidem nostram ipsorum imbecillitatem agnoscimus, & vestram avide concordiam requirimus. Novimus enim, quod etiam si corpore non adfueritis, præcum tamen auxilio magnum nobis gravissimis istis temporibus emolumentum afferre poteritis. Vobis vero nec coram hominibus decorum erit, nec coram Deo gratiæ quicquam conciliabit, si talibus volueri-

tis uti vocibus, quibus nec gentes, quæ Deum non noverant, usæ hætenus sunt. Nam & illas audimus etiam, ubi pro omni sufficientia agrorum fructus demerunt, propter futurorum incertitudinem, mutuum obsequium amica invicem salutatione offerre, & mutuum commercium inter se tamquam rem utilem sectari. Nos vero cum simus ex illis patribus, qui vel modicis indicibus consortii symbola de terra finibus ad fines usque circumferenda, & quosvis ejusdem fidei pro civibus & familiaribus habendos esse putarunt; jam nos ipsos a reliquo Orbe separamus, & neque de singularitate erubescimus, nec damni quicquam concordie diruptionem afferre putamus; neque horremus quod in nobis formidanda Domini propheta adimpletur, qua dixit (b), quod propter iniquitatis abundantiam refrigescet charitas multorum?

(b) Mat. 24.

XXII.

Nolite fratres colendissimi, nolite hoc perpeti; sed cum propter præcedentia nos litteris pacificis consolemini, & amicis salutationibus, veluti mihi quadam & blanda contritione peccatoris nostri ulcus, quod ipsi nobis præterita nostri negligentia infixistis, mitigare: tum si ve volueritis ad nos proficisci, & per vos ipsos infirma nostra scrutari, an vere ita se habeant, ut auditis, vel ex falsis adjectionibus graviora de nobis sint ad vos relata delicta; fiat & hoc. Parati namque sumus obviam manibus vestrum excipere adventum, nosque ipsos diligenti sistere examini; dumtaxat in his quæ fiunt, superiores habeat charitas. Sive vestro judicio locum quemdam designare placuerit, in quo & quod nos concernit, visitationis debitum implebimus, & quantum fieri potest, nostri experientiam offeremus, ut & præterita curentur, & nullus deinceps calumnia locus relinquatur, per nos licebit, ut & hoc fiat: nam omnino, licet infirmam circumferamus carnem; tamen donec spirare datur, nostri est officii, ut nihil omittamus eorum, quæ ad Ecclesiarum Christi adificationem pertinent.

XXIII.

Ne velitis igitur astutus nos rationibus hac, quam petimus, consolatione fraudare; ne in eam nos necessitatem constituat, ut & aliis nostrum revelare dolorem cogamur. Nam hætenus, ut scitis, fratres, mæstitiam nostram in nobis ipsas contegimus, pudore prohibiti, quo minus confortibus nostris procul distitis vestram erga nos abalienationem significemus; ne & illos tribulemus, & ita qui nos odio prosequuntur, gaudendi occasionem demus. Hæc quidem solus jam, attamen ex omnium Cappadocia fratrum sententia scripsi, qui me & hoc rogarunt, ne quovis tabellione ad vos utar, sed virum mittam, qui quæcumque per epistolam affectu non sumus, veriti ne ultra competentem mensuram ser-

monem extendamus, sua prudentia, quam ex gratia Dei habet, ipse sufficienter exequi valeat: Dicimus autem desideratissimum ac religiosissimum fratrem & sympathum nostrum Petrum; quem & in charitate complectimini, & cum pace ad nos, ut rerum secundarum sit nuncius, ante vestrum adventum praemittere dignabimini. Hactenus Basilius, expectans & expetens adhuc quod aliis litteris efflagitaret, ab Ecclesia Romana mitti in Orientem Legatos.

XXIV. Simultas inter Orientales & Occidentales.

Quid autem ad hæc rescripserint Damasus & alii Episcopi Occidentales, vel an rescripserint, haud apparet; illud quidem certius, eisdem minime rescripsisse: nam quæ anno sequenti ad Occidentales ejusdem Basilii datæ sunt litteræ, eandem querelam ingeminant, nullas litteras ab eis datas, nullosque Legatos fuisse missos. Sane quidem nonnihil dissidentiae, fuisse intermissum, ex iisdem ad eos Basilii litteris possimus intelligere. Jam ante auguratus hæc ipse Basilius fuerat, ex eo tempore, quo edicto Valentis coeperunt Orientales Episcopi exulare, cum Gregorius Nyssenus ab Ecclesia pulsus est, ut ejus litteræ ad Eusebium (a) datæ significarent, quibus postquam de exilio fratris & aliis egit, hæc de Occidentalibus subdit:

(a) Basil. epist. 10.

XXV. Sugillatur turpi nota Occidentales.

Etenim si Dominus sit nobis propitius, quali adminiculo indigemus? sin autem ira Dei permanserit, quale nobis auxiliium ab Occidentalium supercilio & fastu aderit? qui veritatem neque norunt, neque discere sustinent; verum falsis opinionibus præpediti, illa nunc faciunt, quæ prius in Marcello patrarunt; nempe cum iis qui veritatem ipsis annunciant, contemdes, hæresim autem per se ipsos stabilientes. Ego sane ipse absque communi litterarum figura volebam ad eorum antesignanum scribere; de Ecclesiasticis quidem nihil nisi per ænigmata; quoniam nec intelligant nostratium veritatem; neque, viam, qua possunt addiscere, amplectuntur. In uniuersum hoc litteris volebam significare, non per afflictiones oppressis humiliatisque penam esse irrogandam, neque dignitatem æstimandam superbiam; quod etiam solum peccatum Deum inimicum reddere sufficit. Hucusque ipse. Cæterum ab hac sententia recessisse, suæ ipsius ad Occidentales datæ post hæc litteræ officii plenæ aperte demonstrant; ut videas sanctissimos viros interdum impetu haud omnino in omnibus rationi consentaneo com-

moveri, & quod naturæ est, facere; mox vero, quod virtutis est, eundem motum antequam exiliat, carceribus coercere. Quenam, rogo, officiosiores, animoque submissiori a quouis scribi litteræ potuerunt, quam illæ a Basilio datæ postea ad Occidentales?

Sed plane maxima ex verbis Basilii instat obiectio; cuiusnam rei occasione, quæve sint istæ querelæ ab ipso Basilio utcumque prolatae. Sunt hæc magna consideratione peruestiganda, ac pariter expendenda. Quis enim Novantium hæreticorum ista perlegens, non continuo, & manu plaudet, exclamabitque Basilii sententia Occidentales omnes, ac potissimum ipsum Romanum Pontificem veritatis desertores haberi, atque hæresim condemnari? At bona verba quæso (ut Comici istud usurpem) sed accommodatius hoc Evangelii (b): Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi; & quidem non sine fenore. Ad hos isthæc clamorose & insulse obiectantes uno istu penitus prosternendos, atque incitiae insanæque temeritatis arguendos, illud unum sufficere posset argumentum, si dixerimus: Quonam pacto habuit Basilius re vera Occidentales omnes hæreticos, si crebris cum publicis, tum privatis legationibus, atque litteris tam suis, quam Athanasii & aliorum procuratis, adeo auide tantoque studio, dixerim & importune interpellarit, expecteritque ipsorum opem, litteras, & Legatos; & retardantes illos litteris ardentioribus excitavit; cum aliòqui hæreticorum communio a Catholicis rejiciatur etiam oblata? Sed perquiramus quid sibi velint verba Basilii.

XXVI. Novantium foris obiectio diluitur.

Quid est igitur quod Basilius ait: Ut olim factum est in causa Marcelli, Occidentales contendere cum his qui annunciant veritatem, atque hæresim stabilire? Quod ad Marcellum cum Romæ, tum in Concilio Sardicensi absolutum spectat, satis ea sunt, quæ haud pridem & alias sæpe ante diximus, ne tædio legendum eadem crebrius repetamus; sed in eo quod sequitur, versetur. In quibusnam, rogo, Occidentales altercantes cum iis qui veritatem annunciant, hæresim stabilire? Hæc est illa, lector, vetus controversia inter Orientales & Occidentales de vocibus, substantia, & subsistentia: de qua fufius actum est superius ex Actis Concilii Alexandrini anno Domini trecentesimo sexagesimo secundo, cum ex harum vocum diverso modo facta interpretatione pars altera adversariis impingeret Arianismum, Sabellianismi vero altera alteram redargueret; cum tamen (ut idem testatur Theologus c) ambe partes id ipsum re vera sentirent, & æque Catholicæ essent, prout S. Athanasio satis exploratum fuisse confirmat.

XXVII. Controversia de hypostasi nomine.

(c) Greg. Naz. orat. in laud. Athanasii.

Sed

XXVII. Sed ex plurimis quæ superius dicta sunt, hic satis erit repetere dumtaxat verba Gregorii Nazianzeni, quæ sic se habent: Cum essentia una & tres hypostases a nobis pie dicerentur, quod alterum divinitatis naturam, alterum personarum trium proprietates declararet; ac simili quidem modo apud Romanos intelligeretur: ceterum ob linguæ illius angustiam, verborumque inopiam, hypostasim ab essentia distinguere non possent, eamque ob causam in illius locum, personarum adjunxissent nomen, ne tres substantias admittere viderentur. Quid tandem contigit? res profefforidicula, vel potius miseranda. Diversæ fidei speciem præbuit levis illa circa vocis sonum contentio. Hic deinde alii Sabellii errori ad stipulari visi sunt, quod tres personas dicerent: alii impietatem amplecti visi sunt Arii, quod rejectis personis, tres hypostases nominarent; quorum utrumque perinax contendendi studium effinxerat. Quid postea? Cum parva quedam (ut in contentione fieri solet) molestæ causa semper accederet; eo tandem res adducta est, ut periculum esset, ne orbis terrarum fines una cum syllabis a se invicem distrahentur & abrumperentur, &c. Subdit de S. Athanasio ejusmodi ambarum partium sententiam peruestigante, & inter se eas simul conciliante: Uraque, parte, inquit, leniter & humaniter accersita, verborumque sententia diligenter & accurate perpensa, postquam concordēs reperit, nec quantum ad doctrinam quicquam inter se dissidentes; ita negotium transegit, ut nominum usum ipsis concedens, rebus eos confringeret. Hæc Nazianzenus.

XXIX. Rursum vero quod apud Latinos (ut S. Augustinus (a) testatur) idem esset nomen hypostasis, quod substantiæ; ac dicere unam usiam & tres hypostases, nihil aliud esset, quam affirmare unam essentiam & tres substantias; abhorruisse Latinos tradit ab hypostasis nomine, & tutius tres profectos esse personas. Et hoc ipsum profecto est, quod S. Basilius ubi supra de Occidentalibus ait, quod veritatem ignorant, nec discere velint, urpote qui haud facile admitterent nomen hypostasis, quasi ejus vocis ignari. At licet Latini calientes præsertim Græcas litteras, differentiam inter usiam, substantiam, & hypostasim, idest subsistentiam, optime nosset; tamen quod apud ipsos Latinos (ut testatur Victorinus, & ita obrinuisse usum loquendi affirmat S. Augustinus) idem esset hypostasis, quod substantia; scite quidem jureque a nova voce abstinere satius judicarent: qua etsi uterentur, æque penes Græcos scientes illud nomen apud Latinos pro substantia usurpari, suspecti essent; quod docuit experimentum: nam de se, cum in Syriæ eremo S. Hieronymus ageret, ad Damasum scribens, sibi hæc his prope temporibus contigisse testatur (b): Nunc igitur, inquit, prob dolor! post Nicanam fidem, post Alexandrinum juncto pariter Occidente decretum, trium hypostaseon ab Arianorum Præsule (hic erat Euzojus Episcopus Antiochenus) & a Campensibus (hi erant Catholici partis Meletii, sic dicti, ut vidimus, quod pulsi Antiochia in campis synaxes agerent, quibus Basilius communicabat) novellum a me homine Romano nomen extigitur. Qui, quæso, ista Apostoli prodidit? Quis novus magister gentium Paulus hæc docuit? Interrogamus: Quid tres hypostases posse arbitrentur intelligi? Tres personas subsistentes, ajunt. Respondemus, nos ita credere. Non sufficit sensus; ipsum nomen efflagitant, quia nescio quid veneni in syllabis latet. Clamamus: Si quis tres hypostases, aut tria enypostata, hoc est, tres subsistentes personas non confitetur, anathema sit. Et quia vocabula non ediscimus, hæretici judicamur. Si quis autem hypostasim usiam intelligens, non in tribus personis unam hypostasim dicit, alienus a Christo est. Et sub hac confessione nobiscum pariter cauterio unionis inurimur. En quam perspicue vides, lector, cujus rei causa una cum S. Damaso Hieronymus in crimen hæresis adducebatur.

(b) Hieron. epist. 57.

Hypostasis quid apud Latinos.

XXX. Tota secularium litterarum schola nihil aliud hypostasim, nisi usiam novit: & quis rogo, ore sacrilego tres substantias prædicabit? At inferius: Quisquis tria esse, hoc est, tres esse hypostases, idest, usias, dicit, sub nomine pietatis tres naturas conatur asserere. Si ita est, cur ab Ario parietibus separamur perfidia copulati? & paulo post: Sufficiat nobis dicere, unam substantiam, tres personas subsistentes, perfectas, coæquales, coæternas. Taceantur tres hypostases, si placet, & una teneatur. Nam bona suspitionis est, cum in eodem sensu verba dissentiant; sufficiat nobis memorata credulitas. Aut si rectum putatis tres hypostases cum suis interpretationibus debere nos dicere, non negamus; sed mihi credite, venenum sub melle latet; transfiguravit se angelus satanae in angelum lucis. Bene interpretantur hypostasim; & cum id quod ipsi exponunt, habere me dicam, hæreticus judicor. Quid tam anxie unum verbum tenent? quid sub ambiguo sermone latitant? Si sic credunt ut interpretantur, non damno quod retinent; si sic credo, &c. Ecce tibi tanquam in tabula pictura, ex verbis rebusque gestis S. Hieronymi causa omnis Occidentalium, ipsiusque Romani Pontificis Damasii ob oculos posita; judica, quæso, quisquis es, num hæresis crimen jure obijcerent illi Hieronymo, vel Basilio Occidentalibus omnibus, vel incitiae nomine

XXXI. Tandem nomen hypostasis receptum. ne lidem jure redarguendi essent. Accedit autem deinde, ut post editas a S. Basilio, Theodoro, & aliis de nominis hypostasis interpretatione scriptiones, atque agitatae ea de re controversias, velut assidua confractione, quod novum, asperum, & ambiguum videbatur nomen hypostasis, redditum fuerit tandem ex usu jam vetus, lene, facile, atque certum; ut vox hypostasis, aequae personae, a Latinis omnibus intrepide secureque fuerit usurpata. At vero, ut demum his finem imponamus, re a S. Basilio accuratius considerata, tantum abest ut Occidentales haeresis suspectos habuerit, ut eos solos puriores remansisse praedicet Orthodoxos ultimis litteris ad ipsos anno sequenti datis, in quibus haec verba leguntur (a): *Cunctis mortalibus praedicamini, quod in fide illibati permaneritis, & Apostolicum depositum illaesa servetis; non sic habent res nostrae &c.* Haec Basilius; describemus autem eam epistolam integram suo loco. En quam probe intueris, lector, sublimes illos Novantium fluctus, cum ad littus veritatis adhererint, in spumas graciles disjici atque resolvi.

XXXII. Objectio de factu diluitur. At quid (dicit aliquis) cum idem S. Basilius erecti supercillii aequae infimulet Occidentales? & alibi de Romana Ecclesia dicat: *Odi factum illius Ecclesiae; utpote quae ex dictis superius causis detrectaret Legatos in Orientem mittere, supplicias ferre, atque demum pacificas litteras reddere? Condonandum quidem esse etiam sanctissimis viris afflictis animo, aërumnis pressis, oppressisque densa molestiarum caligine, si in aliquod interdum verbum erumpant exorbitans, facile judicabunt, qui praestantissimos illos Job atque Hieremiam considerant, veniamque puto concedent. Absit tamen omnino, ut in Basilius, dum factum Romanae expo-*

PAGIUS II. Floret S. Theodosius Abbas in Scopulo. Baron. n. XLIV. Ad num. XXXIII. & seqq. Jam hoc tempore mortuus erat Sanctus Theodosius Antiochenus, Abbas Monasterii in Scopulo (est mons inter Seleuciam & Rosum Ciliciae) qui deprecatione & hymnodia assidue utebatur, & cujus Vitam scripsit Theodoretus in Historia Religiosa cap. 10. Divus Hieronymus ad vitam monasticam anhelans ad eum, & alios Anachoretas scripsit epistolam XXXVIII. petens eorum precibus solvi vinculis saeculi, quibus adhuc se detentum fateatur. Isauri, qui nec urbi ulli, nec vico pepercerant, sed quotquot capere licuit, direptioni flammisque tradiderant, hominem illum reveriti sunt, & panem tantum possidentes, & ut pro se orarent innuentes, intactum illud monasterium, non semel, sed iterum reliquerunt. At tamen veriti Ecclesiarum Antistites, ne diabolus pecuniarum cupiditatem Barbaris injiciens, auctor esset, ut magnum Lumen illud captivus abdyceretur, hortatu suo persuaserunt, ut se conferret Antiochiam, ubi in Lucem prodierat. Jam enim captivos egerant duos

brat Ecclesiae, in ipsum inquam maxime pius, maxime sanctus, illud Platonis in Cynicum calcantem ipsius factum scomma retorqueam: *Sed majori fastu: quamvis Gregorius Nazianzenus de eodem Basilio testetur, ipsum factus atque supercillii nomine ab aliis reprehensum; cum tamen, ipse eum excusans haec dicat (b): Quid ad haec nobis dicturi sunt, qui homini factum supercillumque obicium? iniqui sane, & acerbi rerum hujusmodi iudices, &c.* At quod mireris, idem ipse Gregorius, qui modo Basilius ait factus expertem, eumque excusat atque defendit; alibi tamen, cum ab eo invitatus Salsimis praeficeretur Episcopus, non sine stomacho illum factus infimulat, cum de eo sic ait (c):

— An te, summe vir, potius notem, Tuumque fastum, quem tibi invexit thronus?

Ex quibus evidenter lector intelligis, quod nuper diximus, sanctorum quoque virorum animos interdum ex perturbatione, instar Solis alioqui semper effulgentis, ad breve temporis spatium pati deliquium. At de his haec tenus.

Jam ad S. Hieronymum ad Damasum ex Syria eremo scribentem redeamus, & de tempore ejus illuc accessus pariter pervegemus. Hoc namque anno, quo (ut dicemus) defuncto Magno Athanasio, dira persecutio exagitavit Ecclesiam Alexandrinam, totamque Aegyptum, ipsum Hieronymum ex Syriae solitudine ad Rufinum Aegyptum petentem, & monachos illic confessorum invitentem, scripsisse, litterae tunc ab eo datae significant (d). Sed quando illuc contigerit proficisci Rufinum, ut ex iis pariter intelligamus Hieronymi in eremo incolatum, exquiramus. Instituisse vero ejusmodi peregrinationem Rufinum una

Ecclesiarum Praefatus, & XIV. aureorum millia ab utroque acceperant, antequam eos dimitterent. Ubi Antiochiam advenit, monasterium condidit; sed brevi apud Antiochiam tempore superstes, in Angelorum caelum receptus est inquit, Theodoretus. III. Isauros vicinas provincias, veluti Lyciam, Pamphyliam, Cyclicam, Lycaoniam & Pisidiam saepe infestasse Historiae Augustae Scriptores nos edocent. Ammianus lib. 27. cap. 9. loquens de gestis circa annum CCCLXVI. scribit: *In Isauria globatim per vicina digressi pradores, oppida, villasque uberes libera populatione vexantes, magnitudine jacturarum Pamphyliam affligebant & Cyclicas.* De qua Isaurorum irruptione Theodoretum intelligendum non dubito. Neque enim Sanctus Theodosius ad hunc Christi annum, quo de eo loquitur Baronius, pervenire potuit; cum Theodoretus narrata ejus morte habeat: *Gregius praefecturam suscepit admiranus Helladius, qui per annos sexaginta laboribus illis defunctus, Cilicum divinitus postea factus est anti-*

una cum Melania Romana clarissima femina Hierosolymam, sed in Aegyptum, primo ad invisendos illic agentes sanctos monachos navigasse, idem S. Hieronymus ad Florentium, necnon ad Rufinum scribens (a), duabus epistolis declaravit, quas ex Syriae solitudine dedit: accedunt his alii testes; confirmat enim hoc ipsum de peregrinatione Rufini cum Melania S. Paulinus (b) in epistola ad Severum, necnon Palladius de eadem Melania agens.

XXXIV. Quonam vero potissimum tempore ejusmodi Rufini cum Melania peregrinatio acciderit, diversae ea de re reperiantur sententiae: nam Palladius (c) ipso exordio Valentis Imperii id factum esse affirmare videtur; sed apud S. Hieronymi Chronicon anno decimo ejusdem Imperatoris haec leguntur: *Melania nobilissima mulierum Romanarum, & Marcellini quondam Consulis filia, unico Praetore tunc Urbano filio derelicto, Hierosolymam navigavit; ubi tantum virtutum praecipueque humilitatis fuit miraculo, ut Theclae nomen accepit.* Haec ibi: quae intelligenda putamus, non cum primum Roma profecta est, sed cum ex Aegypto Hierosolymam pervenit. Nam quod spectat ad professionem in Aegyptum; cum ipse Rufinus, necnon Palladii assertionem constet Melaniam ac ejus comites, vivente adhuc Athanasio, fuisse Alexandriae, quem liquet hoc ipso anno ex hac vita migrasse, utique ante decimum Valentis annum eam cum suis in Aegyptum profectam esse, affirmare necesse est. Quod enim contigerit, ipso vivente adhuc S. Athanasio, Melaniam Alexandriae pervenisse, Palladius ex eo perspicue demonstrare videtur, cum ait Melaniam ab ipso Athanasio donatam esse ovina pelle, quam dono acceperat a Macario Abbate, oblata ipsi munere a Leone pro gratiarum actione de catulis caecis

Melania ab Athanasio donata pelle ovina.

PAGIUS Antistes, idest Metropolitae Tarfi in Cilicia prima, interfuitque Concilio Ephesino anno CCCCLXXI. celebrato, qui ideo ante annum CCCLXX. Abbas creatus fuerat; sed de eo pluribus suo loco agetur. Bollandus quidem ad diem XI. Januarii, quo Theodosius a Graecis colitur in Menais, vitam ejus ad annum circiter CCCCLXXII. protrahit, quia Theodoretum explicat de infestatione Isaurorum, quae anno CCCCLXX. contigit. Sed opinionem hanc Sancti Hieronymi Monachatus, & Helladii Episcopatus plane evertunt.

IV. Hieronymus enim qui in Syria erat, ubi Theodosius Abbas Antiochiam venit, laudatam ad eum epistolam dedit, neque ejus monachatus post annum CCCLXXVII. differri, aut citius quam ab anno CCCLXXVII. inchoari potest. Ipsemet quippe testatur se Romae fuisse quando Juliani Apostata mors nunciata, anno scilicet CCCLXIII. deinde in Gallias venit, ubi per aliquot annos commoratus est; tandemque in Orientem profectus ibi Monachum induit,

ab ipso luci redditus: cujus rei adeo admirandae Rufinus (d) historiam narrat; (d) Rufinus qui & ait, se praesentem fuisse, cum persecutio est illata monachis post Athanasii obitum ab Arianis: *Ex enim, inquit, quae praesens vidi, loquor, & eorum gesta refero, quorum in passionibus socius esse promerui.* Haec ipse; de eadem Melaniae peregrinatione dum Palladius agit (e), ait eam duce Isidoro eremum Aegypti iustrasse, & inter alios magni nominis monachos invisisse Pambronem, eidemque pro monachorum usu donasse trecentas libras argenti. Cum autem (quod diximus) tunc contigerit Hieronymum eam epistolam scribere ad Rufinum, cum ille inviseret monachos persecutione vexatos (quod hoc ipso anno factum est post obitum Athanasii, de quo paulo post dicturi sumus) affirmandum esse videtur hoc eodem quoque anno a S. Hieronymo ad Rufinum eas litteras datas esse; ubi inter alia (f): *Audite te, inquit, Aegypti secreta penetrare, monachorum invisere choros, & celestem in terris circumire familiam.* Et inferius: *Rursum suscipiam voto nutante mente, quidam Alexandrinus monachus, qui ad Aegyptios confessorum & voluntate jam martyrum plebis jam dudum fuerat transmissus obsequio, manifestus ad credulitatem nuntii auctor impulerat.* Et paulo post: *Rufinum Nitriae esse, & ad beatum perrexisse Macarium crebra commentum multitudo referebat.* Haec ipse.

XXXV. Melaniam cum Rufino hoc anno, superstitite adhuc Athanasio, Alexandriae pervenisse, & S. Hieronymum (ut dictum est) post Athanasii obitum, excitata hoc anno ab Arianis persecutione in Ecclesiam Alexandrinam, & incolas eremi, illam ad Rufinum epistolam conscripsisse ex Syriae eremo, ubi agebat subagrotans; nam

quod contingere non potuit, nisi sub finem anni CCCLXXVII. aut infrequentis initio, quid quid Baronius in contrarium afferat. Certe quando Rufinus & Melania Alexandriae venire, sub finem scilicet currentis Christi anni, Hieronymus jam monachus erat; & Ammianus citatus, postquam de Isaurorum praedationibus locutus est, subdit: *Hac inter Praetextatus Praefecturam urbis sublimius curans, &c. Urinum Roma expulit. Liberio autem Damasus die prima Octobris anni CCCLXVI. successit, dum Viventius Praefecturam Urbanam administraret, ut ex Ammiano Baronius anno CCCLXXVII. num. VII. ostendit. Viventius Lupicino & Jovino Cass. anno sc. CCCLXXVII. III. Non. Maii adhuc Praefectus Urbis erat, ut liquet ex L. 3. Cod. Theod. de indulg. Criminum, eodemque anno, mense incerto Praetextatum successorem habuit, ut docent Leges Cod. Theod.*

Verum est in eodem codice Legem 10. De panis datam VIII. Idus Octob. Remis, dirigi ad Pra-

1.2. 1.4.

(e) Pallad. in Lausiac. c. 2. Lipom. tom. 3.

(f) Hieron. epist. 41.

Hieronymus ex Syria eremo scribit ad Rufinum.

Baron. n. XXXVII. & seqq.

V.

CHRISTI 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI IMP. 9. VALENTIS

nam ait: Egrotum esse me dolui; & nisi me attenuati corporis vires quadam compepe praecepissent; nec media fervor astartis, nec navigantibus semper incertum mare pia cum festinatione gradienti valuisset obistere. Hæc ipse. At de rebus magna laude dignis a Melania gestis ejusmodi persecutionis tempore, inferius sermo erit: hæc enim non ad insinuanda Acta Melaniae atque Ruffini; sed ex eorundem peregrinationis tempore, incolatus tempus Hieronymi in eremo volumus demonstrasse: etenim sic ex longe petitis sæpe contigit tempora reddi certa.

XXXVI.

Quam autem diximus Melaniam cum Ruffino atque sociis ante obitum Athanasii certum esse Alexandriam ex Urbe venisse; quoniam potissimum tempore id accidisse putandum? Si Palladio assenserimus affirmanti id factum circa exordia Valentis Imperii, ipsum Ruffinum (a) adungere possemus adstipulatorem, ubi ait annis sex se Alexandriae commoratum esse, & postea iterum ad aliquot dierum spatium illuc reversum commorari contigisse: Sed hoc rursus dissuadet ut credamus, quod ex nuper citata Hieronymi epistola ad Ruffinum inauditus antea & inopinatus adventus ejus in Ægyptum & quam recentissimus fuisse videtur, ut superius dictum est.

XXXVII.

Sed ad Hieronymi in Syriae eremum accessum redeamus. Quando autem contigerit, ut ipse sic monasticae vitae arripuerit institutum, diligenti rerum ac temporum discussione pervestigandum est. Cæterum quod in re dubia, & incerta versumur, nitendum est conjecturis, aliisque argumentis, quantumlibet videri possint a longe petita: sic enim sæpe accidit per angustas rimulas perspicere, quæ indagatur solite veritas. At quod ad hanc rem pertinet; haud assentiri possumus affirmanti, (b) Hieronymum cum Ruffino atque

(b) Marian. Victor. in vit. S. Hier.

PAGIUS Corrigitur inscriptio Legis 10. Codicis Theod. de Pœnis.

Prætextatum P. V. & subscribi Gratiano A. I. & Dagalaifo Cos. qui Consulatus in annum CCCLXVI. cadit. Verum error est in inscriptione, legendumque ad Viventium P. V. Cum certum sit hunc dignitatem illam obtinuisse die prima Octobris illius Christi anni, quando Damasus ordinatus est Pontifex Romanus; eam adhuc exercuisse initio mensis Maii anni CCCLXVII. eodemque anno Prætextatum ei successisse. Vidit Gothofredus legem illam 10. de Pœnis in aliqua parte mendosam esse; cum Gratianus dicatur Augustus, qui tamen anno tantum CCCLXVII. hunc honorem assecutus est, atque mendum cubare in Consulatu, legendumque, post Consulatum Gratiani & Dagalaiphi, qua formula annus prædictus notatus fuit. At hoc pacto ordinem Legum invertit, & quæ est decima de Pœnis, rejicitur post undecimam. Quare non dubium quin error in inscriptione versetur, & quin litera illa A ibi intrusa sit. Ex quibus tandem omnibus sequitur anno CCCLXVII. Prætextatum Urbis Præfectum re-

collegis itineris sociis primum Hierosolymam petiisse, inde vero inter se divisos, Ruffinum in Ægyptum, Hieronymum autem in diversas Provincias peregrinationem instituisse, atque illinc deferta Syriae petiisse. Nam Ruffinum Roma recessisse cum Melania, profectumque in Ægyptum, indeque Hierosolymam pervenisse, cum jam S. Hieronymus in Syria monachus degeret; tum quæ superius dicta sunt, tum quæ dicuntur inferius, perspicue demonstrabunt. Ex peregrinatione vero ipsius Hieronymi a se descripta possumus pariter intelligere tempus ipsius ex Occidente in Orientem migrationis: ad Ruffinum enim, cum ille jam pervenisset in Ægyptum, ex eremo Syriae scribit (c), se primo profectum in Thraciam, inde in Pontum atque Bithyniam, postea in Galatiam & Cappadociam, deinde per Ciliciam in Syriam descendisse, ubi confedit in solitudine monachus: hic totius ejus est peregrinationis periodus, una cum fidelissimis comitibus Evagrio presbytero Antiocheno, Innocentio, Heliodoro, & ut ait, cum Hyla S. Melanii famulo.

(c) Hieron. epist. 4.

At quod primum ad Evagrium Antiochenum spectat, hunc insigniter eruditum diximus jam superius temporibus Juliani Apostatae, eumque una cum S. Eusebio Episcopo Vercellensi in Occidentem venisse: idque testificatione S. Basilii de eo ita testantis in epistola ad Eusebium Samosatenum (d), ubi ait ipsum redeuntem ex Italia ad se litteras attulisse. Cum igitur reperiamus Evagrium individuum comitem fuisse S. Hieronymi; æque etiam cum eo Hieronymum peregrinatum ex Occidente in Cappadociam, par esse credere; cum de se tradat ipse Hieronymus, cum eo profectum esse in Cappadociam. Hæc igitur, ut asseramus, eadem certa Hieronymi atque Evagrii in Cappadocia per-

XXXVIII.

(d) Basil. epist. 8.

Peregrinatio Hieronymi & Evagrii eadem.

nunciatum esse. Secundo motus Isaurorum ab Ammiano narratos eodem etiam anno accidisse. III. Sanctum Theodosium Abbatem Antiochiam secessisse. IV. diuim Hieronymum citatum epistolam ad eum tunc dedisse. Et denique eundem sub illius anni finem, aut insequentis initio monasticae vitae sese addixisse.

VI. Valentis Imp. Antiochiam adventus.

Valens Imp. hujus tantum anni initio Antiochiam pervenit. Adeo enim intolerabilis in Cilicia, qua transeundum erat, æstus invaluerat, ut anno trecentesimo sexagesimo quinto Valens Antiochiam proficiscens, Cesareæ constitit, donec vaporati æstus Cilicia jam leniti essent, ut ait Ammianus lib. 26. cap. 7. Quam etiam in Baron. an. 370. num. LXIII. oram vapores Solis accendit. Denique Hieronymus in epist. ad Ruffinum anno præcedenti scripta, ait: Cum me Thracia, Pontus, atque Bithynia totum Galatia & Cappadocia iter, & fervido Cilicum terra fregisset æstu, Syria mihi velut portus occurrit. Ex quo penitus evertitur do-

CHRISTI 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI IMP. 9. VALENTIS

peregrinatio persuadet: huncque ipsum Evagrium, de quo Sanctus Basilii meminit, eundem esse cum Evagrio Hieronymi socio atque comite, cum nomen, tum munus presbyterii, tum patria, nempe Antiochia, necnon locus ipse unde venit, nimirum ex Italia, æque demonstrant; eundemque Evagrium illum esse, qui egregiam navaverat operam Mediolani ad versus Auxentium, de quo ad unum ex comitibus Innocentium ante Hieronymus scripserat (a), nos suo loco retulimus. Quando autem acciderit Evagrium ad Sanctum Basilium in Cappadociam pervenisse ex eadem Basilii epistola possumus intelligere; qua, antequam de Evagrio faciat mentionem, de vehementi morbo in quem tunc inciderat, agit, cum ait (b): Quinquaginta his diebus æger decubui, quibus mihi sedulo affuit dilectus & omnium studiosissimus frater noster, & cooperatores Elpidius. Multum enim febre consumptus, penuria nutrientis materiae, avida hac carne ceu lucernarum papyro circumdatus, marcida linguaque ægritudine laboravi: antiquum vulnus huic accedens, a cibis me abstraxit, oculis somnum ademit, tandem mori & vita confinem me effecit, tantum vivere permittens, quantum ad dolorem sentendum opus est. Hæc & alia plura de eadem corporis infirmitate Basilii, quam ei contigisse superius diximus anno quo creatus est Cesareæ Episcopus, qui numeratur Domini trecentesimo septuagesimo: quo pariter dixerimus Hieronymum cum eodem Evagrio, & aliis sociis devenisse in Syriam, inde vero ejusdem Provinciae deferta petiisse, non ante (mea sententia) annum Domini trecentimum septuagesimum primum; quod quidem & Ann. Eccl. Tom. V.

(a) Hieron. epist. 49. XXXIX.

(b) Basil. epist. 8.

Quando Evagrius & Hieronymus in Cappadociam profecti.

PAGIUS

doctorum Virorum sententia, quæ fert, anno CCCLXX aut CCCLXXI Valentem Antiochiam venisse: hoc enim pacto æstivis caloribus Cilicia ei petranseunda fuisset. Et tamen Valentem hieme Antiochiam pervenisse, ostendit etiam Lex Codicis Theod. unic. Ne conlatio per Logographos celebretur, data pridie Nonas Aprilis Seleucia, quæ haud procul Antiochia. Tum Idibus Aprilis Lex 10. ejusdem Codicis De Prætoribus, Antiochia emissa. Currentis itaque anni initio Valens Antiochiam ingressus est. Certe Libanius in Vita sua se quinquagenarium fuisse Joviano imperante testatur pag. 46. postea pag. 48. annum ætatis octavum & quinquagesimum egisse se dicit, tum cum Valens Antiochiam venit. Jovianus Augustus Antiochiam profectus est sub finem anni trecentesimo sexagesimi tertii, teste Ammiano lib. 25. Quare, si eo anno Libanius quinquagenarius erat, præfenti quinquagesimum octavum compleverat, ideoque non alio anno Valens Antiochia adventavit. Quod si jam antea ad eandem urbem is accessisset, prioris illius adventus mentionem Libanius fecisset. Interim obiter observandum, Imperatores nonnisi per hiemem in Cilicia iter habuisse, Ammianus enim laudatus, ubi dixit, Jovianum Antiochia paulisper

insinuare videntur citatæ ejusdem superius litteræ ad Ruffinum. Ex his igitur inducimur, ut credamus præsentem annum esse secundum ejus in eremo incolatus. Quoniam autem suadente, Hieronymus ad habitandum Syriae eremum elegerit, paulo post dicturi sumus.

Decens est enim, ut antea tanti Patris hic summarim in hanc diem vite cursum s. Hieron. recenseamus, ex suis ipsius scriptis elicitum. Natus est Stridone oppido in Dalmatia, honestis quidem parentibus, & substantiis haud infimis, quas postea pro ædificatione monasterii per Paulinianum fratrem distrahit (c): non enim de se ipso, sed de voluptuosis clericis atque monachis, ex persona tamen sua illa ait (d): Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui vix millio & cibario pane rugientem saturare poteram ventrem, nunc simulam & mella fastidio, &c. Bonosum habuit collactaneum (e), & cum eodem coaluit in liberalibus disciplinis, prædixit adolescens: a puero enim excelsus bonis litteris traditus est præceptor; de quo ipso (f): Memini me puerum curstrasse per cellulas servulorum; diem feriatum duxisse lusbis, & ad Orbilium sevientem de avia sine tractum esse captivum. Romam veniens cum eodem ipsius gentili Bonoto Donatum audivit; ipsum enim suum nominat (g) præceptorem: tum, ut ipse tradit (h), scholastico more lusit in controversiis declamandis. Ibi adulta ætate sacro baptismo initiatus (i) est; quo suscepto, paulo solutionem vitam, quam gesserat, continuo emendavit: nam priori amissa corporis integritate, secundam quam vocat continentiam, post baptismum servavit immaculatam (k). A a a To-

XL.

(c) Hieron. epist. 26.

(d) Hieron. epist. 2.

(e) Hieron. epist. 4.

(f) Hier. Apolog. adv. Ruffin.

(g) Hieron. in Chron. anno 20. Constantii.

(h) Hier. J. contra Pelag. & in epist. ad Galat. c. 2.

(i) Hieron. epist. 57.

(k) Hier. Apol. pro L. adv. Jovin.

moratum esse, addit: Flagrante hieme, inde profectus, Tarsum urbem Cilicum nobilem introiit: & cum introisset Ancyram Imperator Consulatum inii, Kalendis nempe Januariis anni CCCLXIV. Quæ Zosimus lib. 4. pag. 742. de Valente Imp. scribit, Viris eruditus anam dedere existimandi, cum & anno CCCLXX. Antiochiam venisset, & illuc postea anno præcedenti vel currenti rediisse. Verumenimvero non solum hoc Zosimus non insinuat; sed etiam nostram sententiam aperte confirmat. Hæc Zosimi verba: Valens Imperator contra Persas in Orientem, quo tendebat initio, se parat; ac lente progressus, (annis nempe CCCLXX. & CCCLXXI.) oppidis Legatos ad se mittentibus, ubi posceret usus, optulatur; aliaque multa rite administrat, æque petentibus facile postulata concedens. Antiochiam cum pervenisset (præfenti sc. anno), omnino caute res bellicas administrat. Et hieme quidem in Antiochena Regia commoratus, Hierapolim verso tempore proficiscitur: (Hierapolim nempe Syriae non longe ab Antiochia positam) atque inde contra Persas ducens exercitum, instante rursus hieme, revertitur Antiochiam. Ac bellum quidem Persicum in hunc modum extrahabatur. Gothofredus in Chronologia Cod. Theod. eo Zosimi loco abutitur, ut ostendat, Valentem anno CCCLXX

VII. Ante hunc annum Valentis Antiochiam non venit.

Totus piis officiis deditus una cum ejusdem instituti sodalibus, singulis diebus Dominicis (ut ipse tradit a) invisebat in subterraneis coemeteriis reliquias sanctorum martyrum. Nihilque caeteris diebus otii sibi relinquens totus erat in describendis libris: sic enim bibliothecam Romae summo studio atque labore sibi confecta testatur (b). In Gallias post haec peregrinatus cum ipso Bonoso, eadem siti librorum, Treveris S. Hilarii libros de Synodis manu sua descripsit; aliosque ibi positos antiquos codices, usus opera amicorum atque inter alios Florentii, describendos curavit (c).

XXI.

Contigit autem post haec, ut qui semel peregrinari coeperat, proficisci quoque in Orientem, in animum induxerit; id quidem cum eruditionis, tum etiam religionis causa; ut ex his quae gessit, inspicere licet. Porro peregrinationis ejus quae remanent vestigia affectantes, dicimus eum cum Bonoso comite e Gallis revertentem, Aquilejam pervenisse, confedissequae ibi aliquo temporis spatio fructurum consortio sanctissimorum virorum, nimirum S. Valeriani ejus Civitatis post Fortunatianum Episcopi, Heliodori, Nepotiani, Rufini, Chromatii, Jovini, Eusebii, Bonosi, Florentii, Nicææ subdiaconi, Chrysogoni monachi, ad quos omnes intimae necessitudinis testes ejusdem Hieronymi litterae (d) extant.

XXII.

Summa quidem laude florebat tunc Aquilejensis Ecclesia, ubi extincto Fortunatiano Episcopo Arianæ sectæ fautore, eam Arianorum labe foedatam Valerianus vir sanctissimus ab omni prorsus impietatis faece purgavit, ut idem S. Hieronymus tradit (e); adscitisque ad officia Ecclesiastica viris optimis ac eruditis, sic claruit, ut de eis ipse Hieronymus in Chronico ita digne meminisset: Aquilejenses clerici, quasi chorus beatorum habentur; per quos omne Arianæ quondam

PAGIUS

Antiochiæ fuisse, quia eo anno aliquas Leges Hierapoli dedit, ut suo loco dixi. Verum Leges illæ Hierapoli Phrygiæ, & quidem ante hiemem emissæ. Quare, cum ipsemet Gothofredus fateatur, Valentem sub finem anni CCCLXX Constantinopolim rediisse, liquet, eum illo anno Antiochiam non venisse; & ex dictis, nec etiam anno CCCLXXI. illuc pervenisse.

VIII.

Valens, dum Antiochiæ moratur, eos qui A-

NOTÆ

[1] Quamquam adducta Pagii argumenta pro assignando anno obitus S. Athanasii valida sunt; adhuc tamen illa non plane inepte diluit P. Sollerius in Historia Patriarcharum Alexandr. præfixa tomo V. Junii Actorum SS. pag. 40. Ad Epistolam enim S. Proterii respondet illam, sicut aperte mendosa est dum nomen Anastasi pro Athanasio præfert; ita forte & mendose legitur in libro superlito pro ἀποβόρος defuncto. Illud Cyrilli de annis 46. integris in Episcopatu auctis ex genio linguæ Græcæ non semper annos compleris designat, ut Pagius ipse non semel agnoscat. Hieronymi Chronicon ex editione Scaligeri ordinationem Petri illius, qui Athanasio successit, non decimo, ut est in multis editionibus, sed nono anno Valentini & Valentis illigat, idest anno 372. Chronicon autem illud eo in loco menda plura chronologica præferre notat. His late deductis, Athanasii obitum anno 371. diei 2. Maii assignat.

dogmatis (f) virus exclusum est: sed & quod qui ibi erant clerici essent & monachi, hoc præconio ex iisdem tres potissimum laudantur in Chronico, cum ait: Florentius *, Bonosus, & Rufinus insignes monachi habentur; ex quibus Florentius tam misericors in egenos fuit, ut vulgo Pater pauperum nominatus esset. Ab hoc adjutum Heliodorum in Orientem peregrinationem confecisse, ejusque expensis Hieronymum complures libros exscribendos curasse, ejusdem litteræ ad eum datæ (g) significant, quibus rursus ejusdem viri misericordia erga pauperes commendatur illis potissimum verbis: Præermitto innumerabiles, in quibus Christum sustentasti, pavisti, vestisti, visitasti, &c. Horum igitur suavissima consuetudine aliquantisper detentus est S. Hieronymus Aquilejæ, cum inde recedere cogitur nescio quo improvviso rerum eventu, ut ipse ex eremo ad Rufinum scribens testatur verbis illis (h): Postquam me a tuo latere subitus turbo convulsit, postquam glutina charitatis hærentem impia distraxit avulsio, &c. Tunc Aquileja recedens, in Dalmatiam patriam solum veniens, sororem juvenulam ætatis lubrico lapsam, primum viro maxime pio Juliano diacono, qui eam ad meliorem frugem restituit, deinde etiam per litteras Chromatio commendavit (i). Post hæc autem, una cum dictis supra comitibus recensitas Provincias peragravit, nempe Thraciam, Pontum, Bithyniam, Galatiam, Cappadociam, Ciliciam, atque Syriam, ubi cum Evagrio Antiocheno in via comite, Antiochiæ confedit.

Erat Evagrius prædives ac nobilis, domi nusque villæ, Maronia dictæ; ubi aliquando agens Hieronymus cum eodem Evagrio, nactus ibi sanctissimum illum Malchum monachum, totius vitæ ipsius cursum, quam postea factus senex conscripsit, accepit; testatur id quidem Hieronymus ipse

rianam opinionem averfabantur, hostiliter vexavit, ut narrat Socrates lib. 4. cap. 17. qui cap. sequenti recitat quæ Edessa in Mesopotamia facta sunt adversus Orthodoxos. In Palestina Orthodoxi non minus quam in Mesopotamia vexati, ut testatur Epiphanius hæresi LXXIII. & Hieronymus epist. 61.

[1] Magna hucusque de anno, emortuali S. Athanasii controversia fuit. Socrates lib. 4. cap. 20.

XLIII. Quid Hieronymus Antiochiæ.

IX.

(a) Hier. in ipse, cum ait (a): Maronia triginta ferme millibus ab Antiochia urbe Syriæ haud grandis ad Orientem distat viculus: hic post multos vel dominos, vel patronos, dum ego adolescentulus morarer in Syria, ad Papæ Evagrii necessarii mei possessionem devolutus est; quem idcirco nunc nominavi, ut ostenderem unde nossem quod scripturus sum. Nominat Hieronymus Evagrium Papam, quod cum ipse senex ea scriberet, jam ipse Evagrius factus fuerat (ut suo loco dicemus) Episcopus Antiochenus; post vero descriptam egregie vitam Malchi, ista ad postremum: Hæc, inquit, mihi senex Malchus adolescentulo retulit, hæc ego vobis narraui senex, & castis historiam castitatis expono. Quo plane Malchi exemplo, & aliorum plurimorum monachorum, quibus (ut vidimus) Syria tunc florebat, incaluit cor ejus ad consecrandum vitæ monasticæ institutum; cum & ad Theodosium magni nominis virum, & alios præclaros anachoretas litteras (b) dedit, petens eorum precibus solvi vinculis sæculi; ubi hæc inter alia: Nunc vestrum est, ut voluntatem sequatur effectus; meum est, ut velim; obsecrationum vestrarum est, ut quod velim & possim. Inter hæc temporis spatia, cum quid esset decernendum de statu suo, Deum servosque Dei ita consuleret, agens Antiochiæ docentem audivit Apollinarem, de quo ipse ad Pammachium (c): Apollinarem Laodicenum audivi Antiochiæ frequenter & colui; & cum me in sanctis Scripturis erudiret, nunquam illius contentiosum super sensu dogma suscepi. Hæc ipse. Porro cum (ut superius dictum est) Apollinaris nordum perfecte cognitus, neque damnatus esset, licenter docebat, audiebaturque licentius.

(b) Hieron. epist. 38.

(c) Hieron. epist. 35.

Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS 10. eum Gratiano iterum & Probo Coss. præcedenti nempe anno, mortuum scribit, eumque Hermantius in Vita S. Athanasii, & Papebrocius die secunda Maii in ejusdem Sancti Vita sequuntur. Imo Petavius in Notis ad epistolam Proterii Episcopi Alexandrini, quam in fine tomi secundi de Doctrina Temporum recitat, eandem sententiam tuetur, & in Difsert. de Photini damnatione cap. 2. inquit, Socratem nunquam temere, aut falso notas Consulares adhibere. Sed Episcopatus S. Basilii initium anno suo redditum, & adventus Valentis Antiochiam hoc anno insignatus, Socratis errorem manifestum faciunt, evincuntque, Sanctum Præfulem anno tantum sequenti ad Deum migrasse. Cum enim dies mortis ejus certus sit, secundus nempe mensis Maii, quo colitur, ipseque Basilium Episcopum in suis Operibus vocet, mors ejus die secunda Maii anni trecentissimi septuagesimi primi contingere non potuit, sive Basilii die XIV. Junii ejusdem anni Casaræ Episcopus dictus sit, sive alio die ordinatus fuerit; cum certum sit, eum nonum Sedis annum tantum inchoasse. Ad hæc Socrates lib. 4. cap. 21. narrata Athanasii morte, ait: Confestim igitur Arianos animos resumpsere

Baron. LXIII. & seqq.

Quod autem ad Theodosium anachoretam spectat, cujus precibus adiutus S. Hieronymus monasticæ vitæ arduum institutum animo ardenti arripuit; idem ille est, qui hoc tempore in iis regionibus egregia claruit sanctitate; cujus res præclare gestas Theodoretus (d) conscripsit; eumque patria Antiochenum, eo sanctitatis pervenisse tradit, ut nautæ, ejus nomine invocato, tempestatem maris ingruentem sedarent; quem Antiochiæ defunctum affirmat, sepulturaque sanctorum honorifice tumulatum. De loco vero a S. Hieronymo in Syriæ solitudine ad habitandum delecto, ad Chromatium (e) scribens ita ipse meminit: In ea eremi parte delatae sunt, tuæ scilicet litteræ, quæ inter Syros, & Sarracenos vastum litem ducit. Eadem habet ad Florentium (f). Chalcedis Provinciæ ea erat (ut alibi (g) ipse testatur) solitudo. Fuere ejus comitis Innocentius atque Hylas, accessitque postea Heliodorus. His omnibus Evagrius Antiochenus cuncta necessaria ministrabat (h), quin & ejus impensis Hieronymo ad scribendos libros suppeditati sunt antiquarii; illis enim se ibi abundasse testatur (i); ejusdemque Evagrii opera, litteræ quæ diversis ex locis Antiochiæ afferebantur, eidem reddebantur, vicissimque ad alios mittendas ab ipso ille accipiebat.

Sed rebus in hunc modum probe dispositis, illud funestum in primis accidit, ut dulcissimo comite Innocentio morte extincto privaretur (k), Heliodorusque cito recesserit (l), spe tamen redeundi; ipse vero crebris (m) laboraret corporis infirmitatibus, quod sæpe queritur ad diversos amicos scribens (n). Quas insuper præter hæc passus sit impugnationes dæ-

A a a 2 mo-

XLIV. Hieronymus cultor eremi factus.

(d) Theod. in Philoth. c. 10.

(e) Hieron. epist. 43.

(f) Hieron. epist. 6.

(g) Hieron. præfat. in Abdiam.

(h) Hieron. epist. 41. 43.

(i) Hieron. epist. 6.

XLV. (k) Hieron. epist. 41.

(l) Hieron. epist. 1. 37.

(m) Hieron. epist. 3.

(n) Hieron. epist. 37. 41.

X. Certum testimonium mortis Athanasii.

ob Imperatoris Religionem insolentia elati. Et absque nova Valenti, qui tunc Antiochia versabatur, rem significarunt. Quare, cum currenti tantum anno Valens Antiochiam adventarit, non potest dici, Athanasium anno præcedenti mortuum esse; constatque, fidem Socrati in morte Athanasii narranda adhibendam non esse, cum ipsemet fateatur, Valentem Antiochiæ versatum esse, quando Ecclesia magnum illud lumen amisit.

Recte itaque S. Proterius, unus ex successoribus S. Athanasii, anno sequenti Athanasium mortuum tradit; quæ & Hieronymi & Theophanis in Chronicis sententia fuit. Proterius in epist. quam anno CCCCLIV. ad S. Leonem PP. scripsit de Paschate, inquit: In octogesimo anno ab Imperio Diocletiani supersite beata memoria Patre nostro & Episcopo Anastasio (legendum, Athanasio) cum XIV. Luna Paschalis XXVIII. die mensis Phaminos (id est, nono Kalendarum Aprilium) die provocisset, die Dominico, in subsequenter translatus est Dominicum, ita ut quinta die mensis Pharmoti (hoc est, pridie Kalendarum Aprilium) celebraretur Pascha Dominicum. Quos characteres omnes annum CCCLXXIII. notare, nullus inficias ierit. Idem

(a) Hieron. epist. 22. Hieronymus, quæ fit passus in eremo.

monum, & quæ eum exercuerint proelia carnis, hic retexam ex eisdem epistola ad Eustochium (a): O quoties ego ipse in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta Solis ardoribus horridum monachis præbat habitaculum, putabam me Romanis interesse deliciis! Sedebam solus, qui amaritudine plenus eram; horrebant sacco membra deformia, & squalidum cutis situm Æthiopicæ carnis obdu-xerat: quotidie lacrymæ, quotidie gemitus; si quando repugnantem somnus immi-nens oppressisset, nuda humo vix ossa hæren-tia collidebam. De cibus vero & potu ta-ceo, cum etiam languentes monachi aqua frigida utantur, & coctum aliquid acce-pisse, luxuria sit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnaveram, scorpionum tantum socius, & ferarum, sæpe choris intereram puella-rum: pallebant ora jejuniis, & mens de-sideriis aestuabat in frigido corpore, & an-te hominem sua jam carne præmortuum so-la libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus, ad Jesu jacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum tne-dia subjugabam. Non erubescio confiteri in-felicitatis meæ miseriam; quin potius plan-go me non esse quod fuerim. Memini me clamantem diem crebro junxisse cum nocte, nec prius a pectoris cessasse verberibus, quam rediret, Domino increpante, tranquil-litas. Ipsam quoque cellulam meam, qua si cogitationum mearum consciam pertime-scebam; & mihimet iratus, & rigidus so-lus deserta penetrabam; & scubi concava, vallium, aspera montium, rupium præru-pta cernebam, ibi meæ orationis locus, ibi illud miserrimæ carnis ergastulum;

PAGIUS

dem scribit Auctor Historiæ Patriarcharum Co-ptitarum, quam Abrahamus Echellenis Latinam fecit & vulgavit: ait enim, obiisse S. Pa-triararcham septimo Idibus die Jovis. Est mensis Ægyptiacus, cujus dies septimus cum die se-cunda Maii concurrat. Quare cum anno trecen-tesimo septuagesimo tertio dies secunda Maii in feriam quintam incidit, (erat enim litte-ra Dominicalis F) S. Athanasii mors accurate in eo Chronico consignata. Respondet Papebro-cius loco laudato, Auctorem illum feriam ex suo calculo addidisse. Sed Basilii Episcopatus exordio, & Valentis Antiochiam adventu ex-acte constitutus, manifestum est, illum Anony-mum ex veteri aliquo monumento eam feriam mutuatam esse.

XI. Quot annis ni in epist. prima ad Solitarios, qui tradit hunc Christi Athletam integros quadragesima sex annos Ecclesiam Alexandrinam moderatum esse: quod verum esse non potest, nisi usque ad an-num sequentem vitam produxerit. Vanæque quæcumque horum verborum interpretationes a contrariæ sententiæ assertoribus in medium ad-ducuntur. Denique Theophanes non tantum an-no Christi CCCLXXXIII. Athanasium mortuum

& ut ipse testis est Dominus, post mul-tas lacrymas, post celo inbærentes o-culos, nonnumquam videbar mihi interes-se agminibus Angelorum; & letus gau-densque dicebam (b): Post te in odorem (b) Cant. 1. unguentorum tuorum cucurrimus. Hæc-te-nus ipse.

Verum non jejunia solum, aliasque af-fictiones ad carnis impetus infrenandos adhibebat, sed & jure studium littera-rum; unde ipse ad Rusticum scribens hæc ait (c): Dum essem juvenis & solitudinis (c) Hieron. me deserta vallarent, incentiua vitiorum, epist. 4. ardoremque naturæ ferre non poteram; quem cum crebris jejuniis frangerem, mens tamen cogitationibus aestuabat; ad quam edomandam, cuidam fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in disciplinam dedi, ut post Quintilianum acumina, Ciceronis fluviolos, gravitatemque Frontonis, & lenitatem Plin-ii, alphabetum discerem, & stridentia an-helantiæque verba meditarer. Quid ibi la-boris insumpserim, quid sustinuerim diffi-cultatis, quoties desperaverim, quoties cessaverim, & contentione discendi rursus inceperim, testis est conscientia tam mea, qui passus sum, quam eorum qui mecum du-xerunt vitam. Et gratias ago Deo meo, quod de amaro semine litterarum dulces fructus carpo. Hæc ipse.

Ex multis vero ærumnis, quibus ibi XLVII. graviter afflictatus est, illæ quidem sibi maximæ visæ sunt; quod Occidentalis ipse homo, collegis parum cognitus, suspec-tæ illis fidei haberetur; cumque scissâ, esset schismate Ecclesia Antiochena, tota-que illa Provincia; ipse pariter invitaretur in schisma, atque cogeret alteri saltem partium inherere, sive Paulini, sive Meletii, Orthodoxis ambobus Epi-sco-

dicat; sed etiam addit, post gesti Episcopatus annos sex & quadragesima, quorum integros qua-dragesima in persecutionibus, periculisque pro Fide & pietate susceptis peregerat. Athanasius anno CCCLXVII. mense circiter Junio, in Ecclesiam suam revocatur, ut anno CCCLXX monstra-vi. Quare ab eo anno ad initium insequentis, sex illi anni, quibus in tranquillitate vixit A-thanasius, sunt numerandi. Nicephorus Patriar-cha in Chronico post priores viginti Episcopos Alexandriæ memoratos, scribit: XX. Athanasius Martyr, ab Arianis frequenter a Sede pulsus, in cujus locum Gregorius Arianus successit annis... XXI. Athanasius secundo, eoque Constantini (id est Constantii) jussu expulso. XXII. Geor-gius Cappadox Arianus annis..... Athanasius tertio, itemque quarto, & etiam quinto Sedi re-stitutus: ejus anni universi XLVI. Ubi Nicepho-rus ab Athanasii expulsiōibus ad ejus restitui-tiones transit, & primam restitutionem, quæ post Constantini M. mortem, ab hujus filiiis fa-cta est, præmittit; quæ tamen numeranda fuisset. Secunda enim restituitio anno CCCLXIX. a Constantio Aug. peracta, Tum Athanasius tertium a Juliano Aug. anno CCCLXXI. Eccle-siæ suæ redditus. Rursus quarto anno CCCLXXIII, a Jo-

(a) Hieron. epist. 57.

XLVIII. (b) Joan. 19.

(c) Cant. 2.

(d) Jer. 2.

(e) Cant. 4.

Hieron. consultit Damasum, Antiochiæ debeat communi-care.

(f) Luca 17.

(g) Isai. 14.

(h) Mat. 5.

scopis, aliis cum Paulino communicare ipsi suadentibus, cum Meletio aliis, aliis in-super cum Vitale antesignano hæresis A-pollinaris; magnumque etiam illi a Sy-riæ monachis factum est negotium (ut di-ximus) ob nomen hypostasis; cum ipse tunc his vallatus angustiis, quid acturus esset consulit Romanum Pontificem Dama-sum (a), quem hæc primum vocibus interpellat:

Quoniam vetusto Oriens inter se popu-lorum furore collisus, indiscissam (b) Do-mini tunicam & desuper textam minuta-tim per frustra discerpit, & Christi vi-neam exterminant (c) vulpes; ut inter la-cus contritus, qui aquam non habent (d), difficile ubi fons signatus, & hortus ille conclusus sit (e), possit intelligi: Ideo mi-hi cathedram Petri, & fidem Apostolico-ore laudatam censui consulendam; inde, nunc mea anima postulans cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi. Neque, cum quo tanta vastitas elementis liquentis, & interjacentis longitudo terrarum, me a pre-tiosa margaritæ potuit inquisitione pro-hibere. Ubicumque fuerit corpus, illic con-gregabuntur & aquilæ; (f) profligato a jobole mala patrimonio, apud vos solos in-corrumpat patrum servatur hæreditas. Ibi caspitate terra succundo, dominicæ seminis puritatem centeno fructu refert; hic ob-ruta sulcis frumenta in lolium avenasque degenerant. Nunc in Occidente Sol justit-ia oritur; in Oriente autem Lucifer ille qui ceciderat, supra sidera (g) posuit thronum suum. Vos (h) estis lux mundi, vos sal terræ: Vos aurea vasa & argen-tea; hic testacea vasa, vel lignea virgam ferream & æternum operiantur incendium. Quamquam igitur tui me terreat magnitu-do, invitat tamen humanitas. A sacerdo-te victimam salutis, a pastore præsidium ovium flagito. Faceat invidia, Romani culminis recedat ambitio; cum successore

PAGIUS

a Joviano Aug. in Sedem restitutus, Quinto & ultimo, anno CCCLXVII. a Valente Aug. Alexandriam redire jussus. In Martyrologio Hieronymiano ad diem XIII. Octobris legitur: In Alexandria Athanasii Episcopi. Sed is dies ad aliquam Translationem referendus; quamvis Florentinus in Notis suspicetur, hunc esse ejus diem natalem, quod Genebrardus die secunda Maii, quo Athanasium mortuum diximus, ha-beat: Translatio Reliquiarum Athanasii Magni. Nam corpora Sanctorum sæpe die eorum na-tali translata fuisse, aliquot exemplis ostendimus.

XII.

Ægyptus post Atha-nasii mor-tem vexa-ta.

Persecutio post Athanasii obitum adversus Or-thodoxos in Ægypto suscitata ad annum se-dique-tem revocanda, quo Athanasium e vivis ex-cessisse mox demonstravimus. Ex Fatragine Ale-xandrina, quam Scaliger publicavit, discimus, Publium anno Christi trecentesimo septuagesi-mo tertio Augustalem Ægypti fuisse, & Ta-riano Orthodoxorum persecutori successisse. Sed loco Publii, reponendum, Palladium, quem Theo-doretus lib. 4. cap. 22. Ægypti Rectorem, dum

piscatoris, & discipulo Crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, bea-titudini tuæ, id est, cathedra Petri com-munione consocior; super illam petram ædi-ficatam Ecclesiam scio (i). Quicumque (i) Mat. 16. extra hanc domum agnum comederit (k), (k) Exod. profanus est. Si quis in arca Noe non fue-rit, peribit, regnante diluvio. Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigravi, quæ Syriam juncto Barbariæ sine discernat; nec possunt sanctum Do-mini, tot interjacentibus spatiis, a san-ctimonia tua semper expetere; ideo hic collegas tuos Ægyptios confessores sequor, & sub onerariis navibus parva navicula delitescō. Non novi Vitalem, Meletium, respuo, ignoro Paulinum. Quicumque te-cum non colligit, spargit; hoc est, qui Christi non est, Antichristi est, &c. Quæ enim subdit post hæc de controversia vo-cis hypostasis, jam superius sunt recitata. Rogat demum, ut cuiquam illarum trium sectarum auctoribus communicare debeat, litteris significet Antiochiam ad Evagrium dandis.

Quod autem diu expectans, nondum ta-men cui communicare deberet, Damasi responsum acciperet, atque interim fa-ctio schismaticorum magis magisque ipsum urgeret; rursus ad eundem Romanum Pontificem eodem argumento litteras de-dit (l), quibus hæc inter alia: Ita me incessabilis inimicus post tergum secutus (l) Hieron. est, ut majora in solitudine bella nunc pa- Rursus de-tiar. Hinc enim præsidis fulta mundi A- Hieron. scissa Ecclesiæ ad se rapere me festinat. ad Dama-sum. Monachorum circa manentium, antiqua in-me surgit auctoritas. Ego interim clami-to: Si quis cathedræ Petri jungitur, me-us est. Meletius, Vitalis, atque Pauli-nus, tibi hæere se dicunt. Postem cre-dere, si hoc unus assereret, nunc aut duo mentuntur, aut omnes. Idcirco obtestor bea-

de ea persecutione loquitur, vocat. Petrus Baron. D. Athanasii successor statim literas Synodicas ad Damasum PP. misit, quibus persecutiones seq. Arianorum, ac Gentilium adversus se excita-tas narravit. His literis Damascus respondens, literas communicatorias simul & consolatorias scripsit ad Petrum, ut is testatur apud Theo-doretum loco laudato. Ex quo apparet, inquit Valeus in Notis ad eum locum, inter ordi-nationem Petri, ac fugam satis longum tempo-ris spatium intercessisse; nec probabilem vi-deri Baronii sententiam, qui ordinationem, ac fugam Petri in eundem annum conjicit, nem-pe præsentem, quo Athanasium mortuum cre-didit.

Rufinum Aquileiensem anno superiori in Sy-riam, Melaniam vero currenti Hierosolymam adventasse, Baronius alias mihi penitus persua-ferat. Verum utrumque anno superiori ex Oc-cidente solvise, & in Ægyptum tunc perve-nisse certis tandem argumentis detexi, varia-que de Melania, hucusque dubia in bono lu-mi-

XLIX.

(l) Hieron. epist. 58. Rursus de-tiar. Hieron. ad Dama-sum.

XIII.

beatitudinem tuam per Crucem Domini, per necessarium fidei nostrae decus, per passionem Christi, ut qui Apostolos honore sequeris, sequaris & merito. Ita in folio cum duodecim judicaturus sedeat; ita te alius senem cum Petro cingat; ita municipatum caeli cum Paulo consequaris; ut mihi litteris tuis, apud quem in Syria debeam communicare, significes. Noli despiciere animam, pro qua Christus mortuus est. Hæc ad Damasum Hieronymus; at non hoc anno, sed saltem post biennium ambæ hæc scriptæ sunt a Hieronymo epistolæ ad Damasum, nimirum, cum jam S. Ambrosius creatus fuisset Episcopus: nam in superiori ad Damasum epistola meminit de Auxentio atque Ambrosio, quem constat anno undecimo Valentiniiani fuisse factum Episcopum, post sequentem videlicet annum, de quo suo loco dicturi sumus.

L. Quid autem ad hæc responderit Damasus; licet litteræ ejus non extent; tamen ex multis constat ipsum respondisse, ut cum Paulino communicaret; id quidem primo ex eo redditur manifestum, quod idem S. Hieronymus ab eodem presbyter ordinari voluit, quod certe minime facere ausus fuisset, nisi scisset Romanum illi Pontificem litteris pacificis communicare. Rursum vero ex his quæ S. Basilius ad Terentium scribit (a), liquet Damasum ad Orientales dedisse litteras post Paulino; nam ait: Super istam autem famam iterum apprehendit nos auditus, quod & fratres, qui cum Paulino constituti sunt, colloquuntur aliqua tue reſtitutioni de ea quæ nobiscum est unitione: nos autem dico partis hominis Dei Meletii Episcopi. * Quos audio & litteras nunc Occidentales alium circumferre, præcipientes eos alium habere Episcopum Antiochenæ Ecclesiæ, rejicientes admirabilem Episcopum veræ Dei Ecclesiæ Meletium. Et non admiror istud. Quidam enim omnimodo ignorant ea quæ in istis sunt paribus; quidam autem etſi videntur scire, concertando magis, quam veritatem

(a) Extat in ultima edit. nuptiana ante canonice epist. Paulinus præferitur Meletio.

PAGIUS mine collocavi. Romam Melania ipsamque etiam parvulum filium reliquit, ut impoſterum Hierosolymis vitam traduceret; indeque Hieronymus magnus tunc ejus amicus in Chronico anno Abrahami 2390. secundum editionem Scaligeri scribit: Melania nobilissima mulierum Romanarum, & Marcelli quondam Consul filia, unico Pratore tunc Urbano filio derelicto, Hierosolymam navigavit, ubi tanto virtutum, præcipueque humilitatis fuit miraculo, ut Tecla nomen acceperit. Quare licet Melania in Ægypto primum fuerit, ibique per mensis sex, antequam Hierosolymam veniret, commorata sit, ut statim ostendam, ea tamen mente Roma digressa est, ut reliquum vitæ Hierosolymis traduceret.

XIV. Negari tamen non potest, quin Hieronymus memoriæ lapsu adventum Melaniæ in Orientem

dicendo, eis referunt. Et illos quidem nihil mirum est aut ignorare veritatem, aut occultare causam, propter quam ad scribendum Paulino perductus est beatissimus Episcopus Athanasius. Tuam autem perfectionem ibi agentem, quæ postea sub Principatu Joviani inter Episcopos facta sunt, integre referre rogamus, ut ab ipsis quæ facta sunt discas. Verumtamen quia nullum accusamus; oramus autem magis ad omnes habere charitatem, & maxime ad domesticos fidei; congratulamur iis qui apportaverunt de Roma litteras; & si magnam aliquam & venerabilem habent eorum testificationem, & oramus illam veram esse, & ex operibus ipsi confirmari. Non autem propter hoc possumus nobismet ipsis aliquando suadere, quia Meletium ignoremus, aut ut eam quæ sub ipso est Ecclesiam obliviscamur; aut inquisitiones, pro quibus ab initio dissensio facta est, minimas arbitremur, aut putemus modicam habere differentiam ad eam quæ de pietate est, intentionem. Hæc Basilius de his quæ spectant ad causam Meletii.

LI. Ex his in primis videas Athanasii cum Paulino communionem persuasum inductumque Romanum Pontificem cum eodem, Paulino communicasse. Quod autem expectat a Terentio perquiri mittique ad se Acta Concilii Antiocheni sub Joviano; illam puto causam, quod in eo Concilio cognitus fuit Meletius ejus Ecclesiæ Episcopus, in cujus Synodali epistola primo loco ille subscriptus habetur. (b) Vides ex his etiam Basilius modestiam, qui licet eidem plurimum deferret Meletio, excusat tamen judicium de Paulino Romæ prolatum, nimirum haud vera illuc de Meletio esse perlata. Cæterum non sic exclusus Meletius, & Paulinus receptus fuisse videtur, ut tamen Meletio communicantes anathematis damnatione ferirentur, & ita extorres fierent ab Ecclesia; id quidem haud Basilius tacuisset, cujus sententia in primis veniret ipse damnandus; immo nec Meletius ipse, licet privatus sede illa, fuit sententia Damasi excommunicatus,

(b) Socrat. l. 3. c. 21. & Sozom. l. 6. c. 4. Qualis fuerit sententia Damasi Papæ de Meletio.

Annus discessus Melaniæ ex Occidente mendose collocatus in Chronico Hieronymi. cum anno Abrahami 2390. qui Kalend. Octob. anni Christi CCCLXXXIII. exorditur perperam alligavit; & quin in eodem Chronico in Chronologia sæpe peccavit; cum eam ante Sancti Athanasii mortem in Oriente fuisse, indubitatum esse debeat. Nec enim existimandum Librariorum culpa hunc locum transpositum esse; cum numero sequenti ibidem narretur divi Ambrosii Mediolanensis ordinatio anno CCCLXXIV. peracta, & altero post istum numero Valentiniiani senioris Mors, quæ ad annum CCCLXXV. pertinet. Numeri quidem, seu anni Abrahami, Librariorum oscitantia, sæpe loco moti, uti in editione Pontacena, ubi de Melania agitur; in ea enim laudata Hieronymi verba cum anno Abrahami 2397. magno errore copulantur, sed eum Melaniæ Hierosolymam adventum ante mensem Octobris anni

LII. Transactum inter Meletium & Paulinum.

(a) Socrat. l. 5. c. 5. (b) Sozom. l. 7. c. 3.

LIII. Quid de tribus hypostasibus Damasus

(c) Cyrill. Alex. epist. 15.

PAGIUS

XV. Melania neptis fuit Marcellini non veræ filia.

tus, utpote vir Catholicus probe notus, deque Catholica veritate optime meritus. Sed quid accidit? Cum omnes ferme Orientales Episcopi Catholice religionis reperirentur studere Meletio, atque aversari Paulinum, indigneque ferre, Episcopum ob fidem Catholicam sæpe exulem, post immensos perfunctos labores ignominiose sede privari; resque jam eo statu reposita esset, ut nonnisi magno scandalo quæ decreta fuerant, perfici possent; placuit, & quidem puto assentiente, vel saltem ratum habente ipso Romano Pontifice, ut amabili transactione inter eos intercedente, res ita componeretur, ut sic ambo sederent, regens quique illorum gregem sibi subiectum; ut tamen alterutro ex hac vita migrante, nullo ei substituto alio Episcopo successore, qui superesset alteri, solus universam illam curaret Ecclesiam: quando autem id fieri contigerit, suo loco dicitur ex Socrate (a) atque Sozomeno (b), refelliturque Theodoretum commentum. Porro Hieronymus postea admonitus litteris Damasi Papæ, Paulini communionem amplexus est, cui & inhærebat Evagrius ejus pernecessarius, & ejusdem Paulini deinde in sede successor. Quid autem ad eundem S. Hieronymum de tribus hypostasibus exquirentem Damasus Papa rescripserit, licet ejus non extent litteræ, tamen nonnisi ex sententia ejusdem Hieronymi respondisse videtur; nempe contendendum tres in Trinitate personas, tacendumque nomen hypostasis: id sane assequi possumus ex Cyrillo Alexandrino Episcopo inter alia ita scribente ad Acacium (c): Quod beato Paulino accidit, qui detrectabat tres dicere hypostasies, diserte cum virtute & veritate eadem sentiens ac tractans. Adhæsit autem Occidentalibus Deo dilectissimis Episcopis; propterea quod angustior

est Romana lingua, quam quæ juxta nostram Græcorum phrasin tres hypostasies dicere queat. Verum quoniam nos omnes, qui Ecclesiæ Dei & condolare, & compati possumus, magno æstimare debemus, si vox illa expresse pronunciata reprimi possit, ne occasio detur iis qui ad hoc parati sunt, ut Ecclesiam Dei dividant ac scindant, &c. Hæc Cyrillus, plane docens eam Occidentalium de tacendo hypostasis nomine fuisse sententiam, quam ipse Paulinus ex eorum præscripto fuerit amplexatus. Verum (ut dictum est superius) cum ex pluribus Orientalium scriptionibus innotesceret, nomen hypostasis nullam in eo pronunciando habere fallaciam; sicut a Græcis, ita quoque a Latinis susceptum esse, atque usu frequentatum apparet, adeo ut vox Græca in Latinitatem frequenti usu transferretur.

LIV. Cæterum etſi Meletius laude dignissimus haberetur, cui merito favissent magni nominis Orientales Episcopi; tamen eo absente his temporibus, exule (ut vidimus) causa fidei, illi qui ab eo dicti sunt Antiochiæ Meletiani, illa quidem culpa minime carere, cum ut præstarent viribus pollerentque multitudine, conjunxerunt se Tarfensibus, sic dictis, hæreticis: Erant hi Semiariani a Silvano (d) ipsorum Episcopo ita instituti, qui cum horrere Arianos profiterentur, consistentes in Dei Filio divinam substantiam, nolebant tamen cum Orthodoxis afferere ejus consubstantialitatem, iis de causis, quæ superius sunt memoratæ. At tamen non omnes qui Meletio communicabant, cum Meletianis pariter juncti cum Tarfensibus participationem habebant: siquidem S. Basilius exhorrebat Tarfenses hæreticos; hinc illa ejus deploratio de Tarfensi Civitate ab hæreticis occupata, ut suo loco superius dictum est. Porro licet sic divisi inter se essent Catholici Antiocheni; in eo tamen haud inviti conveniant

(d) Sozom. l. 6. c. 4. Meletiani iuncti Tarfensibus.

tum Hieronymi locum. Hanc nostram conjecturam certam reddit Rufinus laudatus, qui exprobrans Hieronymo quod tunc aversus esset a Melania, quam in suo Chronico laudat, verba Hieronymi refert ac filia nomine Hieronymum neptem denotasse indicat: Et jam nec illud admirabile factum silendum est, ne pudorem incutiamus audientibus, quod Marcellini Consul neptem, quam Romana nobilitatis primam, parvulo filio Roma derelicto Hierosolymam petiisse, & ibi ob insigne meritum virtutis Teclam nominatam in ipsis Chronicis suis scripserat &c.

XVI. Verum hæc verba unico Pratore tunc Urbano filio derelicto, in omnibus editionibus depravata, Melania legendumque, unico Pratori tunc Urbano filio derelicto. Et ratio est quia Rufinus loco laudato Melaniam parvulo filio Roma relicto Hierosolymam petiisse. Ad hæc Paulinus citatus insinuat hunc Melaniæ filium ex tribus quos pepererat minorem fuisse: Ita crevit ærumnis, inquit, ut duos filios & maritum intra anni tempus amitteret; unico tantum sibi parvulo ad memor-

(a) Greg. Nyssorat. in funere Meletii.

LV.

Hieron. triconari- riu scri- bit super Abdiam.

bant in unum, ut Euzojum illic Episcopum Arianum execrarentur, qui pulso olim Meletio ab Arianis favore Imperatoris fuerat institutus ipsorum Antistes; de quo Gregorius Nyssenus (a): Jam, inquit, multum temporis intercesserat, cum quidam adulterandi animo immaculatum letum conjugalem aggreditur; sed sponsa non poterat corrumpi, &c. De haeretico enim illic instituto Episcopo ipsum intel- ligere, quae subdit ibi significant.

Sed de rebus Antiochenis haecenus: re- deamus ad S. Hieronymum in ejusmodi Provinciae eremo commorantem, recensua- musque ejus illic lucubrationes elaboratas. Coepit ibi primum ipse sui experiri vi- res ingenii, atque ut pullus aquilae pri- mo volatu celsa petens, culmen prophe- ticae emipientiae ausus est penetrare; cui tamen aetate grandiori sublitora scandenti, humilia sunt visa, ita ut illa ante- elucubrata omnino despexerit; posteriori- bus priora emendans. Fuit hic Commen- tarius in Abdiam Prophetam, quem cum juvenis elaborasset, erubuit postea senex audiens per Italiam circumferri, quem oblivione putabat esse deletum. Scripserat illum priorem hoc puto, vel sequen- ti anno, quo dictam ad Ruffinum dedit epistolam, cum Heliodorum ad se venisse testatur (b), antequam ille recederet, quem haud diu ibi commoratum esse con- stat; ait enim in ejusdem Commentarii praefatione ad Pammachium (c): Hoc il- lud tempus, mi Pammachi, ac luce dul- cior, quo egressi scholam rhetorum diver- so studio ferebamur; quando ego & He- liodorus carissimus pariter habitare soli- tudinem Syriae Chalcidis vivebamur. Haec ipse.

LVI.

Quotennis autem tunc S. Hieronymus esset, idem plane ibidem supra declarat, ubi ait: Quanto magis ego, qui necdum ad aetatem perfecti viri & in mensuram

PAGIUS

mariam potius quam ad compensationem affectuum derelicto. Tum Melaniam cum Anna de qua in lib. I. Reg. cap. 3. quae filium suum in templo deposuit ut Domino serviret, comparans ait: Ista (nempe Melania) ut unicum suum a pectore suo abscidit, & in sinum Christi factavit, ut eum ipse Dominus enutriveret, nihil postea illi sua sollicitudinis dedit, diffidentia peccatum judi- cans, si quem Christo commiserat, ipsa curasset. Quanta autem hoc fide fecerit, hinc perspicit licet, quod in magna licet potentissimorum, & clarorum propinquorum Roma copia, nemini par- vulum suum verbo, ut dici solet, alendum, evi- diendum, tuendum mandare dignata est. Tam certa fuit a Christo esse susceptum; & ideo meruit obtinere, quia frui noluit: & nunc revivere meruit per ejus fidei pietatem, qua semel reli- ctum in Deo non desideraverat in hoc seculo. Quae verba de Praetore Urbano, qui nec par- vulus esse potuit, nec indigere, ut aleretur, erudiretur & defenderetur, interpretari non pos- sunt. Quare fallitur Palladius loco citato scri-

Christi veni, mereri debeo veniam: & in- ferius, tot annis postea, quot habebat quando ipse scripserat, allatum ad se ab Italia tradit exemplar, nempe triginta; nam & paulo post: Nec dissiteor per hos- ce triginta annos in ejus opere me hoc la- bore sudasse: sicque videas ex verbis ipsius S. Hieronymi illum elici sensum, jam na- tum annos triginta illa scripsisse, post annos vero item triginta eadem correxis- se, nempe sexagesimo aetatis anno, Chri- sti vero circa quadragesimum secundum. Nec est quod alius sensus accomo- dari possit Hieronymi verbis, cujus testi- ficatione (d) constat, anno quartodecimo Theodosii Imperatoris nondum edidisse se- cundam in Abdiam interpretationem. His insuper consentiunt quae idem in fine e- jusdem posterioris Commentarii in Abdiam ita habet: In hoc Propheta & adolescen- tuli lusimus, & senes praesumptivus: adeo ut omnis prorsus ambiguitas auferatur, ne quis vel possit existimare anno trigesimo aetatis secundam ipsam edidisse in Abdiam interpretationem, sed re vera post annos triginta a prima elaborasse secundam; quot enim annos natus erat, cum jam priorem e- lucubrasset, tot sane annis postea interla- psis (ut ait e) posteriore elaboravit.

(d) Hieron. de script. Eccles. & praefat. in Annos.

(e) Hieron. praefat. in Abdiam.

(f) Hieron. nymi Ae- tate discu- ptatio.

At quorsum, dices, tam exacta de Hieronymi aetate, cum primo in Abdiam Commentarios scripsit, temporis exploratio? Haud quidem intelliges otiose susceptam, si de aetate Hieronymi diversas consideres diversorum sententias, easdemque longe a verbis ejus abhorrentes. Ut in primis cum testetur S. Prosper in Chronico, S. Hieronymum diem obiisse Theodosio juniore nonum, & Constantio tertium Cos. (est is annus Domini quadragesimus vige- simus) addatque eum tunc fuisse aetatis annorum nonaginta unius: ea ratione di- cendum esset, hoc anno Domini trecent-esimo septuagesimo secundo pervenisse jam ad

XVII.

bens: Cum curasset ut filii sui nominaretur tu- tor, ipsa acceptis suis mobilibus, & in navem in- seclis cum aliquot famulis & ancillis, cursu na- vigavit Alexandriam, major enim fides hac in re Paulino habenda, cui Hieronymus suffragatur cum ait Melaniam unicum filium suum ei qui tunc Praetorem urbis gerebat, dereliquisse. Nos tram textus Hieronymi emendationem cer- tissimam esse, ostendo ex lib. I. Institut. tit. 20. ubi legitur: Si cui nullus omnino tutor fuerat, filius non ei dabatur in Urbe quidem a Praetore Urbano & Praetore ur- majori parte Tribunalium Plebis ex lege Attilia: his, sed in Provinciis vero a praesidibus Provinciarum ex lege Julia & Titia. Sed ex his legibus tu- tores pupillis deferunt dari, postea quam primo Consulibus pupillis utriusque sexus tutores ex in- quisitione dare cuperint; Deinde Praetores ex con- sultationibus. Primus fuit Claudius Imperator, qui pupillis tutores assignandi jus Consulibus ar- tribuit, ut tradit Suetonius in ejus Vita cap. 23. Sed postea Marcus Aurelius, ut prodit Cap- itolinus in ejus Vita cap. 20. illud rursus in Prae-

(a) Beda, Usuard. Ato in Martyrol. Sigebert. in Chron. Auctor in vita S. Hieronym.

LVIII.

Aetas Hieronymi tempore Juliani obitus.

(b) Hieron. in Abac. cap. 3.

LIX.

PAGIUS

ad annum aetatis suae quadragesimum tertium. At quomodo haec concilietur cum plu- ribus ejusdem Hieronymi locis citatis supe- rius, & aliis inferius adducendis, quibus se adolescentem, vel adolescentulum saepe nominat? Quod si cum aliis (a) dixeris Hieronymum pervenisse ad annos aetatis nona- ginta octo vel novem; jam hoc tempore quinquagenarium ipsum constituit. Sed plane & hallucinati sunt iidem, dum ha- bent, ipsum decessisse anno duodecimo Ho- norii Imperatoris, qui est annus Domini quadragesimus septimus; qua ratione illud sequeretur absurdius, ac plane porten- tum, ipsum hoc tempore annorum fuisse se- ptuagintatium, quo (ut diximus) se a- dolescentulum saepe nominat.

Sed missis his, Properi tantum Chro- nologiae nobis habenda ratio est, utpote res sui temporis consignantis; quem sicut non dubitamus certum verumque annum ejus obitus ex Consulibus demonstrasse, quod res illa esset ob egregiam viri fa- mam omnibus manifesta; ita de numero annorum quo vixit (cum de his haud ita certa & explorata veritas esse continge- ret) putamus errasse. Nam quem ea ra- tione constat hoc tempore fuisse annorum quadraginta trium, tempore obitus Ju- liani Apostatae eum natum fuisse annos tri- ginta-quatuor dicendum esset: nam Julia- num certum est obiisse anno Domini tre- centesimo sexagesimo tertio. At si ita est, quoniam pacto verum erit, quod de se testatur S. Hieronymus (b), tunc tem- poris fuisse puerum, & grammaticis fa- cultatibus adhuc sub Gentili imbui praepre- tore? Sed secundum veriore a nobis ex verbis ipsius Hieronymi initam rationem, quem hoc vel sequenti anno diximus suae aetatis annum trigessimum attigisse, erat ipse tempore obitus Juliani annum agens circa vigesimum.

Sed quoniam modo, rursus instabis, se Ann. Eccl. Tom. V.

Praetorem Urbis transfudit: Praetorem, inquit, tutelarem primus fecit, cum ante tutores a Con- sulibus poscerentur, ut diligentius de tutoribus tra- staretur. Praefectus quidem Urbanus Tutores etiam dabat, ut asserit Triphonius Jurisc. Digest. lib. 27. tit. 5. Leg. 45. sed tantum ut de- legatus a Principe, & iudex extraordinarius; cum tamen Praetor tutelaris rerum hujusmodi in urbe Romana iudex ordinarius esset, uti scribit Hermogenianus Jurisc. Digest. 26. tit. 5. leg. 27. Pupillus qui tam Roma, quam in Pro- vincia facultates habet, verum qua sunt Roma Praetor, Provincialium Praesides tutorem dare potest. Dein Theodosius Magnus Timasio & Promato Cos. anno scilicet CCCLXXXIX. dedit legem I. Cod. Justin. De tutoribus vel curatoribus illustrium vel clarissimarum personarum, his verbis conce- ptam: Illis tribus praefectus Urbi adhibitis decem viris e numero Senatorum amplissimi, & Praetore clarissimo viro, qui tutelariis cognitionibus praefidet, tutores curatoresque ex quolibet ordine ido- neos faciat retentari. Verum Lex haec tantum

puerum esse ait, & adhuc sub magistro grammatices, quem pernicitate ingenii ejusmodi rudimenta ante pubertatem af- secutum esse, quisque jure putavit? Ex his perspicio, lector, quantum abhorreas ab aliorum sententia de majori numero annorum aetatis ipsius Sancti Hieronymi, qui nobis longe minorem statuentibus mi- nime acquiescis. Ut autem cuncta magis perspecta habeas, illud in primis attende: Facile erit ut in mille labatur errores & in diversa feratur, qui ejusdem Sancti Hieronymi in locutione tropos minime con- sideraverit & figuras, cum interdum at- tenuatione, amplificatione vero aliquando utatur. At quod ad praesens pertinet ar- gumentum, nihil est quod mireris, si se annorum viginti puerum vocat: nam & cum de commoratione sua in eremo ad Ne- potianum scribit, sic ait (c): Dum essem adolescens, immo pene puer, & primos impetus lascivientis aetatis eremi duritia refronarem, &c. cum alioqui, ut ex ipsius- met assertionem vidimus, esset tunc annos natus amplius triginta; nam constat de eo loqui tempore, quo jam ex eremo He- liodorus recesserat, quem illis de quibus meminit, profecutus est litteris. Sed quid amplius? quod magis mireris, agens de memorabili illo terramotu & Orientis cla- de, cum maris excrecentia urbes obruit, quam ex Ammiano vidimus accidisse ubi Consulatu Valentiniani atque Valentis, anno Domini trecentesimo sexagesimo quin- to; ipse tamen Hieronymus postea jam senex, cum ejus meminit in Commentariis in Esaiam (d), ea prodigia accidisse dicit in sua infantia; cum juxta minimam annorum a nobis initam rationem appa- reat, eum tunc fuisse aetatis annorum vi- gintiduorum: Sed & quem tradit Com- mentarium in Abdiam, de quo est sermo, anno trigesimo aetatis elucubrasset, postea cum jam sexagenarius in idem opus rur- B b b sum

(c) Hieron. epist. 2.

(d) Hieron. in Esai. c. 15.

XVIII.

Hieronymus in epistola XXV. ad Paulam narra-

CHRISTI 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI IMP. 9. VALENTIS

(a) Hieron. prefat. in abdiam.

(sumi incubuit, ait (a): Per vetera vestigia rursus ingrediar, emendans, si fieri potest, curuos apices litterarum; infans eram, nequid scribere noveram; titubabat manus, tremebant articuli, & quæ sequuntur.

LX.

Cæterum quod non puerum tantum se fuisse significat tempore obitus Juliani; sed qui Grammaticis litteris imbueretur; nec quidem, puto, dabis viginti annorum numerum ætatis ejus. Verum attende verba illa Hieronymi: Dum essem puer, & in Grammatica ludo exercerer; haud ita accipienda esse, quasi tunc addiceret rudimenta Grammatices, sed, quod eadem voce significatur, in ipsa versaretur recte loquendi atque scribendi scientia, quæ ita ex sententia Quintiliani, quod multiplex & varia sit ac copiosa, viros quoque faciat esse discipulos: hisque S. Hieronymum non modo usque ad illum ætatis annum fuisse detentum, sed etiam (ut ipse testatur b) usque ad professionem in eremum, dum ait, post Quintiliani, Ciceronis, Frontonis atque Plinii perlecta volumina, cœpisse Hebraica addicere elementa. Sed & cum dicat alibi (c), se puerum in controversiis lusisse; plane declarat, quid est quod item ait, se puerum tempore obitus Juliani in ludo Grammaticæ exercuisse, cum tamen aliarum scientiarum facultates minime prætermiserit: nam ipse alio in loco (d): Ab ipsis, inquit, canabulis inter Grammaticos & Rhetores atque Philosophos detriti sumus: ut intelligas, qui se Grammatices tradit tunc imbutum disciplinis, aliis simul facultatibus excultum fuisse, ac plane cognoscas, haud tunc sub ferula puerum, sed adolescentem etiam inter Philosophos versatum esse.

(b) Hieron. epist. 4. & epist. 120.

(c) Hier. l. 2. contra Pelag. & in epist. ad Galat. c. 2.

(d) Hieron. prefat. in Job. 11.

LXI.

Hac igitur de annis S. Hieronymi accurata habita ratione, quem hoc tempore dicimus fuisse annorum triginta vel

PAGIUS

Annus discussus Melania ex Occidente certo argumento probatus.

narrata Melania constantia in morte mariti & duorum simul filiorum, qua anni tempestate ea se se mari commiserit nos edocet. Ait enim: Sed forsitan superatur in cæteris. Quinimo, qua illos mente contempserit; in unico postea filio probat, cui omni quam habebat, possessione concessit, ingruente jam hyeme Hierosolymam navigavit. Quare hyeme anni CCCLXXI. jam saviente, Melania Hierosolymam profecta Alexandriam navigavit. Cumque hyeme anni CCCXCVII. exeunte seu initio ejusdem anni post quinque lustra in Occidentem remearit, ut suo loco ex divo Paulino epist. XXIX. alias X. ad Severum demonstravi, laudata Hieronymi verba non nisi de hyeme, seu de anno CCCLXXI. exeunte intelligi possunt. Ubi illic pervenit, cum illic res suas vendidisset, ingressa est in montem Nitria, Sanctos patres conveniens, Pambo, & Christi servum Arisium, & Serapionem magnum, & Paphnutium Scatitum, & Isidorum Confessorem Hermopolis, & Dioscorum, & versata est apud eos: circiter annum dimidium, obiens solitudinem, & videns omnes

paulo amplius, consentientes pariter Profepo affirmanti sub nono Consulatu Theodosii junioris, anno videlicet Domini vigesimo supra quadringentesimum, defunctum esse, dicimus eum vixisse annos septuaginta & octo vel novem, natumque sub Constantio Imperatore, Christi trecentesimo quadagesimosecundo vel tertio. Sed ad scripta ejus in eremo redeamus. Origenis homilias ab illo ad populum dictas se adolescentem in Latinum, verissime tradit (e). Indeque etiam epistolas complures dedit, ut inter alias ad Ruffinum, qua eum de Bonosi perarduo arrepto vitæ instituto reddidit certiorum, & quas recensuimus epistolas duas ad Damasum, necnon illam ad Heliodorum, cum ab eo recessisset, ad Florentium duas, ad Julianum diaconum, ad Nicæam subdiaconum, ad Chromatium, Jovinum & Eusebium fratres, necnon ad Chrysogonum monachum. Quantum vero temporis in ea permanserit solitudine, dicemus postea.

(e) Hieron. Apolog. advers. Ruf. fin. l. 2.

LXII.

Obitus patris Gregor. Nazianz.

Hoc ipso tempore Gregorius Nazianzenus parentum obitu exsolvit se ab administratione Ecclesiæ Nazianzenæ, prout ante condixerat, cum ad ejus regimen, cogente parente, invitatus attractus est; quod contigisse diximus anno præterito. Parentes vero modicum post tempus elapsum ex hac vita migrasse, ejusdem Gregorii testificatione rerulimus. Defunctus est igitur pater (ut ipse Gregorius ait) cum annos quadragintaquinque eidem Ecclesiæ præfuisset, natus annos quasi centum: Cum autem, inquit (f), centum ferme annos vixisset, hoc est ultra Davidicos de temporis nostri spatio terminos, exiissetque sacerdotio quinque & quadraginta, quæ fere humane vitæ mensura est, exegisset, ita demum in bona senectute vitam claudit. Hæc Gregorius illa ipsa oratione, quam in funere patris habuit, præsentem S. Ba-

(f) Greg. Naz. orat. in fun. patris.

sanctos, inquit Palladius citatus, ubi Græcum habet, & ἡμι ἔτος, idest media parte anni.

XIX.

Alexandriæ Melania donata est a Sancto Athanasio ovina pelle, quam dono acceperat a Macario Abbate, oblata ipsi munere a Leana, pro gratiarum actione de catulis cæcis ab ipso Macario redditis, ut refert Palladius in Lausiaca mortem in cap. 20. Sed Græcus textus corruptus est; si cuti & versio; Καὶ τὴν ἡμίαντα, καθὼν προσέβηκε ἡμετέρας ἡγεμεν τὸν ἀγίον καὶ Μαρίον Μάρτυρα ἕπερ καθὼν ἔτος ὃ τὸ χριστὸν δίδως παραλέλοιπεν, τὸ ἀγίον καὶ μακαρίον Ἀθανάσιον τὸ μέγαλον ὡς δὲ καὶ ἡ μακαρία δὲ καὶ τὸν χριστὸν Μελάνην μοι ἔπειν ὄντι παρὰ τὴν ἀγίαν καὶ θαυμασίαν ἀνδρὸς Μακαρίου (legendum, μακαρίου Ἀθανασίου) ἵνα ἔδωκεν τὸ καθὼν ἐπέσο, id est die autem sequenti attulit (hyæna seu leæna) Sancto & beato Marco pellem magnæ ovis: quam pellem ipse Christi servus (nempe Macarius, ad quem antea Palladius dixerat hyænam attulisse suum catulum, qui erat cæcus) reliquit Sancto & beato Athanasio magno. Beata autem Christi ancilla Melania dixit mihi, quoniam a Sancto & mirabili

CHRISTI 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI IMP. 9. VALENTIS

S. Basilio, quem contigit tunc adesse, cum etiam matrem adhuc licet viventem eadem oratione laudavit, ejusdem, qua pater, ætatis; nam ibi de ea: Restat jam ut cum spiritali Sara, magni nostri patris Abrabæ conjuge, atque ejusdem ætatis, de iis quæ ad funus spectant, philosophet. Quantum autem post obitum Gregorii senioris ipsa superstes fuerit, haud compertum habetur; sed quod ipse dicat cito se post susceptam curam Ecclesiæ Nazianzenæ parentibus orbatum fuisse, eam quoque non diu supervixisse possumus intelligere; nam ait (a).

(a) Greg. Naz. in carm. de vita sua. Gregor. Naz. fugit Seleuciam.

Assit ut parentes ultimo functi die Tenere sedes expertas perdidit: Liber relictus sumque plano incommode.

Sic igitur Gregorius orbatu parentibus, haud adduci potuit, ut vel diem unum in administratione Ecclesiæ Nazianzenæ perseveraret, rogante licet S. Basilio, & aliis simul Episcopis & Civibus precibus importunis id ipsum efflagitantibus; a quibus omnibus, captata fuga, se abripuit, profectus Seleuciam, pietatis ergo ad Memoriam S. Theclæ, quo frequens Fidelium peregrinatio esse solebat, ut ipse hisce jambis cecinit (b):

(b) Greg. in carm. de vita sua.

Non desinebam dicere gregi Prasulum, Magni hoc ab ipsis muneris poscens loco, Episcopum quemdam oppido ut præponerent: Illudque vere dictitans, nullam mihi Datam esse sedem publico præconio: Ac rursus istud pectori jam olim meo Sedisse, amicos linquere & negotia. Cum non moverent hæc eos, vel quod mei Amor hos teneret, vel quod hos fastus gravis; Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

bili vivo beato Athanasio ego accepi pellem illam, qua appellatur munus hyæna. Quam enim hyænam Palladius, Rufinus lib. 2. Hist. Ecclesiast. cap. 4. Leanam appellat, quia hæc animalia promiscue usurpantur, & Plinius lib. 8. cap. 10. scribit: Hujus generis (nempe hyæna) coitu Leæna Ethiopica parit crocutam. Quare ex hoc Palladii loco corrupto perperam Viri docti deduxere Athanasium jam a vivis abiisse, cum Melania in Ægyptum ex Occidente venit, & Melania non ab Athanasio, sed a Macario pellem illam accepisse; quod prorsus incredibile, cum Macarius non dedisset pellem suam ovis Melania, quam testamento jam Athanasio reliquerat. Quare voce μακαρίου non Macarius Monachus, ut perperam interpret, & alii cum eo, sed Athanasius intelligendus. Quem errorem hic indicare placuit, quia post ea, quæ de anno emortuali Sancti Athanasii scripti, contrariæ sententiæ penitus profugantur, & nostra hæc Palladii explicatio indubitata reditur.

Primum fuga me confero Seleuciam, Ubi virgo Thecla sanum habet celebre admodum: Sic forte, dicens, temporis festi mora Tradent habenas cuiquam: hoc sperans fore, Illic peregi tempus haud sane breve.

Permansit autem Seleuciæ Gregorius usque ad Valentis obitum; quando reversus, licet Ecclesiam Nazianzenam reperisset adhuc pastore carentem, Episcoporum tamen concilium haud amplius de eo præficiendo illi Ecclesiæ laboravit, sed saluberrimum illud consilium iniit, ut ipsum mitteret Constantinopolim ad erigendam jacentem Ecclesiam tot annis sub Ariani Episcopis Arianoque Imperatore gementem. Quomodo autem hæc se habuerint, & quo potissimum anno id acciderit, suo loco dicemus. Quod ergo ait ad S. Theclæ Martyrium Seleuciæ haud breve tempus peregrisse; si quis numeret tempus medium interlabens ab anno præsentis usque ad Valentis necem, sex ibi eum annos confedissee inveniet.

LXIII.

Obitus S. Athanasii episc. Alexand.

Hoc item anno, iisdemque Consulibus, S. Athanasius Episcopus Alexandrinus post innumeros pro tuenda fide Catholica susceptos labores, cum sedisset annos quadraginta sex, sexto Nonas Maji, solutus carnis vinculis, accepturus immortalitatis coronam, migravit in cælum. Hic primo corrigimus, quod aliquando cum Socrate nos dixisse meminimus, ipsum anno superiori, nempe trecentesimo septuagesimo primo, defunctum esse. Porro cum constet, anno sequenti a Nicæno Concilio, nempe Domini trecentesimo vigesimo sexto fuisse creatam Episcopum Alexandrinum, atque annis quadraginta sex supervixisse, ad hunc usque annum oportuit pervenisse, licet apud Hieronymi Chronicon anno sequenti ponatur substitui B b b 2 tu-

Hieronymus magna tunc cum Rufino amicitia conjunctus, ubi hunc Nitriæ, quæ civitas Hieronymi est juxta Alexandriam, esse accepit, ad eum scripsit epistolam XLI. in qua ait: Rufinum Nitriæ esse, & ad beatum pervenisse Macarium, crebra commorantium multitudo referebat. Hic vero tota credulitatis frana laxavit; & tunc vere, agrotum esse me, dolui: & nisi me attenuati corporis vixet quadam compede præpedissent; nec media feror astitis, nec navigantibus semper incertum mare, pia cum festinatione gradienti, valuisse obflere. Cum vero Rufinus hyeme in Ægyptum venerit, uti jam ex Hieronymo de Melania loquente monstravi, hæc verba sic explicanda sunt ut Hieronymus denotet, se ejus adventu accepto, ni morbus impedisset, ad illum accessurum fuisse, etiam si media æstate & tempore incommodisimo peregrinatio illa suscipienda fuisset. Hæc epistola dum adhuc Rufinus in Ægypto esset ab Hieronymo data, ideoque ipso fine superioris anni, vel currentis initio, cum hyeme Rufinum, & Melaniam in Ægyptum appulisse constet. Vere

CHRISTI
372.

DAMASI PAP.
6.

VALENTINIANI IMPER.
VALENTIS 9.

ratio successoris. De tempore sedis eius Ruffinus, qui tunc cum Melania erat in Egypto, ita scribit (a): Igitur ea tempestate cum quadragesimo, & sexto anno sacerdotii sui Athanasius post multos agones multasque patientia coronas quiescisset in pace, seiscitatus de successore, Petrum tribulationum suarum participem, & socium delegit. Hæc ipse; itemque S. Cyrillus ejusdem Ecclesie Episcopus, de tempore quo sedit idem Athanasius ad monachos scribens hæc ait (b): Celebris memorie pater noster Athanasius, qui Alexandrinæ Ecclesie sedem integros quadraginta sex annos cum decore moderatus est, & loquacibus impiorum hereticorum nugis inexpugnabili quadam & Apostolica prudentia resistit, quasi flagrantissimo quodam unguento ipsum cælum scriptis suis exhilaravit, &c. Si igitur ex sententia Cyrilli, quem hæc omnia exploratissima habuisse oportuit, utpote ejusdem Ecclesie Episcopum, quadraginta sex annos, eosdemque integros Athanasius sedisse traditur; mendacii arguitur Socrates, qui cum totidem ejus sedis annos eidem tribuat, decessisse tamen ait anno superiori, Gratiano & Probo Consulibus. At hæc fati de tempore.

LXIV.

Porro de ejus obitu sic Gregorius Nazianzenus (c): In bona, inquit, senectute vitam claudit, patribusque suis Patriarchis, & Prophetis, & Apostolis, & martyribus, qui pro veritate dimicaverant, adjungitur. Atque ut epitaphium, quoddam paucis complectar, excellentiori honore in discessu decoratur, quam quo in civitatis ingressibus cumulatus fuerit; sic videlicet e vita migrans, ut multas lacrymas excitaret, majoremque iis rebus que in aspectum cadunt, nominis sui gloriam in omnium animis reconderet. Hæc & alia plurima in ejus laudem Gregorius; qui probe sciens precibus sanctorum hic adjuvari Fideles, ad postremum ipso sine

PAGIUS

Vere circiter exeunte Melania & Rufinus Hierosolymam perrexere, ibique sublitere usque ad mortem Sancti Athanasii, quam diximus contigisse die secunda mensis Maii anni CCCLXXXIII, tunc enim Palladius Aegypti Augustalis, agente Lucio in valore Sedis Alexandrinæ, Monachos Aegypti persecutus est, & dirissime exagitavit, ut narrat Baronius hoc anno: Post hæc autem, inquit Palladius in Lausiaca cap. 117. cum Augustalis Alexandria relegasset Isidorum, & Pifoniam, & Adelpium, & Paphnutium, & Pambonem & inter eos etiam Ammonium unam habentem auriculam, & XII. Episcopos, & Presbyteros, & Clericos, & Anachoretas, ut essent omnes numero centum viginti sex, in Palaestinam circa Diocæsaream, ipsa eos est secuta, eis ex suis propriis pecuniis subministrans, &c. De horum sanctorum Monachorum exilio plura Baronius citatus habet. Eo vero narrato Palladius cap. 118. de Melania tradit: Hæc, postquam bi fuerunt revocati, Monasterio adificato Hierosolymis, XXVII. annos versata est in Hierusalem, habens

orationis eundem ejusmodi interpellat apostrophe: Nos autem utinam ipse benignus e cælis aspicias, atque hunc populum gubernes, perfectum perfectæ Trinitatis, quæ in Patris & Filii & Spiritus sancti contemplatione percipitur & colitur, adoratorem; neque siquidem res pacatæ futuræ sint, in vita retinens, gregem mecum pascas; si autem Ecclesia bellis flagratæ est, reducas atque asumas tecum, & cum tui similibus colles, tamen si magnum sit quod postulo. Hæc ipse in oratione panegyrica habita in die anniversaria natalis illius, quæ sicut Orientalibus, ita & Occidentalibus remansit perpetua memoria consecrata.

LXV.

Sunt hic loco epitaphii quæ idem Gregorius Nazianzenus in oratione quam habuit in laudem Heronis, de Athanasio prædicat; cum hæc titulis eum celebrat, nominatque Orbis oculum, sacerdotum Antistitem, confessorum, ducem & magistrum, sublimem vocem, fidei columnam, secundam Christi lucernam; præcursorem. At prægrandis quidem liber conficiendus esset, si omnes præstantissimi sacerdotis laudes a Patribus editas quis simul in unum congereret; cum nihilominus impar sit omnis lingua ad celeberrima ejus recensenda certamina, primo sub Constantino, sub Constantio postea, inde sub Juliano, atque ad ultimum Valentiniano Imperatoribus, pro fide suscepta; ut nullus alius (fidenter dicam) sit inventiri post Apostolos in Ecclesia Dei, qui acerbiora diuturnioraque subierit prælia pro patrum fide tuenda, ac Magnus hic, immo maximus Athanasius.

LXVI.

Reliquit præclara scriptorum suorum monumenta, de quibus hæc in primis S. Hieronymus (d). Feruntur ejus adversus Gentes duo libri, & contra Valentem & Ursacium unus, & de Virginitate, & de persecutionibus Arianorum plurimi, &c.

Scripta S. Athanasii. (d) Hieron. de Script. Eccl. in Athan.

conventum virginum quinquaginta. Dein de Rufino habet: Cum qua vixit etiam nobilissimus, & moribus simillimus, & fortissimus Rufinus, &c. Viginti autem & septem annis excipiebant eos qui veniebant Hierosolyma voti causa, &c. Denique cap. 119. dicitur Melaniam XXXVII. annos hospites excepisse. Sed non dubium quin numeri in tribus illis locis corrupti sint, & quin Palladius scripserit annos XVII. Monachi enim Diocæsarea in Aegyptum rediisse non videntur ante annum CCCLXXXVII. aut insequentem quibus persecutio cessavit. Tres circiter anni in ædificatione monasterii consumpti, ideoque Melania, & Rufinus ab anno CCCLXXX. ad finem anni CCCXCVI. quo in Occidentem reversi sunt, hospites excepere. Dum vero Melania Sanctis Monachis per annos sex famulata est, Rufinus Alexandriæ mansit, ubi erat Didymus, ille enim lib. 2. Invect. adversus Hieronymum pag. 399. ait: Ego qui sex annis, Dei causa commoratus sum; & iterum post intervallum aliquot aliis diebus, ubi Didymus &c. Quare perperam

CHRISTI
372.

DAMASI PAP.
6.

VALENTINIANI IMPER.
VALENTIS 9.

de Psalmorum titulis, & historia Antonii monachi vitam continens, & epraemal epistola, de festis scilicet diebus conscriptæ; & multa alia, quæ numerare longum est. Dolemus epistolarum ejus factam esse jaëuram, quas alibi etiam idem Hieronymus (a) laudat: erat una ex ipsis epistola ad Ruffinianum, cujus fragmentum recitatur in Concilio Nicæno (b) secundo. Ex Athanasii scriptis hæc recitat Damascenus (c): Scimus beatum Athanasium sanctorum reliquias non in urnis collocandas, sed humi condendas esse, eo consilio censuisse, ut absurdum Aegyptiorum morem abrogaret, qui mortuos suos non sub terra condebant, sed in lectulis & symposiis collocabant. Meminimus alias de ejusmodi Aegyptiorum consuetudine. Ex antiquo autem Ecclesie usu altaria esse solere sepulcra martyrum, superius est demonstratum: scimus tamen Alexandriæ etiam sub Theophilo ejus sedis Episcopo perseverasse morem illum, ut reliquie martyrum extra tumulum positæ populo certis diebus venerationi exponerentur; ut Eunapius Sardonius, cum agit de Serapidis templi ruina, testatur. De Athanasii scriptis magna aviditate perquirendis, perquisitisque colendis, est illa præclara Cosmæ, (d) Abbatis apud Sophronium sententia: Cum, inquit, ex S. Athanasii opusculis aliquid inveneris, nec ad scribendum chartas habueris, in vestimentis tuis scribe illud.

(a) Hieron. ad Latam ep. 7. (b) Conc. Nicæ. 2. (c) Damasc. de imagin. vrat. 1.

(d) Præf. Spirit. c. 49.

LXVII.

Sed jam ad ea quæ post sanctissimi viri obitum gesta sunt Alexandriæ, funesta quidem & deplorata, convertamus orationem. Qui stabat pro muro domui Israel, sublato pariete, quo stante, Arianorum nemini, ac ne ipsi quidem Imperatori ad Alexandrinam Ecclesiam invadendam accessus paruit; mox idem fidei hostes magno impetu atque furore in eam grassati sunt. Defuncto scilicet Magno illo Athanasio, ejus calculo probatus successor Petrus ejusdem Ecclesie presbyter, ætate senex, virtutibus omnibus consummatus, quem Gregorius (e) Nazianzenus summis laudibus celebrat, evectus in thronum, movit vehementer Arianorum invidiam: qui freti auxilio Præsidum, & in primis Valentis Imperatoris auctoritate atque potentia qua pollebant, Lucium illum omnium Arianorum nequissimum, quem olim necato Gregorio illo terribio, in locum ejus subrogaverant successorem, Alexandrinum ostentant Episcopum, ad eique uni parendum populum vi adhibita

Petrus in locum Athanasii subrogatus.

(e) Greg. Nazianz. orat. ad Episcopos Aegypti.

PAGIUS

peram hæctenus tempus commorationis Melaniæ & Rufini in Oriente ex præfatis locis Palladii ad omnibus deducit fuit; cum præterquam quod numeri in iis depravati sunt, anni illi XXVII. vel XXXVII. seu, ut legi de-

militari compellunt. At quonam modo cuncta hæc gesta fuerint, ex Theodoro (f) in primis petita prosequamur historia, qui a suffectione Petri narrationem aggreditur verbis istis:

(f) Theod. 1. 4. c. 18. 19.

LXVIII.

Petrus vir facile optimis præsulatum illum obtinuit, quem primum beatus Athanasius suo suffragio designavit: ejusque electioni ab omnibus tam sacerdotibus, quam magistratibus assensum est; populusque universonus acclamationibus, quantum lætitiæ percepisset, demonstravit: nam laborum ab Athanasio susceptorum socius & participes fuit, & cum eo tum ibi vitam degente, tum peregrinante, semper versatus est, & varios labores cum illo una exantlavit. Quapropter Episcopi vicini eo simul ire maturant; & qui vitam severa disciplina exigebant, nempe monachi, in ea relicta, ad Petrum in sede Athanasii collocandum se conferunt. Postquam vero in sede Episcopali locatus erat, Præfectus illius provincie, collecta Gentilium & Judæorum multitudine, Ecclesie parietes circumfedit, deditque Petro mandatum, ut exiret; atque adeo minatus est, eum, nisi exiret, inortum inde exturbaturum. Atque ista egit, simulans quidem se velle Imperatori gratificari, & contrariam doctrinam tuentes gravibus afficere incommodis; sed re vera ut impiæ iræ, qua exardescerat, indulgeret: nam colendis simulacris penitus addictus erat, & festi splendidissimi loco habuit turbulentam Ecclesie iactationem. Proinde Petrus ille, admirabilis, cum bellum ex inopinato ortum videret, de Ecclesia egreditur, & consensa navi Romam contendit.

Petrus fugatus a Præfide Romam. petit.

LXIX.

Paucis intermissis diebus, Euzojus Antiochiæ Episcopus Lucium secum ducent, Alexandriam adventat, eique tradit Ecclesiam, de cujus impietate ac scelere Samosata satis fecisset periculi. Populus autem doctrina Athanasii educatus, cum contrarium alimentum sibi præberi cernebat, conventus Ecclesiasticos deseruit. Quapropter Lucius subsidio satellitum, qui simulacra colebant, usus, alios verberibus cedere, includere in carcerem alios, nonnullos per vim in fugamvertere, quorumdam ades instar barbarorum pasture cepit. Hæc ipse. Sed antequam ulterius progrediamur, de fuga Petri quid alii scripserint, in medium afferamus. Sozomenus (g) enim habet, Euzojum una cum Magno Quæstore venisse Alexandriam, arreptumque Petrum detrusisse in carcerem, ipsum vero inde clam fuga lapsum, con-

Populus averfatur Lucium.

(g) Sozom. 1. 6. c. 15.

bet XVII. proficiscuntur ab eo quo hospites Hierosolymis excipere cepit, quod non contigit nisi post Monachos exilio solutos, & Monasterium ab ea Hierosolymis conditum.

CHRISTI 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI IMP. 9. VALENTIS

CHRISTI 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI IMP. 9. VALENTIS

conscensa navi, Romam ad Romanum Pontificem se contulisse, utpote ejusdem Catholicæ fidei protectorem: hæc eadem quoque Socrates (a); sed Rufinus (b) nihil de Petri carcere. At grassationem hanc primo factam ab Arianis, ex Gregorio Nazianzeno eam exacte describente reddamus, qui hæc ait (c) in primis de Lucio: Postquam ille, Athanasius, extremo vita die functus est, ac secunda quadam Ægypti plaga se in ipsam Ecclesiam immisit, ille inquam veritatis proditor, ille luporum pastor, ille per caulam transcendens latro, secundus ille Arius, turbida illa & amara everso, ille impio fonte uberius fluxius; piget me quidem temporis illius flagitia, immanesque cædes, cum quibus sacrosanctam sedem homo ferus & barbarus invasit, nefariique illius ingressus præludia referre: ex multis tamen pauca deplorabo, quæ vos quoque mecum deplorabitis, & jam ante deplorastis, ad eamque etiam Davidis (d) verbis utar: Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam. Et paulo post:

(a) Socrat. l. 4. c. 16. 37.

(b) Rufin. l. 2. c. 3.

(c) Gregor. Naz. orat. in laudam Hieron.

Grassatio facta per Lucium in Alexandrinam Ecclesiam.

(d) Psal. 78.

LXX.

Ducis munere fungebatur homo sceleratus, Deique contempitor, ne Christiani quidem nomen gerens (hoc enim totius contumelia indignissimum est) verum ab idolis ad Dei templum properans, ab impuris sacrificiorum cruoribus ad execrabiliores & detestabiliores, ac fortasse hujusmodi adversus nos contumelia quasi victima quadam demonibus litans (Palladius hic erat Gentilis homo Ægypti Præfectus.) Prodebant in aciem copiarum iracundia ferventes, immanis & importunus exercitus adversus inermes homines, bellicæque rationis ignaros; expellebatur Antistes Athanasii successor, quem præter inaugurationem rite atque ordine spiritali peractam, cantibus & prudentia decorabant: regnabat autem Tabeel alienæ sedis heres (e); adversus sanctos arma; adversus eas res quas diripi nefas erat, impura manus; adversus psalmos tubarum clangor.

(e) Esai. 7.

LXXI.

Deploranda calamitas Ecclesiæ Alexandrinæ.

Jam quæ sequuntur, considera, cadentes viros in locis sanctis, pedibus prostratas mulieres, nonnullas etiam cum naturæ onere, præmaturus partus, vel ut aptius dicam, non parius, virgines miserabilem in modum distractas fedius etiam cruciatas (jam & ob feminas & ob viros pudore impediatur, quo minus crudelitatis modum exponam, atque occulta dedecoris sermone demudem, utpote ob quas etiam tum demudatas erubescam) alias in interioris templi puteos sese dejicientes, alias ex editiore loco se ipsas in præceps dantes propter earum rerum quas cernebant indignitatem, alias denique super eas quæ jacebant, acervatim collabentes. Adde cædes cædibus, casus casibus succedentes, sancta profanis pedibus calcata; aliarum per obscænos gestus & impudicas cantiones, at-

que ut audio (hoccine lingua audax proferebat?) saltationes, sedasque membrorum inflexiones probro & contumelia habita. Adde blasphemias linguas in sacrosanctis ibronis concionantes, mysteria sugillata, psalmodias silentio compressas, gemitus in earum locum excitatos, fluentes sanguinis rivos, lacrymarum fontes, sacerdotes per vim abductos, monachos laceratos, expressam denique incursum illius imaginem, qua quondam Assyrii sanctam Hierosolymam populati sunt; quam nec oratio, ut dignum est, exprimeret, nec auris capere potest; unus ut Hieremias ad eam calamitatem pro dignitate deplorandam adhibendus sit, qui etiam lacrymarum (f) fontes exposcit, atque ex urbis mœnibus ob easdem calamitates ad luctum (g) homines hortatur, viisque Sion luctum indicit, eo quod nullos, a quibus festa celebrentur, adducant. Hanc tragediam Oriens quidem vidit, at Occidens quoque descevit, cui immanitatis hujusce signa fugitivus Antistes publice spectanda proposuit.

(f) Hier. 9.

(g) Thren. 2.

LXXII.

Nam pro cadaveribus cruentas vestes Ecclesiæ Romanae protulit, & per tacitam accusationem omnibus lacrymas movit, ut calamitatis magnitudinem in oculis & aspectu desgeret, atque auxilium nancisceretur, quemadmodum etiam nactum esse scimus. Fit enim fere, ut qui opibus & potentia præcellit, ad infirmi afflictique miseriam sublevandam maxime inflectatur, ac spontanea benevolentia affectu ad eum qui dignitate imminutus est, se adjungat. Hæc quidem Damasus Petro præstitit; sed de his postea. Ista itaque a Gregorio Nazianzeno summatim recensita scias, paucisque narrata; extat enim ipsius Petri Episcopi Alexandrini circularis epistola tunc ad omnes Christianæ religionis toto Orbe diffusæ Ecclesiæ scripta; quam hic describendam putamus, ut se habet apud Theodoretum (h), prætermisso ejus exordio & aliis, a narratione sic inchoantes:

(h) Theod. l. 4. c. 20.

Provincia illius Præfectus Palladius, professione Gentilis, & simulacris colendis semper deditus, quoniam sepe animo instituerat bellum contra Christum gerere; tandem copiis, quas supra dixi, in unum coactis, Ecclesiam non aliter quam barbaros subjugare maturat. Tum vero, tum inquam, facinora longe improbius admissa fuere; quæ dum volebam solum commemorare, eorum memoria tantum mihi attulit doloris, ut immensam vim lacrymarum profunderim; quæ sane ægritudo me diu admodum oppressisset, nisi divina quadam cogitatione eam lenire aggressus fuisssem. Nam copia in Ecclesiam Theonæ (sic enim vocabatur) ingressæ, pro verbis gravibus & Ecclesiæ dignis, simulacrorum laudes decantare; pro divinarum litterarum lectione, plausus indecoros edere, fractas-

que

LXXIV.

Immania impiorum scelera.

que voces cum obscenitate fundere, & contumelias in Christi virgines jacere non sunt verita: quas quidem contumelias lingua referre reformidat, quippe cum dictu turpes sint; Nam quisnam bene sanus, cum eas tantummodo audiret, non aures penitus obstrueret, immo vero optaret se potius surdum esse, quam ut tantam obscenitatem auribus perciperet? Sed utinam verborum turpitudine contenti in ea re solum deliquissent, & non improbitate factorum verborum petulantiam longe superassent. Nam convicium, qualecumque illud sit, est quidem tolerabile, præsertim his in quorum animis Christi prudentia & doctrina divina habitat. At isti vasa iræ aperta ad interitum nati, qui strepitum lascivorum sonorum, & velut ex aqua ductu (ut ita dicam) erumpentem per nares effundebant; vestes sanctarum Christi virginum, quarum piæ vitæ cultus exemplar vivendi sanctorum Angelorum expressit, dilacerare, easque nudas, ut in lucem editæ erant, per urbem triumphanti loco ducere, & pro sua libidine petulanter & obscenè irridere cœperunt. Denique quæ perpetrata sunt, tum crudelia erant, tum peregrina. Quod si quis his rebus ad misericordiam inductus, eos vel vi prohibere, vel hortando a talibus facinoribus dissuadere conaretur, non sine vulneribus discessit. Verum, pro dolor? multe virgines per vim stupratæ, complures etiam fustibus in capite cæse mortuæ jacuerunt: quarum corpora tumulis mandandi, nulla omnino permissa potestas est; & propterea complura earum corpora, quæ sunt ab illarum parentibus cum multo gemitu quaesita, nondum reperiuntur. Sed quid inter res magnas, eas quæ sunt exigui momenti prosequor? Aut quid in his immoror, & non ad eas quæ propter acerbitatem me ad se rapiunt, prope sermo nem transfero? quarum, certo scio, vos magna capiet admiratio, & velut attoniti juxta nobiscum consistetis, obstupescentes admodum, quod Dominus tanta clementia usus sit, & non funditus hanc universitatem deleverit. Nam quæ neque facta sunt, uti scriptum est, neque audita in diebus patrum nostrorum, hæc impii in ipso altari designarunt. Etenim velut in profœnio, in quo turpis aliqua ageretur fabula, puerum masculum, cui sexum denegaverat virilem, & muliebrem sibi effixerat, quique tum oculos habebat (ut scriptis proditum est, nempe de Jezabel) sibi oblitus, & vultum simulacrorum more furo rubentem, habitu muliebri in ipso sancto altari, ubi pro Spiritu sancti descensu invocari solet, corpore in orbem acto, & manibus huc illucque cum gestis jaclatis saltare compulerunt, atque in risum immoderatum effusi nefarias voces ore extulerunt.

LXXV.

ordinem spectare, & præterita facinora Monstruodocora potius, quam nefaria existimarent; sa præunum ex suis turpitudine insigniter nobilitatum, & ut pudore, ita vestibus, sicut natus erat, nudatum in summo Ecclesiæ solio collocant, turpemque contra Christum concionatorem appellant. Nam pro verbis divinis turpitudinem, pro pietate impietatem, pro continentia stuprum, adulterium, concubitum cum masculis prædicavit; docuitque tum alia, tum furum, cibum & potionem vitæ hominum utilia esse. Quæ cum ita se haberent, & ipse de Ecclesia decessisset; qui enim ibi manere poteram, ubi incursionem a militibus factæ, ubi multitudo argento conducta ad seditionem, ubi nimia pecunia cupiditas, ubi turbæ Gentilium amplissimis promissis ad maleficia invitata? Noster scilicet successor Lucius, qui paries lupi nequitia & improbe factis agere impense studebat, quique Episcopatum non consensu Episcoporum Orthodoxorum in unum convenientium, non suffragiis vere clericorum, non postulatione populi, uti sacra Ecclesiæ canones præscribunt, sed pecunia tamquam dignitatem quamdam (ut ita dicam) seculari emerat, illo cum mandato advenit. Illum autem comitati sunt (solus enim in urbem ingredi non poterat) non Episcopi ulli, non presbyteri, non diaconi, non populi multitudo, non monachi hymnos ex sacris libris depromptos canentes, sed Euzojus, qui jampridem in sancto & celebri Nicæno Concilio, cum diaconus esset in urbe nostra Alexandria, una cum Ario abdicatus fuerat, nunc autem Præsul Ecclesiæ Antiochene, quam velut pestis labefactat, & Magnus quidem Comes provincialium largitionum cum ingenti militum manu, vir nullo non impietatis genere semper nobilitatus; qui Juliani temporibus Ecclesiam Berithi (ea autem est urbs Phœnicæ perillustis) incenderat; sed Jovianorpiæ memoris Imperatore regnante, eandem suis ipsius impensis erat demum adificare coactus; parumque aberat, quin securi fuisset percussus, nisi multis pro eodem precantibus, veniam ab Imperatore impetravisset.

Petri fuga & Lucii suffectio.

LXXVI.

Lucii excellens impietas.

Itaque vos, qui incredibili pietatis studio flagratis; quorum opem ad hæc scelera vindicanda imploro; hinc considerare debetis, quæ & quanta maleficia ab isto, quem dixi, tyranno Lucio, qui in nos impetum fecit, contra Ecclesiam Dei designata sint. Nam non a vestra pietate solum, verum etiam ab Episcopis omnibus Orthodoxis sæpenumero abdicatus, civitatem sibi justis de causis admodum infensam occupavit. Quin etiam non modo, uti insipiens ille blasphemus in Psalmis loquitur: Dixit insipiens, non est Deus; scilicet quod Christus non est vere Deus; sed

CHRISTI 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI IMP. 9. VALENTIS

sed etiam vitæ instituit & ipse corruptus est; & alios corrumpit, inque maledictis contra Salvatorem ab his qui creaturam creatoris loco colunt, jactatis plurimum delectatur. Et quid, quæso, causa est, cur cum simili cum Gentilibus opinione imbutus sit, non nova quadam & inaudita impudentia sceleratus Deum colere audeat? In cujus conspectu Gentiles has laudes prædicarunt: Gratus est nobis tuus, o Episcopo, adventus, qui Filium Dei negas. Serapis te amplectitur, bucque adduxit. Atque isti quidem in eo excipiendo nomen simulacri sui patri recitarunt.

LXXXVII.

Magni Præsidis crudelitas.

Porro autem vix momentum temporis jam præterierat, cum Magnus, quem supra nominavi, individuus impietatis istius comes, satelles truculentus, satrapa crudelissimus, copiis commissis suæ curæ in unum collectis, presbyteros & diaconos numero decem & novem, quorum nonnulli octogesimo atatis annum præterissent, comprehendit, & de illis velut in aliquo scelere, eoque Romanorum legibus contrario deprehensis, judicium publicum exercere, & ignarus legum que sunt pro Christianæ pietatis defensione sancitæ, eos compellere cœpit, ut avitam fidem ab Apostolis per Patrum successionem nobis traditam proderent. Affirmavitque Valentem Augustum Imperatorem clementissimum hac re vehementer delectatum iri. Postremo cum maxima contentione vocis hæc verba protulit: O miseris, obsequimini, Arianae opinioni assentite. Nam divinum numen, licet illa quam colitis religio vera sit, si non vestra sponte, sed necessitate adducti ab ea discedatis, veniam vobis daturum est, etenim in his que necessitate peccantur, relinquitur excusationi locus; sed cum sua sponte quisquam deliquerit, carere reprehensione non potest. Quo circa his rationibus ante oculos mentis positis, abjecta omni cunctatione, acriter animo nostræ accedite sententiæ; & dogmati Ariano, quod jam Lucius (cum namque nominavit) palam prædicat, subscribite; pro certo persuasi, quod si istius doctrinæ obtemperaveritis, sitis pecuniam, opes, & honores ab Imperatoribus consecuturi: si autem resisteritis, tum carceres, tormenta, questiones, flagella, & carnificina vobis subeunda sunt, tum pecuniis una cum possessionibus orbati eritis, tum denique ejecti e patria, ad loca molestissima incolenda condemnabimini.

LXXXVIII.

Libera confessio Catholicorum.

Ad hunc modum igitur generosus iste dux, minis cum fraude temperatis, omnes a pia doctrina & sententiâ, partim coborizando, partim cogendo deducere studuit. At vero illi quoniam pietatis proditio nem plus habere acerbitatis (uti re vera habet) quam ullum cruciatus genus, existimabant; demum necessitate compulsi, his verbis ei responderunt, virtuteque & viri-

li animorum celsitate fraudem ejus pariter & minas profigarunt: Desine posthac, desine his vocibus nos perterere: a verbis inanibus proferendis tu te cobibe. Nam nos neque novitium, neque recentem colimus Deum. Ac tamen tu velut fluctibus jactaris, spumam ore temere fundis, & tamquam ventus violentus in nos cum impetu ruis; tamen nos ad extremum usque spiritum sumus doctrinæ pietatis firme adhaesuri. Neque certe unquam sensimus, Deum potentia, sapientia, aut veritatis expertem esse: neque Patrem interdum existere, interdum non existere, uti impia Ariatorum opinio fert: neque Filium in tempore ortum, aut momentaneum esse, opinati sumus. Nam si Filius (sicut Ariani somniant) creatura sit, & non sit Patri consubstantialis; inde efficeretur ut Pater quoque non sit; quippe si, ut illi sentiunt, quodam tempore non extabat Filius, Pater etiam quodam tempore non fuit. Verum si Pater semper existit, Filio videlicet vero germine, & non ex feminis profusio enascentis existente (Deus enim impatiibilis) quid est cur non demens & insanus existimetur ille, qui Filium, per cuius gratiam factum est ut sint omnia, quodam tempore non fuisse sentiat? Nam Patres nostri per universum orbem terrarum diffusi, ex quorum fide isti excidenter, merito sane parere carere dicantur, Nicæ in unum convocati, perversæ Arii opinioni, cuius patrocinium novitius iste suscepit, anathema denunciarunt: & Filium non ex alia essentia quam Patris, quod tu nos jam dicere urges, sed ex eadem ipsa constare asseruerunt. Quod quidem præclare & pia cogitatione complexi, Filium & crebra vocum e Sacris litteris petitarum collocacone Patri consubstantialem ingenue confessi sunt.

LXXXIX.

Confessores detruisti in carcerem casti, & missi in exilium.

Itaque cum hæc & alia similia dixissent, ad multorum dierum spatium in carcerem eos conclusit Magnus, ratus se eo pacto illos a pia sententiâ deducturum. Verum illi, non aliter quam fortissimi in stadio athletæ, omni metu penitus depositio, se rebus præclare a Patribus divina mente & cogitatione gestis quasi perurgentes, multo excelsores animos ad pietatem propagandam habuerunt, tormenta nihil aliud quam virtutum gymnasium arbitrati. Sic igitur cum decertarent, & spectaculum (uti scribit B. Paulus) tum Angelis tum hominibus fierent; accurrit tota civitas, visura Christi athletas, verbera Judicis eos torquentis tolerantia vincentes, & contra impietatem per patientiam erigentes trophæa, & triumphos adversus Arianos agentes: quos quidem per minas & fraudem oppressos, dirus iste hostis libidini eorum, qui impietatem contra Christum exercebant, se dediturum censuit. Cum igitur tormentis crudeliter eis infligendis fatigatus esset

CHRISTI 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI IMP. 9. VALENTIS

esset, populusque universus variis querela generibus & multo luctu uteretur; truculentus ille. Dux qui omnem exuerat humanitatem, consuetis suis copiis denuo adociendum tumultum collectis, Christi athletas ad judicium, immo vero ad injustam condemnationem vocat, eosque ad litus maris sibi jubet: in quo loco cum simulacrorum cultores, & Judæi mercede conducti, more suo contra eos vociferarentur; & illi manifestæ insanorum Ariatorum impietati cedere nollet; sententiam de illis, populo universo ante tribunal graviter lamentante, pronunciat Magnus; ut Alexandria exeat, ad incolendam Helio-polim urbem Phœnicia transportarentur; in qua sane urbe ne unus quidem habitabat, qui Christi nomen audire (omnes enim simulacra colebant) omnino sustineret.

LXXX.

Itaque iussit illis actutum navem conscendere, ille ipse in littore stans (nam in balneis publicis, qua prope inde aberant, eos condemnaverat) enses distributum illis ostendit, ratus quidem se terrorem injecturum eis, qui ancipiti gladio spiritus infestis daemones saepenumero vulnerassent. Dat igitur mandatum, ut jam, cum neque comeatum ullum in navem imposuissent, neque quicquam omnino haberent, quo exiliis molestias sublevarent, inde solvant. Quo quidem tempore ipsam mare (quod plane mirandum est & prope incredibile) undis agitatum spumare cœpit, rei indignitatem, credo, agre ferens, & penitus (ut ita dicam) recusans eos viros excipere, ne eo pacto iniqui mandati exequendi particeps fieret: quippe his qui ignari erant, barbaram & immanem Judicis voluntatem perspicue patefecit; adeo ut vere dici posset, hac re caelum ipsum obstupuisse.

LXXXI.

Lucius Alexandrinorum Catholicorum.

Quinetiam tota ingemuit civitas, & ad huc lugere non desinit. Nam pars alternis manuum ictibus pectora tundendo, ingentem strepitum edere: pars manus simul & oculos ad caelum tollere, quo Deum de vi sibi illata restarentur, & ita fere loqui: Audi caelum, & auribus percipe terra, quam iniqua atque adeo indigna edita sunt facinora. Denique omnia luctu redundare, planctus & ejulatus per universam urbem pervadere, flumenque tantum lacrymarum derepente manare, uti ipsum mare sua inundatione obruere quodammodo videretur. Cum autem Dux jam ad litus astans imperaret remigibus, ut vela erigant; tum fiebat fletus promiscuus virginum, feminarum, senum, & juvenum, tum lamenta cum amaris lacrymis permixta, tum clamores ab omnibus tam ingentes editi, ut maris undosi murmur, quod tumidi fluctus mutuo collisi excitare solent, propemodum obscurarent. Ut primum vero athletæ Christi, quos diximus, appulere Helio-polim, ubi omnes erant superstitioni dediti, ubi in-

Ann. Eccl. Tom. V.

stituta diaboli ad voluptatem explendam comparata, ubi horrenda ferarum latibula: nam montes undique caelum propter altitudinem pene attingentes urbem illam obvallabant, omnes deinceps in media urbe communiter, & singuli privatim lamentari, & lugubres voces fundere cœperunt. Dabatur mandatum a Palladio urbis illius Præfetto, homine superstitioni deditissimo, ut omnino lacrymari desinerent. Unde multi qui plorabant, hique præ divino zelo strenui Ecclesiæ propugnatores arrepti, primum in custodiam conjiciebantur, deinde verberibus casti, lacerati, & tormentis affecti, ad metalla in Phœno & Proconneso amandabantur; inter quos complures erant monachi ad numerum vigintitrium, qui quo severam disciplinam excolerent, in solitudine habitarent; quibuscum una diaconus, qui litteras tum consolationis, tum communionis a Damaso Episcopo Romano ad nos attulerat, manibus a tergo colligatis, a lictoribus palam tamquam maleficus insigniter improbus trabebatur.

Catholici vetiti lugere.

LXXXII.

Quid in Damasi Diaconum Ariani.

Qui acerbioribus tormentis, quam quisquam homicida, excruciatu fuit; cuius cervicis lapidibus & plumbo crudeliter verberata erant. Postremo nave ad trajiciendum conscensa, eodem modo cum eo atque cum cæteris actum est: nam omni ope ac subsidio destitutus erat, & propterea signo sanctæ Crucis frontem signavit; sicque metallis aeneis in Phœno traditus est. Ita impie actum adversus diaconum a Damaso Roma tunc missum Alexandriam. Sed pergit: Porro autem cum Judex tenera puerorum corpora torqueret, quidam eorum post cruciatus remansere extincti & jure sepulturae defraudati, idque cum parentes, fratres, cognati, & tota pene dixerim civitas postularet, ut unum hoc atque adeo ultimum vitæ solatium illis tribueretur. Sed o sæva judicantis, immo vero condemnantis crudelitatem! Nam qui pro pietate decertarint, idem cum homicidis iudicium subeunt, corporaque eorum manent insepulta; & qui pro fide strenue dimicant, bestiis & volucribus objiciuntur ad vorandum; qui denique patres caesorum conscientia causa commiserati sunt, tanquam impij facinoris auctores securi feruntur. Quæ Romanorum lex, quæ barbarorum sententiâ judicavit in eos, qui patribus caesorum condolerunt? Ubinam tale scelus a quoquam veterum fuit unquam patratum? Olim Pharaos jusserat Hebræorum masculos trucidari; verum invidia, & metu adductus hoc mandatum dedit: At que tum gerebantur, quanto sunt his, qua modo designata sunt, mitiora? quanto optabiliora, si in injuria optio ulla sit? quanto tolerabiliora, si scelus cum scelere (cum aliud ab alio seungi nequeat) velimus comparare? Sunt ista que commemoro, incredibilia quidem, immania, dira,

Quid actum in pueros, & parentes eorum.

C c c

cru-

erudelia & barbara, sine misericordia, amara, sed tamen amantes Ariani in illis insolenter gloriati sunt, atque adeo tripudiarunt.

LXXXIII. Cum enim tota civitas in luctu & dolore esset (nulla enim domus erat, in qua, uti in Exodo (a) scriptis proditum est, non jaceret mortuus) hi, quorum crudeliter animi nullo modo exaturari poterant, non conqueverunt, sed scelus de integro exercere aggressi sunt. Nam voluntatem suam, qua ad deteriora inclinabat, patefacientes, sua malevolentia viros in illius provincia Episcopos effundere ceperunt. Si quidem opera Magni, quem diximus, Comitibus largitionum, satellites ad injuriam satis instructi, nonnullos eorum in iudicium adducere: aliis, quo libitum erat modo insidias parare, eo consilio, uti omnes ubique impietatis laqueis irretirent, nihil intentatum relinquentes. Quin etiam omnia loca circuire, non aliter atque diabolus ipsorum haereticos parens, quaerentes quem devorent. Atqui cum in eo quod conabantur, ab omnibus se destitutos viderent; undecim tamen Episcopos Aegypti, viros qui ab ineunte aetate ad summam usque senectutem solitudinem severa disciplinae causa incoluerant, qui sanctam ac sinceram fidem audacter & libere praedicarant, qui pietatis dogmata una cum lacte nuricis suxerant, qui victoriam contra demones reportarant, qui virtute adversarium repraesentant, qui Arianam haeresim suis (ut ajunt) coloribus depinxerant, Magno illo, quem supra nominavimus, velut instrumento crudelitatis usi, in exilium ejecerunt; oppidumque nomine Diocæsaream, a Judæis, qui dominum interfecerant, inhabitatum, incolere compulerunt. Et tamen non aliter quam orcus, morte fratrum minime satiati, ubique terrarum velut amones ac stupidi, sua crudelitatis monumenta relinquere non verentur, atque adeo maleficiis se nobilitare student.

LXXXIV. Ecce enim rursus Ecclesie Catholicae clericos, qui Antiochia commorabantur, quique cum quibusdam monasticae vitae spectatis, tragica eorum scelera testata apud omnes relinquere constituerant, isti vocibus maledictis contra eos in auribus Imperatoris infusis, Neocæsaream urbem Ponti relegandos curaverunt; qui quidem propter locorum asperitatem vita quoque brevi expoliati sunt. Hucusque ex epistola Petri narratio apud Theodoretum, qui mox subdit: Tales quidem tempora illa tulere tragœdias; quae tamen si silentio & oblivione obruendae sunt, tamen litterarum monumentis produntur ad eos coarguendos, qui linguis petulantibus Dominum sunt infecti; qui quidem morbo blasphemiae infecti, non modo in totius universitatis Dominum & moderatorem Deum,

Episcopi in exilium acti Diocæsaream in Palaestina.

(a) Exod. 12.

convicia jacere, verum etiam contra pios ejus famulos bellum exitiale suscipere non dubitarunt. Hæc ipse. Meminit quoque ejusdem diræ persecutionis sanctus Epiphanius (b), qui & præter alia supplicia Catholicis Aegyptiis irrogata, nonnullos ex illis tradidit fuisse damnatos ad bestias. Sed & Cassianus de sanctis monachis tum sub Lucio in Pontum & in Armeniam relegatis hac meminit occasione (c): Temporibus siquidem Lucii, qui Ariane perfidia Episcopus fuit sub Valentis Imperio, dum diaconiam nostris fratribus transferremus, bis videlicet qui de Aegypto & Thebaide fuerant ob Catholicam fidem perseverantiam metallis Ponti atque Armeniae relegati, licet cenobiorum disciplinam in quibusdam civitatibus rarissimam viderimus, anachoretarum tamen apud illos ne ipsum quidem nomen auditum fuisse comperimus. Hæc per Abbatem Piammonem, Cassianus, in quem potius quam in illum ad ejus libitum interloquentem rejicienda culpa est, si de Ponto, quod ait, & Armenia, mendacii arguatur ex iis quae superius recitata sunt ex Gregorio Nazianzeno atque Basilio, de Ponticis cremis abundantibus anachoretis.

Quod autem ad Aegypti monachos spectat dirissime a Lucio exagitatos: Ruffinus, qui cum Melania in Aegypto agebat, hæc de illis scriptorum monumentis posteris legenda (d) tradidit: Inde post fugas civium & exilia, post cedes & tormenta, flammisque quibus innumeros confecerat, ad monasteria furoris sui arma convertit, vastat eremum, & bella quiescentibus indicit. Tria millia simul, aut eo amplius viros per totam eremum secreta & solitaria habitatione dispersos oppugnare pariter aggreditur; mittit armatam equitum & peditum manum, Tribunos, Praepositos, & bellorum duces, tanquam adversus barbaros pugnaturus, eligit: Qui cum venissent, novam belli speciem vident, hostes suos gladio objectare cervices, & nihil aliud dicere, nisi: Antioe ad quid venisti? Per id tempus patres monachorum, vita & antiquitatis merito, Macarius, Isidorus, aliusque Macarius, atque Heraclides & Pambus Antonii discipuli per Aegyptum, & maxime in Nitriae deserti partibus habebantur viri qui consortium vitae & actuum non cum cæteris mortalibus, sed cum supernis Angelis habere credebantur. Quae praesens vidi, loquor; & eorum gesta refero, quorum in passionibus socius esse promerui: & in epistola ad Anastasium Romanum Pontificem, hæc item se passum esse gloriatur cum ait: Quamvis igitur fides vestra persecutionis hereticorum tempore, cum in sancta Alexandrina Ecclesia degeremus, in carceribus & in exiliis, quae pro fide inferrebantur, probata sit; tamen & nunc si quis

LXXXVI. Persecutio Ariatorum adversus Aegypti monachos. (d) Ruffin. l. 2. c. 4. & 4.

quis est, qui vel tentare fidem nostram cupiat, sciat, &c.

LXXXVI. At hæc de summa jastantia ab ipso Ruffino esse commenta, exclamat sanctus Hieronymus, cum his recitatis ipsius verbis, sic subdit (a): Miror quod non adjecerit: Vincit Jesu Christi, & liberatus sum de ore leonis (b), & Alexandria ad bestias pugnavi, & cursum consummavi, fidem servavi; superest mihi corona justitiae. Quae, malum, exilia, quos iste carceres nominat? Pudet me aperitissimi mendacii; quasi carceres & exilia absque iudicium sententiis irrogentur. Volo tamen ipsos scire carceres, & quarum provinciarum se dicat exilia sustinuisse. Et utique habet copiam de multis carceribus & infinitis exiliis unum aliquod nominandi. Prodat nobis confessionis suae Acta, quae hucusque nescimus; ut inter alios Alexandriae martyres hujus quoque gesta recitemus; & contra latratores suos possit dicere (c): De cætero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini nostri Jesu Christi in corpore meo porto. Hæc Hieronymus.

LXXXVII. Certe quidem Melania clarissima femina, Consulis Marcellini neptis, antiqua nobilitate & filii Praefecturae Urbanae magistratu toto Romano orbi notissima, apud quam primum locum Ruffinus obtinebat, omnium Praefectorum, quocumque pergeret, frequentabatur obsequiis, tantumque abfuit, ut vel ipsi vel alicui ex ejus familia irrogata exilia fuerint, quod Ruffinus jaclat, ut etiam qui persecutionem fidei causa paterentur, ad ipsam tamquam ad asylum confugerent, ab eademque pariter in tuto collocarentur, atque etiam alerentur; ut quæ de ea proxime dicturi sumus, cum ipsa processit ad iudicem, fidem certam faciunt. At cur Ruffinus, sicut aliorum, non etiam suam recensuit confessionem exemplo Pauli Apostoli? quod praesertim sciret, rem tantam haud ab adversariis facile ratam fore habendam absque aliqua certiori probationis fide, cum alioque aliorum confessiones adeo exacte describat? Si qua tamen tunc Alexandriae contigit Ruffini confessio: ea tantum fuisse existimatur, cum provocata Melania ad iudicium, quod faveret Orthodoxis, ipse putetur eam comitatus esse: sed dimissa illa quantocivis, utique & qui cum ea erant, rediere domum. Sed de his satis.

LXXXVIII. Pergens Ruffinus recensere res tunc gestas a Nitriae monachis hæc subdit: Hi ducebant exercitum Domini non mortalibus telis, sed fide religionis armatum, exercitium moriendo viventem, & qui sanguinis sui profusione victor Christum sequentur ad caelum. Quique dum in tabernaculis positi & orantes expectarent interfectores suos; delatus est ad eos homo olim membris omnibus, & praecipue pedibus ca-

ridus; sed cum ab eis in nomine Domini oleo fuisset perunctus, statim confirmatus sunt plantae ejus. Et dicentibus eis: In nomine Jesu Christi, quem Lucius persequitur, surge & sta in pedibus tuis, & redi ad domum tuam; continuo exurgens, & exiliens, benedicebat Deum, ostendens quia vere erat in eis Deus. Ante aliquanulum vero temporis cæcus quidam rogabat deduci se ad cellulam Macarii, quæ erat in deserto, itinere trium dierum; quo postquam cæcus multo ductantium labore pervenit, Macarium non reperit domi; & contristatus valde, nullatenus mitigare maestriam poterat, sanitatis solatio carens. Tam vero fervore fidei concalescens: Deprecor (inquit ad eos qui deduxerant) applicate me ad illam partem parietis, ubi cubare senior solet. Et cum fuisset admotus, parum luti avidi, unde paries oblitus videbatur, assumens, palmae suae superposuit. Rogat etiam, ut aquam de puteo, ex quo bibere solebat, haurirent; qua resolvens glebulam, eodemque luto oculos suos superungens, & lavans de aqua, quæ hausta fuerat, repente recepit visum, ita ut nullo indigens adminiculo rediret ad sua. Sed ne secundum leprosos illos ageret, quos a se curatos in Evangeliiis ingratos Dominus notat: cum omni domo sua regressus, & Deo Gratias referens, rem ut gesta fuerat indicavit. Subdit post hæc Ruffinus de eodem Macario, qui leuculos cæcitate curavit, proque gratiarum actione a leena pelle ovina donatus est: at hæc contigisse diximus vivente adhuc Magno Athanasio; subjungit vero Ruffinus:

LXXXIX. Sed in his omnibus Lucius non erubuit, nec aliquid reverentiae virtutum mirabilibus detulit; quinimo jubet, Patres ipsos ablatos a grege suo, immo clam raptos, in insulam quandam Aegypti paludium deportari, in qua compererat neminem profus esse Christianum, quo per hoc vel absque solutiis, vel absque consuetis actibus viverent. Senes igitur cum duobus solis pedisequis noctu ad insulam deducuntur, in qua erat templum quoddam summa veneratione a loci incolis observatum. Cumque primum navicula senum oram soli illius contigisset: ecce subito sacerdotis templi illius virgo filia correpta spiritu cum ingenti vociferatione & clamoribus usque ad caelum datis, agi per medios populos cepit; & crebros ducens rotatus, stridens, huc atque illuc rabida ora vibrare. Cumque ad spectaculum tam ingentis monstri maxime, quo desisset sacerdotis filia, qui in honore praecipuo apud illos erat, populi convenissent; per auras eam raptam sequentes, perveniunt usque ad naviculam senum. Ibi vero progesta eorum pedibus & prostrata, clamare cepit: Quid venistis huc, o servi Dei summi, antiquis nos & veterosis exolvere domiciliis? In hoc loco depulsi, un-

LXXXIX. Monachi relegantur in insulam.

Populi ad fidem converti per monachos exules.

dique latebamus: quo modo vos nequaquam latere potuimus? Cedimus antiquis sedibus; populos vestros, terrasque recipite. Cum hæc diceret, increpitus ab eis erroris spiritus effugatur; & puella sana una, cum parentibus suis iacebat ad pedes nostri temporis Apostolorum. Qui talibus exordiis prædicantes eis fidem Domini nostri Jesu Christi, in tantam conversionem repente eos perduxerunt, ut statim manibus suis antiquissimum templum & in summa veneratione habitum destruerent, & Ecclesiam confestim edificarent. Nec ad deliberandum spatium temporis egerunt, quibus fidem rerum fecerant non verba, sed virus. Sed hoc cum fuisset Alexandria nunciatum; veritus Lucius, ne forte etiam suorum in eum odia iusta consurgerent, qui aperte jam bellum non hominibus, sed Deo indiceret; occulte eos revocari, & in eremum remitti iubet. Hactenus de his adversus sanctos monachos gestis Ruffinus præfens omnium testis, in Ægypto tum (ut dictum est) cum Melania agens.

XC.

Auctoris digna consideratio.

(a) Isai. 7.

(b) 4. Reg. 6.

Vide, lector, bella Domini, & considera; stare pro Arianis Præfectos, Prætores satellites, apparitores, truculentosque carnifices, æstuare de Catholicis carceres, exeri gladios, parari secures, incendi ignes, solvi virgarum fasces, bestias introduci, armari Judæos simulque Gentiles cum Arianis, scribi sententias, proscribi Catholicos, repleri mentalla piis, exulibus & extorribus exundare Provincias, cædibus demetiri Civitatem, sanctorum carnibus pasci volucres atque canes: contra vero intueri, stare pro piis Deum, ac suam præsentiam evidentissimis reddere certam miraculis, cogereque impiorum omnium ductores dæmones suam ipsorum fateri imbecillitatem, victos recedere, sedibus abscedere diutius occupatis; ut occidere illud libere liceat (a): Nobiscum Deus. Atque illud majori fiducia prædicare: Plures (b) pro nobis, quam contra nos. Sunt hæc adeo perspicua omni fide dignissima, & quavis existimatione majora, ut neminem putem ita impium, menteque alienatum, sui que oblitum, qui ista considerans, non potius stans medius eligat castris sanctorum mereri, quam a Lucii partibus stare; cui militare scias non Arianos tantum sed omnes hæreticos, qui quacumque occasione a fide Catholica defecerunt; sub qua quidem non illos tantum agere, certum est, quos diximus sanctissimos anachoretas, sed pios omnes hæresibus adversarios, eandem in hanc diem fidem Catholicam profitentes, quam Athanasius, Antonius, ipsorumque alumni magna constantia sciebantur: eamque a majoribus acceptam, ad posteros propagatam, atque ab ipso virtutum Domino tot signis evidentiori-

bus confirmatam retinentes, quamque ipsa præfens quoque Ecclesia retinet atque docet, firme custodientes.

Sed quod ad eandem persecutionem spectat, Socrates (c) addit accessisse ad sævitiam Præsidum Valentis Imperatoris iussionem: Nam, inquit, ex edicto Imperatoris mandatum est, ut omnes qui fidem Consubstantialis tenebant, non Alexandria solum, sed ex universa etiam Ægypto penitus expellerentur. Quin etiam Præfecto imperatum, ut cum ingentibus copiis omnes ubique persequeretur, quos Lucius indicaret. Hæc ipse; eademque a Ruffino sunt recitata. Itemque Sozomenus, (d) nec non Theodoretus (e) fideles testes sunt miraculorum in confutationem hæreticæ impietatis tunc editorum. Sed & quod silentio Ruffinus præterit dignum memoria tunc officium exhibitum a Melania nobilissima Romana femina, his ex Paulino jungamus: scribens enim ad Severum inter alia digna præconia Christianæ femine Consularis hæc habet (f):

XCII.

(c) Socrat. 1.4. c.17. 19. Valentis Imp. edictum.

(d) Sozom. 1.6. c.21. (e) Theod. 1.4. c.19.

(f) Paulin. epist. 10.

XCIII.

Melania occultat & pascit Monachos.

Tempore illo Valentis, quando Ecclesiam Dei vivi furor Arianorum, Rege ipso impietatis satellite, persequeretur; hæc erat princeps & particeps cunctis pro fide instantibus; hæc fugatos recipiebat, aut apprehensos comitabatur. Sed cum eos recepisset in latebram, qui propter insignem fidem, & majore hæreticorum odio infestabantur, & occultantium tangebantur invidia; gravi tunc seditione diabolicis facibus inflammata, quasi contra legem publicam contumax, protrahi ac pati iussa est que illos manebant, nisi prodere mavisset. Processit impavide, cupida passionis, & injuria publicationis exultans, quamvis non expectasset trahi, tracturos arreptolans ad iudicem; qui confusus veneratione præsentis, non executus est infidelitatis iram, dum fidei miratur audaciam. Eadem tempestate per triduum quinquaginta millia monachorum latentium panibus suis pavit; ut per ejus manum iterum Dominus (g) Jesus pristinum numerum in deserto pasceret, tanto quidem nunc impensiore clementia, quanto minori licentia fovebantur occulti, quam illi quondam, qui ad Dominum voluntarie in libertate & pace convenerant. Sed hæc nec timida deprehendi, interdictum secreta præbebat officium; nec volens gloria operationis agnoscere, tamen operis magnitudine prodebat, totidem apud homines testimonis gloriosa, quot passis, Deo conscio. Hæc Paulinus, mirifica prædicatione tam egregia facta celebrans; quæ sane gesta esse in Ægypto, non autem in Palæstina, illud persuadet, quod nullibi tam ingens numerus monachorum simul collectorum nisi in Ægypto fuerit reperiri: mansisse quidem ipsam Melaniam in Ægypto mensibus octo, Palladius (h) docet. Porro ab his divers-

(g) Matt. 14. Marc. 6. Luc. 9. Melaniæ constantia.

(h) Pallad. in Lausiac. ac. c.33.

esse noscuntur, quæ de ejusdem Melaniæ officiis, quibus profecuta est in Palæstina relegatos confessores, idem Palladius tradit, quæ paulo post narraturi sumus.

XCIII.

(a) Paulin. epist. 10.

Melaniæ genus.

(b) Hieron. in Chron. (c) Ruffin. 1. introduct. in Hieron.

(d) Pallad. c.33.

(e) Hieron. epist. 25.

(f) Paulin. ad Sever. epist. 10. (g) Pallad. in Lausiac. c.33.

Ut autem tam ingenti opere, in occultandis atque pacendis monachis quinque millibus in deserto, veluti contumeliis provocatus Præfectus, libens ejus responsionibus cesserit; summa femine claritudo, quæ apud hostes quoque reverentiam sibi conciliabat, in causa fuit. Erat quidem Melaniæ nomen (ut dictum est) non Romæ tantum, sed ubique locorum Romani Imperii cognitum, atque honore habitum tum nobilitate generis, tum egregiæ pietatis præstantia; de qua hæc idem qui supra Paulinus (a): Mulier celsiore gradu ad humilitatis cultum ob amorem Christi dejecta sublimiter, ut viros desides in infirmo sexu fortis argueret, arrogantes in sexu utroque personas, pauperata dives, & nobilis humiliata confunderet. Igitur Marcellino Consule avo de ambitu generis & opum luxu in teneris adhuc annis nuptias passa, & brevi mater, sed infelicitate mortalium non longum potita est, ne diu terrena diligeret. Nam præter alias orbitates, quas irritio in fetibus abortivis labore, adhuc marito particeps deflevit; ita crevit erumnis, ut duos filios, & maritum intra anni tempus amitteret, unico tantum sibi parvulo ad memoriam potius, quam ad compensationem affectum derelicto. Hæc & alia de ipsa Paulinus; sed quod eam dicat habuisse Marcellinum avum Consulem, Hieronymus (b) filiam ejus appellat; at Ruffinus (c) Paulino consentit, qui etiam eam neptem Marcellini Consulis nominat: Palladius vero res ab ea gestas conscribens, cum Hieronymo Marcellini filiam vocat; gessisse reperitur Consularum ordinarium Marcellinus cum collega Probino anno Domini trecentesimo quadagesimo primo, ut legitimi Fasti Consulares indicant. Porro Melaniæ filio hoc tempore Præturam Urbanam fungenti junctam fuisse constat in matrimonium Albinam (d), Melania vero junior ejus neptis Piniano in matrimonium tradita fuit; sed de his inferius. Laudat S. Hieronymus femine summam constantiam, quod simul siccis oculis sepelisset virum suum ac duos (e) filios; uno vero superstitie derelicto, peregrinata fuerit in Ægyptum primo, inde Hierosolymam; ibique ad quinque lustra esse commoratum, Paulinus (f) tradit; amplius vero annos duos, nempe viginti-septem, Palladius (g) affirmat.

Porro Melaniæ in Ægypto commoratio magnum plane cum ipsi, tum Ruffino attulit detrimentum, siquidem cum Didymo Alexandrino magni nominis viro, & ob eximiam conjunctam cum oculorum cæcitate peritiam plane cunctis admirabi-

li, intimam consuetudinem habentes, propinante illo ipsis fruentibus, quem mirifice prædicabat, Origenem suum; hauserunt isti una cum dulci potu venenum.

XCIV.

(b) Hier. in Chron. anno 9. Valent.

(i) Hier. de script. eccl. in Didymo.

(k) Ruffin. 1.2. c.7. De Didym. non mo Alexandrino.

Hujus autem ut hic repetamus exordia, anno hic quinto ætatis suæ (ut auctor est S. Hieronymus h) oculos perdidit, sed tamen lectore adhibito tanta didicit, ut admirationi omnibus esset, ac plane miraculo, quod geometricas assecutus fuerit facultates, quæ ut addisci possint, maxime visu indigent: testatur id quidem Hieronymus de eo (i). De cujus vitæ instituto hæc quoque Ruffinus (k): Indefinenter Dominum deprecabatur, non ut oculorum carnalium visum, sed ut illuminationem cordis acciperet: miscbat autem precibus studia & labores, & juges continuasque vigiliis ad legendum, sed ad audiendum adhibebat, ut quod aliis visus, hoc illi conferret auditus. Cum vero post lucubrationis laborem somnus, ut fieri solet, legentibus advenisset: Didymus silentium illud non ad quietem vel otium datum ducens, tamquam mundum animal, ruminans cibum quem cæperat, ex integro revocabat; & ea quæ dudum percurrentibus aliis ex librorum lectione cognoverat, memoria & animo retexebat, ut non tam audisse quæ lecta fuerant, quam descripsisse mentis suæ paginis videretur. Ita in brevi, Deo docente, in tantam divinarum humanarumque litterarum eruditionem ac scientiam venit, ut scholæ Ecclesiasticæ doctor existeret, Athanasio Episcopo, cæterisque sapientibus in Ecclesia viris Dei admodum probatus; sed & in cæteris sive Dialecticæ, sive Geometricæ, Astronomiæ quoque vel Arithmeticæ disciplinis ita esset paratus, ut nullus unquam philosophorum aliqua ex his artibus proponens, obtinere eum, vel concludere quærerit, sed statim ut responsiones ejus acciperet, magistrum eum etiam illius de qua proposuisset, crederet disciplinæ. Hujus aliquanti dicta vel communiter disputata, vel proponentibus responsa, adhibitis notariis, describere, quæ & nunc in magna admiratione habentur. Nos autem, qui viva vocis ejus ex parte aliqua sumus auditores, & ea quæ a nonnullis, dicente eo, descripta legimus; longe majorem gratiam, & divinum nescio quid ac supra humanam vocem sonans, in illis magis sermonibus qui de ore ipsius proferebantur, agnovimus. Hæc Ruffinus de eo: res vero gestas cum Antonio superius diximus; eadem quoque Theodoretus (l), atque Sozomenus (m). Quantum eum coluerit S. Hieronymus, dicemus suo loco. Sed illud plane lugendum, ut Didymus: qui ex cæco factus sit scientia videns, eadem ex vidente cæcus evaserit; quippe qui sui Origenis amore captus, ita

(l) Theod. 1.4. c.27.

(m) Sozom. 1.7. c.14.

XCIV.

CHRISTI 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI IMP. 9. VALENTIS

CHRISTI 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI IMP. 9. VALENTIS

ita erga eum affectus est, ut quaecumque ille scripserat, velut e caelo lapsa acceperit, magnoque Ecclesiae detrimento aliis communicaverit; nec id quidem palam, vel omnibus, sed furtim in aures curiosorum audientium instillaret, quos facile omnis agitare doctrinae ventus. Talibus ab ipso compertis (proh dolor!) Melania atque Ruffino, sic eorum animis Periarcho Origene infudit, ut eo tamquam magno thesauro ditati cuperent totum Catholicum orbem locupletari; sed plane aspidis ova foverunt; quibus ruptis, prodire serpentes, quorum lethali veneno quamplurimi misere periere. At de his inferius suis locis pluribus agendum erit: haec modo fati in his quae spectant ad Melaniae & Ruffini consuetudinem cum Didymo in Aegypto hoc tempore, quo illuc sunt peregrinati. Mentio est apud Socratem (a) in Didymo monacho sene solitarie agente, ab hoc de quo agitur longe diverso.

(a) Socrat. l. 4. c. 20.

XCVI.

His de Didymo Alexandrino narratis, jam Melaniae vestigia adestemur: Quae hoc eodem anno, quo ex Petri Alexandrini litteris vidimus Aegypti Episcopos & monachos relegatos esse Diocæsaream oppidum in Palaestina situm, illis ministratura, magno fidei ardore succensa, Hierosolymam profecta est. Quid vero ipsa ibi egerit, Palladius docet his (b) verbis: Post hac autem, cum Alexandria Praefectus Augustalis Isidorus, Pithymum *, Adelphium, Paphnutium, Pambonem, inter quos etiam senem Ammonium unam habentem auriculam, & duodecim Episcopos, presbyterosque & alios quosdam usque ad centum duodecim numero circa Palaestina Diocæsaream damnasset exilio; istos hac beatissima omnes secuta est, & propriis facultatibus ei ministerium suum praebebat. Cumque ab illis qui in memoratorum custodia erant, prohiberetur hac facere (sicut mihi & ipsi saepe referebant; nam & ego S. Pithymum & Isidorum & Paphnutium vidi) benedicta tunc illa, sumpta veste servili circa vespertinas horas, omnia eis vitae necessaria afferebat.

(b) Pallad. in Lausiac. c. 33. * Euthymium. Melaniae professio in Palaestina.

XCVII.

Præfatus Palaestinae quid in Melaniam.

Quo cognito, Palaestinae Provinciae Consularis, credens quod suus suos posset fumo quodam atque terrore ex pecunia ejus implere; iussit eam (ignota enim ipsi erat) corripere, & in carcerem trudi. Ex quo loco tunc ei per internuncios quosdam sancta illa mandavit. Ego, inquit, illius filia, & illius conjux fui, ancilla vero nunc Christi sum; ne ergo me ob vilitatem praesentis habitus contemendam putaveris; quia facile extollere, si velim, me possum; nec terrere igitur me in aliquo vales, neque quicquam mihi de meis rebus auferre. Atque ideo ne fortassis ignorans periculum aliquod aut

crimen incurras; idcirco ista tibi mandavi; quasi quae diceret: interdum enim necesse est adversus imprudentes hac agi, & veluti accipitre vel cane contra eos arrogantia uti, quae congruo tempore superbos comprehensura imitatur. Talibus ergo verbis mox ipse territus Judex excusavit eidem factum suum; & ita eam, ut meruerat, honoravit; & iussit, ut ad illos viros, quoties vellet, accederet. Haec tenus de illius ministerio exhibitio confessoribus.

De commoratione vero ejus Hierosolymis sic mox subdit: Haec autem, revocatis ab exilio memoratis viris, monasterium apud Hierosolymam sibi fecit, in quo viginti & septem annorum tempus implerit, quinquaginta secum sorores virgines habens. Erat etiam cum ea Ruffinus quidam nomine, Italus, Civis ex Aquilegensis oppido, vir nobilium & in proposito singulari satis fortium morum, qui ad presbyteratum postea meruit pervenire; quo nullus mansuetior, fortior, & placidior tamquam omnia sciens, in sexu virili potuit inveniri. Haec quidem de Ruffino Palladius, de Origene sectatore Origenista, Hieronymo eam ob causam permissus; ut non mireris, si qui Ruffinum immensis laudibus ornat, Hieronymum eodem in commentario contumeliosius laceret. Sed de Palladio suo loco plura inferius; qui de instituto Melaniae atque Ruffini toto illo temporis spatio, quo vixerunt Hierosolymis, ista subdit:

XCVIII.

Quae egit Melania Hierosolymis

Isti igitur in viginti & septem annis omnibus apud Hierosolymam sanctos, atque peregrinos Episcopos & Monachos, virginesque (hoc enim voverant Deo) suscipere propriis sumptibus ac fovere consueverunt, omnesque ad se venientes meliores tantarum ac talium rerum contemplatione fecerunt. Illos enim quadringentos numero monachos, qui propter Paulinum, Antiochenum Episcopum scilicet, se ab Ecclesia separabant, sancta rursus Ecclesia reddiderunt. Omnes etiam praeter hos perversa sectae homines, & contra Spiritum sanctum sacrilego ore certantes, ad Ecclesiam nostram, vera suadendo, ac jugiter cunctos docendo, revocaverunt, honorantes quidem ac saepe pascentes ejusdem loci clericos; & haec pariter facientes, vitam suo pio studio finierunt, nulli quidem ex se vel levem dantes scandalum suspicionem, totum vero orbem terrarum spirituali edificatione plenissimum reliquentes. Haec tenus Palladius. Sed jam his de peregrinatione Melaniae recensitis, ad cladem Alexandrinae Ecclesiae prosequendam revocemus jam diu intermissam orationem.

XCIX.

Opera Melaniae atque Ruffini.

Cum autem tantae cladis Ecclesiae Alexandrinae illatae fama praesui immanitate toto Christiano orbe diffusa esset; S. Ba-

(a) Basili. epist. 71.

S. Basili. litterae ad Alexandrinos.

Basilius Episcopus Caesareae Cappadociae, ea accepta, ejusmodi ad Alexandrinos consolatorias litteras dedit (a):

De persecutionibus apud Alexandriam, & reliquam Aegyptum jamdudum ad nos fama pervenit, ut parerem, affectum. Expendimus enim astutiam belli diabolici; quo modo is, ubi Ecclesiam ex persecutione ab inimicis illata multiplicari, magisque florere vidit, insidias suas mutaverit; ut jam nos non ex aperto oppugnet, sed occultas insidias struat, consilium suum per nomen Christianum, quod haeretici praetextunt, obtegunt; ut & eadem cum patribus nostris patiamur, & tamen haud videamur pro Christo pati, propterea quod & ipsi persecutores nostri Christianorum nomine censentur. Ista considerantes, plurimum temporis ex his quae apud vos gesta nunciata fuerant, animos nostros stupore repleverunt, & perculerunt. Re vera namque insinuerunt utraque nostrae aures, ubi cognovimus impudentem, & humano generi inimicam haereseon eorum qui vos persecuti sunt; quo modo nec aliquam reverentiam atatem, nec molestias canonicas, nec plebis dilectionem, sed corpora verberarunt & debonestarunt, inque exilia ejecerunt, ac bona diripuerunt, quaecumque accipere potuerunt, neque humanam veriti condemnationem, neque terribilem justi Judicis retributionem praevidentes; ista nos stupefecerunt, & ipso prope sensu destituerunt.

CI.

Ex dira persecutione quid in mentem Basili venere.

Accessit autem ad basee animi mei disceptationes & ista cogitatio: An Ecclesiam suas prorsus reliquit Dominus? An novissima hora est, & hoc pacto initium sumit defectio, ut jam deinceps reveletur iniquus ille filius perditionis, qui adversarius, & extollitur super id omne quod dicitur Deus, aut numen? Attamen sive temporaria est ista tentatio, sive eam ut boni Christi athletae; sive omnimodo res nostra tradita sunt corruptioni; ne socordes simus ad ea quae accidunt, sed revelationem e caelis, & apparitionem magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi expectemus. Si namque universa creatura solvetur, & transmutabitur figura hujus mundi; quid fuerit insolentiae, si & nos qui creaturae portio quaedam sumus, communes afflictiones tulerimus, tribulatio-

PAGIUS

XXII.

Mauvia Sarracenorum Reginae conversio.

A num. CIII. ad CVIII. Mauvia Sarracenorum Reginae conversio recte post Athanasii mortem a Baronio recitatur. Theodoretus enim lib. 4. cap. 23. de ea conversione agit, ipso Lucii Pseudo-Episcopi Alexandrini initio, quemadmodum & Rufinus lib. 11. cap. 6. Praeterea Eusebius in Excerptis ait, Valentem adversus Gothos, qui anno CCCLXXVI. bellum Romanis intulere, aliquot Sarracenos Constantinopolim praemisit. Quare ante eum annum pax inter Sarracenos & Romanos facta, Mauviaque ad eisdem conversa. Ex quibus liquet, errasse So-

hibusque traditi fuerimus, quas pro mensura potentiae suae super nos justus inducit Judex, qui nos tentari non sinet supra quam ferre poterimus, sed & cum tentatione exitum dabit, ut ferre possimus?

Expectant vos, fratres, Martyrum corona; parati sunt confessorum chori, ut manus vobis porrigant, inque numerum suum vos recipiant. Memores estote veterum sanctorum, quam nemo sit illorum delictis & assentionibus, patientiae coronis dignus effectus; sed omnes per magnas tribulationes ingressi, experimentum sui dederunt. Alii cum illusionibus & flagellis probati sunt, alii tentati sunt, secti sunt, occisione gladii mortui sunt. Haec sunt, unde decorantur sancti. Beatus est qui dignus habetur ut pro Christo patiat; beatior is est, qui abundantiores afflictiones tulit: afflictiones enim hujus temporis non sunt condignae ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis. Quod si ipse ad vos venire potuissem, congressu vestro nihil fuisset carius, ut & athletas Christi viderem, & complecterer, & precum donorumque spiritualium, quae vobis data sunt, consortio potirem. Quoniam vero corpus habeo diuturno morbo confectum, ita ut ne lecto quidem descendere queam; & multi sunt qui instar luporum rapacium nobis insidiantur, occasionem venientes, an aliquo pacto ovicular Christi aliquando rapere possint; necessario per litteras invisere vos institui, obsecrans cum primis quidem, ut continue pro nobis precemini, quod reliquos dies aut etiam horas Domino secundum Evangelium regni servare merear; deinde vero, ut & imperitia mea & litterarum tarditati ignoscatis. Nam aegre nobis ejus hominis copia facta est, qui desiderio nostro servare queat; dico autem de Eugenio monacho filio nostro, per quem vos obsecro, ut pro nobis, & universa Ecclesia oretis; deque rebus vestris rescribatis, ut cognitis illis, alacres reddamur. Haec tenus Basilius ad Alexandrinos.

CII.

Basili exhortatio ad Alexandrinos.

CIII.

At quid interea magna admiratione dignum accidit? Dum negat Romanus Imperator fidem Catholicam, & confitentem illam ignominie afficit, direque persequitur; profitetur eam ac praedicat Regina

zomenum, qui lib. 6. cap. 38. bellum Sarracenos inter & Romanos, ac conversionem Mauvia refert post Valentianum senioris mortem; quem errorem hausit ex Socrate, qui lib. 4. cap. 36. bellum Saracenicum recitat post Valentem discessum ex urbe Antiochia, qui contigit anno CCCLXXVII. Bellum itaque Saracenicum per hac tempora gestum, & post Athanasii obitum pax inita, & Mauvia Regina Fidem Christianam amplexa.

Quoad S. Hilarionem Abbatem, qui apud Sarracenos Fidei fundamenta jecerat, is anno Christi

XXIII.

fi

Imperato- ris Rom. apoſtasia & Sarra- cenorum Reginae confefſio.

(a) Hieron. Vit. S. Hilarion.

(b) Ruffin. l. 2. c. 6.

CIV. Myſes electum Lucium Arianum rejicit.

PAGIUS Obitus S. Hilarionis Abbatis. Baron. n. CVII.

XXIV.

gina Saracenorum, quoſque ille ſpernit, hæc honorat; ille fugat, hæc revocat; pellit ille. Epifcopos, pulſos ipſa perit; atque adeo ubi crudelis, & ignominioſa Alexandria viguit perſecutio, Catholicus ibi Dei nutu in honore habetur Epifcopus, atque magno exemplo fides Catholica prædicatur; & Arianus ipſe reſpuitur Antifites. Sed quoniam modo tantum prodigium factum ſit, aggrediamur enarrare. Jecerat jam ante fundamenta fidei apud Saracenos S. Hilarion Abbas, qui (ut teſtatur S. Hieronymus a) multos Saracenorū arreptos a dæmone frequenter liberavit, cultuique Veneris addicte gentis illius ſacerdotem convertit ad fidem; qui quidem nec ipſum Hilarionem abire paſſi ſunt ante, quam futura Eccleſiæ lineam mitteret. Qui ergo adeo magna ab Hilarione ſunt conceſſi, eo deſuncto, illi parem quæſierunt dari ſibi hominem Epifcopum Orthodoxum. At quo modo res ſe habuerit, Ruffinum audiamus auctorem: Dum, inquit (b), Lucius omni arrogantia atque ſevitia ageret, Mauvoia Saracenorum gentis Regina vehementi bello Paſſini, & Arabici limitis oppida atque urbes quater, vicinasque ſimul vallare Provincias cepit; cumque frequentibus bellis Romanum attriviſſet exercitum, & plurimis peremptis reliquos vertiſſet in fugam; orata pacem non aliter ſe amplexuram promittit, niſi Moyses quidam nomine, monachus, gentis ſuæ ordinaretur Epifcopus; qui in eremo partibus ſuis propinqua vitam ſolitariam ducens merito & virtutibus, ac ſignis qua faciebat Deus per illum, magnifice innotuerat. Petitiõ ejus Principi indicata Romano, ſine ulla dilatione jubetur impleri a ducibus noſtris, qui ibi infeliciter pugnabant. Captus Moyses ad ſacerdotium ſuſcipiendum Alexandriam ex more deducitur. Adeſt Lucius, cui ordinandi ferebatur officium. Quo viſo, Moyses præſentibus ducibus, qui perurgebant, & populis ait: Ego quidem me non eſſe dignum tanto ſacerdotio judico; verumtamen ſi aliqua in me licet indigno divina diſpenſatio putatur explenda: Deum noſtrum cœli ac terræ dominum teſtor, quod Lucius ſanctorum ſanguine pollutus & cruen-

tas ſuper me non iniiciet manus. Cumque Lucius tam gravi nota inuſtum ſe videret in oculis plurimorum: Quare, inquit, o Moyses, tam facile condemnas eum, cujus fidem ignoras? Aut ſi tibi aliquis de me aliter indicavit; audi fidem meam, & tibi ipſe magis quam aliis crede. Tum ille: Deſine, inquit, o Luci, dolendi tuis me quoque imaginibus aggredi: Bene mihi nota eſt fides tua, quam proteſtantur ſervi Dei per metalla damnati, Epifcopi in exilium truſi, preſbyteri & diaconi extra Chriſtiani nominis habitacula relegati, beſtiis alii, alii etiam ignibus traditi. Numquid poteſt verior eſſe fides, quæ auribus capitur, quam qua oculis pervidetur? Apud me certum eſt, quod quæ Chriſto recte credunt, iſta non faciunt. Et ita Lucius majore dedecore deformatus (quoniam perurgebat neceſſitas Reipublice conſulendi) compulſus eſt acquieſcere, ut ab Epifcopis quos in exilium truferat, ſacerdotium ſumeret. Quo ſuſcepto, & gentis ferociſſimæ pacem tenuit, & fidei Catholicae cuſtodivit intemerata conſortia. Hucusque Ruffinus; eadem etiam Socrates (c), Sozomenus (d), atque Theodoretus (e). Pacis quoque fœdera ſtriſta fuiſſe vinculo nuptiarum, dum hujus Regine filia deſponſata fuit Victori exercitus duci, Socrates auctor eſt. Meminit hujus Victoris Ammianus (f), fuiſſeque tradit Magiſtrum equitum, ſed & Præſtaturæ Orientalis magiſtratum geſiſſe. De Moysæ autem Epifcopo Saracenorum creato, quid apud eos egerit, Theodoretus, (g) & Sozomenus paucis traſtant. Theodoretus igitur hæc habet: Poſtremo Moyses, ubi cum fide admirabili gratiam Epifcopalem receperat, ad illos qui eum requirebant, profeſſus eſt, & partim doctrina Apoſtolica, partim miraculis eos ad veritatem traduxit. Hæc ipſe; eadem ferme Sozomenus (h), qui & hæc admiranda addit: Fertur etiam, id temporis gentem quandam univerſam ad religionem Chriſtianam traductam, Zocomo ejus principe & rectore tali de cauſa baptizato. Iſte cum ſobolis omnino expers eſſet, ad monachum fama illius adductus venit, uti cum eo colloqueretur; apud quem de ſua calamitate graviter conqueri cepit

(c) Socrat. l. 4. c. 29. (d) Sozom. l. 6. c. 38. (e) Theod. l. 4. c. 2. (f) Amm. l. 26. & l. 30.

(g) Theod. l. 2. c. 12.

(h) Sozom. l. 6. c. 36.

Manichæi magia de- dit.

Baron. n. CXI. & ſeqq.

tium Manichæis prohibuit. Manichæi enim curioſas & magicas artes traſtabant, ut docet L. 3. ejusdem Codicis De apoſtatis. Atque hoc etiam contemplatu, ut notat Gothofredus in Commentario Legis 3. Cod. Theod. De Hereticis, Valentinianus hanc Legem 3. De Hereticis, hoc anno promulgavit. Ex quo liquet, nihil commune habere hanc Legem cum his quæ nar- rat longe poſt Auguſtinus de Moribus Manichæorum lib. 2. cap. ultimo, & contra Fauſtum lib. 5. cap. 6. quæ ad hanc Legem perpe- ram reſert Baronius.

Fidei pro- pagatio apud Bar- baros.

CVI.

(a) Marty- rol. Rom. 23. Maii.

(b) Hieron. epist. 26.

(c) Socrat. l. 4. c. 30.

CVII. S. Hilarionis obitus.

pit; ſiquidem tum Saracenis, tum omni- bus aliis, credo, barbaris, liberos pro- creare, permagni æſtimari ſolet. Mona- chus autem jubet eum bono animo eſſe, & precibus Deo adhibitis, eum dimittit, pollicitus pro certo, eum filium habitu- rum, ſi modo in Chriſtum crederet. Ubi vero Deus promiſſa re ipſa præſtiterat, & filius Zocomo natus erat; ipſe Bapti- ſmi mysterio initiatus eſt, ſuoſque ſubjectos ad idem ipſum induxit. Sed de Sarace- nis idem ait, quod haud diu ante Va- lentis Imperium, per monachos juxta- ipſos degentes didicerant Chriſtianam pie- tatem; cum poſtea (ut dictum eſt) au- ſto fidelium numero, Moysen ſibi dari Epifcopum poſtularunt, qui Lucii impie- tatem publica eſt deteſtatus confeſſione. Hæc autem de Saracenis occasione, perſecutionis ſub Lucio factæ Alexandriae & in univerſa Ægypto ſunt recenſita; quam quidem ſicut exortam ſcimus hoc anno poſt obitum Athanaſii, nequaquam tamen hoc eodem anno ceſſavit, ſed uſ- que ad ultimum ferme Valentis annum perduravit: quod vero haud licuit diſtin- guere quid quoto ejus anno factum ſit, hic in unum cuncta quæ ex antiquioribus monumentis de his reperimus, ſub hoc ipſo anno jure deſcripſimus. Quibus ad- dimus, horum martyrum perfeverare ju- gem memoriam in chartis Eccleſiaſticis deſcriptam, publicæque recoli in Ecce- ſiis tercio Idus Maii (a). At quo mo- do alia quoque via Valens Imperator ag- greſſus ſit perfequi monachos, cogendo eos adſcribi militiæ, inferius ſuo tempo- re diſturi ſumus. Quod autem ad Petrum Epifcopum Alexandrinum ſpectat, de ejus quoque Romam adventu meminit S. Hieronymus (b); quem manſiſſe apud Da- maſum conſtat, quamdiu ejuſmodi perfe- cutio perduravit; ea vero quieſcente, te- ſtatur Socrates (c), Alexandriam rediſſe munitem ejuſdem Damai litteris, quibus cum fides Catholica, tum etiam ejuſdem Petri ordinatio probaretur; ſed de his ſuo loco agendum. Hoc ipſo anno S. Hilarion præſtantiſ- ſimus monachorum, poſt innuvera mira- cula edita, clariffimus ſanctitate ex hac vita migravit anno ætatis ſuæ (ut teſta- tur S. Hieronymus) octogefimo; ex cu- jus etiam teſtificatione colligitur, eundem hoc ipſo anno ex hac vita diſceſſiſſe: ſi- quidem ipſum tempore obitus Antonii Ma- gni, qui contigit anno vigefimoprimo Conſtantii Imperatoris (hic eſt annus Do- mini trecentefimus quinquageſimus octavus) egiſſe annum ætatis ſexageſimumquintum tradit; quibus ſi addas annos quindecim, ut pervenias ad octogefimum quo obiit, utique deduces anno ætatis ejus uſque ad præſentem trecentefimum ſeptuageſimum ſecundum. Scripſiſſe de laudibus Hilarion- Ann. Eccl. Tom. V.

nis epistolam S. Epiphanium, idem testa- tur Hieronymus, cujus occasione vitam, ejus litteris commendasse tradit, cum ait (d): Quamquam enim S. Epiphanius Sa- laminae Cypri Episcopus, qui cum Hila- rione plurimum versatus est, laudem ejus brevi epistola scripserit, quæ vulgo le- gitur; tamen aliud est locis communibus laudare defunctum, aliud defuncti proprias narrare virtutes; unde & nos favore magis illius, quam injuria, ceptum ab eo opus aggredientes, maledicorum voces con- temnimus. Hæc ipse. Sed quod de Epiphani cum Hilarione CVIII: consuetudine ex Hieronymo mentio facta Epiphani est; dignum videtur, ut ejusdem Epipha- primor- nii his primordia jungamus, ac ex- dia. plodamus ea ipsius Acta, quæ compluri- bus conferta reperiuntur esse mendacis: cum enim rebus ab eo gestis qui postea sequuntur anni intexti sint, haud æquum est ipsius ignorasse principia. Quod pri- mum ad Epiphani ætatem spectat, ut e- jus natalis temporis aliqua ratio haberi possit; S. Hieronymus de eo agens in- commentario de viris illustribus, ipsum ad extremam senectutem jam pervenisse tradit (e): optime namque eum nove- rat, cui & magno erat consuetudinis & amicitia: usu conjunctus. Porro quando hæc de Epiphani ipse scribebat, erat annus (ut ipse testatur f) Theodosii Im- peratoris decimusquartus, Christi vero tre- centefimus nonagesimussecundus. Qui igitur eo anno ad ultimam pervenerat se- nectutem, possumus æque opinari hoc tem- pore ipsum non minorem sexaginta anno- rum fuisse, & quidem tantæ æstimationis Episcopum, ut (quod dictum est super- rius) Valens Imperator, persecutor eum vexare timuerit. De ejus patrio solo & exercitatione monastica ab adolescen- tia, hæc Sozomenus habet (g), cum (g) Sozom. monachos Palæstinos recenſet: Ex eo- rum numero fuere Hesyebius Hilarionis l. 6. c. 32. ſodalis, & Epiphanius, qui poſtea Sa- lamina, quæ eſt urbs Cypri fuit Epi- ſcopus. At Hesyebius eo ipſo in loco, in quo magiſter ejus, vitam egit monaſticam; Epiphanius autem circiter Beſanducem pa- gum in tractu Eleutheropolitano ſitum, unde etiam ortus fuerat, in eodem vitæ genere colendo ſe collocavit; qui ab in- eunte ætate a monachis præſtantiffimis in- ſtitutus, & in Ægypto longiſſimo tempo- re eadem de cauſa verſatus in diſciplina monaſtica, cum apud Ægyptos, tum a- pud Palæſtinos illuſtriſſimus habitus eſt. Hucusque Sozomenus. CIX. Quidam vero Epiphani periculofum, cum eſſet in Ægypto, contigerit, adeo ut parum abſuerit quin ſeduceretur a Gnoſticis; ipſe narrat (h), cum de illi- dem turpiſſimis Gnoſticis agit, his ver- bis: In hanc hæreſim, o cariſſimi, etiam ipſe

(d) Hieron. in vita S. Hilarion.

(e) Hieron. de ſcript. Eccl. in E- piph.

(f) Idem ibid. in ſin.

(g) Sozom. l. 6. c. 32.

(h) Epiph. hæreſ. 26.

CHRISTI 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI IMPER. 9. VALENTIS

Epiphanius tentatus a Gnosticis.

ipse incidi, & ex ore eorum qui hanc tra-

CX.

Epiphanius clarus toto orbe.

(a) Apud Metaphr. die 12. Maii Sar. tom. 3.

Postea quoque apud Cyprios non minore gloria fuit; apud quos electus est primarius urbis totius insulae Episcopus.

penitenti usum linguæ restituisse. Verum scias auctorem esse mendacem, multaque finxit: nam quod ad Hieracem spectat, necdum natus Epiphanius erat, quando Hierax in Ægypto docebat.

CXI.

Hoc item anno, Valentinianus Imperator Treveris in Galliis agens ad Ampelium Præfectum Prætorio adversus Manichæos ita rescripsit (b):

(b) l. 3. de heretic. C. Theod.

Ubi cumque Manichæorum conventus, vel turba hujusmodi reperitur, doctoribus graviter censure mulctatis, domus & habitacula, in quibus profana institutione docetur, filii juribus indubitanter adsciscantur.

Manichæi lege vetiti.

(c) Ambr. epist. 81.

Quænam autem præcessit occasio, ut Manichæos jam diu ante etiam Diocletiani lege proscriptos oportuerit iterum Christiani Principis auctoritate damnari, deque his scribere Romam ad Præfectum Prætorio, S. Augustinus satis manifeste insinuare videtur eo commentario, quo agit de Manichæorum moribus, his verbis (d):

(d) Aug. de morib. Manich. l. 2. c. ult.

Quid dicam de moribus vestris? Dixi quæ ipse comperi, cum in ea essem Civitate, ubi ista commissa sunt. Romæ autem, me absente, quid actum sit, longum est explicare; dicam tamen brevi. Eo enim res erupit, ut occulta esse non posset absentibus; & ego quidem postea Romæ cum essem, omnia vera me audisse firmavi; quamvis tam familiaris & mihi probatus, qui præsens erat, ad me rem pertulerat, ut omnino dubitare non possem.

CHRISTI 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI IMPER. 9. VALENTIS

CXII. Manichæorum conventus Romæ.

fieri posset omnes qui secundum illa præcepta vitam degere parati essent, congregare in domum suam, & suis sumptibus sustinere: erat enim & non mediocriter pecuniæ contemptor, & non mediocriter pecuniosus.

Interea autem Episcopus quidam, Manichæorum scilicet, homo plane, ut ipse expertus sum, rusticanus atque impolitus, sed nescio quo modo ea ipsa duritia severior in custodiendis bonis moribus videbatur.

CXIII. Manichæi Romæ detecti.

Agebat Auditor causam suam complexione brevissima; aut illa omnia esse servanda; aut illum qui talia sub tali condicione præcepisset, quæ nullus posset implere, stultissimum existimandum.

(a) Aug. contra Euseb. l. 5. c. 5.

implenda præcepta Manichæi, satis quidem vana & inepta, sed tamen quæ magna existimatis; quibus cum vestra infirmitas cederet, dispersi estis quisque inviam suam.

Constantinus Manichæus conversus ad fidem.

(b) Hieron. epist. 22.

CXIV. Saba Gothus, perseverante persecutione Athanarici, de qua plura superius, martyrium consummavit: extant ejus martyrii Acta & quidem fidelia, in quibus hæc in fine de tempore necis ipsius: Martyrio coronatus est quinta die sabbati post Pascha, hoc est, pridie Idus Aprilis, Valentiniano & Valente Imperatoribus, Consulatum gerentibus Modesto & Arintheo.

CXV.

Hoc item anno, iidemque Consulibus, Saba Gothus, perseverante persecutione Athanarici, de qua plura superius, martyrium consummavit: extant ejus martyrii Acta & quidem fidelia, in quibus hæc in fine de tempore necis ipsius: Martyrio coronatus est quinta die sabbati post Pascha, hoc est, pridie Idus Aprilis, Valentiniano & Valente Imperatoribus, Consulatum gerentibus Modesto & Arintheo.

Nec prætereundum quod S. Hieronymus sub anno octavo absoluto, nono tamen, inchoato Agebat Valentiniani & Valentis Imperatorum (est hic ipse annus) in Chronico ait: Presbyter Sirmi iniquissime occiditur, qui Octavianum ex Proconsule apud se latitantem prodere nolisset.

(c) Aug. ad Cosen. de mend. c. 13.

Nec prætereundum quod S. Hieronymus sub anno octavo absoluto, nono tamen, inchoato Agebat Valentiniani & Valentis Imperatorum (est hic ipse annus) in Chronico ait: Presbyter Sirmi iniquissime occiditur, qui Octavianum ex Proconsule apud se latitantem prodere nolisset. Hæc ipse. Per simile namque huic factum de Firmo Episcopo narrat S. Augustinus ad Cosen-tium ita scribens (c): Quanto ergo fortius, quanto excellentius dices: Nec prodam, non mentiar. Fecit hoc, quondam Episcopus Tagastensis Ecclesiæ, Firmus nomine, firmior voluntate. Nam cum ab eo quæreretur homo jussu Imperatoris per apparitores ab eo missos, quem ad se confugiens diligentia quanta poterat occurreretur; respondit quærentibus, nec mentiri se posse, nec hominem prodere; passusque multa tormenta corporis (nondum enim erant Imperatores Christiani) permanfit in sententia. Deinde ad Imperatorem ductus, usque adeo admirabilis apparuit, ut ipsi homini, quem servabat, indulgentiam sine ulla difficultate impetraret. Quid autem hoc fieri potest fortius & constanter.

CHRISTI 372.

DAMASI PAP. 6.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 9.

stantius? Hæc S. Augustinus; ex quibus videas æquiores erga Episcopum fuisse Ethnicum Imperatorem, quam contra presbyterum Valentinianum, ab omnibus crudelitatis nimie condemnatum; hujus autem Firmi dies natalis in sanctorum memoriam descriptus habetur pridie Kalend. Augusti.

HCXVI. Hoc pariter anno de curanda Constan-

JESU CHRISTI ANNUS 373.

DAMASI PAP. ANNUS 7.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 10.

I. Valentinianus, & Valens Augusti, quarto into Consulatu, dedere nomen in Fastis anno Christi trecentesimo septuagesimotertio, quo Romæ celebratum est a Damaso Papa Concilium adversus Apollinarem hæresiarcham, in quo & aliæ grassantes in Oriente hæreses damnatæ sunt. Quod autem ad tempus spectat;

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5866. SAC. IV. Anno Urbis 1126. Olymp. 288. an. 1. A.C. 373. JESU CHRISTI 373. DAMASI PAPÆ 8. VALENTINIANI ET VALENTIS IMPP. 10. GRATIANI IMP. 7.

I. AD num. I. & seqq. Coff. Valentinianus Aug. IV. & Valens Aug. IV. ille in Occennalia Valentis.

NOTÆ [1] Off. Valentinianus Aug. IV. & Valens Aug. IV. Gruterus, pag. MLXI.

DIE. PRID. KAL. MAIAS. VALENTINIANO. ET. VALENTE. AUGG. IIII.

Inscriptiones selectæ Vignolii, pag. 332.

DEP. V. NON. OCTOB. VALENTINIANO. AUG. IIII.

Fabrettus, pag. 507. num. 127.

X. KAL. SEPT. VALENTINIANO ET. VALENTI. IIII.

Boldettus, lib. II. Cap. III. pag. 398.

DEP. XV. KAL. APRIL. D. LVN. CONS. VALENTIN. ET. VALE. XII. DI. . . .

Anno æræ christianæ 373. littera dominicalis fuit F. & dies Luna incidit in XV. Kal. Aprilis. In oppido S. Gemini in Umbria in D. Augustini, epitaphium Aurelia Iguia depositæ. PRID. KAL. MAIAS. VALENTINIANO. ET. VALENTE. VV. CC. IIII. Fasti Idatii, Properi Chronicon, & Laterculi Paschales: Valentiniano IV. & Valente IV. Paschalis laterculus in fine Sennadii: Valentiniano, & Valente. IV.

tinopolitana bibliotheca Valens ad Clearchum ejus urbis Præfectum ita rescriptit (a): Antiquarios ad bibliothecæ codices componendos, vel pro vetustate reparandos, quatuor Græcos, & tres Latinos scribendi peritos legi jubemus, &c. Dat. VIII. Idus Martii. Modesto & Arimtheo Coss.

cum exciderint plane Synodi Acta, ex quibus id accipere licuisset, aliunde ratio consignati temporis petenda est; ad quam insinuandam, illud in primis meminisse oportet, ex tertia legatione Basilii ad Damasum missa anno superiori, inter alia (ut vidimus) significatum esse de hæresi Apollinaris damnanda, quæ hact-

cidente, hic in Oriente; ille juxta tertiam regulam, hic juxta secundam: Decennalia enim exhibuit Valens. Extat adhuc Oratio, quam Theodorus in hujus Decennialibus recitavit.

Synodus Romana consignatur a Theophano anno Incarnationis secundum Alexandrinos CCCLXXVII. qui Kalendis Septembris anni Christi CCCLXXIV. inchatur. Et quidem recte: nam Petrus Alexandrinus Episcopus, qui hoc anno D. Athanasio successit, quique eidem Concilio interfuit, nonnisi sequenti anno Romam pervenire potuit, ut liquet ex iis, quæ anno præcedenti num. XII. dixi. Præterea Sozomenus lib. 6. cap. 25. de hac Synodo loquitur post narratam D. Ambrosii ordinationem anno CCCLXXIV. factam. Denique S. Epiphanius, qui anno CCCLXXIV. Panarium scripsit, non

(a) Sozom. l. 6. c. 25.

II.

tenus nulla cohibita lege Ecclesiastica, libere ab auctore Antiochiæ doceretur; immo quod auctor vir pius atque eruditus existimaretur, ac proinde qualis re vera esset, ignoraretur; non Basilium tantum & Gregorium Nazianzenum, sed etiam Damasum atque Hieronymum (ut dictum est) ad præfens usque tempus cum homine litterarum consuetudine saltem communicasse certum est: hæresi autem ejus curiosus explorata, quamprimum Orthodoxi Orientales sese ab ejus communicatione divisere, deque ipso S. Basilio ad Damasum scriptis anno superiori; qui acceptis ea de re a sancto Basilio litteris, adversus Apollinaris hæresim Romæ Concilium convocavit: res enim haud longiori mora retardanda erat, ne patientia Damasii cum eo communicantis mutæ cum Apollinari societatis suspicionem afferret. Rursum vero quod eadem Apollinaria hæresis Romæ damnata esse dicatur a Damaso atque Petro Episcopo Alexandrino Romæ tunc existente; cum ejusdem Petri Romam adventum ex persecutione Arianorum concitata post ingressum Lucii Alexandriam contigisse oporteat prope finem anni superioris; jure in præsentem annum idem Romanum Concilium referri debet, de quo Sozomenus (a): Hanc quidem Apollinaris hæresim apud multos serpere, Damasus Episcopus Romanus, & Petrus Episcopus Alexandrinus certiores facti, primi omnium, Concilio Romæ convocato, eandem alienam esse ab Ecclesia Catholica pronunciarunt. Hæc ipse, atque hætenus quo ad tempus.

Quod autem ejus Synodi Acta penitus excidisse videantur; ex fragmentis hinc inde petitis, quantum fas est, restituamus in integrum. Ac primum illud non ignorandum, Vitalem Antiochiæ agentem patronum hæresis Apollinaris, ea de causa in crimen vocatum, ad dicendam causam apud Damasum Romam se contulisse, e didisseque Catholicæ fidei formulam, seque injuste hæresis accusatum exclamasse. Cum igitur fidei libello edito, ut Catholicus probatus esset, ab eodem Romano Pontifice sic acceptus est, ut ejus causam Paulino Antiocheno Episcopo cognoscen-

PAGIUS solum Apollinarem damnatum non dicit, sed etiam eum fratrem, imo charissimum & maxime ubique honorandum prædicat. Quare, licet jam in Oriente multi in ejus blasphemias insurrexissent, non deerant tamen qui eum excusarent; nondumque damnatus erat, quando Epiphanius Opus illud scripsit; aut saltem ejus damnationis nuntium nondum in Orientem perlatum erat; aut denique Epiphanius, ut multi alii, Apollinari favebat. Cum vero Theophanes de hac Synodo loquatur post S. Ambrosii ordinationem, eodemque anno, quo Valentiniani senioris mortem recitat, ea Synodus post hunc annum celebrata fuit.

CHRISTI 373.

DAMASI PAP. 7.

VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 10.

dam delegaverit, libellumque ad eundem Paulinum dederit, cui Vitalis subscripsit; quod postquam a Vitale factum est, in communionem Catholicam fuit acceptus. Sic igitur Vitalis, Damasii communionis virtute, ab aliis quoque Orthodoxis in communionem admittus est, & inter eos a Gregorio Nazianzeno; qui postea ejus rei causa insimularus, ad Cleodonium scribens (b), sic se apud eum excusat: Ne autem nos, inquit, hoc nomine accusent, quod Vitalis, viri nobis carissimi fidem, quam, ita postulante Damaso Papa Romæ Episcopo, litteris consignatam edidit, prius quidem probaverimus, nunc vero repudiamus, de hac quoque re pauca differemus, &c. Post multa vero: Quoniam igitur eadem voces, si recte intelligamur, cum pietate conjunctæ sunt; si perperam exponantur, impietate non carent; quid mirum, si Vitalis quoque verba nos quidem, ita suadente voluntate, in pium sensum accepimus, alii vero ad eorum quæ scripta sunt mentem exasperantur & inflammantur? &c.

Quænam igitur fuerit Vitalis Romæ edita fidei confessio, ut ita a Damaso minime rejiceretur; ex iis quæ ibidem Gregorius Nazianzenus habet, fatis apparet. Quod enim Vitalis atque Apollinaris ejus magister hæresis accusarentur, quod affirmarent Christum fuisse mentis expertem, carnemque tantum absque mente suscepisse humanam; cum ipse Vitalis disertis verbis sua fidei professione confessus esset in Christo sicut carnem, ita & mentem; quid nam in tam aperta confessione credi poterat laqueus occultari? Sed latentem dolum aperit idem ipse Gregorius, cum ait: (c) Pius quidem dictiones consentitur; verum circa mentem dolum struunt, non quidem animæ, nec rationis, aut mentis expertem, nec imperfectum hominem consentientes, caterum animæ ac rationis ac mentis loco divinitatem inducunt: Et infra: Christum mentem habere, prave & perquam stolide interpretantur; nimirum, per Christi mentem divinitatem significari contententes, non autem hunc locum more nostro exponentes, &c. At quid faciendum fuisset, quaeritur, si verba pia atque Catholica

(b) Gregor. Naz. ad Cleod. ad. versus A. pol. ep. 12.

III.

(c) Gregor. Naz. ubi supra.

III.

Porro in hac Synodo Romana multipliciter ab Historicis erratum. Primo, in anno, ut jam vidimus. Secundo, quia Baronius ad eam refert quædam epistolam Damasii PP. quæ incipit: Quod debet tam Apostolica Sedi reverentiam exhibet; quæ recitatur a Theodoro lib. 5. cap. 10. post Synodum Constantinopolitanam anno CCCLXXXI. habitam. Verum, ut observat Valesius in Notis ad Sozomenum, hæc epistola non est Synodica, sed Decretalis tantum ipsius Damasii. Ac præterea, ut idem Valesius in Notis ad Theodoretum laudatum, ea jam diu post hoc tempus scripta. Ait enim Damasus: Quid depositionem Timothei a me denuo postulatis? Qui & hic judi-

CHRISTI
373.DAMASI PAP.
7.VALENTINIANI IMPR. IO.
VALENTIS

lica falsa interpretatione Vitalis callide corrupisset, falsoque jurasset?

IV.
Elias
Cretens.
apud Greg.
Naz. epist.
2. ad Cle-
don.

Audiamus ab Elia Cretensi (a) totam hanc de Vitali Romæ causam actam, cum eam his verbis enarrat: *Hic igitur Vitalis cum apud beatissimum Damasum (erat autem hic veteris Romæ Episcopus) tamquam Apollinaris sectator accusatus fuisset; poscente sanctissimo illo Episcopo, ut fidem suam exponeret, eam scriptis mandata edidit. Et quia prima fronte recta & sana esse visa est; idcirco & Damasus, & item divinus hic magister, nempe Gregorius Theologus, eam admiserunt, quod abditam & occultam fraudem nullo modo deprehendissent, nec versutam malignitatem sub verbis latentem animadvertissent. Etenim in suo de fide libello divinæ scripturæ verba sine ulla depravatione collocabat, nihil prorsus immutans, nec orationis seriem adulterans: at vero pietatis sensum apud eos, qui sincero erga ipsam animo erant, pervertere minime desinebat; effringens videlicet & invertens, atque ad hæresis suæ sententiam oborto collo trabens. Quid igitur? Statim ut dolum senserunt, fraudulentum ac versutum hominem, ut merebatur, ab Ecclesia proscribunt. Quo nomine cum ab iis qui mutationis eorum causam minime cognitam habebant, in crimen vocarentur; idcirco vir sanctus adductus est, ut & pro Damaso Romæ Episcopo, & pro se ipso causam diceret. Hæc Elias de his quæ ad historiam pertinent. Cæterum constat, nequaquam Romæ a Damaso tunc susceptum esse Vitalem, probatamque penitus ejus confessionem, sed ejus causam delegatam fuisse (ut diximus) Paulino Episcopo Antiocheno; quod sane Damasi indicant litteræ postea ad Paulinum ipsum datæ; extant ipse, quibus ejusmodi affixus est titulus (b):*

(b) Tom. 1.
Conc. edit.
sevæ.

V.

Ad Paulinum Antiochenum Episcopum de fide & libelli formula, cujusmodi qui ab hæresi revertuntur, debeant profiteri. Dilectissimo fratri Paulino Damasus. Per filium meum Vitalem ad te rescripta direxeram, tuæ voluntati & tuo iudicio omnia delevinquens; & per Petronium presbyterum breviter indicaveram me in articulo jam professionis ejus aliqua ex

Epistola
Damasii ad
Paulinum
de recipi-
piendo
Vitali.

PAGIUS

cio Sedis Apostolica, prasente etiam Petro Alexandrinorum urbis Episcopo, depositus est una cum magistro ipsius Apollinare. Perperam itaque ea epistola ad prasens Concilium Romanum, in quo Apollinaris & Timotheus a Damaso & a Petro Alexandrino damnati, relata. Tertio, Anathematismi adversus Apollinarem, aliosque Hæreticos ex alia Damasi epistola desumpti, & a Theodoroto lib. 5. cap. II. post Synodum Constantinopolitanam anno CCCLXXXI. coactam recitati, optime etiam ad Concilium Romanum IV. referuntur.

IV.

Sozomenus lib. 6. cap. 25. loquens de duobus

parte commotum. Unde ne aut tibi servulus resideret, & volentes forsitan Ecclesie copulari tua cautio probanda differret, fidem nostram misimus, non tam tibi qui ejus fidei communionem sociaris, quam his, qui in ea subscribentes, tibi, idest, nobis per te voluerint sociari dilectissime frater. Quapropter si supra dictus filius meus Vitalis, & qui cum eo sunt, tibi voluerint aggregari; primum debent in ea expositione fidei subscribere, quæ apud Nicæam pia Patrum voluntate firmata est. Deinde quoniam nemo potest futuris vulneribus adhibere medicinam, ea hæresis eradicanda est, quæ postea in Oriente dicitur pullulasse. Idest, constituendus ipsa Sapientia, Sermo, Filius Dei humanum suscepisse corpus, animam, sensum, idest integrum Adam, & (ut expressius dicam) totum veterem nostrum sine peccato hominem. Sicuti enim confidentes eum humanum corpus suscepisse, non statim ei & humanas visorum adjungimus passiones; ita & dicentes eum suscepisse & hominis animam & sensum, non statim dicimus & cogitationum eum humanarum subiacuisse peccato. Si quis autem dixerit, Verbum pro humano sensu in Domini carne versutum; hunc Catholica Ecclesia anathematizat, nec non eos qui duos Salvatores Filios confitentur, idest, alium ante incarnationem, & alium post assumptionem carnis ex Virgine, & non eundem Dei Filium & ante & postea confitentur. Quicumque huic epistolæ subscribere voluerit, ita tamen ut in Ecclesiasticis canones, quos optime nosti, & in Nicæam fidem ante subscripserit; hunc habebis absque aliqua ambiguitate suscipere. Non quod hæc ipsa quæ nos scribimus, non potueris convertentium susceptioni proponere; sed quo tibi consensus noster liberum in suscipiendo tribuat exemplum. Hactenus epistola Damasi ad Paulinum.

VI.

At quid ipse Vitalis? Audisti ex Gregorio Theologo & Elia Cretensi. Subscripsit, probavitque oblatam a Damaso Catholicæ fidei confessionem, in communionemque susceptus est. At quomodo Catholicus non inventus? eo quod pura sinceræque ejus verba in pravum illum, qui

Apollinaribus, patre & filio, & de Vitale Presbytero hæc de hac III. Synodo Romana scribit: Primus Damasus Episcopus urbis Romæ, & una cum illo Petrus Alexandrinus Antistes, cum hanc hæresim latius serpere intellexissent, Concilio Romæ congregato, eam ab Ecclesia Catholica alienam esse decreverunt. Valestus in Notis ad Sozomenum existimat eum intelligere Synodum qua Roma celebrata est anno Christi CCCLXXVII. vel CCCLXXXIII. Ex qua Synodo nihil ad nos pervenit præter partem epistolæ, sive expositionis fidei, quæ transmissa est ad Orientem, & cui Orientales Episcopi facta Synodo apud Antiochiam sub-

Vitalis
Jolose
honestis
verbis
hæresim
occultat.

CHRISTI
373.DAMASI PAP.
7.VALENTINIANI IMPR. IO.
VALENTIS

qui dictus est, sensum convertit. Detectus autem, Apostolici iudicii censuram, quam merebatur, excepit. Nam hæc omnia in prasens, de quo agitur, Concilium Romanum allata cum fuissent, detecta ejus impietate, fuit ipsa hæresis omnium damnata calculo, atque auctores hæresis, ejusdemque sectatores ab Ecclesia poena excommunicationis ejeti. De ejusmodi autem Damasi habito Romæ iudicio ita meminit idem Gregorius Nazianzenus (a), ubi ait: *Quod etiam in causa fuisse reor, cur ipse quoque Damasus, cum postea rectius edoctus fuisset, simulque in pristinis ipsos expositionibus perstare audisset, eos ab Ecclesia cætu abdicaret, fideique libellum (oblatum scilicet ante Romæ) cum anathematismo deleverit; tum etiam quod fraudem eam, in quam per simplicitatem inciderat, permoleste ferret. Hæc Gregorius, haud confusus (ut apparet) rem ipsam integram fuisse a Damaso Paulino Antiocheno Episcopo delegatam.*

(a) Gregor.
Naz. epist.
2. ad Hel-
len.

VII.

De dam-
natione A-
pollinaris
atque Ti-
mothei.

(b) Theod.
l. 5. c. 10.

Qui igitur damnavit Vitalem, Apollinari ejus auctori & primario hæresis inventori Damaso nequaquam pepercit, sed & in hoc Concilio Timotheum alium ejus discipulum pariter condemnavit; testatur id quidem ex ejusdem Damasi litteris Theodoretus, cum ait (b): *Damasus item vir omni genere laudis florentissimus, simul ut hanc sectam exortam accepit, non Apollinarem solum, verum etiam Timotheum ejus discipulum abdicavit: Quam rem Episcopis etiam Orientales Ecclesias gubernantibus significavit per litteras, quas in historiam illigare, non incommodum existimavi: sic enim se habent:*

VIII.

Quod vestra charitas debitam sedi Apostolicæ reverentiam tribuit, filii honoratissimi, vobis ipsis quoque maximo sane honori est. Nam tametsi sancta Ecclesia, in qua S. Apostolus sedens nos docuit, quo pacto illius gubernacula, quæ suscepimus, tractanda sint, nobis primæ

PAGIUS

subscripserunt, ut legitur in Collect. Rom. L. Holstenii pag. 166. Id autem factum est anno Domini CCCLXXVIII. Verum Sozomenus tam capitibus ea verba præcedentibus, quam illa subsequentibus, verba facit de iis, quæ durante persecutione Valentis contigere, & Petrus Alexandrinus Romæ anno CCCLXXVII. discessit; idemque non dubium quin ibidem Sozomenus tertiam Synodum Romanam intelligat. Sed hucusque has Romanas Synodos, Damaso sedente habitas distinguere facile non fuit. Cæterum Synodus IV. Romana nonnisi sub finem anni CCCLXXVIII. congregata, ex eaque aliqua ad nos pervenere, quæ infra in medium adducam.

NOTÆ

[1] Synodica Damasi contra Apollinarem & Timotheum non A. D. 373. scripta est; sed post annum 377. datam esse, quanquam quo præcipue anno incertum sit, Constantius censet in Monito prævio ad hanc Synodicam, pag. 569. num. 1.

partes deferuntur; tamen confitemur, nos illo dignitatis gradu longe inferiores esse. Verum ob hanc causam omnibus modis laboramus, uti ad gloriam beatitudinis ejus, si qua ratione possimus, tandem aliquando perveniamus.

Sciatis velim, fratres, nos Timotheum illum profanum Apollinaris hæretici discipulum cum impio suo dogmate jam pridem abdicasse; & ob eam causam credimus reliquias ejus nihil in posterum momenti habituras. Quod si antiquus ille serpens semel atque iterum ictus ad suam ipsius penam augendam revixerit, & extra Ecclesiam ejetus nonnullos etiamnum fideles suis mortiferis venenis, quibus eos tentare aggreditur, ad exitium trahere non cessat; vos hanc ejus astutiam velut pestem quamdam declinate, & recordamini sedulo tum fidei ab Apostolis traditæ, tum hujus vel maxime quæ est a sanctis Patribus in Concilio Nicæano scriptis prodita; inque eam gradum firme desigentes, immobiles perstate; & ne posthac sustinete, ut vel clerici vestri, vel laici inanes sermones quæstionesve obscuras audiant.

IX.

Jam enim semel formulam edidimus, ut qui se Christianum profiteatur, illud teneat quod ab Apostolis traditum est; quippe divinus Paulus sic loquitur (c): *Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit. Nam Christus Filius Dei Dominus noster generi humano per passionem suam plenissimam salutem reddidit, ut totum hominem peccatis implicatum ab omni peccato liberaret. Hunc si quis aut imperfectam humanitatem, aut imperfectam divinitatem habuisse dixerit; spiritu diaboli completus, se filium gehennæ ostendit. Itaque quid est cur abdicationem Timothei a me rursus requiratis, qui etiam hic iudicio sedis Apostolicæ, Petro quoque Alexandriæ Episcopo prasente, abdicatus est una cum magistro suo Apollinare, qui in die iudicii debitas penas & supplicia persolvat? Quod si ille, qui veram spem*

Denique Synodus Antiochena, de qua loquitur Holstenius loco a Valestio citato, nonnisi post Sancti Basilii mortem, ideoque anno CCCLXXX. coacta fuit, ut suo loco demonstravi. In Libello Synodico, in quo quatuor priores Synodi Romæ sub Damaso accurate recitantur, de hac tertia legitur: *Petrus (postquam Alexandria ejetus fuit) Romam contendit: eoque recepto, Papa Damasus Romæ divinam & sanctam Synodum convocavit: qua amicum illum Apollinarium, Stephanumque ejus discipulum (legendum Timotheum qui Apollinaris discipulus fuit) & latronem Lucium anathemate notavit. [1]*

CHRISTI 373.

DAMASI PAP. 7.

VALENTINIANI IMPR. IO. VALENTIS

spem in Christum una cum fidei confessione mutavit, velut spem quamdam salutis retinens, alios quosdam, qui sunt leviores, ad suam perducit sententiam; sciant illi, se propterea cum eo similiter perituros, quod animum aliquando induxerint Ecclesie canonice repugnare. Deus autem vos, filii honoratissimi, servet incolumes. Hactenus Damasi epistola ad Orientales.

X. Scripti sunt autem ab eadem Synodo anathematismi non adversus tantum haeresim Apollinaris, sed etiam contra alias ingruentes hereses Arii, Sabellii, Macedonii, Eunomii, & Photini; recitat eisdem Theodoretus (a) ex epistola ad Paulinum Thessalonicensem, immo puto legendum, Antiochensem, ad quem tunc sedentem Antiochiæ Episcopum superius citata extat epistola; sic vero illi se habent:

(a) Theod. l. 3. c. 11.

XI. Anathematismi adversus hereses horum temporum.

Quoniam post Concilium Nicænum ejusmodi error emerit, ut quidam profano ore dicere audeant, Spiritum sanctum per Filium factum esse: Anathema denunciamus omnibus qui non libere prædicant Spiritum sanctum unius & ejusdem tum essentiae, tum potestatis cum Patre & Filio.

Pari ratione anathema indicimus Sabelliani erroris fautoribus, qui dicunt Patrem & Filium eundem esse.

Anathemate item damnamus Arium, & Eunomium, qui pari impietate, licet verbis discrepent, tum Filium, tum Spiritum sanctum creaturam esse asserunt.

Sint porro Macedoniani multati anathemate, qui ex radice Ariana exorti, non impietatem, sed nomen solum commutarunt.

Photino quoque sit poena anathematis interrogata, qui haeresin Ebionis renovans, Dominum nostrum Jesum Christum ex Maria solum editum asseverat.

Illi præterea anathemati addicantur, qui duos Filios esse affirmant, unum ante secula, & alium post carnem ex Maria sumptam*.

* assumptam.

Anathema etiam illis adjudicavimus, qui asserunt, quod in carne humana Verbum Dei, loco animæ rationis participis habitavit. Nam idem ipsum Dei Verbum non animæ rationis & mentis compotis locum in corpore, quod sibi sumpsit, obtinuit, sed nostram animam, hoc est ratione, & mente præditam, expertem tamen peccati accepit, servavitque.

Denique sit illis inflicta anathema, qui dicunt Verbum Dei productione & contractione a Patre secerni, ipsumque essentia expertem esse, aut morte interiturum, scelerate impietate prædicant. Quæ autem sequuntur usque ad sequentem anathematismum habet amplius Theodoretus, videlicet: Eos autem qui ab Ecclesiis, in quibus vixerunt, ad alias se transfulerint,

usque eo sint a nostra communione alieni, quo ad ipsas urbes redierint, in quibus errant primum ad aliquem honoris Ecclesiastici gradum elati. Quod si quis in alterius locum, qui sedem mutavit, cooptatus sit; tantisper a sacerdotali dignitate vacet ille qui civitatem propriam deseruerit, dum qui ei successerit, obdormierit in Domino.

Si quis non dixerit, Patrem semper esse, semper esse Filium, & semper Spiritum sanctum; anathema esto.

Si quis negaverit Filium genitum a Patre, hoc est, ex divina ejus essentia; anathema esto.

Si quis negaverit Filium Dei perinde verum Deum, ut Pater verus Deus, & omnia posse, omnia scire, Patrique æqualem esse; anathema esto.

Si quis dixerit, Filium Dei, cum in carne viveret inque terris degeret ætatem, non in cælis etiam cum Patre fuisse; anathema esto.

Si quis dixerit, Filium Dei, cum passus sit in cruce, non in carne solum & anima rationis participem, quam accepit in forma servi, ut sacris litteris proditum est, sed in sua etiam divinitate dolorem sustinuisse; anathema esto.

Si quis negaverit Verbum Dei passum in carne, crucifixum in carne, mortem gustasse in carne, & primogenitum ex mortuis fuisse, quatenus vita est, & Deus auctor vitæ; anathema esto.

Si quis negaverit eum in carne, quam assumpsit, sedere ad dexteram Patris, in qua etiam venturus est ad iudicium de vivis & mortuis exercendum; anathema esto.

Si quis negaverit Spiritum sanctum vere & proprie ex Patre esse, perinde atque Filium ex divina essentia, & Deum Dei Verbum, anathema esto.

Si quis dixerit Spiritum sanctum non perinde omnia posse, omnia scire, & ubique terrarum adesse, ut Patrem & Filium; anathema esto.

Si quis dixerit Spiritum sanctum creaturam esse, aut per Filium factum esse; anathema esto.

Si quis negaverit Patrem omnia per Filium incarnatum & Spiritum sanctum condidisse, hoc est, visibilia & invisibilia; anathema esto.

Si quis negaverit unam Patris, & Filii & Spiritus sancti divinitatem, auctoritatem, potestatem, gloriam unam, dominatum unum, unum regnum, voluntatem, & veritatem, anathema esto.

Si quis negaverit tres veras personas esse Patris, Filii, & Spiritus sancti, semper vivere, omnia continere visibilia & invisibilia, omnia posse, omnia iudicare, omnibus vitam tribuere, omnia fabricari, omnia conservare; anathema esto.

Si quis negaverit Spiritum sanctum ab omni

XII.

* acceptit.

XIII.

uni creatura perinde adorandum, ut Patrem & Filium; anathema esto.

Si quis de Patre & Filio recte sentiat, de Spiritu sancto autem non item; hæreticus est; quandoquidem omnes hæretici, qui de Filio Dei & de Spiritu sancto prave sentiunt, in Judæorum & Gentilium infidelitate versari deprehenduntur.

Si quis Deitatem dividerit; dixeritque Patrem Deum, Filium Deum, & Spiritum sanctum Deum separatim; affirmaveritque etiam Deos dici, & non Deum, propter unam divinitatem & potentiam, quam credimus & agnoscimus Patri & Filii & Spiritus sancti, cum sit unus Deus in tribus personis; aut rursus ita exceperit: Filium & Spiritum sanctum, uti Patrem solum Deum dici, aut unum credi Deum existimet; anathema esto. Nam, nomen Deorum & Angelis & omnibus sanctis a Deo donatum est. In Patre, & Filio, & Spiritu sancto propter unam æqualemque divinitatem, non nomina Deorum, sed nomen Dei nostri offertur, & significatur, ut credamus quod in Patrem & Filium & Spiritum sanctum baptizati sumus, & non in nomine Archangelorum, aut Angelorum, sicut hæretici, Judæi & Gentiles delirant.

Hæc igitur Christianorum salus est, ut credentes in Trinitatem, id est, in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, & baptizati in eandem credamus quoque unam in ea Deitatem esse, unam potentiam, unam divinitatem & essentiam denique unam. Hactenus Damasi Papæ in Concilio Romano fidei decretum.

Sed quod rursus ad eisdem Damasi anathematismos pertinet; non prætereundum, quod Justinianus Imperator ait, ab eo excommunicatos fuisse omnes sive adhuc viventes, sive defunctos, qui Nicænam sacrosanctam fidem violassent; sunt enim hæc verba ipsius in epistola, cujus titulus est: Ad Joannem Romanum Pontificem, sed tamen scripta Vigillii Papæ tempore; ejus autem est exordium: Scientes quod nihil aliud &c. ubi post multa prope finem: Etiam, inquit, quod est amplius, dicemus; quia quidam ex ipsis, qui in Nicæna sancta Synodo convenerunt, & exposita ab ea fidei definitioni vel symbolo subscripserunt; quoniam postea contraria sapientes apparuerunt, alii quidem vivi, alii autem post mortem anathematizati sunt a Damaso sanctæ memoriæ Papa antiquioris Romæ, & ab universali Sardicensi Concilio. Ann. Eccl. Tom. V.

CHRISTI 373.

DAMASI PAP. 7.

VALENTINIANI IMPR. IO. VALENTIS

cilio, prout testatur S. Athanasius. Hæc ipse. (1) Sed desiderantur ejusmodi Damasi scripta Athanasio cognita, cujus tempore in alia aliqua Synodo id a Damaso factum oportuit ab hac diversa: nam huic Petrus ejus successor interfuit.

Quod autem ad hujus anni Romani Concilii res gestas spectat; sic in eo damnati sunt Apollinaris, Vitalis, Thimotheus, alique omnes ejusdem sectæ participes, ut etiam una cum ipsis omnia eorumdem hæresum capita fuerint condemnata, ut illud in primis, quod ad antiquam hæresim Millenariorum spectabat; quam idem Apollinaris, scribens adversus Dionysium Alexandrinum illam destruentem, restituere conatus est. Sicque actum, ut post damnatam Romæ in Apollinare eam hæresim loquacem antea, omnino conticuerit, ut vix fuerit aliquando audita. Erant Apollinaris hæresis alia quoque capita, eademque cum auctore damnata, quæ singula recensebimus. Plane accidit de Apollinare, ut quod magna cum laude versatus fuerit in Ecclesia, ejus errores haud crediti fuerint, vel saltem excusati, ut ex Epiphanio (a) superiori tomo diximus. Magnæ quidem ipsum fuisse in Ecclesia æstimationis, ostendit etiam Cyrillus Alexandrinus (b), cum sic eum redarguit: Quid enim, inquit, utilitatis Apollinaris Laodicensis attulit, unus ex primoribus, magnus ille agonista, qui cum pro recta fide adeo fortiter contra inimicos dimicavit, sua ipsius sapientia fractus, velletque in puram & sinceram Christi fidem ex perplexis & invidiis meatus quosdam introducere; an non hoc effecit, ut inter schismaticos a Catholica reputetur Ecclesia? &c.

XIV. Millenariorum error damnatus.

(a) Epiph. hæres. 76.

(b) Cyrill. epist. 15. ad Aæc.

Sed quid accidit? cum male omnino audire coepisset, resque ipsius eo statu essent, ut excusari dissimularique minime possent; factum est, ut in eum plii omnes stylum acuerint, atque in ejus scriptis accuratius pervestigatis alios complures errores invenerint, ut in primis illum, cuius ex Gregorio Nazianzeno (c) superius mentio facta est, quo jungeretur cum Ario, & Macedonio, dum scilicet constitueret Trinitatem ex magno, majore, & maximo; cujus Apollinaris sententiæ Theodoretus (d) quoque meminit, atque damnat, dum ille diceret maximum esse Patrem, majorem autem Filium, magnum Spiritum sanctum; ridiculum plane existi-

XV. Apollinaristarum multiplices errores.

(c) Gregor. Naz. ad Cleth. ep. 1.

(d) Theod. hæres. fab. lib. 4.

E e e sti-

NOTÆ [1] Ad ea verba Justiniani Imperatoris adversus tria capitula, ubi: Alii autem post mortem anathematizati sunt a Damaso sanctæ memoriæ, & ab universali Sardicensi Synodo, prout testatur S. Athanasius. Constantius in notis ad epist. III. S. Damasi pag. 480, Baronii conjecturam non amplectitur, putantis desiderari scripta Damasi, quibus anathemate percussit in Arianam hæresim lapsos, etiam post eorum mortem. Censet enim Constantius, hujus edicti auctorem, assecutandi gratia, & Damasum & Athanasium in testes vocasse, atque id. totum effinxisse.

CHRISTI 373.

DAMASI PAP. 7.

VALENTINIANI IMP. IO. VALENTIS

stimans, quod cum Apollinaris Nicæne fidei assertorem sese diceret, ista tam absurda deliraret. Rursum vero Theologus ex libello ejusdem Apollinaris portentosas quasdam ejus sententias patefecit (a), nimirum effutiisse blasphemiam, atque dixisse, carnem Christi de cælo allatam esse; addidisse insuper Christum in sua divinitate passum esse. At idem Gregorius ad Cledonium (b) scribens, cum decem statuit anathematismos adversus hæreses Apollinaris, totidem, cum ab ipso, tum a suis impias prolatas esse sententias, immo horrendas blasphemias, docet. Sunt autem hi qui sequuntur;

(a) Greg. Naz. ad Nestar.

(b) Gregor. Naz. ep. 1. ad Cled.

XVI. Anathematismi Gregorii Nazianzeni adversus hæreses Apollinaris.

Si quis sanctam Mariam Deiparam non credit; extra divinitatem est. Asserebat id Apollinaris, dum carnem Christi de cælo sumptam esse dicebat; unde & subdit:

Si quis Christum per Virginem tamquam per canalem decurrisset, ac defluxisset, ac non in ea divino modo, quia absque viri opera, humano, quia procreationis lege formatum esse dixerit; in simili impietate versatur.

Si quis creatum hominem fuisse, Deumque postea subivisse, pronunciarerit; damnationi obnoxius est.

Si quis duos filios, alterum ex Deo & Patre, alterum ex matre, non autem unum eundemque induxerit, is ab ea quoque filiorum adoptione excidat, quæ recte credentibus promissa est. Et post nonnulla adversus hanc blasphemiam dicta, subdit:

Si quis divinitatem in eo velut in Propheta per gratiam operatam fuisse, ac non secundum essentiam connexam fuisse atque connecti dixerit; divino afflatu careat, immo contrario, nempe diabolico, impleatur.

Si quis Cruci affixum non adoret; anathema sit, atque in eorum qui Deum in æremerunt, numerum adscribatur.

Si quis eum ex operibus perfectionem assecutum fuisse, aut post baptismum, vel resurrectionem a mortuis in Filium adoptatum fuisse dixerit, quemadmodum quos Græci deos adscriptitios inducunt; anathema sit. Neque enim id quod capit, aut progreditur, aut perficitur, Deus est; tametsi hæc de eo idcirco dicantur, quod paulatim hominibus innotuerit.

Si quis sanctam carnem nunc exutam & abjectam, divinitatemque corpore spoliaram esse, non autem cum assumpta parte esse, & venturam esse dixerit; præsentia illius gloriam non cernat. Et paulo post:

Si quis carnem e cælo descendisse, & non hinc atque a nobis esse dixerit; anathema sit. Ac demum;

Si quis in hominem mente carentem spectet; amens profecto est, nec dignus qui totus salute donetur. Quod enim Apollinaris negans in Christo mentem, Christum semihominem colere videretur, id-

circo idem Theologus eadem epistola subdit; Tu Sarcolatra, siquidem ego Anthropolatra sum. Hæc ex Gregorio Nazianzeno de erroribus Apollinaris, ejusque discipulorum, quos potentissime confutat. Erant omnes horum errorum sectatores ab Apollinare dicti uno eodemque nomine Apollinariani, sive Apollinariæ, cum tamen inter se non unius ejusdemque essent sententiæ assertores: nam & recitate modo eorum pravæ sententiæ longe inter se reperiuntur esse diversæ; accidit enim, (quod Epiphanius in Panario atque in Anchorato testatur) ut ex Apollinariis alii alia atque diversa sentirent.

Primus autem omnium, qui Apollinaristarum errores confutavit, Magnus Athanasius fuit, ut ex Epiphanio liquet, qui ait missum fuisse ad eum ab Episcopo Corinthiorum Episcopo exemplar commentarii errorum ipsorum: adversus quos eruditam illam ad eundem Episcopum idem Athanasius scripsit epistolam, quam ipse etiam Epiphanius (c) recitat; ubi inter alia hæc quoque ex ipsorum blasphemis, quod scilicet asserentes carnem Christi descendisse de cælis, eam Verbo coæqualem dixerint; itemque illud, quod affirmarent Verbum sic carnem factum, ut mutatum in ipsam fuerit; quodque Verbum ipsum passum sit, & alias purulentas assertiones, quas in unum colligens Athanasius sic de illis ad Episcopum (d): Quælis infernus eructavit, ut coessentialia diceretur corpus genitum ex Maria Verbi Deitatis? Aut quod Verbum in carnem & ossa ac pilos & totum corpus transmutatum est, & a propria natura immutatum? Quis vero omnino audivit a Christianis, quod adoptione, & non natura corpus genuit Filius; Aut quis adeo impius fuit, qui dixerit simul & senserit, quod Deitas ipsius, quæ est coessentialis Patri, ipsa circumcisa est, & imperfecta ex perfecta facta; & quod clavis affixum erat, non erat corpus, sed ipsa opifex naturæ essentia? Quis vero audiens, quod non ex Maria, sed ex sua essentia, transmutavit sibi ipsi Verbum desideratum corpus, dixerit Christianum esse eum qui hæc dicit? Quis autem nefariam hanc excogitavit impietatem, ut vel in mentem venerit, ut diceret: Qui dicit ex Maria esse Dominicum corpus, non amplius Trinitatem, sed quaternitatem in Deitate docet? Quare propter hoc hi qui sic sentiunt, carnem quam induit Salvator ex Maria, essentia ipsius Trinitatis dicunt. Unde vero rursus eructarunt aliqui æqualem prædictis impietatem, ut dicant non esse recentius corpus Deitate ipsius Verbi, sed consempiternum ipsum per omnia genitum esse? Ac postea;

Qui igitur adeo audaces fuerunt, ut dixerint, Christum carne passum & crucifixum, non esse Dominum ac Salvatorem, & Deum

XVII. Athanasius impugnavit Apollinaristas.

(c) Epiph. har. 77.

(d) Ath. ad Epist. Epiph. ubi supr. hæres. 77.

XVIII.

CHRISTI 373.

DAMASI PAP. 7.

VALENTINIANI IMP. IO. VALENTIS

& Deum, & Filium Patris? Aut quomodo Christiani volunt nominari hi, qui dicunt, in sanctum hominem, velut in unum ex Prophetis venisse Verbum, & non ipsum hominem factum esse, accepto ex Maria corpore, sed alium Christum esse, & alium Dei Filium, qui ante Mariam & ante sæculum Filius est Patris? Aut quomodo Christiani esse possunt, qui dicunt, alium Deum esse, & aliud esse Dei Verbum? Hæc erant in commentariis indifferenter quidem dicta, unam vero eandemque habentia sententiam respicientem ad impietatem. Istæ hæc adeo infana cum deploraret Athanasius, æque dissolvit atque rejicit illa ad Episcopum scripta epistola, ut apud Epiphanium translata leguntur, alia vero versione apud ipsum Athanasium habentur; sed illud primo in Apollinarem ipsum Athanasius (a) intortit spiculum ea oratione, qua omnes hæreses infectatur: etenim eo tempore ille tantum Apollinaris error innotuerat, quod diceret, corpus solum a Verbo assumptum ex Virgine, non integrum cum anima hominem. At non his tantum scriptis, sed egregia edito Commentario de Incarnatione Christi, hos omnes refellit errores; meminitque unius ex his, Rhetorii nomine, qui diceret illud nefas, Christi carnem necesse esse fateri increatam, ut adorationem consequi posset, cum nihil creatum adoratione divina sit dignum: hæc, inquam, omnia cum validissime confutat, ostendit pariter magnam his cum Manicheis intercessisse conjunctionem, utpote qui sicut illi dicerent peccatum ex natura esse. Rursum vero adversus Apollinarem idem Athanasius, quo in omnibus relinqueret posteris testatam fidem Catholicam, eruditum illum Commentarium scripsit, De salutari adventu Christi.

(a) Athan. orat. adv. omnes hæreses.

XIX.

Alii Apollinaris errores.

(b) Hieron. epist. 82. ad Oceanum.

(c) Theod. hæres. fabul. lib. 4.

(d) Basil. in Hexæmer. homil. 3.

Quod rursus spectat ad prava Apollinaris dogmata; fuisse de origine animarum ejus communem cum Tertulliano sententiam, S. Hieronymus (b) testatur, eas nimirum ex traduce generari, atque instar corporum ex corporibus, ex animabus animas pariter propagari. De eodem quoque hæresiarcha Theodoretus (c) hæc habet: Hic ergo rursus in nonnullis scriptis hypostasem, seu personarum proprietates confundebat, & idem faciebat in Trinitate; unde etiam insinulatus est, quod esset Sabellianus. Diiplicuit Margno Baillio (d) illud etiam in Apollinare, quod Genesim interpretatus, totum se converterit, spreta littera, ad allegoricum sensum. Sed & fatus & arrogantie sugillatus est Apollinaris, cum pro antiquis Ecclesiasticis canticis ex divina Scriptura acceptis, novos in Ecclesiam a se editos Psalmos & diversa genera canticorum introduxerit, atque multiplicitate librorum sibi gloriam studuerit comparare. Ann. Eccl. Tom. V.

Unde Gregorius Nazianzenus hæc ad Cledonium: (e) Quod si prolixi libri, & nova psalteria Davidique ex adverso resonantia, & versuum lepos pro tertio quodam testamento habentur; nos quoque Psalmos elaborabimus, & multa conscribemus ac modulabimur, quandoquidem ipsi quoque spiritus Dei habere videmur, si tamen spiritus gratia hoc est, & non potius humana novatio. Hæc te apud plebem protestari volumus, ne hominum sermonibus, veluti hujusmodi malum dissimulantes obruanur, ac pestiferum dogma propter inertiam nostram, & socordiam latius grassari atque invalescere videatur. Hæc Gregorius, quod scilicet Apollinariæ calumniose gloriarentur, ipsum Apollinarem eadem cum Catholicis sentire. Immo eo procaciam pervenerunt, ut cum damnati Romæ a Damaso Papa essent; mentirentur tamen, atque dicerent, se ab eo fuisse receptos; ut idem Gregorius eadem ad Cledonium epistola testatur, sed de se in primis his verbis (f): Sed quod nos in eadem opinione ac sententia esse mentiuntur, hanc suam hæc escam circumtegentes, atque hoc furore, & præteriti cupiditatem suam nefarie expletentes; simplicitatemque nostram, qua fiebat ut non alienorum loco eos haberemus, sed fraternam benevolentiam complecteremur, in sceleris occasionem arripientes. Atque addit:

(e) Greg. Naz. ad Cled. ep. 2.

(f) Gregor. Naz. ad Cled. ep. 2.

XX.

Apollinariæ mentiuntur se receptos a Damaso Papa.

Illud etiam indignitatis accedit, quod ab Occidentali Synodo sese, ut audio, susceptos esse affirmant; a qua eos prius condemnatos esse, nemini est obscurum. Quod si vel nunc vel ante suscepti sunt qui cum Apollinare sentiunt; hoc ostendant, & nos acquiescimus. Perspicuum enim erit, eos rectæ doctrinæ assentiri (nec enim aliter se res habere potest) si hoc consecuti sunt. Id autem omnino liquebit, si vel Synodalem codicem, vel epistolas, quibus ad communionem admitti jubebantur, protulerint; nam hic Synodorum mos est. Hæc Theologus.

XXI.

In his vero illud in primis observa, quod dum ait in Occidentali Synodo Apollinaristas (quod notum dicit omnibus) jam fuisse damnatos; de nulla alia Synodo Occidentali potuit intellexisse, nisi de qua nunc agimus, ubi a Damaso (quod testatur idem ipse Gregorius in posteriori epistola ad Cledonium) idem Apollinariæ damnati sunt: nullum enim aliud vel somnari potest in Occidente hoc tempore contra Apollinaristas Concilium congregatum, nisi Romanum. Sed & habes hic lector, quod magnopere admireris; Gregorii scilicet erga auctoritatem Romani Pontificis incomparabilem observantiam, dum illud putaret a se tuto recipiendum fore, quod constaret ab illo esse decretum; & licet videri posset, ipsum posterioribus delevisse priora, nullum tamen

(a) Galat.

men crimen in eo putavit considerandum esse prævaricationis, extraque legem positum, qua Apostolus ait (a): *Si quæ ædificavi, hæc destruo, nonne prævaricator me constituo?* Ecce tibi Theologus, Theologorumque vertex, quantumlibet sciret Apollinaristas complurium accusatos errorum, quos eadem ipse impugnat epistola, quosque omnibus compertum esse dicit in Occidentali Concilio fuisse damnatos; tamen si verum esset, quod illi mendaciter assererent, ab eadem Synodo iterum congregata esse receptos; se acquieturum, neque illis adversaturum amplius pollicetur; visum est dictanti, est verbis illis hic iterum repetendis: *Ab Occidentali Synodo sese, ut audio, susceptos esse affirmant; a qua prius condemnatos esse, nemini est obscurum. Quod si vel nunc vel ante suscepti sunt qui cum Apollinare sentiunt; hoc ostendant, & nos acquiescimus.* Sed cur istud? mox subdit: *Perpicuum enim erit, eos rectæ doctrinæ assentiri (nec enim aliter se habere res potest) si hoc consecuti sunt.* Ut plane appareat, ex arbitrio pependisse Rom. Pontificis, fidei decreta sancire & sancita mutare, atque decernere quibuscum a reliqua Ecclesia communicandum esset.

Fidei Decretum semel sancitum Pontifex Romanus nunquam mutat.

(b) Jerem.

At non eo sensu a quoquam accipi velim hæc nostra verba: *Fides decreta sancire, & sancita mutare*; ut dictum existimet, quod semel de Fide Catholica ab ipso Romano Pontifice definitum est; idem ab ipso mutari posse, atque contraria priori decreto sanciri. Absint hæc ab auditu fidelium: nimis enim crassæ stultitiæ est id Orthodoxorum quempiam affirmare. Sed secundum quod a Domino dictum est Jeremiæ (b): *Constitui te super gentes, & regna, ut evellas & plantas, destruas & ædifices*; non ut ab ipso Propheta voverit simul præstari contraria, ut eadem quæ evelleret plantaret, & quæ destrueret, rursus ædificaret, absque prævaricationis nota, secundum illud Apostoli (c): *Si quæ ædificavi, hæc destruo, prævaricator me constituo.* Sed intellexisse haud dubium voluit, ut operaretur illa circa diversa; ita dictum accipias de Romano Pontifice, sancire decreta Fidei, atque sancita mutare; nimirum rectam fidem decreto sancire, male vero sancitam a perversoribus, delendo mutare; a cuius decreto cæteri Orthodoxi ita dependeant, ut quæ recipienda pronunciet, omnino recipiant; quæ vero rejiciendo mutaverit, averterentur; prout S. Gregorius Theologus, de quo est sermo, fecisse cognoscitur, ab eo dependens, uti perfectissimus Orthodoxus (quod profiteretur) in recipiendo, vel damnando, ex ipso Romanæ Sedis arbitrio Apollinaristas; nempe rejiciendo ipsos, quos sciret damnatos ab ipsa; recipiendo eosdem, quos ab ea-

(c) Galat.

dem sciret esse receptos, utpote jam rectæ Fidei consentientes. His igitur recentis occasione Synodi hoc anno Romæ habitæ, jam describamus quæ de codice Athanasii Romæ tunc sub Damaso ab Apollinaristis depravato Ruffinus narrat his verbis (d):

(d) Ruffin. de adulter. l. Orig. apud Hieron.

Damasus Episcopus, cum de recipiendis Apollinarianis deliberatio haberetur, editionem Ecclesiasticæ fidei (cui item editioni, si Ecclesia jungi velint, subscribere deberent) conscribendam mandavit cuidam amico suo presbytero viro disertissimo, qui hoc illi ex more negotium procurarat, Necessarium visum est dictanti, in ipsa editione de Incarnatione Domini, Hominem Dominicum dici, Offensi sunt in hoc sermone Apollinarista; novitatem sermonis inculcare ceperunt, Adesse sibi cepit qui dictaverat, & ex auctoritate veterum scriptorum Catholicorum virorum confutare eos qui impugnabant. Accidit, ut unus ex ipsis, qui novitatem sermonis causabantur, ostenderet in libello Athanasii Episcopi scriptum esse sermonem, de quo questio habebatur. Quasi suavis jam ille, cui probatum fuerat, rogavit sibi dari codicem, quo & aliis ignorantibus, & contradicentibus satisfaceret. Accepto codice, inauditum excogitavit adulterationis genus. Locum ipsum, in quo sermo iste erat scriptus, rasit, & ipsum sermonem rursus rescripsit, quem raserat. Codex redidit, simpliciter receptus est. Movetur iterum pro eodem sermone questio. Ad probationem codicis profertur, Invenitur sermo, de quo erat questio, ex litura in codice positus. Fides proferenti talem codicem derogatur, eo quod litura illa corruptionis ac falsitatis videretur indicium. Sed quoniam (ut iterum eadem dicam) viventi hæc facta sunt a vivente; continuo egit omnia, ut fraus commissi sceleris nudaretur, & nequitia macula non innocenti viro, qui nihil tale gesserat, adhaereret, sed in auctorem facti atque in uberiorem ejus infamiam redundaret. Hactenus Ruffinus.

XXII. Athanasii codicem Apollinarista corrupit.

Quæ quidem de se dicta, utpote familiaria Damaso, & qui illi esset ab epistolis Synodicis, existimans S. Hieronymus (e), totam historiam fabellæ loco ducit; ad illam namque Synodum ipse ea visus est retulisse, quæ sub eodem Damaso, imperante Theodosio, collecta est, quando Orientalibus quoque Episcopis convocatis, Paulinus Antiochenus ad eam se contulit cum Epiphano, quibus ipse Hieronymus comes adhæsit. Cæterum quod longe ante, nempe hoc anno (ut vidimus) cum Petrus Alexandrinus Episcopus profugus Romæ esset, aliam sub eodem Damaso contigit itidem Romæ peragi Synodum, in qua primū actum de Apollinare & Apollinaristis hæreticis; cum & a-

XXIII. Ruffini historia a S. Hieronymo impugnat. (e) Hieron. Apol. adv. Ruffin. l. 2.

Damaso diximus scriptum esse libellum, cui subscriberent, qui ab hæresi Apollinaris ad Ecclesiam redire vellent; nonnihil animi pendeo, immo magis adducor, ut credam de aliquo alio presbytero Damaso inhærenti Ruffinum intellexisse, quam de Hieronymo; cum dubium non sit, multis annis antequam Hieronymus eo ministerio illi usui esset, alios ad eandem functionem Damasum habuisse ministros. Quod si in hac Synodo, de qua est sermo, ea a Ruffino narrata contigisse dixerimus; de alio potius quam de S. Hieronymo ipsum intellexisse oportuit: siquidem certum firmiterque est ipsum Hieronymum his temporibus in exilio Syriæ degisse; nec venisse Romam, nisi sub Theodosio Imperatore, ut suo loco aperte constabit. Cæterum si confenserimus, Ruffinum de S. Hieronymo intellexisse; tunc affirmare necesse est, eandem de Apollinaristis altercationes refricatas esse in alio Concilio Romano Theodosii tempore a Damaso celebrato, cui idem Hieronymus præsens fuit.

Sed hæc omnia fuisse Ruffini figmenta, illud me magnopere persuadet: Nam quid est quod ait, complexionem illam, *Dominicum hominem*, a Damaso positam ad suggestionem hæresis Apollinaris, ab Athanasio (ut tradit) acceptam, ab ipsis Apollinaristis quasi novam esse rejectam; adeo ut ejus obliterandæ causa, eo modo codicem depravarint; cum e contra constet ex Gregorio Nazianzeno, eas fuisse peculiare Apollinaristarum voces? ait enim ad Cleodionum (a) scribens adversus eisdem Apollinaristas: *Ne imposturam faciant homines, quæsiunque ipsi fallantur, Hominem Dominicum (ut ipsi loquuntur) vel potius Dominicum nostrum, & Deum mentis expertem esse asserentes: non enim hominem a divinitate separamus, sed unum eundemque profitemur, &c.* Et Elias Cretensis ibidem locum Gregorii explicans, fuisse has voces ab Apollinaristis usurpatas, ostendit.

In quam sententiam & Athanasius (b), cum invehitur in eosdem, hæc ait: *Quam igitur causationem excogitatis? Aut qua simulatione prætextum quaritis? Ac cur non potius expressim dicitis, cum non accepta forma servi, hominem esse factum, sed quasi hominem apparuisse? Hunc enim intellectum habet veter sermo, quo ad prætextum dicitis hæc verba. Qui idem est, idem est: ideoque obirectare vera dispensationi humanitatis assumpta per lycophantiam satagitis dicentes, Christum hominem deificatum esse: ac rursus illud. In principio erat Verbum, quod accepta forma servi homo sit genitus; aut hominem eum dicitis, qui cum Deo sit, aut hominem Deo implicatum, aut hominem pro mundo mortuum, & qui pars aliqua mundi erat, aut hominem peccati incapacem,*

XXIV. Christum appellatum esse Dominicum hominem ab Apollinaristis.

(a) Greg. Naz. epist. ad Cleod.

(b) Ath. de adventu Christi advers. Apollinar.

aut hominem Angelis dominantem, aut hominem a rebus creatis adoratum, aut hominem Dominicum*, cum Apostolus dicat; Paulus servus Jesu Christi: aut hominem crucifixum, Dominum gloriæ, aut hominem audientem: Sede a dextris meis; aut hominem venientem, ut judicio judicet: hæc est lutulenta vestra ex imo subruta aqua, quam ebibendam hominibus offertis, &c. Cur autem illi sic semper Christum hominem, numquam Deum? Ita subdit paulo post: *Ideo enim dicitis Deum ex Virgine natum esse, ac non Deum hominem, ut Evangelista desinit, ne genituram carnis consistendo, necessitas vocis cogat, ut naturalem eum esse cognoscatis, &c.* Pluribus enim agit de ejusmodi differentis; quibus pravum suum ipsorum dogma illi asserere contendeant. Cæterum a piis pio sensu has voces usurpatas esse constat, & ab ipsomet Athanasio in expositione fidei, ubi ait: *Dominicum enim homo, quem ad salutem nostram exhibuit, conditus est, ut esset initium vitæ, &c.* & in sermone majore contra Apollinarem pro fide, hæc habet: *Dominicus autem homo non infirmatus, neque nolens mortuus est.* Citatur hic textus in Synodo Lateranensi sub Martino Papa & martyre in Secretario quinto.

* Dominum.

Cæterum complexio ista, *Homo Dominicus*, etsi a Catholicis interdum fuisse usurpata noscatur; tamen haud rure dici S. Augustinus eadem aliquando usus existimavit, qui hæc in retractationibus habet (c): *Non video, utrum recte dicatur, Homo dominicus, qui est mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, cum sit utique Dominus: Dominicus autem homo quis in ejus sancta familia non potest dici? Et hoc quidem ut dicerem, apud quosdam legi tractatores Catholicos divinatorum eloquiorum: sed ubicumque hoc dixi, dixisse me nollem; postea quippe vidi non esse dicendum, quamvis nonnulla possit ratione defendi.* Hæc ipse, ex quibus etiam suspecta redditur tota illa Ruffini narratio.

XXV. Dominicum hominem Christum haud recte dici. (c) Aug. retract. l. 1. c. 19.

At quoniam ludibrio eundem Apollinarem hæresiarcham sanctus Ephræm affecterit, cum ad publicam ipsum disputationem aliquando provocasset; Gregorius Nyssenus ita describit (d): *Sermone quodam, qui fama etiam potius, quam scriptis ad nos devenit, unde ipsum veritatis studiosissimum existisse facile intelligi poterat; Apollinarem levem, immo dementem ac insanum nuncupabat: qui res novas moliens, multa impia, Scripturæque sacræ adversantia duobus comprehensu libris, e suo eructans ventre admodum insulte ac temere proloqueretur. Illos vero libros cuidam, quam in deliciis habuisse ferebatur, semina asserandos commiserat. Quæ cum maximo innotuissent Ephræm; ejusdem se esse opinionis confusus*

XXVI. (d) Gregor. Nyss. ser. de S. Ephr. Libri Apollinaris glutino compacti.

gens, feminam que libros custodiebat, ad- it; & de se, quis sit, & quam fausta ei ex eremo afferat, patefecit; nonnullaque forte id genus alia adjiciens, tandem rogat, ut preceptoris sibi scripta publica utilitatis causa exhibeat; ut nobis scilicet, quos tunc hereticos vocabat, repugnare commodius posset. Quibus capta verbis femina, eumque ex illis unum qui Apollinaris sustinerent partes reputans, libros praeiit, eos tamen sibi celeriter restitui deprecans. Ceterum magnus hic

(a) Genes. 25. 27. Jacob dementem supplantans Esau (a), ac flagitiosa illa primogenita rapiens prudenter oppressit: nam piscis glutino omnes illinentes chartas, ita folium folio connectit, ut cum pars una ab altera ob firmam conjunctionem plane seungi nequiret, in unam quasi tabulam singuli libri apparerent redacti; sicque eos mulieri, a qua commodato acceperat, reddidit. Quae quidem artificii huiusmodi uti mulier ignora, cum formam eorundem exteriorem saluam esse cerneret; quicquid intrinsecus esset, diligentius inspicere neglexit.

XXVII. Dies vero haud ita multi elapsi erant, cum Orthodoxis quibusdam defertur sanctus senex, qui Apollinarium accivisset, & cum eo sermones contulisset. In iudicium itaque vocatus, impiis illis libris fretus, ad statutum diem venit; ac dicere quidem pro se, quod gravi jam premeretur senio, renuit; postulatque ideo sibi proferri libros, ut ex illis respondere posset atque contradicere. Cum ergo istius delatoris socii frementes in medium libros produxissent; inueteratus ille dierum malorum iniustitiae iudex, unum ex eis in manus sumens, aperire atque explicare nitentur; sed quod glutino vinculus non cederet, ad partem ejus mediam aperiendam est aggressus, eamque ipsam eodem conglutinatum modo invenit. Quare sua ille ex priore libro frustratus spe, ad alterum se contulit: quem quidem totum ita firmiter connexum cernens, ut prorsus explicari nequiret, tanto rubore atque pudore suffusus est, animoque usque adeo perturbatus, ut ex eo confesso abiens, quasi mentis atque consilii inops & exanimatus in morbum lapsus sit; illamque ignominiae notam ita aegre & moleste tulit, ut parum admodum abfuerit, quin tum mortem obiret. Hactenus de his Nyssenus; eo autem morbo Apollinarem periisse, habet Metaphrastes; quod quidem si verum esset, Ephraem nequaquam ante praesens tempus, sed post ipsum Apollinarem ex hac vita discessisse dicendus foret; quod tamen falsum est, testante S. Hieronymo, Ephraem sub Valente, Apollinarem vero sub Theodosio esse defunctum; nisi quis dixerit haec de Apollinari seniori junioris parente esse intelligenda.

Quod pertinet ad eisdem Apollinaris scripta; testatur S. Hieronymus (b), reliquisse illum praeter innumera pene volumina, triginta libros adversus Porphyrium, qui inter caetera ejus opera maxime probarentur. Conatum insuper eum fuisse divinorum librorum translationes omnes in unum assuere, idem tradit S. Hieronymus (c), qui tamen opus minime probavit. Eisdem quoque Apollinaris in Prophetas commentarios, necnon in Matthaeum Evangelistam, idem auctor citat; quos ita se legisse affirmat (d), ut habito delectu, ex stercore aurum selegeret. Patrem eum eloquentiae praedicat Philostorgius; sed tamen quae esset verbosa potius, quam nervosa. Multis rursus voluminibus complures haereses oppugnasse, tradit Vincentius Lirinensis: sicque de eo accidisse ait; ut quem populi quasi arietem gregis sequebantur, eum deinceps ut lupum fingere coeperunt.

Ex scriptis autem Apollinaris Polemium quemdam, Theodoretus (e) testatur, illam haeresim deduxisse, qua affirmaret, Verbi atque carnis commixtionem confusionemque factam esse: a quo denominatos Polemianos haereticos, tradit. Rursum vero discipulos quosdam eisdem Apollinaris in Arabia haeresim adversus Dei genitricem disseminasse, Epiphanius habet; illamque horrendam iactasse blasphemiam, qua dicerent post natum Christum Josepho viro conjunctionem esse: quam scelestissimam opinionem impius Helvidius in Occidente studuit propagare; sed ne profanae quidem & impiae mentes tantam blasphemiam calumniam in aures admittere tolerarunt: quamobrem utrobique pravum semen exaruit. Sed de Helvidio dicendum inferius. Ad hos confutandos haereticos, dictos Antidicomarianitas, rogatus S. Epiphanius epistolam scripsit ad Ecclesiam quae est in Arabia (f); qui, & in Panario adversus eosdem pluribus disputavit, ubi ipsa epistola ad Arabes scripta legitur (g).

In ea etiam Provincia addit exortam tunc esse aliam haeresim, dictam Collyridianorum, qui eandem Sanctissimam Virginem ut Deum colerent, placentamque illi sacrificantes offerrent; de quibus ita Epiphanius (h): Admirati, inquit, sumus, cum aliud rursus audivissemus, alios nimirum ita decipere, ut in tractatione de ipsa sancta semper Virgine, pro Deo hanc introducere studuerint, & adhuc studeant, & furore quodam ac amentia ducantur. Narrant enim, quod quadam mulieres in Arabia e partibus Ibraces hanc vanitatem invexerunt, ut in nomen semper Virginis collyridem quamdam sacrificent, & simul congregentur, & in nomen sanctae Virginis ultra modum quid tentent aggredi nefario ac blasphemio

XXVIII. (b) Hieron. de script. Eccles. in Apollin. de eod. epist. 65.

(c) Hieron. Apolog. advers. Ruffin.

(d) Hieron. epist. 152.

XXIX. (e) Theod. her. fabul. l. 4.

Haereses aliae ex scriptis Apollinaris.

(f) Epiph. her. 77.

(g) Epiph. her. 78.

XXX. Collyridiani haeretici.

(h) Epiph. her. 78.

mo negotio, & in nomen ipsius sacra celebrent per mulieres; quod totum impium est & nefarium, alienum a praedicatione sancti Spiritus: & alibi (a) de iisdem: Quadam enim mulieres currum quemdam sive sellam quadratam ornantes, expanso super ipsam linteo in quadam illustri die anni, per aliquot dies panem proponunt, & offerunt in nomen Mariae: omnes autem pane participant, &c. Cum autem Epiphanius haeresim confutat, primo loco demonstrat, procul a more Catholicae Ecclesiae abhorre, ut mulieres sacrificent; deinde pluribus docet, nequaquam Dei genitricem colendam, tamquam Deum. Ceterum Catholica Ecclesia sic semper suscepit cultum sanctorum, ut tamen nunquam ipsis, vel in nomine ipsorum obulerit sacrificia, sed in eorum commemorationem dumtaxat eadem Deo offerat; quod primo Annalium tomo fusius dictum est. Quam procul autem abhorreret Epiphanius ab Agiomachorum herentia, qua sanctorum cultus impugnatur, plane docet ubi agit de Vitis sanctorum Prophetarum; ubi sapte confirmat morem Ecclesiae, qua tradit fideles supplicare solitos ad Hieremiam sepulcrum, Itaque intercessionem multa petentibus beneficia impertiri, eademque praestari in sepulcris Ezechielis & aliorum.

XXXI. Hoc item anno, qui est decimus tertius a persecutione a Constantio indicta in Oriente, ex Synodo Constantinopolitana post Concilium Ariminense (ut suo loco dictum est) in qua decreta sunt ab Imperatore Constantio exilia Episcoporum; S. Basilii, ut ipse testatur, iterum scribit ad Occidentales, nempe ad Romanum Episcopum, & alios (quarto loco data haec est epistola) exostulans toties imploratum auxilium, minime hactenus impertitum: litterae autem sic habent (b): Quoniam in se sperantibus Dominus pollicitus est, quod eos ex omni tribulationis genere velit educere; quamvis in medio malorum pelago detineamur, ac severissimis procellis a spiritibus malitiae excitatis agitemur; perduramus tamen in Christo, qui nos confirmat; nec vigorem ejus studii remittimus, quo curam gerimus Ecclesiarum: neque veluti de salute propter excrescentem tempestatem desperantes, animi dissolutionem patimur; sed adhuc, quoad ejus fieri potest, omnem operam impendimus, scientes etiam eum quem ceteris devoraverat, quoniam animum non desponderat, sed ad Dominum clamaverat, salutem esse consecutum. Ad hunc sane modum & ipsi, licet in extrema mala inciderimus; spem tamen, quam in Domino collocatam retinemus, non abjicimus; sed undiquaque auxilium illius circumspicientes requirimus. Unde

(a) Epiph. her. 79.

XXXI. Litterae Basilii ad Occidentales.

(b) Basil. ep. 1. in addit.

est quod ad vos quoque respeximus, fratres venerandissimi, quos in praesenti tribulationum tempore frequenter ad nos venturos speravimus. Verum spe ista frustrati, ipsi quoque illud nobis occinimus: Expectavi qui simul contristeretur, & non fuit; & qui consolaretur, & non inveni. Sunt enim ejusmodi nostra afflictiones, ut & hi qui extremum Occidentem incolunt, merito ad hunc nostrum Orbem se se recipere deberent. Es quoniam uno membro afflicto, reliqua simul omnia compatiuntur; conveniebat, ut & nobis jamdiu admodum laborantibus afflicto commiserationis condoleretis. Non enim locorum vicinitas, sed conjunctio spiritus conciliare, & propinquos facere solet; quam inter nos ac dilectionem vestram intercedere persuasi sumus.

Qui sit igitur, quod nullas consolationis litteras, nullam fratrum visitationem, nec aliud quidquam normae ac debito dilectionis conveniens a vobis accepimus? jam enim tertiusdecimus annus est, ex quo nobis haereticum hoc bellum exortum est; in quo pluribus tribulationibus afflictatae sunt Ecclesiae, quae ab eo tempore commemorari possunt, quo primum Evangelium annunciarum cepit. Quarum vobis singulas recensere, nolumus, ne malorum illorum evidentiam sermonis nostri imbecillitas subscuret. Simul etiam haud necessarium esse judicamus, ut hisce de rebus doceamini, cum veritatem illarum jam olim vel famae iudicio cognoveritis.

Summa enim mali huius est: Plebs orientis relictis, in solitudine congregatur. Status miserandus, parvuli, senes & alii imbecilles imbrum vehementissimorum, nivium, ventorumque molestiam sub gelu hiemali, consue milititer & Solis ardorem aestate sub dio agentes perferunt: & haec propterea patiuntur, ne pravum illud Arii fermentum recipere cogantur. Quomodo autem fieri poterit, ut ista vobis sermone aliquo perspicua reddantur, nisi ipsa vos experientia & spectaculum in oculos incurrens ad compassionis affectum permoveat? Obsecramus itaque, ut vel nunc tandem manum Orientalibus porrigatis Ecclesiis, quae jam velut in genua depressa inclinant: ac viros aliquos mittatis, qui illas de praemiis admoneant, quae patientiae ac passionibus pro Christo toleratis reservantur. Haud enim tantum habet efficaciae sermo consuetus, quantum vox peregrina ad consolandum dejectos valet: praesertim si illa afferantur a viris qui cum primis gratia Dei instructi esse cognoscuntur: quales vos cunctis mortalibus praedicamini, quod in fide illibate permaneat, & Apostolicum depositum illa sum servetis. Non sic habent res nostrae; sed sunt apud nos quidam, qui gloriae desiderio & ma-

XXXII. Basilii iusta expositio.

XXXIII. Status miserandus Ecclesiae Orientalis.

CHRISTI
373.DAMASI PAP.
7.VALENTINIANI IMP. IO.
VALENTIS

xime inflatione ista, qua Christianorum animi subvertuntur, perciti, verba quadam novandi studio excogitata inducere presumunt. Unde Ecclesia debilitata, quasi vascula quadam laxata, influentem hæresim receperunt. Vos itaque, o dilecti & desiderati fratres, sitis vulneratorum medici, & eorum qui adhuc sani sunt, pædortibæ, quod morbidum est curantes, & quod sanum ad pietatem instituentes. Hucusque Basilii epistola ad Occidentales, & quidem aliqua ex parte decurtata: non enim ex more, cui has litteras dederit perferendas, quemve legaverit in Occidentem, mentionem aliquam habet. Quænam autem causæ intercesserint, cur Damasus retardaverit legationem, vilitationemque Orientalis Ecclesiæ, satis recensita sunt anno superiori: ex his vero litteris abunde declaratur, longe abesse, ut a communione Occidentalium se Basilii continuerit; ac longe longius procul esse, ut idem Basilii Occidentales hæresis nomine suspectos habuerit, quos solos puros sincerisque Orthodoxos permansisse testatur his litteris.

XXXIV.

Hæresibus innumeris exagitata Ecclesia Orientalis.

Sed quod ad Orientalem Ecclesiam spectat, jure deplorat ejus calamitatem Basilii, apteque comparat diversarum civitatum Ecclesias laxatis vasculis undique hæresim ebibentibus. Nam præter Sabelianam, Arianam, Macedonianam, Eunomianam, Photinianam, & alias superius recensitas, accesserunt quas nuper diximus diversæ Apollinaristarum hæreticorum classes, ut taceamus de schismatibus inter Catholicos excitatis. At tolerandum quoquo modo malum videri poterat, si nonnisi una civitatis unius populum hæresis seduxisset; sed videre funestissimum erat, quot domos, tot pene hæreses peculiare fuisse: sed quod impossibile est dicere de singulis, ex iis quæ contingebant Ancyra primariæ in Galatia civitatis, cæterarum Orientis urbium statum possumus intelligere. Etenim S. Hieronymus, qui Ancyram invisit, cum in recensita superius peregrinatione ex Cappadocia atque Galatia venit in Syriam, hæc habet (a): Scit mecum qui

(a) Hieron. in proem. ad epist. ad Galat. l. 2.

Ancyra Ecclesia quibus hæresibus vexata.

(b) Pilastr. c. 74. 75. 76.

vidit Ancyram metropolim Galatia civitatem, quod nunc usque schismatibus dilacerata sit, quod dogmatum varietatibus consuprata. Omitto Cataphrygas, Ophitias, Borboritas, & Manicheos: nota enim jam hæc humana calamitatis vocabula sunt. Quis unquam Passalor incitus, & Ascodrobos, & Artotyritas, & cætera magis portenta, quam numina in aliqua parte Romani orbis audivit? Hæc ipse. Meminit de his (b) Philastrius; Borboritasque esse ait, qui dediti concupiscentiis futurum negarent judicium: Passalorincitas, qui digitum naribus orique imponentes, perpetuum silentium servan-

tes, nihil præterea curarent: Ascodrogitas, sive Ascodrobos, qui bacchanalia in Ecclesiam induxerunt: Artotyritas autem qui in sacrificio panem & caseum offerebant: hæc monstra alebat his temporibus Ancyra, licet sanctissimus eidem præfret Episcopus Athanasius, quem defunctum Basilii adeo luxit atque laudavit; (c) post quem Leo sanctissimus monachus, cujus meminit Sozomenus (d) cum hæc ait de monachis Cappadociæ atque Galatiæ: Inter monachos autem, quos illic vixisse accepi, primas tulit Leo, qui postea Ecclesiæ Ancyra Episcopus creatus est. Si igitur civitas, cui præerant magni nominis Episcopi Orthodoxi, adeo lancinata erat diversis sectis hæreticorum; quid putandum de aliis, quibus vel tegnes præerant Antistites, & magna ex parte fugatis illis, pastoribus quoque carebant, vel hæreticos accipere Præfectos? Justa igitur angebat doloris causa mentem Basilii, ut ita ab Oriente vociferaretur ad Occidentem. Sed hoc cæteris deterius (ut dictum est) malum operata est astutia Satanæ, ut inter Occidentales, & Orientales, Damasum atque Basilium, tum occasione nominis hypostasis, tum defensione Melerii vel Paulini, atque etiam calumniis de eodem Basilio ubique sparsis, damnosa admodum diffidentia orta esset, magno totius Ecclesiæ Catholicæ detrimento.

(c) Basl. epist. 67. (d) Sozom. l. 6. c. 34.

Ecclesia Africana vexata a Donatistis & tyrannide Firmi.

Hoc pariter anno Valentinianus Imp. cum adhuc in Galliis ageret, Donatistas Episcopos rebaptizantes cohibuit, dato hoc ad Julianum Proconsulem Africæ rescripto (e):

XXXV.

Antistitem, qui sanctitatem baptismi illicita usurpatione genuerit, & contra instituta omnium, eam gratiam iterando, contaminaverit; sacerdotio indignum censemus. Dat. 10. Kalend. Mart. Trever. Valentiniano & Valente IIII. AA. Coff. Hæc vero post liberatam a Firmo tyranno Africam fuisse rescripta putamus. Invaluerat enim in Africa his temporibus Firmi tyrannis; ad quem oppugnandum Theodosius senior, Theodosii Imperatoris pater, a Valentiniano in Africam missus est; qui post diversas pugnas eundem oppressit, sublevavitque Africam ea clade diutius afflictatam. Res gestas Ammianus accurate descripsit (f); ad quem lectorem illa hic tantum, quæ argumenti nostri esse videntur, nolumus præterisse, cum scilicet viribus fractus Firmus legatione Episcoporum a Theodosio pacem expetiit, de quibus hæc ipse (g): Fessus ærumnis gemini prælii Firmus, imoque æstuans corde, ne quid ultima rationis omitteret, Christiani ritus Antistites oraturos pacem cum obsidibus misit. Qui quoniam suscepti lenius, pollicitique victus congrua militibus

(e) l. 1. c. 1. sancti bapt. iteret. Cod. Theod. (f) Amm. l. 28. & 29. (g) Amm. l. 29.

CHRISTI
373.DAMASI PAP.
7.VALENTINIANI IMP. IO.
VALENTIS

bus (ut præceptum est) lata retulere responsa; præmissis muneribus Maurus ipse fidens ad Romanum porrexerat ducem, equo insidens apto ad ancipites casus. Cumque prope venisset, fulgore signorum & terribili vultu Theodosii perstrictus, jumento desiliit, curvataque cervice, humi pene affixus, temeritatem suam flebiliter incusabat, pacem obsecrando cum venia. Susceptusque cum osculo (quoniam id Reipublicæ conducebat) bonæ spei jam plenus, sufficientia præbuit alimenta; & quibusdam propinquis suis ad obsidum vicem relictis, abscessit, captivos, ut sponderat, redditurus, quos primis turbarum exordiis rapuit. Biduoque post Iconsum oppidum, cujus supra docuimus conditores, militaria signa & coronam sacerdotalem cum cæteris quæ interceperat, nihil cunctatus restituit, ut præceptum est. Hæc de pace.

XXXVI.

Quod spectat ad coronam sacerdotalem redditam; illa esse creditur pretiosior mitra sic dicta, qua in solemnioribus functionibus uti solent Episcopi. Fuit hujus Firmi tyranni frater Gildo nomine, ut Amm. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

V. Theodosius comes occisus.

Ad num. XXXVI. Firmus Africæ Tyrannus hoc quidem anno periit, ut recte in Annalibus; sed Theodosii Comitæ patris Theodosii Augusti, qui Firmum debellavit, mors anno tantum trecentesimo septuagesimo sexto contigit, ut Hieronymus in Chronico testatur. Quare errarunt Socrates lib. 4. cap. 19. & Paulus Diaconus, qui scripsere, eum propter nomen suum in conjuratione Theodori, de qua Baronius agit, a Valente Aug. morte affectum fuisse. Nam Carthago Africæ caput, ubi Theodosius Comes jugulatus est, non Orienti, sed Occidenti parebat, ideoque Valentiniano juniori, cujus curam

VI. Gothorum excursiones in Thraciam.

Notat Reinesius, loco Sexine, legendum esse, Sextione. Nam Flavius Sextio Theodosio seniore imperante Rector Calabriae fuit, ut docet Symmachus lib. 2. epist. 43.

Pax Gothos inter & Romanos anno quidem CCCLXIX. fancita fuit; sed, ea contenta, hoc anno exeunte Gothi in Thraciam excursiones fecerunt, ut docet Ammianus lib. 30. cap. 2. ubi proxime ante Gratiani III. & Equitii Consulatum anno CCCLXXIV. gestum, ait: Rem Romanam alius circumsteterat metus totius Gothiæ Thracias licentius perumpentis; qua funera tunc explicari poterunt carptim, si ad ea quoque venimus, id est, si Historiam nostram perducamus ad annum CCCLXXVI. quo Gothi, Istro superato, majorem vastitatem Thraciæ, aliisque Provinciis intulere. In his rerum angustiis Valens, tum contra Persas bellum gerens, auxiliares copias reprimentis Gothorum incursumibus

mianus (a) atque Claudianus (b) testantur: qui tyrannidem fratris collapsam reparans, Romano Imp. in Africa negotium suscipiens, maximo fuit Catholicis detrimento; unde factum est, ut quidam Donatistarum Episcopus, Optatus nomine, quod palam cum Gildone læviret, fuerit cognomento dictus Gildonianus; sed de his inferius. Finis vero Firmi ille fuit, ut rursus tyrannidem exercens, rursus per Theodosium oppressus, eo desperationis redactus sit, ut spontaneo necdens colulum laqueo, miserè vitam finierit. At quid gratiæ redditum sit Theodosio, qui Africam ab infestissimo tyranno liberavit; audi Orosius (c): Post, inquit, cum Orosius experientissima providentia totam cum Mauritania Africam meliorem pristinis legibus reddidisset; instigante & obrepente invidia, iussus interfici, apud Carthaginem baptizari in remissionem peccatorum præceptavit; & postquam sacramentum Christi, quod quaeserat, affectus est, post gloriosam seculi vitam, etiam de vitæ aternitate securus, percussori jugulum F f f ul-

(a) Amm. cod. l. 29. (b) Claud. de bello Gildon. (c) Orosius l. 7. c. 33. Theodosius senior ingrate occiditur.

ac tutelam cum matre tunc Gratianus gerebat. Non itaque Theodori conjuratio, sed alicorum & inimicorum calumniæ hujus mortis causæ fuerunt, neque a Valente, sed a Gratiano Imp. fraude invidorum decepto, cædes ista iniqua mandata. Tradit quidem Orosius lib. 7. cap. 19. Comes Theodosius a Valente missus effusas Maurorum gentes multis præliis fregit. Sed vel legendam a Valentiniano, vel Orosius hallucinatus est. Canusii (Apuliæ Peucetiæ oppidum est) egregia superest Inscriptio post Theodosii Comitæ mortem posita, quæ hic ex Reinesio in suo Synagmate pag. 326. referenda.

INCLYTAE VENERANDÆQ. MEMORIAE VIRO
FLAVIO THEODOSIO GENITORI DOMINI NOSTRI
INVICTISSIMI PERENNIQ. PRINCIPIS THEODOSII
PERPETUI AUGUSTI CUJUS VIRTUTE FELICITATE
IUSTITIA PROPAGATUS TERRARUM ORBIS EST
ET RETENTUS. STATUAM EQUESTREM SUBAURATAM
POSUERUNT CURANTE AC PERFICIENTE
FLAVIO SEXINE VIRO PERFECTISSIMO
CORRECTORE APULIAE ET CALABRIAE

a Valentiniano fratre petiit, qui mittere detestavit, dicens: Homini Deo bellum inferenti superpetias ferre mihi nefas est. Ita Theophanes eodem anno, quo initium Episcopatus D. Ambrosii collocat, cui Cedrenus suffragatur. Idem habet Theodoretus lib. 4. cap. 31. & 32. ubi ait: Misit ad fratrem, militaves copias ab eo petens. Valeus in Notis existimans, Theodoretum loqui de bello a Valente post Valentiniani fratris obitum adversus Gothos suscepto, ait Theodoretum pro Valentiniano Gratianum scribere debuisse, & ἀνελεῖν, pro ἀδελφόν, sed perperam. Theodoretus enim loquitur de incursumibus, quæ hoc anno, ut docet Ammianus, contigerunt. Quod ex eo certum redditur, quod statim subdat: Nec tamen a pristina temeritate desistit, sed in oppugnanda veritate perseveravit, sc. Valens. Et tamen Socrates lib. 4. cap. 5. scribit, Valentem, cum accepisset Gothos

CHRISTI 373.

DAMASI PAP. 7.

VALENTINIANI IMPER. IO. VALENTIS

alio praeiuit. Hæc Orosius. Quæsitum quoque fuisse ad necem Theodosium juniorem ejus filium, sed divina voluntate antevertisse periculum, S. Ambrosius illis verbis testari videtur, ubi in oratione in funere ejus habita ita dicit (a): Portavit jugum grave Theodosius a juventute, quando insidiabantur ejus saluti, qui patrem ejus triumphatorem occiderant. Fuisse autem ipsam hoc tempore prima lanugine pubescentem, Ducemque Mœsiæ adversus Sarmatas fines Rom. Imperii invadentes electum, egregiaque virtute spectatum ob plures de eis victorias reportatas, Ammianus (b) affirmat, inde vero tantam æstimationem rei bellicæ ex his sibi Theodosius conciliavit, ut postea ad sublevandum collapsum in Oriente Romanum Imperium, Dux & Imperator a Gratiano electus fuerit, ut idem auctor Zosimusque (c) testantur. Unde autem contigerit, ut Theodosius parens post tot præclaras victorias capite truncatus sit, & Theodosius filius

PAGIUS thos Istrum superasse, Orthodoxos Episcopos de exilio revocasse; quod etiam testantur Hieronymus in Chronico & Orosius lib. 7. cap. 19. Ex quibus liquet, Theodoretum, quem Nicephorus lib. II. cap. 49. exhibet, loqui de re ante Valentiniâni mortem gesta; Socratem vero & alios, de iis, quæ post Valentiniâni obitum acciderunt.

VII. Egregium Terentii Ducis facinus. Imo interpretatio Valesii ex ipso Ammiano evertitur. Hic enim lib. 31. cap. 7. tradit, postquam Gothi Istrum trajecerunt anno CCCLXXVI. Gratianum Valentis petitu supplicat adversus Gothos misisse. Hoc itaque anno contigit, quod narrat Theodoretus de Terentio Duce, qui unam Ecclesiam iis concedi petiit, qui Apostolicam doctrinam tuerentur, cujus tamen libellum Valens dispersit. Baronius in Annalibus anno CCCLXXXII.

eodem modo pene periclitatus sit; neminem inveni qui tradat, Factum tamen id existimatur dolis atque insidiis Valentis Imperatoris, qui post patefactum oraculum, successorem sibi fore, qui his litteris primis, THEO, conscriptum nomen haberet, complures (ut vidimus) Theodoros, atque alios his nomine similes subjecerat quæstionibus, ac morte mulctarat. At vero eo clariores Theodosii filii victoria adversus Sarmatas effulserunt, quo reliqua facies Occidentalis Imperii lugubrior apparebat; siquidem repentino motu Quadi ac Marcomanni (ut Ammianus (d) est auctor) Alpes transgressi Julias, Opitergium exciderunt; Aquilejam vero diutius obsederunt; parumque abfuit, quin Constantii Imperatoris filia Gratiano nuptura, in villa Pistoriensis agens, caperetur a Barbaris. Perseverasse autem has clades etiam post obitum Valentiniâni Hieronymus tradit (e).

Se.

num. III. illud factum recitat, sed anno non suo; tunc enim pax Gothos inter & Romanos vigeat. Theodoretus præclarum illud Terentii facinus recitaturus ait; Reversus tunc erat ex Armenia, devictis hostibus. Terentius autem anno CCCLXX. Armeniam adversus Persas tuebatur, ut testatur Ammianus lib. 27. cap. 12. Præterea D. Basilus circa hæc tempora Armeniæ Ecclesias visitans ad Terentium Comitem, qui huic Provinciæ præerat, epistolam CCCXLIX dedit; ideoque non dubium, quin Theodoretus & Nicephorus res diversis annis gestas uno tenore narraverint, eoque agendi modo recentes Chronologos in errorem induxerint. Ab his enim Gothorum irruptio, quæ hoc anno accidit, cum iis, quæ post triennium factæ sunt, confunditur.

JESU CHRISTI ANNUS 374.

DAMASI PAP. ANNUS 8.

VALENTINIANI IMPER. II. VALENTIS

I. Sequens Domini annus trecentimus septuagesimusquartus exorditur Consulatu Gratiani Augusti tertio & Equitii; quo absoluto anno decimo Imperatorum Valentiniâni atque Valentis, & undecimo inchoato post Auxentii seram mortem (ut ita dicam cum S. Hieronymo) Mediolani Ambrosio Episcopo constituto, omnis ad rectam fidem Italia convertitur. Sic ipse. Quæ quidem verba ita accipienda sunt, quod morte Auxentii factum fuerit, ut, unico illo Ariano Episcopo extincto; nihil superesset amplius in Italia Ariana contagionis; quo superstitæ ea Ecclesia Ariano polluebatur Antistite, ac proinde ea ex parte Italia dicebatur immunda: munda vero tota, cum illo sublato de medio, Catholico illic Episcopo constituto, sordes omnes videri possent ablutæ. Scimus Cedrenum anno superiori, nempe decimo Imperatorum, referre ordinationem Ambrosii; sed præstat audire Hieronymum, res suorum temporum conscribentem. Quoniam Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5867. SÆC. IV. 19. E. 14. P. 13. April. Indi. 2. Anno Urbis 1127. Olymp. 288. an. 2. A.C. 374. JESU CHRISTI 374. DAMASI PAPÆ 9. VALENTINIANI ET VALENTIS IMPER. II. GRATIANI IMP. 8.

I. [1] A Num. I. ad XII. Coss. Gratianus Aug. III. & Equitius, uterque in Occiden-

nam autem modo ejusmodi Ambrosii electio se habuerit, Theodoretus in primis narrat his verbis (a): Cum Auxentius Mediolanensis Ecclesiæ Episcopus labe Ariana infectus, & multis Conciliis abdicatus, e vita exivisset; Imperator iste, Valentiniânus videlicet, accersitis ad se Episcopis, sic apud eos verba facit: Est nobis, utpote sacris & divinis litteris institutis, exploratè cognitum, qualis debeat esse is qui sit ad Episcopatum gerendum delectus; & quod necesse sit gregem non doctrina solum, verum etiam præclara vivendi ratione moderari, & se cujusque virtutis exemplar ei præbere, suæque disciplina rectam vitam, & morum institutionem testem habere. Quare hominem ita instructum in sede & gradu Episcopali jam collocatè; uti & nos, a quibus hoc gubernatur Imperium, ei vere & ex animo capita inclinemus, & illius reprehensionem (nam cum homines simus, errore labi necesse est) F f f 2 ve-

te creatus. Onuphrius quidem Equitium Consularem Orientalem dicit. Verum ex Victore in Epitome, Zosimo lib. 4. pag. 746. & Ammiano lib. 30. cap. 6. constat, eum apud Valentiniânum ferriorem, quando obiit, fuisse, & Magisterium militum exercuisse. Consulatus Gratiani juxta secundam Consulatum Cæsareorum regulam, propter nempe Decennalia ejus, quæ ideo anno uno anticipavit. Edita a Valentiniâno Aug. hoc anno Decennalia. Hinc Ammianus lib. 29. cap. ultimo de Claudio hoc anno urbis Romæ Præfecto ait: Instauravit vetera plurima, inter quæ porticum excitavit ingentem, lavacro Agrippæ contiguam. Eorum etiam indicium L. 18. Cod. Theod. De operibus publicis. & L. 10. De Lustrali collatione. a Valentiniâno datæ. S. Am-

NOTÆ [1] Coss. Gratianus Aug. III. & Equitius. Fabrettus, pag. 666. num. 522.

ARAM. DICAVIT D. N. GRATIANO. AUG. TER. ET AEQUITIO. CONSS.

Gudiana inscriptio apud Relandum:

M. D. M. IDAFAE. ET. ATTINIS. MINO TAU TYRANNI. ECCESTINI. XVII. KAL. MAR. FL. GRATIANO. AUG. III. ET. C. EQUITIO. VALENTE. V. C. COSS.

Lapis christianus vulgatus ab Antonio Maria Lupo in dissertatione ad epitaphium S. Severæ martyris, pag. 98.

BENEMERENTI IN PACE LIBERA QUE BIXIT AN. CIL. NEOFITA. DEP. DIE III. NONAS MAIAS CONS. GRATIANO III. ET EQUITIO.

Paschalis laterculus in fine Gennadii; Gratiano, & Equitio, sine nota tertii consulatus Gratiani.

CHRISTI
374.DAMASI PAP.
8.VALENTINIANI
VALENTIS IMP. II.

velut medicinam animarum cupide amplexetur. Hucusque dixit Valentinianus; subdit his Theodoretus hæc verba:

III. *Hac oratione ab Imperatore habita, Concilium Episcoporum contendit ab eo, uti ipse, utpote sapientia & pietatis insignibus præclare ornatus, Episcopum eligat. At ille: Major est, inquit, hæc provincia quam quæ viribus nostris sustineri possit; proinde vos divina repleti gratia, & illius splendore illuminati, multo melius hoc Episcopi deligendi negotium transigatis: Illi igitur egressi separatim per se de eo deliberare cœperunt: Civitatis autem habitatores inter se ipsos dissidere; quorum alii hunc, illum alii deligere contendebant. Nam qui errore Auxentii erant imbuti, hi suæ opinionis fautoribus suffragati sunt: qui vero a partibus sanctæ sinceræque doctrinæ stabant, illi rursus Episcopum secum de fide consentientem habere laborarunt. Hæc Theodoretus de partibus utriusque studii in Episcopo deligendo. Commendatione quidem digna fuit Valentiniani modestia, cum oblatam sibi electionem tantæ Ecclesiæ Episcopi recusavit, secundum quod alias (quod dictum est superius) fuerat contestatus, sui muneris minime esse Ecclesiasticis se immiscere negotiis. At quid post hæc?*

IV. *Cum igitur eo modo in electione novi Episcopi partium studia essent inter se diversa, magnaque timerentur consilii diffidia: Ambrosius illius provincie Præfectus, Mediolani cum esset, veritus ne quid novarum rerum diversæ factiones molirentur, prope ad Ecclesiam contendit: Ubi (inquit Paulinus a) cum alloqueretur plebem; subito vox fertur infantis in populo sonuisse, Ambrosium Episcopum. Itaque qui ante turbulentissime dissidebant, quia & Ariani sibi, & Catholici sibi Episcopum cupiebant, superatis alterutris, ordinari; repente in hunc unum mirabili & incredibili concordia consenserunt. Hæc Paulinus.*

V. *Ambrosius vero repentino casu percussus, ac veluti improvito quodam tonitruo terrerectus; ut primum sese collegit, cogitare cœpit quibus valeret artibus populæ & Episcopos ab ejusmodi sententia revocare. Quid facit? Egressus Ecclesia (Paulinus ait) tribunal sibi parari fecit, quippe mox futurus Episcopus altiora conscendit; tunc contra consuetudinem suam.*

PAGIUS *S. Ambrosii ordinatio hoc anno peracta, ut recte Hieronymus in Chronico secundum editionem Scaligeri, anno sc. Abrahami 2391, perperam vero in editione Pontaci anno sequenti: quam tamen Petavius lib. 6. Rationarii Temp. alique quidam secuti sunt, non animadvertentes, septimo Idus Decembris anni sequentis, quo die, tam Græci, quam Latini ejus ordinationem celebrant, Valentinianum Aug. jam demortuum fuisse; cum tamen certum sit, eo vivente Ambrosium renuntiatum fuisse Episcopum. Præ-*

(minus enim sibi tunc utile ratus consilium Probi) *personis jussit adhiberi tormenta; nec se jam ut Episcopum, sed severissimum Judicem exhibet. Conscendit tribunal, truces carnifices assistere, simulque tormenta congeri, vindictosque catenis miseros reos adduci palamque torqueri, nulla adhibita commiseratione, minaci vultu ad incutiendum terrorem composito, præcipit, quasi vir sanguinis esset, indignus altaris ministerio, & a pastoralis consuetudine alienissimus. Sed cum hæc spectans populus, magis magisque clamaret, Ambrosium Episcopum; spe ille frustratus, ad potiora remedia convertit animum; eoque progressus est, ut speciem quamdam præferens hominis purissimi, & ab Episcopali castitate & vita remotissimi, quo populum ab eo consilio dimoveret, impudicas mulieres ad se publice ingredi faceret. At cum hæc, velut in scœna, fiste representari populus non ignoraret, eaque ex causa ardentiori studio postulare Ambrosium Episcopum non intermitteret; seque populus peccati illius, quod specie quadam & simulatione effectum esse non dubitabat, reum clamaret, totamque adumbrati criminis poenam in se reciperet, sibi que imprecaretur; omni prorsus ille consilio destitutus (quod tantummodo reliquum esse videbatur) in sola fuga spem ponit,*

VI. *Itaque nocte intempesta, civitate egressus, Ticinum versus dirigit iter, neque ad memoriam revocans, non esse hominis dirigere vias suas (b). Cum enim se Ticinum pervenisse putavit, divino quodam interceptus numine, cursu reflexo Mediolanum redit, jamque luce clara portam Romanam ante oculos positam videt. Tum vero incredibili stupore affectus, animoque consternatus, re ipsa experitur, non esse consilium contra Dominum (c). Quid faceret? Qui magistratu præerat cæteris, fasces deponit, victum se fatetur; totius populi voluntati, immo verius divinæ auctoritati se subjicit. Audit populus, custodiam adhibet, ne iterum fugam arripiat; idque ad extremum usque quaque perfici sedulo curat, quod tanto studio exoptaverat. Igitur ad Valentinianum Principem relatio mittitur; illius enim requiri videbatur assensus: nam Imperatoris sanctionibus (d) veritum erat, ne Decu-*

teria hoc anno. dies septimus Idus Decembris, seu dies septimus Decembris in Dominicam incidit, qua Episcoporum ordinationes jam hoc sæculo de more peractæ. Qui mos ostendit, die XIV. mensis Junii, quo Basilii ordinatio in Martyrologiis memoratur, Episcopum Casariensem creatum non esse; cum anno CCCLXXI. is dies cum feria tertia concurreret, non vero cum die Dominica.

CHRISTI
374.DAMASI PAP.
8.VALENTINIANI
VALENTIS IMP. II.

riones vel publicis obligati functionibus adsciscerentur in clerum. Ea re percepta Imperator (a) summopere lætatur; ac tales a se constitutos magistratus esse, qui in Episcopos eligantur, accepit libentissimo animo: Probusque suum de Ambrosio judicium, ac præjudicium cum præfatio felici eventu comprobatur, gaudebat.

VII. *At pendente adhuc ea relatione, Ambrosius fallens suos custodes, iterum fuga sibi consuluit, atque in suburbano Leontii clarissimi viri delituit. Sed ubi relationi responsum est, & Imperatoris decretum publicatum, quo jubebatur Ambrosium extemplo sacris initiari mytheris (b) (adhuc enim catechumenus erat) & Episcopum ordinari, idque Vicario in mandatis datum, ut rebus perficiendis instaret; mox Leontius Ambrosium prodit; qui statim Mediolanum perducitur. Hosce ipsius conatus, quibus sæpius reluctatus est ne Episcopus crearetur, non Paulinus tantum, sed reliqui omnes tum Latini (c) tum Græci historici protestentur. Quinetiam ipse scribens ad Vercellensem Ecclesiam hæc eadem his verbis affirmat? *Quam inquit, resistebam ne ordinarer postremo cum cogerer, saltem ordinatio proclaretur? Sed non valuit præscriptio, prævaluit impressio. Hæc ipse. Differentiam enim ordinationem, putabat eludere posse populum ipsum postulante Episcopum; præscriptio autem præcedebat, non tantum ne catechumenus nondum pene Christianus, sed ut nec neophytus (d) ordinaretur Episcopus; quibus suffragabantur canones Apostolici (e) nec non Nicænum (f) Concilium. Cum igitur, ipso licet invito, omnia perficienda essent; ipse se professionis esse Catholicæ illo positissimum argumento perpicue demonstravit; dum (quod Paulinus, ait) (g) nonnisi a Catholico Episcopo petiit baptizari. Octava vero die post baptismum fuisse ordinatum Episcopum, idem affirmat, quod contigisse septimo Idus Decembris, Dei Ecclesia hæctenus celebrans illum diem, anniversaria solemnitate testatur.**

VIII. *Interfuisse ejus ordinationi Valentinianum Imperatorem, auctor est Theodoretus, de qua hæc habet (h): *Postea vero quam Ambrosius divinum sacrosancti baptismatis munus adeptus est, & gratiam Episcopalem receperat; dicitur Imperator longe præstantissimus (nam rebus his gestis intererat) hymnum ad gratias Salvatori ac Domino agendas recitasse, bis ferme verbis: Gratia tibi sit Domine omnipotens & Salvator noster, quod cum ipse corpora huic viro commississem, tu etiam meam justam fuisse sententiam: subdit his Paulinus (i): *Cum primum autem ordinatus esset Episcopus; omne aurum atque***

argentum, quod habere poterat, Ecclesiæ vel pauperibus contulit: prædium autem, quæ habebat, reservato germana suæ usufructu, donavit Ecclesiæ; nihil sibi quod hic suum diceret, relinquens, ut nudus & expeditus Christum Dominum sequeretur. Hæc ipse. Sic igitur Ambrosio ordinato Mediolanensi Episcopo, totus congaudet Catholicus orbis, communicatorique litteræ ex more ulro citroque redduntur. Quid autem ad eum scripserit Basilii Magnus (ut quæque annis reddantur suis) dicemus anno sequenti: nam cum Ambrosii ordinatio in fine anni contigerit; non prius eas potuit dedisse Basiliius. Si quis vero integram, serieque rerum gestarum continuatam legere cœpit vitam Ambrosii; sciat nos eam ex Annalibus hæc depromptam, monitu Sixti Papæ Quinti, simul contexuisse; quam ipse recentius a se factæ Operum Ambrosii præponi, edique jussit; cum tamen nos hic addere aliquid, vel mutare contingerit.

IX. *Quod autem Annalium scribendorum ratio nihil importunius a nobis exigat, quam ut quæque res gestæ certis suis quibusque reddantur annis, atque sic institutæ chronographiæ ex firmis probationibus pateat demonstratio; cur hoc anno contigisse dixerimus Ambrosii Episcopatum (cum alii ea de re aliter sentiant) jam ut dicamus, astringimur. Ac primum quid fenserint alii, in medium afferamus. Errandi in his illa nonnullis præcessit occasio, quod Ruffinus (k) & Socrates (l) simul ac de Damasi Papæ agunt electione, statim subdunt narrationem de Ambrosii electione; perinde ac iidem Annales scripserint, & non historiam; cum sæpe contingat, eos post alias res gestas recensitas, de electione quorundam præcipuarum sedium Episcoporum simul agere, quos tamen constat plurimum interdum annorum interstitio inter se fuisse discretos. Rursum vero recentior quidam auctor (m) tertium annum Damasi Pontificatus, rationem inuisse visus est ex Probi Præfecturæ exordio, a quo credita est Ambrosio provinciarum administratio. At quis nescit, Probi Præfecturam Prætorii sæpe repetitam, atque diutius propagatam, id Ammiano (n) testante? ipsumque Ambrosium, antequam in provincias mitteretur, in ejusdem præfecti Prætorii Pro-*

bi auditorio (quod testatur Paulinus) causas orasse? ut plane appareat, nequaquam ut Probus illum adeptus est magistratum, Ambrosium provincias suscepisse administrandas. Sed quis locus esse potuit electioni Ambrosii, superstiti adhuc Auxentio? post cujus obitum ipsum electum cum Latini tum Græci absque controversia omnes affirmant (o): immo ipse S. Hieronymus sub præsentis undecimo Im-

pe-

IX.

De tempore electionis Ambrosii.

(k) Ruffin. l. 2. c. 11. (l) Socrat. l. 4. c. 25. (m) Pantem. in fast.

(n) Amm. l. 27. c. 29.

(o) Ruffin. l. 2. c. 11. Socrat. l. 4. c. 25. Sozom. l. 6. c. 24. Theod. l. 4. c. 5.

peratorum anno, Auxentii obitum cum Ambrosii electione consignat. Aut quo modo vel fingi potest cum Auxentio simul Ambrosium confeditisse; si cum tot certaminibus exagitatus Auxentius ab Hilario Pictaviensi Episcopo, Eusebio Vercellensi, Philastrio Brixiano, Evagrio presbytero Antiocheno Mediolani tum agente, & si remotiores quæras, a S. Athanasio de his perscribente ad Damasum, ab ipsoque Romano Pontifice in Concilio Episcoporum damnatus sit; de quibus omnibus diximus suis locis superius; toto tamen hoc tempore de Ambrosio nulla, vel levis mentio habetur? Quæ enim adversus Auxentium, Ambrosii certamina recensentur, ea contra juniorem Auxentium esse habita, & post obitum Valentiniiani senioris, suo loco perspicue demonstrabimus. Quod igitur nulla antehac Ambrosii Episcopi facta mentio reperitur, quodque ad hunc usque annum refectione Hieronymi cariosum senem Auxentium pervenisse constat; ejusdem auctoritate hoc anno ponimus electionem Ambrosii.

Sed posset quis objicere, utraque, nempe exitum Auxentii & creationem Ambrosii rejicienda esse in annum sequentem, quod scilicet ibidem apud Hieronymi Chronicon sub eodem laterculo signetur annus post Consulatum Gratiani & Equitii, qui sequens numeratur. Sed scias, lector, annum illum post Consulatum ibi positum, restituendum esse subsequenti laterculo (ut emendatior codices habent) sub ipso anno duodecimo Valentiniiani, quo ipsum mori contigit: nam non pervenit ullo pacto ad annum sequentem post dictorum Consulatum, quo creati sunt Consules Valens quinto & Valentinianus majoris filius; sed ipso anno Consulibus vacuo (ut dicitur) finem vivendi fecit. Hisce quidem ultimis Valentiniiani senioris temporibus, contigisse Ambrosium creati Mediolanensem Episcopum, ex eo intelligi potest, dum de rebus gestis cum eo nihil præterea legitur, nisi quæ Theodoretus his verbis enarrat (a): *Paucis post diebus, ab ordinatione Ambrosii scilicet, cum S. Ambrosius valde libere apud Imperatorem verba faceret, resque nonnullas tamquam minus recte a magistratibus administratas coargueret; respondit Imperator: Novi jam pridem tuam in loquendo libertatem, qua explorata cognita, non modo tuæ in Episcopum ordinationi non resisti, verum etiam suffragatus sum. Quare, sicut divina præscribit lex, nostrorum animorum erratis medicinam facito.* Hæc Theodoretus: cæteræ autem Ambrosii res gestæ sane quidem cum Gratiano & Va-

Ambrosius quid cum Valentiniiano.

(a) Theod. 4. 4. c. 6.

PAGIUS Ad num. XII. Celebratum hoc anno Concilium Valentinum, in quo statutum canone IV.

lentiniano filio, non amplius cum patre leguntur esse transactæ; de quibus singulis suo loco. At de Ambrosii electione jam satis.

Ejusdem anni Consulibus datæ habentur litteræ nomine Damasi ad Aurelium Episcopum Carthaginensem, positæ ab Isidoro Mercatore in suæ collectionis exordio, quas præcedunt litteræ ejusdem Aurelii nomine ad Damasum primo scriptæ, quibus petierat ab Apostolica sede ad se mitti decreta Romanorum Pontificum. At quid opus fuit (pace illius dixerim) mendacis exornare vestibulum amplæ domus, ut in non levem suspicionem adducat cætera quæ vera intus habentur? Quomodo, quæso, potuit Aurelius Episcopus Carthaginensis scripsisse ad Damasum Romanum Pontificem, & hunc ad illum litteras redere, hoc potissimum anno, sub his præsertim Consulibus, si adhuc cum S. Augustinus factus Christianus est, reversionem in Africam, reperit dictum Aurelium diaconum agere Ecclesiæ Carthaginensis, post aliquod vero temporis spatium factum esse ejusdem civitatis Episcopum? testatur id quidem ipse Augustinus, ac disertis plane verbis (b), cum in commentario de Civitate Dei meminit de reditu suo ex transmarinis partibus Carthaginem; recensetque miraculum illud de Innocentio ex incurabili morbo sanato, atque demum hæc ait: *Vistabant eum quotidie sancti viri, Episcopus tunc Uzalenfis beata memoria Saturninus, & presbyter Gelosus, ac diaconi Carthaginensis Ecclesiæ, in quibus erat, & ex quibus solus est nunc in rebus humanis jam Episcopus cum honore a nobis debito nominandus Aurelius, cum quo recordantes mirabilia opera Dei, de hac re sæpe collocuti sumus, eumque valde meminisse, quod commemoramus, invenimus.* Ita ipse. Vides igitur ad quanto posteriora tempora sit referendus Aurelii Carthaginensis Episcopatus; & quam longe abest, ut ipse jam Episcopus hoc anno ad Damasum scripserit, vel acceperit a Damaso litteras; cum certum sit reditum Augustini in Africam, postquam Christianus jam effectus Mediolano recesserat, & a Portu Romano solverat, contigisse anno Domini trecentesimo octogesimo nono; ut appareat nec post annos quindecim Aurelium creatum esse Episcopum Carthaginensem, sed perseverasse diaconum. Vides igitur quo modo recta temporum norma tortuosa aliorum signenta improbentur; ut non mireris, si in dignoscenda certa temporum ratione crebrius atque solertius occupemur.

Celebratum habetur hoc anno, iisdemque Cofs. Concilium Valentinum in Gal-

XI. Commenticia litterarum nomina Damasi & Aurelii.

(b) Aug. de Civit. Dei 1. 22. c. 8.

XII. Concilium Valentinum.

ut quisquis de se vel vera, vel falsa dixisset, Concilium fides ei, quam suomet testimonio confirmaret, haberet.

Gallia IV. Idus Julii; cujus extant quatuor tantummodo canones, & perbrevis epistola de ordinationibus legitime faciendis, deque lapsorum poenitentia. In eo primum locum tenuit Fægadius, qui ille putatur, ad quem simulque Delphinum Episcopum Burdegalensem sancti Ambrosii (a) epistola scripta legitur. Interfuit eadem Rodanios, quem alium esse puto ab illo Episcopo Tolosano, quem fidei causa cum S. Hilario exilium passum esse, atque

(a) Ambr. epist. 55.

beretur. Hujus canonis edendi materiam præbuit, non acceptus electus Episcopus Forojulienfis, qui, ut dignitatem effugeret, falso se criminum reum propalarat, sed aliorum Sanctorum Sacerdotum humilitas, qui tremendum ministerium suscipere veriti, piissimam illam fallendi artem excogitaverant. Et ratio est, quia accepti viri sanctissimi factum, post conditum canonem illum, a Concordio Arelatenfi Episcopo in medium adductum est. Præterea alia de causa dubium illud in Concilio fuisse propositum, definitumque mansisse, ut cullibet fides, quam suomet testimonio confirmaret, haberetur, liquet ex verbis ejusdem Synodi in causa accepti prolatis. Tamen quia in Synodo jam celebrata, id est, jam statutum fuerat, & continenter, non potuit præstari uni quod cateris negabatur. Quare hæc sanctio inserta canoni IV. hujus Concilii facta non est accepti occasione, ut inquit Antelmus in Dissert. de initiis Ecclesiæ Forojulienfis cap. 10. qui subdit, ante acceptum alios quidem Sedem Forojuliensem occupasse, sed eos veniens ignotos esse, sicuti & incertum, an Quillinus, vel Sanctus Leonius electus postea fuerit Forojulienfis Episcopus; nam electionem in alterutrum cecidisse non videtur dubitandum.

Hujus Concilii Synodica inscripta est: *Dilectissimis fratribus per Gallias, & quinque Provinciis constitutis Episcopis.* Hic prima Quinque Provinciarum vulgo dictarum mentio, ultimique in Concilio Taurinensi anno CCCCI. celebrato occurrit; quia post eum annum Septem Provincia vulgo dictæ institutæ sunt, ut anno CCCCI. demonstrabo. Hæc Quinque Provincie, & postea Septem Provincie speciale Respublicæ corpus constituerunt in Galliis, cujus partes, quia hæcenus non satis notæ, nobis explicandæ erunt, non solum quia Baronius de neutra harum divisionum egit; sed etiam, quia ex earum elucidatione Antiquitas Ecclesiastica non parum illustrari, & doctarum Virorum lapsus detegi emendarique poterunt. Quinque itaque Provincie vulgo dictæ, quæ Galliis absolute positæ opponuntur, aliquando seorsim, aliquando cum Galliis, memorantur: seorsim, uti in Notitia Imperii, ubi sub dispositione Comitum rerum privatarum, quinque Provincie ita designantur: *Rationalis rei private per Hispanias: Rationalis rei private per Gallias: Rationalis rei private per Britanias;* conjunctim vero, uti in laudata Synodica, & in epistola Maximi Tyranni ad Siricium Papam anno CCCLXXXV. scripta: *Quorum (nempe Episcoporum) conventum ex opportunitate omnium, vel qui intra Gallias, vel qui intra Quinque Provincias commorantur, in qua elegerint urbe, constituant.* Conquestus erat Siricius Papa apud Maximum de Agroetio quodam, qui indebite

V. In Notitia Quinque Provinciarum vulgo dictarum.

exulem defunctum, ex Severo superius diximus. Evortius quoque adfuit, qui jam a tempore sancti Silvestri Aurelianensem signo cœlesti accepit Ecclesiam gubernandam. Dignum plane memoria est, quid statuerint Patres de his qui oblati sacerdotii fugiendi occasione, aliquod admittisse delictum confessi essent, his verbis: *(b): Licet non ignoremus, multos verendum, & nonnullos horrore suscipiendi sacerdotii, & ut trepidos (quæ signa sunt san-*

(b) Epist. Concil. Valent. ad Fægadium. 10. 1. Concil.

consecutus erat Presbyterii gradum: rescriptitque Maximus, se ut difficultatem illam solvat, congregaturum Synodum ex omnibus Galliis, vel ex Quinque Provinciis tantum.

Quæ fuerint hæc Quinque Provincie in controversia positum, distractis in varias, easque improbabiles, sententias Eruditis. Ea valde communis, quæ docet, Quinque Provincias vulgo dictas, alias non fuisse, quam eas, in quas solida Provincia Narbonensis divisa fuisse vulgo apudicitur, *Narbonensem scilicet primam, Viennensem, Alpes maritimas, Alpes Graias, & Narbonensem secundam.* Gothofredus Codicem Theod. egregius Commentariis locupletans, in Commentario Legis 15. ejusdem Codicis De Paganis, aliam opinionem proposuit, asseruitque apud se certum esse, Quinque Provincias vulgo dictas alias non fuisse, quam *Aquitaniam primam & secundam, Lugdunensem Senoniam, in qua Parisii, secundam Lugdunensem, in qua Rothomagum, & tertiam Lugdunensem, in qua Turones.* Quo pacto Galliarum quinque Provincie oppositarum nomine, intelligenda veniret antiqua Provincia Narbonensis, & paucae aliæ Provincie. Verum ea quemadmodum & vulgaris opinio mox recitata hic evertenda, eamque ob rem variæ Galliarum divisiones, ut ea, de qua agitur, certius innotescere possit, percurrerem.

Gallia, inquit Cæsar initio libri primi suæ Historiæ, est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam qui ipsorum lingua Celta, nostrâ Galli appellantur. Ubi Cæsar Narbonensem Provinciam a Galliis excludit, quia pridem Romanorum erat, Provincieque Romanis accensita. Eandem divisionem nos edocent Agrippa apud Plinium, Suetonius in Julio, Solinus in cap. 24. aliique. Quare, ut recte Scaliger in Notitia Galliarum observavit, ante tempora Augusti, qui de Imperii Romani Provinciis scripserunt, in divisione Galliarum numquam Provinciam Narbonensem comprehendunt: ideoque, cum apud illos Scriptores Galliarum mentio occurrit, excipienda semper Narbonensis, si res gestæ ante Augusti Imperium narrantur. Hæc divisio non solum ab Historicis profanis; sed etiam Ecclesiasticis per plura sæcula usurpata; ita ut urbes antiquæ Narbonensis, Galliarum nomine non intelligerentur. Ecclesiæ Lugdunensis & Viennensis de Martyribus Marco Aurelio imperante apud se passis, ad Ecclesiam Asiæ, Phrygiæque scribentes, sic suam epistolam apud Eusebium lib. 5. cap. I. incipiunt: *Servi Christi, qui apud Viennam & Lugdunum Gallia degunt, fratribus per Asiam, & Phrygiam constitutis.* Ubi Lugdunum civitatem Galliarum vocant, non vero Viennam, quia hæc sita in antiqua Provincia Narbonensi, quæ a Galliis distincta erat. Quare cum Severus Sulpicius lib. 2. Hist. de Martyribus Lugdunensibus loquens, ait

VI. Quæ fuerint Quinque Provincie.

VII. Antiqua Provincia Narbonensis a Galliis distincta.

PAGIUS Ad num. XII. Celebratum hoc anno Concilium Valentinum, in quo statutum canone IV.

CHRISTI
374*DAMASI PAP.
8.VALENTINIANI
VALENTIS IMP. II.

sanctitatis) falsa in se rejiciendi honoris causa, dixisse; tamen quia omnium fere ad ea quae sunt pejora, proclive iudicium est; & hinc materies disputationum in ob-

rectatione sacerdotum Dei quaeritur, sed in Synodo (placuit mirum) ut quisquis de se vel vera, vel falsa dixisset, fides quam suimet testimonio confirmaret, habe-

PAGIUS

ait; Sub Aurelio Antonino (sic Marcus Aurelius vocabatur) visa primum in Gallis Martyria, Galliarum nomine antiquam Provinciam Narbonensem minime comprehendit. Praeterea Ammianus lib. 15, cap. II. locum, qui est ad confluentes Araris & Rhodani, exordium Galliarum appellat, & in Itinerario Pentingeri legitur; Lugdunum caput Galliarum; quia scilicet post emensam Viennensem Provinciam antiquae Narbonensis partem, prima Romanis civitas occurrebat, ex iis, quae apud Gallias specialiter distas, sitae erant. Hinc Plinius Provinciam Narbonensem seorsim a Gallis cum Provinciis Italiae describit, de eaque ait: *Breviusque Italia potius quam Provincia*. Hic etiam loquendi modus a sacris Conciliis usurpatus. In subscriptionibus Concilii Arelatensis primi anno CCCXIV. celebrati, post Episcopos Provinciae Viennensis nominantur Episcopi Gallicani & Provinciarum Lugdunensis, Belgica & Aquitania; sed praemisso hoc titulo: *Item e Gallia*. In Concilio etiam Aquileiensi anno CCCLXXXI. congregato, initio referuntur nomina Episcoporum qui eidem interfuere, inter quos Episcopus Arausensis, Episcopus Massiliensis, alique ex antiqua Narbonensi Provincia. Tum hi Episcopi nominantur: *Constantinus Episcopus Scythiae Legatus Gallorum. Justus Legatus Gallorum. Felix Legatus Afrorum, &c.* Quare Episcopus Arausensis, Massiliensis, alique ex antiqua Narbonensi, qui huic Concilio praesentes fuere, pro Gallis non habiti. Quod & factum in Synodo Valsenti anno CCCXLII. habita, quae ex Episcopis antiquae Narbonensis constabat, ubi Episcopi Lugdunensis, Belgicae, & Aquitanicae Provinciarum, dicuntur *Gallicanarum Provinciarum Episcopi*. Ex quibus liquet, *Quinque* Provincias vulgo dictas in alia Provincia non quaerendas, quam in antiqua Gallia Narbonensi, quae a Scriptoribus tam profanis quam Ecclesiasticis, tanquam pars Galliarum non esset, memoratur. Augustus aliam *Galliarum divisionem* instituit, in qua Provinciam Narbonensem complexus est, easque in quatuor partes fecavit, videlicet, *Narbonensem, Aquitanicam, Lugdunensem & Belgicam*, ut videre est apud Strabonem, Melam, Plinium & Ptolomaeum, qui sub Hadriano & Antonino vixit, quique eam divisionem in Galliae descriptione sequitur.

VIII.
Secunda
divisio
GalliarumIX.
Tertia di-
visio Gal-
liarum.

Tertia divisio fuit in XIV. Provincias hoc ordine: *Narbonensis* partita est in Narbonensem, Viennensem, Alpes Maritimas, Alpes Graias & Penninas. *Aquitania* in duas Aquitanias, & Novempopulanam. *Lugdunensis* in Lugdunenses duas, & Maximam Sequanorum. Et denique *Belgica*, in duas Belgicas, & duas Germanias. Primus omnium hujus divisionis meminit Rufus Festus in Breviario, quod Valenti Imperatori post annum CCCLXIX. dicavit. Ibi enim ait: *Sunt Gallis cum Aquitania & Britannis Provinciae decem & octo: Alpes Maritima, Provincia Viennensis, Narbonensis, Novempopulana, Aquitaniae dua, Alpes Graiae, Maxima Sequanorum, Germaniae dua, Belgicae dua, Lugdunenses dua: in Britannia Maxima Caesarionensis, Flaviae Caesarionensis, Britannia prima, Britannia secunda*. Quare si ex eo numero quatuor Provincias, quas in Britannis transmarinis ponit,

demas, supererunt quatuordecim. Quidam hanc divisionem ab Hadriano, quidam a Constantino, quidam a Theodosio inductam volunt. Sed ultimi manifeste hallucinantur; cum Theodosius anno CCCLXXIX. imperare coepit, & jam initio Imperii Valentianae & Valentis haec divisio vigeret. Verosimile est, inquit Marca in Dissert. de Primatu Lugdunensi num. LXII. inductam primo esse hanc divisionem in quibusdam Provinciis ex mero Principum arbitrio, deinde sub Hadriano vel Antonino, qui disponendi Imperii curam singularem gessere, ad numerum XIV. Provinciarum perducendam esse. Verum neque haec sententia admittenda. Ille itaque Provinciarum Gallicarum numerus paulatim augetur, & Valentianae senioris tempore ad numerum illum perducitur. Jam Lugdunensis in duas secta erat Constantino M. imperante: Lex enim I. Cod. Theod. De censu, data Constantino II. & Licinio Const. anno sc. CCCXII. directa est ad Antonium Marcellinum Praesidem Provinciae Lugdunensis prima. Quare ea divisio eo anno jam facta erat. Verum Aquitania initio Imperii Valentianae & Valentis adhuc unicam Provinciam constitutebat. Gruterus enim pag. 465. Inscriptionem profert jam a nobis anno CCCLXII. num. XXXII. exhibitam, in qua cum Saturninus non dicatur Praeses Aquitaniae prima, aut Praeses Aquitaniae secunda, initio Imperii horum Imperatorum ea Provincia nondum in duas divisa. Sed, cum Rufus Breviarius suum, in quo utriusque Aquitaniae mentio fit, composuerit post annum Christi CCCLXIX. ut supra ostendi, & ante currentem annum, intra illud intervallum Provinciae Galliarum ad numerum XIV. auclae, tandemque ad numerum usque XVII.

Quarta Galliarum divisio instituta, ut videtur, a Gratiano ante praesentem annum, cum in ea enuntietur Provincia Narbonensis secunda, cujus in Breviario Rufi nulla mentio, quae ideo post annum Christi CCCLXIX. & ante annum praesentem nata. Lugdunensis itaque & Narbonensis in varias Provincias sectae sunt, avulsaeque Senonia a prima Lugdunensi, & tertia Lugdunensis seu Turonia a secunda: *Narbonensis* etiam in primam & secundam Narbonensem divisa. Narbonensis secunda, Lugdunensis tertia, atque Senonia quatuordecim prioribus Provinciis adjectae, efficiunt numerum Provinciarum XVII. Marca loco laudato num. LXIV. non Narbonensem, sed Viennensem partitam contendit; ideoque Narbonensem secundam partem fuisse, non Narbonensis primae, sed Viennensis, etsi nomen hanc sectionem a Narbonensi prima factam fuisse demonstrare videatur. Etenim, inquit Marca, Narbonensis prima Rhodano terminabatur; Viennensis vero Arelatam & Massiliam comprehendebat. Unde sequitur, Narbonensem secundam, quae civitatem Aquisensem, & reliquas usque ad Alpium Maritimarum fines continebat, a Viennensi distractam, non autem a Narbonensi primam, a qua tanto intervallo distita erat. Marcam alii passim sequuntur. Verum longe potius conjectura aliorum qui putant, *Narbonensem* scilicet secundam partem fuisse Narbonensis primae, ab eaque distractam. Quod ex eo liquet, quod Viennensi cum

X.
Quarta
divisio
Galliarum.CHRISTI
374*DAMASI PAP.
8.VALENTINIANI
VALENTIS IMP. II.

haberetur. Haec ibi; quid simile nuper vidimus in Ambrosio: nam ut sacerdotii dignitatem effugeret, crudelis atque impudicus universo populo videri voluit; at ne sic quidem valuit onus effugere, qui
Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

cum a Narbonensi separata est, attributa fuisse civitates viginti, novem tantum Narbonensi relictae. Contra vero, si Narbonensem secundam a Narbonensi prima avulsam fuisse dixerimus, quando facta est divisio in Narbonensem & Viennensem, tredecim civitates utriusque Provinciae assignatae fuerint, & postea in subdivisione Provinciae Narbonensis, Narbonensis prima sex civitates retinuerit, & septem Narbonensi secundae attributa fuerint; quod longe verosimilius est, quam si dicamus, Narbonensem secundam a Viennensi separatam, & in ea separatione tredecim civitates Viennensi relictae, & septem tantum Narbonensi secundae adscriptas. Haec enim divisio proportionem non habuisset. Praeterea quemadmodum Provinciae a Lugdunensi prima avulsae ejus nomen retinuerunt, distaeque sunt Lugdunensis secunda, & Lugdunensis tertia; pari eademque ratione, quinta Provincia antiquae Narbonensis, dicta est Narbonensis secunda, quia a Narbonensi prima

hujus canonis paulo ante promulgati auclitate non nihil juvari poterit, nisi populi in eo petendo constantia fuisset quavis lege superior.

Quod autem ad res Orientales pertinet
G g g net

XIII.

disjuncta. Nec refert, quod Narbonensis secundam tanto intervallo a prima distita sit, & Viennensi ita vicina. Viennensis enim Rhodano cum Arelate, & mari Mediterraneo cum Massilia jungebatur: ideoque ex urbe Viennensi ad Massiliensem, qua secundo amne, qua maritimo itinere, facilis accessus erat. Unde in Notitia Imperii Viennensis Provincia passim vocatur *Gallia Ripensis*, vel *Gallia Ripariensis*, a Rhodano nempe, quo haec Provincia alluitur. Quia vero hanc divisionem Galliarum in XVII. Provincias Ecclesia in constituendis per Gallias Metropolitanis & Episcopis plerumque secuta est, exhibenda hic Notitia Provinciarum & civitatum Galliarum, quam primum Sifmondus cum Conciliis Gallicanis in lucem emisit, non solum ad locupletandos Annales Ecclesiasticos, sed etiam, ut Quinque, ac Septem Provinciarum a Gallis distinctae in aspectum lucemque quodammodo proferantur.

XI.

Notitia
Provincia-rum Gal-
liarum

NOTITIA PROVINCIARUM ET CIVITATUM GALLIAE.

In Provinciis Gallicanis, quae civitates sint.

PROVINCIA LUGDUNENSIS PRIMA
numero V.Metropolis Civitas Lugdunensium.
Civitas Eduorum.
Civitas Lingonum.
Castrum Cabilonense.
Castrum Maticonense.PROVINCIA LUGDUNENSIS SECUNDA,
numero VII.Metropolis Civitas Rotomagensium,
Civitas Bajocassium.
Civitas Abrincatum.
Civitas Ebroicorum.
Civitas Sagiorum.
Civitas Lexoviorum.
Civitas Constantia.PROVINCIA LUGDUNENSIS TERTIA
numero IX.Metropolis Civitas Turonorum.
Civitas Cenomannorum.
Civitas Redonum.
Civitas Andicavorum.
Civitas Namnetum.
Civitas Coriosopitum.
Civitas Venetum.
Civitas Ossimorum.
Civitas Diablintum.PROVINCIA LUGDUNENSIS SENONIA,
numero VII.Metropolis Civitas Senonum.
Civitas Carnotum.
Civitas Antissiodorum.
Civitas Tricassium.
Civitas Aurelianorum.Civitas Parisiorum.
Civitas Meldorum.PROVINCIA BELGICA PRIMA,
numero IV.Metropolis Civitas Treverorum.
Civitas Mediomatricorum Mettis.
Civitas Leucorum Tullo.
Civitas Verodunensium.PROVINCIA BELGICA SECUNDA,
numero XII.Metropolis Civitas Remorum.
Civitas Suesionum.
Civitas Catuellaunorum.
Civitas Veromandunorum.
Civitas Atrabatium.
Civitas Camaracensium.
Civitas Tarnacensium.
Civitas Silvanectum.
Civitas Bellovacorum.
Civitas Ambianensium.
Civitas Morinum.
Civitas Bononiensium.PROVINCIA GERMANICA PRIMA,
numero IV.Metropolis Civitas Moguntiacensium.
Civitas Argentoratensium.
Civitas Nemetum.
Civitas Vangionum.PROVINCIA GERMANICA SECUNDA,
numero II.Metropolis Civitas Agrippinensium.
Civitas Tungrorum.XII.
Alia Gal-
liarum

Provincia.

Pro-

CHRISTI
374.DAMASI PAP.
8.VALENTINIANI IMP. II.
VALENTISLegatio
ex Pam-
philia ad
Epipha-
nium.

net; iisdem Consulibus missa est legatio
à magistratu & clericis Ecclesie Suedro-
rum in Pamphilia ad sanctum Epiphanium,
qua petierunt de fide Catholica ejus lit-

teris plenius instrui & informari. Extant
binæ eodem argumento ab iisdem ad ipsum
Epiphanium datæ litteræ (a). Quibus il-
le acceptis, epistolam reddidit, immo
com-
rat.

PAGIUS PROVINCIA MAXIMA SEQUANORUM
numero IV.

Metropolis Civitas Vesontiensium.
Civitas Equestrium Noiodunus.
Civitas Elvitorum Aventicus.
Civitas Basiliensium.
Castrum Vindonissense.
Castrum Ebrudunense.
Castrum Rauracense.
Portus Abucini.

PROVINCIA ALPUM GRAIARUM
ET PENNINARUM
numero II.

Civitas Centrônium Darantasia.
Civitas Vallensium Othoduro.

Item in Provinciis Septem.

XIII.
Septem
Provincia
vulgo di-
cta.PROVINCIA VIENNENSIS,
numero XIII.

Metropolis Civitas Viennensium.
Civitas Genavensium.
Civitas Gratianopolitana.
Civitas Albensium.
Civitas Deensium.
Civitas Valentinorum.
Civitas Tricastinorum.
Civitas Vassensium.
Civitas Arauscorum.
Civitas Cabellicorum.
Civitas Avennicorum.
Civitas Arelatensium.
Civitas Maffiliensium.

PROVINCIA AQUITANICA PRIMA
numero VIII.

Metropolis Civitas Biturigum.
Civitas Arvernorum.
Civitas Rutenorum.
Civitas Albiensium.
Civitas Cadurcorum.
Civitas Lemovicum.
Civitas Gabalum.
Civitas Vellavorum.

PROVINCIA AQUITANICA SECUNDA
numero VI.

Metropolis Civitas Burdigalensium.
Civitas Agennensium.
Civitas Ecolimensium.
Civitas Santonum.
Civitas Pictavorum.
Civitas Petrocoriorum.

PROVINCIA NOVEMPORULANA,
numero XII.

Metropolis Civitas Elusatum.
Civitas Aquensium.
Civitas Lactoratum.
Civitas Convenarum.
Civitas Conforanorum.

Civitas Boatium.
Civitas Benarnensium.
Civitas Aurensum.
Civitas Vafatica.
Civitas Turba, ubi castrum Bigorra.
Civitas Elloronensium.
Civitas Auscorum.

PROVINCIA NARBONENSIS PRIMA
numero VI.

Metropolis Civitas Narbonensium.
Civitas Tolosatum.
Civitas Beterrensum.
Civitas Nemausensium.
Civitas Lutevensium.
Castrum Uccienfe, alias Civitas Uccienfis.

PROVINCIA NARBONENSIS SECUNDA,
numero VII.

Metropolis Civitas Aquensium.
Civitas Aptensium.
Civitas Rejensum.
Civitas Forojulensium.
Civitas Vappincensium.
Civitas Segetheriorum.
Civitas Antipolitana.

PROVINCIA ALPUM MARITIMARUM
numero VIII.

Metropolis Civitas Ebrudunensium.
Civitas Diniensum.
Civitas Rigomagensium.
Civitas Sollinensium.
Civitas Sanitensium.
Civitas Glannatina.
Civitas Cemelenensium.
Civitas Vinciensium.

In Provinciis XVII. Civitates CXV. alias
CXIII.

Hæc Galliarum Notitia, ut in memoria pe-
nitus insideat, identidem pervolvenda & re-
legenda. Eandem Galliarum in XVII. Provin-
cias divisionem sequitur Notitia Imperii Roma-
ni, post Honorii mortem sub Valentiniano Pla-
cidia Augusta filio facta. Notitia vero Gallia-
rum imperante Honorio descripta, cum in ea
Septem Provinciarum numero XI. mentio sit:
quæ institutio eum auctorem agnoscit. Denique
in ea Notitia Provincia Gallicana a Septem Pro-
vinciis distinguuntur, & Gallicanarum Provin-
ciarum nomine decem Provincie Galliarum, vi-
delicet Lugdunenses IV. Belgica II. utraque Ger-
mania ad Rhenum, Maxima Sequanorum, &
Alpes Graia & Pennina; nomine autem Septem
Provinciarum, Provincia Viennensis, Aquitania
prima & secunda, Novempopulana, utraque Nar-
bonensis, & Alpes Maritimæ designantur. Qua ob-
servatione magis confirmatur quod supra num. VI.
diximus, Narbonensem scilicet antiquam sæpe ab
Antiquis, ut a Gallis separatam, habitam esse.
Quæsnellus in Dissert. 8. Apologetica pro S.
Hilario Arelatensi Episcopo parte I. cap. 10. cum
persuasum haberet, Arelatum per hæc tempora
Metropolim civilem fuisse, videretque, eam in

XV.

No-

CHRISTI
374.DAMASI PAP.
8.VALENTINIANI IMP. II.
VALENTIS

commentarium, quem librum Ancoratum
nominavit, eruditum quidem, continen-
tem cum fide Catholica hæresum omnium
confutationem; in quo his notis præ-
Am. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

Rationes
Quæsnellii
in contra-
rium solu-
ta.

Notitia Galliarum tanquam civitatem Viennensium
Metropoleos proponi, imo inferiorem etiam lo-
cum in ea Provincia tenere, hanc simileve Gal-
liarum Notitiam, non Honorii temporibus, sed
longe posterioribus esse conditam, & Hilarii,
Leonisque Pontificum Romanorum ætate inferio-
res esse affirmavit. Verum conjecturæ ejus le-
viores, quam ut nos movere debeant. Ait pri-
mo, ex Constitutione Honorii anno CCCXVIII.
data patere, Arelatem Metropolim appellatam
esse: In Metropolitana, inquit, id est, in Arela-
tensi civitate; ideoque præfata Notitia alio tem-
pore scripta, quam Honorii. At, cum in hac
Notitia singularum Provinciarum Metropoleos ac
capita in speciali describantur, nulla in ea men-
tio de Arelate, quæ Metropolis Galliarum re-
cens effecta fuerat, fieri debuit. Dicit secundo
Quæsnellus, Arelatem penultimam omnium ci-
vitatum Viennensium subjectarum numeratam non
fuisse, si Honorii tempore hæc Notitia scripta
esset; cum post Conventum Septem Provincia-
rum apud Arelatem constitutum Sedes Præfectu-
ræ in ea posita fuisset; Sed in ea Notitia non
ordo dignitatis, verum positionis urbium ple-
rumque servatus: quo pacto, quia Arelatum &
Maffilia a civitate Viennensi remotiores erant,
ideo ultimo loco collocatæ sunt.

XVI.
Tertia e-
jus ratio.

Dicit tertio, si ante Leonis tempora descri-
pta esset hæc Notitia, lectum iri inter civita-
tes Provincie Alpium Maritimarum Nicæense
castrum seu civitatem, in quo ad extrema usque
Leonis tempora proprius fuit Episcopus a Ce-
melensis distinctus. Sed nec etiam hæc conjectu-
ra urget. Ex eo enim quod castrum Nicæense
in hac Notitia prætermittatur, intelligimus
illud jam hoc tempore ad eas angustias, eam-
que tenuitatem redactum esse, ut inter castra
numerari non deberet: quod ex eo confirmat-
ur, quod Hilarii Papæ tempore, id est, post
annos circiter sexaginta a descriptione hujus
Notitiæ, Episcopali Sede, qua honorabatur,
spoliatum fuerit, & ex duobus Episcopatibus,
Cemelensis nempe & Nicænsis, unicus effectus.
Quid mirum igitur, si Honorius Niciam a nu-
mero civitatum & castrorum excluserit; cum ali-
quot post annos Pontifices Romani Episcopali
honore eam privarint? Ea oppidorum inclinatio
in deteriorum statum notatur in Provincia Nar-
bonensi prima num. XI. ubi legitur: *Castrum
Uccienfe, alias Civitas Uccienfis*. Sed, cum jam
Nicia, nec civitas, nec castrum, sed tantum
castellum esset, neque hæc dejectio e priore
statu, ideoque nec ipsa Nicia memorari de-
bebat. Denique in Notitia Provinciarum Gal-
licarum agitur de statu civili, non vero de
Ecclesiastico: quare Honorius in ea condenda
nullam Episcopatum rationem habuit.

XVII.
Ultima e-
jus ratio.

Quarto, si Honorii ætate, inquit Quæsnel-
lus, facta esset ea Notitia publica auctoritate,
vel ex indubitata omnium cognitione, non an-
cipites & dubii mansissent Patres Concilii Tau-
rinensis, utri amorum Episcoporum, Arela-
tensis, an Viennensis, Metropolitanam in rebus
Ecclesiasticis dignitatem attribueri deberent; nec
ad hæc sententiam coarctati essent, ut qui ex
eis approbaret suam civitatem esse Metropolim, is
totius Provincie honorem Primatus obtineret. Quod
rerum illius temporis statum demonstrat minus
distinctum fuisse, & jura minus clara, quam in

sententiam annum designat (a): *Hic au- (a) Epiph.
nus est nonagesimus Diocletiani, & Valen- in Ance-
tiani & Valentis decimus (quo & exor- rat.
ditur undecimus) Gratiani sextus, Con-
G g g 2 ju-*

Notitia representatur. Hæc Quæsnellus, qui vul-
gari opinione decipitur, quod nempe in Conci-
lio Taurinensi actum fuerit de Metropolim civi-
li. Dissidium enim erat de Metropolim Ecclesia-
stica, quod inter Galliarum invasionem a Ty-
rannicam factam alteruter ex illis Episcopis jus sibi
Metropoliticum asseruisset, licet in Provincia
Viennensi unicus tantum antea Metropolim ful-
set. Quare in Gallia contigit, quod Socrates
lib. 5. cap. 7. accidisse dicit. Loquens enim de
Synodo Oecumenica Constantinopolitana anno
CCCLXXXI. coacta, ait: *Sed & Patriarchas
constituerunt, Provinciarum divisione facta, ita
ut nullus Episcopus ultra propriam Diocesim alie-
nas Ecclesias invaderet. Id enim antea propter
persecutiones promissio factum fuerat. Ad quæ
verba Valeusius in Notis inquit: In secundo ca-
none Synodi Constantinopolitana, quæ hic desi-
gnat Socrates, nulla fit mentio Patriarcharum.
Eo enim tempore nondum usu receptum erat Pa-
triarcharum vocabulum. Nulla item in eo canone
divisio fit Provinciarum. Quinam ergo sensus est
illius canonis? Agitur in eo de Diocesibus Ori-
entalis Ecclesie: & interdicunt Synodus, ne Episcopi
ex una Diocesi in aliam transiliant ad ordina-
tiones faciendas, aut ad alia negotia Ecclesiasti-
ca: jubetque ut Episcopi ea tantum curent, quæ
sunt sua Diocesibus. Quare hic canon non ad Pa-
triarchas solum pertinet & Exarchos; sed ad
omnes generaliter Episcopos cujusque Diocesis. In
Galliis itaque quemadmodum & in Oriente,
tam Proculus Episcopus Maffiliensis, quam Epif-
copus Viennensis Episcopos ordinarant, inde-
que jus Metropolitanum sibi asserbant, ille in
Provincia Narbonensi secunda, hic in Provin-
cia Viennensi, ut anno CCCCL. ostendimus.
Quare eo tempore, quo Taurinense Concilium
habitum, status Ecclesiarum utriusque civitatis
minus quidem distinctus erat, & jura minus
clara; sed status politicus & civilis tam notus
erat, quam quod notissimum; neque ullus igno-
rare poterat, Viennam esse Metropolim civilem,
& caput Provincie Viennensis, & Arelatum
puram putam civitatem, licet celeberrimam, ei-
dem in politia civili subjectam. Sed hæc de re plu-
ra infra.*

Quinta Galliarum divisio, cujus occasione de
præcedentibus locuti sumus, fuit in Gallias &
XVIII. Divisio
Quinque Provincias; cujus cum prima mentio
Galliarum
occurrat in Concilio Valentino hoc anno habi-
to, & anno CCCLXX. secunda Provincia Nar-
bonensis, quam unam ex Quinque Provinciis
Provin-
vulgo dictis mox dicemus, nondum nata esset,
Gallias &
at liquet ex Breviario Rufi circa illum an-
num composito, ubi inter Galliarum Provin-
cias, Narbonensis secunda non numeratur; ma-
nifestum est hanc quintam Galliarum divisionem
inter annum CCCLXX. & currentem factam
esse. Post præsentem annum secundæ Narbo-
nensis mentio est in epistola Concilii Aquileien-
sis anno CCCLXXXI. scripta, cujus hæc inscri-
ptio: *Concilium quod convenit Aquileia, dile-
ctissimis fratribus Episcopis Provincia Viennensis
& Narbonensis prima & secunda*. Præterea
eiusdem Narbonensis secundæ mentio in Conci-
lio Taurinensi anno CCCCL. congregato.

Tota controversia est, quantum fuerint hæc
XIX.
Quinque Provincie. Berterius Diatriba prima
cap. 5. arbitratus est, eas fuisse duas Narbo-
nens.

CHRISTI
374.DAMASI PAP.
8.VALENTINIANI
VALENTIS IMP. II.

fulatus Gratiani Augusti tertium & Equitii illustrissimi, indictio secunda. Ex quibus certam habes chronologiam de annis Diocletiani, quoto nimirum Domini anno

PAGIUS
Quanam fuerint
Quinque Provinciae
a Galliis distincta.

nenses, Viennensem, Alpes Maritimas, & Alpes Penninas. Idem docent Marca in Dissert. de Primatu Lugdunensi num. LXV. aliique passim; quod Quinque Provinciae sint partes solidae Narbonensis antiquae, quae olim distincta fuit a reliquis tribus Provinciis Galliarum. Verum, licet certum sit, antiquam Narbonensem Quinque memoratas Provincias olim comprehendisse, eamque partem Galliarum habitam non fuisse, dubitandi tamen locus non videtur, quin Quinque Provinciae vulgo dictae, inter Septem Provincias vulgo dictas, quae anno circiter CCCC. institutae sunt, ut infra ostendat, locum habuerint, hisque duae aliae adiectae fuerint. Cum autem ex Notitia Galliarum num. XI. supra recitata constet, Septem Provincias vulgo dictas alias non fuisse, quam Provincias Viennensem, Aquitanicam primam, Aquitanicam secundam, Novempopulanam, Narbonensem primam, Narbonensem secundam, & Provinciam Alpium Maritimarum, manifestum est, Alpium Graiarum Provinciam, quae in eadem Notitia inter Provincias Gallicanas, ibidem a Septem Provinciis separatas, numeratur, a Quinque Provinciis vulgo dictis excludendam esse.

XX.
Alpes Graiae non sunt
una ex
Quinque Provinciis.

Ratio autem cur sola Provincia Alpium Graiarum ex Quinque, quae alias in Provincia Narbonensi comprehendebantur, inter Quinque Provincias vulgo dictas recensita non fuerit, pendenda vel ex eo quod ea longe minor esset, quam quatuor aliae, vel quia Provincia erat sine ulla Metropoli, duabus tantum civitatibus comprehensa. Nostra sententia eo probabilior, quod, qui vulgarem sententiam tuerentur, Alpium Graiarum Provinciam a Septem Provinciis vulgo dictis, exclusam fuisse fateantur; cum tamen incredibile videatur, eam Provinciam unam ex Septem vulgo dictis non fuisse, si una ex Quinque vulgo dictis extiterit. Neque audiendus Marca citatus num. LXVI. quando ait: Harum Quinque Provinciarum corpus Petronius Praefectus Praetorio Galliarum immutavit. Expungenda enim Provincia Alpium Graiarum; ex reliquis quatuor & ex duabus Aquitanis, & Novempopulana, Conventus Septem Provinciarum apud Arelatensem agi constituit: cuius formam confirmavit Honorius Constitutione lata anno CCCXCVIII. Nam Petronius harum quidem Quinque Provinciarum corpus immutavit, sed duas Provincias prioribus quinque addendo, non vero unam ex illis expungendo. Quae in Dissert. pro S. Hilario Arelateni Episcopo parte 2. cap. 7. hunc Marcae errorem agnovit, sed dum corrigere vult, in alium incidit: Cum Petronius, inquit, Praefectus Praetorio Galliarum Honorii tempore, Septem Provinciarum corpus composuit, quorum Concilium apud Arelatum constituit singulis annis congregandum, vix dubitari potest, quin Alpes Graias & Penninas eisdem annumeravit. Qui enim corporis hujus amplificandi causa duas Aquitanias cum Novempopulana antiqua Narbonensis partibus annexere compulsus est, num illud Alpium Penninarum & Graiarum detractio- ne minuisse? Hoc certe verosimile non est: sed par est potius credere Viennensi annexam esse tanquam partem ejusdem & illius Septem Provinciarum corporis. Recte Quaeffnellus scribit, omnino improbable videri, Petronium Alpium Graiarum detractio- nem, corpus quod amplificare vo-

lebat, minuisse. Sed perperam sibi persuadet, Alpium Graiarum Provinciam cum Viennensi conjunctam fuisse; cum ex Notitia Galliarum manifestum sit, illam Provinciam post institutionem Septem Provinciarum, remansisse decimam ex Provinciis in ea Notitia Gallicanis appellatis. Ad haec, verum non est, Petronium tres Provincias Quinque Provinciis vulgo dictis adiecisse, ut statim patebit.

Quintam Provinciam ex vulgo dictis Severum Sulpicium cum Philastrio collatum nos edocere prima fronte existimavi. Philastrius, qui hoc tempore floruit, in haeresi Manichaeorum 62. de Priscillianistis agens: Ut latrones, inquit, jam sub figura Confessionis Christianae, multas animas mendacio ac peculiari turpitudine non desunt captivare, qui & in Hispania, & Quinque Provinciis latere dicuntur, multosque hac quotidie fallacia captivare. Priscillianitas vero in secunda Aquitania & Novempopulana errores suos disseminasse diserte testatur Sulpicius lib. 2. Hist. Philastrio coaevus: loquens enim de Infantio, Salviano & Priscilliano a Synodo Caesaraugustana in Hispania condamnatis, & Romam atque Italiam proficiscentibus, ait: Sed iter eis praeter interiorem Aquitaniam fuit, ubi tum ab imperitis magnifice suscepti sperere perfidia semina, maximeque Elusanam plebem, June tum bonam & Religioni turpitudine, pravus praedicationibus pervertere, a Burdigala, per Delfonem repulsi: tamen in agro Eubrocia aliquantisper morati infecere nonnullos suis erroribus. Inde iter ceptum ingressi sane turpi judicioque comitatu, cum uxoribus atque alienis etiam feminis, in quibus erat Eubrocia, ac filia ejus Procula, de qua fuit in sermone hominum, Priscilliani stupro gravidam, partum sibi gravibus abegisse. Burdigala secundae Aquitaniae, civitas vero Elusatum Metropolis Novempopulanae, ut videre est in Notitia Galliarum. Quare alterutram ex his duabus Provinciis unam ex Quinque Provinciis vulgo dictis fuisse arbitrabar; cumque Novempopulana Narbonensi primae contigua sit, ab ea vero Aquitania secunda separata, concludebam, Quinque Provincias fuisse Viennensem, utramque Narbonensem, Alpes Maritimas & Novempopulanam.

Verum in animum postea venit, Honorium Imp. in rescripto suo anno CCCXVIII. emisso, ubi de Septem Provinciis sermonem habet, jubere ut Judices singularum Provinciarum, singulis annis ad Conventum Arelates celebrandum veniant; ita ut, inquit Honorius, de Novempopulana & secunda Aquitania, qua Provincia longius constituta sunt, si earum Judices certa occupatio tenuerit, sciant, Legatos juxta consuetudinem esse mittendos. Cum autem certum sit, Aquitaniam primam unam ex Septem Provinciis fuisse, eaque in laudato rescripto censetur proximius constituta, quam Aquitania secunda & Novempopulana, quia scilicet ex urbe Bituricensi, quae caput Aquitaniae primae, ad urbem in qua Conventus habebatur, navigio facilis descensus erat, nunc non dubito, quin quando corpus quinque Provinciarum vulgo dictarum constitutum est, Aquitania prima, quae Narbonensi primae contigua, una ex illis fuerit; & quin postea Novempopulana & Aquitania secunda quinque praefatis Provinciis ad-

XXI.
An Novempopulana una ex Quinque Provinciis fuerit?

XXII.
Fuit tantum una ex Septem Provinciis.

CHRISTI
374.DAMASI PAP.
8.VALENTINIANI
VALENTIS IMP. II.

statum est in magno de fide sermone, si-
ve libro, in quo rursus juxta nostram me-
diocritatem ac debilitatem coacti a fra-
trum exhortatione scripsimus de fide; cui
libro imposuimus Ancorati nomen. Etenim
quemadmodum exigua mens nostra voluit
per Dei auxilium, ex universa Scriptura

PAGIUS

dicta fuerint, eo magis, quo de his tantum-
duabus mentio sit in Constitutione Honoriana.
Sed de hac re legenda quae dico anno CCCC.
cum de Septem Provinciarum vulgo dictarum
institutione verba facio. Interim obiter obser-
vandum, Priscillianistas, cum in quinque Pro-
vinciis latuerint, ut dicit Philastrius, etiam er-
rores suos per Aquitaniam primam sparsisse,
cum una ex quinque Provinciis vulgo dictis fue-
rit. Unde & ea haeresis in Gallia non parum
propagata.

XXIII.
Singularis Gothofredi de Quinque Provinciis opinio evertitur.

Ex dictis plane evertitur opinio Gothofredi
citati, qui sibi persuasit, Quinque Provincias
fuisse Aquitaniam primam & secundam, Se-
noniam, secundam & tertiam Lugdunensem;
quia, inquit, ex Synodo Valentina apparet,
Viennensem, (saltem primam & secundam)
in qua Valentina, Narbona, Massilia, Vien-
na, harum Quinque Provinciarum numero
non fuisse, utpote cum non alibi quaerendas
quam in Galliis appareat ex scopo ipso Ma-
ximi Tyranni, Concilii Valentini & Tauri-
nensis. Maximus agit de Concilio quod agi
debebat in judicio Agroetii Presbyteri Gal-
licani: Concilium Valentinum mittens de-
creta sua in Galliis, eas dividit in Galliis
& Quinque Provincias. Concilium Taurinen-
se, quod a Concilio Gallicanis ignotum erat,
rationem reddit judicii sui. Ita Gothofredus.
Verum tam ex scopo ipso Maximi Tyranni,
quam ex Concilio Valentino & Taurinensi con-
trarium colligitur. Cum enim Quinque Provin-
cias a Galliis proprie dictis diserte distinguant,
Quinque Provinciae minime quaerenda in ea Gal-
liarum parte, quae propria Gallia dicta est,
uti sunt Senonia & Lugdunenses Provinciae:
quod eo magis dicendum, quod Lugdunum exor-
dium Galliarum, & caput Galliarum ab Anti-
quis appellatum sit, ut supra monstravi; cum
e contra antiqua Provincia Narbonensis ab iis-
dem tanquam a Galliis separata memoretur.
Verum quidem est, Aquitaniae aliquando tan-
quam a Galliis distinctae Veteres meminisse;
sed Narbonensis solida magis proprie a Galliis
distinguitur, saepiusque quam Aquitania tan-
quam a Galliis separata legitur. In casu autem
de quo agitur, antiquam Narbonensem, non
vero utramque Aquitaniam intelligendam, tum
ex dictis, tum ex dicendis de Septem Provin-
ciis vulgo dictis manifeste liquet. Sicque ruit
alterum Gothofredi fundamentum.

XXIV.
Magis re-
fallitur.

Tertium ejus fundamentum deducitur ex No-
titia Imperii, quae cum de Duce Tractus Ar-
morici & Nervicani limitis agit: Extenditur,
inquit, Tractus Armorici & Nervicani limi-
tis per Provincias quinque; per Aquitaniam pri-

mae & secundam, Senoniam, secundam Lugdu-
nensem & tertiam. Quod testimonium ita cla-
rum Gothofredus arbitratur, ut miretur, Vi-
ros doctos in hac inquisitione ad illud non at-
tendisse. Sed quaestio non est, per quas Pro-
vincias Tractus Armorici & Nervicani limitis
extenderetur. Nullus enim in dubium revocat,
quin per quinque illas Provincias in Notitia
Imperii designatas extenderetur. Verum, an
quinque illae Provinciae ibidem expressae, sint
Quinque Provinciae vulgo dictae, quae in Gallia-
rum divisione, de qua est sermo, tanquam a
Galliis distinctae proponuntur; quod Gothofredo
probandum incumberebat. Caeterum hujus loci ex-
plicatio legenda apud Blondellum lib. contra
Primum pag. 704. cum enim ea ad rem non
faciat, hic eam in medium non afferam. Ex
iis, quae anno CCCC. de septem Provinciis di-
cemus, tam Gothofredi, quam aliorum senten-
tia magis convellentur, nostraque majus robur
accipiet.

Gothofredus in Commentario Leg. I. Cod. Theod. de Desertoribus, & aliis in locis testatur, in veteri Indice Sconhoviano Provincia-
rum Imperii Romani, Theodosio M. Imperante
consecro, & a se publicato, Alpes Graias
Italiae adscribi. Quare cum Quinque Provinciae
Galliarum vulgo dictae paulo ante Theodosianum
Imperium institutae fuerint, eaque institutio
aliquot annos post mortem ejus perseveravit,
Alpes Graiae una ex illis Provinciis esse non
potuere. Gavius sum, rei tantum per conjectu-
ras a me detectae certum argumentum nachum
esse. Statim itaque Lugdunum, Genevam, ubi
Gothofredus moratus est, ac ad alias quas-
dam urbes scripsi, ut Indicem illum habere pos-
sem: sed cum ab illarum urbium Bibliopoli-
sum responsum mihi sit, libellum illum ibi non re-
periri, sufficit hic de hac Provinciae Alpium-
Graiarum cum Italia conjunctione Lectorem mo-
nuisse. Salmastius in Epistola VII. recte obser-
vavit, Provinciarum Romanarum statum non
sempel immutatum esse, & modo ex una pro-
vincia duas, modo ex duabus unam factam; &
Alpes Graias & Penninas, Plinio, Ptolomaeo,
aliisque Antiquis testibus, Italiae alias accensi-
tas fuisse, quas rursus hoc tempore Italiae uni-
tas ex eo indice discimus. Docet Gothofredus,
eum anno circiter trecentesimo nonagesimo com-
positum, ideoque & quo tempore Quinque Pro-
vinciae Galliarum vulgo dictae vigeant. In No-
titia Galliarum imperante Honorio facta Alpes
Graiae Galliis rursus restituta, sed cum Septem
Provinciis Galliarum vulgo dictis nequaquam con-
juncta; quia se. inter Quinque Provincias Gal-
liarum vulgo dictas antea recensitae non fuerant.

Chri-

XXV.
Provincia
Alpium
Graiarum
hoc tempo-
re Italia
adscripta.

JESU CHRISTI ANNUS 375.

DAMASI PAP. ANNUS 9.

VALENTINIANI VALENTIS IMP. 12.

I. Christi Redemptoris nostri annus trecentisimus septuagesimus quintus, quod ordinariis, qui darent nomen anno, Consulibus caruit, post Consulatum Gratiani & Equitii in Fastis inscribitur. Cur autem desierint ex more creari Consules, sanctus Hieronymus rationem affert (a). Sed fortasse nec Consulatum ordinariorum hic annus exors fuit: nam cum Pontius Paulinus, ut dicitur, Consulatum ordinarium gessisse reperitur apud Aufonium, ejus tamen nomen desideratur in Fastis. Ait Hieronymus: Quia superiore anno Sarmatiae Pannonias vastaverunt, iidem Consules permansere. Qui enim compecebantur fortitudine Theodosii, eo invidia fugato, acriori odio in Romanum Imperium, quod victi antea saepe fuerant, exarsere. Mæroris igitur eo signo notatus est annus qui lætis novorum Consulatum auspiciis atque muneribus consueverat inchoari; sed tristior atque infelicio redditus est repentino obitu Valentiniiani Imperatoris, cum adversus Quados movit exercitum; quo modo autem id contigerit, Ammianus (b) docet; sed prius nobis dicenda sunt, quæ hoc eodem anno ipsi ante obitum acciderunt.

II. Hoc ipso anno, antequam Valentiniianus e vita migraret; sanctus Martinus si-

mulac creatus est Turonensis Episcopus, ad eundem Valentiniianum Imperatorem se contulit; quid vero apud eum egerit, Severus narrat in hæc verba (c): Eodem ferme tempore, quo primum Episcopus datus est, fuit necessitas adire Comitatum. Valentiniianus iam major rerum poteratur. Is cum Martinum ea petere cognovisset, quæ præstare volebat, iussit eum Palatii foribus arceri. Etenim ad animam illius immitem ac superbam uxor accesserat Ariana, quæ totum illum a sancto viro, ne ei debitam reverentiam præstaret, averterat. Itaque Martinus, ubi semel atque iterum superbum Principem frustra adire tentavit, recurrit ad nota præsidia; cilicio obvolvitur, cinere conspergitur, cibo potuque abstinet, orationes diebus noctibusque perpetuat. Septimo vero die assistit ei Angelus, jubet eum ad Palatium ire securum, regias fores quantumlibet clausas sponte referendas, Imperatoris spiritum superbum molliendum. Igitur istiusmodi præsentis Angeli confirmatus alloquio, & fretus auxilio, Palatium petit. Patent limina, nullus obstitit; postremo usque ad Regem, nemine prohibente, pervenit. Qui cum venientem emissus, nequaquam assurgere dignatus est as-

(a) Hieron. in Chron.

(b) Amm. lib. 30.

(c) Sever. dial. l. i. c. 6.

S. Martini Episcopus quid apud Valentiniianum.

(a) Venant. Fortun. Vit. S. Martini l. 3.

III. Tempus Episcopat. S. Martini.

(b) Sever. dial. l. i. c. 7. & dial. 3.

(c) Greg. Tur. hist. lib. 10.

secundum Baronium Olymp. 288. A.C. 375. I. Consul.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5868. SÆC. IV. 20. D. 15. P. 3. April. Indict. 3. Anno Urbis 1228. Olymp. 288. an. 3. JESU CHRISTI 375. DAMASI PAPÆ 10.

VALENTIS 12. GRATIANI 9. VALENTINIANI JUNIORIS 1.

[1] Ad num. 1. Hic annus hac formula notatus Post Consulatum Gratiani Aug. III. & Equitii, quia sc. propter bellorum tumultus Consules creati non sunt.

NOTÆ [1] Off. Post consulatum Gratiani Aug. III. & Equitii. Propter bellorum motus nulli hoc anno creati sunt Consules. Gruterus, pag. MXVIII. 8.

POST. CONSULATUM. GRATIANI. AUG. III. ET EQUIT. OC. CONSULIBUS.

Rein. Cl. XX, pag. 997.

DIES. XV. I. SEPT. POST. CONS. GRATIANI. III.

Inscriptio eruta A. D. 1720. ex cœmeterio Commodillæ, apud Boldettum in appendice monumentorum, pag. 808.

PETRONIAE. DIGNAE. COIUCI. QUE. VIXIT. ANNIS. XXI. ET FECIT CUM COMPARE SUO M. X. D. V. KAL. NOB. POST. CONSS. GRATIANI ET EQUITI.

Fragmentum inter inscriptiones Basilicæ S. Pauli num. 102.

POST. GRATIANI ET EQUITII.

Fasti Idatii, Prosperi Chronicon, & Paschales laterculi; Post consulatum Gratiani III. & Equitii. Paschalis laterculus in fine Gennadii; P. C. Gratiani, & Equitii.

CHRISTI 375.

DAMASI PAP. 9.

VALENTINIANI VALENTIS IMP. 12.

stanti, donec regiam sellam ignis operiret, ipsumque Regem ea parte corporis, qua sedebat, adfaret incendium. Ita solio suo superbus excutitur, & Martino invitum assurgit; multumque complexus, quem spernere ante decreverat, virtutem sensisse divinam emendatior ferebatur; nec expectatis Martini precibus, prius omnia præstitit, quam rogaretur. Colloquio illuminatque convivio frequenter adscivit; postremo abeunti multa munera obtulit; quæ vir beatus, ut semper paupertatis suæ custor, cuncta refecit. Hæc Severus; eadem quoque Venantius Fortunatus carmine cecinit (a).

III. Cum hæc autem S. Martini sedis exordio contigisse, Severus affirmet; hoc anno, fatendum est ipsum fuisse creatum Episcopum: nam cum sedisse eum dicat Gregorius Turonensis annos vigintifex, menses quatuor, & dies vigintiseptem; hac ratione ipsum pervenisse oportet ad annum Domini quadringentesimum secundum, ad quod usque tempus S. Martinum vixisse, ex Severo collegimus (b): ipse enim cum dicat, sub Consulatu Evodii, anno Christi trecentesimo octogesimosexto, Martinum jam fuisse sexagenarium, vixisseque ab eo tempore annos sexdecim; ad dictum annum Domini quadringentesimum secundum oportuit fuisse superstitem; ad quod tempus cum ejus sacerdotium fuerit propagatum, ab hoc anno inceperit dicendum est. At licet a Severo discrepet ipse Gregorius, dum ait (c), octavo Valentiniiani anno Martinum fuisse electum Episcopum; præstat tamen Severum audire, utpote Martini pernecessarium; cujus sententia, additis ex Gregorio annis qui-

bus Martinus sedit, affirmandum est hoc anno, quarto Nonas Julii esse creatum Episcopum; ea enim die id factum fuisse, idem Gregorius Turonensis alibi tradit (d). Verum de annis ejusdem S. Martini superiori tomo pluribus actum est, dum de tempore ejus baptismi prolixius disseruimus, & inferius dicturi sumus in ipsius morte.

Cæterum quod spectat ad Valentiniiani obitum, quem hoc anno accidisse constat mense Novembris; de eo ita Ammianus (e): Post hæc (cum scilicet Valentiniianus esset in procinctu, & jam trans annem in Quados trajecisset exercitum) Quadorum venere legati, pacem cum præteritorum obliteratione suppliciter obsecrantes; quam ut adipisci sine obstaculo possent; & tyrocinium & quadam utilia rei Romanæ pollicebantur. Quos quoniam suscipi placuit & redire, induciis quæ poscebantur indultis (quippe eos vexari diutius nec ciborum inopia, nec alienum tempus anni patiebantur) Equitio in Consistorium introducente, sunt intromissi. Cumque membris incurvatis starent metu debiles & præstritti, docere jussi quæ ferebant, usitatas illas causationum species, jurandi fidem addendo, firmabant, nihil ex communi mente procerum gentis delictum asseverantes in nostros, sed per eximios quosdam latrones, amnique confines evenisse quæ inciviliter gesta sunt; etiam id quoque addendo ut sufficiens ad facta purganda, firmantes, quod munimentum extrui ceptum nec juste nec opportune ad ferociam animos agrestes accendit. Ad coercendos enim barbaros præsidia ædificari Valentiniianus jusserat.

(d) Greg. Tur. hist. Franc. l. 2. c. 15. & l. 1. mirac. c. 6.

IV. (e) Amm. lib. 30. Valentiniiani Imp. obitus.

Ad

PAGIUS II. Obitus Valentiniiani senioris. Ad num. IV. Idacius in Fastis hoc anno habet: Diem sanctus Valentiniianus senior XV. Kal. Decemb. in Castello Virgitione. Et levatus est Valentiniianus junior Aug. filius Aug. Valentiniiani ab exercitu in tribunali, die X. Kal. Decemb. in civitate Acinco, quam Cluverius Budam esse autumat. Ammianus lib. 30. cap. 6. ait, mortuum esse Valentiniianum anno ætatis quinquagesimo quinto, Imperii, minus centum dies, secundo & decimo. Ex quo liquet, Ammianum emortualem diem non excludere, sc. decimum septimum Novembris. Quo tam Idacius, quam Socrates Valentiniianum mortuum testantur; reque Socratem lib. 4. cap. 1. scripsisse, Valentiniianum die vigesima quinta Februarii dictum esse Imperatorem; cum a die XVII. Novembris præsentis anni, quo is mortuus, ad vicessimam quintam Februarii anni sequentis dies centum numerentur, die vicessimo quinto, quo Valentiniianus electus, excluso: sequens enim annus bissextilis fuit.

III. Cangiug in Constantinopoli Christiana tabula, Numismata 17. inter Valentiniiani senioris Numismata istud describit: D. N. VALENTINIANUS P. F. AUG. in politica: IMP. XXXII. COS. XVII. PP. CON. OB. id est, Pater Patria Constantinopoli obsignata. Qui Nummus Viris eruditissimus crucem fixit. Cangiug in Dissert. de inferioris xvi Numismata-

tibus numero XXXVIII. de hoc Valentiniiani Nummo loquens ait: Cur Valentiniianus Consul decimum septimum inscribitur, nemo opinor, attigit, cum semel hanc dignitatem cum filio inierit, adeo ut dicendum sit hæc in longioris vitæ ac Imperii vota fuisse adscripta. Mediobarbus pag. 555. hunc Nummum Valentiniiano etiam seniori attribuens, ait XVII. Consulatum Valentiniiani in Nummo signari monstrum est; nam revera quatuor tantum vicibus Consul processit, & nisi Illustrissimus Eruditissimisque Dominus de Cange Nummum in sua Constantinopoli Christiana proferret, omnino incredibilis mihi visa foret hujus Nummi epigrapho. Hercules aliquis Gallicus monstrum hoc vincat, quod mihi certe persuasum est Monetarii errore natum. Verum, ut jam alibi demonstravi, in averfa parte Nummi aliquid Imperatoris non raro epigrapho legitur, quæ ad alium referenda est. Nummus itaque ille perperam Valentiniiano seniori attributus, est Placidii Valentiniiani, qui Theodosii junioris tempore in Occidente imperavit, & Liciniam Eudoxiam hujus Imperatoris filiam uxorem duxit, qui in soceri honorem in averfa suorum Numismatum parte Consulatum ejus decimum septimum anno Christi quadringentesimo tricesimo nono gestum, ac titulum Imperatoris XXXII. in Nummis Theodosii cum eadem epigrapho.

CHRISTI 375.

DAMASI PAP. 9.

VALENTINIANI IMPER. 12. VALENTIS

V.

Ad hæc (subdit Ammianus) Imperator ira vehementi percussus, & inter exordia respondendi tumidior, increpabat verborum oburgatorio sono nationem omnem ut beneficiorum immemorem & ingratoram; paulatimque lenitus, propensior, tamquam ætæ cælo, vitalisque via, voceque simul obstructa suffocatus igneo lumine cernebatur, * erumpente subito sanguine, lethali sudore perfusus, ne laboretur, spectantibus & vilibus, concursu ministrorum vitæ secretioris ad conclave ductus est intimum; ubi locatus in lecto, exiguas spiritus reliquias trahens nondum intelligendi minuto vigore, cunctos agnoscebat astantes, quos cubicularii, ne quis eum necatum suspicaretur, celeritate maxima corrogarant. Et quoniam viscerum flagrantis compage, laxanda erat necessario vena, nullus inveniri potuit medicus hanc ob causam, quod eos per varia sparserat curatores militem pestilentia morbo tentatum. Unus tamen repertus, venam ejus iterum sapiusque pungendo, ne guttam quidem cruoris elicere potuit, internis nimirum caloribus ambustus, vel ut quidam existimabant, arefactis ideo membris, quod meatus aliqui (quas hæmorrhoidas venas vocant) obstrati sunt gelidis frigoribus concrassati. Sensit immensum vi quadam urgente morborum, ultima necessitatis adesse præscripta; dicereque conatus aliqua vel mandare (ut singultus ilia crebrius pulsans,

PAGIUS IV. Ad Placidiam Valentianam referendum.

graphe copulatum, insculpi iussit. Aversam enim partem illam Nummi Valentianæ ad Theodosium juniorem referendam demonstrat hic Eudocia ejusdem Theodosii uxoris Nummi a Mediobarbo pag. 336. productus. AEL. EUDOCIA AUG. in postica: IMP. XXXII. COS. XVII. P. P. CON. OB. Nam inter Numismata Theodosii junioris, alia habent, IMP. XXXII. COS. XVII. Alia vero, IMP. XXXII. COS. XVII. Producit ibidem Mediobarbus alium ejusdem Eudocia Nummum, cujus hæc postica pars: VOT. XX. MULT. XXX. CON. OB. qui etiam recitatur a Cangiio in Constantinopoli Christiana tabula 21. quibus ex Nummis regula a nobis supra statuta, certa redditur, utramque nempe alicujus Numismatis Imperialis partem ad diversos Imperatores aliquando pertinere, constatque præfatos Nummos, in quibus Consulatus decimus septimus legitur, de Theodosio juniore, qui decimum septimum Consulatum gessit, interpretandos esse; ideoque citatum Valentianæ Nummum Placidio Valentiano, Theodosio æquali, attribuendum esse. Ultimus autem Eudocia Nummus exhibet in postica Vicennalia Theodosii junioris. Quando Dissertationem Hypaticam composui, nondum in hoc arcanum penetraræ, ideoque in parte 2. cap. 14. num. 7. Gallæ Placidia Nummum explicans in quo legitur DN. GALLA PLACIDIA PP. AUG. & in postica VOT. XX. MULT. XXX. ex hac epigraphe parperam intuli, Placidiam Augustam Imperatorum instar Decennalia & id genus festa celebrasse. Verum ex laudato Eudocia Nummo & regula a nobis constituta, intelligimus, hæc Vicennalia ad Valentianum

seridorque dentium, & brachiorum motus velut castibus dimicantium indicabat) jam superatus, liventibusque maculis interfusus, animam diu colluctatam efflavit, ætatis quinquagesimo anno & quinto, Imperii minus centum dies secundo & decimo. Hæc Ammianus; addit his Socrates (a), eum defunctum in Bergitione castello XV. Kalend. Decembris: sed idem corrigendus est, dum ait vixisse eum annos quinquaginta quatuor, & imperasse tredecim. Remansit posteris Valentianus humanæ calamitatis exemplum; unde S. Hieronymus ad Heliolum (b): Valentianus vastato genitali solo, & inultam patriam derelinquens, vomitu sanguinis extinctus est.

Eo defuncto, Gratianus Augustus jam ante annos septem nuncupatus, solus imperare cepit cum Valente. Corpus autem Imperatoris Constantinopolim translatum esse, ut inter Christianorum Imperatorum reliquias humaretur, idem Ammianus affirmat. Cum interea (c) sexto die post parentis obitum, opera Cerealis avunculi, Valentianus tum quadrimus, Justinæ filius, Augustus solemniter nuncupatus est; quod factum Gratianus animi benignitate præditus ratum habuit. Quod autem Ammianus eum quadrimum fuisse testetur, haud probari potest; adversatur enim Socrates, qui cum natum affirmet Const. Gratiano & Dagalaipho

III. ejus filium referenda esse. Postquam hæc scripsi, venit in manus meas Opus Begei V. C. de Numismatis Selectis S. E. Palatini, ubi laudatum Valentianæ Nummum ad Valentianum III. referendum, etiam observavit.

Valentiniano seniori successit Valentinianus junior ejus filius, adhuc quadrimus. Verum quidem est, plures annos ei Baronium attribuere, quod existimet, eum esse Valentinianum illum, qui anno CCCLXI. in lucem prodit, quique non multo post, Victore Collega, Consulatum gessit. At is error jam supra confutatus, ostensumque, Valentinianum illum Dominicæ & Valentis filium fuisse, ac hoc tempore, ut videtur, jam obiisse: Valentinianum vero, qui hoc anno Valentiniano seniori successit, filium fuisse ejusdem Valentiniani ex Justina secunda ejus uxore, Socrates itaque non solum Baronium, sed etiam Cangiium in Familiis Augustis Byzantinis, aliosque Viros doctos in errorem induxit.

Quod habet Turonensis lib. 10. cap. 31. Martinum anno VIII. Valentis & Valentiniani Turonensem Episcopum ordinatum esse, ab aliquo fabulatore accepit. Quod vero ibidem subdit: Sedit annos XXVI. menses quatuor, dies XXVII. ex Sinceris Ecclesiæ suæ documentis hausti. Cum enim Sanctus Martinus die XI. Novembris anni quadragesimi spiritum Deo reddiderit, ejus Reliquiæ centesimo anno ab ejus ordinatione, a sancto Perpetuo translatae fuerint, manifestum est eam in annum trecentimum septuagesimum quartum, diemque decimum quintum mensis Junii, qui Dominicalis erat incidisse.

Celebratur quidem dies ejus ordinationis IV. No.

(a) Socrat. l. 4. c. 26.

(b) Hieron. epist. 3.

(c) Amm. l. 30.

VI. Gratianus Imperator cum fratre & patruo.

(c) Amm. l. 30.

V. Etas Valentiniani junioris.

VI. S. Martinus sit Episcopus Turonensis.

Baron. n. 11. & seq.

VII. No.

CHRISTI 375.

DAMASI PAP. 9.

VALENTIS IMP. 12.

(a) Socrat. l. 4. c. 26.

VII.

(b) Hieron. epist. 16.

Cerealis vir Consularis.

hac ratione hoc anno novennem fuisse afferere oportet; confirmant & Tabulæ Consulares, dum anno Christi trecentesimo sexagesimonono habent Consules Valentianum nobilem puerum, & Aurelium Victorem. Ex eadem (a) quoque Justina genitas Valentianus junior sorores habuit, Gallam, Gratom, & Justam; quarum duæ posteriores in virginitate vitam duxerunt, Galla postea juncta connubio Theodosio fuit.

Quod autem ad Cerealem avunculum spectat, penes quem tanta inesse videbatur, creandi novi Imperatoris auctoritas; non alius hic putandus est ab illo, qui sub Constantio præfecturam Urbanam gessit, & sub eodem postea Consulatum: alius enim ab isto nullus reperitur clarus memoria hoc tempore Cerealis. Hunc igitur ipsum esse jure dixerimus, quem nuptias quæsisse S. Marcellæ, S. Hieronymus meminit; de quo ad Principiam virginem scribens, hæc ait (b): Orbata Marcella patris morte, viro quoque post nuptias septimo mense privata est. Cumque eam Cerealis, cujus clarum inter Consules nomen est, propter ætatem & antiquitatem familiæ, & insignem (quod maxime viris placere consuevit) decorem corporis ac morum temperantiam, ambitiosus peteret, suasque longævus polliceretur divitias, & non quasi in uxorem, sed quasi in filiam vellet donationem transfundere: Albinaque mater tam clarum præsidium viduatæ domus ultro appeteret; illa respondit: Si vellem nubere, & non æternam me cuperem pudicitia dedicare; utique maritum quaerem, non hereditatem. Illoque mandante, posse & senes diu vivere, & juvenes cito mori; eleganter lusit: Juvenis quidem potest cito mori, sed senes diu vivere non potest. Quæ sententia repudiata, exemplum fuit cæteris, ut ejus nuptias desperarent. Hæc de Cereali Hieronymus. Quod autem Consulatum hunc gessisse dicat, contigit ille anno Domini trecentesimo quinquagesimo octavo una cum Dagalaipho. Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS Nonas Julii, seu die IV. ejusdem mensis, ut præter Turonensem lib. 2. cap. 14. varia Martyrologia docent. Verum sicut ordinatio Divi Basilii, quæ cum die XIV. mensis Junii in Tabulis Ecclesiasticis copulatur, eo die peracta non est, sic nec ordinatio Sancti Martini die IV. mensis Julii. Testatur enim Turonensis lib. 1. de Mirac. S. Martini cap. 6. anno LXIV. post transitum Sancti Martini, ideoque anno Christi CCCCLXI. juxta supputationem Gregorii, quæ hanc epocham ab anno CCCXCVII. deducit, Turonicæ Sedis cathedram Perpetuum sortitum esse, & Reliquias S. Martini in ampliori Templo, quam illud quod Briccius construxerat honorari voluisse. Basilicam itaque in honorem sancti Martini ædificavit, & vicinos Episcopos ac Abbates convocavit, ut eam in Kalendis Julii dedicaret, & in eadem S. Martini Reliquias transferret; sed cum terra qua

Ejus ordinatio alio die quam quo celebratur peracta.

ciano collega; cujus & ejusmodi reperitur inscriptio in basi statuae ipsi dicatæ (c):

NERATIUS CEREALIS V. C. CONS. ORD. THERMARUM RESTITUTOR CENSUIT

(c) Rome in adibus Cæolis via Julia.

extat & alia in Via lata ejusdem sententiæ inscriptio de restitutione thermarum facta per Cerealem Consulem; atque alia rursum, qua de ejusdem Præfectura Urbana mentio habetur superius tertio tomo secunda editione suo loco restituta, quæ errore posita erat tempore Constantini. Porro ex amplissimo Cerealis nomine & auctoritate, metire sanctæ Marcellæ clarissimæ feminae excellentem inter omnes Romanas mulieres amplitudinem, quæ eo majoribus crevit accessionibus, quo propter Christum ab ipso magis despecta est; ut vere non in Urbe tantum, sed toto Romano orbe effulserit egregium Christianæ pietatis exemplum; sed de ipsa sæpe inferius, immo & quinto Annalium tomo pro temporis ratione dicturi sumus. At jam reliquas hujus anni res gestas ordine prosequamur.

Eodem tempore quo Valentinianus extinctus est (inquit Sozomenus d) Valens Antiochiæ, quæ est in Syria, ætatem degens, majore odio in dies in sua opinione adversarius exarscere, acerbeque affligere, & exagitare cepit. Cum vero Themistius philosophus librum ei dicaret, Themistius philosophus librum ei dicaret, hortabatur, docebatque non oportere mirari dissensionem, quæ in Ecclesiasticis opinionibus versabatur, cum multo inferior, multoque minor sit, quam quæ extaret apud Gentiles: nam permulta sunt apud ipsos opiniones; & dissensionem ob multitudinem dogmatum susceptam, complures contentiones de ejusmodi rebus, & disceptationes excitare necessum est: siquidem Deo fortasse visum sit, ut ipse non facile nosceretur, & variæ existerent de eo opiniones; quo singuli magis eum revererentur, cum exquisitam ejus cognitionem comprehenderent.

super sanctum erat tumultum effodi non posset, dicit ei unus ex Clericis, sciat, quia, post hoc triduum natalis Episcopatus ejus esse consueverat; & forsitan in hac die (quarta nempe mensis Julii) se transferri debere vos admonet, ut referret Turonensis loco laudato, qui addit, ita factum fuisse.

Porro Kalendæ Juliæ ab anno CCCCLXII. usque ad annum CCCCLXXIII. in Dominicam non incidere nisi hoc ultimo Christi anno, & non nisi dies festus aut Dominicalis eligi potuit a Perpetuo, ad hanc Translationem de more illorum temporum. Quare cum illa Basilica non nisi intra aliquot annorum spatium absolvi potuerit, ejus Dedicatio & S. Martini Reliquiarum Translatio alio anno facta non est quam CCCCLXXIII. qui centesimus erat ab ejus ordinatione, quæ ideo a Sieberto in Chronico ad præcedentem annum perperam re-

VIII. (d) Sozom. l. 6. c. 25. Themistius curare studet velantiam Valentis.

VIII. Annus ordinationis ex anno translationis ejus restitit.

bendere non possint, secum reputantes quantia sit, & cujusmodi ille quidem, ad cuius cognitionem venire cogitant. Hac oratione a Themistio habita, Imperator est factus animo aliquanto mansuetior, nec tam acerba adversariis ut antea supplicia irrogavit; non tamen iram suam contra sacerdotes accensam penitus restinxisset, nisi cura de Republica sibi iniecta fuisset impedimento, quo minus ad eiusmodi scelera suum studium & operam conferret, &c. Gothorum namque novo bello fuisse exagritatum tradit, de quo inferius.

IX.

Quod ad Themistium philosophum spectat; cum plura de eo superius dicta sint, hic his addendum (quod ratio exigit argumenti) ipsum erga Orthodoxos propensiorum fuisse; multis enim id signis apparuit; ususque est eo familiarissime Gregorius Nazianzenus, ut ex literis (a) ad eum scriptis intelligere facile est; ex quibus etiam habetur, ipsum non philosophia tantum celebrem, sed etiam apud Imperatores potentia claruisse; quippe qui jam ab ipsis Constantii temporibus functus sit amplissimis magistratibus. Unde ad eum inter alia Gregorius (b): Tu vero id quod a tuo Platone dictum est, confirmas; nempe Civitates non ante malorum finem habituras esse, quam philosophia cum potentia conjuncta sit: utraque enim re polles. Egeni manu porrigere, eum videlicet, ut consentaneum erit, monens, ac iuvans. Nihil certe molius philosophari possis, quam si nunc justitiae patrocinium suscipias; ne dicam quod hac quoque re nos laudum tuarum praecones beneficio afficies. Haec ipse; sed illa adverte verba Gregorii ad Themistium: A tuo Platone dictum est; sic esse accipienda, quod in his quae ad politica pertinerent, primo loco Platonem haberet, secundo vero Aristotelem; prout videre est in orationibus ejus, ac praesertim in sexta, ubi ait: Adjuvabit autem me in primis in te intuendo egregius ille Plato, & admirabilis Aristoteles. In naturalibus autem speculationibus Aristoteli primas detulit. Quam vero familiarissimus usus sit eo Theodosius Imperator, suo loco dicturi sumus. At non licuit orationem illam, quam citat Sozomenus, invenire; sed intueris, puto, lector, ex ejus argumento eo prolapsam haereticorum amentiam, atque furorem ipsorum progressum, ut etiam Gentiles ad

(a) Greg. Naz. epist. 139. 140.

(b) Greg. Naz. epist. 140.

PAGIUS

refertur. Turonensis lib. 2. cap. 14. postquam de hujus Basilicae constructione & dedicatione verba fecit, subjicit: Solemnitas ipsius Basilicae triplici virtute pollet, id est, dedicatione Templi, Translatione corporis sancti, ordinatione ejus Episcopatus. Hanc enim (scilicet festivitatem Dedicationis, Translationis & Ordinationis) IV. Nonas Julias observabis: depositionem vero ejus (seu festivitatem illius transitus) tertio Idus Novembris esse cognoscens. Quae habet Coitintus an-

commiserationem Catholicorum inflexerint; usque adeo ut pro eis apud ipsum Imperatorem adversarium Themistius causam agere non dubitavit.

X.

At Valens Imperator nequitia exarscens sic oratione Themistii visus est ab Ecclesiarum persecutione abstinuisse, ut tamen alia via, novo excogitato praetextu, diram adversus monachos persecutionem conflaret, cum eos exutos monastica professione, e monasteriis, lege lata, ad militiam revocari praecipit, hoc ipso anno, quo Valentinianus ex hac vita sublatus est, ut S. Hieronymus habet in Chronico his verbis: Multi monachorum Nativae per Tribunos & milites caesi: Valens enim lege data, ut monachi militarent, nolentes fustibus interfici iussit: Et Orosius (c): Valens illico, post fratris obitum, velut effrenata libertatis audacia legem dedit, ut monachi, hoc est Christiani, qui ad unum fidei opus, dimissa secularium rerum multimoda actione, se redigunt, ad militiam cogentur. Vassas illas tunc Aegypti solitudines, arenasque diffusas, quas propter sitim, ac sterilitatem, periculosissimamque serpentum abundantiam conversatio humana non nosset; magna habitantium monachorum multitudo compleverat. Huc Tribuni & milites missi, qui sanctos & veros milites Dei alio nomine persecutionis abstraherent; interfecerunt ibi agmina multa sanctorum. Haec Orosius. Conjungit hanc persecutionem Socrates illi, quae Alexandriae per Lucium Arianum (ut dictum est) commota fuit.

XI.

Praeceperant iniquissimae persecutionis hujus ante praeludia, cum ad Modestum Praefectum Praetorio de iisdem ipse Valens ita rescripsit (d): Quidam ignaviae sectatores, desertis Civitatum muneribus, captant solitudines ac secreta, & specie religionis cum caeteribus Monachorum congregantur: Hos igitur, atque hujusmodi intra Aegyptum deprehenso, per Comitum Orientis erui & latebris, consulta praecipione mandavimus, atque ad munia patriarum subeunda revocari, aut pro tenore nostrae sanctionis familiarium rerum carere illecebris, quas per eos censuimus vindicandas, qui publicarum essent subituri munera functionum. PP. Beryti Kal. Jan. Valentiniano, & Valente AA. Coff.

(d) l. 63. de Decurion. C. Theod. & C. Justin. eodem tit. l. 26.

At non adscriptos tantum militiae monachos

XII.

no CCCXCXVIII. num. VI. & XXIV, adversus hanc explicationem, solide a nobis confutabuntur in Dissert. De Anno & die mortis sancti Martini Turonensis Episcopi, quae hic iterare opus non est.

IX.

Ad num. IX. Oratio Themistii ad Valentem, de qua Socrates lib. 4. cap. 32. quam Baronius perituisse existimabat, post hujus mortem Latine edita fuit a Dudithio. In ea leguntur quae a Socrate laudato summarie narrantur.

Ad

Monachi persecutionem passi a Valente.

nachos ita vexavit Valens Imperator, sed reliquos omnes dira exagitavit exactione tributi, quos antea Constantinus atque Constantius ab hujusmodi penititione capitationis census exemerant. Extant de his scripta Gregorii ad Julianum, necnon carmen ad Hellenium, quem illum ipsum puto, ad quem Vicariam Praefecturam Constantinopolitanae Civitatis agentem, extat Theodosii Imperatoris rescriptum.

(a) l. 2. de curat. Ca. lendarii. (b) Gregor. Naz. or. 1. ad Jul. in Trib. exeg.

(a) Ad Julianum enim de iisdem monachis (b) sic scribit, cum eidem illos commendat: Philosophorum, inquit, caetum commendo, qui scilicet nullo vinculo humi tenentur; qui sola corpora, nec ea quidem tota possident; qui Caesari nihil, Deo omnia habent, hymnos, preces, vigiliis, lacrimas hoc est, hujusmodi operis, quae manibus premequeunt; qui mundo mortui sunt, Christo vivunt, carnem confecerunt, animam a corpore abstraxerunt; hos si mitius tractaris, aut etiam omnino Dei servos & discipulos, & caelestium rerum inspectores, his inquam generis nostri primitias, haec columna, has fidei coronas, has pretiosas margaritas, hos templi illius lapides, cujus fundamentum & lapis angularis Christus, hoc est, egregie Ecclesiae complementi: hos inquam si Deo plane reddideris, praeclearissime utique & ipsis, & nobis, & tibi consulueris, &c. At longe pluribus cumulat eos laudibus, cum in carmine ad Hellenium eosdem commendat.

XIII.

Praeceperunt ista de tributis diram hanc de qua est sermo, adversus monachos persecutionem Valentis; quae non Aegyptii tantum monachi, sed in aliis quoque regionibus agentes vexati sunt: ex eo enim quod cognitum fuit ejusmodi genus hominum esse Imperatori invisum; quibuscuque scelestis in eisdem debacchandi viros crevit audacia, ut ex S. Basilii ad ipsos monachos scripta epistola intelligere possumus, quam ad rerum gestarum concinnationem & veritatem hic describemus; est vero hujusmodi (c):

(c) Basil. ep. 19. in addit.

XIV.

Desideratissimis ac religiosissimis fratribus & sympresbyteris Acacio, Aetio, Paulo, Silviano, & Diaconis etiam, & religiosiis monachis fratribus Basilio Episcopus. Cum de gravi persecutione adversum vos excitata percepissem; & quod confestim post Pascha qui ad lites & pugnas sejunerant, in tabernacula vestra irruentes, labores vestros igni tradiderint, cognovissem (qui vobis quidem domum in Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

X.

S. Epiphanius scripsit Panarium, seu librum adversus haereses anno praecedenti: ipse enim ejus exordio indicat, fuisse tunc annum undecimum Valentis & Valentiniani, qui anno praeterito mense Februario coeptus est, Recte itaque eo anno Baronius in An-

caelis sine manibus constructam, sibi ipsas vero ignis, quo ad nocendum vobis usi sunt, thesaurum paraverunt) ingemus quidem super eo quod accidit; non ut vobis, fratres (absit) sed ut illis condolerem, qui usque adeo absorpti sunt a malitia, ut in tantum usque facinus malitiam suam extenderint. Verum expectabam futurum, ut confestim ad humilitatem nostram, tamquam paratum refugium, universi accurreretis; sperabamque daturum mihi Dominum indefinentium dolorum meorum refocillationem e vestro complexu; & sudore illo, quem propter veritatem distillatis, in corpus hoc otiosum excepto, habiturum me consortium praemiorum illorum, quae vobis a Iudice veritatis sunt recondita.

Basilii consolatus est monachos.

XV.

Postquam autem id vobis ne in mentem quidem venit, nec aliquid refocillationis a nobis expectastis; continuum mihi ad vos scribendi occasionem dari optavi; ut quemadmodum aliqui decessantibus declamant, ita ego, & bono vestro certamini adhortatione aliqua per litteras declamarem. Fuit autem nobis ne hoc quidem factu facile, idque duabus de causis; una, quod ignorabam ubinam locorum ageretur; altera, quod non adeo multi sunt, qui ad vos proficiantur. Nunc vero obtulit nobis Dominus desideratissimum ac religiosissimum fratrem Sacrestum presbyterum; per quem charitatem vestram salutamus, obsecramusque ut pro nobis quoque oretis, latantes & exultantes, quod merces vestra multa est in caelis. Et quoniam fiduciam habetis in Domino; ne cessetis noctes & dies clamare ad illum, ut certamen hoc Ecclesiarum compecat, plebibus pastores restituat, & Ecclesiam ad suam pristinam dignitatem redire faciat. Persuasus enim sum, si vox aliqua reperitur, quae optimum Deum flectat, non elongaturum eum misericordias suas, sed daturum nobis posthac una cum tentatione & exitum ut ferre possimus. Cunctam in Christo fraternitatem nostro nomine salute. Haecenus Basilius.

XVI.

Puto autem hos nominatos hic monachos primores fuisse archimandritas in Syria apud Chalcidem habitantes: si quidem ejus nominis ibi Acacius claruit, cujus est frequens mentio apud Theodoretum in commentario historiae sanctorum Patrum: nam hujus, nec non Pauli, cujus hic item nomen exprimitur, archimandritarum extat epistola ad S. Epiphanium, qua petierunt conscriptum librum de ha-

Monachi Syriae consulerunt Epiphanium.

H h h 2 re-

nalibus hunc librum scriptum notavit.

Valens Imperator Lege 63. De Decurionibus, definit, non posse omnino Curialem conditionem Monachismo vitari: sed si qui e Curialibus ad monasticam vitam sese contulerint, erui eos oportere, & ad alterutrum adigendos, vel ad

XI.

resibus ad se mitti; anno enim superio- re cum elaborare coepisse Epiphanium, ipse ejus exordio indicat, (a) signans illa sua tempora, Valentiniani & Valen- tis anno undecimo; & Gratiani septimo: * octavo * ipsi autem epistolam scripserunt hoc anno, librum quem scripserat ab eo exi- gentes, ut inscriptio litteris affixa testa- tur, qua sic se habet:

Epistola scripta nonagesimo secundo an- no regni Diocletiani, Valentiniani & Va- lentis anno duodecimo, & Gratiani anno octavo * ad Epiphanium Palaestinum Eleu- theropolitem, qui fuit pater monasterii in eisdem Eleutheropolis vicinia, tunc ve- ro urbis Constantiae provincia Cypri Epi- scopus extitit, ab Acacio & Paulo pre- sbyteris & archimandritis, hoc est, patri- bus monasteriorum partium Chalcidis & Berœae Cavae Syriae, de eo quod contra om- nes haereses scripsit, immo quod & mul- ti adhortati sint, ac coegerint ipsum ad hoc opus aggrediendum.

XVII. Quanta vero hi Epiphanium coluerint observantia, illis in primis verbis indi- cant: At quando via intercepta est per infirmitates & ærumnas corporales, non potuimus ipsi proficisci, & ad pedes tuos prostrari, &c. Vides priscum morem cul- tus & venerationis etiam Abbatum ad pe- des se Episcoporum prostrand; & paulo post: Confitemur enim non solum nos, sed etiam omnes, quod in hoc seculo novum te Apostolum & præconem Dominus ex- citavit, Joannem novum, & prædicantem qua debent servari ab his qui cursula hunc propositum habent. Hæc & alia ibi. Red- didit ad eosdem ipse Epiphanius litteras una cum libro, quas & præfationem to- tius operis esse voluit, & inter alia rationem affert, cur Panarium, nempe ca- sulam medicam, voluerit nuncupari, e- gregium plane opus, & Catholicae Eccle- siæ valde proficuum.

PAGIUS ad Curia munia subeunda, vel ad cedendum bonis suis in eorum gratiam qui loco illorum, patriæ, Curiaque munera subituri sunt. Dici- tur hæc Lex PP. Beryto Kalend. Januar. Valen- tiniano & Valente A. A. Coss. Ubi cum non ad- scribatur numerus Consulatus, eam refert Baro- nius ad annum CCCLXV. quo Valentinianus & Valens primum Consulatum gessere. Verum nu- merali nota omissa, Consulatus in ea Lege, ut in quibusdam aliis, simpliciter editur; cum inscripta sit ad Modestum P. P. qui eam digni- tatem sub finem anni CCCLXIX. iniit, & sequentibus aliquot annis continuavit, ut suo loco dictum. Quare ea anno CCCLXX. quo Valentinianus & Valens tertium Consulatum ges- sere, vel anno CCCLXXIII. quo quartum Con- sules processere, emissa est. Gothofredus ad ultimum istum Consulatum eam revocat, quod existimet, Divum Athanasium mortuum esse mense Maio anni trecentissimi septuagesimi se- cundi, & Valentem Monachis & Aegyptiis con- trarium sese non ostendisse, quandiu Athana-

Hoc item anno S. Basilius, cum ante de mirifica electione Ambrosii in Medio- lanensis Ecclesiæ Episcopum ipsius litte- ris certior factus esset, ingenti perfusus gaudio ad eum ita rescripsit (b):

Magna semper & multa quidem sunt Domini nostri dona, quorum neque magni- tudo mensurabilis, neque multitudo nume- rabilis est. Unum vero, quod inter maxima reputari potest ab his qui non difficili bene- ficiorum Dei in se collarum sensu tan- guntur, & præsentis hoc est, quod quam longissime propter locorum distantiam se- junctis, per litterarum colloquium mutuo coalescere dedit. Largitus est autem du- plicem cognoscendi modum, unum per præ- sentem convictum & congressum, alterum per consuetudinem litterariam. Quoniam igitur te per ea qua locutus es cognovi- mus: cognovimus vero non ex eo quod nota quadam corporis tui menti nostra im- pressa sit, sed quod interioris hominis tui pulchritudinem velut ex variegata sermo- num pictura novimus: nam quisque no- strum ex abundantia cordis loquitur.

XIX. Glorificamus autem Deum nostrum, qui ex quavis mortalium generatione eos qui sibi placuerint deligit; qui olim quidem ex pastoribus ovium populo suo Principem excitavit, & Amos de grege caprarum sumptum spiritu suo instruxit, & ad propheticam dignitatem extulit: nunc vero virum ex urbe regia, cui totius gentis principatus conceditus erat, sapientia su- blimem, generis claritudine, vita splen- dore, orandi facultate, & rebus secularibus illustrem ad gregum Christi pasturam traxit. Qui projectis hujus vitæ opibus uni- versis proque damno habitis, ut Christum lu- crificeret, commissa sibi magni ac præclari navigii, Ecclesiæ videlicet Dei, in fide Christi gubernacula accepit. Age igitur, o homo Dei, quandoquidem non ab homi- nibus accepisti, aut doctus es Evange- lium

fius vixit. Verum, cum certum sit, anno uno tardius Athanasium devixisse, mense scilicet Maio anni CCCLXXIII. Lex hæc proposita Ka- lendis Januariis, quatuor scilicet mensibus ante Athanasii mortem, nihil commune habere potest cum persecutione, qua, mortuo Athana- sio, Alexandria adversus Monachos excitata est; præsertim si eam Valens dedit anno CCCLXX, quod non parum verosimile.

XII. Quidquid de hac re sit, de qua mox, notan- dum, hanc inter alias fugiendæ, evitandæque Curia rationes, miseris Curiales hac ætate ad- invenisse, ut ad Monachismum concederent, quasi ea re maxime tuti futuri, & latitaturi. Go- thofredus in illius Legis Commentario arbi- tratur; eam diversam non esse ab ea, qua dicitur in Hieronymi Chronico a Valente in Mo- nachos promulgata, de qua in eo Chronico, Valentiniani senioris morte narrata, hæc verba leguntur: Valens, Lege data, ut Monachi mili- tarent, nolentes subsibus iussu interfici. Obser- vat enim Gothofredus hoc ævo militia, & mi- litan-

XVIII.

(b) Basl. litteræ ad Ambro- sium.

XIX.

XII.

Lex Va- lentis ad- versus mo- nachos.

lium Christi, sed ipse te Dominus e meo Judicium terræ desumptum ad præsi- dentiam Apostolicam transfudit; certa bo- num certamen; corrige ac moderare infirmi- tatem populi, si qua Ariana vesania labe- ratus est; renova pristina Patrum vesti- gia; & quod dilectionis erga nos funda- mentum jecisti, tu ipsam structuram assi- duitate mutui nostri colloqui excitare ac proevehere stude: nam hoc pacto spiritu po- terimus conjuncti esse, licet terrestri ha- bitatione quam longissime alter ab altero distiti simus. Hucusque Basilius ad Am- brosium.

XX. Perseverasse quidem mutuam inter u- trumque litterarum consuetudinem, cer- tum est; siquidem complura inter eos no- scuntur esse transacta. Expetiisse enim Ambrosium a Basilio ejus lucubrationes tum explicantes divinam scripturam, tum prava dogmata confutantes, facile intelliget qui utriusque legerit com- mentarios in Hexaemeton, & de Spi- ritu sancto; videbitque magna ex parte qua Basilius Græce edidit, Ambrosium tradidisse Latinis. Sed & illud erga Am- brosium Basilius pium intercessit officium, dum corpus Sancti Dionysii Mediolanen- sis Episcopi & martyris, qui pro fide Ca- tholica exul obierat in Cappadocia, pro- curante Aurelio Episcopo, & Cappado- cia Mediolanum translatus est.

XXI. At vero non unus dumtaxat Basilius in Oriente Ambrosii electionem, quamvis resistente canone actam probavit, sed om- nes Occidentales & Orientales Catho- licæ communionis Episcopi: quod ipse ea sententia declaravit, qua ait (a): Ordinationem meam Occidentales Episcopi ju- dicio, Orientales etiam exemplo probarunt. quibus illud in primis innuit, quod mi- nus rite actum videbatur, id iudicio se- dis Apostolicæ publico decreto esse firma- tum: Orientales vero & exemplo probas- se, dum quod factum est Mediolani in crean-

do Ambrosio Episcopo, Orientales idem præstiterint Constantinopoli postea eligen- do Nestarium catechumenum. Cæterum ejusmodi licentia quamplurimos abufos esse ex laicis & neophytis ad sacros ordines, & Episcopatum etiam irrepere favore di- versorum sollicitantes, fuit postea querela Siricii Papæ, qui inter alia hæc (b) ha- bet: Certe illud etiam non fuit præter- mittendum, ut quod semel aut secundo ne- cessitas hæreticorum intulit contra Aposto- lica præcepta, velut lege licitum, præsu- mi; neophytum vel laicum, qui nullo Ec- clesiastico functus fuerit officio, inconside- rate vel presbyterum vel diaconum ordi- nare, quasi meliores Apostolis sint, quo- rum audeant mutare preceptum. Et qui non didicit, jam docere compellitur. Ita nullus reperitur idoneus clericorum, nec inter diaconos, nec inter alios clericos in- venit qui sacerdotio dignus habeatur, sed ad condemnationem Ecclesiæ laicus pos- tulatur? Quæ ne fiant ultra, admoneo. Hæc Siricius. Porro de hujusmodi abufio- ne in Ecclesia Dei licentius usurpata, ut laici & ipsi etiam conjugati ad Episco- patum postularentur, S. Hieronymus (c) agens contra Jovinianum meminit. Quod vero Siricius dicat bis in Ecclesia id usurpatum propter hæreticos; puto eum intellexisse de ordinationibus S. Hilarii, necnon etiam S. Ambrosii, quas constat multum proficuas fuisse Catholi- cæ fidei, cum a duobus his hæresis A- riana in Occidente potissimum fuerit pro- fligata.

PAGIUS litanti, ὀρπακίας καὶ ὀρπακιστῶν, voce designari quæcumque officia, muniaque publica: unde Mi- litia non tantum Armata, sed etiam Togata Palatina, Officialium Advocatorum militia, λειψυρία, tandem omne publicum ministerium, at- que adeo Municipalia quoque seu Curialia of- ficia, muniaque pro patria. Inde igitur erro- rem natum putat ex hujus vocis homonymia, quasi Monachi a Valente militare iussi fuerint, & quidem in Militia Armata, eoque adacti, & quidem indifferetim; cum tamen Valens non- nisi Monachos ex Curialibus ad Militiam Cu- rialiam retrahi iussisset. Ita Vir doctissimus.

XIII. Verum, cum tam Hieronymus citatus, quam Orosius lib. 7. cap. 33. Legem Valentis Mona- chos ad militiam adigentis post Valentiniani se- nioris obitum datam diserte scribant, Lex lau- data De Decurionibus, ab ea prorsus diversa. Nec est quod dicat Gothofredus, verba laudata non esse Hieronymi, sed Prosperi Aquitani, qui ejus Chronicon continuavit: certum enim,

Abufus invaluit in electione Episcopo- rum. (b) Siric. epist. ad Orthodoxos. (c) Hieron. cent. Jo- vin. l. 1.

XXII. ordinatus Episcopus, undique sibi auxilium comparare fategit; cui etiam longe posi- ti Antistites adjumento fuere; siquidem præto fuit eidem in fide tyroni suis scri- ptis (ut diximus.) S. Basilius; sed ad no- væ præfecturæ regimen missus est ad il- lum a S. Damaso Papa egregiæ eruditio- nis & spectatæ probitatis Romanæ Ec- cle-

Hieronymi Chronicon in Valentis interitu defi- nere, ideoque qua post Valentiniani senioris mortem in eo leguntur, Prospero nequaquam sus- tribui possunt. Ex Orosii verbis, qui primus post Hieronymum illius Legis meminit, qua- a lege ab- que perperam pro se Vir eruditissimus adducit, eodem da- ca opinio jugulatur: Imperium quatuor annis Va- lentiniano mortuo tenuit, qui solus cum impie age- res, & posset erubescere, illico velut effranta chor- libertatis audacia Legem dedit, ut Monachi, hoc est, Christiani, qui ad unam Fidei Opus dimisi- sa secularium rerum multimoda actione se redi- gunt, ad militiam cogerentur. Vastas illas tunc Aegypti solitudines, arenasque diffusas, quas pro- pter siccum ac sterilitatem, periculosissimamque serpentum abundantiam conversatio humana non nosset: magna habitantium Monachorum multitu- do compleverat. Ut Tribuni & milites missi, qui sanctos & veros milites Dei, alio nomine, persecutionis abstraherent, interfecerunt ibi agmi- na multa Sanctorum: qua autem per diversas ubi-

CHRISTI 375.

DAMASI PAP. 9.

VALENTIS IMP. 12.

CHRISTI 375.

DAMASI PAP. 9.

VALENTIS IMP. 12.

(*) Aug. Conf. l. 8. c. 2. clesiae presbyter Sanctus Simplicianus (a); de quo nonnulla superius; quem cum in omnibus S. Ambrosius habuerit monitorem atque doctorem, ut patrem observare consuevit, cujus scientiam in docendo, dexteritatemque in agendo, satis exploratam reddidit conversio Marii Victorini celeberrimi oratoris, de qua superius actum est. His denique aliisque auxiliis, sed praecipue divina accedente gratia, quasi miraculo factum est, ut qui nuper e tribunali populo jus reddebat, e cathedra eundem divinam legem edoceret.

XXIII. Porro quod Simpliciani status humilis, Ambrosii vero sublimis esset, illud in eo excolendo consilium iniiit, ut ipse licet magister, discipulum ageret, Ambrosiumque tamquam magistrum difficillimis interdum pulsaret questionibus, ita provocans ad volandum pullum suum; ad quem aliquando sic Ambrosius (b): Quid est, inquit, quod ipse dubites, & a nobis requiras, cum fidei & acquirenda cognitionis divina gratia totum Orbem peragraveris, & quotidiana lectioni nocturnis ac diurnis vicibus omne vita hujus tempus deputaveris, acri praesertim ingenio etiam inintelligibilia complectens? utpote qui etiam philosophiae libros, quam a vero sint devii, demonstrare soleas, & plerisque tam inanes esse, ut prius scribentium in suis scriptis sermo, quam vita eorum defecerit. Hae ipse de Simpliciano, de quo plura inferius. Sic igitur bene accidit, divino operante Spiritu, a quo ad tantum regimen assumptus erat, ut catechumenus in Episcopum, & discipulus in Ecclesiae doctorem fuerit continuo transformatus, junxeritque in regimine Episcopatus vitam monasticam cum muneribus & officiis clericalibus. Ipse enim in Episcopatum ingressu sic vitam instituit, ut curam rerum domesticarum Satyro fratri reliquerit (quod ipse testatur) sese vero totum spiritualibus Ecclesiae curis penitus mancipavit; erat Satyrus frater adeo spectatae virtutis, ut in rebus agendis ac moderandis ipsum habere consueverit consultorem & arbitrum (c).

(b) Ambrosii, 2.

Ambrosii vita institutio. (c) Ambrosii orat. in synod. fratris.

PAGIUS ubique Provincias, his similibusque iussis adversus Ecclesias Catholicas, & recta Fidei populos gesta sunt, satis significatum, &c. Quae manifeste arguunt eorumdem Legum diversitatem. A Lege porro, qua Monachi militare jubentur, ortum habuisse videtur quod apud Basilium epist. 264. legitur. Ibidem enim habetur, Vicarium quendam Ponticae omnes Sacerdotalis ordinis una voce Curiae mancipasse. Denique quod ea Lege contra Curiales a Valente, vivente Valentiniano seniore mandatur, aliis Principum Constitutionibus conforme.

XIV. Quod vero post Valentiniani fratris mortem eidem attribuitur, ut scilicet Monachi militare cogarentur, omnibus improbatum. Valens itaque Imperator L. 63. De Decurionibus, neque simpliciter Curiales e monastica vita retrahi ju-

bet, quomodo saepe alias Curiales e Clericatu abstrahi absolute Imperatores volvere; se sub alternativa, vel retrahi, vel bonis suis cedere oportere eis, qui vice eorum munera functionum subituri essent. Id vero ipsum de Clericis frequentibus Constitutionibus statutum, ut videlicet bonorum iacturam facerent; sic ut (exceptis quandoque solis Episcopis) modo vice sua Curialia munia subituris extraneis vel propinquis, modo etiam Curiae ipsi, modo in totum, modo pro parte, cedere necesse haberent, ut liquet ex Legibus Cod. Th. 49. 59. 99. 104. 121. 123. 163. 172. De Decurionibus; Lege 7. ejusdem Codicis De Cohortibus; & Lege 21. ejusdem Codicis De Episcopis. Legendus etiam Ambrosius epist. 2. adversus Symmachum. Quae omnia a Gothofredo loco laudato observata. Ca-

XXIV.

(d) Ambrosii in precat. 1. ad Mil. & ep. ad sororem.

(e) Aug. Confess. l. 5. cap. 13.

(f) Paulinus in Vit. Ambrosii.

(g) Aug. Confess. l. 6. c. 3.

(b) Paulinus in vit. Ambrosii.

(i) Severus dialog. 1. c. 17. in fin.

(k) Possidius in vit. Aug. c. 27.

Lex Valentis adversus monachos explicata.

XXV.

Ambrosius indulget poenitentibus.

(a) Ambrosius de poenit. l. 2. cap. 7. 8.

Ambrosii insignis humilitas.

PAGIUS

XV.

vivium invitatus accederet. Haec sunt quae summam collecta ab ipso in eam sedem ingressu ad exitum usque Ambrosius sibi servanda praescripsit, quae hic tantum attingisse fat est.

Quod vero Ecclesiam diu ab Arianis possessam, instar dumosi memoris, prorsus incultam invenerit, in qua ex tanta populi multitudine vix paucos esset reperire, qui aliqua ex parte vel leviter saltem non essent Arianae communicationis labefacti contagio; ut par erat ad recipiendos eos in Ecclesiam poenitentes, omnibus fores Ecclesiae patere iussit: cujus rei causa quod facilis esset ad indulgentiam (quod accidit postea quoque Gregorio Nazianzeno Constantinopoli multorum invidiam passus est; de quibus sic ipse (a): Vos indignamini, & contra Ecclesiam congregatis Concilium, quia videtis mortuos in Ecclesia reviviscere, & peccatorem indulta venia resuscitari. Itaque quod in vobis est, per invidiam rursus vultis interficere suscitatos, &c. Inferius vero de se ipso ista conante, magna animi modestia ita subdit ex adversantium invectivis: Dicitur: Ecce ille non in Ecclesia nutritus sum, non edomitus a puero, sed raptus a tribunalibus, abductus a vanitatibus hujus saeculi, a praecoxis voce ad psalmista assuefactus canticum, in sacerdotio manet non virtute sua, sed Christi gratia, & inter convivias mensae caelestis recumbit. Serva Domine munus tuum; custodi donum, quod contulisti etiam recusanti. Ego sciebam, quod non eram dignus vocari Episcopus, quoniam dederam

terum, prorsus incertum, an Lex illa De Decurionibus, anno CCCLXX, vel anno CCCLXXIII, emissi fuerit; cum utroque anno Valentinianus & Valens Fastis nomen dederint. Quod si ea anno CCCLXX data, prorsus corrumpit Gothofredi sententia; cum diu post eum annum Monachi in Aegypto a Valente vexati, fuerint, post Athanasii nempe obitum, quem suo loco demonstravi mense Majo anni CCCLXXIII, contigisse. Post mortem Valentiniani senioris Imperium, ejus inter se partiti sunt Gratianus & Valentinianus junior, teste Zosimo lib. 4. pag. 746. Gra-

me saeculo huic: sed gratia tua sum id quod sum, & sum quidem minimus omnium Episcoporum, & infimus merito. Tamen quia & ego laborem aliquem pro sancta Ecclesia tua suscepi; hunc fructum tuere; ne quem perditum vocasti ad sacerdotium, eum sacerdotem perire patiaris; ac primum ut condolere noverimus peccantibus affectu intimo. Haec ipse. At quidem cumulate, quod a Deo sic est precatus, obtinuit: nam (ut de eo Paulinus (b) habet) quotiescumque aliquis ad promerendam pro peccatis veniam illa ipsi confitebatur, adeo intima cordis commiseratione afficiebatur, ut desiens audita peccata, ad secum flendum poenitentis provocaret affectum. Fuisse autem ejusmodi peccatorum secretam confessionem, perpicue illius verbis Paulinus insinuat, dum ait, quod: Crimina ab illis accepta, nulli nisi Domino, apud quem intercedebat, loquebatur; relinquens exemplum posteris sacerdotibus, ut intercessores apud Dominum sint magis, quam accusatores apud homines. Haec Paulinus. Quo modo vero post evulsas delinquentium per poenitentiam spinas, Ecclesiae agrum culturae redditum sanctis seminibus severit, suo loco dicemus.

Hoc eodem anno duodecimo Valentis decessisse ex hac vita nequissimum hominem haereticum Photinum, S. Hieronymus notat in Chronico: plura enim scriptis volumina alibi tradit (c), in quibus praecipui erant contra Gentes & adversus Valentinianum libri; at de ipso plura superius.

(b) Paulinus in vit. Ambrosii.

(c) Hieronymus de script. Eccl.

Chri-

tiano cessere Galliae, Hispaniae, Britanniae: Valentiniano Italia, Illyricum, & tandem Africa, perii inter postquam nempe Theodosius Magnus a Gratiano Augustus dictus est. Gratianus vero, quamvis frater ejus Valentinianus Augustus proclama- matus fuisset, quandiu Valens superstes fuit, & Gratianus solus Imperium Occidentale administravit, ut patet ex omnibus Legibus ab eo Treviris vel Moguntiaci datis annis CCCLXXVI, CCCLXXVII, & CCCLXXVIII, quibus annis nullae Valentiniani junioris occurrunt, ut observat Gotofredus in Chronologia Codicis Theodosiani.

Diviso Im-

JESU CHRISTI
ANNUS
376.

DAMASI PAP.
ANNUS
10.

VALENTIS 13.
GRATIANI 10.
VALENTIN. I.

Gratianus
vetat con-
ventus hæ-
retico-
rum.

Christi annus trecentessimus septuagesimus sextus. Coss. Valente quintum, & Valentiniano juniore Imp. incipit. Cessit humanitas Gratiani anni hujus Consulatum ordinari fratri, quem etiam Imperii collegam habere concessit, cum fratris primus annus notetur Imperii, Gratiani vero mense Augusti decimus inchoatur, qui novem ante cum patre regnavit. Ipse vero probe intelligens, nimia indulgentia patris permittentis Arianos in Ecclesia Occidentali pacifice agere, immo & Episcopatus gerere, ut vidimus de Auxentio tot annis Ecclesie Mediolanensi incubante, adversante licet Damaso Romano Pontifice, & aliis Orthodoxis Episcopis, hæreticos audaciores factos magno Catholica pietatis detrimento; sancita lege vetans eos conventus agere, a Fisco vindicandum statuit locum illum sive in Civitate, sive in agro, ubi ad synaxim celebrandam convenissent: est mentio ejus institutionis in rescripto hoc anno dato ad Hesperium Præfectum Prætorio his verbis (a):

(a) *Id. de hæret. C. Theod.*

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5869.
SÆC. IV.
Anno Urbis 1229.
Olymp. 288. an. 4.
A.C. 376.

Ⓞ 21. CB. 26. P. 27. Mart. Indi. 4.

JESU CHRISTI 376.

DAMASI PAPÆ 11.

NOTÆ 1] *Coss. Valens Aug. V. & Valentinianus junior Aug.* Gruterus, pag. XXVII. 4.

IDIBUS. AUGUSTIS. DD. NN.
VALENTE. AUG. V. ET VALENTINIANO
AUG. CONSS. FELICITER.

Ibid. pag. XCII. 3.

DD. NN. VALENTE V. ET VALENTINIANO
AUG. CONSS.

Item, pag. MLXXX. 4.

DD. NN. VALENTE. V. ET VALENTINIANO
NO. IUNIORE PRIMUM AUG. CONS.
VI. IDUS. APRIL.

Lapis Ligorianus in lucem erutus tom. III. pag. 81. & tom. VII. veteris Latii pag. 101.

SACRAVIT. DD. NN. VALENTE. IV.
ET FLAVIO. VALENTINIANO. IUN. AUG.
COSS. IDIBUS. AUG.

Perperam exscripta est a Ligorio numeralis nota consulatus Valentis, nam V. non IV. est iste Valentis consulatus, quem cum Valentiniano juniore gessit. Fasti Idatii: Valente Aug. V. & Valentiniano juniore Augusto. Prosperi Chronicon: Valente V. & Valentiniano. Paschalis laterculus Bucherianus: Valente V. & Valentiniano Cæs. Jun. Paschalis laterculus in fine Gennadii: Valente & Valentiniano, sine nota V. consulatus Valentis. Ammianus lib. XXX. in fine narrat, Valentinianum puerum, defuncti Valentiniani filium adhuc quadrimum, a Valente Augustum declaratum.

Olim pro religione Catholica sanctitatis, ut cætus hæreticæ usurpationis conquiescerent, iussimus, sive in oppidis, sive in agris extra Ecclesias, quas nostra pax obtinet, conventus agerentur, publicare loca omnia, in quibus falso religionis obtentu altaria locarentur; quod sive dissimulatione Judicum, seu profanorum improbitate contigerit, eadem erit ex utroque pernicietas. . . . cætera desunt, nam hæc mox ibi: Dat. 10. Kal. Maii Trever. Valente & Valentiniano AA. Coss.

Porro eorumdem Judicum dissimulatione non solum hæretici talia præsumperant; sed & Gentiles quam sub Valentiniano seniore Augusto usurpaverant sibi licentiam idola colendi, suam ipsorum superstitionem exercere pergentes, eandem publicis quoque monumentis testatam relinquere ausi sunt. Inveniuntur istiusmodi audaciæ testes in antiquis inscriptionibus semper loquentes, quæ hujus anni Consulibus notatæ (b) habentur in Romanæ Urbis veteribus monumentis.

II.

III.

Judicum
ignavia
gentilicia
superstitione
reviviscit.

(b) *Apud Symmachum l. Inscript. pag. 29. n. 1.*

DIS

VALENTIS 13. GRATIANI 10.

VALENTINIANI JUNIORIS 2.

[1] **A**d num. I. Coss. Valens Aug. V. & Valentinianus junior Aug. hic in Occidente. & quidem juxta primam regulam, ob Imperium, nempe anno præcedenti initum; ille in Oriente, ac juxta tertiam.

I.
Consulibus

CHRISTUS
376.

DAMASI PAP.
10.

VALENTIS 13.
GRATIANI 10.
VALENTIN. I.

DIS. MAGNIS

MATRI. DEUM. ET. ATTIDI. SEXTILIUS. AGESILAU. ÆDI
SIUS. V. C. CAUSARUM. NON. IGNOBILIS. AFRICANI. TRI
BUNALIS. ORATOR. ET. IN. CONSISTORIO. PRINCIPUM
ITEM. MAGISTER. LIBELLORUM. ET. COGNITION. SACRAR
MAGISTER. EPISTOLAR. MAGISTER. MEMORIÆ. VICA
RIUS. PRÆFEPTOR. PER. HISPANIAS. VICE. S. I. C. PA
TER. PATRUM. DEI. SOLIS. INVICTI. MITHRÆ. HIERO
PHANTA. HECATÆ. DEI. LIBERI. ARCHIBUCOLUS. TAU
ROBOLIO. CRIOBOLIOQ. IN. ÆTERNUM. RENATUS
ARAM. SACRAVIT. DD. NN. VALENTE. V. ET. VALENTI
NIANO. JUN. AUGG. CONSS. IDIB. AUGUSTIS

Sub iisdem quoque Consulibus alia id genus Inscriptio sic se habet, eodem die notata (a)

DIS. MAGNIS

ULPIUS. EGNATIUS. FAVENTINUS. V. C. AUGUR. P. U. B
P. R. Q. PATER. ET. HIEROCERYX. D. S. I. M. ARCHIBU
CULUS. DEI. LIBERI. HIEROPHANTA. HECATÆ. SACERDOS
ISIDIS. PERCEPTO. TAUROBOLIO. CRIOBOLIOQ. IDIBUS
AUGUSTIS. D. D. N. N. VALENTE. AUG. V. ET. VALENTI
NIANO. AUG. CONSS. FELICITER

Ibidem hi versus:

VOTA. FAVENTINUS. BIS. DENI. SUSCIPIT. ORBIS
UT. MACTET. REPETENS. AURATE. FRONTE. BICORNES

IV.

At hæc non tam ob nominatorum Consulatum memoriam descripsisse volumus, quam ad infelicia hæc tempora significanda, quibus publicæ aræ diis dedicabantur, & sacrificia in eisdem immolabantur, impartita jam semel Valentiniani & Valentis Augustorum Imperii exordio cunctis gentibus facultate, ut quæ velle quisque numina coleret: quod suo loco superius diximus. Errant enim quam maxime, qui putant quæ ad finem carminis adversus Symmachum Prudentius (b) habet, a parente Imperatoris illius quem alloquitur, vetita fuisse sacrificia; ad Valentinianum seniore esse referenda: non enim Valentinianum juniorem auctor alloquitur, sed Honorium Imperatorem; ut manifestum sit ipsum intelligere de ejus patre Theodosio, qui re vera omnia sacra Gentilium abolevit. In quem errorem nos etiam fidem secutos aliorum illapso ipsi correximus. Permississe quidem Valentinianum seniore, ut quam quisque velle religionem amplecteretur, ejusdem Imperatoris assertione demonstratum est superius Imperii ejus exordium editi ab eo auctoritate rescripti. Quod licet plusquam satis ad certam astruendam fidem esse possit; accedit tamen his insuper testificatio Ammiani disertis verbis ista firmantis, ubi ait (c): *Postremo hoc moderamine Principatus inclaruit, quod inter religionum diversitates mediis stetit; nec quemquam inquietavit; neque ut hoc coleretur, impera-*

(b) *Prud. adversus Symmach.*

(c) *Amm. lib. 30.*

PAGIUS Ad num. VI. Gratianus dedit hoc anno II. Legem, 23. Cod. Theod. De Episcopis, qua-

vit, aut illud; neque interdicitis minaci-
bus subjectorum cervicem ad id quod ipse
voluit, inclinabat; sed intemeratas reli-
quit has partes, ut reperit. Hæc Ammia-
nus, ab ipso, ut vides, plurimum com-
mendata, quod superstitioni Gentilicæ bene
cesserit tanta facilitas Imperatoris; ut
non veteres tantum frequentarentur sacri-
ficiis aræ, sed & recentes erigerentur.
Ex quo etiam fonte manavit, ut idem fi-
neret in Occidente inter Christianos quam
quis vellet fidem amplecti, atque pro ar-
bitrio hæreses confectari. Hinc videas
Mediolani Auxentium securum egisse, ip-
sumque Valentinianum conjugium Ari-
næ femine Justinæ nimine detrectasse.

At quam ista ipse consulte, exitus de-
claravit! Duo enim filii, iidemque Au-
gusti, factione ac prodicione Gentilium
necati sunt, Gratianus a Maximo, con-
spirantibus cum eo Gentilibus Senatori-
bus, & Valentinianus junior prodicione
æque Gentilium laqueo strangulatus; fa-
ctumque est divini libramento iudicii, ut
transferretur Romanum Imperium in Theo-
dosium, qui deorum omnium demoliretur
cum idolis aras, & templa, omnesque
hæreses severissimis propulset edictis.
Unde hæc ipse considerans, cogor illud
(d) Davidicum vehementius inclamare:
*Et nunc Reges intelligite, & erudimini
qui judicatis terram.* At jam quæ sunt
reliqua prosequamur.

Quod ad rerum Ecclesiasticarum com-
I i i po-

VI. jubet, ut si qua sunt, ex quibusdam dis-
sensionibus, levibusque delictis, ad Religionis ob-
ser-

CHRISTI 376.

DAMASI PAP. IO.

VALENTIS 13. GRATIANI IO. IMPER. VALENTIN. I.

ponendum ordinem spectat; ibidem Treveris Gratianus ad Episcopos ita rescriptit (a):

(a) l. 23. de Episc. & cleric. C. Theod.

Impp. Valens, Gvarianus, & Valentinianus A.A.A. Artemio, Euridico, Appio, Gerasimo, & ceteris Episcopis.

Quid Gratianus de iudicio Ecclesiastico.

Qui mos est causarum civilium, idem in negotiis Ecclesiasticis obtinendus est, ut si quæ sunt ex quibusdam dissensionibus, leuibusque delictis ad religionis obseruantiam pertinentia, locis suis, & a

sue diœceseos Synodis audiantur; exceptis quæ actio criminalis ab ordinariis, extraordinariisque iudicibus, aut illustribus potestatibus audientia constituit. Dat. XVI. Kalend. Jun. Trever. Valente V. & Valentiniano A.A. Coff. Graviores namque crimina, per quæ etiam poena sanguinis irroganda foret; per sæculares iudices exerceri siverunt Episcopi.

Quod autem ad res Orientis pertinet; hæc ex Ammiano (b) collegimus; prodigioso quo-

VII. (b) Ann. l. 31.

PAGIUS Synodi unius Diœcesis quandoque congregata.

servantiam pertinentia, locis suis, & a sua Diœcesis Synodis audiantur. Ubi indicatur duplex gradus audientia, seu cognitionis Ecclesiasticæ. Negotia Ecclesiastica primum locis suis, idest, apud civitatis Episcopum audiebantur: dein in Synodo totius Provinciae, seu apud Metropolitanum & Primatem cum omnibus Provinciae Episcopis (quod & ipsum Plenarium Concilium dicitur cap. 9. Codicis Africani) hæc enim duo locorum suorum appellatione hic intelligenda sunt, ut ostendit Gothofredus in Commentario Legis 12. Cod. Theod. De panis, ubi de loci propria significatione agit. Tandem negotia in Synodo totius Diœceseos agitabantur, ut docet quoque Canon VI. Concilii I. Constantinopolitani. Est autem Synodus Diœceseos Synodus Episcoporum e multis Provinciis sub uno Patriarcha vel Primato, seu Exarcho constitutorum coacta. Cujus generis fuit Aquilejense Concilium, cui Ambrosius Mediolanensis præfuit, ex epistola Impp. Theodosii & Valentiniani, qua jubentur Episcopi ex Diœcesi (scilicet Italiae) in Aquilejensium civitatem ad Concilium convenire. Talia etiam fuerunt Concilia Africana, seu Carthagenensia, Gallicana, Hispanica, Britannica, & similia. Hinc patet, ut observat Gothofredus in hujus Legis Commentario, hallucinatum Marcum lib. 3. de Concordia cap. 1. pag. 378. cum ait, hac Lege primos omnium Valentem, Gratianum, & Valentinianum Imperatores Episcopis unius Diœceseos concessisse ad exemplum iudicium & Honoratorum, ut non solum in singularum Provinciarum Synodis, sed etiam generali totius Diœceseos Synodo in unum coire, jure ordinario sine mandato speciali possent. Gratianus enim hac Lege De Synodis Diœceseos, agit tanquam jam usitatis, quasque jungit locis suis, idest, Provincialibus Synodis: tantum earum audientia qua amplificata, qua restricta. Et sane, (quod tamen perperam negat Marca) ante hanc Legem Synodi Diœceseos habitæ sunt, & quidem non extraordinario Principum imperio, verum more ordinario. Quæ Synodi majores dicitur; ut docet jam triginta quinque ante hanc Legem annis, Canon XII. Antiocheni Concilii anno CCCXLI. celebrati, & ostendunt tot Synodi Diœceseos ante hanc Legem habitæ. Sicut & deinceps frequenter usitatæ sunt, quasque Plenaria dicitur. Hæc porro Lex, ut in ejus fronte legitur, directa est Artemio, Euridico, Appio, Gerasimo, & ceteris Episcopis, qui quidem in Synodum Diœceseos alicubi collecti tum coierant, præcipuis tantum nomine expressis, cæteris generali voce comprehensis. Quod eo magis existimandum, quod hac in Lege de his Diœceseos Synodis agatur. Quare cum hæc Lex data sit Treveris, sequitur, habitam eam Synodum sub Gratiano in Occidente. Gothofredus in hujus Legis Commentario autumat, hanc Constitutio-

III. Concilium Gallianum.

nem pertinere ad Priscillianistas, & Episcopos ejus sectæ, inter quos & Catholicos per hæc tempora digna memoratu certamina extiterunt; & Episcopos hic nominatos Aquitanos fuisse, quod Artemius, qui primus nominatur, Arvernorum, quæ prima civitas erat Aquitanie primæ, Episcopus esset. Verum incertum, an Artemius iste idem sit cum Artemio Episcopo Arvernensi Neptiani successore, cujus meminit Gregorius Turonensis lib. 1. cap. 46. præsertim cum Savaro in Originibus Claramontanis pag. 123. Neptianum circa annum Christi CCCLXXVII. mortuum arbitretur. Addit Gothofredus, credere se, hanc Legem pertinere ad Synodum aliquam per quinque Galliarum Provincias, prout a Galliis distinguuntur, celebratam contra Priscillianistas, qui teste Sulpicio Severo per urbes Burdegalam & Elusam perfidiae suæ semina sparserant. Sed hæc conjectura non admittenda: Burdegala enim secundæ Aquitanicæ, Elusa vero Novempopulanicæ Metropolis erat: constatque ex Prosperi Chronico, Priscillianum anno tantum CCCLXXIX. Aufonii & Olybrii Consulatu notato sectam suam in Hispania condidisse, quam in primam Aquitaniam ubi Arvernorum civitas posita, penetrasse, vetera monumenta non produnt. Præterea cum secta in Hispania orta fuerit, primumque adversus eam in ea regione celebratum Concilium fuerit Casar-Augustinum, anno CCCLXXX. habitum, non videtur verosimile, ante Concilium illud alia in Galliis contra Priscillianistas celebrata.

IV. Incerto loco habitum.

Incertum itaque quo in loco, quæve de causa Concilium illud habitum fuerit. Porro adeo magna erat horum universæ Diœceseos Conciliorum auctoritas, ut ab illis ne Episcopis quidem provocare liceret, eaque ad universam Diœcesim extenderetur. In Concilio Parisiensi Episcoporum Gallicanorum anno CCCLX. celebrato, ubi Formula Fidei in Ariminensi Concilio proposita, revocata est, & Saturninus Arelatensis Episcopus depositus, Episcopi Synodicam suam epistolam ad Episcopos Orientales miserunt sub titulo Episcoporum Gallicanorum; ad cujus calcem iis verbis utuntur, quibus testatum voluerunt, auctoritatem suam extendi ad universam Galliam: Quisquis his qua statuimus intra Gallias, putaverit renitendum, a communione ac sado Sacerdotii sui abjiciendus. Infra: Saturninum excommunicatum ab omnibus Gallianis Episcopis charitas vestra cognoscit. De Synodis Gallicanis stante Imperio celebratis legendus Marca lib. 6. de Concordia cap. 17. ubi tales fuisse ait Colonensem anno CCCXLVI. Arelatensem anno CCCLIII. Biterrensem anno CCCLV. Parisiensem anno CCCLX. non vero, ut ipse habet, CCCLXII. celebratas.

Ad num. VII. Norisius Cardinalis eruditissimus lib. I. Historiæ Pelagianæ cap. 2. existimat

v.

CHRISTI 376.

DAMASI PAP. IO.

VALENTIS 13. GRATIANI IO. IMPER. VALENTIN. I.

Barbari in Oriente grassantur in Romanum Imperium.

quodam motu, sed non nisi numine impellente, Hunnos ultra paludes Meoticas incolentes, in Alanos, qui Scythicas solitudines habitabant, irrumpentes, ab illis repulso descendisse in regiones trans Istrum, quas occuparant Gothi; Hi vero sub Regibus Alarico & Fritigerne (Athanaxius autem ad tutiora loca confugerat) per Legatos apud Valentem Imperatorem egerunt, ut Thraciæ ipsi darentur ad habitandum; spondentes se Romanis subditos fore, tutaturoque fines Romani Imperii ab omnibus aliis barbarorum incursum. Permissi sunt igitur magno Romani Imperii damno barbari Istrum transire; sed & aliæ proximæ nationes se iidem adjungere, transmisereque & ipsæ Istrum, Romanis licet invitis. Meminit horum S. Ambrosius barbarorum, & aliorum inter se configentium; & quæ Ammianus pluribus chartis est profecutus, ipse his pau-

Buculus. — Dic age Tityre, Quis te subripuit cladibus his Deus, Ut pestis pecudum, quæ populata sit Vicinis, tibi nulla sit? Tityrus. Signum, quod perhibent esse Crucis Dei, Magnis qui colitur solus in urbibus: Christus, perpetui gloria numinis, Cujus filius unicus, Hoc signum mediis frontibus additum, Cunctarum pecudum certa salus fuit. Sic vero Deus hoc nomine præpotens Salvator vocitatus est. Fugit continuo sæva lues greges, Morbis nil licuit. Si tamen hunc Deum Exorare velis, credere sufficit. Votum sola fides juvat.

hæc de peste, signo Sanctæ Crucis propulsari solita.

VIII. Quod pertinet ad res bellicas, factum est, ut barbari qui Istrum transferant, victus inopia laborantes, grassari cæperint in vicos, & oppida, unaque conspirantes tentarent etiam Civitates, provocati Civium contumeliis, & Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS Gothi a Romanis recepti.

mat, Gothos anno trecentesimo septuagesimo tertio Istrum superasse, quod Ammianus lib. 30. cap. 2. proxime ante Gratiani III. & Equitii Consulatum anno CCCLXXIV. gestum id indicet. Verum eo anno numero VI. ostendimus, Ammianum explicandum esse de quibusdam tantum, quæ eo anno contigere, Gothorum incursum, non vero de ingentibus direptio-

nis absolvit, ubi ait (a): Quanta enim (a) Ambr. prælia, & quas opiniones accipimus prælio- comment. rum? Hunni in Alanos, Alani in Go- in Luc. l. 9. thos, Gothi in Taisalos & Sarmatas in- c. 21. surrexerunt; Nos quoque in Illyrico exules paria Gothorum exilia fecerunt; & nondum est finis. Quæ omnium famæ, lues pariter boum atque hominum, cæterique pecoris, ut etiam nos, qui bellum non pertulimus, debellatis tamen pares fecerit pestilentia. Hæc Ambrosius. Quam autem immensa, nempe universam Europam occupans, quam dira animalium pestis ista, & quomodo a Christianis per signum Crucis facillime curaretur, quo tanto miraculo Gentiles ad Christi Fidem converterentur; est elegans Ecloga Severi sancti Endeletchi Rhetoris, (hujus meminit Sanctus Paulinus Nolanus) ubi hæc post alia:

Non ullis madida est ara crueribus, Nec morbus pecudum cæde repellitur, Sed simplex animi purificatio Opiatis fruitur bonis. Buculus. Hæc si certa probas, Tityre, nil moror. Quin veris famuler religionibus: Errorem veterem diffugiam libens; Nam fallax & inanis est. Tityrus. Atqui jam properat mens meditare Summi templa Dei; quin age Bucule, Non longam pariter congregimur viam: Christi & * nomen agnosci- * numina nocimus.

Ægon. Et me consiliis jungite prosperis: Nam cur addubitem quin homini quoque; Signum proficit idem perpete seculo, Quo vis morbida vincitur? I i i 2 hæc

nibus, quas post Valentiniani senioris mortem Romanis intulere; quo tempore se eas narraturum spondet Ammianus, & reapse promissis stat. Gothi itaque anno tantum currenti expulsi sunt ab Hunnis, & suscepti in Romania Valentianum Augusti iussu, Hieronymo, Casiodoro, & Prospero in Chronicis, Idacio in Fastis, ac Orofio lib. 7. testibus. Neque hac de re

CHRISTI
376.DAMASI PAP.
IO.VALENTIS 13.
GRATIANI IO. IMPPP.
VALENTIN. I.

hæc quidem hoc anno facta esse, ex eodem Ammiano auctore colligitur, professionem vero Valentis Antiochia Constantinopolim contigisse anno sequenti. Si autem tot tantaque fusius scripta scire lector cupis, consule Ammianum; licet & ipse rerum immensitate superatus, nonnisi strictim se historiam hanc profectum esse, restetur illis verbis: *Id lecturos obtestamur, ne quis a nobis scrupulose gesta, vel numerum eximat peremptorum, qui comprehendendi nullo genere potuit; sufficiens enim, veritate nullo velata mendacio ipsas rerum digerere summitates.* Ita ipse. Verum illud velim accuratius contempleris, quam æqua divini pensata iudicii talia impius Imperator pati cogatur. Qui enim haud pridem (ut vidimus) sanctos monachos ad militiam subeundam adigere conatus est, & renuentes militare, necavit; incautus volens libentem in Romanum solum hostes, per quos occideretur, adduxit; ut plane perspicuo fuerit demonstratum exemplo, nihil aliud esse piis sanctisque viris negotium facessere, atque eos persequi, quam in Reipublicæ certam cladem hostes armare.

IX.
Pax Medi-
olanen-
sis Eccle-
siæ.

Ex recitata nuper auctoritate Ambrosii commentariorum in Lucam, qua bella tunc inter barbaros ingruentia narrantur; plane declaratur, ipsum tunc temporis eandem præ manibus habuisse lucubrationem. Jam cesserant Ariani ad tempus saltem, ipseque Ambrosius in Ecclesia Mediolanensi pacifice agebat; qui eo otio bene

PAGIUS

re nos dubitare patitur Eunapius in Excerptis de Legationibus, ubi ait, Valentem Scythas admitti iussisse, ex amulatione quam habebat cum his, qui Imperium cum eo tenebant. Erant autem filii fratris, & vero ipsi prima partes attribuebantur, sed illi Imperatoriam potestatem ex æquis partibus inter omnes dividi oportere consuebant, neque ulla in re patrio concedebant. Ita Eunapius, qui pluribus postea, quæ mala Gothi, quos Scythas vocat, quemadmodum plerique Antiquorum, susceptibus suis importarint, prosequitur. Ister itaque a Gothis non superatus, nisi Gratiano & Valentiano juniore in Occidente regnantibus. Adducit præterea Card. Norisius Claudianum, sed argumento ex eo deducto anno CCCIII. commodius satisfacimus.

XI.

Ad num. IX. Commentaria Divi Ambrosii in Lucam longe post hunc annum scripta, cum

usus, ad eos commentarios conscribendos utiliter digneque stylum admovit. De pace enim, qua tunc ea portebatur Ecclesia, hæc ipse paulo superius: (a) *En, inquit; tempus acceptabile, quo non hiemalibus perfidia caligantis pruinis annus riget, nec altis nivibus informis crusta blasphemiarum gelu durante concrevit; sed procellis sacrilegii liberata, novos fructus terra jam parturit, veteres præterit. Dissensionum quippe omnium procella deseruit: cuncti secularis cupiditatis ardores, æstusque omnes, quibus Italia populus per Judæicæ olim, Arianae proximæ, sacritatis incendia coquebatur, sereno jam spiramine temperantur. Sedata tempestas est, concordia navigat, fides spirat; certatim nauta reperunt fidei quos reliquere portus, & dulcia patriis oscula litioribus affigunt, liberatos se periculis, absolutos erroribus gratulantes. Salvæ vinea tanto digna custode, &c.* Hæc S. Ambrosius, in memoriam revocans quot fluctibus haud pridem ipsa Ecclesia Mediolanensis, & tota simul Italia ex Arianorum procella fuerit agitata. Quæ quidem aura lenis pacem & tranquillitatem adducens, anno sequenti spirare cepit in Oriente, ut proxime dicturi sumus.

Quo tempore hæc attitarentur (inquit Socrates b) Euzojus, qui Antiochiæ Arianæ sectæ Episcopus fuit, extremum diem diem consecit ad quintum Consulatam Valentis, Valentiani autem junioris primum, in cuius locum Dorotheus successit est.

Qui

in iis Lectorem remittat ad tertium & quartum librum de Fide, quem anno trecentesimo septuagesimo nono elucubravit. Præterea non obscure in iis Apologia David citatur: in hac autem memoratur Principis mors, qui postquam Imperium a patre accepisset, suorum perfidia necatus; quod nonnisi de Gratiano anno trecentesimo octogesimo tertio occiso interpretari potest. Denique manifesta in iisdem mentio persecutionis a Justina & Auxentio adversus Divum Ambrosium excitata: quibus rationibus fultus Hermantius in Vita S. Ambrosii lib. 4. cap. 20. hoc Opus anno trecentesimo octuagesimo sexto scriptum putat. Baronius ea hoc tempore elucubrata existimat, quia in iis sermo est de bellis & devastationibus Gothorum, Hunnorum, & aliorum Barbarorum, sed hæc depopulationes post viginti adhuc annos durabant, ut scribit Hieronymus epist. 3.

D. Ambrosius scribit Commentaria in Lucam.

X. Socrates l. o. c. 28. Euzoji obitus, Dorothei ordinatio.

JESU CHRISTI
ANNUS
377.DAMASI PAP.
ANNUS
II.VALENTIS 14.
GRATIANI 11. IMPPP.
VALENTIN. 2.

I. Qui sequitur annus trecentesimo septuagesimo septimus, Consulatam Gratiani quarto cum collega Merobaude reperitur Fastis adscriptus. Est mentio

horum Consulum in ara quæ vetustate corrota hos habet versus, inferius (a) qui leguntur:

GRATIANO. IV. ET MEROBAUDE CONSULIBUS DEDICAVIT.
ANTIQUA GONEROSE DOMO CUI REGIA VESTÆ
PONTIFICI FELIX SACRATO MILITAT IGNE
IDEM AUGUR TRIPPLICIS CULTOR VENERANDE DIANÆ
PERSIDICIQ. MITRAE ANTISTES BABILONIÆ TEMPLI
TAURIBOLIQ. SIMUL MAGNI DUX MYSTICE SACRI

Adfunt ibi sculpta signa immolantium, nempe mactati arietes; quibus intelligas impietatem adhuc publicos sibi vendicasse honores.

II. Quo anno, Valens Imperator, accepta immensa clade illata Romano exercitui sub Lupicino, funestaque Thraciarum a

Gothis facta depopulatione, Antiochia (b) cito digressus est Constantinopolim perventurus: Tunc (inquit Socrates c) destitit ab illis in exilium mittendis, qui fidem Consubstantialis amplexabantur. Sed verius S. Hieronymus, qui hoc anno decimoquarto Valentis de eo ita habet in relaxat exilio.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5870.

SÆC. IV. Anno Urbis 1130. Olymp. 280. an. 1. A.C. 377.

JESU CHRISTI 377.

DAMASI PAPÆ 12.

VALENTIS 14. GRATIANI 11. VALENTINIANI

JUNIORIS 3.

I. [1] Ad num. I. Coss. Gratianus Aug. IV. & Merobaude, uterque in Occidente Con-

NOTÆ [1] Coss. Gratianus Aug. IV. & Merobaude. Gruterus, pag. XXVIII. 6.

ET ARAM. IIII. ID. MART.
GRATIANO. V. ET MEROBAUDE
CONSULIBUS DEDICABIT.

Ferretus in Musis lapidariis legit IV. & recte, ut apud Gruterum, pag. CCCLXX. 3. & apud Baronium A. D. 377. sequens lapis:

DEDICATA. III. KAL. MAIAS
D. N. GRATIANO. IIII. ET. MEROBAUDE. COS.

Cuperus in epistola consulari, n. XIII.

XVII. KAL. IUL. D. N. GRATIANO. IV. ET
MEROBAUDE. COS.

Ara effossa Romæ in fundamentis Pronæ Basilicæ Vaticanæ, a Donio exscripta, nunc inter ejus inscriptiones, cl. 1. n. 24. pag. 7.

D. N. GRATIANO AUG. ET MEROBAUDE
CONSS. III. IDUS. MAIAS.

Ammianus, lib. XXXI. cap. VIII. Hæc Gratiano quater, & Merobaude Coss. agebantur, anno jam in autumnum vergente. Ita quoque vulgares Fasti. Laterculus Paschalis in fine Gennadii: Gratiano IIII. & Merobaude.

(a) Roma in adibus Colotii ad Aquam Virginem, Apud Smeritium pag. 20. n. 4.

(b) Amm. lib. 31. (c) Socrat. l. 4. c. 28. Valens exules Orthodoxos.

Coss. & Gratianus testatur Marcellinus lib. 30. Sumtus hic a Gratiano Consulatam juxta secundam Consulatam Cæsareorum regulam, ob ejus nempe Quindecennalia, sive ea anticipaverit, sive anno sequenti ediderit.

II. Valens Imp. hoc anno modo Antiochia, modo Hierapoli Syriæ fuit, ut ex subscriptionibus Legum Codicis Theodosiani liquet, idque propter Persas & Armeniarum statum, de quo Ammianus lib. 31. Cum illis tamen mox pacem pepigit, ut testatur Eunapius in Excerptis. Tum ex urbe Antiochensi Constantinopolim profecturus discessit; sed ad eam urbem non adventavit ante diem tertium Kalendas Junias anni sequentis. Diu Valens Antiochiæ moratus.

CHRISTI 377.

DAMASI PAP. II.

VALENTIS I4. GRATIANI II. IMPPP. VALENTIN. 2.

Chronico: Valens de Antiochia exire compulsum, sera poenitentia nostros de exiliis revocat. Eadem & Orosius (a); quin & ipsum Socratem id significasse oportuit, dum Petri Episcopi Alexandrini restitutionem Alexandriam, adhuc Valente Imperatore vivente, factam affirmat, cum inferius ait (b): Per idem tempus, simulque Valens Imperator Antiochia decesserat; omnes qui ubique persecutionis tempestate iactabantur, & Alexandria potissimum, magnopere recreati fuerunt, propterea quod Petrus Roma cum litteris Damasi Episcopi Romani eo reversus erat: quae quidem & homouisi fidem confirmabant, & Petri creationem. Populus igitur illis confusus expellit Lucium, Petrum autem in eius locum introducit. Hæc ibi Vides summam in Romano Pontifice auctoritatem, cujus arbitrio Alexandrinæ Ecclesiæ primæ sedis post Romanam Episcopus in suam Ecclesiam restituitur; quem ejusdem auctoritate redeuntem, contempto Valentis Imperio, immo tyrannicæ potestate, populus in sua cathedra collocat, ejecto ejusdem sedis turpissimo invasore. Eadem habet de restitutione Petri facta per Damasum Sozomenus; ex quibus erroris arguuntur, qui post obitum Valentis Petrum restitutum affirmant: major certe auctoritas S. Hieronymi, ac cæteris præferenda, hoc eodem tempore de gentis in Syria, & cum Valentis Imperio finem Chronico imponentis.

III. Intueris, lector, novum Pharaonem, Valentem Imperatorem, non nisi potenti gravique Dei manu cogente relaxasse tandem liberum populum Dei; atque invitum licet, gravioribus tamen imminenti- bus hostibus, urgentibusque periculis, indulgisse, quod nulla persuasione iustorum, divinarumque operatione virtutum tot annis potuit extorqueri. Sed & hoc quoque signo penset aliquis gravius fuisse Valentis delictum, dum Pharaon ille aquas sceleris sensit ultrices, hic vero ignem impietatis expertus est vindicem. At de ejus obitu anno sequenti.

IV. Hoc autem anno, periclitanti Imperio Orientali Gratianus (c) laturus suppetias, Ricomerem illuc cum copiis misit: qui junctus Ducibus Valentis Imperatoris, iidem simul diro proelio barbaros afflixere, attriti tamen & ipsi ab adversariis multa cæde: sed autumnî tempore ob novos barbarorum in Gallia motus, Rico-

PAGIUS tus est, ut insinuant Zosimus lib. 4. pag. 747. Ammianus lib. 31. cap. II. Socrates & Sozomenus, ab anno nempe trecentesimo septuagesimo secundo usque ad currentem, nisi quod dum illic moraretur modo Cæsaream, modo Edessam, modo in alias Orientis urbes sese contulerit. Fallitur enim Gothofredus in Chrono-

meres in Occidentem revocatur a Gratiano; cum interea Gothi, aliis barbaris in societatem adscitis, non Thracias tantum, sed alias interiores depopulati sunt regiones: hæc ita usque in annum sequentem funesta jugique clade perseverarunt, quæ cuncta Ammianus copiosius tractat historia.

Quod rursum ad res Ecclesiasticas pertinet; hic ipse annus est, qui decimus septimus numeratur a tempore probrosi illius Constantinopolitani Concilii, quod sub Constantio celebratum diximus anno sequenti a Concilio Seleuciensi, nempe Domini trecentesimo sexagesimo: quo inquam ipso anno S. Basilius scripsit epistolam ad Ecclesiam Evasianam in Armenia sitam, ut ipse in ea testatur (d), ex qua nonnulla quæ ad præsentem Orientalis Ecclesiæ statum spectant, habentur: nimirum Acacianos, Eudoxianosque qui olim Semiarianos in dicto Concilio Constantinopolitano excommunicantes sedibus depoluerunt, transactione inter se quadam facta, prout commodum cujusque suadebat, inter se fœdere junctos esse, sedesque partitos Episcopales. Illud quoque observatione dignum, quod etsi Semiariani omnes adversus spiritum sancti divinitatem blasphemias docuissent, scripsissent, ac promulgassent, milleque modis insinuare curassent; haud tamen perficere potuerunt, ut multos invenirent hæresis hujusmodi sectatores: nam sic ad eos S. Basilius (e): Ipsum Orbem inspicite, & videte quam modica sit ea portio, quæ hoc morbo laborat; reliqua vero universa Ecclesia, quæ ab Orbis finibus usque ad fines Evangelium recepit, sanam hæc & rectam doctrinam sectatur; a cujus communione ut ne excidatis, perimus. Hæc Basilius. Cæterum etsi pauci essent qui ejusmodi detestandam hæresim sectarentur; tamen vix erat reperire in Oriente Ecclesiam, quæ alicujus hæresis penitus expers esset: nam idem Basilius ipso exordio ejusdem epistolæ eos commendans hæc habet: Re vera namque insolens jam est, ac vehementer rarum, Ecclesiam videre sinceram, quæ nihil sit a malitia temporum istorum læsa, sed integram & inoffensam servet Apostolicam doctrinam; qualem presentibus temporibus vestram ostendit, qui singulis generationibus eos qui vocatione sua digni sunt, manifestat.

VI. Quod autem ad statum Occidentalis Ecclesiæ spectat; Gratianus Imperator, nov-

logia Cod. Th. ubi anno CCCLXXXIII. ait, illum eo anno Constantinopoli constitisse, quod Leges duæ Cod. Theod. eo anno Constantinopoli datæ dicuntur; at in iis Legibus per data, intelligendum accepta, vel proposita; ut ipsemet Gothofredus in variis aliis rescriptis verbum illud intelligendum docet.

V.

(d) Basili. epist. 72.

Hæresis Macedonii haud progressa longius.

(e) Basili. epist. 72.

VI.

Ad

CHRISTI 377.

DAMASI PAP. II.

VALENTIS I4. GRATIANI II. IMPPP. VALENTIN. 2.

Donatistæ rebaptizantes coercerentur. (a) l. 2. ne sanct. bapt. iteret. Cod. Theod. va edita sanctione, Donatistas in Africa iterum baptizantes compescuit; locaque occupata Catholicorum tempore Firmianæ tyrannidis, iidem restituenda præcepit, ita rescribens ad Flavianum Vicarium Africae (a):

Eorum condemnamus errorem, qui Apostolorum præcepta calcantes, Christiani nominis sacramenta sortitos alio rursus baptisate non purificant, sed incessant, lacuacri nomina polluentes. Eos igitur auctoritas tua exoribus miseris jubebis abstinere, ecclesiis, quas contra fidem retinent, restituis Catholicæ; eorum quippe institutiones sequenda sunt, qui Apostolicam fidem sine intermutatione baptismatis probaverunt. Nihil enim aliud præcipi volumus, quam quod Evangeliorum & Apostolorum fides & traditio incorrupta servavit, sicut & lege divali parentum nostrorum Constantini, Constantis, Valentianiani decreta sunt (hæc spectant ad Donatistas; quæ autem sequuntur, ad Manichæos.) Sed plerique expulsi de ecclesiis, occulto tamen furore grassantur, loca magnarum domorum, seu fundorum, illicite frequentantes: quos fiscalis publicatio comprehendit, si piaculari doctrinæ secreta præbuerint, nihil ut ab eo tenore sanctio nostra diminuat, qui dato dudum ad Nitentium * præcepto fuerat constitutus. Quod si errorem suum diligunt, suis malis, domesticaque secreto, soli tamen foveant viros impiæ disciplina. Dat. XVI. Kalend. Novemb. C. P. Gratiano A. IV. & Merobaudæ Cofi. Porro hanc posteriorem sanctionis partem de Manichæis decernere, huic similis citata (b) lex Valentianiani superius docet.

VII. Erat inter Manichæos in Africa tum commorantes S. Augustinus Auditor, annumque agens quartum sub eorum disciplina sectator, suæ vero ætatis vigesimūtertium: quod quidem a natali die ratione subducta, ex scriptis ipsius (ut inferius demonstrabimus) certa supputatio collecta declarat. Natus est ipse anno Domini trecentesimo quinquagesimo quinto, Ar-

PAGIUS Ad num. VII. Chronologia Vitæ Sancti Augustini ex ejusdem libris a Card. Norisio in quodam suo Opusculo hoc modo ordinata. Augustinus Tagaste in Africa natus est Idibus Novembris anni trecentesimi quinquagesimi quarti, non vero quinquagesimi quinti, ut perperam Baronius habet. Diem ipsemet nos edocet lib. de Vita beata. Anno trecentesimo octogesimo quarto Mediolanum venit, ac elapsis feriis vindemiaibus, Rhetoricam docuit, & de more in eunte anno CCCCLXXV. Bautoni Consuli Magistratum auspicianti panegyrum recitavit: libro enim 3. contra literam Petilianî cap. 25. ait: Cum ego Mediolanum ante Bautonem Consulem venerim, eique Consuli Kalendis Januariis laudem pro mea tunc Rhetorica professione recitaverim. Anno itaque CCCCLXXV.

betione & Lolliano Consulibus, Constantii Imperatoris XIX. Idibus Novembris: eam enim diem natalem suum dicit in libro de Vita beata (c). Idemque decimosextimo ætatis suæ anno, Domini autem trecentesimo septuagesimo primo, litterarum studii causa (ut ipse testatur d) Carthaginem petiit, quo & orbatu est patre (e). Decimonono vero, nempe Christi trecentesimo septuagesimotertio, impedit in Manichæos, de quibus ait (f): Lucidi itaque in homines superbe delirantes, carnales nimis & loquaces, in quorum ore laquei diaboli & viscum confectum commixtione syllabarum nominis tui, & Domini Jesu Christi, & Paracliti consolatoris nostri Spiritus sancti. Hæc enim nomina non recedebant de ore eorum, sed sono tenuis & strepitu linguæ, cæterum cor inane veri. Et dicebant, Veritas, & Veritas; & multum eam dicebant mihi, & nusquam erat in eis. Et inferius (g): Per idem tempus annorum novem ab undevigesimo anno ætatis meæ usque ad duodevigesimum seducebamur & seducebamur, falsè atque fallentes in variis cupiditatibus, & palam per doctrinæ, quas liberales vocant, occulte autem falso nomine religionis, hic superbi, ibi superstitiosi, ubique vani, ac popularis gloria sectantes inanitatem usque ad theatricos plausus & contentiosa certamina, & agonem coronarum fovearum, & spectaculorum nugas, & intemperantiam libidinum. Et infra (h): Docebam illis annis rhetoricam, &c.

VIII. Quid autem tunc sanctissimæ matri ejus Monica viduæ deploranti filii perditionem eam consolaturus ostenderit Deus, ipse narrat his verbis (i): Misisti manum tuam de alto, & de hac profunda caligine eruisti animam meam, cum pro me ploraret ad te mater mea fidelis tua, amplius quam sicut matres corporea funera. Videbat enim illa mortem meam ex fide & spiritu, quem ex te habebat; & exaudisti eam Domine, nec despexisti lacrymas ejus, cum profluentes rigarent terram sub oculis ejus in omni loco orationis ejus, & ex-

quo Bauto Consul fuit, annum ætatis tricesimum agebat Augustinus. Nam annum ætatis vicefimum nonum egit Carthagine cum Fausto: lib. enim 6. Confessionum cap. II. scribit: Et ecce jam tricennariam ætatem gerebam in eodem tuto hostans, dum dico: Cras inveniam: ecce manifestum apparebo, & tenebo, & ecce Emulus veniet, & exponet omnia. Erat tunc annus Christi trecentesimus octogessimus tertius. Libri 5. Confessionum caput 8. exorditur: Egisti mecum, ut mihi persuaderetur Romam pergere, quo paulo post transiit, ibique scholam privatam aperuit, ut ipsemet eo loco cap. 9. & 10. testatur.

IV. Interea Symmachus Urbis Præfectus eum Mediolanum ad docendum Rhetoricam misit, ipso Augustino teste cap. 13. Symmachî autem Præ-

(a) August. de Vit. beat. c. 11.

(d) Aug. confess. l. 1. c. 2.

(e) Aug. ib. l. 3. c. 4.

(f) Aug. ib. l. 3. c. 6.

(g) Aug. ib. l. 4. c. 1.

Augustinus Carthagine seductus a Manichæis.

(h) Aug. confess. l. 4. c. 2.

(i) Aug. confess. l. 3. c. 11.

Divinam visionem de futura conversione filii S. Monica accepit.

Monica accepit.

Monica accepit.

Monica accepit.

Monica accepit.

Monica accepit.

Monica accepit.

Monica accepit.

Monica accepit.

Monica accepit.

Monica accepit.

Monica accepit.

CHRISTI
377.DAMASI PAP.
II.VALENTIS I4.
GRATIANI II. IMPPP.
VALENTIN. 2.

audisti eam. Nam unde illud somnium, quo eam consolatus es, ut vivere me secum crederet, & habere secum eandem mensum in domo, quod nolle ceperat, aversans & detestans blasphemias erroris mei? Vidit enim stantem se in quadam regula lignea, & advenientem ad se juvenem splendidum, hilarem, atque aridentem sibi, cum illa esset mœrens, & mœrore confecta. Qui cum causas quaesisset ab ea mœsitia suæ, quotidianarumque lacrymarum, docendi (ut assolet) non discendi gratia; atque illa respondisset, perditionem meam se plangere; iussisse illum, quo secura esset, atque admonuisse, ut attenderet & videret ubi esset illa, ibi esse & me. Quod illa ubi attendit, vidit me iuxta se in eadem regula stantem. Unde hoc, nisi quia erant aures tuæ ad cor ejus? O tu bone omnipotens, qui sic curas unumquemque nostrum, tamquam solum cures, & sic omnes tamquam singulos. Unde illud etiam, quod cum mihi narraffet ipsum visum, & ego ad id trahere conarer, ut illa se potius non desperaret futuram esse quod eram; continuo sine aliqua hæsitatione: Non, inquit, non enim mihi dictum est: Ubi ille, ibi & tu; sed ubi tu, ibi & ille. Atque paulo post (a):

IX.

(a) Aug. conf. lib. 3. c. 12.

Quid Episcopus auguratus est de S. Augustino.

Dedisti alterum responsum per sacerdotem tuum quemdam Episcopum nutritum in Ecclesia & exercitatum in libris tuis. Quem cum illa femina rogasset, ut dignaretur eam colloqui, & refellere errores meos, & dedocere me mala, & docere bona (faciebat enim hoc, si quos forte idoneos invenisset) noluit ille; prudenter sane, quantum sensi postea. Respondit enim me adhuc esse indocilem, eo quod instans essem novitate hæresis illius, & nonnullis quaestiuiculis jam multos imperitos exagitasset, sicut illa indicaverat ei: Sed sic, inquit, illum ibi & tantum roga pro eo Dominum; ipse legendo reperiet quis ille sit error, & quanta impietas. Simul etiam narravit, se quoque parvulum a seducta matre sua datum fuisse Manichæis, & omnes pene non legisse tantum, verum etiam scriptitasse libros eorum; sibi que apparuisse, nullo contra disputante & con-

PAGIUS

secura in annum CCCLXXXIV. incidit, ut Baronius observavit. Quod si Augustinus anno trecentesimo quinquagesimo quinto natus fuisset, anno vicessimo nono exeunte, ac jam tricenariam aetatem agens, Christi CCCLXXXIV. fuisset Rhetor Carthagine, Faustio convixisset, & ab eo discisset; cum tamen anno CCCLXXXIV. Romæ docuerit, indeque Mediolanum a Symmacho missus fuerit, ubi incumbente autumno publicum Rhetorem agere cœpit; & ineunte anno CCCLXXXV. tanquam Oratoriae artis Professor ad Baulonem Consulem Orationem habuerit. Ex Symmachi itaque Præfectura Augustini ætas eli-

vincente, quam esset illa secta fugienda; itaque fugisse. Quæ cum ille dixisset, atque illa nollet acquiescere; sed instaret magis deprecando, & ubertim flendo, ut me videret, & mecum disereret; ille jam subsonacatus tædio: Vade, inquit, a me, ita vides: fieri enim non potest, ut filius istarum lacrymarum pereat. Quod illa ita se accepisse, inter colloquia sua mecum saepe recordabatur, ac si de celo sonuisset. Sic ipse, qui hoc tempore in his totus erat; sed quando tandem e fece emerferit, dicendum suo loco erit. Gratianus autem cum accepisset ab hujusmodi nebulonibus curiosam juventutem duci captivam, his & aliis, quas dicemus, legibus eos exagitare curavit.

Hic ipse etiam annus est, quo sanctus Ambrosius, mense Januarii, ipso die natali S. Agnetis exorsus de virginitate sermonem, propagavit illum in libros tres ad forem conscriptos de Virginitate: proficitur enim id ipse, cum ait (b): Hæc ego vobis, sanctæ virgines, nondum triennalis sacerdos munuscula paravi, licet usque indoctus, sed vestris edoctus moribus: Quantum etenim adolescere usus poterit in tam parva initiata religionis ætate? Hæc ipse. Porro hic ille est annus, quem tertium agebat in sede Ambrosius, absolvendum post decem menses & semis; unde jure illud: Nondum triennalis sacerdos. Sed miraculum plane istud ingens, ut qui necdum Christianus ad docendum alios Episcopus creatus est; hoc ipso anno, secundo jam in cathedra expleto & mense uno cum dimidio, tot tantaque de fide, moribus, & Ecclesiæ institutis Ecclesiastica elucubraverit monumenta: quippe qui anno superior in Lucam commentarios pereruditos scripserit, hoc vero anno de Virginitate luculentam elaboraverit tractationem; ut re vera appareat, non nisi divino eum afflatu spiritu hæc adeo magna tantaque copia præstare valuisse. Qui igitur semel ad culturam eam sedulo studio redegisset Ecclesiam, fertilem quidem terram, Ariani autem Antistitis impietate factam sterilem; quæ nobiliora essent in Ecclesia Catholica semina, nempe sanctæ virginitatis, in ea se-

X.

Ambrosius scribit de virginitate.

(b) Ambrosius de Virg. lib. 3.

XI.

re laboravit; nec tamen fessus est aliquando, si reddere solita terra fructum, centuplum, ne factum quidem semen ingrata rependeret; hinc ipse (a): Dicit aliquis; tu nobis quotidie virginum canis laudes. Quid faciam, qui eadem quotidie cantito, & proficito nihil? Sed non mea culpa. Denique de Placentino sacrandæ virginis veniunt, de Bononiensi veniunt, de Mauritania veniunt, ut hic veletur. Magnam rem videris; hic tracto, & alibi persuadeo. Si ita est; alibi tractemus ut vobis persuadeamus. Quid quod etiam, qui me non audiunt, sequuntur; qui audiunt, non sequuntur? Nam plerasque virginis cognovi velle, & prohiberi etiam prodire a matribus, & (quod est gravius) viduis, cum quibus hic mihi sermo est.

Aderat tunc in auditorio, cum hæc S. Ambrosius concionaretur, S. Eusebius Bononiensis Episcopus; de quo ipse (b): Bene, inquit, accidit, quia nos laboraturos Dominus sciebat; & auxilium de sociis ministravit. Adest piscator Ecclesiæ Bononiensis aptus ad hoc piscandi genus. Hæc idcirco Ambrosius, quoniam Eusebii cultura & studio Bononiensis Ecclesiæ ea præclara fobole fecundata admodum videbatur, ut idem Ambrosius eodem libro primo testatur; ad quem & scripsit commentarium, cujus est titulus, Institutio virginis.

XII.

Virgines in Ecclesia magnum decus.

Sacrarum virginum genus duplex.

Erant plane sacrae virgines Ecclesiæ gemmae ornantes Episcoporum coronas, eademque Deo dicatae duplicis erant generis, alterius nimirum eæ quæ in domo paterna cum suis parentibus & cognatis agebant, e quarum numero sancta Marcellina Ambrosii soror fuit, quæ Romæ a Liberio Papa Deo sacrata domi degebat, atque alias ipsa dives in eadem professionem & consortium sibi adlegerat; sicut & Romæ itidem Eustochium, Principia, Demetria, & aliæ apud suos habitantes, atque Deo servientes: alterum autem earum genus erat, quæ sub uno conclavi, nempe in monasterio religiosam vitam ducerent, quarum supra tuo loco meminimus. De Orientalis quoque Ecclesiæ

PAGIUS *limo, quem de iis, quos servaverit & custodierit, ducet.* Hæc quæ de apparatu triumphali dicuntur, quo Gratianus Romam ingrediens excipiendus erat, magnam mihi suspensionem faciunt, inquit Petavius, id quod tamen ex nullis aliis monumentis liquet, Gratianum Romam venisse, quo anno dicta est Oratio hæc, id est, anno CCCLXXVII. circa mensem Aprilium aut Maium: quo tempore nulla Constitutio, nullum scriptum profertur potest, a Gratiano alibi datum; nullum denique vestigium, quo ejus vel in Gallis, vel in aliarum terrarum parte commemoratio demonstratur. Anget vero suspensionem meam, quod Orat. 13. pag. 198. conceptis verbis Theodosio audiente confirmat, Gratianum a se visum olim &

V.

Gratianus nunquam Romam fuit.

cienda, de qua rursus infra sermo erit. Petavius in Notis ad Orationem XII. Theodotii suscipitur, Gratianum currenti anno Romam venisse, ibique triumphasse, quod Theodotius dicit: At certe Scipio cum assertum a vinculis Tevntium Carthagine adduceret, jucundius est a vetustis illis Romanis conspectus: atque hæc triumpho maxime splendida & magnifica pars fuit, Vir Romanus illustris, Scipionem in libertatis pileo assestant. At Gratianum solemnem pompam ingrediendem, quantum agmen eorum, qui servati & soluti sunt, sine pileo, aut alia libertatis nota sequitur? Ego vero sanctiorem hunc triumphum existimo

DAMASI PAP.
II.VALENTIS I4.
GRATIANI II. IMPPP.
VALENTIN. 2.

ejusdem institutionis observantia, duplicique genere distinctis sacris virginibus sanctus Gregorius Nazianzenus in carmine ad Hellenum (c) his verbis meminit: (c) Gregorius Nazianzenus. Multas quidem in omnibus illis regionibus, quas salutifera Christi doctrina peragravit, invenire est, quæ partim in sodalitiis vivunt, eademque celestis vitæ cupiditatem fovent, atque idem vitæ institutum sequuntur, partim infirmis suis parentibus aut fratribus, quos castitatis suæ testes habent, sedula assident. Mibi quidem est parvus est hujusmodi mulierum numerus; celestibus tamen, pulcherimisque Christi fideibus adeo gestio atque exulto, ut pro paucis his meis de virtutis præstantia cum multo pluribus in contentionem venire non dubitem. Sic ille.

Ejusmodi autem sacris virginibus ad ecclesiam venientibus, locus ab aliis tabulati interstitio separatus dabatur, & quidem ornatus diversis appositis ex divinis Scripturis virginitati congruis monumentis; prout S. Ambrosius, virginem lapsum alloquens, docet his verbis (d): Nonne (d) Ambrosius ad Virginitatem lapsam c. 6. & illum locum tabulis separatum, in quo in ecclesia stabas, recordari debuisti ad quem religiose matronæ & nobiles certatim currebant tua oscula petentes, quæ sanctiores & meliores te erant? Nonne vel illa præcepta, quæ oculis tuis ipse scriptus paries ingerebat, recordari debuisti? Divisa est mulier & virgo: Quæ non est (e) I. Cor. 7. (e) nupta, cogitat quæ Domini sunt, in modo sit sancta corpore & spiritu. Tu autem in contrarium vertens dictum, &c.

Porro est in his Ambrosius admodum versatus est; nihil tamen apud eum antiquius fuit, vel curavit propensus, quam ad exactam absolutamque Ecclesiasticam disciplinam clerum componere; cujus rei causa tres illos egregios de Officiis libros scribere postea est aggressus, cum ali-quandiu populum docuisset, in quorum exordio ita præfatur (f): Ego enim raptus de tribunalibus atque administrationibus insulis ad sacerdotium, docere vos cœpi, quod ipse non didici. Itaque factum est,

XIII.

Ambrosius composuit Clerum.

(f) Ambrosius de officio 1. c. 1.

oracione compellatum: se vicissim dicentem ab eo auditum, acceptumque comiter & perbene. Romæ igitur id factum oportuit, quo & se venisse Gratiano hortatore, proficitur Orat. 31. ubi denique expectari Gratianum hoc loco testatur. Ita Petavius.

Verum hæc conjectura nequam admittenda: ab anno enim trecentesimo quarto ad quadringentesimum quartum nempe per integrum seculum ter tantum Augusti Romæ visi, ut inquit hoc saculo Claudianus in sexto Consulatu Honorii, cujus versus anno CCCXCV. explicabimus. Quare Constantini Magni tempore ipse & Maximianus Hercules Romæ fuerunt. Secundo, Constantinus ibidem triumphavit, & tertio, Theodosius Magnus & Valentinianus junior in eadem Urbem

bcm

CHRISTY
377.DAMASI PAP.
II.VALENTIS 14.
GRATIANI II. IMPPP.
VALENTIN. 2.

est, ut prius docere inciperem, quam discere. Discendum igitur mihi simul & docendum est; quoniam non novi ante discere. Et quantumlibet quisque profecerit; nemo est qui doceri non egeat, dum vivit. Ita ipse. Qualem autem delectum habuerit in clericis deligendis, quamque in singulis ad officia Ecclesiastica cooptandos fixerit oculorum obtutum; quæ ipsemet habet in iisdem tunc a se editis commentariis, his verbis significat (a): *Meministi, filii, quemdam amicum, cum sedulis se videretur commendare officiis, hoc solo tamen in clerum a me non receptum, quod gestus ejus plurimum dedeceret: Alterum quoque cum in clero reperissem, justissime me, ne umquam præiret mihi, quia velut quodam insolentis incessus verberis oculos feriret meos. Idque dixi, cum redierint post offensam muneri; hoc solum excepi: Nec sefellit sententia. Uterque enim ab Ecclesia recessit, ut qualis incessu prodebat, talis perfidia animi demonstraretur. Namque alter Ariana infestationis tempore fidem deseruit; alter pecunia studio, ne judicium subiret, sacerdotem se nostrum negavit. Lucebat in illorum incessu imago levitatis, species quedam scurrarum percurfantium.* Hæc ipse.

XIV.

Ambrosius corrigi
pravos usus.(b) Ambrosius
serm. 30.
(c) Ambrosius
serm. 82.

At sicut ex Ariani Episcopi administratione populum magna ex parte corruptum curavit, atque clerum Ecclesiastica disciplina solutum correxit; ita ad Gentilios mores incuria ministrorum coalitos quantocivus extirpandos incubuit. Fidem horum facit declamatio illa adversus Januarii (b) Kalendas superstitione colentes. Acclamationesque illas in Lunæ defectu penitus sustulit (c); auctorque exitit, ut diem illum Kalendarum, quo po-

pulus Gentilis genio indulgebat, Fideles jejunando transigerent. Sed & quæ simbolo aliquo & affinitate Gentilicis ritibus viderentur esse conjuncta, protinus abolevit, ut inter alia piorum illa convivium, Agapes nominata, in ecclesiis peragi consueta, quorum meminit Augustinus (d); quæ quod imaginem quamdam Parentalium repræsentarent, Ambrosii exemplo idem sanctus Augustinus postea in Africana Ecclesia auferenda curavit (e). In eo quoque multus fuit; ut pravam illam consuetudinem, quæ tam in Occidente, quam etiam in Oriente usu temporis coalescerat, qua Fideles quamplurimi usque ad provectiorem ætatem baptismum differrent, penitus ut malum germen ex agro Dominico evelleret; & quod se fecisse doluit, ab aliis ne in posterum fieret, vehementer admonuit (f): præstiteruntque hoc ipsum apud Orientales Basilii atque Gregorius Nazianzenus, necnon Gregorius Nyssenus, ut ipsum de Baptismo editæ orationes significant. At de rebus ab Ambrosio gestis hoc tempore hactenus; conveniemus eum sæpe in futurum.

Hoc eodem anno idem Imperator pro clericorum immunitate ita rescripsit (g): *(g) L. 24. de Presbyteros, diaconos, subdiaconos, atque exorcistas, & lectores, ostiarios etiam, & omnes perinde qui primi sunt, personalium munerum expertes esse præcipimus. Dat. III. Non. Mart. Gratiano IV. & Merobaud. de Coss.*

Hoc pariter anno, magno favore Imperatorum, tum Romæ, tum etiam Constantinopoli Symmacho Consulari, ipsis Principibus carissimo dedicata statua est: ejus autem quæ Romæ erecta est, basis e jusmodi habuit inscriptionem (h):

PHOSPHORII

L. AUR. AVIANO. SYMMACHO. V. C. PRAEFECTO. URBI CONSULLI. PROPRAEFECTIS. PRAETORIO. IN. URBE. ROMA FINITIMISQUE. PROVINCIIS. PRAEFECTO. ANNONAE. URBI. ROMAE. PONTIFICI. MAIORI. QUINDECIMVIRO. S. F. MULTIS. LEGATIONIBUS. PRO. AMPLISSIMI. ORDINIS. DESIDERIIS. APUD. DIVOS. PRINCIPES. FUNCTO. QUI. PRIMUS. IN. SENATU. SENTENTIAM. ROGARI. SOLITUS. AUCTORITATE. PRUDENTIA. ATQUE. ELOQUENTIA. PRO. DIGNITATE. TANTI. ORDINIS. MAGNITUDINEM. LOCI. EIUS. IMPLEVERIT. AURO. INLUSTREM. STATUAM. QUAM. A. DOMINIS. AUGUSTISQ. NOSTRIS. SENATUS. AMPLISSIMUS. DECRETIS. FREQUENTIBUS. IMPETRABIT. IDEM. TRIUMPHATORES.

PRIN-

PAGIUS bem venire; sed nullus alius Imperator toto illo saeculo Romæ fuit, ut loco citato magis explicabimus, Themistius itaque loquitur de ingressu Gratiani in urbem Trevirensium post victoriam Alamannicam hoc anno reportatam, de qua anno sequenti agemus. Post pugnam enim Argentanensem, seu victoriam, Treveros reverfus est; ubi data ab eo XV. Kal. Octob. Lex 3. Codicis Theodosiani Tributa in ipsis speciebus. Mense

Februario Alemanni Rhenum transiere, adversus quos Gratianus Duces suos misit, quos ipsemet postea secutus est, ut habet Ammianus lib. 31. cap. 10. Themistius Gratianum videre & oratione compellere potuit anno trecentesimo septuagesimo octavo, aut insequenti, quo eum Constantinopolim venisse, anno CCCLXXVIII, num. V. & VII. dicemus.

CHRISTY
377.DAMASI PAP.
II.VALENTIS 14.
GRATIANI II. IMPPP.
VALENTIN. 2.

PRINCIPES. NOSTRI. CONSTITUI. APPOSITA. ORATIONE JUSSERUNT. QUAE. MERITORUM. EIUS. ORDINEM. AC. SERIEM. CONTINERET. QUORUM. PERENNE. JUDICIUM. SANTO. MUNERI. HOC. QUOQUE. ADDIDIT. UT. ALTERAM. STATUAM. PARI. SPLENDORE. ETIAM. APUD. CONSTANTINO POLIM. COLLOCARET: a dextero latere ejusdem basis hæc: DEDICATA. III. KAL. MAIAS. D. N. GRATIANO. III. ET. MEROBAVDE. COSS.

hactenus inscriptio Symmachi, de qua moniti errorem corrigimus, siquidem secuti fallaces duces, cum ipsis erravimus, dicentes hunc ipsum esse Symmachum Urbis Praefectum, qui pro Ara Victoriae laboravit. Verum erratum corrigimus, asserentes hunc ab eo diversum; parentem tamen ipsius prænomine Lucium Avianum, filium vero Quintum esse dictum, cujus tamen Urbana Praefectura non ante annum Domini trecentesimo octogesimo quartum contigerit, post annos septem.

XVII.

At visis his, quæ Principes sæculi Romæ Symmacho præstiterunt; quid ibidem majoris honoris contulerit Deus Ambrosio, haud tacendum: accidit enim, quo anno, nescitur (post aliquot enim annos ab Ambrosii ordinatione contigisse tradit Paulinus ejus Romam adventum) ut illud insigne miraculum ederetur, quod idem auctor describit his verbis (a): *Per idem tempus cum Transiberim apud quamdam clarissimam invitaretur, ut sacrificium in domo offerret; quadam balneatrix, quæ*

paralytica in lecto jacebat, cum cognovisset ibidem esse Domini sacerdotem, in sella se ad eandem domum, ad quam ille invitatus advenerat, portari fecit, atque oranti & imponenti manus vestimenta attigit; quæ cum exoscularetur, statim sanitate recepta, ambulare cepit; ut impleretur illud Dominicum dictum ad Apostolos (b): Etiam majora his facietis credentes in nomine meo. Quod tamen signum sanitatis ut mirabile fuit, ita etiam nec occultum: nam ego post annos plurimos, sanctis viris referentibus, positus in Urbe cognovi. Hæc Paulinus. Vides ex his pariter pristinam illam adhuc perseverare Romæ consuetudinem, quæ tempore persecutionis usu fuerat necessario introducta, nempe ut in domibus privatis sacra agerentur Missarum solemnia; quod pluribus exemplis tomo secundo Annalium est demonstratum: quomodo vero post hæc Ecclesiastico canone decretum sit, ne in privatis ædibus sacrificia offerrentur, suo loco dicendum erit.

(a) Paulinus
in vita
Ambrosii.(b) Lib. In-
script. edit.
Planti-
niana. pag.
704.

JESU CHRISTI ANNUS 378.

DAMASI PAP. ANNUS 12.

VALENTIS 15. GRATIANI 12. IMPPP. VALENTIN. 3.

CHRISTY 378.

DAMASI PAP. 12.

VALENTIS 15. GRATIANI 12. IMPPP. VALENTIN. 3.

I. ANnus trecentessimus septuagesimus octavus aperitur novis Consulibus Valente sextum & Valentiniano juniore; cuius exordio, ipsis Kalendis Januarii, S. Basilius octo annis, mensibus sex, & diebus sexdecim in Episcopatu perfunctus, feliciter ad Deum ex hac vita migravit; quibus agitur in Ecclesia ejus natalis dies, per annos singulos jugi memoria repetendus, sed & dies electionis ejusdem decimo octavo Kalendas Julii in Ecclesiasticis tabulis adnotatur. Annum vero octavum Basilius in sede absolvisse, nonumque inchoasse, reificatione Gregorii (a) fratris ipsius Nysseni Episcopi superius in e- jus electione dictum est; sed & Gregorius Theologus in ipsius epitaphio octo itidem annos eum in sede absolvisse confirmat; ut nulla plane de his remaneat dubitatio. Quod si S. Hieronymus sub Gratiano, ab- que Valente Imperii mentione, dicat S. Basilius decessisse; hæc idcirco, quod ma- luit retulisse obitum ejus ad tempus pii Imperatoris, qui hoc ipso anno, extin- cto Valente, Orientis quoque sibi subje-

ctum administrandum suscepit Imperium. His vero de tempore obitus Basili eluci- datis, jam ipsam de morte ejus historiam prosequamur, petitam ex Gregorio Na- zianzeno, qui eam ita describit (b): Cum autem cursu confecto, fideque ser- vata, resolutionis desiderio teneretur, tem- pusque coronarum appeteret, atque illud quidem non audisset (c): Ascende in montem, & morere; verum: Morere, & ad nos ascende; hic quoque miraculum edit superioribus nequaquam inferius. Nam cum ferme mortuus & manibus esset, ma- ximaque ex parte vita perfunctus, circa extremos sermones invalescit, ut cum pie- tatis verbis abscederet, ac fidelissimis suis cultoribus ad Ecclesiasticos gradus prove- hendis manum & spiritum præberet, ne sacrario fraudarentur, quos discipulos at- que in sacerdotio adjutores habuerat. Et paulo post: Jacebat ille extremos spiritus ducens, atque a caelesti choro, ad quem jam pridem oculos converfos habebat expe- titus. Circumfusa autem illi erat tota ci- vitas, calamitatem hanc agerrime ferens, ac

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5871. 23. G. 18. P. 1. April. Indiæ, 6. JESU CHRISTI 378. DAMASI PAPÆ 12. GRATIANI 12. VALENTINIANI JUNIORIS IMPP. 4.

I. [1] ANnum, I. ad XII. Coss. Valens Aug. VI. & Valentinianus junior Aug. II. Ille

NOTÆ [1] Coss. Valens Aug. VI. & Valentinianus junior II. Socrates, lib. IV. cap. XXXVIII. Valens Consulatu suo sexies, & Valentiniano bis, Facti Idatii, & Prosperi chronicon; Valente VI. & Valentiniano II.

Chronicon Paschale, seu Alexandrinum: Valente Augusto VII. Mendose pro VI. & Valentiniano Casare II. S. Hieronymus in epistola præfixa translationi Chronici Eusebii; Valente sexties, & Valentiniano iterum. Laterculus Paschalis Bucherianus, & Chronicon Cassiodori consulares Factos hujus anni exarant in hunc modum: Post consulatum Gratiani III. lege IV. & Merobaudis. & post hæc Bucherianus; Valente VI. & Valentiniano juniore. Apud Hieronymum in Chronico habentur hæc: Quia superiore anno Sarmata Pannonias vastaverant, iidem Consules permanere. Pascha- lis laterculus in fine Gennadii; Valente, subandi VI. & Valentiniano II. Vetus lapis erutus in vi- nea Naria, via Salaria A. D. 1735.

DECESSIT X KAL. JUNIAS ET. DEPS. DD NN VALENTE AUG. VI. ET VALENTINIANO II. COSS.

Fragmentum item veteris lapidis in cœmeterio Callisti repertum eodem anno 1735.

..... COMPARI SUAE ..... ANN. P. M. XI. Valente VI. ET VALENTINIANO II.

(a) Gregor. Nyss. epist. ad Olymp. de obitu S. Macrina.

(b) Greg. Naz. orat. in laud. Basili.

(c) Deuter. 32.

Coss. & Quinde- cennalia Valentis. II. Obitus D. Basili.

PAGIUS

philochium jocose ludit, quod Basilius ante mortuum, quam Episcopum crediderit. Com- beffius in Notis ad Amphiloichium eadem ver- ba intelligit de quinto Valentis Consulatu, qui in annum Christi CCLXXVI. incidit. Sed vana utraque explicatio: Amphiloichius enim lo- quitur de anno quinto Valentiniani Junioris, mense Novembri anni trecentessimi septuagesimi noni inchoato, ideoque significat, Kalendis Ja- nuariis anni trecentessimi octogesima Basilius mor- tuum esse. Eum quippe Kalendis Januariis ad Deum migrasse diserte asserit. Nomen itaque Valentis a scitolo quopiam intrusum, ideoque ex Amphiloichii textu expungendum. Nec mi- rum, Amphiloichium Basilius mortem anno quin- to Valentiniani junioris, qui in Occidente im- perabat, consignasse, cum Hieronymus eundem sub Gratiano, qui etiam in Occidente regna- bat, decessisse scripserit. Quare non dubium, quin Combeffius citatus hallucinatus fuerit, quando scribit annum illum quintum sive Im- perii, sive Consulatum Valentis & Valentinia- ni falsum esse; quod, inquit, ea temporis no- ta in Vita Sanctorum non solet apponi. Nam nihil frequentius in eisdem, quam similes tem- poris characteres occurrant. Recte tamen Com- beffius ait, eam Sancti Basilius Vitam Amphi- lochio abjudicandam non esse; quod eo magis existimandum, quod in ea certus Basilius mor- tis annus, qui alibi non legitur, diserte me- moretur. Quod si Basilius anno tantum trecen- tessimo septuagesimo primo Episcopus Casareæ

ac discessum perinde ac tyrannidem accu- sans, ejusque anima non secus ac si vel manibus, vel precibus retineri ac cogi pos- set, arripere tentans. Mentis enim erro- rem marore contraxerant, nec quisquam erat qui non aliquam suæ vitæ partem, si fieri posset, illius vitæ addere paratus esset.

III. Ut autem victi sunt (oportebat enim eum hominem inveniri atque convinci) at- que ipse ad Angelos eos, a quibus abdu- cebatur, postremam hæc prolocutus: In ma- nus tuas commendo spiritum meum (a); animam lætus exhalasset, non ante tamen quam sacrosancta doctrina eos qui aderant nonnihil instruxisset, extremisque alloquiis meliores effecisset; tum vero miraculum om- nium quæ unquam fuerunt celeberrimum designatur. Efferebatur vir sanctus, san- ctorum manibus exaltatus; atque omnes operam dabant, partim ut fimbriam arri- perent, partim ut umbram, partim ut fe- retrum, quo sanctus portabatur, vel so- lum atrectarent (quid enim illo corpore sanctius ac purius?) partim ut propius ad eos qui corpus ferebant, accederent, partim ut aspectu solo fruerentur, tamquam eo quoque utilitatis aliquid afferente. Ple- na erant fora, porticus, duplura & tri- plicia tabulata hominum illum deducen- tium, præentium, sequentium, affectan- tium, seque invicem conculcantium, multa millia hominum omnis generis & ætatis ad eam diem incognita: psalmodiæ lætu in- terrumpebantur ac vincebantur, patientia

doloris magnitudine frangebatur. Certab- ant nostri cum exteris, cum Ethnicis, Ju- daeis, advenis, iique vicissim nobiscum, u- tris uberiores lacrymæ uberiores utilita- tem afferrent. Ut finem faciam, in pericu- lum etiam lætus desinit, pluribus nimi- rum hominibus illa propulsio & protrus- sionis violentia extinctis, atque hinc simul cum eo digressis; qui etiam mortis nomine felices existimati sunt, ut ipsius itineris comites, atque (ut ferventiorum quispiam dixerit) funebres victimæ. Tandem cor- pus vix raptoribus elapsum, ac prosequen- tium victor in parentum sepulcro condi- tur, ac sacerdotibus sacerdotum princeps, prædicatoribus magna voce, meisque auri- bus insonans, martyribus martyr adjungitur.

At nunc ille quidem in cælis est, illic- que ut opinor, sacrificia pro nobis offert, ac pro populo preces fundit (neque enim ita nos reliquit, ut prorsus reliquerit) ego autem semianimis & semiconfectus Grego- rius, utpote a præclara illa conjunctio- ne abreptus, ac tristem vitam & difficilem trahens, ut probabile est eum qui ab eo disjunctus sit, haud scio quid de me tan- dem fieri illius castigatione privato. Quam- quam nunc quoque ab eo admoner, ac per nocturna visa castigor, si quando ab offi- cio recessero, &c. Summo quidem dolore ex Basilius obitu Gregorius affectus est, ut- pote illi ætate æqualis, educatione simi- lis, religione frater, sacramento colle- ga, professione par, studiis laboribusque conjunctus, atque amicitia idem ipse unus cum

IV.

Basilius in Cælo pro his qui in terra sunt precatur.

CHRISTE 378.

DAMASI PAP. 12.

VALENTIS 15. GRATIANI 12. IMPPP. VALENTIN. 3.

CHRISTE 378.

DAMASI PAP. 12.

VALENTIS 15. GRATIANI 12. IMPPP. VALENTIN. 3.

(a) Greg. Naz. epist. 37.

V. Gregorii Nazianzeni epistola ad Gregorium Nyssenum.

cum eo, prout hæc omnia ipse deplorans in orationis ejus sine testatur. Quam ob causam diu multumque flevit Basilium, non ut amicum tantum ac fratrem, sed ut Ecclesiarum Orientis lumen & gloriam. Unde ipse hoc tempore ad ipsius Basilii germanum Gregorium Nyssenum, audita ejus morte, gemens hæc scribit (a):

Hoc quoque arumosa huic vitæ reliquum erat, ut Basilii mortem audirem, sanctæque illius animæ peregrinationem; qua a nobis peregre profectus est, ut præsens sit apud Dominum, utpote toto vitæ curriculo hoc unum meditatus. Mihi vero præter alia hoc quoque ereptum est (quod etiamnum gravi ac periculoso morbo laborem) ut & sanctum cinerem exosculer, tibi que præsto sum convenientibus muneribus perfungenti, communibusque amicis nostris consolationem adhibeam. Nam Ecclesiæ solitudinem intueri hujusmodi gloria detonsæ & spoliata, atque hujusmodi corona excusæ tam grave est, ut nec oculis spectari, nec auribus concipi possit cordatis utique & prudentibus viris. Tu vero, quamquam & amici multi & sermones ad consolationem tibi adsint; tamen a nullo perinde mihi solatium capere posse videris, quam a te ipso, illiusque recordatione; quippe qui aletis quoque omnibus philosophiæ exemplum fueritis, ac velut regula quadam spiritalis moderations in rebus secundis, quam tolerantiam in adversis. Quandoquidem duo hæc novit philosophia, nimirum & prosperitate modeste uti, & calamitatem honeste ferre. Atque hæc a nobis ad præstantiam tuam scripta sunt. Me vero hæc scribentem quod tempus, quæ ratio consolabitur præter tuam societatem & congressionem, quam beatus ille vir pro omnibus rebus nobis reliquit, ut virtutes illius vitæ quasi in pulchro & perspicuo speculo intuentes, illum quoque habere existimemus? Hactenus ad Nyssenum Theologus, cum & ad Eudoxium (b) rhetorem eodem argumento paucis his:

(b) Gregor. Naz. epist. 39.

VI. Status Gregorii Nazianz.

(c) Psal. 36.

Quæris, quò statu res nostræ sint? admodum acerbo; Basilium non habeo: Cæsarium non habeo, spirituales fratrem meum & corporalem; pater meus & mater mea dereliquerunt me (ut cum Davide (c) loquar) corpus adversa valetudine laborat, senectus caput premit, curæ aliæ aliis intexuntur, incursum negotia, insidiæ amici, Ecclesiæ res pastore & gubernatore carent: pereunt bona, nuda & aperta sunt mala; navigatio in nocte, fax nusquam, Christus dormit. Quid faciam? Una mihi malorum depulsio mors. At res etiam alterius vitæ mihi formidolose sunt, ex hujus vitæ rebus conjecturam ducenti.

Porro idem Gregorius luculentam quidem funebrem habuit orationem, qua ejusdem Magni Basilii res gestas contexit, dignum plane atque nobile monumentum,

nobilis instar columnæ & vivæ statuæ, in qua cum Basilii egregia relucet imago, tum Gregorii excellens exprimitur artificium, utrumque ubique perspicuum, & immortale. Laudarunt autem Basilium non solum Gregorius Nazianzenus atque Nyssenus clarissimi hujus sæculi oratores; sed & magnus ille Syrus Ephræm diaconus E. desenus eidem postrema persolvit, qui & hujusmodi præconiis, instar tituli sepulchralis, hac apostrophe ad finem orationis apposita, amicum quem adeo coluit, sepelivit:

O fidelis, inquit, Basili, velut Abel acceptus es, sicut Nos salvatus, tamquam Abraham amicus Dei vocatus, ut Isaac pro victima Deo oblati; instar Jacob tentationes fortiter pertulisti, & sicut Joseph magnifice glorificatus es; ut Moyses, Pharaonem posteriorem virga Crucis demersisti, mare passionum secans; ut Aaron, summus sacerdos Domini fuisti: ut Jesus filius Navæ, inimicos in fugam vertisti: ut Phinees amulator, gratia dignus habitus: ut Isaias, spiritali igne mundatus: ut Ezechiel, sedentem super cherubin spectasti; ut Daniel, ora leonum obturasti; & sicut tres pueri, adversariorum flammam recte conculcasti. Instar Petri prædicasti, instar Pauli docuisti, instar Thomæ Filium Dei passum confessus es: instar Matthæi, Marci, Lucæ, & Joannis, de rebus divinis disseruisti; instar Apostolorum, iniquos eradisti, impios convertisti, & Deo gratus fuisti; deprecare pro me admodum miserabili, & revoca me tua intercessionibus pater. Hæc & alia plura in laudem Basilii Ephræm, vir quidem ab adulatione remotissimus, verique si quis alius studiosissimus, ac proinde ab historia minime explodenda. Quidni fumis efferrat virum præconiis, quem divini Spiritus sciret aperta testificatione laudatum? siquidem (ut auctor est Gregorius Nyssenus & ejus vitæ Acta testantur) cum illum convenit, vidit super Basilii dexteram insidentem columbam, eidem concionanti sermonem suggerentem; columbam quidem hieroglyphicum esse Spiritus sancti, ex sancto Evangelio omnibus notum est.

Tanta porro refulsit Basilii claritudine, ut eum omnes tamquam omnibus numeris absolutum sibi proposuerint imitandum. exemplar: nullum putantes in eo habendum esse delectum, ut quid deligendum, seligendum vero quid in eo existimarint; sed quæcumque ejus essent dicta vel facta, etiam quibus natura minus feliciter arrisisset, eadem ex eo tantum, quod Basilii essent, exacta perfectaque putarint. Audi de his Gregorii testimonium (d): *Tanta, inquit, ipsius virtus gloriæque præstantia fuit, ut multa etiam ex parvis illius virtutibus, atque adeo ex corporeis*

VII.

Quas laudes Basilio tribuit Ephræm.

VIII.

Basilium imitati sunt omnes.

IX.

Basilii scripta. (a) Hier. de scrip. Eccl. in Basil.

(b) Cassiod. in præfat. lib. institut. divinit. lectio.

(c) Basil. epist. 188. (d) Basil. ep. 178.

(e) Basil. epist. 76.

defectibus ab alijs ad gloriam nominis, que claritudinem parandam excogitata sunt; cujus generis sunt pallor, barba, certus incedendi modus, tum etiam ad loquendum minime promptum esse, sed ut plurimum, cogitandum atque intro collectum (id quod multi non recte imitantur, nec animadvertentes, in odiosam quandam tristitiam inciderunt) vestis etiam genus, & lectuli species, & cibi sumendi modus; quorum nihil ille dedita opera, sed simpliciter ac fortuito faciebat. Ac multo jam Basilios specie tenus videre licet, statuas nimirum in umbris: multum enim fuerit, si reperiam Echus vocem esse dixerit: nam illa quamvis postremam dumtaxat vocis partem, expressius tamen effingit; hi autem longius ab eo distant, quam quantum accedere concupiscunt. Illud vero non parvi, sed maximi etiam momenti ad gloriam haud immerito existimatur, consuetudinem cum eo aliquando habuisse, aut eum coluisse, aut quippiam ab eo, vel joco vel serio dictum aut factum monumenti loco ferre; quemadmodum ipse quoque me hoc nomine sæpe gloriatum esse scio; quoniam quæ ab illo velut obiter sequebant, multo præstantiora erant, quam ea in quibus alii elaborant. At de his hactenus.

Quod autem spectat ad Basilii scripta, sanctus Hieronymus hæc tantum relegit, cum ait (a): *Egregios contra Eunomium elaboravit libros, & de Spiritu sancto volumen, & in Hexameron homilias novem, & avortionem, & breves variosque tractatus.* Hæc ipse, ea tantum (ut par est credere) enumerans, quæ ad manus ipsius pervenissent; cum longe plura ab eo fuisse scripta elucubrata, ex Cassiodoro (b) possimus intelligere, dum Basilium numerat inter eos Græcos scriptores, qui a principio ad finem usque divinam scripturam sunt interpretati: quantam vero curam Basilii adhibuerit, ut ipsius scripta quam accuratissime describerentur, elegantia epistola ad suum librarium data significat (c), & alia ad notarium docet (d). Extant ejusdem sancti Basilii complura decreta, quæ Ecclesia Orientalis pie sancteque observanda suscepit, ut quæ continentur in tribus epistolis ad Amphilochem datis; in alia ad Theodorum scripta, alia ad Gregorium, sive Parægorium, qua vetuit senem septuagenarium habitare cum femina; & ad Corepiscopos de ordinandis; insuper & perfrinxit graviter simoniacos (e), sed &

PAGIUS Ad num. XII. S. Ephræm post Sanctum Basilium ex hac vita migravit, ut ex Sancti Basilii Vita ab Amphilocho elucubrata liquet. S. Ephræm Quare verum est, quod in Anthologio ab Antonio Arcudio publicato legitur, Ephræm sci-

nundinationes fieri solitas in festis sanctorum martyrum vetuit (f).

Qui autem tam monachis, quam clericis necnon laicis vivendi regulas præscripsit, ipse factus erat (ut dictum est) forma omnibus: nam ut omittamus interiora; quod ad abstinentiam spectat & paupertatem, hæc omnia paucis his Gregorius (g) absolvit: *Illi tunica una, & pallium unum, & humi cubatio, & balnei contemptus, illa ejus decora ornamenta, & vigilia, & cæna suavissima atque pulmentum illi erat, novum inquam illud condimentum panis & sal, & potio sobria & uberrima, quam nobis nihil laborantibus fontes proferunt.* Erga proximum vero talem se præbuit, ut ægrotos amplexibus atque osculis quoque fovaret; hæc & alia plura Gregorius. Post Basilii vero obitum suffectus est in locum ejus Helladius ipsius discipulus, a quo scriptas fuisse res ab eodem S. Basilio gestas, auctor est Damascenus (h), sed non extant; quæ autem Amphilochoi falso nomine fertur Vita Basilii, haud digna satis haberetur, quæ eruditorum auribus ingeratur, nisi adeo sint perspicaces, qui in eis, quæ sint vera a falsis disquirere atque discernere valeant: complura enim ibi vera esse, inficias nemo iverit, ut ea præsertim quæ ab ambo-

bus Gregoriis, Nazianzeno atque Nysseno, necnon ex Ephræm esse noscuntur accepta, vel ab Helladio mutuatus est auctor. Porro ad postremum ex anonymo Vaticano, qualis esset S. Basilii effigies, hæc accipe: *Magnus Basilii procerus fuit habitu corporis, & recto, siccus, gracilis, color ejus fuscus, vultus temperatus pallore, justus nasus, supercilia in orbem inflexa, & adducta, cogitabundo similis fuit, pauca in vultu ruga, eaque venientes, genæ oblongæ, tempora aliquantum cava, promissa barba, & mediocris canities.* Hæc de vultu ibi; quæ autem subduntur, ab alio aliquo auctore addita esse putantur, quod veritati minime consentiant, dum ista ibi leguntur: *Quadragesima natus annos in Episcopalem sedem evectus est; annos quinque Ecclesiæ præfuit: nam certioribus initis rationibus, & firmiter testificationibus, rem aliter se habere, jam declaratum est. Accepimus hæc a viro disertio Petro Morino Parisiensi, qui una cum aliis ex eodem codice in Latinum vertit.*

Hoc eodem anno Kal. Februarii S. Ephræm diaconus Edeffæ ex hac vita discessit.

licet temporibus Theodosii Magni floruisse. Ephræmi Vita die prima mensis Februarii, quo colitur, a Bollando & Henchenio illustrata, sed perperam mors ejus præsentis anno collocata est. In dubium revocat Baronius, quod Am-

(f) Basil. reg. fust. disput. in terr. 49. X.

(g) Greg. Naz. orat. in laudem Basil.

(h) Dam. orat. 1.

XI. S. Basilii effigies.

XII.

CHRISTI 378.

DAMASI PAP. 12.

VALENTIS 15. GRATIANI 12. IMPPP. VALENTIN. 3.

De tempore Ephraem obitus.

fit, post mensis unius spatium a Basilii migratione, vel (ut Græci ejus diem natalem colunt) duodetrigesimo die. Expetierat id ipse ab eo in fine orationis panegyricæ, quam post obitum ejus habuit, illis videlicet verbis ad finem positus: Deprecare pro me admodum miserabili, & revoca me tuis intercessionibus, &c. Ut autem hæc de tempore ejus exitus statuumus, evidens certaque ratio persuadet. Etenim testificatione S. Hieronymi in commentario de scriptoribus Ecclesiasticis liquet ipsum mortuum esse Valente adhuc Imperatore regnante; quem constat hoc ipso anno, mense Augusti, ut dicemus, extinctum esse. Rursum vero cum certum pariter sit, ipsum supervixisse Basilio: nam (ut demonstratum nuper est) in ejus laudem panegyricum dixit; utique cogimur affirmare, tempore hoc interlabente inter Basilii obitum atque Valentis, ipsum Ephraem ultimum clausisse diem, nec alio quidem, quam qui vel a Latinis vel Græcis reperitur ejus memoriæ dedicatus, nempe a Latinis prima Februarii dies, a Græcis vero vigesima octava Januarii. Qui autem ista convellenda putat, necesse est ut S. Hieronymum erroris arguat, ostendatque Ephraem supervixisse Valenti: siquidem superstitem fuisse post Basilium, negari minime potest, oratione illa testimonium perhibente; quam esse dictionem Ephraem qui ejus scriptis affueverunt, numquam inficias irint; hæc quæ ad temporis rationem pertinent, satis.

XIII.

De obitu modo dicendum. Extat oratio, & quidem peregrina ab eo jam proxime morituro astantibus fratribus habita, quæ ea de causa Testamentum Ephraem est appellata; utpote quod illa divinam hæreditatem sanctis admonitionibus consignatam suis possidendam reliquit, cum inter cætera de vitandis hæreticis plurima inculcavit, nominans inter alios Vitalianos, illos nimirum qui a Vitale Antiocheno Apollinaristarum Episcopo ita vocati erant. Rursum vero inter alia quæ eo testamento suos admonitos voluit, illud fuit, quod perfectæ humilitatis, quam vivens præ cæteris virtutibus excoluit, egregium specimen dedit, dum magna contestatione prohibuit, ne exhiberi solita sanctis viris sumptuosa funera, exanimi suo corpori impenderentur; cum tamen illa postrema, quæ a sancta Eccle-

PAGIUS Amphilocheus in Vita S. Basilii cap. 13. dicit, Basilium nempe Sanctum Ephraem ordinasse, quod haud esset Basilii juris Syrum hominem ordinare. Sed non dubito, quin Basilii Spiritu Divino impulsus, ut Ecclesiæ laboranti, & tunc ab Arianis oppugnata succurreret, extra ordinem Ephraemum Sacerdotem ordinasse.

sia pro salute animarum præstari solent officia, nempe preces, & sacrificia, ea sibi impendi sollicitus postularit, ac in primis his verbis:

Hortor vos, ut loco suaviter aromatatum odoris, vestris me adjuvetis orationibus, in ipsis continue mei memoriam facientes: Et inferius: Comitemini me Psalmis & orationibus vestris, & assidue pro mea parvitate offerre dignemini; & cum trigessimam diem complevero, mei memoriam faciatis. Mortui enim beneficio afficiuntur in oblationibus recordationum sanctorum viventium. Hæc ipse, qui tamen respuit cætera quæ honoris essent, defunctorum corporibus exhiberi solita, quod se illis indignum penitus judicaret; utpote qui se (ut ibi præfatus est) scelestissimum peccatorem existimaret, cum alloqui sanctissimus esset. Tale ultimis illis verbis, quorum major cæteris in unoquoque ratio haberi solet, quasi testamento & fide publica consignatum postremum reliquit elogium non suis tantum Edeffensis, sed universæ Catholicæ Ecclesiæ Magnus Ephraem. Qui (inquit S. Hieronymus a) ad tantam venit claritudinem, ut post lectionem Scripturarum, publice in quibusdam Ecclesiis ejus scripta recitentur.

Quis ergo sane mentis homo non auscultandum tanto viro potius judicavit (etiam si cætera innumera ea de re testimonia minime suffragarentur) quam Novantibus una cum fide Patrum traditiones Ecclesiæ convellentibus? Lucubrationes ejus, quod Syro idiomate essent conscriptæ, haud confestim Græcorum aut Latinorum Ecclesiis innotuere: nam S. Hieronymus unius tantum voluminis meminuit, quod ex Syro * in Græcum translatum accepit; pedetentim autem alia complura viri egregii monumenta per Græcorum alveos in Latinam Ecclesiam confluxere; quorum omnium in unum colligendorum, edendorumque fuit opus eruditi viri Gerardi Vossii. Quod autem dicatur presbyter a S. Basilio ordinatus; minime assentiri possumus; cum præter alia quæ repugnant, haud esset Basilii juris, Syrum hominem ordinare.

Rursum vero quod ad postremos illos perpetua memoria dignos ejus affatus pertinet; auctor est Gennadius (b), Ephraem commonuisse Paulinum discipulum suum caute agere, ne in hærescos barathrum se præ-

Multa enim similia in Historia Ecclesiastica occurrunt contra vigorem Canonum gesta a præstantissimis Episcopis, qui, ubi Christianam Religionem periclitari videbant, parvipendere solebant regulas & Canones Ecclesiæ, dummodo Ecclesiam ipsam salvam & integram conservarent. Quare in hujusmodi discrimine valebat hæc

XIV.

Ephraem vita fungendus pro se preces offerri ad Deum jubet.

(a) Hier. de scrip. Eccl. in Ephraem.

* Syrio;

XV.

(b) Genn. de viris illust. c. 3.

IV.

Salus Ecclesiæ summa lex.

CHRISTI 378.

DAMASI PAP. 12.

VALENTIS 15. GRATIANI 12. IMPPP. VALENTIN. 3.

Paulinus discipulus Ephraem in transfertum adus.

præcipitem daret: nam de his hæc ipse: Paulinus presbyter discipulus B. Ephraem diaconi, homo acris valde ingenii, & in divinis doctus valde scripturis; sed vivente magistro clarus in doctoribus Ecclesiasticis fuit, & maxime ex tempore declamator. Post illius autem obitum amore primatus & nominis, separans se ab Ecclesiâ scripsit contraria fidei multa. Huic obituro B. Ephraem astanti sibi dixisse fertur: Vide, Pauline, ne te submitas cogitationibus tuis, & eleveris, sed cum te ad purum comprehendisse putaveris Deum, crede nec intellexisse. Præsentat enim illum ex studiis vel sermonibus nova investigare, & in immensum intellectum hærescon tendere; unde & frequenter Bardejanem novellum vocabat. Hæc Gennadius, quæ tamen desiderantur in testamento, ubi complurium aliorum discipulorum ejusdem Patris benedictiones & monita recensita leguntur.

Contemptus Episcopatus exemplum. (a) Sozom. l. 3. c. 15.

At infelicissimo Paulino satis ad Episcopatus dignitatis contemptum esse poterat ejusdem Ephraem exemplum, quod a Sozomene narratur his verbis (a): Quodam tempore quidam ei ad Episcopatum gerendum suffragati, comprehendere hominem conantur, ut ad locum in quo crearetur Episcopatus deducerent. Quod simul ut intellexit; in forum cursit, atque incompoteste incedendo, vestem lacerando, & cibum palam capiendo, se furere monstrat. Ubi vero hi qui eum comprehenderant, illum e mentis potestate exivisse arbitrarentur, & appetitio qua ad eum constituendum Episcopum ferebantur, restincta esset; ille idoneum tempus nactus clam fugit, & tantisper latitavit, dum alter ejus loco creatus esset Episcopus. Hæc, inquam, si Paulinus considerasset, & desiderii habenas injecisset, magistri gloria haud impari clarisset. At de Ephraem Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

hæc regula: Salus Ecclesiæ suprema Lex est. Combesius laudatus alias hujus facti rationes affert; sed hæc, qua Valesius in simili casu in Notis ad Theodoretum lib. 5. cap. 6. utitur, præferenda. Cotelerius tomo 3. Monumentorum Ecclesiæ Græcæ pag. 453. refert Sancti Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani epistolam continentem responsiones ad quosdam interrogationes sibi factas, in qua legitur: Interrogatus 1. de Presbyteris ordinatis Romæ, Neapoli & in Longobardia, absque acclamatione & titulo, an oportet eos recipere, & una cum eis communicare, vesci, psallere? Responso. Hærescos tempore propter cogentem necessitatem, non ea plane omni ex parte sunt, qua in pace sancta sunt. Id quod fecisse cernitur tum Beatus Albanus, tum sanctissimus Eusebius, qui ambo extra Provinciam ordinationes peregerunt. Idemque nunc in presenti hæresi factum conspicitur. Itaque memorati Presbyteri, si palam non sint reprehensibiles, nequaquam ob hujusmodi ordinationem averfandi sunt; verum admittendi secundum quatuor

fatis, cujus memoria Catholica Ecclesia anniversaria commemoratione prosecuta est, in qua & S. Gregorius Nyssenus orationem ad populum habuit, atque res ab eo gestas omni fide testatas complectitur.

Hoc eodem anno Gratianus Imperator cum expeditionem adversus Gothos Thracias devastantes, suppetias Valenti laterus, pararet; in ipso ferme militari prociectu, quo scuto fidei melius quam quibusvis armis servaretur incolumis, gladioque verbi Dei validius quam lanceis hostes conficeret; petiit a Sancto Ambrosio, quem sincerissimum noverat Orthodoxum, libellum fidei; cum ille, secundum Domini admonitionem (b): Si quis velit (b) Mat. 5. pallium, da ei & tunicam; & si quis te angariaverit mille passus, vade cum eo & decem millia. Duos elucubratos scripsit ad eum de fide libros, quibus & tertium postea addidit; in quorum exordio hæc de Gratiani studio pietatis (c): Petis a me fidei libellum, sancte Imperator, profecturus ad prælium: Nosti enim, fide magis Imperatoris, quam virtute militum queri solere victoriam. Nam & Abraham (d) trecentos decem & octo duxit ad bellum, & ex inimicis trophæa hostibus reportavit, signoque Dominica Crucis, & nominis, quinque Regum victri-ciumque tartarum subacto robore, & ultus est proximum, & filium meruit & triumphum. Jesus (e) quoque filius Navæ, hostes, quos totius exercitus manu valida superare non poterat, septem tubarum sacerdotalium sono vicit, ubi ducem militiae celestis agnovit. Ergo & tu vincere paras, qui Christum adoras; vincere paras, qui fidem vindicas, cujus a me libellum petisti. Mallem quidem cohortandi ad fidem subire officium, quam de fide disceptandi; in altero enim religiosa confessio est

XVI.

Gratianus adversus Gothos parans exercitum fide se munit.

(c) Ambr. de fide ad Grat. lib. 1. cap. 1.

(d) Genes. 14.

(e) Jos. 6.

propositiones, &c. Quod idem in re de qua agitur, dicendum. Est is Eusebius Samosatensis Episcopus, de quo mox.

Ad num. XVI. Victoriam Alamannicam a Gratiano relatam sub præcedentis anni Consulibus Cassiodorus in Chronico his verbis recitat: Alamannorum triginta circiter millia apud Argentariam oppidum Galliarum (ab exercitu Gratiani) caesa. Quæ verba leguntur etiam in Chronico Hieronymi sub eodem Christi anno, nempe CCCLXXVII. juxta editionem Scaligeri; Pontacena enim per hæc tempora depravata; Quare quando Ammianus lib. 31. cap. 10. dicit, Alamannos transisse Rhenum gelu perzium prunis Februario mense, loquitur de mense Februario præcedentis Christi anni. Verum est, Hermantium lib. 8. Vitæ SS. Basilii & Gregorii Nazianzeni cap. 4. contendere, eam pugnam ad Argentariam oppidum in Alsatia situm, nuncque Colmaria appellatum, hoc anno habitam esse, quod eam referat Ammianus inter ea quæ sub finem anni præcedentis, & adventum Valen-

V. Gratianus Alamannos vincit.

len.

CHRISTI
378.DAMASI PAP.
12.VALENTIS 15.
GRATIANI 12. IMPPP.
VALENTIN. 3.

est, in altero incauta præsumpcio. Sed quoniam neque tu cohortatione indiges, neque ego excusandi liber: audax negotium veteranda occasione suscipiam, ut de fide pauca disceptem, de testimoniis plura contexam. De Conciliis id potissimum sequar, quod trecenti decem & octo sacerdotes, tamquam Abrabæ electi iudicio, consensu fidei virtute victores, velut tropæum toto Orbe, subactis persis, extulerunt; ut mihi videatur hoc esse divinum, quod eodem numero in Conciliis fidei habemus oraculum, quo in historia pietatis exemplum: & in fine posterioris libri (a):

(a) Ambrosius de fide ad Gratianum lib. 2. prope finem.
XVII. Victoriæ certam vaticinatur Ambrosius.
(b) Ezechiel 38.

Progredere plane scuto fidei septus, & gladium spiritus habens, progredere ad victoriam superioribus promissam temporibus, & divinis oraculis prophetatam. Namque, & futuram nostri depopulationem, & bella Gethorum Ezechiel illo jam tempore prophetavit (b), sic enim habet: Propterea prophetiza fili hominis, & dic; O Gog, hæc dicit Dominus: In die illa, cum constitueretur habitare populus meus Israel in pace, surges & venies de loco tuo ab extremo Aquilonis, & gentes tecum multas, sessores equorum omnes, congregatio multa & magna & virtus copiosa, & descendet ad populum meum Israel, ut nubes operiet terram in novissimis diebus, &c. Gog iste Gothus est, quem jam videmus exisse, de quo promittitur nobis futura victoria, dicente Domino. Et deprædabuntur eos qui deprædati eos fuerant, & despoliabunt eos qui sibi spolia detraxerunt (dicit Dominus) eritque in die illa, dabo Gog, hoc est Gothis locum nominatum, monumentum in-

PAGIUS lentis Constantinopolim, quo die XXX. Maii præsentis anni pervenit, contingere. Et quia Ammianus affirmat, bellum hoc ortum, quod Germani nocerent exercitus plerumque partem in Illyricum, ut Imperatore mox affuturo, progressam, ut nempe Valenti adversus Gothos Gratianus auxilium esset. Quæ verba ad exordium anni CCCLXXVII. referri non posse arbitratur Vir eruditissimus, quia non apparet, Gothos jam tum rebellasse, ideoque nec Valentem auxilium, nec presentiam Gratiani postulare coactum fuisse. Nam leves hæc conjecturæ; cum certum sit, jam ab anno CCCLXXVI. Gothos adversus Romanos tumultuosos esse, & anno CCCLXXVII. ut tradit Ammianus citatus cap. 7. Ricomorem imperatu Gratiani e Gallis properasse ad Thracias petitu Valentis; imo & Valentem eo anno circiter medio Antiochia, ubi a pluribus annis agebat, adversus Gothos movisse. Cyrillus enim in Vita S. Euthymii a Cotelero tomo 2. Monumentorum Ecclesiæ Græcæ publicata cap. 3. ait: Valens nondum quinto mense post Euthymii natiuitatem elapso exercitum duxit adversus Barbaros. Natus est Sanctus Euthymius quarto Gratiani Consulatu, ut ibidem prodit Cyrillus, anno nempe Christi trecentesimo septuagesimo septimo, idque ante mensem Maium, ut tomo sequenti ostende-

Israel, multorum virorum congestum, qui supervenerunt ad mare, & per circuitum struet vallis peristomium, & obruet illic Gog, & totam multitudinem ejus, & vocabitur Polyandrium Gog; & obruet eos domus Israel, ut purgetur terra.

Nec ambiguum, sancte Imperator, quod qui perfidia alienæ pugnam excepimus: fidei Catholica in te vigentis habituri sumus auxilium. Evidens enim antebac divina indignationis causâ præcessit, ut ibi primum fides Romano Imperio frangeretur, ubi fracta est Deo. Non libet confessorum neces, tormenta, exilia recordari, piorum sacerdotia, peritorum munera. Nonne de Thracia partibus per Ripensem Daciam, & Mysiam, omnemque Valerianam Pannoniorum, totum illum litem sacrilegis pariter vocibus & barbaricis motibus audivimus inhorrentem? Quid poterat nobis vicinia tam feralis inobeere? Aut quemadmodum res Romana tanta tutela poterat esse custodia? Sed jam satis superque omnipotens Deus, nostro exilio, nostroque sanguine confessorum neces, excilia sacerdotum, & nefas tanta impietatis luimus; satis claruit, eos qui violaverunt silem, tutos esse non posse. Convertere Domine, fletique tuæ tolle vexilla. Non hic aquilæ militares, neque volatus avium exercitum ducunt, sed tuum Domine nomen & cultus. Qualianam esse solerent hæc signa Occidentalium Imperatorum Gratiani & Valentiniani, hic impressa ipsorum numismata declarant, nempe Christi nomine Labara insignita, ut ipse probe intueri potes; in quo (ut inscriptiones in orbe ipsorum positæ docent) vir-

mus. Quare, licet Valens hoc tantum anno Constantinopolim pervenerit, præcedenti tamen, cum accepisset Gothos Constantinopolim usque excurrere, auxilium Gratiani Imp. imploravit, ac dein Constantinopolim profecturus, ex urbe Antiochensi discessit. Imo Valentem copias auxiliares anno CCCLXXVI. a Gratiano postulasse existimandum, cum eo anno jam Gothi rebellarent. Nec refert, quod Ammianus de hac victoria sermonem habeat, postquam narravit quæ anno præcedenti in autumnum vergente in Thracia a Gothis gesta. Is enim de more res uno tenore recitat, sicque cum ad narrationem rerum in alia parte Imperii gestarum orationem convertit, rursus ad principium anni redit. Quare, non mirum si post narrata quæ in Thracia æstate contingere, motus Alemannorum recitaturus, regrediatur ad mensem Februarium, quo Rhenum transiere.

Post priorem hujus Tomi editionem Patres Benedictini San-Germanenses publicaverunt Tomum VI. Valens Imp. mense V. sui Consulatus in Gothis moravit.

XVIII.
Cladium Thraciarum causam.

Ambrosii apostrophe.

CHRISTI
378.DAMASI PAP.
12.VALENTIS 15.
GRATIANI 12. IMPPP.
VALENTIN. 3.

virtutem inesse exercitus, & Rempublicam collapsam restitui in adversa parte, numismatis Valentiniani pueri manifestis.

fimo signo declaratur, & inscriptione aperte docetur.

(a) Extat apud Latium Pa-squalinum.

(b) Præ-grande numisma aureum extat apud Latium Pa-squalinum.

Jure igitur: Non hic Aquilæ exercitum (inquit Ambrosius) ducunt, sed tuum Domine nomen. Jam vides patenter, lector militaria signa Christi nomine insignita, quibus S. Ambrosius certam victoriam consequendam fore ante prædixit. Sed subdit Ambrosius de ejusdem Imperatoris Gratiani exercitu:

XIX. Non hic infidelis aliqua regio, sed ea quæ confessores mittere solet Italia, aliquando tentata, mutata nunquam; quam dudum ab hoste barbaro defendisti, nunc etiam vindicasti. Non hic Imperatoris mens lubrica, sed fides fixa. Ostende nunc evidens tuæ majestatis indicium; ut is qui te verum virtutum Dominum, & celestis militiæ ducem; Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS pinus, mense Augusto, quarto Gratiani Consulatu, ideoque anno Christi CCCLXXVII. Metaphrastes mensem prætermisit. Tum subdit Cyrillus: Nondum expleto quinto mense, sexto Consulatu elatus impius Valens, exercitum in Barbaros Thraciam depopulantes ducto. . . . irruentes Barbari ipsum incendunt, nondum completo primo anno. ab Euthymii ortu. Valens hoc anno sextum Consulatum gessit, & die III. Kalend. Jun. Constantinopolim venit incensus a Barbaris, & ex die V. Idus Augusti nunquam apparuit, ut habet Idacius in factis. Quare Euthymius post diem nonum mensis Augusti anni superioris natus erat. Eum vero natum esse mense Augusto confirmat Cyrillus ibidem pag. 40. ubi dicit LIV. Euthymii ætatis anno Synodum Oecumenicam Ephesi celebratam esse; pag. 54. LXXV. Euthymii ætatis anno, Chalcedone

is qui te veram Dei virtutem credit esse atque sapientiam non temporalem utique, & creaturam, sed sempiternam (sicut scriptum est c) Dei virtutem & divinitatem, tua majestatis fultus auxilio, fidei sue trophæa mereatur. Hactenus Ambrosius, hisque finem imponit posteriore volumine. Quo modo autem vera vaticinatus sit Sanctus Episcopus, & quam exercitus optaret victoriam consecutus, immo & majorem quam prædixerit, a Deo accepit fide roboratus exercitus, proxime dicturi sumus.

Hic unum illud non prætereat de Gog vaticinium Ezechielis, quod S. Ambrosius existimavit intelligendum esse de Gothis, S. Hieronymo haud probari in omnibus. L. I. 2. Gog Gothos intelligi putavit S. Ambrosius.

Synodum habitam; & pag. 74. XC. Euthymii ætatis anno. Theodisium Abbatem mortuum esse, m. se Septembri, die tertia, principio quinta indictionis, anno sc. Christi CCCCLXVI. Synodus autem Ephesina mense Junii anni CCCCLXXI. Chalcedonenfis mense Octobri anni CCCCLII. celebrata, ideoque sibi Cyrillus constat in natiuitatis Euthymii mense, & ubi a se ipso dissentit, librarii numeros corruperunt. Ex quibus sequitur pag. 7. perperam annotatum esse in margine ejusdem Vitæ Cyrillum Monachum conferre annum natalem Euthymii in annum Christi CCCLXIX. meque deceptum a quibusdam locis ejusdem Vitæ depravatis deduxisse Euthymium natum esse ante mensem Maium, & denique Metaphrastes loco, nondum expleto quinto mense, sexto Consulatu, * verba Græca, de quinto natiuitatis Euthymii mense male interpretatum esse.

CHRISTI
378.DAMASI PAP.
12.VALENTIS 15.
GRATIANI 12. IMPPP.
VALENTIN. 3.

(a) Hieron. pref. in Ezech. ad Eustoch.

nibus; ipse enim ad Eustochium (a) in primis hæc habet: *Illud quod vir nostræ ætatis hanc ignobilis ad Imperatorem scribens super hac natione dixerit: Gog iste, Gotbus est. Cui quæ ratione possunt omnia quæ in ex scripta sunt, capiari: non est meum, sed eorum qui hoc putant, disserere: hæc ibi. Alibi (b) vero sic: Scio quemdam Gog & Magog; tam de præsentis loco, quam de Ezechielis, ad Gotborum nuper in terra nostra vagantium historiam retulisse; quod utrum verum sit, prælii ipsius sine monstrabitur. Hæc ipse. Scimus S. Proclum (c) vaticinium Ezechielis de Gog ad aliam de Barbaris victoriam obtentam aprasse, ut suo loco nos inferius dicemus. Tu de his interim consule Augustinum (d): haud enim patitur historiæ profectio, in his diutius immorari.*

XXI.

Mira plane divini consilii dispensatione actum est, ut exercitus fide armatus, cui & jure victoria deberetur, sic vicerit, ut tamen impium Imperatorem Valentem nequaquam ab internectione, divina vindicta parata, servaverit; eo vero primum extincto, atque cum ipso impietate sepulta, & fide Catholica restituta, magna Dei virtute ab Italiæ exercitu hostes fuerint penitus debellati. Quo modo autem omnia ista contigerint, rerum gestarum ordine referemus. Auctor est Ammianus (e), barbaros Lentienfes, populum Alemannicum, audita expeditione Gratiani adversus Gothos suscepta, moræ impatientes, antequam ille e Gallis recederet cum exercitu, hujus anni mense Februarii Rhenum gelu pervium cum copiis depopulatos Gallias transiisse, isto nuper fœdere perfide fracto. Quo factum est, ut paratas copias ad bellum Orientale adversus eos dirigens Gratianus, apud Argentariam commisso prælio, ipsos penitus superavit, occideritque omnes, exceptis quinque millibus montana petentibus: quos postea in dedicationem acceptos, liberos abire iussit, cum fuisset horum exercitus quadraginta millia armatorum, vel (ut habent alii) septuaginta millia. Subdit his præterea hæc Ammianus (f): *Hanc victoriam opportunam & fructuosam, quæ gentes hebetavit Occiduas, sempiterni nominis nutu Gratianus, incredibile dictu est, quanta cum vigore exerto, celeritate aliorum properans, expeditavit præclaræ indolis adolescens, facundus, & moderatus, & bellicosus, & clemens, ad æmulationem lectorum progrediens Principum, dum etiam tum lanugo genis insperperet speciosa, &c. Quod autem subdit postea esse mutatum; agemus de his inferius. Tam præclaris brevi temporis spatio rebus gestis, Galliarumque turbis compositis, Gratianus magna celeritate, recedens, Sirmium usque pervenit; cum*

(f) Amm. lib. 31.

Valens eo non expectato, temere cum hostibus de rerum summa decernens, turpiter victus est, turpiusque igne crematus. Sed quo modo hæc se habuerint, ut singula clarius innotescant, res cunctas ab eodem Valente hoc anno gestas in primis recensemus.

Qui (ut vidimus ex Ammiano) Valens Imperator ob tumultus Thracios, anno superiori recesserat Antiochia, hoc anno (idem addit g) longitudine viarum emensa venit Constantinopolim; ubi eum moratum dicit paucissimos dies popularum seditione pulsatum. Ex his erroris arguitur Theodoretus (h), qui Valentem longo tempore Constantinopoli mansisse tradit. De adventu autem ejus hoc anno Constantinopolim hæc Socrates (i): *Imperator Valens ad sextum suum Consulatum, Valentini autem secundum, tertio Kalendas Junii adventans Constantinopolim, populum in merore magno constitutum offendit. Quænam autem ea fuerint, & cuius causa populus mæstus esset ex seditione concitata, dicendum, & in primis de Lucio, de quo habet Socrates (k) Lucium Episcopum Arianum Alexandria, recepto Petro per Damasum restituto, pulsatum, venisse ad Valentem Imperatorem Constantinopolim. Addit vero Sozomenus (l), quod Valenti (ut est verisimile) curis implicato, vim in istos qui expulerant Lucium, inferendi otium minime suppetebat: *Siquidem, inquit, barbari & Thraciam populati, & ad usque suburbia progressi, jam ipsi urbis mænia, nemine prohibente, oppugnare aggressi sunt. Quibus de rebus, Civibus in eum graviter commotis; Imperatori, quod non restitit hostibus, sed bellum perere distulit, iidem crimini dabant, dissipabantque rurorem, hostes ab illo in urbem deductos fuisse. Tandem vero cum ludis Circensibus interesse viderent; palam contra eum, utpote Reipublicæ salutem contemnentem, vociferari, & arma postulare cœperunt, ut illi ipsi cum hoste confingere possent. Itaque Valens bis affectus contumeliis, ad bellum cum barbaris faciendum proficiscitur; minaturque si redeat, se populum tum harum contumeliarum causa, tum quod ante Procopio tyrinno se adjunxerant, probe ulturum. Habet eadem quoque Socrates (m).**

Subdit vero Theodoretus de eodem Valente adversus nobilem ducem Traianum temere concitato, propterea quod in præterita pugna Gothica posteriore retulisset, ejusque ignavia illud adscribente, quod ipsius impierati potius fuerat tribuendum. Insignis plane religione Trajanus fuit; cuius uxor, Candida nomine laudatissima femina, post viri obitum magno animo monasticum vitæ institutum arripuit

XXII.

(g) Amm. lib. 31.

(h) Theod. lib. 4. c. 29.

(i) Socrat. lib. 4. c. 11.

(k) Socrat. lib. 4. c. 30.

(l) Sozom. lib. 6. c. 39.

(m) Socrat. lib. 5. c. ult.

XXIII.

Trajanus dux pius quid in Valentem.

CHRISTI
378.DAMASI PAP.
12.VALENTIS 15.
GRATIANI 12. IMPPP.
VALENTIN. 3.

puit, secumque duxit filiam virginem. Christo dicendam; quarum in suscepto instituto laudabilem perseverantiam & optimum finem Palladius (a) in Lausiacis testatum reliquit. Ait igitur Theodoretus (b): *At postquam Trajanus ab hostibus superatus revertit; Valens illum conviciis valde lacerare, & mollicem ignaviamque ei obijcere cepit. At ille libere uti virum generosum decebat: Non ego inquit, o imperator, victus sum; sed tu ipse prodidisti victoriam, qui contra Deum aciem instruere non desuisti, & ita ejus auxilium barbaris concilias: nam abs te oppugnatus, se illis adjungit, atque Deum semper sequitur victoria, & ad eos accedit, quibus Deus se ducem præbet. Non nosci, inquit, quos viros Ecclesiis expuleris, & quibus eas tradideris? Ista quidem ita se habere, & Arinthæus & Victor, qui duces quoque erant, ingenue confessi sunt: Imperatoremque hortati, ne reprehensiones cum veritate conjunctas iniquo animo ferret. Hæc Theodoretus. Spectato pietate Trajano duci (c) Ammianus affirmat pedestres copias commissas fuisse, sed a Valente exauktoratum eo munere, collarumque illud Sebastianiano ex Italia accerfito duci strenuo, atque militia diu summa cum laude perfuncta egregie nobilitato.*

At rursus Theodoretus (d): *Ferunt Isacium, qui in eo loco cellam habebat monasticam, ubi vidit Valentem cum exercitu egredi, contenta voce ei dixisse: Quo proficisceris, o Imperator, qui auxilio Dei, contra quem bellum gesseris, prorsus destitutus es? Nam quoniam tu multorum linguas ad blasphemias adversus eum loquendas acuisi, & pios laudibus illum celebrantes Ecclesiis exturbasti: idcirco ille barbaros adversus te concitavit. Desine igitur tu bellum contra eum facere, & ipse bellum contra te commotum sedabit. Redde gregibus optimos pastores, & victoriam facile reportabis. Quod si, his omnibus neglectis, bellum suscipias; rerum eventu experire, quam*

PAGIUS Ad num. XXV. Idacius in Fastis hoc anno scribit: *Hic Conf. ingressus est Valens: Aug. ab Oriente Constantinopolim, die III. Kal. Jun. & ipso anno profectus est Valens Aug. ex urbe ad Fossatum, die III. Idus Jun. & pugna magna fuit cum Romanis & Gothicis milliario XII. ab Adrianopoli die V. Idus Aug. Ex ea die Valens Aug. nunquam apparuit, & toto anno per diæcesim Thraciarum & Scythia & Mæsie Gothi habitaverunt simul, & eas pradaverunt. Deinde usque ad portas urbis Constantinopolis venerunt. Eadem scribit Socrates cap. ultimo libri quarti & cum Idacio tam in narratione, quam in temporum characteribus convenit. Gratianus Valenti opitulatus adversus Gothos e Galliis in Illyricum festinavit per Felicem Arborem, Lau-*

*durum sit contra stimulos calcitrare. Nam neque ipse revertaris & exercitum propterea amittes. Cui admodum iratus Imperator: Revertar, inquit, & te interficiam, falsæque prædictionis penas abs te repetam. Tum ille minas neutiquam veritus, clara voce: Eneca, inquit, si quid falsi me dixisse deprehenderit. Hæc Isacius ad Valentem. Quod autem Theodoretus ait, eum expectasse ab Imperatore, ut destitutis suis pastoribus Ecclesiis, iidem redderentur; plane apparet, sic a Valente Episcoporum Orthodoxorum esse solum exilium, ut tamen suæ ipsorum Ecclesiæ iidem minime fuerint restituta; sed subdit: *Bretannion quoque omni genere virtutis insigniter decoratus totius Scythiæ Episcopus, animo divino pietatis amore incenso, pestiferam dogmatum Arianorum corruptelam, & iniqua facinora contra sanctos edita coarguit, & cum sanctissimo Davide (e) clamavit: Loquebar de testimoniis tuis in Conspectu Regum, & non confundebam. Hæc Theodoretus.**

Egressus (ut dictum est) Constantinopoli Valens, ad Melantiada villam Cæsarianam cum exercitu quievit; ubi accepit nuncium de Alemannis victis a Gratiano, deque ejus professione in Thracias cum exercitu, adventuque Sirmium. Cujus gloriæ æmulus, quasi ad majorem certamque proficisceretur ipse victoriam, inde recedens, Hadrianopolim veniens, in suburbiis castra locavit, ubi suscepto Ricomerem præmissum a Gratiano, qui nunciaret ejus proxime futurum adventum. Ibidem degens, Regis Gothorum Fritigeris Christianæ religionis presbyterum Legatum excepit, rogantem ab eo honestis conditionibus pacem. Sed mali dæmonis impulsu Valens nec Gratianum expectandum putavit, licet præstantissimi duces id suaderent; & legationem Gothi Regis inanem remisit; concitusque ad pugnam profilit, se suosque incautus in discrimen adducens. Commissioque prælio, suis mox in fugam conversis, & ipse fugiens, inter gregarios milites latens, sagitta percussus.

riacum, Bononiam, Sirmium, Martis castra, (in Dacia Ripensi) præmissis ad Valentem Ricomere, a quo quemadmodum & a Trajano & Profuturo Ducibus, anno præcedenti in autumnum vergente, variis casibus adversus Gothos pugnatum est, ut videre est apud Ammianum lib. 31. Valens autem non expectato Gratiano, neque ejus copiis mox secutus, infeliciter, ut mox diximus, pugnavit. Gratianus in hac rerum perturbatione e Galliis in Pannoniam, Myriam, Thraciamque (quo pertinet & quod Ambrosius scribit in fine lib. 2. de Fide) imo & Constantinopolim venit, ibique præfens (ut referunt Joannes Antiochenis & Suidas) Orientem, Danubique litem ordinavit pacavitque.

cuffus est; delatusque a suis fuit in agrestem castram, quam intus oclusam cum expugnare barbari in praedam effusi, & terere tempus haud utile sibi putarent, suppositis lignis & stipula incenderunt; cum unus ex comitibus inhaerentibus Imperatori, e fenestra elapsus, ardere intus nunciavit Imperatorem. Exinctique sunt eodem praelio praecipui militiae duces, Trajanus atque Sebastianus.

XXVI.

Valentis interitus.

(a) Amm. lib. 31.

(b) Ruffin. l. 2. c. 13.

(c) Socr. l. 4. c. ult.

(d) Sozom. l. 6. c. ult.

(e) Theod. l. 4. c. 31.

(f) Niceph. l. 11. c. 50.

(g) Hieron. epist. 3.

(h) Chrysost. ad Romanos juniorem.

(i) psal. 82.

(k) Zonar. Annal. 3.

Contigit tam dira clades quinto Id. Augusti, ejusdem Valentis quinquagesimo aetatis anno, Imperii decimoquarto, adjacentis mensibus quatuor, & diebus novem; haec omnia ex Ammiano (a); eadem ferme Ruffinus (b), Socrates (c), Sozomenus (d), & Theodoretus (e) habent. Addit his Nicephorus (f), Isaacium agentem Constantinopoli monachum, ea ipsa hora qua male perit Valens, divino afflatum spiritu, dixisse: Nunc Valens igne torretur, & naves profluentem ab eo ingratum odorem sentiunt. De eodem S. Hieronymus (g): Valens, inquit, Gothico bello victus in Thracia, eundem locum mortis habuit & sepulcri. Sed & in Chronico plenius: Lacrymabile, inquit, bellum in Thracia, in quo, desrente equitum praesidio, Romanae legiones a Gothicis circumactae, usque ad internecionem caesae sunt. Ipse Imperator Valens, cum sagitta saucius fugeret, & ob dolorem nimium saepe equo laboraretur, ad cuiusdam villulae castrum deportatus est; quo persequentibus barbaris, & incensa domo, sepultura quoque caruit. Sed & S. Joannes Chrysostomus (h) ex Valentis miserando casu consolans alios haec habet: Ecquid vero mirum, si multi ex ducibus hoc modo interierunt, quando & Imperator ipse in vicum quendam cum paucis militibus conclusus, exire quidem & sese invadentibus opponere, minime ausus est; sed intus manens, accenso ab illis igne, una cum iis omnibus quos secum habebat, combustus est, nec viris solum, sed etiam equis, & trabibus, & muris; & omnia in unum atque eundem cinerem abierunt. Atque hunc nuncium ii qui cum Imperatore ad bellum profecti erant, loco Imperatoris ipsius ad uxorem (haec erat Dominica Augusta) reportantes, redeunt. Ut plane prophetica illam indignationis divinae poenam Valens incurrerit (i): Sicut ignis qui comburit silvam, & sicut flamma comburens montes, & in furore tuo conturbabis eos. Post barbarorum discessum (inquit k) Zonaras) cum Imperatoris corpus quaeretur, inventum est in iis adibus, ubi combustus fuerat, vetus sepulcrum cum hac inscriptione: HIC MACEDO MIMAS IMPERATOR EST SITUS; quod quidem spectabat ad oraculum illud Valenti antea demonstratum eo distico:

Miser ad Mimanta magnum iter capeffito Citus: hic te sevea mortis opprimet dolor

haec enim in somniis ipsis dicta testatur auctor, ab eruditis interpretata de Miman- te monte Asiae ad mare sito. Praecesserunt & alia signa praenuncia mortis Valentis, ut inscriptio illa reperta Chalcedone; nec non vulgi clamores Antiochiae editi: VI- VVS ARDEAT VALENS: & alia quae Ammianus (l) narrat.

Ex hujusmodi acerbissima illata a barbaris clade sub Christiano Imperatore, datum est Gentilibus occasionem omnem caprantibus in Christianam religionem insultandi argumentum haud leve; ad quod Orosius, dum de his agit (m): Consolatur se, sed in hoc solo pervertacia, miseriaque Gentium, quia temporibus, & re- gibus Christianis tanta simul congesta clades pressam Reipublicae onerare cervicem, everfae provinciae, deletus exercitus, Imperator incensus. Magnum re vera hoc est ad nostrum dolorem, magisque miserum, quo magis novum. Sed quid hoc ad consolationem proficit Paganorum, qui pilam pervident & in his quoque; persecutorem Ecclesiarum fuisse punitum? Unus Deus unam fidem tradidit, unam Ecclesiam toto Orbe diffundit, hanc aspexit, hanc diligit, hanc defendit. Quolibet se quisquis nomine tegat; si huic non sociatur, alienus; si hanc impugnat, inimicus est. Consolentur se Gentiles in quantum volunt, Judaeorum, haeticorumque supplicis; tantum & unum Deum esse, & eundem personarum acceptorem non esse, vel ex hac potissimum Valentis extincti probatione fateantur. Gothi antea per Legatos supplices poposcerunt, ut illis Episcopi, a quibus Christianae fidei regulam discerent, mitterentur. Valens Imperator exitiabili pravitate doctores Arianismatis misit: Gothi primae fidei rudimentum, quod acceperunt tenuerunt. Itaque iusto Dei iudicio ipsi cum vivum incenderunt, qui propter eum etiam mortui, vitia erroris arsurusunt. Hucusque Orosius; & quidem apposite accidit, ut quos Valens ex fide Catholica ad sectam Arianam capeffendam adduxisset, immo conditione pacta isti fcederis coegisset, ab iisdem flammis ultricibus cremaretur, digno supplicio impiorum.

Quod ad cladem acceptam spectat; e- XXVIII. quidem perfidia Imperatoris tot tantisque malis exagitatam esse Romanum Imperium, cum prudentes omnes aequae sentiant, sanctissimi quoque viri Ecclesiarum magistri sua ipsorum testificatione posteris scriptorum monumentis reliquere testatum: nam ante Orosium Gregorius Nazianzenus refricans ista adeo tristitia, sic dixit (n) pro concione Constantinopoli: Gravata sunt insuper quae nunc partim cer-

(l) Amm. l. 31.

XXVII.

Gentiles quid in Christianam religionem.

(m) Oros. l. 7. c. 33.

XXIX.

(a) Ambr. de fide ad Gratian. l. 2.

Saraceni liberant Constantinopolim.

(b) Amm. lib. 31.

(c) Socr. l. 5. c. 1.

(d) Sozom. l. 7. c. 1.

(e) Amm. lib. 31.

(n) Greg. Naz. orat. de Pace.

cernimus, partim audimus. Patriae captivitate oppressa, innumerabiles copiae ferro procumbentes, terra cruore & cadaverum mole laborans, extera natio alienam regionem velut propriam percurrens, non ob defensorum molliciem & ignaviam (neque enim eam quisque accuset: hi enim illi sunt qui univrsam pene Orbem bello atque armis subegerunt) sed propter vitia nostra, impiamque doctrinam adversus Trinitatem invalescentem. Haecenus Gregorius; eadem quoque (ut vidimus) S. Ambrosius (a) vaticinando ante testatus est; nempe ob impietatem Principis, & blasphemias fuorum gregalium in Filium Dei, atque persecutiones adversus pios sanctosque viros ab eisdem excitatas, digna peccatis ultione pensata, traditos esse eisdem in manus barbarorum; fore tamen, ut per impios illata tam gravis Romano Imperio iactura, per pios viros, nempe Italos, ut ait, Catholicos inquam ipsos, sub Gratiano ad bellum proficiscentes, refarciretur, pellendosque esse barbaros & in pristinum statum restituendum Imperium; quae cuncta vera, explorataque in omnibus probavit eventus.

Antequam autem adventaret Occidentalis exercitus, audita clade Orientalium, neceque Valentis, confedit ad tempus Sirmii, donec adversus viros Gothos majoribus fulcirentur auxiliis: alii vero qui erant in Oriente Catholici, Constantinopoli periclitanti suppetias attulere. Etenim veluti miraculo accidit, ut praesto fuerint Saraceni, iidemque non Christiani solum, verum & Orthodoxi (ut vidimus) sub sanctissimo Episcopo Moyse anachoreta. Ammianus (b) enim de Gothis post victoriam consecutam tradit tentasse primo crebris insultibus Hadrianopolim, sed ipse frustratos concessisse Perinthum; verum inde quoque ejectos, venisse Constantinopolim, eamque obsidione cinxisse. Quo modo autem sic laborantes Civitates a Saracenis sint liberati, Socrates (c) ita narrat, atque Sozomenus (d): Barbari (inquit iste) victoria elati Thraciam universam depopulati sunt, & in ipsa suburbia demum Constantinopolis incursiones fecerunt. Rebus tunc in discrimen adductis, ingenti praesidio fuere primum pauci quidam ex confederatis Saracenis a Mavia ipsorum Reginae submissi; deinde & ex ipso populo quamplurimi. Hi enim, quia Dominica Valentis uxor ipsis ex a- rario certum stipendium persolvebat (ut quisque poterat) armati obviam hostibus serunt, eosque facto impetu procul ab urbe fugarunt. Haec ipse; sed paulo fusius ac dilucidius Ammianus his verbis (e): Saracenorum cuneus (super quorum origine, & moribus diversis in locis retulimus supra) ad sortem magis expeditionali- um rerum, quam ad concursatorias habi-

lis pugnas, recens illuc accersitus, con- gressurus, barbarorum globo repente conspe- cto, a Civitate fidenter erupit: diuque ex- tentio certamine pertinaci, aequis partes dis- scessere momentis. Sed Orientalis turma- novo neque ante viso superavit eventum. Ex ea enim crinitus quidam, nudus omnia praeter pubem, subraucum, & lugubre stre- pens, educto pugione, agmini se medio Go- thorum inseruit, & interfecti hostis jugu- lo labra admovit, effusumque cruorem ex- haussit. Quo monstruoso miraculo barbari territi, postea non ferocientis more, cum agendum appetere aliquid, sed ambiguis gressibus incedebant. Haec Amianus: Ad- dit vero his, Gothos omnes jam foedera- tos ante, in militiamque acceptos atque securos, una die opera Julii Magistri mi- litiae trans Taurum ex improvviso esse jus- sos occidi, datis ad alia loca ubi degerent ad Provinciarum rectores secretis litteris.

At quantum roboris esset ad barbaros, eisdemque hereticos propellendos fides Catholica etiam in homine inerme & in- firmitis viribus, satis apparuit in S. Acholio Episcopo Thessalonicensi, qui eisdem barbaros ab ingressu ejus Civitatis his tem- poribus saepe repressit; quod S. Ambrosius docet his verbis (f): Hunc ipsum nimirum Acholium, toties ingruentibus Gothorum catervis, nequaquam tamen potuerunt bar- barica penetrare tela, expugnare multa- rum gentium bellicus furor. Denique in- ceteris populatores locis, illic pacem ro- gabant. Mirantibusque quid sibi sine mi- lite ullo obstitere; a prudentioribus inti- mabatur, Elisaei intus imitatore degere atate supparem, non impari spiritu; ca- verent, ne exemplo Syriaci agminis, sibi quoque caecitas offunderetur. Et tamen cir- ca discipulos suos diversa sunt dona Chri- sti. Elisaeus quidem in Samariam captivas acies induxit Syrorum: sanctus autem Acholus precibus suis fecit, ut de partibus Mace doni a victores fugaret. Nonne & hoc intelligimus virtutis superioris fuisse, ut ubi miles nullus aderat, illic pellerentur sine milite? Nonne & hoc caecitatis est, ut fugerent, quos nullus urgebat? Sed ur- gebat, & proliabatur Sanctus Acholus, non gladiis, sed orationibus, non telis, sed meritis. An incognitum nobis est, di- micare sanctos etiam, cum ferientur? Et paulo post, quo modo pulsi sint, declarat haec addens:

Non enim inani metu, nec superflua sus- picione, sed sevidente luce, & ardenti pe- silitentia perturbati Gothi ac territi sunt. Denique tum fugerunt, ut evaderent; & re- gressi postea pacem rogaverunt, ut vive- rent. Vidimus itaque in tanti viri meri- tis superiora saecula; & opera Propbeta- rum, quae legebamus, aspeximus. Quasi Elisaeus inter arma, inter acies dum vi-

XXX.

Acholius Episcopus Thessalonicensis fugat Gothos.

(f) Ambr. epist. 59.

XXXI.

Fugaverunt Gothos.

xit, versatus est, meritis suis componens prelia. Hactenus S. Ambrosius. Ex quibus plane perspicue declaratum est, datum esse Gothorum agminibus adversus Romanum exercitum robur propter peccatum, ipsam scilicet perfidiam Imperatoris; quibus ubi fides vera licet inermit occurrit, easdem ferratas barbarorum cohortes redditas esse prorsus imbelles; superasseque senem unum omnem exercitum barbarorum, qui victor Regem dimidiæ Orbis partis subegerat, extinxeratque una cum suis copiis Imperatorem. Adeo ut si haberent Gentiles quid oblatrent in religionem Christianam ob perfidum ducem; non deesset quid mirantes prædicarent ob sanctum Episcopum legitimum fidei Catholice cultorem ac defenforem.

XXXII.

Clades a Gothis illata. (a) Amm. lib. 31.

(b) Hieron. epist. 3.

(c) Hieron. de Scrip. Eccl. XXXIII.

PAGIUS VIII. Synodus Antiochena anno CCC. LXXX. consil. 2.

Recessisse ex his regionibus perfractos Gothos, atque retrogressos devenisse usque ad Julias Alpes, Ammianus (a) affirmat; eisdemque palabundos omnia quæ sibi occurrerent, devastasse, S. Hieronymus tradit, dum non has tantum hoc anno illatas per barbaros clades, verum alias simul, congerens, quæ po tea per quatuor lustra acciderunt, ita scribit ad Heliodorum (b): Viginti, inquit, & eo amplius anni sunt, quod inter Constantinopolim & Alpes Julias quotidie Romanus sanguis effunditur: Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Thessaliam, Achajam, Epiros, Dalmatiam, cunctasque Pannonias Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vandali, Marcomanni vastant, trahunt, rapiunt. Quot matrona, quot virgines Dei, & ingenua mobiliaque corpora his belluis fuere ludibrio? Capti Episcopi, interfecti presbyteri, & diversorum officia clericorum, subversa ecclesie, ad altaria Christi stabulati equi, martyrum effusse reliquie; ubique luctus, ubique gemitus, & plurima mortis imago: Romanus orbis ruit, & tamen cervix nostra erecta non flectitur. Quid putas nunc animi habere Corinthios, Athenienses, Lacedæmonios, Arcadus, cunctamque Græciam, quibus imperant barbari? Hæc Hieronymus, ex cladibus mundi consolans Heliodorum lugentem nimium Nepotianum; cæterum eadem Gothorum incursione patriam suam, Stridonem civitatem, fuisse subversam, alibi idem tradit (c).

Extincto Orthodoxæ fidei perduelle Va-

A num. XXXIV. ad L. Concilium Antiochenum nono post Basilii obitum mense celebratum, teste Gregorio Nysseno in epistola ad Olympium, pertinet ad mensem Octobrem anni trecentissimi octogesimo; ideoque ante eum annum Basilii mortuus non est. Valente currenti anno, mense Augusto, extincto, Gratianus cunctos, qui ab eo in exilium ejeti fuerant, re-

lente, irrita pariter reddita sunt ejus edita pro Ariana hæresi adversus Catholicam fidem sepe statuta; cum & qui (ut dictum est) anno superiori exules relaxati sunt, etiam facultas iisdem data fuit ad suas revertendi Ecclesias, a quibus, Ariani Episcopis subrogatis, ejeti fuerant. Agens de his Sozomenus hæc ait (d): Gratianus interim una cum fratre universum Romanum Imperium adeptus, cum patri sententiam non probaret, qua ille perniciter istos, nempe Catholicos, fuerat persecutus, qui religione ab ipso dissentierant; omnibus iis qui ab illo vivente religionis ergo in exilium pulsi fuerant, reditum concessit (ad suas scilicet Ecclesias) legemque tulit, ut quisque libere quamcumque religionem, quemcumque cœtum vellet, sectaretur, exceptis Manicheis, Photinianis, & Eunomianis. Ita ipse; satis namque visum Imperatori, ulcerosum morbum pedetentim curare, hocque primo initio fidem Catholicam postliminio restituere, ac viros Catholicos suis Ecclesiis reddere, illosque comprimere hæreticos primum omnium, qui execrabiliores haberentur: nam Eunomiani ejus præve æstimationis erant, ut ipsos Ariani quoque detestarentur, licet re vera impietate consortes; de iisdem enim ita Ambrosius ad Gratianum (e): Sed quem potissimum legam? Eudoxium, Eunomianumve an Arium, vel Aetium ejus magistros? plura enim nomina, sed una perfidia, infirmitate non dissonis, communionis discordans, non dissimilis fraude, sed cogitatione discreta. Cur enim secum nolint convenire, non intelligo. Eunomii personam diffugiunt Ariani, sed ejus perfidiam asserunt, impietatem assequuntur. Ajunt eum prodidisse effusum quæ Arius scripserat. Magna cæcitate effuso, auctorem probant, executores refutant. Itaque nunc in plures se se dividere formas: alii Eudoxium, alii Eunomium, vel Aetium, alii Palladium, vel Demophilum, atque Auxentium, vel perfidia ejus hæreses sequuntur, alii diversos. Ita S. Ambrosius de una Ariana hæresi diversis capitibus sibilante, quorum duo illa præcipua primo demetenda præsentis sanctione hoc anno Gratianus contulit; cujus etiam editæ legis meminit Socrates (f).

At licet de Arianis nullam factam esse in edito mentionem Socrates demonstrare videatur; tamen satis eos lege Gratiani

vocavit. Lege præterea sanxit, ut omnes cujuscumque Religionis homines in Ecclesiis convenirent: soli autem Eunomiani, Photiniani & Manichei pellerentur Ecclesiis. Ita Socrates lib. 5. cap. 2. cui suffragatur Sozomenus lib. 7. cap. 1. Tum anno trecentesimo septuagesimo nono, tertio Nonas Augusti, Mediolani aliam Legem dedit, qua eam revocavit, omnesque hæreses per-

Gratiani editum pro Catholicis.

(d) Sozom. l. 7. c. 1.

(e) Ambr. de fide ad Gratianum. l. 6. 4.

(f) Socrat. l. 2. c. 2.

XXXIV.

ni restrictos esse, videri poterat, cum, jussu ejusdem Imperatoris juberentur, Catholicis, quas occupaverant, Ecclesias cedere, de qua quidem lege hæc Theodoretus (a): Conscripsit, inquit, legem, qua jubebat, tum pastores ejectos in exilium redire, suisque gregibus restitui, tum sanctas Ecclesias tradi iis qui Damasi communionem amplexarentur. Hic Damasus Episcopus Romanus fuit in illius Ecclesia administratione successor Liberii, vir sane propter vitæ præstabilis ornamenta insignis; qui quoad ejus fieri poterat, doctrinam Apostolicam assidue tutatus est. Ut autem lex, quam dixi modo, majorem haberet auctoritatem, misit cum ea Ducem Saporem, virum id temporis propter nominis & famæ celebritatem facile præstantissimum; cui dedit in mandatis, ut tum Ariana blasphemiam præcones, tanquam feras quasdam agrestes, ex sacrosanctis templis exigeret, tum optimos pastores sanctis eorum gregibus restitueret. Hæc Theodoretus. Vides, lector, quam scite atque prudenter in tanta hæreticorum ac diversarum hæresum colluvie norit pietissimus Imperator, una data tessera, Catholicos distinguere ab hæreticis, nempe communicatione cum Romano Pontifice; nimirum ex more, illos dumtaxat Orthodoxos esse significans, quibus tali edito signo sinceræ & solidæ fidei comprobatis, tuto committendæ forent Ecclesie. Subdit Theodoretus (b), ipsum Saporem Ducem a Gratiano cum edito in Orientem missum, venisse Antiochiam, editumque promulgasse, cujus occasione illic Concilium celebratum fuit.

XXXV. Qui igitur Valenti primum edito ab exilio relaxati sunt Episcopi Orthodoxi, Gratiani vero sanctione suas Ecclesias receperunt; unanimi conspiratione, mutuoque

PAGIUS perpetuo conquiescere jussit. Ea Lex memoratur in Epitome eo anno num. III. estque 5. Codicis Theod. De Hæreticis. Tum Theodosius Magnus anno trecentesimo octogesimo, Kalendis Martii, Thessalonice editum promulgavit, quo jussit omnes in ea Religione versari, quam Damasus Pontifex, & Petrus Alexandria Episcopus sequerentur. Ea Lex secunda est Cod. Theod. De Fide Catholica. Theodoretus tamen lib. 5. cap. 2. ubi narravit, Gratianum hoc anno Valenti patruo successisse, ait: Lege lata præcepit, ut Pastores qui in exilium ejeti fuerant, redirent, utque ades sacra iis traderentur, qui cum Damaso communicarent. Ea Lex hodie non extat. Addit Theodoretus: Porro simul cum Lege Saporem quoque Magistrum militum misit, qui tunc celeberrimus habebatur, & Ariana quidem blasphemiam prædicatores, tanquam feras quasdam a steris adibus excludi jussit: optimis autem Pastoribus ac Divino gregi easdem restituit. Atque id quidem in singulis Provinciis sine controversi executioni mandatum est: Antiochia vero, quæ Metropolitæ est Orientis, hujusmodi contentio extitit, &c. Tum capite sequenti; quæ idem Sapores post Concilium Antiochenum præ-

(a) Theod. l. 5. c. 2. Gratiani lex adversus Arianos.

(b) Theod. l. 5. c. 3.

XXXV. Concilium Antiochenum.

PAGIUS

consensu hoc anno mense Septembris Antiochiæ convenerunt, ut prostratæ Orientali Ecclesie paribus votis consulentes, supplicatque laturi, quid agendum esset, una decernerent. Sed antequam de rebus in eo Concilio gestis narrationem aggrediamur; ne quid animi arbitrio absque majorum testificatione temere effundere videamur; quod ad tempus spectat, docet id in primis Gregorius Nyssenus in epistola ad Olympium monachum de vita obituque S. Macrinæ sororis: cum enim ibi dicat ejusmodi Synodum, cui ipse interfuit, Orthodoxorum Episcoporum collectam Antiochiæ nono mense ab obitu S. Basilii, quem superius demonstravimus hujus anni exordio, ipsis Kalendis Januarii, ex hac vita migrasse; plane ejusdem irrefragabili auctoritate dicendum est, eam hoc anno mense Septembris fuisse habitam. Sed subdam verba Gregorii (c): Post hanc jacuram (nempe obitus S. Basilii Episcopi Cæsareæ Cappadociae) natus mensis aut paulo amplius, cum Episcoporum Concilium indictum est Antiochiæ, cui nos item interfuimus. Hæc quod ad tempus pertinet.

Quæ autem in eo Concilio gesta sint, ex abditis perquirenda sunt locis. Atque in primis memoria repetendum, quod sæpe sæpius diversis obortis occasionibus dixisse meminimus: Catholicos Antiochenos Nicænæ fidei professores fuisse longo schismate, nempe a tempore Juliani, ab invicem separatos, inhærentibus aliis Meletio, Paulino aliis communicantibus: negotium autem tale erat, ut totus ferme Oriens, & fortasse etiam Occidens in schisma induci facile potuisset, pro cujusque studio alterutri parti aliis faventibus, aliis adversantibus. Quod igitur desperata prorsus videretur, ac frustra tentata omnis me-

stiterit narrat Theodoretus. Quare cum Sapores post Synodum Antiochenam Legem a Theodosio Magno anno trecentesimo octogesimo datam promulgaverit, constat, ante eum annum Basilium e vivis non excessisse; cum Concilium Antiochenum nono post obitum ejus mense celebratum fuerit.

Nec est quod quis dicat, Saporem a Gratiano in Orientem missum esse, ut Legem ab eo ante P. incipatum Theodosii emissam exequeretur; non vero eam, quæ anno trecentesimo octogesimo a Theodosio Magno data est. Illud enim, inquit Valefius in Notis ad præfatum locum Theodoretæ, nunquam a Gratiano præsumtum fuisset, si tunc temporis Theodosius Orientis Imperium obtinisset. Sed vana hæc Valefii evasio. Quemadmodum enim Valentinianus postquam Valentem fratrem Orientali Imperio præposuit, negotiis Orientis sese sæpe immiscuit, adeo ut Ammianus lib. 26. cap. 4. scripserit, Valentem fratri in modum apparitoris morigerum fuisse: ita non dubitandum, quin Gratianus negotio Fidei ante evectionem Theodosii cœpto, sese interponere, illudque ad debitum finem perducere voluerit. Rem itaque ita se habuisse exi-

(c) Greg. Nyssen. ad Olymp. apud Surt. tom. 4.

XXXVI. Conciliati simul Meletius atque Paulinus.

IX. Sapores Dux ad Synodum Antiochenam missus.

Baron. n. XXXIV.

fi-

dela erigendarum Orientis Ecclesiarum, nisi in una eademque pacis & unitatis concordia convenirent; ante omnia ejusmodi inveteratum schisma tollendum, Patres necessarium existimarunt. Hujus itaque rei causa Antiochiæ (ubi malum exortum erat atque in immensum coaluerat) duxerunt illi celebrandum esse Concilium. Ubi quod neutra pars alteri cederet, remedium illud excogitatum est, ut inter utramque partem ita transigeretur (quod superius diximus) nempe, ut cum alteruter ex duobus, Paulinus, vel Meletius, prior ex hac vita decederet; qui superstes esset, in locum demortui nullo alio creato Episcopo successore, solus remaneret Ecclesiæ illius Antistes: ad quod præstandum jurejurando adegerunt sex primores Ecclesiæ illius presbyteros, qui propinquiores ad eum gradum consequendum esse viderentur: quod quidem, ambabus partibus contentientibus, fuit salubriter constitutum: restantur id Socrates (a) atque Sozomenus (b), & alii hos secuti, quibus potius standum esse, quisque jure sentiet, quam Theodoro, quem in suo narrationis contextu errores admiscuisse cognoscet, dum ipse res tunc Antiochiæ gestas sic narrat (c):

(a) Socrat. l. 5. c. 5. (b) Sozom. lib. 2. cap. 3. (c) Theodor. lib. 5. cap. 3.

XXVII. Flavianus quid in Paulinum.

Id temporis autem adventante Antiochiam Sapere Duce, cum legem Gratiani ostendisset; Paulinus se a partibus Damasci stare constanter affirmat; idem quoque affirmat, morbo erroris sui occultato, Apollinaris. At divinus ille Meletius se & quiete gessit, & ab eorum contentione continuit. Flavianus vero vir sapientissimus, qui adhuc fuit ex numero presbyterorum, ad Paulinum, Duce audiente, sic verba facit. Si Damasci communionem, o amice amplecteris; nobis tua & illius doctrinæ consensum, cognitionemque manifesto commoustra: Nam ille unam Trinitatis essentiam consistetur, tresque personas palam prædicat; at tu contra Personarum Trini-

PAGIUS

stimandum. Præsenti anno, Valente extincto, edicti in favorem Orthodoxorum emissi executioni Saporis Orientis Duci, ut docet Theophanes in Chronico, a Gratiano mandata, & quinque post menses ab ea morte, Theodosius Imperator Orientis renuntiatus, cui Gratianus, qui eum hoc honore donavit, eam Fidei causam commendavit; utque Sapores mandatam sibi communionem proficere posset, postulavit. Videtur itaque inter utrumque convenisse, ut Hæretici omnes comprimerentur, Saporesque Leges omnes hanc in rem latas vel ferendas exqueretur; quod cum conjectura scripsissem, gavissus sum illud postea in Theophane literis mandatum reperisse. Ait Theophanes: Gratianus & Valentinianus Episcopus exilio damnatos data Lege revocaverunt ad Sedes sibi proprias, &c. Imperatores porro Legem Orthodoxorum commodo latam per Saporem quandam Orientis Ducem miserunt. Hic Antiochiam profectus, &c. Quæ verba a Theophane scripta, postquam de Theo-

tatem penitus tollis. Quare ostende doctrinam consensum, & Ecclesias capesse, ut lex jubet. Qui cum illi os hac refutatione obturasset, ita Apollinarem alloquitur: Demiror, o amice, te non solum tam impudenter velle veritati repugnare, cum certo scias, Damascum, virum sane admirabilem, affirmare perfectam nostram naturam a Deo Verbo sumptam esse; verum etiam contrariam te opinionem docere: nam mentem nostram salute privas tu quidem. Quod si nos hac tibi objectando falsi dicimus, jam ergo tute novam doctrinam a te primum in lucem editam denega, Damasci doctrinam amplectere, & sacrosanctas Ecclesias capesse.

Cum autem sapientissimus Flavianus certis verisque rationibus eorum compressisset audaciam; Meletius vir omnium mansuetissimus comiter admodum & benigne Paulinum compellat his verbis: Quoniam & mihi istarum ovium procuracionem commisit Dominus, & tu aliarum curam suscepisti, ipsæque oves inter ipsas veræ pietatis communionem consentiunt; greges, o amice, concordie vinculis conjungamus, atque contentionem de primatu dirimamus; & cum oves communiter pascamus, communionem illis rite moderandis curam adhibeamus. Quod si sedes contentionem gignit; ego hanc contentionem a nobis repellere conabor. Nam ponamus, quæso, in ea librum Evangelii, & urinque nos sedeamus. Quod si ipse prius e vita abiero; tu solus, amice, gregem moderaberis; sin autem tibi illud conigerit, ego rursum curam ovium pro virili geram. Verum tamen ista placide & leniter a Meletio dicebantur: Paulinus tamen illis minime acquievit. Itaque Dux Sapores, eorumque utrinque dicta erant, Judex constitutus, magno Meletio Ecclesias tradidit: Paulinus autem ovium, quas ab initio a reliquis segregaverat, Antistes permansit. Hucusque Theodoretus. At non sunt hæc

XXXVIII. Quid Meletius cum Paulino.

X. Omnes Leges adversus Hæreticos pro una reputata.

dosi Magni in Imperii confortium assumptione proxime locutus est. Quare Imperatorum nomine tres Imperatores intelligit Theophanes. Theodoretus itaque quascumque Leges post Valentis mortem in Orthodoxorum gratiam emissas conjunctim considerans, easdem Gratiano attribuit, resque variis temporibus tam a Theodosio, quam a Gratiano Jecretas in unum conjunxit. Idque brevitas & identitatis materiæ causa. Unde, licet Lex 2. Codicis Theodosiani De Fide Catholica, a Theodosio data, non tantum de iis, qui cum Damaso, sed etiam de iis, qui cum Petro Alexandrino communicarent, loquatur, per synecdochen tamen Damascum solum memorat. Imo Legem 25. Cod. Theod. De Episcopis, datam III. Kalend. Mart. Thessalonice, anno Christi trecentesimo octogesimo, his verbis Theodoretus exprimit: Optimis Pastoribus ac Divino gregi easdem (nempe sacras ædes) restitui iussit; quod docte Gothofredo in Commentario legis 2. de Fide Catholica observatum. Similis facti il-

hæc perfuntorie transeunda, sed magna consideratione adhibita expendenda, quod de re haud levi controversia agitur. Hic primum attende, Theodoretum vel ignorasse, vel dissimulasse Synodum Antiochenam hoc anno (ut perspicue est demonstratum) a Catholicis Episcopis congregatam; sed iudicium causæ tanti momenti uni tribuere Saporis Duci; idque præsertim contra præscriptum sanctionis, quam ibi promulgavit, Gratiani Imperatoris, cujus illa erat certa disertis expressa verbis assertio, ut illis tribuerentur Ecclesiæ, quos constaret cum Damaso Romano Pontifice communicare. Porro Paulinum junctum fuisse communicatione litterarum formatarum ipsi Damaso, superius luce clarius est demonstratum. Sed & extitisse calumniam Flaviani, & Vitalis primum, Paulinum distinctionem personarum auferentem in Trinitate, contententium fuisse Sabellio; ea quæ suis locis superius de eo sunt enarrata, manifeste declarant, demonstrantque ipsum semper integerrime in omnibus fidei Catholicæ assertorem fuisse probatum.

XXXIX. Defenditur Paulinus a calumniis Flaviani.

(a) Epiph. hæres. 77.

XL. Theodoretus sirophia detegitur.

Scias lector, eam de Sabellianismo calumniam jam olim tempore Joviani Imperatoris, cum Athanasius & Epiphanius Antiochiæ essent, fuisse a Vitale Apollinaris hæresis patrono objectam Paulino, ipsum vero edita tunc oblatæque Athanasio fidei suæ professione, qua & inter alia Sabellium quoque damnaret, se qualis semper fuerat, demonstrasse Catholicum, purissimæque Patrum fidei assertorem; recitat enim, qui interfuit, hæc omnia Epiphanius (a), nosque suo loco pluribus egimus; demonstravimusque ex litteris Damasci ad Paulinum non solum illi ipsi fuisse communionem conjunctum, sed & tantæ apud eum æstimationis, ut qui recipiendi Antiochiæ essent, ejusdem Paulini arbitrio crederet. At cogitur tandem lapsum Theodoretum detegere. Nec quis tamen ob id adversum me clamet, revelari a me ignominiam Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

lustre exemplum extat apud Socratem lib. 4. cap. 12. Is de Legatione Macedonianorum ad Liberium Papam loquens, libellum Fidei recitat, quem Legati Liberio obtulerunt; in quo postquam de pluribus Synodis mentionem fecere, de Lampfacena videlicet, aliisque in Lycaia, Pamphilia, Pisidia atque Isauria celebratis, dicunt se ab una Synodo Legatos venisse, & unius Synodi epistolam deferre: ἡς συνόδου προσβίβαν ποιήσαμεν πρὸς τῶν χριστιανῶν ἐν ἐκείναις καὶ ἐν ταῖς ἑτέροις ἐπισημοῦς ἡρώδου καὶ Ζωίλου. id est: Cujus Synodi Legationem obtulimus, tum ad Tuam Benignitatem, tum ad universos Italia & Occidentis Episcopos literas asserimus. Causa cur ita Legati loquantur, ut Valelius ad illum locum optime adnotavit, hæc est, quod Synodus Smyrnenfis & reliquæ per Pisidiam & Isauriam, Pamphyliam & Lyciam a Macedonianis celebratæ, ad exemplum &

Patris: nam vulgatum est omnibus, Theodoretum male cœpisse, misericordiam autem Domini bene consummasse; eundemque veracem in reliquis historicum comprobari, in his vero quibus privato favit affectu, indigere censura, prout prudens lector intelliget. Quod enim post mortem Meletii etiam idem conflatum schisma perseveraverit in posteris, & Flavianus contra præstitum jusjurandum fuerit susceptus in locum Meletii, ipseque Theodoretus ejusdem Flaviani partes se status sit; hoc modo inversa alea res gestas in Antiocheno Concilio aliter quam se haberent, in gratiam ac excusationem Flaviani narravit, & contra adversarium ejus Paulinum male congeffit. Cujus infensi animi adversus eundem Paulinum & illud certum accipere argumentum. Quod enim scire ex litteris Synodicis Damasci ad Paulinum de fide Catholica scriptis manifeste probari mutuum inter eos communionem, ac proinde adversariæ partis causam infirmari; quid indignum quovis Christiano homine, nedum Catholico Episcopo ausus est perpetrare? Dicere cogor invidus, dicam tamen studio veritatis, cui tantum absque aliqua privata affectione ex instituto devincior.

XLI.

Theodoretus depravat inscriptionem epistolæ Damasci.

Scripta fuit Synodalis epistola a Damaso ex Romano Concilio ad Paulinum Episcopum Antiochenum, quæ continet anathematismos adversus omnes adhuc oblatrantes hæreses; eam cum intexit Theodoretus loco non suo in historia, pro Paulino Antiocheno, posuit Paulinum Thessalonicensem, ne videlicet ex illis saltem litteris communicatio Damasci cum Paulino convinci posset. Latina omnia exemplaria, quævis consulas antiquitus scripta atque etiam typis excusa, habent Paulinum Antiochenæ Ecclesiæ Episcopum. Theodoretus autem ita disertis verbis ejus epistolæ titulum ponit (b): Confessio fidei Catholica quam Damascus Papa misit ad Paulinum Thessalonice urbis Macedonia, sive Macedonia. Ita ibi, & perperam M m m. 2 ram

similitudinem Synodi Lampfacenæ, a qua delegati fuerant, compositæ erant, ejusque Fidem & doctrinam tanquam primitivum exemplar exhibebant. Quamobrem omnes istæ Synodi pro una sumuntur a Legatis Macedonianorum: & singularum Synodorum epistolæ, quas ab iisdem Legatis perlatas esse paulo antea retulit Socrates, pro una eademque sumuntur epistola, eo quod eandem Fidei doctrinam complederentur. Eundem igitur Socratis loquendi modum usurpat Theodoretus; frustra quoque Blondellus libro contra Primatum Ecclesiæ pag. 191. & seqq. contendit, edicti Ecclesiarum possessionem iis, qui cum Damaso communicarent, adjudicantis, executionem Saporis committi non potuisse. Frustra etiam Gothofredus loco laudato ait, Baronium jam recte omnino observasse, turbide multa hac parte Socratem narrare. Perperam etiam Valelius in lib. 5, Theodoretus

XLI.

nam quidem; nisi ad eum excusandum dixerimus, ejusmodi mentium titulum ab aliquo alio esse appositum. At quam prudenter omiffa antiqua lectione, & auctoritate Latinorum exemplarium, in recentiore Conciliorum editione facta Venetiis in Nicolina typographia, posita fit ea epistola ex Theodoro cum falsa illa inscriptione; ipse videat, quisquis auctor extitit, qui & superioris epistolae titulum ad eundem Paulinum inscriptum, ex eo ambiguum quoque reddidit, ponens in margine pro Antiocheno Thessalonicensem. Quisnam quæso, dixerit textum unum Græci auctoris præferendum sexcentis Latinis, in rebus præsertim primam Latine conscriptis in Ecclesia ipsa Latina?

XLII.

Episcopi Thessalonicenses hujus temporis.

* Irenius,

(a) Ambr. epist. 59.

(b) Theod. l. 5. c. 9.

PAGIUS

Lex Theodosii Gratiano perperam attributa.

XII. Legationes in Synodo Antiochena facta.

Baron. n. XLV.

retii cap. 2. ait, præfatam Legem 2. de Fide Catholica, datam esse a Gratiano: constat enim, eam a Theodosio emissam; quod aperte docet ejus inscriptio, Edictum ad populum urbis Constantinopolitana, & subscriptio, Dat. Thessalonica, & confirmat Sozomeni auctoritas. Quæ in ea Synodo gesta, Baronius recitat; Sed cum, dum Legationes, quas in diversas Provincias, ad componendum Ecclesiarum statum in ea decretas esse dicit, hallucinatum credit Valefius. Verum quidem est, Gregorium Nyssenum se a Concilio in Arabiam missum testari, ob idque non improbabile esse, eam Legationem a Synodo Antiochena decretam: sed de Eusebio Samosatensi Episcopo nihil hujusmodi proditum est ab Antiquis; nec credibile, Synodum huic potestatem dedisse, non in una duntaxat Provincia, sed in pluribus, adeoque in Syria-Coele, quæ Diocesis erat Meletii, Episcopos ordinandi; cum id Meletio contumeliosum fuisset. Censet igitur Valefius, Eusebium, quod jam de Ephremo diximus, spiritu Divino impulsam Ecclesiam laboranti auxiliium tulisse. Diu antea idem præstiterat Eu-

lino, Epiphano, & aliis compluribus Orientis Episcopis Romam ad Synodum se contulit; ut plane intelligas, ipsius quoque Theodoretii testificatione eo tempore non alium quempiam, quam dictum Acholium Ecclesie Thessalonicensi Episcopum præfuisse, dum recitat titulum epistolæ Synodi Constantinopolitanae scriptæ ad Episcopos Romæ in Concilio congregatos, ubi inter alios Acholii nomen habetur expressum.

XLIII.

At si hæc non sufficiunt, suffragetur etiam apertissima fides de Acholio Episcopo, Thessalonicæ hoc tempore præsentis, utpote qui anno sequenti (ut auctor est Sozomenus c) baptizavit Theodosium Imperatorem morbo laborantem. Constat etiam auctoritate Ambrosii (d) Acholio subrogatum Anyfium, eumque vixisse diutius; nam liquet ejusdem Ambrosii assertionem (e), ipsum fuisse superstitem post Concilium Capuanum, quod celebratum esse dicemus anno Domini trecentesimo octogesimo nono, Siricii Papæ anno Pontificatus undecimo. Vides igitur, lector, ne fingi quidem posse, ut Paulinus, quem jactat Theodoretus, fuerit Episcopus Thessalonicensis tempore Concilii Constantinopolitani, nec ante vel postea, quousque federunt Acholius atque ejus successor Anyfius; quamque præter in his auctoritate Socratem atque Sozomenum, utpote externos homines neutri harum partium addictos Novatianos. Vita est ista iusta reprehensio Theodoretii, quousque consulimus textum Græcum, ex quo idem Theodoretus omni carere culpa probatur, interpres autem hallucinatus convincitur; sic enim se habet: Ο μολογία τῆς καθολικῆς πίστεως, ἣν ὁ πάππας Δάμασος ἀπέστειλε πρὸς ἐπισκοπὸν Παυλίον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, ὃς ἐγένετο ἐν Θεσσαλονίᾳ, id est, Confessio Fidei Catholica, quam Damasus

(c) Sozom. l. 7. c. 4. & Socrat. l. 5. c. 6. (d) Ambr. ep. 59. c. 60. (e) Ambr. epist. 79.

sebius, & Valentis temporibus Presbyteros, Diaconos & Episcopos in alienis Provinciis ordinat, ut auctor est Theodoretus lib. 4. cap. 13. Quemadmodum ergo tunc temporis nulla Legatione fretus id gessit; sic etiam nunc post reditum ab exilio, nulla Legatione opus habuit, ut idem præstaret. Quod ante Valefium Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus num. IV. citatus, diserte de eodem Eusebio etiam scripserat. Denique Gregorius Nazianzenus anno CCCLXXX. quo Synodus Antiochena celebrata, jam Constantinopoli docebat, ut suo loco ostendam.

XIII.

Cæterum recte a Baronio scriptum, in Synodo Antiochena stabilitam fuisse regulam Fidei, itemque hæresibus nuper obortis, puta Apollinaristarum, anathema dictum: idque appareat ex epistola Synodica Concilii Constantinopolitani ad Damasum apud Theodoretum lib. damnatus. 5. cap. 9. Sed in eo deceptus est Baronius, quod existimavit, eam Synodum Romanam, ex qua Damasus eam Synodicam misit, diversam non esse ab ea, quæ post Divi Athanasii mortem Romæ habita est anno CCCLXXXIII. ut vult Bar-

ronius

Papa misit ad Paulinum Episcopum in Macedonia, cum esset Thessalonica. At de his hætenus. Jam reliqua ejusdem Synodi Antiochenæ Acta prosequamur.

XLIV.

Fidei regula firmata in Concilio Antiocheno.

(a) Apud Theod. l. 5. c. 9.

Rursum vero recognitam in eodem Concilio fuisse rectam fidei regulam ac stabilitam apparet ex Synodica epistola Concilii Constantinopolitani ad Damasum, ubi hæc leguntur (a): Atque ista de fide a nobis libere ingenueque prædicata summatim differuimus, de quibus pleniorum cognitionem animis poteritis percipere, si libellum, Concilio Antiocheno convocato, de fidei decisione editum, & eum etiam qui superiore anno a Concilio generali compositus est, legere placuerit, in quibus tum fidem nostram uberius exposuimus, tum hæresibus nuper excogitatis anathema scriptis proditum denunciavimus. Hæc ibi, quibus etiam innuitur recens obortam hæresim Apollinaris in hac eadem Synodo Antiochena fuisse damnatam.

XLV.

Decretæ legationes in diversas provincias.

(b) Gregor. Nyss. ad Olympiano-nach. de S. Macrina vita apud Sur. to. 4. (c) Gregor. Nyssen. de Hierosol.

Præterea (quod maximi ponderis negotium visum est) decretæ sunt legationes complures ad visitandas Orientis Ecclesias, easque sublevandas, atque in fide Catholica stabiliendas. Electi ad hoc opus qui præclarioris nominis in ea Synodo interfuerunt Episcopi, nempe Gregorius Nyssenus, Eusebius Samosatensis, Gregorius Nazianzenus, atque Meletius Episcopus Antiochenus: agemus autem de singulis. Legationis in primis Gregorii Nysseni testis est ipse, cum sanctam Macrinam sororem ita sibi loquentem introducit (b): Te ad ferendum auxilium, te ad res constituendas Ecclesie mittunt, & Dei munus non aspicias? Idemque missum se alibi testatur ad invisendam atque componendam Ecclesiam provincie Arabiæ, cum ita ait (c): Mihi propter hanc orandi rationem, in qua ut vivam, ab eo qui

PAGIUS

ronius, aut anno CCCLXXV. ut suo loco diximus. Petrus de Marca in Opusculis posthumis pag. 192. & seqq. explicans Canonem quintum prioris Synodi Constantinopolitanae, his verbis conceptum: De libello Occidentalium etiam eos suscipimus, qui Antiochia unam Patris & Filii & Spiritus Sancti Deitatem constituentur, Baronio adhæret, nisi quod Synodum Romanam, quam is anno Christi CCCLXXXIII. illigat, ipse ad annum CCCLXXVIII. (quo etiam Antiochenam post Basilii mortem coactam credit) differt. Quam etiam opinionem Valefius in Notis ad Sozomenum lib. 6. cap. 25. tuetur; dubius tamen, an Romana anno CCCLXXVII. an vero CCCLXXVIII. habita fuerit. Sed hæc magnorum Virorum sententia penitus explodenda. Ut enim recte idem Valefius in Notis ad Theodoretum lib. 5. cap. 10. docet, epistola Synodica Damasi, quam eo loco Theodoretus recitat, data non est in Synodo Romana post Athanasii mortem coacta; cum in ea Damasus dicat: Quid depositionem Timothei a me denuo postulas? qui & hic, iudicio Sadii Apollinæ, præsertim etiam Petro Alexandrinorum urbis Episcopo depositus est, una cum magistro ipsius Apollinare.

dispensat vitam nostram, constitutus sum; necesse fuit pro sancto Concilio habito, emendanda Arabiæ Ecclesia gratia ad loca ista proficisci. At cum esset Arabia locis Hierosolymitanis contermina, pollicentus eram me cum his qui sanctis Hierosolymitanis præsentibus Ecclesiis disceptaturum, quod rerum illis esset status perturbatus, ac quodam qui medius intercederet, egerent. Præterea vero ipso quoque piissimo Rege via facilitatem concedente curru publico, nulla nobis necessitas fuit ea per-

Gregorius Nyssenus adiit S. Macrinam sororem & morti ejus interfuit.

peti, quæ etiam alias cogitabamus. Vehiculum enim nobis pro Ecclesia & monasterio erat, omnibus per totam viam simul psallentibus & jejunantibus in Domino. Hæc ipse. Placuit tamen ut antequam colatum sibi munus obiret, rediret in patriam, sororemque sanctam Macrinam virginem in monasterio agentem inviseret, quam octo annorum spatio, quibus extorris ab Ecclesia atque a patria fuerat, numquam viderat. Accidit id quidem divino plane consilio, ut sanctam sororem proxime morituram videret, de cujus obitu in via per visum admonitus fuit, ut ipse testatur ea epistola, quam de rebus ab ea præclare gestis ad Olympium scripsit.

Porro Gregorii eam invisendi illud fuit institutum, ut de obitu Basilii aliquam ab ipsa, utpote sanctissima atque doctissima femina, consolationem acciperet; quo tempore idem Gregorius ex iis quæ tunc soror ipsa cum eo differuit, librum illum aureum conscripsit de Anima & Resurrectione, in quo eam ob ipsius insignem eruditionem nominat sæpe magistræ. Quanta vero emineret illa vitæ sanctitate, ex eadem epistola ad Olympium poterit quisque abunde cognoscere. Quam autem prædivitem Gregorius ex bonis ejus post ob-

XLVI.

Quare hæc Synodica Damasi ex alio Concilio Romano, quam ex eo, cui Petrus inter-

XIV. Quatuor Synodi Rom. sub Damaso raro adscriptum fuit, qui error ut vitetur, observandum ante annum Christi CCCLXXXII. non plures, nec pauciores Synodos Romanas sub Damaso congregatas fuisse, quam quatuor, unamque tantum Antiochenam, quantum hæc tenus ex veteribus monumentis colligi potuit. Antiochena habita est post divi Basilii mortem, ideoque anno CCCLXXX. ut me demonstrasse existimo. Prior Synodus Romana sub finem anni CCCLXVI. aut insequenti adversus Valentinum & Ursinum indicta. Secunda anno CCCLXXII. contra Auxentium celebrata. Tertia anno CCCLXXV. adversus Apollinarem & Timotheum. Quarta denique hoc anno tam adversus varios hæreticos, quam adversus Episcopos e factione Ursicini. Quare cum Apollinaris & Timotheus anno CCCLXXV. a Damaso damnati fuerint, hujus epistola adversus utrumque ab eodem scripta, & recitata a Theodoro lib. 5. cap. 10. pertinet ad IV. Concilium

CHRISTI 378.

DAMASI PAP. 12.

GRATIANI 12. IMPP. VALENTIN. 3.

tu in acceperit hereditatem, haud erit otiosum referre, cum ex iis sanctorum erga sancta pium studium referetur: ait enim hæc Gregorius (ut plurima de ea digna memoria prætermittam). Illa de qua mentionem fecimus, Vestiana, quæ curam ornandi suum corpus acceperat, illudque munus obiret, propriis manibus ornans sacrum caput illud, cum ejus cervicis manum submisisset: Ecce (inquit ad me respiciens) quale e collo sanctæ monilis ornamentum pendet. Et hæc dicens, solutis a tergo vinculis protendit manu ferreum Crucis signum, & annulum quemdam ex eadem materia; quæ quidem utraque cordi semper adhærebant. Et ego: Communis, inquam, sit hæc possessio; ac tu quidem habes Crucis insigne, mihi autem hereditas annuli satis erit; siquidem in hujus etiam pala Crux erat impressa. At eum mulier intuens, rursus ad me: In deligendo, inquit, non, aberasti; etenim excavatus est annulus sub ipsa pala, ibique de ligno vitæ particulam conditam habet, quod superadjacens pala simili nota significat. Hæc ibi; atque satis ad alia festinanti, cum aliqui jucundissimum foret integram illam epistolam de clarissimæ virginis vita, & obitu a sancto fratre conscriptam audire.

Crux ferrea, annulus cum ligno Crucis.

XLVII.

Gregorius vero religiose curato sanctæ fororis purissimo corpore, Ecclesiæ antiquo more, cum psalmorum cantu, noctis pervigilio, & accensis cereis ad martyrum ædem religioso funere collocato, susceptum legationis munus obivit, scripsitque dictam ad Olympium sanctissimum monachum epistolam; quem Antiochiæ, dum ibi Gregorius hujuscemodi causa Synodi moraretur, cognovit illac transeuntem, Hierosolymam ad sancta loca vi-

lium Romanum hoc anno habitum; cum in ea Damasus scribat: Quid depositionem Timothei a me demuo postulastis? Quia scilicet in Concilio Romano, aliquot ante annos habito, jam damnatus fuerat Timotheus. Nec dici potest illam Damasii epistolam referri posse ad aliquod aliud Concilium Romanum post annum CCCLXXXI. congregatum; cum Theodoretus capite immediate sequenti referat aliam Damasii epistolam decretalem seu confessionem fidei adversus diversas hæreses, quam jam ostendimus emissam esse in quarta Synodo Romana.

Porro difficile est statuere cui Synodo Romanæ Acacius Bærænsis Episcopus interfuerit. Is enim anno tantum currenti, post sedatam persecutionem Episcopus dictus, ut videre est apud Baronium, & in cap. LVII. Synodici adversus Tragediam Irenæi recitatur epistola Alexandri Hierapolitani ad Acacium Bærænsis Episcopi, in qua dicit Alexander: Seit enim Sanctitas tua, sicut olim mihi per epistolam scripsit, quia & in Roma eorum sancta memoria Episcopo Damaso, præsentem tuam Sanctitatem, motum est de hæresi Appollinarij: & nobis duas naturas consentientibus, ut non Divinitati passionem tribuamus, dicebant hi qui erant Appollinarij, duos nos dice-

XV. Incertum cuiusmodi ex illis interfuerit Acacius Bærænsis Episcopus.

senda peregrinantem, prout idem Gregorius in eadem ipsam epistola scripta præfatur. Cætera autem ejus legationis monumenta penitus exciderunt; sed quæ præstiterit, ex S. Eusebii collegæ functionibus possumus existimare, nimirum quod horum in diversas provincias Legatorum idem muneris esset, ut quos scirent Catholicos sacerdotes, Ecclesiis ab Arianis obfessis Episcopos constituerent: hoc quidem exhibuisse in sua legatione officium magnum illum virum, de quo sæpe superius mentio facta est, Eusebium Samosatenum Episcopum, Theodoretus (a) docet his verbis:

Porro Magnus Eusebius ab exilio reversus, Acacium qui in magna gloria apud omnes fuit, Bæræ Episcopum ordinavit, Theodotum autem Hierapolis, cujus severa vivendi disciplina ad hodiernum diem ab omnibus celebrata est: Eusebium Chalcedonis*, & Cypri nostræ Ispaurum Antistitem constituit, utrumque admirabilem & divino pietatis studio egregie exornatum (fuerant hi præstantissimi monachi, quorum idem Theodoretus (b) alibi meminit). Ferunt quoque eundem, Eulogium illum qui pro doctrina Apostolica strenue decertaverat, quique apud Antinoem una cum Protogene relegatus erat, pastorem Edeßæ (jam enim divinus Bæræs e vita exceßerat) creavisse: Protogenem vero eorumdem certaminum socium Charris, ubi haud sana doctrina imbutæ, tamquam medicum ad ejus errores curandos præfuisse; postremum autem Episcopum ab eodem divino viro ordinatum fuisse Marin, quem Dolichæ parvo oppido, & per ad temporis morbi Ariani contagione admodum infecto præposuit. Quem quidem Marin, virum sane præstantem, & omni virtutum

(a) Theod. lib. 5. c. 4.

XLVIII. Eusebii Samosateni legatio.

* Chalcedis.

(b) Theod. in bist. sanct. patr. c. 3.

re filios. Lupus in scholiis ad illam epistolam existimat sermonem hic esse de Synodo Romana tertia. Sed, ut animadvertit Baluzius in Notis ad eundem, Acacius tunc nondum erat Episcopus. Huc usque detegere non potui, an Acacius sub hujus anni finem, vel anno CCCLXXXII. quo alia Synodus Romana celebrata, in Occidentem venerit.

Tam Antiochena, quam Romana Synodi, ex Petro de Marca laudato sic explicandæ. Editus est libellus fidei ab Antiochena Synodo, & Constantinopolim ad Concilium missus ad Orientis Concilium; quod docet epistola Synodica Constantinopolitana apud Theodoretum, qua testantur Patres, qui secundo in urbe regia convenerunt, anno scilicet trecentesimo octogesimo secundo: Ex qua, (nempe fide) majorem adhuc voluntatem vobis capere licebit, si libellum Antiochiæ conditum a Synodo, qua illic celebrata est, legere dignemini. Porro hanc fidei Formulam missam fuisse non solum ad Concilium Constantinopolitanum; sed etiam ad Occidentis & Romanum Concilium, nemo dubitare poterit, nisi qui relationes decretorum fidei ab Oriente in Occidentem, & vicissim mitti solitas ignoret. Missa ergo ab Antiochenis ad Romanos & cæteros

XVI. Gesta in Synodi Antiochena & Romana anno CCC. LXXV.

CHRISTI 378.

DAMASI PAP. 12.

GRATIANI 12. IMPP. VALENTIN. 3.

genere eximie illustratum, cum Eusebius ipse Magnus in sede Episcopali collocare vellet, Dolicham contendit.

XLIX. In quo oppido mulier quedam perverse Arii doctrina peste admodum laborans, tegulam e superiori loco deiecit, qua caput ejus diminutum fuit; quo quidem vulnere paulo post ex hac in aliam longe præstantiorem vitam migravit. Qui cum jam esset moriturus, eos qui aderant, jurejurando obstrinxit, ne ullum supplicium de ea quæ facinus fecerat, omnino sumerent. Etenim in eo imitatus est tum Dominum suum, qui pro iis qui cum Cruci affixerant, sic oravit (a): Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt: tum conservum Stephanum, qui post crebros lapidum ictus, quibus obrutus erat, clamavit (b): Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Tã-

Eusebii Samosateni martyrium.

(a) Luc. 23.

(b) Act. 7.

PAGIUS

teros Occidentales Fidei Formula, ut in eadem communionis societate se conjunctos esse profiterentur, quid aliud expectamus, quam, ut Synodus Romana Antiochenis Formulam amplecti profiteatur, epistola data ad Orientales Episcopos, qui Synodum Constantinopoli habebant anno trecentesimo octogesimo primo. Ad hoc Concilium Antiochenum pertinent quæ anno CCCLXXIX. in medium adduxi.

XVII. Synodus Romana IV. hoc anno coacta.

Quarta Synodi Romanæ epocham, a libello Synodico indicatam, certo nos edocent Epistola Concilii Romani ad Gratianum & Valentianum, quæ est de damnatis e fatione Ursiniani, & Rescriptum Gratiani Augusti juxta illius Epistolæ relationem, datum ad Aquilinum Vicarium Urbis, quæ duo Antiquitatis monumenta referuntur Tom. II. Concil. edit. Labbeanæ pag. 1001. & seqq. Recitat etiam Rescriptum istud Baronius anno CCCLXXXI. num. II. & seqq. sed loco non suo. Cum enim Rescriptum nec Valentis, nec Theodosii mentionem ullam habeat, post illius interitum, & ante hujus ad Imperium evocationem emissum fuisse manifestum est, ideoque inter diem IX. Augusti currentis anni, quo Valens perit & diem XIX. Januarii proxime sequentis, quo Theodosius Augustus salutatus, Rescriptum illud a Gratiano emissum, ut ibidem Labbeus ex Blondello in libro contra Primatum Ecclesiæ pag. 193. & seqq. ostendit; quod & confirmant alix rationes apud Blondellum vel Labbeum legendæ. Non dubium itaque quin Concilium Romanum IV. a Damaso Papa sub hujus anni finem coactum fuerit.

XVIII. Varii hæretici in ea damnati.

Gesta in eo ex parte discimus ex Libello Synodico, in quo de hac Synodo scriptum est: Valens cum in Thracia adversus Gothos pugnasset, in Chalcedo ab ipsis igne absumptus in quodam palæarum receptaculo ad æternum ignem migravit. Valentino etiam (legendum Valentiano, seniori scilicet) in Christo Deo nostro defuncto, Gratianus filius, & Occidentis & Orientis Imperator factus, pios Episcopos ab exilio revocavit. Quo tempore beatus etiam Damasus sacram Roma convocavit Synodum adversus Arianos, Pneumatomachos, & alios plurimos hæreticos: expositamque definitionem divinarum capitum, Thessalonicam ad Paulinum misit, quæ ex divina dispensatione ubique maxima perfectæ, & Trinitatis hominibus adorandam esse omnibus persuasit. Post hanc Synodum Romanam in Li-

li mortis genere Eusebius ille Magnus post multa pro fide confecta certamina occubuit: qui licet barbarorum in Thracia effugisset crudelitatem, impiorum tamen hæreticorum manus baudquaquam effugit, sed per eos coronam martyrii consecutus est. Hactenus de Eusebio Theodoretus; qui licet ab Antiochena Synodo eum esse legatum ad illud opus, silentio præterierit; tamen, certum constansque est, eum ipsum unius civitatis Episcopum in aliena metropoli tot tantaque præsumpsisse, ut in Syria atque Mesopotamia Episcopos ordinaret; cum nonnisi ex Synodi decreto potuerit tam ampla illi tunc fuisse impertita auctoritas. Verum præstantissimi Præfulis jugem memoriam, cum Orientalis, tum etiam Occidentalis Ecclesiæ prosecuta est, diem natalis ejus, quo coronatus martyrio

bello Synodico recitatur summarium Concilii Antiocheni, anno CCCLXXX. habitum.

Ex quibus palam fit primo, Concilium Romanum IV. sub hujus anni exitum celebratum esse. In ejus Synodo Secundo, damnatos in eo Arianos, Pneumatomachos, aliosque Hæreticos. Tertio, datam in eo epistolam decretalem contra diversas hæreses, Sabellii & aliorum, quam recitat Baronius anno CCCLXXXIII. num. X. & seqq. quia scilicet existimavit eam eodem anno, quo Synodum Romanam III. habitam credit, emissam esse. IV. mentionem, quæ in ea Decretali fit de Concilio Romano, in quo iidem hæretici olim damnati fuisse dicuntur, esse de Concilio Romano II. in quo de Consubstantialitate Spiritus Sancti actum fuisse diximus. Licet enim in exemplari, quo usus est Theodoretus, nulla Synodus Romana memoretur, in MS. tamen quo usus est Justellus, ut videre est Tom. II. Concil. pag. 900. hujus fidei Professionis, Synodicæ, vel decretalis, ut maueris, initium est: Quia post Concilium Nicænum, aliud in urbe Roma congregatum est, quo Catholici Episcopi addiderunt de Spiritu Sancto, quia postea invaluit, ut quidam ore sacrilego auderent dicere, Spiritum S. factum esse per Filium, &c. Quare perperam Valesius in Notis ad illum Theodoretum locum, eam Synodicam refert ad annum CCCLXXXII. sed optime observat in Notis ad Sozomenum lib. VI. cap. 25. quod in ea de Synodo Romana dicitur, referri ad Synodum Romanam adversus Auxentium congregatam. Porro an illa fidei Confessio Decretalis Damasii, vel Epistola Synodica Damasii, appellari debeat, cum tituli singulis capitibus Historiæ Theodoretum præfixi ejus non sint, ut patet ex prioribus editionibus textus Græci Theodoretum, ubi defunt, de loquendi modo hac in re parum curandum.

Alium denique in hac quarta Synodo Romana de Ursiniano, qui licet anno CCCLXXIV. Gratiani Imp. judicio relegatus fuisset, ipse tamen, ejusque exemplo nonnulli Episcopi Ecclesiis incubabant, & contemptis Cognitoribus, vel fugatis, plures ex ea fatione Ecclesias suas retinebant. Præterea Florentius Puteolanus anno CCCLXXII. Episcopatu dejectus fuerat; & tamen, ut inquit Patres Concilii Romani IV. in Epistola laudata ad Gratianum & Valentianum, post sextum annum (currenti scilicet) recessit ad civitatem, tenuit Ecclesiam, multas in oppido

XIX. In ejus Synodo mentio est Synod. Romana II.

XX. Alia de quibus in ea Synodo actum.

CHRISTI 378.

DAMASI PAP. 12.

GRATIANI 12. IMPR. VALENTIN. 3.

rio triumphavit in caelo, incertum publicis Ecclesiae monumentis, anniversaria memoria celebrans.

I. Gregorius Nazianzenus Constantinopolim a Synodo mittitur.

Inter alios autem Episcopos, qui ab eadem Synodo ad diversas provincias legati sunt, sanctus Gregorius Nazianzenus missus est a Patribus Constantinopolim ad ruinas tantae Ecclesiae reparandas: quo enim difficilior provincia, opusque durius ac pene desperatum videri poterat, eodictior atque sanctior, animique viribus praestantior ex sacro illo confessorum conventu delectus est. Quis enim fatis valeat Ecclesiae illius statum deploratissimum mente assequi, cui tot annis fax haereticorum Eudoxius, idemque perditissimus haeresiarcha praefuit, & post eum Demophilus aequae impius atque nefandus? adeo ut qui ibi reliqui erant pauci Catholici, sicut oves errantes absque pastore, luporum semper paterent incursum. Eligitur ad illos expugnandos, hos autem sublevandos atque firmandos, potens opere & sermone Theologus, qui aliquot annis a parentis obitu (ut dictum est) a pastoralis cura liber, in abscondito faciei Domini, Seleucia apud sanctam protomartyrem Theclam magno negotio otiosus agebat. Puto hunc inde abduxisse secum Meletium, cum ab exilio ex Armenia rediit Antiochiam. Quid autem adeo nobili legatione perfundus

PAGIUS Puteolano, de quo decessit fuerat, seditiones insolentia concitavit. Addunt Patres de Rescripto Episcopo, quem iusserat Imperator, ut causam diceret apud Episcopos, eum morem gerere noluisse, & in Africa Claudianum ab rebaptizatoribus qui expulsi fuerant ordinatum, ad perturbandam urbem Romam, quasi Episcopum destinari. Denique Isaacum Judaeum a factione Ursicini subornatum, in Damasum Papam insurrexisset, ejusque caput petiisse; quibus malis remedium petunt a Gratiano & Valentiniano Imp.

XXI. Qua impetores executioni mandari jubent. Ad hanc Epistolam iidem Imperatores rescribentes jubent sententias in eisdem seditiosos alias latas executioni mandari, datis hac de re litteris ad Aquilinum Vicarium Urbis a Baronio anno CCCLXXXI. num. II. & seqq. recitatis. Verum exemplar quo usus est doctissimus Cardinalis mendosum fuit. Nam ibidem numero III. de Florentio Puteolano Episcopo legitur: Florentius Puteolanus post damnationem, quam recto iudicio convictus accepit, mansuetudinem nostram inquietare conatus, dignum tulit in progressionem responsum: post quintum decimum annum Ecclesiam, de qua extrusus fuerat, rursus contaminare conatur. Verum loco, post quintum decimum annum, legendum, post quintum domum annum, ut alibi diximus, & legere est apud Labbeum Tom. II. Concil. pag. 1004. Hunc errorem cum neque Baronius, neque Sirmondus in Anastasio Cod. Theod. advertissent, annum illum XV. ab anno CCCLXVII. deduxere, & Epistolam ad Gratianum, hujusque Rescriptum in annum CCCLXXXI. distulere; quam tamen opinionem certa argumenta evertunt, ut videre est apud Labbeum citatum.

XXII. Ad num. L. & seqq. Divus Gregorius Nazianzenus ad curandam Ecclesiam Constantino-

egerit, dicturis per singula, ante omnia certa ratio temporis ejus Constantinopolim profectiois exquirenda nobis est, quod sciamus alios ejusdem Gregorii res gestas profectos longe ante praesentem annum ejus adventum Constantinopolim posuisse.

LI. Etenim Gregorius presbyter, qui encomiastica oratione ejusdem Gregorii Nazianzeni tractavit, cum tradat ipsum duodecim annis egisse Constantinopoli, constetque ejusdem tempus certum, quo inde recessit; ex ejus sententia dicendum esset, ipsum anno sexto Valentiniani atque Valentis Imperatorum se Constantinopolim contulisse, Christi vero anno trecentesimo sexagesimo nono, quem liquet recessisse tempore oecumenicae Synodi illic habitae, Syagrio & Eucharisio Cos. anno Domini trecentesimo octogesimo primo. In eandem quoque sententiam de annis duodecim commemoratis Gregorii Constantinopoli visus est Nicephorus in Chronico abiisse, dum ait eum sedisse annis duodecim Constantinopolitanum Episcopum. Præmittimus autem recensere alios hos secutos, eadem quoque scribentes, a quorum omnium sententia ut penitus abhorreamus, ipsamet Gregorius Nazianzenus imprimis admonet, dum in carmine de Vita sua de se testatur, non recess-

LI. Tempus adventus Gregorii Nazianzeni Constantinopolim.

politanam hoc, vel sequenti anno missus est, sed non a Synodo Antiochena post Sancti Basilii mortem habita, ut perperam Baronius existimavit; cum hæc Synodus ad annum trecentesimo octogesimo pertineat, & ut Theophanes in Chronico, postquam de ea sermone habuit, scribit: Tunc Gregorius Theologus Constantinopoli in Oratorio Sanctae Anastasiae majore cum libertate docuerit. Idem Theophanes, antequam Valentiniani senioris mortem narret, ait: Tunc etiam Gregorius Theologus, Basilii, Meletii & aliorum pietatis propugnantium industria Constantinopolitana Ecclesia regimen suscepit. Tradit hæc Theophanes, postquam proxime locutus est de Concilio Illyriciano anno trecentesimo septuagesimo primo congregato. Ex quo liquet, Nazianzenum non a Synodo Antiochena, verum ab aliqua alla Constantinopolim destinatum, quae non nisi post Valentis mortem celebrata fuit. Eo enim vivente Nazianzenum adversus Arianos Constantinopoli docuisse, nullus sibi persuaserit. Baronius in Annalibus duo egregie demonstrat. Primum, Nazianzenum triennio tantum Constantinopoli docuisse, ideoque ante praesentem annum illuc sese non contulisse. Secundum, eum non sponte Constantinopolim venisse, sed coactum ab Episcoporum Conventu. Verum in eo erravit Baronius, quod Conventum illum Antiochenum post Divi Basilii mortem habitum fuisse existimaverit.

Baron. II. LI. & seq.

XXIII. Certo Divum Basilium adhuc in vivis fuisse, quando hæc cura Nazianzeno commissa, docet Hortatu Basilii. Divino spiritu ad eam expeditionem impulsus fuisse, ut illic pro ipso spiritu depugnaret: statim autem Magnum Basilium hortatorem accessisse, quaeque ad spiritualia certamina eum inunxit: ac

CHRISTI 378.

DAMASI PAP. 12.

GRATIANI 12. IMPR. VALENTIN. 3.

cessisse Nazianzo, nisi post obitum patris, quem tempore Niceni Concilii redditum Christianum, sedisse tradit Episcopum annos quadragintaquinque, sicque propagasse vitam ad annum Domini saltem trecentesimo septuagesimo secundum. At postquam Nazianzo recessit; cum testetur ibidem, se ad ecclesiam S. Theclae profectum esse Seleuciam, ibique esse diutius commoratum; nihil esse loci potest dictae ipsorum sententiae de annorum duodecim commemorazione Constantinopoli; quam qui sequuntur, ipsi Gregorio deformiter adversari noscuntur: nam praeter hæc, idem ipse alibi certum definit annorum numerum quibus Constantinopoli detentus est: ut plane nullus de his remaneat amplius dubitandi locus.

LII. Triennii morae Gregorii Constantinopoli.

(a) Gregorius Nazianzenus de Episcopo edit. Leuvenklai.

(b) Ruffinus l. 2. c. 9.

LII. Ipse, inquam, Gregorius Theologus, cum tantum triennio tradat se commemoratum esse Constantinopoli, certe non ante praesentem annum illuc profectum esse declarat; sunt enim hæc verba ipsius (a): Vos laborum meorum testes estis. Quid improbum, quid vobis contrarium, quid noxium vel verbis protuli, vel designavi toto hoc jam triennio? unum licet excipiatis, quod malis pepercerim, a quibus ingressu primo lapidatus, hoc ipsum constanter toleravi, &c. Hæc ipse; quibus probe consentit Ruffinus, qui ea ferme, quae praeculis habebat temporum suorum gesta scribebat, dum ait (b) de Gregorio: Reddita vero pace, Constantinopolim ad Ecclesiam docendam venire cohortatus, non abnuvit: ubi brevi tempore tantum ad emendandum populum vetustis haereticorum infectum veniens profectus, ut tunc primum Christiani fieri viderentur, &c. Quod igitur non nisi reddita pace Ecclesiae, illuc Gregorium accessisse, brevique tempore permansisse dicat; plane recitare ipsius Gregorii sententiae de triennio assentitur. Sed illud male Ruffinus, dum ibi affirmat Gregorium ante creatum fuisse Episcopum Nazianzenum: nam eodem in loco ipse Gregorius, ubi agit de adventu suo Constantinopolim, sic ait: Nequaquam deserto populo, cui aliqua necessitudine obligatus essem: nam illa sunt hostium meorum signimenta, falsique sermones, &c.

Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

complures Episcopos, & Regia urbis civis obtinere ab eo poposcisse. Imo ipse Gregorius Nazianzenus in Oratione funebri de laude Basilii, quam altero, aut circiter anno, post hujus obitum habuit, istius officii tarditatem excusans inquit: In vera doctrina periclitantis negotio interim occupati fuimus, pulchre coacti, & propter Deum tantum non extranei effecti, scilicet a Cappadocia, in qua natus Nazianzenus; qui addit, quod hoc non videatur praeter mentem generoso illi veritatis pugili accidisse, qui nihil ita spravit, ac verum & totius mundi salutificam doctrinam. Recte itaque Theophanes prodidit, Basilium hor-

Quod vero illuc non sponte profectus sit, sed coactus ab Episcoporum Conventu, Catholicis qui erant reliqui Constantinopoli maxime id petentibus, alibi ipse etiam Gregorius testatur, cum ait (c): (c) Gregorius Nazianzenus in hac oratione testimonio sum ego ipse qui Nazianzenus haec dico. Cum supra res spectabiles postulus essem, & mente cum solis intelligibilibus versarer abjecta gloria, possessionibus, spe, doctrina, deliciis ex eo ipso capiens, quod delicias nullas sectarer, exiguo pane contentus jucundam vitam aegrem ab omni petulantia liber; praeter omnem spem, a bonis his abreptum me quispiam longe abduxit. Et quis ille fuerit, dicere non habeo, divinus ne Spiritus, an peccata mea, ut electionis poenas darem. Hoc quidem manifestum est, impulisse me hic pastorum conventum, & populum recte sentientem, qui tamen nondum amplius & copiosus erat. Hæc ipse, qui & in carmine de vita sua:

LIII.

Ad hos (quod esse crederemur in Deo Sermonem, vita & nobiles, quamvis fere Semper secuti rusticum vitam genus) Me miser almum Spiritum, vocantibus; De plebe multis, atque item pastoribus; Plebem ut juvarem, pro fide arma sumere. & paulo post: Sic sum profectus, sponte non certe mea, Verum coactus, ut fidem defenderem.

Sic itaque cum ipsius iterata assertione liquet, coactum a conventu Episcoporum Constantinopolim profectum esse; licet ubi ejusmodi Synodus Episcoporum collecta sit, minime dicat; tamen quod nullum aliud reperiat hoc anno convocatum Concilium Episcoporum, nisi Antiochenum; immo quod nec alibi ab aliis colligi potuerit, cum eo tempore pauci qui erant in Oriente Episcopi Orthodoxi (ut dictum est) coerint Antiochiae: sed & quod nec quævis alia Synodus in Oriente celebrata tantae auctoritatis esse potuerit, ut ad curandam Constantinopolitanam Ecclesiam valuerit renitentem Gregorium cogere; necessitate adstringimus profiteri id factum in Antiocheno Concilio, in quo & aliae huic significationi.

A Synodo Antiochena Gregorius Nazianzenus missus Constantinopolim.

tatum fuisse Nazianzenum, ut Ecclesiae Constantinopolitanae curam susciperet. Hermantius in Vita S. Basilii lib. 8. cap. 18. & Papebrocius die XII. Maii in Vita S. Gregorii Nazianzeni arbitrantur, Nazianzenum non nisi post Basilii mortem Constantinopolim missum esse, Gregorium Presbyterum deceptum scribunt, & locum laudatum Nazianzeni interpretari conantur. Sed Basilii Episcopatu, & obitu suis annis redditus, hujusmodi interpretationes evanescent, constatque, Basilii mortem profectioem Constantinopolitanam Nazianzeni non praecessisse, sed subsequentem esse.

CHRISTI
378.DAMASI PAP.
12.GRATIANI 12.
VALENTIN. 3. IMPP.

miles (ut diximus) legationes decreta fuerunt.

LIV. De vi autem, quam tunc passus est, hæc idem ipse Constantinopoli cum esset pro concione ad Arianos (a): *Ego parvulus ille obscura & ignobili patria natus (objectabant enim hæc in eum Ariani) ad vos accessi; idque non ultro, nec me ipsam offerens, ut moris est hodie plerisque qui ad Ecclesie gubernacula temere prosiliunt; sed accitus, ac vi compulsus; ac timori Spirituique obsecutus. Quod si falsa loquor; hoc mihi pro scelere pæne imprecor, ut diutius hic belli molestias incassum sustineam, nec quemquam errore liberem, sed voti sui compotes fiant, qui anime meæ sterilitatem imprecantur.* Hæc ipse. At antequam Gregorii proficiscentis Constantinopolim vestigia affectemur, pauca quæ reliqua hujus Antiochenæ Synodi sunt, hic addamus.

LV. Theodoretus addictus Meletio, & a Paulino perquam aversus, nulla penitus de collega in munere pastorali & societate laborum habita mentione, nec aliorum qui Synodo interfuerunt, sed omnia in ea gesta Meletio tribuens, ita narrat (b): *Divinus vero Meletius Diodorum illum, cuius ante mentionem feci, qui navem Ecclesie in gravissima tempestate incolorem servaverat, Tarsi pastorem designavit, Celicumque gentem ei concedidit; Episcopum vero Apameæ Joannem creavit, qui illustri genere ortus quidem fuit, sed suis ipsius recte factis multo majorem splendorem, quam ex majorum rebus præclare gestis est consecutus: nam non doctrinæ solum, sed præstabili vita ornamentis insigniter decoratus erat. Hic turbulenti procellæ temporibus, conventum eorum qui fide secum sentiebant, gubernavit, sociumque habuit & adiutorem Stephanum virum cum primis laudatum. Verum istum divinus Meletius ad alia transtulit certamina: nam ubi intellexit Germanicam labe Eudoxii infectam, eum velut medicum (nam & humaniore litteratura & sacris litteris ab ineunte ætate instructus fuerat) ad morbum curandum misit. Neque certe spes eum frustrata est. Siquidem spiritualis doctrinæ subsidio lupos in oves mutavit. Hæc tamen Theodoretus; atque finis esto Synodi Antiochenæ: si quæ autem alia ibi decreta sunt, nos latent. Addimus tamen his appendicem de Meletio; qui cum visitaret Diocesium, Ecclesias erigens, & Syriæ quoque monachos inviseret sibi subditos, invenit inter alios Simeonem Stylitam habitationem sibi super columnam statuisse, inauditumque hæcenus vitæ institutum arripuisse: quem cum vinculum quoque arte ferro spectasset, iussit acciri fabrum, qui solveret ferri vincula, illud addens: Amanti Deum homini fati pro vinculo esse mentem. In*

(a) Gregor. Naz. orat. ad Arian.

(b) Theod. l. 5. c. 4.

Meletius
novos ordinat
Episcopos.

cæteris eum ab instituto minime dimovere voluit. Fuerant hæc ejusdem Simeonis primordia, & quidem Deo juvante felicia, utpote qui in eodem, immo arctiori vendi genere propagavit ætatem usque ad tempora Theodosii junioris; hæc modo factis indicasse de eo ex Theodoro (c): cætera autem alias, ut occasio feret inferius.

At prosequamur jam Gregorium proferantem Constantinopolim. Cum enim illuc pervenisset, hospitio excipitur a piis viris sanguine sibi conjunctis; testatur enim id ipse, cum ait (d): *Quod si gravavimus, parcendo potius & repudiando, quam accipiendo graves fuimus. Hujus rei si causam quaeritis, domus quædam pia Deique amore flagrans, non secus atque (e) Elisæum Sunamitidis domus nos refocillavit, hominum corporis spiritusque cognatione mecum conjunctorum, ac singulari liberalitate præditorum; apud quos hic quoque populus compactus est, cum furtim adhuc Orthodoxam fidem persecutionibus vexatam atque afflictam hauriret, nequaquam libere ac sinepericulo. Respondat illis Dominus in die retributionis.* Hæc Gregorius. Erat hic Nicobolus Nicoboli junioris parens; de quo inferius. Quod igitur maxima ex parte Civitas illa Arianis heminibus conferta esset sub Ariano Episcopo præpotente; quanvis Valens extinctus esset, Gratianique edictum fuisset promulgatum; haud tamen his poterat contineri prociacia atque ferocia Arianorum publice in Catholicos debacchantium; cujus rei causa ipse sui adventus initio domi clandestine docebat.

At divino plane miraculo factum, ut domus illa in Ecclesiam converteretur; atque cresceret in Basilicam: quod & ipse ante prædixit, nempe ut Jebus in Hierosolymam, & Bethleem mutaretur in Silo: quæ ab ipso vocata est Anastasia, ea de causa, ut idem testatur, quod compressa & extincta fides Catholica in ea civitate (f), ibi excitata revixerit. Cæterum haud assentiri possumus Gregorio presbytero, qui locum illum antea Anastasiam appellatum putat, fuisseque Ecclesiam ab Arianis velut ignobilem derelictam: nam illam ipsam privatam domum extitisse, & ab effectu eo nomine decoratam, idem ipse Gregorius sæpe affirmat, de qua ita ait (g): *Illam primum Dei verbum, quod prius in radicibus manebat, ad supremum montis cacumen evexit, ob idque Anastasia nomen adeptæ est, Anastasia inquam illa laboriosum manus meæ opus insigne.* Porro ob loci angustiam (ut dictum est) eandem sæpe Bethleem nominavit. Sed & illam dicatam fuisse in memoriam sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, Sozomenus testatur; qui & ait (h), sententiam quorundam fuisse, ex

(c) Theod. l. 55. par. 126.

LVI.

(d) Gregor. Naz. orat. in Maxim.

(e) 4. Reg. 4.

Gregorii Nazianzen. hospitium Constantinopoli.

LVII.

(f) Greg. Naz. orat. ad centum quinquag. Episc.

(g) Gregor. Nazian. in somnio Anastasi.

(h) Sozom. l. 7. c. 5.

eo

CHRISTI
378.DAMASI PAP.
12.GRATIANI 12.
VALENTIN. 3. IMPP.

eo dictam Anastasiam, quod mulier gravida e sublimi porticu, cum verbum Dei audiret; deorsum lapsa, atque extincta, communibus omnium precibus revocata, ad vitam fuerit. Sed præstat audire Gregorium ipsum tantæ fabricæ architectum, qui a fidei resurrectione locum nomen adeptum, sæpe confirmat. Potuit verum esse, quod de muliere collapsa Sozomenus tradit; siquidem ob loci angustiam & sexus honestatem structa illic fuerant tabulata, ex quibus duo verbum feminæ audirent, ut apparet ex ejusdem Gregorii carmine de Infomnio Anastasiæ.

LVIII. Accidit postea, ut quæ latioribus fidei terminis longe lateque crefcens totum ambitum Civitatis complexa fuit, æque creverit amplioribus murorum spatii: nam post hæc Martianus (a) nobilis Civis idemque prædives, ingentem ibi suo patrimonio extruxit Ecclesiam; in qua ipse presbyter semper vixit. Auctor est Theodorus Lector in Collectanis, ob nomen Anastasiæ illuc postea fuisse delatas Anastasiæ sanctissimæ martyris reliquias, ejusdemque martyrii die natali ipsam Basilicam in ejus memoriam consecratam. His addimus (ne quid prætereat) fuisse Constantinopoli aliam ejusdem nominis ecclesiam, Anastasiam dictam, sed (ut habet Sozomenus b) fuisse Novatianorum, ab Arianis dirutam, ab ipsis vero denuo excitatam; unde & consecuta fuerit id ipsum nomen, Anastasia: sed hæc ab Anastasia Gregorii longe diversa, in qua ipse tamquam certaminis campo omnes profligans hereticos, victricia erexit trophæa victoriæ: illic enim pro concione insignes quinque illas inter alias de Theologia habuit orationes, ex quibus nomen est Theologi consecutus, quibus exultantes & insultantes repressit hostes: qui diutius summa rerum potiti, nemine adversante factu tumido incedentes, magnam cum potentia ex perfidia & impietate sibi gloriam comparaverant: sed cum fortis ille armatus (c) fores observaret, quod tuta esset absque exturbatore possessio, fortior illo veniens, nempe in Gregorio Christus, ablata aucta fœnore recuperavit. Quam autem opportunus atque per necessarius fuerit Gregorii tunc adventus, & qualis esset urbis ipsius status; ex iis intelliges, quæ ipse aliquando pro concione ad ingratum populum dixit (d): nimirum non secus ac si navi tempestate jactata & periclitanti manum porrexisset, aut urbi obsidione cinctæ, vel ædibus flammæ ardore conflagrantibus, instrumentis extinguendæ flammæ accommodatis opem tulisset: his & aliis symbolis usus est ipse: apologiam habens adversus eos qui ipsam ambitionis nomine redarguerent.

Cum autem detectus esset Gregorius suscepisse patrocinium Catholicæ fidei, mox

LIX. Ann. Eccl. Tom. V.

(a) Martian. apud Meisophr. die 10. Jan.

(b) Sozom. l. 4. c. 19.

(c) Lucæ 11.

(d) Gregor. Nazian. de non affectu cathed. Constantinop.

senfit Arianos infestos; qui eo audaciæ atque furoris adacti sunt, ut cum hæreticum inclamarent, atque etiam lapidibus sanctissimum virum impeterent: testatur id ipse pluries; & in Vita sua his versibus (e):

At qui nearum tunc fuit rerum status? Ingressus urbem plurimis jactator malis. Exarsit in me tota primum civitas, Multos perinde ac si deos inducerem. Mirum nec est hoc: instituti sic erant, Ignota prorsus ut quibus fides pia Esset, modoque trina quonam est unitas, Atque una rursus Trinitas; siquidem pie Intelligantur hæc duo.

Sic namque res se habebat hoc tempore: quod reciperetur ab omnibus nomen hypostasis, hæc tamen pro substantia usurpatum; plane accidebat, ut qui tres hypostasies dicerent, ac proinde tres substantias, alias substantias prædicarent, trium deorum assertores inclamarentur; sicut e contra qui eam vocem non reciperent, ab istis nominarentur Sabelliani, ut nuper vidimus de Paulino, dicturique sumus de S. Hieronymo. Sed de furente in ipsum plebe hæc ibidem subdit:

Plebsque insuper Lasus favere suevit, ut tum Præsuli Suis, vicem ejus graviter infaustam ferens: Plebs tanta & animis plena non in omnibus Superare rebus, quæ probrum ingens duceret.
Imbres tacebo saxeos, epulas meas; Vanos fuisse quos queror tantummodo, Hæc affectos, assequi quæ nil juvat. Necem nec infert.

ista a plebe Ariana Gregorius passus est. Qui autem modestius cum eo visi sunt agere; eumdem raptum ad tribunal, quasi maleficum ac seductorem, falsæque doctrinæ auctorem, traxerunt. Nam ipse hæc mox addit:

Post velut sicarius Vultu superbo præditos ad Præsides, Quisquæ una studio lex erat plebi obsequi, Trahor ipse, sceleris qui nihil patraveram, Nec cogitaram; discipulum Christi ut decet.
Ac tum patronus asstitit Christus mihi, &c.

Etenim magna fiducia Gregorius in se Dei sæpe expertus auxilium (licet undique impendere sibi mala conspiceret, & ex multitudine Arianorum, florentique rerum statu confertim animo potuisset) divinitus confortatus spe certa melioris temporis, his se consolabatur alloquiis (f): *Hic, inquit, mecum cogitans agebam: Domos de se ipso.*

(e) Gregor. Naz. in vita tua

Gregorius primo ingressuque passus.

Plebs lapidibus Gregorium petit

Gregorius rapitur ad tribunal.

Consolatio Gregorii.

(f) Gregor. Nazian. ad Arian. & de se ipso.

N n n 2

Ariani habent, nos inquilini; hi templa, nos Deum, idque præterea quod Dei vi-
gi templa sumus, victimæ viva, ho-
locausa spiritualia, sacrificia perfecta,
Dei denique, Trinitatis adoratæ beneficio:
hi vulgus habent, nos Angelos; hi teme-
ritatem & audaciam, nos fidem: hi mi-
nas, nos preces & orationes: hi ferendi
insolentiam, nos patientiam: hi aurum &
argentum, nos purgatam fidei doctrinam:

(a) Agg. 1. Fecisti tibi (ut cum Scriptura (a) loquar)
duplices & irriplices contignationes, domum
fenestris distinctam: At hæc fide mea non-
dum sublimiora sunt, celivæ, ad quos
excelsus feror: At mihi grex exiguus, sed
ad præcipitia non fertur: At angusta mihi
caula, sed lupis inaccessa, & latrones non
admittens; atque ejusmodi, ut nec a fu-
ribus, nec ab extraneis transcendere queat.
Nec dubito, quin eam quoque aliquando
latiorem perspexitur sim: multi enim ex
iis qui in luporum numero sunt, a me in-
ter oves recensentur, ac fortasse etiam
inter pastores. Hæc mihi feliciter annun-
ciat bonus ille pastor, propter quem ego
animam meam pro ovibus pono. Hæc Gre-
gorius, quem Deus aliqua visione (ut o-
lim (b) Petro ostenso linteo) eorum quæ
futura essent honorum, fuit in tanta re-
rum angustia consolatus. At ista modo sa-
tis de Gregorii primis illis diebus com-
memoratione Constantinopoli: reliqua autem
ab eo gesta rejicimus in sequentem annum.

LX.

Hierony-
mus ca-
lumniam
passus in
eremo.

Sed ut ad res Syriæ redeamus. Pam-
dem prorsus calumniam, quam Pauli-
nus Episcopus Antiochenus (ut vidimus
ex Epiphonio atque Theodoro) pas-
sus est a Vitale primum, ac deinde a
Flaviano, cum ab eis Sabellianus appel-
laretur, pati cogitur S. Hieronymus in
Syriæ solitudine apud Chalcidem in eremo
degens, quod communicaret cum eodem
Paulino, a Meletii puto studiosis exagi-
tatus, nominatus & ipse ab iisdem Sa-
bellianis, adeoque vexatus, ut coactus
fuerit inde recedere. Tradit hæc omnia
ipse scribens ad Marcum presbyterum Chal-
cidensem (ut habet vetus exemplar) non
Celedensem: debebat enim ipse (ut di-
ctum est) in Syriæ solitudine Chalcidense,
cum quæ pateretur ab illis, narrat his ver-
bis (c):

(c) Hieron.
epist. 77.

(d) Psal. 38.

(e) Psal. 37.

Decreveram quidem utendum mihi psul-
missæ voce dicentis (d): Cum confisteret
adversus me peccator, obmutui, & humi-
liatus sum, & silui a bonis. Et iterum
(e): Ego vero tamquam surdus non au-
diebam, & tamquam mutus non aperiens
os suum, & factus sum, ut homo non au-
diens. Sed quia charitas omnia superat,
& propositum vincit affectus, non tam in-
juriam facientibus reddo vicem, quam ti-
bi respondeo postulanti. Apud Christianos
enim non qui patitur (ut quidam ait) sed
qui facit contumeliam, miser est. Et pri-

mo quidem antequam de fide mea, quam
optime nosti, tecum loquar; adversus bar-
bariem hujus loci versu cogor clamare
vulgato (f):

Quod genus hoc hominum? quæve hunc
tam barbara morem
Permittit patria? Hospitio prohibemur
arenae:
Bella cient, primaque verant consistere
terra, &c.

(f) Virgil.
1.1. Aeneid.

Quæ idcirco de Gentili poeta sumpsimus,
ut qui Christi pacem non servat, pacem
saltem discat ab Ethnico. Pereticus vo-
cor, homoufion prædicans Trinitatem. Sa-
belliana impietatis arguor, tres subsisten-
tes, veras, integras, perfectasque per-
sonas indefessa voce pronuncians. Si ab
Arianis, merito. Si ab Orthodoxis; quæ
hujusmodi arguunt fidem, Orthodoxi esse
deserunt. Aut si eis placet; hæreticum
me cum Occidente, hæreticum me cum
Ægypto, hoc est cum Damaso, Petro-
que condemnent. Quid unum hominem,
exceptis sociis, criminantur? Si ri-
vus tenuiter fluit, non est alvei culpa,
sed fontis. Hæc idcirco S. Hieronymus,
quod cum Damaso, Petro Alexandrino,
totaque Ecclesia Occidentali, dicere mal-
let tres in Trinitate personas, quam hy-
postases: cum (ut diximus) per hy-
postases intelligerent Latini substantias:
quod etiam ex ejusdem Hieronymi ad Da-
masum epistola (g) cognosci potest. At

(g) Hieron.
epist. 57.
Reverentia
erga Roma-
num Pon-
tificem.

LXI.

Episcopo-
rum, non
monacho-
rum esse
de fide co-
gnoscere.

Pudet dicere. De cavernis cellularum
damnamus Orbem; in sacco & cinere vo-
lutati, de Episcopis sententiam ferimus.
Quid facit sub tunica pœnitentis regius
animus? Catena, sordes, & coma non
sunt diadematis signa sed fetus. Permittit
me, quæso, nihil loqui. Cur eum la-
cerant, qui non meretur invidiam? Hære-
ticus sum: quid ad te? quiesce, jam di-
ctum est. Ita quidem Hieronymus, quod
non esset monachorum, sed Episcoporum
hæc perscrutari atque punire; sed paulo
post: Hæc venerabilis & sancte pater,
cum quali gemitu, cum quali dolore con-
scripserim, testis est Jesus. Tacui: Num-
quid semper tacebo, dicit Dominus (h)?
Non mihi conceditur unus angulus eremi.
Quotidie exposcor fidem; quasi sine fide
renatus sum. Confiteor ut volunt, non pla-
cet; subscribo, non credunt. Unum tan-
tum placet, ut hinc recedam. Jam jam
cedo; abruperunt partem a me animæ mee
carissimos fratres. Ecce discedere cupiunt,
immo discedunt, melius esse dicentes, in-
ter

ter feras habitare, quam cum talibus Chri-
stianis. Et ego ipse, nisi me & corporis im-
becillitas, & biemis retineret asperitas,
jam modo fugerem. Verumtamen dum ver-
num tempus adveniat, obsecro, ut paucis
mibi mensibus eremi concedatur hospitium;
aut si hoc tardum videtur, abscedo: Do-
mini (a) est terra, & plenitudo ejus.
Ascendant soli cœlum; propter illos tan-
tum Christus mortuus sit, habeant, possi-
deant, glorientur. Mibi (b) autem absti-
nere nisi in Cruce Domini nostri Jesu
Christi, &c.

(a) Psal. 23.

(b) Gal. 6.

LXII.

Hæc quidem passus est S. Hieronymus,
non (ut multi putant) ab hæreticis, sed
ab iis qui communicantes Meletio, in-
stabantur Catholicos Paulini communi-
onis; qualis erat ipse Hieronymus, ut supe-
rius pluribus demonstratum est. At plane
consilium Dei fuit, ut his turbis S. Hi-
eronymus exagitatus, eremum licet invitus
relinquere cogeretur, cum tamen num-
quam monachus esse deserit, factumque
est, ut sub modii angustia lucerna latens,
super candelabrum in Ecclesiæ amplitudi-
ne collocata, longe lateque splendoris sui
radiis effulgeret.

Quo autem profectus sit ipse egressus
ex Syriæ eremo; certe quidem Hierosoly-
mam ante abiisse, quam Romam veniret
ad Damasum, ex ipsius assertionem proba-
tur, dum in præfatione ad Paulinum in
Didymi commentarium de Spiritu sancto,
recedens tunc Roma post obitum Damasi,
se postliminio Hierosolymam reversum af-
firmat; & in epistola ad Afellam (c),
quam Roma egressus, navem conscen-
sus conscripsit, ait: Ora autem ut de Baby-
lone Hierosolymam regrediar: quibus in-
telligas, jam ante ipsum Hierosolymis
versatum fuisse quam Romam veniret ad Da-
masum. Quantum vero temporis Hieroso-
lymis manserit, haud satis liquet; con-
stat tamen eum posthac esse profectum.
Constantinopolim, ubi audivit illic docen-
tem Gregorium Nazianzenum; quando au-
tem id contigerit, suo loco dicemus.

(c) Hier.
epist. 99.

LXIII.

(d) Hier.
epist. 125.

Cum vero S. Hieronymus Hierosolymis
moraretur, totus erat in rebus Hebraicis
perscrutandis, prout intelligi potest ex
ejus ad Damasum eo tempore datis litte-
ris (d). Quando etiam Damasus Papa
eumdem epistolis frequentabat, crebris
eum divinæ Scripturæ quæstionibus pul-
sant, prout ejusdem Damasi litteræ ad
eum datæ significant. Intercurrebat tanta
viarum spatia Etherius tabellarius, idem-
que diaconus, cujus cum in Damasi, tum
etiam in Hieronymi litteris habetur men-

tio (e). Admiratione quidem dignum e-
rat, tantum Antistitem, atque doctorem,
qui munere pastoralis ex sublimiori cath-
edra in medio Ecclesiæ sita omnes doceret;
tamen non dedignatum aliqua, ut ple-
nius disceret, a privato homine percon-
tari; ut ex his saltem videas, quam pro-
cul ab omni fastu, cujus aliquando infi-
matus fuerat, Damasus abhorreret; quod
& facilius ex ejusdem Damasi verbis in-
telliges, cum ad Hieronymum scribens (f)
postquam Syriæ reliquerat solitudinem,
hæc verbis eum compellat (f) [1].

(e) Apud
Hier. epist.
114. &
125.

(f) Apud
Hier. epist.
124.

Dormientem te longo jam tempore, le-
gentem potius quam scribentem, quæstiu-
culis ad te missis excitare disposui; non
legere non debeas (hoc enim velu-
ti quotidiano cibo aliur & pinguescit ora-
tio) sed quo lectionis sit fructus iste, si
scribas. Itaque quoniam Etherio tabella-
rio ad me remisso, nullas jam te episto-
las habere dixisti, exceptis his, quas
aliquando in eremo dictaveras, quasque
rota aviditate legi atque descripsi: & ul-
tro pollicitus es, te furtivis noctium ope-
ris aliqua si vellem, posse dictare; li-
benter accipio ab offerente, quod rogare
volueram, si negasses. Neque ullam puto
dignitatem disputationis nostræ confabula-
tionem fore, quam si de Scripturis sermo-
cinaremur inter nos, id est, ut ego inter-
rogem, tu respondeas; qua vita nihil pu-
to in hac luce jucundius, quo anima pa-
bulo omnia mella superantur. Hæc & al-
lia quam familiarissime Damasus cum Hi-
eronymo. Quibus itidem litteris, non
nuper eum ex eremo egressum, sed jam pri-
dem inde recessisse demonstrat; sed quo-
tonam potissimum anno Domini id accide-
rit, ignoramus; quatuor tamen anni man-
sionis ejus in eremo ab incerto auctore
(g) numerantur; qua ratione dicendum,
esset, ipsum egressum ab eremo ante an-
num superiorem, nimirum Domini tre-
centesimo septuagesimo sexto: at quo-
niam haud solidæ fidei auctor ille est qui
complura de S. Hieronymo mendacia con-
farcinavit, nolimus hæc dubia certo su-
perius consignare anno, sed hic potius
occasione calumniæ Flaviani in Paulinum
ejusdem meminisse. At de lucubrationi-
bus ipsius Hieronymi ad Damasum age-
mus inferius.

LXIV.

Damasus
ab omni
fastu alie-
nus con-
trio) sed
fulvit S.
Hierony-
mum.

(g) Extat
apud
Hier. 1. 9.

Placuit Paulino Episcopo Antiocheno,
eumdem sanctum Hieronymum ordinare
presbyterum; cui tamen sic ipse assensit,
ut non pateretur alicui adscribi Ecclesiæ,
quippe qui sic consentiret in clerum ad-
scribi, ut tamen nollet deserere esse mo-
na-

LXV.
Hierony-
mus pres-
byter or-
dinatur a
Paulino.

NOTÆ [1] Hanc epistolam Hieronymus non Hierosolymis, sed Roma accepit, neque ibi legendum, Quoniam Etherio tabellario, sed ut habent veteres codices: Quoniam & heri tabellario. Scripta autem creditur hæc epistola A. D. 384. paucis ante Damasi obitum mensibus.

CHRISTI
378.DAMASI PAP.
12.GRATIANI 12. IMPP.
VALENTIN. 3.

nachus, sed pro animi arbitrio liber quo vellet, pergeret; testatur id ipse Hieronymus, cum a Joanne Episcopo Hierosolymitano ipsius Ecclesie subijci tentaretur, ad Pammachium (a) scribens, ipsum Joannem ita compellens: Porro quod dicis, te petiisse, ut subijcerentur Ecclesie Dei, & non scinderent eam, neque proprium sibi facerent principatum; de quibus dicas, non satis intelligo. Si de me & presbytero Vincentio; satis multo dormisti tempore, qui post annos tredecim nunc excitatus haec loqueris. Ob id enim & ego Antiochiam, & ille Constantinopolim urbes celeberrimas deseruimus, non ut te in populis predicantem laudaremus, sed ut in agris & in solitudine adolescentia peccata desentes Christi in nos misericordiam desolteremus. Sin autem de Pauliniano tibi sermo est; vides eum Episcopo suo esse subjectum, versari Cypri, ad visitationem nostram interdum venire, non ut tuum, sed ut alienum, ejus videlicet a quo ordinatus est. Quod si hic etiam esse voluerit, & in exilio nostro quietus in solitudine vivero, quid tibi debet, nisi honorem, quem omnibus debemus Episcopis? Fac a te ordinatum; idem ab eo audies, quod a me misisse homine sanctae memoriae Episcopus Paulinus audivit: Num rogavi te, ut ordinarer? Si sic presbyterium tribuis, ut monachum nobis non auferas; tu videris de judicio tuo. Sin autem sub nomine presbyteri tollis mihi, propter quod seculum reliqui; ego habeo quod semper habui: nullum dispendium in ordinatione passus est. Haec ipse.

LXVI. Ex his vides, nequaquam sustinuisse Hieronymum alicui, cum ordinatus est,

adscribi titulo, nec postea in aliquam referri Ecclesiam tolerasse; immo de ambobus, nempe de Hieronymo & Vincentio, Epiphanius (b) ad Joannem scribens testatur, nec precibus adduci umquam potuisse, ut vel saltem in monasterio sacerdotis munere fungerentur. At si quod plerique dicunt, idem Hieronymus a Damaso Papa factus est Cardinalis tituli Sanctae Anastasiae; cur cum redigi vellet a Joanne sub Ecclesia Hierosolymitana, non aequo exceperit, sicut de ordinatione a Paulino facta, ita de Cardinalatu, quo dicunt a Damaso Romae donatum? Vel cur ex illa facta contestatione Paulino, se omnino liberum esse declarat, si postea a Damaso in titulum Cardinalis cooptatus est? Sed cum omnino se liberum fateatur, nec umquam tituli vinculo voluisse astringi testetur; vide quo modo subsistat, ut fuerit ipse creatus a Damaso presbyter Cardinalis. Da igitur presbyterum Cardinalem sine titulo, & acquiescent qui de his dubitant, dicentibus Hieronymum ordinatum a Damaso presbyterum Cardinalem: sunt enim correlativa, & ad aliquid significantia antiquo more presbyter Cardinalis & titulus, ut alterum sine altero esse non valeat. Nec est quod fingere quis possit, Hieronymum postquam recusavit adscribi Ecclesiae Hierosolymitanae, venientem rursus Romam, passum a Damaso in titulum Cardinalis adscribi; nam illa epistola (uti ibi testatur) decimo tertio anno scripta est, postquam Hieronymus Hierosolymis commoratus est, totidemque & amplius post obitum Damasi; sed de his rursus inferius.

(b) Apud
Hier. ep.
60.JESU CHRISTI
ANNUS
379.DAMASI PAP.
ANNUS
13.GRATIANI 13.
VALENTIN. 4. IMPPP.
THEODOSII 1.

I. TRecentissimus undeciesagesimus annus Domini Aufonium Gallum, & Olybrium habuit Consules ordinarios. Ejusti modi honore primario Gratianus Augustus Aufonium magistrum suum ornare voluit; illud probe sciens, magistris aequae ac parentibus haud dignam meritis vicem referri posse. Rependit illi pro munere & ipse Aufonius egregiam gratiarum actionem, quam coram ipso Imperatore & amplissimo Senatu dixit; qua & haec inter alia (a): Tu Auguste venerabilis, districtus maximo bello, assultantibus tot millibus barbarorum, quibus Danubii ora protegitur, Comitibus Consulatui mei armatus exerces. Tribunitia ista quod in urbe Sirmio geruntur, an ut quod in prociectu, Centuriata dicentur? an (ut quondam) Pontificalia vocabuntur? sine arbitrio multitudinis sacerdotum tractata collegio? sic potius sic vocentur; quae tu Pontifex Maximus Deo participatus habuisti. Non est ingenii mei, piissime Imperator, talia comminisci: verba sunt litterarum tuarum, quibus apud me auctoritatem summi nominis & tuae voluntatis amplificas; sic enim loqueris: Cum de Consulibus in annum creandis solus necum volutarem, ut me non fieri, atque ut facere debui, ut velle te scivi; consilium meum ad Deum tuli. Ejus auctoritati obsecutus, te Consulem designavi, &c. Haec ibi; & inferius de Gratiani pietate:

(a) Aufon.
Grat. adl.
pro Cons.Pietas
Gratiani.

tate: Nullum tu umquam diem ab adolescentia tua, nisi adorato Dei numine, & reus voti, & illico absolutus, egisti laetis manibus, mente pura, immaculabili conscientia, & (quod in paucis est) cogitatione sincera. Haec ipse. Ita volumus retulisse ad insinuandam Christiani Principis pietatem; cui etsi hucusque cum Imperio titulus ille nomine tenus potius, quam re inhereret, Pontificis Maximi, sicut aliis superioribus Christianis Imperatoribus: ipse tamen (ut dicemus) pietatis purus cultor abjecit.

Porro autem idem Aufonius (b) in precatione illa, qua sui Consulatus auspicia occinuit, haec haud vane anni hujus auguratus est bona, dum post alia ita habet:

II.

Jane veni, novus anne veni, renovate veni Sol,
Hostibus edomit, qua Francia mixta Suevois
Certat ad obsequium, Latiis ut militet armis:
Qua vaga Sauromates sibi junxerat agmina Chuniis,
Quaque Getis sociis Histrum adfultabat Alanis.
Hoc mihi praepetibus Victoria nunciat alis.
Jam venit Augustus, nostros ut comat honores

Offi.

cidentalibus: nam post Imperii in Orientale & Occidentale divisionem, Imperatoribus Quinquennialia vel id genus festa in Occidente edentibus, nalia Venterque Consul saepe in Occidente creatus, & lentimans vice versa in Oriente, ut multis exemplis junioris. In hunc porro annum Valentianiani junioris Quinquennialia incidunt. De Olybrio legendus Gothofredus in Prosopographia Cod. Theod. Aufonius Treviris positus Panegyricum Gratiano dixit, in quo accepti Consulatus ei gratias agit. Qui Panegyricus, ut doctè notavit Gothofredus in Chronologia Cod. Theod. non hujus anni initio, ut perperam Aufonii Interpretes, sed circa finem recitatus. Quomodo enim Kalendis Januariis, ut vult Vincetius, Gratiano.

II.

Aufonii

Panegyri-

nem anni

recitatus.

PAGIUS
Anno Urbis 1132.
secundum
Baronium
1130.
Olymp.
180. an. 3.
secundum
Baronium
Olymp.
180.
SÆC. IV.
A.C. 379. [1]

ANNO PERIODI GRÆCO- ROMANÆ 5872.
⊙ 24. F. ☽ 19. P. 21. April. Indiæ. 7.
JESU CHRISTI 379.
DAMASI PAPÆ 14.
GRATIANI 13. VALENTINIANI JUNIORIS 5.
THEODOSII 1.
A D num. I. & seq. Coss. Aufonius, & Q. Clodius Hermogenianus Olybrius; uterque Occidentalis.

NOTÆ (1) Coss. Aufonius & Q. Clodius Hermogenianus Olybrius. Relandus ita: Decimus Magnus Aufonius & Q. Clodius, &c. ut Pagius. Alii decimum pro decimo habent. Gruterianus lapis ex Pinciana villa Burghesta, pag. CCCLIII. 2.

CONIUGI. Q. CLODI. HERMOGENIANI
OLYBRI &c.
CONSULIS ORDINARIII.

Reines. cl. XX. pag. 983.
DIE. XVI. KAL. SEPT. AUSONIO. ET
OLYBRIO CONSS.

Gudianæ inscript.
IDIBUS JUL. DEPOS. XVII. K. AUG.
AUSONIO. ET. OLYBRIO. CONSS.

Paschalis laterculus in fine Gennadii, & Prosperi Chronicon: Aufonio, & Olybrio;

CHRISTI
379.DAMASI PAP.
13.GRATIANI 13.
VALENTIS 4. IMPER.
THEODOSII I.

Officio exornans, quos participare cupisset.
& paulo post:
Ecce ubi se cumulat mea purpura (miribus audi
Auribus hoc Nemeſis) post me dignatur oriri

Augustus Consul, plusquam conferre videtur
Me sibi, qui iussit nostros precedere fasces:

de Theodosio nimirum eodem mense Imperatore creato intelligens.

Nam

PAGIUS tianus initium Consulatus Præceptoris sui, præsentia sua honorare potuit; cum is die decimo nono ejusdem mensis Januarii Sirmii fuerit, ibique Theodosium Magnum Orientis Imperatorem, ut mox dicitur, renuntiarit, ipsaque Vineto fatente, Treviros inter & Sirmium sint plus mille & quingenta milliaria, & sic plus septuaginta quinque dierum iter, aut circiter? Aufonius in fine suæ Gratiarum actionis ait: Dein quia interesse primordiis dignitatis per locorum intervalla non poterat, (scilicet Gratianus) ad solennitatem condendi honoris occurreret, beneficiis ne deesset officium. Tum paulo post: Tu Gratiano, tot Romani Imperii limites, tot flumina & lacus, tot veterum interseptæ regionum, ab usque Thracia, per totum, quam longum est, latus Illyrici, Venetiana Liguriamque & Galliam veterem, insuperabilia Rhætia, Rheni aquosa, Sequanorum in via, porrectæ Germania, celeriore transcurso, quam est properatio nostri sermonis, evoluit, nulla requie otii, ne somni quidem, aut cibi munere liberati, ut Gallias tuas inopinatus illustras, ut Consulem tuum, quamvis desideratus, anticipas. Gratianus itaque, ut Gothofredus citatus observat, mensibus Januarii & Februarii Sirmii fuit, ubi VI. Kal. Mart. dedit Legem I. Cod. Theod. De Patavinis S. L. Sirmio in Galliam reverſurus per Venetiam, ubi Aquileia, & Liguriam, ubi Mediolanum, transiit, teste Aufonio laudato. Itaque datæ mense Julio, Aquileia L. 2. Cod. Theod. De desertoribus, & L. 11. De Iustrii consiliat. eodemque mense Julio extremo & Augusto Mediolani L. 4. Cod. Justin. Quenammodum testam. aperiantur, & L. 5. Cod. Theod. De Hereticis. Mediolano profectus Liguriam, Galliam veterem, Rhætiam, Rheni accolas, Sequanos, Germaniam (primam scilicet) pertransiit. Hujus celeritatis rationem assignat Socrates lib. 5. cap. 6. ubi ait: Et Gratianus quidem confestim ad Gallias reversus est, eo quod Alamanni Provincias illas depopularentur. Emenſis illis regionibus Treviros pervenit, ubi XVIII. Kal. Octob. dedit L. 12. Cod. Theod. De Medicis & Professoribus. Hinc est quod Aufonius in ea urbe Gratiano de Consulatu gratias agens, ait: Quia interesse non poterat, &c. ad solennitatem condendi honoris occurrisset, beneficiis ne deesset officium, id est, circa finem Consulatus, ut Gothofredus interpretatur. Porro ex hoc Aufonii loco valide confirmatur quod anno CCCLXXVIII. num. VII. affirmavimus, Gratianum nempe, Valente mortuo, Gothique ad portas usque urbis Constantinopoleos excurrentibus, teste Eunapio in Excerptis, in eam urbem in Thracia sitam venisse, indeque Sirmium; cum Aufonius dicat, eum a Thracia digressum, totum latus Illyrici, cuius initium Sirmio longe remotius, percurrisse.

III. Ex ea Aufonii Oratione constat, annos certos fuisse Imperatorum Consulatus destinatos; ait enim: Te videre sæpius in hoc magistratu, Gratiane, desidero, ut & sex Valerii Corvini,

& septem Cæli Marii & cognominis tui Augusti Imperatorum Consulatus unus aequipares. Tibi plures ex præres potest atas & fortuna tua præstare: (vides scripto Consulatus aliquos ab ætate pœndisse, qui nempe Decennialibus & id genus f. itis additi erant, tum sum quique in aliorum Imperatorum consortio geri debebant, quosdam vero a fortuna, qui scilicet licet propter victorias, aut triumphos assumi poterant) verum ego in numero parior, quia tu in munere liberalior. Ipsum enim te sæpius hoc honore defraudas, ut & aliis largiaris. Erant itaque Consulatus aliqui Imperatoribus proprii, quibus plerique seipsos sæpe privabant. Difficile tamen annos reperire, quibus se Gratianus Consulatu fraudavit. Is anno CCCLXVII. Augusteam dignitatem adeptus est, annoque insequenti, quo juxta primam Consulatum Cæsareorum regulam Consul procedere debuit, locum aliis reliquit. Sed in Quinquennialibus, Decennialibus, & Quindecennialibus Consulatum assumpsit. Quomodo itaque dici potest, eum se sæpius Consulatu defraudasse; cum semel tantum Consulatum in alios transfuisse videatur? Sed gestabit admiratio, si consideremus, Gratianum semel & iterum cum Valentiniano patre triumphasse, ut indicat Aufonius in Mosella, de Rheno fluvio loquens:

Speſtavit junctos Natigæ, Patriſque triumphos
Hosibus exaltis Nicræ super & Lupadunum.

Ad quos triumphos referenda Inscriptio, quæ extat apud Gruterum pag. 385. 6.

VICTORIIS. TRIUMFISQUE
MAGNIFICO
D. N. VALENTINIANO
INCLYTO. PRINCIPI
SEMPER. AUG.
RUFIIUS. VOLUSIA
NUS. V. C. PRAEF
URB. ITERUM
JUDEX. SACRARUM
COGNITIONUM
CLEMENTIAL. EJUS
DEDICATUS

Quare, cum propter utrumque triumphum Gratiano Consulatus debitus esset, isque eum non capesserit, jure merito scribit Aufonius, Gratianum sæpius sese Consulatu defraudasse. Fatendum tamen, Imperatores triumphum cum Decennialibus, & id genus festis plerumque copulasse, & quando aliis annis triumpharunt, ut plurimum Consulatum suscepisse: indeque intelligimus, indicare Aufonius, Gratianum in Quinquennialibus propriis, vel patriis, in quibus Consulatum suscepit, triumphasse; quamvis speciales Consulatus triumphis suis destinare potuisset. Dicit etiam potest, Oratorem significare, Gratianum, tam anno CCCLXVIII. quo propter Imperii exordium annum aperire debebat, quam præsentis, quo ob victoriam Al-

IV.
An Gratianum triumphavit?

III. Nam paulo post, nempe ejusdem mensis Januarii (a) die decima sexta, idem Gratianus Augustus proxime spectans imminentes in cladem totius Romani Imperii Gothorum victrices turmas; cum ipse revocaretur in Gallias ob Alemannos iterum rebellantes Imperatoris absentia, & ob cladem Orientalem ferocioribus animis inflorescentes; Sirmii agens, adoradoque numine, ejus instinctu publicis Comitibus militaribus creat Orientalis Imperii in locum Valentis defuncti Theodosium Imperatorem annum agentem ætatis tertium supra trigessimum, qui tempore Valentiniani senioris post præclaras adversus barbaros res gestas, invidiam passus, atque ad necem quæsitus, servatus tamen, fuit magno Dei consilio ad erigendum collapsum in Oriente Romanum Imperium ob incurſiones barbarorum, & ad vindicandum Occidentale e cruentis sanguine regio manibus tyrannorum. Affuisse divinitus numen in ejus natalibus, ut bonorum futurorum prænuncium nomen consequeretur, Theodosiusque diceretur, auctores est Aurelius Victor, qui ait (b): Huic ferunt nomen somnio parentes sacravisse, ut Latine intelligimus A Deo datum. De hoc etiam quibusdam oraculis in Asia divulgatum est, cum eum Valenti dicerent successurum, cuius nomen è Θ, Ε, Ο, atque Δ, Græcis litteris iniuriaretur, qua cognatione principis deceptus Theodorus, cum sibi Imperium præsumeret, scelestæ cupidinis supplicia percepit. Hæc Victor, qui eum patre Honorio, matre Thermania, genere Hispanum, originem a Trajano traxisse dicit. Cæterum quod ad parentem ejus spectat, non Honorium fuisse sed Theodosium, Sanctus Ambrosius (c), Orosius (d), Ammianus & alii testantur; patriam vero ipsius Marcellinus (e) tradit Italicam: Zosimus autem (f) eum Caucae Gallæciæ oppidi natum dicit. Unus hic inter tot tantosque Imperatores inventus, sententia Claudiani (g) qui non quæſerit purpuram; sed ipse quæſitus sit ab ea; nam ait:

Hæc sunt innumeris per se quæſita trophæis:
Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS mannicam Consulatus ei debitus era, ea se dignitate fraudasse. Aufonius enim in laudata Oratione de Consulatu suo loquens, ait: Quartum hunc gradum novi beneficii tui, Auguste, constituis, auferre tibi ipſi, quo alter ornatur. Verum quidem est victoriam Alemannicam pertinere ad annum CCCLXXVII. ideoque videri Gratiano anno CCCLXXVIII. purpuram Consularem debitam, sed obſtabat designatio Valentis & Valentiniani Augustorum in eundem annum CCCLXXVIII. quo revera Consules profecere.

V. Ad num. III. Theodosius, non XVII. Kalend. Februarii, ut perperam scribit Socrates & Ba-

CHRISTI
379.DAMASI PAP.
13.GRATIANI 13.
VALENTIN. 4. IMPER.
THEODOSII I.

Non generis dono, non ambitione potitur.
Digna legi virtus: ulivo se purpura
supplex
Obtulit, & solus meruit regnare rogatus.

Laudatur summopere de Theodosii electione Gratianus, utpote qui prospiceret publica potius, quam privata utilitati, fortissimo duci dimidium cedens Imperium, qui reliqui dimidii jam ante fratrem adscivisset sibi consortem. Commendat eum S. Augustinus his verbis (b): Gratianus Theodosium regni participem fecit, cum parvulum haberet, & fratrem, avidior fide societatis, quam nimie potestatis. Ita ipse. Porro de creatione Theodosii errasse vincitur Theodoretus, dum ait non nisi post adeptam victoriam de Gothis fuisse a Gratiano nominatum Imperatorem; cum reliqui omnes antiqui historici dicant eum ante creatum fuisse Augustum; postea vero cum exercitu profectum esse contra barbaros. Pugna autem ab eo inita adversus Gothos, victoriaque adepta sic ab ipso Theodoretus describitur (i): Theodosius fide communitus, alacri animo & erecto iter suscipit; & ingressus in Thraciam, barbarosque ex adverso venientes conspicatus, aciem velut prælium facturus instruit. Facta autem levi pugna, cum barbari Romanorum impetum sustinere non possent, aciem deserunt, atque terga dantes fugæ se mandant; quos Romani, quantum poterant, persequuntur, magnaque barbarorum fit caedes: nam non a Romanis solum, sed ab se mutuo interfecisti conciderunt. Quare cum plurimi essent ad hunc modum trucidati, & pauci qui latere poterant, Istrum trajecissent: Dux ille longe præstantissimus Theodosius, copiis suis ad vicinas urbes distributis, ad Imperatorem Gratianum celerrime, quo suæ victoriæ ipse nuncius esset, proficiscitur. Atque cum Gratianus Imperator, quæ narrabat, ne credibilia quidem putaret, & factum supra modum miraretur; illi quos stimuli pungebant invidiæ, ajunt eum & fugæ se dedisse, & exercitum amisisse. Theodosius igitur postulat ab illis qui contradicerent, ut mittant nuncios,

O o o per.

ronius cum eo, sed XIV. Kalend. Februarii seu die XIX. Januarii in consortio Imperii adscivisset Imperator.

CHRISTY 379.

DAMASI PAP. 13.

GRATIANI 13. VALENTIN. 4. IMPER. THEODOSII I.

perque eos multitudinem barbarorum interfectorum diligenter cognoscant; facile namque esse ex spoliis numerum addiscere. Cui orationi assensus Imperator, misit nuncios qui res gestas explorarent, etque postea referrent.

V. Visto ostensa Theodosio.

Duci autem optimo Theodosio interim apud Gratianum commoranti divina quadam visio ab ipso omnium rectore Deo obiecta est. Videbatur enim videre divinum Melerium Ecclesie Antiochenae Praefulem, lanam sibi Imperatoriam injicere, & coronam illi honori convenientem capiti imponere. Quae cum noctu secundum quietem vidisset, prima luce cuidam ex familiaribus indicavit. Ille somnium manifestum esse, & nihil obscuri ambigive in se complecti dixit. Ac pauci dies jam intercesserant, cum redierunt nuncios, qui ad res a Theodosio gestas explorare cognoscendas profecti fuissent, retuleruntque permulta barbarorum millia esse trucidata, &c. Haec de victoria Theodosii, postquam perperam ponit ipsum creatum Imperatorem: quamobrem & visionem recensitam longe ante contigisse oportuit. Non enim uno, sed multis ante praeliis victos a Theodosio Gothos, testantur Victor & Marcellinus. Quanti momenti fuerit ista victoria, Claudianus his versibus cecinit (a):

(a) Claud. de 4. Consulatu Honorii.

Nulla relicta foret Romani nominis umbra, Ni pater ille tuus jam jam ruitura subisset. Pondera, turbataeque ratem, certaue levasset. Naufragium commune manu, &c.

VI.

Sozomenus de bello nihil, sed Gothos per Legatos tradit pacem petentes in amicitiam esse receptos: Gratianum autem profectum contra Alemannos, eos feliciter debellasse; nam ait (b): Sub hoc tempore Gratianus, Alemanni Galatas, Gallos scilicet, Occidentales adhuc infestantibus, ad paternam imperii sortem reverendam reliquerat, cum prius Illyricos & Orientis Imperium Theodosio commississet. Res autem illi ex voto contra Alemannos, ut & Theodosio contra Istrum accolentes barbaros, confecta est. Illos quidem bello subegit, hos in amicitiam populi Romani supplices recepit; a quibus acceptis obsidibus, firmata pace, Thebalonicam venit. Haec Sozomenus.

(b) Sozom. lib. 7. c. 14.

Gratianus vicit Alemannos.

VII.

Sane quidem ingentem hostium multitudinem a Gratiano prostratam, reliquos vero in dedicationem acceptos fuisse Zosimus (c) auctor est. Sed unde tanta haec Gratiano, nisi precibus sanctissimi sacerdotis Ambrosii? Accipe quid ipse in litteris postea redditis ad Gratianum (d) habeat, cum se excusat, quod redeunti ipsi ex Illyrico profecturo in Gallias non occurrerit: Revertenti tamen, inquit, etsi

(c) Zosim. lib. 4.

(d) Ambros. epist. 26.

non occurri vestigio, occurri animo, occurri voto, in quo majora sunt officia sacerdotis. Occurri dico? Quando enim abfuit, quem toto sequebar affectu, cui sensu ac mentibus inharebam? Et certe major animorum praesentia est. Tuum quotidianum iter legebam, nocte ac die in tuis castris cura & sensu locatus orationum excubias praetendebam, etsi invalidus merito, sed affectu sedulus. Et haec quidem cum pro tua salute deserebamur, pro nobis faciebamus. Nihil hic adulationis est, quam tu non requiris, & ego alienam nostro duco officio; sed plurimum gratiae, quam dedisti. Scit ipse nostri arbiter, quem fateris, & in quem pie credis, resti viscera mea tua fide, tua salute, tua gloria, meque non solum officio publico debitas pendere preces, sed etiam amore privato. Reddidisti enim mihi quietem Ecclesiae, perfidorum ora atque (quod utinam) & corda clausisti, & hoc non minore fidei quam potestatis auctoritate fecisti. Haec ipse.

VIII. Piorum vota pro Gratiano.

At non Ambrosius dumtaxat pro Gratiani victoria sollicitus juges obtulit Deo preces, sed Fidelium omnium vota publica nuncupata sunt, frequensque tunc pro eo piorum ad basilicas concursus prospera illi assidue postulantium; unde Eufonius hujus anni Consul in gratiarum actione: Non forum, & basilica olim negotii plena, nunt votis, votisque pro tua salute susceptis; nam de sua cui non, te imperante, securitas? Ex his plane intelligis hoc esse tempus, quo Gratianus Imperator eas litteras ad Ambrosium dedit, quibus ab eo petiit scribi non libros fidei (nam hos jam ante dederat) sed de Spiritu sancto, quos post sequentem annum ab ipso Ambrosio esse conscriptos, inferius demonstrabimus. Qui ergo adeo perspicuis cognovisset exemplis, pietate Deum conciliari, praestoque ipsum esse cultoribus religionis; reversus e proelio nihil antiquius habuit, quam in veram incumbere religionem: quamobrem ut eam omni studio perfectam omnibusque numeris absolutam redderet, Ambrosium ad se his litteris accessit (e):

(e) Apud Ambros. ep. 25.

Ambrosio religiosissimo sacerdoti omnipotentis Dei Gratianus Augustus. Cupio valde, ut quem recorder absentem, & cum quo mente sum, cum eodem corpore sim praesenti. Festina igitur ad me, religioso sacerdos, ut doceas doctrinam vere credentem; non quo contentioni studeam, aut velim magis Deum verbis quam mente complecti, sed ut magis aperto pectori revelatio divinitatis insideat. Docebit enim me ille, quem non nego, quem fateor Deum ac dominum esse meum; non ei obiectans, quam in me video creaturam, qui Christo nihil me addere posse confiteor;

CHRISTY 379.

DAMASI PAP. 13.

GRATIANI 13. VALENTIN. 4. IMPER. THEODOSII I.

teor; verumtamen ut etiam Patri me commendem, Filium predicando. Non ego in Deum verberor invidiam, non me talem laudatorem putabo, qui divinitatem verbis augcam. Ego infirmus & fragilis quantum possum praedico, non quantum est ipsa divinitas. Rogo te, ut mihi de ipso tractatu, quem dederas, augendo illic de Spiritu sancto fidelem disputationem, Scripturis atque argumentis Deum esse convincas. Divinitas te servet per multos annos, cultor Dei aeterni, quem colimus Jesum Christum. Haecenus Gratianus ad Ambrosium.

X.

(a) Ambros. epist. 26.

Abierit ne ad eum Ambrosius, licet quid certi minime affirmari possit; non defuisse tamen ipsum adeo religiose petenti, par est credere: ceterum antequam proficisceretur, liquet ad eisdem Gratiani recitatas litteras rescriptis; extat ipsa epistola (a) omni plena officio, ex qua ea quae paulo ante sunt recitata, hic exscriptis sufficit, & meminisse tituli, cum Christianissimum Principem nominat. Insuper excusans, scriptionem elaborandam de divinitate Spiritus sancti haud ita cito a se mittendam, cum magni momenti esset opus, haec ait: De Spiritu vero interim veniam scriptioni peto; quoniam quem judicem mei sim sermonis habiturus, agnovi, &c. Porro non ante biennium eam lucubrationem ab Ambrosio absolutam, & ad Gratianum missam, suo loco dicturus sumus. Expetiisse interim ipsum Ambrosium lucubrationes Basilii eo argumento conscriptas, facile intelligit, qui legat utriusque doctoris ea de re commentarios editos; quod & S. Hieronymus probe, novit.

XI.

Post tantam autem adeptam victoriam, quamnam gratiarum actionem Gratianus Deo, populoque fideli pro precibus impensis munus rependit? utriusque illud quod ait Ambrosius: Reddidisti mihi quietem Ann. Eccl. Tom. V.

Ecclesiae, perfidorum ora, atque (quod utinam) & corda clausisti. Quonam vero modo hoc? utique sanctionem pio dignam Imperatore promulgando, qua haereticorum omnium ora blasphemia compefcuit, ad Hesperium Praefectum Praetorio ita scribens (b):

(b) l. 5. de haeret. Cod. Theod. c. 11. Justin. l. 2.

Omnes vetita legibus & divinis & Imperialibus haereses perpetuo conquefcant. Quisquis opinionem plebsilibus Dei profanus imminuit; sibi tantummodo nocitura sentiat, aliis obfutura non pandat. Quisquis redempta venerabili lavacro corpora, parata morte, tabifcat; id auferendo quod geminat (nempe baptismum) sibi solus talia noverit, alios nefaria institutione non perdat: Omnesque perverfa istius superstitionis magistri pariter & ministri, seu illi sacerdotali assumptione Episcoporum nomen infamant, seu quod proximum est, presbyterorum vocabulo religionem mentiuntur, seu etiam se diaconos, cum nec Christiani quidam habeantur, appellant: hi conciliabulis damnata dudum opinionis abfintant. Denique antiquato rescripto, quod apud Sirmium nuper emerfit; ea tantum super Catholica observatione permaneant, qua perennis recordationis pater noster & nos ipsi victura in aeternum aeque numerosa iustione mandavimus. Dat. III. Non. August. Mediol. Accepi. XIII. Kal. Septemb. Ausonio & Olybrio Coss. Haec ex Codice Theodosiano, ut antiquiori, deprosumus; in Codice autem Justiniano (c) cum haec habeantur summamim perfricta, his additur ista appendix: Haereticorum autem vocabulo continentur, & latis adversus eos sanctionibus succumbere debent, qui vel levi argumento a iudicio Catholicae religionis & tramite detecti fuerint deviare. Haec ibi.

Gratiani lex adversus haereticos.

(c) l. 2. c. de haeticis.

Porro jam intelligis absque alia admonitione, lector, una cum haeresi in regna Victoria cladem inveni, & cum fide Catholica conjugata salu-

XII. Victoria Religioni conjugata.

PAGIUS

VI. Gratianus omnes Haereticorum castus prohibet.

A Num. XI. ad XIV. Gratianus hoc anno III. Non. Aug. Mediolani emisit Legem 5. Cod. Theodosiani De Haereticis, qua Coetus seu Conciliabula omnino omnino Haereticorum, itemque suas haereses Haeretici pandere, alioque in his instituta prohibentur: revocato rescripto Sirmienfi nupero: firmatis contra Valentianum patris, suisque iustionibus. Indicat autem Gratianus Legem a se post Valentis obitum editam, ejus meminere Socrates lib. 5. cap. 2. & 4. Sozomenus lib. 7. cap. primo, Suidas in voce Tpariavos & Joannes Antiochenus in Excerptis Constantianis, qua cautum fuerat, ut sine fraude vel metu, quam quisque Fidem profiteretur, impune secederet, omnibusque adeo passim coeundi licentia esset, exceptis tantum Manichaeis, Photinianis, & Eunomianis. Gratianus itaque, Valente superstito, in Haereticos omnes insurrexit; eo vero mortuo in Orientem profectus, non nisi in Manichaeos, Photinianos & Eunomianos:

mox hac Lege in omnes rursus. Eam Ambrosio Mediolanensi Episcopo auctore Gratianum, emisit, vel saltem communicato cum eo consilio, Gothofredus in ejus Commentario suspicatur, quod hoc tempore Ambrosius, Gratiano petente, libros de Fide scripserit, ut apparet ex fine libri 2. ubi Valentis necem perfringere videtur Gratiano ad bellum profecto.

Dedit & Gratianus III. Non. Jul. Aquileia Legem Cod. Theod. 11. De Iustali collatione, qua Immunitatem Valentiano fratre certum solidorum numerum statuit, intra quem Clerici negotiantes negotiantes essent a Iustali collatione: nempe in Illyrico (Occidentali scilicet: nam Orientali po- tiebatur Theodosius Magnus) & Italia intra decem solidos, in Gallis intra quindecim. Clericis haecenus a Constantio immunitas a Iustali collatione, haud adeo distincte & limitate data fuerat, verum indeterminate: vel enim ab eo data fuerat alimoniae tantum causa negotiantium

VII. Immunitas clericis negotiantes in Illyrico & Italia.

Baron. xiii.

CHRISTI 379.

DAMASI PAP. 13.

GRATIANI 13. VALENTIN. 4. IMPER. THEODOSII I.

CHRISTI 379.

DAMASI PAP. 13.

GRATIANI 13. VALENTIN. 4. IMPER. THEODOSII I.

salutem ferri; perdidisse profanam hæresim simul cum Imperatore pariter Orientis Imperium; restitutum tamen ipsum atque amplius & pulchrius redditum, simulac fides Catholica imperavit: sicque in Occidente cumulari victoriis Gratianum, & frementes undique barbaros reddi debiles ac prorsus imbelles, cum in castris excubas cum gratia atque precibus sacerdotum sancta religio; contra vero felicissimum ac tranquillissimum Imperii statum inverti senties, mox ut Augustus hæreticis favere videris, atque pro defensione Catholicæ veritatis torpescere, vel religiofos Antifites ab iisdem impie perturbari; adeout perspicue intelligas, alatam Victoriam (si dicere ita licet) religionem penitus consequi; hæreses vero tristes Erymnas evocatas ab inferis secum ducere: hæc enim S. Ambrosius in libris ad Gratianum de fide scriptis consideranda proponit, atque in iis etiam quos de Spiritu sancto ad eundem adiecit, in mentem revocat, ut diximus suo loco, & inferius dicturi sumus.

XIII.

(a) l. 11. de Iustali collat. Cod. Theod. (b) l. 3. de Palat. sacrar. largit. Cod. Theod.

Compescuit hoc item anno, dato scripto ad eundem Hesperium PP. Gratianus avaritiam clericorum exercentium mercaturam, quos a Iustali collatione non nisi in denis vel quindenis solidis voluit immunes esse (a). Extat præterea hoc eodem anno ejusdem Gratiani scriptum (b) ad Cæterium Comitum sacrum largitionum, virum pietate insignem, cujus memoria viget titulo sanctitatis apud Tolentinos: Adhæc tamen ejus, quæ vidimus, erroribus scatent. Sed jam ad res Orientalis Ecclesiæ hujus anni se convertat oratio.

XIV.

Ariani ad huc proceres.

Quod autem hoc anno post edomitos Gothos Theodosius nequaquam Constantinopolim se contulerit, immo nec ultra Thessalonicam sit progressus, sed ibidem ei hiemare contigerit; quodque insuper idem Imperator adhuc cathecumenus nesciretur a cujusnam festæ baptizari vellet

PAGIUS

nem exercentibus, Lege 8. Cod. Theod. De Episcopis, si exiguis admodum mercimoniis viduum sibi & vestitum conquirerent Lege 15. ejusdem Codicis De Episcopis; vel etiam indistincte data fuerat, Lege 10. & 14. ejusdem Codicis De Episcopis, hoc præsupposito quod quantum negotiationis omnem in pauperes erogari essent. Valens contra & contraria illatione, Clericos omnes negotiantes Iustali collationi obnoxios fecit Lege 5. Cod. Theod. De Iustali collatione, quam Valentis constitutionem Gratianus & Valentinianus junior hoc anno ex parte abrogant. Nempe quandiu & ubi Clerici nondum, vel non adeo divitiis abundaverunt, ac maxime cum divites ad Clericatum non assumerentur; qua de re videnda Lege Cod. Theod. 3. 6. 17. De Episcopis, negotiationem quandam alimoniam causa exercentibus ipsis, & ut victum sibi vestitumque conquirerent, ea immunitas data. I.

Antifite, cum præsertim in baptizandis Imperatoribus in Oriente Ariani id sibi numeris arrogassent, baptizatis ab eis Constantio atque Valente, immo de Constantino Magno id ipsis mendaciter asserentibus; inde accidit, ut iisdem Ariani adhuc animis erecti Catholicos inceserent, lacefferentque illis præsertim in locis, in quibus numero præstarent, atque favore magistratuum auctoritate pollerent; ut inter alia loca scimus accidisse Constantinopoli. Ibi enim S. Gregorium Nazianzenum fidem Catholicam edocentem, lapidibus primum impetiere, traxeruntque ut maleficum ad tribunal; cum ille inter hæc divina confortatus spe de magno ex prædicatione futuro proventu, omnia sustinebat propter electos, sciens agrum Dominicum afferre folere fructum centuplum in patientia; sicque appetitus lapidibus tolerans, contumeliosque vexatus; uberes benedictiones rependens, plane effecit, ut etiam complurium perditorum animos sibi conciliaret, atque ad fidem Catholicam suscipiendam magnopere provocaret.

Gregorius Nazianzenus quanta passus ab Arianis.

XV.

Id quidem de se ipse coram amplissimo Synodi auditorio, coactus sua profequi instituta, atque pro concione suæ sementis fructus ostendere, his verbis significat (c): *Vultis aliquid elatius adjiciam? Videtis adversarias linguas, posita feritate mitescentes, atque eos qui divinitati belulum indicaverunt, nihil jam turbarum nobis facessentes? Id quoque spiritus, id quoque agricultura nostra est. Non enim inscite atque inerudite docemus, nec adversarios contumelios & conviciis incessimus, quemadmodum plerique faciunt, non cum dogmate, sed cum dogmatis assertoribus configentes, ac rationum & argumentorum infirmitatem maledictis interdum contengeres, non aliter ac sepias ante se atramentum vomere ajunt, ut piscatores effugiant, aut conspectum sui eis eripiant. Verum nos pro Christo bellum gerere perspicuo argumento declaramus, dum secundum illum pa-*

(c) Gregor. Naz. orat. ad 150. Episcop.

tem aliquando data indistincte, ut ipsi pauperes juvare possent, quod utique peculiare votum Clericorum erat, ut docet Lex 5. Cod. Theod. De Iustali collatione. Iterum adempta indistincte, ubi jam satis divitiarum in Ecclesiam & Clericos congestum videbatur, appareretque, non pauperibus eos, verum suis commodis studere. Tandem data distincte hoc anno Lege II. laudata De Iustali collatione, & determinate: quia visum, aliquid his deesse: & quidem varie; nempe ubi ditiores Clerici erant, veluti in Italia & Illyrico, intra minorem summam: ubi non adeo divites, veluti in Gallis, intra dimidio majorem. Hæc enim, neque alia proportionis istius ratio reddi potest, ut recte observat Gothofredus in hujus Legis Commentario, ubi plura de hac Lege.

Gregorii Nazianzenus in doctrina. *cificum & clementem Christum, atque infirmitates nostras portantem, dimicamus. Neque enim cum vera atque Orthodoxa fidei pernicio pati studemus, nam nihil de animorum contentione remittentes, ut moderatio- nis, & æquitatis famam colligamus (non enim quod bonum est, male aucupamur) atque interim tamen pacem colimus, legitime nimirum pugnantes, atque intra limites nostros, spiritusque regulam nosmet continentes. Ac de his quidem ita sentio, cunctisque animarum dispensatoribus recteque doctrinæ arbitris legem statuo, ut nec asperitate sua adversariorum animos exulcerent, sed submissione insolentiores efficiant, sed prudenter & consulte in fidei causa se gerant, nec in alterutro horum mediocritatis lineas transgiant. Hæc Gregorius.*

XVI. Gregorius Nazianzenus contemptui habitus. *Hisce quippe exemplo & doctrina Christi comparatis ad expugnandos implacabiles hostes armis Gregorius vicit tandem, cum alioqui aliis ex causis contemptui esset atque despectui haberetur, ut ipse testatur his jambicis (a):*

(a) Gregor. Naz. in carm. de vita sua

Nec enim ferebant pauperem plane virum, Ragis aratum, visibus fixis humi, Vilitate veste, tabidum fetu & fame, Metu & futuri, cæterisque etiam malis, Nec eleganti præditum vultu, hospitem, Vagumque tenebris horridis terræ abditum.

Gregorii Nazianzenus in virtutibus innotescit.

At plane accidit, ut quemadmodum si fumus clarescat in flammam, qui ante molestus oculis erat, suo splendore visum illustret, exhilaretque, ita sane evenerit de Gregorio; ut quod vitæ duritia, vultusque asperitate horridum & tritum aspectum præferret; puritate tamen doctrinæ lucescens, animique moderatione, aliarumque virtutum fulgore resplendens, hostium quoque oculos in se converteret, alliceretque eos, atque adduceret ad rectam semitam veritatis: adeo ut quæ cæcutientibus oculis prius esse videbantur horridi, fierent eadem ad pietatem illecebæ; sicque quod scriptum est in Proverbiis (b): *Iustorum semita quasi lux splendens procedit & crescit usque ad perfectam diem*; Gregorius longe lateque doctrina & sanctitate resurgens, admirationi esse coepit cunctis, etiam absentibus. Haud enim urbis licet amplissimæ ambitu valuit contineri insigne nomen Gregorii, quin etiam provincias remotissimas penetraret.

XVII.

Gregorii enim fama permotus, impulsusque S. Hieronymus una cum collega Vincentio, e Syria, tam longinquo terrarum spatio, contulit se Constantinopolim. Res plane admiratione digna est; hominem quem ob insignem eruditionem

consulerent Occidentales Episcopi, immo ipse Episcopus Episcoporum Damasus id crebrius factitaret, tam longa difficultate itinera peragrasset, ut Gregorii esse mereretur auditor, ac sub tanto magistro posset profiteri discipulum, inde sibi summum gloriæ decus conciliatum existimans cum accessione doctrinæ. Quam autem magni ipse hoc idem fecerit, audi quanta gloria id ostentet; *Ego* (inquit (c) adversus Rufinum agens) *magistra glorior & exulto*. Et alibi ad Domnionem scribens, Gregorium Nazianzenum suum cathecistam appellat (d); quasi ejus comparatione plane rudis, qui fidem eo explanante didicerit, videretur; & adversus Jovinianum (e) agens, putans tanti nominis auctoritate perfringi posse procaciam hæresiarchæ, eum sic citat: *Præceptor meus Gregorius Nazianzenus virginitatem & nuptias deserens Græcis versibus explicavit*. Et cum alibi præclara ejusdem Gregorii scriptorum recenseret monumenta, quanta gloria id exaggerat, cum ait (f): *Gregorius Nazianzenus Episcopus, vir eloquentissimus*. Sed non id sibi satis; unde illud addit: *Præceptor meus*; & hoc parum, nisi adjiciat: *Quo Scripturas explanante didici*.

(c) Hieron. ad Pam. mach. adv. Rufin.

(d) Hieron. epist. 51. adv. Jovin.

(f) Hieron. de Script. Eccl. in Gregor. Nazianzen.

XVIII.

Quæ autem ipse sitiens ex uberrimo limpidissimo fonte potavit, ita mente retinuit, ut non ea solum quæ serio ab ipso explanata essent in cathedra, sed & quæ familiariter joco jactata essent, tenacis memoriæ thesauro condita custodierit, posterisque tradiderit, ut illud ad Neporianum (g) docet, cum ait: *Præceptor quondam meus Gregorius Nazianzenus, rogatus a me, ut exponeres, quid sibi vellet in Luca (h) sabbatum δευτεροπρωτον, eleganter lussit: Docebo te, inquiens, super hac re in ecclesia; in qua mihi omni populo acclamante, cogeris invitatus scire quod nescis; aut certe si solus taceris, solus ab omnibus injustitiæ condemnaberis. Nihil tam facile, quam vilem plebeculam & indoctam concionem lingua volubilitate decipere; quæ quicquid non intelligit, plus miratur*. Hæc Hieronymus; ex quibus & illud plane significatur, jam agnitum Gregorium Constantinopoli eo æstimationis pervenisse, ut excipi solet magno plausu quicquid ipse dixisset. At ejusdem Gregorii dexteritas quam suavis, dum se a discipulo magistrum ex tempore magna quæstione pulsante sic comiter liberavit, & pulchra honestaque tervigilatione delussit!

(g) Hieron. epist. 2.

(h) Luc. 6.

Gregorius Nazianzenus facete eludit Hieronymum.

Inherens tunc Gregorio Hieronymus, ut magne aquilæ pullus, qui ejus interdum humeris portaretur, ausus est sublimi volatu sperare cælos, & usque ad Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum pervenire, seque admiscere

XIX.

Hieronymus duce Gregorius Nazianzeno celsa petit.

CHRISTI 379.

DAMASI PAP. 13.

GRATIANI 13. VALENTIN. 4. IMPPP. THEODOSII I.

CHRISTI 379.

DAMASI PAP. 13.

GRATIANI 13. VALENTIN. 4. IMPPP. THEODOSII I.

scere Seraphinis; ubi quæ didicit arcana mysteria, scriptis mandata tradidit Damaso Romano Pontifici: testatur id ipse, cum sextum Isaia caput post annos triginta interpretaturus, his se verbis excusat (a): De hac visione ante annos circiter triginta, cum essem Constantinopoli, & apud virum eloquentissimum Gregorium Nazianzenum tunc ejus urbis Episcopum sanctarum Scripturarum studiis erudire; scio me brevem distasse, subitumque tractatum, ut experimentum caperem ingenio mei, & amicis jubentibus obedirem. Ad illum itaque libellum mitto lectorem, oroque ut brevi hujus temporis expositione contentus sit. Hæc Hieronymus. Ex amicis jubentibus Damasus præcipuus fuit, ad quem ipse tractatum illum inseripit (b). Porro quod tanto doctore quæ didicit securus scripserit; haud opus habuit post annos triginta eandem repetens interpretationem, priora (ut fecerat secundo interpretatus Abdiam) delere posterioribus, aut amplioribus eam terminis dilatare. Hoc plane ipsum tempus designat, cum de erroribus Origenis ad Pammachium & Oceanum Hieronymus scribens epistolam ait (c), ab hoc tempore, quo edidit ejusmodi interpretationem in Isaia caput sextum, intercurrisse spatia annorum viginti.

(a) Hieron. in Isa. c. 6.

(b) Hieron. epist. 142. 143.

(c) Hieron. epist. 65.

XX. Gregorius Nyssenus innotescit Hieronymo.

(d) Hieron. de Script. Eccl. in Gregor. Nyss.

XXI. Gregorius Nazianzenus qualis cum Hieronymo.

Quantum autem temporis contigerit Hieronymum apud Gregorium Constantinopoli commorari, exactius disquiramus ex consignata ab ipso superius ejus scriptiois chronographia, cum testatur se illa scripsisse, Gregorio ipso jam facto Constantinopolitano Episcopo: contigit id post annum sequentem; quod insuper se ibi Gregorium Nyssenum cognovisse testatur, quem tempore indictæ Constantinopolitane Synodi illuc cum aliis Episcopis contigit proficisci; ex his inquam (si a præsentis anno numeres) invenies Hieronymum tribus ferme annis Constantinopoli audisse Gregorium. Ipse vero de Gregorio Nysseno ita meminit (d): Gregorius Nyssenus Episcopus frater Basilii Cæsariensis ante paucos annos mihi & Gregorio Nazianzeno contra Eunomium legit libros, &c. Sed redeamus ad Theologum Constantinopoli publice profitentem.

Quonam modo qui inter alia nobilissima ingenia Hieronymum Gregorius discipulum habuit, ad eum docendum est comparatus? num supercilio præceptoris, doctore tumido factu? minime gentium, sed familiariter omnia, ac velut cum socio & æquali (nisi quando ille e suggestu doceret) mutua colloquutione disceptationeque pari: ut interdum ab omni arrogancia ipse Gregorius procul abhorrens, se minorem imparaque sublimi Scripturæ sensu fateri non erubesceret. Sit in

exemplum quod de ipso in commentariis in epistolam ad Ephesios idem Hieronymus docet his verbis (e): Gregorius Nazianzenus vir valde eloquens & in Scripturis apprime eruditus, cum de hoc mecum tractaret loco, solebat dicere: Vide quantum istius capituli sacramentum sit, ut Apostolus in Christo & in Ecclesia illud interpretans, non se ita asserat, ut testimonii postulabat dignitas, expressisse; sed quodammodo dixerit: Scio quia locus iste ineffabilibus plenus sit sacramentis, & divinum cor quærat interpretis. Hæc Hieronymus; qui quidem mente retinens sublime illud in Gregorio dicendi genus, scriptaque ejus ferri velut flumen exundans, in quod omnium scientiarum rivi confluerint; non potuit non succedere Ruffino, qui exiguo angustoque alveo illud in Latinos derivare præsumperit, ob id jure illud in eum exclamans (f): Responde, cur scribere aliqua ausus sis, & virum discretissimum Gregorium pari eloqui splendore transferre: Unde tibi tanta verborum copia, scientiarum lumen, translationum varietas? &c.

(e) Hieron. ad Ephes. cap. 5.

(f) Hieron. ad Pammach. advers. Ruffin.

Cæterum quod gloria patris sit filius sapiens, discipulique excellens doctrina doctori sit præceptor, secundum illud antiquum: Multi discipuli prudentiores magistris: si conferas Hieronymum cum Gregorio, invenies aliqua quibus amplius hic excellat; ut veram judices Ennodii Ticinensis esse sententiam, ita dicentis: Hieronymus noster, nisi præceptorem suum Gregorium diceret, illo melior censeretur: sed illi applicanda sunt bona nominatim a quo sumpsisse videntur originem. Hæc ipse. Certe quidem in his quæ spectant ad multiplicum linguarum peritiam, quam in divinis explicandis scripturis, & diversarum linguarum scriptoribus consulendis, magni momenti esse nemo negarit, absque controversia Gregorium primas dare Hieronymo certum est, utpote qui profiteatur etiam Latinam linguam toto orbe Romano diffusam se penitus ignorasse: quod ad Posthuvianum Græcam Latinamque linguam callentem, scribens, ita testatur (g): Sublimis es eruditione, & quidem utroque eruditionis genere, & utraque dicendi facultate: alterius enim quantum famam audivimus? (nec enim lingua Romanus sum, nec Italicam doctrinam calleo) alterius autem periculum ipsi fecimus, &c. Factus vero postea Episcopus Constantinopolitanus Gregorius ordinavit presbyterum Vincentium Hieronymi comitem, ita tamen, ut non passus sit ille Constantinopoli, sicut nec ipse Antiochiæ retineri, prout idem Hieronymus testatur in epistola ad Pammachium (h). Sed de Hieronymo satis: quando autem contigerit ipsum inde recere, Romamque ad Damasum se conferre, dicemus suo tempore.

(g) Gregor. Nazian. in epist. 71. ad Posthuvianum.

(h) Hieron. epist. 61.

At

XXIII.

De Evagrio Pontico discipulo Gregorii Nazianzeni (a) Palladius in Laus. c. 25.

At vero Gregorius Constantinopoli docens, haud ita felix in Evagrio Pontico suo discipulo fuit, sicut extitit in Hieronymo. Hunc quidem tradit Palladius (a) ordinatum fuisse lectorem a S. Basilio, secutum vero post illius obitum Gregorium Constantinopolim, ab eoque ordinatum fuisse diaconum, commendatumque ab eodem Constantinopoli recedente ejus successori Nectario, sed coactum postea recedere ab urbe profectum esse in Ægyptum; ubi ipse cum Didymo Alexandrino Origenis studiosissimo consuetudinem habens, dogmata Origenis committens, renovansque illius pravas opiniones, factus est Origenistarum dogmatum assertor & propugnator: de quibus singulis dicendum est inferius pro temporibus ratione, simulque recensende lucubrations ab eo editæ, quas enumerat Socrates (b); qui tamen in eo magnopere errat, cum ait Gregorium Nazianzenum una cum Evagrio post abdicatam sedem esse profectum in Ægyptum: quoniam vero se contulerit Gregorius, cum recessit Constantinopoli, dicemus inferius.

(b) Socrat. l. 4. c. 18.

XXIV.

Maximi Cynici adventus Constantinopolim.

Inter hæc autem Maximus ille Alexandrinus ex philosopho Cynico Christianus, qui se jactabat martyrum filium, & pro fide exulem in Oasis solitudine; quasi gloria confessionis illustris, Constantinopolim veniens, tamquam in scæna ludens edidit ostentationis spectaculum ob oculos omnium; cum Gregorius, ut par esse videbatur, hominem suscepit, amplexatusque est, quasi a prælio victorem redeuntem, inque laudem ejus luculentam habuit orationem, de qua hæc S. Hieronymus (c): Scripsit Gregorius lau-

(c) Hieron. de Script. Eccl. in Greg. Naz.

PAGIUS

VIII. Maximus Episc. Constantinopolitani creatus.

Ad num. XXIV. & seqq. Maximus Cynicus Constantinopoleos Episcopus ordinatus est a Petro Alexandrino Episcopo, qui ad eam ordinationem peragendam tres Episcopos ex Ægypto misit, quemadmodum affirmat Epistola Episcoporum Italiae ad Theodosium Imp. quam Sirmundus post Baronii mortem publicavit, quæque tomo 2. Conciliorum Generalium pag. 1007. legitur. Baronius quidem ait, Petrum Alexandrinum septem Episcopos Ægypti ad id perficiendum misisse, citatque hanc in rem Orationem Gregorii in Ægyptiorum adventum. Verum, qui in ea nominantur, non Episcopi erant, sed nautæ, seu potius gubernatores classis Alexandrinæ, qui frumentum ex Ægypto Constantinopolim advexerant. Quo maxime argumento convincitur, eos Episcopos non fuisse. Neque enim Episcopali dignitati convenit frumentum advectio. Denique in tota illa Oratione eos nunquam Episcopos, semper vero Laicos Nazianzenus appellat, cum dicit toties, λαός ἐμός, & λαός Θεός, id est, populus meus, & populus Dei. Et verba hæc Gregorii: Verum postquam Casari, quæ sunt Casaris contulisti, Deo etiam, quæ Dei sunt, tribuisti; illi nempe vestigal, huic timorem; & postquam cibis vestris populum aluisti, ipsi quoque, ut alemini, hæc acceditis; hæc inquam,

des Maximi philosophi post exilium reverenti, quem falso nomine quidam Hieronis superscripserunt, quia & est alius liber vituperationem ejusdem Maximi continens: quasi non licuerit eundem laudare & vituperare pro tempore. Hæc ipse. Venit quidem is dolose, ut exturbaret Gregorium Constantinopoli, ipse vero cathedram illam arripere: significat id sanctus Gregorius illis verbis (d):

(d) Gregor. Nazian. in earm. de vita sua.

improbe quod struxerat Sæveque solio scilicet me ut pelleret, Cui nec thronus erat, ulla nec alia dignitas, Instructor essem quam quod & custos grecis.

excepit autem eum domi Gregorius, suæque mensæ participem fecit, & inter suos primo loco habuit, ut paulo inferius idem ipse Gregorius ita docet:

Amicus ille sit mihi, sicut fide In me autem et Maximus cunctos viros: Mensæ, domusque, dogmatum hunc, & consilii Consortem habebam.

Porro Maximus ad tantam rem, quam moliebatur, jacere instituens fundamenta, aggressus est primum aucupare animum majoris imperatoris, nempe Gratiani: quam obrem Mediolanum ad eum profectus, obtulit illi librum, & quidem (ut ait S. Hieronymus e) insignem, de fide adversus Arianos.

(e) Hieron. de Script. Eccl. in Maximo.

Inter hæc autem, cum opera Gregorii crevissent magnopere numerus Orthodoxorum

XXV.

verba aperte Laicos designant, & nautas qui frumentum seu Canonem urbis Constantinopolitane advexerant: quæ observatio est Valefi in Notis ad lib. 5. Theodoretii cap. 8.

Cæterum, Damasus Papa non favit Gregorio Nazianzeno in hac causa, ut putavit Baronius. Damasus enim in epistola generali ad aliquot Episcopos Ægyptios data, primum graviter reprehendit ordinationem Maximi, deinde vero damnat eorum consilium, qui Gregorii translationem peregerant, tamen hunc non nominet. De curis litteris dilectionis vestra (inquit Damasus in Collect. Romana Holstenii pag. 37.) fratres charissimi, satis sum contristatus, eo tempore quos Deo prestante, Hæretici ioverant abjecti, nescio quos ex Ægypto venientes in postulatione contra regulam Ecclesiastica disciplina alienam a nostra professione in Constantinopolitana civitate Cynicum ad Sacerdotium vocare voluisse. Tum exagitata ordinatione illa, addit, commonere se eos, ut in Concilio Constantinopolitano, quod indictum ob eam causam erat, darent operam, quemadmodum prædictæ civitatis Episcopus eligatur, qui nullam habeat reprehensionem. In fine eos hortatur ad custodiam Canonum, & ne patiantur aliquem migrare de civitate ad civitatem. Quod adversus Gregorium scriptum esse, nul-

IX. translatio. nem Nazianzeni ad Sedem Constant. improbat. Baron. an. 380. n. v.

CHRISTI 379.

DAMASI PAP. 13.

GRATIANI 13. VALENTIN. 4. IMPER. THEODOSII I.

Gregorius Nazianzenus postulat Episcopus. rum Constantinopoli; iidem Catholici, in odium Demophili Ariani in eadem urbe Episcopi, ne ipsi soli pastore carere viderentur, Gregorium postulant ejus urbis Episcopum: cujus quidem postulationis licet nullus fuerit plenus consecutus effectus, quod ipse in folio invidioso sedere penitus recusaret; tamen Petrus Alexandrinus eundem Gregorium instituit per litteras Episcopum Constantinopolitanum, prout his verbis ipse Gregorius indicat (a):

(a) Gregor. Nazianz. in eam. de vita sua. Qui Petrus ipse Presulum illorum arripit Prius quidem nos litteris clarissimis Fucoque vacuis, littera ipsa ut fidem Facient, sacro fixerit nos in throno.

Episcopi Aegypti pro Maximo agunt. Sed haud stetit in sententia Petrus; qui ab instituto revocatus, favens Maximo adversus Gregorium, manibus pedibusque nifus est ut idem Maximus ordinaretur ejus sedis Antistes: ad quod perficiendum septem legavit Episcopos, alia tamen occasione praetensa; nempe ut frumentum debitum Imperatori navigiis impositum portarent Constantinopolim: erant haec Episcoporum nomina, Ammon, Apammon, Harpocras, Stippas, Rhodon, Anubis, & Hermanubis. Hi vero quod Catholici essent, declinantes in urbe communionem Demophili Arianorum Episcopi, Gregorio adhæserunt, a quo & benigne suscepti sunt, immo & ab eo laudati publica concione (b), cujus est exordium: Eos qui ab Aegypto venerunt, prout debeo, salutabo, &c. qua quidem

(b) Gregor. Naz. orat. in Aegyp. Episc. ap. pulsum.

PAGIUS nullus est dubitandi locus. Sic enim ait Damasus: Illud praeterea commoneo Dilectionem vestram, ne patiamini aliquem contra statuta Majorum nostrorum de civitate alia ad aliam transfuci, & deferere plebem sibi commissam, & ad aliam populum per ambitionem transire. Tunc enim contentiones oriuntur, tunc schismata graviora occipiunt, &c. De Gregorio hic agi manifestum est, & docet praeterea epistola Concilii Italiae apud Theodosium de ordinatione Maximi agens, his verbis: Tamen ne absentibus partibus presumptis aliquid definisse videremur, Clementiam tuam, datis litteris, putavimus instruendam, ut ei consuleretur ex usu publica pacis atque concordia, quia recepta advertentibus, Gregorium nequaquam secundum traditionem Patrum Constantinopolitanam Ecclesiae sibi Sacerdotium vindicare. Extat ea Epistola in Appendice Codic. Theod. pag. 104. Praeter illam Epistolam generalem, Damasus aliam seorsum dedit ad Acbolium Thessalonicensem Episcopum, a quo & ipse seorsum ab Episcopis scriptam epistolam acceperat de ordinatione Maximi, ad eumque rescripsit, non sibi placuisse ordinationem illam, hortaturque eum dare operam, ut Catholicus Episcopus in Constantinopolitana urbe constitueretur. Extat haec epistola apud Holtzenium laudatum pag. 43. Has epistolas Baronius non vidit, quia ejus aetate nondum editae erant, ex iisque evertitur ejus

oratione, cum S. Athanasium, tum Petrum, totamque Aegypti Ecclesiam custodem Catholicæ fidei plurimum prædicavit; ipsos denique ex eo potissimum commendavit, quod Constantinopolim venientes declinassent Arianorum communionem, & Catholicis adhæssissent; atque: Non enim vos promiscuæ multitudini admiscuistis, nec hominum numero pietatem definivistis, nec miscellaneum vulgus potius esse sustinistis, quam populus Dei verbo purgatus. Verum posteaquam Cæsari quæ sunt Cæsaris (ut par erat) contulistis, Deo quoque quæ Dei sunt attribulistis, illi nempe vestigial, huic timorem. Ac nutrito cibus vestris populo, ipsi quoque cibum accipiendi causa ad nos perrexistis: nam & ipsi frumentum erogamus, &c.

Quod audis allatum ab Episcopis vestigial ad Imperatorem, nequaquam existimes id penititum ab Aegypti Ecclesia: nam tantum abest ut Ecclesiae triticum, pro tributo perferrent ad Imperatorem, ut etiam ab Imperatore clerici omnes ex Constantini munificentia (ut dictum est superius) solerent illud accipere. Publicum namque totius Aegypti vestigial id erat, quod legatione Episcoporum Constantinopolim, Episcopi Alexandrini accedente opera, mitteretur; indeque accidit (quod suo loco diximus) ut inter alias calumnias in Athanasium ab Arianis confarcinatas, illa fuerit, quod comminatus esset, si vellet, impedire, ne frumentum Constantinopolim deferretur; id quidem ipsemet (ut hic etiam eadem repetamus) docet his verbis (c):

XXVI. Episcopi frumentarii.

(c) Athan. Apolog. 2.

conjectura ex epistola Nicolai I. Papæ ad Imperatorem Michaelem scripta. Excerpta hæc observatio ex lib. 5. Marcæ de Concordia cap. 21. Maximus Cynicus Damasum Papam aliosque Italiae Episcopos circumvenit: hæc enim universa Maximi gestorum series a Blondello in Apologia pro sententia Hieronymi de Episcopis & Presbyteris sect. 3. recte observata. Anno CCCLXXII. Maximus ob fidei confessionem ab Ariomanitis virgis castus & Oasim deportatus est, ut testatur Nazianzenus Orat. 23. Anno CCCLXXVIII. Valente mortuo, Alexandriam rediit, unde, ut inquit Gregorius Carm. de Vita sua, cum consueta alimenta deessent, hoc anno ineunte Constantinopolim se contulit, a Gregorio laudibus ornatus fuit ob simulatum pietatis zelum, ex eodem Orat. 23. ejusdem convitium usus est ex eodem Carmine; donec cum Hammone, aliisque sex classariis, quos Petri Alexandrini Episcopi exploratores vocat Gregorius, advenientibus, prima de Constantinopolitano throno invadendo consilia agitavit, ac paulo post cum Ducibus & Pastoribus, qui priores miserant, idest, Praesulibus a Petro delegatis, Presbyteri Thassii auro redempta factioforum colluvie, conspiravit, Anastasie Basilicam de nocte invasit, ac inde fugatus in Choraula domo tonsus & ordinatus est. Constantinopolitanis ejus conspectum non ferentibus, Theodosium Thessalonicae degentem adiit, cum-

X. Maximi invasio explicatur.

CHRISTI 379.

DAMASI PAP. 13.

GRATIANI 13. VALENTIN. 4. IMPER. THEODOSII I.

Sed frumentum ab Athanasio, naveisque detentas calumniati sunt; eumque gloriarum esse dixere, quod frumenti deportationem ex Alexandria Constantinopolim impedire possent. Hæc ibi, & licet calumniose, ex usu tamen rerum verisimilitudo videri poterat comparata. Quin & Constantii quoque Ariani tempore solvebatur Ecclesiae Aegypti frumentum, ex Constantini munificentia annua penititione debitum: id sane epistola Synodalis Concilii Alexandrini testatur ad finem (a): habetur ipsa intexta ab Athanasio in secunda ipsius Apologia. Fortasse tunc accidit, ut quemadmodum postea lege Theodosii junioris (b) scimus præceptum fuisse, ut ad prædam curialium antevertendam, ad ejusmodi negotia frumentaria Alexandriae alia certa designarentur officia; ita id muneris antea fuerit delegatum Episcopis. Sed ad Gregorium redeamus.

(a) Apud Athanas. Apolog. 2. (b) l. r. de frumento Alexand. G. Theod.

XXVII. Studia Maximi pro sede adipiscenda.

Quid autem post hæc ausu temerario Maximus pertentavit ipse Gregorius in carmine de Vita sua satis abunde explicat; coisse nimirum simul cum Maximo quemdam presbyterum Constantinopolitanæ Ecclesiae ordine secundum, Catholicæ communionis, ob æmulationem vero atque livorem in Gregorium insensissimum, quod præceptam fortasse doleret (sem illius Ecclesiae Episcopatus, quam conceperat ob toleratum multorum annorum, bellum ab Arianis illatum. Hic itaque adversus Gregorium cum Maximo conspiravit. Qui quidem Maximus suffarcinatus auro mutuo accepto ab amico qui appulerat Constantinopolim pecunia publica empturus tabulas ad fabricam templi construendam, Aegypti Episcopos illic agentes illo sibi conciliat: idque iidem simul tractant, quod gratum Petro ipsorum Episcopo esse scirent, gentilem suam sedi Constantinopolitanæ præficere cupienti; occasionis interea opportunitatem expectantes, quo secretius, quoad fieri posset, Maximum detonsa Cynica coma, Episcopum ordinarent. Quid plura? Accidit ex sententia, ut Gregorius ægrotans foris in Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

cumque repulsam passus esset, in patriam rediit, Petrum Alexandrinum (qui eodem anno fatis concessit) minis perculit, ab eo literas ad Occidentales extorsit, Gratiano Mediolani insignem de Fide librum dedit, Italorum animos sibi conciliavit; qui simul ac rescissam anno CCCLXXXI. a Synodo Constantinopolitana ejus ordinationem audierunt, scripta ad Theodosium Synodica, de Collegarum judicio conquesti sunt. Licet autem Theodosium Thessalonicae toto fere anno CCCLXXX. hæssisse latè ibidem leges doceant, ut videre est in Chronologia Cod. Theod. indeque certum fiat, Illyricum Orientale, cujus caput Thessalonica, ei a Gratiano attributum fuisse, incunte tamen vere a Theodosio

suburbio effert; cum illi ea captata occasione, noctis tempore in ejus irrumpunt Ecclesiam, atque in sede collocant Maximum.

Mane autem facto, magnus clericorum Orthodoxorum excitatus est ob facinus deforme tumultus, atque universa commota est civitas, detestantibus omnibus etiam Arianis nefandum scelus: quod concinne a Gregorio his jambis concinnatur (c):

Nox erat, at ager ipse eram; cum insi, velut Cautam introgressi conciti rabie lupi, Nautas habentes plurimos pecunia Partos, facile Alexandriam qui incendere Solent (eos nam junxit irrumpens cohors Secum) locare in sede detonsum canem Nituntur, antequam gregi ac primoribus Hoc indicassent, aut mihi, saltem ut cani: Sic impetratum: nam sibi ipsi dicitant.

(c) Gregor. Nazian. in carmin. de vita sua.

Maximus intruditur in sedem Constantinopolitanam.

& paulo post ista subdit:

Ut luxit autem, clerus (etenim proxima Habitabat) ira frendet, atque celerrime Disseminatur ista res. Tum maxima Hinc flamma surgit: nam magistratus statim Multi, exterique confluunt etiam nobis;

Ariani videlicet.

Ob hoc furebant nam scelus cuncti, mihi Pendi laborum præmia hæc cum cernorent.

At ne sic quidem perfracta est illorum audacia, quæ eo impudentius urget opus, quo viribus premi contrariis sensit: siquidem quod perficere non licuit in Ecclesia, in scenici hominis divertentes domum, sacrilegum munus explent. Subdit de his ita Gregorius:

Quid multa? referunt illico e templo pedem

Ordinatio Maximi in domo scenici.

P p p II-

relictam Maximum necesse est, quandoquidem Thessalonica excedens Maximus Alexandriae turbas concitavit, antequam e vivis excessisset Petrus, literisque ab eo quomodocumque impetratis, in Occidentem properavit. Hinc deceptus est Baronius quando hoc anno scripsit, Maximum ad tantam rem, quam adversus Gregorium moliebatur, jacere insipientem fundamenta aggressum esse primum aucupare animum majoris Imperatoris, nempe Gratiani: quamobrem Mediolanum ad eum profectum, obtulisse illi librum & quidem, ut ait Sanctus Hieronymus in Catalogo, insignem. Nam id ex ipsemet Hieronymi loco refellitur: cum enim Maximum Constantinopoli pulsum, insignem de Fide adver-

sus

CHRISTI
379.DAMASI PAP.
13.GRATIANI 13.
VALENTIN. 4. IMPER.
THEODOSII I.

*Illud dolentes maximo, coep̄ta irrita
Cessisse. Verum ne mali incassum forent;
Explere pergunt, deerat quod fabula.
Namque in choraulæ sordidam ingressi
domum
Graves superno & numini cari viri,
Ac quosdam habentes face de vulgi in-
fama,
Canem resecta Præsulem signant coma
Nequissimum, &c.*

Re autem comperta, quo animo id ac-
ceperint Cives, ita narrat ipse Gregorius:

*Certe ob patratum tum scelus tantus do-
lor
Invasit Urbem; nemo non ut tum foret,
Qui non fureret, ac multa in ipsum
effunderet
Acerba, vitamque illius profunderet,
Ira efferente quicquid animus finxerat.
Hic illud, aliud ille promebat mali,
Quo pingeretur unius peruersitas
Insignis.*

At quid tandem? ab iisdem Civibus Ma-
ximus pulsus est Urbe; qui ne sic quidem
cessit, sed Thessalonicam proficiscitur ad
Theodosium Imperatorem, prout ipse Gre-
gorius inferius narrat; quæ tamen rejici-
mus in sequentem annum, quod Theodo-
sium constet Thessalonicæ diutius quie-
visse; qua ratione & quæ de Maximo nar-
rata sunt, hoc ipso anno contigisse ope-
ruit.

XXIX. Hæc dum exacte copioseque Gregorius
describit, addit (a) appendicem, excu-
sationem de eo quod talem hominem, im-
mo monstrum receperit, ac tantopere
publice pro concione laudasset; excusat se
inquam ita dicens:

(a) Gregor.
Nazianz.
in Carm. de
Vita sua.

PAGIUS *sus Arianos scripsisse librum, quem Mediolani
Gratiano Principi dedit, totidem verbis Hiero-
nymus asserat; postquam magnis excidit ausis,
non quo tempore eadem moliebatur, Mediola-
num ad Gratianum profectum fuisse res ipsa
clamat, inquit Blondellus.*

XI. Contra vero Nazianzenus desideratus ad Con-
stantinopolitanos accessit, a Concilio Illyricia-
no, vel ab alio nobis ignoto delegatus, Thra-
cum nemine reclamante. Petrus enim Alexan-
drinus, cui tandem Maximi partes fovere vi-
sum est, factum laudavit; sic enim de eo Gre-
gorius in Carm. de Vita sua: *Passorum illorum
arbiter ipse Petrus, literis adeo manifeste du-
plicitate liberis (prout ipsa ad nos data litera
fidem facient) nos primum stabilit, sedisque tes-
feris honorat. Maximum thronum invadere au-
sum, urbe exegere Constantinopolitani, hinc
Gregorius: Illinc male malus, aut (si verum
loqui malis) ut malus bene latratibus abactus
est. Eadem in positis ad Thessalonicam Impe-
ratoris castris passum, & Alexandriam repe-
re coactum paulo post Præfectus fugavit: Ad
castra accurrit, inquit ibidem Gregorius, &*

*Quid igitur? An non carus hic mihi
per tibi?
Non hunc ferebas laudibus summis prius?
(Fortasse dicet quispiam, hæc qui sciet,
Ac facilitatem verrat hanc mihi ori-
mini,
Per quam colebam pessimos etiam canes).
Culpanda prorsus hæc mea ignoratio.
Magustus, Adamum ut, traxit in frau-
dem improbus.
Visu decorum lignum erat, re non item.
Fidei se felicit larva me; fucum mihi
Fecere verba subdolo corde edita.*

Gregorius
Nazianze-
nus recan-
tat palino-
diam de
laudato
Maximo.

Sic plane Gregorius deceptus ab hypocri-
ta Maximo. Sed paulo post:

*Quid erat agendum? dicite o sciti viri,
Aliud ne quiddam cupiam vestrum pla-
cet?
Angusta cum tam foret adhuc Ecclesia,
Stipulas ut ipse cogere quoque legere:
(Namque arcta tantam non ferunt li-
centiam,
Quam lata quæ sunt tempora, & late
fluunt;
Magni aestimabam, quod canis caulam
meam
Tereret.*

Adeo namque tenues, & exiles erant res
Catholicorum ipsi primordiis adventus
Gregorii Constantinopolim, ut magno lu-
cro duceret, si quem invenisset Catholi-
cum hominem sibi communicatione inhæ-
rentem, præferentem ignominiam Christi
divitiis Pharaonis.

Sed & quid amplius elucere videbatur in
Maximo, si quæ ille jactabat, vera fuissent?
illa omnia, quæ in ea oratione in ejus lau-
dem, mutato titulo, in laudem Heronis scri-
pta leguntur; nempe, ut paucis multa per-
strin-

XXX.
Laudes di-
ctæ de
Maximo.

*inde rursus ut canis pulsus, &c. Alexandriam
denuo se se confert, &c. Præfecto concitatam flam-
mam verente, foras mittitur. Gregorio contra
anno CCCLXXX. Novemb. XXVI. Basilicam
majorem Arianis adeptam tradidit Theodo-
sius. Dat, inquit Imperator apud Gregorium
ibidem, templum per nos Deus tibi tuisque la-
boribus, ac exinde invitum in cathedra collo-
cavit populus: Zelo & ira ferventes, vos (qui
plebs estis) clamantem me & lamentantem in
hoc throno collocastis, inquit Gregorius Orat. 27.
idque postea ex Orientali, Pontica, Asiatica,
& Thracia Diocesis in urbe Regia congre-
gata Synodus anno CCCLXXXI. ineunte con-
firmavit: Quotquot per Orientem erant (Ægypto
excepta) populorum præfides usque ad Romam se-
cundam, ex intimis terræ marisque recessibus,
nescio quibus Dei verbis moti conveniunt, &c.
Hi me clamantem & gementem in venerandis
thronis collocant, inquit Gregorius in Carm.
de Vita sua.*

In alia tamen Itali coactanei, contra quam
putavit Baronius, sententia fuisse videntur. Re-
vera, inquit in Epistola num. IX. citata
ad-

XII.

CHRISTI
379.DAMASI PAP.
13.GRATIANI 13.
VALENTIN. 4. IMPER.
THEODOSII I.

stringam, quod se ex parentibus martyri-
bus prognatum diceret, quodque Christo
ipse totum se addidisset, temporeque perse-
cutionis sævissimæ sub Lucio Alexandria
adversus Catholicos excitatæ stetit in-
fractus pro fidei patrocinio, cujus causa
dire virgis cæsus fuisset, ad postremum
vero in Oasin deportatus, illic quadrienn-
io permansisset. Accedebat iis, quam
hypocrita affectabat, Christiana in omni-
bus philosophia, nempe gloriæ divitiarum-
que contemptus, modestia, animique
fucata submissio, charitas erga omnes,
studium salutis omnium, & ad confutand-
os hæreticos, Gentilesque convincendos
scientia minime vulgaris. His inquam
coloribus pictam larvam, absolutissimum
reddentem omnium virtutum exemplar,
tali tempore, tali loco non potuit non
magni facere Gregorius tantopere indigens
in tanto proelio non ducibus tantum for-
tissimisque militibus, sed lixæ cuiusvis e-
tiam ministerio.

Alter hic plane Proteus; sic enim quo-
que ipsum appellat Gregorius: & ut
proprius dicam, alter hic Luciani Pere-
grinus, qui ex Evangelio captans sibi glo-
riam, quæ scelestus ob delicta passus es-
set, fidei defensionis causa se tolerasse
jactaret; nam & id quoque testatur ita
Gregorius (a):

(a) Greg.
in Carm. de
Vita sua.

*Hocque majus, quod fugam ob noxas
graves
Velabat, ut si pro Deo hanc passus
foret,
Qui vapularat ut nocens, hanc mar-
tyrem
Falso arbitrabar, &c.
Ann. Eccl. Tom. V.*

PAGIUS *advertentibus Gregorium nequaquam secundum tra-
ditionem Patrum Constantinopolitanæ Ecclesiæ sibi
Maximus Sacerdotium vindicare. Unde advertentibus? Si
Italis per-
suasit Na-
zianze-
num Sedem
Constanti-
nop. inva-
sisse.*

advertentibus Gregorium nequaquam secundum tra-
ditionem Patrum Constantinopolitanæ Ecclesiæ sibi
Maximus Sacerdotium vindicare. Unde advertentibus? Si
nanquam sibi (æmulo carens) vindicaverat,
imo oblatum a Petro Alexandrino, Theodo-
sio, Constantinopolitanis, Orientis totius Syn-
odo, pro virili recuclaverat, quantum minus
post inthronizatum Nestarium sibi vindicaverit?
Quamprimum ipsum post intrusum Maximum
de recessu cogitare sensit Ecclesia. Exurgit con-
tinuo, inquit Gregorius in Carm. de Vita sua,
non secus ac apum vi sumi infestatum examen,
& clamoribus furit, viri, mulieres, virgines,
juvenenti, pueri, senes, nobiles, ignobiles, præ-
sides, veterani quidam, unusquisque ira & des-
iderio fervet ex aquo, ira adversus hostes, &
Pastoris desiderio, sed necum non erat ad vim
genusflectere, nec illegitimam Sedem excolari, qui
ne coactus legitimam admiserim. Et tamen Ma-
ximus aliter Italiam persuasit. Hæc eorum ad
Theodosium Aug. verba sunt in Appendice Cod.
Theod. pag. 104. In Concilio nuper Maximus E-
piscopus, Alexandrina Ecclesia communionem ma-
nere secum lætis Petri sancta memoria viri li-
teris prodidit. Ignorabant itaque Italiæ Epis-
copi, Petrum paulo antequam Constantinopolim
advenisset Maximus, scriptis Epistolis Nazian-

Postquam autem talia tamque nefanda
Maximus præsumpsisset; Gregorius e sub-
urbano, ad quod valetudinis causa con-
cesserat, Constantinopolim rediit, Eccle-
siamque quam tanto labore collegerat,
schismate scissam reperit: nam presbyter
ille nefarius cum adhæssisset Maximo,
nonnullos e Catholicis eidem conciliarat.
Hæc ergo sciens, immo oculis spectans
ipse Gregorius, orationem illam habuit, in Maxi-
mum.

Gregorius
Nazianze-
nus re-
diens orat
in Maxi-
mum.

*Desiderabam vos, fi-
lii, parique a vobis desiderio expectabar,
&c. Post multa vero hac investiva per-
strinxit Maximum ac sectatores ipsius (b): (b) Greg.
Jam, inquit, mihi quoque timorem sese confi-
ciunt canes, per vim pastores sese confi-
tuentes, idque (quod absurdum est valde)
eum ad pastoralis muneris administrationem
nihil omnino aliud contulerint, quam quod
comam, cui ornanda & alenda turpiter
studuerant, raserunt: qui nec in canum
ordine manserunt, nec pastores facti sunt,
nisi ut lamiant ac dispergant, laboresque
aliorum infringant. Et paulo post: Ac
proinde ne nunc quidem insolentius efferan-
tur qui canes adversus gregem concitarunt,
qui nec oviculam quidem unam proferre
possunt, quam adduxerint, vel conservan-
runt; nec enim recte facere didicerunt,
qui improbitatem studiose coluerunt, &c.
Post multa vero in schismaticos dicta, eos-
dem contestatus, exprobrat animi sui mo-
derationem, quam experti jam essent ab
omni sedis cupiditate remotam; cum vi-
delicet illi jam ante delegissent eum Epi-
scopum, & in sede voluissent collocare,
nec acquieverit ait enim (c):*

(b) Greg.
Naz. orat.
in Max.

(c) Greg.
Naz. cad.
orat.

*Quid præterea? agent ipsi scilicet. Epi-
scopatium abrogabunt, & thronis dejicient?
P p p 2 Et*

XXXII.

zeni Episcopatum firmavisse, eundemque sty-
lum subinde cum mente vertere solitum, Ma-
ximi terrore ac minis, ut pro eo scriberet,
coactum fuisse. Tandem Maximus patria pro-
fugus in Occidentem abiit, Synodique Italiæ
Patribus, non sponte scriptas, quod videba-
tur, sed extortas a Petro literas exhibuit, idem-
que sibi intra privatas ades (quia Arianæ Basi-
licas adhuc tenebant) secretum esse, mandatori-
bus Episcopis ordinantibus, dilucida testificatione do-
cuisset visus, ut in laudata Appendice pag. 104. di-
cite, Orthodoxos ab anno CCCLXXXVIII. in
sanctæ Anastasiæ Basilica, expulsum se, ac de-
mum in Choraula infami domo ordinatum ta-
cuit. Imo quam aliis intulerat, vim sibi re-
pugnanti a plerisque, etiam de populo & Clero
illatam, ne quid in quo de Episcopatu ejus du-
bitare possent, habere se deinceps profiterentur
Itali, mentitus est. Quare, non mirum si Da-
masius & Episcopus Italiæ Maximus circumve-
nerit. Hæc Blondellus, quibus illustrari potest
Vita Sancti Gregorii Nazianzeni quæ extat To-
mo II. Actorum Sanctorum mensis Maii Bol-
landianorum, & refelli aliqui Scriptores Ca-
tholici, qui Gregorii electionem ejusque agen-
di modum criminati sunt.

CHRISTI 379.
DAMASI PAP. 13.
GRATIANI 13.
VALENTIN. 4. IMPPP.
THEODOSII I.

Gregorius Nazianzenus non est passus fieri Episcopus, *Et quos tandem aut nunc, aut antea prom- pro atque bilari animo conscendi? An ve- ro eos qui ascendunt, beatos predicare so- leo? Scilicet, mihi eos dulces ac iucun- dos reddis, ita indigne concedens? Quid? ne hoc quidem quae nuper acciderunt, a- nimi mei sententiam voluntatemque decla- rarunt? An illa quoque deliciae quaedam & fucus erant, atque amoris erga me ve- stri & desiderii exploratio? Nimirum cal- lidi ac versuti homines facile adducuntur ut vitia sua de aliis partim suspicentur, partim loquantur. Quid vero illa animi oppressio? quid illa imprecationes, quas adversus nos ipsos publice concepimus? quid illa lacrymae, quarum tantam vim profu- dimus, ut vobis etiam misericordiam mo- veremus, quamvis aliqui propter oblu- ctationem odii pene effemus? Haec & alia Gregorius, illis in memoriam revocans, quantopere refragatus fuerit, cum ab i- plis eligeretur Episcopus. Demum in Pe-*

trum Episcopum Alexandrinum, quem propitium primo, postea vero sensit a- versum, ita jure conqueritur: *Nihil prop- rius factum est, quam ut Petrus etiam me abjuraret. Ac fortasse nec fiet quidem amare, ut peccato medeatur. Ac rursus schismaticos ejusmodi compellat apostro- phe: Quomodo distracti estis, & distraxistis, quasi boves teneri vinculis soluti? Quomodo altare adversus altare exexistis? Quomodo repente in desolationem ac vastitatem fa- cti estis? Quomodo & ipsi hac praeciso- ne extincti atque mortui estis, & dolorem nobis inuistis? Quomodo pastorum simpli- citate ad gregis eversorem & interitum abusi estis? non enim eorum imperitiam re- prehendo, sed vestram malitiam accusabo. Sic Gregorius adversus Aegypti Episco- pos, qui Maximo manus imposuerant, ad- ditque alia fletu digna: quae autem po- stea acciderint, sequenti anno dicemus.*

JESU CHRISTI
ANNUS
380.

DAMASI PAP.
ANNUS
14.

GRATIANI 14.
VALENTIN. 5. IMPPP.
THEODOSII 2.

I. Theodo- sius bapti- zatur.
(a) Socr. l. 5. c. 6.

Christi sequitur annus octogesimus su- pra trecentimum, Consulatu quin- to Gratiani atque Theodosii inchoatus: quo idem Theodosius Imperator ab Acho- lio Episcopo Thessalonicensi baptizatur. Qua autem occasione ibi eo sacramento ipsum initiari contigerit, sic narrat Socra- tes (a): *Theodosius autem post erecta tro- phaea, Constantinopolim ire maturans, Thes-*

salonicae pervenit. Ibi in morbum inci- dens, cupiebat baptismo donari: quippe ex majoribus religionem jam olim didice- rat Christianam, fideique Confubstantia- lis se totum addixerat. Et cum propter morbi gravitatem baptizari properaret, & Episcopum Thessalonicensem ad istud munus obeundum requireret; primum sci- scitabatur ab Episcopo, quam fidem am- ple-

PAGIUS ANNO PERIODI GRAECO - ROMANAE 5873.
SÆC. IV. 25. ED. 1. P. 12. April. Indict. 8.
Anno Ur- bis 1133. Olymp. 289. an. 4.
A.C. 380.
GRATIANI 14. VALENTINIANI JUNIORIS 6.
THEODOSII 2.
I. [1] AD num. I. Coff. Gratianus Aug. V. & Theodosius Aug. hic juxta priorum

Consulatum Caesareorum regulam, ob Impe- rium nempe anno precedenti suscepum; ille juxta secundam. Aufonius in Edyllio VIII. cu- jus titulus: *Precautio Aufonii Consulis designa- ti, pridie Kalendas Januarii fascibus sumtis, dicto die tricesima prima mensis Decembris an- ni trecentissimi septuagesimi octavi pridie quam Consul Olybrio Collega procederet. In eo E- dyllio hæc Poeta habet;*
Jane, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol. Hostibus edormitis, qua Francia mixta Suevis Certat ad obsequium, Latius ut militet armis: Qua vaga Sauromates sibi junxerat agmina Chuni, Quaque Geter sociis, Histrum adsultabat Alani. Hoc mihi præpetibus victoria nuntiat aliis. Jam venit Augustus, nostros ut comat honores. Off.

NOTÆ [1] Coff. Gratianus Aug. V. & Theodosius Aug. Vetus lapis apud Boldettum pag. 83. n. 20.
LEO. DEPOSITUS. III. NONAS OCTO BRIS. DD. GRATIANO (ET) THEO DOSIO AVGG. COSS.

Ita Fassi Idatiani, Prosperi Chronicon, Paschalis laterculus, Marcellinus Comes, & Socrates, lib. V. cap. VI. Paschalis laterculus in fine Gennadii: *Gratiano (subintellige V.) & Theodosio.*

CHRISTI 380.
DAMASI PAP. 14.
GRATIANI 14.
VALENTIN. 5. IMPPP.
THEODOSII 2.

* Mace- doniam.
* Archo- lio.

plexaretur. Et cum Episcopus respondi- set, opinionem Arianæ minime per Illyricum pervasisset, neque novam illius doctrinam ejus regionis Ecclesias potuisse occupare; sed omnes qui in illis versabantur, anti- quam illam & vetustam fidem ab Aposto- lis traditam, inque Concilio Nicæno con- firmatam semper observasse: Imperator ab Acholio* (ita enim vocabatur Episcopus) libentissimo animo baptismum recepit. Pau- cis igitur post diebus a morbo recreatus Constantinopolim contendit octavo Kal. Decembris, Gratiano jam quinto Consu- le, eoque ipso Theodosio primum. Hucus- que Socrates, in eo sane corrigendum, dum loco Macedoniae ponit Illyricum: Thessalonica enim, cujus Acholius erat Episcopus, non in Illyrico, sed in Ma- cedonia sita est. Cæterum ipsum delegisse ab Acholio baptizari ob insignem viri vitam miraculorum virtute conspicuam, existimamus. Qualia autem quantave ad- versus Gothos divina virtute operatus sit, cum victorem exercitum, qui copias Ro- manorum vicerat, & ipsorum Imperato- rem extinxerat, superavit, superius enar- ratum est. Deo igitur omnia accepta fe- rens Theodosius; Imperium atque vitam, nihil antiquius habuit, quam de fide Ca- tholica bene mereri; de quo S. Augusti- nus sic ait (a): *Inter hæc omnia ex ipso initio Imperii sui non quævit justissimis, & misericordiosissimis legibus adversus im- pios laboranti Ecclesie subvenire, quam- Valens hereticus favens Arianis vehemen- ter afflixerat; cujus Ecclesie membrum esse magis quam in terris regnare gaude-*

(a) Aug. de Civit. Dei. l. 5. c. 26.

PAGIUS Officio exornans, quos participare cupisset.
Jane, veni: novus anne, veni: renova- te veni Sol. Aurea venturo Sol porrigit gaudia Jano: Fascibus Aufonii succedet Casar in annum, Quintam Romulei prætextam habiturus honoris. Ecce ubi se cumulat mea purpura (mitibus aude Auribus hoc Nemesis) post me dignatur oriri Augustus Consul. Plusquam conferre videtur Me sibi, qui jussit nostros præcedere fasces.

Ex his discimus, Gratianum anno CCCLXXVIII. Consulem se se in præsentem annum designasse, & quidem juxta secundam Consulatum Caesareorum regulam, ob Vicennalia nempe uno anno anticipata. Quid vero dicere velit Aufonius, quando ait, Gratianum honores ejus Consulatus participare cupisse, in obscuro est. Vinetus in Notis ad Aufonium ait: *Cur non fuisset Gratianus Collega si voluisset?* Cui in- terrogationi ipse non respondet.
II. Denique ex laudatis Aufonii versibus, in qui- bus nulla mentio victoriae de Alanis, Hunnis & Gubhis reportatae, manifeste colligitur, eam ad annum CCCLXXIX. pertinere, hocque, post- quam Theodosius in Imperii consortium a Grati- ano adscitus est, profugatos fuisse, ut recte a. Zosimo lib. 4. pag. 751. proditum, & a Vi- ctore in Epitome insinuatam. Si enim anno

bat. Hæc ipse. Hujus quidem rei fidem facit aurea illa sanctio ab eo hoc anno Thessalonica promulgata, quæ sic se ha- bet (b):
Imppp. Gratianus, Valentinianus, & Theodosius AAA. ad populum urbis Con- stantinopolitanae.
*Cunctos populos, quos clementiæ nostræ regit temperamentum, in tali volumus re- ligatione versari, quam divinum Petrum Apostolum iradidisse Romanis, religio us- que nunc ab ipso insinuata declarat; quam- que Pontificem Damasum sequi clarer, & Petrum Alexandria Episcopum, virum A- postolica sanctitatis: Hoc est, ut secun- dum Apostolicam disciplinam, Evange- licamque doctrinam, Patris & Filii & Spi- ritus sancti unam Deitatem sub parili ma- jestate, & sub pia Trinitate credamus. Hanc legem sequentes Christianorum Ca- tholicorum nomen jubemus amplecti; reli- quos vero dementes, vesanosque judicantes, heretici dogmatis infamiam sustinere, nec conciliabula eorum, Ecclesiarum nomen ac- cipere; divina primum vindicta, post e- riam motus nostri, quem ex celesti arbi- trio sumserimus, ultione plectendos. Dat. III. Kal. Martias, Thessalonica, Gratia- no A. quinto & Theodosio A. I. Coff. & cler. C. Qua die hæc quæ sequuntur itidem Thes- salonica rescriptis reperitur (c):
Qui divina legis sanctitatem aut ne- sciendo confundunt, aut negligendo violant & offendunt, sacrilegium committunt. Dat. III. Kal. Mart. Thessal. Gratiano Aug. V. & Theodosio A. I. Coff. Sequenti vero mense de pio religioque cultu sacri Qua.*

CCCLXXVIII. Theodosius adhuc privatus Bar- baros illos devicisset ut vult Theodoretus lib. 5. cap. 5. & ex eo Auctor Miscellæ lib. 12. cap. 19. Aufonius, qui Edyllium præfatum sub il- lius anni finem cecinit, insignem adeo victoriam silentio non præterisset. Quare Baronius recte il- lum Theodoretum lapsam agnovit; sed perpetam Theodoretum narrationem amplexus est. Cum enim hic in tempore, quo ea victoria relata, peccarit, verosimile est, in narrando facto etiam errasse, Zosimo eam longe aliter referente, ut apud ipsum legere est. Zosimo suffragantur Socrates lib. 5. cap. 6. Sozomenus lib. 7. cap. 4. Orosius lib. 7. cap. 20. Jornandes tam in lib. de Re- gnum succensione cap. 93. quam in libro de rebus Geticis cap. 26. Marcellinus in Chronico, & Idacius in Fastis, uterque anno CCCLXXIX. Imo Idacius diem memorat, quo hujus victo- riæ nuntium Romam perlatum est. Aufonio enim & Olybrio Coff. anno sc. CCCLXXIX. prodit: *Ipsa anno multa bella Romani cum Gubhis commi- serunt. Deinde victoria nuntiata sunt adversus Go- thos, Alanos atque Hunnos die XV. Kal. De- cemb. Error itaque Theodoretum excusari non potest.*
Theodosius Magnus ab Acholio Episcopo Thes- salonicensi baptizatus est, ut docet Socrates lib. 5. cap. 6. quam urbem in Illyrico fuisse sitam recte insinuat; totius enim Illyrici Metropolis erat, ut Theodoretus lib. 5. cap. 26. ostendit, 1. ideo.

(b) l. 2. de fid. Cathol. C. Theod.
II.
Theodosii sanctio de fide Ca- tholica.
(c) l. 25. de Episc. & cler. C. Theod.
III.
Alia Theo- dosii le- ges.

CHRISTI 380.

DAMASI PAP. 14.

GRATIANI 14. VALENTINI. 5. IMPPPP. THEODOSII 2.

(a) l. 4. de quæst. Cod. Theod.

Quadragesimalis temporis ibidem loci ita ad Albuçianum Vicarium Macedoniæ re-

scripsit (a): Quadragesima diebus, qui auspicio care-

IV. Maximus redit Alexandriam.

Dum autem adhuc Theodosius Thessa-

(b) Greg. Nazianzen. carm. de vit. sua.

Poscens vel illam, finxerat quam spe sibi

PAGIUS

ideoque non solus Macedoniæ, quæ tamen &

IV. Quando Illyricum in Orientale & Occidentale divisum.

Hic autem gravis difficultas oritur, quomo-

Nec enim quieti pravitas unquam studet.

Hæc ipse, & quidem propheticæ. Etenim

(c) Theod. l. 5. c. 8. Maximus scribit in Gregorio Nazianzen. (d) Greg. Naz. carm. in Maximum tom. 3. edit. Leuvenclini.

V. Damasus Papa favit Gregorio Nazianzen.

Quod autem Theodosius eum cum pri-

(e) Exat. 10. 2. Cont.

CHRISTI 380.

DAMASI PAP. 14.

GRATIANI 14. VALENTINI. 5. IMPPPP. THEODOSII 2.

maso Papa (sicut ejus ad diversos e-

(1) Sozo. l. 7. c. 9.

VI.

Percussis licet Arianis novo Imperato-

PAGIUS

testimoniis certissimis atque adeo ipsius Theo-

Testatur id quidem Gregorius Nazianze-

(b) Greg. Naz. orat. ad Arianos. Arianisæ-viunt magis.

VI. Refellit opinio Marca circ. ca. drvisio-

los, atque omnem Africam Honorio filio tra-

CHRISTI 380.

DAMASI PAP. 14.

GRATIANI 14. VALENTINI. 5. IMPER. THEODOSII 2.

CHRISTI 380.

DAMASI PAP. 14.

GRATIANI 14. VALENTINI. 5. IMPER. THEODOSII 2.

(*) 1. Cor. 4. facio. Maledicimur (a) & benedicimur; persequutionem patimur, & sustinemus. Hæc & alia multa id genus Gregorius objecit ea oratione in Arianos, & quidem post Gratiani prius & Theodosii posterius promulgatum edictum, cum res Catholicis arde-

VII. Sed quid accidit? Tolerantia ista Gregorii, & pro illatis ab eis contumeliis atque cædibus officiorum compensatio nonnullorum Orthodoxorum animum exacerbavit, illorum præfertim, qui in eam ferme diem a temporibus Constantii Imperatoris ab eisdem insolescentibus Arianis dirissima jugiter passi essent: quippe hæc dicitare solebant, quæ ipse Gregorius in oratione, quam coram Episcopis ad Synodum convenientibus habuit, recitat his verbis (b): Jam crimina quoque nostra, quæso, expendite. Tanto jam tempore, inquam, Ecclesiæ præces, temporis favore & auxilio fulius, Imperatorisque generoso impetu, quod maximi estimari debet. Ecquod mutationis signum nobis affulsi? Quot hominum contumelias prius perulimus? Quid acerbissimas passi non sumus? non injurias? non minas? non exilia? non pecuniarum directiones? non bonorum proscriptioes? non presbyterorum in mari confagrationes? non templa profanata, atque ex templis in sepulcra mutata? non publicas senum Episcoporum, aut ut magis proprio verbo utar, Patriarcharum cædes? non eam immanitatem, ut piis solis invidus esset locus omnis? non denique quicquid calamitatis ullis verbis exprimere quisquam possit? Quorum quidnam iis qui nos læserunt rependimus? Quandoquidem versis, ut pars erat, rerum vicibus, rependendi potestas nobis facta est, atque eos a quibus importune vexati fueramus, castigari

oportebat. Atque ut omiſſis aliis calamitatibus, ad nostras, ne dicam ad tuas calamitates, veniamus, his scilicet quæ cum Gregorio iidem passi essent, postquam venisset Constantinopolim: Nonne persecutionibus vexati sumus? non injuriis omnibus oppressi? non Ecclesiis, domibus, & quod acerbissimum est, solitudinibus exturbati? non furentem populum tulimus? Præfectos violentos & importunos? Imperatores simul cum edictis suis contumeliose spretoſ? Quid postea? superiores extimimus, & persecutores nostri pœnas effugerunt.

IX. quod se colligere ait ex lib. 37. Ammiani in fine, ubi ait, milites ac Palatinos Valentis, qui apud Hadrianopolim obfessi fuerant a Gothis, soluta tandem obſidione digressos, alios in Daciam, alios in Macedoniam properasse, Valentem eo se recepisse existimantes. Verum hæc conjectura levissima; cum Valens, si in fugam tantum a Gothicis anno CCCLXXXVIII. conſectus fuisset, potuisset in Macedoniam vel Daciam, quæ Valentiano juniori nepoti suo parebant, sese recipere, ad eas præsertim incitas adactus. Divisio itaque Illyrici in Occidentale & Orientale, non Theodosio Magno morienti, sed Gratiano, hunc in Imperii confortium asciscenti, videtur attribuenda. Nec obstat Lex unica Cod. Theod. Si per obreptionem fuerint impetrata, a Valentiano II. data: in qua Probo Præfecto Prætorio injungit, ut eam observari curet per omnem Italiam, tum etiam per Urbicarias, Africanasque regiones, ac per omne Illyricum; Valentianus enim intelligendus de omni eo Illyrico, quod Probo subditum erat, non vero etiam de ea Illyrici parte, quæ jam a quinquentio Imperatori Orientis, nempe Theodosio Magno, a Gratiano concessa fuerat.

VII. II. existimat, Valentem post mortem fratris Valentianiani, Macedoniam & Daciam Imperio suo adjunxisse, ex consensu filiorum fratris sui;

oportebat. Atque ut omiſſis aliis calamitatibus, ad nostras, ne dicam ad tuas calamitates, veniamus, his scilicet quæ cum Gregorio iidem passi essent, postquam venisset Constantinopolim: Nonne persecutionibus vexati sumus? non injuriis omnibus oppressi? non Ecclesiis, domibus, & quod acerbissimum est, solitudinibus exturbati? non furentem populum tulimus? Præfectos violentos & importunos? Imperatores simul cum edictis suis contumeliose spretoſ? Quid postea? superiores extimimus, & persecutores nostri pœnas effugerunt.

VIII. Ista erant quæ Catholici Constantinopolitani subinsense in Gregorium ab hoc tempore ad finem usque ejus commemorations Constantinopoli jactare solerent: ad quos hæc erat Gregorii responsio, quam subdit: Ita sane est, inquam. Mibi enim adversus eos qui injuriam intulerunt, satis gravis pœna est referenda injuriæ potestas. Quæ quidem responsio haud illis aridere videbatur, qui (ut subdit) incitabant Gregorium ad ultionem, illa rursus verba ingeminantes: Quis Præfectus multatus est? inquam. Quis Populus castigatus est? Quinam plebis inflammatores? Quem terrorem nobis ipsi in posterum indulsumus? Ita illi quidem, qui hanc ob causam deinceps animo abalienato a Gregorio esse cæperunt; sicque propemodum factum est, ut divisus ab eo Catholicorum nonnullis prius (ut diximus) schismate Maximi, compluribus autem ab eo dictis ex causis animis frigeſcentibus, res Gregorii paulatim diffluere: verum populi amor erga eum erat immensus; cuius quidem rei periculum factum est, cum ipsum recedere cupientem non permisit.

IX. cum Divisio Illyrici a Gratiano facta. Valentem eo se recepisse existimantes. Verum hæc conjectura levissima; cum Valens, si in fugam tantum a Gothicis anno CCCLXXXVIII. conſectus fuisset, potuisset in Macedoniam vel Daciam, quæ Valentiano juniori nepoti suo parebant, sese recipere, ad eas præsertim incitas adactus. Divisio itaque Illyrici in Occidentale & Orientale, non Theodosio Magno morienti, sed Gratiano, hunc in Imperii confortium asciscenti, videtur attribuenda. Nec obstat Lex unica Cod. Theod. Si per obreptionem fuerint impetrata, a Valentiano II. data: in qua Probo Præfecto Prætorio injungit, ut eam observari curet per omnem Italiam, tum etiam per Urbicarias, Africanasque regiones, ac per omne Illyricum; Valentianus enim intelligendus de omni eo Illyrico, quod Probo subditum erat, non vero etiam de ea Illyrici parte, quæ jam a quinquentio Imperatori Orientis, nempe Theodosio Magno, a Gratiano concessa fuerat.

VIII. Expositio Catholico-rum in Gregorium.

IX.

PAGIUS Synodo, ut unum Occidentalium; cum in epistola Concilii Italici ad Theodosium Imp. dicant Patres, se ita unius Acholii expectasse judicium, ut de Occidentalibus partibus Constantinopolim evocandum putarent. Verum ipsemet Valeſius in Notis ad lib. 5. Theodoretii cap. 8. illum locum laudavit, & cap. 9. observat Acholium interfuisse Synodo Romanæ anno CCCLXXXII. celebratæ, quod esset Occidentalium Episcopus. Erat itaque Occidentalis, quia Theſſalonica pendebat a Patriarchatu Romano; erat vero Orientalis, quia Theſſalonica parebat Theodosio. Hinc Theodoretus lib. 5. cap. 7. recte scripsit: Theodosius Episcopus duntaxat Imperii sui Constantinopolim iussit convenire. Denique Marca lib. 1. de Concordia cap. 4. recte docet, secundum Patrum Constantinopolitanorum sententiam pro Occidentalibus haberi, qui circumscripti non sunt Diæcesibus illis quinque, Thracia, Pontica, Astana, Orientali, & Aegyptiaca; quod probat ex Canone V. illius Synodi, ut apud eum videre est.

VII. II. existimat, Valentem post mortem fratris Valentianiani, Macedoniam & Daciam Imperio suo adjunxisse, ex consensu filiorum fratris sui;

quod se colligere ait ex lib. 37. Ammiani in fine, ubi ait, milites ac Palatinos Valentis, qui apud Hadrianopolim obfessi fuerant a Gothis, soluta tandem obſidione digressos, alios in Daciam, alios in Macedoniam properasse, Valentem eo se recepisse existimantes. Verum hæc conjectura levissima; cum Valens, si in fugam tantum a Gothicis anno CCCLXXXVIII. conſectus fuisset, potuisset in Macedoniam vel Daciam, quæ Valentiano juniori nepoti suo parebant, sese recipere, ad eas præsertim incitas adactus. Divisio itaque Illyrici in Occidentale & Orientale, non Theodosio Magno morienti, sed Gratiano, hunc in Imperii confortium asciscenti, videtur attribuenda. Nec obstat Lex unica Cod. Theod. Si per obreptionem fuerint impetrata, a Valentiano II. data: in qua Probo Præfecto Prætorio injungit, ut eam observari curet per omnem Italiam, tum etiam per Urbicarias, Africanasque regiones, ac per omne Illyricum; Valentianus enim intelligendus de omni eo Illyrico, quod Probo subditum erat, non vero etiam de ea Illyrici parte, quæ jam a quinquentio Imperatori Orientis, nempe Theodosio Magno, a Gratiano concessa fuerat.

Illy.

Gregorius cogitat de discessione. cum jam res Catholicae fidei sub Catholico Imperatore in tuto collocatas esse videret, consideraretque nequaquam se illius sedis astringi vinculis, ut ibi permanere cogeretur: etenim quamvis a populo electus, acclamatusque fuisset Episcopus, non tamen ea electio legitima secundum canones Ecclesiasticos sibi videbatur; quamobrem recedendi Constantinopoli consilium inivit: sed cum clandestine facere minime licuisset; communicato cum populo animi sui decreto, priorum precibus, clamoribus, lacrymisque retinetur invitus; sed quibus conatibus, ipse verbis illis insinuat (a):

(a) Greg. Nazian. in eam. de vita sua. Hæc verba simulac audit plebs, illico Effrenis altum quippiam questum dedit; Populusque surgit, agmen ut fumo solet Apum: furitque maximis clamoribus Uterque sexus, virgines, juveniculi, Pueri, senesque nobiles, ignobiles, Vita quieti, Præsides, ac militum Nonnulli: amore quilibet & ira æstuans, Iratus hosti, Præsulem exposcens suum. At non decebat me genu ad vim flectere, Nec capere sedem rite non mihi traditam.

X. Hæc ipse. Ariani autem, qui absente Imperatore ejus edictum contemnere visi sunt, eum jam Theſſalonica Constantinopolim venientem cæperunt præsentem timere; contem- Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS VIII. Illyricum Orientale Theodosio Magno paruisse certum facit L. 17. Cod. Theod. De Cohortibus, data a Theodosio Magno Timasio & Promoto Cass. anno sc. Christi CCCLXXXIX. qua mandat, ut aurum ad Officium Illustris per Illyricum Præfectura cum certa taxatione perferatur, seu ad Officium Præfecti Prætorio Illyrici. Adjunctum tunc Illyricum auro Orientis, ad cuius Prætorii Præfectum ea Lex directæ, conſiciendis forte reliquiis Barbarorum, qui in Macedoniam, Theſſalorumque fortunæ grassati fuerant, absente Theodosio in Occidente, adversus Maximam Tyrannum; de qua grassatione, & victoria Theodosii de illis relata legendus Zosimus lib. 4. pag. 770. & 771. Macedonia itaque, cuius caput Theſſalonica, & Theſſalia subjectæ erant Theodosio Magno, ut ex Zosimo ibidem deducitur. Hic itaque in divisione Imperii de Illyrico non loquitur, quia ejus tantum partem Gratianus Theodosio concessit. Contra vero Illyricum Theodosio cessisse dicit Sozomenus a Marca citatus & perperam reprehensus, ob eam nempe, quæ ei data est, partem. Sic male Theodoretum arguit Marca, quod scripserit, Valentianum II. reliſſis Imperii sui partibus, in ditionem Theodosii se recepisse: Theſſaloniam enim, quæ Theodosio Magno parebat, venit. Theſſalonica etiam anno CCCXC. magna hominum cædes facta, ob quam D. Ambrosius Theodosium obſurgavit, quod septem millia hominum occidi passus esset. Quare Theodosio tunc Theſſalonica parebat. Legendus Gothofredus in Commentario L. 2. Cod. Theod. De Constit. Principum, ubi multa scitu digna habet de Præfectis Prætorio Illyrici, qui tamen contra illud

git ejus adventus in urbem (ut ex Socrate (b) dictum est) hoc anno iisdemque (b) Soer. Consulibus octavo Kalendas Decembris. At quid tunc primum in Arianos egerit, Theodosius venit His Consulibus, Theodosius magnus, postquam de Scythis & Getis triumphavit, expulsis continuo ab Orthodoxorum ecclesiis Arianis, qui jam fere per quadraginta annos eas sub Arianis Imperatoribus tenuerant, nostris Catholicis. Orthodoxus restituit Imperator mense Decembris. Hæc ipse. Quomodo autem id factum sit, Sozomenus (d) sic narrat: Imperator vero per nuntium præcepit Demophilo (erat hic post Eudoxium Episcopus Constantinopolitanus hæreticus) ut aut ex decreto Nicæni Concilii religionem propagaret, & populum ad concordiam reduceret, aut Ecclesiis excederet. Ille vero, convocato populo, mandatum Imperatoris exposuit, & in posterum diem se extra urbem concionaturum significavit: Quandoquidem, inquit, divina lex jubet (e), ut si vos ex hac urbe pellant, fugiatis in aliam. Hæc cum præfatus esset, deinceps extra urbem concionatus fuit, & una cum eo Lucius, qui ab Arianis quondam Alexandrinæ Ecclesiæ præfectus fuit, & qui expulsus, exul, ut dictum est, Constantinopolim concessit, ibique moratus fuit. Postquam igitur Demophilus Ecclesiam reliquisset, ingressus Imperator preces fundit;

quod in Comm. L. 7. De metallis, jam citato scripserat, ait, Illyricum non cessisse Theodosio Magno, nisi post cædem Valentianiani junioris anno CCCXCII. patratam, exindeque tantum Illyricum divisum fuisse in Orientale & Occidentale. Nam verum est, tunc totum Illyricum Theodosium obtinuisse; sed jam ipso sui Imperii initio pars ei Illyrici tradita fuerat; quod recte quantum in re obscurissima assequi possum, scripsit postea Gothofredus in Comment. laudato in Leg. 7. De metallis. Quas Provincias complecteretur Illyricum Orientale, dixi anno CCCLXV. n. XI.

A num. X. ad XIV. Idacius in Fastis sub hujus anni Consulibus scribit: His Cons. victoria nuntiata sunt amorum Augullorum. Et ipso anno ingressus est Theodosius Aug. Constantinopolim die XVIII. Kal. Decemb. Verum, ut observat Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani, nota numeralis X. rejicienda, rependendumque, VIII. Kal. Decembris. Nam XV. vel XVI. Kal. Decembris Theodosius erat adhuc Theſſalonica, ut docet Lex 15. Cod. Theod. De petitionibus. Præterea Auditor Chronici Alexandrini Theodosium VIII. Kal. Decemb. Constantinopolim ingressum diserte scribit, quod etiam Socrates laudatus docet. Theodosius Constantinopolim ingressus Orthodoxis Ecclesiis dedit: Annus autem hic erat, quo Gratianus quintum & Theodosius primum Consulatum gessere: ex quo vero Ariani Ecclesiis occupaverant, quadragesimus, inquit Sozomenus lib. 7. cap. 5. ab anno nempe trecentesimo quadragesimo, quo Eusebius ex urbe Nicomedienſi ad Sedem Constantinopolitanam translatus. Hinc manifestum sit, Ecclesiis ab Arianis occupatas non anno CCC.

(d) Sozo. lib. 7. c. 5.

(e) Matt. 10.

IX. Ecclesia Constantinopolitana Orthodoxis reddita.

CHRISTI 380.

DAMASI PAP. 14.

GRATIANI 14. VALENTIN. 5. IMPP. THEODOSII 2.

dit; & ex eo tempore qui consubstantialem Trinitatem profitebantur, templa recuperarunt. Erat autem hic annus, quo Gratianus quintum, Theodosius primum. Consules fuerunt, quadragesimus scilicet ex quo Arianis Ecclesias occuparunt. Hucusque Sozomenus; quæ quidem (ut dicemus) anno potius sequenti contigerunt; nam ab his diversa ipse Gregorius tradit; nimirum Arianos totos in armis fuisse, ut primum templum tuerentur.

XI.

Visus est autem Gregorio Theodosius paulo frigidius agere, si comparatio facienda fuisset cum Arianis Imperatoribus longe majori animi ardore hæresim propagantibus: in carmine (a) enim sæpe citato, quo res suas contexuit, hæc habet de Theodosii adventu Constantinopolim:

(a) Greg. Nazian. in carm. de vita sua.

Theodosius visus paulo frigidior exculatur.

Dum statu nos hoc sumus, En Imperator advenit nobis repens Terra ex Macedonia, Marte domitis barbaris, Stimularat ingens quas manus, & ingens furor: Minime quidem ille vir malus, quantum ad fidem: Tenere mentes posset ut qui simplices, Triadisque sanctæ cultor esset maximus: Sic quippe & ipse sentio, & cuncti asserunt, Qui sede stabili tuto amant insistere: Fervore sed non præditus tanto tamen, Aquaret ut cum pristinis præsentia, Sanaret atque temporis mala tempore. Fervore vel si par erat, non par erat Fiducia ne pectoris, an audacia Dicam? Vocare præstat hoc prudentiam. Suadere quippe est æquius, quam cogere.

Sic ille lenitati adscribens tarditatem atque remissionem Theodosii Imp. nam paulo post:

Hæc ille opinor cogitans, nulli gravem Metum inferebat, comiter cunctos trahens, Cujusque mentem liberam lege & suens.

XII.

Quid Theodosius cum Gregorio.

Hæc Gregorius de Theodosio. Quomodo autem tunc, cum venisset Constantinopolim Imperator, ad Ecclesiam, ubi erat Gregorius & Catholici con-venerant, properavit, & quid ipsi Gre-

PAGIUS

CCCXXXIX. ut credidit Baronius, sed anno CCCXL. alioquin hic annus non quadragesimus, sed quadragesimus primus, aut secundus fuisset. Mircellinus in Chron. postquam anno superiori narravit Theodosii M. prælia & victorias de Alanis, Hunnis, Gotbis, & gentibus Scythiis reportatas, hoc anno ait: His Coss. Theo-

X.

gorio dixerit Theodosius, idem sic narrat:

Ut ergo cupidus venit ad cupidos sui, Complexus ut me sit statim: quæ dixerit, Quæ perlubenti rursus aure acceperit, Quid est necesse dicere? Pudendum foret, Si gloriarer tum senex ob talia, Quæ cuncta parvi deputo præter Deum. Tandem ista jatur: Dat tibi per nos Deus Nunc hocce templum, dat tuis laboribus.

Hæc licet Theodosius Gregorio polliceretur; ut tamen præstaret effectum, impossibile tradit esse visum, resistentibus Arianis, quibus referta Civitas erat, iidemque incensis animis ut templum tuerentur, ne cederent sedem alicui, paratis etiam si vis adhiberetur, in Gregorium impetum facere.

Post hæc autem Theodosius occupat templum, relinquitque ad custodiam militum partem; atque reliquæ exercitus parti jubet, ut Gregorium ad templum perduceret, ut collocaretur in throno. Cum vero Arianis interim se resistere non posse cernerent, omnia miscens luctu atque clamoribus; quæ quidem eleganter ipse ita describit (b):

XIII. Theodosius occupat templum introducitque Gregorium Nazianzenum.

Jam tempus aderat, militum & vis maxima Templum obtinebat, bellicos enses gerens. Faciebat omnis impetum contra tumens Populus, arena ut, uix vel, aut fluctus maris, Utens & ira, precibus & blandis simul, Iratus in nos, Principi supplicans. Erant Plena viæ, dromique pleni omnes loci, Plena domusque tum viris, tum feminis Ætate quassis, parvulis spectantibus. Gemitus, dolores, lacrymæ, clamor gravis, Imago capti bellico insultu oppidi. Ego vero fortis ille dux ac strenuus Ægro tametsi corpore essem ac debili, Spirante quiddam languidum ac fere mortuum, Inter duces medius & inter milites Ibam bona spe fultus, & sursum videns, In æde donec collocor, &c.

(b) Greg. Nazian. in carm. de vita sua.

Subdit vero mirum quiddam accidisse, nimirum

dostus M. postquam de Scythiis gentibus triumphavit, expulsis continuo ab Orthodoxorum Ecclesia, Arianis, qui eam per XL. ferme annos sub Arianis Imperatoribus tenuerant, nostris Catholicis Orthodoxis restituit Imperator mense Decembri. Scythiis.

Triumphus Theodosii M. de gentibus Scythiis.

CHRISTI 380.

DAMASI PAP. 14.

GRATIANI 14. VALENTIN. 5. IMPP. THEODOSII 2.

Non patitur Gregorius Nazianzenus collocari in throno.

mirum tunc temporis atram nubem sic radios Solis obtegisse, ut media die noctem ferme redderet; quo tamquam prodigio exultarent hæretici, metuerent autem pii: sed quasi miraculo factum, ut simulac Gregorius sacros cancellos introivit, adorato numine, nube dissecta, Sol purissimis radiis effulserit; perinde ac si superi accensa cælitus face, Gregorii lætum, Deoque gratum ingressum significarent. Secutaque mox est Orthodoxorum omnium acclamatio, qua peterent Gregorium collocari in throno, reclamante tamen ipso Gregorio, atque dicente:

Hæc premitte, quæso, premitte clamorem o viri: Nunc sunt agenda gratiæ summæ Deo. Majoraque sunt, his erit tempus suum. Hæc verba plausu maximo plebs excepit. Amica namque est omnibus modestia. Abiitque Princeps maxima hæc laude efferens. Hic concionis exitus tandem fuit.

XIV.

Additque ob nimiam compressionem, confusionemque prementium, enses evaginatum ad incutiendum terrorem a quodam, sed mox in vaginam reductum. Cum autem templi & ædium Episcopatum possessores effectus esset, Arianis æstuabant adversus Gregorium immenso implacabilique odio: quos tandem ipse Gregorius insignis animi modestia delinivit: quæ cum in omnibus rebus quas gereret eluceret, novo casu adeo omnibus perspicua atque manifesta reluxit, ut sibi etiam hostium animos devinciret. Accidit enim, ut ipso subærotante Gregorio in lectulo decumbente, sicarius ad eum conficiendum, clam ingressus sit, tectus multitudine accedentium, ut ei gratularentur de templo recepto, ab Arianisque vindicato; pro quo munere vota Deo nuncupassent. Eoque perfuncto officio, cum discessissent, sicarius ille solus ibi relictus, manibus pedes sanctissimi viri prehensens, lacrymas copiose fundens atque lamentans suppliciter veniam postulavit. Gregorio autem sciscitante, quid hoc sibi vellent; atque præ immenso dolore, ipso tacente, unus ex his qui aderant, rem sentiens, Gregorio dixit: Hic ille carnifex tuus est, o pater, qui a nonnullis subornatus ferrum tibi in præcordia defixurus erat, nisi Christus perspicue tibi auxilio fuisset: quod enim ad eorum voluntatem spectat, scelus est consummatum: proinde hic facti pœnitens ad pedes tuos lacrymis veniam petit. Ad quem conversus Gregorius ait: Propitius sit tibi Deus, tibi que ignoscat, qui me servavit; hocque solum pro noxa peto, ut hæresim execrans, meus fias.

Gregorius Nazianzenus appetitur a sicario.

Hoc autem cum universæ innotuisset civitati; hostium Gregorii, Arianorum hominum nonnihil emollita sunt corda, ergaque ipsum reddita propensiora: hæc omnia brevi compendio recitata, ab ipso Gregorio fusus descripta sunt (a).

(a) Greg. in carm. de vita sua.

Quod autem sequenti anno Orientales Episcopi Orthodoxi Constantinopolim, ut Gregorium collocarent in throno, vocati fuerint a Theodosio Imperatore; id quidem suadente Damaso, qui (ut dictum est) Gregorii suscepit patrocinium, factum putamus. Cujus etiam admonitione, idem Episcoporum Concilium collectum Constantinopoli condemnasse hæresim Macedonii, quis est qui non facile sibi persuadeat? Cum enim certum sit, Romanos Pontifices solere litteris salutare novos Imperatores, ad eisdemque de tollendis hæresibus, sedandisque schismatibus scribere, hortari, viamque qua id perficerent aperire; par est credere Theodosium Damaso suadente, ad hæc omnia perficienda sedulo animum addixisse: docet enim id etiam vehemens conjectura, ex frequenti rerum usu comparata, exemplisque sæpe monstrata. At de his suo loco pluribus agendum erit: hic vero jam esto finis rerum Gregorii præsentis temporis.

XV. Damascus agit cum Theodosio pro Ecclesia Orientali.

Hoc itidem anno moritur Petrus Episcopus Alexandrinus, cum sedisset annos octo: in locumque ejus est subrogatus Timotheus ipse frater; cujus mentio habetur in Theodosii sanctione anno sequenti data (b): in illa autem quam datam diximus præsentis anno cum Petri sit mentio, plane apparet, alterum eorum nempe Petrum hoc tempore desisse; alterum vero, Timotheum videlicet, Episcopum ejus Ecclesiæ creatum esse. Sunt qui ut excusent Petrum faventem adversus Gregorium Nazianzenum Maximo Cynico, ea omnia quæ dicta sunt, adscribant eisdem Petri successori Timotheo: sunt hi Theodoretus, (c) Cassiodorus (d), Nicephorus (e), & fortasse alii. At certe nugæ sunt hæc: nam querelæ ipsius Gregorii de Petro satis perspicuæ extant, ut de his dubitandi omnis prorsus occasio auferatur. Non ita quidem de Petro ista se habent, ut illa quæ in ipsum vulgo jactata tradit S. Hieronymus: nimirum, quod reversus in Ecclesiam, adeo facilis fuerit in recipiendis ad communionem lapsis hæreticis, ut nonnullis acceptæ pecuniæ in suspicionem venerit: nam scimus ex instituto Athanasii ad Basilium scribentis (quod supra suo loco demonstratum est) omnes Arianos ad Ecclesiam redire volentes, oblata fidei Nicænæ confessione, nullatenus debuisse repelli. Quod autem idem Petrus Maximo favori pecuniæ causa, ut credamus adduci non possit.

XVI. Obitus Petri, subrogatio Timothei.

(b) l. 3. de hæret. C. Theod.

(c) Theod. l. 5. c. 8. (d) Cassiod. l. 9. c. 13. (e) Niceph. l. 12. c. 12.

CHRISTI
380.DAMASI PAP.
14.GRATIANI 14.
VALENTIN. 5. IMPER.
THEODOSII 2.

sumus, sed ab eo deceptum aliqua novarva, sicut ab eodem vidimus ipsum Gregorium fuisse delusum.

XVII. Cæterum quod pertinet ad Timotheum successorem; quantumlibet Petrus defunctus esset, nulla tamen spes fuit sub Catholico Principe Lucio Ariano Episcopo Alexandrino eam recuperandi sedem, ipso Theodosio resistente, e qua & pulsus ab eo tradit S. Hieronymus, qui de Lucii scriptis ita subdit: *Extant ejus solennes de Pascha epistolæ, & pauci variarum hæreticorum libelli.* Vendicarat sibi profanus Ariariorum Antistes, ut Paschales epistolæ scriberet ad Catholicam Ecclesiam, quæ annis singulis dari solebant ab Episcopo Alexandrino universis Christi fidelibus ad Paschatis certum tempus inchoandum. Cæterum Theophilum ejusdem Ecclesiæ postea Episcopum ab hoc anno Paschalem cyclum annorum centum inchoavisse, nimirum a primo Consulatu Theodosii, testatur S. Leo Papa (a) in epistola ad Marcianum Imperatorem; erat tunc ipse Theophilus Ecclesiæ Alexandrinæ clericus apprime ejusmodi scientiam callens; quam ne quis hæreticus sibi in posterum arrogaret, centum ipse annos inclusit, quibus dies Paschatis exploratus annis singulis haberetur.

XVIII. Eodem plane tempore quo hæc agebantur in Oriente, contigit Mediolanensem Ecclesiam perturbari coeptam esse a Justina Augusta Valentiniani senioris Imperatoris conjugis, Ariana femina audacissima. Hæc quidem hæresi patrocinatura, cum accepisset Sirmiensem Ecclesiam (est Sirmium Civitas posita in Illyrico)

(b) destitutam esse pastorem, illic properavit, quo Ariarum illi Antistitem præfici procuraret. Ambrosius etiam illic se contulit (perseverabat enim antiqua illa divisio Provinciarum, qua lege Vatinia,

(c) conjuncta erat Provincia Illyrici Galliæ Cisalpinæ) ut Ecclesiæ Sirmienfi suæ Diocæsis consulturus præficeret Catholicæ communionis Episcopum. Quænam autem tum ibi contigerint, Paulinus

ita describit (d): *Cum Ambrosius Sirmium ad creandum Episcopum Anemmium * perrexisset, ibique Justina tunc temporis Regina potentia & multitudine condunata, de Ecclesia pelleretur, ut non ab ipso, sed ab hæreticis Ariarum Episcopis in eadem Ecclesia ordinaretur; essetque constitutus in tribunali, nihil curans eorum quæ a muliere excitabantur; una de virginibus Ariarum impudentior cæteris, tribunali consensens, apprehenso vestimento sacerdotis, cum illum attrahere vellet ad partem mulierum, ut ab ipsis casus de Ecclesia pelleretur; audivit (ut ipse solutus erat referre:) *Etsi ego indignus tanto sacerdotio sum; tamen te non convenit, vel professionem tuam, in qualemcumque sacerdotem manus injicere: unde debes vereri Dei judicium, ne tibi aliquid eveniat. Quod dictum exitus confirmavit: nam alio die mortuam ad sepulcrum usque deduxit; gratiam pro contumelia rependens. Sed hoc factum non levem adversariis incussit metum, pacemque magnam Ecclesiæ Catholicæ in ordinando Episcopo tribuit.* Hæc Paulinus, Ordinatus: est itaque Anemmius; quem cum constet anno sequenti interfuisse Aquilejensi Concilio, pariterque ejus nomen reperiatur inter Episcopos Occidentales, ad quos Synodalis epistola Concilio Constantiopolitano data est; plane declaratur Anemmi electionem ante sequentem annum contigisse, sed non quidem (ut putamus) ante præsentem: nam hætenus res Ambrosii tranquillissime se habuisse, quæ sunt recensita demonstrant. Hoc vero tempore Ariarum favore Justinæ tumultuari cæpisse liquet, atque adeo res perturbasse, ut Gratianus Basilicam unam, quam peterent ipsi Ariarum sibi tradi, ab Ambrosio abstulerit, non tamen illis dederit, sed eidem Ambrosio restituerit; ut ex iis quæ S. Ambrosius ad eum scribit, intelligi potest; dum ait (e): *Neque enim aliud possumus dicere, nisi sancti Spiritus hanc fuisse gratiam, quod ignorantibus omnibus subito Basilicam reddidisti: & paulo post: Etenim Ba-**

(d) Paul. in vita S. Ambrosii. * Avennium.

Quid Sirmii Ambrosius.

XIX.

(a) Conc. Aquilejense in princ.

Ariarum agunt apud Gratianum Imp. de cogendo Concilio.

silicam sequestrasti, ut fidem probares. Implevit igitur propositum suum pietas tua quæ sic sequestraverat, ut probaret; sic probavit, ut redderet. Nec fructum amisi sed judicium teneo: patuitque omnibus in quadam facti discretionem, discretam tibi nunquam fuisse sententiam: patuit inquam omnibus, & tuum non fuisse cum sequestrares, & tuum esse cum redderes. Hæc Ambrosius.

Cum autem Ariarum instarent, & perinde atque justam forent causam, quod Conciliabuli Ariminensis patrocinium suscepissent, eumdem Gratianum Imperatorem hoc anno Sirmium venientem interpellant (a), querentes se a Catholicis undique pelli; ob idque se generale postulare Concilium, quo in eo universæ Ecclesiæ demonstrare possent se esse Catholicos, atque injuria infamari hæresis Ariarum, instant, urgent, obtunduntque Principis aures, donec ab eo quod petierant extorserunt de indicendo generali Concilio. Cæterum cum hæc ab Imperatore esse decreta Ambrosius intellexisset; continuo intercessit, probrosum esse & indignissimum asserens, propter duos cariosos hæreticos, totius Catholici Orbis Episcopos convocare, magno Ecclesiarum detrimento, quæ pastorebus destituta, luporum paterent incursum. Sicque ex sententia Ambrosii factum est, ut Imperator acquiesceret Aquilejense celebrari Concilium, in quo finitimi tantum convenirent Episcopi, ex Africa autem & Gallia satis esse Legatos adesse. Indictio autem Synodi dilata est in annum sequentem Aquilejæ celebrandæ mense Septembris, in qua eorumdem causa tractanda esset hæreticorum; nos vero de ea suo loco

(e) Ambrosii de Spiritu S. l. 1. c. 1.

CHRISTI
380.DAMASI PAP.
14.GRATIANI 14.
VALENTIN. 5. IMPER.
THEODOSII 2.

pluribus. Hæretici autem qui id extorserunt a Gratiano, fuerunt Palladius, & Secundianus Episcopi; quorum frequens est mentio in ipso Aquilejensi Concilio.

Novissime autem quod ad privatas res gestas anni hujus pertinet; hoc ipso anno tertia Januarii (ut ex Eunapio Sardiniano (b) colligitur) Festus Proconsul in Asia cum idolorum cultui se dedisset, miserando modo diem clausit extremum. Quo vero pacto id se habuerit, Eunapius docet his verbis: *Tertius illuxerat dies a Kalendis Januariis, quas ita Romani nuncupant, quando omnes Festo gratulantes, convivium addicunt; ipse vero Eumenidum delubrum accedit, haud temere unquam deos colere suetus; quippe qui omnes a se supplicio affectos, hanc potissimum ob causam de medio sustulerit. Ingressus ad eas narrat visum sibi somnium, atque inter narrandum lacrymis vultum aspergit: id autem ejusmodi erat. Dicebat Maximum (philosophum nempe illum Juliani Apostatæ magistrum, qui sub Valente accusatus magis male periit) numella collo injecta, visum fuisse ipsum ad orcum pertrahere, sistendum Plutonis judicio. Qui aderant, conterriti, vitamque viri totam recolentes, lacrymas quisque pro se profusus siccabant, jubebantque veniam & pacem a deabus precari. Ille dictis audiens, vota facit. Sed dum egreditur, ipse concidit humi, duobus pueris in terga delatis, vocisque usu defestus jacuit; ac domum relatus, confestim expiravit. Ea res visa est a divina providentia procurata. Hæc quidem Eunapius, qui & ipse deorum cultor & impius, talia effari de suis cogitur. Sed jam ad sequentis anni res gestas progrediamur.*

XX.

(b) Eunap. vit. philos. in Maxim.

PAGIUS Ad num. XVIII. & seq. Baronius existimat, ideo *Dipum Ambrosium* hoc anno Sirmium venisse, ut Sirmienfi Ecclesiæ Orthodoxum Episcopum præficiendum curaret, quia Lege Vatinia conjuncta erat Provincia Illyrici Galliæ Cisalpinæ. Verum ex Suetonio in Julio cap. 22. quem Baronius citat, liquet, in favorem Julii Cæsaris illas duas Provincias unitas, sed a Constantino M. duobus Præfectis Prætorio subjectas. Quare quando ea etiam unio durasset post Julium Cæsarem, Constantini tamen tempore cessasset. Sirmium itaque Episcopo Mediolanensi subiecta non erat; ideoque illuc venit Ambrosius, aut quia a Provincia Episcopis vocatus, aut ut laboranti Ecclesiæ opem ferret, ut notavit Hermantius in Vita S. Ambrosii lib. 2. cap. 19.

XI. S. Ambrosius Sirmium venit.

Sapores Persarum Rex, qui tot annis imperavit quot vixit, septuaginta nempe, hoc circiter anno mortuus est, postquam multas de Romanis victorias reportasset. Post Saporem Artaxerxes germanus frater, ut regni tum participaret, quatuor ubi regnans egisset annos, emoritur. Hujus filius Sapores & ipse dictus, annos quinque regnavit; totidem vero & geminator, alteroque adjecto Sapores filius Varanes. Post hunc Isdigertes filius suscepit Principatum, qui & magnus apud Romanos habetur, & celebrissimus, inquit Agathias lib. 4. num. 12. De Isdigerte seu Isdigerde, ut alii eum appellant, sæculo sequenti sermo erit; alii enim Persarum Reges, qui eum præcessere, obscuri, & hoc loco solum memorati, ut illorum Regum serie Annales illustrentur.

XII. Obitus Sapores Persarum Artaxerxes.

JESU CHRISTI ANNUS 381.

DAMASI PAP. ANNUS 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPPP. THEODOSII 3.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPPP. THEODOSII 3.

I. * Eucherii.

Ursicini schisma vigens.

II. Quid Imperatores in schismaticos referunt.

PAGIUS SÆC. IV. Anno Urbis 1134. Olymp. 290. an. I. A.C. 381.

NOTÆ

Recentissimus octogessimus primus Christi annus Eucharitii & Syagrii Consulatus auspiciis aperitur, idemque numeratur decimus quintus pontificatus Damasi, atque ab exorto schismate Ursicini: quo tribus jam lustris sæpe compresso, numquam autem extincto; Gratianus & Valentinianus in Occidente Imperatores novissime adversus eosdem schismaticos rescripserunt. Acciderat enim, ut etiam iidem schismatici sæpe damnati fuissent, atque in diversa loca exules amandati; iidem nihilominus, torpescuntibus iudiciis, inde recedentes, atque ad propria remeantes rursus seditiones turbasque confarant non sine magno Catholicæ Ecclesiæ pacis detrimento. Quamobrem iidem Imperatores in primis redarguentes ignavos Iudices, quid ab eis post hæc de iisdem agendum esset, decernentes, rescriptum ad Vicarium ordinariorum iudiciorum dederunt, quod hic primo cudendum curavimus ex bibliotheca Vaticana acceptum, ex codice inquam illo ubi descriptæ habentur complures Pontificum Romanorum epistolæ, a nobis sæpe citato: quod sane scatebat mendis, sed collatione habita cum alio exemplari, ut licuit, restitimus.

Gratianus & Valentin. AA. Aquilino Vicario Ordinariorum. Sententias iudicum aut qua temporum limes, aut contumacia pronuntiatio, aut habitum coram patribus sanxit examen, nec a mediocri auctoritate labefactari, atque convelli, nec a potentioribus, nec ab imprudentibus pertimescant nostra præcepta per vestram negligentiam destituta. Quæ tandem poterit ferri sententia, quam quidem dum despiciatis, non excitetis, ut longæ tolerantia in desperatos sumat effectum, & officium metus cogat agnoscere? At non-

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5874. 26. C. 2. P. 28. Mart. Indiæ. 9. JESU CHRISTI 381. DAMASI PAPÆ 16.

[1] Off. Flavius Eucherius, & Flavius Syagrius. Nonnulli ita hos consules exhibent: Posthumius Syagrius, & Annius Eucherius. Ammianus lib. XXVIII. Cap. II. Syagrium tunc notarium, postea Præfectum & Consulem. Vulgares Fasti, & Marcellinus Comes: Eucherio & Syagrio. Item Syagrio, & Eucherio. Vetus fragmentum in Gudianis.

..... G R I O . E T . E U C H E R I O . V V . C .

Prosperi Chronicon: Syagrio, & Eucherio. Paschalis intercalus in fine Gennadii: Syagrio & Eucherio, pro Eucherio, coff.

ne absurdus est quod Ursicini iussit amenita, quam quod serenitas nostra mitibus persuasit edictis, ut omnes qui impios coetus profanata religione tentarent, vel ad centesimum Urbis milliarem pellerentur? ubi pertinax furor ab obsequentiis destitutus in ejus tantum perniciem rueret, qui solus erraret, & ut condemnati iudicio relictæ sententiarum sacerdotum, reditum postea vel ad Ecclesias, quas contaminaverant, non haberent, vel redintegrationem iudicii frustra a nobis imprudenti perveracacia precarentur. Repetat laudanda, & spectata tua sinceritas, quales ad virum clarissimum Simplicium quondam Vicarium litteras clementia nostra transmisit; & desinat iterationem sperare mandati; quia impendens mansuetudinis nostræ pudor est, re-

instaurare præceptum. Ursicinum quidem Gallia coerces, & ne motus aliquos inquietos exerces, cohibet Agrippina secessio; quem tamen ipsum per occursum obtundentem sæpius, quam momentem, ad hoc ut sequentes abjiceret, audivimus. Hisacem remotus Hispania angulus titulo damnationis inclusit. Non bene capiti consultum, si quid turbarum vesanus agitaverit Parmensis Episcopus eo perniciosior, quod in clivâ Urbis magis proximus, & imperitorum multitudinem magis exagitat, & Ecclesiam, de qua iudicio sanctorum præsulum dejectus est, inquietat, inanem videlicet gloriam sententiæ gravioris expectans: quem, si quid decessor tuus devoti vigoris habuisset, protinus ultra fines debuisset extrudere. Et Florentius Puteolanus post damnationem, quam recto iudicio convictus accepit, mansuetudinem nostram inquietare conatus, dignum tulit in progressionem responsum: post quintum decimum annum Ecclesiam, de qua extrusus fuerat, rursus contaminare conatur, con-

GRATIANI 15. VALENTINIANI JUNIORIS 7. THEODOSII 3.

[1] Ad num. I. Coss. Flavius Eucherius Orient. & Flavius Syagrius Occident. De utroque fufe egi in Prolegomenis Dissert. Hypat. num. 27. Eucherius fuit Arcadii Imperatoris propatruus, ut suo loco dicam. De Syagrio multa habet Gothofredus in Prosopographia Cod. Theod.

congressiones illicitas facere molitur, egentemque consilii multitudinem perdit animi persuasionem depravat, nostrorum videlicet iudicum socordia fretus, qui privata gratia Imperialia præcepta condonant; & religionem, quam nos jure veneramus (quam fortasse ipsi negligunt) inquietari patienter accipiunt.

IV. Claudianus etiam ab his qui contra divina præcepta vitia religionis instaurant, ab his inquam, quos expelli iusseramus, accitus, quasi parum facinoris aggressus esset, si in Africa perstitisset, Romæ sese dicitur intromississe, falsisque præceptor, vel expertes adhuc devio profanare mysterio, vel jam intratos ex integro nititur flagitio majore corrumpere, cum religio sanctissima disciplinam non cumulet iteratio, sed evertat. Quem nos Claudianum dissimili pena ac meruit prosequentes, repetere tantummodo patriam hæcenus, remota severitate, præcepimus: sed residere etiam nunc dicitur imperitis sollicitis, & cassam omnino mercedem requirens perdit animas corporum redemptorum. Hinc illi insectatores sanctissimæ sedis, non solum Dei numine (quod satis erat) sed etiam iudiciorum examine exploratum mentis sanctissima virum (ut etiam dicitur patri Valentiniano est comprobatum) turpissimis calumniis Episcopum Damasum inquietare non veriti; postquam desperaverunt posse percelli, populum pro quo ille divinitati obsecus est, inquietant. Sed hæcenus stertit iners dissimulatio iudicantium (nec est admonere necesse, quo possit sanctio contenta procedere) hæcenus, inquam, stertit apparitorum supina desidia.

V. Post hæc nisi omnes (ut nominatim iustis nostræ summa complectitur, vel quos turbas istiusmodi molientes sanctorum Episcoporum Concilia consensu offenderint) ultra centesimum milliarium ab urbe depuleris, atque eorum Civitatum finibus extorres esse præceperis, quarum plebem, vel Ecclesias, vel per se, vel per simile sui vulgus exercent; præter æstimationis injuriam, cujus apud bonos non levis factura est, piaculum neglectæ sanctionis incurres.

VI. Volumus autem, ut quicumque iudicio Damasi, quod ille cum consilio quinque vel septem habuerit Episcoporum, vel eorum qui Catholici sunt, iudicio vel consilio condemnatus fuerit; si iuste voluerit Ecclesiam retentare, ut qui evocatus ad sacerdotale iudicium per contumaciam non ivisset; ut ab illustribus viris Præfectis Prætorio Gallia atque Italia, auctoritate adhibita ad Episcopale iudicium remittatur, sive a Proconsulibus, vel Vicariis, ut ad urbem Romam sub prosecutione perveniat; aut si in longinquioribus partibus alicujus ferocitas talis emerferit, omnis ejus causa edictio ad Metropolitanam in-

eadem Provincia Episcopi deduceretur examen; vel si ipse Metropolitanus est, Romanam necessario, vel ad eos quos Romanus Episcopus iudices dederit, sine dilatione contendat: Ita tamen, ut quicumque detecti sunt, ab ejus tantum urbis finibus segentur, in quibus fuerint sacerdotes. Mitius enim graviter meritos coerces, & sacrilegam pertinaciam lenius quam metretur ulciscimur.

VII. Quod si vel Metropolitanus Episcopus, vel cujuscumque sacerdotis iniquitas est suspecta aut grata; ad Romanum Episcopum, vel ad Concilium quindecim finitiorum Episcoporum accersitum liceat provocare; modo ne post examen habitum, quod definitum fuerit, integretur. Jam vero illud quod in negotiis quoque rerum minorum, & in levibus causis iustissimis volumus convalescere, ne facile sit cuiquam prædico notabili pravitate morum, aut infami calumnia notato personam criminantis assumere, aut testimonii dictionem in accusationem Episcopi profiteri. Hæcenus Imperatorum rescriptum: ex quo cum Damasus calumniis schismaticorum impetitus cognoscitur; tum Ursicinus exilio longinquo multatus, eodemque in præfens continuato, percipitur. Ex his omnibus suspexit reddidit fallitatis, quod habetur in libro de Romanis Pontificibus; ipsum Neapolis in Campania fuisse post schisma creatum Episcopum: cujus quidem Episcopatus nec Marcellinus ejus fautor in libello dato Theodosio, quo ejus causam profecutus est, meminit; quod (ut puto) non tacuisset, si id vere accidisset. Hic quidem positum volumus Imperatorum a nobis recitatum rescriptum, cujus testificatione hoc anno decimo quinto Damasi datum constat: sed jam ad res a Theodosio Imperatore in Oriente pie gestas orationem convertamus.

VIII. Hoc ipso anno, iisdemque Consulibus, quarto Idus Januarii Theodosius Imperator cum aliis Imperatoribus adversus hæreticos hujusmodi edidit sanctionem (a). Nullus hæreticis mysteriorum locus, nulla ad exercendi animi obstinatiores dementiam pateat occasio. Sciant omnes, etiam, si quid speciali quolibet rescripto per fraudem elicitum ab hujusmodi hominum genere impetratum est, non valere. Arceantur cunctorum hæreticorum ab illicitis congregationibus turbæ. Unius & summi Dei nomen ubique celebretur. Nicæne fidei dudum a majoribus tradita, & divine religionis testimonio atque assertionem firmata observantia semper mansura teneatur. Photiniana labis contaminatio, Ariani sacrilegii venenum, Eunomiane perfidie crimen, & nefanda monstruosis nominibus auctorum prodigia sectarum ab ipso

Romanæ Ecclesiæ supremum tribunal.

(a) l. 6. de hæret. C. Theod. contra Arianos.

* Consulibus.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPPPP. THEODOSII 3.

so etiam aboleantur auditu. Is autem Nicæna assertor fidei, Catholice religionis verus cultor accipiendus est, qui omnipotentem Deum, & Christum Filium Dei unum nomine * confitetur, Deum de Deo, lumen de lumine; qui Spiritum sanctum, qui id quod ex summo rerum parente speramus, accipimus, negando non violat; apud quem intemerata fidei sensu viget incorrupta Trinitatis indivisa substantia, que Græci assertionem verbi, sola, recte creditibus dicitur. Hæc profecto nobis magis probata, hæc veneranda sunt. Qui vero istidem non inserviunt; desinant affectatis dolis alienum vera religionis nomen assumere, & suis apertis criminibus denotentur, ab omnium summo ecclesiarum limine penitus arceantur: cum omnes hæreticos illicitas agere intra oppida congregationes vetemus. Ac si quid erectio factiosa tentaverit; ab ipsis etiam urbium mœnibus, exterminato furore propelli jubemus, ut cunctis Orthodoxis Episcopis, qui Nicænam fidem tenent, Catholice Ecclesie toto Orbe reddantur. Dat. IV. Id. Januar. C. P. Eucherio & Syagrio Coss.

IX. Hujus quidem edendæ sanctionis causa efficax illa præcessit; quod cum ab ipso Theodosio (ut vidimus) in fine anni superioris tradenda esset Ecclesia primaria Gregorio Nazianzeno, Arianis ad eo persistere, atque ciere tumultus, ut opus fuerit armato exercitu adire templum, & illuc Gregorium introducere: quos omnes una cum aliis hæreticis ejusmodi promulgato edicto Theodosius coercentes esse jure decrevit. Mentio hujus legis qua Photiniani interdicti sunt conventus, est in epistola synodali Concilii Aquilejensis, de quo inferius. Post hanc autem sanctionem contigisse videtur, quod ex Sozomeno dictum est, Arianos exutos ecclesiis conventus extra mœnia collegisse.

PAGIUS Ad num. X. Idacius in Fastis hoc anno habet: Hic Conf. ingressus est Athanaricus Rex Gothorum Constantinopolim die III. Idus Januar. Eodem mense diem functus Athanaricus VIII. Kalend. Februar. Sub sequentis vero anni Consulibus scribit: Hic Conf. Theodosius Aug. corpus Angulli Valentini in sarcophago deposuit die IX. Kal. Mart. Ipso anno universa gens Gothorum cum Rege suo in Romaniam se tradiderunt die V. Non. Octob. Die itaque undecima Januarii Athanaricus Constantinopoli susceptus est, dieque vicesima quinta ejusdem mensis obiit. Hinc Isidorus, Prosper, & alter Idacius in Chronicis aiunt, die XV. quo susceptus fuerat, mortuum esse. Anno insequenti, Marcelino & utroque Idacio testibus, Gothi Romano sese tradidere Imperio, sed infida pace, inquit Idacius in Chronico. Quare in Fastis Idacii loco, cum Rege suo in Romaniam, legendum, cum Regno suo in Romaniam; cum anno sequenti, quo Gothi Romaniam se tradidere, Regem non haberent. Isidorus currenti anno Gothos

Hoc quoque Januarii mense (inquit Marcellinus a) Athanaricus Rex Gothorum, cum quo Theodosius Imperator fœdus pepigerat, Constantinopolim venit, eodemque mense morbo periit. De quo Ammianus hæc ait (b): Athanaricus proximorum factione genitalibus terris expulsus, Constantinopoli fatali sorte decessit, & ambrosii exequiis ritu sepultus est nostro; nempe Gentilitio: non enim Christianus, sed Christianorum persecutor extiterat. Tanta clementia inerat Christiano Principi Theodosio, ut ea etiam voluerit hosti Christianæ religionis impertiri. Zosimus & ipse Ethnicus hæc vehementer admiratus, ita rem gestam scribit (c): Athanaricus a suis expulsus, se celeriter ad Theodosium contulit non ita pridem morbo liberatum, qui spem de vita dubiam fecerat. Theodosius vero hominem cum barbaris comitibus amanter excipit, spatium non exiguum extra Constantinopolim obviam ei progressus. Cumque confestim extinctus fuisset, regia sepultura mortuum terræ mandavit: & tantam sepulture magnificenciam adhibebat, ut tam superbo funere barbaris omnibus obstupescerent, Scythæ quidem domum redirent, nec Romanos amplius infestarent, bonitatem Principis admirati: quotquot autem cum Rege vita defuncto venerant, custodiendæ ripæ fluminis Isiri intenti, diu, quo minus Romani vexarentur incursonibus, impedirent. Hæc Zosimus.

XI. Sed & Themistius philosophus & ipse Gentilis, quanta bona Theodosii clementiam fuerint consecuta, admiratus hæc ait (d): Quibus munitis prædiis, Rex, non sagittariis, non armatis militibus, non Armeniis, aut Hispanis, non equorum armatorum agmine ad extinguendam Scytharum flammam eguisti, sed tuo usus consilio & prudentia, flamma illa, per se extincta est. Verum & Orosius (e) Romano se tradidisse Imperio scribit; annoque sequenti ait, Gothos patrocinium Romani fœderis recusantes Alaricum Regem sibi constituisse. Verum Isidorus hallucinatum ostendit Themistii Gratianum actio ad Imperatorem Theodosium, ob pacem cum universa Gothorum gente factam, & ob Consulatum Saturnini militum Magistri anno CCCLXXXIII. gestum. Rupta itaque pax videtur anno CCCLXXXIII. quo ea Oratio recitata, eoque anno Alaricus a Gothis Rex declaratus; ait enim ibidem Isidorus, eum vicesimo octavo anno Regni defunctum esse, anno nempe CCCCX. ut suo loco ostendam; ideoque anni illi XXVIII. utrimque incompleti fuere.

Non hinc discedam, quin prius observavero, vocem Romaniam alias Imperium vel Occidentale, vel Orientale designasse. Athanasius in epist. ad Solitarios ait, Arianos Liberio Episcopo Romano non peperisse, nec reveritos fuisse Romam Metropolitim esse Romaniam, id est, Imperii Occidentalis. Epiphanius in hæreticis

X. (a) Marcellin. in Chron. (b) Amm. l. 27. (c) Zosim. l. 27. (d) Themist. orat. 6. (e) Oros. l. 7. c. 33.

* Substantia.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPPPP. THEODOSII 3.

ex nostris: Universe, inquit, Gothorum gentes, Rege defuncto, aspicientes virtutem benignitatemque Theodosii, Romano sese Imperio dederunt. In istidem etiam diebus Persæ, qui Juliano interfecto aliiisque Imperatoribus saepe victis, nunc etiam Valente in fugam acto recentissime victoria satietatem cruda insultatione ructabant; ultro Constantinopolim ad Theodosium misere Legatos, pacemque supplices poposcerunt. Numquam tunc fœdus est, quo universus Oriens usque ad nunc tranquillissime fruatur. Hæc Orosius. At Pacatus (a), Persas munera detulisse ad Theodosium Imperatorem, affirmat.

XII. Quis hæc tot tantaque considerans, non admiretur, quot mala hæreses invexerint in Orientem, & quot bona restituta postliminio Catholica fides secum attulerit; ut eodem ferme tempore quo scriberet Theodosius leges pro Orthodoxa fide adversus hæreticos, eodem e Gothis & Persis victoribus hostibus de inunda pace, Legatos idem exceperit? Hæc tam perspicua considerans pariter S. Ambrosius, scribens ad Gratianum commentarios de Spiritu sancto, ista præfatur (b): Etiam in prolog. l. de Spiritu sancto. Constantiopolis jam verbum Dei recepit, & evidentiæ meruit tui documenta judicii. Etenim quamdiu venena Arianorum suis fovebat inclusa visceribus, bellis finitimis inquietæ, muris armis circumsonabat hostilibus. Postea vero quam fidei exules abdicavit; hostem ipsum Judicem Regem, quem semper timere consueverat, deditum vidit, supplicem recepit; morientem obruit, sepulcrum possidet. Quantos ergo & Constantinopoli, quantos postremoto hodie in Orbe mundasti? Non mundavit Damasus (Deum alloquitur) non mundavit Petrus, nempe Alexandrinus, non mundavit Ambrosius, non mundavit Gregorius: nostra enim servitia, sed tua sunt sacramenta. Hæc Ambrosius; quibus plane & illud innotebit, haud ante presentem annum ipsum ad Gratianum Imperatorem scripsisse duos libros illos de Spiritu sancto.

XIII. Porro hoc ipso anno hæc scripta esse ab Ambrosio, certum argumentum est, quod meminit Petri, de cujus obitu, ipse Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS refi 46. scribit, Manem, Persarum regione relicta, Romaniam invasit; & hæretic. 49. inquit, Constantinum literas adversus Arium misisse per totam Romaniam: & denique Possidium in Vita Augustini cap. 30. de Vandalis Africanos depopulantibus loquens, eos Romaniam everiores appellat. Ex quibus omnibus liquet, Romaniam nomine alias Imperium Romanum significatum fuisse; quo etiam nomine sapius ab Idacio in Fastis & ab Auctore Miscellæ in libris 18. 19. 20. 21. 22. 23. & 24. Imperium Orientis designatur. Illud tamen nomen hodie æquivocum: ut enim animadvertit Blondellus in lib. de Primatu Ecclesie pag. 125. Myraus lib. 2. de statu

se nondum certior redditus esset: nam Timotheum nominasset, si scisset ipsum in locum Petri subrogatum fuisse. Quod vero spectat ad ipsum commentarium de Spiritu sancto ab Ambrosio ad Gratianum elaboratum; nescio quid sibi velit Ruffinus his verbis (c): Ambrosius sanctus de Spiritu sancto non solum verbis, sed & sanguine suo scripsit; obtulit enim persecutoribus sanguinem suum, quem in se fudit; sed a Deo ad alios adhuc reservabatur labores. Hæc ipse; quem miror ignorasse libros illos, exposcente Gratiano Catholico Principe, scriptos, ab eo primum expetitos, avidè que susceptos, qui eundem Ambrosium ut parentem coluit, & adversus Arianos, ut ipse testatur, suscepit patrocinium.

XIV. Sed & calumnia Ruffini ibidem in Hieronymum illa est, dum subdit ea de causa ipsum interpretatum esse Didymum de Spiritu sancto, ut Ambrosii furta detegeret: siquidem longe ante, quam Ambrosius in opus incumberet, illud aggressus fuerat S. Hieronymus, ut testatur litteris (d) ad Damasum scriptis ex Oriente, antequam Romam redisset: nam in Orientem postea non nisi post mortem Damasi reversus est; quod suo loco dicemus: ut plane appareat aliud fuisse consilium Hieronymi in opere aggrediendo, quam quod Ruffinus calumniose sugillat.

XV. Quod rursus spectat ad felicitatem Theodosii ex pietate comparatam; præstat audire Pacatum (e), quam feliciter sub pio Principe barbari orbis Orientalis coluerint, obediunt, vel saltem timuerint Theodosium imperantem: Si qui, inquit, forte sunt barbarorum, qui nondum virtutis tuæ fulmen exceperint; nominis terrore percussit, & velut afflati quiescant. Tua enim, Imperator, auspicia non hæ tantum gentes tremunt, quas ab Orbe nostro silvarum intervalla vel flumina, montesve distinguunt, sed quas æternis ardoribus inaccessas, aut continua hieme separatas, aut interfusus æquoribus abjunctas natura disserminat. Non Oceano Indus, non frigore Bosphorus, non Arabs medio Sole securus est: & quo vix perveniret nomen, ante Romanum accedit Imperium.

Ambrosii libri de Spiritu sancto. (c) Ruffin. in quest. in Hieron. (d) Hieron. epist. 125. (e) Pacat. in Panegyric. Theod.

R r r

A num.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPER. THEODOSII 3.

rium. Dicam ne ego receptos ad servitium Gothos castris tuis militem, terris sufficere cultorem? Dicam a rebellibus Sarracenis pœnas polluti fœderis expetitas? Dicam interdictum Scythis Tanaim? & imbelles arcus esse fugientis Albani? Quæcumque natio barbarorum robore, ferocia, numero gravis nobis unquam fuit; aut boni consilii, ut quiescat; aut latatur quasi amica, si serviat. Persis ipsa Reipublicæ nostræ retro æmula, & multis Romanorum ducum famosa funeribus; quicquid unquam in Principes nostros inclementius fecit, excusat obsequio. Denique ipse ille Rex ejus dedignatus antea se fateri hominem, jam fatetur timorem, & in his te colit templis in quibus colitur, tum legatione mittenda, tum gemmis, sericoque præbendo: ad hoc triumphalibus bellis in tua eseda suggerendis, etsi adhuc non est fœderatus, jam tamen tuis cultibus tributarius est. Hucusque Pacatus.

XVI.

Qui igitur favendo pietati, quam amplissimos inde proventus se præcoci messe collegisse cognovit Theodosius Imperator, eandem magis magisque excolere perseverans, paulo post sub iisdem Consulibus ultima die Martii clericis ejusmodi indulgit privilegium (a):

(a) l. 26. de Episcop. & Cleric. C. Theod.

Universos quos constituerit custodes Ecclesiarum esse, vel sanctorum locorum ac religiosi obsequii deservire, nullius avertationis molestias sustinere decernimus. Quis enim eos capite census patiatur esse devinctos, quos necessario intelligit supramemorato officio mancipatos? Dat. Prid. Kal. April. Constantinopoli, Eucherio & Syagrius Coss.

XVII.

Hoc eodem anno mense Maji celebrata est Constantinopoli Synodus centum, quinquaginta Episcoporum: ita sane Socrates, qui & causam hujus indicendæ

PAGIUS

IV.

Synodus Oecumenica Constantinopolitana.

A num. XVII. ad XXXV. Synodus Oecumenica Constantinopolitana mense Maio, ut habet Socrates, celebrata; perperamque Spondanus scribit; eam ad finem anni coactam aperte intelligi ex literis Synodalibus, quibus Patres testantur, eam convocatum esse post Concilium Aquileiense Nonis Septembris habitum; cum Episcopi in ea loquantur, non solum de Synodo post Concilium Constantinopolitanum Oecumenicum congregatâ, sed etiam de ipso Concilio Oecumenico; dataque sit ea Synodica anno sequenti; & dicant Patres, se eo anno Constantinopolim convenisse juxta literas Damasi Papæ, superiore anno (currenti nempe) post Aquileiense Concilium ad piissimum Imperatorem Theodosium missas. Literæ itaque Damasi post Concilium Oecumenicum, ac post mensem Septembrem scriptæ, sed illud jam mense Maio coactum.

V.

A Theodosio indicta.

Porro hæc Synodus a Theodosio Magno convocata, ut liquet ex epistola Synodica ad Theodosium, qua Episcopi se & ejus mandatis ad eam vocatos testantur, & gestorum confirmationem ab ipso petunt. Præterquam quod Socrates lib. 5. cap. 8. Sozomenus lib. 7. cap. 7.

Synodi recensens hæc ait (b): Imperator nulla mora interposita, Concilium Episcoporum ipsius fidem amplectentium convocavit, quo tum fides Concilii Nicæni corroboraretur, tum Constantinopoli designaretur Episcopus. Ac quoniam in spem venerat, se posse Macedonianos ad concordiam cum illis Episcopis qui erant ejusdem cum illo fidei reducere; Episcopos sectæ Macedonianæ accersivit, itaque in unum conveniunt qui fidem tenebant Consubstantialis, Timotheus Alexandria Episcopus, Hierosolymorum Cyrillus, qui id temporis penitentia adductus, fidei Consubstantialis se totum addixerat: Meletius autem jam pridem aderat, eo scilicet tempore, quo erat propter designationem Gregorii illo accersitus; Aseholius * etiam Thessalonica Episcopus, & alii complures: erant omnes numero centum quinquaginta. Partis Macedonianæ primas obtinuerunt Eleusius Episcopus Cyzici, & Marcianus Lampfaci. Omnes illius sectæ erant ad numerum triginta sex, quorum major pars e civitatibus Hellepontis fuit. Ad Concilium igitur conveniunt, Eucharis * & Evagrius * Coss. mense Majo. Hæc Socrates. Porro Concilium hoc nominatum esse Generale, ex epistola Synodali ad Damasum & alios Episcopos Romæ ad Synodum congregatos certum est.

Concilium Constanti-nopolitanum.

(b) Soer. l. 5. c. 8.

* Ache-lius.

* Euche-rio.

* Syagrius

Quod vero Socrates ait, diu ante accersitum fuisse Meletium Antiochia Constantinopolim, ut in throno Gregorium collocaret; haud dubium ante mensem Maji id factum apparet, sed non ab uno Meletio, verum ab ipsa Synodo Episcoporum, quam & ad hoc fuisse collectam, idem Gregorius docet his jambicis versibus (c):

XVIII.

(c) Greg. Nazianzin. carmin. de vita sua

Mala auspiciatur hic mihi celsus a throno; Nam

& Theodoretus lib. 5. cap. 7. Theodosium suæ Fidei Episcoporum Concilium convocasse discrete testantur, atque Theodoretus: Theodosius Episcopos duntaxat Imperii sui Constantinopolim iussit convenire. His adde Auctorem Anonymum Vitæ Sancti Pauli Constantinopolitani Episcopi apud Photium in Bibliotheca codice 257. Convocat Concilium pius Imperator, medians & Macedonianos conciliare Orthodoxis, & qui Consubstantialitatem prosterentur. Denique si Theodosius Damasum consulisset, is procul dubio Legatos ad hanc Synodum misisset, & ad eam Episcopos Occidentis convocasset. Quare vi convocationis solius Orientis Synodus fuit, & tantum ex postfacto Oecumenica existit, Damaso, totaque Occidentali Ecclesia hanc illi suo consensu dignitatem & auctoritatem tributibus.

VI.

Per se habitata non est pro Oecumenica.

Hanc Synodum per se habitam non esse pro Oecumenica, ex epistola Concilii Italiæ hoc anno coacti ad Theodosium Imp. colligitur. In ea enim Episcopi inquirunt: Nos in Synodo ea qua totius Orbis Episcopis videbatur esse præscripta, nihil temere statuendum esse censuimus. At eo ipso tempore, qui Generale Concilium declina-

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPER. THEODOSII 3.

Nam quicquid Ortus Præsulum (Ægyptum citra) Habebat usque ad inclytam Romam novam Terræ marisque ex intimis recessibus (Quo concitatum cælitus pacto, haud scio) Coit repente, firmet ut thronum mihi. Quos inter unus, vir erat pius admodum, Simplex, apertis moribus, plenus Deo, &c.

describit enim Meletium illis versibus, quos superius recitavimus. Ex his quidem duo consideranda sunt; asserere in primis Gregorium, hos Episcopos ad confirmationem electionis ipsius convenisse, ut scilicet quod populus postularat & Princeps, idem Ecclesiastico ritu perficerent; deinde aperte affirmare, eo tempore, quo isti convenere, abfuisse Timotheum Episcopum Alexandrinum, accessisse vero postea, ut dicemus; atque adeo conventum hunc diversum fuisse ab illo, quem mense Maji Socrates & alii collectum fuisse tradunt, damnatumque in eo Macedonium hæresiarcham & alios; huncque licet hoc anno, ante tamen illud tempus celebratum fuisse liquet, in eoque nihil præterea actum esse, quam de confirmatione electionis Gregorii, deque ejusdem cathedræ possessione adipiscenda.

XIX. Vocatio secreta.

Sed quod Gregorius ait, se ignorasse, quonam modo totius Orientis Episcopi, ut confirmarent collatam sibi antea sedem, Constantinopolim una convenissent; putamus id ipsum latere voluisse auctores Synodi, quod timuerint, ne si scisset, eventus solum verteret. Cæterum quod Ægypti Episcopi minime vocati tunc fuerint; id quidem jure sibi visum sunt Antifites vendicasse, quod illi nefarium hominum. Ann. Eccl. Tôm. V.

PAGIUS

noverant, Constantinopoli que gessisse dicuntur? Nam cum cognovissent, ad hoc partium venisse Maximum, ut causam in Synodo ageret suam, quo etiam si indictum Concilium non fuisset, &c. Ubi Episcopi Generale Concilium Constantinopolitano opponunt, illudque appellant quod Romæ anno superiori a Damaso, ad Maximi Cyrenici causam discutiendam, indictum fuerat. Quod cum Orientales Episcopi detredassent, iterum hoc anno Italiæ Episcopi post Aquileiense Concilium, Theodosium Imp. rogarunt, ut Romæ Generalis Synodus Orientalium simul & Occidentalium congregaretur. Ad quam convocati a Damaso Episcopi Orientales, moram suam Constantinopoli excusarunt, quod ob suarum Ecclesiarum discrimen in Oriente detenti, Romam proficisci non possent, temporis angustias insuper causati: agnoscentes nihilominus Romani Pontificis auctoritatem, qua eos ad suum Concilium jure convocabat, ut legere est in illorum epistola Synodica.

VII.

Neque Baronii rationes in contrarium urgent. Nam Codices MSS. quos citat, ante octavum

minem Maximum scelerate admodum in Ecclesiam creatum Episcopum intrussissent. Accidit vero, ut cum tot tantique in unum hæresiarchæ damnatione in Synodo ageretur; placuisse in primis id Damaso Romano Pontifici, ipsumque de his egisse apud te. Theodosium Imperatorem, jure opinari licet, quod sextæ Synodi Acta ope Damasi atque favore Theodosii id factum testentur his verbis (a): Macedonius Spiritus negabat Deitatem & Dominum, eumque conservum prædicabat; sed maximus Theodosius Imperator, & Damasus fidei adamas obstiterunt; quorum solidam mentem aggressiones atque conflictus nullatenus sauciunt, &c. Hæc ibi. Sed hujus quoque veritatis vetera reperjuntur Romanæ Ecclesiæ monumenta, quibus res gestæ Damasi describuntur, quæ in eadem Ecclesia Romana publice recitari solebant: extant ipsa in nostra bibliotheca: sed ne domesticos testes citare videamur; habentur eadem in scripto codice pervetusto Vaticanæ bibliothecæ, necnon in alio S. Mariæ Majoris, in quibus hæc scripta leguntur: Sententiam de damnatione Macedonii & Eunomii Damasus confirmari præcepit etiam in sancta secunda Synodo, qua præcepto & auctoritate ejus apud Constantinopolim celebrata est.

Damasus & Theodosius simul agunt pro pietate.

(a) Sextæ Syn. Act. que conservum prædicabat; sed maximus.

XX.

At quisnam de his potuerit dubitare, cum constet absque auctoritate Romani Pontificis ejusmodi Synodos congregari minime licuisse? cuius quidem veteris observantia probatum antiquitus usum Lucientius Apostolicæ sedis Vicarius in Concilio Chalcedonensi libera voce his verbis testatus est (b): Judicii sui ipsum, nempe Dioscorum, necesse est reddere rationem; quia cum nec personam judicandi haberet, subrepsit; & Synodum ausus est facere sine auctoritate sedis Apostolicæ; quod rite

Non potuit Synodus agi absque Romano Pontifice.

(b) Concilia Chalced. Act. 2.

Ecclesiæ seculum exarati non videntur, & non potest non esse suspecta ac dubia Codicum, licet pervetustorum, fides, quibus veterum omnium Historicorum, & ipsius epistolæ Synodicae a Patribus Constantinopolitanis ad Theodosium Imp. data auctoritas refragatur. Deinde ex auctoritate sextæ Synodi, qua dicitur Theodosium, & Damasum Macedonio obtulisse, non sequitur, hunc Concilium Constantinopolitanum convocasse; cum in Concilio Romano ejus hæresim anathemate confixerit, & quæ Constantinopoli contra eam decreta sunt, assensu suo firmavit. Denique regulæ quidem Ecclesiasticæ Synodos facere, & decreta in Ecclesiis sancire absque Romanorum Pontificum auctoritate vetant; sed non prohibent absque ejus auctoritate Nationales Synodos, vel totius etiam Orientis Concilia convocari, quæ Oecumenica quidem non erunt vi convocationis ab Imperatoribus, Patriarchis, vel Metropolitanis factæ; eorum tamen auctoritatem consequentur, si Romani Pontificis & totius Occidentalis Ecclesiæ assensus accesserit, ut jam diximus.

Non indita a Damaso.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTINI 6. IMPER. THEODOSII 3.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTINI 6. IMPER. THEODOSII 3.

ze numquam factum est, nec fieri licuit. Ita ipse; sed de his esse regulas Ecclesiasticas & Patrum instituta, Paschasinus Legatus addit. Testatur & ipse Damasus (a), nullius esse momenti decreta Synodi, cui ipse per se vel per Legatos assensum non praeuisset. Confirmat id Socrates (b), prohibereque ait Ecclesiasticum canonem, ne decreta absque sententia Romani Pontificis in Ecclesiis sancirentur: quod & Sozomenus pariter (c) attestatur. Sed ad Gregorium redeamus. Ipse quidem sic dicit, se nescire, quo vocante conuenerint Orientales Episcopi Constantinopolim ad sui in eam sedem promotionem, quod res (ut dictum est) secretior ageretur: constat tamen eosdem litteris Imperatoris convocatos; testantur enim id iidem ipsi qui conuenerunt Episcopi in sua ipsorum epistola Synodali (d) ad Episcopos Occidentales; affirmatque id ipsum Johannes Chrysostomus in oratione dicta in laudem Meletii.

Inter alios autem insignes Episcopos Orientis, qui Constantinopolim uenerant, fuit Gregorius Nyssenus frater sancti Basilii, qui & secum attulit libros a se scriptos aduersus Eunomium, quos legit Gregorio Nazianzeno, nostroque Hieronymo, qui tunc (ut diximus) agebat (e) Constantinopoli, auditor Gregorii perseuerans: hos enim secum uexit, ipse Nyssenus commentarios, quod persensisset convocatos Episcopos post promotionem Gregorii Nazianzeni in Episcopatum Constantinopolitanum, aduersus haeresim Macedonii & Eunomii conuentus agitatos; licet & ipse testetur primam causam huius cogendae Synodi fuisse, ut Ecclesia suo traderetur Episcopo: id enim insinuat in oratione tunc habita in funere Meletii (f), cum ait ejus adventus Constantinopolim illam fuisse causam, ut sponsam sponso traderet.

Interfuerunt huic Synodo post Gregorium alii complures ex confessoribus; qui tempore persecutionis Valentis Imperatoris exilium passi fuerant, ut ipse Meletius inter primos adnumerandus, & alii, quos complexa est Theodosii constitutio, quam suo loco inferius recitabimus. Verum & praesto fuerunt plures ex illis, qui antea, Valentis tempore, pulsus Orthodoxis, Arianorum favore, vacantes sedes acceperant: hi enim tempore inservientes, sub Catholico Imperatore aequae Catholicae fidei defensores se praebuerunt, cum antea vel gratia ducum exercitus, vel favore aliorum magistratum in Episcopatum omnino licet indigni, nihilominus irrepressissent; de quibus omnibus fusius ipse Gregorius Nazianzenus inferius.

Quod autem pertinet ad rerum in Synodo gestarum ordinem; errore quidem

lappi mihi uidentur Socrates (g), atque Sozomenus (h), qui post creationem Nestarii tradunt transactas fuisse in Synodo controversias, actumque de perperam facta electione Maximi & aliis, quae in hac Synodo statuta esse reperiuntur. Nam quo modo id potuit accidisse, si testificatione Gregorii Nazianzeni (i) ut suo loco dicemus) satis aperte constat, post abdicationem ipsius Gregorii ante electionem Nestarii, qui prudentiores erant in Synodo Episcopi ob indignum facinus protinus secessisse? Rursum uero quo modo non prioris Synodi tempore de his actum esse dixerimus, si Meletius, qui ante abdicationem Gregorii mortuus est, ipsi Synodo reperiatur esse subscriptus? Nos ergo concinnum magis ordinem rerum gestarum in Synodo prosequemur firmiori ratione subnixum. Qui igitur omnes convocati Constantinopolim fuerunt, ut Gregorio sedem Constantinopolitanae Ecclesiae stabilirent; antequam id agerent, aggressi sunt Maximi causam pertractare, qui aduersus Gregorium sedem erexerat, ordinatus ab Aegyptiis Episcopis ejus sedis Antistes, & Episcopales ibidem functiones administrarat, utpote qui aliquot ordinasset, & in clerum ejus Ecclesiae adsciuisset.

Percognita itaque fuit in primis, examinataque causa Maximi: judicialis enim Ecclesiasticus ordo id exigebat, ut antequam in sede legitimus collocaretur Antistes, ejus qui primo fuerat perperam ordinatus, causa Maximi tractaretur. Quamobrem praepostero plane ordine cum Theodoretus (j), tum Sozomenus (k) post Nestarii etiam creationem, qui successit Gregorio, abdicationem a Synodo factam Maximi collocant. Caeterum de eodem Maximo constat S. Synodum in eam sententiam abiisse, ut communi consensu declararet, eum nec fuisse, neque esse Episcopum, clericos item ab eodem ordinatos omnis Ecclesiasticae functionis & muneris expertes vacuos abire debere: haec Sozomenus. Addit Theodoretus, eundem Maximum haeresis Apollinaris sectatorem quoque fuisse convictum, ob idque etiam Ecclesiasticae communionem privatum; sed alii id postea. Synodi uero canone quarto de damnatione Maximi ita decernitur: Quod ad Maximum Cynicum attinet, & ea quae illius tempore in bonefse, indecenter, ac flagitiose Constantinopoli acciderunt; decreuimus, ac censuimus, Maximum neque Episcopum fuisse, aut esse; neque eos qui ab eo in quocumque gradu Ecclesiae ordinati sunt, clericos uel fuisse, uel esse debere: omnibus his quae circa ipsum, uel ab ipso acta sunt, improbatis ac rescissis.

Ejecto igitur ab Ecclesia Maximo ante perperam intruso, coetuque Fidelium inter-

terdicto, communi Patrum calculo probata confirmataque est electio Gregorii Nazianzeni: cui enim debebatur messis, nisi qui seminat; cuiue domus, nisi qui cum eam dirutam inuenisset, aedificarat? Id uero pergratum Deo, id hominibus uerae religionis cultoribus iucundum, id denique acceptum scientes Imperatori, omnes Episcopi mox lata citaque nulla cunctatione praepedita de sede Gregorii tulere suffragia; solus ipse marenens tunc erat & lugens, ut declarat illis uersibus (a):

Sacris me collocant his sedibus Plentem, gementem, &c.

Addit enim, se una illa causa permotum acqumisse, ut dissidentes in Ecclesia Episcopos simul pace conciliaret: quod & perficere curauit; nam in dicendis sententiis in Synodo non nisi paci consuluit: de pace enim tunc egregiam habuit concionem, adiecit & alia, de quibus suo loco dicturi sumus.

Dato jam obfirmatoque in Ecclesia Constantinopolitana Gregorio Episcopo, sublato in hunc modum schismate, ad concordiam unitatemque omnibus una redactis; jam de his quae spectarent ad fidem Catholicam aditatum est inter Patres. Hoc namque ordine Synodum progressam esse, declarant ejusdem Concilii litterae ad Theodosium datae, inferius describendae. De fide igitur tractaturis Patribus exhibitum fuisse uolumen Occidentalium, ejusdem Synodi canon Quintus significat. At quodnam Scriptum per illud uolumen Occidentalium intelligendum sit, explorandum est. Ad quod assequendum, illud considerandum: cum in dicto canone, compo- bari dicatur cum eo uolumine etiam fidem Antiochenorum unam substantiam in personarum Trinitate confitentium; in eam sententiam adducimur, ut nihil aliud per uolumen Occidentalium Patres intellexerint, quam professionem illam fidei a Damaso ex Concilio Romano (b) scriptam ad Paulinum Episcopum Antiochenum, quae continet anathematismos aduersus omnes haereses tunc temporis Orientalem Ecclesiam potissimum infestantes: recitat eam Theodoretus (c), sed perperam, mutato titulo, cum loco Paulini Episcopi Antiocheni apposuerit ipse Paulinum Episcopum Thessalonicensem: quod, cum de eadem descriptione egimus, superius diximus est. Rursum uero ipsum errasse diximus, cum eam suo loco minime ponit, post Concilium Constantinopolitanum collocans, quam constat scriptam esse ex Romana Synodo superius recensita: nam quo modo potuit ea Damaso scripsisse ad Paulinum Episcopum Antiochenum, quem (ut demonstrabimus suo loco) liquet tunc

(g) Socr. l. 5. c. 8. (h) Soz. l. 7. c. 8.

XXIV. Primum de Maximi ordinatione actum.

(i) Theod. l. 7. c. 8. (k) Soz. l. 7. c. 9.

Quid de-eretur in Maximo.

XXV.

(a) Damas. epist. ad Episc. Illyr. apud Theod. l. 2. c. 22. (b) Socr. l. 2. c. 13. (c) Soz. l. 3. c. 9. Litteris Imp. uocati Episcopi.

(d) Apud Theod. l. 3. c. 9.

XXI. Gregorius Nyssenus uenit ad Synodum.

(e) Hieron. de Script. Eccl. in Gregor. Nyssen.

(f) Extat apud Sur. t. 1. die 12. Febr.

XXII. Episcopi insigniores hujus Concilii.

XXIII.

Gregorius confirmatur Episcopus Constantinopolitana.

(a) Greg. Nazian. in carmin. de uita sua.

XXVI. Editum in Synodo Constantinopolitana uolumen Occidentalium.

(b) Extat t. 1. Concil. in Damasc.

(c) Theod. l. 5. c. 11.

una cum Damaso praesentem fuisse Romano Concilio? Ex uolumine igitur illo Occidentalium, nempe Damasi, elicita esse plenissimam de Spiritus sancti diuinitate assertionem in Symbolo in hac Synodo instituto collocatam, omnes qui eam legent, intelligent: ut non mirum sit, si de his quae ad fidem spectant, Damaso Occidentem hanc uoluerit Synodum nominari, in qua quid Occidens, quid Oriens, quid uniuersa demum Catholica Ecclesia, ipseque praesertim Romanus Pontifex, quid de Spiritu sancto sentiendum esset, paribus uotis, unaque sententia ediderunt.

Quod uero Patres, qui eidem Constantinopolitano Concilio praesentes fuerunt, optime sciunt Antiochenos communicationis Paulini recepisse a Damaso fidei professionem; haud potuerunt eosdem communicantes cum Damaso Romano Pontifice non recipere. Quamobrem ad tollendam omnem schismatis suspicionem, se eos recipere, publica attestacione decernunt, cum ejusmodi in eadem Synodo canonem statuerunt.

Quod ad uolumen attinet Occidentalium; etiam eos qui sunt Antiochia, approbavimus, unam confitentes Patris & Filii & Spiritus sancti diuinitatem. Haec canon in libello Synodicarum constitutionum (d), necnon apud Theodorum (e), sed paulo diuersa. Sic igitur ex his plane intelligis, ita diuinos fuisse inter se Christianos Catholicos Antiochenos, ut tamen id fieri absque schismatis labe contigerit: qua etiam conditione ea diuisio perseueravit in posterum.

Praeter autem Damasi uolumen fidei, cognitum pariter fuit in hoc eodem Concilio atque ab omnibus absque cunctatione receptum Nicenum fidei Symbolum; Sed cum in eo parcius de diuinitate Spiritus sancti actum fuisset, eo quod nulla tunc haeresis ei aduersaria emerisset; placuit S. Synodo de Spiritus sancti diuinitate addere aliqua (ut olim de Filio in Niceno Concilio factum fuerat) quibus aduersus omnes haereticos ejusdem Spiritus sancti una eademque cum Patre & Filio diuina substantia praedicaretur, idemque Dominus diceretur, quem seruum esse impii blasphemabant haeretici: scriptum namque fuisse in hac Synodo a Patribus libellum fidei, iidem ipsi testati sunt in epistola sequenti anno data ad Damasum & alios Episcopos qui Romae conuenerant, his uerbis (f): De his plenior (f) Apud cognitionem animis poteritis percipere, si libellum Concilio Antiochiae convocato de fidei decisione editum, & eum etiam qui superiori anno a Concilio generali composuit est, legere placuerit: in quibus tum fidem nostram uberius exposuimus, tum ha-

XXVII.

(d) Conc. Constant. t. 1. c. 5.

(e) Theod. in Nomon. Photii.

XXVIII. De diuinitate Spiritus sancti patres decernunt.

(f) Apud Theod. l. 5.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTINI 6. IMPER. THEODOSII 3.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTINI 6. IMPER. THEODOSII 3.

hæresibus nuper excogitatis anathema scriptis proditum denunciavimus. Hæc ibi. Porro ipsum libellum fidei, sive dixerimus Symbolum summa deliberatione sanctorum Patrum examinatum, atque decretum, tradunt (a) scriptum fuisse a S. Gregorio Nysseno Episcopo; quod sic se habet recitatum in Concilio Chalcedonen-

(a) Nicæph. l. 11. c. 13. & alii. (b) Concil. Chalcedon. Act. 2.

XXIX. Symbolum Concilii Constantinopolitani.

Sancta fides, quam exposuerunt sancti centum quinquaginta Patres, consona est sanctæ & magnæ Nicænæ Synodo. Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, visibilibus & invisibilibus. Et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, & ex Patre natum ante sæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; natum, non factum; hominison Patri (hoc est ejusdem cum Patre substantiæ) per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines & nostram salutem descendit: Et incarnatus est de Spiritu sancto & Maria virgine humanatus est: Et crucifixus pro nobis sub Pontio Pilato, & sepultus: Et tertia die resurrexit: Et ascendit in cælos, sedet ad dexteram Patris: Et iterum venturus est cum gloria judicare vivos & mortuos; cujus regni non erit finis: Et in Spiritum sanctum Dominum & vivificantem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio coadorandum, & conglorificandum; qui locutus est per Prophetas. In unam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Constatemur unum baptismum in remissionem peccatorum: Et expectamus resurrectionem mortuorum; Et vitam venturi sæculi. Amen: Subditur ibi: Omnes reverendissimi Episcopi clamaverunt: Hæc omnia fides; hæc Orthodoxorum fides: omnes sic credimus. Idem reperitur apud Latinos, diversa tamen translatione, & cum illo additamento, FILIOQUE; quod quando, quave occasione appositum fuerit, suo loco dicitur sumus. Ut autem in Occidente infra facrorum solemnia caneretur, recentior usus fuit, non autem (ut aliqui putant) ex Damasi Papæ decreto: nam auctoritate Ruffini (c), qui his temporibus scribebat, liquet nullum aliud Romanam Ecclesiam novisse in sacris ritibus, quam Symbolum Apostolicum. Tantum namque abest ut id Damaso tribui possit, ut quod careret hac consuetudine Occidentalis Ecclesia, Toletanum (d) tertium Concilium eum se profiteatur ab Ecclesia Orientali accipere velle laudabilem usum.

(c) Ruffin. in expostion. in Symbol. in princ. (d) Concil. Tolet. 3. c. 2.

XXX. Post scriptum libellum fidei, consecutum esse in Synodo communi omnium Patrum sententia damnationem hæresum, decreto edito, eorum epistola ad Damasum scripta testatur: (e). Illum vero ipsum tunc ea de re ab iisdem Patribus sancitum

(e) Apud Theod. l. 5. c. 9.

canonem hic subijcimus, qui sic se habet (f): Ne rejicitor, reprobatorve fides trecentorum decem & octo Patrum, qui in Nicæa Bitbynia convenerunt; sed maneto ea firma ac rata. Et extrema execratione ac detestatione damnator omnis hæresis, per-versave & impia opinio, præcipue Eunomianorum, sive Anomæorum, item Ariano-rum, sive Eudoxianorum, item Semiarianorum, sive Pneumachomachorum, Sabellianorum, Marcellianorum, Phocinianorum & Apollinarianorum. Hæc canon. At non tantum hæreses, sed eorum auctores nominatim in hac Synodo fuisse damnatos, omnes æque consentiunt.

(f) Ex libello Synodico. Concil. t. Concil. Probatur fides Nicæna, damnatur hæreses.

XXXI. Quod autem hoc eodem canone damna-

(g) Greg. l. 6. epist.

ti scribantur hæretici Eudoxiani, ita dicti ab Eudoxio Episcopo Constantinopolitano, de quo superius; cum iidem defierint Eudoxiani nominari, redactique essent unde exierant, in classem Ariano-rum; accidit ut posteris obscurum redditum fuerit Eudoxii quoque nomen. Indeque est quod S. Gregorius (g) ita scribit ad Eulogium Episcopum Alexandrinum: Præterea idem frater noster, nempe Cyriacus Episcopus Constantinopolitanus, omnia in suis Synodicis catholice, Deo auctore, locutus est, quemdam vero Eudoxium damnavit, quem neque in Synodis damnatum invenimus, neque a decessoribus ejus in suis Synodis reprobatum. Et canones quidem Constantinopolitani Concilii Eudoxianos damnant; sed quis fuerit eorum auctor Eudoxius, minime dicunt. Romana autem Ecclesia eosdem canones vel gesta Synodi illius hætenus non habet, nec accipit; in hoc autem eandem Synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum. Reliquas vero hæreses, quæ illic memoratae sunt, ab aliis jam Patribus damnatas reprobant. De Eudoxianis vero nihil hætenus agnovit. In historia autem Sozomeni de quodam Eudoxio, qui Constantinopolitanæ Ecclesiæ Episcopatum arripuisse dicitur, aliqua narrantur; sed ipsam quoque historiam sedes Apostolica recipere recusat, quoniam multa mentitur. Hæc Gregorius. At præter Sozomenum, a pluribus antiquioribus Patribus Eudoxium nefandæ hæresis infamatum atque convictum fuisse, quæ dicta sunt superius manifeste declarant. Sed ex Gregorii verbis jacturam passa esse Romana archivia significantur, in quibus de rebus impie ab Eudoxio gestis & ejus damnatione nihil præterea reperiri daretur; quam quæ a Sozomeno scripta essent. Cur autem factum sit, ut canones Constantinopolitani Concilii apud Occidentales in suspensionem adducti sint, ut eos nec vellet habere, nec recipere; dicemus postea id accidisse impostura Græcorum quorundam veris falsa miscentium. Quod

XXXII. Quod ad Semiarianos, de quibus sæpe

(a) Socr. l. 5. c. 8. Eleusii hæretici oblatione.

superius, damnatos hoc eodem Concilio pertinet; adhuc superstitem fuisse eorum antesignanum Eleusium Episcopum, & ad Synodum convocatum, tradit Socrates (a), cum ait: Ab Imperatore itaque & Episcopis, qui eandem cum eo fidem amplexabantur, modis omnibus laboratum fuit, ut Eleusium cum suis ad concordiam fidei adducerent; eumque non solum legationis, quam Eustathius, & alii cum illo eorum nomine ad Liberium jam dudum Romanum Episcopum obierant, in memoriam redegerunt; verum etiam quod cum multo ante, nullo habito discrimine, sua sponte cum illis qui fidem Consubstantialis tuebantur, communicaverant; eosque nequaquam pie & religiose facturos, si cum antea consentientem cum illis de fide opinionem agnovissent, jam rursus ea quæ præclare decreverant, penitus evertere molirentur. Verum apud illos nec admonitioni, nec reprehensioni locus relictus fuit: Nam se malle opinionem Arianam asseverare, quam fidei Consubstantialis assentiri, dixerunt. Quæ cum respondissent, Constantinopoli abscesserunt: perque litteras populo cujusque Civitatis significarunt, ut fidei Concilii Nicæni minime consentirent. Hætenus Socrates. De consuetudine vero Eleusii cum Catholicis olim tempore Constantii, dictum est supra ex Hilario.

XXXIII. His autem in sacrosancto Patrum

Decretum de servandis limitibus diocæseos.

Concilio pro fide Catholica adversus hæreticos eam labefactantes stabilis; ad pacem inter Catholicos initam conservandam aliud decretum recentis mali occasione a sancta Synodo excogitatum est. Quod enim Ægyptii Antistites, Petro Alexandrino Episcopo (ut vidimus) annuente, præsumpissent in tam remota a sua Diocæsi Civitate Episcopum ordinare; eisque rei adeo perperam factæ causa destruendæ opus fuerit (ut diximus) tot ex universo Oriente Constantinopolim Antistites convenire, ut statum illius Ecclesiæ perturbatum componerent; ne id ulterius a quovis præsumeretur Antistite, quæ decreta fuerant in Nicæno Concilio de distinctione Diocæseon innovantes, e-

PAGIUS

VIII. Patriarchatus Constantinopolitani instituitur.

Ad num. XXXV. & seq. Canon tertius, qui est de secundo Episcopi Constantinopolitani in Ecclesia loco, & honoris primatu post Romanum, commentitius non est, ut putavit Baronius; cum antiqui omnes Codices, & Collectiones omnes antiquæ mediæ ætatis & posteriorum sæculorum illum contineant; ac præterea Socrates lib. 5. cap. 8. Sozomenus lib. 7. cap. 9. & Nicephorus lib. 22. cap. 13. conditum illud decretum testentur. Neque hic tertius Canon adversatur secundo, quo ex præscripto Nicæni Concilii decrevit Synodus Constantinopolitana, quibuscuque Provinciis jura sua esse servata: quia privilegium legem firmat, ideoque non sequitur aliarum Sedium jura convel-

justmodi canonem Patres sanciverunt (b):

Qui ultra quamque Diocæsim sunt Episcopi constituti, ne ad Ecclesias extra suæ administrationis fines sitas accedunt, neque confundunt Ecclesias. Sed secundum stant. c. canones (c) Alexandrinus quidem Episcopus res Ægypti dumtaxat administrato. Orientis autem Episcopi Orientem solum regunt (reservatis Ecclesiæ Antiochenæ iis quæ in canonibus Nicææ editis continentur, dignitatibus, prærogativisve) Asiatica Diocæseos dumtaxat regunt. Item Pontici res Ponticas solas, similiter Thracii Episcopi res Thraciæ administrationis administrant. Invocati autem neque accessi Episcopi ultra Diocæsim ne accedunt, neque ordinandi, neque alias Ecclesiasticas res administrandi causa, observato veteri superscripto canone de Diocæsis. Nam hoc clarum & manifestum est, quod in quaque Provincia, præfecturate ipsius Provincia Concilium administrare, debet ea, quæ Nicæa decreta atque statuta sunt. Ecclesias autem Dei in barbaricis nationibus constitutas administrari oportet secundum eam quæ obtinuit & in usu habetur; consuetudinem Patrum. Hætenus ibi; hæcque omnia ex præscripto Nicæni Concilii sibi visi sunt agere. Unde in epistola Synodali anno sequenti ad Damasum data hæc leguntur (d): De administrationibus autem quæ sunt cujusque Ecclesiæ propriæ, cum vetus (ut nostis) lex est, tum sanctorum Patrum in Concilio Nicæno decisio; ut videlicet singularum provinciarum Antistites una cum finitimis, modo id ipsum visum fuerit Episcopis, ministros ad Ecclesiarum commodum in suis ipsorum provinciis ordinent. Ex cujus legis & decisionis præscripto scitote tum alias quoque Ecclesiis apud nos administratas esse, tum illustrissimarum Ecclesiarum sacerdotes electos. Sic ibi. Porro ad hunc canonem hæc habetur appendix adjecta (e): Constantinopolitanus tamen Episcopus obtinet præcipuum honorem & dignitatem secundum Episcopum Romanum, ideo quod Constantinopolis nova Roma est. Hæc ibi: in

XXXIV. (b) Concil. Constantin. c. 2. ex libell. nod. 10. r. Concil.

(c) Concil. Nicæni. c. 6.

(d) Apud Theod. l. 5. cap. 9.

(e) Concil. Constantin. c. 4. alibi 5. apud Theod. 3.

XXXV. Canon de sede Constant. qualis habetur.

li; etiam si equalibus privilegiis Constantinopolitana exornetur. Præterea constituit quidem Canon ille, ut in limitibus, quos figit Diocæseon, Orientis Episcopi Orientem tantum gubernent, servatis privilegiis, quæ Nicæni Canonibus Ecclesiæ Antiochena tributa sunt. Sed per erectionem Sedis Constantinopolitanæ in Patriarchicam, non fuit imminutus Antiochenæ Sedis honos.

IX. Sine derogatione antiqua Patriarchatus Alexandrini.

Imo nec fuit derogatum aliquid Alexandrinæ Ecclesiæ juribus; quia Thracica Diocæsis ejus administratio in Constantinopolitanam translata est, a nullo Patriarcharum pendebat. Quod etiam de Asiatica & Pontica dicendum, quæ postea Regiæ urbis Episcopo subjæctæ sunt. Nec

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPPP. THEODOSII 3.

in ejus canonis explanatione ait Theodorus, fuisse olim Byzantii Ecclesiam sub metropoli Heracleæ; sed hinc postea auctam privilegii cum a Constantino collatis, tum ab hac Synodo imperitis, primum post Romanam Ecclesiam locum obtinuisse. Sed quod in eo commenticium prorsus illud privilegium (ut vidimus) habeatur, quo ea dicuntur ab ipso eidem Ecclesiæ esse collata; quodque insuper (ut ex S. Gregorio nuper recitavimus) Romana Ecclesia non nisi quæ in causa fidei ab hac Synodo essent decreta receperit; hinc illud libera voce Gelasii Papa (a) adversus Acacium profert elogium: Cujus sedis Episcopus? Acacius scilicet. Cujus metropolitana civitatis Antistes? nonne, parochia Heracleensis Ecclesia? &c. Siccinne mutus fuit Timotheus Alexandrinus Episcopus, ut præferri sibi æquo animo Constantinopolitanum Antistitem passus esset? At præter id quod constat hunc canonem a Romana Ecclesia minime fuisse receptum; imposturæ nomine etiam suspectus habetur, immo plane additicius esse atque suppositus, vel ea saltem ratione docetur, quod in Synodo immo post absolutam Synodum Chalcedonensem, id tamquam ibi in ea Synodo factum usurpare conatus Anatolius Constantinopolitanus Episcopus, mox Leonem Romanum Pontificem expertus est sibi acerrime adversantem. Quod si id ante Constantinopolitanæ sedis concessum fuisset ab hac Oecumenica Synodo; satis erat Anatolio præsentem citare canonem, cujus numquam vel levem saltem habuit mentionem; qui quidem canon si extitisset, fuisset omnino sæpe citandus, cum S. Leonis sibi refragantis litteris tantopere urgeretur.

(a) Gelasii Papa epist. ad Episc. Davian. 2. Concil.

XXXVI. (b) Sozom. l. 7. c. 2. & Sozom. l. 7. cap. 8.

PAGIUS

Nec enim Dioceses Synodis suis commissa, Euxarchis suis parebant, Pontica Cæsariensi, Thracica Heracleensi, Asiatica Ephesino. Quare soli Episcopo Heracleensi injuria aliqua irrogata censeri potest. Quæ tamen injuria dici non debet, cum penes Concilium esset jus administrandi Ecclesiam Thracicam, sibi per Nicænam Synodum quaesitum, in alium Episcopum, vel in Constantinopolitanum transcribere. Neque opus fuit, ut Anatolius post Syno-

clii voluit S. Synodus quibuscumque provinciis jura sua integra esse servata, si in præjudicium aliarum Ecclesiarum uni Ecclesiæ Constantinopolitanæ tanta contulit? Certe nisi canonem istum commenticium fuisse dixerimus; ille saltem post hæc primo decreta, postque Nectarii electionem sancitus esse dicendus erit, ab iis qui remanserunt Constantinopoli Episcopi Orientales; quorum (ut dicemus) tantum studium fuit, ut Orientalium Ecclesiam etiam præferrent Occidentali; ipsorumque decreto tunc factum, ut Episcopus Constantinopolitanus curaret Ecclesias non Thraciæ tantum & alias proximas, sed Asiæ quoque. Nam in Concilio Chalcedonensi, ubi actum est de jure ordinationis Episcopi Ephesini totius minoris Asiæ Metropolitanæ, hoc spectare ad Episcopum Constantinopolitanum, proclamarunt clerici ejusdem Constantinopolitanæ Ecclesiæ, id sibi ex hujus Synodi canone vendicantes: Hæc enim ibi leguntur (c): Clerici Constantinopolitanæ Ecclesiæ clamaverunt: Ea quæ sanctorum Patrum centum quinquaginta sunt, teneant privilegia Constantinopolis, ne depercant: Ordinatio secundum morem ab Archiepiscopo nostro fiat. Ita ibi. Et ne putes juris fuisse Episcopi Constantinopolitani Episcopum Ephesinum tantum deponere & ordinare; ex S. Joannis Chrysostomi Actis constat Episcopum non solum ejus urbis Antistitem deposuisse, sed & alios plures Asianos Episcopos, aliosque in ipsorum locum substituisse. Quinetiam ex alia ejusdem Synodi Actione pariter intelligitur (d) Bythinia Provincia Ecclesiæ posita fuisse ex privilegio sub Diocesi Constantinopolitana. At hæc quidem non nisi hujus Synodi auctoritate potuit huic temporis proximus sibi vindicare Chrysostomus, qui successit Nectario, substitutus ipse Magno Gregorio, qui hoc anno in ejusdem Ecclesiæ thronum ab hac Synodo evedus est: haud enim par est credere tantum Episcopum ea sibi usurpasse absque majoris Synodi auctoritate.

(c) Concil. Constantin. Act. 11.

(d) Concil. Chalcedon. Act. 13.

(e) Can. 6. & 7. ex libello Syn. Constit. 10. 1. Concil.

XXXVII.

(f) Extat in libello Constit. Synodice. 1. 1. Concil.

Denique canon (e) in hoc eodem Concilio statutus reperitur de accusationibus Episcoporum; novissime vero quo modo ab hæresi redeuntes hæretici recipiendi forent. Quibus omnibus absolutis, hæc ad Theodosium Imperatorem iidem Patres simul convenientes conscripserunt (f):

Re-

dum Chalcedonensem canonem illum laudaret; cum a S. Leone urgebatur; cum eum apprimè calleret Sanctus Leo, utpote in Concilio Chalcedonensi citatum. Imo Anatolius canonem illum protulit, ut patet ex epistola S. Leonis ad ipsum data, in qua his verbis ipsum compellat Leo: Persuasioni enim tua in nullo penitus suffragatur quorundam Episcoporum ante LXX. ut factus, annos facta subscriptio. &c. Legenda quæ de hoc tertio Canone Viri doctissimi dissertarunt.

A num.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPPP. THEODOSII 3.

Synodi ad Theodosium litteræ pro confirmatione.

Religionis ac pietatis observantissimo, Deique amantissimo Imperatori Theodosio sanctum Concilium Episcoporum, qui ex diversis Provinciis præfecturisque Constantinopolim convenimus.

Initio quidem nostri ad tuam pietatem scripti, gratias agimus Deo, qui tuæ pietati Imperium constituit ad communem pacem Ecclesiarum, & sana fidei confirmationem. Agentes autem Deo debitas gratias, necessaria quoque ea, quæ acta sunt in sancto Concilio, ad tuam referimus pietatem; nempe quod ex quo tempore ex mandato tua pietatis Constantinopoli convenimus, primum quidem mutuum inter nos concordiam renovavimus; deinde vero breves etiam præscripsimus ac prænucciavimus quosdam quasi terminos, regulasque, quibus & Patrum qui Nicææ congregati fuerunt, fidem confirmavimus comprobavimusque, & quæ adversus eam oborta sunt, perverfas hæreses ac pravas opiniones extrema cum execratione ac detestatione reprobavimus. Præterea etiam ad recte constituendum ac ordinandum statum & disciplinam Ecclesiarum, certos canones statuimus ac præscripsimus. Quæ omnia huic nostro scripto subjecimus. Rogamus igitur tuam clementiam, ut per litteras tuæ pietatis ratum esse jubeas, confirmesque Concilii decretum: & sicuti litteris, quibus nos convocasti, Ecclesiam honore prosecutus es; ita etiam summam eorum quæ decreta sunt, conclusionem sententia atque sigillo tuo corroboret. Dominus autem Imperium tuum in pace & justitia stabiliat, transmittatque, & producat in multas & infinitas usque ætates & generationes, atque ad terrenam potentiam celestis quoque regni gaudium & fructum adiciat. Gratificetur Deus Orbi terrarum, ut te, qui vera pietatis studiosissimus, Deique amantissimus Imperatores, valentem, omnibusque præclaris rebus florentem, & excellentem videat; id quod sancti etiam ab illo precibus ac votis petunt & orant. Hactenus Patres, qui his sanctos canones subjecere.

XXXV. III. Cur volunt confirmari ab Imperatore decreta Concilii.

PAGIUS

X. Gregorius Nazianzenus Sedem Constantinopolim relinquit.

Quod autem adeo studiose exposcunt statuta in Synodo ab eo confirmari, atque sigillo muniri; id quidem prudenter, quod eo modo sibi fidem Imperatoris stabilem duraturam oppignerarent; utpote qui experti essent Valentem Imperatorem in deterius esse mutatum. Porro eandem Synodum Constantinopolitanam. Ann. Eccl. Tom. V.

A num. XL ad LXXXI. Amphilochius in Vita Sancti Basilii de Gregorio Nazianzeno scribit: Qui & annos circiter duodecim Apostolica sedis gubernacula tenuit. Gregorius Presbyter in Encomio, quo textit vitam Gregorii, duodecim annos ipsum Constantinopoli commoratum esse scribit, Nicephorus Patriarcha annos ei XII. attribuit. Idem habent Menza die XXX. Januarii in memoria trium Sanctorum Ecclesiæ Doctorum. Denique Cedrenus ait, decen-

confirmatam fuisse a Damaso Papa Photius tradit in libello de septem Synodis: quod sane intelligendum est in his quæ spectant ad fidem Catholicam, ut ex sententia S. Gregorii paulo superius est declaratum. Cæterum auctoritate ejusdem Damasi, eadem ex parte, hoc Concilium constat obtinuisse nomen Oecumenici: eo enim nomine posteri omnes ipsum nuncupare soliti sunt. Etenim tantum roboris & firmitatis quælibet Synodus consequi solet, quantum eidem auctoritatis imperit Romana Ecclesia, ipsa Apostolica sedes; quod multis exemplis demonstratum est, & alias sæpe continget inferius diversis temporibus demonstrari.

Post hæc autem consecuta est subscriptio XXXIX. Patrum, ita tamen, ut nomina postea. De subscriptione mothei Episcopi Alexandrini, Dorothei Episcopi Oxyrinci in Ægypto Episcopi, & aliorum, immo & Nectarii, qui post abdicationem Gregorii creatus est Constantinopolitanus Episcopus, fuerint superadjecta. Sed perperam factum, nescimus a quo, ut quoniam Gregorius nuncium remisit sedi, qui ante subscripserat Episcopus Constantinopolitanus, inveniatur inter Episcopos Provinciae Cappadociæ & ultimo loco positus, quasi non fuerit Constantinopolis Episcopus, sed Nazianzi. Nec est, quod quis dicere possit, post ejus abdicationem, & subrogationem Nectarii, Patres Synodo subscripsisse. Nam id omnino falsum esse, ex eo convincitur, dum subscriptus huic Synodo reperitur Meletius Episcopus Antiochenus, post cujus mortem liquet Gregorium sedem reliquisse, eamque tandem collatam fuisse Nectario, qui ultimo loco habitæ Synodo suum apposuit chirographum, sed librarius qui exscripsit, imprudens quidem (si tamen velimus dolum malum abuisse) quod sciret sedem Gregorii collatam esse Nectario, sublato a Gregorio ejus sedis titulo, ne duo simul inveniarentur subscripti Constantinopolitani Episcopi Gregorius, & Nectarius; illum inglorio patriæ tantum nomine, exiguæ civitatis Episcopum ultimo deposuit Cappadocum Antistitem loco, Nectarium autem titulo Episcopi Constantinopolitani in eadem subscriptione recensuit, quod scilicet absurdum sibi visum esset, duos ejusdem sedis ibidem Antistites nominari.

Licet autem ita, ut dictum est, sacrosan.

XL. S s s san.

nium & paulo amplius Constantinopoli moratum esse Gregorium. Et tamen certum est, hunc non amplius quam triennio in ea urbe docuisse. Baronius existimat, hos Scriptores duodecim illorum annorum principium ab anno CCCLXX. deduxisse, ideoque valde hallucinatos esse. Combessius in Notis ad vitam S. Basilii ab Amphilochio compositam idem scribit. At incredibile, eos in tam crasso errore veratos esse, dicendumque, illos Gregorio Nazian-

Baron. n. LIV. & seq.

Baron. n. 378. n. LL.

2010

CHRISTI
381.DAMASI PAP.
15.GRATIANI 15.
VALENTIN. 6. IMPER.
THEODOSII 3.De obitu
Meletii
Episcopi
Antioche-
ni.

sancta Synodus fuerit absoluta, atque præsentium Episcoporum subscriptione firmata; novi tamen eventus retinere Patres ne recederent Constantinopoli, sed illic diutius morarentur. Fuit moræ prima causa, ex qua alia confluerent, obitus Meletii Episcopi Antiocheni, viri quidem ob consummatam longævam ætatem in exiliis, ad quæ ob tuendam Catholicam fidem tum a Constantio, tum a Valente Brianis Imperatoribus sæpius pulsus fuerat, aliaque pro pietate officia honestissime perfuncta, omnium & populi datæ, summaque veneratione ab omnibus culti. Laudavit eum tunc Gregorius Nyssenus (a) panegyrica illa oratione, cujus est exordium: *Auxit nobis numerum Apostolorum novus Apostolus, qui cooptatus est in ordinem Apostolorum, &c.* Immo ante ipsum alius ex Patribus, fortasse Amphilocheus disertissimus vir, pro concione pariter ejusdem profecutus fuit laudes Meletii: quod idem Gregorius illis verbis testari videtur, quibus ait (b); *Meministis omnino, quemadmodum vobis ante hanc nostram habita oratio labores & certamina viri exposuit, quod cum per omnia sanctam Trinitatem honoraret, etiam in numero certaminum honorem conservavit, ut qui in tribus incursionum tentationibus descenderat; audistis continuationem, contextum & seriem laborum, qualis in primis, qualis in mediis, qualis esset in postremis, &c.* utpote qui sub Constantio primum, inde sub Juliano, demum sub Valente Augustis gloriosa pro fide certamina obliisset. Quomodo autem publico & celebri funere fuerit honoratus, idem Gregorius in fine sic habet:

XLI.
Fanus Me-
letii.

Exponite bonas narrationes, dicite miraculum, cui fides derogetur: Quomodo maris in modum condensati, innumerorum hominum populus, unum continuum corpus unversum erant, tamquam aqua quadam circa tabernaculi pompam astuantes: Quomodo præclarus David multifariam multisque modis in innumeros ordines sese distribuens, inter diverse simul & ejusdem lingue homines circa tabernaculum tripudiat & saltabat. Significat hac figura Gregorius diversorum ordinum psalmodiam, qua venerandum corpus prosequerentur. Sed addit de luminaribus: *Quomodo utrinque quasi ignei amnes continen-*

RAGIUS

zono attribuisse tempus, quod ab anno trecentesimo septuagesimo nono, quo Constantinopolim se contulit, usque ad mortem ejus fluxit. Licet enim Sedem Constantinopolitanam hoc anno abdicavit, ea tamen quæ ad Catholicam fidem spectare videbat, graviter semper implevit. Sic Apollinaris rursus Conventum facientibus, dormientem in his Nestarium Constantinopolitanum Episcopum, scriptis ad eum literis, ad tanti mali depulsionem & correctionem hortatus est. In eo tamen ab aliquibus

XI.
Nunquam
abiecit cu-
ram Eccle-
siae Con-
stantin.

ribus facibus, tractu continuo perpetuoque fluentes, quoad oculi longissime prospicere possent, porrigebantur. Exponite studium totius populi, Apostolorum contubernium, quomodo sudaria faciei ejus ad præsidium atque custodiam Fidelium discerpebantur. Adjiciatur orationi etiam Imperator marens ob calamitatem, & e folio exurgens, totaque Civitas una cum pompa Sancti transiens; & consolamini vos invicem in sermonibus istis: post hæc vero de Meletio in celo cum Deo agente: *Intercedit autem pro nobis & populi erratis, &c.* Hæc Gregorius Nyssenus coram amplissimo Patrum Senatu; ut probe intelligas, id ipsum esse professum, quod univertum Concilium & cum eo Catholica Ecclesia pie crederet, sanctos in celo pro nobis apud Deum preces fundere.

Translatum deinde fuit corpus ejus Antiochiam, ibique summo honore exceptum, anniversariaque celebrata perpetuaque memoria consecratum, nomine ejus relato in tabulas Ecclesiasticas die festo jugiter celebrando. Avoluto autem lustro, postea S. Joannes Chrysostronus (c) in laudem ejus habuit frequenti populo concionem. Quod vero tertio Idus Februarii Meletii memoria in publicis monumentis legatur adscripta; non quidem quod eadem die ex hac vita migravit, id factum est; cum constet ætivo tempore esse defunctum, sed quod, more majorum, vel ea die fuerit Episcopus ordinatus, vel forte quod Constantinopoli Antiochiam ea die transferri contigerit. De cujus translatione Gregorius Nazianzenus ita jambicis breviter agit (d):

*Ecclesiamque veltus est post ad suam
Thesaurus ingens, hoc bonum agnoscentibus.*

Rursus vero de translatione reliquiarum Meletii hæc Sozomenus (e): *Meletii reliquie Antiochiam translatae, juxta loculum Babylæ martyris condita fuerunt. Fertur autem eas regia continue via ex Imperatoris mandato intra moenia in civitates fuisse receptas præter consuetudinem Romanis usitatam, & alternatis psalmodiarum cantibus unoquoque in loco honoratas, donec Antiochiam usque transportarentur.*

Hæc ex citatis Scriptoribus erratum, quod tradiderint, Nazianzenum per annos duodecim Constantinopoli moratum esse. Qui error inde profuxit, quod in antiquis Auditoribus legerant, eum per annos duodecim Ecclesiæ Constantinopolitanæ curam gessisse, a morte nempe Valentis, seu anno CCCLXXIX. ad trecentimum nonagesimum primum, quo ad Deum migravit. Nam si rigorose loquendum sit, paucis hebdomadis Gregorius Episcopus Constantinopolitanus fuit; cum eadem Synodo & renun-

XLII.
Meletii
corporis
translatio
Antio-
chiam.(c) Extat
apud Li-
poms. die
12. Febr.
& Sur. 1.
1. ea die.(d) Greg.
Naz. in
Carm. de
vita sua.(e) Sozom.
lib. 7. c. 10.CHRISTI
381.DAMASI PAP.
15.GRATIANI 15.
VALENTIN. 6. IMPER.
THEODOSII 3.Actum in
Synodo
de ordi-
nando suc-
cessore
Meletii.

Hæc Sozomenus. Gregorius Nazianzenus de eodem S. Meletio tradit, ipsum moventem commendasse Episcopis pacem Ecclesiæ: Ex cujus plane sententia, de non subrogando aliquem in locum ipsius a prudentioribus in Synodo agi coeptum, idem Gregorius affirmat; sed per factiosos quosdam Flaviani studiosos, qui in locum Meletii sufficiendum ipsum Flavianum Antiochenum presbyterum conabantur, constatae sunt turbæ, tumultusque concitati non leves; de his enim ita Gregorius:

*De non movenda re statim ceptum est
agi,
Quam turbulenti scilicet urgebant viri:
Hoc molientes improbi, ut tunc unico
Opponeretur Præsuli Præsul novus.*

Jam dictum est, divisum a tempore Juliani, citra tamen schisma Orientem ab Occidente ob Meletium atque Paulinum Catholicos Episcopos Antiochenos, suduifsequæ Orientales Meletio, Paulino autem, quem creaverat Lucifer Calaritanus, favisse Ægypti Episcopos & omnes Occidentales. Porro seniores, prudentioresque pacis cupidi Patres ex facta jam ante transactione, quam diximus, cessandum esse ab ordinando successore Meletii, æqua lance rem tantam pensantes, existimabant: erat autem minor longæque inferior horum numerus, respectu eorum qui contrariam suadebant, indigne ferentes ordinatum ab Occidentali Episcopo præesse Orientalibus populis.

XLIII.
Sententia
Gregorii
Nazianze-
ni cele-
berrima.

Cum de tanto negotio Patrum sententia rogarentur. Gregorius Theologus gravissimam sane sententiam dixit: cui quidem si paruisset cereri, ingens illa discordia fuisset penitus consopita, immo profus extincta: tuader enim conatus est, ut sineretur Paulinus jam ætate consumptus, paucis diebus quibus vita superstes foret, solus federe Episcopus Antiochie.

PAGIUS

tiatus sit Episcopus & exauctoratus. Certe hoc anno III. Kalend. Aug. quo Theodosius dedit Legem 3. Codicis Theodosiani De Fide Catholica, jam Nestarius Episcopus Constantinopolitanus erat; ejus enim in ea Lege mentio. Liqueat præterea ex eadem Lege, eo die jam finitum fuisse Concilium Constantinopolitanum, cujus ideo Canones recte ideo præferunt diem septimum Iduum Juliarum.

XII.
Meletii ob-
itus.Baron. n.
XL.

In Lege 3. Codicis Theodosiani De Fide Catholica, memorantur Nestarius Episcopus Constantinopolitanus, & Timotheus Alexandrinus Episcopus; Episcopi vero Antiocheni nulla mentio fit, quia paulo post absolutam Synodum Meletius Episcopus Antiochenus mortuus est, cui Flavianus per factiosos quosdam substitutus fuit, cujus electioni Catholicis refragati sunt: unde de novo schisma in Ecclesia Antiochena obortum. Igitur cum Theodosius ea

Antiochenus; eo vero defuncto (ne quid suorum jurium Orientales dispendii paterentur) in defuncti locum tunc subrogarent quem cuperent; ita namque fore, ut Oriens & Occidens summa concordia jungerentur; quod si fecus fieret, discordias novas iterum pullulare, & veteres recrudescere oportere.

Hanc autem ipsam quam Gregorius sententiam dixit, in Vita sua carmine scripta, jambicis exaravit metris, ubi post multa, quibus eos ad pacem exhortaretur, & exacerbatorum molliret animos, dicta, quid ipse sentiret, his explicat:

*Thronum retineat, qui tenuit ad hunc
diem,
nempe Paulinus.
Quid hoc nocebit, paulo si diutius
Nos luceamus hunc virum, mos ut vetus
Ferebat? Ætas post dabit cana exitum
Rebus secundum, qui que mortales manet
Omnes caduca terminus vite: bonus
Abibit ille morte, quo pridem cupit,
Functus, datori spiritum reddens Deo.
Plebsque tum nos scilicet concordibus,
Antistitumque calculis prudentium,
Alium, favente Spiritu, dabimus throno,
Si forte præsens opprimit poterit malum.*

scitum sane probumque consilium; & post multa:

*Cedamus ipsi paululum, palma amplior
Hinc ut paretur, nosque servemur Deo,
Servemus atque perditum Orbem pessime,
&c.*

At quid consultissima hac sententia profecit Gregorius? nihil profus: tantumque abfuit, ut quod vellet persuaderet; ut contrariæ factionis Episcopos magis magisque ad iram provocaret, reddideritque eorumdem animos odio concitatos, in se ipsum hæc sapientissime perorantem, *Justa-*

Grego-
rius fave-
re visus
Occiden-
talibus
conciat
adverfa-
rios.

Lege Catholicorum Episcoporum exempla prælatam vellet, Antiochenæ præferre non potuit, utpote cujus communioni Catholici communicar: nolent, ut recte Gothofredus in Commentario hujus Legis. Lex 8. ejusdem Codicis De Hæreticis, dicitur data XIV. Kal. Aug. ideoque post celebratum Concilium Constantinopolitanum, non vero dum illud ageretur, ut perperam scribit Baronius. Denique Theodosius VI. Nonas Maii Legem 1. Codicis Theodosiani De Apostatis, emisit, qua iis, qui ex Christianis Pagani fierent, testandi facultatem eripuit. Primus Theodosius fuit, qui non tantum in Paganorum ritus, quod superiores Principes fecerant; sed etiam qui in Apostatas, e Christianis ad Paganorum ritus transeuntes, quod alii Imperatores nondum fecerant, infurrexit. Legendus rursus Gothofredus in illius Legis Commentario.

CHRISTE
381.DAMASI PAP.
15.GRATIANI 15.
VALENTINI 6. IMPER.
THEODOSII 3.

justaque suadentem, infensos ac plane implacabiles; utpote qui illis visus esset ab Occidentalibus stare, eorum causam fovere, patrocinarique sententiae Damasi Romani Pontificis Paulino studentis: id enim versibus illis Gregorius ipse significat, quibus ait:

Hæc conciones comprobant nostræ, licet Saxis petita; liquor unde in me improbus Exarsit.

& quæ sequuntur:

XLV.

Cæterum qua coeperat animi constantia dicere quod æquum, utile, omnique ex parte optimum videbatur, eadem perseveravit in finem, contestatus se cessurum throno potius, quam ut illis injusta, damnosa, in omnibusque pessima decernentibus, inhæresceret: quod his quoque versibus explicat:

At mihi carentem vos throno concedite Vitam, periculo liberam, etsi ingloriam: Illic sedebo, nulla ubi sedes malis. Hoc namque præstat, cæteris quam ut miscar, Meamque nec eos flectere in sententiam Possim, nec illos rebus in pravis sequi, &c.

Quid demum illi post novissimam hanc contestationem Gregorii; ipsum probe descriptentem audiamus; ait enim:

Clamitant illi undique, Ut graculorum turba, rem unam moliens Juvenum caterva (quam tabernam diceret) Trabensque turbo pulverem venti æmuli: Dignatus esset cum quibus nemo metu Sancto, thronoque præditus, quicquam loqui: Præpostere ut qui funderent verba, & velut Vespæ insilirent concito in frontem impetu. At hos secutus est tamen catus senum Motus juvenæ fervidos, quos par erat Franare. Hæc ipse.

At non omnes puto senes Orientales de electione Flaviani tumultuantes alios esse sedatos, sed ex iis aliquos erga eundem Flavianum nimium studiosos; resiliisse autem sanctissimos confessores veri amantes, quibus æque ac Gregorio mens nulla privata cuiusquam flecteretur affectione.

XLVI.

Cæterum minime levis hæc quidem culpa fuit, noxave tenuis, sed ea plane quæ turpem illis notam inussit; cum præsertim qua ratione, quoque prætextu rem prorsus iniquam velarent, nullum habuerint:

cum iidem miseri ut consulerent pudori; primorum instar parentum, opus haberint consuere ficus folia, quibus denudata peccato verenda contegerent. At quænam ista? ridebis cum Gregorio, si audias. Factiosi enim illi quo probarent præstare Orientalem Ecclesiam Occidentali, quod omnibus aliis destituerentur probationibus & argumentis, unam illam rationem afferebant, dicentes: Quoniam Christus in Oriente natus est, idcirco potior esse debet auctoritas Orientalis Ecclesiae. Scite quidem, nisi eadem ratione contra eos dicendum quoque fuisset, Aegypti provinciae, quæ jungitur Judæorum regioni, in qua natus est Christus, poriora esse jura debere, quam aliarum remotiorum provinciarum; ob eamque causam controversiam illam adjudicandam fore Paulino; cujus electioni (ut sæpe diximus) favit in primis Magnus Athanasius, & omnes Aegypti Pastores.

At indignam prorsus tanto coetu sententiam, & perpetuo silentio condemnandam, ipse Gregorius deridet hisce versibus:

Ratio porro quam scita, aspice: Debere nostras nempe res Solem sequi: Ortum hinc trabentes, unde regnator poli Nobis, amictus carne, primum splenduit.

& inferius his alludens.

Adversa stabat his tumens Phæbo phalanx.

Porro qualesnam essent, qui adeo insulta effutirent, pluribus docet, nempe Episcopos, qui temporariam solummodo habere fidem & cum Principibus mutarentur, quorum arbitrio solummodo esse Catholicos, vel hæreticos: horum vero inconstantiam, & perditum studium idem Gregorius hac suffigillat ironia (a):

Alloquimur omnes: intret huc quisquis volet, Fidem licet bis, pluries aut verterit. Nunc mundinarium tempus est, questu sine Nullus recedat. Versa erit quando alea, (Mutationem facile nam tempus capit) Artem ipse calles: protinus rursus exeat.

Hæc ipse, & alia plurima de iisdem omni contemptu dignis Episcopis.

Ex quibus colligere potes, quali quantove libramento iustitiae, Romana Ecclesia hujus Synodi canones respuerit; & tantum quæ de fide statuissent, secernens pretiosum a vili summa auctoritate ample-

Futile argumentum adversariorum.

Consilium Damasi de Concilio Constanti-nopolitano Oecumenico nominando.

XLIX.

Intelligis, puto testificatione Gregorii Nazianzeni, quales exceptis paucis, tunc esse solerent Episcopi Orientalis Ecclesiae, quo modo fidem habere consueverint pro ratione temporis mobilem, & non nisi ad privatam commodum accommodatam: cuius quidem rei non Gregorius dumtaxat, sed & Basilii suis scriptis locuples testis accedit, ut suo loco superius est demonstratum. Quod erga Macedoniana & Euenomiana hæresis invaluisse in Oriente, licet eam Damasus in Concilio Romano damnasset; cum idem percepisset ab amplissimo Patrum conventu, ab omnibus inquam qui tunc post persecutionem colligi poterunt Orientales Episcopi, ipsas damnari, Nicenamque fidem firmiter stabiliri; oblatam ansam libenter arripens, quos eisdem motu leves in officio contineret, firmaretque, ipsi Synodo summam est imperitus auctoritatem, ut sic iidem suis ipsorum vinculis firmiter stringerentur, qui posthac nefas ducerent, quod summo consensu fuerat institutum, & ab Occidentalibus receptum, ac sublimi loco repositum, solita levitate convellere, atque infringere temeritate. Quod quidem consilium Damasi magno fuisse Catholicae Ecclesiae emolumentum, eventus edocuit. Sed ad res in Synodo gestas redeamus.

Quod autem in ea Synodo suprema videretur esse Gregorii Nazianzeni auctoritas, tum ex eminenti doctrina, fideque Catholica, tum optimis moribus longo usu rerum ad senectam usque indefesso studio propagata (ut omittam dicere de throno sublimi, in quem nuper euectus erat) haud ausi sunt improbi tentare tantum viri constantiam, quem cuperent ad vota pertrahere, quo æstimatione Gregorii suam ipsorum valentem turpitudinem honestare. Quid faciunt contentiosi illi & male compositi juniores Episcopi?

L. Tentatur Gregorii constantia.

CHRISTI
381.DAMASI PAP.
15.GRATIANI 15.
VALENTINI 6. IMPER.
THEODOSII 3.

Quod scirent & reliquos seniores Episcopos invitos obtortoque collo ab eis traduci absque Gregorio; ausi sunt illud ipsum quod conabantur de Flaviano per eum familiares eidem suadere. At quam procul abfuerit ut ab his ipse Gregorius ageretur in præceps, ita idem narrat (a):

Quid me necesse est dicere, quibus vocibus Ab his amicis nostra canities fuit Tentata? cum illi cederent primas mihi, Aliquid petentes pro fide summa A fido amico, sed fide summa in malis: Nempe ut juvarem rebus hos in omnibus: In omnibus ne? Finxit hoc quisnam sibi, Quo turbam sequerem ipse, non gnatum Dei? Natura sursum fontium tendet prius, Partesque ad imas flammæ labetur vorax, Quam quid salutis perfidus prodam mea. Eximere capî hinc ipse de medio pedem.

sicque indignans abcessit e Synodo.

Quid demum? Cum e Synodo Gregorius recessisset, qui remanserunt communibus votis eligunt Flavianum presbyterum Antiochenum Meletii successorem: sicque continuata est prior discordia, ut unius Ecclesiae Catholico populo duo præessent Episcopi, nempe Paulinus, atque Flavianus: sed & his defunctis, eorum successores in locum ipsorum successi, adeo ut usque ad annum Domini quadringentesimum octavum minime valuerit licet plurimum in hoc infudaverint sanctissimi viri) schisma componi; quod tandem per Innocentium Romanum Pontificem vix potuit, reddita pace, tolli. En vides quam bene consuluerit Gregorius sapientissimus architectus, & quam male consilium juvenum reliqui secuti fuerint seniores. Laudanda magnopere enituit in his fluctibus Damasi Pontificis Maximi incomparabilis longanimitas, qui licet id minime probaret quod egerant, haud tamen nexu excommunicationis eos obvolvitur, ne magna scissura in duas Ecclesiam Catholicam partes divideret, separaretque ab invicem totum Orbem: sed tum ipse, tum posteri successores opportuna tolerantia agendum existimarunt, officii potius & beneficiis adversarios demerentes, prout inferius sæpius ac pluribus dicturi sumus.

Rem indignam indigne adeo Gregorius tulit, ut non e Synodo tantum, sed ex ipsius Episcopatus ædibus (ut ipse testatur) excesserit; quo significaret se potius absque Episcopali functione otiose vitam adurum, quam ut talia tantaque adversus jus nefasque tractari conspiceret. At illi qui ejus secessione debuerant emolli-

(a) Greg. Naz. in carm. de vita sua.

LI. Flavianus Episcopus Antiochenus eligitur.

LII.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPER. THEODOSII 3.

ri; ut quem pro Occidentalibus agentem experti fuerant aduersantem, e throno prorsus dimouerent, novam oblatam sibi recens occasionem quam libentissime arripuerit: Quenam autem ista fuerit, rerum ordo postulat ut dicamus.

LIII. Timothei Episcopi Alexandrini aduentus Constantinopolim.

Timotheus Episcopus Alexandrinus venit hoc tempore Constantinopolim unacum suis, & cum eo aliquot Episcopi Macedoniae, acciti hi quidem omnes, ut ipsorum quoque sententia componerentur res Antiochenae: sed cum pervenissent, resque deploratas ob electionem Flaviani reperissent, indignantesque ipsis non expectatis, sedem Gregorio confirmatam, quam ante Aegyptii tempore Maximi improbaverant; ejus promotionem, ut illegitime factam coeperunt arguere, negantes fuisse id juris Episcopi Antiocheni, nempe Meletii. Etenim Episcopus Alexandrinus, quod primae sedis post Romanam praesert, id ad se spectare contendebat, atque jam Timothei praedecessor Petrus in ordinando Maximo ejusdem sedis Antistite quasi jus debitum antea vendicarat. Quin & post haec, scimus, defuncto Nectario ejusdem sedis Episcopo, in ordinatione Joannis Chrysostomi ejus successoris requisitum esse consensum Theophilii tunc Episcopi Alexandrini, ut Socrates

(a) Socrat. lib. 6. c. 2. (b) Sozom. lib. 8. c. 2. (c) Pallad. in dialog. de Actis S. Jo. Chryf. (d) Greg. Naz. in carm. de vita sua.

(a) Veniunt repente: nam vocati, foederi ut sanciendo jungerent vires suas, Niloticique, Macedonesque, operarii Mysteriorum seduli & legum Dei, Inhabitantes Hesperium in nos & grave. Adversu stabat his tumens Phaeo phalanx.

Discordia inter Aegyptios, & Orientales.

Hac idcirco Gregorius, quod Aegyptii atque Macedones tuerentur partes Paulini, Orientales vero partes fuerint consecrati Meletii. Aegyptii ergo atque Macedones, cum cernerent ipsos Orientales, contempta pace de electione Antiocheni Episcopi decrevisse; & ipsi nulla habita communis concordiae ratione, confirmationem (ut dictum est) Gregorii ab ipsis factam impugnare coepere, non quidem in odium ipsius Gregorii, sed in invidiam Orientalium Episcoporum: quod idem Gregorius testatur his verbis, cum pugnas inter eos acerbissimas excitatas resenset:

Odio quidem non tam mei, vel ut in throno Alium locarent, quam dolorem ut inuenerent

Aliquem his, throno me fixerant qui in Praesulis. Saltem remotis hoc mihi interdum arbitris Ipsi assererant. Non enim nec pristinas Se ferre posse, nec novus injurias.

Et quidem haud poterant, qui partes Occidentalium tuerentur Aegyptii atque Macedones Episcopi, non bene velle Gregorio, qui (ut demonstratum est) tam vehementer pro componenda pace Occidentalium Episcoporum susceperat patrocinium, adeo ut eisdem diserta oratione & vehementi contradictione restiterit. Sic igitur erat causa Gregorii, ut in eum, a quibus collocatus in throno fuerat, Episcopi Orientis ob defensionem causa Occidentalium infenso animo essent, & Occidentales ipsi in odium Orientalium de sede illegitime occupata negotium illi facerent. At quoniam, rogo, animo Gregorius ista tulit: ipsum audi, ante stomachatum in Episcopos ob res iniue perpetratas, cum jam secessionem paravit, ait enim:

Movere at ista coepit ut primum haec cohoris; Effringo vincla, traditamque ansam libens Arripio, &c.

At non sic quidem abscessit Gregorius, ut quod erat officii praetermitteret, nempe ut ad simul conciliandos eos tam asperere inter se concertantes sequester medius intercederet. Tunc enim orationem de pace habuit, quam tertiam ordine positam dicunt, cujus est exordium (e): Pax amica, non re duntaxat, sed nomine quoque ipso suavis, &c. Ibi autem post multa, quod ad causam de qua agitur spectat, haec habet: At nunc alii, mea quidem sententia, per quam misere mutuis oppibus, auxiliisque fulciuntur; adeo ut mundus, qui diuturno labore vix tandem & paulatim, nec sine plurimi cruoris effusione collectus fuerat, in duas jam contrarias partes distinctus sit: quicumque autem paci student, mediisque se profitentur, ab utrisque male multentur, utpote qui vel contempti sint, vel etiam bello laceantur. A qua parte cum ipsi quoque hosterno die stemus, qui haec reprehendimus, ac propterea cathedram certaminis invidiaeque plenam accepimus; haud mirandum erit, si ab utroque laceremur & proculcemur, ac post multos sudores & arumnas de medio submoueamur; ut sublato jam omni obice atque interstitio, cominus atque omni animi ardore sese mutuo convulnerent. Enim vero haec sedare atque comprimere, maxime quidem Dei fuerit omnia

Aegyptii Episcopi quales erant Gregorium.

LIV. Gregorius concionatur in Synodo de pace.

(e) Greg. de Pace orat. 3.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPER. THEODOSII 3.

omnia amicitiae vincula constringentis; deinde autem & hominum eorum, qui virtutem summo studio colunt, & concordiae bonum cognitum atque perspectum habent, &c. At licet haec Gregorius sapientissime perorasset, altercantium tamen aures pertinacia & obstinatione simul obducta nihil admittere poterant, quod Christiana professio suaderet.

LV.

Gregorius ob pacem se di renunciat.

Eodem ferme tempore, cum adversarii oblatantes in Gregorium, de eo sparsissent in vulgus, non defendendae veritatis amore Constantinopolim se contulisse, sed ejus sedis cupiditate incensum; idem Gregorius egregiam illam habuit Apologeticam orationem, cujus est titulus: De non affectata cathedra Constantinopolitana. Sed licet animis affectibus vacuis haec plus satis persuasa essent; apud adversarios tamen odio turgescens nihil omnino profecit, ut erga ipsum (quod dignum erat) aequanimo redderentur, sed contra exasperarentur magis. Re igitur penitus desperata; Gregorius quod ante fuerat meditatus, jam perficiendi tempus opportunum accepit, oblatamque occasionem abdicandi se Episcopatu libenter arripuit: eo nimirum iusto dignoque praetextu, ut quia suae causae sedis inter se mutuo concertarent Episcopi, ea sublata, tamquam obstaculo quodam medio interjecto remoto, dissidentes sanctae unitatis foedere jungerentur in unum; praestare quidem ratus, ut sedis suae jactura, omnes concordiam mutuamque pacem inirent. Quamobrem ipsam Synodum ingressus, ut desinerent inter se mutuo concertare, & procellosis exagitati fluctibus, tandem reddita tranquillitate quiescerent, cohortatus; ut alter Jonas, devovere se mari, suaeque sedis dispendium perlibenter fore passurum, liberaliter obrulit; quod & ingenuae praestitit: haec enim ipse his jambis (a):

(a) Greg. Naz. in carm. de vit. sua.

Tempusque nactus commodum, in medio offero Hac dicta caetu: Vos viri, quos hic Deus, Grata statuatis ut suo quae numini, Junxit, videte postero de me loco. Quid namque de me, caetus hic si maximus Consideretur, fiat, haud magni interest. Erigite mentes altius vestras, precor: Coite in unum: vos amor tandem liget, Quosque saevi ut & truces ridebimur: Praeterque pugnas omnium ut rerum infici Dexterarum amici foederis date invicem. Ego vero Jonas (b) facinus excelsum amulor. Me pro salute do libens nostrae ratis, Licet excitati turbinis causa haud sciam,

(b) Jonas 1.

Nos forte captior mergite infano mari: Nos hospitalis caetus excipiet. Sit hoc Concordiae vobis initium: pergite Ad cuncta deinceps alia. Latitudinis (c) (e) Gen. Locum hic vocetur. Splendidior hinc surget mihi, Si steteris in me, &c.

Haec & alia ad eos Gregorius, egregia plane comparatione alludens etiam ad puteum, quem post multa Philistinorum jurgia S. Patriarcha Isaac effodiens, absque altercatione possedit, ob idque eum Latitudinem nominavit. Et quidem puto ex verbis his Gregorii in magna Synodo coram Patribus dictis, factum esse, ut locum ille; ubi ejusmodi Concilium celebratum fuit, nuncupatus esset Concordia: id enim S. Joannes Damascenus testatur (d), cum ita ait: Erant in oratorio reliquiae Pantaleoni & Marini martyrum, Quod quidem oratorium, Concordia nominatur; quoniam illic centum quinquaginta Episcopi, Theodosio Magno Imperatore regnante, in eandem sententiam convenere. Haec ipse.

Locus Synodi Concordia nuncupatus. (d) Jo. Damascen. de Imag. li. 3.

Sic rebus dispositis, haud fuit qui (ut par erat) Gregorium sedere coegerit. Etenim Orientales, a quibus fuerat in thronum illum impositus, in ipsum ob denegatum Flaviani electioni suffragium subinfensi, se frigidis justissimae causae exhibuere defensores. Aegyptii autem atque Macedones, quod infectum irritumque reddere cuperent quicquid ab illis non expectato ipsorum adventu de Antiochenis rebus decretum fuerat, aequae passi sunt Gregorium sedi cedere; qui de Synodi consensu subdit:

LVI. Cur Gregorius abire permittitur.

Facilis repente caetus assensit mihi.

Si quis autem requirat quantum temporis Gregorius ipse sederit; certe quidem habita ratione ejus in throno sessio nis, cum hoc anno (ut dictum est) ipse in sede collocatus fuerit ab hac ipsa Synodo, rursum autem cum in hac eadem Synodo se abdicavit; paucas sane numerabit hebdomadas, ne dicam menses: unde ipse inferius ad eosdem:

Meri locastis in throno, nunc pellitis.

Porro egressus e Synodo Gregorius (ut ipse tradit) ad Theodosium Imperatorem se contulit, quem enixis rogavit precibus, ut acquiesceret ob totius Ecclesiae pacem, sedem quam acceperat Constantinopolitanam altercantibus se relinquere. Episcopis, ut ita inter se mutuo digladiari desisterent; fore namque, ut jurgiorum causa submota, tot fluctibus exagitatis Ecclesiae oprata diu tranquillitas redderetur, quo nihil excogitari posset utilius universo cui ipse praesisset Imperio. Sed quid ad haec

LVII. Gregorius adit Theodosium Imperatorem.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPPP. THEODOSII 3.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPPP. THEODOSII 3.

hæc Theodosius? ipsemet subdit Gregorius (a):

(a) Greg. Naz. in carm. de vita sua.

His Imperator vocibus plausum dedit, Aliique pariter. Cedit at votis meis Ille haud libenter, ut ferunt: cedit tamen.

LVIII.

Erat quidem Theodosius Imperator erga Gregorium propensiori animo, quem venerabatur ut dignissimum sacerdotem, atque colebat ut amantissimum patrem, eumque excipere conviviis consuevit; quibus tandem caruisse, ad quæ abducebatur inuitus, Gregorius maximo lucro duxit. Id quidem ipse alibi testatur his verbis

(b) Greg. Naz. in carm. de vit. different.

(b): Non jam, inquit, Imperatori, ut prius, contubernalis erit Gregorius, utri suo nonnihil gratificans, atque inter medios epulones tristis & tacitus accumbens, ægre anhelitum ducens, & servilem in modum edens. Hæc ipse.

LIX. De oratione Gregorii ad centum quinquaginta Episcopos.

His diebus idem Gregorius cum sedi nuncium remisisset, in primario urbis templo, ubi aderant omnes illi Episcopi numero centum quinquaginta, egregiam eandemque novissimam habuit orationem; cujus est exordium: Quomodo res nostræ vobis se habere videntur, o cari pastores, &c. est oratio ejusmodi, ut neminem, qui Gregorii ante actas dignissimas actiones accurate consideret, eam sic putem oculis perlecturum. In ipsa igitur magna Synodo, centum simul ac quinquaginta Episcopis confidentibus, perorans Gregorius, ut alter Samuel (c) populum contestatus, vel ut alter Paulus (d) Ephesios, primum omnium cunctarum a se gestarum rerum, ex quo tempore Constantinopolim venit, exactam redditurus rationem, quo statu illas collocatas invennerit, & quo relinquat, ob oculos ponit; nempe e gutta progressum fluvium, e scintilla fornacem globos igneos in cœlum extollentem, atque e granos sinapis arborem crevisse, demonstrans; aliisque his similibus usus exemplis, quantum profecerit insinuans, labores, ærumnas, quas subierit, contumelias, jurgia, atque mortis pericula, quæ a fidei hostibus passus sit, quæve ab invidis & amicis dolose agentibus pro gratia receperit mala, adducit in medium tamquam vivos testes pro ipso Gregorio in adversarios inclamantes. Ipsam insuper tamquam monilibus ornatam sponfam, Constantinopolitanam Ecclesiam, coram omnibus repræsentat, quæ expurgata nigredine Ariana, absterisque aliis fordibus hæreticorum, Catholicæ fidei candore resplendeat, sacrarum virginum agminum decore reluceat, emicetque egregiis totius populi vitæ cum integra fide moribus; ac denique (ut paucis absolvam)

(c) 1. Reg. 12.

(d) Act. 20.

omnibus charismatibus insignita, longe lateque nitescat; pro quibus omnibus quid sibi ab illis compensari optet, ita declarat (e):

(e) Greg. Naz. orat. ad 150. Episcopos, edit.

Quid igitur est, inquit, quod dico? Non enim gratuitus virtutis sum cultor, nec in eam virtutis magnitudinem perveni. Laborum meorum præmium mihi date. Quod tandem? Non quod nonnulli fortasse ex his qui ad quidvis supplicandum facile adducuntur, existimant; sed quod mihi tuto postulare liceat. Diuturnis laboribus me levate, atque in quietem vindicete. Moveat vos hæc canities, sestet hospitii & peregrinationis ratio: alium subrogate, qui pro nobis hostiliter prematur, qui purus sit manibus, qui voce non tarda & inerudita; qui ita animo comparatus, ut omnibus in rebus vobis obsequi, curasque Ecclesiæ simul perferre possit; quandoquidem tales præsertim hoc tempus efflagitat. At mihi cernitis quomodo corpus etiam hoc se habeat, nimirum & tempore, & morbo, & labore confectum. Quid vobis timido & ignavo senes opus est, atque in dies singulos (ut ita loquar) moriente, non corpore tantum, sed etiam curis & ærumnis? qui vix hæc quoque vobis loquor, &c.

LX. Petit Gregorius ab Episcopis missio-nem.

LXI. Cum Apologia reprehensio conjuncta.

Cur autem præterea abdicationis consilium inierit, explicat, simulque defensionem struit de his quibus ab adversariis impugnaretur, ista subdens: Non jam ultra ferre queo facilitatem animi atque clementiam criminis loco mihi objici; non jam ultra cum dogmatibus & cum invidia pugnare queo, cum hostibus, & cum sociis. Quam autem immanitas & implacabilia hæc essent prælia, pluribus docet, cum hæc addit: Quin hæc quoque fortasse nobis exprobraverit (jam enim exprobrarunt) quod nec mensa lauta & opipara, nec augustæ veste utimur, nec magnifice in publicum prodimus, nec eos a quibus convenimur, fastuose excipimus. Nesciebam scilicet, nobis cum Consulibus, & Præfectis, clarissimisque belli Ducibus, qui tot opibus copiisque circumfluunt, ut quo sua proficiant non habeant, æmulationem ac certamen esse; dandamque esse operam, ut & nobis pauperum bonis ad luxum & delicias abutentibus, venter undique comprimatur, & necessaria in res superfluas effundantur, atque altaria ipsa ructibus nostris contaminentur. Nesciebam nos equis insignibus & lascivis ferri, sellisque & curribus magnifice attolli, ac cum fastu & pompa deduci, velutque blanda manu demulceri oportere, atque omnes nobis perinde ac belluis de via decedere, & in utramque viam partem scindi ac distrabi, aut etiam tantam præcuntium turbam esse, ut procul conspicuus sit incessus noster. Si hæc gravata & acerba fuerunt, præterierunt; hanc injuriam mihi condonate. Antifistem alium, qui

qui multitudini placeat, create: mihi autem solitudinem date, & rusticam vitam, ac Deum, cui soli per frugalitatem etiam pertinememque victum cultumque placebimus.

LXII.

Gregorius cur contemnat quæ alii cupiunt.

At grave est, concionibus, & cæteribus & publicis conventibus, & plausibus his, a quibus quasi pennis in sublime ferimur, & familiaribus, & amicis, & honoribus, & urbis pulchritudine ac magnitudine, & hoc denique fulgore qui eos qui hæc intuentur, nec oculorum aciem intro collectam habent, circumfundit & illuminat, privari. At hoc mihi minus grave fuerit, quam si diutius in tumultu verser, ac civilis vitæ turbis & fervoribus commaculer, atque ad vulgi mores me ipsum inflectere neceße habeam. Non enim sacerdores, sed rhetores quarunt, nec animarum dispensatores, sed pecuniarum custodes, nec puros sacrificos, sed fortes & robustos defensores, &c. atque demum: Hoc mihi sit dimicationis præconium; missiois libellum mihi date, quemadmodum Imperatores militibus solent; ac si quidem vestra voluntas tulerit, cum fausto & præclaro elogio & testimonio, ut honori meo consulatur. Sin minus, utcumque vobis collibuerit. Nihil de ea re altercabor, quamdiu Deus rerum nostrarum statum inspectabit. Quem igitur tibi substituemus, dicit aliquis? Videbit sibi Dominus pastorem ad præfecturam, quemadmodum ovem vidit ad holocaustum. Hoc unum requiro, ut ex eorum numero sit, qui aliis invidiæ sunt, non miserationi: qui non in omnibus rebus cunctis obsequuntur, sed qui in quibusdam etiam ob recti studium in hominum offensionem incurrunt: alterum enim in præsens jucundissimum est, alterum in posterum utilissimum. Ac vos quidem orationes discessui meo congruentes parate. Hæc & alia Gregorius.

LXIII.

Gregorii ultima saluatio.

Atque tandem ad calcem oratione perducta, novissimis verbis omnibus salutationem impertiens, postremæ finem imponit orationi. Dignum vero est ut ultima hæc tanti Patris eloquia, tali tempore, tali loco prolata, hic singula perpetuæ memoriæ consecrentur; sic enim se habent: Ego autem his verbis extremum vos salutabo. Vale Anastasia, nomen a pietate habens: tu enim nobis fidei doctrinam, quæ adhuc contemptui erat, excitasti. Vale, inquam, communis victoria sedes, nova Silo, in qua primum arcam fiximus quadraginta annis in deserto circumactam, incertisque sedibus vagantem. Tuque o magnum hoc templum & nobile, nova hereditas, quod magnitudinem, quam nunc habes, ab Orthodoxa doctrina suscepisti, quodque nos, cum prius Jebus eses, Hierusalem effectimus: Vosque etiam alia ades sacra- mentis dignitate proximæ, alia aliam quam-

dam urbis partem complectentes, quasi vincula quadam & compages, ac propinqua loca vindicantes, quas cum hac corporis imbecillitate non nos, sed Dei gratia nobiscum, qui pro perditis & desperatis habebamur, implevit. Valete Apostoli (nempe templum Apostolorum) præclara colonia (in illud enim Andreæ, Lucæ, Timotheique reliquæ translata fuere) certaminis mei ministri, etsi minus sæpe festa vestra celebravi, fortasse Pauli vestri satanam ad utilitatem (a) meam in corpore circumferens, ob quem nunc a vobis abstedo.

LXIV.

Vale cathedra, invidiosum hoc & periculosum fastigium; Pontificum Concilium, sacerdotum non minus majestate, quam a-tate ornatorum, & quicumque tandem alii circa sacrosanctam mensam Domini ministratis, atque ad appropinquantem Deum appropinquatis. Valete Nazaræorum chorus (nempe monachi) psalmodiarum concentus, nocturnæ stationes, virginum sanctimonia, mulierum modestia, viduarum & orphanorum coetus, pauperum oculi in Deum & in nos intuentes. Valete domus hospitales, & Christi amantes, infirmitatisque meæ adiutrices. Valete sermonum meorum amatores, & cursus & concursiones, & calami tam perspicui, quam occulti (nempe exceptores concionum) atque hujus suggesti cancelli a multitudine compressi, hominum audiendi studio sese mutuo protrudentium. Valete Imperatores, & Palatia, atque omnes Imperatoris famuli & cubicularii; si quidem Imperatori fideles, haud quaquam certum habeo, Deo autem magna ex parte infidi. Manibus plaudite, acute clamate, Rhetorem vestrum in sublime tollite: sicut vobis improba & loquax lingua nec tamen silebit: pugnabit enim manu & atramento: cæterum in præsentia consilium us.

LXV.

Vale magna civitas & Christi amore prædita (vera enim testabor) etsi non secundum scientiam hic zelus est; benigniores nos disjunctio reddidit: ad veritatem accedite, ad meliorem frugem tandem aliquando vos convertite: Deum amplius quam consuevistis colite. Non turpe est sententiam mutare; sed in malo perseverare, funestum & exitiosum. Vale Oriens & Occidens, pro quibus & a quibus oppugnatur: restis est ille qui pacatos nos reddes, si nonnulli secessionem meam imitentur. Hæc dicens Gregorius haud dubium alludit ad Flavianum nuper creatum Episcopum Antiochenum; cujus causa tot diffidia conflata erant. Sed subdit: Non enim Dei jacturam quoque facient qui thronis cesserint, sed supernam cathedram habebunt his multo sublimiorem & tutiorem. Præter omnia & ante omnia clamabo: Valete Angeli, hujus Ecclesiæ præfides, meaque præ-

CHRISTY
381.DAMASI PAP.
15.GRATIANI 15.
VALENTIN. 6. IMPER.
THEODOSII 3.

sentia & peregrinationis, si modo in manu Dei res nostrae sunt. Vale Trinitas, meditatio mea & docus meum: His velim serveris, & hos serves, meum hunc populum (meus enim est, etiam si aliter gubernemur) atque audiam te quotidie tum sermone, tum vita, & moribus auferi & in sublime atrolli. Filioli, depositum, quæso, custodite; memento lapidationum mearum. Gratia Domini nostri Jesu Christi sit cum omnibus vobis. Amen.

EXVI.

At quid tunc accidit? commiseratione plane dignum, ac novum. Populus enim sui amantissimi Præsulis studiosus, absoluta lacrymabili concione, loco acclamationum, quibus dicta Patris prosequi consueverat, rependit luctus & ejulatus, pro lætis plausibus tristes manus ad manum, verberationes, peccatorum tunctiones, lamenta, fletus, atque singultus: soli persecutores Episcopi filice duriores perseverabant immobiles; illi autem quorum mens fanior & erga Gregorium propensior animus, longe aliter: hi enim cum hunc tandem infelicem exitum rem consecutam fuisse conspicerent, adeo percussi animoque consternati sunt, ut protinus in sedes reverfuri, lugentes discesserint Constantinopoli, haud ferre valentes alium videre in throno Gregorii collocari; de his enim hæc ipse (a):

(a) Greg. Nazian. in carmin. de vita sua. Episcopi quidam recedunt, cum Gregorius se abdicat.

*Antistitesque carpserat quos hinc dolor:
Plerique siquidem capta consilia ut statim
Sensere, fugunt illico, itum ut ful-
minis,
Aurem obstruentes, atque ferientes ma-
nus,
Tam triste ne ipsi cernerent spectaculum,
Alium infidentem scilicet nostris thronis.*

Quinam autem hi fuerint, licet verbis non exprimat; conjectura tamen ducimur, fuisse veteres ipsius collegas, amantissimos amicos, quibuscum arcta necessitudo ex diuturna consuetudine intercesserat; quales fuere Amphilocheus Episcopus Iconii, Gregorius Nyssenus, Petrus germanus ejus Episcopus Sebastenus, Helladius Cæsariensis Antistes, & alii Cappadoces, nec non Otrejus Melitenus, Eulogius Edeffenus, Britannio Scythia, & si qui alii magni nominis viri mente stabiles inventi sunt ibi Gregorio studentes.

At qualiter tunc affectus Gregorius? ipse fatetur; nimirum contrariarum passionum ventis animo agitatam, ac primum quidem ingenti gaudio, utpote quod e tempestate pervenisset ad portum; immenso vero dolore, quod Ecclesiam suo labore cultam, ac filios carissimos, quos in Evangelio genuisset, deserere cogeretur, nec sciret cui relinqueret: quem quidem animi moerorem, quoad vixit, numquam po-

tuit superare, sed (ut ipse fatetur) semper ut sævum tyrannum sibi expertus est dominantem, adeo ut illa sua Anastasia semper esset in mente, in ore versaretur assidue, eandemque semper calami litura formaret, sedi & dormienti quoque ipsi eam somnia repræsenterent. Sic igitur magnus Gregorius, sublimis Ecclesie Theologus, post triennii commorationem, paucos post dies ex quo thronum acceperat, pacis studio, sedi vale faciens, inde recedens revertitur in Cappadociam. Quæ autem post hæc ejus fuerint studia & actiones, dicturi sumus inferius. Hic vero admonitum lectorem volumus, Prosperi Chronicon sui exordio totum pene inversum esse, ac depravatam, dum sub hujus anni Consulibus ponitur ibi obitus ipsius Gregorii Nazianzeni; & Concilium hoc, de quo agitur, celebratum habetur anni superioris Consulibus; & alia pleraque in nominibus & numeris penitus labefacta. Quod volumus admonuisse lectorem, ne imprudens in foveas errorum incurrat.

Gregorius redit in Cappadociam.

LXVII.

Quod rursus ad Gregorium spectat; illud certe hic dicere minime prætermittimus, ipsum tanto stomacho discessisse a convento Episcoporum, ut numquam amplius Synodo tumultuantium interesse decreverit; sunt enim hæc verba ipsius (b): *Mihi enim vero certum est & deliberatum, numquam posthac anserum aut gruuum temere inter se pugnantium Synodis interesse, in quibus omnia contentione ac bello ardent, flagitiaque prius obscura atque incognita in unum collecta, ab inimicis in lucem proferuntur, &c.* Quo tempore ipsum scripsisse carmen de Vita sua, ut credamus, eo certo ducimur argumento, quod illud nonnisi usque ad sedis abdicationem appareat profecutus. Sunt & alie ipsius, eorumdem sacerdotum causa, adversus Episcopos gravissima investiva, eademque versibus decantata, ut illa in carmine de Vita differentis, & contra falsos sacerdotes, vel cujus est titulus, *Ad Episcopos*; & in eo cujus est inscriptio, *De Episcopis* (c), ubi inter alia de his junioribus Antistitibus, a quibus persecutionem passus est, quales fuerint, docet his verbis: *Dimiserunt me ab urbe non admodum repugnantem; quippe turpissimum erat illorum me fidei couponum in numero esse; quorum alii nepotes erant eorum, qui tributorum scriba fuerant, & aliud nihil animo volebant, quam falsas & subdolas rationum depravationes; alii ab aratris venerant adusti a Sole; alii a ligone vel bidente totum diem non quiescente; alii remos, exercitusque reliquerant, redolentes adhuc sentinam, vel corpus fœdatum cicatricibus habentes, populi gubernatores, ac duces militum, qui ne minimum*

(b) Greg. Nazian. in carmin. de vita sua different. in fin.

(c) Habetur in edit. Leuven. 1.3. Quales Episcopi adversantes Gregorio.

CHRISTY
381.DAMASI PAP.
15.GRATIANI 15.
VALENTIN. 6. IMPER.
THEODOSII 3.

num quidem concessuri videntur; nonnulli etiam opificiorum, quæ citra ignem operas suas perficere nequeunt, gnari, ne fuliginem quidem carnis integre abluerant, flagrones, ac pistrinis digni, &c.

LXVIII.

Sed unde ista sæx hominum emerfit ad sacerdotium? Meminisse oportet, eodem auctore Gregorio, superius dictum esse ejusmodi sacerdotes mundanarios ex lucro temporali fidem temporariam coluisse. Quod enim Valentis tempore contigerit Episcopos Catholicos exulare, & complures ex illis vita functos esse, tunc cuique audaci invadendi Episcopatum additus animus ex ablata occasione fuit, quod scirent ad publicum præconium satis esse perfidiam Arianam. Hi vero sub Catholico Imperatore mox evasere Catholici, & quo imperitiores erant, eo loquaciores, & eruditius infestiores esse solebant. A quibus in hac Synodo illud tantummodo bonum provenit, ut fidei Catholice formulæ subscriberent, suoque chirographo ita tenerentur perpetuo obligati. Sed ne pie sancta vilium subscriptentium personarum nomine periclitari possent omnino, Damasus summa (ut dictum est) auctoritate munivit, ut quicquid ibi de fide Catholica statutum esset, tamquam totius Ecclesie Catholice decretum (utpote in id ipsum cum majoribus omnibus iisdem consentientibus) Oecumenici Concilii nomine munitum, stabile firmumque in perpetuum perduraret.

LXIX.

Sed ad res gestas post Gregorii & aliorum ipsi similium Episcoporum discessionem, & ad electionem successoris Gregorii redeamus: de qua illud in primis admonendum est, errare eos qui tradunt ante Meletii obitum Nectarium electum fuisse, deceptos nimirum ordine narrationis epistolæ Synodalis ad Damasum scriptæ: nam assertione Gregorii historiam hanc exactissime describentis liquet, longe ante electionem Nectarii Meletium esse defunctum. Quod autem ad creationem Nectarii spectat; accidit plane prodigium, ac plane monstrum: etenim cum Episcopus Gregorio haud impar meritis atque doctrina, qui in locum ejus sufficiens esset, quæri deberet (nam secundum sententiam Joannis Chryostomi (a), cum lapis e structura tollitur, illi magnitudine similis collocandus ibidem est, ne quid vacuum in pariete maneat) contigit loco absolutissimi Christiani, suffici hominem nondum Christianum, sed catechumenum adhuc; & loco Theologi perfectissimi, subrogari hominem rerum Ecclesiasticarum penitus imperitum; ac denique pro consummatissimæ perfectionis monacho, hominem petitem e curia; & loco virginis, dari qui hæctenus intemperantius vixisset; quod ipsemet apud Sozomenum (b) te-

De electione Nectarii.

(a) Chryst. de translation. S. Ignatii.

(b) Sozo. l. 7. c. 10.

statur: qui licet in sæculi obeundis negotiis dexter videri potuerit, tamen in Ecclesiasticis functionibus (ut ita dicam cum Gregorio c) præferretur cadaver vivum, nulla penitus ex parte conferendum cum ipso Gregorio. At quo modo id factum sit ab iis qui remanserunt Constantinopoli Episcopis, sic describitur a Sozomeno (d).

(c) Greg. Nazian. in carmin. de vita sua. (d) Sozo. l. 7. c. 8.

Et, inquit, tempore, Nectarius quidam Tarsensis e Cilicia splendidissimo Senatorii ordinis gradu ortus, Constantinopoli morabatur. Is jam accinctus ad iter in patriam, Diodorum Tarsis Episcopum convenit, ut litteras peteret, si quas ille scribere vellet. Meditabatur autem Diodorus tum forte secum, quemnam potissimum ipse ad electionem tam seriam proponere deberet; & intuitus Nectarium, dignum Episcopatu censuit, eique statim tota mente addictus fuit, cum propter caniciem viri & vultum sacerdote dignum, tum propter suavitatem morum. Itaque velut aliud agens, cum ad Antiochie Episcopum (hic erat Flavianus) adduxit, commendavit, & ut illi studeret hortatus est. Hic vero in negotio serio, ad quod multi viri spectatissimi suffragiis expeterentur, rixit votum Diodori: nihilominus tamen accitum ad se Nectarium, paulisper adhuc manere iussit. Non multo post, cum sacerdotibus nomina eorum, quos ad ordinationem dignos judicabant, chartæ inscribere Imperator iussisset, ac sibi ipsi ex omnibus iis unius electionem reservasset; alii alios in album retulerunt; quare & Antiochene Ecclesie Præsul inscripsit quoque, quos voluit; quibus omnibus ultimo loco & Nectarium adjecit in gratiam Diodori.

LXX. Diodorus Tarsensis studet Nectario.

Imperator igitur, perlecto inscriptorum catalogo, substitit in Nectario, & intendens mentis aciem, secum tacite consultabat, impresso ultima nomenclature digito. Rursusque ad caput egressus, cunctos ordine percurrit, ac Nectarium deligit. Hoc factum admirantur omnes; ac sciscitantur, quisnam esset iste Nectarius, & quod sciretetur institutum vita, & unde esset: multo etiamnum magis admirati sunt insolentiam judicii in Imperatore. Ignorabat autem id, opinor, etiam Diodorus; neque enim ausus fuisset sciens, nondum baptizato dare suffragium sacerdotii; sed ut consentaneum esset, quia canus erat, putavit cum jam olim fuisse baptizatum. Facta vero sunt hæc non sine providentia divina, cum & Imperator, postquam baptis mi expertem intellexisset, in eadem sententia persisteret, multis sacerdotibus reluctans. Postquam igitur omnes cesserunt, & in Imperatoris calculum consenserunt; baptizatus fuit, & sacri baptismatis convenienti habitu etiamnum indutus.

LXXI. Theodotus Nectarium eligit.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPER. THEODOSII 3.

communi Synodi suffragio Constantinopolis Episcopus declaratus est. Hæc Sozomenus de electione Nestarii; de quo illud sententia omnium affirmatur, probum quidem virum fuisse, impari tamen tanto oneri & inexpertum: unde factum est postea, ut nimia viri facilitate & imperitia confisi hæretici, rursus Constantinopolim magno Catholica fidei irreperint detrimento, ut constat ex his quæ de eodem Nestario suo loco dicturi sumus. Porro auxit Nestarii electio mærorum luctumque Gregorii, utpote qui sciret sub tali passore patere relictum gregem incursum luporum, sicut postea apud ipsam litteris conquestus est.

LXXII. De eadem electione Nestarii, iidem qui convenerant iterum Constantinopoli anno sequenti Orientales Episcopi, ad Damasum Romanum Pontificem inter alia ita scribere (a): Ecclesie Constantinopolitanae recens (ut ita dicam) edificata, quamque ex hæreticorum blasphemias, tanquam ex ore leonis per misericordiam Dei nuper eripimus, reverendissimum, sanctissimumque Nestarium in Concilio generali communi omnium consensu, presente Theodosio Imperatore religiosissimo, totius denique cleri totiusque civitatis suffragiis Episcopum constituimus. Hæc ipsi. Intelligis ne perspicue, lector, vel saltem aspicias pertransennam, quales sint isti? qui nulla habita honesta mentione Gregorii Theologi sponte se in eadem Synodo abdicantis, & laborum ipsius in eadem Ecclesia ab hæresibus liberanda, & e fundamentis restituenda, totum id immensa gloria sibi tribuunt, illud summa jactantia magna emphasi effutientes: Ex hæreticorum blasphemias, tanquam ex ore leonis per misericordiam Dei eripimus. Egregiam sane laudem, ut cum sapientissimum, qui molem construxerat, architectum ejecissent, se ipsos exhiberent, ac inaniter ostentarent esse ejusdem ædificii erectores. Ex his disce alia, nempe quam vera sint quæ in eodem Gregorius sæpe conscripsit. Horum quoque arbitrio illud potuisse statutum esse decretum post discessionem Timothei Episcopi Alexandrini, in cujus Ecclesie præjudicium vertebatur, ut Constantinopolitana Ecclesia præferretur Alexandrinæ, de quo superius actum est, mihi facile persuadeo: nam quod furtive res est transacta, in eadem epistola ad Damasum nuper citata, cum de reliquis hoc anno rebus gestis in Concilio generali statutis exacte distincteque fecerint mentionem, rem tantam silentio obvolutam penitus reliquerunt. Cætera autem de Cyrillo in hac eadem Synodo statuta, & de aliis confirmatis Episcopis, dicentur, cum eadem epistola inferius suo loco & tempore describetur.

Jactantia Episcoporum Gregorio adversantium. (a) Apud Thod. l. 5. c. 7.

Quod vero spectat ad tempus electionis Nestarii; licet qua potissimum hujus anni die contigerit ignoretur, tamen ante Augusti mensis factam esse, Theodosii Imperatoris sanctio edita tertio Kal. Augusti, in qua de Nestario mentio habetur, ratio manifesta demonstrat. Ad hanc quoque Synodum spectare videtur, quod idem Theodosius Imperator cum sciret complures hæreticos sub Catholico nomine adhuc retinere Ecclesias, ad horum fraudes convincendas in diversis provinciis Orientis quosdam nominavit sacerdotes, quorum fides Catholica spectata esset, quibus qui communionem jungerentur, iidem Catholici haberentur, & Ecclesiis præficerentur; qui secus, exploderentur: sanctio autem sic se habet (b):

Theodosius Imp. ad Auxonium Proconsulem Asia.

Episcopis tradi omnes Ecclesias mox jubemus, qui unius majestatis atque virtutis Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum constituentur ejusdem gloria, claritatis unius, nihil dissonum profana divisione facientes, sed Trinitatis ordinem, personarum assertionem, & divinitatis * profinitatem: quos constabit communione Nestarii Episcopi Constantinopolitane Ecclesie, necnon Timothei inra Egyptum Alexandrinae urbis Episcopi esse sociatos; quos etiam in Orientis partibus Pelagio Episcopo Laodicensi, & Diodoro Episcopo Tarsensi; necnon in Asia Proconsulari atque Asiana diocesi Amphilochio Episcopo Iconiensi, & Optimo Episcopo Antiocheno; in Pontica diocesi Helladio Episcopo Casariensi, & Otrejo Meliteno, & Gregorio Episcopo Nysseno, Britannio * Episcopo Scythie, Marmario * Episcopo Marcopolitano communicare constituerit. Hos ad obtinendas Catholice Ecclesie ex communi probabili sacerdotum oportebit admitti: omnes autem qui ab eorum quos commemoratio specialis expressit, fide communionis dissentiant, ut manifestos hæreticos ab Ecclesiis expelli, neque his penitus posthac obtinendarum Ecclesiarum Pontificium, facultatemque permittit; ut veræ ac Nicænae fidei sacerdotia casta permaneant, nec post evidentem præcepti nostri formam maligne locus detur astutiae. Dat. III. Kal. August. Heracleæ, Eucherio & Syngrio Cos.

Hujus quidem sanctionis meminisse visus est Gregorius Nyssenus in epistola ad Flavianum, cum ait in fine: Quod si ex sacerdotio dignitas astimanda est; par & idem a Synodo concessum est privilegium, vel potius cura emendationis publica; idque in eo quod jure pari esse iussu essent. Hæc ipse: ex quibus quoque colligitur, quod Theodosius postea promulgavit, jam ante fuisse decretum in Synodo: nam ex Syno-

LXXIII.

(b) l. 3. de fide Cathol. C. Theod.

LXXIV.

* profinites.

* Tyrannio Terrenio. * Martyrio.

LXXV.

Synodi decretum de probandis Catholicis.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPER. THEODOSII 3.

Synodi canone, non autem Imperatoris sanctione id sibi Gregorius Nyssenus vendicat: ut appareat ex his etiam eos in Theodosii edicto esse nominatos, quos jam Episcopi in Synodo tali honore dignassent: ut non mireris si ille doctrina excellens, & qui in his dignoscendis accuratissimus esset, atque demum in omnium celeberrimus, præteritur silentio, & relinquitur profusus inglorius Gregorius Nazianzenus, jam ab illis penitus oblivione sepultus. Porro Episcoporum in edicto nominatorum diversis locis superius facta est mentio. Otrejus autem Episcopus Melitinae in Armenia, cujus ibidem nomen exprimitur, non solum fide Catholica insignis habitus est, sed vitæ quoque sanctitate clarus enituit: ejus enim meminit Cyrillus Monachus in Actis S. Euthymii, qui infantulus (ut tradit) Deo oblatas est ab eodem Otrejo, necnon tonso capite in clerum cooptatus.

LXXVI.

(a) Socratis lib. 5. c. 8. Socratis error de institutis Patriarchis.

Sed hic advertit, Socratem (a) a veritatis scopo longe aberrare, dum putavit ex hoc Concilio Metropoles, immo Patriarchatus a Patribus constitutos fuisse; ait enim: Dispartitis Provinciis, Patriarchas constituunt, deciduntque, ut nullus Episcopus relicta suæ Diocesi ad exteras Ecclesias demigraret: nam antea propter persecutionum tempestates istud facere, cuique liberum erat. Nestarius igitur ampla illa Civitas Constantinopolis, & tota Thracia obvenit. Pontica autem Diocesis Patriarchatus Helladio Casarea Cappadocia post Basilium Episcopo, Gregorio Nyssa (hæc est etiam urbs Cappadocia) fratri Basilii, & Otrejo Meliteno que est in Armenia, contigit. Patriarchatum autem Asianum Amphilochius Episcopus Iconii, & Optimus Antiochie Pisdia sortito capiunt. Egypti Diocesis Timotheo Alexandria Episcopo tribuitur. Ecclesiarum denique versus Orientem Diocesis iidem Episcopi qui antea, Pelagius scilicet Episcopus Laodicea, & Diodorus Tarsi, honoris prærogativa Ecclesie Antiochie reservata, quam Meletio tunc presenti tribuerunt. Itemque statuerunt, ut si usus postularet, res cujusque Provincia Concilium Provinciale dispensaret: his etiam Imperator suffragatus est. Istud itaque Concilium talem exitum est consecutum. Hactenus Socrates, qui non unum, sed plures (pace ipsius dixerim) simul coarceperat errores, licet haud volens, sed quod minime sit assecutus sensum decreti Synodi, Theodosique sanctionis nuper recitatae. Undenam somniavit tot tunc Patriarchatus institutos, Cappadociam divulsam a Casarea Metropoli, datamque Asian Amphilochio, & alia id genus multa?

(b) Sozo. l. 7. c. 10. LXXVII.

Sed felicius Sozomenus (b) ex senten-

tia ejusdem Imperatoris sanctionis ait, Sozomeni non ad distinguendas Provincias, sed ad dignoscendos vere Catholicos ab hæreticis, Imperatorem eam voluisse adhiberi cautelam, nimirum ut hi censerentur esse Catholici, quibus & committi possent Ecclesie, qui in eo edicto nominati essent insignioris nominis Orthodoxi Episcopi: Hæc porro, inquit ipse, esse, qui congruerent in fide cum Nestario Constantinopoli, & in Egypto qui cum Timotheo Alexandria Episcopo; in Orientalibus vero Ecclesiis qui cum Diodoro Tarsensi, & cum Pelagio Laodicensi in Syria Episcopo; apud Asianos, qui cum Amphilochio Iconiensi Ecclesie Præsule; in Civitatibus vero Ponti a Bithynia usque ad Armeniam cum Helladio Casariensi in Cappadocia Ecclesie Episcopo, & cum Gregorio Nyssa, & Otrejo Melitinae Episcopo; in Thracia autem Scythiaque urbibus, qui cum Terentio * Tomorum, & Martyrio Marcianopolis Episcopo convenirent. Hos enim & Imperator quoque visos & coram allocutus approbavit, de quibus & integra constabat fama, quod suis Ecclesiis religiose præessent. Postquam autem hæc ita peracta essent, finemque Concilium coepisset, cæteri quidem domum quisque reversi sunt. Hæc Sozomenus.

* Tyrannio Terrenio.

At quoniam Nestarius haud tantæ erat scientiæ, ut hæreticorum dolos cavere posset; ne ab illis deciperetur, caute egit, ut retineret sibi unum ex Episcopis Cilicibus gentilibus suis, & alios, ejusdem Provinciæ disertos viros; de quibus hæc idem Sozomenus (c): Nestarius autem præceptore Cyriaco Adanorum Episcopo officium sacerdotale didicit; cum hoc enim ipso, ut secum aliquamdiu maneret, Diodorum Tarsensem Episcopum rogaverat; invitaverat & alios multos Cilices, ut secum morarentur; ex quibus & Martyrium, quem ut medicum familiarem, ita commissorum in juventute delictorum consocium habuerat, diaconum ordinare cogitabat; cæterum Martyrius in eo adversatus est, indignum se esse ministerio divino assereans, atque sibi antea vitæ testem Nestarium ipsum citans. Cui Nestarius: Numquid ego, inquit, idem qui nunc sacerdos sum, vitam meam hactenus multo magis dissolute traduxi, quam tu tuam, cum vel tu ipse id testari possis, qui frequenti intemperantia mea opem per sepe tulisti? Tum ille vicissim: Atqui tu, o beate recens baptizatus ac purificatus, & mox insuper sacerdotio auctus es: utraque autem hæc peccatorum expiatoria esse, Deus constituit: ac proinde, ut mihi quidem videris, tu ab infantibus jam recens natis nihil differs; ego vero jam olim sacri baptismi factus particeps, in consuetudine vitæ meæ usum semper antiquum obtinui. Atque il-

LXXVIII.

(c) Sozo. l. 7. c. 10.

Cilices viri eruditi retentia Nestario.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPPP. THEODOSII 3.

le quidem talia causatus, ordinationem non admittit. Hæc Sozomenus. Erat tunc Ecclesiæ Constantinopolitanæ diaconus a Gregorio ordinatus Evagrius (a) Ponticus, qui ibi remansit post ejus discessionem; eo consilio, ut qui discipulus ipsius Gregorii extitisset, esset adjumento Nestario in dogmatibus inquirendis: sed quoniam pacto iste coactus fuerit Constantinopoli proficisci, dicemus suo tempore.

(a) Paladius in Lausiac. c. 15.

LXXXIX.

Quod vero Episcopi confessores exules Imperatoris sanctionibus jam ante in suas ipsorum Ecclesias fuerant revocati; æquum visum est Theodosio, inspirante numine, ut & qui ejusdem persecutionis Arianae tempore subissent martyrrium, e remotioribus locis eorum reliquiæ cum honore, tamquam triumphantium athletarum, in suas ipsorum revocarentur Ecclesias: unde de Pauli sanctissimi Episcopi Constantinopolitani, qui apud Cuculum Armeniæ oppidum sub Constantio fuerat strangulatus, ut ejus venerandum corpus Constantinopolim transferretur, mandatum dedit hoc ferme tempore, ut Sozomenus tradit his verbis

(b) Soz. l. 7. c. 10.

(b): Porro Imperator ubi cognovisset ea quæ Paulo quondam Constantinopolis Episcopo acciderant, transtulit ejus corpus, & in ecclesia sepelivit; quam Macedonius Episcopus ejus persecutor extruxerat, quæque adhuc de ipsius nomine nomen servat, augustissima existens ædes & nobilissima: quæ res multos veritatis ignaros, velut & mulierculas & e plebe complures, suspicari facit, Paulum Apostolum illic esse conditum. Ita ipse. Socrates etiam ejusdem translationis meminit (c). Quod autem ea semel fama vulgo concepta, posteris eodem errore tradita; auctaque magis magisque fuerit; inde puto accidisse, quod legimus in epistola Clementis Quarti Romani Pontificis ad Reginam Francorum de homine Græco, qui attulit ad ipsam caput, quod diceret esse Pauli Apostoli: illud enim (nisi stropha ab eo confecta fuit) potuit jure existimari fuisse caput Pauli Episcopi Constantinopolitani insignis martyris, errore vulgi creditum Apostoli Pauli.

(c) Socr. l. 5. c. 9.

LXXX.

Dum autem adhuc Synodus ageretur, quæ (ut vidimus ex Theodosii nuper recitato edicto) usque ad finem mensis Julii producta est, eodem mense idem Theodosius Imperator edicto vetuit ab hæreticis fabricari ecclesias intra vel extra ur-

PAGIUS XIII. Acta Concilii Aquilejensis.

Ad num. LXXXI. & seqq. Petrus Franciscus Chiffletius e Societate Jesu, qui Vigilii Tapensis libros adversus Arianos scriptos Notis illustravit, contendit, Altercationem contra Palladium, germana Concilii Aquilejensis Acta complecti, una cum epistola ad Gratianum, alteraque ad Episcopos Gallorum, ac Scripto adversus Arianos Divo Ambrosio attributo; ideoque quæ hujus Concilii circumferuntur Acta, sup-

bes. Quod enim expulsi ab ecclesiis essent, vetitque synaxes agere; iidem qui potentes divitiis essent, utpote penes quos sub duobus Imperatoribus Constantio atque Valente summa rerum fuisset, aggressi sunt fabricare novas ecclesias, alias in urbibus, alias in suburbiis, ad quas convenirent: id quidem cum Theodosio innotuisset, dato ejusmodi rescripto ad Comitem Orientis, ipse occurrit (d):

(d) l. 8. de hæret. C. Theod.

Nullum Eunomianorum atque Ariano-rum vel ex dogmate Aetii in civitatibus vel agris fabricandarum ecclesiarum copiam habere præcipimus. Quod si temere ab aliquo id præsumptum sit; domus eadem ubi hæc constructa fuerint, quæ construi prohibentur, fundus etiam vel privata possessio protinus Fiscinostri viribus vindicetur, atque omnia loca fiscalia statim fiant, quæ sacrilegi hujus dogmatis vel sedem receperint, vel ministros. Dat. XIV. Kalen. August. C. P. Eucherio & Syagrio Coss. Porro non hos tantum hæreticos sed & alios, nempe Manichæos, Encratitas, Apotacticos, & Hydroparastas idem Theodosius suis hoc anno legibus exagitavit (e), eisdemque infamiam notatos intestabile reddidit, & ne quid caperent ex testamento prohibuit. Quo item tempore & hæc rescriptum adversus apostatas (f):

(e) l. 7. de hæret. C. Theod.

(f) l. 1. de apostat. C. Theod.

His qui ex Christianis Pagani facti sunt eripatur facultas, jusque testandi. Omne defuncti si quod est testamentum, submota conditione rescindatur. Dat. VI. Non. Marti. C. P. Syagrio & Eucherio Coss.

LXXXI.

Eodem anno Nonis Septembris celebratum est Concilium Aquilejense a Gratiano, extortum illud a duobus Episcopis Palladio & Secundiano, ut dictum est anno superiori. Hi enim cum a Catholice Ecclesiæ Episcopis, ut Ariani, extra Ecclesiam pulsi vitarentur; callida arte, nomen sibi Catholicum usurpantes, tales se re vera esse apud Imperatorem Gratianum conquesti, a Concilio universali suam ipsorum causam examinari expectarunt. Cum Gratianus, licet invitatus, de cogenda Synodo Aquilejæ hoc anno, litteras ad Italiæ comprovinciales Episcopos dedit; cum reliquis autem externarum provinciarum Episcopis ea est usus modestia, ut neminem cogeret, sed cuiusque arbitrio relinqueret adventum: venientes tamen ut publicis deducerentur expensis, præ-

Concilium Aquilejense.

posititia esse. Sed Hermantius lib. 3. cap. 3. Vitæ S. Ambrosii, quam lingua Gallica composuit, fuisse ostendit, Chiffletium hac in re deceptum fuisse; cum in iisdem Actis nihil legatur quod Ambrosio hujus Concilii Aquilejensis quasi anima dignum non sit. Argumenta, quibus Chiffletius motus, ibidem confutata videri poterunt.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPPP. THEODOSII 3.

præcepit: Orientalibus quoque Præfecti Italiæ litteris significatum est, ut si velent, conveniendi liberam potestatem haberent. Sed satis illis visum hoc anno (ut vidimus) convenisse Constantinopoli; cum nonnisi in Oecumenicis Conciliis una simul Orientales & Occidentales convenire, Ecclesiasticæ consuetudinis esset: hæc omnia ex Actis ejusdem Synodi, quæ extant, certa, redduntur.

LXXXII.

Episcopi insigniores qui huic Synodo interfuerunt.

Qui autem Aquilejæ convenerunt Episcopi, pauci quidem exitere, sed iidem virtute sublimes, omnesque numero triginta duo: quorum ex Africana Catholica Ecclesia missi fuere Legati duo, Felix, & Numidius; ex Galliis Narbonensi, Viennensi, & Lugdunensi Legati tres, Constantius, Proculus, atque Justus. Horum igitur omnium qui antiquorum scriptorum monumentis celebrati reperiuntur, post Ambrosium omnibus fama notum, est in primis numerandus Valerianus ipse Aquilejæ civitatis Episcopus, qui labefactam a Fortunatiano Ariano Antistite, prædecessore eam Ecclesiam ab omni quam citissime labe purgavit, reddiditque eam nova propagine eruditorum & morum præstantia illustrium clericorum toto Orbi conspicuam, ut suo loco superius dictum est. Porro ejusdem Valeriani nomen jugi memoria in publicis Ecclesiasticis tabulis perseverat (a). Huic in eadem Episcoporum serie proximo loco jungitur Eusebius Bononiensis Episcopus, & ipse sanctitate clarus, Sancti Ambrosii elogio (b) commendatus, interque sanctos post obitum receptus sacris dypticis retinetur adscriptus. Quartus vero ordine positus Limenius Vercellensis Episcopus, post Sanctum Eusebium primus ejus civitatis creatus Antistes.

(a) Mart. Tyr. Rom. 27. Novemb. (b) Ambrosii de Virginit. lib. 1.

LXXXIII.

Anemnius autem Sirmienensis quinto loco recensitus habetur, eodem Ambrosio promotore, adversantibus licet Arianis & Imperatrice Justina, factus Episcopus Sirmienensis, ut anno superiori dictum est. Sed mea sententia, qui sequitur ordine sextus, sive spectes doctrinam viri, sive vitæ egregiam sanctitudinem, inter primos adnumerandus Sabinus Episcopus Placentinus: quanta enim hujus esset in litteris sacris peritia, illud unum satis tibi evidens sit argumentum, quod magnus noster Ambrosius huic sua scripta dignoscenda atque emendanda credebatur: locupletes hujus rei testes sunt ejusdem Ambrosii ad eundem ea de re scriptæ (c) litteræ: sed & quam insignis miraculorum operatione nituerit, S. Gregorius (d) qui ea describit, amplam sane fidem facit: recensetur & ipse in Ecclesiasticis (e) tabulis digno præconio sanctitatis. Octavus vero ibi ordine collocatus Philastrius Episcopus Brianxianus scriptorum memoria clarus, & cer-

(c) Ambrosii ep. 40. (d) Gregorius dialog. 1. 3. ap. 10. (e) Mart. Tyr. Rom. die 11. Decemb.

taminibus adversus Arianos insignis habitus, accedentibus ad doctrinam dignis vitæ meritis, & ipse inter claros scriptores & viros sanctos adnumeratus habetur (f), de quo plura superius dicta sunt: (f) Mart. Tyr. Rom. die 18. Julii (g) Augustinus de hæres. ad Quodvult deum. (b) Hier. ep. 1. 2. 3. (i) Mart. Tyr. Rom. die 3. Julii (k) Mart. Tyr. Rom. die 18. Febr. (l) Mart. Tyr. Rom. die 19. Januar.

Qui vero adfuerunt Legati ex provincia Narbonensi & Viennensi Constantius & Proculus, ut Synodi litteræ declarant, ille Arausica, Proculus vero Massiliensis fuit Episcopus, insignes plane hujus sacri viri; quorum Proculus a S. Hieronymo mirifice commendatur; nam scribens ad Rusticum Narbonensem (m): Habes istic, inquit, sanctum & doctissimum Pontificem Proculum, qui viva & præsentis voce nostras sebedulas superet, quotidianique tractatibus iter tuum dirigat. Mentio ejusdem est etiam in Concilio Taurinensi. Qui vero Gallorum Legatus Justus nominatus legitur; fuit hic Episcopus Lugdunensis sanctitate clarus, cujus jugis memoria in Martyrologio perseverat (n), ejusque res gestæ conscriptæ leguntur (o). His & aliis clarissimis viris tunc enituit illa corona sanctorum tanquam floribus semper vividis atque odore fragrantibus in Ecclesia Dei; adeo ut vix sit reperiri alia Synodus, in qua tam exiguo Episcoporum numero, tot comprehensū habeantur viri sancti & eruditi, famaque celebres, vigentes in Ecclesia memoria sempiterna, anniversaria commemoratione votis fidelium redivivi. At quam commode accidit, ut qui a nobis ex instituto fuissent magno labore colligendi, hic una collectos, uno eodemque confesso dispositos, perfacile fuerit recensere, atque de singulis agere.

LXXXIV.

Viri clarissimi qui interfuerunt Concilio Aquilejensi. (m) Hieron. epist. 4.

(n) Mart. Tyr. Rom. die 2. Septembr. (o) Apud Sur. tom. 5. die 2. Sept. Ado in Chron. & Alii.

Jam vero par esset, ut ipsa Acta Synodi Aquilejensis hic verbatim describerentur; singulæque tot sanctorum Patrum sententiæ, ut divina quædam oracula ex integro redderentur: sed quoniam ea singula pluries edita adeo innotuerunt, ut cui-

LXXXV. Acta Synodi summam collecta.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPER. THEODOSII 3.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPER. THEODOSII 3.

cucumque ea cupienti pateant; abstine- mus, fatisque erit omnia summatum com- plexa (quod ad rerum cognitionem spe- ctat) hic paucis representare. Fuit ejus Synodi unica tantum Actio, quod a pru- dentibus bellatoribus dolosa impietas e latebris in lucem coacta progredi, cito ci- tius tamquam horrendum monstrum jacu- lis omnium confecta est; adeo ut (quod eadem Acta habent) una die a prima ho- ra usque ad septimam totum proelium con- fectum sit, licet visæ fuerint Patribus longæ moræ, laborque supervacaneus, jam publice notos hæreticos ad defensionem admitti, atque iterum condemnari; quos manifesta impietatis nota semel inu- stos, ab Ecclesia Catholica extorres, ubi- que profugos, omnes vitarent, atque ma- xime exhorrent.

LXXXVI.

Ante sessionem Ambrosius diu (ut ipse tradit) differuit cum iisdem Palladio & Secundiano hæreticis, si forte eos ad me- liorem frugem perducere potuisset: sed opera frustra impensa, in ipsa sessione præ- locutus, in Acta redigi omnia postulavit; quo eorum blasphemiam cunctis patentes, nulla valerent postea tergiversatione ce- lari. Sicque in Acta primum omnium rela- tata est epistola Imperatorum, qua Epi- scopos spontaneos ad Synodum convoca- runt. Inde causa agi coepta est, recitataque epistola Arii, in qua dictum erat, *Solus æternus Pater*. Et rogatus Palladius, quid sentiret; subterfugiens: ille, negavit se respondere posse, absenti- bus Episcopis suis, nempe Orientalibus: quos vocatos Præfeti litteris venire no- luisset, respondit Ambrosius. Urget tum ipse Ambrosius cum aliis Episcopis, ut propositæ rogationi respondeat de divini- tate Filii Dei, quam Arius scripto negat; eundemque moras nestentem eo di- lemmate arctat, cum diceret: *Solus te A- rianum negare: Aut damna hodie Arium aut defende*. At cum nec sic responderet, sed de minus pleno Concilio congregato querelas jungeret; Ambrosius a Synodo petiit, damnari Palladium, qui Arium damnare noller; atque ad ipsum Palladium conversus, illud addidit: Dubitas damna- re post divina judicia, cum crepuerit me- dius? Interpellatque Legati Afrorum, Gallorum, & primæ sedis Illyrici Episco- pus Sirmiensis, omnes una voce, anathe- ma dixerunt omnibus secundum Arium sen- tientibus.

LXXXVII. Palladii tergiver- sationes variæ.

Rursum rogatus Palladius, sic tandem Christum Filium Dei confessus est verum, ut secundum cavillos Auxentii, confitere- tur verum Filium, non verum Deum. Sed cum adigi non valeret hæreticus, ut di- ceret Filium verum Deum; ab omnibus ei dictum est anathema, qui non confite- retur Filium Dei verum Deum. Post hæc

cum ex sententia Apostoli (a), Patrem (a) 2. solum habere immortalitatem Palladius diceret, ac ex eo divinitatem Filii Dei negaret; dicentibus Episcopis secundum divinitatem æque Patri ac Filio & Spiri- tui sancto eandem immortalitatem com- petere; detrectante hoc profiteri Palladio, a Synodo anathema dictum omnibus id non affirmantibus.

LXXXVIII.

Ac rursus Palladius spiris se, serpentis instar, involvens, quod non explicaret quid sentiret sincera fidei libertate; iterum anathema dictum est ei. Sed cum idem Palladius eo blasphemiam prorumperet, ut palam negaret Filium Dei sapientem, iterum anathema eidem inflatum est. Quo- que itidem sic diceret Filium bonum, ut asserere nollet Deum bonum; iterato ana- thema ipsi irrogatum est. Sic item eadem percussus est sententia, cum nollet asse- rere Filium Dominum omnipotentem; sed provocaret ad Concilium generale. Post hæc autem ipse Palladius percontari coepit Catholicos, & disputationem strue- re ex verbis illis Domini: *Pater major me est*. Sed etsi a Sabino repulsus est, ut indignus qui audiretur, nisi prius Arium condemnaret; tamen & hoc eidem indul- serunt.

LXXXIX.

Urgente vero adhuc Palladio Catholi- cos illa sententia: *Pater major me est*; & illis perspicue omnes solventibus ambages; falsa usus Palladius textus ejus allegatio- ne, disabat esse scriptum: *Qui misit me, major me est*. Sententiam igitur Ambro- sius ab illo adulterari divinam Scripturam adjectione illorum verborum: *Qui misit me*; inclamavit cum aliis in eum anathema, dicens: *Anathema illi qui divinis Scri- pturis addit aliquid vel minuit*. Appel- lante vero illo alios auditores, sententia Sabini Episcopi definitum est, deteriores esse Palladii blasphemias, quam Arii. Sur- gente autem illo, ut exiret, & persistente in sententia, majorem secundum divinita- tem Patrem esse Filio; iterum in eum a Patribus inculcatum est anathema. Instan- tibus rursus Catholicis, ut contra Arium, Filium æqualem Patri profiteretur; cum nollet respondere, eam ipse silentii falsam causam prætexuit, quod quæ dicerentur ab eo, minime a Notariis exciperentur. Quare ad omnem cavillationem eludendam permisit illi Synodus ut ipsius Notarii ex- ceptores introducerentur. Sed cum rur- sus Palladius provocaret ad plenum Con- cilium; detrectante illo damnare episto- lam Arii, ac diversis subterfugiis utente, Valerianus Episcopus Aquilejæ detexit larvam, nempe Palladium ordinatum fuisse a Photinianis, atque cum illis jam antea damnatum: quare dicto in eum rursus anathemate, ille iterum ad alios provo- cat auditores.

Cum-

XC. Palladius appellat iudices seculares.

Sententia in Palladium.

XCII. Secundiani Episcopi Ariani causa.

XCIII.

Litteræ Synodi ad Imperato- res.

Cumque eo tandem dementia venisset Palladius, ut seculares etiam Iudices pe- teret; Sanctus Ambrosius gravem illam sententiam dixit: *Sacerdotes de laicis ju- dicare debent, non laici de sacerdotibus*: atque tandem novissimam hanc in eum da- mnationem his verbis intulit: *Etsi Palladius in multis impietatibus deprehensus sit; erubescimus tamen ut videatur qui sacerdotium sibi vendicat, a laicis esse damnatus. Ac per hoc, quoniam & in hoc ipse damnandus est, qui laicorum expectat sententiam, cum magis de laicis sacer- dotes debeant judicare; juxta ea quæ ho- die audimus Palladium profitentem, & juxta ea quæ condemnare noluit, pronun- cio illum sacerdotio indignum & ejicien- dum, & ut in loco ejus Catholicis ordi- netur. Ita Ambrosius: in quam sententiam a cæteris omnibus Patribus itum est.*

Damnato Palladio, Secundianus roga- tus est sententiam dicere, quid profiteretur de Filio Dei: qui eadem quæ Pal- ladius de ipso Filio Dei sentire professus est, licet circumventionem videri vellet esse Catholicus; sed tamen quadam inver- sione verborum, quemadmodum arte jocu- latoria impostores visum fallunt, ita as- sereret Filium esse Deum verum unigeni- tum, ut dictionem illam, *Verum*, ad Fi- lium, non autem ad Deum relationem habere vellet; ut cum Deum verum diceret, Verum ad unigenitum referret; quasi di- ceret, Filium verum esse Patris unigeni- tum. At licet hic terminetur Acta quæ extant, nec ea integra omnia habeantur; tamen ex epistola a Synodo scripta, æque damnatum esse Secundianum atque Palla- dium, apparet. Quinetiam Attalum pres- byterum ex Catholico Ariamum factum, Patres eadem sententia perculere: Valen- tem quoque Pseudoepiscopum intrusum in locum Marci Petavionensis Episcopi, quod a populo eiecit, patriam Gothis proditi- one tradidisset, habitu Gothico cum tor- que & brachialibus incedentem, nec non ordinationes illegitimas ubique facientem, detulerunt per litteras Imperatoribus; a quibus & petierunt, ne Photinianis co- gendi conventum apud Sirmium, quod tentabant, facultas daretur. Sed Syno- dalem hic epistolam ad Augustos per Le- gates missam recitemus, prout de aliis factum est.

Imperatoribus clementissimis & Christia- nis, beatissimisque Principibus Gratiano, Valentiniano, & Theodosio sanctum Con- cilium quod convenit Aquilejæ. *Benedictus Deus Pater Domini nostri Jesu Christi, qui vobis Romanum Imperium dedit; & benedictus Dominus noster Jesus Christus unigenitus Dei Filius; qui regnum vestrum sua pietate custodit; apud quem gratias agimus vobis, clemen-* Ann. Eccl. Tom. V.

tissimi Principes, quod & fidei vestra stu- dium probavistis, qui ad removendas al- tercationes congregare studuistis Sacerdo- tale Concilium, & Episcopis dignatione ve- stra honorificentiam reservastis, ut nemo deesset volens, nemo cogereur invitus. Ita- que juxta mansuetudinis vestre statuta convenimus sine invidia multitudinis, & cum effectu discipulationis; nec ulli de hæreticis Episcopi sunt reperti, nisi Palla- dius & Secundianus, homines vestre per- fidia; propter quos congregari Concilium postulabant de extrema parte Orbis Roma- ni. Ecce nullus senectutis annis gravatus, cujus vel sola esset reverenda cautio, de ultimo sinu maris Oceani venire compul- sus est, & Concilio nihil defuit; nullus debile corpus trahens jejuniorum stipendiis oneratum, itineris est coactus injuria, for- titudinis amissa damna desere; nullus postremo pauperiem, in sacerdotibus glo- riosam, subsidio veniendi destitutus inge- nuit.

XCIII.

Unde completum in te est, clementissime Principum Gratiano, quod Scriptura divi- na laudavit (a): *Beatus qui intelligit su- per egenum & pauperem. Quam grave autem, si propter duos in fide carissos, toto in Orbe essent Ecclesie sacerdotibus destituta? Qui etiam si venire propter pro- lilitatem itineris nequiverunt; tamen om- nes prope ex omnibus Provinciis Occi- dentalibus, missis adfuere Legatis, & al- tercationibus evidentibus id se reverere, quod nos asserimus, & in tractatu Ni- cæni congruere Concilii designarunt, &c.* Postque enarrata Acta Concilii superius explicata, ibidem Patres, ut damnati hæretici ministerio Præfectorum ab Eccle- siis arceantur, auxilium implorant his ver- bis: *Vestram fidem, vestram gloriam de- precamur, ut reverentiam Imperii vestri deseratis auctori, censeatisque impietatis assertores & adulteros veritatis, datis apicibus clementia vestra ad judicia com- petentia ab Ecclesia arcendos esse limini- bus; ut in damnatorum locum per nostræ parvitatæ Legatos sancti subrogentur sa- cerdotes. Attalum quoque presbyterum de prævaricatione confessum, & palam sacri- legiis inbarentem par sententia compre- hendat. Nam quid de magistro ejus Va- lente dicemus? Qui cum esset proximus, declinavit sacerdotale Concilium, ne ever- se patriæ, perditorumque Civium causas prestare sacerdotibus cogereur. Qui etiam torquem, ut asseritur, & brachialia, impietate Gothica profanatus, more indutus Gentilium ausus sit in prospectum exerci- tus prodire Romani. Quod sine dubio non solum in sacerdote sacrilegium, sed etiam in quocumque Christiano abhorretur more Romano, nisi forte sic solent idololatras sacerdotes prodire Gothorum. Episcopos* V v v

(a) Psal. 40.

De Atta- lo, & Va- lente pro- ditore pa- triæ.

Aria-

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPER. THEODOSII 3.

Arianos torquatos interdum Incedere con- fuisse, alibi diximus, & inferius quo- que aliis patebit exemplis. Subdunt iidem Patres :

XCIV. Alia peti- tio Epif- coporum,

Moveat pietatem vestram sacerdotale no- men, quod ille sacrilegus infamat; qui et- iam suorum vocibus (qui tamen superesse possunt) nefandi sceleris arguitur. Certe domum repetat suam; non contamine- florentissimas Italiae Civitates, qui nunc illicitis ordinationibus consimiles sui sociat sibi, & seminarium querit suae impietatis atque perfidiae per quosque perditos relin- quere, qui Episcopus esse nec capit. Nam primo Petavione superpositus fuerat sancto viro Marco admirabilis memoriae sacerdos: & postquam deformiter dejectus a plebe, est, qui Petavione esse non potuit, is nunc Mediolanum post everisionem patriae, ne di- samus proditorem, inquietavit. Super om- nibus igitur pietas vestra* consolari di- gnetur, ne obtemperantes vestrae tranquil- litatis statutus, frustra convenisse vi- deamur. Non solum enim cavendum est, ne nostra, sed ne vestra decreta infamen- tur. Petimus igitur, ut Legatos Concilii sanctos viros aequae clementiae vestra audi- re dignetur, & cum effectu eorum quae po- scimus, maturius redire praecipiat, ut mer- cedem accipiat a Domino Deo Christo, cuius Ecclesiam ab omni sacrilegorum labo purgastis. Photinianos quoque, quos & superiori lege censuistis nullos facere de- bere contentus, & eam quae de Concilio sa- cerdotum data est congregando, removistis: petimus, ut (quoniam in Sirmiensi oppi- do adhuc conventus tentare cognovimus) clementia vestra, interdicta etiam nunc coi- tione, reverentiam primum Ecclesiae Catho- licae, deinde etiam legibus vestris deferre jubeatis; ut & vos, Deo praestante trium- phetis, qui paci Ecclesiarum, quietique, consulitis. Haecenus Episcopi ad Impera- tores.

XCIV. Photinia- ni ne coe- ant.

Dederunt quoque iidem litteras ad comprovinciales Episcopos, qui Legatos ad Concilium miserant; quarum ibidem extat exemplar. earum scilicet, quae mis- sae sunt ad Episcopos Galliarum Pro- vinciae Narbonensis ac Viennensis, ex qui- bus Proculus & Constantius Synodo inter- fuisse Legati. Quod vero nulla legatio ab Hispaniarum Episcopis missa fuerit, cum ex Africa etiam advenerit; illa causa creditur, quod universa Hispania hoc tem- pore ob Priscillianum haeresiarum ma- xima jactabatur dissidii tempestate. Quo- modo autem haec se habuerint, proxime dicturi sumus. Lex vero illa, qua Pho- tinianis conventus interdicti erant, uti- que ea est, quam superius recitavimus hoc anno datam quarto Idus Januarii, iidem Consulibus Eucherio atque Syagrio. Quod item ajunt Arianum hominem Mediolanen-

sem Civitatem perturbare; tantam fidu- ciam haud dubium Justiniae Augustae favo- re sibi impios vendicasse, certum est: cujus quoque studio ejusdem sectae homines se- se in aulam etiam Gratiani insinuarunt, eoque insolentiae progressi sunt, ut duo ex illis illudere conati sint sanctissimo sa- cerdoti Ambrosio: quoniam modo id ac- ciderit, Paulinus narrat his verbis (a):

(a) Pauli. in vit. s. Ambros.

Fuerunt etiam duo cubicularii tunc temporis Gratiani Imperatoris de haeresi Arianorum, qui tractandam Episcopo quaes- tionem proponerent. Ad quam audiendam altero die ad Basilicam Portianam se ad- futuros promiserant. Erat enim quaestio de Incarnatione Domini. Sed alio die mise- randi homines superbia tumore completi, nec memores promissorum; contemnentes Deum in sacerdote ipsius, nec plebis ex- pectantis considerantes injuriam, immemo- res etiam dictarum Dominicorum (b): Quo- niam qui scandalizaverit unum ex minimis istis, oportet ut mola asinaria collo ejus alligetur, & demergatur in profundum maris; conscendentes in equos, quasi gra- tia gestandi, Civitate egressi sunt, expe- ctante sacerdote & plebe in Ecclesia con- stituta. Sed hujus contumacia quis finis fuerit, horresco referens. Subito enim praecipitati miseris animas miserunt, atque corpora illorum sepulturae sunt tradita. Sanctus vero Ambrosius cum ignorasset quod factum esset, nec diutius possit ple- bem tenere, ascendens pro tribunali, de eadem quaestione quae fuerat proposita, ser- monem adorsus est, dicens: Debitum, fra- tres, curio solvendum, sed besternos meos non invenio creditores, & reliqua quae sunt scripta in libro, qui de incarnatione Domini intitulatur, Haec Paulinus; ex quibus videas juxta illud Proverbiorum (c) eisdem accidisse: Parata sunt deri- soribus judicia: at de rebus Ambrosii hac- tenus; ad Romanum Pontificem orationem convertamus.

XCVI. Ariani au- lici quid in Ambro- sium.

(b) Matt. 23.

(c) Prov. 9.

Post haec autem cum de rebus gestis in Synodo Constantinopolitana Damasus Romanus Pontifex nuncium accepisset, & inter alia quod in Paulini Episcopi An- tiocheni contumeliam creassent Episco- pum in locum Meletii Flavianum; quod res eo progressa esse videretur, ut diffi- mulari non posset, agit cum Imperato- ribus de cogendo anno sequenti Romae Concilio generali; ad quod ut Orienta- les Episcopi, qui hoc anno convenerunt Constantinopoli, venire compellerentur, auxilium implorat Theodosii Augusti Con- stantinopoli commorantis: id quidem tes- tantur litterae (d) Orientalium Episco- porum, qui sequenti anno Constantinopo- li convenere. Sed & Gratianum quoque interpellatum a Damaso, ut id perficien- dum curaret, Sozomenus affirmat, qui de

XCVII. Damasus agit pro cogendo Romae Concilio generali.

(d) Apud Theod. l. 3. c. 9.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPER. THEODOSII 3.

(a) Sozo. l. 7. c. 11.

Qui Pau- lino quive Flaviano favent.

(b) Apud Theod. l. 3. c. 9.

(c) Hiero. ep. 16. c. 27.

XCVIII.

Haeresis Gnostico- rum illa- pla in Hi- spanias. (d) Sever. hist. lib. 2.

XCIX.

de his ejusmodi instituit orationem (a): Ex eo, inquit, nempe quod Flavianus in locum Meletii Episcopus Antiochenus subrogatus est, maxima rursus pertur- batio Antiochenam Ecclesiam corripuit, ac plurimi se a Flaviani communione abstraxerunt, & privatim sub Paulino conventum egerunt. Quin & ipsi quoque sacerdotes ob hanc rem inter se contende- bant; atque Aegyptii quidem, & Arabici, & Cyprii velut ob Paulinum injuria affe- ctum stomachabantur: Syri vero, Palaesti- ni, Phoenices, tum etiam ex Armenis, ex Cappadocibus, ex Galatis, & ex Ponticis plurimi pro Flaviano stabant. Non mi- nime autem indignatus fuit Episcopus Ro- manus, & cum eo cuncti sacerdotes Occi- dentales: ac Paulino quidem ceu Antio- chiae Episcopo consuetas scribebant episto- las, quas Synodales appellant; ad Fla- vianum vero silentium agebant. Quin & Diodorum Tarsi, & Acacium Bereae Episcopus, qui illum ordinant, reos agebant & pro excommunicatis habebant. Itaque ut de hisce rebus cognosceretur, scripse- runt tum ipsi, tum Gratianus Imperator, in Occidentem convocantes Episcopos O- rientales. Haec Sozomenus. Caeterum ha- ud eo res pervenit, ut sectatores Flavia- ni sententia excommunicationis percelle- rentur, licet Sozomenus dicat ordinato- res fuisse excommunicatos. Verum tolera- tum id diu, quod non unius Civitatis, vel Ecclesiae, sed totius Orientis haec cau- sa esset. Isthac omnia per Damasum apud Theodosium acta esse post Aquilejen- se Concilium, litterae (b) Orientalium fide- mite faciunt; quibus pariter declaratur paruisse Damaso Theodosium, ut datis ad Episcopos Orientis literis, eos Romam ad Concilium proficisci debere significa- ret. Meminit & S. Hieronymus (c) ejusmodi Imperialium litterarum, qui- bus Episcopi Orientis in Occidentem Romam convocabantur: ex quibus ip- se Paulinus Episcopus Antiochenus, E- piphanius in Cypro Constantiae Episco- pus, & alii accersiti Romam se con- tulerunt, cum & ipse quoque S. Hieronymus in Urbem reversus est. Sed de his anno sequenti.

& periculosa, quibus non usitato malo pol- luita Ecclesia, & perturbata omnia. Nam- que tum primum infamis illa Gnosticorum haeresis intra Hispanias deprehensa, super- stitio execrabilis, arcanis occulta secre- tis. Origo istius mali oriens ab Aegy- ptiis. Sed quibus ibi initiis coaluerit, haud facile est differere. Primus eam in- tra Hispanias Marcus intulit ex Aegypto profectus, Memphis ortus. Hujus auditores fuere Agape quadam non ignobilis mulier, & rhetor Helpidius. Haec Severus de o- rigine & loco unde manavit. Hic tibi, le- ctor, in memoriam revoco quae dicta sunt superius; nimirum S. Epiphanium (e) Epi- Constantiae in Cypro Episcopum, cum in Aegypto juvenis esset, impigisse in hujus- modi latentes ibi turpissimos Gnosticos, parumque abuisse, quin ipse blanditiis illius sectae feminarum fuerit irretitus: qui divina fultus gratia liber exiens, eos la- titantes circiter octoginta denunciavit lo- corum illorum Episcopis, quorum studio iidem infames haeretici ex Aegypto expul- si fuerunt: quos assertionem Severi in His- panias navigasse scimus, licet quo pro- fecti fuerint Epiphanius nihil dicat. Cer- te quidem conveniunt tempora, nempe Epiphanius juvenis cum Marco ex Aegypto veniente, & alios edocente, a quibus Priscillianus veneno potatus fuit.

Gnostici ex Aegy- pto in Hi- spanias.

(e) Epi- phan. ha- ref. 26. prope fin.

(f) Hiero. in Isai. c. 44.

Porro Marcum in Gallias primo, dein- de navigasse in Hispanias cum his mer- cibus, Sanctus Hieronymus tradit, dum ita de his scribit: (f) Insidiatur in apo- chrypho, quasi in spelunca sua, insidiatur ut rapiat pauperem. Ascensio enim Isaiae, Apocalypsis Eliae, hoc habent testimonium; & per hanc occasionem, multaque hujusmo- di, Hispaniarum & Lusitaniae doceptae sunt mulierculae oneratae peccatis quae du- cuntur desideriis variis, semper discentes, & nunquam ad scientiam pervenientes, ut Basilidis, Balsami, atque Thesauri, Bar- belonis quoque & Leufibote, ac reliquo- rum nominum portenta susciperent; de- quibus diligentissimo scribit vir Apostoli- cus Irenaeus Episcopus Lugdunensis & mar- tyr, multarum originem explicans haere- seon, & maxime Gnosticorum, qui per Mar- cum Aegyptium Galliarum primum circa Rhodanum, deinde Hispaniarum nobiles feminas deceperunt, miscentes fabulis voluptatem, imperitiae suae nomen scientiae sua vendicantes, &c. Haec Hieronymus. Sed prosequamur narrationem Severi, rem accurate ita describentis:

Ab his Priscillianus est institutus, fa- milia nobilis, praedives opibus, acer inge- nio, facundus, multa lectione eruditus, disserendi ac disputandi promptissimus; se- lix profecto, si non pravo studio corru- pisset optimum ingenium; prorsus multa- su eo animi & corporis bona carneres; V. v. v. 2. vi.

Qualis Priscillia- nus.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPPP. THEODOSII 3.

vigilare multum, famem ac sitim ferre poterat, habendi minime cupidus, utendi parcissimus, sed idem vanissimus, & plus justo inflatior profanarum rerum scientia. Quin & magicas artes ab adolescentia cum exercuisse, creditum est. Is ubi doctrinam exitiabilem aggressus est, multos nobilem, pluresque populares auctoritate persuadendi, & arte blandiendi allucit in societatem. Ad hoc, mulieres novarum rerum cupidae, fluxa fide, & ad omnia curioso ingenio catervatim ad eum consuebant; quippe humilitatis speciem ore & habitu pratendens, honorem sui & reverentiam cunctis injecerat.

CII. Hispania corrupta a Priscilliano.

* Higinus

Concilium Cæsaraugustanum.

Jamque paulatim perfidia istius tabes pleraque Hispania loca pervaserat. Quin & nonnulli Episcoporum depravati; inter quos Instantius & Salvianus, non solum consensione, sed sub quadam etiam conjuratione susceperant. Quo Adyginus * Episcopus Cordubensis, ex vicino agens, comperto, ad Idacium emerita atatis sacerdotem refert. Is vero sine modo & ultra quam oportuit, Instantium & socios ejus laceffens, facem quandam nascenti incendio subdidit, ut exasperaverit malos potius, quam compresferit. Igitur post multa inter eos & digna memoratu certamina, apud Cæsaraugustanum Synodus congregatur; cui tum heretici committere se iudicio non ausi. In absentibus rum lata sententia, damnatique Instantius & Salvianus Episcopi, Elpidius & Priscillianus laici. Additum etiam, ut si quis damnatos in communionem recepisset, sciret in se eandem sententiam promendam. Hæc Severus. Extant fragmenta quædam ejusdem Concilii Cæsaraugustani, non autem ipsum integrum, in nominibus Episcoporum enormiter depravata, atque errore Collectoris rejecta ad tempora Hormisdæ Papæ; cum idem Concilium ex certa auctoritate Severi sub Da-

PAGIUS

XIV. Synodus Cæsaraugustana.

Ad num. CII. & seqq. Concilium Cæsaraugustanum Era 418. celebratum, ut titulus hujus habet, ad quem Baronius animum non advertit, proindeque anno Christi trecentesimo octogesimo. Prosper in Chronico sub Aufonii & Olybrii Consulatu anno CCCLXXIX. gesto ait: Ea tempestate Priscillianus Episcopus de Galicia ex Manichæorum & Gnosticorum dogmate hæresim nominis sui condidit. Eo itaque anno ea hæresis agnita, & infrequentii Synodus hæc adversus eam habita. Idacius in Chronico anno Abrahami 2401. qui Kalendis Octobris anni Christi trecentesimi octogesimali quarti incipit, ait: Priscillianus declinans in hæresim Gnosticorum per Episcopos, quos sibi in eadem pravitate collegerat, Abula Episcopus ordinatur. Qui aliquot Episcoporum Conciliis auditus, Italiam petit & Romam. Ubi ne ad conspectum quidem sanctorum Episcoporum Damasi & Ambrosii receptus, cum his, cum quibus ierarat, redit ad Gallias, inibi similiter a Sancto Martino Episcopo,

maso collocandum fuisset: reddamus hic ipsum decurtatum (ut reperitur) & emendemus pro virili qui irrepererunt errores; sic enim se habet (a):

Quarto Nonas Octobris Cæsaraugusta, in Secretario residentibus Episcopis Sarradio, Delphino, Raticio, Ampelio, Augentio, Lucio, Italio, Splendino, Valerio, Symposio, Caterio, & Italio, ab universis dictum est: Recitentur sententiæ, &c. Habes hic Delphinum nominatum, quem fuisse Burdegalensem Episcopum & adversarium Priscilliani idem Severus (b) affirmat. Legis insuper, Italium & Italium; scias legendum ex eodem Severo, Idacium & Ithacium, qui fuerunt acerrimi oppugnatores Priscilliani. At sicut desunt integra Synodi Acta, ita etiam excidisse plurimorum nomina Episcoporum, qui eidem Synodo interfuerunt, postumus existimare. Ac ne dubites hunc illum ipsum esse conventum, quem Severus describit; habes in primis Severi sententia decretum esse in ea Synodo, ut damnatos hæreticos nemo in communionem reciperet, alioqui eadem ipsum sententia plectendum esse: quod invenies expressum in quinto canone his verbis (c):

Item lectum est: Ut hi qui per disciplinam aut sententiam Episcopi ab Ecclesia fuerint separati, ab aliis Episcopis non sint recipiendi. Quod si scientes Episcopi fecerint, non habeant communionem. Ab universis Episcopis dictum est: Qui hoc commiseris, Episcoporum non habeat communionem. Hæc ibi. Sed & ex dogmatibus atque corruptelis Priscilliani, quæ sanctis contrariis legibus idem Concilium conatum est convellere; plane intelliges, hoc illud ipsum esse Concilium Cæsaraugustanum, cujus Severus meminit. Ut in primis, quod constat cum ex Severo, tum etiam ex S. Hieronymo (ut dictum est) a Priscilliano atque collegis deceptas esse plu-

& ab aliis Episcopis Hereticus iudicatus, appellat ad Casarem; quia in Gallis his diebus potestatem Tyrannus Maximus obtinebat Imperii. Baronius Chronicon illud non viderat, cujus ope Annales variis in locis illustrari poterunt. Idacius ex Episcopis Hispaniarum unus, qui nascenti huic hæresi sese opposuit, vocatur a Severo lib. 2. Hist. quando de hoc Concilio loquitur, emerita atatis Sacerdos. Sed locus corruptus, videturque fuisse Emerita Episcopus, ideoque legendum, Emerita civitatis, ut Viris doctis observatum. Quænellus in Notis ad S. Leonem scribit, Priscillianum nunquam agnitus fuisse Episcopum, & locum Hieronymi ad Ctesiphontem, ubi habet, in Labilensi oppido, corruptum esse. Sed perperam; cum præter Hieronymum, Prosper & Idacius eum Episcopum in suis Chronicis vocent.

Duodecim tantum Episcoporum nomina, eaque corrupta in Actis leguntur: primus est Siradius, qui videtur esse Sanctus Phœbadus A-

(a) Tom. Concil. veter. edit.

CIII. Acta Concilii Cæsaraugustani contra Priscillianum.

(b) Sever. hist. lib. 2. prope fin.

(c) Conci. Cæsaraugust. c. 5. t. 1. Concil.

CIV.

* Viginti & uno diebus.

XV.

gen-

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPPP. THEODOSII 3.

(*) 1. Cor. 14. 1. Tim. 2.

CV.

(*) 1. Cor. 14. 1. Tim. 2.

(b) Leo epist. 93.

CVI.

* Viginti & uno diebus.

PAGIUS

Marcus auctor hæreseos Priscillianarum.

XV.

rimas nobiles feminas, atque seductas sub specie pietatis & disciplinæ: en quam, apposite ad hæc avertenda Parres primum omnium statuere:

Ut mulieres omnes Ecclesiæ Catholice fideles a virorum alienorum lectione & cætitibus separentur; nec ad ipsas legentes alii studio vel docendi vel discendi conveniant; quoniam & hoc Apostolus (a) jubet. Ab universis Episcopis dictum est: Anathema futuros, qui hanc Concilii sententiam non observaverint. At quod iidem hæretici jejunarent die Dominico, & abominanda perpetrantes, clandestinos conventus agerent; his occurrentes Patres hæc secundo canone decreverunt, quem ita ibi legit Lucius Episcopus:

Ne quis jejuret die Dominico casu temporis, aut perustationis, aut superstitionis; nec Quadragesima diebus ab ecclesiis fideles desint. Nec habitent in latibulis cubiculorum ac montium qui in suspicionibus perseverant; sed exemplum & præceptum custodiant sacerdotum; & ad alienas villas agendorum conventuum causa non conveniant, &c. Sane quidem Priscillianitas consuevisse jejunare die Dominico, S. Leo in epistola ad Turibium (b) expresse testatur, atque alii antiquiores affirmant. Quod insuper iidem ut laterent, convenientes ad ecclesiam Catholicorum, ut viderentur communicare, sic accipiebant Eucharistiam, ut eam non comederent; hæc ob eam causam contra eos decrevit Synodus: Eucharistia gratiam si quis probatur acceptam non consumpsisse in ecclesia, anathema sit in perpetuum. Rursus adversus eorumdem occultas collectiones hæc iidem: Vigesimo & primo die *, id est, a decimo sexto Kalen. Jan. usque in diem Epiphaniæ, qui est octavo Idus Januarii, continuis diebus nulli liceat de Ecclesia se absentare, nec latere in domibus, nec secedere

in villam, nec montes petere, nec nudis pedibus incedere, sed concurrere ad Ecclesiam. Quod qui non observaverit de suspectis, anathema sit in perpetuum. De his idem qui supra S. Leo tradit, eosdem Priscillianitas jejunare consuevisse tempore Natalis Domini, ea nimirum ex causa, quod non credebant eum carnem suscepisse humanam.

Rursum vero quod (ut ex Severo dictum est) Priscillianus affectaret sanctitatem in habitu, quem & ejus sectatores imitarentur; idcirco Patres hæc statuere: Si quis clericus propter luxum, vanitatisque præsumptum de officio suo sponte discesserit, ac velut observatorem legis, monachum videri se maluerit esse quam clericum; ita de Ecclesia repellendum, ut nisi rogando, & obsecrando plurimum temporis sarrisfecerit, non recipiatur. Sed & illud etiam contra Priscillianum: Ne quis doctoris nomen sibi imponat, præter has personas quibus concessum est. Jam probe ex his vides, hoc illud esse Concilium Cæsaraugustanum, cujus Severus meminit, qui & mox subdit (c): Ithacio Soffubensi * Episcopo negotium datum, ut decretum Episcoporum in omnium notitiam deferret, in sum maximeque Hyginum extra communionem * Soffubeneret: qui cum primus omnium insectari palam hæreticos cœpisset, postea turpiter depravatus, in communionem eos recepisset. Interim Instantius & Salvianus damnati iudicio sacerdotum, Priscillianum etiam laicum, sed principem malorum omnium una secum Cæsaraugustana Synodo notatum, ad confirmandas vires suas Episcopum in Abilensi oppido constituunt (sic restitutum Labilensi: nam Abilæ Episcopum postea factum Priscillianum fuisse, S. Hieronymus contra Pelagianos affirmat) rari nimirum, si hominem acrem & callidum sacerdotali auctoritate armaferat, tutiores fore

XXIV. & seqq. Secta enim Priscillianistarum, ex Manichæorum & Gnosticorum dogmate confata, ut numero præcedenti ostendi: Manes autem hæresim suam publicavit anno CCLXXVII. sæculo ferme post hæresim Marcosiorum. Et tamen Baronius utrumque Marcum con-

fundit, innixus auctoritate Divi Hieronymi, qui in Commentario ad Isaiam cap. 44. scribit, Marcum in Gallias primo, deinde navigasse in Hispanias. Et per hanc occasionem, inquit Hieronymus, multaque hujusmodi, Hispaniarum & Irenæus. Lustania decepta sunt muliercula onerata peccatis, &c. de quibus diligentissime scribit Vir Apostolicus Irenæus Episcopus Lugdunensis & Martyr, multarum originem explicans hæresion, & maxime Gnosticorum, qui per Marcum Ægyptium Gallicarum primus circa Rhodanum, deinde Hispaniarum nobiles feminas deciperunt. Qua de re idem Hieronymus epist. 29. ubi magis mentem suam aperit. Verum hallucinatur Sanctus Doctor, ut etiam observavit Hermantius in Notis ad Vitam Gallicam Sancti Ambrosii lib. 3. cap.

CVII.

CVIII.

Priscillianus expellitur.

XVI.

Diversus est a Marco de quo loquitur S. Irenæus.

3. cap.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15; VALENTIN. 6. IMPPP. THEODOSII 3.

fore sese. Tum vero Idacius, atque Irbacius acrius instare, arbitrantes posse inter initia malum comprimi; sed parum sanis consiliis saculares iudices adeunt, ut eorum decretis atque executionibus heretici urbibus pellerentur. Igitur post multa & fœda, Idacio supplicante, elicitur a Gratiano tum Imp. rescriptum, quo universi heretici excedere non Ecclesiis tantum, aut urbibus, sed extra omnes terras propelli jubebantur. Quo comperto Gnostici diffisi rebus suis, non ausi iudicio certare, sponte cedere qui Episcopi videbantur; ceteros metus disperfit.

CIX. Priscillianus venit Romam.

At tum Infantius, Salvianus, & Priscillianus Romam profecti, ut apud Damasum Urbis ea tempestate Episcopum obiecta purgarent. Sed iter eis præter interiorum Aquitaniam fuit; ubi tum ab imperitis magnifice suscepti, sparsere perfidia semina, maximeque Eleusianam plebem sane tum bonam & religioni studentem pravæ prædicationibus pervertere. A Burdegala per Delphinum repulsi; tamen in agro Euchrocia aliquantisper morati, infecere nonnullos suis erroribus. Unde iter coeptum ingressi, turpi sane pudibundoque comitatu cum uxoribus atque alienis etiam feminis, in quæis erat Euchrocia, ac filia ejus Procula, de qua fuit sermo hominum Priscilliani stupro gravidam, partum sibi graminibus abegisse. Hi ubi Romam pervenere, Damaso se purgare cupientes, ne in conspectum quidem ejus admissi sunt. Regressi Mediolanum, æque adversantem sibi Ambrosium repererunt.

CX. Priscillianus subripit rescriptum.

Tum vertere consilia, ut quia duobus Episcopis, quorum, ea tempestate summa auctoritas erat, non illuserant; largiendo & ambiendo, ab Imperatore cupita extorquerent. Ita corrupto Macedonio tum Magistro officiorum, rescriptum eliciunt, quo calcatis quæ prius decreta erant, restitui Ecclesiis jubebantur. Immane profecto piaculum, quo suggestione Macedonii Gratianus Princeps maxime pius, ejus quod pie sancteque sanxerat, prævaricator est factus: ex quo quidem facinore sibi necem comparavit. Nam ad immane scelus vindicandum, & hereticos libera voluntate indulgentia Gratiani vagantes comprimendos, atque digna animadversione ple-

PAGIUS

3. cap. 10. Irenæus enim de alio Marco loquitur, qui ante originem hæresis Manichæorum devixerat, ut mox dixi. Secundo, non dicit Irenæus, Marcum a Rhodano in Aquitaniam, & postea in Hispaniam transisse, sed tantum habet: Talia dicentes & operantes, & in iis quoque, quæ sunt secundum nos regiones Rhodanenses, multos seduxerunt multos. Verum itaque non est. Gallias primum hæresi Priscillianistarum infectas fuisse, & Marcum, cuius meminit Irenæus, eundem esse cum Marco hæresiacos Priscillianistarum auctore. Perperam

stendos, suscitavit adversus eum Deus Maximus tyrannum, qui Imperatori necem intulit, & in principes hæreticorum gladio animadvertit. Sed hæc licet postea, ex præsentia tamen causa contigisse, nemo non videt.

CXI.

Sed nec inultus abiit improbus Macedonius hæreticorum fautor, erga Catholicos parum æquus, de quo ista Paulinus (a): Temporibus Gratiani, cum ad prætorium Macedonii tunc Magistri officiorum pro quodam intercedendo Ambrosius perrexisset, atque præcepto prædicti viri fores invenisset clausas, nec copiam ingrediendi adeptus esset, ait: Et tu quidem venies ad Ecclesiam, quam nec, clausas januas inveniens, ingredieris. Quod factum est, mortuo Gratiano. Confugiens etenim Macedonius ad Ecclesiam, patentibus januis aditum reperire non poterat. Hæc Paulinus. Quod enim scirent aulici nihil a Gratiano Imperatore Ambrosio denegari; invidiæ æstu succensi, præcludere aditum illi interdum consueverunt; ut aliquando contigit, cum Ambrosius pro pœna mortis damnato intercedere conaretur; rem gestam Sozomenus ita narrat (b): Paganus quidam ordine vir illustris Gratianum quidem conviciis proficiderat, & patre indignum appellaverat, ejusque rei habitu iudicio capite damnatus erat. Cumque iam ad supplicium duceretur, venit ad Palatium Ambrosius pro illo supplicaturus. Cæterum cum Gratianus eorum instinctu quæ illi damnato insidiabatur, distineretur spectaculis venationum (quales privatae delectationis, non publici commodi gratia Principes exhibere consueverunt) nec a trientium quisquam illi rem indicaret, quasi opportunum non esset, recessit. Progressus autem ad illam portam, per quam feræ introducebant, clanculum se habuit; ac simul cum venatoribus ingressus, non antea rei causam agere omisit, neque prius Gratiani & aulicorum ejus obsecrationibus cessit, quam salutariter suffragium Gratiano extorsisset, quo morti destinatum liberaret. Hactenus de his Sozomenus. Sed redeamus ad institutam de Priscilliano & focii orationem.

Macedonius contumeliosus.

(a) Pauli in vita s. Ambrosii.

(b) Soz. l. 7. c. 24.

CXII.

Quid demum scelestissimi heretici, extorto atque subrepto edicto a Gratiano?

etiam Baronius existimat, Marcum hunc venisse ex Ægypto anno CCCLXXII. quo credit, Epiphanius ibi fuisse, & octoginta circiter Gnosticos latitantes locorum illorum Episcopis denuntiasse, ut ipsemet Epiphanius ait hæres. 26. Nam, ut Papebrocius observat die XII. Maii, in Vita Sancti Epiphani cap. 12. illa Gnosticorum denuntiatio referenda ad annum circiter CCCXXVI. ut ibidem explicat, quo tempore Marcus Priscillianistarum auctor nondum forsitan natus erat.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15; VALENTIN. 6. IMPPP. THEODOSII 3.

(a) Sever. hist. l. 2. Priscillianus prævaluit in Hispania. * Viven-tio.

subdit ita Severus (a): Hoc freti Instantius & Priscillianus, repesivere Hispanias. Nam Salvianus in Urbe obierat. Ac tum sine ullo certamine Ecclesias, quibus præfuerant, recipere. Verum Irbacio ad restitendum non animus, sed facultas defuit. Quia heretici corrupto Volventio * Proconsule, vires suas confirmaverant. Quinetiam Irbacius ab his, quasi perturbator Ecclesiarum, reus postularus, jussusque per atrocem executionem deduci, trepidus per fugit ad Gallias. Ibi Gregorium Præfectum adiit. Qui compertis, quæ gesta erant, ravi ad se turbarum auctores jubet, atque de omnibus ad Imperatorem refert, ut hereticis viam ambiendi præcluderet. Sed id frustra fuit: quia per libidinem & potentiam paucorum, cuncta ibi venalia erant. Igitur heretici suis artibus, grandi pecunia Macedonio data, obtinent, ut Imperiali auctoritate, Præfecto crepta cogitio, Hispaniarum Vicario traderetur: nam jam Proconsulem habere desierant. Missique a Magistro officiales, qui Irbacium tum Treveris agentem ad Hispanias retraherent: quos ille callide frustratur, ac postea per Pritanium Episcopum defensus, illusit. Hactenus Severus de his quæ contigerunt usque ad Maximum tyrannum; nempe ad annum sequentem, qui (ut dictum est) pro Catholice adversus hereticos suscepit patrocinium. Vides, lector, quibus suffulciatur fundamentis Imperium, nempe veræ religionis defensione; a qua si deficiant Imperatores, omnia quantumlibet firma corruunt necesse sit atque prosterni.

Unde clades Imperii.

CXIII.

Cæterum Idacius non apud Iudices tantum sive Ecclesiasticos, sive sæculares Priscillianum cum fociis persecutus est, sed scriptis editis eisdem exagitavit, de quibus Isidorus (b): Idacius Hispanus Episcopus, cognomento & eloquio Clarus, scripsit quemdam librum sub Apologetici specie, in quo detestanda Priscillianorum dogmata, & maleficiorum ejus artes, libidinumque ejus probra demonstrat, ostendens Marcum quemdam Memphisiticum magicæ artis scientissimum discipulum fuisse Manis, & Priscilliani magistrum. Hæc ipse, qui sic dixit Marcum Manis discipulum, quod etiam Manichæorum hæresim sit amplexus, non autem Manetis temporibus vixit: nam quod ad Priscilliani dogmata spectat, hæc S. Augustinus (c): Priscillianista, quos in Hispania Priscillianus instituit, maxime Gnosticorum & Manichæorum dogmata permixta sectantur; quamvis & ex aliis hæresibus in eas sordes tanquam in sentinam quamdam horribili confusione confuserint. Et S. Leo epistola ad Turibium (d) tradit, ita Manichæos & Priscillianistas inter se mutuo fœdere esse connexos, ut solis fuerint nominibus discreti.

(c) Aug. de hæres. c. 70.

Dogmata Priscilliani.

(d) Leo ep. 93.

CXIV.

lianistarum erroribus: Propter occultandas autem continuationes & turpitudines suas, habent in suis dogmatibus & hæc verba:

Jura, perjura, secretum prodere noli.

Hi animas dicunt ejusdem naturæ atque substantiæ, cujus est Deus, ad agonem, quemdam spontaneum in terris exercendum, per septem caelos, & per quosdam gradatim descendere principatus, & in malignum principem incurrore, a quo istum mundum factum voluit, atque ab hoc principe per diversa carnis corpora seminari. Astringunt etiam fatalibus stellis homines colligatos, ipsumque corpus nostrum secundum duodecim signa cæli esse compositum: sicut hi qui Mathematici vulgo appellantur, constituent in capite arietem, taurum in cervice, Geminos in humeris, cancrum in petore, & cætera nominatim signa percurrentes ad plantas usque perveniunt, quas piscibus tribuunt, quod ultimum signum ab Astrologis nuncupatur. Hæc & alia fabulosa, vana, & sacrilega, quæ persequuntur longum est, hæresis ista contexerit: carnes tanquam immundas escas etiam ipsa devorat; conjuges, quibus hoc malum potuerit persuadere, disjungens, & viros a nolentibus feminis, & feminas a nolentibus viris; opificum quippe omnis carnis non Deo bono & vero, sed malignis angelis tribuunt; hoc versutiores etiam Manichæis, quod nihil scripturarum canonicarum repudiant, simul cum apocryphis legentes omnia, & in auctoritatem sumentes, sed in suos sensus allegorizando vertentes quicquid in sanctis libris est, quod eorum eveniat errorem, De Christo Sabellianam sectam tenent, eundem ipsum esse dicentes non solum Filium, sed etiam Patrem & Spiritum sanctum. Hæc Augustinus; qui & alibi (e) ait, Priscilliani fuisse assertionem de mendacio, quod peccatum non esset, etiam junctio perjurio: quo tanto errore permotus, ut eum confutaret, se tradidit scripsisse librum contra mendacium. Porro hæc ipse Priscillianus offusus tenebris, cunctas quæ umquam excogitari possent, cum suis quas seduxisset feminis turpitudines operabatur. Idem de his alibi (f) dicit, solitos habere librum, quem Libram appellarent, eo quod duodecim quæstionibus velut unciis explicaretur, quibus horrendæ continebantur blasphemiarum. Eisdemque ait uti solitos hymno quodam peculiari, eumque ipsum esse dicebant, quem Dominus post cœnam dixisset. De eorumdem dogmatibus plane ridendis est epistola Orosii (g) ad Augustinum; ibi de duodecim Patriarcharum nominibus, duodecim præcipuis corporis membris attributis, & aliis deliramentis ex Manichæorum petitis infomniis. Ejudem

(e) Aug. retract. l. 2. c. 11.

(f) Aug. contr. mendac.

(g) Apud August. in consulti. de error. Priscill.

CHRISTI 381.

DAMASI PAP. 15.

GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPPP. THEODOSII 3.

dem vero Orosii impulsu sanctus Augustinus volumen scripsit peculiare adversus Priscillianistas.

CXV.

(a) Hier. ad O. Pelag. ad Ctesiphont.

(b) Virg. a. Georg.

S. Hieronymus (a) adversus Pelagianos agens, Priscillianistarum quoque detegit turpitudines, eosdemque ex parte Manicheos fuisse testatur, eosque solos cum solis claudi folitos mulieribus, & carmina illa inter amplexus canere (b):

Tum pater omnipotens fecundis imbribus ether Conjugis in gremium late descendit, & omnes Magnus alit magno commixtus corpore foetus:

& post pauca, hæc de Agape, femina illa, quæ seduxit Elpidium: Mulier, inquit, virum, cæcum cæca duxit in foream, successoremque sui Priscillianum habuit Zoroastris magi studiofissimum, & ex mago Episcopum; cui juncta Galla non gentie, sed nomine, germanam huc illucque currentem, alterius & vicina hæresis reliquit heredem, nunc quoque mysterium iniquitatis operatur, &c. Porro capita singula dogmatum Priscilliani S. Leo (c) Papa in epistola ad Turibium complexus est; de quibus alia occasione suo loco dicendum: hæc modo de his, quod ad in-

(c) Leo PP. ep. 93.

JESU CHRISTI ANNUS 382.

DAMASI PAP. ANNUS 16.

GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPPP. THEODOSII 4.

I. Concilium Romanum.

Recentissimus octogessimus secundus Domini annus Consulatu Syagrii secundo cum collega Antonio annotatur: quo Romæ Concilium celebratum est ex

stitutum pertinet orationis, satis sunt. Hoc eodem anno mense Decembris a Theodosio Imperatore adversus idololatricam ejusmodi rescriptum (a) datum reperitur:

CXVI.

(d) l. 7. de Pagan. C. Theod.

Rescriptum ad versus Gentiles.

Si quis se vetitis sacrificiis diurnis nocturnisque velut vesanus & sacrilegus incertorum consultorum immerferit, sanumque sibi aut templum ad hujusmodi sceleris excusationem assumendum crediderit, vel putaverit adeundum, procriptioni se noverit subjugandum; cum nos iusta institutione monemus castis Deum precibus excolendum, non diris carminibus profanandum. Dat. XIII. Kal. Januarii Constantinopoli, Eucherio & Syagrio Coss. Valentis enim temporibus, cujus adversus Catholicos, tantummodo odium fervecebat, in Orientali Imperio in primis adeo invaluerat Gentilium licentia contra eos, ut Alexandria (quod dictum est superius) iidem cogere præsumperint Catholicos ad deorum cultum, tempore persecutionis Lucii Episcopi Ariani. Quam illatam sub Christianis Imperatoribus tunc ignominiam ipse Theodosius alta mente conservans, non hoc tantum adversus eos promulgavit edictum, sed opportuniori oblata occasione, mirificum illud templum Serapis Alexandria situm demolitus est; de quo suo loco dicendum erit.

PAGIUS

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5875.

SÆC. IV.

27. B. 3. P. 17. April. Indict. 10.

Anno Urbis 1135.

JESU CHRISTI 382.

Olymp. 290. an. 2.

DAMASI PAPÆ 17.

A.C. 382.

GRATIANI 16. VALENTINIANI JUNIORIS 8.

THEODOSII 4.

I. Consul.

[1] AD num. I. Coss. Antonius, & Syagrius: ille in Oriente, hic in Occidente crea-

Episcopis diversarum provinciarum, nempe Orientis, aliarumque Catholici orbis regionum. Inter alios autem venerunt ab Oriente Paulinus Episcopus Antiochenus, & ex tus. Syagrius diversus est a Syagrio, qui anno præcedenti annum aperuit, ut ostendi in Prolegomenis ad Dissert. Hypaticam num. XXVIII. ideoque perperam cum nota numerali a Baronio editur. Antonius erat pater Placcillæ prioris Theodosii Imperatoris uxoris. Themistius enim in Oratione, quæ inscribitur, Gratianum afflicto ob pacem & ob Consulatum Saturnini anno sequenti gestum, quam Harduinus in nova Operum Themistii editione publicavit, Theodosium laudat his verbis: τὸ γὰρ τὸ γενεὴ ἀρχιστράτην πρότερον τιμῶν τὸν πατρός σου καὶ τὸν ἀδελφῆν, &c. id est: Postquam enim generis propinquitati primas honoris detulisti, patrio videlicet & affini. Ubi patruus est Eucherius, qui anno præcedenti Consul fuit; affinis vero, seu, ut vox Græca ἀδελφῆν magis proprie significat, alius non

NOTÆ

[1] Off. Antonius & Syagrius. Relandus habet: Afranius Syagrius, ex opinione Jacobi Gothofredi in Profopographia Codicis Theodosiani. Alii Fastos hujus anni his nominibus disponunt: Flavius Antonius, & Postumius Syagrius II. Cæterum vulgati Fasti: Antonio, al. Antonino & Syagrio. Prosperi Chronicon: Antonio & Syagrio, Paschalis laterculus in fine Gennadii: Antonio & Syagrio.

CHRISTI 382.

DAMASI PAP. 16.

GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPPP. THEODOSII 4.

(a) Hier. epist. 27.

& ex Cypro insula Epiphanius Episcopus Constantiæ; de his enim hæc S. Hieronymus (a) ad Eustochium: Cumque Orientis & Occidentis Episcopos ob quasdam Ecclesiarum dissensiones Romam Imperiales litteræ contraxissent; vidit admirabiles viros Christianique Pontifices Paulinum Antiochena urbis Episcopum & Epiphanium Salaminae Cypri, quæ nunc Constantia dicitur. Quorum Epiphanium etiam hospitem habuit (S. Paula scilicet mater Eustochii) Paulinum in aliena manentem domo, quasi proprium humanitate possedit. Quorum accensa virtutibus, per momenta patriam deserere cogitabat; non domus, non familia, non possessionum, non alicujus rei quæ ad seculum pertinet, memor, sola (si dici potest) & incommutata ad eremum Antoniorum atque Paulorum pergere gestiebat; tandemque exacta hieme, aperto mari, redeuntibus ad Ecclesiam suis Episcopis, & ipsa voto cum eis ac desiderio navigavit. Hucusque Hieronymus, quibus non tantum Episcoporum adventus Romam ad Concilium significatur, sed tempus, quo Romæ manserunt, pariter innotescit, nempe commoratos esse Romam usque ad sequentis anni veris tempus.

II. Hier. epist. 61.

Hieronymi reditus Romam.

Idemque S. Hieronymus (b) ad Principiam scribens tradit se quoque tum Romam ex Oriente venisse cum iisdem sanctis Episcopis; nam ait de S. Marcella: Denique cum & me Romam cum sanctis Pontificibus Paulino & Epiphanio Ecclesiastica traxisset necessitas, &c. Indicat hinc sane verbis Hieronymus, se vocatum a Damaso. Sed quod ait venisse Romam cum iisdem nominatis Episcopis; haud puto intelligendum eum Antiochia una cum Paulino solviffe, vel cum Epiphanio e Cypro insula: nam cum ipse sententia (ut dictum est superius) constet, ipsum apud Gregorium Nazianzenum permansisse Constantinopoli usque ad tempus, quo idem Gregorius Episcopatum ejus Ecclesiæ consecutus est, plane apparet eum non ante præteritum annum recessisse Constantinopoli; quem quidem haud existimo Antiochiam revertem esse, ut cum Paulino Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

non est, quam Antonius hoc anno in Oriente Consul Placcillæ Augustæ pater. Verum est, Zosimum lib. 5. pag. 781. vocare Eucherium τὸν τῆ βασιλέως θεῶν, id est, Imperatoris patruum, nempe Arcadii, de quo ibidem loquitur. Sed

NOTÆ

[1] Oportet Baronium, ut in fronte Epistolæ Episcoporum Constantinopolitani Concilii, nominata Episcoporum qui Romæ convenerant, præponerentur. At id dolose minime factam notat Constantius in Monito ad hanc epistolam, pag. 557. n. VI. observat enim Baronium suspicionem, qua censet Orientales, afluente consilio subterfugium quævis occasione captantes, ex condito consilio Cpolim venisse, ut Romanam Synodum declinarent, probabilibus conjecturis non inniti. Nisi ergo, inquit Constantius, falsa sit Theodoretii narratio, lib. V. Cap. VIII. Orientales nequaquam Cpolim venire cæperunt, quam litteras Occidentalium accepissent, sed quum jam Cpoli propter alia negotia essent, tum demum ibi Occidentalium Episcoporum Synodicam acceperunt, qua Romam venire hortabantur.

& Epiphanio se Romam conferret; sed Damasi monitum litteris, venturum Romam iter per Græciam suscepisse; eoque tempore Athenas adire voluisse: ipsum namque petiisse Athenas, verba hæc in commentariis in Zachariam (c) fidem faciunt: In arce, inquit, Atheniensium iuxta simulacrum Minervæ, vidi sphaeram æream gravissimi ponderis, quam ego pro imbecillitate corpusculi movere vix potui. Cum quaererem quidnam sibi vellet; responsum est ab urbis ejus cultoribus, athletarum in illa massa fortitudinem comprobari, nec prius ad agonem quemquam descendere, quam ex levatione ponderis scitur quis cui debeat comparari. Hæc ipse. Sic igitur qui Constantinopoli recedens per Græciam in Italiam venit, iisdem Episcopis eodem tempore vocatis Romam venientibus potuit occurrere. Venisse creditur vocatus & ipse a Damaso Papa, qui eo in responcionibus Synodalibus uretur. Contigisse autem videtur ipsius Hieronymi & aliorum Episcoporum Romam adventus autumnali tempore: nam cum ad Afellam scribens dicat se prope triennium Romæ mansisse, minime tamen absolvisse; rursumque ejusdem Hieronymi in Apologia adversus Ruffinum assertionem certum sit, ipsum mense Augusti Romam profectum; certe quidem ipsum hoc anno, autumnali (ut dictum est) tempore, vel hieme Romam venisse oportuit.

(c) Hier. in Zach. c. 12.

Venit ad eandem Synodum Romam. Acholius Episcopus Thessalonica, Anemius Episcopus Sirmii metropolis Illyrici, Valerianus Episcopus Aquilejæ, S. Ambrosius Mediolanensis Episcopus, & alii qui nominati habentur in epistola Synodalis inscriptione Constantinopoli hoc anno tempore Concilii Romam missæ; licet paucorum tantummodo ibi nominata Episcoporum habeantur expressa (d), reliqua silentio prætermissa: nam (ut de aliis taceamus) nec Paulini Antiocheni, nec Epiphanii, quos constat interfuisse Synodo, in ea epistola nomina recensentur. [1]

III. Episcopi alii qui venerunt ad Synodum.

(d) Apud Theod. l. 5. c. 9.

Sed quid inter hæc moliantur Orientales X x x les

IV.

vox θεῶν, quæ proprie patruum, aut avunculum significat, eo in loco propatrum significare existimo, qualis erat Eucherius respectu Arcadii.

CHRISTI 382.

DAMASI PAP. 16.

GRATIANI 16. VALENTINI 7. IMPER. THEODOSII 4.

Orientalibus Constantino Concilio, cum litteris Theodosii (ut diximus) Romam ad Synodum vocarentur? Astuto consilio subterfugium quavis occasione captantes, veniunt ex condito Constantinopolim; persuadent Theodosio, maximam iacturam passuras Orientales Ecclesias ob eorum absentiam, hæreticis etiam ab eis expulsis, pro foribus tamen excubantibus, paratis in eas irumpere, cum illas pastoribus vacuas vidissent; satisfactumque Damasum fore addiderunt, si Constantinopoli ipsi Concilium celebrantes, Romam ad Synodum Legatos Episcopos mitterent; quod & persuasum Theodosio fuit. Cogunt itaque Constantinopoli Concilium, ad quod etiam plures absentes vocant Episcopos, & inter alios nomine Imperatoris accersendum curant Gregorium Nazianzenum, puto quidem ut tanti viri præsentia ipsorum Synodus majorem sibi conciliaret auctoritatem. At quid ipse responderit, antequam describamus; quo statu ipsius res sitæ essent, cum Constantinopoli reversus est Nazianzum, operæpretium est recensere.

Gregorius Nazianzenus vocatur Constantinopolim ad Synodum.

V. Res Gregorii cum est reversus in patriam.

(a) Greg. Nazianz. epist. 34.

VI.

Cum in patriam pervenisset, eamque Ecclesiam adhuc pastore destitutam ab obitu parentis comperisset; ne illud subire onus cogeretur, nihil antiquius habuit, quam ut ageret cum Metropolitanò Antistite Helladio Cæsariensi de creando Episcopo Nazianzeno; salutatus enim ab eo litteris tempore festi Paschalis, inter alia ita rescripsit (a): Nunc autem purius ex hac gravi & caliginosa vitæ Ægypto egressus, & luto ac lateritio opere, cui astringimur, liberatus, ad promissionis terram transferri concupisco: Hanc nobis precare, si quid tibi curæ est quam præclarissime de nobis mereri. Tibi vero utinam vivo & incolumi sæpius contingat simul cum Ecclesia festum celebrare. Quod si mihi senectutem quoque beneficio vestro egregie claudere licuerit, constituto nimirum a vobis huic Ecclesie Episcopo, quem Spiritus sanctus designavit; egregio opere perfuncti fueritis, paternisque (ut sic loquar) benedictionibus digno. Hæc ad eum, qui sibi jus ejus Ecclesie vendicarat.

rumor increbuit invito Gregorio id factum esse, eumque etiam ab Helladio sede paterna spoliatum. Quo & ad Gregorium Nyssenum perlato, cum de his Gregorio Nazianzeno litteris condoleret, ita ipse ad illum rescripsit (b): De nobis autem & dominis Episcopis, ne quisquam obsecro, falsos sermones jactet, eos nimirum, invitis nobis ac repugnantibus, Episcopum alium nominasse. Non enim usque adeo illis contemptui sumus, nec ita infesto odio in nos commoventur; sed multum diuque obestatus propter effectum animi & emortuum corpus, simul etiam quod neglecta Ecclesia gravitatem pertimescerem, hanc ab iis gratiam postulavi, nec Ecclesiasticis legibus adversantem, & nos resocillantem, ut is Ecclesie pastor daretur, qui & precibus tuis datus est, pietate vestra dignus; quem tibi quoque in manus tradido & colloco; venerabilem dico Eulalium, cujus utinam manibus immori mihi contingat. Quod si quis est, qui putat, Episcopo vivente, alium institui non debere (prohibitum id enim est decreto Magni Concilii Nicæni) is sciat, se ne hac quidem in parte nobis causa superiorem esse. Inter omnes enim constat, me non Nazianzensem, sed Sasimorum Antistitem creatum fuisse; tamen patris reverentia, & eorum qui supplices hoc a me contenderunt, ad breve tempus præfecturam quasi hospites accepimus. Hæc Gregorius, qui & de hoc quoque calumniam passus est, cum obtretractores in eum tacite susurrarent, ipsum nimirum factu contempnisse parvam Ecclesiam, qui maximam adeo affectasset. Has vero & alias mente volvens ærumnas ipse suas, pro solatio sic versibus cecinit (c):

Falsus rumor de Gregorio sede privato.

(b) Greg. Nazianz. epist. 42.

Eulalius Episcopus Nazianzenus creatur.

(c) Greg. Nazianz. quo queritur de calamitate sui.

Ut vero ad patriam idem remeare penates Me voluit, morbis natum, curisque molestis: (Cura homini porro crux & lethale venenum est) Exigue fessos recreavi corporis artus, Insigni pastore dato, ne Præsule cassas Aggrederetur oves quisquam, raptasque voraret;

& paulo post subdit:

Pars hominum nostris omnino incredula morbis Usque meum tacito lacerabat murmur nomen; Meque pium nimio populum contemnere festu Censebat, si non verbis jactabat apertis. At cernit nostros, qui cernit cuncta, dolores.

Hæc & alia ipse.

Cum

CHRISTI 382.

DAMASI PAP. 16.

GRATIANI 16. VALENTINI 7. IMPER. THEODOSII 4.

VII. Gregorius recusat venire ad Synodum.

(a) Greg. Nazianz. epist. 55.

(b) Greg. Nazianz. epist. 76.

VIII. Gregorius vocatus iterum se excusat.

Cum autem hoc statu res Gregorii essent, & ad Synodum Constantinopolim Imperatoris Theodosii nomine litteris Præfectorum accerteretur, ita ipse breviter ad Procopium primo scripsit (a):

Ego, si vera scribere oportet, ita animo affectus sum, ut omnia Episcoporum Concilia fugiam; quoniam nullius Concilii suum latum, faustumque vidi, nec quod depulsionem malorum potius, quam accessum & incrementum habuerit. Pertinaces enim contentiones & dominandi cupiditates (ac ne me, quæso, molestum & importunum existimes hæc scribentem) ne ulla quidem verbis explicari queant; citiusque aliquis in culpam vocabitur, dum de aliena judicium fert, quam ut aliorum perveritatem comprimat. Quocirca egomet me collegi, animaque securitatem in sola quiete solitudineque mihi positam judicavi. Nunc vero huic quoque meo iudicio patronus morbus accedit, quippe qui me ita distorqueat, ut quotidie fere extremos spiritus effrem, nec ulla re me ipso uti queam. Atque ob hanc causam ignoscatur mihi tua animi magnitudo; detque operam, ne piemissimus Imperator me inertia condemnet, sed infirmitati veniam det, ob quam se quoque nobis, instar alius cujuspiam beneficii hoc postulanti, concedendi potestatem fecisse novit. Hæc ad Procopium tunc Gregorius, recusans plane ad conventus illorum accedere, quos inter se discordia sciebat esse conscissos, faventibus aliis Flaviano, aliis vero Paulino. Cum autem rursus iteratis litteris, immo edicto Imperatoris importunus vocaretur, ita ad Olympium Præfectum Cappadocie (b):

Hoc mihi morbo ipso gravius est, quod ne agrotanti quidem fides habetur, sed peregrinationem ita longam inire jubeor, atque in medios tumultus me me intrudere; quorum secessionem ita amavi, ut hoc nomine gratiam quoque corporis afflictioni propemodum habeam. Quieta enim & a negotiis semota vitæ ratio actuosæ vitæ splendore præstantior est. Huc illustrissimo quoque Icario non ita pridem scripsi, cum idem ab eo edictum accepissem. Magnificentiam autem tuam rogo, ut pro nobis quoque id scribere dignetur: quippe quem morbi nostri locupletem testem habemus. Argumento est detrimentum illud, quod nunc accepimus, cum per corporis infirmitatem nec ad te accedere, nec te frui nobis licuerit, Principe adeo commodo, tamque admiranda virtute prædito, ut præludia quoque ipsi magistratus tui excellentiora sint ea gloria, quam alii toto Imperii tempore consequuntur. Hactenus Gregorius, qui non sic contempsit Synodos, ut communis Ecclesie utilitatis causa, cum se occasio daret, accedere penitus recusat; sed Synodi illorum vitavit accessum, quos quales essent, Ann. Eccl. Tom. V.

& quam præter jus Flavianum instituisent, superiori anno plus satis (ut vidimus) expertus fuerat. Nam quantum ipse aliis Patrum conventibus detulerit, & pro Ecclesie pace sollicitus fuerit, dicemus inferius.

Qui igitur declinantes Romanam Synodum Orientales Episcopi convenerunt Constantinopoli, Legatos Romam miserunt ad congregatum ibi Concilium, litterasque dedere, quibus quæ gessissent anno superiori in generali Synodo, pariter significarunt. Recitantur eadem litteræ a Theodoro, quæ sic se habent (c):

Dominis honoratissimis & cum primis reverendis fratribus ac collegis Damaso, Ambrosio, Brittoni, Valeriano, Acholio, Anemio, Basilio & cæteris Sanctis Episcopis in celebri urbe Roma convocatis sanctum Concilium Orthodoxorum Episcoporum in ampla urbe Constantinopoli coactum in Domino salutem.

Multitudinem calamitatum nobis a demeritis sectæ Ariane principibus inflatarum, vestrae reverentiae tamquam earumdem ignaræ exponere, narrareque erit fortasse supervacaneum. Nam neque vestram pietatem res nostras tam parvo aestimare arbitramur ut de his docendi sitis, pro quibus deberetis nobiscum una condolere: neque ejusmodi sunt tempestates illæ, quibus undique jactamur, uti propter earum parvitatem vos latere queant. Quinetiam tempus persecutionis adeo nuper præterit, ut non illi solum qui in eo afflictati erant, verum etiam eorum amici qui propter amorem in doloris cum illis venerant societatem, recentem ejus memoriam teneant. Nam heri (prope dixerim) & nudistertius, nonnulli exilii vinculis liberati, & infinita fere afflictionum genera perpeffi, ad Ecclesias suas redierunt. Aliorum autem exilii cruciatibus extinctorum reliquæ dumtaxat in patriam sunt reportata. Quidam post reditum ab exilio in furorem hæreticorum adhuc sævientem incidentes, graviora tormenta in sua ipsorum, quam in aliena regione tolerarunt, & more B. Stephani lapidibus obruti occubuerunt. Alii variis cruciatibus dilacerati, stigmata Christi & vibices in corpore adhuc circumferunt. Porro pecuniæ jacturam, amissiones civitatum quas incolebant, proscriptiones, singulorum insidias, contumelias, carceres quis poterit enumerare? Nam afflictionum genera nobis impactarum vix numero comprehendi possunt, propterea fortasse, quod penæ peccatis debita nobis persolvenda erant. Fortasse autem quod benignus Deus per ingentem rerum adversarum multitudinem nos exercere volebat; pro quibus Deo certe agenda sunt gratiæ, qui per tot cruciatibus servos suos erudit, & secundum multitudinem miserationum suarum rursus eduxit nos in refrigerium.

IX.

(c) Apud Theod. l. 5. c. 9. Epistola Concilii Constantinopolitani. * Avemio. * Bassiano.

Status Ecclesie Orientalis.

CHRISTI
382.DAMASI PAP.
16.GRATIANI 16.
VALENTIN. 7. IMPPP.
THEODOSII 4.X.
Injuria in-
festatio
heretico-
rum.

Nobis quidem diuturno otio & multo tum tempore, tum labore ad Ecclesiarum emendationem opus est, uti corpus earum tamquam diuturno morbo vexatum, curationibus pedetentim adhibitis, recreantes, tandem ad pristinam pietatis sanitatem asperitate penitus liberati, & Ecclesias diu ab hæreticis occupatas modo recuperasse; tamen lupi nobis permultum facescunt molestiæ; atque licet ab ovilibus abacti sint, in silvis tamen greges diripere, conventus contrarios nobis audacter opponere, populi seditiones concitare non cessant: denique nihil omnino prætermittunt, quod Ecclesiis quicquam afferre possit incommodi. Itaque erat (ut diximus) per necessarium, ut in his rebus rite constituendis plus temporis collocaremus.

XI.
Excusatio
Episcoporum.

Jam vero, quoniam vos, quo fraternam vestram erga nos charitatem declararetis, Concilio Dei voluntate ac nutu Romæ coacti, nos velut membra propria per Imperatoris sanctissimi litteras accessivistis; ne cum nos soli jam antea res acerbas subire coacti essemus, nunc Imperatoribus de pietate consentientibus, sine nobis vos regnaretis, sed potius, (uti loquitur Apostolus a) ut nos vobiscum corregeremus: est certe nobis in optatis, si posset fieri, Ecclesiis penitus relicti, vestro desiderio, aut necessario potius Ecclesie negotio infervere. Quis enim nobis dabit pennas sicut columbæ, & volabimus, & requiescimus apud vos? Verum quoniam hoc modo Ecclesie nuper renovatæ nudarentur, & res a plerisque fieri omnino non queat, propterea quod Constantinopoli mandato litterarum superiori anno a vestra reverentia post Concilium Aquilejense ad sanctissimum Imperatorem Theodosium missarum, ad iter dumtaxat Constantinopolim usque faciendum nos præparavimus, atque de hoc uno Concilio celebrando consensum Episcoporum qui in provinciis manserant una vobiscum attulimus; idcirco neque longiore itinere opus esse expectabamus, neque de ullo alio omnino ante acceperamus, quam Constantinopoli in unum conventum esset. Huc accedit, quod temporis præstituti angustia, neque ad longius iter parandum, neque ad Episcopos in singulis provinciis, qui sunt ejusdem nobiscum communionis, de hac re commonefaciendos, neque ad eorum consensum obtinendos satis spatii dedit.

XII.
Legatio a
Synodo
Constanti-
nopolita-
na.

Itaque cum & hæc res & aliæ præterea complures majori parti Episcoporum impedimento sint, quo minus ad vos ventiant; idcirco quod secundo in loco faciendum erat, tum ad statum rerum Ecclesiasticarum rite ordinandum, tum ad ostendendum quanti vestram erga nos charitatem æstimemus, illud certe fecimus: quippe oravi-

mus reverendissimos, honoratissimosque fratres & collegas nostros Episcopos Cyriacum, Eusebium, & Priscianum, uti laborem ad vos proficiscendi suscipere non gravarentur. Qui quidem non solum vobis exponunt, quam nostra voluntas pacis studiosa sit, & quo pacto nihil aliud quam Ecclesie concordiam sibi proponat; verum etiam quam ardenti studio ad sanam fidem tuendam accensi simus, perspicue significabunt. Nam persecutionum procellas, cruciatas, minus Imperatorias, crudelem magistratum violentiam, aliarumque rerum incommodarum tentationes, quas ab hæreticis sustinimus, pro fide Evangelica a trecentis decem & octo sanctis Patribus Nicææ urbis Bithynia confirmata petulimus. Etenim ista fides tum a nobis, tum a vobis, tum ab omnibus qui non verbum vera fidei pervertunt, approbari debet: quippe cum & antiquissima sit, & lavacro baptismatis, quo tincti sumus, consentanea, & nos doceat credere in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, hoc est in divinitatem, potentiam, & substantiam unam Patris & Filii & Spiritus sancti, æqualem dignitatem, & coeternum regnum in tribus perfectis *ὁμοούσιον*, id est, in tribus personis, adeo ut neque quicquam loci detur pestiferæ Sabellii hæresi, qua confunduntur persona, hoc est, proprietates earum tolluntur; neque blasphemiam Eunomianorum, Arianorum, aut eorum qui Spiritum sanctum oppugnant, quicquam habeat ponderis, quæ quidem essentialis, naturam, & divinitatem Trinitatis discedit, & ei quæ nec creata est, & substantialis est, & coeterna est, naturam posterius genitam, aut creatam, aut quæ sit alterius essentialis, tribuit.

Nos autem Doctrinam Dominicæ incarnationis integram & perfectam tenemus; & neque economiam carnis Christi vel animæ vel mentis expertem vel imperfectam esse asserimus; sed agnoscimus Verbum Dei ante secula omnino perfectum esse, & perfectum hominem in novissimis diebus pro nostra salute factum esse. Atque ista de fide a nobis libere ingenueque prædicata summam differimus: de quibus plenior cognitionem animis poteritis percipere, si libellum, Concilio Antiochiæ convocato, de fidei decisione editum, & cum etiam qui superiori anno a Concilio generali compositus est, legere placuerit: in quibus tum fidem nostram uberius explicavimus, tum hæresibus nuper excogitatis anathema scriptis proditum denunciavimus.

De administrationibus autem quæ sunt cujusque Ecclesie propriae, cum vetus (uti nostis) lex est, tum sanctorum Patrum in Concilio Nicæno decisio: Ut videlicet singularum provinciarum Antistites una cum sentitis, modo ipsi ita visum fuerit Episcopis, ministros ad Ecclesiarum commo-

XIII.
Decreta
in priori
Synodo
Constanti-
nopolita-
na.XIV.
De Fla-
viani ele-
ctione.CHRISTI
382.DAMASI PAP.
16.GRATIANI 16.
VALENTIN. 7. IMPPP.
THEODOSII 4.

dum in suis ipsorum provinciis ordinent. Ex cuius legis & decisionis præscripto, scitote, tum alias quoque Ecclesias apud nos administratas esse, tum illustrissimarum Ecclesiarum sacerdotes delectos. Unde Ecclesia Constantinopolitana recens (ut ita dicam) adificata, quamque ex hæreticorum blasphemia, tamquam ex ore leonis per misericordiam Dei nuper eripimus, reverendissimum Sanctissimumque Nestarium in Concilio generali, communi omnium consensu, præsentem Theodosio Imperatore religiosissimo, totius denique cleri, totiusque civitatis suffragiis, Episcopum constituimus. Ecclesia autem vetustissima & vere Apostolica Antiochia urbis Syriae, in qua primo venerandum Christianorum nomen auditum est, reverendissimum & sanctissimum Flavianum Episcopi illius provincie & dioceseos Orientales in unum convenientes, tota illa Ecclesia (uti canon postulat) suffragante, & velut uno ore virum illum honorifice collaudante, Episcopum ordinarunt: quæ quidem ordinatio, uti legitima, communi Concilii consensu approbata est.

XV.
De con-
firmatio-
ne Cyrilli
Episcopi
Hieroso-
lymitani.

Porro Ecclesie Hierosolymitana, quæ est aliarum omnium mater, reverendissimum & sanctissimum Cyrillum Episcopum vobis ostendimus, tum ab Episcopis provincie (uti canon vult) jam pridem creatum esse, tum plurima prelia adversus Arianos variis in locis confecisse. Quibus rebus tamquam legitime & secundum Ecclesie canones constitutis, obsecramus vestram reverentiam, uti congratuletur; spiritali charitate nos mutuo devinciente, & timore Domini, qui omnem humanam affectionem reprimit, Ecclesiarumque adificationem amoris illi & benevolentie, qua singuli singulos complectuntur, longe anteponit. Quod si doctrina fidei ad hunc modum communi consensu stabilita sit, & charitas Christiana in nobis confirmata; post hæc desinet dicere illud quod ab Apostolis (a) condemnatum est, nimirum: Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cepha: atque omnes cum simus Christi, qui in nobis non est divisus, corpus Ecclesie, Dei largiente gratia, integrum conservabimus, & ad tribunal Domini fidenti animo nosmet silemus. Isti contra Arianos, Aetii, & Eunomii insaniam, quinetiam contra Sabellii, Photini, Marcelli, Pauli Samosatani, & Macedonii amentiam scripserunt. Simili ratione & nova Apollinaris doctrina palam anathema indixerunt: quandoquidem, nos, inquit, doctrinam incarnationis Dominicæ integram tenemus, & neque carnis ejus economiam animæ mentisve expertem aut imperfectam asserimus. Hæstenu Synodalis epistola secundum Constantinopolitani Concilii ad Synodum quæ Romæ hoc anno agebatur.

Quoniam animo, quoque consilio ista scripserint Episcopi iterum congregati Constantinopoli, recte cognosces, lector, si memoria retinens quæ gesta sunt anno superiori ab eisdem Episcopis in Concilio generali ibidem confidentibus; nempe in hoc incubuisse, ut jure quibusdam prætextibus declinarent Romanam Synodum, in qua reddituri rationem essent de Flaviani electione perperam facta adversus Paulinum, cui cum Aegyptiis Occidentales favebant; pariterque de canonibus ab eis statutis, num recte legitimeque sanciti essent, judicandi fuissent. Sed & quod superius attigimus & magnopere displicet, vides ex iis ingratum de Gregorio Nazianzeno eorumdem Episcoporum silentium, & inanem falsamque ostentationem jactantia de Constantinopolitana Ecclesia ab hæreticis liberata: itemque quod de Flaviani electione dicitur ab Episcopis Provincialibus habita: Synodi enim id tunc fuisse operis, ex Gregorio satis superius demonstratum est. Verum & quod intelligis nullam hic haberi mentionem de primatu sedis Constantinopolitanæ post Romanam, sicut de aliis rebus in Synodo institutis; jam manifeste apparet, vel id minime factum, vel si vere contigit, illud fuisse clandestinis suffragiis sancitum, latereque voluisse tum Damasum Romanum Pontificem, tum Timotheum, quos scirent habituros acerrimos adversarios.

XVI.

Quale
Concilium
Occidenta-
lium Epi-
scopo-
rum.

Quid autem Romæ his acceptis litteris Synodalibus, auditisque Legatis, factum sit, latet; deperiere enim Acta Romani Concilii: nam quæ Theodoretus (b) de damnatione Apollinaris atque Timothei facta dicit post has acceptas litteras in dicto Romano Concilio, haud ei satis aptari posse videntur: nam in litteris Orientalium nulla reperitur facta mentio quod ipsi petierint damnandum Apollinarem ab ipso Romano Pontifice. Sed & sequens fidei professio, quod scripta esse appareat in legitima codicum electione ad Paulinum Episcopum Antiochenum absentem, nequaquam ab ista Synodo potuit esse conscripta: nam de Paulino (ut dictum est ex Sancto Hieronymo) liquet Romæ hoc tempore eidem interfuisse Synodo, nec nisi ea absoluta, Antiochiam reversum esse. Cæterum quoniam consilio ab eodem Theodoro, loco Paulini Antiocheni, positus fuerit Paulinus Thessalonicensis, cum nec nunc, nec ante a tempore Nicæni Concilii præfuerit Ecclesie Thessalonicensi aliquis Paulinus nomine, suo loco superius pluribus demonstratum est. Scias ergo, eadem a Theodoro sub hoc Romano Concilio posita, jure meritoque collocata esse in superiori Romana Synodo adversus hæresim Apollinaris congregata; de qua pluribus actum est.

XVII.

(b) Theod.
l. i. c. 10.
11.

Cæ.

CHRISTI
382.DAMASI PAP.
16.GRATIANI 16.
VALENTIN. 7. IMPER.
THEODOSII 4.XVIII.
Paulino
causa ad-
judicata.

[1] Cæterum licet hujus Synodi Acta non extent; tamen quæ in ea fuerint definita, ex rerum eventibus indicantur. Cum enim Paulinus reperiatur (ut dictum est) absoluto Concilio, sequenti anno esse reversus Antiochiam, atque etiam ipso defuncto, in locum ipsius non sine assensu Romani Pontificis fuisse subrogatus Evagrius; plane eidem adjudicatam sedem Antiochenam ex Synodi Romanæ decreto affirmandum est; cum & Paulini partes successores Damasi Romani Pontifices, ut æquiores, defendendas susceperint. Sed de his inferius suis quibusque annis agendum erit. Admonemus te interim, lector, caute legendum esse Theodoretum (a) in Paulinum & Evagrium plus æquo invehentem, ac nonnulla a veritate abhorrentia scriptis prosequentem; prout quæ superius dicta sunt sub priori Romano Concilio aperta luce declarant. Cujusnam autem potiora jura essent, Flaviani, an Evagrii Paulini postea successoris, Ambrosius (b) testis accedat; apud quem ex rebus gestis, & causa in pluribus Synodis examinata, nullum vel ignoratio, vel privata affectio locum habere potuit, utpote hominem sinceræ veritatis amantem. Sed de his inferius. Illud tamen æque prudenter factum reperimus, quod Flavianus, quamvis ejus ordinatio minime probata esset, toleratus tamen fuerit, nec ab Ecclesia Catholica anathematis sententia segregatus, ea nimirum ut demonstratum est) ex causa, ne totus ferme Oriens una cum illo, cui communicaret, & cujus causam foveret, a Catholica communicatione pariter scindendus esset.

XIX.

Quod rursus ad hoc ipsum Romanum Concilium spectat; in Collectione Cresconiana nobili antiquitate veneranda, tam

in Vaticano codice, quam in nostro, post descriptos recensitos superius anathematismos, & divinarum scripturarum catalogum, ejusmodi de sedium Patriarchalium prærogativa editum habetur decretum:

[2] Post has omnes Propheticas & Evangelicas & Apostolicas, quas superius de-
promptissimas, scripturas, quibus Ecclesia
Catholica per gratiam Dei fundata est;
etiam intinandum putavimus, quod quam-
vis per Orbem Catholicæ diffusa Ecclesiæ
quasi unus thalamus Christi sit: Sancta
tamen Romana Ecclesiæ nonnullis Synodi-
cis constitutis cæteris Ecclesiis prælata
est: sed & Evangelica voce Domini Sal-
vatoris nostri primatum obtinuit: Tu (c)
es Petrus, & super hanc petram edificabo
Ecclesiam meam, & porta inferi non
prævalent adversus eam; & tibi dabo
claves regni cælorum; & quæcumque li-
gaveris super terram, erunt ligata & in
cælo; & quæcumque solveris super terram,
erunt soluta & in cælo. Addita est etiam
societas beatissimi Pauli Apostoli, Vasis
electionis, qui non diverso (sicut hereti-
ci garrunt) sed uno tempore, uno eodem-
que die, gloriosa morte cum Petro in urbe
Roma sub Cæsare Nerone agonizans, co-
ronatus est; & pariter supradictam Ro-
manam Ecclesiam Christo Domino conse-
crarunt, aliisque omnibus in universa
mundo sua presentia atque venerando tri-
umpho prætulerunt. Est ergo prima Petri
Apostoli sedes Romana Ecclesiæ non habens
maculam, neque rugam, neque aliud hu-
jusmodi. Secunda autem sedes apud Ale-
xandriam Beati Petri nomine a Marco e-
jus discipulo atque Evangelista consecra-
ta est; ipseque in Ægyptum directus a
Petro Apostolo, verbum veritatis prædi-
ca-

Canon de
præroga-
tiva se-
dium.(c) Matt.
16.(a) Cap.
Sacro-
sanct. dist.
15. ex
Rom. conc.XX.
Decreta
Romani
Concilii.

cavit, & gloriosum consummavit marty-
rium. Tertia autem sedes est apud Antio-
chiam beatissimi Apostoli Petri, quæ ha-
betur honorabilis, eo quod illam primi-
tus quam Romam venisset, habitaverit,
& illic primum nomen Christianorum no-
vella gentis exordium est. Hucusque can-
on: cujus quidem faciendi occasionem
inde credimus emanasse, quod licet O-
rientales Episcopi Constantinopoli con-
gregati ad Concilium Romanum nihil
scripserint de prærogativa collata Eccle-
siæ Constantinopolitanæ super Alexandri-
nam; Damasus tamen hoc ipsum (subodo-
ratus, una cum universo Concilio ista
de legitima & antiqua sedium præroga-
tiva palam scriptis ediderit, quo audax
illorum retunderetur præsumptio: qua e-
tiam occasione hæc eadem scimus a Ge-
lasio Papa (a) iterum scriptis prodita in
Romano Concilio, & adversus Acacium
Constantinopolitanum Episcopum eadem
pertinentem sæpius inculcata.

In Actis autem Damasi Papæ in Eccle-
siis recitari solitis, de quibus inferius e-
rit mentio, habentur aliqua ab eodem
Pontifice decreta in Romano Concilio,
hoc ne, an priori haud certum est: Ac
primo, ut decimæ atque primitivæ a Fi-
delibus darentur; & qui detrectarent,
anathemate ferirentur: Eadem quoque
plectendos sententia, qui senori vaca-
rent. Ejici etiam ab Ecclesia præcipiun-
tur, qui in ea vanis sermonibus operam
darent: Nec non etiam excommunican-
dos esse omnes maleficis, auguriis, for-
tilegiis, omnibusque aliis superstitioni-
bus vacantes: qua sententia præsertim,
feminas illas plectendas esse, quæ illasæ
a dæmone, se putant noctu super ani-
malia ferri, atque una cum Herodiade
circumvagari. Prohibitum etiam ex præ-
scripto (ut ibi ponitur) Nicæni canonis,
ne ante horam tertiam diebus festis Mis-
sæ canerentur, aliis vero diebus a media
hora quarta usque ad nonam facere lice-
ret. Decretumque ibi ponitur, quo jube-
tur in fine cuiusque Psalmi apponi: Glo-
ria Patri, & Filio, & Spiritui san-
cto, &c.

XXI.

At hic opportune admonendus est
lector, nequaquam fluxisse ab Oriente
(quod multi putarunt) ut in fine cuius-
que Psalmi caneretur Gloria Patri. Li-
cet enim istiusmodi glorificatio Trinitatis
quæ & a majoribus appellata est Hymnus
glorificationis (ut superius dictum est) ab
exordio nascentis Ecclesiæ, ipsis Aposto-
lorum temporibus, in Ecclesiis a Chris-
tianiis cani solet; nondum tamen usu
receptum erat in Oriente, ut caneretur in
fine Psalmi, sed in fine hymnorum recens
conscriptorum, ut in Ecclesia Mediolanensi
fecit S. Ambrosius more Orientalium, ut

CHRISTI
382.DAMASI PAP.
16.GRATIANI 16.
VALENTIN. 7. IMPER.
THEODOSII 4.

S. Augustinus affirmat (b); vel in fine
Antiphonarum, sicuti Cassianus docet. Ut
autem in fine cuiuslibet Psalmi, Gloria
Patri dicatur, ut moris est, pecu-
liaris fuit Occidentalis Ecclesiæ usus;
audi Cassianum (c): Illud etiam quod in
hac provincia vidimus, ut uno cantante,
in clausula Psalmi omnes astantes concinant
cum clamore: Gloria Patri, & Filio, &
Spiritui sancto, nusquam per omnem O-
rientem audivimus. Sed cum omni silentio
ab eo qui cantat, finito Psalmo, oratio-
nem succedere. Hac vero glorificatione
Trinitatis, tantummodo solere Antipho-
nam terminari. Hæc ipse dicit.

Quod autem spectat ad canonem de fe-
minis eo modo a dæmone illulis; eadem
ferme a S. Augustino descripta (d) ha-
bentur, nec non in appendice Ancyrani
Concilii, & apud Gratianum sub eodem
ritulo (e) collocata. Constat quidem au-
thoritate Severi (f), hoc tempore tum
in Occidente tum etiam in Oriente male-
ficorum hominum artes plurimum invaluisse.
Qui quidem Severus ubi narrat quem-
dam Sabbatum monachum a dæmone il-
lulum, ista mox subdit: Animadversum
est tamen eodem fere tempore fuisse in His-
paniis juvenem, qui cum sibi multis sa-
gnis auctoritatem paravisset, eo usque e-
latus est, ut se Eliam profiteretur. Quod
cum plerique temere credidissent, addidit,
ut se Christum esse diceret: in quo etiam
adeo illudit, ut eum quidam Episcopus,
nomine Rufus, ut Dominum adoraret: pro-
pter quod eum postea ab Episcopatu dejectum
vidimus. Plerique etiam nobis e
fratribus resulerunt, eodem tempore
in Oriente quemdam extitisse, qui se Jo-
annem esse jactaret. Ex quo conjicere pos-
sumus istiusmodi pseudo prophetis existen-
tibus Antichristi adventum imminere, qui
jam in istis mysterium iniquitatis operatur.

Sed quod deterius videri poterat, in
ipso sacros Dei ministros præstigie quo-
que magicarum exantationum irrepse-
runt. Audi quidnam de Gerontio diacono
S. Ambrosii habeat Sozomenus (g): Hic,
inquit, cum sub Ambrosio Mediolanensi E-
piscopo diaconus esset, haud scio qua re
motus, utrum ne præstigias molitus, an
vero dæmonis instigationibus ac spectris
agitatus, noctu indicabat se Onocelli-
dem (hoc est, dæmonum genus asinini cru-
ribus apparens) apprehensum, capite ra-
so, in pistrinum conjecisse. Qua de causa
Ambrosius eum ut indigna ministro Dei
locutum, præscripto tempore manere domi,
& poenitentia expiari juserat. Ille vero,
cum & medicus præstantissimus, & ad di-
cendum persuadendumque promptissimus,
& ad amicos conciliandos accommodatissimus
esset, Constantinopolim profectus est eo
proposito, ut Ambrosium crimiuaretur, &c.

tra-

NOTÆ [1] Baronius A.D. 867, Fidei catholice expositionem de qua supra actum est, truncatam esse censet, & a Theodoro dolo malo falsatam. Ab opinione Baronii abit Constantius in Monito prævio in Epistola Damasi ad Paulinum, n. VI. pag. 503. nam præterquam quod anathematismi Damasi ex collectione Cresconiana a Baronio edita, longe abhorrent ab anathematismorum illorum stylo: iis verbis, quæ Baronius laudavit, adjecta sunt nonnulla, quæ in Damasum convenire minime possunt. Palam est, huic scripto Damasi nomen falso inditum esse; quippe in eo Calistini Papæ, Cyrilli Alexandrini, Leonis, Nestorii, Eutychetis, Conciliorum Ephesini & Chalcedonensis mentio fit. Quod vero ex Gennadio Patriarcha Constantinopolitano & ex Damaso citat, id eductum esse ex Toletana prima Synodo, in qua regula Fidei Leonis Papæ temporibus edita citatur, ibidem docet Constantius, n. VII. Erroris origo, inquit Constantius, n. VIII. ex eo orta est, quod in codice Canonum, ad calcem operum S. Leonis editum, occurrit hæc fidei regula, qua inscribitur: Libellus catholice fidei Augustini contra omnes hæreses, ex quo libello, & anathematismis Damasi constat esse sermo, alias Augustini de tempore 129. nunc in Append. 233. Si autem huic sermone, in quo nihil est Augustini, ipsius Augustini nomen præfixum est: idem sermo propter anathematismos, qui Damasi sunt, potiori jure ipsi Damaso inscribi potuit. Hæc autem Damasi epistola ad Paulinum, ut censet Constantius, scripta est circa exitum anni 378.

[2] Decretum de prærogativa Sedium, non a Damaso in Synodo Romana A. D. 382. editum esse, ostendit Constantius in notitia Scriptorum seu gestorum Damasi, §. XV. n. 16. pag. 600. propterea quia Baronius deceptus sit fragmento Gelasiani decreti, quod in nonnullis codicibus Damasi nomen pro Gelasii præfert. Nam in eo fragmento, Ephesina & Chalcedonensis Synodus, Cælestini & Leonis Papæ, & Nestorii atque Eutychetis nomina memorantur. Ex quo liquet, falso huic fragmento Damasi nomen præfixum.

(b) Aug.
Confess. l.
9. c. 7.(c) Cas-
sian. l. 2. de
noctur. o-
rat. mod. c.
8.

XXII.

(d) Aug.
de spirit.
& anim. c.
28.
(e) 26. qu.
5. c. 12.
(f) Sever.
vit. S. Mar-
tin. c. 25.

XXIII.

(g) Sozom.
li. 8. c. 6.

CHRISTI 382.

DAMASI PAP. 16.

GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPPP. THEODOSII 4.

tradit demum ipsum a Chrysoftomo Ne-
darii successore exauctoratum fuisse.
At pleni sunt Ammiani ultimi libri de
quæstionibus tum Antiochiæ, tum Romæ
adversus maleficos his temporibus agita-
tis, Sed reliqua prosequamur.

XXIV. Hieronymus quid apud Damasum.

His igitur de Romano Concilio enar-
ratis, jam superest, ut res gestas S. Hiero-
nyomi Romæ toto triennio, quo illic
ipsum morari contigit, pervestigemus. Ac
primum quod ad publicas pertinet fun-
ctiones: Damasus Papa, qui eum longe
licet absentem de divinæ Scripturæ locis
consulere, crebrisque epistolis excitare
confuevit; cum haberet præsentem, haud
passus est degere otiosum; siquidem in
primis ejus opera usus est in conscriben-
dis epistolis ad diversas consultationes ex
diversis Ecclesiarum Conciliis ad ipsum
Romam perlatas; testatur id quidem ipse
Hieronymus his verbis (a): *Ante annos
plurimos, cum in chartis Ecclesiasticis ju-
varem Damasum Romanæ urbis Episcopum,
& Orientis, & Occidentis Synodis con-
sultationibus responderem &c.* Sed periere
hæc omnia cum ipsi Conciliorum Actis
adeo egregia monumenta Hieronymi.
Quantæ vero tunc ob consuetudinem cum
Damaso adeo intimam apud omnes fuerit
æstimationis, ipse alibi ad Afellam scri-
bens ita ait (b): *Antequam domum S. Pau-
læ nossem, totius in me Urbis studia con-
sonabant, omnium pene iudicio dignum
summo sacerdotio decernebar. Beatæ memo-
riæ Damasus meus sermo erat; dicebar sun-
ctus, dicebar humilis & disertus, &c.*

(a) Hier. epist. 11.

(b) Hier. epist. 99.

XXV. De Cardinalatu Hieronymi opinio.

Ex his autem quod dicat dignum sum-
mo sacerdotio æstimatum, opinati sunt,
puto, nonnulli eundem Hieronymum crea-
tum fuisse a Damaso Papa presbyte-
rum Cardinalem, non intelligentes, per
summum sacerdotium, quemlibet Episco-
patum designari, ut pluribus in nostris ad
Romanum Martyrologium Notis palam fe-
cimus. Sed & quod intime Damaso inhæ-
reret, eam dignitatem existimant conse-
cutum; quasi necesse fuerit, omnem qui
ab epistolis esset summo Pontifici, fuisse
Cardinalem; cum de S. Prospero, aucto-
re Gennadio (c), certum sit in eodem
ministerio usui fuisse S. Leoni Pontifici,
nec tamen Cardinalem extitisse. Vel ex
eo alii deduxerunt argumentum, quod S.
Augustinus ad ipsum Hieronymum scribens
(d), hæc dicat: *Quamquam secundum ho-
norum vocabula, quæ jam Ecclesiæ usus
obtinuit, Episcopatus presbyterio major
sit; tamen in multis rebus Augustinus Hiero-
nymo minor est.* Ita ipse. Sed quæ hæc
multa? accipe: quod ætate grandior, cui
plurimum deferendum erat; quodque
Christianus a puero; quod insuper lingua-
rum peritia excellerebat; quod nulla ali-
quando hæresi fuerit infamatus, vel spu-

(c) Gen-
nadi. de
vir. illust.
c. 84.

(d) Apud
Hier. ep.
97.

ria fobole auctus; quibus omnibus Augu-
stinum Hieronymo fuisse minorem, liqui-
do constat. Sed & quod superius a no-
bis pluribus dictum sit, Hieronymum ita
creatum esse presbyterum Antiochiæ a
Paulino, ut numquam passus fuerit ali-
cui adscribi titulo; haud adeo libere pos-
sumus, ipso contradicente, ejus Cardina-
latui suffragari.

Sed contra ipsam ejusdem Hieronymi
assertionem auctor illorum sermonum quos
Augustino supposuit, & ad fratres de e-
remo inscripsit (quisquis ille fuerit, hæc
certe ex parte non nisi impostor dicendus,
cum multorum mendaciorum sanctissimum
ac doctissimum virum constituerit asserto-
rem, ut in Notis ad Romanum Marty-
rologium demonstravimus) hic inquam
adversus ejusdem Hieronymi assertionem
hæc habet (e): *Legimus enim, fratres
carissimi, sanctum Patrem Hieronymum
Cardinalem fuisse in Ecclesia Sancti Lau-
rentii martyris, &c.* At quam perspicue
se detegit recentior auctor, cum
ait: *Legimus?* Sed & quod eodem sermo-
ne ait S. Hieronymum recessisse ab Urbe
una cum Paula & Eustochio, rogatu pa-
tris illarum; certe existimasse videtur Pau-
lam, & Eustochium fuisse sorores, eodem-
que parente genitas. Vides quos ea asser-
tio ad stipulatores habeat. Sed & idem
auctor (f) Cardinalatus Hieronymi, quan-
tum calluerit res ejusdem Hieronymi, ex
eo intelliges, dum ait ipsum pervenisse
usque ad Sixtum Pontificem; quem con-
stat diem obiisse sub Bonifacio, Confu-
lius Theodosio octavum atque Constantio.
Rursus vero alius ille anonymus auctor
(tutius enim sine auctoris nomine produn-
tur mendacia) qui scripsit vitam S. Hiero-
nyomi, æque Cardinalatus ejus assertor
est (g); sed quot portentosis mendaciis
confarcinatus sit libellus ille, suo loco
dicturi sumus. Ecce tibi jam habes, e
quibus fontibus hausere recentiores scripto-
res, atque pictores prototypum mutuari
sunt. Verum in his non immorandum diu-
tius; sed jam quæ sunt germana Hiero-
nymi prosequamur.

XXVI. Assertores Cardinalatus Hieronymi.

(e) Serm.
ad fratres
de eremo
24.

(f) Mi-
crolog. c. 1.

(g) Apud
Hier. l. 9.

Damasus divinarum scripturarum stu-
diosissimus indagator, plura ab ipso S.
Hieronymo (ut dictum est) præsentem ex-
egit, quam quæ ab eo absente accipere
confueverat; haud enim voluit Romæ a-
gere otiosum; sed aliqua semper percon-
tatus, pulsans hominem quæstione, latius
differendi ansam præbebat. Etenim tunc
ipsum Hieronymum ea credimus elucub-
rasse, quæ tractationem potius quam e-
pistolam repræsentant, utpote præsentem
traditam, non autem ad urbem per ta-
bellarium missam, nimirum de Ofanna
quæstionem, appendicem ad tractationem
de Seraphim, tractatum de filio prodigo,
trans-

XXVII. Hieronymi Romæ elucubrationes.

CHRISTI 382.

DAMASI PAP. 16.

GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPPP. THEODOSII 4.

translationem duarum Origenis homillarum
in cantica canticorum, emendationem
quatuor evangeliorum editionum inter se
discrepantium, nec non canones Concor-
dantiæ Evangelicæ; sed & emendationem
quoque Pfalterii, Romæ cum esset, ela-
boravit, atque septuaginta duorum trans-
lationem accommodavit; sed cursim fa-
ctam eandem iterum majori diligentia ex-
aminandam subiecit incudi.

XXVIII. Insuper Romæ cum esset S. Hierony-
mus, inter alios exantlatos labores obla-
trantem canem Helvidium, hominem
imperitum, sed blasphemis pollentem com-
pescuit. Fuit hic hostis virginitatis, ut-
pote qui diceret ejusdem esse gloriæ vir-
gines ac maritatas (a); eoque sceleris
atque dementiæ prolapsus est, ut sanctis-
simæ Deiparæ negare scelestus virginita-
tem post partum auderet: quem tam sa-
cilega audentem Hieronymus non confu-
tavit solum, sed & derisit, contemptui-
que, ut par erat, illum exposuit, qui ex
blasphemia sibi comparare gloriam studuit;
de eo enim hæc inter alia ipse Hierony-
mus: *Quis te, oro, ante hanc blasphe-
miam noverat? quis dupondii supputabat?
Consecutus es quod volebas, nobilis es fa-
ctus in scelere. Ego ipse qui contra te
scribo, cum in eadem tecum Urbe con-
stam, albus (ut ajunt) aterve sis, ne-
scio.* Scripsit autem Hieronymum
hunc librum Romæ, & Damaso ostendit
ipsum, ipse quidem testatur in Apologia
ad Pammachium, in qua hæc verba le-
gentur (b): *Dum adhuc viveret sanctæ
memoriæ Damasus, librum contra Helvi-
dium de beatæ Mariæ virginitate perpetua
scripsimus, in quo necesse fuit nobis ad
virginitatis beatitudinem prædicandam,
multa de molestiis dicere nuptiarum. Num
vir egregius, & eruditus in scripturis,
& virgo, Ecclesiæ virginis doctor aliquid
in illo sermone reprehendit? In libro quo-
que ad Eustochium multo duriora de nu-
ptiis diximus, & nemo super hac re la-
sus est.* Hæc Hieronymus. Porro tracta-
tionem illam de custodia virginitatis ad
Eustochium Romæ itidem scripsit post e-
ditum commentarium adversus Helvidium;
quod ipsemet tradit (c), simulque addit
S. Damasum eodem argumento carmine
& prosa scripsisse libellos, ac S. Ambro-
sium alios: quod ipsum in Oriente Basi-
lius, necnon Gregorius Nazianzenus pau-
lo ante, Chrysoftomus vero postea præ-
stiterunt; ut plane intelligas, instinctu
divino sanctissimos atque doctissimos Patres
tam in Oriente, quam in Occidente, in
eadem versatos esse materia, cum diabo-
lus sua monstra erat in medium productu-
rus, impios, qui nobilem Ecclesiæ thesau-
rum voc: Domini commendatum, oreque
Apostolico prædicatum, majorum omnium

(a) Hier.
cont. Hel-
vid.

(b) Hier.
epist. 50.

(c) Hier.
epist. 22.

denique præconiis celebratum terræ info-
derent nulli usui profuturum. Cæterum
tractationem illam ad Eustochium de custo-
dia virginitatis, quod post editum in Hel-
vidium commentarium scriptam fuisse con-
stet, ultimo ferme anno ejus commoratio-
nis Romæ, nempe trecentesimo octogesimo
textio, vel quarto, elucubraram esse pu-
tamus, ex rationibus inferius subjiciendis.

At non Helvidius tantum repertus est
ejus fuisse falsitatis assertor, licet primus
Romæ ausus sit tot tantasque inclamare
blasphemias; sed Epicurus Jovinianus
pseudomonachus eidem extitit in impie-
tate collega. Præcuror namque hujus
fuit Helvidius; sed egregius potensque
confutator utriusque Hieronymus, cujus
Romam hac tempestate contigit opportu-
nus adventus. Quam enim oportuit præ-
munire castas aures, atque sepire spinis,
hortum sponsæ claudere, fontemque pu-
ritatis signare adversus irruentem aprum
de silva cuncta dire vastantem, ac fœde
spurcantem? Nam de eo hæc Augustinus:
(d) *Joviniana hæresis sacrarum virginum
meritum æquando pudicitia conjugali tan-
tum valuit in Urbe Roma, ut nonnullas
etiam Sanctimoniales, de quarum pudici-
tia suspicio nulla præceperat, deiecit
in nuptias diceretur, hoc maxime argu-
mento, cum eas urgeret, dicens: Tu er-
go melior es quam Sara, melior quam Su-
fanna, sive Anna? & cæteras commemo-
rando testimonio sanctæ Scripturæ commo-
datissimas feminas, quibus se illa melio-
res vel etiam pares cogitare non possent.
Hoc modo etiam virorum sanctorum san-
ctum celibatum commemoratione patrum
conjugatorum & prædicatione frangebat.
Huic monstro sancta Ecclesia, quæ ibi est,
fidelissime ac fortissime resistit.* Damaso
nimirum & S. Hieronymo ex adverso pu-
gnantibus.

XXIX. Joviniani hæresis origo.

(d) Aug.
Retract. l.
2. c. 22.

Sed unde prodierit bestia lutulenta, de-
que ejus ortu, moribus, habitu & cha-
ractere diligentius exquiramus; ut mon-
strato fonte, qualis inde aqua potuerit
emanasse, lector prudens intelligas. Ab
Auxentio Ariano, illo seniore qui post S.
Dionysium in Mediolanensem Ecclesiam
intrusus est, Helvidium originem duxisse,
Gennadius (e) auctor est. At Jovinianus
eum collegiis impietatis sub Catholico
nomine & habitu monastico aliquandiu de-
lituit in monasterio Mediolanensi, illo ni-
mirum sacrosanctæ spectatæ disciplinæ lau-
datæque observantiæ habitaculo, cujus
cum S. Augustinus meminit, ait (f): *Er-
at monasterium Mediolani plenum bonis
fratribus extra urbis mœnia sub Ambrosio
nutritore.* Quod instar maris expuit la-
tentia ibi cadavera, nempe Jovinianum
ac socios, Deo quidem mortuos, & aquis
jam concupiscentiæ turgidos.

XXX.

(e) Gen-
nadi. de
vir. illust.
in Helvi-
dio c. 52.

Monaste-
rium Me-
diolanen-
se.

(f) Aug.
Confess. l.
8. c. 6.

CHRISTI 382.

DAMASI PAP. 16

GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPPP. THEODOSII 4.

XXXI.

Id vero factum esse post Limenii Vercellensis Episcopi obitum, quem anno superiori interfuisse vidimus Aquilejensi Concilio, non autem post mortem Eusebii, Ambrosius in epistola ad Vercellenses declarat: nam quod ibi ait electionem suam Orientem exemplo probasse, alludens ad electionem Nectarii, qui pariter contra canones catechumenus adhuc electus fuit Constantinopolitanus Episcopus; quando scripserit, docet. Ad ipsam igitur Vercellensem Ecclesiam viduatam pastore morte Limenii S. Ambrosius eam scribens epistolam, egredientes e silvis lupos ut caveant, monet his verbis (a): Audio enim homines, qui dicunt, nullum esse abstinentie meritum, nullam frugalitatis, nullam virginitatis gratiam, pari omnes estimari pretio, delirare eos qui jejuniis castigent carnem suam ut menti subditam faciant. Quod numquam fecisset, numquam scripsisset ad instruendum alios Paulus Apostolus, si deliramentum putasset; gloria tur itaque dicens (b): Sed castigo corpus meum & servituti redigo, ne aliis predicans, ipse reprobus inveniar. Ergo qui non castigant corpus suum, & volumi predicare aliis, ipsi reprobi habentur. An quicquam tam reprobum, quam quod ad luxuriam, ad corruptelam, ad lasciviam provocat, quam incitamentum libidinis, incontinentie fomes, incendium cupiditatis? Quae istos Epicureos nova schola misit? non philosophorum, ut ipsi ajunt, sed imperitorum, qui voluntatem predicent, delicias suadeant, castimoniam nullius esse dicant utilitatis. Fuerunt nobiscum, sed non fuerunt ex nobis (neque enim pudet dicere quod dicit Evangelista Joannes c); Sed hic positi, primo jejunabant, intra monasterium continebantur, nullus erat luxurie locus, interdicta lubriciosae disputationis licentia. Hoc delicati non potuerunt ferre; abierunt: deinde volentes redire, non sunt recepti: pleraque enim audierant, quae deberent cavere: monueram; nihil profeceram. Effervescentes itaque, disseminare talia ceperunt, quibus incoentes essent vitiorum omnium. Miserrabiles perdididerunt utique quod jejunaverunt: perdididerunt quod aliquo se continerunt tempore. Nunc itaque diabolico studio invident aliorum operibus bonis, quorum ipsi fructu exciderunt, &c.

(a) Ambrosius admodum Vercellenses de nova haeresi.

(b) 2. Cor. 9.

(c) 1. Jo. 2.

XXXII.

Sed egressus e monasterio, quodnam vite genus Jovinianus impurus exercuerit, egregie describit S. Hieronymus (d), sic exordiens: Completum est in eis verissimum illud proverbium: Canis revertens ad vomitum suum, & sus lota in lutabro luti: nolui omnem locum secunde (e) Petri epistola ponere, ne longum facerem, sed tantummodo ostendi Spiritus

(d) Hieron. cont. Jovinian. l. 1.

(e) 2. Petr. 3.

sancti vaticinio hujus temporis & doctores, & haeresim pronunciatam. Denique manifestius eos denotat, dicens: Venient in novissimis diebus illudores, seducetes, juxta propria desideria ambulantes, &c. Descripsit sermo Apostolicus Jovinianum loquentem buccis tumentibus, & inflata verba trutinantem, promittentem in calis libertatem, cum ipse corruptionis servus sit atque luxurie, canis revertens ad vomitum suum. Nam cum monachus esse se jactitet, & post sordidam tunicam, & nudos pedes, & cibarium panem, & aquae potum, ad candidam vestem & nitidam cutem, ad mulsum & elaboratas carnes, ad jura Apicii & Paxami, ad balneas quoque ac fritillas & popinas se conferat; manifestum est, quod terram caelo, vitia virtutibus, ventrem praefert Christo, & purpuram coloris ejus putet regna caelorum. Et tamen iste formosus monachus, crassus, nitidus, dealbatus, & quasi sponsum semper incedens, aut uxorem ducat, ut aequalem virginitatem nuptiis probet; aut si non duxerit, frustra contra nos verbis agat: Et inferius (f): Ante nudo eras pede, modo non solum calceato, sed & ornato: tunc pexa tunica & nigra subucula vestiebaris, sordidatus, & pallidus, & callosam opere gestitans manum; nunc lineis & sericis vestibus, & Arrebatum ac Laodiceae indumentis ornatus incedis: rubent buccae, nitet cutis, comae in occipitium frontemque tornantur, protensus est aqualiculus, insurgunt humeri, turget guttur, & de obesit faucibus vix suffocata verba promuntur. Haec ipse de monstruosa metamorphosi monachi in Sardanapalum.

(f) Hieron. contra Jovinian. l. 1.

At hujusmodi sic compositum hominem a S. Hieronymo concinne descriptum; quid illum, lector, putas eruere potuisse? verbum bonum, an crapulam? fructum Spiritus, an opera carnis? jam tu ipse tibi responde: ego certe aliis novi characteribus insignitum, stigmatibusque notatum praedicatorum veritatis, assertoremque virginitatis Paulum Apostolum, dicentem (g): Usque ad hanc horam esurimus & sitimus, nudi sumus, &c. Ac illud ab Ambrosio adversus eisdem nuper inculcatum: Castigo corpus meum, & in servitute redigo. Numquid ergo immutata divina lex, alius innovatus est Spiritus, & diversus a priori Deus innotuit, quem contraria prioribus nunciaturum hominibus, contrarios oportuerit Apostolos delegisse; dedignatumque Spiritum sanctum per alia organa, quam per distenta crapula membra palam facere hominibus veritatem? Vides igitur, quam procul ab sit, ut e limoso fonte bestiarum pedibus agitata, vel gutta potuerit fluxisse aquae limpidae veritatis: quod magis intelliges, si an-

XXXIII.

Convincitur haeresis ex promulgatore ipsius.

(g) 1. Cor. 4. 1. Cor. 9.

CHRISTI 382.

DAMASI PAP. 16.

GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPPP. THEODOSII 4.

XXXIV.

si antiquiores mente recoles lacunas illas aquarum putentium, ex quibus rivus Jovinianus eduxit, nimirum sordidissimas illas recensitas superius haereses, carnis spurcicias omnibus praeferebant.

Ceterum illud quod mireris, & fortasse laudes, invenis in homine; ipsum nimirum quantumlibet ab institutis & legibus monachorum penitus abhorreret, haud tamen eo pervenisse audaciae & impudentiae, ut & nomen quoque abjecerit monachi, sed retinuerit, eodemque (ut diximus ex Hieronymo) magnopere gloriari soleret; ut ex his intelligant recentiores apostatae, quam deteriores, execrabilioresque Joviniano existant, qui cum eandem saepe damnatam putentem haeresim denuo excitaverint, nomen quoque monachorum ut portentum exhorruerunt. Sed & eo quoque se Joviniano turpiores esse cognoscant, dum haud ille ita improbat sicut isti virginitatem, ut rem detestabilem esse diceret, verum non esse eam tantae excellentiae, ut mereretur praeferi conjugio, sed aequandam. Nec aliter sentire poterat, qui ex Stoicis meritum aequalitatem acceperat, & ab Epicuro lasciviam; de quo ita Hieronymus (a) eleganter luit: Lubricus serpens & Proteus noster in variarum se mutat portenta formarum. Qui enim in coitu & sauritate Epicureus est, subito in retributione meritorum Stoicus efficitur: Hierosolymam Cithio, Judaeam Cypro, Christum Zenone commutat.

(a) Hieron. contra Jovinian. l. 2.

XXXV.

Haeresis Joviniani.

Porro ejus dogmata ita describit, cum ait: Proponam breviter adversarii sententias, & de tenebrosis libris ejus, quasi de foveis serpentes protraham, neque suam venenosum caput spiris maculosis corporis protegi. Pateat quod noxium est, ut possit conteri cum patuerit. Dicit, virgines, viduas, & maritatas, quae semel in Christo lotae sunt, si non discrepent ceteris operibus, ejusdem esse meriti. Nititur approbare, eos qui plena fide in baptismo renati sunt, a diabolo non posse subverti. Tertium proponit, inter abstinentiam ciborum, & cum gratiarum actione perceptionem eorum, nullam esse distantiam. Quartum, quod & extremum, esse omnium, qui suum baptismum servaverint, unam in regno caelorum remunerationem. Haec sunt sibi serpentes antiqui; his consiliis draco de paradiso hominem (b) expulit, &c. Haec Hieronymus; qui & scripta ipsius Joviniani profus delira, incompta, nulla sibi compage coherentia, & profus inerudita fuisse demonstrat. Praeterea eo blasphemiae adactum esse procacem hominem a malo daemone impulsam, ut instar Helvidii diceret, Deiparam Mariam desisse Virginem esse cum Christum peperit, S. Ambrosius tradit: sed & illud Mar-

(b) Genes. 3.

nichaeorum coacervasse, ut negaret Filium Dei veram carnem suscepisse, idem sanctus affirmat. Eadem de Joviniani haeresi Augustinus (c), dum ait eam obortam esse cum juvenis ipse esset; cumque addat cito extinctam fuisse, neque sacerdotem aliquem decipere voluisse, plane significat his ipsis temporibus Mediolani in monasterio exoriri coepisse, at nonnisi post obitum Damasi Romae innotuisse, & sub Siricio Papa damnatam esse; ut vere intelligas quod dictum est, Helvidium Romae praecursorem fuisse Joviniani. Porro de Joviniani & fociorum damnatione suo loco dicemus sub Siricio Romano Pontifice.

(c) Augustinus de haeresi. c. 82.

Sed prosequamur jam reliquas Heronymi lucubraciones. Hoc ipso triennio quo in Urbe permanit, elaboratus ab eo creditur liber adversus Luciferianos: etenim schismatici, qui adversus Damasum ordinaverant Ursicinum, saepius ab Urbe pulsi, & in exilium relegati, cum Luciferianis conspirant, ut ex libello Marcellini & Faustini Theodosio Imperatori oblato liquet, qui Romae agentes pro Lucifero ac ejus sectatoribus certamen inibant. Quod vero ad reliqua Romae scripta Sancti Hieronymi pertinet; pauca numerare continget, si conferas cum quotidianis familiaribus colloquiis illis, cum a diversis de diversis interrogaretur quaestionibus. Verum audiamus ipsum ad Principiam virginem haec (d) scribentem de S. Mar-

XXXVI. Hieronymus Luciferianos confutat.

(d) Hieron. epist. 16.

cella ipsius matre: Cum me, inquit, Romam cum Sanctis Paulino, & Epiphania Ecclesiastica traxisset necessitas; quorum alter Antiochenam Syriam, alter Salaminiam Cypri rexerit Ecclesiam; & verecunde nobilium seminarum oculos declinarem; ita egit, Marcella scilicet, secundum Apostolum (e), importune, opportune, ut pudorem meum sua superaret industria. Et quia alicujus tunc nominis esse existimabar super studio Scripturarum, numquam convenit, quin de Scripturis aliquid interrogaret; nec ut statim acquiesceret, sed moveret e contrario quaestiones, non ut contenderet, sed ut quaerendo disceret earum solutiones, quas opponi posse intelligebat. Quid in illa virtutum, quid ingenii, quid sanctitatis, quid puritatis invenerim, vereor dicere, ne fidem credulitatis excedam, & tibi majorem dolorem incutiam, recordanti, quanto bono carueris. Hoc solum dicam, quod quicquid in nobis longo fuit studio congregatum, & meditatione diurna quasi in naturam versum, hoc illa libavit, didicit, atque possedit; ita ut post professionem nostram, si in aliquo testimonio Scripturarum esset oborta contentio, ad illam judicem periretur. Et quia valde prudens erat, & noverat illud quod appellant philosophi,

(e) 2. Tim. 4.

Marcellae spectata scientia & virtus.

CHRISTI 382.

DAMASI PAP. 16.

GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPER. THEODOSII 4.

CHRISTI 382.

DAMASI PAP. 16.

GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPER. THEODOSII 4.

τοὐτοῦτον, id est, decere quod facias; sic ad interrogata respondebat, ut etiam sua, non sua diceret, sed vel mea, vel cuiuslibet alterius; ut in eo ipso quod docebat, se discipulam fateretur; sciebat, enim dictum ab Apostolo (a): Docere autem mulieri non permitto; ne virili sexui, & interdum sacerdotibus, de obscuris, & ambiguis sciscitantibus, facere videretur injuriam. Hæc Hieronymus.

(a) 1. Timot. 2.

XXXVII.

Porro ipsa quidem S. Marcella non semper cum quid addiscere vellet, eum præfens adibat, sed per epistolam id etiam facere consuevit, ut idem S. Hieronymus tradit (b). Docuit (c) eam inter alia plurima decem voces, quibus apud Hebræos Dei nomen appellatur. Explicavit (d) eidem dictiones Hebraicas, Alleluja, Maranatha, necnon Diapsalma (e) Græcam vocem, ac tractatum (f) de blasphemia in Spiritum sanctum; differuit (g), & de aliis variis quæstionibus. Ingens plane Christianæ virtutis Marcella exemplum ediderat: quippe quæ post septem menses, quibus viro conjuncta fuit, vidua relicta (ut testatur S. Hieronymus epistola ad Furiam h) repudiatis, ut dictum est, nuptiis Cerealis clarissimi viri, absque ulla vel levi suspicione vitam castissimam custodierit. Erat & hæc consobrina Pam-machii, ut idem Hieronymus tradit (i). Quantum autem ejusdem S. Marcellæ constantia Ecclesiæ Romanæ profecerit, cum silentibus cæteris, ipsa se pro muro objecit, ne hæresis Origenis jam in Urbem inuenta una cum Periarcho a Ruffino translato, radices figeret, suo loco dicturi sumus.

(b) Hier. epist. 147.

(c) Idem epist. 136.

(d) Idem epist. 137.

(e) Idem epist. 138.

(f) Idem epist. 147.

(g) Idem epist. 148.

(h) Idem epist. 10.

(i) Idem epist. 52.

XXXVIII.

Sed quæ doctrinam Hieronymi consecuta est, quo modo vitæ quoque monasticæ imitata sit institutum, quod & propagavit in alias; idem tradit his verbis (k): Suburbanus aper vobis pro monasterio fuit, & rus electum pro solitudine, multoque ita vixistis tempore, ut ex imitatione vestri & conversione multarum, gauderemus Romam factam Hierosolymam: crebra virginum monasteria, monachorum innumerabilis multitudo: ut pro frequentia fervientium Deo, quod prius ignominia fuerat, esset postea gloria. Hæc ipse. Porro & Marcellæ mater Albina discendi cupidissima S. Hieronymum frequentavit; de qua ipse (l): Certe cum Romæ essem, nunquam tam festina me vidit, ut non de Scripturis aliquid interrogaret; neque vero more Pythagorico, quicquid responderam, rectum putabat: nec sine ratione præjudicata apud eam valebat auctoritas; sed examinabat omnia & sagaci mente universa pensabat, ut me sentirem non tam discipulam habere, quam judicem. Hæc de Albina Hieronymus.

(k) Idem epist. 16.

De Albina.

(l) Hier. in presert. in epist. Paul. ad Galat.

XXXIX.

Harum vero adeo illustrium feminarum exemplo, aliæ quoque Romanæ nobiles

viduæ Christianæ, quin & virgines cum ipsis adire consueverunt Hieronymi habitaculum, ut ab eo erudirentur; nam ad Alcellam hæc ipse (m): Pene certe triennio cum eis vixi; multa me virginum crebro turba circumdedit: divinos libros, ut potui, nonnullis sepe disserui; lectio assiduitatem, assiduitas familiaritatem, familiaritas fiduciam fecerat. At quam id caste, quam sincere, idem mox subdit: Dicant quid unquam in me aliter senserint, quam Christianum decebat? Pecuniam cujusquam accepi? munera vel parva vel magna non sprevi? in manu mea æs alicujus infonuit? obliquus sermo, oculus petulans fuit? &c.

(m) Idem epist. 99.

Cæterum inter alias nobiles matronas, feminas Consulares, S. Paula majori pietatis studio erga Hieronymum propensior fuit, licet eum serius nacta esset; nam de illa ita ipse Hieronymus (n): Antequam domum S. Paulæ nossem, totius in me Urbis studia consonabant. Quæ tametsi tardius ipsum cognoverat, plus tamen cæteris ejus eruditione profecit. Siquidem non ipsa tantum, sed & filii atque cognati, ejus usu perfectissimi redditi sunt Christiani, & domus ejus veluti in Ecclesiam commutata. Erat (o) genus maternum ejus nobilissimum ex Græcorum ac Scipionum familiis progenitum: matre orta Blefilla seniori, patre peregrino sed regio Græcorum stemmate, Rogato nomine; virum nacta Toxotium seniore, ex quo quinque suscepit liberos, nempe primo loco Blefillam, deinde Paulinam, tertio Juliam Eustochium, quarto Ruffinam, quinto & ultimo Toxotium. Horum vero primogenita Blefilla nupta, sed mox relicta vidua est: Paulina conjugio juncta Pam-machio: Eustochium autem virgo permansit: Ruffina Aletium virum accepit: Toxotius vero duxit uxorem Latam, Albinii filiam, Ethnici hominis & Gentiliciæ superstitionis Pontificis; ex quibus genita est Paula junior. Sed agamus de singulis, ut quantum in eis Hieronymus profecerit, cognoscamus.

XL.

(n) Hier. ead. ep. 99.

Paulæ familia Deo addita.

(o) Idem ep. 26. & 27.

XLI.

Mirandum plane accidit, ut pia conversatione Toxotii atque Latæ, Albinus Pontifex, Christianæ religionis hostis implacabilis, admirante præ miraculo Urbis, jam evaserit Christianus, ut idem S. Hieronymus narrat his verbis (p) Scribens ad ejus filiam Latam de Paula filia: Quis, inquit, hoc crederet, ut Albinus Pontificis neptis de promissione martyris nasceretur? ut presente & gaudente avo, parvula adhuc lingua balbutiens, Christi Alleluja resonaret? ut virginem Christi in suo gremio nutritus senex? Et bene feliciterque expectavimus. Sancta & fidelis domus virum sanctificat infidelem. Jam candidatus est fidei, quem filiorum & nepotum

(p) Idem ep. 7.

Albinus Pontifex idololatra ad Christum conversus.

zum credens turba circumdat. Ego puto, etiam ipsum Jovem, si habuisset talem cognationem, potuisse in Christum credere. Hæc ipse. Grande sane miraculum, potuisse senem renasci denuo, atque idolorum Pontificem in extrema Fidelium classe profiteri, & incipere discere religionis elementa, qui apud suos sacrorum agebat Antistitem, & decrepitum senem a nepte infantula balbutiente depromptum reddere Alleluja; quam ipsam mater Læta sanctissima femina cupida despondere virginem Christo, ab eodem Sancto Hieronymo petiit & accepit de institutione ejusdem filie epistolam (a) pareneticam; qua ipsa quantum profecerit, illud modo satis sit indicasse, eandem ætate auctam ad aviam Paulam Hierosolymam navigasse, ibique cum S. Eustochio in sancta Deo dicata virginitate consensuisse.

(a) Hier. ep. 7.

XLII.

Quod autem pertinet ad Blefillam; tantæ hæc virtutis fuit, ut viginti annorum vidua a viro relicta, quocum mensibus tantum septem vixerat, magis (inquit Hieronymus b) ipsam deploraverit amissam virginitatem, quam mariti obitu do-luerit. At quoniam modo ad mundi contemptum hanc idem S. Hieronymus instituerit, ipse ad Eustochium sororem scribens docet his verbis (c): Memini me ante hoc ferme quinquennium, cum ad urbem Romæ essem, & Ecclesiasten sanctæ Blefillæ legerem, ut eam ad contemptum mundi hujus provocarem, & omne quod in mundo cerneret, putaret esse pro nihilo, rogatum ab ea ut in morem commentarioli obscura quæque differerem, ut absque me possit intelligere quæ legebat. Itaque quoniam in procinctu nostri operis subita morte subtrahata est, &c. Porro quantæ hujus adolescentulæ viduæ virtutes extiterint, idem Sanctus Hieronymus in consolatione de obitu ejus ad Paulam matrem conscripta (d) pluribus docet. Fuisse autem ex-cultam Græcis ac Latinis litteris, idem affirmat, cum ait: Si Græce loquentem audisses, Latine eam nescire putares, Si in Romanum sonum lingua se verterat, nihil omnino peregrini sermo redolebat. Sed & de eadem subdit: In paucis non dicam mensibus, sed diebus ita Hebrææ lingue vicerat difficultates, ut in discendis canendisque psalmis cum matre contenderet.

(b) Hier. epist. 25.

Blefillæ spectata virtus.

(c) Idem epist. 116.

(d) Idem epist. 25.

XLIII.

Inter quatuor Sanctæ Paulæ filias, nempe Paulinam, Eustochium, Blefillam, atque Ruffinam, primam omnium Blefillam contigit ex hac vita migrasse, ut idem S. Hieronymus ad Pam-machium scribens affirmat; de cujus ad Christum conversione extat ejusdem ad S. Marcellam epistola, ubi agit de ægrotatione Blefillæ. Quod autem reperitur Blefillæ epitaphium, alterius potius esse convincitur, quæ non vidua esset, sed reliquisset post se virum

superstitem: puto tamen fuisse monumentum femine Christianæ: nam nequaquam præmittitur illa præfigi solita, DIIS MANIBUS, ex more Gentilium dedicatio; sic enim se habet (e). HIC EST POSITA ALLIA. BLESILLA, RARI. EX EMPLI. FEMINA. QUÆ. VIXIT ANNIS. XXVI. M. II. D. XII. .... FECIT. DULCISSIMÆ. CONIUGI; sed rursum ad Paulæ filias.

(e) Extat apud Ald. de Orib. graph. pag. 34.

De Paulina autem ejusdem Sanctæ Paulæ filia, sorore Blefillæ, extat in ejus dormitione Sancti Hieronymi epistola ad Pam-machium consobrinum Sanctæ Marcellæ, ut idem S. Hieronymus tradit (f), qui fuit ejus Romæ condiscipulus (g). Quarto loco nata Ruffina nupta est viro clarissimo Aletio; quæ immaturo funere (inquit Hieronymus h) piæ matris animum consternavit. Hujus præclaras virtutes S. Paulinus Nolanus Episcopus scripsit in consolatione obitus ejus ad Aletium virum ipsius, Porro hæc minor natus nondum nupserat, quando ab Urbe recessit Paula mater Hierosolymam profectura; sed jam nubilis facta, ut testatur S. Hieronymus (i), femina matris educatione sanctæ æque viro sancto conjuncta; de qua idem Paulinus (k): Est enim consobrina & Aletii, cui Paula mater, soror Eustochii, tu maritus.

XLIV.

(f) Hier. epist. 52.

(g) Hier. epist. 50.

(h) Idem epist. 27.

De Ruffina & Aletio.

(i) Idem ep. 27. in de qua Paulinus.

(k) Pauli epist. 31.

De Eustochio vero, minores sunt omnes laudes sancto proposito quod suscepit, & vitæ instituto quod arripuit, quas majoribus in dies virtutum incrementis adauxit, & tandem feliciter consummavit; de qua ad Pam-machium hæc Hieronymus (l): Quid Eustochio fortius, quæ nobilitatis portas & arrogantiam generis Consularis virginali proposito fregerit, & in Urbe prima primum genus subjugaverit pudicitia? Hanc altiore gradum cæteris conscendentem idem S. Hieronymus scripto ad ipsam de custodia (m) virginitatis libello adjuvit. Quidnam autem terribile acciderit Prætextatæ amitæ, virginem a suscepto proposito abripere conanti, ita narrat Sanctus Hieronymus (n): Prætextatæ nobilissima quondam femina, jubente viro Hymettio, qui patruus Eustochii virginis fuit, habitum ejus cultumque mutavit, & neglectum crinem mundano more texuit sibi, vincere cupiens & virginis propositum, & matris desiderium. Et ecce tibi eadem nocte cernit in somnis venisse ad se Angelum terribili voce minitante pœnas, & hæc verba frangentem: Tu ne ausa es viri imperium præferre Christo? tu caput virginis Dei tuis sacrilegis at-trechare manibus? quæ jam nunc arescent, ut sentias excruciatam quid feceris, & finito mense quinto ad inferna duceris, sin-

(l) Idem epist. 26.

(m) Idem epist. 22.

(n) Idem ep. 7.

(o) Idem epist. 22.

(p) Idem epist. 22.

(q) Idem epist. 22.

(r) Idem epist. 22.

(s) Idem epist. 22.

(t) Idem epist. 22.

(u) Idem epist. 22.

(v) Idem epist. 22.

(w) Idem epist. 22.

(x) Idem epist. 22.

(y) Idem epist. 22.

(z) Idem epist. 22.

(aa) Idem epist. 22.

(ab) Idem epist. 22.

CHRISTI 382.

DAMASI PAP. 16.

GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPER. THEODOSII 4.

CHRISTI 382.

DAMASI PAP. 16.

GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPER. THEODOSII 4.

autem perseveraveris in scelere; & marito simul orbaberis & filiis. Omnia per ordinem expleta sunt, & seram miseræ penitentiam velocè signavit interitus. Sic ulciscitur Christus violatores templi sui, sic gemmas, & pretiosissima ornamenta defendit. Et hoc retuli, non quod insultare velim calamitatibus infelicium, sed ut moneam cum quanto metu & cautione servare debeas, quod Deo spondidisti. Hætenus Hieronymus ad Lætiam hæc probe scientem, quæ Paulam filiam natam ex promissione (ut dictum est) martyris, virginem permanuram Deo dicaverat adhuc tenellam. At de Eustochio, & Paula sæpe dicendum inferius.

XLVI.

Quod rursum ad res gestas anni hujus spectat; promulgatum constat edictum ab Imperatoribus adversus Gentilitium Idolorum cultum, nempe ut redditus qui pendunt Romæ solerent pro sacris faciendis Virginitibus Vestalibus, pendunt omnino cessarent. Hoc quidem hoc anno contigisse ex eo possumus affirmare, quod post ejusmodi sancitum ab Imperatoribus edictum de auferendis redditibus, qui sacris Gentilium erant adscripti (ait Symmachus in eodem Relationis libello) diram famem esse consecutam, quam suo loco ostendimus accidisse anno sequenti, qui præcessit ejusdem Symmachi Præfecturam. Cæterum hoc ipso anno, biennio nimirum ante dictam Symmachi Urbanam Præfecturam, a Gentilibus Senatoribus legatio missa est ad Imperatorem: cui quidem legationi intercessit primo Romæ Damasus, & Senatores Christiani, quo minus superstitionis Gentilitiæ sectatores voti compotes fierent. Horum testis est S. Ambrosius, qui ad Valentinianum Imperatorem scribens hæc ait (a): Pauci Gentiles communi utuntur nomine: nam & ante biennium ferme, cum hoc petere tentarent, misit ad me Sanctus Damasus Romana Ecclesiæ Sacerdos, iudicio Dei electus, libellum, quem Christiani Senatores dederunt, & quidem innumeri, postulantes * nihil se tale mandasse, non congruere Gentilium istiusmodi petitionibus, non præbere consensum. Quæstionem publicam, privatimque se non conventuros ad Curiam, si tale aliquid decerneretur. Dignum non est temporibus vestris, hoc est, Christianis temporibus, ut dignitas Christianis Senatoribus abrogetur, quo Gentilibus Senatoribus profanæ defertur voluntatis effectus. Hunc libellum ego fratri clementiæ vestræ direxi. Unde constitit, non Senatui aliquid de superstitionis impensis mandasse Legatis. Sed fortasse dicatur: Cur dudum non interfuerint Senatui, eum ista peterentur? Satis loquuntur quid velint, qui non interfuerunt; satis locuti sunt, qui apud Imperatorem locuti sunt, &c.

Legatio Gentilium Senatorum pro cultu Deorum.

(a) Ambrosii epistolæ 30.

* expostulantes. Damasus restitit Gentilibus Senatoribus.

XLVII.

Hoc item anno, qui numeratur vigesimus

a conflagratione templi Apollinis; Daphnitici apud Antiochiam, S. Joannes Chrysostomus, ut ipse testatur, adversus Gentiles disertissimum commentarium elaboravit: nam ait (b): Ecce enim jam vigesimus ex eo annus agitur, nec tamen aedificii ab igne relicti pars ulla deleta est. Hæc ibi Chrysostomus; qui & eodem anno quinque illas nobilissimas orationes adversus Judæos elucubravit: significat id ipse etiam, cum in earum secunda hæc item habet (c): Sub Imperatore qui fuit ætate nostra ante annos viginti, Julianus scilicet, qui Imperatores omnes superavit impietate, &c. Insuper & eodem itidem anno adversus Anomæos hæreticos de incomprehensibili Dei natura quinque hominibus erudite, copioseque tractavit. Id enim facile inde potest intelligi, quod in secunda earum sic ipse ait: Nuper cum in hoc venissemus curriculum disputandi, & luctandi captus eosdem tetigissemus, quemadmodum meministis, pugna nos cum caneo Judæorum excepit. En vides, tunc contra hæreticos illos exeruisse stylium, cum paulo ante consensisset manus adversus Judæos. Sed & inferius cum dicat ante decem annos accidisse sævitiam illam Valentis Imperatoris Antiochia exhibitam adversus eos, qui Imperium affectassent, eandem utique chronologiam consignat.

XLVIII.

Vides magno miraculo, ipso sui ortu statim in tria flumina erumpere fontem, & in militia tyronem adversus triplicem armata in Ecclesiam agmina Gentilium, Judæorum, & Hæreticorum irrumpere, eadem summa felicitate, atque facilitate disjicere, ardua petere, appetereque acerbiores Ecclesiæ hostes. Haud enim pridem Diaconus a S. Meletio Joannes fuerat ordinatus; Antiochiæque degens, absente Flaviano successore Meletii, docendi munere ejus vicem agebat. De absentia enim Flaviani hæc ipse in exordio tractationis adversus Anomæos hæreticos ait: Quid hoc sit, fratres carissimi? pastor abest; & tamen oves suam cum diligentia servantes ordinem video. Profecto boni illius pastoris id quoque officium est, ut non modo illo presente, verum etiam absente, ovile studium omne adhibeat. Quoniam autem profectus fuerit Flavianus jam anni hujus initio dictum est, nimirum ad Constantinopolitanum Concilium, ut Romanam declinaret Synodum, ad quam una cum Epiphano venisse Paulinum alterius partis Antiochiæ Episcopum, & cum aliis S. Hieronymum, jam demonstratum est.

XLIX.

Sed quid insuper hoc eodem anno ad populum tractasse Antiochiæ reperitur? Habuit eodem tempore sermonem illum cui est titulus, De anathemate: ab alio vero perperam addita inscriptio illa: Quod neque vivi, neque mortui Anathemata-

Jo. Chrysostomi tractatio de Anathemate.

mate plebendi sint: eam quidem hominiam dictam esse ab ipso mox post quinque illas adversus Anomæos orationes, plane fatetur ejus exordio, cum his verbis orationem auspicatur; Nuper ad vos de incomprehensibili cognitione Dei differens, tam Scripturarum testimoniis, quam rationibus, quas natura suppeditat, copiose declarabam: & paulo post: Age nunc & de Anathemate, qua convenit in medium fideliter afferamus. Sic igitur videas perspicue demonstratum certa quadam concinnatione temporum, tanquam in catena annulum inclusum annulo, hoc anno Chrysostomum primo adversus Gentiles scripsisse, deinde differuisse adversus Judæos, confutasse postea Anomæos, atque ad postremum de Anathemate sermonem habuisse. At quorsum, dices, ejusmodi adeo exacta de scriptis Chrysostomi disquisitio? Plurimi quidem interest, nosse quo tempore eam ipse de Anathemate tractationem instituit; ut & ex hujus temporis rebus gestis nonnulla quæ in eo sermone habentur obscura, quæ & in petram scandali insipientibus posita esse videntur, in quam offendant, perspicua fiant, & manifesta luce intelligantur.

L.

Verba Chrysostomi ab Hæreticis male accepta.

At quænam ista? Audi: Heus tu, inquit, qui tantæ auctoritatis, qui tantam tibi usurpas potentiam? ut scilicet dicere audeas anathema, quo qui separatur a Deo, mancipatur diabolo. Tunc enim sedebit filius Dei, & statuet oves a dextris, & hædos a sinistris. Cur igitur dignitatem tantam assumis, quæ Apostolis tantum communicata, & iis qui illorum sunt idonei successores, vere pleni gratia & virtute? Jam Apostoli diligenter id mandati servarunt: sic enim hæreticos eiciebant ex ecclesiis, quasi effodiendus esset dexter oculus: qua tempesta membri defectione magnum sui compassionis & doloris indicium præseferabant &c. ostendit enim Apostolos per raro & perægre ea usos esse potestate; atque subdit: Vultis discere qualia de hoc, nempe qui indebitum sibi jus usurpans, audeat anathema inferre, qui & Apostolorum temporibus martyrium meruit? Monstraturus hujus verbi gravitatem, tali utebatur exemplo: Sicut privatus homo regiam sibi ipsi purpuram circumponens, una cum omnibus qui eum juvant, punitur ut tyrannus; ita & qui Dominicam sententiam fert, & hominem facit anathema Ecclesiæ, abducit se ipsum in extremam perniciem, usurpando dignitatem filii Dei. Sic ille dicebat: Putatisne hanc parvi momenti rem esse, ante iudicem, iudicique tempus, aliquem hujusmodi sententiam condemnare? At quæ his graviora subdit, attende: Obsecramus & contestamur vos, ut a tanto malo desistatis.

Nam is quem tu anathematizare decrevisi, vel vivit, & adhuc in mortali vita hac superest, vel mortuus est. Quod si adhuc superest; impie agis, qui eum, qui a malo in bonum se vertere potest, crudeliter absceas: Sin mortuus est, multo magis crudelis es. Cur ita? Quia Domino suo stat, vel cadit, non jam sub jure humano existens: atque tandem hæc ad finem: En propter vos oro, ne vobis verba hæc mente excidant. Dogmata enim impia, & quæ ab hæreticis profecta, arguere, & anathematizare oportet: hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum.

LI.

Hæc vero cum tanta energia inculcet Chrysostomus, ejus stylium exosculantur hæretici, quasi unum invenerint qui eandem quæ ipsi sapiat, tantum doctorem, excommunicandi jus e manibus Episcoporum injuste hætenus usurpatum extorquentem. Sed hos omnes una, si velimus, responsione perfacile possemus eludere, si dixerimus, ipsum quod hoc anno adhuc diaconus, novus miles (quod fert ætas) inconsulte disseruit, postea provectioris factum ætatis atque maturioris consilii, cum dictis rum factis abundantius emendasse, dum de infligendo ab Episcopis anathemate sexcentis (ut ita dixerim) locis pro concione tractavit, & sublimiores quoque personas (ut inferius apparebit) anathemate condemnavit. Hæc inquam, si dixerimus, errasse Chrysostomum, quod humanum est; quod juvenum est; sed factum virum, cum verbis, tum operibus perperam dicta correxisse: quid esset quod objectare adhuc valeant obgannientes hæretici? nisi nolint penituisse, quem incaute semel lapsum esse constasset; quod S. Augustinum laudabiliter sæpe fecisse, omnes prædicant. Non habes igitur quid, hæretice, dicas, si Chrysostomum opponimus Chrysostomo, senem adolescenti, veteranum tyroni, peritorem perito, verbo semel lapsu contrarium sæpius verbis & operibus astruentem, & ad rectam Ecclesiastici dogmatis lineam veritatem, vim passam accommodantem.

LII.

Sed absit, ut vel minimum quicquam eum in his errasse dicamus; non enim recto pede incessisse ad Evangelii veritatem, ipsis tantum videri potuit, qui limis oculis intuentes, strabones nostri temporis, quæque a recto distorquent. Ex tempore enim, loco, rebus, personis, quoniam sit germanus sensus verborum Chrysostomi, quisque cupidus veritatis facile allequetur: quorum omnium nisi ratio habeatur, vix erit, ut objectionum multiplices laqueos quis evitet. Considera, inquam, tempus; hoc nempe anno, quo est celebratum Romæ Concilium, & sedes Antiochena est adjudicata Paulino, Joan-

Verborum Chrysostomi germanus sensus.

CHRISTI 382.

DAMASI PAP. 16.

GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPER. THEODOSII 4.

Joannem Chrysostrum eum habuisse sermonem. Attende & illud, Antiochiæ con-
cionem dictam, absente ejus partis Epi-
scopo Flaviano (ut diximus ex ejus ver-
bis) qui Constantinopolim profectus erat
ad Synodum. Intuere pariter, Chryso-
strum ea perorasse ad populum commu-
nionis Flaviani, exasperatum in adversæ
partis Fideles Paulino communicantes,
& in eundem odio percitum anathema,
inclamantem; locutum ad ignobile vul-
gus, quod nec quid vox anathema signi-
ficaret, intelligeret: in hos ipso pene e-
xordio his verbis Chrysostrum sic inve-
hitur: *En specto viros, qui nullum ex
sacris litteris germanum sensum, immo ni-
hil omnino sacrarum litterarum tenent, &
(ut pleraque transoam, nam erubescere di-
cere) furibundos, nugaces, contentiosos,
qui neque sciunt que dicunt; neque de
quibus affirmant; in hoc uno tantum au-
daces, quod dogmata statuunt, & ana-
thema declarant ea quæ maxime ignorant.*
En vides ad quos sit sermo Chrysostrum,
& quibuscum tota illa disceptatio infumatur.
In hos, inquam, est tota illa de-
non inferendo anathemate exaggeratio,
vel cum ait: *Heus, quis tu tantæ aucto-
ritatis, qui tantam tibi usurpas poten-
tiam? &c.* Vel cum illam citat marty-
ris sententiam, qui Apostolorum tempo-
ribus vixit. At quisnam hic qui scripto-
rum monumenta reliquerit, alius quam
Ignatius? Est sane locus in epistola ad
Smyrnenfes, ubi hæc leguntur verba (a):
*Si enim jure censetur pœna dignus qui ad-
versus regem insurgit, ut qui violet bo-
nas legum constitutiones; quanto putatis
graviori subiacebit supplicio, qui sine E-
piscopo quid volet agere, concordiam rum-
pens, & decentem ordinem confundens?*
&c. Reddidit ipse sententiam, & non
verba Chrysostrum, atque ad propositum
illud suum inflexit.

(a) Ignat. epist. 10.

LIII.

Qua mo-
tus occa-
sione Jo-
annes eam
habuit
Oratio-
nem.

Sed & illo quoque dilemmate convin-
cenda erat plebs ipsa, & omni denique
argumenti genere infrenanda, quo a cœ-
pta reprimeretur audacia: plurimi nam-
que intererat Flaviani communionis homi-
nes in officio continere; ne qui a Roma-
na tolerabatur Ecclesia Flavianus ipse cum
suis, nec anathemate hæctenus percussus
erat, licet improbaretur ejus electio, pa-
teretur ipse cum illis, quod inferretur in
Paulini communionis homines anathema.
Magna quidem indulgentia Romanæ Ec-
clesiæ ea fuit, ut cujus non probaret ec-
lectionem, eum a communione minime
separaret. Versans igitur in re magni mo-
menti Chrysostrum, acerrime in eos inve-
hitur, qui in Paulini sectatores anathe-
ma conclamarent, perinde ac si essent
heretici, atque eadem ratione qua Apol-
linaristæ censendi: quorum temeritatem,

procaciamque retundens, vanumque præ-
textum redarguens, ista subdit: *Ad hæc
quid respondent illi malitia potentes? Hæ-
reticus, ajunt, ille factus est, & inha-
bitantem habet diabolum: adversus Deum
injustitiam loquitur; multos in profundum
perditionis abducit eloquentiæ suæ efficaci
suadela & deceptione. Sane propter hoc a
Patribus ejectus est, maxime quia ejus
magister quoque partem Ecclesiæ abstulit,
Paulinum vel Apollinarem designando. Sa-
ne de istorum singulorum discrimine sermo
multis bene novitatem refutavit, errorem
in perniciosissima præsumptionis penetra-
libus invaluisse redarguens. Hæc ipse
plane significans, longe diversam esse Pau-
lini causam atque Apollinaris, quorum
differentias alio sermone se discriminatæ
testatur, qui non extat.*

Jam puto, probe intelligis, lector, LIV.
ex tempore, loco, personis, & re-
bus, Chrysostrum tumultuantem po-
pulum (ut ipse proficitur) redargue-
re voluisse, qui inanibus vocibus in ad-
versarios, Paulini affectus anathema in-
clamaret; cujus rei nec jus, nec tempus,
nec locus esset. Intueris pariter, quam
necessarium sit, ex occasione oblata vim
orationis expendere; cum interdum con-
tingat, his minime perspectis, aliquem
existimari loqui blasphemias; cum tamen
habita causæ perfecta cognitione, nihil
dici inveniat potuisse sanctius, atque re-
ctius. Nam ex sententia Salomonis (b), (b) Prov. 150.
*Sermo opportunus, ille est optimus: cum
alioqui nec ipsa Chrysostrum oratio ita
solute fluat, ut quis licet ignoret ex re-
bus gestis comparatam occasionem, neces-
se sit errore labatur: habet enim ossa
sua, quibus subsistat, aliosque labentes
sustentet, cum ait jus excommunicationis
a Christo communicatum Apostolis, & suc-
cessoribus ejus Episcopis; illisque tantum
denegatum, qui ab horum numero habe-
rentur extorres; nam hæc adjecit verba:
*Cur igitur dignitatem tantam assumis, quæ
Apostolis tantum communicata, & iis qui
illorum sunt idonei successores vere pleni
gratia & virtute? &c.* Quibus plane in-
telligis, in eos invehi doctorem Ecclesiæ,
qui extra ordinem Apostolicæ successio-
nis existunt homines, ista sibi temere ven-
dicantes, quæ tantummodo Episcoporum
esse noscuntur: quo nihil rectius, nihilque
dici potuit aureo ore dignius: At de his
hæctenus.*

Hæc omnia (ut diximus) Chrysostrum IV.
cum diaconus esset, ad populum perora-
vit: secundum enim Marcellini atque Pal-
ladii calculum, dicentium ipsum quinquen-
nio ministrasse diaconum, duodecim vero
annos egisse presbyterum usque ad tempus
quo Episcopus creatus est; plane inveni-
tur, eum anno superiori sacro diacona-
tus

Ætas Jo-
annis
Chryso-
strum &
vite ejus
institutio.

CHRISTI 382.

DAMASI PAP. 16.

GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPER. THEODOSII 4.

tus ordine initiatum, & ut omnes affir-
mant, a Meletio, antequam scilicet ad
Constantinopolitanum Concilium se confer-
ret. Ex quibus & Socratem & alios con-
futes, qui scripta Chrysostrum nuper re-
censita, ab eo elucubrata tradunt, cum
esset Antiochenæ Ecclesiæ lector. Sed ut
eiusdem Joannis ætatis & rerum gestarum
scriptorumque ratio ineatur; auctore Pal-
ladio æquali ejus, & aliis, sic se habuit.
Ex auditorio ad forum, e foro in ere-
mum, & ex eremo in lectorem adscitus
fuit Ecclesiæ Antiochenæ; ubi diaconatu,
ac deinde presbyteratu auctus permanfit
usque ad tempus, quo inde abstractus Con-
stantinopolim ad ejus Ecclesiæ regimen vo-
catus est. At tanta hæc nimia brevitate
complexa, quo adeo celebris viri res ge-
stæ aliqua saltem ex parte innotescant,
paulo prolixiori prosequamur oratione.

LVI.

Facundia
Chryso-
strum in foro
cognita.

(a) Isidor.
Pelus. l. 2.
epist. 42.

E rhetoricis scholis egressus, quanta-
cum felicitate in agendis causarum con-
troversis in foro versatus sit, ex litteris
Libanii tunc temporis ad eum scriptis sa-
tis assequi vales: recitat eas Isidorus Pe-
lusiora (a) in epistola ad Ophelium, quæ
sic se habet: *Quod non dicam alii (par-
vum enim id fortasse peris que videri queat)
verum etiam ipse Libanius, qui eloquentia
nomine apud omnes clarus & celebris est,
præclari viri Joannis linguam ac senten-
tiarum pulchritudinem & argumentorum
densitatem ad stuporem usque miratus sit:
argumento est ea epistola, in qua non mo-
do eum qui tanta dicendi facultate prædi-
tus sit, beatum prædicat, verum etiam eos
quorum laudes oratione celebravit, & qui-
dem qui Imperatores essent, quod hujusmo-
di laudum suarum præconem consecuti es-
sent. Hujus autem epistola hoc exemplum
est.*

Libanius Joanni S.

LVII.

Libanii
epistola ad
Joannem.

*Cum pulchram tuam & elegantem oratio-
nem accepissem; viris quibusdam, qui &
ipsi orationum opifices & architecti sunt,
eam legi. Quorum nullus erat, qui non
saltaret, & clamorem ederet, eaque omnia
faceret, quæ homines admiratione percussæ
& attoniti facere solent. Ego igitur eo
nomine voluptate affectus sum, quod ad
forensam operam, in qua arte specimen e-
dis, demonstrativum quoque dicendi ge-
nus adjungis. Atque & te beatum duco,
qui ad hunc modum laudare queas, & item
eos qui talem suarum laudum præconem na-
cti sunt, hoc est, & patrem qui Imperium
dedit, & filios qui acceperant. Atque hæc
quidem scripsit Libanius. Hæctenus Isido-
rus. Porro in laudem Valentiniani senio-
ris, & ejus filiorum Gratiani atque Va-
lentiniani junioris illam fuisse elucubra-
tam orationem, apparet, cum videlicet
Valentiniano hac vita defuncto, ejus filii
in Imperium successere. At qua atate
Ann. Eccl. Tom. V.*

præstitit tanta Chrysostrum? Secundum
intra superius ejus ætatis rationem, a-
gebat ipse tempore senioris Valentiniani
obitus annum vigesimum primum. At li-
cet oratio ipsa desideretur dicta in laudem
patris & filiorum Imperatorum; tamen
qualis illa fuerit, ex aliis ejusdem scri-
ptis tunc temporis editis (si ex germani
superstitis vultu, prædefuncti fratris effi-
giem quis existimet contemplandam) in-
telligi facile poterit: proxime enim, nem-
pe sequenti anno, aureos illos de Sacer-
dotio dialogos elucubravit, cum jam ad
Episcopatum adscito Basilio amico caris-
simo, ipse ne teneretur, fuga sibi consu-
luit; & e foro (ut idem ibi testatur) in
solitudinem excurtus monasticam vitam,
se contulit.

Agebat tunc, ut ipse fidem facit, an-
nos viginti duos: nam in eodem libro de
Sacerdotio id accidisse testatur, cum tunc
impletset annos adolescentiæ, ab heri (ut
ajebant æmuli) & nudius tertius; nempe
cum exegisset annum vigesimum primum,
qui est terminus adolescentiæ, & vige-
simum secundum inchoasset: tali enim ter-
mino etiam apud Græcos & illius tem-
poris scriptores distingui adolescentiam
a juventute, sanctus Basilius docet homi-
lia in psalmum centesimum decimum quar-
tum. His etiam bene consentiunt, quæ
idem Chrysostrum (b) alibi de se af-
firmat, nimirum quo tempore Valens Im-
perator diras illas in magos & sacrilegos
quæstiones exercuit Antiochiæ, fuisse æ-
tate adolescentulum, nempe sexdecim aut
septendecim annorum. Quibus omnibus
egregie respondeat quod Græci (c) te-
stantur auctores, eundem Chrysostrum
vixisse annos quinquaginta duos & men-
ses octo, obiisseque anno Domini quadrin-
gesimo septimo, Honorio septimum,
& Theodosio secundum Consulibus.

LVIII.

(b) Chryso-
strum in Alii. A.
post. hom.

(c) Leo
Imper. in
Encom. de
S. Jo. Chry-
sostrum.
in vita ip-
sius Chry-
sostrum.
Zozanas.

Qui igitur erat annorum octo tempore
(ut dictum est) quo Julianus degebat An-
tiochiæ, & templum Apollinis conflagra-
vit, atque decimum sextum vel septimum
agebat, cum Valens itidem adversus ma-
gos quæstiones agitaret, & tempore Va-
lentiniani majoris obitus & filiorum suc-
cessionis vigesimum primum annum, vige-
simum vero secundum cum scripsit de Sa-
cerdotio, & secessit in eremum; idem
hoc anno vigesimum octavum implens an-
num, jam diaconus ea quæ paulo ante
recensuimus contra Gentiles, Judæos, &
hæreticos peroravit, atque etiam ad se-
dandos populares tumultus, sermonem il-
lum de Anathemate habuit.

LIX.

Ratio an-
norum &
lucubra-
tionum
Joannis
Chryso-
strum.

De tempore autem commorationis ejus
in eremo (ne quid retro intactum relin-
quamus) diversæ reperiuntur sententiæ,
cum alii dicant sexennio in eo vitæ in-
stituto perseverasse, alii quadriennio apud
Z z z Car-

LX.

CHRISTI 382.

DAMASI PAP. 16.

GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPER. THEODOSII 4.

De Basilio ad quem Joannes scripsit de Sacerdotio.

(a) Socr. l. 6. c. 3. & alii eum secuti.

Cartherium egisse. Errant tamen qui post presbyteratum consecutum, eum in eremum profectum esse tradunt, cum ipsius assertione pateat, e foro foras esse profectum in solitudinem. Sed & graviore illi detinentur errore, qui Basilium illum, quocum a puero assueverat, quique postea ad Episcopatum assumptus est, existimant (a) fuisse ipsum Basilium Magnum Cæsareæ Cappadociæ Episcopum: nam agebat jam septimum annum in Episcopatu Cæsariensi Basilium, cum iste junior creatus est, ut ex temporum exacta ratione habita perspicue licet inspicere. Sed & cum attestations Chrysofomi constet Basilium juniorem eo tempore cum creatus est Episcopus, non excessisse ætatem annorum viginti duorum (æquales enim erant) quo modo fingi potest, hunc illum esse Basilium ætate senem, qui & post sequentem annum ex hac vita migrasse dicitur? Cæterum, & cum ipse Chrysofomus de juniore Basilio dicat, eadem illam qua se patria esse natum, nempe Antiochiæ, facultatibus pauperem; quam longe discrepat ab illo Magno, patria Cæsariense, quem prædiximus fuisse, Gregorius Nazianzenus & Nyssenus affirmant? Vel quid conveniens, ut Basilium Cæsariensis Antiochiæ electus esset ab Episcopis Syriæ, sicut junior iste, de quo Chrysofomus scribit? Vel cum constet Basilium hunc eremum cogitantem esse electum, Basilium vero Magnum liqueat, postquam cum Gregorio Nazianzeno eremum incoluisset, vocatum esse ad Episcopatum?

LXI. Liber Chrysofomi de Sacerdotio.

(b) Isidor. Pelus. l. 1. epist. 156.

At licet longe alium hunc Basilium ab illo Cæsariensi fuisse pateat; exticisse tamen doctrina & moribus valde conspicuum, nec adeo Chrysofomo impari, potest intelligi; cum utriusque vix egressi limen adolescentiæ quæsitum fuerint ad Episcopatum, tentusque ille, cum Chrysofomus fugam arripit in sui excusationem commentarium illum tam celebrem de Sacerdotio elaboravit; de quo audi quid Isidorus Pelusiotus ad Eustathium scribat (b):

LXII.

Ego quidem librum, quem a me petiisti, misi: fructumque ex eo per te expecto, qui ab omnibus exigi consuevit. Nullum enim, nullum inquam, peccatum hujus lectio penetravit, quod non divino amore sauciari; ut qui angustam quidem ac venerandam rem accessuque difficilem sacerdotium esse ostendat, verum sine ulla reprehensionis labe consecrandam esse doceat. Siquidem sapiens ille & eruditus arcanorum Dei interpret Joannes Byzantina Ecclesiæ, atque adeo Ecclesiæ omnium oculus, librum eum ita subtiliter & prudenter atque accurate condidit, ut omnes, tam qui ut Deo gratum sacerdotio funguntur, quam qui negligenter & ignave sa-

cerdotalem dignitatem admistrant, hic & virtutes suas & offensiones reperiant. Hactenus Isidorus.

LXIII.

Quisnam vero fuerit ille Basilium Chrysofomi pernecessarius; haud quid certum habemus, quod firmiter affirmare possimus; scimus tamen, eodem tempore, in eadem Syriæ provincia duos vixisse Basilios, qui interfuerunt Synodo Constantinopolitana, nempe Basilium Raphanensem in Syria, & alium Episcopum Bibli in Phœnicia. Opinatur alii fuisse Basilium Seleuciæ Isauriæ Episcopum; attamen constat, Theodoreto (c) auctore, illum vitam egisse monasticam sub sancto Marciano abbate, & cum eo diu versatum, Episcopum vero postea claruisse tempore Concilii Chalcedonensis, cui & subscriptus habetur, post annos septuaginta uno minus; cum tamen Seleuciæ Syriæ tempore Chrysofomi esset Episcopus Maximus, qui (ut auctor est Socrates d) collega fuit ipsius Joannis in exercitatione vitæ monasticæ una cum Theodoro illo postea Mopsuestiæ Episcopo plane infelicissimo: nam a monachatu excidit & a fide; ad quem lapsum scribens ex eremo ipse Chrysofomus recenset insigniores collegas Valerium, Florentium, & Porphyrium. Hos autem omnes sub cura egisse Diodori & Chartherii Abbatum, Socrates tradit: quorum priorem Tarfensi ait Præfectum Ecclesiæ: addit Evagrium juniorem filium senioris Evagrii nobilissimi civis Antiocheni in eremum jam antea concessisse, & ejus exemplo nonnihil esse permotum Chrysofomum. Eremus porro illa fuit in Syria: nam Diodorum, sub quo etiam Chrysofomus excoluit vitam monasticam, in ea regione habitasse, Theodoretus affirmat (e).

(c) Theo. l. 55. Patr. 63.

(d) Socr. l. 6. c. 3.

(e) Theod. l. 55. Patr. c. 8.

LXIV.

Quodnam autem vivendi genus arripuerit; vel ex eo probe poteris intelligere, dum crimini sibi tribuit delicias vel cogitasse; ait (f) enim: Quid ais, o homo, quid loqueris? Arcuam viam & angustam jussus es ambulare; ut quid de requie? ut quid de abundantia percontaris? Per angustam januam transire jussus es; quid amplos requiris ingressus? est aliquid ista pervertitate nequius? est aliquid ista pervertitate deterius? Verum ne existimes hæc dicentem alios incusare; jam nunc tibi de me, de me ipso inquam narrabo. Etenim cum sedisset in animo meo quondam, relicta urbe, transire ad habitacula monachorum; ego scio quam sollicitè perscrutabar, unde nobis in illis locis que necessaria sunt corpori præberentur; & si possibile esset, & recentis & diurni panis habere quotidie copiam: sed & illud non sequiterquirebam; ne forte eodem oleo olla & lucerna esset aptanda, si non leguminis gravis & solitarius cibus sumi juberetur; sed & ne

(f) Chrysof. de compunct. cord. l. 3.

Joannis Chrysofomi in eremo vitæ institutio.

CHRISTI 382.

DAMASI PAP. 16.

GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPER. THEODOSII 4.

LXV. Lucubrations Chrysofomi in eremo.

(a) In Actis quinta Synodi Act. 5.

(b) Socr. l. 6. c. 3. Niceph. l. 13. c. 2. & alii.

PAGIUS II. D. Chrysofomus sit Lector Ecclesiæ Antiochena.

operis aliquis gravis esset exactor, ne forte fodere terram cogeret, aut ligna deferre, aut aquam humeris portare, vel cætera hujusmodi exhibere ministeria; ita omni sollicitudine pro requie corporis percontabar, &c. Doluit inquam, & maxime doluit hæc aliquando vel animo revolvisse postea, cum libens volensque durissimum vitæ illius institutum sectatus est. Sed quæ fuisse ejus lucubrations in eremo? Postea sunt namque tunc, secundum propheticum illud, deserta in stagna aquarum, cum fluentia doctrinæ ex ejus pectore pro opportunitate manarunt. Etenim ad Theodorum collegam ignavum, desertorem, insignem eadit commentarium, quo eum ad eremum, unde excesserat, revocaret: tradit vero Hefychius (a) Hierosolymitanus, eum scriptis Chrysofomi revocatum, sed iterum lapsum, atque deteriorem redditum, pessimum hæreticorum omnium evasisse; ut esse solent omnes qui semel exciderunt e monachismo, qui soleant pro defensione hæresis suscipere patrocinium. Ad eum scripsisse Chrysofomum, testatur quoque Imperator Justinianus: Scripsit, inquit, epistolam ad Theodorum Mopsuestenum, non tamen laudibus, sed querimoniis & increpationibus plenam, utpote illo a bona conversatione lapsus, &c. Elaboravit tunc pariter duos illos de Compunctione cordis libros & tres de Providentia Dei, magna admiratione habitos; sed & adversus vituperatores vitæ monasticæ nobile opus elucubravit tribus libris distinctum; magnopere admiratus, non inter Gentiles tantum, sed inter Christianos aliquos adeo infelices reperiri, qui tam sublimi detraherent philosophiæ, homines plane, quorum Deus venter esset, & gloria in confusione, terrena tantummodo sapientia. De virginitate quoque tunc elaborasse tractatum, complures affirmant (b); sed alias inde epistolas idem Chrysofomus Ann. Eccl. Tom. V.

Ad num. LXVI. Nicephorus lib. 13. cap. 2. Zenonem, qui Sanctum Chrysofomum Lectorem ordinavit, Gaza, seu Majumæ Episcopum facit. Sed, cum Zeno Episcopus Majumæ regnante Theodosio creatus fuerit, ut scribit Sozomenus lib. 5. cap. 8. alius sit oportet ab illo Zenone, qui Chrysofomum Lectorem ordinavit; cum Chrysofomus Lector factus sit Principatu Valentis Augusti anno circiter CCCLXX. Baronius Zenonem hunc, a quo Chrysofomus Lector Antiochiæ est ordinatus, tradit, Episcopum fuisse Tyri, eum qui interfuit Concilio Constantinopolitano; & tunc absente Meletio Vicarium ejus fuisse in Ecclesiæ Antiochena. Quæ conjectura verosimilis. Sed, quod Socratem reprehendit, qui Zenonem illum fuisse dixerit Episcopum Hierosolymorum, in eo perspicue fallitur, inquit Valesius in Notis ad lib. 6. Socratis cap. 3. Neque enim Socrates Zenonem facit Episcopum Hierosolymorum; sed

mus dedisse putatur, quæ non extant. Redditum vero ipsum fuisse patriæ ob graves contractas ex duro vivendi genere ægritudines, moxque ibi ordinatum esse lectorem a Zenone Episcopo, auctor est Socrates: quod contigisse videtur, absente Meletio, Zenone ibi vicariam præfaturam agente, non quidem (ut ait) Episcopo Hierosolymitano (nullus enim edonatus lejus nominis his temporibus illi Ecclesiæ præfuit) verum Zenone Tyri Episcopo, qui interfuit Concilio Constantinopolitano, vel (quod tradit Nicephorus c) Majumæ Episcopo. At de Chrysofomo hac-

LXVI.

Chrysofomus ordinatus lejus nominis his temporibus illi Ecclesiæ præfuit. (c) Niceph. l. 13. c. 2.

Jam vero reliquas hujus anni, quæ extant, res gestas recensamus. Theodosius Imp. hoc anno concessit Gentilibus, ut suas adirent basilicas, illas sane, in quas negotiorum causa confluere consueverant, ita tamen ut omnino a sacrificiis abtinerent. Reperitur enim ea de re rescriptum ad Palladium (d) quod sic se habet.

LXVII.

(d) l. 8. de Pragm. C. Theod.

Imppp. Gratianus, Valentinianus, & Theodosius AAA. Palladio Duci Osdroena. Eadem olim frequentia dedicatam, cœtus etiam, populo quoque communem, in qua simulacra feruntur posita, aris pretio quam divinitate metienda, jugiter patere publici consilii auctoritate decernimus. Neque huic rei obreptivum officere sinimus oraculum; ut conventu Urbis & frequenti cœtu videatur experientia tua, omni votorum celebritate servata, auctoritate nostra ita patere templum permittat oraculis, ne illic prohibitorum usus sacrificiorum hujus occasionis * aditus permissus esse creatur. Dat. prid. Kal. Decemb. Constantinop. Antonio & Syagrio Coss.

Lex de Basilicis adeundis.

Hoc etiam anno, iisdem Consulibus adversus Manichæos clandestinos conventus agentes, iidem ediderunt Imppp. sanctionem, qua cum pluribus illos poenis afficiant, eosdem jubent inquiri, omnique sol-

LXVIII.

Manichæi lege Imppp. cohibiti. Z z z 2 soli-

tantum ait, Zenonem Episcopum Hierosolymis redeuntem, ordinasse Chrysofomum Lectorem Antiochiæ. Joannem, inquit Socrates, Zeno Episcopus Hierosolymis rediens Lectorem Antiochena Ecclesiæ designavit. Profectus fuerat Zeno Hierosolymam vel orationis causa, ut mos fuit illorum temporum, vel ob aliquam Ecclesiasticam necessitatem. Palladius in Vita Chrysofomi, scribit, eum a Meletio Lectorem esse ordinatum; quod ita intelligendum putat Valesius, ut a Meletio id factum esse dicatur, quod a Zenone ejus vices agente factum est.

III.

Ad num. LXVII. Lex 3. Codicis Theodosiani De Apostatis, non a Gratiano, ut existimat Barrobaude II. & Saturnino Coss. anno scilicet sequenti. Inscripta est enim ad Hypatium PF. P. Africa, ut liquet ex Legg. Codicis Theodosiani r3. & 15. De extraordinariis, directis ad Hypatium PF. P. & Carthagine propositis.

383. nu. XXI.

CHRISTI
382.DAMASI PAP.
16.GRATIANI 16.
VALENTIN. 7. IMPPP.
THEODOSII 4.

folicitudine pervestigari; nam post multa hæc habent (a): Sublimitas itaque tuadet inquisitores, aperiat forum, indices denunciatoresque sine invidia delationis accipiat. Nemo præscriptione communi exordium accusationis hujus infringat: nemo tales occultos cogat latentesque conventus: agris vetitum sit, prohibitum mœnibus, sede publica privatque damnatum: ac summa exploratione rimetur, ut quicumque in unum Paschæ diem non obsequenti religione convenerint, tales indubitanter, quales hac lege damnatimus, habeantur. Dat. prid. Kalend. April. C. P. Antonio & Syagrius Coss.

LXIX.

(b) l. 9 de
vitiis.
mendic. C.
Theod.(c) Hier.
epist. 26.Mendicantes va-
lidi lege
vetiti.

Quo pariter anno adversus validos mendicantes est promulgatum edictum (b): Effusa namque largitas Christianorum, pauperibus bona erogantium, alliciebat ad mendicandum validos etiam. Nam Hieronymus (c) de Pammachio: Fores que prius salutantium turmas volvebant, nunc a miseris absidentur, &c. Agit ibi pluribus de multitudine & miseranda conditione quærentium stipem, atque addit: Hoc

exercitu comitatus incedit, in his Christum conforet, horum sordibus dealbatur; munerarius pauperum, & egentium candidatus sic festinat ad cælum. Hæc ipse; & alibi de aliis multa id genus: hoc ipsum S. Paulinus in epistola ad Aletium (d). Cum igitur liberalis esse soleret Fidelium erga pauperes omni tempore munificentia; in obitu tamen alicujus ex caris erat effusa, ut iidem citati auctores pluribus docent exemplis: idque ex antiquo Ecclesiæ more, ut Origenes (e) tradit in Job. Cæterum locus mendicantium præforibus esse solebat ecclesiarum in porticibus atrii: id colligitur in primis ex Gregorio Nazianzeno (f) illis verbis: Petitionum clamor internis templi cantibus ex adverso respondet, atque e regione mysticarum vocum miserabilis luctus excitatur. Et Joannes Chrysostomus (g): Propterea, inquit, & ante ecclesias & martyrium monumenta pro foribus pauperes sedent, ut nos ex hujusmodi spectaculo multum capiamus utilitatis. At de his hæc tenus.

(d) Pauli.
epist. 31.(e) Orig.
in Job. 1.3.(f) Greg.
Naz. orat.
de amor.
pauper.(g) Chrys.
ad popul.
Antiochen.
homil. 28.JESU CHRISTI
ANNUS
383.DAMASI PAP.
ANNUS
17.GRATIANI 16.
VALENTIN. 8. IMPPP.
THEODOSII 5.

I. QUI sequitur annus Domini trecentessimus octogessimus tertius, inchoatus est Merobaudæ & Saturnino Consulibus, quo & Gratiani decimus sextus absolvitur. Horum Consulibus nota, confi-

gnatum habetur epitaphium a S. Damaso Papa conscriptum verbis istis, hoc anno (a):
Quid loquar, aut fiteam? prohibet doctor ipse fateri.

(a) Extat
in titulo Equitii,
nunc dicto
S. Martini
in Montibus.

Hic

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5876.

SÆC. IV. Anno Urbis 1136. Olymp. 290. an. 3. secundum Baronium Olymp. 200. A.C. 383.

28. A.) 4. P. 9. April. Indict. 11.

JESU CHRISTI 383.

DAMASI PAPÆ 18.

VALENTINIANI JUNIORIS 9.

THEODOSII 5. ARCADIJ 1.

I. [1] AD num. I. Coss. Merobaudes II. & Saturninus: prior Occidentalis, cujus ope-

ra Valentinianus junior ad Imperium evectus, de quo Ammianus lib. 30. posterior Orientalis, ad quem extat non una Gregorii Nazianzenii epistola, qui & Comes Orientis fuit, ut liquet ex epistola D. Basilii 315. Iteratus Merobaudis Consulatus, & Augustæ dignitas Arcadio a Theodosio patre concessa, Quinquennialium Theodosii Magni hoc anno editorum indicia: sed certum eorum annum nos docuit Themistius in Oratione gratulatoria ad Theodosium de pace & Consulatu Saturnini Ducis, quæ opera Joannis Harduini prodit in nova Themistii editione anno 1684. In ea Oratione, quæ modo ordine 16. est, Themistius non tantum docet, Theodosium Magnum currenti anno Quinquennialia dedisse; sed & Imperatores annis hujusmodi solennibus addictis Consulatum inire so-

Coss. &
Quinquennialia
Theodosii Magni.

NOTÆ [1] Coss. Merobaudes II. & Saturninus. Ara effossa in fundamentis pronæ Basilicæ vaticanæ, quam vidit & exscripsit Donius, quæque extat inter ejus inscriptiones cl. 1. n. 25. pag. 7.

ARAM DICAVIT NONIS. APRILIBUS
FF. LL. MEROBAUDE. ET SATURNINO
CONSS.

Hæc autem inscriptio legitur etiam apud Fabrettum pag. 659. ex quo discimus, siglas FF. LL. Flavios duos denotare; atque hinc horum consulum prænomina. Idem Fabrettus pag. 666. n. 521.

NONIS APRIL. FL. MEROBAUDE
V. C. ITERUM. ET. FL. SATURNINO
V. C. CONSS.

Post Fabrettianum lapidem adde epigramma, Romæ in pavimento Ecclesiæ SS. Silvestri & Martini tit. Equitii, in cujus epigrammatis sine hæc leguntur:

DEP. III. KAL. IAN. FL. MEROBAUDE
ET FL. SATURNIN. CONSS.

Ex quibus sane dubitari non potest, quin toto hoc anno Saturninus collega fuerit Merobaudis. Inscriptiones Basilicæ S. Pauli n. 340. depo SITA. IN. PACE Coss. Merobaudii ET SATURNINI. Ibidem n. 345. DEPOSI MEROBAUDE & Saturnino. Sponius in Miscellan. pag. 86. lapidem Apollini Præsanti dedicatum protulit sub die PRID. . . . AUGUST. CATULINO ET MEROBAUDE. Cos. quem ex schedis Barberinis, veluti Ardeæ, in Latio quondam urbis exstantem, se excerptisse scribit. Mendum certe in schedis his est; erratque ipse Sponius, qui putat Catulinum initio anni 377. cum Merobaudæ consulatum iniisse; eo vero vita functo, Gratianum in demortui locum successum. Legendum itaque SATURNINO pro CATULINO. In Codice Theodosiano Saturnini & Merobaudis consulatum nomina leguntur, in legibus latis a IV. Id. Januariæ usque ad Kal. Augustas.

Flavii prænomen, ut hoc etiam moneamus, non modo Augustis, Gottharum Regibus, & Longobardorum, sed Prætoribus, Præsilibus, Consulibus, aliisque Viris clarissimis, præfectorum Constantini ævo, placuisse, pluribus ostendit Carolus Cangius in dissert. de inferioris ævi numismatibus cap. XXXVI. De Saturnino & Merobaudæ vide Gothofredum in Prosopographia Cod. Theod. Fasti Idatii, & Prosperi chronicon: Merobaudes II. & Saturnino. Paschalis laterculus in fine Gennadii Merobaudes iterum & Saturnino.

Inscriptio apud Boldettum lib. 1. Cap. XIX. n. 9:

DEP. III. KAL. MAI. MEROBAUDE
ET. SATURNINO. CONSS.

Socrates lib. V. Cap. X. Arcadium a Theodosio patre Augustum renunciatum scribit, XVI. Kal. Febr. Merobaudes iterum, & Saturnino Coss. De consulatu Saturnini orationem habuit Themistius, quam primus edidit Jo. Harduinus inter Themistii opera pag. 499.

CHRISTI 383.

DAMASI PAP. 17.

GRATIANI 16. VALENTIN. 8. IMPER. THEODOSII 5.

Hic tumulus lacrymas retinet, cognosce, parentum Projecta, fuerat primo quae juncta marito Pulchra decore, suo solo contenta pudore. Heu dilecta satis misera genitricis amore. Accipe, quid multis, thalami post foedera prima Erepta, ex oculis Flori genitoris abivit Aetheriam cupiens caeli conscendere lucem. Haec Damascus praestat cunctis solatia, fetus.

Vixit an. XVI. M. X. dies XXV. Dep. III. KAL. Jan. FL. MEROBAUDE ET FL. SATURNIN. COSS. Haec Damascus; qui licet summus Pontifex, tamen & in his quoque se servorum Pontifex exhibuit, ut parentes de filiae obitu moerentes, ita (ut legisti) scripto epitaphio consolaretur. His occasione novorum Consulum positus, jam quae sub iisdem hoc anno gesta sunt, videamus.

Maximi Tyrannis. Hoc anno Maximus Dux exercitus in Britannia tyrannidem arripens, acclamatus a militibus Imperator, transmittens exercitum in Gallias, ab insensu Gratiano legionibus exceptus, Imperium si-

PAGIUS solitus; illum vero in Saturninum Theodosium hoc anno transfuisse.

II. Magni, inquit Themistius de Consulatu Saturnini loquens, ex iis, quae dixi, merito praefens est habendus honor: sed ex iis, quae deinceps audietis, multo pluris existimandus est. Nam, cum superioris memoria Imperatores omnes hoc sibi devitandum inprimis putare consuevissent, ut ne Quinquennali, aut Decennali vertente curriculo, eum magistratum a quo annus inscribitur, cuiquam concederent: hanc tamen ille prerogativam isti detulit, & Consulatum dedit, ne utquam cum aliis numerandum; sed tanto pluris aestimandum, quanto praesentia Quinquennalia annis prioribus antecellunt. Sic quod nemini antea tributum fuit, in Imperatorio lustro primas in Republica privatus tenet; neque hoc simplici ratione: sed ita ut id in primo lustro, & propterea grato & accepto, sit consecutus. Quem igitur pro se, quem ipsemet, quem in primo annuali Imperii orbe Consulatum fecit: nonne ille beatus, & in pretio habendus, qui tot nominibus vatorum vincit, qui eundem honorem aliquando sunt adepti. In Dissertatione Hypatica anno millesimo sexcentesimo octogesimo secundo in lucem emissa, variis conjecturis & inductionibus innixus docuit, Imperatores annis eorum Quinquennalibus & Decennalibus destinatis, Consulatum sumere solitos, aut illum in Viros illustriores transferre. Fuere postea qui Canonem illum a me statutum impugnarint, falsum esse contententes. Sed laudata Oratio Themistii, quae tunc mihi prorsus ignota, quia lucem non viderat, non solum hanc meam regulam, quae secunda Consulatum Caesareorum est, verissimam ostendit; sed etiam omnia Censorum argumenta in alias eorumdem Consulatum re-

bi corroborat. Haec Victor (a), & Zosimus (b). Treveris ipsum collocasse thronum Imperii, Gilda (c) Sapiens tradit, qui & haec de eo summam habet: Maximus callida primum arte potius quam virtute, finitimos quosque pagos vel provincias contra Romanum statum, retia perjurii mendacisque sui facinoroso regno adnoctens, & unam alarum ad Hispaniam, alteram ad Italiam extendens, & thronum iniquissimi Imperii apud Treveros statuens, tanta insaniam in dominos debacchatus est; ut duos Imperatores legitimos, unum Roma, alterum religiosissima vitellipelleret, &c. Haec ipse. Ut autem obsequentes sibi milites redderet, ea utum arte, & colorasse mendacia, Pacatus (d) tradit, ut se Theodosio Imperatori affinitate conjunctum assereret; quasi eadem ipse, conscio Theodosio, aggressus esset. Affirmant alii, Maximum Britannum genere, ex Helenae Constantini matris propagine originem mentientem, Britanniae Regulorum ope sultum audax facinus perentasse. Britannum quidem ipsum fuisse, Socrates (e) tradit; de stemmate vero Constantini sibi aliquid arrogasse, cognomen Flavium indicium est; dicebatur enim ipse Flavium Clemens Maximus, licet Zosimus (f) Maximum Hispanum genere fuisse velit.

Gra-

gulas in medium adducta, prorsus evertit; cum contra caeteras nihil obiectum fuerit, quod contra secundam etiam non militet, quam tamen certam, indubitamque esse nullus nunc negare potest. Valentianum junioris Decennalia in hunc annum incidunt.

Memorable est quod testatur Themistius, post divisum inter filios Constantini M. Imperium, quod anno CCCXXXVII. contigit, Imperatores omnes Orientis (de his enim tantum loquitur quando ait: sic quod nemini antea tributum fuit &c.) in primis suis Quinquennalibus, seu in primo Imperii sui lustro semper Consulatum cepisse, & Saturninum hoc anno Orientis Consulatum, primam ex privatis fuisse, qui in primo Imperii orbe, seu quinquennio Consul processerit; hoc enim hactenus ignoratum fuerat, & unus locus ille nos docuit. Certe Constantius, primus post Constantinum M. patrem Orientis Imperator anno CCCXLII. quo Augusti Imperii Quinquennalia dedit, Consulatum tertium inivit; Julianus anno CCCLX. quo Imperii Caesarei Quinquennalia exhibuit, tertium Consul fuit, & Valens, qui ei successit, anno CCCLXVIII. quo eadem solemnia representavit, iterato Consulatu exornatus est.

Maximum Tyrannum Hispanum fuisse testatur Zosimus lib. 4. Nominatur tamen a Gilda germen plantationis Britanniae, & ab Aufonio de Claris Urbibus, Rutubianus latro, quod, ut docet Victor in Epitome, apud Britanniam Tyrannidem arripisset, indeque in Galliam transfuisset. Nec alia mens Socratis lib. 5. cap. 11. cum scripsit: μαξιμος εν των περι της βριταννας μερών εναντιον τη ρωμαίων αρχη, id est, ut recte vertit Usserius lib. de Britannicarum Ecclesiarum pri-

(a) Victor in Gratiano.

(b) Zosimus.

(c) Gilda de excid. Britan.

(d) Pacatus in Panegyrico Theodosii.

(e) Socrates.

(f) Zosimus.

CHRISTI 383.

DAMASI PAP. 17.

GRATIANI 16. VALENTIN. 8. IMPER. THEODOSII 5.

II. Gratianus autem cum se non Britanniae tantum copiis, Galliarumque exercitu destitutum videret, sed & infidos esse putaret (quod & expertus est) reliquos, qui apud se erant milites; Hunnos sibi concilians, in Gallias eos vocat adversus Maximum: quorum alios classe voluit infestare Britanniam, ut horum fatigatus molestiis revocari ab inceptis Maximum posset; alios vero Alanis conjunctos in Gallias properare iussit, ut aliis copiis jungerentur. Sed Gratiano exercitus proditione extincto, Valentinianus frater, sub pacis spe cum Maximo ineunda, alio eos abire mandavit: id quidem S. Ambrosius in relatione ad Valentinianum, Maximo inculcatum a se fuisse inter alia tradit, cum ait (a): Vide autem, quid intersit inter tuas minitationes, & Valentiniani Augusti pueri mansuetudinem. Tu flagitabas, quod barbarorum stipatus agminibus Italiae te infunderes: Valentinianus Hunnos atque Alanos appropinquantes Gallia, per Alemanniae terras reflexit. Excusat tamen non contra Maximum praecipue accitos esse Hunnos, sed contra Juthungos Rhætiæ populantes.

III. Inter hæc autem, cum Maximus transfrens in Gallias cum Britannis Armoricos e sedibus eiecisset, atque ubermem sed habitatoribus vacuum regionem iisdem Britannis militibus tribuisset; quo novam coloniam in posterum propagaret, Connanni Briranni Reguli, quem Britannorum ducem habebat in exercitu, consilio; e Britannia novis colonis singulas virgines singulis militibus conjugio foederandas, missa legatione ad Connubiæ in Britannia Regem, expetiit. Nihil visum est nega-

ri debere novo Imperatori; quem in Britannia exortum iidem Britanniae Reguli omni studio confovissent, cum praesertim nonnisi gentilibus suis, iisdemque donatis nova provincia praedivitis, suas ipsorum filias matrimonio honestissime conjungendas fore, certum haberent. Duabus igitur legionibus Britannicis, pro numero militum, qui tunc in eis reperti fuere, totidem delectae sunt virgines, omnes numero undecim mille; quarum principem locum tenebat Ursula Regis Connubiæ, nomine Dionoci, filia, desponsa Connano duci exercitus Britannorum. Cunctae Londini collectae, impositaeque sunt invitae navigiis; dumque nautae solvunt Armoricorum regionem versus, a saeva procella impelluntur ad Germanicum littus; ubi dum essent, Melga Piclorum & Gaunus Hunnorum pyratae, qui pro Gratiano adversus Maximum mare illud incurfabant, eas nacti, in ipsas irruentes ut hostium feminas; saevitia pugnarunt atque libidine. Sed cum hortante Ursula, mortem pati potius delegissent, quam virginei pudoris ferre dispendium; barbarico illi in eas incensu furore, quod properarent alio, nec esset otium eas demulcere blanditiis; in ipsas armis ut in hostes insiliunt, trucidantque singulas: quas duplici auctas corona, martyrii scilicet atque virginitatis, caelum excepit. Hæc quidem ex antiquis monumentis rerum Britanniae excepisse, Gaufridus Episcopus Asaphensis in suo de rebus Britannicis commentario tradit.

IV. At licet multa de aliis auctor habeat fabulosa, quae veris nonnihil fidei detrahant, ut magno delectu sit liber ille legendus.

PAGIUS primordiis pag. 198. Maximus ex partibus Britanniae arma contra Imperium Romanum tulit; licet Baronius, alique Christophortum secuti, patria illum Britannum fuisse hinc colligerint. Ethelwerdus in Chronico, & Annales Anglo-Saxonici natum in Britannia asserunt. At Pacatus, qui tum vixit, in Panegyrico Theodosio Magno dicto, homines insularum totius insularum continentis adolevisse, & Regali habitu exulem suum illos exulis Orbis induisse affirmans, ipsumque Maximum Orbis extorrem, patriaque fugitivum appellans, inter Britannos toto Orbe divisos, & ea ratione Orbis exules atque extorres, ab isto Oratore habitos, relicta propria patria, advenam illum vixisse non obscure significat, inquit Usserius laudatus. Maximi itaque Tyranni genus ex Helena, Constantini Magni matre, deductum prorsus fabulosum, praesertim cum Helena in Britannia nata non fuerit.

V. Ad num. III. & seq. Per hæc tempora Sancta Ursula cum sociis martyrii palma coronata est; sed ejus Historia multa fabulosa continet, nec legitima sunt Acta, quae a Surio ad diem XXI. Octobris ex Auctore Anonymo referuntur; sicut nec quae citantur a Baronio in Notis ad Martyrologium Romanum, quaeque in Breviariis plerisque leguntur. Hermannus qui-

dem Crombak Societatis Jesu Theologus tomum integrum de Ursula vindicata composuit. Sed quam causam tuendam suscepit, magis incredibilem reddidit. Licet enim certissimum sit, Pontianum & Antherum Pontifices Romanos immediate sibi successisse, Crombaki tamen Cyricium fictitium Pontificem Romanum interferit, qui undecim mille Virgines, relicta Sede, fuerit comitatus, martyrii, cujus palmam in illarum societate sibi conferendam revelatione divina prænoverat, desiderio.

VI. Ussardi Martyrologium Caroli Calvi jussu conscriptum Sanctae Ursulae & XI. millium Virginum Martyrum ad diem XXI. Octobris non meminit, sed die XX. Octobris adscribit Passionem SS. Virginum Martha & Saula, cum aliis pluribus; & quidem Colonia, ubi Martyrologium Romanum & alia recentiora S. Ursulae & sociarum Passionem die XXI. consignat. Denique Schola Sorbonica, quae Sanctam Ursulam & socias, ut Patronas veneratur, in sacro, quod in illarum festivitate perfolvit, Officio, de earum historia unicam tantum Lectionem recitat, Ursulae sociarum numerum silens; & Breviariorum Colonienfium tam veterum, quam recentium Collectores multa referunt, quae fabulosa esse non dubitant. Martyrium itaque S. Ursulae & sociarum certum; sed

De S. Ursula & sociis martyribus.

De earum numero.

CHRISTI 383.

DAMASI PAP. 17.

GRATIANI 16. VALENTIN. 8. IMPPP. THEODOSII 5.

CHRISTI 383.

DAMASI PAP. 17.

GRATIANI 16. VALENTIN. 8. IMPPP. THEODOSII 5.

gendus; cum tamen eo loco constituta res sit, ut inter apochryphorum quicquillas arbitri confidentes, quæ magis verisimilia comprobentur, ea jure deligenda putemus; obviis accepimus manibus, quæ ab eodem auctore narrantur, quod eadem pluribus fulciantur verisimilibus conjecturis, reliqua vero quæ edita habentur Asta plurimis contentent cuique prudenti referta esse figmentis. Dissertimus de his in nostris Notis ad Romanum Martyrologium, Lindanique Episcopi Gandavenfis viri eruditione clarissimi ad stipulationem adjectimus. Quibus accedant, quæ vir nobilis & cum primis disertus Marcus Velserus in Fragmentis Itinerariæ antiquæ tabulæ summa peritia illustratis haud pridem edidit, ubi agit de Prætorio Agrippinæ ad mare sito: cujus sententiæ antiquorum monumentorum fide certa testatæ haud inviti subscribimus. Tu velim ipsum consulas. Nos jam reliqua percurramus.

V. Hoc anno res Gentilium Romæ mirum in modum collapsæ sunt: demptis enim

PAGIUS sed harum numerus incertus, pluraque ad eam Historiam pertinentia prorsus fabulosa. Recte Martyrologium Romanum ad die XXI. Octobris, ubi prius legebat: In Colonia Agrippinensi Natale sanctarum undecim millium Virginum, quæ pro virginitatis constantia, martyrio vitam consummaverunt; nunc habet: Apud Coloniam Agrippinam Natalis sanctarum Ursula & sociarum ejus, quæ pro Christiana Religione, & virginitatis constantia ab Hunnis interfecit, martyrio vitam consummaverunt, & plurima earum corpora Colonia condita fuerunt. In recognitione etiam Breviarii Romani tantæ Virginum multitudinis mentio prudenter omittitur.

VII. Maximum Tyrannum Britanniam ingenti juventute & omni armato milite spoliasse, militibus Britannorum copiis, quæ postea non redierunt, secum in Galliam transeccit, hincque minoris Britannia agris, pulvis inde Armorici, distribuisse, atque Conanum Meriodacum illis præfecisse, Britannici nonnulli Scriptores, quos Baronius secutus est, tradiderunt; sed Britannorum Coloniam in Armoricam post Saxonum adventum traditam esse, ostendit Ufferius in lib. de Britannicarum Ecclesiarum primordiis pag. 420. & sequentibus. Testatur id vetus Scriptor Armoricanus, qui Fracannum consobrinum Cotonii Regis Britannici cum filio suo e majore Britannia in Armoricam transmigrasse ostendens, de tempore Britannicæ Colonie eo deductæ ista præmittit: Britannorum soboles raptibus ad istam dececta est circa mare Britannicam terram, tempore quo gens barbara (dudum aspera in armis, moribus indifcreta) Saxonum maternum possedit cespitem. Tunc se cba-

NOTÆ

[1] Eges illæ ad Gracchum datæ, quas ex Codice Theodosiano Pagius laudat, ad virum illum non quidem ut Præfectum Urbi P. U. sed ut Præfectum Prætorio P. P. directæ sunt; nec nisi ex sua conjectura Gothofredus pro P. P. emendandum censet P. U. Cæterum Præfecturam Urbanam, in qua Gracchus tam de Christiana religione egregie, quam de Pagana pessime meruit, non nisi post annum 378. gessit, ut invictis argumentis Cl. Philippus a Turre de Mithra cap. ult. probat.

sumptibus sacrificiorum ac stipendiis sacerdotum, illud superadditum est, ut Gratianus nomen respuerit Summi Pontificis, quod hæctenus more majorum, absque tamen labe ipsorum sacrorum, Christiani Imperatores ob summam potestatis amplitudinem retinuerant: sed & Urbis Præfecto de rebus ad Gentilicium, superstitionem pertinentibus (quod Pontificum erat) auctoritatem tribuit judicandi, quod ex Symmachi (a) epistolis colligi potest. Verum his accessit, quod cum Præfecturam Prætorii sive Urbanam Gracchus vir clarissimus candidatus Christianæ religionis gereret, in deiciendis idolis egregiam navavit operam. Contigisse quidem hoc anno ejus Præfecturam Prætorii, complura Imperatorum rescripta declarant (b); licet S. Hieronymus scribens ad Lætam ejus consanguineam, Præfecturam Urbanam gessisse dicat: sed cum de ea nulla sit mentio penes antiquos, facile irrepsisse error potuit, ut loco Urbanæ, Prætorii, vel e converso Prætorii pro Urbana sit posita. Porro de zelo novi

(a) Symm. l. 5. ep. 11.

(b) l. 3. de qu. Cod. Theod. l. 10. Cod. de dignit. l. 12.

va soboles in istum conclusit suum: quo loco magnis laboribus festa confedit sine bello quita, inquit præfatus Anonymus in Vita Sancti Winaloe filii Fracani memorati. Similiter & Eginhardus in Annalibus anno DCCLXXXVI. Cum ab Anglis & Saxonibus Britannia insula fuisset invasa, magna pars incolarum ejus mare trajiciens, in ultimis Gallia finibus Venetorum & Carosoltanorum regiones occupavit. His adde Fragmentum Historiæ Francicæ a Petro Pitheco editum: Juxta Normannos habitationem habent Britanni, qui pulsati a Britannica insula dudum a Saxonibus, eandem regionem, quam modo incolunt, sibi vindicantes, appellaverunt a sua gente Britanniam, qua prius Cornu Gallia dicebatur. Mitto Gobelinum in Commentario Pii II. lib. 3. Krantzius, & alios recentiores: pro quibus, inquit Ufferius citatus, illud maxime facit, quod ante tempora Childerici I. Francorum Regis, qui eo prope tempore, quo Saxonum in Britanniam venire, regnare cepit, Britannorum Galliam incolentium nulla certa apud Auctores mentio occurrat; neque ulla causa afferri possit, quare vel Operavæ Dionysii Periegetæ, vel Britones sive Brittones, Juvenalis, Martialis, & Ausonii, de minoris hujus magis quam de majoris Britannicæ incolis accipere debeamus. Vide quæ dixi anno CCCCLX. num. IX. & seq.

VIII. Temple Idolorum everfa.

Ad num. V. & seq [1] Gracchus Præfectus Urbis sub Gratiano anno trecentesimo septuagesimo sexto in deiciendis idolis egregiam navavit operam. Fuit enim is Præfectus Urbi Kalendis Decembris illius anni, eique inscripta Lex unica Cod. Theodosiani, Ne in sua causa quis

(*) Hier. 27.

vi Hierobaal, hæc ipse Hieronymus habet (a): Ante annos paucos propinquus vester Gracchus nobilitatem patriciam sonans nomine, cum Præfecturam gereret Urbanam, nunc specum Mithræ, & omnia portentosa simulacra, quibus Corax, Niphus, Miles, Leo, Perses, Helios, Bromius pater intiantur, subvertit, fregit, exussit, & his quasi obfidibus ante promissis, impetravit baptismum Christi? Solitudinem patitur & in Urbe Gentilitas: dii quondam nationum cum habonibus & noctivis in solis culminibus remanserunt: vexilla militum Crucis insignia sunt. Hæc Hieronymus. Sed & Prudentius egregium factum Gracchi ita versibus cecinit (b):

(*) Prud. adv. Symmach. l. 1. * Plebico-las.

Jam quid Poplicolas * percurram nomine Gracchos Juro potestatis fultos, & in arce Senatus Præcipuos, simulacra deum jussisse vellere, Cumque suis pariter licitoribus omnipotentibus Suppliciter Christo se consecrasset regentes?

Quam autem infenso animo id Gentiles Senatores tulerint, exitus declaravit; siquidem secreto studere coeperunt Maximo tyranno adversus Gratianum Imperatorem.

VI.

Porro Maximus quantumlibet esset Christianus, uxoremque maxime piam haberet; tamen cæca dominandi libidine nullam quamvis homine Christiano indignam prætermisit occasionem, qua univerium conciliare sibi posset Imperium. Quod igitur sciret Senatores qui erant Romæ Gentiles, ob sublatas aras & sacrificiorum impensas directas adversus Gratianum infenso animo esse; eos spe feliciorum eventuum delimitos atque illectos, reddidit sibi devinctos, maximeque sui cupidos; atque adeo ut nomen Maximi ceteris Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

judicat. Anno proximo, nempe CCCLXXVII. eam quoque dignitatem obtinuit: ad eum enim directa pridie Non. Januar. Lex 3. Codicis Theod. De Quæstionibus. Gracchi meminit Hieronymus epistola 7. ad Lætam, & Prudentius lib. I. adversus Symmachum. Quare deceptus est Baronius, qui quæ de Graccho ab utroque dicuntur ad præsentem annum retraxit. Næpe multa eo tempore circa Religionem Paganam sub hoc Graccho emendata. Nam & simulacra portentosa Romæ ab eo excisa, quæ de re Hieronymus & Prudentius laudati, & ara Victorie jussu Gratiani diruta. Ita Gothofredus in Chronologia Cod. Theod. Cæterum anno CCCXII. num. XVII. & seqq. confutavimus quæ tradit Zosimus de Imperatoribus Christianis, eos sc. Pontificatus Maximi nomen usque ad Gratianum tulisse. Quare videnda quæ ibi diximus.

IX.

Ad num. VII. & seqq. Gratianus VIII. Cal.

lebrare & extollere, minime vererentur. Nam inter alia a Zosimo (c) proditum est, quod cum insectando idololatriam, Gratianus nomen pariter abjecisset Pontificis Maximi, quod non superstitionis amore, sed juris ac potestatis conservandæ gratia (ut dictum est) titulo tenus Christiani Imperatores hæctenus retinuerant; mox illud argutum in Gratianum scomma jactarunt, ex Symmachi puto fabulis depromptum: Si Princeps non vult appellari Pontifex Maximus, admodum brevi Maximus Pontifex fiet. Hæc apud Zosimum. Quæ autem illis contulerit Maximus, Gratiano extincto, suo loco dicemus.

(c) Zosim. l. 4.

At nulla interposita mora, hoc eodem anno, mense Augusto, Gratianus occiditur; de cujus nece hæc summam S. Hieronymus (d): Gratianus ab exercitu suo proditus, & ab obtivis urbibus non receptus, ludibrio hosti fuit; cruentaque manus vestigia pariter tue, Lugdunæ, testatur: Hæc ipse. Porro res gesta a Socrate (e) ita describitur: In rheda, quæ lecticæ speciem præsefererat, quæque a mulis gestabatur, Andragathius Maximi dux occultatus præcepit ut satellitibus Imperatoris denuntiaretur, Imperatoris Gratiani conjugem in ea vestam esse; Imperatorique flavium Rhodanum, qui Lugdunum urbem Gallia præterfuit, trajicienti obviam procedere. Imperator itaque conjugem esseratus, insidias haudquaquam evitavit, sed in hostis manus, tamquam cæcus in fossam, imprudens incidit. Nam Andragathius e rheda desiliens Gratianum interfecit. Hæc ipse, eademque Sozomenus (f). Cæterum Zosimus (g) longe aliter rem gestam sic breviter narrat: Conspicatus autem Gratianus primo quidem Mauros equites universos discessionem fecisse, atque Maximum Augustum acclamasse, deinde ceteros etiam paulatim ad Maximi partes transire; desperatis

VII. Gratianus obitus.

(d) Hier. ep. 3.

(e) Socrat. l. 5. c. 11.

(f) Sozom. l. 7. c. 13.

(g) Zosim. l. 4.

Septembris hoc anno occisus, ut inquit Marcellinus in Chronico, non vero anno sequenti, ut perperam Prosper in Chronico, ubi asserit, id factum Merobaudis Magistrum militum prodicione. Legendum enim, ut observat Hadrianus Valelius lib. 2. Rerum Francicarum, Mallobaudis Magistrum militum prodicione. Merobaudes quippe, qui bis Consulatum gessit, fidem ad ultimum Gratiano præstitit, eoque ab exercitu suo deserto ac prodito, Maximi Tyranni jussu sibi mortem conscivit, ut docet Pacatus in Panegyrico cap. 28. Nec refert, quod Ammianus lib. 30. cap. 3. Mallobaudem Regem appellet; cum idem Auctor lib. 31. cap. 10. prædat, Gratianum Mallobaudem Francorum Regem renunciasse Domesticorum Comitem, anno nempe Christi trecentesimo septuagesimo septimo; & Comites seu rectores Domesticorum, equitum & peditum Præfectorum & Magistrorum militiæ auctoritati proximi fuerint, idq.

Gratianus Aug. occiditur.

is rebus, sumptisque secum trecentis equibus, pleno cursu cum eis versus Alpes aufugiebat. Eas cum nonnullo munus praesidio reperisset; versus Rhaetiam, & Noricum, & Pannoniam, & Mysiam superiorem tendebat. Hac illius fuga non neglecta, Maximus Magistrum equitum Andragathium oriundum e Ponto Euxino, qui esse peramico in ipsum animo videretur, cum equis laborum tolerantissimis ad eum persequendum mittit. In impetu continuo Gratianum persequens, cum Sigiduni pontem transitorium apprehendisset, occidit. Haec Zosimus; qui tamen in eo lapsus errore est, dum Sigidunum pro Lugduno posuit; nam omnes alii, hique his temporibus scribentes, apud Lugdunum ipsum occisum esse testantur, ut Rufinus (a) qui cum Hieronymo eadem tradit, nempe suorum magis prodicione, quam vi hostium Gratianum Lugduni occisum esse: Quenul-timis affaribus Ambrosium nominasse, ipse in oratione habita in funere (b) Valentiniani narrat his verbis: Tu me inter tua pericula requirebas, tu in tuis extremis me appellabas, meum de te plus dolebas dolorem. Gratiani necem hoc anno, isdemque Consulibus, octavo Kal. Septembris contigisse, Marcellinus habet in Chronico. De annis vero quibus imperavit; Socrates, Sozomenus, & alii tribuunt ejus Imperio annos quindecim; ceterum si numeres a Consulatu Lupicini atque Jovini, & ejus anni nono kalendas Septembris, quo a Valentiniano patre idem Socrates tradit Gratianum auctum Imperio (ipse est annus Domini trecentisim sexagesimus septimus) utique reperies ipsum imperasse annos sexdecim & uno die amplius. At minime iis assentimur, qui tribuunt aetati ejus annos viginti quatuor; nam qui adultus (ut habet Ammianus c) a patre Augustus creatus est, atque annos sexdecim imperavit, plane numerum illum excessisse oportuit. Triginta octo eum vixisse apud Victorem legimus; sed puto legendum, annos vigintiocto, quantum ex Ammiano colligere licet.

* Lugduni.

(a) Rufin. lib. 14.

(b) Ambros. orat. in obit. Valentin. VIII.

Etas Gratiani.

(c) Amm. lib. 27.

IX.

(d) Ambros. orat. in obit. Valentin. Gratiani mores. (e) Ambros. in Psal. 61.

PAGIUS

ideoque dignitate eminerint. Natus erat Gratianus die decima octava mensis Aprilis anni Christi trecentisim quinquagesimi noni, ut testatur quoad annum Hieronymus in Chronico, & anno CCCLXVII, ostendimus. Vixit itaque annis quatuor ac viginti, ut habet Socrates lib. 5, cap. 11, aut annos circiter quatuor ac viginti, ut habet Sozomenus lib 7, cap.

aliquem proxime ab omnibus appetitum, a suis destitutum ac proditum: qui dudum in suggestu locatus Imperii, subito egens omnium, ab ipsis, quorum hereditarium fuerat sortitus obsequium, cepit urgeri, ingruentibus in exitum, inferentibus mortem, nullo auxiliatore, nullo jam socio sui, nullo comite. Quid aliud melius dixerit, quam quod ex ipso cui se devovit, acceperat: Nonne Deo subdita erit anima mea? Hoc est: Quid persequimini? Quid furitis? Quid insultatis? Carnem potestis interficere, animam non potestis. Vitam istam corporis potestis eripere, mercedem non potestis accingere. Scriptum est enim; Nolite timere eos qui possunt occidere carnem, &c. Tota namque illa tractatione quod reliquum est usque ad finem, idem sanctus commendans Gratiani pietatem atque constantiam, Maximam crudelitatem exaggerat, Judaeque comparat proditori, Pilatoque duriorum appellat, quod cum ille Christi corpus sepulture mandandum petentibus dederit, hoc Maximus denegasset. Deplorat hos mores, haec tempora idem Sanctus Ambrosius, cum in Apologia David ipsum Regem atque Prophetam commendat, quod cum ei oblata esset occasio nullo negotio nulloque sui periculo Saul persecutoris a Deo rejecti Regis occidendi, Regnique potiundi a Deo sibi unctione prophetica designati, abstinuit tunc a nece ipsius, expectans, ut a Deo mors eidem inferretur. Ait (g) enim: Quo solo exemplo docuit omnes homines non praeripiendum regnum, etiam si debeatur; sed expectandum, ut suo tempore deferatur. Utinam hunc virum imitati essent posterum: non tantas bellorum pertulissent acerbitates. Arguis quod unum occiderit; non consideras quot docuerit; quemadmodum pax orbi Romano perpetua servaretur. Quam gravi adhuc lumen vastitate! quam publico quodam totius Orbis funere appetiti, necem Regis exolvimus? Heu dura supplicia! Inde adhuc nobis barbarus hostis insultat, dum parata adversum se, in nos arma vertuntur. Sic vires ceciderunt publica, sic Romana virtus suis moribus fracta consenuit, dum publico rapitur parricidio, quod paterne sollicitudinis religione suscipitur. Haec gemens Ambrosius.

Sed funus Gratiani denegatum a fevo tyranno, celebremus nos laudibus, quae ab ejus saeculi scriptoribus sunt sine invidia cu-

13. Accurate uterque; vixit enim Gratianus annos viginti quatuor & aliquot menses. Baronius tamen Socratem hallucinatum contendit, quod Ammianus lib. 27, cap. 6, loquens de eversione Gratiani ad Imperium, quae anno CCCLXVII, contigit, scribat, Gratianum adultum jam proximum fuisse, eumque annos sedecim imperasse constet. Addere poterat Baronius Vi-

X.

(a) Rufin. lib. 13.

(f) Matt. 10.

(g) Ambros. in Apolog. David. c. 6.

XI.

PAGIUS

storem in Epitome, qui ait, Valentinianum sibi socium in Imperio assevisse Gratianum filium medium plene puberem. Verum hujusmodi loquendi formulae facile in errorem inducunt, ut passim similes, quae aetatem expriment, in hoc Opere explicantes ostendimus.

X. Imperii eius annos Victor in Epitome recte distinguit; Imperavit, inquit, cum patre Valentiniano annos octo, dies octoginta quinque, (die scilicet emortuali excluso) eum patre & fratre tres: (post mortem sc. Valentiniani patris) cum eodem fratre ac Theodosio quatuor: & cum his omnibus accedente Arcadio, menses sex; ubi utranque extremum mensem incompletum Victor praetermittit; alioquin scribere debuisset, menses septem & aliquot dies; cum, ut mox visuri sumus, Arcadius die XIX, mensis Januarii Augustus didus sit.

XI. A num. XIII. ad XXII, Zosimus lib. 4. nar-

cumulata: non enim a S. Ambrosio tantum, sed laudatur pariter a Rufino Gratianus, cum ait (a): Gratianus pietate & religione omnes pene qui antea fuerunt Principes superabat: usu armorum strenuus, velox corpore, & ingenio bonus erat; sed juvenili exultatione plus fere latus, quam sufficiebat, & plus verecundus, quam Republicae intererat. Multa magnaue Aulonius congestit de virtutibus Gratiani in gratiarum actione pro suo Consulatu, ut inter alia: In cibis, inquit, cujus sacerdotis abstinentior carinonia? in vino cujus senis mensa frugalior? Operto conclavis tui non sanctior ara Vestalis, non Pontificis cubile castius, nec pulvinar Flaminis tam pudicum. In officiis amicorum non dico paria reddi: antevenis, & quoribus in obsequendo praecedimus, erubescit pudore tam obnoxio, quam in nobis esse deberet ab Imperatore praeventis. Et inferius post nonnulla: Agrotantes amicos Trajanus visere solebat: hactenus in eo comitas praedicanda est. Tu & visere solitus & mederi, praebes ministros, instruis cibos, fomenta dispensas, sumptum adjicis medellarum, consolatoris affectos, revalescentibus gratularis. In quot vias de una ejus humanitate progredieris? Legionibus universis, ut in communi Marte evenit, si quid adversi acciderat, vidi te circumire tentoria: Satin salva, quare: tractare, vulnera sauciorum, & ut salutaria apponerentur medela, atque ut non cessaretur, instare. Vidi quosdam fastidientes cibos, te commendante, sumpsisse. Audivi confirmitate ad salutem verba profari, occurrere desideris singulorum: hujus sarcinas nullis aulicis vehere, his specialia jumenta praebere, illis ministeria perditorem instaurare lixarum: aliorum egestatem tolerare sumptu, horum nuditatem velare vestitu: omnia agere indefessis & benigne, pietate maxima, oblatione nulla: omnia praebere agris, nihil exprobrare sanatis. Haec & alia Ansonius Consul.

Cum igitur adeo spectata atque comm- Ann. Eccl. Tom. V.

mandata vita extiterit Gratianus; miramur vehementer Ammianum (b), qui cum ipsum laudet, in vana demum studia Commodi desexisse tradit: & quae tandem? quod feras in vivariis sagittis conficere soleret. Quid hoc demum, si rehaud illiberali consuevit juvenis interdum post curas genio indulgere? Quae haec collatio, ut qui nec pilum habeat similem Commodi, eundem Commodi comparet? sic quidem Ethnicus scriptor in Christianos Principes parum aequus.

Post necem vero Gratiani nequaquam XII: extinctus est Maximi furor; sed cum in alios Gratiani studiosos agentes in Galliis, tum praecipue in Merobaudem Consullem, & Balionem Ducem esse conversum, Pacatus tradit; occisumque illum, istum vero ob metum crudelium cruciamentorum sibi ipsi mortem intulisse, idem affirmat. Sed S. Ambrosius Balionis mortem eidem exprobravit Maximo, cum Legatum apud eum egit; nam in relatione ad Valentinianum haec habet (c) in persona Maximi: Quos, inquit, occidi? Respondi ei: epistolam. At quem virum? qualem bellatorem? Haccine fuit justa causa exilii, quod Imperatori suo fidem servavit? Non ego, inquit, eum justis occidi. Respondit: hoc audivimus, quod occidi justus sit. Sed inquit, si ipse sibi vim non intulisset, justeram eum deduci Cabillonum, & ibi vivum exuri. Ergo propterea & illud creditum est, quod eum occideris. Quis autem sibi parcendum putaret, cum occisus sit bellator strenuus, miles fidelis, Comes utilis? Haec S. Ambrosius. Sed Merobaudem injuste Prosper in Chronico infamat de prodicione Gratiani: nam Pacatus virum de fide sincera erga ipsum Imperatorem plurimum laudat.

Post vero exatiam Maximi crudelitatem, de stabiliendo sibi Imperio eum cogitare coepisse, Zosimus (d) tradit, Egotique misisse ad Theodosium Imperatorem Constantinopolim, ut ejus animum exploraret, vellet ne bello decernere, vel A a a a z ad.

(b) Amm. lib. 31.

XII: Cades amicorum Gratiani.

(c) Ambros. epistol. 27.

XIII.

(d) Zosimus lib. 4.

rata Gratiani caede, ait, Maximum Legatos ad Theodosium Imperatorem misisse, & Theodosium consensisse, ut Maximum Imperator esset, sed clam in eum bellum molitum esse. Rufinus Imperatoris vero lib. II, cap. 15, ait: Valentinianus in res pax Italia regens, fratris necis atque hostis metu persanctus, territus, simulatione oblatans pacem a Maximo, simulans ipse quoque libenter amplectitur. Duae itaque Legationes distinguendae, altera Maximi Tyranni ad Theodosium M. altera a Valentiniano juniori ad Maximum. Utra prior fuerit, incertum. A Valentiniano D. Ambrosius Mediolanensis Episcopus ad Maximum missus; Legatio vero ad Theodosium anno sequenti obita, ut tradit Sigonius in libro de Occidentali Imperio. Verum est, Valesium in Notis ad Socratem lib. 5, cap. 12, contendere, eam pertinere ad annum CCCLXXXVII, quo Cynegius Praefectus Praetorio fuit, quod Zosimus lau-

CHRISTI
383.DAMASI PAP.
17.VALENTIN. S. IMP.
THEODOSII 5.Legatio
Maximo
ad Theo-
dosium.(a) Socrat.
lib. 5. c. 11.
Sozom. l. 7.
cap. 13.XIV.
Ambro-
sius devo-
vet se sua-
que pro
salute Ita-
liæ.

(b) Ps. 105.

Satyri
Ambrosii
fratris ob-
itus.

PAGIUS

adficere ipsum in collegam Imperii. Ille autem temporis rationem ducens, bona spe aluit tyrannum; ne eodem furore quo cæperat, pergeret, atque superans Alpes, Valentinianum imbellem adolescentulum æque conficeret, totumque sibi Occidentale Imperium vendicaret. Quod vero tradunt (a), post Gratiani necem Valentinianum, Justinam, atque Probum Præfectum Prætorio metu deseruisse Italiam; haud quidem hoc anno contigit, sed cum postea ex improviso Maximus se in Italiam intulit: quando autem id acciderit, suo tempore dicturi sumus. Cæterum ut ferventis tyranni impetus intra Galliarum limites contineretur, qui instar fulguris eodem ferme momento Britannias, Gallias, atque Hispanias reddidit sibi subditas; latentis fuit virtutis, nempe divini numinis, Maximum id prope nescientem coercentis. At quomodo hoc? audi.

S. Ambrosius audito obitu Gratiani, barbaroque omnes sub Maximo militantes ad totius cladem Imperii esse paratos, ac jam jamque in Italiam grassaturos, ab omnibus & ubique timeri; apud Deum sequester pacis accessit, instarque Moyfi stetit in (b) contractione in conspectu ejus, ut averteret iram ipsius, se suaque pro omnium salute devovens. Obtinuit tandem quod enixis precibus efflagitavit, sed dispendio carissimæ rei, nempe obitu amantissimi fratris Satyri. Testatur quidem id ipse in ejus oratione funebri, cum ait: *Nihil habeo quod querar, sed habeo in quo Deo gratias agam: quia semper optavi, ut si que perturbationes, vel in Ecclesiam, vel in me manerent, in me potius ac meam reciderent domum. Deo igitur gratias; quia in hoc omnium metu, cum omnia motibus sint suspecta barbaricis, communem merorem privato dolore transigi, & in me conversum est quicquid timebamus omnes: atque utinam hic consummaturum sit, ut dolor meus publici doloris redemptione sit. Nihil quidem habui, fratres carissimi, in rebus humanis tanto fratre pretiosius, nihil amabilius, nihil carius: sed præstant privatæ publicæ, &c.* Præsenti enim anno obitus Satyri fratris contigit; ut ex eo perspicue potest intelligi, cum idem Ambrosius ait, eum litteris Symmachi revocatum ne ex Africa in Italiam veniret, flagrante ipsa Italia bello civili, nimirum cum Maximus in Italiam

laudatus scribat, Theodosium dedisse in mandatis Cynegio Præfecto Prætorii, cum eum ablegaret in Aegyptum, ut imaginem Maximi conspiciendam Alexandrinis exhiberet, publiceque poneret, & consortem hunc Imperii factum esse, habita ad populum oratione declararet. Verum Cynegius Præfectus Prætorio fuit anno CCCLXXXIV. & quinque sequentibus. Cumque Postumianus Præfectus Prætorio Orientis

(ut dicemus) ducturus diceretur exercitum: ille vero contineri non potuit, quo minus periclitanti fratri Ambrosio præsto esset.

Ob cujus prosperum comæatum S. Marcellinam sororem votum nuncupasse S. Laurentio, idem affirmat. Et quidem plane miraculo accidit, ut e maris tempestate, facto naufragio, liber evaderet; cum & sacrum illud pro salute viati cum secum ferret, nempe sacratissimam Eucharistiam sudario obvolutam atque custoditam; cujus antiqui in Ecclesia moris alibi pluribus meminimus. Sed de nuncupato voto sororis hæc ipse Ambrosius: *Tuis enim votis apud Sanctum martyrem Laurentium impetratum esse nunc cognoscimus comæatum: atque utinam non solum comæatum, sed etiam prolixum vite tempus rogasses, &c.* At quoniam pacto cum periculo evasisset, a Catholice communionis Antistite baptizari voluerit, idem prosequitur oratione, cum præsentis temporis rerum statum, & ex his quæ gesta essent, quæ proxime futura timerentur, ita describit (c): *Si nunc urgeri Italiam tam propinquo hoste cognosceres; quantum ingemisceres, quantum doleres in Alpium vallo summam nostræ salutis consistere, linguarumque concadibus constitui murum pudoris? Qua afflictione mæreret, in tanto teneri discrimine tuos ab hoste impuro atque crudeli, qui nec pudicitia parceret, nec salutem? Quoniam, inquam, hæc modo ferres, qua nos perpeti, & fortasse quod gravius est, spectare cogemur, rapi virgines, & avulsos a complexu parentum parvos liberos supra tela jactari, incessari sacrata Deo corpora, & senilem vidua maturioris uterum in usus desuetos onerum redire, non pignorum? &c.*

De sepultura autem Satyri fratris, Dungalus nobilis suorum temporum scriptor, in commentario edito contra Claudium Taurinensem Episcopum ad Ludovicum Pium, & Clotharium ejus filium Imperatores, his verbis meminit: *Idcirco, ut arbitror, Ambrosius suum fratrem quem nimium dilexerat, juxta sanctum martyrem Victorem sepelivit, de quo tres libros edidit egregios, unum de ejus planctu, alteros duos consolatorios de Resurrectione & Paradiso; cujus epitaphium hoc dicitur tetraſtico.*

Uranio Satyro supremum frater honorem.
Mar-

ad extremum hujus anni adhuc fuerit, apparet, Maximum anno tantum sequenti Imperatorem a Theodosio M. agnitum. De Cynegio & Postumiani Præfectura legendus Gothofredus in Chronologia Codicis Theod. ubi variae Leges exhibentur ad Cynegium Ps. P. anno sequenti inscriptæ. Maximus Victorem filium primum Cæsarem, ac deinde Augustum renunciatum, ut docet vetus Inscriptio a Sigonio cita-

XV.

XVII.

(a) Vit.
sanct. lit.
c. pag.
147.
Epitaphium S.
Marcellinæ.

Martyris ad lavam detulit Ambrosius.
Hæc meriti merces, ut sacri sanguinis humor
Finitimas penetrans adluat exuvias.

Missa sunt ista nobis haud pridem in lucem vindicata a clarissimo viro & eruditissimo Nicolao Fabro I. C. Parisiensi, cui ex consuetudine litterarum intima amicitia conjungimur.

His opportune subjiciendum existimavimus epitaphium S. Marcellinæ sororis ejusdem S. Ambrosii, quæ juxta sanctos fratres maluit sepeliri, quam sepulcris patriis condi. Accepimus illud ex Codice bibliothecæ Basilicæ S. Petri (a), ubi, post vitam ejusdem S. Marcellinæ, hæc habetur inscriptio.

Incipit Epitaphium S. Marcellinæ Virginis:
*Marcellina, tuos cum vita resolveret artus,
Sprevisti patriis corpus sociare sepulcris,
Cum pia fraterni speras consortia somni,
Sanctorumque cupis cura requiescere terra:
Nil longinqua domus casto decerpit amori,
Affectus nec morte perit: nam munere letbi
Rursum tacta soror, fraternæ redderis aula.
Quamvis magna pio suspiret Roma dolore,
Tertia quod sacris patitur jam damnata sepulcris,
Nec tamen angustæ sedem quis dixerit aula.
Corporis hæc domus est: nam te, pia virgo, supernum
Accipit Imperium, placidæque ad munera vita
Æternæ Christus pretium tibi destinat aula.
Præmia dans castis intactæ matris honore.
Te Juli medius transcendit fervide cursus,
Et te virgo tuus transiit ad æthera sponsus.*

Apparet ex his S. Marcellinam Romæ cum virginibus sacris degentem, noluisse paterno sepulcro condi, sed Mediolanum transferri corpus suum, ponique apud sanctos Satyrum & Ambrosium, fratres, ambos æque juxta sanctos martyres tumulatos.

PAGIUS
to descripta: DD. NN. MAG. CL. MAXIMO. ET FL. VICTORI PIIS FELICIBUS SEMPER AUGUSTIS BONO R. P. NATIS. Ubi Maximus duo prænomena habet

CHRISTI
383.DAMASI PAP.
17.VALENTIN. S. IMP.
THEODOSII 5.

Quanti fecerit ipse sanctus Ambrosius apud sanctos martyres sepultura locari Christianum hominem; ex eo poteris intelligere, quod ipse etiam voluit sepeliri in Ambrosiana a se erecta basilica, inquam transtulerat corpora sanctorum martyrum Gervasii atque Protasii. Porro id ex majorum instituto usurpatum, idem affirmat Ambrosius ipse, siue velimus, Maximus Taurinensis (cujusvis alterutrius sit sermo ille) cum ista habet (b): *Ideo a majoribus provisum est, ut sanctorum ossibus nostra corpora sociemus; ut dum illos tartarus metuit, nos pœna non tangat, dum illis Christus illuminat, nobis tenebrarum caligo diffugiat. Cum sanctis ergo martyribus quiescentes, evadimus inferi tenebras eorum propriis meritis, at tamen consocii sanctitate.* Hæc & alia ibi. Quod vero a majoribus id traditum dicat, plane alludere videtur, quod in sacris cœmeteriis, in quibus corpora recondebantur sanctorum martyrum, Fideles quoque cæteri, qui fide constantes in communicatione Catholica diem clausissent extremum, sepeliri solerent.

Quin etiam & S. Paulinus (c) Nolanus Episcopus imitatus esse videtur S. Ambrosium, dum ad finem panegyrici Celsi pueri habet hos versus:

*Quem Complutens mandavimus urbe propinquus
Conjunctum tumuli fœdere martyribus;
Ut de vicino sanctorum sanguine ducat,
Quo nostras illo purgat in igne animas.*

Hæc Paulinus, qui & litteris interpellavit S. Augustinum, ut eodem argumento scriberet commentarium: Utrum scilicet profit alicui post mortem, quod corpus ejus apud sancti alicujus memoriam sepeliatur. Præstitit id ipse, cum de Cura agenda pro mortuis ad eundem Paulinum tractatum scripsit: quem velim consulas: nobis enim institutum prosequendi onus incumbit.

Inter hæc autem, cum tot tantaque mala ob tyrannidem Maximi in Italia timerentur, perdifficilem ac plane desperatam legationem Valentinianus Imperator Ambrosio credit ad Maximum, si forte ille veritus sanctitudinem viri ubique spectatam ac prædicatam, furentes cohiberet animi impetus dominandi libidine incitatos. Immenstæ plane agebatur molis opus, exundantem torrentem aliquo posse obice coerceri, incendiumque extinguere, quod vehementioribus flammis

Magni scilicet, & Clementis. In Nummis tamen dicitur tantum Magnus Maximus; sed Sulpicius in lib. 2. Hist. cum Maximum Clementem vocat.

Ad

(b) Apud
Ambros. serm.
77.(c) Paulin.
epist. 43.XIX.
Legatio
Ambrosii
ad Maximum.

ex morte Gratiani, universo sibi vendicato Galliarum exercitu, in Maximo maximum acceperat incrementum. At non cunctatus est sanctus sacerdos opus aggredi deploratum, spem sibi concilians ex divina potentia, cujus arbitrio cor Regis agitur. Fuit hæc prior legatio, posterior vero post sequentem annum, licet Paulinus scriptor Vitæ ipsius Ambrosii ambas in unum confundat maximo præjudicio veritatis: semel namque iterumque eodem munere apud Maximum ipsum esse perfunctum, ejusdem Ambrosii testificatione liquet; de utraque enim legatione meminit ipse in oratione in funere Valentiniani habita, his verbis (a): *Ego tuus iterum Legatus repetivi Gallias: & mihi dulce illud officium fuit pro salute tua.* primo, deinde pro pace atque pietate, qua fraternas reliquias postulabas, nondum pro te securus, & jam pro fraterna sepultura honore sollicitus. Hæc ipse. Quæ autem extat ejusdem Ambrosii relatio ad eundem Valentinianum, posterior certum est fuisse legationis; nam in ea ipse mentionem facit de priori, ubi ait: *Non commississes secundam legationem, nisi primam probasset.* Cujus quidem Acta licet exciderint; tamen quid in ea gestum sit, satis expressum habetur. Nam idem S. Ambrosius in epistola ad forem, qua queritur de contumeliis ab ingratiissima Justina Augusta sibi multis modis frequenter illatis, & inter alia quod ab ea tyrannus nominaretur, hæc habet: (b) *Non hoc Maximum dicere, quod tyrannus ego sim Valentiniani: qui se mea legationis objectu quaritur ad Italiam non potuisse transire.* Hæc de priori legatione: posterior autem haud ita feliciter confecta est, ut suo loco patebit. Sic igitur uni Ambrosio acceptum ferendum est, quo minus tyrannus non continuo eodem quo cæperat progredi impetu atque furore, universam Italiam imparatam igne ferroque vastarit. Sed & ex his intelligis, turbas illas ab eadem Justina Arianis studente in Ambrosium concitatas, post priorem hanc de qua egimus legationem Ambrosii contigisse; ut scias errare Socratem (c) atque Sozomenum (d) eas ante Gratiani obitum recententes.

(a) Ambrosius, ovatur in funere Valentiniani.

(b) Ambrosius, epist. 33.

(c) Socrates, lib. 5. c. ult.

(d) Sozomenus, lib. 7. c. 13.

Gratiani adversus impium ultimum edictum.

PAGIUS XII. Arcadius a patre Augustus.

xime pii, licet interdum indignissima, ipsum rescripsisse dixerimus fraude Macedonii Magistri officiorum. Sic patenti exemplo vides, minime apud Deum Principes excusari, cum ministrorum fallaciis ad noxia statuenda decepti aliquando inducuntur. At novissimam hanc Gratiani functionem tamquam testem ejus erga Christianam religionem studii describamus, quam ipse in procinctu edidit militari; est vero hujusmodi (e):

(e) I. 5. de Apoll. Cod. Theod.

Christianorum ad aras & templa migrantium, negata testandi licentia, vindicamus admissum. Eorum quoque flagitia puniantur, qui Christiana religionis & nominis dignitate neglecta, Judaicis semet polluere contagiis. Eos vero qui Manicheorum nefanda secreta, & scelerosos aliquando sectari maluerit secessus, ea jugiter atque perpetuo poena comitetur, quam vel diuinae arbitrii genitor Valentinianus adscripsit, vel nostra nihilominus decreta jusserunt. Auctores vero persuasionis hujus, qui lubricas mentes in proprium deflexerant consortium, eadem quæ reos erroris hujusmodi poena comitetur: quin etiam graviora plerumque pro motibus Judicum & qualitate commissi extra ordinem promi in nefarios scelere hujus artifices supplicia censemus. Sed ne vel mortuos perpetua vexet criminationis injuria, vel hæreditariae quaestiones temporum varietate longorum prorsus emortuae in redemptivos semper exagitantur constitus; hujusmodi quaestionibus metam temporis adscribimus: Ut si qui defunctum violata atque deserta Christiana religionis accusat, eumque in sacrilegia templorum, vel in ritus Judaicos, vel ad Manicheorum decus transisse contendit, eaque gratia testari minime potuisse confirmat; intra quinquennium iuge, quod cum officiosis actioibus constitutum est, proprias exerat abtiones; futurius iudicii hujusmodi sortitus exordium, ut eodem in luce durante, cujus prævaricatio criminanda est, flagitii hujus & sceleris particeps fuisse doceatur, publica sub testificatione testatus probet indicium; neque quam superno nomini tacitus præstitit perfidiam, sceleribus atque quiescens, prævaricationem deinceps tamquam ignarus accuset. Dat. XII. Kalend. Junii Patavii, Merobaude II. & Saturnino Coss. At de rebus Occidentalibus hujus anni hæc tenus: jam ad res Orientis hujus temporis enarrandas stylum convertamus.

XXI.

XXII.

scribit die decima septima Januarii, Socrates ac Idacius in Fastis, qui id factum tradunt die decima sexta Januarii. Dies XIX. electus, quia Theodosius Magnus eodem Imperium acceperat. Sic Arcadius Theodosium juniorem filium

lendas Februarii Theodosius Imperator Arcadium filium majorem natu pronunciauit Augustum: ita Socrates (a), Sozomenus (b), Marcellinus, (c) & alii. Erat tunc Arcadius annum ætatis agens sextum, & natus nimirum sub Consulatu Gratiani quarto & Merobaudis, triennio ante Theodosii patris Imperium. At pius Princeps parum sibi visus contulisse filio, si Romanum illi tradens Imperium, non æque in eum transfunderet pietatem; ad Gratianum Imp. epistolam jam scripserat, qua eum rogavit, ut egregium pietate virum, qui filium doceret, quaereret, invenitumque Constantinopolim mitteret. Scripsit ea de re Gratianus ad Damasum Romanum Pontificem, qui misit ad eum Arsenium Ecclesie Romanæ diaconum egregia probitate spectatum & litteris insigniter eruditum. Cui, cum Constantinopolim pervenisset, Theodosius filios suos tradidit, moribus ac litteris imbuendos, atque dixit: *Posthac tu magis pater eorum, quam ego.* Accidit & illud memoria dignum: cum enim ingressus scholas, vidisset Theodosius Arsenium stantem, Arcadiumque auditorem sedentem, indignatus est, quod magisterii gradum parum decore servasset, cum stans ipse doceret, Arcadius vero sedens addiceret. Arsenius autem cum se excusaret, atque diceret, haud decere sedentem se docere Imperatorem; indignatione ille commotus abstulit ei Imperatoris insigne, sedereque in throno Arsenium compulit, filium vero detecto capite auditorem profiteri; illud inculcans, tunc prolem suam vere fore dignam Imperio, si cum scientia æque imbuta fuerit pietate. Hæc quidem pluribus in ejusdem Arsenii vita (d) narratur; & licet ibi de duobus Theodosii filiis mentio habeatur, tamen de Honorio constat hoc tempore nondum natum esse, quem Placilla Augusta peperit anno sequenti, Ricomere, & Clearcho Consulibus; a-

Arcadius appellatur Augustus.

(a) Socrates, l. 5. c. 10.

(b) Sozomenus, l. 7. c. 12.

(c) Marcellinus, in Chron.

Arsenius magister Imperatoris.

(d) Apud Metaph. 8. Maii. Sur. 19. Julii.

PAGIUS

filium IV. Idus Januarii, quo Honorius ejus frater Imperator dictus fuerat, Imperii consortem fecit, ut infra videbimus. Si jam usus invaluisset, ut diebus Dominicis, aut solennioribus Festis hujusmodi nuncupationes fierent, errores, qui in numeros irrepere, facilius degerentur; sed hoc subsidio deficiente, ad conjecturas recurrendum. Porro eam inaugurationem currenti anno peractam, ex Arcadii Nummis, & Themistii Oratione 16. quæ est de pace & Consulatu Saturnini, hujus anni initio recitata, certum redditur. Cangius lib. de Familiis Byzantinis Augustis, duos Arcadii Nummos producit, in quorum postica legitur: **C O N C O R D I A A A A A.** quæ quatuor ultimæ literæ quatuor Augustos denotant, nimirum Gratianum, Valentinianum juniorem, Theodosium & Arcadium. Hæc enim Numismata post præsentem annum, quo Gratianus mense Augusto occisus est, cudi non potuerunt. Parte alia, an-

liquis enim, quod sciret duos fuisse Theodosio filios adjecit Honorium.

XXIII.

Contigit autem postea, ut cum Arsenius Arcadio verbera infixisset; ille vero meditaretur instar Neronis, magistro suo mortem inferre; ipse divino monitu ab aula clam recedens, ad Egypti eremum se contulerit, ubi vixit egregia sanctitate toto Orbe conspicuus; unde S. Hieronymus (e) de S. Paula in Egyptum peregrinante ait, vidisse Macarios, Arsenios, atque Serapiones. Porro quam pie sancteque Theodosius Imperator filios instituendos curaverit, argumento sunt quæ de ipsorum consobri- no Nebridio tradit S. Hieronymus (f), ut- pote qui illis accesserit condiscipulus; ait enim: *Mirum dictu est: nutritus in Palatio, & condiscipulus Augustorum, quorum mense ministrat Orbis, & terræ ac maria serviunt, inter rerum omnium abundantiam, in primo ætatis flore tantæ verecundia fuit, ut virginalem pudorem vinceret, & ne levem quidem obsceni rumoris in se fabulam daret. Deinde purpuratorum propinquus, socius, consobrinus, eisdem cum ambobus studiis eruditus (quæ res etiam externorum mentes sibi conciliat) non est inflatus superbia, nec ceteros homines adducta fronte contemp- sisset, &c.*

(e) Hieron. epist. 27.

(f) Hieron. epist. 9.

Eodem quoque anno, mense Junii (ut auctores sunt Socrates (g) & Sozomenus (h) celebratur Synodus Constanti- nopolitana a Theodosio convocata ad dirimen- das in Ecclesia concitatas ob diversas hæreses ubique discordias. Agebat hoc anno Præfectum Prætorio summum magi- stratum Posthonianus, ut ejusdem Theo- dosii rescripta (i) indicant iisdem Con- sulibus ad eum data; ad quem Grego- rius Nazianzenus scribens, ejus Synodi me- minit: nam cum in primis ipsius egregiam eruditionem commendat, deque amplissi- mo magistratu ob virtutum merita con- secuto congaudeat, de eadem coacta Syno- do.

(g) Socr. l. 5. c. 10.

(h) Sozom. l. 7. c. 12.

Concilium Constanti- nopolitana- rum.

(i) l. 10. de bon. pro- scrip. & l. 11. de her. C. Theod.

te currentem annum Arcadius eam dignitatem non obtinuit: Themistius enim loco citato Theodosium laudans, quod Saturninum in hunc annum Consulem designasset ait: *Cum in potestate esset tua, si nondum tibi tempestivum illum horem (nempe Consulatum) judicares, unicum tuum designare filium; hunc, inquam, cum pro te renuntiare liceret; (quod & antiquis & recentioribus Imperatoribus solenne fuit, ut illud tanquam futuri Principatus initium, liberis suis ante purpuram traderent) cum hac facere tibi omnia liceret, noluisse tamen, Nondum itaque hujus anni initio, quo ea Oratio dicta, Arcadius Imperator erat.*

Ad num. XXIV. Imperatores Christianos annis, quibus Quinquennalia & id genus festa edere, Religioni consulere, & ad reducendos hæreticos collationes indicere solitos, variis exemplis ostendi. Luculentum hoc anno Theodosii Magni Quinquennalibus nobilitato, sese offert. Post

XIII.

Collatio de Theodosio Mag. indi- cat.

CHRISTI 383.

DAMASI PAP. 17.

VALENTIN. 8. IMPP. THEODOSII 5.

(a) Greg. Naz. epist. 72. modo ita habet (a): Nihil tam Imperio tuo convenire existima (quandoquidem rursus Episcoporum Synodus celebratur haud scio qua de causa, & quomodo coeuntium) quam ut te praefecto, ac tua opera Ecclesia ad pacem adducantur, etiam si eos qui dissidiis & factionibus contendunt, a sperius oburgare oporteat. Quod si curiam nimium curiosus esse videatur, quod cum a negotiis recesserim, non tamen curam & sollicitudinem abiecerim; hoc ne mireris: Non enim quemadmodum a thronis & fastuoso superbia, ita etiam a pietate secessimus: quin potius eo majorem fidem auctoritatemque apud te habiturus mihi videor, ut qui non rem meam privatam, sed publicam utilitatem curem. Haec ad Praefectum Praetorio Gregorius.

XXV. Eodem quoque argumento, nempe ut in Synodo Episcoporum habenda studeat paci Ecclesiae concilianda, idem Gregorius eodem tempore litteras dedit ad Saturninum; illum quidem puto, qui hoc anno cum Merobaudae Consulatum gessit, creatus hic a Theodosio in Oriente, ille vero a Gratiano & Valentiniano in Occidente. Litterae autem Gregorii ad Saturninum datae sic se habent (b):

(b) Greg. Naz. epist. 72. Non est apud me dubium (alioquin temerarium esset scribere) quin amicitiae officium a me requiras. Externis enim licentiam, nobis autem loquendi libertatem tribuis, ut conservis bonus iis qui eo honore digni habiti sunt, ut ad Deum appropinquent. Quocirca te quoque salutamus, & desiderio tuo morem gerentes, rerum nostrarum statum tibi exponimus. Omnia apud nos Dei beneficio recte se habent, hoc uno excepto, quod de Ecclesiis anxii & solliciti sumus tam fide perturbatis. His quicquid operis afferre poteris, communem concordiam & re, & sermone impigre constitue: quandoquidem Episcopi rursus coeunt; ac metuendum rursus est, ne nunc quoque pudore suffundamur, si haec Synodus pirum praclarum finem habuerit quemadmodum & prius. Nam quae nobis contigerunt, ea Deo omnia scienti & cognoscenda & iudicanda relinquemus; etiam si jucundo animo invidia eorum qui id appetebant, cessimus, non tamquam suam quamdam rem, ut plerisque videtur, sed admodum periculosum relinquentes; ac velut ex aspera & gravi tempestate ad tranquillum quem-

PAGIUS Post Constantinopolitanam Synodum Oecumenicam a biennio celebratam, qua Eunomiani, Arian, Macedoniani seu Pneumatomachi inter ceteras haereses condemnati sub Theodosio M. fuerant, Ecclesiaeque Orthodoxis Episcopis restitui iussit: vice versa Haereticorum, praesertim eorumdem, coetus prohibiti Lege 8. Codicis Theod. De Haereticis, eodem anno data, & Lege 9. ejusdem Codicis De Haereticis, anno praecedenti emissa. Nihilominus in multis Impe-

dam & tutum portum appellentes. Haec ad Saturninum Gregorius. Porro hos magistratus litteris Gregorii admonitis, impigre curasse negotium, rescripta Imperatoris ad eundem Posthumianum data declarant.

XXVI. Convocati sunt in hanc Synodum omnium vigentium tunc haesum defensores, qui inter eos principem locum tenere videbantur, ut si fieri posset humanitate Imperatoris, abjecta haeresi ad Ecclesiam Catholicam revocarentur; qui vero animo refractario recusarent, legibus punirentur. Quid autem coacta in unum Synodo actum sit, perpaucis sunt quae significant. Sed quid de his habeat Sozomenus (c), videamus: Imperator Nectarium accersit, & cum eo de futura Synodo communicat, & quaestiones eas, quae haereses peperissent, ut in disceptationem proponeret, injungit, quod una fieret credentium in Christum Ecclesia, & doctrina consona, qua religio conformari debeat. Nectarius igitur privatim secum meditatus, Angelio Novatiana Ecclesiae Episcopo, ut in fide secum sentienti (in his scilicet quae ad Nicenum Symbolum pertinent) voluntatem Imperatoris aperuit. Ille vero, qui ut vita sanctimoniam operibus repraesentabat, ita in verborum argutiis, & lenociniis minime exercitatus erat, sibi considerandum proponebat, si quid facti opus esset. Sin vero disputandum foret, virum producebat ex lectoribus suis tunc unum, Syinnium nomine, sed cui postea idem Episcopatus est commissus, ratione & oratione praestantem; qui sacrorum librorum explicationes exacte calleret, & variam eorum cognitionem haberet, quae tum ab Ethnicis, tum ab Ecclesiasticis auctoribus scripta erant.

XXVII. Qui quidem vir etiam hoc articulo rectissime consulere visus, auctor fuit ut ferverent institutas cum sectariis disputationes, utpote rixarum atque pugnarum fomites; sed ex ipsis quaerent, reciperent ne eos, qui ante Ecclesiam distractionem interpretes, & doctores fuissent scripturae sacrae. Etenim si horum testimonia rejecerint, inquit, a suis ipsorum consortibus explodentur: sin autem sufficere eos ad controversias decidendas arbitrabuntur, produci oportet illorum libros. Certo enim sciebat, veteres, qui coeternum cum Patre Filium cognoverant, ausos non fuisse dicere, illum ex aliquo principio duxisse

rui Praefectura Orientalis partibus tumultus exinde exorti, & Haeretici Imperialium Constitutionum executioni omni opere intercessere. Quare Theodosio visum, hoc anno novam Synodum Constantinopolitanae indicere, quo etiam conventum mense Junio, ut memorant Socrates lib. 5. cap. 10. & Sozomenus lib. 7. cap. 12. eo nempe fine, ut paci Ecclesiae tandem consulere retur, atque in unam fidem mutuo Episcoporum congressu coiretur. Et vero Arianorum, Eu-

CHRISTE 383.

DAMASI PAP. 17.

VALENTIN. 8. IMPP. THEODOSII 5.

se originem. Cum igitur & Nectario id se recte habere videretur, & Imperator edoctus, consilium collaudasset; animos sectariorum pertentabat, quidnam ipsi de veterum interpretationibus sentirent. Illis ea magnifice laudantibus, ipse palam verbis expressis proposuit, num illorum dictis in finiendis quaestionibus staturi sint, & satis ne locupletes doctrina testes eos esse judicent. Orta & circa banc quoque rem inter sectarum principes disensione (neque enim consimiliter singuli de veterum libris sentiebant) animadvertit Imperator, quod nudis privatatum opinionum altercationibus nixi, definitum aliquid pronunciant detraherent. Quamobrem damnata hac illorum perverbia, iussit ut unaquaque secta doctrinae suae libellum ipsi porrigeret.

XXVIII. Cum itaque huic negotio conficiendo praestitutus dies adesset; convenerunt in Palatium pro iis qui consubstantiali Trinitatem profitebantur Nectarius & Agellius, pro Ariana haeresi Demophilus ejus Antistes, pro Eunomiani ipse Eunomius, Eleusius autem Cyzici Episcopus pro iis qui vocantur Macedoniani. Acceptis vero singulorum libellis, solos eos approbavit, qui consubstantiali Trinitatem assererebant: reliquos vero ut absurdos dirupit. Ac Novatiani quidem hinc praeter sententiam nihil accidit: siquidem conformem cum Ecclesia Catholica opinionem de Deo habent. Ceteri vero suis ipsorum sacerdotibus indignabantur, quod coram Imperatore sibi ipsi inscite fuissent adversari; multique ceteris damnatis, ad sententiam approbatam conversi sunt. Imperator vero lege lata sanxit, ut sectarii neque conventus agerent, neque doctrinam fidei profiterentur, neque Episcopos aut alios ordinarent; atque ut alii urbibus agrisque expellerentur, alii notarentur infamia, & Reipublica consimiliter ac ceteri participes non essent: & graves quidem legibus adscribebat penas, sed eas non exequabatur: neque enim ut penas irrogaret, sed ut metum incuteret subditis suis studebat, ut sibi in divinis concordem fierent: siquidem & illos laudabat, qui sua sponte convertebantur. Hac tenus de his Sozomenus. Porro singulas

Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS nomianorum, Macedonianorum antesignani eo convenere, tentaque ibi eorum animi duplici potissimum ratione. Prolocati quippe primum ad Patres & Scriptores, qui Ecclesiae distractionem praecesserant; deinde Formulae Eidei a singulis expectata: verum irrita haec omnia conata. Quare ad iussiones & sanctiones animum rursus appulit Theodosius M. Lege 11. Codicis Theod. De Haereticis, hoc anno emissa; sequenti vero anno Lege 12. ejusdem Codicis De Haereticis, quae districtior & severior. At quam parum, vel quam lente ea Lex executioni tradita fuerit, & quidem in ipsa urbe Constantino-

leges, quas hic recenset, inferius describemus. Habet haec eadem Socrates (a), & quidem pluribus; addiditque ob rem praclare gestam, consilio Syinnii Novatiani, ipsum Theodosium eisdem Novatiani favisse, passumque esse ecclesiam Constantinopoli habere, conventus agere, frivue privilegii, quae Catholicis impertita fuissent.

XXIX. At quoniam suspecta fides est haereticorum de suis dogmatibus & eorum sectatoribus aliquid affirmantium; aequo nobis dubium redditur, immo (ut verius dicam) mendacium esse convincitur totum hoc quod de Nectario ait, in causam tanti momenti Novatianum Episcopum, consuluisse, atque (ut illud usurpem) perinde ac si in Israel Deus non esset, deum Accaron adiiisse, Quis sibi persuadeat, in eam Synodum, in qua fortiores haesum propugnatores audiendi essent, non vocatos esse a Theodosio Catholicos Episcopos, qui doctrina ceteris eminerent? ut inter alios Gregorium Nysenum, quem constat non solum hoc tempore fuisse superstitem, sed & plures adhuc vixisse annos, Amphilochem Iconii Episcopum aequo disertum, Diodorum Tarsensem, eundemque Nectarii studiosum, & illos ipsos, quos idem Diodorus dederat eidem Nectario in divinis litteris consultores atque doctores; ut Evagrium relictum a Gregorio Nazianzeno praetermittamus, atque alios complures, quibus Synodus creditur abundasse; qui omnes Agellium decreperunt senem, & juvenem Syinnium antecellerent doctrina rerumque peritia. Quis igitur persuadere sibi poterit, his omnibus posthabitis, Nectarium convenisse Novatianos haereticos, eorumque praescripto dumtaxat rem tantam administrasse, & in tanto negotio, tacentibus reliquis, soli Nectario cum haereticorum antesignanis sermonem habere permissum esse? At quam re vera egregie digneque qui Synodo interfuerunt Episcopi, fidei causam pertractarint, unius ex iis exemplo facile poteris intelligere.

XXX. Cum enim Theodosius Imperator ob id (ut dictum est) praefens Concilium congregasset, ut haereticos omnes sub una fide

politana, ostendit Lex ejusdem Codicis 13. De Haereticis, haud integris quinque mensibus post Legem 12. data: imo & Lex 14. De Haereticis, anno CCCLXXXVIII. lata, qua urbibus expelli, contra loca abdita adire Haeretici quicumque jubentur; iidemque Clericos vel Episcopos constituere, habere, coetus agitare, privatim, publiceque prohibentur. Supplicandi tandem sibi contra id Theodosius Magnus aditum Haereticis intercludit, Vide plura apud Gothofredum in harum Legum Commentariis, e quibus haec excerpta.

Amphilochius redarguit factis verbisque Theodosium.

(a) Theod. 1.5, c.26.

XXXI.

Corrigitur Theodoretus de tempore.

(b) Sozom. 4.7, c.6.

connecteret; eos ad se vocatos, ut beneficentia provocaret, officiis sibi devincere conatus est: cumque indulgentius quam par erat, cum iis agere videretur, Orthodoxorum nonnihil commovit animos; veriti enim sunt, ne Imperator illorum circumventus astutia, præceps abduceretur in hæresin. Quamobrem S. Amphilochius Iconii Episcopus cum factis, tum verbis redarguit Imperatorem; quomodo autem id se habuerit, res gesta sic a Theodoro describitur (a): Cum alio tempore Amphilochius forte intra Palatium esset, videretque astantem Imperatori filium suum Arcadium, qui nuper Imperator creatus fuerat; ipsum Imperatorem Theodosium (ut mos est) salutavit ille quidem, sed filium sine honore dimisit. Imperator autem ratus Amphilochium oblitum officii, jubet ad filium accedere, eumque osculari. At Amphilochius respondit, satis esse quod ei honorem habuerat. Itaque Theodosius rem acerbe & graviter ferens, probrum filio objectum, injuriæ loco sibi ipsi illata numeravit. Tum sapientissimus Amphilochius, declarans Imperatori quod animo instituebat, contenta voce: Vides, inquit, o Imperator, quam agrè ignominiam filii tui patiare; immo vero illis, qui in eum insultant, vehementer succenses. Credas igitur mihi velim, hujus universitatis rectorem Deum, eos qui contra filium suum unigenitum loquuntur blasphemias, itidem detestari, & tanquam ingratos erga Salvatorem & patronum suum odio prosequi. Cujus institutum cum hoc pacto intellexisset Imperator, facta ejus dictaque simul admiratus, legem protinus scripsit, quæ vetabat conventus ab hæreticis agi, &c. Hæc Theodoretus.

Qui tamen in eo corrigendus est, & non ab alio, quam a se ipso, dum superius ait hæc accidisse postquam Theodosius a cæde Maximi tyranni ab Occidente Constantinopolim reversus est: nam cum tradat hæc facta esse, dum nuper Arcadius Imperator creatus esset, plane in hunc ipsum annum ea referenda sunt, quo constat (ut dictum est) Arcadium creatum fuisse Imperatorem. Cæterum si ad reditum Theodosii a cæde Maximi referas, Arcadium tunc invenies habuisse in Imperio annos octo: siquidem anno Domini trecentesimo octogesimo octavo, ipso Theodosio atque Cynegio Coss. ab eo occisus est Maximus; & post triennium in Italia consumptum, anno Domini trecentesimo nonagesimo primo, Titiano & Symmacho Consulibus, Constantinopolim reversus est. Sic igitur aperte vides Acta Amphilochii ad præsentem annum referenda esse, quo Arcadius creatus est Imperator, & Synodus Constantinopoli pro pace Ecclesiæ convenit. Sozomenus (b) eadem de Amphilochio narrat, additque

Placillæ Augustæ enituisse tunc studium; ne vir ejus Theodosius circumveniretur ab Arianis, dum ne eorum colloquio traheretur in hæresin, antevertit.

Causam quoque Antiochenam de altercatione inter Paulinum atque Flavianum, de qua superiori anno in Romano Concilio actum est, in hac eadem Synodo pertractatam Socrates (c) videtur annuere, dum ait, Catholicos inter se fuisse discordes & opinione divisos, faventibus nimirum Syris, Phœnicibus, ac Palestinis Flaviano, Aegyptiis autem, Cypriis, Arabiæque Episcopis Paulino studentibus; quibus etiam confensisse vidimus superius Gregorium Nazianzenum, qui & recitatis nuper litteris ad Posthuvianum Præfectum Prætorio id pertigisse visus est, dum monet ut dissidentes & factionibus studentes Episcopos, etiam asperius, si opus sit, arguat. At nihil profus hac ex parte in Synodo confectum esse, certum est; proculque abfuit ut discordes potuerint in concordiam revocari: nam eam diffensionem post multos annos perseverasse constat.

Quod igitur omnes consentiant, post hanc Synodum a Theodosio Imperatore adversus hæreticos edicta promulgata fuisse; hic eadem describamus, quæ ad nominatum superius Posthuvianum Præfectum Prætorio data habentur. Verum antequam ipsam Synodum, quam inchoatam diximus mense Junio, idem Imperator ad eundem Posthuvianum Præfectum Prætorio mense Maio adversus apostatas rescriptum (d) dedit. Rursum vero adversus hæreticos, qui minime in Synodo respuerint, ad eundem Posthuvianum mense Julio hæc edixit (e):

Omnes omnino, quoscumque diversarum hæresum error exagitat, id est, Eunomiani, Ariani, Macedoniani, Pneumachomachi, Manichæi, Encratitæ, Apolliniani, Saccophori, Hydroparastata, nullis circulis coeant, nullam colligant multitudinem, nullum ad se populum trahant, nec ad imaginem ecclesiarum parietes privatos ostendant: nihil vel publice, vel privatim, quod Catholica sanctitati officere possit, exercent. Ac si quis extiterit, qui tam evidenter vetita transcendat: permittitur ei facultas, quos recte observantia cultus & pulchritudo delectat, communi omnium bonorum conspiratione pellatur. Dat. VIII. Kal. August. Constantinop. Merobaude & Saturnino Coss.

Rursum vero mense Augusto ad eundem Posthuvianum Præfectum Prætorio adversus omnes hæreticos (f) in hunc modum:

Vitorum institutio Deo atque hominibus exosa, Eunomiana scilicet, Ariana, Macedoniana, Apollinariana, cæterarumque sectarum, quas vera religionis venerabili cultu Catholica observantia fides sincera condemnat, neque publicis neque pri-

XXXII.

Antiochenum diffiduum perleverat.

(c) Sozom. 1.5, c.10.

XXXIII.

Theodosii edicta adversus hæreticos.

(d) L. 2. de Apostot. C. Theod.

(e) L. 1. de hæret. C. Theod.

XXXIV.

(f) L. 12. de hæret. C. Theod.

XXXV.

vatis additionibus intra urbium atque agrorum ac villarum loca, aut colligendarum congregationum, aut constituendarum Ecclesiarum copiam præsumat; nec celebratam perfidia sua, vel solemnitatem divæ communionis exerceat: neque ullas creatorum sacerdotum usurpet atque habeat ordinationes. Eadem quoque domus, seu in urbibus, seu in agris, in quibus passim turba professorum ac ministrorum talium colligentur, Fisci nostri dominio juriq; subdantur: ita ut hi qui vel doctrinam vel mysteria contentionum talium exerce-re consueverunt, perquisiti, ab omnibus urbibus ac locis, proposita legis vigore, confistricti, expellantur a cœtib; & ad proprias unde oriundi sunt terras redire jubeantur, ne quis eorum aut commeandi ad qualibet alia loca, aut evagandi ad urbes habeat potestatem. Quod si negligentius ea que serenitas nostra constituit, impleantur; Officia provincialium Judicum, & Principales urbium, in quibus coitio vetite congregationis reperta monstrabitur, sententia damnationisque subdantur. Dat. III. Non. Sept. C. P. Merobaude II. & Saturnino Coss.

XXXVI.

Hæreticorum clandestini conventus.

(a) Epiph. hæresi 80.

(b) Theod. 1.4, c.10.

Qui igitur legibus Theodosii vetiti sunt conventus agere, clandestine illos cogere conati sunt, & inter alios quos Saccophoros edictum nominat (erant hi Massaliani hæretici, de quibus supra, qui quod sacco induerentur (a), Saccophori sunt appellati) hos Episcopi diversis in locis venati sunt; de quibus Theodoretus (b), cum de his agit: Porro, inquit, erroris morbum occultare nituntur, & post reprehensiones impudenter negant se eo laborare; & illis qui in eadem sunt opinione, quam ipsi animo complectuntur, ecclesia interdicit. Ob hanc causam Letojus Episcopus Melitensis Ecclesiæ, vir singulari studio erga pietatem exarscens, cum videret multa monasteria, immo vero speluncas latronum hunc contraxisse morbum, ea incendit, & lupos a grege abegit. Eodem modo præstantissimus ille Amphilochius urbis primariæ Lyconia pastor & moderator totius nationis, cum intellexisset eam perniciem illa loca invasisse, denuo repulit, & greges, quos ipse verbo pavit, illa labe eripuit.

XXXVII.

Massaliani detecti a Flaviano Episcopo Antiocheno.

Quinetiam Flavianus Antiochiæ Episcopus, vir multorum sermone celebratus, cum accepisset hos Edesse atatem agere, & suum venenum in vicinorum animos infundere; missa ad eos monachorum turba, deduxit Antiochiam; & morbum, quem pernegabant, extorsit ad hunc modum. Primum dixit accusatores calumniari, & mentiri testes. Deinde Adelphium admodum senem, unum ex principibus hæresis, benignè vocat ad se, prope assidue jubet. Tum: Quoniam, inquit, o senex, a longinquum temporis spatium vitam propa-

gavimus; idcirco & natura humana & fraudulentæ demonum adversariorum conatus nobis accuratius perspecti sunt & cognitii: multoque etiam usu, quæ & quantæ sint gratiæ dona, edocti sumus. Isti cum sint juvenes, & nihil istarum rerum exquisite norint, sermones spirituales audire vix, aut ne vix quidem ferunt. Itaque tu, quæso, dic mihi, qua ratione affirmetis, & spiritum contrarium recedere a vobis, & sancti Spiritus gratiam adventare?

His verbis senex ille delinuit, venenum occultatum exprompsit unicum, dixitque divini baptismi lavacrum his qui eo tincti erant, nihil omnino prodesse, sed solas preces ardentes demonem in animis habitantem expellere: nam singulos qui eduntur in lucem, ex primo parente, ut naturam, ita demonum servitutem traxisse: quibus ex animis oratione expulsis, Spiritum sanctum deinceps accedere, suamque præsentiam tum sensibus, tum visui ostendere; & non corpus solum perturbationum motibus liberare, sed etiam animum inclinatione ad deteriora profus eripere; adeo ut de cætero neque jesunio opus sit ad corpus coercendum, neque doctrina ad refrenandam ejus libidinem, & ad danda præcepta, quibus recta vivendi via incedere discat; & qui sit hujus rei compos factus, non modo a lascivis corporis concitationibus liberum fore, verum etiam prævidere futura, & sanctam Trinitatem oculis cernere. Itaque divinus ille Flavianus, ferido isto fonte effuso, & impiis ejus rivulis patefactis, miserum senem sic affatur: O malis diebus onuste & inveterate, tuum ipsum os te coarguit, haud ego: tua labia contra te testimonium dicunt.

Itaque erroris morbo relecto, Syria exacti erant illi quidem; sed in Pampbilitan profecti, eam eadem pernicie refererunt. Hæc Theodoretus, sed perperam sane ad tempora Valentiniani atque Valentis refert, cum constet Flavianum nonnisi sub Theodosio post Meletii obitum (ut dictum est) sedisse Episcopum Antiochiæ.

Constat etiam adversus eisdem Massalianos congregatam esse his temporibus Synodum Sydæ, de qua hæc Photius in Bibliotheca: Legimus, inquit, Synodum Sydæ factam adversus hæresin Massalianorum, id est, Euchaitarum, vel Adelphiorum. Præsuit Synodo Amphilochius Episcopus Iconii cum Episcopis vigintiquinque. Ex ea Synodo ibi est Synodica ad Flavianum Antiochenum Episcopum, qui ea de causa etiam aliam Synodum habuit. In eo Concilio Sydæ habito Adelphius licet penitentiam polliceretur, non est admittus, quamvis hæresim detestari videretur; quoniam non ex corde penitentia & renuntiatio facta esset. Addit de eisdem Flaviani Episcopi Antiocheni epistolis scriptis

XXXVIII.

Massaliani ejecti e Syria.

XXXIX.

Synodus Sydæ contra Massalianos habitata.

CHRISTI
383.DAMASI PAP.
17.VALENTIN. 8. IMP.
THEODOSII 5.

ad Osroenos & Armenos de damnatis Massalianis hæreticis Adelphio & fociis. Cæterum haud hoc tempore his remediis hæresis extingui potuit; sed adversus eandem laborandum fuit Attico Episcopo Constantinopolitano & aliis; quorum contra ejusmodi hæreticos scripta idem Pho-tius recenset.

XL.

Augustini
adventus
in urbem.(a) Aug.
Confess. 1.
5. c. 36.(b) Aug.
Confess. 1.
5. c. 7. 8.

Hoc ipso anno Romam se contulit Carthagine Augustinus; qui sequenti (ut dicemus) Symmacho Urbanam Præfecturam administrante, ab eo Mediolanum missus est. Agebat hoc anno ipse ætatem vigintinovem annorum (ut idem testatur) (a) quo Carthagine novit Faustum Manichæum, cum jam novem ferme annos in secta Manichæorum haberet, de pluribus dubitans; quæ omnia a Fausto fore solvenda, Manichæi polliciti fuerant. At cum longe aliter accidisset; de veritate in ea secta assequenda desperare penitus cepit. Quoniam modo autem tunc venienti Romam consilium inivit, ipsum audi (b): *Posteaquam, inquit, illo Faustus mihi imperitis earum artium, quibus eum excellere putaveram, satis apparuit, desperare cepi, posse eum mihi illa, quæ me movebant, aperire atque dissolvere. Et inferius: Refracto itaque studio, quo intenderam in Manichæi litteras, magisque desperans de cæteris eorum doctoribus, quando in multis quæ me movebant, ita ille nominatus apparuit; cepi cum eo pro studio ejus agere vitam, quo ipse flagrabat in eas litteras, quas tunc jam rhetor Carthaginis adolescentes docebam; & legere cum eo, sive quæ ille audita desideraret, sive quæ ipse tali ingenio apta existimarem. Cæterum omnis conatus meus, quo proficere in illa secta statueram, illo homine cognito, prorsus intercidit. At de sua Romam profectioe idem hæc habet: Egisti ergo mecum, ut mihi persuaderetur Romam pergere, & potius ibi docere quod docebam Carthagine. Ad docendum enim Romæ potius quam Carthagine, non quæstus major (ut subdit) eum movit, sed quod adolescentes qui discerent, quietius illic agerent, quam Carthagine, ubi illorum nimia insolentia omnia perturbaret; nam paulo post: *Sed quare hinc abirem, & illuc irem, tu sciebas Deus, nec indicabas mihi, nec matri, quæ me profectum atrociter planxit, & usque ad mare secuta est. Sed fesselli eam, violenter me tenentem, ut aut revocaret, aut mecum pergeret; & finxi me amicam nolle deserere; donec vento facto, navigaret. Et mentitus sum matri, & illi matri, & evasi. Et rursus: Recusanti sine me redire, vix persuasi, ut in loco qui proximus nostræ navi erat, Memoria beati Cypriani maneret ea nocte; sed ea nocte clanculo ego profectus sum; illa autem remansit orando & flendo. Et tamen (subdit ipse) post ac-**

cusationem fallaciarum & crudelitatis meæ, conversa rursus ad precandum te pro me, abiit ad solita, & ego Romam. In Urbem cum venisset, apud Manichæum quemdam hospitio se acceptum tradit (c), ubi & ægrotavit (d). Ut vero convaluit, cum Manichæis ut plurimum versabatur, ita tamen ut ejus sectæ frigidus esset assertor; immo hospitem suum a magna fiducia illius hæresis revocare studeret: sed & Helpidii cujusdam adversus Manichæos coram differentiis scripta disputatione non nihil se profecisse testatur, adeo ut contemptui sibi jam illa secta esse cæperit. Romæ igitur cum versaretur, domi docere rhetoricam cepit, docuitque hoc & sequenti anno, quo a Symmacho Urbis Præfecto, Mediolanum, ut ibi rhetoricam publice profisteretur, ab Imperatore de hoc monito, missus est. De profectioe ergo ipsius Roma Mediolanum anno sequenti agemus.

XLI.

Penuria
Urbs la-
borat.

Hic idem annus ille est, quo Urbs & Italia magna fame laboravit: de qua quidem annonæ penuria, tum S. Ambrosius tum Symmachus meminere. Ac primum quod ad rationem temporis spectat; ut dicamus eam hoc anno accidisse, certum istud est argumentum, quod anno ante relationem Symmachi ad Valentinianum Imperatorem factam esse, S. Ambrosius tradit: quam quidem relationem & ab ipso Symmacho anno sequenti ab illa penuria esse conscriptam, cum Præfecturam Urbanam ageret, & a S. Ambrosio confutatam anno item sequenti, suo loco perspicue demonstrabimus. Ob penuriam quidem illam pauperes ab Urbe pulsos esse, S. Ambrosius doluit, cum in libris Officiorum hæc ait (e): *Quanto hoc utilius, quam illud quod proxime Romæ factum est; egestos esse Urbe amplissima, incolas scilicet, qui jam plurimam illic ætatem transegerant, stentes cum filiis abiisse: quibus velut civibus amolendum exilium deplorarent, interruptas complurium necessitudines, diremptas affinitates? Et certe arriiserat anni fecunditas: invectione Urbs sola egebat frumento: potuisset juvari, si peterent ab Italici frumentum, quorum filii expellebantur. Nihil hoc turpius, excludere quasi alienum, & exigere quasi suum. Quid illum ejicis, qui de suo pascitur? Quid illum ejicis, qui te pascit? Servorum retines, trudis parentem? Frumentum suscipis, nec affectum impartis? Victum extorques, nec rependis gratiam? Quam deforme hoc, quam inutile? Quo modo enim potest utile esse quod non decet? Quantis corporatorum subsidiis dudum Roma fraudata est? potuit & illos non amittere, & evadere famem, expectatis ventorum opportunis flatibus, & speratarum commatu navium. Hactenus Ambrosius:*

De

CHRISTI
383.DAMASI PAP.
17.VALENTIN. 8. IMP.
THEODOSII 5.

XLII.

(a) Sym-
mach. l. 2.
epist. 7.Adscri-
bit Sym-
machus
famem sa-
cilegio.
* quot.(b) Dio
hist. Rom.
l. 55.(c) Sym-
mach. ad
Valentin.
Imper.
apud S.
Ambros.(e) Am-
bros. l. 2.
Offic. l. 2.
c. 7.Egesti po-
puli ab
urbe ob
famem.

De his & ipse Symmachus in epistola ad Flavianum tunc temporis, ut apparet, conscripta; ubi hæc (a) inter alia: *De-fectum, inquit, timemus annonæ, pulsus omnibus, quos exerto & pleno ubere Roma susceperat. Fac ut his remediis convalescamus; quanto nobis odio provinciarum constat illa securitas? Dii patrii, facite gratiam neglectorum sacrorum, miseram famem pellite: quam primum revocentur nostri, quos * invita dimisit. Hæc Symmachus: & quidem illud facinus jure improbat, quo liberi homines ab Urbe ea de causa ejeti fuerant; nam Augusti tempore (quod Dio testatur b) ingenti afflicta Roma annonæ penuria, non liberi homines, sed gladiatores, venaliaque mancipia tantum ultra octoginta millia passus ab Urbe rejecta fuerunt. Porro Symmachus homo versatilis, ab occasione deducens argumentum, eandem famem ad suum propositum insectens in relatione, quam anno sequenti ad Valentinianum conscripsit, eandem famem exaggerans, accidisse eam persuadere conatur, quod adempti fuerant sacerdotum redditus, atque agri Vestalium virginum: ita enim ait (c): *Honoraverat lex parentum Vestales virgines ac ministros deorum victu modico, justique privilegiis: stetit muneri hujus integritas usque ad degeneres trapezitas, qui ad mercedem villium hajulorum sacra castitatis alimentaverterunt. Secuta est hoc factum famem publica, & spem provinciarum omnium messis agra decepit. Non sunt hæc vitia terrarum, nihil imputamus astris, nec rubigo segetibus obsuit, nec avena fruges necavit: sacrilegio annus exaruit. Necessè enim fuit perire omnibus, quod religionibus negabatur, &c. Subdit enim, ad cibum gladium & radices herbarum populum ob famem fuisse convertum: ex quibus persuadere conatur Imperatori, reddi proventus ablatos deorum sacrificis atque Vestalibus, ut terra rependeret quam subtraxerat abundantiam.**

At quam scite prudenterque inania ista ab occasione famis deducta a Symmacho argumenta refellat S. Ambrosius, ipsum audi, dum hæc ait (d) post nonnulla de diis: *Quæ autem æquitas, ut paucis sacerdotibus dolentes victum negatum, ipsi omnibus denegarent, cum inclementior esset vindicta, quam culpa? Non est igitur idonea quæ tantam ægritudinem mundi fallentis causa constrinxerit, ut virentibus segetibus, subita spes anni adulta moreretur. Et certe ante plurimos annos templorum jura toto Orbe sublata sunt. Modone demum diis Gentium venit in mentem suas injurias ultum iri? Propterea nec assueto cursu Nilus inunxit, ut urbicorum sacerdotum dispendia vindicaret, qui non vindicavit suorum? Esto tamen si superiore anno deorum suorum injurias vindicatas putant; cur præsentis anno contemptui fuerit? Jam enim nec herbarum vulsis radicibus rusticana plebs pascitur, nec bacca silvestris explorat solatia, nec cibum de sentibus rapit; sed operum læta felicitium, dum messes suas & ipsa miratur, explevit voti satietate jejunium, usurarios nobis reddidit terra proventus. Quis ergo tam novus humanis usibus, ut vices stupeat annorum? & tamen etiam superiore anno plerasque novimus provincias redundasse frugibus. De Gallis quid loquar solito ditioribus? Frumentum Pannonia, quod non severant, vendiderunt, & secunda Rætia fertilitatis suæ novit invidiam: nam quæ solebat tutior esse jejunio, fecunditate hostem in se excitavit. Liguriam, Venetiasque autumnus frumenta præverunt. Ergo nec ille sacrilegio annus exaruit, & iste fidei fluctibus annus effloruit. Negent etiam quod largo foetu vineæ redundaverint; itaque & messem foeneratam receperint, & liberalioris vindemiæ beneficia possidemus. Hactenus S. Ambrosius. Sed de aliis querelis Symmachi anno sequenti.*

XLIII.

Confuta-
tur Sym-
machus
ab Am-
brosio.(d) Am-
bros. epist.
31.

Trec.

JESU CHRISTI
ANNUS
384.

DAMASI PAP.
ANNUS
18.

VALENTIN. 9.
THEODOSII 6. IMPP.

I. **T** Recentissimus octogessimus quartus Christi annus, Consulibus Ricimere, & Clearcho notatur, quo Symmachus (de quo nuper facta est mentio) Præfecturam Urbanam gessit, quod Imperatoris rescripta ad ipsum hoc anno data testantur (a), licet Paulinus ad alia tempora eam referat. Meminit S. Augustinus (b) de ejusmodi Symmachi Præfectura, dum ait, se ab eodem Symmacho Præfecto Roma missum esse Mediolanum. Sed de Augustino inferius. Paulinus autem confundit Præfecturam cum Consulatu, de quo suo loco dicendum. Hoc itaque anno, quo præfecturam Urbanam Symmachus gessit, Prætextatus magni nominis Senator, sed Gentilis, Consul est designatus in annum sequentem: sed infeliciter accidit ut antequam Consulatum adierit, hoc ipso anno moreretur. De tempore obitus satis liquet ex tribus Symmachi epistolis tunc datis de ejus obitu ad Imperatores, quorum postrema de erigenda in ejus honorem statua, sic se habet (c).

Symmachus Præfectus urbis pro idolis quid.

(a) l. 4. de sentent. ex prior. vocit. & l. 44. de appellat. c. Theod.

(b) Aug. Confess. l. 5, cap. 13.

(c) Symmach. l. 10. epist. 23, 24, 25.

DD. Theodosio & Arcadio semper
Augg. Symmachus V. C.
Præfectus Urb.

Licet Veltius Prætextatus nature lege solutus sit, vivit tamen in memoria, & amore cunctorum; atque hoc uno punit invidiam, quod tantum ei mors ad gloriam contulit, ut huic quoque fortuna livor debeat invidere, domini Imperatores. Nam præter illum populi Romani infortunatum dolorem, etiam Senatus impatiens dispendii sui, solatium petit de honore virtutis, vestrumque numen precatur, ut virum nostra ætate mirabilem, statuarum diuturnitas tradat oculis posterorum. Non quod ille premia terrena desideret, qui gaudia corporis etiam cum hominem ageret, ut caduca calcavit, sed quia ornamentis bonorum incitatur imitatio, & virtus emula alitur exemplo honoris alieni. Hinc factum est, ut rusticis adhuc sæculis optimi quique Civium manu & arte formati in longam memoriam mitterentur. Atque utinam huic decori nihil facilitas adulantium postea derogasset; quamvis paria non sunt

Symmachi de erigenda Prætextato Statua ad Imp. Lit. teræ.

VALENTINIANI JUNIORIS 10.
THEODOSII 6. ARCADII 2.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO - ROMANÆ 5877.

SÆC. IV. Anno Urbis 1137. Olymp. 295. an. 4. A.C. 384.

☉ x GF. D 5. P. 14. Mart. Indi. 12.
JESU CHRISTI 384.
SIRICII PAPÆ 1.

[I] AD num. I. Coss. Clearchus & Ricomeres, prior Orientalis, posterior Occidentalis, ut liquet ex iis, quæ de utroque habet Gothofredus in Profopographia Codicis Theodosiani.

I. Consul.

NOTÆ [I] Coss. Clearchus & Ricomeres. Nonnulli his Consulibus Flavii prænomen, seu nomen malis, tribuunt, quod a lapidibus editis abest. Fabrettus pag. 270. n. 132.

AN... ET CLEARCHO. CONSULI
BUS. HO.....

Electvovd pag. 442.

DEPOSITA. PRID. ID. MAR. FL. RICIME
RE. CONSS.

At notat Relandus, hanc inscriptionem referri potius ad A. D. 459. Inscriptio in ædibus Capitolinis.

CASTISSIME. FILIAE. DOMITI
ANE.....
DEPOSITA. DIE. XV. KAL. OCTOBRES
..... RICOMERE. ET. CLAR
CO CONSULIBUS.

Lapis item apud Boldettum pag. 82. n. 17. erutus ex cœmeterio Cyriacæ.

DD. NN. CLEARCHO. ET. RICOMEDE. VV. CC.
CONSULIBUS. BENEMERENTI. OLIBIONI
QUI. VIXIT ANNUS. XV. MENSIS. VI. DIES
XX. DECESSIT. XII. KALENDAS. OCTOBRES
IN. PACE.

Paschalis Interculus in fine Gennadii Vaticani: Ricomede & Clearcho. Properi Chronicon in eodem codice: Ricomede & Clearcho. In vulgatis Fastis corruptum est Ricomedis nomen; in his enim legitur: Ricomere, Ricimere, & Ricomere. In codice Theodosiano lib. V. tit. XXX. de Palatinis lex VI. data est Mediolani VII. Kal. Novemb. post consulatum Merobaudis secundo & Saturnini. Vide de his Consulibus Gothofredum in Profopographia codicis Theodosiani.

CHRISTE
384.

DAMASI PAP.
18.

VALENTIN. 9.
THEODOSII 6. IMPP.

sunt, quæ dispari arte quaruntur. Dignum est igitur, ut qui in pectoribus plurimorum manet, sit in ore plurimorum. Ille semper magistratibus suis celsior, in alios temperatus, in se severus, sine contemptu facilis, sine terrore reverendus. Cui si quod commodum successione evenit, id ad testatoris proximos mox revertitur, qui nullis prosperis fractus est, nullus vixit adversa, indecore nescius largitatis. Ille quem semper invitum secutus est honor, cuius æquitati conterminus quisque limites suos credidit. Plura de eo vellem, plura de eo deberem, sed clementiæ vestrae testimonio cuncta servanda sunt. Illustrior enim laus est de celesti profecta judicio. Ergo ut probitatis patroni bona temporum vestrorum futuris quoque visenda proponite. Certo ille est Prætextatus, quem jure Consullem feceratis, ut Fasti memores celebre nomen extenderent. Aliis utiles fatalia damna reparato. Abierit cum homine præmium, sed judicium post hominem perseveret. Probate, casibus adversus gloriam nihil licere. Nam quod meruit a Civibus singulari est: illud multis commune quod perdidit. Hucusque Symmachi ad Imperatores epistola de licentia erigendæ statuae Prætextato, more majorum. Non est rejecta petitio, quandoquidem obtinuit quod petiit Symmachus ab Augustis, ut memoria Prætextati statua insigniretur: nam quæ hæcenus in ejus basi inscriptio integra conservatur id admonet, quæ paulo inferius recitabitur. Erat adhuc Romæ tunc, cum ista contigerunt, Sanctus Hieronymus sacra volumina Paulæ & Eusebio aliique sanctissimis feminis Senatoris explicans: id enim importunem illæ ab eo præsentem extorquere so-

lebant, quod ab eo etiam absente per literas id facere consueverunt. Porro Romæ cum esset idem S. Hieronymus, hoc tempore, eidem S. Paulæ explicuit Psalmum centesimum decimum octavum, & centesimum vigesimum sextum, necnon hebraicum Alphabetum, quæ extant.

Inter alias etiam studiosas Hieronymi Romæ agentis fuere Felicitas, Afella, & Lea clarissimæ genere æque, & sanctissimæ feminæ, quarum idem meminit in epistola ad Afellam (a); quæ quam insigni enituerit sanctitate, ipse Hieronymus in epistola ad Marcellam (b) declarat.

Accidit autem (quod tacendum non est), ut cum S. Hieronymus Romæ agens ac docens, explicare aggredereetur Psalmum septuagesimum secundum, præfente inter alias S. Marcella, de S. Leæ viduæ, virginum præfectæ Monasterio, ex hac vitæ migratione nuncium afferretur: quo tempore etiam mori contigerat Prætextatum jam Consullem designatum, hominem Deorum cultorem, & Christianæ Religionis contemptorem; de quo illud ab eodem Damaso dictum superius alia occasione retulimus, cum ait de eo ad Pammachium scribens: Miserabilis Prætextatus, qui designatus Consul est mortuus, homo sacrilegus, & Idolorum cultor solebat ludens B. Papæ Damaso dicere (c): Facite me Romanæ Urbis Episcopum, & ero protinus Christianus. De quo, & sæpius Ammianum meminisse diximus, cum de ipsius legationibus agit, ac præfecturis.

Hujus vero qui hoc anno Consul designatus diem obiit, Prætextati extat ejusmodi vetus inscriptio (d):

VETTIO. AGORIO. PRÆTEXTATO. V. C. ET
CORRECTORI. TUSCIÆ. ET UMBRIÆ. CON
SULARI. LUSITANIÆ. PROCONSULI. ACHA
IÆ. PRÆFECT. URBI. PRÆFECTO. PRÆTORI.
ILLYRICI. ITALIÆ. ET. AFRICÆ. CONS. DESI
GNATO. LEGATO. AMPLISSIMI. ORDINIS.
SEPTIES. ET. AD. IMPERANDUM. REBUS.
ARDUIS. SEMPER. OPPOSITO. PARENTI.
PUBLICÆ. PRIVATI. MORE. VERENDO. UT.
ETIAM. STATUÆ. IPSIUS. DOMUS. HONORARE.
INSIGNIA. CONSTITUI. LOCARIQUE. CURAVIT.

(c) Symmach. l. 1. ep. 38. & seq. (f) Macrobi. Saturnal. l. 1. c. 17. IV.

Porro ad hunc ipsum Prætextatum datæ habentur plures epistolæ Symmachi (e). Macrobius (f) hunc eundem Vettium Prætextatum, sacrorum omnium Præfulem nominat, quem & in suis Saturnalibus interloquentem inducit. Apposite autem accidit, ut & tunc cum S. Hieronymus ad eum Psalmi versum pervenisset: Si dicebam, narrabo sic, ecce nationem filiorum tuorum prævaricatus sum; quod Latini Codices habent; Nationem fi-

liorum tuorum reprobat; de S. Leæ transitu quoque certior redderetur; cum pergens ille quod tractare fuerat inchoatus; postea utriusque obitum Leæ, & Prætextati, tanquam antithesim memoria dignam voluit scriptis testatum posteris tradere, scripta ea de re ad Marcellam epistola (g), cuius est exordium: Cum hora ferme tertia hodiernæ diei septuagesimum secundum Psalmum, id est, tertii libri principium legere cepissemus. Et inferius: Repente nobis

II. Nobiles præque Romanæ Feminæ. (a) Hier. epist. 99. (b) Hier. epist. 15.

III. De obitu Leæ, & Prætextati.

(c) Hier. epist. 61. (d) Apud Aldi Ortopograph. pag. 636.

(g) Hier. epist. 24. Obitus S. Leæ.

nunciatum est, sanctissimam Leam exisse de corpore; ibique ita se palluisse conspexi, ut vere aut pauca, aut nulla sit anima quae fracto vase resfaceo, non tristis erumpat. Et tu quidem, non quod futuri incerta es, dolebas; sed quod triste funeri obsequium non dedisses. Denique in mediis fabulis, rursus didicimus, reliquias ejus jam Ostiam fuisse delatas.

V. (a) Rom. 2.

Quaeras, quo pertineat ista replicatio? Respondebo tibi verbis Apostoli (a): Multum per omnem modum. Primo quod universorum gaudiis prosequenda sit, quae calcato diabolo, coronam jam securitatis accepit. Secundo ut ejus vita breviter explicetur. Tertio, ut designatum Consulem de suis saeculis detrahentes, esse doceamus in tartaro. Et quidem conversationem Lea nostrae, quis possit digno allevare praeconio? ita eam totam ad Dominum fuisse conversam, ut Monasterii princeps, mater virginum feret, post molliciem vestium sacco membra trivisse, insonnes orationibus duxisse noctes, & comites suas plus exemplo docuisse, quam verbis. Humilitatis fuit tanta, tanquam subjellae, ut quondam domina plurimorum, ancilla omnium putaretur, nisi quod eo Christi magis esset ancilla, dum domina hominum non putatur. Inculta vestis, vilis cibis, neglectum caput; ita tamen ut cum omnia faceret, ostentationem su-

geret singulorum, ne reciperet in praesenti saeculo mercedem suam. Nunc igitur pro brevi labore aeterna beatitudine fruitur, excipitur Angelorum choris, Abrahamae (b) sinibus confortetur, & cum paupere quondam Lazaro divitem purpuratum, & non palmatum Consulem, sed atratum, stillam digiti minoris cernit inquirere. Porro natalis dies Sanctae Leae, quo ex hac vita migravit in caelum perpetuo monumento adscriptus aservatur in publicis Ecclesiae tabulis XI. Kalend. Aprilis, annis singulis praeconio publico celebratus. Subdit vero Hieronymus:

O quantae rerum mutatio? Ille quem ante paucos dies dignitatum omnium culmina praecedebant: qui, quasi de subjectis hostibus triumpharet, Capitolinas ascendit arces: quem plausu quondam & tripudio populus Romanus excepit: ad cuius interitum Urbs universa commota est; nunc desolatus & nudus, non in lacteo cali palatio, ut uxor mentitur infelix, sed in sordentibus tenebris continetur. Haec vero, quam unius cubiculi secreta wallabant, quae pauper videbatur & tenuis, cujus vita putabatur amentia, Christum sequitur & dicit (c): Quaecumque audivimus, ita & vidimus in Civitate Dei nostri, & reliqua. Erat aequae impia atque vir ejus uxor Praetextati, nomine Paulina, cujus hic meminit Hieronymus; quod sequens tibi inscriptio declarabit (d):

FABIAE. ACONIAE. PAULINAE. C. F. FILIAE. ACO-
NIS. CATULLINI. V. C. EX. PRAEF. ET. CONSULIS
ORDIN. UXORI. VETTII. PRAETEXTATI. V. C. PRAEF.
ET. CONSULIS. DESIGNATI. SACRATAE. APUD. ELEU-
SINAM. DEO. BACCHO. CERERI. ET. CORAE. SACRA-
TAE. APUD. LATERNAM. * DEO. LIBERO. ET. CERERI
ET. CORAE. SACRATAE. APUD. AEGYPTIAM. DEABUS
TAUROBOLITAE. ISIAE. HIEROPHANTIAE. DEAE
HECATAE. GRACO. SACRATAE. DEAE. CERERIS

* LAER-
NAM.

Haec inquam Paulina magna sacerdos, in nani quadam jactantia, in invidiam Christianorum, effutiebatur virum suum Praetextatum inter deos esse receptum; quod deridet Sanctus Hieronymus atque substantiat. Meminit ejusdem Paulinae conjugis

Praetextati Symmachus ad ipsum scribens (e). Sed & attexamus his aliunde eadem Paulina vetera in Urbe haud pridem reperta monumenta, atque illud in primis:

FABIA. ACONIA. PAULINA. FILIA
C. CATULLINI. V. C. EXPRAEFECTI. CONSULIS
ORDINARIUM. UXOR. VETTII. AGORII. PRAETEXTATI
PRAEFECTI. ET. CONSULIS. DESIGNATI
SACRATA. DEAE. CERERI
Et alia in basi statuae repertae nuper in hortis Federici Cæsi (f):
COELIAE CONCORDIAE VIRGINI
VESTALI MAXIMAE FABIA PAU-
LINA C. F. STATUAM FACIEN-
DAM COLLOCANDAMQUE
CURAVIT CUM PROPTER
EGREGIAM EJUS PUDICI-
TIAM INSIGNEMQUE
CIRCA CULTUM DIVINUM

(f) Exscripsi Philip. Virginius Lovanien.

SAN-

SANCTITATEM TUM
QUOD HÆC PRIOR EJUS VIRO
VETTIO AGORIO PRÆTEXTA
TO V. C. OMNIA SINGULARI
DIGNOQUE ETIAM AB HUIUS
MODI VIRGINIBUS ET SA-
CERDOTIBUS COLI STATU-
AM COLLOCARAT.

Hæc ipsa inscriptio, ubi primum eam legi, in memoriam revocavit quæ Symmachus habet in epistola ad Flavianum, dum quid actum fuisset inter collegas Pontifices cum de collocanda atque dicanda ejusmodi statua rogarentur sententiam singulorum, quidve ipse senserit ea de re, his verbis ad eum scribit (a):

(a) Symm. l. 2. ep. 37.

VII. Praetextato nostro monumentum statuae dicere destinant virgines sacri Vestalis antistites. Consulibus Pontifices, priusquam reverentiam sublimis sacerdotii, aut longæ ætatis usum, vel conditionem temporis praesentis expendere, absque paucis qui me secuti sunt, ut ejus officium statuerent, adnuerunt. Ego qui adverterem neque honestati virginum talia in viros obsequia convenire, neque more fieri quod Numa auctor, Metellus conservator religionum, omnesque Pontifices Maximi nunquam antemeruerunt: hæc quidem flui, ne sacerdotum æmalis enunciata noxam crearent. Injustatum censentibus, exemplum modo vitandum esse rescripsi, ne res justo orta principio, brevi ad indignos per ambitum perveniret. Ne longum loquar, ipse verba ad te misi bonis probata, sed numero fortasse vincenda; licet decretis * Pontificum non sit eadem forma quæ Curia est: sed hoc quoque parvi faciet inscientia. Quod si tu adesses, multum duorum sanitarum promoveret. Hactenus de his Symmachus ad suum aequae Ethnicum Flavianum, de quo plura suo loco. Sed ex superiori inscriptione vides, in ipso collegio Pontificum, invito & contradicente Symmacho, concessum fuisse Maximæ Vestali statuam erigere Praetextato. At hæc occasione Paulinae de viro suo hoc anno defuncto inaniter praedicantis in caelum inter deos esse receptum, dicta sunt. Credimus (quod & conjectura facile persuadet) eundem Praetextatum merore confectum ea de causa ex hac vita esse sublatum, quod Imperatores sacris deorum penitus explosis, impensas quoque ad illam peragenda ex publico conferri solitas abstulissent, quin & redditus Vestalibus virginibus antiquo jure debitos pendi ve-

* in decretis

Praetextati obitus causa.

ruissent: de quibus omnibus pluribus egit Symmachus. Cum igitur Symmachus Urbana fungeretur Praefectura, libellum misit ad Valentinianum Imperatorem pro restituendo damnato legibus Gratiani deorum cultu: extat ipse titulus Relationis Symmachi Urbis Praefecti. Opportuna Ann. Eccl. Tom. V.

VIII. Verum ad Symmachum redeamus. Petit quoque reddi Vestalibus stipendium ab aliis consuetum Imperatoribus exhiberi, quod vendicaverat sibi Fiscus; redditque agros iisdem virginibus & templorum ministris testamento relictos; utque in posterum liberum esset, cuique quid vellet iisdem deorum sacerdotibus testamento relinquere. Hæc perferentiscens S. Ambrosius, festinans occurrit, intercessitque ne quid extorqueretur ab adhuc puero Imperatore; cui litteras dedit, quibus tum primo illud ingressit, nullum alium esse Deum, quam quem coleret Christiana religio, deosque Gentium vere esse dæmonia; abhorreretque debere Christianum Imperatorem non solum ab illorum cultu, sed & ab omni

VIII.

IX.

S. Ambrosius contra Symmachum agit.

C c c c con-

CHRISTI 384.

DAMASI PAP. 18.

VALENTIN. 9. IMP. THEODOSII 6.

CHRISTI 384.

DAMASI PAP. 18.

VALENTIN. 9. IMP. THEODOSII 6.

consensu, quo diis sacra peragi permit-
tantur; & quam longe abesse oportere,
ut ejus præcepto aræ dirutæ restau-
rarentur, sumtusque ad perageñda sacri-
ficia redderentur: revocatque eidem in-
memoriam, quanta Gentiles adversus
Christianos eorumque Ecclesias sub Ethni-
cis Imperatoribus perpetrassent: ac ne re-
scindat, admonet, quod a Gratiano pie
noverit esse statutum: *At cum per totum*
(a), inquit, *fere Orbem a pluribus re-*
tro Principibus inhibita, interdictione
sint, Romæ autem a fratre clementiæ tuæ
augustæ memoriæ Gratiano fidei veræ ra-
tione sublata sint, & datis antiquata re-
scriptis; ne, quæso, vel fideliter statuta
convellas, vel fraternæ præcepta rescindas.
De negotiis civilibus si quid statuitur,
nemo putat esse temerandum; & præceptum
de religione calcatur? Sed & ne claris-
simi viri Symmachi moveretur auctoritate,
illud inculcat: Deferendum merito clavo-
rum virorum & ego suadeo, sed Deum
certe esse omnibus preferendum. Si de re
militari est consulendum, debet exercitati
in præliis viri expectari sententia. Quan-
do de religione tractatus est, Deum cogi-
ta. Nullus injuria est, qui Deus omni-
potens aufertur, &c. Illudque vehementer
cautum ingerit, ne putet ab uni-
verso Senatu rogari quod per Symmachum
peteretur, sed male ab eo usurpatum esse
Senatus nomen, quod a Gentilibus tan-
tummodo Senatoribus constaret esse de-
cretum: cui si quis Imperator Christianus
annuisset diceretur, talem hac ex parte
reprehensione existimari debere dignum.
Cæterum a paucis Senatoribus Gentilibus
eam docet factam esse suggestionem: ipsam
vero Curiam majori numero Christiano-
rum esse refertam; quibus refragantibus,
talia illos indigna Christiani Imperatoris
auribus ingessisse.

(a) Ambr. epist. 30.

X. Quam caute agat Ambr. sius.

(b) Ambr. ead. ep. 30.

faret, Ambrosius ista subintulit: *Quid re-*
spondebis his verbis? Puerum esse te la-
psum? Omnis ætas perfecta Christo est:
omnis Deo plena pueritia fidei comproba-
tur: parvuli etiam Christum intrepido ad-
versus persecutores ore confessi sunt. At
hæc omnia Ambrosius non tam ad Valen-
tinianum, quam ad Justinam ejus matrem,
cujus arbitrio ipse moderabatur Imperium,
voluit esse directa, atque plenius inno-
scere.

Misit petitiu[m] Valentinianus ad Ambro-
sium Symmachi petitionis libellum; quem
ipse contrariis scriptis ita redarguit &
confutavit, ut absque perpendina dilatione
Ambrosio causa adjudicata fuerit: de qua
victoria illud extat elegans Ennodii di-
stichon:

Dicendi palmam Victoria tollit amico;
Transit ad Ambrosium: plus favet ira
deæ.

Sed & Aurelius Prudentius vir Confula-
ris adversus eandem Symmachi relatio-
nem egregium poema conscripsit, eundem-
que sectum in duos libros, quorum prio-
ri deorum Gentilium vanam mendacem-
que superstitionem redarguit & scite con-
futat. Crucisque potentiam ac gloriam
prædicat, cujus virtute Roma a pravo-
rum dæmonum dominio vindicata surre-
xerat: posteriori vero qua a Symma-
cho suggesta essent, diserte refellit,
penitusque dissolvit. Cæterum poema il-
lud sub Honorio Imp. a Prudentio esse
elaboratum constat, ut suo loco dicturi
sumus. Sed mirò quodam Dei consilio his
temporibus accidit, ut idem ipse, qui pro
Vestilibus virginibus tanta cum laude
apud Imperatorem Symmachus egit, ea-
rum Primigeniæ, sive dixerimus Vesta-
lium primæ lapsu vehementer oportue-
rit pudore suffundi: de cujus inferendo
antiquo ritu supplicio, idem ipse quasi
sacrorum acerrimus vindex magnopere
laboravit: extant de his duæ ejusdem e-
pistolæ; quarum prior sic se habet (c):

Maximæ Vestalis lapsus.

(c) Symm. l. 9. ep. 118.

More institutoque majorum, incæstum
Primigeniæ * dudum apud Albam Vestalis
Antistitis, collegii nostri disquisitione de-
prebentit; quod & ipsius quæ contamina-
vit pudicitiam sacram, & Maximæ cum
quo nefandum facinus admisit, confessioni-
bus claruisse, Gestæ testantur. Restat,
ut in eos, qui caerimonias publicas abomi-
nando scelere polluerunt, legum severitas
exeratur *. Quæ tibi actio de proximi
temporis exemplo servata est. Et ideo di-
gnaberis, Republicæ utilitatem, legesque
considerans, facinus cunctis usque ad hunc
diem sæculis severissime vindicatum, com-
petenter ulcisci. Vale. Ita Symmachus
unus ex Pontificibus ad Urbis Præfectum,
quem in facinus cupit ultorem insurgere,
ut

XI.

(a) Symm. l. 9. ep. 119.

XIII.

* Urbi incestata Primogeniæ.

* semper * exercentur.

XIV.

Nova quærela adversus Symmachum.

XII.

* Primo- genicæ.

Symma- chi episto- la de lapsu Vestalis.

(b) Symm. l. 10. ep. 34.

ut declarent posteriores ejusdem Symma-
chi scriptæ literæ; quibus pariter intel-
ligas, jura Pontificis Maximi agendi mo-
re patrio & jure antiquo adversus hujus-
cemodi facinorosos reos, ab Imperatore
collata fuisse in Præfectum Urbis. Episto-
la autem sequens sic se habet (a).

Secundum proxima ætatis exempla, cla-
rissimo & excellentissimo viro fratri no-
stro Præfecto Urbi * Primigeniæ virginis,
quæ sacra Albana curabat, a collegio no-
stro vindicta delata est: sed quia litteris
ejus causæ probabiles asseruntur, quod ne-
que muros urbis æterna tanti criminis re-
um fas sit intrare, neque ipse ad longin-
qua possit occurrere, cum facinus ubi ad-
missum est debeat expiari; necesse esse
perspeximus potestatem finitimam conveni-
re, & cui provinciarum jura mandata
sunt, ut in Primigeniam quæ publici cri-
minis maculavit arcana, corruptoremque
ejus Maximum, qui quidem flagitium non
negavit, severitas super * his adhi-
bita criminibus exaratur *. Dignaberis
igitur, consideratis confessionibus, quæ ne-
fandi criminis tragædiam prodiderunt, in-
juriam castissimi sæculi reorum suppliciiis
vindicare. Hactenus Symmachus. Qua-
le autem esse soleret supplicium corru-
ptis Vestalibus irrogatum, diximus in
notis ad Romanum Martyrologium. Hæc
quidem contigisse post relationem Symma-
chi, atque S. Ambrosii responsonem, ex
eo facile possumus intelligere; quod cum
alia plura in septem illas Virgines (ne-
que enim hunc numerum excedebant) i-
dem exprobrat; certe tantum in eisdem
facinus exaggerare minime prætermisisset,
id exigente pondere magnæ causæ, cujus
pro Christianorum parte forte patrocinium
suscepisset. Sed reliqua hujus anni ad Sym-
machum pertinentia profsequamur.

Hoc item anno, cum idem Symmachus
(ut dictum est) Urbis Præfectum ageret,
adversus ipsum a quibusdam ad Impera-
tores libellis accusationis allatus est, quo
quererentur, Christianos ab ecclesiis avul-
sos, conjectos fuisse ab eo in carcerem;
insuper Episcopos e vicinis civitatibus ab
eodem petitos, in vincula esse conjectos.
Res quidem primo auditu sacrilega, quæ
aures Valentiniani plurimum offendit, e-
jusque animum in eundem magnopere con-
citavit; rescribensque justit inctos libe-
ros relaxari, ipsumque Symmachum durius
increpuit. Relatio hæc contra Symmachum
forte ab schismatico aliquo provenit, qui
Ursicino faveret; cum enim contra legem
exilii una cum suis Romam hoc tempore
se contulisset, paulo post dicemus. Qui i-
gitur schismaticis obstiterit, in Christia-
nos sæviisse, falso delatus est. At quid pro
sui defensione Symmachus (b) ipse rescri-
psit, videamus:

DDD. AAA. Valentiniano, Theodosio,
Ann. Eccl. Tom. V.

& Arcadio Symmachus Præfectus Urbis.
Scio quidem, naturæ humanæ vitio, pro-
bitatem subjacere livori; sed miror eo pro-
gressus insidias æmulatorum, ut crudo men-
dacio infantis fama peteretur, DDD.
IMPPP. Quid enim non audeant, quidve
intentatum relinquunt, qui in arce terrarum
Christianæ legis injuriis vindicata fana fin-
xerunt? Elevit, credo, scena istius fabrica-
tor, cum de ecclesiæ penetralibus raptos ad
tormenta simularet, cum de longinquis ac de
finitimis urbibus duci Antistites in vincula
describeret. Neque enim serenum clementiæ
vestræ animum sine his argutis compulisset
sacro edicto populum convenire, ut aspe-
rioribus, quam pietati vestræ mos est,
litteris præfectum, quem sine ambitu le-
gibus, argueret. Reddat nunc, quisquis
ille est, causus fallaciæ suæ; qui sub oc-
casione justæ inquisitionis, qua me cultum
spoliatorum mentium investigare jussistis, tra-
gicas quæstiones de ministris Catholicæ
gæstas agitatas. Respondeant litteris Epi-
scopi Damasi, quibus affectatores ejusdem
religionis negavit ullam contumeliam per-
tulisse. Non magnopere officii mei præten-
do responsa; a quo ideo quæstæ est rerum
fides, ne factum aliquod recordationem quæ-
sitoris effugeret.

XV. Symma- chi litteræ ad Valenti- nianum.

Credatur ejus legis Antistiti, quæ la-
sa simulatur. Credatur Præfecto, qui pe-
rennitatis vestræ admonitus edicto, mira-
tur in prociectu creditum, quod Roma ne-
scit admissum. Omitto injuriam Præfectu-
ræ & conscientia mea; quando eo proces-
sit insimulatio, ut vos quoque ipsos aucto-
res honoris mei quadam reprehensione per-
stringat: nam qui summi loci Judices de-
colorant, sacri testimonii facilitatem viden-
tur incesse. Jam dudum me Divus geni-
tor numinis tui præcipuo honore dignatus
est, ille meritorum arbiter singularis, cu-
jus Imperium cum moribus recepisti. Pater-
num sequere; tuum tuere iudicium. Et post
aliqua: Unum illud, inquit, adjiciens, ut
me perennitas vestra necessitate inquisiti-
onis ejus absolvat, cujus auctoritatem re-
ferri ad serinia Palatina jussistis. Nam si
tantum de me improbis licuit extante præ-
cepto; quid retractatis litteris non licebit?
Sane laudabili viro Episcopo denegante ul-
lum e suis aut carcere, aut vinculis atti-
neri, & Officio eadem suggerente, ignoro
quos potissimum præceperitis absolvere. Te-
nent quidem leges variorum criminum reos;
sed, ut comperi, a mysterio Christianæ le-
gis alienos. Quid igitur æternitas vestra
decernat, devotus opperior, &c.

XVI.

Intelligis ex his ad hunc usque annum
etiam, quo Symmachus Urbanam Præfe-
cturam gerebat, Damasum Romanum Pon-
tificem fuisse superstitem; ut & hinc cog-
noscas Marcellinum Comitem in Chroni-
co errore lapsum, dum ante biennium,
sub Consulatu Antonii & Syagrii, mense
C c c c 2 Octo.

XVII. Dama- situs tempus.

CHRISTI
384.DAMASI PAP.
18.VALENTIN. 9. IMP.
THEODOSII 6.

Octobris, Damasum defunctum ponit. Obiit vero ille hoc anno, tertio Idus Decembris; quo die natalis ejus inter sanctos adscriptus antiqua memoria perseverat: quem jam prope octogenarium decessisse, auctor est S. Hieronymus, qui (ut vidimus) Romæ apud eum hoc tempore agebat, nec nisi post ejus ad Deum migrationem ab Urbe recessit. Confultius itaque Prosper in Chronico sub hujus anni Consulibus collocat in laterculo obitum Damasi, licet mendose pro suffecto Siricio Ursicinus legatur; abique enim aliqua controversia electum fuisse Siricium, paulo inferius dicturi sumus.

XVIII.

Sed ut quæ sunt temporis firmius stabiliantur, ex alia quoque ratione deducimus hoc anno Damasum decessisse. Cum enim constet ex his quæ superius dicta sunt, S. Hieronymum una cum Paulino & Epiphonio venisse Romam, Antonio & Syagrio Coss. anno Domini trecentesimo octogesimo secundo; idem que dicat (a) penè trimum Romæ mansisse cum Damaso, nec inde recessisse, nisi ipso defuncto; cumque liqueat mense Augusti (b) anni sequentis ex Urbe egressum esse; utique affirmare opus est, hoc anno mense Decembris Damasum ex hac vita migrasse. Obiit igitur hoc anno dicta die 11. Decembris, cum sedisset usque ad annum decimum octavum inchoatum per menses tres minus diebus quatuor; nam quem vidimus sedere cœpisse anno Domini trecentesimo sexagesimo septimo, die decima quinta Septembris, perseverasseque usque ad præsentem annum, diemque undecimam mensis Decembris, dictam temporis periodum implevit eum oportuit.

XIX.

Extant Acta Damasi in Ecclesia olim recitari solita apud nos in duobus codicibus pervetustis, nempe quinto atque decimo tomo VV. SS. exhibet eadem codex Vaticanus, & alius S. Mariæ Majoris, quem vidimus (c); in quibus ad finem hæc leguntur: *Ut plura præteream, ea nullo modo reticebo, quæ Petrus sedis Apostolicæ diaconus in sermone quem in honorem beati Damasi edidit, in ejusdem Ti-*

PAGIUS
II.
Obitus Damasi PP.

A num. XVIII. ad XXI. Damasum Romanum Pontificem præfenti anno demortuum testatur Prosper in Chronico, & evincit Epitaphium Siricii ejus successoris, de quo Epitaphio anno sequenti. Hoc tamen in dubium revocat Papebrocius in Conatu Chronico-Historico ad Catalogum Pontificum, quod Marcellinus in Chronico Siricii initium sub præcedentis anni Consulibus consignet. Sed Marcellinus in hujus sæculi rebus referendis ita frequenter in Chronologiam peccat, ut mirum non sit, in Siricii exordio statuendo errasse. Hieronymus in Martyrologio ad IV. Idus Decembris, seu ad diem X. Decembris, ait: *Roma Depressio Sancti Damasi Episcopi*; quod in auctiori Chronico veterum Pontificum die XI. Decembris accidisse

tulo contigisse commemorat; ait itaque fratribus præfati Tituli: *Jam crebro, fratres, vidistis hic demonia effugata, febricitantium corpora sanata, & quod majus est, clynicos & contractos extensos, ut nuper visum est in homine incessu vestigiorum privato; qui hujus ante fores ecclesie positus, cum non diffideret se sanatum iri, eatenus per se cepit sustentaculis ligneis repere, quatenus huc potuit pertingere; cui sic demum (ut ipse professus est) lux ex improvise accedens, velut lampas effulsit, & illico pedum vestigia reparavit. Quod vero sequitur, non solum scripta ejusdem Tituli, verum etiam pictura declarant. Fuerunt duo homines non semper sanæ mentis, quos medici lunaticos vocant, ipsam basilicam frequentantes, & ut salutem reciperent, beatum Damasum continuis precibus exorantes. Quaddam itaque die venientes ante sepulcrum ejus, se prostraverunt, lacrymanes plus solito, Dei misericordiam per sancti Damasi subsidium implorantes; cumque ardentem hoc facerent, exauditi sunt; & recuperata salute, Dei magnalia predicabant; atque percepti beneficii non immemores, coma capitis detonsa, omnibus diebus vitæ suæ ipsorum in eodem loco Domino servierunt. Hæc autem miracula alii beato Laurentio martyri, alii beato Damaso deputant confessori; nos autem in miraculis non dividimus, quos una patria genuit, una Ecclesia (nempe Romana) promovit, una basilica colit in terris, unus Dominus honorat in caelis. Hæc auctor. Supererat adhuc aliqui additi Ursicino; qui Damaso, licet defuncto, tantam gloriam invidentes, dicerent, non meritis Damasi, sed intercessione S. Laurentii ea patrari miracula. At ejus intercessione miracula facta esse, qui reperitur ab ægrotantibus invocatus, quis dubitat? sæpeque Deum per confessorem impetiri complura, quæ a martyre accipi minime valuerunt, idque ob illustriandam memoriam confessoris fieri, plurima exempla declarant. Tu de his interim consule quæ S. Augustinus habet in epistola centesima decima septima, ubi agit*

dicatur: *Sepultus est in Basilica sua III. Idus Decembris, cum matre sua & germana. Eundem diem exhibet Catalogus a Papebrocio publicatus, cujus titulus Nomina Apostolicorum. Qua ex diversitate juxta regulam a nobis statutam apparet, Damasum die decima Decembris ad Deum migrasse, & postmodum sepulture mandatum esse. Quare cum in Catalogo citato de Nominibus Apostolicorum, & in Anastasio legatur, Damasum sedisse annos octodecim, menses duos, dies decem, liquet, eum Pontificatum iniisse die prima mensis Octobris anni trecentissimi sexagesimi sexti: in eam enim diem Dominica incidebat. Anastasius habet dies XXXI. sed mendose.*

Ad

CHRISTI
384.DAMASI PAP.
18.VALENTIN. 9. IMP.
THEODOSII 6.

agit de S. Felice Nolano confessore ultore perjurii. Cæterum qui post mortem miraculis coruscavit, vivens quoque iidem a Deo insignitus est, quorum unum & perinsigne quidem ex eodem fonte hic describemus.

XX.

Miraculum
a Damaso
viventem
editum.

Dum adhuc itaque superstes in vita, Damasus esset, illud ab eo in iidem Actis miraculum editum legitur; nimirum, cæcum annis tredecim, oculorum luce penitus orbatum occurrisset Damaso redeunti e basilica Vaticana, ubi super altare Petri Apostoli Missam celebrabat; magnaque fide clamasse, ut ejus ad Deum precibus illuminaretur: Cum Damasus aliquantisper cunctabundus, fide tamen petentis victus, signavit oculos ejus signo Crucis, illa adiciens verba: *Fides tua te salvum faciat.* Et confestim aperti sunt oculi ejus, & vidit, & Deo gratias egit, ejusque sanctissimo sacerdoti Damaso. Hæc inquam ex dictis Actis ejus antiquitus scriptis. Putamus quidem ejusmodi tunc di-

HOC TUMULO SACRATA DEO NUNC MEMBRA QUIESCUNT
HIC SOROR EST DAMASI NOMEN SI QUÆRIS IRENÆ
VOVERAT HÆC SESE CHRISTO CUM VITA MANERET
VIRGINIS UT MERITUM SANCTUS PUDOR IPSE PROBARET
BIS DENAS HIEMES NEC DUM COMPLEVERAT ÆTAS
EGREGIOS MORES VITÆ PRECESSERAT ÆTAS
PROPOSITUM MENTIS PIETAS VENERANDA PUELLÆ
MAGNIFICOS FRUCTUS DEDERAT MELIORIBUS ANNIS
TE GERMANA SOROR NOSTRI NUNC TESTIS AMORIS
CUM FUGERET MUNDUM DEDERAT MIHI PIGNUS HONESTUM
QUEM SIBI CUM RAPERET MELIOR TUNC REGIA COELI
NON TIMUI MORTEM COELOS QUOD LIBERA ADIRET
SED DOLUI FATEOR CONSORTIA PERDERE VITÆ
NUNC VENIENTE DEO NOSTRI REMINISCERE VIRGO
UT TUA PER DOMINUM PRÆSTET MIHI FACULA LUMEN.

Visuntur adhuc Romæ ipsius nonnulla epigrammata martyrum sepulcris incisa, sed ex eis perpauca integra. Ex quibus (ut aliquid degustes) hic tibi reddimus unum, quod integrum habetur in titulo Equitii.

*Martyris hic tumulus, magno sub vertice montis
Gorgonium retinet, servat qui altaria
Christi.*

PAGIUS
III.
Opera Damasi PP.

Ad num. XXI. Opera S. Damasi a Martio Mileto Zarazano collecta; sed epistola 8. quæ dicitur scripta Stephano Archiepiscopo Concilii Mauritanis & universis Episcopis Africana Provincia, supposititia est, ut ostendit subscriptio: *Data Flavio & Stilicone VV. CC. Coss. Flavius enim Stilico unus & idem est, qui anno CCCC. Aureliano Collega, & iterum anno CCCC. Anthemio Collega Consulatum gessit. Præterea prænotatur epistola: Damasus servus servorum Dei, atque per gratiam ejus Episcopi sanctæ Ecclesie urbis Romæ: cum tamen ante Gregorium I. Pontifices Romani non sese servos servorum Dei in Epistolis appellarent. Liber etiam Pontificalis, seu Pontificale tomis Conciliorum insertum Damaso perperam attribuitur, ut in-*

vina virtute editum esse miraculum, quo populus Ursicini divinus schismate, eo saltem signo, qui legum sacrarum sancita non nosset, perspicuo intelligeret, qui verus legitimusque Pontifex esset; illumque verum esse non dubitaret Antistitem, cui Deus eo signo fuerat suffragatus.

XXI.

At non inter sanctos duntaxat Damasus miraculis clarus adnumeratur, sed & inter scriptores Ecclesiasticos a S. Hieronymo recensetur, multaque metro edidisse traditur: sed & de Virginitate plures scripsisse libros tum carmine, tum soluta oratione, superius ejusdem Hieronymi testimonio dictum est. Porro aureas illas de Virginitate lucubrations ad sanctam forem virginem, Irenem nomine, a Damaso scriptas fuisse puramus; quam & defunctam ejusmodi profecutus est epitaphio, quod diu latens, Dei beneficio his diebus in lucem emerit: sic se habet (a).

Epitaphium S. Irenes fororis Damasi Papæ.
(a) Antiqua inscrip. in Append. pag. 1172. n. 10.

*Hic quicumque venit, sanctorum limina
querat,
Inveniet vicina in sede habitare beatos,
Ad cœlum pariter pietas quos vexit euntes.*

Damasus Episcopi

Sed quod Deus dedit his diebus in lucem afferri, quæ diutius in tenebris latere ejusdem Sancti Damasi complures in-

ter Eruditos convenit. Nec denique Hieronymi ad Damasum, & Damasi ad Hieronymum epistola, inter Opera Damasi numeranda, ut ostendit Schelstratus in 2. parte Antiquit. illustr. Quoad Catalogum veterum Pontificum, qui in Liberio Papa definit, quique Damasi Chronici nomine a nobis appellatus est, Damasi partum non esse, recte vidit Baronius. Hujus tamen Catalogi, utpote pervetusti, auctoritas magni ab omnibus facienda; cum ad Chronologiam Pontificiam usque ad Liberium ordinandam Opus certius non superfit. Damaso successit Siricius, & quidem currenti anno die XXII. Decembris, in quam Dominica incidebat. Qua de re anno sequenti.

CHRISTI
384.DAMASI PAP.
18.VALENTIN. 9. IMPF.
THEODOSII 6.

inscriptiones, eadem hic, vel alibi in
Annalibus, suis locis affigere volumus,

ut tanti Patris, vel apex non effugiat;
incipiamus ab Eutichio (a):

**EUTYCHIUS MARTYR CRUELIA JUSSA TYRANNI
CARNIFICUMQUE VIAS PARITER TUNC MILLE NOCENDI
VINCERE QUOD POTUIT MONSTRAVIT GLORIA CHRISTI
CARCERIS INLUVIEM SEQUITUR NOVA POENA PER ARTUS
TESTARUM FRAGMENTA PARANT NE SOMNUS ADIRET
BISSENI TRANSIERE DIES ALIMENTA NEGANTUR
MITTITUR IN BARATRUM SANCTUS LAVAT OMNIA SANGUIS
VULNERA QUÆ TULERAT TURBANT INSOMNIA MENTEM
OSTENDIT LATEBRA INSONTIS QUÆ MEMBRA TENERET
QUÆRITUR INVENTUS COLITUR FOVET OMNIA PRÆSTAT
EXPRESSIT DAMASUS MERITUM VENERARE SEPULCHRUM:**

Haftenus Damasi Epitaphium de Sancto
Eutychio Martyre, quod non in antiquis
chartis tantum contigit asservari, sed &
in ipsa etiam marmorea tabula, in qua
primum fuit incisum, quæ extat in Ec-

clesia S. Sebastiani ad Catacumbas. Ac-
cipe & ejusdem Damasi Epigramma de
Tarsicio Martyre sacram Eucharistiam ge-
stante (b):

**PAR MERITUM QUICUMQUE LEGIS COGNOSCE DUORUM
QUIS DAMASUS RECTOR TITULOS POST PRÆMIA REDDIT
JUDAICUS POPULUS STEPHANUM MELIORA MONENTEM
PERCULERAT SAXIS TULERAT QUI EX HOSTE TROPHÆUM
MARTYRIUM PRIMUS RAPUIT LEVITA FIDELIS
TARSICIUM SANCTUM CHRISTI SACRAMENTA GERENTEM
CUM MALE SANA MANUS * PERICRET PULGARE PROFANIS
IPSE ANIMAM POTIUS VOLUIT DIMITTERE CÆSUS,
PRODERE QUAM CANIBUS RABIDIS COELESTIA MEMBRA:**

haftenus hic de Damasi Papæ versibus
Quæ vero fertur nomine Damasi brevi-
ter texta series Vitarum Romanorum Ponti-
ficum, alterius potius quam ipsius esse opus,
alibi diximus, ac sæpius inculcavimus.

XXII. Quæ autem de eodem Damaso in ipso
libro de Romanis Pontificibus scripta ha-
bentur (explosis his quæ mendacii ar-
guuntur, ut quæ dicuntur de temporibus

Juliani, de Episcopatu Ursicini, & aliis)
hæc sunt: nempe, duas basilicas ipsum
exædificasse, alteram ad Theatrum Pom-
peji. Extant adhuc de eadem Basili-
ca ejusdem Damasi insignia monumenta,
nempe antiquæ inscriptiones ibidem ab eo
tunc posita, quæ diu oblivione sepultæ,
veluti postliminio revocatæ, suum reci-
piant locum; sic enim se habent (c):

**HINC PATER EXCEPTOR LECTOR LEVITA SACERDOS
CREVERAT HINC MERITIS QUONIAM MELIORIBUS ACTIS
HINC MIHI PROVECTO CHRISTUS CUI SUMMA POTESTAS
SEDIS APOSTOLICÆ VOLUIT CONCEDERE HONOREM
* ARCHIBISFATEOR VOLUINOVA CONDERE TECTA
ADDERE PRÆTEREA DEXTRA LEVAQUE COLUMNAS
QUÆ DAMASI TENEANT PROPRIUM PER SECUA NOMEN.**

* AR-
CHIVIS.

**NON MIRUM EST FALLAX NIMIUM QUOD FLAMMA MINATUR
MARTYRIS AC CORPUS NIL NOCITURA CREMAT.
NAMQUE DOCET FIDEI MAGNAM SINE VINDICE POENA
AD COELUM MEDIIS IGNIBUS ESSE VIAM
HUNC ETENIM FRUITUR MARTYR LAURENTIUS IGNEM
ET MERITIS SUMMIS NE MORIATUR AGIT.**

**QUISQUIS PLENA DFO MYSTERIA MENTE REQUIRIS
HUC ACCEDE DOMUS RELIGIOSA PATET
HÆC SUNT TECTA PIO SEMPER DEVOTA TIMORI
AUDITUMQUE DEUS COMMODAT HIC PRECIBUS
ERGO LETHIFEROS PROPERA COMPESCERE SENSUS
JAM PROPERA SACRAS LÆTUS ADIRE FORES
UT TRANSACTA QUEAS DEPONERE CRIMINA VITÆ
ET QUICQUID SCELERUM NOXIUS ERROR HABET
ATTICA FELICIS MAGNI CLARISSIMA CONJUNX**

SUM-

Eutychii
Mart.

(a) Antiq.
Inscrip. in
appen. pag.
1172. n. 13.

Tarsicii
Mart.
(b) Antiq.
Inscrip. in
appen. pag.
1174. n. 13.

* P. PETE-
RET
VUL-
GARE.

De S. Lau-
rentio in
Damaso
didto.

(c) Antiq.
Inscrip. in
appen. pag.
1164. n. 11.
12. 13. &
pag. 1171.
num. 1.

CHRISTI
384.DAMASI PAP.
18.VALENTIN. 9. IMPF.
THEODOSII 6.

SUMPTIBUS HOC PROPRIIS ÆDIFICAVIT OPUS.

**VERBERA CARNIFICES FLAMMAS TORMENTA CATENAS
VINCERE LAURENTI SOLA FIDES POTUIT.
HÆC DAMASUS CUMULAT SUPPLEX ALTARIA DONIS
MARTYRIS EGREGIUM SUSPICIENS MERITUM.**

hæc ibi de Basilica Sancti Laurentii. Porro
constat eundem Damasum construxisse
via Ardeatina alteram; exornasseque lo-
cum ad Catacumbas, ubi aliquando ja-
cuerant corpora Apostolorum; struxisse-
que ibi platoniam, & Epitaphium con-
scripsisse.

XXIII. Quod vero ad platoniam pertinet; Ado
legit Placoma; nostra manuscripta Placo-
ton habent, & quidem rectius; per quod
puto intelligi Ecclesiæ pavementum tabel-
lismarmoreis variis figuris decore stratum.
Tradit enim Zonaras in Constantino Ma-
gno, ab eo Constantinopoli extructum
fuisse forum, quod Placoton nominavit:
ex eo, inquit, quod ex tabellis lapideis
instratum esset. Porro hujuscemodi orna-
tu, & summa quidem impensa sterni con-
suevissent olim Ecclesiarum pavimenta; quæ
adhuc extant integra, vel aliqua ex par-

te dissipata demonstrant. Quod si Plato-
niam legendum contemnis, ut aliis ple-
risque in locis idem nomen invenitur ex-
pressum; quid per platoniam intelligen-
dum sit, ut veritatem valeas certius asse-
qui, vide quod habes apud Cassiodorum
(a), per platonias posse intelligi mar-
moreas tabulas ad ornatum comparatas;
ac proinde platoniam struere, nihil aliud
esse, quam parietes marmoreis tabulis in-
crustrare. Sic & intelligendum, quod in
eodem libro legitur de Liberio: *Hic de
platonis marmoreis ornavit sepulcrum S.
Agnæ.* In compluribus antiquis Romæ
Ecclesiis adhuc visere licet ejusmodi pla-
tonias superesse. Quod pertinet ad
Epitaphium ibidem ad Catacumbas inscri-
ptum, idem in chartis haftenus confer-
vatum, hic tibi integrum reddimus his
versibus (b).

(a) Cassiod.
Variar. l. 3.
epist. 9.

(b) Antiq.
Inscrip. in
appen. p.
1172. n.
12.
De loco
ubi jacue-
re corpora
Apostolo-
rum.

**HIC HABITASSE PRIUS SANCTOS COGNOSCERE DEBES
NOMINA QUISQUE PETRI PARITER PAULIQUE REQUIRIS
DISCIPULOS ORIENS MISIT QUOD SPONTE FATEMUR
SANGUINIS OB MERITUM CHRISTUM PER ASTRA SECUTI
ÆTHERIOS PETIERE SINUS REGNAQUE PIORUM
ROMA SUOS POTIUS MERUIT DEFENDERE CIVES
HÆC DAMASUS VESTRAS REFERAT NOVA SIDERA LAUDES**

XXIV. In eisdem Actis Damasi habetur, ab eo
absolutam Ecclesiam Sanctorum Virginum,
& Martyrum Ruffinæ, & Secundæ in Syl-
va candida. Rursus de eodem in dicto
libro de Romanis Pontificibus legitur,
quævisse insuper corpora Sanctorum Mar-
tyrum, arque invenisse; necnon Conci-
lia Martyrum (nempe ut alibi declaravi-
mus in Notis, ubi plura sunt sepulcra

Martyrum, cœmeteria scilicet) versibus
pariter illustrasse. Narratur ibidem dona
ab eodem collata Basilicæ S. Laurentii,
quam erexit in Titulum. Extant in
citato codice alia epitaphia indita aliis
Sanctorum Martyrum memoriis, quas si-
ve ornavit, vel restituit, eodem volumi-
ne (c) comprehensa; & inter alia de
Mauro puero sic:

(c) Antiq.
Inscrip. in
appen. pag.
1171. n. 1.
S. Mauri
pueri
martyris.

**MARTYRIS HIC MAURI TUMULUS PIA MEMBRA RETENTAT
QUEM DAMASUS RECTOR LONGO POST TEMPORE PLEBIS
ORNAVIT SUPPLEX CULTU MELIORE DECORANS
INSONTEM PUERUM CUI POENA NULLA DEJECTI.**

Sed & extant ejusdem Damasi versus,
quibus alias exornavit Sanctorum Marty-
rum Ecclesias furore barbarico dissipatas,
quas ipse restituit, videlicet (d):

**DUM PERITURA GETÆ POSUISSENT CASTRA SUB URBE
MOVERUNT SANCTIS BELLA NEFANDA PRIUS
ISTAQUE SACRILEGO VERTERUNT CORDE SEPULCRA
MARTYRIBUS QUONDAM RITE SACRATA PIIS
QUOS MONSTRANTE DEO DAMASUS SIBI PAPA PROBATOS
AFFIXO MONUIT CARMINE JURE COLI.
SED PERIIT TITULUS CONFRACTO MARMORE SANCTUS
NEC TAMEN HIS ITERUM POSSE LATERE FUIT
DIRUTA VIGILIUS NAM MOX HÆC PAPA * GEMESCENS
HOSTIBUS EXPULSIS OMNE NOVAVIT OPUS.**

(d) Antiq.
Inscrip. in
appen. pag.
1171. n. 4.
& supra
1170. n. 13.

De memo-
riis mar-
tyrum in
suburbis.

* GEMI-
SCENS.

Et

CHRISTI
384.DAMASI PAP.
18.VALENTIN. 9. IMPP.
THEODOSII 6.

Et de alia Ecclesia sita in agro Romano a Gothis demolita tempore obfessa Urbis:

HIC FUROR HOSTILIS TEMPLUM VIOLAVIT INIQUUS
CUM PREMERET VALLO MÆNIA SEPTA GETES
NULLIUS HOC POTUIT TEMERARIA DEXTERA GENTIS
HÆC MODO PERMISSA EST QUOD PERITURA FUIT
NIL GRAVAT HOC TUMULO SANCTORUM PESSIMUS HOSTIS
MATERIAM POTIUS REPPERIT ALMA FIDES
IN MELIUS SIQUIDEM REPARATO FULGIT HONORE
CUM SCELERE HOSTILI CREVIT AMOR TUMULIS
SUSCIPE NUNC GRATUS DEVOTÆ MUNERA MENTIS
DIOGENES MARTYR CUI DEDIT ISTA VOLENS
QUISQUIS AD HOC TEMPLUM PETITURUS DONA RECURRE
SPES SIBI SIT LARGA EST MUNERE VERA FIDES.

Insuper & de Sanctis Martyribus Felice, & Adaucto, ejusdem Damasi ibidem (a):

De Felice
& Adaucto
martyribus.

O SEMEL ATQUE ITERUM VERO DE NOMINE FELIX
QUI INFEMERATA FIDE CONTEMPTO PRINCIPE MUNDI
GONFESSUS CHRISTUM COELESTIA REGNA PETISTI
O VERE PRETIOSA FIDES COGNOSCITE FRATRES
QUI AD COELUM VICTOR PARITER PROPERAVIT ADAUCTUS
PRESBYTER IS VERUS DAMASO RECTORE JUBENTE
COMPOSUIT TUMULUM SANCTORUM LIMINA ADORANS.

Sed & in tumulo Sancti Saturnini Martyris via Salaria collocato hos versus incidendos curavit (b):

(b) Antiq.
Inscript. in
appen. pag.
1172. n. 2.* f. VI.
TAM.
QUE.

HORUM MARTYRUM CULTORUM DAMASUS EPISCOPUS SERVUS DEI
SOLA NUNC CHRISTI FUERAT * CRARTA CINIS AN...
TEMPORE QUO GLADIUS SECUIT PIA VISCERA MATRIS
SANGUINE MUTAVIT PATRIAM * NAMQUE GENUSQUE
ROMANUM CIVEM SANCTORUM FECIT ORIGO
MIRA FIDES RERUM DOCUIT POST EXITUS INGENS
CUM LACERAT PIA MEMBRA FREMIT GRATIANUS UT HOSTES
POSTEA QUAM FELLIS VOMUIT CONCEPTA VENENA
COGERE NON POTUIT CHRISTUM TE SANCTE NEGARE
IPSE TUIS PRECIBUS MERUIT CONFESSUS ABIRE
SUPPLICIS HÆC DAMASI VOX EST VENERARE SEPULCRUM
SOLVERE VOTA LICET CASTASQUE EFFUNDERE PRECES
SANCTI SATURNINI TUMULUS QUIA MARTYRIS HIC EST.

De SS.
Proto &
Hyacintho.

Et de Proto, & Hyacintho martyribus idem Damasus (c):
EXTREMO TUMULUS LATUIT SUB AGGERE MONTIS
HUNC DAMASUS MONSTRAT SERVAT QUOD MEMBRA PIORUM
TE PROTUM RETINET MELIOR SIBI REGIA COELI
SANGUINE PURPUREO SEQUERIS HYACINTHE PROBATUS
GERMANI FRATRES ANIMIS INGENTIBUS AMBO
HIC VICTOR MERUIT PALMAM PRIOR ILLE CORONAM

(c) Antiq.
Inscript. in
appen. pag.
1172. n. 9.
& p. 1173.
n. 11.

Item Aliud.

ASPICE DESCENSUM CERNES MIRABILE FACTUM
SANCTORUM MONUMENTA VIDES PATEFACTA SEPULCRIS
MARTYRIS HIC PROTI TUMULUS JACET ATQUE HYACINTHI
QUEM CUM JAM DUDUM TEGERET MONSTERRA CALIGO
HOC THEODORUS OPUS CONSTRUXIT PRESBYTER INSTANS
UT DOMINI PLEBEM OPERA MAJORA TENERENT.

Sed prosequamur reliqua ab eodem religio-
siosa excitata ædificia. Quid autem
operis in Basilica Vaticana idem Damasus
egerit, sic sequens epigramma declarat,
quod affixum olim in pariete ejusdem
basilicæ, in codice pervetusto ex-
scriptum extat inter vetera ejusdem Ec-
clesiæ monumenta:

Cingebant lacus montem, teneroque
meatu
Corpora multorum, cineres, atque ossa
rigabant.
Non tulit hoc Damasus, communi lege
sepultos
Post requiem tristes iterum persolvere
pœnas.

Pro.

CHRISTI
384.DAMASI PAP.
18.VALENTIN. 9. IMPP.
THEODOSII 6.Fons bap-
tismatis
in Vati-
cano.

Protinus aggressus magnum superare la-
borem,
Aggeris immensi dejecit culmina montis.
Intima follicite perscrutans viscera terre,

Siccavit totum quicquid madefecerat hu-
mor.
Invenit fontem, præbet qui dona salutis.
Hæc curavit Mercurius levita fidelis.

Ad Fon-
tem.

His addatur item de fonte Damasi vetus Inscriptio his versibus (a):

NON HÆC HUMANIS OPIBUS NON ARTE MAGISTRA
SED PRÆSTANTE PETRO CUI TRADITA JANUA COELI EST
ANTISTES CHRISTI COMPOSITUS DAMASUS
UNA PETRI SEDES UNUM VERUMQUE LAVACRUM
VINCULA NULLA TENEAT *: ACATHIUS. VOTUM SOLVIT:

(a) Antiq.
Inscript. in
appen. pag.
1163. n. 10.Huic subditur, quod demonstrat egregium
ornamentum, ab eodem Damaso Papa inEcclesia S. Anastasiæ positum, aliud Epi-
taphium his versibus (b):* TE-
NENT.
De Ecce-
sia S. Ana-
stasiæ.

ANTISTES DAMASUS PICTURÆ ORNARAT HONORE
TECTA QUIBUS NUNC DANT PULCHRA METALLA DECUS
DIVITE TESTATUR PRETIOSIOR AULA NITORE
QUOS RERUM EFFECTUS POSSIT HABERE FIDES
PAPE HILARI MERITIS OLIM DEVOTA SEVERI
NEC NON CASSIÆ MENS DEDIT ISTA DEO:

(b) Antiq.
Inscript. in
appen. pag.
1164. n. 6.

Sed revertamur ad fontis ornatum posi-
tum in Basilica Vaticana. Porro de
eodem fonte baptismali Prudentius in Pe-
ristephano, cum agit de Passione Petri
& Pauli, deque basilica Vaticana, hæc
habet:

Dextra Petrum regio tectis tenet auneis
receptum,
Canens oliva, murmurans fluente.
Namque supercilio saxi liquor ortus ex-
citavit
Fontem perennem christi feracem.
Nunc pretiosa ruit per marmora, lubri-
catque clivum,
Donec virenti fluctu & Colymbo
Interior tumuli par est, ubi lapsibus so-
noris
Stagnum nivali volvitur profundo.
Omni color vitreas pictura superne pingit
undas,
Musci relucet, & vivescit aurum,
Cyanæque latex umbram trahit immi-
nentis ostri.
Credas moveri fluctibus lacunar.
Pastor oves adit, ipse illic gelidi ni-
gore fontis
Videt siccæ, quas fluentia Christi.

Hæc Prudentius, alludens ad amplissimum
fontem baptismatis qui nuper a Dama-
so constructus erat.

XXV.

Fons atrii
basilicæ
Vaticanae.(c) Paulin
epist. 31.

Porro alterius fontis in atrio positi
structura sic describitur a S. Paulino, qui
hoc etiam tempore claruit, atque vidit.
In epistola enim ad Aletium (c) de fu-
nere ab eo impenso Ruffinæ conjugii, fi-
liæ sanctæ Paulæ, cum agit de eadem ba-
silica Apostolorum, hæc habet: Præten-
to nitens atrio fusa vestibulo est: ubi
cambarum ministra manibus & oribus no-
stris fluentia ructantem fastigiatus solido
Ann. Eccl. Tom. V.

are tholus ornat & inumbrat, non sine
mystica specie quatuor columnis salientes
aquas ambiens, &c. Declaratque pluribus
structuræ mysterium. Quæ omnia Damasi
operi tribuuntur, cum ante ipsum aquæ
dispensæ nullius usus, sed detrimenti essent
mortuorum sepulcris, ipsi nimirum cœ-
meterio Vaticano. Cæterum quod ad fon-
tem baptismalem spectat, quem ipse ex-
truxerat; illud in Actis ejus miraculum
enarratur, acceptum ex sermone habito
in ejusdem Damasi depositione: extat ap-
ud nos tomo quinto Vitarum Sanctorum
manuscripto; ubi auctor: Nuper, inquit,
res hæc gesta est, quam factam vidimus,
&c. Ait enim (ut rem paucis comprehen-
damus) Sabbato Paschalis festivitatis,
cum compressio magna esset, baptismi
tempore puerulum e manibus gestantis ho-
minis lapsum, ad imaque fontis delatum,
ab omnibus deploratum esse ut mortuum:
cum autem Damasus oculos ad cælum ele-
vasset, ac pro ipso orasset, post horæ
spatium puerulum jussu Damasi ex pro-
fundo aquarum vix eductum, inventum
esse præter spem & expectationem omni-
um vivum sanumque ut antea erat: tunc-
que ab universo populo immensam Dei
potentiam & Damasi sanctitatem magno
præconio conclamatum fuisse.

Sed rursus ad ea quæ in dicto libro
de Romanis Pontificibus de Damaso scri-
pta habentur, revertamur. Quæ autem
ibi sequuntur, appendicem putamus ad-
jectam; qua de Damaso dicitur, ejus præ-
cepto institutum, ut die noctuque psalmi
in ecclesiis canerentur: quod plane falsum
est. Sed fortasse aliqua potius forma ab
eo præscripta fuit: etenim falso asseritur
cantus psalmorum a Damaso institutus:
siquidem ab ipso exordio nascentis Ecce-
lesiæ viguisse in Ecclesia Catholica cum
D d d d can.

XXVI.

CHRISTI
384.DAMASI PAP.
18.VALENTIN. 9. IMPR.
THEODOSII 6.

cantu diurnam nocturnamque psalmodiam certum est. Equidem illud puto; quod ad psalmodiam pertinet, emendatum a S. Hieronymo Psalterium Septuaginta Interpretum, a Damaso canendum Occidentalibus traditum; de ipso enim idem Hieronymus in Apologia adversus Rufinum hæc habet: *Psalterium quoque certe emendatissimum juxta septuaginta interpretes nostro labore dudum Roma suscepit.*

XXVII.

Acceptis hæc S. Hieronymi lucubrationibus in Psalterium Davidis Damascus, laudem tanti Regis atque Prophetæ his cecinit versibus, quos reperimus in bibliotheca Basilicæ S. Petri, codice primo S. Hieronymi, qui continet expositionem ejus in Psalmos. Habet eodem codex Vaticanæ bibliothecæ, licet utrobique admodum depravati legantur.

Versus Damasi in laudem Davidis.

Nunc Damasi monitis aures præbete benignas,
Sordibus depositis purgant penetralia cordis,
Curia * cum renovant Christo servire parati,
Prophetam Christi sanctum cognoscere debes.
Pastorem puerum multis e fratribus unum
Angelus ex ovibus rapuit, regemque dicavit,
Organa qui sciret manibus componere solus,
Psallere per citharam populo caelestia regna.
Ingentem, clypeoque gravi, frustra que minantem
Impium, maledicum, phaleras ac tela gerentem,
Surdorum demens coleret qui templa Deorum,
Mactavit saxo tereti, truncumque reliquit.
Judicioque Dei ingenti mox cæde peracta
Monstravit populis, tulerat quæ ex hoste tropæa.
Nam Damascus scit sancte tuos, Deus, ipse triumphos.

His subjiciuntur sancti Hieronymi versus quos recinens ad S. Damascum misit; habent eos iidem Codices ejusmodi inscriptione.

Versus Domini Hieronymi presbyteri.
Psallere qui docuit dulci modulamine sanctos,
Noverat iste, decem legis qui verba dedisset.
Quot digitis citharam cordis totidemque dicavit,
Nomina vel signum numerum Crux ipsi notaret.

Credere quid dubitas? virtus regit omnia Christi.

Qui variis junxit uno sub carmine linguas,

Ut pecudes, volucresque deum cognoscere possint.

Hic sonus est fidei, mentes qui mulcet amaras.

Sic creatura prior tanto de munere gaudet,

Offerat ut Domino, salvet quos gratia vocis.

Quisque sitit, veniat cupiens haurire fluentia:

Inveniet latices, servant qui dulcia mella.

Oret pro nobis beatitudo tua Beatiss. Pap.

Hic etiam quod ad Damascum spectat non omittendum, sanctum Gregorium tradere, ex Hierosolymorum Ecclesia per sanctum Hieronymum Damascum accepisse, ut Romana Ecclesia concineret Alleluja; sunt enim hæc verba Gregorii (a): *Ut Alleluja hic diceretur, de Hierosolymorum Ecclesia ex beati Hieronymi traditione, tempore beate memorie Damasi Papæ traditur tractum.* Ita ipse, Quod quidem non sic accipiendum est, ut tempore Damasi cani cœptum sit Romæ Alleluja, sed ut caneretur extra Paschale tempus, ut idem Gregorius supra declarat; nam hujus vocis usum Romæ perantiquum fuisse, certum est; siquidem sanctus Augustinus (b) non recentiori usu sed antiqua traditione ab Ecclesia Catholica toto Orbe diffusa, Alleluja cantari solitum tradit. Cæterum peculiarem quemdam ejus vocis usum ab Ecclesia Hierosolymitana Romanam Ecclesiam mutuam esse, possumus ex verbis Gregorii intelligere; ejus enim vocis usus diversas fuisse consuetudines, idem sanctus Augustinus ad Januarium scribens affirmat (c): idemque alibi (d) tradit, certis tantum diebus moris fuisse solemniter decantari; diebus autem Quadragesimæ ab eo cantico cessari solitum alibi docet, (e). Sed habetur apocrypha illa Hieronymi nomine ad Damascum epistola, qua dicitur, ut Alleluja psalmis omnibus affigatur.

Quod autem de his ad Romanam Ecclesiam consuetudinem pertinet; hallucinatur plane Sozomenus (f), dum ait, in ea non nisi semel in anno cani solitum Alleluja: nam Vigilantium hæresiarum ejus institutionis auctorem fuisse, conatumque eam Hierosolymis introducere, testatur Hieronymus in eo quem adversus eundem Vigilantium scripsit commentarium. Cæterum Romæ hæc temporibus Damasi & successorum adeo frequenti usu eam vocem fuisse receptam liquet, ut etiam in Ecclesia caneretur in funere defunctorum: tra-

XXVIII.

De Alleluja.

(a) Greg. 1.7. epist. 63.

(b) Aug. in Psalm. 106.

(c) Aug. epist. 119. c. 17.

(d) Aug. in Psalm. 106.

(e) Idem in Psalm. 110.

XXIX.

(f) Sozo. 1.7. c. 19.

CHRISTI
384.DAMASI PAP.
18.VALENTIN. 9. IMPR.
THEODOSII 6.

(a) Hier. epist. 30. tradit id sane idem S. Hieronymus (a), in epitaphio Fabiolæ, ubi ait de funere: *Sonabant psalmi, & aurata testu templorum reboans in sublime quærebant Alleluja; dum scilicet agerentur Fabiolæ exequiæ.* Extra ecclesiam vero adeo frequens & peculiaris omnibus ista vox, ut ipsi etiam infantes in ejus sonum linguam primum solvere docerentur; quod monstrat S. Hieronymus, cum de filia Paula ad lætam matrem scribens, (b) tradit infantulam ore balbutiente consuevisse occinere Alleluja. Sic & Hierosolymis adeo in omnium piorum ore Alleluja fuisse, ut agricolæ etiam loco sæcularium cantionum laboris molestias eo cantico allevarent, idem affirmat (c): ejus quoque vocis simbolo solitos convocari monachos ad synaxim, alibi tradit (d).

(b) Hier. epist. 7. c. 27.

(c) Hier. epist. 17.

(d) Hier. epist. 27.

(e) Hier. epist. 27.

Atque demum, ut rursus ad Damascum revertamur, hæc ibidem leguntur ad calcem: *Hic fecit ordinationes in Urbe Roma quinque per mensem Decembrem, presbyteros creavit triginta & unum, diaconos undecim, Episcopos per diversa loca numero sexaginta duos: Qui etiam sepultus est via Ardeatina in Basilica sua, tertio Idus Decembris, juxta matrem & germanam.* Porro inde translatum fuisse in ecclesiam S. Laurentii ad Theatrum Pompeji, quæ dicta sunt superius docent. Cessasse autem Pontificatum dies triginta & unum, ibidem æque legitur, quam-

XXX.

HIC CONGESTA JACET QUÆRIS SI TURBA PIORUM

CORPORA SANCTORUM RETINENT VENERANDA SEPULCHRA

SUBLIMES ANIMAS RAPUIT SIBI REGIA COELI

HIC COMITES XYSTI PORTANT QUI EX HOSTE TROPÆA

HIC NUMERUS PROCERUM SERVAT QUI ALTARIA CHRISTI

HIC POSITUS LONGA VIXIT QUI IN PACE SACERDOS

HIC CONFESSORES SANCTI QUOS GRÆCIA MISIT

HIC JUVENES PUERIQUE SENES CASTIQUE NEPOTES

* QUIS MAGE VIRGINEM PLACUIT RETINERE PUDOREM

HIC FATEOR DAMASUS VOLUI MEA CONDERE MEMBRAM

SED CINERES TIMUI SANCTOS VEXARE PIORUM

* Quæris.

XXXII. Hoc eodem anno S. Augustinus, ut ipse testatur (f), a Symmacho Præfeto Urbis, cujus functionem hoc anno contigisse monstravimus, Mediolanum aperiendi causa sibi ludum litterarum, & docendi rhetoricam, mittitur. Accepit libenter eam occasionem, quod docens in Urbe discipulos parum fideles nactus esset: quippe admodum illiberaliter, cum tempus adveniret persolvendæ mercedis, simul conspirantes nonnulli ex ipsis, effecti desertores, ad alium doctorem se conferebant (g). Porro ejus Mediolanum adventus non solum Præfectura Symmachi consignatur, sed etiam Consularibus factis. Si quidem contra Petilianum agens (h) affirmat, Mediolanum venisse ante Consularum Bautonis, qui anno sequenti contigit. Sed & ex annis ætatis ejusdem Augustini id etiam exploratum redditur: nam cum alibi dicat (i) se tunc fuisse annorum triginta adhuc, & errore Manichæorum detentum: ex præscripta quidem superius annorum Augustini chronographia plane deprehenditur, annum ætatis ejus trigessimum inchoari cœpisse hoc anno Domini trecentesimo octuagesimo quarto. Sed videamus quid ipse de sua Mediolanum professione conscribat:

(f) Aug. Confess. 1. c. 13.

(g) Aug. 1.5. c. 12.

(h) Aug. contra lit. Petil. c. 27.

(i) Aug. Confess. 1. c. 11.

XXXIII. Postquam, inquit (k), missum est a Mediolano Roman ad præfectum Urbis, ut illi civitati rhetorica magister provideretur, impertita etiam evectio publica: ego ipse ambrosi per eosdem ipsos Manichæos quantatibus ebrios, quibus ut cavere i-bam, sed utrique nesciebam, ut dictio-ne proposita, me probatum Præfectus tunc Symmachus mitteret. Et veni Mediolanum

Ann. Eccl. Tom. V.

D d d d 2 ad

obrem subrogationem Siricii successoris non ante sequentem annum contigisse appareret: agemus ergo de ea suo loco.

Ad postremum autem hic subjiciamus tibi ejusdem Damasi epitaphium, quod ipse vivens sibi conscripsit, pium valde: acceptum est ipsum ex pervetusto codice bibliothecæ Trevericæ ecclesiæ S. Petri. Exscripsit illud Christophorus Brouwerus, Societatis JESU professor, Romanam vero ad nos misit Nicolaus Serrarius ejusdem Societatis professor, hac inscriptione prænotatum.

Epitaphium Papæ Damasi, quod sibi edidit ipse.

Qui gradiens, pelagi fluctus compressit amarus,

Vivere qui præstat, morientia semina terræ,

Solvere qui potuit Lazaro sua vincula, mortis

Post tenebras, fratrem post tertia lumina solis

Ad superos iterum Maria donare sorori,

Post cineres Damascum faciet quia surgere, credo.

Rursum vero de loco suæ sepulturæ apud Sanctos Martyres collocandæ, nisi ipsum reverentia absterruisset, extat ejusdem Damasi ejusmodi Inscriptio (e).

(e) Antiq. inscrip. in Append. pag. 1172. n. 11.

(i) Aug. Confess. 1. c. 11.

(k) Aug. Confess. 1. c. 13.

(l) Aug. Confess. 1. c. 11.

(m) Aug. Confess. 1. c. 11.

(n) Aug. Confess. 1. c. 11.

(o) Aug. Confess. 1. c. 11.

(p) Aug. Confess. 1. c. 11.

(q) Aug. Confess. 1. c. 11.

(r) Aug. Confess. 1. c. 11.

(s) Aug. Confess. 1. c. 11.

(t) Aug. Confess. 1. c. 11.

(u) Aug. Confess. 1. c. 11.

(v) Aug. Confess. 1. c. 11.

(w) Aug. Confess. 1. c. 11.

(x) Aug. Confess. 1. c. 11.

(y) Aug. Confess. 1. c. 11.

(z) Aug. Confess. 1. c. 11.

(aa) Aug. Confess. 1. c. 11.

(ab) Aug. Confess. 1. c. 11.

(ac) Aug. Confess. 1. c. 11.

(ad) Aug. Confess. 1. c. 11.

(ae) Aug. Confess. 1. c. 11.

(af) Aug. Confess. 1. c. 11.

(ag) Aug. Confess. 1. c. 11.

(ah) Aug. Confess. 1. c. 11.

CHRISTI
384.DAMASI PAP.
18.VALENTIN. 9.
THEODOSII 6. IMPP.Ambrosius erga
Augustinum
beni-
gnus.

ad Ambrosium Episcopum, in optimis notum Orbi terræ, pium cultorem tuum, cuius tunc eloquia strenue ministrabant adipem frumenti tui, & lætitiæ olei, & sobriam vini ebrietatem populo tuo. Ad eum autem ducebar abs te nesciens, ut per eum ad te sciens duce- rer. Suscepit me fraternus ille homo Dei, & peregrinationem meam satis episcopali- ter dilexit: & eum amare cœpi primo qui- dem non tamquam doctorem veri, quod in Ecclesia tua prorsus desperabam, sed tam- quam hominem benignum in me. Et studio- se audiebam disputantem in populo, non intentione qua debui, sed quasi explorans ejus faciundiam, utrum conveniret famæ suæ, an major, minorve profueret, quam prædicabatur: & verbis ejus suspendebat intentus, rerum autem incuriosus & con- temptor astabam, & delectabar suavitate sermonis, quamquam eruditioris, minus tamen hilarescentis atque mulcentis, quam Fausti erat, quod attinet ad dicendi mo- dum. Cæterum rerum ipsarum nulla compa- ratio: nam ille per Manichæas fallacias aberrabat, iste autem saluberrime docebat salutem. Hactenus Augustinus de suo Me- diolanum adventu, & cum Ambrosio con- fuerudine; cujus concionibus paulatim est emollitus.

XXXIV.

(a) Aug.
Confess. l.
5. c. 14.Augusti-
nus transit
ad Acade-
micos.(b) Aug.
Confess. l.
6. c. 19.(c) Ibid.
c. 13. 14.
& 15.XXXV.
S. Monica
venit Me-
diolanum.
(d) Aug.
Confess. l.
6. c. 2.

Profecit vero adeo Augustinus (a), ut quos ante errore duci deprehendisset, jam Manichæos penitus derelinquere animo de- creverit, non tamen ut ob id fieret Chris- tianus, sed ad Academicos se conferret: eo namque statu sancta Monica mater ejus, affectata vestigia filii, Mediolanum ve- niens, ipsum invenit, plurimumque ga- visa est, jam prævidens fore etiam ali- quando Christianum. Adhæserant (b) Au- gustino gentiles ejus, Alipius Hipponen- sis & Nebridius patria vicina Carthagini oriundus: horum prior Romæ ab Augu- stino inventus, una cum ipso Mediolanum profectus est; posterior ea de causa, reli- cta Africa, Mediolanum se contulit, ut cum eodem Augustino conviveret. Dedu- cebat interea Alipius (c) eum ab uxore ducenda. Romanianus quoque municeps Hipponensis (ad quem Paulini extant litte- ræ) arctæ consuetudinis usu eidem Au- gustino proxime accedebat. Cum inter hæc ejus concubina in Africam unde ve- nerat rediit, relicto illi filio, quem ex eo susceperat, Adeodato: quibus solutus ille vinculis, e tenebris paulatim in lu- cem cepit emergere.

Interea autem Monica sanctissima femi- na pro filii salute sollicita, frequens in sacris conventibus atque assidua in eccle- sia erat (d). Tunc accidit, ut cum e- pulas ferret ad Memorias martyrum, (quæ erogari solebant in cibos pauperum, qui in ecclesiam in martyrum natalitiis ad Agapen convocabantur: id enim non tantum in Africa fieri solitum erat, sed

Romæ quoque in memoriam defunctorum, ut apparet ex epistola Paulini ad Ale- tium scripta) argueretur ab Ambrosio, qui correxit id Mediolani: cujus exem- plum, docente postea Augustino, Africa- na Ecclesia secuta (e) est, & Oriens didi- cit a Laodiceno Concilio. Cæterum quam citissime sanctitas Monicæ Ambrosio inno- tuit; de qua sermonem habens cum Au- gustino congratulabatur eidem, quod san- ctissimam feminam matrem haberet: A qua rogatus de jejunio sabbati (f), sic Ambrosius ipse respondit, ut aliarum Ec- clesiarum consuetudini non detrahens, suam servaret, sabbatoque jejunaret, dum Mediolani esset: Romæ autem dum mora- retur, Romanæ servaret Ecclesiæ consue- tudinem, quam summa coluit observantia: nam de his aliquando agens, hæc addit ver- ba (g): In omnibus cupio sequi Romanam Ecclesiam. Cæterum ejusmodi rituum di- versitates non improbari in eis qui una fide Catholica conjunguntur, S. Augusti- nus pluribus docet in epistola ad Janua- rium.

Cum igitur (ut ad ipsum Augustinum redeamus) a Manichæis ipse laudabiliter defecisset, Platonice se dogmatibus totus addixit, coluitque summopere Acade- micos. Vigeant tunc temporis & magnæ æstimationis erant apud plurimos Gen- tiles philosophi, præsertim vero Acade- mici; qui quasi soli essent, qui universam mundum veritatis luce perfunderent; qui- quid apud alios reperiri possent contenta- neum veritati, id a sua ipsorum philoso- phia acceptum esse, inani jactantia glo- riari solerent: & eo usque progressa est eorum temeritas, ut palam effutirent a Platone Christianos accepisse de fide sen- tentias, quas Evangelista Joannes suæ nar- rationis exordio præ foribus exposuisset pro miraculo omnibus contemplandas. Occurrit quamprimum pesti huic grassanti S. Ambrosius, qui adversus Academicos eruditissime disputans, eos fortissime er- roris redarguit; cujus libros contra Pla- tonem conscriptos idem S. Augustinus ma- gnopere celebrat (h): erat eorum libro- rum titulus, De Sacramentis, sive, De Philosophia: quos idem S. Augustinus in Africam reversus mitti ad se a S. Paulino petiit (i). Hic status erat hoc anno at- que sequenti ex parte rerum Augustini, cum inter Academicos sedulo profitere- tur; apud quos nihil inveniens affirmari certi, æque desperans de veritate apud eos inveniendâ, lassus jam, multorum an- norum curriculum indagandæ veritatis cau- sa exul effectus; quam despexerat fidem Christianam, in eam conjicere cœpit oculo- los, ipsam attentius contemplatus, num quæ in ea essent, solida firmitate subsiste- rent. Sed quam egregie has ipse sui ani- mi afflictiones depromat, audi (k):

(e) Aug.
Epist. 64.(f) Aug.
Epist. 118.(g) Ambrosius
de Sacram.
l. 2. c. 11.XXXVI.
Augusti-
nus respici-
scit tan-
dem.(h) Aug.
de doctr.
Christian.
l. 2. c. 25.
& contra
Julian. Pe-
lag. c. 7.
atque Re-
tractat. l.
2. c. 4.
(i) Aug.
epist. 84.(k) Aug.
Confess. l.
6. c. 11.

Et

CHRISTI
384.DAMASI PAP.
18.VALENTIN. 9.
THEODOSII 6. IMPP.xxxvii.
Augusti-
nus diu
errans re-
dit ad por-
tum.

Et ego maxime mirabar satagens & re- colens quam longum tempus esset ab unde- vigesimo anno ætatis meæ, quo servere cœ- peram studio sapientiæ, disponens ea in- venta relinquere omnes vanarum cupidi- tatum spes inanes & insanias mendaces. Et ecce jam tricenariam ætatem gerebam in eodem luto hæstans: Et paulo post: O magni viri Academici, nihil ad agenda vitam certi comprehendere potest. Immo quæ- ramus diligentius, & non desperemus. Ec- ce jam non sunt absurda in libris Ecclesia- sticis, quæ absurda videbantur, & possunt aliter atque honeste intelligi. Egam pe- des meos in eo gradu, in quo puer a paren- tibus positus eram, donec inveniantur per- spicua veritas, &c. Accidit plane Augu- stino, ac si quis e portu solvens, undi- que ventorum turbinibus exagitatus, ja- cteretur undique fluctibus; qui diu ober- rans, omni spe prosperæ navigationis a- missa, nihil sibi consultius accidere pos- se intelligit, quam si ad portum, unde solverat, revertatur: ita nempe qui a deci- mo nono (ut ait) anno, veritatis indagandæ cupidus, nobilis ingenii vela panderat, Manichæorum status impetu raptus, cæca offusus diu caligine, & in incerto errans, advertit tandem se longe longius a por- tu, quem quæsierat, veritatis abesse; a quo & remotius aberrasse, cum impru- dens Academiam quæsit: sed cito sen- sit, quod non veritatis portus, sed re- vera statio tantum esset male fida carinis. Quamobrem magno desiderio illum cupe- re ac quarere portum bene cœpit, unde male solvisset; ac licet sero, novit tandem vere illam veritatis tutissimam mansionem, in qua primo ætatis adulta tempore ver- satus erat; dum (ut ipse testatur (a) ali- bi) a parentibus traditus est Ecclesiæ, fa- ctusque catechumenus. Quonam modo au- tem perfecte postea fuerit assecutus certam veritatem, dicemus anno sequenti.

xxxviii.
Theodosii
edictum
contra
hæreticos.(a) l. 13. de
hæret. C.
Theod.

* scire.

Quod vero ad res pertinet Orientis; Theodosius Imperator hæreticos sæpe dam- natos, sæpeque pulsos, iterum reverten- tes, seque Fidelium coetibus in civitati- bus insinuantes, recenti lege prohibuit, ita rescribens hoc anno ad Cynegium Præ- fectum Prætorio (b):

Eunomiani, Macedoniani, Ariani, nec- non Apollinariani inter sacra religionis of- ficia pro suis erroribus famosa sunt nomi- na. Omnes itaque, qui harum professio- num vel pontificium sibi vel ministerium vendicarunt, qui se fugati nominis adse- runt sacerdotes, qui in criminosa reli- gione ministrorum sibi nomen imponunt; qui docere se dicunt, quod aut nescire *, aut discere sit dedecorosum; omnibus hujus Ur- bis latebris indagine curiosiore perspectis, sine ulla gratia interventione pellantur: in aliis locis vivant, ac penitus a bonorum congressibus separentur. Dat. XII. Kal. Fe-

bruarii, Constantinop. Richomere * & Clearcho Coss. Hujus quidem iterum sanc- tiendæ legis auctor Theodosio fuit Grego- rius Nazianzenus, qui licet absens, ruri- que paterno Arianzi solitariam vitam a- geret, tamen haud potuit oblivisci plan- tæ a se vineæ, Ecclesiæ scilicet Con- stantinopolitanæ; quam cum accepisset, dormitante Nectario ejus Episcopo, ab hæ- reticis proculcari, ad ipsum Nectarium non sine stomacho ejusmodi litteras de- dit (c):

Dei cura & providentia, quæ ante tem- pora nostra Ecclesias tueri solebat, vitam hanc deseruisse in universum videtur. At mihi calamitatibus ita demersa & obrupta est anima, ut privatas vitæ meæ molestias nec in malorum quidem numero habeam (tot alioqui tamque graves atque acerbæ, ut si cui alii accidissent, intolerabiles viderentur) verum ad solas Ecclesiæ afflictio- nes respiciam: quibus sanandis, nisi hoc tempore cura aliqua adhibeatur, in omni- modam desperationem sensim res provolven- tur. Qui Arii, sive Eudoxii hæresim pro- fidentur, haud scio a quo in hanc amentiam audaciamque perpulsi atque incitati, velut libertate quadam arrepta, morbum suum insolenter ostendant, Ecclesias colligentes, quasi ex permissu hoc facientes. Hæc Grego- rius, plane illud significans, quod Theo- dosius in recitato edicto postea intexuit; nimirum eo procacitæ hæreticos pervenisse, ut in sua ipsorum ostentanda doctri- na jactarent, dedecorosum esse nescire quæ ipsi docerent. Et quod addit, eos ita pro- caciter hæresim propalare, quod illis hoc facere permissum esset; ad id sane respec- tit idem Imperatoris edictum, verbis illis: Sine ulla gratia interventione pel- lantur. Sed subdit Gregorius ad Nectar- rium de aliis in edicto nominatis hære- ticis:

Macedoniani autem factiose contendentes, eo temeritatis & vesania proruperunt, ut Episcoporum nomen sibi ipsis adscisciant, atque in his locis appareant, caputque ex- erant, Eleusium suæ electionis auctorem garrientes. Hos plane Theodosius eodem edicto sugillat, dum ait, eosdem sibi pon- tificium ac ministerium earum professio- num vendicasse. Sed de aliis hæc addit Gregorius: At vero intestinum nostrum malum Eunomius parum jam habet quoquo numero esse; verum nisi omnes in perniciem suam exitumque pertraxerit, detrimenti loco ducit. Atque hæc tamen ferenda. Quod autem ex omnibus Ecclesiasticis ca- lamitatibus acerbissimum, Apollinarianum modo pietas est: quos haud scio quonam modo pietas tua conventuum æque ac nos habendorum auctoritatem sibi arrogasse at- que usurpasse, passa fuerit. Quamquam autem omnino Dei beneficio mysteris di- vinis instructus & eruditus, non modo recte

* Ricime-
re.(c) Greg.
Nazianze-
nus exci-
tat Nectar-
ium ad-
versus hæreticos.XXXIX.
Gregorius
Nazianze-
nus exci-
tat Nectar-
ium ad-
versus hæreticos.

XI.

CHRISTE 384.

DAMASI PAP. 18.

VALENTIN. 9. IMPP. THEODOSII 6.

doctrinae patrocinium nostri, verum ea etiam omnia que adversus sanam & Orthodoxam fidem ab hereticis excogitata sunt; honorificentiam tamen tuam a tenuitate nostra certiores fieri, haudquaquam intemptum fuerit, mihi in manibus esse libellum Apollinaris, in quo ea que astruuntur, hereticam omnem perversitatem excedunt. Affirmant enim, &c. Capita heresis Apollinaris retexit, que nos superius recensuimus; atque demum hæc addit: Proinde si his qui talia sentiunt, cæcus habere licet; illud velim cogitet & expendat tua in Christo illustris prudentia, quod cum nobis eorum dogmatibus non conveniat, cæcus habendi illis potestatem factam esse, nihil aliud esse, quam eorum doctrinam nostra veritatem existimare. Nam si illis, ut piis & Orthodoxis, ea que sentiunt, docere, libereque promulgare permittitur; quis non videt doctrinam Ecclesie condemnari, perinde ac veritate ab illorum partibus stante? Neque enim verum natura fert, duas de eadem re doctrinas contrarias esse veras.

XLII. Quomodo igitur excelsus ac præstans animus tuus ad tanti mali depulsionem & correctionem consueta libertate non uti sustinuit? Verum etiam si nondum hoc factum est; nunc saltem inimitabilis tua omnibus numeris absoluta virtus excitetur; piensissimumque Imperatorem doceat, nihil ex reliquo ipsius erga ecclesias studio rediturum esse utilitatis, si tale malum ad fidei sane everfionem per eorum libertatem licentiamque prævaleat. Hastenus ad Nestarium Theologus. Putamus quidem ipsum cum iisdem a Gregorio scriptis litteris Theodosium convenisse: quibus ille per motus, ea que diximus, ad Cynegium, Præfectum Prætorio festine rescripserit: etenim ex Gregorii litteris illud videtur summam rescriptum esse collectum, nisi quod loco Eunomii habet Eudoxium, quod hic notior esset Constantinopoli, ubi Episcopus diu sedisset, Eunomio junctus cœdere impietatis.

XLIII. Cæterum ipse Gregorius virtute præstans, qui etsi statu humilis, tamen tamquam e celsiori loco vibrare jacula in delinquentes, cum occasio opportuna daretur, minime prætermisit; non hæreticos solum Ecclesie Catholice perduelles, sed

PAGIUS Ad num. XLIII. Auctor Chronici Alexandrini sub hujus anni Consulibus ait: Eodem anno natus est Honorius germanus frater Arcadii Aug. mense Gorpiao seu Septembri, V. Idus Septembris. Idem habent Socrates lib. 5. cap. 12. & Idacius in Fastis. Mater ejus fuit Placilla, prima Theodosii Magni uxor, ex qua tres liberos suscepit, (Gratianum scilicet, Arcadium, & Honorium) ut testatur Nysenus in Oratione Funebris de hujus Regine laudibus. Gothofredus hoc anno in Chronologia Cod.

& Ecclesie quoque filios pravitate morum a disciplina Ecclesiastica aberrantes coercuit. Cum enim (ut vel unum de his hic reddamus exemplum) accepisset Eleuthium Præfectum, sibi familiaritate conjunctum, ab Ecclesia jejuniis institutum, prætermittere, ut gravis offensæ reum, ad ipsum scribens (a), ita redarguit: Excepi te etiam tacens, ut silentii quoque sermonem esse intelligas per calamum se proferentem. Loquar autem que & amicitie nostræ, & hujusmodi temporum conveniunt. Legibus injuriam facis, Judex, qui non jejunes. Et quomodo leges humanas servabis, qui divinas contemnis ac pro nihilo ducis? Purga tribunal tuum; ne duorum alterum tibi accidat, ut aut malus fias, aut existimeris. Fæda spectacula proponere, se ipsum traducere est. In summa, o Judex, futurum scito ut judicaris, & minus peccabis. His nihil melius habebam, quod tibi præberem. Hactenus Gregorius: ex quo intelligas, quam grave piaculum duceretur, jejunia legum Ecclesiastica instituta violare. Cuinam, rogo te, tutius tu credas, lector, sanctissimo ac doctissimo Patri talia affirmanti, & ea de causa Præfectos corripienti, an apostatis Christianorum facibus jejunia Ecclesiastica dissolventibus, & cujusque arbitrio eadem relinquentibus? esto tu judex: certe mihi non alius, quam Gregorii Deus erit, atque Gregorius ipse magister. Reliqua vero de Gregorio in ejus ex hac vita discessu inferius dicenda erunt.

XLIV. Sed quid præterea hoc anno Theodosius? cohibuit Judæos mancipia Christiana habentes, eademque ad ipsorum superstitionem adducentes (b). Hoc etiam anno, mense Septembris, sub iisdem Consulibus, eundem Theodosium auctum esse filio ex Placilla conjuge, cui nomen, Honorius, inditum fuit, auctor est Marcellinus in Chronico, necnon Socrates (c), qui idem affirmat. Quo pariter anno, paulo ante natum Honorium, defunctum ait Agellium Episcopum Novatianum, & quidem ætate decrepitem, cum memoria sit eum jam fuisse Episcopum tempore Nicæni Magni Concilii.

Sed ipsum errare certum est, cum non nisi annos quadraginta illius fedi tribuat: nam quem constat ex his que tomo tertio

Theod. dicit, Claudianum in quarto Honorii Consulatu V. 153. & V. 372. referre hoc Natale Honorii in annum sequentem. Sed qui Claudiani versus accurate expenderit, hunc tantum obscure locutum fuisse comperiet. Honorius non multo post nativitatem Nobilissimus, atque una Consul designatus fuit, ut testatur Theophanes. Unde Idacius in Fastis sub hujus anni Consulibus habet: Ipso anno natus est Honorius nob. in purpuris die V. Id. Sept.

Gregorius redarguit Præfectum non jejunantem.

(a) Greg. Nazianz. epist. 74.

XLIII.

(b) l. 5. de contrab. emp. c. Theod.

(c) Socr. l. 5. c. 12.

XLIV.

CHRISTE 384.

DAMASI PAP. 18.

VALENTIN. 9. IMPP. THEODOSII 6.

superius dicta sunt, jam tempore Nicæni Concilii præfuisse suis Novatianis Episcopum, anno nimirum Domini trecentesimo vigesimoquinto, oportuit eum vel minimum annos sedisse sexaginta. Suffectum fuisse ex ejusdem Agellii sententia Marcianum, idem Socrates (a) docet; tenuisse sedem usque ad annum Domini trecentesimo nonagesimumquintum, quo Ruffini mors contigit, ipse demonstrat. Magistrum hunc fuisse filie Valentis Imperatoris, idem tradit. Longe vero ab hoc diversus extitit Marcianus presbyter, &

(a) Socr. l. 5. c. 20.

JESU CHRISTI ANNUS 385.

SIRICII PAP. ANNUS 1.

VALENTIN. 10. IMPP. THEODOSII 7.

I. Augustinus oratorum Valentiniano.

(d) Aug. advers. lit. Petil. l. 3. cap. 25.

(e) Aug. Confess. l. 6. c. 6.

Christi anno trecentesimo octogesimo, quinto Arcadius August. & Bauto creati sunt Consules, ille Constantinopoli, Mediolani autem Bauto: & in cuius ingressu Augustinus panegyricam habuit orationem, ut ipse testatur scribens contra Petilianum, his verbis (d): Cum ego Mediolanum ante Bautoem Consulem venerim, eique Consuli Kalendis Januariis laudem in tanto conventu conspectuque hominum pro mea tunc rhetorica professione recitarem, &c. Cujus orationis occasione idem alibi statum præsentis temporis sue animæ arumnosæ deplorat, hæc dicens (e): Inbiabam honoribus, lucris, conjugio; & tu irridebas (Deum enim alloquitur) Patiebar in meis cupiditatibus amarissimas difficultates, te propitio, tan-

ceconomus Ecclesie Constantinopolitane, licet & ipse aliquando Novatianis inhæsisset, qui claruit temporibus Leonis Imperatoris; de quo suo loco dicemus. Porro vixit his ferme temporibus Marcianus alius sanctissimus monachus in Syria apud Cyrum Civitatem; de quo plura Theodoretus (b) in libro sanctorum Patrum Deum amantium; cujus natalis dies memoria perpetua consecratus, quarto nonas Novembris, in tabulis Ecclesiasticis perseverat (c).

(b) Theod. c. 3.

(c) Martyr. Rom. ca die.

to magis, quanto minus sinebas mihi dulcere quod non eras tu. Vide cor meum Domine, qui voluisti ut hoc recordarer & confiterer tibi. Nunc tibi inhæreat anima mea, quam de visco tam tenaci mortis eruisti. Quam misera erat, & sensum vulneris tu pungebas, ut relictis omnibus converteretur ad te, qui es super omnia, & sine quo nulla essent omnia; converteretur, & sanaretur. Quam ergo miser eram, & quomodo egisti, ut sentirem miseriam meam die illo, quo cum pararem recitare Imperatori laudes (eo enim argumentum dici panegyrici in auspicatione Consulatus consueverunt) quibus plura mentirer, & mentienti faveretur ab scientibus, easque curas anbelaret cor meum, & cogitationum tabificarum febribus astuaret; transiens per quem.

THEODOSII 7. ARCADII 3.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO- ROMANÆ 5878. SEC. IV. 2. E. D. 6. P. 13. April. Indiſt. 13. Anno Urbis 1138. Olymp. 291. an. I. A. C. 385. JESU CHRISTI 385. SIRICII PAPÆ 2. VALENTINIANI JUNIORIS 12.

[1] Ad num. I. Coss. Flavius Arcadius August. Orient. & Bauto Occident. de quo anno CCXCIV. quo Eudoxiam filiam Arcadio Aug. uxorem dedit. Arcadii Consulatus juxta primam regulam; cum enim Trajani, aliorumque multorum exemplo in præsentem annum distulit.

NOTÆ [1] Off. Flavius Arcadius Aug. & Bauto. In Donianis Inscriptionibus cl. XX. n. 103. pag. 548. lapis sepulcralis ex cœmeterio S. Valentini prope Interamnâ in Umbria. Sic

POST CONSULATUM ARCADII ET BAUTO NIS (pro BAUTONIS) V. C. CONSS. VI. NON. MART. DEPOSITA EST NERVINA &c.

Hæc autem ad A. D. 386. pertinent, ex nota post consulatum. Lapis vetus sepulcralis in quo depositio, nempe dies sepulturae Nestorii Siciliæ consularis memoratur, editus a Dominico Georgio in libris de antiquis Italiæ Metropolitibus cap. X. pag. 107.

RECESSIT. IIL. ID. DEC. DEPOSITUS. IDIBUS DEC. D. N. ARCADIO. ET. BAUTONE. CONSS.

Vulgati Fasti: Arcadio Augusto, & Bauto. Idem habent plures leges utriusque codicis. Properi Chronicon editum & MS. ac item Paschalis laterculus in fine Gennadii: Arcadio & Bauto. Quidam Flavii prænomen Bautoni tribuunt.

quemdam vicum Mediolanensem, animadverti pauperem mendicum, jam credo saururum, jocantem atque letantem; & ingemui, & locutus sum cum amicis, qui mecum erant, multos dolores insaniarum nostrarum: quia omnibus talibus conatibus nostris, qualibus tunc laborabam, sub stimulis cupiditatum, trahens infelicitatis meae sarcinam, & trahendo exaggerans, nihil vellem aliud, nisi ad securam letitiam pervenire, quo nos mendicus ille jam praeceperat, numquam fortasse illuc venturos. Quod enim jam ille pauculis, & emendicatis nummulis adeptus erat, ad hoc ego iam arumnosis anfractibus, & circuitibus ambiebam, ad letitiam scilicet temporalis felicitatis. Non enim verum gaudium habebat; sed & ego illis ambitionibus multo falsius querebam. Et certe ille letabatur, ego anxius eram: securus ille, ego trepidus. Hæc de se ipse. Certe quidem est rhetorice literis adeo excultus erat, ut alios ipse doceret; dicendo tamen publice, in tanto præsertim auditorio haud assueverat; unde timendi magna ipsi manabat occasio: excidit oratio illa, & quidem puto eam ipsum prudentiorem effectum scidisse, quam sciret mendacis ex adulatione contextam.

II.

Porro hoc anno ipse Augustinus prorsus libera Manichæorum deliriis & infomniis, totus erat in perscrutandis Academicis quæstionibus, sed ducens vitam (ut ait) peccatis obnoxiam, de finibus bonorum & malorum differebat cum collegis Alipio atque Nebridio. Jam vero & Mathematicorum quoque vanitatem abjecerat, & ab ea inani scientia alios avocare conabatur, inhærescens Platoni, quem Victorinus haud pridem in Latinum converterat; cui plus æquo se tribuisse, postea fassus est (a); periissetque ipse (ut ait) in illis, nisi Dominus præsto fuisset, a quo & didicit veritatem, quam per Apostolum Paulum (b) in cor ejus Spiritus sanctus instillavit; atque ut perficeretur, suavit ad Simplicianum (c) virum eruditum, Dei sacerdotem sanctum accedere, tantæ æstimationis & reverentiæ hominem, ut pater putaretur Ambrosii (ipsam enim Ambrosium adire, & prolixius cum eo agere, ob ingruentia illius negotia, impossibile videbatur) a quo cum multa alia, tum Victorini, quam superius recensimus, conversionem didicit; quam mox animo exaruit ad imitandum (d).

III.

His accessit oportuna occasio a Deo parata: nam contigit (e) cum Potitiano Afro in curia militante habere sermonem, discereque vitam Antonii Magni, ex qua adeo duo viri nobiles Agentes in rebus proferant, ut relictis sponsis, vitam delegerint solitariam. Erat tunc agens Augustinus ætatis annos triginta & unum, ut ipse testatur (f), quando perfecte ad Chri-

(a) Aug. l. 1. Retr. c. 2. Augustinus adit S. Simplicianum. (b) Aug. Confess. l. 7. c. 1. (c) Aug. Confess. l. 8. c. 1. 2. (d) Aug. Confess. l. 6. c. 3. (e) Aug. Confess. l. 8. c. 6. (f) Aug. eod. l. c. 7.

stum conversus est, cum illud affatus ingemiscens in horto (g): Surgunt indocti & cœlum rapiunt, & nos in doctrinis nostris sine corde ecce ubi volutamur in carne & sanguine: Cum & illud audiit: Tolle lege, Tolle lege: lectioneque Pauli Apostoli, radiis illustratus Spiritus, quid sibi esset agendum plene didicit (h), cum de suscipiendo sacro baptisinate certum firmumque consilium iniiit, deque vita casta & a negotiis sæculi remota sectanda firmiter propositum stabilivisset. Sed & de relinquenda schola, in qua publice rhetoricam profitebatur, animo decrevit, opereque firmavit (i); arreptaque post sequentem annum oblata occasione vindemialium feriarum, secessit in villam Verecundi grammatici, Caficiaci dictam, una cum matre de filii victoria exultante, atque Alipio amico carissimo. Ibi cum moraretur, scripsit tres libros contra Academicos (k), de Vita beata commentarium (l), librum de Ordine (m) & Soliloquia (n), ut ipse testatur. Dicavit autem libros contra Academicos Romano prædixit civi Tagastensi, cujus divitiis a pueritia adjuvus fuerat, cupiens amicum de se adeo beneficii ad veri cognitionem adducere. Scripsit, inquam, hæc ipse, antequam reverteretur, ut testatur (o).

Cæterum nequaquam eodem anno Mediolanum rediit, sed ut ipse tradit (p), nonnisi tunc cum ad baptismum suscipiendum nomen daturus erat. Reverfus (q) vero Mediolanum, Soliloquiis ultimam manum apposuit, commentariumque elucubravat de Immortalitate animæ, & alium de Disciplinis: hæc quidem omnia ante baptismum, a nobis autem hic recensita, occasione conversionis ejus, quam hoc anno ipse testificatione diximus contigisse. Cæterum a tempore conversionis usque ad baptismum biennium intercurrit: quod quidem expresse probatur ejusdem Augustini assertionem illam (r), dum agit de tempore conversionis suæ: Multi mei anni mecum effluxerant, forte duodecim anni, ex quo ab undevigesimo anno ætatis meæ, lecto Ciceronis Hortensio, excitatus eram studio sapientiæ, &c. Rursus in Soliloquiis, quæ scripsit adhuc cathecumenus, idem recolens tempus, quatuordecim numerat annos ab eo tempore, cum teneri cepit amore sapientiæ; ait enim (s): Cum triginta quatuor annos agam: quatuordecim fere anni sunt ex quo ista cupere desisti, &c. Subdit his de eadem lectione Ciceronis Hortensii. Sic igitur cum ab eo tempore numeret annos duodecim usque ad tempus quo conversus est; ac rursus cum ea scripsit nondum baptizatus, annos numeret quatuordecim; plane necesse est affirmare, annos duos & menses aliquot a conversione usque ad baptismi tempus intercurrisse, cum esset cathecume-

(g) Aug. ib. cap. 1. 2. Conversio S. Augustini. (h) Aug. ib. cap. 8. (i) Aug. Confess. l. 9. c. 1. 2. 3. 4. (k) Aug. cont. Acad. dem. l. 2. c. 2. (l) Aug. Retr. l. 1. c. 1. (m) Idem Retr. l. 1. c. 3. (n) Idem l. 1. c. 4. (o) Idem l. 1. c. 5. (p) Idem Confess. l. 9. c. 6. (q) Idem Retr. l. 1. c. 5. 6. De tempore conversionis S. Augustini. (r) Aug. Confess. l. 8. c. 7. (s) Aug. Soliloq. l. 1. c. 10.

menus, si dicere velimus eodem quo conversus est anno (ut par est credere) dedisse suum nomen Ecclesiæ, ut fieri solet, cum quis inter cathecumenos adscribitur. At de S. Augustini conversione hactenus, de baptisimo autem suo loco dicendum erit. Hujus quoque anni exordio, nempe pridie Idus Januarii; cum vacasset sedes post obitum Damasi triginta & uno die-

bus, Siricius Romanus ex patre Tiburtio in ejus locum subrogatus est. Fuit Siricius presbyter tituli Pastoris, habuitque comministros presbyterum Siinium & Tigridem diaconum, ut legitur in antiquis monumentis ejus Ecclesiæ, quæ in ejus refectione periisse dolemus; quorum loco hic ex aliis documentis Silinii atque Tigridis reddimus Epiphania; atque in primis de Siinio his versibus (a).

Siricii Pap. comministri. (a) Antiq. Inscript. in appen. pag. 1173. n. 9.

PRESBYTER HIC VOLVIT SISSINUS PONERE MEMBRA OMNIBUS ACCEPTUS POPULIS DIGNUSQUE SACERDOS QUI SCIRET SANCTÆ SERVARE FOEDERA MATRIS BLANDUS AMORE DEI SEMPER QUI VIVERE NOSSET CONTENTUSQUE SUO NESCIRET DIVITIS AULAM.

(b) Ibid. pag. 1174. n. 1. * SEDULUS AC TOTUS. * f. VI. T. Æ. (c) Ibid. pag. 1173. nu. 8.

Et de Tigride Diacono sic (b): SANCTUS AB OFFICIO VITA GRAVIS INDOLE PRISCUS SÆCULUS * ATTONITUS LEGIS PRÆCEPTA SECUTUS NOBILIBUS GRATUS QUORUM MAGIS AUCTOR AMICI CARMINE LUCTIFICO DECORAT DE MORE SUPREMA DIACONUS HIC TICRIDA TUMULO CUSTODE FOVETUR STRINGE DOLOR LACRYMAS QUÆRIS PLEBS SANCTA REDEMPTUM LEVITAM SUBITO RAPUIT SIBI REGIA CÆLI DULCIA NECTAREO PROMEBAT MELLA CANORE PROPHETAM CELEBRANS PLACIDO MODULAMINE SENEM HÆC FUIT INSONTIS VITA * LAUDATA JUVENTUS INVIDIA INFELIX TANDEM COMPRESSA QUIESCIT NUNC PARADISUS HABET SUMPISIT QUI EX HOSTE TROPÆA.

Ibidem & de Tigride presbytero sic (c): PRÆFIXO MORIENS NATURÆ MUNERE FUNCTUS HIC MEA TICRINUS PRESBYTER OSSA LOCO SEDIBUS EN PROPRIIS MENS PURA ET MEMBRA QUIESCUNT ISTA JACENT TUMULO GAUDET AT ILLA POLO PONO METUM DE FINE MEO SPES UNA SALUTIS NAM MIHI FIT CHRISTUS QUO DUCE MORS MORITUR QUIPE EGO CÆLESTIS CAPTUS DULCEDINE REGNI DIVERSIS REPARO TECTA SACRATA LOCIS CULMINA QUÆ HIC LAPSIS TRABIBUS TOTUMQUE NOVANDO PROMERUI SUPERAS LÆTIOR IRE DOMUS.

Hæc de comministris Siricii Papæ, tunc quidem magnæ exultationis ejus Tirulli presbyteri. Sed proequamur Siricii electionem, quæ quidem contigit non sine tumultu Ursicini schismatici, ut indicant litteræ Valentini Imperatoris ad Pinianum præfectum: erat hic maritus Melaniæ junioris neptis Melaniæ senioris: ipsæ vero litteræ sic se habent, acceptæ ex codice vaticano, in quo descriptæ habentur epistolæ complures Romanorum Pontificum. Ann. Eccl. Tom. V.

Abe * Piniane carissime nobis. * Ave. VI. Populum Urbis æternæ gaudere concordia, & optimum eligere sacerdotem, Populi Romani esse credimus instituti, & nostris gratulamur advenire temporibus. Proinde quoniam religiosum Siricium An- tistitem sanctitatis, sic præesse sacerdotio voluerunt, ut Ursinum * improbum acclamationibus violarent, nostro cum gaudio memoratus Episcopus ipse permaneat, Piniane carissime ac jucundissime: siquidem magnum innocentia, & probitatis exemplum

Epist. Valentiniani Imp. * Ursicinum.

PAGIUS Ad num. V. & seq. Sanctus Siricius, non hoc anno, ut Baronius in Annalibus, & Papebrocius in Conatu Chronico-Historico ad Catalogum Pontificum Romanorum exstimant, sed præcedenti subrogatus est in locum Damasi. Et ratio est, quia in Epiphania Siricii de eo legitur. Ter quinos populum in annos, qui vixit amore, Nunc requiem sentis caelestia regna potius.

Cum autem Siricius sub finem anni trecent-

tesimi nonagesimi octavi e vivis excesserit, liquet, cum anno præcedenti Pontificatum inisse, & quindecim illos annos utrumque incompletos fuisse. Nec mirum, Poeram, qui Epitaphium illud composuit, dies aliquot pro anno numerasse; cum etiam Historici hunc loquendi modum aliquando usurpent, ut patet de Suetonio in Nerone, qui huic ideo annos triginta duos attribuit, quia a XVIII. Kalend. Januariæ anni Christi XXXVII. quo die natus est Nero, ad Kalendas Januarii anni Christi XXXVIII.

CHRISTI 385.

SIRICII PAP. I.

VALENTIN. IO. IMPF. THEODOSII 7.

plam est, in una acclamatione & ipsum eligi & ceteros improbari. Dat. VII. Kalend. Martii. Haecenus epistola Imperatoris. Sic igitur electus Siricius, quantum temporis federit, dicemus in ejus obitu.

Ipsa vero suae sedis exordio, nimirum hoc anno, sub iisdem Consulibus, tertio Idus Februarii Siricius Papa scriptis decretalem epistolam ad Himerium Episcopum Tarraconensem, qui de nonnullis rebus dubiis Damasum literis consuluerat: sed cum illo vita functo, eas successor ipsius Siricius accepisset, ad singula rogata accurate sciteque respondit; quae quidem non in provincia tantum, Tarraconensi voluit obseruari, sed (ut iisdem literis significatur) in Carthaginensi, Baetica, Lusitana atque Gallaecia custodiri mandavit. Porro ejus exordio epistolae quam manifeste declaratur, hoc eodem anno haud pridem ipsius Siricii electionem contigisse.

VII.

Cum autem non ut Damasus fecerat, Siricius Papa in conscribendis eiusmodi literis, Hieronymi opera uteretur, neque eum, ut ille, quod par erat, amplecteretur, atque foveret; mox Pontificis Romani destitutus praesidio idem Hieronymus acerbissimos pati cepit persecutores: illos scilicet clericos, quorum mores improbos scriptis editis fugillasset. Quamobrem ut se a concitato turbine liberaret, tranquillum cogitans portum, nempe tutam Hierosolymae mansionem; illuc navigaturus, hoc anno ab Urbe recedens, navim conscensus, ad Romanum Portum se contulit. Id quidem hoc anno factum esse, ex eo perspicuum redditur: Cum enim ipse testetur (a), se pene triennium Romae mansisse, pariterque post obitum Damasi recessisse; constatque ex his quae superius dicta sunt, venisse Romam sub Consulatu Antonii & Syagrii, anno Domini trecentesimo octogesimo secundo; ipsum hoc anno ab Urbe oportuit recessisse. Praesenti igitur anno, Augusti mense ad Romanum Portum se conferens, navem conscendit, prout ipse satis aperte demonstrat in Apologia adversus Rufinum (b). Sed de navigatione agemus inferius.

Hieronymus rece- dit ab ur- be.

(a) Hier. epist. 99.

(b) Hier. l. 2. advers. Rufin.

PAGIUS

XXXVIII. annum unum numerat, adeo ut dies XVI. pro anno integro posuerit, ut de Nerone loquentes explicavimus. Sic Theodorus Lector lib. 2. scribit: Arcadius filius ejusdem Magni Theodosii, imperare cepit mense Januario, die decimo septimo, post annos quinque, quam pater ipse Imperator fuerat nuncupatus; ubi quintus Imperii Theodosiani annus diebus decem & septem coarctatur, annique Theodosii Juliani numerantur, non vero Imperii ejus anni. Similia passim exempla occurrunt.

III.

Ceterum, tam in libro Pontificali, quam in audiori Chronico veterum Pontificum, cessatio

Nunc autem causas ipsas retexamus, quibus qui solutioris disciplinae erant Romae clerici, invidia & odio adversus eundem Hieronymum concitati sunt; Invidia in primis quidem exagitati, dum ejus insignis eruditio & vitae sanctitas, ipsorum inscitiam, & vitae turpitudinem manifeste redarguere videretur; de ejusmodi enim causa Hieronymus ad Paulinianum (c): Phariseorum conclamavit senatus, ut nullus Scriba vel fictus, sed omnis quasi indicto sibi praelio doctrinarum, adversum me imperitia factio conjuravit. Odio autem eum persecuti, quod scribens ad Eustochium tractatum seu epistolam de custodia virginitatis, cavendos monuit clericos lautos, delicatos, & leves, quorum esset periculosa consuetudo: qui igitur in ea tractatione propriis certisque coloribus penicillo Hieronymi se esse intellexerunt expressos; in eum magnopere exacerbati sunt: tradit id ipse scribens ad Demetriadem (d), ubi ait: Ante annos circiter triginta de virginitate servanda edidi librum, in quo necesse fuit mihi ire contra vitia, & propter instructionem virginis, quam monebam, diaboli insidias patefacere: qui sermo offendit plurimos, dum unusquisque in se intelligens quod dicebatur, non quasi monitorem libenter audivit; sed quasi criminatorem sui operis averfatus est. Verumtamen quid profuit armasse exercitum reclamantium, & vulnus conscientiae dolore monstrasse? Liber manet, homines praevertunt. Dissplicuit & Rufino libertas illa Hieronymi in redarguendis clericis, nam ait: Quo modo de Urbe Roma, Deo favente, capite Christianorum, enunciat, quae dicebantur tunc cum Gentiles in ea populi & persecutores Principes morabantur, &c.

VIII. Clerici Romani vexant, Hieronymum.

(c) Hier. in prof. version. Didymi de Spir. Sancto.

(d) Hier. epist. 8.

IX.

Romani Clerici haud imperiti.

Episcopatus, post Damasi, Siricii, Innocentii & Zosimi regimen, qui immediate sibi successerunt, male annotatur. Nam in audiori Chronico post Damasi obitum dicitur cessasse Episcopatum dies XXXVI. post Siricii mortem dies XX. & post Anastasii, Innocentii, & Zosimi Pontificatum dies XXI. quamvis vix contingere potuerit, ut aequali dierum intervallo Sedes per ea tempora vacaverit. Praeterquam quod Interpontificia tam diuturna esse non potuerit, si Pontifices illi tot annis, mensibus, ac diebus, quos ei Catalogi attribuant, federint. Cum itaque in libro Pontificali ea melius quam

in

CHRISTI 385.

SIRICII PAP. I.

VALENTIN. IO. IMPF. THEODOSII 7.

eos tantum convertos habens, a quibus contumellis & calumniis impereretur, omnes illos pravos dixerit & imperitos. Certe quidem qui tempora haec exakte considerat, intelliget plane hoc tempore coaluisse in Ecclesia Romana clericos doctrina atque scientia claros. Nonne Simplicianus ille magnus, qui in Episcopatu Ambrosio subrogatus est, Romanae Ecclesiae presbyter fuit? de cujus singulari peritiam hic repetendum est S. Ambrosii praclarum illud elogium (a): Sed quid est quod ipse dubites, & a nobis requiras, cum fidei & acquirenda cognitionis divinae gratia totum Orbem peragraveris, & quotidiana lectione nocturnis atque diurnis vicibus omne vitae hujus tempus deputaveris, acri praesertim ingenio etiam in intelligibilia complectens? utpote qui etiam philosophiae libros, quam a vero sint devii, demonstrare soleas, & plerisque iam inanes esse, ut prius scribentium in suis scriptis sermo quam vita eorum defecerit. Haec Ambrosius, qui ejus operam atque doctrinam (ut dictum est) in suo Episcopatu tyrocinio indigens, ab Ecclesia Romana missum Mediolanum ipsum, Simplicianum accepit. Rursum quanta excultus doctrina & sapientia imbutus fuit Arsenius Ecclesiae Romanae diaconus, quem haud pridem missum diximus Constantinopolim magistrum Arcadii Imperatoris? Dices fortasse, hos dignissimos Ecclesiae Romanae clericos non fuisse tunc Romae, cum illa Hieronymus scripsit: ita sane: sed non propterea negaveris ejusdem Ecclesiae fuisse alumnos atque ministros. At si de iis qui Romae tunc essent, agas; nonne ex clero Romano erant Anastasius & Innocentius, quorum prior successit Siricio, posterior Anastasio, amboque ab eodem S. Hieronymo commendati? Omitimus dicere de Pamachio sanctitate atque doctrina celebri, quod inter monachos potius quam inter clericos eum scimus adnumeratum, sicut & complures alios idem vitae genus sectantes, quos rerum divinarum scientia atque prudentia S. Augustinus Romae verfatat commendat (b).

(a) Ambros. epist. 22.

(b) Aug. de morib. Eccl. l. 1. c. 33.

Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS

in illo Chronico non memorentur, ex conjectura eorum Pontificum exordium collocandum. Damasus die X. Decembris anni praecedentis obiit, & dies undecim Sedes vacasse videtur, ad diem nempe XXII. ejusdem mensis, quae in Dominicam incidebat. Nisi enim Siricius anno antecedenti Pontificatum adeptus esset, in ejus Epitaphio supra laudato non diceretur, eum ter quinque annos Ecclesiam rexisset. Papebrocius laudatus, qui Siricii initium cum die V. Januarii currentis anni copulat, arbitratur, subscriptionem epistolae Siricii ad Himerium Tarraconensem Episcopum datae III. Idus Februarii Arcadio & Bauto V. CC. Coss. quam Baronius recitat, ex duplici capite suspectam esse.

IV. Decretalis Siricii PP. frustra impugnata.

At licet hi monachi fuerint, horum tamen laus redundat in clericos, ut idem ipse testatur S. Hieronymus, cum ait de clericis (c): Quasi & ipsi aliud sint quam monachi, & non quicquid in monachos dicitur, redundet in clericos, qui patres sunt monachorum. Detrimentum peccatoris, pastoris ignominia est; sicut e regione, illius monachi vita laudanda est, quae venerationi habet sacerdotes Christi, & non detrahit gradus, per quem factus est Christianus. Haec ipse; cum alias semper nequaquam gradui detrahat, sed personis; Urbi, non Ecclesiae: illam namque Babylonem saepe nominat, hanc fidei petram; ad quam ipse se conferens, ei communione inhaerescere gaudet; saepe contempsit, alienum a coetu Fidelium esse, qui ab ea dividitur: Ut hac ex parte habeas egregium in Hieronymo quod imiteris exemplum; quippe qui offensus pravis clericorum Romanorum moribus, licet nominet ipsorum collegium modo Senatum Phariseorum, modo scholam eorumdem; tamen nihil antiquius habuit, quam Romanae Ecclesiae doctrinam sequi, ipsique insolubili nodo conjungi; quod & aliis persuasit: nam ad Demetriadem scribens, dum Pelagianae haereseos venena aureo sanctitatis poculo propinarentur, eam sic admonuit: Illud, inquit, te pio caritatis affectu praemonendum puto, ut sancti Innocentii, qui Apostolicae cathedrae, & supradicti viri, nempe Anastasii, successor, & filius est, teneas fidem; nec peregrinam, quamvis tibi prudens calliditate videaris, doctrinam recipias. Haec ipse: quem (si sapias) & tu imitare; nimirum, ut si velis etiam eandem, quae sub Hieronymo erat, Romae propagatam esse in posteros scholam, vel senatum Phariseorum; sed & si deteriora in his quae ad mores pertinent, tibi fingas; cum eodem tamen Hieronymo eidem doctrinae cathedrae te conjungas, quae nullo potest pravorum morum labefactari contagio: cogitesque, quod etsi super cathedram Moysi, immo Christi federint Scribae & Pharisei, illud tamen agas, quod Dominus docuit (d) illa sententia, nempe:

X.

(c) Hier. epist. 10.

Monachi affines Clericis.

(d) Matt. 23.

E e e e 2

Fa-

se. Primo, quia aliae hujus Pontificis epistolae carent Consule, nec in praecedentium Pontificum germanis epistolis, neque in iis, quas Episcopi alii ad Romanos Pontifices, imo & ad hunc Siricius dedere, notatur haecenus data diei vel Consulatus; ut omnino videatur necdum usus iste in signandis epistolis obtinuisse. Secundo, suspectus merito est communis utrique Consuli titulus: nemo enim ea aetate sic scripsit, sed bene: Arcadio Aug. & Bauto V. Clar. Coss. Ita Papebrocius. Sed cum epistolam legitimam esse appareat, ob ea, aliaque hujusmodi motiva in dubium non revocanda. Nam licet verum sit, Episcopos ad Romanum Pontificem scribentes literas Consulibus nominibus signa.

Facite quae vobis dicunt, non quae faciunt; bibasque aquam de fonte puro, quamvis vas testaceum interdum esse contingat, vel qui haurit sit aegrotans. Sed ad institutam de Hieronymo orationem revertamur.

XI. Quenam vero in Hieronymum, cum adhuc in Urbe esset, iactarentur convicia, licet non privatim, sed sub communi nomine monachorum; illud in primis accipe quod contigit in funere Blesillae viduae, sanctae Paulae filiae, quae durum vivendi genus arripuerat: cum enim eam nimum S. Paula desleret, quinam susurri detrahentium essent, ita demonstrat (a):

(a) Hier. epist. 25. Quousque (dicebant) genus detestabile monachorum non urbe pellitur? non lapidibus obruitur? non praecipitatur in fluctus? matronam miserabilem seduxerunt, &c. Et illud (b): Nos quia serica veste non utimur, monachi iudicamur; quia ebrii non sumus, nec cachinno ara dissolvimus, continentibus vocamur, & tristes; si tunica non canduerit, statim illud & trivio: Impostor & Gracus est. Haec & alia id genus plura, cum sub nomine monachorum ipse Hieronymus carperetur.

XII. Ceterum quis aequo animo ferat impostorum absurda mendacia, quibus traderent Hieronymum muliebri indutum veste ab Urbe expulsum? Sub Augustini falso nomine frigidus ille fictor commentus est, qui cum in aliis sermonibus editis multa delira, vana, & fabulosa sub tanti Patris nomine imprudenter effusit; in eo ipso (c) ubi ista somniat, qualia quamvis portentosa mendacia blateret, superius dictum est. Sed nihilo prudentior incertus auctor ille, qui compingens S. Hieronymi vitam, una cum aliis mendaciis istud ipsum praeteriisse noluit, eadem prorsus de S. Hieronymo scribens. O quanti emissit ista Rufinus, si quis talia suo tempore excogitasset, dum leviora quaeque mendacia, quae in Hieronymum quoquo modo esse iactata audisset, ignominiae a se contextae coronae connexit! Ad eo ut ad imposturam hanc refellendam, illud sufficiens esse dicatur argumentum, quod Rufinus istud non invexit in eum, quod in fronte fuerat collocandum; unde

Vana commenta de S. Hieronymo conficta.

(c) Apud Aug. ad frat. de e. rem. serm. 24.

PAGIUS signare solitos non fuisse, Pontifices tamen Romani a Siricio suas Consulium nominibus munire inceperunt; quamvis in eo usu constantes non fuerint, eorumque nomina non raro praetermiserint. Praeterea nonnisi Librarii errore scriptum est, Viris clarissimis, cum in exemplari esset, Vir. clar. id est, Viro clarissimo. Qui error alias saepe ab Exscriptoribus commissus. Epistola Siricii, anno sequenti data, Consules etiam subscriptos habet, eaque subscriptio immerito a Papebrocio in dubium etiam vocata, ut tunc videbimus. Ob eam subscriptionem ait Papebrocius, priorem epistolam, alioquin probam, laudem integre undequaque sinceritatis

certum commentum fuisse probetur: cum praesertim res tanta, in tantum virum, locoque tali admitta, nec angulum Orbis praeteriisse potuerit, ubi non sciretur. Ceterum quae re vera in ipsum post Damasi obitum a calumniantibus fuerunt obiecta, ac stimulante odio atque invidia, perpetrata; idem ipse ea epistola, quam navim in Portu Romano consensurus conscripsit, exacte recenset: ad Asellam enim nobilem Romanam virginem, Christo dicatam, vita sanctissimam, cuius post obitum res praclare gestas conscripsit, hanc epistolam dedit, hic necessario recitandam (d):

Si tibi putem gratias a me referri posse, non sapiam. Potens est Deus super persona mea sanctae animae tuae restituere quod meretur. Ego enim indignus nec aestimare unquam potui, nec optare, ut mihi tantum in Christo largireris affectum. Et licet me sceleratam quidam putent, & omnibus flagitiis obrutam, & pro peccatis meis etiam haec parva sunt; tamen tu benefacis, quod ex tua mente etiam malos bonos putas. Periculosum quippe est, de seruo alterius iudicare; & non facilius venia, prava dixisse de rebus. Veniet illa dies, in qua & mecum dolebis, ardere non paucos. Ego probrosus, ego versipellis & lubricus, ego mendax & satana arte decipiens. Quid enim est tutius, haec vel credidisse vel finxisse de fontibus, an etiam de noxiis credere noluisse? Osculabantur mihi manus quidam, & ore vipereo detrahebant; & dolebant labiis, corde gaudebant. Videbat Dominus & subsannabat illos; & miserum me servum suum futuro cum eis iudicio referqabat. Alius incessum meum calumniabatur & risum, & ille vultui detrahebat, hic in simplicitate aliud suspicabatur. Pene certe triennium cum eis vixi: multa me virginum crebro turba circumdedit: divinos libros, ut potui, nonnullis saepe disserui. Lectio assiduitatem, assiduitas familiaritatem, familiaritas fiduciam fecerat. Dicant, quid unquam in me aliter senserint, quam Christianum decebat? Pecuniam cuiusquam accepi? munera vel parva vel magna non sprevi? in manu mea

(d) Hier. epist. 59. XIII. Hieronymi epistola ad Asellam.

amittere, & secundam eadem laude novo titulo iustius privari. Quare non mirum, si in illis subscriptionibus, variisque loquendi formulis tuendis, majorem operam quam par esse videatur, impendamus; cum ex huiusmodi minutis res magni momenti saepe pendeant. Haec prima Decretalium Romanorum Pontificum, quam Eruditi passim tanquam veram agnoscunt, primaque, quae in antiquis Ecclesiae Latinae Collectionibus legitur. Neque ea in dubium revocanda, cum sola in Dionysii Exigui Collectione reperitur, ex eaque desumpta sint quaecumque Cresconius ex Siricii decretis citat.

mea & alicujus insonuit? obliquus sermo, oculus petulans fuit?

XIV. Nihil mihi aliud obicitur, nisi se-xus meus: & hoc nunquam obicitur, nisi cum Hierosolymam Paula, & Melania proficiscuntur. Esto crediderunt mentienti: cur non credunt neganti? idem est homo ipse qui fuerat; fiserur inson-tem, qui dudum noxium loquebatur. Et certe veritatem magis exprimit tormenta, quam risus; nisi quod facilius creditur quod aut fictum libenter auditur, aut non fictum, ut fingatur, impellitur. His S. Hieronymus plane demonstrat aliquid eum esse oblocutum, crimenque aliquod in eum effinxisse, eundemque in iudicio sub tormentis coactum dicere veritatem, penitus negasse, quod dixerat, sicque dimissum, ut nec opus fuerit Hieronymo causam dicere. Sed subdit; Antequam domum S. Paulae nossem, totius in me Urbis studia consonabant: omnium pene iudicio dignus summo sacerdotio decernebar: beatae memoriae Damasus meus sermo erat; dicebar sanctus, dicebar humilis & discretus. Numquid domum alicujus lascivioris ingressus sum? Numquid me vestes sericae, nitentes gemmae, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romae matronarum, quae meam posset edomare mentem, nisi lugens atque jejunans, squallens sordibus, fletibus, pene caecata, quam continuis noctibus misericordiam Domini deprecantem Sol saepe deprehendit? cujus canticum psalmi, sermo Evangelium, deliciae continentia, vita jejunium? Nulla me potuit alia delectare, nisi illa, quam manducantem nunquam vidi? Sed postquam eam pro sua merito castitatis venerari, colere, suspicere caepi; omnes me illico deseruere virtutes. O invidia primum mordax tui! o satanae calliditas, semper sancta persequens!

XV. Nulla alia Romanae Urbi fabulam praebuerunt, nisi Paula & Melania; quae contemptis facultatibus, pignoribusque desertis, Crucem Domini, quasi quoddam pietatis levare vexillum. Si balneas peterent, unguenta eligerent, divitias & viduitatem haberent materiam luxuriae & libertatis; dominae vocarentur & sanctae: nunc in sacco & cinere formosa volunt videri, & in gehennam ignis cum jejuniis & padore descendere; videlicet non licet eis, applaudente populo, perire cum turbis. Quod ad Melaniam spectat: cum eam viduam nominet, haud dubium ipsum intelligere de Melania seniori; junioris enim vivebat adhuc vir Pinianus: Nec sic quidem ejus hic meminit, quasi tunc Romae esset, quam, jam plures ante annos vidimus in Aegyptum primo, inde vero Hierosolymam esse profectam, ibique in praesenti vitam agere: Sed idcirco ejus meminit S. Hieronymus, quod tum

ejus migrationis Hierosolymam occasione, tum Paulae idem iter capeissent, quo & tendebat ipse Hieronymus, detractores eam calumniandi ansam arripissent. At subdit:

Si Gentiles hanc vitam carperent, si Judaei; haberent solatium non placendi eis, quibus displicet Christus. Nunc vero, prob nefas, homines Christiani, praetermissa domorum suarum cura, & proprii (a) oculi irabe neglecta, in alieno oculo festucam quarunt: (a) Luc. 6. lacerant sanctum propositum, & remedium poenae suae arbitrantur, si nemo sit sanctus, si omnibus detrahatur, si turba sit pereuntium, si multitudo peccantium. Tibi placeat lavare quotidie: alius has mundities sordes putat. Tu attagenem ructas & de comesa accipensere gloriaris: ego faba ventrem impleo. Te delectant cachinnantium greges: me Paula, Melaniaeque plangent. Tu aliena desideras: illa contemnunt sua. Te delibuta melle vina delectant: illa potant aquam frigidam suaviorem. Tu te perdere existimas, quicquid in praesenti non habueris, comederis, devoraveris: illa futura desiderant, & credunt vera esse quae scripta sunt. Esto inepte & inaniter, quibus resurrectio corporum persuasit, quid ad te? Nobis e contrario tua vita displicet. Bono tuo crassus sis: me macies delectat, & pallor. Tu tales miseris arbitraris: nos te miserabiliorum putamus. Par pari refertur, & invicem nobis videmur insanire.

XVII. Haec, mi domina Asella, cum jam navim conscenderem, raptim flens dolensque conscripsi; & gratias ago Deo meo, quod dignus sum, quem mundus oderit. Ora autem, ut de Babylone Hierosolymam regrediar; ne mihi dominetur Nabuchodonosor (b), sed Jesus filius Josedech: veniat Esdras, qui interpretatur adjutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego, qui volebam cantare (c) Canticum Domini in terra aliena; & deserto monte Sina, Aegypti auxilium flagitabam: non recordabar Evangelii (d); quia qui de Hierosolymam egreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, vulneratur, occiditur. Sed licet Sacerdos despiciat atque levites; Samaritanus ille misericors est, cui cum diceretur (e): Samaritanus es, & demonium habes; demonium renuens, Samaritanum se non negavit: quia quem nos custodem, Hebraei Samaritanum vocant. Maleficum quidam me garriunt; titulum fidei servus agnosco. Magum vocant & Judaei Dominum (f) meum. Seductor & Apostolus dictus (g) est. Tentatio me non apprehendat nisi humana. Quotam partem angustiarum perpeffus sum, qui Cruci milito? Infamiam falsi criminis imputarunt: sed scio, per (h) bonam & malam famam perveniri ad regna caelorum. Saluta Paulam, & Eustochium, velit nolit mundus (h) 1. Cor. 10.

XVI.

XVII.

(c) Hier. 42.

(d) Luc. 10.

(e) Joan. 8.

(f) Marc. 3.

(g) 2. Cor. 6.

(h) 1. Cor. 10.

in Christo meas. Saluta matrem Albinam Sororemque Marcellam, Marcellinam quoque & sanctam Felicitatem; & dic eis: Ante tribunal Christi simul stabimus; ibi apparebit, qua mente quis vixerit. Memento mei, exemplum pudicitiae & virginitatis insigne, fluctusque maris tuis precibus mitiga. Haec Hieronymus ad Asellam.

XVIII.

Profectio Hieronymi Hierosolymam.

Quod vero vides nullam ab eo salutationem impertiri Melanitae; satis indicatur quod dictum est, ipsum intelligere ea epistola de Melania seniore jam diu ante Hierosolymam profecta, ibique commorante. Quod insuper eadem epistola meminit de Paula Hierosolymam proficiente; intelligis ex his pariter ejusdem Sancti Hieronymi modestiam, dum noluit navigare cum ea; sed praeveniens ipsam, licet in sarcinis occupatam, Romae reliquit. Porro qui fuerint ipsius Hieronymi in navigatione comites, & quando solverit e portu, idem ipse in Apologia adversus Rufinum his verbis describit (a): Vis nosse profectiois mea de Urbe ordinem? Narrabo breviter. Mense Augusto, stantibus etceteris, cum sancto Vincentio presbytero, & adolescente fratre (Paulinianus hic erat, quem ultimo loco natum, Romae dum esset, ad se ut veniret, accersivit) & aliis monachis; qui nunc Hierosolymis commorantur, navim in Romano portu securus ascendi, maxima me sanctorum frequentia prosequente. Veni Rhegium: in Scyllaeo littore paululum steti, ubi veteres didici fabulas, & praecipitem fallacis Ulyssis cursum, & Sirenarum cantica, & insatiabilem Carybdis voraginem. Cumque mihi accola illius loci multa narrent, darentque consilium, ut non ad Protei columnas, sed ad Jonae portum navigarem: illum enim fugientium & turbatorum, hunc securi hominis esse cursum; malui per Malaeas & Cycladas Cyprum pergere: Ubi susceptus a venerabili Episcopo Epiphonio, cujus tu testimonio gloriaris, veni Antiochiam, ubi fruius sum communionem Pontificis confessorisque Paulini; & deductus ab eo, media hieme & frigore gravissimo, intravi Hierosolymam. Vidi multa miracula: & quae prius ad me fama pertulerat, oculorum iudicio comprobavi. Haec Hieronymus de suo adventu Hierosolymam: iter vero ejus in Aegyptum, prosequemur anno sequenti, quo contigit.

XIX.

(b) Hier. epist. 17. Prodigio- sa de Ener-gumenis.

Sed quae illa miracula, antea tantum audita, nondum visa, quae tunc primum ipsum oculis perspexisse contigit? fortasse illa, quae ad sepulcra sanctorum fieri solita scribit in epitaphio (b) Paulae his verbis, dum agit de ipsa Paula loca sancta Palaestinae visente: Cernebat variis demones rugire cruciatibus, & ante sepulcra sanctorum ululare homines more luporum,

vocibus latrare canum, fremere leonum, sibilare serpentum, mugire taurorum: alios rotare caput, & post tergum terram vertice tangere, suspensisque pedes feminis, vestes defluere in faciem. Haec ibi? His similia narrat S. Hilarius libro de Synodis, necnon S. Paulinus (c), atque Severus (d); qui de feminis arreptiis illud addunt, quod licet pedibus suspensae essent, deorsum capite, nihilominus vestes inhaerent divino miraculo pedibus, quo femineo esset pudori consultum.

(c) Pauli. Natal. S. Felic. 7.

(d) Sever. dialog. 1.3.

Paula autem cum Eustochio filia haud diu profectioem distulit; sed quamprimum in portu Romano navim conscendens, eadem prorsus via qua Hieronymus, navigavit in Orientem. Ut autem haec certo cognoscas: quod ad tempus pertinet, illud in primis accipe. Cum idem S. Hieronymus affirmet, defunctam esse Paulam Consulibus Honorio sextum & Aristeneto; rursumque dicat, eandem Hierosolymis commoratam esse annos viginti: utique affirmare necesse est, hoc anno eam Hierosolymam profectam esse. Vis & scire, quanto ante Hieronymus praevenerit Paulae adventum Hierosolymam? illud accipe; ipsum de se testari (e), media hieme & gravissimo frigore Hierosolymam introisse; cum de Paula tradat (f), media hieme profectam esse Antiochia Hierosolymam versus. Quod vero de se ait (ne hoc praetermittamus) a Paulino Antiochiae fuisse susceptum, & ab eo deductum; ne putes ipsum una cum Hieronymo Hierosolymam perrexisse, sed quod moris esset a temporibus Apostolorum, quos Christiani susceperunt hospitio, eosdem ad aliquod viae spatium, cum discederent, comitari, secundum illud Joannis epistolae: (g) Fideliter facis quod operaris in fratres, & hoc in peregrinos, deducens dig-
ne Deo.

XX.

Paula quando profecta est Hierosolymam.

(e) Hier. Apol. adv. Rufin.

(f) Hier. epist. 27.

(g) Joann. 3.

Quod autem ad Paulae ex Urbe profectioem spectat; dignum plane Christiana fide spectaculum Roma tunc vidit, feminam Consularem, patriae parentumque splendorem, divitias, caraque pignora amplius non reversuram relinquere, atque una cum virgine filia Christo dicata, ad Christi cunabula per tot maris spatia & vitae discrimina navigare. At quanta animositate? Audi Hieronymum (h): Descendit, inquit, ad Portum, fratre, cognatis, affnibus, & quod his majus est, liberis prosequentibus, & clementissimam matrem pietate vincere cupientibus. Jam carbasa tendebantur, & remorum ductu navis in altum protraheretur: parvus Toxotius supplices manus tendebat in littore: Rufina jam nubilus, ut suas expectaret nuptias, vacans stertibus obsecrabat: & tamen illa, siccos tendebat ad caelum oculos, pietatem in filios pietate in Deum superans. Ne-
scit-

XXI.

Dignum Paulae constantiae exemplum.

(h) Hier. epist. 27.

sciebat se matrem, ut Christi probaret ancillam: torquebantur viscera, & quasi a suis membris distraheretur, cum dolore pugnat: in eo cunctis admirabilior, quod magnam vinceret charitatem. Inter hostium manus & captivitatis duram necessitatem nihil crudelius est, quam parentes a liberis separari: Hoc contra jura naturae plena fides patiebatur, immo gaudens animus appetebat; & amorem filiorum majore in Deum amore contemnens, in sola Eustochio, quae & propositi & navigationis ejus comes erat, acquiescebat. Sulcabat interim navis mare; & cunctis, qui cum ea debebantur, littora respicientibus, ipsa aversos tenebat oculos; ne videret, quos sine tormento videre non poterat. Fateor nulla sic amavit filios; quibus, antequam proficeretur, cuncta largita est, exheredans se in terra, ut hereditatem inveniret in caelo. Haec de illa, cum solvit e portu, Hieronymus. Quanam, rogo, umquam Gentilium Romanarum nobilium feminarum tale pro religione specimen edidit? cum alioqui in Ecclesia Dei, non unius solum Paulae, sed innumerabilium propemodum dixerim mulierum fortissimarum exempla legantur. Paulae autem peregrinationem Hierosolymam usque, idem Hieronymus scriptis profectus est. Conveniemus nos eam variis occasionibus saepius futuris temporibus. Sed quae sunt reliqua anni hujus, prosequamur.

XXII.

Concilium Burdegalense.

Hoc item anno adversus Priscillianum cogitur Concilium Burdegalense, a quo idem haereticus appellavit ad Maximum tyrannum; a quo cum suis occiditur: Sub eodem namque Arcadii atque Bautois Consulatu (inquit Prosper in Chronico) Priscillianus in Synodo Burdegalensi, se damnandum intelligens, ad Imperatorem Maximum provocavit: auditusque Treveris ab Evodio Praefecto Praetorio, ab eodem Maximo gladio additus est cum Eucrocia Delphidii rhetoris conjuge, & Latroniano, aliisque erroris consortibus. Quo tempore Burdegala quadam Priscilliani discipula, nomine Urbica, ob impietatis pertinaciam per seditionem vulgi lapidibus extincta est. Haec Prosper summam rem gestam complexus. Porro Severus (a) post recensita quae acta sunt in causa Priscilliani sub Gratiano, quae sub loco superius retulimus, de his quae acciderunt sub Maximo tyranno ita prosequitur, usque ad discolorum necem, narrationem: Jam rumor inceperat, Clementem Maximum intra Britannias sumpsisse Imperium, ac brevi in Gallias erupturum. Ita tum Ithacius, Episcopus oppugnator Priscilliani, statuit, licet rebus dubiis, novum Imperatoris adventum expectare; interim sibi nihil agendum. Igitur ubi Maximum oppidum Treverorum victor ingressus est; ingerit preces plenas in Priscillianum ac Jo-

(a) Sever. l. 1.

cios ejus invidiae atque criminum. Quibus permotus Imperator, datis ad Praefectum Galliarum, atque ad Vicarium Hispaniarum litteris, omnes omnino quos labe illa involverat, deduci ad Synodum Burdegalensem jubet.

XXIII.

Priscillianus cum suis ad Maximum.

Ita deducti Instantius & Priscillianus: quorum Instantius prior jussu causam dicere; postquam se parum expurgabat, indignus esse Episcopatu pronuntiatus est. Priscillianus vero, ne ab Episcopo audiret, ad Principem provocavit. Permissumque id nostrorum inconstantia: quia aut sententiam irrefragantem ferre debuerant; aut si hi ipsi suspecti habeantur, aliis Episcopis audientiam reservare, non causam Imperatori de tam manifestis criminibus permittere. Ita omnes, quos causa involverat, ad Regem deducti: secuti etiam accusatores Idacius & Ithacius Episcopi; quorum studium in expugnandis haereticis non rependerem, si non studio vincendi plus quam oportuit certassent. Ac mea quidem sententia est, mihi tam reos quam accusatores displicere. Certe Ithacium nihil pensi, nihil sancti habuisse desinio: fuit enim audax, loquax, impudens, sumptuosus, ventri & gula plurimum imperiens. Hic stultitiae ea usque processerat: ut omnes etiam sanctos viros, quibus aut studium inerat lectionis, aut propositum erat certare jejuniis, tamquam Priscilliani socios aut discipulos in crimen accerteret. Avus etiam miser est ea tempestate, Martino Episcopo, viro plane Apostolis conferendo, palam obiectare haereticis infamiam. Namque tum Martinus apud Treveros constitutus, non desinebat increpare Ithacium, ut ab accusatione desisteret: Maximum orare, ut sanguine infelicitum abstinere: satis superque sufficere, ut Episcopali sententia haeretici judicati, Ecclesiis pellerentur: novum esse & inauditum nefas, ut causas Ecclesiae Judex seculi judicaret.

XXIV.

Priscillianus cum suis subie- tus gladio.

Denique quoad usque Martinus Treveris fuit, dilata cognitio est, & mox discussurus egregia auctoritate a Maximo elicitur sponsonem; nihil cruentum in reos constituendum. Sed postea Imperator per Magnum & Rufum Episcopos depravatus, & a mitioribus consiliis deflexus, causam Praefecto Evodio permittit, viro acri & severo: Qui Priscillianum gemino iudicio auditum, convictumque malefici, nec dissentem obsecris se studuisse doctrinis; nocturnos etiam turpium feminarum egisse conventus, nudumque orare solitum: nocentem pronuntiavit, redegitque in custodiam, donec ad Principem referret. Gestis ad Palatium delatis, censuit Imperator Priscillianum sociosque ejus capitis damnari oportere. Caterum Ithacius videns, quam invidiosum sibi apud Episcopos foret, si accusato etiam posteris rerum capitalium iudiciis assistet

riſet (etenim iterari iudicium neceſſe erat) ſubtrahit ſe cognitioni fruſtra, calido jam ſcelere perfectio. At tum per Maximum accuſator apponitur Patricius quidam Fiſci patronus, Ita eo inſiſtente, Prifcillianus capitis damnatus eſt, unaque cum eo Feliciffimus, & Armenus, qui nuper a Catholicis, clerici Prifcillianum ſecuti, deſceperant. Latronianus quoque & Euchrocia gladio perempti. Inſtantius, quem ſuperius ab Epifcopis damnatum diximus, in Sylinam* inſulam, que ultra Britanniam ſita eſt, deportatus.

* Silvinam. XXV.

Itum deinde in reliquis, ſequentibus iudiciis, damnatique Aſarinus, & Aurelius diaconus gladio: Tiberianus, ademptus bonis, in Sylinam inſulam datus: Tertullus, Potamius, & Joannes tanquam viliores perſona, & digni miſericordia, quia ante queſtionem ſe ac ſocios prodidiſſent, temporario exilio intra Gallias relegati. Hoc ſere modo homines luce indigniſſimi, peſſimo exemplo necati, aut exiliis mulctati: quod initio jure iudiciorum & egregio publica exemplo deſenſum, poſtea Ithacius in jurgiis ſolitus, ad poſtremum convictus, in eos retorquebat, quorum id mandato & conſiliis effecerat: ſolus tamen omnium Epifcopatu detruſus Nardacius, licet minus nocens, ſponte ſe Epifcopatu abdicaverat; ſapienter id & verecunde, niſi poſtea amiſſum locum repetere tentaret. Caterum Prifcilliano occiſo, non ſolum non reſpreſſa eſt hæreſis que illo auctore proruperat, ſed confirmata. latius propagata eſt: namque ſectatores eius, qui cum prius ut ſanctum honoraverant, poſtea ut martyrem colere ceperunt. Peremptorum corpora ad Hispanias relata, magniſque obſequiis celebrata eorum funera. Quin & jurare per Prifcillianum, ſumma religio putabatur: ac inter noſtros perpetuum diſcordiarum bellum exarſerat, quod jam per quindecim annos ſædis diſſenſionibus agitatum, nullo modo ſopiri poterat. Et tunc cum maxime diſcordiis Epifcoporum turbari aut miſceri omnia cernerentur, cunſtaque per eos odio aut gratia, metu, inconfiantia, invidia, factione, libidine, avaritia, arrogantia, ſomno, deſidia eſſent depravata; poſtremo plures adverſum paucos bene conſulentes, inſanis conſiliis & pertinacibus ſtudiis certabant. Inter hæc plebs Dei, & optimus quiſque probro atque ludibrio habebatur. Hactenus Severus: qui ſub Stiliconis Conſulatu eam ſe ſcripiſſe hiftoriam ſuperius demonſtrat.

Prifcillianus colitur a ſuis.

XXVI. (a) Latin. (a) in Panegyrico Theodoſio diſto horum cædes, dum ait: Sed nimirum graves ſuberant, invidioſeque cauſe, ut uno ad pœnam Clarivatis matrona raperetur; obijcitur enim atque etiam exprobratur mulieris vidue nimis religio

* traheretur.

& diligentius culta divinitas. Quid hoc majus poterat intendere accuſator ſacerdos? Fuit enim, fuit & hoc delatorum genus, qui nominibus Antiftites, re vera autem ſatellites, atque adeo carniſices, non contenti avitis evolviſſe patrimoniis, calumniabantur in ſanguinem, & vitas premebant reorum jam pauperum. Quinetiam cum in iudiciis capitalibus aſtitiffenti, cum gemitus & tormentum miſerorum auribus ac luminibus hauſiffent, cum liſtorum arma, cum damnatorum frena tractaſſent, pollutes pœnali manus contactu ad ſacra referebant; & ceremonias, quas inceſtaverant mentibus, etiam corporibus inquinabant. Hos ille Phalaris in amicis habebat: hi in oculis atque etiam in oculis erant; nec injuria, a quibus tot ſuul voriva veniebant, avaro divitum bona, oruento innocentium pœna, impio religionis injuria. Hæc Pacatus, nullum Gentilis homo delectum habens inter Catholicos & hæreticos; putans, ſuperſtitioſos Gnoſticos Prifcillianiſtas, Chriſtiane religionis exactiſſimos fuiſſe cultores.

Quæ Pacatus in Maximum ob necem hæreticorum.

Quod vero ad Latronianum pertinet, quem eadem ex cauſa una cum Euchrocia gladio necatum cum Severus, tum Latronianus poeta. Proſper affirmant; apud S. Hieronymum Matonianus legitur, de quo (b) ait: Matronianus provincia Hispaniæ vir valde eruditus, & in metrico opere veteribus comparandus, ceſus eſt & ipſe Treveris cum Prifcilliano, Feliciffimo Juliano, Euchrocia ejuſdem factionis auctore: extant ejuſ ingenii opera diverſis metris edita. Meminit idem S. Hieronymus de Prifcilliano, cum ait (c): Quid loquar de Prifcilliano, qui & ſæculi gladio & totius Orbis auctoritate damnatus eſt? Et alibi (d) de eodem tradit, edidiſſe multa opuſcula, habuiſſeque deſenſores, qui eum excuſarent non ſenſiſſe cum Gnoſticiſ, ſicut adverſarii fuerant criminati. Sed fruſtra ab impietate vindicare curarunt hominem, quem opera probroſa condemnarunt; cujus ſordes putidarum libidinum nec Bætis Taguſque abluere valuiſſent.

XXVII. Latronianus poeta. (b) Hier. de Script. Eccl. in Matroniano. (c) Hier. adv. Pelag. (d) Hier. de Script. Eccl.

De Tiberiano quoque Bætico, quem Severus eadem ex cauſa relegatum a Maximo dicit in inſulam Sylinam, idem Hieronymus agit his verbis (e): Scripſit pro ſuſpitione, qua cum Prifcilliano accuſabatur hæreſeos, apologeticum, tumentum compoſitoque ſermone. Poſtea, poſt ſuorum cædes radio victus exili, mutavit propoſitum; & juxta ſanctam ſcripturam, canis reverſus ad vomitum; filiam, devotam Chriſto virginem, matrimonio copulavit. Hæc ipſe, idemque in Chronico meminit cujuſdam Tiberiani viri diſerti, qui anno trigefimo Imperii Conſtantini Prætura titulo Gallias adminiſtrabat; quem

XXVIII. De Tiberiano Prifcillianiſta. (e) Hier. de Script. Eccl.

quem ob temporis diſcrepantiam ab hoc putamus eſſe diverſum.

XXIX.

Cur improbatum ſupplicium hæreticorum.

Quod autem impuriſſimorum hominum condemnatio, qui ob turpiſſima ſcelera etiam Gentilium Imperatorum legibus juſtiſſime gladio feriendi erant, notam inuſſerit indelebilem Epifcopo accuſatori; illa in primis cauſa præceſſit, quam ex Severo reddidimus, nimirum accuſatorem fuiſſe hujusmodi, qui odio potius quam divine legis zelo commoveretur, quod ipſe voluptuoſus quoſque jejunantes etiam Catholicos (ut accidit de Sancto Martino) cum Prifcilliano ſentire culparet: quodque itidem pœna ſanguinis procul abhorreret a manuſuetudine muneris paſtoralis: nondum enim de Epifcopo aliquo auditum in Eccleſia Dei erat, de fontibus pœnam ſanguinis exegiffet. Quomodo autem ſequenti anno ea de cauſa in Gallis, nempe Treveris, convenit Concilium Epifcoporum, qui Ithacium communionem privarunt, ſuo loco dicturi ſumus; ubi & Maximi factum accuratus perpenditur. Jam vero ad res Eccleſiaſticas Orientalis Eccleſiæ digrediamur oratio.

XXX.

(a) Socr. l. 5. c. 12.

Timothei obitus, Theophili electio.

(b) Pallad. in Laſiac. c. 12.

(c) Apud Theod. Balsamin. ſin.

(d) l. 3. de Epif. judic. c. Theod.

XXXI.

* fatigatos.

PAGIUS

V. Theophilus Alexandr.

Hoc eodem anno, iſſdem Conſulibus (ut auctor eſt Socrates a) Timotheus Epifcopus Alexandrinus, cum ſediſſet annos quinque, deceſſit; in cujus locum, Theophilus ſuffectus eſt. Hujus Timothei, cum Ammonem ſanctiſſimum monachum ob auriculæ ſpontaneam amputationem effectum irregularem, nihilominus Epifcopum ordinavit, ſententia hæc fuit (b): A Judæis lex iſta ſervatur. Ego, ſi dederitis mihi aliquem etiam naribus truncum, ſed moribus probum, non eum dubitabo Epifcopum facere. Exat ejuſdem apud Græcos epiſtola canonica (c). Mentio quoque ejuſdem Timothei habetur in reſcripto Theodoſii Imperatoris ad Optatum Præfectum Auguſtalem Ægypti de Eccleſiaſtico jure illibate ſervando, his verbis (d):

Graviter admodum nota eſt noſtra clementia, quadam ab his qui Epifcoporum ſibi nomina vendicant, perpetrata, & contra leges non minus divinas, quam humanas improba meritate commiſſa; vexatos etiam nonnullos Orthodoxorum clericos, quorum atas huic injuria a ſacerdotio repugnabat, flagitatos * itineribus, queſtionariis deditos, atque hæc omnia. Ann. Eccl. Tom. V.

Ad num. XXX. Timotheus Epifcopus Alexandrinus obiit die viceſimo ſexto menſis Epiphi, inquit Theophanes, cui ſuffragatur Auctor Chronici Patriarcharum Coptitarum, qui ait, eum diem concurriffe cum Dominica. Quare cum dies ille XXVI. Epiphi concurrat cum die viceſimo menſis Julii, qui currenti anno Dominicalis fuit, liquet, Timothei obitum recte a Baronio conſignatum. Scripſit, teſte Sozomeno

per eos commiſſa, qui ad tegumenta frontis, ſacerdotii nominis titulos præferbant. Denique lectis in conſiſtorio precibus, quibus Epifcopalis pietas aliquid poſtulanſ refragatur, denegatque; idcirco continua lege ſancimus, nomen Epifcoporum, vel eorum qui Eccleſiæ neceſſitatibus ſerviunt, ne ad iudicia ſæce ordinariorum ſive extraordinariorum Judicum pertrahatur. Habent illi iudices ſuos, nec quicquam his publicis commune cum legibus; quantum ad cauſas tamen Eccleſiaſticas pertinet, quas decet Epifcopali auctoritate decidi. Quibuſcumque igitur mota fuerit queſtio, que ad Chriſtianam perineat ſanctitatem, eos decebit ſub eo iudice litigare, qui Præſul eſt in ſuis partibus omnium ſacerdotum, ideſt per Ægypti diœceſin. Optate cariffime ac jucundiffime. Quare laudabilis auctoritas tua arbitrio temperato, quicquid negotiorum aliunde incidet, terminabit, habituro Pontificum ſacre diſceptationis Timotheo Epifcopo, quem ſibi omnes etiam ſuo iudicio prætulere: eſt enim vir cum omnium ſacerdotum ſuſceptione venerandus, tum etiam noſtro iudicio approbatus. Hucusque Theodoſii reſcriptum; quod utcumque mendis ſit depravatum, perſpicue tamen illud inſinuat, iudicia Eccleſiaſtica per Epifcopos eſſe tractanda.

Theodoſius ſalvum vult jus Eccleſiaſticum.

XXXII.

Digna colatio.

Hic, lector, accurate hominum primum, ac ſubinde Dei contemplare iudicium. Duo enim hic habes eodem prope narrationis contextu in eadem ferme cauſa Imperatorum exempla, nempe Theodoſii Aug. atque Maximi, tyranni potius digni nomine: quibus ab iſſdem perſonis, nempe pravis Epifcopis, adverſus alios collegas importuna eſt facta ſuggeſtio. Maximus ſibi arrogat cauſam Epifcoporum, deſert appellationi hæreſiarchæ, iudicat cauſam, adulteros legibus ſæculi gladio vindici ſubjicit; quod juſte irrogatum ſupplicium rei multorum ſcelerum meruiſſent. Sic plane iudicat Maximus: Theodoſius vero longe diverſe; quippe qui inſenſiſſimo primum accepit animo, Epifcopos deferre ad Præfectos vel ipſum Imperatorem exceſſus collegarum, vel crimina inferioris ordinis ſacerdotum, ſubterfugientes Epifcopale iudicium. Hos rejicit Imperator, nec audiri patitur a Præfectis, quos & dato reſcripto commouit ab Eccleſiaſticis iudiciis penitus abſti-

lib. 6. cap. 10. Vitam Sancti Apollon, & aliorum Monachorum, qui in Ægypto, imperante Theodoſio, floruerunt, quo Opere modo non extante Palladium uſum, non dubitandum; cum Rufinus lib. 3. cap. 29. alios ante ſe Sancti Macarii Alexandrini miracula ſcripiſſe teſtetur. Facundus lib. 4. cap. 2. epiſtolam ejus ad Diodorum refert, ubi ſe Divi Athanaſii diſcipulum Timotheus profitetur. Timotheo ſuccedit Theophilus. Ad

abstinere, quæ ad Episcopos Ecclesiasticarum rerum ac personarum legitimos Judices deferri mandavit. Ita se habuere in eadem ferme causa dissimilia ac prorsus inter se diversa duorum Imperatorum judicia. Quodnam autem horum iustius fuerit, non solum Synodali fuit postea sententia definitum, sed divini iudicii æqua lance libratum, & alterius iactura vitæ atque Imperii declaratum; cum alioqui Maximus exrens, ut alter Phinees, gladium in turpissimorum hominum necem, sanctificasse manus suas Domino, ob idque ut Phinees perennitatem Imperii commeruisse videri potuisset: quem tamen non cædes fontium culpabilem reddidit, sed arrogatum sibi sacerdotale iudicium, quantumlibet Episcoporum illorum consensione delatum: Ut intelligant omnes, quam gravius delinquant, qui illud, contradicentibus sacerdotibus, sibi vendicant & extorquent. Sed jam, reliqua prosequamur.

XXXIII.

Obitus Placillæ Augustæ. (a) Marcell. in Chron.

Eodem anno creditur defuncta Placilla Augusta, quam superiori peperisse constat Honorium; cum & sequenti anno reperitur Theodosius Gallam conjugem accepisse (a). Laudavit eam funebri oratione Gregorius Nyssenus, quæ & virtutes illius pluribus profecutus est, locum describens ubi defuncta, in Villa nimirum Scotoumin dicta, quæ a tenebris nomen habens, extinguendæ lucen- tis egregie in Ecclesia faciis videbatur esse prænunciata. Meminit ejusdem Placillæ, perperam alibi scriptæ, Placillæ, S. Ambrosius in funere Theodosii, eamque Deo

PAGIUS

VI. Obitus Placillæ uxoris Theodosii Magni.

Ad num. XXXIII. & seqq. Placilla seu Flacilla Antonii nuper Consulis filia, quam Theodosius ante Imperium uxorem duxerat, hoc anno obiit, ut Auctor Chronici Alexandrini insinuat. Baronius Placillam appellatam fuisse contendit; Lambeçius vero tomo 2. Bibliothecæ Cæsareæ pag. 586. Placillam: ex Antiquis enim alii eam Placillam, alii Flacillam vocant. Ea defuncta, Theodosius Gallam Valentiniani senioris ex Justina filiam, uxorem duxit anno CCCLXXXVII. ut recte Baronio observatum, Fuit Placilla mater Arcadii, Honorii, & Gratiani, qui præmature obiit, quique tamen matris superstes fuit, ac præterea Pulcheriæ ante matrem demortuæ. Patent hæc partim ex Gregorio Nysseno Oratione in funere Placillæ sub finem, partim ex Ambrosio in Orat. de obitu Theodosii Magni. Ait Nyssenus; Dicam etiam aliquod maritalis amoris indicium & argumentum, Oportebat omnino, soluto corporis conjugio, etiam pretiosa bona, quibus abundabat, venire in distributionem. Cum enim tres essent liberi (hæc enim bonorum capita sunt) qui virilis sexus essent, apud patrem reliquit, qui regno ejus præsidio essent. Ad suam vero partem solum filiam pertinere existimavit. Vides quanto candore atque æquitate animi pariter ac indulgentia sit usa, quæ in rebus pretiosis majorem partem viro concesserit. Tertii filii, cuius Cangius in Familiis Byzantinis Augustis non

conjunctam in coelis affirmat. Sed qualis quantave esset Christiana femina eadem Augusta, Theodoretus ita describit (b), cum Theodosii egregias virtutes eidem, sanctæ conjugi Placillæ acceptas fert: Conjux ejus, nempe Placilla, nunquam destitit divinas leges eidem Theodosio in memoriam dirigere; seque primum eisdem accurate ipsa erudierat. Siquidem ea non Imperatorio principatu se insolenter exultit; sed divinum, quo flagrabat, desiderium augere studuit. Quippe beneficii magnitudo amorem erga dominum multo reddidit ardentiorum. Itaque ad eos sublevandos, qui mutilata corpora, membraque omnia labefactata habent, nihil non diligentia & cura adhibuit; atque ad eam rem non servorum, seu stipendiarii opera usa est, sed illa ipsa hoc fungi ministerio, adire eorum hospitia, & singulis necessaria suppeditare voluit: simili quoque ratione, ecclesiarum hospitium visere, ægrotis in lecto decumbentibus curationem adhibere, tractare ollas, jusculum gustare, panem illis deferre, frangere panem, offus porrigere, eluere pocula, omnia denique alia munera obire, quæ servi & ancilla exequi solent. Atque illis qui eam ab hoc genere ministerii advocare studebant, respondit: Aurum distribuere, decere Imperatorem; se autem pro ipso Imperio, ei qui id ipsum dederat, illam operam offerre debere. Quinetiam percrebro solebat marito dicere: Semper te, mi vir, oportet cogitare, qui olim fueris, & qui jam sis: ista assiduo animo complectens, non te ingratum

Placilla virtutes.

meminit, & filiarum nomina prodit Ambrosius citatus; Nunc se Augusta memoria Theodosius regnavit cognoscit... nunc sibi Rex est, quando recipit etiam filium Gratianum & Pulcheriam, dulcissima sibi pignora, quæ hic amiserat, quando ei Flacilla adhaeret, Gratianus itaque ante patrem decessit; falliturque Baronius, qui scribit, Gratianum ante matrem vitam functum esse.

VII. D. Ambrosius vexatur.

Est hic primus annus persecutionis a Justina Augusta adversus Ambrosium Mediolanensem Episcopum excitatæ, quam anno sequenti explicabimus. Diviso Illyrico in Orientale & Occidentale, quod anno CCCLXXIX. factum fuisse, certum fit ex iis quæ anno CCCLXXX. num. IV. & seqq. & anno CCCXC. num. III. & seqq. in medium adduxi, Pannonia, utrumque Noricum, Dalmatia, Mœsia, Dardania & Creta in Imperio Occidentali remansere; servataque est hæcenus Sirmio, quæ Sedes fuerat Præfecti Prætorio Illyrici, sua dignitas, constituto illic Vicario Præfecti Prætorio Italia, qui Provincias illas regeret. Sedes vero Præfecti Prætorio Illyrici translata est Theffalonicam, eique contributæ Macedonia, Theffalia, Achaia, Epirus utraque, Prævalis & utraque Dacia. In Ecclesiasticis sicut ante eam divisionem totum Illyricum Episcopo Romano seu Patriarchæ Occidentis suberat; ita & post illam eidem subditum remansit; quia, ut scribit Innocentius

Papa

zum ostendes erga patronum; sed Imperium, quod suscepisti, juste & legitime gubernabis; atque eo rite administrando eum qui ipsum donaverit, auguste sancteque coles. Ejusmodi sermonibus semper cum viro habitis, femina virtutum animo ejus mandata præclarissime commodissimeque rigavit. Ista Theodoretus.

XXXIV.

De Pulcheriæ infantis obitu.

Genuit hæc Theodosio, præter Arcadium & Honorium, Pulcheriam; sed vivente adhuc matre Placilla, tenella infans cito decessit; in cujus funere idem Gregorius Nyssenus, qui Constantinopoli erat, habuit panegyrim, de qua & in funere Placillæ matris: Quomodo igitur, inquit, fecit distributionem? Cum tres essent liberi (hæc enim bonorum capita sunt) qui virilis sexus essent apud patrem reliqui, qui regno ejus præsidio essent; ad suam vero partem solum filiam pertinere existimavit. Quanto vero odio eadem Placilla Augusta execrata fuerit impios Arianos, idem Gregorius ad cumulum ejus laudum adjicit hujusmodi corollarium (a): Simulacrorum odium commune est omnibus qui fidei participes sunt: sed ejus præcipuum, quod Ariam infidelitatem similiter atque simulacrorum cultum abominabatur. Nam eos qui in creatura divinum numen esse existimarent, Ann. Eccl. Tom. V.

(a) Greg. Nyss. orat. in funere Placillæ.

PAGIUS

Papa Epist. XXX. ad Alexandrum Episcopum Antiochenum, Ecclesiæ dignitati non congruit ad mobilitatem necessitatum mundanarum Dei Ecclesiam commutari, honoresque aut divitias persequi, quas pro suis causis faciendas duxerit Imperator. Hæc tamen divisio Illyrici Episcopis Constantinopolitanis cupiditatem iniecit, Orientale suæ Sedi subjiciendi; quod non semel eos tentasse Tomo sequenti visuri sumus. Pontifices Romani, ut eorum consiliis obviam irent, impedirentque quominus Episcopi Illyrici Orientalis a sua jurisdictione recederent, Episcopum Theffalonicensem Vicarium Sedis Apostolicæ in illis partibus constituendum judicaverunt. Erat quippe Theffalonica in civilibus urbs celeberrima πόλις τῆς Ἰλλυρίας Ἰδέσθαι, Mater totius Macedonia, ut legitur in Antipatri Epigrammate lib. I. ἀδελφ. & Sedes Præfecti Prætorio Illyrici Orientalis. In Ecclesiasticis vero una erat ex Apostolicis Ecclesiis a Paulo Apostolo fundata, ut ipsemet Epistola I. ad Theffal. cap. 1. docet, & legitur in Actis Apostolorum cap. 17. Indeque Tertullianus in lib. de Præscript. cap. 20. & 26. enumerans Ecclesias Apostolicas, a quibus cæteras dixerat traducem fidei & semina doctrinæ mutuatas esse, inter illas locat Theffalonicensem; cum paulo ante dixisset, apud ipsas suis locis adhuc præsidere cathedras Apostolorum.

IX. Ea inslitutio a Siricio PP. facta.

Non convenit inter Eruditos, quis primus Romanorum Pontificum Episcopos Theffalonicenses hoc honore affecerit: aliqui eam liberalitatem referunt ad Damasum, cujus tempore Acholius & Anyfius Theffalonicensem Sedem tenuerunt; alii vero, uti Baluzius in Supplemento lib. 5. Marcæ de Concordia Sacerdotii & Imperii cap. 23. Siricium hujus Vicariatus au-

nihilominus colere atque venerari putabat, quam qui ex materia simulacra efficiunt. At recte ac pie ita judicabat. Nam qui creaturam adorat, etiam si in nomine Christi id faciat, simulacrorum cultor est, Christi nomen simulacro imponens. Idcirco cum didicisset, quod non sit Deus recens & novus, unam Deitatem adorabat, quæ in Patre & Filio & Spiritu sancto glorificatur. In hac fide crevit, in hac vixit, apud hanc spiritum deposuit, ab hac oblata est finis patris fidei Abrahami juxta fontem Paradis, &c. Certe quidem per Arianos occulto tramite diabolus conatum esse restituere idololatriam, alibi idem auctor pluribus docet, nosque superius diximus ex sententia Athanasii.

XXXV.

Ad postremum autem corrigendus hic error, in quem nos secuti Græcos auctores, incurrisse fatemur in nomine Placillæ, de cujus obitu agimus; ita quidem Græci omnes appellant Placillam, Gregorius Nyssenus in inscriptione funebri orationis, eodem modo Socrates (b), Sozomenus (c), Theodoretus (d), Suidas, Zonaras & alii; ita etiam inemendato errore reddiderunt Latini interpretes; & alii eodem reperiuntur errore decepti, ut Panvinus (e): Quos secuti æque nos Placillam nominavimus, quæ

(b) Socrat. l. 5. c. 12. (c) Sozo. l. 7. c. 6. (d) Theod. l. 5. c. 9. (e) Panvin. de Roman. princ. l. 30.

F f f f 2

forem faciunt. Quæ ultima sententia a Viro doctissimo ibidem pluribus probata, præferenda. Siricius enim scribens ad Anyfium Theffalonicensem Episcopum, ut videre est in Collectione Holsteniana, nullam Damasi mentionem facit, haud dubie facturus, si eadem auctoritas ab illo tributa Anyfio fuisset. Præterea Leo I, repetens primordia Vicariatus Episcoporum Theffalonicensem in Epistola ad Anastasium, in eadem Collectione edita, a Siricio incipit, omisso Damaso. Verum quidem est, Innocentius I, Nicolaus I, & Joannes III. Pontifices Romanos hujus Vicariatus initium Damaso attribuerent. Sed id processit ex eo quod Damasus mandata interdum aliqua, ubi occasio tulit, dedit Acholio & Anyfio; quo exemplo invitatus Siricius, vices suas commisit per Illyricum, & præteritæ delegationis occasione expirantem auctoritatem certa tum primum ratione, Ecclesiæ Theffalonicensi commisit. Licet itaque Leo Vicariatum Theffalonicensem a Siricio delegatione repetat; indicat tamen aliquam fuisse antea istiusmodi delegationem in Illyrico, sed quæ certa tum primum ratione firmata sit. In ea enim Epistola quæ extat apud Holstenium pag. 145. dicit Leo, se committere Anastasio Episcopo Theffalonicensi vices suas per Illyricum, additque se id facere exemplo Siricii, simulque arcanum aperit conciliationis a V. Cl. Baluzio allatæ; Beata recordationis Siricii exemplum secuti, inquit, qui Sanctæ memorie Anyfio prædecessori tuo hinc de Apostolica Sede tunc merito, & rebus post sequentibus approbato, certa tum primum ratione commisit, ut per illam provinciam possitis, quas ad disciplinam teneri voluit, Ecclesiis subveniret. Istam observationem confirmant sequentia verba Leonis; qui

CHRISTI 385.

SIRICII PAP. I.

VALENTIN. IO. IMPP. THEODOSII 7.

re vera, Flaccilla dicenda est. Prodit id in primis vetus numisma, cujus hic

tibi formam cudendam curavimus, quæ sic se habet.

XXXVI. Neque dubitari potest, quin sit ipsa imago conjugis Theodosii, cum præter hanc Flaccillam nulla legatur Christiana ejus nominis Augusta. Docet hoc ipsum præterea Claudianus in carmine de laude Serenæ, ut ibi: Flaccillam, Mariamque &c. & inferius: Commotum Flaccilla virum. Fuisse illi quoque cognomen Ælia, ut in numismate habes expressum, idem docet auctor, ubi ait: His fontibus Ælia fluxit. Ducebat & ipsa genus ab Hispania, ubi Ælia familia clarissima erat; ex qua pariter Ælius Hadrianus, quem æque ex Hispania traxisse originem, Spartianus affirmat. Rursum vero in emendationibus voluminibus S. Ambrosii in funeris Theodosii oratione, Flaccillam & non Placillam invenies appellatam; quem & secutus est Paulus diaconus in Appendice ad Eutropium. Conferat ad hæc, quod hujus neptem, Arcadii filiam, Prosper & Marcellinus in Chronicis, sub Consulatu Cæsarii & Attici, Flaccillam recte nominant. Idem & constat de pronepte, Theodosii minoris filia, quæ Flaccilla item dicitur a Marcellino, sub Consulatu Antiochi atque Bassi. At quod in corrigendis erratis hic sumus, emendamus insuper, quod tres tantum diximus fuisse ex Flaccilla Theodosio filios, duos superstites, unam defunctam Pulcheriam: addimus & quartam prolem ad superos æque transmissam, nempe Gratianum infantem, eundemque cito ex hac vita subductum. De his namque omnibus ista habet S. Ambrosius in oratione habita in funere Theodosii: Nunc te Augusta memoriæ Theodosius regnare cognoscit, quando in regno Domini Jesu Christi est, & considerat templum ejus. Nunc tibi Rex est, quando recipit etiam

filium Gratianum & Pulcheriam jam delicissima sibi pignora, quæ hic amiserat. Hæc Ambrosius. At de Flaccilla hætenus, ejusque ex Theodosio prole suscepta. Ex quibus non solum quæ sunt dicta corrigas, sed & auctores emendes, sive Latinos sive Græcos, qui Placillam loco Flaccillæ nominant, & tres tantum tribuunt filios Theodosio Imperatori.

Hoc eodem anno Theodosius Imperator ad Cynegium P. P. ita rescripsit (a) adversus idololatrias iterum reviviscentes: Ne quis mortalium ita faciendi sacrificii sumat audaciam, ut inspectione jecoris, extorumque præfugio, vana spem promissionis accipiat; vel (quod est deterius) futura sub execrabili consultatione cognoscat. Acerbioris etenim imminet supplicii cruciatus eis, qui contra vetitum præsentium vel futurorum explorare tentaverint veritatem. Dat. VIII. Kal. Junii Constantinop. Arcadio A. I. & Bauto V. C. Coss. Sanxit hæc & alia Theodosius adversus Gentilium superstitionis cultum, quorum meminit Augustinus (b), necnon Ambrosius (c), qui ejus in abolendis idolis studium commendat.

Sustulit hoc pariter anno, ad eundem P. P. rescribens (d), fidicinas ac psalterias mulieres civitatum pestes: hisce enim illecebris mores civium corrumpent: de his namque ait S. Hieronymus scribens ad Furiam (e): Fidicinas & psalterias, & istiusmodi chororum diaboli, quasi mortifera sirenarum carmina, proturba ex ædibus tuis.

Quo item anno Valentinianus Imperator de relaxandis vincis Paschali tempore ejusmodi generale edictum proposuit (f):

Nemo deinceps tardiores fortassis affatus

stafus. Quare cum horum tantum mentionem faciat Leo, manifestum est, ab Anyfio incepisse eum Vicariatum, de quo sæpe Tomo sequenti mentio occurret: cum enim Baronius Collectionem Holtzenianam non viderit, ex ea Annales infra supplendi erunt.

XXXVII. (a) l. 9. de Pagan. C. Theod. (b) Aug. epist. 43. (c) Ambrosius orat. in funere Theodosii. (d) l. 10. de Scenic. C. Theod. (e) Hieronimus epist. 10. (f) l. 8. de indulg. crim. Cod. Theod.

PAGIUS

qui, cum memoriam iniret eorum Episcoporum Theffalonicensium, quibus Romani Pontifices commiserant vices suas, omnino incipit ab Anyfio, dum ait, prædecessores suos, commississe vices suas prædecessori decessorique Anastasio, idest Anyfio & Rufo, quibus successerat Ana-

CHRISTI 385.

SIRICII PAP. I.

VALENTIN. IO. IMPP. THEODOSII 7.

De reorum indulgentia Paschali tempore.

tus nostræ perennitatis expectet. Exequantur Judices quod indulgere consuevimus. Ubi primum dies Paschalis extiterit, nullum teneat carcer inclusum, omnium vincula solvantur. Sed ab his fecernimus eos, quibus contaminari potius gaudia lætitiæque communem, se dimittantur, advertimus. Quis enim sacrilego diebus sanctis indulgeat? Quis adultero vel incesti reo tempore castitatis ignoscat? Quis non raporem in summa quiete & gaudio communi persequatur instantius? Nullam accipiat requiem vinculorum, qui quiescere sepultos quadam sceleris immanitate non sivit. Patzatur tormenta veneficus, maleficus, adulteratorque moneta. Homocida quod fecit, semper expectet. Reus etiam majestatis, de domino, adversus quem talia molitus est, veniam sperare non debet. Dat. V. Kal. Mart. Mediolan. Arcadio I. & Bauto V. Coss. De ejusmodi sane consuetudine & lege Imperatoris meminit S. Ambrosius (a), cum exprobrat in ipsum Imperatorem, quod Justinæ Augustæ matris suatione, Paschatis tempore pios viros

(a) Ambrosius epist. 33.

carceri manciparit, quo vincis dimitti solerent. Sed de his inferius.

Id ipsum quidem, nempe ut Paschali tempore vincis relaxarentur, prætere quoque solebant Christiani, qui in Oriente regnabant Imperatores; quod & a Theodosio æque pietatis officium exhibitum est: meminit namque S. Joannes Chrysostronus ejusmodi religiosæ consuetudinis, cum agit de oratione Flaviani Episcopi Antiocheni, quam Constantinopoli coram Theodosio habuit, legatione fungens pro populo Antiocheno sub gladio ira Principis periclitante; nam hæc tunc ad Theodosium Flavianus: Recordare priorum, quando solemnitate hac, nempe Paschali, superveniente, per totum Orbem terrarum epistolam misisti, jubentem carcere detentos dimitti, & illis ignosci crimina: & illis humanitatem tuam demonstrare non sufficientibus, per litteras dicebas: Utinam mihi liceret, & defunctos revocare, & resuscitare, & ad priorem vitam reducere. Erant enim hæc verba in sanctione contexta; quæ non reperitur.

XXXIX. Theodosius promulgavit indulgentiam reorum.

JESU CHRISTI ANNUS 386.

SIRICII PAP. ANNUS 2.

VALENTIN. II. IMPP. THEODOSII 8.

I. Recentissimus octogesimus sextus Christi annus aperitur Consulatu Honorii & Evodii; erat hic apud Maximum fungens (ut vidimus anno superiori in rebus Priscilliani) Galliarum Præfectura. Quod igitur Fastis adscriptum videas Evodii Maximi hominem, plane intelligis inter ipsum ac Theodosium & Valentinianum Imperatores pacis fœdera esse tractata; cujus quidem violator & ruptor Maximus primus fuit, ut suo loco dicitur. Quod vero ad Honorium Consulum crea-

tum spectat; erat plane puer infans, de quo Claudianus:

Inter cunabula Consul Proverberis signansposito modo nomine Fastos, Donaturque tibi qui te produxerat annus: Natum quidem esse Honorium anno superiori, mense septembris, auctor est Marcellinus in Chronico: qua ratione dicendum, ipsum, cum ei Consulatus traditus est, infantem fuisse quatuor mensium. Anni vero hujus exordium, nimirum ipso

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5879.

SÆC. IV. 3. D. D 7. P. 5. April. Indict. 14.

Anno Urbis 1139. Olymp. 291. an. 2.

JESU CHRISTI 386.

SIRICII PAPÆ 2.

VALENTINIANI JUNIORIS 12.

THEODOSII 8. ARCADII 4.

I. AD num. I. Coss. Honorius Nobilissimus puer, & Evodius; ille in Oriente, hic

NOTÆ [1] Coss. Honorius nobilissimus puer, & Evodius. Utrisque Flavii prænomen tribuunt nonnulli Factorum concinnatores. De Honorio nullum est dubium. Vulgares Fasti, puta Idatii, Prosperi Aquitani, & Marcellini Comitibus: Honorio nobilissimo (al. puero) & Evodio. Prosperi Chronicon MS. Honorio N. P. scilicet, nobilissimo puero, & Evodio. Paschalis laterculus MS. in fine Genesii; Honorio & Evodio, pro Evodio.

in Occidente: Consulatus Honorii juxta primam regulam; anno enim CCCLXXXV. Puer nobilissimus dictus.

Ad num. II. Papebrocius in Conatu Chronico-Historico ad Catalogum veterum Pontificum, dubitat de integritate epistolæ a Siricio Papa in Concilio Romano hoc anno celebrato scriptæ ad Episcopos Africa, datæ Roma in Concilio Episcoporum octoginta, sub die VIII. Idus Januarii, post Consulatum Arcadii Augusti & Bautois Virorum clarissimorum Consulatum. Infolens, inquit Papebrocius, formula, eoque difficilior recipienda, quod annus per priorem Consulatum signetur, quo tamen anno magistratum illam inivisse sciebatur Honorius N. P. & Fl. Evodius: quanto enim major fuit hujus Consulatus lætitia per Imperium, tanto

II. Decretalis Siricii non bene impugnat.

Conclium Romanum. (a) Siric. epistol. ad Episc. Afric.

Conclium Romanum in basilica sancti Petri Concilium octoginta Episcoporum; cuius extat epistola Synodalis (a) data octavo Idus Januarii post Consulatum Arcadii atque Bautois; quod scilicet novorum Consulatum nomina Romae nondum publicis auspiciis promulgata essent. Porro in hoc Concilio novem Papa capitulis collapsam in Africa Ecclesiasticam disciplinam restituere conatus est.

III.

De Novatianis ac Montensibus primo cautum, ut venientes ad Ecclesiam, per manus impositionem conciliarentur: hoc enim nomine Romae noto, Montes, Donatistas schismaticos nominat. Monuit praeterea, ne sacerdotes atque diaconi conjugati, cum ordinati essent, cum uxoribus permanerent. Caeterum caelibatum sacerdotum ministrorum nequaquam ex lege Siricii Papae recens introductum esse, sed ab Apostolorum temporibus in Africa acceptum atque retentum sibi vendicat Concilium Carthaginense (b). Hujus decreti Siricii, ut incontinentes a ministerio Ecclesiastico arcerentur, meminit Innocentius (c) Papa in epistola ad Exuperium Episcopum Tolosanum. Sunt & alia ibi statuta, quae eadem epistola recensentur, Sed & recitata fuit haec Siricii epistola in Concilio Teleptensi * in Africa, sub Honorio Imp. celebrato; de quo suo loco dicendum.

(b) Concil. Carthag. 2. c. 2. (c) Innoc. ad Exuper. c. 2.

* Teleni.

Eodem quoque mense Januarii, Valentinianus Imperator indignum proflus pio Principe, impulsu haud dubium Justiniae Augustae matris, pro Arianis ejusmodi promulgavit edictum (d):

(d) l. 4. de fide Cathol. C. Theod.

IV.

Damus copiam colligendi his, qui secundum ea sentiunt, quae temporibus divae memoriae Constantii, sacerdotibus convocatis ex omni Orbe Romano, expositaque fide ab his ipsis qui dissentire noscuntur, Arianensis Concilio, Constantinopoli etiam confirmata, in aeternum mansura decreta sunt. Conveniendi etiam, quibus iustissimum pateat arbitrium; scituris his, qui sibi

Lex pro Arianis data.

PAGIUS

to minus debuerunt haec nomina sileri. Neque dubites, utrum Romae sciri tam cito poterit, quinam Constantinopoli declarati fuerint Consules, cum soliti fuerint pluribus mensibus antea nominari & publicari, qui erant cum novo anno magistratum inituri; ex eoque die glorioso designati Consulibus titulo honestari. Ita Papebrocius. Sed levis haec conjectura. Jamdiu enim ea formula in usum vocata erat; & quia in Occidente initio anni saepe sciri non poterat, qui Consul in Oriente designatus fuisset, & vice versa, in ususque arbitrio relicto uti hac formula, Post Consulatum, vel solius Occidentalis Consulibus nomine Acta publica signare in Occidente, & solius Consulibus Orientalis in Oriente, ut in Dissert. Hypatica ostendi. Praeterea, quando qui anno praecedenti Consulatum gesserant, illu-

tantum existimant colligendi copiam contributam, quod si turbulentum quippiam contra nostrae tranquillitatis praecipuum faciendum esse tentaverint, ut seditionis auctores, pacisque turbatae Ecclesiae, etiam majestatis, capite ac sanguine sint supplicio, qui contra hanc dispositionem nostram obreptive aut clanculo supplicare tentaverint. Dat. X. Kal. Februarii, Mediolani, Honorio, N. B. P. & Evodio Coss. Sed Justiniae hunc fuisse conatum, audies ex his quae de eadem lege habet Rufinus (e).

(e) Rufin. l. 2. c. 16.

V. Benevolus Confessor.

Interim distanda adversus fidem Patrum Imperialia decreta mandantur Benevolus tunc Memoriae scriniis praesidenti; sed ille, cui ab incunabulis sacra fides & venerabilis fuit, abnegat se impia verba posse proferre & contra Deum loqui. Tum vero ne inceptum Reginae frustrari videretur, celsior ei honor promittitur, si impletet injuncta. Ille qui nobilior in fide esse, quam in honoribus cuperet: Quid mihi, ait, pro impietatis mercede altiore promittis gradum? Hunc ipsum, quem habeo, tollite: tantum mihi conscientiae fidei daret illaesa. Haec dicens, ante pedes impia praecipientium cingulum jecit. Ita de Benevolus Rufinus. Erat hic patria Brixianus, a S. Philastrio Catholica disciplina optime informatus: ad quem ejus successor S. Gaudentius, cum mittit ad eum editos a se sermones, ista praefatur, egregium ejusdem viri factum commemorans (f):

(f) Gaud. in praefat. serm. lib. sancti. VI.

Communis voti fuerat, ut ea quae de divinis eloquiis per Paschales dies proxime praeteritos explanavi, coram valuisse audire. Cum enim semper, tum praecipue his diebus festis praesentia tua nobis merito grata est in Ecclesiae Brixianae conventu. Nam sicut honoratorum nostrae urbis, ita etiam Dominica plebis, Domino annuente dignissimum caput es; quia non minore diligentia servare studeas Dei praeccepta, quam discere, robustam Catholicae fidei professio-

striores erant, praefata formula saepe usurpata. Quare cum Arcadius Augustus esset, non mirum si in Concilio Romano ea formula adhibita fuerit. Denique valde incertum, an Romae Honorii designatio hujus anni initio innotuerit: tardius enim Consules creati videntur, quod in traditione pacis Theodosium, ac Valentinianum inter, & Maximum Tyrannum conventum fuerit, ut Evodius, qui Praefecturam Galliarum sub Maximo gerebat, Consul in Occidente procederet. Ex ea itaque subscriptione potius inferendum, pacta foederis anno praecedenti in finem vergente transacta esse, eamque ob rem Consules, qui in hunc annum designati fuerant, tardius nuntiati. Ex hoc dubio aliud Papebrocio natum, quod nempe epistola interpolata fuerit; sed illo sublato, istud negotium facessere non potest.

Ad

(g) Rom. 2.

sonem praeclarae vitae meritis equiparare contendens, ut habeat sincera fides opera sua puritatis nitore condigna. Qua in re maximus docentis fructus est, & immortalis utilitas audientis, dicente Apostolo (a): Non auditores tantum, sed factores legis justificabuntur apud Deum. Nec mirum, si hodie taliter in timore Domini converseris, qui necdum percepta baptismi gratia, ita pro fidei caelestis veritate pugnavisti, ut imbutum te admirabilibus doctrinis Apostolici per omnia viri Patris nostri Philastrii, tanta constantiae testimonium approbarit. Nostri namque temporis Regina Jezabel, Arianae perfidiae patrona simul & socia, cum beatissimum persequeretur Ambrosium Ecclesiae Mediolanensis Antistitem, te quoque ea tempestate magistrum Memoriae oblitum salutaris fidei arbitrata, contra Catholicas dictare Ecclesias compellebat. Quod ne faceres, ultro & promotionis politicae dignitatem & ambitionem seculi gloriamque mundanam pro Dei gloria contempsisti, magis eligens privatus vivere, quam mortuus militare. Haec Gaudentius ad ipsum Benevolum egregium confessorum.

VII. Gaudentii Episcopi Brixiani electio.

Porro ipse S. Gaudentius, qui ista praefatur ad tractatus quos de Paschate scripsit, haud pridem defuncto S. Philastrio, quem vidimus interfuisse cum Ambrosio Aquilejensi Concilio, in locum ejus subrogatus est, licet immatura aetate, sed praestans doctrina atque virtutibus: verum quali quantave adhibita vi, ipse declarat in sermonis exordio; quem de sua ordinatione tunc habuit, cum ait (b):

(b) Gaud. serm. in sua ordinat.

Imperitia mea conscius, & aetatis ipsius immatura ad sacerdotii dignitatem pudore deterretur, merito silentii licentiam a summis sacerdotibus postulabam. Metuo enim primum, ne vis verborum caelestium exiguitatis meae sermone tenuetur; deinde erubescio, quod tanta expectatione optatum doctrinae fructum prestare non valeo. Unde imparem vestro per omnia me desiderio sentiens, onus istud totis viribus conatus sum declinare. Sed beatus pater Ambrosius ceterique venerandi Antistites, sacramento, quo temere vos ipsos obligastis, adstricti, tales ad me epistolas, cum ve-

PAGIUS

Ad num. VIII. & seqq. Divi Ambrosii persecutio a Justina Augusta, Valentiniani junioris matre, excitata biennio duravit, eaque anno praecedenti caepa, currente continuata, ut ostendit Lex 4. Codicis Theodosiani De Fide Catholica, quae praesenti anno X. Kal. Feb. Mediolani data est, qua Valentinianus Imp. Arianis Conventus agendi potestatem fecit. Anno itaque trecentesimo octogesimo quinto, Justina Augusta, quae Arianam sectam amplectebatur, egit cum Divo Ambrosio, ut Basilicam Arianis concederet, ubi suos & ipsi Conventus celebrarent. Ambrosius nullis promissis, aut minis ad id inflecti potuit. Unde in Oratione

III. D. Ambrosii a Justina Aug. tenentis.

stra legatione miserunt, ut sine damno animae meae ultra jam resistere non valerem: cui ab Orientalibus quoque Episcopis, nisi meum ad vos reditum pollicerer, salutaris communio negaretur. Tali igitur conclusus articulo, & auctoritate sanctorum praesentium subjugatus, suscepi hoc summi sacerdotii munus, nec merito dignus, nec aetate aptabilis, nec doctrina maturus. Intuemini ergo quid patiar, &c. Sed quid hic ipse ait ab Orientalibus sese excommunicandum, nisi reditum polliceretur? Accipe quae ab eodem in alio sermone (c) traduntur: nempe, in Orientem peregrinationem suscepisse pietatis ergo, & inter alia loca advenisse Caesaream Cappadociae, ibique a sacris virginibus in monasterio agentibus sacras accepisse reliquias sanctorum quadraginta martyrum, qui sub Licinio Sebaite in Armenia passi fuerant; quas se mutuatas dicebant a S. Basilio Magno ipsarum avunculo, ejus tunc Civitatis Episcopo. Cum autem (ut dictum est) inter haec contigerit S. Philastrium ex hac vita decedere; omnes sacerdotes ejus Provinciae, atque potissimum S. Ambrosius, in ipsum Gaudentium, absentem licet, in electione pari consensione conspirant, firmanz decretum, atque stabiliunt jurejurando. Cum vero haec audisset Gaudentius jam electus Episcopus, detrecharique in Occidentem reditum; missa est ab Episcopis ad ipsum legatio & ad Orientis Antistites, qua rogarunt, ut renitentem redire Gaudentium excommunicatione compellerent; quod (ut vidimus) ab eisdem naviter impletum fuit, coactusque redire, & regimen accipere Ecclesiae Brixianae. At de his haecenus, ad quae occasione Benevoli non invisi digressi sumus.

(c) Gaud. serm. in dedicatione basilicae.

Porro quod ejusdem Gaudentii (ut diximus) assertione illud exploratum habetur, tempore ejusmodi impiae sanctionis, quam Benevolus dictare renuit, Justinam Augustam, quam jure nominat Jezabelem, aggressam esse Sanctum Ambrosium persequi: hic de eadem persecutione fusius agere, temporis ratio postulat & argumentum. De qua quidem illud in primis considerandum, eandem Justinam sem-

VIII. Persecutio Justinae in S. Ambrosium.

de non tradendis Basilicis, quam anno secundo persecutionis suae recitavit, ait: Quasi vero superiori anno, quando ad Palatium sum petitus, cum, praesentibus Primatibus, ante Consistorium tractaretur, cum Imperator Basilicam vellet eripere, ego tunc aut contemplatione Regalis infractus sum, constantiam non tenuerim sacerdotis, aut imminuto jure discesserim. Hinc Justinam impotens ira, auctrix Valentiniano fuit, ut Legem illam hujus anni initio publicaret. Quare Profer in Chronico Imperiali initium persecutionis Sancti Ambrosii recte anno praecedenti, quemadmodum & Sigebertus in Chronico consignavit.

CHRISTI 386.

SIRICII PAP. 2.

VALENTIN. II. IMPER. THEODOSII 8.

semper antea, etiam temporibus Gratiani, S. Ambrosio negotium faceffisse, ut superius dictum est in electione Anemii Episcopi Sirmiensis. Cæterum levia illa quidem existimata sunt & nullius ferme momenti, ut quæ nec persecutionis nomine censerentur, respectu habito ad eam quæ his temporibus ingruit, cum pertinacior de tradenda Basilica Arianis ab ea est facta petitiõ, & violenta exactio consecuta. Quod enim memorato nuper impio Imperatoris edicto professoribus sacrilegii Ariminensis data esset conveniendi facultas; sollicitior Justina fuit, ut Arianis locum, in quem iidem suæ communionis sectarii convenirent, subreptum a Catholicis traderet: cujus rei causa tot tantæque Mediolani concitata sunt turbæ; quas antequam enarrare aggrediamur, de tempore exactior est habenda discussio: scimus enim has ad tempora Gratiani a Paulino referri, quas nos sub hujus anni Cons. & non anteq̃ cœptas esse contendimus.

IX. Miratus sum vehementer, Paulinum clericum ejusdem Ecclesiæ Mediolanensis militantem sub Casto diacono, recensere ejusmodi persecutionem ante obitum Gratiani: At considero non ipsum præterisse, quo potissimum tempore & anno ea acciderint: sed quod nulla in scribendo habita chronographiæ ratione, prout sibi occasio videretur oblata, res gestas pro arbitrio collocaret; narratis his quæ a Justina adversus Ambrosium Sirmi adta essent, ad alia ejusdem argumenti recensenda institutam de his semel profequitur orationem. Unde fortasse Græcis data est errandi occasio; siquidem Sozomenus ea ante Gratiani necem contigisse refert (a), sicut & Nicephorus (b) atque alii hos secuti: Rufinus (c) vero contigisse tradit post obitum Gratiani: quod manifestius demonstrat Gaudentii auctoritas citata nuper, juncta edicto pro Arianis Justinae opera promulgato. Sed ad evidentiorum rerum demonstrationem illud in primis intelligendum est, ejusmodi persecutionem biennio perdurasse: quod evidenter constat Ambrosii auctoritate; cum agens in Auxentium Arianum, cujus nutu Justina ad omne nefas impelleretur, præter illa quæ tum accidisse narrat, ea quæ superiori passus sit anno, in memoriam revocat, dicens (d): Superiori anno, quando ad Palatium tuum sum petitus, &c. Quamobrem fatendum est, persecutionem hoc anno cœptam, in annum sequentem fuisse propagatam. His igitur in hunc modum de tempore elucidatis; reliquum est, ut quenam hoc anno, quæ vero sequenti a Valentinianno atque Justina in Ambrosium gesta sunt, æqua discriminatione distincta, certa certis quæque reddamus annis.

(a) Sozom. l. 7. c. 13. (b) Niceph. l. 11. c. 19. (c) Rufin. l. 2. c. 25.

(d) Ambros. in Auxent.

X. Ipse igitur Ambrosius in nuper citato loco de rebus hoc anno gestis hæc habet (e): Quasi vero superiori anno, quando ad Palatium sum petitus, cum presentibus primatibus ante Consistorium tractaretur, cum Imperator basilicam vellet eripere, ego tunc aula contemplatione regalis infractus sum, constantiam non tenuerim sacerdotii, aut immutato jure discesserim? Nonne meminere, quod ubi me cognovit populus Palatium petisse, ita irruit, ut vim ejus ferre non possent; quando Comiti militari cum expeditis ad fugandam multitudinem egresso obtulerunt omnes se neci pro fide Christi? Non tunc rogatus sum, ut populum multo sermone mulcerem, sponderem fidem, quod basilicam Ecclesiæ nullus invaderet? Et cum pro beneficio meum sit officium postulatum; tamen quod populus ad Palatium venisset, mihi invidia commota est. In hanc igitur invidiam me redire desiderant. Revocavi populum, & tamen invidiam non evasi. Hactenus ipse ibi de rebus hoc anno gestis.

X.

(e) Ambros. in Auxent.

Ambrosium vocatum ad Imp. sequitur populus.

XI. Quidnam est autem, quod Justina Augusta Ambrosio semper infensa, ipsum hoc potissimum anno vehementius exagitare aggressa est? dicam paucis. Morata est ipsa quidem in hoc tempus, in primis quod vivente Gratiano erga Ambrosium propensiore, id tentare non licuit; sed nec eo defuncto: nam cum metus Maximi tyranni eam urgeret, studuit tunc de Ambrosio benemereri, cujus indigebat opera (ut vidimus) ad Maximum coerendum & continendum in Galliis. Isto autem cum eo foedere, quod res in tuto videntur collocatæ; nec Deum timens, nec virum sanctissimum verita, immemor accepti beneficii, quo filio conciliatum esset Imperium, impulsa furore, Arianorumque stimulis exagitata, scelus aggreditur omnium maximum. Sed & nova illam ea causa commovit, quod suæ sectæ homines male multatos, indeque pulsos sciret, nec nisi ab ipsa sperare auxilium, ad quam confugissent. Etenim cum Theodosius Imperator (ut demonstravimus) in Oriente Arianos & alios hæreticos compluribus datis edictis e Civitatibus aliisque locis abire jussisset; accidit, ut nonnulli ex iis, quod scirent Justinam Augustam Arianam esse, Arianisque favere, fovereque illos officiis omnibus, ad eam in Occidentem se Mediolanum conferrent: cum vero iidem immenso numero excrevisent, crevit pariter Episcopi ipsorum audacia, cum præsertim magnæ patronæ, nempe ipsius Justinae niteretur auxilio. Erat hic Auxentius genere Scythia, subrogatus in locum senioris Auxentii, quod cæteros doctrina antecellere videretur: sed quod sciret Auxentii nomen odiosum esse ob Auxentium seniore Civibus Mediolanensibus, loco Auxentii dici voluit Mer-

XI.

Justina cur hoc tempore vexat Ambrosium.

CHRISTI 386.

SIRICII PAP. 2.

VALENTIN. II. IMPER. THEODOSII 8.

(a) Ambros. in Auxent. Mercurinus; de quo eleganter Ambrosius (a): Unum portentum est, & duo nomina. Etenim ne cognosceretur quis esset, mutavit sibi vocabulum; ut quia hic fuerat Auxentius Episcopus Arianus, ad decipiendam plebem quam ille tenuerat, se vocaret Mercurinum. Mutavit ergo vocabulum, sed perfidiam non mutavit: exiit lupam, & induit lupum. Nihil prodest quod mutaverit nomen; quid sit agnoscitur. Alius in Scythiæ partibus dicebatur, alius hic vocatur, &c.

XII. Sed antequam de rebus ab eo gestis agamus, confutanda est illa sententia, qua duo Auxentii constantur in unum, seniorque cum juniore miscetur atque confunditur. Jam pluribus alias differuimus adversus aliquos, qui hunc juniorem Auxentium unum eumdemque esse putarunt cum seniori ejusdem nominis Episcopo Mediolanensi; adversus quos satis sit modo aliquas adducere differentias, quibus alter ab altero distinguatur. Seniore in primis Auxentium diem obiisse ante creationem Ambrosii, non Socrates (b) tantum, Sozomenus (c), atque Theodoretus (d) Græci historici absque controversia ulla confirmant, sed & qui noverunt ipsum & eodem vixerunt tempore atque scripserunt, Paulinus (e), Hieronymus (f), necnon Rufinus (g) expresse testantur: a quibus rem adeo perspicue probantibus desciscere, nec vel unum antiquorum invenire contrarium affirmantem, quid aliud est quam apertissima veritati contentiose nimis obniti? Rursum vero si idem cum seniori Auxentius junior erat; quæ fuit illa causa mutandi nominis, ut Mercurinus nominari mallet, cum etsi non ex nomine, ipso tamen vultu omnibus notissimus esset, urpote qui quatuor ferme lustris (ut vidimus) Mediolani sedisset? Certe adeo notum facie hominem non superinducta mutatio tantum nominis, sed nec (quod est in fabulis) Orci galea vel annulus Gygis occultare potuissent.

XIII. Sed & tertium illud necessarium accedat argumentum petitum ex verbis Ambrosii, dum ait (b): Alius in Scythiæ partibus dicebatur, alius hic vocatur, nomina pro regionibus habet. Ita ipse: ex quibus apparet, hunc ipsum non Mediolani Auxentium dictum esse, sed in Scythia, quem ejusdem constat auctoritate Mediolani Mercurinum nominari; cum alioqui de seniore ligueat non alio nomine quam Auxentii nuncuparum. His quoque addimus, Auxentium seniore patriam fuisse Cappadocem, id Athanasio (i) & aliis testantibus; hunc vero testificatione Ambrosii constat fuisse Scytham. Cum tot igitur alter ab altero discriminentur proprietatibus & differentiis; duos extitisse Auxentios, nemo jure poterit dubitare; Ann. Eccl. Tom. V.

(b) Socr. l. 4. c. 25. (c) Sozom. l. 6. c. 4. (d) Theod. l. 4. c. 5. (e) Paulin. in vita S. Ambrosii. (f) Hier. in l. h. e. (g) Rufin. l. 2. c. 11.

(i) Ath. ep. ad Julit.

illum priorem nimirum produxisse ætatem usque ad ultimum tempus Valentini senioris, latentem ac decipientem Imperatorem Catholico nomine; istum vero non ante audictum & cognitum, quam post obitum Gratiani, cum a Justina contra Ambrosium elatus est.

XIV.

Plures quidem causæ ejusdem Justinae animum in Ambrosium concitarunt; nimirum electio Catholici Episcopi ipsa refragante ante facta in Ecclesia Sirmiensi; Paladii & Secundiani veterum hæreticorum Episcoporum in Concilio Aquilejensi publica condemnatio; ea cuncta uno in primis operante Ambrosio: quodque etiam cum adhuc vivente Gratiano (ut vidimus) agere cœpisset de basilica Arianis tradenda, id numquam obtinere potuisset. Coquebat tunc hæc ipsa quidem in stomacho; sed adhuc Gratiano superstite erga Ambrosium propensiore, evomere opportunum minime fuit: verum nec statim illo necato, data est ipsi facultas in Ambrosium infanendi, timore Maximi ingruente, cum opus haberet ad placandum & continendum intra limites Alpium Maximum ejusdem Ambrosii opera, quam egregie plane navavit, utiliterque impendit. His igitur jam cessantibus, hoc anno adversus Ambrosium Justina concitat Mercurinum, dictum apud Scythas Auxentium: cujus quidem mutationis nominis non illa dumtaxat, quam diximus, causa præcessit, quod perosum esset Mediolani Catholicis ipsum nomen Auxentii; sed etiam quia in patria enormia scelera perpetrasset; ne ex nomine crimen infame notum omnibus redderetur, illo relicto, novoque adscito, Mediolani dici pro Auxentio voluit Mercurinus; nam de eodem hæc ipse Ambrosius (k): Minora fecit in Scythia, & ita erubuit, ut mutaret vocabulum: sceleratiora hic ausus est; & vult, quocumque perrexerit, nomine suo prodi? Minime gentium; sed potius pro regionibus, diversa foret nomina mutaturus. Verum haud profuit ista mutatio nominis; siquidem Auxentius usitatus dictus est: ita enim appellant eum Sanctus Ambrosius in publicis monumentis, atque Hieronymus (l), & alii omnes.

(l) Hier. epist. 57.

XV. At quid hoc tempore spurcius iste? audit tamquam alter Allophilus & incircumciscus Goliath, armis secularis potentia fretus, nempe favore pollens Justinae Augustæ Arianorum patronæ, prodire in campum, & exprobrare agminibus Dei ventis, Ambrosium scilicet ad publicam disputationem provocare; cum & delegit arbitros pugnae, quos non prodidit, sed Gentiles, sive Judæos, vel fortasse ejusdem sectæ homines Arianos, arbitro etiam ipso Valentinianno Imperatore, licet catechumeno. Exhorruit Dei sacerdos fidei G g g g cau.

XV.

Auxentius provocat ad disputationem Ambrosium.

causam post tot Concilia arbitrio credere secularium; spreuit petulantiam hominis, ne Ecclesiae prosterneret dignitatem; refugitque coram Imperatore adhuc catechumeno judicante, de summa Christianae fidei disceptare; cum Auxentius Ambrosii modestia abusus, Valentinianum adiens, cogi Ambrosium magna arrogantia ad disferendum de fide in Consistorio, fultus Justinæ Augustæ patrociniis postulavit. Nihil denegavit ipse Valentinianus Auxentio, ne videretur renuendo, matri illi patrociniati injuriam irrogare. Misit (a) igitur Imperator ad S. Ambrosium Dalmatium Tribunum, qui eidem ad certam diem disputationem cum Auxentio habendam indiceret. Quæ cum a Dalmatio sanctus Dei sacerdos accepisset; quod decoris esset Ecclesiasticæ functionis, quodque deceret Catholicum Præfulem, & inconcussum vigor Pontificalis exigeret, ex sententia Episcoporum qui aderant, per libellum Valentiniano respondit; quem rerum gestarum seriem continentem, multaque alia magni ponderis complectentem hic describendum putavimus: sic enim se habet (b):

(a) Apud
Ambros. ep.
32.

XVI.

Libellus
Ambrosii
ad Valen-
tinianum.

Clementissimo Imperatori & beatissimo Augusto Valentiniano Ambrosius Episcopus. Dalmatius me Tribunus & Notarius, mandato (ut allegavit) clementiæ convenit tue; postulans ut & ipse Judices legerem, sicut elegisset Auxentius; nec tamen expressit eorum nomina, qui fuerant postulati. Sed id addidit, quod in Consistorio esset futura certatio, arbitro pietatis iudicio tue. Cui rei respondeo (ut arbitror) competenter. Nec quisquam contumacem judicare me debet, cum hoc asseram, quod augustæ memoriæ pater tuus non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sancit: in causa fidei, vel Ecclesiastici alicujus ordinis, eum judicare debere, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis: hæc enim verba rescripti sunt; hoc est, sacerdotes de sacerdotibus voluit judicare.

XVII.

Quinetiam si alias quoque argueretur Episcopus, & morum esset examinanda causa; etiam hanc voluit ad Episcopale iudicium pertinere. Quis igitur contumaciter respondit clementiæ tue? ille qui te patri similem esse desiderat, an qui vult esse dissimilem? Nisi forte vilis quibusdam tanti Imperatoris existimatur sententia, cujus & fides confessionis constantia comprobata est, & sapientia melioratæ Reipublicæ profectibus prædicatur. Quando audisti, clementissime Imperator, in causa fidei laicos de Episcopo judicasse? Ita ergo quadam adulatione curvamur, ut sacerdotalis juris simus immemores; & quod Deus donavit mihi, hoc ipse aliis putem esse credendum? Si docendus est Episcopus a laico: quid sequetur? Laicus ergo disputet, & Episcopus audiat; Epi-

scopus discat a laico. At certe si vel scripturarum seriem divinarum, vel veteræ tempora retraxerimus; quis est qui abnuat, in causa fidei, in causa inquam fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis judicare?

XVIII.

Eris, Deo favente, etiam senectutis maturitate proventior, & tunc de hoc censebis, qualis ille Episcopus sit, qui laicis jus sacerdotale sublevertit. Pater tuus, Deo favente, vir maturioris ævi dicebat: Non est meum judicare inter Episcopos. Tua nunc dicit clementia: Ego deo judicare? Et ille baptizatus in Christo, inhabilem se ponderi tanti putabat esse iudicis. Clementia tua, cui adhuc emenda baptismatis sacramenta servantur, arrogat de fide iudicium, cum fidei ipsius sacramenta non noverit? Quales autem elegerit Judices, possumus existimatione relinquere, quando eorum nomina timet prodere. Veniant plane, si qui sunt, ad Ecclesiam: audiant cum populo: non ut quisquam Judex resideat, sed ut unusquisque de suo affectu habeat examen, eligat quem sequatur. Agitur de istius Ecclesiæ sacerdote: si audierit illum populus, & putaverit melius disputare; sequatur fidem ejus; non invadebo. Omitto quia jam ipse populus judicavit; taceo quia eum quem habet, de patre tuæ clementiæ postulavit. Taceo quia pater pietatis tuæ quietem futuram spondat, si electus susciperet sacerdotium: hanc fidem secutus sum promissorum.

XIX.

Quod si de aliquorum peregrinorum assentatione se jactat: ibi sit Episcopus, unde sunt ii qui eum Episcopatus putant nomine esse donandum: nam ego nec Episcopum novi, nec unde sit scio. Ubi illud constituimus, Imperator, quod jam ipse tuum iudicium declarasti, immo etiam dedisti leges, ne cui esset liberum aliud judicare. Quod cum præscripsisti aliis, præscripsisti & tibi. Leges enim Imperator fert, quas primus ipse custodiat. Vis ne igitur experiar, ut incipiant ii quoque Judices eliguntur, aut adversus tuam venire sententiam, aut certe excusare quod Imperatoris tam severo & tam districto Imperio non potuerint obviare? Sed hoc contumacis, non modesti est sacerdotis. Ecce Imperator legem tuam jam ex parte rescindis, sed utinam non ex parte, sed in unumversum. Legem enim tuam nollem esse supra Dei legem. Dei lex nos docuit quid sequamur: humane leges hoc docere non possunt: extorquere solent timidis commutationem, fidem inspirare non possunt. Quis erit igitur ille, qui cum legat per tot provincias uno momento esse mandatum, ut quicumque obviaverit Imperatori, feriatur gladio: quicumque Dei templum non tradiderit, protinus occidatur: quis inquam, est, qui possit vel unus, vel in-

ter

ter paucos dicere Imperatori: Lex tua mihi non probatur? Non permittitur hoc dicere sacerdotibus, permittitur laicis? Et judicabit de fide, qui aut gratiam sperat, aut metuit offensam?

XX.

Deinde ipse committam, ut eligam Judices laicos: qui cum removerint fidei veritatem, aut proscribantur, aut necentur, quod lex de fide lata decernit? Ego igitur aut prævaricationi offeram homines, aut pœna? Non tanti est Ambrosius ut propter se deficiat sacerdotium. Non tanti est unius vita, quanti est dignitas omnium sacerdotum, quorum de consilio ista dictavi, intimentibus ne forte etiam Gentilis esset aliquis aut Judæus, qui ab Auxentio esset electus; quibus traderemus de Christo triumphum, si de Christo iudicium committeremus. Quid illos aliud, nisi Christi injuriam audire delectat? Quid illis aliud potest placere, nisi (quod abest) ut Christi divinitas denegetur? Cum his plane bene convenit Ariano, qui creaturam Christum dicit; quod etiam Gentiles ac Judæi promptissime consentunt. Hoc scriptum est in Ariminensi Synodo: meritoque Concilium illud exhorreo, sequens tractatum Concilii Nicæni, a quo me nec mors, nec gladius poterit separare. Quam fidem etiam parens clementia tuæ Theodosius beatissimus Imperator, & sequitur & probavit. Hanc fidem Gallia tenent, hanc Hispania, & cum pia divini spiritus confessione custodiunt.

XXI.

Si tractandum est; tractare in Ecclesia didici; quod majores fecerunt mei. Si conferendum de fide; sacerdotum debet esse ista collatio; sicut factum est sub Constantino augustæ memoriæ Principe, qui nullas leges ante præmisi, sed liberum dedit iudicium sacerdotibus. Factum est etiam sub Constantino augustæ memoriæ Imperatore paternæ dignitatis hærede; sed quod bene cepit, aliter consummatum est. Nam Episcopi sinceram primo scripserant fidem; sed dum volunt quidam de fide, intra Palatium judicare, id egerunt, ut circumscriptionibus illa Episcoporum iudicia mutarentur: qui tamen inflexam statim revocavere sententiam. Et certe major numerus Arimini Nicæni Concilii fidem probavit, Ariana decreta damnavit.

XXII.

Si ad Synodum provocat Auxentius, ut de fide disputet, licet non sit necesse propter unum tot Episcopos fatigari; qui etiam si Angelus de celo esset, paci Ecclesiarum non deberet præferri: cum audire Synodum congregari, & ipse non deero. Tolle igitur legem, si vis esse certamen. Venissem Imperator, ad Consistorium clementiæ tuæ, ut hæc coram suggererem, si me vel Episcopi vel populus permisissent, dicentes, de fide in Ecclesia coram populo debere tractari. Atque utinam, Imperator, non denunciares, ut quo Ann. Eccl. Tom. V.

vellem, pergerem. Quotidie prodibam: nemo me observabat. Debuiisti me, quo volueras, destinare, quem ipse omnibus offereram. Nunc mihi a sacerdotibus dicitur: Non multum interest, utrum volens relinquo ac tradas altare Christi. Cum enim reliqueris; trades. Atque utinam liquido mihi pateret, quod Ariani Ecclesia minime traderetur; sponte me offerrem tuæ pietatis arbitrio. Sed si ego solus interstrepo, cur etiam de aliis omnibus invadendis Ecclesiis est præceptum? Utinam confirmetur, ut Ecclesiis nullus molestus sit: opto, ut de me, qualis videtur, sententia proferatur. Dignanter igitur, Imperator, accipe, quod ad Consistorium venire non potui. Ego in Consistorio nisi pro te stare non didici: & intra Palatium certare non possum, qui Palatii secreta nec quero, nec novi.

Ego Ambrosius Episcopus hunc libellum obtuli clementissimo Imperatori & beatissimo Augusto Valentiniano. Hactenus ibi.

Porro detexit postea Ambrosius ab Auxentio delectos fuisse Gentiles Judices, qui de fide Christi sententiam ferrent; in quem idem S. Ambrosius sic ait (a): Hæc ergo, fratres, coram ipso apud vos plenius disputarem; nec certus Auxentius non ignaros vos esse rectæ fidei, vestrum refugit examen, & Gentiles quosdam quatuor aut quinque ferme homines elegit cognitores sibi, si tamen aliquos elegit, quos vellem adesse in cætu omnium, non ut de Christo iudicent, sed ut majestatem audiant Christi. Tamen illi jam de Auxentio pronunciaverunt, cui tractanti quotidie non crediderunt. Quæ major ejus condemnatio, quam quod sine adversario apud Judices suos victus est? Ergo & ipsorum sententiam contra Auxentium jam venemus; & quod Gentes elegit, jure damnandus est, quia Apostoli præcepta dimisit, cum Apostolus dicat (b): Audet aliquis vestrum adversus alterum habens negotium judicari apud iniquos, & non apud sanctos? &c. Inferius vero: Conclusus undique, inquit, ad versitiam patrum suorum confugit: de Imperatore vult inviam commovere, dicens, judicare debere adolescentem catechumenum, sacra lectionis ignarum, & in Consistorio judicare.

XXIII.
Gentiles
Judices ab
Auxentio
delecti.
(a) Ambros.
orat. in
Auxent.

(b) 1. Cor. 6.

Quod igitur (ut vidimus) Sanctus Ambrosius cum Auxentium, tum cæteros provocasset, ut se differentem in ecclesia convenirent: Evenit tunc (inquit Paulinus c) ut quidam vir de heresi Arianorum, accerrimus nimium disputator, & durus, atque inconvertibilis ad fidem Catholicam, ad basilicam se conferreret. Is constitutus in ecclesia, tractante Episcopo, vidit (ut ipse postmodum loquebatur) Angelum ad aures Episcopi tractantis loquentem, ut verba Angeli populo Episcopus

XXIV.
Conversio
Ariani.

(c) Paulinus
in vit. S.
Ambros.

pus renunciare videretur. Quo viso, con-

XXV. Synodus Treverensis in causa Ithacii.

(a) Sever. Dial. 1.3.

XXVI. Martinus circumventus a Maximo Imperatore communicat cum Ithacia.

Hoc eodem anno habita est Synodus Treverensis ab Episcopis partis Ithacianae, qui ipsum Ithacium damnatum a Theognosto Episcopo, quod apud Maximum necem procurasset haereticorum (qua etiam ex causa complures Episcopi, qui & sanioris viderentur esse consilii eiusdem Ithacii communionem vitabant) ut innocentem absolvunt, patrocinante illi Maximo Imperatore. Res gesta describitur a Severo in Dialogis in haec verba (a): Veniam ad illud, quod propter notam temporum Martinus semper occultavit, sed nos celare non potuit: in quo est illud miraculi, quod facie ad faciem cum eo est Angelus collocutus. Maximus Imperator, alias sane bonus, depravatus consiliis sacerdotum, post Priscilliani necem Ithacium Episcopum Priscilliani accusatorem, ceterosque illius socios, quos nominari non est necesse, vi regia tuebatur, ne quis ei crimini daret, opera illius cuiuscumque modi hominem fuisse damnatum. Interea Martinus multis gravibusque laborantium causis ad Comitatum ire compulsus, procellam ipsam totius tempestatis incurrit. Congregati apud Treveros Episcopi tenebantur; qui quotidie communicantes Ithacio, communem sibi causam fecerant. His ubi nunciatum est inopinantibus adesse Martinum, totis animis labefactati, missitare & trepidare coeperunt. Et jam pridie Imperator ex eorum sententia decreverat, Tribunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui haereticos inquirerent, deprehensis vitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin sanctorum etiam maximam turbam tempestas ista depopulatura esset, parvo discrimine inter hominum genera: etenim tum solis oculis iudicabatur, cum quis pallore potius aut veste, quam fide haereticus existimaretur. Haec nequaquam placitura Martino, Episcopi sentiebant: sed male confectis illa vel molestissima erat cura, ne se ab eorum communione adveniens abstinere, non desaturis qui tanti viri constantiam, permissa auctoritate, sequerentur. Invenit cum Imperatore consilium, ut missis obviam magistris officialibus, urbem illam propius vetaretur accedere, nisi se cum pace Episcoporum ibi constituentium adfore fateretur. Quos ille callide frustratus, proficitur se cum pace Christi esse venturum. Postremo ingressus

nocturno tempore, adiit ecclesiam tantum orationis gratia; postmodum Palatium petiit. Prater multas quas evolvere longum est, has principales petitiones habebat pro Narsete Comite, & Leucadio Praefide; quorum ambo Gratiani partium fuerant pertinacioribus studiis, quae non est huius temporis explicare, iram victoris emeriti. Illa praecipua cura, ne Tribuni cum jure gladiatorum ad Hispanias mitterentur: pia enim erat sollicitudo Martino, ut non solum Christianos, qui sub illa erant occasione vexandi, sed ipsos etiam haereticos liberaret.

XXVII.

Verum primo die atque altero suspendit hominem callidus Imperator, sive ut rei pondus imponeret, sive quia nimis sibi implicabilis erat, seu quia (ut plerique tum arbitrabantur) avaritia repugnabat; siquidem in bona eorum inhiave- rat. Fertur enim ille vir multis bonisque actibus praeditus adversus avaritiam parum consuluisse, nisi fortasse regni necessitate: quippe exhausto superioribus Principibus Reipublica arario, pene semper in expeditione atque procinctu bellorum civilium constitutus, facile excusabatur quibuslibet occasionibus subsidia Imperio paravisse. Interea Episcopi, quorum communionem Martinus non inibat, trepidi ad Regem concurrunt, praedamnatos se conquirentes: actum esse de suo omnium statu, si Theognosti * pertinaciam, qui eos solus palam lata sententia condemnaverat, Martini armarerit auctoritas: non oportuisse hominem recipi mœnibus; illum jam non defensorem haereticorum esse, sed vindicem: nihil actum morte Priscilliani, si Martinus exerceat illius ultionem. Postremo prostrati, cum fletu & lamentatione potestatem regiam implorant, ut utatur adversus unum hominem vi sua. Nec multum aberat, quin cogeretur Imperator, Martinum cum haereticorum sorte miscere.

Defensio Ithacii Episcopi.

* Theognisti.

XXVIII.

Sed ille, licet Episcopis nimio favore, esset obnoxius; non erat nescius, Martinum fide, sanctitate, & virtute cunctis praestare mortalibus: alia longe via sanctum vincere parat. Ac primo secreto accersitum, blande appellat; haereticos jure damnatos more iudiciorum publicorum potius, quam insectationibus sacerdotum; non esse causam, qua Ithacii ceterorumque partis ejus communionem putaret esse damnandam. Theognostum odio potius, quam causa fecisse dissidium; eundemque tamen solum esse, qui se a communione interim separavit; a reliquis nihil novatum: quin etiam ante paucos dies habita Synodus Ithacium pronuntiaverat culpa non teneri. Quibus cum Martinus parum moveretur, Rex ira accenditur, ac se, de conspectu ejus abripuit; & mox percussores his, pro quibus Martinus rogaverat, diriguntur. Quod ubi Martino compertum jam noctis

tem-

tempore est, Palatium irrumpit; spondet, si parceretur, se communicaturum, dummodo ut & Tribuni jam in excidium Ecclesiarum ad Hispanias missi retraherentur. Nec mora intercessit: Maximus indulget omnia.

XXIX. Ordinatio Felicis Episcopi.

Postridie Felicis Episcopi ordinatio parabatur, sanctissimi sane viri, & plane digni, qui meliore tempore sacerdos fieret. Hujus diei communionem Martinus inuit, satius aestimans ad horam cedere, quam his non consulere, quorum cervicibus gladius imminet. Veruntamen summa vi Episcopis nitentibus, ut communionem illam subscriptione firmaret, extorqueri non potuit. Postero die se inde proripiens, cum revertens in via maestus ingemisceret se vel ad horam noxiae communioni fuisse permixtum; haud longe a vico, cui nomen est, Andethanna, qua vastas solitudines silvarum secreta patiuntur, progressis paululum comitibus, ille subsedit, causam doloris ac facti accusante ac defendente invicem cogitatione pervolvens. Assitit ei repente Angelus: Merito, inquit, Martino, compungeris; sed aliter exire nequisti. Repara virtutem, resume constantiam; ne jam non periculum gloriae, sed salutis incurris. Itaque ab illo tempore satis cavet cum illa Ithaciana partis communione misceri. Ceterum cum quosdam ex energumenis tardius quam solebat & gratia minore curaret; subinde nobis cum lacrymis fatebatur, se propter communionis illius malum, cui se vel puncto temporis, necessitate, non spiritu miscuisset, detrimentum sentire virtutis. Sexdecim postea vixit annos; nullam Synodum adiit, ab omnibus Episcoporum conventibus se removit. Haec de his Severus. Majore certe constantia Maximo ad id ipsum allicienti, nempe, ut communicaret Episcopis partis Ithacianae S. Ambrosius restitit anno sequenti, cum apud eum legatione fungeretur pro Valentiniano Imperatore. Sed de his suo loco dicendum. Haec eadem de Maximo atque S. Martino Venantius Fortunatus carmine cecinit.

S. Martinus corripitur ab Angelo.

XXX.

At non praetermittenda sunt reliqua acta S. Martini hoc eodem anno Treveris, cum (ut dictum est) se ad Maximum contulisset, ab eodem Severo (a) alibi descripta; qui cum ea contigit tradat Evodio Consule; certior redderis haec omnia hoc ipso anno facta esse; ait igitur: Cum ad Imperatorem Maximum, ferocis ingenii virum, & bellorum civilium victoria elarum plures e diversis partibus Episcopi convenissent, & facta circa principem o-

(a) Sever. in Vit. S. Martini. c. 23.

PAGIUS IV. Floret S. Felix Episcopus Treverensis.

Ad num. XXIX. Bollandus mense Januario refert Vitam Sancti Felicis Episcopi Treverensis, sed post Normannorum depraedationes, proindeque post annum octingentesimum octogessimum secundum scriptam. Anno CCCCL. quo

numium adulatio notaretur, seque degeneri inconstantia, regia clientela sacerdotalis dignitas subdidisset; in solo Martino Apostolica auctoritas permanebat. Nam etsi pro aliquibus supplicandum Regi fuit, imperavit potius, quam rogavit; & a convivio ejus frequenter abstinuit, dicens se mensae ejus participem esse non posse, qui duos Imperatores, unum regno, alterum vita expulisset. Postremo cum Maximus, se non sponte sumpsisse Imperium, affirmaret, sed impositam sibi a militibus divino nutu regni necessitatem armis defendisse, & non alienam ab eo Dei voluntatem videri, penes quem tam incredibili evenit victoria fuisset, nullumque ex adversariis nisi * in acie occubuisse: tandem victus vel ratione, vel precibus ad convivium venit, mirum in modum gaudente Rege, quod id impetrasset.

Quid S. Martinus in convivio Maximi Imperatoris;

* nec in

XXXI.

Convivio autem aderant, veluti ad diem festum evocati, summi atque illustres viri, Praefectus idemque Consul Evodius, vir, quo nihil unquam justius fuit, Comes duo summa potestate praediti, frater Regis & patruus: medius inter hos Martini presbyter accubuerat: ipse autem, selula juxta Regem posita considerat. Ad medium fere convivium (ut moris est) pateram Regi minister obtulit, ille sancto admodum Episcopo potius dari jubet, expectans, atque ambiens, ut ab illius dextera poculum sumeret. Sed Martinus, ubi ebibat, pateram presbytero suo tradidit, nullum scilicet existimans digniorem qui post se biberet; nec integrum sibi fore, si aut Regem ipsum, aut eos qui a Rege erant proximi, presbytero praetulisset. Quod factum Imperator, omnesque qui tunc aderant, ita admirati sunt, ut hoc ipsum eis, in quo contempti fuerant, placeret; celeberrimumque per omne Palatium fuit, fecisse Martinum in Regis prandio, quod in infirmorum Judicum convivio Episcoporum nemo fecisset. Eidemque Maximo longe ante praedixit, futurum, ut si ad Italiam pergeret, quo ire cupiebat, bellum Valentiniano Imperatori inferens; sciret se primo quidem impetu futurum esse victorem, sed parvo post tempore esse periturum; quod quidem ita vidimus, &c.

S. Martinus praefert presbyterum Maximo.

XXXII.

Haec sane apud Maximum. Sed quam dignius acceperit Augusta Martinum, convivium illi parans, accipe: Cum interim diebus ac noctibus de ore Martini Regina (ut idem Severus in Dialogis ait b) pendebat, Evangelico illo non inferior exemplo, pedes sancti fletu rigabat, crine tergebat. Martinus, quem nulla unquam femi-

Convivium Augustae exhibitum S. Martino. (b) Sever. dialog. 1.2. cap. 7.

Concilium Taurinense post D. Martini Turonensis Episcopi mortem celebratum, adhuc extra communionem Episcoporum Catholicorum erat; & post illud in eam receptus, ut offendit Browerus in Historia Treverensi lib. 4. cap. 202.

femina contigisset, istius assiduitatem, im- mo potius seruitutem non poterat evadere. Non illa opes regni, non Imperii dignita- tem, non diadema, non purpuram cogita- bat: divelli a Martini pedibus solo strata non poterat; postremo a viro suo poposcit; deinde Martinum uterque compellunt, ut ei, remotis omnibus ministris, prebe- ret sola convivium. Nec potuit vir bea- tus obstinatius reluctari. Componitur ca- sus Reginae manibus apparatus, sellulam ipsa conseruit, mensam admovent, aquam manibus subministrat; cibum, quem ipsa coxerat, apponit. Ipsa, illo sedente, e- minus secundum famulantium disciplinam, solo fixa consistit immobilis, per omnia mi- nistrantis modestiam & humilitatem exhi- betur servientis. Misit ipsa bibituro, & ipsa porrexit. Finita cenula, fragmenta panis assumpti, micæque collegit, satis fideliter illas reliquias Imperialibus epu- lis anteponebat. Et post aliqua: Videant enim, quia Martino semel tantum in vita sua, jam septuagenario, non vidua libera, non virgo lascivens, sed sub viro vivens, ipso viro pariter supplicante, Regina ser- vivit, & ministravit: hæc edenti assistit, non cum epulante discubuit; nec ausa est participari convivio, sed deferebat obse- quium. Disce igitur disciplinam, &c.

XXXVII.

Diviso Catholicorum Episcoporum.

His de rebus gestis a S. Martino Treve- ris enarratis, jam redeamus ad causam Ithacianam. Vidimus ex his Episcopos Catholicos inter se communicatione divi- sos; alios Ithacii fuisse partis, qui eum defenderent, impugnarentque qui se ab ejus communione sejunxissent, vel eum a- nathemate percussissent; quod Theogno- stum fecisse vidimus: Alterius vero & ad- versæ partis illi erant Episcopi, qui ad- versarentur communionem Ithacii, & so- ciorum, quod sanguinari viderentur, pro- culque abhorre a mansuetudine Christi- ana, qua exemplo Christi imbuti esse de- berent Episcopi. Hic adverte, non re- prehensum aliquando adversus hæreticos auxilium Principum implorare; quod S. Au- gustinus & alii sæpe fecisse probantur; id enim rite legitimeque fieri idem adver- sus Donatistas disputans, sæpe demon- strat; sed illud in crimen adductum, hos importunius ac sævius agentes in eisdem penam capitis procurasse. Ob idque cau- te sanctos Patres egisse vidimus, cum Im- peratores, vel eorum Præsides provincia- rum interpellantes, ut Ecclesie adversus hæreticos suppetias ferrent, sic eos ut illi cohiberentur rogarunt, ut tamen ab infe- rendo in illos capitali supplicio ipsos ma- gnopere dehortati fuerint: quod fecisse sæpe eundem S. Augustinum & alios, suo loco dicemus. Unde & in Ecclesia Ca- tholica usu receptum est, ut cum quis expetit a secularibus magistratibus opem adversus hæreticos, ne Ithacianæ partis

confors, & sectator esse videatur, conte- stationem illam consulte præmittat, nimi- rum sic se correptionem expetere incorrigi- bilium delinquentium, ut tamen citra pec- nam sanguinis puniatur.

Quod vero S. Martinus ab Ithacianæ partis Episcopis non solum communione divisus esse cupierit, quorum consortium, dum licuit, prorsus exhorruit; sed & ma- gno studio Maximum cohibuerit, ne Tri- bunos militares in Hispania ad inquiren- dum de Priscillianistis hæreticis mitteret: causa quæ a Severo ponitur, visa est esse justissima: nimirum, quod absque dili- gentiori examine & delectu, optimi qui- que Christiani, quorum pallerent ora je- juniis, & ex disciplina gravior esset ince- sus, & habitus corporis honeste sancteque compositus; mox qui essent hujusmodi, ut hæretici haberentur, quasi illi eadem ex hypocrisis affectassent: cum aliqui ipsi Priscillianistæ, quibus mentiri ac pejerare ex eorum instituto fas erat, ut latere om- nimode possent, aut ne proderentur, sæ- cularibus se potius moribus conformare, & longe longius ab iis qui essent, appa- rere viderique studerent. Adeo ut perse- cutio illa, cum aliqui justissima videre- tur, in dispendium tantum bonorum fo- ret magno damno protinus convertenda.

Cuinam parcerent exploratores, si (ut vidimus ex Severo) ipse quoque Marti- nus ob magnam abstinentiam vultu pallens, in crimen ejus hæresis adductus fuit? cum præsertim hostes bonorum, sive Gentiles, sive alii solutis moribus vitam agentes, oblatrare consueverint in eos, quorum vitæ honestate ut telis percuterentur, ac- cidebat proculdubio in Hispaniis, quod de Urbe Hieronymus tradit (a): Quam, inquit, viderint pallentem atque tristem, miseram & manichæam vocant. Sed quan- to majori licentia favore Imperatoris hæc se pravi homines jactare scirent, eo pro- caciùs atque contumeliosius in bonos quos- que in Hispaniis effutirent. Hæc igitur prudentia prævidens & consilio præcavens S. Martinus, a mittendis Tribunis inquisi- toribus Maximum revocavit; idque ex sen- tentia Domini admonentis parcendum esse zizaniis, si timeatur ne cum eis eadem convulsione evellatur & triticum.

Cæterum quod ad Maximum spectat; plus æquo aliqui in eum hanc ob causam investiti esse videntur, quod in hæreticos perditissimos gladium potestatis exeruerit. Id quidem probe utiliterque factum S. Leo Papa commendat ad Turibium Episcopum Asturicensem scribens his verbis (b): Me- rito Patres nostri, sub quorum temporibus hæresis nefanda prorupit, per totum mundum instanter egere, ut impius furor ab universa Ecclesia pelleretur: quando etiam Principes mundi ita hanc sacrilegam amentiam detestati sunt, ut auctorem ejus,

XXXIV.

Cur Mar- tinus di- moverit Maximum ab inqui- sitione hæretico- rum.

XXXV.

(a) Hier. epist. 22.

XXXVI.

Imperato- res in hæ- reticos gladio e- gere.

(b) Leo epist. 93.

ac plerosque discipulos legum publicarum esse prostererent. Videbant enim omnem curam honestatis auferri, omnem conju- giorum copulam solvi, simulque divi- num jus humanumque subverti, si hujus- modi hominibus usquam vivere cum tali professione licuisset. Et profuit diu ista di- strictio Ecclesiastica lenitati, quæ etsi sa- cerdotali contenta iudicio cruentas refugit ultiones, severis tamen Christianorum Principum constitutionibus adjuvatur, dum ad spirituale nonnumquam recurrit reme- dium, qui timent corporale supplicium. Ex quo autem multas provincias hostilis occu- pavit irruptio, & executionem legum tem- pestates interdixere * bellorum: ex quo inter sacerdotes Dei difficiles commeatus, & rari cæperunt esse conventus; inventi ob publicam perturbationem secreta perfi- dia libertatem. Hæc Sanctus Leo, quod suo tempore eadem Priscillianitarum hæresis in Hispania iterum revixisse comperta esset.

* inter- cludere.

XXXVII.

(a) Amb. epist. 78.

(b) Concil. Taurinen. cap. 5.

XXXVIII.

De Felice Episcopo Treverer. si.

(c) Sever. Dial. 3.

(d) Mari. Scot. an. D. 379.

Ex his igitur cum Maximi ista legalis ultio, ut Ecclesie proficua, veniat com- mendata; nullus tamen sanctorum Patrum laudavit aliquando id posse vel debere fi- eri suggestione sacrorum Antistitum: nam inter alios sanctus Ambrosius ad Studium scribens, & de iisdem ipsis damnatis a Maximo conexam explicans questionem, hæc habet (a): Sed vehementior facta est, quæstio illa scilicet de plecendis gla- dio fontibus, posteaquam Episcopi reos cri- minum gravissimorum in publicis iudiciis accusare, alii & urgere usque ad gladium, supremamque mortem, alii accusationes hu- jusmodi, & cruentos sacerdotum triumphos probare cæperunt, &c. Ipse quidem sanctus Ambrosius (ut dictum est) abstinuit a communione Episcoporum factionis I- thacianæ, adversus quos & litteras dedit; quod & fecisse constat Romanum Pon- tificem Sicutum: nam ejus etiam adver- sus eosdem litteras prodixisse, expressum habetur in Concilio Taurinensi, in quo dictæ amborum litteræ recitate fuerunt, prout ejusdem Synodi canon quintus habet his verbis (b):

Illud decrevit præterea sancta Synodus, ut (quoniam Legatos Episcopi Galliarum, qui Felici non communicant, destinaverunt) si quis ab ejus communione se voluerit se- questrare, in nostræ sanctæ pacis consor- tium suscipiatur, juxta litteras venerabilis memoriae Ambrosii Episcopi, vel Romanae Ec- clesie sacerdotis dudum latas, quæ in Con- cilio Legatis presentibus recitate sunt. Hactenus canon. Quod ad Felicem hunc spectat; nullum alium esse putamus, quam illum electum Treveris; cujus electioni sanctus Martinus interfuit, ut superius ex Severo (c) recitatum est: & quidem Tre- verensem Episcopum fuisse, Maxianus Scotus (d) affirmat: quod & legum Ec- clesiasticarum ratio persuadet: liquidem

electiones Episcoporum non alibi quam in ea Ecclesia, ubi deceffisset Episcopus, fieri solite erant; in ea enim civitate convenientes comprovinciales Episcopi, una simul de electione futuri Antistitis pertractabant. Sed sicut qui cum illo la- psus est sanctus Martinus, poenitentia ta- men ad pristinam atque puriorem etiam revocatus est sanctitatem; ita & Felix iste, qui a Severo (ut vidimus) sanctis- simus nominatur, quamvis a factione Itha- ciana fuerit ordinatus, per poenitentiam facinus purgans, dignus factus est ut in- ter sanctos adnumeraretur. Quod vero ad ipsum Ithacium pertinet, malorum hor- rum omnium architectum, hæc habet Ili- dorus (e): Ithacius Hispanus Episcopus, (e) Isidor. cognomento & eloquio clarus, scripsit quem- de vir. il- dam librum sub apologetici specie, in quo lustr. c. 22. detestanda Priscillianorum dogmata, & maleficiorum ejus artes, libidinumque ejus probra demonstrat. Et paulo post: Hic autem cum Ursacio Episcopo ob necem eju- dem Priscilliani, cujus accusatores exti- terant, Ecclesie communione privatus, ex- ilio condemnatur, ibique die ultima fun- gitur, Theodosio majore & Valentiniano regnantibus. Hæc ipse: quæ quidem ac- cidisse putamus, postquam extinctus est Maximus; cujus præsidio fovebatur.

Hoc eodem anno Valentinianus Impe- rator de construenda basilica Pauli Apo- stoli via Ostiensis ad Sallustium Urbi præ- fectum litteras dedit, quas ex codice Vaticano depromptas hic describemus. Pauli lit- teræ & quod hoc ipso anno datæ fuerint, illud evidens est argumentum, quod cum ad Sallustium Præfectum Urbi scriptæ no- scantur; ipsum hoc eodem anno eundem magistratum gessisse, rescripta (f) eju- dem Imperatoris ad eum certo demon- strant. Quod autem ad constructionem basilicæ spectat; hujus ineundi consilii ra- tio illa fuit, quod cum illa Constantino Magno eodem in loco ædificata, coarctata limitibus viæ Ostiensis & ripæ flumi- nis, visa esset angustior; Valentinianus eam curavit restitui ampliorem, ambitu mu- rorum complectens viam Ostiensem, ut hodie integra visitur. Porro litteræ sic se habent:

Valentinianus, Theodosius, & Arcadius AAA. Sallustio Urbis Præfecto. Desiderantibus nobis contemplatione ve- nerationis, antiquitas jam sacratam basi- licam Pauli Apostoli pro sanctimonia re- ligionis ornare, pro quantitate conventus amplificare, & pro studio devotionis at- rollere; gratum fuit tue sublimitatis of- ficium, quod ad inspicienda universa, ut res exigebat, detulisti, & omnem situm locorumque faciem sermonis congrui dili- gentia nostræ serenitatis auribus intima- sti. Instructiores enim nos jubere decuit, que jubenda sunt. Quare participato exa- mine

XXXIX.

De con- struenda basilica S. Pauli lit- teræ Im- peratoris.

(f) I. 2. de decuriis Urb. Rom. c. Theod. l. 18. de pi- storib. C. Theod.

XL.

Epistola Valenti- niani ad Sallu- stium.

mine cum venerabili sacerdote, intimatis- que omnibus, & magnificentissimo ordini & Christiano populo, quæ jubemus; subli- mitas tua rem diligentiori tractatu & ple- na rerum inspectione discutiat; ac si pla- cuerit tam populo, quam Senatui, iter ve- nus, quod basilicæ præterit dorsum, quod- que ripæ Tiberis amnis adjacet, innovari, ita ut præfens via spatium futuri operis appli- cetur; eatenus per architectos futura ba- silicæ dirige formam, quatenus se plani- ties extructioni amica protulerit, ne ulla inæqualitas splendorem fabricæ amplificen- tioris * sublemet. Sic quidem in omnium menium facie decor summus est, quem- servari oportere, prima statim fronte ma- gnarum ædificationum demonstrat intentio.

XLI.

Jam illud ipsa res exigit, ut & syno- psis operis construendi fideli tendatur ex- amine, sumptuumque omnium, juxta præ- tatio plenius ordinetur, atque ad nostram clementiam debita maturitate referatur: ut communi omnium consilio nostræ quoque serenitatis nutus accedat, quo facilius id quod devota mens statuit, probatæ religio- nis meritis explicetur: & alia manu: Di- vinitas te servet ad multos annos, parens carissime & amantissime. Hactenus Valen- tiniani litteræ ad Sallustium; ex cujus Præfectura Urbana manifeste cognoscitur, errare eos qui eandem epistolam referunt ad Honorium Imperatorem: nam Præfe- ctura Sallustii ad nullum aliud tempus, nisi ad hunc annum referri potest. Sed & ipse antiquus epistolæ titulus id ipsum satis perspicue fideliterque demonstrat, non sub

THEODOSIUS CAEPIT PERFECIT HONORIUS AULAM DOCTORIS MUNDI SACRATAM CORPORE PAULI PLACIDIÆ PIA MENS OPERIS DECUS OMNE PATERNI GAUDET PONTIFICIS STUDIO SPLENDERE LEONIS

His sic enarratis de rebus in Occidenta- li Ecclesia gestis, ad Orientis Ecclesiasti- ca facta orationem convertamus, invisa- musque Sanctum Hieronymum, quem ano- no superiori summa hieme Hierosolymam pervenisse diximus.

XLII.

S. Hiero- nymus peregrina- tus in Agy- ptum.

Cum igitur Hierosolymam S. Hierony- mus advenisset media hieme, haud dubium ibi moratus; profectus vero postea est in Ægyptum discendi cupiditate pellectus; nam licet Orbis pene totius magister ex- titisset, cum eum jam pridem etiam Da- mafus Papa consulere consuevisset, cujus nomine ad consultationes Episcoporum, rescribens, omnes ferme Ecclesias docuif- set; ibi tamen Didymum Alexandrinum conveniens, ipsi se tradidit ut discipulum sacris litteris imbuendum: testatur id ipse ad Pammachium scribens his verbis (b): Jam canis spargebatur caput, & magi- strum potius, quam discipulum decebat: perrexi tamen Alexandriam; audiivi Di- dymum, & in multis ei gratias ago; quod

(b) Hier. epist. 65.

Honorio, verum sub Valentiniano opus coeptum esse: quod absolutum fuit tempo- ribus ejusdem Honorii Imperatoris; de quo Prudentius in Peristephanon hymno duodecimo de Petro & Paulo Apostolis, habet hos versus:

Parte alia Titulum Pauli via servat O- stiensis,

Qua stringit annis celsipitem sinistram. Regia pompa loci est. Princeps bonus has sacravit arces,

Claustrique magnis ambitum talentis. Bracteolas trabibus sublevit, ut omnis au- rulentia

Lux esset intus, ceu jubar sub ortu. Subdidit & Parias fulvis laquearibus co- lumnas,

Distinguit illic quas quaternus ordo. Tunc camurus hyalo insigni varie cucurrit arcus:

Sic prata vernis floribus renident. hæc de basilica S. Pauli Prudentius, atque ornatu ipsius; qui duobus ultimis versibus ornatum describit majoris arcus, qui (ut etiam in aliis antiquis ecclesiis usque hodie Romæ cernitur) haberet musivo opere di- versi coloris ex vitro intextam floribus pancarpium. Ornavit vero Placidia Au- gusta, suadente S. Leone Papa; quod apparet ex hujusmodi antiqua Inscriptione, qua etiam declaratur, non Valentinia- num, sed Theodosium majorem auctorem fuisse condendæ Basilicæ; quod tributum est Valentiniano, eo quod in recitatis lit- teris primo loco inscribitur VALENTI- NIANUS; sic enim se habet (a):

(a) Antiq. Inscript. in appen. pag. 1170. n. 6.

nescivi, didici; quod sciebam, illo do- cente non peridi. Atque alibi ad eum- dem (c): Cum essem Alexandria, vidi Didymum, & eum frequenter adivi, vi- rum sui temporis eruditissimum; rogavi- que eum, ut quod Origenes non fecerat, ipse completeret, & scriberet in Osee com- mentarios; qui tres libros me petente di- ctavit, quinque quoque alios in Zacha- riam. Hactenus ad Pammachium: & ad Sanctam Paulam (d): Denique nuper ob- hunc, vel maxime causam Alexandriam perrexi, ut viderem Didymum, & ab eo in Scripturis omnibus quæ habebam du- bia sciscitarem. Hæc ad Paulam; quibus cum nullam mentionem habeat quod eam comitatus fuerit peregrinantem in Ægy- ptum; nec alibi (e), cum de ejusdem Paulæ profectioe in eandem provinciam agit, se illi comitem inhæsisse dicat; pla- ne conjectura ducimur, Hieronymum ne- quaquam cum ea peregrinationem illam suscepisse. Cæterum ad modicum tempo- ris

(c) Hier. proem. in Oseeam.

(d) Hier. in proem. l. 4. com- men. in ep. ad Ephes.

(e) Hier. epist. 27.

ris spatium, nempe triginta tantum die- bus commoratum esse Hieronymum Ale- xandriæ, Rufinus exprobrat in invectiva: sed an vere, ipse scit.

'XLIII. Hierony- mus audit Didymum Alexandriæ. (a) Hier. proem. in epist. ad Galat. (b) Hier. præfat. in Didym. l. de Spiritu sancto. (c) Cant. 4. (d) Hier. epist. 51. (e) Hier. Apolog. adver. Rufin.

Coluit ibi quidem S. Hieronymus Di- dymum vehementer; quem Videntem, li- cet cæcus esset, ob eximiam ingenii per- spicacitatem appellare consuevit (a), o- culosque (b) eum habuisse columbæ, qui laudantur in Canticis Cantorum (c) in sponsa; gloriatusque est, eum se habuis- se magistrum; nam ad Domnionem (d): Gregorium Nazianzenum, inquit, & Di- dymum in scripturis sanctis catechistas habui. At sic quidem laudavit, ut postea eundem Origenistam compertum ea ex parte damnaverit; unde adversus Rufini- num (e): In Didymo vero, ait, & me- moriam predicamus, & super Trinitate fidei puritatem; sed in cæteris quæ Ori- geni male credidit, nos ab eo retrahimus. Quod vero non sicut Rufinum Didymum, ita & Hieronymum iisdem Origenis er- roribus imbuerit: id inde accidisse puto, vel quod sentiens ingenium hominis ab eis procul abhorrentem, non ausus fuerit, viro adeo perspicaci propinare venenum; vel si tentavit, expertus eum renitentem, mox abstinuerit, ne apud magni nomi- nis virum concepta semel caderet æstima- tione.

XLIV.

(f) Hier. ad. Apol. adver. Rufin.

Cæterum qui aliquantisper Didymum auditurus Alexandriæ confedit, antequam rediret in Palæstinam, Ægypti monasteria peragravit; de quibus ipse (f): Contem- di Ægyptum, lustravi monasteria Nitriæ, & inter sanctorum choros aspides latere perspexi. Per aspides enim se significasse Origenistas, ipsemet alias sæpe declarat; sed nos de his suo loco pluribus. At quid postea egerit; mox subdit: Protinus con- cito gradu Bethlehem meam reversus sum, ubi adoravi præsepe & incunabula Salva- toris. Vidi quoque famosissimum lacum; nec me inerti tradidi otio, sed multa di- dici, quæ ante nesciebam. At quænam ista? alibi (g) declarat his verbis post recensitum reditum ex Ægypto in Palæ- stinam: Putabant me homines post auditum Didymum sinem fecisse discendi: veni rur- sum Hierosolymam & Bethlehem; quo la- bore, quo pretio Barrabanum nocturnum habui præceptorem? timebat enim Judæos, & mihi alterum exhibebat Nicodemum. Hæc ipse.

XLV. Lucubra- tiones S. Hieron.

Tunc insuper aggressus est ipse inter- pretari S. Pauli Apostoli Epistolas, inci- piens ab ea quæ est ad Philemonem; mox- que explicavit ad Galatas scriptam; inde illam ad Ephesios: ipse enim id testatur in præfatione in dictam epistolam ad E- phesios ad Paulam, & Eustochium, nec- non in præfatione in epistolam ad Gala- tas. Sed hic obiter admonendum, hoc eodem tempore quo Alexandria in Palæ-

stinam reversus S. Hieronymus aggressus est scribere super Pauli epistolam ad Ga- latas, ex hac vita migrasse clarissimam illam ac pariter religiosissimam feminam Albinam: fuit ista magnæ illius sanctæ Marcellæ mater, tanta digna filia, ipsa tanta matre dignissima; de cujus ad Deum transitu hæc sanctus Hieronymus (b): (b) Hier. Pauci admodum dies sunt, ex quo episto- lam Pauli ad Philemonem interpretatus, ad Galatas transenderam, multis retror- sum in medio prætermisissis; & ecce subito litteræ mihi de Urbe allatæ sunt, nuncian- tes, & Albinam venerabilem animum præ- sentis Domini redditam, & sanctam Mar- cellam matris contubernio destitutam. Ve- neratus est hanc semper ut matrem san- ctus Hieronymus confectam senio & reli- gione summa provectam; nam ad Asel- lam (i): Saluta, inquit, matrem Albi- nam: Et ad Marcellam filiam (k): Albi- nam communem matrem valere cupio: de corpore loquor, ut spiritu valeat, non igno- rans; eamque per te salutari obsecro, & duplici pietatis officio focillari, quod in una atque eadem Christiana simul diliga- tur & mater: Hæc de Albina Hieronymi re- licta antequam quæ sunt Hieronymi re- liqua profequamur, de sanctæ Paulæ in Ægyptum peregrinatione pauca hæc (cum in eodem argumento versemur) addamus, ipso auctore Hieronymo, qui ait (l): Post visam Alexandriam venit in oppi- dum Domini Nitriam, in quo purissimo virtutum nitro sordes lavantur quotidie plurimorum. Quod cum vidisset, occur- rente sibi sancto & venerabili Episcopo Isidoro confessore, & turbis innumerabi- libus monachorum, ex quibus multos sac- cerdotalis & leviticus sublimabat gra- dus: letabatur quidem ad gloriam Do- mini, sed se indignam tanto honore fatebatur. Quid ego narrem Macarios, Ar- senios, Serapiones, & reliqua columnarum Christi nomina? Cujus non intravit cellulam? quorum pedibus non advoluta est? Per singulos sanctos Christum se vi- dere credebat; & quicquid in illos con- tulerat, in Dominum se consulisse læta- batur. Mirus ardor, & vix in femina credibilis fortitudo: oblita sexus & fra- gilitatis corporea, inter tot millia mo- nachorum cum puellis suis habitare cupie- bat. Et forsitan cunctis eam suscipienti- bus impetrasset, ni majus sanctorum lo- corum retraxisset desiderium. Atque pro- pter ferventissimos æstus de Pelusio Ma- jumam navigatione perveniens, tanta ve- locitate reversa est, ut avem putares. Nec multo post in sancta Bethlehem mansura perpetuo, angusto per triennium mansit hospitio, donec extrueret cellulas ac monasteria, & diversorum peregrinorum juxta viam conderet mansiones, in qua Maria & Joseph hospitium non invenerant.

S. Albinæ transitus.

(i) Idem epist. 100.

(k) Idem epist. 74.

XLVI. S. Paulæ peregrina- tio in Ægy- ptum. (l) Hier. epist. 27.

Hæc de Albinæ Hieronymi re- licta antequam quæ sunt Hieronymi re- liqua profequamur, de sanctæ Paulæ in Ægyptum peregrinatione pauca hæc (cum in eodem argumento versemur) addamus, ipso auctore Hieronymo, qui ait (l): Post visam Alexandriam venit in oppi- dum Domini Nitriam, in quo purissimo virtutum nitro sordes lavantur quotidie plurimorum. Quod cum vidisset, occur- rente sibi sancto & venerabili Episcopo Isidoro confessore, & turbis innumerabi- libus monachorum, ex quibus multos sac- cerdotalis & leviticus sublimabat gra- dus: letabatur quidem ad gloriam Do- mini, sed se indignam tanto honore fatebatur. Quid ego narrem Macarios, Ar- senios, Serapiones, & reliqua columnarum Christi nomina? Cujus non intravit cellulam? quorum pedibus non advoluta est? Per singulos sanctos Christum se vi- dere credebat; & quicquid in illos con- tulerat, in Dominum se consulisse læta- batur. Mirus ardor, & vix in femina credibilis fortitudo: oblita sexus & fra- gilitatis corporea, inter tot millia mo- nachorum cum puellis suis habitare cupie- bat. Et forsitan cunctis eam suscipienti- bus impetrasset, ni majus sanctorum lo- corum retraxisset desiderium. Atque pro- pter ferventissimos æstus de Pelusio Ma- jumam navigatione perveniens, tanta ve- locitate reversa est, ut avem putares. Nec multo post in sancta Bethlehem mansura perpetuo, angusto per triennium mansit hospitio, donec extrueret cellulas ac monasteria, & diversorum peregrinorum juxta viam conderet mansiones, in qua Maria & Joseph hospitium non invenerant.

H h h Huc-

CHRISTI 386.

SIRICII PAP. 2.

VALENTIN. II. THEODOSII 8. IMPP.

CHRISTI 386.

SIRICII PAP. 2.

VALENTIN. II. THEODOSII 8. IMPP.

Hucusque iter ejus descriptum sit, quod cum multis virginibus & filia comite peragravit: Hæc de Paula.

XLVII. Hieronymus sedulus in officio hospitalitatis. Ipse autem sanctus Hieronymus, etsi totus esset in Hebraicis litteris, quas jam longe ante, nempe in eremo Syriæ (ut dictum est) prægustaverat, immo potaverat, penitus exhaustis; tamen in suscipiendis peregrinis Hierosolymam venientibus, eisque fovendis intentissimus erat: quorum gratia, quod adhuc supererat patrimonium in Dalmatia, misso illic fratre Pauliniano, distraxit: quando autem id contigerit, suo loco dicturi sumus. Idem itaque de multipudine peregrinantium Hierosolymam, suoque studio in excipiendis hospitibus ad Eustochium, dum excusat retardationem commentariorum in Ezechielem, hæc ait (a):

(a) Hier. proem. l. 7. in Ezech. Fateor me explanationes in Ezechielem multo ante tempore promississe, & occupatione de toto huc Orbe venientium implere non posse, dum nulla hora, nullumque momentum est, in quo non fratrum occurramus turbis, & monasterii solitudinem hospitii frequentia commutemus: in tantum, ut aut claudendum sit nobis ostium, aut Scripturarum, per quas aperienda sunt fores, studia relinquenda, &c. Sed & ad Paulinum (b):

(b) Hier. epist. 13. De toto huc Orbe concurretur, plena est civitas universi generis hominum, & tanta utriusque sexus constipatio, ut quod alibi ex parte fugiebas, hic totum sustinere cogaris. Et ad Marcellam (c), quodnam genus hominum, & ex quibus locis illuc properaret, ita describit: Qui in toto Orbe sunt primi, huc pariter congregati; ad quæ nos loca non ut prima, sed ut extrema venimus (Paulæ enim & Eustochii nomine scripta est epistola) ut primos in eis omnium gentium cerneremus. Certe flos quidam, & pretiosissimus lapis inter Ecclesiastica ornamenta, monachorum & virginum eborus est. Quicumque in Gallia fuerit primus, huc properat, Divisus ab orbe nostro Britannus, si in religione processerit, occiduo Sole dimisso, quarit locum fama sibi tantum & scripturarum relatione cognitum. Quid referamus Armenios? quid Persas? quid Indias, quid Æthiopum populos, ipsamque juxta Ægyptum fertilem monachorum, Pontum & Cappadociam, Syriam caelem & Mesopotamiam, cunctaque Orientis examina? quæ juxta Salvatoris (d) eloquium dicentis: Ubicumque fuerit corpus, congregabuntur illuc aquilæ; concurrunt ad hæc loca, & diversarum nobis virtutum specimen ostendunt: vox quidem diversa, sed una religio, &c.

(c) Hier. epist. 17. Sed hic adverte, lector, extare libellum, seu epistolam potius dixerimus, Gregorii Nysseni hoc tempore in vita agentis, ac plura scribentis, qua totus

in eo est, ut improbet ejusmodi ad loca sancta peregrinationem. Unde hagiomachi nostri sæculi, sanctorum locorum venerationem improbant, obviis eam manibus excipientes, nomine viri & auctoritate doctrinæ abusi, eadem hæc ipsa damnarunt. Scimus aliquos pro pii cultus defensione eam epistolam ut germanam Gregorii cognoscere minime voluisse. At nos legitimum eum Gregorii partum esse, haud irimus inficias: sed aliunde absque tergiversatione ulla defensionem paramus. Illud igitur primum scias, Gregorium eas scribere litteras ad monachum quemdam, immo & monachorum Abbatem; nam hæc habet in fine: Consule ergo, dilecte, fratribus, ut e corpore peregrinentur ad Dominum, non ut e Cappadocia in Palestinam, &c. Considera insuper ipsum in eo argumento versatum, ut dissuadeat viris, qui selectum vivendi genus, nempe monasticam vitam aggressi fuerant, atque seminis, peregrinandi propositum, afferens inter alia non esse præceptum Domini, nec homines ad hoc teneri; id quidem ipse, quod ob rei frequentissimum usum putarent aliqui se minus Christiano nomine dignos esse, si agere prætermitterent, quod scirent ab aliis impense præstari. Inculcat pluribus, quanto dispendio pudoris & verecundiæ feminæ potissimum ejusmodi longinquam peregrinationem suscipiant; multaque alia, quæ a monachis essent ex instituto vitanda, proponit, in quæ, velint, nolint, in itinere ex necessitate incurrendum esset.

Hæc quidem scite pieque a Gregorio de monachis & feminis esse dicta, prudens nemo negarit; in cujus sententiam sentias simul ire sanctissimos Patres: nam ejus germanus S. Basilii (e), cum ex aliis, tum ex his fugillat infelicem monachum lapsum, in cellula consistere nescientem, ubique vagum, ac propterea misere lapsum: Totus, inquit, sublimis, & ad transitum conversus, velut peregrinus, eremo agros & urbes permutans, ad Hierosolymam decurrebas. Hæc ipse, Quid amplius? nonne & ipse sanctus Hieronymus eadem ex causa quod periculosa esset peregrinatio monachis, sanctum Paulinum haud pridem idem vitæ institutum arripientem, multis usus ad persuadendum argumentis, ea quam ad ipsum dedit epistolam, ab eadem peregrinatione dehortatur & revocat, quam alioqui in sæculo agentibus personis, etiam feminis, persuadere pluribus solitus fuit? Ad ipsum enim hæc (f) inter plura: Re vera ut simpliciter motus mentis mea fatear, considerans & propositum tuam, & ardorem quo sæculo renunciasti; differentias in locis arbitror, si urbibus & frequentia urbium derelicta, in agello habites, & Chri-

XLVIII. Sed hic adverte, lector, extare libellum, seu epistolam potius dixerimus, Gregorii Nysseni hoc tempore in vita agentis, ac plura scribentis, qua totus

Gregorius Nyssenus quorum peregrinationem impugnet. (a) Act. 5. (b) l. i. de his qui revertend. C. Theod. Theodosius leges cohibet Arianos. (c) Socr. l. 3. c. 11. (d) Sozo. l. 7. c. 14. (e) l. ult. de Sepul. violat. C. Theod. (f) Hier. epist. 13.

XLIX. Monachorum, & virginum peregrinatio reprehensa. (e) Basil. ad monachum lapsum.

(i) Socr. l. 6. c. 3.

(a) Act. 5.

L.

(b) l. i. de his qui revertend. C. Theod.

Theodosius leges cohibet Arianos.

(c) Socr. l. 3. c. 11. (d) Sozo. l. 7. c. 14. (e) l. ult. de Sepul. violat. C. Theod.

LI.

Reliquiae martyrum non distrahendæ.

& Christum quaras in solitudine, & ores solus in monte cum Jesu, sanctorumque tantum locorum vicinibus perfruaris; id est, ut & urbe careas, & propositum monachi non amittas. Quod loquor, non de Episcopis, non de presbyteris, non de clericis loquor, quorum aliud officium est, sed de monacho, & monacho quondam apud sæculum nobili; qui idcirco pretium possessionum suarum ad pedes Apostolorum (a) posuit, docens pecuniam esse calcandam, ut humiliter & secreto videretur, semper contemnat quod semel contempsit. Hæc & alia ad eum dissuadendum Hieronymus. Ceterum longe alio ac plane contrario spiritu Vigilantius primus hoc sæculo aggressus est una cum aliis quas evomuit impietates, improbare penitus peregrinationem ad loca sancta: sed de eo suo loco agendum pluribus.

Hoc eodem anno Theodosius Imperator hæreticos coercuit existimantes facultatem sibi coeundi concessam ad turbandam pacem Ecclesiæ, in hæc verba ad Eustichium Præfectum Prætorio rescribens (b):

His qui sibi tantummodo existimant colligendi copiam contributam, si turbulentum quippiam contra nostræ tranquillitatis præceptum faciendum esse tentaverint, ut seditionis auctores, pacisque turbata Ecclesiæ majestatis, capite ac sanguine sint supplicia luituri Dat. X. Kalend. Februarii Constantinopoli, Honorio nob. puero & Evodio Coss. Quod enim a Valentiniano in Occidente, titulo juncto etiam Theodosii (ut moris erat) promulgata hoc anno lex esset, qua colligendi conventus facultas impartiebatur professoribus Concilii Ariminensis: inde putó accidit, ut Ariani in Oriente, ejusdem legis prætextu, cogendi synaxes datam sibi vendicantes auctoritatem, omnia perturbacionibus committerent; quos Theodosius ejusmodi rescripti auctoritate compescuit. Quo pariter anno Demophilum Episcopum Arianum esse defunctum, suffectumque in locum ejus Marinum, & paulo post Dorotheum Antiochia accersitum, tradunt Socrates (c), atque Sozomenus (d).

Sequenti vero mense idem Theodosius Imperator de non distrahendis reliquiis martyrum hæc rescripsit (e):

Humatum corpus nemo ad alterum locum transferat: nemo martyrem distrahatur, nemo mercetur. Habeant vero in potestate, si quolibet in loco sanctorum est aliquis conditus, pro ejus veneratione, quod Martyrium vocandum sit, addunt quod voluerint fabricarum. Dat. IV. Kalend. Martii Constantinopoli, Honorio nob. puero, & Evodio Coss. Quod enim pseudo-monachi circumeuntes turpis lucri gratia confueverunt venditare reliquias martyrum, ut Sanctus Augustinus affirmat, hujus sanciondæ legis occasio data est. Ann. Eccl. Tom. V.

Si quidem callidissimus hostis studuit infamare clarissimum monachorum nomen; de quo ipse Augustinus: Multos, inquit (f), hypocritas sub habitu monachorum usquequaque dispersit, circumeuntes provincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes; alii membra martyrum, si tamen martyrum, vendunt, &c. Disce tu vero ex his hujus temporis totius Catholicæ Ecclesiæ erga sanctorum martyrum reliquias studiosum cultum, & propensiores amorem; quo abusi improbi nebulones, ex eis nundinationes quas audis, instituebant; adeo ut opus fuerit, tam vendentes, quam ementes, legibus Principum cohiberi.

Hoc item anno Joannes Chrysostomus, præcedentibus prophetiis, presbyter ordinatur: colligimus id ex Marcellino Comite (g), Leone Augusto (h), & antehos ex Palladio in dialogo, dum ajunt, ipsum duodecim annos exegisse in presbyteratu, antequam crearetur Episcopus Consulibus Honorio quartum, & Eutychemio, anno Domini trecentesimo nonagesimo octavo: magis enim eidem Marcellino assentimur, quam dicentibus quadriennium eum transegisse in presbyteratu functione. A quonam autem duorum Catholicorum Antistitem Flaviano vel Evagrio fuerit ordinatus, diversæ reperiuntur sententiæ: Socrates (i) quidem affirmat ab Evagrio Paulini successore Joannem Chrysostomum sacro presbyteratus ordine initiatum fuisse, cum ante triennium neutrius communioni inhæssisset; ut alterum respueret, solitarius vivens. Porro reliqui Græcorum historici, licet recentiores, eundem Joannem adhæsisse Flaviano testantur, ab eodemque in sacros adscitum ordines diaconatus atque presbyteratus.

Certe quidem ipsum communicationis Flaviani fuisse, in ecclesiæque ejusdem ministrasse, concionesque ibi ad populum habuisse, nemo inficias ire poterit; nam id ipsum homilia tunc in ea dictæ testantur. Quinetiam aliquando videtur vigilare ordinationem Paulini, illa nimirum homilia, quam de Anathemate habuit, de qua suo loco fusius diximus. At non ob hanc causam, quod illi communionem conjunctus fuerit, qui invito sedebat Romano Pontifice, ipsi Paulino atque eius successori Evagrio communicante, ipsum quis putet schismaticorum sacerdotem a schismatico ordinatum. Nam superius dictum est, licet ejusmodi altercationes atque dissidia inter Romanum Pontificem atque Meletium necnon ejus successorem Flavianum extiterint; nunquam tamen eo esse ista progressa, ut fuerit interceptio-ne communicationis schisma constatum, anathematis Flaviano subiectus. Nam spe concordie tolerata res est, atque eo

(f) Aug. de opere monach. c. 28.

LII. S. Jo. Chrysostomus factus Presbyter. (g) Marcell. in Chron. (h) Leo orat. de vita S. Jo. Chrys.

(i) Socr. l. 6. c. 3.

LIII.

modo quo cæperat, ad plures annos producta.

LIV. Ordinat. Chryso- stomi fi- gnis pro- bata. (a) Leo Aug. orat. de vita Jo. Chrysof.

Annuisse quidem divinum nomen, si- gnisque suffragatum Spiritum sanctum e- jusdem Chryso- stomi sacerdotio; qui res ab eo gestas sunt fideliter profecuti, te- stantur, ut inter alios Leo Augustus, cum ait (a): Flavianus cum vigilaret, ut con- fuerat, quadam nocte videt divinum ac- cessisse Angelum, qui ei jubebat ordinare Joannem dicens futurum Joannem novum vas electionis: Ecce, dicens, ego ei de hoc mandatum dabo, & obediet. Ad quem quidem cum accessit Angelus, ei manda- vit: prius narravit futura, & quæcumque par est facere eum qui divinus sit futurus minister: & post alia: Cum adesset hora ordinationis, & incrementum perageretur sacrificium, & inferius assisteret multitu- do innumerabilis, & Angeli desuper in- tuerentur, manum imponente Episcopo & preces dicente consuetas, dicitur factum esse illud maxime novum spectaculum: al- ba columba repente devolans, quomodo il- lic supra Jesum meum & Deum, in bono- rem ejus cui manus hic imponebatur, ste- rit, supra ejus caput. Hoc admiratione quidem affecti & stupefacti eos qui tunc aderant simul, attrahit autem eos quoque qui audiunt; admiratur universa non so- lum quæ circum circa sita est regio, sed etiam universa quæ extra fines procul re- mota est Syria. Hæc ipse, idemque sub- dit miracula tunc Antiochiæ ab eodem Joanne edita, postquam presbyter factus est, usque ad tempus quo accersitur Con- stantinopolim præficiendus illi Ecclesiæ in locum defuncti Nestarii Episcopus.

LV.

Jo. Chry- stomus conciona- ri aggressus.

Cum primum vero presbyter designatus est, primam omnium ad populum ha- buisse dicitur homiliam, cujus est exor- dium: Num vera sunt quæ nobis accide- runt? &c. At nihil ibi de presbyteratu, sed de suscepta tantum docendi populi functione: quam quidem non ante hunc annum auspiciatum fuisse, ex eo exploratum redditur; dum ipse in una illarum orationum, quas habuit ad populum An- tiochenum de imminente clade ob statuas ignominia affectas (quod certum est contigisse post sequentem annum) expresse

PAGIUS

Ad num. LVII. Sanctus Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus hoc anno ad Deum migra- vit, ut recte Baronius. Auctor enim Tabula- rum Theophani inferarum annos et triginta quinque tribuit. Ex quo & liquet, Episcopatus ejus initium recte a nobis consignatum. Cyril- lo successit Joannes, quem Henfchenius & Pa- pebrocius in Historia Chronologica Patriarcha- tum Hierosolymitanorum primum Hierosoly- morum Patriarcham faciunt. Verum, Patriarcha- tus ille sæculo tantum sequenti post Concilium Ephesinum exortus est.

VI.

Theodosius Imperator Thraciam ab hostibus Grothingis victis & expugnatis vindicavit, ut testatur Claudianus in quarto Consulatu Ho-

testatur se jam in docendi munere bien- nium agere; sunt hæc ejus verba (b): Ecce secundum hunc annum habeo vestra differens charitati, &c. Quamobrem in eam sententiam ire compellimur, ut quæ reperiuntur scriptæ orationes ab ipso, cum diaconus esset, nempe superius recensitæ adversus Gentiles, Judæos, atque hære- ticos, & de Anathemate, eas speciali indulgentia & jussione Flaviani pro con- cione dixerit; cessasse vero postea usque ad presbyteratum.

(b) Chryso- st. ad pop. Antio- chen. hom. 16.

Quanta autem dicendi copia & elegan- tia jam presbyter susceptum munus ex- plevit; quæ postea ad populum Antio- chenum inscriptæ extant orationes cer- tam fidem faciunt, cum tamen longè plu- res illis ibi ad populum dixisse oportue- rit eo duodecim annorum versatus pres- byter Antiochiæ mansit. Cæterum quam- vis Chryso- stomus concionandi munere fun- geretur; Flavianus tamen Episcopus, quod esset suarum partium potissimum munus, docere populum, minime prætermisit. Immo vero accurate perfolvit: quod sa- tis intelligi potest ex ejusdem Joannis Chryso- stomi assertionem, dum ad calcem primæ homiliæ in verba illa Isaïæ: Vidi Dominum, ista habet: Hæc servantes, re- deamus domum: quin potius hæc servantes excipiamus perfectiorem doctoris exhorta- tionem. Nam nostræ quidem, qualiacum- que sunt, habent juventutis ostentationem: hujus autem, qualiacumque fuerint, ma- jore prudentia sunt ornata. Ac nostræ qui- dem similia sunt torrenti, qui cum strepitu fertur; illius autem oratio similis est fon- ti magis tranquillo fluvio effluentem, qui olei magis, quam aquarum cursum i- mitentur. Hæc ipse, modeste quidem con- sultum in omnibus volens Episcopi exi- mationi & dignitati, ne qui minus elo- quens esset, & ea ex parte longe infe- rior Chryso- stomo appareret, a populo sperneretur: ex quo quidem magnam sibi laudem conciliavit, numeros illos a Do- mino sic definitos exolvens (c): Qui glo- riam propriam, quæ ab hominibus est, non querit, hic verax est.

LVI. Flavianus & Chryso- stomus docent Antio- chiaz.

(c) Joan. 7.

LVII. (d) Apud Metaphr. in vita Chrysof.

norii a v. 621. ad 631, qui id haud ob- scure huic Honorii Consulatu adscribit, uti Mar- cellinus in Chronico, Idacius in Chronico, & Idacius in Fastis, qui diem etiam, quo Con- stantinopolim Theodosius rediit, annotavit: His Conf. inquit, victi atque expugnati, & in Ro- mania captivi adducti gens Grothingorum a no- stris. Theodosio & Arcadio deinde cum victoria & triumpho ingressi sunt Constantinopolim die IV. Idus Octob. Marcellinus in Chronico tantum ait: Victorque cum Arcadio filio suo urbem ingressus est. Neque enim vere hoc anno Theodosius triumphavit, sicuti nec anno CCCLXXX. li- cet Marcellinus in Chronico eo anno scribat: His Conf. Theodosius Magnus, postquam Scythicis

Theodosii de Gro- thingis victoria.

sublime aliquando dicendi genus arripui- set, atque ob eam causam a simplici- bus minus intelligeretur, redargutum fuis- se a pia muliercula, quod ejus orationes infrugiferae essent: ipsum vero mutasse e- vestigio juvenilis animi, cujus est alta petere, institutum, dictionemque facilio- rem imisauribus accommodasse. Quæ ex parte illud est consecutus, ut ab omni- bus facillime audiretur, atque publicis frequentibusque acclamationibus, OS AU- REUM, diceretur. Quod perinde ac in- ditum divinitus nomen, veluti egregius titulus, in ejus scriptis hætenus perseve- rat.

Nomen Chryso- stomi unde.

LVIII.

(a) Chryso- st. hom. 33. ad pop. Antio- chen.

Quot Ec- clesia An- tiochena pauperes aleret.

Quam autem, tanto agricola, vomere verbi Dei Antiochena Ecclesia reddita sit frugifera ad alimenta pauperibus præ- standi; ex eo poteris intelligere, dum in una (a) earum, quas ad populum An- tiochenum habuit homilia, hæc ait: Ha- bens proventum Ecclesiæ quot per singulos dies viduis sufficiat, quot virginibus, cogi- ta: nam ad trium nullum ascendit numerum earum catalogus; & præter has, quot carcerem inhabitantibus, quot in xenodochio laborantibus, sanis & peregrinis, corpora habentibus mutilata, alvari assi-

PAGIUS

gentibus triumphavit. Ecclesiæ Orthodoxis re- stituit. Semel enim Theodosius, idque de Ma- ximo Tyranno, triumphavit; & Pacatus in Panegyrico, quem tunc Theodosio dixit, hunc alias triumphasse non memorat; licet de Scy- thicis victoriis numero 22. mentionem faciat, Scythicos triumphos non prætermittitur, si ve- re ducti fuissent. Hujusmodi itaque loquendi for- mulis aliud non denotant Scriptores, quam Im- peratorum solemnem in urbem introitum post insignem aliquam victoriam reportatam. Veri enim triumphi aut cum Decennalibus, & id ge- nus festis fuerunt conjuncti; vel si aliis a- cti, Imperatores Consulatum capeffere, ut sæ- pius jam dixi. Gesta porro contra Grothin- gos narrat Zosimus lib. 4. pag. 762.

VII.

Cura Tem- plorum Gentilium Christianis interdicta.

Imperante Constantino Magno licuit adhuc Gen- tilibus sua solennia vel in totum, vel in par- tem publice agitare. Reparata dein post Ju- lianum Apostatam Christiana Religione sub Va- lentiniano seniore, sua quoque Paganis senten- tia, sui ritus, templaque & templorum solen- nia relicta fuerunt. Theodosio demum imperante, & sacrificia aliquandiu agitare licuit, ad an- num scilicet Christi CCCXCI. quo Valentinia- nus junior Theodosii M. consilio Romæ & in Italia sacrificia hostiarum seu victimarum, tem- plorumque ingressum & simulacrorum cultum prohibuit Lege 11. Cod. Theod. De Paganis, eo anno Mediolani emissa, & in Annalibus a Baro- nio memorata. Quare, ut hoc obiter obser- vem, non debuit mirari Cardinalis doctissimus, quod anno CCCXC. Volusianus quidam Romæ aram quandam ad sacrificia dedicavit, nec exi- stimare, id a Volusiano in propriis adibus fa- ctum ad privatorum facrorum usum; cum id ante annum CCCXCI. Legibus non inhibere- tur. Deinceps, sacrificia quamlibet interd- ctis, quædam adhuc solennitates, veluti convi- via, festa, ludique Gentilibus permitti. Cur- renti autem anno XVI. Kal. Jul. Constantinopo-

dentibus, & victus & vestitus causa sup- pliciter quotidie accedentibus; & nihil ei de substantiis diminutum est. Itaque si decem dumtaxat viri sic errare vo- luissent, nullus esset pauper &c. Et qui- dem admiratione dignum, pauperem ad- huc Ecclesiam, quæ usque ad Theodosii tempora persecutionem diram passa fue- rat, cum nec in civitate Fideles consti- tere poterant, sed in campis collectas agebant; unde & Campiræ sunt dicti, adeo in eleemosynis pauperum abunda- se; cum præsertim non omnes Antioche- ni Christiani cum Meletio convenirent, adherentibus alijs, Orthodoxis Paulino, hæreticorum vero alijs Vitali Apollinari- starum Antistiti, alijs vero Euzojo Epif- copo Ariano, & qui in eorum locum suc- cesserunt.

Sed præter hos latuisse inter Christia- nos Antiochenos etiam Marcionitas hæ- reticos, ad quos extirpandos idem Chry- stomus haud mediocres labores insumpsit, satis perspicue constat: Sed quinam hi fuerint, digni plane qui Annalibus inte- xantur; ex Actis (b) ejus hic isdem verbis, quibus scripta habentur, accura- te reddamus; sic enim se habent: Qui

LIX.

(b) Apud Jo. Chryso- st. 1. ex Me- taph. & Leo Imp. in encomio & alii.

li Theodosius M. dedit Legem 22. Codicis Theod. De Decurionibus, in qua ait: In consequenda Archierofynia ille sit potior, qui patria plura præ- stiterit, nec tamen a Templorum cultu observa- tione Christianitatis abscesserit. Quam Legem, cum Baronius in Annalibus omiserit, ex Go- thofredo in ejus Commentario hic explicabo.

Quid esset Archierofynia, & ipso nomine patet, & diserte hæc Lex docet: quæ enim ini- tio ejus Archierofynia dicitur, eadem mox desi- nitur & describitur, munus esse, ad cuius cu- ram Tempia & Templorum solennia pertinent; ubi Templorum appellatione, ut alibi passim, Tempia Gentilium proprie intelliguntur. Ad eum itaque qui huic muneri præficiatur, pertinebat Templis præesse, & cuique quod conveniret tribuere, externumque ornatum, qui sub sensu caderet, adcurare; Sacerdotes de- mum in officio continere, honestatique eorum consulere. Solennia vero Templorum erant, quæ votorum, id est, lætitiæ publicæ & religiofæ cele- britates dicuntur in Leg. 8. Codicis Theod. De Paganis. Vota publica Leg. 17. De Paganis. Festi Conventus civium, communisque læticia hominum, dicta Leg. 17. Ludi seu prisærum voluptatum solennitates, Lege 3. de Paganis, quibus scilicet superstitionis Templorum, seu Gentilitiæ aliquid adhærebat. Festa item convi- via indidem profecta, eodemve pertinentia, ut colligitur ex Lege 10. De Paganis. Kalen- darum item Januariarum per hæc adhuc tem- pora solennitas, quæ & festis conviviis perage- bantur. Vota item proprie ita dicta, quæ ter- tio die Kal. Jan. pro salute Principis in Tem- plis suscipiebantur, festisque pariter conviviis transgebantur: quæ agitari adhuc sub Theo- dosio Magno per Asiam fuisse, prodit ejus avi Scriptor Eunapius, sub finem Vitæ Maximi pag. 113. quæ & ipsa in Synodo Trullensi Canone 62. notanda dicuntur.

VIII. Quid fue- rit Archie- rofynia.

Ad hæc itaque & similia Templorum solen- nia

IX.

CHRISTI 386.

SIRICII PAP. 2.

VALENTIN. II. THEODOSII 8. IMPP.

illo tempore erat Praeses civitatis, laborabat morbo dogmatum Marcionis, & favebat illius sectatoribus; & ideo parti Orthodoxae erat causa malorum innumera...

rore esse captos, & usque in hodiernum diem fuisse superatos a mala consuetudine: Sed per Christum (ajebant) vos rogamus; miseremini poenitentiam: sic enim cum eo quod corpus recte afficietis, agitis etiam ut anima sit sana.

His flexus magnus Joannes, jussit aquam afferri; cui cum divinum signaculum injecisset Pontifex (sic enim illic ei persuasit) mulieri infudit in Christi nomine. Quod quidem cum factum esset; quae in lecto decumbens, statim surrexit sana, & cum marito & civibus una voce unanimes Christum magnificabant.

Cum autem illi omni adhibito studio, & omni (ut dicitur) rudente moto, nihil omnino perfecissent, & desperassent fieri posse, ut ipsi ad eos redirent: Praefigiatorem & Magum Joannem appellabant, & plurimis aliis contumeliis, civitatem obeuntes, eum afficiebant.

PAGIUS

Templa Gentilium eorumque solennia curare Christianos, illicitum a

nia, eorumque curam, Christianos hoc aevo Gentiles adigendos putabant. Quare & Synodi & Principes, quantum in se fuit, huic rei obviam ivere; & hac quidem Lege Theodosius M. vetitis Christianis ab horum solennium cura, Archiepiscopa disca, quae Curialibus seu Senatoribus civitatum, & potioribus quidem inter eos, quique patriae plura praestitissent, pro magno delata: in tantum ut Christiani quoque Curiales eam amplecterentur; imo, quod ex hac Lege discimus, magna praesentatione ambirent; ideo scilicet quod hoc munus, ut ipsi putabant, superstitione vacuum esset, etsi circa Tempora, Templorumque solennia occupatum. Quando itaque Tempora, Templorumque solennia steterunt, Archiepiscopa quoque munus stetit, seu Templorum, solenniumque istorum cura: quod Theodosius Magnus hoc anno Lege 12. citata De Decurionibus, interdicit; quod nempe etiam Christiani Archiepiscopa munus obeuntes, non ipsi quidem Templorum cultu, superstitioneque mentem suam & conscientiam obligarent, etsi etiam solennia illa haud adeo superstitiose tum implerentur, attamen vel ipsa Tempora, Templorumque solennia curare Christianos, non in decorum modo, verum etiam illicitum videtur.

28.

Huc pertinet Tertulliani locus de Idolola-

tria cap. 17. Neque sacrificet, neque sacrificiis auctoritatem suam accommodet, non hostias locet, non CURAS TEMPLOREM deleget, non vestigia eorum PROCURET, non spectacula edat de suo, aut de publico, aut edendis praest. Sunt enim haec omnia, ut & istud de quo hac Lege, etsi non sacrificia, certe AD SACRIFICII saltum genera, quo verbo utitur Tertullianus ibidem cap. 16. eo itaque solo quod Templorum solennia, inestaque ea a Gentilibus superstitioso sine aliquo essent, atque ita publice celebrarentur in honorem sacri legi ritus, eorum curam Christianis non competere censuit Theodosius M. superstitioso, inquam, sine aliquo inest: exempli gratia votorum celebritates lodi que in honorem Deorum ferme instituti erant, ut pluribus exequitur Tertullianus lib. de Spectaculis: quin, ut idem ait, paratura omnis spectaculorum ex idololatria constabat. Sic Lactantius lib. 6. Divin. Instit. cap. 20. Ludorum celebrationes Deorum festiva sunt: siquidem ob natiuitates eorum, vel Templorum novorum dedicationes sunt constituta. Notumque, natales seu encenia & dedicationes Templorum festos fuisse, & convivia in honorem Deorum instituta. Qua de causa convivia haec, sicuti & ludi, in Christianis improbata. Qua de re plura Gothofredus laudatus.

LX.

LXI.

Marcionita male percunt.

(a) Chryf. hom. 50. ad pop. Antioch. (b) Chryf. in 1. ad Corinth. hom. 40.

LXII.

Ludus Marcionitarum.

(c) 1. Cor. 15.

LXIII.

post diebus, cum magnus terrae motus fuisset Antiochia: ipsa domus quae Marcionitarum susceperat congregationem, corruens, & domus quoque plurima cum iis qui eadem sentiebant labefactata, perdidit...

Vultis primum dicam, quomodo hanc dictionem adulterant qui morbo laborant Marcionis? Atque scio quidem fore ut risum multum moveam. Verum enim vero etiam propterea maxime dicam, ut eum morbum magis fugiatis. Nam postquam cathecumenus quispiam apud eos excesserit, sub lecto mortui abscondit aliquo...

stolum (c) dixisse: Qui baptizantur pro mortuis, &c. Horum quoque causa fortasse in Concilio Carthaginensi tertio haud diu post celebrato, canone sexto monuerunt Patres Africanam Ecclesiam haec cavenda, cum ista canone sexto promulgavere: Cavendum est etiam, ne mortuos baptizari posse fratrum infirmitas credat. At pravi Marcionitarum frutices, qui tot saeculis altiores radices fixissent, haud per Joannem Chrysoctomum valuerunt penitus extirpari; adversus quos maxime fuit laborandum Theodoro Episcopo Cypri, ut suo loco oratio opportuna docebit. Caeterum non postquam creatus est presbyter Antiochia dumtaxat hos infectatus est Joannes Chrysoctomus, sed & cum factus Episcopus ageret Constantinopoli; at de his dicendum suo tempore.

Sed & quae adversus Gentiles deorum cultores idem adhuc presbyter certamina inierit, memoria commendata a majoribus, hic in medium afferamus ex Actis ejus antiquitus scriptis, a recentioribus

CHRISTI 386.

SIRICII PAP. 2.

VALENTIN. II. THEODOSII 8. IMPP.

autem exscripta hisce verbis (d): Licet videre in universa regione civitatis, domos quidem oratorias Deo excitari, templa autem simulacrorum, si quae remanserant, diruta funditus in terram prosterri: viros vero, qui philosophiae curam gerebant & virtutis, magnaque orinati erant intelligentia & acumine ingenii, a magni hujus viri providentia emissi ad multorum salutem. Certum autem ejus quod dicimus testimonium sunt ea quae facta sunt in monte Amanio, ubi eos, qui ibi habitabant impii & feri, & nihil differabant a bestiarum immanitate, ad tantam ille deduxit mansuetudinem & pietatem, ut a patribus quidem datam neglexerint religionem (rem valde difficilem, & quae si ulla res alia multos vincit absque ratione) prompto autem & alacri animo transfugerint ad lucem veritatis: & nec haec steterint, sed etiam multi ex his pietate usi munificentius, viri, inquam, & mulieres, illi quidem monachorum, haec virginum jugum subierint.

Quae autem in Casio monte in templo quod illic erat Gentilium (& quidem celeberrimum more Scriptorum pene omnium celebratum templum Jovis Casii) ab illo viro facta sunt: quis est adeo invidus, aut negligens, aut deses, ut ea suscipiat praetermittere? Quo in loco cum tantus error prius esset diffusus, & multitudo quidem assidue veniret innumerabilis, ferret autem immensum animalium sacrificium propter cultum, pro dolor, daemoneum; perierunt illa omnia & extincta sunt zelo illius magnae, & quae a Deo movebantur animae.

Neque haec sunt digna quae mandentur silentio, quae facta sunt in fastigio civitatis in templo Veneris, & quod non solum studuerit, ut id dirueretur, sed etiam ut in eo loco viri sancti habitarent, terribiles iis qui eo subibant demonibus; adeo ut illi quidem procul expulsi fuerint, tamquam armis quibusdam terribilibus intentatis eorum virorum precibus; homines autem qui circum circa habitabant, non solum a lesione illorum liberarentur, sed etiam maximam acciperent utilitatem, cum possent versari cum monachis, qui perfecti erant in Dei timore. Illius mentis & studii etiam est opus, profani templi destructio, quod fuit in arce Beli, & ad solum usque facta ejus demolitio; fuit tanta victoria servata Chrysoctomo; additque: Potest etiam quae circa Seleuciam habitatur regio, gloriari praclaris factis illius viri: nam & simulacrorum templa illic diruta & divinas aedes extractas & viros virtutis studiosos illic ad habitandum collocatos invenies. Haec de rebus ab eo gestis adversus hereticos & Gentiles Antiochia, cum presbyter esset; quae quidem cum certo anno con-

(d) Extant t. 1. Joan. Chryf. ex Metaphr.

Joannes Chrysoctomus laborat in conversione Gentilium.

LXIV.

LXV.

CHRISTI 386.

SIRICII PAP. 2.

VALENTIN. II. THEODOSII 8. IMPP.

signari minime valeant, hic sub eo quo idem est initiatus presbyterio, collocasse volumus; ut plane intelligas hominem, si quis alius, conjunxisse opera stylo, cum primis suis luculentis ac scitis orationibus infectatus sit Gentiles atque a fide Catholica extorres haereticos, factisque eisdem etiam magno studio exagitarit. Memor enim, Julianum Apostatam, Antiochia cum esset, assiduis sacrificiis in Christi contumeliam frequentasse deorum templa, invisibilem longa peregrinatione Jovem Casium; ut primum sub Christiano Imperatore omnium maxime pio Theodosio licuit, magnis sumptis spiritibus, in eadem vindex (a), acerrimus exurrexit. Sed jam quae anni hujus sunt reliqua absolvamus.

(a) l. 2. de Curat. Kal.

LXVI.

(b) Hier. de Script. Eccl. in Cyrillo.

Hoc eodem Domini anno, qui & octavus Theodosii Imperii numeratur, S. Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus (ut auctor est S. Hieronymus b) ex hac vita migravit; de quo quidem, quod (ut idem ait) saepe pulsus, ac saepe in se-

dem receptus, hasque vices passus sit a Constantii temporibus; quantum temporis federit, haud exploratum haberi potest: cujus monumenta ingenii extant Catecheses, quas in adolescentia elaboravit. Huic subrogatus est Joannes, quem tempore persecutionis sub Valente Catholicos averfatum esse, & cum Arianis ac Macedonianis communicasse, non obscure testatur adversus eum scribens S. Hieronymus, cum ait (c): Non eventulabo, si amaveris eos qui talia praedicaverunt; cum quibus fueris quando ista dicentes exilia sustinebant; quis sit ille, qui Theone presbytero Spiritum sanctum Deum in Ecclesia predicante, clausit aures, forsique cum suis concitus fugerit, ne tantum audiret piaculum, &c. Sed & sub nomine Praetextati ipsum fuggillat, factumque esse Catholicum spe dignitatis, redemptumque ab haeresi pollicitatione Episcopatus affirmat. At de ipso plura inferius.

(c) Hier. epist. 61.

CHRISTI 387.

SIRICII PAP. 3.

VALENTIN. II. THEODOSII 9. IMPP.

luti Baccha caestro percita debacchatur. Hoc quidem anno, primum dolo, inde vi, atque omni denique arte, itemque conatu Ambrosium adorta est: excruciabatur enim intrinsecus, cum se frustra Augustam esse, dicique consideraret, cum unius sacerdotis constantia vinceretur; dum nec una sibi pateret ecclesia, in quam liberum esset convenire cum suis: exestuabatque immenso animi dolore, atque invidia tabescebat, quod videret se a populo Mediolanensi contemni, & omni officio omnes studere in omnibus sacerdoti.

II.

(a) Paulin. in vita S. Ambrosii.

Euthymii audax praesumptio.

Quod igitur periculosa alea videretur, obnitente populo, Ambrosium manu militari captum extra provinciam deportare, quo id absque tumultu perficiat, dolosa consilia mente agitavit, sed omnia frustra. Testatur id quidem Paulinus, cum ait (a): Justina mulieris innumeras infidias sustinuit; quae muneribus atque honoribus adversus sanctum virum oblatis, populum excitabat; sed infirmiorum mentes talibus promissis decipiebantur. Promittebat enim Tribunatus & diversas alias dignitates iis qui illum de ecclesia raptum ad exilium perduxissent. Quod cum multi conarentur, sed Deo praesule perficere non valerent; unus infelicior caeteris, nomine Euthymius, tanto furore excitatus est, ut juxta ecclesiam sibi domum pararet, atque in eadem carrum constitueret, quo facilius raptum superpositum carpento ad exilium perduceret. Sed iniquitas ejus in verticem ipsius descendit. Post annum etenim, eodem die, quo illum rapere se arbitrabatur, eodem carpento impositus, de eadem domo ipse ad exilium destinatus est; reputans sibi jam Ann. Eccl. Tom. V.

sto judicio Dei id in se esse conversum, ut in eodem carpento dirigeretur ad exilium, quod ipse paraverat sacerdoti: cui non minimum solatii sacerdos praebuit, dando sumptus, vel alia quae erant necessaria. Sed haec confessi hominis, nec mulieris furorem, nec velanorum Arianorum amentiam repressit. Haec Paulinus. Meminit quoque horum Ambrosius in concione, quam ad populum habuit in Auxentium, ubi inter alia (b): Nemo vos turbet, quod aut carrum preparaverant, aut dura, ut videbatur sibi, Auxentii ipsius, qui se dicit Episcopum, ore jactata. Haec ipse. Sed quid postea?

(b) Ambrosii in Auxentio post. ep. 32.

III.

Quod fraus detecta evanuisse; jam aperto Marte congregari, manuque militari agere decrevit Augusta: Auxentio enim omnia quae velit militaria parat auxilia; quibus ille procax accinctus, omnia furore commiscet: qui etiam elicit ab Imperatore edictum, quod ipse conscripsit, quo jubentur Catholici sacerdotes ejici ab Ecclesiis; & qui renuissent, occidi. Unde increbuit rumor, missos esse spiculatores, qui Ambrosium renuentem basilicam tradere, capite truncarent. His commotus populus, intra basilicam obferatis januis, pluribus diebus ac noctibus vigilantissimo studio custodiebat Ambrosium, obsidentibus interea militibus ecclesiam, ut abriperent sacerdotem. Haec autem omnia ipse S. Ambrosius refert his verbis (c): Plerique narrabant, percussores praemissos, poenam mortis esse decretam. Nec illa timeo, & ista non desero. Quo enim abibo, ubi non omnia plena gemitus sunt atque lacrymarum, quando per Ecclesias jubentur ej-

Auxentius armatur in Ambrosium.

(c) Ambrosii in Auxentio.

JESU CHRISTI ANNUS 387.

SIRICII PAP. ANNUS 3.

VALENTIN. II. THEODOSII 9. IMPP.

I. Justina Augusta Ambrosium vexat.

Recentissimus octogesimus septimus Christi annus auspicio novorum Confulum Valentiniani Augusti tertium atque Eutropii aperitur; quo Justina Augusta, una cum Valentiniano filio, quam anno superiori adversus S. Ambrosium per-

secutionem concitare coeperat, majoribus profequitur incrementis: vehementiori enim odio in sanctissimum virum flagrans, acrioribus iracundiae stimulis agitata, rabie feminili, mente perverfa, correpta furore, instar furiae furit, & veluti

secundum Baron. Olymp. 291. A.C. 387. I. Consul.

PAGIUS SÆC. IV. Anno Urbis 1140. Olymp. 291. ad 3.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5880.

4. C. D 8. P. 25. April. Indict. 15.

JESU CHRISTI 387.

SIRICII PAPÆ 4.

VALENTINIANI JUNIORIS 13.

THEODOSII 9. ARCADII 5.

[1] Num. I. ad XXXVII. Coss. Valentinianus Aug. III. & Eutropius: prior in Occidente; posterior in Oriente, ut ex Prosopographia Codicis Theodosiani verbo Eutropius, liquet.

Va-

NOTÆ [1] Coss. Valentinianus Aug. III. & Eutropius. Huic a quibusdam Flavii prænomen datur. Gruterus pag. MCII. 2.

DEDICATA. KAL. FEB. D. N. FL. VALENTINIANO. AUG. III. ET. EUTROPIO. CONSS. Item: D. N. VALENTINIANO. AUG. TER. ET. EUTROPIO. V. C. CONSS.

Lapis alius in ædibus Capitolinis.

VALENTINIANO. III. ET. EUTROPIO. QU. . . . . ONORIO. III. AUG. COS.

Ibidem aliud fragmentum.

XIII. . . . . Valentia NO III. ET EUTROPIO CONSS.

Prosperi Chronicon MS. Valentiniano III. & Eutropio. Paschalis laterculus MS. in fine Gennadii Valentiniano & Eutropio.

PAGIUS II. Quinquennialia Arcadii.

Valentiniani Consulatus juxta secundam regulam; ejus enim Quinquennialia in hunc annum incidunt. Præterea Idacius in Fastis scribit: His Coss. Quinquennialia Arcadius Aug. propria cum Theodosio Aug. patre suo editionibus, iudicavit celebravit XVII. Kal. Feb. id est, die XVI. Januarii, quo & eum Imperatorem factum jam scripserat. Quare Idacius in errore perstat; Quinquennialia enim die natali Imperii de more acta. Eadem verba recitat Marcellinus in Chronico, die tantum omissa. Difficultatem faciunt illa verba ab utroque prolata, propria cum Theodosio Aug. patre suo. Inde enim sequi videtur, Theodosium hoc anno Decennialia etiam exhibuisse. Verum ea anno CCCLXXXIX. edita infra ostendemus.

III.

D. Ambrosii a Justina Aug. suscitatus.

Quæ hic narratur de persecutione S. Ambrosii a Justina Aug. suscitata, ad annum præcedentem, qui secundus fuit persecutionis hujus Sancti, revocanda. Habita enim eo anno a Sancto Ambrosio insignis Oratio de non tradendis Basilicis Hæreticis. Nam, cum Festa Paschalia instarent, iussit Imperator sibi concedi Basilicam Portianam, in qua cum matre, ac caeteris Arianis sacros dies celebraret. Ambrosius in ea Oratione conqueritur inclinatum jam vel Imperatoris iudicium, quod lata Lege patre fecit: & paulo inferius: Hanc ergo Legem quisquam sequatur, qua firmatur Ariminense Concilium.

lium, in quo creatura dicitur est Christus. Quamobrem ea Oratio habita paulo post eam pro Arianis Legem a Valentiniano anno præcedenti latam. Nam si eam recitasset die XVIII. Aprilis, Dominica Palmarum currentis anni, ut vult Baronius, post decimum nempe quintum mensem ab ea Lege emissa, non dixisset Ambrosius, jam inclinatum Imperatoris iudicium; cum ante annum & mensem tertium id contigisset. Et sane cur Justina irarum, ac minarum plena, ac suis Arias impotenter favens, ejus Legis executionem in alterum annum, & quidem Mediolani præfens, distulisset? Itaque cum anno CCCLXXXVI. festa Paschalia instarent, Comites e Confistorio Principis Ambrosium convenere, ut eundem ad Basilicam tradendam inclinarent.

IV.

Rem fufius narrat Ambrosius in epistola 14. ad Marcellinam fororem, scribens: Sequenti die (erat enim Dominica) post Lectiones atque Tractatum dimissi Catechumenis, Symbolum aliquibus Competentibus in Baptisterii tradebant Basilica. Erat ea Dominica Palmarum, qua die Symbolum ab Episcopis Competentibus tradebatur, qui postea in pervigilio Paschalis baptizabantur. Addit Ambrosius: Ego in Basilica veteri totum exegi diem, inde domum cubitum me recepi, ut si quis abducere vellet, inveniret paratum. Nam fama erat, Ambrosium Imperatoris

Baron. XVIII.

ris

igi Catholici sacerdotes, resistentes gladio feriri, curiales proscrubi omnes, nisi mandatum impleverint? & hac Episcopi manu scripta & ore dictata: qui se ut probaret doctissimum, vetus non omisit exemplum. Legimus enim in Propheeta (a), quod viderit falcem volantem. Hanc imitatus Ausentius, gladium volantem per omnes urbes direxit. Et satanas (b) transfiguratur se in Angelum lucis, & in malum imitatur ejus potentiam. Tu Domine Jesu uno momento mundum redemisti: Ausentius vero uno momento tot populos (quod in ipso est) trucidabit; alios gladio, alios sacrilegio, meam basilicam petiti cruento ore, sanguinolentis manibus, &c. Quid autem egerit, ubi ejusmodi Imperatoris edicto de tradenda basilica idem Ambrosius conveniretur, idem ipse recenset.

(a) Zach. 6. (b) 1. Cor. 11.

IV.

Opportune quidem tunc accidit, ut eadie qua ab ipso Ambrosio basilica peteretur, in Ecclesia legeretur historia de Achab (c) atque Nabuthe: cujus exemplo Ambrosius suam defendit ecclesiam; paratufque fuit potius mille subire mortes, quam basilicam traditor effici; subdit enim hac ipse: Meministis etiam quod lectum est hodie, Nabuthe sanctum virum possessorem vineae suae interpellatum petitione regia, ut vineam suam daret, ubi Rex succis vitibus olus vile sereret; eumque respondisse: Absit ut ego patrum meorum iradam hereditatem: & paulo post: Nabuthe vites suas vel proprio cruce defendit: Si ille vineam non tradidit suam; nos trademus ecclesiam Christi? Quid igitur a me responsum est contumaciter? Dixi enim conventus: Absit a me, ut iradam Christi hereditatem. Si ille patrum hereditatem non tradidit; ego iradam Christi hereditatem? Sed & hoc addidi: Absit ut iradam hereditatem patrum, hoc est, hereditatem Dionysii, qui ex exilio in causa fidei defunctus est, hereditatem Eustorgii confessoris, hereditatem Myroclis, atque omnium retro fidelium Episcoporum. Respondi ego quod sacerdotis est: quod

(c) 3. Reg. 21. Ambrosius qua constantia resistit adversariis.

PAGIUS

ris jussu in exilium deportandum; quod veritus populus, eidem excubias faciebat. Id testatur Ambrosius statim initio Orationis laudatæ: Videro vos prater solitum esse turbatos, atque aservantes mei. Miror quid hoc sit, nihil forte quia per Tribunor me vidistis, aut audistis Imperiali mandato esse conventum, ut quo vellem, abirem hinc, &c. Et inferius: Certe si Dominus hinc nos certamini deputavit, frustra pervigiles tot noctibus & diebus custodias exhibetis. Implebitur Christi voluntas. Anno praecedenti Dominica Palmarum incidit in diem vicinum nonum Martii.

V. Occupatur Ecclesia in qua erat S. Ambrosius.

In eadem epistola narrationem prosequens Ambrosius, ait: Ante lucem, ubi pedem limine exuli, circumfuso milite occupatur Ecclesia. Erat feria secunda Majoris Hebdomadae & dies XXX. Martii. Addit Ambrosius: Exactus est totus ille dies in meo rore nostro; scissa tamen ab illuden-

Imperatoris est, faciat Imperator; prius est, ut animam mihi, quam fidem auferat. Hac Ambrosius de his quae ab Auxentio nitente Imperatoris Valentianiani edicto passus est.

Sed majora ingruunt post hac proelia, ubi missi sunt cum Imperatoris praeepto Tribuni, a quibus ipse Ambrosius juberetur recedere a basilica, tradereque ecclesiae sacra vasa. Cum populus pastoris sui amantissimi sollicitiori custodia vallat Episcopum, timens ab eo deferri: tunc S. Ambrosius, cum ita populum videret affectum, eum pro concione allocutus, quo ipse animo esset in defendenda Dei Ecclesia, pluribus declaravit. Qua etiam oratione quae gesta essent cum Tribunis, cum referat, hic ea quae sunt historiae describamus; sic enim exorsus est: Videro vos prater solitum subito esse turbatos, atque aservantes mei. Miror quid hoc sit. Nisi forte quia per Tribunor me vidistis aut audistis Imperiali mandato esse conventum; ut quo vellem, abirem hinc; & si qui vellet sequendi potestatem haberent. Metuistis ergo ne Ecclesiam desererem, & dum saluti meae timeo, vos relinquerem? Sed quid & ipse mandaverim, potuistis advertere; deserenda Ecclesia mihi voluntatem subesse non posse; quia plus Dominum mundi, quam saeculi hujus Imperatorem timeo. Sane si me vis aliqua abduceret ab Ecclesia, carnem meam exturbari posse, non mentem; paratum me esse, ut si ille faceret quod solet esse regia potestatis, ego subirem quod sacerdotis esse consueverit. Quid ergo turbamini? Volens nunquam vos deseram; coactus repugnare non novi. Dolere potero, potero flere, potero gemere; adversus arma, milites, Gorbos, quoque lacrymae meae arma sunt: talia enim munimenta sunt sacerdotis. Aliter nec debeo, nec possum resistere. Fugere autem & relinquere Ecclesiam, non soleo, ne quis gravioris poena metu factum interpretetur. Scitis & vos ipsi, quod Imperatoribus soleam de-

V. Ambrosius a Tribunis jubetur abire.

tibus pueris cortina Regia. Ego domum redire non potui, quia circumfusi erant milites, qui Basilicam custodiebant. Itaque coactus est in Basilica pernoctare. Postea ait: Sequenti die (nempe feria tertia die XXXI. Martii, non autem feria secunda, ut putavit Baronius) lectus est de more liber Jona, &c. Tunc vero populum hymnos ab Ambrosio compositos in Ecclesia cecinisse, idem testatur in citata Oratione: Hymnorum quoque meorum carminibus deceptum populum ferunt. Interea milites palam Imperatori denuntiaverunt, ituros se orandi gratia ad illam Basilicam, in qua foret Ambrosius, nec ulla ratione se pati posse ab ejusdem communione separari. Tunc Imperator militarem tumultum ac iratae plebis furorem veritus, consilium extorquenda Basilicae deposuit. Hac omnia Card. Norisius in suo Opusculo de Itinerario Divi Augustini post Baptismum.

deserere, non cedere; supplicii me libenter offerre, nec metuere quae parantur.

VI. Ambrosius in trepide agit.

Utinam essem securus quod Ecclesia haereticis minime traderetur; ad Palatium Imperatoris irem libenter, si hoc congrueret sacerdotis officio, ut in Palatio magis certarem, quam in Ecclesia. Sed in Confessorio non reus solet Christus esse, sed Judex. Causam fidei in Ecclesia agendam, quis abnuat? Si quis confidit, huc veniat: inclinatum vel Imperatoris judicium, quod lata lege patefecit, quo impugnat fidem, vel sperata ambientium quorundam studia non requirat. Non committo ut quisquam vendat injuriam Christi. Circumfusi milites, armorum crepitus, quibus vallata est Ecclesia, fidem non terrent meam, sed mentem exagitant, ne dum me tenetis, perniciosum aliquid vestra oboriatur saluti. Ego enim jam didici non timere, sed vobis timere plus capere. Sinite, quaeso, vestrum sacerdotem ingredi: habemus adversarium qui lacest. Adversarius enim noster diabolus, sicut Leo rugiens, circuit querens quem devoret, ut Apostolus dixit (a). Et paulo post de requisitis a Tribunis sacris Ecclesiae vasis haec addit:

(a) 1. Petr. 5.

VII. Quid Ambrosius cum dare vasa jubetur.

Cum esset propositum ut Ecclesiae vasa jam traderemus; hoc responsi reddidi: Me, si de meis aliquid posceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum, id quod mei juris esset, libenter offerre; templo Dei nihil posse decerpere, nec tradere illud quod custodiendum, non tradendum acceperim. Deinde consulere me etiam Imperatoris salutem; quia nec mihi expedit tradere, nec illi accipere. Accipiat enim vocem liberi sacerdotis; si vult sibi esse consultum, recedat a Christi injuria. Hac plena humilitatis sunt, & ut arbitror, plena affectus ejus, quem Imperatori debet sacerdos. Sed quia lucta nobis est non solum adversus carnem & sanguinem, sed etiam (quod gravius est) adversus spiritualia nequitiae, quae sunt in caelestibus (b): tentator ille diabolus per ministros suos certamen auget, vulneribus corporis mei experiendum arbitratur. Scio, fratres, vulnera haec quae pro Christo excipimus, non esse vulnera quibus vita amittitur, sed propagatur. Sinite, quaeso, esse certamen: spectatores vos esse decet. Considerate, quia si quem habet Civitas, vel athletam, vel alterius nobilis artis peritum, optat offerre certamini: cur in majoribus rebus trepidatis, quod vel in minoribus velle consuecistis? Non metuit arma, non barbaros, qui mortem non timet, qui nulla carnis voluptate retinetur.

(b) Ephef. 6.

VIII.

Ambrosii magna ad Deum fiducia.

Certe si Dominus huic nos certamini deputavit; frustra pervigiles tot noctibus & diebus custodias exhibetis; implebitur Christi voluntas: Omnipotens enim noster est Dominus Jesus: haec est fides nostra. Ann. Eccl. Tom. V.

Et ideo quod fieri mandat, implebitur: nec convenit nos divina obviare sententiae. Audistis quod hodie lectum sit; Pulchrum (c) sibi asine Salvator per Apostolos (c) Luc. 19. jussit adduci, &c. Vides ex hac nota lectionis S. Ambrosium ejusmodi ad populum concionem habuisse in Dominica Palmarum, qua illud ipsum Evangelium consuevit in Ecclesia recitari. Quod igitur in omnibus hisce periculis vult sanctus sacerdos populum inniti absque trepidatione divinae prudentiae, cujus arbitrio cuncta disponantur in terris; ut eos metu concepto omnino liberos redderet, haec subdit: Ergo si vult Dominus, certum est quod nullus obstat. Quod si aabuc nostra differt certamina, quid veremini? Seruum Christi non custodia corporalis, sed Domini providentia sepere consuevit. Sed ut rerum quoque praeteritarum experimento magis Deo confiderent, quam humanae vigilantiae, curae, & sollicitudini; haec ipse de his quae accidissent, ita subinfert:

IX.

Turbati estis, quia apertas reperistis geminas fores, quas captus oculis quidam, dum hospitium proprium repetit, patefecit, se memoratur. In quo cognoscite, quod nihil suffragetur humana custodia. Ecce unus, qui videndi munus amisit, solvit vestra universa munimina, & custodias lussit: Dominus autem suae misericordiae custodiam non amisit. Nonne ante biduum (ut meministis) etiam illud repertum est, quod a parte laeva basilicae ingressus quidam pervius fuit, quem putabatis clausum esse atque munitum? Sepservant nempe armati basilicam: explorabant hos atque illos aditus: caecitate perfusi sunt, ut quod apertum erat, videre non possent. Itaque per plurimas noctes quod apertum fuerit, non ignoratis. Desinite ergo sollicitari: quia hoc erit, quod Christus jubet, & hoc esse expedit. Hac ut confirmet Ambrosius & populo persuadeat, petita ex divina Scriptura exempla adducit in medium, nempe de Elisaeo, cum obfideretur a Rege Syriae Samaria (d), & ut ipse caperetur, missi sunt milites: ac de Petro exemplum, quem Herodes (e) occidendum misit in carcerem; deque eodem, cum Romae sub Nerone detineretur in vinculis, & rogaretur a Fidelibus liber abire: cui foras progredienti Dominus occurrens, verbis illis admonuit, quibus ipse volens libensque remeavit in carcerem. Sed & de Domino ipso subnectens exemplum, haec ait:

Providentia Dei erga suos.

(d) 4. Reg. 6. (e) Act. 12.

Nonne (ut de ipso Domino sumamus exemplum) quando voluit, passus est; & cum quaereretur, inventus est? Quando autem hora non venerat passionis, per medium quaerentium transibat, & videntes cum tenere non poterant. Quo utique evidenter ostendit; quia quando Dominus

X. Ambrosius tatus divina custodia potius quam humana.

CHRISTI 387.

SIRICII PAP. 3.

VALENTIN. 12. IMPP. THEODOSII 9.

vult, unusquisque invenitur & capitur; quando autem differt, etiam si quarentium manibus occurrat & oculis, non tenetur. Ego ipse non quotidie vel visitandi gratia prodibam, vel pergebam ad Martyres? non regiam Palatii praecebam eundo, & redeundo? & tamen nemo me tenuit, cum exturbandi me haberent, ut prodiderunt postea, voluntatem, dicentes: Exi de Civitate, & vade quo vis. Expectabam, fateor, magnum aliquid, aut gladium pro Christi nomine, aut incendium. At illi delicias mihi pro passionibus obtulerunt; sed athleta Christi non delicias, sed passiones suas exigit. Hæc ipse de his quæ in hanc diem ab adversariis gesta essent: atque post multa in Auxentium locutus, refricat quæ Ariani jactare solerent, ut in ipsum magis commoverent Imperatorem: Ajunt, inquit: Ergo non debet Imperator unam basilicam accipere, ad quam procedat? & plus vult Ambrosius posse, quam Imperator, ut Imperatori prodeuntis facultatem neget? Quod cum dicunt, apprehendere sermones nostros gestiunt, sicut Judæi qui Christum versuto sermone tentabant, dicentes (a): Magister, licet tributum dare Cæsari, an non? &c. Subjungit distincta esse officia hominum, & cum omnia Domini sint, pendenda tamen esse Principibus quæ illis debita sunt: quæ autem Deus sibi ipsi tantum custodita voluit atque servata, nequaquam Principibus tribuenda. In quam sententiam ista subdit inferius:

(a) Matt. 22.

XI.

Quales sint Principes qui exigunt tributa a clericis.

(b) Luc. 6.

(c) Isid. 1. 1. epist. 48.

XII.

Descriptus est Dominus, cum utero gestaretur, & censum Cæsari pependit: hinc videlicet velut lata lege nobis indicens, ut ei qui imperium tenet, obediamus, modo nihil ad pietatem impediendi afferat. Quæ igitur ipse Deus noster subdita per dispensationem & consilium paupertate docuit, candido animo imitemur, nec pauperum obtentu tributum pendere detrectemus. Hæc Isidorus, & quidem (ut dictum est) secundum Christianam mansuetudinem;

cum alioqui ex Domini sententia (d), si non a filii Reges tributum exigunt, quos subditos habent, multo minus ab eis quos sibi superiores esse cognoscunt absque nota criminis invasæ tyrannidis, sub quorum cura Principes omnes intelligant se sub pastoribus esse oves, longæque impar esse a pastoribus oves lac & lanam exigere, cum potius ista illæ teneantur pastoribus exhibere. Quidni id Christiani præstent Principes, quod Ægypti sacerdotibus (e) Pharaon ubertim impendit? qui non solum eis latifundia tradidit, quæ illis voluit perpetuo conservata, sed ex horreis publicis statuta iisdem cibaria ministravit. Adeo ut habeant Christiani Principes unde erubescant ex Pharaone, si non id tantum quod ille idolorum sacerdotibus impendebat, ipsi Christianæ legis sacerdotibus non impertiant, sed ab aliis oblata vendicent sibi vel redigant sub tributum.

(d) Matt. 17.

(e) Genes. 47.

XIII.

Certe quidem si præterita repetas tempora in his quæ ad tributorum exactiorem pertinent; id primum a Gentilibus Imperatoribus Ecclesia passa est, deinde ab Imperatore Apostata, postea ab Ariano Principe in Oriente. Etenim constat, primum omnium Apostatam Julianum post Christianos Imperatores de bonis Ecclesiarum earumque ministris exegisse tributum, ejusque affectatum esse vestigia Valentem Arianum Imperatorem, qui tributum a clericis atque monachis (ut vidimus) exigebat. De Valentiano & Gratiano nihil hujusmodi in Occidente factum legimus. Sub Valentiano autem puero Justina Ariana moderabatur Imperium; cujus arbitrio id contigisse videretur, ut Catholicorum Ecclesiis tributum indiceretur ex agris; quod persolvere Ambrosius non recusat, dummodo fidei Catholicæ, Catholicæque communionis basilicis parceretur. Vides nonnisi apostatas atque hæreticos Imperatores exegisse de agris Ecclesiæ censum, hæc ex parte Pharaone Ægypti Rege deteriores. Cum alioqui Catholici Principes in ditandis Ecclesiis amplis redditibus magnificentissimi semper extiterint: qui si aliquando necessitate ingruentium bellorum pressi indigerint accipere ab Ecclesiis, id perquam submissivo animo a totius Christianæ religionis Antistite Romano Pontifice expetere consueverunt, & ab illo paternæ charitatis affectu pro facultate præstari; cujus rei innumera sunt exempla.

XIV.

Magna Ambrosii fiducia in eleemosynis pauperum.

Sed ad Ambrosium redeamus hæc itidem de Ariani subdentem: Sed invidiam faciunt, quia aurum erogatur. Nec ego hanc invidiam perhorresco. Habeo ærarios: ærarii mei pauperes Christi sunt: hunc novum congregare ihesaiaum. Unam hoc mihi semper crimen adscribant, quia aurum pauperibus erogatur. Quod si objiciunt quod

CHRISTI 387.

SIRICII PAP. 3.

VALENTIN. 12. IMPP. THEODOSII 9.

quod defensionem ab iis requiram: non nego, sed etiam ambio: habeo defensionem, sed in orationibus pauperum. Cæci illi & claudi, debiles & senes robustis bellatoribus fortiores sunt. Denique munera pauperum Deum obligant; quia scriptum est, (a): Qui largitur pauperi, Deo senerat: præsidia bellatorum divinam sepe gratiam non merentur. Hæc ipse.

(a) Prov. 19.

XV. (b) Ambr. in Auxent.

Obiectio Ariano-rum de sacris hymnis.

(c) Aug. Confess. 1. 9. c. 6. 7.

XVI.

Sed quid rursus in eum Ariani livore tabescentes objicerent, ipsum audi (b): Hymnorum, inquit, quoque meorum carminibus deceptum populum ferunt. Plane nec hoc abnuo. Grande carmen istud est, & quo nihil potentius. Quid enim potentius, quam confessio Trinitatis, quæ quotidie totius populi ore celebratur? Certatim omnes student fidem fateri; Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum norunt versibus prædicare, facti sunt igitur omnes magistri, qui vix poterant esse discipuli. Hæc idcirco S. Ambrosius, quod in omnibus tunc a se editis hymnis, & in Ecclesia canendis populo traditis, ad finem cujusque ipsorum (ut apparet) conglorificatio esset sanctissimæ Trinitatis. Haud enim pridem ejusmodi hymnodiam cepisse in Ecclesia Mediolanensi, Sanctus Augustinus, qui eam audiebat, & ipsius concentu magnopere demulcebatur animo, testator his verbis (c): Quantum flevis in hymnis & canticis tuis suave sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter. Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea aestuabat affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & bene mihi erat cum eis. Non longe ceperat Mediolanensis Ecclesia genus hoc consolationis, & exhortationis celebrare, magno studio fratrum concinentium vocibus & cordibus. Nimirum annus erat, aut non multo amplius, cum Justina Valentiani pueri mater hominem tuum Ambrosium persequeretur, hæresis suæ causa, qua fuerat seducta ab Arianis.

denique ab Apollinari Laodiceno) sanctissimi Patres Catholicæ fidei defensores illis adversos scripsere sacros hymnos quod præstitisse diximus Ephræm Syrum, & alios, atque ultimo loco Gregorium Nazianzenum. De ejusmodi quoque hymnodia que vigiliis hæc Paulinus (d): Hoc in r. spore primo antiphonæ, hymni, ac vigilia in Ecclesia Mediolanensi celebrari ceperunt. Ex quibus plane videas, quam procul abhorreat a veritate quod effictor ille sermonum nomine S. Augustini insipienter effutiit (e), a S. Ambrosio vigilias esse sublatas, quas constat auctore eodem in Mediolanensi Ecclesia hymnis auctas. Verum de his in Notis pluribus egimus.

(d) Paulin. in vi. S. Ambr.

(e) Aug. ad frat. de erem. serm. 15.

XVII.

Sed idem rursus S. Ambrosius eidem concioni apponens coronidem, quomodo se habeat Imperatoris potestas cum Ecclesiastico jure, hæc ad postremum addit: Solvimus quæ sunt Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Tributum Cæsaris est; non negatur. Ecclesiæ Dei est; Cæsari utique non debet addici; quia jus Cæsaris esse non potest Dei templum. Quod cum honorificentia Imperatoris nemo dictum potest negare: quid enim honorificentius, quam ut Imperator Ecclesiæ filius esse dicatur? Quod cum dicitur, sine peccato dicitur, cum gratia dicitur. Imperator enim bonus intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est. Bonus enim Imperator quærit auxilium Ecclesiæ, non refutat. Hæc ut humiliter dicimus, ita constanter exponimus. Sed incendit aliqui, gladium, deportationem minantur. Didicimus Christi servuli non timere. Non timentibus nunquam est gravis terror, &c. Ita ipse: ex quibus perspiciue intelligis, quam velit illibate integreque servatum, custoditumque jus Ecclesiasticum sacerdotibus; & quam longe longius abfit, ut Imperatores Ecclesiis, earumque ministris sacerdotibus dominentur.

De potestate Imp. & jure ecclesiæ.

XVIII.

Quæ autem contigerint post illam ad populum habitam concionem, idem ipse S. Ambrosius prout gesta sunt, ad forem Marcellinam exacte describit (f), cum ait: Sequenti die (erat autem Dominica) post lectionem atque tractatum, &c. Per diem illam Dominicam, Palmarum solemnitatem intelligit, qua de asina & pullo solutis atque ad Christum deductis Evangelium (ut dictum est) consuevit in Ecclesia recitari. Quod vero ait, post tractatum habitum; per tractatum utique intelligit habitam more majorum ad populum concionem. Sed & quod subdit, eadem ipsa die tradidisse symbolum competentibus baptizandis; eandem diem Dominicam, Palmarum dictam, significat, qua antiquitus dari symbolum competentibus consuevit, ut Isidorus (g) & alii testantur. Quæ autem tunc ea die contigerint, ut sciamus, ipsam Ambrosii epistolam hic

(f) Ambr. epist. 33.

Ratio temporis, & continuatio actorum.

(g) Isid. de Divin. offic. c. 27.

(a) Ambrosii Epistol. 33. XIX.

Epistola Ambrosii ad Marcellinam.

XX.

XXI.

Castulus Arianus captus relaxatur.

XXII.

Nihil juris vendicare Imp. in ecclesiam.

hic recitemus; sic enim se habet (a): Quoniam omnibus fere episcopis sollicite queris de Ecclesia; accipe quid agatur. Postridie quam accepi litteras tuas, quibus significaveras quod te exagitarent somnia tua, moles inquietudinum gravium cepit moveri. Nec jam Portiana, hoc est extramurana basilica petebatur, sed basilica nova, hoc est intramurana, que major est. Convenerunt me primo Principes, virtutum viri, Comites Consistoriani, ut & basilicam traderem, & procurarem ne quid populus turbatum moveret. Respondi quod erat mei ordinis: Templum Dei tracti a sacerdote non posse. Acclamatum est sequenti die in Ecclesia. Etiam Prefectus eo venit; cepit suadere, ut basilica Portiana cederemus. Populus reclamavit. Ita tunc discessum est, ut intimaturum se Imperatori diceret. Hec omnia hucusque recitata, duobus diebus ante Dominicam gesta esse, superius dictum est. Quid vero postea acciderit, ita subdit:

Sequenti die (erat autem Dominica) post lectionem atque tractatum, dimissis catholicis, symbolum aliquibus competentibus in baptisteriis tradebam basilicam. Illic nuntiatum est mihi, comperio quod ad Portianam basilicam de Palatio Decanos mississent, & vela suspenderent, populi partem eo pergere. Ego tamen mansi in munere: Missam facere cepi.

Dum offero, raptum cognovi a populo Castulum quemdam, quem presbyterum dicebant Arianum: hunc autem in platea offenderant transientes. Amarissime flere & orare in ipsa oblatione Deum cepi, ut subiret, ne cuius sanguis in causa Ecclesie feret; certe ut meus sanguis pro salute non solum populi, sed etiam pro ipsis impiis effunderetur. Quid multa? Missis presbyteris & diaconibus, eripui injurie virum. Condemnationes illico gravissimas decernuntur, primo in corpus omne mercatorum. Itaque sanctis diebus hebdomadis ultimae, quibus solebant debitorum relaxari vincula, stridunt catene, imponuntur collo innocentium, exiguntur ducenta pondus auri intra totum triduum. Respondent aliqui, se tantum & duplum, si peterentur, daturus, dummodo servarent fidem. Erant pleni carceres negotiatoribus: Palatina omnia officia, hoc est Memoriales, Agentes in rebus, apparitores diversorum Comitum, temperare a processu jubentur, specie qua seditioni interesse prohibebantur: Honoratis multa minabantur gravissima; nisi basilicam traderent.

Fervebat persecutio, ac si aperuissent portam, prorupturi in omne facinus videbantur. Convenio ipse a Comitibus & Tribunis, ut basilica fieret matura traditio, dicentibus, Imperatorem jure suo uti, eo quod in potestate ejus essent omnia. Respondi; si a me peteret quod meum es-

set, id est fundum meum, argentum meum, jus hujusmodi meum, me non refragaturum; quamquam omnia que mea sunt essent pauperum: verum ea que divina, Imperatorie potestati non esse subiecta. Hec tunc ipse: ex quibus illud considera, quam longe absit ut jura Ecclesiarum, vel eis deservientium ministrorum sibi vendicare valeat Imperator, si nec in ipsam edificatam ecclesiam jus aliquod sibi legitime valeat usurpare. Quod si ab his Imperator arcetur, quanta temeritate dicam & impietate inferiores Principes ea sibi audeant vendicare? Sed quid ad hanc tunc addidit? idem subdit: Si patrimonium petitur; invadite: si corpus; occurrat. Vultis in vincula rapere? Vultis in mortem? voluptati est mihi: non ego me wallabo circumfusione populorum; nec altaria tenebo, vitam obscuro, sed pro altaribus gratis immolabor.

Horrebam quippe animo, cum armatos ad basilicam Ecclesie occupandam missos cognoscerem; ne dum basilicam vendicant, aliqua strages fieret, que in perniciem totius vergeret Civitatis. Orabam ne tanta urbis, vel totius Italie busto super viverem. Detestabar invidiam fundendi cruoris: offerebam jugulum meum. Aderant Gothi Tribuni; adoriebant eos, dicens: Propterea vos possessio Romana suscepit, ut perturbationis publica vos prebeatis ministros? Quo transibitis, si hac deleta fuerint? Exigebatur a me, ut compesterem populum. Referebam, in meo jure esse, ut non excitarem: in Dei manu, ut mitigaret. Postremo, si me inceptorum putarent; jam in me vindicari oportere, vel abduci me in quas vellet terrarum solitudines. His dictis, illi abierunt: ego in basilica veteri totum exegi diem; inde domum cubitum me recepi, ut si quis abducere vellet, inveniret paratum.

Ante lucem, ubi pedem limine extuli, circumfuso milite, occupatur basilica: idque a militibus Imperatori mandatum dicitur, ut si prodire vellet, haberet copiam; se tamen prelo futuros, si viderent eum cum Catholicis convenire: alioquin se ad eum cœtum, quem Ambrosius cogere, transiuros. Prodire de Arianis nullus audebat, quia nec quisquam de civibus erat, pauci de familia regia, nonnulli etiam Gothi, quibus ut olim plaustrum sedes erat, ita nunc plaustrum ecclesia est. Quocumque femina ista, nempe Justina, processerit, secum suos omnes cœtus vehit. Circumfusa basilicam esse gemitu populi intellexi: sed dum leguntur lectiones, intimatur mihi plenam populi esse basilicam etiam novam, majorem videtur plebem, quam omnes cum essent liberi; lectorem efflagitari. Quid plura? Milites ipsi qui videbantur occupasse basilicam, cognito, quod precepissem ut ab-

XXIII.

Ambrosius redarguit Gothos.

XXIV.

Milites missi ab Imp. agunt pro Ambrosio.

XXV.

De jure Imp. & Ecclesie.

finerentur a communionis consortio, ad conventum hunc nostrum venire ceperunt: quibus visis, turbabantur mulierum animi: proripit se una. Ipsi tamen milites, se ad orationem venisse, non ad prelium, loquebantur. Clamavit aliqua populus quam moderate, quam constanter, quam fideliter, postebat ut ad illam pergeremus basilicam. In illa quoque basilica fertur quod populus presentiam flagitabat meam. Tunc ego hunc adorsus sermonem sum: Audistis, filii, librum Job hodie legi &c.

At in eodem quem tunc ad populum sermonem habuit, hæc inter alia: Mandatur denique: Trade basilicam. Respondeo; nec mihi fas est tradere; nec tibi accipere, Imperator, expedit. Donum privati nullo potes jure temerare: domum Dei existimas auferendam? Allegatur, Imperatori licere omnia, ipsius esse universa. Respondeo: Noli te gravare, Imperator, ut putes te in ea que divina sunt, imperiale aliquod jus habere. Noli te extollere; sed si vis divites imperare, esto Deo subditus. Scriptum est: Qua Dei, Deo: qua Cesaris, Cesari. Ad Imperatorem palatia pertinent; ad sacerdotem Ecclesie: publicorum tibi mœnium jus commissum est, non sacrorum. Hæc cum adeo constanter atque frequenter affirmet & inculcet Ambrosius; compello te, Christiane Princeps; quem tutius audies, Ambrosium, an recentiore hæresiarcham omnia Principibus tribuentem? Cui Ambrosius doctrina secundus, si scientiam queris? si vitæ mores; quem habes, cui eidem, vel minima ex parte conferre queas? si pietatem, certam, tutamque Catholicam fidem; ex miraculis ab eo vivente atque defuncto editis proba doctrinam. In tam aperta luce adeo cæcutis, ut adhuc lucem tenebras, & tenebras lucem dicas? Sed quod reliquum est historice prosequamur; subdit enim hæc ipse:

XXVI.

Ambrosii gratiarum actio.

(a) Psal. 78.

Dum hæc tracto, suggestum est mihi, cortinas regias esse collectas, reflectam autem basilicam presentiam mei poscere. Statimque eo converti sermonem meum, dicens: Quam alta & profunda oracula sunt Spiritus sancti! Matutinis horis lectum est, ut meministis, fratres, quod summo animi dolore respondemus (a): Deus venerunt Gentes in hereditatem tuam. Et revera venerunt Gentes, & plus etiam quam Gentes venerunt. Venerunt enim Gothi, & diversarum nationum viri: venerunt cum armis & circumfusi occupaverunt basilicam: hoc nos ignari tuæ altitudinis dolebamus, sed nostra imprudentia aliud opinabatur. Venerunt Gentes, sed vere in hereditatem tuam venerunt. Qui enim Gentes venerunt, facti sunt Christiani: Qui ad invadendam hereditatem venerunt, facti sunt coheredes Dei: Defensores habeo, quos hostes

putabam; socios teneo, quos adversarios existimabam. Completum est illud quod de Domino Jesu David Propheta (b) cecinit: Quia factus est in pace locus ejus, & confregit cornua arcuum, scutum, & gladium, & bellum. Cujus enim hoc munus, cuius opus, nisi tuum, Domine Jesu? Videbas ad templum tuum armatos venire; hinc gemere populum, & frequentem adesse, ne basilica Dei traderetur. Inde vim militibus, Imperatori; mortem ante oculos mihi: ne quid inter hæc furori liceret, inveniisti te, Domine, medium, & fecisti utraque unum; compescisti armatos, dicens profecto: Si ad arma concurratur, si in templo meo lis commoveatur, que utilitas in sanguine meo? Gratiarum itaque tibi Christe: non Legatus, neque nuncius, sed tu Domine salvum fecisti populum tuum; concidisti saccum meum, & præcinxisti me lætitia.

Hæc ego dicebam, ratus Imperatoris animum studio militum, obsecratione Comitum, precatu populi posse mitigare. Interea nunciatur mihi, missum Notarium, qui mandata deferret. Concessi paululum; mandatumque intimat: Quid tibi visum est, inquit, ut contra placitum faceres? Respondi: Quid placitum sit, ignoro; quidve temere factum dicatur, incertum habeo. At: Cur presbyteros ad basilicam destinasti? Si tyrannus es, scire volo, ut sciam quemadmodum me adversus te præparem. Retuli, dicens, me nihil in præjudicium fecisse Ecclesie: eo tempore quo audieram occupatam esse a militibus basilicam, gemitum tantummodo liberiores habuisse; multisque adhortantibus ut eo pergerem dixisse: Tradere basilicam non possum, sed pugnare non debeo: Postea vero quam cognoverim cortinas regias inde esse sublatas, cum populus eo ire deposceret, direxisse presbyteros; me tamen noluisse ire, sed dixisse: Credo in Christo, quod ipse nobiscum faciet Imperator. Si hæc tyrannus videtur, habeo arma, sed in Christi nomine; habeo offerendi mei corporis potestatem. Quid moraretur ferire, si tyrannum putaret?

Veteri jure a sacerdotibus donata Imperia, non usurpata. Et vulgo dici, quod Imperatores sacerdotum magis optaverint, quam Imperium sacerdotes. Christus (c) fugit, ne Rex fieret. Habemus tyrannidem nostram. Tyrannus sacerdotis, infirmitas est: Cum infirmior, inquit (d), sibi tyrannum faceret, cui Deus adversarium non excitavit. Non hoc Maximum dicere, quod tyrannus ego sum Valentini, qui se meæ legationis objectu queritur ad Italiam non potuisse transire. Ad didi quia nunquam sacerdotes tyranni fuerunt, sed tyrannos sepe sunt passi. Exactus est totus ille dies in merore nostro; scissæ tamen ab illudentibus pueris cortina regie.

(b) Psal. 75.

XXVII.

Nova querela exagitur Ambrosius.

XXVIII.

(c) Joana 6.

(d) 1. Cor. 12.

Eminens supra Imperium dignitas Sacerdotalis.

CHRISTI 387.

SIRICII PAP. 3.

VALENTIN. II. IMP. THEODOSII 9.

regia. Erant illæ veluti affixus titulus, quo significaretur basilica vendicata ab Imperatore: quod enim putaretur illuc venturus Imperator, ex more cortinis tensis locus paratus eidem fuit. Sed pergit: Ego domum redire non potui; quia circumfusi erant milites, qui basilicam custodiebant. Cum fratribus psalmos in Ecclesia basilica minore diximus.

XXXIX. Res Ambrosio fecundiores aspirant.

Sequenti die (fuit hæc feria secunda majoris hebdomadæ) lectus est de more liber Jonæ; quo completo, hunc sermonem adorfus sum: Liber lectus est, fratres, quo prophetatur, quod peccatores in penitentiam revertantur. Acceptum est ita, ut speraretur in presenti futurum: & post pauca: Nec mora, nunciatur, Imperatorem iussisse, ut recederent milites de basilica; negotiatoribus quoque quod exactum de condemnatione fuerat, redderetur. Quæ tunc plebis totius latitavit? qui totius populi plausus? quæ gratia? Erat autem dies quo sese Dominus pro nobis tradidit, quo in Ecclesia penitentia relaxatur. Certatim hoc nunciare milites, irruentes in altaria osculis significare pacis insigne. Tunc agnovi quod Deus vermem ante lucanum percusserat, ut tota civitas servaretur. Hæc gesta sunt, atque utinam jam finita; sed graviores motus futuros plena commotionis Imperialia verba indicant. Ego tyrannus appellor, & plus etiam quam tyrannus. Nam cum Imperatorem Comites obsecrarent, uti prodiret ad ecclesiam, idque petito militum facere se dicerent; respondit: Si vobis iusserit Ambrosius, vinculum me iradetis. Quid post hanc vocem superstit, considerat. Quam vocem omnes cohorrerunt, sed habet a quibus exasperetur.

XXX. Calligoni impudentia digno punita supplicio.

Denique etiam speciali expressione, Calligonus præpositus cubiculi mandare mihi ausus est: Me vivo, tu contemnis Valentianum? caput tibi tollo. Respondi: Deus permittat tibi, ut impleas quod minaris: ego enim patiar quod Episcopi; tu facies quod spadones. At utinam Dominus avertat eos ab Ecclesia, & in me omnia sua tela convertant, meo sanguine frim suam expleant. Hactenus ad Marcellinam sororem Ambrosius. At quid post hæc de Calligono præfecto cubiculi adeo impudenti, ultimum supplicium Ambrosio comminanti? Inultam eunuchi procaciam sivit abire Dominus? minime gentium. Sed quid in eum? Res digna memoria, cum ab ipso Ambrosio, tum a Paulino prætermissa, haud voluit Deus ut relinqueretur penitus obvoluta silentio: siquidem S. Augustinus alia occasione agens contra Julianum Pelagianum de eunuchorum concupiscentia, inter alia attingit hæc obiter his verbis (a): Est tamen concupiscentia spadonum, pudiceque comprimitur, ne concumbendi quamvis irri-

(a) Aug. cont. Julian. Pelag. l. 6. c. 14.

tus ipse conatus in eam turpitudinem veniat, propter quam Calligonum Valentianum junioris eunuchum gladio novimus ultore punitum, meretricis confessione convictum. Ita Augustinus. Vides ex his, quam Deus severus sit videx servorum suorum, cum sicut Euthymio ante, ita & Calligono postea æqua lance pensatum reddidit, quod in sanctum fuerant supplicium comminanti.

XXXI.

At de rebus triduo illo gestis idem S. Ambrosius epistolam scripsit ad omnes Italiae Episcopos, quæ penitus excidit, tantumque superest breve fragmentum, quod S. Joannes Damascenus ex ea recitat; sic enim ait (b): At Mediolani Pontifex Ambrosius in epistola quam ad universam Italiam scripsit, hæc habet: Mihi autem, tertia nocte, cum ex inedia corpus laboraret, non dormienti, sed in mentis stupore constituto, sese ostenderunt cum quadam persona beato Paulo Apostolo simili; ut ejus effigies pictura in tabulis expressa facile declarabat. Hæc tantum ibi ex Ambrosio. Utinam ipsa integra extaret epistola.

(b) Damasc. de Imagin. orat. 2.

Sed quæ post hæc sunt subsecuta, admiratione plane digna. Uni Ambrosio pro Ecclesiastica libertate pugnant, populus ac milites, subditi atque Principes, terra cœlumque, mortales & superi, viventes atque vita functi, & quid insuper? ipsi denique spiritus adversarii, licet inviri, ei tamen præsto fuere. Dicamus de singulis. Mirandum sane fuit, universum populum Mediolanensem Episcopo potius quam Imperatori, tanto periculo suorum capitum atque honorum, studere ardentissimis conatibus delegisse; ipsos mercatores lucri cupidos, ut adversus Imperatorem faverent Ambrosio, omnia contempnisse; & nobiles, quos Honoratos vocat, prætulisse Crucis ignominiam Regiæ Pharaonis: sed majoris admirationis illud accessit, milites qui ad expugnandam basilicam accessissent, momento temporis esse conversos in defensores; & qui venerant fundere in basilica sanguinem, mutatos una fuisse cum Catholicis ad Deum preces. Sed quod ne sic quidem emolliretur Justinæ animus, quem impietas in filicem obdurarat, & filium Imperatorem in Ambrosium acrius concitare urgereque femineo furore pergeret; Deus pro Ambrosii defensione Maximum Imperatorem commovit: qui primo (ut par erat) his datis litteris voluit Valentianum admonuisse (c):

XXXII.

Omnia inventum velle pugnanti.

Nisi clementia nostræ circa serenitatem tuam fides simplex esset, & gratia plena concordia, confido etiam quod, commoda rationibus meis esse possent hæc, quæ nunc agi dicuntur in paribus tranquillitatis tuæ Catholica legis turbatio atque convulso. Quid enim tam optandum possit esse

(c) Tom. I. ep. Rom. Pontif.

XXXIII.

Epistola Maximi Imp. ad Valent. Aug.

CHRISTI 387.

SIRICII PAP. 3.

VALENTIN. II. IMP. THEODOSII 9.

se ei, si quis esset inimicus, quam adversus Ecclesias Dei, hoc est adversus Deum ipsum, & aliqua moliri, & ubi error excusabilis non est, ibi velle peccare? Sed quoniam serenitati nostræ, & in Deum religio major, quam violari etiam ab inimicissimo quoque non optabile nobis arbitramur; & circa serenissimam juventutem tuam tam arcta nostri cura, tam sedula est, ut recte facta magis nos sua, quam errata delectent: idcirco perennitatem tuam credidimus commonendam, ut inrospicte ratione nominis summi, & majestatis ipsius considerata potentia, quid agere debeas solida mente perpendas. Audivi enim (nam fama non patitur occultari, præsertim quod agatur in populo) novis clementia tuæ edictis, Ecclesiis Catholicis vim illatam fuisse, obsideri in basilicis sacerdotes, multam esse propositam, penam capitis adjectam, & legem sanctissimam sub nomine nescio cujus legis everti. Hoc quam grave sit, poteris intueri, si Dei magnitudinem volueris cogitare. Erubescio, si quam crediderit serenitas tua astruere velle rationem, & Dei agere causam.

XXXIV.

Innitendum veteri & usæ receptæ religioni.

Quid enim si hoc solum esset? Si enim jam per tot sæcula coalita & confirmata mutares, parvam ne excitare discordiam videreris? Ipsis humanis legibus in hac mortalitate habet nostra reverentiam consuetudo; & in re jam vetusta atque usitata aliquid novum fecisse, reprehensio est. Italia omnis atque Africa hoc sacramento credunt; hac fide gloriantur Gallia, Aquitania, omnis Hispania, Roma ipsa venerabilis; cujus etiam in hac parte principatus est, quod Deum sicut se qui voluit, agnovit. Confitebor ipse, quod non sine maxore dictum est; solum dissen- tiebat Illyricum: utinam quod errasset, non extaret exemplum. Utinam illud incolumem Ariana legis Mursense oppidum permaneret, & non ad judicium quoddam erroris miseri concidisset; quia ipsos erudisset auctores, ne præcipua irati numinis ultione procumberent. Periculose, mihi crede, divina tentantur.

* columnæ

XXXV.

Venerabilis memoriae divus Valentianus pater clementia tuæ hac fide fideliter imperavit; nihil ille attingere voluit, quod bene constitutum videbat. Hi certe sub eodem, Episcopi jam fuerunt. Quæ tanta mutatio, ut qui antea sacerdotes, nunc sacrilegi judicentur? isdem certe Ann. Eccl. Tom. V.

PAGIUS VI. Inventio Reliquiarum SS. Cerevasii & Protasii.

Ad num. XXXVII. Anno trecentesimo octogesimo sexto, sub id ferme temporis, quo præcedenti numero narrata contigere, inventa sunt ab Ambrosio corpora SS. Martyrum Protasii & Cerevasii. Sanctus Augustinus lib. 9. Confess. cap. 7. ait, opportune detectas eas Sanctorum Reliquias, ad coercendam rabiem femineam, sed Regiam, nam ob patrata miracula, illius inimica animus est ad credendi sanitatem non ap-

præceptis, isdem sacramentis dicati, eadem fide credunt, qua ante crediderunt. An putat venerabilis mihi serenitas tua, conceptam semel in animis hominum religionem, quam Deus ipse constituit, posse convelli? Quanta ex hoc discordia excitabuntur? quanta contentiones obortentur? quam crebra ac pestifera seditiones? quanta & quæ pervenientia ad Deum vota justorum? cum inter Christianos (quod distunefas sit) quædam persecucionis imago nascatur?

XXXVI.

Videris in quam partem hanc sedulitatem nostram interpreteris: nullo certe majori genere curam meam circa clementiam tuam probare tibi possem, quam si te horrer, ut desinas. Puto enim recognoscas, quod nemo hoc suaderet inimicus. Hæc amabiliter a nobis dicta esse, opto ut intelligas, spero quod credas. Unde æquum admodum est, ne sancto numini dicata convellas; Italiam omnem, & venerabilem Romam, ceteraque provincias suis Ecclesiis, suis sacerdotibus reddas, neque te medium interferas; cum fas sit, justius eos qui a Catholica Ecclesia Arianorum interpretatione discesserint, errorem suum vera religione mutare, quam recte sentientibus suam immittere pravitatem. Hactenus Maximus ad Valentianum: quibus plane apparet, non Mediolanensem dumtaxat Ecclesiam ipsum Valentianum vexasse, sed omnes existentes in provinciis sibi subditis, illo edito, quod scripsisse Auxentium diximus, edicto, quo jubebantur ab Ecclesiis ejici Catholici sacerdotes, resistentes feriri gladio, Curiales proscribi, nisi Imperatoris mandatum implerent. Porro de Maximi Imperatoris studiis pro defensione fidei, & Ambrosii liberatione, Theodoretus hæc habet (a): Ubi, inquit, Maximus tyrannus de factore contra præclarissimum veritatis præconem Ambrosium per Valentianum admissio certior factus esset, scribit ad Valentianum litteras, hortaturque uti tum a bello contra pietatem faciendo desistat, tum ne paternam pietatem prodeve moliantur. Postremo minatur bellum, si non obtemperaret, se contra eum suscepturum, &c. Addit ipsum Maximum hac ex causa confestim in Italiam contendisse. Verum, nisi Theodoretus in alias diversas a recitatis Maximi litteris inciderit, de bello indicto nulla in his mentio fit.

* inter-ventione Persecutio Valentiani.

(a) Theod. l. 5. c. 14.

XXXVII.

At cum nec sic compereretur Justinæ plicitus, a persequendi tamen furore compressus est. Hoc ipsum testatur Paulinus in lib. de Vita Sancti Ambrosii, quem Augustinus nuncupavit, ubi narratis miraculis in depositione corporum Sanctorum Martyrum factis, ait: Denique ex hoc tempore sedari capit persecutio, qua Justinæ furore accendebatur, ut Sacerdos de Ecclesia pelleretur. Ambrosius in Epistola ad Marcellinam sororem, narrata Sanctorum Martyrum inven-

K k k k

in

In exagitando S. Ambrosium petulantia; e caelo ex sanctis, e terra ex refoffis sanctorum martyrum sacris reliquiis impertitur a Deo dignissimo sacerdoti praedidum: quoniam autem modo id accidit, a S. Augustino, qui interfuit, primum haec accipe (a): Tunc memorato Antistiti tuo per visum aperuisti, quo loco laterent martyrum corpora Protasii & Geruasii; quae per tot annos incorrupta in thesauro secreti tui recondideras, unde opportune promeres ad coercendam rabiem femineam, sed regiam. Cum enim pro palata & effossa, digno cum honore transferrentur ad Ambrosianam basilicam; non solum quos immundi vexabant spiritus, confessis eidem demonibus sanabantur; verum etiam quidam plures annos caecus, civis, civitatisque notissimus, cum populi tumultuantis letitiae causam quaesisset, atque audisset, exilivit, eoque se ut duceret, suum ducem rogavit. Quo perductus, impetravit admitti, ut sudario tangeret feretrum pretiose in conspectu tuo mortis sanctorum tuorum. Quod ubi fecit, atque admovit oculis, confestim aperti sunt. Inde fama discurrens, inde laudes tuae ferventes, lucentes; inde illius inimica animus est ad credendi sanitatem non applicitus, a persequendi tamen furore compressus est. Gratias tibi, Deus meus. Haec in Confessionibus Augustinus, eademque in commentariis de Civitate Dei (b); sed & alibi sic habet (c): Tantae, inquit, gloriae martyrum etiam ego testis fui, ubi Mediolani eram, facta miracula novi, &c. recenset enim miraculum de caeco tunc luci reddito tactu sacrorum pignorum. Erant enim dictorum martyrum corpora (inquit Paulinus d) in basilica posita, in qua sunt hodie corpora Naboris & Felicis martyrum. Sed sancti martyres Nabor & Felix celeberrime frequentabantur; Protasii vero & Geruasii martyrum ut nomina, ita etiam sepultura incognita erant, in tantum ut supra ipsorum sepulcra ambularent omnes qui vellet ad cancellos pervenire, quibus sanctorum Naboris & Felicis martyrum corpora ab injuria sepulcri defendebantur, &c. Subdit de curatione a fatana arreptorum, & de illuminatione caeci.

(a) Aug. Conf. l. 9. cap. 7.

(b) Aug. de Civit. Dei l. 22. c. 8. (c) Aug. serm. de div. vers. 39. (d) Paulin. in vit. S. Ambro.

PAGIUS

tione ait: *Acclamavit populus, ut in Dominicum differretur diem Martyrum Deposito: sed tandem obtentum, ut sequenti fieret die.* Reperta fuerant corpora, dum Basilica Ambrosiana a Sancto Ambrosio dedicabatur. Ex quibus intelligimus, nondum hoc tempore Ecclesiarum dedicationes & Reliquiarum Translationes de more die Dominica factas. In Martyrologio Romano Sancti Geruasii & Protasii die XIX. Junii coluntur, qui dies videtur esse Translationis biduo post inventas Reliquias factae, ut testatur ibidem Ambrosius, qui postquam de dedicatione Basili-

Sed haec eadem pluribus ipse Ambrosius in epistola ad Marcellinam sororem (e), ubi & de occasione horum perquirendorum corporum martyrum oblata ex dedicatione ecclesiae haec habet exordio ipsius epistolae his verbis:

Dominica sorori vite atque oculis praeferenda frater. Quia nihil sanctitatem tuam soleo eorum praeterire, qua hic te gerantur absente; scias etiam sanctos martyres a nobis esse repertos. Nam cum basilicam dedicasset, multi tanquam uno ore interpellare coeperant, dicentes: Sic in Romana basilica dedices. Respondi: Faciam, si martyrum reliquias invenero. Statimque subiit velut cuiusdam ardor praesentis. Quid multa? Dominus gratiam dedit. Formidantibus etiam clericis, iusti eruderari terram eo loci qui est ante cancellos sanctorum Felicis atque Naboris. Inveni signa conventientia: adhibitis etiam quibus per nos manus imponenda foret; sic sancti martyres eminere coeperunt, ut adhuc nobis silentibus arripere turba, & sterneretur prona ad locum sancti sepulcri. Invenimus mira magnitudinis viros duos, ut prisca atas ferebat, ossa omnia integra, sanguinis plurimum. Ingens concursus populi per totum illud biduum. Quid multa? Condidimus integra ac ordine, transfulimus vespere jam incumbente ad basilicam Faustae; ibi vigiliae tota nocte, manus impositio. Sequenti die transfulimus ea in basilicam, quam appellat Ambrosianam. Dum transferimus, caecus sanatus est. Talis mihi ad populum fuit sermo: Cum tam effusam, &c.

XXXVIII.

(e) Ambro. epist. 85.

S. Ambro. si epist. ad sororem.

Voluissent sermonem integrum descripsisse ex ea Ambrosii epistola, ad renovandam memoriam sacrorum antiquorum Catholicae Ecclesiae rituum, de quibus saepe pluraque superius, nimirum de usu dedicandarum ecclesiarum non sine reliquiis sanctorum martyrum, ipsoque cultu sanctorum; nisi nimia prolixitas fastidium attulisset. Porro de immensitate miraculorum haec notatu digna eadem oratione ipse Ambrosius (f): *Cognovistis, immo vidistis ipsi multos a demoniis purgatos, plurimos etiam ubi vestem sanctorum manibus contigerunt, his quibus laborabant debilitatibus absolutos: reparata vetustatis temporis miracula, quo se per adventum Do-*

XXXIX.

(f) Ambro. epist. 85.

*Dominum Jesu gratis servis major infuderat, umbra quadam sanctorum corporum plerosque sanatos cernitis. Quanta oraria jactantur? quanta indumenta super reliquias sacratissimas, ut tactu ipso medicabilia reposcantur? Gaudent omnes extrema linea contingere; & qui contigerit, salvus erit. Haec ipse summam: quibus intelligas hujus temporis Fidelium propensiorum cultum erga sacras reliquias sanctorum martyrum, quarum cultum operatione miraculorum Deus saepius comprobavit. Et in fine orationis: *Acclamavit populus, ut in Dominicum differretur diem Martyrum Deposito; sed tandem obtentum, ut sequenti fieret die. Sequenti die talis mihi ad populum sermo fuit: Hesterno die tractavi versiculum: Dies dies eruditae tractavi versiculum: Dies dies eruditae tractavi, &c. Ubi agit de Ariatorum perfidia conantium obscurare infidelitatis caligine claritudinem martyrum, tot miraculis coruscantium; ait enim de illis (a): Ariani dicunt: Non sunt isti martyres, nec torquere diabolum possunt, nec aliquem liberare; cum tormentorum demonum ipsorum voce probentur, & beneficia martyrum remediis caecorum, & absolutorum indicia declarentur. Negant caecum illuminatum; sed ille non negat se sanatum. Ille dicit: Video, qui non videbam. Ille dicit: Caecus esse desivi; & probat facto. Isti beneficium negant, qui factum negare non possunt. Notus homo est, publicis cum vateret mancipatus obsequis, Severus nomine, lanus minister; deposuerat officium, postquam sacerdotum impedimentum. Vocat ad testimonium homines, quorum ante sustentabatur obsequis; eos iudices sua visio asserit, quos habebat testes & arbitros caecitatis. Chama, quia ut contigit simbriam de veste martyrum, qua sacra reliquia vestuntur, reddidit sibi lumen sit, &c. Inferius autem quo modo ipsi spiritus nequam redarguerent, coacti licet, Ariatorum impietatem, haec habet:**

(a) Ambro. serm. 91.

XL.

Testificatio extorta a demonibus.

Audiimus hodie dicentes eos, quibus manus imponebatur; neminem posse esse diabolum, qui Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum negaret, qui Trinitatis omnipotentem virtutem non crederet: confitetur hoc diabolum, sed Ariani nolunt fateri: Dicit enim diabolum, sic torquetur, quemadmodum ipse a martyribus torquebatur, qui Spiritus sancti Deitatem negavit. Non accipio a Diabolo testimonium, sed confessionem: invitatus dixit diabolum, sed exactus & torus: quod nequitia suppedit, extorquet injuria. Cedit diabolo plagis, & adhuc cedere nesciunt Ariani? Quanta perpessi sunt? & quemadmodum Pharaon, malis suis indurantur. Dicebat diabolum, ut scriptum legimus: Scio te quis sis: Tu es Filius Dei vivi. Dicebant Judaei: Nescimus quis sis. Di-

Ann. Eccl. Tom. V.

cebant hodie & superiori die vel nocte demones: Scimus quia martyres estis, & Ariani dicunt: Nescimus, nolumus intelligere, nolumus credere. Haec & alia de veritate miraculorum sanctorum martyrum.

XLII.

Postea vero accidit, quod addit his Paulinus, ingens prodigium, quo didicerunt Ariani in martyres non oblatrare; ait enim: *Deus tamen qui gratiam Ecclesiae suae augere consuevit, non passus est diu insultari a perfidis, sanctis suis. Unus itaque ex ipsa multitudine subito arreptus spiritu immundo clamare cepit, ita torqueri eos, ut ipse torquebatur, qui negarent martyres, vel qui non crederent in Trinitatis unitatem, quam docet Ambrosius. At illi hac voce confusi, qui converti debuerant, & dignam tali confusione agere poenitentiam, in piscinam demersum hominem necaverunt, per seipsum homicidium jungeret. Magna haec: at illud quidem caeteris excellentius recte inveniunt miraculum videri potuit, quod furor ille incitatae flammae rabiei femineae a sanctis martyribus, mox ut apparuere, extinctus fuit; adeo ut qui negabant ore, opere veritatem timore martyrum confirmarent; de quibus haec Paulinus (b): *Denique ex hoc tempore, quo scilicet inventae sunt reliquiae martyrum, sedari cepit persecutio; quae Justinae furore accendebatur, ut sacerdos de Ecclesia pelleretur. Tamen adhuc intra Palatium multitudo Ariatorum cum Justina constituta deridebat tantam Dei gratiam, quam Ecclesiae suae Catholicae Dominus Jesus meritis martyrum suorum conferre dignatus est: venerabilemque virum Ambrosium narrabat pecunia comparasse homines, qui se vexari ab immundis spiritibus mentirentur, atque ut ab illo, sic & a martyribus se torqueri dicerent. Subdit inferius, ipsos demones clamare solitos, non a martyribus tantum, sed etiam ab Ambrosio se torqueri; quod etiam S. Augustinus testatur in commentario de Cura agenda pro mortuis (c). At quo modo hoc? in puero Probi Praefecti, quem diabolus arripuerat, aperte demonstratum est, ut idem Paulinus inferius tradit.**

Sedatur Justinae persecutio.

(b) Paulin. in vit. S. Ambro.

(c) Aug. de cura agenda pro mort.

XLII.

Reliquiae Martyrum missae ad Ecclesias.

Aboluta igitur Ambrosius concione, sacra pignora, ut decebat, suo loco recondidit; ita tamen, ut ex eis partem aliquam sibi servaret, erogandam in diversas Ecclesias, quae ardentissimo studio eorumdem sanctorum martyrum reliquias ex diversis locis expeterent, ut in eorum honorem basilicas vel erigerent, vel in jam aedificatis reponerent. Allatae sunt ipsae quidem Romam, ubi nomine eorumdem sanctorum a Vestina nobili ac praediviti femina erectus est Titulus, qui postea ab Innocentio Papa fuit dedicatus: id enim habet liber de Romanis Pontificibus in Innocentio. Accepit eandem quoque reliquias martyrum S. Paulinus, quas collo-

K k k k 2

(a) Paulin. epist. 12.

cavit in nuper a se erecta Fundana basilica; testatur id ipse ad Severum (a) scribens. Insuper Sanctus Gaudentius Brixianus Episcopus acceptas ab eodem Ambrosio ipsas reliquias condidit in Basilica dicta, Concilium sanctorum: tradit id ipse in sermone quem habuit in eisdem dedicatione. In Gallias quoque easdem perlatas fuisse reliquias, atque in honorem eorumdem martyrum erectas esse Memorias, affirmat Gregorius Turonensis (b). Fuerunt quoque eorumdem martyrum reliquiae perlatae in Africam, ibique in Viatoriana villa triginta millibus ab Hippone collocatae, ubi ipsorum nomine erectam fuisse Ecclesiam Sanctus Augustinus (c) enarrat. Sed & Eugippius in Actis S. Severini affirmat, ad Noricos etiam pervenisse eorumdem martyrum veneranda pignora. Vide ex his flagrans Catholicorum Fidelium studium erga reliquias sanctorum martyrum: cuius insinuandi anti-qui usus causa haec recensuisse volumus. Sed jam ad res Mediolanenses, ad ipsum inquam S. Ambrosium revertetur oratio.

XLIII.

At quid Justina post haec? Quae palam Ambrosium persequi rubore suffusa deficiat, eundem clam aggredi pertentavit: nam sciarium in eum, pro scelus! im-misit; id enim Paulinus (d) testatur his verbis: *Alius etiam gladium ferens ad cubiculum usque pervenit, ut interficeret sacerdotem; sed cum elevarat manum districto gladio, dextera obrigente, remansit. Tunc se missum a Justina postquam confessus est; brachium, quod inique cum ex-tenderetur, riquerat, sanatum est confessione.* Haec Paulinus. Sed miraris missum esse ad necem Sancti sciarium? Scito ad hoc ipsum obeundum inductos & daemones: quod non prius cognitum est, quam post ipsius Justinae mortem; Angelo ex-torquente a fonte perpetrati delicti confessionem; res gesta ita describitur ab eodem Paulino: *Mortua vero Justina, quidam Aruspex, Innocentius nomine, non opere, in causa malefactorum cum a Judge torqueretur; aliud quam interrogaretur fateri cepit: Clamabat enim, ab Angelo majora tormenta sibi adhiberi, eo qui custodiret Ambrosium: quoniam temporibus Justinae ad excitanda odia popu-lorum in Episcopum, cacumen recti Ecclesiae constendens, medio noctis sacrificave-*

(d) Paulin. in vit. S. Ambrosii.

PAGIUS

VII. Secunda Ambrosii ad Maximum Legatio.

A num. XLV, ad LXI. Legatio Divi Ambrosii ad Maximum Tyrannum, quae hoc anno contigit, alterum nobis argumentum suppeditat ad ostendendum, nec secundum persecutionis S. Ambrosii annum, nec sanctorum Martyrum Gervasii & Protasii inventionem praesenti anno contigisse. Valentinianus ac Justina praesenti anno Ambrosium Legatum ad Maximum Treveros miserunt, qui re infecta dimissus, ad Valentinianum scripsit epist. 36. *Eslo tutior adversus bo-mi nem pacis involucre bellum tegentem.* Quare

rit: Sed quanto instantius & sollicitius opera maligna exercebat, tanto magis amor populi circa fidem Catholicam & Domini sacerdotem convalescebat. Mississe etiam se & daemones, qui illum internerarent, fatebatur; sed daemones renuncia- se, se non solum ad ipsum appropinquare minime posse, verum etiam nec ad fores domus, in qua manebat Episcopus: quia ignis insuperabilis omne illud aedificium communiret, ut etiam longe positi urerentur; atque ita cessasse artes suas, quibus adversus Domini sacerdotem se aliquid posse arbitrabatur. Haec Paulinus.

At quis tandem finis adeo immanis in Dei sacerdotem Ambrosium pertinacissimae feminae persecutionis? Accidit plane secundum illud propheticum (e): *Inimicos ejus induam confusionem; super ipsum autem efflorescit sanctificatio mea.* Ipsa enim etiam non cedens, victa tamen atque confusa, omnibus facta ludibrio remansit Augusta delusa: cum e contra magnus Antistes, de prostrata cum impiis impietate victoriis gloriosior, ore omnium praedicaretur; adeo ut daemones etiam ipsi ejus praeconia celebrare, quantumlibet inviti compellerentur. Sed parva adhuc Deo visa haec sunt sacerdotem suum amplioribus honoribus prosequenti, quos illi exhiberi voluit ab iisdem Principibus qui eum fuerant persecuti, ab ipsa inquam Justina Augusta atque Valentiniano Imperatore; idque hoc ipso anno, ut ex hoc violentior divina demonstraretur exactio, quo celerior fuit ab inimicis extorta: factumque ferme momento temporis, ut qui mille nocendi artibus incessabili indefessoque studio Dei Antistitem appetissent, iidem mox ipsum adirent supplices, ipsumque suae ipsorum salutis arbitrum & servatorem Imperii profidentes, in summo discrimine constituti, sibi atque Imperio suppetias ab eo quamprimum ferri rogarent. At quanam erant tunc ipsorum praesentissimae, quibus adeo premebantur, angustiae? Dicam paucis.

Maximum in Gallis Imperator, quod diu mente conceperat, Alpes cum exercitu superare, summaque rerum potiri Occidentalis Imperii, hoc ipsum proxime expleturus nunciatur. Una in Ambrosio spes; ut, quod alias ante experti fuerant, legatione sua Maximum talia con-

Imperator Dominum, alterum pro confirmanda pace Legatum ad Maximum destinavit, quem Maximum ingenti honore exceptum, ac Regiis muneribus decoratum dimittens, illum cum exercitu subsecutus, Cottias ac Iulias Alpibus occupatis, ut tradit Pacatus in Panegyrico ad Theodosium cap. 30. in Italiam descendens, Aquileiam contendit, Valentinianus improviso Tyranni adventu territus, consensa nave, cum Justina matre Thessalonicam fugit, Theodosii, qui in Oriente imperabat, opem im-

XLIV.

(e) Psal. 102.

Ambrosius rogatur a Justina obire legationem.

XLV.

Summa legationis Ambrosii.

(a) Ambrosii oratio de obitu Valentiniani.

XLVI.

(b) Ambrosii epist. 27.

PAGIUS

nantem coerceat. Sicque magno dispensationis divinae iudicio, qui paulo ante ab iisdem Augustis Ambrosius tyrannus appellabatur, modo ut tyrannum coerceat, in Gallias Legatus proficisci rogatur. Suscepit ipse munus haud invitus, qui sciret cum Christianorum omnium, tum praesertim Antistitis esse muneris, exemplo & doctrina Christi, beneficiorum cumulo acceptas injurias compensare. At non ut prior, ita posterior haec Ambrosii legatio feliciter cessit: nimirum quod iusta fuisset jam divina sententia definitum, eos qui de pellendis (ut dictum est) ab Ecclesiis Catholicis sacerdotibus promulgatent edictum, a suo ipsorum fore expellendos Imperio, & paterna haereditate privandos, ut sic posteri intelligerent Principes, quanto periculo lacebant Ecclesiam & sacerdotes. Quae autem suscepta ejusmodi legatio continuerit, summa ejus ab eodem Ambrosio (a) alibi sic exprimitur: *Ego tuus iterum Legatus repetivi Gallias, & mihi dulce illud officium fuit, pro salute tua primo, deinde pro pace atque pietate, qua fraternas reliquias postulabas, nondum pro te securus, & jam pro fraterna sepulturae honore sollicitus.* Haec ipse.

Porro in hujus muneris functione ita se gessit Ambrosius, ut praetextus omnes, quibus Maximus nitebatur velare tyrannidem, iustumque adornare bellum, ipse certis rationibus constantia sacerdotali dissolveret, probaretque Valentinianum injuriam passum esse, nec quid leve in ipsum Maximum contulisse. Sed & prudenter specie petendi cadaveris Gratiani, ejusmodi legationem ad explorandum Maximi animum, velandam putavit; cum tamen re vera ut istud ipsum ageret, mitteretur. Quid autem ab eo hac in legatione actum sit, scripta ab ipso epistola ad Valentinianum Augustum declarat, qua singularum rerum gestarum relatio continetur, quae sic se habet (b):

Ann. Eccl. Tom. V.

ploraturus. Non ante mensem Septembrem Valentinianus Occidentem reliquit; cum VI. Idus Septemb. Mediolani emisisset Legem Codicis Theodosiani 4. De Principibus agentium in rebus. Paulinus in Vita S. Ambrosii post narrata miracula in SS. Gervasii & Protasii Esiquiarum inventionem facta, ac remissum Justinae furorem, ait: *Sanctus vero Ambrosius Episcopus majoris humilitatis vir factus donatum sibi a Domino gratiam reformabat, crescebatque quotidie Fide & amore coram Deo & hominibus.* Ibi vero paulo post scribit, Ambrosium alteram ad Maximum Legationem suscepisse. Igitur, cum die XIX. Junii sacrae Reliquiae translatae sint, ac postea ob miraculorum famam totius populi ore celebratae, Justina iram remisit, id circa exitum Junii videtur contigisse. Cum Paulinus, antequam narret delatam Ambrosio Legationem, dicat, illum crevisse quasdam Fide & amore coram Deo & hominibus, vix ante initum Au-

Ambrosius Valentiniano Imperatori. XLVII. *Etsi superioris legationis meae fides ita approbata sit tibi, ut ratio ejus a me non quaereretur (satis enim claruit, eo ipso quod aliquot dies retentus sum intra Gallias, me violentiam a Maximo non recepisse, neque iis adstipulatum, quae ad voluntatem ejus magis, quam ad pacem propenderent; denique non commississes secundam legationem, nisi primam probasses) quia tamen regredienti mihi decernendi secum imposuit necessitatem; ideo hac epistola expositionem legationis meae insinuandam putavi, ne cuiusquam sermo veris vana intexeret, quam reditus meus integra & sincera veritatis expressa signaculo manifestaret.*

Cum pervenisset Treveros, postredie processit ad Palatium. Egressus est ad me vir Gallicanus praepositus cubiculi, eunuchus regius. Poposci adeundi copiam. Quaesivit, num rescriptum haberem clementiae tuae. Respondi, habere. Retulit, non posse me nisi in Consistorio videri. Dixi, non esse hunc morem sacerdotalem; certe esse aliqua, de quibus secreto * deberem * sermo. cum suo Principe confabulari. Quid plura? Consuluit eum; sed eadem referenda credit, ut liqueret etiam priora ex illius arbitrio deprompta. Dixi tamen, alienum id quidem a nostro munere, sed me recepto officio non defuturum: gratam mihi esse humilitatem in tuo praesertim, & quod verum est, fraternae pietatis negotio. Ut sedit in Consistorio, ingressus sum, assurrexit, ut osculum daret. Ego inter Consistorianos steti. Hortari ceperunt alii ut ascenderem: vocare ille. Respondi ego: Quid oscularis eum, quem non agnovervis? si enim me agnovisses, non hoc loco videres. Commotus es, inquit, Episcope. Non inquam injuria, sed verecundia, quod alieno confisso loco. Et prima, inquit, legatione ingressus es Consistorium. Nec illud, inquam, mei erroris fuit: vocantis, non ingredientis vitium est. Cur, inquit, in-

K k k k 3 gref-

gustum Legatione functus videtur. Neque enim Justina hominem hesternae die, ut ita dicam, sibi infensissimum tam cito eo honore exornasset, praesertim cum Maximus Arianos persequeretur.

Hinc patet, memoratam Ambrosii persecutionem anno praecedenti contigisse: neque enim intra trimestre spatium, Ambrosii & iterum Domini Legationes, ac Maximi in Italiam irruptionem contingere potuisse affirmabit, qui locorum distantiam consideraverit; cum Maximum Treveris, Valentinianus Mediolani vel Aquileia subfisteret. Zosimus scribit, Dominum Aquileia Legatum destinatum. Maximus certe labente autumno Alpes superavit, cum circa hiemem gelu rigeant, exercitibus plane impervia. Confirmantur haec omnia ex Prospero Tyrone, in cuius Chronico per annos Imperii Romanorum Imperatorum ab obitu Valentis usque ad Valentiniani III. necem digesto, anno

XLVII.

Relatio Ambrosii de sua legatione.

XLVIII.

Ambrosius queritur haberi contemptui.

* sermo.

VIII.

Ex ea Legatione persecutio annis innotescit.

CHRISTI
387.SIRICII PAP.
3.VALENTIN. 12. IMP.
THEODOSII 9.

gressus es? Quia, inquam, tunc ut inferiori pacem petebam, nunc ut equali: Cujus, inquit, beneficio equali? Respondi: Omnipotentis Dei, qui Valentiniano regnum, quod dederat reservavit.

XLIX.

Querela
Maximi in
Ambrosio.

Ad postremum erupit, dicens: Quoniam me lufisti, ut ille Bauto, qui sibi regnum sub specie pueri vendicare voluit, qui etiam barbaros mihi immisit, quasi ego non habeam quos possim adducere, cum mihi tot millia barbarorum militent, & annonae a me accipiant. Quod si ego tunc, quando venisti, non essem retentus; quis mihi obstitisset, & virtuti meae? Ad haec ego leniter: Non opus est, inquam, ut commovearis, cum causa nulla sit commotionis: sed patienter audias quae referantur istis.

(a) Isai.

1.

(b) Psal.

67.

Ambrosii
fortis de-
fensio.

Propterea & ego veni, quia prima legatione dum mihi credis, per me deceptum te esse asserebas. Gloriosum mihi est hoc pro salute pupillae Imperatoris. Quos enim Episcopi magis quam pupillos debemus tueri? Scriptum enim est (a): Judicate pupillo, & justificate viduam, & eruite injuriam accipientem: & alibi (b): Judicis viduarum & patris orphanorum. Tamen non exprobrabo beneficium meum Valentiniano. Ut verum eloquar: Ubi ego tuis legationibus obstiti, quo minus influeres in Italiam? quibus rupibus? qua acie? quibus numeris? An vero corpore meo clausi tibi Alpes? Utinam hoc meum esset: objectionem non timerem, non vererer criminationes tuas. Quibus promissis lusi te, ut paci acquiesceres? Nonne intra Gallias juxta urbem Moguntiacum Comes Victor occurrit mihi, quem direxisti, ut pacem rogaret? In quo ergo te fessellit Valentinianus, qui prius pacem a te rogatus est, quam postularet? In quo fessellit Bauto, qui devotionem Imperatori exhibuit suo? an quia Principem suum non prodidit? In quo ego te circumscripsi? Qui ubi primum veni, cum diceres quod Valentinianus ad te quasi filius ad patrem venire deberet; responderim, non esse aequum, ut aspero biemis tempore puer cum matre vidua penetraret Alpes; sine matre autem tanto itinere dubiis rebus committeretur. De pace nobis legationem commissam, non de adventu ejus promissionem; spondere nos id non potuisse, certum est, quod mandatum non erat; me certe nihil spondidisse; adeo ut diceres: Expectemus quid Victor responsi ferat. Illum autem, liquet, me retento, pervenisse Mediolanum, negatumque ei quod postulabat: de pace tantum conspirare studia, non de adventu Imperatoris, quem moveri non oporteret. Pra-

PAGIUS

CCCLXXXVI. legitur: Justina mater Valentiniani Arianos favens in Ambrosium & omnem Mediolanensem Ecclesiam diversa injuriarum genera sengerit. Reliquia Gervastii & Protasti Martyrum ab Ambrosio primum Mediolani reperta. Hymni

sens eram, ubi Victor rediit. Quo modo ergo revocavi Valentinianum?

Legati iterum missi ad Gallias, qui ejus adventum negarent, apud Valentianum Gallorum me reppererunt: milites utriusque partis qui sustodirent jagamontium offendi revertens. Quos ego tuos revocavi exercitus? quas de Italia reflexi aquilas? quos immisit barbaros Bauto Comes? Et quid mirum, si hoc Bauto fecisset Transrhenanus genere, cum tu minteris Imperio Romano barbarorum auxilia, & turmas translimitanas, quibus comneatus provincialium tributa solvebant? Vide autem quid interstet inter tuas minitaciones & Valentiniani Augusti pueri mansuetudinem. Tu flagitabas quod barbarorum stipatus agminibus Italia te infunderes: Valentinianus Hunnos atque Alanos appropinquantes Galliae per Alemanniae terras reflexit. Quid habet invidiae, si Bauto barbaros cum barbaris fecit decernere? quoniam dum tu militem Romanum occupas, dum is aduersum se utrinque praetendit, in medio Romani Imperii sinu Juthungi populabantur Rhaetias, & ideo aduersus Juthungum Hunnus accitus est. Idem tamen quia de finitimo proterebat Alemanniam, & jam vicina mali urgebat Gallias, coactus est triumphos suos deserere, ne tu timeres. Confer utriusque factum. Tu fecisti incurfari Rhaetias: Valentinianus suo tibi auxilium redemit.

Aspice illum quoque qui tibi ad dexteram assistit, quem Valentinianus, cum posset suum dolorem ulcisci, honoratum ad te redire fecit: tenebat eum in suis terris, atque in ipso nuncio necis fraternae frenavit impetus; nec tibi vicem, etsi non parilis dignitatis, ejusdem tamen necessitudinis retulit. Confer ergo, te iudice, utriusque factum. Ille tibi fratrem tuum viventem remisit; tu illi vel mortuum redde. Quid illi reliquias germani abnegas, qui tibi aduersum se auxilia non negavit? Sed vereris, ne exuviarum reditu renovetur militibus dolor: hoc enim allegas. Quem viventem deseruerunt, eum defendent peremptum? Quid eum mortuum times, quem occidisti, cum posses servare? Hostem, inquis, meum peremi. Non ille tuus hostis, sed tu illius. Ille jam non sentit defensionem: tuam causam considera. Si quis aduersum te hodie Imperium in his partibus usurpandum putet; quero, utrum te hostem illius dicas, an illum tibi? ni fallor, usurpator bellum infert, Imperator jus suum tuetur. Ergo quem non debueras occidere, ejus reliquias vel fra-

Ambrosii compositi, qui nunquam ante in Ecclesiis Latinis modulis canebantur. Haec doctus Card. Norisius in Opusculo laudato, & Hermantius in Vita Gallica Sancti Ambrosii.

L.

Ambrosius
magis
urget Ma-
ximum.

LI.

Apologia
pro Va-
lentinia-
no.

LII.

De Hygi-
no Episco-
po.CHRISTI
387.SIRICII PAP.
3.VALENTIN. 12. IMP.
THEODOSII 9.

fratris exuvias, pacis tuae obsides. Et quo modo allegabas, quod eum non mandaveras occidi, quem prohibes sepeliri? Poverit igitur credi, quod ei non invideris vitam, cui etiam sepulturam invidis?

LII.

Invectiva
in Maxi-
mum.

Sed ad me revertar. Audio te queri, quod se ad Theodosium Imperatorem potius contulerint, qui sunt cum Valentiniano Imperatore. Quid igitur futurum sperabas, cum tu refugientes eos ad poenam posceres, captos necares; Theodosius autem muneribus ditaret, donaret honoribus? Quos, inquit, occidi? Respondi ei, Bailonem: at quem virum? qualem bellatorem? Haecine fuit iusta causa exitii, quod Imperatori suo fidem servavit? Non ego, inquit, eum iusti occidi. Respondi: Hoc audivimus, quod occidi iustus sit. Sed, inquit, si ipse sibi vim non intulisset, jusseram eum deduci Cabillonum, & ibi vivum exuri. Respondi: Ergo propterea & illud creditum est, quod eum occideris. Quis autem sibi parcendum putaret, cum occisus sit bellator strenuus, miles fidelis, Comes utilis?

LIII.

Ambrosius
abstinet a
communica-
tione Epi-
scopo-
rum.

Ita tum discessi, ut se tractaturum diceret. Postea cum videret me abstinere ab Episcopis, qui communicabant ei, vel qui aliquos devios licet a fide ad necem petebant; commotus eis iussit me sine mora regredi. Ego vero libenter, etsi me plerique insidias evasurum non crederent, ingressus sum iter, hoc solo dolore percitus, quod Hyginum episcopum senem in exilium duci comperi; cui nihil jam nisi extremum superasset spiritus: cum de eo convenirem comites ejus, ne sine veste, sine plumatio paterentur extrudi senem; extrusus ipse sum. Haec est expositio legationis meae. Vale Imperator, & esto tutor aduersus hominem pacis involucro bellum tegentem. Haec tenus ad Valentinianum Ambrosius.

LIV.

(a) Paulin.
in Vit. S.
Ambr.Maximus
quomodo
excommuni-
catus ab
Ambrosio.

LV.

Ad ipsum etiam Maximum idem alludit, dum in oratione habita in funere Valentiniani haec ait (a): Felicius Episcopus persequatur Imperatores, quam diligant. Quanto mihi beatius Maximus minabatur? in illius odio laus erat, in horum amore supplicii feralis haereditas. Meminit hujus ad Valentinianum Ambrosii relationis Paulinus, atque ait: Ipsum vero Maximum a communionis consortio segregavit, admonens, ut effusi sanguinis Domini sui, & (quod est gravius) innocens, ageret poenitentiam, si sibi apud Deum vellet esse consultum. Haec ipse: quae quidem sic intelligenda sunt, quod ibi Treveris cum esset, nec cum ipso voluit communicare, nec cum Episcopis illi communicantibus, quod essent partis Ithacianae, cujus superioris mentio facta est.

Quisnam autem Hyginus ille fuerit, quem in exilium adeo inhumane crudeliterque deportari a faellitibus tradidit Ambrosius; haud facile colligi omnino potest: scimus tamen ejus nominis Episco-

pum hoc tempore vixisse in Hispania hostem acerbissimum Luciferianorum schismaticorum, in quem Marcellinus ac Faustinus eo libello, quem Theodosius obtulerunt, vehementer oblatrant, more suo Catholicos omnes magni nominis viros calumniis fugillantes. Fortasse hic idem ipse, qui apud Severum Adiginus scriptus reperitur, Episcopus Cordubensis, primus qui aduersus Priscillianum haereticam, detegendo nefanda ejus scelera, concitare Episcopos coepit.

LVI.

Legatio
Domini
qualis.

Quod autem ad Valentinianum Imperatorem spectat: imprudens nimis Ambrosii admonitionem illam neglexit; quae cavendum sibi Maximum esse, quod sub pacis involucro bellum tegeret, ultimis verbis epistolae inculcarat. Sed minime considerans, Dei sacerdotem eo modo, divino spiritu eam tractasse causam, quo dolo agentis Maximi detegeret animum, ut cautum ipsum redderet; ne pulchro pacis & securitatis nomine ab eo decipi posset; incaute nimis alium mox ad eundem Maximum Legatum mittit, Domini nomine, qui ab eo deceptus est, nesciensque Maximum post se in Italiam duxit. Haec autem quo modo se habuerint, Zosimus ita describit (b): Itaque

(b) Zosimi
i. 4.
Valentinianus Dominum hanc ob causam, ob pacem scilicet firmiorem statuendam, ablegat, hominem natione quidem Syrum, sed nota melioris familiarem, quippe regni potestatisque particeps, fide pariter & uti rerum praestare ceteris videbatur: & quicquid alioqui Princeps alio nemine conficio facere volebat, huic in primis credendum statuerat. Igitur profectus ad Maximum Dominus, capitibus legationis omnibus expositis, omni cum observantia comitateque receptus est: nam & dignabatur eum honore Maximum eximio, & tanta munerum mole satiabat, ut Imperatorem Valentinianum nullum huic parem habiturum amicum Dominus existimaret. Ac poterat usque adeo Dominum decipere Maximus, ut etiam partem exercitus sui cum eo mitteret, quae Imperatori Valentiniano auxilio contra barbaros Pannoniis imminentes esset. Posteaquam hac consecutus Dominus abiisset, seque jactaret copia & magnitudine munerum, quae acceperat, & concessorum sibi sociorum satellitio; viam ducentem ab Alpibus imprudens Maximo faciliorem reddebat. Quod Maximus futurum prospiciens, eoque nomine cuncta molitus, universis cum copiis subsequerebatur, tacite praemissis in itinere custodiibus, qui omnem curam adhibebant, ne cursu quis praetergressus, Maximi transitum in Italiam Domini comitibus renunciaret. Quae sane custodia erat perniciosa: nec enim latere poterant, qui parte Alpium arctissima proficiscebantur. Cum igitur intelligeret, Dominum cum suis

CHRISTI
387.SIRICII PAP.
3.VALENTIN. 12.
THEODOSII 9. IMPP.

fuis Alpes, qua sunt angustissima, cum montibus inuis penetrasse; atque eis præterea locis, quæ post Alpes erant palustris, militumque copias impedire poterant, hostile se nullam agmen adversum inventurum speraret; omni cum celeritate Italiam, nemine præpediente, ingressus, Aquilejam copias ducit. Hæc de adventu clandestino Maximi in Italiam Zosimus.

LVII.

In negotiorum functionibus viri Dei cæteris præstant.

Puto sentis, lector, ambarum legationum exemplis, quam præsent prudentia & consilio, instinctu divini spiritus Dei ferri in obeundis magnis negotiis, illis, qui prudentia tantum innitentes sæculi, in gravissimas prolabantur difficultates. Ecce tibi S. Ambrosius spiritu consilii & fortitudinis, quo detegat strophas Maximi, magnis animis in eum Legatus invehitur: Dominus vero vanis deceptus illecebris, cladem secum in Italiam intulit. Quis autem prima facie factum utriusque inspiciens, non Ambrosium inurbanum, illiberalemque eo modo tam alere dureque agentem cum Maximo iudicasset; Dominum vero dexterrimum virum, & in obeundis negotiis solertissimum, quippe qui arte adeo sibi devinxisset, addixissetque Maximum Valentiano, cum tot tantisque ab eo muneribus donatus & frequentatus officiis esset, atque auxiliari ab illo copias ad oppugnandos ingruentes barbaros accepisset? Sed exitus declaravit, cuiusnam functio divini dono consilii administrata fuerit.

LVIII.

Valentiniani fuga cum Iustina.

At quid Valentinianus, cum Maximus superatis ex improvise Alpibus, visus est in Italia? pergit narrare Zosimus in hæc verba: *Valentiniano tam repentino casu præter spem omnem oppresso, metus incessabat ipsius familiares, ne Maximus eum vivum in potestatem redactum occideret. Quapropter navem ingressus, Thessalonicam profectus est cum socia navigationis Iustina matre, quæ Magnentium prius maritum habuerat (uti diximus) & illo sublato, propter eximiam formæ venustatem Valentiniano Principi juncta matrimonio fuerat: hæc Gallam quoque filiam secum adducebat. Cum tot emens maria Thessalonicam appulissent, usi legatione ad Theodosium Imperatorem, petebant, ut in hoc tempore petulantiam adversus omnem Valentiniani familiam exercitam vindicaret. Theodosius ad ipsam rei famam obstupefactus, luxus quidem illius nimis omnibus obviiscebatur, & paulum de insano voluptatum studio remittebat: verum habito consilio, visum fuit, ut ipse cum nonnullis a Senatu Thessalonicam se conferret. Quod ubi factum fuisset, de integro consultabatur, quid agendum esset; communicque decreto placuit, ut Maximi facinora punirentur: non enim illi homini vitam amplius concedendam, qui & Gratianum occidisset, ejusque regnum*

occupasset, & hunc successum adeptus, via quasi quadam progressus fuisset, ac fratrem illius relicto ubi principatu exisset. Hæc Zosimus, qui addit de foedere nuptiarum hoc eodem anno tunc inito, cum Gallam ex Justina, & Valentiniano seniori genitam Theodosius accepit in conjugem; licet anno superiori id factum Marcellinus tradat in Chronico. Quod vero ad Zosimum spectat: hic præmonuisse lectionem oportuit, ipsum more suo, quod jurasset proclium stylo agere, cum esset Gentilis, adversus omnes Christianos Imperatores, Theodosium sæpe fugillare, hominemque deliciis deditum affirmare, atque socordiae accusare: quæ quidem quam procul a veritate abhorreant; acta ipsa declarant; ut non sit opus pro eo texere apologiam: quam tamen teste S. Hieronymo, scimus elaboratam fuisse a sanctissimo atque doctissimo viro Paulino.

Theodosii nuptia cum Gal. la.

LIX.

Commendatum fuit Theodosii studium atque pietas in suscipiendo Valentiniano profugo Imperatore cum suis; de quo S. Augustinus hæc ait (a): *Post mortem Gratiani, pulsum ab eius interfessore Maximo Valentinianum ejus parvulum fratrem, in sui partes Imperii, tamquam Christianus, excepit pupillum; paterno custodivit affectu, quem destitutum omnibus opibus nullo negotio posse auferre, si latius regnandi cupiditate magis, quam benefaciendi charitate flagraret. Unde potius cum servata ejus Imperatoria dignitate susceptum ipsa humanitas & gratia consolatus est, &c. Quantis vero laboribus, periculis, & impensis eum in regnum restituere Theodosius conatus fuerit, inferius subdit: sed de his suo loco. Cæterum hanc ipsam contigisse vindictam ob contemptum atque persecutionem exagitatam dignissimum sacerdotem Ambrosium, omnibus ejus sæculi rem considerantibus perspicuum satis fuit, cum recens esset ejusdem anni rei gesta memoria: quod & Rufinus (b) atque alii post eum æque confirmant. Factum etiam divino consilio, Pacatus (c) ait, ut & Maximus innocentis Gratiani sanguinis reus, sceleris scelus adderet, quo Theodosio in eum puniendi vincendique necessitas imponeretur, daretque tandem ille de cruenta violentaque tyrannide pœnas. Sed quæ Maximi sunt reliqua prosequamur.*

(a) Aug. de Civit. Dei l. 5. c. 26.

Ultio divina in persecutores res Ambrosii.

(b) Rufin. l. 2. c. 16.
(c) Pacat. in Panegyric. Theod.

LX.

Auctor est Socrates (d), Maximum mississe Legatos ad Theodosium Imperatorem; a quo nec excepti, neque exclusi fuerunt, cum tamen ad vindicandum scelus sub silentio expeditionem in sequentem annum pararet; de cuius apparatu dicemus inferius. Porro ipse ingressus Maximi in Italiam, sicut repentinus, ita terribilis visus est: instar enim exundantis torrentis montium angustis coarctati, in planiciem se totum effundentis, cunctaque

(d) Socr. l. 5. c. 22.

CHRISTI
387.SIRICII PAP.
3.VALENTIN. 12.
THEODOSII 9. IMPP.

Clades illata a Maximo in Italiam.

(a) Pacat. in Panegyric. Theod.
(b) Ambr. epist. 8.

LXI.

(c) Ambr. epist. 57.

Ambrosii aitas.

PAGIUS

IX.
Ætas S. Ambrosii.

que sibi obviam secum trahentis; eam Italiane partem, quæ ipsi post Alpium descensum occurrit, immensa affecit clade; nobilesque tunc Civitates Placentiam, Reginum, Claternam, Mutinam, Bononiam, & alias dire exagitavit, prædatis divitiis, adductis Civibus in captivitatem, ut Pacatus (a) affirmat; quæ & pertingit Sanctus Ambrosius in epistola ad Faustinum, cum de sororis obitu illum consolatur; ubi hæc (b) inter alia; *Verum, inquit, hoc nobis commune non solum cum hominibus, sed etiam cum Civitatibus, terrisque ipsis est. Næpe de Bononiensi veniens urbe, a tergo Claternam, ipsam Bononiam, Mutinam, Reginum derelinquebas: in dextera erat Brixillum: a fronte occurrebat Placentia, veterem nobilitatem ipso adhuc nomine sonans; ad lævam Apennini inculta miseratus, & florentissimorum quondam populorum castella considerabas, atque affectu relegere dolenti. Tot igitur semistarum urbium cadavera, terrarumque sub eodem conspectu exposita funera non te admovent, unius, sanctæ licet & admirabilis femine decessione consolabilior habendam; præsertim cum illa in perpetuum prostrata ac diruta sint; hæc autem ad tempus quidem erepta nobis, meliorem illic vitam exigat? Hæc Ambrosius; quod adeo immani clade Civitates illæ affectæ essent, ut plane earum restitutione desperata penitus videri posset.*

Hujus quoque perditissimi temporis idem S. Ambrosius meminit in epistola ad Severum Episcopum in Campania; ubi inter cætera (c): *Nos autem objecti barbaricis motibus, & bellorum procellis, in medio versamur omnium molestiarum freto, & pro his laboribus & periculis graviora colligimus futura vitæ pericula, &c. At licet de Maximo nihil expresserit; tamen quod ipso existente Mediolanensi Episcopo, numquam nisi sub Maximo contigit Galliam Cisalpinam ejusmodi affici cladibus, sane quidem ea omnia de bello per Maximum hoc anno illato sunt necessario intelligenda. Sed & illud observa, hoc ipso anno Ambrosium, quod ipse testatur, vitam produxisse ad annum ætatis quinquagesimum tertium: ex quibus quot ipse vixerit annos, facile colligi possit; quod in Vita ejusdem a nobis collecta pluribus differuimus; quam tamen (quod posteriores cogitationes juxta illud Pyndaricum perfectiores esse soleant) in his præsertim quæ ad chronologiam spe-*

stant, secundum præsentem Annalium editionem restitue.

Sed mira quadam dispensatione factum est, ut licet in S. Ambrosium Maximus perinensus esse videretur, cum ipse communionem, & ipsi communicantium Episcoporum (ut vidimus) paulo ante fuerit execratus, verbisque durioribus eundem compellarit, adeoque ab eo alienatus discesserit, ut percussores post eum fore mittendos facile crederetur; nihilominus nec ipsi, nec ejus Ecclesiæ Mediolanensi quicquam negotii facilitatem appareat. Atqui licet ab incursione & grassatione hostium liber esset; aliis tamen ea mala patientibus socium se Christianæ charitatis unione conjunxit: quippe qui totus fuit in sublevandis egenis atque redimendis captivis, quorum causa sacra etiam vasa confregit; ex quo Ariani in eum oblatrandi occasionem arripere; ea enim erant vasa, quæ hoc eodem anno (ut vidimus) requisita nomine Imperatoris dare negavit. De his autem agens idem S. Ambrosius hæc habet (d): *Hoc maximum incipientium misericordiam, ut compatiamur alienis calamitatibus, necessitates aliorum quantum possumus juvemus, & plus interdum quam possumus: melius est enim pro misericordia causas præstare, vel invidiam perpeti, quam prætere inclementiam: ut nos aliquando in invidiam incidimus, qui confregerimus vasa mystica, ut captivos redimeremus; quod Ariani displicere poterat, nec tam factum displicere, quam ut esset quod in nobis reprehenderent. Quis autem est tam durus, immitis, ferrens cui displiceat quod homo redimatur a morte; femina ab impuritatibus barbarorum, quæ graviores morte sunt; adolescentula, vel pueruli, vel infantes ab idolorum contagiis, quibus mortis metu inquinabantur? Quam causam nos etsi non sine ratione aliqua gessimus; tamen ita in populo persecuti sumus, ut confiteremur, multoque fuisse commodius astrueremur, ut animas Domino, quam aurum servaremus. Qui enim sine auro misit Apostolos, & Ecclesias sine auro congregavit, Aurum Ecclesia habet, non ut servet, sed ut erogat, & subveniat in necessitatibus. Hæc ipse. Laudasse id in Ambrosio S. Augustinum, eundemque imitatum esse, Possidius (e) tradit. Egregium factum! erogando aurum, illæsam tutamque Civitatem servavit; sic ipse dux loco militum pauperes armans contra tyrannum.*

LXII.

Ambrosius totus in redemptione captivorum.

(d) Ambr. Offic. l. 2. c. 28.

Frangit Ambrosius sacra vasa pro redemptione captivorum.

(e) Possid. vit. S. Aug. c. 24.

cente, scripta videtur. Licet enim in ea neuter Tyrannus nominetur, series tamen vitæ S. Ambrosii existimandi fundamentum præbet, eum circa annum CCCXL. natum, ideoque anno CCCXCIII. quo Eugenius Tyrannus periit, quinquagesimum tertium ætatis annum attingisse.

CHRISTI
387.SIRICII PAP.
3.VALENTIN. 12. IMP.
THEODOSII 9.

LXIII.

Ambrosii
ad suos
exhorta-
tio.

Cum vero exemplo vicinarum Civitatum Cives Mediolanenses sibi quoque timerent; nisi cohibuisset Ambrosius, omnes ferme solum vertentes, solitariam Civitatem reliquissent: ipse vero quod sciret, divina existimo revelatione, cito torrentem illum exsiccandum, crebris eos sermonibus continuit intra moenia: unum illud vehementer inculcans, ut quoniam propter peccata ejusmodi flagella caelitus immitterentur, mox fore securos affirmaret, si peccata poenitentia digna delegerent; nam inter alia (a): Civitati e-riam non nisi propter Civium peccata infertur excidium. Desine ergo peccare, & Civitas non peribit. Quid fugis patriam, si vis salvus esse? tua potius peccata subterfuge. Si tu peccare desieris, victus est inimicus. Hæc & alia pluribus, aliisque sermonibus continens subditos sibi in officio poenitentiae. Errare quidem certum est Socratem (b), qui hæc refert ad tempora necis Gratiani: nam tunc Maximus stetit in Gallia, nec Valentinianus tum fugam arripuit.

(a) Ambrosii
serm. 85.(b) Socr.
l. 5. c. 11.

LXIV.

Maximus
mitior
redditus
omnes sibi
conciliare
studet.

Cæterum Maximus eo terrore ita exagitata illa Italiae parte, cum timorem vehementem aliis Provinciis incussisset, adeo ut nullum sibi jam adversari videret, Imperatoris aggressus est personam agere, non tyranni: & quo sibi, cum Senatam, tum etiam populum conciliaret, cunctis morem gerere etiam plus æquo studebat, indulgere Gentilibus, redde- re illis dempta per Gratianum sacrificia, restituereque sublatam in Capitolio aram Victoriae: quin etiam pro Judæis rescripsit, & alia id genus multa: sed & ne hac ex parte Catholicum populum concitaret, alia via illis inservire videri volebat, nempe in patrocinio Catholicæ fidei. Sed videamus in primis in quibus magno scandalo Judæis favit. S. Ambrosius rem gestam sic narrat (c): Nonne propterea Maximus destitutus est, quia ante ipsos expeditionis dies, cum audisset Romæ Synagogam incensam, edictum Romanam miserat, quasi vindex disciplinae publicæ? Unde populus Christianus ait: Nihil boni huic imminet: Rex iste Judæus factus est; defensorem istum disciplinae audivimus, &c. Hucusque Ambrosius; qui quidem impietati adscribit ejusdem Maximi cladem.

(c) Ambrosii
epist. 29.

LXV.

(d) Extat
2. 1. epist.
Rom. Pont.
pag. 48.

Sed ad conciliandos (ut dictum est) Christianorum animos, quam acerrimum se fidei Catholicæ exhibuit defensorem; indicat enim id ejusdem epistola ad Siricum Papam data, quæ sic se habet (d). [1]

Victor Maximus perpetuus triumphator Augustus Domino vere sancto Apostolico viro Siricio Episcopo salutem.

Accepimus litteras sanctitatis tuæ, quæ nobis fuere gratissima, quæque plane & nomini sacerdotis, & dignitati Urbis splendidissima convenirent. Fidei vero Catholicæ, de qua clementiam nostram consulere voluisti, quo majus circa me & speciale judicium divinitatis experior, hoc me confiteor curam habere majorem; qui videlicet ad Imperium ab ipso statim salutaris fonte conscenderim; & cui in omnibus semper conatibus atque successibus Deus fautor affuerit; cujusque hodie, & ut spero, perpetuo protector & custos esse dignetur, Pater carissime. Cæterum de Agricio, quem indebite ad presbyteris gradum conscendisse commemoras, quid religioni nostræ Catholicæ possum prestare reverentius, quam ut de hoc ipso, cujusmodi esse videatur, Catholici judicent sacerdotes? quorum conventum ex opportunitate omnium vel qui intra Gallias, vel qui intra quinque Provincias commorantur, in qua elegerint urbe constituam; ut iisdem residentibus & cognoscentibus, quid habeat consuetudo, quid legis sit, judicetur: hæc enim quæ libris sunt asserenda, & majorum nostrorum religiosissimis constitutis, ipsi possunt melius astruere qui norunt.

Quid Maximus ad
Siricum
Papam.

LXVI.

Cæterum id nobis animi, & voluntatis esse profitemur, ut fides Catholica, procul omni dissensione sumpta, concordantibus universis sacerdotibus, & unanimiter Deo servientibus, illæsa & inviolabilis perseveret. Nam noster adventus ita inquinata aliqua, & sceleratorum labe polluta deprehendit, & reperit, ut nisi nostra provisio atque medicina, quæ ex Dei summi timore veniebat, his opem celeriter attulisset, ingens profecto arvulso atque perditio fuisset exorta, & vix sananda postea vitia concrevisset. Cæterum quid adhuc proxime proditum sit Manichæos sceleris admittere, non argumentis, neque suspicionibus dubiis vel incertis, sed ipsorum confessione inter judicia prolatis, malo quod ex gestis ipsis tua sanctitas, quam ex nostro ore cognoscat: quia hujuscemodi non modo factu turpia, verum etiam fœda dictu, proloqui sine rubore non possumus: manu Imperatoris: Divinitas te servet per multos annos. Hæc Maximus.

Maximi
studium
pro fide
Catholica.

LXVII.

Quod autem ait de Manichæis, puto intelligendum de Priscillianistis; quorum hæreses Manichæis cognatas idem Maximus (ut vidimus) etiam gladio fuerat infecu-

CHRISTI
387.SIRICII PAP.
3.VALENTIN. 12. IMP.
THEODOSII 9.

fecutus. Quod autem ad Gentiles pertinet, vix credi potest quo plausu Maximus ab illis exceptus fuerit: quippe qui in Gratianum olim infens, & in Valentinianum puerum, quod ille sacra ipsorum vetuisset, hic autem petita licet non reddidisset; lætis aspiciunt oculis, quem idololatriæ vindicem sacrorumque restitorem diu desideratum essent consecuti nactique Pontificem. Maximi vero tunc laudes Symmachus Consularis, libro eo argumento conscripto, atque coram ipso (ut ait Socrates a) recitato, insigniter profecutus est. At de Maximo hætenus. Ad postremum, illud non excidat; hoc

(a) Socr.
l. 5. c. 14.
LXVII.

anno, cum tot turbis Orbis & Urbs rerum novarum motibus concuteretur, Urbanam Præfecturam gessisse Pinianum, prout Imperatorum rescripta (b) ad ipsum data declarant; qui adhuc Gentilis Melaniam juniorem, senioris neprem duxit uxorem, ut auctor est Palladius (c); ab ipsa autem conjuge perfectum esse redditum Christianum, idem affirmat; de quous locis plura inferius dicturi sumus. Corrigendum autem tum ex Codice Theodosiano, tum ex ejusdem S. Augustini epistolis, quod interdum Pimanus ab aliis, interdum vero idem Alpianus, vel alio modo dictus reperitur.

(b) l. 4. de
Princ. A-
gen. in reb.
C. Theod.
& l. 13. de
mendic. &
prof. eod. C.
(c) Pallad.
in Lausiac.

NOTÆ

[1] Epistolam Maximi Imp. ad Siricum, Constantius in notis ad hanc epistolam existimat, datam esse A. D. 385. nam in ea de Priscillianistis, sub Manichæorum nomine, inquisitis & punitis mentio fit; quod etiam fatetur Baronius. Priscillianus autem ejusque Socii A. D. 385, damnati sunt.

Mutata

Mutata vel adjecta a BARONIO hoc Tomo his
signis   notantur: rejecta hic vides.

A Nno Chr. 360. §. Christianæ, *ubi nunc legitur*, At Damasus, *usque ad ea verba*, prout &c. *legebatur*, dedicata vero opere Constantinæ.

Anno Chr. 361. §. Reliqua, *ubi nunc legitur*, anno Domini trecentesimo trigesimo septimo, *legebatur*, anno Domini trecentesimo vigesimo septimo.

Eodem anno. §. Eustathius, *ubi nunc legitur*, quod ex Manichæis, *usque ad ea verba*, quæ cuncta, *legebatur*, quod ex Eunomio videtur accepisse.

Eodem anno §. Si quis, *ubi nunc legitur*, ex officina Manichæorum, *usque ad ea verba*, ut plane intel-, *legebatur*, ex officina impij Eunomii, ut dictum est, hoc ipsos mutuatos esse, vel a Manichæis accepisse dici potest.

Anno Chr. 362. §. Hanc quidem, *ubi nunc legitur*, Libanium Rectorem Antiochenum, *usque ad ea verba*, Cum tamen, *legebatur*, Libanium Rectorem Antiochenum scriptorum Juliani, ut dictum est, cognitorem & arbitrum.

Anno Chr. 362. §. Quod vero ad tempus, *pro his verbis*, jam ante Valentis, *usque ad ea*, sed jam Luciferum, *legebatur*: eum nonnisi Valentis Imperij exordio Antiochiam remeasse. Ex his quoque intelligis, Theodoretum etiam falli, dum apud Meletium se recepisse filium illum Sacerdotis Apollinis, cum euperet fieri christianus, affirmat. Causa autem tantæ moræ, ut nonnisi post sequentem annum Meletius repetierit Antiochiam, illa esse potuit, quod audisset in ea Ecclesia creatum esse Paulinum Episcopum, quem sciret plurimi a civibus fieri: sed cum percepisset eos, qui suarum partium erant, nequaquam cum Paulino communiare, sed se ipsum expectare, ac pluribus literis sollicitare: cessit tandem, rediitque Antiochiam: sed cum careret Ecclesia, ubi cogeret suos (quod dictum est) foris in suburbia illos ad synaxim colligere opus fuit brevi illo spatio temporis quo ipsum facere sibi licuit. At de ritu ipsius suo loco agendum pluribus.

Anno Chr. 373. §. Quod autem ad hujus anni, *ubi nunc legitur*, ut vix fuerit aliquando audita, *legebatur*, nec fuerit.

Anno Chr. 377. §. Hoc pariter anno, *pro his verbis*, hætenus inscriptio Symmachi, *usque ad* §. At visis his, *legebatur*: Adeo homo dexterrimus novit se in amicitiam insinuare Imperatorum, ut quamvis adversariæ religionis cultor atque defensor esset, eos tamen ab iisdem assequeretur honores, quos nullus Christianorum hoc tempore accepisse legatur: ex quo illud quoque indignum accessit, ut fretus gratia Principum, atque potentia, simulque admiranda in dicendo facundia, audacter susceperit Gentiliæ superstitionis patrocinium, utpote inter Sacerdotes Deorum primarium locum obtinens, creatus eorum major Pontifex, ac summus facile futurus, nisi titulus ille soleret tribui dumtaxat Imperatori.

Sed inconcessa tentanti restitit ei Damasus, expertusque item est S. Ambrosium fortissimum adversarium, ac demum suæ ipsius petulantia Theodosium vindicem. Hæc autem omnia quo modo facta sint, ordine temporum dicenda erunt.

Anno Chr. 381. §. Qui autem Aquileiæ, *ubi nunc legitur*, primus ejus civitatis creatus Antistes, *legebatur*, primus ejus civitatis post longa dissidia, Ambrosio admonente (a), creatus Antistes.

(a) Ambr. ad Verceilens. ep. 82. Anno Chr. 383. §. Quod in primis occurrit, *ubi nunc legitur*, agens sextum, *legebatur*, agens octavum.

I N D E X

I N T O M U M Q U I N T U M

A N N A L I U M E C C L E S I A S T I C O R U M

B A R O N I I

Nota numeralis communis Annum Christi: Romana vero Numerum Marginalem significat.

A

Brahamus monachus in Syria celebris, 370. LXXXIII. Abstinentia monachorum Ponticorum, 367. CVII. Abstinentia nimia periculosa, 363. CIII. Acacius Lucius presbiter Arianus abolere penitus Concilium Nicænum conatus cum Eudoxio, 360. XXXIII. Apud Constantium omnium malorum auctor, 360. LII. Acacius Episcopus Cæsareæ hæreticus fidem pro tempore mutat, 363. CXXXIX. Acacius Cæsariensis recantat palinodiam, *ibid.* Acacius Episcopus Cæsareæ Palæstinæ moritur, 366. XXX. Ejus successores, *ibid.* Acacii lucubrationes, *ibid.* Acacius alter claruit Cæsareæ Palæstinæ, *ibid.* Acacius Beroensis sollicitus pro hac Catholica, 370. LXXVI. Acacius persuadet Juliano Sabæ ut veniat Antiochiam, *ibid.* Ipse comes S. Juliani Sabæ, cum venit Antiochiam, *ibid.* Acacius ordinatus Episcopus Beroensis ab Eusebio, 378. XLVIII. Acacius magni nominis monachus in Syria, 378. XVI. Quid petat ab Epiphano, *ibid.* Acaciani exagitati a Semiarianis, 362. CCXXXVIII. Acacianorum & Semiarianorum concordia, 377. V. Academicorum jactantia, 384. XXXVI. Academici a Platone Christianos accepisse dogmata jactabant, *ibid.* Acepimas monachus in Syria celebris, 370. LXXXIII. Acholius Episcopus Theffalonicensis superat Gothos victores, 378. XXX. Acholius Episcopus Theffalonicensis baptizat Theodosium Imperatorem, 380. I. Acholius Episcopus Theffalonicensis venit Romam ad Synodum, 382. III. Acta Synodi Aquilejensis, 381. LXXXV. Acta aliarum Synodorum. *Vide, Synodus.* Adefinus, seu Adiginus, Episcopus Cordubensis idem videtur cum Hygino a Maximo in exilium missus, 387. LV. Adelphii hæretici, iidem Massaliani, 383. XXXIX. Adelphius Massalianus detectus a Flaviano, 383. XXXVII.

Adelphius hæreticus damnatur, 383. XXXIX. Adolefcens filius Sacerdotis conversus ad fidem Christi, 362. CXXIV. Adolefcens innocens cedit tormentis, & mentitur, 367. XXIII. Adolefcens Christiani constantia, 362. LXXVI. Adolefcencia quibus a Basilio distinguatur annis, 382. LVII. Adonæus Julianus dictus, 362. LXXXIV. Adulationes Libanii de Juliano, 363. LXXII. Adulteria feverissime vindicat Valentinianus, 367. XXII. Aditus percussus a Valentiniano, 362. XXXVII. Ægypti Ecclesiæ a Juliano vexata, 362. CLVIII. Ægypti Episcopi ducti in exilium, 372. LXXXIII. Ægypti Episcopi favent Maximo, 379. XXV. Eorum nomina, *ibid.* Ægypti Episcopi, quod studuissent Maximo, non sunt vocati cum aliis ad Synodum Constantinopolitanam, 381. XIX. Ægypti Episcopi veniunt Constantinopolim, 381. LIII. Studiosi Gregorii, *ibid.* Qua occasione ei sunt adversati, 381. LIV. Ægyptiorum Episcoporum & Græcorum discordiæ in Synodo Constantinopolitana, 381. LIII. Ægyptii monachi in Syria celebres, 370. LXXXIII. Ægyptii monachi persecutione dire vexati ab Ariano, 372. LXXXV. Ægyptiorum Deorum abominationes detectæ a Georgio, 362. CLXIII. Ægyptiorum fana & idola a Graccho Prefecto Romæ dejecta, 383. V. Ægypti Gentiles Orgia celebrantes, 362. CLX. Ægyptii Gentiles ob sacra Mithræ in Christianos sæviunt, 362. CLXIII. Ægyptii Gentiles ab Apollonio conversi ad fidem, 362. CLX. Ægyptii Ethnici quid in Georgium Arianorum Episcopum, 362. CLXII. Emilianus martyr in Thracia sub Juliano, 362. LXXX. Fregit idola, *ibid.* Ætius cum Eudoxio vitam agit, eademque docet, 360. XXXIV. Ætiani dicti Eudoxiani, *ibid.* Ætius hæresiarca restituitur, & honoratur a Juliano, 361. XV. Ætius monachus in Syria, 375. XIV. Africana Ecclesiæ status sub Juliano, 362. CCLXI.

Afr.

Africana Ecclesia a Donatistis Firmique tyrannide vexatur, 373. XXXIV. Africana Ecclesia dejecta erigitur per decreta Romani Concilii, 386. III. Africanæ virgines sacræ mitrellis caput ornabant, 362. CCLXXII. Agapes in natalitibus Martyrum sublatae ab Ambrosio, 377. XIV. Agapes ab Ambrosio prohibitae in ecclesia fieri, 384. XXXV. Agapetus monachus in Syria celebris, 370. LXXXIII. Agapetus cum Herennio legatus ad Concilium Alexandrinum, 362. CLXXX. Agelius Novatianus mulctatur exilio, 366. XXI. Agelius Episcopus Novatianus moritur, 384. XLIII. Aginatus Vicarius Romæ, 369. III. Agilon iudex in causa aulicorum Constantii, 361. IX. Alaphion apud Gazam ab Hilarione curatus fit Christianus, 362. CXLIV. Albina mater S. Marcellæ, 375. VII. Albina S. Marcellæ mater discendi cupidissima, 382. XXXVIII. Albina matris S. Marcellæ transitus, 386. XLV. Albinus Pontifex idololatriæ ad Christum conversus, 382. XL. Alemanni a Gratiano in Gallia superantur, 378. XXI. Alemanni victi a Gratiano, 379. VI. Aletius maritus Rufinæ, & gener S. Paulæ, 382. XL. XLIV. Alexander sævus iudex Prefectus Antiochenis, 363. XXXIX. Alexandriæ succenset Julianus, quod Christiana esset, 362. CCXLIV. Alexandriæ laudes, 362. CCXLV. Alexandrina Ecclesia dire vexata a Georgio post Synodum Antiochenam, 360. LVIII. Alexandrina Ecclesia persecutionem patitur sub Juliano, 362. CCXLVII. Alexandrina Ecclesia quid a Valente perpeffa, 372. LXXI. Alexandrina Ecclesia quæ passa sub Lucio, 362. LXIX. Alexandrinæ Ecclesiæ Timotheus præficitur, 380. XVI. Alexandrinæ Ecclesiæ post obitum Athanasii calamitates, 362. LXX. Alexandrinæ Ecclesiæ Ariani Lucium præficiunt, 362. LXIX. Alexandrinæ basilicæ conflagratio, 362. CCXLVII. 363. VI. Alexandrinum Concilium sub Athanasio, 362. CLXXVI. Eiusdem auctor Liberius Papa creditur, 362. CCVI. Alexandrini Concilii canon de recipiendis lapsis Episcopis, 362. CLXXXIII. Transactio inter duos Episcopos unius Ecclesiæ, *ibid.* Alexandrini Concilii Synodalis epistola, 362. CXCI. Alexandrina Synodus confirmata a Romano Pont. 362. CCVII. Alexandrina Synodus sub Joviano Imperatore, 363. CXXXII. Alexandrina sedes prima post Romanam, 382. XIX. Alexandrini discerpunt & comburunt Georgium Episcopum Arianum, 362. CLXIV. Alexandrini arguuntur a Juliano ob relictos deos patrios, 372. CLXVI. Alexandrini invidiam patiuntur a Juliano ob Athanasium, 362. CCXLIV. Alexandrini in periculum adducti ob maris excrefceniam, 365. XXXVIII. Festum diem statuunt pro liberatione, 365. XXXIX. Alexandrini Catholici quam gravia passi, ex litteris Basilii potest intelligi, 372. C.

Ann. Eccl. Tom. V.

Alexandrini Catholici quam male habiti, 372. LXXIX. Heliopolim in Palæstinam amandati, *ibid.* Vetit lugere cladem, 372. LXXXI. Alexandrini pueri Catholici quanta passi, *ibid.* & seq. Alexandrini Episcopi dignitas & iurisdicctio, 381. LIII. Alexandrini Episcopi solemne erat quotannis universis Fidelibus Paschatis tempus significare, 380. XVII. Alexandrini Episcopi etiam Ariani scribebant Paschales epistolas, *ibid.* Alexandrinorum Catholicorum egregia confessio, 372. LXXVIII. Alexandrinus populus quam studiosus Athanasii, 362. CLXXIII. Alipius Augustini familiaris, 384. XXXIV. Alleluja vocis usus Rom. 384. XXVIII. In funere defunctorum cani solita, 384. XXIX. Ejus usus Hierosolymis, 384. XXVIII. Alleluja quomodo ab Ecclesia Hierosolymorum Romana accepisse dicatur tempore Damasi, *ibid.* Alleluja in ore balbutientium infantium, 382. XLI. Almachius Præfectus expurgat templum Matris, deorum, 362. LXXVII. Quid in eum Christi Martyres, *ibid.* Altare in domibus privatis ad Missæ sacrificium, 377. XVII. Altaria a Donatistis rasa, vel perfracta, & amota, 362. CCLXIX. Altare sedes corporis Christi, 362. CLXX. Ambitio quam misere homines agitet, 385. I. Ambrosius accipit a Probo provincias administrandas, 369. XXXVII. Ambrosius cur a Probo iustus agere ut Episcopus, *ibid.* Ambrosii primordia, 369. XXXIX. Ambrosii integritas, *ibid.* Ambrosii natalis tempus, *ibid.* Ambrosii parentes & educatio, 369. XXXVII. Ambrosius Insubriae, Liguria & Emiliae Præfectus eligitur, *ibid.* Ambrosio Episcopatum Probus Præfectus imprudens prænuñciat, *ibid.* Ambrosii atas cum Præfectus Mediolani electus est, 369. XXXIX. Ambrosii epistola ad Vercellenses quando scripta, 371. CXVI. Ambrosii studium in declinando Episcopatu, 374. VI. Ambrosius adhuc catechumenus eligitur, Episcopus, 374. VII. Ambrosii electio, 374. III. Quo modo divinitus facta, 374. VI. Ambrosius fugit Episcopatum, *ibid.* Ejus latæbræ, 374. VII. Ambrosius tandem acquiescit, 374. VIII. Ambrosius ordinatus bonis sese spoliavit, 374. IX. Ambrosius ordinatus libere arguit magistratus apud Imperatorem, 374. X. Ambrosii electionis tempus, 374. IX. Ambrosius quid cum Valentiniano Imper. 374. X. Ambrosius litteras a S. Basilio accepit, 375. XVIII. Eiusdem Ambrosii cum Basilio necessitudo, 375. XX. Ambrosii electio ab omnibus Episcopis probata, 375. XXI. Ambrosius quærit a Damaso Simplicianum, 375. XXII. Ambrosio Simplicianus a Damaso mittitur, *ibid.* Ambrosii vitæ institutio, 375. XXIII. Bonorum curam fratri delegavit, *ibid.* Amicus in sacrificiis, in concionando, in lites compefcendo, 375. XXIV. Ambrosii cubiculi ostium nullo oppanum velo, patens omnibus, *ibid.*

I i i 2

Am-

Ambrosii jejunia, *ibid.*
 Ambrosius quotidie celebrare consuevit, *ibid.*
 Ambrosii labores in obeundis muneribus Episcopatus, *ibid.*
 Ambrosii in secularibus negotiis sedulitas, *ibid.*
 Ambrosius & pauperes & nobiles viros ad convivium excipere solebat, *ibid.*
 Ambrosius ad convivium accedere non consuevit, *ibid.*
 Ambrosius militiam cuiquam suadere abstinuit, *ib.*
 Ambrosius indulget poenitentibus, 375. XXV.
 Ambrosii insignis humilitas & modestia, *ibid.*
 Ambrosius in pace Ecclesiae scribere commentarios aggressus, 377. IX.
 Ambrosius scribit in S. Lucam, *ibid.*
 Ambrosius scribit de Virginitate, 377. X. Quam cito ex discipulo factus sit doctor, *ibid.* Ad eum e remotis provinciis virgines veniebant sacrandae, *ibid.*
 Ambrosius vix Christianus de rebus Ecclesiae scribit, 377. X.
 Ambrosius componit clerum, 377. XIII. Scribit libros de officiis, *ibid.*
 Ambrosius clericos ex corporis habitu quales essent conicere solitus, *ibid.*
 Ambrosius corrigit pravos usus, superstitionem Kalendarum Januarii, Agapes in natalitiis Martyrum fieri solitas, 377. XIV.
 Ambrosius quos ad Ecclesiasticos ordines eligeret, 377. XIII.
 Ambrosii Romae adventus & miraculum, 377. XVII.
 Ambrosii in evellenda haeresi & Gentilicia superstitione diligentia, 377. XIV.
 Ambrosius Romae paralyticam sanat, 377. XVII.
 Ambrosius de fide scribit ad Gratianum, 378. XVI.
 Ambrosius victoriam certam Gratiano praenunciat, 378. XVII.
 Ambrosius usus lucubrationibus Basilii, 379. X.
 Ambrosii preces victoriae Gratiani causa, 379. VII.
 Ambrosius quid in petulantem Arianam feminam, 380. XVIII.
 Ambrosius Sirmii creat Anemmium Episcopum contradicente Justina, *ibid.*
 Ambrosius pati coepit persecutionem Justiniae, 380. XVIII.
 Ambrosio Sirmii ab Ariana femina injuria facta divinitus vindicatur, *ibid.*
 Ambrosio basilicam auferit Gratianus, quam Arianii petebant, *ibid.*
 Ambrosii libri de Spiritu sancto, 379. VIII. 381. XII.
 Ambrosius de Incarnatione Domini cur tractaverit, 381. XCVI.
 Ambrosius Macedonio ipsum ad Imperatorem non admittenti minatur id quod evenit, 381. CXI.
 Ambrosii apud Gratianum auctoritas, *ibid.*
 Ambrosius agit contra Priscillianum, 381. CIX.
 Ambrosius veniens ad Gratianum excluditur, 381. CXI.
 Ambrosius liberat damnatum ad mortem ingrediens per theatrum ad Imperatorem, *ibid.*
 Ambrosius venit Romam ad Synodum, 382. II.
 Ambrosius Gerontium diaconum illusionibus daemonum credentem corrigit, 382. XXIII.
 Ambrosius admonet Vercellensem Ecclesiam de nova haeresi, 382. XXXI.
 Ambrosii adversus Joviniani haeresim epistola, *ibid.*
 Ambrosius cohibuit furorem Maximi, & liberavit Italiam, 383. XIV.
 Ambrosius in se suosque Deum ulcisci rogavit quod merebantur populi, *ibid.*
 Ambrosius privatur Satyro fratre, *ibid.*
 Ambrosius fratris mortem dolet, 383. XV. Epitaphium scribit, 383. XVI.
 Ambrosius cupidus sepeliri apud Martyres, 383. XVII.

Ambrosius ad Maximum bis legatur, 383. XIX. Efficit ne continuo in Italiam irrueret, *ibid.*
 Ambrosium contumeliis afficit Justina, 383. XIX.
 Ambrosii legatio ad Maximum, *ibid.*
 Ambrosium quando scripsit libros de Fide ad Gratianum, 378. XVI.
 Ambrosius argumenta Symmachi pro restituendo cultu deorum refellit, 383. XLIII.
 Ambrosius respondet, & confutat Symmachum pro idolorum cultu agentem, *ibid.* Vicit Symmachum, 384. IX.
 Ambrosius acriter agit cum Valentiniano, ne Symmacho petita concederet, *ibid.* Vincit, 384. X.
 Ambrosius Symmachi libello respondet, 384. XI.
 Ambrosius erga Augustinum propensior, 384. XXXIII.
 Ambrosius corrigit morem epulas faciendi ad Memorias Martyrum, 384. XXXV.
 Ambrosius de jejuniis Sabbati, quid responderit, *ibid.*
 Ambrosius dicendi genus quale, 384. XXXIII.
 Ambrosius contra Academicos scripsit, 384. XXXVI.
 Ambrosius vexatur a Justina Augusta, 386. VIII.
 Ambrosium adeuntem Imperatorem sequitur populus, 386. X.
 Ambrosii constantia in resistendo Imperatori, 386. IX.
 Ambrosii libellus ad Valentinianum, cum recusat conferre cum Auxentio, 386. XVI.
 Ambrosio concionanti Angelus ministrat verba, 386. XXIV.
 Ambrosius abstinuit se a communione Ithacii ob causam sanguinis, 386. XXXVII. Et alii Episcopi, 386. XXXIII.
 Ambrosius dirissima patitur a Justina, 387. I. Paratur ei exilium, 387. II.
 Ambrosium in exilium perducere destinans Euthymius, ipse perducitur, *ibid.*
 Ambrosius negat dare basilicas, 387. III.
 Ambrosius a populo in basilica custoditur, 387. V. Concionem habet de sua persecutione die Palmarum, 387. XVII. Redarguit Tribunos, 387. XXII. & *seq.*
 Ambrosii constantia in defendendo basilicam, 387. IV. Et vasa sacra, 387. VII. 387. XVII.
 Ambrosius per Tribunos a basilica recedere jubetur, 387. V.
 Ambrosius jubetur dare vasa Ecclesiae, 387. VII. Resistit magna erga Deum fiducia, 387. VIII.
 Ambrosio infensum reddere Imperatorem conantur Arianii, 387. X.
 Ambrosius quantum consideret eleemosynis, 387. XIV.
 Ambrosius Hymnos scribit tempore persecutionis, 387. XV.
 Ambrosii epistola ad Marcellinam, 387. XIX.
 Ambrosio favent milites contra eum ab Imperatore missi, 387. XXIII. Maximus ejus causam suscipit, 387. XXXII. & *seq.*
 Ambrosius periculo basilicæ amittenda liberatur, & gratias Deo agit, 387. XXVI. Rufus agitur per notarium, 387. XXVII.
 Omnes fluctus sedantur magno Dei miraculo, 387. XXIX.
 Ambrosius superat omnes Imperatoris & adversariorum conatus, 387. XXXII. Ejus opera indigent Imperatores, 387. XLIV. & *seq.*
 Ambrosius nova querela exagitur, 387. XXVII.
 Ambrosio comminatus Caligonus poenas dedit, 387. XXX.
 Ambrosio dormienti Paulus Apostolus per visum apparuit, 387. XXXI.

Am-

Ambrosio pro justitia pugnanti omnia favent, 387. XXXII.
 Ambrosio Martyres Gervasius & Protasius revelati, 387. XXXVII.
 Ambrosii epistola ad Marcellinam de inventione Martyrum, 387. XXXVIII.
 Ambrosii gloria ex certamine, *ibid.*
 Ambrosio cedunt vires daemonum, 387. XLI.
 Ambrosio Sicarius immisus, 387. XLIII.
 Ambrosium percutere volenti iussu Justinæ brachium obriget, *ibid.*
 Ambrosio nocere nec demones possunt, nec aruspex, *ibid.*
 Ambrosius rogatur a Justina obire legationem ad Maximum, 387. XLIV.
 Ambrosius ad Maximum legatur, 387. XLV. Quid profecerit, *ibid.* Abstinet a communicatione Episcoporum, 387. LIII. Ejus prudentia commendatur, *ibid.*
 Ambrosii legationes duæ ad Maximum, 387. XLV.
 Ambrosii relatio de posteriori sua legatione, 387. XLVII.
 Ambrosius expositulatur cum Maximo, quod contemptui haberetur, 387. XLVIII.
 Ambrosius urget Maximum, 387. LII.
 Ambrosius abstinet a communione Episcoporum partis Ithacianæ, 387. LIII.
 Ambrosius quo modo excommunicavit Maximum, 387. LIV.
 Ambrosii legatio longe prudentior quam Domnini, 387. LVII.
 Ambrosii injuriarum causa vindicta divinitus illata, 387. LIX.
 Ambrosii ætas exacte deducta, 387. LXI.
 Ambrosius frangit vasa sacra pro redemptione captivorum, 387. LXII.
 Ambrosii persecutores ulciscitur Deus per Maximum, 387. LIX.
 Ambrosii vita ab Auctore scripta, 374. VIII. Ex Annalium chronologia restituenda, 387. LXI.
 Ambrosii studium in redimendis captivis, 387. LXII.
 Ambrosius Mediolanenses continet, ne fugiant metu Maximi, 387. LXIII.
 Amicitia quantum tribuat Nazianzenus, 371. XCVI.
 Ammianus Marcellinus erroris arguitur de ultima voluntate Constantii, 361. XVIII.
 Ammiani locus restitutus, 363. LXXV.
 Ammiani error de electione Joviani refellitur, 363. CXVII.
 Ammianus impudenter extorum inspectionem falso tribuit Joviano, 363. CXVIII.
 Ammianus historicus in Gratianum parum æquus, 383. XI.
 Ammianus monachus in Syria celebris, 370. LXXXIII.
 Ammon monachus ne feret Episcopus, præcudit sibi auriculam, 385. XXX.
 Ampelius Præfectus Urbis Romæ, 371. I.
 Amphiloohii de Basilio commentarius spurius, 363. LV. In eo refelluntur quæ de Libanio habet, 363. LXXII. & *seq.* Ejusdem censura, 378. X.
 Amphiloohii nomine vita Basilii spuria & falsa, 369. XLIII. Errores in Episcopatu & in morte ejus, *ibid.*
 Amphiloohii Iconii Episc. fides laudata lege Theodosii, 381. LXXIV.
 Amphiloohius Theodosium factum admonuit, 383. XXX.
 Amphiloohius agit contra Massianus, 383. XXXVI.
 Ampulla chrisimatis projecta, sed non fracta, 362. CCLXVII.
 Anabaptismus ab Hilario diacono quo tempore restitutus, 362. CCXXIV.
 Anastasia dicta ecclesia Novatianorum Constantinopoli, 361. XVI. 378. LVIII.

Anastasia balnearum Constantinopolis a quo denominata, 366. XXI.
 Anastasia ecclesia Gregorii Nazianzeni, 378. LVII.
 Anastasia dicata Dei genitrici Mariæ, *ibid.*
 Anastasia filia Valentis, 366. XXI.
 Anathema an & quando & a quibus inferendum, 382. XLIX. De anathemate non inferendo elucidantur loca Chrysofostomi, *ibid.* & *seq.*
 Anathematismi Romani Concilii adversus hæreses hujus sæculi, 373. XI.
 Anathematismi Gregorii Nazianzeni contra Apollinarem, 373. XVI.
 Ancyrana Ecclesia quibus hæresibus vexata, 373. XXXIV.
 Ancyranii Martyres sub Juliano, 362. LXXXII.
 Andragathius occisor Gratiani, 383. VII.
 Andronicus philosophus magia causa a Valente occidi iussus, 370. XCIX.
 Anemmius Episcopus Sirmiensis interfuit Concilio Aquilejensi, 381. LXXXIII.
 Anemmius Episcopus Sirmiensis venit Romam ad Synodum, 382. III.
 Angelos tutelares datos, etiam assertionem Gentilium constat, 361. XVII.
 Angelus prænuncius ordinationis Joannis Chrysofostomi, 386. LIV.
 Angelus visus est ministrasse verba Ambrosio, 386. XXIV.
 Angelus liberat monachos in carcere positos, 362. CLIX.
 Angelus corripit S. Martinum, 386. XXIX.
 Anicii Probi præfectura Prætorii, 369. XXXVII. Delegat provincias Ambrosio, *ibid.*
 Animas ejusdem esse substantiæ cum Deo, Priscillianistarum hæresis, 381. CXIV.
 Animalia Ezechielis quid mystice, 361. pag. 34.
 Animas defunctorum juvari precibus viventium, 378. XIII.
 Animas defunctorum levare meritis Martyrum, 383. XVII. *Vide*, Suffragia, Intercessio, Defunctorum animæ.
 Annales signo Dei Genitricis decori, 361. pag. 34.
 Annalium quartus tomus instar diei unius, *ibid.*
 Annonam impediens perfringuntur a Nazianzeno, 367. XXXIII.
 Anomiani hæretici fex Arianorum, 360. LI.
 Anthimi & Basilii altercationes, 371. LXXXII.
 Anthimus Episcopus Tianensis in Basilium contumeliosus, 371. LXXXII. & *seq.*
 Anthimus avarissimus clericorum, 370. CXIX.
 Anthimus ob furorem dictus Martius, 371. XC.
 Anthimus vindicare sibi satagit Gregorium, 371. XCVII. Ira succensus in Gregorium propensorem erga Basilium, 371. XCVIII.
 Anthimus Gregorium ordinatum Episcopum a Basilio alienare conatur, 371. XCVII.
 Anthimus Gregorio infensus, 371. XCVIII.
 Anthimus Ecclesiam Salsimorum occupat repugnante Gregorio, 371. XCIX.
 Anthropomorphitarum hæresis, 370. CXIV.
 Antichristus ab Arianis invecus, 369. XI.
 Antichristi instare tempus creditum a Basilio, 372. CI.
 Antiochena Synodus in causa Meletii, 360. L. 360. LIV.
 Antiochiæ tres Episcopi eodem tempore, 362. CLXXXI. Et ob eam rem discordiæ Christianorum, 362. CCXIII.
 Antiochiæ & Charris, Juliano mortuo, humana cadavera reperiuntur, quorum exta inspicere solebat, 363. LXXI.
 Antiochiam Julianus quando proficiscitur, 362. LXXXI. Quæ scelera ibidem commiserit, 362. CLXXXV.
 Antiocheni benigne exceperunt Julianum, 362. LXXXI.

Antio-

Antiocheni derident Julianum, *ibid.* Carpunt barbam illius, 362. LXXXII.
 Antiocheni Julianum ob nefarium in Christum & Constantium odium vellicant, 362. LXXXVI.
 Antiochenorum in Julianum contumeliæ, 362. LXXXVII.
 Antiocheni exagitati stylo Juliani, 362. LXXXIV. & *seq.*
 Antiocheni frequentabant spectaculum Majumæ, 362. LXXXIX.
 Antiocheni Martyres sub Juliano, 362. XC. CXXVI. & *seq.* CXXXIII. & *seq.*
 Antiocheni genii numisma, 362. CXX.
 Antiochenus adolescens filius sacerdotis conversus ad Fidem Christi, 362. CXXIV.
 Antiocheni nova arte coguntur vesci cibis profanis, 362. CXXVI.
 Antiocheni quæ beneficia a Juliano acceperunt, 362. CXXXVI.
 Antiochenis Julianus infensus eos vexat, 362. CXXXIV. Iisdem reconciliatus honores tribuit, 362. CXXXVI.
 Antiochenis Julianus beneficia exprobrat, *ibid.*
 Antiochenis sævus Judex a Juliano relicus, 363. XXIX.
 Antiocheni civis Christiani de morte Juliani Vaticanum, 363. XXXII.
 Antiocheni Gentiles quid in Jovianum Imperatorem, 363. CXXIII.
 Antiocheni gravia passi ab Arianis, 370. LXVIII.
 Antiocheni exclusi ab Ecclesia ab Arianis, in agris agunt conventus, 370. LXIX.
 Antiochenum Concilium sub Joviano, 363. CXL. Ejus epistola ad Jovianum, 363. CXLI. Episcoporum subscriptio, 363. CXLII.
 Antiochenos dira passos a Valente S. Basiliius consolatus est literis, 370. LXXXV.
 Antiochenam Ecclesiam divisam schismate Basiliius per Athanasium optat in concordiam restituere, 370. LXXXVIII.
 Antiochia uno tempore Episcopi quatuor, 371. XII.
 Antiocheni licet inter se divisi, uniti tamen adversus Euzoium, 372. LIV.
 Antiochenum Concilium post obitum Valentis, 278. XXXV.
 Antiocheni Concilii legatio ad Ecclesias Orientis, 378. XLV.
 Antiocheno Concilio recta fides stabilitur, 378. XLIV.
 Antiochenum schisma, 362. CLXXXI. CXXIII. Eiusdem causæ, 381. XL. Quamdiu duraverit, 381. LI.
 Antiocheni cives partis Flaviani inclamabant anathema in Paulinum, 382. LII. & *seq.*
 Antiochena in Ecclesia qui Marcionitæ latebant, 386. LIX.
 Antiocheni Campitæ dicti, *ibid.*
 Antiochenæ Ecclesiæ in quatuor factiones diviso, 372. XLVII.
 Antiochenæ Ecclesiæ status tempore Chrysofolomi, 386. LVIII.
 Antiochena Ecclesia quot pauperes alere solita, *ib.*
 Antiochenæ Ecclesiæ discordiæ sub Valente, 370. LXXXVIII. Sine schismate perseverant, 381. XXVII.
 Antiochenæ Ecclesiæ diffidia subrogato Meletio Flaviano, 381. XCVII.
 Antiochena Sedes tertia, 382. XIX.
 Antiocheni Episcopi electio tractatur in Synodo Constantinopolitana mortuo Meletio, 381. XLII. Conficitur, 381. LI.
 Antiochenæ dissensionis causa tractatur in Synodo Constantinopolitana, 383. XXXII.
 Antiquitas retinenda, & novitas explodenda, 363. XCIX.
 Antonii Carafa Cardinalis obitus Ecclesiæ luculentus, 360. XVI. Eius scientia & mores, *ibid.* Eius lucubrationes, *ibid.*

Antonius Carafa Cardinalis de Ecclesiasticis literis optime meritis, 360. XVII.
 Antonius martyr Ancyra, 362. LXXIII.
 Antonii vitæ exemplum duos Agentes in rebus ad vitam solitariam inducit, 383. III.
 Antonii Magni vita quam proficua fuerit Augustino, *ibid.*
 Anthusa mater Joannis Chrysofolomi, 362. CXXXIII. Quam magnæ continentia, *ibid.*
 Annulum ferreum gestabat S. Macrina, 378. XLVI.
 Anisius Acholio sufficitur, 378. XLIII.
 Aphraatis monachi res gestæ sub Valente, 370. LXXI. Equum Imperatoris sanat, 370. LXXIV.
 Aphraates monachus pugnat pro fide adversus Valentem, 370. LXXI.
 Aphraatis miracula edita Antiochiæ, 370. LXXII. & *seq.*
 Apollinaris quantæ fuerit existimationis in Ecclesia, 373. XIV.
 Apollinaris errores, 372. X.
 Apollinaris Laodiceus poetis excultus facultatibus, 362. CCXC.
 Apollinaris antequam damnaretur haud rejectus a S. Basilio, 371. XLVIII.
 Apollinaris receptus in communionem a Sanctissimis viris antequam damnaretur a Damaso, 371. L. Audivit eum Antiochiæ S. Hieronymus, *ibid.* Receptus eum etiam S. Gregorius Nazianzenus, *ibid.* Se excusat Basiliius, 371. XLIX. 372. X.
 Apollinaris Hieronymum habuit auditorem, 371. L. 372. XLIII.
 Apollinaris concinnator novorum Psalmorum, 373. XIX.
 Apollinaris historiam sacram usque ad Saul carmine scripsit, 362. CCXC. Item multa alia, 362. CCXCI.
 Apollinaris hæresi damnata ab Alexandrina Synodo cur ipse non damnatus, 362. CCV.
 Apollinaris ut damnetur Basiliius rogat Damasum, 372. X.
 Apollinaris in Romana Synodo sub Damaso damnatur, 373. I. 382. XVI. & *seq.* Item Timotheus quidam, 373. VII.
 Apollinaris errores de mente Christi, 373. III.
 Apollinaris in Antiocheno Concilio damnatus, 378. XLIV.
 Apollinarem hæresim dissimulantem palam vincit Flavianus, 378. XXXVII.
 Apollinari hæresiarcha damnatur in Romano Concilio, 373. I. VII.
 Apollinaris magni nominis in Oriente, 373. XIV. Laudatus primo ab omnibus, ab omnibus pariter est impugnatus, *ibid.* Anathematismi Gregorii Nazianzeni contra Apollinarem, 373. XVI.
 Apollinaris hæreses numerantur ex anathematismis Gregorii Nazianzeni, *ibid.* Et ex aliis locis, 373. XIX.
 Apollinaris antequam damnaretur vitari non solebat, 371. L. 372. X.
 Apollinaris ab Ephrem delusus, 373. XXVII.
 Apollinaris liber glutino colligatis chartis nullius usus, *ibid.*
 Apollinaris obitus tempus, *ibid.*
 Apollinaris scripta, 373. XXVIII.
 Apollinaris aliis hæresibus viam aperuit, 373. XVI.
 Apollinaristæ se a Romana Ecclesia receptos falso jactabant, 373. XX.
 Apollinaristæ Christum hominem Dominicum vocabant, 373. XXIV.
 Apollinaristarum primus impugnator Athanasius, 373. XVII.
 Apollinaristarum progressus prohibitus, 384. XXXVIII.
 Apollinis Daphnitici sacerdos ob incendium templi torquetur, 362. CXII. Idem incendium

Christianis adscribit Julianus, 362. CXIII.
 Apollinis statûe descriptio, 362. CXX.
 Apollinis sacerdotis filius adolescens ad Christum convertitur, 362. CXXIV.
 Apollinem Daphniticum colit Julianus, 362. LXXXVII.
 Apollinis idolum cur redditum mutum, 362. XCVI.
 Apollinis templum Romæ conflagravit, 363. III.
 Apollinis templum in Daphne divinitus incensum, 362. XCIV. Cur non totum combustum, 362. CXV. Julianus illud juget, 362. CXXVII.
 Apollinis Daphnitici simulacrum quale, 362. CXX.
 Apollo Daphniticus Antiochenorum culpa minus factus, 362. LXXXVII. Eiusdem templi incendium, 362. XCII. Et causa, *ibid.*
 Apollo Daphniticus ob vicinas Reliquias S. Babylæ Martyris obmutuit, *ibid.*
 Apollonius monachus Orgia celebrantes reddit immobilis, 362. CLX.
 Apollonius & focii ab Angelo vinculis liberati, 362. CLIX.
 Apollonius monachus quid sub Juliano, *ibid.*
 Apologeticus Gregorii Nazianzeni de fuga sua, 366. VIII.
 Apollolorum basilicæ dedicatio Constantinopoli, 370. CXXXII.
 Apollolorum memoria celebris, 369. LI. Eius præconia ex Gregorio Nazianzeno, 369. LII. & *seq.*
 Apollonia Ecebolii rhetoris, 362. XIII.
 Apollonia Juliani, 361. III. Quando facta, *ibid.* Et solemniter consummata, *ibid.*
 Apollonia pœna multati a Theodosio, 381. LXXXIII.
 Apollonia intestabiles facit Theodosius, 381. LXXX.
 Apolloniarum supplicia a Deo illata, 362. CVIII.
 Apollonias in Julianum, 363. LXXXVII. & *seq.*
 Apparatus Juliani ad bellum Persicum, 363. XXII.
 Appellare Episcopum ad iudicium sæculare quantum sit nefas, 381. XC.
 Appellans ad Imperatorem Episcopus ab eo rejicitur, & pœna afficitur, 369. XL.
 Appellatio ad Imperatorem facta a Priscilliano, 385. XXII.
 Apronianus Præfectus Urbis persecutor, 362. CCLV.
 Apronianus Romam missus Præfectus, hostis Christianorum, 363. III.
 Aproniani præfecturæ, & ejus gesta, 363. IV.
 Aquæ Taurinæ locus exilii Flaviani, 362. CCLIII.
 Aquæ falsa exorcizabant parietes Ecclesiarum Donatistæ, 362. CCLXXXVI.
 Aquæ omnes a Juliano sacris contaminatæ miraculo exsiccantur, 362. XCVI. 362. CXXVI.
 Aquilejensis Ecclesiæ status tempore Hieronymi, 372. XLII. Quid in ea effecerit Valerianus, 381. LXXXII.
 Aquilejensis Synodi causa, 380. XIX. 381. LXXXI.
 Aquilejense Concilium quando ab Arianis peritum a Gratiano, 380. XIX.
 Aquilejensis Ecclesia floret sanctis, 372. XLII.
 Aquilejensis clerus nobilis sanctitate, *ibid.*
 Aquilejensis Concilii convocatio, 381. LXXXI.
 Episcoporum ejusdem catalogus, 381. LXXXII.
 Eiusdem Acta, 381. LXXXV. Epistola ad Imperatores, 381. XCII.
 Aquitania a Priscilliano polluitur, 381. CIX.
 Ara Victoris a Valentiniano Romanis concessa, 371. CXXX.

Ara Victoris restitui petiit Symmachus, 384. VII.
 Ara Victoris quando sublata a Capitolio, 362. CCXLIX.
 Ara Victoris restituendam petiit Senatus nomine Symmachus, 384. VII.
 Ara Victoris ubi Romæ, *ibid.*
 Arbetio judex in causa aulicorum Constantii, 361. IX.
 Arcadio præceptorem Christianum Theodosius quærit, 383. XXII. Arsenium diaconum a Damaso missum obtinet, *ibid.*
 Arcadius appellatus Augustus, *ibid.*
 Arcadii ætas, *ibid.*
 Arcadium coram magistro sedentem stare sine insignibus cogit Theodosius, 383. XXII.
 Arcadii & Bautois Consulatus, 385. I.
 Archiva Romana jacturam passa, 381. XXXI.
 Arcopolis terræmotu prostrata, 365. XLI.
 Arethufii Syria quid in Christianos, 362. CXLIX. Quid in Marcum, 362. CLI.
 Ariani Macedonianis conjuncti, 360. XXX.
 Ariani Donatistæ conjuncti, 360. XXXI.
 Ariarum hæresis quot hæreses progenuit, 360. XLIII.
 Ariana hæresis potentia Imperatoris prævalet, 366. XI.
 Ariana hæresis diversis capitibus sibilans, 378. XXXIII.
 Ariarum diversæ sectæ, *ibid.*
 Ariarum conciliabulum adversus Semiarianos, 366. XXVI.
 Ariarum in Gregorium Nazianzenum contumeliæ, 378. LIX.
 Ariarum mos fuit partes suas sæcularibus viribus defendere, 369. IX.
 Ariarum & Catholicorum differentia in Ecclesia propaganda, *ibid.*
 Ariarum fallaciæ & errores, 369. XII.
 Ariani Concilium generale petunt, 380. XIX.
 Ariani extra urbem conventus agunt, 381. IX.
 Ariana hæresis paucos Occidentis Episcopos laesecit, 371. CXXI.
 Ariani enecat baptismate filium Valentis Imperatoris, 370. XLVII. LI.
 Ariani vexant Antiochenos, 370. LXVIII.
 Ariani favore Justinæ tumultuari cœperunt, 380. XVIII. Agunt apud Gratianum de cogendo Concilio, 380. XIX.
 Ariani detrahunt Hymnis sacris ab Ambrosio scriptis, 387. XV.
 Ariana hæresis rivuli, 378. XXXIII.
 Ariani lege Gratiani perfricti, 378. XXXIV.
 Ariani Macedonianos exagitant sub Valente, 366. XXII.
 Arianos perfringit Nazianzenus, 366. XIII.
 Ariani non solum Catholicos, sed hæreticos etiam secum non sentientes sub Valente infectantur, 366. XX.
 Ariani commovent Gentiles in Athanasium, 362. CCXXXIX.
 Ariani Athanasio infensum reddere Jovianum conar. ur, 363. CXLIII. Eorum criminationibus quid responderit Jovianus, 363. CXLIV.
 Ariani insolentius agunt Constantinopoli, 380. VI.
 Ariarum blasphemiarum, 371. XXVII.
 Ariani Theodosium baptizare affectant, 379. XIV.
 Ariani Edeffæ a Juliano exagitati, 362. XIV.
 Ariani Concilium agunt in Galatia, 370. XIII.
 Ariani vexant Nicopolitanam Ecclesiam, 370. XX.
 Ariani proaces non valent edicto Imperatoris cohiberi, 379. XIV. Quanta in Gregorium Nazianzenum, *ibid.* & *seq.*
 Ariani & alii hæretici lege Theodosii cohibiti, 381. VIII.
 Ariani studere obscurare miracula sanctorum Martyrum, 387. XXXIX.

Ariani negant, & demones confitentur, 387, XXXIX. & seq.
 Ariani Episcopi cum torque incedere soliti, 381. XCIII.
 Ariani familiares Justinæ provocant Ambrosium ad disputationem, illudunt ei, sed ipsi male periere, 381. XCV. & seq.
 Arianorum obstinatio in Sanctorum negandis miraculis perstringitur, 387. XL. Eorum detegitur malitia, *ibid.* & 387. XLIII.
 Ariani miracula comprobantem hominem a demone obfessum mergunt in piscinam, 387. XLI.
 Ariani duobus Ambrosium ludentibus quid acciderit, 381. XCVI.
 Arianorum effrenata audacia, & furor contra Catholicos, 380. VI.
 Ariani ecclesiis pelluntur a Theodosio, 380. X. Urbe egrediuntur, *ibid.*
 Arianorum dolor ob templum Gregorio datum a Theodosio, 380. XIII.
 Arianorum sub Juliano in Athanasium persecutio, 362. CCXXXIX. Idem edicto Juliano solum mutat, 362. CCXL.
 Arianorum ritus glorificandi Patrem & Filium, 371. LXXXI.
 Arianorum erroris confutatio, 370. XXXI. & seq.
 Arianorum crudelitas in Catholicos, 370. XXXVIII.
 Arianorum persecutio adversus Ægypti monachos, 372. LXXXV.
 Ariani favore Imperatorum hæresim propagarunt, 369. IX.
 Arianorum persecutio qualis, 369. X.
 Ariani Antichristum invexerunt, *ibid.*
 Arianos idololatriæ simillimos fuisse, 385. XXXVIII.
 Ariani convenienti facultatem facit Valentinianus, 386. IV.
 Ariani post obitum Athanasii grassantur in Ecclesiam Alexandrinam, 372. LXVII. & seq.
 Ariani hæresis in Ecclesia Mediolanensi progressus ante Ambrosii ordinationem, 375. XXV.
 Ariani quidam ad fidem rectam convertitur miraculo viso, 386. XXXIV.
 Arianorum Synodus in Galatia, 370. XVI.
 Ariani quid commiserint in Ecclesia Constantinopolitana post Eudoxii obitum, 370. XXVI. Sub Valente, 370. XXX. & seq.
 Ariani ab Oriente pulsati, in Occidentem ad Justinam veniunt, 386. XI.
 Ariani dant poenas impietatis, 361. X.
 Ariana femina quid in Ambrosium ausa, 380. XVIII. A Deo punita, *ibid.*
 Ariani Episcopi recantant palinodiam sub Joviano in Concilio Antiocheno, 363. CXLII.
 Ariani homo captus relaxatur, 387. XXI.
 Ariani lege Valentiniani, immo Justinæ, permitti libere agere, 386. IV.
 Ariani a Juliano restituti, 361. XV.
 Ariani hominis conversio, 386. XXIV.
 Ariani lapidant Gregorium Nazianzenum, trahunt ad tribunal, 378. LIX.
 Arianorum persecutio acerbissima in Oriente, 371. XXIII.
 Arianorum blasphemias, 371. XXVII.
 Ariani persequuntur Novatianos & Macedonianos, 366. XX.
 Ariani Antiochiæ summa rerum potestates sub Juliano, 362. CVII.
 Ariani cupiunt videri Catholici, 363. CXLII.
 Ariani Episcopi profitentes fidem Catholicam permitti agere in suis Ecclesiis, 363. CXLIII.
 Ariani quid Constantinopoli in Catholicos sub Demophilo, 370. XXV.
 Arianorum scelera in sacras virgines & alios, 370. XXX. Eorumdem sævitia, 370. XXXIII.

Ario & Eunomio Anathema dicitur in Synodo Damasi, 373. XI.
 Arius major familiaris Augusti, 362. CCXLV.
 Arius Juliano carus, *ibid.*
 Arianzum rus Gregorii Nazianzeni, 362. LXVIII.
 Ariminensis Concilii res gestæ, 365. XIII.
 Ariminensis prava confessio lege Justinæ concessa, 386. VIII.
 Arintheus dux Catholicus præsto est Catholicis, 370. XXII.
 Arintheus dux exercitus Valentis, 370. LXVII.
 Arintheus Consul Christianus Catholicus, 372. I. Laudatus a S. Basilio, *ibid.*
 Aristaneta clarissima femina & pia quid apud Hilarionem, 361. XI.
 Armenia Ecclesias Basilium visitat, 371. XXXIV.
 Armenius Priscillianista occisus a Maximo, 385. XXIV.
 Armorici sedibus pelluntur a Maximo, 383. III. Eorum regio Britannis data, *ibid.*
 Arfaces Rex Armeniae captus a Sapore, & male habitus, 370. LXVII.
 Arfaces Rex Armeniae Christianus a Juliano despicitur, 363. XXVI.
 Arfacius Pontifex idolorum in Galatia, 362. CCCVI. Ad eum Juliani epistola *ibid.*
 Arsenius diaconus Romanae Ecclesie missus a Damaso ad Theodosium, magister datur Arcadio, 383. XXII. Stans docebat Arcadium, *ibid.* Eam ob causam a Theodosio reprehensus, *ibid.*
 Arsenius recedens ab Arcadio petit eremum, 383. XXIII.
 Arsenii vita emendatur, *ibid.*
 Arsenii laudes, 385. IX.
 Artabius Præfectus, 361. XVIII.
 Artemisæ uxoris Theodori viri clarissimi calamitas, 370. XCVIII.
 Artemius Martyr Antiochiæ, 362. XC.
 Artemius miles sub Constantino & dux Augustalis sub Constantio, *ibid.*
 Artotyritarum hæresis, 373. XXXIV.
 Aruspices adulantur Juliano, 363. XXXIII.
 Aruspices admonent Julianum, 363. XLI. XLVIII.
 Aruspicina a Valentiniano concessa sine magia, 371. CXXXIX.
 Aruspices frequentat Julianus, 362. XVII.
 Ascalonitæ Gentiles seviunt in Christianos, 362. CXLIV.
 Ascalone incensæ Ecclesie a Judæis sub Juliano, 363. VI.
 Asclepiades philosophus creditus causa incendii Daphnitici templi, 362. XCV.
 Ascodrogitarum hæresis, 373. XXXIV.
 Ascodrogitarum hæresis, *ibid.*
 Asella virgo sanctissima, 384. II.
 Asterius magnus Orthodoxus, 370. LXXXVI.
 Asterius cum Eusebio Legatus ex Synodo Alexandrina, 362. CXCVII.
 Asterii sophistæ Episcopi Ariani interitus, 370. LXXXI. Ejus scripta *ibid.*
 Athanaricus bellum gerit adversus Phritigerem, 370. CVIII.
 Athanaricus Gentilis idololatra statuum adorandum super currum collocat, 370. CXII.
 Athanaricus Rex Gothorum persequitur Christianos, 370. CV. CXI.
 Athanaricus victus virtute Crucis, 370. CXVI.
 Athanaricus Rex Gothorum pacem componit cum Valente, 370. LXVII.
 Athanaricus Rex Gothorum quando obiit, 381. X. Funus ejus, *ibid.*
 Athanasius adversus impugnatores divinitatis Spiritus Sancti primus infurrexit, 360. XXIII. Modestia ejusdem Serapioni scripta sua corrigenda tribuentis, 360. XXIX. Curat deliria quorundam Monachorum, 361. XLI. E latebris scribit contra Arianos, 361. LVIII.
 Athanasii reditus Alexandriam, 362. CLXXI.

Atha.

Athanasius rediens magna pompa suscipitur, *ibid.*
 Athanasius Episcopus Alexandrinus a Juliano liberatus, 361. XIII.
 Athanasius cum rediit Alexandriam, Concilium convocat, 362. CLXXVI.
 Athanasius diffensiones Catholicorum de substantia & hypostasi conciliat, 363. CLXXXIX.
 Athanasii probatio fidei ad Liberium Papam, 362. CCVIII.
 Athanasium Ariani Alexandria discedere cogunt sub Juliano, 362. CCXXXIX. & seq.
 Athanasius Alexandria contra Arianos Concilium convocat, 362. CLXXVI. Eiusdem Synodalis epistola, 362. CXCVIII.
 Athanasii ad Liberium epistola, 362. CCVIII.
 Athanasii epistola ad Ruffinianum, 362. CCIX.
 Athanasius rursus persecutionem patitur ab Arianis, 362. CCXXXIX.
 Athanasius recedit Alexandria, 362. CCXL.
 Athanasius fuga lapsus cludit quærentes se, 362. CCXLIII.
 Athanasius vaticinatus de proximo obitu Juliano, *ibid.*
 Athanasius quid passus a Juliano, 362. CCXLVI.
 Athanasius persecutione gloriosior, 362. CCXLVIII.
 Athanasius clam Alexandriam redit, 362. CCXLIII. Pro rectæ fidei defensione laborat, 363. CXXXI.
 Athanasius a Joviano restituitur, 363. CXXX.
 Athanasius percarus Joviano, *ibid.*
 Athanasius scribit ad Jovianum libellum fidei, 363. CXXXII.
 Athanasii epistola sive libellus fidei ad Jovianum, 363. CXXXIII. Emendatur in exordio, 363. CXXXVI.
 Athanasius creato Joviano Synodum Alexandriæ convocat, 363. CXXXII. Et fidei confessionem ad Imperatorem mittit, *ibid.*
 Athanasius ab Euzoio & Lucio Ariani Episcopis exagitatus, 363. CXLV.
 Athanasius vocatus ab Imperatore venit Antiochiam, 363. CXLVI.
 Athanasium Ariani Imperatori criminantur, *ibid.*
 Athanasius defenditur a populo contra Valentem, 370. III.
 Athanasius fuga evasit persecutionem Valentis, 370. IV.
 Athanasius agit apud Damasum de damnatione Auxentii, 369. XXXV.
 Athanasium ad suam Ecclesiam redire jubet Valens, 370. V.
 Athanasius mire ab Arianis metuebatur. *ibid.*
 Athanasius defenditur a populo, ne expellatur Alexandria, 370. III.
 Athanasius latebras captat, 370. IV.
 Athanasius ad suam Ecclesiam redire jubetur, 370. V. Cur non sicut alii exulavit, 370. VI.
 Athanasius excommunicat Præfectum Libyæ, 370. XCI.
 Athanasii & Basilii labores pro Ecclesia, 371. VII.
 Athanasius mittit Petrum Alexandrinum ad conciliandam Alexandrinam Ecclesiam, 371. VIII. & seq.
 Athanasius Basilii opera utitur in rebus magni momenti, 371. XXXIII.
 Athanasii officia erga Basilium, 371. XXXII.
 Athanasius scribit ad Basilium de lapsis recipientibus, *ibid.*
 Athanasius cur adversus Basilium commotus, 371. LI.
 Athanasius grate suscipit Melaniam, donat ei pellem ovinam, 372. XXXIV.
 Athanasius impugnavit Apollinaristas, 373. XVII.
 Athanasii scripta, 372. LXVI. Magna aviditate querenda, *ibid.*
 Athanasii librum Apollinaristæ corruerunt, 373. XXII.
 Athanasius agit causam pro Paulino apud Damasum, 372. L.
 Athanasius frumenti deportationem impedisse accusatur, 370. XXVI.

Ann. Eccl. Tom. V.

Athanasii obitus, 372. LXIII. Ejus laudes & scripta, 372. LXIV. & seq.
 Athanasio Petrus in Ecclesia succedit, 372. LXVII.
 Athanasius Episcopus Ancyrae interfuit Concilio Antiocheno sub Joviano, 363. CXLII.
 Athanasius Ancyranus qualis, 371. LII. Ejus laudes a Basilio prædicatæ, *ibid.*
 Athanasius Episc. Ancyrae interfuit Concilio Tyanensi, 365. XXVIII.
 Athanasii Ancyrani laudes, 371. LII.
 Attalus presbyter hæreticus, 381. XCIII.
 Attalus Arianos damnatur in Concilio Aquilejensi, 381. XCI.
 Attice loqui vetiti Christiani a Juliano, 362. CCXCIV.
 Avaritia clericorum cohibita lege Valentiniani, 370. CXVII.
 Audeus hæresiarum, 370. CXIV. Ejus errores, *ibid.*
 Audiani hæretici in Gothia, *ibid.*
 Avennius Episc. Sirmienensis creatur ab Ambrosio, 380. XVIII.
 Auguriis vacare vetitum, 382. XX.
 Augustinus impugnat Ticonium, 368. XXIV.
 Augustinus Romæ quid de Romanis scholis & Carthaginensibus, 370. CXXX.
 Augustinus cur Romæ studii operam dederit, *ibid.*
 Augustini natalis dies, 377. VII. Patris obitus, *ibid.*
 Augustini educatio, & a pietate discessio in Manichæos, *ibid.* De ejus futura conversione præcedens visio, 377. VIII.
 Augustinus Manichæorum auditor, 377. VII. Eorum dolis Carthagine seductus, *ibid.*
 Augustini conversio in fomnis matri significatur, 377. VIII.
 Augustini conversio in fomnis matri significatur, 377. VIII.
 Augustini conversionis signa divinitus data, *ibid.*
 Augustini conversio matris lachrymis adscripta quodammodo, 377. VII.
 Augustinus Romæ licet apud Manichæos, haud Manichæus, 383. XL.
 Augustinus in quibus minor Hieronymo, 382. XXV.
 Augustinus desperat de Manichæis, 383. XL.
 Augustinus Carthagine docens quæ passus, *ibid.*
 Augustini Romam adventus, *ibid.*
 Augustinus Manichæorum imperitiam agnoscit, *ibid.*
 Augustini Romam veniendi consilium, *ibid.*
 Augustinus Carthag. discedit matrem fallens, *ibid.*
 Augustinus Romæ apud Manichæum divertitur, *ibid.* Cum Manichæis versatur, *ibid.*
 Augustini falso adscripti sermones ad fratres in eremo quales, 382. XXVI.
 Augustinus in Helpidii scriptis non nihil proficit, 383. XL.
 Augustinus Romæ rhetoricam docet, *ibid.*
 Augustinus Mediolanum proficiscitur, 384. XXXII. Ejus professionis causa, *ibid.*
 Augustinus ab Ambrosio suscipitur, 384. XXXIII.
 Augustinus Ambrosium audit libenter, *ibid.*
 Augustinus Manichæis renunciat, ut Academicis adhæreat, 384. XXXIV.
 Augustinus ex concubina filium habuit, *ibid.*
 Augustini ætas, 384. XXXVI. 385. IV.
 Augustini respicientia ab erroribus, 384. XXXVI.
 Augustinus orat coram Valentiniano, 385. I.
 Augustinus scholam deserit, 385. III. Libros contra Academicos de Ordine, de Vita beata, & Soliloquia scribit, item de Immortalitate animæ, & de Disciplinis, *ibid.*
 Augustinus panegyricum dixit ineunte Consulatum Bautoe, 385. I.
 Augustini status cum Mediolani erat, *ibid.*
 Augustinus cupiditatum fluctibus jactatus, *ibid.*
 Augustinus disputat de finibus bonorum & malorum, 385. II.
 Augustinum Platoni nimium tribuisse poenituit, *ibid.*
 Augustinus Simplicianum adit, *ibid.* Vitam Antonii a Potitiano discit, 385. III.
 Augustinus ad fidei veritatem animum applicat, 384. XXXVI.

K k k

Au-

Augustini conversio, 385. III. Tempus conversio-
nis, 385. IV.
Augustinus quando Mediolanum reversus post con-
versionem, *ibid.*
Augustinus secedit in villam, 385. III. Quæ i-
bi scripsit, *ibid.*
Aulus monachus in Syria celebris, 370. LXXXIII.
Aulici Constantii quæ passi a Juliano, 361. VIII.
Aulici Juliani Christiani persecutionem passi, 362.
XXIV.
Aurelius Episcopus communicans schismaticis Ro-
mæ punitus, 371. CXXIII.
Aurelii Episcopi Carthaginensis litteræ commenti-
ciæ, 374. XI.
Aurelius quando factus est Episcopus Carthaginen-
sis, *ibid.*
Auriga Christianus adit S. Hilarionem, 362.
CXLIH.
Aufonii Galli Consulatus, 379. I.
Aufonius Gallus anni sui Consulatus bona, prædi-
xit, 379. II.
Auxentius Mediolani exagitur ab Hilario, 369.
VI. Ejus artes fallaces, *ibid.*
Auxentius fedet Mediolani favente Valentiniano
Imp. 369. XII.
Auxentius, licet Arianus, negat Arium, ut vi-
deatur Catholicus, 369. XIV.
Auxentii libellus fidei dolosus, 369. XV.
Auxentii fallaciæ ab Hilario detectæ, 369. XVII.
Auxentius decipit populum Mediolanensem & Im-
peratorem, 369. XVIII.
Auxentius quid in S. Hilarium, 369. XIII. & seq.
Auxentius lætus de victoria insultat in Catholicos
Episcopos, 369. XXVI.
Auxentius exagitat Eusebium Vercellensem, *ibid.*
Auxentius exagitat Philastrium Episcopum Brixia-
num, *ibid.*
Auxentius ab Evagrio exagitatus, 369. XXVI.
Auxentius a Concilio Romano damnatur, 369.
XXVII.
Auxentius in diversis Conciliis sæpe damnatus, 369.
XXXIII.
Auxentius cur fero damnatus, 369. XXXVI.
Auxentius nunquam expelli valuit ab Ecclesia Me-
diolanensi, sed sedit usque ad mortem, *ibid.*
Auxentii obitus, 373. I.
Auxentii duo, senior & junior, 386. XII.
Auxentius junior cur nomen mutarit, 386. XIII.
Auxentius ad publicam disputationem provocat Am-
brosum, 380. XV.
Auxentius delegit iudices laicos, *ibid.* Eisdemque
Gentiles, 386. XXIII.
Auxentius armatur in Ambrosium, 387. III.
Auxentius omnia movet in Ambrosium, *ibid.*

B

Babylæ reliquias Julianus asportari jubet, 362.
CI. Earumdem celebris translatio, 362. CII.
Babylæ reliquiæ mutum reddunt idolum loquax,
362. XCII. XCVI.
Babylonius equus Juliani interiit, 363. XXXIII.
Balio comes occisus a Maximo, 383. XII.
Balneæ Anastasianæ, 366. XXI.
Baptismalis fons in Vaticano, 384. XXIV.
Baptismi antiquos ritus sustulit Eunomius, 360.
XL.
Baptismi virtus, 381. LXXVIII.
Baptismi virtutem Massaliani negabant, 383.
XXXVIII.
Baptismi dilatio usque ad proveciam ætatem re-
prehensa, 377. XIV.
Baptismo Arianorum necatus filius Valentis Impe-
ratoris, 370. XLVII.
Baptismus Valentis Imper. per Eudoxium Aria-
num, 366. IV.
Baptizare mortuos, hæresis Marcionitarum, 386.
LXI.

Baptizari pro mortuis quid, 386. LXII.
Barbam Juliani carpunt Antiocheni, 362. LXXXII.
Barbam laudat Julianus, *ibid.*
Barba Juliani, 362. LXXXIII.
Barbari undique concurrunt in cladem Imperii Ro-
mani, 364. IX.
Barbari Crucis virtute depressi, 364. X.
Barbari ad fidem perducti, 372. CV.
Barbari Moguntiam invadunt, 368. V.
Barbari in Oriente grassati sub Valente, 376. VII.
Barbari insurgunt & prævalent, cum fides Catho-
lica vjolatur, 378. XVIII. 378. XXIII. 379.
XII.
Barbari sponte se subiciunt Theodosio, 381. X.
Barbarorum egressus, & confictatio adversus alios
barbaros, 379. VII.
Barfæ Episcopi Edeffeni exilium & Sanctitas, 371.
CX. Suffectus Lupus, 371. CX.
Basilica Apostolorum Constantinopolis quando con-
secrata, 370. CXXXII.
Basilicæ diversæ a templis, illæ permissæ Gen-
tilibus, hæc vetita, 382. LXVII.
Basilica S. Pauli a Valentiniano construitur, 386.
XXXIX. De hac Prudentii aliquot versus,
386. XLI.
Basilica Sicinini, 367. VII.
Basilius oppugnat Eunomium, 360. XXXVI. Au-
ctor Monachorum cœnobitarum in Ponto &
Cappadocia, 361. LI. Regulæ monachorum ab
ipso, non ab Eustathio elaboratæ, 361. LII.
Basilius Ancyræ Martyr, 362. LXXII.
Basilius Ancyrani duo, 362. LXXIII.
Basilius Cæsariensis a Juliano accersitur, 362.
VI. In fidei defensione acriter ex resistit, 362.
VII.
Basilius ad Julianum epistolæ fragmentum, *ibid.*
Basilius fidei assertio per epistolam ad Julianum,
ibid.
Basilius Monachi se ab eremo alienant, 362.
LIV.
Basilius vitæ institutio, *ibid.*
Basilius peregrinatio, 362. LV.
Basilius initiator presbyteratu, 362. LVI.
Basilius quæ passus ab Eusebio Episcopo Cæsa-
ræ, 362. LVII.
Basilius & Gregorius proficiunt in eremum,
362. LIX. Secessionis causa, 362. LXIII.
Basilius vitæ monasticæ institutio, 362. LXI.
Basilius fuga in Pontum, *ibid.*
Basilius de vita sua epistola, *ibid.* Quid ibi de
vitæ monasticæ ineundæ ratione, *ibid.*
Basilius in eremo accepit litteras a Libanio, 362.
LXIII.
Basilius Gregorium vocat ab eremo Pontica,
362. LXX.
Basilius cum Gregorio joci falsi, 362. LXIX.
Basilius & Gregorii locus eremi, 363. LXXXII.
LXXXVII.
Basilius & Gregorii professionis in eremum tem-
pus, 362. LXXII.
Basilio Magno adscribitur interitus Juliani, 363.
LV. Eiusdem visio de Juliano interitu, *ibid.*
Basilius cum Libanio congressus omnino falso asse-
ratur, 363. LXXIV.
Basilius cum Gregorio destinatus ad necem a Ju-
liano, 363. LXXX.
Basilius seorsum a Gregorio degit in eremo,
363. LXXXV.
Basilius & Gregorii in eremo vitæ ratio, 363.
LXXXIV. & seq. Mutuus amor, *ibid.*
Basilio agrotanti Gregorius explicat Psalmos,
363. LXXXIX.
Basilius ad Deum exclamatio de ejus in nos be-
neficiis, 363. XC.
Basilius & Gregorii in eremo distincta officia,
363. XCI.
Basilius quanti fecerit Gregorium, 363. XCII.
Basilius a Libanio laudatus, & in magno ho-
nore habitus, 363. XCIII.

Ba-

Basilius ad Libanium epistola, 363. XCV.
Basilius discipulus olim Libanii, *ibid.*
Basilius Libanium observat, *ibid.*
Basilius eloquentia excellens, 363. XCVIII. C.
Basilius quæ passus sit a Neocæsariensibus, 363. CI.
Basilius Apologia adversus calumnias Neocæsarien-
sium, & Sabellianorum, 363. CII.
Basilius calumniam patitur ob collectos mona-
chos, 363. CIII.
Basilius accusatur ambitus Episcopatus, 363. CV.
Basilius collegit monachos, 363. CVI.
Basilius regulæ vitæ monasticæ cæterarum fontes,
363. CXIII.
Basilius illustrator vitæ monasticæ, *ibid.*
Basilius Lampfacum ad Synodum vocatus, 365. II.
Basilius scribit litteras ad Synodum Tyanensem
de ineunda concordia cum Eusebio Episcopo
Cæsariæ, 365. XXX.
Basilius & Gregorius vocantur ex eremo ob per-
secutionem Valentis, 366. VI.
Basilius opera Gregorii ab eremo abstrahitur,
366. XII.
Basilius certamen inicit adversus hæreticos, 366.
XV. & seq.
Basilius Gregorium sibi socium adscivit in op-
pugnandis hæreticis, 366. XVI.
Basilius quomodo se habuit cum Eusebio, 366.
XVII.
Basilius qualis in functionibus Ecclesiasticis, 366.
XVIII. Explicat divinam Scripturam, 366.
XIX.
Basilius Eunomium scriptis exagitat, 366. XXIV.
Basilius epistola de formicæ natura quando scri-
pta, *ibid.*
Basilius tempore famis quid egerit, 367. XXXIII.
Basilius patrimonium erogavit in pauperes, 367.
XXXIV.
Basilius succedit Eusebio episcopo Cæsariæ, 369.
XLI.
Basilius ingressus in sedem tempus, 369. XLII.
Basilius quamdiu in Episcopatu federit, 369.
XLIII. Non sine miraculo Episcopus ordina-
tus, 369. XLIV.
Basilius officia erga Eusebium, 369. XLV.
Basilius fugam arripit, ne eligeretur, *ibid.*
Basilius ad Gregorium epistola post fugam data,
369. XLVI.
Basilius ad Gregorium epistola de electione per-
sonæ suæ in Episcopum, *ibid.*
Basilius ne eligeretur, agritudinem simulat,
369. XLVII.
Basilius laudes ex epistolis Gregorii senioris,
369. L.
Basilius non sine contradictione creatur Episco-
pus, 369. LX.
Basilius adversarii ministri Valentis Imper. 369.
LVIII. Patitur persecutores, ab exordio, *ibid.*
Basilius quomodo vicerit adversarios, 369. LIX.
Basilius creat presbyterum Petrum fratrem suum
primo anno sedis suæ, 369. LX.
Basilius matris obitus, 369. LXI.
Basilius fratres decem, 369. LXII. & seq.
Basilius litteræ ad Eusebium Samosatenum exu-
lantem, 370. XV.
Basilius epistolæ de Phortano hæretico, 370. XX.
Basilius Nicopolitanus ab Arianis vexatos hor-
tatur constanter agere, 370. XXI.
Basilius prædicat Nicopolitanis tranquillitatem
futuram, 370. XXII.
Basilius dira laborans agritudine non relinquit
Ecclesiæ curam, 370. XXIV. Mortuus credi-
tur, *ibid.*
Basilius certamen adversus Valentem, 370.
XXXVIII. & seq.
Basilius cum Modesto præfecto confictatio, 370.
XLI.
Basilius mira constantia, 370. XLII. Vincit Mo-
destum, 370. XLIV.
Basilius quid in Ecclesia cum Valente, 370. XLV.
Ann. Eccl. Tom. V.

Basilio decernitur exilium, 370. XLVII.
Basilius Modestum Præfectum sanat, 370. XLIX.
Basilius quid in Demosthenem principem coquo-
rum Valentis, 370. LII.
Basilius miracula, *ibid.*
Basilius invito Valente remanet in sua Ecclesia,
370. LIII.
Basilius Ephræm convenit divinitus monitus,
370. LV.
Basilius cum S. Ephræm Syro congressus, 370.
LVI.
Basilius cubiculum scrutantur apparitores Eusebii,
370. LIX.
Basilius coram Eusebio Præfecto sistitur, *ibid.*
Basilius certamen cum Eusebio Præfecto causa vi-
duæ servatæ, 370. LVII.
Basilius ignominia affectus ab Eusebio, 370.
LIX.
Basilius expoliari jubetur a Præfecto, 370. LX.
A populo liberatur, *ibid.*
Basilius servat Eusebium Præfectum a nece, 370.
LXI.
Basilius consolatus est litteris Antiochenos dira
passos a Valente Imperatore, 370. LXXXV.
Basilius agit apud Athanasium, quod Præfectum
excommunicasset, 370. LXXXVIII.
Basilius & Athanasii labores pro Ecclesia, 371.
VII.
Basilius legatio ad Occidentales, 371. IX.
Basilius tuetur causam Meletii adversus Pauli-
num, 371. XII.
Basilius pro curanda legatione ad Occidentales
litteras Meletii & Eusebii requirit, 371. XIV.
Basilius monendum censet Romanum Pontificem,
ne sine litteris Catholicorum ex Oriente Ro-
mam venientibus communicaret, 371. XX.
& seq.
Basilius de quibus admonet Romanum Pontifi-
cem, *ibid.*
Basilius legatio & litteræ ad Occidentales, 371.
XXII.
Basilius visitat Armeniæ Ecclesias, 371. XXXIV.
Basilius recipit Eustathium cum professione fidei
Catholicæ, 371. XXXVI. XII.
Basilius excusatio ob exceptum Eustathium, 371.
XXXVIII.
Basilius communionem respuit Theodotus Episco-
pus Nicopolis in Armenia, 371. XXXIX.
XLIII.
Basilius epistola ad Theodotum de rebus gestis
cum Eustathio, 371. XLIII.
Basilius undique exagitatus calumniis, 371. XLV.
Male audire cœpit etiam apud suos, *ibid.*
Basilius famæ detrimento fuit Eustathius, *ibid.*
372. IX.
Basilius ne ira percitus scriberet, triennio nihil
scripsit, 371. XLV.
Basilius admiranda patientia, 371. XLVI.
Basilius accusatur hæresis Apollinaris, 371.
XLVIII. Quomodo se excuset, quod commu-
nicaverit cum Apollinari, 371. XLIX.
Basilius male audit apud Athanasium Ancyra-
num, 371. LI.
Basilio a Neocæsariensibus suis hæreticus habi-
tus, 371. LIII.
Basilius facilitas in deponenda offensione, *ibid.*
Basilius semper & ab omnibus habitus Catholi-
cus ante calumnias illatas, 371. LIV.
Basilius defensio adversus calumniatores suos, 371.
LIII.
Basilius dum confutat Sabellium, trium deorum
accusatur assertor, 371. LV.
Basilius accusatur hæresis de Spiritu sancto, 371.
LVI. Scribit libellum de Fide, 371. LVII.
Basilius oppressus calumniis de omnibus dubitare
cogitur, 371. LVIII.
Basilius deplorat suas ærumnas, *ibid.*
Basilius doctrinæ juges exploratores, 371. LIX.
Basilius rursus hæresis accusatur, 371. LX. Ad-
mo-
K k k 2

monet eum Gregorius Nazianzenus, 371. LXI.
 Basilii in convivio accusatur hæresis, sed defenditur a Gregorio, *ibid.*
 Basilii defensio ab Auctore perspicue declarata, 371. LXIV. & seq.
 Basilii in concionando discretio: aliqua tacuit ad tempus, 371. LXVII.
 Basilii cum Gregorio inita conventio, 371. LXIX. A Gregorio laudatur, *ibid.*
 Basilii in scriptis adversus Eononium a multis impugnatus, a pluribus defensus, 371. LXX.
 Basilii qua in re accusatus fuerit hæresis, 371. LXXI.
 Basilii in hymno glorificationis cum, pro, & usus, 371. LXXI.
 Basilii in hymno glorificationis secuti sunt plures, 371. LXXV.
 Basilii ægrotans usque ad obitum, 371. LXXVII.
 Basilii malis pressus Athanasium litteris interpellet, 371. LXXXIX.
 Basilii pressus calumniis Gregorium Nazianzenum accersit, 371. LXXX.
 Basilii altercatio cum Anthimo Episcopo Tyanensi, 371. LXXXII.
 Basilii & Gregorii in prædicatione partita munera, 371. LXXXI.
 Basilii novos Episcopos creat in Cappadocia, 371. LXXXI.
 Basilii curat præficere Sedi Salsimorum Gregorium, *ibid.*
 Basilium acriter accusat Gregorius ob Salsimorum Præfecturam sibi delatam, 371. LXXXVIII.
 Basilii laudatur a Gregorio, 371. XCIII.
 Basilii expositulatur litteris Gregorius, 371. XCIII.
 Basilii præsidio ducum Christianorum se suosque defendit, 372. II. & seq.
 Basilii aliam legationem ad Occidentales mittit, 372. IV. Item quartam, 372. XVI.
 Basilii quantum Damaso deserret, 372. VI. Et Ecclesie Occidentali, 372. XVII.
 Basilii defert Eustathium Occidentalibus, 372. VI.
 Basilii ex calumniis adversariorum male audire cepit apud Damasum & alios Occidentales, 372. IX.
 Basilii se excusat de communicatione cum Apollinari, 372. X.
 Basilii rogat Damasum ut damnet Apollinarem, *ibid.*
 Basilii suggerit Damaso de Paulino Antiocheno, & de Marcelli Ancyranæ causa, 372. XI. & seq.
 Basilii magno dolore affectus, cum sentit Damasum a se alienatum, 372. XVI.
 Basilii epistola ad Damasum & alios Occidentales, 372. XVII.
 Basilii falso accusatur apud Romanum Pontificem, 372. XV. Et suspectus Occidentalibus, 372. XXIV.
 Basilii purgat se Romano Pontifici, 372. XX.
 Basilii contestatio de unitate & charitate tenenda, 372. XXII.
 Basilii petit a Damaso mitti legatos in Orientem, 372. XXIV. Quæ communionis iactura intercessit, *ibid.*
 Basilii fugillat Occidentales, 372. XXV.
 Basilii obiectio de fastu Romanæ Ecclesie diluitur, 372. XXXII.
 Basilium fastus arguit Gregorius Nazianzenus, 372. XXXII.
 Basilii morbus, 372. XXXIX.
 Basilii consolatus Alexandrinos in persecutione Lucii, 372. C.
 Basilii quid humani passus considerans persecutionem Alexandrinæ Ecclesie, 372. CI.
 Basilii alia litteræ ad Occidentales, 373. XXXI.
 Basilii iusta expositulatio cum Occidentalibus, 373. XXXII.
 Basilii epist. consolatur monachos a Valente exagitatos, 375. XIV.

Basilii scribit ad Ambrosium, 375. XVIII. Eiusdem cum Ambrosio necessitudo, 375. XX.
 Basilii corpus S. Dionysii ad Ambrosium misit, *ibid.*
 Basilii quid ad Evaïenam Ecclesiam, 377. V.
 Basilii Magni obitus, 378. I.
 Basilii morientis res gestæ, *ibid.*
 Basilii funus, 378. III. In celo orat pro his qui agunt in terris, 378. IV.
 Basilii obitus quanto dolori fuerit Gregorio Nazian. 378. I. Quid de obitu Basilii Gregorius Nazianzenus, 378. V. Quid S. Ephræm Syrus, 378. VII.
 Basilii concionanti suggerentem sermonem columbam vidit Ephræm, *ibid.*
 Basilii Gregorius uterque & Ephræm laudantur, *ibid.*
 Basilii vita omnibus canon fuit, 378. VIII.
 Basilii abstinentia & paupertas, 378. X.
 Basilii effigies & statura, 378. XI.
 Basilii omnes imitari cupidi, 378. VIII. Hinc Basilii multi, *ibid.*
 Basilii scripta, 378. IX.
 Basilii, ad quem Johannes Chrysostronus scripsit librum de Sacerdotio, 382. LX.
 Basilii Magnus longe diversus ab eo ad quem Johannes Chrysostronus scripsit librum de Sacerdotio, 382. LXI.
 Basilii regulæ monachorum cum Gregorio elucubrata, 378. IX.
 Basilii vita scripta ab Helladio, 378. X. Quæ Amphilochei nomine fertur spuria, *ibid.*
 Bellum Gothicum sub Valente triennale, 366. III.
 Bellum Gothicum solum, 370. LXVII.
 Bellum inter Perfas & Romanos, 363. L.
 Belli Persici apparatus, 363. XXII.
 Bella adversus impios quo modo Christus gerat, 372. XC.
 Bellorum & cladum causa hæresis & impietas, 378. XVIII.
 Benedicta martyr Romæ sub Juliano, 362. CCLIII.
 Benevolus egregius Confessor sub Valentiniano & Justina, 366. VII.
 Bereocensis adolescentis confessio egregia coram Juliano, 363. XXXI.
 Bereocensis civis libertas in filio apostata vituperando coram Juliano, *ibid.*
 Berithi ecclesia sub Juliano incensa, 363. VI.
 Bethelia pagus apud Gazam, 362. CXLIV.
 Bibiana martyr Romæ sub Juliano, 362. CCLIII.
 Bibliothecam Constantinopolitanam curat Valens, 372. CXVI.
 Bibliotheca Georgii Episcopi Ariani, 372. CLXX.
 Blanditiis Julianus agit, 362. VII. XIII. & seq. *Vide*, Persecutio.
 Blefillæ virtus, 382. XLII.
 Blefillæ epitaphium quod extat, cuiusnam sit, 382. XLIII.
 Blefilla senior mater S. Paulæ, 382. XL.
 Blefilla junior filia S. Paulæ, *ibid.*
 Blefilla spectata virtus, 382. XLII.
 Blefilla alia item Christiana, 382. XLIII.
 Boas insula locus exilii, 361. IX.
 Bona relinqui clericis vetitum legibus Imperatoris, 370. CXVII. & seq.
 Bonosus Hieronymi collactaneus, 372. XL.
 Bonosus Aquileiensis monachus, 372. XLII.
 Borboritarum hæresis, 373. XXXIV.
 Bosporus Episcopus Colonie promotor Gregorii Nazianzeni, 371. XCIX. Ei succedet Gregorius, *ibid.*
 Bostreni a Juliano excitantur in Titum, 362. CLIV. Juliani ad eos litteræ, 362. CLV.
 Bostrenorum Episcopi persecutio, 362. CLIV.
 Britannio Episcopus Scytharum restitit Valenti, 371. CXIV.
 Britannionis Episcopi Scythæ fides laudata lege Theodosii, 381. LXXIV. LXXVII.
 Britannioni successit Gerontius, 371. CXV. *Bri-*

Britannæ virgines ad Maximum missæ, 383. III. & seq.
 Burdegalense Concilium contra Priscillianum, 385. XXII.
 Busris Martyr Ancyræ, 362. LXXXV.
 Busris martyris admiranda constantia, *ibid.*
 Busris hæretici ac postea Catholici confessio, *ibid.*

C

Cælestium signorum in membra corporis humani vis ex Priscillianistis, 381. CXIV.
 Cælia Concordia Vestalis donata statua, 384. VI.
 Cælia Concordia Maxima Vestalis erexit statuam Prætextato, 384. VII.
 Cælibatus in Ecclesia custoditus, 386. III.
 Cælibatus ministrorum sacrorum ab Apostolorum temporibus introductus, *ibid.*
 Cærimonias Christianorum Julianus transtulit in Gentilismum, 362. CCCII. CCCIV. & seq.
 Cærimonie & ritus Christianorum haud humano inventæ consilio, 362. CCCIII.
 Cærimonie Ecclesie stuporem Valenti Imper. intulerunt, 370. XLVI.
 CæsarAugustana Synodus contra Gnosticos, 381. CII. Eiusdem Aduersum in locum suum restitutum, & emendatio, 381. CIII.
 CæsarAugustanum Concilium quando celebratum, 381. CVII. Episcopi in eo damnati, 381. CVIII.
 Cæsaræa Cappadociae, antea Mazaca dicta, quando Cæsaræa vocari cepit, 362. XLVI.
 Cæsaræa Cappadociae metropolis, 371. XCVII.
 Cæsaræenses quæ passu sub Juliano, 362. XLVI.
 Cæsaræenses ob Christianam fidem a Juliano vexati, 362. XLVI.
 Cæsaræensium constantia & animus in evertendis deorum templis, 362. XLVII.
 Cæsaræensium in eligendo Archiepiscopo contentiones, & Eusebii electio, 362. L.
 Cæsaræus frater Gregorii Nazianzeni retinetur a Juliano, & honoribus ornatur, 362. VIII. Arguitur a fratre, 362. IX.
 Cæsaræo irascitur Julianus, 362. X.
 Cæsaræus recedit a Juliano, *ibid.* Idem fidei Confessor, 362. XII. Eius victoria nobilis, 362. X.
 Cæsaræus a Valente Imperatore bene habitus, 364. VIII.
 Cæsaræus creatus Comes rerum privatarum, *ibid.*
 Cæsaræus Præfectus Urbis creatus quis, *ibid.*
 Cæsaræus creatus Quæstor, *ibid.*
 Cæsaræi duo apud Valentem Imperatorem, *ibid.*
 Cæsaræus Quæstor terræ motu oppressus, sed Deo ope liberatus, 368. VII. Ad eum tunc Gregorii Nazianzeni epistola, 368. VIII.
 Cæsaræi obitus, 368. IX.
 Cæsaræi funus, 368. X.
 Cæsaræus inter Sanctos relatus, 368. XI.
 Cæsaræi scripta, *ibid.*
 Calami tres Valentis perfracti non reddunt atramentum in exarando exilium Basilii, 370. L.
 Calendarum Januarii superstitionem Ambrosius abrogat, 377. XIV.
 Calices a Donatistis perfracti, 362. CCLXI.
 Calimerus cum Maximo missus a Paulino Legatus ad Synodum Alexandrinam, 362. CLXXX.
 Calixenes Magnæ matris sacerdos a Juliano creatur Pefinunte, 362. LXXXVII. Eius laudes, *ibid.*
 Calligonus eunuchus Valentiniani mortem Ambrosio minatur, nec impune, 387. XXX.
 Callistus scriptor rerum Juliani, 363. LIII.
 Campitæ dicti Fideles, qui persecutionis tempore in campis agebant synaxes, 386. LVIII.
 Canes lacerant sacrilegos Donatistas, 362. CCLXVII.
 Canon de prærogativa Ecclesie Constantinopolitanæ cuius sit fidei, 381. XXXV. Statutus

post discessionem Timothei Episcopi Alexandrini, 381. LXXII.
 Canon Concilii Alexandrini de lapsis Episcopis restituentis, 362. CLXXXIV.
 Canon Synodi Constantinopolitanæ de prærogativa ejus Ecclesie erroris arguitur, 381. XXXV.
 Canon de recipiendis lapsis enodatur, 362. CCXI.
 Cantus Psalmorum in Ecclesia semper usitatus, non tamen ubique, 384. XXXVI. 387. XV. Mediolani quando ceperit, *ibid.* & seq.
 Cantus in funere Cæsaræi, 368. X.
 Capillatæ virgines sacræ in Africa, 362. CCLXXIII.
 Capillorum prolixitas damnata in Monachis, 362. XXXIX.
 Cappadociae recens facta divisio, & ejus metropolitane civitates, 371. LXXXVI.
 Cappadoces afflictati a Juliano, 362. XLVI. XLVIII.
 Carafæ Cardinalis obitus Ecclesie laetuosus, 360. XVI.
 Carcerati ut relaxentur tempore Paschatis Imperatores constituerunt, 367. I.
 Cardinalatus S. Hieronymi assertionem ab ipso Hieronymo confutari, 378. LXXV.
 Cardinalatus S. Hieronymi objectiones, 382. XXV. Eius primi assertores qui fuerint, 382. XXVI.
 Cardinales sine titulo non erant, 369. LXVI.
 Carnis esum execrantur Christiani in Quadragesima, 362. XLIII.
 Carnium esum illicitum Priscillianistis, 381. CXIV.
 Carina martyr Ancyræ, 362. LXXIII.
 Carosa filia Valentis Imperatoris, 366. XXXI.
 Carthaginenses scholæ disciplina soluta, 379. CXXX.
 Cartherius Abbas magister Joannis Chrysostromi, 382. LX.
 Cassius mons in Arabia, 362. LXXXVIII.
 Cassi montis templum a S. Joanne Chrysostromo destructum, 386. LXIV.
 Cassianus Legatos ad Julianum cum sociis pro Donatistis, 362. CCLXI.
 Cassiani erratum in historia, 372. LXXXIV.
 Castimoniales dictæ Virgines sacræ, 362. CCLXXIII. CCLXXII. Quæ passæ a Donatistis, *ibid.*
 Castratio voluntaria a Monachis quibusdam usu recepta, improbata, 361. XLIII.
 Castulus diaconus oratione Ambrosii liberatur, 387. XXI.
 Catervius Comes pietate insignis, 379. XIII.
 Catholica Ecclesia penes quos esse dicenda sit, 368. XX.
 Catholica religio confessione dæmonum comprobata, 387. XL.
 Catholicam Ecclesiam apud se tantum esse Donatistæ profitebantur, 368. XVIII.
 Catholicam Ecclesiam non esse tantum Donatistarum contendit Ticonius Donatista, 368. XX.
 Catholici altercantes de voce hypostasis, 362. CLXXXVI. & seq.
 Catholicos distinguit ab hæreticis communionem Romani Pontificis, 378. XXXIV.
 Catholici succentent Gregorio, quod cum Ariani mihi agat, 380. VI. Quæ in eum iactare soliti, 280. VIII.
 Catholici muniti Dei præsidio, 378. LIX.
 Catholici inter se divisi in Oriente, 371. XIX.
 Catholicorum congressus vitant hæretici, 368. XVII.
 Catholicorum & hæreticorum discrimina, 378. LIX.
 Catholicorum præsidia adversus hæreticos, 372. XC.
 Cecrops Julianus dictus, 362. LXXXIII.
 Celsus præfectus occurrit Juliano, 362. LIII.
 Centuriatores & eorum similes fugillantur, 363. CXI.
 Centuriorum calumnia de Hilario Episcopo, 362. CXLIII.
 Centuriones & milites pro foribus excubant clericorum, 367. XIII.

Cerealis vir Consularis avunculus Imperatoris, 375. VII. Quærit Marcellam accipere in conjugem, *ibid.* Consularatus ejus quando, *ibid.* De eo inscriptio, *ibid.*
 Charris quid egit Julianus, 363. XXXVII.
 Chæreus locus Alexandriae, 362. CLXXIV.
 Chalcidius eremus, 372. XLIV.
 Christa a Donatistis projectum, 362. CCLXXVII.
 Miraculum subsecutum, *ibid.*
 Christi statuum æneam demolitus, suam Julianus ponit, 362. CLVIII.
 Christi nomen expressum per litteram X. Julianus intelligit, 362. LXXXVI.
 Christum hominem Dominicum vocabant Apollinaristæ, 373. XXIV.
 Christus quo modo dictus homo Dominicus, 373. XXII. Patres usi sunt etiam his vocibus, 373. XXIV.
 Christum victorem invitatus cogitur Julianus confiteri, 363. LVII.
 Christiana religio firmiter solidata demonstratur ex vita Juliani Apostatae, 363. LXII.
 Christiana religio quam late pateret tempore Ambrosii, 387. XXXIV.
 Christiana religio quo magis concutitur, magis firmatur, 362. CLXI.
 Christianæ religionis cultum restituit Jovianus, 362. CXXVI. Et privilegia Ecclesiis a Constantino data, *ibid.*
 Christianam religionem quibus crevisse putaverit Julianus, 362. CCCVI.
 Christianæ fidei propagatio tempore persecutionis, 372. CV.
 Christianæ feminae ducentis filium ad martyrium dignum exemplum, 371. CVIII.
 Christianæ feminae constantia & fidei dignum exemplum, 370. LXXVII.
 Christiani Catholici pati magis deligunt Julianum, quam Constantium, 361. VII.
 Christianis proscriptis bona restituit Julianus, 361. XVII.
 Christianos contumelia affici, aut cogi ad sacrificandum vetat Julianus, *ibid.*
 Christianorum dissensiones occasionem præbent detrahendi Juliano, 361. XIX.
 Christiani Galilæorum nomine fugillati, *ibid.* Vide Galilæi.
 Christiani iussi lege Juliani dici Galilæi, 362. CCLXXVIII.
 Christianorum præsentia miraculo sacra Juliani perturbantur, 362. XXI.
 Christiani sacro Chrismate signati, *ibid.*
 Christianus signatus terrori est dæmoni, *ibid.*
 Christiani milites thus offerre recusant, 362. XXXIII. Qui incaute obtulerunt, reprehensi publice factum detestantur, *ibid.*
 Christiani soliti propinare in nomine Christi, *ibid.*
 Christianorum mos in signando Cruce pocula, *ibid.*
 Christiani sub Imperatoribus infidelibus militantes in quibus non obtemperarent, 362. XXXVI.
 Christianorum Constantiнопoli degentium constantia in abstinendo a cibis infectis a Juliano, 362. XLIII. Antiochiæ tamen non abstinere, 362. CXXXVI.
 Christiani zelo religionis idola sub Juliano confringunt, 362. LXXVI. LXXX. XC.
 Christianorum Ancyranorum de Juliano querelæ, 362. LXXVI.
 Christianorum duorum adolescentium sub Juliano Ancyrae constantia & confessio celebris, *ibid.*
 Christiani se ultro deferunt magistratibus, 362. LXXVII. CLIV.
 Christianis adscriptum incendium Daphnitici templi, 362. CXIII.
 Christiani spretis ediculis Principum ad Martyres visendos currunt, 362. CXXVIII.

Christianorum studium in humanis martyribus, 362. CXXIX.
 Christianorum libertas in Christo prædicando, & deorum cultu irridendo, 362. CXXXI.
 Christianos a Gentilibus occidi libenter permittit Julianus, 362. CXI.
 Christiani ab Angelo a vinculis liberati, 362. CLIX.
 Christianorum cædes Alexandriae ob sacra Mithræ effusa, 362. CLXIII.
 Christianis quibus dolls bona abriperet Julianus, 362. CCL.
 Christiani Romæ damnantur morte sub Juliano magis obtentu, 362. CCLV.
 Christianos exuit privilegii Julianus, 362. CCLXXX.
 Christiani a Juliano tributis onerati pro bello Persico, 362. CCLXXXI.
 Christianorum leges justissimæ a Juliano delusæ, 362. CCLXXXIII.
 Christianus Julianus cogit ad servanda consilia Evangelica, qua arte, *ibid.*
 Christiani ut sacrilegi a Juliano vexati legibus, 362. CCLXXXIV.
 Christiani a Juliano vetiti militare, *ibid.*
 Christiani a docendo prohibentur, *ibid.* Non autem a discendo, 362. CCLXXXIX.
 Christiani humaniores litteras discere vetantur a Juliano, 362. CCXC. & seq.
 Christiani doctores qui scholas deferuerunt sub Juliano, 362. CCXCVII. Eisdem docere permittunt Valentinianus & Valens, 364. XX.
 Christiani barbari a Juliano nominati, 362. CCXCVI.
 Christiani ut faciles ad credendum fugillati a Juliano, *ibid.*
 Christianorum mos peregrinos comitandi, 385. XX.
 Christianorum ritus in Gentilismum transferre studuit Julianus, 362. CCCI. & seq. Sed frustra, 362. CCCV. Iterum & disciplinam, 362. CCCVI.
 Christianorum res haud imitari a non Christianis valent, 362. CCCIII.
 Christiani in elemosynis effusi teste Juliano, 362. CCCVI.
 Christiani hospitales, *ibid.*
 Christiani soliti destruere loca diis Manibus dicata, 363. XX.
 Christianorum exequiæ ne interdiu agantur prohibet Julianus, *ibid.*
 Christiani prænunciant Juliani interitum, 363. XXXII.
 Christiani exultarunt obitu Juliani audito, 363. LX.
 Christiani deos Gentium derident, 363. LXVI.
 Christianorum erga Deum fiducia & spes certa, 363. LXXVIII.
 Christiani sub Joviano Imperatore respirant, 363. CXXVI.
 Christiani quomodo deputati custodiæ templorum, 365. XLIII. Prohibitum lege Imperatoris, *ibid.*
 Christiani magnis animis insipientes in templa deorum, *ibid.*
 Christianos scenicos esse illicitum, 371. CXXXVIII.
 Christianorum effusa largitas in erogando elemosynas, 382. LXIX.
 Christiani cupidi sepeliri apud Martyres, 383. XVII.
 Christiani optimi cur calumniam passi hæresis Priscilliani, 386. XXXIV.
 Christiani optimi cur interdum manichæi vocati, 372. CXIII.
 Chronopius Episcopus damnatus dum appellat Imperatorem ab eo rejicitur, & poena multatur, 369. XL.
 Chrysofomus. Vide, Joannes Chrysofomus.
 Chrysantius philosophus vocatus a Juliano, 361. VI.

Cibaria omnia inquinata tabo idololatriæ Antiochiæ, 361. CXXVI.
 Cilices præsto sunt Nectario, 381. LXXVIII.
 Cinædi cum Juliano, 362. XVIII.
 Civitates Italiae a Maximo devastatæ, 387. LX.
 Clades illatæ a Gothis, 378. XXXII.
 Clarivatis matrona Priscillianista unco tracta ad necem, 385. XXVI.
 Claudius & Secundianus Ariani agunt de cogendo concilio Aquilejensi, 380. XIX.
 Claudianus carus Juliano, 362. XVI.
 Claudianus schismaticus partis Ursicini, 381. IV.
 Clearchus eximit a nece Maximum philosophum, 364. XVII.
 Clementiæ virtus in Imperatore commendata, 364. XIV.
 Clementis VIII. mensa opipara, sed pauperibus parata, 367. XII.
 Clementianus Tribunus minister necis Gordiani Martyris, 362. CCLIV.
 Clerici forum saculare vitare coguntur, 369. XL. Et sacerdotes de laicis judicant, non contra, 381. XC.
 Clerici patres monachorum, 385. X.
 Clericos immunitate frui ante certum tempus prohibent Valentinianus & Valens, 365. XLVII.
 Clerici extra diocesim ordinati, 370. XIV.
 Clerici immunes a tributis, 387. XI.
 Clerici non exigunt tributum a Catholicis Principibus, *ibid.*
 Clericis concessum privilegium qui probati essent, 365. XLII.
 Clerici Romæ nonnulli inhiantes bonis secularium, 370. CXVII. CXX.
 Clericis aliqui inhiantes morti aliorum, ut rapiant bona relicta, 370. CXX.
 Clericis solis denegatæ successiones, *ibid.*
 Clericos & monachos militare cogit Julianus, 362. CLIX.
 Clerici deliciofi taxantur, 367. XIII.
 Clericis aliquid ex testamento accipere vetitum lege Valentiniani, 370. CXVII.
 Clerici mulierum domos frequentare prohibentur, *ibid.*
 Clerici occupantes munera seminarum, 370. CXIX.
 Clerici aliquot in Urbe persequuntur S. Hieronymum, 385. VIII.
 Clerici cur aliquando prohibiti fieri monachi, 381. CVII.
 Clericorum tonsura ab Ammiano subobscure tasta, 362. CLXIV.
 Clericorum Romanorum doctrina tempore Hieronymi, 385. IX.
 Clericorum immunitas a Gratiano concessa, 377. XV.
 Clericorum privilegium a Theodosio indultum, 381. XVI.
 Clericorum & Ecclesiasticorum omnium avaritiæ cohibita lege Imperatorum, 370. CXVII.
 Clericorum avaritiam compefcuit Gratianus, 379. XIII.
 Clericorum delectum qualem habuerit Ambrosius, 377. XIII.
 Clerici ex corporis habitu ab Ambrosio cogniti, *ibid.*
 Clericorum fores stipatæ a militibus & Centurionibus, 367. XIII.
 Clericorum officium fuisse mortuos humare, 367. XXIX.
 Cocorum princeps insultans Basilio quid responsi ab ipso Basilio accepit, 370. LII.
 Codices sacri sublatis a Donatistis, 362. CCLXXVI.
 Cœmeteria Urbis visitare solitus S. Hieronymus, 372. XL.
 Collatio Hilarii cum Auxentio præsentibus Episcopis decem coram Quæstore, 369. XIII.
 Collyridiani hæretici, 373. XXX.

Competentibus quando traderetur symbolum, 387. XX.
 Comes Orientis curatur a Juliano Saba, 370. LXXX.
 Concilium Antiochenum aliud in Caufa Meletii, 360. L.
 Concilii Alexandrini Synodalis epistola, 362. CXCIII.
 Concilium Alexandrinum sub Athanasio, 362. CLXXVI.
 Concilium Alexandrinum sub Joviano Imper. 363. CXXXII.
 Concilium Alexandrinum contra Eunomium. divinitatem Spiritus sancti asserit, 362. CLXXXV.
 Concilium Antiochenum sub Joviano Imperatore, 363. CXL.
 Concilium Antiochenum sub Gratiano, 378. XXXV.
 Concilium Aquilejense ab Arianis quando petatum ab Imperatore, 380. XIX. Episcopi ejus Concilii viri sanctissimi, 380. XVIII. Acta ejusdem, 381. LXXXV. Epistola ad Imperatores, 381. XCII.
 Concilium in Armenia, cui interfuit S. Basilius, 371. XXXVI.
 Concilium Burdegalense contra Priscillianum, 385. XXII.
 Concilium in Caria celebratum, 366. XXV.
 Concilium Arianorum in Galatia, 370. XVI.
 Concilium Cæsaraugustanum contra Gnosticos, 381. CII.
 Concilium Constantinopolitanum Oecumenicum, 381. XVII. Collectum opera Damasi, 381. XIX.
 Concilio Constantinopolitano quinam interfuerint, *ibid.* Quæ in eo gesta, 381. XXIII. Eisdem fidei symbolum, 381. XXIX.
 Concilium Constantinopolitanum ex Damasi epistola elicit doctrinam de Spiritu sancto, 381. XXVI. Ab eodem confirmatum Oecumenici nomen sumit, 381. XXXVIII. Eius rei causa, 381. XLVIII.
 Concilio Constantinopolitano quænam hæreses damnatæ, 381. XXX.
 Concilii Constantinopolitani canones de Sede Constantinopolitana, 381. XXXV. 381. XIX.
 Concilii Constantinopolitani canones ab Ecclesia Romana recepti, 381. XXXI. Et quare non omnes, 381. XLVII.
 Concilium Constantinopolitanum cur ab Imperatore confirmatione petat, 381. XXXVIII.
 Concilii Constantinopolitani subscriptionum censura, 381. XXXIX.
 Concilium Constantinopolitanum, ut esset Oecumenicum Damascus decrevit, 381. XXXVIII.
 Concilii Constantinopolitani locus Concordia nominatus, 381. LV.
 Concilii Constantinopolitani decretum de probandis Catholicis, 381. LXXV.
 Concilii Constantinopolitani ad Synodum Romanam litteræ, 382. IX.
 Concilium Constantinopolitanum a Theodosio convocatum, 383. XXIV. Quid in eo gestum, 383. XXV.
 Concilium Constantinopolitanum tertium, 383. XXIV.
 Concilium in Illyrico, 365. XVII. Synodica ex eo, 365. XVIII.
 Concilium Lampfacenum quando celebratum, 364. XII. 365. I.
 Concilii Lampfaceni legatio ad diversos Episcopos, 365. VI.
 Concilii Lampfaceni res gesta, *ibid.*
 Concilium Parisiense, 362. CCXXIX.
 Concilium Romanum contra Auxentium, 369. XXVIII.
 Concilium Romanum contra Ursacium & Valentem, 369. XXXIII.

Concilium Romanum sub Siricio Papa pro rebus Africanæ Ecclesiæ, 386. II.
 Concilium Romæ a Damaso indictum in causa Flaviani & Paulini, 381. XCVII.
 Concilium Romæ sub Damaso habitum, 382. I. Eorum qui interfuerunt nomina, 382. III. Cur Orientales non interfuerint, 382. X. & seqq. Acta ejusdem, 382. XVII.
 Concilium Romanum contra Apollinarem, 372. I. Anathematismi in eo, 373. XI. & seqq.
 Concilium Romanum sub Siricio, 386. II.
 Concilium in Sicilia congregatum de Legatis Orientalium Episcoporum ad Liberium, 365. XVI.
 Concilium Syde habitum contra Massalianos, 383. XXXIX.
 Concilium Tarfense ab Arianis impeditum, 366. XXV.
 Concilium Treverense sub Maximo, 386. XXV.
 Concilium Tyanense in Cappadocia, 365. XXVIII.
 Concilium Tyanense obedit litteris Liberii Papæ in restituendis depositis Episcopis, 365. XV.
 Concilium Valentinum, 374. XII.
 Concilia ab hæreticis celebrata tempore Basilii, 365. II.
 Concilium petentibus congregati ab Imperatore quid responsum a Valentiano, 364. XII.
 Concilium congregare sine Romani Pontificis auctoritate nunquam licuit, *ibid.* & 381. XIX.
 Concionatorem aliquid interdum tacere expedit quod non sit necessarium ad adstruendam fidem Catholicam, 371. LXXVII.
 Concordia dictus locus Synodi Constantinop. 381. LV.
 Concordia Occidentalium in fide sub Liberio 365. XIV.
 Confessio Legatorum ad Liberium Papam ab hæreticis data, 365. X.
 Confessio Publicæ sanctimonialis, 362. CXXXI.
 Confessionis auricularis testimonium Paulini, 376. XXV.
 Confessores Alexandrini sub Lucio & Valente, 372. LXIX. & seqq. Heliopolim in Palæstina amandati, 372. LXXXIX. & seqq.
 Confessores Edessenii octoginta exules, 371. CXI.
 Confiratio templi Daphnitici, 362. XCIV. & seqq.
 Confirmatio Synodi petitur a Theodosio, qua occasione, 381. XXXVII. & seqq.
 Confirmationis Sacramentum a Liberio Papa collatum, 367. V.
 Constantia civitas in Palæstina: ejus Ecclesia subiecta Gazensi Episcopo, 362. CXXXVII.
 Constantiæ exempla in non prodendis Christianis, 372. CXIV.
 Constantiæ & fidei dignum exemplum in femina, 370. LXXVII.
 Constantiæ exemplum, 385. XXI.
 Constantii obitu gaudet Julianus, 361. VII.
 Constantii magistratus Christianis infensi, 361. VIII.
 Constantius deterior habitus Juliano, *ibid.*
 Constantius Manichæus conversus ad fidem Christianam, 372. CXIII.
 Constantius per litteram K expressus a Juliano 362. LXXXVI.
 Constantii magistratus male habitus a Juliano, 361. VIII.
 Constantii effusæ expensæ palatii, 361. XII.
 Constantii tonsor prædices, *ibid.*
 Constantina soror Constantii Romæ sepulta, 360. LVI. Epitaphium ei a Damaso Papa scriptum, *ibid.*
 Constantinopolis rerum omnium copia circumfluens, 370. XXVIII.
 Constantinopolis in discrimen adducta liberatur a Sarracenis, 378. XXIX.
 Constantinopolis patria Juliani, 361. I.
 Constantinopolis terræmotu concussa, 363. II.

Constantinopolim quando venerit Gregorius Nazianzenus, 378. LI. Quandiu ibi fuerit, *ibid.* Coactus eo proficiscitur, 378. LIII. A Synodo missus Antiochena, 378. LIII.
 Constantinopolitanam bibliothecam Valens auget & instaurat, 372. CXVI.
 Constantinopolitana Ecclesia ab Arianis vexata, 370. XXIX. & seqq.
 Constantinopolitanæ Ecclesiæ post Eudoxii obitum procellæ, 370. XXVI. Eiusdem status, 378. L.
 Constantinopolitanæ Ecclesiæ status ante adventum Gregorii, 378. LVIII. Eiusdem in discessu, 381. LIX.
 Constantinopolitanæ Sedis prærogativa an decreta in Concilio Oecumenico Constantinopolitano, 381. XXXV. Actum in Synodo de ordinando successore Meletii, 381. XLII. & seqq. Episcoporum altercationes, 381. LIII.
 Constantinopolitanæ Sedis primatus, & de eare canones Concilii Constantinopolitani, 381. XXXV. LXII.
 Constantinopolitanum Concilium Oecumenicum qua occasione celebrari coeptum, 381. XVII. Collectum opera Damasi, 381. XIX. Episcopi digniores qui interfuerunt, 381. XXII. Acta ejus, 381. XXIII. Primum causa Maximi ventilata, 381. XXIV. Editum in eo volumen fidei Occidentalium, nempe Damasi, *ibid.* Canonum singulorum faciendorum causa, 381. XXVII. Agunt Patres de Spiritu sancti divinitate, 381. XXVIII. Symbolum fidei ibi scriptum, 381. XXIX. Secuta approbatio Nicænæ fidei & damnatio hæreticorum, 381. XXX. De servandis diocæsis limitibus actum, 381. XXXIII. Canones, 381. XXXIV. & seqq.
 Constantinopolitanum Concilium posterius, 382. IV. Epistola Synodalis ad Damasum, 382. IX.
 Constantinopolitanæ Synodi epistola ad Theodosium, 381. XXXVII. Petitæ confirmationes Synodi, & cur, *ibid.* & seqq.
 Constantinopolitanæ Synodi subscriptionum censura, 381. XXXIX.
 Constantinopolitanæ Synodi Episcopi tumultuantes quales, 381. XLVII.
 Constantinopolitana Synodus ut esset & diceretur Oecumenica, id ex Damaso, 381. XLVIII.
 Constantinopolitanæ Synodi Episcopi quales, 381. LXVII. Eorundem jactantia, 381. LXXII.
 Constantinopolitanam Synodum Metropoles non constituisse, 381. LXXV. & seqq.
 Constantinopolitanæ Synodi ad Romanam litteræ, 382. IX. Eiusdem legatio, 382. XII.
 Constantinopolitana Synodus tertia, 383. XXIV.
 Constantinopolitani Catholici legatos mittunt ad Valentem, 370. XXVII. Legati vero omnes igne & aquis absumpti, 370. XXVIII.
 Constantinopolitani execrantur esum carniam in Quadragesima, 362. XLII.
 Constantinopolitani privilegiis donati a Juliano, 362. XLIV.
 Constantius Constantini Magni Filius scriptis Hilarii acerrime exagitur, 360. III. & seqq. Optimum ei ab eodem Hilario remedium proponatur, 360. VII. Ab eodem Antichristus arguitur, 360. XI. Scelera ejus summam recensita, *ibid.* Eiusdem fraudes, 360. IX. Impietatis antesignanus, 360. LII. Eodem tempore Imperium ei admittitur, quo ipse divinitatem Filio Dei ademit, 360. LV. Superatus a Persis pane precario vivere cogitur, 360. LVII. Impietate sua parat Imperium Juliano, 361. VII. Eius res gestæ Antiochiæ ante obitum ab Ammiano recensitæ, 361. X. & seqq. Defuncta Eusebia conjuge Faustina ducit, 361. XIV. Ultimam ejus pro Christianis rescriptum, 361. XV. Ultima ejus in Persis expeditio, 361. XVI. Funesta ei visa ante

te obitum oblata, 361. XVII. Eius obitus, 361. XVIII. de quibus moriens poenituerit, 361. XIX. Ab Euxoio Ariano Episcopo baptizatur, 361. XX. Quomodo a Gregorio Nazianzeno laudetur, 361. XXI. Funus ejus quale, 361. XXV. Quia de christiana religione benemeritus, jure laudandus, 361. XXIX. A Patribus interdum excusatur, 361. XXX. Poenitens in morte creditus, 361. XXXI. Eius spectata castitas, 361. XXXII. Et mores laudati, *ibid.* Eius ætas, *ibid.*
 Consules fugitivi Taurus & Florentius, 361. VII. Cor Regis in manu Dei, usurpatum a Themistio, 364. XIV.
 Corona sacerdotalis pretiosa, 373. XXXVI. Corpore vitiatos sed probos ordinandos censet Timotheus, 385. XXX.
 Consecratio basilicæ Apostolorum Constantinopoli, 370. CXXXII.
 Consecratio Pontificum, idolorum, 361. IV.
 Consubstantialis vox an ex necessitate fidei exprimenda, 361. LXVI.
 Consuetudines varie in Ecclesia non improbantur, 384. XXXV.
 Consulatus Honorii infantis in cunis, 386. I.
 Consules cur creati non fuerint anno Christi, 375. I. Et an vere non creati, *ibid.*
 Controversia inter Orientales & Occidentales ob nomen hypostasis, 372. XXVII.
 Controversia inter Paulinum & Meletium quomodo conciliata, 372. LII.
 Conversio filii sacerdotis ad fidem, 362. CXXXIV.
 Conversio Augustini, 385. III.
 Convivium a Maximo Imperatore exhibitum Martino, 386. XXXI.
 Convivium Augustæ uxoris Maximi exhibitum Martino, 386. XXXII.
 Convivium quotidianum exhiberi solitum a Clemente VIII. pauperibus, 367. XII.
 Convivia in Ecclesiis peragi vetuit Ambrosius, 377. XIV.
 Convivia sanctorum a calumniis defensa, 367. XI.
 Crux coronata in extis animalium Juliano sacrificanti apparuit, 362. XX. Item in celo, & in vestibus, cum templum Hierusalem construere parant, 363. XV.
 Crucem ferream gestabat in pectore S. Macrina, 378. XLVI.
 Crucis signum in annulo ferræo, *ibid.*
 Crucis & Reliquiarum cultum irridet Julianus, 362. CCLXXXIX.
 Crucis signo militans Gothi, & vincunt, 370. CXVI.
 Crucis signum a Labaro delet Julianus, 362. XXVII.
 Crucis virtute barbari cohibiti, 364. X.
 Crucis signum in capite Urbis Constantinopolitanæ a Constantino positum obruitur a Juliano, 362. XLIV.
 Crucis cultum oblectare solitus Christianis Julianus, 362. CCLXXXIX.
 Crucis signum æque ac Julianus recentiores hæretici exhorrescunt, *ibid.*
 Crucis signum & reliquias in monili gestandi consuetudo, 378. XLVI.
 Crucis signum apparuit in celo, & in vestibus, 363. XV.
 Ctesiphon munitio Persarum, quid ibi Julianus, 363. XLV.
 Ctesiphontis in Persia descriptio, *ibid.*
 Cubicularii Constantii quæ passi sub Juliano, 361. VIII. XV.
 Cubicularius Imperatoris Valentis dat poenæ contumeliæ in Aphratem dictæ, 370. LXXIII.
 Cyclus Paschalis Theophili quando cœpit, & quando desivit, 380. XVII.
 Cyri Theodori jambi pro Gregorio adversus Basilium, 371. XC.

Cyriacus Adanorum Episcopus magister Nestarii, 381. LXXVIII.
 Cyriacus Episcopus Martyr sub Juliano, 363. XIX.
 Cyrinus Notarius male multatus, 361. IX.
 Cyrillus diaconus quæ passus ab Heliopolitanis, 362. CXLIX.
 Cyrillus Hierosolymitanus Episcopus confirmatus in fede, 382. XV.
 Cyrilli Episcopi Hierosolymorum obitus, 386. LXVI.
 Cyrtiana hæresis ab Ariana propagata, 360. XLIII.
 Cyzicena Ecclesia a Juliano vexata, 362. LXXXVIII.
 Cyzici Episcopus Eunomius ordinatur, 366. XXII.

D

Dadaftana locus inter Galatiam & Bithyniam, 364. I.
 Dæmon Juliani speculator a monacho orationibus prædicitur, 363. XXXIX.
 Dæmonibus usus Julianus pro nunciis, *ibid.*
 Dæmon loco Genii exagitat Julianum, 363. XLVIII.
 Dæmones veritatem fidei confitentur, 387. XL. Torquentur & fugantur ab Ambrosio & Martyrum reliquiis, 387. XLI. & seqq.
 Dæmones ad Ambrosium perdendum missi, cum adire non possint, 387. XLIII.
 Dæmones in obsessis confitentur gloriam Martyrum, 386. XL.
 Dæmones confitentur se nihil posse adversus Ambrosium, 387. XLIII. & seqq.
 Dæmones exhorrent reliquias sanctorum Martyrum, 362. CXLVIII.
 Dæmones pavent Christianum signaculum, 362. XXI.
 Dafsra Martyr Romæ sub Juliano, 362. CCLIII.
 Damasci ecclesiæ incensæ a Judæis sub Juliano, 363. VI.
 Damascus legatus cum sociis a Liberio, 365. XXIII.
 Damasci electio, 367. VI. Ante Ursinum facta, 367. XV. Quæ in eum molitus Ursinus schismaticus, 367. XVI.
 Damaso favent Patres omnes, 367. XIV.
 Damasum falso quidam criminantur, 367. XXVI.
 Damasi criminatores confutantur, 367. XVII.
 Damascus accusatur adulterii, 367. XVIII.
 Damascus virgo, *ibid.*
 Damascus votum solvit SS. Martyribus, 367. XIX.
 Damascus pro innocenti femina scribit ad Imperatorem Valentinianum, 367. XXXI.
 Damaso restituitur basilica rescripto Imperatoris, 368. II.
 Damascus Papa contra Auxentium Romæ Concilium congregat, 369. XXVIII.
 Damasi & aliorum Episcoporum epistola contra Auxentium, 369. XXIX.
 Damascus Papa cur non statim damnavit Auxentium, 369. XXXVI.
 Damasi tempore plures Synodi Romæ sunt celebratæ, 369. XXXIII.
 Damascus Papa mittit legationem ad Valentem adversus Arianos, 370. XXXVI.
 Damasi epistola ad Orientalem Ecclesiam, 371. XXX.
 Damascus accepta legatione Orientalium, consolat eos litteris, *ibid.*
 Damascus quæ ad Athanasium rescripsit, 371. XXXI.
 Damasi studium erga Basilium cur frigidescere coepit, 371. XLVII.
 Damaso datum rescriptum a Valentiniano Imperatore adversus clericorum avaritiam, 370. CXVII.

Damasus consensu lex adversus clericos data creditur, 370. CXXXIII.
 Damasus & Occidentales Episcopi in suspensionem induci de fide Basilii, 372. IX.
 Damasus suspendit iudicium suum de Basilio relatione plurimorum, 372. XV.
 Damasus cum Basilio contentio absque charitatis & communionis detrimento, 372. XXIV.
 Damasus & alii Occidentales a Basilio fugillati turpi nota; sed an jure? 372. XXV.
 Damasus iudicat communicandum cum Paulino Antiocheno, 372. L.
 Damasus quid de tribus hypostasibus scripserit, 372. LIII.
 Damasus Papae diaconus quid passus Alexandriae ab Arianis, 372. LXXXII.
 Damasus Paulino & non Meletio communicandum scribit Hieronymo, 372. L. Idem ipse praestat post electionem Flaviani, 381. XCVII.
 Damasus de Meletio sententia, 372. LIII.
 Damasus agit Romae Concilium contra Apollinarem, 373. I.
 Damasus Papa scribit ad Paulinum de recipiendo Vitali, 373. V.
 Damasus anathematismi, 373. XI.
 Damasus Apollinarem & Timotheum damnat, 373. VII.
 Damasus epistola de damnatione Timothei, 373. VIII.
 Damasus Synodi canones adversus haereseis sui temporis, 373. XI.
 Damasus excommunicat violatores Nicenae fidei, licet defunctos, 373. XIII.
 Damasus damnat haeresim Millenariorum, 373. XIV.
 Damasus Synodus, cujus meminit Justinianus in epistola ad Joannem, 373. XIII.
 Damasus litterae commentitiae ad Aurelium, 374. XI.
 Damasus Papa mittit ad S. Ambrosium Simplicianum, 375. XXII.
 Damasus Papa restituit Petrum Alexandrinum, 377. II.
 Damasus laudes, 378. XXXIV.
 Damasus communione probari Catholicos, *ibid.*
 Damasus epistola ad Paulinum Antiochenum a Theodoro in nomine depravata, 378. XII.
 In Concilio Constantinopolitano violata, 381. XXVI.
 Damasus saepe consuluit Hieronymum litteris, 381. LXIII.
 Damasus ad Hieronymum litterae, *ibid.*
 Damasus fides editio Theodosii commendata, 380. II.
 Damasus Papa favit Gregorio Nazianzeno, 380. V.
 Damasus agit apud Theodosium pro Ecclesia Orientali ab haereticis sublevanda, 380. XV.
 Damasus turpissimis calumniis a Schismaticis exagitatus, 381. IV.
 Damasus iudicium quale, 381. V.
 Damasus studio convocari iussit Episcopi ad Synodum Constantinopolitanam, 381. XIX.
 Damasus auctoritate damnatur Macedonius, *ibid.*
 Damasus volumen fidei editum in Concilio Constantinopolitano, 381. XXVI. Receptum a Synodo, *ibid.*
 Damasus statuit ut Concilium Constantinopolitanum diceretur Oecumenicum, 381. XLVIII.
 Damasus Synodum Constantinopolitanam confirmat, & Oecumenicam vocat, 381. XXXVIII. XLVIII. Eius rei causa, 381. LXVIII.
 Damasus ob Flaviani electionem agit cum Imperatoribus de cogenda Romae Synodo generali, 381. XCVII. Eum iustus de causis tolerat, 382. XVIII.
 Damasus subodoratus statuta ab Episcopis Constantinopoli congregatis, de praerogativa Sedum decretum edidit, 382. XIX.
 Damasus apud se retinuit S. Hieronymum, 382. XXIII.
 Damasus Hieronymo utitur in epistolis Synodalibus scribendis, *ibid.*

Damasus Papa restitit Gentilibus Senatoribus, 382. XLVI. Parentes de filiae obitu moerentes scripto epitaphio solatur, 383. I.
 Damasus obitus, 384. XVII. Pontificatus & vitae anni, 384. XVIII. In ejus Titulo facta miracula, 384. XIX. Vivens caecum sanat, 384. XX. Puerum in fontem baptismalem lapsum incolumem reddit, 384. XXV.
 Damasus miracula B. Laurentio tribuunt Urficini affectae, 384. XIX.
 Damasus scripta, 384. XXI. Eiusdem epigramma de fonte baptismatis in Vaticano, 384. XXIV. Eiusdem versus in laudem Regis Davidis, 384. XXVII.
 Damasus Ecclesia & ornatus, 384. XXII. Platonia ab eo structa ad Catacumbas quid, *ibid.* In basilica Vaticana quid struxerit, 384. XXIV.
 Damasus adis adiecta, 384. XXVI.
 Damasus quomodo acceperit a Hierosolymorum Ecclesia, Alleluja, 384. XXVIII.
 Damasus ordinationes, 384. XXIX.
 Damasus basilicas duas aedificat, unam ad Theatrum Pompeii, 384. XXII. Via Ardeatina alteram, *ibid.*
 Damasus in basilica sua sepultus via Ardeatina, in S. Laurentii basilicam transfertur, 384. XXIX.
 Damasus mortuo dies triginta & unum cessat Pontificatus, 384. XXX.
 Damasus modum psallendi praescripsisse falsa asseritio, 384. XXVI.
 Damasus epitaphium quod sibi ipse edidit, 384. XXXI.
 Daphniticum oraculum redditur mutum, 362. XCVI.
 Daphniticum templum quando exustum, 362. XCII. Cur ex parte tantum exustum, 362. CXV. Julianus illud luget, 362. CXVII.
 Daphnitici Apollinis simulacrum, 362. CXX.
 Decimae & primitiae perfolvendae, 382. XX.
 Decimas dandas sacerdotibus, Rom. Concil. decretum, *ibid.*
 Decreta impia Juliani praetextu iustitiae, 362. CCLXXXIII.
 Decretum de lapsis Episcopis restituendis elucidatum, 362. CCXI. *Vide*, Lapsi Episcopi.
 Dedicatio Apostolorum Basilicae Constantinopolitanae, 370. CXXXII.
 Defunctorum corpora sub terra, non desuper condenda, 372. LXVI.
 Defunctorum animas levare meritis Martyrum, 383. XVII.
 Defunctorum animas precibus adjuvari viventium, 368. XI.
 Delicta sibi effingentibus ad declinanda sacerdotia fidem habendam cautum est, 374. XII.
 Delphinus Episcopus Burdegalensis, 381. CIII. Rejicit Priscillianum, 381. CVIII.
 Demetria filia Flaviani, 362. CCLIII.
 Demophilus subrogatus in locum Eudoxii in Sede Constantinopolitana, 370. XXV.
 Demophilus iubetur a Theodosio ecclesiam reddere Catholicis, 380. X.
 Demophili Episcopi Ariani obitus, 386. L.
 Demosthenes princeps Coquorum Valentis quid a Basilio audivit, 370. LII.
 Deus in nos etiam invitos confert beneficia, 363. XC.
 Deus tempore persecutionis dilatat Ecclesiam, 372. CIII.
 Dei providentia declarata in Juliani interitu, 363. LXXXVIII.
 Deum quatenus nos intelligere existimandum, 372. LXXXVII.
 Deorum cultus a Juliano restituitur, 361. II.
 Deorum Mater contumelia affecta, 362. LXXXVI.
 Deorum potentia derisa ob Juliani mortem, 363. LXVI.
 Deorum nomen Angelis & Sanctis tributum, 373. XII. Deo-

Deorum Aegyptiorum fana & simulacra a Graccho Praefecto dejecta, 383. V.
 Deuterius Episcopus Donatista, 368. XXII.
 Dii gentium derisi a Christianis post obitum Juliani, 363. LXVI.
 Dii gentium quales sint, in Juliano demonstratum est, 363. XLVII.
 Diaconos conjugatos cum uxoribus permanere in Africa vetat Siricius, 386. III.
 Dieteria Antiochenum in Julianum, 362. LXXXI. In eundem aulicorum in Galliis, *ibid.*
 Dictiones, &, per, cum, in, variae in Hymno glorificationis, 371. LX. 371. LXXI. *& seq.*
 Die Dominico Priscillianistae jejunabant, 381. XCVII.
 Didymus cognovit interitum Juliani, 363. LXI.
 Didymi Alexandrini lucubrationes, 386. XLII.
 Didymus Alexandrinus laudatus a Rufino, 372. XCIV.
 Didymus bis caecus redditus, 372. XCV. Seducit sequentes se Melaniam & Rufinum, *ibid.*
 Didymus Hieronymum docet, 386. XLII.
 Didymus Alexandrinus magnae estimationis apud Hieronymum, 386. XLII.
 Dignitatum cupiditas Paulinum ad haeresim traxit, 378. XV.
 Diocletianus quo anno Christi imperare coepit, 374. XIII.
 Dioclis obitus crudelitate Valentiniani Imperatoris, 367. XXI. Creditus Martyr; sicut Diodoros & ipse iustus innocenter occidit a Valentiniano, *ibid.*
 Diodori Episcopi exulante Meletio res gesta Antiochia, 370. LXIX.
 Diodorus cum Flaviano curat Ecclesiam Antiochenam post Meletii exilium, *ibid.*
 De eodem Diodoro, 370. LXXV. *& seq.*
 Diodorus ordinatus Episcopus Tarsi a Meletio, 378. LV.
 Diodorus a S. Basilio acceptus, 371. L.
 Diodori Tarsensis studet Nestario, 381. LXX.
 Diodori Tarsensis fides laudata a Theodosio, 381. LXXI.
 Diocessum limites servandos ex praescripto Niceni Concilii statutum in Concilio Constantinopolitano, 381. XXXIII.
 Diocesis Ecclesia Constantinopolitanae, 381. XXXVI.
 Dionis locus restituitur, 384. VII.
 Dionysii Mediolanensis Episcopi e Cappadocia Mediolanum translatio, 375. XX.
 Dionysii Episcopi Mediolanensis corpus a S. Basilio missum ad S. Ambrosium, *ibid.*
 Dioscorus Vicarius Galliarum persecutor, 362. CCLX.
 Disputatio publica cum haereticis decreta coram Theodosio, 383. XXIX. *& seq.*
 Disputatio de fide non esse monachorum, sed Episcoporum, 378. LXI.
 Disputatio rerum fidei non facienda coram iudicibus laicis, 386. XVII.
 Divina providentia in suis defendendis, 387. IX.
 Dogmata vera a falsis facile dignosci ex meritis personarum, 360. XXVI.
 Dometius monachus Persa redarguit Julianum Nisibi agentem, 363. XXXVIII.
 Dometii monachi Persae martyrium, *ibid.*
 Dominica uxor Valentis, 378. XXIX.
 Dominica Palmarum, 387. XVIII.
 Dominico die jejunare, Priscillianistarum mos, 381. CV.
 Dominicum Aureum Antiochenum sub Ariano- rum potestate, 362. CVI.
 Domini legatio ad Maximum qualis, 387. LVI. *& seq.*
 Dominus deceptus a Maximo, 387. LVII.
 Donatus Episcopus quae passus a Donatistis, 362. CCLXVII.

Donatus filius Nini occisus a Donatistis, 362. CCLXVI.
 Donatus grammaticus praetor S. Hieronymi, 372. XL.
 Donatus Episcopus Aretinus Martyr sub Juliano, 362. CCL.
 Donati Carthaginensis Episc. Donatistarum obitus, 371. CXXI.
 Donatistarum legatio ad Julianum, 362. CCLXI.
 Donatistarum mira adulatio, 362. CCLXIII. Ab Augustino reprehensa, *ibid.*
 Donatistae Arianis conjuncti, 360. XXXI.
 Donatistae exules restituti a Juliano, 362. CCLXIV.
 Donatistarum furor adversus Catholicos sub Juliano, 362. CCLXVI.
 Donatistae invadunt Ecclesias, & occidunt ministris, *ibid.*
 Donatistae proficiunt sacrum Chrisma, 362. CCLXVII.
 Donatistae quid in sacram Eucharistiam, *ibid.* Miraculum ex eo secutum, cum iidem lacerantur a canibus, *ibid.*
 Donatistae impia scelera committunt, 362. CCLXVIII. CCLXXII. CCLXXIV.
 Donatistae quid in sacras virgines, *ibid.*
 Donatistae parietes & pavimenta ecclesiarum quomodo exorcizabant, 362. CCLXIX. CCLXXVII.
 Donatistae frangunt & radunt altaria Catholicorum, 362. CCLXIX.
 Donatistae frangunt calices, 362. CCLXXI.
 Donatistae auferebant mitrellas a sacris virginibus, 362. CCLXXII. CCLXXIII.
 Donatistae virgines sacras reddunt profanas, 362. CCLXXIV.
 Donatistae quid in mortuos & sepultos Orthodoxos, 362. CCLXXVII.
 Donatistae declinant conferre cum Catholicis, 368. XVII.
 Donatistae apud se Catholicam Ecclesiam esse contendebant, 368. XVII.
 Donatistae recentiores adversantur majoribus, 368. XXII.
 Donatistas rebaptizantes cohibet Imp. Valentinianus, 373. XXXV.
 Donatistae rebaptizare prohibentur, & ecclesias ablatas Catholicis reddere iubentur, 377. VI.
 Donatistas lege compescit Gratianus, *ibid.*
 Dorostoli passus Aemilianus, 362. LXXX.
 Dorotheus Martyr Edesiae sub Juliano, 363. XXXVII.
 Dorotheus cum Probo legatus a Basilio ad Occidentales, 371. IX. XXIX.
 Duliana haeresis ex Ariana propagata, 360. XLIII.

E

Ecclesia Catholica penes quos esse dicenda sit, 368. XIX.
 Ecclesia Catholica absque armis vincit, 372. LXXXIX.
 Ecclesia Dei dilatatur, cum ab haereticis angustatur, 372. CIII.
 Ecclesia nunquam carere potuit ministris aliquibus lucri cupidis, 370. CXVIII.
 Ecclesia Romana, *Vide*, Romana Ecclesia.
 Ecclesia Orientalis innumeris cladibus agitata, 373. XXXIII.
 Ecclesia Orientalis innumeris haereticis vexata, 373. XXXIV.
 Ecclesia Scythica a Valente invasa, 371. CXIV.
 Ecclesiae Catholicae status tempore obitus Constantii qualis, 362. XXXIII.
 Ecclesiae Martyrum iussa a Juliano demoliri, vel succendi, 362. CXIV.
 Ecclesiae vexatae legibus Juliani, 362. CCLXXXIV.
 Ecclesiae a Judaeis sub Juliano incensa diversis in locis, 363. VI.

Ecclesiarum antiquos mores Julianus imitari conatus, 362. CCCII. & seq.
 Ecclesiarum Catholica vetera instituta, 369. VIII.
 Ecclesiarum Orientalis sub Valente status miserandus describitur, 372. VII. XVI. & qui pugnare comparatus, 371. LXXVII.
 Ecclesiarum Orientalis status sub Gratiano, 382. IX.
 Ecclesiarum Orientalis legatio ad Pontificem Romanum, 372. VIII. XXII.
 Ecclesiarum collata indignissimis administrandae, 370. XVII. 371. XVII.
 Ecclesiarum laboranti subvenire praestat, quam vitam in solitudine colere, 370. LXXVI.
 Ecclesiarum canonem frumentarium non solvebant Imperatori, 379. XXVI.
 Ecclesiarum unitas non locorum interstitio, sed animorum diversitate, disjungitur, 372. XX.
 Ecclesiarum Aegyptii frumentum ab Imperatore acciebant, 376. XXVI.
 Ecclesia Hierapolitana exuta donatione M. Aurelii, 362. CCLXXXI.
 Ecclesiarum Orthodoxorum quomodo a Donatistis exorcizatae, 362. CCLXX.
 Ecclesiarum in integrum restituta per Jovianum Imperatorem, 363. CXXVI. & seq.
 Ecclesiarum praedia a tributis immunia, 387. XI.
 Ecclesiarum quando pendebant tributum, *ibid.* & 387. XII.
 Ecclesiarum & saecularium Principum potestas, 387. XVII. In rebus Ecclesiarum, 387. XXII.
 Ecclesiam Dei divinitus regi, 363. LXII.
 Ecclesiarum inanum sermonum loca non esse, 382. XX.
 Ecclesiarum ab Orthodoxis ablatis, Catholici in campo foris coeunt, 371. CVIII.
 Ecclesiarum ritus gloriam dicendi Patri per Filium cum Spiritu sancto, 371. LXXII.
 Ecclesiarum consuetudines quatenus servandae, 384. XXXV.
 Ecclesiarum Patriarchalium ordo & praerogativa, 382. XIX.
 Ecclesiarum parietes aqua salsa expiati, 362. CCLXXVI.
 Ecclesiarum variae consuetudines non improbantur, 384. XXXV.
 Ecclesiastica historia qualis esse debeat, quatuor animalium visione designatur, 361. pag. 34.
 Ecclesiastica judicia a quibus tractanda, 376. VI.
 Ecclesiastica judicia diversa, 381. VI.
 Ecclesiastica judicia Episcoporum esse, 385. XXX.
 Ubi tractanda, 387. VI.
 Ecclesiastici capere ex bonis alterius a Valentiniano vetiti, 370. CXVII. & seq.
 Ecclesiastici adire vetantur saeculares iudices, 369. XL. Qui eorum causas iudicare non possunt, 385. XXXIII.
 Ecclesiasticorum avaritia, & studium captandi voluptates exagitantur, 370. CXVII.
 Ecclesiasticum iudicium seu forum illibatum vult custoditum Theodosius, 385. XXXI.
 Edecius Praefectus Aegypti sub Juliano, 362. CCXLII.
 Ecebolius Arianus, 362. XIII.
 Ecebolii rhetoris inconstantia, *ibid.*
 Ecebolii rhetoris apostasia & poenitentia, *ibid.*
 Edeffae Martyres sub Juliano, 363. XXXVIII.
 Edeffae Lupus Arianus Episcopus praeficitur, 371. CX.
 Edeffae Ecclesiarum persecutio sub Valente, 371. CVIII.
 Edeffae feminae dignum constantiae exemplum, *ibid.*
 Edeffeni quae passi a Juliano, 362. XIV.
 Edeffeni Fideles in fide constantes, 371. CVIII.
 Edeffeni clerici proscripti, 371. CIX.
 Edeffeni octoginta exules sub Valente, 371. CXI.
 Edictum Valentis de expellendis Episcopis Catholicis, 370. I.
 Edictum, *Vide*, Lex, Rescriptum.

Electio Nectarj qualiter se habuit, 381. LXIX.
 Quando facta, 381. LXX.
 Electi in Episcopos simulabant se aliquod admisisse delictum; ne ordinarentur, 374. XII.
 Electio Episcoporum qualiter fieri solita, & qui abusus, cum invaluit ut laici eligerentur, 375. XXI.
 Electio Basilii, 369. XLI. & seq.
 Eleemosynae Christianorum effusa laudata a Juliano, 362. CCCVI.
 Eleemosynae Christianorum Romae abundantes, 382. LXIX.
 Eleemosynas in obitu carorum effusus dandi consuetudo, *ibid.*
 Eleemosynis quantum consideret Ambrosius, 387. XIV.
 Eleemosynis Christiani etiam infidelibus subveniebant, 362. CCCVI.
 Eleusana plebs in Gallia decepta a Priscillianistis, 381. CIX.
 Eleusini Julianus Apostata initiatus, 361. V.
 Eleusius Cyzici Episcopus haereticus Macedonianae propagator insignis, 360. XX.
 Eleusius Cyzici Episcopus, in vincula traditur a Juliano, 362. LXXXVIII.
 Eleusii haeretici obstinatio, 381. XXXII.
 Eleusius Episcopus Cyzicenus quid sub Juliano, 362. LXXXVIII.
 Eleusius Macedonianus Episcopus, 362. CCXXXVIII.
 Eleusius propugnator dogmatis Macedoniani, 365. V.
 Eleusius Episcopus jubetur aedificare ecclesiam Novatianorum, 361. XVI.
 Eleusius e sede pellitur, & in locum ejus sufficitur Eunomius, 366. XXII.
 Eliphilus Tullensis Episcopus Martyr sub Juliano, 362. CCLVI.
 Elisei Prophetae reliquiae ubi, 362. CXLVIII.
 Eloquentiae studia quatenus Ecclesiasticis & Christianis permittenda, 369. LXVI. & seq.
 Elpidius apostata, 362. CVII. CX.
 Elpidii Juliani avunculi & in sacrilegiis socii interitus, 362. CX.
 Elpidius Martyr sub Juliano, 362. XXV.
 Elpidius legatus a Liberio Papa in Orientem ad Arianos, 365. XVII.
 Emeseni Gentiles insaniant in Christianos, 362. CXLIX.
 Emmelia Basilii mater visitat filium in eremo agentem, 363. LXXXVII. & seq.
 Emmeliae matris S. Basilii obitus, 369. LXI.
 Quid in obitu, 369. LXII. Et aetas, *ibid.*
 Mater decem filiorum, *ibid.*
 Energumenorum monstruosa spectacula, 385. XIX.
 Ennodii distycon de victoria Ambrosii contra Symmachum, 384. XI.
 Ephraem visio de S. Basilio, 370. LIV. An Graece loquendi ei gratia impertita fuerit a S. Basilio, 370. LVI.
 Ephraem Syri cum S. Basilio congressus, *ibid.*
 Ephraem Apollinarem delusit, 373. XXVII.
 Ephraem Syrus laudat Basilium post obitum oratione panegyrica, 378. VII.
 Ephraem falso dicitur praesbyter a Basilio ordinatus, 378. XV.
 Ephraem insaniam simulat, ne Episcopus ordinetur, *ibid.*
 Ephraem Edeffeni diaconi tempus obitus, 378. XII. Testamentum Ephraem, 378. XIII.
 Ephraem funeris honorem haberi sibi vetat, 378. XIV.
 Ephraem rogat, cum defunctus est, pro se precibus offerri, *ibid.*
 Ephraem scripta quanta auctoritatis fuerint, *ibid.*
 Publice legi solita in Ecclesia, *ibid.* Quomodo; & a quibus collecta & edita, *ibid.*
 Ephraem quid de Paulino discipulo moriturus admonuit, 378. XV.

Ephraem

Ephraem discipulus Episcopatus ambitione haereticus fit, *ibid.*
 Ephraem memoria in Ecclesia, *ibid.*
 Epiphania Domini in Ecclesia solemnitas, 361. I.
 Illam se celebrare simulat Julianus, *ibid.*
 Epiphaniae primordia, 372. CVIII.
 Epiphanius cum haereticis Antiochiae congregatur, 363. CXLVI.
 Epiphanius ob egregiam venerationem, & Paulinus ob sanctitatem a Valente non tanguntur ut alii, 370. VI.
 Epiphanius a Gnosticis, pellicitur, 372. CIX. 373. XIV.
 Epiphanius Actorum scriptor mendax, 372. CX.
 Epiphanius scripsit res Hilarionis, cujus erat per necessarius, 372. CVII.
 Epiphanius vita & res gestae, 372. CVIII. 382. I.
 Epiphanius res gestae haud in omnibus constantes, 372. CX.
 Epiphanius tentatus in exilio a Gnosticis, 372. CIX.
 Epiphanius de Sanctorum veneratione sententia, 373. XXX.
 Epiphanius recipit Legatos e Pamphilia, 374. XLII.
 Epiphanius quando & cur scripserit Ancoratam, *ibid.*
 Epiphanius quando & qua de causa scripsit librum de Haeresibus, 375. XVI.
 Epiphanius laudes ex laudatis viris, 375. XVII.
 Epiphanius venit Romam ad Concilium, 382. I.
 Hofiatur apud Paulum, *ibid.*
 Episcopalia judicia, 381. VI.
 Episcopatus contemptum exemplum, 374. V. 386. VI.
 Episcopatus Valentis tempore collati vilibus personis, 370. XVII. 371. XVII.
 Episcopatus quibus in primis conferendi, 365. XIX.
 Episcopatus ambitione Paulinus haereticus fit, 378. XV.
 Episcopatum ut fugerent, quid multi agere solebant, 374. XII.
 Episcopus qualis esse debeat, 372. CIV. 374. II. 381. LX.
 Episcopus praedixit conversionem Augustini, 377. IX.
 Episcopi dignitas, 371. XCVI.
 Episcopi electi, ne ordinarentur, simulabant aliquod admisisse delictum, 374. XII.
 Episcopi Catholici bene habiti a Juliano, 361. XIII.
 Episcopi Aegypti Catholici acti in exilium Dio-caesarem, 372. LXXXII.
 Episcopi conveniunt Constantinopoli, ut Gregorium in sede Episcopali collocent, 381. XVIII.
 Episcopi Aegyptii non vocati ad Synodum, eo quod favissent Maximo, 381. XIX.
 Episcopi insigniores, qui interfuerunt Constantinopolitano Concilio, 381. XXII.
 Episcopi qui ex Aegypto venerunt pro Maximo, agunt contra Gregorium, 379. XXV.
 Episcopi frumentarii, 379. XXVI.
 Episcoporum Judicium quale, 381. VI.
 Episcopi Principibus morigeri & addicti quales sunt, 381. XLVII.
 Episcopi quatuor uno tempore Antiochia, 372. XII.
 Episcopi qui a Valente iussi sunt solum vertere, 370. XVII.
 Episcopi multi neophyti & laici post Ambrosii electionem sunt creati, 375. XXI.
 Episcopi nec laici nec neophyti eligi debent, *ibid.*
 Episcopi lapsi poenitentes restituti, qui Arimini cecidisse videri poterant, 362. CXXXIII.
 Episcopi lapsi ad Ecclesiam reversi in eodem statu saepius restituti, 362. CLXXXIII. Declaratur hoc, *ibid.* 362. CCVIII. CCX.
 Episcopi Orthodoxi omni fide majores nominati in edicto Theodosii, 381. LXXIV.
 Episcopi qui interfuerunt Concilio Antiocheno & professi sunt fidem Catholicam, 363. CXLII.

Episcopi juniores, qui interfuerunt Concilio Constantinopolitano, quales essent, 381. XLVII.
 LXVII. Eorum iactantia in litteris ad Damasum datis, 381. LXXII.
 Episcopi qui venerunt Romam ad Synodum, 382. III.
 Episcopi & humiles & erecto animo pro temporis ratione esse debent, 370. XLIII.
 Episcopi exules a Juliano restituti, 361. XIII.
 Episcopi exules a Joviano Imperatore restituti, 363. CXXX.
 Episcopi exules revocati a Valente invito, 377. II.
 Episcopi exules liberati a Gratiano, 378. XXXIII.
 Episcopi Thessalonicenses huius saeculi, 378. XLII.
 Episcopi duo in una civitate esse prohibiti, 366. X.
 Episcopi in exilium acti impulsu Arianorum Alexandriae, 372. LXXXIII.
 Episcopi a Firmo Legati de pace mittuntur ad Theodosium, 373. XXXV.
 Episcopi Orientales Catholici expulsi a Valente, 370. I.
 Episcopi Orientales cum Occidentalibus digladiantur in Concilio Constantinopolitano, 382. LIII.
 Episcopi Orientales vocati Romam ad Synodum, 381. XCVII.
 Episcopi Priscillianistae damnati in Concilio Caesaraugustano, 381. CII. & seq.
 Episcopi Hispaniarum qui damnarunt Priscillianum & socios, 381. CIII.
 Episcopi quam cavere debent iudicium sanguinis, 386. XXXIII.
 Episcopi ex quibus assumendi, e magistratibus primum, deinde ex Ecclesiasticis ordinibus, 365. XIX.
 Episcopi Concilii Tyansenis, 365. XXVIII.
 Episcopi depositi recipiunt suas sedes vigore litterarum Liberii Papae, 365. XV.
 Episcopi subscripti Alexandrino Concilio, 362. CCII.
 Episcopi lapsi an ad suam Ecclesiam restituendi essent poenitentes, disputatur in Synodo Alexandriae, 362. CLXXXIII. CCXI.
 Episcopi duo unius Ecclesiae quando & quomodo passi, 362. CLXXXIII.
 Episcopi cur ex laicis saepe eligerentur, 375. XXI.
 Episcopi Catholici inter se divisi occasione Ithacii, 386. XXXIII.
 Episcopi electione abstinet Valentinianus, 374. III.
 Episcoporum esse, & non Imperatorum curare Ecclesiastica, 364. XII.
 Episcoporum legatio ad Valentinianum pro Concilio convocando, *ibid.*
 Episcoporum subscriptio Concilii Constantinopolitani inversa, 381. XXXIX.
 Episcoporum electio quanta cura peragenda, 369. XLVIII.
 Episcoporum electio ex decreto Illyricanae Synodi, 365. XIX.
 Episcoporum electiones ubi agerentur, 386. XXXVIII.
 Episcoporum postulatio quomodo a populo fieret, 369. XLIX.
 Episcoporum vita qualis esse debeat, 381. LX.
 Episcoporum Constantinopolit. Synodi descriptio, 381. LXVII. Eorum iactantia, 381. LXXII.
 Episcoporum esse, & non monachorum, disputare de fide, 378. LXI.
 Episcopus ne sibi eligant haeretici, 384. XXXVIII.
 Episcopus inter se discordes velato praetextu Julianus in concordiam revocare fingit, 361. XVIII.
 Episcopus Ariminensis Concilii Taurus detinet & affligit, 361. VIII.
 Episcopus ultra dioeceses suas jura Episcopalia exercere vetitum Concilio Constantinopolitano, 381. XXXIV.
 Episcopus de rebus Ecclesiasticis iudicare, 385. XXX. Eisdem a solis Episcopis iudicari, 386. XVII.
 Epi-

Episcopus Principibus adulari indignum, 386. XXX. Imperatoribus præfate, 386. XXXI.
 Epistola Ambrosii ad Vercellensem Ecclesiam quando scripta, 371. CXVI.
 Epistola Ambrosii de sua legatione ad Valentianum, 387. XLVII.
 Epistola Ambrosii ad Marcellinam, 387. XIX.
 Epistola Ambrosii ad Marcellinam de inventione SS. Martyrum Gervasii & Protasii, 387. XXXVIII.
 Epistola Arianorum ad Germinium Semiarianum, 366. XXVI.
 Epistola Athanasii ad Rufinianum, 362. CCIX.
 Epistola Athanasii ad Jovianum Imperatorem de fide, 362. CXXXIII.
 Epistola Basilii consolatoria ad monachos persecutione vexatos, 375. XIV.
 Epistola Basilii consolantis Alexandrinos tempore persecutionis Lucii, 372. C.
 Epistola Basilii ad Ambrosium, 375. XVIII.
 Epistola Basilii ad Athanasium, 371. LXXIX.
 Epistola Basilii consolatoria ad Antiochenos, 370. LXXXV.
 Epistola Basilii ad Occidentales, 372. V.
 Epistola alia Basilii ad Damasum & Occidentales, 372. XVII.
 Epistola Basilii ad Evasianam Ecclesiam, 377. IV.
 Epistola Basilii ad Gregorium post fugam, 369. XLVI.
 Epistolæ Basilii ad Julianum fragmentum, 362. VII.
 Epistola Basilii ad Libanium, 363. XCIII.
 Epistola Basilii ad Synodum Tyanensem, 365. XXX.
 Epistola Basilii ad Theodotum de rebus gestis cum Eustathio, 371. XLIII.
 Epistola Constantinopolitanae Synodi ad Theodosium, 381. XXXVII.
 Epistola Damasi de recipiendo Vitale, 373. V.
 Epistolæ Damasi & Aurelii commenticia, 374. XI.
 Epistola Episcoporum Italiae ad Illyricos, 365. XXVI.
 Epistola Germinii Semiariani adversus Arianos, 366. XXVII.
 Epistola Gregorii Nazianzeni agentis in eremo ad Amphiloichium, 363. LXXXVI.
 Epistola Gregorii agentis in eremo ad Basilium, *ibid.* & 363. LXXXIX.
 Epistola Gregorii ad Basilium creatum Episcopum, 369. LVII.
 Epistolæ duæ Gregorii ad Basilium exposulantis de Sede Sasmorum oblata, 371. XCII.
 Epistola Gregorii Nazianzeni ad Basilium, 362. LXVII.
 Epistola Gregorii Nazianzeni ad Basilium tempore electionis ejus, 371. LXXXVIII.
 Epistola Gregorii Nazianzeni ad Bosphorium de suo reditu, 366. VII.
 Epistola Gregorii Nazianzeni ad Bosphorium Episcopum post electionem suam, 371. XCIX.
 Epistola Gregorii Nazianzeni ad Casarium a terræmotu liberatum, 368. IX.
 Epistola Gregorii Nazianzeni ad Casarium, cum esset apud Julianum, 362. IX.
 Epistola Gregorii Nazianzeni ad Eusebium Casariensem, 362. LX.
 Epistola Gregorii Nazianzeni ad Eusebium Samosatenum, 369. LIII.
 Epistola Gregorii Nazianzeni ad Eusebium Samosatenum exulantem, 370. IX.
 Epistola Gregorii senioris ad Casarienses de eligendo Basilio, 369. XLIX. Ibi laudes Basilii, 369. L.
 Epistola Gregorii senioris ad Episcopos coactos ad electionem, 369. LI.
 Epistola Gregorii Nazianzeni ad Gregorium Nyssenum reprehendens eum, quod Eloquentiæ nimis vacaret, 369. LXVI.

Epistola Gregorii Nazianzeni ad Eudoxium de Basilii obitu, 378. VI.
 Epistola Gregorii Nazianzeni ad Gregorium Nyssenum de obitu Basilii, 378. V.
 Epistola Gregorii Nazianzeni ad Nectarium oburgatoria, 384. XXXIX.
 Epistola Gregorii Nazianzeni de Synodo ad Posthumianum, 383. XXIV.
 Epistola Gregorii ad Saturninum de Synodo, 383. XXV.
 Epistolæ Gregorii recusantis venire ad Synodum, 382. VII. & *seq.*
 Epistola Hieronymi ad Afellam, 385. XIII.
 Epistola Hieronymi ad Damasum, 372. XLVIII.
 Epistola S. Hilarii de rebus gestis Mediolani cum Auxentio Ariano Episcopo, 369. VIII.
 Epistola Juliani ad Basilium, 362. VI.
 Epistola Juliani ad Arfactum de mutatione rerum Christianorum, 362. CCCVI.
 Epistola Juliani ad Aetium, 361. XVI.
 Epistola Juliani ad Alexandrinos de necesse Georgii, 362. CLXVI.
 Epistola Juliani de querendis libris Georgii Arianii, 362. CLXX.
 Epistola alia Juliani ad Alexandrinos de Athanasio, 362. CCXLIV.
 Epistola Juliani contra Athanasium, 362. CCXLI.
 Epistola alia contra Athanasium, 362. CCXLII.
 Epistola Juliani ad Artabium, qua Christianos nomine Galilæorum fugillat, 361. XIX.
 Epistola Juliani ad Ecebolium, 362. XIII.
 Epistola Juliani ad Bostrenses, 362. CLV.
 Epistola Juliani ad Hermogenem, 361. VII.
 Epistola Juliani ad Libanium, 362. XVI.
 Epistola Juliani ad Judæos, 363. VIII.
 Epistola Juliani ad Zenonem medicum, 361. XIV.
 Epistola Juliani ad Libanium in prociñu militari scripta, 363. XXX.
 Epistola Libanii ad Joannem Chrysostrum, 382. LVII.
 Epistola Libanii ad Basilium, 362. LXIV.
 Epistola alia Libanii ad Basilium, 363. XCVII.
 Epistola Libanii ad Episcopos Italiae, 362. CLXXVIII. Ejusdem alia ad Episcopos Orientales, 365. XI. Ejusdem alia de restituendis Episcopis ad eisdem, 365. XV.
 Epistola Maximi ad Valentinianum pro S. Ambrosio, 387. XXXIII.
 Epistola Maximi ad Syricum, 387. LXV.
 Epistola Meletii ad Occidentales, 371. XV.
 Epistola Petri Alexandrini de persecutione Arianorum, 372. LXXXIII. & *seq.*
 Epistola Siricii ad Himerium Episcopum Tarraconensem, 385. VI.
 Epistola Synodi Antiochenæ ad Jovianum, 363. CXLI.
 Epistola Synodalis Damasi ex Romano Concilio contra Auxentium, 369. XXIX.
 Epistola Synodalis Episcoporum Gallia ad Orientales, 362. CCXXX.
 Epistola Synodalis Illyricorum Episcoporum, 365. XVIII.
 Epistola Synodalis ex Concilio Constant. ad Damasum, 381. CIX. & *seq.*
 Epistola Synodalis Concilii Alexandrini, 362. CXCI.
 Epistola Synodi Constantinop. ad Theodosium, 381. XXXVII.
 Epistola Synodalis ex Concilio Antiocheno ad Jovianum, 363. CXLI.
 Epistola Synodalis ex Concilio Aquilejensi, 381. XCII.
 Epistola Valentiniani ad Prætextatum de expellendo Ursicino, 368. II. Alia ad eundem, 368. III.
 Epistola Valentiniani de electione Siricii, 385. VI.
 Epistola Valentiniani de construenda basilica S. Pauli, 386. XXXIX.

Epi-

Epistola Valentis Imperatoris de fide Catholica tenenda, 365. XXI. & *seq.*
 Epistola Valentis & Valentiniani ad Arianos de recta fide, *ibid.* An Valentiniani etiam vere sit, 365. XXV.
 Epitaphium a Damaso Papa conscriptum, 383. I.
 Epitaphium Picentia a Liberio Papa consignatæ, 367. V.
 Epitaphium S. Marcellinæ sororis S. Ambrosii, 383. XVII.
 Epulas faciendi ad Memorias Martyrum mos, 384. XXXV.
 Equus Valentis Imperatoris curatus ab Aphrate monacho, 370. LXXIV.
 Equi Juliani interitus, 363. XXXIII.
 Equulei tortura qualis, 367. XXV.
 Eremus Basilii & Gregorii Nazianzeni qualis, 362. LXX. 363. XCII.
 Error Sozomeni in reditu Basilii ab eremo, 366. XIX.
 Error Sozomeni & aliorum in tempore Valentis persecutionis, 366. V.
 Error Sulpitii & Gregorii Turonensis in tempore obitus Hilarii, 369. XXII.
 Errores & mendacia de Damaso refelluntur, 367. XV.
 Error cujusdam, Idis imaginem B. Virginis esse arbitrans, 363. XXV.
 Eruditus viris magistratus contulit Julianus, 362. I.
 Etherius tabellarius Damasi ad Hieronymum, 379. LXIII.
 Etruscos Aruspices secum duxit Julianus, 363. XLVIII. *Vide*, Aruspices.
 Evagrius comes quid sub Juliano, 361. IX.
 Evagrius Antiochenus cum Eusebio venit in Italiam, 362. CCXXVI.
 Evagrius agit contra Auxentium, 369. XXVII.
 Evagrius Episcopus delectus a Catholicis Constantinopoli, 370. XXV.
 Evagrius Pampani Antiochenus rediit ab Occidente, quo profectus cum Eusebio Vercellensi fuerat, 372. IX.
 Evagrius cum Hieronymo peregrinatur in Orientem, 372. XXXVIII. Dives valde & pius Hieronymum alit in eremo, 372. XLIII.
 Evagrius Antiochenus Episcopus, 372. XXXVIII. XLIII.
 Evagrius Ponticus discipulus Gregorii Nazianzeni, 379. XXIII.
 Evagrius Ponticus diaconus Constantinopolitanus, 381. LXXVIII.
 Evagrius Ponticus cum Nectario remansit Constantinopoli, *ibid.*
 Evangelium Joannis repertum in specu templi Hierosolymorum tradit Nicephorus, 363. XIX.
 Evangelica consilia quo consilio Julianus servanda Christianis proponat, 362. CCLXXXII.
 Evangelicæ historiæ quaternarius numerus quatuor animalibus signatur, 361. pag. 34.
 Euchaitæ heretici iidem Massaliani, 383. XXXVIII.
 Euchaitia super altare, 362. CCLXX.
 Euchaitiam in itinere deferendi usus, 383. XV.
 Euchaitia manibus accipi solita, 361. III.
 Euchaitiam accipiebant, sed non consumebant Priscillianistæ, 381. CVI.
 Euchaitia canibus datur a Donatistis non sine divina ultione, 362. CCLXXVII.
 Eucharius Martyr in Gallia sub Juliano, 362. CCLVI.
 Euchrocia & Procula a Priscilliano seductæ, 381. CIX.
 Euchrocia occisa a Maximo cum Priscilliano, 385. XXIV.
 Eudoxii arrogantia, 360. XXXII. Aetii in heresi collega, 360. XXXIV. Item Eunomii *ibid.*
 Eudoxius baptizat Valentem Imperatorem, 366. IV.

Eudoxus a Lampfaceno Concilio damnatus, 365. IV. V.
 Eudoxius Episcopus Constantinopolitanus sub Juliano, 362. XLII.
 Eudoxius qualis fuerit, 381. XXX.
 Eudoxii Agiani Constantinopolitani Episcopi obitus, 370. XXV.
 Eudoxiani exagitati a Semiarianis, 362. CCXXXVII.
 Eudoxiani damnati Lampfaci, 365. IV. V.
 Eudoxiani in Concilio Constantinopolitano damnantur, 381. XXX.
 Eugenius & Macarius audacter Juliano Antiochiæ resistunt, 362. XC. Eorundem martyrium, 362. XCI.
 Eugenius deportatus in Oasim, *ibid.*
 Eugenius Martyr Antiochiæ, *ibid.*
 Eugenius eunuchus favet Procopio tyranno, 364. XIII.
 Eulalius creatus Episcopus Nazianzenus, 382. VI.
 Eulogius presbyter Edessenus egregius Confessor exulat, 371. CXI. Ejus exilium cum Protogene, *ibid.*
 Eulogius cum Protogene exul convertit infideles ad fidem, 371. CXII.
 Eulogius Episcopus Edessæ ordinatus, 378. XLVIII.
 Eunomius Macedoniæ hæresis propagator sceleratissimus, 360. XXII. Ejus & Eudoxii hæresis eadem, 360. XXXIV. Consilio Eudoxii hæresim propalat, *ibid.* Hæresiarca fuit proacissimus, & ejus res gestæ, 360. XXXV. A Sancto Basilio redarguitur, 360. XXXVI. Ejus incredibilis arrogantia, 360. XXXVII. Item aliæ blasphemiarum, 360. XXXVIII. Recentiorum hæreticorum cum ipso antiqua cognatio, 360. XXXIX. Hagiomachus fuit, *ibid.* & Anabaptista, *ibid.* & *seq.* Novos ritus introduxit, *ibid.* Non tantum doctrina, sed moribus etiam fuit impurissimus, 360. XLI. Diu supervixit, *ibid.* Ejus discipuli, 360. XLII. Eiusdem scripta qualia, *ibid.*
 Eunomius Episcopus Samosatenus Arianus, 370. XI.
 Eunomius ordinatur Episcopus Cyzicenus, 366. XXII.
 Eunomii fastus & horrendæ blasphemiarum, 366. XXIV.
 Eunomii tumorem mentis deprimit S. Basilium, *ibid.*
 Eunomii res gestæ, 366. XXII. Ejus blasphemiarum & mores, 366. XXIV.
 Eunomius alius Episcopus Samosatæ, *ibid.*
 Eunomiani heretici dicti Hagiomachi, 360. XXXIX. Dicti Trogloditæ, 360. XLI.
 Eunomianos etiam Ariani detestabantur, 378. XXXIII.
 Eunomiani edicto Gratiani damnati, *ibid.*
 Evodius Consul quid cum Martino, 386. XXXI.
 Evoltius diaconus relegatus in Oasim, 370. XII.
 Evortius Episcopus Aurelianensis, 374. XII.
 Euphemitæ heretici, 361. XXXV.
 Euphrates fluvius in Tigrim fossa deductus, 363. XLV.
 Eufignius Martyr Antiochiæ sub Juliano, 362. CXXXVI. CXXXIV.
 Euppsychius Martyr incensor templi Fortunæ, 362. LIII.
 Euppsychii martyrii causæ, *ibid.*
 Eusebius Samosatenus Episcopus Meletium ad Sedem Antiochenam promovit, 360. XLVIII.
 Mira ejus constantia, 360. XLIX.
 Eusebius Episcopus Bononiensis cultor virginittatis, 377. XI.
 Eusebius Bononiensis Episcopus interfuit Concilio Aquilejensi, 381. LXXXII.
 Eusebii Episcopi Casareæ Cappadociæ electio ipso invito, 362. L. & *seq.*
 Eusebius infensus Basilio, 362. LVII.

Eu-

Eusebius Episcopus Cæsareæ Cappadociæ redarguitur, a Gregorio Nazianzeno, 362. LX.
 Eusebius Episcopus Cæsareæ Cappadociæ interfuit Synodo Tyanensi, 365. XXVIII.
 Eusebius reconciliatur Basilio, 365. XXXI.
 Eusebius Episcopus Cæsareæ Cappadociæ fovet Basilium, 366. XVII.
 Eusebius Episcopus Cæsareæ moritur, 369. XLI.
 Succedit ei Basilius, *ibid.* & *seq.*
 Eusebius Eunuchus Arianus præfectus cubili Imperatoris Constantii necatur, 361. X.
 Eusebii Præfecti in Basilium persecutio, 370. LVII.
 Eusebius Præfectus interficiendus a populo liberatur a Basilio, 370. LXI.
 Eusebius Martyr Hadrianopoli sub Juliano, 362. LXXX.
 Eusebius Martyr Gazensis, 362. CXXXVIII.
 Eusebii Samofateni laudes per Gregorium Nazianzenum, 369. LIII.
 Eusebius Samofatenus pulsus in exilium in Thraciam, 370. VIII.
 Eusebius exulans a Gregorio Nazianzeno litteris salutatur, 370. IX.
 Eusebius clam subducit se a suis exulaturus, ne impediatur, 370. VIII.
 Eusebius Samofatenus in habitu militari instrat Ecclesias Orientis, 370. XIV. Ad ipsum Basilii litteræ, 370. XV.
 Eusebii Samofateni requiruntur litteræ ad Occidentales, 371. XIV.
 Eusebius Samofatenus novos ordinat Episcopos, Acacium Berœæ, Theodotum Hierapolis, Eusebium Chalcedis, Isidorum Cypri, 378. XLVIII.
 Eusebii Samofateni martyrium, 378. XLIX. Occisus a femina Ariana, *ibid.*
 Eusebii Samofateni legatio pro restituendis Ecclesiis, 378. XLVII.
 Eusebius Vercellensis venit Alexandriam ad Concilium, 362. CLXVI.
 Eusebii Vercellensis subscriptio cum fidei professione, 362. CCIII.
 Eusebius Vercellensis legatus ad erigendas Ecclesias collapsas, 362. CCVI.
 Eusebii Vercellensis reditus in Italiam, 362. CCXXVI. Eius laudes, *ibid.*
 Eusebius & Asterius legati ex Concilio Alexandrino ad Antiochenos, 362. CXIII. & *seq.*
 Eusebii res gestæ post reditum, 362. CCXXXVI.
 Eusebius Vercellensis visitat Ecclesias Orientis, 362. CCXII.
 Eusebius commotus in Luciferum, 362. CCXIII. Causa recens, *ibid.* & *seq.*
 Eusebii Episcopi Vercellensis res gestæ, 362. CCXXXVI.
 Eusebii Vercellensis obitus, 371. CXVI.
 Idem Confessor a majoribus dictus, 371. CXVII.
 An dicendus sit vere Martyr, 371. CXIX.
 Eusebii Vercellensis vitæ censura, 371. CXVIII.
 Eusebii scripta, 371. CXIX. Eius miracula post obitum, 371. CXX.
 Eustachius, Elpidius, Marcellus, & socii Martyres sub Juliano, 362. XXV.
 Eustachii Monachi hæreses, 361. XLIII. & *seq.*
 Eustathius Episcopus Sebastenus nequaquam auctor Monachorum Armeniæ & Ponti, 361. XLV. Non tantum non auctor monachorum, sed nec ipse Monachus, 361. XLVIII.
 Eustathius pro Eutachio in Commentario Basilii de Regulis mendose scriptus, 361. LIII.
 Eustathius Macedonianus Episcopus, 362. CXXXVIII.
 Eustathius a Basilio recipitur cum professione fidei Catholica, 371. XXXVI.
 Eustathius rursus Catholicam fidem deserit, 371. XLII.
 Eustathius Sebastenus legatus cum aliis Romam ad Liberium Papam, 365. VIII.

Eustathius recipit suam Ecclesiam litteris Liberii Papæ, 365. XV.
 Eustathius Sebastenus exhibet Synodo Tyanensi litteras Liberii Papæ, 365. XXXII. Sedem recepit, *ibid.*
 Eustathii Sebasteni res gestæ ante & postea cum reversus est in suam Ecclesiam, 365. XXXIII.
 Eustathius cur recurrit ad Romanum Pontificem, 365. XXXV.
 Eustathius Episcopus Antiochenus quo tempore vixit, 370. XXIX.
 Eustathius rursus in hæresim lapsus fruit calumnias Basilio, 371. XLII.
 Eustathii simulatio detecta, 371. XLIV.
 Eustathius Sebastenus olim Romæ receptus qualis esset, 372. V.
 Eustathii Sebasteni causa ab exordio repetita, 372. VII.
 Eustathius sæpe lapsus, & sæpe receptus, 365. XXXIII. 372. VII.
 Eustochium filia S. Paulæ, 382. XL. Laudatissima virgo, 382. XLIV.
 Eutactus Monachus Armenus hæresarcha, 361. LIII.
 Eutactus & Eustathius confusa nomina, *ibid.*
 Euthymius procurat exilium Ambrosii, sed ipse exulavit, 387. II.
 Euthymii in Ambrosium audacia divinitus puniata, *ibid.*
 Euzoii duo, ambo A-riani, 366. XXX.
 Euzoii Episcopus Arianus Antiochiæ, 362. CCXIII.
 Euzoii Arianus Episcopus Antiochenus agit contra Athanasium, 363. CXLVI.
 Euzoii Ariani Episcopi Antiocheni obitus, 377. X.
 Euzoii Episcopus Cæsareæ Palæstinae, 366. XXX.
 Excommunicationis poena, 370. XCII.
 Excommunicatio jaculata ab Athanasio in Præfectum Libyæ, 370. XCI.
 Excommunicatis communicare non licet, 386. XXIX.
 Excommunicato quæ denegentur, 370. XCII.
 Exequias Christianorum vetat Julianus die agi, 363. XX.
 Exercitus Juliani quasi momento redditus Christianus, eligit Christianum Imperatorem, 363. CXVI.
 Exercitus Romanus premitur angustiis in Perside, 363. XLVI. & *seq.*
 Exercitum ad vincendum armat religio, 378. XVI. XIX.
 Exilium Meletii, 370. LXVII.
 Exilium irrogatum a Valente omnibus Episcopis Catholicis, 370. I.
 Exorcizare parietes & pavimenta Catholicorum opus Donatistarum, 362. CCLXXVI.
 Exucentii hæretici, 360. LI.
 Exules sub Constantio restituti a Juliano, 361. XIII.
 Exules sub Constantio recipiunt sua a Juliano, 361. XVII.
 Exploratores Basilii doctrinæ, 371. LIX.

F

Fabia Paulina uxor Prætextati, 384. VI.
 Fabri filius parat loculum Juliano, 363. XXXII.
 Faces ardentes in funere Christianorum, 368. X. 381. XII.
 Fægadius Episcopus in Gallia, 374. XII.
 Fames ingens in Oriente sub Valente, 367. XXXIII.
 Factus infimolatus Basilium an jure, 372. XXXII.
 Factus infimolatus Romana Ecclesia an jure, *ibid.*
 Faustina secunda uxor Constantii, ei Filiam post-humanam

humanam Constantiam dictam peperit, 361. XIV.
 Faustinus schismaticus favet Ursicino, 367. XIV.
 Federicus Metius translator epistolæ Juliani, 362. CLVI.
 Felix Diabensis Donatista, 362. CCLXVI.
 Felix Idicrensis Donatista pessimus, 362. CCLXVII.
 Felix Præfectus Ærarii dira passus ob sacrilegium, 362. CV. CIX.
 Felicis Episcopi Treverensis ordinatio, 386. XXIX. XXXVIII.
 Felicissimus Priscillianista occisus cum Priscilliano a Maximo, 385. XXIV.
 Felicitas nobilis Romana discipula S. Hieronymi, 384. II.
 Femina Vercellensis septies iuxta historia, 367. XXII. & *seq.*
 Feminarum peregrinatio reprehenditur, 386. XLIX.
 Feminae deceptæ a Priscillianistis, 381. CI. Vicitæ a Patribus convenire in sacris cum viris, 381. CV.
 Femina Christianæ magna constantia, 370. LXXVII.
 Feminae frigæ magæ, 382. XX.
 Festi Proconfulis idololatræ miserandus interitus, 381. XX.
 Festi dies Juliani Imperatoris initio ubique Gentium ritu celebrabantur, 361. I.
 Festum ab Alexandrinis statutum ob evasum periculum ex maris excrecentia, 365. XXXIX.
 Fidei arma contra hostes Christianis sumenda, 378. XVI.
 Fidei decretum semel sancitum Pontifex Romanus nunquam mutat, 373. XXI.
 Fides Catholica eadem semper nec mutanda, 360. IV. & *seq.*
 Fides hæreticorum temporanea, *ibid.*
 Fides Catholica omnia secum bona affert, 381. XII.
 Fidei Catholicæ commendatio, 370. LXXXVII.
 Fides sanctorum Patrum custodienda, 363. CXXXVI.
 Fidei Christianæ propagatio tempore persecutionis Arianae, 372. CII. & *seq.*
 Fidei professio Catholica ex Concilio Illyriciano, 365. XX. & *seq.*
 Fidei professio Paulini Antiocheni Episcopi, 363. CXLIX.
 Fidei professio Auxentii, 369. XV.
 Fidei professio Catholica oblata a Macedonianis Liberio Papæ, 365. VI.
 Fidei confessio Basilii ad Julianum data, 362. VII.
 Fidei regula firmata in Concilio Antiocheno, 378. XLIV.
 Fidei veritatem dæmones constituentur, 387. XL.
 Fidei causas ab Episcopis tractandas, 386. XVI. & *seq.*
 Fides Catholica armat milites ad vincendum, 378. XVII. XXVIII. 379. XII.
 Fides Catholica cum impugatur, barbari insurgunt, & superant, 376. VIII. 378. XVIII. XX. XXVIII.
 Fides Christiana cum magis concutitur, tunc solidius firmatur, 362. CLXI.
 Fides Catholica contra Arianos testata miraculis Antiochiæ, 370. LXXII. LXXVII.
 Fides Nicæna Synodi ab Athanasio celebratur, & narratur, 363. CXXXV.
 Fides Occidentalium concors sub Liberio, 365. XIV.
 Fiduciam & pâltriæ lege Theodosii prohibita, 385. XXXVII.
 Filii Valentiani, & filia, 375. VI.
 Firmi presbyteri martyrium sub Valentiano, 372. CXIV.
 Firmus noluit hominem prodere apud se latitantem, *ibid.*

Ann. Eccl. Tom. V.

Firmus tyrannus in Africa, 375. XXXV. Oppugnat cum Theodosius senior, *ibid.* Eiusdem obitus, 373. XXXVI.
 Flacilla nominanda est quam Græci Placillam dixerunt, 385. XXXV. Alia ei cognomen, 385. XXXVI.
 Flaviæ Jovina epitaphium, 367. I.
 Flaviani adversus Paulinum & Apollinarem oratio, 378. XXXVII.
 Flaviani Episcopi Antiocheni causa iterum ventilata Constantinopoli, 383. XXXII.
 Flaviani prudentia in detegendis Massalianis, 383. XXXVII.
 Flavianus ex præf. relegatus ad Aquas Taurinas, 362. CCLIII.
 Flavianus Episcopus exulante Meletio quid præfiterit, 370. LXIX.
 Flavianus per calumniam Paulinum accusavit, 378. XXXIX.
 Flavianus & Diodorus curant Ecclesiam Antiochenam post Exilium Meletii, 370. LXIX. LXXXV.
 Flavianus quid cum Paulino, 378. XXXVII.
 Flavianus ordinatus successor Meletii in Synodo Constantinopolitana, 381. XLII. LI. LV.
 Flavianus Episcopus Antiochenus eligitur, 381. LI. Eam rem indignatur Damasus, 381. XCVII. Non tamen anathematizat, sed tolerat, 382. XVI. 386. LIV.
 Flavianus profectus Constantinopolim ad Synodum, 382. XLVIII.
 Flavianus simul cum Chrysofomo docet Antiochiæ, 386. LVI.
 Flavianus ab Angelo admonitus de Ordinatione Chrysofomi, 386. LIV.
 Flavianus cum concionatur Antiochiæ, ei defert Joannes Chrysofomus, 386. LVI.
 Florentius Consul fugitivus, 361. VII.
 Florentius Comes quid sub Juliano, 361. VIII.
 Florentius Aquilejensis monachus laudatur, 372. XLII.
 Florentius Puteolanus schismaticus, 381. III.
 Fœdus cum Persis initum a Joviano, 363. CXIX.
 Fœderis conditiones, 363. CXX.
 Fœdus Theodosii cum Maximo, 386. I.
 Fœnerari vetitum in Romana Synodo, 382. XX.
 Fons baptismalis in Vaticano a Damaso extructus, 384. XXIV.
 Fons atrii basilicæ Vaticanæ, 384. XXV.
 Fontes excicati ob Juliani impietatem, 362. CXVI.
 Formula illa, & quod excurrit, quid importet, 368. XV.
 Fortunæ ara in Palatio a Juliano erecta, 362. XXXVII.
 Forum Ecclesiasticum illibatum vult Theodosius, 385. XXXI.
 Forum sæculare clerici vitent, 369. XL.
 Fossa ab Euphrate in Tigrim deducta, 363. XLV.
 Fratres appellati aliquando schismatici & hæretici a Catholicis, 368. XIII.
 Frumentum Hierapolis a Juliano ademptum, 362. CCLXXXI.
 Fuga Gregorii in solitudinem, 371. C. Revocatur a patre, 371. CI.
 Fuga Basilii, ne crearetur Episcopus, 369. XLV.
 Fuga Hilarionis a persecutione, 362. CXLI.
 Fulgura in pluviam fecit Deus, cum dispersitas linguas super Apostolos pluit, 361. pag. 34.
 Funarius appellatus pater Valentiani, 364. V.
 Funera Christianorum agi die prohibet Julianus, 363. XX.
 Funeris honorem moriens haberi sibi vetuit Ephraem, 378. XIV.
 Funus Constantii Imperatoris, 361. XXV.
 Funus infame Juliani Apostatæ, 363. LXIX.

M m m m

Fu-

Funus Cæsarii ritu Christiano, 368. X.
Funus Meletii sumptuosum, 381. XLI. Luminaria in eo, *ibid.*
Funus ingens in exercitu Romano, 363. XLIX.
Furor Juliani quam vehemens, 362. XL.

G

Alatae Martyres, 362. LXXII. & *seqq.*
Galates filius Valentis, 370. LI.
Galilæus Christus a Juliano dictus ignominiae causa, 363. LVII.
Galilæi dicti a Juliano Christiani, quos fugilat ad contemptum, 361. XIX.
Galilæi a militia rejefti lege Juliani, 362. CC-LXXXIV.
Galilæorum amentia, in ore Juliani frequens, 361. XV. XIX.
Galilæorum nomine carpuntur Christiani, 362. LXXXIX.
Galla nupta Theodosio, 387. LVIII.
Gallianus Consulatus quid passus sub Juliano, 362. CCL.
Gallicani Consulatus egregium Christianitatis exemplum, *ibid.*
Gallorum Martyria sub Juliano, 362. CCLVI.
Gangrensis Synodi tempus, 361. XLIV.
Gaudentii Episcopi Brixiani electio, 386. VII. Ejus res gestæ & peregrinatio, *ibid.*
Gaufridi de rebus Britannicis libri censura, 383. III.
Gaza Syriæ civitas, 362. CXXXVII. Christianis infensissima fuit, 362. CXXXVIII.
Gazæ incensæ ecclesiæ a Judæis sub Juliano, 363. VI.
Gazenses Gentiles persequuntur Christianos, 362. CXXXVII. CXXI.
Gazenses a Juliano exagitati, 362. CXXXVIII. Ejus Martyres, *ibid.* & *seq.*
Gazensis Ecclesiæ & Majumatenfis unitæ, 362. CXXXVII.
Gizenfium Martyrum Reliquiæ, 362. CXXXVIII.
Gelasius nullam prærogativam cognovit Sedis Constantinopolitanæ, 381. XXXV.
Gennadii error de temporibus Ticonii, 368. XXIII.
Gentiles contra Christianos ex licentia Juliani ubique armantur, 362. CXXXIX.
Gentiles Alexandrini agunt contra Athanasium, 362. CCXXXIX.
Gentiles ausi sacrificare & aras erigere sub Gratiano, 376. II.
Gentiles idolorum cultores legibus Theodosii cohibiti, 381. CXVI.
Gentiles a Joanne Chrysofomo ad fidem conversi, 386. LXIII.
Gentiles exultant de Maximi imperio, & illi favent, 383. V. 387. XXXIII.
Gentiles Romanos Senatores Maximus spe demulcet, 383. VI.
Gentiles Orgia celebrantes Apollonii oratione immobiles fiunt, 362. CLX. Eadem liberati ad Christum convertuntur, 362. CLXI.
Gentiles exultant ob victoriam de Valente, 378. XXXVI.
Gentiles frustra ob Valentem hæreticum victum exultant, 378. XXXVII.
Gentiles Senatores legationem mittunt pro cultu deorum, 382. XLVI.
Gentiles quid in Ecclesiis Alexandrinam, 372. LXIX.
Gentiles Senatores Romani Maximo favent adversus Gratianum, 383. V. Scommatibus Maximo Imperium augurantur, 383. VI. Venientem excipiunt summa cum lætitia, 387. LXVII.
Gentilibus imperare recusat Jovianus, 363. CXVI.

Gentiles ægre ferunt Jovianum Imperatorem creatum, 363. CXIV. Saporis Persæ malunt quam Joviano Christiano parere, 363. CXV.
Gentiles derident Jovianum Imperatorem, 363. CXXIII.
Gentilis hominis querela in Christum de obitu Juliani, 363. LXVII.
Gentilium templa & sacra a Juliano restituta, 361. XIX.
Gentilium in nostros sub Juliano sævitia, 362. CXLV. Carnes Martyrum edunt, 362. CXLVIII.
Gentilium res collapsæ Romæ sub Gratiano, 383. V. Restituuntur a Maximo, 387. LXIV.
Gentilium Romæ res collapsæ, 383. V.
Gentilium superstitio sub Valentiniano reviviscit, 376. III. Etiam viget sub Valente, 377. I.
Gentilium turpitudine sacerdotum prætextu, 362. XIX.
Gentilium Syrorum grassatio in Christianos, 362. CXLV.
Gentilium turpitudine in prostituendis suis virginibus, 362. CL.
Georgius post Concilium Antiochenum ecclesiam Alexandrinam dire vexat, 360. LVIII. Pueros quantumvis invitos Clericos ordinat, *ibid.*
Georgius Arianorum Episcopus quæ passus ab Alexandrinis, 362. CLXII.
Georgius detexit abominaciones Ægyptiorum deorum, 362. CLXIII.
Georgius Arianus minime adnumerandus inter Martyres, 362. CLXV.
Georgii Episcopi Arianæ scelera patrata, *ibid.*
Georgii necem ægre ferre simulat Julianus, 362. CLXVI. Arguit leniter de ea Alexandrinos, *ibid.*
Georgii libros omni studio perquirat Julianus, 362. CLXX.
Georgii Episcopi Arianæ bibliotheca, *ibid.*
Germanii Semiariani adversus Arianos epistola, 366. XXVII.
Gerontii diaconi magiæ, 364. II.
Gervasii & Protasii corpora S. Ambrosio revelata, 387. XXXVII.
Gervasii & Protasii translatio, & miracula in ea edita, *ibid.* Inventio, *ibid.* Eorum reliquiæ ad varias Ecclesias mittuntur, 387. XLII. Romæ basilica iisdem statuitur, *ibid.*
Getarum nomine Gothi intelliguntur, 370. CXVI.
Gildo tyrannus in Africa, 373. XXXVI.
Gildo Firmii frater Donatistis favet, *ibid.*
Gildonianus cognominatus Optatus Donatistarum Episcopus, *ibid.*
Gladiatores sine sunt qui sunt ex familia Imperatoris, 367. I.
Gloria Patri, &c. in fine cujusque Psalmi dicendum, cautum Concilio Romano, 382. XXI. Orientalis Ecclesia in fine Hymnorum addere consuevit, *ibid.* Et ejus exemplum S. Ambrosius in Ecclesia Mediolanensi secutus, *ibid.* & 387. XV.
Gloria Patri & Filio cum Spiritu sancto, vel in Spiritu sancto, vel & Spiritui sancto, 371. LXXII.
Glorificationis Hymnus quomodo a diversis pronuntiari solitus, *ibid.* & *seq.*
Gnostici hæretici ex Ægypto in Hispanias, 381. XCVIII.
Gnostici tentant Epiphanium, 372. CIX.
Gnosticonum nonnulla instituta, 381. CIV. & *seq.* Et dogmata, 381. CXIII.
Gog & Magog pro Gothis ab Ambrosio recepti, 378. XVII. XIX.
Gordiani Vicarii Urbis Romæ sub Juliano martyrium, & aliorum, 362. CCLIV.
Gordiani Martyris sepulcrum juxta Epimachum, *ibid.*
Gothia Audiana hæresi inficitur, 370. CXIV.
Gothi Getæ vocati, 370. CXVI.

Gothi

Gothi martyres, 371. CXIV.
Gothi quando Ariani facti, 370. CIX. Et quando Christiani, 370. CX.
Gothi signo Crucis prælato vincunt Athanaricum, 370. CXVI.
Gothi magno Romani Imperii damno permiffi sunt Istrum transire, 376. VII.
Gothi sub Valente Orientem depopulantur, 377. IV.
Gothi Valentem vincunt, 378. XXV.
Gothi federati in diversis locis occidi jussi, 378. XXX.
Gothi superati a S. Episcopo Achollo, & fugati, *ibid.*
Gothi devastant Thracias & Græcias, 378. XXXII.
Gothi victi a Theodosio, 379. IV.
Gothi in amicitiam recepti a Gratiano, 379. VI.
Gothi subdunt se Romano Imperio, 381. X.
Gothi ab Athanarico martyrio coronati, an Catholicis fuerint, 370. CXL. & *seqq.*
Gothorum Ecclesia persecutionem passæ ab Athanarico, 370. CV. & *seqq.*
Gothorum bellum civile, 370. CVIII.
Gothorum bella ab Ezechiele prædicta, 378. XVII. An hoc probetur, 378. XIX.
Gothorum Episcopi Theophilus & Ulphilas, 370. CX. Et Nicetas, 370. CXVI.
Gothorum qui tantum facti sunt Ariani, 370. CXIII.
Gothorum Ecclesia florens, 370. CXVI.
Gothorum Ecclesia a Niceta excollitur, *ibid.*
Gothos litteras Ulphilas docuit, easque primus apud eos invenit, 370. CX. & *seqq.*
Gothica expeditio Valentis, 364. CXV. Belli exitus, 366. III.
Gothicum bellum triennale, *ibid.*
Gothicum bellum cum Valente pace sedatum, 370. LXVII.
Græchus Præfectus P. five V. demolitur idola, 383. V.
Græciæ illatæ clades a Gothis & aliis barbaris, 378. XXXII.
Græcorum schismaticorum & Donatistarum eadem consuetudo, 362. CCLXXXVI.
Grandinis plaga, qua Oriens afficitus est sub Valente, 367. XXXII.
Grata filia Valentiniani, 375. VI.
Gratianus pater Valentiniani senioris cognomento Funarius, 364. V.
Gratianus creatus Augustus, 367. XX.
Gratianus post obitum patris cum Valentiniano puero imperat, 375. VI.
Gratianus Valentiniano honorem Consulatus concedit, 376. I.
Gratianus adversus hæreticos edit legem, *ibid.* & 378. XXXIII.
Gratianus prohibet hæreticos conventus agere, 376. I.
Gratianus quid de ecclesiastico judicio rescripsit, 376. VI.
Gratianus mittit copias ad Valentem adversus barbaros, 377. IV.
Gratianus lex adversus Donatistas, qua prohibentur rebaptizare, & restituere jubentur ecclesias, 377. VI.
Gratiani lex contra Manichæos, *ibid.*
Gratiani lex adversus Arianos, 378. XXXIV.
Gratiani rescriptum de immunitate clericorum, 377. XV.
Gratianus in expeditione bellica adversus Gothos positus, petit ab Ambrosio libros de fide, 377. XV.
Gratiani pietas, 378. XVI.
Gratianus bellum auspiciatur quærit fidem pro defensione & armis, *ibid.*
Gratiano certa victoria prædicta ab Ambrosio, 378. XVII.
Gratiani & Valentiniani insignia exercitus, 378. XVIII. *Ann. Eccl. Tom. V.*

Gratiani exercitus quibus constaret, *ibid.*
Gratianus ingentem victoriam de barbaris consecutus, 378. XXI.
Gratianus Alemannos in Gallia debellat, *ibid.*
Gratianus favet Catholicis, edictum pro illis dat post obitum Valentis, 378. XXXII. Revocat exules, *ibid.*
Gratianus jubet reddi ecclesias Catholicis, 378. XXXIV.
Gratiani religio, 379. I.
Gratianus delegit Theodosium Imper. 379. III.
Gratianus vincit Alemannos, 379. VI.
Gratiani victoria Ambrosii precibus adscribenda, 379. VII. Piorum vota pro Gratiano, 379. VIII.
Gratiani litteræ ad Ambrosium, 379. IX.
Gratiani lex adversus hæreticos, 379. XI.
Gratiani lex de collatione clericorum, 379. XIII.
Gratianus Princeps Christianissimus dictus, 379. X.
Gratiani petit ab Ambrosio de Spiritu sancto tractationem, *ibid.*
Gratianus annuit petentibus agi Concilium Aquilejæ, 380. XIX.
Gratiani rescriptum adversus Ursicinum schismaticum ad Aquilinum, 381. II.
Gratianus pro Gnosticis rescribit, 381. CX.
Gratianus nesciens favet Priscilliano, *ibid.* Luit pœnas concessi rescripti, *ibid.* & 383. XX.
Gratiani, Valent. Theod. leges de basilicis contra Manichæos & mendicantes validos, 382. LXVII.
Gratianus contra Maximum parat copias, 383. II.
Gratianus nomen respuit Summi Pontificis, 383. V.
Gratianus Præfecto Urb. de Gentilium superstitutione jurisdictionem tribuit, *ibid.*
Gratianus injuste Commodo comparatus ab Ammiano, 383. XI.
Gratianus proditus a suis occiditur, 376. V. 383. VII. Ætas & regni tempus, 383. VIII.
Gratiani probatissimi mores, 383. IX.
Gratiani amicos persequitur Maximus, 383. XII.
Gratianus excusatur ob decreta pro impiis, 383. XX.
Gratiani ultimum adversus hæreticos & apostatas edictum, *ibid.*
Gratianus Theodosii ex Flacilla filius, 385. XXXVI.
Gregorius Nazianzenus Constantium Imperatorem laudat, 361. XXI. In laudibus Constantii excedens ab Auctore excusatur, 361. XXVI.
Gregorius Hispaniarum Episcopus idem cum Eliberino, 371. CXXI.
Gregorius Episcopus Eliberinus conjungitur Lucifero Calaritano, *ibid.* Quid pro eo Theodosius, 371. CXXII. A Theodosio liber dimissus, 371. CXXIV.
Gregorius Eliberinus libellum de fide ad Galiam Placidiam dedit, *ibid.*
Gregorius Eliberinus gloriatur de fide servata, *ibid.*
Gregorius Eliberinus recantat palinodiam, 372. CXXIV.
Gregorius Eliberinus cur Orthodoxorum præconiis celebratus, *ibid.*
Gregorii Eliberini res gestæ cum Osio reseluntur, 371. CXXV.
Gregorius Nazianzenus una cum Basilio tentatus a Juliano, 362. VII.
Gregorius Nazianzenus quid ad Cæsarium fratrem agentem apud Julianum, 362. VIII. & *seq.*
Gregorii Nazianzeni vitæ institutio cum Basilio, 362. LIV.
Gregorius Nazianzenus proficitur cum Basilio in eremum, 362. LIX. LXV. 363. LXXXII. *M m m m z Gre-*

Gregorius Nazianzenus agit apud Eusebium pro Basilio, 362. LX.
 Gregorii Nazianzeni epistola ad Eusebium, *ibid.*
 In ea Eusebii cum Basilio inimicitiam arguit, *ibid.*
 Gregorius Nazianzenus ordinatus invitus præsbyter, 362. LXV.
 Gregorii ordinationis in præsbyterum tempus, *ibid.*
 Gregorii de Basilio mirum desiderium, 362. LXVI. Ab eo ad eremum vocatur, *ibid.*
 Gregorii Nazianzeni epistola ad Basilium, 362. LXVII.
 Gregorii prima secessio, 362. LXVIII.
 Gregorii pietas erga parentes, 362. LXVI.
 Gregorii cum Basilio joci per litteras, 362. LXIX.
 Gregorii & Basilii tempus profectiois in eremum, 362. LXXXII.
 Gregorii Nazianzeni investiva in Julianum prohibentem Christianos scientias discere, 362. CCXCV.
 Gregorii Nazianzeni investivæ duæ in Julianum, 362. LXXVII. Ex earum secunda multa in eum referuntur, *ibid.*
 Gregorii Nazianzeni elegans apostrophe in Julianum, *ibid.* & *seqq.*
 Gregorius & Basilius a Juliano destinati ad necem, 363. LXXX.
 Gregorius Nazianzenus quid in eremo cum Basilio, 363. LXXXII.
 Gregorius virtutum cultor, 363. LXXXIII.
 Ejus in solitudine vitæ institutum, 363. LXXXIV.
 Gregorius seorsum habitat a Basilio, 363. LXXXV.
 Gregorii in eremo epistolæ ad Basilium, 363. LXXXVI. & *seq.*
 Gregorius & Basilius in eremo austerum vitæ genus sectati, 363. LXXXVI. Describitur locus eremi, 363. LXXXVII.
 Gregorii cum Basilio in eremo vitæ ratio, 363. LXXXV.
 Gregorii exercitia corporalia, 363. LXXXVII. LXXXIX.
 Gregorius petente Basilio explicabat illi Psalmos, 363. XC.
 Gregorii epistola ad Basilium de rebus in eremo gestis, 363. LXXXVI.
 Gregorii Nazianzeni & Basilii distincta officia, 363. XCI.
 Gregorius quanti esset apud Basilium, 363. XCII.
 Gregorii modestia in corrigendo quod non probaret, 363. CVIII. & *seq.*
 Gregorius Episcopus Nazianzenus senior interfuit Concilio Tyanensi, 365. XXVIII.
 Gregorius Nazianzenus ad subveniendum Orientali Ecclesiæ ab eremo revocatur, 366. VI.
 Gregorius Nazianzenus & Basilius vocantur ex eremo ob persecutionem Valentis, *ibid.*
 Gregorii epistola ad Bosphorium de suo reditu, 366. VII.
 Gregorius Nazianzenus reversus habuit Apologiam de fuga sua, 366. VIII.
 Gregorius non est factus Episcopus Nazianzenus, sed adjutor patris, 366. X.
 Gregorius mundus concionandi arripuit, 366. XI.
 Gregorius Nazianzenus curat abstrahere Basilium ex eremo, 366. XII.
 Gregorii Nazianzeni de plaga grandinis oratio, 367. XXXII.
 Gregorius Nazianzenus scribit ad fratrem a terræmotu liberatum, 368. VIII.
 Gregorii pro Cæsario defuncto oratio, 368. XI.
 Gregorius Nazianzenus agit omnibus viribus ut Basilius eligeretur Episcopus, 369. XLVIII.

Gregorii Nazianzeni epistola ad Basilium de electione ejus, 369. XLVII.
 Gregorii de futura Basilii electione vaticinium, 369. XLVIII.
 Gregorius Nazianzenus epistolam dat ad Eusebium Samosatenum pro electione Basilii, 369. LIII.
 Gregorius audita electione Basilii cunctatus ad eum accedere, 369. LVI.
 Gregorii epistola ad Basilium electum, 369. LVII.
 Gregorius hortatur Basilium non timere adversarios, 369. LVIII.
 Gregorius Nazianzenus ad Basilium se confert, usus moderatione ac verecundia, 369. LIX.
 Gregorius Nazianzenus reprehendit Gregorium Nyssenum quod nimium studeret eloquentiæ, 369. LXVI.
 Gregorius litteris occurrit Eusebio Samosateno exulanti, 370. IX.
 Gregorius Nazianzenus consolatur litteris Gregorium Nyssenum exulantem, 370. XVIII.
 Gregorius Nazianzenus non despicit Apollinarem antequam damnaretur, 371. L.
 Gregorius & Basilius hæresis insinuantur, 371. LXI.
 Gregorius Nazianzenus admonet Basilium de his quibus accusaretur ab aliis, *ibid.*
 Gregorius & Basilius in convivio acerbe profcinduntur, 371. LXII. Cum alter hæresis, alter tolerantia malæ accusatur, *ibid.*
 Gregorius Nazianzenus egregiam habuit orationem pro Basilio hæresis insinulato, 371. LXIV.
 Gregorius Basilium defendit, *ibid.*
 Gregorii & Basilii in concionando distincta ratio, & dictio, 371. LXVII. LXXXI.
 Gregorius Nazianzenus vocatur a Basilio, 371. LXXX.
 Gregorius Nazianzenus subiectus Anthimo, 371. LXXXV.
 Gregorius Sedi Sasmorum præficitur a Basilio, 371. LXXXVI.
 Gregorius recusat præfecturam, 371. LXXXIX. Succenset ea de causa Basilio, *ibid.*
 Gregorii querelæ in Basilium ob Sedem Sasmorum, 371. LXXXVIII.
 Gregorius Nazianzenus exposulat litteris Basilio de Sede Sasmorum, 371. LXXXIX. & *seq.*
 Gregorius cogitur tandem accipere Sedem Sasmorum, 371. XC. Ejus ordinatio facta coram Basilio & patre Gregorii, *ibid.*
 Gregorius Nazianzenus orat coram Basilio, patre suo, & Gregorio Nysseno, 371. XCV. Se excusat, 371. XCIII.
 Gregorius tentatus ab Anthimo inhæret magis Basilio, *ibid.*
 Gregorio occupatis ab Anthimo Sasmis non datur locus accedendi ad suam Sedem, 371. XCIX.
 Gregorius succenset Bosphorio Episc. ob sui electionem, *ibid.*
 Gregorius iterum fugit in solitudinem, *ibid.*
 Gregorius a patre revocatur ad curam Ecclesiæ Nazianzenæ, 371. CI.
 Gregorii Nazianzeni natalis contigit ante Episcopatum patris, immo ante baptismum, 371. CII.
 Gregorii Nazianzeni ætas, 371. CIII.
 Gregorius suscipit regimen Ecclesiæ Nazianzenæ vivente adhuc patre, *ibid.* Qua conditione, *ibid.* An fuerit ordinatus Episcopus Nazianzenus, 371. CVI.
 Gregorius Nazianzenus Basilium factus arguit, 372. XXXII.
 Gregorius Nazianzenus post obitum parentis recedit, 372. LXII. Abiit Seleuciam ad S. Theclæ Memoriam, *ibid.*

Gre-

Gregorii Nazianzeni anathematismi contra Apollinarem, 373. XVI.
 Gregorius Nazianzenus Themistium carum habuit, 375. IX.
 Gregorius Nazianzenus quid in epistola ad Gregorium Nyssenum de Basilii obitu, 378. V.
 Gregorii Nazianzeni status post Basilii obitum, 378. VI.
 Gregorii Nazianzeni de obitu Basilii ad Eudoxium epistola, *ibid.*
 Gregorii de suo vitæ statu querelæ, *ibid.*
 Gregorius Nazianzenus Constantinopolim a Synodo mittitur, 378. L. Tempus ejus adventus illuc, 378. LI. Tempus commorationis Constantinopoli, 378. LII.
 Gregorius nonnisi coactus profectus Constantinopolim, 378. LIII.
 Gregorii Nazianzeni primum hospitium Constantinopoli, 378. LVI. Conversum in Ecclesiam Anastasiam, 378. LVII.
 Gregorius Nazianzenus clam docet Constantinopoli apud Nicobolum, *ibid.*
 Gregorii domus, ubi Constantinopoli docebat, in basilicam erecta, *ibid.*
 Gregorius cur Theologus vocatus, 378. LVIII.
 Gregorius primo ingressus Constantinopolim quæ passus, 378. LIX. Appetitus lapidibus, *ibid.* Raptus ad tribunal, *ibid.*
 Gregorii in hæreticorum persecutionibus & in adversis consolatio, *ibid.*
 Gregorii patientia in prædicatione verbi, 379. XIV. Ejus in docendo modestia, *ibid.*
 Gregorius Nazianzenus contemptui habitus atque derisus, 379. XVI. Ejus virtus innotescit in Oriente, *ibid.*
 Gregorium auditurum Constantinopolim venit Hieronymus, 379. XVII.
 Gregorius Nazianzenus Hieronymi magister, *ibid.*
 Gregorii modestia in docendo Hieronymum, 379. XX.
 Gregorii & Hieronymi comparatio, 379. XVIII.
 Gregorius Nazianzenus ignoravit Latinam linguam, 379. XXII.
 Gregorii laudes scripsit Maximi Cynici, 379. XXIV. Quæ illæ sint, 379. XXX.
 Gregorius postulatus a populo Episcopus Constantinopoli, 379. XXV.
 Gregorius laudat pro concione Episcopos Aegypti, *ibid.* Eisdem vituperat, 379. XXXII.
 Gregorius recantat palmidiam de laudato Maximo, 379. XXXIX. Multa in eum, *ibid.*
 Gregorius a suburbano redit Constantinopolim, 379. XXXI.
 Gregorius Nazianzenus non patitur fieri Episcopus Constantinopolitanus, 379. XXXII.
 Gregorius conqueritur de Petro Alexandrino, *ibid.*
 Gregorio Nazianzeno favit Damasus Papa, 380. V.
 Gregorius quid contra Maximi scripta adversus se responderit, 380. IV.
 Gregorius cum Arianis mitius agit, 380. VI. Ob id reprehensus a populo, *ibid.* Quid in eum illi, 380. VIII.
 Gregorius cogitat de discessione, 380. IX. Cohibetur ne recedat, *ibid.*
 Gregorius Nazianzenus a Theodosio introducitur in templum, 380. XIII.
 Gregorius dum ad templum ducitur, quid mirum acciderit, *ibid.*
 Gregorius renuit collocari in throno, *ibid.*
 Gregorius a Sicario appetitus quid erga eum, 380. XIV.
 Gregorius miraculo ab Arianorum insidiis elabatur, *ibid.*
 Gregorius ab Episcopis ad hoc vocatus a Theodosio collocatur in Throno, *ibid.* & 381. XVIII.
 Gregorii electionis confirmandæ gratia Syno-

cus convocatur, *ibid.* Confirmatur, 381. XXV.
 Gregorius Nazianzenus subscripsit Concilio Constantinopolitano, quo loco, 381. XXXIX.
 Gregorii Nazianzeni sententia de non eligendo successore Meletii ob pacem Ecclesiæ, sed non accepta, inde mala innumera, 381. XLIII. & *seq.*
 Gregorius passus invidiam, quod visus esset favore Occidentalibus, 381. XLIV. Eiusdem in eo constantia, 381. L.
 Gregorio adversantur Episcopi juniores, 381. XLV. & *seq.*
 Gregorius ægerime fert electionem Flaviani, 381. LI.
 Gregorii electionem impugnant Aegyptii, 381. LIII. Non tamen odio Gregorii, *ibid.*
 Gregorius Nazianzenus concionatur in Synodo de pace custodienda, 381. LIV.
 Gregorius ob pacem Sedi renunciat, 381. LV. Cur hoc permittitur a Synodo, *ibid.* Orationem habuit de sedis abdicatione, 381. LIX.
 Gregorius quanto tempore sederit, 381. LXI.
 Gregorius adit Theodosium Imperatorem, *ibid.*
 Gregorius qualem reliquerit Ecclesiam Constantinopolitanam, 381. LXIII.
 Gregorius convivio excipi solitus a Theodosio, 381. LVIII. Quomodo ibi esset, *ibid.*
 Gregorius publice petit missionem a Synodo, 381. LX. Apologia cum reprehensione, 381. LXI. Ultima salutatio, 381. LXIII.
 Gregorius ultimam habet orationem ad centum quinquaginta Episcopos, 381. LIX.
 Gregorius vitæ suæ rationem defendit, *ibid.*
 Gregorii modestia, *ibid.* & *seq.*
 Gregorium Nazianzenum discedentem nonnulli Episcopi ac lacrymæ populi consequuntur, 381. LXVI.
 Gregorius quando scripserit carmen de vita sua, 381. LXVII.
 Gregorius Constantinopolim ad Synodum revocatur, 381. IV.
 Gregorius Nazianzenus recusat venire ad Synodum, 381. VII.
 Gregorii res gestæ cum reversus est in patriam, 381. V.
 Gregorium Sede privatum fuisse rumor falsus sparsus, 381. VI.
 Gregorius curavit præfeci Ecclesiæ Nazianzenæ Eulalium, *ibid.*
 Gregorius ægrotat, 381. VII.
 Gregorii litteræ, quibus se excusat venire ad Synodum, 381. VIII.
 Gregorius cur recuset venire ad Synodum, 381. VII.
 Gregorius Nazianzenus quid ad Posthumianum de Synodo, 383. XXIV. De eadem Synodo ad Saturninum, *ibid.*
 Gregorius Nazianzenus auctor Theodosio faciendæ legis adversus hæreticos, 384. XXXVIII.
 Gregorius Nazianzenus scribit ad Nestarium adversus Hæreticos, 384. XXXIX.
 Gregorius Eleusium Præfectum non jejunantem recarguit, 384. XLII.
 Gregorius pater Gregorii Nazianzeni restitit Juliano, 362. XLVIII.
 Gregorius senior quid in electione Eusebii Episcopi Cæsareæ Cappadociæ, 362. LI. Restitit Præfecto, 362. LII.
 Gregorius senior per epistolam ad Cæsarienses datam suffragium dat, 369. L. Ibi Basilii laudes, *ibid.*
 Gregorii senioris epistola ad Episcopos de Basilii electione, 369. LI.
 Gregorius senior licet infirmus petit Cæsaream ob electionem Basilii, 369. LII. Operatur ut eligatur Basilius, *ibid.* & 369. LV.
 Gregorii senioris obitus, 369. LXII. Ætas, & tempus præfecturæ, *ibid.*

Gre-

- Gregorii Nysseni Episcopatus, 369. LXIV.
 Gregorius Nyssenus antea conjugatus, *ibid.*
 Gregorius Nyssenus eloquentiæ studiosus nimis, ob id reprehenditur a Gregorio Nazianzeno, 369. LXV.
 Gregorius Nyssenus ab Arianiis damnatus, 370. XVII.
 Gregorius Nyssenus exulare iubetur, *ibid.* Lustrat Ecclesias, 370. XVIII.
 Gregorius Nyssenus conventi Gregorium post ordinationem, 371. XCV.
 Gregorii Nysseni legatio in Arabiam ex Concilio Nicæno, 378. XLV.
 Gregorius Nyssenus Macrinam fororem invisit, & ejus funeri interfuit, *ibid.* Annulum ab ea accepit cum ligno Crucis, 378. XLVI. Scripsit ejus vitam, *ibid.*
 Gregorius Nyssenus librum de Anima & resurrectione scribit, *ibid.*
 Gregorii Nysseni in legatione res gestæ, 378. XLVII.
 Gregorius Nyssenus innotescit Hieronymo, 379. XX.
 Gregorius Nyssenus ad Synodum Constantinopolitanam venit, 381. XXI.
 Gregorii Nysseni fides laudata lege Theodosii, 381. LXXXV.
 Gregorius Nyssenus habuit orationem in funere Placillæ Augustæ, 385. XXXIII. Idem habuit panegyrim in funere Pulcheriæ infantulæ, 385. XXXIV.
 Gregorii Nysseni de peregrinatione sententia explicatur, 386. XLVIII.
 Gregorius Papa inexploratos habuit Eudoxianos hæreticos, 381. XXXI.
 Gregorii presbyteri in vita Nazianzeni error, 362. LIX.
 Gregorii Turonensis error de tempore obitus Hilarii, 369. XXII.
 Gulielmus Lindanus elucidator & confirmator rerum sanctæ Ursulæ, 383. IV.

H

- H Adriani Imper. numisma cum Iude, 363. XXV.
 Hadrianopolitani Martyres, 362. LXXX.

Hæresum certa nomina

- Hæresis Acaciana ex Ariana propagata, 360. XLIII. Aetii ex Ariana quoque propagata, *ibid.* Anomiana fex mera hæresis Ariana, 360. LI. Cyrtiana ex Ariana propagata, 360. XLIII. Duliana ex Ariana exorta, *ibid.* Euchaitarum unde originem suam duxerit, 361. XXXI. Eudoxiana, qualis fuerit, 360. XXXII. & seq. Eadem Eunomiana & Aetiana dicta, 360. XXXIV. Hæreses Arianae germen, 360. XLIII. Eunomiana qualis, 360. XXXIV. Euphemitarum origo, & quid docuerit, 361. XXXV. Unde eadem appellata sit Martyriana, *ibid.* Exucontianorum ex ultima perfidia Arianorum enata, 360. LI. Macedonii, sive Macedoniana quid docuerit, 360. XVIII. Ejus propagatores, 360. XX. Cum Ariana conjuncta, 360. XXX. Eiusdem impugnatores, 360. XXIII. & seq. Martyriana qualis, 361. XXXV. Massalianorum quando exorta, *ibid.* Quid docuerit, 361. XXXVI. Photiniana ex Ariana propagata, 360. XLIII. Item Pŕatyriana, *ibid.* Sataniana eadem quæ Massalianorum, & unde sic appellata, 361. XXXV. Trogloditarum, eademque Eunomiana qualis, 360. XLI.

Hæreses in Communi

- Hæreses ab Ariana progenitæ, 360. XLII.
 Hæreses ut cognoscantur regula Auctoris, 360. XXVIII.
 Hæresis occupat complures monachos, 360. XXVIII.
 Hæresum defensores & oppugnatores, qualis illa sit doctrina declararunt, 360. XXIV. & seq.
 Hæreses Apollinaris & Semiarianorum, 362. CLXXXV. In Synodo Alexandrina damnatæ, *ibid.*
 Hæreses Apollinaris colligi possunt ex Gregorii Nazianzeni anathematismis, 373. XVI.
 Hæresis Antropomorphitarum, 370. CXIV.
 Hæresis Artotyritarum, 373. XXXIV.
 Hæresis Ascodrogitarum, *ibid.*
 Hæresis Borboritarum, *ibid.*
 Hæresis Collyridiana unde dicta & deducta, 373. XXX.
 Hæreses Joviniani, 382. XXXV.
 Hæresis Passaloricitarum, 373. XXXIV.
 Hæresis Polemiana ex Apollinare deducta, 373. XXIX.
 Hæresis Priscilliani capita damnata, 381. CIII.
 Hæresis Priscilliani invalescit in Hispania, 381. XCV. & seq.
 Hæresis vincitur ex consideratione promulgatoris ipsius, 382. XXXIII.
 Hæreses innumera vexant Ecclesiam Orientalem, 373. XXXIV.
 Hæresis omnia secum mala affert, 362. CVI. 371. XVI. 379. XII. 381. XII. 386. LXI.
 Hæreses damnatæ in Concilio Constantinopolitano, 381. XXIX.
 Hæreses damnatæ in Synodo Constantinopolitana a Theodosio convocata, 383. XXVIII.
 Hæreses de Trinitate & Christo variæ a Synodo Damasi damnatæ, 373. XII.
 Hæreses quæ provenire ex scriptis Apollinaris, 373. XXIX.
 Hæresiarchas damnat solus Romanus Pontifex, 372. X.

Hæretici

- Euchaitæ, 361. XXXIV. Martyriani, 361. XXXV. Massaliani, 361. XXXIV. Sataniani, 361. XXXV. Trogloditæ, iidem Eunomiani, 360. XLI.
 Hæretici a Lupicino Prætor necati, 361. XXXV.
 Hæretici Audiani in Gothia, 370. CXIV.
 Hæretici Adelphi, 383. XXXIX.
 Hæretici Euchaitæ, *ibid.*
 Hæretici Eudoxiani damnati, 365. V. 381. XXX.
 Hæretici Novatores quam deteriores Joviniano, 382. XXXIV.
 Hæretici Sarcophori, 383. XXXVI.
 Hæretici Sacramentarii, iidem Donatistæ, quæ in Ecclesiis, & Sacramenta, & sacras virgines, 362. CCLXVI. & seq.
 Hæretici Sacramentarii æque ac Julianus horrescunt Crucis signum, 362. CCLXXVIII. & seq.
 Hæretici convenientes simul ne pacem perturbent, capitali poena sancit Theodosius, 386. L.
 Hæretici multi a sanctis viris culti & laudati antequam damnarentur, 371. L.
 Hæretici lege Theodosii ejedti, 381. VIII.
 Hæretici variæ a Theodosio lege vetiti conventus habere, 383. XXXV. Item ecclesias edificare, 381. LXXX.
 Hæretici exagitati legibus Theodosii. Vide, Lex, Rescriptum.
 Hæretici clandestinos habent conventus, 383. XXXVI.

Hæ

- Hæretici nostri temporis monachis & virginitati infensi perstringuntur, 382. XXXII.
 Hæretici student se Joviano insinuare, 363. CXXXVII. Quid in illos Imperator, 363. CXXXVIII.
 Hæretici pro tempore fidem mutant, 363. CXXXIX.
 Hæretici recantant palinodiam in Concilio Antiocheno sub Joviano, 363. CXLIII.
 Hæretici confutantur Patrum sententiis, 383. XXVIII.
 Hæretici damnati & depositi recognoscunt auctoritatem Romani Episcopi, petentes ab eo restitui, 365. VII.
 Hæretici obtinati gladio seculari feriendi, 386. XXXVI.
 Hæretici indulgentia Valentiniani in Occidente vigent, 376. I.
 Hæreticis remedium salutare ab Hilario datum, 360. VII.
 Hæreticis non communicandum monet Hilarius, 369. XX.
 Hæreticis favere quale piaculum exemplo Gratiani Imper. 381. CIX. & seq.
 Hæreticorum nostri temporis cum Eunomio aŕfnitas, 360. XXXIX.
 Hæreticorum Episcoporum astutia in ecclesiis recuperandis, 365. VII.
 Hæreticorum conditio, 372. XC.
 Hæreticorum jugis infestatio etiam sub Theodosio, 382. X.
 Hæreticorum cur improbatum supplicium, 385. XXIX.
 Hæreticorum conventus tempore Basilii, 365. II.
 Hæreticorum instabilitas derisa a Themistio, 363. CXLIV.
 Hæreticorum mores depravatiŕsimi, 385. XXVIII.
 Hæreticorum mos, cum nova afferant, vetera se defendere profiteri, 371. LVIII.
 Hæreticos libere sentire quidquid vellent, Jovianus permittit, 365. CXLIII.
 Hæreticos puniri possulant a Gregorio Nazianzeno Catholici, 380. VII.
 Hæreticos e civitate exigendos statuit Theodosius, 384. XXXVIII.
 Hæreticos quantopere execrati sint Catholici, 370. X.
 Hæreticos permittere sua dogmata vulgare esse Ecclesiæ doctrinam damnare, 384. XL.
 Hæreticos Principum auxilio punire semper consuevit Ecclesia, 386. XXXVI.
 Hæreticos inquirendos cur Martinus renuit, 386. XXXIV.
 Hæreticorum unde fluxerint, 361. LVII.
 Helena filia Constantini Romæ sepulta, 360. LVI.
 Heliodori peregrinatio in Oriente, 372. XLII.
 Heliodorus recedit ab eremo, 372. XLV.
 Heliodorus episcopus Altinensis Hieronymi familiaris, 381. LXXXIII.
 Heliodorus Episcopus Altinensis interfuit Concilio Aquilejensi, 381. XXXIV.
 Heliopolitani in Palæstina quid in Christianos, 362. CXLIX. Quid Arethufii, 362. CL.
 Heliopolitanorum turpitudine, *ibid.*
 Helladii Casariensis Episcopi fides laudata lege Theodosii, 381. LIX.
 Helladius Basilii substituitur in Ecclesia, 378. X.
 Helpidii præfectura, 361. XI.
 Helpidius Præfectus quanta passus a Juliano, 362. XXV.
 Helpidius apostata, 362. CVII. Quas dedit poenas, 362. CX.
 Helpidius scriptor adversus Manichæos, ex quo profecit Augustinus, 383. XL.
 Helpidius Episcopus Priscillianista damnatus, 381. CII.
 Helvidii origo, 382. XXX.
 Helvidii hæresis, 382. XXVIII. Confutata a S. Hieronymo, *ibid.*

- Helvidii hæresis de B. Virgine, 373. XXIX.
 Heraclides Episcopus Oxirinchii, 362. CCXIX.
 Herba miræ virtutis in basi Christi statua, 362. CLIX.
 Hereditates & legata capere clericis interdictum legibus Imperatorum, 370. CXVII.
 Herennius cum Agapeto legatus ad Synodum Alexandrinam, 362. CLXXX.
 Hermes Martyr sub Juliano Hadrianopoli, 362. LXXXI.
 Hermion virgo magni nominis, 362. CCXIX.
 Hermogenes Aegypti Præfectus, 361. VII. Quid ad eum Julianus, *ibid.*
 Hermogenes Episcopus Casareæ Cappadociæ, 372. VII.
 Hero Thebanus apostata quæ passus, 362. CX.
 Herodias comite noctu vagari mulieres se putantes excommunicandas cautum, 382. XX.
 Hierax hæreticus quando vixit, 372. CX.
 Hieroglyphica imaginis Serapidis & Isis, 362. XXX.
 Hieronymus, ejus locus de Acacio & Apollinari interpretatus, 360. LII. & seq.
 Hieronymus in Urbe eruditur rhetoricis disciplinis, 367. XVII.
 Hieronymus studiosus scriptorum Hilarii, 369. XXIV.
 Hieronymus audivit Antiochiæ Apollinarem profitentem, 371. L.
 Hieronymus ex Syria eremo scripsit ad Damafum, 372. XXXIII.
 Hieronymus ex Syria eremo scripsit ad Rufinum Alexandriam, 372. XXXV.
 Hieronymi adventus in Syriam, & institutio vitæ monasticæ quando contigit, 372. XXXVII.
 Hieronymus cum Evagrio peregrinatur in Syriam, 372. XXXVIII. Eorundem in Cappadociam adventus, 372. XXXIX. Virtus peregrinationis, *ibid.*
 Hieronymi vitæ primordia, 372. XL. Ejus præceptor Donatus, *ibid.*
 Hieronymus haud ita pauper natus, 372. XL. Quando baptizatus, *ibid.* Visitabat Romæ cœmeteria diebus Dominicis, *ibid.* Peregrinatus in Gallias, quid ibi, *ibid.* Ejus reditus. Aquilejam, 372. XLII. Studium in describendis libris, 372. XLI.
 Hieronymus Donati auditor, 372. XL.
 Hieronymo cum Rufino conjunctio, 372. XLII.
 Hieronymus fororem ad meliorem statum restituit, 372. XLIII.
 Hieronymus ad monasticam vitam animum appellit, *ibid.*
 Hieronymi promotor in eremum Theodosius anachoreta, 372. XLIII.
 Hieronymi eremus ubi sita, 372. XLIV. Socii ejus in eremo, *ibid.* Quis illi necessaria suppeditaret, *ibid.*
 Hieronymus quæ passus in eremo, 372. XLV.
 Hieronymi in eremo vita, *ibid.*
 Hieronymus in eremo discit litteras Hebraicas, 372. XLVI.
 Hieronymus a schismaticis Antiochenis in diversa distrahitur, 372. XLVII.
 Hieronymus contulit Damafum, 372. XLVIII.
 Hieronymi ad Damafum epistolæ quo tempore scriptæ, 372. XLIX.
 Hieronymus tricenarius scribit in Abdiam, 372. LV.
 Hieronymi ætas exacte cognita, 372. LIX.
 Hieronymi lucubrationes in eremo, 372. LXI. Epistolæ ad diversos data, *ibid.*
 Hieronymus calumniam passus in Syria discedere cogitur, 378. LX.
 Hieronymus a Meletii fautoribus Sabellianus appellatur quod nomen hypostasis refugerit, *ibid.*
 Hieronymus recedens e Syria abiit Hierosolymam,

mam, 378. LXII. Linguam Hebraicam ibi ad-
didicit, 378. LXIII.
Hieronymus ordinatur presbyter a Paulino E-
piscopo Antiocheno, 378. LXV.
Hieronymus ordinandus nulli voluit adscribi ti-
tulo, *ibid.* & *seq.*
Hieronymi Cardinalatus assertio ab ipso Hie-
ronymo confutata, *ibid.*
Hieronymus pergit Constantinopolim ad Grego-
rium Nazianzenum, 379. XVII. Ab ipso e-
legantem elusit, 379. XVIII.
Hieronymus duce Gregorio celsa petit, 379. XIX.
Scribit Constantinopoli de Isaia visione, *ibid.*
Hieronymus novit Gregorium Nyssenum Con-
stantinopoli, 379. XX.
Hieronymus quandiu fuerit Constantinopoli, 379.
XIX.
Hieronymus in quibus superavit Gregorium Na-
zianzenum, 379. XXII.
Hieronymus favet Gregorio Nazianzeno, 380. V.
Hieronymus a calumnia Ruffini defenditur, 381.
XIV.
Hieronymi reditus Romam Constantinopoli per
Græciam, 382. II.
Hieronymus venit Romam ad Concilium, *ibid.*
Hieronymi Romæ res gestæ, 382. XXIV. Lu-
cubrations, 382. XXVII. XXXVII.
Hieronymus Athenas proficiscitur, 382. II.
Hieronymus annis tribus moratus Romæ apud
Damasum, cui erat ab epistolis, 382. XXIV.
Quantæ æstimationis esset, *ibid.* De ejus Car-
dinalatu objectio, 382. XXV.
Hieronymus in quibus Augustino major, *ibid.*
Hieronymi Cardinalatus assertores primi qui,
382. XXVI.
Hieronymus scripsit Romæ contra Helvidium,
382. XXVIII.
Hieronymus quando scripsit de virginitate ad
Eustochium, *ibid.*
Hieronymus infurgit Romæ contra Jovinianum,
382. XXIX.
Hieronymus confutat Luciferianos, 382. XXX-
VI.
Hieronymi lucubrations Romæ elucubrata, *ibid.*
& *seq.*
Hieronymi nomen in studio Scripturarum, *ibid.*
Hieronymus quomodo cum virginibus versaretur,
382. XL.
Hieronymum Romæ quæ piæ femine colerent,
382. XXXVI. XXXIX. 384. II.
Hieronymum Psalterium Occidentalibus canen-
dum emendasse, 384. XXVI.
Hieronymus quomodo in Romanam Ecclesiam,
a Hierosolymitana induxerit Alleluja, 384.
XXVIII.
Hieronymi epistola ad Damasum de Alleluja
Psalmis addendo, 384. XXIX.
Hieronymus persecutionem passus a Romanis
clericis, 385. VIII.
Hieronymus recedit ab Urbe, 385. VII.
Hieronymus in Romanæ Ecclesiæ clericos sub-
inensus, 385. X. Ipse tamen obsequens Ro-
manæ Ecclesiæ, *ibid.* & *seq.*
Hieronymi de Ecclesia Romana sententia, *ibid.*
Hieronymus quas passus Romæ calumnias, 385.
X. & *seq.* Ibi de veste muliebri commentum,
385. XII.
Hieronymus suam defensionem scribit in episto-
la ad Asellam, 385. XIII. Ejus-libera con-
testatio, *ibid.*
Hieronymi profectio Hierosolymam, 385. VII.
XVIII.
Hieronymi discendi studium, 386. XLII.
Hieronymus jam senescens fit discipulus Dydi-
mi Alexandrini, 386. XLIII.
Hieronymus peragravit monasteria Ægypti,
386. XLIV. Ejus tunc temporis lucubrations,
386. XLV.
Hieronymus scribit in Epistolas Pauli, *ibid.*

Hieronymus quam sedulus in officio hospitalita-
tis, 386. XLVII.
Hieronymi locus elucidatus de Lucifero, 371.
CXXI.
Hieronymi Chronici locus restitutus, 363.
CXLIV.
Hieropolitana Ecclesia exuta donatione M. Au-
relii, 362. CCLXXXI.
Hierosolymitanum templum a Juliano restituen-
dum curatur, 363. V. Præfagia tunc ostensa,
363. IX.
Hierosolymitana peregrinatio quam frequens,
384. XLVI. Cur aliquando reperitur impro-
bata, 386. XLVIII.
Hilarion abbas filios Aristænetæ curat, 361.
XI. & *seq.*
Hilarion monachus fugit persecutionem Gaze-
nium sub Juliano, 362. CXL. CXLIV.
Hilarion aurigæ Christiano præstat beneficium,
362. CXLIII.
Hilarionis miraculum de equis Circensibus,
ibid.
Hilarion Alaphionem ad Christum convertit,
362. CXLIV.
Hilarion conversionis Sarracenorum fundamenta
jecit, 372. CII.
Hilarion liberat Epidaurum e maris excrefca-
tia, 365. XL.
Hilarion notus ex magnis miraculis, laudem
timens, fugam arripuit, *ibid.*
Hilarionis obitus, 372. CVII. Res ab eo gestæ
scriptæ ab Epiphano primo, *ibid.*
Hilaris Episcopus Pictaviensis, ejus libelli oblati
Constantio, 360. III. VIII. Quid in Concilio
Constantinopolitano coram Constantio, 360. IV.
Mira ejus in dicendo libertas, 360. X. Ex in-
sperato ab exilio relaxatur, 360. XIV. In Oc-
cidentem redit, *ibid.* Romam redeuntis S.
Martinus festinavit occurrere, 360. XV.
Hilaris auriga ab Aproniano tentus, 363. IV.
Hilaris diaconus Romanus Anabaptista, 362.
CCXXIV.
Hilaris Martyr Romæ sub Juliano, 362. CCL.
Hilaris diaconus loco Hilarii Epif. Pictaviensis
positus, 362. CCXXXVII.
Hilaris Episcopus qualis, 362. CCXXXVI.
Hilarii Episcopi reditus, 362. CCXXXVI.
Hilaris Episcopus Pictaviensis quid post redi-
tum ab exilio, 362. CCXXXVIII.
Hilarii res gestæ a Ruffino confictæ, 362.
CCXXXIV.
Hilarii scriptorum laudes, 362. CCXXXVI.
Hilarii cum Leone Acta commenticia, 362.
CCXXXV.
Hilaris Episcopus Pictaviensis scripsit contra
Sallustium Præfectum persecutorem, 362.
CCLX.
Hilaris contra Auxentiam agit Mediolani,
369. VI. Cum eodem congregatur, 369. XIII.
Hilarii epistola de rebus gestis cum Auxentia,
369. VIII.
Hilaris detegit dolos & fallacias Auxentii, 369.
XVII.
Hilaris cogitur proficisci Mediolano, 369.
XXVI.
Hilarii utilis admonitio de cavendo Auxentio,
369. XXI.
Hilarii obitus tempus, 369. XXII. Lucubrations
ejus, 369. XXIII.
Hilarii stylus, 369. XXIV. Scripta sincera, næ-
vi ejus, 369. XXIV.
Hilarii defensio a calumnia Centuriatorum, 362.
CCXXXVII. 369. XXIV.
Himerius Episcopus Tarracensis, 385. VI.
Hispania oppressa ab hæresi Priscillianistarum,
381. XCV.
Hispania Gnosticorum hæresi jactatur, duce Pri-
scilliano, 381. XCVIII.
Hispaniarum Episcopus Gregorius Eliberinus,
371. CXXI. Hil-

Hispaniarum Episcopi qui damnarunt Priscillia-
num & socios, 381. CIII.
Historia Ecclesiastica qualis esse debeat, quatuor
animalium visione designatur, 362. pag. 34.
Historicorum Gentilium fides qualis, 363. L.
Homo Dominicus Christus quo modo dictus,
378. XXII. XXIV. Usurpatum ab Apollinari-
stis, 373. XXIV. Et a Catholicis etiam, 373.
XXV. Haud tamen recte dictum, *ibid.*
Homines immolati a Juliano reperti post mor-
tem ejus, 363. LXXXI.
Honorius filius Theodosii quando natus, 383.
XXII. 384. XLIII.
Honorii Consulatus in cunis, 386. I.
Honorius Imperator exposit publice legendum
libellum Donatistarum Juliano oblatum, 362.
CCLXV.
Hormida Dux, 362. LXXXI.
Hospitalitas peregrinorum Hierosolymis, 386.
XLVII.
Hospitalitas quanti fuerit Hieronymo, 386.
XLVII.
Humana fiducia & spes vana, 386. XXXIV.
Humanas hostias immolare solitum Julianum eo
mortuo detegitur, 363. LXXI.
Hunni Istrum transire a Valente permitti, 376.
VII.
Hunorum egressio, *ibid.*
Hyginus Episcopus in Hispania Priscillianista dam-
natus, 381. CVII. & *seq.*
Hyginus Episcopus in Hispania hostis Lucife-
rianorum, 371. CXXII.
Hyginus Episcopus in exilium missus a Maxi-
mo, 387. LII.
Hylas socius Hieronymi in eremo, 374. XLIV.
Hymni ab Ambrosio scribuntur, & a populo
canuntur tempore persecutionis, 387. XV.
Hymnos canendi in Ecclesia & in eorum sine
glorificandi Trinitatem ritus, 382. XXI. In
Ecclesia Mediolanensi, 387. XV.
Hymnorum sacrorum scriptores, 387. XVI.
Hypatianus Heracleæ Legatus ad Valentinianum
Imper. 364. XI.
Hyperbole in historia cavenda, 371. CII.
Hypostasis quo modo a Græcis accepta & a
Latinis, 362. CLXXXVII.
Hypostasis & substantiæ questio in Synodo A-
lexandrina tractata, *ibid.*
Hypostasis vocis occasione maximum pæne con-
statum est schisma, 362. CLXXXVIII.
Hypostasis nominis causa altercatio inter Ori-
entales & Occidentales, 372. XXVII. XXX.
Hypostasis nomen tandem e Latinis receptum,
372. XXXI.

I

Jacobi Episcopi Nisibitæ corpus a Nisibi Ju-
liani jussu exportatur, 363. XXXVIII.
Januarii Kalendarum superstitionem Ambrosius
abrogat, 377. XIV.
Januarius Flamen Pifensis, 362. CCLXVI.
Idacius Clarus dictus quid adversus Priscillianum,
381. CXIII.
Idacius & Ithacius Episcopi in Hispania adver-
sarii Priscillianistarum, 381. CIII.
Idacius Hispanus Priscillianistas oppugnat, 381.
CXIII.
Idola fracta ab Æmiliano Martyre, 362. LXXX.
Idola fracta a Græcho Præfecto, 383. V.
Idola a Gentilibus noctis circumducebantur,
364. XIX.
Idolum Daphnitici Apollinis cur redditum mu-
tum, 362. LXXXVII.
Idololatræ infestatur Valens Imperator, 364.
XIX.
Idololatræ novo edicto Theodosius exagitat.
385. XXXVII.

Ann. Eccl. Tom. V.

Idololatria a Juliano restitui cœpta, 361. I.
Idololatriam esse sivit Valentinianus Imper. &
sacerdotibus deorum privilegia dedit, 371.
CXXXIX. CXXXXI.
Idololatria Romæ sub Gratiano mire collapsa,
383. V.
Idolorum templa a Juliano restituta, 361. XIX.
Idolorum cultus quanta turpitudine exercere-
tur, 362. XVIII.
Idolorum templa clausa a Joviano Imperatore,
363. CL.
Idolorum cultusetiam tempore Gratiani, 376. II.
Idolorum cultores a Theodosio cohibiti, 382.
CXVI.
Jejunare die Dominico Priscillianistæ consueve-
runt, 381. CV.
Jejunandi Sabbato consuetudo, 384. XXXV.
Jejunium Ecclesiæ præceptum non transgredien-
dum, 384. XLII.
Igne combusti & in mare missi Legati Catho-
lici, 370. XXVIII.
Ignis erupit e fundamentis templi Hierosoly-
morum, 363. IX.
Illyricana Synodus sub Valentiniano, 365. XVIII.
Illyricana Synodus in Sedem suam Eustathium
restituit, 365. XXXII.
Illyricorum Episcoporum Synodalis epistola,
365. XVIII. Eorumque fidei professio Catho-
lica, 365. XX. XXIV. Decreta, *ibid.*
Imago Juliani instar Serapidis, 362. XXVII.
Imaginem Meletii Antiocheni domi habuerunt,
370. LXV.
Imagines deorum in Labaris figurat Julianus,
362. XXVII.
Imagines sacras se colere profitetur S. Basilus,
362. VII.
Immunitates clericorum certo tempore permit-
tunt Valentinianus & Valens, 365. XLII.
Imperii Romani status mortuo Juliano, 364.
IX.
Imperii Rom. clades ex fide violata, 378. XVIII.
XXIII. 381. XII.
Imperium Romanum pessumdatum a Juliano,
363. LXVIII.
Imperium Romanum divisum inter Valentinia-
num & Valentem, 364. XI.
Imperium Romanum prostratum Theodosius ere-
xit, 376. IV. V. XII.
Imperator debet elucere clementia, 364. XIV.
Imperatori quid debeatur, & quid Ecclesiæ,
387. XVII.
Imperatoris lex lecta in Ecclesia publice, 370.
CXVII.
Imperatoris Christiani munus erga Ecclesias,
387. XVII.
Imperatoris jus in Ecclesias nullum, 387.
XXII.
Imperatores non se immiscet causis Ecclesiasti-
cis, 369. XL.
Imperatores Episcopis relinquunt curam agen-
darum rerum Ecclesiasticarum, 364. XII.
Imperatoribus præstant sacerdotes, 387. XXVIII.
Imperatorum effigies quatenus Christiani cole-
rent, 362. XXXII.
Impietas licet armata, semper corrumpit, 372.
XC.
Incarnationis Verbi mysterium, 362. CC.
Incarnationis Verbi recta fides Synodi Alexan-
drinæ, *ibid.*
Incendium Daphnitici templi, 362. XCIV. CXI.
Indulgentia Ambrosii in recipiendis pœnitenti-
bus, 375. XXV.
Indulgentia impartita vindictis tempore Paschatis,
385. XXXVIII.
Injurias severe punit Valentinianus, 364. IV.
Innocentius magus quid in Ambrosium, 387.
XLIII.
Innocentius contubernalis Hieronymi in eremo
moritur, 372. XLV.

Nnnn In-

- Inscriptio fontis baptismalis in Vaticano posita, 384. XXIV.
 Inscriptio de Cereale, 375. VII.
 Inscriptio de Consulatu Gratiani & Merobaudis, 377. I.
 Inscriptio statuae Symmacho dicatae, 377. XVI.
 Inscriptio de Praetextato Consule designato, 384. II.
 Inscriptiones adulationis plenae de Juliano, 363. LXVIII.
 Inscriptiones de aris & sacrificiis, 376. III, 377. I.
 Inscriptiones de Paulina conjuge Praetextati, 384. VI.
 Infantius Episcopus Priscillianista damnatus in Concilio Caesaraugustano, 381. CVIII.
 Infantius Priscillianista relegatus in Syllinam insulam, 385. XXIV.
 Intercessio Sanctorum apud Deum, 378. IV, 381. XLI.
 Invechiæ orationes Gregorii Nazianzeni in Julianum, 362. LXXVII.
 Joannis presbyteri martyrii, 362. CCLIII.
 Joannis Baptistae reliquiae dispersae, 362. CLXVI. Eadem crematae, *ibid.*
 Joannis Biotistae ossium reliquiae Hierosolymam delatae, *ibid.*
 Joannis Baptistae sepulcrum & Elisei celebre, ac miraculis clarum, 362. CXLVII.
 Joannes ordinatus Episcopus Apameae a Meletio, 378. LV.
 Joannes Chrysofomus filius Publicae, 362. CXXXI, CXXXIII.
 Joannis Chrysofomi mater, *ibid.*
 Joannis Chrysofomi aetas tempore obitus matris, 362. CXXXIII.
 Joannis Chrysofomi mater vidua junior quantae virtutis, *ibid.*
 Joannes Chrysofomus discipulus Libanii, *ibid.*
 Joannis Chrysofomi familiae in natali Meletii, 370. LXV.
 Joannes Chrysofomus occasione inventi libri magicæ artis in periculum adductus, 370. CII.
 Joannes Chrysofomus adversus Gentiles scripsit, 382. XLVII. *Idem adversus Judæos & hereticos, ibid.* Mira facundia, 362. XLVIII.
 Joannes Chrysofomus qua occasione de anathemate habuit orationem, 382. LIII.
 Joannis Chrysofomi locus elucidatus de anathemate, 382. L. & *seqq.*
 Joannis Chrysofomi aetas, 382. LV.
 Joannis Chrysofomi vitæ ratio, *ibid.*
 Joannem Chrysofomum quanti fecerit Libanius, & alii viri docti, 382. LVII.
 Johannes Chrysofomus orationem habuit in laudem Valentiniani & filiorum, *ibid.*
 Joannes Chrysofomus quando de Sacerdotio scripsit tractatum, *ibid.* Qualis ille liber, 382. LXI.
 Joannes Chrysofomus quandiu moratus in eremo, 382. LIX.
 Joannes Chrysofomus ad quem Basilium scripsit librum de Sacerdotio, 382. LX.
 Joannis Chrysofomi res gestae in eremo, 382. LXIV. Scripta ejusdem in eremo, 382. LXV. Reditus Antiochiam morbi causa, *ibid.*
 Joannes Chrysofomus lector ordinatur, 382. LXVI.
 Joannes Chrysofomus Ordines sacros suscipit, *ibid.*
 Johannes Chrysofomus creatus presbyter, 386. LII. Signis ante prænuntiata ejus ordinatio, 386. LIV.
 Joannes Chrysofomus Flaviano an Evagrio adhaerit, 386. LII. & *seqq.*
 Joannes Chrysofomus quando concionari aggressus, 386. LV. Omnium ingenio stylo servit, 386. LVIII.

- Joannes Chrysofomus in concionando defert Flaviano, 386. LV.
 Joannes Chrysofomus redarguitur a femina de sublimi genere dicendi, 386. LVII.
 Joanni Chrysofomo unde cognomen, ut Os aureum diceretur, 386. LVII.
 Joannis Chrysofomi studium & labores in hæreticis ab Antiochena Ecclesia pellendi, 386. LVIII.
 Joannes Chrysofomus curat Marcionitam, 386. LX.
 Johannes Chrysofomus injurias Marcionitarum modeste patitur, 386. LXI. Eorum ruinam prædicat, *ibid.* Ineptias perstringit, 386. LXII.
 Joannes Chrysofomus laborat in conversione Gentilium, 386. LXIII.
 Joannes Chrysofomus Casium montem purgavit a dæmonibus, 386. LXIV.
 Joannes Episcopus Hierosolymis sedere coepit post Cyrillum, 386. LXVI. Qualis hic olim, *ibid.*
 Joannes & Paulus Martyres sub Juliano, 362. CCLL.
 Joannes & Paulus Martyres putati Juliani interfectores, 363. LXIII.
 Joannem Arcam adversus, qui Luciferum Callaritanum Episcopum schismaticum Sanctorum numero adseribit, 371. CXXI. & *seqq.*
 Jovianus Imperator ab exercitu eligitur, 363. CXIV.
 Jovianus sub Juliano confessor fidei, 363. CXV.
 Joviani genus, *ibid.*
 Joviani electio quasi ex Dei miraculo, 363. CXVI.
 Joviani electio non ritu Gentilicio facta, 363. CXVIII.
 Joviani in respuendo Imperium dignus prætextus, 363. CXVI.
 Jovianum Gentiles milites calumniis lædunt, 363. CXVII.
 Jovianus falso exta inspexisse ab Ammiano insimulatur, 363. CXVIII.
 Jovianus cum Persis foedus inire cogitur, 363. CXIX. Ejusdem foederis conditiones, 363. CXXI.
 Jovianus ab Ethnicis derisus, 363. CXXIII.
 Jovianus Christianus in prisonum statum restituit, 363. CXXVI.
 Jovianus restituit ecclesiis ablata quantum fas fuit, *ibid.* & *seqq.*
 Joviani lex pro tuendis sacris virginibus, 363. CXXVII. & *seqq.*
 Joviani lex de raptu virginum C. Justinian. & Theod. emendatur, 363. CXXIX.
 Jovianus profitetur fidem Catholicam, 363. CXXX.
 Jovianus scribit ad Athanasium, ut ab eo doceatur fidem Catholicam, *ibid.*
 Jovianus accipit ab Athanasio fidei libellum, 363. CXXXII.
 Jovianus quid cum hæreticis, 363. CXXXVIII.
 Jovianus laborat, ut reducat ad fidem Catholicam hæreticos, *ibid.*
 Joviani ad Macedonianorum libellum responsio, *ibid.* Ejusdem ad aliorum hæreticorum, 373. CXLIII.
 Jovianus hæreticos sentire quod vellent ratione permittit, *ibid.*
 Jovianus idolorum templa claudi jubet, 363. CL.
 Joviani res pie gestae in Imperio, *ibid.*
 Jovianus Maximum & Priscum Juliani magos haud punivit, sed recepit, 363. CLI. Ea de causa in se Dei iram provocavit, *ibid.* & 364. III.
 Jovianus incendit templum Traiani, 363. CLI.
 Jovianus quando Antiochia recessit, *ibid.*
 Joviani Imperatoris improvisus obitus, 364. I. Causae ejus diversae, *ibidem* & *seqq.*

Jo-

- Joviani aetas & tempus Imperii, *ibid.*
 Jovianus male a quibusdam Jovinianus vocatus, *ibid.*
 Jovianus inter deos relatus a Gentilibus, *ibid.*
 Jovianus Imperator in quibus deliquit, 364. III.
 Joviano datum crimini, quod exornavit sepulcrum Juliani Apostatae, *ibid.*
 Joviani corpus transfatum Constantinopolim, *ibid.* Sepultum in basilica Apostolorum, *ibid.*
 Jovianus an restituerit Labarum, 363. CXXIV.
 Jovianus hæresiarca quando prodiit, 382. XXIX. Ejus delramenta, *ibid.* Metamorphosis, 382. XXXII. Qualis homo, 382. XXXII.
 Jovinianus licet apostata, retinere voluit nomen & habitum monachi, 382. XXXIV.
 Joviani hæresis, 382. XXXV.
 Jovina filia Jovini Consul, 367. I.
 Jovinae vetus inscriptio, *ibid.*
 Jovianus Consul, *ibid.*
 Jovis Cæsi templum a Joanne Chrysofomo purgatum, 386. LXIV.
 Iris annis in Ponto, 362. LXX.
 Isacius monachus quid in Valentem, 378. XXIV. Novit interitum Valentis, 378. XXVI.
 Iphis imagines, 362. XXVII. 363. XXV. Falso a quodam B. Virgo existimata, *ibid.*
 Iphis duæ, 362. XXIX.
 Iphid Nutrici vota nuncupata, 363. XXV.
 Iphidorus Episcopus Cypri ordinatus ab Eusebio Samosateno, 378. XLVIII.
 Iphidori Mercator multa commentus, 374. XI.
 Iphidori tractatio de rebus Osi mendacii redarguitur, 371. CXXV.
 Ismael Perfa Legatus Martyr, 362. XLIV.
 Istrum Hunni sub Valente pertranseunt, 376. VII.
 Ithaciana factio improbata, 386. XXXIII.
 Ithacius sanctos viros calumniatur, 385. XXIII. Damnatus absolvitur in Synodo Treverensi, 386. XXV.
 Ithacius persecutionem passus a Prisciliano profugit in Gallias, 381. CXII.
 Ithacii Episcopi defensio, 385. XXVII.
 Ithacius Episcopus accusator Priscillianistarum, 385. XXII. & *seqq.* Ejus scripta & obitus, 386. XXXVIII.
 Italia mittere solet confessores fidei milites, 378. XIX.
 Italiae clades a Maximo illata, 387. LX.
 Italiae pars a Maximo devastata, *ibid.*
 Judæi bene habitati a Juliano, 363. VI. XIX.
 Judæi incendunt ecclesias Christianorum diversis in locis, 363. VI.
 Judæi quo conatu curant restitutionem templi, 363. XI.
 Judæi ad Christum conversi territi miraculis in extruditione templi visis, 363. XVII. XIX.
 Judæis favet Maximus, 387. LXIV. & *seqq.*
 Judæos Christianos fervos habere vetat Theodosius, 384. XLIII.
 Judæorum confessio & respicientia, 363. XXVII. XIX.
 Judices dati adversus aulicos Constantii, 361. VIII. & *seqq.*
 Judicia ecclesiastica qualiter moderari voluit Gratianus, 376. VI.
 Judicia Episcoporum diversa, 381. VI.
 Judicia Ecclesiastica qualia esse debeant, *ibid.* & *seqq.*
 Judicium ecclesiasticum illibatum servandum, 385. XXXI.
 Judicium sæculare appellans damnatur Palladius, 381. XC.
 Judicium Ecclesiasticum seorsum a judicio sæcularium, 369. XL.
 Judicium sanguinis caveant Episcopi, 386. XXXIII.

Ann. Eccl. Tom. V.

- Julia Eustochia filia sanctæ Paulæ, 382. XL. *Vide*, Eustochium.
 Julianus Apostata acclamatur Imperator, 360. LV. Uxor ejus Romæ sepulta, *ibid.* Quousque se Christianum simulaverit, 361. I. Festa cum Christianis celebrat, *ibid.* Jam imperare incipienti quæ visiones apparuerint, 361. II. & *seqq.* Palam Deos colere incipit, 361. V. A Constantio insidias patitur, 361. VI. Quæ ei in Illyrico apparuerint prodigia, 361. VIII. Apud Constantium se excusat, 361. IX. Ejusdem ad Julianum avunculum suum epistola, 361. X.
 Julianus Apostata imperare incipit, 361. I. Quo ætatis anno, *ibid.*
 Julianus quando venit Constantinopolim, *ibid.*
 Juliani patria & aetas, *ibid.*
 Julianus restituere incipit idololatram, 361. II. XIX. 362. CCCIV.
 Juliani imperii initio templa aperiuntur, sacrificia immolantur, & festi dies ubique ritu Gentium celebrantur, 361. II.
 Julianus Christianismum abdicat, 361. III. Decennio ante clam seceverat, 361. III.
 Julianus viginti annos Christianus permanit, *ibid.* 362. CCXLVI.
 Julianus initiatur summo pontificatu, 361. IV.
 Julianus quando factus Apostata, *ibid.*
 Julianus turpis sacrificus, 361. IV.
 Julianus initiatus Eleusiniis, 361. V.
 Julianus magos ad se vocat & alit, 361. VI. 362. XVII.
 Julianus minores Pontifices creat, 361. VI.
 Julianus gaudet Constantii obitu, 361. VII.
 Juliani in Constantium & ejus amicos odium, *ibid.*
 Julianus Judicio subicit magistratus Constantii, 361. VIII.
 Julianus quæ scripsit ad Hermogenem, 361. VII.
 Julianus respectu Constantii charus etiam Christianis, 361. VII.
 Julianus punit aulicos Constantii, 361. VIII.
 Juliani munificentia erga provincias, 361. XI.
 Juliani parsimonia laudata, *ibid.*
 Julianus apud omnes graciosus, 362. XII.
 Julianus removet inutiles expensas Palatii, *ibid.*
 Juliani providentia in sublevanda annonæ caritate, 361. XII.
 Julianus bene meretur de Episcopis, 361. XIII.
 Julianus restituit exules Episcopos, 361. XVII.
 Julianus restituit Zenonem medicum, 361. XIV.
 Juliani ad Zenonem epistola, *ibid.*
 Julianus restituit Aetium hæresiarcham, 361. XV. Ejus epistola ad eum data, *ibid.*
 Julianus odio Constantii Catholicos restituit, *ibid.*
 Julianus restituit bona exulibus sub Constantio, 361. XVI. & *seqq.*
 Julianus Christianos, quod quisque vellet, sentire permisit, 361. XVIII.
 Julianus Fidelibus sacrificare volentibus expurgationem præscribit, 361. XVII. Nolentes cogi vetat, *ibid.*
 Julianus audent paci Episcoporum, 361. XVIII. Sed velato prætextu, *ibid.* & *seqq.*
 Julianus ad contemptum Christianos Galilæos vocat, 361. XIX. Et ab omnibus vocari sancit, 362. CCLXXXVIII.
 Juliani rescriptum, quo Galilæos fugillat, 361. XIX.
 Julianus detrahit Christianorum dissensionibus, *ibid.*
 Juliani propensor cura in restituendis templis idolorum, *ibid.*
 Julianus mutat Magistratus, 361. XX.
 Juliani studia in Christiana religione evertenda, *ibid.* & 362. LXXIX.

Nnnn 2

Ju.

Juliani persecutio omnium acerbissima, 361. XX. Ab aliis diversa & qualis, 362. XXII.
 Juliani consilium de stabilendo Imperio, 361. XX.
 Julianus quo modo Maximum excepit, 362. II.
 Julianus eruditus faret, 362. III.
 Julianus Libanium earum habet, 362. IV. XV.
 Julianus Themistulum philosophum præfecit Urbi Constantinopolitanae, 362. IV.
 Julianus quales delegit magistratus, 362. V.
 Juliani ludus, & ad decipiendum blanditiæ, *ibid.*
 Julianus defertoribus & apostatis honores tribuit, *ibid.*
 Juliani relaxationes & otia, 362. VI.
 Julianus vocat sanctum Basilium, 362. VI. Acta cum eo, 362. VII.
 Julianus blanditur Gregorio Nazianzeno, *ibid.* Ornat Præfectura Cæsarium, 362. VIII.
 Julianus aggressus persequi Christianos, 362. X. & *seqq.*
 Juliani in persequendis Fidelibus artes, 362. XXIV. LXXIX. CIX.
 Julianus tentat Cæsarium, 362. X. XII.
 Julianus seducit Ecebolium rhetorem Christianum, 362. XIII.
 Julianus quid in Ariano Edeffeno, 362. XIV.
 Juliani epistola ad Ecebolium, *ibid.*
 Julianus coluit Oribasium medicum, 362. XV.
 Julianus Christianam religionem irridet, *ibid.* & cultum imaginum, Crucis & reliquiarum Fidelibus objicit, 362. CCLXXXIX.
 Juliani epistola ad Libanium, 362. XVI.
 Julianus coluit Nymphidianum & Claudianum, *ibid.*
 Julianus magos & aruspices frequentat, 362. XVII.
 Juliani regia quibus hominibus referta, *ibid.*
 Juliani stipatores meretrices & cinædi, 362. XVIII.
 Juliani turpitudine prætextu religionis, 362. XIX.
 Julianus sacrificans portentis terretur, 362. XX.
 Juliano visa Crux in extis, *ibid.*
 Juliani persecutionis insolita causa, 362. XXII. & *seqq.*
 Julianus qualem persecutionem parat, 362. XXIII.
 Julianus invadebat Christianis martyrii gloriam, *ibid.*
 Julianus in persequenda versipellis, 362. XXIV.
 Julianus incipit persecutionem a domesticis, *ibid.*
 Julianus sacrificans præsentia Christiani hominis impeditur, 362. XXI.
 Julianus persequitur milites Christianos, 362. XXVI.
 Julianus mutat Labarum, 362. XXVII.
 Julianus abolet Crucis signum, *ibid.*
 Juliani numisma cum Serapide, 362. XXVIII.
 Juliani imago instar Serapidis, 362. CLXIX.
 Julianus imaginibus affectat vocari deus, 362. XXVIII.
 Juliani imago cum Anubi, 362. CLXIX.
 Juliani numisma, 362. XXVIII. Tauræ signata, 362. LXXXIV.
 Juliani numisma cum Iside, 362. XXX.
 Juliani statua & figura, 362. XXXVIII.
 Julianus imagine & forma deorum cur fingi voluerit, *ibid.*
 Julianus Thurificatione decipere tentat milites Christianos, 362. XXXIII.
 Julianus milites Prætorianos Christianos ablegat, 362. XXXVI.
 Julianus suis imaginibus studet decipere Christianos, 362. XXVIII.
 Julianus Valentinianum & Valentem rededit in ordinem, 362. XXXVII.

Julianus in Palatio locat aram Fortunæ, 362. XXXVIII.
 Julianum sacrificantem Maris Episcopus publice increpat, 362. XXXIX. Eundem acriter Eusegnius senex arguit, 362. CXXXIV.
 Julianus quid in Marin Episcopum Chalcedonensem, 362. XXXIX.
 Juliani affectata patientia, *ibid.*
 Juliani præceps furor & insana rabies, 362. XL.
 Julianus qualis in judicando, 362. XLI.
 Juliani crudelitas, *ibid.*
 Juliani persecutio diversis obumbrata prætextibus, 362. XLII.
 Julianus qua arte decipere tentat Constantinopolitanos Christianos, *ibid.*
 Julianus cibaria inquinat idolothytis, 362. XLIII. Et aquas omnes, 362. CXXVI.
 Julianus quanto tempore moratus Constantinopoli, 362. XLIII.
 Julianus bene meretur de concivibus suis Constantinopolitanis, 362. XLIV.
 Julianus venit Nicomediam quid ibi egit, *ibid.*
 Juliani adventus Cæsaream Cappadociæ: quid ibi, 362. XLV.
 Juliani in Cappadociæ Ecclesias immanitates, 362. XLVIII. Et Sacrilegia, 362. CCLXXXII.
 Julianus Byzantium, non Constantinopolim vocat, 362. XLIV.
 Julianus quando recessit Constantinopoli, *ibid.*
 Julianus Chalcedone recepit Legatos Perfarum Regis, *ibid.* Quid in eos, *ibid.*
 Julianus quid Chalcedone, *ibid.*
 Julianus sivit Gentiles grassari in Christianos, 362. XLVII.
 Julianus quid in Nazianzeno, 362. XLVIII.
 Julianus proficiscitur in Syriam, 362. LIII.
 Julianus quid in Galatia adversus Christianos, 362. LXXII. & *seqq.*
 Julianus quid in Basilium Ancyranum Episcopum, 362. LXXII.
 Julianus quando venit in Galatiam, 362. LXXV.
 Julianus venit Pessinuntem, *ibid.*
 Julianus Pessinunte sacra & ædes Matris deorum restituit, 362. LXXXVII.
 Julianus vindicat ignominiam illatam Matri deorum, 362. LXXXVI.
 Julianus quid in Cyziceno, 362. LXXXVIII.
 Julianus quid in Thrace Christianos, 362. LXXX.
 Julianus venit Antiochiam, 362. LXXXI.
 Juliani res gestæ Antiochiæ, *ibid.* Ejusdem dira scelera ibidem patrata, 362. CXXXV.
 Julianus quo modo exceptus ab Antiochenis, 362. LXXXI.
 Juliani Misopozon de sua barba in Antiochenos, 362. LXXXI. Ob eam jure reprehenditur, 362. LXXXV.
 Julianus dicitur exagitur, 362. LXXXIII.
 Julianus quot & quibus nominibus appellatus, 362. LXXXIV. Derisus impositis nominibus, *ibid.*
 Julianus Victimarius dictus, 362. LXXXIII.
 Julianus Idolianus dictus, 362. LXXXIV.
 Julianus Tauricremus, *ibid.*
 Julianus vecors in altercando cum Antiochenis, 362. LXXXIV.
 Juliani barba qualis, 362. LXXXIII.
 Juliani de sua barba dicta, 362. LXXXV.
 Juliani querelæ in Antiochenos, 362. LXXXVI.
 Julianus quibus elementis nomen Christi exprimebat & Constantii, *ibid.*
 Juliani invectiona in Antiochenos, quod Christum & non deos coleret, *ibid.* Item ob cultum sanctorum Martyrum, 362. LXXXVII.
 Julianus cultor Apollinis Daphnitici & Jovis Casii, *ibid.* & *seqq.*
 Julianum apud Jovem Casium conveniunt rhetores

tores Ægyptii, & de inveniendis Api spem illi injiciunt, 362. LXXXVIII.
 Julianus quid in Artemium & alios Martyres Antiochenos, 362. XC.
 Juliano Antiochiæ Eugenius & Macarius fortiter resistunt, *ibid.*
 Julianus innumeras hostias immolat Antiochiæ, 362. XCIII.
 Julianus quam multa & magna sacrificia parabat, 362. XCIV.
 Julianus venas Castalii fontis recludere cogitat, *ibid.*
 Julianus reliquias Babylæ Martyris asportari jubet monitus ab oraculo, 362. CI.
 Julianus Antiochiæ ob gloriosam reliquiarum Babylæ translationem supplicia in fideles constituit, 362. CIII.
 Julianus cur Babylæ reliquias cum honore transportari permiserit, 362. CIV. CXI.
 Julianus timuit Babylam Martyrem, 362. CIV. CXIV.
 Julianus patruus Juliani Apostatæ dira passus ob Impiæritatem; & quid in morte, 362. CV. CVIII.
 Juliani rescriptum ad Felicem Comitem, 362. CIX.
 Julianus ob incendium templi Apollinis adversus Christianos quæstionem exercet, 362. CXIII.
 Julianus insanit in templis Martyrum, 362. CIV.
 Julianus sæpe signis admonitus, 362. CXVI.
 Juliani luctus de incendio Apollinis templo, 362. CXVII.
 Julianus falsis prætextibus necat Christianos, 362. CXXXIX.
 Julianus cantibus Ecclesiasticis deridetur, 362. CXXXI.
 Julianus a Publica Sanctionali derisus, quid in eam, 362. CXXXII.
 Julianus delusus etiam a mimis, 362. CXXXIII. Et ab Eusegnio, sene, *ibid.*
 Julianus quid Tarsi egerit, 362. CXXXIV.
 Julianus exagitat Antiochenos, 362. CXXXV.
 Julianus quæ contulit Antiochenis, 362. CXXXVI.
 Julianus Constantiam Syriæ civitatem Gazæ adjudicat, 362. CXXXVII.
 Julianus Antiochiæ excepit Legatos Perfarum Regis, *ibid.*
 Julianus sivit judices agere contra Christianos, atque Gentiles in eos furere, 362. CXL.
 Julianus Fideles a Gentilibus occidi ridet, & permittit, *ibid.*
 Juliani ingratitude erga Marcum Arethesium suum servatorem, 362. CLIII.
 Juliani epistola ad Bostrenses contra Titum, 362. CLV.
 Juliani artes in persequendis Christianis, 362. CLVII.
 Julianus quid in Christi statuam aeneam, 362. CLVIII.
 Juliani statua, ubi Christi erat, collocata, de celo tacta, & contracta, 362. CLVIII. & *seqq.*
 Julianus exagitat Ægypti Ecclesiam, 362. CLIX. CLXI.
 Julianus mortem Georgii ulcisci velle simulat, 362. CLXVI.
 Juliani epistola ad Alexandrinos de nece Georgii, *ibid.*
 Julianus laudat Serapidem, 362. CLXVI. Ejus cultor propentior, 362. CLXIX.
 Juliani epistola de libris Georgii perquirendis, 362. CLXX.
 Julianus rescribit contra Athanasium, 362. CCXLI.
 Juliani epistola ad Alexandrinos contra Athanasium, in qua eum occidi mandat, *ibid.*
 Julianus nebulae comparatus, 362. CCXLIII.

Julianus scribit iterum ad Alexandrinos in causa Athanasii, 362. CCXLIV.
 Julianus oburgat Alexandrinos, *ibid.*
 Juliani odium in Athanasium, *ibid.* & 362. CCXLVI.
 Julianus Ariti amicus, 362. CCXLV.
 Juliani ad Christianorum querelas responsio, 362. CCXLVII.
 Juliani persecutio in Romanam Ecclesiam, 362. CCXLIX.
 Juliani artes in spoliandis Fidelibus patrimoniis, 362. CCL.
 Julianus numquam Romæ fuit, 362. CCLV.
 Julianus faret Donatistas, 362. CCLXIV. & *seqq.*
 Julianus laxat habenas Donatistas contra Catholicos, *ibid.*
 Juliani rescriptum pro Donatistas proponi jubet Honorius ad ignominiam eorum, 362. CCLXV.
 Juliani consilium, miscere turbas in Ecclesia, *ibid.*
 Julianus cur restituit exules Episcopos, *ibid.*
 Julianus restituit exules Donatistas, *ibid.*
 Juliani rescriptum, quo decernitur Christianos dicendos esse Galileos, 362. CCLXXVIII.
 Juliani lex de ademptione privilegiorum Christianis, 362. CCLXXIX. De maritis libere ab uxoribus dimittendis, 362. CCCVIII.
 Julianus indicit tributa Christianis, 362. CCLXXXI.
 Julianus prætextu justitiæ multa impia decernit, 362. CCLXXXIII.
 Julianus lege evangelica male percepta pugnat contra Christianos, *ibid.*
 Julianus excludit a militia Christianos, 362. CCLXXXIV.
 Julianus prohibet Christianos docere publice, 362. CCLXXXV.
 Julianus invidet Christianis scientiam, *ibid.* & *seqq.*
 Julianus non prohibuit Christianos docere, sed docere, *ibid.* & 362. CCXC. Hujus legis faciendæ ratio, 362. CCXCII.
 Julianus Attice loqui prohibuit, 362. CCXCIV.
 Julianus imperitiæ instigulat nostros, *ibid.*
 Julianus quæ objectare solebat in Christianos, eos deridens, 362. CCXCV.
 Julianus æmulatus res Christianorum in Gentilismum eas transferre studuit, 362. CCCII. CCCV.
 Julianus ædificare parat monasteria & domos hospitales, 362. CCCII.
 Juliano haud concessum imitari Christianorum res, 362. CCCV.
 Juliani epistola ad Arsacium de imitatione rerum Christianorum, 362. CCCVI.
 Juliani obitus præfagia, 363. II.
 Julianus in odium Christianorum favet Judæis, 363. IV.
 Julianus Hierosolymitanum templum restituendum curat, 363. V. Divinitus repellitur, 363. IX.
 Judæorum savitia in Christianos sub Juliano, 363. VI.
 Julianus Judæos in nostros immittit, *ibid.*
 Juliani litteræ ad Judæos, 363. VIII.
 Juliani votum de immolando Christianos Hierosolymis, 363. XIX.
 Juliani lex de sepulcris & funeribus, 363. XX.
 Juliani apparatus ad bellum Persicum, 363. XXII.
 Julianus ante bellum omnia mittit consulere oracula, *ibid.* ludunt eum mendaciis, *ibid.*
 Julianus credi voluit Alexander Magnus, 363. XXIII.
 Julianus decipitur a Maximo philosopho, 363. XXII. Ab eodem & Prisco, 363. XXXIII.
 Julianus credebatur transfigurationem Pythagoram, 363. XXIII.

Julianus a Sallustio revocari tentatur a bello Persico, *ibid.*
 Juliani in auspiciando bello vota, 363. XXIV.
 Juliani numisma de nuncupatis votis Isidi nutriti, 363. XXV.
 Julianus ad bellum recusat auxilia sociorum, *ibid.*
 Julianus Arsacem Regem Armeniae contemnit, quod Christianus esset, 363. XXVIII.
 Juliani in auspiciando bello temeritas, 363. XXVI.
 Julianus recedit Antiochia profecturus ad bellum Persicum, 363. XXIX.
 Juliani iter in Persias, 363. XXX. Res gestae, *ibid.*
 Julianus superatus ab adolescente Berocensi, 363. XXXI.
 Juliani interitus praenunciatus a Christianis, 363. XXXII.
 Julianus in prociectu scribit ad Libanium de suo itinere, 363. XXX.
 Juliani equus Babylonius interit, 363. XXXIII.
 Julianus deceptus ab aruspibus, *ibid.*
 Julianus in prociectu scribit libros contra Christianos, 363. XXXIV.
 Juliani scripta, 363. XXXVI.
 Julianus Edessam venit: quid ibi, 363. XXXVII.
 Julianus Charris abominanda sacra peragit, *ibid.*
 Julianus Nisibi cum esset, efferri jussit corpus S. Jacobi Episcopi, 363. XXXVIII.
 Julianus Nisibi redarguitur a sancto monacho, 363. XXXVIII.
 Juliani nuntii daemones, 363. XXXIX.
 Julianus credens suis philosophis male perit, 363. XLI.
 Juliani res gestae in ingressu Persidis, 363. XLII.
 Julianus rursus decipitur falso oraculo, 363. XLIII.
 Julianus immolans Marti terretur prodigiis, 363. XLIV.
 Julianus cultor Martis, *ibid.* In eum excanduit, *ibid.*
 Julianus pervenit Ctesiphontem: quid ibi, 363. XLV.
 Julianus seducitur a Persa transfuga, 363. XLVI.
 Julianus inducitur ut succendat naves, *ibid.*
 Julianus exercitum in discrimen adducit, *ibid.*
 Julianus exagitur rursus tribus eventis, 363. XLVIII.
 Julianus ab aruspibus seductus labitur in interitum, *ibid.*
 Julianus a diis delusus & derelictus, 363. XLIX.
 Eos execratur, *ibid.*
 Julianus cum Persis ultimo certamine pugnat, 363. LI.
 Julianus in proelio vulneratus, 362. LII.
 Juliani morientis oratio, *ibid.*
 Juliani percussor haud satis exploratus a Gentilibus quis creditus, 363. LIII. & *seq.*
 Juliani interitus, 363. LIII.
 Julianus divinitus percussus, 363. LV.
 Julianus a S. Mercurio Martyre creditur percussus, *ibid.*
 Julianus moriens quid in Christum, 363. LV.
 Julianus moriens affectat divinos honores, 363. LVIII.
 Julianum transfatum in caelum finxit Gentilitas, 373. LIX.
 Juliani interitus a nonnullis absentibus cognitus, 363. LX.
 Juliani dies obitus, 363. LXIII. Necatus putatur virtute SS. Joannis & Pauli Martyrum, *ibid.*
 Juliani Apostatae vita & obitus firma assertio est Christianae religionis, 363. LXVI.
 Juliani aetas & tempus Imperii, 363. LXIV.

Juliani obitus gaudium attulit orbi, 363. LXV.
 Julianus conclamatus destructor Romani Imperii, 363. LXVIII.
 Juliano debet non Joviano adscribi Imperii clades, 363. CXVIII. CXXIII.
 Juliani adulatoriae inscriptiones, 363. LXVIII.
 Juliani funus quale, 363. LXIX.
 Juliani sepulcrum Tarsi, *ibid.* Prodigia in eo, *ibid.*
 Juliani sacrificia abominanda detecta post mortem ipsius, 363. LXXI.
 Julianus post obitum laudatus a Libanio, 363. LXXII.
 Julianus a Libanio Daemon laudis gratia nominatus, *ibid.*
 Julianus Apostata philosophus Cynicus, 363. LXXIII.
 Juliani mores quales, 363. LXXV. & *seq.*
 Julianus profcinditur duabus investivis Gregorii Nazianzeni, 363. LXXVII.
 Julianus exagitur apostrophis & investivis, *ibid.*
 Julianus Basilium & Gregorium destinaverat neci post reditum e Perside, 363. LXXX.
 Juliani amicos persequuntur Valentinianus & Valens, 364. XVIII.
 Julianus Saba monachus novit absens interitum Juliani, 363. LX.
 Julianus Saba Antiochiam a Catholicis accersitur sub Valente, 370. LXXV.
 Julianus Saba monachus praesto est Antiochenis a Valente exagitatis, *ibid.*
 Juliani Sabae adventus Antiochiam, 370. LXXVII. Aegrotans curat se & alios, *ibid.* Sanat Comitem Orientis, 370. LXXX.
 Julianus a febre liberatur Antiochiae, 370. LXXVIII.
 Juliani Sabae celebris memoria, 370. LXXXII.
 Juliani Sabae ingentia miracula, 370. LXXVII.
 Julianus Saba puerum hospitis a puteo incolu mem educit, *ibid.*
 Juliani pallio tacto claudus sanatur, 370. LXXIX.
 Julius Magister militiae Valentis jussit occidi Gothos in civitatibus in pace agentes, 378. XXIX.
 Jupiter Cassius in Arabia, 362. LXXXVIII.
 Jura Pontificis Max. idolorum cultus translata in Praefectum Urbis, 384. XII.
 Jura distincta Regum & Ecclesiarum, 387. XXII.
 Justa filia Valentiniani, 375. VI.
 Justina relicta Decentii uxor Valentiniani, 370. CXXIV.
 Justina Augusta coepit perturbare Mediolanensem Ecclesiam, 380. XXVIII.
 Justina Augusta Arianis favet, *ibidem* & 381. XCV. Ambrosio injurias infert, 383. XIX.
 Justina legem pro Arianis a Valentiniano extorquet, 386. IV.
 Justina Augusta libertatem concedit Arianis habere agendi, *ibid.*
 Justina persequitur S. Ambrosium, 386. X. & *seq.* Quo tempore, 386. XI. Quam opportunitatem nata, *ibid.*
 Justina profugos Arianos suscepit, 386. XI.
 Justina Ambrosium in exilium amandare frustra conatur, 387. I.
 Justina Augusta rursus vexat Ambrosium, *ibid.* Vi armata oppugnat, 387. II.
 Justina edictum elicit ab Imperatore contra Catholicos, 386. IV.
 Justinae persecutio longe lateque grassata, 387. LXXXVI.
 Justinae persecutio quomodo sedata, 387. XLI.
 Justina miraculis coacta a persecutione Ambrosii desistit, 387. XXXVII. XLI.
 Justina immittit scarium in Ambrosium, 387. XLIII.
 Justina tollere tenet Ambrosium etiam per daemones.

mones & maleficia, licet frustra, *ibid.*
 Justina confusa victa manst, *ibid.* Ad Ambrosii opem supplex confugit metu Maximi, 387. XLV.
 Justina fugam arripit, 387. LVIII.
 Justiniani Codicis locus restituitur, 363. CXXXVI.
 Justus Episcopus, Lugdunensis interfuit Concilio Aquilejensi, 381. LXXXII. LXXXIV.
 Juveninus Martyr cum Maximo Antiochiae sub Juliano, 362. CXXVII. Idem variis dolis tentantur a Juliano, 362. CXXVIII.
 Juvenum sententia in contentione de eligendo Meletii successore obtinet, 381. XLV.

K

Kalendarum Januarii superstitionem abrogat Ambrosius, & jejunium ea die inducit, 377. XIV.

L

Labari effigies in nummis Valentis & Valentiniani, 364. X.
 Labarum a Juliano mutatur, 362. XXVII. In quam formam convertitur, *ibid.*
 Labarum restitutum ab Imperatoribus Valentiniano & Valente, 364. X.
 Labarum a Joviano non invenitur restitutum, 363. CXXIV.
 Labarum, non aquilae ducunt exercitum Fidei Principum, 378. XVIII.
 Lacta nurus S. Paulae, filia Albini Pontificis idolorum, uxor Toxotii, 382. XL. Mater Paulae junioris, *ibid.* 382. XLIV.
 Laici quidam pseudomonachi sacrificare praesumentes, 361. XLIII.
 Laici non immisceant se rebus Ecclesiasticis, 369. XI.
 Laici esse non debent arbitri disputationis cum haereticis, 386. XVI.
 Laici nec ipsi quidem Imperatores judicent causas Ecclesiasticas, 369. XI.
 Laici saepe ordinati Episcopi, 375. XXI. Et multi post Ambrosii electionem electi sunt, *ibid.*
 Laici etiam conjugati ad Episcopatus postulati, 375. XXI.
 Laicis sacerdotia deferre vetitum, *ibid.*
 Laicos de sacerdotibus judicare non debere neque de rebus fidei, 386. XVI.
 Lampadius Praefectus Urbis post Symmachum, 366. I.
 Lampadius erogat in pauperes expensas ludorum, *ibid.*
 Lampacenum Concilium quando celebratum, 364. XII. 365. I. Ex dicto Concilio legati, 365. VI.
 Lampacenum Concilium ab haereticis Macedonianis celebratum, 365. II. Res in eo gestae, 365. IV.
 Lapis super lapidem non relictus in templo Hierosolymitano tempore Juliani, 363. XVII. & *seq.*
 Lapsi Episcopi an essent in sedem restituendi, agitata in Concilio Alexandrino, 362. CLXXXIII. CXCIV. CXCVI. Idem defendit Hieronymus, 362. CCXXXVII.
 Lapsi recipiendi cum abjuracione haerese, ex sententia Athanasii, 371. XXXIII.
 Lapsos esse restituendos, 385. XXXVI.
 Lapsi Episcopi cum poenitentia saepe recepti, 365. XXXIII. Et quando depositi, 365. XXXIV.
 Latitantem prodere noluerunt Christiani etiam cum suae vitae detrimento, 372. CXIV.
 Latronianus poeta, idemque Priscillianista, 385. XXVII.

S. Laurentii basilicae quid contulerit Damasus, 384. XXIV.
 Lea vidua sanctissima, 384. II. De Lea & Praetextato antithesis, 384. IV.
 Leae viduae obitus, 384. III. Et elogium, 384. V. Eiusdem Oslam translatio, 384. IV.
 Legatio missa a Concilio Alexandrino, 362. CXCVIII.
 Legatio Antiocheni Concilii ad Ecclesias Orientis, 378. XLV.
 Legatio a Synodo Constantinopolitana ad Damasum, 382. XII.
 Legatio Catholicorum Constantinopoli ad Valentem missa, 370. XXVII.
 Legatio Episcoporum ad Valentinianum pro Concilio convocando, 364. XII.
 Legatio ex Concilio Lampaceno, 365. VI.
 Legatio S. Ambrosii ad Maximum, 383. XIX.
 Legatio Liberii ad Illyricos, 365. XVII.
 Legatio Liberii Papae ad Valentem Imperatorem, 365. XXIII.
 Legatio Maximi ad Theodosium post necem Gratiani, 383. XIII. Item Valentiniani ad Maximum, 383. XIX.
 Legatio Petri ad concilianda Antiochenam Ecclesiam, 371. VIII.
 Legatio ad Occidentales a Basilio missa, 371. IX.
 Legatio alia a Basilio missa ad Occidentales, 371. IV. 372. XVI.
 Legatio Suedrorum Ecclesiae ex Pamphilia ad Euphanium, 374. XIII.
 Legatio Domini ad Maximum qualis, 387. LV.
 Legatio Gregorii Nysseni in Arabiam, 378. XLV.
 Legatio S. Zenobii Episcopi Florentini ad Valentem, 370. XXXVI.
 Legatio Regis Gothorum pro pace ad Valentem, quam spernit, 378. XXV.
 Legatio Reginae Sarracenorum pro accipiendo Episcopo, 371. CIII.
 Legatio missa a Gentilibus Roma ad Valentinianum ob diras de magis quaestiones, 370. CII.
 Legatio Gentilium Senatorum pro cultu deorum ad Imperatores, 382. XLVI.
 Legationes Regum ad Julianum pollicentes auxilium ob bellum Persicum, 363. XXV.
 Legatio ad Romanum Pontificem pro Ecclesia Orientali, 371. VIII.
 Legationes ex Concilio Antiocheno ad diversas provincias, 378. XLV.
 Legationes diversae ad Liberium pro reductione haereticorum, 365. XVII.
 Legationes Ambrosii ad Maximum duae, 387. XLIV. & *seq.*
 Legationes injunctae diversis Orthodoxis Episcopis ad explorandam fidem Catholicam diversarum provinciarum ex Synodo Constantinopolitana, 381. LXXXIV.
 Legationes ex Galliis & ex Africa ad Concilium Aquilejense, 381. LXXXI. LXXXIV.
 Legati Apostolicae Sedis ab Imperatore commendati, 365. XXIII.
 Legati missi a Concilio Lampaceno ad Orientales, 365. VI. Eorum nomina, 365. VIII.
 Legati iterum missi ad Synodum Alexandrinam a Paulino, 362. CLXXX.
 Legati missi ad Occidentales a Basilio Probus & Dorotheus, 371. IX.
 Legati missi Constantinopolim ad Valentem aqua & igne absumpti, 370. XXVIII.
 Legati a Lucifero missi ad Synodum Alexandrinam, 362. CXXX.
 Legati Macedoniani professione Nicanae fidei suffragantur communicationem Liberii, 365. VIII.
 Legati a Donatistis missi ad Julianum, 362. CCLXI.
 Legati Regis Persarum male habitati a Juliano, effectique Martyres, 362. XLIV.
 Legati Regis Saporis ad Julianum Antiochiae agentem, 362. CXXXVII.

Legatus Eusebius Vercellensis ad erigendas col-
lapfas Ecclesias, 362. CCVI. CCXXII.
Leo Papa nullam prerogativam cognovit Sedis
Constantinopolitanae, 381. XXXV.
Leonis Pontificis cum S. Hilario Acta commen-
ticia, 362. CCXXXV.
Leopardus Martyr Romae sub Juliano, 362.
CCLV.
Letoius Episcopus Melitenensis exagitat Massa-
lianos, 383. LXXXVI.
Letoi Melitenensis Episcopi adversus haereticos
res gesta, *ibid.*
Lex Juliani adversus Christianos professores,
362. CCLXXXVII. Hujus legis faciendae rati-
o, 362. CCXCI. & *seq.*
Lex Juliani, qua Christiani jubentur dici Gali-
lai, 362. C LXXVIII.
Lex lata a Juliano, ne Christiani militarent,
362. CCLXXXIV.
Lex Juliani arcentur Christiani a docendo, 362.
CCLXXXV.
Lex Juliani de arcendis a scholis Christianis pro-
fessoribus revocata, 364. XX.
Lex Juliana sublata privilegia Christianis, 362.
CCLXXX.
Lex Juliani de sepulcris & funeribus, 363. XX.
Lex Juliani data ad Felicem Comittem, 362.
CIX.
Leges in sacrilegos latae, adversus Christianos
a Juliano conversae, 362. CCLXXXIV.
Leges Juliani adversus Ecclesias propositae, 362.
CCLXXXII.
Lex Gratiani de iudicio Ecclesiastico, 376. VI.
Lex Gratiani adversus Donatistas, 377. VI.
Lex Gratiani adversus Manichaeos, *ibid.*
Lex Gratiani de immunitate clericorum, 377.
XV.
Lex Gratiani adversus haereticos, 376. I. 379.
XI.
Lex Gratiani adversus avaritiam clericorum,
379. XIII.
Lex Gratiani pro Christianis Catholicis exuli-
bus, 378. XXXIII.
Lex Gratiani adversus apostatas & Manichaeos,
383. XX.
Lex Joviani severa de custodia sacrarum vir-
ginum, 363. CXXXVIII.
Lex a Theodosio post baptismum sancita de fi-
de Catholica & adversus haereticos, 380. II.
Lex Theodosii adversus haereticos, ne fabri-
cent ecclesias, 381. LXXX.
Leges Theodosii adversus haereticos post ter-
tiam Synodum Constantinopolitanam, 383.
XXXIII.
Lex Theodosii adversus haereticos, 381. VIII.
Lex alia Theodosii adversus haereticos, 384.
XXXVIII. Alia, 386. L.
Lex ejusdem in Manichaeos, 382. LXVIII.
Lex Theodosii adversus Judaeos, 384. XLIII.
Lex alia adversus idololatrias, 385. XXXVII.
Lex Theodosii adversus idolorum cultores, 381.
CXVI.
Lex Theodosii adversus Paganos, 381. LXXX.
Lex Theodosii adversus validos mendicantes,
382. LXVIII.
Lex Theodosii adversus fidei & psaltrias,
385. XXXVII.
Lex Theodosii de basilicis aduendis, 382.
LXVII.
Lex Theodosii adversus violentes divinam le-
gem, 380. III.
Lex Theodosii de fori Ecclesiastici immunitate
servanda, 385. XXXI.
Lex Theodosii de cultu Quadragesimae, 380. III.
Lex Theodosii de relaxandis vinetis tempore
Paschali, 385. XXXVIII. 367. I.
Lex Valentiniani Imperatoris lecta publice in
Ecclesia, 370. CXVII.
Lex Valentiniani revocans legem Juliani de ar-

cendis a scholis Christianis professoribus, 370.
CXIX.
Lex Valentiniani de Arianis, ut libere coe-
ant & fervent professionem Ariminensem,
386. IV.
Lex Valentiniani contra Manichaeos, 372. CXI.
Lex Valentiniani adversus Donatistas rebapti-
zantes, 373. XXXV.
Lex Valentiniani de gladiatoribus, 367. I.
Lex adversus magos & idololatrias revocata a
Valente precibus Praetextati, 364. XIX.
Lex de duabus uxoribus calumniose Valentinia-
no adscribitur, 370. CXXIV.
Lex Valentiniani de Romanis scholis & scho-
laribus, 370. CXXIX.
Lex de virginibus, viduis & pupillis a Valen-
tiniano lata, 370. CXXXI.
Lex de Scenicis a Valentiniano lata, 371.
CXXVIII.
Lex de aruspicina concessa a Valentiniano la-
ta, 371. CXXIX.
Lex Valentiniani, ne clerici aliquid capiant ex
ultima voluntate, 370. CXVII. lata consen-
su Damasi, 370. CXXIII.
Lex Valentiniani & Valentis de privilegiis con-
cessis virginibus, viduis, & pupillis, 365.
XLIV.
Lex Valentiniani & Valentis pro synagogis
Judaeorum, 365. XLV.
Leges Valentiniani & Valentis de privilegiis
clericorum, 365. XLII.
Lex Valentis pro Arianis de expellendis Epi-
scopis Catholicis, 372. XCI.
Lex Valentis de monachis ad militiam revo-
candis, 375. X.
Lex secularium coercendi qui divinam legem
contemnunt, 370. CXXI.
Libanius percarus Juliano, 362. IV.
Libanii laudes de epistola Juliani, 362. XV.
Libanius cognitor scriptorum Juliani, 362.
LXXXII.
Libanii orationes pro Antiochenis, *ibid.*
Libanii luctus de incendio templo Daphnitico,
362. CXVII. Quae in eum Chrysostronus, 362.
CXIX.
Libanii deliramenta in luctu exusti templi, 362.
CXXII.
Libanius admiratus castitate feminarum Chri-
stianarum, 362. CXXXIII.
Libanius a Ludimagistro arguta responsione per-
strictus, 363. XXXII.
Libanius laudator Juliani post obitum, 363.
LXXII.
Libanii oratio de Juliano derisa, 363. LXXIII.
Libanii turpes adulationes de Juliano, 363.
LXXII. & *seq.*
Libanius falso creditus Christianus, 363. LXXIV.
Fabula de ejus cum Basilio congressus, *ibid.*
Libanii ingenium & mores, *ibid.*
Libanius inferviebat tempori, *ibid.*
Libanii orationes, 363. LXXV.
Libanii de Basilii eloquentia iudicium, 363.
XCIII. & *seq.*
Libanius mirifice laudat Basilium, 362. LXIII.
& *seq.* 363. XCII.
Libanii epistola ad Basilium, 362. LXIV.
Libanii alia epistola ad Basilium, 363. XCV.
Libanius cur a Basilio amatus, *ibid.*
Libanius commendatus, quod etiam doceret pau-
peres, *ibid.*
Libanii epistola ad Joannem Chrysostronum,
382. LVII.
Libaria Martyr in Gallia cum sociis sub Julia-
no, 362. CCLVI.
Libelli ab Hilario dati Constantio, 360. III.
Libelli Hilarii falsa inscriptio arguitur, 360. IX.
Libellus Ambrosii in Auxentium, 386. XVI.
Libellus fidei Auxentii, 360. XV.
Libellus de fide a S. Basilio scriptus, 371. LVII.
Li.

Libellus a Donatistis oblatus Juliano, 362. CCLX.
& *seq.* Expositus legendus publice ab Hono-
rio Imperatore, 362. CCLXV.
Libellus fidei Catholicae oblatus Liberio Papa
ab haereticis, 365. IX.
Libellum supplicem dedit Terentius dux ad Va-
lentem pro fide Catholica, sed ab illo scis-
sus est, 372. III.
Liber Apollinaris glutino constrictus, 373. XXVI.
Libri Georgii Episcopi Ariani a Juliano quaer-
iti, 362. CLXX.
Libri a Juliano scripti in procinctu contra Chri-
stianos, 363. XXXV.
Libri magicae artis a Valente perquiri iussi,
370. C.
Libri magici occasione Joannes Chrysostronus in
discrimen adductus, 370. CI.
Libri sacri sublatis Donatistis, 362. CCLXXXVI.
Libri Sybillini sub Juliano consulti, 363. III.
Liberii Papae ad Episcopos Italiae epistola, 362.
CLXXXVIII.
Liberius Papa auctor Synodi Alexandrinae, 362.
CCVI.
Liberii Papae fidei professionis fragmentum, 362.
CCVII. Quid ad eum Athanasius, 362.
CCVIII.
Liberius Papa confirmat Synodum Alexan-
drinam, *ibid.*
Liberius decipitur a Macedonianis sub Catholico
nomine, 365. IX.
Liberius Papa recipit legatos Lampfacenos, 365.
VIII.
Liberius recepit in communionem Macedonianos
sub confessione Catholica, 365. X.
Liberius scribit pro Macedonianis litteras com-
municatorias, 365. XI.
Liberii litterae de restitutione damnatorum E-
piscoporum in sua Sede, 365. XV.
Liberii Papae litteris ab omnibus absque more
obeditum, *ibid.*
Liberius Papa magna molitur, nimirum in u-
nam fidem omnes Christianos adducere, 365.
XVII.
Liberius mittit legatos ad diversas provincias, *ibid.*
Liberii litterae Synodo Tyanensi exhibitae, &
receptae, & impletae, 365. XXXII.
Liberius excusatur, quod receperit Eustathium
& alios Macedonianos, 365. XXXVII.
Liberius excusatur, quod facile Orientalibus
legatis fidem habuerit, *ibid.*
Liberius Papa velum dedit S. Marcellinae vir-
gini sorori sancti Ambrosii, in cujus dedi-
catione habuit sermonem, 367. IV.
Liberii Papae obitus tempus, 367. II.
Liberii Papae sedis tempus & res gesta, *ibid.*
Liberii basilica, 367. III.
Liberii Papae memoria nobilis, 367. IV. Lau-
datus a S. Ambrosio, *ibid.*
Liberius Papa inter Sanctos adnumeratus, 367.
IV.
Libidines suas & probra Julianus Apostata re-
ligione velat, 362. XIX.
Libya Ecclesia vexata a Praefecto Valentis, 370.
XCI.
Libya Praefectus ab Athanasio excommunicatus,
ibid.
Libya sive Liviae Macellum, 367. III.
Limenius Episcopus Vercellensis interfuit Con-
cilio Aquilejensi, 381. LXXXII.
Litterae Juliani Apostatae ad Julianum Avuncu-
lum, 361. X.
Litteras scribere, Dei donum, 375. XVIII.
Loqui Attice prohibiti Christiani, 362. CCXCIV.
Lucifer Episcopus Calaritanus mittit Legatos ad
Synodum Alexandrinam, 362. CLXXX.
Luciferi Episcopus Calaritanus Antiochia creat
Paulinum Episcopum, 362. CLXXXI.
Luciferi congressus cum Eusebio Antiochia, 362.
CCXIII.

Lucifer se dividit ab Ecclesia, 362. CCXIV. Cau-
sa hujus diffidii, *ibid.*
Luciferi cum Eusebio altercationis causa quaer-
ere praecessit, 362. CCXV.
Luciferi reditus in Italiam, 362. CCXIX. E-
jusdem exitus, 362. CCXX. Et elogium lu-
ciferinum, *ibid.*
Lucifer non dicendus haereticus, sed schismaticus,
362. CCXXI. & *seq.*
Luciferi Calaritani obitus, 371. CXXI. Quo-
modo dictus immunis ab haeresi Ariana, *ibid.*
Luciferiani schismatis causa unde manavit, 362.
CCXXII. & *seq.* Ejusdem ratio, *ibid.* & 362.
CCXXII. & *seq.*
Luciferiani schismatici procul ab haeresi, 362.
CCXXI.
Luciferianis anabaptismus minime impingendus,
362. CCXXII.
Luciferiani agentes in angulo Hispaniarum, 371.
CXXVI. Idem rejehti ab omnibus, 371.
CXXVII. Satyrus frater sancti Ambrosii eos
vitat, *ibid.*
Luciferiani quando extincti, 362. CXXVIII.
Luciferiani confutati a S. Hieronymo, 382.
XXXVI.
Luciosus Episcopus in Hispania hostis Lucife-
rianorum, 371. CXXII.
Lucius suffectus Alexandriae in locum Georgii
Episcopi Ariani, 362. CLXXXV.
Lucius Episcopus Alexandrinus Arianus agit con-
tra Athanasium, 363. CXLV. Lucius rejicitur,
363. CXLVI.
Lucius Arianus expulsus convenit Valentem Im-
peratorem, 378. XXII.
Lucius invadit Ecclesiam Alexandrinam, 362.
LXIX. Ejus immania scelera, *ibid.* & *seq.*
Lucii impietatem publice detestatur Moyse Sar-
racenorum Episcopus, 372. CIV.
Lucius Alexandrinus Episcopus Arianus agit
Constantinopoli apud Demophilum, 380. X.
Lucius penitus a Sede Alexandrina expulsus,
380. XVII. Ejus scripta, *ibid.*
Lucius scripsit Paschales epistolas, *ibid.*
Lucius Samosatenus Arianus Episcopus, 370.
XII.
Luctus Juliani de incendio Daphnitico templo,
362. CXVII.
Luctus de Luciferi Episcopi casu & ruina, 362.
CCXXV.
Ludj Circenses Gazae, 362. CXLIII.
Luminaria in funere, 368. X.
Lupicinus Praetor plures Euphemitas Martyria-
nos haereticos necari mandat, 361. XXXV.
Lupicinus pugnat adversus Procopium tyran-
num, 366. II.
Lupicinus dux exercitus reprehensus, 376. VIII.
Lupicini Romani ducis avaritia & perfidia quid
Romanus exercitus passus, *ibid.*
Lupus Episcopus Edessa Arianus, 371. CX.
Lustratio Donatistarum, cum tangerent res Or-
thodoxorum, per ignem, 362. CCLXX.
CCLXXXV.
Luxum & ornatum sacerdotibus non convenire,
Gregorii Nazianzeni sententia, 382. LXI.
Luxus clericorum taxatur, 367. XIII.

M

Macarius Antiochenus cum sociis deporta-
tus in Oasim, 362. XCI. Eorum mar-
tyrium sub Juliano, *ibid.*
Macarii monachi in Aegypto miracula, 372.
LXXXVIII.
Macarius presbyter communicans schismaticis
Romae punitus, 371. CXXIII.
Macedonius abdicatus novam haeresim excogi-
tat, 360. XVIII.
Macedonius haeresiarcha damnatur in Concilio
O o o o Con-

Constantinopolitano, 381. XIX. Jussu Damasi, *ibid.*
 Macedonius Magister officiorum Gratiani favet hæreticis, 381. CX. Non impune, 381. CXI.
 Macedonius Martyr in Phrygia, 362. LXXVII.
 Macedoniana hæresis, & ejus propagatores, 360. XXII. Cum Ariana conjuncta, 360. XXX.
 Macedoniana hæresis probata Lampfaci invale-
 scit, 365. V.
 Macedoniana hæresis collapsa, 377. V.
 Macedoniani Episcopi præstigæ, 360. XXI.
 Macedoniani creabant Episcopos, sed cohibiti,
 384. XXXVIII.
 Macedoniani Episcopi, 362. CCXXXVIII.
 Macedoniani Legati, profitendo fidem Nicænam,
 surripunt communicationem Liberii, 365.
 VIII.
 Macedoniani persecutionem patiuntur ab Aria-
 nis sub Valente, 364. II.
 Macedonianis anathema dictum a Damaso, 373.
 XI.
 Macedonianorum vafrum consilium de mittenda
 Legatione ad Liberium Papam, 365. VII.
 Macedonianorum copæ in Hellesponto, 365. V.
 Macellum Libyæ, sive Livyæ, locus in Urbe
 sic dictus, 367. III.
 Macrina S. Basilii avia Neocæsareæ agebat, 363.
 CI.
 Macrina soror Basilii, 369. LXII. Tecla ab
 Angelo dicta, 369. LXIII.
 Macrinæ Gregorii Nysseni sororis virtus & do-
 ctina, 378. XLV.
 Macrinæ obitus, quam Gregorius Nyssenus ma-
 gistrum appellat, *ibid.* Geñabat crucem fer-
 ream & annulum ferreum cum cruce, 378.
 XLVI. Ejus vitam scripsit Gregorius frater,
ibid.
 Macarii dicti Manichæi, & eorum, 372. CXIII.
 Magos colit Julianus, 361. VI. 362. XVI.
 Magos secum ad bellum ducit Julianus, 363.
 XXIII. Ab iis deceptus, 363. XXXIII.
 XLI. & *seq.*
 Magi aruspices Juliani ludibrio affecti, 363.
 LXX.
 Magorum Juliani detectæ imposturæ, 363.
 LXXI.
 Magi a Valente exagitati, dato rescripto in eos,
 364. XVI. XIX.
 Magi & incantatores a Valente diu exagitati,
 370. XCIII.
 Magi etiam in Occidente jussi inquiri, 370. CII.
 371. VI.
 Magiæ libri a Valente perquiri jussi, 370. C.
 Magicas præstigias damnat Concilium Romanum,
 382. XX.
 Magistratus Juliani quales, 362. V.
 Magistratus Constantii male habiti a Juliano,
 361. VIII. XII. Mutati, 361. XX.
 Magistratus ad Episcopatum ante omnes assu-
 mendi, 365. XIX.
 Magistratus philosophis & eruditiss collati a Ju-
 liano, 362. I.
 Magister ludi litterarii delusit responsione Liba-
 nium, 362. XXXII.
 Magistris quantus honor habendus, exemplo Theo-
 dosii ostenditur, 383. XXII.
 Magistri ludi litterarii esse vetiti sunt Chri-
 stiani, 362. CCLXXXV.
 Magnus comes Arianus obsequitur Lucio, 372.
 LXXV. LXXVII. Ejus crudelitas, 372. LXX-
 VII.
 Majuma navale Gazæ dicta Constantia, quid de
 ea Julianus 362. CXXXVII.
 Majumæ spectaculum frequentatum ab Antioche-
 nis, 362. LXXXIX.
 Malchus monachus in Syria celebris, 370.
 LXXXIII.
 Maleficia sanctis viris nocere non posse, 387.
 XLIII.

Maleficos excommunicandos præcipitur a Roma-
 na Synodo, 382. XX.
 Maleficos severissime punit Valentinianus, 371.
 VI.
 Maleficorum artes plurimum invaluerunt sub
 Gratiano, 382. XXII.
 Mamertini & Neviatæ Consulatus, 362. I.
 Mamertinus, Juliano carus, 361. IX. 362. I.
 Mamertinus, qualis, *ibid.*
 Manichæi Romæ quid egerint, 372. CXI. A-
 gunt Romæ conventum, 372. CXII. Detecti,
 372. CXIII.
 Manichæi præceptis suis obtemperare nequeunt,
ibid.
 Manichæi cohibiti lege Valentiniani, 371. CXI.
 Manichæos lege damnandi sub Valentiniano oc-
 casio, *ibid.*
 Manichæos lege damnat Gratianus, 377. VI.
 378. XXXIII.
 Manichæos lege cohibent Imp. 382. LXVIII.
 Manichæos appellat Priscillianistas Maximus,
 387. LXVII.
 Manichæorum vituperatio, 377. VII.
 Manichæorum Auditor qui Romæ eos congre-
 gavit, quis fuerit, 372. CXI.
 Manichæorum simulata sanctitas, 372. CXIII.
 Manichæorum nomine eorum infamati optimi Chri-
 stiani, *ibid.* & 386. XXXV.
 Manichæorum hæresis cognata Priscillianistis,
 381. CXIII.
 Manichæus nobilis sit Catholicus Christianus,
 372. CXIII.
 Manuel Persa Martyr, 362. XLIV.
 Marathonius Episcopus Nicomediæ hæresis Ma-
 cedonianæ propagator, 360. XIX.
 Marcella quaesita in conjugem a Cereali, 375.
 VII.
 Marcellæ argute dictum Cereali nubere recusan-
 tis, *ibid.*
 Marcellæ amplitudo, *ibid.*
 Marcella vidua doctissima semper discendi cupi-
 da, 382. XXXVI.
 Marcellæ ingenium, virtus, præstantia, *ibid.*
 Marcella Romæ monasteria instituit, 381. XXX-
 VIII.
 Marcellina virgo soror S. Ambrosii, 369. XXXIX.
 Ejus vitæ institutio, 377. XI.
 Marcellina nuncupat vota S. Laurentio pro feli-
 ci reditu fratris, 383. XV.
 Marcellinæ epitaphium, 383. XVII.
 Marcellinus schismaticus res Luciferi scripsit,
 362. CCXIX.
 Marcellinus schismaticus favet Ursicino, 367.
 XIV. Eorundem libelli fides, *ibid.* 369.
 XXXII.
 Marcellini Comitis error in tempore obitus Da-
 masi, 384. XVII.
 Marcellinus Consul avus an pater Melaniæ, 372.
 XCIII.
 Marcelli Ancyranæ hæresis, 371. X. 372. XII.
 Marcelli Ancyranæ causa delata a Basilio ad
 Damasum, *ibid.*
 Marcellus Ancyranus ut damnetur petunt O-
 rientales a Romano Pontifice, 371. X.
 Marcelli Ancyranæ obitus, 372. XIV.
 Marcellus tyrannidem post Procopium sumpsit,
 366. II. Occiditur, *ibid.*
 Marcellus Martyr sub Juliano, 362. XXV.
 Marcianus Novatianus Episcopus Agelio Nova-
 tiano sufficitur, 384. XLIV.
 Marciani plures, *ibid.*
 Marcianus monachus in Syria celebris, 370.
 LXXXIII. 384. XLIV.
 Marcianus magister filiarum Valentis, 366.
 XXI.
 Marcionitæ hæretici inter Antiochenos Catho-
 licos latebant, 386. LIX.
 Marcionitæ vexant Antiochenam Ecclesiam.,
ibid.

Mar-

Marcionitæ male pereunt, 386. LXI.
 Marcionita curatus a Joanne Chrysofomo, 386.
 LX.
 Marcionitarum ludus, 386. LXII.
 Marcus Ægyptius hæreses Gnosticorum invexit
 in Hispanias, 381. XCIX. CXIII.
 Marcus Arethufius Episcopus quæ passus cum
 suis Gentilibus, 362. CLI.
 Marcus Arethufius servator Juliani ab interne-
 cione, 362. CLIII.
 Marcus Arethufius Semiarianus aliquando, *ibid.*
 Marci Episcopi Arethufii martyrium, 362. CLI.
 Eum Catholicum decessisse, 362. CLIII.
 Marcus Verferus illustrator rerum antiquarum,
 & rerum sanctæ Ursulæ diligens explorator,
 383. III. & *seq.*
 Maria Virgo Auctoris signum, 361. pag. 34.
 Maria Dei genitrix pro Deo culta ab hæreticis
 Collyridianis, 373. XXX.
 Maria post partum Josepho conjuncta, Helvi-
 dii hæresis, *ibid.*
 Marianus monachus in Syria celebris, 370.
 LXXXIII.
 Marina Gordiani uxor damnata ad aquas Sal-
 vias, 362. CCLIV.
 Marini Martyris reliquiæ, 381. LVI.
 Marini in Demophili locum subrogatio, 386. L.
 Maris prodigiosa effusio ob terræmotum ma-
 gnæ stragem facit sub Valentiniano, 365.
 XXXVIII. Quid mali portenderit, 365.
 XLI.
 Maris Episcopus Chalcedonis quid in Julianum,
 262. XXXIX.
 Maris Episcopus Arianus factus, 362. XXXIX.
 Maris Chalcedonis Episcopus proficitur fidem
 Catholicam in Concilio Antiocheno, 363.
 CXLII.
 Marius Victorinus deserit scholas, & ad Chri-
 stum convertitur, 362. CCXCVII. Quo tem-
 pore libros de Trinitate scripsit, 362.
 CCCI.
 Marna Deus Gazensium, 362. CXLII. Idem
 victus a Christo, 362. CXLIII.
 Marti immolat Julianus, sed in eum incensus
 ira fuit deceptus, 363. XLIV.
 Martinus Episcopus Turonensis Hilario ab exi-
 lio in Gallias redeunti occurrere festinat,
 360. XV.
 Martinus quando creatus est Episcopus, 375. III.
 Martinus pro votis ad jejunia & cilicia consu-
 git, 375. II.
 Martinus Episcopus cum adit Valentinianum,
 quid mirum accidit, *ibid.*
 Martini annorum ratio, 375. III.
 Martino Episcopo quid per calumniam Ithacius
 objecerit, 385. XXIII.
 Martinus consentit Maximo, & Episcopis com-
 municat, 386. XXVI.
 Martinus cum Angelo visus colloqui, 386. XXIX.
 Adventans Treverim Synodum terret, 386.
 XXV. & *seq.*
 Martinus Ithacio jussus communicare, metu
 mortis multorum communicat, *ibid.*
 Martinus dolet se Ithacio communicasse, 386.
 XXXIX.
 Martinus corripitur ab Angelo, *ibid.*
 Martinus Maximo prædicat eventum belli Itali-
 ci, 386. XXXI.
 Martinus ad convivium Imperatoris ire coactus,
ibid.
 Martinus propinat suo presbytero, *ibid.*
 Martinus quomodo exceptus ab Augusta, 386.
 XXXII.
 Martinus in hæreticos inquirere vetat Maximum,
 386. XXVII.
 Martinus eum dimovet Maximum ab inquisitio-
 ne hæreticorum, 386. XXXIV.
 Martinus in crimen adductus hæresis Priscillia-
 næ, 385. XXIV. 386. XXXV.
 Ann. Eccl. Tom. V.

Martyres Alexandriani sub Lucio Ariano, 372.
 LXXIX.
 Martyres Ancyranæ, 362. LXXXII.
 Martyres Antiocheni sub Juliano, 362. XC.
 CXXVII.
 Martyres Galatæ, 362. LXXXII.
 Martyres Galliarum, 362. CCLVI.
 Martyres in Gothia sub Athanarico, 370. CVI.
 Idem omnes Catholici *ibid.* CXIV. CXV.
 Martyres Gazenses, 362. CXXXVII.
 Martyres Hadrianopolitani, 362. LXXX.
 Martyres innocentes qui sunt apud Ammianum
 historicum, 367. XXI.
 Martyres sub Juliano dirissima passi, 362. XLI.
 & *seq.*
 Martyres legati Regis Persarum sub Juliano,
 362. XLIV.
 Martyres Romæ sub Juliano, 362. CCL.
 Martyres octoginta in mare merfi sub Valente,
 370. XXVIII.
 Martyres Phryges, 362. LXXVII.
 Martyres Thracæ sub Juliano, 362. LXXX.
 Martyres qui dicendi, 362. CLXV.
 Martyres post mortem quales, 362. CXXX.
 Martyres juvare defunctorum animas, 383.
 XVII.
 Martyriani hæretici, 361. XXXV.
 Martyrum cultus semper in Ecclesia probatus,
 360. XXXIX.
 Martyrum constantia, 362. XXIII. CLII.
 Martyrum templa a Juliano jussa succendi vel
 demoliri, 362. CXIV.
 Martyrum sepulcra a Gentilibus effossa, 362.
 CXLV. & *seq.*
 Martyrum gloriam falsis criminibus frustra ob-
 scurare conatur Julianus, 362. CXXXIX.
 Martyrum corporum virtus, 362. CXXX.
 Martyrum reliquiæ ne distraherentur vetat Theo-
 dosius, 386. LI.
 Martyrum reliquiæ divinitus inventæ, 362.
 CXXXVIII.
 Martyrum reliquiarum cultus, 362. CXXX.
 Martyrum natalitia frequentari solita conviviis,
 377. XIV.
 Martyrii gloriam invidabat Julianus Christiani-
 nis, 362. XXIII.
 Martyrium Basilii Ancyranæ, 362. LXXXII.
 Martyrium trium Christianorum Phrygum, 362.
 LXXVII.
 Martyrium Legatorum LXXX. Orthodoxorum
 ad Valentem, 370. XXVIII.
 Martyrium Theodori Antiocheni, 362. CIII.
 Martyrius renuit ordinari diaconus a Nectario,
 381. LXXXVIII.
 Massaliani hæretici ex Monachis orti, 361.
 XXXIV. Diversis nominibus appellati, *ibid.*
 Nugæ eorum & deliramenta, *ibid.* & *seq.* Fue-
 re Sacramentarii, 361. XXXV. Omnia tri-
 buebant orationi, *ibid.* Eorum in pauperes cru-
 delitas notata, 361. XXXVII. Mirum eorum-
 dem ludibrium a Sancto Augustino relatum,
ibid. Eorundem habitus improbat, 361.
 XXXIX.
 Massaliani hæretici in Syria detecti & cohibiti,
 383. XXXVI.
 Massaliani a Flaviano detecti, 383. XXXVII.
 Massaliani Saccophori vocati, 383. XXXVI.
 Massalianorum hæreses, 383. XXXVIII.
 Massaliani ejiciuntur e Syria, & damnantur
 in Synodo Sydæ, *ibid.*
 Mater eorum contumelia affecta, 362. LXXXVI.
 Matris ducentis filium ad martyrium dignum
 exemplum, 371. CVIII.
 Matza dicta eremus ubi Basilii atque Grego-
 rius agebant, 363. XC.
 Matza locus eremi Basilii, 362. LXX. Descri-
 bitur qualis esset, 362. LXXXI.
 Mathematicos & magos capite punit Valens,
 370. XCIII.

O o o o

Mauvia

Maurya Regina Sarracenorum fidem Christi propagat, 372. CIII.
 Maurya Regina Sarracenorum liberat Constantinopolim, 378. XXIX.
 Maximini iudicis se vitia conflagit invidiam Damaso, 367. XVII.
 Maximinus Vicarius Romæ, 371. II.
 Maximus philosophus Smyrnæ natus, Ephesus dictus, 362. III.
 Maximus philosophus Magus vocatus a Juliano, 361. VI.
 Maximus philosophus quomodo a Juliano exceptus, 362. II. Quanti cum fecerit Julianus, *ibid.*, & 364. XVI.
 Maximus philosophus secum duxit ad bellum Julianus, 363. XXIII. Ab eo deceptus, 363. XXXIII.
 Maximus philosophus pollicetur victoriam Juliano, 363. XXII.
 Maximus philosophus derisus a Christianis, 363. LXX.
 Maximus philosophus acceptus Joviano, 363. CL. 364. III.
 Maximus philosophus dira cogitur pati supplicia, 364. XVI. Quomodo liberatus, 364. XVIII.
 Maximus philosophus a Valente occidi iussus ob magiam, 363. CXLIV.
 Maximus philosophi duo Tyrius & Smyrneus, qui & Ephesus dictus, *ibid.*
 Maximus philosophus magus qualis post obitum apparuit, 381. XX.
 Maximus Ephesus non idem ac Tyrius, 370. XCIX.
 Maximus Cynici duo, 362. III.
 Maximus Cynicus venit Constantinopolim, 379. XXIV.
 Maximi laudes a Gregorio Nazianzeno scriptæ, *ibid.*, & 379. XXX.
 Maximus Cynicus turbas excitat in Gregorium, 379. XXIV. Adit Gratianum Imp. & offert ei librum, *ibid.*
 Maximi studia pro Sede adipiscenda, 379. XXVI.
 Maximus intruditur in Sedem Constantinopolitanam, 379. XXVIII. Ordinatus in domo scenici, *ibid.*, Pellitur a civibus extra urbem, *ibid.*
 Maximum se deceptum laudasse pronuntiat Gregorius, 379. XXIX.
 Maximus primo laudatus, vituperatus postea a Gregorio, 379. XXX.
 Maximus pulsus Constantinopoli, Theodosium convenit; rejectus redit Alexandriam, 380. IV.
 Maximum in hæresim Apollinaris labitur, 380. IV.
 Maximus scribit in Gregorium Nazianzenum, *ibid.*
 Maximus dum sedit Constantinopoli ordinationes habuit, 380. V.
 Maximi causa pertractata in Concilio Constantinopolitano, 381. XXIV.
 Maximum Episcopum non fuisse declaratum a Synodo, *ibid.*
 Maximus cum Calimero legatus a Paulino ad Synodum Alexandrinam, 362. CLXXX.
 Maximus Episcopus Neapolitanus fuffectus in locum Zosimi, 362. CCXIX.
 Maximus Martyr Antiochiæ, 362. CXXVII.
 Maximus tyrannus insurgit in Occidente, 383. I. Ex stemmate Constantini afferebatur, *ibid.*
 Maximus pollet Britannorum auxiliis, *ibid.*
 Maximus coloniam in Gallia instituit, 383. III.
 Maximus Gratianum occidi curat, 383. VII.
 Maximus occidit amicos Gratiani, 383. XII.
 Maximus cupiditate regnandi favet Gentilibus, 383. VI.
 Maximus mittit legatos ad Theodosium Imperatorem, 383. XIII. 387. IX.
 Maximi impetus comprimitur Ambrosii votis,

383. XIV. Eiusdem legatione retardatur ab Italia invasione, 383. XIX.
 Maximus animadvertit in Priscillianum, 385. XXIV. Carpitur ob eam rem a Pacato, 385. XXVI.
 Maximus arrogat sibi causas Episcoporum, licet hæreticorum, 385. XXXII. Eius cum Theodosio hac ex parte differens collatio, *ibid.*
 Maximi cum Theodosio foedus factum, 386. I.
 Maximi uxoris erga sanctum Martinum studium, 386. XXXI.
 Maximus Synodo Treverensi & Ithacio favet, 386. XXVI. Martinum Ithacio communicare compellit, 386. XXVIII.
 Maximi factum exerentis gladium in hæreticos commendatur, 386. XXXVI.
 Maximi & Valentini causa, 387. XLVI.
 Maximi ad Valentianum epistola pro Ambrosio & Catholicis oppugnatis, 387. XXXIII.
 Maximus Imperator pro S. Ambrosio ad Valentianum scribit, *ibid.*
 Maximus Alpes transgredere cogitat, 387. XLV. Ad eum legatus Ambrosius libere loquitur, 387. XLVIII. & *seq.*
 Maximus non nisi publice vult audire Ambrosium, *ibid.*
 Maximi querela in Ambrosium, 387. XLIX. Urgetur ab Ambrosio, 387. L.
 Maximus quomodo excommunicatus a S. Ambrosio, 387. LIV.
 Maximus decipit Dominum Legatum, 387. LVII.
 Maximus sese infert clam in Italiam, *ibid.*
 Maximus devastat Italiae partem, 387. LX.
 Maximus Mediolanensem Ecclesiam incolumem relinquit, 387. LXII.
 Maximus redditus mitior omnes sibi conciliare studet, 387. LXIV.
 Maximus populos suam quemque religionem colere permittit, *ibid.*
 Maximus scribit ad Siricium Papam de Catholica religione, 387. LXV.
 Maximi studium pro fide Catholica, 387. LXVI.
 Maximus libentissime excipitur a Gentilibus, 387. LXVIII.
 Maximum publice laudavit Symmachus, *ibid.*
 Mediolanensis Ecclesia a Justina cœpta turbata, 380. XVIII.
 Mediolanensis Ecclesiae status ante Ambrosii ordinationem, 375. XXV. 377. IX.
 Mediolanensis Ecclesiae tranquillitas sub Ambrosio, 377. IX.
 Mediolanensis diocesis Sirmienensis Ecclesia, 380. XVIII.
 Mediolanensis Ecclesia a Justina Augusta perturbatur, *ibid.*
 Mediolanense monasterium sub cura Ambrosii, 382. XXX.
 Mediolanensis populus studiosissimus Ambrosii, 386. X.
 Mediolanensis populus tuetur Ambrosium a Justina, 387. III.
 Mediolanenses parant fugam a Maximo, 387. LXIII.
 Mediolanenses ab Ambrosio continentur, ne fugiant metu Maximi, *ibid.*
 Melania peregrinatio in Orientem cum Rufino, 372. XXXIII.
 Melania ab Athanasio donata pelle ovina, 372. XXXIV.
 Melania Hegypti eremum lustrat, *ibid.* Erogat in monachos pecunias, *ibid.*
 Melania quanta præstitit monachis tempore persecutionis Lucii Ariani Episcopi, 372. XCI.
 Melania claritudine generis notissima ab omnibus Præfectis in honore habita, 372. LXXXVII. Eius genus, 372. XCII.
 Melania occultat & pascit monachos, 372. XCII.
 Melaniae constantia, *ibid.*

Me-

Melania filia an neptis Marcellini Consulis, 372. XCIII.
 Melania a Didymo depravata, *ibid.*
 Melania ex Aegypto proficiscitur in Palæstinam, 372. XCVI. Quid ibi passa a Præfide Palæstinæ, 372. XCVII.
 Melania præfectum Palæstinæ suæ conditionis certiore facit, *ibid.*
 Melania quid egerit Ierusalymis, 372. XCVIII. Tempus ejus commorationis, *ibid.*
 Melania in crimen objecta Hieronymo, 385. XIV.
 Melasippus Martyr Ancyra cum Antonio & Carina sub Juliano, 362. LXXXIII.
 Meletius Sebastia Antiochiam transfertur, 360. XLIV. Fidem Catholicam profertur, & exilium patitur, 360. XLVI. & *seq.*
 Meletius Episcopus Antiochiæ degit tempore Juliano, 362. CXXV. Mittit adolescentem conversum ad Cyrillum, 362. CXXVI.
 Meletii lapsi, ut reciperet Sedem suam, cur non habita ratio, 362. CCXVI.
 Meletii reditus Antiochiam quando contigit, 362. CCXVIII.
 Meletius scorum colligit suos, 362. CCXVII.
 Meletii imagines ubique honoris causa positæ, 370. LXV.
 Meletii nomen liberis a parentibus imponi solitum, 370. LXV.
 Meletii effigies & mansuetudo, 370. LXVI.
 Meletii exultantis egregia virtus, 370. LXVII. Defendit Præsidem ab icibus lapidum, *ibid.*
 Meletius quid passus a Valente Imp. 360. LXIV.
 Meletii exilium, 370. LXV. Quo honore a populo cultus, *ibid.*
 Meletii causam tuetur Basilius adversus Paulinum, 371. XII.
 Meletii requiruntur litteræ ad Occidentales, 371. XV.
 Meletii causam minus exploratam fuisse Damaso putavit Basilius, 372. L.
 Meletio communicandum potius quam Paulino censet Basilius, *ibid.*
 Meletii & Paulini causa quomodo concordata, 372. LII.
 Meletius cum Paulino transfegit, 378. XXXVI.
 Meletii cum Paulino modestissima oratio, 378. XXXVIII.
 Meletius novus ordinat Episcopos, Diodorum Tarsensem, Joannem Apameæ, Stephanum Germanicæ, 378. LV.
 Meletius visitans monachos Syriæ novit Simeonem Stylitam, *ibid.*
 Meletius venit Constantinopolim, ut Gregorium colloct in throno, 381. XVIII.
 Meletii obitus Constantinopoli, 381. XL. Funus sumptuosum, 381. XXI. Translatio Antiochiam, 381. XLII.
 Meletium Chrysothomus etiam laudavit, *ibid.*
 Meletii memoria cur ij. Id. Febr. adscripta in tabulis Ecclesiasticis, *ibid.*
 Meletio mortuo an alium sufficerent, deliberant Patres Constantinop. Synodi, *ibid.*
 Meletii successor in Synodo decretus Flavianus, *ibid.*
 Meletiani Tarsensibus juncti, 381. XXII.
 Mendacium peccatum non esse, Priscillianistarum hæresis, 381. CXIV.
 Mendicantes validi compressi lege Imperatoris, 382. LXIX.
 Mendicantis cur Romæ tempore Hieronymi abundant, *ibid.*
 Mendicantes pro foribus ecclesiarum esse solebant, *ibid.*
 Menedemus Legatus Martyr una cum sociis, 370. XXVII.
 Mercurius Martyr percussor Juliano, 363. LV.
 Meretricius & cunædi stipatores Juliano, 362. XCVIII.

Meretricis famosissimæ conversio, 370. CIV.
 Merobaudis & Gratiani Consulatus, 377. I.
 Merobaudis & Saturnini Consulatus, 383. I.
 Merobaudis occisio, *ibid.*
 Merobaudes falso dicitur Gratiano infidus, *ibid.*
 Miles Christianus quibus armis debeller hostes, 378. XVI.
 Milites Christiani quæ passi sub Juliano, 362. XXVI.
 Milites Christiani a Juliano thurificatione probati, 362. XXXIII.
 Milites multi incaute thura offerunt, 362. XXXIV. Agnito errore publice poenitent, *ibid.*
 Militum Christianorum gloriosa confessio, *ibid.*
 Milites desertores fidei Christianæ respiciunt, 363. CXV.
 Milites in Ambrosium missi agunt pro Ambrosio, 387. XXIV.
 Milites Itali pii, 378. XXVIII. Fortes fidei, 378. XIX.
 Milites prohibiti hospitari in synagogis Judæorum, 365. XLV.
 Militare prohibiti Christiani a Juliano, 362. CCLXXXIV.
 Millenariorum hæresis a Damaso Papa damnata, 373. XIV.
 Mimas mons Asiæ nobilitatus nece Valentis, 378. XXVII.
 Mimus Porphyrio per jocum Christianus & Martyr sub Juliano, 362. CXXXII.
 Minervius legatus cum Prætextato ad Valentianum Imperatorem causa quæstionum in magos exhibitarum, 370. CII.
 Miraculum Crucis coronatæ in extis Juliano visæ, 362. XX.
 Miraculum ex præsentia Christiani in sacris Juliani factum, 362. XXI.
 Miraculum de Juliano statua cælitus igne comminuta, 362. CLVIII.
 Miraculum de Gentilibus Orgia celebrantibus, 362. CLX.
 Miraculum S. Ambrosii Romæ, 377. XIV.
 Miraculum de Casario e ruina Nicææ fervato, 368. VII.
 Miraculum Hilarionis de equis Circensibus, 362. CXLIII.
 Miraculum de obmutescencia oraculi Daphnis ob reliquias S. Babylæ, 362. XCVIII.
 Miraculum de morbo Juliano senioris ob religionis Christianæ contemptum, 362. CV. Alia ob eandem causam facta, 362. CVIII.
 Miraculum a S. Hilarione factum in maris fluctibus compescendis, 365. XL.
 Miraculum insigne de innocenti muliere Vercellensi adulterii damnata, 367. XXIII.
 Miracula Martyrum contra Arianos defenduntur & probantur, 387. XL. & *seq.*
 Miracula in Aegypto a monachis facta, 372. LXXXIX.
 Miracula post obitum Damasi, 384. XIX. Dum viveret, 384. XX. Pueri in fontem baptismalem delapsi, 384. XXV.
 Miracula Damasi Ursicino schismatico adherentes tribuunt S. Laurentio, 384. XIX.
 Miracula Hierosolymis de energumenis, 385. XIX.
 Miracula de sacrosancta Eucharistia, & de ampulla vitrea Chriftmatis projecta, & non fracta, 362. CCLXVII.
 Miracula divinitus edita in constructione templi Hierosolymitani, 363. XI. & *seq.*
 Miracula Aphraatis monachi Antiochiæ, 370. LXXII. & *seq.*
 Miracula Juliano Sabæ, 370. LXXXVII.
 Miracula Eusebii Episcopi Vercellensis post obitum, 371. CXX.
 Miracula ingentia ex reliquiis SS. Martyrum, 362. CXLVII.
 Miracula ad sepulcra Joannis Baptistæ & Elisei edi solita, 362. CXLVIII.

Mi-

Miracula in inventione & translatione SS. Ger-
vasii & Protasii, 387. XXXVII.
Miracula saepe Deus per Confessores efficit, 384.
XIX.
Miracula de supplicis divinitus erogatis apostatis,
362. CVIII.
Miraculis probata fides Catholica tempore Lucii
Ariani, 372. LXXXVIII.
Misopogon Juliani in Antiochenos, 362. LXXXII.
Missas certis horis celebrandas cautum Conci-
lio Romano, 382. XX.
Missae agi solitae in privatis domibus, 377.
XVII.
Mithrae sacra abominanda refossa, 362. CLXIII.
Mitrella pro velo, 362. CCLXXII. CCLXXV.
Mitrellae imponi solitae sacris virginibus in A-
fricana Ecclesia, *ibid.*
Mitrellarum diversa genera, 362. CCLXXV.
Modestus Consularis & Praefectus, 370. XL.
Modestus acriter minatur Basilio, 370. XLII.
Victus a Basilio, 370. XLIV.
Modestus aegrotans vocat Basilium, & rogat eum
quem persequatur, 370. XLIX.
Modestus Praefectus quid Edeffae, 371. CVIII.
Modestus Consul Arianus cum Arintheo Catho-
lico, 372. I.
Moguntina clades illata a barbaris sub Valen-
tiniano, 368. V.
Monachi in monte Sina sub Abbate Silvano o-
perantur manibus, 361. XL.
Monachi seipso castrantes, 361. XLIII.
Monachi in Ponto ante Basilium, 362. LXXI.
Monachi favent Basilio adversus Eusebium, 362.
LVIII.
Monachi collegae Basilii calumniis sollicitantur,
363. CVI.
Monachi Aegyptii exagitati a Valente, 372.
XCI.
Monachi Aegyptii persecutione Lucii Ariani di-
re vexati, 372. LXXXV. A Melania excep-
ti, 372. LXXXVII.
Monachi relegati in insulam Aegypti terrent
daemones, & idololatrias convertunt ad fidem,
372. LXXXIX.
Monachi conjecti in carcerem ab Angelo libe-
rati, 362. CLIX.
Monachi Palaestini quae passi sub Valente, 372.
XCVI.
Monachi in Syria celebres sub Valente Imp-
eratore, 370. LXXXIII.
Monachi a Valente militare coacti, 375. X.
De ea re datum scriptum, 375. XI.
Monachi tributis vexati a Valente, 375. XII.
Eos litteris Basilium consolatur, 375. XIII.
Monachi in Syria gravia passi, 375. X. & *seq.*
Monachi Epiphanium consulunt de haeresibus,
375. XVI.
Monachi cur vetiti fieri ex clericis, 381.
CVII.
Monachi affines clericis, 385. X.
Monachis quam infensi essent Romani, 385.
XI.
Monachorum diversae haereses, 361. XXXIV.
Monachorum habitus ab Ecclesia quis reprehen-
sus, 361. XXXIX.
Monachorum tonsura laudata, *ibid.*
Monachorum quorundam Aegypti deliria, 361.
XLI.
Monachorum regulae elaboratae a S. Basilio, non
ab Eustathio, 361. LII.
Monachorum Alexandriae, Aegypti & Palaestinae
vita ratio, 362. LXI.
Monachorum Ponticorum vita sublimis, 363.
CVII. & *seq.*
Monachorum singularis abstinentia, 363. CVIII.
De eadem Gregorii Nazianzeni iudicium, 363.
CX. Rursus de eorum institutis, 363. CV.
Monachorum laudes, 375. XII.
Monachorum sanctitas miraculis probata, 372.
LXXXVIII.

Monachorum persecutio dira sub Valente, 375.
X. & *seq.*
Monachorum peregrinatio an probanda, 386.
XLVIII.
Monachorum cupiditas coercenda, 370. CXIX.
Monachorum non esse disputare de fide, 378.
LXI.
Monachorum Abbatum mos ad pedes Episcopo-
rum se prosterneendi, 375. XVII.
Monachos in exilium mittit Lucius Arianus,
372. LXXXIX.
Monachos Nazaraos vocat Gregorius Nazian-
zenus, 362. LVIII. Eorum vitam laudat Li-
banus, 362. LXIV.
Monachos per litteras Basilium consolatur, 375.
XIV.
Monachos militare cogit Valens, 375. X.
Monachi munera publica subire coguntur lege
Valentis, 375. X.
Monachus Massalianus perbelle ab Abbate Sil-
vano delusus, 361. XL.
Monachismus in toto Oriente propagatus, 362.
LXI.
Monachismus sub Basilio floret in Ponto, 363.
CVII.
Monachismus ab haereticis impugnatus, 363.
CII.
Monasterium Mediolani sanctissimum, 382. XXX.
Monasteria monachorum & virginum multa in-
stituta Romae sub Gratiano, 382. XXXVIII.
Monastica vita reddita suspecta in Hispania pro-
pter Priscillianistas, 381. CVII.
Monasticam vitam a calumniis vindicat Basilium,
363. CIII.
Monica mater S. Augustini quid de futura fi-
lii conversione vidit, 377. VIII. Quid illi
Episcopus de eadem re praedixit, 377. IX.
Monica mater Augustini venit Mediolanum,
384. XXXV.
Monicae sanctitas innotescit Ambrosio, *ibid.* Ab
ipso reprehensa de agape in Ecclesia facienda,
ibid.
Monica mater S. Augustini vigilabat in ecclesia
tempore persecutionis Ambrosii, 387. XVI.
Montenses redeunt ad Ecclesiam per manus
impositionem conciliandi, 386. III.
Mortui apud sanctos Martyres sepeliri soliti,
383. XVII.
Mortuos precibus & sacrificiis, non funeris pom-
pa juvari, 378. XIII.
Mortuos humani officium clericorum, 367.
XXIX. Item ritus offerendi, 368. X. Et se-
peliendi, 378. XLVII. 381. XLI.
Mortuos baptizare, Marcionitarum haeresis, 386.
LXII.
Mortuos post quinquennium de haeresi accusari
vetuit Gratianus, 383. XXI.
Moyfes Episcopus Sarracenorum ordinandus re-
spuit Lucium Ariantum, 372. CIV.
Moyfes monachus in Syria celebris, 370.
LXXXIII.
Mulier innocens septies ista, 367. XXV. Insul-
tat carnificibus, 367. XXVII.
Mulieres ne conveniant ad sacra cum viris qua-
re statutum, 381. CV.
Mulieres sacrificare alienum ab Ecclesiae more,
373. XXX.
Mulieris Christianae egregium exemplum sub Va-
lente, 371. CVIII.
Munerum expensas in pauperes contulit Lampa-
dius Praefectus Urbis, 366. I.
Munus gladiatorum quanti fecerit populus Rom.
ibid.
Musonius, Progressus & Victorinus Christiani
ob edictum Juliani deserunt scholas, 362.
CCXCVII.
Musonius Episcopus Neocaesariensis successor
Leontii, 363. XCIX. Mirifice laudatus, *ibid.*
Mutuum redditum idolum loquax, 362. XCVI.
XCVIII.

N

Naboris & Felicis Martyrum corpora, 387.
XXXVII.
Neniae Libanii ob templi Apollinis Daphnitici
conflagrationem, 362. XVIII.
Navalis pugna similitudine descriptus status mi-
serimus Orientalis Ecclesiae, 371. LXXXVII.
Navis una cum Catholicis legatis incensa ab A-
rianis, 370. XXVIII.
Naves a Juliano succensae, 363. XLVI.
Nazianzum in secunda Cappadocia subjectum
Anthimo, 371. LXXXVI.
Nazianzenae Ecclesiae praefectus Eulalius, 381.
VI.
Nazianzeni quae passi a Juliano, 362. XLVIII.
Neapolitani Episcopi Zosimus & Maximus, 362.
CCXIX.
Nebridius Augustini familiaris, 384. XXXIV.
Nebridius affinis & condiscipulus Augustorum,
383. XXIII.
Nectarii oratio in exordio jejunii Quadragesi-
malis corrupta, 362. XLII.
Nectarius Neophytus eligitur Episcopus Constan-
tinopolitanus, 375. XXI.
Nectarii Episcopi Constantinopolitani electio qua-
liter se habuit, 381. LXIX.
Nectarius imperitus retinet viros doctos Cilices,
381. LXXVIII.
Nectario quid iungat Imperator ab Synodum
Constantinopolitanam, 383. XXVI.
Nectarius usus opera Sisinnii Novatiani in di-
sputando cum haereticis, *ibid.* An verum,
383. XXIX.
Neocaesarea in Ponto sedes parentum Gregorii,
362. LXVIII.
Neocaesarienses Episcopi, 363. XCIX.
Neocaesariensis Ecclesiae status felix quando,
363. CI.
Neocaesarienses a Sabellianis corrupti, 363.
CII.
Neocaesarienses cum haeresi mala omnia sumunt,
363. CVI.
Neocaesarienses quid in S. Basilium, 363. XCVIII.
371. LIII.
Neophyti Episcopi eligi non debent, 375.
XXI.
Neophyti multi post Ambrosii electionem crea-
ti sunt Episcopi, *ibid.*
Nestabus Martyr Gazensis, 362. CXXXVIII.
Nestoris martyrium, 361. CXXXIX.
Nevidta praefectus quaestionibus aulicorum Con-
stantii, 361. IX.
Nicaea urbs terrae motu concussa, 368. VI.
Nicaena fides praedicatur, 363. CXXXV.
Nicanum Symbolum in Constantinopolitana Sy-
nodo receptum, 381. XXVIII. Eidem de
Spiritu sancto aliquid additum, *ibid.*
Niceta Gothorum Episcopus, 370. CXVI.
Niceta Martyr quis: an idem cum Episcopo,
ibid.
Nicephori error in tempore Episcopatus Basilii,
369. XLIII.
Nicolaus Faber Parisiensis, 383. XVI.
Nicomedia terrae motu concussa, 363. CCCXIX.
Nicomopolitana Ecclesia exagitata ab Arianis, 370.
XX.
Nicomopolitani eiectione ab ecclesia, *ibid.* Litteris Ba-
silii roborantur, *ibid.* Praedicit illis requiem
S. Basilii suis litteris, 370. XXI.
Nicomopolitana data facultas Catholicum deligendi
Episcopum, 370. XXII. Basilii ad eos litterae
de dato Episcopo diligendo, *ibid.*
Nisibi exportatum corpus S. Jacobi iussu Juliani,
363. XXXVIII.
Nisibi sine corpore Jacobi redditur hostibus,
ibid.

Nisibi civitas data Persis, 363. CXXI.
Nocturna sacra prohibita, 364. XIX. Restitu-
ta, *ibid.*
Nomina imposita Juliano derisionis causa, 362.
LXXXIII.
Nomina ischismaticorum Ursicino adherentium,
371. III.
Novatiani consentiunt cum Catholicis de Fidei
divinitate, 362. XVI.
Novatiani persecutionem patiuntur ab Arianis,
366. XX.
Novatiani a Theodosio bene habiti, 383. XXIX.
Novatiani historici de suis plura mentiti, *ibid.*
Novatiani redeunt ad Ecclesiam quomodo con-
ciliandi, 386. III.
Novatianorum ecclesia diruta ab Eleusio manda-
tur aedificari Juliano iussu, 361. XVI. Ea-
dem Anastasia dicta, *ibid.*
Novatores haeretici Eunomio doctrina conjuncti,
360. XXXIX.
Novatores dogmatum & institutorum perstrin-
guntur, 363. XCIX.
Novatores haeretici quam deteriores Joviniano,
382. XXXIII.
Novatores quae in Damasum, ex S. Basilio, 372.
XXV. & *seq.*
Novitas explodenda & antiquitas retinenda,
363. C.
Numisma Genii Antiocheni, 362. CXX.
Numisma Juliani cum Iside Nutrice, 363.
XXV.
Numisma Juliani cum imagine Serapidis & Isi-
dis, 362. XXXVII. CLXIX.
Numisma Juliani cum Anubi, *ibid.*
Numisma Juliani cum tauro, 362. LXXXIV.
Numismata Gratiani & Valentiniani junioris,
378. XVIII.
Numisma Hadriani cum Iside, 363. XXV.
Numismata Valentiniani & Valentis cum Laba-
ro, 364. X.
Numismata Valentiniani junioris & Gratiani
cum Labaro, 378. XVIII.
Nuptiae Spirituales, 362. C.LXXXIII.
Nymphidianus carus Juliano, 362. XVII.

O

Oasena deportatio, 362. XCII.
Occidentalis Ecclesia praestat Orientali, 381.
XLVI.
Occidentis & Orientis Episcopi digladiantur
inter se in Concilio Constantinopolitano, 381.
LIII.
Occidentales omnes Basilii sententia visi sunt
condemnati, 372. XXV.
Occidentales cum Orientalibus verbis non sensu
discreparunt, 372. XXVIII.
Occidentalis Ecclesiae commendatio ob fidei sin-
ceritatem, 372. XLVIII. 373. XXXIII.
Orientalium concursus fides Catholica, 365. XIV.
Occidentalium volumen exhibitum in Synodo
Constantinopolitana quid, 381. XXVI.
Occidentis Episcopos paucos haeresis Ariana infe-
cit, 371. CXXI.
Octavianum ex Proconsule fugientem ad presby-
terum Sirmientem prodere ille noluit, 372.
CXV.
Octavianus Proconsul Africae, 363. I.
Octoginta Legatorum martyrium sub Valente,
370. XXVIII.
Odium Juliani in Constantium, 361. VII.
Olybrii Praefectura Urbana, 365. I.
Olympius monachus peregrinatus Hierosoly-
mam, 378. XLVII.
Optatus Milevitanus agit contra Parmenianum,
368. XIII.
Optatus quo tempore scripsit, 368. XIV.
Optati

Optati locus emendatus & elucidatus, 368. XV.
Optatus inter Sanctos & disertos scriptores receptus, 368. XXIV.
Optati alii plures, sed Donatistæ, *ibid.*
Optimus Episcopus Antiochenus laudatus lege Theodosii, 381. LXXIV.
Opus manuum in Monachis commendatum, 361. XL.
Oracula dicta Juliano Imperatori, 361. II. IV.
Oraculum Daphnes, mutum redditum per reliquias sancti Babylæ, 362. XCVIII. C. CII.
Oraculum Delphicum & alia muta facta, 362. CXXIV.
Oraculum falsum & adulatorium de Juliano, 363. XLIII.
Oraculum commenticium de Juliano translato, ad superos, 363. LVIII.
Oracula omnia consultit ante bellum Persicum Julianus, 363. XXII.
Oracula deorum de exitu belli Persici Julianus falsa expertus, *ibid.* 363. XLIII. Alia ambigua, 363. XXXIII.
Oracula Christianorum de Juliano, *ibid.*
Orationes invehivæ Gregorii Nazianzeni in Julianum, 363. LXXVII. Columnæ eminentes, 363. LXXXI.
Orationes Libanii in laudem Juliani derisæ, 363. LXXXII. LXXXIV.
Orationibus omnia tribuebant Massaliani, 364. XXXVI.
Ordines sacri qualem virum deceant, 381. LXXVIII.
Ordinationes præcoquæ & repentivæ damnantur, 362. LVI.
Orgia celebrantes orationibus Apollonii redditi immobiles, 362. CLX.
Oribasius carus Juliano, 362. XV.
Oribasius medicus a Valente proscriptus, 364. XVIII.
Oriens terræ motibus concutitur, 365. XXXVIII. Iterum, 368. VI.
Orientalis Ecclesiæ post Concilium Constantinopolitanum immensa persecutio, 360. I.
Orientalis Ecclesiæ a Valente exagitata, 370. I. Ejus status sub ipso miserandus describitur, 371. VII. XVI. XXXIII.
Orientalis Ecclesiæ legationes ad Pontificem Romanum, 371. VIII. XIV. XXII.
Orientalis Ecclesiæ status tempore S. Basilii, 371. LXXVII. 373. XXXIII. Navali pugna comparatus, 371. LXXVII.
Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ divisio ob Meletium & Paulinum, 362. CCXIII. 381. XLII.
Orientalis Ecclesiæ status sub Theodosio, 382. IX.
Orientalem Ecclesiam præferendam Occidentali qui dicerent, irriti a Gregorio Nazianzeno, 381. XLVI.
Orientalem Ecclesiam innumeræ hæreses vexant, 373. XXXIV. In Orientali Ecclesia vix aliquis reperiri erat purus Catholicus, 377. V.
Orientales Ecclesiæ collapsæ per Eusebium Vercellensem Episcopum Legatum restituntur, 362. CCVI.
Orientales Episcopi quales essent ætate Gregorii Nazianzeni, 381. XLVIII.
Orientales vitant Romanam Synodum, 382. IV. Celebrant ipsi aliam Constantinopoli, 382. V.
Orientalium cum Occidentalibus controversia ob nomen hypostasis, 372. XXVII.
Orosii & aliorum error in tempore persecutionis Valentis, 366. V. 370. I.
Osi res gestæ cum Gregorio Eliberino ut mendaces refelluntur, 371. CXXV.
Ossa Joannis Baptistæ a Gentilibus dissipata & combusta, 362. CXLVI.
Ossa Elisei Prophetæ combusta a Gentilibus, *ibid.*
Ossa Patrophili Ariani dispersa, 362. CLIV.
Otrejus Melitinus Episcopus interfuit Concilio Tyanensi, 365. XXVIII.

Otrejus Melitinus laudatus lege Theodosii, 381. LXXV.
Ovis & ovivora quid, definitum Concilio Alexandrino, 362. CLXXXVI. De iisdem Basilii & Victorini sententiæ, 362. CLXXXVII. Catholicorum controversiæ, 362. CLXXXVIII. Sententiæ Græcorum & Latinorum, 362. CXC. CXCVI. 372. XXVII.

P

Pacatus Maximo supplicia de hæreticis sumpta obicit, 385. XXVI.
Palæstini monachi quæ passi sub Valente, 372. XCVI.
Palatini Constantii male mulctati a Juliano, 361. VIII.
Palladius & Secundianus hæretici, 381. LXXXI.
Palladius Ariani Episcopi in Synodo Aquilejensi tergiverfationes, 381. LXXXVII. & seq. Eisdem anathema dictum, *ibid.*
Palladius appellat generale Concilium, 382. LXXXIX.
Palladius appellat judicium sæculare, 381. XC. Damnat, *ibid.*
Palladius Præfectus Gentilis grassatur in Ecclesiam Alexandrinam, 372. LXXXIII.
Palladius Magister Officiorum quid sub Juliano, 361. VIII.
Pallæ & vela sublatæ a Donatistis, 362. CCLXXVI.
Pammachius gener sanctæ Paulæ maritus Paulinæ, 382. XL. XLIII.
Panarium Epiphanius quando & cur scripsit, 375. XVII.
Pantalemonis Martyris reliquiæ, 381. LV.
Pantheon apud Gazam, 362. CXLIV.
Papa, *vide infra* Romanus Pontifex.
Parietes Ecclesiarum aqua salsa expiati a Donatistis, 372. CCLXXVI.
Parisiense Concilium, 362. CCXXIX.
Parmeniani fastus & arrogantia, 368. XIII.
Parmenianus subrogatus Donato in Sede Carthaginensi, 368. XII. Scripsit pro defensione schismatis, *ibid.* Ab Optato Milevitano confutatus, 368. XIII. Item ab Augustino, 368. XXIV.
Parmenianum confutat Ticonius, licet Donatista, 368. XX.
Paschalis cyclus Theophili Alexandrini quando incipit, 380. XVII.
Paschales epistolas scribebat Lucius ex more Alexandrinorum Episcoporum, *ibid.*
Paschatis tempore victos relaxandos statuit Valentinianus, 380. XVIII. Idem servarunt Orientales Imperatores, *ibid.*
Paschatis tempus significandi Fidelibus mos Alexandrini Episcopi, 380. XVII.
Passalorincitarum hæresis, 373. XXXIV.
Paterius Episcopus Petrogicenis, 362. CCXXVIII.
Patrem, Filium, & Spiritum sanctum semper esse negantibus anathema dicitur, 373. XII.
Patri ut obediat, ab eremo recedit Gregorius Nazianzenus, 366. IX.
Patris auctoritatem quanti fecerit Nazianzenus, 371. XCVI.
Patientia Juliani affectata, 362. XXXIX.
Patriarchales sedes nequaquam institutæ in Concilio Constantinopolitano, 381. LXXV.
Patriarchatum Sedium prærogativa ex Concilio Romano sub Damaso, 382. XIX.
Patricius Lydus philosophus a Valente ob magiam occidi iussus, 370. CXIX.
Patrophili Episcopi Scythopolitani ossa dispersa, 362. CLIV.
Pavimenta Ecclesiarum, 362. CCLXXVII.
Paula S. Hieronymi fodiissima, 382. XL. Genus ejus & soboles, *ibid.*

Pa.

Paula junior filia Lætæ atque Toxotii, neptis Albini Pontificis, 382. XLI. Nata ex reprobitione Martyris, *ibid.* & 382. XLV.
Paula in crimen obiecta Hieronymo, 385. XIV.
Paula profecta Hierosolymam, 385. XX.
Paula egregia constantiæ exemplum, 385. XXI.
Paula in Ægyptum cum S. Hieronymo non ivit, 386. XLII.
Paulæ peregrinatio in Ægyptum, 386. XLVI.
Paulina filia S. Paulæ, 382. XL. Nupta Pammachio, *ibid.*
Paulinianus frater S. Hieronymi, 372. XL.
Paulinus Episcopus Antiochia creatus a Lucifero Legato Sedis Apostolicæ, 362. CLXXX.
Paulinus Episcopus Antiochenus mittit Legatos ad Synodum Alexandrinam, *ibid.*
Paulini electio probata ex Concilio Alexandrino, 362. CXCVI.
Paulini Episcopi Antiocheni confessio & subscriptio, 362. CCIV.
Paulini electio facta a Lucifero rata habita, 362. CCXV.
Paulinus Episcopus Antiochenus altercatur cum Vitale, 363. CXLVII.
Paulinus accusatus a Vitale Sabellianæ hæresis, 363. CXLVIII.
Paulini Episcopi Antiocheni fidei professio, 363. CXLIX.
Paulinus Episcopus Antiochiæ cur in ea Ecclesia agere permittus a Valente, & non cum aliis pulsus exilio, 370. VII.
Paulini cum Meletio causa quo modo concordata, 360. LI. 371. LXXXIX.
Paulini Antiocheni causa a Basilio Damaso proponitur, 372. XI.
Paulinum Meletio præfert Damaso, 371. XLIX. & seq.
Paulino non communicantes restituti ejus communioni a Melania, 371. XCIX.
Paulino Episcopo Antioch. delegata causa Vitalis, 373. VI.
Paulinus transfegit cum Meletio, 378. XXXVI.
Paulinus exagitatus a Flaviano, 378. XXXVII. Defenditur a calumnia Flaviani, 378. XXXIX.
Paulinus Thessalonica pro Paulino Antiochiæ positus a Theodoro, 378. XLI.
Paulinus Episcopus Antiochenus ordinat Hieronymum presbyterum, 378. LXV.
Paulinus Episcopus Antiochenus venit Romam ad Concilium, hospitem apud Paulam, 382. I.
Paulino Antiocheno causa a Synodo Romana adjudicata, 382. XVIII.
Paulinus discipulus Ephrem factus hæreticus, 378. XV.
Paulini Consulatus quando potuit incidisse, 371. I.
Pauli Apostoli effigies ex pictura cognita Ambrosio, 387. XXXI.
Pauli Apostoli Basilica constructa a Valentiniano, 386. XXXVIII. Ea de re litteræ ejusdem Imperatoris ad Sallustium Urbis Præfectum, 386. XXXIX.
Pauli Episcopi Constantinopolitani corpus reducit Constantinopolim, 381. LXXIX. Ecclesia Macedonianorum illi data, *ibid.* Ejus caput creditum Pauli Apostoli, 381. LXXIX.
Paulus cum Joanne Martyr Romæ sub Juliano, 362. CCL.
Paulus Emeſæ interfuit Concilio Tyanensi, 365. XXVIII.
Paulus monachus in Syria celebris, 370. LXXXIII.
Paulus monachus in Syria, 375. XVI. Petit ab Epiphano ad se mitti librum de hæresibus, *ibid.*
Pauperes mendicantes Romæ abundant præteritis locis, 382. LXVIII. Manebant in portibus Ecclesiarum, 382. LXIX.
Pauperibus nihil dandum Massaliani dicebant, 361. XXXVII.

Ann. Eccl. Tom. V.

Pauperibus erogantur expensæ ludorum, 366. I.
Pauperum elemosynis detrahit Julianus, 362. CCLXXX.
Pauperum numerus, quos alebat Ecclesia Antiochena, 386. LVIII.
Pauperum oratio magni ponderis æstimatur ab Ambrosio, 387. XIV.
Pax inter Romanos ac Persas, ejusque conditiones, 365. CXIX. CXXI.
Pelagii Laodicensis fides laudata a Theodosio, 381. LXXIV.
Pelagius Laodicæ Episcopus interfuit Concilio Antiocheno sub Joviano, 363. CXLII.
Pelagius Laodicenus interfuit Concilio Tyanensi, 365. XXVIII.
Pelagius Episcopus Laodicensis in exilium pulsus, 370. XIII.
Peregrinorum multitudo, qui ad sacra loca Palæstina visitanda confluebant, 386. XLVI. & seq.
Peregrinatio Roman ad limina Apostolorum, 362. LXXIV.
Peregrinatio ad sanctam Theclam, 362. LV.
Peregrinatio Hierosolymam quam frequens, 386. XLVI. & seq. Quando & cur improbat aliquando, 386. XLVIII.
Peregrinatio non in omnibus laudata, *ibid.*
Peregrinatio ad loca sancta a Vigilantio improbat, 386. XCIX.
Peregrinationem quo modo improbet Gregorius Nyssenus, 386. XLVIII.
Perjurium Massalianis peculiare, 361. XXXIX.
Perſa transfuga decipit Julianum, 363. XLVI.
Perſæ Romanorum propugnacula & munitiones sub Constantio expugnant, 360. LVII.
Perſæ cum Romanis ultimo certamine pugnant, 363. LI.
Perſæ quasi miraculo ineunt foedus cum Romanis, 363. CXIX.
Perſæ cum Theodosio ultro, foedere junguntur, 381. X.
Perſæ legatos & munera mittunt ad Theodosium, 381. XII.
Perſis cecit Nisibis civitas, 363. CXXI. Item Singara, *ibid.*
Perſarum legati ad Julianum, 362. CXXXVII.
Perſarum Regis Legati Martyres sub Juliano, 362. XLIV.
Perſarum modestia laudatur, 363. CXIX.
Persici tumultus sub Valente, 364. XV.
Persicum bellum suscepturus Julianus quæ præmittit, 363. XXII.
Persecutio Arianorum qualis, 360. X.
Persecutio dira Arianorum in Orthodoxos sub Valente, 370. XXX.
Persecutio Arianorum acerbissima in Oriente, 371. XXIII.
Persecutio ingens in Ecclesia Alexandrina sub Lucio, 362. LXIX.
Persecutio Ecclesiæ Gothicæ per Athanaricum illata, 370. CVI.
Persecutio Juliani omnium acerbissima judicatur, 361. XIX. Scribitur, 362. XXIV.
Persecutio Juliani in Christianos qualis, 362. XI. XXII.
Persecutio Juliani diversa, 362. XXIII.
Persecutio Juliani a domesticis incipit, 362. XXV. & seq.
Persecutio Juliani in milites Christianos, *ibid.*
Persecutio Juliani diversis velata prætextibus, 362. XLII.
Persecutio Juliani in Ægypto, 362. CLIX.
Persecutio in Athanasium sub Juliano, 362. CCXXXIX.
Persecutio in Ecclesiam Alexandrinam sub Juliano, 362. CCXLVII.
Persecutio in Romanam Ecclesiam sub Juliano, 362. CCXLIX.
Persecutio Ecclesiæ Mediolanensis per Justinam, 380. XVIII.

Pppp

Per-

Persecutio Justinæ in Ambrosium vehementior, 386. VIII.
 Persecutio Justinæ omnes pertingit Italiae Ecclesias, 387. XXXVI.
 Persecutio Justinæ sedata, 387. XLI.
 Persecutio Valentis Imperatoris Arianæ, 366. V. Dira nimis, 366. XIII.
 Persecutio per Valentem quando excitata, 370. I. Contra Episcopos, 370. II.
 Persecutio acerba Valentis in Antiochenos, 370. LXVIII.
 Persecutio Valentis in Ecclesiam Edeffensem, 371. CVIII.
 Persecutio Valentis in Scythicam Ecclesiam, 371. CXIV.
 Persecutio Valentis in monachos Ægypti, 375. XII.
 Personæ nomen in divinis quid significet, 362. CXCVIII.
 Pestilentia quæ sub Valente fuit, 376. VII.
 Petrus Alexandrinus legatus ab Athanasio in Orientem, 371. VIII.
 Petrus in locum Athanasii subrogatus, 362. LXVII.
 Fugatus Romam petit, 372. LXVIII.
 Petri Alexandrini epistola circularis de clade ab Arianis illata, 372. LXXIII.
 Petrus Alexandrinus cruentas vestes Romam detulit inspicendas, 372. LXXII.
 Petrus Alexandrinus apud Damascum diu mansit, 377. II.
 Petrus Alexandrinus a Damaso in sedem restitutus vivente adhuc Valente Imperatore, *ibid.*
 Petrus Alexandrinus favet Maximo, 379. XXV. 386. LVI.
 Petrus Alexandrinus moritur; in cuius locum successus est Timotheus, 380. XVI. Quæ in Petrum objecta fuerint, *ibid.*
 Petrus Alexandrinus a calumnia defenditur, 380. XVI. & seq.
 Petrus Galata monachus in Syria celebris, 370. LXXXIII.
 Petrus Germanus S. Basilii ab eo creatus presbyter, 369. LX.
 Philastrius Brixianus verbera expertus ob defensionem fidei contra Auxentium, 369. XXVI.
 Philastrius Episcopus Brixianus interfuit Concilio Aquilejensi, 381. LXXXIII.
 Philippus Episcopus Martyr sub Juliano, 362. LXXX.
 Philippus Uvinghius Lovaniensis, 362. CXX.
 Philo Episcopus Libyæ numquam recipere voluit Episcopos lapsos, 371. CXXI.
 Philorum Martyr in Galatia sub Juliano, 362. LXXXIV.
 Philoromi peregrinatio Romam ad S. Petrum, *ibid.*
 Philosophi a Juliano bene habiti, 362. III.
 Philosophi Antiochiæ sub Joviano pallium deponunt, 363. CL.
 Philosophi malis artibus quærunt scire successorem Valentis, 370. XCIV. A Valente occisi, 370. XCIX.
 Philostorgius Arianus discipulus fuit Eunonii, 360. XLI.
 Phortanus dolose ambit Episcopatum, 370. XX.
 Phortanus pseudoepiscopus Arianus datus Nicopolitanis invidis, *ibid.* Quid ipse in Catholicos, *ibid.*
 Photino anathema dictum a Damaso, 373. XI.
 Photini obitus & scripta, 376. XXVI.
 Photiniani ne celebrent conventus Sirmii Synodus Aquilejensis petit a Gratiano, 381. XCIV.
 Photinianos convenire lege vetuit Gratianus, *ibid.*
 Phritigernes Rex Gothorum bellum agit adversus Athanaricum, 370. CVIII.
 Phritigernes Gothorum Rex cum suis populis ad Arianos deficit, 370. CIX.
 Phryges Martyres, 362. LXXVII.

Pigmenii martyrium Romæ sub Juliano, 362. CCLII.
 Pilati innocentia perperam prædicatur, 363. XXIII.
 Pimæus, vel Alpius, male pro Piniano, 387. LXVIII.
 Piniani conjugis Melaniæ junioris præfectura Urbana, *ibid.*
 Pythagoram tranfanimationem credebat Julianus, 363. XXIII.
 Placilla Augusta valde pia curavit ne suus vir Theodosius deciperetur ab hæreticis, 383. XXXI. Pietas ejus erga ægros & pauperes, 385. XXXIII. Odium adversus Arianos, 385. XXXIV.
 Placillæ Augustæ obitus, 385. XXXIII. Ejus virtutes egregiæ, *ibid.* & seq. Error in ejus nomine correctus; & Placillam nominari debere ostensum, 385. XXXV.
 Placoma quid, 384. XXIII.
 Placoton quid, *ibid.*
 Platonis quid, *ibid.*
 Pœnæ Gentilibus, qui in Cyrillum immaniter sævierant, divinitus infligæ, 362. CXLIX.
 Pœnitentes libenter recipit Ambrosius, 375. XXV.
 Polemius hæresiarca, 373. XXIX.
 Polemiana hæresis ex Apollinari, *ibid.*
 Polygamia etiam a Gentilibus expulsa, 370. CXXIV.
 Polygamia execrabilis fuit Christianis, 370. CXXVI.
 Polygamiam falso permisisse Valentinianum, 370. CXXIV.
 Pontius legatus cum sociis a Donatistis ad Julianum, 362. CCLXI.
 Pontica solitudo, ubi cum Gregorio Basilus, 362. LXX.
 Ponticorum monachorum vitæ institutum, 363. CVII.
 Pontificis Maximi Gentilicii ritus cura translata ad Præfectum Urbis, 384. XII.
 Pontificis Maximi jus ulciscendi probra Vestalium ad Præfectum Urbis translatum, *ibid.*
 Pontificis Maximi nomen Imperatoris usque ad Gratianum retinet, 385. V. VI. Invisit Romanis deponunt, 383. VI.
 Pontificatu maximo Julianus quomodo initiatus, 361. IV.
 Pontificum idolorum initiatio, *ibid.*
 Pontifex Romanus. Vide Romanus Pontifex.
 Pontificis Romani summa potestas ab hæreticis & Orientalibus Episcopis agnita, 365. XXXVI.
 Pontificis Romani luxus calumniose ab Ammiano sugillatus, 367. VIII. X.
 Porphyrius Mimus delisit Julianum, & factus est Martyr, 362. CXXXIII.
 Portenta in sacris visa Juliano, 362. XIX.
 Posthumianus Præfectus Prætor. quid ad eum Gregorius Nazianzenus, 383. XXIV.
 Potitianus Afer proficius Augustino, 385. III.
 Præceptoribus quantus honor habendus exemplo Theodosii ostenditur, 383. XXII.
 Præfecturæ Prætorii omnes quatuor erant, 369. XXXVII.
 Præfagia obitus Juliani, 362. CCCVIII. 363. II. XXXII. XLI.
 Præfagia Valentis obitus, 378. XXV. & seq.
 Præstigiatrices se noctu ferri putantes cum Herodiade excommunicandas cautum, 382. XX.
 Præstigiator, qui se Eliam & Christum asseribat, 382. XXIII. Alter, qui se Joannem dicebat, *ibid.*
 Præstigiis operam dare quam indignum clerico, *ibid.*
 Prætextatus agit apud Imperatorem de revocando rescripto dato contra idololatras, 364. XIX.
 Prætextati Urbana præfectura, 368. I. Laudatur ab Ammiano, *ibid.* Eiusdem diderium in ma-

majestatem Romani Pontificis, 367. X.
 Prætextatus Legatus missus ad Valentinianum Imperatorem ob quæstiones de Magis adhibitas, 370. CII.
 Prætextatus Consul designatus obiit, 384. III.
 Quid Damaso dicere solitus, 367. X. De Prætextato inscriptio, 384. III. De Prætextato & S. Lea antithesis, 384. IV. De Prætextati conjugè Paulina, 384. VI.
 Prætextatæ Romanæ femina temeraria præsumptio & infelix exitus, 382. XLV.
 Prætextati obitus causa, 384. VII.
 Prætextato statua a Vestalibus erecta, 384. VI.
 Prætoriani milites Christiani a Juliano vexati, 362. XXXVI.
 Prætorianos milites omnes esse voluit Gentiles Julianus, *ibid.*
 Precatio pro defunctis, 368. XI.
 Precatores dicti hæretici Massaliani, 361. XXXIV. Idem omnia precibus tribuebant, 361. XXXVI.
 Primigenia Vestalis lapsa, 384. XII.
 Primatus cupiditate in hæresim labitur Paulinus, 378. XV.
 Primitiæ cum decimis persolvendæ, 382. XX.
 Primus Episcopus in Africa, 362. CCLXVI.
 Primus filius Januarii occisus a Donatistis, *ibid.*
 Principes Christiani haud exigere debent tributum ab ecclesiis & clericis, 387. XI. & seq.
 Principes Christiani admonentur, 376. VIII.
 Principes hæretici vel apostatæ soliti exigere tributum ab Ecclesiis & personis Ecclesiasticis, 387. XIII.
 Principes non excusari si eorum ministri delinquant, 383. XXI.
 Principem palam religionem Catholicam profiteri quantum referat, 363. CXXXIX.
 Principum & Ecclesiæ potestas, 387. XXV. XXV. In rebus Ecclesiæ, 387. XXII. Eorumdem & sacerdotum dignitas, 387. XXVIII.
 Principum opem implorare adversus hæreticos usitatum in Ecclesia, 386. XXXIII.
 Priscillianus Martyr Romæ sub Juliano, 362. CCLIII.
 Priscillianus hæresiarca invalescit in Hispania, 381. XCVIII. & seq.
 Priscillianus qualis, 381. CI. Damnat, 381. CII.
 Priscillianistæ fumebant, sed non consumebant Eucharistiam, 381. CVI.
 Priscillianus factus Episcopus Abilenis, 381. CVIII. Eiusdem Romam adventus, 381. CIX.
 Priscillianus damnatus appellat Romanum Pontificem, 381. CIX. Rejicitur a Damaso, 381. CIX. Et ab Ambrosio, *ibid.*
 Priscillianus nonnullos in Gallia seducit, 381. CVIII.
 Priscillianus seducit Euchrociam & Proculam ejus filiam, 381. CIX.
 Priscillianus Macedonium corrumpens obtinet rescriptum a Gratiano, 381. CX.
 Priscillianus rediens munitus rescripto Gratiani prævalet in Hispania, 381. CXII.
 Priscillianus in Synodo Burdegalensi damnatus provocat ad Imperatorem, 385. XXIII. Proficiscitur ad Maximum, *ibid.*
 Priscillianus cum suis occisus a Maximo, 385. XXIV.
 Priscillianus ut martyr colitur a suis, 385. XXV.
 Priscillianæ hæresis capita damnata, 381. CIII. & seq.
 Priscillianæ hæresis nomine mota quæstio optimis etiam Christianis, 386. XXXIV.
 Priscillianistæ damnati in Concilio Cæsaraugustano, 381. CIII. CVII.
 Priscillianistæ damnati a Maximo, 385. XXIV.
 Priscillianistas nominat Manichæos Maximus Imperator, 387. LXVII.
 Priscillianistarum cum Manichæis affinitas, 381. CXIII.
 Priscillianistarum hæreses quæ, 381. CXIV.

Priscus Martyr Romæ sub Juliano, 362. CCLIII.
 Priscus Philosophus vocatus a Juliano, 361. VI.
 Priscum Magum secum ducit Julianus ad bellum, 363. XXIII.
 Priscus philosophia & magia celebris, 363. CL.
 Priscus philosophus acceptus Joviano, 364. III.
 Pritannius Episcopus defensor Ithacii, 381. CXII.
 Privilegia adempta Christianis a Juliano, 362. CCLXXX.
 Privilegia sacerdotibus idolorum a Valentiniano concessa, 371. CXXXI.
 Privilegia concessa clericis, 365. XLII.
 Privilegium clericorum a Theodosio indultum, 381. XVI.
 Privilegium Valentiniani & Valentis concessum viduis, pupillis, ac virginibus, 365. XLIV.
 Privilegium Ecclesiæ Constantinopolitanæ ex Concilio Constantinopolitano, 381. XXXV.
 Probus cum Dorotheo Legatus ad Occidentales, 371. IX. XXIX.
 Probus Ambrosio delegat provincias, 369. XXXVII.
 Probus cur jubet Ambrosium agere ut Episcopum, *ibid.* 369. XXXVII.
 Probi præfectura Prætorii, *ibid.* Qualis, *ibid.*
 Procopius tyrannus emergit, 364. XIII. Quis iste, & unde ministratæ vires ad invadendum Imperium, *ibid.*
 Procopius tyrannus male perit, 366. II.
 Proculus Massiliensis interfuit Concilio Aquilejensi, 381. LXXXIV.
 Prodere aliquem quam caverint Christiani, 372. CV.
 Prodigia in Illyrico tempore Juliani Imperatoris visa, 361. VIII.
 Prodigia in contemptores Christianæ religionis, 362. CV.
 Prodigia ob Juliani impietatem, 362. CXVI.
 Prodigia miranda apparere, dum Julianus curat restituere templum Hierosolymitanum, 363. IX.
 Prodigia præcedentia interitum Juliani, 362. CCCIX. 363. XXXIII. Item ante mortem Joviani, 364. I.
 Prodigia immensa ex maris exerescentia & terræmotu, 365. XXXVIII.
 Progreffus professor deferit scholas, 362. CCXCVII.
 Professores Christiani restituti in cathedras, 364. XX.
 Professio fidei Catholicæ oblata Liberio Papæ a Macedonianis, 365. IX.
 Professio fidei Catholicæ ex Concilio Illyricano, 365. XX. XXIV.
 Professores Christiani a Juliano rejecti, 362. CCLXXXVII.
 Propinatio in Christi nomine fieri solita, 362. XXXIV.
 Prosper Chronicon sui exordio corruptum ostenditur, 381. LXVI.
 Prosper in Chronico restituitur, 384. XVII.
 Prosper error in Chronico, 383. XII.
 Protasii & Gervasii inventio & translatio, 387. XXXVII. Eorum reliquiæ ad diversas ecclesias mittuntur, 387. XLII. Romæ basilica iis edificatur, *ibid.*
 Protogenes exul cum Eulogio, 371. CXI. Fidem ambo prædicant, & convertunt Gentiles ad fidem, 371. CXIII.
 Protogenes ordinatus Episcopus Charris, *ibid.*
 Providentia Dei in suis defendendis, 387. IX.
 Providentia Dei declarata in Juliani interitu, 363. LXXXVIII.
 Provincia relevatæ munificentia Juliani, 361. XI.
 Prudentia piorum virorum longe præstantior quam aliorum, 387. LVII.
 Prudentius contra Symmachum quando scripsit, 384. XI.

Prudentius librum contra Symmachum scripsit ad Honorium Imperatorem, *ibid.*
 Prudentii locus adversus Symmachum expositus, 376. IV, 384. XI.
 Prunarum vapore interit Jovianus Imp. 364. I.
 Psalmi in fine subicere Gloria Patri, &c. quando institutum, 382. XXI. In Ecclesia Mediolanensi quando receptum, 387. XVI.
 Psalmorum cantum semper in Ecclesia fuisse, 384. XXVI. Quando inceperit in Ecclesia Mediolanensi, 387. XVIII.
 Psallendi usum Ecclesie defendit Basilius, 363. IV.
 Psalmodia usus in Ecclesia vetus, *ibid.*
 Psalterium Septuaginta Interpretum a S. Hieronymo emendatum, 384. XXVII.
 Psalteriana hæresis ex Ariana propagata, 360. XLIII.
 Publie Antiochenæ confessio gloriosa, 362. CXXXI. Eadem mater Joannis, 362. CXXXIII.
 Publius monachus in Syria celebris, 370. LXXXIII.
 Publius monachus retinet dæmonem nuncium Juliani, 363. XXXIX. Hoc factum quid contigerit de divite, 363. XL.
 Pueri Alexandrini Catholici quanta passi, 372. LXXXII.
 Pueri Samosatani quam detestati sint Arianum Episcopum, 370. XII.
 Pulcheria Theodosii filia, 385. XXXIV.
 Pulcheria infantula laudata a Gregorio Nysseno, *ibid.*

Uadum legatio ad Valentinianum de pace, 375. IV.
 Quadragesimæ venerandus cultus, 380. III.
 Quadragesimale jejunium esu carniarum solvere nolunt Fideles sub Juliano, 362. XLII.
 Quadragesima Martyrum reliquie a S. Gaudenio in Italiam delatae, 386. VII.
 Quæstio de substantia & subsistentia agitata in Concilio Alexandrino, 362. CLXXXVI.
 Quæstiones de magis & incantatoribus habitæ Antiochiæ.
 Quæstiones de magis itidem in Occidente agitatae, 370. CII.
 Quæstiones diræ ob incendium Daphniticum, 381. LXXIV. & seq.

R

Raucianus Comes persecutor, 362. CCL.
 Regina Sarracenorum legationem Alexandrinam mittit pro Episcopo accipiendo, 372. CIII.
 Regulæ Monachorum a S. Basilio, non ab Eustathio scriptæ, 361. LII.
 Relatio sancti Ambrosii de sua legatione ad Valentinianum, 387. XLVII.
 Religio Christiana quo magis concutitur, eo magis firmatur, 362. CLXI.
 Religio Catholica quam late pateret tempore Ambrosii, 387. XXXIV.
 Religio cum impugnatur, barbari insurgunt, 376. VIII, 378. XVIII. XX. XXIV.
 Religione ad velandas libidines suas abutitur Julianus, 363. XIX.
 Religionem antiquam innotendum, 387. XXXIV.
 Religionis Christianæ veritatis & constantiæ manifestum signum vita Juliani Apostatæ, 363. XLI.
 Religionis Catholicæ veritatem contententur dæmones, 387. XL.
 Religionis Catholicæ effecta, 381. XI.

Religionis & fidei res laicis non tractandas censet Valentinianus, 364. XII.
 Religionis contemptus quid pariat, 381. XII. CXII, 386. LXI.
 Religionis veræ cultus quanta secum bona afferat, 381. XI.
 Reliquiæ Babylæ Martyris mutum reddunt idolum loquax, 362. XCII. XCVI. XCIX.
 Reliquiæ Martyrum Grægenisum divinitus inventæ, 362. CXXXVIII.
 Reliquiæ Martyrum a Gentilibus dissipatæ, 362. CXLV.
 Reliquiæ Sanctorum magno in honore habitæ, 362. CXLVII. Ex eis ingentia progredi solita miracula, 362. CXLVIII.
 Reliquiæ SS. Gervasii & Protasii missæ, ad diversas ecclesias, 387. XLII.
 Reliquiæ SS. Martyrum Pantaleonis & Marini Constantinopoli in loco Concordia dicto, 381. LV.
 Reliquiæ S. Joannis Baptistæ a Gentilibus dispersæ, 362. CXLV. Eadem collectæ, 362. CXLV.
 Reliquiæ Sanctorum quo modo servandæ ex sententia Athanasii, 372. LXVI.
 Reliquiæ ne distraherentur vetuit Theodosius, 386. LI.
 Reliquiarum Martyrum cultus, 362. CXXX. CXXXVIII. 372. LXVI.
 Reliquias Sanctorum detestantur Eunomius, & Eunomiani, 360. XXXIX.
 Reliquias Martyrum exhorrent dæmones, 362. CXLVIII.
 Reliquias gestandi in monilibus consuetudo, 378. XLVI.
 Reliquiarum Sanctorum virtus, 362. XCVI. Eadem magno in honore habentur, *ibid.* & 373. XXX. 386. LI.
 Reliquiarum sacrarum cultus, 387. XXXIX. XLII.
 Reliquiarum nundinationem exercebant pseudomonachi, 386. LI.
 Reliquiarum Babylæ transitio solemnis, 362. CII. Cur eam celebrari magno cum honore Julianus permisit, 362. CIV. CXI. CXIII.
 Rescriptum Juliani ad Felicem de occultantibus bona profertorum, 362. CIX.
 Rescriptum Juliani contra Athanasium, 362. CCXLI.
 Rescriptum Juliani pro Donatistis, 362. CCLXV.
 Rescriptum Juliani, quo jubentur Christiani dici Galilæi, 362. CCLXXXVIII.
 Rescripto Juliani adempta Christianis privilegia, 362. CCLXXX.
 Rescriptum Juliani, ne Christiani docerent, 362. CCLXXXV.
 Rescriptum Juliani adversus Christianos professores, 362. CCLXXXVIII.
 Rescriptum Joviani adversus raptos virginum, 363. CXXVIII.
 Rescriptum Valentis adversus monachos, 375. XI.
 Rescriptum Gratiani adversus Donatistas & Manichæos, 377. VI.
 Rescriptum Gratiani de iudicio Ecclesiastico, 376. VI.
 Rescriptum Gratiani pro Catholicis, 378. XXXIV.
 Rescriptum Gratiani adversus Ursicinum, 381. II.
 Rescriptum Gratiani adversus avaros clericos, 379. XIII.
 Rescriptum Gratiani ad Catervium Comitum, *ibid.*
 Rescriptum Theodosii de fide Catholica, 380. II.
 Rescriptum Theodosii adversus hæreticos, 381. VIII. Aliud, 381. LXXX. Aliud, 384. XXXVIII. Aliud, 386. L.
 Rescriptum de privilegiis clericorum, 381. XVI.

Re-

Rescriptum Theodosii adversus apostatas, 381. LXXX.
 Rescriptum Theodosii adversus cultores idolorum, 381. CXVI.
 Rescriptum Theodosii de basilicis, 382. LXVIII.
 Rescriptum adversus Manichæos, 382. LXVIII.
 Rescriptum de validis mendicantibus, 382. LXIX.
 Rescripta Theodosii adversus hæreticos post Synodum tertiam, 383. XXXII.
 Rescriptum adversus Judæos, 384. XLIII.
 Rescriptum Theodosii de foro Ecclesiastico illibato servando, 385. XXXI.
 Rescriptum Theodosii adversus Gentiles, 385. XXXVII.
 Rescriptum adversus fiducias, 385. LXXXVII.
 Rescripta de relaxandis vinculis tempore Paschatis, 385. XXXVIII.
 Rescriptum Valentiniani & Valentis Imperatorum ad Casarium de confiscatione prædiorum quæ templis essent addicta, 364. VIII.
 Rescriptum Valentiniani contra Manichæos, 372. CXI.
 Rescriptum adversus magos & idololatrias, 364. XLX. Revocatur opera Prætextati, *ibid.*
 Rescriptum Valentiniani & Valentis de professoribus Christianis restituendis contra Juliani edictum, 364. XX.
 Rescripta de privilegiis clericorum, 365. XLII.
 Rescriptum de privilegiis viduarum, virginum, & pupillarum, 365. XLIV.
 Rescriptum Valentis, ut monachi ab eremo ad militiam revocentur, 375. X.
 Rescriptum Valentis de Constantinopolitana bibliotheca, 372. CXVI.
 Rescriptum pro Synagoga Judæorum, 365. XLV.
 Rescriptum de die Paschatis, 363. I.
 Rescriptum Valentiniani de pessendo Ursicino, 368. II. Aliud ad eundem de indulgentia, 368. IV.
 Rescriptum Valentiniani adversus schismaticos ad Olybrium, 369. III.
 Rescriptum ad Aginatum Vicarium adversus schismaticos, 369. IV.
 Rescriptum Valentiniani adversus Chronopium Episcopum ad eum appellatum, 369. XL.
 Rescriptum Valentis de expellendis Episcopis Catholicis, 370. II.
 Rescriptum Valentiniani de quæstionibus, 370. CII. & seq.
 Rescriptum Valentiniani ad Damasum, ne clericis aliquid caperent ex testamento, 370. CXVII.
 Rescriptum Valentiniani de Romanis scholis & professoribus, 370. CXXIX.
 Rescriptum Valentiniani de virginibus & viduis, 370. CXXXI.
 Rescriptum ad Ampelium de revocando Ursicino exule, 371. I.
 Rescriptum aliud ad Maximinum de revocando Ursicino, 371. III.
 Rescriptum de Scenicis volentibus fieri Christiani, 371. CXXXVIII.
 Rescriptum de aruspina concessa a Valentiniano, 371. CXXXIX.
 Rescriptum de privilegiis sacerdotum idolorum, 371. CXXXI.
 Rescriptum Valentiniani adversus Donatistas rebaptizantes, 373. XXXV.
 Rex a Deo regitur, 364. XIV.
 Regis cor in manu Dei unde a Themistio usurpatum, *ibid.*
 Regis boni erga Ecclesiam officium, 387. XVII.
 Regis Perfarum Legati Martyres, 362. XLIV.
 Regum & Ecclesie cura distincta, 387. XVII.
 Regum jus in Ecclesiis nullum, 387. XXII.
 Ricimeris & Clearchi Consulatus, 384. I.
 Ricimeres dux Gratiani, 377. IV.

Rituum Ecclesie auctor Deus, 362. CCCIII.
 Rodanius Episcopus Tolosanus Confessor, 362. CCXXVIII. Obiit exul, 362. CCXXII.
 Rodanius Episcopus in Gallia, 374. XII.
 Rodanus Præfectus eunuchorum iussus occidi ob illatam injuriam viduæ, 364. IV.
 Rogatus pater sanctæ Paulæ, 382. XL.
 Rogatianus cum sociis legatus a Donatistis, 362. CCXLI.
 Roma fame laborat, 383. XLI. Ejecti incolæ foras, ne omnes fame perirent, *ibid.*
 Romam qualem quis vult, talem invenit, 370. CXXX.
 Romæ agentes nonnulli clerici & monachi lucro studentes, 370. CXIX.
 Romæ quæ passi dicitur boni Christiani occasione Manichæorum, 372. CXIII.
 Romæ Manichæi conveniunt in domo Constantii eorum Auditoris, 372. CXII.
 Romana archiva iacturam passa, 381. XXXI.
 Romana Ecclesia persecutionem patitur a Juliano, 362. CCXLIX.
 Romana Ecclesia fastus reprehensa an jure, 372. XXXII.
 Romanæ Ecclesie supremum tribunal, 381. VII.
 Romanæ Ecclesie prærogativa, 372. XLVIII.
 Romanæ Ecclesie laudes, 372. XLVIII. Pontificis Romani primatus, *ibid.* & 382. XIX.
 Romanæ Ecclesie principatus, *ibid.* & 385. IX. 387. XXXIV.
 Romanæ Ecclesie auctoritas in rebus fidei, 373. XXI. 378. LX.
 Romanæ Ecclesie clerici aliquot persecuti sunt S. Hieronymum, 385. VIII.
 Romanæ Ecclesie sanctitas & peritiam laudata ab Augustino, 385. IX.
 Romanæ Ecclesie quantum tribuat Ambrosius, 384. XXXV.
 Romanam Ecclesiam quanti fecerit Hieronymus, 385. X.
 Romanæ Ecclesie consuetudo canendi Alleluja, 384. XXVIII.
 Romanæ Ecclesie sub Juliano persecutio, 362. CCXLIX.
 Romana Synodus. Vide, Concilium, Synodus.
 Romana plebs incitata falsa spe martyrii, 367. XIX.
 Romanæ illecebræ ad mala atque bona, 370. CXXX.
 Romanæ scholæ a Valentiniano ad modestiam restituta, 370. CXXXIX.
 Romani Martyres sub Juliano, 362. CCLIII.
 Romani clerici haud imperiti, 385. IX.
 Romanorum clericorum mores tempore Hieronymi & doctrina, 385. VIII. IX.
 Romanus exercitus in maximum discrimen adductus a Juliano, 363. LXVIII.
 Romanus exercitus eligit Jovianum Imperatorem, 363. CXIV.
 Romani exercitus strages sub Valente, 376. VIII.
 Romani exercitus clades cum Valentis interitu in Thracia, 378. XXV.
 Romano exercitui insperata pax oblata a Persis, 363. CXXII.
 Romanus exercitus divisus inter Valentinianum & Valentem, 364. XI.
 Romani Imperii pestis fuit Julianus, 363. LXVIII. CXIX.
 Romani Imperii calamitas Gentilibus insultandi in Catholicos occasione dedit, 378. XXVII.
 Romani Imperii clades sub Valente hæresi adscribendæ, 378. XXVIII. XXXI.
 Romani imperii status sub Valentiniano & Valente, 364. IX. A barbaris undique invasum, *ibid.* Divino miraculo servatum, 364. X.
 Romani Imperii provinciæ a barbaris vexatæ, 378. XXXII.
 Romanum Concilium contra Auxentium, 369. XXVIII. Ro-

Romanum Concilium sub Damaso in causa Flaviani, 381. XCVII. 382. I. Quid in eo actum, 382. XX. Vide Synodus, Concilium.

Romanum Concilium sub Syricio Papa de rebus Africanæ Ecclesiæ, 386. II.

Romanus Pontifex confirmat Synodos, 362. CCVIII.

Romanus Pontifex arbiter rerum quæ spectant ad fidem, 373. XXI.

Romanus Pontifex solus damnat hæresarchas, 372. X.

Romanus Pontifex Basilii & Orientalium legationibus interpellatus, 371. IX. Quæ ab ipso petita fuerint, 371. X.

Romanus Pontifex excommunicationem & privationem Episcopis comminatur, 369. XXXII. XXXV.

Romani Pontificis prerogativa, 372. XYVIII.

Romani Pontificis primatus, 381. VII. 382. XIX.

Romani Pontificis auctoritas, 384. XV.

Romani Pontificis auctoritas in convocandis Conciliis, 369. XXVIII. 381. XIX.

Romani Pontificis auctoritas in hæreticis damnandis in Oriente, 365. XXXVI. 372. VI. X.

Romani Pontificis summa auctoritas ex Gregorio Nazianzeno, 373. XXI.

Romani Pontificis summa auctoritas in restitutione Petri Alexandrini, 377. II.

Romani Pontificis summa auctoritas declaratur etiam hæreticorum factis, 365. XXXVI.

Romani Pontificis auctoritatem profitentur etiam hæretici, 365. VII. XXXVI.

Romani Pontificis auctoritatem requiri ad congregandam Synodum, 381. XIX.

Romani Pontificis majestas sub Valente, 367. IX.

Romani Pontificis iudicium querunt Episcopi, 381. VI. & seq.

Romani Pontificis communione probari Catholicos, 378. XXXIV.

Romani Pontificis ad Ecclesiam Orientalem litteræ, 371. XXX.

Romani Pontificis luxus ab Ammiano fugillatus, 367. VIII. Item a Gentilibus ac hæreticis, 367. X.

Romano Pontifici calumnia ab Ethnicis illata refellitur, *ibid.*

Romano Pontifici quantum tribuerit Basilii, 372. VI. 372. L. LI.

Romano Pontifici non communicantes hæretici censentur lege Gratiani, 378. XXXIV.

Romanum Pontificem cathedram Petri tenere fatetur Hieronymus, 372. XLVIII.

Romanum Pontificem consulendum, & certiorum faciendum de Ecclesiæ Orientalis necessitatibus Basilii censet, 371. IX. XIII. XXII.

Romanum Pontificem reveriti etiam adversarii, 378. LX.

Romanorum Pontificum auctoritas suprema in restituendis damnatis a Synodo Episcopis, 365. VII.

Romanus Pontificatus desideratus a Prætextato, 384. III.

Romani Senatores Legatos mittunt de cultu deorum ad Valentinianum Imperatorem, 382. XLVI. Maximo favent contra Gratianum, 383. V. Scornate Imperium Maximo augurantur, 383. VI.

Romani Senatores Christiani longe plures quam Gentiles sub Theodosio, 384. IX.

Romanianus Augustini amicus, 384. XXXIV.

Romanus Christianus miles Confessor sub Juliano, 362. XXXV.

Romanus monachus in Syria celebris, 370. LXXXIII.

Ruffina filia S. Paulæ nupta Aletio, 382. XL. SS. Ruffinæ & Secundæ ecclesiam Damasus absolvit, 384. XXIII.

Ruffinus monachus Aquilejensis, 372. XLII.

Ruffini peregrinatio in Orientem cum Melanthe, 372. XXXIV.

Ruffinus visitat monachos confessores, *ibid.*

Ruffini iactantia de sua confessione & carcere, 372. LXXXVI.

Ruffini iactantiam exagitat Hieronymus, *ibid.*

Ruffinus a Didymo depravatus, 372. XCV.

Ruffini confessio qualis, 372. LXXXVI. Ejusdem commendatio, 372. XCVIII.

Ruffini calumnia in Hieronymum de translatis libris de Spiritu sancto, 381. XIII.

Ruffinus redarguitur de conficta historia de sancto Hilario, 362. CCXXXIV.

Ruffinus erroris arguitur de Basilii & Gregorii eremi tempore, 366. XIX.

Ruffini error in solitudinis Basilii causa enarranda, 362. LXVII.

Ruffini error in tempore professionis Gregorii Nazianzeni Constantinopolim, 378. LII.

Ruffinus arguitur a Hieronymo, quod Gregorium Nazianzenum interpretatus esset, 379. XXI. & seq.

Ruffini fabula de corruptis scriptis Athanasii ab Apollinaristis exploditur, 373. XXI.

Ruffinus confutatur in historia librorum Ambrosii de Spiritu sancto, 381. XIII.

Ruffinus comes Orientis a Juliano electus, 363. II.

S

Sabæ Gothi martyrium, 372. CXIV.

Sabbati jejunium quo ritu servandum, 384. XXXV.

Sabel Persa Legatus Martyr, 362. XLIV.

Sabinus Episcopus Placentinus interfuit Concilio Aquilejensi, 381. LXXXIII.

Sabelliani infestant Neocæsarienses, 363. CII.

Sabelliani dolis adducunt in errorem Neocæsarienses & in Basilium concitant, *ibid.*

Sabellii error in Synodo Damasi damnatur, 373. X.

Saccophori hæretici, 383. XXXVI.

Sacerdos templi Daphnitici torquetur causa incendii, 362. CXII.

Sacerdotis idolorum conversio ad fidem Christi, 362. CXXIV.

Sacerdotes se capitalibus iudiciis immiscentes vituperantur, 385. XXVI. Devitantur, 386. XXXIII. Improbantur, *ibid.*

Sacerdotes a Sacerdotibus judicari debent, 386. XVI. XVIII. Et soli res fidei tractare, 386. XX. XXII.

Sacerdotes testimonio Ambrosii præstant Imperatoribus, 387. XXVIII.

Sacerdotes conjugatos cum uxoribus permanere in Africa vetat Siricius, 386. III.

Sacerdotem Imperatori præferendum ostenditur exemplo Martini, 386. XXXI.

Sacerdotibus idolorum privilegium a Valentiniano concessum, 371. CXXXI.

Sacerdotii dignitatem potentioribus, non dignioribus dandi morem exagitat Nazianzenus, 362. LVI.

Sacra Gentilium obscena, 362. XIX.

Sacra Juliani portentis exturbata, 362. XX.

Sacrificia Juliani quam celeberrima, 362. XCIV.

Sacrificia Juliani abominanda detecta post mortem, 363. LXXI.

Sacrificia a Joviano vetita, 363. CL.

Sacrilegium dire punitum, 362. CVIII.

Sacrilegia Donatistarum, 362. CCLXX.

Sacrilegi Christiani crediti a Juliano, & puniti, 362. CCLXXXIV.

Sæculare iudicium appellans Palladius damnatur, 381. XC.

Sævitia Gentilium in nostros sub Juliano, 362. CXLV.

Sallustius Præfectus Prætorio sub Juliano quid in aulicos Constantii, 361. VIII. & seq.

Sallustius Galliarum Præfectus, 362. CCLVI. Sal-

Sallustius scriptis S. Hilarii exagitatus, 362. CCLX.

Sallustius percarus Juliano Consulatu auctus & Præfectura, 363. I.

Sallustius revocare conatur Julianum a bello Persico, 363. XXIII.

Sallustius Præfectus creat Imperatorem Valentinianum, 364. IV.

Sallustius Præfectus agit quæstiones de conflagratione templi Daphnitici, 362. CIII.

Sallustii Præfectura Urbana, 381. XXXVI.

Salvianus Episcopus Priscillianista damnatus, 381. CII. Obiit Romæ, 381. CXII.

Samofateni studiosi Eusebii ipsorum Episcopi, 370. VIII. Non recipiunt Arianum, 370. XI.

Samofatenorum odium in Eunomium & Lucium Arianos Episcopos, *ibid.*

Sanctimoniales dictæ castimoniales, 362. LXVIII. Quæ passæ a Donatistis, 362. CCLXXI. Gestabant mitellas, *ibid.*

Sandii pro nobis orant in cælis, 381. XLI. Vide supra Intercessio, Preces.

Sanctorum cultum detestatur Eunomius, 360. XXXVIII.

Sanctorum venerationis & reliquiarum virtus, 362. XCVII. 371. XXX. 387. XXXII.

Sanctorum reliquias venditare quidam solebant, 386. LI.

Sanctorum locorum veneratio, 386. XLV.

Sanctorum virorum mores, 372. XXVI.

Sanctorum qui in cælis sunt preces pro agentibus in hac vita, 378. IV. 381. XLI.

Sanctorum virorum convivia defenduntur a calumniis, 367. XI.

Sanguinis iudicium caveant Episcopi, 386. XXXIII.

Sanguine victimarum Julianus Christianismum abluî putat, 361. III.

Sapor Rex Persarum Legatos mittit ad Julianum, 362. XLIV.

Sapor Rex Persarum male habet Arfacem Regem Armeniæ, 360. LXVII.

Sapor dux exercitus Gratiani venit Antiochiam cum edicto Gratiani, 378. XXXIV.

Sardicense Concilium nihil ad fidem addidit, 362. CXCVII.

Sardicensis fides fides Catholico nomine respuitur, 362. CXCIII.

Sarmatæ Pannonias invadunt, 375. I.

Sarraceni liberant Constantinopolim sub Gratiano, 378. XXIX.

Sarracenorum Regiæ conversio, 371. CII.

Sarraceni fidem Christianam suscipiunt, 372. CIII.

Sarracenorum Regina Legatos mittit Alexandriam pro accipiendo Episcopum, *ibid.*

Sarraceni quomodo conversi ad fidem, *ibid.*

Sarracenorum primus Episcopus Moyses detestatur Arianos, 372. CIV.

Sasima qualia fuerint, 371. XC. Collata Gregorio, 371. XCV. Vendicata ab Anthimo, 371. XCIX. CVII.

Sataniani hæretici qui & unde appellati, 361. XXXV.

Saturninus aulicus Constantii male muldatus, 361. IX.

Satyrus frater S. Ambrosii vitat Luciferianos, 371. CXXVII.

Satyrus frater Ambrosii curam domus Ambrosii suscipit, 375. XXIII.

Satyrus, postquam ex Africa rediit, obitus, 383. XIV. Epitaphium sepulcræ ab Ambrosio scriptum, 383. XVI.

Scenici rejiciuntur ab Ecclesia, 371. CXXVIII.

Scenicos non nisi in fine vitæ Christianos fieri vetuit Valentinianus Imp. 371. CXXIX.

Scenicos ab Ecclesia recipi debere rescripsit Imp. *ibid.*

Scenicos esse Christianos vetitum, *ibid.*

Schisma Antiochenum, 362. CCXXV. Quamdiu duravit, 362. CCXIV.

Schisma Luciferianum unde obortum, 362. CCXV.

Schisma Meletii & Paulini sublatum Antiochiæ, 378. XXXVI.

Schisma inter Damasum, & Ursicinum, 367. VII. XVI.

Schisma Ursicini Gratianus & Valentinianus lege coercent, 381. II.

Schismatici Romæ iterum repressi, 368. III. 369. I.

Schismatici Ursicini agunt extra Urbem in cryptis, 369. II.

Schismatici exagitati novis rescriptis Valentiniani Imperatoris, 369. III.

Schismatici per Olybrium præfectum & Aginatum Vicarium cohibiti, *ibid.*

Schismatici revocati ab exilio, 371. II. & seq. Eorum nomina edicto comprehensa, *ibid.*

Schismatici ad tempus quiescere, 371. V. Iterum tumultuantes, iterum pulsi, *ibid.*

Schismatici Romæ puniti, 371. CXXIII.

Schismatici Damaso constant invidiam, *ibid.*

Schismatici Ursicini sectatores iterum insurgunt, 381. I. Comorimuntur rursus a Gratiano, 381. II. Poena in eos irrogata, 381. III.

Scholæ Carthaginenses extra omnem modestiæ disciplinam, 370. CXXX.

Scholæ Romæ ad modestiam restitutæ, 370. CXXXIX.

Scholares Romæ lege Valentiniani ad modestiam restituti, *ibid.*

Scientias esse Gentilium tantum dicebat Julianus, 362. CCLXXXV.

Scornata in Julianum, 362. LXXXIII.

Scripta in laudem Juliani divino iudicio, perierunt, 363. LXXXI.

Scriptores Ecclesiastici quam modesti esse soleant, & humiles, 360. XXIX.

Scythica Ecclesiæ persecutionem passa a Valente, 371. CXIV.

Scythiæ Theodosio cedunt, 381. X.

Scythiæ metropolis Tomis, 371. CXIV.

Scythopolitani gentiles infantiunt in Christianos, 362. CLIV.

Sebasteni sæviant in Christianos sub Juliano, 362. CXLV.

Sebastianus Valentis Imp. dux strenuus, 378. XXV.

Secundianus Episcopus Arianus extra ecclesiam pulsus, 381. LXXXI. Ejusdem cavillationes & condemnatio, 381. XCI.

Secundianus & Palladius Ariani Episcopi agunt apud Gratianum de cogendo Concilio Aquilejæ, 380. XIX.

Secundus pater Joannis Chrysofomi, 362. CXXXIII.

Sedium Patriarchalium prerogativa ex Concilio Romano, 382. XIX.

Semiariani agunt contra Eudoxianos & Acacianos, 362. CCXXXVII.

Semiariani pugnantur adversus Arianos Concilium agunt Lampfaci & aliis in locis, 365. II.

Semiarianorum hæresis damnatur, 362. CLXXXV. 381. XXX. XXXII.

Senatores Gentiles propensores in Maximum, 383. V. & seq.

Senatores Gentiles Romæ magiæ intenti, 370. CII. 371. VI. Dira de his quæstio, *ibid.*

Senatorum nomine facta petitio de sacris deorum, licet Gentiles tantum id petierint, 384. IX.

Sepeliri apud Martyres Christiani optabant, 383. XVII.

Sepulcra Christianorum apud sanctos Martyres, *ibid.*

Sepulcrum Elisei Prophetae ubi, 362. CXLVIII.
 Sepulcrum Iohannis Baptistae & Elisei miraculis
 clara, disputata servari voluit Julianus, 363.
 Sepulcrum
 XXa Gentilium & loca diis manibus dica-
 Sepulcrum Christiani soliti demoliri, *ibid.*
 Sepulcrum a Donatistis violata, 362. CCLXXVII.
 Sepulcrum Martyrum a Gentilibus revulsa, 362.
 CXLV.
 Sepultura Catholicorum a Donatistis prohibita,
 362. CCLXXVII.
 Sepulturam impii curare est grave facinus, 364.
 III.
 Serapis laudatus a Juliano, 362. CLXVI.
 Serapidis effigies, 362. CLXIX. Ei maxime ad-
 dictus fuit Julianus, *ibid.*
 Serapion Episcopus Thumveos de Macedonianis
 ad Athanasium scribit, 360. XXIII. Insignis
 ejus eruditio, ejusdemque lucubrations, 360.
 XXVIII. & *seq.* Cur appellatus fuerit Scho-
 lasticus, *ibid.*
 Sermonem Augustino adscriptorum ad fratres
 in eremo censura, 382. XXV. 385. XI.
 Severa uxor Valentiniani, 370. CXXIV.
 Severus martyr Hadrianopoli sub Juliano, 362.
 LXXX.
 Severus monachus in Syria celebris, 370. L-
 XXXIII.
 Severi Sulpitii error de tempore obitus S. Hi-
 larii, 369. XXI.
 Sibyllini libri Romae de Juliano consulti, 363.
 III.
 Sicarius immixtus in Gregorium Nazianzenum,
 380. XIV.
 Sicarius a Justina immixtus in Ambrosium, 387.
 XLIV.
 Sicini, sive Sicinini basilica in Urbe, 367.
 VII.
 Siccitas sub Juliano, 362. CXVI.
 Signa militaria non amplius Aquilae, sed La-
 bara, 378. XVIII.
 Signa quibus Deus Julianum admonuit, 362.
 CXVI.
 Signa manifesta veritatis Christianae religionis
 ex vita Juliani Apostatae, 363. LVIII.
 Signis caelestibus membra hominis subesse, Pri-
 scillianistarum error, 381. CXIV.
 Silentium Daphnitici oraculi, 362. XCVI.
 XCVIII.
 Silvanus legatus cum Sociis ad Liberium Pa-
 pam, 365. IX.
 Silvanus Audianus haereticus, 370. CXV.
 Silvanus Tarsensis Semiarianus, a quo Tarsen-
 ses disci Semiariani, 372. LIV.
 Silvanus monachus in Syria, 375. XIV.
 Simeon monachus in Syria celebris, 370. L-
 XXXIII.
 Simeon Stylita monachus cognitus Meletio, 378.
 LV.
 Simeonis Stylitae habitatio super columnam,
ibid. Vitae genus, *ibid.*
 Simplicianus proficiscus Augustino, 385. II.
 Simplicianus Romanus presbyter Ambrosio sub-
 rogatus, 385. IX.
 Simpliciani virtus & doctrina, *ibid.* & 375.
 XXI.
 Simplicianus Ambrosio a Damaso mittitur in
 novo munere adjutor, *ibid.*
 Simplicianus praefecto est Ambrosio, 375. XXIII.
 Qualis & quantus fuerit, *ibid.*
 Simulacrum Apollinis Daphnitici, 362. CXX.
 Simulacrum aeneum Juliani a fulmine dejectum,
 362. CLVIII.
 Simulacrum Christi a Juliano demolitum, *ibid.*
 Singara civitas caput Arabum data Persis, 363.
 CXXI.
 Singari vagantur per Orbem pulsi laribus, *ibid.*
 Singarorum origo nequaquam ex Aegypto, *ibid.*

Siricii Papae electio, 385. V. De ejus electione
 epistola Valentiniani Imp., 385. V.
 Siricius responderet quaestionibus Himerii, 385.
 VII.
 Siricius Papa abstulit a communionem Ithacii ob
 causam sanguinis, 386. XXXVII.
 Siricius Papa accepit litteras a Maximo Imp.,
 387. LXV.
 Socratis error de annis imperii Juliani, 363.
 LXIV.
 Socratis error de Concilio Lampfaceno, 365. II.
 Socrates & Sozomenus emendantur de tempore
 baptismi Valentis, 366. V.
 Socrates erroris arguitur de Eufathio Antioche-
 no Episcopo, 370. XXIX.
 Socrates confutatur de Gothis Arianis, 370.
 CVII. & *seq.*
 Socratis commentum de lege Valentiniani con-
 cedente posse duci duas uxores confutatur, 370.
 CXXV.
 Socratis error in tempore obitus Athanasii, 372.
 LXIII.
 Socrates & Sozomenus refelluntur in narratio-
 ne Actorum Synodi Constantinopolitanae, 381.
 XXIII.
 Socratis error de tempore creationis Nestarii,
ibid.
 Socratis error de divisione dioeceseos, & insti-
 tutione Sedium Patriarchalium & Metropo-
 litanarum, 381. LXV.
 Socratis & Sozomeni error in narratione con-
 tumeliarum Ambrosio a Justina illatarum, 383.
 XX.
 Socratis error circa res Ambrosii, 387. LXIV.
 Sozomenus avarissimus clericorum, 370. CXIX.
 Sophronius Macedonianus, 362. CCCXXXVIII.
 Sophronius Praefectus urbis Constantinopolis,
 368. XI.
 Sortilegiis vacare vetitum, 382. XX.
 Sozomeni historici majores, 362. CXLIV.
 Sozomeni error in historia reditus Athanasii,
 362. CLXXV.
 Sozomeni error in tempore Concilii Lampfaca-
 ni, & Procopii tyrannidis, 364. XII. 365. II.
 Sozomeni error de Concilio Lampfaceno, 365.
 II. 365. V.
 Sozomeni error circa tempus terrae motus maxi-
 mi sub Valentiniano facti, 365. XXXIX. XLI.
 Sozomeni error in reditu Basilii ab eremo, 366.
 XIX.
 Sozomenus corrigitur de balneis Anastasianis,
 366. XXI.
 Sozomenus erroris arguitur de Eufathio Epif-
 copo Antiocheno, 370. XXIX.
 Sozomeni error in tempore perfectionis Valen-
 tis Caesaream, 370. XXXVI.
 Sozomeni errores in rebus gestis ab Athanari-
 co, 370. CVII.
 Sozomenus confutatur de Gothis Arianis, 370.
 CVII.
 Sozomeni lapsus de creationis Nestarii tempo-
 re, 381. XXIII.
 Sozomeni error de usu vocis Alleluja, 384.
 XXIX.
 Spelunca apud Antiochiam, in qua sanctus Pau-
 lus habitasse dicitur, 370. LXXVIII.
 Spirituales disci haeretici Maffaliani, 362. XXXIV.
 Spiritus Sancti divinitas a Semiarianis impugna-
 ta, 360. XVIII. & *seq.*
 Spiritus Sardi divinitas asserta in Concilio A-
 lexandrino, 362. CLXXXV.
 Spiritus sancti divinitas cognita & praedicata
 in Conc. Constantinopolitano, 381. XXVIII.
 Spiritus sancti una eademque cum Patre & fi-
 lio substantia declaratur, *ibid.*
 Sputa & alia excrementa egerere peccatum ef-
 se quidam haeretici asserbant, 361. XLI.
 Statuas quibus dicere fas esset apud Romanos,
 384. VI.

Ste-

Stephanus Episcopus Germaniciae ordinatus a Me-
 lero, 378. LV.
 Stephanus haereticus a Juliano restitutus, 362.
 CCLXV.
 Stridon patria sancti Hieronymi subversa a Go-
 this, 378. XXXII.
 Strigae magae feminae, 382. XX.
 Studiis liberalibus legem posuit Valentinianus,
 370. CXXIX.
 Studiis quietius quam alibi Romae opera daba-
 tur, 370. CXXX.
 Subscriptio Episcoporum Concilii Constantino-
 politani inversa, 381. XXXIX.
 Subsistentia quomodo accepta, a Graecis & a La-
 tinis diverso modo, 362. CLXXXVI.
 Substantia in quo differat a subsistentia, 362.
 CLXXXVII.
 Substantiae & subsistentiae vocum causa dissen-
 siones inter Orientales & Occidentales, 372.
 XXIX.
 Suedrorum Ecclesiae legatio ad Epiphanium,
 374. XIII.
 Suffragia prodesse defunctis, 378. XIII.
 Sulpitii Severi error in tempore obitus Hila-
 rii, 369. XXII.
 Superflitionem Calendarum Januarii Ambrosius
 abrogat, 377. XIV.
 Sufanna Martyr in Gallia cum sociis, 362.
 CCLVI.
 Syagrii & Antonii Consulatus, 382. I.
 Syda Synodus adversus Maffalianos, 381. XXXIX.
 Symbolum Constantinopolitanum editum, 381.
 XXIX. Scriptum a Gregorio Nysseno, 381.
 XXVIII.
 Symbolum Constantinopolitanum quando inter
 sacrorum solemniam a Latinis cani coeptum,
 381. XXIX.
 Symbolum competentibus quando daretur, 387.
 XX.
 Symmachi praefectura & studium erga idolola-
 triam, 365. LVII.
 Symmachi Consularis domus incensa in Urbe,
ibid.
 Symmachus infestus Valentinianum ad praestan-
 da quae vult pro deorum cultu, 371. CXXX.
 & *seq.*
 Symmacho statua dicata, 377. XVI.
 Symmachi auctoritas apud Imperatores, *ibid.*
 Symmachus homo dexterrimus patronus super-
 stitionis Gentiliciae, 384. VII.
 Symmachi epistola de statua a Vestali erigenda
 Praetextato, *ibid.*
 Symmachi relatio ad Valentinianum pro deo-
 rum sacris, 383. XLI. Restitit & confutavit
 eum Ambrosius, 383. XLIII. Quando conti-
 git, 383. XLII.
 Symmachi studium pro restituendo deorum cul-
 tu, *ibid.*
 Symmachus apud Imperatores agit pro deorum
 cultu, 384. VII.
 Symmachus defensionem suscipit pro diis Gen-
 tilium occasione famis ingruentis, 383. XLII.
 Quando contigit, 383. XLI.
 Symmachi postulata, 384. VII. Contra ea acri-
 ter agit Ambrosius, 384. VIII.
 Symmachus victus ab Ambrosio, 384. XI.
 Symmachus accusatus apud Imperatoris de Chri-
 stianis in carcere detrusus, 384. XIII. Pur-
 gat sese, 384. XV.
 Symmachi epistola de Primigeniae Vestalis fa-
 cinore, 384. XIII.
 Symmachi epistola pro sui excusatione, 384. XV.
 Synagoga Judaeorum ne hospitia fierent militum
 inhibita, 365. XLV.
 Synodus Alexandrina sub Athanasio, 362.
 CLXXXVI. Eiusdem auctor creditur Liberius
 Papa, 362. CVII.
 Synodus Alexandrina a Romano Pont. confir-
 mata, 362. CCVIII.
 Ann. Eccl. Tom. V.

Synodus Alexandrina sub Joviano Imp. 363.
 CXXXII.
 Synodus Antiochena sub Joviano, 363. CXL.
 Synodus Antiochena post obitum Valentis, 378.
 XXXV.
 Synodus Aquilejensis, 381. LXXXI. & *seq.*
 Synodi Aquilejensis epistola ad Imperatores,
 381. XCII. Eorum qui ei interfuerunt nomi-
 na, 381. LXXXII. Eiusdem Acta, 381.
 LXXXIII.
 Synodus Ariminensis, 365. XIII. 369. XXXI.
 Synodus Arianorum in Galatia, 370. XVI.
 Synodo Armeniae interfuit Basilus, 371. XXXV.
 Synodus Burdegalenensis contra Priscillianum, 385.
 XXII.
 Synodus Caesaraugustana quando celebrata, 381.
 CII.
 Synodi Caesaraugustanae Acta suo tempore resti-
 tuuntur & emendantur, 381. CIII.
 Synodus Constantinopolitana Oecumenica, 381.
 XVII. Diversa est ab alia eodem anno con-
 vocata, 381. XVII.
 Synodus Constantinopolitana collecta opera vel
 assensu Damasi, 381. XIX. Episcopi qui in-
 terfuerunt, 381. XXII.
 Synodus Constantinopolitana ex Damasi epistola
 doctrinam elicit de Spiritu sancto, 381. XXVI.
 Ab eodem confirmata Oecumenica vocatur,
 381. XXXVIII. Et quomobrem, 381. XLVIII.
 Synodi Constantinopolitanae Symbolum, 381.
 XXIX.
 Synodi Constantinop. canones quos receperit Ec-
 clesia Romana, 381. XXXI. Et cur non om-
 nes, 381. XLVIII.
 Synodi Constantinop. canones de primatu ejus
 Ecclesiae, 381. XXXV. Eiusdem litterae ad
 Theodosium, 381. XXXVII.
 Synodi Constantinop. subscriptionum censura, 381.
 XXXIX.
 Synodi Constantinopolitanae locus cur vocatus
 Concordia, 381. LV.
 Synodus Constantinopolitana posterior, 382. IV.
 Synodi Constantinopolitanae ad Romanam episto-
 la, 382. IX. Eiusdem legatio, 382. XII.
 Synodus Constantinopolitana a Theodosio con-
 vocata, 383. XXIV. Eius Acta, 383. XXVI.
 Synodi ab haereticis habitae tempore Basilii,
 365. II.
 Synodus Illyrica sub Valentiniano Imperato-
 re, 365. XVII. Eius decreta, 365. XIX. Et
 fidei professio, 365. XX.
 Synodus Lampfacena quando celebrata, 364.
 XII. 365. I. IV.
 Synodi Lampfacenae res gestae, 365. IV.
 Synodus Romana contra Auxentium, 369.
 XXVIII.
 Synodus Romana contra Ursacium & Valen-
 tem, 369. XXXIII.
 Synodus Romana contra Apollinarem, 373. I.
 Synodus Romana sub Damaso in causa Flaviani,
 381. XCVII. 382. I. Episcoporum qui in-
 terfuerunt nomina, 382. III. Cur Orientales
 non interfuerint, 382. IV. XI. XVI. Quid in
 ea actum, 382. XVII.
 Synodus Romana sub Siricio, 386. II.
 Synodus in Sicilia congregata, 365. VI.
 Synodus Syda contra Maffalianos, 365. XXXIX.
 Synodus Tyanensis in Cappadocia, 365. XXVIII.
 Synodus Tyanensis obedit litteris Liberii Papae,
 365. XV.
 Synodus Treverensis sub Maximo de causa Itha-
 cii, 385. XXIX. 386. XXV.
 Synodus Valentina in Gallia, 374. XII.
 Synodum absque assensu Romani Pontificis non
 licere congregari, 381. XX. XXXVIII.
 Synodi confirmatio petitur ab Imperatore qua
 occasione, 381. XXXVII. & *seq.*
 Synodalis epistola Synodi Alexandrinae, 362.
 CXCIIL.

Q 9 9 9

S 2

Synodalis epistola ex Concilio Antiocheno ad Jovianum Imperatorem, 363. CXLI.
 Synodalis epistola ad Imperatores data ex Concilio Aquilejensi, 381. XCII.
 Synodalis epistola Episcoporum Illyricorum, 363. XVIII.
 Synodalis epistola ex Concilio Romano contra Auxentium, 369. XXIX.
 Synodalis epistola ad Damasum, 382. IX.
 Syri Gentiles quid in Christianos, 362. CXLV.
 Syria celebriores monachi sub Valente, 370. LXXXIII.
 Syrmii quid gesserit Ambrosius contra Arianorum conatus, 380. XVIII. 381. LXXXIII.
 Syrmii Episcopus ordinatur Anemnius, 381. LXXXIII.
 Syrmienfis presbyter mortem maluit sustinere, quam prodere apud se latitantem, 372. CXIV.
 Syinnius Novatianus quid suadet Nectario, 383. XXVII.

T
 Taisali barbari, 376. VII.
 Tarsus civitas infamata sepultura Juliani, 363. LXIX.
 Tarsense Concilium ab Arianis impeditum, 366. XXV.
 Tarsenses sic dicti Semiariani, 371. LIV.
 Taurus comes cur a Juliano Consul fugitivus sit appellatus, 361. VII.
 Taurus Consul quid sub Juliano, 361. VIII.
 Taurus quid in numismate Juliani, 362. LXXXIV.
 Tauricremus dictus Julianus, *ibid.*
 Templum Apollinis Daphnitici, 362. LXXXVII.
 Quando incensum, 362. XCII. XCIV. CXI.
 Templum Daphniticum cur ex parte tantum exustum, 362. CXIV.
 Templum Daphnes incensum luget Julianus, 362. CXVII. Item Libanius, *ibid.* & 362. CXXII.
 Templum deorum Matris, 362. LXXXVII.
 Templum Hierosolymitanum Julianus curat restitutum, 363. V. X. Prodigia tunc ostensa, 363. XI. & *seq.*
 Templi Hierosolymitani fundamenta revulsa, 363. XVIII.
 Templum Jovis Casii in Arabia, 362. LXXXVIII.
 Templum Trajani Antiochiæ a Joviano crematur, 363. CLI.
 Tempia idolorum a Juliana restituta, 361. XIX.
 Tempia deorum a Joanne Chrysofomo expurgata, 386. LXIII.
 Tempia idolorum a Joviano Imp. clausa, 363. CL.
 Templis deorum apposta custodia Christianorum, ne stererentur, 365. XLIII. Prohibitum ab Imperatore, *ibid.*
 Terentius Dux exercitus Valentis, 370. LXVII.
 Terentius Dux Catholicus faveat Catholicis, 370. XXII.
 Terentii Ducis pietas, 372. III.
 Terentius Dux laudatus a S. Basilio 372. I. A Valente spreus, ejusque libellus scissus, 372. III.
 Terentianus Præfectus Tribunus Prætorianorum persecutor sub Juliano, 362. CCLI. Credit in Christum, *ibid.*
 Terentianus Præfectus Acta SS. Joannis & Pauli Martyrum scriptis, *ibid.*
 Terræmotus ingens excutit fundamenta templi Hierosolymitani, 363. XVI.
 Terræmotus immani sub Valentiniano & Valente cum maris excrefcentia, 365. XXXVIII.
 Quid mali portenderint, 365. XLI.
 Terræmotus ingentes in Oriente, 368. VI.
 Terræmotus Nicomediæ factus, 363. CCCIX.
 Terræmotus, quo Nicæa collapsa est sub Valente, 368. VI. Et alter, qui Germæ partes multas conturbavit, *ibid.*

Terræmotus Nicææ, Orientalis Ecclesiæ tumultus indicia, 368. VI.
 T. H. D. litteræ nominis successoris Valentis, 370. XCIV.
 Theatrum Hierosolymis ad necem Fidelium parat Julianus, 363. XIX.
 Thecla dicta S. Macrina, 369. LXIII.
 Theclæ sanctæ memoria Seleuciæ celebris, 362. LV. 362. LXII.
 Themistius philosophus Aristotelicus a Constantio Præfectura donatus, 361. XVI.
 Themistius philosophus Præfectus Urbis creatus a Juliano, 362. IV.
 Themistius deridet hæreticos fidem pro tempore mutantes, 363. CXLIII.
 Themistii philosophi ad Jovianum oratio, 364. I.
 Themistius philosophus admonet Valente servare clementiam, 364. XIV.
 Themistius ex divina Scriptura illud usurpat, Cor regis in manu Dei, *ibid.*
 Themistii alia ad Valente admonitio, 366. II.
 Themistius philosophus insanientem in Orthodoxos Valente oratione cohibere conatus, 370. LXXXIV. 375. VIII.
 Themistius philosophus procul a magicis præstigiis, 370. XCIX.
 Themistius amicus Gregorii Nazianzeni, 375. IX.
 Themistius tum Platonius, tum Peripateticus, *ibid.* Carus fuit Theodosio Imp. *ibid.*
 Themistius non solum philosophia celebris, sed potentia apud Imperatores clarus, *ibid.*
 Themistius laudator clementiæ Theodosii, 381. XI.
 Theotecnus apostata quæ cogitur juste pati, 362. CX.
 Theodolus Martyr in Phrygia, 362. LXXXVII.
 Theodoretus male cœpit, sed bene consummavit, 378. XI. Quid in odium Paulini egerit, *ibid.* Quid in epistola Damasi ad Paulinum, *ibid.*
 Theodoretus in narratione mortis Felicis Comitis sacrarum largitionum corrigitur, 362. CIX.
 Theodoretus fallitur in tempore reditus Meletii, 362. CCXVIII.
 Theodoretus erroris arguitur de mora Valentis Constantinopoli, 378. XXII.
 Theodoretus erroris arguitur in his quæ pro Meletio contra Paulinum scribit, 378. XXXVI.
 Theodoretus in historia Meletii & Paulini suspecta fides, 378. XL. LV. 382. XVIII.
 Theodoretus Flaviani in schismate sectator, 378. XL.
 Theodoretus in epistola Damasi mutat nomen Paulini, *ibid.* & 382. XVII.
 Theodoretus in creatione Theodosii error, 379. IV.
 Theodoretus consilium de litteris Damasi ad Paulinum, 382. XVII.
 Theodoretus refellitur in narratione Actorum Synodi Romanæ, *ibid.*
 Theodoretus corrigitur in narratione Actorum Amphilochoi, 383. XXX. Item in Massalianorum e Syria ejectione, 383. XXXVIII.
 Theodoretus error in his quæ sunt temporis, 362. CCXVIII. 383. XXXI. XXXVIII.
 Theodorus & Theodosiolus in crimen adducti, 370. XCVII.
 Theodorus Legatus Martyr una cum sociis, 370. XXVII.
 Theodorus satelles Imperatoris in suspicionem adductus luit capite pœnam, 370. XCIV.
 Theodorus Mopsuestenus lapsus in hæresim, 382. LXXV. Revocatur Chrysofomi opera, *ibid.* Rerapulus deterior factus, *ibid.*
 Theodori Martyris per visum admonitio ut Christiani frumentum coctum ederent, 362. XLIII.
 Theodori Martyris die anniversaria Constantinopoli frumentum coctum pauperibus erogatur, *ibid.*

Theodori Siculi casus, 370. XCVIII.
 Theodori supplicium sub Valente, 370. XCIV.
 Theodori omnes conquiruntur a Valente, 370. XCV. Item Theodosii & simili nomine necantur, 370. XCVII.
 Theodorus Martyr Antiochenus, 362. LXXXVI.
 Theodori alterius Antiocheni Martyris nobile certamen, 362. CIII. Cum torqueretur pœnas non sensit, 362. CII.
 Theodoriti certamen, 362. CVI.
 Theodosius monachus in Syria Hieronymi promotor in eremum, 372. XLIV.
 Theodosius Senior in Africa ingratis occiditur, 373. XXXVI.
 Theodosius Senior antequam necaretur baptizari voluit, *ibid.*
 Theodosius parens cur occisus, & filius Theodosius in discrimen adductus, *ibid.*
 Theodosii filii spectata virtus in rebus bellicis, *ibid.*
 Theodosius junior ad Orientem sublevandum a Gratiano deligitur, 373. XXXVI.
 Theodosius Imp. faveat Gregorio Eliberino, 371. CXXI. Eiusdem ad eum & collegas epistola, 371. CXXII.
 Theodosio fugato barbari Pannonias invadunt, 375. I.
 Theodosius Imperator eligitur, 379. III.
 Theodosii patria, & parentes, nominis significatio, *ibid.*
 Theodosius Imperatoriam purpuram non quæsit, *ibid.*
 Theodosius debellat Gothos, 379. IV.
 Theodosio offensa viso, 379. V.
 Theodosius erexit Romanum Imperium prostratum, 379. VI.
 Theodosius Imp. baptizatus ab Acholio, 380. I.
 Theodosii erga religionem Catholicam merita, *ibid.*
 Theodosius legem adversus hæreticos post baptismum sanxit, 380. II.
 Theodosii lex de feriis Quadragesimæ, 380. III.
 Theodosius Maximum refellit, 380. IV.
 Theodosius venit Constantinopolim, 380. IX.
 Hæreticos ab ecclesiis pellit, 380. X.
 Theodosius quid præcepit Demophilo Episcopo Ariano, *ibid.*
 Theodosius in puniendis Arianis visus est paulo frigidior, *ibid.*
 Theodosii lenitas in crimen adducta, 380. XI.
 Theodosii res gestæ Constantinopoli cum Gregorio, 380. XII.
 Theodosius Constantinopolim ingressus, quibus verbis Gregorium salutavit, *ibid.*
 Theodosius occupat templum, & introducit Gregorium, 380. XIII.
 Theodosius vocat Episcopos qui collocent Gregorium in throno, idque suasionem Damasi Papæ, 380. XV.
 Theodosii adversus hæreticos lex, 381. VIII. LXXXIII. LXXX. Et adversus apostatas, 386. I.
 Theodosii clementia in sepeliendo Athanarico Rege Gothorum, 381. X.
 Theodosii clementia ab Ethnicis etiam prædicata, *ibid.*
 Theodosii felicitas, 381. XV. Quot barbari se ei subjecerint, *ibid.*
 Theodosius privilegium impertit Clericis, 381. XVI.
 Theodosii litteris vocati Episcopi ad Synodum Constantinopolitanam, 381. XX.
 Theodosius erga Gregor. Nazianzenum propensior, 381. LVII.
 Theodosius elegit Nectarium Episcopum, 381. LXX. & *seq.*
 Theodosii edictum de fide Catholica, quo dignoscere possent hæretici a Catholicis, 381. LXXXIII. Id ipsum decretum ex Synodi arbitrio a Theodosio scriptum & promulgatum 381. LXXXV.

Theodosius revocandas curat reliquias Pauli Episcopi Constantinopolitani, 381. LXXXVII.
 Theodosius vetuit Paganos testari, 381. LXXXVI.
 Theodosius exagitat hæreticos, 381. LXXX. 386. L.
 Theodosii edictum adversus idolorum cultores, 381. CXVI.
 Theodosii lex de basilicis Gentilibus restituentibus, 382. LXVII.
 Theodosius Gentilibus ademit templa, non basilicas, *ibid.*
 Theodosii adversus Manichæos edictum, 382. LXVIII.
 Theodosii lex adversus validos mendicantes, 382. LXIX.
 Theodosii cura propensior in instituentibus filiis, 383. XXII.
 Theodosius noluit Arsenium stantem docere Arcadium filium, 383. XXII.
 Theodosius probat fidem Confubstantialis, 383. XXVIII. An vere faverit Novatianis, *ibid.*
 Theodosius ab Amphilocho factis admonitus, 383. XXX.
 Theodosius sancivit alias leges post tertiam Synodum Constantinopolitanam, 383. XXXIV. & *seq.*
 Theodosii lex alia contra hæreticos, 384. XXXVIII.
 Theodosii rescriptum adversus Judæos, 384. XLIII.
 Theodosius ex Placilla suscepit Honorium filium, *ibid.*
 Theodosii lex de foro Ecclesiastico illibato servando, 385. XXXI.
 Theodosii leges adversus idololatrias & fiducias, 385. XXXVII.
 Theodosii lex de relaxandis vindictis tempore Paschatis, 385. XXXVIII.
 Theodosii cum Maximo foedus, 386. I.
 Theodosii lex de non distrahendis reliquiis Martyrum, 386. LI.
 Theodosius Thessalonicam venit ad Valentinianum, 387. LVIII.
 Theodosius consilium capite de puniendo Maximo, *ibid.*
 Theodosius Gallam uxorem accepit, *ibid.*
 Theodosii pietas in suscipiendo Valentiniano, *ibid.*
 Theodosius defenditur a calumnia Zosimi, 387. LVIII.
 Theodotus Episcopus Nicopolis in Armenia subinfensus Basilio ob receptum Eustathium, 371. XXXVII. Recusat communicare cum Basilio, 371. XXXIX.
 Theodotus Episcopus Nicopolitanus restitit persecutoribus Valentis, 371. XXXIX.
 Theodotus Episcopus Hierapolis ordinatus ab Eusebio Samosateno, 378. XLVIII.
 Theonæ Ecclesiæ Alexandriæ invasa a Gentilibus opera Lucii Ariani, 372. LXXXIII.
 Theophilus Alexandrinus ab anno obitus Petri cœpit deducere Paschales Cyclos, 380. XVII.
 Theophilus creatur Episcopus Alexandrinus, 385. XXX.
 Theophilus Castabalarum Episcopus legatus cum sociis ad Liberium Papam, 365. VIII. X. XII.
 Theophilus Gothorum Episcopus, 370. CX.
 Theosebia uxor Gregorii Nysseni, 369. LXIV.
 Theosebiam laudat Gregorius Nazianzenus, *ibid.*
 Thessalonicenses Episcopi qui hoc tempore vixere, 378. XLII.
 Thessalonicensi Ecclesiæ quis præfesset tempore Constantinopolitani Concilii, 378. XLIII.
 Thomæ Bozii de Signis Ecclesiæ nobilis commentarius, 363. LXII.
 Thraces Martyres, 362. LXXX.
 Thurificatione studet decipere milites Christianos Julianus, 362. XXXVIII.

- Tiberianus Priscillianista damnatus, 385. XXIV. XXVIII.
 Tiberina regio Ponti, 362. LXVIII.
 Tiberinae laudatio & vituperatio, 362. LXIX.
 Ticonius Donatista confutat Parmenianum, 368. XX.
 Ticonii sententia de Ecclesia Catholica, 368. XXI.
 Ticonii scripta, 368. XXII.
 Ticonii regula scripta, 368. XXIII.
 Ticonius quando vixerit, *ibid.*
 Timotheus cum Apollinari dominatus Romae, 373. VII.
 Timotheus ordinatus Episcopus Alexandrinus post Petrum, 380. XVI.
 Timotheus Episcopus Alexandrinus venit Constantinopolim, 381. LIII.
 Timothei Episcopi Alexandrini obitus, 385. XXX.
 Timotheus quid de Amnone monacho praedicente sibi auriculam, *ibid.*
 Titus Episcopus Bostrensis quas calumnias a Juliano Imp. passus, 362. CLIV. Interfuit Concilio Antiocheno, 363. CXLII.
 Tomis Scythiae caput, 371. CXIV.
 Tomis in Scythia a Valente persecutionem passa, *ibid.*
 Tonior Constantii praedives, 361. XI.
 Toniores & coqui & similes artifices a Juliano exacti, 361. XII.
 Tonfura Monachorum laudata, 361. XXXIX.
 Tormenta dirissima per Julianum illata, 362. XLI.
 Torquem aureum gestabant Episcopi Arianii, 381. XCIII.
 Toxotius senior maritus sanctae Paulae, 382. XL.
 Toxotius junior filius sanctae Paulae, *ibid.*
 Traditionibus inhaerendum, 371. LVII.
 Trajani templum Antiochiae incensum a Joviano, 363. CLI.
 Trajanus dux sub Valente studiosus monachorum, 370. LXXXIII.
 Trajanus dux pius quid in Valentem de barbaris, 378. XXXIII.
 Trajanus in pugna cum Valente occumbit, 378. XXV.
 Transactio inter Episcopos Catholicos & Episcopos lapsos, sed poenitentes, 362. CLXXXII.
 Transactio inter Meletium & Paulinum, 372. LI. 378. XXXVI.
 Transerentes se ad alias ecclesias excommunicat Damascus, 373. XI.
 Translatio reliquiarum Babylae Martyris solemnii pompa, 362. CI. CIV.
 Translatio corporis Pauli Episcopi Constantinopolim, 381. LXXIX.
 Translatio corporis Meletii Antiochiam, 381. XLII.
 Treverensis Synodus in causa Ithacii sub Maximo, 385. XXIX. 386. XXV.
 Treverensis Concilii Episcopi infensi Ithacio ei communicant, 386. XXV.
 Treverensis Concilii Episcopi adventu sancti Martini animo conturbantur, 386. XXVI.
 Tribulationis utilitas, 370. LXXXVI.
 Tribunal Romanae Ecclesiae supremum, 381. VII.
 Tribunal Ecclesiasticum illibatum vult Theodosius, 385. XXXI.
 Tributa a Juliano Christianis indicta, 362. CCLXXXI.
 Tributis vexati monachi a Valente, 375. XII.
 Tributum haud pendendum ab ecclesiis & clericis, 387. XI.
 Trinitatis symbola ab Eunomio sublata, 360. XL.
 Trogloditae haeretici, iidem Eunomiani, 360. LI.
 Turbo Episcopus Eleutheropolitanus Arianus, 362. CCXIX.
 Tyancensis Synodus paret litteris Liberii Papae, 365. XV. XXXVIII. Synodice inde ad omnes Ecclesias, *ibid.*
 Tyranni in Africa Firmus & Gildo fratres, 373. XXXVI.
 Tyrannidis affectata rei, 370. XCV.

V

- Valentis confessio coram Juliano, 362. XX. XVII. Ejus exilium, 362. XXXVIII.
 Valens creatus Imperator a fratre, 364. VII.
 Valens ab exordio Catholicus fuit, *ibid.*
 Valens Catholicis favet tribuens eis magistratus, 364. VIII.
 Valens ad se vocavit Caesarium fratrem Gregorii Nazianzeni, *ibid.*
 Valentis numismata cum labari effigie, 364. X.
 Valens in Oriente, Valentinianus in Occidente imperant, 364. XI.
 Valens comitatus fratrem rediit Constantinopolim, *ibid.*
 Valens a Themistio admonetur servare clementiam, 364. XIV.
 Valens frustra a Themistio admonitus, 366. II.
 Valentis adventus Antiochiam quando contigit, 364. XV.
 Valens exagitat amicos Juliani, 364. XVI.
 Valens exagitat magos & idololatrias, 364. XIX.
 Valens indulget Praetextato ut dii colantur, *ibid.*
 Valentis & Valentiniani epistola ad Episcopos Arianos ob faciendam fidem Catholicam, 365. XXI. Perperam in ea de Piliati innocentia, 365. XXXIII.
 Valens & Valentinianus vetant Christianos templa Gentilium custodire, 365. XLIII.
 Valens Arianus illectus a conjuge, 366. III.
 Valens Imperator baptizatus ab Eudoxio Episcopo, 366. IV. & seq.
 Valens persequitur Catholicos, 366. V.
 Valentis persecutionis tempus, *ibid.*
 Valentis quam dira persecutio, 366. XIII.
 Valentis Imperatoris ministri ab exordio Sedis Basilii ei adversantur, 369. LVIII.
 Valentis cum Gothis pax, 370. LXVII.
 Valens persecutionem excitat in Orthodoxos, 370. I. Promulgat edictum de expellendis Episcopis Catholicis, *ibid.*
 Valens damnans Episcopos Catholicos cur parcat Athanasio, Epiphania atque Paulino, 370. III. & seq. 370. VII.
 Valens quos voluit Episcopos exulare, 370. XVII.
 Valens Constantinopolitanae Ecclesiae Legatos Catholicos occidi jubet, 370. XXVII.
 Valentis tempore persecutio acerbior quam sub Juliano, 370. XXXIV.
 Valens venit Caesarem Cappadociae, 370. XXXVII. Aggreditur expugnare Basilium, 370. XXXVIII. & seq.
 Valens a Basilio victus, 370. XLIV.
 Valens adit ecclesiam Basilii, *ibid.*
 Valens in ecclesia Basilii praetextore animi deliquit passus, 370. XLVI.
 Valentis Praefectus Modestus aegrotans supplicat orat Basilium, 370. XLIX.
 Valens decernit Basilio exilium, 370. L.
 Valens non valet scribere exilium Basilii, *ibid.*
 Calami confracti, *ibid.*
 Valentis uxor dira patitur per visum, 370. LI.
 Valentis filius aegrotans a S. Basilio in meliorem statum deducitur, *ibid.* Ab Arianis baptizatus moritur, *ibid.*
 Valens ex Cappadocia proficiscitur Antiochiam, 370. LXIII.
 Valens Catholicos persequitur, 370. LXVIII.
 Valens quid in Meletium, 370. LXIV.
 Valens Imp. quid in Aphraatem monachum, 370. LXXI.
 Valentis cubicularius contumeliosus in Aphraatem dat poenas, 370. LXXIII.

Va-

- Valentis equus curatus ab Aphraate monacho, 370. LXXIV.
 Valens Themistii oratione cohibitus, 370. LXXXIV.
 Valens Antiochia habet diram de magis & incantatoribus quaestionem, 370. XCIII. & seqq.
 Valens ob magorum prognosticum Theodoros & simili nomine homines occidit, 370. XCV.
 Valentis Edeffam adventus, 371. CVIII.
 Valens quid in Edeffens, *ibid.*
 Valentis peregrinatio Ecclesiae calamitosa, 371. CXIV.
 Valens persequitur Ecclesiam Scythicam, *ibid.*
 Veritus Scythas persecutionem revocat, 371. CXV. Victus a Britannio Episcopo, *ibid.*
 Valens scidit libellum Terentii ducis pro Fidelibus oblatum, 371. III.
 Valentis persecutio in Ecclesiam Alexandrinam, 372. LXXI.
 Valentis edictum pro Arianis adversus Catholicos Aegypti, 372. XCI.
 Valentis rescriptum de bibliotheca Constantinopolitana, 372. CXVI.
 Valens occidentum curat Theodosium seniore, quærat ad necem Theodosium juniorem, 373. XXXVI.
 Valens Antiochia agit adversus Orthodoxos acriter commovetur, 375. VII. A Themistio admonetur, 375. VIII.
 Valens oratione Themistii mitigat furem in Catholicos, *ibid.* & seqq.
 Valentis in monachos insolita persecutio, 375. X.
 Valens monachos militare cogit, *ibid.* Datum ab eo rescriptum, 375. XI. Quas poenas dederit ejus culpa, 376. VIII.
 Valens a monachis tributum exigit, 375. XII.
 Valentis imperium quibus calamitatibus afflictatum, 376. VII.
 Valentis impietas barbaros vocavit in ultionem, *ibid.*
 Valens causa belli Gothici Antiochia digressus, 377. II.
 Valens Antiochia Constantinopolim proficiscitur, 378. XXII.
 Valens coactus jubet relaxari exules Episcopos, 377. III. Sed non propriis Ecclesiis restitui, 378. XXIV.
 Valens a Constantinopolitanis infestatus conviciis, 378. XXII. Ob id ad bellum proficiscitur, *ibid.*
 Valens quid in Trajanum ducem exercitus verax exprobrantem, 378. XXIII.
 Valens arguitur ab Isacio monacho, 378. XXIV.
 Valenti ad bellum proficiscenti interitum & execratus iacturam praedicit Isacius, 378. XXIV.
 Valens quid in Isacium monachum comminatus, *ibid.*
 Valens invidens Gratiani gloriae expedare eum noluit contra Gothos pugnaturus, 378. XXV.
 Valens recusat pacem a Gothis oblatam, *ibid.*
 Valentis pugna cum Gothis, *ibid.*
 Valentis interitus dignus scelere, 378. XXVI. Inscriptio super sepulcrum & oraculum, *ibid.*
 Praefagia Valentis obitus, *ibid.*
 Valens & Ursacius damnati Romae a Damaso, 369. XXXIII.
 Valens pseudoepiscopus damnatus in Concilio Aquilejensi, 381. XCI.
 Valentinianus sub Joviano ab exilio liberatus postliminio redit, 363. CXXVI.
 Valentinianus Nicaeae Bithyniae Imperator electus, 364. IV. a Sallustio Praefecto creatus, *ibid.*
 Valentinianus quid in Rodanum assicientem injuria viduam, *ibid.*
 Valentiniani Imperatoris genus & virtutes, 364. V.
 Valentinianus ex confessore Imperator, 364. VI.
 Valentinianus sedat militares tumultus, *ibid.*
 Valentinianus allegit collegam Imperii Valentem fratrem, 364. VII. Defenditur haec ejus actio, *ibid.*
 Valentiniani & Valentis rescriptum ad Caesarium, 364. VIII.
 Valentinianus & Valens certant pro Caesario habendo, *ibid.*
 Valentiniani & Valentis numismata cum Labaris, 364. X.
 Valentinianus & Valens Imperium inter se partuntur, 364. XI.
 Valentinianus proficiscitur in Occidentem, *ibid.*
 Valentinianus rebus fidei se immiscere non vult, 364. XII.
 Valentinianus liberum relinquit Episcopis de rebus Ecclesiasticis agere, *ibid.*
 Valentiniani scite responsum de non immiscendo se rebus Ecclesiasticis, *ibid.*
 Valentinianus & Valens quos Julianus caros habuit persequuntur, 375. XIX.
 Valentinianus & Valens Christianos professores restituunt, 364. XX.
 Valentinianus & Valens idololatrias infensi, 364. XIX. Contra sacra nocturna legem ferunt, *ibid.*
 Valentiniani & Valentis leges, 365. XLII.
 Valentinianus exordio Imperii sivit quoque pro arbitrio quas vellent sectas sequi, 364. XX. 376. IV. Ob id a Deo punitus, 376. V.
 Valentinianus rescribit pro clericis, 365. XLII.
 Valentinianus & Valens Christianos vetant templa Gentilium custodire, 365. XLIII.
 Valentinianus Imperator concedit privilegia virginibus, viduis, & pupillis, 365. XLIV.
 Valentinianus prohibet milites profanare Synagogas Judaeorum, 365. XLV.
 Valentiniani sanctio de sanctificando die Dominicae resurrectionis, 367. I.
 Valentinianus licet Catholicus, tamen infamatur tolerantia nimia haereticorum, 366. XXXI.
 Valentiniani pietas suspecta, *ibid.* & 376. IV.
 Valentiniani saevitia, 367. XXI.
 Valentinianus severissime punit adulteros, 367. XXII.
 Valentiniani rescriptum ad Praetextatum de redenda basilica Damaso, 368. II.
 Valentinianus Imperator pellendum jubet ab urbe Ursacium cum sociis scribens ad Praetextatum, 368. III.
 Valentiniani aliud rescriptum ad Praetextatum de indulgentia schismaticis concessa, 368. IV.
 Valentiniani rescriptum ad Olybrium adversus schismaticos, 369. III.
 Valentiniani rescriptum ad Aginatium Vicarium adversus schismaticos, *ibid.*
 Valentinianus deceptus ab Auxentio, 369. XVII.
 Valentiniani rescriptum adversus Chronopium Episcopum appellentem ad Imperatorem, 369. XL.
 Valentiniani rescriptum de quaestionibus, 370. CII.
 Valentinianus rescripsit ad Damascum, ne clerici aliquid caperent ex testamento, 370. CXVII. Causa faciendae legis, 370. CXVIII.
 Valentiniano calumniose ascribitur lex de duabus uxoribus ducendis, 370. CXXIV.
 Valentinianus defenditur a calumnia Socratis de duabus uxoribus, 370. CXXV.
 Valentiniani lex de scholis & discipulis Romae profitentibus, 370. CXXIX.
 Valentiniani lex de virginibus, viduis & pupillis, 370. CXXXI.
 Valentinianus Imp. revocat Ursacium ab exilio, 371. I.
 Valentinianus de maleficis Senatoribus quaestionem haberi voluit, 371. VI.
 Valentinianus quid de scenicis rescripsit, 371. CXXVIII.
 Valentinianus Imperator aruspicinam concessit, 371. CXXXIX.
 Valentinianus Gentilium superstitioni favet, *ibid.*

Va-

Valentinianus sivit idola coli, *ibid.*
 Valentinianus aram Victoriae concessit Gentilibus, 371. CXXX.
 Valentinianus privilegium dat sacerdotibus idolorum, 371. CXXXI.
 Valentinianus quid lege lata contra Manichaeos, 372. CXI.
 Valentinianus Imperator occidi mandat presbyterum nolentem prodere qui apud eum confugerat, 372. CXV.
 Valentinianus Donatistas rebaptizantes cohibet, 373. XXXV.
 Valentiniani lex de baptisate non iterando, *ibid.*
 Valentiniani oratio de Episcopo eligendo, 374. II.
 Valentinianus laetatur Ambrosium electum Episcopum, 374. VI.
 Valentinianus cogitur occurrere Martino sella divinitus confingente, 375. II.
 Valentiniani Imp. obitus, 375. IV. Corpus translatum Constantinopolim, 375. VI. Filii ejus & filiae, *ibid.*
 Valentinianus junior Augustus nuncupatur, *ibid.*
 Valentiniani junioris sorores, *ibid.* Ejus natalis, 367. XXXI.
 Valentinianus puer a Gratiano allectus in collegam Imperii, 375. VI.
 Valentiniani indulgentia haeretici & Gentiles in Occidente vires sumunt, 376. I.
 Valentinianus Ambrosium ad Maximum legat, 383. XIX.
 Valentiniani Imp. epistola de electione Siricii, 385. VI.
 Valentiniani lex de relaxandis vinclis tempore Paschatis, 385. XXXVIII.
 Valentiniani lex pro Ariana data, 386. IV.
 Valentinianus Ambrosium ad disputandum cum Auxentio cogit, 386. XV.
 Valentinianus basilicam S. Paulo Apostolo construit, 386. XXXIX. Hujus consilii ratio, *ibid.*
 Valentiniani epistola de construenda Basilica Pauli Apostoli, *ibid.*
 Valentiniani consulatus iij. & Eutropii, 387. I.
 Valentinianus edictum fert de Catholicis ab Ecclesiis ejiciendis, 387. III. Persequitur Ecclesiam, 387. XXXVI.
 Valentiniani conatus pro basilica Ambrosio auferenda, 387. I. Rei eventus, 387. XXIV. & seq.
 Valentinianus reprehenditur a Maximo ob iniurias Ambrosio & Catholicis illatas, 387. XXXIII.
 Valentinianus supplex orat Ambrosium, ut opem ferat contra Maximum, 387. XLIV. Legat ad eum, 387. XLV. Quid egerit describitur, *ibid.*
 Valentinianus cur Maximum hostem habuerit, 387. LIX.
 Valentinianus Dominum legat ad Maximum, 387. LVI. Incautus a Maximo opprimitur, *ibid.* Ejus audito adventu Thessalonicam cum matre fugit, 387. LVIII.
 Valentinianus Legatos mittit ad Theodosium de rebus Maximii, *ibid.*
 Valentinianus & Justina fugam arripiunt, ut Maximum vitent, *ibid.*
 Valentinianum Concilium in Gallia, 374. XII.
 Valerianus Aquilejensis Episcopus in Oriente polens, 372. XLI. Floret sub ipso Ecclesia Aquilejensis, *ibid.*
 Valerianus Episc. Aquilejensis praclarus meritis, 381. LXXXIII.
 Valerianus Episcopus Aquilejus venit Romam ad Synodum, 382. III.
 Varronianus pater Joviani Imp., 363. CXV.
 Varronianus puer filius Joviani Consul creatus, 364. I.
 Vasa sacra profanata a Juliano avunculo Juliani Apostatae, 362. CV.

Vasa sacra in admiratione habita a Gentilibus, 362. CVII.
 Vasa sacra fracta pro redemptione captivorum, 387. LXII.
 Vaticanæ basilicæ aquas noxias exsiccat Damasus, 384. XXIV.
 Vaticanæ basilicæ fons baptismalis, *ibid.* Et qui in atrio erat, *ibid.*
 Vaticani pauperes, qui pro foribus adsunt basilicæ, 366. I.
 Vaticanina de interitu Juliani, 363. XXXII. LX.
 Vestius Praetextatus, 384. III.
 Velum sacrarum virginum, 362. CCLXXII.
 Vela & palla sublata a Donatistis, 362. CC-LXXXVI.
 Veneris simulacrum in ecclesiis Christianorum se collocaturum Julianus minatur, 363. XXIV.
 Veneris templum dirutum a Chrysothomo, 386. LXV.
 Veneficos Romæ morte mulctat Apronianus, 363. IV.
 Venustus Vicarius in Hispania, 363. II.
 Verbi incarnationis mysterium, 362. CC.
 Verbi incarnationis recta fides Synodi Alexandrinæ, *ibid.*
 Verbum loco animæ in corpore fuisse, haereticis a Damaso damnata, 373. XI.
 Verbum a Patre productione & contractione secermentibus anathema irrogatur, *ibid.*
 Verbum essentia carere, aut moriturum asserentibus, anathema dictum, *ibid.*
 Verbum quo modo humanum corpus suscepit, 373. V.
 Verborum formula, Et quod excurrit, quid significet, 368. XV.
 Vercellensis Ecclesia viduata pastore admonetur a S. Ambrosio de Joviniani haeresi, 382. XXXI.
 Vercellensi Ecclesiae post Eusebium Limenius praest, 381. LXXXII.
 Vercellensis femina innocens adulterii damnata septies idæ, 367. XXII. Insultat in carnifices, 367. XXVII.
 Veritas absque armis vincit, impietas licet armata corruit, 372. XC.
 Vestalis Maxima Praetextato erexit statuam, 384. VI.
 Vestalis Maxima lapsa, unde erubescerent Gentiles, 384. XI. Ejus supplicium, 384. XIII.
 Vestalium numerus, 384. XIII.
 Vestalium stipendia reddi petit Symmachus, 384. VIII.
 Vestiana vidua in monasterio sanctæ Macrinæ magni nominis, 370. LXII.
 Vestiana vidua castitatem Basilij ope & viduitatem tuetur, 370. LVII. LXII.
 Vetus institutio & doctrina quantopere sit retinenda, 363. C. Et quantæ auctoritatis, 371. LXXIV. 387. XXXIV.
 Victor historicus a Juliano Secundæ Pannoniæ Consul praeficitur, 361. XXXII. In annis Constantii erroris convincitur, *ibid.*
 Victor Dux Juliani, 362. LXXXI.
 Victoriae ara quando & a quo primum sublata, e. Capitolio, 362. CCXLIX.
 Victoriae ara a Valentiniano concessa Romanis, 371. CXXX.
 Victoriae aram restituendam petit Symmachus Senatus nomine, 384. VII.
 Victoriae aræ plures Romæ, & ubi, 384. VII.
 Victoria Deum sequitur, 378. XXIV.
 Victoria sequitur veram religionem, 378. XVII. XX. XXIII. 379. XII.
 Victorinus deserit scholas, 362. CCXCVII.
 Victorini ad Christum conversio, 362. CCXC-VIII. Eadem alta voce vult profiteri, 362. CCXCIX.
 Victorini lucubrationes, 362. CCC.
 Victorinus sero conversus ad sacras litteras, *ibid.*

ibid. Donatus statua, 362. CCXCVIII. CCCI.
 Victricii certamen, 362. CCLVII.
 Vidua a S. Bassilio defensa adversus Eusebium Praefectum, 370. LVII. Missa ad monasterium S. Macrinae sororis, 370. LXII.
 Viduae minori celebritate nubebant quam virgines, 362. CCLXXXIII.
 Viduis pupillis, & sacris virginibus concessa exemptio a censu solvendo, 365. XLIV. 370. CXXXI.
 Vigilantius peregrinationes ad loca sancta primum improbavit, 386. XLIX.
 Vigilantius quid de usu vocis Alleluja, 384. XXIX.
 Vincentius presbyter Luciferianus, 371. CXXXII.
 Vincentius collega Hieronymi ordinatus Constantinopoli, 379. XXII.
 Vincentius Hieronymi comes presbyter ordinatur, *ibid.*
 Vindicta ob persecutionem Ambrosii, 387. LIX.
 Virgo vestalis lapsa, 384. XI.
 Virginem a proposito virginitatis dimovere tentanti quid acciderit, 382. XLV.
 Virgines a Gentilibus suis prostituta, 362. CL.
 Virgines sacrae lege Joviani defensae, 363. CXXXVIII.
 Virgines sacrae sub Juliano expositae raptui, *ibid.*
 Virgines sacrae nuptae Deo, 362. CCXXXII.
 Virgines sacrae crinitae in Africa, 362. CCLXXXIII.
 Virgines sacrae quomodo a Donatistis reddite profanae, 362. CCLXXXIV.
 Virgines sacrae ab Ariana male habitae, 370. XXXI.
 Virgines sacrae quae passae a Donatistis, 362. CCLXXXVIII. CCLXXXII.
 Virgines sacrae gestabant mitellas, 362. CCL-XXII.
 Virgines ad S. Ambrosium ex remotis Orbis partibus sacrandae veniebant, 377. X.
 Virgines in domo paterna agere solita, 377. XII.
 Virginibus concessum privilegium ab Imperatore, 365. XLIV.
 Virginum sacrarum genus duplex, 377. XII.
 Virginum sacrarum velum, 362. CCLXXXV.
 Virginum sacrarum in ecclesiis proprius erat locus, 377. XII.
 Virginum Christianarum in irridenda gentilitate coram Juliano libertas, 362. CXXXXI.
 Virginum Heliopolitanarum & Aethusiarum martyria, 362. CL.
 Virginum undecim millium Britannarum martyrium, 383. III.
 Virginitatem quantopere Ambrosius suaserit, 377. X.
 Virginitatis sublimis status, 377. XII.
 Virginitatis osiores perstringuntur, 382. XXXIV.
 Virginitatis laudes quorum scriptis fuerint celebratae, 382. XXVIII.
 Visiones Juliano apparere, 361. II. Aliæ Constantio ante obitum, 361. XVII.
 Visiones sanctorum virorum de Juliano interitu, 363. LX.
 Visionibus delusi Massaliani, 361. XXXVII.
 Vita Juliani Apostatae manifestum signum Christianæ religionis, 363. LXI. & seq.
 Vita Ponticorum monachorum valde austera, 363. CVII.
 Vita durissimæ exemplum Simeonis Stylitæ, 378. LV.
 Vitalis Episcopus Antiochenus ex parte Apollinaris, 363. CXLVII.
 Vitalis controversia cum Paulino, *ibid.*
 Vitalis vocatus Romam ad causam dicendam, obtulit libellum Damaso, 373. II. Res ab ea gestæ Romæ, *ibid.* & seq.

Vitalis acceptus in communionem ab Orientalibus litteris Damasi, 373. II.
 Vitalis causam Damasus Paulino delegat, 373. V.
 Vitalis occultat haeresim, 373. VI.
 Vitalis edita confesso dolosa detegitur, *ibid.*
 Vitaliani haeretici, 378. XIII.
 Viventius Praefectus post Lampadium, 367. I.
 Vitia corporis viris probis impedimento esse ad Ordines non censuit Timotheus, 385. XXX.
 Voces usitatas in Ecclesia interdum non usurpare permittuntur, 371. LXVII.
 Volumen Occidentalium in Concilio Constantinopolitano editum quid, 381. XXXVI.
 Votum Juliani de immolandi Christianis diis Gentium, 363. XXIV.
 Vota Juliani in auspicio bello Persico, *ibid.*
 Vota Ipsi nuncupata, 363. XXV.
 Vota fidelium pro Gratiani victoria, 379. VIII.
 Vota Ambrosii pro salute Italiae, 383. XIV.
 Vota S. Laurentio nuncupata pro Satyro, a Marcellina, *ibid.*
 Uranius Satyrus frater S. Ambrosii, 383. XVI.
 Uranius Audianus haereticus, 370. CXV.
 Urbanus Martyr una cum sociis, 370. XXVII.
 Urbanus Formensis scelestissimus Donatistarum, 362. CCLXXVII.
 Urbica Priscilliana discipula, 385. XXII.
 Urbica propter pertinaciam lapidibus obruta, *ibid.*
 Urbicus Potentinus Eunonii discipulus, 360. XLI.
 Urbs Roma qualis, 370. CXXX.
 Urbis fumes favissima sub Theodosio, 383. XLI.
 Ob eam pauperes & incolae ex Urbe ejecti, *ibid.*
 Ursacius & Valens damnati Romæ a Damaso, 360. XXXIII.
 Ursicini schisma, 367. VII.
 Ursicinus schismaticus ab Urbe pulsus, 368. II.
 Ursicinus schismaticus turbat Romanam Ecclesiam, 367. VII. Instat acrius, 367. XIV. & seq.
 Ursicinus cum suis saepe ab Urbe pulsus, 367. XIX.
 Ursicini affectae quid moliti Romæ fuerint, 369. I.
 Ursicino studentes iterum compressi, *ibid.*
 Ursicini damnatio in Synodo Romana, 369. XXXIII.
 Ursicinus schismaticus revocatur ab exilio, 371. I.
 Ursicini schismatici affectae quamdiu quiete vixerint, 371. V.
 Ursicini schisma revirescit, 381. I.
 Ursicini schisma lege coercent Gratianus & Valentinianus, *ibid.*
 Ursicinus relegatur in Gallias, 381. III.
 Ursicinus falso asseritur creatus Episcopus Neapolis, 381. VII.
 Ursicinus tumultuatur in electione Siricii post Damasum, 385. V. & seq.
 Ursicinus improbat ab Ecclesia, & eligitur Siricius, *ibid.*
 Ursula Britannia cum sociis virginibus ab Hunnis occisa, 383. III.
 Ursophilus Gothorum Episcopus, 370. CVII. Inventor litterarum Gothicarum, 370. CXI.
 Uxores duas duci posse calumniose a Valentiniano lege sancitum dicitur, 370. CXXIV.
 Uxoribus maritos dimittendi licentiam Julianus lege indulget, 362. CCCVI.
 Uxoribus blanditiis Valens in haeresim labitur, 366. III.

X

X Littera Christum significabat apud Julianum, 362. LXXXVI.

Z

- Zachariae in templo caedes, 365. XXIII.
 Zacchaeus monachus haereticus, ejusque deliria, 361. XLIII.
 Zelis habita Synodus ab haereticis, 365. II.
 Zenobius Episcopus Florentinus a S. Damaso Papa missus ad Valentem Constantinopolim, 370. XXXVI.
 Zenon medicus Alexandrinus exul restitutus a Juliano, 361. XIV. Quis fuerit ignoratur, *ibid.*
 Zenon monachus in Syria celebris, 370. L-XXXIII.

- Zenon Tyri Episcopus interfuit Concilio Tyrensi, 365. XXVIII.
 Zenon Episcopus Tyri vel Majumae, ordinator Joannis Chrysostomi, 382. LXVI.
 Zenon martyr Gazensis, 362. CXXXVIII.
 Zenon martyr Nicomediae, 362. XLV.
 Zeugmatensis solitudo in Syria, 370. LXXXIII.
 Zeugmatius monachus in Syria celebris, *ibid.*
 Zosimus Episcopus Neapolitanus pulsus ab Ariano, 362. CCXIX.
 Zosimi error de loco necis Gratiani, 383. VII.
 Zosimi studium in fugiendis Christianis Imperatoribus, 387. LVIII.

I N D E X

C R I T I C A E

HISTORICO-CHRONOLOGICAE

P. ANTONII PAGII

QUAE HOC TOMO CONTINETUR.

A

- A**ceptus Episcopus Forojulensis electus, ut dignitatem effugiat, falso se criminum reum in Concilio Valentino pronunciat, 374. IV.
 Aegyptiaca Synodus ab Athanasio Damasi PP. temporibus celebrata ad quem annum revocanda, 360. XII. In ea non tantum ad Damasum scripta est epistola adversus Auxentium, sed & ad Episcopos Africanos, ut eos rejicerent qui Ariminense Concilium tuebantur contra Nicenum, *ibid.* Qui sint illi Episcopi Africani, examinatur, *ibid.*
 Alexandrina Synodus Joviano imperante, ab Athanasio celebratur, 363. VII. In ea non vero Antiochia, scripta fidei formula ad Jovianum ab Athanasio transmissa, *ibid.*
 S. Ambrosius postea Mediolanensis Episcopus nascitur, 366. XIII. & 387. IX. Non Arcate, sed Trevisis, 369. XIV. Et hoc circa CCCXL. Christi annum, 387. VIII. Vivente adhuc Valentiniano ordinatur Episcopus, 374. III. Commentaria in Lucam post annum CCCLXXVI. scripsit, 376. VI. Sirmium petit, non ut orthodoxum Episcopum in ea civitate constitui curet, sed aut ab Episcopo vocatus, aut laboranti Ecclesiae pacem laturus, 380. XI. A Justina Augusta Arianis favente per biennium vexatur, 385. VII. & 386. III. Quo anno haec persecutio inchoata fuerit, & quo continuata, demonstratur, *ibid.* & 387. IV. V. & VIII. Ambrosius ad Maximum tyrannum a Theodosio Aug. pro pace stabilienda legatur, & quo tempore utramque legationem obierit, indicatur, 383. XI. & 387. VII.
 S. Amphilochius Iconii Episcopus Auctor est Vitae S. Basilii Caesareae Episcopi, 362. V. & seq.
 Antiochenum Concilium, in quo Meletius e Sebastena sede ad Antiochenum translatus, anno CCLX. celebratur, 360. V. Cum eo, quod anno sequenti ibidem habitum est, perperam confunditur, *ibid.*
 Antiochenum Concilium secundum in causa Meletii quo anno coactum, 360. VI. In hoc Arianis eandem fidei formulam, quam prius Constantinopoli ediderant, recitant, *ibid.*
 Antiochenum alterum Concilium post mensem Septembrem anni CCCLXIII. celebratur, 363. VIII. Nicenam fidem confirmat, *ibid.* Eiusdem definitiones male a quibusdam intellectae Paulino Antiocheno Episcopo adversus illud scribendi occasionem praebent, *ibid.*
 Antiochenum alterum Concilium anno CCC-LXXX. nono post S. Basilii obitum mense congregatur, 378. VIII. Ad hoc Saporis Dux a

- Gratiano Aug. mittitur, *ibid.* IX. & seq. Legationes ab hoc Concilio factae explicantur, *ibid.* XII. Concilium Antiochenum Apollinarem damnat, *ibid.* XIII. Fidei formula in eo edita, non solum ad Constantinopolitanam Synodum, sed & ad Romanam omnesque Occidentales Episcopos transmissa, *ibid.* XVI.
 Apollinis Daphnaei templum, quo anno flammis consumptum, 362. VIII.
 Aquilejensis Concilii Acta non sunt supposititia, 382. XIII.
 Arcadius die XIX. Januarii anni CCCLXXXIII. Augustus dictus, 383. XII. Consulatum, sed dilatum suscipit ob Augusteam dignitatem adeptam, 385. I. Quinquennalia Imperii exhibet, 387. II.
 Archierofyna quid sit explicatur, 386. VIII.
 Ariani Constantinopoleos Ecclesiis a Theodotio magno excluduntur, 380. IX.
 Ariani Catholicos ad se venientes Liberii Papae tempore rebaptizabant, 367. III.
 Ariminense Oecumenica Synodus in ea non tantum de fide & Episcoporum causis, sed & de immunitate Ecclesiarum & Clericorum tractatum est, 360. XV. Ejus circa dictam immunitatem statuta ad Constantium perlata, respuuntur, *ibid.*
 Aristanete Aelpidii Orientis praefecti uxor, divos Antonium, & Hilarionem summo perecolit, 362. XXXIV.
 Armorica minor Britannia appellata, & quo tempore, 383. VII.
 Artemii martyrium anno suo & mensi redditur, 362. XI. & seq.
 Asterii duo Arianis & Sophistae inter se non confundendi, 370. XXIX. Discriminis inter utrumque nota referuntur, *ibid.*
 Asterius Amaseae Episcopus quo tempore floruerit, indicatur, 370. XXX.
 Asterius Petrae in Arabia Episcopus, *ibid.*
 Athanaricus Gothorum Rex pace cum Valentiniano Aug. inita, regnare incipit, 369. XVIII. qua die Constantinopoli susceptus fuerit, & qua mortuus examinatur, 381. II.
 Athanasius quot annis deliquerit indicatur, 362. XIV. & XVIII.
 Athanasius Alexandriam redit & quo anno, quoque mense, 362. XI. & XIV. ab Alexandrinis summa laetitia excipitur, *ibid.* XV. & XIX. Haec Athanasii exceptio cum paucis comparanda, *ibid.* XX. Recte eam Baronius in Annalibus consignavit, *ibid.* XV. De eadem exceptione intelligenda sunt ea quae Gregorius Nazianzenus in Encomio Athanasii narrat, *ibid.* XV. & XVII. Athanasius a Julia

no de novo in exilium deportatus, a Joviano fedi restituitur, *ibid.* XXI. Ad eundem Jovianum Orthodoxæ fidei definitionem, de ea rogatus, mittit, 363. VII. Ægyptiacam Synodum celebrat, 369. XII. Sub Valente persecutionem in Orthodoxos excitante iterum delitescere cogitur, 370. III. & V. Paulo post ejusdem Imperatoris jussu Ecclesiam suam recipit, *ibid.* III. Mortalitem explet, 372. IX. Mortis ejus annus indicatur, certoque testimonio stabilitur, *ibid.* IX. & *seq.* Ecclesiam Alexandrinam quadraginta & sex annos administrasse certum, *ibid.* XI. S. Augustinus postea Hipponensis Episcopus nascitur, 377. III. Rhetoricam docet, *ibid.* IV. Ansonius factis in Occidente nomen dat, 379. I. Eodem anno in sinem vergente Gratiano Treviris constituto panegyricum dicit, *ibid.* II.

B

Babylæ Martyris translatio quo anno facta sit, aperitur, 362. IX. & *seq.* Basilii nondum Cæsareæ Episcopus Juliano Cæsaream adventanti occurrit, 362. V. Cur hoc loco Episcopus ab Amphilochio dictus, *ibid.* V. & *seq.* S. Basilii Epistola LXVIII. ad Curiam Tyanensem, scripta perperam creditur ad Synodum Tyanensem, 365. VII. Hujus Pontificis in urbem Cæsaream e Ponto reditus & cum Eusebio Cæsareæ Episcopo reconciliatio anno suo redduntur, 366. V. & 370. XIX. Episcopatus ejus annus primus assignatur, 369. XVI. & 370. IX. & *seq.* Bis a Valente Augusto impetum fuisse ostenditur, 370. XVI. & *seq.* Primo dum adhuc Presbyter esset, *ibid.* XVIII. & *seq.* Basilii fit Episcopus Cæsariensis, sed quo anno ordinatus, incertum, *ibid.* XXII. & *seq.* Iterum ab eodem Valente Aug. vexatur, *ibid.* XXIV. Hujus secundæ vexationis annus stabilitur, *ibid.* XXV. Basilii certamen cum Eusebio Pontii & Cappadociæ Præfeco quo anno consignandum, *ibid.* XXVII. Ejusdem Præfalis Epistolæ quædam in Annalibus extra suos annos recitata, 371. II. Basilii S. Ephremum licet Syrum ordinavit, 378. III. & *seq.* Basilii annus & dies mortis assignantur, *ibid.* II. & VIII.

C

Cæsaraugustanum Concilium adversus Priscillianum hæreticum quo anno congregatum, 381. XIV. Cæsareæ Cappadociæ, olim Mazaca, a quo Imperatore Cæsareæ nomine donata, 363. IV. Cæsariensis Synodi epocha adducitur, 360. XII. Cæsarius Gregorii Nazianzeni frater præfectura custodiæ thesauri a Juliano Aug. non donatur, 362. II. Inter medicos tamen & amicos primas tenet, *ibid.* Cæsariensis Synodus ad anni CCCLVII. Initium revocanda, 365. VIII. Cartaginensium quatuor priorum Episcoporum Donatistarum series, 368. III. Chronicon quod sub Damasi nomine circumfertur ejusdem fœtus non est, 384. III. Clericorum negotiantium post Ariminense Concilium, jussu Constantii Aug. fit matricula, 360. XVI. In ea tamen Clerici & Copiatæ non comprehensi, qui exiguis mercimoniis victum sibi quærerent, *ibid.* Constantinopolitana Ecclesia Apostolorum dedicatur, 370. XIV. Constantinopolitana Synodus anno CCCLIX. Quintis Constantii Augusti Quinquennialibus sacro celebratur, & infrequenti continuatur, 360. XIII. & *seq.*

Constantinopolitana Synodus Oecumenica, qua anni parte celebrata fuerit ostenditur, 382. IV. Non a Damaso Papa, sed a Theodosio Magno, inconsulto etiam Damaso, convocata, *ibid.* V. & VII. Vi convocationis oecumenica dici non potest, sed ex solo illius Pontificis & Ecclesiæ Occidentalis consensu, *ibid.* VI. & *seq.* Constantinopolitanus Patriarchatus in oecumenica Synodo Constantinopolitana institutus, 382. VIII. Provinciæ illi adjudicatæ recensentur, *ibid.* IX. Constantius Constantini M. filius Consul decimum procedit, 360. I. An duobus Conciliis Antiochenis in causâ Meletii habitis idem interfuerit, inquiritur, *ibid.* VII. & *seq.* Edictum adversus Ecclesiasticum & clericorum immunitatem emittit, *ibid.* XV. Plures ad ipsum Legati post Ariminensem Synodum, confluant, sed ex Gallis Episcopis nullus, & qua de causa, *ibid.* XVI. & *seq.* Expeditionem in Persas de novo suscipit, *ibid.* XVIII. Hujus Imperatoris cum Maxima Faustina nuptiæ, non illius secundæ, sed tertiæ appellandæ veniunt, 361. III. Constantius hominem exuit, *ibid.* IV. & 362. XVIII. Mortis ejus annus & dies assignantur, 361. IV. Vitæ, imperique duratio exprimitur, *ibid.* V. Exequiarum ejus, quas Julianus cohonestavit, dies annotatur, *ibid.* VI. Consulatum Cæsareorum Regulæ contra censors illarum vindicantur, 383. II. & *seq.*

CONSULES.

Constantius Aug. X. & Julianus Cæsar III.	360.
Taurus & Florentius	361.
Mamertinus & Nevitta	362.
Julianus Aug. IV. & Sallustius	363.
Jovianus Aug. & Varronianus Nobilissimus puer	364.
Valentinianus Aug. & Valens Aug.	365.
Gratianus Nobilissimus puer & Dagalaiphus	366.
Lupicinus & Jovinus	367.
Valentinianus Aug. II. & Valens Aug. II.	368.
Valentinianus nobilissimus puer & Victor	369.
Valentinianus Aug. III. & Valens Aug. III.	370.
Gratianus Aug. II. & Sextus Petronius Probus.	371.
Modestus & Arintheus	372.
Valentinianus Aug. IV. & Valens Aug. IV.	373.
Gratianus Aug. III. & Equitius	374.
Anno CCCLXXV. nulli Consules creati sunt.	
Valens Aug. V. & Valentinianus Junior Aug.	376.
Gratianus Aug. IV. & Merobaudes	377.
Valens Aug. VI. & Valentinianus Junior Aug. II.	378.
Aufonius & Q. Clodius Hermogenianus Olybrius	379.
Gratianus Aug. V. & Theodosius Aug.	380.
Flavius Eucherius & Flavius Syagrius	381.
Antonius & Syagrius	382.
Merobaudes II. & Saturninus	383.
Clearchus & Richomeres	384.
Flavius Arcadius Aug. & Bauto	385.
Honorius Nobilissimus puer & Evodius	386.
Valentinianus Aug. III. & Eutropius	387.

Cyrillus Jerosolymorum Episcopus hominem exuit, 386. V.

D

Damasus Liberio in Pontificatu Romano succedit, 366. VI. & 367. IV. Dissidium Ursicinum inter & Damasum pro urbis Romæ

Episcopatu quo anno acciderit, indicatur, 367. II. Ubi sedem inicit Damasus, statim Concilium adversus Arianos convocat, 369. V. & *seq.* Gregorii Nazianzeni translationem ad sedem Constantinopolitanam improbat, 370. IX. & *seq.* Mortem cum vita commutat, 384. II. Mortis annus & dies, sedis duratio, ejusdemque initium assignantur, *ibid.* Opera huic Pontifici perperam attributa recensentur, *ibid.* III. Demophilus in locum Eudoxi Constantinopolitani Episcopi ab Arianis sufficitur, 370. VIII.

E

Emelia S. Basilii mater quo anno mortua, 370. XI. & *seq.* Ejusdem annus obituarius ex Basilii morbo innotescit, *ibid.* XV. Ephrem extra ordinem a Basilio ordinatur, 378. III. & *seq.* Mortis ejus tempus statuitur, *ibid.* Epiphaniæ & Natalis Christi festum eodem die actum, 361. II. Epiphanius quo anno Panarium, seu librum adversus hæreses, scripserit, 375. X. Episcopi Galli post Concilium Ariminense Legatos ad Constantium, ut ceteri, non mittunt, & quare, 360. XVII. & 362. XXVIII. Eudoxius ab Antiochena Ecclesia ad Constantinopolitanam transferitur, 360. XI. & XIII. Moritur, mortisque tempus & sedis duratio indicantur, 370. VIII. Eusebius Cæsareæ in Cappadocia Episcopus & Sancti Basilii immediatus decessor, ipse est, quem die XXI. Junii colit Ecclesia, 370. XXI. Ejusdem sanctitas declaratur, 370. XXII. Mortis genus & annus aperitur, *ibid.* XXI. & *seq.*

F

Fames quæ Cappadociam & Phrygiam vexavit, & de qua Gregorius Nazianzenus, unica tantum fuit, 367. IV. & 370. IX. Quandoam sævierit, indicatur, *ibid.* Faustina Constantii Aug. uxor tertia, 361. III. Felix Episcopus Trevirensis floret, 386. IV. Flavianus per fictiosos in locum Meletii Antiocheni Episcopi demortui substituitur, ejusque occasione schisma in Antiochena Ecclesia oboritur, 381. XII.

G

Galla Valentiniani Senioris ex Justina filia Theodosii uxor, 385. VI. Galliarum variæ divisiones ad Chronologiæ intelligentiam necessariæ adducuntur, 374. VII. & *seq.* & XVI. Quæ contra quartam earum sub Honorio factam dicit Quesnellus exponuntur & refutantur, *ibid.* XV. & *seq.* Gallicanum Concilium incerto loco habitum cogitur, 376. III. & *seq.* Quo sine celebratum sit, examinatur, *ibid.* Gallicarum Provinciarum & civitatum in iis contentarum Notitia exhibetur, 374. XI. & *seq.* Gangrensis Synodi in causâ Eustathii habitæ tempus exprimitur, 360. XI. Georgius ab Alexandrinis, audito Artemii martyrio interemptus, 362. XI. & *seq.* & XVIII. & *seq.* Gervasi & Protasii Reliquiarum inventio quo tempore facta, 387. VI. Eorum Reliquiæ quo die translatae, *ibid.* Gnosticonum hæresis quandonam agnita, 381. XVI. Gothi ab Hunnis pulsati in Romania a Valente Aug. suscipiuntur & quo anno, 376. V. & 381. II. Gothici belli a Valente Aug. suscepti epocha stabilitur, 366. III. Quanto tempore illud duraverit, *Ann. Eccl. Tom. V.*

raverit, insinuat, *ibid.* & 369. XIII. Pace cum Athanarico facta, finem ei Valens imponit, 360. XVIII. Gothi denuo excursiones in Thraciam facientibus redintegratur, 373. VI. & *seq.*

Gratianus Valentiniani filius, Nobilissimus puer a patre declaratur, ideoque factis dat nomen, 366. I. Augustus creatur, 367. V. Annum iterum aperit & Quinquennialia celebrat, 371. I. Tertium Consul in Occidente procedit, 374. I. Decennialia exhibet, *ibid.* Post patris mortem, et si Valentinianum Juniores collegam habeat, solus tamen Occidentale, quo advixit Valens, administrat Imperium, 375. XV. Provinciæ, quæ in imperii cum eodem Valentiniano divisione, ei obtigerunt, enumerantur, *ibid.* Consul quartum procedit ob Quinquennialia, 377. I. Anno CCCLXXVI. Gratianum Romæ fuisse, ibique triumphum egisse, falsum, *ibid.* V. Imo eum hanc urbem nunquam ingressum demonstratur, *ibid.* Alemaunos vincit & quo anno, 378. V. An triumphavit, 379. III. & *seq.* Edicto Mediolani emisso omnes hæreses, hæreticorumque coetus prohibet, 370. VI. Immunitatem Clericis navigantibus concedit, eaque explicatur, *ibid.* VII. Quintum assumit Consulatum ad quem sese prius designaverat, 380. I. Legem tertiam Codicis Theod. De Apostatis Merobaudes & Saturnino Coss. latam falso ei adscribit aliqui, 382. III. Mallobaudis Magistri militum, non Merobaudis proditione occiditur, 383. IX. & *seq.* Dies ejus natalis, vitæ & imperii duratio assignantur, *ibid.*

S. Gregorius Nazianzenus Constantinopolitanæ Ecclesiæ curam suscipit; at ad illam non missus a Synodo Antiochena anno CCCLXXX. coacta, 378. XXII. & *seq.* Neque jam defuncto Basilio huic maneri incumbere coepit, *ibid.* Ad Constantinopolitanam sedem e prima quam jam obtinuerat transfertur, eamque translationem Damasus PP. improbat, 379. IX. Vocatus Constantinopolim pergit, *ibid.* XI. Paucis tamen hebdomadibus Constantinopoli sedet, statimque eam relinquit, 381. X. & *seq.* Qui eum duodecim annis sedisse asserunt, expiodantur, *ibid.* Unde illis natus error hujusmodi, *ibid.*

Gregorius Nyssæ in Cappadocia Episcopus quo anno, & a quo ordinatus, 369. XVII.

H

Harpadius Salutii secundi in Orientis Præfectura decessor, 362. XXXIV. S. Hieronymus, illius monachatus initium investigatur, 372. IV. & *seq.* Hilarionis Abbatis annus tam natalis, quam emortualis indicantur, 372. XXIII. Hilarius Pictavorum Episcopus, quo anno in Galliam redierit, stabilitur, 360. II. Liber ejus contra Constantium ante hujus mortem in lucem emissus, *ibid.* III. Alii Hilarii libri recensentur, *ibid.* IV. Hilarii beneficio Galliæ Arianismo liberata, *ibid.* XVII. Hilarius Concilium Parisiense, & alia, ad evertendos Ariminensis Synodi dolos, celebrari procurat, 362. XXVII. & *seq.* Contra Auxentium Mediolani Episcopum apud Valentinianum Aug. agit & quo anno, 369. II. Mortalitem exuit, mortisque annus assignatur, *ibid.* IV. Dies, quo colitur, ad ejus translationem referendus, *ibid.* Hilarius Romaræ Ecclesiæ Diaconus, Luciferianorum schismati adhareret, 362. XXV. Respicit, *ibid.* Libri ab illo editi recensentur, & eorum aliqui ab hæresi Pelagiana falso ipsi attributa vindicantur, *ibid.* XXV. & *seq.* Tempus quo scripsit, annotatur, *ibid.*

Honorius Aug. Arcadii frater nascitur, 384. IV. Nobilissimus puer renunciatur, simulque Consul designatur, *ibid.* Fastis in Oriente dat nomen, & quare, 386. I.

I

Illyricianum Concilium Trinitatis Consubstantialitatem adstruit, 365. IX. Quo anno habitum fuerit valde obscurum, anno tamen CCLXXII. aut CCCLXXXIII. & Damaso PP. collectum fuisse probabilis, *ibid.* X. & 369. VII. Imperatoris litteræ ad Episcopos Asiaticos scriptæ, Synodici hujus Concilii adjunctæ, Valentiniano, non Valenti Aug. tribuendæ, 365. XI. & *segg.* Decretum ejusdem Synodi de electione Episcoporum & aliorum Ecclesiæ ministrorum adducitur, *ibid.* XVI. Illyricum totum Valentiniano subditum fuit, 365. XI. Illius administratio varie a variis composita, *ibid.* Eiusdem divisio in Orientale & Occidentale, nonnisi Theodosio M. in imperii consortium vocato, accidit, *ibid.* & 380. IV. & *segg.* Ea divisio a Gratiano Aug. facta, 380. V. Imperatores Consulatum ex præscripto sumunt, 379. III. Id ex oratione Gratiano Aug. ab Ausonio dicta comprobatur, *ibid.* Idem firmus stabilitur ex Themistii oratione ad Theodosium de pace & Consulatu Saturnini, 383. I. & *segg.* Imperatores qui ab anno CCCIV. ad CCCCIV. Romæ fuerunt indicantur, 376. VI. Imperium Romanum iterum Valentinianum inter & Valentem Augg. dividitur, 364. IV. Quæ Valentiniano, & quæ Valenti provinciæ obtigerint indicatur, *ibid.* Imperium Romanum inter Valentinianum Juniorem & Gratianum dividitur, 375. XV. Joannes & Paulus, sub Juliano martyrium faciunt, 362. XXXI. Illorum Acta a Surio recitata pluribus spuria demonstrantur, 362. XXXI. Joannes Chrysofostomus Ecclesiæ Antiochenæ Lector ordinatur, 382. II. Quibus Consulibus hæc ordinatio facta sit, & a quo, aperitur, *ibid.* Jovianus Aug. Juliano in imperio succedit, 363. VI. S. Athanasium in sedem suam restituit, 362. XXII. Fidei definitionem ab Athanasio exquirat, 363. VII. Fastis dat nomen ob initam anno superiori Augusteam dignitatem, 364. I. Mortalitem exiit, diesque mortis assignatur, *ibid.* II. Julianus Aug. tertium Consul procedit ut imperii Cæsarei Quinquennalia exhibeat, 360. I. Augustus dicitur, *ibid.* IX. Qua occasione, *ibid.* X. Renuntiationis hujus annus & dies exprimitur, *ibid.* IX. Constantinopolim ingreditur, ut Constantii exequiis intersit, 361. VI. Eius habitus in funere Constantii describitur, *ibid.* Quanto tempore in ea urbe permanferit, indicatur, *ibid.* & 362. IV. Summum Pontificatum accipit, 361. VII. & IX. Baronii error circa hunc Juliani Pontificatum detegitur, *ibid.* VII. & *segg.* Julianus Valentinianum postea Imp. relegat quod Christi fidem ejurare nolle, 362. III. Antiochiam pergit, *ibid.* IV. Quo anno Misopogonem composuerit, ostenditur, *ibid.* VII. Nummis suis taurum insculpi jubet, ex quo diderit ab Antiochenis impetitur, *ibid.* VIII. Christianos & docere & discere vetat, *ibid.* XXXIX. & *segg.* Quartum init Consulatum, 363. I. Imperii Cæsarei Decennalia anno uno anticipata celebrat & persecutionem in Christianos auget, *ibid.* Templum Ierosolymitanum instaurari jubet & quare, *ibid.* II. Funera de die fieri lege prohibet, *ibid.* III. Moritur, mortisque genus probabilis indicatur, *ibid.* IV. Ætas illius

cum occisus fuit, annotatur, *ibid.* V. & *segg.* Eius cadaver in Ciliciam deportatum, prope Maximini Imperatoris cadaver sepelitur, *ibid.* VI. Imperii ejusdem duratio, a diversis ejus initiis repetenda; post Constantii tamen mortem annum unum & menses circiter octo regnasse, certum, *ibid.* IV.

L

Lampfacenium Concilium sub Valentiniano & Valente Aug. quo anno celebratum, 364. V. 365. II. & *segg.* Liberius e vivis excedit, 366. VII. & 367. II. Sedis ejus duratio, 367. IV. Lucius Arianorum Episcopus Georgio Alexandrinæ sedis inavatori subrogatur, 362. XIII. Sed nonnisi post S. Athanasii obitum, *ibid.*

M

Macedonianorum Legati Liberium Papam anno tantum Christi CCCLXV. conveniunt, 365. V. Mallobaudes ab Ammiano Francorum Rex appellatus, domesticorum Gratiani Augusti comes, eumdem Augustum prodit, 382. IX. Manichæi magiæ artibus plurimum additi, 372. XXIV. Marchus hæreses Priscillianistarum auctor, diversus a Marco Marciorum antesignano, 381. XV. & *segg.* S. Martinus sit Episcopus Turonensis, 375. VI. Annus & dies ordinationis ejus indicantur, *ibid.* Annus ordinationis ex anno Translationis ejus Reliquiarum innotescit, *ibid.* VIII. Eius ordinatio alio die, quam quo celebratur, peracta, *ibid.* VI. Mauvia Sarracenorum Regina Christianam fidem amplectitur, 377. XXII. Eius conversio perperam post Valentiniani senioris mortem dilata, *ibid.* Maximus tyrannus patria Hispanus erat, 383. IV. Quare dicatur Britannus, *ibid.* Cum Imperatoribus pacem facit, *ibid.* XI. Maximus Cynicus, Constantinopoleos Episcopus a Petro Alexandrino ordinatur, 379. VII. Baronii error circa Episcoporum numerum ad eam ordinationem peragendam ex Ægypto missorum corrigitur, *ibid.* Maximi invasio explicatur, *ibid.* X. & *segg.* Mediolanensis Synodi tertiæ decreta & pax Episcoporum Arimini, & Seleuciæ constituta ad diversos annos pertinent, 369. III. Melania Marcellini Exconsulis neptis, non filia fuit, 372. XV. In Orientem proficiscitur, & quo anno, *ibid.* XIII. XIV. & XVIII. Filium parvulum Romæ relinquit, non Prætorum, sed sub tutela Prætoris, *ibid.* XVI. & *segg.* Ante S. Athanasii mortem in Ægyptum appulit, *ibid.* XIX. Monachos in persecutione sequitur, *ibid.* XXI. Meletius Sebastenus Episcopus ad Antiochenam sedem transfertur, 360. V. A Constantio exulare jubetur, *ibid.* VI. Communi Catholicorum & Arianorum consensu Antiochenæ Ecclesiæ præficitur, 362. XXII. Ab Arianis tamen propter Catholicam de Trinitate, quam profitebatur fidem, sede postea pellitur, *ibid.* A Valente Aug. iterum exilio multatur, 370. XXVIII. Mortalitem explet, 381. XII. Musonius a Juliano Augusto docere non est prohibitus, 362. XXI.

N

Narbonensis Provincia antiqua a Galliis distincta demonstratur, 374. VII. Natalis Christi, ejusdemque Epiphaniæ festum uno eodemque die actum, 361. II. No-

Nobilissimi pueri titulo insigniti, non minus quam Cæsares, initio dignitatis, Consulatu exornantur, 364. I. & 366. I.

P

PAlladius, non Publius Tatiani in Præfectura Ægypti successer, Catholicos insequitur, 372. XII. Parisiense Concilium procurante Hilario Pictavorum Episcopo, 360. XVII. Quo anno celebratum, 362. XXVII. Ante Constantii Aug. mortem certo coactum demonstratur, *ibid.* XXVIII. & *segg.* Paulinus alter creatur Antiochenus Episcopus, 362. XXI. Sed nonnisi in Concilio Alexandrino, vel post illud, *ibid.* XXIII. Paulus Samosatensis, quo anno Antiochenus Episcopus fuerit creatus, indicatur, 361. VI. Pelagius Laodicenus Episcopus in exilium mittitur, 370. VII. Persecutio in Christianos a Juliano Aug. indicitur, 362. XXXIX. Augetur, 363. I. Persecutio in Orthodoxos a Valente Aug. excitatur & quo anno, 366. IV. & 370. III. & *segg.* Grassatur in Mesopotamia præsertim & Palæstina, 372. VIII. Ægyptum tamen non affigit, nisi post mortem S. Athanasii, *ibid.* XII. Persecutio aliud bellum sub eodem Constantio initum, 360. XVIII. Persecutio alterum bellum sub Valente & Valentiniano, 369. XIX. Petrus S. Athanasio in Episcopatum Alexandrinum succedit, 372. XII. Tres Episcopi ex Ægypto mittit ad ordinandum Maximum Cynicum Episcopum Constantinopolitanum, 379. VIII. & *segg.* Placilla Theodosii Magni uxor prima Arcadii & Honorii Augustorum mater, 384. IV. Mortis ejus annus indicatur, 385. VI. Flacilla etiam a multis vocata, *ibid.* Pluvia Sæxæ Constantinopolim infestat, 367. VI. De ea tamen Gregorii Nazianzeni oratio de plaga grandinis non intelligenda, *ibid.* Procopius tyrannidem arripit, 364. VI. & 365. XVII. Annus hujus defectus stabilitur, *ibid.* In Phrygia Salutari victus occiditur, 366. II. Quanto tempore tyrannidem exercuerit, annotatur, *ibid.* & 364. VI. Proheretius Sophista Atheniensis Christianus, est a Juliano Aug. docere non prohibeatur, scholam sponte deserit, 362. XL. & *segg.* Provinciæ quinque vulgo dictæ a Gallis distinctæ, quæ fuerint examinatur, 374. VI. & XIX. Quo tempore ad Septenarium numerum redactæ, indicatur, *ibid.* V. Inter eas Novempopolana non numeranda, *ibid.* XXI. & *segg.* Nec etiam provincia Alpium Grajarum, *ibid.* XX. & XXV. Gothofredi opinio circa illas adducitur, & evertitur, *ibid.* XXIII. & *segg.*

R

Rebaptizatio ab Arianis usurpata, 367. III. Romana Synodus prior sub Damaso anno CCC. LXVI. adversus Valentem & Ursacium jam pridem damnatos celebratur, 369. V. Hujus Epistola Synodica perperam ab aliquibus ad Synodum Illyricianam relata, *ibid.* Eius epistola, *ibid.* VI. Romana Synodus sub Damaso secunda ab eodem Pontifice contra Auxentium Mediolanensem Episcopum cogitur, 369. VII. & IX. Hanc ante S. Athanasii mortem habitam fuisse, certum, *ibid.* VII. In ea de Spiritu Sancti consubstantialitate actum, *ibid.* X. Synodica ejus Epistola non ad solos Illyricianos, sed & ad Orientales Catholicos directæ, *ibid.* VIII.

Romana Synodus sub Damaso tertia, in qua Appollinaris & Timotheus hæretici condemnati, quo anno celebrata sit, indicatur, 373. II. & *segg.* Auctorum errores multi circa illam deteguntur, *ibid.* Romana Synodus sub Damaso quarta quo anno habita, 378. XIV. XVII. & XIX. Quid in ea gestum sit, aperitur, *ibid.* XVI. & *segg.* Romania; hujus vocis significationes plures adducuntur, 381. III. Rufinus & Melania in Orientem se conferunt & quo anno, 372. XIII. & *segg.* Rufus Festus breviarium suum componit & Valenti Augusto dicat, 369. XX. Quo anno illud in lucem emiserit, indicatur, *ibid.*

S

Salustii duo perperam hæcenus inter se confusi discriminantur, 362. XXXII. Salustius Secundus idem qui Saturninus Secundus, 362. XXXII. & *segg.* Præfectus Prætorio Orientis a Juliano Augusto constituitur, XXXIV. & *segg.* Iterum ad eandem dignitatem post Nebridii mortem a Valente Imperatore assumitur, *ibid.* XXXV. Salustius cum Juliano, ut isti opitularetur, in Gallias a Constantio amandatus, 362. XXXVII. Nebridio in Galliarum præfectura succedit, *ibid.* Juliano Collega annum aperit, 363. I. Salustius Urbis Præfectus sub Valentiniano Juniore Basilicæ S. Pauli Apostoli construendæ curam gerit, 362. XXXVIII. Christianus fuit & diversus ab aliis duobus ejusdem nominis, *ibid.* Sapores post multas de Romanis reportatas victorias & septuaginta annorum regnum moritur, 380. XII. Quorundam ejus successorum series textitur, *ibid.* Sedis Romanæ cessatio post Damasi, Siricii, Innocentii & Zosimi Pontificum regimen, perperam in Auctori Chronico & Libro Pontificali annotata, 385. III. Sicula Synodus Liberii Papæ temporibus celebratur, 365. VI. Siricius post Damasum Ecclesiam Romanam obtinet, 384. III. & 385. II. Dies & annus ordinationis illius indicantur, *ibid.* Decretalis hujus Pontificis ad Himerium Tarracensem Episcopum directæ, immerito impugnatur, 385. IV. Epistola item ab eodem in Concilio Romano ad Africæ Episcopos scripta, perperam rejicitur, 386. II. Siricius Tessalonicensem vicariatam instituit, 385. IX. S. Sophiæ Templi annus dedicationis assignatur, 360. XIII. & *segg.* Ingentes largitiones a Constantio Aug. huic Ecclesiæ factæ describuntur, *ibid.* Qua occasione factæ sint, aperitur, *ibid.* Synodi Dioceseos, quid, 376. II. Quo tempore celebrari cœptæ, *ibid.* Majores, & Plenariæ dictæ, *ibid.* Earum usus & auctoritas, *ibid.* II. & *segg.*

T

Tarsense Concilium, quod instantibus Macedonianorum Legatis anno CCCLVII. habendum erat a Valente Augusto dirimitur, 365. VIII. Tatianus Ægypti Præfectus sub Valente orthodoxos dire vexat, 370. IV. & *segg.* Taurotopia sacra, eorumque cæremoniæ describuntur, 361. VII. & *segg.* Baronii error circa illa annotatur, *ibid.* VII. & *segg.* Templum idolorum evertuntur, 383. VIII. Templorum ad Gentiles pertinentium, eorumque solennium cura Christianis a Theodosio Magno prohibita, 386. VII. & *segg.*

Terentius Ecclesiam pro Catholicis a Valente Aug. petit, sed non impetrat, 373. VII. Quo tempore id evenit, indicatur, *ibid.*
 Themistii oratio ad Valentem extat, 375. IX. Eiusdem Oratio gratulatoria ad Theodosium Imp. Cæsareorum Consulatum regulas confirmat, 383. II. & *seq.*
 Theodosius Comes, Theodosii Augusti pater, non a Valente, sed a Gratiano Aulicorum & Theodosii inimicorum fraudibus impulsus, inique jugulatur, 373. V.
 Theodosius die XIX. Januarii Imperator dicitur, eique in imperio cum Gratiano & Valentiniano Juniore divisione cedit Oriens & Thracia, 379. V. Annum aperit ob initum imperium, 380. I. Gothos, Hunnos & Alanos profugiat, ejusque victoriae annus stabilitur, *ibid.* II. De illis triumphat, *ibid.* X. Constantinopolim pergit & qua die, *ibid.* IX. Orthodoxis civitatis illius Ecclesias ab Arianis per quadraginta annos occupatas restituit, *ibid.* Legem de *Hæreticis* non nisi post celebratam oecumenicam Constantinopolitanam Synodum, emittit, 381. XII. Eodem tempore contra Apostatas, & e Christianis ad Gentilium ritus transeuntes insurgit, *ibid.* Imperii Quinquennalia exhibet, 383. I. Eodem anno pro conciliandis Catholicis & Hæreticis, Collationem fidei Constantinopoli, sed in vanum cogit, *ibid.* XIII. Hinc superioribus edictis ad Hæreticos profligandos animum intendit, eos urbibus arceat, Episcopos & Clericos constituendi & habendi, coetus item habendi facultate privat, *ibid.* Gothingos vincit; nullum tamen propter eam victoriam ducit triumphum, 385. VI.
 Theophilus Timotheo succedit in Episcopatum Alexandrinum, 385. V.
 Theſsalonica in Illyrico sita, totiusque regionis Metropolis, 380. III.
 Theſsalonicensis vicariatus a Siricio Papa instituitur, 385. VIII. & *seq.*
 Timotheus Alexandrinus Episcopus Sancti Apollonis, & aliorum Monachorum, qui in Aegypto florere, vitam scribit, 385. V. Hujus Præfulis obitus in Annalibus recte consignatus, *ibid.*
 Tyanensis Synodi epocha ad quem annum revocanda, 365. VI. Ad hanc Synodum perperam directa creditur Epistola Sancti Basilii, LXVIII. ad Curiam Tyanensem scripta, *ibid.*

V

Valens postea Augustus cingulum militare potius deponit, quam Christianam fidem ejuret, 362. III. A Juliano Imp. relegatur, *ibid.* a Valentiniano Imp. in consortium imperii assumitur, & qua die, 364. III. In Oriente annum aperit, 365. I. Quo anno in Maximum & Priscum Philosophos favorit, indicatur, 364. VII. Adversus Mathematicos & Clericos Curiales leges statuit, 365. XIX. & *seq.* Ad quem annum hæc sunt referendæ, ostenditur, *ibid.* Adversus Gothos bellum suscipit & quo anno, 366. III. Certamen initurus baptizatur, *ibid.* IV. Eodem tempore persecutionem in Orthodoxos movet, *ibid.* & 370. III. & *seq.* Fatis iterum dat nomen, & Imperii Quinquennalia Marcianopoli exhibet, 368. I. Cum Athanarico Gothorum Rege pacem sancit, 369. XVIII. Consul tertium procedit, 370. I. De infidiis vite suæ studiis ultionem habet, & quando, *ibid.* XXXI. Orientalem professionem instituit, *ibid.* XIII. Quo per eam tendit, & quo redierit, indicatur, *ibid.* XX. & XXVI. Antiochiam tamen anno solum CCCLXXII. pervenisse demonstratur, 371. III. & 372. VI. & *seq.*

Valens quartum init Consulatum & Decennalia exhibet, 373. I. Legem adversus Curiales Monachismum professos emittit, & quo tempore, 375. XI. Adversus etiam Monachos aliam statuit, qua militare jubentur, *ibid.* XII. Tempus quo hæc data sit, indicatur, *ibid.* XIII. Diversam esse a lege contra Curiales ostenditur, *ibid.* Quid per vocem, *militare* in ea contentam, sit intelligendum aperitur, *ibid.* XII. Hæc lex magis elucidatur, *ibid.* XIV. Quintum in Oriente Consulatum suscipit, 376. I. Valentem anno CCCLXXVII. Constantinopoli constituisse, ex duabus Cod. Theod. Legibus, quæ ibidem data dicuntur, perperam colligit Gothofredus, 377. II. Valens sextum in Oriente Consul Quinquennalia celebrat, 378. I. In Gothos movet, *ibid.* VI. Cum iis infeliciter pugnat, & interit, *ibid.* VII.

Valentina Synodus celebratur, 374. IV. In ea statuitur, ut quisque de se vera, vel falsa dixerit, fides ei habeatur, *ibid.* Hujus Canonis edendi ansam non præbet *Acceptus* Episcopus Foro-Julienſis, sed aliorum Sacerdotum humilitas, *ibid.*

Valentinianus Christianam fidem ejurare nolens, a Juliano Aug. exul amandatur, 362. III. Nicæa a militibus Imperator acclamatur, 364. III. In Occidente Fatis dat nomen, 365. I. Virgines, viduas, & pupillos a capitatione reddit immunes, *ibid.* XVIII. Annum denuo aperit, 368. I. Clericis per Africam Proconsularem degentibus privilegia confirmat, *ibid.* II. Multas Ecclesiasticas infidas in pauperes erogari præcipit, 369. XV. Consulatum tertium suscipit & Quinquennalia dilata celebrat, 370. I. Manichæis magis usum lege prohibet, 372. XXIV. Quartum Consul procedit ut Valens sit collega, 373. I. Imperii Decennalia celebrat, 374. II. Moritur, 375. II. Vitæ & Imperii ejus tempus annotatur, *ibid.* Numisma Placidii Valentiniani Valentiniano fenori male ascribit, demonstratur, simulque hujus erroris causa detegitur, 375. III. & *seq.*

Valentinianus Junior, Senioris Valentiniani ex Justina secunda uxore filius, adhuc quadrimus patri in imperio succedit, 375. V. Provinciae, quæ ei post patris obitum cedere, indicantur, *ibid.* XV. Annum in Occidente aperit, ob initum prius Augusteam dignitatem, 376. I. Fatis iterum in Occidente dat nomen, 378. I. Quinquennalia celebrat, 379. I. Legem tertiam Cod. Theod. de *Apostatis* emittit, 382. III. In Occidente tertium Consulatum suscipit pro celebrandis Imperii Quinquennalibus, 387. II.

Valentinianus Junior, qui & Galates dictus, Valentis Aug. ex Dominica uxore filius nascitur, 366. VI. Perperam cum Valentiniano Juniore, senioris filio confunditur, *ibid.* In Oriente Fatis dat nomen ob adeptum *Nobilissimi Pueri* titulum, 369. I. In illius locum male Julius Felix Valentinianus, vir privatus sufficitur, *ibid.* Ejus mortis annus incertus, 375. V. Varronianus Joviani Augusti filius Nobilissimus Puer dicitur, eamque ob causam fatis nomen dat, 364. I.

Vestalium virginum status sub Valentiniani & Valentis Imperio qualis fuerit, describitur, 368. V. Victor sub Valente Aug. Militum Magister Consul in Oriente, alius est ab Aurelio Victore celebri Historico, 369. I.

Victor Maximi tyranni filius a patre Cæsar, & dein Augustus renuntiat, 383. XI. Ursulæ & sociarum Martyrium, quo circiter tempore, & ubi contigerit, statuitur, 383. V. & *seq.* Multa in earum Actis mendosa annotantur, *ibid.*

IN.

I N D E X

ANIMADVERSIONUM

In quo Consules annorum, cætera vero paginarum numero indicantur.

Asteriscus ad Consules indicat novas in Pagium emendationes.

A

S. A. Athanasius quo anno obierit, 370.
 Auctores agentes de Juliano, & ejus obitu, 169.

* Fl. *Merobaudes* II. & Fl. *Saturninus*, 383.
 *... *Ricomeres* seu *Ricomedes*, &... *Clearchus*, 384.
 Fl. *Arcadius* Aug. &... *Bauto*, 385.
 Fl. *Honorius* nobilissimus puer, &... *Evodius*, 386.
 Fl. *Valentinianus* Aug. III. &... *Eutropius*, 387.

B

B. Aronius an erret, necne. V. Constantinus.
 Bollandiani Socii quid de Meletio, 200.

C

CONSULES.

Fl. Julius *Constantius* Aug. X. & Fl. *Claudius Julianus* Cæsar III., 360.
 * Fl. *Taurus*, & Fl. *Florentius*, 361.
 *... *Mamertinus*, &... *Nevitta*, 362.
 * Fl. *Claudius Julianus* Aug. IV. & Fl. *Sallustius*, 363.
 * *Jovianus* Aug. & Fl. *Varronianus* nobilissimus puer, 364.
 Fl. *Valentinianus* Aug. & Fl. *Valens* Aug., 365.
Gratianus nobilissimus puer, &... *Dagalaifus*, 366.
 * Fl. *Lupicinus*, & Fl. *Jovinus*, 367.
 Item: Post consulatum *Gratiani*, & *Dagalaiphi*,
 Fl. *Valentinianus* Aug. II. & Fl. *Valens* Aug. II., 368.
 Fl. *Valentinianus* nobilissimus puer, & *Sex. Aurel. Victor*, 369.
 Fl. *Valentinianus* Aug. III. & Fl. *Valens* Aug. III., 370.
 * *Gratianus* Aug. II. & *Sex. Anicius Petronius Probus*, 371.
 *... *Domitius Modestus*, &... *Arintheus*, 372.
 Fl. *Valentinianus* Aug. IV. & Fl. *Valens* Aug. IV., 373.
 * *Gratianus* Aug. III. & *C. Equitius*, 374.
 Post Consulatum *Gratiani*, & *Equitii*, 375.
 Fl. *Valens* Aug. V. & Fl. *Valentinianus* junior Aug., 376.
 * *Gratianus* Aug. IV. & Fl. *Merobaudes*, 377.
 Fl. *Valens* Aug. VI. & Fl. *Valentinianus* junior Aug. II., 378.
 * *Decimus Magnus Ausonius*, & *Q. Claudius Hermogenianus Olybrius*, 379.
Gratianus Aug. V. & *Theodosius* Aug., 380.
 * Fl. *Eucherius*, & Fl. *Syagrius*, 381.
 Seu *Posthumius Syagrius*, & Fl. *Anianus Eucherius*.
 *... *Antonius*, & *Syagrius*, 382.
 Seu Fl. *Antonius*, & *Postumius Syagrius* II.

Constantius, quo anno putet habitam fuisse Synodum Romanam, in qua exarata est epistola Damasi ad Episcopos Illyrici, 264. Quo anno scriptam esse Synodicam Damasi contra Apollinarem, & *Thimotheum*, 309. In quo Baronii conjecturam non amplectitur, 401. 529. Minime dolose factum putat, si in fronte Epistolæ Episcoporum Cpoli Concilii desiderantur nomina Episcoporum qui Romæ convenerant, 529. Ab opinione Baronii abicit, circa expositionem fidei catholice, quam Baronius truncatam esse censet, & a Theodoro dolo malo falsatam, 534. Quid circa Decretum de prærogativa Sedium, 534. Quo anno putet datam Epistolam *Maximi* Imp. ad *Siricium*, 634.

D

D. Amasi nomen falso præfixum fragmento Gelasiani Decreti, 534.
 Decretum de prærogativa Sedium an a Damaso editum, 534.

E

E. Pistola Damasi ad Episcopos Illyrici quo anno exarata secundum Constantium, 264. Ad S. Hieronymum. V. Hieronymus.
 Epistola *Maximi* Imp. ad *Siricium* quo anno data secundum Constantium, 634.

G

G. Gothofredus, quid emendet in Legibus Theodosianis ad Gracchum datis, 552. An recte, *ibid.*
 Gracchus in sua Præfectura Urbana de Christiana religione bene, de Pagana male meretur, 552. Quo circiter anno eam consignet Philippus a Turre, *ibid.*

Hic.

H

S. **H**ieronymus quo loco & anno Damasi Epistolam acceperit, 469. Quomodo legenda secundum veteres codices, *ibid.*

M

Malela (*Joannes*) quid de obitu Juliani, 169. Quos Auctores in ejus historia secutus sit, *ibid.*
Meletii defensio, 200.

N

Norifus quid de Monte Casio, 73. Imaginem nummi, quam Baronius ad *Daphnem* refert, dicit esse figuram *Orontis* flavii, 84.

P

P Agius, an omnia recte referat ex Joanne Malela de morte Juliani, 169. Pagii argumenta de anno obitus S. Athanasii diluta a P. Sollerio, 370.
Philippus a Turre quo circiter anno consignet Praefecturam Urbanam Gracchi, 552.
Priscillianus ejusque socii quo anno damnati, 634.

S

Sollerius diluit argumenta Pagii de anno obitus S. Athanasii, 370. Quo anno ipse figat, *ibid.* Quae argumentis, *ibid.*
Spondanus defendit Meletium, 200.
Synodica Damasi contra Apollinarem, & Timotheum quo circiter anno scripta secundum Constantium, 399.

F I N I S.